
ALBERTUS
MAGNUS
DE
ANIMALIBUS
1519

128

Diui Alberti Magni de Anima-
libus Libri vigintisex No-
uissime impressi.

Tabula Totius operis circa finem: cuius ponuntur nomina animalium de quorū naturis specialis fit mētio in libris quinque vltimis ſm ordinem alphabeti. Et notandum ꝙ nomina animaliū vbi ponuntur in tabula sine assignatione numeri chartarū est recurrendum ad vltimū nomen qđ habet assignatum numerum. Quando enim in vna charta sunt plura nomina ponuntur per ordinē in tabula ⁊ nō ponitur numerus charte nisi tm̄ in vltimo nomine.

Liber primus est de cōmuni diuersitate animalium. Cuius Tractatus primus est de cōmuni diuersitate in membris ⁊ vita.

Tractatus Secundus primi libri animalium est de dispositione membrorum hominis in vniuersali.

In Tractatu Tertij primi libri animalium agitur de mēbris interioribus.

Liber Secundus est de cōparatione aliorum animalium ad hominem ſm conuenientiam ⁊ differentiā. Cuius Tractat9 primus est de manifestis membris.

Tractatus Secundus secūdi libri in quo continet dispositio interiorum membrorum animalium ſm cōparationem ad interiora membra hominis.

Liber Septimus animaliũ: Cuius Primus Tractatus est de moribus ⁊ vita animalium.

Tractatus Secundus septimi libri animalium est de profectu: ⁊ infirmitatibus animalium.

Tractatus Tertius septimi libri animalium: ⁊ totus est digressio declarans causas preinductorum.

Liber Octauus est de moribus aĩalium.

Tractatus Primus est de moribus animaliũ s̄m quos pugnant adinuicem.

In tractatu Secundo octaui libri animalium agit de modis animalium s̄m prudentiam ⁊ stultitiam ipsorum.

In tractatu Tertio octaui libri animaliũ agit de astutia ⁊ sollertia marinorũ: ⁊ cõtinetur totus in vno capitulo. 78

Tractatus Quartus octaui libri animalium in quo agit de astutia ⁊ moribus anulosorum.

Tractatus Quintus octaui libri animalium de moribus quadrupedum.

Tractatus Sextus octaui libri animalium est de solutiõe dubiorum que oriuntur ex predictis.

Liber Nonus animaliũ est de principijs ⁊ origine generationis hominis.

¶ Liber

Tabula

Liber. XVII. est de ca ouantium et ouorum.

Tractatus Primus est de ouantibus auibus.

Liber. XVIII. animalium est de modo generationis animalium perfectorum. Cuius primus Tractatus est de causa differentie sexuum et assimilationis animalium.

Tabula

¶ Liber. XXIII. animalium qui est de auib⁹: primo in communi: secundo in speciali.

¶ Liber. XXIIII. animalium est de natura natatilium: primo in cōmuni: secundo in spāli.

Tabula

¶ Liber. XXV. animalium est de serpentum natura: primo in cōmuni: secundo in spāli.

Cap. p'''. De natura et diuersitate veneni et malitia eius in serpentibus.

¶ Liber. XXVI. animalium est de paruis animalibus sanguinem non habentibus: et de duobus accidentibus que sequūtur illa animalia.

Finis Tabule. Laus Deo.

¶ Incipit Liber Alberti Magni animaliū primus qui est de cōi diuersitate aīalium.

¶ Tractatus primus de cōmuni diuersitate in membris ⁊ vita.

¶ Cap.pᵐ. Et est digressio declarans modum ⁊ ordinem doctrine.

SCientiā de aīalibus ſm eā quam in pnͦ premisimus diuisionem post sciaꝫ de vegetabilibꝰ in huius nostre nālis phīe calce ponemus: eo ꝙ corpora aīaliū de qbꝰ loquimur taꝫ cōmixtiōe ꝙꝫ cōplexiōe ꝙꝫ ēt compositiōe cōstēt. Commixtionē eni patiūtur elemētoꝝ in mā. Cōplexionē aūt sustinent humoꝝ taꝫ in gñatiōe ꝙꝫ etiam in nutrimēto: ⁊ mēbroꝝ hñt regimen sue vite pertinentē: pp ꝙ ēt vltimā ptē nāruꝫ de aīalibus esse congruit cōpositiora considerant post simplicia ⁊ minus cōposita: eo ꝙ minus cōposita sunt in minus cōpositis sicͭ sepe ostendimus. Est eni elntoꝝ mixtio in cōplexiōe humoꝝ ⁊ humoꝝ cōplexio in quolibet mēbroꝝ cōpositoꝝ: ꝙ ad officiū ⁊ actū vite pfectū est. Cū igiꝭ de aīa iā dicta sint multa ſm ꝓprietatē istius phīe sufficiētia ⁊ de pte q̄libet aīe: sed ⁊ de generatiōe aīe ⁊ nā ⁊ actu eius ꝓprio ⁊ statu ⁊ vita que competit alicui aīe ſm seipsaꝫ: ſꝫ qꝺ nō est cū corpore ꝯsiderata: ⁊ ois formatio corpoꝝ aīatoꝝ fit ab aīa. relinquiꝭ hic eē dicēduꝫ tm̄ de corpore: ⁊ cū corporis cōsideratio sit duplex: ſm totuꝫ vꝫ. ⁊ ſm mēbra que totū cōpositū cōstituūt: ⁊ nos nō cognoscamus totū nisi qñ cognoscimus ex qbus ⁊ q̄libꝰ ⁊ q̄t est sicͭ sepe diximus. Opꝫ nos p̄mittere sciaꝫ de ptibꝰ ⁊ membris aīaliuꝫ scie que est de toto simul aīalis corpore: sciam auteꝫ de mēbris aīaliuꝫ diuidemus ſm dupliceꝫ cōsiderationem ipsoꝝ: opꝫ eni in his cōsiderare p̄muꝫ diuersitates ipsoꝝ in cōpositiōe ⁊ ope ⁊ gñatiōe: ⁊ causas oium postea reddē nāles ⁊ ꝓprias. ¶ Tāgemus igiꝭ in p̄mis decē libris mēbroꝝ aīaliū diuersitates ⁊ cōpositiōes ⁊ anathomias ⁊ actꝰ ⁊ generatiōes: ⁊ postea in nonē sequētibꝰ oiuꝫ dabimus veras ⁊ phīcas causas: opꝫ ḡ p̄mū marie mēbra pfectissima determinare aīalis: ꝙ hō est ſm diuisionē mēbroꝝ suoꝝ que anathomia a grecis diꭓ: ⁊ ſm significatiōes physonomie: ⁊ ſm figuras suoꝝ mēbroꝝ: ⁊ deide cōsiderare cōparatiōes aliorū aīaliū ad mēbra ſm cōueniētiā ⁊ dr̄iaꝫ: ⁊ qa oia membra etherogenea a sīlibꝰ hñt ortū mēbris: opꝫ iteꝝ ꝯsiderare ortuꝫ ꝯñter ⁊ p̄nᵐ sīliuꝫ mēbroꝝ in sanguinē hñtibꝰ oibus que pfectiora sunt his que sanguinē nō hñt: ⁊ tūc deide cōparare ad hoc ſm ꝯueniētiā ⁊ dr̄iaꝫ ea que sanguinem nō hñt: ⁊ tūc sufficienter erit tradita dispō mēbroꝝ aīaliū ſm magis cōia gña ipsoꝝ que est p̄ma ps scie de aīaliū mēbris p quaꝫ sciunꭓ cōplexiōes ⁊ cōpositiones ⁊ actꝰ mēbroꝝ aīaliū absq̧ cōsideratiōe cause: de aliq̄ ipsoꝝ: huiꝰ aūt scie scđa ps simplex ēt determinās: qa de gñatiōe est aīaliū sex libros continēs in qbꝰ determinatio est gñatiōis aīaliuꝫ ſm sua cōissima gña: ⁊ qa ois gñatio ex eius coitu in quo seminū est permixtio ꝓcedit: ⁊ opꝫ in talibꝰ fieri ip̄regnatiōes ſm tēpora ⁊ cursus astroꝝ: iō opꝫ post gñationē in cōi de ouoꝝ ⁊ coituuꝫ ⁊ ip̄regnatiōuꝫ diuersitate facere sermonē. Actus aūt gñatoruꝫ ſm māsiōes locoꝝ ⁊ mutatiōes: ⁊ ſm diuersitates ciborū ⁊ ꝓfectus ⁊ ifirmitates in corporibꝰ que accidūt ex diuersitate ciboꝝ vel māsionū vel gñationū oium aīaliū opꝫ inq̄rere post ādicta: ⁊ deide opꝫ querere diuersitates aīalium ſm pugnas ⁊ amicitias ⁊ inimicitias nāles aīaliū adiuicē: ⁊ solertias ⁊ stultitias: siue stoliditates ipsoꝝ: ⁊ tūc demuꝫ inq̄rere modū ⁊ p̄nᵐ gñatiōis aīalis pfectissimi qꝺ est hō: ⁊ ꝯñter tāgere ipedimēta gñationis eius: vt ad cōparationē ipsius oiuꝫ aīaliū gñationes determinenꭓ: ⁊ tūc tota est determinata diuersitas aīaliū penes mēbra ⁊ gñatiōes ⁊ actꝰ aīaliuꝫ absq̧ cause cōsideratiōe qꝺ fit in decem libris p̄mis huiꝰ scie. ¶ Secūdā autē partē scie mēbroꝝ aīaliū cōplebimus in nonē libris: ita ꝙ p̄mittemus in vniuꝰsi que cause ⁊ qūo assignāde: sicut oiuꝫ diuersitatū iductarum de mēbris aīaliuꝫ: ⁊ deide tāgemus cām oiuꝫ mēbroꝝ cōsīlium ⁊ dissimiliū ⁊ cōplexiōis eoꝝ: ⁊ deide tāgemus causas phīcas iterioꝝ mēbroꝝ ⁊ nāꝫ ipsoꝝ: ⁊ ꝯñter his naturas ⁊ causas determinabimus exterioꝝ mēbroꝝ: ſm diuersitates cōes geneꝝ ipsoꝝ: ⁊ sic a mēbris trāsibimus ad assignādas causas gñationū aīaliū ⁊ spermatū in cōi: ⁊ huic cōnectemus inq̄sitionē de virtutibꝰ faciētibꝰ ⁊ formātibꝰ aīal tā ſm aīaꝫ ꝙꝫ ſꝫ corpus: ⁊ ꝙ ouātia gñationē hñt equocā: iō ꝯñter his tāgemus causas ouātiū ⁊ ouoꝝ ſm oēs suas diuersitates q̄s habēt: ⁊ tūc adiūgemus causas gñatoꝝ ingrētes p̄mo causas gñatiōis pfectoꝝ aīaliū ſm diuersitateꝫ sexus ⁊ multitudinē ⁊ paucitatē filioꝝ: ⁊ tādē causas accidentiū gñatoꝝ assignabimus ſm diuersitatē vocis ⁊ coloꝝ ⁊ hmōi nāliū accidētiuꝫ: ꝯñter aūt subinferemus inq̄sitionē de toto sīl aīalis corpore taꝫ ſm genus ꝙꝫ ſm spēs aīalium nobis notoꝝ. Et ſm genus qdā cām assignabimus p̄mo cōplexionātiū ⁊ cōplexionis aīaliū: ⁊ de cā pfectiōis ⁊ iperfectiōis eoꝝ ſꝫ opa aīe que ſm potētias vite possunt determinari. Scđm spēs aūt queremus de his que sunt gressibilia ſm spēs eoꝝ ⁊ de his que sunt volatilia ſm oēs volatiliū naturas ⁊ spēs: ⁊ de natatilibꝰ ſm suas ꝓprietates: ⁊ de reptilibꝰ ſm suas naturas ⁊ mores eoꝝ que sunt de spēbꝰ ⁊ modis serpētū: vel de his que cōueniūt cū ipsis: sicut lacerte ⁊ cocodrilli ⁊ dracones: ⁊ in fine cōplebimus sciam totam in cōsideratiōe vermiū ⁊ anulosoꝝ ſm oēs suas que nobis note sunt diuersitates. Lꝫ eni in his mlᵗa oporteat sepe cadere dicere: tñ iudicauimus tale eē legētibꝰ de his cū studio itēdere: vt ⁊ nature aīaliū melius scianꭓ cū in speciali ⁊ per nomē cuiuslibet aīalis nā describiꭓ: ⁊ vt ea quoꝝ noia vel tacemus in cōi de aīalibꝰ loquētes: vel forte ſm noia greca vel arabica ꝓferimus vere scianꭓ: quādo sub latina noiatiōe eorūdem aīalium describunꭓ ꝓprietates. sic igiꭓ in. 26. libris: quoꝝ capitulatim per ordinē descripsimus cōtinentias ⁊ ordinē: totā istius sciētie seriem trademus: addētes his que ab Aristotile. de hac scientia bene digesta sunt libros septem.

¶ Cap.2ᵐ. De generibus partium que sunt in corporibus animalium: ⁊ qualiter comparantur adinuicem animalia ſm participationem partium illarum.

DIcimus igiꭓ incipiētes ꝙ mēbrū aīalis est in qꝺ diuidiꭓ: ⁊ ex quo integraꭓ ⁊ cōponiꭓ corpꝰ ⁊ per qꝺ exercenꭓ opera aīalium ſm ꝙ aīalia sunt. Est igiꭓ mēbrū qꝺdā aīalis in qꝺ cū diuisuꝫ sit corpus aīalis non diuiditur in forma mēbri: ⁊ a quo incipit cōpositio corporis animalis: ⁊ hoc vocaꭓ mēbrum simile: qꝺ solū in animali mēbrum est primuꝫ: ⁊ hoc est qꝺ diuidiꭓ diuisione elemēti que est diuisio cōtinui: quādo. vꝫ. omnes partes diuidētes habent nomē ⁊ rationeꝫ diuisi: sicut verbi gratia. est membrū caro: os: medulla: neruꝰ: vena: chorda: cartilago ⁊c. huiusmodi a quibus incipit cōpositio corporuꝫ aīalium: lꝫ enim hec mēbra precedat quedā elemētorum mixtio ⁊ humoruꝫ ⁊ complexio: tamē ab his nō incipit componi corpus animalis. Sꝫ potius ab his: ⁊ ab his que dicta sunt ꝓpter qꝺ permixtio elemētoruꝫ ⁊ complexio humorū potius sunt de generatione partiū harum ꝙꝫ de cōponentibus corpus animalis ſm ꝙ aīal est qꝺcunq̧ est corpus organicū ⁊ non qꝺcunq̧ est mixtuꝫ aut cōplexionatum. ¶ Per hoc autem similia exercētur: quedam etiam aīe operationes: sicut sensus ⁊ motus per neruū: ⁊ motus per chordaꝫ: ⁊ tactus per carnē: sicut per medium: ⁊ sustētatio corporis per os ⁊ hmōi: hoc igitur est primū membrū qꝺ simile homogeneum in greco vocaꭓ: mēbro autem simili opponitur dissimile ⁊ homogeneo opponitur etherogeneuꝫ: ⁊ hoc est membrum 2ᵐ in ordine qꝺ organicum vocatur: vel organū ꝙ componiꭓ in forma membri ex pluribus similibꝰ. sicut manus ⁊ pes: caput dorsum: pectus: ⁊ similia: hoꝝ eniꝫ quodlibet componiꭓ ex carne ⁊ osse: ⁊ venis: ⁊ neruis: ⁊ chordis: ⁊ ceteris huiusmodi: per que exercenꭓ multe animales operatiōes: igiꭓ que-

Quid est mēbrū aīalis.

Quid mēbrū simile.

Quid mēbrū dissimile seu organicum.

dam partes corpoꝝ aīalium dicūtur non cōposite: ⁊ ille nō
sunt partes que diuidunť in partes siľes in forma ⁊ noīe et
rōne quasdā qbusdā: sicut partiť qs carnē vel frustum car-
nis in multa frusta carnis que oēs in forma ⁊ noīe ⁊ ratiōe
sunt similes: quedā qbusdā: ⁊ quedā partes vocanť cōposi-
te: ⁊ sunt que partiunť in partes dissiľes quasdā qbusdam
dissimiles: dico in forma ⁊ noīe ⁊ rōne: sicut manus que nō
diuidiť in multas manus ⁊ facies que non diuidiť in mul-
tas facies. ¶ Aliquādo aūt aliqd habēs dispōnē partis cō-
posite nō hꝫ tm̄ cōe nomē partis cōposite: sed vocať insuper
mēbrū vniuľe: ⁊ hoc est ꝙ in se cōtinet multitudinem ⁊ vni
uersitatē quādam partiū compositaꝝ ad singulos actus cō
munis alicuius ptis aīe: multas vite potētias exercētis sič
caput: ⁊ hec mēbra de numero vľiuꝫ dicunť esse partiuꝫ: ca
put eni hꝫ aurem ad auditū: oculos ad vidēdū: distinctio-
nes cellaꝝ capitis ad imaginādū estimandū memorāduꝫ:
linguā ad gustādū ⁊ vocādū: os ad cibū comedēdū: dentes
ad conterendū: ⁊ multas hꝫ hmōi partes officiales: que tm̄
oēs deseruiūt sensibili aīe per aīalē spiritū in capite vite po
tētias exercētis. Caput igiť ⁊ his siľia nō est tm̄ pars ethe-
rogenea corporis aīalis: sed ēt mēbrū vniuľe vľitatē ꝗdaꝫ
cōtinēs in se partiū cōpositaꝝ per quas aīa capitis suas pfi
cit vite opatiōes. ¶ Sꝫ attēdēdū est ꝙ mēbrū dr̄ dupľr: ali-
qnādo eni dr̄ mēbrū a diuisiōe que stat in ipso. dr̄ eni a gre-
co noīe qꝺ est memer memeris: qꝺ latine sonat diuisioneꝫ:
aliqn̄ aūt accōmodato vsu diciť mēbrū in qꝺ est pˀma diui-
sio corporis aīalis: ⁊ tūc dr̄ membrū in quo pˀmo corpꝰ diui-
diť: ⁊ ipm̄ vlterius diuidiť in multa siľia: ⁊ sic vľe mēbrū so
lum mēbꝝ ppˀio noīe vocať: ⁊ hoc mō sicut diximus: caput
diciť mēbrū vniuľe: ⁊ pes ⁊ manus tā mior que est sola ma-
nus sine bracchio: ꝗꝫ maior que est manus cum bracchio et
pectus. Omnia eni hec dicunť mēbra vniuľia: ⁊ habēt in se
partes alias dissiľes: sicut pes pectori pedis ⁊ calcaneū ⁊ di
gitos: ⁊ manus: ⁊ rascetā: ⁊ digitos: ⁊ pectꝰ plurimas habꝫ
partes dissimiles ⁊ huiusmodi alia. Adhuc auteꝫ oēs par-
tes dissimiles in suis partibus sunt cōposite ex his que sūt
similes in partibus: sicut manus que cōposita est ex carni-
bus ⁊ neruis ⁊ ossibus. ꝓm igiť hūc modum tria sunt gene-
ra partium in corporibus perfectoꝝ aīalium: ⁊ quādo com
parantur aīalia adinuicem. Scōm similitudineꝫ aut dissi-
militudinē attēditur modus cōparationis aliquando in fi
guratiōe mēbrorum dissimiliuꝫ: sicut verbi gratia diciť ꝙ
nares Sophronici similes sūt naribꝰ Socratis: ⁊ sicut ali-
quādo dicitur ꝙ oculi Esculapij similes sūt oculis Apol-
linis: ⁊ vniuľiter loquendo adinuiceꝫ ꝓm mēbra: aut est ꝓm
participationeꝫ mēbroruꝫ in substantia: aut per cōparatio-
nem que est in aliqua mēbroruꝫ habitudīe. In substātia eni
membroꝝ quedā participant: ⁊ quedā participando discre
pant abinuicē. participādo autem aliquādo cōmunicāt in
membro simili: ⁊ aliquādo cōmunicāt in mēbro dissimili: ⁊
similiter est de discrepātia participatiōis mēbroruꝫ similiū
⁊ dissimiliū: sicut dicimus ꝙ homo ⁊ equus cōmunicant in
mēbris similibus que sunt caro ⁊ neruus: in quibus homo
⁊ apis nō cōmunicant: sed discrepāt ⁊ de membris dissimi-
libus. Dicimus ꝙ homo ⁊ leo cōmunicāt in habendo ocu
los: ⁊ discrepando in habēdo caudam: leo autē habet cau-
dam ⁊ huiusmodi sunt cōparationes multimode: sicut dici
mus hoīem habere pellem lenem: leonē hirsutaꝫ ⁊ testudi-
nem habere concham ⁊ ericium spinas ⁊ pisces squamas.
In habitudine autē membroꝝ est cōmunicātia ⁊ discrepā-
tia animalium multis modis scilicet penes quantitatem:
aut qualitatem: aut situm membri: aut actionem: aut pas-
sionem: aut aliqd huiusmodi: ⁊ penes oīa hec comparanť
cōmunicando ⁊ discrepando. Si enim mēbri quātitas attē
ditur: cōmunicāt bubo ⁊ lynx in magna amplitudine aper-
tionis oculoꝝ: ⁊ in eodem discrepāt ab aquila ⁊ mure ⁊ ho
mine: ⁊ hoc est ꝓm quātitatem cōtinuam. ꝓm autem quāti-
tatem discretaꝫ que est numerus mēbroruꝫ: cōmunicāt pē-
nata multa cum hoīe in numero peduꝫ ⁊ differūt in eodem
a generibus araneaꝝ ⁊ vermium: qm̄ quedā illoꝝ habent
pedes octo: quedā autem decem: ⁊ quedā sex: ꝓm qualita-
tem autem ꝯueniūt ⁊ differūt in colore: ⁊ ceteris qualitati-
bus que sunt passibiles: qualitates autē nāles potentie vel
impotētie mēbrorum: sicut dicimus leoneꝫ esse calide car-
nis: ⁊ pisces eē carnium frigidaꝝ. In situ fit etiā huiusmo-
di cōparatio: sicut dicimus cōicātias esse elephātis ⁊ simie
⁊ hominis in hoc ꝙ mamille eoꝝ sunt in pectoribꝰ ipsoruꝫ:
⁊ in eodem discrepāt a vacca ⁊ capra ⁊ oue que habent eas
sitas in posteriori parte vētris sub coxis: ⁊ vtrūqꝫ eorū dif-
fert a cane ⁊ lupo qui per totam vētris lōgitudineꝫ habent
sitas māmas: cōparatio etiam hec fit in membroꝝ actiōe:
sicut discrepant elephas ⁊ equus in hoc ꝙ elephas pugnat
aure sua: ⁊ tenet qꝺ accipit nare. i. naris ꝓmuscida qꝺ non
fať equus aure ⁊ nare sua: ⁊ sič vacca agrestis que pugnat
ano per emissionem stercoris qꝺ nō facit asinus vel leo. In
passiōe autem fit huiusmodi cōparatio: sicut in oculis he-
rodij ⁊ vespertilionis que discrepāt in passiōe luminis so-
laris: ⁊ penes dictos modos multiplex est cōparatio in mē
bris aīalium: sic enim dicimus ꝙ caro vnius assimilať car
ni alterius: ⁊ os vnius aīalis assimilať ossi alterius: ⁊ sicut
est in partibꝰ: ita est in toto: sicut dicimus ꝙ equus assimi-
latur equo: ⁊ simiľr vnūquodqꝫ qꝺ est de numero alioꝝ ge-
nerū aīalium cōuenientium in forma vna ⁊ specie: ⁊ hoc est
sicut diximus ꝙ que est ꝯueniētia in partibꝰ oībus ⁊ discre
pātia eadē est ⁊ in toto: ⁊ quedā nō sunt cōuenientia cōi ꝓm
hāc dispositionē partium ⁊ totius: ⁊ tunc diuersitas siue di-
screpātia partium est aliqnādo penes augmētuꝫ ⁊ diminu-
tionem membroꝝ que sumitur: nō qdem in vna specie aīa-
lis: sed in vno genere cōi: genus aūt dico sicut auiū genus:
aut pisciū: quoniā vtrūqꝫ istoꝝ continet multa in se genera
subalterna ⁊ spēs. In auibus eni sunt multe spēs reductibi
les in vnū genus ꝙ auiuꝫ subijciť generi: ⁊ in piscibus siľr:
sicut piscis squamosus qui multas hꝫ spēs: cuꝫ tamē sub ge
nere pisciū ꝯtineať: hoꝝ enim oīum geneꝝ tota multitudo
membroꝝ diuersificať per cōuenientias ⁊ cōtrarietates p-
prietatum que sunt in eis sicut diximus: sicut per colorē aut
figuram: hec eni cōueniunt quibusdā ꝓm magis ⁊ quibus-
dam ꝓm minus: ⁊ diuersificanť in his etiaꝫ in multitudīe ⁊
paucitate ⁊ paruitate ⁊ magnitudine: ⁊ vt vniuľr dicať in
augmēto ⁊ diminutione sue quātitatis cōtinue ac discrete.
si eni qualitateꝫ hoꝝ attēdamus: quedam sunt mollis car-
nis: ⁊ quedam dure carnis: sicut ⁊ in ipsis mēbris: quedam
sunt mollia: ⁊ quedā dura: ⁊ quedā humida: ⁊ quedam sic-
ca: ⁊ multe alie diuersitates membroꝝ quas in anathomia
inferius exequemur: sicut ꝙ quedam aīalia habent pythaꝫ
siue rostrum: ⁊ quedam nō. Quedam autē habentiū pythā
habent eam lōgam: sicut ciconia: ⁊ quedam habēt breuem
valde: sicut psytacus: ⁊ quedā habent multas plumas sicut
falconum genera: ⁊ quedaꝫ pauca sicut structio: ⁊ vniuľiter
quedam habēt alia ⁊ alia membra ab inuicē: hoc enim per
se manifestum est ad sensum. ꝙ quedam habēt cristas ga-
leas ꝓ galeis in capitibus suis: sicut gallus ⁊ gallina: ⁊ ꝗdā
non habent: sicut aquila ⁊ multa alia genera aīalium: ⁊ ꝗdā
habent crures ⁊ sunt hirsuta: ⁊ quedā nō: ⁊ quedam habēt
setas siue iubas a collo depēdentes: sicut equus: ⁊ quedam
non habent sicut homo: ⁊ vt vniuľiter dicatur mēbra ex q-
bus cōponuntur membra corpoꝝ animalium: aut erunt si-
bi ipsis eadem in figura in diuersis aīalibus: aut diuersa ꝓꝫ
cōtrarietatem augmenti ⁊ diminutiōis: nam magis ⁊ mi-
nus ꝓm augmētuꝫ ⁊ diminutionē dicūtur. Quedam enim
aīalia nō habent ipsas partes quas diximus easdē cū alijs
in forma ⁊ diminutiōe ⁊ augmēto quātitatis: sed ꝓm cōue-
niētiam ꝓportionis in qua accedit vnuꝫ ad aliud: ꝓm simi-
litudinem ⁊ dissimilitudinē: sicut ꝓportionātur spina ⁊ os:
⁊ sicut ꝓportionatur vnguis ⁊ vngula que vocatur sotular
equi vel vacce: ⁊ aliquādo fit hec cōuenientia ad actū ⁊ ope
rationem: sicut ꝓportionatur manus in homine ad quod-
cūqꝫ membruꝫ in quo est iuuamētum aīalis: ⁊ per qꝺ se iu-
uat ⁊ defendit: sicut sunt cornua in qbusdā: ⁊ dētes in alijs:
⁊ in quibusdam pedes. aliquādo autē attēditur hec compa
ratio in cooperientibus a nocumēto exteriori: sicut ꝓportio
nātur pēne in auibus ad squamas in piscibus: ꝓm igiť hūc
modum diciť ꝙ diuersificantur genera aīalium. ¶ Adhuc
autem diuersificātur ꝓm situm vbi diximus superius: que-
dam eni aīalium habēt membra in seipsis que cōueniūt in
figura ⁊ in actu: sed differūt ꝓm situm sicut mamille quorū-
dam aīalium sunt in pectore: ⁊ aliorum quorūdam anima-
lium sunt in ventre sub coxis ⁊ inter mēbra: que sicut dictū

est assimilātur

Quid mēbrū vniuersale.

Mēbrum dupliciter diciť.

Mō in qbꝰ fiāt cōparationes mēbroꝝ i aīalibꝰ ⁊ in quot.

est aſſimilãtur ſibi in diuerſis aĩalibus exiſtentia que ſunt quedam mollia humida: ſicut ſanguis pinguedo medulla ſpermata ⁊ humores que ſunt humida: ⁊ caro ⁊ cerebrum que ſunt mollia: ⁊ quedã ſunt ſicca dura ſicut oſſa vngues ⁊ pili: que ſunt ſicca ⁊ dura: ⁊ vena ⁊ neruus ⁊ cartilago que ſunt dura. Inter humida ſm oẽm diſpoſitionẽ: ſicut aquoſitas ſanguinis: quedam autẽ ſunt humida ſm diſpoſitionem ſuã naturalem: ⁊ ſiccãtur quãdo permutãtur ab illa: ſicut ſanguis flegma ſepum ⁊ pinguedo: alia que ſagimẽ vocatur: medulla ſperma cholera: ⁊ lac in omni aĩali qđ participat lacte: ⁊ caro que mollis eſt q̃zdiu eſt in virtute naturali: ⁊ alia que cõueniũt membris nominatis ⁊ ſimilia ſunt his ille partium ſpecies que ſuperfluitates vocantur: ſicut flegma purgatũ per nares: ⁊ id qđ aggregatur ex ſuperfluitate nutrimenti in vẽtre vrgens in ſeceſſum ⁊ in veſicã que receptaculum eſt vrine: hec enim mollia ⁊ humida ſunt q̃zdiu manẽt in diſpoſitionibus nãlibus ipſoꝝ: ſicca aũt ⁊ dura ſunt: ſicut nerui ⁊ cutis ⁊ vene capilli oſſa cartilago vngula cornua: ⁊ oĩa que iſtis ꝯueniũt nõ cedẽtia tactui.

¶ Cap. 3^m. De differentia animalium penes regimen vite in manſione ⁊ motu.

Modus etiam comparationis animalium ſm conuenientiam ⁊ differẽtiaꝫ accipitur aliquãdo non in membris: ſed in regimine vite ſue in operationibus ſuis: ⁊ nutrimento ⁊ habitatione ⁊ motu. In his enim conſiſtit regimẽ vite animalium: partes enim regiminis ſunt quas diximus hoc in cõpendio: ⁊ partes corporum animalium ſunt quas compẽdioſe perſtrinximus in precedẽti capitulo. Inferius autem omnia genera horũ explicabimus: ⁊ quãtum accidunt eis ſm modos diuerſitatis eoꝝ ⁊ regimen ſuarum operationuꝫ ⁊ ſm figuras eoruꝫ. ¶ Dicimus auteꝫ de his que differũt regimĩe vite ꝙ quedã ſunt aquoſa: quedam autem agreſtia: aquoſa auteꝫ dicũtur duobus modis: aut enim dicũtur aquoſa: qa manſio eorum ſimul ⁊ nutrimẽtuꝫ eſt in aqua: ſiue qa nutrimẽtuꝫ eſt in aqua: ſꝫ manent in terra. ¶ Adhuc auteꝫ quoruꝫ manſio ⁊ nutrimẽtum ſunt in aqua dicũtur duobus modis. Aut enim ſic manent in aqua: ⁊ ſic nutriũtur ꝙ recipiunt aquam in interius corpoꝝ ſuorum ad refrigerium caloris: ⁊ euomunt eam ſicut animalia reſpirãtia recipiunt aerem: aut non recipiunt aquam in interius corpoꝝ ſuorum ad refrigerium: ſed per modum nutrimẽti ſui tm̃: vt ſit ſibi vehiculum: quedã eniꝫ ſunt: quorum manſio ⁊ nutrimẽtum ſunt in aquam: ⁊ recipiunt aquam in interius eoꝝ: ⁊ euomunt eam: ⁊ quando carent ea nequeunt viuere: ſicut animalia nõ ſpirantia viuũt intercepto anhelitu: ⁊ hoc videmus in lucio ⁊ ſtrutione: et multis alijs piſcibus qui moriũtur intercepta ab eis aqua eo ꝙ nõ refrigeratur eorum calor. quedam auteꝫ ſunt quorum mãſio quidem ⁊ nutrimentum eſt in aqua: ſed nõ recipiunt eam in interius ſui ad euẽtationem: ſed ad mixtiõeꝫ cibi tm̃: ſicut oſtrea ⁊ multa genera conchiliuꝫ. quedam autem preter hec manent ⁊ nutriũtur in aqua: ſed capiũt aerẽ in interius ſui ad euentationem ⁊ pariũt ⁊ generant extra aquam: ſicut grece vocatuꝫ andris: ⁊ teutheath ⁊ auis quã greci vocant anſar ſalicis: ⁊ illa que non habẽt pedes: ſicut grece nominata andros: apud nos autem multa ſunt talia ſicut merguli ⁊ auis nigra que vocaṫ coruus aquaticus et multa alia. nam oium horum nutrimentum eſt in aqua et non poſſunt viuere extra eam: ſed nõ recipiunt aquaꝫ in interiora ſua niſi per modum quem diximus. Sunt autẽ adhuc preter hec de genere eoruꝫ que ſunt aquatica: que mãſionem ⁊ nutrimentum habent in aqua: ſed nec aquaꝫ nec aerem in interius ſui recipiunt: nec extra aquam diu viuere poſſunt: ſicut ſunt quedam genera vermiũ ⁊ multipediũ que de aquis cum retibus piſcatoruꝫ frequenter extrahũtur: ⁊ que vocat Ariſto. amalachy ⁊ modos halyzim: ⁊ ſunt quedam genera concharum marinarum. ¶ Amplius aũt vniuſe genus animalium aquaticorum diuiditur: quoniã quedam animalia ſunt marina: ⁊ quedaꝫ fluminea: ⁊ quedam ſtãnea: ⁊ quedaꝫ paludoſa ſicut rana: ⁊ animal qđ greco noĩe tharcoquaos dicitur: ⁊ quoddã genus ranũculi cenulentum in dorſo habẽs in ventre croceas maculas: ⁊ nõ clamat niſi poſt quartã horã diei quãdo ſol eſt feruidus: ſicut enim diximus de aĩalibus aquaticis qđ differunt in recipiẽdo aquã in intrinſecus ſui. Sic etiã differũt animalia agreſtia: quoniã quedam recipiunt aereꝫ in intrinſec⁹ ſui: ſicut illa que vocãtur anhelãtia ſicut homo ⁊ omnia agreſtia habẽtia pulmonem: qa pulmo ad hoc creatus eſt vt ſit vẽtilabrum cordis ad refrigeriuꝫ pectoris ⁊ cordis ⁊ qđdã animal nõ recipit aerem per porum manifeſtũ in intrinſecus ſui: lꝫ recipiat ipſuꝫ per poros occultos: cum tamẽ vita ſua ⁊ nutrimẽtum ſint ſuper terraꝫ: ſicut apes ⁊ veſpe ⁊ alia aĩalia rugoſa volãtia: nõ autem vocatur rugoſuꝫ niſi ꝙ habet rugas anuloꝝ in corpore ſuo anterius aut poſteri⁹: hec niſi in poris rugarum ſuarum reciperent aerem non ſonarent volantia ⁊ capta quando inter manus tenentur: ⁊ iſta ſunt ita agreſtia ꝙ non poſſunt viuere aut nutriri in aqua. Ea autem que diximus ſuperius que habẽt vitam ⁊ nutrimẽtum ⁊ mãſionem in aqua: ita ſunt aquatica ꝙ recipiunt aquã maris in intrinſecus ſui: ⁊ nũquã fiunt agreſtia: ⁊ ſiũt quedã quaſi media inter hec que qdem primo viuũt in aq̃ ⁊ pereũt extra: ⁊ deinde mutãtur in forma ⁊ figura: ⁊ tũc viuunt extra aquã in terra ſicut aĩal qđ primo duꝫ generatur in aqua grece vocaṫ ambydeꝫ: cuius forma mutatur et ſit ex eo aĩal qđ vocatur aſtoror: ⁊ tunc egrediṫ de flumine ⁊ viuit in terra. Apud nos eſt autẽ animal illud qđ in aquis pmo generaṫ ex ouis ranarum magno capite ⁊ longa cauda qđ pẽnas habet cui⁹ cauda decidit ⁊ generãtur ei quatuor pedes: ⁊ anteq̃ꝫ habeat pedes moriṫ quando extrahitur de aqua. ¶ Ex his autẽ altera oritur aĩalium differentia: qm̃ quedam ſunt fixa manẽtia in forma ⁊ figura vna: ſicut homo ⁊ equus ⁊ cetera aĩalia perfecta: quedã autem mobilia ſunt a forma in formaꝫ: vt rana aquatica de qua iã dictum eſt: ⁊ ſicut eruca que pmo eſt vermis multipes: ⁊ poſtea cõtrahit ſe ⁊ putreſcit ⁊ mutatur in volatileꝫ vermẽ habẽtem alas ⁊ pedes lõgas. ¶ Adhuc autẽ aquaticoꝝ fixoꝝ in forma ⁊ figura: quedã que ſunt manentia imobilia ſm locuꝫ: ⁊ illa neceſſe eſt eẽ in quo motus aque apportãdo nutrimẽtuꝫ ſupplet aĩalis imobilitatẽ: ⁊ ideo aĩalia agreſtia nõ poſſunt eſſe imobilia ſm locũ: quoniã nec in illo: neq̃ꝫ habẽt cõtinue nutrimẽtum moueręt: aut veheretur ad ipſum: quedam autẽ aĩalia fixa ſm locũ viuunt in aqua. petris eni applicata nutrimẽta inũdat ſup ea: ſicut genera halyzim grece vocata: que ſunt genera oſtreoꝝ ⁊ conchilium imobiliũ: ⁊ quoddã genus conche qđ naſcitur in interiori ſpõgie marine: ⁊ nõ mouetur niſi per accidẽs motu ſpongie: ⁊ aliquid huius generis videtur cõcha: que nubeans vocatur: cui⁹ ſignum eſt ꝙ non deſcendit vnq̃ꝫ a petra cui applicatur: niſi aliquid cogit ipm violenter: tũc enim per contractionẽ ⁊ dilatationem qui motus eſt oĩs animalis conatur redire ad lapidẽ: ſicut ⁊ inſpato frangũt ⁊ ſeparãt eam a lapide experimentatores. Quedã auteꝫ aĩalia ſunt applicata ad petrã aliquando: ſed ſeparãtur ab ipſa quãdo querunt ⁊ venãtur nutrimẽtum: ſicut genus halyzim ſiue conchiliuꝫ qđ vocaṫ grece alathurtie: ⁊ ſunt cõche longe apertiõe ⁊ contractiõe cõcharum ſe mouẽtes: ⁊ poſt paſtum ad petram reuertentes ꝑpter vitãdum impetum fluctuũ maris. ¶ Adhuc aũt mobilia animalia differũt per membra per que nitũtur ad motum: quoniã natatilium quedã natant per motuꝫ capitis ſui: ſicut malachie genera ⁊ eodẽ modo moueṅt genera karabo qđ eſt locuſta maris: quedã autem ambulãt pedibus in fundo: ſicut genera cancrorum multipedum: lꝫ eniꝫ ſm naturaꝫ ſit aquoſum aĩal: tamẽ ambulat: eſt autem malachie omne interius duruꝫ ⁊ exterius molle ſepia polipus ⁊ calamare: karabo ṽo eſt genus mollis teſte: ſicut locuſta maris ⁊ cancer: ⁊ de his inferius diceṫ. Quoddã autem genus aquaticoꝝ eſt continue vadẽs ſuper pedes: ſicut lupus marinus: ⁊ qđdaꝫ eſt repens ⁊ aliquod animal eſt qđ facit vtrũq̃ꝫ in aqua: ꝙ. ſ. eſt repens ambulans ⁊ vadens ambulans. Ambulare autẽ hic voco moueri: ſicut videm⁹ piſces multos repẽdo ambulare per aquam ⁊ ranã pedibus ambulare ⁊ impingere ſe per eam: ſicut quãdo ambulat ſuper terras: quoniaꝫ cum rana moueṫ in terra vtroq̃ꝫ pede poſteriori ſe impingit: ⁊ ſimiľr facit quãdo natat in aqs. quedam autẽ repẽt ſuper vẽtrem: ſicut eſt reptio vermium taꝫ aquaticoꝝ q̃ꝫ etiam terreſtrium. ¶ Generaliter aũt omne genus auiuꝫ ambulat: ſiue habeat alas coriales ſiue pẽna/

[Margin notes:]

…alia aquo/ …dicunt du/ …citer.

…alia in aqs …mẽtia ſũt i …plici dña.

…õ diuiſionẽ …lis aialiũ aq̃ …orum.

Diuiſio aialiũ terreſtrium.

Nõ dñaꝫ iter aialia mobilia aquatica.

Diuiſio auiũ in motu.

tas:veſpertilio enī habet pedes ⁊ ambulat.Quedā autem
auium ſunt valde debilium pedum:ita ꝙ vulgariter dicū/
tur nō habere pedes:eo ꝙ habēt pedes malos:ſicut hyrū/
do que eſt auis bone ale:⁊ quecunqꝫ aues aſſimilanť ei:qꝺ
vz.ſunt bone ale:ſunt etiam ei ſimiles in hoc ꝙ ſunt malo/
rum pedum.❡Dicit tn̄ Auicē.auem minoꝛez ꝗ̄ ſit veſper
tilio:⁊ erat de genere veſpertilionis que qñdo cecidit in
terra cecidit ſuper alas:⁊ hoc Arabice vocať abaſic:⁊ va/
cillat in motu ac ſi careat pedibus:hoc autē genus veſper/
tilionis abundat in terra noſtra in climate 7°.Omnes enī
veſpertiliones terre noſtre optime volant:⁊ quādo cadūt
in terram cadunt ſuper alas expāſas non habent pedes:ſꝫ
in cauda habent quādam figuram pedum ſine cruribus:⁊
in cubito ale habent quādam vngulam acutam ſuper quā
cadunt:⁊ ſuper quā ſe tenent quando adherent parietibꝰ:
veſpertiliones autē qui ſunt in quarto climate ⁊ terris que
ſunt minoꝛis latitudinis habent qdem pedes:ſed malos ⁊
debiles ad ambulandum ſicut ⁊ hyrūdines.Eoꝛum autē
que ſunt debilium pedum:quedā apparent per totum an/
num omni tempoꝛe vel in maioꝛi tēpoꝛe anni:quedam nō
apparent niſi vno tempoꝛe anni poſt pluuiaꝫ in fine eſtatis
in Auguſto cum ſol eſt in leone:⁊ eſt quedam ſpecies hyrū/
dinis que grece vocatur vt dicit Auicē.abroꝛcayn:quidā
autem vocant caꝫ daryachym:genus hyrundinis in eodē
menſe apparet ⁊ deſtruitur:⁊ genus huius auis eſt valde
rarum:ſic enim nō apparet in tempoꝛe anni niſi ſemel ſpa/
tio vnius mēſis:⁊ ideo nō poteſt bene ſciri generatio ipſiꝰ:
ſicut ⁊ piſcis qui vocatur apud nos halſa qui non apparet
in pꝛincipio veris vſqꝫ ad tonitrua ⁊ tunc moꝛitur.❡Ad/
huc modi auium ⁊ alioꝛum animaliuꝫ diuerſificātur aliter
ſm operationes ⁊ regimē vite:quoddaꝫ enim eſt qꝺ eſt ci/
uile ⁊ gregale ſemper cum multis ſocioꝛum:ſicut ſturnus ⁊
auis que garat ab imutatione vocis dicitur.Quedam au/
tem ſunt que ſeparantur ab alijs ſue ſpeciei auibus que ſi/
bi aſſimilātur in foꝛma ⁊ conferuntur ad adiutoꝛiuꝫ gene/
rationis:ſicut aquilarum genera ⁊ accipitruꝫ.Hec eniꝫ ſo/
litantur per ſe:⁊ hoc non tm̄ accidit in auibus:ſed ⁊ in ani
malibus ambulantibus ⁊ natantibus.Quedam autē ſunt
quaſi media inter hoc:quoniam aliquando congregantur
cum ſibi ſimilibus:⁊ aliquando ſeparantur ab eis:ſicut an
ſeres griſei ⁊ albi ſm omnia genera ſua ⁊ grues:hec enim
animalia tempoꝛe pulloꝛum ſeparatim volant:⁊ in hyeme
congregantur.De animalibus autem ſolitarie manenti/
bus aliquod eſt ciuitatēſe qꝺ in ciuitatibus hominum ma
net:⁊ quoddaꝫ manet in pago:hoc eſt in deſerto vel in ſyl/
uis:⁊ fugit hominum habitationeꝫ ſicut ſtrutio.Aues au/
tem cum ſocijs manētibus non manent cum alijs niſi qui/
bus cōmunicāt in genere:ſicut palumbi ⁊ grues ⁊ aues que
grece koki vocantur:eſt auteꝫ apud nos ſturnus.Aues au
tem que habent aduncos ⁊ acutos vngues nō poſſunt co/
habitare cum aliquibus ſocioꝛum ſuoꝛum ꝓpter iram ⁊ fe
rocitatem ſuam:hoc autem conuenit multis generibus pi
ſcium:qa ⁊ illoꝛum aliqui congregantur ⁊ aliqui ſegregen/
tur.Congregantur quidem ſicut allec ⁊ delphini ⁊ qꝺ gre/
ce dicitur domoder:⁊ thobaubi:lamodech ⁊ amya:homo
autem lꝫ ſit naturaliter animal gregale ⁊ ciuile:tamen exer
cet vtrāqꝫ operationem:aliquando eſt ſolus pꝛopter felici/
tatem contemplationis:aliquādo autem cum multis in ci
uitate ſine quibus non acquiritur felicitas ciuilis:ſolus q/
dem gaudet bono diuino.In ciuitate autem bono huma/
no letatur:ciuitatenſe autem animal qꝺ imitatione ciuita
tum omnia opera ſua refert ad vnum ⁊ agit vnam actiōeꝫ
ad cōmune bonum pertinentem:nec tamen omne animal
gregale cum ſocijs manēs talem facit operationem in vnū
collatam.❡De his autem que in vnuꝫ referunt operatio/
nes eſt homo apis ⁊ veſpa ⁊ foꝛmica ⁊ grus:ſed in gruibus
minus eſt manifeſtum ꝗ̄ in alijs:quia grues non conferūt
in vnum aliquam operationem niſi curam vigilie ⁊ oꝛdinē
volatus.Alia autem animalia inducta conferunt multa in
vnum cōmunitate negocioꝛuꝫ ⁊ ciboꝛum ex quibus cōmu/
ni conſulitur vtilitati:hoꝛuꝫ autē que ſic cōmunicant que/
dam regis regit rex cui obediunt:ſicut grues ⁊ apes ⁊ ho/
mines.Iſta enim habent regem ⁊ pꝛincipem ſollicituꝫ cir/
ca ſe ⁊ vtilitate cōmuni.quedam autem gregalium nō ha/
bent regem ſicut foꝛmice ⁊ locuſte que per turmas egredi/
untur concoꝛditer:ſicut vnicuiqꝫ eoꝛuꝫ per ſe cōmiſſa ſit cu/
ra cōmunis ⁊ vꝛbanitas:ſic ⁊ inter homines duplex eſt vꝛ/
banitas regni.vz.qꝺ cōmittitur vni gubernandum ⁊ ari/
ſtocratie ⁊ timocratie que ſunt vꝛbanitates cōmiſſe pluri/
bus per quos gubernantur.❡Adhuc autem differunt ani
malia in hoc ꝙ quedam manentiuꝫ cum ſocijs ſuis ſibi in
ſpecie confoꝛmibus manent in regionibus ſuis omni tem/
poꝛe:ſm vnum ⁊ eūdem moduꝫ:ſicut leo:ceruus:⁊ paſſer:⁊
aquila.Quedam autem abſcondūt ſe per tempus aliquod
anni:⁊ poſt illud ad loca ſua reuertuntur:ſicut hyrundo:et
vꝛſus:⁊ ciconia:⁊ glis.❡Aues auteꝫ adhuc differūt in re/
gimine ſui cibi ſicut ⁊ alia animalia:quoniam quedam co
medūt carnes ſicut aquila ⁊ vultur:quedam autē comedūt
grana:ſicut colūbarum genera:⁊ equus:⁊ aſinus.quedam
autem comedūt vtrūqꝫ:ſicut coꝛuus:⁊ coꝛnix:⁊ pica.Que/
dam autem aīalium habent guſtabile pꝛopꝛium:ſicut apis
que guſtat mel ⁊ aliquid dulce ſimile melli:⁊ aranea que gu
ſtat humoꝛem muſcarū ⁊ alioꝛum vermiuꝫ:⁊ quedā viuūt
de venatione paruiſſimoꝛū piſcium ⁊ ſugunt illos.Quedā
autem animalia ſm regimē ſue vite ſunt venātia cibuꝫ per
inſidias alioꝛum aīalium:aut per violentiam quā inferūt:
ſed non pꝛo pꝛudētia ſibi de eo qꝺ capiunt in futurꝫ.Que/
dam autem quadam pꝛudētia accumulant ſibi cibum ſuf/
ficientem in futurum:ſicut foꝛmica ⁊ mus montanus cum
alia:ecōtra nihil ꝓuideant:ſicut cicada ⁊ paſſer.❡Adhuc
autem quedam habent habitacula in quibus non ſolū pul
lificant:ſed etiam continuū habent cōmodum vite poſt la/
boꝛem venationis:ſicut talpa:mus:⁊ foꝛmica:⁊ vulpes:et
apis.quedam autem nec de habitatione habet ſollicitudi
nem:ſicut muſca:⁊ multa de genere rugoſoꝛum animaliū.
❡Adhuc autem perfectoꝛū animalium quatuoꝛ pedes ha
bentium quidam participant pꝛouidentia domus:⁊ que/
runt habitationes nō quidē quas faciāt:ſed a natura pꝛe/
paratas ingrediuntur:habitant enim in rimis lapidum ⁊
parietum:⁊ in cauernis:⁊ in alijs locis anguſtis:ſicut ſtel/
lio:⁊ lacertulus:⁊ ſerpētum genera.Quedam autem habi
tant ſuper terram:nec de factis ſollicitātur habitationibꝰ:
ſicut equus:ceruus:canis:⁊ ſimilia iſtis.Quedaꝫ autē ma/
gis pꝛudentia faciunt ſibi foueas non tm̄ ad habitationeꝫ:
ſed etiam theſauris ciboꝛum ſuoꝛum cōuenientes ad que
compoꝛtant pꝛedas ſuas:ſicut aranee multe ⁊ apes quedā
magne:⁊ quedam non curant de talibꝰ.❡Amplius autem
quedam eoꝛum ad venationem mouētur nocte:aut qa lu/
men ſolis non ſuſtinent vt veſpertilio:aut qa timent in cur
ſus alioꝛum animalium:aut foꝛte pꝛopter vtrūqꝫ iſtoꝛum:
⁊ ideo acquirūt ſibi victum de nocte:ſicut bubo:noctua:et
nycticoꝛax:⁊ veſpertilio.quedam auteꝫ ad opera mouen/
tur in die ſicut homo.In locis autem habitatis agreſtia fe
re omnia die abſcondūtur ꝓpter timoꝛem hominis.❡Si
autem ad moꝛes hominum regnū vite animalium exten/
datur:tūc quedam ſunt domeſtica omni tempoꝛe:ſicut ho
mines perfecte intellectu participātes:homo eniꝫ talis na/
turaliter ⁊ eſt coniugalis ⁊ ciuilis:nec vita ſua ſaluari pote
rit ſi nō habeant fomenta domeſtica ⁊ hominuꝫ qualēcūqꝫ
ſocietateꝫ ſi qui homines ſunt ſylueſtres:ſicut pigmeus nō
ſm vnam rationem nobiſcum dicti ſunt homines:ſed ali/
quod habent hominis in quadam deliberatiōe ⁊ loquela.
Quedam auteꝫ ſunt ſylueſtria omni tempoꝛe nec domeſti/
cantur ad plenū:ſicut lupus ⁊ turtur que grece ſm aliquos
ſechyd vocatur:ꝗuis eniꝫ viderimus lupos captos ⁊ tur/
tures comedentes cum hominibus:tamē nō omnia natu/
re ſue opera referunt ad māſuetudinem ⁊ domationem:⁊
ideo nunꝗ̄ perfecte domeſticantur:aliquādo tamē turtur
magis domeſticatur ꝗ̄ lupus.quedam autem agreſtiū ci/
tiſſime domeſticantur vt elephas:ſicut in ſequentibꝰ libꝛis
patebit:obedit enim ſe liberāti a periculo homini:⁊ eſt do
meſticus ad illum.Opoꝛtet autē ſcire ꝙ omnia genera ani
malium domeſticoꝛuꝫ inueniūtur agreſtia:etiam ſicut ho/
mo:equus:poꝛcus:ouis:caper:⁊ canis.❡Adhuc autē dif/
ferentia aīalium ad ſocietatem relata penes vocare ⁊ non
vocare:quoniaꝫ quedā emittūt voces ſignantes aliqd con
comitantibus ſibi aīalibus:⁊ quedam non vocāt.Eoꝛum
autem que vocant:quedam rugiunt nō foꝛmata voce:ſed
vna continua

Diuiſio aīaliū penes regimē vite.

Hō ſolus gaudet bono diuino:ſꝫ hō in ciuitate gaudet bono humano.

vna ꝯtinua voce suos demōstrāt affectus: sicut leo: equus: ⁊ bos: quedam autē non. Adhuc autē formantiū voces quedam formant ad diuersos conceptus quos habēt sicut homo ⁊ pigmeus: ⁊ quedā non faciunt hoc sicut multitudo fere tota alioꝝ animalium. ¶ Adhuc autem eoꝝ que ex ratione cogitatiua formant voces: quedam sunt succumbentia: quedam autem nō succumbentia: dico autem succumbentia a cōceptu anime cadētia ⁊ mota ad nature instīctū: sicut pigmeus qui nō sequitur rōnē loquele sed nature instinctum: homo autē non succumbit sed sequitur rationē: ⁊ ideo diximus in sciētia de anime operationibus cōib⁹ ꝙ cetera animalia preter hominem magis sunt acta q̄ agentia libere. Quedam autem animalia omnino sunt taciturna ⁊ muta: sicut formica ⁊ eruca ⁊ alia ꝑua animalia. Quedam autem sunt ecōuerso magne garrulitatis: sicut pica ⁊ stornus ⁊ quedam istoꝝ sunt musica canētia pulchro sono sicut philomena ⁊ alauda ⁊ cygnus quando moritur: quedam autem nō canūt sicut aquila. ¶ Dicit autem Arist. ꝙ omnibus vocantibus accidit cōiter accidens preter hominem solum ꝙ sunt multi strepitus ⁊ garrulitatis multe tēpore sui coitus: sed non verum est de tempore dum sunt in actu coeundi: sed de tempore desiderij coitus ante actū: et continuatur hoc desideriū in aliquibus vsq₃ ad deductionem pullorum sicut in philomena que cantat quādo incubat ouis suis. Et dixerūt aliqui Platonicorum ꝙ sua oua nō viuificarentur nisi cantaret super ea: ⁊ hoc ego puto verꝝ esse inquātum spiritus lenis ⁊ calor eleuans sanguinem in talibus aialibus facit in eis cantus iocūditatem ⁊ desiderium gaudij: ⁊ calor talis matris incubātis vel patris magis est viuificatiuus q̄ alius. homo tamē l₃ taceat accedēs ad coitum ⁊ in desiderio coitus ꝑpter verecūdiā: tamē aū hoc letatur ⁊ canit ⁊ ludit ⁊ signa ostēdit incōtinētie. ¶ Amplius autē regimen vite aialium differt etiam ſm comparationem ad loca que frequentius inhabitant. quoniā auiū nō domesticarū quedā magis habitāt agros planos ⁊ campos sicut turtur: ⁊ quedā magis sunt montane sicut vpupa: quedam etiā sunt multi coitus ⁊ assidue pullificatiōis: sicut perdices ⁊ galline ⁊ colūbe: quedam autē caste sunt ⁊ mūde non coeūtes nisi semel in anno sicut auis que grece gracocedron dicit: latine autē coruus terrenus ⁊ palūbus qui q̄si parcēs lumbis sic vocatur: sicut econtra colūbus quasi colens lumbos appellatur. ¶ Aquaticorum etiā animaliū de quibus superius fecimus mētionem quedā sunt pelagalia ⁊ quedā vndalia in medio vndaꝝ natantia: ⁊ quedā sunt ripalia habitantia iuxta ripas: ⁊ quedā sunt petrosa aut petris adherentia: aut sub petris quiescētia: ⁊ hec q̄dē sunt regimina aialium societatem nō violātia. Quedam autē sunt ecōtra societatem multū ledētia ⁊ corrumpētia: quedam autem sunt multum impetuosa ⁊ bellicosa: ⁊ quedam impetus suos multū refrenātia. ¶ Dico aūt ipetuosa bellicosa que impetū faciūt ⁊ inuadūt omne aial trāsiēs per ea ⁊ defendūt se cum omni virtute sua ab omni aiali qd̄ infert eis nocumētū: sicut aper syluestris ⁊ bos magn⁹ syluestris qui a q̄busdam bubalus vocatur l₃ nō sit bubalus. Refrenātia autem sunt animalia que contrarium huius faciunt nulla inuadētia animalia: neq₃ se defendētia ab inuadentibus sicut lepus ⁊ cuniculus. Animalia autē alia diuersificantur per oēs inductos modos: ⁊ etiam per species multas modoꝝ iductorum: quedam enim sunt māsueta pauce ire: ⁊ cum nō sunt multum insipiētia quin bene percipiant nocumētum sicut vacca: sed taurus ferox est ⁊ iracūdus: et quedam sunt iracūda ⁊ insipiētia nō recipiētia doctrinā bonorum moꝝ sicut abar agrestis. quedam autem patientia timida: sicut ceruus ⁊ quedam carētia audacia quasi semꝑ perterrita sicut lepus. quedam autē astuta sunt sicut serpēs qui plus ledit astutia q̄ audacia: ⁊ quedam audacia fortia larga nobilia ⁊ magnanima sicut leo: ⁊ quedā fortia syluestria ⁊ astuta: sicut lupus qui ⁊ astutia ⁊ fortitudine nocet. Quedam autem ingeniosa ⁊ tamē paruarum operationū sicut vulpes que ad parua cōuertit ingenium: quedam autem sunt iracunda ad quosdam ⁊ q̄busdam applaudentia sicut canis: ex iracūdia enim omnes inuadit anteq̄ discernat ⁊ postea remittitur ⁊ applaudit dominis suis. quedā autem sunt mansueta cito domesticabilia: sicut elephas et

Serpēs plus ledit astutia q̄ audacia.

quedam verecunda ⁊ obseruantia se ab alijs: sicut anser ⁊ cattus: sed de turpi perpetrato nullum animal verecundatur nisi homo: ⁊ qd̄ de alijs dicit ꝙ verecunda sint est dcm̄: ideo q̄a aliquid simile habent passioni que est verecūdia. quedam autem sunt amantia pulchritudinem sicut pauo: ⁊ ideo etiam incessu composito gradu incedit ne maculet: ⁊ dum est pullus humefactus tot⁹ ⁊ pollutus: aliquādo moritur quasi pollutionem sustinere non valens. Inter omnia autem animalia discretiuum ītellectū habet solus homo: multa tamē animalia alia retinēt memorias eorum que vident ⁊ addiscūt: sed illa memoria que est cum reminiscētia nō est nisi in solis hominibus: ⁊ est pars diuina in eis sicut dicit Plato. Inferius autē narrabimus disquisite ⁊ sigillatim omnes mores oīum animalium ⁊ modos regiminis vite sue: ⁊ subtiliabimus considerationem esse eorum magis q̄ hic fecerimus: q̄a hic nō diximus nisi vl'r de istis.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarans ſm quid est regimen vite in animalibus.

AD faciliorem autem intelligētiam eorū que de regimine animaliū dicta sunt oportet scire ꝙ nullum aial perfecte omnino participat regimen vite nisi solus homo. Perfectū enī regimē vite est ſm partes honesti ⁊ ad finem felicitatis. Est autē regimē hoc sicut in ethicis habet declarari in tribus in quib⁹ queritur felicitas in domibus. v₃. ſm domus dispēsationem priuatā que iconomica grece vocatur: ⁊ in ciuitatem ſm cōgruam officiorum ⁊ ciuiū distributionē: ⁊ hoc extēditur ad prouintias ⁊ nationes ſm cōmunicationem ⁊ distributionē: ita ꝙ monarchia regni ex ipsa fiat. ¶ Aliquādo autem habet senatum se gubernātem: aut etiā potiores in diuitijs ⁊ potestate ⁊ dignitate que tres vrbanitates sunt multitudines continētes dicte a grecis monarchia prima ⁊ aristocratia scd̄a ⁊ cymocratia tertia: fit autem hoc regimē legibus distributione officiorum pro idoneitate personarum cōicatiōe meritorum ⁊ negociationum. Tertia autem dispensatio regiminis vocat grece monastica in qua homo viuit solus separatus ab alijs: vt maiorem sapientie ⁊ cōtēplationi possit dare operam admirabiles querens ⁊ mirabiliū causas: ⁊ ex hoc habens delectationes puras ⁊ firmas quib⁹ nihil est cōtrarium: in his enim felicitas cōsistit contemplatiua. Tribus autē his deseruit ea que vocatur ethica subijciēs passiones virtuti morali: opera autem dirigēs ad equitatem iuris siue naturalis siue positiui ⁊ intellectū regēs recta ratiōe que medium est virtutis intellectualis. Animalia igitur regimē vite participantia nō participāt ipsū nisi ſm imitationis modum: nō enim principiū suarum operationum virtutem: sed quādam nature inclinationē ad virtutis similitudinem: sicut turtur ⁊ palūbus imitātur castitatem: anser autem ⁊ cattus verecūdiam: leo liberalitatem ⁊ cōmunicationem ⁊ fortitudinem: simil'r autem nō faciūt ea que faciūt ad finem felicitatis domus que est abundātia domus ⁊ familie: neq₃ ad finē felicitatis ciuilis que est gubernatio perfecta gētis ſm prudētiam facta: neq₃ ad finem felicitatis monastice que est cōtēplatio veritatis firma cum pura ⁊ admirabili eiusdem delectatiōe: sed que ꝓuidēt sibi domum: aliquādo nō prouidēt sibi abūdātia domus sicut vulpes: sed partem habet cure iconomice: ꝙ. v₃. defendātur a nocumētis extrinsecis: ⁊ partim nō habet intētionem. v₃. sufficiētie ex diuitijs in domo repositis: aliq̄ autem imitatur in vtroq₃ istoꝝ iconomicam: sed nō in fine sicut apis ⁊ formica que faciunt casas ⁊ replent eas thesauris suis: sed nō referūt hos thesauros vt organice ciuilitati aliorum deseruiāt aialium: siue sint eadē specie cū ipsis: siue in diuersa sint specie ab ipsis; vnū eni examē apū vel formicaꝝ nō deseruit in aliquo alij: sicut abūdantie prōptuarioꝝ boīū sibiinuicē deseruiūt ad regēdas ciuitates ⁊ gentes. Ea aūt que ciuilitatē imitātur ꝯgregātia totā gētē sue speciei nō cōicant adinuicē opera: neq₃ distribuūt sibi inicē lucra: neq₃ legib⁹ editis regūtur ⁊ gubernātur: nec finē felicitatis attēdūt: sed imitātur ciuilitatē in habitatiōe cōgregata ⁊ defensiōe cōmuni: sicut grus ⁊ anas ⁊ sturnus ꝑꝑ qd̄ decipiūtur ab aucipib⁹ talia aialia: positis enim quibusdā sue speciei auibus vel imaginibus auium iuxta retia statiꝫ

adueniunt ad cohabitandum illis ⁊ in retibus cõcludunť: sed simul existẽtia defendũt se ab accipitrib⁹ ⁊ aquilis: ⁊ a quibus solitaria existẽtia se defendere nõ possunt: sič videmus anates ⁊ aues aquaticas latos ⁊ mẽbranales pedes habẽtes visa aquila cõgregari simul in aquã ⁊ cũ impetum facit ad rapiẽdum demerso capite spargẽtes aquam in faciem aquile prohibẽt accessum: siľr autem sturni ad quemlibet impetum accipitris comprimũtur in aere ⁊ vẽto alaꝝ coniũctarum remouẽt accipitrem ⁊ super ipsos ascẽdẽs accipiter comprimiť stercoribus ipsorum ⁊ illinitur: ita ꝙ appropinquare nõ potest. Si autem regem habent nõ nisi ꝫm aliqd regem imitãtur gubernacula: eteni grus vigilem ponit ꝓpter cõmunitatis custodiam: apis autem egrediẽs de casa strepit sicut cornu alias cõuocãs: ⁊ tũc rege leuato oẽs sequũtur ⁊ querũt nouam habitationem in qua casas construant ⁊ thesauros mellis reponãt: sed nõ cõmunicãt cum alio examine in aliqua cõmunicatione operum ac distributione dãni aut lucri: nec in aliqua pietate se habẽt ad parẽtes a quibus exierũt. Similiter autẽ animalia que virtutes imitãtur que sunt regiminis vite elementa ⁊ principia nõ imitãtur perfecte: vnã enim virtutẽ imitãtia negligunt aliã: ⁊ virtutem imitãtia nihilominus subiacẽt passiõi que virtuti opponiť sič extremũ opponiť medio: verbi cã: leo tã liberalitatẽ ⁊ magnanimitatem imitatur ⁊ fortitudinem: ⁊ cum liberalitatis sit de proprio ⁊ abũdanti cõmunicare ⁊ nihil gaudere ipse cõmunicat predam: ⁊ ideo potius profusio tyrãni erit liberalitas sua ꝙ̃ cõmunicatio virtutis. ¶ Adhuc autẽ magnanimus ⁊ fortis existens subiacet iracũdie: fortis autem gratia boni magna inuadit ⁊ vincit: ⁊ sic facile est videre in omnibus alijs. Qđ autem maxime attẽdiť est ꝙ non agunt actus regiminis isti⁹ libere: sed nature impulsu ꝓpter qđ manente ⁊ ratiõe ⁊ memoria minus ꝙ̃ alia participantia melius habet regimẽ vite sicut apis que nihil mẽtis ⁊ paruz memorie habet: ⁊ multo minus ꝙ̃ leo vel ceruus: ⁊ tamẽ multa regitur iconomica ⁊ monarchia ⁊ ciuilitate ⁊ quibusdam qdem hoc a natura inditum est: ⁊ q̃si nullius discipline sunt susceptibilia in cõmune operãtur sine rege sicut formice: quecũq; autẽ sunt sono participantia cum rege operãtur sicut apis. Reges autem habẽtia aliqñ habẽt regem a natura cõstitutum sicut apis. Ipsa eni quãtitas corporis indicat perfectius esse in suo genere hoc animal: ⁊ ideo debere ordinare alia ⁊ imperare eis. Aliquando autem cõstituitur rex ⁊ destituitur sicut in gruibus hec equaliter sunt in virib⁹ anime: ⁊ ideo non est in eis necessitas regis nisi pro tẽpore quãdo necesse est: aut dormire aut dirigi in volatu: ꝓpter qđ noctibus custodẽ habẽt vigiliaruz noctis ⁊ in volatu ducem: ꝓpter cuius directionẽ ordine litterato volare dicuntur.

¶ Cap. 5m. De membris animalium ꝫm officia eorum que habent in corpore.

Redeuntes autem ad ꝓpositũ adhuc vniuersaliter tãgamus mẽbra aialium determinãtes officia quibus se habẽt adinuicem. Dicamus igiť ꝙ oĩa animalia cõueniũt in hoc ꝙ habent duo mẽbra per que saluatur sub̃a idiuidualis ipsoꝝ: quorum vnũ est mẽbrum per qđ recipiunt nutrimẽtum: ⁊ hoc est os aut aliqd simile ori. Secũduz aũt est membrũ in quo recipiunt nutrimẽtũ vt exsuggãt ex ipso manẽte in membro illo humidum nutrimẽtale corporum suoꝝ: ⁊ hoc vocať stomachus aut aliqd loco ⁊ vice stomachi existẽs. Ista tamẽ duo membra in diuersis aialibus habẽt conuenientias ⁊ differentias ꝫm modos quos dicemus posterius ꝫm aspectum. vz. figure ipsoꝝ ⁊ augmẽtum ⁊ diminutiões ⁊ cõueniẽtiam qualitatum ⁊ ꝫm situm. Cõmunicãt autẽ adhuc in mẽbro tertio qđ est membrũ ad qđ vadit in secessum missum: ⁊ hoc est vẽter: qa post ingressuz cibi in os mittiť in vẽtrem ⁊ transit per ipsum. Supfluitas autẽ que separať a cibo digesto in aialibus est duplicis generis. ¶ Et est gñale ꝙ omnia aialia que distinctũ hñt mẽbrum recipiẽs ⁊ colligẽs ⁊ emittẽs superfluitatem suaz humidam: habẽt etiam mẽbrum recipiẽs ⁊ colligẽs ⁊ emittẽs superfluitatem siccã sz nõ cõuertitur: nã animal habẽs vas recipiẽs superfluitatem siccam non necessario hz vas recipiẽs superfluitatez humidã eo ꝙ superfluitas eius humida imisceť ⁊ emittitur cũ superfluitate sicca sicut aues que nõ habẽt vesicam que est receptaculũ humide superfluitatis. Omne igiť animal habẽs vesicam haber vẽtrẽ siue inferiorem aluũ: ⁊ nõ omne habẽs vẽtrem: hz etiam vesicam.

Quecũq; aialia hñt mẽbrũ recipiẽs supfluitatẽ humidã hñt membruz recipiẽs supfluitatẽ siccam: sz nõ eõ.

¶ Adhuc aũt omne aial hñs semẽ gñatiõis generans ex se aliud sibi in forma ⁊ specie simile aial hz membrũ cõueniẽs semini suo qđ vocať vas seminariũ: sed hoc differt in mare ⁊ femina. ¶ Propter hoc sciẽdũ est ꝙ omne masculinuz in genere aialium existẽs generat eijciẽdo suuz semẽ in suã feminã. Femina autẽ nõ eijcit: sed imittit decisuz a se semẽ in suã matricem. Inueniť tñ animal de quo adhuc non apparuit mas aut femina: ⁊ hoc est anguilla. ¶ Adhuc autem omne animal hñs semẽ ⁊ generãs ex se filios hz mẽbra conueniẽtia creature sue ad cõceptũ filioꝝ. Sed hec mẽbra diuersitatẽ hñt in forma ⁊ quãtitate ⁊ situ: sicut ⁊ alia in spẽb⁹ diuersis aialium: quedã enim feminarum habẽt matricem ꝫm veram matricis rationẽ. quedã autẽ mẽbrum qđ hz vicem matricis: sed nõ veram rõnem ipsius. hec ergo mẽbra sunt que vel oibus aialibus cõueniunt necessario: aut pluribus eoꝝ: eo ꝙ hec aut saluant esse indiuidui aut speciei et sine eis perditur vtrũq;: qa enim omne animal est substantie humide: ⁊ est in eo calor dissoluens substãtiam humidã ipsius: ⁊ calor aeris circũstantis: ⁊ calor qui generať a motibus eius coadiuuans ad dissolutionẽ: ideo non saluať aial aliqđ sine nutrimento. Scimus autẽ ex determinatis in libro de nutrimẽto ꝙ non nutrit aliquid nisi in quo est aliqd siccum incorruptibile est qđ potẽtia pars nutriti: aqua enim que tñ est humida nõ nutrit sed vehit nutrimẽtum: oportet igiť omne animal habere nutrimẽtum siccũ ⁊ receptaculum nutrimẽti sicci: nõ autem oportet omne aial habere nutrimẽtum: aut receptaculum nutrimẽti humidi: qđ autem nõ saluatur in suo esse indiuiduo oportet saluari per generationem: ⁊ nõ esset generatio nisi darentur mẽbra generationi cõueniẽtia: ⁊ ideo opz oĩa animalia vasa habere seminaria ⁊ cõceptus ⁊ partus que diximus: per hoc igiť pz probatio inductoꝝ. ¶ Amplius aũt genus qđ est subiectũ primum qđ subijciť in omni aiali est sensus tact⁹: pp quẽ opz ꝙ aial est aial sit in eo aliqđ mẽbrũ in quo sicut in instrumẽto ⁊ sicut in medio sit tactus: ⁊ hoc qdem mẽbrũ non hz nomẽ cõe ꝙ ꝫm vnam rõnẽ cõueniat oibus mẽbris aialiuz in quibus est tactus: sed in multis ꝯuenit in vno noie ⁊ rõne: sed in alijs est aliqd simile illi qđ nõ hz: tñ nomẽ eius neq; habet ipsius nois plenam ⁊ vniuocã rõnem. ¶ Adhuc aũt in omnibus aialibus est humiditas que est subiectuz vite qua quãdo caruit animal: aut quãdo exiccari icipit ꝺstruiť animal ⁊ senescit tendẽs ad corruptionem: sicut in libris de causa vite lõgioris ꝓbatuz est: ⁊ opz ꝙ in eis sit etiaz membruz in quo primo aggregať illa humiditas ⁊ decurrit per mẽbra cetera. hec autẽ humiditas in multis aialib⁹ perfectiorib⁹ est sanguis: ⁊ in alijs minus ꝑfectis aut aquarijs est alia humiditas que est loco sanguinis: sicut venenuz est humiditas draconis ⁊ rutele ⁊ vipere: ⁊ est in alijs humiditas nõ cõpleta pallida que declinat ad aquositatem: sicut virus qđ est in aialibus. Resumentes igiť dicimus qđ cõmunis sensus in quo cõicant ⁊ ꝯueniunt oĩa aialia est tact⁹ ⁊ sicut in medio ⁊ instrumẽto est in aliquo mẽbroꝝ siliuz: in carne enim vel in eo qđ est simile carni est sicut in medio: in neruo autẽ sensitiuo est sicut in instrumẽto: aut in eo qđ est simile neruo: in alijs autẽ sanguinẽ nõ hñtib⁹ est in mẽbris ꝓportionatis carni ⁊ neruo ⁊ similib⁹ eis ꝓportiõe virtutis tactiue que est in eis: sed gñaliter opz ꝙ sensus iste sit in mẽbro simiľr nõ etherogeneo. ista enim est virtus passiua: passiuum autẽ ⁊ receptiuum in aialibus est mẽbrum simile: ⁊ dissimilia nõ patiũtur nisi per passiones siliuz. Virtutes autẽ operatiue que alio noie motiue dicũtur cuz sint magis actiue sunt magis in formalib⁹ mẽbris que sũt mẽbra similia: sicut incisio ⁊ incisi cibi masticatio siue mollitio: nã virtus mouẽs ad hec opera dentes incisores ⁊ molares est in ore: sicut in organo quo cõpletur opus eius ⁊ virt⁹ mouendi de loco ad locum est in pedib⁹: qa lz in neruis motiuis sint huiusmodi virtutes: tamẽ nõ complẽtur opera earum nisi per mẽbra organica dissimilia. Est autẽ virt⁹ hec in alis auiũ ⁊ in diuersis alijs mẽbris aialium processiuuz motum hñtiuz. ¶ Adhuc autẽ in qbusdaz aialibus est san-

guis: ſicut in homine ⁊ equo ⁊ ceteris agreſtibus ex perfectioribus. Omnia autē agreſtia aut carentia pedibus oīno aut habentia duos pedes: aut quatuor tm̄ habens aliquid ſanguinis plus vel minus: ⁊ precipue circa corda ipſorū: in alijs autē nō eſt ſanguis ſicut in apibus ⁊ veſpis ⁊ marinis quibuſdaꝫ ſicut in ſepia ⁊ karabo que eſt locuſta maris vocata apud nos: ⁊ in oībus multipedibus plures ꝙ̄ quatuor pedes habētibus. Opꝫ enim nos non latere ꝙ ſicut diximꝰ mēbra quedam ſunt ſimilia: ⁊ hec ſunt in animalibus perfectis ſanguinem habētibus: ſicut eſt os. vꝫ. cartilago: neruus: chorda: ligamētum: arteria: vena: pānicului quo mēbra inuoluuntur ⁊ caro que ſupplet vacuitates. omne autē mēbrum cuiuſlibet animalis habet virtutem naturalē per quā complet ſuum nutrimētum: ⁊ hec virtus ad minꝰ quatuor habet operationes que ſunt nutrimētum conueniens attrahere ⁊ attractum rectificare: ⁊ rectificatum ſibi ⁊ mēbro in quo eſt vnire: ⁊ id qđ eſt conueniēs nec rectificari poterit a ſe expellere. Membrorū autēꝫ diuiſio virtutes hn̄tium eſt per quatuor differētias: quoniam aliqđ eſt virtutem ſuſcipiēs ⁊ in alia refundēs: ſicut cerebrum ⁊ epar: cerebrum enim virtutē vite ⁊ caloris virtutem ⁊ ſpirituꝫ a corde: ⁊ ſimiliter epar ⁊ ſunt trāſfundentia etiam virtutes ſuas in alia: cerebrum qđem ſenſum ⁊ motum: ſed nō abſolute: ſed in relatione ad cor: ſicut in ſequētibus oſtēdet. epar autem trāſfundit nutrimēti virtutem etiam non abſolute ſm̄ Peripatheticos. lꝫ Galenus velit ꝙ tam cerebrum ꝙ̄ epar abſolute in alia ſuas tranſfundat virtutes: ſed de hoc in ſequētibus differet a nobis. Suſcipiens autē ⁊ nō dans eſt ſcđs modus mēbrorum aīalium: ⁊ tale mēbruꝫ in omni animali ſanguinē habēti eſt caro: in his autem que ſanguinem nō habēt eſt id qđ loco ⁊ vice carnis eſt: habet autem eūdem modum caro in mollibus quē os in duris mēbris. he enim due virtutes a corde ⁊ epate in generatiōis principio ſumūt per quas ſubſiſtūt: ⁊ ille in eis quiete manēt ⁊ nō miniſtrātur ab eis alicui alij membro: hoc tamē non niſi a corde fieri omnis cōfitetur ſecta Peripatheticoꝝ: ſed Galenus dixit hoc fieri etiam ab epate: ⁊ nos oſtēdemus in ſequentibus ꝙ fit primo a corde ſcđo ab epate. Quidam aūt antiquiſſimoꝝ phyſicorum qui Anaxagoram imitati ſunt dixerūt hec mēbra virtutes ſuas habere a ſeipſis ⁊ in ipſis quieſcere eaſdem: ⁊ ideo ſm̄ iſtos mēbra hec cadūt in alia parte diuiſiōis que eſt tertia. quoniaꝫ ſm̄ eos ſuſcipientia: neqꝫ dantia virtutes aliquas: ſed tamē hoc membrum nō conuenit partibus aīalium: qa in quolibet corpore aīalis: ſicut eſt vnum corpus: ita neceſſe eſt eſſe vnum aliqđ membrum a quo principiētur alia ſm̄ eſſe ⁊ virtutes: ⁊ ideo non poteſt eſſe qđ dixerūt ꝙ aliquod ſit mēbrum: neqꝫ ſuſcipiēs neqꝫ dans virtutem quā habēt. Sicut eīꝫ eſt in ordine vniuerſi ꝙ oīa recipiūt a motore primo motuꝫ ⁊ eſſe: ita neceſſe eſt eſſe in vniuerſo mēbrorum cuiuſlibet aīalis ꝙ omnia membra recipiūt calorem ⁊ vitam ab eo qđ eſt cauſa ⁊ motor primus in ordine vniuerſitatis mēbrorum. Diuiſio ergo mēbrorum que quadrimēbris fuit ſm̄ antiquos trimēbris eſſe oſtēditur vt ſit mēbrum ⁊ ſuſcipiens ⁊ dans virtutes: ⁊ ſit aliqđ ſuſcipiēs ⁊ nō dans: ⁊ ſit aliquod nō ſuſcipiēs ab aliquo qđ ſit intra corpus: ſed dans oībus ⁊ hoc eſt cor: lꝫ Galenus dicat ꝙ ſuſcipiat nutrimētum ⁊ virtutem nutritiuam: hoc autē oīno incōueniens eſt vt in ſequētibꝰ erit manifeſtum: nulluꝫ autem eſt qđ ſit nō dans nec ſuſcipiens vel ſicut ⁊ in mūdo nō eſt aliquid qđ nihil oīno a p̄mo motore ſuſcipiat. Has autē tres mēbrorum diuerſitates omni neceſſe eſt cōuenire aīali per rōnem quā induximus. Amplius in omni aīali paruo ⁊ magno cuiuſcūqꝫ ſit generis neceſſe eſt eſſe duas alias mēbrorum diuerſitates. ſ. ꝙ quedā membroꝝ ſuoꝝ ſint principalia: ⁊ quedam ſecūdaria principalibus membris deſeruientia. ⁊ principalia qđem ſunt que operantur ſalutem indiuidui ſingularis: aut ſalutē ſpeciei. Ea autem que operātur ſalutem indiuidui ſunt tria: cor quidem a quo influit virtus vite: ⁊ cerebruꝫ a quo fluit ſenſus ⁊ motus ſiue virtus ſentiendi ⁊ mouēdi in relatiōe ad cor: ⁊ epar a quo iterum per receptionem quā haurit a corde fluit virtus nutriēdi. ꝓpter qđ ꝯſtat iſta tria nō eque principalia eſſe: ſed cor eſt primum principium aliorum: et ideo cor in his eſt ſicut in ſpheris celeſtibus eſt p̄mus motor motus: hic enīꝫ compoſitus eſt ex motore ⁊ mobili ⁊ quicunqꝫ alij ſunt motores moti virtutes mouendi accipiunt ab ipſo primo compoſito motore moto: ⁊ virtus cordis eſt ſicut virtus luminis ſolis cui applicātur omnia alia ⁊ accipiunt virtutem ab ipſo: ⁊ tunc poſſunt peragere ſuas operatiōes: ipſum autem nō accipit aliquid ab aliquo alioruꝫ: ꝓpter qđ etiam a Pithagoricis ſol cor celi eſſe dicebat eo ꝙ ipſi celum dicunt eſſe magnum animal: hec autēꝫ membra in ſpecie ⁊ forma ſunt in oībꝰ animalibus perfectis: in alijs autē ſunt membra correſpōdentia his que ſupplēt vices eoꝝ. Sed qa animal nequaqꝫ ſaluat in eē perpetuo niſi per generationeꝫ: ideo neceſſe eſt eſſe quartū principale qđ operatur ſalutem indiuidui ſpermatibus aīaliuꝫ ſm̄ quoſdam virtutē formātem imprimēs: ⁊ hoc eſt qđ vocatur teſticulus ſiue vaſa ſeminaria. Sicut igit̄ cum tria cōſtituentia aīal in indiuiduo ſubſtātia materialis. vꝫ. ⁊ forma ſꝫ genus que eſt vita ⁊ forma differētie cōſtituentis que eſt ſenſus: tria membra que operātur iſta ⁊ deducūt in corpꝰ animal vocātur principalia: epar quidem ſubſtātiam materie ⁊ cor formam vite que eſt genus animalis: ⁊ cerebrum formam ſenſus que eſt conſtituēs animal. ſpēs autem participat eſſe perpetui per generationē vnius ex alio: ⁊ hoc nō poteſt eſſe niſi virtus formās animal ꝯferatur ſemini ex generante: ⁊ hāc operatur in relatiōe ad cor teſticulus. alia autē ſunt membra iſtis miniſtrātia ſiue deſeruiētia: ſed hoc nō adeo vt prima participātur ab omnibꝰ generaliter aīalibꝰ: ſed tamē omnia neceſſe eſt habere aliquid eis ſimile. Miniſtrātia autem diuidūtur in duo genera: quoniā quedam miniſtrāt preparādo id in quo mēbrum principale operat̄: ⁊ quedam miniſtrāt deferendo id in quo mēbrum principale operatum eſt ſuam operationē. verbi gratia. dicimus ꝙ cordis miniſter preparator eſt pulmo qui preparat ei ſpirituꝫ: ⁊ miniſter deferēs id qđ cor operatū eſt eſt arteria que defert ſpiritū vite a corde ī mēbra. Cerebri v̄o miniſter p̄parator eſt qđ preparat ei nutrimētuꝫ: ſicut epar ⁊ alia miniſtrātia ſibi nutrimētum: deferēs autem id in quo operatum eſt cerebrum eſt neruus deferēs ſenſum ⁊ motū per totū corpus. Epatis autē miniſter preparator eſt ſtomachus ⁊ meſeraice ⁊ miniſter deferēs id qđ epar operatuꝫ eſt ſunt vene. Teſticuloruꝫ v̄o miniſter preparator eſt vaſa per que miniſtrat̄ ſperma: ſicut forte cerebrum ⁊ aliquo mō totum corpus. miniſter autē deferēs qđ iam teſticulus operatꝰ eſt eſt virga. Iſti autē membroꝝ modi ſunt in omnibus aīalibus: eo ꝙ cuilibet etiā per ſe pꝫ ꝙ ſine his nō viuit aliquod aīalium. Amplius aūt in oībus aīalibus tres adhuc inuenimus mēbroꝝ differētias. quoniaꝫ in oībus animalibꝰ q̄dā ſunt mēbra operātia eſſe aīalis: ⁊ quedam ſunt que non ſunt in ipſis niſi ꝓpter auxiliū iſtoꝝ: ⁊ quedā ſunt que vtrūqꝫ iſtoꝝ faciūt: operās aūt ⁊ qđlibet mēbrū principale: ſicut diximus que ſuas ad eſſe aīalis cōplēt ⁊ perficiūt operationes. auxiliātia aūt tm̄ que cauſata ſunt in auxiliū alioruꝫ: ſicut pulmo ad euētationē cordis ⁊ ſanguinem hn̄tibus ⁊ lachrymabile ad ſalutē ocli. vtrūqꝫ autē iſtoꝝ epar hꝫ qđ ſuū eſt vnde nutritur ſatis complet nutrimentum: ſed auxiliuꝫ parat tertie ⁊ quarte digeſtioni quarum neutrum cōplet.

Cap. 6m. De modis generatiōis aīalium in vniuerſali.

Diuerſitas etiam aīalium eſt penes modos generatiōis eoꝝ. quoniā quedā eoꝝ gignūt oua: ⁊ q̄dā generāt vermes incōpletos: ſicut ⁊ apes ⁊ formice ⁊ pediculi qui gn̄ant lendes: ⁊ q̄dam generāt aīalia: ⁊ quedā concipiūt quedā oua: ⁊ poſtea pariūt aīalia cum teſtis ouoꝝ. Illa v̄o que gn̄ant aīalia ſicut hō ⁊ equus ⁊ omne piloſum aīal: ſiue ſit marinū ſiue agreſte: ſicut que ſunt magnoꝝ corpoꝝ de genere marinoꝝ: ſicut delphinus ⁊ ceteroꝝ genera que a quibuſdam balene vocātur: ⁊ in noſtro mari qđ eſt oceanꝰ tāgens Angliam ⁊ Germaniā ⁊ Galliā duoꝝ generū inueniut̄: quoꝝ vnum hꝫ os ad ſuggenduꝫ ſicut murena ⁊ hoc habet carnē meliorem. ⁊ alteꝝ habet dentes magnos ad maſticādum ⁊ habet carnē minus bonā. Alia autē aīalia ouātia ⁊ vermes facientia nota ſunt: quedam etiā vt diximus concipiūt oua: ⁊ poſtea generant vermes: qa oua in ventribus eoꝝ mutata ſunt ad vermium figurā: ſicut piſcis marinus longus qui vocat̄ chalene ⁊ vipera. Que aūt cōcipiunt

oua ⁊ pariunt aīalia sibi similia cum testis: egredientia de vtero ipsoꝝ sunt vipere magne quedā lōgi corporis quaruȝ numerus magnus est iuxta occeanū aglonareȝ in partibus ostomie ⁊ osylie vt dr̄. Sic aūt generātiuȝ marinoꝝ quedaȝ carent figura auriū lȝ audiāt per quosdā cānales: sicut delphinus ⁊ piscis lōgus valde qui vocaṫ chalene ab Arist. sȝ differt in situ chalene illud: qa in delphino est posterius in capite. in chalene est in frōte. Quedā autē taliū marinoruȝ hn̄t figuras auriū ⁊ sunt discooperte extra in capitib⁹ suis: sicut piscis qui diciṫ kelon ⁊ piscis qui bato ⁊ ille qui balā vocaṫ: cum autē dicimus aīalia ouātia nō vocamus ouum nisi illō qō generat pullum ex parte alba partiū eius: quedā enim est oui mā radicalis pulli: ⁊ qō residuum est est cibus pulli in ouo formati quo cibatur quousq̄ cōpleaṫ ad egrediendū de testa oui. Vermē aūt dico qō ex toto qdem concepto formaṫ in totum: sed postea cōpleṫ ad figuraȝ ꝓcessu tēporis. Simile autē voco qō ex toto cōceptu gn̄atur in totū simile parēti in specie ⁊ figura cōplete statim vt generatuȝ est. Opȝ autē scire ꝙ sicut diximus quedā esse aīalia generantia sibi silia gn̄atione concipiūt prius oua in sua matrice: ⁊ quādo perficiunṫ in vtero ipregnatiōis sue fit ex eis simile vermi: ⁊ quādo pariṫ vermis ille aliquo tēpore compleṫ ⁊ recipit figurā ⁊ formā perfectā: ⁊ fit ex eo aīal marinū lōgum qō vocaṫ celeti. quedā aūt aīalis parientia sibi silia sunt ex cōcepto semine formato ⁊ perfecto enitūtur ⁊ ꝓducunt sibi silia in figura ⁊ forma: sicut hō ⁊ equus: ⁊ idem de oibus sibi silia gn̄antib⁹. ¶ Ouātiū aūt quedā oua sunt dure teste: ⁊ cōtinent in se duos humores: albū. vȝ. ⁊ citrinū sicut omnia oua auium apud nos notaꝝ. Ego tn̄ vidi ouuȝ galline qō habuit duas testas: vnā intra aliam ⁊ in medio duaꝝ testaꝝ habuit albuginē: ⁊ intra interiorē etiaȝ nō fuit nisi albugo ⁊ fuit ouū paruū totum rotūdū ad modū sphere: sed hoc erat vnuȝ de nature peccatis ⁊ mōstris. Quedā ouantiū oua sunt mollis teste que est sicut pellis ⁊ humor q est in eis est vnius ⁊ eiusdē coloris: ⁊ alia sūt oua piscis que supra noiauimus qui keleti ⁊ celeti vocatur: sunt autē talia etiā ranaꝝ ⁊ piscium ⁊ araneaꝝ oua ⁊ vermiū multoꝝ. Animaliū autē gn̄antium vermes qdā vermes mouenṫ in eadem hora sue natiuitatis: ⁊ qdā nō faciunt hoc nisi post aliquot dies sicut vermes formicaꝝ ⁊ apum: ⁊ de his oib⁹ diuersitatib⁹ exequemur inferius cū rōne subtili cām assignātes oiuȝ dictoꝝ. ¶ Sed ꝙ hic sciēdū est hoc est oē qō gn̄aṫ ex humido spermatico hȝ sue gn̄ationis subām ⁊ virtutem siue illud humidū sit in vtero siue in ouo. hoc aūt humiduȝ si habeat cōpletam virtutē gn̄ationis necesse est in se hr̄e et ꝓprietatē virtutis masculi ⁊ ꝓprietatē virtutis femie. has enim virtutes intra se opȝ continere sicut dicimus in libro de vegetabilib⁹. generās enim in eo actiue est virt⁹ masculi: ⁊ generās in ipso passiue est virtus femine: ⁊ sicut de substātia casei sunt coagulū. vȝ. qō faciṫ ⁊ lac ex quo fit caseus: ita duo spermata sunt de suba cōcepti. sperma qdeȝ viri faciens ⁊ sperma femine suscipiēs coagulationē ⁊ figurationem ⁊ formā: ⁊ hec duo sunt pma pncipia gn̄ationis ꝓpter qō humidū spermaticū sufficiens gn̄ationi oium aīaliū necesse est cōstare ex his duobus. In qbusdam auteȝ vel forte in oibus necesse est adesse tertiam humiditatē p̄sentem in loco in quo predicta duo spermata sunt permixta: ⁊ hec est nutritiua cōcepti ex qua nō radiculariter sed māliter fiunt quedaȝ partes eius: ⁊ hoc in aīalibus generātib⁹ sibi similia. sanguis mēstruus vel alius humor qui est loco sanguis menstrui etiā ouantib⁹: aut est humor citrinus qui intellectu vocaṫ: aut alius humor aquosus qui loco vitelli ad cibum cōcepti embrionis est preparatus: in eis aūt qui generant vermes est sicut in alijs. opȝ enim necessario adeē humorem in loco operatiōis duorū spermatū: qa aliter deficeret cōceptum nō hn̄s nutrimētum. his ergo trib⁹ humiditatibus sic in vnū locum redactis ex humiditatib⁹ duab⁹: q̄ruȝ vna actiue. altera autē passiue generat formanṫ omnia similia mēbra p̄ter carnē ⁊ adipem: pp qō humiditate spermatica deficiente in qua est vis formatiua eoꝝ nunq̄ recrescerent trūcata. Sāguis autē qui attrahitur in nutrimētuȝ embrionis est duplex in substātia. aliquid enim sanguis sic vnitur spermatib⁹ qō induit virtuteȝ aliquā spermatis eo ꝙ aliquid humiditatis spermatice manet in ipso: ⁊ ex hoc generātur dentes: ꝓpter qō in etate vicina spermati recrescunt trūci: ⁊ in etate remota a spermate in qua virtus pmi generātis euanuit nō recrescūt. Altera auteȝ pars sanguinis duplicis vel triplicis est substantie. vel ex spisso quidē ipsi⁹ sanguinis generatur caro que supplet vacua mēbrorum similium ⁊ instrumentaliuȝ: ⁊ hec influit ⁊ effluit ⁊ abrasa recrescit. ex aquosa autem parte sanguinis eiusdē vel humoris cibalis generatur adeps ⁊ pinguedo. ⁊ hoc facilius influit ⁊ effluit q̄ ipsa caro. Alie autem partes sanguinis nō sunt vere aliquid sanguinis aut humoris cibalis: sed fex ⁊ impuritas eius que nō attrahiṫ ad generationem alicui⁹ partis aīalis: sed collecta vsq̄ ad partū expellitur cuȝ nato ex vtero in secūdinis vel ex ouo in testis. similis autē virt⁹ est in epatibus animalium ⁊ cordibus que membra postq̄ nata sunt aīalia ex cibo formant carnem ⁊ adipem ſm duplicem subam ipsius ⁊ expellunt fecem sicut diximus.

Nō qd ipse viderit de galline ouo.

Qr vitellus oui sit ad cibū ꝯcepti embrionis a nā aptatus.

¶ Cap. 7m. De differentia animalium sumpta penes membra processiui motus.

Est autē adhuc differētia aīaliuȝ penes mēbra motiua sumpta. qa quedā hn̄t pedes: quedaȝ aūt nō. Pedes autē habentia diuersificanṫ in hn̄do pedes: quedā enim duos pedes habentia: vt hō ⁊ multa volatilia bipedia vocantur. quedā autē q̄tuor pedes habētia vocanṫ quadrupedia: sicut equus ⁊ taurus ⁊ his silia. quedam aūt plures q̄ q̄tuor hn̄tia multipedia aut polypedia dicūtur: sicut vespa ⁊ apis. ⁊ aliqō inueniṫ. zo. pedū: sicut quedā species vermiū in aures intrātiū. duo eni genera vermiū illoꝝ sūt ⁊ inter has sūmas quedā hn̄t sex pedes: ⁊ quedaȝ octo: ⁊ q̄dā decem: ⁊ sic vsq̄ ad. zo. ⁊ vltra illū numeꝝ apud nos nō est inuentus numerus pedū in aīalib⁹. sed hoc obseruat nā ꝙ in omni aīali pedes pares cōstituit vnum cōtra vnum in vtroq̄ latere vt equaliṫ portet pōdus corporis. vno aūt pede nullū aīal cōtinue moueri pōt: qa non ambularet nisi leuato ⁊ posito pede: ⁊ cum leuareṫ pes nihil portaret corp⁹. ⁊ ideo tūc caderet: ⁊ ideo falsuȝ eē cōuinciṫ qō dr̄ de monopedib⁹: ⁊ qō dicūt ꝙ vadūt saltādo nihil est. qa talis mot⁹ cōtinue esse nō pōt: pp suam inordinationem ⁊ difficultatem. ¶ Adhuc aūt cum pes deṫ ad portāduȝ corpus: opȝ vt pes fortis sit ⁊ leuis respectu corporis: quia si grauareṫ duplici onere ꝓprio. vȝ. ⁊ corporis nō cōtinue sustineret portatiōeȝ. Et per hanc rōnem pȝ ꝙ est absurda falsitas. qō dr̄ de magnipedib⁹ hoib⁹ qui pede se cooperiāt ab imbrib⁹ ⁊ sole: sic̄ scribiṫ in mappa mūdi. Pedes aūt nō hn̄tia sūt multa volatilia: ⁊ hec diuersificanṫ in instrīs sui motus qō vocaṫ ala cōiter ⁊ ꝓprie vocaṫ pinna: ⁊ plura geneꝝ illoꝝ sunt qui hn̄t quatuor alas. hn̄t eni duas in facie hoc est in anteriori corpoꝝ suoꝝ: qō est vēter ⁊ pectus. vnā qdā alā superi⁹: ⁊ alteram iferius in vētre. ⁊ illa qdē que est anterius illa est due ale simul stātes quaꝝ vna reflectiṫ ad vnuȝ latus: ⁊ alia reflectiṫ ad alteꝝ. Illa aūt que est iferius in stricto piscis non est nisi vna. Inferior aūt hȝ silr duas alas. vnā ante que est simplex: ⁊ altera post in stricto dorsi: ⁊ habet caudam ꝑ gubernaculo. Illa auteȝ que est in facie pectoris eius bifurcatur: ꝓpter hoc ꝙ ibi piscis spissus est: ⁊ non potest eē in media ala ne impediat vertebrum ale capacitatem ventris: ⁊ cum sit in vna parte flexa oportuit ꝙ in alteram partem similiter alia flecteretur: qa aliter cespitaret piscis natando: sicut nauis que in vna parte remigatur ⁊ non in altera. talis autem piscis est in mari grecorum qui vocatur arthealudo: ⁊ alius qui vocatur lacerat: apud nos autem abūdāt tales: quoniaȝ lepus maris talis est ⁊ muruca. ⁊ multi alij. Lucius autem habet quidem ordinem alaruȝ quem diximus habet in vētre ⁊ non in dorso habet alam ante: sed posterius in stricto corporis eius. Aliquando aūt genus eius qō duas habet alas: sicut omnes pisces longi ⁊ stricti ⁊ leuis corporis: sicut hēkeles ⁊ hasinorine. ⁊ omnes que viuūt ex aqua rapientes suum nutrimentum in vndis: sicut serpens in terre puluere suum accipit nutrimentum. Quidaȝ autem pisces vocati celeti de quibus supra diximus nō habent alas omnino: sicut ⁊ omnia genera piscium que sunt amplorum corporum ⁊ plurium caudarum: piscis eniȝ qui apud nos ray vocatur multas hȝ caudas ⁊ est ampli corporis: ⁊ nō habet pinnas distinctas sicut alius piscis: ⁊ hoc

modo

modo etiā pectē qđ plexidis vocaṫ ⁊ pecten qđ vocaṫ butha ⁊ pectē qđ vocaṫ rūbus pinnas nō habēt quarū ipulsu ⁊ attractione moueaṫ: sed in circuitu suo circūpositi sunt pinnulis: sed illis videnṫ ad gubernaculum vti q2 nō voluūt eas posteriorando ⁊ anteriorando sicut pisces mouēt pinnulas ⁊ aialia pedes. vocaṫ autē istud genus grece basceamatis. iste enim modus piscis ꝫm totā cōmunitatē generis sui nō natat: nisi per amplitudinem corporis sui incuruando se: ⁊ recuruando modo ad ventrez ⁊ modo ad dorsum. Quedā aūt est rana magna marina que hz alas ⁊ oia: que aūt qdaz sunt ampla: sed finis amplitudinis eoꝝ declinat ad strictură sicut piscis qui apud nos midre vocaṫ. oia aūt genera piscium de quibus vera est opinio ꝙ pedes habent ⁊ alas natant cū vtrisq3 sicut oia genera Malachie. ⁊ ideo ille velox est valde in natando ⁊ vincit vndas: ita ꝙ sepe ꝓcedit alitore in profundo pelagi. sic aūt p̄cipue pedibus ⁊ pennis natat piscis vocatus arthosis ⁊ sunt multa genera multipedū marinoꝝ que sic natāt ⁊ mouenṫ. Illud aūt qđ dure carnis est ⁊ testeum ex genere pisciū sicut qđ dicit Karabo siue locusta maris: ⁊ alia multa genera cancrorum paruorū mouentur cuz sua cauda retrorsum velocissime extensione ⁊ retractione siue replicationē ipsius versus suū vētrē: sicut si esset motus alarū suarū. Tenchea aūt est que est spēs quedā cocodrilli moueṫ ⁊ natat pede suo ⁊ cauda: q2 illa habet quasdam pinnulas ⁊ eundem modum natandi cum cauda sua habet omne qđ confert ⁊ contrahit caudam de minori ad maius. incuruando enim minus siue posterius caude versus maius: ⁊ postea extendendo impingit aquā: sicut remo ⁊ gubernaculo ⁊ natat. sed mouēdo eam partim versus latera gubernaculi facit vsum incuruando aut versus dorsum. ⁊ velociter extendendo vsum prebet remi nauigantis sicut ⁊ gubernatores posterius aquam gubernaculo retrorsum percutientes. magnū auxilium prestant remigātibus. Tenchea aūt in cauda sua caude piscis assimilaṫ qui a grecis galabus diciṫ. Ille enim ⁊ ad remigandum ⁊ ad gubernandum vtitur cauda sicut tenchea. ¶ Inter volatilia aūt que alis mouenṫ de loco ad locum: quedam habēt plumas sicut aquila ⁊ accipiter. ⁊ quedam volatilia que sunt rugosi corporis: sicut apis ⁊ sibi similia habent alas que videntur esse de substantia media inter naturam penne ⁊ membrane qm̄ sunt duriores mēbranis ⁊ sunt magis molles ⁊ magis tenues q̄3 plume que adherent stipitibus pennarum. ex volatilibus etiā est qđ volat ⁊ habet alas membranales sicut vespertilio ꝫm omne genus suū. Omne aūt volatile cuius ala aut pennosa aut corialis habet sanguinē. quecūq3 autē volatilium sunt rugosi corporis nō habent sanguinē omnino. ¶ Adhuc aūt volatiliū ala plumosa vel coriali quedam habent duos pedes ⁊ quedā non. Dicuntur enim quidam serpētes esse in Ethiopia quos Solin⁹ hybes vocat: ⁊ sūt alati pugnantes in aere cum ciconijs ⁊ illi nō habēt pedes. Omnia autem alas habentia attribuuntur generi volatilium. ale ergo volatiles cuiusdam sanguinem nō habentis sunt membranales: sed nō absolute membrane vt dixim⁹: sed ale eius sunt sub coopertorio duro testeo: sicut est videre in scarabeo. quedam autem non habent coopertorium hoc durum sicut quoddam genus vespe. horuz autem rursum quedam habent alas duas tm̄ sicut musca: ⁊ aliud est genus qđ habet quatuor sicut apis magna varia que in aluearibus non habitat. sed per se nidum habet in terra vel in rimis parietum aut arborū. quedā coopertoria ossea vel testea sicut gurgulio ⁊ scarabeus ⁊ scarabones habent quatuor alas sub eis. Similiter autem ⁊ ille que in posteriori parte habent aculeum cum quo pungunt. quecunq3 autem carent testeo siue osseo coopertorio ⁊ posteriori suo carent aculeo duas habent tm̄ alas: ⁊ habent calceum siue rostruz longum cum quo mella in interioribus florū colligunt: aut cum quo pungunt perforando pelles animaliuz ex quibus sugūt: sicut muscilliones ⁊ cinifex ⁊ cinomiarū genera. Nullum autem animalium habens duas alas simpliciter membranales habet aculeum: ⁊ illa que habet duas tm̄ alas pūgunt calceo siue rostro qđ est in anteriori parte capituz suorum: sicut musce ⁊ muscilliones ⁊ musce bestiarum que dicuntur cinomie siue musce canine. ¶ Adhuc autem omnia animalia carētia sanguine sunt minoris corporis q̄3 ea que habent sanguinem exceptis quibusdam marinis que vocantur Malachie. hec enim in calidis vndis in meridionalibus maribus maiora efficiuntur multis sanguinez habentibus animalibus. in alijs autem contingit hoc valde raro ⁊ quando augmentatur Malachie magis habitat in pelago q̄3 in littoribus eius. Est autem frequenter in locis vbi multiplicanṫ aque insipide influentes in mare. omnia autem animalia processiuum motū habentia quatuor mēbris aut pluribus nituntur ad motum. Sanguinem quidē habentia quatuor tm̄ mouentur membris sicut homo. naz tempore primo nititur ad motum pedibus ⁊ manibus. illa v̊o que habent quatuor pedes eisdem quatuor mouentur: ⁊ pisces sanguinem habentes mouenṫ quatuor alis ad minus. Illa v̊o que non habent nisi alas etiam quatuor mouētur: eodez modo etiam flectendo alas quo flectūt animalia pedes ⁊ crura cum ambulant. tunc enim siue volādo siue ambulando leuant vnam partem a terra ⁊ aliā partem ponunt in terra sicut ⁊ facit serpēs cū serpit. īpingit enī se de latere in latus. Animalia v̊o nō habētia sanguinē siue volatilia existētia siue gressibilia multis mouenṫ pedibus. sicut aial qđ Dies vocaṫ latine: grece aūt gyrgiz. illud eniz vtiṫ in motu suo duabus alis ⁊ quatuor pedibus. Dies aūt vocaṫ eo ꝙ eodē die moriṫ quo nasciṫ. vocaṫ aūt a qbusdā efimera ꝓpter eandē cām. Cācer v̊o ⁊ karabo ⁊ pedes octo habent quibus equali ⁊ ordinato mouentur motu.

¶ Cap. 8m. De diuersitate animalium que sunt penes communia genera ipsorum.

SUnt aūt genera animaliū cōmuniora volatile natatile gressibile ⁊ reptile. Ista sunt enī vniuersalia genera quibus diuiditur aial ⁊ que in alia genera subalterna his distribuuntur. vnū enim genus aialis est volatile ⁊ aliud est natatile. genus sicut est genus pisciū. ⁊ aliud est qđ ⁊ natat sicut lupi marini magni corporis: tamē ī nostris climatibus sunt minores q̄3 lupi agrestes. ⁊ habēt breuia crura. huius aūt generis sunt canes marini ⁊ vrsi albi marini. quoꝝ magnus est numerus in aquilonari occeano. omnia aūt talia habēt sanguinē. ¶ Adhuc aūt cōmune genus animaliū qđ multa sub se continet est qđ vocaṫ aial dure teste. qđdā enim hoꝝ est sicut qđ vocaṫ alchimi que sunt quidaz conche marine: ⁊ quedam horū sunt sicut karabo ⁊ eodem modo cōmunia genera que cōtinet modos cancroruz sicut id qđ vocatur astatoor. ⁊ apud nos vocaṫ capra ⁊ est genus cancri paruulū rotundū qđ ad latus incedit ⁊ nō retrorsuz nec alterius. ¶ Adhuc aūt sub isto genere continentur modi malachie. q2 ⁊ illi quidem habēt dure teste sicut illud qđ vocatur tarconoz: ⁊ id qđ diciṫ cyron. ¶ Adhuc autem genus qđ multa continet est genus aialis rugosi corporis. nullum tamen aial cōtentū sub hoc genere habet sanguinem. aialia v̊o marina habētia pedes multoꝝ pedū sunt ⁊ quedam nō habent pedes. Adhuc aūt quedā rugosoꝝ volant: quedam aūt non: hec igiṫ sunt cōmuniora aialium genera. aialia aūt genera eoꝝ ꝓpter hoc nō magna genera dicunṫ q2 spēs multas nō cōtinent. sed quedā ex eis sunt simplicia que formalē in se nō recipiunt diuisionē: ⁊ hec sunt species vltime sicut homo. Quedā aūt habent per formales differētias diuersos modos: sed nō habēt nomina ꝓpria specieꝝ que nota sūt nobis. Sed in cōmuni sciēdū est: ꝙ oia aialia que sibi generant similia exceptis valde paucis habent pilos. Delphinus enim sibi simile generat ⁊ pilos nō habet. Similiter autem ⁊ ceterorum quedam species. sed de agrestibus est generale. ꝙ omnes sibi simile generans pilos hz. multa enim animalium ouantium aquaticorum squamationem quandam habent in corpore. Dico autez squamationem maculas rotundas que corticibus assimilanṫ quādo auferuntur. ¶ Adhuc autem genus serpentū est vnum de generibus simplicibus aialium non ideo ꝙ nō diuidaṫ in species sed q2 nomina specierū subalternarū ei non sunt nobis nota. tyrus tamē ⁊ vipera nota sunt nobis: ⁊ hec serpunt ⁊ habēt sanguinē nāliter. l3 nō tot⁹ humor corpoꝝ eoꝝ sit sanguis: ⁊ ista sunt squamosi corporis. ⁊ hec si dicunṫ ambulantia: abusiue diceṫ ambulans id qđ repit super ventrē. sed ꝙ oibus conuenit serpentib⁹ est qđ ouant. tyruz autem quidam non vocant serpentem eo ꝙ anterius magnam

Nõ de tyro q ponit in tyriaca.

partem erectam portat corporis sui.⁊ dicit Aristo.ꝙ generat animalia sibi similia.sed hoc non est verum de serpente quem nos tyrum vocamus ⁊ cuius carnem in tyriace confectione ponimus:sed de vipera sicut ex precedentibus est manifestum.Omnia autem animalia pilos habentia generant sibi similia.sed non conuertitur:q2 nõ omne animal sibi generans simile pilos habet.nam quidaȝ piscium generãt sibi similia vt diximus superius qui pilos nõ hñt. Sed cũ dicimus pilosum generare sibi simile vtimur communiter spinis:ita ꝙ sete ⁊ spine pili dicanꝛ.Spinas enim habet hericius vterqȝ tam caninus ꝗȝ porcinus.Et similr aial qð vocaꝛ succa.qð etiã hos duos modos hȝ ꝙ quidaȝ eius hȝ pedes porci ⁊ quidã eius hȝ pedes canis.Dicitur etiã hic porcus spinosus ⁊ vtiꝛ spinis loco pilorũ:q2 cooperiunt illum ⁊ aliquãdo vtiꝛ eis loco armorum:q2 excutiendo eas intorquet eas illi qui venaꝛ ipsum ad capiendũ:sed nullo modo eis indiget in vsu pedum:sicut quidã dixerũt. econuerso aũt tam in mari ꝗȝ in terra sunt modi qui nõ cõmunicant sibi in vno genere proximo.sed vnũquodqȝ eorũ habet formã sibi essentialẽ appropriatã:sicut homo leo ceruus ⁊ equus ⁊ huiusmodi:que genere ⁊ natura formali ꝓxima sunt differentia.sed sunt quedaȝ eoꝝ plus accedentia ad vnũ genus sicut aial cuius cauda in toto pilosa est lõgis pilis vicinaꝛ in natura vna sicut equus ⁊ mulus ⁊ asinus ⁊ burdo.⁊ similiter est in volatilib⁹:q2 caudas plumosas habentes vicinantur ⁊ ex seinuicem cõcipiũt ⁊ fouent oua sua mutuo sicut permiscentur aĩalia pilosas caudas habentia. oẽs aũt hos modos narrauim⁹ hic sermone cõmuni:⁊ cõuenientias ⁊ differentias modoꝝ istoꝝ.posterius aũt subtiliabimus consideratiõe in his quãdo inuestigabimus ⁊ apprehendemus oĩa hec in speciali.⁊ qui voluerit tunc cõsiderare totũ hoc qð dicemus:sciet ꝙ verus est sermo quem hic diximus in cõmunitate aĩaliũ.Anticipauimus enim ea que diximus de conuenientia cõmuni ⁊ differentia aĩaliuȝ vt manifesteꝛ diuersitas aĩaliũ cum oibus accidentib⁹ que accidunt eis.posterius enim dicemus cãs oium istorũ.hec enim via naturalis est ⁊ recta ad scientiam acquirendaȝ: per illã erit certa manifestatio eius qð scire intẽdim⁹.Dicemus igiꝛ prius oĩa mẽbra ex quib⁹ cõponiꝛ aial:q2 ois diuersitas subalis aĩaliũ causaꝛ ex illoꝝ diuersitate.quedam enim habẽt oĩa mẽbra ⁊ quedã nõ:⁊ ipsa mẽbra etiã diuersificanꝛ in eis que oĩa aut q̃dã habẽt ꝭm ordinẽ ⁊ situ ⁊ augmentũ ⁊ diminutionem ⁊ formã que est figura ⁊ cõuenientiam ⁊ differentiã ⁊ alias contrarietates accidentiũ sicut diximus in diuisionibus superius inductis.

¶Tractatus Secundus primi libri de aĩalibus in quo agiꝛ de dispositione membroꝝ hominis in vniuersali.

¶Cap.pᵐ.De partibus hominis manifestis ⁊ similibus ⁊ que sunt cause eorum.

Consequenter auteȝ in vniuẽsi narranda sunt mẽbra hois.⁊ ꝙ hõ dignissimũ est aĩaliũ ⁊ perfectiora hȝ membra ꝭm numerũ ⁊ figurã ꝗȝ aliqð alioꝝ.Ex perfectis enim bene cognitis melius poterunt ⁊ imperfectiora cognosci.notiora eniȝ sunt nobis hũana ꝗȝ aliena.¶Adhuc aũt hõ magis est cõpositus ex diuersis ꝗȝ aliqð alioꝝ aĩaliuȝ.nõ enim figiꝛ ⁊ cõponiꝛ esse suum:nisi ex diuersitate magna organoꝝ ⁊ sua cõplexio magis recedit ab excellẽtia cõtrarioꝝ ꝗȝ cõplexio alicuius alterius aĩalis:sicut eniȝ optime declaraꝛ aurũ ⁊ argẽtũ:quãdo oĩa frustra auri cõparanꝛ ad obrizum siue mundissimũ aurũ qð optime est monetatũ ⁊ figuratũ.ita scienꝛ oẽs cõplexiones aĩaliũ ⁊ cõpositiones quando fuerint cõparate ad optimã hois cõplexionẽ.partes eni auri ⁊ argenti feculenti aut sicci aut nimis humidi tenuissime malleari aut etiã monetari nõ possunt:ꝓpter qð etiam aurifices extenuãtes aurũ ⁊ argentũ in peleas mẽbranales primo depurant decoquendo cũ sale ⁊ fuligine ⁊ alijs qbusdã:⁊ tũc patiꝛ extenuationẽ.Sic etiã est de cõplexione mẽbroꝝ hominis:q2ñ nisi optime ⁊ ꝯtemperata ⁊ depurata in ipsa elementa ⁊ remota longe a fece cõtrarietatis nõ susciperent tã nobiliũ organoꝝ figurationẽ ⁊ cõpositionẽ.ois eni diuersitas que est in corpore ⁊ organis causaꝛ a diuersitate que est in viribus aĩe sicut ostendimus in 2° lib.de aĩa.opȝ igiꝛ nos principal͛r dicere mẽbra hois ⁊ partes:vt ⁊ aliorũ perfectiones vel iperfectiones cũ ad mẽbra hominis fiunt cõparata cõparatione accepta ꝭm complemẽtũ hominis ⁊ perfectionẽ creature siue formationis ⁊ bonitatẽ operationum eius ad quã danꝛ partes que vocanꝛ organice.mẽbra aũt hois que manifesta sunt in exteriori parte eius manifesta sunt sensu cuilibet homini qui vtiꝛ sensu cũ rõne.Tamẽ volumus rememorationẽ facere ⁊ distiguere ea vt causas assignemus de eis que nota sunt sic ꝭm sensum.hoc eni cõuenientius ⁊ rectius est in nã particulari de qua nunc loquimur.¶Prius ergo rememoremus mẽbra instrumentalia siue organica.⁊ deinde rememoremus similia.que igiꝛ maiora sunt de numero mẽbroꝝ corporis sunt caput colluȝ clibanus ⁊ duo bracchia ⁊ duo pedes cũ cruribus in quibus sunt.hec enim dicunꝛ pedes maiores:totũ aũt qð est inter collũ ⁊ finẽ ventris in inguine diciꝛ clibanus.Sciendũ aũt est ꝙ pars superior capitis que vocatur coronale capitis in qua est origo capilloꝝ vocata est ab antiquis quibusdã olla capitis eo ꝙ in ipsa cõtineꝛ cerebrũ ⁊ defendiꝛ.ꝓpter qð etiã a nõnullis clipeus vel potius scutum cerebri vocaꝛ:q2 scutũ est rotũde forme ꝓprie.pars aũt eius que est in anteriori parte post primã suturã ⁊ supra frontẽ arabice dicitur Mathan.⁊ est locus in infantibus qui nõ statiȝ induratur: ⁊ hoc a nobis vocaꝛ occiput capitis siue prora capitis ⁊ induraꝛ postꝗȝ fuerit idurata ⁊ firmata oĩa ossa corporis.⁊ hoc cõtingit iõ q2 multuȝ est medullosa cella illa que sub eo est. talis mollities exigiꝛ ad optimã receptibilitatẽ formarum sensibiliũ que ad locũ illũ referunꝛ.posterior aũt pars capitis que est post suturã vltimã ⁊ supra colluȝ in quo infigiꝛ ⁊ subiungiꝛ vltimũ colli spondile vocata est pixis ab antiqs: ⁊ a nobis vocaꝛ succiput:siue puppis capitis.Caput enim qð nãlem hȝ figurã est sicut sphera cõpressa aliquãtulũ oblõga que est sicut nauis:⁊ tũc mediũ diceꝛ carina:⁊ anterius prora ⁊ posterius puppis itra succiput.ergo ⁊ occiput ⁊ medium capitis qð vulgariter sũmitas capitis appellaꝛ.Cerebrũ aũt retrahiꝛ sub succiput magis vt ibi sit principium motus ⁊ membroꝝ motiuoꝝ.Anterius aũt qð est sub occipite magis est vacuũ vt capiat spiritus ⁊ formas sensibiliũ in suis medullis.Testa autẽ capitis creata est ex osse duro rotũdo qð ꝯtinet coriũ superius ⁊ aliq̃ caro sub ipsa:⁊ in eo est sutura nãlis que facit ossis diuersitatẽ:⁊ illa sutura in capitibus mulierũ est frequẽter vna circundans gibbam siue superiorẽ circulũ capitis.capita aũt viroꝝ vt in plurib⁹ cõtinent multas suturas:quarũ q̃dã ducunꝛ ꝯtinue ad alias sicut inferius ostendem⁹.Causa aũt quare ex osse duro iõ est vt sit clipeus cerebri contra ictus ⁊ impulsiones incidentes a caumate ⁊ frigore.Rotunditatis aũt sunt due cause. quarũ vna est:q2 illa figura est capacior ꝗȝ alie.Secũda aũt cã est:q2 illa figura in puncto tangitur taȝ a plano ꝗȝ a rotũdo:⁊ minus lediꝛ ab impulsu taliũ extrinsecus irruentium in ipm.Est aũt hec rotunditas aliquãtulũ oblonga sicut diximus vt distinguantur sub ipsa cellule formarum animalium:⁊ etiam ideo vt remoueanꝛ adinuicem origines neruorum sensibilium que sunt ante ⁊ neruorum motiuorum que sunt retro.sensibiles enim volunt habere principium humidum ⁊ molle propter receptibilitatem formarũ:⁊ motiui volunt habere principium siccum ne relaxenꝛ in motuȝ quem dant membris:⁊ si esset figura omnino rotunda confunderentur ista principia propter qð figura omnino rotũda capitis non est naturalis.Diuersitas autem ossium est tum propter ipsum os:tum propter contentũ in osse.Propter ipsum eni os est diuersitas propter duas causas:quarum vna ꝙ si contingat vni lesio altera saluetur ⁊ protegat cerebrum.Secunda autem est ꝙ conuenienter fieri non poterat ꝙ in vno ⁊ eodem osse esset diuersitas raritatis ⁊ spissitudinis sbtilitatis ⁊ grossitiei mollitiei ⁊ duritiei.Ex parte autem contenti fuit hoc propter quatuor causas:quaruȝ vna est ex parte cerebri vt fumositas ipsius egrediendi locum habeat:cuius signum est ꝙ capita feminarum magis sunt dolentia propter maiorem ꝗȝ in viro suturarum clausionem:propter quod etiam testa quorundam maniacorum perforata reddit sanitateȝ.Secunda causa est ex par-

te eius q̃ de villis neruorum a cerebro egreditur in exteriora ⁊ superiora mẽbra capitis. hoc eñi viam non haberet si os oĩno clausum esset. Tertia aũt causa est vt viã habeãt vene ⁊ arterie que per caput per ipsam suturam in diuersis partibus egredi habẽt vt portent exterioribus vitã ⁊ nutrimentũ. Quarta v̄o causa est: q: intra testã due pellicule ꝯtinent͛ que cerebrũ inuoluũt: quarũ superior iuxta os capitis ꝓpter suã duritiem duramater vocat͛ posita in exteriori vt magis defendat. Interior aũt inuoluens cerebrum piamater vocat͛ ꝓpter qꝺ leuiter suscipit cerebri teneritudinez. si ergo nõ esset aliquid in quo duramater suspensa teneretur ipsa decideret ⁊ duritia sua lederet cerebrũ. nõ aũt põt alligari suspensa in solido plano: sed ad dentes suturarũ vndiq̃ est colligatio ⁊ suspensio eius vtilior. he igit͛ sunt cause suturarũ capitis. ¶ Duas etiã hẽt eminentias caput. Unaz quidẽ ante suturã anteriorẽ in occipite: ⁊ alterã post suturã posteriorem in succipite: ⁊ he facte sunt vt nerui sensibiles descendentes sub prima: ⁊ nerui motiui descendentes sub vltima defendant͛ ⁊ largas habeãt vias. Qꝺ aũt caput feminarum dicit͛ habere suturã vnã non iõ q̃ superius eius nõ componat͛ ex quatuor ossibus sicut ⁊ caput virorum: sed ideo q: ex humidiori ⁊ frigidiori constantia ossa feminarũ magis confluunt ⁊ coagulant͛: ⁊ ideo frequenter obducit͛ in eis aliqua suturarũ anterior videlicet ⁊ posterior vel forte ambe. media aũt nõ ita de facili obducit͛: q: ossa que sibi a lateribus capitis venientia obuiãt in ea duriora sunt ⁊ sicciora q̃ȝ pixis sui capitis aut etiã prora occipitis: aliquãdo etiã ab ipsa obducta videt͛: ꝓpter huius autẽ contrariũ capita viroꝝ multas continent suturas: ita q̃ ego vidi caput viri qꝺ nullũ habuit vulnus: ⁊ tamen habuit septẽ suturas manifestas. Aristo. aũt dicit inuentũ esse caput in tẽpore antiquo in quo nulla fuit sutura omnino. hoc aũt vt iam diximus sepe accidit capitibus mulierũ. Medium aũt capitis qꝺ vocat͛ olla capitis: vel craneus a quibusdã vocat͛: capitis inuolutio: eo q̃ cetera in sua inuoluit ꝯcauitate. hec aũt pars videt͛ aliquãdo duplicari quasi duas eminẽtias ⁊ inuolutiones habeat: sed hoc raro cõtingit: ⁊ causa eius non est naturalis. Illud v̄o qꝺ est anterius sub fronte capitis in quo sunt plura organa sensus dicit͛ facies: sed nomẽ faciei ẜm rectã rationẽ nõ cõuenit nisi homini ⁊ nõ alijs aĩalibꝰ: pars autem superior istius qui interiacet succipiti: ⁊ oculis frons vocat͛: ⁊ hec sunt exteriora mẽbra capitis. ¶ Nõ autẽ pretereundũ est: q: nos in precedentibus fecimus mentionem oĩum membroꝝ similiũ: inter que quidẽ os factuz est ꝓpter tres causas principaliter: quarũ vna est vt sit corporis fundamentũ in quo tota ꝯsistit machina corporis: sicut patet in spondilibus in quibꝰ totũ corpus cõsistit fundatũ. Altera quidem est vt os sit arma corporis: sicut diximus de craneo capitis. Tertia est vt sit corporis sustẽtatio sicut per colũnas: sicut patet in ossibus cruriũ ⁊ brachioꝝ. Tres aũt alie cause sunt quorũdã ossiũ: quarũ quedã creantur vt repleant vacuitatẽ aliquoꝝ membroꝝ: sicut quedã parua ossa replent vacuitates que sunt inter articulos digitoruz pedis ⁊ manus que sunt fere in figura lentis: ⁊ a quibusdã vocant͛ ossa sisamina. Sisamẽ aũt est qꝺdã semen paruuz cui similẽ habet figurã. Scꝺa aũt est q: quedam creant͛ ad hoc vt suspensoria: vt in ipa suspendant͛ quedã mẽbra que indigent suspensione sicut os epiglotale in gutture qꝺ est simile laude littere grece in quo suspẽdunt͛ musculi gutturis ⁊ lingue. Tertia aũt est q: aliqua causantur vt sint loco basis alicuius membri nobilis in homine vel in alio aĩali: sicut os cordis in homine ⁊ alijs aĩalibus ossa cordiũ habentibus. os aũt creatũ est vacuũ cõtinue ⁊ vnice vacuitatis ⁊ porosum ⁊ durum. ꝓpter qꝺ Empedocles dixit maiorẽ partem ossis Uulcano attribui: q: ignis indurat: ⁊ foramia pororũ extra ⁊ intra vacuitatẽ siue cõcauitatẽ aperit. ⁊ concauitas quidẽ est vt retineat medullã abundanter ad nutrimentuz ⁊ irrigationẽ ipsius. nisi eñi irrigaret͛ medullis nimis exsiccaret͛ ⁊ frangeret͛. pori autẽ ⁊ foramina que extra apparent in eo sunt ꝓpter duas causas. maiora eñi sunt vt in ipsis ligamenta infigant͛ vt fortiter ossa simul colligarent͛. minora aũt sunt vt nutrimentũ per ipsa ingrediat͛ in medullas eorum. Est aũt os intus scabrosuz ⁊ extra planũ ⁊ forte extra est circũpositum additamentis quibusdam sicut spondiles dorsi ⁊ planicies quidẽ exteriorẽ ne ledat carnem ⁊ neruos sua asperitate. Scabrositas aũt interior est vt vndiq̃ recipiat irrigationẽ medulle. Appositio aũt additamentoꝝ in quibusdaz est vt sint armata ne graues ictus imediate ad ossa pertingãt: precipue in spondilibꝰ super que consistit fabrica corporis. vnica aũt est in vno osse concauitas: q: si plures essent citius frangeret͛. hec igit͛ est natura ossis. Colligatur aũt os cũ osse: ita q̃ inter mediũ semp intercidit cartilago: qꝺ ideo fit ne durũ cum duro coniunctum collidat͛ ⁊ corrumpat͛. ⁊ hec est vtilitas chartilaginis fere in toto corpore. ¶ Coniunctio aũt ossis cũ osse in corpore hoĩs ⁊ aĩalium est tribus modis. est enim laxa stricta ⁊ media inter laxã ⁊ strictã. Laxa aũt fit ideo vt vno osse moto alterũ non moueat͛ sicut est cõiunctio ossiũ rasete manus cũ harũdinibus bracchij: ⁊ sicut coniunguntur ossa digitoꝝ cũ pede manus: ⁊ sic vnũ os digiti cõiungit͛ cũ alio osse eiusdẽ digiti et in illa iunctura intercidunt ossa sisamina de quibꝰ diximus ne articulo incuruato cõcauitas vacua appareat: ⁊ debilitet nerui extensionẽ ⁊ ligamẽti. Stricta aũt est quãdo nullo modo vnũ mouet͛ sine altero nec aliquid intercidit inter os ⁊ os qꝺ suppleat vacuitates sicut iniuncta sunt ossa thoracis in pectore ⁊ ossa mandibularuz inferioꝝ ⁊ dentes in mãdibula. Media aũt est quãdo vna difficulter quidã mouet͛ sine alio: tamẽ aliquãdo cõtingit vnũ sine alio moueri sicut iungunt͛ ossa durissima que sunt in raseta sibiinuicẽ: ⁊ sicut iungunt͛ ossa pedis ad que digitũ pedis continuant͛. ¶ Adhuc autem tres sunt modi ligationis fixe ossis cum osse in corporibus aĩaliũ. quedã eñi ligant͛ serraliter: ita q̃ vtrũq̃ ibi cõueniunt habẽt dentes qui in seinuicez recipiunt: ⁊ sic se tenentia ligantia sicut ossa cranei in suturis de quibꝰ supra diximus. Secũdus aũt modus est. q. per incastrationẽ vnius cum alio: ita q̃ vnum dat locũ per formam qꝺ est in ipso ⁊ alterũ infigit͛ illi: sicut dentes figunt͛ in vtraq̃ mandibula. Tertius modus est per cõtiguationẽ ⁊ colligationem ligamentoꝝ fortissimã quãdo vnũ directe bene ligat͛ super planũ alterius sicut colligant͛ ⁊ figunt͛ etiã mobiliter spondiles in dorso: ⁊ hoc modo adhuc dupliciter colligant͛ ossa: quoniã quedã colligant͛ ẜm longitudinẽ suã: sicut harũdines bracchij: ⁊ quedã colligant͛: ita q̃ vnũ est super alteruz ẜm latũ ipsius sicut spondiles in dorso. Cartilago autez est sed inter membra similia: ⁊ dictũ est quidẽ q̃ ipsa est vt os non collidat͛ cum osse: vbi ipsa est inter ossa: vbi autẽ est in alio loco: ideo facta est q̃ sit fundamentũ quorũdaz musculorum vbi non cõpetit positio ossis: sicut in cartilagine epiglotali sunt positi lacerti epigloti ⁊ gutturis ⁊ lingue. Aliqñ aũt est in aliquo membro cui nec competit duritia ossis nec mollities carnis: sicut est cartilago auris que si esset ex osse nimis repercuteret sonos: ⁊ si esset ex carne nimis molliter recepti perirent in ea soni: ⁊ ideo ingeniata est natura ⁊ fecit eas ex cartilagine: ⁊ ad similes vsus est in alijs in quibus est cartilago. Neruus aũt est per quem diffundit͛ ⁊ exercetur sensus ⁊ motus qꝺ necesse est esse viscosum aliquãtulum durum ꝓpter extensionẽ qua oportet ipsum extendi per corpus qꝺ vndiq̃ indiget sensu ⁊ motu ⁊ oportet ipsum esse flexibilem vt facilius incuruet͛ ⁊ extendat͛. Ligamentũ aũt ossium per qꝺ colligant͛ ossa laxe vel fixe colligata ⁊ est durius q̃ȝ neruus ⁊ tamẽ est de substãtia neruorum: sed est sine sensu: qm̃ si sensum haberẽt motu cõtinuo ossium doleret: ⁊ faceret dolorosum ⁊ indelectabilẽ motuz aĩaliũ. Tele aũt que alio nomine membrane dicunt͛ sunt etiam ex substa paruoꝝ neruoꝝ ⁊ sunt vt sua inuolutione cõseruent mẽbra que inuoluunt͛ in sua figura: ⁊ vt dent aliquem sensuz illis mẽbris que regunt: ⁊ insensibilia sunt sicut est epar ⁊ cerebrum: nisi enim aliqs sensus esset in membrana ipsoꝝ non perciperet͛ nocumẽtũ qꝺ accidit eis aliquãdo ex apostemate ⁊ aliquãdo ex vẽtositate: ⁊ aliquãdo ex alijs causis. Sed cũ extensione vel pulsatione vel alteratione mẽbrane sentit͛ nocumẽtũ. mẽbrane aũt oẽs que inuoluũt oĩa interiora pectoris nascunt͛ a mẽbranis laterũ. oẽs aũt que inuoluũt mẽbra nutritiua nascunt͛ a mẽbrana que superponit͛ musculis ventris. Aliquãdo aũt due tm̃ inuoluunt aliqꝺ mẽbruz qꝺ ĩdiget maiori custodia. Hoc igit͛ de membris hic dicta sũt in cõmuni: qm̃ in sequentibus cõsiderabimus sigillatim de omnibus eis iterum consideratione exquisita.

Cõiunctio ossis cũ osse ẽ tribus modis.

¶ Cap. z^m. De scientia phyſionomie per habitudines membrorum hois ꝯſiderata in capitis partib⁹ vſqꝫ ad oculos.

Sed qꝛ in precedentib⁹ de morib⁹ aialiū ꝛ regimine vite fecimus mētionē q tñ oēs ex iſtinctu nãe cãnt: opꝫ etiã de morib⁹ hoium mētionez facere ſm ꝙ a nãliū membroꝝ ſignū declarari poſſunt nãles hoium inclinationes affectuum ꝛ regimina vite ſm ꝙ principiant a voluntate ꝯſiderabimus de ipſis in moralib⁹. nō eni hic querim⁹ niſi phyſica: ꝛ ea que a phyſicis membroꝝ diſpoſitionib⁹ cãnt: ꝓpter qd etiã ſciētia capituli iſti⁹ phyſionomia dicit: qꝛ diuinare docet de affectibus hoium per phyſicas formas membroꝝ. Eſt aūt hec ſciētia neceſſitatē nō iponēs moribus hominū: ſed inclinationē ex ſanguine ꝛ ſpirit⁹ phyſicis oſtendens que retineri pñt freno rōnis: ſicut ꝛ Ariſto. dicit phiaz nihil aliud eē niſi victoriã ꝛ abſtinētiã ꝯcupiſcibiliū de qb⁹ docet in ethicis: ꝓpter qd etiã ỽtutis opus in expugnatione ꝯſiſtit ꝯcupiſcentiarū quã vere cū ſint iclinationes ſic ꝓnoſticate: oſtēdit Ariſto. qui narrat ꝙ a diſcipulis Hippocratis: figura Hippocratis picta ꝛ optime expreſſa portata fuit Phylemoni excellenti Phyſionomo quã cū iſpexiſſet ꝛ cōparaſſet mēbrū mēbro: ꝛ vim ſignoꝝ aduertiſſet ꝓnunciauit de ipſo ꝙ eſſet vir luxurioſus ꝛ deceptor amans coitū. Illis aūt indignãtib⁹ ꝛ culpantib⁹ Phylemonem ꝙ de optimo viro talia ꝓnuntiaſſet pertulerūt tandē iudiciū ad ipm Hippocratē: ꝛ ꝯfeſſus eſt Phylemonē qdē verū indicaſſe. Sed ex amore phie ꝛ honeſtatis dixit ſe ꝯcupiſcētias cordis ſui viciſſe: ꝛ accepiſſe per ſtudiū qd negatum fuerat nãe. Ut aūt meli⁹ ſciant ea que dicēda ſunt: ponemus ſinguloꝝ membroꝝ per ſe ſignificationes ſequentes auctores magnos hui⁹ artis Ariſto. videlicet ꝛ Auicē. Cōſtãtinū: ꝛ ipſum quē cōmēdat Ariſto. Phylemonē: Lorum quoqꝫ ꝛ Palemonē declamatorē q de Phyſionomia perfectius ceteris tradiderunt.

Qualr ſãguinis aie ſedes dici poſſit.

Lorus aūt nō incōgrue dixit ſedem eſſe aie in ſanguine nō ſm eſſentiã quidē: ſed ſm operationem ꝛ inclinationē affectuū eius: ſpiritus eni qui vehicula ſunt virtutū eius ex ſanguinis generant humore: nec pōt eſſe ꝙ vectus nō in multis ſequat motus ſui vectoris. Melãcholicos eni triſtes ꝛ graues dicim⁹ ꝛ terribiles imagines patientes ꝛ detineri in his ꝓpter ſanguinis melãcholici grauitatem ꝛ frigiditatē ꝛ horrorē: qꝛ imagines recepte in horrido efficiunt horribiles. Sanguineū aūt ꝓpter ſanguinis ſubtilitatē ꝛ claritatē ꝛ tēperatã caliditatē oppoſita hoꝝ videmus ſentire.

Propter qd paſſiones aliq ex ſanguie diffiniunt.

Cholericū ỽo facile mobilē in iras ꝛ feruorem in his ꝛ igneas formas videre ꝓpter ſanguinis ſui feruorem ꝛ leuitatē: ꝓpter qd ꝛ ipſas paſſiones diffinimus ex ſanguine dicentes: ꝙ ira eſt accenſio ſanguinis circa cor: ꝛ huiuſmodi cetera que diximus in ſciētia de motib⁹ aialiū: ꝛ in ſcia de aia. Cū igit mēbroꝝ figura ꝛ habitudo ꝛ generent ꝛ nutriant ex ſanguine: ꝯſequēs eſt ꝙ ex ipſa habitudine membroꝝ aliqualiter cognoſcant inclinationes paſſionum: ꝓpter qd ſapiēs Pholomus Philomēſis dixit ꝙ diuinans melius ꝛ verius ꝓnūtiat accipiens iudiciū a ſtellis ſecundis: ſecundas vocans ſtellas figuras ꝛ accidētia inuēta in rebus phyſicis que a ſuperioribus ipreſſa ſunt. hec. n. iam ipreſſe ſcimus eſſe materie: ꝛ ideo pro certo pronuntiamus totū ad accidētia illa eſſe inclinatū. figure aūt ſtellaruz celeſtiū ꝛ accidētia: ꝛ aliquãdo materie de qua indicamus impreſſa ſunt. aliquãdo aūt nihil iprimunt oino ipedite per cōtrarias diſpōnes que in niã ſubiecta inueniunt.

Primordiuz hui⁹ artis eſt a ſexu.

¶ His aūt premiſſis ex quib⁹ ſcit cauſa probabilitatis hmōi iudicij membroꝝ exterioꝝ oēs ponamus phyſionomias que a primo occurrunt: ſunt diſcretio ſexus maſculini ꝛ feminini. Uidemus igit maſculinū animū vt in plurib⁹ vehementem eſſe ad impetus facilis odij: liberalē apertū qui nō facile hebetat aut circūuenit re aliq vel ingenio vincentez per virtutē ſtudioſum magnanimum ſtrēnuū ꝛ cetera hmōi videmus cōuenire viris: feminis ecōtra: miſericordes timidas facile cedentes paſſionibus laboris impatientes auaras ſubdolas ꝛ timidas.

Qualr dxtrū ꝛ ſiniſtrū i mare ꝛ femia diſtinguuntur.

¶ Dextra poſt hoc ꝛ ſiniſtra attēdenda. In femina eni dextra mior ꝛ maior eſt pars ſiniſtra tam in manibus qꝫ in pedibus. In mare aūt ecōtra minora ſiniſtra ꝛ maiora ſunt dextra. ¶ Si quis igit mas ꝓprietatem in hac femine accipiat aut femina ꝓprietatem maris certe ſignum eſt: ꝙ iactator eſt ꝛ mendax: ſicut ꝛ ipſe partes mēdoſum ſexū ſibi aſſumpſerunt. ¶ Deinde incipiamus a ſūmo qd eſt capillatura dicentes ꝙ capilli ſtabiles vel nigri vel aquatici coloris ſordidi ꝛ craſſi animū indicãt violētū: ꝛ ſunt ſimiles tales apro vel ſui qui talē hꝫ capillaturã ꝛ violentus eſt aper ꝛ vrſus. Capilli aūt molles ꝛ vltra modum tenues rubei penuriã indicãt ſanguinis ꝛ hebes ingenium ꝛ pigrū preloquunt. Si aūt ſint capilli nimiū criſpi ꝓnūtiãt ſubdolū aſperū timidū ꝛ lucri cupiduz. Capilli ỽo depreſſi nimiū ꝛ forte iminentes ferū declarant animū ꝛ his cōcordat capitis vrſini capillatura: ꝓpter qd tales vrſinos homines Plato eſſe ꝓnuntiauit. Si aūt ſint ſupinati ſupra mediam frontē ad cerebrū reſpicientes: callidū qdē in nequicijs: ſed nimis ſapientē ꝓnunciant. Capilli aūt rigidi ꝛ rari timidū ꝛ frigidū eſſe ꝓnuntiant: capilli aūt flaui ꝛ craſſi albidi indociles dicūt eſſe ꝛ feros: ſicut eſt capillatura eoꝝ qui multū ſunt ad aquilonē. Si aūt ſunt denſi capilli ꝛ vaſti circa timpora ꝛ circa aures callidū ꝛ libidinoſuz dicunt eſſe hoiez. Si ỽo ſint tenues ꝛ rari iuxta timpora frigidū ac ſine virib⁹ hoiem oſtendunt: capilli ỽo ſubnigri ſi ſint moderate tenues: vt dicit Palemō: bonos indicant mores ꝛ bonã hois cōpoſitionē: hoc idē oſtendunt ſubflaui moderate tenues. Auicē. aūt dicit ꝙ multa vltra modū capilloꝝ denſitas ꝛ groſſicies iuuentute maniã in ꝓceſſu tēporis preloquntur: ſi recte linea ad quã capilloꝝ terminet generatio deſcēdit ꝛ iminet fronti pretendit hominē animoſum ꝛ miſericordez. ſi aūt ecōtra exhalat a fronte ſignificat calidū decalnabilē ꝛ parui intellectus hominē. Si aūt vltima linea poſt ſuccipūt ad quã deſinit capilloꝝ generatio deſcēdit verſus ceruicem indicat calidū in nequitijs ꝛ inſipiētem in bonis ꝛ libidinoſum. Si aūt eadez linea multū exhalat a ceruice ſignabit femineū timidū tardū ꝛ iracundū. ¶ Cutis etiaz capitis ſi fuerit rugoſa: vel vltra quã dꝫ modū laxa indicabit reſolutū ꝛ mollē. ſi aūt ſit dura ꝛ denſa ꝛ cōſtricta laudis amatorem ꝛ ꝓpe ſtolidū hominē preloquit: ſed optimū eſt in cute capitis tēperatū quo nec laxa nimis nec vltra modū ſit ſtricta. ¶ Caput aūt cum aliquãdo maius eſt qꝫ cōgruit ſenſus augmentū ꝛ virtutē ꝛ magnificentiã indicat ſicut dicit Lorus: ſi tñ enorme ſit caput ex vētoſitate ipedit ſenſum ꝛ ỽtutē ꝛ pōdere ſuo iclinabit ad humeros. Caput aūt globoſum breue ſine ſenſu ꝛ ſapiētia ꝛ memoria eſt: ꝛ iprudētie eſt ſignū. Caput ãt enormiter ꝓlixū ē iprudētie ſignuz: ꝛ ſi ſit humile ſuperi⁹ ꝛ qſi planū iſolētie ꝛ diſſolutiōis dãt idicia. Si aūt ſit moderatū bonū idicat ingeniū ꝛ magnū ſenſum. Aliqñ tñ iuenit timidū ꝛ liberale: imenſuz aūt eſt ſtultū: ſtolidum ꝛ vehementer indocile. Caput ỽo oblique mēſurationis deſignat ipudentiaz: ꝛ ſi emineat in prima parte inſolentiã dicit. caput aūt qd in priori parte eſt vallicoſuz qſi ſit cōcauū dolis ꝛ iracūdie eſt deditū: caput aūt magnū cuz lata fronte ꝛ vultuoſitate magna tardū pigrū ꝛ aliquando demonſtrat indocilem. caput aūt oblongū aliquantulum ꝛ malleo ſimile ꝓuidum hominē circūſpectū ante ꝛ retro indicat. caput etiã rectū qd in medio eſt planum ꝛ medie magnitudinis ſēſib⁹ viget ꝛ magnanimitatē declarat. ¶ Frōs anguſta nimiū indocilē inquinatū voracez ſignificat. Frōs autem magna valde vt dicit Ariſto. ſignificat ponderoſuz declinantem ad ſtultitiam. parua autem mediocriter ſignificat bonitatem motus: lata ỽo paruitatez ſignificat diſcretionis. Rotunda ỽo iracundiam deſignat: oblonga ỽo vigorem pretendit ſenſuum ꝛ ſunt dociles tamen vehementes aliquãtulum: habere autem humilem ꝛ dimiſſam frontem ſignificat verecundum ꝛ turpia non admittentez: que curua eſt ꝛ alta eſt ad rotunditatem tendens ſtoliditatis eſt indicium. Frons autem quadrata moderate magnitudinis congruens capiti ꝛ vultui magne virtutis ꝛ ſapiētie ꝛ magnanimitatis eſt indicium. Qui autem frontem planam habent atqꝫ continuam vendicant ſibi honores vltra merituz. quibus aūt caput iminet ſuper frontē tanqꝫ frons obducta ſit eo inſolentes ꝛ diſſoluti ſunt. quibus aūt ꝯtrahit in medio tanqꝫ ſit obſtricta ſunt iracūdi. qui aūt rugas frontis ſup habēt retractas magna cogitare conſueuerunt ꝛ ſunt melãcholici. qui aūt laxam ꝛ tanqꝫ arridentē habent frontis cutē: blãdi quidē nō tñ ſunt innoxij. ſunt eni blanditores palaz ꝛ in occulto detractores. Quibus autem frons

asp̄ere cutis est sicut collis ⁊ ꝯcaua sicut defossa v̄suti ⁊ aspe
ri sunt.⁊ forte aliq̄ñ fiunt insani ⁊ stulti:qui v̄o frontē tenuē
habēt in pelle securi sunt.¶ Supcilia aūt que sūt sub fron/
te qñ fuerint recta q̄si linee ⁊ lōga:significaꝛ in eis mollicies
⁊ femineitas ⁊ flexibilitas:⁊ qñ fuerint arcualia vsq̄ ꝯiun/
gant ad coltū nasi:significant leuē ⁊ subtilez ⁊ studiosum in
oibus operib⁹ suis.si aūt ibidē coeūt tristē hoiem ⁊ parum
sapientē demōstrat. Si aūt arcuositas declinat ad timpora
⁊ gibbositates genarū significaꝛ negligēs ⁊ male disponens
regimē vite.pili aūt supcilioꝝ si sint refracti versus frontē
dicūt animosum:stultū:⁊ iracundū.si aūt sint longoꝝ ⁊ mul
toꝝ piloꝝ significant meditantē magna : ⁊ ferūt q̄ si tenues
vel nullū omnino habeant pilū significant destructionē in/
terioꝝ:sub supcilio est id qd̄ vocaꝛ ciliū:qd̄ est lachrymale
oculoꝝ:⁊ sunt duo in vtroq̄ oculo:vnū qd̄ eminet ⁊ alteruz
qd̄ subiacet:qd̄ v̄o est intra oculū est humiditas siue humi
ditates que sunt in oculo per quas est visus:⁊ foramen per
qd̄ videꝛ est pupilla : ⁊ qd̄ sequiꝛ pupillā circūfusuz eidē di/
ciꝛ nigredo oculi ⁊ qd̄ est extra illā albugo oculi vocaꝛ:⁊ de
numero partiū oculi sunt anguli cilioꝝ:quoꝝ vnus est apd̄
ciliū nasi ⁊ alter apud gibbū gene.Cū ergo lachrymale siue
ciliū ⁊ hoc qd̄ sequiꝛ angulū oculi fuerit valde paruū subti/
le significaꝛ malitia dispōnis ⁊ malitia cōsuetudinis ⁊ figu/
re:⁊ qñ idem locus fuerit multe carnis:sicut accidit oculis
milui significaꝛ astutia siue caliditas mala.qñ aūt superi⁹
ciliū q̄si inflatū aliquātulū pendēs sup oculum significat so/
mnolentū ⁊ q̄si ligatos visus habētes.si aūt inferius fuerit
grossum spissum significat vinolentū.si aūt sit tenue iferius
⁊ retractū:ita q̄ nō cooperiat oculū destituta iterioꝛa signi/
ficat ex siccitate:⁊ sic est infirmus aliquis tale cilium ex infir
mitate accipiens iminere significat mortem.

Cap.3m. De physionomia accepta in dispositione oculoruz.

Scias aūt q̄ oia genera aialiū habent oculos:
q̄ aliter ducē vie non haberēt:dico aūt genera
pfecta. Imperfecta aūt maxime carēt sensu vi
sus ⁊ oculis.habēt aūt aialia oculos incomple
tos. Ab hac aūt generalitate excipiunꝛ q̄dam
marinoꝝ que habēt coriū durum simile teste:
⁊ sunt plura genera ostreoꝝ q̄ in illis nō inueniunꝛ oculi:s;
dura pellis est sup loca oculoꝝ suoꝝ:oia v̄o aialia que simi
lia generāt oculos habēt p̄ter talpā que grece vocaꝛ colty.
hec eni est priuata oculis vt videꝛ.nihil eni oino videt ⁊ er
rat icedēs qñ de terra egrediꝛ:s; hoc experimēto ꝓbaui q̄
pellis sui capitis in loco oculoꝝ plana est ⁊ tenuis alba sine
pilis ⁊ clausa tota q̄ nec signū habet diuisionis:⁊ qñ subtili
ter incidi eā nihil oino inueni nigredinis:nec mãe oculoꝝ:
sed carnē inueni ibi humidā magis q̄ alibi:⁊ recenter erat
capta talpa:ita q̄ adhuc palpitabat. Dicit tñ Aristo.q̄ cuz
incidiꝛ pellis in loco oculoꝝ qd̄ inueniꝛ humoꝛ niger ⁊ non
oculus tanq̄ acciderit oculo ei⁹ occasio aliqua per quā de/
structus sit in principio partus sui qñ desixa fuit pellis sup
oculos ex cuius desixione destructi sunt oculi ei⁹:hoc tamē
mirum est:qm̄ occasio nō sit in tota vna specie:q̄ aliter nā
semp peccaret:⁊ iō videꝛ dn̄m esse q̄ non accidit ei occasio
ſm verā ⁊ pfectā rōnē occasionis:sed potius aliqd simile oc
casioni:⁊ cū sit aial qd̄ nō h; extra terrā habitationē ⁊ victū:
sed venaꝛ in terrra lumbricos ⁊ vermes nō erāt ei necessa/
rij oculi:sed eēnt supflui si haberēt eos:q̄ cuz plerūq̄ est in
supficie terre vbi cibus eius habūdat iō nā dedit ei in loco
oculoꝝ pellē tenuē planā depilatā ad quā facta tenui lumi/
nis reflexione sensum accipiat qñ sit sub terra ⁊ qñ nō sit sub
ipsa:qm̄ vita eius nō durat sup terrā:nisi forte spatio vni⁹
hore vel ad plus spatio horarū duarū. In oculis aūt princi/
paliter ꝯsistit ois pfectio physionomie. Dixit eiz Palemō
oculos esse tanq̄ flores aie ⁊ aiam emicare per oculos ⁊ so/
lā oculoꝝ dispōnē per quā animus introspici possit ⁊ oculo/
rū indicia esse principia que oium alioꝝ membroꝝ indicia
subsequunꝛ que in vultu:⁊ si oculoꝝ indicia ꝯfirmant indi
cia ceteroꝝ mēbroꝝ tūc rata dixit esse Lox⁹.si aūt ꝯtrariaꝛ
eis tūc infirmāt ea ⁊ ipsa oculoꝝ indicia p̄ualent:ꝓpter qd̄
etiā oculū verū cordis esse nuntiū affirmauerūt:oēs simul
physionomi.oculi aūt indiciū est valde multiplex ex suba ⁊
coloribus ⁊ figura ⁊ positione ⁊ motu visus sumptuz:oculi
ergo qui tanq̄ guttule nitoris nitidi relucent moꝛes cōpo/
sitos ⁊ gratos indicant.pupille autē iacentes porrecte ante
oculū aliq̄ntulū vanitatē:breues aūt.q.retracte malignita/
tem cordis detegunt.¶ Adhuc aūt sicubi moderati sunt or
bes pupillarū fortia designāt esse aialia quoꝝ sunt.Serpen
tes aūt ⁊ hyene ⁊ simie vniones siue testudines que marga
ritas habent ⁊ vulpes:pupillas habēt paruas:⁊ talis ani/
mus bestiarū significaꝛ in homine cui⁹ pupille sunt parue:
cū altera pupilla sit maioꝛ altera mioꝛ iniquitatē significat:
quoꝝ aūt pupille in girū agunꝛ sit suspensa obseruandum
est vtrū ambe vniformiter agunꝛ sceleribus ⁊ facinoꝛibus
detinenꝛ cuius oculi sic mouenꝛ:vt homicidijs domesticis
aut neandis cibis ⁊ cōuiuijs est pollutus quales dicuntur
esse thyester ⁊ ther ⁊ medee vbi qui hominum viscera ⁊ na
toꝝ deuoꝛauerūt:⁊ qualia sūt eclypia ꝯnubia qui cū matri/
bus ⁊ filiabus turpia cōmertia habuerūt.cū aūt varij mo/
uenꝛ oculi vt mō inuoluanꝛ ⁊ mō currūt ⁊ mō interquiescāt
significant talia iam in animo reuoluisse ⁊ nōdū esse perpe
trata.si aūt cū tali motu pupillarū etiā obscuritas q̄dā assit
cilijs ⁊ supcilijs ⁊ imineat oculis vt nubes:quedā hij gra/
uia scelera versant:⁊ est p̄sagiū q̄ in reb⁹ domesticis iram
diuinā cito debeant incurrere. Desixio aūt pupillaruz in/
gratitudinē hominis demonstrat.oculi aūt qui cū humoꝛe
aliquo stant timiditatis.qui aūt cū nimia siccitate insanie
sunt indicia.si aūt sicci sunt ⁊ pallent mentē attonitā ex insa
nia designant.qui aūt cum stabilitate ⁊ palloꝛe oculoꝝ sup/
cilia erigunt ⁊ spiritū violenter ꝯtrahunt ⁊ ꝯcipiunt incon/
sulti:imites maledici sunt ⁊ iracūdi.stantes aūt diu ⁊ sub/
rubentes:libidinosum significant ⁊ voꝛacem.stantes aūt ⁊
breues valde significant multū auaꝝ lucroꝝ.oculi aūt glau
ci splendoꝛe tū micantes dolosuz ⁊ audacē designāt ⁊ per/
uigilē ad malitiā.oculi aūt stantes parui cū fronte relaxata
⁊ palpebris mobilibus indicant docilem cogitatoꝛē mathe
maticoꝝ ⁊ de nā inquisitoꝛē.⁊ hec sola spēs stabiliū oculorū
approbaꝛ. Raptim aūt moti oculi perturbatū ⁊ suspiciosuz
designant:sed tamē in agendis tardioꝛē.quibus aūt palpe
bre tam velociter q̄ oculi audaces sunt in periculis ⁊ feri.
Qui aūt tardos habēt motus oculoꝝ:pigros ⁊ repentes di
cunꝛ habere sensus:difficile incipientes ⁊ difficile desinen/
tes ꝓpter qd̄ ꝯstat mobilitatis oculorū temperamentū mo
res optimos indicare. Oculi aūt vagi ⁊ circūerrantes si cū
hoc obscuri sint intemperantiā pretendunt libidinis.oculi
aūt magni trementes cū pererrant ⁊ obscuri sunt voꝛacita
tem ⁊ vini intēperātiā cām sue obscuritatis ⁊ tremoꝛis in/
dicant : ⁊ cū hoc intēperantiā veneris ⁊ apoplexiam p̄nun/
ciant.oculi v̄o parui valde glauci sine pudoꝛe sunt ⁊ sine fi/
de ⁊ sine iustitia:tremētes v̄o pui cū oino glauci vt sunt ad
insaniā vergunt. Si aūt nigri sunt cū hoc magis sunt iracū
di q̄ insaniā dicant.fluctuantes aūt ⁊ tanq̄ mestu mobiles
ꝓni qdē sunt in venerē ⁊ voluptatē:nō tū gaudent iniusti/
tijs nec pascunꝛ malis alienis nec maligni sunt neq̄ indoci
biles. Glauci aūt oculi plures habēt spēs.alij eni sūt varij
alij grisei ⁊ sunt sicci:⁊ humidi ⁊ albi. Sicci qdez glauci fe/
ros.humidi aūt glauci melioꝛes sunt siccis.glauci aūt ⁊ al
bidi timiduz designant. Optima aūt spēs glaucoꝝ oculoꝝ
est quando sunt glauci humidi magni ⁊ quieti ⁊ perlucidi.
In hac eni specie oculorū animosus designaꝛ ⁊ ingeniosus
aliquādo āt in guttis gutte q̄dā rubee aut coloꝛis kyanei:
hoc est corrupti sanguinis fetulenti ad milij magnitudinē
circa pupillā oꝛdinate videnꝛ:⁊ hoc turbidū animū ⁊ inui/
dū:sed ingeniū bonū ⁊ acutū ⁊ audacē ostendunt. Pupille
aūt que varie fuerunt demētiā futurā indicāt.op; aūt scire
q̄ oculi qui pure nigri sunt imbecillē ⁊ sine virtute indicāt
animū ⁊ lucri auidū.varietatē aūt in se habētes:eo q̄ ipsa
varietas discreta est:⁊ qñ guttule rubentes sunt aliquātu/
lū ⁊ tamē nigre apparent eo q̄ ad nigredinē declināt signifi
cat animū generosum iustū ⁊ ꝓbū:⁊ ingeniosum.vbi antez
guttule vehementer rubent:⁊ nō oino rotūde:sed aliq coꝝ
tendāt ad q̄draturā ⁊ quedā sunt etiā pallide ⁊ quedā glau
ci ⁊ circuli qui foꝛinsecus ambiunt pupillas sint sanguino/
lenti ⁊ sint magni oculi ⁊ nitoꝛ pupille moueaꝛ vt mouetur
palpebra significabunt huiusmodi oculi animū qui omnez
excedit morē feraruz. Quicquid eni infandoꝝ cogitari pōt
hmōi oculis perpetrabile nec a domestico sanguine vel ab
aliq̄ cessabunt ipietate;vnde Palemō talē sui tēpoꝛis ho/

minem vocauit quez sceleratissimũ esse dixit. In hm̃oi igit̃
oculis guttule quo magis fuerint rubicunde ⁊ minute: eo
magis significant iracundiã ⁊ iniuriosum ⁊ adulterũ. Ma-
iores aũt ⁊ obscuriores guttule leniunt quidẽ hec vitia: sed
nõ tollunt ea oĩno sanguinolente ⁊ pallide in nigris pupil-
lis: aut etiã vtreq̃ ꝑmixte malefactores ⁊ venenarios in-
dicant. Sed pallide magis studentẽ dolis. Sanguinee au-
daces magis indicant. Regula autẽ est de omnibus hm̃oi
guttulis: ꝙ quãto vehementius clari sunt colores guttula-
rum tanto vehemẽtiora designant vitia: ⁊ per obscuritatez
suorũ oculoꝝ tẽperant̃ ⁊ vitia: sinister oculus si fuerit rube⁹
⁊ humidus: cui nulla alia disparitas interueniat iustũ ho-
minem declarãt esse iustũ ingeniosum: sapientẽ ⁊ magnani-
mũ. Si aũt sequit̃ circulũ nigrũ qui est post se: dicit fallacẽ
furẽ pecunie deditũ iniustũ turpiter cũ mulierib⁹ coeũtem.
Sed interdũ sunt circuli tam varij sicut est arcus in nube ⁊
si hec varietas est in siccis oculis insaniã ꝓfitet̃. Si aũt in
humidis fuerit nõ tamẽ longe ab insania cõstituit verum
aliquãdo magnificentiã ⁊ sapientiã veritatis ostẽdit. Ira-
cundiores tamẽ ⁊ iuxta venerez ꝓniores sunt. cum aũt sine
paruitate ⁊ varietate sunt oculi ⁊ statũ optinent moderatũ:
⁊ certũ optimũ mẽtis statũ ostẽdunt. oculi aũt ad superio-
rem partẽ ꝯuersi insaniã mẽtis declarant ⁊ hoiem illũ vora-
cem esse: ⁊ vino ⁊ veneri dedituz. si aũt cum h̃ tremuli sunt
vitia que dicta sunt augent̃. si aũt cũ his que dicta sunt etiã
pallidi sunt horribiles idicant homicidas ⁊ sanguinarios.
si aũt ad superiora ꝯuersi oculi subrubeant ⁊ magni sunt vi-
nolentos alee deditos furiosos in mulieribus intẽperatos
ꝯtentiosos ⁊ clamosos ostendũt. Sũma tamẽ oium vitioꝝ
in hm̃oi oculis ad superiora cõuersis est insania. oculi autẽ
deorsum versi tanq̃ occidant imites ⁊ iplacabiles ꝑloquun-
tur. oculi aũt parui vt ad dextrã se cõferant stultitie. si autẽ
ad sinistrã libidini deditũ esse ꝓnuntiant. cũ aũt parui sunt
oculi ⁊ inter se cõueniant iuxta nasum sibi occurrẽtes vene-
ris est signũ: ꝑcipue si humidi fuerint: ⁊ si pluriq̃ palpebras
iungunt veneri obnoxios ⁊ amore ꝓfitent̃. si aũt sicciores ⁊
patuli fuerũt ipudẽtie ⁊ iniqtatis signa. si aũt tremẽtes fue-
rint nihil nõ audebunt qđ iniquũ sit ⁊ improbũ. Si aũt ali-
quãdo multa mala signa sint in oculis si aqua ꝯcepta in ocu-
lo semiplena moueant̃ ⁊ magni sint oculi nõ oĩno sunt recu-
sandi: q: tẽperant̃ a malitia. qui aũt caui sunt oculi mali no-
tam habẽt ⁊ quo maiores sunt ⁊ humidiores: eo plus signi-
ficant inuidiã: sicciores idẽ oculi infideles ꝓditores ⁊ sacri-
legos ꝓloquunt̃: ⁊ cũ hoc idẽ glauci rigidi sunt insaniã ar-
guunt: caui ẽt defluentes dolositatis ⁊ malignitatis sunt si-
gna: ⁊ si caui in obscuritate deficiũt sũt stulti. ¶ Adhuc aũt
oculi caui nimiũ medie magnitudinis existentes sicci rigi-
di: si insuper hẽat supcilia lata tãq̃ genu iminentia ⁊ circa
oculos sunt palloꝝ atq̃ liuoꝝ: impudentez significant atq̃
malignũ: ⁊ si patẽtib⁹ iungat̃ ꝯtinuatorẽ negocioꝝ atq̃ cau-
sarũ ⁊ nunq̃ quiescet: sed semper mali aliqđ cogitabit. alti
aũt atq̃ elati oculi in deterioribus signis cõputant̃: sed vbi
tumor circa oculos est altos insania futura significat̃. vbi
aũt ambitus oculi cauus est tanq̃ fossa subdolã mẽtẽ ⁊ in-
sidiosam declarat ꝓminentes aũt glauci iniustũ ⁊ stolidũ
⁊ plus q̃ stolidũ si superiorib⁹ cilijs honorent̃. Si aũt ꝓmi-
neant ⁊ sicci sint: hec vnica species bona est ꝓminentiũ ocu-
loꝝ. si aũt magni sint nitentes perlucidi iustũ docilẽ ꝓuidẽ-
tẽ aut monitorẽ indicãt: ⁊ tales referunt̃ ab Apulegio fuis-
se oculi Socratis quẽ Apollo prudentissimũ esse ꝓnuncia-
uit. Oculi aũt nimiũ ꝓminentes rubicundi parui incõpotẽ
mẽtis hoiem ⁊ lingue effrenate ⁊ corpore instabilez esse de-
clarant. si aũt sint ꝓminentes ⁊ trementes ⁊ micantes ⁊ sa-
lientes dolos ⁊ versucias ostẽdunt. si aũt cũ hoc sint magni
stultitia detinẽtur ⁊ furia. si aũt sint moderate magnitudi-
nis ⁊ humidi ⁊ perlucidi magnificũ hoiem magnarũ reruz
cogitatorẽ ⁊ perfectorẽ declarãt: aliqñ etiã indicant iracũ-
dum ⁊ vino deditũ ⁊ iactantẽ sui ⁊ cupidũ glorie vltra cõdi-
tionẽ humanã: ⁊ taliũ oculoꝝ putat̃ Alexander magn⁹ fuis-
se. Circũtremẽtes ⁊ ꝓminentes oculi: imites ⁊ sine pietate
ventri ⁊ veneri studentes ⁊ alijs voluptatib⁹ deditos esse
ostendunt. Sunt qdã oculi liuore circũdati qui si interiora
signa nulla meliora habuerint in mala indicia computant̃.
audaces eni ⁊ infideles ⁊ iniusti sũt. oculi aũt liuidi qui tã-

Quales fue-rit Socratis oculi auctore Apulegio.

q̃ tenebrosi sunt nocẽtes ⁊ ꝑcipue si fuerint sicci nec multuz
interest an parui an magni sint nisi ꝙ maiorẽ nequitiã par-
ui ꝓfitentur. Supradicta tñ spẽs oculi tenebrosi: si tẽperate
magnitudinis ⁊ quietis fuerit oculus significabit sollicitũ
docilẽ discẽdi cupidũ maturũ ⁊ parcũ ⁊ minus ꝯtinẽtẽ. ocu-
li aũt caligine obsiti malis artib⁹ imbuti sunt ifideles ⁊ in-
tẽperantes: ⁊ iõ optimi sunt ꝯtrarij istoꝝ hoc est perlucidi:
si nullum signum ipugnans eos signuz: ⁊ tales dicunt̃ fuisse
oculi Adriani imperatoris: humidi videlz acres ⁊ luminis
pleni ⁊ chorusci. oculi aũt coruscí si glauci sunt ⁊ sanguino-
lenti tenuitatẽ sensus indicãt ⁊ insaniã. curui aũt suspicio-
sum in oĩb⁹ reb⁹ hoiem declarant. Nigri corusci teterrimi
oculi timidũ ac subdolũ designãt. Cum aũt risus permixti
sunt sũmã notã ipudẽtie ⁊ malitie ꝑferunt. oculi aũt acriter
intuẽtes ⁊ viuaciter molesti sunt: sed qui tales humidi sũt
bellatorẽ indicant veridicũ velocẽ in agẽdis reb⁹ ꝓuidũ ⁊
inoxiũ. Qui aũt intendunt acriter ⁊ sunt tam parui sicci se-
nos inuidos ⁊ ex occulto nocẽtes: oia audentes ⁊ oia perpe-
trantes indicant: ⁊ eo magis quo supficiẽ oculi habuerint
leuiorẽ. Si. n. hm̃oi oculos obducat fraus ⁊ tegãt palpebre
⁊ exasperent supercilia: erunt hec signa fortitudinis auda-
cie ⁊ animositatis: tñ hm̃oi erunt incõsulti ⁊ minus nocẽ-
tes. si aũt frons supercilia ⁊ palpebre tranqlla ⁊ lenia fuerit
taliũ oculoꝝ acies aũt itrinsecus trux ⁊ amara ⁊ aspera idẽ
oculi ꝑsignabũt crudelitatẽ ⁊ imanitatẽ atq̃ seuiciã. Insup
dolos oẽs his oculis ascribem⁹. Sunt aũt oculi nulli risui
⁊ voluptati permixti ⁊ hi nõ oẽs sunt laudabiles. Naz sicci
sunt ⁊ similiter intẽdunt malitie sũt indices: sed ẽt rã oculi
qui arrident tanq̃ in insidijs ꝯstitui habendi sunt: ꝑcipue
tñ si cõmoueãt genas ⁊ supcilia ⁊ labia: talis aũt risus aut
cogitationes nephandas aut ꝯceptos indicãt dolos. Ma-
xime tamẽ si cũ his signis ⁊ palpebre interdũ coeunt ⁊ iter-
dum separant̃. hoc eni pro certo dicunt in corde esse cogita-
tionem iniquã. Si v̇o ꝓpateant oculi cũ risu ⁊ errent ꝑpe-
tratã iam iniqtatẽ esse declarãt. Si aũt arrideant ⁊ sunt ti-
midi inocentẽ qdẽ animũ: sed stolidũ sine affectu ⁊ sine pru-
dentia describunt. Cũ aũt subridẽt oculi molliter ⁊ totus
vultus apertus ⁊ solutus est ad letitiã ⁊ remisse aliquãtulũ
sint palpebre: ⁊ mollis frons ⁊ cilia laxa aliquãtulum in hoc
statu: talis oculoꝝ dispositio ingeniũ bonũ magnificũ iustũ
mansuetũ religiosum hospitalẽ gratũ prudentẽ docilem ⁊
amatoriũ significat: tristes etiã oculi nõ oẽs sũt timidi. Nã
qui taliũ oculoꝝ humidi sunt in cogitatione sunt ꝯstituti ⁊
studia optimarũ artiuz in esse designant: ⁊ si talibus oculis
existentibus supercilia sint laxiora ⁊ frons laxior ⁊ cũ tran-
quillitade ꝯueniant ⁊ palpebre sunt laudabiles designant
ingeniũ bonũ fidum benignũ pendentẽ grauitati. Si autẽ
tristes oculi ⁊ sicci sunt ⁊ accedat ad hoc frontis asperitas:
⁊ aciei intentio ⁊ palpebre sunt subiecte designant nocentez
ferũ ⁊ nihil inausum relinquentẽ. oculi aũt obclausi cuz sint
vigentes palpebre si quidẽ frequenter ꝯcludunt̃ ⁊ referan-
tur malignos mores ⁊ insidiantes ⁊ nocẽtes ꝑsignant. si aũt
sint humidi obclausi oculi bone artis studijs indicãt hoiez
occupatũ: sed cũ humidi nõ sunt: sz tremore ⁊ pallore per-
mixti isaniã ꝓloquunt̃. Quib⁹ aũt obclausis status suus ꝑ-
manet ipsi aũt cũ palpebras claudũt superius extollunt̃ in-
saniã ẽt ꝑdicunt: hi tamẽ potius femine q̃ viri sunt: ⁊ cela-
re vitiũ gestiunt. Cũ aũt oculi frequẽter latescunt ⁊ ꝯsistunt
in se cogitationẽ indicãt in esse. vtrũ aũt hec ipsa cogitatio
bona vel mala sit ex ꝑdictis signis erit veruz. si eni humidi
lucidi si maiores ⁊ ꝓfundi ⁊ si molles sunt meliores cogita-
tiones significabunt. si v̇o sicci aut obscuri: si parui si caui
duri aut directi fuerunt peiores pretendunt cogitationes.
oculi autẽ late patentes micantes leuiter intendentes tan-
q̃ sint cõtinuati ad suauitatez ⁊ gratiã tendunt. Palemon
aũt quẽdam taliũ oculoruz multum noxium descripsit: sed
ei nomen non posuit: multa corporis sui indicia adiunxit:
ita ꝙ de quodam Fauorino intelligatur dixisse. dixit enim
hunc habuisse tensam frontem: genas molles: os laxũ: cer-
uicem tenuem: crassa crura: pedes planos tanquam conie-
stis pulpis vocem femineam verba muliebria membra ⁊
omnes artus sine vigore: luxuriosum ⁊ dissolutum in pa-
tientia libidinũ turpia fecisse omnia: ⁊ passum esse ab alijs
etiam contrarium: preterea dicit eum fuisse maledicuz te-

merarium ⁊ maleficijs studentem. Dicebaꝛ enim venenū letiferū clanculo vendere. oculi aūt qui frequenter claudū tur atqꝫ reserantur timidum atqꝫ imbecillē declarāt. si aūt cū hoc sicci sunt dolos versare atqꝫ insidias tēdere de nūciant. si aūt tales oculi peruersi vel pallidi stultitiā indicare noscunꝛ. Sunt aūt q aciē oculoꝝ terribiliter intēdunt ⁊ ipsi iniquis cogitationibꝰ attenuaꝛ sit mansuetus ⁊ hēat aliqd humoris significat cogitatorē studiosum māsuetum amatorē. si aūt imobiles sunt oculi ⁊ cū hoc pallidi vel rubicūdi sunt cū siccitate certuꝫ est his iras ⁊ furias iminere diuturnas. Si aūt cū supradictis signis per tēpus aliqđ se in girū torqueant vehemētissime ꝓdunt insaniā. oculi aūt ceci ꝑturbati rapacē indicāt. qui aūt incerte palpebras ꝓmouet vel ꝯtingūt cū cecitate ⁊ caligine oculoꝝ: sub diuersis motibus ⁊ oculoꝝ ⁊ superius ciliū molliter subinducunt tumidi esse monstranꝛ. qui aūt alterā ex superioribꝰ palpebris paulatim deprimūt ⁊ molliter reuocant ⁊ aciem dirigunt affectatores sunt pulchritudinis ⁊ mechos ⁊ adulteros se esse ꝓfitenꝛ. Interdū etiā palpebra superior ad mediuꝫ: ita deducitur vt hinc atqꝫ illinc reflexis ⁊ retractis angulis subluceat oculus. ⁊ cuꝫ hoc incerte moueꝛ palpebra: ⁊ hec etiā signa adulteris ⁊ fornicatoribꝰ attributa sunt. palpebre aūt nigre ⁊ solide ⁊ rigide bona sunt signa. rare aūt ⁊ tenues ⁊ rubicūde infirmitatē aīe declarant ⁊ destitutionē. de his tū nō nisi vniuersaliter tangit Aristo. in lib. de aīalibꝰ dicens ꝙ albedo oculi fere ꝯsimilis est in oībus hominibꝰ: in quibusdam tamē est maior ⁊ in quibusdā est minor: ⁊ in qbusdam tota alba: ⁊ qbusdā sunt rubee vene imixte ⁊ qbusdaꝫ ꝓminens ⁊ qbusdā suppressa ⁊ qbusdā in situ eq̄li ꝰm nām in figura est eq̄lis; nigredo vͦ oculi plimū variaꝛ in hominibꝰ. ¶ Erit eni aliqñ magna valde ⁊ forte glauci coloris: ⁊ hoc ꝰm magis ⁊ minus. forte eni erit magne glaucitatis ⁊ forte erit fusca: ⁊ aliqñ declinabit ad rubedinē nō veraꝫ: sed ad colorē qui vocaꝛ kyanō qui est iter ruffum ⁊ inclitū: sicut fit colamētū coagulati sanguinis: ⁊ cū fuerit talis dispositio aciei ceteris signis nō repugnantibꝰ significaꝛ bona ꝯsuetudo ⁊ acumē discretionis. In nullo aūt aīali variantꝛ oculi q̄ꝫtū ad nigruꝫ qđ est in oculo nisi in solo hoīe. in alijs aūt aīalibus nō diuersaꝛ. ab hac aūt generalitate excipitur equus: qm̄ in equis inueniunꝛ diuersitati colores nigri in oculo: aliq eni equoꝝ nigrū oculi habēt fuscū ⁊ aliq nigrū. ¶ Adhuc aūt forte erit oculus magnꝰ ⁊ forte paruus ⁊ forte mediocris. Mediocris aūt ceteris signis attestantibus bonitatē discretionis significat in intellectu ⁊ bona doctrina ⁊ forte erunt oculi ꝓminentes ⁊ forte erunt ꝓfundi ⁊ forte mediocres. Siquidē erunt ꝓfundi significaꝛ in omnibꝰ aīalibus visus acuitas: qm̄ ꝓfundatio ex vmbra fouee circa oculū existentis adiuuat ⁊ ꝯfortat visum: ⁊ nō permittit eū spargi. hec est enim causa quare in homine leuata sunt supercilia in parte vna ⁊ nasus in secunda ⁊ in tertia gene super oculū. ⁊ similiter lachrimalia ꝯcludentia vt oīno hec adiuuent visum ⁊ spargi eū nō permittant. Si aūt fuerint prominētes oculi significaꝛ perturbatio discretionis ⁊ malitia dispositionis qđ ꝯtingit ꝑpter cām ꝓminentie que est ventositas ꝯclusa in anteriori parte capitis: vbi est spiritꝰ visiuus. hoc eni dispergit exsufflando formas ⁊ spiritꝰ aīales: ita ꝙ nō bene ꝯuertiꝛ ratio super eas: ⁊ ideo efficiꝛ indiscreta: ⁊ qñ fuerint mediocres ceteris attestātibus signis: tunc sunt laudabiles. In hoc enim signaꝛ bonitas spiritus animalis inquantum bone forme animales representanꝛ: ⁊ forte erunt oculi multe clausure. ⁊ forte erunt multe apertionis ⁊ pauci motus: ⁊ forte erūt mediocres inter hec. Si ergo fuerint multe apertionis ⁊ pauce clausure significatur stultitia ⁊ inuerecundia ꝑpter cām nimia apertionis: que est siccitas cum tenui ventositate ⁊ calore. hec enim faciunt deficere spiritū animalē ex siccitate ⁊ discontinuant cum exsufflatione ventositatis ⁊ perturbant operationes eius ex calore: ⁊ ideo si talibus oculis rubor additur: tunc confortatur significatio eorum: ⁊ si apponiꝛ eis humor mitigaꝛ malitia: stulti sunt tales ex defectu animaliū. inuerecundi autē ex hoc ꝙ semper extra se ⁊ nunq̄ꝫ intra se moueꝛ. Cū autē fuerint multe clausure ꝙ tales oculos habent multū sit mobilis ⁊ leuis discretionis ⁊ nō firus: sed inconstans sit in oībus operibus suis. ⁊ hoc contingit ꝑpter clausure causam que est pondus humoris cōplentis oculū: ⁊ in quo etiaꝫ diuaricaꝛ lumen ⁊ forma sensibilis ⁊ aīalis sicut in aqua. ⁊ iđ defluit ⁊ inconstans efficitur talis homo nisi cetera signa bona digniora quā istud impediat. Quando aūt mediocriter se habent inter hec duo significaꝛ bonitas discretionis ⁊ dispositionis in omni opere. ¶ Ex oībus aūt his dictis patet satis de causis omnium que dicta sunt de physonomia oculorū. tales eni causas etiam cetera habēt. ¶ Phylemon aūt antiquissimus physonomus qui cōtemporaneꝰ fuit Hippocratis cohyquē ⁊ postea est Palemō: ⁊ postea Loxus tria attēdēda esse dixit in signis huiusmodi: quoꝝ primū est memoria signationis signorū. ⁊ hoc dicit esse elementū per qđ procedit ⁊ dirigiꝛ iudiciū physonomi. Secūdum aūt est comparatio signoꝝ: sed dignitates eorum que sciꝛ ex duobus ex causa. vꝫ. signorum ⁊ ex relatione ad alia signa: sed tamē frequenter preualent signa oculoꝝ eo ꝙ magis representant formas ⁊ spiritus animales: ad quas mouetur homo in operationibus q̄ꝫ aliqua signa alia. lꝫ enim forte retrahaꝛ a ratione: tamē forte imaginabiles vincunt sicut probauimus in scientia de anima. Tertium aūt est applicatio signorum ad formam vite hominis: ⁊ caueat ꝙ nō statim proferat iudicium: qm̄ forte signum est per accidens infirmitatis ⁊ nō per naturam ⁊ forte per viccuꝫ est ꝯtraria ꝯsuetudine: ⁊ ideo nō det iudicium nisi determinet ⁊ dicat ꝙ hoc est verum quātū est de signo ⁊ non simpliciter.

In indicãdo physonomus tria dꝫ aduertere.

¶ Cap. 4m. De compositione auris ⁊ physonomia eius.

Ex numero etiā partiuꝫ capitis est auris ⁊ hoc est instrumentū auditus omnino impertinēs ad anhelituꝫ ꝑpter qđ Chalkamian poeta arguiꝛ mendacij fingens poetice ꝙ capre anhelant per aures. Interior autem pars auris in foramine vocaꝛ pars seposa: eo ꝙ cholera per simile sepi adheret ei quando purgatur ad ipsam. pars aūt exterior auris que rotunditatem habet semicircularēꝫ vocatur concha auris: qꝛ in ipso colligiꝛ sonus veniens ad aurem. Cōpositio aūt auris est ex cartilagine: sicut diximus superius ⁊ carne modica que est super cartilaginem in vacuitatibus pāniculoꝝ auris ⁊ super illam est cutis: ⁊ vt breuiter dicatur: auris est membrum creatū auditui ⁊ factum est ei foramen anfractuosum vt sentiat in eo omnes voces ⁊ faciat tinnitū earū cōuenientem per repercussiones congruas. Ab interiori auteꝫ incipit hoc foramen in osse capitis: qđ vocaꝛ petrosum: de quo nos inferius faciemus mētionem: ⁊ inuoluitur exeundo ad concham auris via anfractuosa: vt ipsa anfractuositas sit elongans spatiuꝫ ad interiora ab exterioribus: quoniam si factum esset foramen penetrans directe esset spatium breue ad intus: ⁊ hoc faceret tria nocumenta in aure: quo vnum esset cōtrariuꝫ cerebro: ⁊ duo essent cōtraria auditui. Contrariū aūt cerebro esset: qꝛ tunc calor abundans ⁊ frigus excellens venirent ⁊ lederetur ex his substātia eius. vnū aūt cōtrariuꝫ auditui esset ꝙ soni qui cum motu excellenti aeris veniūt subito pertingerent ad terminum auditus ⁊ corrumperent ipm: nō aūt per anfractuositatem. Sensus. n. oīs armonia est sicut in libro de aīa. 3. est ostensum. Scđm aūt nocumentuꝫ auditus esset ꝙ nō quiesceret aliquis aer in eo: qꝛ indirecta via vnꝰ impelleret alium: ⁊ in tali cōmotione soni continue confunderentur ⁊ nō possent directe percipi. foramen enim auris peruenit ad concauitatem anteriorem per gradus anfractuosos: in qua est stans ⁊ imotus ⁊ quietꝰ: superficies aūt interior auris est tota strata ⁊ operta villis nerui auditiui qui venit ab anteriori parte cerebri: ⁊ est qntū par neruoꝝ septem parium que ibidem oriunꝛ: sicut nos in sequentibus in anathomia neruorū docebimus. hic autem neruus valde factus est durus vt non de facili ledaꝛ a percussione aeris: sed potius repercutiens cōuenienter recipiat sonuꝫ. Cum autē vndans aer vocalis vel sonatiuus peruenit ad neruū illū tunc recipit auditus vocē vel sonū: ⁊ ideo vocaꝛ tympanū auris. hic. n. neruꝰ se hꝫ ad audituꝫ sicut se habet humor glacialis ad visuꝫ: ⁊ reliqua membra auris sunt sicut alia que circūdant glacialē ex tunicarū ⁊ humoꝝ numero: que sunt in oculo: de qbus in sequentibꝰ nos ponemus anathomiam. hec enim oīa creata sunt propter glacialē vt seruiant ei ⁊ custodiāt ipm a nocumētis: ⁊ via qdē tortuo-

Auris descriptio.

Propter qd nã fecit anfractuosã viã auris.

Propter qd auris est cartilaginosa.

Propter qd i laterib⁹ capitis ꝓposite sūt.

sa est sicut foramen tunice in oculo. Creata autez est auris
cartilaginosa: qm̄ si esset carnea aut pannicularis per mol/
litiem non seruaret figuram semicirculi ⁊ anfractuositatis
que est in ea. si autem creata esset ossea lederetur ⁊ lederet
in omni casu ⁊ nimis dure reciperet sonos ⁊ infringeret
eos. Creata est igit̃ cartilaginosa habēs cū figure ꝯserua/
tione leuitatē ⁊ reflexiones. ¶ In laterib⁹ aūt capitis iō po/
site sunt vel supra capita quorūdā aialiū: q̄ anterius facies
alicuius ꝯuenientius est visui ꝓpter hoc ꝙ visus per rectas
lineas ⁊ ſm ꝓcessum lucis sicut in antehabitis libris ꝓba/
tū est: ⁊ nō poterāt organa q̄tuor duoꝝ sensuū accipientium
per mediū fieri in vna pte capitis: q̄ cōplexio vnius ꝯfun/
dere͂t cū cōplexione alterius ⁊ figura vni⁹ cōprimeret figu/
ram alteri⁹: aut oporteret ꝙ caput ⁊ facies enormia fierēt:
sed lateralis positio non repugnat auditui: eo ꝙ ipse nō est
per lineas rectas. positus est aūt sub radicib⁹ capilloꝝ ⁊ nō
in radicib⁹ ipsis: ne si pili orirent̃ in ipso ipediret̃ ꝑceptio
sonoꝝ. Inferius aūt etiā dicemus oculi cōpositionē ⁊ cōple
xionē in loco vbi specialē de mēbris faciem⁹ mētionē. Sci/
mus aūt ex his que diximus ꝙ in interiori auris est fora/
men tortuosum: sicut armilla eris habēs foramen spirale: fi
gura aūt spiralis vocat̃ que girat ⁊ giri eius ꝓcedūt nō re/
uertentes ad idē punctū ⁊ finis eius est in osse petroso: qđ
est simile in forma ⁊ creatione armille auri ꝯcaue. dico aūt
auri: eo ꝙ aurū dulciorē sonū habens magis exprimit nām
auris ⁊ vsuz q̄z aliqđ aliud metallū: ⁊ ad hoc foramē ꝓpter
neruū auditiuū stratū in ipso peruenit ōis tinnitus qui est
reflexus ⁊ repcussus sonus qui echo vocat̃: ⁊ ōis sonus sim
plex ⁊ ab ipso redit̃ ad cerebrū ad virtutē auditiuā per ner/
uū qui est tympanū auris. Non est aūt via aperta ⁊ ꝯtinua
exiture a cerebro ad aerez ne frigus ingrediat̃: sed potius
pānus est ante stricturā foraminis ⁊ etiā ipm̄ foramen clau
dit̃ in strictura in puncto ossis petrosi: qm̄ foramen non est
factū ꝙ per ipm̄ sonus veniat ad cerebrū: q̄ tūc cōmouere/
tur a sonis: sed est factū vt in ipso stet aer qui recipit sonuz
⁊ reddit eū neruo auditiuo: ⁊ neruus reddit euz cerebro: sz
est via ꝯtinua aperti foraminis a cerebro ad palatū ꝓpter
fumositates que per ipm̄ ascēdūt ⁊ ꝓpter purgamēta cere/
bri que per ipm̄ descendunt. In hoc enim nō est nocumētū:
eo ꝙ illud foramen circunstantib⁹ mēbris opertū est ꝙ fri/
gus ⁊ alia nocumenta nō possunt per ipsum ad cerebrū at/
tingere: foramen etiā auris venit versus palatū: ⁊ iō acuti
⁊ stridentes cōpressionū soni in dentib⁹ sentiunt̃: ⁊ sicut di/
ximus ab anteriori parte cerebri erit vnuz par venarū hoc
est neruoꝝ q̄ nerui ab antiquis vene dicebant̃: ⁊ illius pa/
ris vnus neruus peruenit ad aurem dexterā ⁊ diffundit̃ in
ea: ⁊ alter peruenit ad sinistrā aurē: ⁊ in ea similiter diffun/
ditur: ⁊ sunt duo aures in omni animali tm̄ habēte aures:
q̄ ille sufficiunt ad auditū: etsi vni accidit aliqđ nocumen/
tū altera accipit sonus nerui etiā motiui ex posteriori par/
te cerebri veniunt ad aures quorūdā animaliū: ⁊ super il/
los mouent̃ aures. Et omne aial habens aures habet eas
mobiles preter hominē ⁊ similitudinē hominis que est sy/
mia ⁊ pigmeus ⁊ ꝙ qdaz hoies mouent aures nō fit motu
ꝓprio auriū: sed per extrusionē musculi qui est circa mādi/
bulā: tūc. n. ex ꝯtinuatione cū illo a q̄busdā qui ad hoc a pri
mo studuerunt mouet̃ auris. ¶ Adhuc aūt quedam aialia
sunt que qdē auditū habēt ⁊ tn̄ aures nō habēt: sed foramē
habēt de quo diximus: ⁊ per illud audiūt sicut volatilia oia
que nota sunt nobis ⁊ oēs pisces squamosi. q̄dam aūt hau
riunt sonos ⁊ voces per poros suoꝝ anuloꝝ sicut anulosa vt
apū genera ⁊ musce. Oia v̓o aialia nota nobis que sibi simi
lia generāt aialia primo partu ex vtero habēt p̄ter delphi/
nū ⁊ balenā ⁊ qđdā genus muris qđ grece vocat̃ koky: ⁊ est
talpa vocatū apud nos. qđ aūt supra dixim⁹ volatilia nota
nobis nō habere aures intelligi hȝ de volatili plumoso ⁊ bi
pedi. Vespertilio. n. hȝ aures: sed est pilosa: ⁊ lȝ nō habeat
nisi duos pedes in membrana sue caude: tamē habet duos
digitos pedis in cubitis alarū suarū quib⁹ vtit̃ loco duoꝝ
pedū: ⁊ ideo cū cadit excipit se alis: ⁊ q̄ excedit ad naturaz
quadrupedis: ideo habet aures sicut quadrupes in supe/
riori parte laterū capitis sui. homo aūt ⁊ cetera bipedia ha
bent aures ⁊ foramina que sunt loco auriū in inferiori par/
te lateris capitū suoꝝ retro iuncturā mādibule. ¶ Anima/
lia aūt marina que sunt magni corporis ⁊ precipue que pe/
des habent aures habēt manifestas ⁊ sunt boni auditus:
q̄ nisi essent boni audit⁹ nō venirēt ad eas semp per aquā:
quorūdā aūt hominū ⁊ precipue viroꝝ sunt pilose in aliqua
parte inferiori: videlicet ⁊ interiori conche auris: ⁊ quorū/
dam in nulla parte sunt pilose ⁊ quedam valde modicos ⁊
paucos habent pilos: ⁊ hoc significat bonum auditū: eo ꝙ
est signū spiritus ⁊ caloris in illo loco. Forte aūt erūt aures
alicuius hominis magne enormes ⁊ forte parue ⁊ forte me
diocres: ⁊ forte erunt ꝓminētes valde a capite: ⁊ forte ecō
tra minus cōpresse sup caput ⁊ forte sūt positionis medio/
cris inter hec duo. Mediocris aūt oium specierū quas di
ximus significāt. cū aūt fuerint auricule ꝓminentes ⁊ ma/
gne valde: significat̃ stoliditas ⁊ garrulitas ⁊ imprudentia
vt dixit Loxus. parue aūt valde malignitatis sūt indicia:
sicut testat̃ Palemō. Aures aūt que quasi p̄cise sunt ⁊ val/
de breues ad stultitiā dicit Loxus referri. dicit eni eē debe
re aures formatas semicirculariter cōnexo lineo in medio
aliquantulū cōpresso versus centrū ⁊ medie magnitudinis
que decenter capiti adhereant. aures. n. nimiū rotunde in/
dociles significant. aures aūt oblongas ⁊ angustas inuidie
dicit esse signa. iacentes aūt caput applicatas dicit significa
re hebetudinē ⁊ pigritiā. Causa āt significationū est ꝙ vir/
tus formatiua: quādo directe format organa aut d̓ficit in/
strumento caloris ⁊ spiritus ⁊ malitia materie defluentis
inuadit enormiter aut siccitate aut parcitate eiusdez a de/
bita retrahit̃ q̄ntitate: ⁊ ſm hoc nō possunt principiari ope/
ra anime: nisi aut ſm luxum aut penuriam procedant iq̄uā
tum prouenniunt ab inclinationibus nature.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarās ⁊ figuras ⁊ diuisiones
ossium capitis.

Nos ꝯgrue nō possum⁹ loq de cōpositione alio/
rum mēbroꝝ capitis ⁊ physonomia: nisi facia/
mus hic digressionē: ⁊ ostēdamus figuras to/
tius capitis ⁊ anathomiā ossiū que sūt in ipo:
tūc. n. ⁊ p̄cedentia sciunt̃ esse vera ⁊ sequentia
planius itelligēda erūt certiora. Cōgrue autē
capitis ossa ⁊ inuestigare cōpositionē nō possumus nisi pri⁹
diuisiones ⁊ figuras ostēdam⁹. ¶ Acceptū est aūt ab anti/
quissimis Hippocrate videlȝ ⁊ Apolline q̄tuor eē figuras
capitis humani que saluant̃ in vita. Infinitas aūt esse mō/
stroꝝ que saluari nō possunt. Ex quatuor aūt que saluant̃.
Vna sola est nālis ⁊ hec est que est sicut sphera cōpressa: ita
ꝙ caput cranei aliquātulū est oblongū: q̄ tunc in eo est ele/
uatio occipitis ꝓpter salutē sensuū: ⁊ aliqua eleuatio sinci/
pitis ꝓpter salutē virtutū motiuarū. Tres aūt alie sunt in/
naturales: ⁊ primo qdē est que diminuit̃ ex parte occipitis
eo ꝙ occiput nimis comprimit̃ ad craneū versus suturam
primā capitis. Scđa autē est que diminuit̃ versus sinciput
ita ꝙ nimis comprimit̃ sinciput versus suturam vltimā ca
pitis ⁊ ibi decurtat̃. Tertia enim est que diminuit̃ in vtro/
q̄z istorum: ita ꝙ caput rotundat̃ sicut globus vel sphera:
⁊ vbicūq̄z caput diminuit̃ vel decurtat̃. ibi autem significat
debilitatem virtutis aut defectuz modo ⁊ erit quo ad hoc
principiū peruersarū operationū. per cōtrariū autē quādo/
q̄z accidit ad formā nālem quo ad hoc principium rectarū
operationū. Si. n. diminutio est aut significabit defectū in
sensu ⁊ imaginatione ⁊ si retro significabit defectum in mo
tiuis ⁊ retardatiuis. Si aūt in medio a forma significabit
defectuz in rōne ⁊ cogitatione: ⁊ si in omnibus diminuitur
significat defectum in omnib⁹. Sunt aūt in capite diuisio/
nes vbi os ossi cōiungit̃: sed diuisiones in osse recenti non
sunt manifeste nisi vt est coniunctio suture. vbi aūt ꝯiungū
tur per fortissimā infixionē vnius in aliud ⁊ colligationem
ibi diuisio non apparet nisi in ossibus que diutissime aresa
cta sunt. ¶ Sunt. n. in toto capite diuisiones. 18. quarū pria
est sutura que est post os qđ vocat̃ occiput siue prora capi/
tis: ⁊ est forma eius sicut semicirculus: ⁊ est que nō claudit
statim post natiuitatem. secunda est que vadit per longitu
dinem capitis sub vertice capitis. tertia est aūt que est su/
tura posterior: que est ante sinciput ⁊ habet figuram trian/
guli: ita ꝙ inter suturā posteriorē ⁊ figurā suture anterioris
que est portio circuli sutura vadens per longitudinem ca/
pitis interiacet sicut linea perpendiculariter cadens super
sūmitatē

fumitatem vtriusq; ⁊ huius est hec figura. Os autē qđ est occipitis ꝓpter figuram triāgularem quā hȝ vocauerūt simile laude littere grece que eiusdē est figure. Suba autem capitis superior a radice aurium supra hūc extrinsecus diuisiões inuisibiles: ⁊ ideo a qbusdā dicunt mendose: quaꝝ vna est in latere dextro capitis a timpore vsq; ad os laude posteri⁹: altera autē vsq; in latere sinistro a timporib⁹ vsq; ad idē os laude posteri⁹. Alia est diuisio inuisibilis que diuidit fauces in duas partes per rimā quandam inuisibileȝ que est in medio que est sexta diuisio in ossib⁹ capitis inuenta: ⁊ trāsit in os qđ vocatur basis capitis. Septima autem diuisio est lunaris que ducit a timpore per supciliū dextrū in latere dextro. Et octaua respondens illi que ducta est a timpore per supciliū oppositū in latere sinistro. Nona vō ēt linearis est que venit ab aure per genā dexteram: ⁊ decima rñdēs illi que ab aure per genā venit in latere sinistro. Undecima aūt est diuisio frontis ex trāsuerso per gibbū superciliorꝫ. Duodecima est que est sub osse laude ⁊ basi capitis vbi illa duo ossa cōiūgunt. 13ª est que est sub osse qđ baxillare vocat ⁊ occipite vbi illa duo cōiūgunt. 14ª est qđ est linea quedā descēdēs ab itermedio superciliorꝫ sub naso ad mediū ꝯiūctionis duorꝫ anteriorꝫ dētiū superiorꝫ q duales dicūtur. 15ª est linea quedam descēdens ab eodē intermedio supciliorꝫ ad vnū dentem caninū in parte dextra. 16ª autem est rñdens illi in parte sinistra. 17ª est immediate sub naso a dextro in sinistrā ꝫm nasi lōgitudinē. 18ª est in medio longitudinis nasi in nasi ossib⁹ triangularib⁹. Istaꝝ tamē diuisionū quedā sunt manifeste quedā occulte: ⁊ ideo vocant mēdose. Manifeste qdem sunt suture tres: que sunt fere in oī capite hoīs. Alia enī capita aīalium suturas nō hñt: occulte autē sunt ad modū lineaꝝ in compositione diuersorū ossium que tres habēt diuersitates ex duritia qdem maiori ⁊ minori: sicut ossa laterum capitis diuidūtur ab ossib⁹ cranei: ⁊ ossa petrosa aurium diuidūtur ab ossib⁹ alijs ⁊ spissitudine ⁊ tenuitate: sicut diuidit os qđ est fundamentū capitis ab ossib⁹ superedificatis ⁊ situ: sicut diuidunt ossa in angulo conuenientia abinuicē: sicut diuidit os frontis ab osse superciliorꝫ. Oēs autē diuisiões iste manifestant in ossibus capitis si pmū fortiter coquatur: ⁊ postea per aliquos annos in terra maceratū fuerit: quādiu autē aliqđ humoris est in eo multe eorꝫ occulte sunt: qa in prima generatione quādo fiunt ossa tūc humida est mā eorum: ⁊ vnum fluit in aliud ⁊ cōglutinatur fortissima conglutinatione.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans numerū ⁊ figuraȝ ossium capitis: ⁊ qualr caput componitur ex ipsis.

Compositio autē capitis ⁊ nūerus ossiū ei⁹ est hic. Caput enī vsq; ad diuisionem quartaȝ ⁊ qntā que sunt in laterib⁹ ei⁹ est sicut hemisperiū qđ secat superficies plana: ⁊ hec superficies est os latū qđ capitis basis aut fundamentū vocat: ⁊ super illud erigunt imediate q̄tuor ossa. Quorꝫ primuȝ est ex parte añ in facie frōtis os ⁊ venit a superciliјs vsq; ad curuationem capitis pmā vbi incipit ortus capillorꝫ. Scđm aūt est respōdens illi posterius in capite qđ est in sincipite ⁊ est parue latitudinis qđ stat sup basim vsq; ad capitis arcuationem posterioreȝ sub illo osse qđ simile esse laude diximus. Tertiū autē est paries dexter capitis sub craneo. Quartum est paries sinister capitis sub craneo sinistro: ⁊ hec duo vocātur ossa petrosa ꝓpter sui duritiem. Sunt eniȝ magis dura sicut ⁊ frons ⁊ os qđ est sub lauda quā cetera ossa: eo q multorꝫ incursus ictuū ⁊ casuuȝ incidit in ea: ⁊ ideo nā ingeniata est duritiem eorꝫ. os autē qđ secat caput ad modum superficiei plane vocatur a quibusdam fundamentum capitis: ⁊ a quibusdam vocat baxillare: eo q super ipsum sicut super baxillum suspendit cerebrum ⁊ tota superior machina capitis. Sup quatuor autem ossa de quibus diximus eriguntur alia quatuor in qbus concluditur testudo sphere capitis: ⁊ primum quideȝ illorum qđ incipit super frontem ⁊ porrigit vsq; ad primaȝ suturam capitis vocatur a quibusdam os coronale: a Cōstantino vō vocat prora capitis: ⁊ ab Arist. pixis vocatur: posterius vō respondens illi in quo incipit testudinari caput est os laude qđ venit a sincipitis osse inferiori vsq; ad suturam capitis posteriorem. tertium autem est os cranei in dextera parte stans super os petrosuȝ: ⁊ pertingens vsq; ad suturam que vadit per capitis lōgitudinem. In sinistra autem parte quartū os per omnia respondens illi: ⁊ hec q̄tuor ossa molliora ⁊ rariora sunt ossibus super que stant: et mollities qdem eorum est vt leuius recipiant cerebruȝ: raritas autem vt per ipsum euaporēt superflue cerebri fumositates: si autem duo ossa operiētia ossa petrosa in loco timporum que deseruiūt cooperture neruorum qui descendūt in locis illis ⁊ cooperture venas quarūdam: ⁊ vnum eoruȝ vocat poris dextrum: ⁊ alterum vocat poris sinistruȝ: ambo autem simul vocant ossa poris ⁊ sunt tenuia ⁊ dura valde: ⁊ ista sunt ossa superioris partis. His autem ossib⁹ quidam adiūgunt vnuȝ in capite qđ dicūt esse os baxillare cū capitis ossibus exterioribus qui in circuitu erigūtur super ipsum: vt sic sint. 12. ossa hemisperiј capitis. Alia auteȝ ossa sunt que sunt superioris mandibule in qua dentes superiores infigūtur: ⁊ primum qdem illoruȝ est os gene dextre qđ venit ab aure dextra sub orbita oculi dextri: ⁊ est descēdēs vsq; ad diuisionem que trāsit per mediuȝ palatum: siue per medias fauces: ⁊ terminat in faciem in diuisioneȝ que per intermedium superciliorꝫ descēdit: ⁊ ad dentes caninos in parte terminat ꝫm os gene sinistre per oīa ei simile: ⁊ ad similes lineas terminatū. Tertium aūt est qđ super illud iacet in superiori parte orbite oculi vsq; ad mediū orbite ⁊ incipit a diuisione superciliorꝫ que venit ab aure. Linea eniȝ diuidēs venit per mediā parteȝ orbite oculi in cōcauo ipsi⁹ versus nasum: ⁊ terminat in linea descendēte a fronte que terminatur ad caninos de qua ante fecimus mētionem: et os istud vocat superius os orbite oculi dextruȝ: ⁊ est sīle illi omnino in parte sinistra: ⁊ hoc est quartū. Quintum auteȝ vocat os inferius orbite oculi dextri: ⁊ icipit a diuisiōe que est in orbita oculi: ⁊ extendit vsq; ad os gene dextre. Et sextuȝ est per oīa simile illi in oculo sinistro: ⁊ ista sex sunt ossa genaꝝ ⁊ orbitarum oculorꝫ dextri que adherent mādibule: ossa autem hec que dicta sunt ꝯñter oīa posita sunt in facie in naso. Opȝ aūt scire q substātia nasi est stans super duos triangulos planos super quos erigit: quorꝫ vterq; est triāgulare super qđ erigitur vna narium: ⁊ positi sunt isti triāguli inter duas diuisiones: quaꝝ vna venit a medio frōtis ⁊ ex medio superciliorꝫ ⁊ terminatur ad caninū dextrū. Secūda autē incipit ab eodem pūcto ⁊ terminat ad caninuȝ sinistrum: ⁊ subtus terminat ad lineam que diuidit a dextro ad sinistrū ꝓtractā sub naso ꝫm nasi latitudineȝ. In hoc enī primo ambo iacent isti trianguli: vnus aūt triāgulorꝫ est diuisus ab alio per lineam descēdentem que a medio frōtis initiauit qđ est inter supercilia: ⁊ terminatur inter primos duos dētes qui incisores vel duales dicūtur. pmum igitur os nasi est triāgulus in base nasi dextra: ⁊ scđm est triangulus in base nasi sinistra: tertiū autem est os qđ est in eleuatione nasi a linea basis dextre operiēs narē mediaȝ vsq; ad mediū qđ est inter nares: ⁊ est illud etiaȝ triāgulare os. qrtuȝ aūt est simile illi in sinistro: ⁊ quintū qđ est in medio distinguens nares: qđ ēt est triāgulum: ⁊ est cōe vtriq; nari: ⁊ hec qnque nasum cōponūt cum cartilagine que est in anteriori parte nasi. Oportuit enī nasuȝ eē apertū vt per apturā descenderet id qđ purgatur ex flegmate generato in cerebro: si autē in toto eēt compositio eius ex osse: tūc nō possent dilatari ⁊ cōtrahi nares in sternutatiōe ⁊ attractiōe aeris ad odoratū ⁊ in anhelitum. Sȝ de his dicemus in sequentib⁹ vbi nasi cōpositionē plenius ꝓsequemur. Sub naso autem relicta sunt duo ossa que latent in q̄tuor diuidentes lineas: quaꝝ vna sicut diximus diuidit ꝫm latitudinem nasi terminatam ad lineam de medio superciliorꝫ venit ad caninū ⁊ altera parte terminat ad simileȝ illi lineā in sinistra: ⁊ in medio distinguunt per lineā perpēdiculariter de pūcto medio superciliorꝫ: ⁊ inter duos dētes intercisores terminatur ⁊ distinguunt hec ossa inferius ad origines dētiū: ⁊ sūt hec duo ossa q̄drangula oīb⁹ lineis inequalib⁹: longior est enī linea originis dentium q̄ȝ opposita illi sub narib⁹: ⁊ longior est linea oblique descēdēs ad caninos q̄ȝ perpēdiculariter descendēs ad incisorꝫ mediū: ⁊ hec est figura. Hec eiȝ sunt superiores mādibule est os qđ ad caput pertinet ⁊ cōponitur ex duobus in medio fortissime sibi ꝯiunctis: ⁊ vnū quidem est dextrum veniens a timpore dextro ⁊ curuat vt

in eo nascantur dentes inferiores ⁊ supiores in timpore bz nodum qui vocat additamētum per qđ ligat ad os petrosum dextruz: ⁊ alterꝫ per omnia est simile illi in sinistra pte: ⁊ sic in vniuerso ossa capitis.27.preter dētes de qbꝰ adhuc non fecimus intētionē. ¶ Numerus autē dentiū nālissimꝰ est in quolibet homine.32.naturalis autem sed deficiēs est 28.alterū eniz istoꝝ numeroꝝ bz nāliter quilibet homo: ex quibus quatuor sunt duales vel incisores vocati: duo superius ⁊ duo inferiꝰ: quatuor autem sequētes illos vocantur canini eo ꝙ sunt acuti ad lacerandū: post hoc sunt octo molares superiꝰ ⁊ totidez inferiꝰ: quatuor.vz.in qualibet parte mandibule vtrinsqz que sunt.28.⁊ illi sunt ad conterendum cibum. Deinde sequūtur quatuor in fine oium q vocantur dentes stantium sensuuz: eo ꝙ nascunt quasi in medio etatis que iuuentus vocat: quando sanguis in vltimo virtutis spermatice: ⁊ ideo etiā vt in omnibꝰ sunt isti q̄tuor post omnes alios nascunt: vnus in dextro superiꝰ ⁊ alter in dextro inferiꝰ: ⁊ duo in sinistris mandibulis respondentes eis. Quilibet eniz dentiū preter molares habet vnū solum inferiꝰ additamētum per qđ non infigit mandibule: molarium aūt inferioꝝ quilibet ad minꝰ bz duo ⁊ aliquādo habet plura: ⁊ hoc quoniā illi suspēsi sunt ⁊ indigent vt fortiꝰ ligentur q̄z inferiores qui stant super seipsos. Alij autē preter molares nō indigerūt nisi vno additamēto siue radice: quoniam non molunt: sed diuidunt tm̄ cibum: ⁊ ideo acuti facti sunt: molares autē lati. Nullum aūt ossium vt dicūt Gal. ⁊ Auicē. preter dentes hn̄t sensum. De dentibꝰ enim dicūt ꝙ experimētuz demōstrat dentes hr̄e sensuz: ⁊ hoc sagacitate nature factū est. Fecit enim eis sensum cū virtute sensus que a cerebro descendit vbi ipsi ⁊ inter calidū ⁊ frigidum discernāt. Sic ergo omnia ossa capitis simul cōputata sunt.59.si dentes sunt.32. Si autē sunt.28.tūc sunt.55. ⁊ cōponitur ex eis caput ſm modū quem prediximus.

Ossa capitis dētibꝰ exceptis sūt.27.dētes vō nāliter dicunt esse.32.

Nullū os sentit pter dētes.

¶ Cap.7m. Et est digressio declarans oculorum compositionem ⁊ figuram.

In ossibꝰ autem orbitarum oculi cōcauaruz est compositio oculi ad quos procedit ad anteriori parte capitis virtus visiua iter duos neruos concauos de quibꝰ nos dicemus in anathomia neruorum. Cum autē virtꝰ neruoruz ⁊ pāniculi cerebri qui sociātur eis descendunt ad orbitā: dilatatur extremitas vtrinsqz ipsoꝝ ⁊ repletur ⁊ ampliatur eo ꝙ cōprehendere potest humores qui sunt in pupilla quorum mediꝰ est humor qui vocat glatialis. Dicit autē glacialis eo ꝙ est clarus sicut grando ⁊ est figure rotūde nisi ꝙ comprehēsus est ab anteriori parte: vt sit ibi plane aliquātulum superficiei: vt frequētiꝰ recipiat formas visiuas: qm̄ sicut in pspectiuis pbabitur planū speculuz recipit formas in ppriis quātitatibꝰ ⁊ rotūdum recipit in minore q̄titate formas q̄z sunt: hoc etiā ideo fit ꝙ res parue que videntur habeāt superficiē lataz in qua formātur: qa alr effugerent visum: postremū autē eiꝰ parūper constrictum est vt meliꝰ possit cooperiri corporibꝰ que ipsum recipiūt: ⁊ hec sunt pfunda ⁊ dilatata a constricto vt meliꝰ cooperiāt: positꝰ ē autem hic humor in medio: qa ppter custodiam indiget loco medio vt custodia vndiqz sit circa eum: sed post ipm positꝰ est humor aliꝰ adueniens ei a cerebro vt nutriat ipm: oportuit enim ꝙ inter ipsum ⁊ sanguinē puꝝ essent gradus per quos mutat sanguis ad simile humoris: ⁊ hic humor silis est vitro liquefacto. Color eni vitri liquefacti est qdez clarus: sed declinat ad paruulā rubedinem ⁊ est qdez clarus: qa est nutrimentū clari: parue autem rubedinis est eo ꝙ ex suba sanguinis eliquatꝰ ⁊ aliquid retinet coloris eiꝰ: eo ꝙ non integre cōuertit ad similitudinē glacialis nisi postq̄z incorporatur ei ⁊ hic humor peruenit ab eo ꝙ mittit sanguinem a cerebro mediāte reti nerboꝝ: ⁊ ideo oportet vt in colore aliquo mō sequatur naturā eiꝰ: ⁊ hic humor cū ad oculum deuenerit eleuatur ad medietatem posterioris partis glacialis vsqz ad maiorem circulum qui est in sphera eius qui in duo equa secat glatialem: ⁊ dicitur cingulū eiꝰ ⁊ tunc nutrit eum. In anteriori autē partē glatialis est aliꝰ humor similis albugini oui ⁊ nomiat albugineꝰ: ⁊ est sicut sit superfluitas clari clara est: ideo ⁊ hic humor clarus est: ponit autem anterius in oculo ante glacialem: qa hic congruit: cuz enim nutrimentū sit posteriꝰ versus frontez sensus ⁊ nutrimenti oportuit superfluitatem eiusdem posteriꝰ esse ne nutrimētuz impediret. Alia autē causa qa hoc pertinet ad cōplemētū visus. lumē eniz dilatat in humido claro: ⁊ ponit ideo aut vt lumē dilatet in ipso: ⁊ bn̄ referat formas visus ⁊ insuper sit ei sicut clipeus ex parte anteriori oculi in quaz plura incidūt nocumēta. Ampliꝰ extremitas nerui qui vocatur obticus siue visiuus cōprehendit ⁊ claudit vitreū posterius ⁊ glatialem anterius vsqz ad terminuz qui est inter glatialez ⁊ albugineū: ⁊ terminus ad quē peruenit vitreus humor est apud telam que dicitur aranea siue rete que cōprehendit eum sicut rete aranee comprehendit venationē: ⁊ ideo vocat aranea tunica: ⁊ alio nomine dicit retina. Ex istius autē eiusdez extremitate nascit tela quedā alia que distinguit inter secūdinam quādam glatialis ⁊ humorē albugineū vt inter subtile ⁊ spissum sit aliqd separans ne subtile ledatur a spisso: ⁊ ne adueniat ei nocumētū de facili ab anteriori parte ipsiꝰ penetrās ad ipsum a retina ⁊ serina: et hoc vocat a qbusdam sectio tunice glatialis: ⁊ hec tela fuit subtilis: quoniā si esset spissa stans ante glatialē ipediret lumen aduenientēs ad ipsum. Extremitas autē eiusdē pāniculi subtilis implet ⁊ texitur ex venis: sicut secūdina posteriꝰ: qm̄ ipsa facit penetrare nutrimētū: non tn̄ oēs partes eius sunt ppter nutrimēti vtilitatem: sed posterius tm̄ que a quibusdam vocat secūdina. Illud aūt qđ de ipsa pertrāsit vsqz ad anteriora inspissat ⁊ ingrossat: ⁊ bz colorem celestem inter albedinē ⁊ nigredinem mediū vt cōgreget visum ⁊ non permittat ipsuz spargi: qa sparsus visus est debilis: sic ois virtus que in multa diuidit ⁊ nō pportionet lucem ⁊ equet ne ledat visum: hoc eni facit operatiōe coloris sui ⁊ operit ipsum tempore lassitudinis qn̄ visus indiget tenebris: ⁊ vt distiguat inter humores ⁊ corneā que est vehemētis duritiei: ⁊ stet sicut mediatrix inter ea: ⁊ ēt vt nutriat corneā cuz eo nutrimēto qđ aduenit ei ex secundina retina que est posterius in oculo: hec aūt tela nō concludit in anteriori oculi versus foramē aciei ne phibeat visum ⁊ retētionē formaꝝ: ⁊ ideo dimittit in anteriori parte eiꝰ fenestrā ⁊ foramē simile foramini vue qn̄ remouet ab ea codilidon in quo suspendebat ad racemū qđ vocat poros vue: ⁊ in illo foramie icidunt aduenientia visui ex formis visiuis ex lumie: ⁊ hoc vocatur tunica vualis: ⁊ cū stringit foramē qđ est fenestra eiꝰ prohibet visum. In anteriori aūt parte eiusdē tunice vualis est rugositas quedā: qđ iō fecit nā vt sit magis silis raro molli: ⁊ vt minoretur lesio tactꝰ eius. Durior aūt ps eiusdē tunice est in exteriori parte eiꝰ vbi obuiat tunice dure que cornea ppter duritiē ⁊ trāsparentiā suā vocat ⁊ ibi finitur: ⁊ hoc facit sapiēs nā: vt extremitas eius que circūstat foramini sit durior. Foramē aūt istiꝰ vuee est plenū hūiditate ⁊ spiritu: ⁊ hmōi signū est ꝙ extenuatur id qđ est corā foramine in egris qbꝰ mors statim iminet. Scđs vō pāniculus est stricte valde cōtextus vt bene retineat qđ est in ipso: ⁊ pars posterior que cōprehendit totā pupillam: ⁊ ibi fit puia ne phibeat visum: ⁊ ideo bz colorē cornu subtiliati ⁊ liniti ⁊ bn̄ rasi ⁊ preparati ad pueitatē: ⁊ ideo vocat cornea sic diximꝰ. Clarior aūt partiū eiꝰ est anterior ⁊ est ſm veritatē cōposita ex tunicis q̄tuor subtilibꝰ qui sunt sicut cortices sibiinuicem suppositi: ita ꝙ excorticari pōt vnus eoꝝ: ita ꝙ alij nō infert nocumentū: ⁊ ps eius est vna que opponit foramine vuee: ⁊ illa est durior ⁊ fortior eo ꝙ locus ille magis indiget fortitudine ⁊ tutela. Tertia vō est cōprehēdens lacertū per quē pupilla mouet: ⁊ hec est tota plena carne alba pingui vt ex illa lentat oculus ⁊ palpebra ⁊ phibeat ne exiccent: ⁊ hec tota tunica vocat coniunctiua: ⁊ de hoc lacerto dicemus in anathomia neruoꝝ ⁊ lacertoꝝ. ¶ Recapitulātes autē ⁊ sūmatim perstrigētes que dicta sunt oculi sunt tunice septē: ⁊ tres humores. Tunicaꝝ qdem pͥma dicit retina: que est in posteriori parte oculi orta a neruo obtico qui cōponitur ex neruis ⁊ arterijs. Altera aūt ēt ex parte posteriori dī secundina: cuius ortꝰ est a piamatre cerebri que ē pānus inoluēs cerebrū. Tertia aūt posteriꝰ claudens humores oculi dicit scliros que orit a duramatre cerebri: has eniz duas pelles secū ad subam oculi trahit neruus obticus in experimētus sui. Quarta autē vocatur a quibusdā aranea specialiter et est ante in oculo exorta a prima posteriori. Quinta vō dicit

vuea

Aliq̄ n̄'mo e auctati vi enēt locuz eē ōpraua i itelligētes ꝺ cornea o a reliquijs itie posteri : qa p̄ma te n̄ v: qd i igibile: ꝛ iō ūt scliroti posterioris. o āt i oib⁹ licib⁹ isto⁹ i i sic̄ iacet. ꝛ ꝺ ꝙ iustitie terioris re is ip̄z itelle vueaz a c⁹ quijs cor orit. ꝛ ꝓ h̄ ct⁹ Auicē 3° cañ. fen ꝺ dispōni oculoꝝ ca⁹ obi loquēs vuea ingt. ot distiguat hūores ꝛ i forte vehe ꝗ duritiei. et sic̄ medi x iustitia et riat corne . ꝛ ad hoc do docto respexisse i i loco. ipse i hoc libro icēne vesti s maxie in r. Nigredo i ex aliq̄ se cārū ꝓue e pōt. Color sub ⁹ex septem is ēt pueni potest. Nō ꝺ cāis diorum co um.

vuea que orit̄ a scd̄ina posteriori. Et sexta est q̄ d: cornea ª que oritur a reliquijs iustitie posterioris. Septima autem cōiūctiua que oritur a pelle sub aranea vt dicunt que est in exteriori parte sedis oculi. Primus autem humor est vitreus ꝛ scd̄us crystallinus siue glatialis: qui insidet vitreo. tertius est albugine⁹ qui est purgamētum glatialis: oculoꝝ autem colores vt frequēter taz in hoib⁹ q̄z in aialib⁹. In pupilla oculi sūt q̄tuor. Aliqs eni est niger: aliqs subalbescēs: aliqs aūt varius: ꝛ aliqs glaucus ad fuscedinē declinās et plūbeitatē quādā: niger ᵇ aūt color fit aut ex aliq̄ septez cārum: aut ex plurib⁹ caꝝ simul: quaꝝ p̄ma est defectus visiui spūs. Cū eni ille sit lucidus defect⁹ est in oculo causat tenebras que vergūt ad nigredinē. Scd̄a autē perturbatio spiritus eiusdē que ꝑꝑ eandē cām defect⁹ claritatis spūs non permittit candescere crystallinū ꝛ radiare. Tertia aūt causa est penuria crystallini humoris qui cū deficit nō est ad satis claꝝ q̄d candescat sufficiēter a spiritu luminoso. Quarta causa est distātia eiusdē humoris nimis in ꝓfundū oculi: tūc enim ipsa ꝓfunditas nō sinit apparere claritatē ipsi⁹. Quinta causa est qa forte nimis abūdat albugine⁹: tūc eni sub isto posit⁹ crystallinus sua claritate nō penetrat ꝛ fiūt tenebre superius in fenestra visus vergētes ad nigredinem. Sexta cā est qa forte perturbat⁹ est idē albugineus humor ꝛ tunc iteꝝ claritas crystallini nō penetrās per ipsum iducit nigredinē. Septima cā est qa forte humor melācholic⁹ est qui nutrit vueā corneā: ꝛ tunc obscurat̄ color eius ꝛ ipedit crystallinū candorē ꝛ illustrationem. ¶ Color ᶜ aūt subalb⁹ fit ex septem causis oppositis ex abundantia spūs visiui vel claritate ipsi⁹: aut ex abūdantia crystallini humoris: aut q: exiuit multū extra versus foramē vuee ipse humor crystallinus: aut qa diminut⁹ est humor albugineus: ita ꝙ de facili perlucidet crystallinus: aut qa valde clarus est albugineus: aut qa claro nutrimēto ipleta vuea pueitate sua demōstrat crystallini humoris cādorē ꝛ claritatem. ¶ Colores ᵈ aūt medij inter hos. vz. varius ꝛ glaucus fiūt ex haꝝ cārum permixtiōe: varius aūt significat spiritū visiuū magis abūdare ꝛ clarescere: glaucus v̓o significat spiritum visiuū minus abūdare ꝛ perturbare. In oibus aūt his coloribus multi modi sicut diximus superi⁹ in physionomia oculoꝝ: ꝛ super haꝝ causaruz rōnes tota fundat̄ physionomia. ¶ Est autē adhuc nō pretereūduz silētio: q̄m si visus videt a longe: ꝛ ex ꝓpinquo simul ꝛ nō leditur a visibilib⁹ que veniūt ad ipsum: tūc est fortis visus ꝛ equalis cōplexioni. Si aūt 3rio modo se h̄z ad visibilia: tūc est corruptio in aliquo cōponentiū vel cōplexionātiū ipsum: si eni potēs est comprehendere ꝓpinquū visibile paruū: ꝛ tñ nō cōprehendit quādo elōgatur ab ipso: tūc spūs oculi est clarus ꝛ sanus: sz paucus valde: ita tñ ꝙ saluet̄ distātia que debet̄ visui: sicut diximus in libro de sensu ꝛ sensato. illa eni nec lōginqtas nec propinquitas visus vocat̄: sed q̄d est circa illā vocat̄ ꝓpinquitas: ꝛ q̄d est vltra illā vocat̄ lōginquitas. Platonici autem dixerunt hui⁹ cāz esse: quoniā spūs qui vehit̄ radio visiuo non pōt dilatari: ꝛ ideo ꝓpinque qdē cōprehēdit: in lōginquo autē non dilatat̄ ꝛ nimis extenuat̄: ꝛ ideo tūc efficitur impotēs ad cōprehendēdū: quādo aūt ex ꝓpinquo qdē non comprehēdit: sed ex longinquo ille visus patit̄ ecōuerso spirit⁹ abūdantiā sed perturbationē ꝛ nō est clarus neqꝫ subtilis: sed poti⁹ humidus qui cū expādit̄ in radio per extenuationem clarificat̄ ꝛ potēs efficit̄ ad videndū. Nos autem iā in antehabitis sciētijs libroꝝ nālium ostēdim⁹ hanc sniam falsam esse: ex ꝓpinquo eni nō videre: sed ex lōgiquo cōtingit ꝓpter spūs ꝛ humorum obscuritatē que reqrit: distātis claritatis magnā illumiatione. Et ideo in talib⁹ oculis quādo lumē multū cōiungit̄ visibili de propinquo optime vident ꝓpter q̄d ꝓpingtas non est causa per se male visionis sed per accidēs: qa. vz. ꝓpinquum cui lumē nō est cōiunctū nō est bene illuminatū: sed distās vndiqꝫ est illuminatū nō impeditū ab oppositiōe videntis: visus autē oppositi qui cōprehendit ex ꝓpinquo ꝛ nō ex lōginquo: cā est spirit⁹ clarus ꝛ tenuis: qui diuaricat̄ ex multo lumine remoti: ꝛ colligitur ꝛ adunatur ex aliqua obumbratiōe ꝓpinqui: cuius signū est ꝙ tales bene nocte discernunt ad lumen lune. Cōsiderat̄ autem oculi nālis dispositio ex tactu ꝙ sit tēperati frigoris ꝛ caloris ꝛ ex motu ꝯgruo temperato: si eni nimis leuiter moueat̄ est nimis calidus aut nimis siccus. Si autem grauiter ꝛ tarde mouet̄ erit frigidus aut humidus. ¶ Adhuc autē cōsideratur dispositio ei⁹ ex venis ipsi⁹ ꝛ figura ꝛ colore ꝛ quātitate ꝛ ex operib⁹ suis: ex venis quedaz sunt ample ꝛ grosse: qa tūc abundāt humore. Si autē sunt subtiles ꝛ stricte significant siccitatē in esse oculo. Color autem sibi ꝓportionalis de quo dictum est significabit bonitatem oculi. Alij aūt colores significāt malitiā. Simil'r aūt figura innālis quādo nō est spheric⁹ sz ante cōpressus significabit malitiā ipsius. Sil'r autē est iudiciū de q̄titate ipsi⁹ ꝛ de operationib⁹ eius: ꝛ hec sunt fundamenta physionomie quā in precedētib⁹ executi sumus. ¶ Sūt aūt qdā quoꝝ visus euanescit in nocte ꝛ cōfortat̄ in die: ꝛ dicunt̄ hi pati nyctilopā. Quidam aūt visum euanescentē hñt in die ꝛ vidēt confortato visu in nocte ꝛ dicūtur habere oculos noctue: et causa qdem prime passiōis visus est grossities oculoꝝ ꝛ humiditas spirit⁹ eius ꝛ grossities: ꝛ hoc plurimū accidit hñtib⁹ oculos nigros: qa in talib⁹ sunt tales spirit⁹ ꝛ tales humores: accidit etiā his qui multos habēt colores in oculis aut oculos habēt virides: qa talis spirit⁹ ꝛ talis humor cōdensatur frigore noctis ꝛ densatur tenebris eius: ꝛ ideo visus euanescit. In die autē dissoluit̄ ꝛ clarificat̄ lumie diei: ꝛ ideo tūc cōfortatur: quoꝝ autem visus ecōuerso est habent paruū spiritū qui euanescit lumine solis dissolut⁹: nocte autē frigore ꝛ tenebris cōgregat̄ ꝛ adunatur ꝛ cōfortat̄. ¶ Pili v̓o palpebrarū creati sunt vt per eos excludant̄ incidētia in oculum: ꝛ q̄d descendit ad oculū ex capite. Nigri autem facti sunt vt coequent ꝛ ꝓportionatum faciāt lumen sua nigredine: in ipsis aūt est qdem simile panniculo qui accedit s̄m aliqd ad duritiem cartilaginis: ꝛ hoc ideo fit vt firmi⁹ stent super oculū ꝛ non cadant ab eo ꝓpter firmitatē istius pāniculi cartilaginosi: ꝛ ideo vt lacertus aperiēs oculuz habeat sustētaculum loco cuiusdam ossis: ꝛ per hec bona fiat motio qua mouet oculū. primū autē oculi coopertoriū sunt palpebre: ꝛ deinde scd̄z coopertoriū est tunica que fit ex interiori pelle sicut diximus: ꝛ postea adeps oculi: ꝛ postea id q̄d fit ex lacerto: ꝛ postea sūt alie tunice per ordinē. Inferior aūt palpebra nō h̄z lacertum mouētem in hoie ꝛ q̄drupedib⁹ generantib⁹ sibi sil'a: sed aues cooperiunt oculos q̄dā pellicula que mouetur ex inferiori palpebra.

Propter qd quorūdaz visus ꝯfortat̄ i die ꝛ debilitat̄ i nocte: quorūdaz v̓o cōtrarium.

Propter qd pili in palpebris creati sūt ꝛ q̄re nigri coloris sunt.

¶ Cap. 8m. De compositiōe nasi ꝛ genarum ꝛ physionomia ipsorum.

Pars autē que interiacet iter oculū ꝛ aurez vocat̄ gibbosuz siue cōnexitas genaꝝ. Nasus v̓o qui iteriacet oculos: ꝛ descēdit ab ipsis est instrumētū sensus odoratus: q̄d instr̄m sic est cōpositū. Extremitas qdam cerebri versus os q̄d d: coronale vel ꝓuppis capitis descendit in duas papulas que sunt similes papulis mamillaruz, ꝛ iacet vna iuxta alterā versus triāgulos nariū ꝛ in oib⁹ odorantibus perispirationē operant̄ velamine pāniculari ne ledant̄ obuiante aere calore vel frigore: ꝛ ideo talia animalia non odorāt nisi cū vento inspirationis exsufflat̄ velamen illud: eo ꝙ virtus olfactiua est in illis papulis sicut visus in oculo. In alijs aūt non inspirantibus sunt nude papule ille: qa illa habent cerebra ficciora que nō ita facile ledūtur ab obuiantibus: hec igitur est causa inspiratiōis ꝛ nō inspirādi. Nasus aūt est cannalis odoratus: ꝛ qa odor est calidi sicci: cerebrum autē frigidum ꝛ humidum: ideo non bene recipitur ꝛ vt melius recipiat̄ esse oportuit viā patulaz vsqꝫ ad instrumentuz odoratus: ꝛ hec est vna cā naris apte. Secūda autē causa est qa lz aer attractus per nares ex maxia pte veniat ad pulmonē: tamē magna eius venit ad cerebruz vt euentet ipsum ꝛ refrigeret ipsum a calore qui fit in eo ex fumis venientib⁹ a loco digestionis ꝛ ab eo calore qui generat̄ a motib⁹ spirituum aialium: qui cōtinue mouent̄ super ipsuz: ꝛ ꝑꝑ hoc iteꝝ oportuit apertas eē vias. Adhuc autez tertia est vt superfluitas mucilaginis generata in cerebro expellat̄ per maxillas que cū spissa sit ꝛ viscosa nō exiret nisi per viā amplam ꝛ apertā: ꝓpter q̄d strictas superius nares hñtes: ꝛ symmas obstructionē patientes nariuz ex flegmate nō odorant ꝛ stertere dormiētes incipiunt. Duas aūt nares esse oportuit vt obstructa vna nō periret odorat⁹ p aliā qui cū mucilago: vt diximus grossa ꝛ spissa sit sepe obstruit

Propter qd nares sīt apte.

Propter qd oculi p̄nt [illegible] rez a re[illegible] otis ꝛ non a ꝓpinquis.

Propter qd q ex ꝓpinq̄ ō ex lōgin o inspicere sunt.

vnam. Est autē apertura nasi ⁊ ꝓpter bene eē. Sicut enī foramē est in fistula ita sunt foramia in naso in qbꝰ spūs tenetur ⁊ moderaꝫ in loquela ⁊ cantu: sed hec nō est cā q̄re pertingūt vsq₃ ad cerebrum: s₃ potiꝰ qa recipiūt a cāna pulmonis. De ossibꝰ aūt nasi ⁊ cartilagine iā in precedētibꝰ est habitum. ¶ S₃ tñ sciēdum ꝙ via est de ore in nasu₃ p quā modulatur vox ⁊ descendit flegma super linguam ⁊ expuitur: ⁊ a duabus extremitatibus eiusdem foraminis est vena q̄dā pertingens ad lachrymalia vtriusq₃ oculi: ⁊ ideo amaritudo collirij posita in oculo sentiꝫ aliquādo in ligua.

Proptꝫ qd amaritudo collirij positi in oculo aliqñ sētiꝫ in lingua.

¶ Sternutatio autem est motus ꝓprius cerebri ad expellendū humorem aut materiam aliam cū adiutorio aeris qui attractus est per nares. Expellitur autem illico per via₃ naris ⁊ oris. Accidit autem sternutatio cerebro sicut tussis pulmoni ⁊ eis que coniuncta sunt pulmoni.

Quid sit sternutatio ⁊ propter quid.

¶ Opinati aute₃ sunt quidam cerebrum nō sternutare nisi quando ꝯuertitur humor nociuus qui est in cerebro in vaporem ⁊ fumū aereu₃: ⁊ tunc extrahit eum ⁊ excutit cum aere naribꝰ extracto: hoc autem non est semper necessarium. Nō enim in sternutādo indiget aere nisi ad hoc vt corpus a quo fit excussio sit plenum aere: cuius cōtinua attractio fit ad partē humoris excutiendi: ⁊ cum exprimitur totus ille aer motu lacertoꝝ pectoris ⁊ velaminis laborioso ⁊ expelliꝫ ab anterioribꝰ ad exteriora cogit partes suas longiores ex pectore cum festinatione ad exitum: ⁊ nō est ad intus ad expulsione₃ ⁊ ad victoriam: quoniā ipsum comitatur cōmotio aeris qui sequitur eum ⁊ adiuuat virtutem expulsiuam ad incidēdum materiam ⁊ expellēdum eam: ⁊ ideo quādo fit appetitus sternutationis statim sequiꝫ sternutatio quādo vicissim comprimūtur cito: ⁊ relaxantur nares digitis. Cum autē cōprimiꝫ fortiter angulus trianguli nasi superius inter supercilia impeditur sternutatio: qa tūc vapor ⁊ materia expellenda redeūt ad interiora. Signum autē eius ꝙ ex pectoris ꝑcussione inuetur sternutatio est ꝙ sternutatio egroꝝ capita quoꝝ replentur malis materijs ⁊ humoribꝰ. In alijs autē sternutatio est signum fortitudinis cerebri: ꝓpter hoc qui cito ituri sunt ⁊ virtꝰ eorum deficit sternutare nullo modo possunt. Si autem sternutatione₃ ꝓuocantibꝰ appositis alicui egrorum nō fiat sternutatio: signu₃ est ꝙ nunq₃ cōualescēt: sternutatio autē fit quādo colligentes se lacerti pectoris et parietis ⁊ cerebri adiutorio aeris attracti expellūt nocumēta per excussionem sui. Sic ergo nasus est instrumentū per qđ fit anhelitus ⁊ sternutatio quādo multiplicatur in cerebro ventus attracti aeris ⁊ exierit ex insperato.

Quid ꝓtendit sternutatio s₃ augures.

¶ Fingunt autem augures ꝙ sternutatio sit signū duarum reꝝ: quarū vna est ꝙ dicūt ꝙ sit signum veritatis illius dicti cui interuenit sternutatio. Scđm autē est ꝙ sit signum euasiōis periculi parati quādo aliqs sustinet insidias ab alio: ⁊ pcipue si bis sternutauerit: hoc enī significat abundantiam virtutis que nō esset si homo ille celestibꝰ tūc non adiuuareꝫ: sicꝫ etiā cretica dies diciꝫ quādo natura a celestibus adiuuaꝫ. ⁊ hac eadem de cā dicūt veritatis dicti esse signū: quādo virtꝰ celestis potentior est explet dictū ⁊ adequat ipsum rei. Cōuenientior autē est anhelitus per nares: ad hoc enim creata est naris aperta: anhelitus autē qui ore fit ꝓpter necessitatem fit que est obstrictio naris ⁊ est fedus ꝓpter directam viam oris ad stomachū cuiꝰ euaporatio imisceꝫ spiramini ⁊ corrumpit ipm: ⁊ ideo est innālis: via autem a naso est ad pulmonē ⁊ ad cerebrum que sunt mēbra non eminentia tales vapores. Ampliꝰ autem nasus est mēbru₃ subtilis tactus ⁊ boni motus: quoniā cito sentiꝫ in eo frigus ꝓpter bonitatē sensus tactꝰ in eo. Dilatatur autē ⁊ cōstringiꝫ ꝓpter bonitatem motꝰ quē habet ex neruis motiuis veniētibꝰ ad ipsu₃: non enim est vt auris que est imobilis in hoie ⁊ alijs qbusdam animalibꝰ. Paries autē qui inferius post ossa variꝰ est in medio narium est creatus ex cartilagine vt meliꝰ sustentet nasi anteriorē partem que est grossior pars nasi: ⁊ ēt vt in ipso firmiter suspēsa cōtineaꝫ nasi pars anterior quādo mouetur dilatando ⁊ cōstringendo: via autē trāsitꝰ mucilaginis ⁊ anhelitꝰ est vacua sicut sepius diximus.

Nō qd h₃ ꝓpriū elephas.

¶ Nasus v̊o elephātis qui ꝓmuscida vocaꝫ est fortis lōgus: ⁊ plicatur ⁊ explicaꝫ quasi calceus: ⁊ vtiꝫ ipso elephas loco manus: per ipsu₃ enī accipit cibū ⁊ porrigit ori suo: ⁊ per ipsu₃ haurit aquā ⁊ reddit ori suo potum: ⁊ hoc h₃ ꝓpriū qa nullum aliud aīal hoc facit nisi ipse. Sicut autē diximus in ꝑhabitis naribꝰ ⁊ oculis in hoīe gibbositates icuranꝫ genarum. ¶ Genas autē vt Palemon dicit. qui crassiores hñt ignaui sunt: qui aūt nimiū tenues sunt tanq₃ sint abscise ab oculis plenitudine humoꝝ ⁊ pōdere suo pregrauate sūt: rotūde aūt inuidie arguunꝫ. Leues aūt male ⁊ ꝓlire importunam significāt loquacitatē: ois aūt vultus cum plenus est ⁊ crassus ignauū ⁊ voluptatibꝰ deditū significat. Deductus v̊o ⁊ depēdens vultus: cogitatorē subdolū ⁊ timidū idicat. ¶ Nares aūt cū in extremo acute sunt facilē ad iracūdiam hoiem ostēdūt. Crasse aūt extra modū nares imūdum hominē dant intelligi: cū ima nariū solida sūt rotūda tāq₃ sint obtusa fortē dicunt ⁊ magnanimū. tales enī₃ nares Plato cēsuit dari leoninis hoibus ⁊ caninis generosis: eo ꝙ in leonibꝰ ⁊ canibꝰ generosis tales nares videbāt. Dicebat enī₃ ꝙ quecūq₃ silitudo aīalium aliquoꝝ in hoibꝰ est ꝙ ⁊ hoies taliū imitanꝫ mores aīaliū: ⁊ ꝙ nares lōge ⁊ tenues auibus sunt ꝓprie ⁊ hmōi mores mobilitatis ⁊ leuitatis dant hoibus qui tales nares hñt. Nariū aūt pars que iuxta frōtem est si a frōte deposita sit honeste ⁊ seiūcte compositiōe bona nec alta nec humili: sed eq̄li linea descēdat: virile signu₃ est ⁊ cōstātiā demōstrat ⁊ prudētiā notam tribuit. Si aūt depositior sit ⁊ ꝓfundior nariū ps superior stultitiā idicat ⁊ animi imbecillitatē: signū enī est feminee leuitatis. Si autē in altitudīe frōtis directe eleuate cōtinue ꝓcedāt nares ꝓdūt lingue vicina₃ loquacitatē: ⁊ he sunt nares que in extremitate inferiori in cartilagine nasi eleuanꝫ: ⁊ linea recta descēdendo pertingūt ad nasi conū: nares tñ maiores esse generaliter meliꝰ signū est q₃ minores. Minores enī seruilibꝰ ingenijs ⁊ furibꝰ ⁊ tergiuersantibꝰ assignātur. Aquile enī nares magnanimis attribute sunt: vt dicūt Lorus ⁊ Philemon. Symie aūt vt idē testanꝫ auctores libidinosis conueniūt: patule itē nares alacritatis ⁊ fortitudis dant idicium. Cum aūt perangustε sunt ⁊ rotūde ⁊ conclusε stultitiā ꝓsitentur: ⁊ vt generaliter concludatur sermo: nares peruerse figura quantitate situ motu qualitate peruersam indicant mentem. Que autem in ꝓportione sunt naturali figura colore qualitate situ ⁊ motu bonam mentis indicant habitudinem nālem ⁊ idem iudicium est de omnibus membris.

¶ Cap. 9m. De compositione maxille: ⁊ labioru₃ oris ⁊ phyfionomijs eorum.

Membroꝝ aūt qđ viciniꝰ est naribꝰ est gibbositas gene ⁊ maxilla ⁊ mādibule super quā in viris est ortꝰ barbe: ⁊ de genis q̄dē iā diximꝰ qđ sufficit ẜm p̄ñte₃ intētionē. Maxilla aūt cōponiꝫ ex carne molli: musculis latis ⁊ neruosis: ex qbꝰ est motꝰ eius: ⁊ maxilla est ad vtilitates multas: quaꝝ vna est necessitas quoniā cōtinet cibū qui cōterendus est dentibꝰ sicut circulus qui fit circa molares in molēdino qui nō ꝑmittit effudi auenā molendā sed ꝯtinet eā iuxta molares lingua: aut iter dētes est sicut manꝰ molēdinarij qui ministrat ⁊ iponit granū inter molares vt apte cōteraꝫ: sed nos de lingua iferius loquemur: similr aūt ⁊ labia creata sunt de carne molli: ⁊ ad dētes anteriores se hñt sicut maxille se hñt ad eos qui dicunꝫ molares. cā aūt que ē ẜm bene esse maxillarum ⁊ labioꝝ est vt contineāt aerē qui in palato ⁊ dentibꝰ plectro lingue frāgitur ad vocis figura₃ ⁊ sonum musicum: est etiā vt conseruent dentes a frigore ⁊ alijs nocumentis: signum aute₃ eius est qđ diximus: quoniā quibꝰ maxille rotūdo foramine perforātur: ita ꝙ postea claudi nō potest de cetero loqui non possunt ad intellectu₃. De osse autem mādibule inferioris qđ ascendit v̊sus tempus vt ligatur iā in prehabitis diximus: ⁊ super illud oritur barba ꝓpter calorem ⁊ humorem que reflectūtur ad ipsu₃ ab anteriori parte capitis ex tractu testiculoru₃ qui sperma maxime trahunt ab illis locis: cuius signu₃ est ꝙ vene spermatice per illum locum descendunt. ¶ Femine v̊o que non habent testiculos nisi debiles valde: ideo non habent barbas. Que autem ex eis calidiores habent testiculos: ille ēt habent aliquid caloris reflexi a loco: vnde potissime sperma trahitur: ⁊ hic calor reflexus secum trahiꝫ humidu₃ ex quo generātur in eis pili barbe: sed est in eis barba rara et breuium pilorum. Ad mādibulam autem inferiorem plus trahitur humor ex quo oritur barba ꝓpter motū ipsiꝰ: ⁊ qa

laxā

larā bꝫ valde ĩſicturam que pōt recipere humidū. In homi
ne eniꝫ moueẽ mādibula inferioꝛ: ⁊ ſilr in omni aiali preter
tēchea ſolā que eſt ſpēs q̄dā cocodrilli que mouet mādibu-
lam ſuperioꝛē: nō tñ ois ſpēs cocodrilli facit hoc: qa ego vi
di duos cocodrillos qui mādibulā iferioꝛē mouerũt. Sunt
tñ qdā piſces in fluuijs Germanie ⁊ Gallie qui duas hñt
mādibulas mobiles in gutture ſuo: ſed ſũt in lateribꝰ: vna
a dextris ⁊ altera a ſiniſtris ſub bracchijs ꝫ ſeinuiceꝫ mote:
⁊ in oꝛe nullū hñt oĩno dentē: ſed in mādibulis illis: ſic bar-
bellus ⁊ piſcis qui vocaẽ monachus ⁊ carpo ⁊ vindoſa: cā-
cer etiā fluuialis in p̄dictis terris bꝫ duos dētes in oꝛe ſuo:
qui cōtra ſe inuicē in lateribus moueñ ſicut in p̄dictis pi-
ſcibus. Tēchea autē nō tm̄ mouet mādibulā inferioꝛeꝫ: ſed
etiā nō bꝫ linguā neqꝫ aliqđ ſignum lingue: eo ꝙ lingua eſt
que vertit cibum inter dētes mādibule inferioꝛis. In extre
mitate autē maxillaꝝ ſunt labia que facta ſũt ex carne mol
li ſicut diximus boni motus: qm̄ duplici motu mouentur:
vno. vꝫ. ꝓpꝛio ſuperius ⁊ iſerius: ⁊ altero maxillaruꝫ motu
verſus vtrũqꝫ latus viciſſim ſiue verſus vtrāqꝫ maxillam:
⁊ hec eſt etiā cauſa quare p̄cipue labia boni motus dicuñ.
vtilitas autē eſt ꝓp loquelam: ⁊ vt bene cōcludaẽ in oꝛe qđ
reponiẽ in eo: ⁊ pꝛecipue qđ eſt liquide ſubſtātie. Coloꝛ aũt
labioꝝ verſus aperturā oꝛis eſt rubeus ꝓpter multas ve-
nas ſanguinis ad illũ locum deriuatas: ⁊ hmōi ſignum eſt
ꝙ ſepe ⁊ multū ſanguināt ⁊ de facili erũpũt ⁊ ſcinduñ: cau-
ſa etiā huius cōiũctio labij cōpꝛeſſio ꝓpter quā labiũ ꝯtra-
hit ruboꝛē. Interius autē in oꝛe eſt palatũ totũ rugoſum vt
rugis ſuis detineat cibũ ⁊ aereꝫ vocalē ⁊ cooperiẽ pelle que
naſciẽ a meri: hoc eſt iſophago ⁊ aſcendit ab anterioꝛi pelle
ſtomachi: ⁊ ideo aliqđ virtutis eius bꝫ in digerendo cibũ:
cuius ſignum eſt ꝙ triticum maſticatũ maturat apoſtema-
ta qđ non facit nō maſticatũ: ſed alr contrituꝫ. Stercus eni
⁊ alia que digerũtur a ſtomacho in virtute ſtomachi ꝫhũt
virtutē maturatiuaꝫ apoſtematũ. Circa dentes autē vtri-
uſqꝫ mandibule ſunt gingiue que create ſunt ex carne dura
⁊ imobili vt imobiles foꝛtiter cōtineāt dētes: ⁊ hec eſt diſpo
ſitio oꝛis hoīs: ⁊ eoꝝ que circa os ⁊ in oꝛe cōtinentur pꝛeter
linguā de qua per ſe loquemur in ſequētibꝰ. ¶ Phyſiono-
mia aũt hoꝝ mēbꝛoꝝ a Loxo pħo ⁊ Philemone antiquiſſi
mo accipiēda eſt. Dixit eni Loxus. Si cui labia truces vul
tus exagitāt iſaniā ⁊ ſtultitiā idicabũt. Si aũt labia blanda
parũper ridētia letis vultibꝰ cōtingũt libidinoſuꝫ oñdũt: la
bia aũt tenuia in oꝛe maioꝛi ſi ſupiꝰ labiũ aliquātulũ ſup iſe
rius tāqꝫ ſit ſuppoſitũ ei magnanimũ idicāt ⁊ foꝛtē: ſm eniꝫ
Platonē hec ad leonē referuñ: parui aũt oꝛis tenui labia
imbecillem aīum ⁊ verſutũ indicāt. Optimus aũt oꝛis ſta-
tus eſt quādo nō nimis humilis eſt: nā humilitas oꝛis ⁊ la-
bioꝝ timidi eſt ⁊ malignitatis arguiẽ: ꝓminētia aũt nimia
ſtultitiā oñdit ⁊ loquacitatē ⁊ audaciā. Amplius os paruuꝫ
muliebꝛe dicit eē Philemon. Cōuenit eni tā vultibꝰ mulie
bꝛibus q̄ꝫ animis effeminatis. Os aũt qđ maius eſt ⁊ viris
cōuenit ⁊ mulieribꝰ virilibꝰ eſt cōſonũ. Cũ vltra moduꝫ di-
latatur tanqꝫ ſit reciſum ⁊ deductũ voꝛacē indicat ⁊ imiteꝫ
⁊ impium ⁊ bellicoſuꝫ: talis eni oꝛis dictus a Platone ma-
rinis datur beluis ⁊ monſtris: que v̓o eminent labia ſuper
dentes aliquātulũ dependentia qđ eſt caninum. Plato vo
cat maledicũ iracundum clamoꝛoſum ⁊ ad inferendā iniu
riam pꝛōptum declarat: quādo autē os longe ꝓminet ⁊ eſt
rotũdum cum ſpiſſitudine labioꝝ ⁊ aliquātulum retoꝛtum
ac ſi ſit repanſum in labij extremitate: imundum ſtultuꝫ vo
racem ⁊ foꝛte futurum epilepticum oſtendit: hoc enim poꝛ-
co Plato attribuit. Si autem labiũ inferius alteꝝ labium
foꝛinſecus excedat non ſignat hic malitiaꝫ animi: ſed tamē
declarat impꝛudentem ⁊ ſimplicem. Loxus tamen dicit: ꝙ
tale labium in paruo oſtendit oꝛe ſtudiuꝫ laudis ⁊ honoꝛis
eiuſdem rei eſt iudiciuꝫ cum oꝛis ſitus in concauo tanqꝫ in
defoſſo eſt: ſm Palemonem autem hec ſpecies oꝛis mali-
gnitatis ⁊ inuidie ⁊ intemperantie eſt ſignum. Ariſto. autē
hunc modum oꝛis qđ ꝯcauum vocat libidinoſos pꝛecipue
dicit oſtendere. Labia v̓o cum ſoluta ab oꝛe aliquantulum
dependent ex inoꝛdinato humoꝛe abundante inertem de-
monſtrat: in aſinis enim ⁊ in equis antiquis hoc ſignum di
cunt eſſe Platonici qui omnia que beſtiaruꝫ ſunt per ſimi
litudinem quandam hominibus attribuunt.

[Margin:] …pter qđ …ĩ maſtica …excꝰ ma- …t apata.

[Margin:] …pyſiono- …a labijs …pꝛia.

[Margin:] …s ſit opti- …oꝛis ſtatꝰ

¶ Cap. 10ᵐ. De compoſitione lingue ⁊ partium ſibi coniun
ctarum: ⁊ de voce ⁊ phyſionomia eius.

Lingua eſt membꝛum qđ creatum eſt ex carne
alba dura bene mobili: ⁊ hoc oſtendit coloꝛ et
opus eius. Rubedo autē que eſt in ipſa eſt ex
venis multis que veniũt ad eam ⁊ ex arterijs
⁊ maxime ad inferioꝛē partem eius. ꝓpter qđ
etiaꝫ ipſa in inferioꝛi parte magis rubet q̄ꝫ in
ſuperioꝛi. Opus autem eius eſt duplex. vnũ neceſſitatis q-
dem eſt qđ eſt ad guſtũ. alteꝝ autē eſt ad bene eſſe: ⁊ hoc ad
interpꝛetationē ſermonis in hoīe ⁊ vociferationis in alijs
animalibus ab homine ⁊ opus quideꝫ guſtus habet ex hoc
qđ eſt bene paſſibilis in añrioꝛi extremitate ſua in qua eſt
expanſus neruus guſtatiuus. hoc enim magis cōuenit an-
te q̄ꝫ in poſterius in radice ipſius: qm̄ diſcretio que eſt ante
pōt aut reijcere aut tranſmittere cibum: ſed poſterioꝛ pars
nō ab eo faciliter reijceret nociuum: qa cũ eſt in poſterioꝛi
radice eius iā eſt in via glutinationis: ⁊ ſi ibi eſſet diſcretio
inferret nocumētum anteq̄ꝫ reijcereẽ. Eſt igitur melius vt
expanſus ſit neruus guſtatiuus ⁊ in anterioꝛi eius: tamē ſit
vbiqꝫ in lingua ⁊ in oꝛe aliquis ramuſculus nerui guſtatiui
ad adiuuandũ in diſcernēdo ſapoꝛes: ſed pfecte nō eſt niſi
in anterioꝛi parte lingue. Cum autē guſtus eſt qdem tactꝰ
ſicut oſtenſum eſt in his que de aīa ſunt: erit lingua diſcreti
ua oīum eoꝛum que ſubſtātialiter nutriunt coꝛpus hoc eſt
calidi ⁊ frigidi ⁊ humidi ⁊ ſicci: hoc autē habet per hoc qđ
ipſa ſubſtātialiter tangit cibum ſicut dictum eſt alibi: ⁊ non
opꝫ hic reiterare. ¶ Figura autē lingue eſt ꝙ ſit retro ſpiſſa
⁊ tendat in tenuitatem: ⁊ ideo ſpiſſas ante linguas haben-
tes nō bene foꝛmāt ſermones: ⁊ opꝫ ꝙ ſit bene ſoluta: ⁊ ex-
tenſibilis ⁊ plicabilis ad dentes: ⁊ ad palatũ ad quoꝝ tactꝰ
foꝛmat elemēta articulate ⁊ litterate vocis ꝓpter qđ ante-
rius linguas ligatas habētes non bene foꝛmāt litteram. s.
⁊ dicũtur bleſi: ⁊ poſterius ligatas habētes nō bene foꝛmāt
litteram. r. ⁊ dicũtur trabuli. Motus auteꝫ iſtos lingua bꝫ
ex neruis motiuis qui expanduntur in ipſa de quibꝰ nos in
ſequentibꝰ ꝓſequemur. Inferius autem lingua videẽ eē ſu
perficiei cōtinue non ſignate nec diuiſe per lineā aliquaꝫ: ⁊
pellis illa inferioꝛ que cōtinet ſubſtātiam eius cōtinue extē
ditur inferius ⁊ cōtinuatur ad id qđ Arabice vocaẽ meri:
qđ in greco iſophagos diciẽ: qđ ⁊ nos iſophaguꝫ dicimus:
ita ꝙ inferioꝛ pellis lingue vna eſt cum pelle iterioꝛi iſopha
gi ⁊ cum interioꝛi pelle ſtomachi. Superius aũt bꝫ cōmiſſu
ram neruialem quaſi ſit diſtincta linea ducta per mediũ lon
gitudinis eius: ⁊ vt dicit Joānes dam̄. eſt quaſi ſit cōpoſita
ex duabus linguis: creatoꝛ enim quēlibet ſenſuꝫ ad minus
duplicauit vt dicit: vt ſi vnũ oꝛganum periret alteruꝫ ſalua-
retur. ¶ Linguaꝫ autē ex duabꝰ ꝓpter hoc cōpoſuit liguis:
⁊ qa lingua eſt extenſibilis extra os ⁊ intra ipſuꝫ plicabilis:
ideo parte eius abſciſa remanet adhuc loquela niſi totũ te
nue eius abſcindatur. Eſt autē mediocriter mollis carnis
lingua: ideo ꝙ bene frangat voces ⁊ moduletur: hoc enim
multũ mollifieri nō poſſit: ſicut ſciẽ de his que de ſono ⁊ vo
ce diſputata ſunt: ꝓpter qđ ſicut diximus in guſtus virtute
lingua ſe habet ſicut is qui ſapoꝛes ꝓbat: ⁊ in molēdo cibũ
ſe habet ſicut manus molēdinarij: ⁊ interpꝛetādo ſermonē
ſe bꝫ ſicut digiti fiſtulatoꝛis qui huc illucqꝫ ante foꝛamia fi-
ſtule moti frangēdo voces facit modulatas. Melioꝛ auteꝫ
linguaꝝ ſm potētiam loquendi eſt lingua que bene cōmen
ſurata in lōgitudine ⁊ latitudine ⁊ que eſt ſubtilis in añrio-
ri extremitate. quādo autē eſt magna ⁊ lata valde aut cur-
ta: ac ſi ſpaſmo cōtracta ſit nō bene obedit interpꝛetatiōi ſi-
cut diximus: ⁊ qa lingua in multos cōgruit vſus: ideo plus
bꝫ in ſe de neruis motiuis ⁊ ſenſitiuis: ⁊ de arterijs ⁊ venis
q̄ꝫ aliqđ mēbꝛum ſibi ſimile in toto coꝛpoꝛe. Ligue aũt infe
rioꝛ pars bꝫ additionem ſpiſſam vt pꝛetēdiẽ in guttur ⁊ gu
la: ⁊ ſub illa parte ſunt duo oꝛificia que ambo igrediẽ ſtilus
inferioꝛ lingue: ⁊ hec duo oꝛificia hic vocātur duo fontes ſa
liuales: ⁊ iſta ꝓtendũtur ad carnem glādulosam in gutture
que eſt in radice lingue adherēs ei qđ caro nominaẽ etiam
generans ſaliuam: fontes aũt pꝛedicti noīantur due ſaline
hauritoꝛia que cōſeruant roꝛem ſalinalē in lingua. Sub lin
gua autē expāduntur due vene magne virides que vocan-
tur a qbuſdam ranine vene ⁊ ille diuidũtur in multas ve-

[Margin:] Qualis dꝫ eē ligue figura.

[Margin:] Propter qđ aliq ñ pñt explicare lraꝫ s. qdaꝫ v̓o ñ pñt lram. r.

[Margin:] Qꝛ lingua ſit mēbꝛuꝫ oxdy mum.

[Margin:] Propter qđ ligua bꝫ pl̄es neruos q̄ꝫ aliud mēbꝛũ ſibi ſi͞le i toto coꝛpoꝛe.

De anathomia epiglotti.

nas.¶ Ut autẽ omnia ista notiora sint adiungamus anathomiã epigloti ⁊ partium sibi coniunctaꝝ: qa illa oĩa sunt iuxta radicem lingue. Scias igiť ꝙ apertura oris in iferiori parte sui in duo diuidiť foramina: quoꝝ vnuꝫ est ante in gutture qđ est foramẽ vocis: alteꝝ autẽ posterius sup colli spondiles qđ est foramẽ meri siue isophagi: ⁊ hoc foramen ɓm nomen suum est per qđ fit glutitio cibi ⁊ potus.

Quid est isophagus.

Isophagus eni est os stomachi cõtinuatũ ori ⁊ lingue: ⁊ ideo cõponitur nomẽ eius ab ysi greca ꝓpõne qđ latine sonat intus ⁊ verbo greco qđ est phagos qđ sonat comedere: anteriꝰ ergo foramẽ est arterie cuiusdã marime que vocať trachea: ⁊ vulgariter vocať cãna pulmonis de qua infra loquemur: ⁊ hec arteria si aliqđ de cibo infra se reciperet cõstringeret ⁊ scinderet pulmonẽ: ⁊ ideo q̃tũcũqꝫ paꝝ igrediť de cibo: vel de potu: statim accidit tussis vehemẽs ⁊ pulmo nitiť eijcere ⁊ cũ eiecerit qescit. Si autem non poterit eijcere accidit mors aliqñ aut egritudo chronica ex pulmonis corruptione: ꝓpter qđ nã sup tracheã ordinauit mẽbrũ qđdaꝫ apte cõpositũ qđ vocať epiglotis ⁊ est cõnexũ apparens in exteriori gutturis in nodo qui est in gutture qui ẽt moueri videť in apertiõe ⁊ clausiõe eiꝰ.¶ Cõponitur aũt hoc mẽbrũ ex tribꝰ cartilaginibꝰ: quaꝝ vna est cartilago quã visus sentit corã gula vt diximus: ⁊ hec cartilago peltalis diciť: eo ꝙ formã pelte hꝫ: qa inferius est cõcauum ⁊ superius cõuexuꝫ quidã. Scđa autẽ est cartilago que est post illã posita v̾sus collũ interius aliquãtulũ: ⁊ est colligata cum peltali dicto: ⁊ hoc qa videri nõ põt vocať innoiata siue que nomẽ non habet. Et tertia est super istas cartilagiẽs duas posita cooperiẽs eas: sed cõtinuať per alligationẽ inoiate ⁊ obuiat non cõtinuata peltali. Iũgiť aũt innoiate in duobꝰ locis decẽtissime: superior eni hꝫ duas vacuitates siue cõcauitates: ⁊ inferior hꝫ duo additamẽta ex se crescẽtia: qa in duas cõcauitates superioris igrediunť: ⁊ sic cõnectiť ei forti neru duplici: aliquãdo tñ eleuať ab ea sicut iferiꝰ patebit: ⁊ superior hec vocať coopertorialis pelta a qbusdã: ab alijs aũt cymbalaris appellať. Ex hoc autẽ ꝙ cartilago peltalis aliqñ cõiungiť cymbalari: ⁊ aliqñ seiungiť ab ea cũ nõ sit ei continua fit epiglotis: aliqñ ampliať ⁊ aliqñ coangustať. ex hoc autẽ ꝙ cymbalaris aliquãdo nõ solũ tãgit: sed ẽt cooperit peltalẽ: ⁊ ipsaꝫ tũc comitať: aliqñ recediť sup ipsaꝫ ⁊ separať ab ea: ideo fit ꝙ epiglotis aliqñ aperiť cũ recedit: ⁊ aliqñ claudiť cũ venit super ipsaꝫ ⁊ cõprimit eã: ⁊ hec qđẽ est subã epiglotis ⁊ cõpositio. Añ faciẽ autẽ epiglotis sic cõpositi est qđdã paruũ os qđ vocať os laude eo ꝙ est triangulũ: sicut lauda littera greca ⁊ nã posuit os illđ vt sit origo ⁊ p̃nm ex quo nulli musculoꝝ: hi enim epigloti sunt ad hoc necessarij ꝙ peltalem cartilaginẽ moueãt: vt applicet se innoiate: ⁊ ad hoc cymbalarẽ applicẽt apte duobꝰ illis ɓm ꝙ erigiť ꝓ tẽpore et tempore: ⁊ qñqꝫ duas peltalẽ. vꝫ. ⁊ inominataꝫ aliqñ cooperiãt cum cymbalari: ⁊ quãdoqꝫ cymbalarem elõgẽt ab istis duabꝰ qñ epiglotis aperiť. Inferius aũt cuꝫ de cãna loquemur ostẽdemus ꝙ epiglotis cooperit cãnã ⁊ cõtinuať cum extremitate orificij eius: sed alligať cũ isophago: ⁊ ideo cũ isophagus glutit ⁊ extendiť interius v̾sus stomachuꝫ tunc cõtrahit epiglotim: ⁊ tũc claudiť cãna ne in eaꝫ incidat aliquid de cibo ⁊ potu: cũ aũt trãsiuit cibꝰ: tũc relaxať isophagus ⁊ redit epiglotis eleuata superius ad supremã iteriorũ fauciũ cui est colligata per os laude de qua diximꝰ.¶ His ita vocatis adhuc sunt ꝑtinẽtia ad linguaꝫ ⁊ ad guttur duo mẽbra: quoꝝ vnũ vocať vua vel vuula. 2m aũt amigdaluꝫ. Hoc aũt qđ amigdaluꝫ vocať diuidiť in duo per oĩa silia. Sunt autẽ due carnes nate in radice lingue tẽdẽtes ad superiora q̃si sint due auricule lingue ⁊ sunt carnose hñtes formã duoꝝ amigdaloꝝ vel duaꝝ glandulaꝝ: ⁊ ideo ẽt ex oibꝰ his noibus appellanť a diuersis: sunt eni ambo ex mõ figure sue sicut due radices duaꝝ auriculaꝝ: ⁊ sicut sint itineris qđ ad meri tendit preparatiõi: hñt aũt hãc figurã ⁊ cõpositionẽ vt sint fortiores. Utilitas autem ambarum est continere ⁊ coartare aerem versus caput cãne ne expellať penitus: ⁊ simul quãdo fit cõtractio cordis: vua autẽ est substantia carnosa pendens super supremã partẽ epiglotis per modum velaminis ipsiꝰ: auxilium autẽ eius qđ p̄stat est ꝙ gradatim veniat ad cãnã ne frigore suo noceat pulmoni: ⁊ etiã secũdario vt prohibeat puluerẽ ⁊ fumum que in os veniũt ne penetrent ad interiora cãne: ⁊ tertio etiã vt iuuet in frangendo aerem in vocis formatione: ipsa eniꝫ est sicut custos cãne super exituꝫ vocis sua qualitate ⁊ quãtitate: ⁊ ideo eiꝰ incisio plurimum nocet voci.¶ Amplius adhuc est quedaꝫ caro pãniculosa pendẽs a palato ⁊ annexa sibi ⁊ pendet sub vua: que etiaꝫ cooperit caput cãne vt multipliceť custodia: ⁊ super illã carnem est os paruuꝫ hñs quatuor latera: qđ ẽt quadrilateꝝ vocatur: ⁊ duo latera superius sunt ⁊ duo inferius. Ad illud eni alligať caro dicta: qa omne illud qđ ligatur ad os ligari opꝫ qđ est ligature fundamẽtũ: qr aliter nõ esset alligatio firma. His habitis opꝫ scire ꝙ verus factor vocis est lacertꝰ qui mouet epiglotim cum mensura debita clausiõis ⁊ apertiõis ⁊ expulsiõe aeris. Instrumentũ aũt eiꝰ ꝓprium est motus epiglotis: ⁊ cuiusdã qđ est in cãna qđ vocatur lingua fistule de quo iferius loquemur cũ de cãna sermo habebiť: oĩa enim reliqua sunt coadiuuãtia ad voceꝫ: sed nõ sunt facientia eã: velamẽ eni qđ vocať diaphragma cum lacertis pectoris mittit materiã vocis que est aer: ille eniꝫ missus mãdat ad epiglotim in cãna: ⁊ tũc formať vox. De oibꝰ autẽ his breuissime se expedit Arist. in p̄mo suo libro de aialibus dicens ꝙ lingua est instrumẽtũ sensus gustus: ⁊ ille sensus ɓm excellẽtiã nõ est nisi in extremitate sua. Illud aũt qđ de lingua est ampliũ est minoris sensus: qa cũ gustus est qdam tactus: ideo lingua sentit oẽ illđ qđ est cõueniens toti corpori sensibili: calidũ. vꝫ. ⁊ frigus duꝝ ⁊ molle: ⁊ hoc facit in oibꝰ partibꝰ suis: ⁊ cetera caro aialiuꝫ lingua etiam in sua formatiõe forte erit lata nimis ⁊ forte erit mediocris: ⁊ hec est sola laudabilis: ipsa enim est cõueniẽtior ad bonitatẽ ⁊ ꝓportionẽ motꝰ qui articulatã ⁊ litteratã reddit vocem ⁊ melius interpretať ⁊ format vocabula rerum.¶ Adhuc aũt forte erit lingua absoluta ⁊ forte nodata sicut accidit in blesis ⁊ alijs occasionatã linguã hñtibꝰ: occasionem autẽ dico defectũ qui p̄ter intẽtionẽ accidit in mẽbro: huius eni nõ est cã sed occasio nã eam facit melius qđ fieri põt ex eo ꝙ peccat in mã aut in virtute qualitatũ eiꝰ. Creata est autẽ lingua ex carne molli: ⁊ de numero partiũ oris sibi cõiunctaꝝ est mẽbrũ qđ est supra radicẽ eius: de quo diximus: ⁊ etiã de numero partiũ oris sunt gingiue ⁊ sũt create ex carne dura: ⁊ in gingiuis sunt dentes: ⁊ in palato ẽ mẽbrum qđ dĩ vuula: ⁊ illa est posita super arteriã tracheaꝫ siue cãnã quã Aristo. venaꝫ ꝓpter cõcauitatem sui vocat que conueniens est ad vocem: quãdo autem crescit ⁊ tumescit vuula ex reumate descẽdente: tunc ꝓpter magnitudineꝫ sui vocatur vua. Aliquãdo tñ tantũ crescit qđ strangulat hominem.¶ Amplius aũt sub radice lingue in lateribꝰ interioris partis colli siue gule que vocatur pars domestica: eo ꝙ versus interiora hoĩs sunt due amigdale que sũt due auricule lingue sicut diximus: ⁊ hec est quedaꝫ dispositio oris vsqꝫ ad interiora ipsius: vbi alia membra incipiũt.¶ Mẽtum autẽ est membrũ qđ est sub ore vbi concurrũt duo ossa mandibule inferioris: ⁊ super eum est caro ex musculis mouentibꝰ eam: ⁊ qa coniunguntur ibi duo ossa: ideo signũ habet diuisionis in medio sui: ⁊ hoc caret in quibusdam hoibus.¶ Physionomia autẽ hoꝝ ex sententijs Palemonis potissimum est colligenda: ⁊ Auicẽ. ⁊ Cõstan. phoꝝ: quedã sunt annectenda. Mentũ enim cum prolixius fuerit nimis iracũdum ⁊ nimis perturbatum demonstrat aiuꝫ. Aliquãdo etiã pietatem declarat: nã qui paruum ⁊ breuem mentũ habẽt vitandi sunt: eo ꝙ preter cetera imittes ⁊ iuidi sunt: hos enim Plo ad serpentes referebat. Si v̾o in rotunduꝫ desinat mentum muliebres indicat mores ⁊ aium: hoc eni signum est femineum: vt dixit Pithagoras. Utilius auteꝫ mentum est cõmensuratum ɓm aliquid ad quadraturã accedens. Si autem longe ⁊ improlixũ distẽdatur dolis assuetam mentem ostendit: si auteꝫ in diuisione media nimis in profundum depressum sit signum est veneris ⁊ g̃rarũ apud homines: quidã tamen dicunt ⁊ hos aliquãdo discordias facere.¶ Physionomia autẽ vocis fere omnibꝰ auctoribꝰ concorditer attestantibꝰ confirmatur. Dicũt eniꝫ ꝙ qui vocem quassatam ⁊ tanq̃ ex quassato vasculo promunt: stulti sunt ⁊ voraces per nature inclinationem: quorum auteꝫ sonus vocis indelectabilis est siue stolidus siue ouium aut caprarum voci similis existens stultitie habent indiciuꝫ. Qui v̾o a grauiori voce incipientes in acutã desinunt mollis sũt

affectus

affectus ꝛ elto lugubꝛis animi fiunt: qui autem acutã vocẽ
cum ſiccitate quadam pferunt verſipelles ꝛ ſubdoli pban/
tur: ſi qdem acutam ꝛ mollem habẽt vocem effeminati te/
ſte Plone: ſi autem vocez tanq̃ ex cõcano pectoꝛis emittũt
grauem quidẽ ꝛ inflexibilez viriles ſunt in bellis ꝛ magna/
nimi: ſi vo aliqui tardum ꝛ grauem edunt vocis ſonum trã
quilli eſſe ſignificãtur ꝛ iocundi ꝛ iuſtoꝛum operuz. Qui au
tem in modum auium vocem in quẽdam cantum intẽdũt
pꝛoni ſunt in venerem ꝛ de facili fiũt leues ꝛ inanes. Infla/
ta vo vox ꝛ tenuis ꝛ quaſi lugubꝛis triſtẽ indicat ꝛ aſperum
ꝛ ſuſpicioſum: quoꝛum autem vox incurrit in nares: ita vt
nares conſonant mendaces maliuoli inidẽtes ꝛ malis alie
nis ſunt gaudentes. Adhuc autem vox vehemẽs tãq̃ per/
mixtus ſonus violentum iniuſtum odium in coꝛde geren/
tem indicabit: tarda vo vox inhertem pꝛecipitem declarat
ꝛ impudentem. Aliter autem dixit Plo ꝙ attẽdẽduz cui
animali cuius hominis vox ſimilis ſit ꝛ illius indicabit eũ
habere conſuetudines: ꝛ ꝙ in omni phyſionomia attendẽ/
dum eſt maxime: ꝙ eis videlicet excellentia ꝛ defectus re/
toꝛqueantur ad vitium ꝛ medium ꝛ virtutem.

¶ Cap. ii^m. Et eſt digreſſio declarans foꝛmam ꝛ numerum ꝛ vtilitatem ſpondilium colli ꝛ doꝛſi.

Nullo mõ poteſt tradi doctrina membꝛoꝝ coꝛ
poꝛis hoĩs ſm ſniam Ariſto. niſi faciamus di/
greſſionẽ ꝛ perfectã tradamus doctrinaz ana/
thomie oſſium ꝛ neruoꝝ ꝛ muſculoꝛuz ꝛ vena
rum ꝛ arteriarum: qa hec in omni inueniunt
cõpoſitiõe membꝛoꝝ. Subijciant ergo nobis
ea que in p̄cedentib⁹ bene de oſſib⁹ inueſtigata ſunt. qa. vz.
oſſa capitis ſunt ſm veritatẽ. 59. ſm aliquos. 55. ꝛ inueſtige
mus in caplo iſto ꝛ foꝛmã ꝛ numeꝝ ꝛ vtilitatẽ oſſiũ que di/
recte ſunt in collo ꝛ in doꝛſo vſq̃ ad terminũ recte linee que
a capite poſterius trahit per doꝛſuz vſq̃ in finẽ coꝛpoꝛis ho
minis. ¶ Dico ergo ꝙ collũ creatũ eſt p̄ncipalr ꝓpter tra/
cheã: ꝛ qa collum nõ poꝛtaret caput: niſi eẽt ex oſſib⁹ directe
ſibi colligatis: ideo opoꝛtuit vnã rectã colligationẽ oſſiũ eẽ
in collo: qa ante collũ opoꝛtuit eſſe flexibile in oẽm ptẽ: ideo
opoꝛtuit eẽ colligationẽ illã ex multis oſſib⁹: qa vo nihil di
ſtans lõge a ſuo p̄n° perfectã ſoꝛtitur illius p̄ncipij virtutez.
Cerebꝛũ autẽ dat virtutem ſenſus ꝛ moduz toti coꝛpoꝛi: iõ
opoꝛtuit ꝙ totũ cerebꝛũ ꝛ aliqd ſubſtãtie: ꝛ aliqd ſimilitudi
nis ſue mitteret per totã lõgitudinẽ: ꝛ hoc fac mittẽdo me/
dullam albã que per colli ꝛ doꝛſi longitudinẽ que nucha vo
cat: ꝛ eſt vicari⁹ cerebꝛi pp neruos oꝛtos ab ipſa motuz toti
inferioꝛi parti coꝛpoꝛis adminiſtrãs. ¶ Eſt aũt ſciẽdũ nãz
in oĩbus facere qð eſt melius ꝛ cõueniẽtius. Cũ igit meli⁹
ſit minus ſm quãtitatẽ ꝛ leuius eẽ qð ſupereminet: ꝛ mai⁹ ꝛ
groſſius eẽ qð ſupponit: opz ꝓculdubio ꝙ mioꝛes ſint ſpõ/
diles colli q̃z doꝛſi: ꝛ ideo ſpõdiles colli ſunt ſtrictaꝝ baſiuz
reſpectu ſpõdiliuz doꝛſi. Septez autẽ ſunt numero ſpõdiles
colli qui qdem ſemper in iſto inueniunt nũero niſi ſit mira/
culũ ꝙ alicui aliq̃ de eis addat vel minuat. Sunt autẽ oẽs
in doꝛſo ꝙ vertitur retroꝛſuz rotũde ad modũ poꝛtiõis que
eſt maioꝛ ſemicirculo: ꝛ habẽt ante illud additamẽta p mo
dum alaꝝ inter quas ꝛ rotũdũ ſuũ eſt foꝛamẽ ſatis magne
quãtitatis per qð tranſit nucha: que eſt vicari⁹ cerebꝛi. Ale
autẽ due ſunt in qualibet: vna qdem a dextris ꝛ altera a ſi/
niſtris poꝛrecta que ale ſunt additamẽta quedã defenden
tia neruos qui egrediunt ab ipſis de nucha. Inter alas aũt
os habent duꝝ ante per qð concludit foꝛamẽ per qð trãſit
nucha: ꝛ illud in medio ſui hz additamentũ paruulũ cõtra
foꝛamẽ qð eſt defenſionis cã factũ ne aliqd nocumentoꝛuz
incurrat nuche. Retro ſe autẽ hz p̄dictã circuli poꝛtionez ꝛ
hz hãc figuram que deſcripta eſt in margie: ꝛ hec figura cõ/
uenit oĩbus ſpondilib⁹ vt ꝙ ſpondiles colli ꝓpter ſtricturã
colli minoꝛes ſunt ſpõdilib⁹ doꝛſi: ꝛ etiaz ꝓpter hoc nõ ipe/
diant cãnã ꝛ iſophaguz ad ſuperioꝛa tendẽtia cũ mẽbꝛis ſi/
bi adiũctis: qa autẽ vnũquodq̃ iuxta ſuũ p̄n^m maius eſt q̃z
in pꝛogreſſu ꝛ fine: ideo etiaz nucha maioꝛis eſt quãtitatis
in ſpondilibus colli q̃z in ſpondilib⁹ doꝛſi vel renũ aut cau/
de: ꝛ ideo foꝛamẽ ante qð eſt ante poꝛtionem ſpõdilis colli
maius opoꝛtuit eẽ q̃z foꝛamẽ ſpondilium doꝛſi: ꝛ qa maioꝛi
exiſtente foꝛamine neceſſe eſt debilitari oſſis ſubaz: iõ opoꝛ
tuit fieri recõpenſationem per oſſis duritiã: ꝛ ideo facti ſũt

ropter qd collũ crea ſt: ꝛ q̃re ex ſis oſſibus ſtat.

durioꝛes ꝛ maioꝝ foꝛaminũ ſpondiles colli: mollioꝛes autẽ
ꝛ minoꝛum foꝛaminũ facti ſunt ſpondiles doꝛſi: qa autez in
collo neceſſe eſt eſſe duas vias expeditas. ſ. vocis ꝛ cibi q̃s
impedirent additamẽta oſſiũ ſpondilium: ſi directe ante ſe
in ꝓfundum colli poꝛrigerent: ideo ſua additamenta facta
ſunt aſcẽdẽtia ante poꝛtiones circuloꝝ ipſoꝝ vt expediatur
via cãne ꝛ via iſophagi. Eſt enim auxilium ſpãle in aſcẽdẽ
do qa confoꝛtat ad poꝛtandũ caput aſcẽſiõe ſua. Spõdiles
autẽ doꝛſi non ita ſurſum ſua poꝛrigunt additamẽta: ꝛ quia
mult⁹ motus neceſſarius eſt collo ꝓpter caput opoꝛtuit eſſe
laxã iuncturã oſſium colli. Sic igit ſtrictaꝝ ſunt baſium pp
colli ſtricturam ſolide ſube pp foꝛaminis amplitudinez ha
bẽtes alas pp neruoꝝ egrediẽtiũ defenſionẽ ꝛ hñtes addi/
tamẽta pp nuche defenſionẽ ꝛ aſcẽdunt eaꝝ additamenta
ne cõcauitates cãne ꝛ meri ipediãt. Septẽ aũt ſunt in collo
vt diximus. Eſt aũt nõ p̄termittẽdũ ꝙ vnaqueq̃ ſpõdiliuz
tam colli q̃z doꝛſi in loco cõiũctionis ꝛ baſis in quo cõiũgit
ꝓxime ſibi ſupioꝛi: ꝛ ꝓxime ſibi iferioꝛi eſt dilatata vt apte
locet: ꝛ cartilagine ſuppoſita ne ledat duritie alteri⁹ ꝛ in lo/
co ꝯiũctiõis añ poꝛtionẽ circuli eſt a latere foꝛamis per qð
trãſit nucha additamẽtũ duplex iferi⁹ aſpiciẽs ſub alis ſu/
is: ꝛ duplex additamẽtũ superi⁹ aſpiciẽs ſup alas ſuas exi/
ſtẽs: ꝛ iter illa eſt foꝛamẽ ex quo nerui motiui ad dextram ꝛ
ad ſiniſtrã egrediunt in coꝛpus: ꝛ hec eſt diſpõ oĩum ſpõdi/
liũ q̃ſi cõpoſita ex nouẽ oſſib⁹: quoꝝ vnũz eſt poꝛtio circuli
cũ duob⁹ baſib⁹ ſuis. Scðm eſt os durius qð eſt circa foꝛa/
men anteri⁹. Tertiũ eſt additamentuz qð eſt in medio illi⁹
qð foꝛamẽ cõcludit. Quartũ ꝛ qntũ ſunt due ale: vna hinc:
ꝛ altera inde. Sextũ eſt ſub ala additamẽtuz aſpiciẽs iferi⁹
in vna parte. Et ſeptimũ eſt reſpiciẽs iferius rñdens illi in
altera parte. Et octauũ eſt reſpiciẽs ſuperius ſuper alã in
vna parte. Et nonũ eſt reſpiciẽs superi⁹ rñdens illi in alte/
ra parte: ꝛ oĩum qdem eſt hec diſpõ p̄ter pꝛimã colli ſpõdi/
lem ꝛ ſcðam: quaꝝ foꝛma aliter eſt. ¶ Et ad hoc ſciendũ
ꝙ mot⁹ capitis a dextris ꝛ a ſiniſtris fundat ſup iũcturam
ſpõdilis p̄me. Mot⁹ autẽ eiuſdem añ ꝛ retro fundat ſuper
ſpõdiles iũcture ſcðe cũ p̄ma. Et de p̄ma qdem ſciendũ ꝙ
in ea ſunt due vacuitates in q̃s apte ingrediunt duo addi
tamẽta que ſunt iuxta foꝛamẽ capitis: ita ꝙ eleuari ꝛ depꝛi
mi poſſunt in eis: ꝛ qñ vnũ eleuat alteꝝ depꝛimit: ꝛ ſic mot⁹
a dextris ꝛ a ſiniſtris ꝛ a parte que depꝛimit caput mouet:
ꝓpter qð in eadẽ ſpõdili cũ ſit ſtricta ſicut diximus ipoſſibi
le fuit fieri iũcturã aliã: ꝛ ideo ſcða ſpõdilis eſt ſtans per ſe
hñs additamẽtũ mediũ valde lõgũ: ꝛ quaſi ſurſum directe
reſpiciẽs ꝛ infigit in foꝛamẽ p̄me ſpondilis añ nuchã: ita ꝙ
nucha ꝛ additamẽtũ ſunt in eodẽ foꝛamine nucha iteri⁹ et
additamentũ eſt valde duꝝ: ꝛ hoc additamẽtũ a qbuſdam
vocat dens ſpondilis: ꝛ idẽ nomẽ hz in oĩb⁹ alijs ſpondili/
bus: dens aũt ille foꝛtiſſimis ligamẽtis alligat añrioꝛi par/
ti ſpõdilis ne foꝛte ſolutus duritia ſua ledat nuchã ꝛ ne ꝑ/
cutiat eã motu ſuo. Ex his aũt que dicta ſunt relinquit ꝙ
ſpõdilis pꝛima maioꝛis ſit dimẽſionis ab añ ꝛ poſteri⁹ hoc
eſt ab anterioꝛi colli ad exterius q̃z a ſupioꝛi ad iferius: qꝛ ſi
in pꝛima dimẽſiõe ꝓpoꝛtionat capacitati duoꝝ in foꝛamen
ſuũ ingredientiũ: quoꝝ vnum eſt nucha que eſt ingrediẽs
maius: ꝛ alteꝝ eſt dens interioꝛis ſpõdilis qui eſt igrediẽs
minus. In ſcða aũt menſura nõ ꝓpoꝛtionat niſi vni igredi
enti qð eſt nucha. Dens aũt p̄dictus per foꝛamẽ p̄me ſpon
dilis aſcendit ꝛ in vacuitatez que in capite eſt ingredit: ita
ꝙ ipſum cõcauitas que eſt in oſſe capitis circũdat anteri⁹:
ꝛ poſterius colligat ei foꝛtiſſimis ligamẽtis: ꝙ nã ideo fe/
cit vt ſit latus ſpõdilis p̄mi magis ſtrictũ ꝓpter ſtricturam
loci. Si enim a pꝛimo ſpõdili duos mot⁹ caput hẽet: opoꝛte
ret ipſum minus dilatari. Eſt autem adhuc alia ꝓpꝛietas
pꝛime ſpondilis. ſ. ꝙ non habet additamenta illa que dixi/
mus in alijs eſſe ſpondilib⁹: non enim indiget huiuſmodi
ſpinis cuſtodientib⁹ eo ꝙ ſubmerſa eſt ſpondilis p̄ma in cu
ſtodijs ſecũde ſpõdilis: neq̃ habet alas eo ꝙ multi nerui ꝛ
muſculi ſunt circa ipſam ꝓpter pꝛincipij neruoꝝ vacuitatẽ
qð eſt caput: ꝛ hoꝛum poſitione ale impedirẽt. ¶ Adhuc au
tem tertia ꝓpꝛietas huiuſmodi ſpondilis eſt ꝙ nerui in ea
nõ ingrediuntur a duab⁹ lateribus eius ſicut in alijs: ſz per
duo foꝛamina que in ea poſterius verſus exterius colli ad
ſuperioꝛẽ partem tẽdunt: aliter eni vehemẽs impedimen/

tum afferret capiti in suis motibꝰ: qa v̓o ipsa spondilis est parua: ideo foramina ex qbus veniunt nerui illi sunt valde parua: ⁊ nerui parui pp angustiã loci. Secũda autez spon-dilis habet foramina ante in lateribꝰ suis a quibus nerui egrediunt̃: ⁊ laxa iunctura valde cõiũgitur cum prima: ⁊ cũ capite que iũctura laxior est ꝙ̃ aliqua alia iũctura spõdiliũ. eo ꝙ motꝰ qui fiũt per eas sunt valde necessarij: ⁊ cũ caput mouet̃ iũctura vnius spondilis: alia manet inseparabilis. Cũ enim caput mouet̃ ante ⁊ post stat cũ prima spõdili: sic̃ essent caput ⁊ spõdilis os vnũ: cũ autem ad duo latera mo-uet̃ sine transuersiõe cõtorquẽte ipm̃ in circulũ fit spondilis prima cũ secunda sicut os vnũ. Alie aũt quinque spondiles per bases sibi cõiungunt̃: ⁊ habẽt formã quã supra descripsi mus nisi ꝙ etiã dentẽ suũ sursuꝫ erigũt. ¶ Deorsum aũt fa ctũ est in hoĩe ⁊ in alijs aĩalibus ꝓpter q̃tuor causas: quarũ vna est principalis vt sit via nuche que vicarius est cerebri in lõgitudine corporis motu neruoꝝ motiuoꝝ. Si enim illi oẽs orirent̃ in capite oporteret caput eẽ multo maioris ꝙ̃-titatis ꝙ̃ sit ⁊ põdere suo grauaret totũ corpus: ⁊ nerui ipsi nimia extẽsi longitudine ⁊ distãtes a ꝑncipio generationis sue destituerent̃ a fortitudine ꝓpria: ⁊ hec est causa q̃re dor sum est cõcauũ in qua cõcauitate est via nuche. Scða cã ꝙ dorsum est lõgum ⁊ duꝝ vt sit defensio ⁊ clipeus oĩum mem broꝝ mollium que añ ipm̃ posita per totã corporis lõgitudi nem: ⁊ ideo facta sunt in eo spine ⁊ dentes ⁊ ale. Tertia cã est vt sit fundamẽtũ fabrice totius corporis. Spina eĩꝫ dor-si est lignũ lõgũ in naui cui oĩa alia ligna affigunt̃: oĩa enim ossa corporis aliquo mõ mediate vel imediate spine dorsi affigunt̃. Quarta ⁊ vltima cã est vt aliquãdo sint motꝰ incli nationis ⁊ erectionis: ꝓpter qð etiã fieri nõ potuit ex ossi-bus lõgis ⁊ magnis: sed paruis ⁊ multis nec potuit hr̃e iun cturas nisi laxas valde. Est igit̃ dorsum via ꝑncipij neruo rum motiuoꝝ custodia nobiliuꝫ molliũ fundamẽtũ ossium ⁊ inclinatiõis ⁊ erectionis ⁊ status adiutoriuꝫ. ¶ Spõdilis autẽ in genere qdem est os. ante cuius circuli portionez est foramẽ per qð nucha trãsit: sunt aũt diuersitates spõdiliuꝫ. Aliqua eni hꝫ quatuor additamẽta tm̃: a dextra vnũ: ⁊ a si-nistra vnũ: ⁊ a duobus lateribꝰ duo. Aliq̃ autẽ habꝫ addita menta tm̃ sex: quatuor. s. a parte vna: ⁊ duo a parte alia. Ali qua aũt hꝫ. 8. ⁊ insuper dentem: oĩa hec sunt añ in spondili: qa post existẽtiã dorsi impedirent curuitatẽ ⁊ essent in nocu mentis exposita. Anterius aũt defendunt neruos sub ipsis egrediẽtes: quecũqꝫ autẽ hoꝝ additamẽtoꝝ respiciũt supe rius in superiori parte spondilis posita dicunt̃ erecta ⁊ alia dicunt̃ declinata in inferiori parte spõdilis inferius respi-cientia. Spõdiles autẽ que descẽdunt per lõgitudinẽ pecto ris sunt ille qbus iũgunt̃ coste pectoris que trahũt aerem ⁊ sunt in vniuerso. 12. quoꝝ. 11. alas habẽt: ⁊ etiã additamen-ta de qbus diximus. vna autẽ est que non hꝫ alas: tamẽ ale habẽtiũ alas non sunt equales: nã etiam additamẽta eaꝝ: quecũqꝫ eni sunt corã mẽbris nobilioribꝰ habẽt alas durio-res ⁊ fortiores ⁊ ille qbus iunguntur. 7. coste magne addi-tamenta sunt magna ⁊ ale grosse vt fortissima sit ligatio ea rum cum costis ⁊ bases earum late valde. Spondilium au tem que sunt super decimam sursuꝫ habet tendentia que-dam additamenta ⁊ in illis est vacuitas siue cõcauitas re-cipiens: sicut buccellaꝫ quãdam ex superiori sibi colligata: que autem inferius tendunt habent gibbositatem quãdaꝫ que ingrediuntur: quedam concaua illarum quaruꝫ addi-tamenta inferius curuantur. Decime autez spondilis ad-ditamentum est rectum: ⁊ habet vtriusqꝫ additamẽta que coniunctioni sunt apta ⁊ sunt caua recipientia alia in se si-cut buccellas. Earum autem que sub decima sunt buccelle recepte sunt ad anteriora porrecte: ⁊ cõcauitates sue alias recipientes diriguntur ad inferiora ⁊ ipsarum additamẽ-ta ⁊ superius incuruantur. Duodecima autẽ spõdilis alas non habet: quoniã illa est apud renes que fert magnã par-tem corporis: ⁊ oportuit vt cõfortaretur: ⁊ ideo dilatata est ⁊ additamenta sunt duplata ei ꝓpter qð subtraxit incremẽ tum additamentorum alarum generationi cuꝫ non eẽt in-digentia earum: ipsa est etiam ad quã diaphragmatis cõ-iungitur extremitas. Inferiores autem spõdiles que sunt coniuncte renibus sunt quinque numero habentes addi-tamenta ⁊ alas latas ⁊ in coniunctione inferiori dilatantur valde. Os autem renum qð est sub illis est latum valde si-cut basis dorsi superioris: ⁊ ab ipso egrediuntur nerui pe-dis: os autem nerui similiter est perforatum qð consistit ex tribus ossibus magis stricte coniunctis ꝙ̃ sit iunctura spõ-dilium ⁊ ale horum trium ossiuꝫ sunt late ⁊ foramina hinc inde egredientia: in quibꝰ nerui oriuntur ⁊ foramẽ in me-dio e directo foraminum spondilium per qð descendit nu-cha. Cauda v̓o que vltima est in dorso: simil̃r ex tribus cõ-ponitur ossibꝰ cartilaginosis: ⁊ firmiter ⁊ stricte colligatis: ⁊ vltimũ est acutum in quo deficit foramen per qð descendit nucha ⁊ sunt foramina in vtroqꝫ latere: ex quibꝰ nerui a nu cha oriũtur ad motũ membroꝝ corporis pertinẽtis: sic igit̃ spondiles sunt. 24. in vniuerso. 7. quidẽ colli. ⁊. 12. dorsi: vs-qꝫ ad locum extremitatis diaphragmatis: ⁊ inferioris vsqꝫ ad os renũ quinque: que simul sunt. 24. ⁊ ossa renũ tria: et ossa caude tria similia spondilibꝰ que simul sunt. 30. cum q-bus si cõiungantur duo ossa gutturis de quibꝰ superius di-ximus: os. s. triangulũ super epiglotiꝫ existẽs: ⁊ os quadrã-gulum super vuulam pẽdens: erãt ossa. 32. ⁊ hoc est s̓m cur sum nãlem ⁊ cõem. Aliquãdo autẽ per miraculũ sunt plura ⁊ pauciora. Ego enim iã vidi duo ossa caude duorum mor tuoꝝ: quoꝝ vnum ex quinque ⁊ alteꝝ ex quatuor cõpositũ fuit ossibꝰ. Sed parua erãt ⁊ breuia. Admirãda autẽ est sa pientia cõditoris qui nature opus fecit eẽ opus intelligen-tie: ⁊ ideo dorsum ad rotũditatem formauit: eo ꝙ hec figu ra minus suscipit nocumẽta: ⁊ ideo additamẽta omnium spondiliũ superioꝝ vsqꝫ ad mediaꝫ: sic ordinauit ꝙ capita additamentoꝝ superioris spondilis curuauit ad inferiorẽ in qua in concaua illius recipiãtur: ⁊ ecõuerso capita addi tamẽtorum inferiorum curuauit in concaua superioꝝ: ⁊ sic colligãt eas vsqꝫ ad mediam spõdileꝫ inferius ⁊ superius. Media autem est decima nõ quidem numero sed dimen-sione lõgitudinis dorsi ⁊ illi nulla dedit additamẽta: sed cõ cauam fecit superius vt reciperet superiorẽ: ⁊ concauaꝫ in-ferius vt reciperet inferiorẽ: ⁊ sic dorsuꝫ incuruatiõis ⁊ ere-ctionis motum haberet in ipsa. Renum autez ⁊ caude ossa curuari voluit: eo ꝙ in ipsis sedes est ⁊ colligatio tã superio rum ꝙ̃ inferioꝝ ossium totius corporis quasi sunt suspẽso-rium. Sufficiant igitur hec de ossibus dicta.

¶ Cap. 12m. Et est digressio declarãs anathomiã ossium et thoracis ⁊ bracchioꝝ ⁊ eis coniunctorum membrorum.

Ature opus est itelligẽtie opus vnũquodqꝫ or-dinantis sapiẽtissime ꝓpter hoc pectus totum fecit osseum vt esset tutamẽtũ membroꝝ nobi lium. s. cordis qð est in ipso ⁊ partium aliorum mẽbrorum que vadunt per ipsum: sicut cãna ⁊ isophagus: ⁊ pulmo etiam hꝫ ab eo ꝓtectiõeꝫ: hac etiam de causa fecit pectus amplũ ⁊ latum vt sine com-pressione huiusmodi membra contineret. Ex multis autez fecit ossibꝰ vt cum lesio accidit vni nõ inundet ex cõcauitate super totũ: ⁊ ideo vt eẽt flexibilius dilatationẽ ⁊ cõstrictio-nem que exigunt̃ in respirando ⁊ inspirando saturatiõe mẽ brorum nutritiuoꝝ ⁊ in amotione eorũdem. Cõstituit autẽ ipsuꝫ ex. 42. ossibꝰ: quoꝝ numerus ⁊ figura ⁊ compositio sic inuenitur. In dextra quidẽ parte sunt. 7. coste magne arcua les que in extremitate que versus dorsuꝫ est sunt aliquãtu-lum reflexe inferius ⁊ incuruate: ⁊ habẽt ibi nodulũ paruuꝫ qui intrat alas spondiliũ ibi existium ⁊ incuruitateꝫ de qua diximus fortissime spõdili per neruos colligatur: ⁊ hec est causa ꝙ ibi deflexa curuat̃: nec illa curuitas plus durat nisi quousqꝫ exeat de spondilis ligaturis: ⁊ tunc directo arcu in latere v̓sus anterius porrigit̃: ⁊ hec est figura ⁊ compositio omnium. 7. que sunt in parte dextra nisi ꝙ media earuꝫ ꝓ-pter maiorẽ corporis amplitudinem maior est ceteris ⁊ lõ-gior: per oẽm autem modum similes istis ⁊ respiciẽtes eas disponunt̃. 7. in latere sinistro. In medio aũt pectoris a gut ture descẽdentes vnũ latũ qð vocatur asser pectoris: ⁊ ha-bet in dextra parte sui. 7. foramina ⁊ totideꝫ in sinistra. Ex 7. autem foraminibꝰ exeunt ossa quedam. 7. rectiora ꝙ̃ sint coste: quibꝰ coste obuiant ⁊ sunt breuia incartilaginosa: ꝓ-pter qð etiam quidam dicũt eas partes esse costarum: cum tamẽ in veritate sint alterius substantie ꝙ̃ coste: ⁊ per oẽm eũdem modum exeunt. 7. In sinistro latere obuiãtia costis 7. sinistri lateris. Sub istis autẽ costis lõgis a spõdilibꝰ in-

Propter qđ dorsuꝫ fcm̄ ē.

De spõdilibꝰ

ferioribus dextri lateris exeunt quinque coste: que qꝛ breuiant͛ continue ne tumorē ventris impediant dicunt͛ coste false: ⁊ sic sunt etiam .5. in sinistro latere ⁊ nã ordinauit eas in tutamentum nutritiuoꝝ membroꝝ que sunt in vētre. In osse aũt femoris deficit huiusmodi costatio vt venter ante illud perfecte extendi ⁊ intumescere possit tam in captu cibi ꝙ̃ in conatu egrediendi. Sunt igit͛ coste .24. quaꝝ .12. in vno latere ⁊ .12. in alio latere a spondilibꝰ dorsi .12. exeũt sub alis ipsorum spondilium ⁊ sunt .14. ossa .7. in vna parte thoracis: ⁊ .7. in alia parte exeũtia ⁊ respicientia costas maiores ⁊ est os mediũ qđ vocat͛ asser pectoris siue thoracis: ⁊ sub illo in media linea ventris est os qđ qdaꝫ vocant epiglotale: eo ꝙ habet figuram epiglotis ⁊ est valde cartilaginosum iacens super os stomachi ⁊ alligatũ asseri pectoris. In sũmo aũt pectoris iacet os humeri qđ superiꝰ est rotũdum vt minus capiat de nocumentis occurrentibꝰ: ⁊ inferius est latũ aliquantulũ concauũ vbi recipit suppremum os thoracis: ⁊ hoc protenditur vsq; ad bracchium: ⁊ ibi hꝫ pixidem magnam in qua vertit͛ vertebruꝫ adiutorio bracchij dextri: versus collũ aũt habet furcham per quã vene ⁊ nerui ⁊ arterie colli ⁊ capitis extenduntur: ⁊ per omnia isti simile est os in humero sinistro: ⁊ sic sũt in vniuerso .42. ossa que sunt ossa pectoris ⁊ laterum ⁊ humerorum. hec autē duo ossa fortia facta sunt propter onera ⁊ vt ꝓtegant alia. Spatula aũt est os per qđ ligat͛ adiutoriũ bracchij cũ corpore. ⁊ hoc non poterat esse de thoracis ossibꝰ: qꝛ bracchiũ est membrum multoꝝ ⁊ magnoꝝ ⁊ fortiũ motuũ: ⁊ illi ꝯturbassent cor ⁊ omnia nobilia membra: si alicui de ossibꝰ pectoris adiutoriũ bracchij colligeret͛: ꝓpter qđ sapiens natura spatulaꝫ formauit ⁊ posuit eam in exterioribus dorsi: nec fundauit eam in spondilibꝰ: qꝛ ꝓpter cãm quã diximꝰ conturbaret͛ nucha ⁊ membra nobilia quorum defensio est dorsi spina. Est aũt spatula os a lato tendens in strictũ: sed in stricta parte rotundat͛ ⁊ ingrossat͛ vbi habet concauitatem cui alligat͛ os bracchij firmiter sicut ⁊ os humeri firmiter alligat͛. Indiget enim duobꝰ ꝓpter laboriosos motꝰ quos habet. Habet aũt duo additamenta: ⁊ vnũ qdē tendit sursum: ⁊ per illud alligantur ossa humeri: ⁊ illud ꝓhibet ne adiutoriũ a suo loco ad superiora moueat͛. Alterum aũt est interius in spatula ⁊ descendit ⁊ prohibet adiutorij dislocationem. hoc enim indiget adiutorio sicut diximꝰ ꝓpter fortes motus eius ⁊ labores. Hec enim spatula latum suũ ⁊ tenue conuertit versus spinã dorsi ad domesticũ corporis. ⁊ ibi deficit in cartilaginem vt leuius cõiungatur spine ⁊ non faciat confricationem. strictũ aũt suũ ⁊ grossum rotundatũ conuertit versus adiutoriuꝫ ad syluestre corporis ⁊ in lato suo erigit͛ sibi adiutoriuꝫ triangulare vt per illud defendat͛ latitudo eius a nocumentis incursantibus latitudini ⁊ basis huius conuertit͛ ad syluestre versus adiutoriũ ⁊ angulus eius valde acutus conuertit͛ ad domesticũ versus spinam: hoc fit ne faciat tumorē in dorso ⁊ ne faciat cõfricationem in motu suo. versus adiutoriuꝫ aũt sub nodis ossium eoꝝ: que ibi sunt non videtur neq; confricationem facit: ⁊ talis omnino est dispositio spatule in parte sinistra.

¶ His ita notatis bracchij ⁊ manus rimãda sũt ossa. Primum aũt notandũ est ꝙ bracchiũ in quatuor diuidit͛ membra: quoꝝ fortius ⁊ superius in quo robur cõsistit vocatur adiutoriũ eo ꝙ in virtute sua consistit totũ adiutoriũ operationũ. Scdm aũt qđ a cubito vocat͛ bracchiũ. Tertium aũt qđ est initiũ stricte manus: ⁊ Quartũ vocat͛ manus cuꝫ partibus suis que sunt pecten siue vola manus ⁊ digiti: sed vola ꝓprie vocat͛ extrinsecũ qđ obuiando suscipit digitos ⁊ diuidit͛ in eos sicut latitudo pectinis diuidit͛ in dentes diuisos pectinis eiusdem. In adiutorio igit͛ incipientes dicimus ꝙ ipsius non est nisi os vnum forte rotundum curuuꝫ aliquantulum: ita ꝙ conuexum eius est ad syluestre ⁊ concauum eius ad domesticum corporis. vnum autem est ne virtus eius diuisa in plures nexus debilitetur. ipm autem multa hꝫ sibi imediate ⁊ mediate alligata confortare ⁊ sustentare: ⁊ ideo est forte. Rotundũ aũt est vt a nocumentis sit tutius ꝙ̃ põt. Curuũ aũt est ꝓpter duas causas: quaꝝ vna est multitudo neruorum ⁊ magnitudo musculi sui que melius in curuo ꝙ̃ in recto abscondunt͛ ⁊ firmiꝰ locantur. Secũda aũt est per hanc figurã melius subducit se a nocumentis. qđ aũt cõuexũ est extra ⁊ ꝯcauũ intus sue curuature: ideo est vt versus corpꝰ melius amplexet͛ ⁊ stringat qđ est stringendũ: ⁊ etiã ideo vt manus cuꝫ manu melius per suam curuitatē ante pectus applicet͛. os aũt istud qđ adiutoriũ vocat͛ ex parte superiori hꝫ nodũ bone quãtitatis ac si sit tornatilis que a qbusdam buccella vocat͛. ꝓprie aũt vocat͛ vertebrũ eo ꝙ in eo ꝯuertit͛ in nexu iuncture sue: ⁊ iuxta nodũ est aliqđ curuitatis quasi deuiet ad vnã partem aliquãtulũ: ⁊ in parte a qua deuiat est additamētũ aliqđ: ⁊ nodus qdem intrat in pixideꝫ spatule ⁊ ei fortissime colligat͛. id aũt a quo diuertit alligat͛ ossi humeri fortissimo ligamēto. Ex parte aũt illa qua tendit ad cubitum est grossius in extremitate sicut malleolus ⁊ habet ibi duas figuras: vna quidem superius est plana ac si sit per transuersuꝫ abscisuꝫ ⁊ bene planatum. Inferius autem habet similem modum: nisi qđ est in illo plano fouea parua ⁊ concaua: ⁊ horum vtilitatem iam inducemus. Bracchiũ aũt ex duobus componit͛ ossibꝰ sibi per longitudinē cõiunctis: ⁊ hec ab antiquis vocata sunt asseyd. a latinis aũt dicũtur harũdines siue focilia: ⁊ illa qdem que est superior est minor eo ꝙ nihil portat: ⁊ ideo fortitudine non indiget ⁊ hec vocat͛ harũdo siue focile superius. Alia aũt harũdo inferior est: ⁊ est via eius focile bracchij ⁊ sunt rotũde ⁊ aliquãtulũ curue sicut adiutoriũ ⁊ ꝓpter easdē causas. Superior aũt in extremitate q̃ ꝯiungunt͛ adiutorio ingrossat͛ ⁊ est plana cõuexa ei ligamentis fortibus laxis: sed nõ imergit͛ altera in alterã per vertebrũ ⁊ buccellã eo ꝙ mediãte ipsa fit motꝰ ꝯtorquēs ⁊ resupinãs bracchiũ: qđ fieri nõ posset si altera in alterã itraret ꝙ tũc per talē motũ dislocaret͛. Inferior aũt in parte qua tangit bracchij cubitũ hꝫ nodulũ per quem recipit͛ in fossa que est in iferiori parte adiutorij ⁊ ei fortiter colligat͛: eo ꝙ per illã fit motꝰ bracchij ad domesticuꝫ: qñ amplexat͛ ⁊ strigit: ⁊ ad syluestre qñ reijcit aliqđ ⁊ repellit. Et qꝛ hi motꝰ fortes sunt idiget in eis forti ligatione: ⁊ hec fortiter ligata ꝯtinet ēt superiorē ne discedat ab ipsa in medio longitudinis sue recedunt aliquãtulũ vt locent͛ inter eas ⁊ circa eas nerui et musculi magni qbus indigent ad multiplices motus. Ex parte aũt illa qua dirigunt͛ ad rascetam sunt grossiores iste harũdines parũ ⁊ quasi abscise ⁊ planate vt sup eas valde laxa: sꝫ firma ⁊ forti ligatura ligent͛ ossa rascete. hec igit͛ est dispositio bracchij ⁊ cubiti ⁊ adiutorij. Rasceta aũt ex octo cõponit͛ ossibus durissimis ⁊ medulla carentibꝰ. dura eniꝫ esse oportuit vt fortia sint ad tenendum ⁊ vt cito frangat͛ a multis impulsibus ⁊ lesionibꝰ que incidunt in ea. Sunt aũt octo ossa breuia ex qbus tria tendunt versus ossa que dicũtur asseyd ⁊ iungunt͛ cũ planiciebꝰ eoꝝ: ⁊ qꝛ ossa asseyd sunt duo tm̃ in latitudine capita sua habētia opꝫ vt tria ossa rascete illis cõuexa essent ad illã partē strictiora vt tria duobꝰ ꝯuenirent. Quartũ aũt est adiunctũ tribꝰ: in inferiori parte nõ nisi in adiutoriũ ⁊ stringit͛ valde versus asseyd: ita ꝙ in duabꝰ planitiebus vnius asseyd alligant͛ duo: ⁊ similiter alia duo in duabꝰ planitiebus alterius: ⁊ est eoꝝ nexus fortibus ligaturis factus: sed est valde laxus vt manus bene sit mobilis ad oēm partem. hec aũt q̃tuor ossa dilatant͛ versus pecten manus ⁊ abinuicem ꝑm longitudines suas coniuncta aliquãtulũ paulatim separant͛ ꝓpter manus capacitatem ⁊ in illa parte q̃tuor alia obuiãt eis ⁊ alligant͛ eis: ita stricto nexu ꝙ ꝑm sensum eadem cuꝫ eis esse vident͛: ⁊ hec sunt etiaꝫ breuia ⁊ durissima ⁊ sine medulla ꝓpter easdem causas quas supra diximus. statim aũt coniungunt͛ illis q̃tuor ossa que perficiunt pecten manus per longitudinē cõiuncta ⁊ habent etiã strictũ nexum cuꝫ q̃tuor secũdis ossibꝰ rascete: ⁊ dilatant͛ paulatim abinuicē ad receptionē ossium que sunt in digitis. hec aũt cõiũctio latitudinis manus fit ꝓpterea ꝙ possit dilatare se: ⁊ ꝯtrahere ⁊ cõcauare ⁊ rectificare. hec enim exigunt͛ ad opera diuersa tenēdi ⁊ reijciēdi manus ⁊ operandi eo ꝙ manus est organũ: sicut in sequentibꝰ docebimus. Digiti aũt q̃tuor obuiãt ꝑdictis quatuor ossibꝰ ⁊ iungunt͛ cum eis laxo valde nexu vt sint mobiles ⁊ ⁊ flexibiles: ⁊ qlibet eoꝝ constat ex tribus ossibus laxis articulis colligatis: ita ꝙ os recipiens habet rotunditates circulares in quibus voluitur os receptuꝫ apte: ⁊ sunt ossa digitorum dura valde ⁊ grossiora semper versus pecten ⁊ subtiliora versus extrema sua vt digitꝰ paulatim acuat͛.

Ex quot ossibus rasceta cõponitur.

lʒ autem fortiores essent digiti: si ex vno continuo aut ex duobus formarētur ossibus ⁊ manus similiter nō tū essent ita plicabiles ad apte operādū ⁊ tenendū: ⁊ ꝓpter hoc a nā facta sunt ea que sunt in manu: ⁊ hoc ꝙ infirmitates affert multitudo ossium restituit fortitudo ligamentoꝝ. q̄dlibet aūt os cuiuslibet digiti est aliquātulū curuū: ⁊ curuū suū quo ad ꝯuexū habet sursum ⁊ supficiē manus exteriorē. cōcauū aūt versus interiorē: q̄ hoc fortē ⁊ aptā efficit apprehensionem ⁊ tentionē. Pollicis aūt tria ossa extra pecten ad illud os rascete colligationem habent q̄d quartū additum esse diximus. hic aūt digitus factus est vt cōcludat pugnum manus: ⁊ ideo super alios digitos plicari debuit: q̄d non posset fieri si in laterībꝰ eoꝝ cū pectine manus colligaret. ¶ Vngues aūt sunt de substātia mollis ossis vel potiꝰ de nā cornu q̄d mediū est inter cartilaginem: ⁊ ideo mollificant in calido sicco ⁊ calido humido: ⁊ sunt dati in arma et defensionem extremitatis digitoꝝ q̄ aliter in forti cōpressione digiti cederent ⁊ lederent: ⁊ q̄ digitoꝝ ossa concauū suū habent versus interius manus: ideo etiā in illo habēt carnositatem ⁊ neruositatem suoꝝ musculoꝝ ⁊ non exteriꝰ vbi sunt conuexi Si igit omnia ossa dicta numeramus sūt duo ossa scapularū cū tribus additamentis suis quoꝝ id q̄d versus adiutoriū porrigit vocat rostrū cornu ⁊ nō est os speciale separatum a spatula: ⁊ sunt duo adiutoria vtriusqʒ bracchij: ⁊ quatuor harundines: ⁊ .16. ossa rascetarum: ⁊ 8. pectinū manuū duarū: ⁊ .30. ossa .10. digitoꝝ: ⁊ .10. ossa vnguium mollia que omnia simul sunt .72. ossa. In iuncturis aūt laxis sunt ossa sysamina de quibꝰ superius diximꝰ que supplent vacuitates: ⁊ hoc nō numeramus. hec igit quātū presenti sufficit intentioni sunt ossa bracchioꝝ cum his que colligata sunt eis.

De vnguibꝰ.

¶ Cap. 13m. Et est digressio declarās modū ⁊ numerū ossiū coxarum ⁊ cruriū ⁊ pedū cōpositionē.

Post hoc aūt inuestiganda sunt ossa coxaruʒ ⁊ pedū ⁊ eoꝝ que eis alligant. Primuʒ igit est os femoris q̄d exit a linea spondiliū versus latus dextrū ⁊ in extremo suo habet concauitatem rotūdam magnam ⁊ fortem intus cartilaginosam. Concauū enim est vt recipiat vertebrū core ⁊ rotundū vt sit motu aptū ⁊ a nocumētis remotum. magnū aūt q̄ core os oportuit esse magnū q̄d portare posset pondus corporis. forte aūt est ideo: q̄ portat superiora omnia ⁊ ad ipm est colligatio omniū inferioꝝ. simile aūt omnino est in sinistro. hoc aūt os respectu .4. situū .4. habet nomina. ¶ Ad syluestre aūt comparatū vocat os hilij. Ad anterius aūt cōparatū vocat os femoris. Ad posterius aūt relatū vocat os anche. si vō referat ad superius q̄d tū inferius respicit vocat scia siue pixis core: eo ꝙ membruʒ core vertit in ipso. super illud auteʒ os in interiori corporis sunt posita membra nobilia: vesica videlicet ⁊ matrix ⁊ spermatis receptacula in viris: propter q̄d etiam virga viri posita est super neruum ossis huius sicut in sequentibus ostendemus. ponit etiam super ipsum sicteris ⁊ intestinum rectum: ⁊ quedam alia. coxa autem non habet nisi os vnuʒ q̄d protendit a loco femoris vsqʒ ad genu ⁊ hoc est os maius oibꝰ ossibus: que sunt in corpore hominis ⁊ est curuū aliquantulum. sed in hac curuitate conuexū conuertit ad syluestre et concauū ad domesticū. nisi. n. ita cōuerteret accideret claudicatio. ¶ Adhuc aūt si directa linea descenderet per equi distantiam nō bene conseruaret ⁊ contineret musculos magnos ⁊ neruos cōficarent simul carnes coxarū propter spissitudinem musculoꝝ. In superiori aūt parte habet nodum tortuatilem ⁊ ille diuertit a recto ad domesticū vt piridi immittat: ⁊ hunc nodū q̄dam dentem vocauerūt. locus auteʒ a quo diuertit a dimensione ossis est paratus ad ligamēta fortia suscipienda. Inferius aūt vbi genu siue poplitē attingit: est grossa quasi mallēꝰ vt ibi ossa cruris recipiat: ⁊ scia sicut pes dat homini ꝓpter firmitatem fixionis: ita dat coxa ꝓpter motū ꝓcessionis: ⁊ ideo qui carent pede ꝓcedunt ⁊ non impediunt nisi in fixione processionis sue. Crus aūt cōponit ex duabus harūdinibus sicut bracchiū: ⁊ exterior q̄dem est magna harūdo vocata ⁊ interior in crure vocat harūdo minor: maior aūt nō est adeo magna sicut coxa: q̄ coxa est ad portandū magis q̄ʒ ad motū: sed cruris harūdo magis est ad motū q̄ʒ ad portandū. Est autem hec harūdo duas habens curuitates: quarū vna medij ossis. vʒ. conuexum habet ad syluestre ⁊ concauū ad intus ꝓpter cām quā diximꝰ de coxa: altera est inferius in crure. ibi eni incuruat ad interius habens cōuexū ⁊ ad exterius habēs curuū: sed curuatura illa est valde modica: ⁊ est ideo facta vt pedis fixio sit firmior. statim enim in illa nulla curuatura ingrossatur os ⁊ dilatat ad ossiū pedis receptionē. harūdo aūt ista coniungit core in receptaculo eiꝰ in poplite. harūdo aūt minor est breuior ⁊ minor q̄ʒ ista tamē attingit ad poplitem: ⁊ ad talū ex altera parte: ⁊ est recta ⁊ parua creata ad hoc vt contineat neruos ⁊ musculū magnū qui sura vocat que sūt inter eam ⁊ harūdinem maioreʒ. A genu aūt extra ab ante est os rotūdū q̄d vocat a q̄busdam os poplitis ⁊ est ad hoc vt firmet inflexionem poplitis que a dextra sit retrorsuʒ ne cruris locatio disloceт: ⁊ ideo ante ponit: q̄ vbicunqʒ alibi poneret impediret debitam cruris inflexionem. hec igitur est dispositio cruris a femore vsqʒ ad talū gressus ⁊ status. ⁊ ideo pes creatus est intus concauus: ⁊ extra deuius ⁊ dexirus: q̄ ad exterius respirare ⁊ reflecti posset. Ad interius aūt propter cruris inflexionem. factus aūt anterius longus vt fortiter teneat id cui infigit digiti eius deorsuʒ inflectuntur. componit aūt ex pluribꝰ ossibꝰ quoꝝ primum est ꝙ talo supraponit vocat arabice chachabis: ⁊ a quibusdam achib a latinis aūt vocat basis cruris: ⁊ est os q̄d superius habet planatas receptiones harūdinuʒ cruris duas: ⁊ est directe in medio pedis: lʒ q̄dam dicūt ꝙ vergit ad domesticuʒ pedis. Secūdū aūt os q̄d vocat calcaneū ⁊ continuat chabac ⁊ est triāgulare in pedis chabab: sed in fine in calcaneo est rotūdū superius durum vt fortiter figat. In hoc eni est efficaciꝰ omnibꝰ ossibꝰ pedis. inferius aūt est mollius vt suauius calcet ea que sunt sub ipso ⁊ minus ledat ⁊ ex pte ante ad domesticū pedis continuat cū chabam pedis os q̄d vocat nauiculare: q̄ est super concauū pedis ⁊ est cōcauū ⁊ cōtinuat superius cum calcanei osse. anterius aūt continuat cū tribus rascete pedis ossibꝰ. Ex parte aūt syluestri pedis continuat os q̄dam q̄d vocat grandinosuʒ ⁊ est exagonū in anteriori pedis: ⁊ habet angulos ad exterius vt per ipm pes bene figat in exteriori parte cū nauiculari aut in anteriori pedis continuant ossa rascete pedis que sunt tria curta ⁊ durissima in eminentia pedis posita: que tamē quidaʒ q̄tuor esse dicūt: q̄ ipsi os grandinosum tunc cū tribꝰ dictis connumerant: ⁊ his connumerant q̄nque ossa pectinis pedis: ⁊ his vlterius q̄nque digiti pedis quoꝝ q̄libet habet tria ossa preter maiorem qui habet duo. Differētia aūt est inter pedem ⁊ manū ⁊ p̄cipue in duobꝰ. Vnū aūt est ꝙ manus ex pluribꝰ constat ossibꝰ q̄ʒ pes. Secunduʒ aūt est ꝙ in rasceta manus sunt due acies ossium: ⁊ rasceta pedis non est nisi vna. Causa aūt huius est: q̄ cū manus sit organum organoꝝ: ⁊ ad subtilia opera oportuit eā habere plurimas iuncturas. pes aūt non est creatus ad hoc: sed vt fixio eius sit firma ⁊ motus eius certus nō mutans: ⁊ lʒ ad hoc erigūtur tamen ad hoc magis valet paucitas ossium q̄ʒ excessus numeri eoꝝ. In digitis aūt vngues qui sunt ossa mollia sicut ⁊ in digitis manuum: ⁊ sicut omnia ossa rigil q̄d est instrumētū motus sunt due core: vna dextra ⁊ altera sinistra: femoris duo dextrū ⁊ sinistrū: cruriū quatuor: duo dextra ⁊ duo sinistra: oculus genu dexter ⁊ sinister que etiam duo et duo chabab siue achib ⁊ duo calcanei ⁊ duo nauicularia: et duo grandinosa ⁊ .6. ossa duarum rascetarū: pectinū duarū 10. quinque vnius ⁊ quinque alterius ⁊ .28. ossa digitorum pedum amborum: ⁊ .20. vngues que omnia simul faciunt 72. non tamen computauimus ossa synonyma que replent vacuitates laxarum iuncturarum in digitis pedum ⁊ manuum: similiter non computauimus os cordis ⁊ os epatis q̄d aliquando inuenitur: ⁊ sic s̄m subtilissimam computationem sunt ossa in hominis corpore ducenta .76. preter ea que excepimus. Quidam autem nō computant vngues 20. quos diximus: ⁊ non computant duo officula gutturis: dicūt enim cartilagines esse: ⁊ non computant ossa femoris que nos inter spondiles nisi pro vno ⁊ os caude pro vno et dicunt ꝙ etiam ossa ancharum eadem sunt cuʒ osse femoruʒ: ⁊ illi quia auferunt a predicto numero ossa .28. dicunt numeꝝ ossiuʒ: ita ꝙ ossa ducētena sunt atqʒ q̄ter duodena.

Nō q̄uo os femoris q̄tuor habet noia s̄ʒ diuersas cōparationes.

¶Cap. 14ᵐ. Et est digressio declarans de musculis in communi ⁊ de musculis capitis ⁊ membrorum que sunt in capite ⁊ collo ⁊ gutture.

Deinde de anathomia musculoꝝ ⁊ neruoꝝ ⁊ chordarũ ⁊ ligamentoꝝ est dicẽdũ. Supponamus aũt virtutẽ motiuã a cerebro descendentem siue hẽat eã in relatione ad cor: sicut dicit Aristo. siue hẽat eã per se sicut dixit Gal. ⁊ instrumentũ virtutis motiue in motu volũtario cuiuscũqȝ mẽbri esse neruuȝ. ¶Dicamus igit̃ ꝙ musculus quo cõplet̃ motus cuiusqȝ mẽbri ẜm hoc erit mẽbrũ neruosum necessario. Cũ aũt ex libris ꝓcedentibꝰ nãlibꝰ sciamus carnẽ mediare in tactu: ⁊ tactũ esse diffusum per oĩa mẽbra motiua eo ꝙ motus nõ est sine sensu: opȝ idẽ mẽbrum etiaȝ esse ex carne. scimus aũt carnẽ esse laxã ⁊ mollẽ per seipsam: membrũ aũt qđ dat motũ alij debere esse cõseruatũ. ⁊ ideo cõstat ꝙ opȝ carnẽ illã esse inuolutã pãniculo in quo conseruet̃. Cum igit̃ reticulatũ diuidat̃ neruus motiuus opȝ vacua reticulationis ipleri per carnem in qua neruus dispergit̃. ⁊ ideo neruosa est ⁊ appellat̃ caro illa ⁊ vt conseruet̃ opȝ ipsa fila nerui circũteri sibi in pãniculũ qui ꝯcludit eam ⁊ cõuoluat vt colligatur virtus eius ne defluat in carnis mollitiem. nullus aũt corporeus motor regit in motu aliquid qđ inordinatũ habet motũ per seipsuȝ nisi aliquo corporeo trahente ⁊ relaxante id qđ regit̃: sicut cor regit membra ⁊ sicut sessor equuȝ: ⁊ idem est in omnibus alijs: ⁊ ideo musculus mouens habet in medio sui neruũ per se transeunteȝ: sicut axem qui veniens per extremũ suum ad membrum alligat̃ fabro ⁊ per illum trahendo ⁊ laxando mouet membrũ. In medio quidem sui habet: q̄ virtus omnis in medio cõfortatur: ⁊ ideo cum colligit̃ musculus membrum trahit̃ versus musculum: ⁊ cum laxat̃ musculus membrum redit ⁊ recedit a musculo: cõtingit tamẽ ꝙ aliquando est musculus ⁊ chorda parua ⁊ subtilis: ita ꝙ vix videtur aut etiam aufugit visum omnino. hoc enim qđ sic transit per musculum ⁊ membro qđ mouetur alligatur vocatur chorda: ⁊ ex his scitur ꝙ omnis chorda est neruus quidam: sed non omnis neruus est chorda: ꝓpter qđ quidã arabes dixerũt ꝙ chorda est meguar musculi. meguar aũt ideȝ est ꝙ axis. Cõtingit aũt aliquando ꝙ membrum habet plures musculos in oppositos situs mouentes sicut oculus: ⁊ sic vno colligente ⁊ ad se membrum trahente alter extendit̃ ⁊ vt laxet chordã suam ne motum impediat se versus membrũ extendat: etsi ambo se contrahunt in oppositos situs trahentes: tunc mẽbrum directe stans inter vtrũqȝ ꝯtineat̃. Jam igit̃ scimꝰ qđ sit musculus ⁊ quid neruus motiuus ⁊ qđ chorda. Nullum aũt istoꝝ caret sensu. Ligamentũ aũt nõ est neruus: sed est multo durius neruo ⁊ terrestrius: ⁊ iđ sensuȝ nõ hȝ nec a cerebro descendit in colligatione duoꝝ ossiuȝ egredit̃ ex vtroqȝ in vtrũqȝ: ⁊ dilatat se super iũcturã sicut inuolutus funꝰ. Sensu aũt caret: q̄ si haberet sensum ꝯtinuũ haberet dolorem ex motu ⁊ cõcussione ossium in iunctura: sicut superius diximꝰ. ¶His in cõmuni habitis de neruis ⁊ chordis ⁊ ligamentis ⁊ musculis ingramus anathomiã musculoꝝ corporis incipiẽtes a musculis faciei. ¶Est aũt neruꝰ musculoꝝ faciei ẜm numerũ motuuȝ membroꝝ que sunt in facie. Uidemus aũt moueri in facie septẽ mẽbra vniu̾r ab oĩbꝰ ⁊ a q̄busdã octauũ que sũt frons oculi palpebre superiores ⁊ maxilla in cõitate labioꝝ: ⁊ labia sine maxillis ⁊ due inferiores nariũ extremitates. mouet̃ aũt ⁊ mãdibula inferior forti motu. Frons q̄dẽ mouet̃ a musculo adeo tenui ꝙ a cute nõ separat̃ ꝓpter qđ etiã chordã qua moueat non videt̃ habere. Causa aũt est ꝙ mẽbrũ qđ mouet musculus tenue est ⁊ latũ. Juuat aũt motus frontis aliq̄ñ in claudẽdo oculũ laxando se ⁊ cõtrahẽdo. Oculi aũt sex mouent̃ musculis quoꝝ quatuor in q̄tuor sitibus positi mouent oculũ ad suas partes sursum deorsum ad angulũ nasi ⁊ ad angulũ extrinsecũ. duo aũt girant transuerse positi circa oculũ ⁊ girãt oculum in circuitu. Neruus aũt opticus qui est retro oculũ tenet̃ ab vno: ⁊ q̄ñ ille laxat̃ egredit̃ ⁊ ꝓminet oculus: ⁊ huiꝰ q̄dẽ principiũ est neruicũ: ⁊ tamẽ sunt qui duos dicunt esse: ⁊ q̄dã dicũt tres esse. Palpebra autẽ ẜm duos motus quos hȝ apertionis ⁊ clausiõis oculi duos hȝ musculos. Inferior q̄dẽ in angulo oculi cuius chorde in ipsam venientes deponunt eã. In ortu aũt piloꝝ supcilij hȝ aliũ qui cõstringendo se aperit eã per chordas quas mittit in extremitate eiꝰ: inferior aũt nullũ q̄ imobilis est eo ꝙ nã expedit se paucioribus q̄ põt: ⁊ possibile fuit oculũ aperiri ⁊ claudi per vnam. melius aũt erat per superiorẽ hoc fieri eo ꝙ est ꝓpinquior principio neruoꝝ. Sic ergo duo palpebre q̄tuor habẽt musculos ⁊ duo oculi hñt. 12. ⁊ duo nerui duos. Maxilla aũt hȝ duos motus. vnũ inferius ⁊ superius qui sequit̃ motuȝ mandibule: ⁊ aliũ ante ⁊ retro cũ labijs cõem. Generaliter aũt est verũ ꝙ quẽcũqȝ motũ hȝ mẽbrũ qui est alterius ꝓprius hȝ eũ a musculo qui est illius mẽbri: ⁊ si hȝ motũ cõeȝ cuȝ alio mẽbro hoc erit per musculũ cõem vtriqȝ membro. Motus igit̃ primus est a musculo qui est gena maxille: tñ vnusquisqȝ musculoꝝ mouentiũ maxillã cõponit̃ ex q̄tuor: quoniã re vera villi qui inuoluũt musculos motiuos maxille ex quatuor locis sursum ⁊ deorsum dirigunt̃. vnũ q̄dem est cetus a furcula cuius villi ad extremuȝ labij inferioris perueniunt ⁊ trahunt ipm inferius reuoluit labiũ motu voluntario. Secũdus aũt orit̃ inter furculaȝ ⁊ thoracẽ a duabus partibus dextra ⁊ sinistra: sed villi transuersi veniunt: ortus enim a dextro venit in sinistram partem labij in angulo oris: ⁊ ortus a sinistro venit in finem dextri labij ⁊ cõtrahũt os ad partes suas: ⁊ cũ colligunt̃ isti villi angustant os sicut contrahit̃ bursa per corrigiam. Tertius aũt oritur ab osse spatule qđ vocat̃ rostrũ corui: ⁊ extendit se in musculo cõtinuo ⁊ trahit labiũ simili attractione in duas partes. Quartus aũt ab auriculis spine colli ⁊ tendit̃ sub termino auriũ ⁊ continuat̃ cũ fine maxille ⁊ mouet eam ⁊ motus eiꝰ sequit̃ labiũ. In quibusdam aũt iste musculus venit sub aure ⁊ illi mouent aurem vnã vel ambas. Labioꝝ aũt motꝰ proprius q̄tuor perficit̃ musculis: quoꝝ duo veniũt a genis ⁊ duo ab inferiori: sed ita omnes permiscent̃ substantie labij qđ sensu ab istis non discernunt̃: sed cũ aliquis mouet membra sua volũtarie per sensum ꝯtractionis ⁊ dilatationis diuersarũ partiuȝ corporis sui potest perpendere vnde orit̃ villus retrahens ⁊ relaxans: q̄ vsqȝ ad ortũ istũ sentit̃ contractio ⁊ relaxatio. Cum lepore nasci duo parui fortes continuant̃ musculi a parte gene venientes ⁊ mouẽt nasuȝ in ptes sym̄itũ suoꝝ. parui aũt sunt ne alijs necessariꝰ musculis faciant impedimentum. fortes autem q̄ aliter paruitati prepediti debiles essent ad mouenduȝ. Mandibula aũt ẜm tres motus quos habet musculos habet mouẽtes: ⁊ primus q̄dem motus qui est aperiendi est motus habẽs musculos inferius. Claudendi aũt motus superius habet superius musculos. Molendi aũt cibũ cũ sit motꝰ trãsuerse mouens mandibulã habet musculos transuersos. Motus q̄dem claudendi perficit̃ duobꝰ musculis temporũ: q̄ qui cerebro vicini sunt nõ distinguunt̃ ab ipso nisi osse capitis molles esse necesse est: ⁊ q̄ vicini sunt cerebro lesi inducunt frenesim ⁊ morteȝ: ⁊ ideo natura sepeliuit eos sub osse paris: ⁊ protendunt̃ in cãnali ossis descendendo donec durescant ⁊ tũc ex se chordas emittũt ad extremitatem mandibule q̄bus eam claudant: q̄ ante mandibula in homine parua est: ⁊ vacua in medio ⁊ nõ est ad fortes morsus. ideo musculi parui sunt. in alijs aũt animalibꝰ magnas mandibulas habentibꝰ ⁊ ad morsus duros ordinata: sunt magni musculi isti. Q̄ tamẽ frequens est iste motꝰ indiguit adiutorio: ꝓpter qđ nã duros alios fecit musculos interius descendentes: q̄ ex medio sui chordas vt fortiores sint emittunt ⁊ ad fornices siue arcus mandibule innectũt ⁊ iuuant ad claudendũ precipue: ideo q̄ modus claudendi est cõtra pondus nature mandibule ꝓpter qđ in mortuis descẽdit: ⁊ aperit̃ os. Musculi aũt aperientes mandibulã veniũt ex q̄busdam additamẽtis que sunt post aurem qui descendẽtes colligunt̃ ⁊ fiunt vnus musculus ⁊ postea separant̃ ⁊ faciũt chordam: ⁊ deinde iterum ramificati ⁊ diuaricati implent̃ carne: ⁊ fiunt musculus iterato qui applicans fila sua mento aperit mandibulã. q̄ aũt ꝓprius est motus ille mãdibule nõ fuit indigentia ad motũ illũ alio musculo mouere aliquo. Musculus aũt qui est masticationis est duplex. Est eniȝ vnus ab vna parte ⁊ alter ab altera trãsuerse mittentes villos: ⁊ sunt triãguli musculi quoꝝ vterqȝ vnũ filuȝ mittit ad mãdibulã iferiꝰ: ⁊ alterũ ad os ꝑis superiꝰ: ita qđ iter ista est basis erecta ꝯtinua: ⁊ per illã mouent transuerse

othomia
sculoꝝ fa-

mandibulā. Caput aūt motus quosdā hȝ ꝓprios: ⁊ quos-
dam cōes cū qnque spondilib⁹ colli inferiorib⁹: sed siue sit
motus ꝓprius siue cōis nō est nisi vno q̄tuor modoꝝ. s. an-
terius vel posterius: aut a dextris aut a sinistris: aliqñ aūt
circūgirat: sed ille motus est cōposit⁹ curuātes qdem caput
ad inferius sunt duo descendentes ex laterib⁹ capitis retro
post aures superius ⁊ miscenē donec eleuenē ab osse thora-
cis inferius: tñ qdā putāt tres esse musculos dictos: qꝛ duo
extrema vnius diuidunē in duo. Cū aūt vnus istoꝝ muscu
loꝝ mouet se colligēdo caput inclinaē inferius: ⁊ cuȝ ambo
colligunē caput cū inclinatione porrigiē anterius modera-
te. Musculi vō per caput ⁊ collum anterius inclinant simul
sunt par vnum musculoꝝ que sub meri siue sub isophago
ponunē extendēs se ad partē spondilis prime ⁊ secūde. hic
eni ꝯtrahēdo se sub meri curuat caput solū. Si aūt extensio
ad spondiles dictas cooperaē curuaē ad caput ⁊ collū ante
rius. Musculi aūt qui solū caput curuant: posterius q̄tuor
sunt paria musculoꝝ que sub dicto pari ponunē tam in iun
cturis q̄ȝ in alijs etiā additamētis diuersoꝝ spondiliuȝ: de
quibus nō oportet aliud scire nisi ꝙ duo primi caput poste-
rius erigunt aut sine declinatione aut cū declinatione par-
ua. Tertiū aūt rectificat torturas declinationis. Quartum
aūt curuat ad posteriora caput cū manifesta trāsuersione.
¶ Adhuc aūt cū tertij ⁊ quarti aliquis musculus declinaue
rit: declinabit eas ad partē eiusdē: ⁊ cū ambo simul retrahū
tur tertiū. s. ⁊ quartū mouebiē caput cū trāsuersione ad po-
steriora absq̄ȝ declinatione. tria aūt paria sunt ꝓfunda que
caput cū collo curuāt: quoꝝ vnū triangulū est posterius ce-
rebro ⁊ alia descendunt in collo ⁊ ad alas spondiliū ⁊ aliqd
multū descendit inter alas spondiliū. musculi aūt q ad duo
caput inclināt latera sunt duo paria caput cū spōdili prima
ꝯtinuātia ante ⁊ retro ⁊ a dextro ⁊ a sinistro spōdilis: qdcū-
q̄ȝ aūt vnuȝ ex q̄tuor musculis mouet curuabit ad se caput
cū trāsuersione: ⁊ quicūq̄ȝ duo ab vna parte cōtrahunē tra-
hunt ad se caput sine trāsuersione: ⁊ si anteriores mouēt in-
nabūt in declinādo caput ad inferiora: ⁊ si posteriores mo-
uebunē remouent caput posterius: ⁊ si oēs quatuor musculi
duoꝝ pariū simul colligēdo se mouebunē stabit caput ere-
ctum. lȝ autē isti musculi alijs sint minores: tñ loci bonitate
recuperant qd q̄ȝtitate diminutū est ab eis. Juncture autez
capitis cū spondili super quā nectiē duo fuerūt necessaria:
vnū quoꝝ firmitas est iuncture vt difficulter possit moueri
motibus violentis. Alterū est ꝙ sint ꝯtra eam multi nerui
motiui ex qbus causaē facultas mouendi per volūtatē ⁊ vt
laxa sit iunctura. hic eni nō mouet qñ ipsa iunctura est in se
firma propter qd etiā multos natura isti iuncture circūpo-
suit musculos qui eā cingūt ⁊ circūdant: hi ergo musculi ca

De musculis epiglotis.

pitis ⁊ dictis modis mouētes. ¶ Epiglotis aūt que est mē
brū gutturis: hȝ etiā musculos se mouētes: quoꝝ vnū qdez
par est qd ab osse laude nasciē ⁊ vadit ad anteriora peltalis
⁊ expandiē super ipsam ⁊ ꝯtractione sua trahit cymbalarez
ad interiora ⁊ anteriora gutturis ⁊ tunc dilataē epiglotis: ⁊
2ᵐ est vnū par qd tñ Gal. inter musculos gule numerat ⁊
in veritate est cōmune gule ⁊ epiglotis cui⁹ origo est in tho
race ⁊ ostendiē ad peltalē: ⁊ ꝯtractione sua aperit vel iuuat
in aperiēdo primū par de quo diximus. In multoꝝ aūt ani
maliū epiglotis sunt plura paria qd deprehendiē ex multis
motibus gutturū eoꝝ circa epiglotim: que paria ꝓueniunt
ad cymbalarē posterius in ꝯtractione sua eleuant eā ⁊ tra-
hūt ad posteriora: ⁊ tūc trahaē cymbalaris: ita ꝙ nō coope
rit peltalē ⁊ sic dilataē epiglotis: ⁊ quidā in latitudine osten
dunt cymbalarē ⁊ iuuant vt epiglotis dilateē. ⁊ hoc quidez
sunt que epiglotim aperiunt ⁊ dilatāt. Sex aūt sunt muscu
li qui eaȝ ꝯstringūt: ex qbus est vnū per qd oriē ab osse lau-
de dicto ⁊ extendiē ad peltalē ⁊ recedēs spargiē super inno
minatū ⁊ cōtinuaē isti: ⁊ cū ꝯtrahiē claudit epiglo. ⁊ coangu
stat. Alij aūt q̄tuor musculi qui cū a qbusdā tm̄ duo: sed du
pli dicunē tangunt peltalis: ⁊ innominate extremitates: ⁊ il
li cōtractione sua inferiora coangustant epiglotis. vnū aūt
par istoꝝ est occultū ⁊ alterū manifestū est. vtilius aūt fuit
ꝙ hic in interiorib⁹ nascerenē a radice peltalis: vt sic infe-
rius trahentes melius cōfirmant clausurā. Nascunē autez
a radice īnominati ⁊ cymbalaris a dextris: ⁊ a sinistris ⁊ ta
li clausura claudūt epiglo. ꝙ musculos pectoris ⁊ diaphra-
gmatis valeat refrenare ne aerē attraherēt illo tēpore. pul
aūt valde creati fuerunt isti musculi ne in interioribus epi
gloti facerent angustias. fortes aūt creati sunt vt ꝓhibere
possent aeris attractionez quā diximus fortiter cōprimere
epiglotim. sic eni defectus q̄ȝtitatis virtutis magnitudine
recōpensant. Guttur vō in sūma duo hȝ musculoꝝ paria q
ipm trahunt ad inferiora: ⁊ de vno qdē iaȝ diximus qd est
cōmune gutturi ⁊ epigloti. Alterū aūt ex thorace veniēs ex-
tendiē ad os laude ⁊ postea continuaē cuȝ gutture trahēdo
ipm ad inferiora. duo aūt sunt musculi qui gutturosi dicū-
tur apud gulam positi: in transglutione adiuuantes: lauda
per se sola tria paria musculoꝝ habet: quoꝝ vnum venit a
marginib⁹ mandibule inferioris vbi cōiungiē mentū ⁊ per
rectā lineā cōtinuaē cū osse: ⁊ ipsum est qd trahit os versus
mandibulam. Aliud aūt oriē sub mento ⁊ de sub lingua ve
niens venit ad huius ossis extremitatē superiorez ⁊ trahit
ad eandē partē cū priori. Tertiū autē oriē ex additamentis
que sunt apud aures ⁊ cōtinuaē cū extremo linee recte que
est super os istud. Musculi aūt cōmunes isti ossi ⁊ alijs in
parte iam dicti sunt ⁊ in pte adhuc dicenē. Musculi vō lin
guā mouētes sunt. 9. quorū duo sunt latitudinales ex sagit
tis que dicunē auriū additamēta venientes ⁊ cū duob⁹ lin
gue laterib⁹ cōtinuati. duo aūt longitudinales qui a suppre
mo ossis laude nascētes cū medio lingue ꝯtinuanē: duo vō
qui eā ex transuerso mouent nata ex duob⁹ laude laterib⁹
⁊ penetrant etiā linguam inter longitudinales ⁊ latitudina
les musculos. Duo sunt iterū linguā resupinātes que oriū-
tur sub locis vltimo dictoꝝ musculoꝝ ⁊ expandunē villi eo-
rum sub eis ſm latitudinē ⁊ cōtinuanē cū toto osse mandi-
bule. His addunt qdā musculū solitariū qui inter linguaȝ
⁊ os laude cōtinuat ⁊ vnū ad aliud trahit os: scȝ ad linguā
⁊ ecōuerso. Dici tamē satis ꝓbabiliter posset ꝙ musculus
qui linguā ad exteriora mouet ſm longitudinē moueat eaȝ
versus os laude conuenit. n. illi vt in extensione in seipsam
moueaē. Musculi vō qui collū mouēt sunt paria duo: vnū
a dextris ⁊ alterū a sinistris: ⁊ qcunq̄ȝ istoꝝ solus contrahiē
transuerse trahit ad se collū. Si aūt duo simul ab vna par-
te existentia cōtrahanē collū rectū ad illam partem inclina
biē: ⁊ cum omnia quatuor simul operantur stabit collum in
rectitudine erectum.

¶ Cap. 15ᵐ. Et est digressio declarās musculos residuos to
tius pectoris ⁊ bracchioꝝ ⁊ ꝯiunctoꝝ eis mēbroꝝ.

M Vsculi aūt pectus dilatātes sunt paria plura:
quoꝝ vnū est musculi diaphragmatis qd di-
stinguit inter spiritualia aerē trahētia ⁊ nutri
tiua mēbra. Secūdū aūt est sub furcula positū
qd nasciē ex additamēto spatule qd ꝓtendiē
versus caput ⁊ continuaē coste prime a dextra
⁊ sinistra: ⁊ cū ipso vniē. Tertiū per qd diuidiē in dupla: ita
ꝙ superior pars eius collo ꝯtinuaē ⁊ mouet ipm: ⁊ inferior
mouet pectus ⁊ misceē cū musculo quē dixim⁹ ⁊ continuaē
cū costa quinta ⁊ sexta. Et q̄rtū est epar qd est infusum in lo
co spatule cōcauo cū quo cōtinuaē ⁊ per qd descendit a spō
dilib⁹ ad spatulā ⁊ fiunt ibi sicut musculus vnus ⁊ cū costis
ꝯtinuaē posteriorib⁹. Et quintū qd nasciē a sexta spondili
colli: ⁊ a prima ⁊ scda spondili pectoris ⁊ ꝯtinuaē cuȝ costis
thoracis: ⁊ isti sunt musculi pectus dilatātes. Musculoꝝ
aūt pectus ꝯstringentiū sunt q̄tuor paria. primū quidē ꝙ in
latitudine ꝯstrīgit est diaphragma qescēs. Secūdū est per
qd est sub radicib⁹ costarū superioꝝ extensum qd ꝯstringit
pectus ⁊ aggrauat: ⁊ tertiū est apud extremitates isti⁹ ad-
herens thoraci inter furculaȝ ⁊ os epiglotale qd est sub pe-
ctore ⁊ ꝯtinuaē etiā cū musculis ventris qui recte sūt: ⁊ sūt
alia duo paria que istud operiūt. Musculi vō qui simul cō
stringunt ⁊ dilatant sunt oēs qui sunt inter costas: ⁊ si quis
subtiliter ꝯsideret videbit ꝙ ꝯstringētes sunt alij a dilatan
tibus. Inueniet. n. ꝙ inter oēs duas costas sunt q̄tuor mu-
sculi: lȝ aliq dicūt tm̄ vnū iter eas esse. hoc enim quē eē vnū
dicūt ex villis trāsuersus est ꝯtext⁹: quoꝝ sunt qdā interius
operiētes. qdā aūt ꝓtensi ad partē cartilaginosam: qdā po
sterius ad durū coste sunt ꝓtensi. Scimus aūt ꝙ iterior ab
exteriori cooperiente in situ est diuersus. Similr aūt diuer
sum est ꝓtensum aūt ad cartilaginosum ⁊ ꝓtensuȝ post ad
durū coste. Si igiē villi sic in q̄tuor diuidunē: opȝ ⁊ muscu-

los totidē eſſe.oīum aūt iſtoꝝ muſculoꝝ quicūqꝫ ſuperius
ſunt poſiti ſunt dilatātes.quicūqꝫ aūt inferius ponunꝭ con/
ſtringentes ſunt.oīum aūt muſculoꝝ pectoris numerꝰ.88.
hos tñ duo alij muſculi qui a furcula ad ſpatule caput ve/
nientes ad primū eius latus ꝯtinuanꝭ ⁊ ipm̄ ſurſum leuant
⁊ adiuuant in dilatādo pectus. Muſculi aūt deſeruientes
adiutorio bracchij ſunt multi numero:⁊ tres quidem eoꝝ
venientes a pectore mouent ſpatule iuncturā ⁊ adiutoriuꝫ
inclinant ad inferiora.vnus aūt qui oriꝭ a mamilla ⁊ ꝓten
diꝭ ad antecedentē adiutorij partē qui applicāt ipm̄ adiu/
toriū ⁊ pectus:⁊ hoc motu ſequiꝭ cuꝫ ſpatula.vnus.n.qui a
ſuppremo thoracis naſciꝭ:⁊ cooperit domeſticum capitis
adiutorij applicat ipm̄ ad pectus cū parua ipulſione ⁊ mu/
ſculus duplus magnus a toto thorace exortus:⁊ cū inferio
ri parte adiutorij affixus operans cū villo qui eſt ſup adiu
toriū applicat ad pectus cum eleuatione ⁊ cū illa parte infe
rioris villi facit ipm̄ ad inferiora deſcendere:⁊ operando
cū ambobus directe applicat ipm̄ pectori.¶ Adhuc auteꝫ
duo qui naſcunꝭ a parte hilij.vnus eni illorum magnus ve
niens a capite hilij ⁊ a coſtis poſterioribus trahit adiuto/
rium ad coſtas poſteriores directe. Alter aūt ſubtilis a cu/
te hilij potius qꝫ ab oſſe exortus declinās magis ad mediū
qꝫ ꝑdictus ꝯtinuaꝭ cum chorda eius qui venit a mamilla ⁊
adiuuat operationē primoꝝ ⁊ cū hoc declinat ad poſterio/
ra:⁊ quinque alij muſculi qui naſcunꝭ ab oſſe ſpatule quo/
rum vnus quidē ortus ab oſſe ſpatule iplet villis id qd̄ eſt
inter ſpatulā ⁊ coſtā ſuperiorē ⁊ pertingit ad ſuperiorē par/
tem capitis adiutorij ſylueſtrē girās parūper ad domeſti/
cum. Alioꝝ aūt duoruꝫ eſt origo a latere ſuperiori ſpatule:
quorū vnus eſt maior alio ⁊ cōtinuaꝭ cum capite adiutorij
ex parte ſylueſtri. Alter autē eſt quaſi pars eius ⁊ penetrat
cū eo ⁊ eius perficit operationē:⁊ ꝯtinuitas eius eſt trāſuer
ſuꝫ cū in manifeſto adiutorij ⁊ declinet ad ſylueſtere. Quar
tus aūt eſt muſculus qui replet concauū ſpatule cuiꝰ chor/
da venit ad inferiores partes lateris ⁊ eius operatio eſt vt
adiutoriū poſterius moueaꝭ. Alius aūt eſt qui venit ab in/
teriori latere ſpatule:cuius chorda cōtinuaꝭ cū chorda ma
gni qd̄ ab hilio aſcendit ⁊ trahit ſuppremū capitis adiuto/
rij ad poſteriora. Alius idē qui de ſub furcula venit ⁊ a col
lo ⁊ glutit nodū adiutorij:⁊ diciꝭ hic duo capita habere:⁊
duas operationes perficere:⁊ inſuper operationem cōem.
Quidā aūt oibꝰ his duos addunt muſculos.ſ.paruū quē/
dam muſculū qui venit a mamilla ⁊ aliū qui in ſpatule iun
ctura eſt ſepultus:⁊ cum hoc diciꝭ muſculus cubiti habere
cōmunitatē. Similiter aūt cubitus ſecundus oēs hꝫ muſcu
los ſe mouētes:quoꝝ vnus quidē eſt ortꝰ ex his que ante/
cedunt adiutoriū ab inferiori latere ſpatule cōtinuaꝭ cū in/
teriori parte cubiti. Alter aūt ab adiutorij collo veniēs cuꝫ
extrinſeco cubiti cōtinuaꝭ ⁊ cū hi ambo ſm̄ rectitudinē ex/
tendunt. Cōſtringentes vͦ muſculi ſunt per aliū modum:
vnum enim par maius cubitū trahit ad interiora cum aliq̄
declinatione eius:origo eſt a margine ſpatule cartilagino/
ſo inferiori ⁊ a roſtro corui ⁊ extendiꝭ chorda neruoſa ipſiꝰ
cū parte antecedenti focilis ſuperioris:⁊ zᵐ par trahit cuꝫ
declinatione ad exteriora:eo ꝙ eius ortus eſt a manifeſto
adiutorij poſterius. Hic aūt muſculus duo carnoſa habēs
capita:quoꝝ vnū eſt in poſterioribus adiutorij:⁊ alterū in
anterioribꝰ:⁊ occultanꝭ ambo quaſi ſunt ſepulti in ſuo īceſ/
ſu donec pertingant ad interiora focilis:⁊ perueniat ad in/
ferius cum eo antē continuaꝭ qd̄ declinat ad exteriora infe
rius ⁊ etiā cōtinuaꝭ cum eo qd̄ inclinat trahēs ſuperius ad
ſuperiora:vt ſit tractio melior:⁊ cuꝫ ambo ſimul operantur
tunc extendiꝭ ſm̄ rectitudinē.facietes aūt iacere ſuppremū
bracchiū ſunt par vnū muſculoꝝ:cuius vnus eſt poſitus in
exteriori focilliū ⁊ obuiat focili ſuperiori:⁊ alterū ſubtile ꝓ/
longatū naſciꝭ a ſuperiori adiutorij parte ab eo ꝙ ſequitur
eius manifeſtū:⁊ maior pars eius vadit in focilia ⁊ ꝓtēdiꝭ
fere vſqꝫ ad raſcetā ⁊ venit ad partē occultā focilis ſuperio
ris ⁊ ꝯtinuaꝭ cū eo chorda pāniculāris. Girantes aūt brac
chium ſunt par vnuꝫ poſitū exterius cuius vnus muſculus
incipit a ſuppremo adiutorij domeſtica parte capitis adiu
torij:⁊ continuaꝭ cum ſuperiori focili ſub iunctura raſcete.
Alter aūt eſt magis curuus ipſo:⁊ eius villus ad latitudi/
nem eſt decliuis ⁊ eius extremitas eſt plus neruoſa:⁊ inci/
pit ab ipſomet ſuperiori focili:⁊ vadit ſuper extremitatem
eius ſuperiorē vſqꝫ ad raſcete iuncturaꝫ. Raſceta aūt ſicut
alia membra monetur extenſione ⁊ conſtrictione ⁊ girando
⁊ reſupinādo:⁊ hos motus faciūt muſculi qui dati ſunt ei.
De numero aūt dilatātiū ſiue extendentiū muſculoꝝ vnus
eſt qui tñ cū alio eſt ꝯtinuus ſicut duo ſunt vnus muſculus:
⁊ iſte oriꝭ a medio focilis inferioris cuius chorda cū polli/
ce heret:⁊ per eā pollex a radice:⁊ alterius origo eſt a focili
ſuperiori cuius cauda heret primo oſſium raſcete qd̄ poniꝭ
corā pollice:⁊ cū iſti duo ſimul mouenꝭ dilatāt raſcetā cum
parua giratione:⁊ cū ſecundus ſolus moueꝭ facit eā iacere
reſupinā:⁊ cū primus ſolus moueꝭ fit ꝓlongatio inter pol/
licem ⁊ indicē. Muſculus ēt qui iacet ſuper focile ſuperius
a parte ſylueſtri facit ad motū raſcete cuius ortꝰ eſt ab in/
feriori parte capitis adiutorij:ab ipſo eniꝫ ꝓcedit chorda
habēs duo capita:quoꝝ vnū heret medio pectinis manus
corā indice ⁊ digito medio. Alterius aūt chorda eſt inferiꝰ
ſuper focile ſuperius apud raſcetā ⁊ dilatat raſcetā expan/
dendo ſe cū giratione. Cōſtringentes vͦ muſculi ſunt par
vnū qd̄ eſt ſuper latus ſylueſtre bracchij quoꝝ inferior ici/
pit altius qꝫ ille ⁊ peruenit ad eundē locuꝫ. Eſt aūt cum eis
muſculus qui incipit ab inferioribus adiutorij partibus ⁊
mediat loca predictoruꝫ ⁊ hꝫ duo extrema incidentia ſe per
modum crucis:et poſtea heret loco qui eſt inter pollicem
⁊ indicem ⁊ mediū ⁊ cum illi ambo mouenꝭ ꝯſtringūt. Iſti
aūt ꝯſtringētes ⁊ primi qui ſunt dilatātes girationē faciūt
⁊ reſupinationē cū quicunqꝫ duo ex eis qui ſunt oppoſiti in
ſitu tranſuerſiue mouenꝭ. Sed ⁊ cū muſculus qui heret pe/
ctini corā auriculari:ſolus moueꝭ girat plantā. Cū aūt mu
ſculus pollicis ꝑdictus ipm̄ adiuuat plenarie:plantā ſupi/
naꝫ iacere facit. Cū aūt ille qui heret raſcete cū pollice mo/
neꝭ ſolus girat ipm̄ parūper cū muſculo aūt auriculari he/
renti efficit girationē perfectā. Digitos aūt mouentiū mu
ſculoꝝ quidā ſunt in vola manus.quidā aūt in bracchio:ſi
eni in vola oēs ꝯiuncti fuiſſent nimia fuiſſet carnoſitas eiꝰ.
Quidā aūt ipſoꝝ in raſceta ⁊ illi qui in raſceta:qꝛ elonganꝭ
a digitis chordas habēt lōgas minutas a pāniculis:q eis
ab oibus partibꝰ adueniūt chorde:ſi qdē ipſoꝝ rotūde ſūt
⁊ fortes nullatenus dilatate niſi cū ad mēbrū perueniūt:in
illo eni dilatanꝭ vt membrū circundātes bene cōprehēdāt.
Generaliter aūt oēs muſculi qui digitos dilatāt ſup brac/
chiū ſunt poſiti.qui aūt ad iferiora digitos mouent:poſiti
ſunt in digitis ipſis. De numero aūt eoꝝ qui digitos dila/
tant eſt muſculus q eſt in medio manus in ipſius bracchij
⁊ a parte ſupꝑma naſciꝭ capitis adiutorij partis iferioris:⁊
q̄tuor digitis chordas mittit:ex eis vͦ qui eos ad iferiora
inclināt:tres ſunt ꝯtinui adinuicē in parte illius eiuſdem:
quoꝝ vnus oriꝭ a parte capitis adiutorij media in ſylue/
ſtri ipſius iter duo ipſius additamēta:⁊ iſte duas chordas
annulari ⁊ auriculari trāſmittit.vnus aūt ex eiſdeꝫ muſcu/
lis oriꝭ ex duobus additamentis adiutorij interius apud
imaginem focilis inferioris:⁊ duas trāſmittit chordas me
dio ⁊ indici. Tertius aūt qui remanſit oriꝭ a ſuppremo fo/
cili ſuperiori ⁊ chordā pollici mandat apud hāc iuncturam
eſt muſculus qui eſt vnus muſculoꝝ duoꝝ inter muſculos
motus raſcete nominatoꝝ:⁊ oriꝭ a loco medio focilis infe
rioris:cuius chorda pollicē ab indice ꝓlongat. Cōſtringē/
tium aūt qdā ſunt qui ꝯſiſtunt ſup bracchiū. Quidā autem
ſuper volā:⁊ illi qdē qui ſunt ſuper bracchiū tres ſunt mu/
ſculi quoꝝ vnus ſm̄ ordinē in medio ſuper aliū eſt poſitus:
ex qbus nobilior eſt qui īferius eſt adherēs oſſi focilis in/
ferioris. Nobilior eni eſt ipſius operatio:⁊ iō oportuit ipm̄
eſſe magis cuſtoditū. Eſt aūt origo iſtius a medio capitis
adiutorij ex parte ſylueſtri ad inferiora verſus deinde pe/
netrādo dilataꝭ chorda eius:⁊ diuidiꝭ in qnque chordas:
quarum queqꝫ ad interiora digiti peruenit.illa aūt que ad
quatuor peruenit quelibet iunctura digiti primā ꝯſtringit:
⁊ tertiam. Primaꝫ quidem ideo qꝛ annectiꝭ ei ligando qd̄
eſt ſuper eam. Tertiam aūt ideo qꝛ caput eius heret ei.que
aūt ad pollicē vadit cōſtringit ⁊ ſecundā iuncturam ipſius
cum eis enim ambabus cōtinuaꝭ:⁊ ſecundus qui eſt ſuper
hunc muſculum eſt minor iſto ⁊ incipit a capite adiutorij ⁊
tangit focile ⁊ diuidit terminum cōmunem inter latus do/
meſticū ⁊ ſylueſtre qui eſt ſuperior ſupꝑficies focilis ſuperi/

oris ⁊ cũ peruenit ad pollicẽ declinat parũ interius ⁊ iunctu
ris medijs q̄tuor digitoꝝ mittit chordas vt eas ꝯstringũt.
Ad pollicẽ v̓o nõ ꝑuenit nisi ramus paruus qui etiã non est
ex chorda eius: sed venit ab alio loco: ⁊ primo quidem ori-
go est post principiũ qd̓ diximus a capite. vz. superioris fo-
cilis ⁊ inferioris. secũdi autem origo est a capite focilis in-
ferioris. Sic autem fit vt pollex nõ habeat nisi vnũ muscu
lum cõstringentẽ: sed quatuor alij digiti duobus ꝯstringũ-
tur. Nobilior eni operatio quã habent q̄tuor digiti est con-
stringere. pollicis aũt operatio nobilior est vt dilatet̃ ⁊ elon
get̃ ab indice. Tertius aũt musculus nõ est ad ꝯstringẽdũ:
sed eius chorda in volã interius penetrat ⁊ dilatat̃ sup eaz
ad hoc vt sentiendi prestet auxiliũ: ⁊ piloꝝ in ea prohibeat
generationẽ: ⁊ ad sustentãdũ illud qd̓ est in plante manus
interioribus: ⁊ vt fortis sit ad suas peragẽdũ operatiões:
hi igit̃ sunt qui super rascetam existunt. Musculi aũt qui
sunt in vola que est planta manus sunt. 18. in duabus acie-
bus ordinant̃ sibiinuicẽ suppositi: vna qdẽ acies est ad infe
riora interius tendens: ⁊ altera supra cutẽ exteriorẽ. Septẽ
v̓o sunt in acie inferiore: quoꝝ quique inclinãt digitos ad
superiora: ⁊ ille qui ex eis delegatus est pollici orit̃ a princi-
pio ossis rascete. Sextus aũt est curtus ⁊ latus nullũ habẽs
transuersum: ⁊ caput eius pendet ortum a pectine manus ⁊
pertingit in rectitudinẽ medij digiti ⁊ chorda eius cũ pol-
lice heret ⁊ inclinat eũ ad iferiora. Septimus aũt est apud
auricularẽ: incipiens ab osse pectinis qd̓ est in directo eius
⁊ inclinat eundẽ digitũ ad inferiora. Nullus aũt hoꝝ septẽ
musculoꝝ est ad cõstringendũ: sed quinque sunt ad eleuan
dum ⁊ duo ad flectendũ inferius. Illi v̓o qui sunt in acie su
periori sub musculo qui expandit̃ sup plantã manus quem
solus Gal. cognouit musculi. 11. sunt: ex qbus. 8. sunt quoꝝ
quinque duo cũ prima iunctura q̄tuor digitoꝝ continuant̃
vnus scz super aliũ vt eam cõstringat: sed semper inferior
duoꝝ constringit cũ depressione ⁊ reflexione. superior enim
stringit aliquãtulum eleuando ⁊ ascendendo ad superiora
parũper. cuz aũt coniunctim operant̃ dirigunt̃. tres autem
pollici sunt ꝓprij quorũ vnus cõstringit primam iuncturaz
⁊ duo secundã. Dilatantes autẽ quique digitos sunt quin-
que: ⁊ de reflexionibus exceptis pollici ⁊ auriculari vnicui-
q̄ digitorum isunt quatuor: de his v̓o que ad superiora in-
clinant̃ vnicuiq̄ digitorum adest vnus.

Cap. 16m. Et est digressio declarãs motũ musculoꝝ dorsi vẽ
tris testiculoꝝ vesice ⁊ alioꝝ vsq̄ ad corã membroꝝ.

MUsculoꝝ aũt dorsi alij sunt qui flectũt ipm ad
posteriora: ⁊ alij qui curuãt ad anteriora. Ex
duob⁹ eni istis oẽs alij mot⁹ dorsi oriunt̃: ad po
steriora v̓o reflexiones sũt qui ꝓprie dorsi mu
sculi vocant̃: ⁊ sunt duo de qb⁹ opinio est anti-
quorũ q̓ vterq̄ cõponat̃ ex. 23. eo q̓ cuiq̄ eorũ
ab vnaquaq̄ spõdili musculus aduenit ab vnaq̄q̄ nã spon
dili aduenit ei villus transuersus nisi a ꝓpria: ⁊ illi quidez
musculi cũ equaliter tendunt̃ stat dorsum: ⁊ cũ supfiue ten-
dunt̃ declinat ad posterius: ⁊ cũ illi qui in vno existunt late
re mouet̃ dorsuz ad os inclinat̃. Musculi aũt curuãtes sũt
par desuper positũ: qr sunt ex eis qui caput ⁊ collũ qui a duo
bus meri veniunt laterib⁹: quoꝝ extremitates iferiores cũ
quinque spondilibus pectoris superioribus continuant̃ in
qbusdã hominib⁹. Sed in pluribus sunt q̄tuor ⁊ eoꝝ supe-
riores extremitates ꝑueniunt ad caput ⁊ collũ: ⁊ par q̓ sub
ipso positũ qd̓ vocat̃ a qbusdã retiale: ⁊ hec ambo a decima
⁊ vndecima incipiunt ⁊ ad inferiora descendunt ⁊ plerunq̄
curuant flectendo: ⁊ medio quidem horũ musculoꝝ in suis
motibus sufficit inuentio qui in curuatione ⁊ inclinatione
duarũ extremitatũ sequit̃ motus a dextra ⁊ sinistra. Mu-
sculi v̓o vẽtris sunt octo: quoꝝ oium est cõmunis vtilitas:
stercus. vz. ⁊ vrinã exprimere ⁊ ea que in matricib⁹ sunt cõ-
clusa. Adhuc aũt diaphragma sustinere ⁊ interiora cale-
facere ⁊ operire: ⁊ plures alie vtilitates sunt musculoꝝ ven
tris. Ex octo aũt musculis vnũ quidẽ par est rectũ qd̓ dire
cte descendit ab epiglotali cartilagine cuius villus ꝭm lon
gitudinẽ extendit̃ vsq̄ ad femur ⁊ eius extrema coraz ipso
expãdunt̃: ⁊ huius paris substãtia est carnosa tota a princi-
pio vsq̄ in finẽ. Duo v̓o alij musculi sunt secãtes istos in la
titudine: quoꝝ locus est sub pãniculo qui sup totũ expãdit̃

Musculi ven
tris sũt octo.

ventrẽ: ⁊ sub duob⁹ in longitudine ꝓtensis: ⁊ sectio quidem
hoꝝ duoꝝ partiũ quã faciunt villi eorũ ꝭm angulos rectos
duo: ita sunt paria que vadunt per transuersuz quoꝝ vter-
q̄ est a latere dextro ⁊ a sinistro vnus in vno ⁊ alter in alte-
ro: ⁊ vtrũq̄ par eoꝝ ex duobus musculis sese ad modũ cru-
cis ad rectos angulos secantib⁹ a cartilaginibus costarum
factaꝝ que dicũt nõ cõplete ab extremitate vsq̄ ad femur:
⁊ ab hoc loco vsq̄ ad epiglotale pertingentia: ⁊ duoꝝ qdez
parium extremitates sibi a dextra ⁊ sinistra obuiant apud
femur: ⁊ alioꝝ duoꝝ extremitates apud epiglotale etiã ob-
uiant sibi: ⁊ extremitates ipsoꝝ sunt posite super carnosas
partes ab vtraq̄ parte musculoꝝ latitudinaliũ: ⁊ h̓ quidez
duo paria semper carnosa incedunt: donec tangant rectos
musculos cum chordis in latitudinalibus que simulant̃ pã
niculis. Testiculi autẽ viroꝝ musculos hñt q̄tuor vt te-
sticulos custodiãt ⁊ eos eleuent ne laxent̃. Quilibet eni testi
culus par vnũ habet sibi ꝓpriũ. Mulierũ eni testiculis suf
ficit par vnũ: ita q̓ vterq̄ vnũ habeat musculũ: earũ eni te
sticuli nõ sunt suspensi neq̄ sunt in exteriorib⁹ sicut testicu-
li virorum. Super os aũt vesice vnus existit musculus qui
ipsam circundat cuius villus dilatat̃ super os eius ⁊ ipsius
auxiliũ est vrinã retinere: ⁊ cũ voluntas est mingendi: tunc
laxat̃ eius constrictio: ⁊ tunc ventris musculi vesicã vrgent
⁊ expulsiua virtute vrinã eijciũt. Musculoꝝ aũt virge duo
sunt paria: duo qdẽ vnius paris in duob⁹ virge lateribus
sunt extensi: qui cũ tendunt̃ foramen dilatant: ⁊ tũc sperma
in ipsaz faciliter currit. Aliud aũt par a femoris osse orit̃: ⁊
cũ radice virge per transuersionẽ ꝯiungit̃ ⁊ cum rectificant̃
tendunt: ⁊ tunc instrumentũ ꝭm rectitudinez eleuat̃: ⁊ cum
cõstringunt̃ reducunt ipsum ad posteriora. Si aũt sine alio
tenditur ad ipsius partẽ declinabit. Ficteris aũt muscu-
li sunt quatuor: vnus quidẽ ipsius os comitat̃ ⁊ cum leuis
carne vehementer miscet̃ que permixtioni labioruz ipsius
musculi similis est valde: ⁊ iste est qui ꝯstringit ⁊ sua expres
sione excutit stercoris reliquias. Alius autez est qui magis
inferius positus est cuius statio est ꝭm cõparationẽ capitis
hominis: ⁊ putat̃ duo habere extrema: cui⁹ extremũ cũ ra-
dice virge pro certo ꝯtinuat̃: ⁊ aliud per qd̓ super hos oẽs
trãsuersum existit cui⁹ auxiliũ est longaonẽ sursuz eleuare:
nec accidit longaonis egressio nisi ꝑ ipsius laxationẽ.

Cap. 17m. Et est digressio declarãs anathomiã musculoꝝ
que rigil vocant̃ siue instrumenta ambulandi.

EX musculis autẽ coxe maior ⁊ nobilior est qui
eam extẽdit: deinde qui ꝯstringit. Isti eni duo
motus nobiliores sunt in operationibus suis
extensio tñ nobilior ꝯstrictione: nõ eni stat̃ nisi
cũ aliqua extensione: tertio sunt qui elongant:
⁊ quarto qui appropinquare faciunt: ⁊ quinto
⁊ vltimo qui incuruant. Ex musculis aũt extendentibus
est vnus qui est maior oib⁹ musculis corporis: ⁊ ille qui co-
operit os femoris ⁊ anchã ⁊ sup totã coxã: voluit̃ ab inte-
rioribus ⁊ exteriorib⁹ vsq̄ ad poplitẽ: cui⁹ villi diuersa hñt
principia: ⁊ iõ sue opationes sunt diuersarũ specierũ: vnus
nanq̄ ex villis ex inferiori parte ossis femoris nascit̃ ⁊ de-
clinando ad domesticũ dilatat̃. Alius aũt parũ orit̃ altius
illo: ⁊ hoc coxã ad superiora eleuat. Tertius aũt multo al-
tius ab isto orit̃: ⁊ hic coxã ad superiora cũ declinatione ad
domesticuz eleuat. Quartus aũt est cuius origo est ab osse
anche qui dilatat coxam ꝭm rectitudinez ex suis musculis.
etiam est musculus qui totam cooperit anche iuncturam.
posterius tria habens capita ⁊ duo extrema ⁊ capita quidẽ
ab hilio: ⁊ ancha ⁊ femore nascuntur quorum duo sunt car
nosa ⁊ vnum est panniculare. Duo autem extrema conti-
nuantur cum posteriori parte capitis coxe: ⁊ cuz vnum tra-
hit extremum dilatatur coxa ad ipsum cum declinatione.
Si autem ambo trahunt ꝭm rectitudinem dilatabitur co-
xa. Adhuc autez ex musculis coxe est ille qui a tota ossis
hilij oritur superficie: ⁊ ꝯtinuat̃ cuz suppremo maioris ad-
ditamenti ⁊ vocatur cartametra maior ⁊ par quod ad inte
riora extenditur ⁊ cum declinatione ad domesticum dilata
tur: ⁊ est alius talis qualis est iste qui in primis cum infima
parte additamenti minoris continuat̃. Deinde extendit̃
descendens ⁊ operatur operatione prioris: nisi q̓ facit par-
uam dilatationẽ ⁊ multã declinationẽ. origo aũt eius est ab

infima parte ossis hilij. Ex eisdē core musculis est quidaꝫ qui ab infimo ossis orit̃ ad posteriora declinans ⁊ dilatans eā facit parūper ad posteriora declinare. Ex eis vō musculis qui stringunt corā siue iuncturaꝫ core est vnus qui cum parua declinatione stringit ad domesticuꝫ: ⁊ hoc est rectus musculus qui a duabꝰ descendit originibus: quarū vna est cū fine lumboꝝ ⁊ altera heret ossi hilij: ⁊ sunt illi qui ꝯtinuātur cū minori additamēto domestico: ex his aūt est musculus qui ab osse femoris nascit̃ ⁊ cū infimo additamēto minori ꝯtinuat̃. ¶ Adhuc aūt ex eisdē est musculus q ad duo latera core transuerse extensus cōtinuat̃ qui est sicut pars maioris musculi quartꝰ ēt ex his qui orit̃ a re ꝑparata que stat post os hilij qui ēt crus cōtrahit colligendo corā. Musculi aūt qui ad interiora coram iam quidā nominati sunt vbi dilatationis ⁊ constrictionis musculi sunt recitati. Specialem aūt hic mouendi spēs habet musculū qui nascit̃ ab osse femoris: ⁊ ideo fit longus vt ad pollicē perueniat. Declinare autem ad anterius faciētes sunt duo musculi: quorum vnus venit ab osse lato. Cicurie autem facientes sunt similiter duo quoꝝ vnus a syluestri venit osse femoris ⁊ alter ab ipsius orit̃ domestico: ⁊ cū sibi obuiant trāsuersant̃ ⁊ fiunt carnosi in loco profundo circa posterius additamenti maioris: ⁊ quicūqꝫ solus trahit torquet ad se corā cū parua dilatatione. tres aūt sunt musculi iuncturā poplitis mouētes qui sunt in anterioribus core positi: ⁊ eorūꝫ operatio est dilatare: ⁊ vnus eoꝝ sicut sit duplus duo habēs capita quorum vnū ab additamento incipit maiore ⁊ alteruꝫ ab anteriore core: ⁊ duo habet extrema quoꝝ vnū est carnosum cōtinuatū cū osse patelle anche anteqꝫ habeat chordā. Alterū aūt est pānicularē cōtinuatū cū domestico duarū extremitatū core. Allioꝝ vō duoꝝ musculoꝝ vnus est ille quē inter coxam constringentes nominauimus qui a separante qđ est in osse hilij nascit̃. Alter autē ab additamento qđ est in osse hilij exorit̃ ⁊ quibus ibi cōtinuant̃ ⁊ vniunt̃: ⁊ generatur ex eis chorda vna que dilatat̃ ⁊ circundat os scie: ⁊ ipsam cuꝫ alia que sub ipso est ꝯfirmat: deinde ꝯtinuat̃ cū capite cruris ⁊ dilatat poplitem ⁊ extendit̃ crus: dilatatio vō iuncture poplitis vnū habet musculū qui ab obuiatione ossis femoris nascit̃ ⁊ incedendo descendit in latus core domesticū ꝯm transuersionē. Deinde cū parte venosa supreme partis cruris cōtinuat̃: ⁊ crus declinans ad domesticū dilatat. habet etiā vt quidā dicunt musculū aliū isti oppositū in parte syluestri qui incipit ab osse anche ⁊ ꝯm trāsuersionē tendit in latus syluestre ad locū venosum proueniens: ⁊ dicunt nullū esse musculū maioris trāsuersionis: ⁊ cū declinatione ad syluestre dilatat: ⁊ cū ambo dilatant erit dilatatio recta: musculi vō crus cōtrahentes primo quidē initiant̃ ab vno qui est angustus ⁊ lōgus ⁊ orit̃ ab osse hilij: ⁊ dilatatus ingredit̃ circa femur: ⁊ postea ꝯm trāsuersionē penetrat ad interiora duarū extremitatū poplitis: ⁊ postea exterius egrediens vadit ad eminentiā venosam que est in loco poplitis ⁊ illi vnit̃: ⁊ ipse est quo crus trahit̃ ad inferiora declinans cū pede ad partē inguinis. Et tres alij sunt musculi: domesticus. vꝫ. ⁊ syluestris ⁊ medius trahunt cū declinatione ad syluestre ⁊ syluestris trahit cū declinatione ad domesticuꝫ. Domesticus aūt orit̃ a basi ossis anche incedens transuerse ad posteriora core perueniens ad locū cruris venosuꝫ in parte domestica ⁊ vnit̃ cuꝫ quodā qui aliqđ viridis videt̃ hēre coloris. Allioꝝ aūt duoꝝ est origo a base ossis anche: ſꝫ declinant ad locū venosum ⁊ cōtinuant̃ cū illo iunctura: poplitis est musculus sicut inflexuositate poplitis sepultꝰ qui eandē habet operationē cū medio duoꝝ musculoꝝ. Quidā aūt dixerunt ꝙ pars eminens musculi dilatantis dupli qui orit̃ a separante est qui poplitem accidentaliter cōstringit: ⁊ hoc fit quādo anche viridē tenere dicit̃: per chordaꝫ que egredit̃ ex ipso ⁊ cū ea id qđ sequit̃ ipsam cōtinuat̃. Ex multis aūt pedis iuncturā mouentibus quidam sunt eleuātes ⁊ quidam declinantes. Eleuantium aūt vnus est magnus qui ponit̃ in cāne domestico antecedente: ⁊ ille cum ad exteriora egreditur supra crus inclinat̃ ⁊ ad partem pollicis vadens continuatur cum eo ꝙ radici pollicis est propinquuꝫ: ⁊ eleuat pedem ad superiorem. Alter autem oritur a parte syluestris capitis que cum eo qđ est iuxta radicem minimi digiti continuatur ⁊ pedem leuat ad superiora: ⁊ tunc maxime quando cum eo cōuenit primus musculus ꝯm equalitatem ⁊ rectitudinem operans. Facientium autem descēdere pedem est vnū par cuius origo est a capite core qđ postea descendit: ⁊ cruris ventrē carne replet: ⁊ ex eis chorda nascit̃: que est de numero maioꝝ chordaꝝ: ⁊ ipsa est chorda nerui que cū osse calcanei in posteriori pedis continuatur ⁊ trahit pedem ad posteriora transuerse: ⁊ est causa forte fixionis pedis super terram. hunc autem musculus quidam adiuuat: qꝛ orit̃ a parte syluestri a talo: cuius color est melāgineus ⁊ descendit absqꝫ chorda caro manens ⁊ ꝯtinuat̃ cum calcaneo sub continuitate quā ante diximus ⁊ cuꝫ musculis his aut chordis ipsoruꝫ nocumentū accidit pes claudicat. Est autē ⁊ alius musculus ex quo due nascunt̃ chorde: quarum vna pedem constringit ⁊ altera dilatat pollicē. Iste autem a capite canne in parte domestica orit̃ vbi pars illa obuiat syluestri ⁊ descendit inter eas ⁊ in duas diuidit̃ chordas: quarū vna sub rasceta in anteriori parte pollicis continuat̃ cum qua etiā chorda pedis tangit concauū: ⁊ altera est chorda que ex parte ipsius generata musculi prime chorde pertransit originem: ⁊ postea mandat chordam ossi pollicis ⁊ ipsum dilatat cum transuersione ad domesticuꝫ. Alius etiam a capite core syluestri parte oritur musculus ⁊ cum vno duorum musculorum ad poplitē pertinentium cōtinuatur: ⁊ deinde ab eo separatur cum vadit per ventrem cruris ⁊ ex ipso oritur chorda que peruenit ad inferiora pedis: ⁊ sub eo toto dilatatur sicut musculus qui super plante occultum dilatat̃: propter auxilium simile quale est auxiliū musculi. Ex musculis vō pedis digitos mouentibus constringentes quideꝫ musculi sunt multi: ex quibus est vnus qui orit̃ a capite cāne in parte syluestri ⁊ extensus super ipsam descendit ⁊ chordam ex se emittit que in duas diuiditur que constringunt ⁊ medium digitum ⁊ medicuꝫ. Alius autem isto minor cuius ortus est ab extremo cruris: cuius chorda etiā in duas diuidit̃ chordas que constringunt indicem ⁊ minimum. Diuiditur autem ab vtraqꝫ istarum chordarum chorda que continuatur cum ea que diuiditur a reliqua ⁊ fiunt chorda vna perueniens ad pollicē ⁊ ipm constringens. Tertia autē chorda quā ante nominauimus que est a syluestri duarum extremitatum que in cāne domestica parte existunt: ⁊ inter duas descendit cānas etiam ex se partem transmittit ad pedem constringendum ⁊ insuper autem partem mittit ad primum os pollicis. horum auteꝫ musculorum qui digitos mouent situs est supra crus posterius. Illi vō quorum situs est supra pedis plantam decem sunt musculi in his decepti sunt quidaꝫ ⁊ illi continuantur cum quinque digitis: ita ꝙ cum vnoquoqꝫ sunt duo lacerti: vnus ad dextram ⁊ alter ad sinistram ⁊ mouent vt ꝯstringant ꝯm rectitudinem quando simul mouent ⁊ vt declinēt quando vnus mouerit. Ex his autem adhuc qui mouent sunt super rascetam quorum vnus cuilibet digito est delegatus: ⁊ duo insuper qui proprij sunt ad constringendū pollicem ⁊ minimum. hij autem musculi adeo sunt permixti ꝙ cum vni accidit nocumentum euenit ꝙ reliquorum operatio ex compassione debilitetur etiā in proprijs operationibus eorum. gerunt enim vices illius aliquo modo etiam in propria istius operatione: ⁊ hac de causa difficile est homini vnum digitorum pedis sui constringere absqꝫ alijs. Ex alijs autem musculis pedis quinque sunt supra pedeꝫ positi qui pedem ad syluestrē partē faciunt declinare vt qui que alij sub eis positi: quorū vnusquisqꝫ trahit digitū ad id qđ sequit̃ ipm ad partem domesticam cū motu: ⁊ isti quinque sunt cum duobus qui pollici ⁊ minimo sunt proprij. 7. ꝯm similitudinem illorum. 7. qui sunt in planta pedis. Oēs igitur corporis musculi qui numerati sunt si subtiliter computant̃ sunt quingenti ⁊. 29. qꝛ vnus quingentenus numeratur ⁊ vndetricenus.

Quot sūt musculi supra plā tam pedis situati.

Quot sūt musculi i vniuerso corpe hoīs.

¶ Cap. 18^m. Et est digressio declarans neruorum vtilitateꝫ in cōmuni ⁊ anathomiā neruoꝝ a cerebro descendentium.

Quia vō oīs musculi perfectio est ex neruis opꝫ nos loqui de anathomia neruoꝝ: ſꝫ in cōmuni opꝫ nos quedā ꝑmittere de ipsis. ¶ Dicamus igit̃ ꝙ neruus est substātia viscosa a cerebro directa per corpus vt per ipm sensum ⁊ motū largiat̃ corpori. Prima. n. vtilitas nerui que sub-

Quid est neruus.

stantialis est ei: est vt in ipso mediāte sicut organū mediat
totū corp⁹ vt virtutē sentiēdi ⁊ mouendi accipiat: per acci-
dens aūt est vt diximus vt caro corroboreꝛ inuoluta in re-
tiaculis ⁊ panniculis neruoꝝ: aliter.n.citius effluεret: ⁊ ois
virtus aie in ipsa mutaret: ⁊ ꝓpria destituereꝛ operatione.
Specialiter aūt hoc necessariū quibusdā est mēbris sensuz
nō habētibus sicut est epar. Si.n.ad illos nerui nō descen-
derent nō haberēt neruosos pāniculos qbus inuolnereꝛ
debiles eoꝝ sube: ⁊ cū sine sensu nō sentirēt nocumēta que
accidunt eis ex apostematibus ⁊ inflationibus eoꝝ: ⁊ tunc
non adhibito remedio periret aial. Nunc aūt apostema le-
dit pāniculū ⁊ inflatio extēdit eum: ⁊ per ipm percipiꝛ nocu
mentū. Sciendū aūt neruos absq; dubio a cerebro diuidi.
oēs eniz perueniunt ſm suas origines ad pellem que cere-
bruz circundat ⁊ diuiduꝛ in ipsam suis diuisionib⁹: iferi⁹
tū ortus oium est a corde per substantiam neruosam que a
corde venit ad cerebrū ex qua panniculi cerebri generātur
ſm Aristo. traditionē. Sed tū ꝙ cerebrū est principiū diui-
sionis neruoꝝ duobus modis fit: quorūdā.n.principiuz est
ipsa substātia cerebri: ⁊ quorūdā est principiū mediāte nu-
cha: que a capite per spondiles descendit: ⁊ est vicarius ce-
rebri per totā corporis longitudinez: ab ipso.n.cerebro non
oriunꝛ nerui: nisi qui in parte capitis ⁊ faciei descendunt ⁊
in viscera illis sensum ⁊ motum tribuentia. oēs aūt alij qui
toti corpori alibi tribuunt sensum ⁊ motuz oriunꝛ a vicario
cerebri hoc est a nucha. Sed qꝛ nerui a cerebro descenden-
tes in viscera multū a sui elonganꝛ principio ⁊ est eorū vti-
litas ſm vite potentiā in sensum ⁊ motuz ministrando per
maxima sollicita est natura pro eis ⁊ texit os musculis du-
ris ⁊ pāniculis in diuersis locis. precipue aūt apud epiglo-
tim ⁊ costas in pectore. ¶ Amplius aūt nerui sensum mini-
strantes melius ministrando iuuanꝛ mollitie. Mollities
aūt melius conseruaꝛ quo fuerit principio molli ꝓpinqua.
via aūt recta breuior est omnibus alijs vt dicit Plato. Li-
neam rectā diffiniens ꝙ ipsa breuissima est linearum inter
duo puncta: ideo factū est vt rectiori via descendant nerui
sensitiui ꝗ motiui. Ad motum enim iuuat aliqua duritia
que confortaꝛ in neruo per elongationez a principio molli:
⁊ ideo per curuaturas maiores ⁊ circuitus descendūt tam
motiui ꝗ sensitiui. Adiuuanꝛ aūt ad hoc iste due spēs ner-
uoꝝ a suis ortibus qm̄ sensitiui magis oriunꝛ ab anteriori
parte cerebri que est humidior ⁊ mollior. motiui autez ma-
gis oriūtur a posteriori eius parte que est spissior ⁊ durior.
A cerebro quidem .7. paria oriunꝛ neruoꝝ quorum oiuz
primum est qd̄ ab anteriori parte cerebri oritur in loco vbi
extremitas cerebri tendit os nasi qd̄ per multa foramina
que sunt versus conum nasi pertingentia vocaꝛ colatoriū:
⁊ ibi extremū cerebri duabus papulis mamillarū est simile
in quibus est virtus odoratiua. In fundo.n.illius ventri-
culi duarū istarū papillarū oriꝛ par p̄dictuz. statim aūt post
ortū suū ille neruus qui oriꝛ a parte dextra reflectiꝛ versus
sinistrā: ⁊ ecōtra ille qui oriꝛ a sinistra reflectiꝛ ad dextram
donec in crucis modū sibi in medio obuiant: ⁊ se ibi secant
ita ꝙ anguli nō sunt recti: sed potius triangulus cuius ba-
sis est in fronte: in sectione hꝫ anguluz acutū ⁊ illi oppositus
est similr̄ acutus: ⁊ alia duo latera capitis respicientia sunt
expansi. Sectio aūt hec sic perficitur ꝙ cōcaua neruoꝝ in
puncto sectionis: vnum concauuz efficiunt: qꝛ aliter nō ꝑ-
uenirent illius sectionis in homine. a puncto aūt sectionis
idem neruus qui oritur ex dextro ventriculo cerebri redit
versus dextrum: ⁊ alius qui oritur ex sinistro redit ad sini-
strum: ⁊ extrema eoꝝ per orbitas oculoꝝ per recta tātū am
pliantur ꝙ in se capiunt oculoꝝ pupillas sicut diximus in
antehabitis ⁊ sunt isti nerui concaui: ꝓpter hoc vt spiritus
visiuus ⁊ forme vise decurrant in ipsis ⁊ vocantur in greco
nerui optici: qd̄ latine sonat visiui. ¶ Sectionis autē quaz
faciunt triplex est vtilitas: vna quidem naturalis: vt spiri-
tus vtriusq; mixtus alteri iuuet eum ⁊ inundet ad alteruz:
⁊ ex hoc contingit ꝙ vno oculo clauso per aliquam occasio-
nem alter oculus acquirit spiritū ipsius ⁊ confortatur in vi
su: ⁊ ampliatur foramen vuee in ipso. Scd̄a aūt vtilitas est
in directione visus. nisi enim ambo nerui formas acceptas
ad vnum referrent terminum visionis accideret ꝙ semper
vna res due viderentur sicut quādo quis exprimit oculum

Nō qūo epar sentiat ⁊ consimilia.

Diuisio neruoꝝ est i cerebro sꝫ eoꝝ origo est i corde ſm Aristo.

Nō dr̄iaz iter neruos sensitiuos ⁊ motiuos.

Nō triplicem vtilitatē sectionis neruoꝝ obticorum.

supponendo digitū: videꝛ vnū duo eo ꝙ tunc extra cōmunē
neruoꝝ sectionē forma in angulo stat nerui qd̄ fecit cōpres-
sio. Tertia vtilitas est ꝙ vterq; portet ⁊ fulciat ⁊ cōfortet al
terū vt sint magis ex hoc cōfirmati: ⁊ istud qd̄ primum par
neruoꝝ est sensitiuū: 2ᵐ vō par oriꝛ parūper posterius isto
a cerebri parte anteriori: sed statim ab ipso diuertit ad syl-
uestre capitis ⁊ descendit per orbitam oculi ⁊ diffundiꝛ in
musculis oculi. Est aūt istud par valde grossuz: ⁊ hoc ideo
facit natura: qꝛ adiutoriū extra nō hꝫ ⁊ principio est propin
quū: ⁊ ideo molle ⁊ vt per quātitatem restaurum acciperet
esset vtile. Est eni hic par de numero neruoꝝ motiuoꝝ.
Tertium aūt par oriꝛ a termino cōmuni prime ptis ⁊ poste
rioris partis cerebri iuxta basim siue fundū eius ⁊ in egres-
su suo cū quarto pari qd̄ postea referemus aliquātulū per-
misceꝛ: ⁊ postea separaꝛ ab ipso: ⁊ in quatuor ramos diuidi
tur: vnus quoꝝ ingreditur iuxta ingressuz vene que vocaꝛ
subethye de qua inferius tractabimus: ⁊ descēdēdo super
ceruicē vadit ad diaphragma ⁊ pertrāsiens ipm diuiditur
in visceribus que sunt sub diaphragmate. Scd̄s aūt ram⁹
egrediꝛ per foramē tēporis: ⁊ in illo egressu ꝯtinuaꝛ cū ner
uo quodā qui a quinto pari diuidiꝛ de quo inferius narra
bimus. Ramus aūt tertius ascendit in foramen orbite a
quo secundus par egrediꝛ eo ꝙ ipse dirigatur que in ante-
rioribus partibus faciei sunt posita. Nō.n.fuit possibile ꝙ
penetraret via primi paris: qꝛ hoc est cōcauū ⁊ ventrē ha-
bens ⁊ faceret ei coangustationē: ⁊ hoc esset damnosum cū
p̄mū par nobilius sit isto. Hec aūt pars siue ramus in tres
diuidiꝛ sectiones cū separaꝛ ab orbita oculi: quarū vna ad
partē lachrymalis declinat: ⁊ vadit ad musculū tēpoꝝ ⁊ ma
sticatiuū ⁊ supcilij ⁊ frontis ⁊ palpebre. Sectio aūt secūda
perforamen vadit qd̄ tactum est apud oculos: ⁊ abinde ad
nasi tendit interiorē superficiem ⁊ spargiꝛ in tunica que ex-
pansa est in interioribus nasi. Sectio aūt tertia est pars nō
parua ⁊ descendit in cōcauū barbati que est in osse maxille
facta: ⁊ ramificaꝛ in duos ramos: quorum vnus vadit ad
interiora cōcauioris ⁊ spargiꝛ in dētibus. Sed illud qd̄ in-
de dentibus partiū visui est manifestuz. Qd̄ vō ex eo alijs
membris distribuiꝛ occultaꝛ visui ⁊ spargiꝛ etiā in gingiua
superiori. Alter aūt ramus spargiꝛ in eoꝝ membroꝝ supfi-
ciebus: que sunt ibi sicut cutis maxille ⁊ extremitas nasi ⁊
labij superioris: ⁊ hec sunt partes partis tertie diuisionis
supradicte. Quart⁹ vō ramus tertie partis vadit penetrās
a foramine suo qd̄ est in mandibula superiore pertingens
ad linguā ⁊ in ei⁹ manifesta diuidiꝛ tunica: ⁊ tribuit ei sen-
sum gustus qui est lingue ꝓprius: ⁊ ille qui remanet in the
cis dentium inferioꝝ ⁊ in ipsoꝝ gingiuis: ⁊ in labio etiā in-
feriore. Sed pars que ad linguam peruenit subtilior est ꝗ
neruus oculi: qm̄ istius duritiē ⁊ illius mollitiē temperant
grossities istius ⁊ subtilitas illius. Quarti vō paris neruo-
rum .7. pariū: origo est statim post tertiū. Sed magis decli-
nat ad basim cerebri: ⁊ cū tertio sicut supradixim⁹ misceꝛ: ⁊
deinde ab eo separatim vadit ad palatū ⁊ dat ei sensum: ⁊
hoc qdem est paruū: plus tū durū existens ꝗ tertiuz: ⁊ hoc
nō est qꝛ palatū ⁊ palati pāniculus est durior ligua ⁊ lingue
pāniculo: sed vtriusq; paris quinti cū duob⁹ nasciꝛ medijs
ſm formā dupli: ꝓpter qd̄ multi dixerunt ꝙ vtrūq; ipsoꝝ
est par vnū cuius qdem origo est a duob⁹ cerebri laterib⁹: ⁊
⁊ pars qdem prima vtriusq; paris vadit ad pāniculuz qui
dilatatus est in interioribus auditus: ⁊ in eo diuiditur to-
tus: ⁊ huius quidē diuisionis origo pro certo a cerebri po-
steriori parte ⁊ per ipsum est audiendi sensus. Secūda aūt
diuisio est maior prima ⁊ ipsa egrediꝛ a foramine quo per-
foratū est os petrosum: ⁊ ipse idem diuisionis secunde ner
uus est qui vocaꝛ monochus ⁊ cecus: eo ꝙ multum torque
tur: ⁊ eius vie in multis incedunt obliquationibus: hoc eni
conueniens fuit vt tanto magis a principio elōgaretur: vt
longinquior esset a principio anteq; egrederetur. Cum aūt
egreditur cum tertij paris neruis misceꝛ quorum plurimi
ad maxillam ⁊ ad latum vadunt musculum: ⁊ qd̄ remanet
ad musculos protenditur temporum. Gustus aūt in quar
to neruo fuit creatus ⁊ auditus in quinto: quoniam instru
mento auditus fuit necessarium: vt esset discoopertum ne
clauderetur via aeris qui pertingere debet ad ipsum orga
num gustus necessarium fuit vt est protectū ⁊ clausuris ca-

uernarum

uernarum circūdatum propter fontem salinalez: ⁊ ideo cō-
uenienter nerui auditus facti sunt duri: ⁊ ideo ortus eoꝝ
postremo cerebri fuit ꝓpinquior. ¶ Adhuc autez musculis
oculi nō potuit vnus sufficere neruus: ⁊ musculi timporum
multiplicandi fuerunt: eo ꝙ orbita oculi multa necessaria
fuit amplitudo: eo ꝙ neruus opticus visuz afferēs multam
debuit habere grossitudinē ꝓpter humores ⁊ tunicas ⁊ spi
ritus oculi: ⁊ ideo ēt factus est ei vēter cōcauus magni orifi
cij: nō eni potuit os orbite qḋ ad visus cōprehensionē est ꝑ-
foratū multa tolerare foramina. Timpoꝝ autē neruis mul
ta fuit necessaria durities: sed grossitie multa non indigue
rūt. Grossities eni faceret in eis motꝰ difficultatē ⁊ egressio
que est in osse petroso multa potuit sustinere foramina: par
autē sextū a postremo cerebri orit̄ cū quinto: ⁊ est cū eo pan
niculis ⁊ ligamētis ligatū: ac si esset neruus vnus. Deinde
separat̄ ab eo ⁊ egredit̄ per foramē suture in postremo capi
tis que laude assimilat̄ vt superius diximus: ante egressuz
tn̄ eius iam in tres diuidit̄ partes: que tn̄ oēs simul ab eo-
dem egrediunt̄ foramine: ⁊ vna qdē ad gule musculos suo
ꝓtendunt̄ itinere ⁊ ad lingue radicē ad hoc vt par. 7. in suo
motu adiuuet: ⁊ pars scḋa ad musculos descēdit spatule et
partiū que sunt circa eā ⁊ plinz ipsius spargit̄ in musculo la
to qui est sup spatulā: ⁊ hec qdem pars est magne qͣntitatis
⁊ suspēsa penetrat: donec ꝑueniat ad id ad quod dirigitur.
¶ Pars vͦo tertia que ⁊ maior est iter tres partes ad viscera
descēdit in ascēsiōe vene subetice: ⁊ est illi annexa: ⁊ cū eā li-
gata: ⁊ separant̄ ab ipsa qn̄ venit ad rectitudinez epiglotis:
quoꝝ capita sunt ad supiora que epiglotiz ⁊ ipsiꝰ eleuāt car-
tilagines. Cū aūt pertrāseūt epiglotim ex eis ascendunt q-
dam rami qui ad musculos vadūt capita hn̄tes ad iferio-
ra: ⁊ ipsi sūt qui ad cymbalarē aperiēdā ⁊ claudēdā sunt ne-
cessarij cū ad iferiora trahere est necessariū: ⁊ ideo a qbus-
dā vocant̄ nerui retro redeūtes: hic aūt neruus retro redi-
ens ideo egredit̄ a cerebro ⁊ nō a nucha: qꝛ si a nucha ascē
derent isti rami ab ipsoꝝ pn̄ͦ subirent trāsuersi ⁊ non recti:
⁊ attractionē ad inferiora ſm decētē actionē cū neruis istis
facta nō ꝑueniret. Creati aūt sunt a sexto pari ꝓpter hoc ꝙ
illud qḋ exterius est molle aut molli vicinum: qḋ. vz. ex eis
fuit anteqꝫ sextū diuideret̄ in musculos faciei ⁊ capitis: ⁊ in
ea que sunt in eis ꝑtes ipsoꝝ existētia: ⁊ septimū ēt non ſm
rectitudinē descēderet: queādmodū sextū descēdit imo co-
mitaret̄ eos trāsuersitas. ¶ Adhuc aūt ꝓpterea ꝙ ascēdit
⁊ redit qnͦqꝫ idiget re firma cui innitat̄ ad silitudinē syri vt
super eā reuoluat̄ ascendēs ⁊ ex ea adiuuet̄ vt est sitꝰ ipsiꝰ re
ctus ⁊ durus ⁊ fortis ⁊ planus ⁊ ꝓprie positꝰ: nec fuit ibi ad
hoc aliqd ita idoneum sicut arteria maior: ⁊ illḋ qḋ ex istis
ramis a sinistro descēdit hanc inuenit arteriā: a dextra vͦo
ascendēti hoc nō vicinat̄ arteria sicut primo: sed vicinat̄ ei
postqꝫ paruū factū est ꝓpter ramoꝝ diuisionē qui egrediun
tur ex ipso. Cui ēt iā defuit rectitudo eo ꝙ in situ trāsuersa
tus fuit hic ramus ad ascellam declinādo: igit̄ necessariuz
fuit vt aliq̄ re firmaret̄ cui cū ligamentis inniteret̄ qbꝰ liga
mentis ēt sui rami stringerent̄: vt per ipa corrigeret̄ illḋ qḋ
deficit ex grossiōe minuta ⁊ rectitudie situs priuata: ⁊ sapiē
tia nāe in hoc est ꝙ redeūtes elōgat ramos vt suspēsio ꝑri-
mi fiat ad silitudinē ⁊ duritiē ꝓpter elōgationē a ꝑncipio fa
ctam. Ex neruis autē redeūtibꝰ fortior est ille qui in duabꝰ
spargit̄ tunicis musculoꝝ epiglotis cū alijs ramis neruoꝝ
auxiliū ad hoc ferentiū: postea autē illḋ qḋ ex illo neruo re-
manet descendit a quo rami diuersi separātur qui spargū-
tur in panniculis diaphragmatis ⁊ pectoris ⁊ musculis eiꝰ
⁊ in corde ⁊ in pulmone: ⁊ in venis ⁊ arterijs que ibi sūt. Il-
lud vͦo quod remanet penetrat in diaphragma ⁊ associatur
ei qḋ a parte tertia descendit: ⁊ in panniculis spargitur vi-
scerum ⁊ peruenit ad os latum. Septimi autem paris ori-
go est a termino cōmuni qui est inter cerebrum ⁊ tunicam:
cuius plurimum se spargit in musculos cōmunes inter pel-
talem ⁊ os laude: ⁊ ipsius tamen residuum in alijs spargit̄
musculis qui huic musculo sunt vicini: nec tamen sunt idē:
⁊ propterea ꝙ alij nerui ad alias reducti fuerunt necessita-
tes: ⁊ quia non fuit bonum vt foramina multiplicarentur
in anterioribus ⁊ in inferioribus: fuit melius vt ad lingue
motus iste neruus ab hoc loco veniret: quia lingue sensus
iam alio loco aduenerat.

¶ Cap. 19m. Et est digressio declarans anathomiam neruo
rum a septem spondilibus colli egredientiū ⁊ ab alijs spon
dilibus dorsi.

Nerui aūt qui ex nucha oriunt̄ qui per colli va
dunt spondiles. 8. sunt paria: primi qdē paris
egressio est a duobꝰ foraminibꝰ prime spondi-
lis: sed hoc nō nisi in capitis musculis spargit̄.
Est aūt hoc par valde minutū: eo ꝙ ⁊ locus il
le sit angustus sicut in anathomia ossiū est de-
terminatū. Scḋi aūt paris ortus est inter spōdilē ꝑmā ⁊ se-
cūdam per foramina que sūt iter ea: ⁊ hoc plimū ħꝫ ramos
suos fert sensum tāgendi: trāsuerse enim ascēdit ⁊ ad iferio
ra reflectit̄: ⁊ super tunicā auriū extrinsecā spargit̄: ⁊ ꝙ par
primū minus facit ꝓpter sui paruitatē ⁊ breuitatem ꝓpter
que sufficiēter nō pōt dilatari in locis que ipm sequunt̄ istḋ
emendat: ꝙ aūt remanet ex hoc pari neruoruz qḋ ad caput
nō ascendit: vadit ad musculos qui sūt in posterioribꝰ colli
⁊ ad musculū latū: ⁊ eis largit̄ motū. Paris aūt tertij origo
est a foraminibꝰ que sunt inter scḋam ⁊ tertiam: ⁊ vterqꝫ nu
meroꝝ huius paris in duos diuidit̄ ramos: ⁊ ab vno qdez
ramo spargunt̄ rami qui sunt in ꝓfundo musculoꝝ q sunt
ibi: ⁊ maxime eoꝝ qui mouēt caput cū collo. Deide ad spō-
diliū spinas ascēdūt: ⁊ cū ad eas veniūt tenent̄ cū radicibꝰ
ipsaꝝ: ⁊ postea eleuant̄ ad capita eaꝝ ⁊ miscent̄ cū ligamen-
tis pāniculāribꝰ qui ab auriculis spondiliū nascunt̄: postea
ad partes auriū reflectendo eleuant̄: ⁊ cū ad aures perue-
niūt musculos ibi positos mouent in bestijs. Ramus autez
scḋs ad interiora vadit donec ad musculū latū peruenit: et
cū hoc qdez cōsiictus miscet̄ vene ⁊ musculis qui ipꝫ coope
riunt vt sit fortior: ⁊ est ēt qn̄ cū musculis miscet̄ timpoꝝ ali
qua pars eiꝰ: ⁊ in qbusdā bestijs cū musculis auriū plimū:
tamē sue ꝑsionis non est nisi in musculis maxillaꝝ. Quarti
vͦo paris ortus est a foramine qḋ iter tertiā spōdilē est ⁊ qr-
tam: ⁊ diuidit̄ diuisiōe eius qui an̄ ipm est de quo diximus.
Diuidit̄ eni in partē antecedētē ⁊ in partē posterius conse-
quētē: sed pars an̄cedēs est parua: ⁊ ideo cū qnto pari mi-
scet̄. qdam tn̄ dixerūt ab eo ramos penetrare similes telis
araneaꝝ extēsos super venā subeticaz: donec perueniat ad
diaphragma diuidētes per duo latera diaphragmatis ipꝫ
pectus incidētes ⁊ diuidētes in duo media pectꝰ sicut dixi-
mus: sed qcqd de hoc sit cuiꝰ maior pars ad posteriora re-
flectit̄: ⁊ in fundo musculoꝝ ꝓfundat̄ donec vadit ad auri-
culas spōdiliū: ⁊ mittit ramos musculis illis qui iter caput
⁊ collū sunt cōes. Deinde ad iteriora vadit reflectēdo ⁊ cuz
musculis maxille ⁊ auriū continuat̄. Dixerūt etiā qdam ꝙ
ab eo ad dorsuz descēdit ramus qdaz. Quinti aūt paris or
tus est a foraminibꝰ que sunt iter spōdiles quartam ⁊ quin
tam: ⁊ diuidit̄ ēt in duos ramos: vnū qdem qui antecedit
qui minor est: ⁊ peruenit ad musculos maxillarū ⁊ ad mu-
sculos qui caput curuant anterius: ⁊ ad alios duos muscu
los qui capiti ⁊ collo sūt cōes. Ramus aūt scḋs in duos di-
uidit̄ ramos: quoꝝ vnus qdem inter primū ⁊ scḋm est me-
dius: ⁊ pertingit ad spatule supp̄remū ⁊ miscet̄ cū eo qddaz
6. ⁊. 7. pariuz ⁊ simul ad medium penetrat diaphragmatis.
Paria vͦo sextū ⁊ septimū ⁊ octauū ab alijs ſm ordinē egre
diunt̄ foraminibꝰ: sed octaui ortꝰ est a foramine cōi in fine
spōdiliū colli: ⁊ inter primam spondilē dorsi: ⁊ eoꝝ rami ve-
hemēter cōmiscent̄: sed plurimuz sexti ad spatule peruenit
superficiem: ⁊ pars eiꝰ maior parte illa que separat̄ ex qnto
pertingit ad diaphragma: ⁊ plurimū septimi pertingit ad
adiutoriū: lꝫ qdā ramoꝝ suoꝝ ad musculos capitis ⁊ colli ⁊
dorsi cū ramis quinti associati ꝑtingunt: ⁊ etiā ad diaphra-
gma perueniāt aliqui eoꝝ. Sꝫ rami octaui post mixtionez
⁊ societatē oēs ad bracchiū ⁊ asseyd pertingūt: ⁊ nullus eo-
rum peruenit ad diaphragma: sed tn̄ ille qui ex quinto ad
partem manus tēdit nō transit spatulā: ⁊ ex septimo nō trā
sit ad adiutoriū: sed ille qui a spatula peruenit ad bracchiū
est ex octauo mixto cū primo ramo qui nascit̄ ex spōdilibꝰ ⁊
vadit ad dorsum. Nerui aūt isti in diaphragmate densi nō
fuerūt nisi nerui nuche: ⁊ hoc ideo fuit: ꝙ id qḋ ad ipm ve-
nit descenderet ab alto loco: vt eo melius in ipso diuidere-
tur: ⁊ maxime ꝓpter hoc fuit ꝙ id qḋ primū dirigit eos est
pāniculus pectus per mediū diuidens. Impossibile eni fuit
ꝙ nerui directe ad ipm a nucha venirent absqꝫ inclinatiōe

angulari:ꝛ si oēs nerui qui ad diaphragma a cerebro ꝓten
derent ipsoꝝ nimis ꝓlongaret incessus:neqꝫ hoꝝ neruoꝝ
continuitas facta est cū medio diaphragmatis:nō eni con-
ueniens fuit vt spargerent in diaphragmate ſm equalita-
tem:si cū extremitate ꝛ non cū medio cōiūgerent:aut si cuꝫ
tota haberēt circuitiōe:hoc eni eēt contrarium vie necessa
rie.musculi eni nihil mouēt nisi cū suis extremitatibꝰ:ꝛ iō
illud qđ ex diaphragmate mouet est id quod est circuiens:
oportuit ergo nisi in ipso firmarent nerui:sed nō in ipso in
ciperēt:ꝛ qa tūc oportuit eos venire ad mediū oportuit vt
suspensi pēderent:oportuit igit vt defenderent ꝛ pāniculis
ꝓpter nutrimentū tegerent.hac igit de causa fuerunt tecti
pāniculis cū munitione defendēte pāniculi qui ei associat:
ꝛ est ille qui pectꝰ per mediū partit super qđ inniti perrexe-
runt:ꝛ qa huius mēbri operatio nobilis fuit facta fuerunt
neruis eius principia multa ne eius operatio ꝓpter aliqđ
destitueret nocumētū ꝙ pncipio nerui posset accidere.Ista
sunt igit paria neruoꝝ qui a colli spondilibꝰ exoriunt:ꝛ iste
sunt diuisiones ꝛ sparsiones eoꝝ:ꝛ cause ꝓpter quas sic di-
rigūtur.A spondilibus autē pectoris nerui etiā oriunt:par
eni vnū orit inter primā ꝛ scđam spondilem pectoris:qđ in
duas diuidit partes:que aūt maior est haꝝ partiuꝫ in oībꝰ
musculis spargit costaꝝ in musculis dorsi:ꝛ qđ remanet su
per primas costas extēsuꝫ ꝓcedit ꝛ octauo neruoꝝ colli ob-
uiat ꝛ simul ad manus ꝓtendit:donec ad adiutoriū ꝛ spa-
tulam perueniat.par vō scđm a foramine ꝓgredit qđ pdi-
ctum sequit foramen:cuius pars adiutorij tendit superfi-
ciem dans ei sensuꝫ:ꝛ ipsius residuū cū alijs paribꝰ que re-
manserūt aggregat in spatula qui ad musculos qui sup eā
sunt positi descendūt mouentes ipsius iūcturam:ꝛ pertin-
gūt ad musculos dorsi:qui igit ex istis neruis spondiliū pe-
ctoris oriunt:ꝛ ramis qui ad spatulam non ꝓtendūtur ad
musculos qui sunt iter costas puras siue veras in posterio-
ribus pectoris positas.Qui vō ex spondilibꝰ falsaꝝ nascun
tur costaꝝ ad musculos veniunt qui sunt inter costas ꝛ ad
musculos ventris.¶ Adhuc aūt cum istoꝝ neruoꝝ ramis
arterie ꝛ vene quiete currant ꝛ nucham ingrediūtur per lo
ca:vnde ipsi egrediunt:nerui autē renum in hoc cōicant ꝙ
pars eoꝝ ad dorsi musculos peruenit:ꝛ pars ad musculos
ventris:ꝛ musculos qui sunt in dorso expansi:tria aūt supe
riora paria cū neruis miscent qui a cerebro descēdūt:ꝛ nul
la alia miscent cū illis:ꝛ duo paria inferiora ad partes cru-
riū multos trāsmittūt ramos cū quibꝰ rami tertij paris et
rami neruoꝝ primi paris renū miscent:sꝫ illi duo rami aut
non transeūt iūcturam:sed in ipsius sparguntur musculis.
Alij aūt eos pertrāseūt incedentes ad crura.Neruoꝝ autē
pedū ꝛ cruriū forma a neruis manuū separat in hoc qđ nō
omnes coniūgunt ꝛ declinant submersi tendendo ad occul
tū:non enim est forma cōtinuitatis adiutorij cū spatula si-
cut forma continuitatis coxe cū ancha:neqꝫ est eius conti-
nuitatis cū origine suoꝝ neruoꝝ sicut continuitas istiꝰ cum
suoꝝ neruoꝝ origine:ꝛ illi qdem nerui ad partem cruris di
uersis procedūt itineribꝰ:ꝛ qdam ex eis manifestant:ꝛ q-
dam subiungunt sub musculis cooperti:ꝛ qa a parte ossis
femoris oriunt:vias ad vtrosqꝫ pedes non habuerāt a po-
sterioribꝰ capitis:nec ab occulto coxarum eo ꝙ sunt ibi mu
sculi multi ꝛ vene ꝛ ossa:factū fuit vt pars neruoꝝ qui sunt
proprij musculoꝝ qui sunt in pedibꝰ penetraret in viaꝫ que
ad testiculos descēdit donec ad musculos perueniat femo
ris ꝛ descendit ad musculos poplitis.Par aūt primum qđ
orit ex caude osse miscet cū neruis renū sicut diximus.Alia
vō paria ꝛ impar qđ ab extremo orit in musculis spargunt
sictis ꝛ virge:ꝛ in musculo matricis ꝛ vesice:ꝛ in pāniculis
ventris:ꝛ in partibꝰ interioribꝰ domestici ossis femoris:et
in musculis qui nascunt ab osse hilij.¶ Generalr eni sciē-
dum est ꝙ.30.ꝛ vnum paria neruoꝝ a spondilibꝰ oriunt et
vnus solus neruus qui a summitate ossis caude orit quo-
rum septem a spondilibꝰ colli oriuntur:ꝛ vnum a spondili
prima dorsi:ꝛ vltima colli sicut diximus que sunt octo:vn-
decim vō alia oriuntur a spondilibꝰ superioꝝ costarum pe-
ctoris:ꝛ quinque alia paria oriūtur a spondilibꝰ inferiorū
costarum:tria vō paria nascūtur a tribꝰ ossibus renū:ꝛ tria
alia a tribꝰ ossibus caude que simul sunt.30.ꝛ vnum paria.
Ab extremo vō puncto caude foramine oritur vnuꝫ:qđ qa
compar non habet impar vocat.7.autem paria a cerebro
oriūtur que simul sunt.38.paria neruoꝝ ꝛ vnus neruus im
par.Sunt igit hominis nerui.7.cum.70.Utruꝫ autē ner-
ui isti sic exeant a cerebro ꝙ nihil operet coꝛ aut exeant ab
ipso per cordis operationem in sequentibus nostrorum li-
brorum de scientia animalium manifestum erit.

¶ Cap.20m.Et est digressio declans anathomiā arteriaꝝ.

Ene pulsatiles arterie quasi arte aeris vie vo
cant:eo ꝙ pulsat in eis spiritꝰ aeris per cordis
diastolē ꝛ systolē percussus:aut ad euentatiōeꝫ
cordis attractꝰ:aut etiā tētus ad nām vocis.
Oēs aūt iste pter vnā cōponunt ex duabꝰ tuni
cis:ꝛ in hoc differūt a venis que sūt vie nutri-
menti:ꝛ ex tunicis duabꝰ durior cōuersa est ad iteriꝰ ꝛ mol-
lior est extrinsecus.huiꝰ aūt cā est:qa si mollior eēt intrinse-
cus nō posset sustinere pulsatiōes spūs:sed frangeret ꝛ tūc
periret aial:ꝓpter qđ nō grossam fecit nā tunicā inferiorē:
ita ꝙ Pithagoras dixit sexcuplā eē tunicam arterie ad tu
nicā vene:qa aūt arterie sunt vie spūs:ꝛ spūs est vehiculuꝫ
vite ꝛ virtutis.Ideo ēt arterie vie sunt vite ꝛ virtutuꝫ que
vite hnt operationē ꝛ potētiā:qa in hoc salus cōsistit idiui-
dui:ideo ēt nā cooperuit has vias duplici tunica:vt firmi-
or eēt custodia.oriunt aūt ꝓ certo oēs arterie a corde:cum
eni sint duo cordis vētriculi dexter ꝛ sinister.Dexter ē ver-
sus epar cōuersus ꝛ occupat in attractu nutrimēti ꝛ exerci-
tio qđ exigit ad illđ precipue ſm Arist.ꝛ oēs Peripa.anti-
quos qui dicūt ꝙ ad illđ nutrimentū eleuat ꝛ ibi accipit vi-
te formā:ꝛ formā verā qua sicut nutrimētū mouet ad corpo
ris mēbra:sic ex vniuli gñatore forme nutrimēti mēbrorū.
Ab hoc igit vētre cordis arterie generari non poterāt sed
a sinistra.A sinistro igit ventriculo due oriunt arterie:qua-
rū vna ad pulmonem vadit:ꝛ in ipso in multa diuidit pro-
pterea vt aer per eā a pulmone ad coꝛ attrahat ꝛ viceuersa
sanguis a corde veniens qui stabilis est ꝛ spiritu plenus nu
triat pulmonem.¶ Decurrit eni aliqs sanguis in arterijs
sed plus spūs est in eis ꝙꝫ sanguis:ꝛ sanguis qui decurrit in
eis est subtilis ꝛ tenuis:oīs eni nutrimēti pulmonis transi-
tus primū est ad coꝛ:ꝛ a corde vadit ad pulmoneꝫ:vene au
teꝫ huiꝰ siue arterie origo est a cordis parte subtiliore:in lo-
co in quo penetrant in ipm:ꝛ hoc in hoc ab omnibꝰ alijs di
uersificat:qa vnam hꝫ tunicam simpliceꝫ:ꝛ ideo ab antiqs
vocata est arteria venalis:qa sicut vena sanguinis vnā so-
laꝫ hꝫ tunicā.Causa aūt q̄re ex vna sola facta est tunica:est
vt sit mollior ꝛ leuior ad dilatationē ꝛ constrictioneꝫ magis
obediens:ꝛ vt melius ꝛ facilliꝰ resudet ex ipsa qđ ad pulmo
nem dirigit ex sanguine subtili vaporoso qui magis est cō-
ueniens subē pulmonis nutriende:ꝓpter cōplementū eniꝫ
digestionis que facta est in corde in sanguine illo ꝓpiquus
ꝛ subtilis factꝰ est subē pulmonis:nec est necessaria alia di-
gestio magna sicut alia digestione indiget sanguis q decur
rit in illa vena que vocat vena ventrē habēs quā ꝑnter no-
minabimus:maxime aūt ꝓpter hoc ꝙ pulmonis locus est
iuxta coꝛ:ꝛ vadit ad ipm virtꝰ cordis calida facile digerēs.
¶ Adhuc aūt qa membrū in quo pulsat:hec arteria est ra-
re substantie:ꝛ non est timor ꝙ durities arterie noceat cuꝫ
pulsat in raro:ꝛ ideo ēt non tanta grossities fuit necessaria
in hac arteria quanta alie indiguerūt que membris duris
sunt vicine:vena aūt arterialis lꝫ pulmoni sit vicina:nō ta-
mē vicinat ei vt extremū eiꝰ ex parte dorsi:ꝛ hec arteria ve-
nalis in antecedente pulmonis spargit:ꝛ in ipso subiungit
in partes ꝛ ramos diuisa.Si aūt cōparamus ea que conue
niūt huic arterie inueniemus ꝙ leuitas ꝛ tenuitas ei magis
necessaria ꝙꝫ spissitudo ꝛ firmitas ꝓpter dilatationem faci
lem ꝛ constrictionem ꝛ resudationē sicut ante diximus:alia
aūt est que est maior:ꝛ quā Aristo.ꝛ multi alij vocant orthi
a spissiori cordis parte:ꝛ statiꝫ vt a corde orit duos ramos
ex se emittit:ex qbus maior in circuitu cordis reuoluit ꝛ in
suis reuoluitur partibus:ꝛ minor etiā ad sitū cordis dextrū
reuoluitur ꝛ spargit in ventriculo dextro.Qđ aūt remanet
post hos duos ramos cuꝫ separat in duas diuidit partes:
quarum vna pars est apta ad ascendendū:altera autē mi-
nor apta ad descendendū.Illa autem que descēdit facta est
maior in quantitate:ideo ꝙ tendit ad membra que nume-
ro sunt plura:ꝛ ſm quātitateꝫ maiora:ꝛ hec sunt illa mem-
bra que

bra que sub corde sunt posita. Sub huiusmodi autē orthi essentia tres duri cōsistūt pāniculi ab iterioꝛib⁹ ad exteriora compositi. Si enim vnus vel duo fuissent non perficerēt vtilitatem que intendiẗ in eis: neq̄ perficerent magnificādo debitam quantitatem ipsius: ⁊ fieret ꝓpter istos motus difficilis. Si aūt essent quatuoꝛ: tūc opoꝛteret eos fieri minus paruos: ita ꝙ iterū non essent vtiles. ¶ Adhuc autē si essent multū magne quantitatis coangustarent viam ⁊ destrueretur arterie vtilitas: venalis aūt arteria de qua superius diximus duos habet pāniculos respicientes ad anterioꝛa. duo enim illi sufficiūt: qa non habet necessitatem illā quā habet ista: sed ad subtiliandū habet maioꝛem necessitatem q̄ꝫ ista. Aliter enim nō posset expellere vapoꝛē fumosum nisi esset subtilis sicut in antehabitis est determinatū. Orthi aūt pars illa que ascēdit in duas diuidiẗ partes: q̄rum maioꝛ tūc vadit ad partem sinistram ascelle. Deinde transuersaẗ ad dextrū donec peruenit ad carnem laxaꝫ que est in parte illa que diciẗ moꝛo similis in p̄coꝛdijs existēs: ⁊ in tres diuidiẗ partes: quaꝝ due sūt ille que subechime vocantur siue subethimi in collo a dextra ⁊ a sinistra penetrāt a duab⁹ partib⁹ pꝛofundis venarum ⁊ in diuisione cum eis associanẗ sicut patebit posterius. Pars autēꝫ tertia in thorace spargitur: ⁊ in costis pꝛimis: ⁊ in sex spondilibus colli: ⁊ in partibus furcule vsquequo peruenit ad caput spatule: postea exinde venit in adiutoꝛij musculos occultos: vt dicit Rasis. ⁊ ad manifestos sociata cum vena ascelle: ita ꝙ spargiẗ in eis manens occulta donec peruenit ad cubitum: in multis enim coꝛpoꝛibus in cubito pulsans inuenitur. In cubito autem diuidiẗ in duos ramos: ⁊ postea spargit se in multa in musculis bꝛacchij: que tamen omnia iterato colliguntur in duos ramos: quoꝛū maioꝛ vadit ad iterioꝛa bꝛacchij iuxta harūdinem superioꝛē bꝛacchij: ⁊ dirigitur ad rascetam ⁊ manum: ⁊ ista est quā medici tangūt. Minoꝛ aūt vadit in eiusdem harūdinis exterioꝛi parte bꝛacchij ad rascete exterius ⁊ manus. Et ideo est ꝙ pulsus aliquando inueniẗ in interioꝛib⁹ bꝛacchij: aliquando etiam in exterioꝛibus: pars autem minoꝛ ex partib⁹ oꝛthi: ascendens etiā ad partē ascelle vadit: ⁊ diuidiẗ sicut diuisa est pars tertia maioꝛis partis: vtraq̄ꝫ autem duarū arteriarum que ab Auicēna a radice subethemi vocanẗ cum ad collum perueniūt in duas partes diuidūtur: partem. vꝫ. anterioꝛem ⁊ parteꝫ posterioꝛem. Ultima autem pars anterioꝛ in duas diuiditur: partem. vꝫ. occultam que ad linguam tendit ⁊ ad musculos occultos mandibule inferioꝛis: ⁊ in partem diuidiẗ manifestam que ascendit ad id qꝺ est coꝛam duab⁹ aurib⁹ ad musculos timpoꝝ: in quibus manifestus est pulsus: ⁊ ꝑtransit per eos: relinquens tamen in eis ⁊ multos ramos: quoꝝ vnus manifeste pulsat in naso iuxta angulum oculi: pertransiēs aūt tendit ad capitis cacumen: ⁊ ibi obuiāt sibiinuicem dextre sue extremitates sinistre: ⁊ pars posterioꝛ illarum que sic ascendūt in duas partes diuidiẗ: quarū minoꝛ ad posterioꝛa leuatur ⁊ spargitur in musculis qui capitis tenent iūcturam: ⁊ ex illa parte etiam erit illꝺ qꝺ ad basim postremi cerebꝛi tēdit in foꝛamē egrediens magnuꝫ qꝺ est in sutura que laude est similis: maioꝛ aūt pars superioꝛa petētis subetice in foꝛamine petrosi ossis ad rhete cerebꝛi igrediẗ: ita ꝙ vt dicit Rasis rhete ex eo qꝺ texitur ex venis multis ⁊ tunicis super tunicas per modū rugarum plicatis nullo modo vna sola ex eis appꝛehēdi possit nisi cum alia continua: sicut sit cū eo ligata sicut rete: ⁊ spargiẗ ad anterioꝛa ⁊ posterioꝛa: ⁊ ad dextrā ⁊ ad sinistraꝫ: ⁊ sic vadit cōplendo totū rhete: tādem aūt cōgregaẗ ex ea par vnū duoꝝ ramoꝝ sicut ante fuit: ⁊ foꝛmaẗ ei panniculus ⁊ intrat cerebꝛū ⁊ spargitur in ipso in pāniculo subtili postea interius in cerebꝛo interius in vētriculis suis: ⁊ in pelle ventriculoꝛuꝫ suoꝝ ⁊ ramoꝝ oꝛificia sibi obuiant: eoꝝ. vꝫ. que ibi ascēderūt: sicut etiam ibidem sibi obuiant oꝛificia ramoꝝ nō pulsantiū venaꝝ que illuc descēderūt. Causa aūt quare nō pulsantiū oꝛificia sunt descendentia ⁊ oꝛificia pulsantium sunt ascendentia est: qa non pulsantia sunt rigantia: ⁊ nō fundētia sanguinem: ⁊ ideo vtilius fuit vt capita essent inclinata deoꝛsum. alia aūt que sunt pulsantiū oꝛificia dant spiritus: quoꝝ naturalis motus est ad superius: ⁊ ideo noceret si capita oꝛificioꝝ essent deoꝛsum conuersa: qa tūc multū effunderet qui subtilis est ⁊ spiritui associatus: ⁊ spiritus in motu suo haberet difficultateꝫ: eo ꝙ ipse facilius moueẗ ad superius: ⁊ ideo qa faciliter ascendit sufficit hoc qꝺ de spiritu ad cerebꝛum vadit ⁊ calefaciat ip̄m. Sub cerebꝛo auteꝫ nō est expāsum rhete nisi sanguis qui est materia incedat per ipsuꝫ redeūdo: ⁊ similiter spiritus qui cū sanguine est in ea: ⁊ sic complexioni cerebꝛi per digestionem similis fiat: ⁊ tūc deide ꝭm oꝛdinem ad cerebꝛū vadat. rhete autē de quo diximus iter os ⁊ pāniculū duꝝ cerebꝛi est positū: ea aūt pars oꝛthi que est descendens pꝛimū descendit ꝭm rectitudineꝫ venit ad q̄ntaꝫ spondilem: illi enim innitiẗ: qa situs illi⁹ situi coꝛdis est oppositus: ⁊ pulmo est ei sicut sustentamentū qꝺdam fulciens partem illam vt faciat separationem iter ipsum ⁊ pulmonem ⁊ ossa doꝛsi. Meri autē quando peruenit ad locū pꝛedictū declinat ab eo ad dextram: ⁊ non trāsit ꝭm rectitudineꝫ: deinde incedit cū pāniculis appensa pars illa cū ad diaphꝛagma peruenit ne faciat sibi coangustationem: hec enim descendit arteria cū ad spondilem quintaꝫ peruenit ad inferioꝛa trahiẗ extendēdo se supꝛa doꝛsuꝫ donec peruenit ad os hilij: ⁊ cum in pectoꝛis est rectitudine ⁊ transiēs inde dimittit ibi ramū subtilem ⁊ paruū ⁊ dispargiẗ in receptaculo pulmonis qꝺ est in pectoꝛe: ⁊ perueniunt ipsius extrema ad cānam pulmonis ⁊ non cessat a ramificatione: sed dimittit in omnib⁹ spondilib⁹ per quas vadit ramū qui inter costas ⁊ nucham incedit: cū aūt pertrāsiuit pectus diuidūtur ex ea due arterie que ad diaphꝛagma pueniūt: ⁊ in ipso spargūtur a dextris ⁊ a sinistris: ⁊ postea emittit a se arteriaꝫ cui⁹ rami in stomacho ⁊ epate ⁊ splene spargūtur ⁊ ipsius rami ab epate egrediunẗ: ⁊ ad vesicā vadūt: ⁊ post hanc oꝛiẗ ab eo arteria que vadit ad cānales que sūt in circuitu colon ⁊ intestinū oꝛbum. post hec autē tres ab ea rami separanẗ: quoꝝ minoꝛ reni sinistro est ꝓpius ⁊ in ipsi⁹ spargiẗ fascibus: ⁊ in coꝛpoꝛib⁹ que ip̄m circūdant ⁊ dat eis vitaꝫ. Alij aūt duo ad duos vadūt renes: ita vt cuꝫ eis ren vterq̄ꝫ trahere possit sanguinis aquositatē: eo ꝙ renes multotiens a stomacho ⁊ intestinis non trahūt puꝝ sanguinē. post hoc aūt ab eis due separanẗ arterie que vadunt ad testiculos: si ille que vadūt ad testiculū sinistꝝ semper associantur eisdem: poꝛtio aūt que peruenit ad renem sinistrum est illud qꝺ tūc peruenit ad testiculū sinistrū: ⁊ non aliud est qꝺ perueniat ad ipsum nisi qꝺ poꝛrigiẗ ex rene sinistro. oꝛigo aūt eius que ad dextrū peruenit testiculū: semper ex maioꝛi est arteria: ⁊ raro contingit: vt cū aliqua eius poꝛtionis que ad renē pueniẗ parte associeẗ: postea ab hac maioꝛi arteria due separanẗ arterie que spargunẗ in vijs illaꝝ venarum que sunt in circuitu intestini recti: ⁊ rami q̄dam qui in nucha spargūtur etiam diuidūtur ab eadem: ⁊ illi qui in foramina spondiliū ingrediunẗ: ⁊ ille que ad duo vadunt hilia: ⁊ ille similr̄ que ad testiculos vadūt pꝛeter superius inductas. Ex istius autem sūma collecta par pariuꝫ egrediẗ qꝺ in mulierib⁹ vadit ad vuluam excepto illo qꝺ infra determinabimus: illud enī est in viris ⁊ mulieribus: ⁊ cōmiscenẗ cū eis vene non pulsatiles: postea aūt hec maioꝛ arteria cū ad finē peruenit spōdiliū diuidiẗ cū vena non pulsatili que sibi associaẗ in duas partes ꝭm figuraꝫ laude littere grece hoc modo λ. ⁊ vna pars illaꝝ dextratur ⁊ altera sinistratur: quaꝝ vtraq̄ꝫ vehiẗ ab osse hilij pertingens ad coxas: verūtn̄ anteq̄ꝫ ad coxas perueniat vtraq̄ꝫ eaꝝ ramū dimittit qui ad vesicam tendit: ⁊ ad surā ⁊ sibi apud surā obuiant in loco pectinis: ⁊ hoc manifeste apparet in nōduꝫ natis embꝛionib⁹: quādo per aboꝛsum abijciūtur: sed in completis ipsoꝛū extrema iam exiccata sunt ⁊ remāserunt radices eaꝝ: ⁊ ab ipsis q̄daꝫ diuidunẗ rami qui ⁊ musculis spargunẗ qui sunt super os hilij positi. ¶ Adhuc aūt illud qꝺ ex eis ad vesicam peruenit diuidiẗ in ea: ⁊ extrema illi⁹ pertingūt ad virgam: ⁊ residuuꝫ ipsius in mulierib⁹ vadit ad vuluam ⁊ est par paruulū. Due vō que sunt ex coxis ad pedes descendentes in duos diuidūtur ramos magnos: syluestrē s. ⁊ domesticū: ⁊ syluestris etiam eq̄liter declinat ad domesticū: ⁊ dimittit ramos in musculis qui ibi sūt positi: postea declinat ⁊ descendit ex eis ad interioꝛa magnus ramus inter policem ⁊ indicem: ⁊ qꝺ remanet occultatur: ⁊ ille plurimis partibus pedis tense sub ramis venarum nō pulsantium de quib⁹ in sequentib⁹ tractabimus: quedam tamen

Quare pl'sus iterio/ ... bracchij: qm̄ vō i ex/ teriorib⁹ iue/ niar.

earuꝫ non associant̃ venis non pulsantibꝰ: sicut due que ab epate ad suram in corporibꝰ non complete natorum videntur pertingere: ⁊ ramus pulsatilis ille qui nõ est pulsatili similis: ⁊ pulsatilis illam que ad qntam pertingit spondileꝫ: ⁊ ascẽdens ad furculam: ⁊ illam que declinat ad ascellam: ⁊ duo sub ethemi quãdo spargunt̃ in rhete ⁊ in secũdina: ⁊ illa que venit ad diaphragma: ⁊ simil'r illa que ad epar cum suis ramis penetrat: ⁊ illa que ad stomachũ ⁊ epar ⁊ splenẽ ⁊ intestina pertingit: ⁊ illa que ad myrach vẽtris descẽdũt: ⁊ illa que solũmodo manent in osse hilij. Cuꝫ auteꝫ arteria vene non pulsatili sociat̃ equitat arteria supra dorsum vene non pulsatilis: cõgruit enim vt ignobilius deferat membrũ nobilius: in membris autem manifestis arteria sub vena subiungit̃: ideo vt sit magis cooperta ⁊ non sit pulsatilis clipeus pulsatili. Arterie enim non associant̃ venis nisi propter duo: vna est vt vene ligent̃ panniculis illis: qui arterias cooperiant ⁊ qescãt: ⁊ vene in villis membroꝝ inter que vadunt. alia autem vt vires alteraꝫ imbibat ⁊ ferat ibi auxiliuꝫ de hoc qꝺ potest. hec igitur sunt que de arterijs in cõmuni ⁊ speciali dicere volumus.

¶ Cap. xim. Et est digressio dc'lans de anathomia venaꝝ.

Dicamus igit̃ nunc anathomiam venaruꝫ non pulsantium ſm ꝙ ab epate deriuant̃ non curantes vtrũ a corde sit primum principiuꝫ earum aut ab epate. De hoc enim in posterioribus libris huius scientie disseremus: vene eiꝫ sunt vie sanguinis in oibꝰ sanguinem habentibus: ⁊ hec est vtilitas venaꝝ in omnibus his que venas habẽt. Due autem vene sunt que in primis ab epate egrediũtur: vna qdem orit̃ a parte concaua epatis que vocatur porta: ⁊ huius vtilitas est ꝙ trahit nutrimentũ in epar. Secũda autem orit̃ superius in parte cõuexa que parisima vocat̃: ⁊ huius vtilitas est ab epate nutrimẽtũ ad mẽbra deriuari: ⁊ hec cõsueuit ab auctoribꝰ vocari vna ventrem hñs.

De anathomia vene porte.

¶ Incipiamus igit̃ ab anathomia illius que porta vocat̃: dico ergo ꝙ porte ille finis que in epate subiũgit̃ ventriculis in pͣma diuisiõe in qnque diuidit̃ partes: ⁊ ramos ex se emittit donec ad ꝯuexas epatis ꝑuenit partes ex qbus vna vena ad fel tendit: isti autẽ rami sunt sicut arboris radices que vadũt ad fundũ ex qua sugũt. Extremitas aũt que cõcauũ epatis insequit̃ statim cũ ab epate egredit̃ in. 8. diuidit̃ partes: quaꝝ due sunt parue: sex sunt maiores: vna v̾o ex duabꝰ minoribꝰ cũ parte intestini cõtinuat̃ qꝺ duodenuꝫ vocat̃: ⁊ nutrimentũ trahit ab eo ad epar. Alij tamẽ etiam rami dorsi prima sunt ab eadem vena in parte quadaꝫ siue corpore qꝺ est tharas vocatũ. ¶ Pars aũt secunda que diuidit se ad inferiora stomachi apud portanarium qꝺ inferiꝰ est os stomachi: ideo vt ab ipso loco nutrimentũ trahat ad epar: vna autẽ de sex maioribꝰ tendit ad latam partem stomachi: ⁊ nutrit ipsius superficieꝫ manifestã ex sanguine deriuato ab epate: occultũ aũt stomachi tangit primuꝫ nutrimentũ qꝺ est in ipso: ⁊ ex eo per tactũ nutrit̃ sicut nutriũtur radices plantarum in terra. ¶ Pars aũt secũda peruenit ad partem splenis ⁊ nutrit splenem: a qua tamẽ anteq̃ꝫ ad splenem nutriendũ perueniat separant̃ rami qui corpus qꝺ eu charas vocat̃ ex clariori eiꝰ parte que ad splenẽ pertigit nutriũt: ⁊ deinde peruenit ad splenẽ: ⁊ ex ipsa diuisus recontinuat̃ sibi ramus magnus qui in latꝰ exteriꝰ stomachi statiꝫ ad ipm nutriendũ diuidit̃. Cuꝫ aũt qꝺ ex ipsa penetrat venit ad splenis mediũ ascendit ex ea pars alia: ⁊ adhuc pars tertia que egredit̃: ex illa aũt parte que ascẽdit qdã ramus spargit̃ in medietatẽ stomachi superiorem ad nutrienduꝫ. Altera aũt pars egredit̃ vsq̃ꝫ ad stomachi gibbositatem siue cõuexitatẽ que in duas diuidit̃ partes: quaꝝ vna in manifesto sinistre partis stomachi spargit̃: altera aũt ad os stomachi submergit̃: vt ꝓijciat ibi humorẽ põticũ ⁊ acetosuꝫ cholere nigre per quẽ stomacho excitat̃ appetitus: hec aũt cũ superfluitate stomachi egredit̃: qa nõ ponitur ibi nisi vt os stomachi titillet titillatiõe desideriũ famis excitante: ⁊ hec est quã iam ante noiauimus. ¶ Pars aũt que descendit in duas diuidit̃ partes: ⁊ rami vnius eaꝝ diuidunt̃ in inferiori medietate splenis ad nutriendã ipsam altera aũt ad reticulum epatis vadit: ⁊ in ipso spargit̃ ad ipm nutriẽdũ. ¶ Pars aũt tertia ex sex primis ad latus vadit sinistruꝫ ⁊ in oibus cãnalibus venaꝝ que cõsistũt in circuitu recti itestini spargit̃ ad suggẽduꝫ illud qꝺ ex reliquijs nutrimenti est in stercore. ¶ Pars aũt quarta ex sex primis ad modũ capilloꝝ separat̃ ex quaꝝ numero sunt que in manifesto spargit̃ dextre ptis cõuexitatis stomachi que est opposita pars ei q̃ in sinistro ad eũ a splene venit. Adhuc autẽ ex eisdem sunt ille venule que vadũt a dextra reticuli parte: ⁊ ibi spargunt̃ que est opposita parti que ad ipm ex parte sinistra venit ex ramis vene splenetice. Quinti autẽ rami ex sex partibꝰ primis spargunt̃ in cãnalibꝰ qui sunt in circuitu itestini colon dicti: vt sumant ex eo nutrimentũ. Sexta aũt vena est filis isti: sed ipsiꝰ plurimũ in circuitu ventris spargit̃: ⁊ qꝺ remanet spargit̃ in circuitu tunicaꝝ minutarum ⁊ cuꝫ monoculo continuat̃ ⁊ trahit ab eo nutrimentũ. Oẽs autem he nutrimẽtum a stomacho ⁊ intestinis trahẽtes vocant̃ vene meseraice: ea aũt vena que vẽtrẽ habens vocat̃: pͥmo qdeꝫ radicem habet in ipsa substantia epatis: ⁊ in superficie eiꝰ cõuexa spargit̃ in multas partes capillares vt per eas trahat nutrimentũ ab ipsa que porta vocat̃. ¶ Partes enim vẽtreꝫ hñtes a gibbo epatis ad ipsius vẽtrẽ ꝯcauũ sunt veniẽtes: ⁊ rami partim sunt veniẽtes a cõcauitate epatis ad eiꝰ venientes vẽtrẽ: ⁊ postea eius stipes eleuat̃ apud epatis cõuexitatem ⁊ in duas diuidit̃ partes: vnã. vꝫ. ascẽdentẽ alteraꝫ descẽdẽteꝫ: sed ascẽdens ex ea penetrat diaphragma ⁊ duas in diaphragmate dimittit venas que in ipso spargunt̃ ⁊ dant ei nutrimẽtũ. Deinde capsule siue vẽtricule cordis cõponit̃ cui multos transmittit ramos qui ad modũ capillorum diuidunt̃: ⁊ postea in duas diuidit̃ partes: quaruꝫ vna que est magna peruenit ad cor: ⁊ ipsaꝫ penetrat apꝺ dextrã eius aurẽ: ⁊ hec qdẽ vena maior est iter oẽs venas cordis: ⁊ nõ est hec vena alijs venis cordis maior: nisi ꝓpterea ꝙ alie vene sunt arterie ad aerẽ attrahẽdũ ⁊ hec est ad nutrimentũ. Nutrimẽtũ eni aere grossius est: ⁊ ideo oportuit vt via per quã penetrat eẽt amplior ⁊ vas in quo stat eẽt maius: ⁊ huic qdẽ cũ cor ingredit̃ tres creant̃ pãniculi quoruꝫ diuisiões sunt ab exterioribꝰ ad interiora: ꝓpterea vt cũ cõtrahit̃ trahat ab eis nutrimẽtũ ⁊ postea nõ reuertat̃ cũ dilatabit̃: ⁊ hi qdem pãniculi oibus pãniculis alijs sunt duriores. Hec aũt vena in opposito cordis existẽs apud suã extẽsionẽ tres emittit venas: quaꝝ vna ab ea ad pulmoneꝫ vadit apud arteriaꝝ originẽ nascẽs iuxta sinistrã in vẽtriculo dextro ad pulmonẽ reflectit̃: ⁊ ipsa qdem iã creata fuit: duas sicut arteria hñs tunicas: ⁊ ideo eã arterialẽ venã vocãt auctores. hoc aũt iõ est ne sit subtilior sanguis q ab ea resudat sicut cõgruit pulmonis subẽ: qa paꝝ est ex quo sanguis hic a corde exiuit: ⁊ nõ extitit in eo talis digestio q̃lis est digestio qui ad arteriã effundit̃ venalem. Adhuc aũt ideo est hoc vt in eo sanguis multuꝫ digerat̃. Scꝺa v̾o ex his tribꝰ partibus in circuitu reuoluit̃: ⁊ postea in interioribꝰ ipsiꝰ ingredit̃ ad ipm nutriendũ: ⁊ hoc cõtingit cum fere iaꝫ venit submersa in aure dextra cordis igrediẽs in ipm. ¶ Pars autem tertia in hoibꝰ ꝓprie ad ptẽ declinat sinistrã: deide vadit ad qntã spõdiliuꝫ pectoris: ⁊ in ea fulcit̃: ⁊ in octo costis inferioribꝰ spargit̃: ⁊ in his cõiũguntur eis musculis ⁊ alijs corporibꝰ. Ex ea v̾o que ex ventre hñtẽ post tres dictas penetrat ptes spargunt̃ ptes capillares postq̃ꝫ ptrãsit ptẽ cordis ascẽdẽdo in supͥmo pãniculi pectꝰ per mediũ diuidẽtis: ⁊ in supͥmo capsule: ⁊ in carne laxa que meri vocat̃: ⁊ postea apud furcule ꝓpinqtateꝫ duo ab ea separant̃ rami qui ambo ad ptẽ furculi icedũt trãsuersi ⁊ quo plus vadũt eo plus ab inuicẽ elõgant̃: ⁊ fit vterq̃ꝫ istoꝝ ramoꝝ diuisus in duos ramos in vtroq̃ꝫ latere descẽdẽtes sup extremum thoracis a dextra ⁊ a sinistra donec ad epiglotim ꝑueniũt ⁊ in suis itineribꝰ dimittũt qui in musculis spargunt̃ qui sunt iter chordas quoꝝ orificia venaꝝ obuiãt orificijs sparsaꝝ venaꝝ in eis: ⁊ qꝺ ex eis colligit̃ egredit̃ iꝺe ad musculũ pectoris extrinsecũ: cũ ad epiglotale os hec collectio ꝑuenit egredit̃ ex eis collectio exteriꝰ ad musculos ꝯculcatos spatulã mouentes ⁊ spargit̃ in eis. Alia auteꝫ collectio sub musculis rectis descẽdit ex qua in eis sparguntur rami quoꝝ extremitates cũ partibꝰ ascẽdentibꝰ ꝯtinuant̃ vene que diuisa eis in loco illo obuiat: sic colligi põt in sequẽtibꝰ. Scꝺi aũt vniuscuiusq̃ꝫ istoꝝ par. vꝫ. vnũ duoꝝ iparĩũ singulariũ qnque dimittit ramos: quoꝝ vnus in pectore spargit̃: ⁊ q̃tuor supiores nutrit

triū costas:⁊ alter ramus nutrit spatulaꝝ locū:⁊ terti⁹ ram⁹
tēdit ad musculos submersos in collo:⁊ nutrit illos:⁊ q̄rt⁹
ramus penetrat in foramina sex spōdiliū supioꝝ que sūt in
collo:⁊ deide trāsit ad caput:⁊ qntus ramus qui oībus p̄di
ctis maior est ad ascellā in vtroq; latere vadit:⁊ ille vlteri⁹
in q̄tuor diuidiť ramos:quoꝝ primus in musculis q sūt su
per thoracē spargiť qui sūt de numero eoꝝ qui spatule iun/
cturā mouēt:⁊ scd̄s spargiť in carne laxa:⁊ in pāniculis qui
sunt in ascella:⁊ terti⁹ venit ad sup̄mū pectoris iteri⁹ad my
rach.quart⁹ aūt oībus his maior est:⁊ vlterius in tres diui
diť partes:quaꝝ vna spargiť in musculo qui est in cōcaui/
tate spatule:⁊ scd̄a q est in ascella:⁊ terti⁹ est maior ipsis oī/
bus sup adiutoriū tēdēs ad manū per cubitū:⁊ hec est que
vena ascellata vocať.Illud autē qd̄ ex primis remanet ra
mis:quoꝝ vnus ex iparib⁹ in multos fuerat ramos diuisū
ad partē colli ascēdit:⁊ anteq̄ multū ascendit in duas diui
diť partes:vna qdē est vena manifesta:⁊ altera vena occul
ta.Uena aūt manifesta ilico cū a furcula ascendit in duas
diuidiť partes:quaꝝ vna statim vt separatur ad anteriora
tendit:⁊ ad latus:⁊ altera vadit p̄mo ad interiora ⁊ descen
dit:⁊ postea ascēdit ⁊ reuoluiť super furculā:deinde eleuať
⁊ facta manifesta ascendit super collū donec ad p̄mā partez
ꝑuenit:⁊ misceť cum ea:⁊ fit ex eis vena manifesta que vi/
sa est:verūtamē anteq̄ cū ea misceať separanť ab ipsa due
partes:quaꝝ vna tendit ad latitudinem.Deinde ambe si/
bi obuiant in loco vbi sibi obuiant ambe furcule colli in lo/
co profundo:⁊ secūda manifesta in collo transuersať ⁊ duo
eius imparia postea sibi obuiant.ex istis autē duob⁹ impa/
ribus ramis separanť multi rami qui dicunť araneales ve
ne eo q sensui non subiacēt:ex sūma autē ramoꝝ istius se/
cūdi paris collecte tres vene tā separate fuerūt sensu perce
pte q̄titatē notabilē hn̄tes.Oēs enim alie nō ꝑcipiunť per
sensum:vna qdem haꝝ triū sup spatulā extēdiť ⁊ vocať spa
tularis ex qua est illa que cephalica noiať:⁊ duo vadunt ad
duo ipsi⁹ vene spatularis latera ipsuz vsq; ad caput spatule
simul comitātes:quaꝝ vna ibidē torqueť vt serpēs ⁊ spargi
tur ibidē:sed scd̄a pertrāsit eā vsq; ad caput adiutorij ⁊ ibi
spargiť.Spatularis v̊o ambas has pertrāsit vsq; ad vlti/
mum qd̄ in manu est:vena aūt manifesta quā guidez dicit
Auicē.que est postq̄ duo eius īparia cōmiscenť in duas di
uidiť partes:quaꝝ vna occultatur quaz guidez:occultā di/
cūt ex qua rami parui sepanť qui in supiori mādibula spar
gunť:⁊ alij rami veniunt ex ea qui sūt multo maiores istis
sparguntur in mādibula iferiori.partes aūt ramoꝝ duorū
quatuor spargunť in circuitu ligue ⁊ in manifesto musculo/
rū qui sunt ibi positi:⁊ ps altera manifestatur ⁊ in locis ca/
pitis ⁊ auris spargitur:vena aūt submersa comitatur me/
ri:⁊ ascēdit cū eo directe ⁊ in suo itinere dimittit ramos q
cuz ramis miscentur qui a vena manifesta veniūt ⁊ oēs illi
in meri ⁊ in epigloto:⁊ in ptib⁹ musculoꝝ ꝓfundoꝝ spargū/
tur ⁊ penetrāt ad extremū eius vsq; in finē laude capitis et
exteri⁹ spargūtur illi rami qui spargūtur in mēbris que sūt
inter spōdilē p̄mā colli ⁊ scd̄am:⁊ vn̄ vadit vena capillaris
ad iuncturā que est iter caput ⁊ collū a qua separātur q ad
pāniculuz veniunt qui cooperit craneū ⁊ veniunt ad locum
in quo duo sibi obuiāt emicranea:⁊ subiungūtur ibidez in
craneo.id autē qd̄ post haꝝ venaꝝ submersionez remanet
ad cranei ventrē interi⁹ pertingit in fine suture laude:⁊ ibi
spargitur ramus in duob⁹ cerebri pāniculis ad nutriēdum
eas ⁊ ad ligādū pāniculuz duꝝ cuz eo qd̄ circa ip̄m est ⁊ su/
pra ip̄m:⁊ postea egreditur ad exteriora ⁊ nutrit pāniculuz
qui coopit craneū.Deide a pāniculo subtili ad cerebrū de/
scendit:⁊ in ipso dispgitur sic̄ arterie dispguntur q̄s omnes
stringit pāniculi grossi replicatio:⁊ eas defert ad locuz am/
pluz qui platea vocatur inq̄tuz sanguis diffunditur ⁊ con/
gregatur:deide sepatur ab ea iter duas replicatiōes ⁊ vo/
catur torcular:istis ēt ramis cuz vētriculo medio ꝓping fi/
unt necesse est vt igrossescāt ⁊ magne vene fiant ⁊ sugunt ex
torculari ⁊ ex suis vijs que ab eo separātur:deide a vētricu
lo medio ad duos añriores vētriculos tēdunt ⁊ obuiāt ar/
terijs ad locuz illuz ascēdētib⁹:⁊ texitur ex eis pāniculus q
vocatur secundinuz.¶Adhuc ēt modum dicam⁹ de venis
manuuz.Primuz autē qd̄ ex spatulari diuiditur vena que
cephalica vocatur in rectitudinē adiutorij veniēs in cute ⁊
in manifestas musculoꝝ ptes spargiť:⁊ postea iuxta cubiti
iuncturā in tres diuidiť partes:quaꝝ vna que vocať funis
bracchij super mēbrū supioris focilis extēdiť:deide ad syl/
uestre inclinať ad focilis iferioris curuitatē ꝯuerā d̄clinās
⁊ spargiť in eo qd̄ in iferiorib⁹ syluestrib⁹ est ptibus rascete.
Scd̄a aūt ad cubiti flexuz ⁊ manifesto focilis ramo ascella/
ris vene cōmisceť:⁊ fit ex eis vena nigra que matrix vina q̄
purpurata a Rasi vocať.Tertia aūt submergiť ⁊ in ꝓfun/
do ēt cū ramo ascellaris cōmisceť:ex ascellari v̊o in p̄mis cū
ex ascellis oriť ꝓcedunt rami qui in adiutoriū subiūgūtur:
⁊ in musculis qui sūt ibi sparguť ⁊ ibi finiunť excepto vno
solo ramo qui venit ad asseyd:⁊ qn̄ ascellaris ad cubitiper
uenit flexū in duas diuidiť partes:quaꝝ vna submergiť:et
ramo cephalice cōtinuať illi cuz quo parūper icedit ⁊ sepať
ab eo:⁊ declinat vna eaꝝ ad domesticum donec perueniat
ad auricularē ⁊ mediū digiti medij:⁊ hec saluatella a Rasi
vocať:⁊ altera pars eleuať ⁊ diuidiť in partib⁹ man⁹ extri/
secis os tangentib⁹.Scd̄a aūt pars ascellaris apud asseyd
in q̄tuor diuiditur ramos:quoꝝ vnus in interiorib⁹ asseyd
diuiditur ⁊ ad rascetā tēdit ⁊ scd̄s diuiditur.Sup isti⁹ p̄mi
diuisiones ⁊ sil'r illi.Tertius aūt sil'r diuiditur in medio as/
seyd.Quart⁹ v̊o est maior eoꝝ:⁊ ipse est ille qui manifestať
⁊ eleuatur a quo ꝓcedit ramus qui ad vnū cephalice ꝓce/
dit ramum:⁊ fit ex eis vena magna:cuius residuū est q̄ vo/
cať basilica:que ēt occultatur ⁊ submergiť secūda vice.ve/
na autē magna a domestico incipit ⁊ eleuať supra superi⁹ fo
cile:deide ad syluestre ꝑuenit ⁊ in duas diuiditur ptes:ad
laude grece littere silitudinem:quaꝝ superior ad extremuz
tēdit focilis superioris ⁊ veniēs ad rascetā spargiť in dorso
policis ⁊ in partib⁹ que sunt iter policem ⁊ indicē:⁊ in indi/
ce pars ei⁹ vadit ad extremum focilis inferioris ibi.Et in
tres diuiditur ptes:quaꝝ vna tēdit ad locū qui est iter me
dium ⁊ indicē:⁊ cōtinuatur ramo illi qui peruenit ad indi/
cem a supiori:⁊ fit ex eis vena vna:pars autē scd̄a que vo/
catur silen a qbusdā ꝓcedit ⁊ inter mediū ⁊ anularē diui/
ditur ⁊ ꝓtenditur.Terti⁹ autē ad anularē ⁊ minimuz:⁊ isti
postea ꝯiungunť ⁊ in digitis spargunť.¶His aūt habitis
de partib⁹ vene vētrem hn̄tis ascendentibus que oēs diui/
dūtur a parte eis minore restat dicere de maiori eius par/
te descendēte.Primū igitur qd̄ diuiditur a parte descēdē/
te ipsius statim cū epate oritur anteq̄ dorso appodieť sunt
vene quedā capillares que vadunt ad fascias dextri renis
⁊ spargūtur in eis:⁊ in eo qd̄ est circa eos de corporib⁹ inte/
riorib⁹ ad nutriendum ea:postea ꝓcedunt ab ea due vene
que emulgentes vocātur:⁊ ad renes vadunt ad sanguinis
aquositatē colandā.Ren eni nō attrahit nisi suuz nutrimē/
tum qd̄ est sanguinis aquositas.A sinistro autē emulgētiū
due ꝓcedunt vene que ad sinistras masculoꝝ ⁊ feminaꝝ te
sticuluz vadunt s̄m eundē modū qui dictus est de arterijs.
Non enim aliter se hꝫ:quo ad hec in arterijs illis ⁊ venis
istis.Post hec autem due diuidūtur vene que ad duos ꝓ/
cedunt testiculos:⁊ illa qdem que ad sinistrum tendit:a si/
nistra haꝝ duarum accipit ramum:⁊ fortasse in aliqb⁹ ho/
minibus tota eius origo erit ab ea.Illa v̊o que ad dextruz
tendit raro accipit aliquā a dextra emulgentium:quinimo
non cōmiscetur ei neq; alteratur in aliquo a seip̄a:sed a re/
ne peruenit ad testiculuz:⁊ tendit in foramē in quo sperma
dirigiť ⁊ albificatur:tn̄ cum prius esset rubeum ꝓpter mul
titudinē tortuositatum venaꝝ suaꝝ ⁊ reuolutionum suaꝝ:
⁊ qd̄ ab eis etiam ꝑuenit a corde:⁊ huius qdem vene plu/
rimū in virga ⁊ collo matricis finitur:sicut ⁊ in caplo de ar
terijs determinatū est.Postq̄ v̊o due emulgentes ⁊ earū
rami nascūtur vētrez hn̄s e vicino supra dorsum appodia/
tur:⁊ incipit descēdere a qua coram quolibet spōdili sepa/
ratur vnus ramus:⁊ in eas ingreditur ⁊ spargiť in muscu/
lis qui corā eis sunt positi separātur ⁊ vene que ad duo ten
dunt hilia ⁊ vadūt ad vētris musculos:⁊ postea vene que
per foramina spōdilium ingrediuntur ad nuchā.Que ve/
na cum ad extremum peruenit spōdilium in duas diuidiť
partes:vna ad dextram:⁊ altera tendit ad sinistraz:⁊ alte/
ra vadit ad vnam corā:⁊ reliqua ad aliā:ab vtraq; tamen
ipsaꝝ anteq̄ ad corā veniant decē separātur tunice.Quaꝝ
vna ad duos tendit renes.Scd̄e v̊o tunice partes subtiles
sunt ⁊ capillares ⁊ tēdūt ad inferiores ptes syphac.Tertia

aūt ſpargiꝛ in muſculis qui ſunt ſup os coꝛe. Quarta autē ſpargitur muſculis ani. Quinta vͦo vadit ad collū matricū mulieꝝ: ⁊ in ipſo ſpargitur: ⁊ in eo qͦ cōtinuatur eadē tendit ēt ad veſicā: ſꝫ cuꝫ illa que ad veſicā tendit in duas diuiditur ptes: quaꝝ vna in veſica ſpargiꝛ: ⁊ altera tēdit ad colluꝫ ipſiꝰ: ⁊ huiꝰ qdē ps in viris eſt valde magna pp virgaꝫ. Sꝫ in mulieribus eſt parua. Sexta vͦo ad muſculos ſup os femoꝛis poſitos vadit. Septima tēdit ad muſculos q in rectitudine iſtoꝝ ſunt poſiti ſupꝛa vētrē: ⁊ he qdē vene cū extremitatibꝰ illaꝝ venaꝝ ꝯtinuantur q̄s per pectꝰ dixīmꝰ ad myrach vētris deſcēdere: ⁊ ex eaꝝ qdē ptibꝰ egrediūtur in mulieribꝰ vene que ad matricē tēdunt: ⁊ duobꝰ qdē lateribus venaꝝ que ad matriceꝫ tēdunt diuiduntur vene que ad mamillas aſcēdunt per quas mamille matrici aſſociantur. Octaua vͦo vadit ad oſciuꝫ teſticuloꝝ viroꝝ ⁊ ad matriceꝫ feminaꝝ que ſunt receptacula viroꝝ ⁊ feminarum vocata. Nona autē pͥuenit ad muſculos ptis que in coxa eſt occulta ⁊ ſpargitur in eis. Decima vͦo a pte emulgētis manifeſtata ad duo tēdit hillia ⁊ ꝯtinuatur cū extremitatibꝰ venarū deſcēdētiuꝫ: ⁊ pͥcipue eis que a pte mamillaꝝ deſcēdūt: ⁊ fit ex eis ps magna que vadit ad narīū muſculos: qͦ autē ex iſtis remanet ad coxā tēdit: ad quē ēt locuꝫ pͥueniunt rami: quoꝝ vnus in muſculis diuiditur q ſūt ſupꝛa aīteꝫ coxe partē: ⁊ aliͦ in muſculis eſt qͦ eſt coxa īferiꝰ ⁊ in ipſiꝰ domeſtico in pͥfundo: ⁊ alij ēt multi rami in coxe pͥfundo ſparguntur. Qͦ aūt poſt hoc totū remanet poſtq̄ꝫ iūcturā poplitꝫ paꝝ coopit in tres diuiditur ptes: quaꝝ ſylueſtris ſup cānā extēditur: ſiue harūdinē minoꝛē vſqꝫ ad calcanei iūcturā q̄ ſexatica a Raſi vocatur: ⁊ ipſaꝝ media īferiōe poplitis extēditur deſcēdēs ⁊ in lateribꝰ occulti cruris facit deſcēdere ramos ⁊ in duas diuiditur ptes. Quaꝝ vna occultatur in eo qͦ eſt in anterioꝛi pte cruris. Altera aūt vadit iter duas harundines extēſa ad anterioꝛa pedis: ⁊ cōmiſcetur ramo ſylueſtris quā pͥus noīauimus. Tertia vͦo que eſt domeſtica ad locū cruris venoſuꝫ ꝺclinat ⁊ extēditur ad calcaneū: ⁊ ad extremitatē cōnexā maioꝛis harūdinis: ⁊ deſcēdit ad pedis domeſticū: ⁊ in ipſa eſt que ſaphena vocatur. Iſte āt tres fiunt q̄tuoꝛ: quaꝝ due ſylueſtres ad pedē veniūt a pte harundinis minoꝛis ⁊ duaꝝ domeſticaꝝ: vna ſupꝛa pedeꝫ incedit: ⁊ in ſupꝛemo eius ex parte minimi ſpargitur digiti. Secunda vͦo eſt illa que cum domeſtico ramo ſylueſtris vene miſcetur quā ſupꝛa nominauimus ⁊ ſparguntur ambo rami iſti in partibus inferioꝛibus.

¶ Ca. xxᵐ. De cōpōne ⁊ phyſionomia colli ex cāna ⁊ meri.

Omnibus his que dicta ſunt expeditis reuertamur per ſingula mēbꝛa hoīs ⁊ aīaliū ſequentes opinionē Ariſto. qui pͥnceps eſt pipatheticoꝝ. Dicemꝰ ḡ ꝙ mēbꝛuꝫ qͦ īteriacet inter faciē ⁊ clibanū pectoꝛis: ⁊ qͦ ſeqtur linguā eſt collū: de cuiꝰ ſpōdilibꝰ ⁊ neruis ⁊ venis ⁊ arterijs iam dcm̄ eſt. Sꝫ qͦ reſtat dōm hoc eſt qͦ in collo ſunt duo cānales: quoꝝ vnus eſt in anterioꝛi collo ⁊ ille vocatur canna vocis: ⁊ alius eſt poſterius in collo vͦſus ſpondiles doꝛſi: ⁊ ille vocatur Arabice meri: grece autem iſophagos ⁊ latine os ſtomachi. Creatio autem cānalis qui eſt in anterioꝛi parte colli ⁊ gutturis eſt ex cartilaginibus circularibus: ita ꝙ figura ſua ⁊ compoſitio eſt: ac ſi circulus cartilaginis poſitus ſit ſuper circulū: ⁊ iſti circuli inferius ſunt rotūdi et ſuperiꝰ: verſus meri aūt ſiue iſophaguꝫ nō ſūt cōplete circulatiōis: ſꝫ ſūt poꝛtiōes maioꝛes ſemicirculi circa meri in artitudinē gutturis ne ſua duritie anguſtēt iſophagū ⁊ impediaꝛ cibꝰ ſine quo nō eſt ſalus aīali alicui. Iſta aūt cāna vocis anulos ſuos cōiunctos hꝫ per pāniculuꝫ duꝝ iterius ad ſiccitatē ꝺclinātē: ne ipediaꝛ aliq̄ ipſiꝰ ꝯctio ⁊ extēſio que exiguntur ad aeris attractionē ⁊ emiſſionē ⁊ vͦſus pulmonē recuperat ſub gula rotūditatem circuloꝝ: qa figura rotūda minus tāgiꝛ nocumētis: ex cartilagie aūt fit ne ſit nimis acuta vox ſi ex oſſe eſſet: aut nimis hebes ſi eſſet ex carne. Adhuc autē ſi eēt ex carne nō bn̄ teneret figurā apture q̄lis exigitur ad vocē. In ſupꝛemo autē ſui eſt in ea coꝛpꝰ foꝛamē artās et ampliās qͦ vocatur lingua fiſtule qͦ in oībus oꝛganis modulat vocē: ⁊ eſt in ea ex pte aīi in qbuſdā aīalibꝰ nodus cōcauus ad cāne foꝛamē apertus in quo teneꝛ aer multus ad ſpiritū diu tenēduꝫ: ⁊ he ſunt aues aq̄tice que ingerēdo caput ſub aq̄ diu tenent ſpiritum ad victuꝫ in aq̄ querēdū: ſicut anas ⁊ merguloꝝ genera. Supꝛa foꝛamē autē eſt epiglotis ⁊ compoſita ex tribꝰ cartilaginibꝰ ſicut in pͥhabitis: ꝺpēdent etiam ibi vuula ⁊ os q̄drāgulum de qbꝰ executi ſumꝰ. Inferius autem vbi attingit pulmonem: pꝛimo qdem diuiditur in duos ramos: poſtea autē vterqꝫ ipſoꝝ in multa diſtribuitur de quibus in anathomia arteriaꝝ expeditū eſt: hec enim cāna vocatur vulgariter pͥpter cāne ſimilitudinē: vero aūt nomine trachea arteria dicitur ⁊ maioꝛ eſt oīum que eſt in coꝛpoꝛe viuoꝝ: vt aūt ſpiritus aeris meliꝰ teneaꝛ ad voces modulationem habet: trachea auteꝫ coꝛpꝰ ꝙ lingua fiſtule vocatur dilatationem: ⁊ vbi eſt ipſa lingua fiſtule habet cōſtrictioneꝫ: ⁊ iterū habet os amplū verſus coopturam epigloti: aliter enim lingua fiſtule dilatatiōe ⁊ ꝯſtrictione non poſſet ſufficienter artare ⁊ cōſtringere cānaꝫ ad vocis facturam debitā: pͥpter qͦ etiam pāniculus qui continuat circulos cartilagioſe ſue ſubē durus exiſtit: h̄ igitur ad ſonum percuſſi aeris ꝙ nō ſonat niſi verberetur a ſolido plano: dura etiam exiſtēs magis reſiſtere valet ſputis ⁊ catarris: ⁊ malis fumis coꝛdis in eam deſcēdētibus. Humet aūt hec pellis aliquātuluꝫ vt mollioꝛ ⁊ delectabilioꝛ ſit ſonus in ea: ſicut ⁊ videmus eos qui ſonant longas tubas quinque vel ſex cubitoꝝ habētes longitudinem facere. pꝛimo enim irroꝛāt eas parūper interius vt mollius ſonent ⁊ delectabilius: pp qͦ etiā in fiſtulis oꝛganoꝝ magis queriꝛ plūbum q̄ꝫ cupꝛum ad tēperandum ſonuꝫ ne nimis ſit acutus: hac de cauſa ꝙ aliqui raucedinem ex ſiccitate patiētes pꝛimo cantare nō poſſunt: ⁊ poſtea cum aliquādiu cantauerint emēdaꝛ vox eoꝝ: qa ex conatu ⁊ pͥuocatione ⁊ ꝯtenſiōe ſpiritus venit cum ſpiritu: caloꝛ quidem trahēs ſecuꝫ ſubtile humidū qͦ interius cānā irroꝛat ad vocis lenificationem ⁊ emēdationem. In bucca autem exterioꝛa ampla adheret ei epiglotis ſuſpenſa ad os triāgulum ſicut diximus in antehabitis: ⁊ eſt aperta ⁊ in parte que nō tāgit cānā eſt alligata ad meri filaribꝰ neruis: ⁊ cuꝫ buccella eſt in trāſglutiōe: ⁊ trahitur inferius per motū glutionis trahit epiglotim ⁊ claudit cānam: ⁊ ſic fit ꝙ in glutiēdo non intrat aliqd cibi ⁊ potus in cānam: niſi fiat talis pͥoccupatio ⁊ feſtinatio ꝙ meri conturbatū glutiat: ita ꝙ villis ſuis nō extēdaꝛ ad inferius: ſed ſola dilatatione ⁊ ampliatiōe det viaꝫ buccelle: tunc eni aliquid intrat in arteriā: ⁊ tūc accidit tuſſis foꝛtis ad hoc eijciēdū: ⁊ ſi eijci non pōt accidit moꝛs aut egritudo chꝛonica eo ꝙ pulmo nō eſt perfoꝛatꝰ ſicut ſtomachꝰ: ⁊ intrās in ipm̄ opꝫ ꝙ aut cōſumaꝛ paulatim: qͦ tn̄ vix fieri pōt aut putreſcat in eo. Inferius aūt ſicut diximus diuidiꝛ trachea: pꝛimo in duo pͥpter duas partes pulmonis ad quem in reſpirando defert ſpiritum. poſtea autē diuiditur per multa ſtricta: quoꝝ ſtricturis aer attractus coꝛdi pͥpoꝛtioneꝛ ⁊ dirigatur vt fiat conueniens ad coꝛ euētāduꝫ: quelibet tamē via arterie equitat venā quietam vt ex ipſa nutrimētum accipiat. hec igitur trachee diſpoſitio foꝛte cōtingit etiam ꝙ oēs circuli arterie rotundi ſunt. Sed tūc opoꝛtet ꝙ colla illoꝝ aīalium in quibus hoc contingit ſint valde ampla reſpectu ſuoꝛuꝫ coꝛpoꝝ: ita ꝙ circuli iſophagi in eis nō faciant conſtrictionē. hec igitur in ſumma dicta ſunt de canna. ¶ Alia auteꝫ via que meri vocaꝛ aut iſophagus eſt cōpoſita ex duabꝰ ſubſtātijs: quarum quideꝫ vtraqꝫ eſt villoſa: ſed interioꝛ eſt habēs villos habētes vias ſuas ſm̄ lōgitudinem deſcendentē in ea: exterioꝛ autem eſt magis carnoſa ⁊ ad ſenſum manifeſtatur carnoſitas ipſiꝰ: ⁊ hec habꝫ villos trāſuerſales ſm̄ latitudinē diſpoſitos. Huius auteꝫ cauſa eſt qa quilibet motus habet vnum inſtrumentū mouēs. Glutitio autē eſt motꝰ qui perficitur nature laboꝛe pͥpter cibi duritiem ⁊ quātitateꝫ: ⁊ ideo reqrit duo inſtrumēta mouentia ⁊ adiuuantia: quoꝝ vnum ſit trahens ⁊ alterū impingens ⁊ expellens: attractio autē fit per villos longitudinales. Cum enim cibus eſt in meri villi lōgitudinales ſuper buccellā cōtrahuntur ⁊ pꝛemunt: ⁊ ſub eo in eadeꝫ directa linea ꝯtenſi dilataꝛ ad viam: ⁊ ſic cōplent motuꝫ attractionis. hec eni eſt ſm̄ pellicule cōgruentiā: qm̄ pellis extēſa in aliquo ꝯhitur ſtatim in loco qui ſuper illū eſt: ⁊ ita cuꝫ cibꝰ ingrediens dilatat inferius villos: cōſtahūt ſup ipm̄: ⁊ etiā depellunt euꝫ pͥcipue meri vbi hn̄t motū vt tātū operaꝛ pellicule diſpoſitio: ſed etiā virtus aīe mouentis. Alia autē

pellis

Quare cāna vocis cartilaginoſa eſt.

pellis ſuperior tunica meri exiſtẽs hʒ villos ſm latitudinẽ extenſos: ⁊ illi faciunt ad cibi depſſionem: qm̃ in omni pelle ſic eſt ꝙ eſt inferior extra ſuperficiẽ planã ad exteri⁹ extendatur ſupior pars ſupra eãdẽ interius ĩcuruatur: ⁊ ita fit in motu buccelle: qm̃ quãdo illa q̃titate ſua inferiorẽ partem exterioris tunice exprimit ad exterius ſupior villis ſtati incuruatur ſup eã ⁊ deprimit eã vt deſcẽdat: facit tñ hoc pncipaliter aĩa eo ꝙ meri eſt pellis aĩata. Sʒ cũ nature ſit opus: cõueniẽtiſſimũ ẽt opʒ qdẽ maxima que ẽt poteſt ſit cõueniẽtia in inſtr̃o. Si autẽ aliquãdo ſcindiť aut leditur pãnus interior erit ei doloroſa ⁊ laborioſa glutitio pp attractionez: ⁊ ſi ſcinditur ſupior vel leditur pãnus erit laborioſa ꝓpter depſſionẽ cibi. Cũ aũt glutitio fiat duob⁹ mouentibus vomit⁹ nõ fit niſi vno: hoc eſt per villos latitudinales: ⁊ ideo difficilis eſt vomit⁹ valde: hoc aũt ideo factũ eſt ꝙ vomit⁹ per ſe eſt ɀrius nature: ⁊ nõ iuuat niſi per accñs: ⁊ ideo natura nõ poſuit facilitatẽ ad euz: ſed glutitio ita fit ꝙ ſaluat ſubam: ⁊ ideo cũ trahitur cib⁹: tunc villi lõgitudinales iſerius cõtinue dilatari faciũt ꝙ ſupior villus latitudialis poteſt ſup iferiorẽ latitudinalẽ ⁊ cõpletur glutitio: loc⁹ aũt meri eſt ſup ſpõdiles retro in collo: ⁊ hoc fit pp cuſtodiã ipſius maiorẽ. Deſcẽdit aũt per collũ cuʒ meri par neruoꝝ a cerebro ſicut diximus in anathomia neruoruʒ: ⁊ qñ meri eſt in directo quarte ſpõdilis pectoris ptrãſit qdẽ illã ſpõdilez: ⁊ tũc parũper recedit diuertẽs ad dextrã: ⁊ hoc iõ facit vt ſuo receſſu dilatet locũ vene arteriali que venit a corde: ⁊ deinde deſcẽdit meri cuʒ pari neruoꝝ de quo diximus ſup octo reſiduas ſpõdiles que ſunt ſub q̃tuor dictis ſpõdilib⁹: ⁊ qñ peruenit vſqꝫ ad diaphragma ligatur cuʒ eo ligamine per qd parũper ſubleuať vt non comprimat ſuas partes que comitanť ipm̃ in quibus eſt vena magna arterialis. Deſcenſus autẽ iſte neruoꝝ dicti paris cum eo eſt: ideo vt per oẽs gradus deſcẽſionis ſue ſecureť a nocumento ꝙ poſſit ei occurrere in recta ſua extẽſiõe per grauitates. i. dictas que aduenīunt ſtomacho. Cũ aũt meri ptranſit diaphragma declinat iteꝝ ad ſiniſtrã: ſicut prius ſupra diaphragma exiſtẽs declinauerat ad dextram. Hec autẽ declinatio eſt poſtq̃ ptranſit ſpõdilez decimã vſqꝫ ad vndecimã: aut vſqꝫ ad duodecimã: tũc eni penetrauit per diaphragma: ⁊ tũc dilatať et ampliať vt cõmenſuret ſe inferiori ſtomachi cui cõtinuať: poſt meri aũt ſtatim eſt corpus ſtomachi. Intrinſeca aũt ps meri eſt durior ⁊ amplior intriſeca pte inteſtini p̃mi qd ſtomacho inferius ɔtinuať: ⁊ eſt magis ſpiſſa q̃ʒ intrinſeca ps illius: ⁊ hoc ideo fit ꝙ trãſitus eſt cibi duri ⁊ groſſi. Illd auteʒ inteſtinũ eſt trãſitus cibi cocti ⁊ molliſciter vtrũqꝫ tamẽ iſtoꝝ media eſt intrinſeca ps ſtomachi: vna aũt eſt ⁊ eadez tunica interior ſtomachi: ⁊ meri que eſt interioris ĩfantib⁹ coopertura: ⁊ hoc ideo fit vt attractio cibi ſit cõtinue virtutis: ⁊ vt cõtinuatio ſit ad epiglotim que pelle ſua claudiť et aperiť ſicut diximus. Si ergo vna eſt ſuba meri ſtomachi fere: ⁊ vna eſt vtriuſqꝫ tunica iterior que hʒ villos lõgitudinales: ⁊ vtriuſqꝫ tunica exterior eadẽ exiſtens hʒ villos latitudinales: ⁊ illa eſt plus carnoſa: ⁊ adhuc hec eadẽ eſt plus carnoſa in ſtomacho q̃ʒ ſit in meri: ⁊ p̃cipue in fundo vbi eſt calor neceſſari⁹. primũ autẽ inteſtinũ ſub ſtomacho exiſtẽs nõ eſt pars ſtomachi lʒ ſit alligatũ ei ⁊ cõtinuatum: cuius ſignum eſt ꝙ nõ gradatim ꝓcedit eius ɔſtrictio ab amplo in ſtrictum ſm ꝙ ꝓlongať a ſtomacho. Adhuc aũt quia tunice eius nõ ſunt ſicut tunice ſtomachi ⁊ meri. Suba eni meri ſirior eſt lacerto: ⁊ ſuba ſtomachi eſt ſirior neruis: iteſtinũ aũt ventri aſſimilať: in loco aũt in quo ɔtinuať meri ad ſtomachũ rotũdať ſtomachus: ibi eni obuiat diaphragmati ⁊ rotũditas facit hoc vt in pũcto: vel quaſi in puncto tangat ⁊ minus cõprimat. Inferius aũt ampliať qm̃ cibi q̃titas reſidet inferius: ſic igiť pʒ ꝙ creatio meri ſm exteriorẽ tunicaz meri eſt ex carne: ⁊ quať eſt applicata cũ ſpõdilib⁹ colli: poſterius dť pars que iterlacet inter medium ſpatulaꝝ. Hec igiť ſunt mẽbra hominis a capite vſqꝫ ad clibanuʒ. ¶ Qui aũt regimen vite ad membrũ referũt diſpõnẽ dicunt ꝙ ceruix lõga ⁊ tenuis ſignificat eũ qui maligna meditať. Vaſta aũt cum quadã ꝓlixitate ceruix dicit aĩoſum: rotũda autez ꝓbat virtutem animi ⁊ corporis humilitatẽ. Ceruix autez ſoluta ⁊ quaſi decidẽs ⁊ inualida nocẽtes deſignat hoĩes et inſidioſos. Ceruix autez qui neruis patẽtib⁹ compoſita inceptum demonſtrat ⁊ indocilem: ⁊ ſi cõcurrant alia ſigna ẽẽ inſanum mõſtrabit nimia neruoꝝ ⁊ venarum claritas: vene igitur clare enormes interte ceruici idem ꝙ nerui indicant. Qui aũt vaſtam nimium ſiue lõgam habent cervicez iracundos ⁊ indociles dicit Plato. Sues eniʒ huiuſmodi dixit eſſe. Breuis aũt ceruix re ⁊ exẽplis plurimis docet ꝙ indicium ſit eius qui cũ temeritate eſt audax. Cũ autez inter coniunctionem ſpatulaꝝ ⁊ ceruicis originez verticulus quidam eminet: nec cetera leuiter ſibimet cõueniunt. Sed interualla ſunt ibi ac ſi ſit nodoꝝ ſuperficies aſpera tales ſuperbi ⁊ inſolẽtes eſſe ſolent. Dura autẽ ceruix dicit eẽ indocilem. Inclinata autẽ ceruix dicit eſſe docilẽ. Incliuiũ enim pl̃bi grece mollẽ quidẽ non oĩno inflexibilem ⁊ eius creatuʒ ſiue enumeratum eſſe dixerũt. multum autem elimãda eſt huiuſmodi diſpoſitio hominis: eſt eni frequẽter bona aſpera ceruix: eſt autem ceruix que nimis erecta non ſoluʒ indocilem: ſed etiam inſolẽtem ⁊ contumacem dicit qui monita non audiat. Rigida recte ⁊ tanq̃ʒ deſixa ceruix etiam ſignificat indoctum ⁊ inſolẽtem: hoc igitur ſignuʒ ſtultis etiã aliquãdo conuenit. Si autez vis ſcire ꝙ magis ſit aduerte an mobilis ſit an deſixa rigida ceruix: ⁊ ſi eſt mobilis ſignificat ſtultitiã. Si autẽ eſt deſixa ſignificat indocibilitatem ⁊ contumaciam. Videbis autem quoſdã qui ex ſtudio intẽdũt ⁊ roborant ceruicem: ⁊ poſt modicuʒ per fluxũ ceruicis huc ⁊ illuc detegunt ſtultitiam que fluxu ceruicis eſt ꝓpria. Cũ autẽ ceruicis vides fluxũ ⁊ labioꝝ quãdam cõtractionẽ riſui cuidam appropinquãtem ⁊ inordinatã oculoꝝ conuerſionẽ: ⁊ aliquã inconſtantiam in ſedendo ⁊ ſtãdo ⁊ vocẽ audis tremulam: cõſtanter ꝓnuntia talem eſſe effeminatum. Quando autẽ ſtabilitas ceruicis ꝓportionata eſt optimos mores oſtẽdit. Amplius autẽ ceruix ſuperius retorta imitem ⁊ inſolẽtem declarat hoĩem. Cum autem infixa eſt ceruix ad pectoris partes ſolet oſtẽdere animi cogitationibus occupatum: aliquãdo autem pertinet hoc ſignuʒ ad parſimoniam. Aliquãdo etiam attinet malignitati ſm qd docẽt alia concurrentia ſigna: certũ autẽ eſt ꝙ nihil continet ſimplex ⁊ nihil ſecurum ⁊ nihil remiſſum. Ceruix ad ſiniſtrum declinata ſtultum aliquatenus ac cinedũ ſignificat. Ariſto. etiaʒ in phyſionomia quã Alexãdro ſcribit: dicit eſſe cynedum ſiue caninũ qui habet curuũ collum ad dextrũ: ⁊ ibidẽ dicit ꝙ habens collum gracile lõguʒ eſt ſonorus ⁊ ſtolidus. Qui autẽ habet collum breue valde calidus defraudator ⁊ aſtutus ⁊ doloſus. Qui aũt habet collum groſſum eſt ſtolidus ⁊ comeſtor magnus. Plato aũt dicit ꝙ ſolida ceruix ſimul ⁊ lõga ſiue vaſta: que difficile flectiť rapaces oſtendit: ad lupos enim vt ait referť. Guttur autem gracile gibboſum longũ futuram ptiſim vel ethicum dicit ꝓnuntiatum Auicẽna. Aſperũ autẽ indicat animi lenitatẽ ⁊ oris loquacitatem. Auium enim eſt hoc vt dicit Plato: ſi aũt nodus gutturis eminet: partim qdem lenitatem Palemon indicare dicit: nõ tñ indicat audacem neqꝫ maleficum: ſʒ triſtez ⁊ triſtificũ in ſeipſo declarat: ⁊ ſuſpicioſum ad alios.

Phyſionomia ceruicis.

Nõ ſignũ certũ hoĩs effeminati.

¶ Cap. 23m. De compoſitiõe ⁊ phyſionomia pectoris ⁊ mamillarum.

Clibanus autẽ in anteriori parte corporis exiſtens diuidiť in duas partes: hoc eſt in pect⁹ ⁊ ventrẽ ⁊ inter ea eſt ſeparans pellicula que diaphragma vocať de qua infra diceť qd per latitudinez ⁊ ſpiſſitudinẽ diuidit corpus ſeparãs ſpũalia hoc eſt pulmonem: ⁊ cor a mẽbris que ſunt nutritiua: que ſunt epar ſtomachus ſplen ⁊ renes ⁊ cetera huiuſmodi. Initiũ vo pectoris eſt a duob⁹ furculis: et finis eſt ei⁹ ſup diaphragma qd heret oſſi epiglotali: ex pte autẽ ⁊ duodecime ſpondili in poſteriori parte dorſi: ⁊ hinc ⁊ inde ad latera vadit. Pectus autẽ in ſe etiam diuiſuʒ eſt in duo ſm longitudinem per pelliculaz vnã que ſub furcula incipit ⁊ venit ſuper pulmonez: ⁊ pulmonis quidem vna pars ſubiacet vni: ⁊ altera pars ſubiacet alteri. Dixim⁹ eiʒ in precedentib⁹ ꝙ trachea poſtq̃ʒ trãſiuit guttur: ⁊ venit ad furculam diuiditur in duos ramos: quoꝝ vnus ptingit ad vnam partem pulmonis: ⁊ alter ad alteram: ⁊ in medio quidem duoꝝ ramoꝝ canne diſtinguit pellicula: ⁊ hui⁹ diuiſionis eſt maior vtilitas: ſic dicit Jo. dam. ꝙ ſi contingat nocumentũ vni altera ſit ſalua: qa anhelitus trahiť per alte

ram partem: ⁊ hinc est ꝙ vidimus quosdã in bello ꝑfossos
ab vno latere pectoris qui euaserunt: quando aũt ex vtra-
qȝ parte perfoditur animal spirans: tunc non viuit diuti⁹
ꝙ̃ potest viuere animal suffocatuȝ: hoc enim aliquãdiu vi-
uit sicut ostẽdemus inferius quando loquemur de pulmo-
ne: superi⁹ autẽ diximus ossa ⁊ neruos ⁊ venas pulsatiles ⁊
quietas pectoris. Ex his igiť satis patet pectoris composi-
tio ⁊ forma interi⁹. ¶ Exterius autẽ in pectore sũt due ma-
mille: quaꝝ creatio ex neruis ex venis ⁊ arterijs iter q̃s cõ-
tinuat caro laxa glãdulosa alba que modicũ hȝ sensuȝ. Est
autem mamilla instrumentũ lactis ad nutrimentum nati:
sicut sanguinis epar est formatiuũ ad nutrimentuȝ interio-
rum. Qđ autem lac est album ⁊ sanguis rubeus faciũt ipsa
membra generãtia dictos liquores. Epar enim qa est ru-
beum molle ⁊ quasi coagulatus sanguis: ideo chimũ qui a
stomacho educiť calore cordis ⁊ ꝓprio conuertit in coloreȝ
similẽ sibi: hoc est in rubeũ. Caro autẽ mamillaꝝ qa est la-
xa ⁊ alba sanguinem ad se directũ cõuertit in sui simileȝ co-
lorem hoc est in albũ. Sicut etiã alia mẽbra faciũt id qđ ad
se de nutrimẽto dirigiť: ⁊ hec est causa ex parte organi ope-
rantis. Causa autẽ agens est calor perfecte decoquẽs: hoc
eni conuertit in album: vt patet in oib⁹ ꝑfecte decoctis sper
mate sanie ⁊ brodijs assatoꝝ ⁊ elixatoꝝ: cõmunicãt autem
mamille cũ multis mẽbris in venis ⁊ arterijs: sicut in ꝓha-
bitis de anathomia venaꝝ ⁊ arteriaꝝ dictũ est. Sed illa ve
na que cõmunis est matrici ⁊ mamille ab aliquib⁹ reuertis
vocať: ⁊ cum mulier lactat ⁊ coit cũ viro nocet plurimũ in-
fanti: qa subtile nutrimenti qđ ad mamillas per reuertim
deriuari deberet ad os matricis qđ ex vulua deriuať. Ulr
igitur aliquãdo clibanus in anteriori eius parte: duas ha-
bet partes. s. partes pectoris in quibus mamille: ⁊ mamille
quidẽ sunt instrumẽtum lactis in feminis hoĩum ⁊ alioruȝ
animaliuȝ. Sed in hoie sunt in pectore tñ: ⁊ in paucis alijs
aialib⁹: ex mamillis enim fit irrigatio lactationis natorum
forte erit etiã in mamillis masculoꝝ lac aliquãdo erũpens:
sed spissitudo eius nõ permittit ipm ingredi per poros ma
millaꝝ: ⁊ qđ exprimitur nõ est nisi substantia aque ⁊ serũ: et
due alie sube remanent intus ꝓpter spissitudinẽ ⁊ est pau-
cuȝ in masculis qđ retentũ ꝯsumiť a calore naturali: ⁊ ideo
mamille viroꝝ non sunt ad lactãdum natos in aliquo ani-
mali nobis noto. Sed sunt vt dicit Dam. ad decorem. aut
melius forte dĩ ꝙ per ipsas purgať aliqua sufluitas expel
liť ad carnem laxaȝ ipsaꝝ vt euaporet ex ea. In masculis tñ
est differentia qa humidi multũ habent mamillas ꝓminẽ-
tes: ita ꝙ poma mamillaꝝ videtur formari in eis: in siccis
autẽ nõ: ⁊ in humidis qdeȝ fit aliquãdo aliqua tenuissimi
lactis expressio. ¶ Est autẽ de ꝓprietate mamillaꝝ in femi-
nis ꝙ mote suauiter ad papulas excitãt libidineȝ ꝓpter cõ-
tinuationẽ quã habent cum matrice: ⁊ cũ cõcipiunt femine
⁊ retinetur sanguis mẽstruus redũdat ad mamillas: ⁊ tunc
incipiunt impleri ⁊ subigi ⁊ dependere ꝓpter põdus virgi-
nib⁹ autẽ tument qdem: sed nõ adeo sunt subacte sicut eis
que aliquãdo impregnate sunt. Est enim vt diximus crea-
tio mamillaꝝ ex carne laxa molli vacua qdem a substantia
spisse carnis implete: sed plena humore qui in lac cõuertiť.
¶ Hoꝝ autem membroꝝ physionomia a Loxo tradita est
pho: ⁊ ab Aristo. ad Alexan. scribente. Si eniȝ pectoris ⁊ in
guli hoc est gule inferiorẽ partem cõparauimus: dicit Lo-
xus ꝙ qlibet inguli cõclusi sunt ⁊ cõpressi ad humeros ⁊ ad
pectus tarditatem indicat sensuum ⁊ animi stoliditateȝ: ⁊
manus talis hominis nec arti vel operi alicui qđ manib⁹
cũ studio fit esse idoneas. Juguli aũt qui lõge ab humeris
separati sunt ⁊ largũ ac latũ sinum faciunt imbecillitatẽ ani
mi declarãt. Medietas aũt iter hec erit optima tã ad vir-
tutem ꝙ̃ ad prudẽtiã: pectus autem latũ ⁊ bene dispostuȝ:
cuius late sunt singule partes optimum est: qa hoc est nãle
homini. Tenue autem pectus ⁊ inualidũ ⁊ imbecillẽ signifi-
cat animum: pectus aũt qđ multis carnib⁹ congestuȝ est in-
dociles indicat ⁊ ignaros. Amplius autem cuius mamille
dependent ⁊ molli carne circundate sunt: effeminationeȝ ⁊
vinolentiam ⁊ intemperantiam pati designantur.

Anathomia mamillarum.

Ad qđ sũt mamille in viris.

Physionomia pectoris ⁊ mamillaꝝ.

¶ Cap. z4m. De anathomia exterioris figure vẽtris ⁊ in-
guinum ⁊ membrorum genitaliuȝ: ⁊ physionomia eorũdẽ:
⁊ est in eo etiam de matrice ⁊ vesica.

Post clibanũ in anteriori parte hominis est vẽ-
ter qui etiam est pars clibani. ventrem autem
hic dicimus exteriorem pellem mollem que cõ-
tinet in se omnia membra nutritiua de quib⁹
nos loquemur posterius: in hoc aũt ventre est
vmbilicus qui radix vẽtris diciť: eo ꝙ primuȝ
infra nutritiua distincte format⁹ inueniť sicut radix primuȝ
est distinctũ in plãta formatum: ⁊ per ipsum trahit embrio
nutrimentum extra se formatum ⁊ digestũ: sicut ⁊ plãta tra
hit per radicem: ⁊ ideo sicut nihil abijciť de nutrimẽto at-
tractũ per radicẽ nisi superflua aquositas pauca que exu-
dat in gũmis plantaꝝ: ita nihil reijciť omnino de sanguine
attracto per vmbilicum nisi pauca ⁊ modica aquositas que
reijciť nõ per vesicã embrionis: sed per sudorẽ ⁊ os vmbili-
ci ⁊ recipitur in vase secũdino: ⁊ eijciť in die natiuitatis in-
fantis: sicut determinabiť in seqũetibus istius scie: cum de
generatiõe ⁊ impregnatiõe aialiuȝ tractabitur. ¶ His igiť
de causis vmbilicus radix ventris vocať. Nutrit eni omni
tẽpore quo embrio mõ plantaꝝ nutritur. Cũ autẽ per ipm
nutrimentũ capit etiã extra se digestũ: sed in seipso digeren
dum tũc vmbilicus cadit ab officio radicis: ⁊ tũc preciditť ⁊
ligatur ⁊ nodať in supficie vẽtris ne per ipm pinguedo que
est in ventre egrediať. Membrum aũt qđ ab vmbilico ad
vtrũqȝ latus distendiť inguines vocanť: hȝ ꝙ duo latera re
cipiunt in se: tamẽ cõsideratum est inguen vnum. Inferi⁹ ẽt
in ventre vbi fit diuisio crurũ est pars que dĩ pecten meta-
phorice: qm̃ pars cõtinua ex qua plurime alie porriguntť pe
cten vocať: sicut pecten manus ⁊ pecten pedis ⁊ pecten igui
nis: ⁊ due anche sunt posterius post inguina sicut pȝ: vbi lo
cuti sumus de ossiuȝ anathomia. Illud aũt qđ e directo est
posterius inter anchas vocať dorsum nutritum ad differẽ-
tiam dorsi pectoris: ante ossa eni illa iacent mẽbra nutriti-
ua: stomachus. vȝ. ⁊ intestina ⁊ illud dorsuȝ est locus angu-
li. Diximus eni in ossium anathomia spõdilem ibi eẽ que
est sine auriculis in qua est curuatio dorsi cũ homo ad infe-
rius curuať: curuitatis eni illius angulus est in loco spõdi-
lis illi⁹: ⁊ ipsa est in loco nutritiuoꝝ: ⁊ sub osse anguli est os
qđ Arabice chahab vocať: latine autẽ dĩ os renum: ⁊ est cõ-
positum ex trib⁹ ossib⁹: sicut in antehabitis determinatum
est. A latere aũt versus hilia est os qđ est caput siue nodus
ossis coxe qđ vertebrũ coxe vocať scia siue pixis: qdam aũt
vocant vertebrum coxe pomũ coxe: ⁊ qdaȝ vocant ipȝ Ara-
bice harcasach: qđ sonat vertebrum latine: ⁊ hic est loc⁹ in
quo moueť coxa in ambulando. Femine autem habent os
ꝓpriũ qđ iacet super os femoris qđ vocatur matrix in quo
recipiť sperma ⁊ formatur embrio: sed qꝛ nos de virga que
tam in viris ꝙ̃ in mulierib⁹ formať sub ventre loq apte nõ
possumus: nisi quedã interioꝝ membroꝝ tãgamus: ⁊ iõ vi-
deť hic differendũ de anathomia matricis ⁊ vesice in femi-
nis: ⁊ de anathomia testiculoꝝ tã viroꝝ ꝙ̃ mulieꝝ. ¶ Di-
camus igiť ꝙ matrix in multis est similis virge virili: ⁊ va-
sa spermatis mulieris in multis cõueniunt cũ vasis spma-
tis viroꝝ: sed virga virilis est sicut quid completum ⁊ per-
fectum qđ ad anteriora ꝓcedit. Matrix autẽ cũ his que si-
bi adiũguntť est sicut incõpletum ⁊ imperfectũ qđ retinetur
in interiorib⁹. ¶ Adhuc autẽ matrix est instrȝ in figura exi-
stens: sicut sit cõuersum instrm viroꝝ: collum eniȝ matricis
ad os vulue deueniens est sicut virga viroꝝ: pellis aũt ipa
que matrix vocať est sicut osseuȝ viroꝝ continẽs qui osseus
ampliať ⁊ contrahiť sicut matrix. Silr auteȝ duo globi que
testiculi sunt in muliere sicut in viro: sed in viris globi illi
sunt magis apparentes exterius suspensi ⁊ lõgi ad rotũdi-
tatem tẽdentes. In mulierib⁹ autẽ sunt parui non oĩno ro-
tundi: sed sicut sphera in vtroqȝ polo cõpressa sicut croculi
⁊ sunt intrinseci non suspensi sed a duobus laterib⁹ iterio-
ris matricis positi in principio colli matricis intus quo ad
os qđ vulua vocatur cõtinuať: ⁊ sunt distincti abinuicẽ: ita
ꝙ vterqȝ singulariter panniculo vno: ita ꝙ non ambo in ci-
sta vna colligantur: sicut colligũtur viroꝝ testiculi in osseo:
vtriusqȝ tamen pãniculus est neruosus. Sicut autẽ viri va-
sa siue cãnales spermatis qui positi sunt inter globum ⁊ in-
ter viam virge postꝙ̃ sperma proijcitur: silr etiaȝ mulieres
habẽt huiusmodi cãnales que vasa vocanť spermatis iter
vtrũqȝ testiculorum suorum ⁊ inter viã que est in collo ma-
tricis

tricis per quā sperma egredit̄ in collū matricis ex testiculo vt attrahat̄ a collo ad interius os matricis ad formanduȝ ꝯceptū cū permixtione spermatis virilis. Sed differentia est in hoc ꝙ vasa spermatis in viro incipiunt a globo ⁊ eleuant̄ ad superiora versus interiorē partē virge. hoc eni necesse est eo ꝙ globi viroꝝ dependent lōge suspensi exterius extra corpus ⁊ terminant̄ hec vasa superius ad foramina illa ex quibꝰ descendit id in quo suspendit̄ globus: ⁊ ab illo ꝓcedunt descendendo aliquātulū oblique inuolute vt retineat̄ in eis sperma donec digerat̄ ⁊ cōpleat̄ vsqȝ ad cānalē virge per quā expellit̄: ⁊ sic fit ab vtroqȝ latere virge a duobus cānalibꝰ duoꝝ globoꝝ. In mulieribus aūt cānales illi declinant a suis globulis versus duo hilia: ⁊ deinde deriuātur ad duo emulgitoria que sunt vie ꝓcedentes ad duo inguina: ⁊ ibi emittit̄ sperma ad collū vulue: ita ꝙ iste vie sic ducte exprimūt quasi duo cornua arcus recuruati ad hilia. Iste aūt vie sic ad inguina venientes ⁊ ad os vulue exteriꝰ tēdunt̄ tēpore libidinis: sicut chorde q̄dā ⁊ distrahūt ⁊ aperiunt vuluā aptātia collū matricis ad recipiēdū: ita ꝙ trahunt ipm ad duo latera: ⁊ sic dilatata vulua aperit̄ ⁊ deglutit sperma: ambo tn̄ ista sunt breuiora q̄ȝ ea que respōdent eis. ⁊ similiter extendunt̄ ⁊ pertingunt virgam in viris: ⁊ in primo istarū duarū viarū est via colli vesice de qua inferiꝰ loquemur. In ista aūt differētia pȝ ꝙ sperma viri ex suis testiculis ascendit: ⁊ sperma mulieris ex suis descendit testiculis. ¶ Adhuc aūt in hoc diuersificant̄ ꝙ vasa ista in mulieribꝰ ꝯtinuant̄ cū duobꝰ globis ⁊ penetrāt in duobꝰ additamētis que sunt cornua de quibꝰ diximꝰ: ⁊ est qdā exortuȝ ex globoꝝ singulo per qḋ expellit̄ spma ad illa cornua. ⁊ hec vocat̄ expulsoria spermatis. Cā aūt ꝯtinuationis vasoruȝ spermatis in mulieribꝰ cū testiculis earū est: q2 mēbra que sunt vasa spermatis in mulieribꝰ sunt fere similia ēt mollitie ⁊ leuitate testiculis earū: ⁊ nō fuit necessariū plus indurare ea ⁊ indurare pāniculos globoꝝ: eo ꝙ sunt intrinsecꝰ custodita in caueis suis: ⁊ iō nō idigēt longinq̄ distensione: ⁊ iō fecit nā vnū ꝯtinuū ligamentū qḋ sperma portat in via sua ⁊ qḋ est via per quā ꝓijcit̄ in collū matricis. In viris āt nō est sic: q2 cānalis q orit̄ ex testa viri nō est vnꝰ ⁊ ꝯtinuus cū eo per quē exit per virgā. discōtinuatio aūt ista facta est q2 durities eiꝰ que in virga est noceret multū illi que est in testa ⁊ īpediret exitū spmatis. ⁊ similr̄ mollities eiꝰ que est in testiculo īpediret coitū si ꝯtinuaret̄ illi que est in virga: ⁊ iō illa que orit̄ ex testa virili eleuat̄ ⁊ refundit semē in eam que est in virga ⁊ remanet mollis: sicut debet esse ꝺm nām. hec est cā ꝙ positū est mediū iter duo cānalia qḋ vocat̄ expulsoriū spermatis qḋ spma expellit a cānali testiculoꝝ ⁊ īpellit anteriꝰ in cānalē virge per quē egredit̄. Intra matricē aūt iteriꝰ est iterior extremitas siue supficies rotūda neruosa ⁊ in illa sunt additamēta plurima īcedētia sup eaȝ: ita ꝙ qdā opinati sunt ipsa esse distinctiones cameraruȝ in ea qḋ tn̄ nō est verū: sicut patebit ex sequētibꝰ: ⁊ in medio matricis q̄dā planicies est similis semire. ¶ Adhuc aūt creata est sic interius ꝙ plurimas hȝ venas pulsantes ⁊ getas ramificatas in intrinseco sui: vt sup orificia illarū vegetet̄ embrio ⁊ distillet per ea sanguis menstruus. he eni oēs veniunt a diuersis mēbris ad que deriuant̄ a duabus venis: q̄ruȝ vna est pulsans que orthi vocat̄: ⁊ altera est geta que vocat̄ ventrē habēs. ligat̄ ēt matrix fortibus ligamētis cū dorso ⁊ versus vesicā ⁊ sup os femoris: sed oīa eius ligamēta sunt laxa ⁊ cū ligamētis illis ꝯtinuant̄ qdā nerui: ⁊ q̄daȝ vene: sicut determinatū est in anathomia neruoꝝ ⁊ venarū superiꝰ posita. Facta aūt est ex suba neruosa nō qdē ex neruis protensis a cerebro: sed neruosa dicit̄ suba eius que est suba alba priuata sanguine viscosa ⁊ extensibilis. Hoc aūt iō factū est vt extēdi possit in īpregnatiōe ⁊ ꝯbi iterū in partu ⁊ post partū. nunquā. n. cōplet̄ quātitas eius nisi in īpregnatione: sicut ēt q̄ȝtitas mamillaꝝ nō pficit̄ nisi in īpregnatione per infusionē lactis. Ante illḋ auteȝ tempus est vacua ⁊ nō necessaria corpori: ⁊ iō pellarum virginuȝ est minor vt frequentius q̄ȝ vesica ⁊ in feminis hoīum hȝ qdē cōcauitates duas que sunt q̄si camere due ipsius. Sed in aīalibꝰ frequēter inuenit̄ tot hēre diuisiones quot sunt papule in suis mamillis. Due aūt camere in feminis hominum sunt sicut due matrices ad vnū os a quo ꝓcedit collū ad vuluā ꝯiunctē: ⁊ in illa ꝯiunctione siti sunt testiculi feminarū. Locꝰ aūt matricis in muliere est post vesicā ⁊ extēditur vltra eā superius: sicut ⁊ vesica extēdit̄ sup eā inferius. Anteriꝰ aūt matricis sunt intestina vt sit ei tam subtus q̄ȝ supra stramentū molle ⁊ leue. hec tn̄ leuitas strati nō principalr̄ fit pp matricē: sed potius pp embrionē q in ea ꝯcipit̄ ⁊ format̄. Distendit̄ aūt matrix ꝺm lōgitudinē a ꝓpinquo vmbilici vsqȝ ad os vulue: interius est ēt de suba ipsius vsqȝ ad os vulue exterius. Longitudo aūt hec est supra sex digitos vsqȝ ad. xz. ⁊ nerui q sunt iter hec in diuersis mulieribꝰ inueniunt̄: ꝯsueuerat tn̄ plus ꝓlongari in multū coeuntibꝰ ⁊ magis ꝯbi per abstinētiā coeūdi intātū ꝙ aliq̄n cōmēsurat se virge eius q ꝯsueuit coire cū muliere. Aliq̄n aūt tāgit intestina supiora. creata est aūt matrix ex duabꝰ tunicis q̄rū iterior magis videt̄ eē neruosa. ⁊ similr̄ magis asperitas que est in interiori ipsius ⁊ sunt in huiꝰ tunica plura: sicut diximꝰ orificia venarū que vocant̄ pori siue foramina matricis ad quos ꝯtiguātur pāniculi in qbꝰ format̄ ꝑmū embrio: q2 ex illis fluit sanguis mēstruus ex quo nutrit̄ embrio. Exterior aūt duaruȝ harū adhuc magis videt̄ neruosa eē vtraqȝ cū ꝯstringit̄ et dilatat̄ ex nā sue sube neruose: ⁊ tunica qdā extrinseca pure est vnita ⁊ intrinseca sicut diuisa sit in duas tunicas q̄si distinctas: ita ꝙ si excoriaret̄ tunica exterior excoriaret̄ q̄si a duabꝰ matricibꝰ qbus eēt collū vnū: ⁊ iō diuisio quā superiꝰ esse diximus in duas cameras nō est nisi in iteriori tunica. ¶ Adhuc aūt oēs spēs villoꝝ lōgitudinaliū ⁊ latitudinaliū inueniunt̄ oēs in tunica interiori. ¶ Adhuc aūt matrix aliq̄n ingrossat̄ ⁊ inspissat̄ q̄si īpiguata sit: ⁊ hoc fit in hora mēstrui ⁊ postea cū purgata est extenuat̄: ⁊ exsiccat̄: extenuat̄ ⁊ dilatat̄ per extēsionē embrionis: ⁊ extēdit̄ in ea. tūc. n. tātū dilatat̄ ⁊ ꝓlongat̄ ꝺm quātitatē corporis embrionis: in coitu ēt exit matrix ad os vulue ⁊ appropinquat ei. q. desideret attrahere sperma ⁊ post redit post coituȝ. ⁊ dixit Pithago. matricē aīal eē distinctū per seipm. Neruosa aūt dicit̄: sicut diximus superius ꝓpter similitudinē sube sue cū neruoruȝ suba: q2 ex cerebro nō adueniūt ei nisi nerui pauci qui dant ei sensuȝ ⁊ motū. Collū aūt matricis est lacertose carnis q̄si sit ꝯtextū ex cordis musculoꝝ ⁊ durū q̄si sit cartilaginosuȝ ⁊ rugosum: sicut ruga sup rugā in eo: ⁊ hoc maxime fit q̄n pinguedo sicut diximus facit eam duriorē ⁊ quādā cū cartilagine similitudinē. ¶ Amplius est in ea os intrinsecū in fine colli matricis qḋ est oppositū vulue que est os extrinsecum ipsius: ⁊ in illud deglutit spma ⁊ euomit mēstruū: ⁊ per illḋ emittit īpetu fetū: sed meatui vrine in collo vulue est locus alius: sicut fit supior in ore vulue. Inueniunt̄ aūt aliq̄ mulieres quarū matricis collū recuruat̄ ad sinistrū ⁊ aliq̄ quaruȝ collū recuruat̄ ad dextrū. ¶ Adhuc aūt ante corruptionē in collo ⁊ ore matricis virginū sunt pāniculi cōtexti ex venis ⁊ ligamētis subtilibus valde que sunt signa virginitatis per aspectū ꝓbata ⁊ hoc destruunt̄ per concubitū: aut ēt per immissionē digitoꝝ: ⁊ parū sanguinis qḋ est in illis tūc effluit. Sunt tn̄ quedā que in medicinis ad hoc cōpetentibꝰ rugosam post multū cōcubitum faciunt matricē in collo vulue: ⁊ ipsa rugositas effigiat pāniculos ⁊ virgines in expertis apparebūt: hec igit̄ dicta sunt de matrice. ¶ Virilia autē que sunt cōuersio matricis ⁊ colli eius: sicut diximus hoc modo cōponunt̄. Duo eni testiculi: sicut in antecedētibus est declaratū: sunt vnū de mēbris principalibus in qbus sperma generat̄ ex humiditate nutrimētali que defertur ad eos in venis. hec eni humiditas est magis subtilis sanguis de toto corpore ad globos testium attracta. hec aūt cōmouet̄ in eis per spiritū qui in eis est ⁊ dirigit̄ ⁊ cōplet̄. In meatibus testiculoꝝ plurime sunt venarū pulsantiū per quietaꝝ ptes que oēs deriuant̄ a duabꝰ venis orthi. vȝ. ⁊ ventrē habēte. tot. n. de illis ad testiculos ⁊ eoꝝ iteriora ꝯueniūt qḋ si vnuȝ suspēsoriū vnius globi incidat̄ apparebūt plurimarū venarū incisiones: q2 ipsa suspensoria ēt ad tactū ostendūt se esse cōposita ex plurimis filis venarū. Cū aūt spma cōpletū est in globis effundit̄ in eis in vasa semiaria que ducūt in cānales virge: sicut dixímꝰ superiꝰ: ⁊ in coitu ꝓijcit̄ in multis vuluā vt attrahat̄ a matrice: ⁊ obuiat ei orificiū interiꝰ matricis cū hiatu ⁊ forti attractiōe. dūmō ambo simul ꝓijciātur sperma viri. vȝ. ⁊ sperma mulieris. Testiculi aūt creati sunt ex carne alba glandulosa dura replente inter comple-

...ātitas ma...is in impre...atiōe pficit

Anathomia testiculoꝝ.

-xiones neruoꝝ ⁊ venarũ ⁊ arteriarũ: ⁊ hec magis inter oẽs carnes similis est carni mamille ⁊ sicut de carne mamille diximus ista assimilat sanguinẽ delatum ad se colori suo: ⁊ facit eũ albũ. adiuuant aũt ad hunc colorẽ ẽt aer ⁊ spiritus q sunt in globo ex venis pulsantibus. ¶ Amplius nõ opꝫ late re qm̃ suspensoria testiculoꝝ que sunt vene ⁊ arterie ⁊ nerui globoꝝ oriunť a foraminib⁹ ossis femoris ⁊ descendunt per pellẽ que vocať syphac. ⁊ ipsa pellis syphac ibidẽ extendit se extra suspensoria ipsa tegens ea ⁊ tñ est extra corpus iterum dilatať ⁊ ꝯcludit in se globos ⁊ fit intrinseca tunica ossei. Extrinseca aũt tunica eiusdem burse fit de cute hois exteriori: ⁊ ita pꝫ ꝙ pãniculi exteriores cooperiẽtes venas ⁊ arterias ⁊ neruos suspẽsorios globoꝝ sũt de suba syphac ⁊ intrinseci pãniculi eorũdẽ oriunť de pãniculis nuche que est in osse femoris ⁊ meat⁹ per quẽ penetrãt est per syphac nõ qdẽ perforatũ: sed ꝙ in illa parte cũ eis ad exterius strictum porrigiť ⁊ dilatať ad interiorem tunicã ossei cõterendam. Jam etiã dictũ est in anathomia venarũ ꝙ ad globũ sinistrum venit vena portãs sanguinẽ in nutrimentuꝫ. Ad dextrũ aũt venit alia ab alia que fundit in ip̃m sanguinem magis digestũ ⁊ magis ab aquositate mũdatũ: neqꝫ est improbabile: qn ẽt per spongiositatẽ mẽbroꝝ aliqd in testiculos descẽdat qd in sperma formať: ⁊ lꝫ in vtroqꝫ globo sperma formeť tñ vt frequẽtius dexter ad hoc fortior est q̃ sinister: nisi sit destitutus ex aliquo accidẽte. vasa aũt spermatis siue cãnalia incipiunt per se singulariter ab vtroqꝫ globo separatim: sicut ẽt globi separati sunt abinuiceꝫ: lꝫ vnus ambos ꝯtineat oros: ⁊ nõ sunt duo ꝓpter hoc ꝙ vnus non possit cõplere sperma sine reliquo: qꝛ vidimus plures coeũtes ⁊ gñantes per vnũ solũ exciso reliquo: sed sunt duo ꝙ si ꝯtingat vni nocumẽtũ qd per alteri⁹ opõnẽ fiat nãe itẽtio. Jstarũ aũt viarũ spermatis vtraqꝫ sensibiliter dilatať ꝓpe globũ ⁊ postea incipit ꝯstringi q̃uis in mulierib⁹ diuidanť versus ylia: sicut dixim⁹ superi⁹. hec aũt vasa in viris ascẽdunt in primis ⁊ deinde declinãt versus collũ vesice iferẽs sub meatu vrine.

Anathomia virge.

¶ Uirga tñ mẽbrũ est istrumẽtale ad coitũ paratũ ex mẽbris que singulariter sunt ligamẽtalia ⁊ neruosa ⁊ arteriata. ꝑncipiũ .n. organis ei⁹ est corpus in qd descẽdiť caro medij pectinis ligamẽtale ⁊ lacertale siue chordale plurime ꝯcauitatis in q̃ fit vent⁹ ⁊ vie humiditatũ diuersarũ que eijciunť per ipsam q̃nis sit multũ coopertũ: ⁊ qñ repleť vẽtositate grossa forti erigiť: ⁊ idurať. veniũt aũt in ip̃m plurime arterie dilatate: ⁊ adueniũt ei nerui plures ex ossib⁹ caude ⁊ renũ exeũtes ⁊ illi sunt distenti per subam ipsi⁹: tñ potius videť cõponi ex ligamẽtis quoꝝ nõ est hẽre sensum: sicut diximus in anathomia neruoꝝ. Gal. tñ dicit ꝙ nerui siue ligamẽta extẽdẽtia alia sunt a neruis siue ligamentis mollificãtib⁹ ip̃m: sꝫ hoc nõ est necessariũ. lacertos aũt ꝓprios cognoscim⁹ ex musculis eius de qbus diximus in anathomia musculoꝝ. ¶ Ampli⁹ aũt in virga tres meatus eẽ ꝓbanť: quoꝝ vn⁹ est per collũ vesice: qd est ps virge. ⁊ secũdus est sp̃matis per expulsoria sp̃matis: ⁊ tertius est meat⁹ humoris q medi⁹ est iter sp̃ma ⁊ aquã sudoris q sentiť aliqñ distillare ab aliquo ex tactu mulieris: aut a muliere ex tactu viri: ⁊ ille nõ facit pollutionẽ: sicut nec vrina: sed est q̃dã iclinatio ad pollutionẽ: sicut tact⁹ mulieris se hꝫ ad coitũ cũ ipsa. Nec p̃termittẽdũ ꝙ virge erectio ⁊ ventositas extẽdẽs eã nõ aduenit ei nisi ex cerebro ⁊ nucha: ⁊ sanguis subtilis ⁊ desideriũ siue libido ⁊ ꝯcupiscentia nõ aduenit ei sicut dicit Plato nisi ex epate. renes tñ aliqñ causant ei nãle desideriũ vt dicit Plato: sed libidinẽ dicit cãri ex epate. Oĩa aũt hec in scia de operib⁹ cõib⁹ aĩe ⁊ corpis oñdimus ꝓuenire a corde: ⁊ de hoc loquemur in .17. huius scie libro. Hec igiť de virga dicta sufficiãt. Quia aũt collũ ps est virge tã in viro q̃ in muliere: idõ nos ẽt opꝫ loqui de vesice anathomia.

Q sint tres meat⁹ i virga.

De anathomia vesice.

¶ Dicim⁹ igiť in cõi ꝙ vesica est receptaculũ superfluitatis humide que vocať vrina: ad hoc facta ne aĩal guttatim vrinã cogať emittere: sicut faciunt qui distillationeꝫ patiunť vrine. vrina eniꝫ colligiť in vesica vt simul emittať cũ volũtas mingẽdi fuerit. Creať aũt ex suba alba viscosa ⁊ sensibili que est sicut nerui substãtia: ⁊ idõ neruosa vocať: ⁊ locus eius est sicut inter femur ⁊ anũ habẽs collũ carnosuꝫ ad virgã viri ⁊ virgaꝫ mulieris: ita ꝙ cãnalis vrine est sup cãnalem spermatis. Adhuc aũt duas hꝫ tunicas quarũ interior quasi dupla est ad exteriorẽ vt melius obuiet ⁊ resistat acumini vrine. Cũ aũt dicim⁹ qd est neruosa intelligimus ꝙ sit ad similitudinẽ ligamẽti qd sensum nõ hꝫ sicut matrix ⁊ vasa sp̃matica. Dicimus auteꝫ ꝙ due vene a renibus veniũt ad vesicã que emulgentes vocanť. hec aũt ꝑtingentes ad vesicã primũ perforant tunicã eius superiorẽ: ⁊ tũc diuertunt versus collũ vesice ⁊ in collo ipso perforant interiorẽ ⁊ effundunt vrinã in ꝯcauitatẽ vesice. Jste aũt anfractus idõ fit vt qñ homo inclinať non effundať vrina neqꝫ arctet hoieꝫ. Sũt ⁊ musculi ⁊ chorde in vesica qui ꝯstringũt eã vsqꝫ ad voluntatẽ mingẽdi sicut diximus in anathomia musculoꝝ. Sic igiť vna in vesica viroꝝ tres hꝫ anfractus: quoꝝ primus est venarũ emulgentiũ per tunicã primã penetrantiũ. secũdus aũt est diuersio qua diuertũt inter tunicã ⁊ tunicã vsqꝫ post penetrationẽ tunice secunde. ⁊ tertius est ad collũ vesice ex ipsa vesica. In mulieribus aũt hꝫ duos: qꝛ tertius est in eis cũ secũdo ꝓpter virge earũ breuitatẽ que est eis collũ vesice. Hec igiť dicta sunt hic de vesica. vniuersi eni scimus subnexa esse ventri genitalia cũ suis appẽdicijs tam in viris q̃ in feminis. Jn termino eni pectinis est virga in viris: ⁊ os exterius vulue in feminis: ⁊ creatio quidẽ virge est ex carne replente inter cõtextionẽ ligamẽtoꝝ ⁊ arteriarũ ⁊ venaꝝ ex cartilagine: nõ qdẽ vera cartilagine: sed potius ex ligamẽtis que ad duritiẽ vicinanť cartilaginis: ⁊ idõ extendiť ⁊ retrahiť. Jllud aũt qd tẽpore libidinis a vẽtositate grossa a corde directa intumescit: cũ cartilago dictuꝫ per similitudinẽ ligamẽti siue lacerti ad cartilaginem extremitas illius que est caro mollis valde sensibilis vocať preputium ꝭm veritatẽ: in vsu tñ vulgi vocať prepuciuꝫ extremitas pellicule interioris operientis virgã. coriũ aũt extrinsecũ cooperiens virgã vocať latine cutis: ⁊ hoc est ex humiditate spermatica: ⁊ idõ cũ fuerit prescisum aliqd de ipso nõ aduna ť per restaurationẽ: sicut nec illud pellis inferioris lachrymalis oculi qd est in extremo superiori genaruꝫ. Hoc enim similiter ⁊ ꝓpter eandẽ cãm non recrescit abscisum: ⁊ sub virga sunt testiculi: ⁊ creatio illoꝝ nõ est sicut cõis creatio carnis: sed sunt ex carne alba glandulosa sicut dixim⁹: neqꝫ oino cõtraria ⁊ remota est creatio sube eoꝝ a creatione sube carnis: ⁊ in sequẽtibus ingeniabimus subtiliter rememorationẽ eoꝝ ꝭm cõgruentiã diuersoꝝ aĩaliuꝫ: ⁊ in virga est exitus ⁊ cannalis superfluitatis humide ⁊ ẽt spermatis per diuersos cãnales qui vniuntur ad vnũ foramẽ preputij: sicut pꝫ per antedicta. ¶ Phyßonomia aũt hoꝝ mẽbroꝝ ab Aristo. ad Alexandrũ ⁊ Philemone pħo sumẽda est. Dicit enim Philomen metiendum esse spatium qd est ab vmbilico inferius vsqꝫ ad imum pectinis ⁊ spatium qd est ab vmbilico vsqꝫ ad colli initium in furculis. hoc eni in bene extenso homine ꝭm naturam equale est ⁊ siquidem equale est laudabilem significat ⁊ animi virtutem ⁊ dispositionem corporis. Si autem pectus longius vincit animi virtus corporis habitudinem ⁊ erit quidem prudens: sed nõ retractus per prudentiam a corporalibus illecebris. Si autem spatium ventris vincit spatium superius: erit fornicator ⁊ voluptuosus. Si autem istud spatium totum multa carne solida vestitum sit: q quidẽ nimia sit in cõparatione quantitatis stature maliuolum quidẽ significat: nõ autẽ voracẽ ⁊ luxuriosum. Uentrẽ aũt molliorẽ atqꝫ impressiorẽ virtutẽ animi ⁊ magnificentiã dicit Lorus significare: Aristo. aũt dicit ꝙ qui magnum habet ventreꝫ est indiscretus stolidus superbus ⁊ coitum amans. Mediocritas autem ventris cum competenti strictura pectoris significat altitudinem intellectus ⁊ boni consilij.

...athomia ...yphac.

¶ Cap. 25^m. De cõmunicatione membrorum ⁊ de anathomia a sykaci.

...anatho... ...zirbi.

IA dispositis anteriorib⁹ ptib⁹ loc⁹ apostematis q diciť squinãtia qui est in collo sup mediã colli spõdilẽ sup laterẽ epiglotis diciť cõicans siue medi⁹ inter pect⁹ ⁊ sup̃mã partẽ colli vbi cũ capite ꝯiungiť in spõdili prima. sub ascella aũt locus est qui cõmunicat inter pectus ⁊ latus ⁊ adiutorium. omnia enim hec tria equali propinquitate ascellam: pectus quidem ante: ⁊ latus sub eo: ⁊ adiutorium super ipsum existens. Jnguen autem per hunc modũ est cõicans coxe ⁊ chabab hoc est renibus posterius ⁊ infe-

rius hꝫ locũ qui myrath arabice dicit᷑: qui vocat᷑ latine ficteris: cuius anathomiã post modicũ ponemꝰ. Intus aũt infra inguen ⁊ supra myrach est pellis retinẽs intestina que vocat᷑ syphac a medicis. Hec igit᷑ mẽbra que diximus sunt pectus ⁊ ea que sequunt᷑ ipm̃ ⁊ ꝯiungunt᷑ ei anterius in homine. Ad intellectũ aũt eoꝝ que nunc diximus opꝫ nos determinare anathomiã subtilẽ syphac ⁊ ficteris ⁊ eoꝝ que circũdant loca ficteris. ¶ Dicamus igit᷑ ꝙ post cutez exteriorẽ de qua nũc nihil dicimus ante intestina sunt ad minus tres pãniculi aut duo pãniculi: ⁊ id qꝺ vocatur zirbum intestinoꝝ ⁊ stomachi. Et hoꝝ opꝫ nos scire subam ⁊ originem ⁊ vtilitatẽ. Primus aũt illoꝝ pãniculoꝝ est ille qui est imediate post cutẽ exteriorẽ: ⁊ iõ ẽt vocat᷑ vulgariter cutis interior. a physicis aũt vocat᷑ syphac: ⁊ ipse est qui cõprehẽdit intestina oĩa anterius: ⁊ cũ hoc cõprehendit lacertos vẽtris. Est aũt spissus ⁊ vnctuosus iste pãniculus: sed villos nõ hꝫ neqꝫ tunicas: sed est simplex. Scd̃s aũt est iterior illo: ⁊ vocat᷑ iste grece paritherea hoc est circũrotũdus: qꝛ theres vel theron est rotũdũ. Ratio aũt nominis istius est: qꝛ qñ singularis est extractus. ab alijs autẽ sicut sphera super quã sunt q̃dã addita mollia ⁊ foramina quedã sunt in ipo: ⁊ hic extendit᷑ superius ad diaphragma: ac si sit cõtextus ex finibus diaphragmatis reflexis ⁊ dependentibꝰ inferiꝰ ex loco in quo ꝯtinuat᷑ cũ epiglotali ⁊ dorso ⁊ lateribꝰ in circuitu ex parte anteriori ⁊ laterali ⁊ posteriori ventris: ⁊ hic est subtilis extensus sub cute exteriori ventris ⁊ suo pãniculo adherent ei duo ex lacertis ventris. dexter videlꝫ ⁊ sinister forti adherẽtia valde: post quoꝝ adherentiã cõtinuat᷑ diaphragmati sicut diximus ascendendo: ⁊ partibus diaphragmatis carnosis ⁊ ꝯtinuatione que est vnitio cũ extremitatibus eius sicut sit ꝓductꝰ ex ipso sicut diximus: sed aliqñ in via qua ascendit adheret stomacho: ⁊ ibi magnã hꝫ cõfortationẽ ⁊ soliditatẽ substãtie bilie: ⁊ dilatat᷑ ibi super stomachũ valde: sed cuꝫ extendit᷑ vltra epar ⁊ adheret ei efficit᷑ in loco directe sup epar existente subtilis valde. Sed cũ eleuat᷑ ab inferiore ad stomachũ ⁊ in reflexione qua descendit a stomacho ad intestina acquirit firmitatem magnã ex hoc ꝙ apponunt᷑ ei vene ⁊ arterie magne suspẽse cum eo: ⁊ tũc descendit subtus intestina ⁊ includit tertiã pellẽ que vocat᷑ zirbũ. Multũ eni de subtilibus venis dilatatis currit sup vnã tunicaꝫ istius pãniculi qui peritheron vocat᷑: ita ꝙ aliq existiment ꝙ zirbũ sit pars eius ꝓpter ꝯtinuationeꝫ ⁊ similitudinẽ quã hꝫ cũ zirbo. similitudineꝫ aũt hãc ⁊ continuationẽ hꝫ p̃cipue in neruositate. Cũ aũt peritheron singulariter ꝯsiderat᷑ separatus a zirbo est valde subtilis texture: ⁊ tũc vere est ⁊ vocat᷑ peritheron ⁊ subtilior ps eiꝰ est: ⁊ posterior est iuxta epiglotalẽ sub pectore vbi ꝯtinuat᷑ cum diaphragmate ⁊ in loco vbi orit᷑ ex diaphragmate intrinseco costaꝝ. in dorso aũt cũ extremo diaphragmatis est: sicut vna res sibi ꝯtinuata. Lacerti aũt oẽs sunt posterius sup carnẽ glãdulosam que est q̃si sit eis subtracta: ⁊ est subtracta venis magnis que meseraice dñr: per quas ab itestinis succositas ad epar vehit᷑ que continue ducunt᷑ ab epate ad stomachũ ⁊ intestina. Sunt aũt qui opinant᷑ istos panniculos nõ habere villos triũ virtutũ attrahẽtiũ qui sunt in intestinis ⁊ stomacho sicut ostendemus posterius. Ista auteꝫ duo velamina sunt duo tutamina viscerũ in ꝯcauitate ventris inferius: ⁊ cum perueniunt ad pectinẽ fiunt in eis duo foramina stricta per que transeunt duo suspensoria duorũ testiculoꝝ dextrũ ⁊ sinistrũ: sicut diximus in anathomia testiculoꝝ in p̃habitis: ita ꝙ sit ex eis ibi cistis duorũ testiculoꝝ que vocat᷑ oreus. Sub his aũt duobus velaminibꝰ syphac videlꝫ ⁊ peritheron est zibrũ: sicut iam ante diximus. zirbũ aũt est cõpositũ ex duobꝰ pãniculis quoꝝ vnus cooperit alium: inter quos sunt arterie plurime ⁊ vene: sed vene sunt pauciores arterijs: ⁊ figura istius zirbi q̃dẽ est sicut sit cistis quedã ⁊ alligat᷑ stomacho ⁊ meseraicis ⁊ cũ colon: sꝫ ortus eius est sicut procedat ex q̃dam superfluitate reflexa ⁊ peritheron descendente apud stomachũ: ⁊ duodenum ex iferiori parte est: sicut sit superfluitas peritheron que reflectit᷑ de subtus ascendendo ex pectine. Primũ g̃ qꝺ cooperit ventrẽ extra est cutis: deinde sub ipsa est pãniculus primus qui est syphac: deinde sunt lacerti: ⁊ postea est peritheron: ⁊ infra illud zirbũ: ⁊ postea intestina: aliqui tñ sunt qui de his aliter determinãt qꝺ tñ ad idẽ redit. Dicunt enim ꝙ ex finibꝰ diaphragmatis orit᷑ syphac: ⁊ ex syphac quideꝫ ⁊ ex duabus venis pulsatili. s. ⁊ nõ pulsatili ex ramis earuꝫ extensis super stomachuꝫ texit᷑ suba zirbi que ex duabꝰ aut pluribꝰ tunicis ꝯtexta est ꝺm loca diuersa sibiinuiceꝫ super positis. ⁊ sunt pingues cooperientes stomachuꝫ ⁊ intestina ⁊ splenẽ ⁊ meseraicas. ⁊ he tunice sunt reflexe ad latus interius. hoc aũt zirbũ lꝫ sit separatũ substãtialiter a stomacho ⁊ his que operit tñ est suspensum super ea. alligatio aũt illius suspensionis precipue sunt glandule que sunt iter venas meseraicas ⁊ intestinũ qꝺ vocat᷑ duodenũ: sed suspensoria sua parua sunt ⁊ debilia. Aliqñ etiã videt᷑ continuari cum epate ⁊ collo dorsi: sed continuatio etiã leuis est ⁊ debilis. Suspẽsiones aũt nihil aliud voco nisi fictiones ⁊ adherentias zirbi. Zirbũ aũt istud est sicut saccus q̃dã: qui si eẽt separatus ⁊ aliquid poneret᷑ in ipso retineret ipm̃. Dicunt aũt isti ꝙ in veritate myrach est pãniculus qui est post cutẽ ⁊ est carnosus. ⁊ hunc nos superius diximꝰ esse syphac. Lacertus aũt positus in suppꝛema tunica ventris est de substãtia myrach. Tunica aũt que est infima tunicarũ lacerti vẽtris cũ panniculo subtili cõtinente ventrẽ ꝺm veritateꝫ est syphac. ⁊ hunc superius nos diximus esse myrach vel peritheron. zirbus aũt est sicut interior pannus syphac istius. ⁊ sicut pãniculus exterior secũdi. ⁊ hoc cõcordat cum supradictis. Vtilitates aũt istoꝝ corporũ sunt in cõmuni vt calefaciant ⁊ contineant stomachũ ⁊ ꝙ tuent᷑ viscera. Zirbũ aũt specialiter iuuat ex sua pinguedine: q̃si ideo positũ est sup stomachũ ⁊ epar sup oĩa intestina hoĩum: eo ꝙ magis egẽt adiutorio digestionis q̃ꝫ viscera alioꝝ aĩaliũ: eo ꝙ debiliores sunt virtutes digestiue in hoĩe q̃ꝫ in aĩalibus alijs: ⁊ iõ etiam fecit ipm̃ natura spissum vt diu retineat calorem: fecit ipm̃ subtile vt leuior sit eius adeps ad portandum: ⁊ fecit ex adipe pinguium vt facile cõprehendat calorẽ ⁊ diu teneat eum propter viscositatẽ. ⁊ hac eadem de causa a posterioribus dorsi extenditur super ipm̃ vena pulsatilis magna calida vt ferat ⁊ augeat calorem: cui etiã associat᷑ alia quieta magna calida propter quietem sanguinis qui est in ea. ¶ Summa igitur determinatiõis nostre hec est ꝙ syphac est panniculus primus ⁊ spissus ⁊ vnctuosus: ⁊ comprehendit viscera nutritiua omnia ⁊ tegit ea ⁊ declinat ab eis ad interiora ⁊ alligat᷑ in dorso ⁊ in lateribus ⁊ ante in superioribus cum diaphragmate. inferius autem adheret vesice ⁊ duobꝰ bilijs: ⁊ ibi habet duo foramina que sunt due vie per quas transeunt suspensoria testiculoꝝ: ⁊ cũ illa foramina dilatant᷑ descendunt per ea intestina in oreum. Syphac enim ligat omnia viscera simul ⁊ cum dorso: ita ꝙ firmiter congregant᷑ ⁊ vnit᷑ syphac dorso ⁊ in circuitu diaphragmati sicut oriatur ex ipsa ⁊ producatur ex finibus eoꝝ superfluis dependentibꝰ: ⁊ nõ habet villos sensibiles sed est corpus simplex: ⁊ vtilitas eius est que dicta est: ⁊ insuper qꝛ iuuat intestina ad expressionem fecis ⁊ ventositatis: ⁊ iuuat vesicam ad vrine expressionem: ⁊ ideo est spissum syphac ⁊ calefacit sua spissitudine intestina. ¶ Secundus auteꝫ est qui vocatur myrach aut peritheron: ⁊ vtilitas illius est replere qꝺ est inter lacertos ventris ⁊ intestina simul vt nihil sit vacuum in qꝺ cadant superfluitates: ⁊ comprimere intestina ⁊ interiora viscera euacuantia vt repellant a se fortiter humores ex quibus crearetur hydropisis ⁊ alij morbi si remanerent in aliquo loco ventris. Tertium auteꝫ est zirbum cuius vtilitas iam dicta est. Ex his igitur iam scitur substantia ⁊ locus ⁊ vtilitas panniculorum ventris qui in cõmuni nomine ab Aristo. tela vocantur ab alijs auteꝫ cõmuniter vocant᷑ syphac: ⁊ quidã vocant eos myrach: et non curamus de nomine quãdo res bene determinata tenet᷑. ¶ De anathomia autẽ ficteris hic nõ determinamus nisi qꝺ circunstat ipm̃ exterius. ficteris enim proprie interius est intestinum: ex quo motu musculoꝝ ⁊ quatuor lacertorum: sicut in anathomia musculorum determinauimus eijcitur stercus: ⁊ hoc ab alijs longaon vocatur: sed qꝺ circunstat ipsum extra est anus qui est callis stercoris vehementis sensus positus in clibani parte infima. Callis autẽ est ideo vt educatur per ipsum superfluitas putrida sicca. vehementis aũt est sensus vt sentiat quando claudi ⁊ qñ aperiri debet: ⁊ iõ qñ paraliticat᷑ emittit᷑ stercus ignorante

natho/ yphac.

natho/ zirbi.

Sũmã predicatorũ.

De ficteri.

hoīe: ⁊ hoc est fedū. In inferiori aūt parte est iō qꝛ superiora sunt nutritiua aut spūalia ⁊ illa corrūperent̄ per fetorē ster coris si esset in eis. Oportuit igit̄ vt iferiora sibi deputarē/ tur clibani. Quinque aūt vene circūstāt ip̄z que oēs hemor roide grece vocant̄ hoc est fluctes sanguine: eo ꝙ ꝓpter co natū aliqñ aperiunt̄ ⁊ sanguis efflu it. Sunt ēt ibi multi ner ui cōcurrentes ex osse caude ex qbus est subtilitas sensus ⁊ ipsius in inferiori hec porta stercoris est posita vt facili⁹ ad ip̄m descendat stercus cuius ꝓprius motus est descēdere. Hec igit̄ de exteriori parte ficteris hic paucis dicta sunt: qm̄ in sequentibus dispositionē interiorē ipsius cū alijs in/ teriorib⁹ viscerib⁹ determinabimus. ¶ Sed qꝛ nos sup̄ius de locis que pluribus cōmunicāt fecimus mētionē sicut lo/ cus est squinātie ⁊ ascella ⁊ inguen. Ideo sciendū ꝙ loc⁹ cō/ municās mēbris plurib⁹ dicit̄ duob⁹ modis. Unus qdem modus est ille quē dixim⁹ ꝙ plura mēbra referunt̄ ad ip̄m. Alius aūt est ꝙ dicit̄ locus cōicās plurib⁹: qñ est qdē mem/ brū per se: sed hꝫ collimitationē cū alio per neruū ligantem sicut dicit̄ labiū inferius hēre collimitationē in stomacho: ⁊ iō motus labij indicat futurū vomitū: eo ꝙ mouent̄ lati/ tudiales villi stomachi ad cibū eijciēdū. Secūdus modus est qȝ dicit̄ mēbrū cōicare cū alio: qñ expellit ad ip̄z supflui tates ⁊ ꝙ dirigit̄ ad ip̄m ⁊ ꝯtinuat̄ sicut dicunt̄ ascelle com/ municare cordi: ⁊ pars que post aurez est dicit̄ cōicare ce/ rebro. Tertius modus est qñ per seinuicē iuuant ⁊ ipediūt membra diuersis operationib⁹ suis: sicut dicit̄ frons cōica/ re cū cerebro: qꝛ bene operans iuuat ip̄m: ⁊ in alijs stoma/ chus destruit: cerebrū: ⁊ ita est etiā ecōuerso ꝙ cerebrū ma lum per fluxū reumatis impedit ⁊ destruit stomachū.

Loc⁹ cōicans plurib⁹ mem/ bris dupl'r dī.

¶ Cap. 26ᵐ. De anathomia posterioꝝ membrorūz ⁊ syme/ tria ⁊ physionomia.

Nunc aūt cōsequētia rōnis exposcit ꝙ ēt poste/ riora membra exteriora ⁊ lateralia determine mus. ¶ Dicamus ergo ꝙ totū illud qȝ est po sterius cōi nomine dicit̄ dorsum ⁊ ꝭm istā cōi/ tatē cōprehēdit spatulas ⁊ spōdiles: ⁊ hoꝝ q/ dē cōpositio scit̄ ex anathomia ossiū ⁊ neruorū ⁊ musculoꝝ ⁊ venarū que sunt in ipsis. Latera aūt sunt cōia dorso ⁊ pectori: qm̄ cōicāt iter dorsūz ⁊ pect⁹: ⁊ sunt coste eo/ rū sicut dicit Aristo. octo ex vtroqꝫ latere: octo. vꝫ. hic ⁊ octo inde: ⁊ veritas est ꝙ nō sunt nisi septē: sicut nos superius di ximus: sed Aristo. cōnumerat costis ossa duarū furcularūz que sunt sup ea: ⁊ non vocat costas nisi costas veras. Et in corpore hoīs plus q̄ȝ in alicui⁹ alteri⁹ aīalis corpore sunt di stinctiōes situū: ita ꝙ in eo est pars simpl'r superior: ⁊ pars alia simpl'r iferior: ⁊ ps simpl'r dextra: ⁊ pars simpl'r est sini/ stra: ⁊ pars que simpl'r est ante: ⁊ ea ps que simpl'r est poste/ rior: sicut nos in celo ⁊ mūdo determinauim⁹. Sed ea que sunt dextra ⁊ sinistra sunt similia in figura lꝫ dissimilia sint in virtute. Et cā huius est ꝙ hec oīa ptinēt ad vnū motū si sūt mēbra motiua: qꝛ tūc dextra est vnde est mot⁹: ⁊ sinistra per quā fit regiratio vel retractio motus eiusdē. Si aūt nō sunt motiua mēbra tūc ptinēt ad eādē opōnē: sicut duo ocu li ⁊ due aures ⁊ due manus: ⁊ sic est in alijs. Dextrū tñ ⁊ si/ nistrū simpl'r ptinēt ad motū localē. mēbra aūt posteriora q̄ sunt in dorso neqꝫ in figura neqꝫ in virtute similia sunt mē/ bris anteriorib⁹: eo ꝙ nō ptinēt ad eadē officia: sed potius posteriora sunt q̄si fundamēta sustentātia: ⁊ anteriora sunt pⁱcipia alterationis sensibilis. Sil'r aūt nec superiora sunt sil'ia iferiorib⁹ in figura: aut virtute pp cām quā dixim⁹: qꝛ s. nō formant̄ ad eadē officia ⁊ opōnes: qꝛ superiora sunt ad aīe opōnes que dnr aīales: iferiora aūt clibani qdē sunt nā/ liū virtutū. Inferiora aūt totius corporis sunt ad motū ꝓ/ cessiuū formata organa: q̄ȝuis q̄dā videant̄ hēre ꝓportio/ nalitatē similitudinis adinuicem in bonitate que est forti/ tudo carnis: sic adiutoriū ꝓportionat̄ coxe in hoc ꝙ vtrūqꝫ cōponit̄ ex musculis ⁊ chordis magnis ⁊ ossib⁹ fortib⁹ ad motū extēsionis ⁊ retractionis ⁊ circūductionis ptinētib⁹: ⁊ hoc mō videt̄ in similitudine cōpositionis ⁊ motus ꝓpor tionari pes manui: sed pes digitos hꝫ ad fortiter figēdūz ⁊ manus hꝫ digitos ad fortiter apprehendendū ⁊ tenēdūz. ⁊ hec similitudo ꝓportionis facit ꝙ qdā a natiuitate caren/ tes manibus ⁊ bracchijs opera manuū multa faciunt cum pedib⁹ ⁊ cruribus: eo ꝙ manus ⁊ bracchia sicut crura ⁊ pe des laxarū sunt ꝯiunctionūz ⁊ habētia musculos ⁊ neruos in tres mot⁹ electionis. vꝫ. ⁊ ꝯctionis ⁊ circundationis. Sꝫ nō lateat vos ꝙ manus ⁊ pedes ⁊ coxe ⁊ bracchia sunt pro certo mēbra dextri ⁊ sinistri que sunt principiūz latitudinis ⁊ nō nisi quo ad respectū aliquē sunt superius ⁊ inferi⁹ que lōgitudinis sunt principia. Huius aūt signūz est ꝙ virtus dextri quo ad motū localē nō experit̄ nisi in crurib⁹ ⁊ pedi/ bus ⁊ bracchijs ⁊ manib⁹: ⁊ iō ēt ꝯtingit ꝙ qñ nāliter adiu toriū bracchij diminuit̄: sicut fit in sinistra pte: tūc ēt in ea/ dē pte diminuit̄ ēt coxa: ⁊ eodē mō ēt pes diminuit̄ ⁊ dimi/ nuit̄ manus. ⁊ cā diminutionis est qdēz diminutio v̄tutis. Cā aūt similitudinis figure est ꝯformitas officij ⁊ opōnūz. ¶ Adhuc aūt os qdē adiutorij est vnū solūz qȝ a iunctura humeri vsqꝫ ad cubitū porrigit̄. Ossa aūt bracchij inter cu bitū ⁊ rascetā sunt duo que asseyd vel harūdines superius vocari diximus. In eodē aūt numero sunt os qdē coxe vnū cruris aūt duo: sꝫ limē genu nō hꝫ aliqd rñdēs in cubito qꝛ nō fuit necessariū: qꝛ os qȝ limē genu vocat̄ iō positū ē sup iuncturā vt si ruat ex grauitate corpis ꝙ sustētet in eā ptez ad quā curuat̄. Bracchiū aūt nō sustinet aliqd: sed operat̄ opa ad ea que exigit̄ diligētia ⁊ studiū: ⁊ hec meli⁹ fiunt so luta iūctura q̄ȝ limitata ⁊ ligata. ¶ Post bracchiū aūt est ma nus cū eis que appendent sibi: ⁊ est minor bracchio quo ad ossiū q̄ȝtitatē. ⁊ est in manus pⁱcipio rasceta: ⁊ postea pectē manus qȝ diuidit̄ in qnque digitos: quoꝝ qlibet diuidit̄ in eo ꝙ a manu separatus est in tres articulos ⁊ tria ossa ⁊ ꝯiuncturas que sunt ossa sysamina iuncturis pp repletio/ nem iterposita p̄ter pollicē: q in hoc ꝙ separatus est a cōca/ uitate manus nō diuidit̄ nisi in duos articulos ⁊ duo ossa ⁊ duas iuncturas supplentes vacuitates laxe iuncture que est in ipso. In qnque aūt digitis seruat̄ symetria mirabilis ꝙ in quolibet q̄tuor digitoꝝ primi duo articuli siue duo os/ sa que sunt anterius in digito eq̄lia sunt vni qȝ est posteri⁹ in eodē in quo digitus ꝯiūgit̄ pectini manus. ⁊ oīa tria os/ sa que sunt in digito siue tres articuli ex qbus tot⁹ cōponit̄ digitus eq̄lia sunt ossi respōdenti sibi in pectine manus cūz osse rascete vsqꝫ ad asseyd cui colligat̄: ⁊ cū sigillatim ꝯside rata pᵐ est breui⁹ scd̄o ⁊ 2ᵐ tertio ⁊ 3ᵐ q̄rto. In pollice autē duo que faciunt pollicē equalia sunt tertio qȝ ꝓtendit̄ ad asseyd: sed vnūqȝqꝫ in seipso est eq̄le alteri. Spatiū aūt lon gitudinis totius manus equat̄ spatio qȝ est a cono nasi vs qꝫ ad primā suturā per os frontis ⁊ per os sincipitis. Et ex hoc relinquit̄ ꝙ digit⁹ eq̄lis sit fronti ⁊ sincipiti: ille in quā digitus qui longior ⁊ medius vocat̄: ⁊ ēt ꝙ os frontis ⁊ os sincipitis sint eq̄lia ꝭm nām: lꝫ hoc nō videat̄ pp curuaturā ossis sincipitis maiorē q̄ȝ sit in osse frontis. spatiū eni qȝ est a cono nasi vsqꝫ ad lineā que sub naso in latū est eq̄le frōti: ⁊ hoc itēz eq̄le est spatio qȝ est a linea que est sub naso vsqꝫ ad finē mēti. ¶ Adhuc aūt pede imobili circūposito in vm/ bilico ⁊ circūducto ad spatiū extēsi bracchij ⁊ manus vsqꝫ ad medij digiti lōgitudinē tāget eadē pariferia extremita tem pollicū in pedibus si recte corp⁹ extendit̄: ⁊ latitudo ab humero in humerū sub tripla erit longitudine totius cor/ poris a vertice sūmo capitis vsqꝫ ad plantā pedis: ⁊ insup hꝫ palmum ꝭm ꝙ palmus geometrice dicit̄ latitudo vole siue pectinis manus: ⁊ si aliter est error est ⁊ miraculū. Spa tium autem a foramine colli vsqꝫ ad vmbilicum equatur spatio qȝ est ab vmbilico vsqꝫ ad finē ficteris. ¶ Amplius autem coniunctio que contractio ⁊ clausio digitorum vo/ catur fit ad domesticūz manus ⁊ ad illam partem flectun/ tur digiti vt fortiter apprehendant: ⁊ cum extendunt̄ ⁊ ex/ pandunt̄ flectuntur ad syluestre: ⁊ iō ꝭm nām extensi digiti paruam arcuositatem debent habere ad domesticum: etsi incuruant̄ digiti intātū ꝙ in medio accipiunt curuitatem hoc significat neruoꝝ extensionē ⁊ mollitiem: ꝓpter qȝ hoc pueris ⁊ feminis fieri aliquādo videm⁹. Similiter aūt per neruos ⁊ musculos contrahitur ⁊ extenditur locus vbi est radix adiutorij in osse spatule ⁊ osse humeri. Et hec oīa pa tent per ea que diximus in anathomia ossium ⁊ neruorūz. ¶ Pars autē interior manus ꝓpter plicaturas ossium rasce te ⁊ digitoꝝ ⁊ pectinis participat q̄sdā lineationes manife stas pp q̄tuor modos iuncturaꝝ que sunt in pte illa. Ibi. n. stricta ⁊ soluta: ⁊ ea q̄ est p lōgitudinē ossiū ⁊ ea q̄ est p ossiū extrema siue ꝭm latitudinē ipsoꝝ ⁊ cū ille due linee sint vel

phyſio/ lineaꝝ cām.

tres totā palmā findētes dicūt phyſonomi ꝙ ſignificat vi/ te lōgitudo: ⁊ harū linearū vna vadit per lōgitudinē vole ⁊ cātur a curuatura pollicis ad vole iteriora. Scda aūt vadit per latitudinē vole a curuatura indicis ad domeſticū ma/ nus: ⁊ icipit a ſupiori latitudinis manus. Tertia aūt icipit ab iferiori eiuſdē latitudinis creata a curuatura auricula/ ris vſus manus domeſticū. Cū.n. iſte ſymetrie a vtute for matiua optime pficiunt in extremis lōge a corde diſtanti/ bus: ſignū eſt ꝙ in ꝓpinqs exiſtēs potētia multū poſſit ſup corp⁹ iſluendo vitā. hec aūt nālis potētia cauſat vitā ⁊ vite ꝯtinuationē in tp̄s lōgū. Ubi aūt fuerūt due breues ſignāt mā ex hūore iordinato ⁊ iterminato vicere ſupra vtutē for/ matiuā: ⁊ ſic breuiabit vite piodū. putreſcit.n. aā tp̄s inter/ minat⁹ humor ⁊ breuiabit vitā. Nos tū iferi⁹ phyſonomiā ſubtilē hoꝝ oium iterabim⁹ q̄ deſcripſim⁹ mēbroꝝ. ¶ Am/ plius aūt ſylueſtre palme ſicut ⁊ ſylueſtre pedis eſt venoſuz valde ⁊ neruoſum ⁊ multa ꝯtinēs oſſa plus q̄ aliq̄ ps corpo ris ſibi eq̄lis: ⁊ eſt pauce carnis: q̄ caro nō pōt ſuſtinē ope/ ra multa ⁊ dura que fiunt mēbris illis: ſed eēt ꝯtinuus do/ lor operātib⁹. Inferius aūt in latitudine corporis ſunt coxe alligate anchis: ⁊ poſtea ſunt genua ſup que eſt os qđ ara/ bice vocat addaycon qđ ſignāt limē genu. Oium vtilitatē iā pluries dixim⁹. ⁊ poſt genua ſunt crura. anterius aūt cru ris vbi eſt tibia pp acumē ⁊ curuitatē quā hꝫ naſus cruris: vocat ēt poſteri⁹ ei⁹ vbi in ꝯcauo oſſiū pēdet ſura vocat vē ter cruris pp ſilitudinē tumoris ⁊ mollitiei: ⁊ illi⁹ qdē ſure cū ſit muſculus magn⁹ creatio eſt ex carne replente ⁊ neruo ⁊ vena reticularis: ſicut exigit magni muſculi compoſitio: ⁊ mēbrū qđ eſt inter inferius cruris ⁊ anterius ipſi⁹ a latere eſt id qđ arabice vocat cahab. Eſt iferi⁹ talo vbi oſſi raſce te pedis in quodā oſſe qđ ſuperi⁹ noiam⁹ os cruris infigit. poſteri⁹ aūt mioris ptis pedis eſt qdē vocat arabice achib hoc eſt os calcanei. maior eni ps pedis eſt anterior ⁊ minor poſterior. hec aūt oia manifeſta ſunt per ea que dicta ſunt in anathomia mēbroꝝ ſimiliū que ſūt oſſa ⁊ nerui ⁊ muſcu li ⁊ vene ⁊ arterie que ſunt vene pulſantes. ¶ Adhuc aūt id qđ eſt anterius in pede ſub extremitate que reſpicit interi⁹ ad aliū pedē ⁊ eſt ēt in minori pede hoc eſt in minori parte que eſt ps vocat pect⁹ pedis pp ſilitudinē ꝯcauitatis. dici/ mus.n. ꝭ minorē pedem totū mēbrū ꝓceſſiui mot⁹ qđ rigil arabice vocat vocam⁹ pedē ⁊ hui⁹ minor in tres ptes ipſi⁹ que ſunt coxa crus ⁊ pes eſt mēbrū qđ vocat pes: ⁊ hui⁹ vl/ teri⁹ minor ps eſt calcaneus: ⁊ ſm hūc ſenſum ēt vocat ab Ariſto. mior manus eo ꝙ minor eſt triū ptiū que ſunt adiu toriū ⁊ bracchiū ⁊ manus. qđ aūt ſequit ꝯiunctū ſupiori pti pedis ex multis cōponit oſſib⁹ ⁊ neruis ⁊ venis in extremi tatē pp munitionē digitoꝝ ſunt vngues. ⁊ ſilr ſūt in digitis manuū q ſunt oſſa mollia vt ſuperi⁹ dixim⁹. Oēs aūt digiti tā pedis q̄ manus ꝯhunt ⁊ extrahunt p modū quē ſuperi⁹ determiauim⁹. Adhuc ſi ad phyſonomiā paululū reſpicia/ mus dicem⁹ ꝙ cū iferi⁹ qđ aā vocauim⁹ pect⁹ pedis fuerit carnoſum ⁊ nō ꝯcauū: ita ꝙ ambulans ſup ipm eq̄li ſupfi/ cie ambulet ſup totū pedē eq̄liter ſupficie plante interiacē/ te ſignificat aſtutia ⁊ malitia diſpōnis. hoc eni eſt ſignū fri/ gidi flegmatis abundantis ſuper formatiuaz: ⁊ hoc qdem facile recipit formas ⁊ de facili mouet etiā a motore debili ⁊ ex hoc cauſat aſtutia feminina in reb⁹ paruis ⁊ inutilibus ⁊ nociuis: ⁊ ſignificat malā ſm Pithago. feminarū diſpoſi tionē. Quādo aūt pectus pedis fuerit ꝯcauū ecōuerſo ſigni ficat per ꝯriū hui⁹ bonitas intellectus ⁊ cōpoſitio bona mo rum niſi fuerit nimia macie canatus pes. hic.n. melancho lice eſſet cōſumptionis. Os aūt qđ arabice vt diximus vo cat baddaica qđ eſt iter limen genu eſt cōis iūctura iter co xā ⁊ crus: vbi ꝯflexio fit: nō qdē ad ambulādū: ſed ad alios cruris mot⁹ ſicut ſuperius dixim⁹. Sic ḡ mēbra que noia/ uim⁹ in exteriori corpis cōia ſunt viris ⁊ feminis: nec eſt ſi/ tus in eis aliqs niſi quē dixim⁹. ſ. ſm ſuperius ⁊ inferius ⁊ dextrū ⁊ ſiniſtrū ⁊ ante ⁊ retro. Nō.n. dubiū eſt qn oia mem bra que exterius ſita ſunt in corpe ſint cognita ſm ſenſum. Senſus aūt oſtēdit diſpōnes mēbroꝝ q̄s iduximus. ꝙ aūt hic taliū facim⁹ rememorationē iō fit vt cōplet⁹ ⁊ pfectus ſit noſter ſmo de ſcia aialiū. Nos aūt itēdim⁹ cōparare oia mēbra alioꝝ aialiū ad iſta q̄ dixim⁹ mēbra hois: ⁊ iō opꝫ ꝙ nihil nos lateat de ſitu ⁊ figura que ē in eis ſm nām. Per/

phyſiono/ pedū.

fectū.n. eſt principiū cognoſcēdi iperfectū. ſolus aūt homo pfectiſſimus eſt aialiū. Solus.n. hois mēbra ſm poſitionē ꝓportionant perfectiſſimo qđ eſt mūdus ⁊ celū ⁊ ꝯtinentia mundi totius: ⁊ iō etiā pfectiſſimū corpus hois eſſe iuenit. Superiora.n. regētia ⁊ formalia in hoie dirigunt ſm ſitum ad ſuperius mūdi ⁊ intelligentia mouet ⁊ regit in eis ſicut facit ſuperiora mundi: ⁊ hoc nō eſt alicuius corporis act⁹: ſicut nec intelligentia que mouet ⁊ regit id qđ eſt ſuperius mundi: ⁊ hoc nō eſt ita in alijs aialib⁹. Quedā.n. eoꝝ iper/ fecta ſunt nec oia iſta mēbra habēt: quedam aūt habēt: ſed nō ſm ſitū mundi ſicut homo. hois.n. caput in quo ſunt vir tutes intellectuales ⁊ aiales poſitū eſt ſupra totū corp⁹ regi mine ⁊ ſitu ſm creationē ⁊ ſitū mūdi totius ſicut ſupra dixi/ mus. Capita vo alioꝝ aialiū ſupra corp⁹ qdē ſunt regimi/ ne: ſed nō ſitu: declinant.n. anterius ꝓna in terrā ⁊ nō ſunt erecta: ſed in hoc ꝯueniunt ꝙ habēt quēdā ordinē poſitio/ nis mēbroꝝ cū hoie in corporib⁹: ſed nō in ſitu mūdi: q̄ in oibus eis poſt caput collū ſi habent collū: aut id qđ eſt loco colli ſi collū nō habēt: ⁊ poſt collū eſt pectus qdez anterius dorſum aūt poſterius: ⁊ venter eſt poſt pect⁹ anterius: ⁊ dor ſo in eo directo poſterius: ⁊ poſtea ſunt anche ⁊ coxe crura ⁊ pedes ſicut diximus in antehabitis: ſed ſitus in alijs dif/ ferentijs ſitus mundi nō reſpondent directe: ſenſus vo or/ gana ex maxima parte in aialib⁹ ſicut oculi ⁊ nares ⁊ lingua ſunt poſita anterius in facie preter ſolū inſtrumentū audi/ tus qđ poſitū eſt in lateribus capitis: cui⁹ cām iā ſuperius aſſignauimus in anathomia auriuz: ſed directe reſpiciunt oculos ſm altitudinē. oculi aūt hois magis vicinant ꝓpor tione quātitatis ſui capitis q̄ oculi alioꝝ aialiū. Inter ocu los aūt alioꝝ eſt latitudo frontis ipſoꝝ: ſed nō eſt inter ocu los hois niſi acumē naſi: ⁊ ſenſus quidem tactus qui ſolus indicat cōplexionis ⁊ cōpoſitionis bonitatez eſt in homine ſubtilis valde: ⁊ poſt ipm guſtus ſm ꝙ eſt qdā tactus. Alij aūt ſenſus qui cōplexionē ſignificāt ſunt in hoie hebetiores ceteris multis. Iſte igit eſt ſitus mēbroꝝ qui ſitus eſt in eis ſm ordinē poſitionis nālis: ⁊ hec mēbra ſūt cognita ſm cō/ ſuetudinē quā tenet nā in mēbroꝝ poſitiōe: etſi aliter ſit cō/ tingit caſu ⁊ per errorē. Hoꝝ āt mēbroꝝ phyſonomia acci pit a Palemone ⁊ Loxo phīs qui ſubtilius q̄ alij ſunt eaz rimati. ¶ Incipiam⁹ igit a ſuperiori dicētes ſm Palemo/ nem ꝙ humeri craſſi ſed ſolidi virtutem indicāt. laxi autē infirmitatē animi ⁊ timiditatem oſtendunt. humeri aūt te nues ⁊ qui in acumine erecti ſunt inſidioſum indicāt homi nem. Qui aūt diſcretos habēt articulos ⁊ nodos ad ſtulti/ tiā referunt. Tota aūt iunctura adiutorij ⁊ bracchij ⁊ ma/ nus: qn̄ intātū ꝓlixitatis extēdit vt erecto corpore extremi tas medij digiti appropinquet ad genu: lꝫ mēſura quatuor deficiat digitoꝝ humiles oſtēdit hoīes ⁊ fortes. Cū aūt ꝓ/ lixitas hec ad femur deſinit vel parū ante: maliuolos decla rat hoies malis alienis gaudētes q inuidi vocant. Quicūq̄ aūt cibū cū deſiderio ſumētes ꝑtēdunt ⁊ extēdunt os vt oc/ currat manui breuia ⁊ decuruata hñt manus ⁊ bracchia: ⁊ ſūt ſilr maliuoli ⁊ iuidi gaudētes in malis alienis. Tenues aūt cubiti aut ēt pleni: ſed ibecilles ſignificāt eos q ſunt ido ciles ⁊ rudes. ¶ Ampli⁹ nimiuz breues ⁊ exigue fortes de/ monſtrāt ⁊ bene ſagaces. Craſſe aūt manus ſi digitos bre/ ues vltra modū hēant declarāt tergiuerſorē inſidioſuz ⁊ fu rem. Manus aūt intorte ⁊ tenues loquacē ſignificāt ⁊ vora cē. Digitos aūt lōgos lōgitudinē auricularū epatis Auicē. dicit ſignificare: ſicut magnitudo eorūdē eiuſdē epatis de/ clarat magnitudinē ⁊ puitas paruitatē. ¶ Ungues ēt albi plani molles ⁊ tenues ⁊ ſubrubētes ⁊ bene plucidi optime in hoie ingeniū indicāt: ⁊ hoc eſt vnū ex ſignis qđ valde ra ro fallit: q̄ tales vngues ab optima ꝓcedunt complexione. vngues aūt inflexi ⁊ curui rapaces indicāt ⁊ iprudentes: et ſi ſunt cū macie digitoꝝ ſignificāt futurā ethicam vel ptiſim aut vtrūq̄ illoꝝ. Qui aūt ipreſſi ſunt in medio ⁊ nimiū ſpiſ ſi ſignificāt fedos hoies ⁊ ſtolidos. Breues aūt nimiū vn/ gues declarant malignū: eiuſdē diſpōnis idices ſunt ⁊ pal lidi vngues ⁊ nigri. Aſperi aūt ⁊ rotūdi ꝓni declināt in ve nerē. Quādo aūt ſine manifeſta cā vngues de facili cadūt leprā indicāt futurā. Digiti ēt coherētes ⁊ ꝯiuncti inuiduz oſtendunt hoiem. collecti aūt ⁊ ꝯglobati auarū dicūt ⁊ ma/ lignū: parui vo ⁊ tenues ſtultū. ecōtra aūt parui ⁊ craſſi ⁊ i/

Phyſiono/ mia hūerorū.

Nō qd lōgitu do ⁊ magnitu do digitoꝝ ſi/ gnificat ſm Auicēnā. Signa ab vn/ guib⁹ raro fal lentia.

nidū ⁊ audacē idicāt ⁊ ferū. Qui aūt nimis vicini sunt ⁊ tenues digiti lōge sunt a sapia. Si aūt moderato spatio inter se distāt leues aūt dicunt ⁊ loquaces: qui vo tēperate sunt magnitudinis ⁊ honeste speciei: mores optimos indicant. Et hec oia ēt in pedū digitis ⁊ vnguibꝰ ꝗtū ad signa eoꝝ que dicta sunt attendunꝶ. Latera ēt tenuia ⁊ angusta ⁊ depressa timiditatē indicāt. que aūt referta sunt carnibꝰ ⁊ dura indocilē hoiem ostendūt. hec.n. qdē ad ranas ẜm Plat. referunꝶ. ¶ Amplius aūt dorsuz latū ⁊ solidū virile est. Si in ꝯtrariū sit muliebri ascribiꝶ generi. Quoꝝ aūt dorsuz incuruū est si in molli carne fuerūt etsi que iuxta illa sūt angustiora tanꝙ sint succincti hi in oi ope ꝓcellēt ⁊ in venationū studio sūmi erūt. ¶ Adhuc spine pars iferior si latis iaceat natibꝰ ⁊ molli carne circūdata femininū est ⁊ effeminatos ostēdit. Si aūt hec pars ꝓlixa est ⁊ desinit in acutū intemperātiā ostēdit libidinū ⁊ timiditatē. virilis aūt esse solet q moderata ⁊ solida. ¶ Si hilia solida fuerint ⁊ dura ⁊ discreta ossibꝰ fuerint indicāt ferū ⁊ bellatorē. talia.n. hilia ad leonē Plato dicit referri. Si aūt sint molli carne cōpleta muliebre ingeniū designabunt. Que aūt nimium ex ossa sunt ⁊ rugosa ⁊ tenui cute circundata: sicut sunt hilia symiarū malignitatē ꝓtēdūt. Earūdē aūt reꝝ ēt femoꝝ sūt signa ẜm Pale. qꝛ ēt femur ⁊ hilia subiecto nō differunt: sed rōne sicut pꝫ ex anathomia femoꝝ. ¶ Nunc aūt signa sumamus ex cruribꝰ que sunt inter genu ⁊ pedem. Dixit.n. Aristo. ꝙ genua que inter se ꝯuersa sunt ꝗsi collidanꝶ ad femineaz referunꝶ ꝓprietatez: qñ ēt pars cruris que sub genu est ⁊ vocaꝶ sura est plena ⁊ ꝗsi grauida sordidū significat hoiem ⁊ intēperatum ⁊ impudentē. Seruiles.n. mores hec signa cōprehendunt. Cū aūt moderate sunt magnitudinis ⁊ plenitudinis solide ⁊ discrete adinuicē optimū ingeniū indicabunt. molles aūt sure effeminatis assignanꝶ ⁊ sexu muliebri. Ime aūt partes cruriū sunt ꝓxime talis: ima igiꝶ pedū ⁊ calcanei cū longa sunt ⁊ referta carnibꝰ stultū indicabūt ⁊ insanū: ⁊ refert hoc Palemon a se sepiꝰ expertū: ꝓcipue tñ erit efficacius signum si ꝯtingat in eis humiles esse digitos ⁊ vastos. Quoꝝ aūt pedū est ambitus cōcauitatis solidus hi certi ⁊ honesti ⁊ circūspecti ⁊ honesti ꝯsueuerūt eē. Pedis.n. ima qñ discreta fuerint itinere ⁊ articulis claruz generosum ⁊ virile igeniū indicabūt. molles aūt si sint ampla carne circundati molle indicabunt ingeniū. Crassi aūt ⁊ breues pedes valde indicāt firmū hoiem. Nimiū aūt ꝓlixi ad hoiem dolosum referunꝶ ⁊ ad eū qui multā cogitat ꝑniciē. per tenues aūt ⁊ breues pedes ꝓdunt hoiem malignū. Curui pedes ⁊ qui plantā habēt lōge cauā ⁊ reductā sunt improbādi. Qui aūt nō plani sunt in plāta versutā ostendunt ⁊ malignā mētem. ¶ Ampliꝰ aūt crura densis capillis obsita ẜm Loxū indocilē ⁊ ferū hoiem. hec.n. indicabunt inguina si nimis sint capillosa. Venter siłr ⁊ pectꝰ si nimio pilo tecta fuerint leuē hoiem ⁊ instabilē significāt: declarat ēt hoc animū q sine religione est ⁊ sine pietate. Cū aūt solū pectꝰ capillos ꝓfert calidū ⁊ animosum designat. Cū aūt cōe corpus capillo ꝗdrupes aial potius ꝙ̃ hoiem designat. Ceruix aūt que iuxta caput est cū fuerit capillosa fortē ⁊ animosum indicabit. Cuz vo ad mediā frontē capillus descēdit ex vtraqꝫ pte repssus ⁊ reflexꝰ est ad eqnā spēz hꝫ similitudinē. ¶ Incessus quoqꝫ hois ex iclinatione nāe ꝓcedēs annūtiat de eo ꝗlis animi ⁊ ꝗliū moꝝ. Qui.n. longis passibꝰ incedūt magnanimi esse significanꝶ ⁊ efficaces. Qui vo angustis passibꝰ icedunt inefficaces sunt parue mentis ⁊ parci atqꝫ dolore astricti: ⁊ si sunt artifices sunt obscure mētis. Celeritas aūt gressus cū erecto ⁊ elato corpore ⁊ honesta habitudine caliduz hoiem esse indicat qui res agēdas magis ꝙ̃ ꝑficiendas aggrediꝶ. Si aūt celeriter qdē moueꝶ si submittit oclos ⁊ se cōprimit ⁊ vultū deducit atqꝫ totū cōplicat corpꝰ significat nimis timidū parcū vsutū ⁊ minus liberalē. Si aūt cum celeritate motꝰ acciderit ꝑturbatio oculoꝝ capitis incōstātia ⁊ anhelitus spissus hec indicia ꝓdunt hoiem magnarū cladiuz ⁊ imanē ⁊ audacem. Qui vo breues passus hꝫ eisdē accelerat malignꝰ esse diciꝶ: plus tñ timidus ⁊ ibecillis est habēdus. Tardus incessus si nālis est animū idicat pigriorē: nisi alia signa potētiora dissentiāt. Si aūt ꝓcurata sit tarditas ⁊ interdū resistat ⁊ ceruicem reflectat ⁊ circūspiciat superbie hꝫ extat signū. Erecte aūt euntē ⁊ molliter spatulas gerētem ⁊

Physionomia lateruz ⁊ dorsi.

Physionomia hilioꝝ.

Physionomia cruriū.

Physionomia pedū.

Physionomia ab icessu sūpta.

cōposito gradu mechū ⁊ incōtinētē ꝓnuntiabit. Cuz autē pedū ⁊ manuū motꝰ cum totius corporis cōsentiunt ⁊ cum bene ⁊ moderate ac trāquille inferunꝶ cum iclinatione aliꝗ capitis decētis ⁊ ceruicis hoc indicat hoiem magnanimuz ⁊ fortē. talis.n. est icessus leonis: vt dicit Plato qui humeros cōmouēdo icedit erecto collo supbꝰ ⁊ insolēs indicaꝶ. Qui aūt oi tpe instabiliter ꝓmouenꝶ ⁊ declināt frequētius ad dextrā ptem que mollior est stulti sunt iudicādi. Acres aūt ꝓbanꝶ freqūetius quoꝝ corpꝰ declinat ad sinistraz: qm̄ illi retinēt motꝰ instabilitatis. Qui vo sese submittunt atqꝫ corpꝰ inhoneste infringunt blādi sunt q ad canes blādiētes referunꝶ. Aristo. aūt ad Alexan. dicit ꝙ qui moueꝶ frequenter ⁊ loquitur motu manuū est imundus ⁊ eloquens ⁊ deceptor: qui vo abstinens a motu manuum hic est perfectꝰ intellectu bene dispositus ⁊ sani consilij.

¶ Tractatus Tertius primi libri animalium: in quo agitur de membris interioribus.

¶ Cap. pᵐ. De conuenientia animalium ⁊ de anathomia cerebri ⁊ natura ipsius.

In his que iā ꝑmisimꝰ locuti sumꝰ de mēbris exterioribus ⁊ nō de iteriorbꝰ nisi de illis que ꝯiuncta sunt exteriorbꝰ sicut est matrix ⁊ vesica ⁊ nō pellicule vētris. Nūc aūt de iteriorbꝰ in hoc tractatu loquēdū est: siue sint istrumēta vtutū spiritualiū sicut cor ⁊ pulmo: siue etiam sint instr̄a virtutū nāliū sicut epar stomachꝰ splē ⁊ intestina ⁊ renes. ¶ Dicamꝰ igiꝶ ꝙ mēbra iteriora non sunt ita cognita multis sicut exteriora que subiacēt sensui. Nos igiꝶ opꝫ hic rememorare de ipsis vt saltim ẜmone nr̄o cognita fiāt ⁊ vt cōparemus ea mēbris alioꝝ aialiū quoꝝ nā quo ad mēbra iteriora est ꝓpinꝗ mēbris hoiuz: qꝛ aialia multo sunt similiora hoi in mēbris iteriorbꝰ ꝙ̃ in exteriorbꝰ: ⁊ cū hoc fecerimꝰ: tunc erit cōpletꝰ ⁊ ꝑfectꝰ liber iste q de scia aialiuz est: qꝛ oia mēbra aialiuz ꝑfecte cognoscemꝰ. ¶ Causa autē ꝗre in interioribus magis sunt siłia aialia sibiinuicē ⁊ hoi ꝙ̃ in exteriorbꝰ est: qꝛ iteriora sunt elemētalia faciētia nām exterioꝝ: ⁊ sicut est similitudo mineraliuz in nālibus: ⁊ sicut vniuocā hñt nām plāte: ita ēt in iteriorbꝰ cōueniunt aialia ꝗsi nālibꝰ. exteriora autē exercēt opa ⁊ illa formalia ⁊ dissimilia nisi sint similiuz passiones: sicut sunt organa visus: qꝛ valde abstractꝰ est: ⁊ iō oculi aialiuz similiores sunt oibus alijs mēbris exteriorbꝰ. Nō eni ꝓfundaꝶ multuz in aialiū nām sicut tactus ⁊ gustus. Post hec autē similior est auditus: ⁊ sic est de olfatu post auditum. Gustus autē ⁊ tactus valde sunt dissimiles: ⁊ generałr instrumēta passiuarū virtutū: eo ꝙ iferunꝶ eis passiōes ab extrinseco que sunt eadē ad oia aialia sunt multo similiora istrumētis actiuis ꝑficiētibus motuz que sunt vtutuz que ex ipsa ꝓcedunt aialium nā: ⁊ iō nō ẜm diuersitatē nāe aialiū diuersificanꝶ: ⁊ illa ꝗcūqꝫ tñ ipoꝝ ꝯueniunt magis in nā magis ēt similanꝶ in organis illis: sicut equus ⁊ asinus in pedibꝰ ⁊ bos ⁊ cerꝰ ⁊ sic de alijs: sed in iteriorbꝰ magnā fere oia aialia hñt similitudinē: qꝛ epata eoꝝ ⁊ cerebella ⁊ pulmones multū ꝯueniunt: ⁊ siłr stomachi ⁊ itestina. hec.n. sunt vasa nāe nutrimēti q̃ in genere est eadē pluribꝰ aialibꝰ: ⁊ formales differētias accipit a digestione vltima que cōpleꝶ in mēbris organicis formaliter differētibus. hec eadē cā est ꝙ ꝯueniūt aialia plus in similibꝰ mēbris ꝙ̃ in dissimilibꝰ. similia eni magis referunꝶ ad nām ⁊ dissimilia magis referunꝶ ad formā. Inter oia enim interiora ⁊ similia maior videꝶ esse conuenientia aialium in cerebri substātia. Illa enim in oibus cerebrum habentibꝰ est mollis alba humida ⁊ ꝗsi in duo diuisa ante ⁊ post: alia ꝙ anterior est mollior ⁊ posterior est aliquātuluz durior ⁊ siccior: ⁊ iō si cognoscaꝶ cerebrū hois facile cognosceretur substantia cerebri quā nos cognoscere querimus. ¶ Diuidiꝶ in tres ptes ꝗrū vna ē suba velata: secūda suba medullaꝝ. tertia aūt est vētres q sūt in ipo q sunt spū aiali pleni. Nerui aūt sunt sicut vgula ꝗdā ex ipo ꝓdeūtia: nō tñ sūt aliqd sube ipsꝰ. Totū aūt cerebrū per longitudinē linee diuidiꝶ in duo q̃ ꝓtrahiꝶ p mediū medulle ipsꝰ ⁊ p mediū pelliculaꝝ suaꝝ ⁊ p mediū vētriculoꝝ: ⁊ hoc ē iō vt sciaꝶ eē

Propter qd aialia i mēbris iteriorbꝰ sūt adiuicē siłia ⁊ magis ēt homini siłia.

Suba cerebri diuidiꝶ i tres partes.

Cōplexio cerebri ⁊ cāe eiusdem.

duplex auxiliū: eo ꝙ refert ad vtrūq₃ organū sensuū ⁊ mo-
tiuarū virtutū ipsius ex vtroq₃ latere: que oīa duplicia fa-
cta sunt ꝓpter cām quā supra diximus: ꝙ videlicet si nocu
mentū accidat vni ꝙ saluet ps altera. Est aūt cerebri sub̄a
frigida ⁊ hūida ſm nāles q̄litates cōplōnātes ip̄z. ¶ Factū
aūt ꝓpter tres cās p̄cipue. quaꝝ vna est: q₂ dū fiat cōtinue
motus in ipso ex motibꝰ neruoꝝ motiuaꝝ virtutū posteriꝰ:
⁊ passiones ꝯtinue fiant in ipso ex motibꝰ sensibiliū anteriꝰ
si nō esset frigidissimū inflāmaret ex calore qui excitatur ex
motibꝰ illis multis ⁊ cōtinuis. ¶ Scḋa aūt est: q₂ cū spiritꝰ
calidus valde mittat ei a corde per duas arterias que di-
rigunt a corde ad cerebꝛu₃ de quibus supra in anathomia
arteriarū diximus: si cum hoc sub̄a cerebri calida esset aut
tēperata efficerent oēs operationes aīales cōmixte ⁊ cōfu-
se: eo ꝙ supfluū calidū cōmisceret operationes sicut in alijs
ostendimus. Nunc aūt per cerebri frigiditatē fit tēperamē
tum. ¶ Tertia cā est multitudo spirituu₃ lucidoꝝ qui sunt
in ipso qui in ipso discursu ⁊ lumine suo in cellas aīaliū vir
tutū excitarent inflāmationē dissoluentē aīal nisi esset frigi-
ditas cerebri tēperans. His igit de causis frigida est cere-
bri sub̄a. Humidū aūt est ſm nām vt motus de quo dictu₃
est nō exiccet ip̄m: ⁊ vt bene sit ip̄ressibile oībus formis vir-
tutū aīaliū: ⁊ vt etiā ad bonā figurā per se possit redigi an-
terius ⁊ posterius. In ipsa aūt sui humiditate factū est mol
le ⁊ pingue: pingue quidē vt viscosum ad tenēdas formas
que veniunt ad ip̄z: ⁊ vt id qḋ orit ex ipso. v₃. nerui motiui
⁊ sensitiui sit viscosum ⁊ extēsibile per diuersas corporis fle
xuras: ⁊ ēt vt nutrimentū qḋ ex ipso dat neruis ⁊ nuche sit
bonū: q₂ ambo illa pinguia ⁊ viscosa sunt ⁊ nutriunt ex cere
bro. ex quo enim nerui debent esse flexuosi ⁊ duri aliquātu-
lum ⁊ durities euenit eis per distantiā a sua origine opor-
tuit necessario principiū eoꝝ esset pingue: q₂ aliter inflexibi
liter indurarent. ¶ Adhuc aūt q₂ spiritꝰ discurrere in ipso
debuit nō esset leuis ⁊ rarus nisi esset humido pingui sustē
tatus. Si enim esset durus ⁊ siccus lederent ex eo mēbra et
īpedirent operationes. Substātia tn̄ cerebri nō equalr est
lenis ⁊ mollis: qm̄ anterior ps eius est mollior ⁊ lenior ⁊ pi-
guior: ⁊ posterior siccior ⁊ durior: ⁊ est velamen diuidēs in-
ter duas partes ipsius: de quo inferius faciemus mentio-
nem. Anterius quippe mollities ⁊ lenitas fit necessaria: q₂
cū sensus sit speculator congruus locus vt anterius locent
organa sua que iuuant mollitie ⁊ leuitate ad bene recipien
dum formas sensibiliū. Plurimi aūt neruoꝝ motiuoꝝ cu₃
nucha oriunt posterius que inquā nucha est nuntius ⁊ vi-
carius eius per spondiles dorsi per longitudinē corporis di
recta a qua op₃ oriri neruos fortes ⁊ duros. Et iḋ ꝯueniēs
fuit ip̄m esse siccius ⁊ durius. Velamē aūt qḋ est in ip̄o gra
datim positū est ꝓpter duas causas: quarū vna est ꝙ mol-
lis pars eius separet a cōtactu partis dure. Scḋa vō est ꝙ
nerui descendētes ab ipso ſm suas origines diuidunt ⁊ se-
parant abinuicē. Oportuit ergo vt esset aliqd firmū qḋ cō-
tinet eos: ⁊ iḋ fit descensus per ip̄m pellis firma cui innitā-
tur ⁊ per quā retineant ne decidant a principio sue genera-
tionis ⁊ nutrimēti: post reflexionē aūt velaminis istius po-
sterius cerebrū est locus vacuus qui vocat torcular siue la-
cuna habēs latitudinē aliq̄₃: ⁊ ad illā vene veniētes ab epa-
te effundunt sanguinē quē apportant ⁊ ibi dirigit aut forte
a caliditate supflua temperat ⁊ substātia cerebri quē locu₃
exiccant vene nutrientes cerebrū suggentes eū per sua orifi
cia sup torcular directa: ⁊ cū suxerunt eū deportant eum ad
duas venas: de quibus oībus diximus in anathomia ve-
narū: nec hic op₃ repetere. Lacune aūt illius siue vacuita-
tis auxiliū est: q₂ nerui ⁊ nucha lederent si cōtingerent cra-
neū: ⁊ iḋ oportuit vt fierent origines eoꝝ equi distātia que-
dam a craneo. Interiori aūt parte cerebri oriunt ab eo duo
additamēta mamillaria per que fit odoratus: ⁊ hoc paru₃
quidē differt a cerebri mollitie: sed in extremitatibꝰ q̄dem

De pāniculis cerebri.

earū cōsequit ea aliqd de duritie neruoꝝ. ¶ Amplius aūt
sunt duo pāniculi cerebrū cooperiētes: quoꝝ superior q ad
craneū eleuat est spissior ⁊ durior vt resistat duritiei ossis ⁊
ꝓhibeat nocumēta que ab osse veniūt ad cerebrū ꝓuenire:
⁊ pp duritiē suā ⁊ maternā custodiā quā īpēdit cerebro exci
piēdo nocumēta ossis duramater vocat. Secūdus aūt est
pāniculus mollis adherēs cerebro ⁊ molliter excipiēs ip̄m
⁊ custodiens ne ad duriorē eleuatū duriter īpingat. Quan-
doq₃ enim dilatat ⁊ quādoq₃ ꝯstringit: ⁊ aliquando eleuat
p̄cipue in clamore ⁊ cātu magnarū vocū: ⁊ tūc mollities eiꝰ
in durū ⁊ spissum īpacta ledi posset nisi medium plus molle
q̄₃ durū ip̄m custodiret: ⁊ ob hanc piematris custodiā pia
mater hec pellicula nūcupat. Propter nimiam aūt cerebri
mollitiē ⁊ nimiā cranei duritiē oportebat vt duplici inolue
ret medio: vno q̄dem tegente ⁊ tangente ⁊ altero īpediente
īpactionē ad os. nō aūt cerebrū tāgente: spālē tn̄ p̄stat vtili-
tatē piamater: q₂. v₃. est ligamētū venarū tā pulsantium q̄₃
quietarum ad cerebrū venientiū que absq₃ dubio ꝯtinere
nō possent ꝓpter mollitiē cerebri nisi pāniculo dicto q̄si se-
cundina q̄dā cōtinerent suis ꝓprijs sitibꝰ ⁊ locis. ⁊ hac de
cā ēt in diuersis locis diuisionū cerebri hec pellicula ingre-
dit in sub̄am cerebri ⁊ intendit ad ventriculos ipsius ⁊ ꝓ-
tendit vsq₃ iuxta postremū ventriculū: ⁊ ibi nō inuoluit ce-
rebrū: eo ꝙ ibi nō indiget eo ꝓpter duritiē quā ibi h₃. Pā-
niculus aūt spissus nunq̄₃ tāgit subtilem: sed vbicūq₃ leuat
ab eo ⁊ nō est aliqd cōtinuās inter eos nisi vene pulsantes:
⁊ vsq₃ ad subtilē ꝓueniētes siue penetrātes. alligat. n. q̄busdam ligaminibꝰ pānicularibꝰ que ex ipso spisso pāno oriun
tur ⁊ veniūt ad cranei diuisiones de quibus in anathomia
capitis diximus: ⁊ illa ligamēta pānicularia ēt per os in su-
ris ⁊ alijs ꝯiunctionibꝰ pertingūt ad exteriora cranei: ⁊ ibi
texit ex eis pāniculus inuoluēs craneū exterius super que₃
pāniculū diffūdit caro que est circa craneū: cui postea sup-
ducit cutis ex qua capilli oriunt: ita ꝙ primū opertoriū est
capilli: 2m cutis: ⁊ 3m caro: ⁊ 5m os cranei: ⁊ 6m duramater:
⁊ 7m piamater: ⁊ hec omnia sunt in superiori capitis parte.

De ventribus cerebri.

¶ Adhuc aūt cerebrū ſm suā longitudinē tres habet ven-
tres: quoꝝ q̄libet per latitudinē suas duas h₃ ptes: dextrā
v₃. ⁊ sinistrā ꝓpter lineā que per lōgū diuidit. Anterior aūt
que magna est sensibiliter diuidit in duas partes: dextra₃
v₃. ⁊ sinistrā: que pars iuuat odoratū sicut dixīmꝰ: iuuat ēt
ad expulsionē supfluitatū per os nasi qḋ colatorium vocat:
qḋ totū ſm longitudinē nasi cui tanq̄₃ basis subiacet est fo-
raminosum ineq̄libꝰ foraminibꝰ: sicut iam in antehabitis
determinatū est. Per vias aūt que sunt a cono nasi ad ma
millaria ꝓcedētes ingredit spiritꝰ q ad diuersas iuuat ope
rationes. Postremus aūt vētriculus l₃ minor sit anterio-
re: tn̄ est ēt magnus ſm se: eo ꝙ ipse supplet ibi magni mē-
bri qḋ est occiput vacuitatē: ⁊ p̄cipue q₂ ipse est principium
magne rei que est nucha: ⁊ q₂ ex ipso diuidit p neruos spi-
ritus motiuꝰ ⁊ per nuchā: ⁊ eo ꝙ in postremo sunt spiritus
seruatiue opationis que est operari ⁊ reminisci: ⁊ alia mul
ta hmōi que suas custodiunt per spiritū qui ibi est opōnes
nō solū aūt hic vētriculus minor est anteriore: sed ēt minor
est q̄₃ vterq₃ particulariū anterioꝝ vētriculoꝝ. stringit aūt
hic vētriculus paulatim v̄sus nuchā quā a se emittit ⁊ dila
tat v̄sus mediū a quo incipit sua duritia. mediꝰ aūt vētri-
culus nō est aliud q̄₃ trāsitus q̄dā ex anteriori in postremū.
⁊ iḋ ēt magnificat ⁊ elargat: eo ꝙ abundanter redit de ma
gno anteriori ad magnū postremū. q̄cq̄d est de spiritu ⁊ for
mis. principiū aūt huius ventriculi qḋ videt id qḋ intrin-
secus est in ipso esse: sicut spiritus qui ēt motu suo facit ele-
uationē trāsitus. elongat aūt rotunditate ⁊ dimensionibus
suis. Iste aūt vētriculus vocat a quibusdā cōiunctio duoꝝ
vētriculoꝝ: eo ꝙ deferūt spiritus deferētes formas a prio-
re in posteriorē in quo sunt virtutes seruātes: sicut dixīmꝰ:
⁊ iḋ iste vētriculus optime attribuit cogitatiue ⁊ imagina
tiue: q₂ ille fiunt in trāsitu ⁊ motu spirituu₃: sicut scit ex his
que differētia spiritus ⁊ aīe diximus. ꝙ aūt in istis ventri-
culis predictarū virtutū sunt opationes significat ex nocu
mentis que accidunt eis: qm̄ qn̄ accidit nocumentū alicui
hoꝝ vētriculoꝝ aut ledit aut oīno destruit operatio virtu-
tis illius quā diximus sitā esse in ipso. pāniculus aūt subti-
lis qui piamater dicit cooperit ⁊ distinguens ingredit ven
triculos cerebri vsq₃ ad occiput. ibi enim tali non eget oper

Ad qd sint necessarie distinctiōes ⁊ cōmissure i cerebro

tura: sicut iam in antehabitis diximus. ¶ Distinctiones
aūt ⁊ cōmissure cerebri necessarie sunt vt in eis cōtineatur
spiritus aīalis ad quē hauriendū nō continue aperit cere-
brum. paucus. n. est spiritus aīalis: ⁊ iḋ op₃ vt diligēter con
seruet. Alia ēt cā earūdē est cōmissuraru₃ vt in eis anima-
lis spūs dirigat: qui quidē qn̄ a corde mittit nō sufficien-

ter est assimilatus cōplexioni cerebri: ꝛ iō stat in anteriori
parte ꝛ digeri incipit. plus aūt assimilat̃ in media ꝛ perficit̃
eius digestio in postrema. nō. n. vnq̄ȝ aliqd digestione com
plet̃ nāli nisi sit diuisum in ptes digerentis. Cōmissura aūt
anterioris ventriculi plura hȝ distinguētia singularia q̄ȝ cō/
missura posterioris ventriculi. ꝓportio enim ventriculi ad
ventriculū fere est sicut ꝓportio mēbri ad membrū. Causa
aūt quare minor est posterior q̄ȝ anterior accipit̃ ab ipsa di
stinctione: ꝛ inter hunc ventrē anteriorē. vȝ. ꝛ posteriorē est
locus in quo partiunt̃ due vene magne que ad cerebrū ascē
dunt ꝛ ex quibꝰ texit̃ secūdina hec est rethe illud qō sub ce/
rebro iacet sicut in venarū diximus anathomia. Rami aūt
venarū innitunt̃ cuidā corpori qō hȝ glandis figurā ꝛ com/
plet locū qui est inter venas ꝛ ventres: ꝛ sustinet eos ne con
fluant: sicut enim diuisio ramoꝝ venarū dictarum a stricto
incipit ꝛ terminat̃ in amplū: ita facit caro dicta: ꝛ sic facit di
latationē. Caput enim huius glandule figure est pinealis:
ꝛ illud vertit̃ ad superius vbi fit portio prima cameraruȝ ꝛ
venarū ꝛ ꝓtendit̃ versus fundū vbi cōplet̃ suspensio ramo
rum dictarū venarū: ꝛ ibi ex eis cōterit̃ rethe siue secūdina
que sub cerebro requiescit. Pars aūt q̄dā vermicularis siue
forme que est pars cerebri in aliquo assimilata carni pertin

De pte vermi
cl'ari medij vē
triculi.

git super ventriculū mediuȝ ꝛ sup partes ipsius ante ꝛ post
ꝯm longitudinē extensa sup ventriculū ligata ad ipm ante
ꝛ post vt possit extendi ꝛ cōtrahi sicut neruus quo colligan/
tur mēbra ꝛ hoc corpus in suppreme parte eius est cooper/
tum pāniculo subtili qui cerebꝝ cooperit vsq̄ȝ ad postremā
eius partē vbi coopercnlo nō indiget. Cōiūgit̃ aūt vermi/
culare istud cum duobꝰ cerebri rotundis additamētis que
sunt in longitudine cerebri anterius ꝛ posterius: ita ꝙ duo
istoꝝ additamentoꝝ sunt anterius ꝛ duo posterius latera/
liter se respiciētia: ꝛ istud vermiculare est inter ea sicut ner
uus colligans ea ꝛ nō permittens ea abinuiceȝ recedere: et
cū cōstringit̃ vermiculare trahit duo lateralia additamen/
ta ꝛ ꝯiungit ea: ꝛ tunc claudit̃ ventriculus ꝛ oppilat̃: ꝛ cum
extendit̃ ad exprimendū additamenta separant̃ abinuicē
ꝛ aperit̃ vētriculus. Qō aūt de eo extendit̃ posterius est mi
nus: eo ꝙ venit anterius ꝛ peruenit ad vacuitatē ꝛ sistit ibi
in posterioribus cerebri sicut infigat̃ in viā introitus eius.
anterior enim pars latior est posteriore ꝯm figuraȝ cerebri
quā pōt tolerare q̄ȝtitas. Duo vō p̄dicta additam̄ta vua/
lia vocant̃ ꝓpter similitudinē ad vuā quā habent: ꝛ in istis
additamētis vualibꝰ nunq̄ȝ fit cōmissura aliq̄: sed sunt pla
na ꝛ leuia vt aptius stringant ꝛ cooperiant ꝛ magis obe/
diant motui qū mouet suba vermiculari. Sub cerebro aūt

Nō de situ re/
this mirabil'.

ꝛ pāniculo eius sub basi cerebri que est os qō Baxillare vo
cari diximus iacet rethe qō cōtextum est ex venis ad caput
ascendentibꝰ: de qbꝰ in anathomia venarū dixīmꝰ. ¶ Am
plius expulsio superfluitatū cerebri duos hȝ meatus ex inte
rioribus sui: quoꝝ vnus est in vētriculo anteriore in termi
no vbi se cōtingunt ventriculus anterior ꝛ ventriculus me
dius. Alter aūt est in vētriculo medio. Postremus aūt nō
hȝ meatū: eo ꝙ ad ipm nihil venit nisi qō est deputatum: ꝛ
q̄ꝛ cōparatione anterioꝝ est strictus ꝛ nō pōt sustinere pfo/
rationem. Medij aūt ventriculi meatus est in termino cō

De mētibꝰ ce/
rebri p q̄s su/
pfluitates eiꝰ
educuntur.

muni vbi se cōtingūt medius ꝛ postremus. Nucha ēt duos
hȝ exitus per quos eius superfluitates expellunt̃. Supradi
cti aūt duo meatus cerebri incipiūt qdem a duobꝰ ventri/
bus vt dictū est: ꝛ cū penetrāt in ipm cerebrū qō purgat̃ per
eos transuersant̃ ꝛ obuiant sibi in profundo: ꝛ illius qdem
transuersationis ꝛ meatus principiū est in velamine subti/
li: ꝛ eius postremū inferiꝰ est in velamine duro ꝛ ibi strictū
est formatū: sicut caput rose que incipit ab amplo ꝛ deficit
in strictū: ꝓpter qō caput rose vocat̃: a qbusdā ēt nominat̃
infusoriū. Cū aūt penetrauit in pāniculū duruȝ obuiat illic
meatui alij in glādula de q̄ supra diximꝰ: ꝛ fit sicut fit sphe/
ra cōpressa a duobꝰ polis superius ꝛ inferiꝰ: ꝛ penetrat iter
pāniculū qui est durus ꝛ meatū palati: ꝛ ibi cadit in meatū
qui est in cōcauitatibꝰ colatorij versus suppremum palati.
Hec igit̃ est anathomia cerebri. ¶ Ex his igit̃ pȝ ꝙ cere/
brū est positū intra caput hoīs: ꝛ ēt eodē mō est positū ēt in/
tra caput alioꝝ aīaliū. Oīa. n. aīalia habētia sanguinē hn̄t
cerebrū. Aīal eni marinū de quo minus videt̃ qō Mala/
chie vocat̃ ꝛ pedes hȝ ꝛ pinnas hȝ cerebrū. Et multa etiaȝ
sanguinē nō habētia habēt cerebrū: ꝛ etiā iperfecta habēt
aliquid loco cerebri: sed cerebrū ꝯm perfectā rōneȝ cerebri
nō habēt. Homo vō ꝓpter multas ꝛ pfectas suas virtutes
aīales hȝ magnū cerebrū ꝓportione q̄ȝtitatis capitis sui: et
hȝ ipm humidū ꝛ molle valde: ꝛ circūdant ipm cerebrū due
tele circūquaq̄ȝ. s. piamater ꝛ duramater. Duarū aūt tela/
rū illa que est iuxta os cranei est fortior ꝛ durior. Est aūt ce
rebrū diuisum per longitudinē in duos modos: dextrū. vȝ.
ꝛ sinistrū ꝛ in posteriori parte capitis est cerebruȝ aliud ꝯm
cōplexionē in ventriculis posterioribꝰ dextro ꝛ sinistro: di/
uersum ab anterius ꝛ visu ꝛ tactu: q̄ꝛ posterius est siccum ꝛ
durū ꝛ anterius humidū ꝛ molle. In vltima aūt parte post
partē postremā cerebri est vacuū istud qō torcular vel lacu
nā vocamus: ꝛ hoc quidē vacuū magnū est ꝯm capitis q̄ȝti
tatem. ¶ Adhuc aūt capita quorūdā aīaliuȝ sunt magna ꝛ
facies eoꝝ in qua est situs nasus ꝛ oculi ꝛ os est simul ꝛ ꝓ/
portionata capitibꝰ eoꝝ: ꝛ hoc est in qbusdam que rotūda
sunt in facie: sicut homo ꝛ symia. Quedam aūt ꝓportione
sue quātitatis habēt caput paruū ꝛ mandibulas magnas:
sicut omne aīal habēs caudā pilosam: sicut equus mulus ꝛ
asinus. Cauda aūt pilosa vocat̃ que in toto pilis longis et
multis est repleta. ¶ Amplius aūt nullus oīno sanguis est
in cerebro ipsa suba neq̄ȝ vena que vnita sit ei: sicut vniunt̃
alijs partibꝰ corporis: ꝛ iō etiā cerebrū frigiduȝ est in tactu
qō nō esset si sanguis ꝛ vene cōmiscerent̃ substātie eius: q̄ꝛ
sanguis ꝛ vene sunt calide. ¶ Adhuc aūt in medio cerebri
est locus profundus ꝛ longus qui est ventriculus medius
ipsius: ꝛ ꝯm dictas dispōnes cerebrū est in oī aīali qō hȝ ce
rebrū. tela aūt que est piamater que sequit̃ inuoluens ipm
participat venas ꝛ ꝯtinet eas ne dislocent̃ que tela similis
est corio siue pelli tenui ꝯtinente cerebrū. In posteriori aūt
pte vbi deficit piamater ibi est sup ipm ꝛ sup durā matreȝ
os subtile debile qō os laude vocat̃ ad surā postremā cōti/
nuatū: ꝛ hoc est in occipite. Sup vtrāq̄ȝ aūt pellē ꝛ sup cere/
bri subam est ēt os subtile ꝛ debile in sincipite qō vocat̃ os
ꝓre capitis: ꝛ a qbusdā os coronale. Inter vtrūq̄ȝ ēt oculo/
rum sunt. 3. vie a cerebro ꝛ ad cerebrū: sed due illarum ꝓce
dunt ad occiput: ꝛ vna qdē illarū est que est via spirituum
per cellulas: ꝛ secūda que magna est: est via carnis vermi/
cularis. he. n. ambe ad occiput vadunt. Parua aūt quedā
venit ad sinciput ab interiori cerebri: ꝛ per illā fit odoratꝰ.
via. n. minor venit pertingēs ꝓpe conū nasi. due aūt vie ma
iores ꝯcurrūt ad seinuicē in media cella anteq̄ȝ perueniant
ad locū suū in quo est terminꝰ spiritꝰ decurrētis. Hoc aūt
in piscibꝰ magis pȝ. qn̄. n. cerebrū pisciū decoctuȝ est ꝛ ꝯtra/
ctū inueniunt̃ due vie: vna ab interiori intrās: ꝛ vna a po/
steriori ēt intrans in cerebrū: ꝛ manifestat̃ tertia via exiēs
a cerebro prope nasum terminata: ꝛ ibi sunt vie parue plu/
res que nullo modo ad cerebrum concurrunt.

¶ Cap. 3m. De isophago ꝛ cāna ꝛ anathomia pulmonis.

Intra collū aūt post os ꝛ linguā est isophagus:
angustus qdē superiꝰ ꝛ longus inferius ad sto
machum per diaphragma ꝓtensus: ꝛ trachea
arteria est anteriꝰ in collo: ꝛ isophagus in par
te posteriori i suppmo folli siue gutturis. Tra/
chea aūt arteria nō est nisi in habētibꝰ pulmo
nem: ꝛ trachee creatio est ex anulis cartilaginosis ꝛ est pau
ci sanguinis: eo ꝙ arteriarū est hēre parū de subtili sangui
ne ꝛ multū de spiritu. venarū aūt ecōuerso: ꝛ hāc tracheā cō
tinent vene subtiles pānicolares cōnectentes anulos eiꝰ: ꝛ
situs qdē arterie in suppmo est post os interius in gutture
in oppositione directa ꝯtra foramen palati qō venit de na
so ꝛ per qō mucilago descendit in concauū palati: ꝛ hoc est
foramen qō ꝓcedit interius ante os ꝛ cadit in cōcauū oris
ex naso. ꝛ iō forte cōtingit ꝙ homo humida lubrica per os
in attractu spiritus vel in risu attrahit in nasum ꝓpter ap/
tionem illius foraminis qō est inter os ꝛ nasum. Inter duo
aūt foramina cāne ꝛ isophagi est membrū qō est īterius in
radicis lingue situ directe: ꝛ est simile coopertorio. ꝛ hoc est
qō supra vocauimꝰ epiglotim: qō mēbrū cooperit cānā pul
monis vt nō cadat in eā qcq̄ȝ de cibo ꝓpter cām quā supra
diximus. Inferior aūt pars cāne que ad pulmonē pertingit
in duos diuidit̃ ramos q rami duobꝰ cānalibꝰ assimilant̃: ꝛ
hi duo cānales ꝯueniūt ad duas alas pulmonis. Quā sicut

diximus

dirimus superius pulmo diuidit̃ in duo: ⁊ talis est diuisio in omni hñte pulmonẽ: sꝫ hec diuisio nõ est multuꝫ manifesta in aĩalibꝰ generãtibꝰ sibi filia: ⁊ ꝑncipalr̃ in hoĩbꝰ: sed in hoĩbꝰ pellis diuidens pectus ⁊ veniẽs super pulmonis medium manifeste ꝓbat eius diuisionẽ: sꝫ in seipso pulmo hominis nõ est multe diuisiõis sicut sunt pulmones alioꝝ aĩalium que sibi filia generãt. In ouantibꝰ aũt bipedibꝰ ⁊ quadrupedibꝰ sicut est lacerta quadrupes ouãs ⁊ multa alia inuenit̃ pulmo multe ramificatiõis valde: ꝓpter qꝺ vulgus videñs diuisiones eius in gallinis ⁊ alijs auibꝰ opinat̃ duos esse in talibꝰ aĩalibꝰ pulmones. Partes aũt cãne que canna vocat̃ pulmonis: que etiã dicit̃ trachea arteria ꝑtingũt ad duas partes pulmonis: ita ꝙ vtraqꝫ partiũ pulmonis participat vnũ ramũ cãne: ⁊ cuꝫ sunt in partibꝰ pulmonis dicte partes cãne diuidũtur in ea in multas diuisiones: de qbus oĩbus in ꝑhabitis plenã ⁊ sufficiẽteꝫ reddidimus rõnem: ⁊ iste cãne sic per diuisionẽ in sub̃a pulmonis factã perueniũt in multa ramificata ad diuersas partes pulmonis q̃s igrediuntur portãtes aerẽ: ita tñ ꝙ vtraqꝫ partiũ pulmõis maior vnũ ramũ maiorem cãne participat: ⁊ ille vlteriꝰ in multos diuidit̃ ramos. Cãna aũt sic diuidit̃ ⁊ per arteriaꝫ que a corde ad pulmonẽ dirigit̃ applicatur mediãte corde vene pulsanti magne: ⁊ silr̃ applicant̃ alie partes alteriꝰ ptis canne eiusdẽ maiori arterie siue vene pulsanti quã orthi supra noiauimus. Huiꝰ aũt signũ est ꝙ quãdo aliqs insufflat cannaꝫ mortui aĩalis que adhuc adheret pulmoni ĩspiratꝰ spiritus intrat loca ꝓfundissima pulmonis ⁊ itumescũt: ita ꝙ videt̃ inflatus pulmo eo ꝙ in ipso est raritas magna ⁊ sub̃a eius tota est porosa: ⁊ vltime extremitates qdeꝫ illoꝝ foraminũ que sunt ramoꝝ cãne in ꝓfundo pulmonis sunt stricte ⁊ acute. Radices aũt siue ꝑncipia eoꝝ ex parte canne in superiori pulmonis sunt ampliora: hec aũt cãna mediante arteria que venit in pulmonẽ est applicata cordi sicut ventilabꝛũ ei qꝺ ventilat̃ per ipm: ⁊ ipm per qꝺ fit applicatio est ligamentũ qꝺ creatũ est ex cartilagine ⁊ neruo capillari: arteria eni interius est dura valde ⁊ nature cartilaginis vicina. Neruus aũt etiã cõmixtiꝫ cõfirmatꝰ hoc totũ ⁊ superius vbi fit applicatio est pinguedo q̃dã operiẽs ⁊ leniẽs duritiẽ sua vnctuositate: hoc aũt vt meliꝰ itelligant̃ opꝫ nos ponere pulmonis anathomiã. ¶ Dicamus igit̃ ꝙ pulmonis creatio est ꝓculdubio ex substãtijs q̃tuor: q̃rũ vna est cãna que est trachea arteria q̃ in ipsaꝫ mittit duos ramos magnos: quoꝝ vterqꝫ diuidit̃ in ramos plurimos. Scꝺa aũt est arteria venata que in ipm a corde diuidit̃: sicut dirimꝰ in anathomia arteriaꝝ. Tertia aũt rami venaꝝ ⁊ neruoꝝ ad ipaꝫ directoꝝ: ⁊ hec tria cõtingit caro q̃dã mollis ⁊ porosa creata ex tenuiori sanguine ⁊ subtiliori qui est nutrimẽtũ eiꝰ: et ideo est plurimoꝝ meatuũ siue poroꝝ mollis ⁊ rarus ad albedinẽ declinãs: ⁊ hoc qdẽ veꝝ est in oĩbꝰ pulmonibꝰ aĩaliũ perfectoꝝ que integre ꝓm nãe vigorẽ sunt facta. Creatꝰ aũt est rarus vt in ipso capiat̃ ⁊ diuidat̃ aer ⁊ dirigat̃ ad cordis cõgruentiã vt expellat̃ supfluitas ⁊ fumositas eiꝰ ⁊ grossities ab ipso. Sicut eni in ꝑcedẽtibꝰ diximus nũq̃ aliqd congrue ꝓm nãm dirigit̃ nisi qꝺ distributũ in ptes dirigẽtis. Illaꝫ eni hꝫ cõparationẽ pulmo ad aerẽ coꝛ euentantẽ quã hꝫ epar ad cibũ toti corpori cõgruentẽ. Est aũt hñs duas diuisiones siue alas vt qdã vocãt: quaꝝ vna tendit ad dextraꝫ ⁊ altera tendit ad sinistrã. Diuisio aũt sinistra habꝫ duos ramos: dextra aũt hꝫ tres. Utilitas eni pulmonis vnilr̃ nulla est nisi attractio aeris: auxiliũ aũt attractiõis aeris vt ꝑparetur aer cordi plus qdem q̃ꝫ idiget in palsu vno: hoc autem ideo fit vt cõtingat ex aliq̃ causa ipedimẽtũ attractionis: aut ex subuersione aut tẽsiõe vocis longe: aut ẽt qa horret aerẽ qui forte fetet vt corruptꝰ est ꝙ habeat̃ aliqd aeris in pulmone vnde coꝛ euentet̃. Aer eniꝫ ille a pulmone directus cordi est vt euẽtet caloreꝫ cordis: ⁊ vt nutriat ⁊ restauret spũꝫ vitalẽ in corde ex sub̃a aerea digesta: qa talis sub̃a vincẽs est in sub̃a spũs vitalis: lꝫ sit mixtꝰ ex pluriũ elñtoꝛuꝫ substãtijs: spũs eni nõ est corpus simplex: nõ enim solus aer cõuersus fit spũs: neqꝫ solus nutrit ipsum: nec sola aqua nutrit mẽbꝛum: sed aerea est maior pars sub̃e ipsiꝰ: sed vtrũqꝫ ipsoꝝ aqua. s. ⁊ aer aut est pars nutrimẽti: aut suo fluxu ⁊ subtilitate facit penetrare nutrimẽtum intra substãtiam eius qꝺ nutrit̃. Principalis tñ vtilitas attractionis aeris est vt recens aer frigidus habeat̃ intus ⁊ expellat̃ indẽ qui iam intẽsus ⁊ fumosus factꝰ est: qui ad caloris nõ valet tẽperamẽtum. Raritas aũt sub̃e pulmonis ad hoc facit: qm̃ aer non solũ penetrat in arterijs ipsius: sed etiã penetrat in sub̃am carnis eiꝰ. Hanc igit̃ attractionẽ aeris duobꝰ perficit motibꝰ ⁊ duabꝰ quietibꝰ: sicut iã in his que de ĩspiratiõe ⁊ respiratione disputauimus determinatũ est. Una eniꝫ quies aeris attracti est in pulmone incidẽs inter ĩspiratũ ⁊ expirati aeris motũ: ⁊ altera eiusdẽ est extra inter expiratũ et rursum attractũ. Silr̃ inter systolẽ pulmonis ⁊ diastolẽ necesse est intercidere duas qetes. Systole eni facta ante diastolem est quies vna: ⁊ diastole facta ante systolẽ iterata est quies altera: ⁊ sic cũ respiratio perficiatur motu aeris ⁊ pulmonis erũt in perfectiõe eiꝰ q̃tuor motꝰ ⁊ quatuor quietes necessario: eo qꝺ motꝰ semp terminat̃ ad quietẽ quãdo est motꝰ eiusdẽ generis ⁊ nõ in diuerso genere sicut ostẽsuꝫ est in ꝑhabitis. Utilitas autẽ carnis pulmonis iã dicta est: vt vꝫ. replendo cõiungat ramos arteriales ⁊ venales. Ramificatio aũt vtrarũqꝫ venaꝝ trachee. vꝫ. ⁊ arterie venalis est vt aer in eis diuisus dirigat̃: ⁊ vt etiã pulmo subtili sanguine qui in eis decurrit nutriat̃. albedo autẽ eiꝰ est ex victoria aeritatis in sub̃a eiꝰ: albedo autẽ eiꝰ causatur ex multitudine diaphani terminati ꝯclusi in substãtia caloris eiꝰ. Diuisio aũt pulmonis in duo: ideo est ꝙ si fiat nocumentũ vni ꝙ altera prestet auxiliũ respirationis: ⁊ ideo sinistra ẽt in duo diuidit̃ ⁊ silr̃ dextra. Tertia eni ala que inuenit̃ frequenter in dextra parte potius causat̃ vt sit substrata vene concaue que dicit̃ ventrẽ hñs. Et ideo illa nõ fert magnũ auxilium in anhelitu. Locꝰ autẽ pulmonis est magis ad sinistruꝫ: qa cum sit ventilabꝛũ cordis ⁊ coꝛ declinet parũper ad sinistrã oportuit ꝙ ⁊ pulmo ad eãdẽ partẽ declinaret. Panniculus aũt neruosus cooperuit pulmonẽ vt sensuꝫ aliquẽ hẽat per illũ ⁊ percipiant̃ nocumẽta eiꝰ sicut iã in ꝑhabitis determinatũ est. Ipse autẽ pulmo substratꝰ est cordi leniens ipm ⁊ eiꝰ tutamẽ existens. De diuisiõe autẽ pectoris per lõgitudinem iã ante determinatũ est: silr̃ autẽ ⁊ determinatio eiꝰ super diaphꝛagma. Dilatato autẽ pectore per lacertos ⁊ musculos pectoris capit̃ aer: ⁊ eodẽ constricto expellit̃: sicut in folle fit qui cũ bene dilatat̃ capit aerem: ⁊ quãdo cõstringit̃ expellit eũdẽ: ⁊ sic fit anhelitꝰ. Hec igit̃ de pulmõis anathomia dicta sunt. ¶ Hec igit̃ est dispositio cãne ⁊ pulmonis: ⁊ cãna qdem in via anhelitꝰ: nõ eni põt esse via cibi: qa eã nõ intrat aliquid de cibo: ⁊ quando intrat aut eijcit̃ per tussim forte: aut manẽs inducit mortẽ: aut egritudinẽ lõgã que vocat̃ chronica: in qua putrescit pulmo: sicut est asma ⁊ ptisis ⁊ hmõi. Cum igit̃ nõ sit via cibi opꝫ ꝙ sit via anhelitꝰ. Ex oĩbꝰ autẽ ex hoc capitulo inductis nõ pertingit ad exteriora nisi anhelitus: ⁊ ab ipso ordinata est physionomia a phicis Loro ⁊ Palemone qui lõge ꝑcesserũt ante nos. ¶ Dicunt aũt ꝙ spiritꝰ qetꝰ ⁊ ordinatꝰ ⁊ mediocris inter magnũ ⁊ puũ quietem cordis ⁊ pacatũ hoiem significat. Sine causa autẽ suspirare ⁊ gemere ꝓfunde melãcholie detentũ ⁊ futuꝝ maniacum demõstrat. Cũ autẽ quiescit per tẽpus lõgũ ⁊ ordinatum est: ⁊ tandẽ cũ angustia ꝓdit estũ ⁊ gemitum cogitatione ⁊ molestia detẽtũ denũtiat ⁊ in penitentia alicuiꝰ mali positũ: ꝑcipue si caput cũ hoc q̃tiatur. Si aũt oculos itorquet cũ gemitu per hoc se aliqd mali iã ordinare in aĩo qꝺ cogitat qualr̃ opere cõpleat. Spiritꝰ aũt cuꝫ rugitu quodã ⁊ narium dilatatiõe emissus feritatẽ ⁊ magnã iracũdiaꝫ irrationabilem ⁊ impetuosam fert̃ demõstrare: ꝓpter qꝺ ẽt in ꝓuerbio vulgi dicit̃ de talibus ꝙ spiritũ hñt in naribus. Quoꝝ auteꝫ anhelitꝰ est perturbatꝰ ⁊ spissus: ac si cursu vel angustia laborauerint impetuosi ⁊ iracũdi sunt. Cũ aũt breuis ⁊ spissus est anhelitꝰ ⁊ quasi interceptꝰ ⁊ decidens timidus est ⁊ ibecillis. Qui eni cũ gemitu ⁊ vultꝰ pietate q̃daꝫ ⁊ clementie destituatur amore herois significat̃ eẽ detẽtus.

Anathomia pulmonis.

Propter qd pulmo magis declinat ad sinistrum.

Sũma predictorum.

Physionomia ab anhelitu sumpta.

¶ Cap. 3m. De dispositione stomachi ⁊ intestinoꝝ que sunt in ventre.

Isophagus qui sicut supra diximus in os stomachi cõpositꝰ post cãnam in posteriori gule ⁊ applicat̃ cũ ea in loco ꝑcessionis circuloꝝ canne: cuiꝰ quideꝫ figura est sicut si cãna in vna figura secet̃ cõtra diametrũ ⁊ qꝺ abscisuꝫ est ꝑgameno ꝓm planã cõducat̃ superficiẽ: ⁊ postea

altera cãna huic applicetur integra. Sic enim sibi applicã/
tur meri ⁊ trachea: ⁊ de his satis in pcedẽtibꝰ dixĩmꝰ. Ini/
tium autem meri siue isophagi ex parte oris est sub radice
lingue: ita ꝙ pellis interior palati pducitur ex pelle iteriori
isophagi: ⁊ inter cãnam quidez ⁊ meri est pellicula subtilis:
non qdem ambiens ea: sed cõiungens ⁊ colligans ea ne ab
inuicem recedant: ⁊ isti sunt pãniculi qui ex meri pcedunt
ad epiglotim quem claudũt ⁊ aperiunt sicut prehabitũ est.
Isophagus aũt vadit ad diaphragma qđ paries vocaẽ eo
ꝙ sicut paries partem nutritiuam diuidit a spũalibꝰ. Vo/
catur autẽ paries id qđ diuidit pectꝰ per lõgitudinem: ⁊ ad
vtrãqꝫ istoꝝ vadit meri: sed iuxta parietem pectoris descẽ/
dit: ⁊ per diaphragma vadit ad stomachũ cui ꝯtinuaẽ. Et
ideo dicit Arist. ꝙ vadit ad vẽtrẽ. Stomachus eni ad quẽ
vadit est pars ventris. Creatura autẽ isophagi est ex car/
ne: hoc est ex duabꝰ tunicis carnosis que possunt extẽdi ⁊ di
latari ⁊ cõtrahi villis q sunt in eis lõgitudinalibꝰ ⁊ trãsuer
salibꝰ vt perficiaẽ glutitio ⁊ vomitꝰ quãdo est necesse sicut be/
ne in antehabitis determinatũ est. Cõpositio autẽ stoma/
chi ⁊ cõtinuatio eiꝰ cuꝫ meri: ⁊ cum inferioribꝰ itestinis non
bene põt itelligi nisi hic determinemus anathomiã stoma/
chi ⁊ oium intestinoꝝ ventris. Et nos qdem determinaui/
mus anathomiã meri ⁊ descẽsum ⁊ incuruatiões eiꝰ ad sto
machum ⁊ vtilitates eiꝰ in precedentibꝰ. Ubi enim diximꝰ
locũ diaphragmatis lꝫ nõ adhuc dixerimꝰ modũ sube ipsiꝰ

Anathomia stomachi.

⁊ vtilitatez. ¶ Dicamꝰ igiẽ ꝙ substantia stomachi est si/
milis substãtie neruoꝝ: ⁊ ideo dilatari ⁊ extẽdi ⁊ cõstrigi po
test ⁊ artari. Rotũde autẽ est figure supiꝰ vbi meri siue iso/
phagus cũ ea continuatur: ⁊ ille idem locus est vbi velamẽ
qđ est diaphragma superiꝰ attingit: inferiꝰ autẽ ampliatur
eo qđ cibꝰ residet inferiꝰ: ⁊ ille vult habere locum amplum:
⁊ ibi etiã est carnosus vt carnositate sua aliqđ auxiliuꝫ pre/
stet calori digestiuo. Rotunditas figure iam ex pmissis sciẽ
magis esse idonea ad minꝰ lesiõis sustinẽdũ ab his que ex/
trinsecus ⁊ intrinsecꝰ incurrũt in eum: ⁊ est ideo: qa hec fi/
gura capacior est: ⁊ qđ euacuãdum est ab eo non inenit an/
gulũ in quo cõstringatur: versus aũt dorsum dilataẽ vt me
lius dorso ⁊ cõmodiꝰ aptetur ⁊ insedeat. Est autẽ ex duobꝰ
tunicis: quaꝝ interior lõgitudinales hꝫ villos ad motuꝫ at
tractiõis pertinẽtes. Exterior autẽ hꝫ villos latitudinales
cõgruos impressioni ⁊ expulsioni: lõgitudinalibꝰ autẽ villis
in tunicis intriseca pmiscenẽ villi trãsuersales siue trãsuer/
saliter descẽdẽtes qui adiuuãt ad retẽtionez attractoꝝ per
hoc ꝙ sunt obices reditꝰ cibi ⁊ extẽdunẽ cũ lõgitudinalibꝰ.
Modus aũt motꝰ ⁊ operationis hoꝝ villoꝝ superiꝰ est ex/
positꝰ. Hũc autem tertiũ modũ villoꝝ non habet meri qđ
non est retinẽdum qđ est in ipso. Villi etiam trãsuersaliter
descẽdentes nõ sunt in exteriori tunica stomachi: eo ꝙ illa
principaliter est ad expellendũ nociuum ⁊ non ad retinẽdũ.
Tunica etiam exterior plus hꝫ similitudinẽ cũ neruosa sub
stantia ꝗꝫ intrinseca: ⁊ interior est carnosior ꝗꝫ extriseca: qa
exterior obuiat mẽbris duris exteriꝰ incidẽtibꝰ in ipꝫ: ⁊ in/
terior suscipit mollia que caliditate hꝫ digerere. ¶ Ampliꝰ
autẽ os eiꝰ superiꝰ plus est neruosum alijs partibꝰ ⁊ adue/
nit ei ex cerebro neruus qui dat ei sensuꝫ vt sentiat suã ina/
nitionẽ tẽpore famis: ⁊ excitet desiderium cibi: calor eni pũ
git ipꝫ quãdo est inane: ⁊ hoc nõ competeret alijs partibꝰ:
qa si essent pter sensum non desiderarent cibum anteqꝫ ni/
hil esset in stomacho: ⁊ tunc nimia esset euacuatio ⁊ corpus
aresceret. Iste igitur neruus sensibilis descendit ab alto de
fronte sensibilitatis pter causam dictam: ⁊ vna inolutio/
ne reuoluitur super meri in ppinquitate oris stomachi: de/
inde continuatur etiam cum stomacho superius in loco ro
tunditatis superioris stomachi: supponiẽ ei vna vena ma
gna procedens in longitudine ipsius ⁊ emittit in ipsum ra/
mos plurimos: quoniam ligantur cum ipso ⁊ diuidunẽ in
ramos subtiles cõstitutos in ordine vno: ⁊ similiter adhe/
ret ei arteria: de qua superius diximus: ⁊ procedunt ex ar/
teria rami sicut ex vena: ⁊ initiitur vtraqꝫ vena ⁊ arteria su/
per reflexione syphac: ⁊ contexitur zirbum ex sũmo eorũ de
quo superius diximus. ¶ Amplius autez stomachus dige/

Quõ stõchus duplici calore digerat.

rit tam caliditate sibi innata ꝗꝫ etiam caliditatibꝰ acqsitis
a corporibꝰ que ibi vicinãtur. Epar eni superponiẽ dextre
parti illius: desuper illic eni rotundatur: ⁊ ideo apte super/
ponitur dextre parti eius: desuper illic rotũdatur: ⁊ iđ apte
supponitur ei symma epatis: ⁊ cõprehendit eum additamẽ
tis suis sicut digitis quibusdã. Splen autem superponitur
eidem versus sinistrã elõgatus aliquãtulũ a diaphragma/
te. Si enim ambo tã splen ꝗꝫ epar supponerenẽ ei minꝰ gra
uaretur. Cum autem epar sit magnũ valde oportuit vt ca
put stomachi declinaret aliquãtulum ad sinistram dãdo lo
cum ampliorem epati: ⁊ hoc sequitur ꝙ coangustet ⁊ ipleat
sinistram partem superius. Cum autem epatis magnitu/
do non impleat vacuitatem vẽtris: sed superius cõsequẽs
est vt fundus stomachi reclinetur iterum ad dextram iplẽ/
do spatium ad qđ non descendit epar: ⁊ ex hoc dilatatur lo
cus spleni a sinistra parte sub stomacho. Additũ est in eo
ab interiori: ⁊ super omnia intestina ⁊ zirbum ⁊ myrach et
syphac pter causaꝫ quã supra determinauimus vbi dixi/
mus de substantia ⁊ vtilitate ⁊ modo velaminuꝫ predicto/
rum: hec enim omnia iuuãt ad calefaciendum stomachũ ⁊
retinendum calorem in ipso. Adhuc autem in inferiori pte
stomachi est foramen cui cõtinuatur intestinũ: qđ ideo vo
catur duodenum qđ duodeciꝫ digitorum latitudinem ha
bet sua longitudo latitudine in digitis ipsiꝰ accepta: cuiꝰ est
intestinum. Foramen autez istud vocatur stomachi porta/
narius pter similitudinem portanarij que inueniẽ in ipo.
Est enim strictiꝰ superius foramen qđ vocatur os stoma/
chi: ⁊ est transitꝰ eius qđ digestum est ⁊ corruptum: ⁊ iteruꝫ
eius qđ contrarium est per ipsum. Iste enim meatꝰ claudiẽ
fortiter vsquequo cõpleatur digestio: aut vsquequo corru/
ptus sit cibꝰ per aliquam causam indigestionis: deinde ape
ritur vsquequo compleaẽ expulsio. ¶ Ampliꝰ autem stoma

Quõ stõchus nutriaẽ tribus modis.

chus tali modo existẽs: vt dictum est nutritur ad cõserua/
tionem sue substantie indiuidue tribꝰ modis. Quoruꝫ pri/
mus est ꝙ fouetur ⁊ vegetaẽ subtiliori cibo adhuc in eo exi
stente. ¶ Secũdus autẽ est per sanguinem qui ad ipsuꝫ ve/
nit per venas que dirigũtur ad ipsum ab epate sicut dictuꝫ
est in anathomia venaꝝ. ¶ Tertius autez est per id qđ ad
ipsum redũdat effusum ex epate ipsi vehemẽtis famis hoc
est sanguis rubens purus qui tunc mittit ipsum. Hec igiẽ
de stomacho dicta sunt a nobis. ¶ Sub stomacho autẽ or/

De itestis q̃ sũt sub stomacho.

dinata sunt sex intestina: quoꝝ plura sunt valde lõga ⁊ mul
tis reuolutionibꝰ inuoluta. Huiusmodi autẽ causa est ꝙ ci
bus quidem trãsiens per stomachũ ⁊ intestina attrahiẽ ab
orificijs venarũ a symma epatis ad stomachũ ⁊ itestina di/
rectarum que meseraice vene vocãtur: ⁊ non attrahũt orifi
cia earum nisi qđ tangunt: ⁊ qđ latet de puro cibi in profun
do intestini: ⁊ nõ tangitur ab orificio vene aut ipossibile est
attrahi totũ: ⁊ ideo sagax ordinator nature ordinauit mul/
ta quatenus qđ in vno orificio non tãgit tãgat in alio: ordi
nauit longa vt qđ in vna parte non attrahitur in altera tra
hatur: vt qđ in vna parte de cibo est in pfundo circa centrũ
intestini in altera inuolutione per angulum ad quem ipin/
git conuertatur ad ipsiꝰ pariferiaꝫ ⁊ suggatur a meseraica.
¶ Ex his autẽ sequitur ꝙ cibꝰ manet diu in trãsitibꝰ istis:

Nõ iuuamẽta q̃ cõsequit hõ ex inolutiõe intestinorum.

⁊ ex hoc duo cõsequitur homo: vnum quidez ꝙ nõ semper
est sollicitus sicut animalia que curta ⁊ recta habẽt intesti/
na a quibus cito separatur cibꝰ etiam indigestus. Alterum
autem est ꝙ nõ cõtinue ⁊ fede eijcit stercus per partes sicut
alia quedam animalia: sed stat ⁊ cõgregatur in inferioribꝰ
intestinis vsqꝫ ꝙ hora cõpetẽti ⁊ loco congruo simul eijcia/
tur. Sex autez intestina primum eoꝝ vocaẽ duodenum. se/
cũdum autẽ ieiunum: ⁊ tertiũ lõgum qđ vocaẽ subtile ⁊ in/
uolutum: quartũ autem est id qđ vocatur orbum ⁊ alio no/
mine monoculũ: quintũ autem est qđ vocatur colon greco
nomine: sextũ autem est qđ vocatur rectum: ⁊ hoc est extale
qđ est ficteris intestinum: qđ qdã longaon vocant. Oia au
tem hec intestina vnũquodqꝫ in situ suo ligata sunt cũ dor/
so cum ligamentis ⁊ velaminibꝰ eorum stringentibus ea ꝙ
nõ moueantur a sitibꝰ suis sicut superius diximus de tribꝰ
velaminibꝰ eoꝝ stringentibus ea que non mouentur a siti/
bus suis ⁊ superiora omnia eoꝝ sunt subtilis substantie vt
possit ad ea penetrare calor ⁊ virtꝰ epatis ꝯferẽtis eis vir/
tutem digestiuam: hoc tamẽ plus est in superioribꝰ ꝗꝫ in in/
ferioribꝰ. ¶ Adhuc autem nõ sic est de substantijs eoruꝫ si/
cut de substantia meri ⁊ stomachi: qa omne qđ transit per
ista intestina subtiliatum ⁊ mollificatuꝫ est: ⁊ non timent ꝙ
pungantur

pungantur duritie alicuiꝰ transeuntis per ea: ⁊ ideo conuenientius fuit ꝙ essent de substãtia subtili ⁊ tenui: ⁊ hoc iterum tenet in his que sunt superiora: inferiora enim incipientia a monoculo sunt grossa spissa pinguia intrinsecus vt possint resistere feci que in illis est acuta ⁊ frequenter indurata ⁊ squibalica. Nõ enim induraẗ nisi in eis ꝓpter multitudinem exactionis ⁊ consumptiõis humiditatis in longo transitu ⁊ corrumpiẗ in eis: eo ꝙ in eis separata a puro aut in toto aut pro maxima parte: ⁊ non remansit nisi impuruꝫ corruptum. In superficie auteꝫ superioꝝ non est pinguedo cum nõ sunt sine glutinoso ⁊ viscoso humore intrinsecus: ⁊ hoc sufficit eis loco pinguedinis. Primum autem intestinum qđ inferius continuaẗ ad portanarium stomachi est duodenum: ⁊ hoc quasi in omnibꝰ opponitur meri. Naꝫ sicut meri non est nisi ad attrahendũ ad stomachum supiꝰ: ita istud nõ est econtra nisi ad expellẽdum a stomacho inferius: est autẽ strictius q̃ꝫ meri.

Quare meri dilatatur.

¶ Due enim sunt cause q̃re conueniens fuit vt meri dilatareẗ. Quarum vna est ꝙ res dure ⁊ grosse penetrant per ipsum quibꝰ lædereẗ si non esset dilatatum: econtra autẽ qđ penetrat per illud est leue molle mollificatũ digestione stomachi ⁊ permixtiõe humiditatis que infusa est in stomacho. Alia aũt causa est: qa trãseuntia per meri patiuntur ab vna tm̃ virtute naturali: ⁊ hec est attractiua: q̃uis hec adiuueẗ actibꝰ volũtatis qui aperiunt viam ⁊ masticant cibũ ⁊ dilatant viã per hiatũ. Ecõtra autem id qđ penetrat in duodeno patiẗ duabꝰ virtutibus naturalibꝰ: quaꝝ vna est expulsiua que est in portanario ⁊ villis stõchi: ⁊ altera est attractiua que est in ipso duodeno: ⁊ duabꝰ istis virtutibꝰ magis cogitur ire per strictum q̃ꝫ id qđ vadit per meri: hanc enim trãsitionem etiaꝫ adiuuat fex in sua lubricitate ꝓpter quã facilis fit transitus ipsiꝰ per meatũ temperate amplitudis. ¶ Adhuc autẽ meri est sicut quedã pars stomachi equalis ei in cõpositiõe ex duabus tunicis. Istud aũt est sicut res aliena stomacho per diuersitatem tunicaꝝ ex quibꝰ componiẗ: ⁊ hoc est ideo qa indiget attractione forti ⁊ fortiori q̃ꝫ aliqđ aliud intestinũ: qa meri fortissime attrahit: ⁊ ideo etiam nullus villus latitudinalis vniẗ in ipso: sed in ipso intestino qđ est rectũ multũ apparent villi longi: eo ꝙ indiget istud intestinũ maxia attractiõe a stomacho vt exprimaẗ ⁊ expellaẗ de stomacho qđ est in ipso digestũ: paucos eni villos latitudinales habens inobediens est attractioni: ⁊ ideo etiam fuit amplũ factum magne cõcauitatis respectu sue subē. Create auteꝫ sunt in hoc intestino tunice due vt nõ cito imbibaẗ corrũpentibus. Ad corruptionẽ eni est preparatũ velociter ex his que egrediunẗ per ipsum. Rectũ autem est ideo vt cito descẽdat ab ipso id qđ est in ipõ ne obtureẗ portanarius stomachi. Adhuc aũt rectitudo sua dimittit spatium a dextra ⁊ a sinistra corporibꝰ que sita sunt sub stomacho: sicut q̃dã portio epatis locaẗ ab eiꝰ dextro ⁊ splen locaẗ ab eiꝰ sinistro: ⁊ reliq̃ ẽt intestina per reuolutiones suas declinãt ad spatiũ illđ. Superius aũt diximus quare vocaẗ duodenũ. Amplitudo autem eius tanta est quanta est amplitudo portanarij. Pars aũt intestini sterilis qđ sequiẗ duodenũ vocaẗ ieiunuꝫ: ⁊ in hoc intestino incipit inuolutio. Primo aũt vocaẗ ieiunuꝫ:

Quare intestinũ ieiunuꝫ vacuũ reperitur.

quoniã vt in pluribꝰ semper inueniẗ vacuũ in aiali mortuo vel interfecto. Huiꝰ autẽ duplex est causa. Una qdem qm̃ in illo tãtũ est de meseraicaꝝ venarũ orificijs sicut in ipso: ⁊ post ipm in duodeno: ⁊ ideo non attrahiẗ totũ qđ de chilo cibali est in ipso ad epar: ꝓpter propinqtatem quã ad epar habet: ⁊ hoc est intestinũ qđ ꝓpter exiccationeꝫ meseraicarum constringiẗ valde ⁊ diminuiẗ in egritudine. Alia autẽ causa est qa porus qdam fellis deriuaẗ ad hoc intestinũ: et ideo impuꝝ qđ remanet post exiccationem meseraicarum acuiẗ ad expulsionem: ⁊ expelliẗ cito ad inferius intestinũ: ⁊ sic ꝓpter duas euacuatiões: puri qdeꝫ ad epar per meseraicas: impuri aũt ad inferius intestinũ per porum fellis vt in pluribꝰ remanet intestinũ vacuuꝫ. Puꝝ enim fel nõ mixtuꝫ tota amaritudine sua cõuersum ad ipsuꝫ pũgit ad expellẽdum: ⁊ ideo dr̃ ieiunũ. Post ieiunũ aũt intestinũ cõtinuaẗ intestinũ longum inuolutũ habens vnam reuolutionẽ post aliam: cuius cãm superius assignauimus: ⁊ hoc est postremũ intestinoꝝ superioꝝ que gracilia siue subtilia vocanẗ in quibꝰ compleẗ digestio plus q̃ꝫ in inferioribꝰ que grossa vocanẗ.

Nõ dñã intestinoꝝ supioꝝ ⁊ iferioꝝ penes digõnem ⁊ expulsionem.

¶ Principalis enim operatio intestinoꝝ inferioꝝ est preparatio stercoris ad exeũdum: ⁊ secundaria est ad digerendũ: ⁊ ideo etiam quedã meseraice diriguntẗ ad quedam eoꝝ: lꝫ nõ tot sint ad superiora: eo ꝙ principalior operatio superior est digestio ⁊ secũdaria expulsio. Qđ aũt inuoluto ab interiori cõtinuaẗ vocaẗ monoculuꝫ. Et causa nois est: qa non habet nisi vnũ orificiũ: ⁊ ideo est sicut cbistis quedã in qua cũ quis voluerit accipit qđ reposuit: qm̃ per idem foramen intrat per ipꝫ cibꝰ vna hora ⁊ exit in alia: vtilitas autem intestini est maxime ad duo: quoꝝ vnum est principale: ⁊ alteꝝ est secũdariũ ⁊ ad bene esse hominis ordinatum: principale qdem est qm̃ cibꝰ est duplex in stomacho: ⁊ vnus quidem cito obedit digestioni: ⁊ ille statim digeriẗ ⁊ subiũgit alium qui qdem digestibilis est: sed impediẗ alio citius digestibili: ⁊ forte aliqua stomachi humiditate superflua. Cũ ergo primo digesto expulsio fit a stomacho expellitur ⁊ vnũ ⁊ aliud: ⁊ illud qdem qđ indigestũ remansit non accipit mora in qua stet in aliquo triũ itestinoꝝ vt compleatur in ipso digestio: ⁊ ideo factũ est monoculũ qđ habet cõparationẽ ad inferiora duo intestina eãdeꝫ quã habet stomachus ad tria predicta que sunt duodenũ ieiunum ⁊ inuolutum: ꝓpter qđ lꝫ nulla meseraicaꝝ extendaẗ ad ipsuꝫ: tamẽ ad colon veniũt ⁊ sugũt id qđ iam in monoculo digestũ est: ⁊ ideo etiam situ est versus dorsum declinans ad dextram ad epatis vicinitatem: vt ab ipso virtutem digestionis accipiat. Scđa tamẽ non principalis est vt congregetur in ea stercus ad simul dimittendũ sicut iam ante diximus. Quidam tamen errantes dixerũt ꝙ vtilitas huius intestini est ꝙ mũdificat epar: ⁊ ideo dicunt venas non esse ꝓtensas ab epate nisi ad ipsum: sed hoc falsum esse ꝓbatur per experimẽtum: qa omnino vena nulla protendiẗ ad ipsum. Utilitas aũt eius est congregatio stercoris: qa si totũ simul veniret ad sequens intestinũ timor esset ꝙ colicã induceret passionem. ¶ Oportet aũt scire ꝙ hoc est intestinũ qđ frequẽtius descendit in ruptura: tuꝫ ꝓpter pondus fecis: tum ꝓpter hoc ꝙ non est ligatio ad superiora membra per meseraicas: ⁊ ideo pondere fecis frequẽtius grauatuꝫ descẽdit. Cũ monoculo aũt inferiꝰ continuaẗ intestinũ qđ vocaẗ colon grece a colica passione que accidit in ipso. Est aũt istud intestinũ grossum spissum: ⁊ cuꝫ elongaẗ a monoculo declinat ad partem dextram cõuenienti declinatione vt sit ꝓpinquus epati qđ fit ex ipso aliqua suctio nutrimenti per meseraicas que veniũt ad ipm: deinde declinat ad partem sinistram ⁊ descendit: ⁊ cũ opponiẗ lateri sinistro iteꝝ regirat ad partem dextram: ad posteriora descendẽs continuaẗ cũ intestino recto ⁊ cũ pertransit splenem coartaẗ ⁊ stringiẗ: et hac de causa prohibeẗ expulsio ventositatis in eo qui habꝫ apostema splenis: eo ꝙ splen tũc recomprimiẗ super ipsum adiuuans ad expellendũ. Utilitas aũt huiꝰ intestini est aggregatio ⁊ gradata ordinatio: ⁊ ad expellendũ postq̃ꝫ subtiliter pscrutate fuerint meseraice si sit in eo aliquid de cibo. Intestinũ aũt vltimũ qđ rectũ siue longaon siue podex vocaẗ continuaẗ cũ colon inferiꝰ: ⁊ hoc qdem ideo rectum vocaẗ: qa recte descendit ad sicterim siue ad anũ ⁊ continuatur: innitiẗ aũt descendens super dorsum ⁊ ampliaẗ in aliquibꝰ ad similitudinẽ stomachi: ⁊ precipue in inferiori parte. Utilitas aũt eiꝰ est expulsio fecis extra corpus: ⁊ parauit ei natura q̃tuor musculos ⁊ quatuor lacertos qbꝰ constringiẗ ⁊ aperiẗ pro volũtatis arbitrio sicut diximus in musculoꝝ anathomia. Rectitudinis aũt causa est vt fex ab eo facilius expellaẗ. Adiuuant aũt ipsum ad expulsionem lacerti qui sunt super velamen: ⁊ est myrach cui sunt octo lacerti. Hoꝝ aũt intestinoꝝ oiuꝫ nullũ moueẗ nisi duo: primũ. s. qđ est meri qđ est quasi os ⁊ guttur alioꝝ: ⁊ vltimuꝫ qđ est rectũ qđ est alioꝝ secessus. Omnibꝰ aũt istis intestinis adueniũt vene ab epate nutrientes ea preter meseraicas que exuggũt ex eis: que tamẽ meseraice veniũt ad vltimum sicut nec veniũt ad meri. Adueniunt aũt nerui a cerebro plures qui dant eis sensuꝫ. Hec igiẗ a nobis dicta sunt de viscerꝝ anathomia ⁊ vtilitatibꝰ eoꝝ.

Quõ vẽter hominis i multis assilaẗ vẽtri canis.

¶ In his aũt intestinis ⁊ dispositionibꝰ eoꝝ que conficta sunt eis vẽter hominis vẽtri canis in multis assimilaẗ: q̃uis sit latior eo ꝙ homo sit lati corporis sm̃ nãm: ⁊ venter eniꝫ sicut diximus in prima parte que est stomachus exit intestinũ rectũ qđ paꝝ est tor-

tuosum: ⁊ hoc est qđ vocamus duodenū qđ portanario stomachi continuať: ⁊ illud est latū ampliatū ad quantitatem portanarij: ⁊ in hoc assimilať illa pars hominis in ventre: vētri porci. Latꝰ enim est in illa parte sicut vēter porci: ⁊ ps vltima ventris que est longaon ꝓcedēs ad exitū ani est breuis respectu aliorum intestinorum: ⁊ est spissa ⁊ recta ⁊ ampla sicut diximus. Sepum vō qđ zirbum vocať est applicatum medio ventris cooperiens ⁊ cōstringens viscera ⁊ replens vacuitates que sunt inter reuolutiōes eoꝝ: ⁊ creatio illius est extensa: super qđ est sepum siue adeps vel pinguedo: sicut etiā in alijs est animalibꝰ que non habent nisi vnū ventrem: hoc est nisi vnū intestinum rectū vel inuolutuȝ: sicut sunt ea que sunt aquatica ⁊ pisces multi: hec eni magis indigent pinguedine tali vt contineať calor cito digerēs eo ꝙ parum morať cibꝰ in eis: ⁊ ideo illa respectu suoꝝ corporum magnam habēt pinguedinem in intestino illo sicut lucius ⁊ porca ⁊ salmo: ⁊ p̄cipue sturio ⁊ multi alij pisces: hoc aūt conuenit animalibꝰ que habēt dentes in vtraqȝ mandibula. Animalia tamē dupliciter vnū ventreȝ habere dicūtur. Uno qdem modo predicto. Alio qdeȝ modo que non habēt monoculum intestinū in quo est secūda digestio cibi vnū solum ventrem habere dicūtur: qa cuȝ geminatur officium vētris dicitť etiam geminari venter: ⁊ cū vnicum est ventris officiū vnicus est ⁊ venter. Supra hoc aūt itestinuȝ est intestinū colon dictū qđ est mediocre eo ꝙ stringiť circa fineȝ eius vt fex detineatur quousqȝ exugať qđ in ipso est de nutrimento. ⁊ hoc est simile tele ꝓpter carentiam villoꝝ. ⁊ est latū siue amplum in parte prima vbi cōtinuať cuȝ monoculo: ⁊ est spissum ⁊ precipue vbi applicať per meseraicas cuȝ vena magna q̄ ramificať ex symma epatis: ⁊ in illa pte veniunt ad ipsum qdam rami arterie quā orthi superiꝰ nominauimus. Et sunt in ventre etiā ⁊ in intestinis eiꝰ multe vene spisse nerui qui veniunt ab epate ⁊ cerebro: ⁊ descēdunt deorsum ad intestina ꝓpter vtilitates quas determinauimus. Hec igiť quā diximꝰ est dispositio isophagi ⁊ canne pulmonis ⁊ vētris ⁊ intestini qđ continetť in ipso.

¶ Cap. 4m. De dispōnibꝰ cordis ⁊ modis ⁊ eiꝰ anathomia: in quo ēt de pulmone ⁊ diaphragmate ⁊ pāniculo cordis.

Consequenter aūt de corde nobis videť esse dicendū. Dicimus igiť ꝙ cor quidem creatū est ex carne dura ⁊ forti: vt per hoc magis resistat alterantibꝰ ⁊ nocumentis eo ꝙ in ipso est principium vite. Sūt autem in ipso omnes villoꝝ diuersitates cōtexte: longitudinales qdem attractiui: ⁊ latitudinales expulsiui; ⁊ trāsuersales retentiui: vt per eas omnis participeť species motuum vite. ¶ Amplius aūt cordis qdem quātitas est ꝓportionata in tribus corpori aialis. vȝ. ⁊ sm illam cōparationem est paruuȝ sicut omne principiū vniuſe qđ ad omnia alia habet īfluentiam sue virtutis est paruū quātitate ⁊ magnū virtute. ¶ Scdꝫ autem est ꝙ ꝓportionatur arterijs que oriūtur ex ipso ⁊ pāniculis qui suspendūtur ex ipso: ⁊ ꝓpter illud est dilatatum in basi: vt hec sufficiēter oriri possint ex eo: ⁊ non grauetur superflua quātitate ꝓpter cōtinuas eius diastoles ⁊ systoles. ¶ Tertiū aūt est ꝙ ꝓportionatur pectori ⁊ pulmoni vt sit tāta eius mēsura que ⁊ in pectore sine ossium lesiōe possit locari ⁊ a pulmone sufficiēter euentari. Et ex his tribus cōsequitur ꝙ nō sit magne quātitatis ⁊ superflue. Locatur autē in loco ipsius alte ab ossibꝰ ne tactu duro ⁊ percussiōibus suis ledať. Alia antē pars ꝓtēditur versus ossa: qa ibi nō nisi in puncto ledi poterat: ⁊ eiusdem lesiōis nō est causa eo ꝙ motꝰ eius ꝓprius nō est in parte illa: tamē in illa pte est durius vt ipsa duritie sua resistat nocumētis. ¶ Adhuc aūt figura cordis est pinealis vt motꝰ eiꝰ qui est in ventribꝰ basis eius apte ꝓcedat ab vno īdiuiso ⁊ referatur ad idem. ¶ Ampliꝰ ordinauit natura vnū pāniculū circa ipm qui lȝ sit de natura panniculoꝝ: tn̄ est fortior ⁊ durior omni alio pāniculo corporis vt ipse sit ei tutamē ⁊ clipeus contra incurrētia quelibet: ⁊ hic quidem pāniculus nusq̄ȝ tāgit eū nisi in loco vbi oriť ex ipso: ⁊ hoc est vnde oriunť arterie: ex quaꝝ ēt tunicis vi eē cōtextus. In alio aūt loco nō tāgit: sed cōgruo spatio separať ab eo vt in ipso dilatari valeat. Locus aūt basis eiꝰ est q̄si fit ex cartilagie dura: ita ꝙ qn̄qȝ indurať ad ossis nām: ⁊ p̄cipue in qbusdam alijs aialibꝰ ab homine: ⁊ hoc fit vt fortius loceť in ipo ⁊ cartilago mediet inter ipm ⁊ ossa pectoris ne ledať. Adhuc aūt cordi in lato siue amplo ipsius facti sunt tres vētriculi: ⁊ mediū illoꝝ Arꝫ. quidem vocat mediū in quo sicut dicit compleť nutrimentum. Galenus autē dicit hūc mediū foueam nō ventriculum: ⁊ sunt meatus plures ⁊ vie inter ambos vētriculos q subtus in basi dilatanť in cordis ampliatiōe ⁊ cōstringūtur paulatim sm cordis altitudinē ascēdendo intrinsecus tam ipsi q̄ȝ etiam ipsi ventriculi cordis. Adhuc autem basis vētriculi sinistri altior est q̄ȝ basis dextri: quinimo multuȝ descendit basis dextri: ⁊ hoc ideo est: quia dexter ventriculus respicit epar vnde mittitur ei sanguis grossus ⁊ grauis ex quo arterie ⁊ spūs nutriri nō possunt: ⁊ ideo oportet ꝙ per medium ascendēdo subtilietur ⁊ spūalior fiat ad nutrimentum spiritus ⁊ arteriarum: ꝓpter qđ etiaȝ a sinistro cordis ventriculo arterie oriuntur. Nō eniȝ potest esse ꝙ sanguis subtilior ⁊ spiritualior ex quo generatur spūs altiorem locum non requirat. Ex dictis autem ꝯsequens est ꝙ sanguis qui est in medio thalamo sit medius inter subtilem ⁊ grossum. Talis igiť proportio est adinuicem cordis ventriculoꝝ: ⁊ hoc etiam est ꝙ os subtilioris sanguinis est strictiꝰ ⁊ os grossi est amplius. ¶ Adhuc anteȝ duo additamenta sicut due aures apparent in corde: vnum qdem in sinistro ⁊ alterum in dextro vētriculo que sunt tenuia ⁊ rugosa cū cor cōstringiť: ⁊ tensa quādo cor dilatať: ⁊ sunt dura: hec eni sunt due arche que recipiunt. In vno qdem recipiť sanguis qui trahiť ab epate: ⁊ in altero recipiť spiritus qui trahiť a pulmone vt meseraice vlterius ministrent cordi vt nō graueť ex nimietate: aut etiā deficiat ex diminutiōe: ⁊ dure sunt vt nō facile recipiant nocumenta: tenues vt bene obediāt motibꝰ cōstrictionis ⁊ dilatatiōis. ¶ Amplius aūt situs cordis est in medio pectoris: eo ꝙ locus ille est tēperatior ⁊ a nocumētis tutior: sed declinat parūper ad sinistraȝ vt det locum epati qđ est in dextro: lȝ eni splen sit in sinistro: tamen splen nō est adeo nobile mēbrum: nec tāte quantitatis sicut epar: ⁊ ideo potius cedēdū erat epati. Huiꝰ autē ⁊ alia causa est nāliοr: vt. s. frigiditas sinistri lateris que est ex splene tēperetur. Adhuc autē ideo declinat ad sinistram parumper ne cōprimat venā cōcauam que inter ipm ⁊ epatis gibbū ꝓtenditur. Omnis autē calor ⁊ principalior virtus est ex corde: ⁊ in dilatatione sua nutritur cum omnibꝰ virtutibꝰ suis naturalibꝰ: ⁊ ideo si qua sunt aialia magni cordis: ⁊ cū hoc timida ꝓuenit ex frigiditate que sanguinē ad cor recurrēteȝ calefacere non poterit: ⁊ talis est lepus. Si qua autem paruoꝝ cordium sunt audacia pro certo sunt calida vehementer: ⁊ sanguis qui ad cor venit citius incalescit: ⁊ cum spiritu excutitur ad membra ⁊ calefacto corpore prouocat audaciam: ⁊ tale animal est qđ habitat in segetibꝰ fuluuȝ ⁊ variū in facie nigris maculis qđ apud nostram linguaȝ hamester vocatur: ⁊ est maius ratto ⁊ minus catto: breuia habēs crura: ⁊ est audax ⁊ mordax valde: tamē in pluribꝰ illa sunt audacia que sunt magni cordis: dūmodo proportionatus sit calor cordis quātitati sanguinis. ¶ Amplius autē non tolerat nocumētum aliqđ vt apostema aut vulnus: ⁊ huius signum est ꝙ in nullo aialium interfectoꝝ cor lesum inueniť sicut inueniūtur lesa alia membra. Anteq̄ȝ eni veniat nocumentum ad cordis subam moritur animal. Aliquādo eniȝ inuenitur in cordibꝰ magnorum aialium os magnuȝ ⁊ forte inueniť in qbusdam boibus: ⁊ forte hoc os est declinans ad nām cartilaginis ⁊ induratur sicut supra diximus: ⁊ durius qđ inueniť est in corde elephantis: ⁊ eorum que apud nos inueniūtur durius in corde cerui ⁊ bubaloꝝ generibꝰ. ¶ Iaȝ autē visum est cor symij masculi habēs duo acumina: ⁊ hoc fuit vnū de nature mirabilibꝰ: qm̄ cum cor sit principium formatiōis totius corporis: a principio enim debuerunt esse duo symij: sed tn̄ natura defecit in oibꝰ que principiari debebāt: ⁊ nō suffecit nisi ad vnum: ⁊ ideo statim conclusa sunt in vnā basim: ⁊ cetera oia vt ad vnū redacta sunt ad basim illā. ¶ Amplius aūt de ꝓprietate cordis est ꝙ per tempus adhuc pulsat cum auferť ex animali imperfecto: et aial cuius cor diutius pulsat extractū de his que sunt apud nos est salmo piscis: qa sub vno corde pulsante vēdunt piscatores plures salmones incisos per partes decipiētes q̄si recentes demōstrent ex adhuc palpitāte corde. Errauerūt autē

Quātitas cordis i tribꝰ ē ꝓportiōata corpori aialis.

Figura cordis

Panniculus cordis ē durior oibꝰ panniculis.

Sitꝰ cordis.

Nō q̄no magnitudo cordis qn̄qȝ timiditati: qn̄qȝ vo audacie attestatur.

Qr in corde generetur os.

Monstruositas q̄ accidit i symio masclo tpe suo.

autē dicentes cor esse de natura lacerti: q̄uis enim sit similius inter mēbra lacerto ⁊ musculo: tñ nec lacert⁹ est nec musculus. Huius autē signum est: qa motus eius nō est volūtarius: sed vitalis qui roticus grece vocatur ⁊ subiacēs necessitati: musculi autē ⁊ lacerti instrumenta sunt voluntarij motus. Hec igitur a nobis de anathomia cordis dicta sūt que cordis significāt dispositiōes naturales ⁊ accidētales: ⁊ hec sunt pulsus anhelit⁹ foramina pectoris ea que nascūtur supra pectus: tact⁹ corporis ⁊ accidētia eius: mores virtus corporis ⁊ debilitas eiusdē: ⁊ imaginatiōes siue meditationes. ¶ Pulsus qdez qñ velox magnus ⁊ frequēs pulsus cordis significāt caliditatē: ⁊ hoꝝ cōtraria cordis declarant frigiditatem. Lenitas igiꝭ pulsus cordis significat humiditatem. Durities autē eiusdem dicit siccitatez. Anhelitus autē magnus frequēs quidem velox ⁊ calidus cordis calorē: ⁊ cōtrarius dicit eiusdem frigiditatem. Pectus vō magnum ⁊ latū ⁊ amplum si nō sit cū magnitudine cerebri que facit magnitudinē capitis ⁊ nuche ⁊ spondiliū ⁊ costarum: sed cū paruo aut mediocri capite ⁊ forti pulsu significat cordis caliditatem: ⁊ cōtrariū huius significat frigiditatem ipsius si nō sit paruitas capitis impediēs. Pili etiaz qui sunt plurimi ⁊ crispi cordis significāt caliditatē aut humiditatem. Nuditas autē pectoris ⁊ paucitas piloꝝ dicūt cordis frigiditatē aut siccitatem. Frigiditatē qdem ex priuatione caliditatis faciētis fumum ex quo generātur pili. Siccitatē autē ꝓpter defectum materie fumātis. Tact⁹ autem corporis calor totius corporis in tactu significat cordis calorem nisi resistāt splen ⁊ epar facta sua frigiditate. Corporis autē frigiditas cōtrarium significabit. Durities aūt corporis significabit corporis siccitatem. Mores qdez qñ ira naturalis ⁊ ira p̄meditata ⁊ furiositas cordis significāt caliditatem: ⁊ similꝭr corporis mobilitas que non permittit hoiem diu cōsistere in loco vno stādo vel sedēdo: ⁊ cōtrarij his motib⁹ significāt frigiditatem nisi sint acquisita studio aut cōsuetudine. Corporis qdem virtus ⁊ significat cordis vigorem: ⁊ debilitas cordis debilitatem: nisi sit ex lesiōe cerebri aut neruorum: aut etiaz fortitudo corporis significat equalitatē complexionis: ⁊ debilitas significat malitiaz cōplexiōis eiusdem. ⁊ huius causa est: qa substātia caloris naturalis: ⁊ spiritus ⁊ sanguinis plurima est in corde vt inflāmata nec fumosa: sed potius splēdida ⁊ pura: sed accidētalem calorem in ipso significat vehemētia inflāmationis in ira ⁊ rixa anime: ita ꝙ quādoqꝫ perducit ad nocumētuz aliquod anhelitus. Meditatiōes vō que declināt ad gaudiū sicut fiducia ⁊ bona spes significāt cordis fortitudinē ⁊ eq̄litatem complexionis. Meditatiōes autem que declināt ad sollicitudinē ⁊ seiunctiones ab alijs significant excessum in calore. Que autē declinant ad timorē ⁊ tristitiaz significant excessum in frigiditate ipsius. Tremor autē cordis non est certū signū nature ipsius: eo ꝙ accidit ex multis causis que sunt multitudo sensibilitatis ei⁹ meditatio vapor aliqs timor ⁊ multa alia. Oportet autē scire quoniā diminutio humiditatis que accidit in corpore primū nocumētuz relinqt in corde: ⁊ tunc alteratur natura: ⁊ cōplexio cordis est ꝙ qñ venit ad ipsuz calor purus aut frigus purū: statim post modicum moriꝭ: talia nō vult recipere nisi digesta in pulmōe. Ex his igiꝭ cognosci pōt natura cordis. ¶ Ex omnib⁹ aūt inductis vt summatim perstringamus dicta de corde pꝫ ꝙ cor habet tres vētriculos: ⁊ est positum superius altius pulmone vt cāna deferens aereum spiritū competēter ramificetur in duo: ⁊ vlterius in diuisiōes pulmonis sꝫ ꝙ cōgruit digestioni spiritus. Adhuc autē in corde exterius in circuitu est tela siue pāniculus grossa spissa ⁊ dura que oriꝭ a cordis loco vbi amplificatur ad basim ipsius ⁊ ampliaꝭ cuz radice vene magne cōcaue que inter epar est ⁊ cor: ⁊ cuz arteria quā orthi diximus vocari que est a sinistro cordis ventriculo: ⁊ hec pars cordis non est angustior ⁊ acutior inter vētriculos eius: quoniā nimis latus ⁊ amplus deputat⁹ est ad recipiēdum sanguinem ab epate: sed nō est in parte angusta que est pūctum pyramidis eius. Pars autem acuta que est pūctus pyramidis eius est posita super anterius pectoris sicut diximus superius: eo ꝙ durior est ⁊ resistens nocumentis ossium ⁊ nō dilatatur ⁊ cōstringitur: ⁊ hoc cōuenit omnib⁹ animalib⁹ siue habeāt pulmonez siue careāt: eo ꝙ. s. pars eius acuta est posita versus anteri⁹ pectoris. Latet autē hec anathomia multotiēs: eo ꝙ casus mortis declinant ipm ⁊ transponūt inferius. Pars autē cōnexa inferior in basi altior est aliquātulum in situ ipsius. Suba autem cordis creata est ex carne spissa ⁊ dura ꝓpter causas q̄s diximus. In duob⁹ ventriculis eius sunt due vene: cōcaua qdem ⁊ quieta in dextro ferens sanguinem: orthi autez ⁊ arteria venalis in sinistro deferens spiritū ⁊ situs eius est in medio pectoris: sed in homine modicum declinat ad sinistrum: recedit enim modicum a pellicula distinguēte inter mamillas aliquantulum: de qua diximus superius ꝙ venit a furca colli diuidens pectus per longum vsqꝫ super medium pulmonis. Est autem in parte pectoris superiori: qa ibi minus coangustatur cum pulmo sit in inferiori ei⁹ parte: ⁊ non est magnum neqꝫ longe figure: ne grauetur superflua quātitate: sed declinat modicum ad rotūditatem pyramidis: ⁊ sua extremitas anterior est stricta ⁊ acuta. Adhuc autem vētriculus sinister est magnus: eo ꝙ spūs multus qui est in ipso querit amplū latum. Medium autez est mediocris ⁊ dexter paruus: quoniaz grossus sanguis vult strictum locuz sicut omnia spissa ⁊ grossa corpora alia puuz locum occupāt ſm naturā. Medius autem ventriculus et ille qui paruus est in dextro cordis sunt perforati: ⁊ habent in se vias quas superius diximus: ⁊ apture maiores in diastole cordis sunt versus pulmonē: ⁊ hoc magis manifestaꝭ inferiori qđ est sicut vētriculus qui dexter est. Adhuc autez vētriculus maior qui est sinister applicaꝭ maiori vene pulsanti que est arteria venalis descēdens in pulmonē ⁊ orthi de quib⁹ diximus: ⁊ hec vena per partem orthi descendens applicatur intestino qđ mediocre vocat Aristo. ⁊ hoc est qđ ieiunum vocaꝭ: ⁊ hoc diximus in anathomia arteriaꝝ. Vocatur autē hoc mediocre inter grossa anteriora ⁊ grossa iferiora. Anteriora qdem stomachus ⁊ isophagus: posteriora autem monoculum ⁊ colon ⁊ longaon. Et hec omnia patēt ex his que dicta sunt de dispositiōe vētris. Propter triplicem enim cōpositionem intestinoꝝ dicit Aristo. triplicē moduz esse intestini ⁊ tria intestina: ⁊ tres aliquādo vocat ista vētres: ⁊ ideo duodenum ⁊ ieiunuz nō distinguūtur ab ipo sicut neqꝫ monoculū ⁊ colon ⁊ lōgaon distinguit abinuicez: sed reputat eadem ꝓpter similitudinez compositus. Vētriculus autem medius in ea parte qua tāgit sinistram applicaꝭ ad arteriam que vocatur orthi: ⁊ arterie venose eo ꝙ a corde ꝓcedunt vie ramorum venaꝝ istaꝝ ad pulmonē que ramificate sunt ſm ramificationem cānaliuz pulmonis per totam subaz ipsius. Ramificatio autē cāne que trachea vocatur est super ramificationē earūdem venarum pulsantiū vt aer apportat⁹ per ramos cāne digestus redeat ad ramoꝝ inferioris vene ⁊ aptus reddaꝭ cordi. Una eni via vene cōcaue ꝓcedit ad ꝓfundum vie siue ventriculi dextri portans sanguinē ⁊ alia via portās spiritum ꝓcedit per arteriaz venalem ad ꝓfundum vie vētriculi sinistri. De vena autē venali que maior vocaꝭ: ⁊ de vena que orthi vocaꝭ ⁊ a corde ramificaꝭ: adhuc faciemus in sequētibus libris sepius rememorationem. ¶ Amplius autē in pulmone ꝓpter raritatem est multū sanguinis ⁊ plus q̄ꝫ in alijs membris aialiuz que pulmonem habēt. Cuius signū est qđ est rubeus: cum tamē per nām ꝓpriam sit albus sicut supra diximus: pulmo etiam est mollis carnis inflatus spiritu qui est in ipso: ⁊ habet vacuitates poroꝝ paruorum ⁊ magnoꝝ plurimas: ⁊ in qualibet ala pulmonis sunt vie que ꝓueniūt a vena maiori que venalis arteria vocaꝭ. ¶ Fuerunt autē quidaz opinātes ꝙ in pulmone nō est aliquid sanguinis eo ꝙ videbāt in pulmonib⁹ animaliuz mortuoꝝ que scindebāt non esse sanguinem: ⁊ illi qdem nō sciunt neqꝫ aduertunt ꝙ a mortuoꝝ pulmonib⁹ sanguis exit subito: eo ꝙ nō tenetur a substātia pulmonis que rara est sicut retinetur a substātia alioꝝ mēbrorum solide carnis existētium: nō enim est membroꝝ aliquod in corpore in quo sit tātus sanguis sicut in pulmone ꝓ portione quātitatis sue preter cor solū. Sed sanguis qui naturaꝭr qdem est in pulmone non est fixus ⁊ retētus in eo ꝓpter causam quā diximus. Sanguis autem qui est in corde est fixus ⁊ retētus in eo: ⁊ ille qdem sanguis qui est ventriculi medij est subtilis ⁊ tenuis ⁊ clarus respectu ei⁹ qui est in vētriculo dextro. Sub pulmone autē est paries pectoris:

Signa idicantia cōplexionem cordis de qb⁹ late ēt Gal. in 2° arꝭ parue.

Error opinātiū i pulmone nihil sāguis esse ⁊ cā erroris

qui paries qdem ab epiglotali icipit: ⁊ per latera secãs cor-
pus in duo continuatur duodecimo spõdili dorsi: ⁊ substan-
tia eius est de natura pãniculorum que est substãtia neruo-
sa. Et vtilitas eius est defendere spũalia ne ledantur fumo
grosso nutritiuoꝝ membrorum ⁊ adiuuare etiam ad expꝰ-
sionem stomachi quem tãgit superius: hec autẽ paries qui
greco nomine diaphragma vocat̃ est applicatus laterībꝰ ⁊
costis ex vtraqꝫ parte ⁊ ossi qḋ vocatur supremũ colli: ⁊ hoc
est illud medium os pectoris qḋ directe sub gutture descẽ-
dit vsqꝫ ad epiglotale qḋ est finis pectoris super vẽtris me-
diaꝫ lineam: ⁊ in medio istius diaphragmatis sunt partes
subtiles ex quibꝰ contexitur: ⁊ sunt partes neruoꝝ ⁊ vena-
rum: ita ꝙ textura peruenit ad modũ creationis. In eodeꝫ
etiam sunt vene quiete ⁊ pulsantes extẽse diuerse sicut dixi-
mus in anathomia venarum. Paries autẽ siue pãniculus
in quo inuoluitur cor de quo superius fecimus mẽtionẽ est
spissus ⁊ durus ſm comparationem ad diaphragma ⁊ ſm
comparationem ad telas totius corporis.

¶ Cap. 5m. De dispõne ⁊ anathomia epatis splenis ⁊ fellis.

Ostqꝫ de cordis dispositiõe locuti sumus opꝫ
nos loqui de natura epatis: qm̃ in multis cõi-
cant cor ⁊ epar. Dicamus igit̃ ꝙ in omnibus
animalibꝰ habẽtibꝰ epar: epar est membꝛuꝫ ge-
nerans sanguinem: vtruꝫ autẽ faciat hoc per
virtutem ꝓpriam: aut per virtutem cordis in
sequentibꝰ libris huius sciẽtie inquiremus. Meseraice ta-
men per virtutem epatis equaliter chiluꝫ cõuertũt ad calo-
rem sanguinis anteqꝫ ad symmũ epatis perueniat. Cũ enĩ
qḋlibet mẽbrum humorem cibalem in se tractũ ad suaꝫ cõ-
uertat similitudinem in colore sicut diximus in prehabitis.
Epar autẽ sit rubea caro ac si sit sanguis coagulatꝰ chiluꝫ a
stomacho attractũ in ruborem sibi similem cõuertit per di-
gestionem. Est autem epar oĩno vacuum a villis neruoꝝ: sꝫ
procedunt in ipso vene que sunt principia earũ que ramifi-
cantur ex ipso disptite subtus: ⁊ supra sunt villi qdam sicut
diximus in anathomia venaꝝ qetaꝝ: ⁊ que a symma qdeꝫ
ꝓcedũt diuidunt̃ a vena que porta noiatur: ⁊ sũt meseraice
suggentes ex stomacho ⁊ intestinis: ⁊ cuꝫ succositas ab illis
tracta est ad epar: tũc epar decoquit eam in sanguinẽ: ⁊ per
venã concauã que orit̃ super gibbũ eius mittit eã in totum
corpus ad nutriẽdũ ipm: ⁊ ab ipso gibbo mittit aquositatẽ
eius per duas emulgẽtes venas ad renes: ⁊ hec oĩa iã in p̃-
habitis determinauimꝰ. Symmã aũt epatis voco cõcauũ
eiꝰ vbi insidet rotũditati stomachi. Gibbũ aũt eiꝰ voco cõ-
uexam eius rotũditatem que est superius in exteriori eiꝰ su-
perficie. Spumam autem succositatis attracte quã digerit
que ebullit vt leuis ⁊ itẽsa ex ipsa symma eiꝰ mittit ad fel ⁊
ad chistim fellis. Rotũdum autem suum conuertit epar ad
diaphragma vt non tangat nisi in puncto vt non coartetur
diaphragma ex epate in suo motu qui est aliquando valde
laboriosus. Est etiam exteriꝰ rotundus vt bene ⁊ apte coste
curuentur super ipsum. Epar autem tegit pãniculus neruo-
sus generatꝰ ex neruo paruo qui venit ad ipm vt faciat ipꝫ
acquirere sensum aliquem: quemadmoduꝫ diximus in an-
tehabitis: ⁊ vt liget ipsum cum alijs viscerībꝰ. Uenit etiaꝫ
ad ipsum vena pulsatilis ⁊ affert ei spiritum ⁊ seruat ei ca-
liditatem innatam ⁊ temperat ipsam cum pulsu: hec autem
vena penetrat ad epatis concauitatem vt euentet illã quaꝫ
gibbositas eiꝰ superior euentatur satis motu diaphragma-
tis: chilus etiaꝫ qui attrahitur ex stomacho ⁊ intestinis nõ
attrahitur totꝰ in vnum spatium concauuꝫ epatis ⁊ vacuũ:
sed potius dispartitur in venis omnibꝰ que sunt in epate ⁊
ramis earum: ⁊ tota virtꝰ epatis magis possit super ipm di-
uisum qꝫ indiuisum ⁊ magis compleatur digestio: ⁊ vt ve-
locius perficiatur: ⁊ ideo partes venarum que sunt in epa-
te subtiliores habẽt tunicas qꝫ ille que sunt extra ipm vt ci-
tius calor digestiuus penetret ad chiluꝫ ⁊ digerat ipꝫ. Pã-
niculus autẽ qui comprehendit epar ligat ipsum cũ pãnicu-
lis qui comprehendũt stomachum ⁊ intestina ligamẽto for-
tissimo: ⁊ ligat eum cum collis dorsi: ⁊ quedam etiam sub-
tilia parua ligant ipsum ad diuersa: continuat autem inter
epar ⁊ cor vena de qua diximus in anathomia venarũ que
vtrum descendat a corde in epar: aut ecõuerso ab epate ad
cor: vel forte in aliquo sit ſm intentioneꝫ in sequentibꝰ sub-
tiliter inuestigabimus. Qḋlibet enim horum trium est opi-
natum a diuersis: hec autem vena etiã ingeniose ligata est
cum epate cum pãniculo duro spisso: penetrat enim hec ve-
na super ipsum: ⁊ subtiliꝰ quideꝫ latꝰ eiꝰ est qḋ est a parte in-
trinseca eo ꝙ ibi tangit membra subtilia. ¶ Ampliꝰ autem
epar hominis maiꝰ est ꝓportiõe corporis hominis qꝫ epar
alicuiꝰ aliorum aĩalium qḋ aliquo modo ad similem cũ ho-
mine accedit quantitatem: ⁊ omne animal plus comedens
⁊ debilius habens cor qꝫ homo habet maiꝰ epar qꝫ hõ. Cõ-
tinuat autem inter epar ⁊ stomachum neruus paruus ⁊ cõ-
municantia eorum est ꝓpter apostemata que contingũt in
eis vt sentiatur nocumẽtuꝫ sicut prius diximus. Adhuc au-
tem primum qḋ oritur ex epate sunt due vene quiete: quaꝝ
vna orit̃ in symma: ⁊ vtilitas huiꝰ fere tota est in attractiõe
chili ex stomacho ⁊ intestinis ad epar: ⁊ hec est que vocat̃
a nobis porta in anathomia venarum. Altera autem oritur
a gibbo. Ipsiꝰ vtilitas est deferre nutrimentum ad mẽbra:
⁊ hec concaua vocatur. ¶ Ampliꝰ autem epar habet addi-
tamenta que sunt aures: aut ale epatis quibꝰ comprehẽdit
rotunditatem stomachi sicut quibusdam digitis: ⁊ maius
inter hec additamenta est illud qḋ cõmune nomen addita-
menti facit sibi proprium. Hec autem additamenta nõ sunt
cõiter nisi quatuor aut quinque. Non lateat autem nos ꝙ
non in omnibꝰ hoībꝰ fortiter cõprimit costas dorsi qꝫuis cõ-
primat eas in quibusdam hoībꝰ: ⁊ hoc modo quo colligat̃
diuersis membris eo modo etiam cõmunicat eis costis. vꝫ.
⁊ diaphragmati. Adhuc autem caro quidem epatis nulluꝫ
sensum habet: sed ille partes que de eo tangunt pãniculum
sentiũt ꝓpter hoc ꝙ imiscetur eis aliquid de pãniculo ner-
uoso: ⁊ ideo diuersificatur hec cõicatio ⁊ iudicium de epate
in hominibꝰ. Adhuc autem iam diximus in premissis ꝙ ge-
neratio sanguinis est in epate ⁊ in ipso fit separatio cholere
⁊ melancholie ⁊ aquositatis. Quandoqꝫ aũt destruitur ope-
ratio epatis in generatione sanguinis: ⁊ aliqñdo destruit̃
non quidem in generando sanguinem: sed in separando eũ
a dictis humoribꝰ. ⁊ aliquando destruit̃ operatio eiꝰ nõ in
generatione sanguinis: sed in generatione sanguinis boni.
Aliquando generat̃ impedimentũ alicuius harum opera-
tionum non ex epate sed ex membris que attrahunt ex ipo.
¶ Amplius autem ex epate sunt omnes virtutes naturales:
sed plurimũ digestiue virtutis est in carne eiꝰ: ⁊ plurimum
aliarũ trium virtutum est in villis eius: dico aũt villos hoc
modo quo determinauimus de eis in principio istiꝰ capi-
tuli. Et probabile est ꝙ aliquid cuiuslibet virtutis natura-
lis sit etiam in meseraicis: lꝫ in hoc qdam quasi nostri tem-
poris phĩ sequentes Galenum contradixerint antiqs ⁊ di-
xerint eos errasse ꝙ dederũt attractiuam ⁊ retentiuaꝫ me-
seraicis dicentes ꝙ non sunt nisi vie per quas fit attractio
alterius hoc est epatis virtute. Inducunt autem ratiões di-
ctis suis dicentes: ꝙ si haberent meseraice attractiuaꝫ ha-
berent etiam digestiuam: hãc autem non habent: cum cibꝰ
non moretur in ipsis quousqꝫ alterationem ⁊ completioneꝫ
patiatur. Adhuc autem si haberent meseraice has virtutes
⁊ quoꝝ est conuenientia in virtute eorum etiam cõueniẽtia
est in suba vt dicũt: hec autem sophistica ⁊ debilia sunt: qm̃
pro certo in meatibus multis est attractiua vt adiuuãs: cũ
tamen sit in epate sicut operationem complens. Est enĩ in
meri attractiua: cum tamẽ sit meatus ⁊ non est in eo dige-
stiua nisi forte parue virtutis de qua non est curandum ꝙ
non est in eis vera digestio: sed multuꝫ est in eis vera attra-
ctio ⁊ expulsio aliquãdo. Hi enim nõ recte cõsiderauerunt
ea que videntur: ꝙ. vꝫ. chilus sensibiliter cõuertitur in me-
seraicas aliqua cõuersione alterationis digestiue. Nõ eniꝫ
est neganduꝫ quin in illo in quo est penetratio sit aliqua di-
gestio. Nam scimus experimento in ore ipso esse aliquã di-
gestionem. Adhuc autem in orbo est aliqua digestio ⁊ attra-
ctio ⁊ expulsio: cum tamẽ sit membꝛuꝫ qḋ velociter euacua-
tur. Adhuc autem non est consequens ꝙ eiusdem sube sint
que sunt eiusdẽ operatiõis nisi sit substãtialis operatio eo-
rum: ꝙ si etiaꝫ hoc cõcedatur: tũc pro certo villi quibꝰ epar
attrahit sunt de suba meseraicaruꝫ: ⁊ tũc meseraice eiusdẽ
sunt operationis cuꝫ epate. Hec igitur de epatis natura di-
cta sint a nobis. ¶ Fel aũt est chistis pẽdens ex symma epa-
tis ad partem stomachi: ⁊ habet vnicam tunicaꝫ neruosaꝫ

> Epar hoĩs ꝓ-
> portiõe sui cor-
> poris ẽ maius
> qꝫ epar alicu-
> ius aĩalis ⁊c.

> An v̾tutes nã-
> les sint ĩ venis
> meseraicis.

> Anathomia
> fellis.

⁊ habet

⁊ habet orificium ad epar: eo ꝙ in ipsa chisti eiꝰ est meatus siue porus attrahens humorem subtilem incensum qui cõgruit ei ⁊ choleram citrinam. Continuatur autem meatus iste cum epate ⁊ venis in quibꝰ generatur sanguis: ⁊ habet ibi fel plurimos ramos neruosos: cuius ipe introitꝰ qui est ex symma epatis ad chistim fellis sit perpendicularis: ⁊ habet poros apertos ad stomachum ⁊ intestina ad que mandat cholere superfluitatem: vt mordicãdo ea excitet ad expulsionem ⁊ appetitum attractionis. Huius autem meatꝰ ramus vnus continuatur cum duodeno: ⁊ quandoq; aliud paruum de eodem meatu continuatur cum fundo stomachi. Aliquando autez econtra magnus peruenit ad fundũ stomachi ⁊ paruus ad duodenum: vt in pluribꝰ autez meatus intrat cum duodeno coniunctus. Adhuc autem introitus cum cãne suggentis cholerã proximus est introitui sine meatui vesice in vesica. Antiqui autez fel chistim minorem vocauerũt: ⁊ vesicam chistim maiorem. Causa autem quare cholere chistis est in epate est vt mũdet epar a superfluitate cholerica: ⁊ vt calefaciat sicut vas per submersiõez ignis ⁊ subtiliatio sanguinis a superfluitate spumosa: ⁊ ẽt vt faciliꝰ resoluant feces quãdo mixtiõe fellis cõmouent mortificãdo itestina: ⁊ ẽt mollificent lacerti eorũ ex siccitate cholere retẽti ab humore superfluo. Qd aũt in pluribꝰ non est via felli ad stomachũ sicut est ad alia intestina vt lauent ex stomacho superfluitates eiꝰ sicut lauant ex alijs itestinis ideo est: qa humor fellis ledit stomachuz: ⁊ ex ipso patit nauseã ⁊ corrũpit in ipso ciborũ digestio per id qd miscet ei de humore fellis. Adueniunt aũt felli ex vena pulsatili ⁊ ex neruo qui continuat cũ epate duo rami valde parui. Fel etiã sicut vesica vnã habet tunicã compositam ex tribꝰ speciebꝰ villorum: quãdo autẽ nõ attrahit fel cholerã: aut siqdem attrahit: sed nõ complete eueniũt nocumenta. quãdo enim cholera retinet supra fel inducit apostemata epatis ⁊ icteritiaz ⁊ quãdoq; putrescit: ⁊ tũc inducit febres malas. quãdo aũt superflue fluit ad mẽbra vrine vulnerat ea: ⁊ si ad alia mẽbra vndãs deriuat inducit herisipillam ⁊ formicã ⁊ huiusmodi: ⁊ quãdo spargit in toto corpore quieta accidit icteritia: ⁊ quando fluit ad intestina inducit solonem ventris cũ intestinorum rasura.

De splene.

¶ Splen autẽ oino euacuatoriuz sanguinis ⁊ adustionis eiꝰ cineree que est melãcholia naturalis ⁊ melãcholia accidẽtalis: ⁊ habet quãdaz virtutem resistẽdi cordi ex latere vno ⁊ felli: ⁊ epati ex latere alio. Trahit autem turbiditatem sanguinis ⁊ digerit eaz: ⁊ quãdo acescit aut ponticat mãdat eam ad os stomachi vt excitet appetitum in eo: ⁊ tẽperet caliditatem ipsiꝰ: via autẽ per quaz mãdat est magna vena. Quãdo autez debilitat splen in trahẽdo melãcholiam ex epate accidũt corpori egritudies melancholice sicut morphee nigre ⁊ cancri ⁊ varices ⁊ elephãtie ⁊ lepra ⁊ huiusmodi. Si aũt bene qdem attrahit: sz non potest a se expellere superfluũ oppilat: ⁊ fit magnus ⁊ intumescit: ⁊ forte apostemat. Si autem expellit eã superflue et ea põtica facit esuriẽ nimiam ⁊ appetitũ cibi imoderatum. Si autem est acetosa facit nauseam ⁊ vomitum: ⁊ itestinis aliquãdo facit accidere excoriationẽ mortiferam: ⁊ alia huiusmodi multa facit que medicorũ est ꝯsiderare. Adhuc autem splen est mẽbrũ lõgum ad modũ lingue coniũctũ cũ stomacho ex parte sinistra ꝓtẽsum vsq; retro vbi est dorsuz attrahens melancholiã cum collo continuato siue meatu cõtinuo cum cõcauitate epatis: sicut etiã ad eũ peruenit meatus fellis ⁊ expellit ipm cũ meatu qui oritur ex interiori pte eiꝰ: ⁊ splenis qdem concauitas sequit stomachum ⁊ eiꝰ cõuexitas vertit ad costas: ⁊ suspensio qdem eiꝰ cũ costis non est cum ligamẽtis pluribꝰ ⁊ fortibus: imo cũ paucis villosis que vigorant cũ pãniculis costarũ: ⁊ in eodẽ latere cõtinuat cum venis pulsantibꝰ ⁊ quietis. Adhuc autẽ locꝰ eiꝰ cõcauũ superficialr venit super stomachũ: cuius sit eque distans in inferiori epatis cadẽs apud stomachi iferiꝰ. Cõtinuat autem inter ipm ⁊ stomachũ vena incarnata ẽt vtrũq; ipsorũ per quã est quedam suspensio eiꝰ: ⁊ eadem sustentat ipsuz a syphac que constat ex duabꝰ tunicis cum ramis qui ex ipsa separantur in splene qui multi sunt nerui sed parui: ⁊ itrãt ipsum ⁊ zirbum. In splene etiã sunt plurime vene pulsatiles ⁊ quiete in quibꝰ sanguis dirigit: ⁊ assimilat sube eiꝰ: ⁊ deinde expellit superfluitas eiꝰ. Corpus autẽ splenis est rarũ vt facile recipiat superfluitates melãcholie que ipm ingrediunt. Tegit etiã ipm pãniculus oritꝰ ex syphac: ⁊ cõicat per illã diaphragmati: pãniculus eni diaphragmatis est etiã ex syphac. Sic igit pz ꝙ sub pariete illo de quo dictũ est in latere dextro est epar ⁊ ex sinistro est splen. Et situs horũ mẽbrorum in omnibꝰ animalibꝰ habẽtibꝰ hec duo membra est vnus ⁊ idẽ qui dictꝰ est: ⁊ si mutat per accidẽs in aliquo animaliuz hoc est vnũ de mirabilibꝰ nature: de quibꝰ locuti sumus in 2° phicorũ. Splen autẽ hois est strictus ⁊ lõgus ⁊ similis in exterioribꝰ spleni porci: epar aũt est rotundũ simile in figura epati tauri: lz nõ sit tãtũ in quãtitate: ⁊ in eo sicut in vase nõ est cholera rubea: sed hz potiꝰ ꝓpriaz chistim in qua continet. Adhuc aũt in qbusdaz regionibꝰ non iuenit chistis siue vas cholere qd est fel i ouibꝰ suffocatis. hoc eni opz esse: qa ille regiones sunt frigide ⁊ humide valde: ⁊ iõ in ebullitiõe chilis in epate parũ est qd ebullit: ⁊ nõ hz chistis virtutem in attrahendo: sed diffundit in epate ⁊ in itestinis ⁊ corrũpit ea: ⁊ ideo suffocant oues. Epar aũt applicat vene maiori que est iterior: ⁊ epatis gibbũ non hz colligãtiam cũ partibꝰ orthi ascẽdentibꝰ ex corde ⁊ descendentibus ex ipso: vena aũt alia maior ex qua applicant meseraice: est etiã applicata symme epatis in porta ꝑ quã est igressus ⁊ attractꝰ chilis ex stomacho ⁊ intestinis. Splen autem est applicatus vene maiori que venit ex gibbo epatis: qdaz enim ramus illius extenditur vsq; ad splenem ⁊ per illam trahit choleram magnam que est in melancholia.

Splen hois ẽ sile spleni porci Epar ãt eiꝰ est simile epati tauri.

¶ Cap. 6m. De dispositione ⁊ vtilitate renum.

Renes aũt sunt mediũ attrahens superfluam aquositatem sanguis a gibbo epatis per duas emulgẽtes cõpleta digestiõe in epate. Necessaria eni est multa ⁊ superflua aquositas cibo: qa aliter nõ flueret ex intestinis per meseraicas ad epar. Cũ aũt in epate completa est digestio tũc nõ est necessaria: qa tũc sanguis aptatꝰ est qui vadit ad membra: ⁊ ideo creati sunt renes attrahẽtes eaz per foramen qd est in medio eorũ: ⁊ illi qdem sunt duo: quoniaz si essent vnus magnus coartaret locus: ⁊ nõ traheret sufficienter aquositas ad descẽsum sufficiẽtem. Duo etiaz ideo sunt vt si accidat nocumentũ vni alter faciat operationem. Dexter autẽ ren altior est ꝙ̃ sinister vt ex ꝓpinquo positus epati fortius trahat: quoniã nulla virtꝰ trahit nisi ad distãtiam determinatam. Sinister autez ponitur sub dextro vt det locũ spleni descendenti: aut vt vlteriꝰ in descẽsuz versus vesicam trahat aquositatẽ. Duri aũt facti sunt vt sit in eis virtus coadunata: ⁊ vt meliꝰ resistat nocumentis acutoruz humorũ qui descendunt ad ipsos cũ vrina. Concaui ẽt sunt vt ad illam cõcauitatem vrina trahat. Habent etiaz additamenta vt cõfirmatior sit in eis virtꝰ ⁊ operatio. Aquositatem aũt que peruenit ad renes purificãt renes ⁊ trãsmittũt eaz ad vesicã. Aquositas eni que ad renes peruenit est adhuc permixta alicui parti sanguis: ⁊ est sicut lotura carnis quando fortiter est lota: ⁊ hũc sanguinez ab ipsa separãt renes ad nutrimentũ suũ ⁊ aliarũ partiuz que sunt eis vicine: ꝓpter qd contingit ꝙ cũ renes debiles sunt in separãdo fit vrina sicut lotura. Eodem aũt modo est de epate quando epar ex debilitate sua nõ satis separat sanguinem: sed cũ nimio sanguine mittit eã ad renes cũ vrina: siĺr fit sicut carnis lotura. Renibꝰ aũt aduenit neruus paruus ex quo creãtur pãniculi quibꝰ inuoluũtur: vena autez ex latere epatis que diuiditur in emulgentes aduenit eisdem. Adhuc autẽ aduenit eis arteria sensibilẽ habẽs quãtitatem ex arteria que deriuat ad epar. Post mẽbra igit que dicta sunt epar. vz. ⁊ splenem sunt renes: ⁊ suppositi sunt spõdilibꝰ illis tribꝰ que sunt in osse renũ. ¶ Creatio aũt renũ est sicut creatio renuz vacce: ꝙ. vz. sunt duri oblongi intus cõcaui aliquantulũ et exteriꝰ rotũdi: sed in quantitate nõ sunt tanti quãti sunt renes vacce: ⁊ dexter renum est artior in situ sicut ad sensum mãifestat in anathomia hñtiũ renes: ⁊ piguedo que adheret reni dextro minor est ꝙ̃ piguedo sinistri. Causa aũt huius est qa calidior est ⁊ epati vicinior: ⁊ ideo ꝯsumit magis humidũ qd est in ipso ꝙ̃ in sinistro. Pinguedo eniz ꝓuenit ex aquoso sanguine cõuerso ⁊ non cõsumpto. Adhuc autez a vena maiori que stat super gibbũ epatis ⁊ ab orthi descẽdente exeunt due vene: vna quidẽ quieta que venit a vena

Quare renes sunt duo.

Urina q̃ ẽ sic lotura carnis ꝓuenit: aut ex debilitate renũ aut ex vitio epatis.

Creatio renũ hois ẽ sic creatio renũ vacce

maiori que diuidit in duas emulgentes. altera autem pulsans que venit ab orthi: ⁊ he perueniũt ad renes ⁊ non intrant in ꝓfundum ipsoꝝ: quoniam in medio vtriusq; renis est profundũ quoddam simile ventriculo: ⁊ ad illud trahit aquositas ⁊ purificatur in ipso: ⁊ illud foramẽ aliquãdo est maius ⁊ aliquãdo minus: ⁊ ista factura renuz inuenitur in animalibꝰ etiam imperfectis: inuenitur etiã in animali qđ dicitur keky: ⁊ hoc est animal marinum qđ vitulus marinꝰ dicitur: ⁊ renes eius in figura similes sunt renibus vacce: lʒ in quantitate multo sint minores: ⁊ sunt duriores omnibus alijs animalium propter terrestreitatez corporis eiꝰ: ⁊ ossa eiꝰ omnia sunt cartilaginosa: ⁊ ideo difficulter incedit lʒ faciat fetus in terra: ⁊ non de facili moritur nisi in tẽpore percussum: ⁊ habet vocem vacce: sed non est piscis ille cornutꝰ qui bos in mari vocatur: due autem vene que emulgentes vocantur ramificantur in ipsis renibus: sed non prouenіũt vsq; ad ventriculos renum. Signum autem huiꝰ est ꝙ nullus omnino sanguis est in ventriculis renum: ⁊ si forte aliquis diceret ꝙ exiret sanguis cum moritur animal sicut facit de pulmone hoc non potest esse: qa cum renes duri sunt fortissime continent quando est in eis: ⁊ tũc infra ipsos sanguis congelaret in morte. Sed a profundo renuz ex loco fouearum exeũt due vie fortes ⁊ dure per quas colatur vrina a modico sanguinis que fuit in ea. ¶ Adhuc autem ab arteria orthi exeũt due vie alie que sunt duo rami arterie: et perueniunt ad renes vt dent eis calorem per spirituz ⁊ motum: ⁊ vt dent eis vitam. Similiter autez a medio vtriusq; renuz exit vena quasi sit de substantia nerui creata: ⁊ in veritate est neruus quidam ex quo contexitur pãniculus renũ ⁊ peruenit ad spõdilia que sunt pars ossis anche siue renũ: ⁊ sunt in directo spondilium dorsi: vt per illos ligẽtur renes ⁊ suspendantur ad spondilia illa: ⁊ deinde eedem vene iterum collecte in strictum procedũt ad ossa ancharuz ⁊ ramificantur in eis primo. Deinde iterum congregate efficiuntur manifeste visui ⁊ extenduntur super vtrãq; anchã. Vie autem siue meatus exeuntes a venis mulgentibus per renes pertingunt ⁊ perueniunt vsq; ad vesicam. Vesica nãq; vltimũ est interiorum membrorũ ⁊ pendet a vijs procedẽtibus a renibus per quas affluit vrina in vesicam per modum quem in anathomia vesice diximus. He enim vie inter duas tunicas vesice procedunt ad principium illius partis virge que est collum vesice taz in viris ꝙ̃ in mulieribꝰ: ⁊ ibi cadunt in concauum vesice: circũq; enim circa vesicam sunt partes quedam tunice exterioris vesice que sũt de substantia simili substãtie tele siue pãniculi capillaris: qꝛ etiam de neruis capillaribꝰ contexitur: ⁊ quantum ad aspectum videtur esse eiusdem substantie: cuius est paries pectoris qui diaphragma vocat̃ que est de substantia syphac. Vesica aũt hominis magna est respectu sui corporis: ⁊ substantia virge est applicata collo vesice omnibꝰ animalibus nobis notis. ¶ Amplius aũt vie siue porosi meatus ⁊ euntes a venis de quibus sepius diximus perueniunt ad vesicam: ⁊ post vesicam ad testiculos. ⁊ nos quidem lʒ diximus superius anathomiam testiculorum ⁊ matricis: tamen adhuc multa restant inferius dicenda de istis membris ꝑʒ ꝙ in diuersis generibus animalium inueniũtur. ¶ Oportet autem scire ꝙ omnia membra interiora que sunt in maribus: sunt etiam in feminis ⁊ econuerso preter matricem: ⁊ figura illiꝰ que videri potest cognoscitur per scientiam diuisionis membroꝝ que anathomia greco nomine vocat̃. Situs ergo matricis est super intestinum inferiꝰ: protenditur eniz q̃si ab vmbilico vsq; ad os vulue: ⁊ ideo dicit Hippocras ꝙ mulier que concepit patit̃ torsiões si bibat mellicratũ: qa opprimit̃ a matrice intestinũ per qđ deberet exire vẽtositas: de hoc autem diximus superius in anathomia matricis. Post matricem aũt inferius est vesica: non aũt oiuz animalium matrices habent similem sitũ: qa aliter sita est in his que habent longa ⁊ stricta corpora: ⁊ aliter in ouãtibus: ⁊ aliter in generantibꝰ sibi simile: ⁊ in his etiã plurimã ꝑʒ dissimilitudinem sitꝰ matricũ eoruz. Ista igit̃ creatio mẽbroꝝ hois interioꝝ ⁊ exterioꝝ ⁊ superiorum ⁊ inferioꝝ ⁊ situs eorum est ꝑm ꝙ narrauimus in prehabitis.

¶ Cap̃. 7m. Et est digressio declarans dispositionez cutis et physionomiam eiusdem.

Omnia autez hec mẽbra ambit cutis que est sicut cõtexio neruoꝝ ⁊ venarum filariter reflexarum adinuicem vt inuoluant̃ ea mẽbra interiora: ⁊ ideo est albe substãtie composita q̃si ex duabꝰ pelliculis: quarum vna vocatur cutis interior: ⁊ est subtilior ꝙ̃ exterior. Et vtilitas pellis est continere ⁊ resistere nocumentis que sunt ab excellentia sensibiliũ: ⁊ ideo facta est spissa. Et huius signũ est ꝙ homo in loco remotionis cutis cũ ardore sentit aquã calidam quã temperatam sentit in loco integre pellis: ⁊ qa est albe substãtie neruose: ideo extendit̃ in pinguedine: ⁊ cõtrahitur in macie: ⁊ est alba quasi perspicua ꝓpter qđ color sanguinis apparet per ipsam: ⁊ resultat vnus color qui est rubei imutantis per album desuper extẽsuz: ⁊ hic vocat̃ color naturalis ⁊ pulcher: quãdo corrugat̃ pellis ex frigore etatis denigrant̃ vel pallescũt homines: eo ꝙ rubor sanguinis tũc per ipsam nõ apparet: ⁊ aliqui sunt spisse pellis ⁊ ab illis nõ ita reuoluunt̃ superfluitates sicut ab illis qui habẽt pellem tenuem: qa frigus inspissauit pellem: ⁊ hoc multiplicat superfluitates: ⁊ pellis spissa continet eas: ita ꝙ nihil resoluit̃ de eis per ipsam. Pellis aũt hominis vbiq; eiusdem coloris esse videt̃ nisi in ano ꝓpter adustionem que est illic. Similiter aũt in omni loco in quo membrũ confricat̃ ad membrũ aliud: tempore estus diu adurit̃ pellis ⁊ cõuertit̃ ad ruborem: ⁊ in duris locis indurat̃ pellis ⁊ ĩspissat̃ sicut in plãta pedis ⁊ vola manus ⁊ super craneũ capitis. ¶ Physionomia aũt huiꝰ non assignat̃ nisi a Phylemone sapiẽte qui dicit ꝙ color niger lenis versutũ indicat ⁊ imbecillem: ⁊ refert̃ ad habitatores qui habitãt q̃tuor prima clymata. Color aũt albꝰ rubeus fortes ⁊ animosos ostẽdit: ⁊ hic est habitãtiũ in Germania precipue ⁊ habitatoꝝ sexti ⁊ septimi clymatũ. Color aũt vehementer albꝰ cum pallore defectuz significat virtutis ex nimia victoria flegmatis. Color autez rubicũdus nõ clare rubedinis: sed spisse omni tempore dolis studẽtem hominem declarat. Color autẽ pallore deformatus effeminatũ amore feminarũ aut imbecillem ⁊ timidũ significat: si non ab egritudine sit causa coloris sed a natura. Si autem fuscus ⁊ cinereus pallorez occupat: loquacem significat ⁊ intemperatũ ⁊ iracũdũ. Color autem ignitus lucentibꝰ oculis ⁊ circũductis ad insaniam vergit. Color aũt medius inter album ⁊ nigrum qui declinat in brunũ si est clarus boni ingenij ⁊ bonoꝝ moꝝ viꝝ ostẽdit. ¶ Amplius autem cum pectus solum rubore est obductuz iracũdia inflãmatum animum ostendit. Si autem vene timporum ⁊ ceruicis rubee sint: ⁊ oculi sanguinei ostendũt adeo iratum ac si sit insanus. Cum autem vultus totus rubet si maior rubedo est in fronte cum oculorum demissione significabit verecũdiam: si autem est cum tremore labiorum et ampliatione narium significat totum animuz ira maxima inflãmatum. Si aũt soli oculi rubent cuz humore significabũt ebrietate madentem. Si autez cum rubore sicci sunt significant ira detentum animum. Hec igit̃ sunt signa physionomie que regimen physicum vite hominum: non quidem semper ex necessitate: sed frequenter ⁊ probabilr ostẽdũt. Hec autem signa in hominibꝰ ⁊ animalibꝰ non referũtur nisi ad eas passiones que naturaliter insunt que incipiunt ⁊ perueniũt ad animam: ⁊ non ad illas que sunt anime solius sicut est musica ⁊ geometria: sed potius sicut est ira ⁊ concupiscentia ⁊ huiusmodi. ¶ Et hoc est qđ dicit Aristo. in fine secundi priorum analeticoruz. ꝙ naturas cognoscere possibile est: si quis concedat transmutari simul corpus ⁊ animam ꝑm eam quecunq; sunt naturales passiões. Discens enim aliquis fortasse musicam transmutatus est in anime passiones: ⁊ hoc in dispositione corporis non potest cognosci. Hec enim passio non est aliqua earuz que ꝑm naturam corporis nobis insunt: sed potius tales ire ⁊ concupiscentie. Sic ergo elementa ⁊ principia ex quibꝰ in hac scientia procedere habemus ad cognoscendam substantiam animalium ⁊ opera eorum ⁊ nutrimentum ⁊ generationez quantum sufficit premisimus. Membra enim omnium inuestigabimus in comparatiõe ad membra hominis: similiter ⁊ opera ⁊ virtutes eorum.

Physionomia cutis.

Phus. 2. por capło vltimo.

¶ Explicit Liber Primus de animalibus.

¶ Incipit

¶ Incipit liber Secundus de animalibus in quo agitur de comparatione aliorꝫ aialiũ ad hoiem ſm ꝯuenientiã ⁊ differentiam.

¶ Tractatus primus de manifestis membris.

¶ Cap. pᵐ. De conuenientia que est in superioribus membris capitis colli ⁊ pectoris.

Os adhuc ĩ libro premisso diligẽter posuimus modũ cõpositionis membrorꝫ oium que sunt in hoie ⁊ regimen vite qđ est ex ipsis ſm nãm vt ad ipsa referamus mẽbra oium aliorꝫ: ⁊ ex ipsis intelligamus regimẽ vite eorꝫ ⁊ nutrimentuꝫ ⁊ generationẽ. Tunc eniꝫ perfectã habem⁹ sciam de aialibus. Primo aũt cõparabimus mẽbra manifesta ostendentes que habent ꝓportionata mẽbra manifestis mẽbris hominum ⁊ que nõ habẽt: ⁊ que habẽt similia mẽbra membris ⁊ que nõ habent. ¶ Dicam⁹ igit ꝙ q̃dam mẽbra aialiũ exteriora sunt ꝯsimilia: ⁊ q̃dã diuersant valde. Cõsimilia aũt dicimus que multũ ꝯformẽ habẽt figurã lꝫ nõ omnino sint figure eiusdem: ⁊ hoc mõ consimilia sunt in membris quecũqꝫ ad vnũ genus sicut sunt equus ⁊ asin⁹ ⁊ equiceruus ⁊ huiusmodi. que aũt multũ diuersificant ſm modũ sui generis cõmunis: etiã membra habent in figura multũ diuersa. Hec. n. diuersitas est in diuersitate ꝯuenientie in figura membrorꝫ vt forte sit animal pluribus ⁊ distantibus generibus animaliũ cõmunicãs sicut equiceruus. illud enim tunc in figura membrorꝫ aliquorꝫ cõuenientiã hꝫ cum vtroqꝫ genere. Sicut enim in sequentibus determinabitur natura non facit distãtia genera nisi faciat aliqd medium inter ea: q̄ natura nõ transit de extremo in extremũ nisi per medium. Est aũt quoddã genus in quo plurima cõmunicant: ⁊ hoc aial est quadrupes generãs animal sibi simile: ⁊ quecũqꝫ in hoc genere conueniunt ex membris que ꝓportionant membris animaliũ habent caput ⁊ collũ: sed membra capitis eoruꝫ in forma diuersa sunt ſm vnãquãqꝫ speciem coniunctã in genere isto. Leo enim est vnũ talium animaliũ: ⁊ os colli sui non componit ex spondilibus flexibilibus anulosis: sicut ossa aliorum animaliũ quorꝫ os colli componit ex spondilibus colli: ⁊ cum hoc differat ab alijs tamen tota corporis eius dispositio interior conuenit cum corpore interiori canis. In his ergo mẽbris que sunt in dicto genere proportionem habent ad capitis membra que sunt in homine. ¶ Amplius autem eiusdem generis existẽtia animalia que videlicet sunt quadrupedia generantia sibi similia loco manuum hominis habẽt pedes anterius: ⁊ qđcunqꝫ illorꝫ fissi pedis est anterius habet quandã digitorum similitudinem ⁊ in multis suis operationibus vtit eis loco manuũ hominis. Et conuenit etiam in hoc ꝙ pes sinister in talib⁹ aialibus nõ est absolutus neqꝫ leuis mot⁹ sed ligatus ⁊ quasi tractus post alium sicut nec manus absoluta est ⁊ grauis motus est in homine: ab hac tamen generalitate excipit elephas: q̄ ille non vtit pede anteriori ꝓ manu: sed potius promuscida sua. ⁊ hoc est ideo: q̄ nõ hẽt omnino fissum pedem anterius: nec omnino digitos pedis solutos. Pedes etiam anteriores elephantis multo sunt maiores posterioribus: q̄ potius sunt ad sustinendã molẽ corporis q̃ ad operandum cum eis. Sustinere enim corporis anterius fuit magis necessariũ in corpore elephantis: ⁊ ideo confortauit membra natura ad hoc. ⁊ fecit aliud mẽbrum qđ est ꝓmuscida qđ sit sibi loco manus: q̄ fissum loco digitorꝫ potius est ad figendũ pedẽ aut ad subtiliter operandũ q̃ ad sustinendũ: iõ ꝯiunxit digitos in pede elephantis: q̄ ex pondere corporis satis figit: ⁊ nõ indiguit ad hoc fissura digitorꝫ: sed cõfortauit sustentationem pedis ex coniunctione digitoruꝫ. Ex eadem cã est ꝙ duo parua chabab siue duos calcaneos habet respectu magnitudinis pedis sui. Diximus enim in libro primo ꝙ calcaneus principaliter fit propter pedis fixionem: ⁊ hoc non multum indiguit natura in elephante: ⁊ ideo fecit paruos. Animalia eniꝫ q̃drupedia generantia sibi similia fissos pedes habentia in quolibet anterioruꝫ pedũ habent duos calcaneos non inferius in pede sitos: sed superius in intrinseco cruris in loco in quo flectunt digiti pedis: ⁊ sunt due parue vngule retrorsum porrecte: que nimiã pedis acuti impediunt ꝓfundationem: q̄ illa impediret motum voluntariũ animalis. Magnitudine igit in elephãte non indiguit: ex quo anterior pes magnus ⁊ latior alijs fuit sicut iã diximus: sed potius impedimentũ generasset ex grauitate si fuisset magn⁹: oportuit tamẽ esse aliquãtulũ: q̄ calcaneuꝫ talibus animalibus fecit propter duo opera: quorũ vnuꝫ est qđ diximus. aliud aũt est: q̄ posuit in eis calcaneos ex opposito flexiõis digitorꝫ pedis ne nimia fiat flexio ⁊ frangant articuli ex põdere: sicut in homine posuit limen super genu: ⁊ ideo geminauit in talibus calcaneum propter digitos plures: aut ad minus duos qui ibi conueniunt vt vterqꝫ habeat suũ limẽ: in quo adhuc indiguit elephas calcaneo sed paruo: q̄ paruus aptus est ad resistendum flexioni: ita tamen ꝙ necessariam flexionem non impediat. Cuius signum est: q̄ etiã in homine limẽ genu est valde paruũ. ¶ Amplius aũt differẽtia est in chabab animaliũ fissum pedem habentiũ: quoniã illa que in plura pedem findunt ⁊ vngulã siue sotulareꝫ corneum non habent: sed vngues habent acutos: sicut leo canis lupus ⁊ cattus ⁊ huiusmodi sunt chabab sine vngue ⁊ vngula: ⁊ est quedã addicatio cartilaginis ⁊ duri corij posita ex opposito que membrũ in quo digiti ad harũdinẽ cruris coniungunt superiori coniunctione que respondent rascete in hominibus per que postea pecten emissum diuidit in digitos. In his aũt que in duo findunt pedem que vngulam corneam habent que etiã proprie vocant vngulã diuidentia sunt calcanei duo vngulati quorꝫ acumen posterius pedis tenet versus terrã sicut dixim⁹. Equus aũt ⁊ asinus nihil horꝫ habet: eo ꝙ latũ suũ nõ diuidit: sꝫ simplex habet chabab pilis aliquãtulum longiori protentum in loco vbi incipit pedis sue rascete flexio. Elephas aũt qui pede pro manu vti non potuit habet calceum longũ ante nasum qui promuscida vocatur. ⁊ vtitur illo loco manus que est in hominibus: hic enim accipit cibaria ⁊ ponit in os suum: ⁊ similiter quoniã est animal multũ domesticabile per eandeꝫ promuscidã porrigit domino suo qđ voluerit dominus su⁹ qui eum instruxit. Est aũt animal plus q̃ aliud discipline cuiusdam perceptibile: per hanc etiam eradicat arbores: ⁊ cum natat in aqua inspirando haurit ipsum plenũ aqua: ⁊ eijcit super venatorem vel super circunstantes: ⁊ generaliter pugnat in eo ⁊ facit cetera manus opera cuꝫ membro. promuscida autem illa est ex cartilagine vt sit media inter os ⁊ carnem quo flecti possit ⁊ tamen resistere duris apprehensis ⁊ nocumentis incurrentibus. In his ergo elephas differt ab alijs ꝙ non vtitur pede anteriore loco manus. Sed in hoc conuenit cum alijs: ꝙ habet ligatam partem sinistram ⁊ non expeditam sicut dextram. Non enim est aliquod animal notum qđ adeo expedite vtatur sinistra sicut dextra: preter soluꝫ hominem in quo aliquando contingit ꝙ efficitur ambidextris ex multo calore cordis in sinistro ⁊ epatis in dextro latere. Et preterea quando a superioribus splen multum descendit remotus. aliquãdo autem cõtingit ꝙ aliquis homo sinistra vtit pro dextra ⁊ dextra pro sinistra: quando videlꝫ tam cor q̃ epar virtutes suas mittunt in sinistrum latus ⁊ remouent a dextro: altera duaruꝫ causarum ꝙ videlicet aut ambo in latere sinistro sunt aut epar quidem in dextro existens latere propter operturam spissam zirbi ⁊ aliorum panniculorum non transmittit virtutem suam in dextrum latus: sed virtus sua sub operculis illis redundat in latus sinistrum. Contingit autem hoc aliquando per accidens preter dictas causas que sunt naturales: ⁊ hoc est quando aliquis a puero multa exercet motu sinistro: ex hoc enim calefit pars illa ⁊ attrahit nutrimẽtum ⁊ spiritum ⁊ calorem plus q̃ alia. Hec igitur est cõuenientia dicti generis animaliuꝫ in capite ⁊ collo ⁊ pedibus anteriorib⁹ cũ homine. Generaliter aũt omne animal ſm totã cõmunitatem animalis hꝫ aliqđ membrum qđ aut est pectus sicut pectus hominis: aut est loco illius ⁊ hꝫ ꝯueniẽtiam cũ ipso. Oportet enim necessario aliq̃ esse sedeꝫ cordis vnde fluit vita ⁊ spiritus aialis: ⁊ qđcũqꝫ illud est hoc in virtutib⁹ talib⁹ ꝯuenit cũ pectore hois. Nõ. n. semp hoc mẽbrũ pectori hois assimilat ĩ figurarũ lineatiõib⁹: q̄m ho-

Nã non facit distantia gñia nisi faciat aliqd mediũ.

Non est aliqđ aial notuꝫ qđ adeo expedite vtat sinistra sicut dextra ꝓter hoiem.

Propter qđ ꝯtingit hoieꝫ qñqꝫ ambidextrẽ fieri ⁊ qñ qꝫ ꝙ sinistra ꝓ dextra vti ⁊ dextra pro sinistra.

mo est lati corporis. Alia vo animalia sunt pectoris stricti.
Nature enim opus sicut superius diximus est op⁹ intelligē
tie sapiētissime que vnūqḋq̄ facit modo ꝯuenientiori: ⁊ cū
homo erect⁹ incedat dilatauit pectus hoīs nā ad spiritua/
liū ampliationē. Alia aūt cū parua sint acuūt in terraꝫ pect⁹
ne nimia sit distātia pedū anteriorꝝ corpus potantiū. ex hoc
eni surgeret lassitudo ⁊ motus difficultas: eo ꝙ tota corpo
ris grauitas esset in medio ⁊ nō esset directe sup suū fulci/
mentū. Vnū aūt pectoris membrū manifestuꝫ est mamilla
quas solus hꝫ homo ante pectus suū: ⁊ hominis quedā si/
militudines: sicut est symia ⁊ pigmeus ⁊ alia quedā aīalia
homini similia de qbus inferius loquemur. Hec eniꝫ fere
oīa mām̄as habēt anterius in pectore: sed cū elephas lꝫ nō
cōueniat cū hoīe in loco mamillarū: cōuenit tn̄ in numero
q2 duas hꝫ. Adhuc auteꝫ elephas mas duas hꝫ mamillas
sicut homo mas: sed nondū visuꝫ est apud nos ꝙ aliqḋ ani
mal habens indiuisum pedem in corneo sotulari: sicut ma
sculus hꝫ mamilla nisi in colore ⁊ quātitate valde similetur
matri. qdā eni equi mares valde matrib⁹ similes iuenti sūt
mamillas habere: sed raro. De his aūt infra tractabiť.

¶ Cap. 2ᵐ. De membris manifestis exterioribus corporis
pertinentib⁹ ad motū ⁊ alijs que cooperanť ad mēbra ho/
minis preter caput ⁊ collum ⁊ pectus: ⁊ precipue de vngula
⁊ cornu ⁊ pilo.

Membra que sequuntur in manifesto corporis
sunt sicut pedes posteriores de qbus loquēdū
est ꝑpter ꝯuenientiā quā habēt ad pedes an/
teriores. ¶ Dicam⁹ igiť ꝙ in pluribus flexio
pedū anteriorꝝ ⁊ posteriorꝝ aīaliū est ecōuerso
flexioni manuū ⁊ pedū hoīs. lꝫ. n. in habendo
q̄tuor istas extremitates cū hoīe cōicent: differunt tn̄ in fle/
ctendo eas ecōuerso quo flectit eas homo p̄ter elephantē: ⁊
forte iste flexiones diuersanť in diuersis aīalib⁹ in mō qui
vt multis nō est notus p̄cipue in paruis aīalib⁹ de qb⁹ hic
nō loqmur. aīalia. n. quadrupedia sibi similia generātia pe
des anteriores in poplite ⁊ rasceta flexiones incuruāt ad i/
terius versus ventrē. Flexionē aūt poplitis posteriorꝝ cru/
riū ꝯuertunt ad dextrā retrorsum ⁊ pedē curuāt ad interio/
ra versus ventrē. aliter. n. q̄tuor pedib⁹ moueri nō possent:
q2 posteriores pedes longū pedis ꝯuertūt interius qui fa/
cti sunt ad impingenduꝫ posterius: ⁊ iō curuatura poplitis
curuata est extra posterius. Anteriores aūt ad vehendum
anterius in motu: ⁊ iō ꝯuertunt longū pedis anterius ⁊ cu/
ruaturā poplitis similiter: q2 in illa est virtus ꝓcessiua pe/
dis: ⁊ huius simile est in naui ⁊ remis ⁊ gubernaculo. Re/
mi enim vlteriorant nauim ⁊ trāsmouēt eā anterius in na/
ui: sed gubernaculū posterius p̄ter vsum gubernādi impin
git posterius. sic eniꝫ optime fit motus q̄drupedis. Homo
aūt flectit cubitos ad posterius ⁊ exteri⁹ ⁊ curuat bracchiū
ad anterius ⁊ interius versus pectus: q2 hoc ꝯuenit opera/
tioni que tota est versus anterius hoīs ⁊ vsus interius ei⁹
ad os ⁊ pectus. Polliceꝫ aūt curuat ad anterius ⁊ crus ad
posterius: q2 hoc ꝯuenit ambulationi: sicut pꝫ de his que in
primo libro de vtilitate membroruꝫ ⁊ anathomia dcā sunt.
Elephas aūt nō hꝫ aliquē istorꝝ modorꝝ. Sedet eni ⁊ flectit
pedes anteriores fere sicut aīalia q̄drupedia: sed pedes po
steriores fere flectit sicut homo: sꝫ simul nequit flectere oēs
extremitates ꝑpter pondus sui corporis: sed pro diuersita/
te tēporis fulciť sup latus dextrū ⁊ sinistrū appodiatus pa/
rieti aut arbori forti: ⁊ sic qescit ⁊ dormit stante corpore: nec
offenduntť in hoc crura que fortissima sunt ad sustinenduꝫ
sicut diximus in antehabitis. Alia aūt quadrupedia nō ex
vtero generātia sibi simile sicut lacerta ⁊ gen⁹ cocodrilli qḋ
grece hardon vocať: ⁊ hꝫ in toto ꝯuenientiā cū figura lacer
te nisi ꝙ caudā nō hꝫ oīno rotundā ⁊ hꝫ pinnulas in cauda
ad natandū: ⁊ est multū magne quātitatis. Similiter autē
animal qḋ diciť haraba hꝫ oēs pedes anteriores breues: ⁊
cubitū qdem curuat ad interius posterius: sed pedes por/
rigit ⁊ flectit ad exterius extra: q2 ista flexio competit nata
tioni ⁊ apprehensioni: sicut ⁊ in homine est flexio bracchio/
rum ⁊ manuū. Declināt aūt omnia ista pedes suos modi/
cum extra ad latus propter pondus pectoris ⁊ ventris qḋ
est in medio latū ⁊ ponderosum. hunc aūt modū flexionis
omne animal multipes imitať: sicut apis ⁊ musca ⁊ inauris
⁊ multa alia propter eādem cām. Omnia enim talia male
sunt ambulationis. Si qua aūt taliū sunt multū velocia vt
formica ⁊ aranea pedes habens sub pectore coniūctos q̄si
ad eādem pixidē: ⁊ ideo sunt velociora: sed cū flexuras po/
plitū suorꝝ ad sylueſtre lateris conuertūt. Homo aūt tā ma
nus q̄ꝫ pedes a cubito ⁊ articulo rascete qdem in manibus
⁊ a talo in pedib⁹ flectit ad anteri⁹. In flexione aūt manuū
ad anterius modicū declinat versus pectus: cui⁹ cām ⁊ mo
dum iam in primo libro assignauimus. Nullū aūt omnino
aīal est qḋ anteriores ⁊ posteriores extremitates flectat ad
posterius: q2 per istā flexionem proueniret casus animalis
⁊ non motus. Flexio aūt adiutorij diciť que est in iunctura
cubiti ⁊ pedis. homo enim has duas iūcturas flectit per cō
trariū modū flexioni aliorꝝ membrorū. Flexio enim cubiti
est ad posterius ⁊ flexio coxe que est in osse femoris: sed po
plitē flectit: sicut adiutoriū. Generaliter aūt omne animal
habens iuncturas laxas adiutorij apud humeros flectit
adiutoriū cōtrario modo alijs iuncturis extremitatū sua/
rum: ⁊ hoc est ſm similitudinē vnā in omni volatili qḋ fle/
xurā poplitis pedis curuat ad posterius: ⁊ adiutorium ale
que est loco manuū curuat ad anterius in ascella. Animal
aūt marinū qḋ diciť koky de quo dixim⁹ superius est sicut
q̄drupes trāsuersum nāliter: q2 pedes anteriores sunt con
culcati super humeros suos: ita ꝙ impediunť a motu pro/
prio: sed habent motū girationis humerorꝝ suorꝝ: ⁊ cum il/
lius pedes assimilanť manib⁹: q2 in figura sunt sicut man⁹
bestiolarū quarūdā que conueniūt in genere muris. habēt
eniꝫ pedes ei⁹ qnque digitos sicut pedes muris: ⁊ in quo/
libet digito sunt tres iūcture flexibiles ⁊ in extremitate cu/
iuslibet digiti est vngula modica sicut in genere muriū. Si
militer aūt pedes sui posteriores habent qnque digitos et
hꝫ quilibet proprias iūcturas ⁊ vngulas: ⁊ flexio digitoruꝫ
in eis est sicut flexio pedū suorꝝ: in aliquo similis est caude
pisciū: q2 per eos se gubernāt in natādo. Scḋm diuersitatē
aūt membrorꝝ motiuorꝝ diuersificanť etiā mot⁹ animaliuꝫ.
quecūq̄ꝫ enim sunt perfectiora inter animalia in ambulan/
do preponūt pedem dextruꝫ: nisi ex premeditatione vel ca/
su fiat contrarium sicut homo ⁊ leo ⁊ elephas. Propter qḋ
etiā dextra diciť principiū motus localis processiui: quecū/
q̄ꝫ imperfectiora sunt ⁊ cor eorꝝ ⁊ epar vel membra que sunt
loco istorꝝ declinant ad sinistram hec ambulādo preponunt
pedem sinistrū. Ex his aūt que preponunt pedem dextrum
precipue sunt leo ⁊ camellus: precipue ille qui est arabicus.
hic enim perfectior est alijs camellis. ¶ Amplius aūt a plu
ribus animalibus q̄drupedib⁹ habeť cauda. ea enim que
non videnť habere caudā pro certo habent caudā: sed par
uam ⁊ curtā: sicut cochi de quo dixim⁹ hꝫ curtā caudā que
est cauda sicut cerui ⁊ capreoli ⁊ leporis. Carentiū aūt cau
da quo ad hoc inferius determinabimus dispositionem.
¶ Adhuc aūt omnia quadrupedia nobis nota sunt pilosa
in toto corpore: nec aliquid eorum est discoopertum in to/
to corpore ⁊ tardum sicut homo: excepto ꝙ caput hominis
pilosum est habens multos ⁊ longos pilos: sed in corpore
alio nascitur aut nudatus a pilis aut cum breuibus pilis ⁊
paucis. ea tamen que repunt ⁊ sunt quadrupedia sicut la/
certa ⁊ cocodrillus sunt habētia nuda corpora: sed habent
corpora squamosa ⁊ duri corij ⁊ rugosa. ¶ Amplius autem
quorūlibet animalium pilosorū caput est anterius in facie
pilosum multorum pilorꝝ: qḋ tamen posterius est paucoruꝫ
pilorum ⁊ breuiorꝝ preter hominem: cuius caput econuer/
so se habet in pilositate. ¶ Adhuc autem in palpebris ho/
minis sunt pili ⁊ sub ascellis ⁊ in pectine. alia auteꝫ nō plus
habent de pilositate in dictis locis q̄ꝫ in alijs nisi in palpe/
bris suis superioribus: in inferioribus enim non habent:
lꝫ quibusdam forte ex aliquo accidente oriantur aliqui pili
in palpebra inferiori. ¶ Adhuc aūt quedā animalia q̄dru/
pedia pilosa sunt ſm vniuersum corpus suuꝫ vt porcus vr/
sus ⁊ canis lupus vulpes ⁊ huiusmodi. Quedā aūt multuꝫ
sunt pilosa longis pilis in partibus que vicinanť anteriori
parti colli. in his enim habēt longos ⁊ multos crines: sicut
leo masculus. quedam autem in partibus vicinis superio/
ri parti colli sunt pilosa longis pilis a superiori parte vsq̄ꝫ
ad spatularum extremitatem per totum collum sicut habē
tia iubas vt equus ⁊ mulus ⁊ qḋdā genus bouis agrestis.

Aīalia perfe
ctiora i motu
ꝓgressiuo dex
trū ꝑponūt pe
dē ecōtra imp
fectiora.

¶Amplius autem quedam agrestia animalia quadrupe-
dia habent cornua tortuosa curua valde: ⁊ sunt longorum
piloꝝ sicut vacce agrestes montane: sed apud nos hoc mō
hȝ cornua curua sicut vntus capre montane syluestres que
apud linguā nostrā genezon vocant̄ ⁊ aial qđ dicit̄ equicer
uus qđ aial dicit Auicēna esse vaccā que nascit̄ in terra par
thoꝝ: ⁊ femina qdem in hoc genere nō hȝ cornua ⁊ est q̄nti
tatis cerui ⁊ habet duos crines fere sicut sus: ita ꝙ seta-
ces fiunt de crinibus: sicut de setis porcorū de quib⁹ pectit̄
linū: ⁊ qbus qdam pectunt capita sua. pili eni longi in extre
mitate spatularū eius: ⁊ inueniunt̄ etiā iste vacce in grecia
que dicit̄ Phasidesi ⁊ circa terrā vocatam Aranthas que
est terra Parthoꝝ: in syluestrib⁹. n. illarū terrarū manent
vacce agrestes multe ⁊ multoꝝ. In terris aūt nobis notis
note manēt hmōi vacce in Sclauia ⁊ Ungaria versus ter
ras comanoꝝ ⁊ Sclauoꝝ in syluis maximis. Scias aūt ꝙ
ſm veritatem equicernus est notus valde apud nos ⁊ est
in figura equi sed altior: est ⁊ vocat̄ aprielent ⁊ qdam dome
sticant eū apud nos ⁊ equitant eū tātū vno die q̄tum equi-
tari pōt equus in tribus diebus. Inter agrestia aūt aialia ⁊
domestica in genere boūȝ diuersitas est talis qualis est in-
ter porcū agrestem ⁊ domesticū que eiusdem speciei ⁊ figu-
re esse vident̄. fere enim omne aial domesticū inuenit̄ etiaȝ
agreste. Inueniunt̄ enim in genere boūȝ nigri magni qui a
qbusdam vocant̄ bubali ⁊ apud nos vocant̄ voesent: ⁊ illi
sunt fortes valde: ita ꝙ ventilant cornib⁹ hoīem ⁊ equum
simul: ⁊ fere adequant̄ quantitati magni dextrarij: ⁊ facies
illoꝝ boum aliquantulū declinat inferius: ita ꝙ habēt emi
nentiam super mediam lineā descendentē inter oculos: et
declinatio artus illius est versus os ⁊ versus frontē decli-
natio alia ⁊ eleuatio in medio: ⁊ cornua habēt maxima in-
curuata posterius vt cuȝ eis possint ventilare: ⁊ sunt multa
genera in hoc genere. Quidā enim habent cornua alta lon
ga: ⁊ qdam habent breuia spissa ⁊ fortissima: ⁊ hec genera
sunt nota apud Sclauos ⁊ Ungaros ⁊ in Alemania in ea
parte vbi Sclauiam ⁊ Ungariam attingit: cornua v̄o eq-
cerui similia sunt cornib⁹ hinnuli. Est eniȝ solidū ramosuȝ
sicut cornu cerui vel hinnuli: sed stipes vnde procedunt ra
mi differt a stipite cornu cerui. stipes aūt cornu egcerui est
latus ⁊ tenuis sicut asser: ⁊ in fine asseris multos simul eij-
cit ramos. Pili aūt caude aialiū de qbus diximus superi⁹
diuersi sunt in multitudine ⁊ paucitate ⁊ paruitate ⁊ longi-
tudine siue magnitudine. Camelli v̄o habent membrū ꝓ-
prīū qđ non habent alia animalia: ⁊ hec est gibbositas dor-
si sui: ⁊ quidam camelli habent gibbū: ⁊ qdaȝ duos qui na-
scuntur in loco qui dicit̄ buhacꝝ: ⁊ femine camelorū q̄tuor
habēt mamillas sicut vacce: hoc est quatuor conos siue pa-
pulas mamillarū: sed caude camellorū sunt sicut caude asi-
noꝝ: ⁊ eoꝝ virge conuerse sunt posterius per conuersuȝ mo
dum omniū animaliū ⁊ in quolibet cruriuȝ suoꝝ est genu
vnū anterius: ⁊ in vtrolibet pede est chahab siue calceus: ⁊
⁊ hoc est simile calcaneo vacce: ⁊ est calcaneus eius paruus
respectu totius corporis eius: ⁊ ipse totus camellus est tur
pis aspect⁹. ¶Adhuc aūt pedes camelloꝝ fissi sunt in duo
⁊ carent dentibus in mandibula superiori. posterius aūt in
suis pedibus est aliquanta fissura: sed digitos fissos in pe-
dibus illis coniungit coriū: sicut qđ est inter digitos anse-
ris diuisos. Sub pede aūt suo est plāta multe carnositatis:
sicut in planta vrsi: propter qđ cū vehere debent onera in re
motas terras per asperas vias parantur eis calcei de corio
forti vt auferat̄ a pedib⁹ eoꝝ dolor attractionis ex itinere.
Pedes enim omniū aliorum quadrupediuȝ creati sunt ex
ossibus plurimis ⁊ neruis fortib⁹ ⁊ pauca carne: ⁊ anima-
liū bipedū similiter preter solū hominem: ⁊ ideo non ita ex
labore vie atterunt̄ pedes eoruȝ: sicut camelli ⁊ hominis se
habent. pedes aūt volatiliū sunt pauce carnis ⁊ multorum
ossiū ⁊ neruoꝝ. Maxime aūt si pes dicat̄ totū instrumentū
motus processiui tūc homo habet pedes multum carnosos
in coxa ⁊ tibia. solus aūt homo habet inter animalia nota
tibias carnosas. ¶Amplius aūt q̄dam animalia taȝ qua-
drupedia q̄ȝ bipedia habent fissuram pectinis manuū ⁊ pe
dum in multos digitos: sicut homo inter bipedia: ⁊ leo et
leopardus qui grece sebed vocat̄ iter quadrupedia ⁊ mul-
ta sunt his similia. Quedam aūt non diuidunt pedem nisi
in duo que vocant̄ diuidentia vngulam: ⁊ in vtroq̄ȝ diuidē
te habent corneam vngulam que est sicut sotularis vt ca-
pra ouis ceruus ⁊ equus aquaticus siue fluuialis. Quedaȝ
aūt que non sunt fissi pedis habent in extremo pedis sui so
leas carneas: sicut equus ⁊ asinus ⁊ his similia. In hoc aūt
modo pedis diuersat̄ genus porcoꝝ: quoniā porci qui sunt
in regione que dicit̄ larea cotina ⁊ in alijs quibusdam re-
gionibus non habent fissum pedem neq̄ȝ fissam vngulam:
sed soleam vnam habent in pede indiuisam: ⁊ hi inueniun
tur in Flandria iuxta mare apud nos: ⁊ in alijs locis diui-
dunt vngulam ⁊ habent duas sotulares pro duabus vngu
lis. Et est generale ꝙ quodlibet animal fissi pedis anteri⁹
est fissi pedis posterius: et si anterius est continui ⁊ indiuisi
pedis est ⁊ posterius cōtinui ⁊ indiuisi pedis. Auicēna aūt
dicit ꝙ quidam camelli sunt fissi pedis sicut dictum est su-
pra: quidam aūt continui sicut equus habet continuuȝ pe-
dem. ¶Amplius aūt differūt animalia per habere cornua
⁊ per non habere: sed hoc est generale ꝙ habens cornua hȝ
fissam vngulam naturaliter vt ceruus ouis caper ⁊ hmōi.
Nunquid aūt inuentū est animal habens duo cornua non
findens vngulam: sed animal habens vnum cornu habet
vnam vngulam continuam: sicut asinus indicus qui non
habet nisi vnicum in fronte cornu qui a quibusdam vocat̄
rinocheros: ⁊ est animal valde crudele. Alij autem dicunt
ꝙ hoc nō est rinocheros siue vnicornis: sed potius animal
qđ quidam arabice vocant archa ⁊ est rinocheros ⁊ habet
vnum cornu in nare ⁊ diuidit vngulaȝ sicut taurus: ⁊ habet
duo chahab in pedibus sicut findentia vngulam. Porcus
v̄o diuersat̄ in fissura vngularum sicut prediximus. ¶Ad-
huc autē in pedibus plurium animalium fisse vngule sunt
duo chahab siue calcanei: sed nunq̄ȝ inuenitur animal fissi
pedis in digitos multos habens calcaneum carneum: aut
etiam post pedem retro porrectuȝ propter pedis fissionem
preter hominem solum. Animal enim quoddaȝ qđ homo-
chyra grece dicitur est in multa findens pedem: ⁊ habet cuȝ
hoc in inferiori pedis quoddam additamentum qđ est si-
cut medietas calcanei. Calcaneus autem in nullis anima-
libus habentibus calcaneum est nisi ex parte posteriori pe
dis eorum: ⁊ calcaneus quidem animalium omnium no-
torum nobis est rectus nusq̄ȝ incuruatus: ⁊ vt melius eo
pes figatur ⁊ ventriculus vbi intumescit parum declinat
versus exterius pedis: ⁊ dorsum est declinatū ad anterius
animalis in anterioribus pedibus: sed ad exterius in po-
sterioribus. Plurima autem animalia habentia duos cal
caneos habent eos declinantes contra seinuicem: ⁊ latera
calcaneorum in quibusdam declinant versus exterius pe-
dis: ⁊ extrema vbi sunt principia calcaneorum sunt in su-
premo rascete pedis. Istius ergo modi sūt calcanei ⁊ situs
eorum in animalibus habentibus calcaneum.

¶Cap. 3m. De differentia ⁊ conuenientia animaliuȝ penes
cornua ⁊ membra genitalia sumpta.

Iam diximus ꝯuenientias ⁊ differentias ani
malium ſm partes manifestas corpoꝝ suo-
rum que sunt extra substantiam ipsoruȝ que
sunt quasi ad defensionem creata sicut est vn
gula ⁊ cornu ⁊ pilus: ⁊ paruȝ diximus de alijs
partibus: ⁊ qđ diximus propter istas dixi-
mus. Restat igitur nunc vt conuenientias etiam dicamus
⁊ differentias penes alias partes sumptas eque sūt extrin-
sece ⁊ manifeste in corporibus eorum sicut est oculus ⁊ den
tes ⁊ huiusmodi partes. Oportet tamen adhuc cum his
dicere de carnibus vt melius sciatur animalium differen-
tia. ¶Dicamus igitur ꝙ quedam animalia sunt pedis et
habent crines ⁊ cornua incuruata ad domesticuȝ corporis
quasi sint inferius dependentia vt vacca quedam agrestis
in terra parthorum: ⁊ est sicut apud nos illud genus vacce
siue bouis nigruȝ: ⁊ domesticatur ⁊ ponitur circulus in na-
ribus suis ⁊ per illum circūducitur: qđ in romana lingua ⁊
in nostra busletus vocatur: ⁊ habet multas mirabiles pro-
prietates. Est enim in corpore suo nigrum minimorum pi-
lorum: ita ꝙ etiam in cauda quasi nullos habet pilos: ⁊ ca-
put suum est paruum respectu quātitatis corporis sui: ⁊ cor
nua sua parua fere sicut cornua capre domestice: ⁊ aliquan-
do domestice dependentia iuxta collum versus domesti-

Nō de egcer-
uo.

Solus hō iter
aialia nō hȝ ti
bias carnosas

eum pectoris:⁊ aliquando erecta ⁊ forte trahens onus fere
duorum equoꝝ:⁊ habet breuia crura valde spissa ⁊ fortia:⁊
caseus lactis sui est valde solidus ⁊ terrestris: vitulũ alte-
rius vacce q̃ suũ nõ lactabit si offerat̃:sed abijcit eum sen-
tiens nõ esse suũ per odoratũ:si tñ liniat̃ stercore vacce vitu
lus admittit eũ tanq̃ suũ ⁊ lactat eũ curã gerens de ipso ꝑ-
pter deceptionẽ odoris. in trahendis aũt oneribus est aĩal
valde forte ⁊ cũ impetu magno trahere conat̃:inclinat̃ sup
genua:⁊ postq̃ pficit ipetũ resurgit ⁊ trahit onus suuz. Est
aũt iracundũ valde:⁊ cũ irascit̃ currit ad aquaz ⁊ mergit se
vsq̃ ad os ꝑpter calorẽ sanguinis cõcitati. omne eni genus
bouis hʒ hoc ꝙ tẽpore estus aq̃ desiderat in qua imergat̃.
Colores aũt rubeũ ⁊ variũ frequẽter abbominat̃:ita ꝙ cõ
culcet eũ qui talibꝰ induit̃. Defensionẽ aũt habet in pedi-
bus quos fortissime figit ⁊ iterat fixiones pedũ super id qđ
in ira ꝯculcauerit. Cocodrillũ habet inimicũ:sed si inuene
rit eũ extra aquã conculcando ꝓsternit eũ. Auicẽna aũt di-
cit ꝙ genus oẽ vaccaruz qđ differt a vacca domestica sicut
porcꝰ agrestis differt a porco domestico:⁊ est montanũ de-
pendentia habens cornua ad domesticũ pectoris sicut di-
ximus:⁊ dicit aliud esse plurimoꝝ valde oculoꝝ ⁊ acuti vi-
sus ⁊ vocat̃ a qbusdã vacca montana. ¶ Adhuc aũt gene-
raliter omne aĩal habens cornu est quadrupes si nãliter ha
beat cornua. Serpens enim qdaz in egypti partibꝰ q Alier

Nõ de serpen te egypti habẽ te cornu.

dicit̃:⁊ sunt partes regionis versus Ethiopiam quem nũc
cerasten vocamus qui cornu habet ⁊ nõ est quadrupes:q2
ꝺm q̃dam mutationẽ sui habet illud vt dicit Auicẽna. Si-
cut eni videmus erucas mutari in volatiles vermes quos
veruiscellas vocant qdã:ita est illud genus serpẽtis primo
alius serpens qui cũ cõputruerit in pelle sua fit ille serpens
cornutus:⁊ dicit̃ in semitis ⁊ vijs insidiari vngulis equorũ
⁊ veneno prosternere equos. ¶ Ampliꝰ aũt omnia cornua
animaliũ vacua sunt iuxta caput:⁊ ibi intrat quedã substã-
tia dura quasi ossea porosa:preter cornu cerui ⁊ ea que simi
litudine quadã cũ ceruo cõueniunt:sicut dama ⁊ capreolus
⁊ equiceruus. omnia enim hec aĩalia vsitata sunt quoꝝ cor
nua visu integra esse ꝓbant̃:sed cornua cerui ⁊ dame fere
sunt eiusdem figure differentia in q̃titate. Cornu aũt equi
cerui est latum valde sicut asser:ita ꝙ scabella fiũt ex ipo:⁊
habet ramos sicut cornu cerui:⁊ iuxta caput est rotundum
forte ad longitudinẽ latitudinis triũ vel quatuor digitorũ
hominis ⁊ statim dilatat̃ multuz ⁊ est valde ponderosum.
Est aũt equiceruus dictus:q2 cornua habet vt ceruus quo
ad ramos ⁊ soliditatẽ cornu ⁊ colorẽ:⁊ hʒ iubas aliqñ sicut
equus:⁊ dicit Auicẽ. hoc aĩal esse in terra partoꝝ. Est autẽ
apud nos non longe multitudo magna istius aĩalis in syl-
uis Pruscie ⁊ Ungarie ⁊ Sclauonie:⁊ est aĩal in pilo sicut
ceruus:⁊ est pilosius eo ⁊ multo maioris q̃titatis q̃ ceruꝰ:
⁊ non hẽt nisi caudã cerui ⁊ est magne latitudinis in fronte
duoꝝ palmoꝝ:⁊ vocat̃ lingua nostra elent. Alia v̊o aliorum
aĩalium cornua sunt concaua ⁊ est dura substãtia valde illa
que infigit̃ in cõcauũ cornu:⁊ est illud qđ applicat̃ ad coriuz
⁊ caput aĩalis cornuti. Uidet̃ aũt hec esse differentia cornu

In q̃ differt cornu cerui ab alijs.

cerui ⁊ ceruo ꝯuenientiũ ad cornu alioꝝ ꝙ substãtia cornu
cerui tota infigit̃ in cornua alioꝝ aĩaliũ. Cuius signũ est ꝙ
cornu cõuenientiũ cũ ceruo est interius porosum valde:si-
cut ⁊ substãtia que infigit̃ in cornu alioꝝ:⁊ cũ aruerit efficit̃
cornu cerui valde leue p̃cipue quando iacet sub diuo:ita ꝙ
aliquãdo humidũ est ⁊ aliquãdo siccũ. tũc enim in senectu-
te efficit̃ adeo leue ac si sit vanũ ⁊ vacuũ:⁊ hoc expertus suz
ego in cornibꝰ que inueni in syluis que per se eijciunt cerui:
⁊ omnino talis etiam efficit̃ substãtia que infigit̃ in cornu
alioꝝ que a quibusdã radix cornu vocat̃:⁊ tunc erit hec dif
ferentia ꝙ cornua ceruo cõuenientiũ aĩaliũ sunt terrestria
calore fortissimo assa ⁊ ad ossis naturã accedentia. Cornua
aũt alioꝝ sunt humida ⁊ mollificabilia magis nature car-
tilaginis vicina ⁊ curuabilia sunt calido ⁊ mollificabilia:et
ideo frigido aeris coagulantur:sicut scimꝰ p ea que tradita
sũt i metheoris. ¶ Ampliꝰ aũt nullũ aĩal nobis notũ mutat
cornu preter ceruũ ⁊ nobis conuenientia animalia. hec eniz
mutat ea omni anno:⁊ electo cornu est postq̃ fuerit biẽnis
etatis animal:⁊ post mutationẽ alia statim oriũtur. huius
aũt causa est:q2 cornua illa crescũt de superfluo nutrimenti
terrestris:⁊ ideo crescũt continue:⁊ nisi mutarentur capita

Nullũ aĩal notũ mutat cornua ꝑter ceruum.

animaliũ vltra modũ grauarent:⁊ huiꝰ signũ est ꝙ proces-
sus etatis addit in quantitate cornuũ:ita ꝙ etas animalis
cognoscit̃ in cornu. addit enim semper vnũ ramũ quilibet
annꝰ:⁊ ego vidi cornu cerui qđ habebat. xx. ramos in vna
parte cornu ⁊ erat maximũ. In alijs aũt animalibꝰ conca-
ua cornua habentibꝰ etiam crescũt cornua:sicut vngues in
hominibꝰ:sed in lõgitudinem protendunt̃ ⁊ acuunt̃:ita ꝙ
etas eoꝝ etiam in cornibꝰ cognoscit̃:⁊ emissio qdem vnius
anni in principio sui habet vngulas q̃sdam ⁊ post illas est
cornu planũ vsq̃ ad emissionem alteriꝰ anni:⁊ iterũ ibi ru-
gat̃:⁊ hoc precipue apparet in cornibꝰ magnoꝝ bubaloruz
syluestriũ que visent apud nos vocant̃:quorũ sunt cornua
maxima ⁊ excelsa valde. Omnia tamen alia animalia non
eijciũt cornua sua nisi per occasionem alicuius nocumenti:
sicut est lesio violenta vel apostema. Et huius causa est:q2
in incremento diminuunt̃ ⁊ acuunt̃:⁊ non vltra modũ gra-
uant pondere suo. huic aũt parti animalis nihil omnino re
spondet in corpore hominis:q2 nõ sunt in eo tales superflui
tates neq̃ indiget talibꝰ armis:eo ꝙ natura dedit defen-
sionem manus ⁊ intellectũ pro omnibꝰ talibꝰ:sicut ⁊ nos in
sequentibꝰ libris ostendemꝰ. ¶ Amplius aũt mamillarum

Dña aĩalium penes mamillas.

situs ⁊ numerus diuersat̃ in alijs animalibꝰ brutis qñ mu-
lieribꝰ cõparant̃. ⁊ similiter instrumentũ siue organũ coeũ-
di in hominibꝰ ab organo quo fit saltus in alijs. Fere eniz
omnia saltando super dorsum feminarũ suarũ coeũt bruta
aĩalia. Mamille enim quorũdã sunt in pectore aut ꝓpe pe
ctus:⁊ ꝺm numerũ qdem non habent nisi duas mamillas
siue duos conos hoc est papulas mamillarũ si forte habent
vbera coniuncta ⁊ vnita:sicut vacca ⁊ ouis ⁊ capra ⁊ huius-
modi. Hec omnia enim habent vnũ vber ex quatuor vbe-
ribus ⁊ ex duobꝰ vnitum propter loci ⁊ situs artitudinem.
Mulier autem ⁊ elephas ⁊ symia ⁊ huiusmodi conueniũt
in numero mamillarum ꝙ quodlibet istorum animalium
non habet nisi duas mamillas sicut dictũ est:sed differunt
aliqñtuluz in situ:quoniam elephas duas habet mamil-
las iuxta subascellaria sua:⁊ mamilla elephãtis est valde
parua respectu sue quantitatis:eo ꝙ siccũ sit animal ⁊ ma-
gnum ⁊ diu lacte sicco conuenienti ⁊ sufficienti nutrimen-
to nutriri non possit:⁊ ideo non auxit natura mamillas nisi
quantum sufficit recenter natis pro nutrimento. Mulier
autem magnas valde habet mamillas respectu sui corpo-
ris propter causam oppositam:q2 humidus ⁊ tener est in-
fans ⁊ querit talem cibum ⁊ diu vult sustentari per ipsum:
⁊ ideo natura auxit vbera ⁊ lac in ipsis ⁊ disiunxit ea vt am
plius caperent:q2 v̊o femina elephantis parua habet vbe-
ra ⁊ sub ascellis:ideo frequenter non apparent in vtroq̃ la
terum ipsius. Mares autem elephantuz duas habent ma
millas propter causam quam diximus superius de viris.
Quedam autem femine animalium habent quatuor ma-
millas ⁊ quedam duas ⁊ duos conos tñ siue papulas ma-
millarum:sicut omnes pili hominũ. Quedã tamen habent
quatuor conos papularum:ita ꝙ in vtraq̃ mamillarũ sunt
duo coni papularum:sicut vacce quarum vber vt diximus
est ex duabus mamillis dextra ⁊ sinistra coniunctuz ⁊ vni-
tum. Quedam aũt habent mamillas in ventre ⁊ non sunt
in pectore neq̃ sub ascellis aut prope loca ista neq̃ prope co
xas:vt canes ⁊ porci:⁊ huiusmodi animalia sunt plurium
conorum ⁊ papularum:sed nõ omnes sunt equales mamil
le eorum. ⁊ hoc est forte:q2 non omnes implentur aut fere
omnes:⁊ aliquando omnes equantur quando equaliter
sugguntur a natis suis. Oportuit enim vt animali plures
facienti simul natos plures aptarentur mamille vt omnes
simul lactari possent:eo ꝙ natura facit optimũ in vnoquo-
q̃ genere. Talia aũt animalia sunt multa valde. Fere eniz
quecunq̃ animalia sunt quadrupedia findentia pedes in
multos digitos ⁊ cuz hec habent dentes ferales sunt mul-
tarum papularum ⁊ mamillarũ:sed in quibusdam instan-
tia est:q2 femina leopardi que vehed grece dicitur habet
quidem mamillas in ventre:sed non habet nisi quatuor
vt in pluribus. Leena autem duas paruas habet in ven-
tre que non proportionantur magnitudini corporis pro-
pter eandem profecto causam que dicta est de elephante.
Leo enim calidum valde ⁊ siccum est animal ⁊ diu alimo-
nia lactis nutriri non potest. Camella autem habet duas

mamillas ⁊ vnite sunt quattuor habentes conos: sicut vber vacce. Mares vero animalium habentiū soleas nō habent oīno signū mamillaꝝ siue diuisam habeāt vngulā sicut bos siue indiuisaꝫ sicut equ⁹: nisi simillima sint huiusmodi aīalia matribus: sicut aliquādo accidit in equo ⁊ hirco sicut dixi|mus superius. ¶ Amplius aūt penes organa coeūdi multa inuenit̃ in aīalib⁹ ꝯueniētia ⁊ differentia: qm̄ quorūdam masculoꝝ virge sunt exterius ꝓminētes ⁊ suspēse: ⁊ hec frequentius ꝯuenit ambulantib⁹ terrestrib⁹. Quorūdā autez nigre sunt iterius in ventre ꝯcluse ⁊ egrediunt̃ per foramē tēpore libidinis: ⁊ hoc frequētius sunt natatilia marina generantia sibi similia: sicut delphinus ⁊ cetoruꝫ genera: ⁊ huiusmodi. Cū.n. instrumētū coitus oporteat eē aut denudatum in ꝑpucio aut parue cooperture ꝙ facile sit denudabile ⁊ sit valde sensibile ⁊ neruosum: periret frigore aque nisi traheret̃ in ventrē. Huius aūt signū est: q2 ⁊ in hoīb⁹ q frigore pereūt primus sensus nocumēti frigoris mortificātis est in genitalib⁹: ⁊ iō fere oēs mortui frigore inueniunt̃: aut genitalia inuoluisse pānis aut habentes ea in manibus ad calefaciēdū. Adhuc aūt eoꝝ que extra ꝓminētes virgas et testiculos quedā habēt ista absoluta a radicib⁹ suis tm̄ suspensa sicut homo ⁊ pauca alia quoꝝ virge cū pelle que desuper est intrant in vuluas suarū feminarū. Quedā aūt habent virgas per follē ad ventrē applicatas: q2 aliter nō contingeret eis saltus. Huiusmodi.n. applicatio dat ꝓportionem directe tangendi vuluā femine in his que saltu coeūt: tn̄ in hmōi virgarū absolutione ⁊ applicatiōe differūt aīalia ꝺm plus ⁊ minus. Virga.n. canis anterius magis depēdet ꝓportione sui corporis q̄ꝫ virga eq vel tauri: qm̄ vulua eque ⁊ vacce est imediate itra anū: sed vulua catule hꝫ distātiā ab ano tātā quātus est artus gibbositatis musculoꝝ coxarū retrorsum porrectarū: ⁊ iō in saltu canis nō ꝯtingeret si tātū vt eq vel tauri virga sua ꝯstringeret̃ ad ventrem: ꝺm hūc modū est differētia in testiculis: qm̄ testiculi eq magis depēdēt q̄ꝫ testiculi porci agrestis aut domestici: ⁊ canis testiculi medio mō se habēt: quecūqꝫ enim sunt calida valde hoꝝ opꝫ magis depēdētes esse testiculos: ⁊ ꝑcipue si cū hoc sunt humida vt sperma ascendens ex eis in hora coitus in cōplexione ⁊ meatu tēperet̃. Quecūqꝫ aūt opposite sunt cōplexionis opposito ēt mō suspensos habent testiculos. Hec aūt sciri ⁊ colligi de facili pn̄t ex his que in ꝑmo libro de hominis testiculis determinata sunt a nobis. Situs aūt virge elephantis similis est situi virge eq: sed parua est nō ꝓportionata suo corpori pp aīalis siccitatē: ⁊ eius testiculi nō sunt apparētes suspēsi extra: sed potius sunt intra ꝓpe renes. Oportuit.n. pp siccitatē que in eis est sperma descēdere ex vasis ad coitū ⁊ nō ascēdere: ⁊ q2 sunt intra testiculi est velocis ⁊ breuis coit⁹: sicut oē aīal aliud qđ intra se habet testiculos sicut apparet in auib⁹. Ponderositas enim masculi nō longū patit̃ esse coituꝫ. Hic igit̃ est situs virgarum aīaliū ⁊ diuersitas que est in mō ipsius. ¶ Amplius autē q2 minctura eijcit̃ per membra generationis: ꝯsiderāda est in hoc vsu ꝯueniētia aīaliū ⁊ differētia. Quedā.n. aīalia lꝫ sint masculina tn̄ migūt posterius: sicut leo ⁊ camellus ⁊ catt⁹ ⁊ hmōi. Et generaliter oīs femina aīaliū q̄drupediū mingit posterius: nisi forte erecta icedat aliq̄ feminaꝝ super duos pedes: sicut Auicē. dicit de quodā genere symiarū que cum sunt de genere q̄drupedū: q2 potiorē motū suū ⁊ velocē hn̄t sup q̄tuor pedes. Femine illarū symiaruꝫ si erigunt̃ aut sedent erecte mingētes pro certo mingūt anteri⁹: sicut femine hoīs. Est aūt ꝯsideratione dignuꝫ ꝙ masculi retrorsum mingūt qui tamē ad anterius versi coeūt sicut leo ⁊ cattus. Oportet enim ꝓculdubio ꝙ in virgis taliū animaliū sunt duo meatus in nulla parte virge coniuncte. s. meatus spermatis qui disponitur ex vasis spermatis ad ante: ⁊ meatus vrine qui disponitur ad posterius: eo ꝙ collum vesice eius nō tangit nisi radicem virge in eis posterius: ⁊ ego vidi hominem qui per duos meatus virge sue emisit vrinā ⁊ sperma: sed ambo meat⁹ ꝓtendebant̃ ad anteri⁹ virge. ¶ Amplius aūt in creatione virgarū aīalium est magna diuersitas. Quorūdā.n. aīalium virga ex carne componit̃ ⁊ substātia cartilaginosa ⁊ neruis ⁊ venis sicut virga hoīs: quorūdā aūt tumescūt ex neruo cartilaginoso ⁊ non ex carne de q̄ sit curādū sicut virga tauri. quorūdā aūt sicut virga camelli ⁊ cerui sunt neruose valde. Quorūdā aūt virge sūt ex ossea suba: sicut lupi vulpis ⁊ hmōi. Nemo aūt arbitret̃ ꝙ qn̄ dicimus osseā aut cartilaginosam eē virgā intelligam⁹ verā cartilaginis eēntiā: sed potius subaꝫ in duritie cartilagini ⁊ ossi ꝺm aliqđ ꝓportionataꝫ: ⁊ quecūqꝫ est suba virge opꝫ ꝙ hēat mediū in tactu pp delectationis ꝯuenientiā sicut et de dentibus diximus in primo libro.

¶ Cap. 4m. De dr̄ia ⁊ ꝯueniētia aīaliū penes ptes superiores: penes modos dentiū sumpta ⁊ penes os ⁊ linguā.

Partes aūt penes q̄s sumit̃ aīaliū ꝯueniētia et dr̄ia sūt superiores ⁊ iferiores. Et q̄ꝫtū ad istā attinet ꝯsideratione partes vocam⁹ superiores que sunt a capite vsqꝫ ad anū vbi eijciunt̃ supfluitates. Inferiores aūt voco que a coxis sunt vsqꝫ ad pedū extremitates. Hoc igit̃ supposito dico ꝙ q̄ꝫdiu hō cōplet̃ ⁊ auget̃ q̄ꝫtitas ei⁹ in lōgū superiores ptes ipsi⁹ maiores sunt ꝓportionabilr̄ iferiorib⁹: ⁊ hoc dico ꝺm geometrice q̄ꝫtitatis ꝓportionē. Pueroꝝ.n. in hac ꝓportione ptes supiores maiores sunt iferioribus. Cū aūt steterit augmētū ⁊ decrepit⁹ eē incipit fit ecōuerso: qm̄ calor augēs subtilr̄ digestū nutrimētū primo eleuat: qđ frigus calorē obtinēs in frigido flegmatico nutrimēto facere nō pōt: ⁊ hoc sui pōdere ad inferiora facit descēdere mēbra. Hec est cā diuersitatis mot⁹ ꝓcessiui: qm̄ infans hoīs pp pōdus superioꝝ mēbroꝝ ex teneritudine iferioꝝ primo ambulare incipit sup pedes ⁊ manus sicut q̄drupes. Deinde erigit corp⁹ suū paulatim quousqꝫ iuuentutez cōpleat ⁊ vigorē stat⁹ virilis: ⁊ cū in etate ꝓcesserit vsqꝫ ad senium ⁊ senectutē incuruabit̃ superi⁹ ex siccitate mēbroꝝ superiorū carentiū nutrimētali humido subtiliter digesto: ⁊ nō incuruat̃ inferius: qnimo in illis grossat̃ ⁊ ꝑcipue mulieres: ⁊ sic qđē est in hoīe. Sed in qbusdā alijs aīalib⁹ ecōuerso ꝯtingit. quorūdā.n. illoꝝ pars superior prius est minor q̄ꝫdiu vicina sunt spermati: ⁊ inferior est maior: ⁊ cuꝫ creuerint erit ecōuerso: sicut oē aīal habēs caudā pilosam. Hoꝝ.n. oīum ꝓportionabiliter loquēdo inferius ꝓpius est maius: ⁊ superius minus. ⁊ cū vltra statū cōplementi substātie ⁊ virtutis erit superius maius ⁊ inferius est minus. Talia.n. aīalia sunt humida: ⁊ superiora sunt eoꝝ circa locū digestiōis vicina: ꝓpter qđ calor iuuentutis dispersit humidū nutrimentale subtile in mēbra longius distātia. Cū aūt ad declinationē venerit tunc debilis calor ⁊ grossus ⁊ viscosum humidum in membris remanent: ⁊ hec ingrossant̃. Hec igit̃ est ꝓportio membroꝝ superioꝝ in inferioribus aīalibus. ¶ Amplius aūt de superioribus in quo magna diuersitas inuenit̃ in aīalib⁹ est dentes: qm̄ in oculis ⁊ auribus parū differunt aīalia: oē aīal q̄drupes generās sibi simile dētes hꝫ anteriores qui incisores vocant̃: ⁊ illi sunt q vocant̃ dupli ⁊ quadrupli aut duales ⁊ quaterni: sicut dixim⁹ in libro primo. Quedā aūt eoꝝ habēt dentes in mādibula superiori ⁊ inferiori: sicut equus ⁊ porcus: ⁊ quedā habent dentes in mādibula superiori. dentes aūt superiores ⁊ anteriores sicut bubalus ⁊ taurus. Et q2 aliqs posset dicere ꝙ mā dentiū superioris mādibule transiret in cornua: videmus hoc nō generaliter esse verū: qm̄ quedā nō habentia cornua carent dētib⁹ anteriorib⁹ in superiori mādibula sicut camellus. Quedā aūt inter dentes habēt culmos duos longos et ꝓminētes videlicet dentes sicut aper ⁊ porc⁹ masculus. q̄dam aūt carent his sicut multa alia aīalia. ¶ Adhuc autez quedā sunt acutoꝝ dentiū ⁊ diuersi situs: ita ꝙ vnus ordo venit sup aliū: sicut due serre ꝯiūcte vt leo leopardus ⁊ canis ⁊ cattus. Quedā aūt nō: sed linealiter ordinatos habēt dētes: ita ꝙ vnus ordo venit sup aliū in masticādo eq̄liter: sicut equus ⁊ taurus: tn̄ ꝺm ordinē nāe in hoīe mādibula iferior cū suis anteriorib⁹ dentib⁹ stat ifra superiorē cū suis dentib⁹: sed molares sunt sup seinuicē. In qbusdā tn̄ q hn̄t mentū longū ordo inferioris mandibule ambit ordinē dentium mandibule superioris. Generale aūt est ꝙ nunquam culmi simul ⁊ cornu inueniuntur in vno animali: nec etiam vnquaꝫ dentes acuti inueniunt̃ cum cornu in vno ⁊ eodem animali specie: q2 materia cornu transit in culmos ⁊ in acutos longos dentes. Sed animal participabit alterum istorum: tum propter arma magis q̄ꝫ propter cibi masticationez. In camellis autē videt̃ dentiū ⁊ cornuū materia tran-

Dr̄ia iter aīalia penes organa coeūdi.

In hoīb⁹ frigore peuntib⁹ ꝑmus sensus nocumēti ē in genitalib⁹.

Dr̄ia penes mictum.

sire in gibbū.¶ Adhuc aūt multoꝝ aialiū dentes quidē anteriores in vtraq₃ mādibula sunt acuti:⁊ iteriores qui molares dicunt̄ sunt lati:q꞉ anteriores sunt ad diuidendū siue ad incidēdū.iteriores aūt ad molendū cibū vt vndiq₃ sugi possit a visceribus ad meseraicas.Sed instātia a generalitate p̄dicta non est nisi in aiali marino qđ vocat̄ koky. hoc eni h₃ dentes acutos ante:⁊ tñ vnū ponit directe super aliū vt citius diuidat ne aqua intret os eius quādo masticat.In hoc enim suū genus diuersat̄ a generibꝰ pisciū acutos dentes habentium.Dico aūt acutos dentes qui caninis sunt similes:⁊ sunt acutissimi in pūcto terminato acuti anguli.Nō est aūt aliqđ aial notū nobis qđ in vna ⁊ eadez mandibula duas hēat dentiū acies vel plures.Sunt tamē qdā de monstris mundi scribētes pħi:quoꝝ p̄cipuus quidam Perses Astiages fuit:quem Auicē.corrupte antistuz dicit:cuius si debemus credere sermonibus tūc scimus ab ipso in terra Indie esse qđdā aial in multis simile viro:qđ tñ ipse Astiages genus lupi eē dicit:qđ a greco noie vocat mariconmorion:qđ sonat vir insanus apud nos:⁊ dicit ꝙ hoc animal in vtraq₃ mādibula h₃ tres ordines dentium: ⁊ tres in superioribꝰ cōmādentes ⁊ conlacerantes ⁊ in tres diuisiones statim diuidentes qcquid rapiunt:⁊ huius quidem animalis magnitudo est sicut quātitas leonis:⁊ est pilosum sicut ipse leo ⁊ pedes eius sunt similes pedibꝰ leonis: q꞉ sūt rotūdi ⁊ multos digitos fixos h₃ cū vngulis acutis: ⁊ oculi eius sunt sicut oculi hoīs:⁊ est fuscoꝝ oculoꝝ.Color aūt eius est rubicundus sicut sit perfusum nimio:⁊ cauda eius est in figura caude magni scorpionis agrestis:⁊ est rubea retro habens aculeū sicut dicit Auicen.⁊ hoc aial eijcit pilos ⁊ mutat eos pro tēpore:⁊ loquit̄ tñ iperfecte:⁊ h₃ vocem sonorā tubalē ⁊ currit ad velocitatez cerui:⁊ est agreste vir domabile cōmedens hoīes.Hec aūt mōstra ⁊ alia multa esse de quibꝰ in sequētibꝰ istius scientie libris loquemur facit mihi credibile ꝙ in syluis Saxonie versus Daciā in deserto murice cuiusdā capta sūt parū ante hec tēpora duo monstra pilosa fere in oībus habentia figuraz hoīs:⁊ femina qdē mortua fuit morsibus canū ⁊ vulneribus venatoꝝ. Masculus aūt captus est domesticus ⁊ didicit ire sup pedes erectus:⁊ didicit loqui iperfecte valde ⁊ nō multa verba:⁊ habuit vocē exilē sicut capreolus ⁊ rōnez nullā habuit: ⁊ iđ de secessu ⁊ egestione ⁊ alijs talibꝰ verecūdabat̄. Multum aūt appetijt coire cū mulieribꝰ:⁊ has publice qualescū q₃ essent tempore libidinis opprimere tentauit.His aūt dimissis paulisper reuertamur ad ꝓpositū de differētia dentium sermonē dicentes:ꝙ homo qdē eijcit dentes in etate vicina spermati:⁊ hoc etiā faciunt aīalia alia sicut equus ⁊ mulus ⁊ asinus:sed homo nō eijcit nisi anteriores ⁊ nō molares:nec etiā aliqđ aliud aīal eijcit molares.Capreoli aūt qui sunt similes ceruis in cornibus sicut diximus superius nō mutant:⁊ qñ ingrossant̄ dentes eoꝝ significāt diuturnitatē vite eoꝝ:tales capreoli sunt pulchroꝝ oculorum ⁊ acuti visus valde:⁊ abundantes in Africa vltra mare Chartaginis vt dicit Auic.In Germania aūt est ex eis maxima abundantia.Sed ⁊ porcus nulluz oīno eijcit dentem.De canibus aūt est dubiū.Quidā eni opinati sunt canem nullū eijcere dentem.Quidā aūt opinant̄ eos eijcere duos lōgos dentes suos qui sunt in eis pro culmis:⁊ hoc plures experti circa canes testificant̄.Que aūt eijciunt dentes nō eijciunt dentes anteriores sicut homo:sed hec latos multos:eo ꝙ industria ad hoc nō ponit̄ experiendi.Id enim qđ eijcit dētes nulluz eijcit nisi prius sub eo in eodem loco alter oriat̄: hoc enim accidens oībus agrestibꝰ cōuenit que dentes eijciunt.Culmos vͦo eoꝝ plures eijciunt.Culmus eniz est sicut cornu vt diximus:⁊ huius signū est ꝙ in porcis culmus inferius est cōcauus sicut cornu:⁊ ingredit̄ in eum ex mandibula inferiori pars ossea tenens cum mandibula.⁊ similiter est in culmis elephantis ⁊ culmis cetoꝝ.¶ Ampliꝰ aūt canes iuuenes cognoscunt̄ a senibus in dentibus:quoniaz dentes iuuenum sunt albi acuti ⁊ dentes senum sunt fusci vel crocei ⁊ hebetes:⁊ idem omnino est in dentibus hoīuz. Propter longe enim distare a sue generationis principio qđ est sanguis in quo est virtus spermatis destituunt̄ nutrimento proprio ⁊ nigrescunt in seipsis.Ex putredine aūt corrupti flegmatis cū puo cholerico in eo resperso efficiunt̄ crocei.In equis aūt ꝓprium accidens dentiū accidit.Oīs enim animalis prouecte etatis existētis nigrescunt dentes ꝓpter eā quā diximus cām.In equis aūt fit per ꝯuersuz modum.⁊ cā huius est:qm̄ equus habundat humore aqueo q decoquit̄ calore iuuentutis ⁊ ꝯuertit̄ in croceitatē aut forte terrestreitatē cinereā.In ꝓuecta aūt etate cum refrigerat̄ calor remanet aqueus paruus:⁊ ille cum in terminatū corpus cōuertit̄ efficit̄ albissimus.Distinctio aūt que est inter dentes acutos ⁊ latos nō est in materia creationis eorum: sed potius in figura:qm̄ acuti inferius sunt lati vel rotūdi: superius acuti.lati autez ⁊ superius ⁊ inferius sunt lati:sed nos subtiliorē distinctionē in primo libro huius scientie supra posuimus.Adhuc autez vt in pluribus masculina animalium sunt pluriū dentiū q̄₃ feminina vt frequēter patet in hominibus capris ⁊ porcis:in alijs vͦo nō est manifestū: ⁊ causa huius manifesta est virtus videlicet calidioris sanguinis magis virtutem spermatis cōsecuti.Oportet autez scire ꝙ in quolibet genere vno ⁊ eodem animalium indiuidua que sunt pluriū dentium ſm naturā sunt longioris vite propter maiorem virtutez principij generantis in eis qđ est sperma formatiuū corporis.Illa vͦo que sunt paucioruz dentium separatorum ⁊ distantium abinuicez propter cām oppositam sunt breuioris vite ſm naturam nisi per accidēs hoc patiantur:quoniam in his que dura masticant frequēter in infantia ⁊ pueritia euaporat materia dentiū propter confricationem.Dentes aūt adulterini qui intra gingiuā oriunt̄ extra ordinem dentium naturalē vt frequenter non oriunt̄ nisi post vigesimum annū.Ego tamē vidi puellam cui ortus est dens talis circa duodecimū annū sue etatis:⁊ ortus est in exteriori mandibule superioris.Hi aūt dentes oriunt̄ in quibusdā mulieribus post.80.annos.Et ego vidi virum octogenarium cui tales plures orti sunt:⁊ materia eorum est sperma descendens a capite in loco mandibule:propter qđ etiam frequentius in mandibula superiori oriunt̄:⁊ est origo dentium cuz dolore ⁊ calore febrili:⁊ precipue quādo nō oriunt̄ in tēpore suo naturali in iuuentute. Ceruus autem quatuor habet dentes in vna parte oris in dextra:⁊ totidez in alia parte sinistra:eo ꝙ maior pars materie cedit in cornua.per istas autem mollit cibuz.Insuper habet duos dētes alios magnos:⁊ hi sunt in ceruo masculo maiores ⁊ in ceruo femina minores:⁊ declinant ad inferius dentes cerui sicut sunt repandi.Adhuc autem cuz generatur elephas apparent subito in eo dentes cum eo generati propter siccitatem complexionis sue ⁊ longam impregnationem matris eius:⁊ est in hoc vtilitas:q꞉ parua matris vbera nō diu possunt nutrire eū:⁊ ideo ꝓuenit natura ⁊ format instrumēta solidum cibum diuidentia.dentes sui magni qui culmi sui sunt nō apparent in eo quousq₃ adolescat.¶ Adhuc diuersitas est in linguis animaliū generantiuz sibi similia:qm̄ lingua elephantis est valde parua ⁊ curua retracta ad interius gutturis sui:⁊ iđ difficulter videt̄ ab inspicientibus ⁊ ꝯsiderantibus eam.Alioruz aūt lingue quorūdam sunt valde longe:ita ꝙ etiam ante ora ipsorum ostendunt̄:sicut lingua canis ⁊ hominis:⁊ alioꝝ sunt ꝓportionate sicut lingua tauri ⁊ porci ⁊ huiusmodi animalium alioꝝ.Adhuc aūt quedaz animalia sunt magni oris ⁊ hiatus:⁊ quedam parui.Magnū.n.os ⁊ fissum labium ⁊ inferius habēt animalia habentia dentes serrales sicut leo canis ⁊ feber quem nos dicimus leopardum.Fere aūt talia ora habēt aialia oīa serratiliū.Hec aūt acutoruz dentium quoꝝ vnus ponit̄ in clausura mandibularū in aliū sicut canis ⁊ cattus.Inferiores.n.longi ꝯcludunt̄ intra superiores longos:sicut si dentes duarum serrarum adinuicem sint cōuersi.Quedā aūt animalia econuerso istoꝝ sunt parui oris vt homo ⁊ symia:⁊ quedā sunt mediocris sicut porcus ſm omne genus suū.Quidaz enim equus fluminis nili qui ab antiquis pegasus non volans vocatur:moratur quidez superius in terra.Est enim hoc animal habens quidem pilos sicut pili equi:sed diuidit vngulam in duo:⁊ sunt sotulares eius sicut sotulares vacce:⁊ attollit in sublime faciem suam:⁊ in pedibus suis habet chahab hoc est calcaneum tale sicut vacca cum duabus paruis vngulis qđ non habet equus:⁊ cauda eiꝰ est similis caude porci:sed qñ vocat hinnit sicut equꝰ:sed magnitudo eiꝰ est sicut magnitudo asini

De monstris tpe suo visis.

Quō canes iuuenes discernant̄ a senibꝰ discrimine dētium.

Propter qd dētes equorū senū albiores sūt dētes vide ēt ꝓ hoc Ari. 2.de hystorijs aialiū capitulo tertio.

Quō ex dētiū multitudine ⁊ cōpactiōe longitudo vite arguatur.

Qualr dētes in senio q̄q₃ nasci possunt.

Diuersitas in linguis aialiū vide pro.2.de hystorijs aialiū.caplo.6.

babens corıū spissum grossum: ex eius spissiore fiunt solee
calceoꝝ: ex tenuiore fiunt corrigie cinguloꝝ. interiora autē
ventris eius sunt sicut ea que sunt in ventre equi aut asini:
⁊ hoc genus aīalis est fissi labij inferius. ¶ Amplius autez
quedā sunt aliquādo cōmunicantia in nāli figura corporis
pluribꝰ speciebꝰ aut generibꝰ aīaliuz: sicut mediū cōmuni/
cat suis extremis: sicut symiarū genus homini ⁊ quadrupe
di cōmunicare videt̃: ⁊ maxime symia greco noīe kyborvo
cata ⁊ ēt illa que caput caninū habere videt̃: qꝺ etiā canina
symia vocat̃. kybor aūt voco symie qꝺdā genus qꝺ hꝫ cau/
dam. Symia aūt habēs caput canis vultus quidez similis
est cani: sed totū residuum corpus est maius ⁊ fortius q̄ꝫ ca
nis: ⁊ hec sunt que in mappa mūdi canini hoīes vocantur.

Qui sint canini hoīes nūcupati.

Facies enim illarū symiarū similes sunt faciebus canum:
sed mores eoꝝ sunt valde graues ⁊ duri: eo ꝙ feroces sunt
⁊ mordaces. Et dentes earū sunt similes dentibus canum:
sed fortiores sunt ⁊ longiores. Habet aūt fere oē genus sy
miaꝝ ꝙ aliqñ eleuat̃ ⁊ vadit super duos pedes sed nō diu.
In hoc aūt ꝙ symiarū genus pilosum est ante ⁊ posterius ⁊
ꝙ pili eoꝝ sunt duri ⁊ grossi cōicant cū quadrupedibus. In
multis aūt membris faciei similis videt̃ esse homini: sꝫ in
naso ⁊ auribꝰ ⁊ dentibꝰ: qm̄ tam anteriores dentes qui in/
cisores dicunt̃ q̄ꝫ posteriores qui sunt molares habet sicut
homo preter solā symiā que vocat̃ canina. Assimilat̃ itē ho
mini in palpebris in quarū vtraqꝫ scilicet superiori ⁊ iferio/
ri hꝫ pilos sicut homo. Alia aūt quadrupedia nō habēt pi/
los nisi in palpebra superiori. Supercilia etiā videt̃ habere
sicut homo: sed sunt curta ⁊ subtilia: ⁊ iō a quibusdā nō ꝯsi/
derant̃: ⁊ in eius pectore pendēt due mamille cū duobꝰ co/
nis papularibꝰ sicut in pectore mulieris ⁊ viri: ⁊ duo brac/
chia eius sunt duo bracchia hoīs: sed sunt pilosa: ⁊ flectunt
manus ⁊ pedes sicut homo: ⁊ habēt manus quas superius
vocauimus minores: hoc est ꝙ continuant̃ ad harūdines
bracchioꝝ: ⁊ digitos ī illis ⁊ vngues in digitis sicut homo.
Pedes ēt eius sunt in figura fere suarū manuū ⁊ digiti pe
dum ⁊ vngues sicut in digitis manuū. medius eni digitus
longus est in pede sicut in manu eius: ⁊ vtitur manibus ad
vsum manuū ⁊ ad vsum pedū: sed nō habēt vmbilicū pro/
minentē sicut homo: sed locus ille in eis est durus: ⁊ id qꝺ
est supra vmbilicū superius est maius eo qꝺ est sub vmbili
co inferius: ⁊ in hoc cōicat cū quadrupedibus. In omnibꝰ
enim quadrupedibꝰ pars que est super vmbilicuz ad eam
que est sub vmbilico ꝓportionē talē hꝫ quā habent qnque
ad tria. Hec autē ꝓportio in arithmeticis vocat̃ superbi/
partiens: eo ꝙ ꝯtinet maior numerus minorē: ⁊ duas eius
tertias. hec eni ꝓportio est de genere partientiū ꝓportionū
que diuisione duarū incipiunt tertiarū. Pedes aūt symia/
rum sicut iam diximus sunt similes manibus earū ⁊ cōpo/
site quasi ex manu ⁊ pede. ex pedibus eni videt̃ habere cal/
caneū. ex manibꝰ aūt digitos ⁊ alias partes. Ambulant aūt
symie super duos pedes paruo tēpore sicut diximꝰ. nō eniz
habēt anchas ita ligatas sicut bipedia: neqꝫ habēt caudam
sicut quadrupes preter hoc qꝺ kybor vocat̃. Alia eni gene/
ra symiarum non habent quidē caudā: sed signū qꝺdam lo
co caude: ⁊ vulua femine symiarum est similis vulue mulie
ris: sicut ⁊ virga masculi est similis virge viri. Illa vͦo que
dicit̃ kybor habet caudā sicut diximus: sed anteriꝰ est sicut
anterius hoīs oīno. Ista igit̃ sunt mēbra exteriora anima/
lium generantium sibi similia: ⁊ situs ⁊ figura eorum: ⁊ in
his conueniunt ⁊ differunt per moduz quem diximus. Ex
dictis enim alia facile possunt cognosci.

¶ Cap. 5m. De manifestissimis membris animalium habē
tium sanguinem quadrupedum ouantium ⁊ non generan/
tium ex vtero sibi simile.

In alio aūt genere aīaliū a ꝑdictis sunt q̄dru/
pedia habētia sanguinē: sed nō gñantia ex vte
ro sibi simile sed ouātia. De istoꝝ mēbris ma
nifestis opꝫ scire ꝯuenientiā ⁊ differētiā: ⁊ silr
de his que carēt pedibꝰ: sꝫ hñt tñ mēbra mani
festa que sunt caput ⁊ collū ⁊ dorsum ⁊ ante et
retro. ¶ Dicamꝰ igit̃ ꝙ qꝺcūqꝫ aīaliū habētiū sanguinē et
ouātiū est q̄drupes: hꝫ qdē duos pedes cuz cruribꝰ ⁊ coxis
quos pedes maiores supra nominauimꝰ. Hos. n. duos pe
des ꝓcerto posterius hꝫ ⁊ vtit̃ anterioribꝰ loco manuuz: sꝫ
etiā vtat̃ eis loco pedū: ⁊ insup hꝫ mēbrū loco generationis
in quo format̃ ouū in femina: aut testiculos in quibꝰ matu
rat̃ semen in masculo: ⁊ hec mēbra hꝫ quo ad eandē simili/
tudinē ⁊ vsum ſm quē sunt in gñantibus sibi simile: habet
ēt insup caudā. In his mēbris ꝯueniūt oīa que sunt huius
generis aīalia. ¶ Adhuc oīa talia aīalia habent in multos
digitos fissum pedē ⁊ participāt organa sensuū ⁊ lingua ꝑ/
ter solū cocodrillū: nō qdē cōem cocodrillū: sꝫ illā cocodrilli
spēm que est in egypto que lingua egyptiaca tenchea vo/
cat̃. hic. n. in veritate linguā nō hꝫ: sꝫ id qꝺ loco lingue hꝫ si/
mile est lingue pisciū. Pisces. n. nō habēt linguā: sed simile
mēbrū spine siue ossi pisciū breue ligatū in nulla pte sui ab/
solutū ad motū aliquē vocis aut reuolutionis cibi ad mo/
las dentiū. Ad hec. n. duo mouere linguā sicut superius di/
ximus in anathomia. Tenchea. n. ⁊ pisces eo ꝙ sunt aq̄ti/
ca nō diu retinēt cibū in ore pp ingressum aque in ora eoꝝ:
⁊ iō nō reuoluūt ipm inter dentes: nec etiā vocare possunt:
eo ꝙ aerē nō attingūt: ⁊ iō in solo vsu gustus habēt linguā:
⁊ ad hoc sufficit lingua curta ⁊ imobilis: ⁊ in qbusdā nō ap
paret piscibꝰ aliqd simile lingue oīno: sed locus inuenit̃ le/
nis cōtinuus: eo ꝙ gustus aīaliū nō est in lingua: sed in to/
ta oris interioris supficie: ⁊ talis piscis est apud nos lucius
qui fauces superiores hꝫ plenas dentibꝰ: ⁊ de hoc dicet̃ ife/
rius. ¶ Reuertamur aūt nunc ad q̄drupedia ouātia dicē/
tes ꝙ aīal de quo diximus qꝺ tenchea vocat̃ nō hꝫ aures:
sed in capite hꝫ foramina tm̄ que sunt via auditꝰ sicut aues
⁊ sicut mus quidā cuius color est fere sicut cuniculi ⁊ cuius
q̄ꝫtitas est sicut mustele: ⁊ habitat in terra in Austria: ⁊ vo/
cat̃ apud nos zizel: hoc etiam nō habet aures sed tm̄ fora/
mina: que sunt via auditus: sꝫ generat sibi simile. Tenchea
autem etiā nō habet mamillas neqꝫ testiculos apparentes
neqꝫ virgā manifestā. hec eni habet intra sicut cetera ouā/
tia: neqꝫ habet pilos: sed totum corpus suum est squamo/
sum: ⁊ est acutorum ⁊ valde fortiū dentiū: ⁊ sunt rari in ore
suo. Oculi aūt eius sunt similes oculis porcoꝝ: ⁊ magnoruꝫ
est dentiū: iter quos sunt dentes qui cnimi vocant̃ de qui/
bus superius diximus: ⁊ vngues manuū eius ⁊ peduz sunt
fortes ad lacerādū apti: ⁊ coriū eius durū ⁊ forte pp spissam
squamositatē suā: ita ꝙ vix est vulnerabile. In aq̄ aūt ꝓpter
aque spissitudinē videt debiliter ⁊ extra aquā hꝫ visum cla
rum ⁊ acutū valde: ⁊ maior maiora eius in die est sup terrā
eo ꝙ sol in die aerē calefacit: ⁊ in nocte morat̃ in aqua pro/
pter spissitudinē: calorē solis quē in die fecit in nocte cōser/
uat: ⁊ iō aq̄ est calidior in nocte q̄ꝫ aer. Est aūt quoddā aīal
huius generis qꝺ videlicet hꝫ aliquid sanguinis ⁊ ouat qꝺ
grece hamaleon vocat̃: ⁊ Auicen. vocat ipm meleon. ⁊ hoc
est qꝺ nos stellionē vocamus maiorē. hoc enim est simile in
corporis sui figura lacertulo magno: cui etiā similis est ille
cocodrillus qui bardon grece vocat̃. latine aūt hamaleon.
Latera aūt hamaleon sunt valde ꝯtinua costatione descen
dentia vsqꝫ ad infimam partem ventris sicut videmus de/
scendere latera piscis. Pisces. n. costati sunt vsqꝫ post ven/
trem ad locum vbi incipit piscis nō esse concauus. Habet
aūt in dorso in spondilibus ossa prominentia erecta sicut a
spondilibus pisciū versus dorsi mediū ꝓminent spine. Fa/
cies aūt eius est sicut sit cōposita ex membris faciei porci et
ex membris faciei symie: ⁊ hꝫ caudā valde longā: cuius ex/
tremum est valde gracile ⁊ inuolutum ⁊ nodatum sicut in/
uoluunt̃ extrema corrigie longe ⁊ flexibilis. Hec autē spe/
cies animalis multū reuoluit se in seipsam per modū sphe
rarū cōuoluit totū corpus suū ⁊ maxime caudā: ⁊ lꝫ habeat
figurā lacerte tñ latera eius plus eleuant̃ a terra q̄ꝫ lacerte.
Et huiꝰ cā est ꝙ magis dirigit crura ⁊ figit̃ super ea: ⁊ cru/
ra eius etiā sunt longiora q̄ꝫ lacerte aut cocodrilli: ⁊ tamen
flexio ⁊ curuatura pedū eius est sicut lacerte ⁊ cocodrilli: et
quilibet pedū suoꝝ in duo diuidit̃: ⁊ vna quidez pars eius
est sicut pollex hominis qui flectit̃ ad iterius domestici ma
nus: ⁊ alia pars est sicut residuū manus hoīs in cōparatio/
ne ad pollicē in hoc ꝙ flectit̃ ad interius plante manus sub
pollice: ita ꝙ prima pars comprimit ⁊ claudit sequentez si/
cut pollex claudit ⁊ comprimit alios digitos. Vlterius aūt
vtraqꝫ duarum partiuz in duos digitos diuiditur: in quo/
ruz extremitate habet vngulas que sunt sicut vngues auiū
vncosi ⁊ acuti existentes: ⁊ totum corpus eius asperimum

est sicut corpus bardon qđ est: sicut dirimus quedam spe/cies cocodrilli squamosi corij ⁊ corrugati. Oculi aūt eius multū ꝓfundant̄ in caput suū: ⁊ sunt magni rotūdi ⁊ lachry/malia ꝯtinentia oculos eius sunt coriū simile corio toti⁹ sui corporis qđ est asperū ⁊ rugosum: sed coriū suū nō cooperit oculos suos: sed est iuolutū rugis qbusdā circa eos. Habet aūt oculos suos mobiles circūquaqз per giruz: ⁊ sepe girat eos circulariter. Color aūt eius nālis est fuscus declinans ad nigredinē: sicut etiā color bardon siue cocodrilli: nec al/terat̄ ab hoc colore nisi tempore timoris qñ est in horripila/tione: sicut dicit Auicē. quādo fumo nigro ⁊ frigido videt̄ inflari ⁊ corrugari coriū ipsius. tunc. n. nigrius q̄z prius effi/cit̄: ⁊ videt̄ tunc fieri sicut color lacertuli valde terrestris ⁊ fusci: ita ꝙ efficit̄ nunc cinereū: cinereū habens colorem: ⁊ fiunt in eo macule nigre: sicut sūt macule leopardi: ⁊ hec va/riatio efficit̄ in toto corpore eius: ita ꝙ etiā oculos eius in/ficit varietas ista ⁊ caudaz. similiter sicut ⁊ residuas inficit partes corporis sui. Est. n. frigidū aīal valde: ⁊ idō facile ti/met ⁊ horret: ⁊ tūc predicto mō color eius efficitur varius: ⁊ huius signuz est ꝙ est grauis ⁊ pigri motus: ⁊ in morte de/turpat̄ ⁊ inficit̄ colore palee destitute ⁊ putrescētis. Anatho/mia aūt hui⁹ est: qꝛ qđ vicinat̄ stomacho ei⁹ qđ meri voca/tur. ⁊ similiter qđ vicinat̄ cāne pulmonis eius est fere: sicut cāna ⁊ meri lacerte: aut cocodrilli: ⁊ qꝛ frigidum est aīal nō est caro in corpore suo nisi valde pauca in capitis sui parte ⁊ in mādibula sua ⁊ in radice caude: vbi cauda cuз corpore suo ꝯtinuat̄. ⁊ similiter sanguinem hз in radice caude: ⁊ in partibus que sunt cordi vicine: ⁊ in arterijs venalibus su/perioribus que exeunt a corde ipsius: hз etiā sanguinē in eo qđ est in circuitu oculoꝝ q̄uis sit valde paruз: ⁊ sicut dicit Auicē. nō habet splenē: ⁊ idō melancholia spargit̄ per totum corpus eius ⁊ inficit ipm̄ maculis qbus dixim⁹. ¶ Adhuc aūt quasi nullū hз occiput: sed sinciput eius ꝓminet super oculos ipsius: ꝓpter qđ etiā oculis eius nimis ꝓfundatis cerebrū eius latet quasi inter oculos ipsius: ⁊ cū excoriat̄ co/rium qđ est inter oculos ⁊ circa eos apparet quasi sit color eris luteus aut armille qui sit ex ere: ⁊ hic color est sicut si al/bū clarū sup se natās habeat rubeū subtile ⁊ vndiqз videat̄ per ipm̄. Per totū aūt corpus eius extensum est membruз vnū fortissimū: ⁊ hoc est dorsum ipsius: ⁊ os dorsi compositū ex spondilibus eius: ⁊ quādo per partes findit̄ corpus eius remanet per tēpus aliquod in qualibet parte in operatio/nibus suis per spiritū sensibilē ⁊ motiuū qui manet in qua/libet parte ipsius: sed motus eius est modicus ⁊ p̄cipue ap/paret in partibus que sunt vicine cordi: ⁊ habet motum di/latationis ⁊ cōtractionis quādo scindit̄ in suis costis. illas enim aperit ⁊ claudit constringendo ⁊ dilatando. Mansio aūt eius est in cauernis ⁊ fissuris petrarum ⁊ montiuз sicut lacerte. Hoc aūt animal pro certo est de genere stellionis: ⁊ hoc est qđ vulgus vocat dracones ⁊ in vulgari nostro vocā/tur lintvvorm qđ sonat vermis tylie aut vermis sylue. Ra/ro aūt videt̄ animal istud qđ est valde pigri motus ⁊ multi somni ꝓpter multos ⁊ grossos humores quos habet ⁊ spis/situdinē sue pellis. vbi aūt carnem ⁊ sanguinem non habet in corpore ibi habet aliud membrum ⁊ alium humorem lo/co carnis ⁊ sanguinis.

¶ Cap̄. 6m. De membris manifestis animalium non qua/drupedum habentium sanguinem et ouantium que sunt aues pennate.

Similiter aūt dicemus diuersitatē ⁊ cōuenien/tiam membroꝝ manifestoꝝ in nō generanti/bus ex vtero sibi simile: sed nō quadrupedib⁹ habentibus tamē sanguinē: sicut sunt aues in genere suo. ¶ Dicamus igit̄ ꝙ multa volati/lia habēt etiā mēbra ꝓportionata membris di/ctoꝝ aīalium ⁊ hominis. Quedam enim ipsoꝝ caput habēt ⁊ collū ⁊ dorsum: ⁊ in corporib⁹ eoꝝ est anterius ⁊ posterius ⁊ superius ⁊ inferius ⁊ dextrū ⁊ sinistrū: ⁊ habēt membrum cōueniens pectori: in quo spiritualia sua que sunt cor ⁊ pul/mo continent̄. Omne aūt volatile plumosum habet conue/nientiā cū hoīe in numero pedū: sed flexura poplitis ei⁹ est sicut quadrupedū. hec enim curuat̄ posterius. Nullū autez omnino volatile plumosuз ⁊ pennatū nobis notū hз pedes anterius vt manus: sed loco illoꝝ mēbroꝝ hз alas eo ꝙ mē/brum appropriatū est volatili p̄nato: ⁊ ob hoc volatile vo/cat̄. Ancha autez volatilis hoc est os ad qđ ligat̄ crus eius est longa similis coxe quadrupedū aīaliū: ⁊ adheret corpori quasi a latere medij ventris eius: ⁊ hoc habet ꝓprium ꝙ a gressibili distinguit: ⁊ ideo putat̄ esse coxa quando abscidit̄ a volatili. Coxa v̄o volatilis sicut diximus est os illud qđ cum carne sibi adherente: cōtinue iacet inter crus ⁊ mēbrū anche: qꝛ adheret dorso volatilis. ¶ Adhuc aūt in mēbris istis diuersificant̄ volatilia: qm̄ omne volatile rapax curuo/rum vnguiū proportione corporis sui est magnarū coxaruз ⁊ pectoris fortioris q̄z aliud volatile. Modi aūt specierum volatiliū nominant̄ valde multi: de quibus non est p̄ñ fa/cere mentionē: sed conuenientias ⁊ differentias cōmunes in eis considerare. ex his enim sufficienter scit̄ natura eoꝝ. Conueniunt aūt omnes modi specierū volatiliū pennato/rum in qđ omnes habēt pedē sine pectine quodā centro di/uisum in digitos multos qui tamen fere in oībus quatuor inueniunt̄: ⁊ partes quidē fissure multoꝝ distinctoꝝ a sein/uicem digitoꝝ: sicut aues nō natatiles habent digitos: sed aquaticarū auiū ⁊ natantiuз: sicut est cignus ⁊ anser ⁊ anas ⁊ huiusmodi habēt coriū inter digitū cōtinuans vt melius capiant aquā in natando quasi remo quodā: ⁊ quedam in vno pede habent digitos distinctos ⁊ in alio cōiunctos per membranā: sicut aquila parua que vocat̄ aquila pisciuз: eo ꝙ capit pisces. Uno enim pede rapit ⁊ alio natat in aqua. Omnes aūt modi volatiliū qui in aere eleuant̄ q̄tuor qui/dem habent digitos vtroqз pede: quoꝝ vt in pluribus tres porrigunt̄ anterius ⁊ quartus breuior ⁊ fortiorem habens vnguē posterius quo vtit̄ loco calcanei in stando ⁊ loco pol/licis in apprehendēdo: preter sturtionem qui nō habet nisi tres digitos in pede duos anterius ⁊ vnū posterius: ⁊ sunt valde breues respectu sui corporis. Pauca aūt genera sūt auiū que tm̄ duos digitos habent anterius in pede ⁊ duos posterius: ⁊ ex auibus apud nos notis non sunt nisi bubo ⁊ genera pici. Bubo enim vnū digitū girat posterius ⁊ duos habet post ⁊ duos ante: ⁊ tunc quiescit residuū corporis ei⁹ sicut quiescit serpens comprimendo se super ventrem ⁊ pe/ctus suum: habet vngues magnos similes vnguibus aqui/le: ⁊ corium eius ⁊ penne sunt varie: sicut accipitrū aut qua/rūdam aquilarum: ⁊ vociferat forti voce: ⁊ ab imitatione vocis eius est impositum sibi nomē. Pici aūt omnia gene/ra que multa sunt apud nos: siue sit genus paruulum variū siue sit picus niger qui magnitudinem fere habet cornicis: ⁊ infigendo rostrum intra cortices siccarum ⁊ putrescentiuз arborum sonum facit terribilem: ac si sit sonus tube: habēt semper duos digitos pedis porrectos anterius ⁊ duos po/sterius: eo ꝙ hec dispositio digitoꝝ apta est scansioni arbo/rum: ⁊ habēt digitos valde cōiunctos vt fortius se teneant ad lignum qđ scandunt. Omnia aūt genera auium penna/tarū cōmunicant in carentia labioꝝ ⁊ dentiū: sed loco horū habēt rostrū durū: ⁊ figurā quidē nasi ⁊ auriū exterius non habent: sed alia membra sensuū habent: sicut oculos ⁊ lin/guā. Uia aūt nasi que est via odoratus est in rostro per duo foramina que sunt in ipso. Similiter aūt vie auditus sunt duo foramina rotūda aperta in capitis lateribus. Oēs aūt aues habēt oculos ⁊ claudūt eos qđdam panno egredien/te de inferiori palpebra absqз motu palpebrarū quādo vo/lunt etiā insuper reducunt super oculos suos superiorē pal/pebrā: sicut quadrupedia. Volatile aūt ponderosum ⁊ ma/gnum pannū claudentē oculos habet egredientē de inferio/ri palpebra ⁊ aliquādo de angulo oculi qui est apud conuз nasi. Habent etiam eundem modū claudendi oculos que/dam genera animalium squamosi corij sicut lacerte ⁊ qui/dam serpentes ⁊ cocodrilli quedaз species. hec eni claudūt oculos palpebra inferiori: sed clausio ipsa non adeo bona est sicut in auibus: eo ꝙ non tantū indigent: qꝛ duriores sūt oculi talium animalium q̄z auium. ¶ Adhuc autez nullum omnino volatile bipes de quo hic loquimur habet squa/mas vel pilos: sed omnia habent plumas ⁊ pennas: lз ma/gna diuersitas sit in eis sicut in sequētibus patebit. In hoc tamen omnes penne conueniunt ꝙ radicem quā pelli auis infigunt habent concauam sicut cāna quedam sit: ⁊ habent omnes caudas nisi per occasionem amiserint: sicut galli et galline domestice sine caudis: aliquando nascuntur per oc/

casionem

Oēs modi vo/
latiliū q i aer/
eleuant̄ habē/
q̄tuor digito/
i vtroqз pe/
ꝑter sturtion/
q hз tres.

castionem ⁊ nature defectum. Adhuc autem quedam extē-dūt versus caudam pedes in volatu sicut ille que lōga habent crura: ⁊ precipue aues aquatice etiam que breues habent pedes sicut anser ⁊ anas. Quedam aūt restringunt ad ventrem ⁊ pectꝰ sicut ille que breuia habēt crura: aut digitos habēt diuisos ⁊ aduncos vngues. ¶ Ampliꝰ aūt habēt omnes modi specieꝝ volatilium linguas valde diuisas in quantitate ⁊ figura ⁊ compositiōe: quedam enī habēt valde lōgas sicut auis que sneppe vocaꝝ apud nos. Latine autem viscedula: he enim sunt aues que se ponūt in puluere ⁊ longe extēdūt linguam ⁊ attrahūt vermes: ⁊ quedam hūt valde latas comparatiōe corporis sui: sicut sturnus ⁊ psytacus ⁊ pica: ⁊ quedam habēt compositam linguam retro ex carne: ⁊ ante ex cornu acutissimo sicut picus niger qui infigit linguaꝫ in lignū ⁊ pingēdo attrahit vermes siue teredines ligni ad cibū. Quedam etiam in vsu lingue differūt ab alijs: qm̄ ille que sunt rememoratiōis ⁊ late lingue formāt voces in loquelam hominis sicut psytacus ⁊ sturnꝰ ⁊ multa alia genera auiū. Nullū aūt omnino genus auiū habet epiglotim prominētem: ita ꝙ faciat noduꝫ in gutture sicut est nodus in gutture hoīs: sed tn̄ cū epigloti constringit ⁊ aperit viam cāne cū aliqd sibi intra se recipit sicut diximꝰ de hominis gutture. ¶ Ampliꝰ aūt quedam genera auiū que nō habent magnos vngues habēt in crure suo qddaꝫ prominēs sicut sit digitꝰ qdam carneus sicut gallus ⁊ gallina habꝫ etiā signū istiꝰ: sed nō est perfectū eo ꝙ fere in oībꝰ deficit sexus femininus que perfecta sūt in masculo. Nullū eiꝫ volatile magnoꝝ ⁊ curuoꝝ vnguiū cōicat cū isto additamento: qa in illis auibꝰ mā istiꝰ additamenti trāsit in vngues. Volatile aūt curui vnguis boni est volatꝰ: ⁊ volatile qd̄ pdictū habet additamētū grauis est volatꝰ sicut fasianꝰ ⁊ perdix et gallusꝰ ⁊ omnia talia que aut hūt dictū additamentū aut signū ipsiꝰ. ¶ Adhuc aūt quedā genera auiū habēt in capitibus suis coronalia q̄si sint galeata: ⁊ hoc aliqn̄ est ex pluma sicut in pauone ⁊ vpupa: aliqn̄ est ex dura substantia que est media inter carnem ⁊ cartilaginē sicut in capite galli ⁊ galline: ⁊ in capite eiꝰ qd̄ vocatur pullus aque: ⁊ est nigruꝫ habens galeam albam iacētem super verticem capitis sui nō erectaꝫ. Hec igiꝝ ⁊ his similia sunt mēbra manifesta auiū.

¶ Cap. 7m. De manifestis pisciuꝫ membris sm̄ cōmunicātiam ⁊ differentiam consideratis.

De pisciū aūt membris exequemur codeꝫ modo. Genus aūt pisciū habet species valde diuersas ⁊ diuersarū valde figurarū: sed omnes modi specierū pisciū conueniūt in habēdo caput ⁊ membra anteriora ⁊ posteriora: ⁊ in habendo caudam que pinne nō sunt separate: sꝫ coherētes tela q̄dam: sed caude eorū sunt diuerse forme et figure. Adhuc aūt in carentia quorūdam cōmunicant mēbrorū. Nullus enim omnino modus pisciū habet collū vel virgam vel vuluam manifestaꝫ: aut omnino testiculos exteriores vel interiores: aut etiam mamillas preter delphinū ⁊ cetorū genera que generant ex vtero sibi similia: ⁊ ideo habent mamillas sed nō habēt eas in superiori parte corporis sui: sed inferiꝰ prope iūcturam: ⁊ sua mamilla assimilaꝝ iūcture que est sine ligamento: ac si sit addita corpori: et terminaꝝ in conū papularem: sed sunt in eis due vie in interiꝰ mamille profundate que cānalibꝰ assimilanꝝ ⁊ ex illis erit lac quo lactaꝝ natꝰ eiꝰ: ⁊ tempore iuuentutis filij sequūtur matrem: ⁊ similiter faciūt cetorū fetus. ⁊ hoc quideꝫ iā a piscatoribꝰ maris: pcipue in mari Germanico ⁊ Anglico ⁊ mari Flandrie ⁊ Sclauie ⁊ maribꝰ alijs adiacētibus visum est. Aliquādo aūt modi pisciū ouātiū non habēt mamillas vt prediximus: neqꝫ vias coitꝰ manifestas que sunt vulua ⁊ matrix ⁊ virga ⁊ testiculi: ⁊ habent inter animalia membruꝫ propriū sibi appropriatū in capite: auriculas. vꝫ. que branchee dicūtur per quas attractam per os aquā eijciūt: ⁊ hoc membrum fere in omnibꝰ piscibꝰ notis inueniꝝ. ¶ Ampliꝰ aūt pisces diuersificanꝝ in alijs que dicunꝝ pinnule: quoniaꝫ sunt qdam pisces longi ⁊ lati qui q̄tuor habent alas a se diuisas: duas superiꝰ prope branchos: ⁊ duas inferius in fine ventris sicut piscis qui grece vocaꝝ enchelys qd̄ est anguilla. Sūt auteꝫ ⁊ apud nos plures tales. Alij autem breuiores ⁊ strictiores noŋ habēt nisi duas pinulas sine alas apud branchos. Adhuc autem ⁊ ipsi branchi pisciū diuersificanꝝ: quoniam quidam pisces habēt osseuꝫ coopertoriuꝫ super branchos sicut lucius barbellus: ⁊ salmo: ⁊ qdam non habent osseum coopertoriuꝫ: sed ipsa acies brāchorum per pellem videtur sicut piscis serpentinus habēs latam caudam ⁊ latas pinnas qui vocaꝝ celen. de quo diximus in libro primo. Omne autem genus piscium habens coopertos branchos habet branchos sub capite versus vētrem porrectos: celen aūt lati capitis ⁊ corporis sicut in ante habitis dictū est: ⁊ habet omnes brāchos ad parteꝫ dorsi. Longi v̄o pisces ⁊ non lati habēt eos declinantes ad ptē inferiorem versus vētrem. Rana v̄o marina habet quidē branchos declinantes ad vnam partem lacerti sui sub capite suo ⁊ habet coopertoriū: sed quedam pellis similis corio cooperit branchos eiꝰ cum aliorum operimenta sūt ossa quedaꝫ lata. Adhuc aūt species pisciū ⁊ in creatione diuersificanꝝ: quidam enim sunt extensorum ⁊ inflexibiliū branchorum quasi sint de corio vel osse sicut cete: ⁊ quidā pisces sunt branchoꝝ flexibilium. Adhuc quidam etiam branchi sunt applicati corpori piscis sicut anguille ⁊ murene. Quidam aūt sunt diuaricati ⁊ extensi a corpore piscis sicut lucij aquatici ⁊ salmonis. Adhuc autem qdam piscium habent branchos paucos: qdam autē multos: sed semper sunt eq̄les ⁊ pares in vtraqꝫ parte. Quidam etiam nullos omnino videnꝝ habere. Multos enim habet lucius: paucos auteꝫ habet murena: sed nullos omnino habet qdam pisciculus longus tenuis qui est in colore sicut piscis qui vocatur fundula: sed non est rotūdus sed quasi sit colūnalis compssus: ⁊ vocaꝝ mordens lapidem ⁊ habet spinam acutaꝫ iuxta os suuꝫ cū qua recuruato capite secat manū se tangētis. Pauciores auteꝫ branchi quasi piscis habens branchos habere inueniꝝ sicut qd̄ in vtraqꝫ parte habet vnū: qdam auteꝫ habent duos in vtraqꝫ parte: vnum extensum ⁊ alteruꝫ flexum. Quidam aūt quatuor extēsos in vtraqꝫ parte. Piscis autem qui grece vocatur auulteram hꝫ in vtraqꝫ pte septeꝫ flexos. ¶ Ampliꝰ autem inter genera pisciuꝫ ⁊ aliorum animalium est differentia. Pisces enim nō habent pilos sicut animalia generantia sibi similia: neqꝫ habent squamas oīno similes squamis quadrupedum ouantium que neqꝫ habent plumas neqꝫ pēnas sicut volatilia: sꝫ multa genera piscium sunt corticalia hoc est squamas separabiles ab ipso pisce habētia: quedam auteꝫ nō: sed sunt asperi corij: ita ꝙ etiam lignū raditur cum corio eoꝝ quando exiccatur sicut piscis qui diciꝝ apud mare Flandrie serohe qd̄ est cānicula marina: aliquid etiam tale habet muruca ⁊ sturio ⁊ ea que in rostro similia sunt sturioni ⁊ hec multa piscium genera. Adhuc autem multa sunt piscium genera que in omnibus modis suis habēt dentes acutos diuersaꝝ acierum sicut lucius: ⁊ quidam pisces habent dentes supra linguam: ⁊ lingua eoꝝ est dura ⁊ aspera similis ossi sine spine piscis: ⁊ est curta ⁊ ori applicata intātū ꝙ lingua esse nō putaꝝ. Et sunt quedam animalia marina magni oris ⁊ multū fissi ad modum quorūdam animaliū quadrupedū que generant sibi similia: que tamē marina non habēt aliqd̄ organum sensus manifestū preter oculos: quoniam carent auribꝰ ⁊ naribus: sed habent vias auditus ⁊ odoratus tm̄ sicut est piscis qui vocaꝝ apud nos luciꝰ: ⁊ nullus modus pisciū est habēs palpebras pilosas: qa qui habent palpebras habent eas duri corij: multi aūt modi nullas habēt omnino. Adhuc autem omnes modi pisciū habent aliqd lꝫ parum ad minus circa cor sanguinis: ⁊ qdam eoꝝ ouant: qdaꝫ generant similia sicut de delphino dictū est. Oēs autē pisces corticales squamosi ouant. Sed aliorū qdam generāt animalia. Celon autem etiā generat animal: sed rana habet qdem pedes quatuor ⁊ natat: ⁊ tamē non generat animal sed ouat.

De delphinꝰ generet lac.

¶ Cap. 8m. De mēbris serpentum exterioribꝰ ⁊ manifestis.

Membra autem serpentuꝫ manifesta post hoc ponemus. Genus autem serpentum mediuꝫ esse videꝝ inter habētia agrestia ⁊ aquosa. Et ideo vtraqꝫ illa oportet loqui de modis membrorū eiꝰ. Multa aūt genera serpentum manent super terram: pauca aūt genera manent in aqua ⁊ in mari. Aquei autem ⁊ marini serpentes sunt similes serpentibꝰ terrestribꝰ preterq̄ꝫ in capite: quoniam ca-

put marinoꝝ est durissimum ⁊ asperũ ⁊ minus q̄ȝ caput terrestriũ proportione corporis sui. In mari aũt sũt multa valde genera serpentũ ⁊ non manent in locis ꝓfundis sed in propinquo ripaꝝ: ⁊ tamẽ in mari occeano in p̄te qua Germaniã attingit inuenit̃ serpens quantitatis fere cruris hominis habens aculeũ retro in cauda corneũ qui amputat̃ a piscatoribꝰ: ⁊ postea totum residuum corporis comeditur: ⁊ ille habitat in profundo maris: sed non vere est serpens q̄ȝuis sit piscis serpentinus. ¶ Ampliꝰ autem nullũ omnino genus serpentũ habet pedes: ⁊ in hoc conuenit cuȝ pluribꝰ generibꝰ piscium, q͡a illi qui vere pisces sunt pedes non habẽt. In mari tñ est animal q̄ꝺ .44. vocat̃: ꝓpterea ꝙ tot pedes habere videt̃: ⁊ simile huic animali est aliud q̄ꝺ moratur in terra ⁊ eodeȝ nomine vocat̃: sed q̄ꝺ est in mari est minus q̄ȝ agreste: ⁊ morat̃ in locis petrosis: ⁊ est rubicũdi coloris ⁊ graciliũ pedum. ¶ Ampliꝰ aũt in mari est piscis paruꝰ qui vocat̃ detinens nauim eo ꝙ virtute sue speciei habȝ tenere naues ⁊ impedire transeũtes: ⁊ hũc piscem querũt homines magici: ⁊ vtunt̃ ip̄o aliquando ad conuertendũ corda hominũ ad odiũ: ⁊ aliquando ad conuertẽdũ corda eorum in amorem: ⁊ hoc genꝰ piscis non est comestibile: et de hoc dixerũt q͡dam ꝙ habet pedes sed falsuȝ est: ⁊ causa deceptionis est q͡a ale pinnulaꝝ eiꝰ ſm aliquid pedibꝰ assimilantur. Quecũq̄ȝ ergo talia pedes habent non vere pisces sunt: lȝ cũ piscibꝰ in multis cõmunicent. Jam igit̃ diuisiȝ diximus membra extriseca manifesta animaliũ: ⁊ declarauimus quot sunt numero ⁊ que sunt. Diximus enim mẽbra generum animalium dictorum siue generent sibi similia ex vtero siue sint ouantia terrestria ⁊ aquea.

Piscis pũus ṽtute sue ſpẽi nauiȝ ꝺtinẽt: de hoc vide .2. ꝺ hystoriis aialium. cap. 14.

¶ Tractatus Scd̄s Secundi Libri animalium in quo continetur dispositio interiorum membrorum animalium ſm comparationem ad interiora membra hominis.

¶ Cap. p̄m. De interioribus sanguinem habentiuȝ in quocunq̄ȝ genere sint.

MOdo aũt incipiemus narrare membra interiora aialiũ ⁊ penes ea sumemus aialium cõuenientiam ⁊ differenciam. Dicamꝰ autẽ de membris habentiũ sanguinem primo. Magna eniȝ in tota cõplexione aialiũ ⁊ compositione orit̃ inter animalia cõuenientia ⁊ differẽtia ex habere sanguinem: ⁊ nõ habere. Et perfectiora q͡dem sũt hñtia sanguinẽ vt hõ ⁊ quadrupes q̄ꝺ ex vtero generat sibi sĩle: ⁊ q̄drupes ouãs ⁊ volatile ouãs hñt mẽbra interiora diuersa in figura ⁊ quãtitate ad aspectũ visus. Ulter aũt oẽ aial spirans siue anhelans hȝ pulmonẽ ⁊ cãnam que est trachea ⁊ stomachũ. Et sitꝰ q͡dem canne ⁊ oris stomachi est in vno loco ad radiceȝ oris cõtinuatꝰ sicut diximus in p̄mo libro: q̄ȝuis tñ cãna ⁊ meri non sint similes in cõplexiõe ⁊ creatiõe: pulmo aũt multum diuersat̃ in situ ⁊ figura visibili in aialibꝰ hñtibꝰ sanguinẽ. Omne eni aial hñs sanguinem: hȝ quidẽ diaphragma siue parietẽ: ⁊ hȝ cor superiꝰ supra parietem illũ: q̄ȝuis aliq̃ñ nõ sit manifestũ ꝓpter paruitatẽ corporis coꝝ: sed nõ semp cũ his hñt pulmonem supra diaphragma aut mẽbra p̄ncipalia nõ sunt nisi q͡a in corde vacce aut equi ⁊ cerui ⁊ quorũdã alioꝝ: aliq̃ñ quedã ossa inueniuntur que corda alioꝝ nõ hñt aialiũ: quedã autẽ oino pulmonem nullũ hñt sicut modi pisciũ ⁊ oia nõ respirantia. Omne v̄o animal hñs sanguineȝ hȝ epar eo ꝙ epar est primũ factiuũ sanguinis: sed splen est in q͡busdã ⁊ in q͡busdã nõ est: quoꝝ melãcholia aut tota aut fere tota trãsit in nutrimẽtũ corporis: ⁊ ideo in speciali nõ indigẽt receptaculo melancholie. Plura aũt aialiũ ouãtiuȝ hñt splenẽ paruissimũ latẽtẽ visum: ⁊ ideo aliq̃ñ credũtur splenẽ nõ habere: ⁊ hoc cõuenit etiã volatilibꝰ vt accipitri ⁊ columbe ⁊ miluo ⁊ buboni: hec eni paruissimos hñt splenes. Auis v̄o que grece vocat̃ agatycalos cuiꝰ caput assimilat̃ capiti capre: ⁊ vocat̃ latine ap̄ꝺ vulgus caper hyrũdinis nõ habet splenẽ oino. ¶ Amplius aũt quedã aialia hñt fel q̄ꝺ est receptaculũ cholere ⁊ ip̄ȝ habent in chisti que est applicata epati. ⁊ quedã nõ hñt applicatum epati suo: sed in aliis locis. quedã eniȝ de genere q̄drupedum generãtium sibi sĩlia sicut ceruus equus mulus ⁊ koky q̄ꝺ vocatur vitulus maris ⁊ quoddã genus porcoꝝ q̄ꝺ vocat̃ vitulus maris vident̃ fella sua habere in intestinis: ꝓpter q̄ꝺ intestina eoꝝ sunt amarissima. Species aũt cerui habane vocatur quã quidam dorchaden esse dicunt habet fel in auricula ſm opinionem multoꝝ hominũ expertoꝝ in talibꝰ. In auriculis etiam suis inuenit̃ humidum simile felli in colore lȝ nõ sit adeo liquidũ sicut humidum fellis: sed vicinatur in spissitudine humido splenis. ¶ Adhuc aũt in capitibꝰ omniũ aialiũ est neruus vnus: aut forte neruorum par vnũ sub lingua qui dat motũ ⁊ sensum lingue: ⁊ profundat̃ in linguam: in eo aũt ꝙ vicinat̃ spondili descendenti ꝓpter longitudinem corporis: ⁊ q̄ꝺ vi vicinatur capiti sunt nerui: aut neruoꝝ paria viginti numero exeuntes in totũ corpus ad mouendũ ip̄m ⁊ sensificandũ. ¶ Ampliꝰ aũt intestina cerui sunt fetida valde ex amaritudĩe fellis in ea respersa: ⁊ ideo non comeduntur a canibꝰ nisi sint valde famelici. Delphinus aũt habet fel sicut ⁊ omnes modi volatiliũ ⁊ pisciũ ⁊ omne q̄drupes ⁊ omne ouãs: oĩa eniȝ hoc fel participant ſm maiꝰ ⁊ minus sicut ante diximus: non semp est in epate: sed fortasse est aliq̃ñ in viis venaꝝ meseraicaꝝ subtilium extensaꝝ ab epate ad intestina sicut in piscibꝰ expresse inuenit̃ qui greco nomine asceher vocant̃: ⁊ tunc cognoscit̃ hoc: q̃ñ vie ille erũt fetide ⁊ amare. aliquãdo autẽ fel est in ipsa intestini interiori superficie dispersuȝ: ⁊ in hoc etiam alia diuersificant̃: q̃ñ aliquãdo est in intestino superiori q̄ꝺ portanario stomachi continuat̃: ⁊ aliquando forte in medio q̄ꝺ dicit̃ ieiunũ: ⁊ aliquãdo in inferiori ꝓportionat̃ ei q̄ꝺ colon in homine vocat̃. Nos enim de oibꝰ his loquimur ſm hoĩs ad intestina comparationẽ. hec eiȝ diuersitas sitꝰ fellis precipue in genere inuenit̃ volatiliũ: q̃ñ quedam illoꝝ habẽt fel in vẽtre: hoc aũt intestino sequẽte vt columbe coturnices ⁊ hyrundines ⁊ genus passeris q̄ꝺ grinõ grece vocat̃: ⁊ est passer croceꝰ. Quedam etiã fel habent in epate sicut falconũ genera: quedã habẽt ip̄m respersum in omnibꝰ his hoc est in epate ventre: ⁊ intestino inferiori inuento primo vt accipiter ⁊ miluus. ¶ Ampliꝰ aũt oẽ q̄drupes generãs sibi simile animal habet renes ⁊ vesicam: sȝ q̄drupes ouans neq̄ȝ renes habet. Similr̃ aũt genera volatiliuȝ ⁊ pisciũ renibꝰ carent ⁊ vesica. Animaliũ v̄o quadrupedum quedam habẽt renes vt vitulus maris qui koky vocat̃ grece: ⁊ renes eiꝰ sunt similes vacce in figura ⁊ durissimi. Renes aũt vacce sunt sicut sint composite ex pluribꝰ paruis renibꝰ: ⁊ similiter sunt renes koky. Adhuc aũt totuȝ interius vacce agrestis ſm omne genus suuȝ assimilat̃ ꝓportionaliter interioribꝰ vacce domestice: ⁊ similiter est in aliis domesticis animalibꝰ ad syluestria sibi ꝓportionata sicut proportionat̃ canis lupo ⁊ porcus apro: ⁊ sic de aliis. Et sitꝰ q͡dem oium istoꝝ membroꝝ in omnibꝰ animalibꝰ vt in cõmuni dici potest est vnus. Cor enim in oibꝰ animalibꝰ est posituȝ in medio pectoris preterq̄ȝ in hoie: quoniam cor hominis parũper declinat ad sinistram sicut prediximus. Pars acuta cordis declinat ad anterius pectoris in omnibꝰ animalibꝰ preterq̄ȝ in piscibꝰ: quoniã in illis pars cordis acuta est pẽdens versus superiꝰ ad partem capitis vbi est motꝰ brãchorum: in piscibꝰ enim exeũt quedam vie ⁊ arteriales a corde ad branchos: ita ꝙ extendũtur ad vtrũq̄ȝ branchoruȝ: ⁊ ille vie in maximis piscibꝰ sunt manifeste ⁊ sunt magne ⁊ albe extẽse inter branchos ⁊ cor: ⁊ sunt in vsu arteriarum cãne trachee: q͡a per eas fit refrigerium cordi: non q͡dem per aquam vsq̄ȝ ad cor pertingentem: sed per alterationeȝ a frigiditate aque factam ad spiritũ qui est in viis illis: tale enĩ ⁊ tãtillũ refrigeriũ sufficit nõ spirantibꝰ ⁊ frigidis aialibus. ¶ Ampliꝰ aũt genera pisciũ nõ habent os stomachi q̄ꝺ isophagus vocat̃: preterq̄ȝ illa quoꝝ stomachus multuȝ distat a radice oris sicut ea que vocant̃ grece enchelis ⁊ branchoroꝝ: ⁊ apud nos talis piscis est cuiꝰ vẽter est magnus ⁊ stomachus villosus omni genere villoꝝ qui apud nos vuelre vocatur. In aliis enim non est diuerse positionis os stomachi ab ipso stomacho neq̄ȝ diuerse quãtitatis: sed principiũ stomachi statim in eis continuatur radici oris ipsorũ. Pisces enim habẽt stomachos paruos vt frequenter: ⁊ genera quidem pisciũ sicut ⁊ alia animalia habẽt epar in dextra parte q̄ꝺ forte in aliquibꝰ eorum erit fissum in duo sicut videtur esse in gallina fissum ab vno extremo in alterũ: ⁊ forte erit

In oibꝰ aialibus cor ẽ i medio pectoris p̄terq̄ȝ in hoie.

te erit cõtinuũ aut rotundum aut latũ. In fissa autem epata habẽtibꝰ aspiciẽs aliquis putabit aliquãdo fore epata: cuʒ tamẽ sit falsum. Deceptio enim est ex fissura sicut etiam fre quẽter accidit ex pulmonis fissura auiũ ꝙ propter fissuram duo esse putanẽ. Splen autem in omnibꝰ splen habẽtibꝰ est in sinistra ꝫm nature ordinem ⁊ vtilitatem quã iaʒ supra de terminauimus. Sitꝰ eniʒ renũ in his que renes habẽt simi lis est in omnibꝰ. Si aũt aliquãdo inenit splen in dextro et epar in sinistro hoc erit de nature peccatꝫ ⁊ mirabilibꝰ mon stris. Cãna simil̃r in omnibꝰ cãnam habẽtibꝰ cõiũgitur ra- mificata pulmoni: cuiꝰ inferius determinabimus modum ꝫm quem est in alijs aĩalibꝰ ab homine. Meri autẽ qꝺ iso- phagus ⁊ orificiũ est stomachi in oibꝰ ipsum participãtibuꝫ ꝓcedit ad vẽtrem per diaphragma: ⁊ hec est dispõ oris sto machi in omnibꝰ que habẽt simul meri ⁊ stomachuʒ. Nos aũt iam ante diximus ꝙ multa genera pisciũ nõ habent os stomachi: sed ipse stomachus eoꝝ cũ capitibꝰ eoꝝ in radice fauciũ applicatꝰ est: ita ꝙ inter caput eoꝝ ⁊ vẽtrem siue sto- machũ nõ est aliud cõtinuãs membrũ ꝓpter qꝺ accidit pi- scibꝰ magnis ꝙ cũ subito festinãt ad apprehẽdẽdã predam ⁊ glutiẽdũ ꝙ per os eijciũt stomachũ aliquãdo. Post ven- trem aũt siue stomachũ est intestinũ qꝺ portanario cõtinua tur: ⁊ duodeno in hoie ꝓportionatur: ⁊ hoc in piscibꝰ perue nitur ad exitũ cibi: in his dico piscibꝰ qui ouant: qm̃ illi inte stina nõ habẽt inuoluta multa inuolutiõe: in qbusdam ta- mẽ vna sola ⁊ parua reuolutio duplicationẽ faciẽs inuenit. In multis autem nulla oino: sic autẽ nõ est in quadrupedi- bus generãtibꝰ sibi similia ⁊ cornutis. Nulla eni illoꝝ habet dẽtes anteriores in superiori mãdibula: ⁊ qꝺlibet ipsoꝝ ha bet quatuor ventres in quibꝰ cibꝰ aliquam alterationeʒ ac- cipit digestiõis: ⁊ omne qꝺ sic q̃tuor vẽtres habet ruminãs vocatur. Ruminare enim nihil aliud est q̃ʒ resumere ex pri mo ventre cibũ ad iteratam masticationẽ: eo ꝙ prima ma sticatio incomplete fuit celebrata. In talibꝰ enim aĩalibꝰ est meri qꝺ accipit a parte oris valde amplũ inferiꝰ sicut saccꝰ: ⁊ incuruat quidem versus partem in qua est pulmo: deide regirat ad stomachum qui vocatur maior: ⁊ ibi cõstringit ad quantitatem superioris partis stomachi: ⁊ cũ eo conti- nuatur. ⁊ meri quidem duplices habet villos: longos qdeʒ ad glutiendum: ⁊ latitudinales ad reijciendũ ⁊ sunt illi in interiori tunica ipsiꝰ meri: ꝓpter qꝺ sine difficultate reddũt cibum ori ad ruminãdum: quoniam ꝓpter dentium defe- ctuʒ primo durus cibꝰ sufficienter masticari nõ poterat nisi mollificaretur prius ⁊ alteraretur in sacco ipsiꝰ meri in quo repositus fuit. Post meri autem in omnibꝰ animalibꝰ tali- bus est stomachus qui vẽter maior vocatur: ⁊ pellis etiam que qdem pellis parte est inter meri ⁊ stomachum: interior dico pellis est aspera ⁊ villosa vt dura tenere ⁊ tãgere possit sine sui nocumẽto: inferius autem ad portanariuʒ ventris maioris est alius venter applicatꝰ maiori ventri ad radicẽ portanarij ex quo suggũt multe meseraicaruʒ: ⁊ quia est ad quãtitatem portanarij ad queʒ est trãsitꝰ cibi mollis est mi nor q̃ʒ venter maior ⁊ q̃ʒ meri. ⁊ post hunc iterum est alius qui qdem inferius iterũ nõ quidem imediate: sed mediãte predicto est post vẽtrem maiorem: ⁊ ille est in quãtitate ter- tij: ⁊ aliquãdo est maior in quibusdam animalibꝰ ꝓpter in testinum: qa participãt quedam ipsoꝝ: ⁊ quedam nõ: ⁊ ille quartus est lõgus ⁊ reuolutꝰ vt ex multis eius reuolutioni- bus sufficienter trahere possint meseraice. Villosus etiam est in principio sui mollis ⁊ lenis ex parte ficteris: ⁊ post illũ non est nisi intestinuʒ a quo nõ trahitur cibꝰ: sed est via exi- tus superfluitatum qꝺ longaoni in homine proportionat. hec igit est dispositio interiorum membrorum animalium carentiũ anterioribus dentibus in superiori mandibula et habentium cornua in capitibus suis. Animal autẽ habens dentes superius ⁊ inferius vnum solum habet ventreʒ qui est stomachus qui vnus dicit: nõ quidem in creatione que dissimilis est sicut patet ex his que in ꝑmo libro digesta sũt. Sed qa digestio est vnius modi ⁊ equalis tractus ad me- seraicas: ⁊ venter hic dicitur stomachus cum omnibꝰ appẽ dentibꝰ in eo in quibꝰ est alteratio ⁊ digestio cibi: ⁊ talia sũt homo leo canis vrsus ⁊ lupus ⁊ similia: ⁊ post hunc ventrẽ habet intestina que solũ ad hoc sunt ꝙ sint via exitus sicce superfluitatis. Omnia enim a quibꝰ tractus est nutrimẽti

videntur in figura villoꝝ esse eiusdeʒ speciei: sed quantita- te sunt differẽtia tam inter se q̃ʒ etiã in diuersis animalibꝰ: quoniã vẽter in aliquibꝰ est maior sicut in porco ⁊ vrso: ⁊ in alijs est minor. Diuersantur etiam vẽtres in figura ⁊ spissi tudine substãtie ⁊ subtilitate eiusdem sicut intestinoruʒ que sunt via exitꝰ stercoris diuersantur in quãtitate ⁊ flexuosita te ⁊ inuolutiõe. Generaliter autem intestinũ omnium ani- malium habẽtium dẽtes in vtraqʒ mãdibula est minus in- testino carẽtium dentibꝰ in superiori. Adhuc autẽ nullũ ani mal modici corporis valde habet cornua nisi sit multipes. Scarabeus syluanus habet duo cornua in superiori parte capitis sui que habẽt ramos sicut cornua cerui ⁊ mouet ea ad tenẽdum sicut mouet cancer manũ suam que forfex vo- catur. Nullũ etiam habet hoc intestinũ qꝺ rectum vocatur per qꝺ est exitus superfluitatis nisi dentes habeat in vtra- qʒ mandibula valde ⁊ villosum. ¶ Et ideo inexpertes pu- tant eum habere quatuor vẽtres quoꝝ quilibet habeat vi- cem stomachi: sed tamẽ in veritate nõ habet alium stoma- chum: totũ enim suũ interius est simile interiori porci: sed epar eiꝰ in quadruplo maius est ad epar bouis comparatũ: ⁊ similiter maiora sunt alia sua iteriora residua preter sple- nem qui modicus est respectu sui corporis: eo ꝙ est ossosuʒ animal: ⁊ melãcholia sua fere tota trãsit in suaꝝ partiuʒ os- sosaꝝ nutrimẽtum: hec aũt eadem fere est dispositio vẽtris ⁊ intestini animalium: que qdem sunt q̃drupedia ⁊ ouan- tia sicut est species cocodrilli que vocat tẽchea ⁊ cocodrilli species que hardon vocat. Cocodrilli enim qꝺdam genuꝫ arabice vocat thesarach: ⁊ ea que dicta sunt species ipsius. Tale etiã est animal lacerta ⁊ sibi silia q̃drupedia. Qꝺlibet eni istiꝰmodi hʒ ventrẽ: ⁊ quedã quidẽ vẽtrem hñt similem vẽtri porci: quedã etiã aĩalibꝰ similes ventres habent.

¶ Cap. zm. De dispositione membrorum interioruʒ serpẽ- tum ⁊ piscium ⁊ auium.

Interiora ṽo ⁊ intestina serpentum in multis quidẽ sunt similia interioribꝰ quadrupedum ouãtium: ⁊ precipue in interioribus lacerte: tñ serpẽs nõ habet testiculos intra vel extra: sed habet cãnales siue vias que sunt similes vijs seminalibꝰ piscium: ⁊ trices serpẽtũ lõge sunt in duo diuise sicut fere omnis aĩalis matrix diuiditur. Alia ṽo interiora eiꝰ silia sunt interioribꝰ lacerte: sed sunt lõgio- ra ⁊ strictiora ꝓpter corporis sui lõgitudinẽ ⁊ artitudinem. Cãna autẽ pulmonis serpẽtuʒ lõgissima est: ⁊ simil̃r stoma chi eoꝝ sunt lõgi valde ⁊ extremũ cãne superiꝰ est post os in inferiori parte aperture oris: ⁊ lingue serpẽtũ subtiles sunt ⁊ lõge ⁊ fisse: ⁊ sunt acute in extremitate: ⁊ ideo nimis ꝓten dunt: ⁊ in hoc cõuenit lingua koki siue vituli marini: qa il- la simil̃r est fissa. Vẽter aũt siue stomachus serpẽtis est stri- ctus ⁊ lõgus: ⁊ simil̃r intestino amplo qꝺ assimilat intestino canis per qꝺ exit stercus. Habet aũt post vẽtrẽ siue stoma- chum intestinũ subtile: in vna extremitate cõtinuat porta- nario sui stomachi: ⁊ in alia extremitate pertingit ad anuʒ per quẽ exeũt superfluitates stercoris eiꝰ. Habet aũt cor ꝓ pe collum suũ: ⁊ est paruum lõgum in aspectu figure exterio ris simile reni: ꝓpter qꝺ qdam putauerũt ꝙ acumẽ cordis eiꝰ ponat in directo medij pectoris eiꝰ ad anteriꝰ. ¶ Post cor aũt in serpẽtibus est pulmo: ⁊ in eo sunt partes dure ac si sint neruose subtiles inuolute lõge pendẽtes a corde: qm̃ ille sunt vie ramorũ arterie que ꝓuenit in ipsum. Post pul monẽ autẽ in dextra quidẽ parte est epar: ⁊ etiaʒ ipm est lõ- gum extẽsum super vẽtrem. Splen autẽ serpẽtum est valde paruus ⁊ rotũdus similis spleni lacerte: ⁊ serpens habet fel simile felli piscium ⁊ est super epar. Fel autẽ vipere est acu- tissimũ ⁊ maxime in abstergẽdo oculuʒ: ⁊ est mirabile ꝙ in oculo nõ operat nocumẽto veneni sed salubre ad oculũ pur gãdum. Qꝺ diximus fel esse super epar est quidem verum in serpẽtibꝰ magnis: sed in paruis est super intestinũ. Den tes autem serpẽtum sunt acuti ⁊ diuersi quasi nõ in vno or- dine ⁊ figura existẽtes ⁊ cõiungũtur sicut dentes serre de q- bus diximus superius: ⁊ testa capitis serpentuʒ est os vnuʒ continuum solidum valde formatũ sicut pyramis aliquan- tulum abscisa: ⁊ ab vna parte inuoluitur sicut domus testu dinis ⁊ inuolutio non durat nisi parum ⁊ statim continua- tur: acutum autẽ huius pyramidalis ossis ad os conuerti-

Fel vipe in ab stergẽdo ocu- lũ ẽ maxie sa- lubre. ⁊ nõ no cet nocumẽto veneni.

tur: ⁊ in basi eius cerebrū ipsius ⁊ non sunt in osse isto fouee oculorū: sed vie oculoꝝ sunt per neruos per inuolutionem ossis ad cerebrum ipsi⁹ pertingētes. Et hāc capitis serpentis anathomiam ego ipse expertus sum. Ab hoc autē osse descēdūt spondiles vsqꝫ ad caude extremitatem ⁊ q̄si continue diminuūtur: ⁊ sunt auricule spōdilium eius valde modice. In his autē per lōgitudinē corporis sunt coste inserte valde multe partes numero: q̄a in vno latere sunt tot q̄t sunt in alio: ⁊ sunt ſm numerū dierū mēsis hoc est triginta ⁊ laxa iūctura sunt ligata cū spōdilib⁹: ⁊ sunt musculi apō quālibet ⁊ nerui a nucha eius exeuntes: ꝓpter qḋ mobiles sunt huiusmodi coste oēs: ⁊ vtitur eis serpēs tam in spiritualiū suoꝝ ⁊ nutritiuoꝝ armatura q̄ȝ etiā in vsu pedum: rapit enim totum corp⁹ motu illaꝝ costaꝝ. Sūt etiā qui dicūt ꝙ serpētum oculis accidit hoc qḋ accidit oculis hyrūdinum: q̄a. vȝ. cecati per perforationē paruam reuertatur visus in eis quādo sunt iuuenes. Cōstat aūt ꝙ caude serpentum ⁊ lacertaꝝ recrescūt frequēter post abscisionem sed non perueniūt ad lōgitudinem quā primo habuerunt. Creatio autē vētris hoc est stomachi ⁊ intestini est similis creationi vētris ⁊ intestini pisciū: ⁊ est ex substātia duriori q̄ȝ est neruosa. Est eni fere sicut substātia interioris tunice arterie: ⁊ hoc est q̄a cibus durus nō mollificat⁹ in meri descēdit in vētrem talium aīaliū: ⁊ sepe collideretur nisi eēt durus ⁊ fortis. Adhuc autem calorē nō cōtineret si vincereť frigiditate circūstantis elemēti nisi esset durus vēter eoꝝ. Dico autem similem esse vētrē serpētum vētri piscium nō solū in creatiōe sed etiā q̄a est vnicus extēsus in lōgum sicut vēter piscium. Nō enim diuersificātur ventres modorum pisciū nisi in figura ⁊ non in numero aut in creatiōe nisi in paucis valde. In figura autem dico: quoniā forte ipse venter aliquoꝝ similis est in intestino ⁊ in alijs: sicut piscis qui grece vocať chrachoroz qui piscis est ruminās ⁊ non est notus in marib⁹ ⁊ fluminibus nostris: hūc enim piscem oportet hēre superius aliter figuratū vētrem q̄ȝ alios: eo ꝙ nō fit ruminatio nisi villis latitudinalibus cibus in os reproijciatur: ⁊ oportet cibū ante os superius stomachi reseruatū eē. Genera autē piscium ⁊ multa genera auium ꝓpriū mēbrū inueniūtur habere: ⁊ hoc est ꝙ habēt ramos exeuntes a suis intestinis tāq̄ȝ vnum intestinū in multa diuidať sicut man⁹ diuiditur in digitos: ⁊ hoc inuenitur in intestino salmonis ⁊ in itestino piscis qui similis est anguille ⁊ nō est anguilla sȝ breuior ea: ⁊ magnum habet epar rotūdū qui apud nos vocatur alcute: ⁊ quidā vocāt eū alrupte: quidā aūt simpliciter ruptā vocant. Sed aues quarum intestina p̄dicto modo diuidūtur nō sunt note apud nos: sȝ rami isti sūt in auibus in parte inferiori cordis tāq̄ȝ sint loco vene per quā cibus currit inter cor ⁊ epar: in piscib⁹ autē sunt in parte superiori intestinoꝝ: ⁊ forte erunt multi sicut in salmone ⁊ forte pauci sicut in quibusdā alijs. Multi autē piscium carēt ramis illis: sȝ habēt itestina idiuisa sicut ⁊ alia aīalia. ¶ Amplius autē in specieb⁹ modoꝝ auium est magna diuersitas suoꝝ interioꝝ maior q̄ȝ sit in alijs animalibus que sub vno cōmuni genere alia genera subalternāte cōtinētur: sicut sūt genera piscium ⁊ quadrupedū ⁊ huiusmodi. Quedā eni huius generis aīaliū hn̄t in anteriori suo sub collo interi⁹ papam que est a quibusdā dicta struma ⁊ a quibusdā vocatur vesicula: eo ꝙ creatio ei⁹ est ex tela neruali sicut vesica: sicut ⁊ colūba ⁊ perdix ⁊ speruerius ⁊ alie huiusmodi aues: ⁊ creatio huius pape est ex corio siue tela magna profunda ⁊ extēsibili ſm extensionem cibi tumescētis: ⁊ in ipso cōtineť cib⁹ indigestus. ⁊ causa hui⁹ est: q̄a stomachus talium auiū est paruus: ⁊ aliquādo spisse carnis ⁊ dure ⁊ nō extensibilis: in quo nō potest reponi cib⁹ nisi prius ammittat tumorē inflatiōis sicut in gallina ⁊ ansere. Est aūt hoc papa in q̄busdā parua ⁊ q̄si rotūda sicut in speruerio ⁊ colūba: in q̄busdam aūt permaxima ascēdens in collo vsqꝫ ad lingue radicē sicut in ansere. Et quedā est auis alba maior q̄ȝ cygnus cui⁹ extensio alaꝝ excedit quātitatē extensionis bracchioꝝ hoīs in vtraqꝫ parte: ⁊ hoc hȝ papam rubeā exterius ꝓminētē permaxime q̄ȝtitatis sicut sit magnus saccus: ⁊ cōtinuať ad radices lingue ei⁹: ⁊ est auis aq̄tica lōgi valde rostri. Extremū aūt superi⁹ hui⁹ pape in oīb⁹ papā hn̄tib⁹ ē valde magis angustū q̄ȝ iferius vbi ad stomachi superi⁹ ꝯtinuať: ⁊ post extremū superius cōtinue amplificatur: ⁊ extremū iferi⁹ eiusdem pape strictius est aliquātulū q̄ȝ superius os stomachi: qḋ fit ne cibus ad stomachū cito crudus ⁊ intumescēs descendat. Vēter autē auiū quarūdā siue stomachus creatur ex carne durissima fere iter oēs carnes oiū aīaliū ⁊ interi⁹ operitur tunica dura valde ⁊ forti eo ꝙ frequēter dura ꝑmixta lapidib⁹ in ipsum traijciunť: ⁊ ledereť a talibus si eēt non munitus. Hec aūt tunica faciliter excoriatur a stomacho ipsarum. Quidam autē modoꝝ auiū nō habet papā: sed loco eius hȝ meri amplū valde prominēs ante collum: aliquādo aūt nō hȝ amplitudinem nisi in iferiori parte vbi vicinať stomacho vt in coruo ⁊ aue que guidez vel gaudes vocať: que ſm quosdā est falconū genus. Coturnices etiā habēt illud qḋ ex hoc mēbro vicinať stomacho latum: ⁊ similiter bubo ⁊ anser agrestis ſm omne genus suū ⁊ aquosus anser silr. ¶ Ampli⁹ aūt quidā modi specieꝝ auiū inueniūtur qui habēt stomachos ⁊ vētres: quoꝝ in q̄busdā partibus suis creatio est ex simili suba sicut suba pape. Quidā autem auium neutrū istoꝝ hn̄t: os eni stomachi siue meri nō habēt latū: ⁊ tamē nō hn̄t papam: sicut pica ⁊ graculus. Habēt autē loco huius vētrem ⁊ stomachū longum: ⁊ hoc est p̄cipue auium paruaꝝ sicut hyrūdinis ⁊ passeris: tn̄ pauce aues carent papa ⁊ latitudine meri respectu eaꝝ que habent eā. Quedā aūt habēt longitudinē meri valde sicut ille que habent longū collū sicut grus ⁊ ardea ⁊ stomachus harum auiū est humidus: q̄a ⁊ tales aues aquatice sūt ⁊ ordinauit eis nā lōgū collū vt per aquā ad locū cibi possint penetrare. Coturnices v̊o hoc habēt ꝓprium ꝙ ⁊ papam hn̄t ⁊ os stomachi latum ⁊ amplū. Intestinū autē volatilis qḋ subtus stomacho cōtinuať est subtile strictum: ⁊ ei⁹ inuolutio nō est superi⁹ vbi attingit stomachū: sed inferi⁹ in q̄busdam piscib⁹. Nō eni in oium pisciū modū est inuolutio intestini sed in plurib⁹: ⁊ silr est in q̄busdam auib⁹ vt in gallo ⁊ modis specierum anserū: ⁊ forte erit in multis auib⁹ parui corporis: sȝ parua est inuolutio illa sicut est in passere.

¶ Cap. 3m. De membris genitalibus animalium omnium ſm comparationem ad genitalia hominis.

> Vide ꝑmū capitulum tertij libri de hystorijs aīalium.

DEterminatis autē sic mēbris interiorib⁹ animalium ⁊ numero eoꝝ oportet tāgere ēt modum mēbrorum generationis in ordīe ⁊ serie sermonis libri istius: in quo intēdimus cōparare mēbra aīalium membris hominum: hoc autē testiculi sunt ⁊ vasa seminaria sicut in antehabitis premissū est. Ista enī que sunt mēbra generationis non in omnib⁹ apparent extra: ⁊ precipue in feminis: in his eni magis occultanť q̄ȝ in marib⁹. Masculi etiā in istis membris multa diuersitate diuersificanť. Opȝ igiť p̄m scire ꝙ q̄dā aīaliū hn̄tiū sanguinē carent oīno testiculis: q̄dā aūt masculina eoꝝ hn̄t testiculos ītra in locis diuersis corporꝝ suoꝝ: quoniā in q̄busdā applicanť sup spōdilia renū. In q̄busdā aūt applicanť spōdilib⁹ vētris. In q̄busdā āt sūt suspensi extra absoluti applicatione ad aliquod mēbrum sed sunt per se. Eodē autē modo ⁊ virga in q̄busdam aīalibus est ligata ad ventrem extra ⁊ in q̄busdā dependēs sicut in antehabitis diximus. Adhuc aūt habēt etiam diuersitatē in colli vesice dispositiōe: q̄m quedā animalia mingūt anterius: ⁊ quedā mingunt posterius: que omnia in antehabitis dicta sūt. ¶ Oportet aūt scire ꝙ nullus modus pisciū habet testiculos: neqꝫ aliquod eoꝝ que habēt brāchos per quos per modū inspirationis attrahit ⁊ eijcit aquam: neqꝫ oīno aliquod genus serpentum: neqꝫ aliquod animal carēs pedibus: ⁊ cū hoc generans sibi simile: in vtero suo preter delphinū ⁊ cete ⁊ huiusmodi: de quib⁹ in prehabitis fecim⁹ mentionem. Genera v̊o volatilium habēt testiculos applicatos spondili illi qui diciť spondilis renū in aīali qḋ habȝ renes ⁊ eodē modo habēt dispositos testiculos quadrupedia ouantia vt lacerta ⁊ bardon ⁊ heritius marinus. Animal aūt habēs testiculos applicatos interi⁹ ad ventrem est sicut delphinus ⁊ cete ⁊ balene que kalone grece vocatur: ⁊ huiusmodi aīalia his similia carētia pedib⁹ ⁊ generātia sibi similia in vtero. Aīal autē q̄drupes generās sibi simile interius habēs testiculos est sicut elephas. Aīalia v̊o q̄ sup⁹ dudū dixim⁹ testiculos hn̄t a fine vētris pēdētes ex̄ apparētes vt in hoīe pēdēt testiculi. In q̄busdā ꝯtinuanť ad vētrē

> Q̄ pisces et serpētes ⁊ aīalia pedib⁹ carētia nō hn̄t testiculos ꝑter delphinū ⁊ cete.

vel corā

vel corā ⁊ nõ sũt pẽdẽtes sicut in porco ⁊ apro. ¶ Serpẽtũ aũt gña nõ hñt oĩno testiculos sꝫ hñt duas vias sicut cãnales de/scẽdẽtes a loco diaphragmatis vsqꝫ ad ptẽ spõdiliũ vbi ðfi ciũt coste: ⁊ ibi ꝯcurrũt i vnũ orificiũ qð ẽ qdã porus q ẽ ali/quãtulũ supra anũ p quẽ ẽ erit⁹ sup̃fluitatũ apð spinaꝫ dorsi: ⁊ iste due vie i tpe luxuriatiõis ⁊ libidis sũt plene semie al/bo: qð qdẽ ex hoc mani^m ẽ: qm̃ qñ exp̃mũt ligno vel manu stati exiẽs ex ipo manat alb⁹ humor q ẽ semẽ maris sicut in pi scib⁹. Diuersitas ãt cãnaliũ istoꝝ siue viaꝝ nõ appet sensui nisi p valde subtilẽ icisionẽ ⁊ anathomiã. Inferi⁹ ãt dicem⁹ dispõnẽ vtriusqꝫ eaꝝ. Gñalr ãt oẽ ouãs hñs duos aut q̃tu/or pedes hꝫ duos testicl'os applicatos spõdili ad quẽ ligat diaphragmate eodẽ: ⁊ hi qdẽ i qbusdã sũt albi ⁊ i qbusdã ci trini: ⁊ i qbusdã appet color eoꝝ p se: ⁊ i qbusdã sũt coopti ⁊ inuoluti pãnis ꝯtextis: ⁊ i qbusdã venis subtilib⁹ q̃si capilla/rib⁹: ⁊ cãnales sũt meat⁹ hoꝝ testicl'oꝝ p q̃s effluit spma cõ/currũt ad poꝝ vnũ q ẽ directe supra anũ p quẽ ẽ erit⁹ sup̃flu tatis stercoris: ⁊ ꝫm hoc ẽt diuersificant aĩalia: qm̃ i qbusdã puis nõ appet: i magnis ãt sicut i ansere ⁊ gallo appet manife ste: ⁊ aliqñ nõ apparẽt hi testiculi tpe castitatꝫ: ⁊ tpe coit⁹ qñ iplent semie apparẽt tumescẽtes: vie ãt iste testiculoꝝ ðscẽ/dũt p spõdilia retro: ⁊ applicat sub vẽtre ⁊ itestino p qð exit sup̃fluitas. Ibi.n.ẽ magna vena a q̃ exeũt vene q̃ sũt vie ꝓ/cedẽtes ad vtrũqꝫ testiculoꝝ: ⁊ hoc apportãt spma qð matu rat i testicul'. Iste ãt vie ab hac via ꝓcedẽtes sũt ẽt i piscib⁹ ꝫm eãdẽ quã dixim⁹ dispõnẽ: p̃ter hoc ꝙ nõ sũt terminate ad testiculos: sꝫ poti⁹ terminant ad subaꝫ lactis ipsoꝝ q̃ distil/lat p venas illas: ⁊ i piscib⁹ tpe coit⁹ sũt plene semie albo sicut p̃dixim⁹: ⁊ qa tũc tumẽt iõ appent tũc. Alio ãt tpe cũ ꝯhunt ex natiuitate sua latẽt. Silr ãt añ tps coit⁹ testiculi auiũ sũt pui latẽtes: i tpe ãt coit⁹ magnificant: hoc ãt p̃cipue appet i turturib⁹ ⁊ pdicib⁹: ⁊ hec ẽ cã ꝙ multi opinati sũt turtures ⁊ pdices ⁊ q̃sdã alias aues testicl'os i hyeme nõ hr̃e. ¶ Am/pli⁹ ãt testiculi quorũdã aĩaliũ iteri⁹ sũt applicati apð vẽtreꝫ suũ sicut delphini. Quorũdã ãt testiculi sũt ex i vltimo vẽtris sui ⁊ i alijs sũt aliq̃ mõ silr dictoꝝ aĩaliũ compositi ⁊ situati: nec ẽ iter eos diuersitas nisi qa testiculi q̃rũdã sũt ꝓminen/tes p se q̃si disticti: ⁊ q̃rũdã aĩaliũ testiculi sũt i corio coopiẽ te eos. Et ꝫm hũc modũ ẽ dispõ testiculoꝝ i oĩb⁹ aĩalib⁹ gres/sibilib⁹ sibi silr gñantib⁹: ⁊ ab arteria q̃ vocat orthi descẽdẽ tes exeũt due vie duoꝝ ramoꝝ eiusdẽ arterie ⁊ pueniũt ad extremũ vtriusqꝫ testiculoꝝ portãtes eis v̓tutẽ cordis ⁊ spi rit⁹ ⁊ vitã. A renib⁹ ãt exeũt duo alij rami cuiusdã vene q̃ sũt vie sanguis: ⁊ sũt plene sanguie ⁊ portãt eis nutrimẽtũ ⁊ se/mẽ qð i ipsis albescit testicul'. Vie ãt q̃ exeũt ex orthi descẽ/dẽte carẽt sanguie sufficiẽti ad nutrimẽtũ: paꝝ.n. hñt subtil' sanguis ⁊ multũ de spũ pulsat i ipsis. Illis ãt vijs sic deriua/tis i testiculos exit ẽt ab vno extremo vtriusqꝫ testiculi via vene q̃ ẽ mag̃ spissa ⁊ tumẽs pp semẽ in ea ꝯceptũ q̃ꝫ sit via veniẽs ad testiculos: ⁊ ẽ sicut neruosa mag̃ spissa vt dixim⁹: ⁊ post exitũ ort⁹ sui i vno capite globi testicularis fit tortuosa reuoluẽs se circa testiculũ donec venit ad illð caput testicu/li: ⁊ silr fit i 2° testiculo: ⁊ tũc ambe egrediẽtes ð testicul' cõ/currũt ambe due i capite ⁊ emittũt semẽ in cãnalẽ vrine. In radice ãt v̓ge vicinant qdã ⁊ itrãt i subaꝫ v̓ge ⁊ iflatiõe v̓ge cõprimunt ad exp̃ssionẽ spmatꝫ qð ꝯceptũ ẽ i ipsis. Ille aũt due vie q̃ sic ꝓtẽdunt a testicul' i subaꝫ v̓ge coopiũt tela vna pãniculari ⁊ colligant: ⁊ iõ aspiciẽs aliqs ⁊ nõ distiguẽs eas subtilr forte opinabit eas vnã ⁊ eãdẽ eẽ viã nisi distiguat di uisiõe subtili iter eas. In istis ãt duab⁹ vijs q̃ sic exeũt a te/sticul' mior ẽ hũiditas q̃ vocat semial' q̃ꝫ sit hũiditas sãguis clari ⁊ subtil' q̃ exit ab orthi q̃ ẽ hũiditas nutrimẽtal' ⁊ cõti/nua: eo ꝙ multo min⁹ vnũqðqꝫ hoc ponit i semie q̃ꝫ i nutri/mẽto. In vijs v̓o istis q̃ sic ꝓcedũt ad v̓gã iuenit hũiditas alba semial': vna ãt ẽt exit a vesica p collũ ei⁹ qð i radice v̓ge icorporat: ⁊ ꝓcedit ad supiorẽ ptẽ v̓ge ⁊ p illã effundit vria. Nos.n. i supiorib⁹ oñdim⁹ tres vias eẽ. Qñ ãt abscidunt te/sticuli: tũc ꝯhunt vie ille q̃ veniũt ex testicul' p q̃s ẽ exit⁹ sper matꝫ: aut ẽt si forte ꝯtũdant testiculi aĩaliũ qñ pui sũt i iuuẽ tute: tũc ẽt vie ille ꝯcludunt. Aliqñ ãt ꝯtigit hoc p emẽtula/tionẽ. Iã ãt ꝯtigit castrari tauꝝ ⁊ subito post q̃si i eadẽ hora cũ vacca coiuit ⁊ vacca ab eo ꝯcepit ⁊ pepit. ¶ Quidã ãt sa/cerdos i ptib⁹ Brabãtie dep̃hẽsus ẽ cũ duab⁹ vitatis vxo/rib⁹ emẽtulat⁹: postea cũ vtraqꝫ ꝯcubuit: ⁊ in vtrãqꝫ sicut ipse

Nõ ð tauro ⁊ sacerdote qui abscisis testib⁹ semẽ ꝓiecerũt

mulieres dixerũt semẽ coit⁹ ꝓiecit: hoc ãt ꝓfecto euenit ex hoc tã i tauro q̃ꝫ i clerico ꝙ iã globis testiũ maturatũ semẽ ifusuꝫ erat cãnalib⁹ p̃dictis q sunt iter globos ⁊ v̓ge caput: ⁊ hoc semẽ postea p coitũ exiuit ⁊ factũ ẽ mã ꝯcept⁹ eo ꝙ añ te stiũ euulsionẽ i ipsis testib⁹ fuerat maturatũ. Est tñ difficil' qð vtꝝ testiculi necij sint ad ipregnationẽ ⁊ coitũ vel sint ad bñ eẽ tm̃: ⁊ hoc i seq̃ntib⁹ subtilr ðterminãda erũt. Hec igi/tur ẽ dispõ testiculoꝝ aĩaliũ ⁊ creatio ⁊ diuersitas sit⁹ ipoꝝ.

¶ Cap. 4^m. De diuersitate matricum animalium generan tium vel ouantium.

Matrices ẽt aĩaliũ diuersant valde ⁊ non tm̃ in gñantib⁹ sibi silr ⁊ i ouãtib⁹: ⁊ iã qdẽ i anatho mia dixim⁹ ꝙ cornua q̃ sũt supiores matricuꝫ extremitates i duo distiguunt: ita ꝙ si matrix excoriaret ab interiori tunica viderent eẽ due mr̃ices ad vnũ os vulue applicate. Vna autẽ suaꝝ distõnũ iferi⁹ tẽdit i ðxtrũ ⁊ altera i sinistrũ v̓sus vtrũ/qꝫ ilion: ⁊ capita istaꝝ distõnũ iferi⁹ ꝯtinuata sũt ad vnũ ite ri⁹ orificiũ: ⁊ silr orificia earũdẽ distõnũ. Orificiũ.n. mr̃icis ẽ sicut cãna vacua ꝯcaua: ⁊ hoc ẽ qð vocat collũ vulue ⁊ creatio ei⁹ ẽ ex carne neruosa: pp qð ẽ sensibil' ðlectatiõis valde: ⁊ hoc ẽt i multꝫ aĩalib⁹ ẽ fissũ i duo i supiori suo: nõ ãt hoc dici mus nisi qa q̃ꝫuis i multꝫ aĩalib⁹ sit distictũ i duo orificiũ 2^e cãne de q̃ dixim⁹: cũ hec fissura tẽdit tm̃ v̓sus supi⁹ ad tha/lamos mr̃icis: ⁊ iferi⁹ iũctũ ẽ sicut narrabim⁹ iferi⁹. Gñalr ãt oẽs mr̃ices aĩaliũ gñantiũ sibi silr hñtiũ duos aut q̃tuor pe des sũt sꝫ piete dispositi v̓sus ossa illoꝝ vt i mlierib⁹ ⁊ femis canũ ⁊ porcoꝝ eq̃ꝝ tauroꝝ ⁊ oĩuꝫ cornua hñtiũ. Oĩa.n. i hoc hec aĩalia ꝯueniũt ⁊ mr̃ices eoꝝ hñt sup sua extrema q̃ vo/cãt cornua mr̃icis inolutões ⁊ tortuositates rugosas. Ma/trices eoꝝ q̃ ouãt ex se emittẽtia ipa oua diuersificant val/de. Mr̃ices.n. cuiuslibet volatil' disponũtur sub piete dia/phragmatꝫ supi⁹ apð dorsuꝫ. Mr̃ices ãt pisciũ disponunt i iferiori vẽtris sui: ⁊ hui⁹ signũ ẽ ꝙ loc⁹ q vulgariter vocatur basis ouoꝝ ẽ adherẽs dorso i gallinis. Pisciũ ãt mr̃ices ple ne ouis iueniunt i iferiori toti⁹ lõgitudis vẽtris ꝓtẽse: sicut ẽt i iferiori vẽtris disponunt mr̃ices duos aut q̃tuor hñtium gñantiũ sibi silr aĩal: qa ibi tẽdũt ad os vulue. Mr̃ices aũt pisciũ sũt subtiles lõge create ex tela neruali: ⁊ qa ptes mr̃i/cũ pisciũ sũt lõge cõtinue sibi applicate putant nõ hr̃e distõ/nẽ i duo: ⁊ oua putant eẽ i vase vno: nõ tñ ẽ sicut dic opio acce pta p sensuꝫ: sꝫ sũt oua disticta i duab⁹ ptib⁹ mr̃icis ðxtra et sinistra: ⁊ iõ cũ coquunt distiguunt oua i duas acies p me/diũ diuisa: distiguũt ẽt p multas ptes pp diuisas pellicula/rũ mr̃icis itersecatiões. Mr̃ices v̓o volatiliũ gñantiuꝫ hñt cãnas iferi⁹ q̃ creant ex carne durissima vt sustinẽ possint te stas ouoꝝ: ⁊ alia ps eiusdẽ cãne q̃ ẽ v̓sus pietẽ ẽ ex tela sub/tili valde ne pietẽ ipigat ⁊ rũpat: ⁊ illa qdẽ tela appet eẽ ꝫm dispõnẽ dictã i magnis auib⁹: ⁊ si aliqs isufflauerit in iferi⁹ collũ mr̃icis qð cãne assilat: ⁊ qð ẽ collũ vulue itumescit ⁊ i/flat tela mr̃icis vsqꝫ ad diaphragma. In puis ãt auibus nõ adeo appet. Hec igit ẽ dispõ mr̃icũ i q̃drupedib⁹ ouãtib⁹ vt sũt lacerte ⁊ rane ⁊ hmõi. Hoꝝ.n. oĩuꝫ iferiora colla mr̃icuꝫ creant ex carne neruosa: ⁊ oua q̃ sũt i eis sũt i duo disticta ꝓ tẽsa supi⁹ v̓sus pietẽ: ita tñ ꝙ sũt sub ipo piete. Aĩalia v̓o bi pedia ⁊ iteri⁹ qdẽ ouãtia ⁊ pariẽtia ex aĩal cũ testa emissuꝫ: hñt ẽt mr̃ices distictas i duo: ⁊ sũt ambe distõnes icipiẽtes sub piete: ⁊ ita ꝯtinue ðscẽdẽtes sicut i gñib⁹ ouãtiuꝫ q̃ sũt vo/latiliũ: ⁊ oua eoꝝ i supiori pte sũt duaꝝ distõnũ silr alijs ver sus pietẽ: sꝫ ampliant ꝯtinue mr̃ices eoꝝ ðscẽdẽtes: ⁊ iõ su peri⁹ qdẽ i talib⁹ ꝯceptũ format i oĩ qð cũ ðscẽdit ad ampli/tudinẽ iferiorẽ erũpit: ⁊ fit aĩal fetũ calore vteri: ⁊ tũc enitit mr̃ix sil' testã oui ⁊ aĩal formatũ: ⁊ hoc ẽ mani^m i oĩb⁹ aĩalib⁹ quoꝝ gen⁹ i greco halae vocat qð sonat apð nos viperus ⁊ i gñib⁹ celeti q sũt pisces serpẽtini sicut i p̃habitꝫ diximus. Ce leon.n. qð ẽ gñis celeti nõ vocamus nisi aĩal marinũ qð hꝫ duos pedes ⁊ auriculas: ⁊ ẽ lõgũ sicut serpens: ⁊ gñat aĩal sibi silr ex vtero qð a p̃n°i q̃ ꝯceptũ fuit format. Hec ãt diuersi/tas mr̃icũ aĩaliũ quã diximus p subtilitateꝫ appet anatho/mie. In mr̃icibus aũt geneꝝ serpentũ est ẽt diuersitas tã ad mr̃ices aĩaliũ alioꝝ q̃ꝫ ad seiuicẽ i gñe suo. Oĩa.n. gña ser/pẽtũ faciũt oua p̃ter tyrũ: vt dic Ar. ⁊ ẽ corrupta sua lr̃a: qa ille vere tyrus est notus ẽ apð nos ⁊ fit ex ipo tyriaca ⁊ facit oua: sꝫ serpẽs q gñat aĩal ẽ vipa: q̃ ẽt sepe cũ vterus eius cõ/

Nõ ꝙ ista auctoritas ẽ i. 5. õ hystorijs aialiũ cap. 34. ꝛ i trãslatiõe Theodori est castigata sicut dicit doctor.

primitꝰ enititur aialia duo vel vnũ ꝛ aliqñ plura: ꝛ hic serpens p̃mo in supiori sue mr̃icis ↄcipit oua: deide calore vteri ex ouo fit aial añq̃ꝫ ex vtero egrediat̃: ꝛ ideo sue mr̃icis creatio est silis creatiõi mr̃icis aial̃ marini qd̃ p̃us celeti appellauimus in lõgitudie ꝛ strictura supiori ꝛ amplitudie iferiori. Mr̃ix ãt serpẽtũ ẽ lõga ſꝫ dispõnẽ corporis serpẽtini: ꝛ matrix qdẽ serpẽtis icipit ex pte inferiori ꝛ ꝓcedit supiꝰ in vtraq̃ꝫ pte spine dorsi serpẽtis: ꝛ vtraq̃ꝫ partiũ mr̃icis ẽ silis cuidã vie siue cãnali q̃ ꝓcedit ad ptẽ diaphragmatꝭ: ꝛ in ea sũt oua posita ſꝫ acies i vtraq̃ꝫ pte: ꝛ cũ serpẽs ouat nõ ouat oia ↄtinue. Matrix ṽo serpẽtũ ouãtiũ sil̃ iterius ꝛ exteriꝰ ẽ supra vẽtrẽ sic̃ matrix pisciũ. Gñantiũ ãt aialia ẽ ꝓpe spondilia. Ouãtiũ ãt itra ꝛ gñantiũ aial et̃ media ẽ iter duas: ps eni mr̃icis illiꝰ in qua ẽ aial est ꝓpe spõdilia: ꝛ ps a qua primus erat exitꝰ oui q̃ ẽ locꝰ ouoꝝ ẽ supra itestinum. In creatiõe ãt mr̃icũ ẽ ẽt alia diuersitas: qm̃ aialia hñtia cornua et carẽtia dẽtibꝰ supioribꝰ añrioribꝰ hñt in mr̃icibꝰ venas multas apparẽtes ꝛ tumescẽtes qñ fiũt ipregnata. Et sil̃r q̃daꝫ aialia hñtia dẽtes i vtraq̃ꝫ mãdibula sic̃ mus ꝛ vespertilio et silia. Aialia ṽo alia hñtia dẽtes in vtraq̃ꝫ mãdibula ꝛ generãtia alia aialia sibi silia ꝛ hñtia pedes hñt leues mr̃ices et additamẽta q̃ sũt i eis sũt depẽdẽtia ab ipsa mr̃ice sic̃ ptes eius ꝛ nõ sunt partes fortioris vene vel ramoꝝ eius que venit ad matriceꝫ sicut diximus in anathomia. ¶ Scias aũt ꝙ omne aial pingue minus hꝫ seminis q̃ꝫ aliud ꝓpter frigiditatem adipis sui. De his autem iferius exequemur.

Qꝫ aial pigue minꝰ hꝫ semi nis q̃ꝫ aliud.

¶ Incipit Liber Tertius qui totꝰ est de origine similium mẽbroꝝ que sunt in aialibus.

¶ Tractatus Primus est de anathomia venaꝝ ꝛ sanguis ꝛ origine istoꝝ duoꝝ ꝛ de origine neruorum.

¶ Cap. p̃m. Que intentio libri ꝛ de opinionibꝰ antiquoruꝫ ꝛ de origine venarum ꝛ sanguinis animalium.

Vide Arist. in 3° de hystorijs aialiuꝫ. cap 2. ꝛ 3.

Ec quaꝫ diximus esse dispõnẽ mẽbroꝝ aialiũ q̃ nõ sũt sibi silia in specie vna aut gñe vno. Sic̃ eni dixim̃ꝰ est dispõ eoꝝ tã in ptibꝰ iterioribꝰ occultis q̃ꝫ i ptibꝰ exterioribꝰ manifestis. Mẽbra ṽo silia q̃ homogenea dicunt̃ iueniunt̃ i ptibus cuiuslibet aialis: ꝛ vlior qdẽ q̃ est iuẽta in oibꝰ aut plibꝰ est sanguis: ꝛ id qd̃ est loco sanguis: ꝛ qa vena ẽ sanguis via: iõ post sanguinẽ vtilior ẽ ps vena sic̃ in sua origie: ꝛ post istas ptes gñalis ps ꝛ remotior a suba est sanguis subtil̃ aqueꝰ q nõdũ adhuc sufficiẽter est coloratꝰ ꝛ pfectꝰ ſꝫ cõplemẽtũ digõnis. Post illas ãt ptes ẽ caro vl̃ id qd̃ ẽ loco sanguis qd̃ ẽ ↄsil̃e carni ꝛ ꝓportionatũ ei in nõ hñtibꝰ sanguinẽ: ꝛ post illd̃ ẽ os ꝛ sibi ↄsil̃e i nõ hñtibꝰ os: ſꝫ aliqd ossi ꝓportionatũ sic̃ ẽ spina i piscibꝰ ꝛ serpẽtibꝰ: ꝛ cartilago in aialibꝰ qbusdã: neq̃ꝫ os neq̃ꝫ spinã hñtibꝰ: sic̃ est piscis huso vocatꝰ q nullũ oino hꝫ os aut spinã nisi i capite: ꝛ hic piscis abũdat i Danubio: ꝛ ẽ magnꝰ hñs rostrũ magnuꝫ sic̃ sturio. Et post hoc mẽbrũ i aialibꝰ inueniunt̃ q̃si gñal̃r mẽbra silia cutis ꝛ tele. Cutis. n. totũ iuoluit corpus exterius. Tela ãt siue pãniculus multa iuoluit mẽbra iteriora. Cum his ãt silia mẽbra sunt neruus vnguis ꝛ pili ꝛ silia his. Adhuc ãt sepũ ꝛ zirbũ ꝛ supfluitas stercoris: hec. n. lꝫ non sit ps est tñ aliqd aialis. Cũ his ãt sũt humores q sũt purgamẽta sanguinis sic̃ flegma crudũ ſꝫ oẽꝫ sui varietatẽ: ꝛ vtraq̃ꝫ cholera rubea. vꝫ. q̃ chol̃a absolute vocat̃: ꝛ nigra chol̃a q̃ vocatur mel̃ia. Quia ãt i hoc libᵒ 3ᵒ disponimus loq de origibus mẽbroꝝ siliũ q̃ sũt i aiali: ꝛ qa nos ponimꝰ ꝙ sanguis ꝛ vena sint p̃nᵐ creationis mẽbroꝝ q̃ causant̃ ex corde: iõ p̃us vĩ eẽ loquẽdũ de origie istoꝝ duoꝝ: sanguis. vꝫ. ꝛ vene: tũc eni melius ẽt sciemꝰ ea q̃ originant̃ ex istis. Hãc ãt sollicitudinẽ idagatiõis opꝫ subire: iõ qa antiq nãles icõplete ꝛ isipiẽter fallacia ferẽtes signa tractauerũt de origibꝰ istoꝝ. Cã ãt ignorãtie eoꝝ fuit difficultas speculatiõis p sensum in anathomia mẽbroꝝ. Nã. n. ꝛ extẽsio magnaꝝ venaruꝫ nõ satis clare manifestat̃ in corporibꝰ mortuoꝝ q̃ antiq anathomatici diuidebãt: ꝛ iõ multo mag̃ errauerũt in p̃uis. Contrahunt̃. n. vene in ↄgelato mortuo corpore subito: ꝛ si occidũt̃ aialia exit sãguis ab eis ꝛ ifrigidant̃: ꝛ iõ ↄhunt̃ ꝛ occultãtur. Adhuc aũt in qbusdã mẽbris aut nõ ẽ sanguis aut modicus ẽ sanguis: ꝛ vene q̃ i illis sũt nõ tumẽt ſꝫ latẽt p̃cipue in mortuis corporibꝰ i qbꝰ frigiditate mortis ↄhuntur: post mortẽ eni modicꝰ sanguis manet i mẽbris nisi forte i corde ꝛ ibi manet modicus: in corporibꝰ ãt viuoꝝ nõ pñt ispici satis diligẽter origies venaꝝ: qm̃ maior ps venaꝝ ẽ tecta iterius ad q̃s nõ ꝑuenit visus. Antiq ãt phi studẽtes anathomie corpoꝝ aialiuꝫ nõ aspererũt originẽ ꝛ p̃nᵐ p̃ᵐ magnarũ venaꝝ pulsatiliũ ꝛ qetaꝝ in corporibus mortuoꝝ: ſꝫ tm̃ dixerũt ramificationẽ venaꝝ a duabꝰ magnis venis nõ curãtes de origie eaꝝ. Alij aũt qdã antiquoꝝ nõ distixerũt dterminãtes p̃nᵃ venaꝝ ſm hoc qd̃ exteriꝰ poterãt ꝑcipe in corporibꝰ maceratis in qbꝰ vene distẽdunt̃ mag̃: macros enim viuos distẽdebãt ꝛ sic aspererũt extẽsionẽ venaꝝ: corpora ãt mẽbroꝝ in aquã rapidã ↄ ictũ flumis vt qñ ipetu aq̃ lota est caro mollis ꝛ corpꝰ sic maceratũ nuda pateret venaꝝ ꝛ neruoꝝ extẽsio: nec ipsi alia arte vsi sũt in q̃rẽda origie venaꝝ ꝛ neruoꝝ: ꝛ hoc nõ sufficit eo ꝙ vene itrãt ꝛ exeũt plura membra: ꝛ põt hoc credi ꝙ orıant̃ ex ipsis: ſꝫ nos opꝫ ↄtĩgere rõnẽ cũ sensu ꝛ soluere obiecta. Tũc. n. vere scimus oiuꝫ ptiuꝫ siliuꝫ origies q̃ sũt in corporibꝰ aialiũ: accipiamus quecũq̃ꝫ de hoc dicta sũt ab antiqs vt bñ dcã discernamꝰ a ↄ̃rio mõ se hñtibꝰ. ¶ Antiqssimꝰ. n. Persaꝝ phs queꝫ arabes Syarmor cabronẽseꝫ vocãt. Auicẽna ãt vocat eũ Theseũ psaꝫ: qdã tñ Milesiũ hunc eẽ putãt: narrat ortũ creatiõis venaꝝ ſm hũc modũ dicẽs. Creatio venaꝝ ẽ ſꝫ ꝙ dico: exeũt due vene ab orbitis oculoꝝ ꝛ supcilioꝝ ꝛ ꝓcedũt ad ptes colli ꝛ descẽdũt ad dorsuꝫ ꝛ reflectunt̃ iteriꝰ ad ptẽ pulmonis: ꝛ reflexio eaꝝ a dorso ẽ sub mamillis ꝛ deide secãt se: eo ꝙ vna ꝓcedit a pte dextra in sinistrã ꝛ alia a sinistra ad dextram: ꝛ trãseũt ꝑ epar i epate secãtes: ꝛ tũc ps vna q̃ trãsit ꝑ epar ꝓcedit ad dextrũ renẽ ꝛ testiculũ dextrũ ꝛ ea ps q̃ venit a sinistro trãsiẽs ꝑ splenẽ venit ad renẽ ꝛ testiculũ sinistrũ exinde diuidunt̃ ꝛ spargunt̃ tã in ptes coxaꝝ ꝛ cruriũ q̃ꝫ alioꝝ oiuꝫ mẽbroꝝ. Snia igit̃ hmõi hois ẽ venas hr̃e ortum a cerebro añriori: ꝛ exide ramificari in totũ corpꝰ supiꝰ ꝛ iferiꝰ: ꝛ a dextris ꝛ a sinistris: ꝛ añ ꝛ retrorꝰ exteriꝰ ꝛ iteriꝰ: duo ãt eẽ p̃nᵃ eaꝝ pp duas cameras cellule añrioris ptis cerebri q̃s i primo huiꝰ scie libro determiauimus: ꝛ iste hõ nõ distixit inter venas ꝛ arterias ꝛ neruos: sed pro eodem habuit tria hec. ¶ Dianor aũt brouẽsis quẽ nos Diogenẽ vocamꝰ: ꝛ Auicẽna dibaqlũ vocari dic̃: narrat origines venaꝝ ſꝫ hũc modũ. Dicit. n. ꝙ vene magne q̃ sũt in corpore hois extẽdunt̃ ex pte q̃ ẽ vẽter ꝛ ꝓcedũt in spinã spõdiliũ dorsi: ꝛ a dorso qdẽ vna eaꝝ ꝓcedit ad dextrũ ꝛ altera ad sinistrũ: deinde reflectunt̃ supiꝰ ad ptẽ corporis q̃ ẽ caput ꝛ ꝑueniũt in via sue ascẽsiõis ad duas ↄcauitates furculaꝝ q̃ sunt iter spatulaꝫ vtriq̃ꝫ ꝛ ossa qbꝰ colligat̃ pectꝰ: ꝛ ibi diuidunt̃ in multas ptes ꝛ spargunt̃ ꝑ totũ corpꝰ: ꝛ ramus qdẽ q ex eis ẽ i dextro ꝓcedit in sinistrũ ꝛ ecõuerso: ramus q ex eis ẽ in sinistro ꝓcedit in dextrũ. Adhuc ãt ex ipa ramificatiõe duaꝝ dictarũ venaꝝ exeũt due vene magne a pte spõdiliũ dorsi ꝛ vadunt ad ptẽ cordis. Alie ãt due exeũt itẽ a dorso supiori loco q̃ꝫ dicte ꝓcedũt ad ptes pectoris: ꝛ deide ꝑ subascellaria ꝓcedũt ad ptes manuũ donec ptigãt ad palmas: quaꝝ vna dr̃ splenis ꝛ altera epatis. Et vtraq̃ꝫ qdem haꝝ in duo diuidit̃: ꝛ vna ꝓcedit ad pollicẽ: alia ṽo ad radiceꝫ palme i rasceta: ꝛ ibi ambe iste spargunt̃ in multas ptes: ꝛ sparsio ista fit ꝑ residuũ manuũ ꝛ digitoꝝ. Adhuc ãt a p̃mis venis de qbꝰ exeunt alie vene subtiliores q̃ꝫ sint iste d qbꝰ diximꝰ: quaꝝ vna a pte dextra egrediẽs ꝓcedit ad epar: alia autẽ q̃ orit̃ a sinistra ꝓcedit ad splenẽ ꝛ ad renes vlteriꝰ descẽdit. Vene q̃ extẽse ꝛ ꝓcedẽtes ad coxas ꝛ crura ramificant̃ a radicibꝰ coxe siue a iũcturis coxaꝝ qd̃ idẽ ẽ: ꝛ trãseũt ꝑ totã coxaꝫ ꝛ maior ramus ex eis ꝓcedit ad posteriꝰ coxe: ꝛ ibi itumescẽs appet grossa: alia ãt sil̃r ꝓcedit ad posteriꝰ coxe q̃ ẽ mior q̃ꝫ p̃dicta. Deide ambe extẽdunt̃ ꝛ ꝓcedũt ad ptes cruriuꝫ ꝛ pedũ ad silitudinẽ venaꝝ q̃ ꝓcedũt ad manꝰ ꝛ palmas ꝛ radices digitoꝝ. ¶ Adhuc aũt ſꝫ hũc phꝫ multe alie vene exeunt a venis magnis q̃s prius diximus: ꝛ ꝓcedũt ad regionẽ vẽtris ꝛ lateꝝ que sũt valde subtiles q̃si in gracilitate capilloꝝ. Ille ṽo q̃ ꝓcedũt ab ipsis supius ad caput extẽse ex pte domestica capitis apparẽt in collo magne: ꝛ ille sũt due q̃ in ꝓcessu suo ramificant̃ in multas q̃ spargunt̃ in capite: ꝛ q̃dã earum

Opio p̃ma de ortu venaꝝ.

Tertia

Scda opinio

rum ꝓcedunt a sinistro ad dextrū: ⁊ quedā ecōuerso: ⁊ ꝓuentus eaꝝ est ꝓpe aures. Adhuc aūt in collo est vna vena que diuidit in duos ramos ⁊ ꝓcedit eiꝰ vtraq; ps tm̄ ad ꝓpinquuz vene magne: hec tn̄ est minor ea: ⁊ ad hāc plurime ꝑueniūt que a capite descēdūt ⁊ reuolute ꝓcedunt ad domesticuz colli: ⁊ ibi subiūgunt ꝓfundate iterius: ⁊ postea emergētes retro ꝓcedunt ad mēbra que vocant giratiōes spatulaꝝ hoc est vbi adiutoria bracchioꝝ recipiuntur in pixides spatulaꝝ. Exinde ꝓcedunt per cubitū ad manꝰ in iferiori pte focilliū ꝓpe venā que vocat epatica siue vena epatis que subtꝰ iacēt in asseid bracchioꝝ: ⁊ ꝓcedūt ēt ꝓpe venā splenis que splenetica vocat: sꝫ in q̄ntitate vena hec est mior dictis duabꝰ. Signū huiꝰ dicē eē q̄ cū ꝯtingit hoi dolor in pte illa intumescūt ibi vene ⁊ eleuate ad sup̄ficiez aliqn̄ ibi apostemant. Uene aūt que sunt in circuitu stomachi siue ventris pp venā epatis ⁊ splenis extēdunt sursuz ⁊ ꝓcedūt p ascellas ⁊ bracchia ad ptes manꝰ. Quedā ēt eaꝝ nō tm̄ ascēdūt: sed extēse ꝓcedūt ad ptes medulle q̄ est nucha spōdiliū ⁊ p spōdiles descēdens ꝑuenit ad ptes renū: ⁊ deide descēdit ī corporibꝰ viroꝝ ad testiculos: in corporibꝰ āt mulieꝝ ad matricē. Adhuc āt dicē Diogenes q̄ vene p̄me a qbꝰ oēs iste ramificant exeuntes a stomacho ⁊ vētre in primis ortibꝰ suis sunt ample: deide gracilliant p diuisionē donec mutent per collectionē ramoꝝ in vnuz ad q̄ntitatē p̄mā restaurate ⁊ flectunt a dextro in sinistruz ⁊ ecōuerso: ⁊ ille vocant vene seminis apud eū eo q̄ portāt semē ad vasa semiaria. Sāguis aūt spissus ⁊ grossus a quo eliquat subtiliꝰ i semis subaz ibibit a carne: ⁊ suggit ab ea ab orificijs venaꝝ in locis mēbroꝝ diuersis: ille v̄o q remanet in venis in locis vasoꝝ seminis narratis ē subtil mixtꝰ cuz spuma gracili pp multum spm̄ q ē in eo. Iste igit ē s̄mo Diogenis ⁊ discipuli eiꝰ quez fiacinor corrupte arabes vocāt quē gieriā vocāt grecoꝝ antiq. Sic.n. tradiderunt de origie venaꝝ: ⁊ est sūma itētiōis eoꝝ q̄ vene oriunt a stomacho ex duobꝰ ramis q̄ ex vtroq; latere stomachi egrediunt. ¶ Alia āt adhuc est q̄dā antiq̄ruz snia de venaꝝ origie quā iuenit qdā q Blomor qdē ab arabibꝰ: ab Auic. āt dr̄ Omeliomus. Est āt vt qdā opināt hic q Mellissus vocari ꝯsueuit: alij āt hūc quedā medicū chirurgicū fuisse arbitrāt: qcunq; āt fuerit nō magna vis ē: qa nobis de dicto potiꝰ q̄ȝ de dicēte est qō. Dicꝫ g̃ iste oēs vene q̄ ramificant in corpe p mēbra diuersa exeūt ex q̄tuor ptibꝰ venaꝝ q̄ sunt vene magne ⁊ p̄me. Par p̄m qdē exit a posteriori capitis ꝓcedēs ad colli ptē corpis in q̄ sunt spondiles vsq; ad os anche ⁊ ꝑuenit ad crura ⁊ ad calcanei partez domesticā. Deide reflectit ad syluestre calcanei ⁊ intrat in plātā pedis ⁊ ibi ramificant: ⁊ de pari isto vna qdem vena descēdit in vna pte dextra. vz. ⁊ altera in sinistra. Huiꝰ autē signū eē dicꝫ q̄ medici ꝯ dolorē dorsi p̄cipiunt fieri minutionē a posteriori pte genuū ⁊ i syluestri pte calcanei: qō nō iuuaret nisi vena p dicta loca descenderet. Par āt 2m exit ēt a latere capitis sub ossibꝰ petrosis: ⁊ trāsit p auriculas: ⁊ deide ꝓcedens ad collū. ⁊ huiꝰ signuz est q̄ hoc par venaꝝ vocat vene decollatiōis: deide veniēs p spōdilia ⁊ dorsuz ptīgit ad testiculos: ⁊ exide reflectēs ad coxas trāsit p genua ⁊ crura ⁊ ptigit ad domesticum calcanei: ⁊ deide ramificat in peduz rasceta ⁊ digiti. huiꝰ āt iteꝝ signuz dicit esse q̄ medici p̄cipiunt minui in hac vena ꝯ dolorez dorsi ⁊ testiculoꝝ. Par autez 3m vt dicit iste ꝓcedit a nucha que est in spōdilibꝰ colli ⁊ venit ad giratiōes spatulaꝝ vbi adiutoria spatulis cōiungunt: ⁊ deide reflectit ad iteriꝰ pectoris ⁊ venit ad pulmonez: ⁊ vna vena illiꝰ quādo ad iteriora a giratiōe spatulaꝝ ꝓcedit ptendit a dextro ad sinistrū ⁊ trāsiens sub mamillis peruenit ad splenem ⁊ ad renē sinistrum. Alia autem vena eiusdez paris que peruenit a sinistro in dextrā trāsiēs per mamillas ēt peruenit ad pulmonem ⁊ vadit ad epar: ⁊ tunc ramificant ab ea duo ramuli qui ꝓcedunt ad anum. Par v̄o 4m orit qdē ab anteriori capitis per orbitas oculi perueniens ad inferiꝰ colli ⁊ ptingit ad ꝓfunditates furculaꝝ que sunt iter duo spatularia ⁊ ligantia pectꝰ: deide extēsum per adiutoria ⁊ cubitos sup focilia transit per bracchia ad radices que sunt rascete palmaꝝ: ⁊ deinde reflectitur p bracchia ad subascellaria ⁊ ad latera ex pte supiori lateꝝ itrāt iteriꝰ donec sinistra qdē vena illiꝰ paris ꝑuenit ad splenē: dextra aūt ad epar: ⁊ abinde ambe extēse supra vētrez a quo fit tractus alimenti ꝑueniunt ambe ad locū gn̄onis seminē locis illis mistrātes. ¶ Iste g̃ est sermo antiquoꝝ i narratiōe ortus ⁊ diuisiōis venaꝝ. Fuerunt ēt qdam alij nāles qui de ortu ⁊ diuisiōe venaꝝ scripserūt: sed nō subtilr ⁊ cuz rōne ⁊ experimēto: ⁊ iō nō sunt digna recitatiōe ea que dixerunt. Fere autē oēs isti opinant q̄ p̄ncipiuz venaꝝ sit ex pte capitis ⁊ cerebri rōne illa: qa putabāt hoc esse p̄nm venaruz in quo plures ⁊ nobiliores ⁊ celestibꝰ magis similes sūt anime virtutes: hoc aūt est cerebrum in quo sunt vires aiales ⁊ intellectuales ⁊ imaginatiue ⁊ sensibiles ⁊ recordatiue et motiue: cum aie actio sit in cibū potior q̄ȝ nature in his que viuunt vita manifesta opinati sunt vasa cibi deferre virtutes aie ⁊ eosdē suos effectus effluere cibo in venis que vie ⁊ vasa sunt nutrimēti: hoc aūt nō est necessariū: qa nō ifluit aia virtutem cibo quā opat in cerebro: sed potiꝰ illā que est cordis sicut in sequētibꝰ declarabimus. Media aūt trium inductaꝝ opinionuz a stomacho dixit oriri venas: eo q̄ vēter siue stomachus ⁊ intestina in quibus completur nutrimentuz sunt sicut fons primus nutrimētalis humidi ꝓpter qō venas ab ipso ventre oriri dixerunt que sunt cānales humidi nutrimentalis: sicut deriuant riui a fonte. Has ergo ⁊ tales sue opinionis induxerunt rationes. Nō recte autez inuenerunt isti venaꝝ principia: eo q̄ vene non sunt vie nutrimenti nisi separati a fece abijcienda: ꝓpter qō fons nutrimētalis humidi depurati nō est venter sed cor sicut inferius ostēdemus ⁊ epar: ⁊ ideo ab illis deriuant vene ⁊ non a vētre. Causa aūt erroris est difficultas cōsideratiōis creationis venaꝝ s̄m suas substātias ⁊ considerande ramificationis earum s̄m suas diuisiones: ⁊ difficultas videndi ꝓcessus earum s̄m suas extēsiones ad membra corporis: nec est possibile ista ꝑfecte cognoscere in aiali macerato aut in corpore macerato mortuo sicut in antehabitis diximus.

Summa in quo ꝯueniāt oēs ꝓdicte opiones

¶ Cap. 2m. In quo est explanatio opinionis Aristo. de ortu venarum.

NOs autē perfectā de his intendentes tradere doctrinā. Primo ponemus de hoc sniaz Ar. cum explanatiōe manifesta: ⁊ scđo abijciemꝰ hoc qō ꝯdicit Galenus: ⁊ tertio iducemus ō his Auic. solutionē. Quarto autez obijciemꝰ oīa que cōtra Auic. obijcit Auerrois ⁊ ponemus solōnē suam. Quinto aūt ⁊ vltimo ex his oibꝰ eliciemꝰ opinionē nostram ⁊ ꝓbabimus eā rōne ⁊ experimēto certo qō nō fallit. ¶ Dicit ergo Arist. qui Peripatheticoꝝ magister ⁊ p̄nceps extitit: ⁊ qui voluerit scire ortū ⁊ diuisionez ⁊ extensionez venaꝝ studebit in cōsideratiōe corporis aialiū creatoꝝ s̄m nostram cōsideratiōnē. Sciemus enim q̄ in pectore sunt due vene pulsantes posite interius in pectore ex parte spōdiliū pectoris: quaꝝ vna est minor q̄ȝ altera. Maior autem haꝝ ꝓcedit ad anterius corporis: minor autē ad inferius. Deinde maior declinat ad dextrum ⁊ minor ad sinistrum: ⁊ hec est vena quā qdam antiquoꝝ grecoꝝ vocant orthi: eo q̄ insperexunt partem neruosam que est in tunica dura interiori eius in anathomia corpoꝝ: haꝝ autē duarū venaꝝ pulsantiū absq; omni dubio s̄m oēs philosophos est cor principium: visus eni hoc testificatur ita q̄ est ineuitabile. Ille autez vene ramificate ⁊ extense procedūt. Cor autem quasi quedam pars partium haꝝ venaꝝ sicut p̄ncipiū est pars eiꝰ qō exit ab ipso cōtinuatū cū eodē. Est autez ps ⁊ p̄ncipiū nō qdem per subam carneā que est in ipso: sꝫ potius per fila ⁊ telas que sunt in basi eiꝰ: he eni sūt dure solide. Signū aūt q̄ cor sit pars ⁊ p̄ncipiū earuz est q̄ maior qdem vena in p̄mo ortu suo est posita supra cordis substātiā inferiorē: minor aūt posita est in ortu suo sub ipō in basi eiꝰ: ita q̄ cor est quasi ministrās inter ea vtriq; ⁊ substātiā ⁊ virtutem ⁊ equalr respiciēs eas. Oē eni cor hꝫ vētriculos q̄uis lateāt in paruis cordibꝰ paruoꝝ aialiū. Precipue autez est in corde vētriculus maior q est dexter: in mediocribꝰ v̄o corporibꝰ manifestat cum maiori etiaz medius: ⁊ extremus paruus sinister. In magnis autez corporibus magnoꝝ cordiū euidenter apparent omnes tres vētriculi: ⁊ pars acuta prominens a corde v̄sus anterius corporis ⁊ pectoris sicut diximus in antehabitis: ⁊ ventriculus quidez maior est superior ⁊ dexter: ⁊ minor est inferior ⁊ sinister ⁊ medius est inter duos: ⁊ medius ⁊ sinister minores sunt ventriculo ma-

Tertia opinio

Arist. opio in 3. de hystorijs aialiū. c. 2. 3. ⁊ 4. ⁊ i. 3. ō ptibus aialiū ca. 4. ⁊ 5.

Nō ō nuō vētriculoꝝ cordis.

lore. Isti item ventriculi perforant versus pulmonem: sed
vie foraminum sepi⁹ latēt ꝓpter viaꝝ paruitatē ꝑter ꝗ̃ in
viro. Vena aūt maior radicitus quidē ꝓcedit a maiore a
parte superiori cordis dextra: ⁊ trāsit per mediū fundū colli
⁊ ille ventriculus est ꝯcauus q̄si vena: eo ꝙ idē ventriculus
per modū quē diximus est ps partiū radicaliū eiusdē ve-
ne maioris ⁊ in ipso semp est sanguis. Orthi aūt que est ve
na minor orit a vētriculo medio ⁊ nō adeo participat ea q̄
sūt de sub̄a cordis sicut vena de qua diximus: ⁊ ei⁹ iteri⁹ cō
cauū est multo strictius ꝗ̃ illius. Et creatio q̄dē maioris
est ex duab⁹ substantijs: quaꝝ vna exterior est tela ⁊ vocaui
mus eā in primo libro tunicā exteriorē: ⁊ alia est coriū durū
quā vocauimus tunicā interiorē. Alterius aūt vene ꝯcauū
est strictius ac si sit vnus solidus valde: ⁊ cū extendit ⁊ elon
gat ad partē capitis ⁊ ad mēbra que sunt angusta ramifi-
cat. Adhuc autem ex vena maiori exit quedā pars in p̄mis
versus pulmonem: ⁊ ibidē ramificata cōiungit cum q̄bus-
dam partib⁹ minoris que orthin vocat que reflexe ad pul-
monem veniūt. Adhuc aūt ex eodem exeunt rami venarū
alij: quaꝝ vna vadit in pulmonem ⁊ alia ad spōdilia: ⁊ ve-
nit sursum ad armillā vltimam siue spondilem de armillis
que sunt in collo. Vena aūt quā diximus a corde extēdi ad
pulmonē p̄us ꝗ̃ ad pulmonē deueniat diuidit in duo: eo
ꝙ etiā pulmo in duo diuisus est: ⁊ deinde in sub̄a pulmōis
vtraq₃ illaꝝ partium diuiditur in multa: ⁊ collecte partes il
le simul pertingūt ad cānā quā tracheā vocamus que duo
versus cānam h₃ foramina ſm duas suas partes: ⁊ ps ma-
ior vene ramificate venit ad cānam maiorē ⁊ aliqua pars
minor venit ad minorem: extrema v̄o diuisiōis earum non
manifestātur ꝓpter paruitatem. Totus autē pulmo plenus
apparet sanguine ministrato ab his venis. Via autē vene
maioris est supra viā minoris que orthi vocat in vijs que
ꝓcedunt ex ambab⁹ ad cānam vocalem pulmonis. Illa au
tem vena que ꝓcedit ad spōdilia ⁊ armillā colli extendit si-
cut diximus: extendit per dorsū ⁊ trāsit ad armillas spōdi-
lium vndiq₃ per descensū: ⁊ hui⁹ rememorationē fec̄ Ho-
merus poeta in vno suoꝝ versuū quādo dixit ꝙ ille qui per
cussit sociū suū in p̄lio Troiano abscidit illā venā totā que
transit per dorsum ⁊ peruenit ad collū: hoc ergo Homeri
sermo testificat ꝙ talis est trāsit⁹ istius vene. In descēsu au
tem suo exeūt ex ipsa partes multe venaꝝ que pertigunt ad
quālibet costaꝝ ⁊ q̄libet spōdilium: ⁊ cū peruenit ad vlti-
mū spōdile q̄d est supra os renū ibi diuidit in duo: hec est
ergo diuisio maioris vene ſm ꝙ mō narrauim⁹. Vena au
tē que est super hūc ramū vene maiorē que sīr exit a cor-
de diuidit in multas partes quaꝝ quedā q̄dem ꝓcedūt ad
cōcaua furculaꝝ humeroꝝ ad duo latera ⁊ ꝓtensa ex parte
subascellariū ꝓcedūt ad duo focilia bracchioꝝ in corporib⁹
hoīū ⁊ ibi pulsant ad tactū. In corporib⁹ aūt q̄drupedū ex-
tendunt ad iferi⁹ cruriū anterioꝝ: ⁊ in corporib⁹ auium ad
alas: ⁊ in piscib⁹ ad alas anterioꝝ pinulaꝝ. Anteꝗ̃ aūt deri
uet ad subascellaria diuidunt ab ea vene ascendentes per
collū que vocant vene decollatiōis: ea aūt que sparguntur
a venis que sunt rami vene maioris in parte colli extēdunt
⁊ ꝓtendunt ad cānā pulmonis in collo. Et si q̄s istas mani-
bus cōstrinxerit accidit strangulatio donec cadat q̄si mor-
tuus sine sensu ⁊ claudit oculos: ⁊ hoc est signum ꝙ extensio
harum venaꝝ sit sicut narrauimus ⁊ extendit inter eas cā-
na donec ascendere incipiāt perueniendo ad partē auricu
laꝝ capitis ad collū vbi cōiungit in tempore os mandibule
inferioris cū osse capitis. Ab illo enī₃ loco ramificant in q̄-
tuor partes: quaꝝ vna flectit inferius ad partē colli ⁊ spa-
tule: ⁊ cōiungit vene que findebat a vena maiori in flexio-
nē cubiti que flexio fociliū est ⁊ ad bracchiū vna pars ipi⁹:
⁊ alia pars venit ad manus ⁊ digitos diuisa ⁊ ibi finit. Alia
autē vena de dictis q̄tuor que extendit a parte auricularū
vadit ad cerebrū: ⁊ ibi in multas venas subtiles diuidit q̄
spargunt in tela ꝯtinente cerebrū. Cerebrum v̄o caret oīno
sanguine ſm suā sub̄am in oī aīali: ⁊ ideo nō est in oī aīali: ⁊
ideo nō est in sub̄a sua vena parua vel magna: sed nutrimē
tum fugit ab extremitatibus venarū tele que circūdat ip̄₃
⁊ distinguit: ⁊ ex sua substantia illud albū sicut q̄libet mē
brum habet nutrimentum conuertere in similem sibi colo-
rem sicut in ante habitis determiatū est. Alie v̄o vene que
ramificantur ab ista in parte aurium diuidūtur in multas:
⁊ quedam earum cōtinent caput contexte in telas eius: ⁊ q̄-
dam perueniūt ad organa sensuum ⁊ ad dentes per venas
filares subtiles valde. Simil̄r ramificant vene a vena ma
iori que orthi vocatur: ⁊ ille cōsequuntur partes vene ma-
ioris: sed vie earum sunt strictiores vijs venaꝝ ramificata
rum a vena maiori. Hec igit est dispositio oīum venaꝝ pul
satiliū que sunt in parte illa corporis que est supra cor: pars
autē vene maioris que est sub corde trāsit ꝑ diaphragma:
eleuat etiam in aliq̄bus locis reuoluens se supra ip̄m. Re-
uoluitur eni ⁊ cōtinuatur in plurib⁹ locis cum vena orthin
descendendo: ⁊ ille ramus descendit ad ea que iferiora sūt
sub corde. A vena ergo illa que est maioris pars descēdens
ꝓcedit a corde ramus vnus ad epar que est vena breuis ⁊
lata ⁊ ampla non pulsans: ⁊ ab ipsa exeunt multe vene sub-
tiles spargentes se in sub̄am epatis ⁊ procedēs quidem ad
epar in ipso gibbo epatis diuiditur in duo: quaꝝ vna pro-
cedit ad parietem ⁊ v̄sus partes quib⁹ continuat nutriens
eas ⁊ ibidem finitur: alia v̄o ꝓcedit ad subascellare ⁊ focile
dextrū per adiutorium ⁊ cubitum: ⁊ cōtinuat cū vena que
est in giratione humeri in extensiōe sua ⁊ vocatur epatica.
Signū autem eius q̄d diximus est ꝙ medici p̄cipiunt istas
venas per minutionē incidi cōtra epatis dolores quosdam
qui sunt ex abūdantia calidi sanguinis. Ex dextra v̄o par-
te eiusdē rami a gibbo epatis exit ab ea vena parua ⁊ sub-
tilis: ⁊ ad sinistrum tendens peruenit ad splenē ⁊ ibidē di-
uiditur in multas valde subtiles capillares sparsas in sple
ne ferentes nutrimentū sanguinis. Adhuc autem ab eadē
vena magna ⁊ ampla in supremo epatis exit vena que spar
gitur in sinistro epatis ⁊ ascendit ad focile sinistrū per adiu
torium ⁊ subascellare. ¶ Ampli⁹ autē adhuc ab eadem ma-
gna vena in supremo epatis ramificantur alie vene plures:
quarum vna ꝓcedit ad zirbum q̄d est supra ventrem: ⁊ alia
ad ventrem per ramos ferens nutrimētū ad partes illas:
ab eadem autē sic in ventre existente ramificantur vlterius
multe vene que extendūtur ad intestinum mediū q̄d voca-
tur ieiunum: ⁊ tunc omnes intestinorum vene cōuenientes
componūtur in vnam venam magnā que per intestina trā
sit ⁊ ventrem qui est stomachus ⁊ reflexa ascēdit donec per
ueniat ad portam superiorē stomachi: ⁊ deinde ramificat
iterum in multas que ad diuersa mēbra pertingūt. Opor-
tet aūt scire ꝙ id q̄d ex maiori vena descendit: ⁊ id q̄d descē
dit ex parte orthin ambo ista perueniunt ad partem in qua
sunt renes siue operationem: ⁊ quando perueniunt ad ptē
spondilium renum que sunt in ossibus renum vtraq₃ istarū
venarum descendentiū diuiditur in duo ⁊ faciunt figurā la
terum trianguli: q̄d nostri temporis p̄hi vocant figurā lau
de: ⁊ tūc ille partes que sunt vene maioris ꝓcedunt ad par-
tem dorsi magis ꝗ̃ partes venarū que sunt partes orthin:
quoniam illa que venit a maiori vena ſ₃ suas diuisiōes est
applicata ad spōdilia pectoris: que sunt in oppositione cor-
dis: applicatio aūt eius est per venas paruas dure substan
tie existentes quasi sint de substātia nerui. Hec autē vena
que maiori vocatur ampla est apud exitum eius a corde: et
cum elongatur ab ipso fortificat ⁊ efficitur in creatione sub
stantie sue quasi neruus: ⁊ ab ista quidem etiā alie vene ꝓ
cedunt preter dictas: ⁊ ille perueniunt ad medium intesti-
num q̄d ieiunum vocatur sicut vene que inferius in gibbo
epatis exeunt ab eadem vena maiori: ⁊ ad idem mediū in-
testinum perueniunt: sed ipse subtiliores illis que in sup̄io-
ri parte a vena maiori exeunt: ⁊ creatio istarum venaꝝ vbi
terminatur in finibus suis similis est substantie nerui: ⁊ est
terminatio nerui ipsarum subtilis ⁊ vacua hoc est cōcaua.
Ad epar autem ⁊ ad splenem non peruenit aliqua venarū
que diuidatur ab orthin. Vene autem plures que diuidū-
tur a vena maiori perueniunt ad anchas ⁊ tāgūt ossa. Ad-
huc autem a vena maiori exeunt etiam quedam vene ⁊ nō
ramificantur quidem in profundo foraminis renū: sed in
substantia corporis ipsorum. A vena autem orthin exeunt
due vie fortes venaꝝ ⁊ procedunt ad vesicā: ⁊ alia ab istis
via exit a profundo foramine renum vtrinq₃ que etiam ad
vesicam perueniunt: sed nulla istarum viarū cōicat in vena
aliqua que a maiori vena separetur. ¶ Amplius autē a me
dijs renum ex venis illis protensis exeunt etiam quedā ve-
ne vacue

ne vacue siue ꝯcaue quarũ creatio est neruosa ⁊ ꝓcedũt ad spondilia: ⁊ deinde ad anchas: ⁊ ibi submergunt non apparentes deinde manifestant extense super anchas: ⁊ deinde ꝓcedunt ad vesicã ⁊ virgã in masculis: ad matrices aũt in mulieribus. nulla aũt oino vena ad matricẽ ex vena maiori: ab ea vͦo que est orthin veniunt ad eam multe sibi succedentes in situ ⁊ partibꝰ matricis. a vena aũt ab orthyn diuidunt alie vene que veniũt ad partẽ testiculoꝝ ⁊ sunt vacne siue ꝯcaue magne: ⁊ deinde perueniunt ad coxas ⁊ crura et deinde ad pedes ⁊ ad digitos pedum. Alie etiã ab eisdem separate trãseunt per inguines ⁊ procedunt econtra sibi ad partẽ coxarũ: qm̃ vna ꝓcedit a sinistro ad dextrũ: ⁊ alia ecõuerso a dextro in sinistrũ: ⁊ iste applicant descendentes cuꝫ alijs quas p̃diximus ante genua. Sic ergo in cõmuni declarauimus dispositionẽ venarũ quo ad originẽ ⁊ suas extẽsiones ⁊ exitus ⁊ ramificationes in omnibus membris corporis. Ex his igit sciunt radices siue principia venaruꝫ in oibus aialibus ⁊ de quibus nullã fecimus mentionẽ. quoꝝ enim est vna participatio ⁊ cõmunis venarũ ⁊ ad vnuꝫ opꝫ ꝙ sit vnũ principiũ illius qꝺ participat: alioquin equiuoce participaret ab eis ⁊ nõ ad idẽ sed ad diuersa. ¶ Precipue tñ diximus hic venas magnas a qbꝰ alie separant. Alie enĩ vene parue diuersificant ꝯm ꝙ etiaꝫ membra diuersificant in figura eo ꝙ nõ omnia membra sunt similia in omnibus aialibus. Non aũt satis manifestat qꝺ diximus nisi in corporibus magnis multi sanguinis ex quibus intumescunt: vt videri possint: in paruis vͦo ⁊ pauci sanguinis magis latent: aut ꝓpter creationem: q2 parue sunt create ⁊ calor nõ aperit ꝯcauitates eoꝝ: aut etiã latent ꝓpter pinguedinem vincentem que ex aquoso sanguine generatur ⁊ obturat poros venarũ: ita ꝙ artitudine latere incipiunt. Ex his enim duabus causis latent: ⁊ huius simile est in cãnalibꝰ: qm̃ cãnales aliquãdo latent: q2 licet sparse sint vie subtiles cãnalium tamẽ vincit super eas lutũ ⁊ limus ⁊ operit eos: ita ꝙ latent: ⁊ sic latent vie venarũ in pinguibus aliquãdo ẽt latent ex sui gracilitate: q2 cãnales sunt similes quasi lineis indiuisibilibus: ⁊ ideo effugiunt visum: ⁊ sic vie latent venarum in paruis corporibus parui sanguinis: vena vͦo maior apparet in omnibus corporibus animalium siue magnorũ siue paruorum dũmodo cor eoruꝫ sit visibile. Ista igitur est sententia Aristo. de venis quã nos fideliter quãtum potuimus elucidauimus vt melius videantur ea que in contrarium a Galeno obijciuntur.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarans ea que obijcit Galenus contra predicta ab Aristotele.

Galeni quidẽ sentẽtia in multis ad hec que dicta sunt ꝯtrariat: quoꝝ quidẽ primũ est ꝙ nullã oino venã dicit esse eiusdẽ substãtie cũ arterijs: eo ꝙ arterie cõpositio est ex duriori substãtia q̃ꝫ vene quiete sicut pꝫ ex his que dicta sunt in primo libro. ¶ Adhuc aũt qm̃ arterie oẽs p̃ter vnã solã que venalis arteria vocat ⁊ a medio foramine cordis ad pulmonẽ mittit cõponunt ex duabꝰ tunicis grossis. vene aũt ex vna. ¶ Amplius aũt nullã oino venam dicit oriri pulsantem a dextro ventriculo cordis sed aĩ sinistro: vnã quidẽ quã orthin vocat: cuius vnũ ramum in circuitu cordis reflexũ dicit venire vsq; ad dextrũ ventriculũ ⁊ ibi ramificari: sed tñ ortũ esse a sinistro. ⁊ huius signũ vult eẽ ꝙ pulsus magis viget in sinistra p̃te corporis q̃ꝫ i dextra. Aristo. aũt dicit maiorẽ nõ vocari orthin sed minorẽ: ⁊ maiorem quidẽ oriri a dextro. minorẽ aũt que est orthin a medio: nec aliquã videt dicere oriri a sinistro. ¶ Adhuc auteꝫ Galenus adeo certus erat venas oriri ab epate: venas inquã quietas nõ pulsatiles: ꝙ etiã de hoc vadiũ posuit pontifici cuidã quẽ custodẽ altaris quidã vocãt ꝙ oculata fide hoc demonstraret ⁊ demonstrauit per anathomiã. Aristo. aũt nullã oino venam dicit ab epate oriri: sed oẽs a dextro vẽtriculo cordis. Rõnes aũt anathomie sue Galenus adhibuit: eo ꝙ ꝯstat vnũ principaliũ mẽbroꝝ esse epar. nõ aũt haberet principalitatẽ nisi esset alicuius rei vniuꝰr ad corpus pertinẽtis operatiuũ sicut pꝫ per ea que in primo libro dicta sunt: ⁊ ꝯstat ꝙ nõ est operatiuũ nisi sanguinis. Cum igit vene sint vie sanguinis opꝫ ꝙ oriant a sanguinis fonte qui est epar. ¶ Adhuc aũt incremẽtũ ⁊ extẽsio venarũ in aialibꝰ est ad similitudinẽ eoꝝ que succũ deferũt in plãtis: q2 aliter nõ esset vnus ordo nãe vt dicit Galenus. Principia aũt eoꝝ que succũ portãt in plantis sunt ex parte illa in qua succus tractus primo inuenit hoc est in terra: ⁊ q2 similiter est in venis opꝫ vt dicit Galenus vt oriantur ex parte que primũ incipit esse succosa separato humido nutrimentali. Est aũt hoc epar ⁊ nõ cor. Oriunt igit ex epate. ¶ Amplius aũt stipes nõ est principiũ radicũ sed ecõuerso multe radices collecte ꝓducunt stipitẽ qui postea in ramos dispꝫit. Vene aũt capillares radices habẽt per totũ epar ⁊ non per totũ cor: ⁊ in gibbositate epatis ille colligunt in vnã venam que ventrẽ habẽs vocat: que nec ipsa tota ad cor extẽdit sed vna pars eius. Cum igit anteq̃ꝫ ad cor veniatꝰ diuidatur opꝫ ꝙ ramus eius sit in corde ⁊ stipes super epar ⁊ radices in epatis profundo. Originem ergo dicit ab epate et nõ a corde. Et si diceret ꝙ oriret a corde in quo nõ radicat lꝫ tñ ramulos quosdã habeat in basi cordis in parte dextra ⁊ radices haberet in epate: tunc principiũ in planta nõ esset principiũ in venis: ⁊ sic ortus venarum esset ꝯtrarius ortui plãtarũ: ⁊ esset aial in suis vijs nutrimẽti arbor inuersa vt dicit Galenus que succũ a ramis duceret in stipitẽ ⁊ a stipite in radices. ¶ Adhuc aũt supfluitates oẽs quibꝰ sanguis emundat sunt circa epar ⁊ nõ circa cor. Ibi enim separatur aquosa superfluitas per emulgẽtes. ibi. n. spuma intensa separat ad chistim fellis. ibi etiã grossa terrestreitas ad splenem deriuat ⁊ nulluꝫ istoꝝ receptaculoꝝ est in circuitu cordis: igit sanguis generat in epate ⁊ nõ in corde. Cũ aũt vene nõ sint nisi vie sanguinis videbitur ex hoc ineuitabiliter ꝯcludi ꝙ vene oriuntur ex epate ⁊ non ex corde: cuius signũ est ꝙ etiam sanguis calorem habet epatis ⁊ nõ cordis. Nõ enim cor dat ruborem sanguini cum abundet spiritu qui ex maiori parte aereus est: sed potius claritatem: propter qꝺ etiam sanguis in arteria currẽs est clarissimus: sed potius cor rubet ex sanguine nutrimentali: ⁊ epar potius dat sibi colorem rubeum: ergo videtur etiam principiare ipsum et vias suas que sunt vene. Hec igitur ⁊ similia visu ostendit ⁊ per rationem obijcit Galenus.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarans determinationẽ Auicenne super inducta contradictione.

Ad hoc aũt dic̃ Auicẽna in tertio libro suo de aialibus vbi hanc quaꝫ diximus sententiam Aristo. pertractat qꝺ magister primus: sic. n. vocari ꝯsueuit Aristo. opinatus est ꝙ principiũ venarum pulsatilium ⁊ nõ pulsatilium est cor. Medici aũt oẽs tam priores q̃ꝫ posteriores opinati sunt ꝙ principium venarũ pulsatiliũ qdem est cor: sed principiũ venarum nõ pulsatiliuꝫ est epar. Medici aũt in sciẽtia taliũ tam adhibendo medicinas morbis mẽbroꝝ qꝺ facere nõ possent nisi scirent suas origines ⁊ naturas q̃ꝫ etiã in anathomia sũt ex antiquo valde exercita. Similiter aũt cõtradictio est inter eos de origine neruoꝝ: qm̃ medicoꝝ vniuersitas dicit neruos oriri a cerebro: ⁊ Aristo. dicit eos oriri a corde. Ratio aũt primi magistri inducens eũ ad hoc est ꝙ ipse ponit cor esse principiũ omniũ virtutuꝫ vitaliũ ⁊ nãlium ⁊ aialium: ⁊ ideo etiã organa istarũ virtutum a corde dixit principiari. Nos autẽ etsi credamus cum Aristo. oẽs virtutes oriri a corde: tamẽ nunc nobis non est ꝯmo nisi de illa vena que est inter epar ⁊ cordis dextrũ ventriculũ que ab Aristo. maior vocat. a medicis aũt vocat vena ventrẽ habẽs que quidẽ ꝯm medicos nascit a supremo epatis ⁊ ramificat: ⁊ eius vnus ramus peruenit ad dextrũ eius ventriculuꝫ ⁊ ibi intrat cor velut quoddam extraneũ a substãtia cordis: cũ tamẽ Aristo. dicat hanc esse partẽ cordis. in epate aũt ꝯm medicos sunt radices istius vene ramificate que de substãtia epatis eẽ vident. Ramificantur aũt in ipso epate vt per ipsam trahat sanguis. Dicunt ẽt ꝙ nerui sunt grossiores ⁊ molliores apud cerebrũ: ⁊ apud cor duriores ⁊ miores: ⁊ hoc est signũ ꝙ a cerebro ⁊ nõ a corde ramificant. Sꝫ nobis videt ꝯsentiẽdũ eẽ primo magistro: q2 nõ est incõueniẽs dicere ꝙ cerebrũ ⁊ epar trãsmittant ad cor ea in qbus operant: ita ꝙ sint operationes eorum quasi seruientium ⁊ cordis operatio sit principalis: neq; est incõueniẽs dicere ꝙ vene oriunt a corde ⁊ nerui simiꝉr. ¶ Neq̃ꝫ valet ratio ꝙ ideo oriuntur a cerebro: q2 grossiores sunt

Rõnes ꝓ opinione Galeni

Opio Auicẽne in tertio de nã aialiũ capitulo primo.

Solo ad rõnes medicorũ de ortu neruorum.

versus cerebrũ:⁊ instãtia est rõnis:q₂ nerui optici grossio
res sunt apud oculũ q̃ apud cerebrũ ⁊ tñ medici nõ dicunt
eos oriri ab oculo:sed potius a cerebro. Epar ergo hoc qđ
suggit per meseraicas desiras in sỹmma parte sui trãsmit/
tit ad cor vt ibi cõpleat̃ sub medio thalamo vt dicit Arist.
in somno ⁊ vigilia ⁊ in libro de nutrimento:⁊ similiter fa/
cit cerebꝝ:neq₃ aliqđ ↄcludit ratio de grossiori parte apud
cerebrum sicut diximus:qm̃ sic est virtute nãli qđ ipsa plus
dat de nutrimẽto illi parti vniuscuiusq₃ membri vbi inten/
dit formare aliquã substãtiã:⁊ ita facit neruo optico apud
oculũ quãdo intendit in ipso formare oculũ:⁊ similiter fa/
cit neruis ⁊ venis extensis ad matricẽ qñ intendit formare
fetũ.tũc eni₃ ingrossant̃ in matrice:⁊ iđ hoc signũ qđ medi/
ci afferũt oĩno est fallax ⁊ incertũ. Similiter aũt est in arbo
re in qua ad oculum videmus ꝙ stipes ⁊ rami maiores fre
quenter habent grossiorẽ substãtiã q̃ habeat radix.qđ aũt
dicunt de neruoꝝ mollitie apud cerebrum ⁊ duritia apud
cor oĩno nihil persuadet:q₂ nos possumus dicere ꝙ virtus
formatiua nõ facit cerebrũ ⁊ medullã cerebri nisi ex molli/
tie neruoꝝ ⁊ nõ ecõuerso neruũ mollificat ex cerebri medul
la. Cum enim virtus formatiua intẽdit producere cerebri
medullã ex corde primo emittit neruos ⁊ in suis extremita
tibus eosdem molles facit ⁊ ꝓducit ex humiditate eorum
cerebrum. Rationis autem eorum instantia est quoniam
rami in arbore quanto plus elongantur a radice sunt mol/
liores ⁊ flexibiliores:⁊ tũc nihil est omnino qđ dicunt ꝙ cũ
aliquid oritur ex humido ꝙ eo fit siccius ⁊ durius quo fue/
rit magis elongatum ab ipso a quo oritur. Uidemus enim
corallum nasci ab humido maris ⁊ in ipso mari esse durissi
mum. Et vt in summo dicatur neruu₃ esse in aliqua parte
siccum ⁊ durum ⁊ in aliqua parte humidum ⁊ molle nõ ꝓ/
bat en₃ oriri a sicco neq₃ etiam ab humido nisi prius daret̃
ꝙ principium formans ista non esset vnum solu₃ operans:
sed non est ita quinimo est anima que per virtutem forma/
tiuam format omnia que sunt in corpore:⁊ hec non operat̃
vnum sed multa:neq₃ operatur per vnum sed per multa:⁊
ideo vnum ⁊ idem opus suum indurat ⁊ mollificat in di/
uersis partibus ꝭm exigentiam eoꝝ que ab ipso opere ꝓdu
cere intendit. ℂ Si aũt obijciant forte medici neruos qui/
dem omnes a cerebro descendere ⁊ quosdam tm̃ ad cor ve
nire. ℂ Hoc non est certum signum ꝙ a cerebro oriantur:
qm̃ possumus dicere ꝙ neruus qui est inter cor ⁊ cerebrum
est sicut stipes neruorũ:⁊ illi qui a cerebro veniunt sunt ra/
mi reflexi versus suam origine₃. Et si dicant ꝙ huius simi/
le non est in alijs operibus nature:qm̃ in plantis rami por
riguntur procedentes a radice ⁊ non reflectunt̃ ad ipsam:
dicemus hoc non generaliter esse verum:quoniam sepe fit
in plantis ꝙ rami versus radice₃ flectuntur:⁊ ita dicimus
neruos quidem oriri a corde ⁊ extendi ad cerebru₃:⁊ circa
ipsum multiplicari:⁊ tunc multiplicatos neruos versus cor
reflecti. Omnia enim hec sunt opera virtutis formatiue sa
pienter vnũquodq₃ ꝭm congruitatẽ virtutis naturalis aut
vitalis aut animalis in eo operantis. ℂ Similiter aute₃ di
camus ad id qđ dicũt de vena que est inter cor ⁊ epar. Hec
en₃ mollior est ex parte epatis ⁊ durior ex parte cordis:ꝓ/
pter qđ dicunt ea₃ oriri ab epate ⁊ indurari vt in cor possit
penetrare ⁊ ferre sibi nutrimentum. Et iste est sermo riden
dus:qm̃ ꝭm hoc oporteret ꝙ cor in prima creatione quidẽ
primo esset perfectum in suo esse ⁊ forma ex aliqua substan
tia que non mittitur ab epate ⁊ postea missus fuisset ei ra/
mus vene que venit a gibbo epatis ⁊ penetraret violenter
per substantiam eius:⁊ hoc posset facere:q₂ in illa extremi/
tate est durus qua attingit ipsum:⁊ hoc est valde ridiculo/
sum apud hominem scientem naturalia. Propter qđ mul
to melius ⁊ rationabilius dicit̃ cum magistro primo ꝙ illa
vena orit̃ a corde ⁊ virtus formatiua facit eam durã iuxta
cor vt duritia foramen ⁊ ventriculum retineret apertũ qui
est versus epar.in alia autem extremitate fecit eundẽ mol/
lem vt magis ibi obediret diuisioni ⁊ ramificationi. Pro/
pter quã etiam causam dici potest ꝙ neruus factus est du/
rus ex parte cordis ⁊ mollis ex parte cerebri. Nec dicimus
neruum nasci ex ipsa cordis substantia:sed potius ex qua/
dam substantia dura que adunata est in corde:nec oportet
ꝙ omne qđ nascitur ex aliquo nascatur ex substantia eius:
qm̃ verruca ⁊ glãdula nascuntur a carne ⁊ in carne non ex
substãtia carnis:sed ex substãtia collecta ⁊ adunata in ipa.
Uena aũt nascitur etiam a materia adunata in corde ⁊ oc/
culta:⁊ vtrunq₃ neruus videl₃ ⁊ vena quo plus elongãtur a
corde eo plus mollificantur:q₂ aliter applicari nõ bene pos/
sent ad membra mollia que sunt cerebrum ad qđ applicat̃
neruus:⁊ epar ad qđ applicat̃ vena. Si aũt res ita se habet
tunc non oportet verum dixisse Galenum quando posuit
pignus ↄtra custodem altaris ꝙ daret ei multum aurum si
probaret ꝙ nerui ⁊ vene quiete orirentur a corde. Dictum
aũt magistri primi ꝓbabimus supponendo quidem ꝙ aĩa
ꝭm se est vna virtus a qua fluũt omnes virtutes membro/
rum. Cum enim ipsa sit organica oportebit vnũ esse mem/
brum in quo sita omnes effluat a se virtutes.⁊ sicut ipsa est
principium virtutu₃:ita necessario erit illud membrũ prin/
cipium organoꝝ.conueniat aũt animam ꝭm actũ vite ⁊ po/
testatem esse in corde. Op₃ igit̃ cor esse principium omniu₃
neruorum ⁊ venarũ per quos anima in membris perficiat
suas operationes. Licet autẽ sicut diximus refellere possi/
mus dicta medicoꝝ ⁊ ꝓbare dcm̃ magistri primi. ℂ Tamẽ
etiam alius modus est quo possit stare dictum Aristo.ꝙ vi
delicet dicamus ꝙ virtus formatiua in generatione est in
materia spermatis:⁊ tunc sicut dicemus in sequentibus ex
subtiliori ⁊ meliori materia facit cor ⁊ ex residuo mãe simul
quidem non successiue facit alia membra nobilia:⁊ non fa
cit cerebrum:⁊ postea ex ipso producit neruos:sed simul ex
corde deriuat materiã cerebri ⁊ nerui discernens inter vnã
⁊ aliam vt viscosiorem formet in neruũ:⁊ humidiorẽ ⁊ mol
liorem in cerebꝝ:⁊ sic formato cerebro mittit ad ipsum per
neruũ virtutẽ aĩalẽ in cerebro operantẽ:que quidẽ iterum
postea nõ tẽpore:s₃ ordine nature deriuat ex substantia que
circa cerebrũ est organa neruoꝝ sensibiliu₃ ⁊ motiuoꝝ que
in cerebro accipiunt virtutes animaliter operantes. Simi
liter autem dicemus corde formato ipsum producere ⁊ for
mare epar per sanguinem qui est mã ab ipso corde exeunte
⁊ simul cum ipso operari venam ex partibus materie sper/
matis durioribus:⁊ cum formata sunt hec influit eis virt⁹
cordis virtutem nãlem cu₃ partibus suis que sunt digesti/
ua ⁊ attractiua:⁊ cetere quas alibi numerauimus:que vir
tutes q₂ indigent virtutibus organicis dat̃ eis a corde vir/
tus ꝙ producat ex se venas alias que subtus in sỹmma ⁊ su
perius a gibbo ab epate ramificantur:⁊ hoc modo dicẽdo
semper primum principium virtutum ⁊ membrorum ner/
uorum venarum ⁊ arteriarũ est cor virtualiter ⁊ materia/
liter originans omnia:⁊ tamen proxima ramificatio ner/
uorum est a cerebro:⁊ proxima ramificatio venarum est ab
epate:⁊ tunc magis conueniens est dictum magistri primi
q̃ Gale.l₃ vtrũq₃ possit aliqualiter sustineri distinguendo
in principijs ratione. Et dicemus Aristo.loqui de primo
principio venarum ⁊ neruorum. Gale.autem de proximo
principio vtrorũq₃ istorum. Ecce ista est Auicen. sententia
de dicta contradictione que valde confusa ⁊ obscura est in
libro suo:a nobis aũt fideliter est exposita ⁊ ordinata.

ℂ Cap. 5[m]. Et est digressio declarans determinationem et
contradictionem Auerrois de omnibus predictis.

Hanc autem determinationẽ Auerrois nequa
q̃ in toto approbat in quodam libro suo que₃
de dispositionibus cordis composuit:⁊ sua di
cta sunt talia. Dicit enim ꝙ in corde est virtu
tis cibalis siue nutritiue ⁊ spiritus ⁊ venaru₃
⁊ neruorum origo quatenus in vno ⁊ eodem
esset calor agens ⁊ sanguis patiens:et vene illius actionis
⁊ passionis essent vie ⁊ fundamentum:⁊ cor omnium illarũ
esset origo operationum:⁊ hec est sententia Aristo.in mul/
tis locis librorum suorum. Alij autem cõtradixerunt huic
sententie dicentes ad hec exigi duo membra:⁊ alij dixerunt
ꝙ adhuc exigerentur plura q̃ duo. Aristote.autem voluit
principium nutrimenti esse a corde:⁊ ab eodem esse princi/
pium crementi per totum corpus. Gale.autem dixit princi
pium spiritus ⁊ arteriarum esse cor:epar autem principiu₃
esse venarum ⁊ sanguinis. Aristo.autem horũ omniũ prin/
cipium dixit esse cor. Causa autem dicti est:q₂ non inueni/
mus in animali vltra id in quo conuenit cũ planta nisi sen/
sum ⁊ motũ:que duo ꝭm Gale.a cerebro oriunt̃ sicut ⁊ pri/

Nõ op₃ ꝙ oẽ qđ nascit̃ nascatur ex substã ei⁹ ex q̃ nascit̃.

Ali⁹ modus saluãdi dictu₃ Aristotelis de ortu neruoꝝ ⁊ venarum.

Obiectio ꝓ medicis. Solo.

Solo ad rõnes medicoꝝ de vena que ẽ iter cor ⁊ epar

cipium digestionis dicit esse ab epate: ⁊ si verū diceret Gale. tūc videref ꝙ cor nō esset membrū principale: cū nullius principaliū virtutū ⁊ operationū vniuersaliter ad corpus pertinentiū esset cor principiū. Si aūt quis dicat ꝙ ipm est spiritus principiū ⁊ pulsus: tunc cū membrum principalius inter cetera habeat virtutē vniuersalē ⁊ operationē ad totum corpus pertinentē: tunc oportebit ꝙ oīa membra cōmunicent cū corde in spiritu ⁊ pulsu: ⁊ hoc nō est verū. Non enim est aliqd principale membrū nisi qd habet virtutē principalem vniuersaliter toti corpori cōmunicatam. Si aūt dicat ꝙ cor habet virtutē aliquā aliā a dictis que forte sit vite quā influit. hoc nihil omnino est: qr vita est ſm aliquā operationē vite in aīalibus ⁊ plantis: ⁊ ille sunt nutrire ⁊ augere ⁊ mouere ⁊ sentire: ⁊ nulla istarū vt dicit Gale. pricipiatr a corde. ꝙ aūt diceref vita in se subtracta ab oībus istis potestatibꝰ vite flueret a corde vanissimū est: qr hoc vniuersale est in aīa ⁊ nō fluit ab aliquo membrorū. Opꝫ igif aliquā virtutē esse que fluit a corde determinatam in qua aīalia ⁊ plante cōmunicant: ⁊ queratur que sit illa ꝑter dictas quas Galenus ab alijs membris ⁊ nō a corde dicit principiari. Si aūt quis dicat ꝙ in cordis substantia sunt triplicia fila loco triplicium villorū. habet enim fila extensa in longum per que trahit: ⁊ hꝫ fila extensa in latum per que expellit: ⁊ hꝫ fila circa se girantia per que girationis perficit motū: ⁊ horū motuū est principiū. hoc iterū stare nō pōt: qm stomachus ⁊ etiā epar habent omnes hos motus per villos aut per fila: nō ergo cor est vniuersale principiū horū motuū in toto corpore: ⁊ sic nō erit membrū pricipale. Oportet igif ex his alterū duorū ꝯcedere ꝙ aut cor nō sit membrū pricipale aut si est principale erit principiū nutrimenti ⁊ incrementi ⁊ motus ⁊ sensus sicut patebit in sequentibꝰ. Ex hoc enim ꝯtingit ꝙ alius est pulsus in dormiente qui ꝯiunctus est cū calore digestiuo cordis: ⁊ alius est in vigilante qn calor idē expādif ad exterius: ⁊ alius est in mouente qn calor cordis multiplicatur: ⁊ alius in quiescente qn calor residet in humido stante.

Rōnes Aristotelis in tertio de nā aīalium capitulis 2.3. ⁊ 4. ⁊ in tertio de ptibꝰ aīaliū capitulo. 4. ⁊ 5.

¶ Aristo. aūt duabꝰ rōnibꝰ ostēdit omniū horū cor eē principiū. Quarū prima est: qm qd est caloris principiū est principiū digestionis ⁊ nutrimenti que fiunt per calorem ⁊ principiū venarū que nutrimentū deferunt. Cor aūt esse caloris totius principiū nos ꝓbabimus in sequētibus istorū librorū ⁊ etiā in isto eodem libro. Alia aūt ratio est: qm hoc est principiū venarū ad qd nulla vena aliūde directa vadit ⁊ a quo omnes vene ꝓtendunf. nullum aūt omnino membrum tale est in corpore animalis preter cor. Opꝫ igif ipm venarū esse principium. ¶ Gale. aūt concessit ꝙ nulla vena venit ad cor nisi illa que intermedia extenditur inter cor ⁊ epar. In neruis aūt nō intellexit Gale. qualiter aliquid est principium mediatum sicut cor neruorum lꝫ mediante cerebro. hoc enim eū non intelligere ostendit causa dicti quā assignat dicens cerebrum esse principiū neruorū ideo ꝙ cōtinuaf cum ipsis. ¶ Adhuc Aristo. dixit ꝙ omne qd nascif ab aliquo debet habere similitudinem essentialē cū illo: et hoc ꝯcedit Gale. Et infert Aristo. ꝙ qr epar est in toto carnosum non potest esse principiū venarū que nullo mō sunt carnose. Auicēna aūt dat instantiam vtriꝗ in hoc ꝙ corallus que est arbor durissima in moduꝫ lapidis nascif ex mari in terra molli. Ego autem dico ꝙ lꝫ Auicēna cōtradicat in hoc tam Aristo. ꝙ̄ Gale. cogif tamen concedere dicta illorum inquātum illi concedunt: oportet enim ꝙ ramus crescens ex radice assimilef in illa natura radici per quam crescit ex ipsa. Et si eniꝫ ex radice generetur ramus: ⁊ forte ex virtute expulsiua in eadem radice generetur aliqua superfluitas similis verruce aut gāldule que sit superfluitas stiptica que nō apparet esse aliquid de arboris natura: ⁊ ideo neqꝫ esse de natura radicis: tamen pro certo in alia ratione dicitur ramus generari ex radice: ⁊ in alia dicitur ratione superfluitas illa generari ex radice ⁊ ſm materiā ⁊ ſm efficiens. ¶ Adhuc aūt in alia ratione dicitur ramus generari ex radice: ⁊ in alia ratione dicitur arbor generari ex terra: ⁊ ideo etiam aliter generantur vene ex radice venarū ⁊ aliter corallus ex terra molli. Probauit autem Aristo. in metaphysica vnumquodꝗ generari ex conuenienti. Maior autem est assimilatio cordis substantie que filosa est cum venarum substantia ꝙ̄ epatis que est caro mollis: ⁊ ideo dixit Aristo. ꝙ cor est principium venarum quietarū ⁊ pulsatilium. Et ſm hoc in dubium venit id de quo adeo certus erat Galenus ꝙ voluit ponere multum aurum. Hoc autem est qd per anathomiam voluit probare ꝙ illa vena ⁊ neruus que reponuntur in latere cordis non orirentur a corde.

Rō Aristo. 3. de ptibus aīaliū caplo. 4.

¶ Aristo. autē sui dicti adhuc aliam assignat rationem: ⁊ hec est ꝙ cor est in medio membrorum principaliū: sicut rex in regno. id autem qd est principium equaliter hꝫ distare a suis extremis.

Rōnes Galeni.

¶ Galenus tamē quia videbat ꝙ anathomaci inchoabant anathomiam venarum ab epate dixit venas non pulsantes oriri ab epate: ⁊ firmauit illud per duas rationes. quarum prima hec est: qr vena que est inter cor ⁊ epar oculo videtur esse ramus vene iam diuise in gibbo epatis. omnis aūt ramus nascif ab alio maiori se ⁊ priori cuius est ramus. Maius aūt illud est qd collectum est ex ramis diuidentibus ipsum: ⁊ hoc est in epate ⁊ nō in corde: igif stipes illius rami est in epate. sub stipite autem sunt radices: igitur radix venarum est in epate: ⁊ sic per cōsequens vene oriunf ex epate. Et si diceretur ꝙ orirentur a corde oporteret animal ⁊ hominem esse in dispositione venarum arborem inuersam cuius stipes ⁊ radix ex ramo orirentur: ⁊ hoc est contrarium virtuti plantatiue in vegetabilibus in qua animalia cum plantis cōmunicant.

Solo Auerrois.

¶ Ad hoc aūt dico ego ꝙ qr anathomia sequitur diuisionē: ideo incipit ab epate ⁊ ponit epar principiū esse diuisionis venarū: sed tamē nō est primū in ratione principij: nec similiter crescunt vene in animalibus ⁊ rami in plātis. Vene enim extendunf recte ⁊ reflexe ⁊ girant in circuitu: ⁊ hoc non fit in ramis plantarum: ⁊ adhuc si daretur ꝙ esset simile crementum venarum ⁊ plantarū nō valeret qd dicit: qr nos videmus in plantis quibusdam ꝙ inueniunf ramuli valde tortuosi sicut in cucumere ⁊ vite: ⁊ ramus aliquādo inuenitur grossior radice in quibusdam plantis: quando videlꝫ pars agri que tangit ramum forte subtilius ⁊ facilius ministrat nutrimentum: ⁊ forte ramus rarioris substātie est ꝙ̄ radix: ⁊ tunc crescit ramus vltra quātitateꝫ radicis. Hoc aūt qd sensibiliter fert instantiam contra dictum Galeni est ꝙ videmus in grano ordei ꝙ cum iacitur in terram emittit a se paruulum ramum a quo spargitur parua radix ⁊ crescit ex hoc cāna calami magna ⁊ spica multo maior ꝙ̄ radix. Nō autem tm̄ in hoc ꝙ vene oriantur a corde contradicit Gale. Aristo. sed etiam in hoc ꝙ oriantur a dextro cordis ventriculo. Nam quedaꝫ animalia dicit nō habent distinctionem in corde: sed hoc friuolum est: qr Aristo. intendit ꝙ a corde oriuntur ⁊ a dextro oriuntur ꝗuis distinctio aliquādo non appareat. Est enim in rerum natura sepius ꝙ propter paruitatem effugit sensuꝫ.

Rōnes Aristotelis in. 3. de ptibus aīaliū caplo. 4. ⁊ 5.

¶ Redeamus autē ad probationem qua vtitur Aristo. demonstrando ꝙ sanguis generatur in corde. hec enim est triplex: vna quidem: qm vbi est virtus cibalis ibi est generatio cibi vniuersalis mēbrorum. in corde aūt est virtus cibalis vt dicit Aristo. ⁊ ex precedentibus est probatum: igitur ibidem est generatio sanguinis qui est vniuersalis cibus membrorum. Secūda aūt est hec: qm qd est principium vene est principiū sanguinis: sed cor est principium vene vt constat in prehabitis. Gale. concessit quidem primam propositionē prime ꝓbationis: ⁊ similiter concedit maiorem secundi syllogismi ⁊ negat oēs alias. Sed ex tertia probatione conuincif que talis est: qm qd est principiū venarū nō debet nutriri ex venis que sunt in ipso: sed potius sanguinem infra receptacula digestū venis deportandum ministrare: cū ergo non sit tale epar: sed cor solū erit principiū venarū ⁊ sanguinis.

Rōnes Galeni in oppositū

¶ Gale. aūt ecōtra instat ⁊ signis ꝓbat ꝙ sanguis generef in epate: qm vasa deputata supfluitatibus sanguinis sunt in circuitu epatis ⁊ non cordis sicut diximus in capitulo de rōnibus Gale. Adhuc aūt dicit ꝙ nullū membrū inuenif nutriri ex sanguine delato a corde nisi solus pulmo: sed omnia ineniunf nutriri sanguine delato ab epate. hoc aūt est principiū sanguinis a quo sanguis vniuersaliter deriuatur ad nutrimētū membrorū. Hec igif sunt que ineniunf in rōnibꝰ Aristo. ⁊ Gale.

Determinatio qōnis ſm mētē Auerrois.

¶ Incipiamus aūt nunc determinare hāc inductā cōtrarietatē: dicētes ꝙ in veritate prima ꝑparatio digōnis vltimi cibi q est sāguis in epate sicut ⁊ in stomacho pria incipit digestio nutrimēti: sed in corde est cōplementū digōnis

sanguinis ex qua digestiōe sanguis efficiť cibus membro/rum. Qđ vt melius videať opʒ scire ꝙ in venis pulsantibꝰ est minus de sanguine ⁊ plus de spiritu: ⁊ est sanguis cali/dus cōplete digestus: ⁊ nō pulsantibus est sanguis multus ⁊ nō spiritus vel valde paucus ⁊ est sanguis crudus ⁊ indi/gestus: ⁊ in extensione venarū pulsans equitat nō pulsantē vt ex virtute cordis que est in pulsante sanguis qui est in quieta recipiat cōplexionē digestionis: ⁊ hoc tā ꝯcessit Ga/le. ꝓpter qđ pʒ principiū digestionis in toto corpore est vir/tus cordis: ⁊ per ꝯsequens vena que est inter cor ⁊ epar pri/cipiabiť a corde ⁊ nō ab epate: qm̄ qđ est principiū ⁊ perfi/ciens sanguinē erit principiū vasis sanguinis deferentis et iste est itellectus Aristo. Scđm aūt hunc intellectū epar ac/cipit a corde ⁊ cor non accipit ab epate. ¶ Auicen. aūt tam Aristo. q̄ʒ Gale. ꝯtradicit in hoc ꝙ dicit ꝙ in principio ge/nerationis virtus formatiua ex vna parte mãe fecit cor et ex alia epar: ⁊ postea ꝯiungit iter eas per venas quas fecit ex tertia parte: ⁊ hec opera facit simul ⁊ nō successiue: sʒ est in eis ordo nãe ⁊ nō tēporis. Si. n. sic diuisa sunt mēbra ꝭm distinctionē partiū mãe tunc diuise essent operationes mē/broꝝ: ⁊ vnū membroꝝ nō idigeret alio: qđ est ꝯtra Aristo. ⁊ ꝯtra Galenū. ¶ Adhuc aūt nō videmus nãʒ sic operari ꝙ simul faciat duas partes in plãtis vel aĩalibus ⁊ diuisim fa/ctas ⁊ postea ꝯiungat: q² nos sensu videmus in aborsibꝰ cor primo formari ⁊ ex illo fieri mēbra: ⁊ ea que diuisa sunt vi/demus nō ꝯiungi postea nisi per accidens sicut vniť ramus diuisus cū plãta per insertionē: hec igiť sunt que de cōtradi/ctione ista dicere volebamus. Os autē qđ inueniť in corde ꝭm Aristo. nō est in ipso nisi vt sit fundamentuʒ motus cor/dis Aristo. etiā dixit ꝙ quedā aĩalia in corde habēt tres vē/triculos ⁊ quedā duos: ⁊ quedā vnū: ⁊ illa quidē que habēt tres iđ habēt vt ꝓportioneť in eis digestio sanguinis grossi ⁊ subtilis ⁊ mediocris sicut diximus in cordis anathomia. Que aūt habēt duos habēt eos ꝓpter duas partes suoruʒ corpoꝝ. Que aūt habet vnuʒ sunt frigida ⁊ grosso nutriunť nutrimento. Gale. aūt dixit ꝙ nullū habet tres vētriculos tñ ꝯcessit in medio esse foueā: ⁊ hoc ad idē redit. Gale. etiā dixit ꝙ aĩal habens pulmonē nō hʒ dextrū cordis ventricu/lum: ideo q² nō indiget sanguine subtili in nutrimentū pul/monis preparati. Dixit etiā Galenus ꝙ omne aĩal habēs cor magnū supra res sui generis est timorosum. vie aūt illiꝰ cordis sunt ample: ⁊ locus cordis magnus ⁊ calor paucus ⁊ nō pōt calefacere sanguineʒ: sicut accidit in aĩali quodā qđ est simile catto qđ timidissimum est. Animal aūt qđ hēt cor mediocre est audax. ¶ Adhuc aūt aĩal ꝭm suum genus ha/bens cor magnū ⁊ calorē multū est aĩal non pingue sed ma/crū: qm̄ calor magnus per amplas vias cordis egrediēs cō/sumit superfluū aquosum qđ est in nutrimento ipsius: ⁊ iđ tolliť pinguedinis mã. Hec igiť est sententia Auerrois taʒ ꝯtra Auicē. q̄ʒ ꝯtra Galenū pro Aristotele prolata.

Improbatio opionis Auicēne ſʒ Auerroim.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans opinionem nostrã de altercatione Aristotelis ⁊ Galeni.

Opinio aūt nostra fundata est supra ꝓpositio/nes iam in antehabitis libris nãlibꝰ ꝓbatas. Quarū vna est ꝙ omne qđ est cibus vniuersa/lis membroꝝ habet in se formã qua mouetur ad membra que nutrit. alia autē est ꝙ illa for/ma que est in ipso a generãte est eo ꝙ motꝰ ad locū sic est a generãte ꝙ cū generãs dat ei formam dat ei ea que ꝯsequunť formã illã que sunt motus ⁊ locus aut quies in loco si iam est in ipso. Tertia aūt est ꝙ anteq̄ʒ cibus sit as/similatus isti membro vel illi hʒ in se cibus formã vniuersa/lem qua cibi hʒ rōnē ⁊ qua moueť ad corpus vniuersaliter. Quarta aūt est ꝙ illa forma est in cibo ab aliquo vniuersa/li generãte qđ hʒ rōnem principij formatiui ad totum cor/pus. Quinta est ꝙ id qđ est principiū generationis ⁊ esse ꝙ hoc est etiā principiū ꝯseruationis ⁊ nutrimenti eiusdeʒ qđ per generationē ⁊ esse exiuit ab ipso. Et he oēs iam proba/te sunt in antehabitis libris: cui addimꝰ vnã quã in sequē/tibus proprio loco ꝓbabimus: ⁊ est hec ꝙ cor est principiuʒ generationis ⁊ esse omniū membroꝝ corporis. ¶ His igiť sic suppositis dicimus ꝙ id qđ dat cibo formã qua cōplete est cibus est cor: ⁊ illa forma facit ꝙ nãliter nō tractus violē/ter tendit ad corporis nutrimentū supra ⁊ suptus ⁊ a latere ꝭm exigentiã generãtis. Tale enim est generãs sicut diximꝰ sequentes Aristo. in libro de nutrimento: ⁊ ꝭm Aristo. hec forma complete digestionis ꝓcedit ex medio thalamo cor/dis ⁊ hoc dicunt prima ⁊ secūda ꝓpositio. ¶ Adhuc dicimꝰ ꝙ cum cor sit principium facture totius corporis sicut dicit tertia ⁊ vltima ꝓpositio oportet ꝙ virtus qua efficiť cibus complete in rōne cibi sit a corde ⁊ non ab epate: qm̄ epar in substãtia sua incompletū est membrū valde nō habens sen/sum: nec pōt in eo esse sedes aĩe propter qđ peccauit Plato ponendo in eo animã cōcupiscibilē: ⁊ peccatū illud secutus est Gale. ⁊ ꝙ cor est dans huiusmodi virtutē sanguini ideo est principiū sanguinis: nō quidē ꝭm rationē coloris rubei: q² ille iam incipit in meseraicis ⁊ intendiť in epate: sed ꝭm completã cibi rationē: ⁊ ideo cum tres sint digestiones: vna quidem est in stomacho separans superfluitatē siccã a cibo. Scđa aūt est in epate per quã substãtia cibi sepať ab aquo/so humido superfluo: ⁊ iste due sunt tm̄ depurãtes massam cibi que tamē est in orificio vene que est inter cor ⁊ epar: per calorē cordis accipit perfectionē digestionis tertie vniu'lis ⁊ in hac cōfert ei formã cibi qua efficiť cibus vltimus vni/uersalis: postq̄ʒ nihil requiritur nisi vt assimileť membris: ⁊ hec assimilatio est determiatio ex vniuersali forma cibi ad appropriatū huic membro ⁊ illi: ⁊ hec est causa ꝙ Aristo. re/darguit Platonē ꝙ appetitiuã posuit in epate ⁊ animalem in cerebro ⁊ vitalem in corde quasi diuideret animaʒ: quia aĩa vna existens virtute cōiuncta operať ex corde. huic aūt simile est in celestibꝰ: qm̄ in celo omne lumē ⁊ calor formãs est in sole solo: ꝓpter qđ etiã solis nomen accepit. hic auteʒ ꝭm ꝙ stellis quasi quibusdã membris applicať diuersas ac/cipit appropriationes. De hoc aūt satis in antehabitis li/bris determinatuʒ est. Ex hoc aūt sequiť necessario ꝙ etiã vene omnes oriūtur a corde: ⁊ vis digestiua que est in ve/nis nequaquã esset in eis nisi a corde procederent. Sapiē/tissime enim dixit Aristo. ꝙ idem esset principiū venarum qđ est principiū digestionis complete ⁊ sanguinis. Et dece/ptus est Gale. q² credidit ꝙ idē esset principiū vene ꝭm ve/ne speciem ⁊ virtutē digerendi que est in ipsa: qđ est princi/piū ramositatis eius: ⁊ hoc omnino est falsum: q² ramosita/tis tres sunt cause: ⁊ vna sola est causa substãtie et virtutis vene. Tres aūt cause ramositatis sunt iste. Una quidem lo/ci diuersitas a quo ⁊ attrahiť ⁊ ad quem deduciť alimētuʒ. Alia aūt est separatio substãtiaꝝ abinuicē que sunt in cibo: ⁊ q² separatio fit in epate: ideo sicut circūposita sunt stoma/cho intestina recipientia superfluitatem siccam: ita circū/posita sunt vasa epati que recipiunt humores aut aquosos aut terrestres aut intensos. Tertia autem causa est diuisio masse nondum depurate vt facilius preparetur ⁊ coletur: ⁊ q² huiusmodi diuisio fit in epate ⁊ ꝑparatio ⁊ colatio: ideo maior est ramositas venarum in epate q̄ʒ in corde. ¶ Di/centes igitur sic oriri ex corde venarū rationem ⁊ substan/tiam dicimꝰ cor nō esse simplicis vnius substantie sed mul/tarum: eo ꝙ ipsum oportuit esse principiū totius. Est enim in ipso caro ⁊ sunt fila triplicia: ⁊ sunt panniculi: ⁊ precipue in basi cordis ⁊ foraminibus eius: ⁊ per panniculos quideʒ est principium venarum quietarum ⁊ pulsatiliuʒ quos vir/tus informatiua sicut congruit indurat ⁊ mollificat ⁊ dupli/cat ⁊ simplices relinquit: sicut etiam ad congruam formam vite alicui potentie format quodlibet membrū per substan/tiam ante sue carnis est principium carnis ⁊ precipue car/nositatis epatis per sanguinem que in generatione mitti/tur ad formationem ipsius: qui proculdubio nullam omni/no haberet virtuteʒ alterandi ⁊ preparandi cibum nisi pre/cessisset a corde: ⁊ ex hoc etiam membra quelibet determi/nata in corpore habent virtutes particulares cibū sibi assi/milandi. nos enim scimus ex his que Aristo. in secundo li/bro prime phĩe demonstrauit ꝙ omne qđ est in multis per vnam rationem participatuʒ ab illis est in vno solo primo qđ est causa omnium istorum inquãtum illud cōmune par/ticipant. Et ideo oportet primū principium digestionis cō/plete esse vnum solum: ⁊ quecūq̄ʒ participant aliquid dige/stionis non habere virtutem digerendi nisi inquantū crea/ta sunt ab ipso. Jã ergo patet veritas eius qđ dixit Aristo. ⁊ cã deceptionis Gale. Nos aūt in primo libro sciētie istiꝰ anathomiã teximus incipientes ab eo qđ est primū ramo/

natis ⁊ nõ ab eo qđ est principiũ est substãtie ⁊ virtutis ve narũ. Uena eni que est inter cor ⁊ epar sicut diximus nõ est vt cor nutriat: sed cor nutrit̃ ex nutrimẽto cõpleto in seipso substãtia eius influente: sed est vt deferat in omne vas virtutẽ cordis que cõplet digestionẽ. Omni aũt eodẽ mõ dicimus de neruorũ principio: qm̃ absq̧ omni ambiguitate cõuincit̃ per ppositionẽ superius inductã q̄ omne qđ in vno eodẽq̧ corpore operat̃ potẽtia vite: tm̃ habet vnũ ⁊ idez ad qđ reducit̃ vniuersitas huiusmodi potentiarũ: ⁊ q̃lis est reductio potestatũ hm̃oi ad vnũ sicut ad cãz: talis etiã est reductio organorũ ad vnũ idem qđ est principiũ omniũ eorũ: sicut nos ostensuri sumus in sequentib⁹ istius scie: propter qđ neruus qui est inter cor ⁊ cerebrũ orit̃ pculdubio a corde a filis longitudinalib⁹ qui sunt in ipso quos virtus formatiua indurat ⁊ emollit ⁊ diuidit ⁊ vnit ſm exigentiã motus ⁊ sensus quos cooperat̃ in organis sensuũ. fons eni prime sensibilitatis ⁊ primi motus localis qui est in membris nõ põt reduci nisi ad vnũ motorẽ primũ cõpositũ ex primo sentiẽte ⁊ primo mouente immobili ⁊ ex ea parte corporis que primo participat motũ ⁊ sensum: sicut optime sciri põt per ea que ineuitabiliter demonstrata sunt in octauo nostrorũ physicorũ. Sensus aũt nõ est in cerebro: q̄r ipm̃ nõ sentit nec primo mot⁹ est in ipso cũ ipm̃ nõ moueat̃: sed vtrũq̧ istorũ primo tẽpore ⁊ nã ostendemus in .16. huius sciẽtie libro inesse cordi: pp̃ter qđ aliud est pricipiũ sensus: ⁊ aliđ sensus virtutẽ determinãs ⁊ distinguens ⁊ appropriãs: principiũ aũt sensus ⁊ mot⁹ est cor. Appropriãs aũt ⁊ distinguẽs ⁊ determinãs sensus est organa determinatorũ sensuũ: ⁊ q̄r principiũ vtriusq̧ istorũ iam cor pbatũ est esse: ideo necessario ɔcludit̃ cor ẽt esse principiũ neruorũ que sunt istrumẽta qb⁹ sensus ⁊ mot⁹ per corp⁹ distribuunt̃: ⁊ dicemus tũc vt prius q̄ aliud est principiũ esse ⁊ subẽ nerui put sunt istrumẽta sensus ⁊ motus ſm se: ⁊ aliud est principiũ ramositatis eorũ. Diuisio .n. ⁊ determinatio sensuũ est cã ramositatis: ⁊ principiũ qđ dat neruo esse ⁊ rõnẽ est cor: ⁊ hoc Plato nõ vidit: ⁊ discipulus q secutus est documẽta eius ⁊ Gale. Haly aũt intm̃ insante lapsus est q̄ Aristo. qui solus vidit veritatẽ ⁊ necessitatẽ istã dicit errare ⁊ in errorez inducere medicũ: cũ ipse adeo errore imbutus sit q̄ veritatẽ errorez appellauit. Sunt aũt multi modernorũ qui ɔsentiunt Galeno: eo q̄ signa que inducit ⁊ rõnes sunt sensibiles ⁊ vulgares q̃uis sint falsa oĩa que inducit: sicut ẽt alij añ nos ostenderũt. Auicẽ. videlʒ ⁊ Auerrois. ¶ Et scias q̄ q̄cũq̧ dicit plura mẽbra eque principalia esse in aĩali quorũ vnũ nõ accipit ab alio ille est de secta Platonis: ⁊ cogetur dicere plures aĩas esse in corpore vno sicut docuit Plato: sed non est inuẽtus aliqs peripatheticorũ qui hoc fuerit opinat⁹. His aũt sic habitis facile est respondere obiectis a Galeno: q̄r fere iam oĩno soluta sunt. Dicem⁹ eni q̄ vena quã Aristo. dicit oriri a dextro vẽtriculo est q̄eta non pulsans. a sinistro aũt orit̃ vena pulsans sicut dictũ est: sed tm̃ est dicere q̄ cor est principiũ arteriarũ ſm esse ⁊ subam ⁊ pricipiũ a quo ramificant̃: sʒ in venis nõ pulsantib⁹ nõ est pricipiũ ramificatiõis sʒ subẽ tm̃. Et dicem⁹ q̄ certitudo anathomie nõ ostẽdit ramificationẽ: q̄r illa est sensibilis. nõ aũt ostẽdit principiũ eẽ ⁊ subẽ: q̄r illa nõ nisi per rõnẽ accipi põt. Dicem⁹ insup q̄ nõ est in venis sicut in plãtis: sicut ⁊ in aĩali nõ est sicut in plãtis: q̄r plãte ifert⁹ hñt radices ori similes: ⁊ os hʒ aĩal in supremo sui: ⁊ iõ nihil phibet qn ramositas venarũ sit extẽsa ad cibũ ⁊ ad mẽbra vbi pricipiũ nõ est earũ neq̧ aliqđ hʒ necessitatis qđ dicit neq̧ similitudinis. Dicem⁹ etiã vasa supfluitatũ eẽ circa epar: eo q̄ ipm̃ est p̃paratiuũ ⁊ collatiuũ masse chili ⁊ nõ cõpletiuũ sicut pʒ ex p̃habitis. Cõcedimus aũt nõ esse epar sicut neq̧ alia mẽbra esse eque principalia sicut est cor: vt patet ex preinductis.

¶ Cap. 7m. De anathomia ⁊ dispositione neruorum in cõi ſm q̄ redeunt ad cor tanq̧ ad principiũ.

His aũt sic determinatis tp̃s est vt ad ppositũ reuertamur: dicẽtes q̄ ſm p̃dicta nerui nã ⁊ dispõ ẽ ſm q̄ referem⁹. Radix .n. nerui ⁊ principiũ eẽ ⁊ subẽ ei⁹ est a corde: qm̃ in ventriculo maiori ventriculorũ cordis ẽ neru⁹: ⁊ creatio q̄dẽ subẽ vene pulsantis siue orthi: q̄r orthi antiq pulsans eẽ dicebãt est similis creationi subẽ neruí: eo q̄ vtraq̧ est dura ⁊ fortis: ⁊ in hoc q̄ extrema eius in qb⁹ filariter adherẽt cordi nõ sunt vacua siue ɔcaua: ⁊ sunt fortia extẽsa in corde sicut vene q̃dã filares: fortia etiã sunt in extremitatib⁹ illis in qb⁹ elongata a corde tãgunt̃ ossa: sʒ creatio nerui ſm suã ramositatẽ nõ est ita ɔiuncta ⁊ ɔtinuata in vnũ mẽbrũ ſm diuersas p̃tes corpis sicut est creatio ɔiũctionis ⁊ vnionis vene: qm̃ oẽs vene sensibilr̃ apparẽt in corpe macro reduci ad vnũ vnde ramificant̃. Nerui aũt spargunt̃ valde ⁊ maxime apud iuncturas ⁊ flexiones ossiũ: ⁊ maior pars que ɔuenit in vnũ est in iteriori genuũ: ⁊ deide sunt p̃tes plures hñtes neruos que ɔueniũt vigori corpis: ⁊ magis ille que ex p̃tib⁹ pcedũt ad p̃tes dorsi ⁊ giratiões spatularũ. vbi .n. plures nerui ɔueniũt ⁊ horũ nõ ita apparet reductio ad pricipiũ. Cõsequẽter pricipiũ ramositatis nerui lõge distat a pricipio subẽ ipsi⁹: ⁊ nõ est sic in venis q̄etis ⁊ pulsantib⁹. Neru⁹ aũt ille q pp̃rie ligamẽtũ vocat̃ nõ pp̃rie nũerat̃ iter neruos pp cãm quã in p̃rio isti⁹ scie li. diximus: q̄r lʒ oriat̃ ex pãniculis iuoluẽtib⁹ ossa: tñ nõ sẽtit ⁊ afficit̃ ſm suã radicẽ ⁊ extremitatẽ suã vtrinq̧ ossib⁹ que ligat: ita q̄ videt̃ pricipiari ab ipsis ⁊ terminari ibidez ac si vnũ ossiũ sit p̃n̄m ei⁹ ⁊ alterũ sit ad qđ terminat̃. Sic .n. ossa q̃ ɔiungunt̃ adinuicẽ sũt ligata cũ neruo ligamẽtali: ⁊ in locis oĩum ossiũ talis est multitudo neruorũ taliũ. ¶ Ampli⁹ aũt neruus nãliter findit̃ in lõgũ ⁊ nõ in latũ: qđ nã fecit ne facile per extẽsionẽ frãgat̃: q̄r que in latũ findunt̃ facile frãgunt̃ sicut oñdim⁹ in q̃rto nr̃orũ methaurorũ: ⁊ iõ extẽdi põt multa extensione. Adhuc aũt in circuitu nerui hũiditas est viscosa ex q̃ gñat̃ ⁊ ſm mãz ⁊ ſm nãm ⁊ nutrit̃ ex eadẽ. Opʒ aũt scire q̄ vene q̃dã p abscisionẽ p̃tis subẽ eorũ ɔiungunt̃: sʒ nõ nerui. Si .n. vene nõ recuparẽt p̃tes abscisas nõ recresceret caro abscisa: q̄r illa sine venarũ abscisione abscidi nõ potuit: sʒ nerui nõ recrescũt si abscidit̃ ps ex ipsis: ⁊ iõ remanet loc⁹ cũ cicatrice. Si aũt findat̃ neru⁹ in lõgũ facile ɔsiderat̃: ⁊ si secet̃ in duo p latũ cõsolidat̃ q̄dẽ sʒ difficulter: eo q̄ frequẽter in se retrahunt̃ p̃tes eius extẽse: ita q̄ vna alterã nõ attingat nisi fiat arte subtili ⁊ cũ labore. ¶ Amplius nullus neru⁹ oĩno est in capitis iũcturis supiorib⁹: q̄r ossa capitis supiora nõ ɔiũgunt̃ nisi p suturas serrales: sic in p̃rio li. hui⁹ scie iã determinatũ est. Maior aũt mltitudo neruorũ est apđ manus ⁊ pedes ⁊ costas ⁊ giratiões spatularũ ⁊ colli ⁊ spõdilia. ¶ Adhuc aũt oẽ aĩal hñs sanguinẽ hʒ neruuz. Aĩal aũt nõ hñs sanguinẽ ⁊ nõ flectẽs mẽbra p modũ iũcturarũ qm̃ caret manib⁹ ⁊ pedib⁹ ⁊ alijs ossiũ flexuris hʒ neruos valde subtiles ⁊ nõ mãifestos: ⁊ iõ nerui nõ manifestãtur in piscib⁹ p̃ter illos q sũt in flexuris alarũ q̃ pinule vocãtur. Neruorũ aũt subtiliũ filo assimilatorũ nã est iter nãz nerui ⁊ vene: ⁊ in aliquo neruo iuenit̃ hũiditas aquosa aliqñ q̃ sĩlis est aquositati sanguinis: ⁊ illi sũt cõterti ex nã q̃ est iter nãm aliorũ neruorũ ⁊ nãm venarũ. Et sĩlis huic mõ inuenit̃ modus in sanguine quorũdã aĩaliũ ⁊ nõ cuiuslibet aĩalis: ⁊ cũ aufert̃ a sanguine talis nã viscosa nõ coagulat̃: ⁊ si remãserit in ipso coagulabit̃. Hic aũt modus filositatis aquose nõ iuenit̃ in sanguine cerui neq̧ tauri: quapp nõ coagulat̃: sʒ idurat̃ ⁊ exiccat̃ amissa humiditate: sicut ẽt aliud ex terra ⁊ aq̃ cõmixtũ. Sãguis aũt cerui parũ coagulat̃ sicut ⁊ leporis: sʒ nõ coagulatione forti sed leui sicut est cogulatio lactis in qđ nõ eijcit̃ coagulũ. Ista igit̃ est nã venarũ ⁊ neruorũ oĩum tam grossorum q̧ gracilium.

¶ Tractatus secũdus tertij libri aĩaliũ de mẽbris similibus alijs que nõ sunt ɔtinua: sed ɔsequẽtia in corpore.

¶ Cap. p̄m. De ossiuz nã ⁊ dispositione: ⁊ de dispositione cartilaginis ⁊ cornibus ⁊ vnguibus ⁊ solea ⁊ rostro.

Ossa vo que sũt in corporibus aĩaliũ ɔsequentia sunt adinuicẽ ⁊ nõ ɔtinua sicut nerui ⁊ vene: ⁊ ɔiũctio eorũ semp est cõposita ex plurib⁹ ossib⁹: eo q̄ in oĩ ɔiunctione quedã ossa cũ q̄busdã cõponunt̃: ita q̄ os nunq̧ est in iunctura solum per se in aliquo mẽbrorũ qđ p̃ticipat ossiuz ɔiunctionẽ. Spõdilia aũt que sunt fundamentũ oĩum ossiũ sicut in primo libro diximus: sunt q̃si in figura armillarum rotũdarũ: ⁊ initiũ eorũ est a parte capitis vbi caput ⁊ os ca-

Aliud est principiũ sensus ⁊ aliđ sẽsus virtutẽ determinans.

Nõ ɔtra Haly Rodoam.

Nõ hoc fũdamẽtũ pulchrũ ⁊ notabile cõtra volẽtes cõsiliare opionẽ Aristotelis et Galeni.

pitis cū primo spondili ꝯiungiť. Os aūt qđ craneū siue testa capitis vocať nō in oib⁹ aialib⁹ ſm vnā ⁊ eādē est dispōnem. Forte.n.erit ex osse vno sicut in cane ⁊ serpēte: ⁊ forte ex plurib⁹ sicut in hoie: ⁊ ēt hō hꝫ os sincipitis qđ coronale vocať integrū: ⁊ hec multa aialiū alioꝝ hñt fissum: cū tamē hoīs craneū sit cōpositū ex posituꝫ ex ossibus multis: ⁊ sunt suture in ipso ⁊ est quidē initiū spondiliū a parte capitis vt diximus: sed finis eoꝝ est in osse ancharū. Armille aūt oēs applicanť adinuicē: ita ꝙ directe super eas est capitis ossiū cōpago. Suture aūt capitum mulierū sunt rotūde: in viris aūt ꝯiunguntur ad radicē ⁊ principiū vnum per modū figure triāguli: ⁊ ꝑcipue posterius in osse laude. Sicciora eni capitis viri ossa magis acuunť acutiori calido: ⁊ humidiora capitis ossa feminaꝝ hebeti calido rotanť in rotūdū sicut qñ aliqs insufflat viscosuꝫ humidū. Jam tñ inuentū apparuit caput viri in quo nulla oīno fuit sutura. Os aūt capitis nō qdem est cōpositū ex q̄tuor suturis tm̄ sed sex: quaruꝫ due sunt apud auriculas super parietes capitis: ⁊ q̄tuor alie sūt quarū tres sunt superius in capite: vna in longū: ⁊ vna retro que laude similis est: ⁊ vna ante per trāsuersum coronalis facta. vna aūt que remanet est inter os coronale ⁊ os frōtis. Ossa vͦo genarū ꝯtinue sunt extēsa ex anteriori ossis capitis qđ petrosum vocať. ¶ Adhuc aūt est os mādibule superioris ⁊ inferioris. Omne aūt mouet mādibulā inferiorem ꝑter tenchea que mouet superiorē: ⁊ hoc dictum est de his que iferius ⁊ superius mouēt mādibulas ⁊ in ore. Sūt enim qdā pisces habētes ossa mādibularū in gutture ⁊ lateraliter ꝯtra se mouēt vtrasqꝫ: sicut in ꝑhabitis diximus. Et dentes qdem aialiū sunt infixi tam in ossib⁹ genarum que est mādibula superior: q̄ꝫ etiā i mādibula iferiori. Fortassis aūt dentes quorūdā aialiū erūt perforati perforatione pertingēte vsqꝫ ad radices dentiū: ita ꝙ videnť esse culmi in quib⁹ alia substātia infixa est ex parte radicuꝫ: ⁊ forte nō erit ita: sꝫ sunt os ꝯtinuū aptū sculpture que fit ferro ꝓpter ossis cōcauitatē ⁊ soliditatem: sicut formas incisionis recipiūt dentes elephantis superius ⁊ dentes cetoꝝ in suprema parte que non est cōcaua. Ossa vͦo concauitatuꝫ siue furcularū humeraliū applicanť per ligamēta ossibus spondiliū ⁊ coste similiter: sed ex parte pectoris sunt q̄dā costule que applicanť costis a posteriori venientibus vt sic pectus claudať ad os qđ ante ꝯcludit pectus. Quedā aūt sunt iferiores coste que tumori ventris dant locū que ex parte anteriori ad nullū oīno os applicanť. Nullū enim est os in ventre aialiū aliquoꝝ. Ossa aūt que giratione habēt in spatulis sunt posita per applicationē super ipsarū ossa spatularū: ⁊ hec sunt adiutoria ⁊ humeri: ⁊ postea sunt ossa focilū siue bracchioꝝ ⁊ duarū rascetarū que sunt sicut chabab hoc est calcaneū manus. Ossa aūt coxarū applicanť per alligationeꝫ ossibus quocūqꝫ hoc est renū vtrimqꝫ. Et post illa sunt ossa cruriū ⁊ pedū: ⁊ nō est diuersitas inter ossa aialiuꝫ que habēt sanguinē simul ⁊ pedes nisi parua. Non enim diuersantur nisi in mollitie ⁊ duritie ⁊ magnitudine ⁊ paruitate. ¶ Amplius aūt in ossibus quorūdā aialiū est medulla: ⁊ in quorūdā nō: ⁊ quedā habent paruā medullā in ossib⁹ suis: ⁊ hec in paucis ossibus habent medullā sicut in leone in cui⁹ ossibus nō inueniť medulla nisi in ossibus coxarū ⁊ fociliuꝫ ⁊ subtilis ⁊ pauca. ossa enim leonis excellunt in duritie fere omniū aialiū ossa. Et huius signū est ꝙ quādo collidiť vnū cū alio emicat ignis ex eis. ¶ Amplius autē inter aquatica delphinus habet ossa ⁊ cete ⁊ non spinas. Ossa vͦo aliorum habentiū sanguinē aialiū diuersanť modicū sicut ossa generū auiū ⁊ spine marinoꝝ: qm̄ qđ ex eis generat aial est grosse spine vt celeti. Ouātia vͦo habent spinas spondiliū similes spondilib⁹ q̄drupediū. Genera aūt pisciū habent proprium ꝙ videlicet in carnibus suoꝝ ossiū sunt spine graciles per se ad alia ossa non continuate. Serpentes vͦo etiam habent spinas similes spinis pisciuꝫ. spondilia enim in eis similia sunt spinalibus spondilibus pisciū. Creatio vͦo magnorum ossium maiorū animaliū ⁊ ouantiū est similior ossibus animaliū maiorum: ⁊ ossa ouantium paruoꝝ sunt similia in creatione ossibus paruorum: quorum creatio est similis spinis. ¶ Amplius autē omne animal habens sanguinem habet spondilia aut ex osse aut ex spina. Alia vͦo ossa corporis diuersantur ſm diuersitatē membrorū. ¶ Amplius autem certissime sciendum est creationem cartilaginis ſm nām ꝓpinquā esse creationi ossis: ita ꝙ fere in natura eorum nō est distincto nisi in mollitie ⁊ duritie: ⁊ sicut nō recrescit neqꝫ consolidatur os post precisionem partis abiecte: ita neqꝫ recrescit neqꝫ consolidať cartilago. Adhuc aūt quorūdam agrestium perforatur cartilago ⁊ est vacua absqꝫ medulla: sicut ⁊ ossa quorūdā vacua inueniunť. Cartilago autem eius qđ est celeti vocatū habet in cartilagine medulle similem humiditatem. ⁊ similiter est de eo qđ de cartilagine est in parte spondilium. Cartilago autem inueniť in auriculis ⁊ in nasis animaliū ⁊ in quibusdā exterius ossium. Et est animal qđ in toto corpore non habet os nisi in capite ⁊ loco omniū alioꝝ est cartilago: ita ꝙ in loco spondilium non habet armillas: sed vnam continuaꝫ cartilaginem extensam per dorsuꝫ: ⁊ est perforata continuo magno foramine vacuo: in quo est modicum humiditatis aquee medullose: ⁊ etiam piscis qui huso vocať qui est danubio. Mutena etiā non habet os vel spinam in corpore: sed non habet talem cartilaginem. ¶ Amplius autem in corporib⁹ animaliuꝫ sunt adhuc alia membra non in toto assimilata ossibus siue cartilagini: ⁊ non in toto elongata alteratione ipsoꝝ sicut sunt vngues cornua solee vngule ⁊ rostra auiuꝫ: ⁊ omnia ista curuabilia sunt: os vͦo nō incuruatur neqꝫ flectitur sed contūditur. Colores autem cornuum ⁊ solearuꝫ ⁊ vnguium sunt ſm colorem corij ⁊ pilorum. nigri enim corij est nigrorum cornuum ⁊ vnguiū: ⁊ albi corij animal erit hec habens alba: ⁊ qđ medij est coloris habebit etiam hec medio colore colorata. Colores vͦo ethiopum in vnguibus sunt nigri sicut color corporis. ¶ Adhuc aūt multorum animaliū cornua sunt vacua apud caput ⁊ superius solida preterq̄ꝫ in ceruo ⁊ habentibus cum ceruo naturam similem: sicut caprea ⁊ cacerus ⁊ huiusmodi que in vtroqꝫ termino sunt dura ⁊ sunt multe ramificationis. ¶ Adhuc auteꝫ nullum animal mutat cornua preter ceruuꝫ ⁊ ceruina animalia de quibus diximus in prehabitis. Illa enim omni anno mutant cornua nisi castrentur. In sequentibus autem explicabimus dispositionem cornuum eoꝝ qui castranť. ¶ Amplius autem cornua magis applicantur corio ⁊ magis sunt fixa super ipsum q̄ꝫ super os: ⁊ ideo dixerunt in Frigia esse animalia que mouēt cornua sicut mouēt auriculas. ¶ Adhuc autem omne animal habēs dentes ⁊ pedes habet vngues. Omne vͦo habens pedes habet digitos ꝑter elephātem: qm̄ ille habet quidem digitos: sed coniunctos iunctura latenti: eo ꝙ non sunt fissi ⁊ distincti abinuicē: ⁊ ideo etiā non dicitur habere vngues omnino. ¶ Adhuc autem vngues quorūdam sunt recti extensi sicut vngues hominis. vngues autem quorūdam sunt incuruati: ⁊ ideo vocantur vnci sicut leonis ⁊ aquile.

¶ Cap. xm. De natura ⁊ diuersitate pilorum squamarum ⁊ plumarum auium.

Pili autem non sunt nisi in cornibus animaliuꝫ generantium animalia nisi quedam imperfecta sint animalia pilosa: sicut quedam genera vermium ⁊ forte quidam serpens qui dicitur draco pilosus in capite: sed continuā ⁊ spissam pilositatem non habent nisi animalia generantia sibi similia animalia: in ouantibus auteꝫ ambulātibus bipedibus vel quadrupedibus non est talis pilositas: sed corium eorum est squamosum ⁊ rugosum squamositate q̄si punicea manifesta: sicut lacerta ⁊ cocodrillus squamas habens. Modi vͦo piscium sunt diuersi. hi enim qui faciunt oua ⁊ oua eoꝝ sunt gracilia debilis corticis sunt in pluribus squamosi ⁊ non pilosi: qđ vͦo est ex piscibus lōgi corporis sicut anguilla ⁊ murena ⁊ huiusmodi carēt cortice squamoso: ⁊ aliquod istorum animalium non inuenitur ouare sicut anguilla quam enchelir vocant greci: ⁊ id qđ quidam vocant asmorie ⁊ enchelrut. hec enim genera omnino carent: eo ꝙ narrauimus: cum tamen squame animaliuꝫ sint loco pilorum. Pili vͦo animalium habentium pilos diuersificanť in grossitudine ⁊ gracilitate ⁊ magnitudine ⁊ paruitate ſm diuersitatem membrorum ⁊ corij: quoniam si coriū erit grossum pili etiam erunt grossi: ⁊ si fuerit in membris multa humiditas profundata: erunt pili molles: et precipue si humiditas illa fuerit vnctuosa ⁊ subtilis: ⁊ erunt etiā

Nota de suturis capitis.

Quid sit pilus ⁊ ꝙ ꝓpter cās diuersis i diuersis pub⁹ oritur.

illi pili longi ⁊ graciles. Est enim pilus ex vapore exeunte per poros cuȝ vapor fuerit spissus ⁊ porus arctus ⁊ hic exic catur ad tactuȝ aeris: ⁊ sunt aliquādo pili propter pulchri/tudinem sicut in barba: ⁊ aliqui propter iuuamentum sicut in capite ad defendendū caput: aliquādo v̓o sunt ex sola su perfluitate sicut pili qui sunt in pectine ⁊ sub ascellis. Pili etiā aliquādo in animalibus variant̄ ẜm pascua: qꝛ quādo bos mutat̄ ad fertilia ⁊ pinguia erūt sui pili plures ⁊ lenio/res: quādo ad infertilia mutat̄ habebit pilos duros cōner sos siue crispos ⁊ grossos: ⁊ hoc contingit propter siccitateȝ materie in quā operat̄ calor naturalis acutus in fame ani/malis: ⁊ si mutatur ad fertilia pascua fiunt pili econuerso: qꝛ illa sunt humida ⁊ nutrimentū ex ipsis sumptum est vn/ctuosum: ⁊ calor digestiuus est in ipso humido: ⁊ ideo non acutus: sed hebes aut moderatus. Similiter autem fit de lana ouium. Sed attendere oportet in omnibus his com/parationibus ꝙ nulla earum vera est: nisi quo ad istā pro/prietatem in quo fit comparatio: ⁊ possunt multa alia pre/stare impedimentum sicut est in ouibus. Oues enim lȝ in pascuis vberibus lanam accipiant molliorem ẜm ratio/nem pascuorum: tamen qꝛ oues sunt animalia humide cō/plexionis meliorem lanam ⁊ molliorem faciunt ex pascuis tenuibus ⁊ salsis q̄ȝ ex vberibus ⁊ dulcibus ⁊ melius conua lescunt in salsis ⁊ tenuib⁹ pascuis: qm̄ tunc siccitas pascuoꝝ cum humiditate superflua naturali facit temperamentuȝ: ⁊ calidū liberatū a superfluo humido trahit in pilos fumū vnctuosum qui mollis lane est principium. Talis autē mo/dus proportionis in omnibus alijs que dicturi sumus est intelligendus. Diuersantur etiam pili ẜm diuersitatem re gionum: ideo ꝙ diuersitas habitationis diuersitatem facit complexionum etiam in habitātibus in eis: qm̄ pili homi/nū qui sūt in locis calidis sunt nigri ⁊ scripsi sicut pili ethio pum: ⁊ pili habitantiū in locis frigidis sunt molles. Et hu ius cā scit̄ ex libro de natura locorum ⁊ locatorū. ¶ Adhuc autem quicunq̄ȝ piloruȝ sunt recti sunt molles: qꝛ humidi/tas vnctuosa est causa tam rectitudinis q̄ȝ mollitiei. Quicū q̄ȝ autem sunt crispi ⁊ curui sunt duri: eo ꝙ siccitas in qua egit calor acutus causa est vtriusq̄ȝ istorum. Contrahit̄ eni pilus in sui generatione propter calidum ⁊ siccum ⁊ crispat̄ sicut crispatur quando adhibetur ad ignem. ¶ Adhuc aūt magna diuersitas in pilis inuenitur si quedaȝ animalia aut membra pilosa quibusdam alijs animalib⁹ ⁊ membris pi/losis comparentur. Aliquorum enim animalium est talis natura pilorum ꝙ semper augetur paulatim durities eius donec fiunt spine quasi ex osse aut ex cornu existentes: sicut pili heritij agrestis qui non assimilātur pilis sed spinis. Et causa huius est terrestre assatum bene tamen commixtum cum humido qđ euaporat ex ipso paulatim quando distat ab humore spermatis generantis. ¶ Idem autem accidit generibus vnguium in quibusdam animalibus ex eadem causa. Ungues enim in quibusdam animalibus sunt duri valde similes ossibus quando transcendunt infantiaȝ ⁊ iu/uentutem. hec autem eadem causa est quare in prima eta/te non nascuntur cornua quibusdam: ⁊ quare non nascunt̄ dentes hominibus. Humiditas enim prime etatis impe/dit coagulationem ⁊ eductionem terrestris fumi: cum ca/lor ei⁹ fit hebes ⁊ natans in humido: sicut alibi declaratum est in his que de etatibus sunt disputata a nobis. Cutis v̓o hominis inter perfecta animalia est valde tenuis. magis enim tenuis est caro aliorum animaliuȝ que sunt ẜm quā/titatem corporis sui. vermiculi enim qui teredines dicun/tur magis tenue habent corium: eo ꝙ sunt intemperate hu miditatis ⁊ sunt imperfecta. In omnibus autem coriū ma/teriale principium est humiditas viscosa mucilaginosa et flegmate glutinosa: cuius partes multum sunt se tenentes: ⁊ hec eadem humiditas diuersificatur in eis ẜm magis et minus: ⁊ habundat multuȝ in corio vacce ⁊ ouis ⁊ hedi: ita ꝙ ex corijs illorum paratur gluten qđ gluten in quibusdaȝ locis melius fit ex vesiculis piscium sicut precipuum fit glu/tinuȝ ex vesicula busonis ⁊ ex vesicula piscis marini qui vo catur murca. Corium autem in omni loco vbi absciditur sine omni tactu carnis caret sensu: eo ꝙ non est nisi indura ta ⁊ exiccata mucilaginosa hūiditas que ad corporis ebul/lit superficiem ad omnia mēbra corporis inuoluenda: pre/cipue tamen sensu caret corium capitis: quoniam in loco il lo inter corium ⁊ os in quibusdā animalibus nō est omni/no caro. In hominibus autem est in loco illo caro pauca: ⁊ hec etiam modicum habet sensuȝ: ⁊ inueniūtur aliqui qui aures aut corium testiculorū permittunt sibi perforari pro modico pretio: eo ꝙ propter paucitateȝ carnis est in talib⁹ corijs modicus dolor in perforatione: ⁊ fluit a vulnere mo/dicus sanguis aut forte nullus. Adhuc vbicunq̄ȝ in corpo/re est corium non cum carne aliqua aut modica valde de qua nō est curandum si abscidatur ibidem nunq̄ȝ recrescit neq̄ȝ consolidabitur sicut in lachrymali iferiori in extremo genarum: similiter est in extremo preputij ⁊ in extremo pal pebre superioris. Corium autem per totum corpus est con tinuuȝ preterq̄ȝ in poris apertis qui aut sunt via anhelitus aut via cibi ingredientis aut superfluitates egredientis in alijs poris occultis aut māifestis. ¶ Adhuc aūt omne ani/mal habens sanguinem habet consequenter ⁊ corium: sed non consequenter habet pilos: eo ꝙ forte de eo nihil resol/uitur in fumosam substantiam que se trahere possit per po ros ⁊ stare simul donec exiccetur ad aereȝ: sed aut reflectit̄ ad interius a pelle aut disparet exiens a poro. ¶ Amplius aūt pili mutantur in homine in senectute ⁊ canescunt quod quidem nulli alij accidit animali noto nobis nisi homini. In ipso eni manifeste valde ⁊ generaliter apparet canities alba pilorum: ⁊ talis quidem albedinis pilorum principiuȝ est ab extremo etatis iam humide humiditate humectan/te ⁊ non augente. Multi aūt pilorum a prima etate crescūt albi ex suis radicalibus principijs: propter qđ albedo pilo/rum ⁊ canities non sunt vna res in ratione cause sicut opi/nati sunt quidam ignorantes: qui tamen scientiam simulā/do mentiti sunt dicentes causam canitiei esse siccitatem et nihil crescere siccum a primo radicali principio. Causa aūt canitiei est calor debilis ⁊ cōsumptio humiditatis vnctuo/se: ⁊ ideo cum nutrimentum piloruȝ non conuertat pingue humidū trahit aquā leuem ⁊ tenuē que tota ꝓpter sui dia/phaneitatē in albedinē cōuertit̄ quādo est terminati corpo ris mā qđ est pilus. Cā aūt albedinis piloꝝ est calor qdem nō debilis: sed non inueniēs nisi aquosam mām cōmixtam cū aerea in loco ortus piloꝝ. ⁊ ideo in canitie qdē est visco/sum flegma a quo nō exuggit̄ nutrimētū pili nisi aqueū te/nue ꝓpter sui viscositatē partes humidi tenentē: sed in al/bedine piloꝝ nō est viscosum humidū: sed totuȝ est subtile aqueū ⁊ aereū ⁊ qđ calor digerēs per decoctionē inspissare nō pōt. Cōtingit aūt aliqñ infirmari hominem ⁊ canescere valde ⁊ post infirmitatem cōualescere ⁊ renasci pilos nō ca nos: ⁊ hoc fit qñ calor infirmitatis ad loca porosa piloꝝ ex/pellit flegma viscosum putridū ⁊ ex illo resoluit in fumum qui est māle principiū piloꝝ. Post egritudinē aūt cuȝ adu/natus ⁊ ꝯfortatus fuerit calor nālis ꝯsumit flegma hmōi et tunc reuertunt̄ pili in colorē pristinū. Aliquādo aūt cā cani/tiei piloꝝ est si multū loca piloꝝ cooperiant̄: quoniā tunc fu mi repercutiunt̄ ad locū ortus piloꝝ sicut in loca cooperta: ⁊ ibi mutant̄ in flegma aqueum qđ est cā canitiei pilorum. ¶ Adhuc autē causa canitiei est multum anhelare ad loca ortus pilorum: ⁊ ideo simul in vno loco dormientes ⁊ con/tra se inuicē anhelātes citius canescūt: qꝛ anhelitus suo ca/lore nimis aperit vias piloꝝ ⁊ poros: ⁊ tunc exit subtile pin gue ⁊ canescit ⁊ nō remanet nisi viscosum humidū frigiduȝ qđ est cā canitiei sicut pȝ ex predictis. Locus aūt qui primo canescit in homine est locus timporis deinde in anteriori capitis ⁊ postea ī posteriori: vltimo aūt canescit in pectine inguinis. Causa aūt huius est: qꝛ locus timporis frigidior est ⁊ humidior: eo ꝙ non est in via cursus spiritus. Locus aūt anterior est humidior: ⁊ ideo citius vincit̄ eius calidi/tas: sed locus posterior capitis est siccior diutius ⁊ fortius tenens calidum nāle. locus aūt calidissimus exteriorum lo coꝝ corporis est inguen. ⁊ ideo tardius in eo pili canescunt. ¶ Amplius aūt quidā pili nascunt̄ cū homine vt pili capi/tis: eo ꝙ in capite plurimuȝ est humiditatis medullose ex qua statim a principio fumi multi resoluuntur. Idem autē est de pilis superciliorum ⁊ palpebrarum propter humidi/tatem oculorum. Quidam autem pili nascuntur post eta/tem aliquā natorum: ⁊ inter illos prius nascunt̄ pili pecti/nis in inguine ex mixto calore ⁊ vapore ad inguen declināti/

Uide pro hoc Aristotelē in tertio de natura aialiū capitulo decimo.

Canities in senectute soli hoi cōpetit.

Alia est cā canitiei ⁊ alia albedinis in capillis hois.

Nota plures cās canitiei.

bus ⁊ deinde nascunt̄ in subascellaribus locis ex vicinitate cordis illuc calidū ⁊ humidū propellentis. Postremo aūt nascunt̄ pili barbe: eo ꝙ illi generant̄ ex acuto calore ab anteriori parte capitis reflexo: ⁊ ꝓpter motū fortē ⁊ frequēter super mādibulā inferiorē attractū que vicina ⁊ opposita est loco a quo fit reflexio. ¶ Amplius aūt pili plurib⁹ modis ⁊ causis fluūt a capite in processu etatū. In caluitie aūt prius fluūt ab anteriori parte capitis: eo ꝙ ibi ossiū satis coheret medulla cerebri deinde successiue fluūt a locis vicinis vsqꝫ ad mediū capitis. A posteriori v̄o capitis nō fluūt: eo ꝙ iacet q̄si super os medulla cerebri ⁊ ibi est platea in qua infundit̄ humidū nutriens cerebrū ⁊ hoc tenet capillos. Ego tñ vidi vnū virū cui oēs a toto capite fluxerūt pili: sed accidit a febre siccāte ⁊ cū rediret sanitas occupauit frigiditas locū piloꝝ ⁊ clausit poros: ita ꝙ capilli renasci non potuerūt. Et huius signū inueni: q2 polita ⁊ q̄si speculū lucēs erat capitis ei⁹ pellis. Hec enīz est cā ꝙ in loco scabiei nō nascit̄ pilus: q2 exsiccata humiditate putrida claudit̄ porus pili propter frigiditatē que occupat locū cū euaporauit calidum in suo subiecto qđ est nāle humidū fluxus. Item quādo fluunt capilli a posteriori parte capitis dicit̄ capilloꝝ ablatio ⁊ non caluities. ¶ Amplius aūt castrato ante pollutionē in sūmo factā non oriunt̄ pili viriles ꝓpter frigiditatem poros claudentem ⁊ ablationem testiculoꝝ qui trahunt de humido cerebri ad locū barbe sicut in ꝑhabitis diximus. Siquis autē post hmōi pollutionem castrat̄ incipiunt in eo fluere pili viriles: sed pectinis ⁊ muliebres manent propter abundans calidū ⁊ humidū in locis illis. ¶ Amplius aūt nō oriuntur mulieribus pili in loco barbe nisi paruꝫ in quibusdā valde calidis non multū menstruantibus. Fortassis aūt erunt quidam tam viroꝝ q̄ꝫ mulierū paucoꝝ piloꝝ qđ cōtingit ex dictis causis frigidi poros claudentis ⁊ humidi nō ea aperientis ⁊ modus taliū hominū rarū hꝫ semen ⁊ non hꝫ filios: q2 etiā si semen paruū hꝫ est inefficax ad generationem: ⁊ si aliquādo calore aliquo confortatus producit filiā propter seminis sui frigiditatem. Precipue aūt tales sunt qui carent per nām pilis pectinis in inguine aut valde paucos ibi habent. ¶ Adhuc aūt tam capilli capitis q̄ꝫ barbe ⁊ alij pili cōtinue elongant̄ ⁊ precipue graciles propter humidū continue euaporans: ⁊ aliquādo in senibus aut multū studiosis elongabunt̄ pili supercilioꝝ: eo ꝙ calor studiosoꝝ ⁊ siccitas senū facit distare iuncturā ossiū qui ibi singulariter coniungunt̄: ⁊ tunc declinās ad loca illa plurimū hūidū facit multitudinem ⁊ prolongationem piloꝝ ⁊ forte variationem coloris eorum: ⁊ ideo aliquādo pili isti sicut ⁊ pili capitis indigent precisione. Pili v̄o palpebrarum nō elongant̄ propter subtilitatem corij palpebrarū qđ separatuꝫ est ab humido carnis ⁊ medulle. ¶ Amplius frequenter ꝯtingit pilos fluere cū aliquis incipit coire propter caloris diminutionē que fieri incipit per coitū ⁊ precipue in frequenter coeuntibus. Pili aūt supercilioꝝ lꝫ non fluāt ex hac cā propterea ꝙ fortiter infixi sunt sicco tenente: tñ albescunt ista de cā frequenter. Siqui aūt piloꝝ fluxerint ante iuuentutem finitā hi recrescūt frequentius. Post iuuentutem aūt finitā hoc nō accidit nisi raro: ⁊ origine debili oriunt̄ si contingat eos oriri: in radicib⁹ enim principiantib⁹ omnes pilos est humiditas viscosa que exit cū eis quādo fluūt pili ⁊ nō regenerantur nisi in iuuentutis humiditate. ¶ Amplius aūt oē aial ꝑter hominē diuersi coloris in pilis est etiā diuersi coloris in corio: ⁊ color pellis longe est diuersus frequenter in alijs animalibus ab homine. Adhuc autēꝫ aliquādo contingit multos viroꝝ esse multoꝝ piloꝝ in barba inferius: ⁊ tamē denudatā habēt maxillā que est inter tempus eoꝝ ⁊ mētuꝫ: ⁊ tempus eoꝝ iterum hꝫ multos pilos: ⁊ in qbusdā est ecōuerso multos enīz habēt superius ⁊ inferius in barba paucos. Cā aūt primi accidētis est: q2 calor reflectēs humiduꝫ est fortis ⁊ ipsa humiditas est grauis: ⁊ ideo festinat descēdere cū calore ⁊ ꝑcipue ad id quod ex parte gutturis est sub mādibula. In tēpore aūt manet pilositas: eo ꝙ est multa et tota descēdere nō poterit. Quādo aūt est subtilis ⁊ reflexio a calore facta est debilitata ex aliq̄ cā tūc cātur accidēs z^m. ¶ Adhuc aūt qui hꝫ barbā euulsam nō erit calu⁹ nisi parū: q̄m viget in eo frigidū qđ inspissat ⁊ iducit humidū medulle viscosum qđ fortiter adheret anteriori parti capitis in q̄ est generatio ipsius: ⁊ ibi in pilos conuertit̄ ⁊ nō descēdit: ⁊ hec est cā ꝙ mulieres neqꝫ barbā habēt neqꝫ caluescunt nisi parū. ¶ Amplius aūt quādoqꝫ accidit capillos multiplicari ⁊ crescere in egritudinib⁹ quas arabes assechaub vocant hoc est pilosas: ⁊ sunt egritudines que humidū viscosum a toto corpore ad poros expellūt qđ ibidē calor consumit: sed per vaporē ꝯuertit in pilos ⁊ accidit hoc accidēs frequēter in senectute: eo ꝙ calor senū humidū potius ꝓpellit q̄ꝫ consumit. ¶ Amplius aūt capilli ⁊ vngues ex frigiditate cōgelante humidū magis indurant̄ post mortē q̄ꝫ fuerant ante. ¶ Amplius pili qui etiā connascunt̄ ex generatione magis fluūt in frequēter coeūtib⁹: cuius cā iam scit̄ ex premissis. In qbusdā aūt oriunt̄ pili post coitū ⁊ ꝑcipue in locis organoꝝ coitus: eo ꝙ ad illa declinat humidū. Si aūt alibi propter coitū oriunt̄ pili mirū videt̄: ⁊ cā ꝓ certo erit ꝙ in tali hoīe ante coitū calor fuit sopitus ⁊ in viscoso detētus humido qui per coitū ⁊ motū coit⁹ excitat̄ ⁊ liberat̄: ⁊ tūc dissoluit in pilos humidū. Quidā aūt tēperate coeuntiū minus caluescūt: eo ꝙ nō totū a capite virtute testiculoꝝ trahitur humidū. Quidā tñ hominū fiunt calui ⁊ cū frequēter coeūt renascunt̄ pili in capitib⁹ eoꝝ: ⁊ huius cā iaꝫ dicta est: ⁊ hoc valde raro accidit ⁊ in paucis hominibus. Nullus aūt omnino piloꝝ recrescit a parte pili a qua cadit aut ꝑcidit̄ aut ꝓpter substātie piloꝝ siccitatē: sed incrementū eius est a radice ⁊ extēdit̄ continue vsqꝫ ꝙ magnificat̄. Cortices aūt squamosi pisciū minoꝝ post statū etatis qñ declinare incipiunt ingrossant̄ ⁊ durescūt ꝓpter defectū caloris ⁊ humidi subtilis vnctuosi. Q̄drupedia aūt post statū in etate ꝓficiētium ꝓducunt abundātiores pilos ⁊ lanas si lanigera sint: eo ꝙ tunc magis abundare incipit humidū viscosum cuius fumi substātia se tenens non euanescit que euanuit in calore etatis minoris: eo ꝙ subtilius humidū ei⁹ fuit mā. In paucis aūt aialibus q̄drupedibus variat̄ pilus ꝺm ꝓcessuꝫ etatis in colore nisi in speriolo ⁊ mare mustele qui migale vocat̄. Speriolus enim primo est in dorso niger ⁊ postea ꝓcessu etatis fit rube⁹: ⁊ tādē qdā eoꝝ q̄si cani efficiunt̄ qñ senescūt. Migale aūt primo est fuluū ⁊ deinde efficit̄ ꝓcessu etatis albedinē nimis excedēs. Est aūt aial de quo dicit Auicēna ꝙ aues venant̄ ipm in iuuētute qñ adhuc iacet in nido. ⁊ est simile muri qđ quolibet anno albescit plus ⁊ plus donec tandē assimilat̄ color eius colori butyri. Cā aūt est ꝙ hmōi terrestria sunt animalia ⁊ in cauernis terrarū habitantia: quo primus calor fortis vincit humidū viscosum ⁊ facit ipm euaporare ex substātia piloꝝ ⁊ remanet terrestre: qui cū cōtinue debilitat̄ primo qdē est in humido inflāmato aquoso: ⁊ tūc inducit colorē rubeū tandē victus est in viscoso aqueo: ⁊ tūc iducit colorē albū. Similiter aūt colores plumarū seu pennarū auiuꝫ nō diuersant̄ ꝺm etates nisi in valde paucis. Grues eiꝫ primo sunt cinerei coloris: in processu etatis efficiunt̄ nigriores: qđ nō contingit eis nisi propter terrestreitatē sui humidi qđ nō satis digerit̄ ⁊ dissoluit̄ per calorē diminutū in ꝓcessu etatis. Fortasse aūt fit variatio coloris in plumis auiū ꝓpter mutationē tēporis ⁊ loci ꝺm frigus alterās cōplexionē ⁊ ꝺm calorē eādē cōplexionē alterantē: sicut accidit in coruis ⁊ passerib⁹ ⁊ hirundinibus que mutant̄ a nigredine tēdētes per griseum colorē ad aliquā aut forte ad perfectā albedinē: eo ꝙ calor prim⁹ in terrestreitatē ꝯuertens humidū qđ etiā ꝺm nām auiū illarum terrestre est efficit̄ dissolutiuus ⁊ subtiliatiuus humidi tñ: ⁊ hoc separat̄ a terrestri ⁊ euolat in plumas: ⁊ tunc paulatiꝫ albescūt. Que aūt albarū plumarū sunt a genitura nō mutant colorē nisi inquātū diximus de gruib⁹. Adhuc autem color plume quarūdā specierū auiū intātū mutat̄ ꝺm tēpora anni ⁊ locorū ꝙ etiam nō cognoscunt̄ nisi a valde expertis ⁊ discretionem in talibus habentibus. Et huius causa iam determinata est sepius. Fere aūt ex eadē cā mutat̄ color piloꝝ quorundam animaliū ex aqua quā bibunt: ꝓpter illam enim color eorum alicui fit albus ⁊ alicubi niger: ⁊ cū semen geniture maxime sit aqueū mutant aque huiusmodi etiam complexionem seminis geniture coruꝫ. Est enim quoddam flumen aque qđ potans grex ouium ⁊ post coiēs post potum aliquantulum digestuꝫ: ita ꝙ factus sit vehiculum humidi digesti nascuntur agni nigri: ⁊ hoc est in regione grecie nominata alkat versus Thraciā prouintiam. In

Propter qđ i loco scabiei non nascit̄ pilus.

Propter qđ i senib⁹ ⁊ multū studiosis pili supciliorum fiunt multū ꝓlixi.

anchadaria enī3 duo flumina sunt quoꝝ vnũ facit colores agnoꝝ nigros: ⁊ alterum albos: ⁊ flumen qđ apud veteres grecos dicitur haschamidakor faciꝫ agnos rubeos. Et huiusmodi oium causa facile inueniꝫ ex p̄missis. Quonia3 humidũ aque ꝓportionaꝫ humido cibali ⁊ calori naturali qui agit in ipm. ¶ Amplius autē sunt quedā aialia nec intus nec extra pilos hn̄tia. Lepus vō est multoꝝ piloꝝ ⁊ īfra mādibulas vbi labiũ repādũ est h3 pilos ⁊ sub pedibꝰ vbi pes suus est attritꝰ. Animal aũt qđ grece dicit mastakycor non h3 dentes in ore sed pilos similes setis porcoꝝ. Aialia autē pilosa frequēter trahũt multos pilos in posteriori parte extremitatũ ⁊ nō in anteriori p̄ter leonē masculu3. ¶ Differētia aute3 que est in pilis ⁊ pēnis est ꝙ pili crescũt a radice a qua preciduntꝫ. Pēne aũt nō eo ꝙ exiccata sit radix penne: neqꝫ regeneraꝫ nisi cũ putrescente sanguine in loco leso vbi pēna euulsa est. Ala aũt mēbranalis fit ex humido radicali: ⁊ ideo cũ fluxerit per se aut abscisa fuerit nō recrescit: sicut est ala apis: ⁊ silr est de aculeo eius: quādo enī hunc amiserit apis moritur eo ꝙ locus ille est ad quē concurrũt multe vie hũiditatis corporis sui ⁊ cũ eijciꝫ aculeus ex multo fluxu sue humiditatis primo debilitatur ⁊ postea moritur.

Dr̄ia inter pilos ⁊ pēnas.

¶ Cap. 3^m. Et est digressio declarans diuersitate3 humiditatum animalium naturalium ⁊ inaturalium.

Anteqꝫ determinemus de nā ⁊ gñatione alioꝝ mēbroꝝ similiu3 que cōsequunꝫ se in corporibus aialium sicut est caro ⁊ humor sanguis: ⁊ humor lactis ⁊ humor spermatis: op3 nos disgredi ad generalē doctrinā humidoꝝ aialiũ: qa ex humore corporis aialis qđlibet dictorũ generatur. Dicamus igiꝫ ꝙ humor corporis aialis est corpus fluidũ liquidũ in qđ in primis per digestionē scđam cibus nutriēs conuertiꝫ: dico aũt scđam digestionē que fit in mēbro qđ vocatur epar aut in mēbro qđ est loco epatis. prima enī digestio fit in stomacho per quā a chilo separaꝫ superfluitas sicca que est stercus. secũda aũt in stomacho per quā a chilo separaꝫ superfluitas humida aquosa que aut dirigiꝫ ad vesicam aut ad intestina inferiora cũ stercore in his que vesicā nō habēt. Hoc aũt corpus qđ sic per duas digestiōes a duabꝰ suis superfluitatibꝰ sic eliquatu3 est ⁊ humor vocaꝫ per duas distribuiꝫ differētias in cōmunissimo sui. ¶ Quedam enī spēs ipsius est humor bonus: quedā aute3 humor malus: siue humor cōueniens ⁊ incōueniēs qđ ide3 est. Humorē aũt bonũ voco qui per seipm solis aut cũ aliq̄ alio cōiũctus in subam nutriti cōuertiꝫ corporis ad quātitatem corporis augēdā aut deperditi restitutionē faciēda3 aut vt opereꝫ vtrũqꝫ istoꝝ. Humor aũt malus siue incōueniēs est ex quo id fieri nullatenus pōt: eo ꝙ operatiōe caloris nālis termināts ipm potius corrũpiꝫ q̄3 ad silitudinem corporis nutriti deducaꝫ: sicut frequēter contingit in hois corpore in humore qui gñaꝫ ex fructibꝰ. Humor aũt bonus siue cōueniēs vlteriꝰ diuidiꝫ in humorē quē qdā vocant primũ: ⁊ in humorē quē vocāt 2^m. Et primus quidē est qui tēpore ⁊ loco p̄mo accipit spēm humoris per calorē digestiuũ: ⁊ hoc est qui gñaꝫ ī gibbo epatis a calore q a corde ad epar est delegatꝰ. Scđs aũt est tp̄e ⁊ loco qui in ipa particularia mēbra exudat a venis ad mēbroꝝ subam nutriēdā. Ille aute3 qui vocaꝫ primus diuidiꝫ per q̄tuor humores notos q̄ sunt sanguis calidus ⁊ humidus: flegma frigidũ ⁊ hũidũ: cholera aũt calida ⁊ sicca: ⁊ melācholia frigida ⁊ sicca: ⁊ horum gñationē inferius determinabimus. ¶ Scđs aũt humor q̄tuor h3 modos: quoꝝ tres sibi in humido nutrimentali mēbris delegato succedũt. Primus aũt modus est humoris qui iā ab extremitatibꝰ venaꝝ resudare īcipit: ⁊ valde ꝓpinquus est vt ibibaꝫ mēbris: sed nōdũ egit in ip3 virtus mēbri qđ ibibit ipm. Scđs modus est humoris qui iā extremitatibꝰ venaꝝ resudauit ⁊ mēbris est infusus humectās ea: sed nōdũ operatiōe virtutis mēbri perfecte assimilatus vel formatꝰ: aut ēt īspissatꝰ siue coagulatꝰ ad spē3 mēbri similis. Tertiꝰ aũt modus est eiusdē humoris mēbro īfusi qui iā incipit īspissari ⁊ coagulari: sed nōdũ p̄fecte ē ad spēm membri deductꝰ: ⁊ qđ post hũc sequiꝫ ex parte humidi nutrimētalis est id qđ nō est humor: s3 ex humore gñatũ est: ⁊ hoc est id qđ iā virtute mēbri forma3 recipit mēbri similis. Quartꝰ aũt modus secũdi humoris non est humidi

Quid bonus humor q̄due malus.

Nota d̄ scđis humiditatibꝰ.

nutrimētalis: sed potiꝰ humidi radicalis qđ ex semine generatiōis mēbri infusum est ad ipsoꝝ ꝑficiēs ꝯtinuatione3 in quo ēt humidũ nutrimētale digeriꝫ ⁊ assimilaꝫ. Scđs. n. humor est in genere oē illud humidũ qđ quidē a principali dispōne cibi vel spermatis cōuersu3 est: sed nōdũ oꝑatione alicuiꝰ mēbri actu mēbri pars effectũ est. Primus aute3 humor sicut diximus est q̄druplicis spēi sanguinis ⁊ flegmatis cholere rubee ⁊ cholere nigre. Et sanguis qdem humor diuidiꝫ in nālem sanguinē ⁊ in sanguinē inālē. Nālis qdē sanguis est in hoie bone cōplexiōis qui colore qdē est rubeꝰ: sapore valde dulcis: ⁊ odore boni odoris ⁊ humidi exn̄s. Hic tamē variaꝫ b̄m oēs modos cōplexionũ ⁊ etatu3 quos in libro de nā locoꝝ ⁊ etatũ diuersitate descripsimus. Variatur aũt ēt b̄m nām diuersitatis aialium tā in colore q̄3 in sapore ⁊ odore. Quecũqꝫ enī hoꝝ magis accedũt ad choleram rubeā incēsam hoꝝ sanguis cōtinuo est vehemēter rubicundus inflāmatꝰ ⁊ siccus ⁊ odoris acuti ⁊ saporis silr: ⁊ est spumosus gracilis spume. Quecũqꝫ aũt ipoꝝ magis sũt flegmatica hoꝝ cōtinue sanguis magis est pallēs aqueꝰ ⁊ insipidus. Eoꝝ aũt que melācholia sunt declinati sanguinis ad nigredinē ⁊ spissitudinē hab3 ⁊ terrestreitatē multā. Hic igiꝫ est sanguis nālis p̄dicto mō cōplexionũ ⁊ etatũ variatꝰ. Innālis aũt sanguis est qui a dispōne naturali est mutatꝰ tam in colore q̄3 in sapore ⁊ odore. Et hoc contingit duobꝰ modis: ex seipso. v3. solo: aut ex alio humore permixto sibi ⁊ remouente eũ a dispositiōe naturali. Ex se qdē quādo aliqua q̄litate actiua vel passiua impediꝫ a dispōne naturali: siue illa sit caliditas intēdēs aut frigiditas digestionē suā impediens: aut humiditas nimia: aut forte nimis pauca: qa nimio calore nāli terminari nō pōt. Pauca aũt exiccaꝫ an̄ decoctionē: aut forte etiā est siccitas diuersis mutationibꝰ impediens sanguinis dispōnē nālem. Ex alio aũt humore dupliciter remoueꝫ sanguis a dispositiōe naturali. ille eni3 humor alienus: aut generaꝫ ex ipso sanguie: aut ab alieno: vñ penetrat in ipsum ⁊ corrũpit eum: ⁊ vterqꝫ istoꝝ modoꝝ incipit declinare ad flegma aut ad cholerā aut ad melancholiam. Et de mō huiꝰ gñationis humoꝝ infra determinabitur. Et siqdem declinauerit ad flegma fit aquosus: si autē ad cholerā rubeā fit turbidus aliquantulũ: ⁊ si ad cholera3 nigram fit fetidus: ⁊ alias multas acq̄rit diuersitates hoꝝ ex hoꝝ humidoꝝ admixtione. Flegma aũt est humor que3 non perfecte digessit calor nālis impediēte supfluitate aq̄sitatis eius: aut etiā eo ꝙ calor nālis debilis ⁊ impotēs fuit ad cōpletam ipsiꝰ decoctionē. Et hoc diuidiꝫ primũ in duas differētias: quaꝝ vna est flegma nāle: alia aũt est flegma inaturale. nāle autē flegma qđ calore nāli digerente aliquādo fit sanguis: inaturali aũt calore corrũpente: aliquādo fit materia febris: ⁊ in p̄mo qdem hoꝝ differt flegma a cholera ⁊ a melācholia que nunq̄3 per calorē nāle3 digerentē sanguis bonus effici possunt. In secũdo autē cōuenit tā cũ cholera q̄3 cũ melācholia: qa ambe calore inaturali putrefaciēte possunt fieri mā febris. ¶ Flegma aũt nāle l3 ex d̄fectu digestionis genereꝫ ⁊ sit icōplete digestũ: tamē intētione nature sic formaꝫ: ⁊ in sanguine fluit ad membra ꝓpter tres causas: quaꝝ due sunt cause necessitatis: ⁊ tertia est vtilitatis. Et vna qdē necessitatis causa est ꝙ flegma ideo cũ sanguie dirigiꝫ ad mēbra: qa op3 flegma eē in mēbris īfusu3: vt cu3 sanguis aliq̄ de causa retētus fuerit in epate vel in alio loco calor nālis qui est in mēbro interi3 agat in flegma ibi inuētum ⁊ cōuertat ipm in sanguinē: ⁊ ex eo cibet ⁊ nutriat mēbrum: aliter enī calor nālis membri suba3 cōsumeret ⁊ exiccaret. ¶ Alia aũt causa necessitatis est ꝙ sit in sanguine ad nutrimētum quorũdam mēbroꝝ flegmaticoꝝ que puro nō possunt nutriri sanguine: sicut est cerebru3 ⁊ oculi ⁊ nerui ⁊ huiusmodi. ¶ Tertia aũt causa que est vtilitatis est vt cu3 sanguine decurrēs adhereat iũcturis mēbrorum quibꝰ frequētes ⁊ fortes motꝰ excitenꝫ ne calore qui per motu3 excitaꝫ exiccata durescāt ⁊ inhabilia fiāt ad oꝑationes. ¶ His etiam de causis sicut testaꝫ Galenus nō fecit natura receptaculum ꝓprium flegmati sicut nec sanguini: cum tamē receptacula fecit cholere rubee ⁊ cholere nigre sicut superius diximus. Totũ enim corpus indiget flegmate que indigētia suppleri nō posset si ad speciale ⁊ ꝓpriu3 flegma receptaculum deriuareꝫ. ¶ Innaturalis autē flegmatis modi sunt

Innālitas sāguini duplici de cā cōtigere poterit.

Flegma sanguini p̄mixtus fluit ad membra pp tres causas.

Propter qđ nā nō fecit receptaculũ flegmati.

Innãlis flegmatis nouẽ sunt modi.

nonem. Hoꝝ autem primum qđ ⁊ flegmatis ꝓpriaʒ habet rõnem qđ est insipidum quãdo est solũ: sed quãdo adiũgit ei aliquis calor sanguinis sentit dulce: ⁊ hoc distillans a capite in reumatibꝰ ⁊ sputis frequenter mellis saporeʒ habere videt: ꝓpter qđ etiaʒ hi quibꝰ in somnis hoc flegma ad palatum ⁊ linguã distillat somniant se mel suggere vel comedere. ¶ Scđs autem modus flegmatis est ꝙ est subtile valde ⁊ aquosum sicut id qđ sanguini supernatat quando de vena extrahit ⁊ aliquãtulum steterit: ⁊ hi duo modi flegmatis nõ sunt multaꝝ substantiaꝝ in spissitudĩe ⁊ raritate ⁊ mollitie ⁊ duritia ſm seipsa cõsiderata. Sed quãdo primus modus cõparatur secũdo inuenit ꝓmus spissioris eẽntie ꝙ̃ secũdus modus. Primus eniʒ modus precipue generatur a frigiditate cerebri ex subtili sanguine illuc delegato ꝓpter qđ etiam dulcedinem retinet sanguis: ꝓpter qđ etiã infantes ⁊ pueri freqũter suggunt flegma suũ. Sed secundus modus est ipsa sanguis aquositas indigesta. ¶ Tertiꝰ autẽ modus flegmatis est quãdo diuersificatur in substantia ⁊ sensu ⁊ ṽitate: ita ꝙ vna pars est spissior ꝙ̃ alia: ⁊ vna pars alteriꝰ saporis in gustu ꝙ̃ alia: ⁊ hoc est mucilaginosum ab antiquis vocatum sicut id qđ educitur de naso aialium. ¶ Quartus ṽo modus est quãdo quidẽ in essentia diuersificatur ſm spissitudineʒ ⁊ tenuitatem: sed nõ variatur in sensu ſm gustũ: sed vbiqꝫ in partibꝰ inuenitur insipiduʒ: ⁊ hoc vocat crudum in reumatibꝰ ⁊ catarris ⁊ vomitibꝰ ꝓiectum: ⁊ diuersitas essentie istiꝰ flegmatis aliquãdo vix ꝑpenditur. ¶ Quintus aũt modus flegmatis est ꝙ ſm totaʒ essentiam suã est grossum valde ⁊ spissum ac si ipʒ sit gipsus aqua mollificatꝰ: ⁊ hoc vocat gipseuʒ. ⁊ causa spissitudinis eius est: qa diu retẽtum est in poris ⁊ iũcturis ⁊ euaporauit ex ipso subtile aqueũ qđ erat in eo: ⁊ tale efficit qđ est in nodis flegmaticis qui apparẽt in capitibꝰ hominum ⁊ corporibus ⁊ in corporibꝰ quorũdam alioꝝ hominũ. Aliquãdo ẽt per caloreʒ decoquẽtem efficitur sicut lapis gipseus ꝑcipue quãdo vicinum est alicui mẽbro calorem habẽti: sicut tẽporibus nostris nobis ⁊ alijs socijs nostris ꝑsentauit se mulier que diu senserat grauedinẽ iũcturarum in renibꝰ: ⁊ cuʒ quodam tẽpore fricaret locum ⁊ rũperet pellem exiuerunt de loco .18. lapides ad quãtitatem tessere quadrate ⁊ erant quasi essent gipsei. ¶ Sextꝰ modus est flegmatis ꝙ ex subtili flegmate per frigiditatẽ est inspissatum ⁊ ingrossatũ: eo ꝙ humiditas eiꝰ repressa est in ꝓfundum sui: que primo qñ fuit calida fluxit per partes eiꝰ ⁊ subtiliauit eas. Cũ autem superuenit frigiditas repressit eã in partem in ꝓfundũ substãtie ipsiꝰ: ⁊ partem aliquaʒ expressit ex ipsa substãtia ipsiꝰ: ⁊ hoc vocatur vitreũ: eo ꝙ est in substãtia ⁊ põdere sicut vitrũ liquefactũ: ⁊ est viscosum valde eo ꝙ partes ipsiꝰ aquee valde ꝯiacẽt ⁊ colligãtur partibꝰ terrestribꝰ eiꝰ ⁊ econuerso. ¶ Septimus modus flegmatis est eiꝰ qđ vocat flegma salsum: ⁊ hoc nõ habet puraʒ flegmatis substãtiã: quoniã hoc causat ex eo ꝙ partes quedã cholerice aduste amare aquositati flegmatis imiscẽtur ⁊ frãgitur amaritudo earũ in ipa flegmatis aquositate: ⁊ exinde causatur sapor salsus: sicut ẽt in alijs naturalibꝰ libris determinauimus: ꝓpter qđ etiaʒ quãdo vincũt vltra modum partes aduste: ita ꝙ frangi nõ possunt aquositate flegmatis resultat in eis amaritudo magna que quasi saporem habet fellis cui aliquid aque est admixtũ. ¶ Octauus modus flegmatis est eiꝰ qđ vocatur acetosum: qđ fit ex duplici causa. Una qdeʒ est quãdo in seipo per calorem aliquem nimis ebullit: tũc enim euolantibꝰ quibusdam partibꝰ ipsius alie acuũtur ⁊ saporem acetosum accipiũt que ante dulces fuerunt: sicut mel aliquãtuluʒ fit acetosum quãdo nimis ebullit. Alia autẽ causa est quãdo aliquid cholere nigre que adusta est penetrauerit in ipm: per illam eniʒ acetosum ⁊ acutum efficitur. ¶ Nonus ⁊ vltimꝰ flegmatis eiꝰ modus est qđ vocat põticum flegma qđ etiaʒ duplici ex causa fit. aliquãdo enim per frigiditatem ꝓpriaʒ pars exprimit aquositatis eiꝰ: ⁊ alia cõuertit ad terrestreitatem: ⁊ tũc ponticum accipit saporem. Aliquãdo auteʒ aliqđ melãcholie penetrat in ipsum que terrestreitate ⁊ frigiditate sua dat ei saporem põticum. Colligentes ergo dicimus ꝙ flegma in substãtia est q̃druplex: aquosum. vʒ. ⁊ mucillaginosum sub quo cõprehẽditur: ⁊ crudum vitreuʒ ⁊ gipseum. In sapore aũt est etiaʒ quadruplex: salsuʒ. vʒ. ⁊ acre ponticum ⁊ insipidum: ad qđ etiaʒ dulce reducit. Hos aũt omnes modos flegmatis inuenimus precipue in corporibꝰ aialium sanguinẽ non habẽtium: eo ꝙ humor nutrimẽtalis eorum qui loco sanguinis est totꝰ est flegma ⁊ in diuersis speciebus eoꝝ diuerse sunt species flegmatis. Inueniuntur autẽ etiam isti modi in animalibꝰ sanguineʒ nõ habentibꝰ ſm diuersitateʒ tempoꝝ ⁊ mẽbrorum generari. Hec igit dicta sunt de flegmate. ¶ Scđm eũdem modũ de cholera rubea que grece bilis rubea vocat determinanduʒ est.

De cholera rubea.

Cholera eni humor est spumosus quasi sit ex spuma sanguinis: cuius color est rubeꝰ clarus vernans põdus leue sapor acutꝰ: ⁊ ſm proprietateʒ est calida ⁊ sicca: ⁊ quo fuerit calidior eo erit acutior. Et hec qdem est cholera nãlis. Innaturalẽ autem vocamus que in aliquo deficit ab ipsa aut in pluribꝰ. Nãlis autem cholera ſm loca in qbus inuenit diuidit per duas differẽtias: vna enim pars ipsiꝰ nõ separat a sanguine sed vadit cum ipso: ⁊ altera pars ipsius ad chistim fellis delegat in his que habẽt chistim fellis. Illa autẽ pars que vadit cũ sanguine nõ separata ab ipso dupliciter vadit cuʒ ipso: quedaʒ eni generaliter vadit per totum corpus. ⁊ huiꝰ necessitas est vt mobilitate ⁊ acumine suo ⁊ calore aperiat meatꝰ subtiles perforãdo ipsos vt sanguis vbiqꝫ penetrare possit per ipsos ⁊ oia membra nutrire. quedã aũt vadit cuʒ sanguine ad locũ determinatum vt nutriat mẽbrum cholericũ qđ nõ nisi cholerico sanguine nutrire põt sicut illa que vadit cum sanguine ad pulmonẽ. ea aũt pars que ad chisti fellis deriuatur ꝓpter duas causas deriuat ad eã. Quaruʒ vna est particularis: vt. vʒ. nutriat fel. Alia auteʒ vniuersalis est. vʒ. ꝙ emũdetur corpꝰ a superfluitate cholere: que sic in thesauro reponit in chisti fellis: habet eniʒ fel poꝝ apertum ad inferiꝰ intestinũ sicut diximus in ꝑhabitis ⁊ ad musculos ani ⁊ ficteris: ⁊ per ipm emittẽs cholerã pũgit itestinum vt stercus emittat ⁊ pũgit musculos ficteris ad aperiendum meatũ: ꝓpter qđ nõnullis accidit cholera ex eiusdẽ pori fellis obturatione. Adhuc aũt eadem cholera per dcm̃ poroꝝ imixta stercori abluit a sorde viscosa intestina ⁊ emũdat ea vt suas liberiꝰ perficere valeãt operatiões. ¶ Innaturalis aũt cholera ſm suas ꝓprietates deficit ab ista: ⁊ qa omnis declinatio est multis modis: ideo ẽt innãlis cholera multis fit modis: in genere tñ est duoꝝ modoꝝ: aliquãdo eniʒ fit inaturalis ꝓpter inaturalẽ ⁊ extraneũ a sua suba sibi humorem admixtũ. Aliquãdo autẽ ex sue generatiõis qualitatibꝰ deficiẽtibꝰ fit inaturalis. Et priori qdem mõ fit innãlis duobꝰ modis ſm admixtionẽ duoꝝ humidoꝝ puertentiũ nãm eiꝰ eo ꝙ sanguis naturam eiꝰ nõ peruertit: cum aũt admiscet ei flegma in ipso epate vbi est locus generationis eiꝰ sicut inferiꝰ ostẽdemus fit duobꝰ modis inaturalis ſm substãtiaʒ duplicẽ flegmatis qđ in epate generat. Si enim flegma admixtũ sit tenue efficit cholera citrina eo ꝙ rubor ⁊ claritas cholere permixta aquositati flegmatis citrinũ constituit colorẽ. Si eni flegma admixtũ sit grossuʒ efficit cholera vitellina: que ꝓpter viscositatẽ flegmatis silis est vitellis ouoꝝ. Cholera tamẽ tota hec vocat mixtura ꝓpter cholere abũdantiaʒ in tali cõmixtione vincentẽ: sed ea que vocatur citrina est que consueto ⁊ vsitato noie cholera vocat. Si aũt admisceat ei melancholia que vocat inaturalis ⁊ adusta: hoc etiã fit duobꝰ modis. Aliquãdo eni talis adustio fit ex ipsamet cholera: qñ. vʒ. per ebullitionẽ cõuertitur ad cinereitatẽ: ita ꝙ ipsum subtile qđ est in ipsa nõ separat sed remanet cũ partibꝰ cinereis adustis: ⁊ hec est acuta valde radẽs mẽbra ⁊ est valde mala in fluxibꝰ ⁊ apostematibꝰ. Aliqñ aũt admiscet ei melãcholia ab exteriori ingrediens in substãtiaʒ eiꝰ: ⁊ huiꝰ color non est rubeꝰ vernãs sed similis sanguini obscuro: ⁊ hec est minor ꝙ̃ antedicta. ea aũt que ex seipsa per nimiũ calorẽ innãlẽ cõuertit ſm loca in quibꝰ generatur diuidit in duas differentias. Quedã eniʒ illiꝰ generatur in epate quãdo subtile sanguis adurit ⁊ remanet grossuʒ adustũ sicut cinis: ⁊ hec vocat adusta. Quedam aũt ipsiꝰ generat in stomacho: ⁊ hec est duoꝝ modoꝝ. Aliqñ eniʒ cholera vitellina de qua superiꝰ diximus fernore nimio adurit ⁊ cõsumit humidũ eiꝰ: ita ꝙ ex crocea trãsit in viridẽ: qđ est sicut viror prassi siue marrubij: ⁊ hec vocatur prassina cholera. Aliqñ aũt hec eadem plus aduritur ⁊ ampliꝰ cõsumit humiduʒ ipsius: ⁊ tunc fit sicut erugo eris

viridis

Cholera innãlis in gñe ẽ duorũ modorum.

Nõ de lapidibꝰ gipseis inẽtis in iũcturis renũ suo tpe.

viridis viroꝛe aliquātuluꝫ albeſcente ⁊ clareſcente: vnde ⁊ hec peioꝛ eſt omnibꝰ ⁊ hꝫ nām veneni. Oſtēdimus in antehabitis libꝛis nālibus ꝙ caloꝛ in humido coꝛpoꝛe pͥmo facit obſcuritatem: ⁊ cū perſeuerauerit inducet aliquā claritateꝫ ⁊ frigidū in eodē coꝛpoꝛe operatur ecōuerſo. Adhuc aūt ꝙ calidum in terreſtri ſicco īducit pͥmo alboꝛem ſecūdo obſcuritatem ⁊ frigidū ecōuerſo operatur in eodem. Hūc aūt cholericū humoꝛem raro ⁊ ſm paꝝ iuenimus in carētibꝰ ſanguine: ſed in hñtibꝰ ſanguinem multū inuenitur: quedā enīꝫ aīalia ſunt quoꝝ nutrimentuꝫ ⁊ ſanguis ſm totum eſt cholericū: ⁊ illa ſunt ſeua ⁊ velocia ſicut leo ⁊ tigris: ꝓpter qḋ natura taliū non bene ſcitur aīalium niſi ſciatur nā dicti humoris. In hoībꝰ aūt ⁊ alijs qbuſdam eſt diuerſitas: eo ꝙ quorūdam natura plus ſequitur choleram ⁊ quorūdā ſequitur alios humoꝛes: ⁊ omnes has diuerſitates opꝫ ſcire eum q naturam vult ſcire aīalium. ¶ Melācholia autem que cholera nigra ſiue nigra chilis vocatur eſt vltimus humoꝛum nālium ſicut teſtatur Conſtātinus. Eſt aūt humoꝛ qui boni ſanguinis fex ſiue turbulētia ⁊ hypoſtaſis ſeparata ab īpo per reſidentiam turbulentie eiꝰ in ꝓfundo ⁊ nō per aduſtionem aut infrigidationē: cuiꝰ ſapoꝛ eſt inter dulcem ⁊ pōticū: que quidē melācholia in epate gñatur ⁊ gñata deriuatur ex parte in oēs venas cum ſanguie vadens: partim autē delegatur ad ſplenē in his que ſplenem hñt. Hoc aūt qḋ de ipſa cum ſanguine vadit duabꝰ cū ſanguine vadit de cauſis: quarū vna eſt neceſſitatis ⁊ alia eſt vtilitatis. Cauſa autē neceſſitatis eſt vt nutriat mēbꝛa groſſa ⁊ terreſtria quibꝰ omnia mēbꝛa ſuſtentantur ⁊ colligantur ſicut ſunt oſſa. Cauſa aūt que eſt vtilitatis eſt vt in ſanguinem ſtringat ⁊ cōfoꝛtet ⁊ inſpiſſet: eo ꝙ omnia coꝛpoꝛa aīaliuꝫ magis ſunt terreſtria ⁊ nutriri nō poſſunt niſi ſanguine in quo multum eſt terreſtreitatis ſicut oſtēdimus in 2° libꝛo pigeneſeos. Pars autē que ad ſplenem deriuatur eſt illa que nō indiget ſanguis ſicut ⁊ pars cholere rubee que felli deputatur: illa eſt qua nō indiget ſanguis. Hec autem ſimiliter duabꝰ de cauſis ad ſplenē deriuatur: quaꝝ vna eſt neceſſitatis alia aūt vtilitatis. Et illa quidē que eſt neceſſitatis eſt duplex: vniuerſalis. vꝫ. ⁊ particularis. Vniuerſalis quidem eſt vt totum coꝛpus a ſuperfluo melācholie emundetur: ſuperfluū autem dico quo nō indiget ſanguis ad ſui ſpiſſationem ⁊ melācholicoꝝ membꝛoꝝ nutrimētū. Particularis autem eſt vt ſplen nutriatur nutrimēto ſibi conuenienti ſicut ⁊ cetera mēbꝛa. Cauſa auteꝫ vtilitatis ſimul eſt duplex: hec enim qḋ a ſplene vlteriꝰ deriuatur ad os ſtomachi in qḋ īfluit melācholia quaſi mulgēdo eſt id quo ad ſui nutrimētum nō indiget ſplen: ſic ⁊ id qḋ ex felle deriuatur ad inteſtina eſt id quo ad ſui nutrimētum nō īdiget chiſtis fellis: ⁊ hoc fit duabꝰ de cauſis: quaꝝ vna eſt qa ſui terreſtreitate ſtringit ⁊ confoꝛtat os ſtomachi ⁊ inſpiſſat vt virtutes eiꝰ melius retineātur in ipſo. Secūda aūt eſt qa os ſtomachi per ſuam acredinē cōmouet: ⁊ ſic ꝓuocat famis appetitum: ⁊ hoc qdem etiam diximus ſuperiꝰ in anathomia ſplenis. Hec igitur melācholia nālis fex eſt ſanguinis ſicut diximus: nec poteſt eē aliq̄ naturalis melācholia que ſit fex ⁊ hypoſtaſis alioꝝ humoꝝ: qm̄ a flegmate per reſidētiā nihil ſeparatur ꝓpter ſui viſcoſitatē: ſicut neqꝫ ab oleo. A cholera naturali ſimiliter per reſidentiā nihil de quo ſit curādū ſeparari poterit ꝓpter frequētes motꝰ ipſius ⁊ ſubtilitatē ⁊ paucitateꝫ terreſtreitatis ipſiꝰ ⁊ eiꝰ lenitatem: ⁊ ideo cōtigit melācholiam nālem ſimplicē ſanguinis eſſe hypoſtaſim. Lꝫ autē ab alijs humoꝛibꝰ nō ſeparetur ad hypoſtaticū per modū reſidētie ſegregatur: tñ ex eis aliqd terreſtre qḋ eſt in ipſis: aut ꝑ caloꝛem adurētem: aut per frigus expꝛimēs: ſed hoc mō generatur melācholia inālis: ⁊ ideo inālis melācholia nō eſt fex ⁊ hypoſtaſis ſanguis. ⁊ lꝫ etiā cholera quā ſupꝛa vocauimꝰ aduſtā ēt ſit aduſtio cinerea: tamē ſicut ſupꝛa diximꝰ in eadem cholera manet ſubtile acutū ⁊ humidum: hoc aūt nō manet in melācholia cinerea aduſta: ⁊ in hoc eſt dr̄ia aduſtionis cineree in cholera rubea ⁊ ī melācholia inālis. ¶ Hec igitur melācholia innālis eſt q̄druplex. Vna quidē que a cholera rubea per aduſtionē ſeparatur in qua nō manet ſubtile humidum: qa euolauit ſed ſola manet cinereitas que melācholia vocatur. Alia aūt ſeparatur per aduſtionē a flegmate: ⁊ hec eſt duplex ſicut duplex in genere eſt ſuba flegmatis. Quedā enī ſeparatur a ſubtili flegmate per aduſtionem cineream: ⁊ hec eſt ſalſa parum tendens ad pōticitatem ⁊ nō eſt multum mala: quedā autem per aduſtionem ſeparatur a flegmate groſſo: ⁊ hec aliqñ eſt acris: ⁊ aliquādo pontica aut foꝛte cōmixti ſapoꝛis: neqꝫ etiā iſta eſt multū nociua. tertia auteꝫ ſeparatur per aduſtioneꝫ a ſanguine que eſt ſapoꝛis pōtici parum vergētis ad dulcedinē: ⁊ nō eſt valde nociua etiā iſta. Quarta aūt ſeparatur a melācholia: ⁊ hec cōtingit duobꝰ modis. Aliqñ enim per aduſtionē cinereā ſeparatur a melancholia nāli ſubtili: ⁊ hec eſt nigra acris ⁊ acetoſa bulliēs quādo cadit ſuper terrā per egeſtionē: cuiꝰ guſtum fugiūt muſce ⁊ alia aīalia humidum ſtercoꝛis guſtātia: ⁊ hec pernecabilis eſt ⁊ excoꝛiatiua niſi cito occurratur ei in pꝛincipio: ⁊ hꝫ inſuꝑ hanc malitiā ꝙ non de facili recipit medicinā. Aliqñ auteꝫ per aduſtionē ſeparatur a melācholia groſſa: ⁊ hec eſt maioris acredinis paucā habens pōticitatē: tardiꝰ autē nocet q̄ꝫ ea de qua iam ante diximus: ſed hꝫ hāc malitiā ꝙ etiaꝫ tardius q̄ꝫ illa recipit medicinā. Iſti igitur ſunt modi melācholie: ⁊ ea qdem que eſt nālis abundat in multis aīalibꝰ: eo ꝙ totus ſanguis eoꝝ eſt melācholicus ſicut bubali ⁊ vrſi: ⁊ bones qui apud nos vueſent vocantur: ⁊ ſimiliter eſt in alijs aīalibus. In hominibꝰ autē etiā diuerſimode participatur humoꝛ iſte: qm̄ ſi nō ſit multum aduſta: ſꝫ aduſtio aliq̄ cuꝫ melancholia nāli que alteret ipſaꝫ ⁊ non icineret: ita ꝙ fumare incipiat: tūc melācholia illa erit hñs multos ⁊ ſtabilitos ⁊ cōfirmatos ſpūs: ſed calidum eiꝰ bñ mouet: ⁊ eiꝰ humidū cū hypoſtaſi terreſtri non incinerata optime mouetur: ꝓpter qḋ tales hñt ſtabilitos cōceptus ⁊ oꝛdinatiſſimos affectꝰ: ⁊ efficiuntur ſtudioſi ⁊ virtutū optimaꝝ: ⁊ ideo dicit Ar. in lib° de ꝓblematibꝰ ꝙ oēs maioꝛes Phi ſicut Anaxa. ⁊ Thales Milleſius ⁊ oēs qui virtutibꝰ pꝛecellebāt heroi: ſicut Hectoꝛ ⁊ Eneas ⁊ Pꝛiamus ⁊ alij erant de tali melancholia. Dicunt enim ꝙ talis melancholia habet nāꝫ vini rubei qḋ fumoſum eſt ⁊ confirmatoꝝ ⁊ ſtabilium ſpirituū generantium. Hec igitur de melancholia dicta ſunt.

¶ Cap. 3m. Et eſt digreſſio declarans hoꝝ humoꝛum ſubſtantiam ⁊ generationem.

His autē ſic diſtributis adhuc opꝫ ſcire humoris aīalis coꝛpoꝛis generationem. Dicit autē Galenus ꝙ quicūqꝫ dicit vnum tm̄ humoꝛeꝫ eē qui nutrit coꝛpoꝛa aīaliū nō veꝝ dicit. Cuꝫ enī mēbꝛa q̄dā ſint duriſſima ſicut oſſa: q̄dam aūt molliſſima ſicut cerebꝛū ⁊ medulle: ⁊ q̄daꝫ media ſicut caro: opꝫ ⁊ īpm nutriēs diuerſaꝝ eē cōplexionū ⁊ qualitatū: hoc aūt ſatis planū eſt ex ꝓcedentibꝰ. Experimēto aūt artis ideꝫ ꝓbatur: qm̄ ſi ſanguis de vena extractus ad lētū ignē in vaſe ponatur: ſtatiꝫ vt caleſieri īcipit lente ſpumam gracilē ⁊ clare vernātē ſuperiꝰ ebullit que eſt cholera rubea: ⁊ id qḋ de ea aduſtū eſt nō ſeparatū a ſubtili eſt cholera innālis: idē etiā ſanguis ſtatim inferiꝰ ſubſidendo hypoſtaſim obſcuram facit: ⁊ hec eſt melācholia: qḋ incineratur ex illo eſt īnālis melācholia: ⁊ tunc ꝯſtare incipit in eo qddā viſcoſum ſicut albumē oui ⁊ hoc eſt flegma. Enatat aūt ꝑter hec aquoſitas pura ⁊ tenuis que nullus oīno humoꝛ ē: eo ꝙ eſt aquoſitas bibita que currere facit cibum: ſed nihil nutrit: eo ꝙ coꝛpus hoīs cōpoſitum eſt ſicut ⁊ ceteroꝝ aīalium: ⁊ ſimplici nō nutritur. Aquoſitas aūt illa aut ſimplex eſt aut ſimplici ſubſtantie vicina: ⁊ ideo coꝛpꝰ ex quatuoꝛ commixtū elemētis nutrire non pōt: ꝓpter qḋ neqꝫ humoꝛ dici meretur. Humoꝝ aūt dictoꝝ gñatio eſt per cibi digeſtioneꝫ. Digeſtionū autē alia eſt imperfecta ⁊ icepta: alia aūt completa ⁊ perfecta. Impfecta aūt eſt que icipit in oꝛe. Inferioꝛ nāqꝫ oꝛis ſuperficies cōtinua eſt iterioꝛi ſtomachi ⁊ meri et ſuperficiei: ⁊ ideo v̄tutē hꝫ digerēdi ſed incōpletā: ꝑꝑ qḋ triticum ⁊ oꝛdeū maſticata cōferūt maturandis apoſtematibus: quā tñ maturationē nō facit triticū in aqua īfuſum et cū aqua coctū. Cōfert aūt maturationi illi cōmixtio ſaliue in qua eſt v̄tus caloꝛis ſtomachi: ⁊ hec qdē eſt digeſtio imperfecta. ¶ Perfecte aūt digeſtiōis ſunt q̄tuoꝛ ſibi ſuccedētes: quaꝝ pͥma eſt in ſtomacho virtute caloꝛis nō ſtomachi tm̄ ſed v̄tute caloꝛis oīum mēbꝛoꝝ que ſtomacho circūponuntur: a dextris enī aſſiſtit ei caloꝛ epatis: a ſiniſtro autē caloꝛ ſplenis: qui lꝫ nō ſit calide ſubſtātie: tñ ꝓpter arterias ⁊ venas que ſunt in ipſo calefacit. In circuitu aūt eſt caloꝛ ꝫirbi de quo diximus ſuperiꝰ ꝙ caloꝛeꝫ cito recipit ⁊ diu tenet.

De melia.

Melia inālis eſt quadruplex

Ar. in. 30. ꝑticula ꝓblematū ꝓblemate primo.

Quatuoꝛ ſūt digeſtiōes perfecte ſm medicos.

Superior autem est calor cordis per venã que est iter epar ⁊ cor ⁊ per calefactionẽ diaphragmatis stomachũ calefacientis: ⁊ in ista digestione separatur a cibo supfluitas sicca: eo ꝙ cib⁹ per meseraicas suggitur ad portam epatis: ⁊ tũc egreditur superfluitas sicca per portanariũ stomachi: nõ autem per artitudinẽ meseraicaꝝ posset trahi cib⁹ nisi eẽt i eo multa aquositas que ĩfunditur per totũ ⁊ nõ est de suba cibi: neqꝫ tamẽ ab eo põt separari nisi prius ab epate humor cibalis separetur. Cũ aũt tota simul massa cibi cuꝫ multa aquositate a stomacho separatur totũ hoc est sñitudie prisane: propter qđ ab antiqs phis massa prisanaria vocatur: a qbusdã autẽ grecis sapientib⁹ vocatur chilus hoc est succus: hic igitur chilus p meseraicas in portã epatis attract⁹ diuiditur per ramos in partes epatis que ingrediunt subam epatis adeo in multa ꝙ q̃si capillaris est eis diuisio: ⁊ hoc iđ fit vt totũ q̃si epar efficiatur: ⁊ v̓tus epatis vbiqꝫ totũ chilum attingat: qui tñ in gibbo epatis colligitur ad venã que est inter cor ⁊ epar: ⁊ ibi p emulgentes duas superflua aquositas ab eadẽ separatur ⁊ dirigitur ad renes: ⁊ vnctuositate illi⁹ ⁊ sanguinolentia modica que remanet in ipso renes nutriunt: ⁊ reliquũ colatũ ad vesicam dirigitur ⁊ emingitur per virgaꝫ siue per collũ vesice. Alia autẽ pars chili est de suba quatuor humoꝝ dictoꝝ: ⁊ hec a medio cordis thalamo v̓tutẽ accipit nutriendi sicut in prehabitis ostẽdimus ⁊ in gibbo isto epatis scđa perficitur digestio que iam inceperat in p̃ma parte ipsi⁹ inferiori: aut etiaꝫ in meseraicis sicut in antehabitis dcm̃ est: ⁊ superfluum qđ abijcitur est aquositas nimia que nõ est de humoꝝ aut chili substãtia. Patet igitur ꝙ sanguinis boni causa efficiẽs est calor naturalis digestiuus tẽperat⁹ ꝫm ꝓportionez. ¶ Causa autẽ mãlis est id qđ de cibis ⁊ potib⁹ nutriẽtib⁹ est temperatum. Formalis aũt causa est decoctio siue digestio cõueniens. Et causa finalis est nutrire corp⁹. Efficiẽs causa cholere rubee est calor igne⁹ superfluus in epate ꝓprie vbi horum humoꝝ oĩuꝫ ꝓprius est locus gñatiõis. Causa v̓o mãlis ei⁹ est id qđ cibis ⁊ potib⁹ nutriẽtib⁹ est subtile dulce vnctuosuꝫ aut acutũ. Et causa formalis ei⁹ est digestio superflua. Finalis aũt causa est necessitas ⁊ vtilitas sicut superi⁹ assignauimus. Efficiẽs aũt flegmatis est ea que est in epate caliditas diminuta. Causa autẽ mãlis eiusdeꝫ est id qđ de cibis ⁊ potib⁹ est grossum humidũ viscosuꝫ ⁊ frigiduꝫ: et formalis causa est digestio d̓ficiẽs a cõplemẽto. Finalis autem causa est necessitas ⁊ vtilitas quas noiauimus. Melãcholie autẽ mãlis causa efficiẽs est ei⁹ qui in epate est caloris tẽperamẽtuꝫ cũ refrigerio aliquo. Inmãlis aũt causa efficiens est calor adurens ab eq̃litate recedens. Causa autẽ mãlis est id qđ de nutrientib⁹ est vehementer grossuꝫ ⁊ parum humidũ. Causa autẽ formalis est residentia grauãdo hypostasiue descẽdens. Finalis aũt causa est necessitatis et vtilitatis quas superi⁹ assignauimus. ¶ Multitudo autez melãcholie que aliqñ superabũdat in quorũdaꝫ aĩaliũ corporib⁹ ex quinque causis gñalib⁹ frequẽtius gñari cõsueuit. Quaꝝ p̃ma est superflua epatis caliditas icinerãs humores. ¶ Secũda splenis attrahẽtis causa debilitas. ¶ Tertia est frigoris itẽsio ⁊ abũdãtia ad terrestreitatẽ humores deducẽs per humidi expressionẽ. ¶ Quarta est frigoris nõ excellentis cõtinua perseuerãtia ꝓpter eandẽ cãꝫ. ¶ Quita ⁊ vltima est multitudo ĩfirmitatũ: p̃cipue si lõge sũt. Ille. n. etiã incinerãt humores ⁊ corp⁹ deducũt ad terrestreitatez. Melãcholia aũt multiplicata stat inter stomachũ ⁊ epar: ⁊ tũc opꝫ ꝙ minoretur sanguis ⁊ alioꝝ humoꝝ gñatio. Ut autẽ dicatur gñaliter cause efficiẽtes gñationis humoꝝ sunt caliditas ⁊ frigiditas: sꝫ caliditas tẽperata gignit sanguinem: excedẽs aũt choleram rubeã. Multuꝫ aũt excedens gignit melãcholiam accñtalẽ ꝓpter incinerationẽ quã facit. In oibus tamẽ his ꝓportio actiuaꝝ ad passiuas: ⁊ ecõuerso passiuaꝝ ad actiuas attendẽda est qualitatũ: sicut sepi⁹ in antehabitis mẽbris expositum est. ¶ Nec opꝫ credere v̓bis quorũdam dicentiũ ꝙ semper cõplexio corporis aĩalis generet humores sibi sĩles. Contrariũ eni frequenter gñatur a contrario per accñs ⁊ nõ per cõuenientiã essentie: ⁊ sic cõplexio frigida ⁊ sicca frequenter gñat humiditatem superfluã: nõ quidem per essentiã: sed per digestiõis debilitatẽ: ⁊ talis cõplexio est in homine macro nigro artaꝝ venarum ⁊ laxarũ iuncturarum qui lene hoc est sine pilis corpus hꝫ: ⁊ ipse est frigidus ⁊ timidus habens senuꝫ ꝓpletatem: ⁊ ideo generatur in eo ꝙ etiam in senibus generatur: hoc est humiditas membris adherens sicut ⁊ in senibus quãqꝫ seniuꝫ ꝫm veritatem sit frigidum ⁊ siccum ꝫm cõplexionem: sicut in libro de etatib⁹ determinatũ est. Omnia aũt hec que dicta sũt in secũda complentur digestiõe. Sanguis autem ⁊ qđ cum eo fluit de alijs humorib⁹ tertiaꝫ digestionẽ habet itra venas ex calore quem habent a corde ⁊ epate: ⁊ quartam habẽt in membris in que distillant. Sed superfluitas p̃me digestionis purgatur per egestionem: ⁊ secũde superfluitas purgatur per vrinam: ⁊ pars ei⁹ trahitur ad splenẽ ⁊ pars ad chistim fellis. Tertie aũt superfluitas ⁊ quarte purgatur per poros manifestos ⁊ occultos. Per manifestos eni purgatur sicut flegma per nares ⁊ melãcholia per oculos ⁊ cholera per aures. Per occultos aũt sicut per sudores ⁊ corporis sorditiẽ: ⁊ eius aliqđ egreditur in piloꝝ subam: ⁊ aliqđ in vngues formatur: ⁊ cornua ⁊ aliqñ in apostemata. Nõ aũt pretermittendũ est ꝙ sicut diximus omnes isti humores in animalibus aliquando subtiles sunt aliquãdo autez grossi: ⁊ quorũcũqꝫ aĩalium subtiles sunt humores: sunt etiaꝫ subtilis pellis ⁊ porosi corporis: ⁊ qa subtile facile resoluitur: ideo humores talium cũ spiritib⁹ cito resoluuntur: ⁊ tunc valde debilitãtur: ꝓpter qđ delicatis cibis vtentes qui subtiliuꝫ sunt humorum ex modico motu vel labore multũ debilitantur. Quidã eni sunt humores mouẽtes sicut motus labor ⁊ calor mouent sanguinem ⁊ choleram rubeam: ⁊ forte etiã melancholiam: ⁊ de numero eoꝝ est etiam aspectio vel cogitatio de talibus: ꝓpter qđ etiam fluens sanguinem per nares vel per alium locuꝫ prohibetur aspicere res claras rubeas: ⁊ cogitare de ipsis: ⁊ ideo elephãtes colore vini vel sanguinis vel sanguine moto excitantur ad prelium: in feruore coitus existentib⁹ animalib⁹ ostendũtur colores aliqui vt similes illis ex motu sanguinis inducũtur in fetu. Quies autẽ ⁊ frigus ⁊ somnus multiplicãt flegma ⁊ sedant humores: ⁊ iđ inspissantur ⁊ grossantur: cõtra qđ antiqui stoici exercitiũ inuenerunt ludos in theatris ⁊ gymnasijs ⁊ in palestra ⁊ in ceteris huiusmodi ludis quib⁹ grossities ⁊ viscositas humoꝝ dissoluitur ⁊ euentãtur corpora ⁊ excitatur calor sopitus in eis. Preter dictas aũt humiditates sunt in corporib⁹ aĩalium humiditates ex his sunt generate ⁊ has cõsequẽtes sicut sperma ⁊ sudor ⁊ lac: de qb⁹ tẽpus est ꝓsequẽdi quando de natura sanguinis plenius erit pertractatum qui humor generalior ⁊ naturalior est in corporib⁹ animalium.

Nõ d̓ diũsitate efficiẽtiuꝫ ⁊ materieꝝ q̃tuor humoꝝ.

Quinque causis i gñe multitudo melãe ꝓtigẽ corpib⁹ aĩalium.

Idẽ Auic. p̃ p̃mi. i ca. ꝓpo de gñone humorum.

Nõ qño superfluitates tertie ⁊ q̃rte digestionis expurgẽtur.

¶ Cap. 5m. De telis ⁊ carne ⁊ ceteris huiusmodi mẽbris homogeneis que ex humoribus habent generari sicut sepum ⁊ sagimen.

Dicamus igitur ꝙ sanguis in habentib⁹ sanguinem est humor nutriens qui potentia est caro in animalib⁹ sanguineꝫ habentibus: in quo sunt due qualitates vite que sunt calidũ ⁊ humidum: qa cum sanguis est in se continens alios humores currentes cuꝫ eo ad nutrimentum diuersorum membroꝝ viscosoꝝ sicut neruus ⁊ vena: ⁊ durorum sicut sunt ossa. Ideo in sanguine multoꝝ animalium extenduntur quedaꝫ fila que sunt quasi media inter naturam substãtie venarum ⁊ neruorum: ⁊ habet hypostasiuam residentiaꝫ ex qua fiunt ossa ⁊ munda ⁊ spissa et dura: ⁊ ille sanguis de facili coagulatur precipue quãdo fila in ipso videntur esse contexta ad modum tele. Ex his eniꝫ filarib⁹ telis sanguinis etiam nutriuntur tele corporis. In oibus enim corporib⁹ animalium sunt tele siue pãniculi inuoluentes diuersa membra corporum eorum: ⁊ quedam telaꝝ istaruꝫ non possunt scindi: ita ꝙ aliquid de ipsis abscidatur: ita ꝙ iteruꝫ coaguletur tela ⁊ consolidetur ⁊ recrescat eo ꝙ sunt facte de humido primo radicali. ¶ Accidens autẽ hoc siue proprietas habendi telas diuersificatur valde in corporibus animalium que telas habent. In quibusdam eni animalib⁹ est pinguedo quedaꝫ mixta cũ tela sicut zirbũ mixtũ est cum syphac venis. In quibusdam aũt telis non est hoc: sed sunt sine pinguedie sicut duramater capitis. Adhuc autem iste tele non extendũtur ad quodlibet os: ita ꝙ quodlibet os ipsis inuoluatur sensibiliter: sed quodlibet alioꝝ membrorum nobilium habet telã se inuoluentem sicut in p̃mo libro in anathomia ostendimus. Maxime autẽ oium telaꝝ

Nõ diuẽsitatẽ magnã in telis seu pãniculis.

corporis

corporis sunt ille que sunt in capite que sunt due: sed vna il laꝝ que est ad testam capitis est spissior ⁊ fortior q̄ȝ alia que imediate continet cerebrum: ⁊ post istā maior est ea que est tela cordis hoc est ea que cor inuoluit: q̄m hic non loqmur nisi de telis membra inuoluentibus. ¶ Per istas autē telas est sensus in membris insensibilib⁹ que in ipsis īnoluūtur: ⁊ ideo quando ab osse excoriatur tela inuoluens ipsum que habet sensum ⁊ percutit̄ ictu doloroso nō sentit: q̄m insensibile est os nisi sensu pāniculi qui inuoluit ip̄m: zirbum autē etiam hꝫ telam sibi permixtaȝ quā sypbac supra nominauimus: ⁊ omne animal habens sanguinem habet zirbū: sed in quibusdam animalib⁹ est zirbuȝ multi sepi: ⁊ in quibusdam pauci. Initium autem zirbi pendet a medio vētris vbi completur digestio in animalibus que sibi similia generant animalia que habent dentes in vtraq; mandibula anteriores qui incisores vocātur: ⁊ pendentia zirbi circa intestina assimilatur suture cuidam. In his autem que generāt animalia ⁊ carent dentib⁹ anterioribus in superiori mandibula pendet initium zirbi a vētre maiori qui vocat̄ stomachus. Uesica etiam animalium tele siue pāniculo assilatur: q̄uis remota sit ⁊ absoluta a generib⁹ telarū: eo ꝙ nihil inuoluitur in ipsa sicut inuoluuntur membra in telis: ⁊ qa extenditur ⁊ contrahitur qđ non faciunt tele: sed in substātia conuenit cum telis eo ꝙ neruose est substantie sicut tela: oē autem animal generās sibi simile animal ex vtero hꝫ vesicam distinctam: ouās autem animal nō habet vesicaȝ preter genera lacertarum ⁊ preter aial qđ laba vocatur: qđ ēt vicinum est generi lacertarum lȝ sit pigrius illo: a vesica vo mortuorum nunq̄ȝ exit humiditas vrine: eo ꝙ cōgelatione mortis obstruitur collum eius per qđ vrina effundit̄. Aliqn̄ autem in vesica residet ex vrina superfluitas terrestris sicca glutinosa: ⁊ hec calore corporis coagulatur in lapidem: ⁊ fit animal illud calculosum. Ista igitur quā diximus est natura venarum ⁊ corij ⁊ telarum ⁊ pilorum ⁊ solearū ⁊ vnguiuȝ ⁊ vngularum ⁊ cornuum ⁊ dentium ⁊ rostrorum ⁊ ossium et cartilaginum ⁊ aliorum homogeneorum membrorum que sunt similia istis. ¶ Caro autem ⁊ sibi simile membrum qđ est loco carnis est in omnibus sanguineȝ habentib⁹ animalibus: ⁊ est caro posita quasi supplementum vacuitatuȝ que sunt corium exterius ⁊ os interius: sicut etiam in p̄mo libro diximus. Que autē conuenientia ⁊ ꝓportio est ossis ad spinam piscium: ea etiā est carnis que est in habentib⁹ ossa ad simile carni qđ est in habentib⁹ spinas. Est autem caro materialis pars influens per nutrimētum ⁊ effluens per cōsumentem calorem: ⁊ ideo siue abscidatur s̄m diametrum lōgitudinis siue abscidatur s̄m diametruȝ latitudinis semp recrescit ⁊ cito. Nō enim recrescit tm̄ s̄m longitudinem incisa quādo scinditur nunc abscisa: sed reconsolidatur etiaȝ neruus ⁊ vena quādo s̄m lōgitudinem scinduntur: sed etiā quādo absciditur s̄m latum recrescit adhuc. Differētia autem est in his que sunt inferiora ⁊ superiora membra: quoniā inferiora sunt nigriora ⁊ spissiora ꝓpter sanguinem melācholicum qui nutrit ea: superiora autem vernātiora ⁊ clariora ⁊ minus spissa ꝓpter sanguinem subtilem ⁊ claruȝ nutriētem ea que sunt superius. ¶ Ampli⁹ autem cuiuscunq; fuerint vene magne ⁊ ample sanguis in eis erit niger valde ⁊ ventres eoꝝ erunt magni ⁊ caro pauca: eo ꝙ calor perforās causa est magnitudinis venaꝝ: ⁊ in eis est sanguis adustus qui consumit semper carnem ⁊ turgenteȝ facit ventrē. Econtra autem cū ventres sunt parui ꝓpter oppositaȝ causam caro erit multe pinguedinis. Uētrem autē paruuȝ voco non q̄dem s̄m pinguedinem que est ante intestina: ⁊ circa ea frequenter cumulatur. Sed quādo meatus intestinorum sunt parui ⁊ stricti ⁊ vene in talibus sunt stricte vix apparentes. ¶ Ampli⁹ autem intra zirbum ⁊ pinguedinē saginis est multa diuersitas: quoniā zirbum propter sui terrestreitatem ⁊ siccitatem puluerizatur quando fricatur manibus postq̄ȝ exiccatum est: sed pinguedo antiquata ⁊ cōfricata citius liquescit: ⁊ ideo plus ad sepum q̄ȝ ad sagimē zirbum declinat. ¶ Ampli⁹ autem brodiuȝ in quo decoquitur caro animalis abundātis in pinguedine ⁊ habētis paruos meatus in ventre ⁊ venis non coagulatur forti coagulatione: sed constat aliquātulum cum fuerit infrigidatū sicut sagimen sicut brodium equi ⁊ porci ⁊ canis. Eius autez brodium qđ abundat in zirbo ⁊ sepo cōgelatur ⁊ induratur sicut capre ouis ⁊ vacce ⁊ aliorum similium. Id eniȝ qđ molle remanet postq̄ȝ constiterit ⁊ inspissatum fuerit non dicit̄ gelari vel coagulari. Adhuc autez in loco ⁊ situ diuersificātur: quoniam pinguedo saginis est inter carnem ⁊ coriū: sicut apparet in dorso porci ⁊ ventre. Zirbum autem ⁊ sepuȝ nō sunt nisi īmixta carni ⁊ circa intestina ⁊ renes: ⁊ ideo zirbū ⁊ sepū sunt grossa in corporib⁹ grossis multaꝝ carniuȝ: sȝ tenuia sunt in corporib⁹ macilētis. Adhuc aūt pinguedo saginis est in his que h̄ūt dentes in vtraq; mandibula: sicut est hō equus canis ⁊ porcus: zirbū autē ⁊ sepū sūt in his que dentes anteriores nō h̄ūt in sup̄iori mādibula. ¶ Amplius aūt epar qđ est de numero mēbroꝝ interioꝝ in q̄busdam aialib⁹ multe pinguedinis īuenit̄ sicut in eo qđ vocat̄ celeti de quo in antehabitis multa diximus: q̄dā eni hoīuȝ marinoꝝ liquefaciūt eoꝝ epata: ⁊ h̄bunt ex eis multā pinguedinē oleaginā: ⁊ in corpore eiusdem aialis nō est pinguedo sparsa per carnē vel per ventrē sȝ in epate solo: ⁊ hui⁹ cā est vt calor epatis qui in tali aiali modicus est melius circūposita multa pinguedine retineatur. ¶ Amplius autez lȝ gressibilia ⁊ volatilia epar habeant in dextro ⁊ splenem in sinistro: tamen econuerso multi pisces inueniūtur qui epar habent in sinistro ⁊ splenem habent in dextro: sicut hi qui chili vocantur de numero piscium marinorum. Multi etiam pisces habent splenem super intestina. Et quedam genera habēt diuisum splenem ad vtrāq; parteȝ splenē habentes: sicut quedam nigra genera marinorū que coruina vocant̄. Quedā ēt in trib⁹ partib⁹ habēt: ab vtroq; vȝ. latere ⁊ ante ventrem in medio lateꝝ: sicut id qđ celeti vocat̄. zirbū autē piscū quorūdam nō est separatū sed mixtū cum pinguedīe quā sagimē vocamus: ⁊ ideo cū constat nō coagulat̄ sȝ molle remanet. Sed nō opȝ latere ꝙ zirbū equiuocuȝ est. Uno modo quidē vocat̄ zirbum pinguedo particularis itestina inuoluēs: ⁊ sic locuti sumus de zirbo in anathomia libri primi. Alio aūt modo zirbū vocat Arist. idē qđ nos sepum cōsueuimus appellare: ⁊ sic loqmur de eo hic in capitulo isto. Adhuc aūt in zirbo quorūdā pisciuȝ est pinguedo saginosa mixta cū carne: ⁊ in q̄busdā est sola separata s̄m se. Sȝ ḡnale est ꝙ omne aīal habens pinguedinē nō separatam a carne est paucioris pinguedinis in vētre ⁊ zirbi pauci sicut aial qđ grece enchelir vocat̄: ⁊ est qđdam genus piscū marinoꝝ. Multa aūt aialia igrossant̄ in vētre ex multa ibi cōgesta pinguedine: ⁊ precipue flegmatica pauci motus existētia: eo ꝙ calor hebes in talib⁹ cōuertit q̄dem nutrimētuȝ: sȝ nō consumit aquositatē eius: neq; multū eleuat ip̄m distribuēdo per mēbrū: ⁊ ideo spumosum exn̄s chilus coagulat̄ ante intestina. Adhuc aūt cerebrū animalis h̄ītis pinguedinem saginosam est vnctuosuȝ sicut est cerebrū porci. Cerebrū aūt animalis h̄ītis zirbū siue sepum est siccū ⁊ duri⁹ q̄ȝ alteri⁹. ¶ Ampli⁹ aūt ꝓpe renes est multuȝ sepū in h̄ītibus sepum plus q̄ȝ in aliquo alio loco ꝓp saginosam aquositatē que illuc declinat ab epate. Dexter aūt ren ꝓpter maiorē calorē minus hꝫ de sepo q̄ȝ sinister. Aliquotiēs aūt tāta fit circa renes sepi massa ꝙ fortasse accidit egritudo aiali qđ nimiū hꝫ sepum circa renes: ⁊ hoc cōtingit maxime aiali qđ nāliter est multi sepi: sicut accidit agno: quoniam si renes agni circūquaq; cooperiant̄ sepo morietur: eo ꝙ impeditur attractio ⁊ colamētū vrine ipsi⁹. Sepū aūt renuȝ multiplicat̄ ꝓpter bona pascua: ⁊ ideo in bonis ⁊ pinguibus pascuis oues moriuntur frequenter: eo ꝙ vrina non retracta ad renes redundat ad epar ⁊ corrumpit ipsum: ⁊ ideo mutant̄ oues a pastoribus sapientibus a suis pascuis ad loca arida salsa pauci graminis: vt non accipiant pastū vltra necessitatem. Adhuc autē id qđ est circa pupillā oculi est multi sepi ⁊ pinguedinis: q̄uis ipse oculus in sua substantia sit durus ⁊ precipue in aquaticis sicut in balena: qđ cōtingit ꝓpter vicinitatem medulle cerebri ⁊ loci frigiditatē: ⁊ nutrimenti qđ ad illa loca delegatur aquositatem. Puncta eniȝ veru balena nuper in partibus marinis Germanie emisit per oculum vndecim amphoras magnas saginis. Generale autem est ꝙ omne animal multi sepi ⁊ pinguedinis est pauci seminis siue sit mas siue femina: eo ꝙ materia seminis in pinguedinem conuertitur: ⁊ ideo aues multū pingues pauca ⁊ valde parua faciunt oua.

Mēbra isensibilia nō sentiunt nisi merito pāniculi inuoluēti ipsa.

De carne vid̄ Arist. 3. de nā aialiū cap. 16.

De pinguedīe ⁊ sepo. vid̄ p̄hm 3. de nā aialiū cap. 17.

Lȝ gressibilia ⁊ volatilia habeāt epar ī dextro ⁊ splenē ī sinistro: tn̄ in multis piscib⁹ oppositū inuenitur.

Quare a sapientib⁹ pastoribus plerunq; oues ī suis pascuis mutant̄.

¶ Cap. 6^m. De dispositionibus sanguinis.

Vid's Ar. 3. de nã aialiũ cap. 19. de sanguie.

Sanguinis vo erit ista dispositio: cõis eniz cibꝰ est oibꝰ aialibꝰ sanguinẽ hñtibꝰ ⁊ est humor in eis necessariꝰ ⁊ nãlis. Ois autẽ sanguis est in vase qd dicit vena pulsatilis aut q̄eta: ⁊ in nullo alioꝝ mẽbroꝝ continet nisi in corde solo: qd etiã signũ est ꝙ cor sit pn^m venaꝝ ⁊ digestionis sicut in añhabitis ꝓbatũ est. Sanguis aũt eo ꝙ nõ est actu pars aiati corporis: sed potẽtia solũ nõ hꝫ sensuz tactꝰ in aliquo loco corporis: sed est insensibilis sicut ⁊ sup̄fluitas ventris non hꝫ sensum aliquẽ. neq̄ꝫ hoc mirabile videt: qa ⁊ ea que sunt partes actu corporis aialis sentiẽtis: aliqñ carent sensu tactꝰ: sicut cerebrũ ⁊ medulla: ꝙ aũt vene vbiq̄ꝫ in corpore capillariter spargunt: ideo vbicũq̄ꝫ caro icidit statim erit sanguis nisi caro corrupta ⁊ premortua fuerit. Gustus aũt sanguinis si sanꝰ ⁊ incorruptꝰ fuerit est nãliter dulcis: et color eiꝰ est rubens ⁊ non est valde spissus neq̄ꝫ valde subtil nisi casu ⁊ in diuersis vasis ⁊ mẽbris in quibꝰ exigit maior subtilitas ⁊ minor: in arteria eni est subtilior ⁊ in vẽtre cordis sinistro ⁊ in pulmone q̄ꝫ in alijs. Adhuc aũt q̄ꝫdiu manet in corpore aialis est calidus ⁊ hũidus: ⁊ qñ extrahit infrigidat ⁊ coagulat frequẽter.

Propter qd solus sanguis cerui ⁊ leporis nõ cõgelatur.

¶ Sãguis eni oium animaliũ notoꝝ nobis cõgelat p̄ter q̄ꝫ cerui ⁊ leporis: ⁊ siq̄s aliꝰ est sanguis hoꝝ sanguini silis in nã: sicut forte cyrogrilli quem nos kuninũ vocamus: ⁊ forte capreoli qui in multis vicinat naẽ cerui. Et huiꝰ causa est ꝙ sanguis hoꝝ terrestris ⁊ melãcholicꝰ ⁊ siccus est: ⁊ iõ fila nõ hñt que ꝯhant ipm ad cõgelationẽ. Sãguis aũt alioꝝ cõgelat aialiũ: nisi extrahant ab eo fila per colationẽ ipsiꝰ: ⁊ sanguis tauri citiꝰ alijs cõgelat ꝓpter multã filositatẽ ipsiꝰ. ¶ Ampliꝰ aũt qdcũq̄ꝫ aialiũ ẞm suum genus est bone dispõnis nõ est valde multi sanguis. In hoibꝰ eni bene dispositis nõ est tanta multitudo sanguinis sicut in his qui frequẽter potãt multũ vinum p̄cipue qd est forte ⁊ rubeũ: illi eni multum accipiũt sanguinẽ. neq̄ꝫ iterum sunt multuz pauci sanguis sicut hi qui sunt valde pingues ⁊ crassi in corpore: qm̃ sanguis crassi corporis paucus est ⁊ mũdus: eo ꝙ aquositas eiꝰ separat in piguedie. Quãto eni augmentat pinguedo tãto diminuit sanguis ⁊ stringunt vasa meatꝰ: sed hoc hꝫ corpꝰ sanguineuz omne ꝙ cito putrescit pp suũ calidũ que de facili euaporãt ad ex. Precipue tñ citius putrescit ꝓpe ossa: eo ꝙ ibi est fortior calor resoluens ⁊ putrefaciẽs humidum. Plures eniz ossis partes dant Vulcano sicut dixit Empedocles. Inter cetera nãq̄ꝫ aialia hꝫ hõ sanguinẽ subtilẽ valde ꝓpter sui tactꝰ nobilitatem: sed alioꝝ aialiuz que generant in vtero sibi silia aialia est spissus ⁊ niger valde ⁊ terrestris: ⁊ maxime tauri ⁊ asini ⁊ huiusmodi melãcholicorum animalium. Adhuc autez in eisdem animalibus sanguis qui est in inferiori parte corporis est spissior ⁊ nigrior: ⁊ in sup̄iori est subtilior ⁊ clarior ꝓpter causam quã supra diximus. ¶ Amplius autem ex calore ⁊ spiritu qui est in sanguie a corde pulsat sanguis simili pulsione arterie hoc est diastolem ⁊ systolem: lꝫ non ita percipiatur sicut percipitur in arteria: ⁊ sic pulsat in omnibꝰ venis animalium. Nulla autẽ humiditas vniuersalis est corpori preter sanguinem: sed alij humores preter sanguinem nutriunt quedaz particularia membra determinata: ⁊ sanguis quidem semper est in corpore animalis habentis sanguinem q̄ꝫdiu viuit ipsum animal. ¶ Ampliꝰ autem in prima generatione primum qd causatur ex sanguine est cor: ⁊ ipsum est p̄mum membrum in quo sanguis in embriõe inuenitur quãdo in matrice formatur: in corde eni inuenitur sanguis anteq̄ꝫ perfectionem ⁊ numerum mẽbrorum corporis embrio accipiat: ⁊ ecõtra quãdo carent corpora aialiuz sanguine moriuntur ⁊ corrumpũtur: ⁊ ideo multa moriunt animalia ꝓpter multam sanguinis euacuationẽ: ⁊ similiter quãdo multus ⁊ superabũdans sanguis generat in corpore ex humore sanguinis hebetat calor ⁊ remittit: ⁊ tunc frigus ingrediẽs inspissat sanguinem ⁊ aquosum facit eum: ⁊ tũc erit causa egritudinum flegmaticarum: ⁊ cũ aquositate miscet aliquid sanguinis: ⁊ propter hoc forte aliquãdo sudat homo sanguinem: ⁊ hoc p̄cipue contingit ex vna duaꝝ causarum. Aut eni accidit hoc ꝓpter sanguinis multitudinez: aut ꝓpter sanguinis aquositatẽ sicut diximus.

Sudor sanguis qñ contingit.

¶ Amplius cuz in somnis fit ingressus spiritus ⁊ sanguinis ad interiora: ⁊ in vigilia fit expãsio vtriusq̄ꝫ ad exterius oportet in dormiente esse paucum sanguinẽ in manifesto ⁊ multum in ꝓfundo ⁊ in vigilante ecõuerso: ⁊ ideo cum pungitur ad scissuram pellis corpus dormiẽtis paruz exibit de sanguie: ⁊ multo minus q̄ꝫ exeat ex vulnere vigilãtis. Adhuc autem cuz sanguinis bene fuerit digestus ⁊ decoctus fit ex eo sepũ quãdo est calor tẽperatus ⁊ nõ consumẽs sed multum ꝯuertens de sanguine: ⁊ cum sanguis qui est in venis alterat et corrumpitur a dispositione ꝓpria: tunc aliquãdo diffundit ab epate in stomachum ⁊ exit per vomitũ: ⁊ aliquãdo aperiũtur orificia venarum capitis: ⁊ fluit de naribus. Cuz autem nõ exit sed putrescit in aliquo mẽbro in qd infusus est a venis fit virus ⁊ apostema ⁊ exit a corpore putredo quãdo virus maturatũ fuerit ⁊ conuersum in saniẽ. ¶ Ampliꝰ autem inter sanguinẽ maris ⁊ femine est diuersitas: qa sanguis femine ꝓpter maiorem frigiditatẽ cõplexiõis est spissior: ⁊ ideo etiã p cõsequẽs est nigrior q̄ꝫ maris quãdo mas ⁊ femina fuerunt in bona dispõne sanitatis: ⁊ in manifesto corporis femine minus de sanguine est q̄ꝫ in occulto: in maribꝰ est ecõuerso. Et in muliere qdem que est femina hois multo plus est de sanguine q̄ꝫ in corpore femine alicuiꝰ alterius animalis ẞm ꝓportionẽ quãtitatis corporis sui: ⁊ ideo fluũt menstruo sanguine plus q̄ꝫ femine alicuiꝰ alterius animalis. hoc aũt tria efficiũt: mollities. vꝫ. corporis sui: ⁊ delicatus cibus ⁊ abũdantia eiusdem: quãdo enim ille debili calore mulieris multũ cõuertit ⁊ non bene termiat neq̄ꝫ cõsumitur oportet ꝙ viam habeat emanãdi per mẽstruum: ⁊ qa menstruum purgat corpora eaꝝ: ideo minus infirmant mulieres q̄ꝫ viri: p̄cipue tamẽ minus icurrũt sanguinis fluxum per nares ⁊ per hemorroidas ani q̄ꝫ mares. Iste enim ĩfirmitates sanguinis fluẽtis rarissime accidũt mulieribꝰ.

Propter qd mulier plus in sanguie menstruo abundet q̄ꝫ aliud aial.

¶ Amplius aũt sanguis diuersificatur ẞm quãtitatem ⁊ colorem qui aspicit in ipso ẞm diuersitatez etatis: qm̃ in ĩfante est tenuis ⁊ aquosus sanguis: ⁊ in iuuene est acutioris caliditatis: ⁊ in etate virili est cõstãs bone dispõnis: ⁊ est multus sanguis in oibꝰ dictis etatibꝰ. In senibꝰ autem paucꝰ est sanguis spissus ⁊ niger: cũ his qui mediocris sũt etatis sanguis fit tẽperate quantitatis ⁊ tẽperati caloris. Adhuc aũt sanguis senũ cito congelat tam in corpore q̄ꝫ extra: ⁊ sic non facit sanguis iuuenis. Sanguis autem efficit aquosus ex vna duaꝝ causarũ: aut enim ideo fit aquosus qa nõ est cõpleta digestiõe digestꝰ: ꝓpter caloris terminantis debilitatẽ: aut qa sanguis est spissus ⁊ frigidus digestiõi nõ obediens: tũc eni trahit ad aque nãz ex seipo. Hec igit dcã sũt de nã sanguis ⁊ diuersitate. Ex his eni ⁊ alia pñt cognosci.

Aquosus sanguis altera duaꝝ cãrũ gñat.

¶ Cap. 7^m. De nã ⁊ diuersitate humiditatis medullaris.

3° d nã aialiũ cap. 20. i ph'o.

Consequenter autem ratio docet ponere nãm ⁊ modum medullaris humiditatis: quoniaz medulla est vna humiditatum corporuz animalium sanguinem habentium. Oportet autem scire ꝙ omnes humiditates que sunt in corporibꝰ naturaliter oportet contineri in vasis ad hoc preparatis: qa aliter effunderentur inordinate ⁊ lederent corpora ⁊ putrescerent eo ꝙ ꝓprio termino nõ terminantur: sanguis enim est in venis: ⁊ simil'r humores qui currunt cum sanguine. Aliud autem humorum qd cuz sanguine non currit hꝫ sua receptacula determinata sicut cholera rubea chistiz fellis: ⁊ splen melãcholia: ⁊ sic est medulla in ossibus ad ossium nutrimentum. Quedam autez sunt in vase membranalibus aut in corio aut in ventre sicut cerebri humor in piamatre: ⁊ hũores oculi in myringis: ⁊ vrina in corio vesice: ⁊ humiditates eliquate a stercore sunt in vase ventris. Medulla autez magis sanguinosa est in corporibus iuuenum ⁊ mollis: sed in corporibus eorum qui in etate processerũt est medulla pinguis sagiminosa si piguedo sagiminis abundat in corporibus eorum: aut medulla seposa si forte sepum siue zirbum abũdat in eorum corporibus. ⁊ huius causa est: qa etas procedens est tepidi caloris qui generat sanguinem aquosuz qui de facili pinguescit sic ex ante dictis satis est manifestũ. Non aũt in omnibꝰ ossibꝰ est medulla: sed est in his que sũt cõcaua tñ. In ossibꝰ enim rascete manꝰ ⁊ pedis medulla nõ inuenit: ⁊ ipsa sũt durissima. Adhuc autẽ nõ semper est medulla in q̄busdaz cõcauis ossibꝰ: eo ꝙ in ossibꝰ colli leonis medulla nõ iuenitur. Silr

autez

autez ⁊ in ossibꝰ porcoꝝ pauca valde est medulla: ⁊ in qbusdaz omnino nulla apparet. Iste igitur que dicte sunt humiditates sunt in corpore a prima generatione ⁊ semper manent in ipsis q̃zdiu viuunt animalia.

¶ Cap. 8m. De natura ⁊ dispositione humiditatis spermatice ⁊ determinatione dubioꝝ que sunt de hac humiditate inter stoicos ⁊ Peripatheticos.

3° d nã aialiũ. cap. 20.

Humiditates vo posterius generate in corporibꝰ animaliũ sunt que pertinent nõ ad salutẽ indiuidui sed ad permanẽtiã spẽi: ⁊ sunt sperma generationis ⁊ lac qđ est nutrimentũ iam generati in his que generãt filia. Sed differẽtia est: qa sperma generaẽ ex sanguine optime digesto quarta digestiõe ⁊ subtili: ⁊ ideo emittẽs multuz de spermate pallescit ⁊ debilitaẽ tãtũ quãtum debilitareẽ si q̃dragesies tm̃ de sanguine emitteret. Ideo aũt fit hoc: quia sperma est res habilitata ad trãseũdũ in mẽbra: ⁊ cũ erit in maiori quãtitate q̃z remaneat in mẽbro destituunẽ mẽbra ab vltimo qđ cõuenit eis. Cũ aũt sic est in mẽbris supfluuz ipsiꝰ euaporat in pilos. Lac aũt generaẽ nõ ab vltima digestione cõpleto sanguine qui nõ est cõplete digestꝰ tertia digestione per venã deferẽ in mamillas ⁊ albedine mamillaruz conuertiẽ in albedinem. Sperma aũt non in omnibꝰ aialibus separaẽ ita a corporibꝰ ꝙ in vna techa spũali retentuz reserueẽ: sed tm̃ in qbusdam hz talem separationez sicut in piscibꝰ masculis: quoꝝ sperma separatim colligiẽ in tela q̃dam: ⁊ est in duo diuisum ⁊ secũdinis intersectũ: sicut ⁊ oua piscium feminaꝝ: ⁊ hoc vulgariter lac vocaẽ. Generaliter aũt loquẽdo de humore qui sperma vocaẽ dicimus ꝙ sperma est superfluũ qđ separatur a quarta digestione quando iaz celebrata in venis tertia digestiõe humor distillare incipit a venis in membra ⁊ nõ est coagulatus ⁊ assimilatꝰ et vnitus membro particulari. Cũ aũt hoc supfluũ qđ sic separaẽ a membris sit optime digestum quo vniuersali digestione potest digeri est ipsum potentia ꝓpinqua quodlibet membrũ: precipue tamẽ est potentia membrũ radicale qđ est arteria vena ⁊ neruus ⁊ huiusmodi. Alia enim sicut caro supplementa sunt vacuitatũ ⁊ non exigiẽ ad ea tãtũ studium digerendi per nãm. Signũ autẽ huius est ꝙ albedo spermatica sepe in corporibꝰ diuisis mẽbris durioribꝰ adherere videẽ tãq̃z nutriens ea. Qđ autez dixi ꝙ vniuersali digestione vltimo completũ est: ideo dictũ est ꝙ si particularis membri esset digestione completũ iam esset particulari membro assimilatũ: ⁊ superfluũ qđ separatur ab ipso nõ haberet virtutem formandi totũ corpus: sed partem illam tm̃ cui est sperma assimilatũ. Signũ aũt eius ꝙ diximus ipm esse digestũ ad membroꝝ radicaliũ virtutem ⁊ potentiã est ꝙ ipsum est globosum ⁊ glandulosuz quando est efficax ad generationem. Constat aũt subtilius ⁊ melius qđ meliori ꝯ virtutis est susceptibile in nutrimentũ ⁊ restaurationez radicaliũ partiũ separari. Qđ ergo illis superfluit spermatis est substãtia qđ deputaẽ generationi: eo ꝙ ex illo totuz corpus formari poterit: ⁊ si illud indigeat supplemento vacuitatũ illud potest fieri ex sanguine menstruo: sicut etiaz fit in iam nato ex nutrimento secũdario minus subtili ⁊ minus nobili.

Nõ quõ dictũ medicoꝝ verificaẽ ꝙ pl's nocet imoderatus coitꝰ q̃z imoderata flobothomia.

Spma pisciũ est lac a vulgaribus appellatum.

¶ Sperma aũt diuidiẽ in sperma viri ⁊ sperma femine siue in sperma masculinũ ⁊ in sperma femininuz. Et fuit altercatio inter antiquos vtruz vniuoce hec duo nomẽ spermatis participarent. Et qdam sequentes stoicos sicut Plato ⁊ Speusippus ⁊ Apollo: ⁊ tãdez sequens Galenus ⁊ huius imitator Cõstantinus dixerunt spermatis nomen vtriq̃z per rationem vnam cõuenire asserentes virtutez generatiuam ꝑm vnam rationez cõuenire masculo ⁊ femine: ⁊ vtrũq̃z eoꝝ organa generationi debita habere: ⁊ spermata vtriusq̃z virtutem formatiuam actiue habere: ⁊ hanc eẽ in spiritu qui intra viscositatem vtriusq̃z spermatis contineẽ: sed tamẽ cũ hoc dicũt virtutem actiue formationis eẽ fortiorem in spermate masculi q̃z in spmate femĩe. ¶ Hoc autem antiqui Platonici mirabili confirmabant signo: ꝙ vz. aliquãdo sine masculo confortaẽ virtus formatiua seminis femine ⁊ impregnaẽ ex seipsa ⁊ concipit ⁊ parit. Confortationem aũt hanc dicũt fieri per stellas precipue in primo ⁊ quarto clymate in quibꝰ virtus stellarum est magis certa ⁊ magis efficax. Addũt etiam ad huiꝰ assertionez defensionem ꝙ frequenter videmus stellas nouas imprimere figuras spermatibꝰ que sunt cõtrarie virtutibꝰ formantibꝰ que sunt in eis: sicut quãdo ex semine porce generaẽ homo aut ex semine hoĩs similitudo tauri aut aliqd huiusmodi de q̃bus nos mẽtionem fecimus in 2° phyſicoꝝ. Non igitur vt inquiũt mirũ est si stelle excitant virtutẽ spermati femine iã inherentẽ. Aliter etiam vt dicũt femina ꝑncipiũ generationis nõ esset: nec oporteret feminas spermatizare sed solũmodo ministrare sanguinẽ mẽstruuz in quo virtꝰ spermatis viri formando operareẽ.

An spma vniuoce dicaẽ de spmate viri et mulieris.

Opio platonicoꝝ ⁊ Galeni ⁊ rõnes eoꝝ.

¶ Ad hoc aũt opposuit Arist. ⁊ omnis schola Peripatheticoꝝ dicentes nunq̃z ad vnum ⁊ eũdem nature effectum cõcurrere duas causas per vnaz ⁊ eãdem intẽtionem cause causantis: natuꝫ autẽ in natura est vnũ ⁊ idem: ideo nõ potest habere duo efficientia generationem ipsiꝰ per vnaz cause intẽtionem. Esset autẽ vna ⁊ eadem intẽtio si vtrũq̃z spermatum ꝑm efficientẽ cãm virtutem participaret formatiuã. ¶ Adhuc aũt omnino supflueret sperma masculi: que eni esset causa ꝙ natura nõ perfecisset sperma femine vt sic operareẽ ex vno ⁊ non indigeret duobꝰ cũ melius ⁊ cõpẽdiosius sit operari ex vno q̃z ex duobus. ¶ Adhuc aũt si veꝝ esset qđ dicunt non esset desiderij similitudo femine ad masculũ desiderio materie ad formã ⁊ desiderio turpis ad bonũ. Scimus eni ex his que in physica bene determinata sunt ꝙ materia virtutẽ actiuã nullaz penitꝰ habet ad formã: similr autẽ turpe ad bonum: sed in mã est posse fieri ⁊ in forma tota virtus efficiẽdi id qđ fieri potest in mã: ⁊ hũc sequiẽ Auerrois ⁊ Auic. ⁊ oẽs qui in naturis bene ⁊ subtilr studuerũt. ¶ Medici aũt qdam ignari rõnis ⁊ phie Galeni ꝓferũt sniam: lz ad eos non ptineat de vno vel de alio ꝓferre iudiciũ. ¶ Dicamus igitur cum Aristo. ꝙ nomẽ spermatis nõ vniuoce de duobꝰ diciẽ spermatibꝰ maris ⁊ femine: neq̃z diciẽ ꝑm prius ⁊ posteriꝰ nec ꝑz rõnem perfecti ⁊ imperfecti si perfectũ ⁊ imperfectũ ꝑm eãdem virtutem accipianẽ actiuã vel passiuam: sed diciẽ nomẽ illud de duobꝰ spermatibꝰ ꝑz equocationẽ: qm̃ lz in spermate femine sit forme q̃dam cõfusa inchoatio: tñ hoc non est in ipso nisi sicut cõfusa inchoatio forme est in mã: ⁊ ideo ꝑm passiuã potẽtiam est in ipso ⁊ nõ ꝑm actiuam: hoc vidit Pithago. cõfuse quãdo in alia systitia ꝑncipioꝝ nãe posuit masculũ ⁊ in alia feminam. ¶ Hec est etiã causa ꝙ antiqssimi Arist. discipuli sicut Theophrastus ⁊ Porphyrius distinxerũt inter virtutẽ informatiuã ⁊ virtutẽ formatiuã: dicentes ꝙ virtus informatiua: siue qđ meliꝰ diciẽ informabilis est virtꝰ in qua forma formaẽ: ⁊ est in mã. Forma aũt ꝑm se hz virtutẽ formatiuã siue formatã. ⁊ formatiuã qdez dederũt spermati masculi: informatiuã aũt dederũt spmati femine: cũ tamẽ vtraq̃z habeat formã: ſz vna determinatiuã agẽtẽ per spẽm suã. Alia aũt nihil oĩno dat materie nisi hoc qđ ex ipsa formaẽ possit fieri potẽtia ordinata ⁊ ichoata: ⁊ hmõi exemplũ optimũ est in exẽplis Pithagore qui cũ masculo cõiũgit bonũ ⁊ quadratũ: cũ femina aũt malũ ⁊ altera parte lõgius quadrangulũ. Malũ eni nec malũ eẽt nisi per aliqd boni qđ est sparsuz ⁊ cõfusum ⁊ oĩno iperfectuz in ipso ⁊ ꝑcipue ꝑm ꝙ malũ hz rõnem turpis. Silr aũt ⁊ altera parte lõgius paralellogramũ nõ hz quadrilateralez figurã nisi per aliqd quadrati qđ est in ipsa cõfusum ⁊ imperfectũ ⁊ distractũ. Nõ tñ qua malũ fit bonũ tota est in bono: ⁊ rõ qua altera parte lõgius reduciẽ ad quadratũ tota ẽ in quadrato. Sic ergo dicimus equoce dici nomẽ spermatis de duobꝰ spermatibꝰ. ⁊ est miruz de Platone: qa hoc aliqñ ꝯfuse vidit: ⁊ postea sui dicti oblitꝰ hoc iteꝝ negauit. Dixit eni Plato formas separatas in sigillando materias diuersas se habere sicut masculus se hz ad feminã. Unus eñ masculus multas implet feminas sicut forme separate eedem manẽtes multas implent materias: qđ nihil oĩno eẽt dictu nisi crederet totã impletionẽ esse actiue in masculo: ⁊ tñ postea hoc negãs dixit collũ que gloten vocaẽ esse sufficienter ad generationis nãm ⁊ operationem intelligẽs collũ eẽ materiã geniture in qua sit virtus operatiõis. ¶ Qđ autez de stellis obijciẽ nõ magni est momenti: stelle eni habẽt virtutes cões ⁊ excellẽtes virtutes: ⁊ excellẽtibꝰ virtutibꝰ aliquãdo impediunẽ virtutes particulares inferiores ⁊ operãtur quedam ꝓdigia. Sed nos loquimur de virtute cõi particulari non vniuersali operatiua. Nec ideo dicimus ꝙ mater

Op. Ar. ⁊ rõnes.

Solo doctoris.

Nõ diãz iter ꝟtutẽ iformatiuã seu informabilẽ: ⁊ iter ꝟtutẽ formatiuam ꝑz Theophrastũ ⁊ Porphyrium.

Solo ad rationes Platõicorum.

nullo mõ fit generationis principiũ: est enim principium sicut materia in qua est forma per aptitudinem ⁊ inchoationem: sed nõ per efficiendi potestatẽ. ¶ Sic igitur determinato de spermate dicimus ꝙ sperma maris est sicut operator ⁊ artifex: sperma aũt femine sicut operatuz ⁊ artificiatũ. Et sicut artifex per se operans inducit formam similez arti quã habet in seipso: ita sperma maris semper intendit formam similem forme maris que est in ipso: ꝑpter qđ si forma femine inducatur erit hoc ꝑpter aliqđ impedimentum materie ⁊ nõ de intentiõe nature operãtis: ⁊ ideo nunq̃ femina inducitur per intẽtionem hui⁹ nature: sed per occasionem materie: ꝑpter qđ Ar. dicit ꝙ femina nãliter est mas occasionatus: sicut diminutio quinti digiti in manu vel paralysis in mẽbro est per occasionem alicui⁹ principij deficiẽtis.

Nota errorez Auic. ⁊ Gal.

¶ Errat autẽ Auic. hic errore intolerabili: qm̃ dicit ꝙ sicut sperma maris est operatoriũ maris: ita sperma femine est operatorium femine: ⁊ sic q̃uis fit p̃ter intẽtionez nature quo ad sperma viri: nõ tamẽ facit p̃ter intẽtionem illi⁹ nature que est in spermate mulieris: ⁊ hoc oĩno absurdum est: ⁊ est fm Galeni intẽtionem dictũ. In spermate eniz femine nõ est intẽtio ꝑprie loquendo: qa intentio est ei⁹ qđ p̃stituit finem operi: ⁊ hoc est efficiẽs ⁊ nõ materia: sꝫ in spermate femine est appetit⁹: ⁊ non est appetit⁹ nisi boni ⁊ perfecti: ⁊ ideo appetitus spermatis femine est ad formã masculi ⁊ nõ ad formam femine.

Quõ itelligit obscurũ dictuz Plonis.

¶ Et ideo dixit Plato in prima incorporatiõe formarum ꝑduci mares oẽs ⁊ in scđa feminas: intelligẽs primã incorporationẽ esse eã que finẽ intẽdit operantis nature: ⁊ secũdam illã intellexit eẽ que est per occasionẽ alicui⁹ p̃ncipij deficiẽtis in mã: sed cũ natura particularitũ principioꝝ semper vt dictũ est inducere itẽdat formã masculi: ⁊ aliquãdo fit defectus in aliquo p̃ncipioꝝ materie ea natura que est causa ordinis vniuscuiusq̃ ad meli⁹ qđ ex ipso fieri possit que natura est vniuꝰsis in stellis ⁊ orbibus ⁊ motorib⁹ sic elicit melius qđ esse põt: ⁊ hec est forma femine que nõ datur ad gñationem: sed in generatiõis adiutorium sicut materia. Nõ eni ꝑpter formã fm se sed in adiutorium eẽ nãlis forme qđ hꝫ in his que sunt natura: hoc aũt indicat ⁊ ipsa spermatũ substãtia: quoniaz sperma maris vniuꝰsiter est spissum calidũ valde spumosum ⁊ glandulosum: sperma aũt femine liquidũ aqueũ minus spumosuz ⁊ magis fuscũ: ⁊ ꝑijcit sperma maris per virgam aut vias siue cãnales quosdã ⁊ applicat se matrix in his que generãt sibi similia ad glutiẽdũ ipsum aut spargit oua vbi in ipo exitu tanganť a spermate: ⁊ ideo cõfricãt se ⁊ tangũt pisces et serpẽtes quãdo seminãt. Mulier aũt ⁊ femina generantis sibi simile semẽ suũ ꝑijcit in matricem suã vt in ipso opereť spma virile. Hippocrates aũt chous spma omne dixit descendere a capite per duas venas quas spermaticas vocauit: ⁊ sunt post aures cõtinuate cũ nucha in superiori parte cõiũctionis capitis ⁊ colli: ⁊ deinde perueniũt ad renes: ⁊ iõ delectatio coitus sentiť in renib⁹: ⁊ deĩde perueniũt ad v̾ge cãnalem. ⁊ hui⁹ signũ esse dixit: qa qbusdã vulneratis in bello vsq̃ ad abscisionẽ harum venaꝝ accidit sterilitas ⁊ amplius nõ spermatizauerũt. Galen⁹ aũt dixit se nescire vtrũ hoc sit veꝝ qđ dixit Hippocrates: sꝫ qđ ꝓbabili⁹ de hac sententia dicit potest eẽ ꝙ sperma qđ est superfluũ quarte digestionis exudat ab oĩb⁹ mẽbris sed maxime a capite: ⁊ forte etiã in capite accipit decoctionẽ ⁊ fermentationẽ ad hoc ꝙ compleatur citius: eo ꝙ in capite sũt vires aĩe nobiliores. Per spõgiositatem aũt membroꝝ filium descẽdit ⁊ attrahitur a testiculis sicut a ventosa attrahiť sanguis ⁊ in testiculo albať ⁊ accipit digestionẽ eam virtute formãdi que est a corde: ⁊ tũc est completũ ad gñationem sicut ⁊ in alijs diximus. ꝙ aũt ab omnib⁹ membris exudet signũ est: qa potẽtiã hꝫ totũ corp⁹ formãdi: ⁊ in multis aĩalib⁹ videmus deficere mẽbrũ in nato qđ deficit in gñante: ⁊ ĩfirmũ eẽ mẽbruz in nato qđ infirmať in gñantib⁹.

Qꝫ Arist. sñia mulieres sem̃ non habeant.

¶ Videť tñ velle Arist. ꝙ femine nõ habeãt sperma: ⁊ ego puto hoc veꝝ eẽ: sꝫ de hoc i sequẽtib⁹ inquireť. Cõpꝉones ẽt diuerse accidũt semini tã simplices q̃ꝫ cõposite. Est eni spma calidũ ⁊ spma frigidũ ⁊ spma humidũ ⁊ spma siccũ fm cõpꝉones vni⁹ simplicis q̃litatis: ⁊ signa spermatis calidi sunt apparitio magna venarũ in virga ⁊ in pelle testiculoꝝ ⁊ grossitudo ⁊ asperitas ipi⁹ ⁊ ꝙ cito oriunť pili sup inguẽ: ⁊ si sũt aspi pili ⁊ multũ crispi: in colore tñ meli⁹ cognosciť si pãno capiať. Si eiz est aliquãtulum croceũ odorifeꝝ est calidũ. Cõtraria aũt hoꝝ signorum sunt signa cõplexionis frigide in spermatib⁹ oium aĩaliũ. Si aũt debilis ⁊ mollis fit erectio v̾ge ⁊ fit spma subtile ⁊ multũ: signũ est hoc spma eẽ cõplexiõis humide: ꝯ̃ria aũt hoꝝ ⁊ quãdo egrediť spma filosũ sunt signa cõpꝉonis sicce in spmate. Cõplexiones cõposite ex duab⁹ q̃litatib⁹ in spermate sũt calida ⁊ sicca: calida ⁊ hũida: frigida ⁊ hũida: frigida ⁊ sicca. Signa v̾o calidi ⁊ sicci sũt qñ est spma multum spissuz in sũba: ⁊ qñ d̾siderať coit⁹ in q̃libet femie p̃ntia ⁊ ꝙ freq̃nter iꝑgnat eas cũ qb⁹ coit ⁊ ꝙ plimuz gñat filios: ⁊ qñ desideriũ coit⁹ est valde vehemẽs ⁊ velox coit⁹ ⁊ v̾ge erectio fortis ⁊ rigoris magni: ⁊ ꝙ aliqñ fit ipotẽs ad emittendũ in coitu lꝫ v̾ga rigescat. Si aũt supflua fit excedẽs caliditas ⁊ siccitas ⁊ in p̃n° libidinis ad respectũ femie emittit parũ aque que nõ est spma: ⁊ ꝙ pili sũt super anchas ⁊ inguẽ spissi: qa lꝫ fit siccitas cũ caliditate: tñ calor semp ꝓpellit humide ad loca mẽbroꝝ dictoꝝ. Signa aũt cõpꝉonis calide ⁊ humide sũt ꝙ ẽ pluris spmatis q̃ꝫ calida ⁊ sicca sꝫ paucoruz piloꝝ: eo ꝙ in humido nõ est calidũ acutũ faciẽs fumum: ⁊ hoc spma nõ adeo freq̃nter impregnat ⁊ diuti⁹ coit anteq̃ emittat: sed plus hꝫ v̾tutis ad freq̃nter coeũdũ q̃ꝫ calidus ⁊ siccus lꝫ nõ habeat tãtã libidinẽ nec adeo rigidã erectionem ⁊ lediť coitu supfluo: ⁊ lediť etiã abstinẽtia multa coitus: sed cã lesiõis in multo coitu est: qa semp emittit qđ nõ facit calidus ⁊ sicc⁹. Est eiz hoc talis frequẽtissime pollutionis ⁊ velocis ex leuib⁹ causis. Signa v̾o cõpꝉonis frigidi et humidi spmatis sũt lenitas iguinis ⁊ pigrũ desideriũ coeũdi: ⁊ tenuitas spmatis fꝫ sũbaz ⁊ paucitatẽ iꝑgnationis ⁊ tarditas ortus piloꝝ ⁊ paucitas eoruz ⁊ alia hmõi. Frigide aũt ⁊ sicce cõpꝉonis in spmate signa sũt crassitudo spmatis ⁊ paucitas ipi⁹. Et vt breuiter dicať oia ꝯ̃ria signis calide ⁊ humide cõplexiõis significãt frigidã ⁊ siccã cõpꝉonẽ. Hec igiť de humore spermatis dicta hic sufficiãt: qm̃ adhuc sepius opꝫ tractare de eodem in scientia nãrũ animalium.

¶ Cap. 9[m]. De nã ⁊ dispositione humiditatis lactee.

3° đ nã aialiũ ca.20. in Aristotele.

Post hoc dõm est de gñatiõe lactis: ⁊ in añhabitis qđẽ dcm̃ est q̃liter sanguis delegat⁹ mamillis dealbať ad spẽm lactis. Sed nũc addim⁹ ꝙ lac est ꝯueniẽti⁹ nutrimẽtũ qđ accipe põt recenter natũ ⁊ tenellũ aial: eo qđ ipm iter oia silius est sanguini mẽstruo quo nutrit⁹ est nat⁹ i mr̃ice ⁊ siꝉi⁹ est humori spmatis ex quo part⁹ est format⁹. Habꝫ etiã ꝯueniẽtiã cũ partu singularẽ ipa mamilla que lactis est vter: ita ꝙ exptũ ẽ in partu hoĩs ꝙ imittere papulã mamille in os part⁹ valet ꝯ̃ oia nocumẽta que accidere p̃nt partui si sepi⁹ hoc fiat: ⁊ mulgere lac in corp⁹ ⁊ faciẽ ei⁹ valet ad rectã figure ⁊ mẽbroꝝ dispõnẽ.

Nõ expertuz de lacte erga partum.

Totũ aũt lac qđ nã parat in nutrimẽtũ part⁹ in aialib⁹ est in mamillis: in mamille aũt sicut in p̃habitis dixim⁹ sũt in aiali qđ iterius in vtero suo gñat aial ⁊ eť per gñationẽ vniuocã emittit ipm. Mamillas aũt hꝫ oẽ aial hñs pilos: ⁊ siꝉr aialia q̃drupedia pilosa. Pilos autẽ hꝫ hõ ⁊ equus ⁊ hmõi: que vel in toto vel in pte pilosa sunt. Adhuc aũt marina magna mamillas hñt sic balena fꝫ genus suũ ⁊ delphinus ⁊ id qđ vocať koki de quo in p̄rehabitis plura sunt dicta. Ista eni oia hñt lac ⁊ mamillas. Alia aũt ouantia nec lac hñt nec mamillas vt pisces ⁊ aues ⁊ vermes multi: ⁊ quedam quadrupedia non pilosa sicut lacerta ⁊ cocodrilloruz genera ⁊ stellio fm suum genus ⁊ huiusmodi. ¶ Amplius aũt in omni lacte animalis est aquositas tenuis: ⁊ pars alia grossa terrestris que caseus vocať: ⁊ aquositas quidem est in eo vt currere possit per membra que nutrit. Grossities autem est ꝑpter substantie nutrimẽtum. Quãto autem lac fuerit spissius tãto erit etiam caseatius. Adhuc autẽ differentia est lactis fm differentiam animalium lac habẽtiuz: quoniã lac aialis qđ anteriorib⁹ dentibus caret in superiori mãdibula coagulatur calido ⁊ sicco coagulatiõe qua separatur caseus a sero. Lac v̾o habentis dentes in vtraq̃ mãdibula nõ coagulatur tali coagulatione ꝑpter subtilitatem ⁊ tenuitatem ipsius: lꝫ forte elixetur ⁊ inspissetur: sicut diximus in libro metheoroꝝ: vbi distinximus inter coagulabilia ⁊ elixabilia: ⁊ sicut se hꝫ lac in aialibus istis: ita etiã se habet pinguedo adipum ipsoꝝ: qm̃ habentium dentes in vtraq̃ mandibula: pinguedo quidem

constat

constat frigido sed non coagulatur: sed carentiuz dentibus in superiori mandibula pinguedo coagulatur frigido ⁊ induratur forti induratione. ¶ Amplius autem eorum que dẽtes superius ⁊ inferius habẽt est lac tenue ⁊ dulce ⁊ aptũ ad potandum magis q̃ȝ ad nutrimentum. Inter omnia aũt hec animalia lac camelli est tenuissimũ respectu lactis aliorum animalium: ⁊ in tenuitate proximum ipsi est lac eque: ⁊ post illud lac asine: ⁊ ideo consumptus datur vt humectet eos: q: non est tanta caseario eius ꝙ nocere possit. Et quidam hominum barbarorũ lac eque mulgent ⁊ sub sole stare faciunt donec resideat spissum ipsius: ⁊ deinde ponunt in vase ꝙ ebulliat sicut sicera ⁊ q̃d eliquatum est bibunt: ⁊ est eis conueniens potus: sed dilatantur multum membra eorum ex potu illo: maxime illorum qui non sunt in continuo motu ⁊ exercitio: ⁊ tali potu vtuntur Tartari ⁊ Comani et Pruteni ⁊ alij finitimi eis barbari. Lac v̄o vacce est spissi⁹ inter lac animalium carentiũ dentibus superioribus ⁊ maxime lac vacce buballi: ⁊ caseus eius est valde terrestris et durus. Lac autem non est coagulabile per frigus: propter terrestreitatem que est in ipso: sed in frigore comprimitur: ⁊ tunc aliquid aquositatis eius exprimitur ab eo ⁊ residuuȝ inspissatur ⁊ residet in fundo ⁊ fit grossum: per ignẽ v̄o non incrassatur: sed coagulatur sicut omnia terrestria coagulãtur calido ⁊ sicco ignito. ¶ Amplius autem lac vt multum non est in aliquo animalium nisi in impregnatione: nec statim generatur in principio impregnationis: sed in fine cuȝ completus est partus ⁊ sanguis menstruus qui attrahebatur ad substantiam partus redundat ad mamillas. ¶ Cuȝ autem incipit generari formato ⁊ perfecto partu lac primũ quod est vicinum partui nihil omnino valet ⁊ est quasi saniosum ad nihil omnino aptum nisi vt effundatur: quoniaȝ ipsum est purgamentum superfluitatuȝ que sunt in matrice ⁊ venis ⁊ mamillis: ⁊ ideo reputatur saniosum ⁊ immundum ⁊ maxime his qui primuȝ edunt fetus sicut puerpere. Similiter autem lac valde remotum a partu nimis est tenue: q: iam nobilius descendit in libidineȝ ad matricẽ que desiderat: ⁊ sanguis menstruus redit ad vias consuetas. Mediuȝ autem lac inter hec duo tempora est conueniens ⁊ bonum in vnoquoq̄ȝ animali sm̃ suum genus. Similiter autem etiam est in multuȝ diu ieiunis matribus lac tenue nimis ⁊ in multum gulosis indigestum: ⁊ lac quod in mane primo venit ad mamillas est quasi purgamentum: propter quod periti in arte lactandi precipiunt primo mane emulgere magnam partem lactis nutrices ⁊ tunc de residuo lactare infantes: ⁊ cuȝ lactant precipiunt moueri infantes cũ cantu musico: sicut solent infantes in cunis moueri cum nenijs cantibus mulierum. Motus tamen cunarum debet esse lentus ⁊ cantus suauis: q: musica facit eum cum gaudio ⁊ lenitate spiritus recipere nutrimentũ. Motus auteȝ excitat calorem ⁊ virtutem digestiuam que in infantibus multo immersa est humido: ⁊ q: multum dat lac nutrimentum sufficit in die bis vel ter lactare infantes propter debiles virtutes ipsorum: etsi superflue pluribus lactantur incurrunt tusses ⁊ repletiones. Aliquotiens autem femine superflue humiditatis que non impregnantur forte habebũt aliquid lactis in mamillis: ⁊ precipue virgines ⁊ que diu a coitu abstinuerũt: quoniam in illis subtile sanguinis redũdat aliquando ad mamillas quod in vtentibus multo coitu effluit per coituȝ: ideo precipitur a sapientibus medicorum ꝙ nutrices non coeant dum lactant infantes: q: si coeunt subtilius substantie lactis separatur ad coitum ⁊ nutrietur puer grosso alimento lactis ⁊ inconuenienti. Femine etiam non impregnate aliquando habent lac in mamillis ex herbis quas comedunt: ⁊ hoc raro accidit. Aliquando autem accidit ꝙ etiam femine que processerunt in etate ⁊ sunt vetule aliquando lac in mamillis habent: ⁊ hoc cõtingit quando desinunt eis fieri menstrua et redundantia sanguinis mẽstrui est ad mamillas: vnde aliquando inueniuntur vbera earum plena sanguine ⁊ aliquando putrescunt ex sanguine corrupto in vberibus earum. Lac autem a mamillis matrum exire consueuit quãdiu sugguntur ac si natura mensurauerit tempus lactationis vsq̄ȝ ad aliquãtam indurationem membrorum infantis: ⁊ hoc triennium esse consueuit in infantibus hominum propter teneritudinem complexionis humane. In alijs tamen animalib⁹ duriora corpora habentibus citius fit ablactatio: ⁊ in triennio etiam in infantibus hominum formantur dentes ad solidiorem cibũ diuidendum. ¶ Adhuc autem diuersitas regionum in aere ⁊ pascuis multum facit ad lactis diuersitatem: quoniam in quibusdam regionibus non expectatur caprarum impregnatio: sed confricantur mamille earum primo cum vrtica ⁊ postea exprimuntur vbera ⁊ erit primo sanguis ⁊ postea sanies ⁊ tunc exprimitur lac bonũ non peius illo quod est in vberibus earum que impregnate fuerunt. Et ego vidi hoc facere multas mulieres in suis proprijs vberibus: ⁊ erant quedam vidue ⁊ quedam virgines ⁊ de vberibus exiuit lac abundanter. Ut in pluribus auteȝ nullum est lac in mamillis marium: quãuis forte in quorũdam humidorum virorum mamillis qui laxas habent carnes ⁊ vtunt̃ cibis lactiferis aliquando aliquid lactis inueniatur. Accidit autem aliquando in regione iãmorum in ciuitate quã Thimari Auicen. vocat ꝙ caper fuit inuentus qui iuxta virgam duo habuit additamenta mamillaria ex quibus confricatis supradicto modo extractuȝ est tãtũ lac ꝙ factus est vnus caseus: ⁊ hic caper cum capra coiens genuit filiuȝ hircũ qui similia patri habuit mamillaria iuxta virgam: ⁊ extractum est lac sicut ex patre ex quo factus est etiam vnus caseus. ⁊ sicut etiam dicunt auruspices in sacrificijs ⁊ extis diuinantes huiusmodi sunt signa futurorũ. nõ enim fierent nisi per magnarũ stellarũ superhabitationem mutationem illã que multa mutatio stellarũ habitationis ⁊ habitantiũ significat trãsmutationem: sicut id q̃d narrat Josephus ꝙ in mutatione legis sacrificiorum in Hierosolymorũ templo vitula inter manus offerentiũ enixa est agnã. In mamillis etiã mariũ mamillas habentiũ aliquãdo inuenit̃ aliquid lactis: sed valde paucũ potest exprimi a mamillis eorum sicut superius diximus: sed plus attrahitur quo plus ⁊ plus fuerit expressum: paucis tamen hoc accidit ⁊ raro accidit. ¶ Amplius autem in omni lacte preter substãtiam casei ⁊ aquosam est vnctuosa substãtia sicut oleum q̃d vocat̃ butyrum: ⁊ hoc eminet ⁊ supernatat in lactis coagulatione: nec est causa coagulationis lactis multũ inesse lacti caseũ: sed inesse quidem multuȝ ⁊ siccũ. Si enim siccus non sit impediet viscositas butyrosa coagulationem: eo ꝙ partes adiacentes sibi ad modũ ansarum ⁊ cathenarum separari non possunt. ¶ Amplius autem quedã animalia multũ habent lac: ita ꝙ abundantius q̃ȝ indigeãt ad fetũ nutriendũ: ⁊ est conueniens vt sit materia casei: ⁊ precipue sic lacte abũdat ouis capra ⁊ vacca. lac autem eque ⁊ asine ⁊ camelli ⁊ mulieris non conueniunt ad caseos faciendos: precipue tamen lac animalis q̃d multas ⁊ distinctas hȝ mamillas sm̃ longitudinem ventris inconueniens est ad materiã caseorum. Caseus autem qui fit ab equali quantitate lactis vacce ad lac capre sexqualiter esse dicitur: eo ꝙ lac capre siccius est q̃ȝ lac vacce ⁊ minorem facit caseũ. Aliorum autem animalium lac non est conueniens ad caseũ ⁊ precipue lac animalis habẽtis multas mamillas sicut diximus. ¶ Amplius autẽ multa sunt genera coagulorũ ex quibus lac coagulat̃. coagulat̃ enim ex eo ꝙ vocatur coagulũ ⁊ ex lacte sicuũ. Lac enim sicuum in lana capit̃ ⁊ congregat̃: ⁊ post ipsa lana cum lactis parte in lac totũ abluit̃ ⁊ sic lac coagulat̃. Expertũ est etiã a nobis ꝙ flos herbe que acutos hȝ aculeos ⁊ in agris crescit in altũ ⁊ hȝ florem rubeũ qui cũ maturat̃ in lanuginem cõuertit̃ volãtem in aere exiccatus ⁊ cũ lacte distemperatus ⁊ in lac infusus lac optime coagulat̃. Id aũt q̃d vocat̃ coagulum nõ inuenit̃ nisi in vteribus suggentiũ recenter natorum: qm̃ stomachus eorum que vsa sunt alio cibo iaȝ alteratus est a natura lactis: ⁊ ideo lac quod post tales cibos recipit non adeo fermentat sicut stomachus eorũ que non sunt vsa nisi lacte. Adhuc autem in ventribus eorum que nõ ruminant raro inuenit̃: qm̃ ruminãtia spissius habent lac q̃d magis cõseruat fermentationem stomachi q̃ȝ non ruminãtia. Inter animalia aũt nota nobis que dentes habent in vtraq̄ȝ mãdibula non est vsq̄ȝ hodie iuentũ coagulũ nisi in lepore tm̃. Coagulũ aũt quo fuerit vetustius eo erit melius ⁊ efficaci⁹ ad coagulãdũ dũmodo non sit putridum: q: sua virtus efficit̃ acutior quo ipm̃ fuerit siccius dũmodo in substãtia siccius conseruat̃. In medicinis aũt valet contra fluxũ qui est

Lac primum q̃d ẽ partui vicinũ saniosuȝ est ⁊ i laudabile.

Nõ de lactandis pueris.

Nõ de coagulis diuersis vide. 3. d̃ nã aialiũ caplo. 21.

Abūdātia lactis ex tribus causis pôt cōtingere.

ex causa humida ⁊ precipue coagulū leporis ⁊ cerui. ¶ Amplius autem multitudo lactis ⁊ abūdātia ex tribus attēdit causis: quaꝝ prima est lac animalis in specie sua: qm̄ humida animalia abūdātioris lactis sunt q̄ȝ sicca: ⁊ in eadeȝ specie animal magni corporis abūdātius hȝ lac q̄ȝ animal paruuȝ: ⁊ hec est causa secūda. Tertia aūt est pascua lactifera: qm̄ in Ephoso sunt vacce parue a quibus tamen multū lac extrahit̄ ꝓpter pastū lactiferū qui ibi abūdat. In terra autē que vocat̄ arabice Ambardoꝛ sunt vacce magne que sunt valde magni corporis a quibus multū valde de lacte extrahit̄. Et talis est dispositio vaccarū apud nos in Frisia Hollādia ⁊ Zelādia propter humiditatem pasture in locis illis. Uacce enim illarū terrarū sunt maximoꝝ corpoꝝ ⁊ fere oēs variarū pelliuȝ plurimi lactis. In his enim terris quelibet vacca tātū dat de lacte quātū est mensura que frasela vocatur. Et dicit̄ ꝙ ille que sūt in Ambardoꝛ sunt adeo magni corporis ꝙ oportet mulgentem stare pedibus erectum: ita ꝙ non nisi caput regirando declinat ad vbera vacce. Et dicit Auicen. ꝙ canes illius terre sunt maximi ⁊ hirsuti: ⁊ similiter est apud nos in Zelandia vbi sunt magne vacce. ibi enim etiā sunt maximi canes ⁊ hirsuti: ⁊ pulli sunt magni illarum terrarū ⁊ omne animal preter asinos: qꝛ illis humoꝛ ⁊ frigus sunt contraria propter abūdātiā melācholie eoꝝ. Dicit̄ aūt terra illa ab antiquis grecis Bardania a Bardano quodā rege qui primus vsum lactis vaccarū in terra illa docuerat. Oues etiā terre illius maxime sūt ꝓpter salsuginem pasture temperantis humorem ipsarū. Opȝ autē scire ꝙ quedā pascua lac minuūt ⁊ precipue lac aialis ruminātis: sicut granū rubeū qꝺ melega vocat̄: qꝺ quidā surigū vocāt. Quedā aūt lac multiplicāt sicut orobū vaccarum lac multiplicat: ⁊ herba que grece cocturem vocat̄ quā nos vitiā vocamus: ⁊ similiter lens facit ⁊ semen bācie ⁊ ipsa herba bācie ⁊ multa alia: sed hec omnia minus valent quādiu florent: qꝛ flos multiplicat calorem in aialibus ⁊ exiccat humorem lactis. Mulieribus aūt valere dicitur vber capre ⁊ ouis ⁊ vacce in ipso lacte eiusdeȝ vberis decoctū ⁊ preparatum. Quidā etiā expertos se esset dicūt optimū esse ad abūdātiā lactis si vermes q teredines dicunt̄ ⁊ ex carie lignoꝝ generant̄: aut etiā vermes terre lumbrici vocati sumuntur ad quātitatem triū vnciaruȝ: ⁊ postq̄ȝ exiccati sunt sumant̄ in aqua ordei: ⁊ hec sepius fiat per multos dies: ⁊ hec idem faciūt si capita salsoꝝ pisciū elixant̄ in aq̄ arietis: ⁊ alia multa huiusmodi sunt valde multū lactifera. Orobus vͦo non est conueniens ouibus: eo ꝙ aggrauat partū. Adhuc auteȝ quedā inflatiuoꝝ pascuoꝝ lac multiplicant vt fabe ⁊ lupini que conueniunt vacce ⁊ capre. Signū autem multitudinis lactis est declinatio vberis ad inferius ante partū. ¶ Amplius aūt inter omnia quadrupedia precipue oues dant lac per magnū tempus respectu sue quantitatis: ita ꝙ lac dant quando bone sunt per octo menses. In regione auteȝ que Corno vocatur vacce dant lac per anni spatium vsq̄ȝ ad sequentis anni impregnationem ⁊ partū. ¶ Amplius autem lac mulierum magnarum fuscarum melius est ⁊ pluris nutrimenti q̄ȝ mulierum albarum: sed tamen vnicuiq̄ȝ infanti magis conuenit lac mulieris que similioꝛ inuenit̄ matri sue: qꝛ lac illius similius est sanguini mēstruo quo nutritus est infans in vulua matris dum fit bone etatis ⁊ conuenientis: ⁊ hec etas est ꝙ fit supra. 20. annos ⁊ infra. 32. annos.

De semine vide. 3. de natura aialiū capitulo. 22.

¶ Amplius aūt omne aial habēs sanguinē hȝ semen spermaticū: sed homo ꝑcipue est multi sanguinis. Adhuc autē sperma cuiuslibet aialis qꝺ est pilosum vbiq̄ȝ est viscosuȝ ⁊ albū: ⁊ iꝺ mentit̄. Orodotꝰ poeta qui dixit sperma nigroꝝ mauroꝝ ⁊ ethiopū esse nigrū. Cū enim exit sperma de corpore est spissum ⁊ albū: ⁊ si aliquā morā fecerit extra corpus animalis attenuat̄ ⁊ nigrescit: eo ꝙ aer cōclusus egreditur ex ipso qui spumosam in eo fecit albedinē: in frigore tamē expositū non coagulat̄ sed tenue fit valde ⁊ aquosum. Caloꝛ vͦo coagulat sperma ⁊ inspissat sicut ⁊ lac: ⁊ quādo diu steterit in matrice non formatum in embrionem exit aliquando spissum grossum ⁊ fortasse calorem matricis exiccatum. Signum autem spermatis competentis ad generandum est ꝙ positum in aqua petit fundum. Et ideo mentitus est poeta Alchisoꝛ qui omnia contraria horum que dicta sunt dixit de semine elephantis.

¶ Incipit liber Quartus animaliuȝ. Cuius primus Tractatus est de diuersitate marinorum sanguinem non habentium.

¶ Cap. pͥᵐ. Que sit libri itētio ⁊ que diuersitas marinoꝝ sanguinē nō hn̄tiū: ⁊ que sit diuersitas malachie ⁊ mēbroꝝ eiꝰ.

Quarto ꝺ nā aialiū capitulo primo in Aristotele.

IAm in prehabito libro sufficiēter dcm̄ est de dispōne iteriori ⁊ exteriori aialis hn̄tis sanguinē. Executi. n. sumus oia in gn̄e mēbra hmōi aialis tā interiora q̄ȝ exteriora ⁊ tā cōia que ꝯueniūt ꝺm gn̄a aialiū gressibilia ⁊ volatilia ⁊ bipedia ⁊ q̄drupedia ⁊ hmōi q̄ȝ ēt ꝓpria si q̄ sūt talia q̄ ꝺm spēm vnā alicui aiali ꝯueniūt ⁊ nō alij: ptractabimus ēt de mēbris hmōi aialiū cōsimilibꝰ que homogenea grece dicunt̄ tā manifestis exterioribꝰ q̄ȝ occultis interioribꝰ. In hoc aūt libro intēdimus narrare dispōnē aialis nō habētis sanguinē ꝺm genus suū siue sit marinū siue nō sit marinuȝ. Et qꝛ de hoc inuenit̄ ꝯfuse traditū ab antiqs studuimus ordinare dicta eoꝝ ⁊ abbreuiare q̄ȝtū potuimꝰ. Primo ergo dicemus oēs diuersitates que sunt in gn̄e aialis sanguineȝ nō habētis: ⁊ deinde dicemus cōia eoꝝ que ꝯueniūt eis in pticipādo sensus ⁊ somnū ⁊ vigiliā ⁊ masculinitatē ⁊ feminitatē. hec. n. ꝓpriū librū desiderāt: qm̄ mēbra eoꝝ ⁊ hūores nō ex similibꝰ principijs cānt̄ cū his que sanguinē sūt habētia. Primo ergo dicimus ꝙ sanguinē nō habētia sunt aut marina aut terrestria: ⁊ ꝑcipue volātia habētia alas membranales sicut apes ⁊ musce ⁊ similia. Marina aūt diuidimus in. 11. gn̄a: sȝ tn̄ antiq nō fecerūt mentionē nisi de octo generibꝰ. Sed ego in mari cā experimēti nauigās ⁊ exiens ad insulas ⁊ harenas manibꝰ collegi. 10. vel. 11. gn̄a. Quoꝝ primū qꝺ pfectius est vocat̄ ab antiqs malachie. Est autē piscis extra mollis ⁊ iterius durus totus cōpositus ex suba que media est inter carnē ⁊ cartilaginē sicut in antehabitis diximus: ⁊ est aliqn̄ valde magni corporis. ¶ Scđm auteȝ est genus qꝺ antiq vocāt mollis teste: eo ꝙ testa eiꝰ crescit ex mēbrana valde molli: ⁊ qn̄ indurat̄ valde curuabilis est potius q̄ȝ cōminuibilis: ⁊ hoc nos vocamus generali nomine cācrum. ¶ Tertiuȝ aūt genus est qꝺ antiqui vocāt dure teste: eo ꝙ nunq̄ȝ testa eius inuenta est ex molli membrana crescens vel generata: sed semper est dura ⁊ nō est curuabilis sȝ cōminuibilis: ⁊ hmōi vocamus generali noīe ostrea cōchilia. ¶ Quartū genus est qꝺ tā nos q̄ȝ antiqui cōmuni nomine vocamus hiritiū marinum: eo ꝙ totū spinosum sit hoc genus aialis: ⁊ spinis vtit̄ in motu loco pedū. ¶ Quintum autē genus est ꝙ tā nos q̄ȝ antiqui mallue vocamus: qꝺ in corpore nullā prorsus inuenit̄ habere superfluā humiditatem neq̄ȝ vas superfluitatis alicuius. ¶ Sextū aūt genus est qꝺ ligneū vocari consueuit: eo ꝙ simile sit frusto ligni. ¶ Septimū aūt est qꝺ veretrale dicit̄ qꝺ veretro virili omnino videt̄ esse simile. ¶ Octauū aūt serpentinū vocat̄: eo ꝙ simile sit colubro. ¶ Nonū aūt abūdat in mari germanico valde qꝺ vocat̄ flegmaticū: eo ꝙ flegmati viscoso sicut est albumē oui sit omnino simile. ¶ Decimū aūt genus est spongia marina que viuit in aqua. Sub ligneo aūt cōtinet̄ animal qꝺ vocat̄ stincus. Hec aūt genera facile experitur quilibet qui vel aū modicuȝ expertus est in marinis: ⁊ ego puto ꝙ sint m̄lto plura lȝ sint ignota nobis. Quodlibet aūt istoꝝ generū multas continet in se specierum diuersitates. Genus aūt est hemi qꝺ est carens sanguine: qꝺdā inuenit̄ cuius interiora vētris sunt mollia sicut caro ⁊ suū exterius est durū testeū. Et qꝺdā inuenit̄ qꝺ ecōuerso est extra molle ⁊ interius est durum testeum. Et primū quidem hoꝝ qꝺ est extra durum non est curuabile sicut ostreū sed conteribile. Illud auteȝ genus carentis sanguine qꝺ interpretantur omnes vocari malach est gennus aialis carens sanguine: ⁊ carneū eius molle est extra: ⁊ qꝺ est ex membris eius durum est interius: ⁊ hoc est qꝺ vocat̄ sepia que osseū qꝺdam habēt iterius: ⁊ exterius est molle ⁊ tremulū carneū eius: ⁊ hec similia sūt polypus ⁊ calamare. Aliud aūt genus est de quo diximus qꝺ vocat̄ a vulgo mollis teste: ⁊ hoc nomē cōuenit omni generi qꝺ est durū extra ⁊ molle intra: dūmodo

Marina aīalia vndeci gn̄ibꝰ distīcta sūt.

illud durū qḋ hꝫ extra nō fit ꝯteribile sed curuabile: sed potius ad hoc ꝙ fiat conteribile recipit ignem se exiccātē sicut testa locuste maris que karabo grece vocaṫ: ⁊ sicut testa cācri ꝓpter qḋ etiā pꝫi bene ꝓnuntiauerunt karabo ⁊ cācruꝫ de specie esse aialis qḋ vocaṫ mollis teste. Adhuc aūt aliud genus sanguinē nō habētis aialis est qḋ vocaṫ vulgo hūs coꝛiū testeū dure teste: ⁊ in hoc genere cōtineṫ omne carens sanguine habēs carnē mollē intra ⁊ partē durā testeā extra: ita ꝙ illud durū sit frāgibile prout ꝯteribile qḋ vna fractura in multa dispargiṫ frāgibile improprie vocaṫ: sicut sunt genera ostreoꝝ cōchilioꝝ que grece halrum vocanṫ: ⁊ sibi similia oia. ℂ Amplius autēꝫ preter hec extra hec in genere aialis sanguine carentis sunt nō marina: sed terrestria que sunt anulosi corporis: quoꝝ est multa diuersitas. Quia anulositas eorūꝫ aut erit in ventre aut in dorso aut in vtroqꝫ simul: ⁊ oia hec anulosa conueniunt in hoc ꝙ in toto corpore eoꝝ nō est aliqḋ os distinctū neqꝫ caro distincta aliq̄: sed in corporibꝰ eoꝝ est aliud qḋdā membrū cuius creatio ſm suā substantiā media est inter carnē ⁊ ossa. Corpora enīꝫ hmōi aialiū sunt dura tā intus q̄ꝫ extra ſm vnū modum fere. Et istius qdem modi proportionaliter est omne qḋ est anulosi corporis. qḋdā aūt anulosoꝝ nō oino hꝫ tale corpus: sed hēt anulos duplicatos per membra sua sicut icastreṫ substātia taliū: sicut aialis qḋ vocaṫ a quibusdā q̄dragintaquatuor: eo ꝙ tot numero pedes hēat. ⁊ est qḋdā aialium genus qḋ ingrediṫ in aures hominū ⁊ hꝫ morsum venenosum: sed venenum eius nō suscitat nisi inflationē magnā sicut punctura apis ⁊ pluriū similiū. Isti habent anulos duplicatos: ita ꝙ vnus corrugaṫ super aliū quādo se cōtrahunt aialia illa: quedā hoꝝ generū anulosoꝝ videlicet cū anulis hꝫ alas sicut apes ⁊ vespe. Istius modi enim aial alatū est vnū qḋdā genus anulosoꝝ: ⁊ in isto genere quedā aialia sunt alata rugosa cum duplicatione rugarū sicut vespe ⁊ apes: ⁊ quedaꝫ nō sicut formice ⁊ genus aialis qḋ huben vocaṫ: qḋ nos noctilucā vocamus: est etiā de genere aialis sanguinē nō habentis rugosi siue anulosi corporis. hoc enim aial volat nocte ⁊ apparet simile igni. Istis enim generibus aialis sanguinē nō habentis sic ꝑlibatis incipiamus narrare mēbra primi generis qḋ vocaṫ malachie ꝓut inueniri possunt per anathomiā. ℂ Dicamus igiṫ ꝙ malachie hēt ex membris extrinsecis pedes ⁊ caput: ⁊ hoc caput est inter pedes suos: ⁊ suum corpus est ꝯculcatū super caput suū sicut etiā superiꝰ diximus: ⁊ hꝫ mēbra quedaꝫ que sunt inter caput ⁊ pedes: hꝫ etiā alas. Omnis eni malachie capita sunt inter ventrē ⁊ pedes. Pedes aūt generis de quo mō loqmur sunt octo numero ad plus: ⁊ hic qdē numerus pedū ꝯuenit cuidā generi malachie: aliqḋ tñ est valde multoꝝ pedū: ⁊ illa qdem que sunt octo pedū habēt pedes ad modū anguis formatos. ℂ Genus aūt sepie ⁊ illud qḋ vocaṫ choiꝫ ⁊ id qḋ vocaṫ chauiꝫ: ⁊ hec genera vocat Auicē. fanage ⁊ similia fanage. hec eni oia genera loco pedū hñt duo additamēta quorū extrema sunt valde dura ⁊ per illa additamēta accipiūt cibū ⁊ porrigūt ipꝫ ori suo ⁊ in natādo moueṫ illa additamenta sicut remi: ⁊ hoc aial vtiṫ qbusdā pedibꝰ loco alaruꝫ i flectēdo eos ꝯtra vētrē suū sicut auis flectit alas qñ volat: ⁊ qbusdā pedibꝰ vtiṫ loco manuū porrigēdo per ipsos cibū ori ⁊ accipiēdo per ipsos cibū: ⁊ qbusdā vtiṫ loco pedum in ambulādo: ⁊ iō multos hꝫ pedes ꝓpter diuersos vsus: sed inter pedes nulli reddūt cibū ori nisi pedes illi q sunt ꝓpe oculos. Pedes aūt hoꝝ aialiū hñt extrema valde acuta sicut extremitates pedū cācri fluuialis: ⁊ coloꝛ pedū ipsoꝝ declinat ad albedinē: ⁊ qlibet eoꝝ est fissus in duo sicut sunt pedes cācri vt diximus: ⁊ radix siue principiū cuiuslibet cruris est in parte spondilis dorsi eius: ⁊ in hoc differūt a cācris pedibꝰ: quoꝝ radix est in imo sub vētre: sed in hoc aiali nō est spondile sicut in aialibꝰ sanguinē habētibꝰ: qꝛ illa habēt dorsuꝫ cōpositū ex multis spondilibꝰ. In hoc aūt aiali diciṫ spondile plenis que venit per dorsum ipsius. ℂ Adhuc aūt in hoc aiali in parte leui que est supra pedes ⁊ crura eiꝰ est mēbrū venale simile cānali: ⁊ per illā emittit humorē salsuꝫ maris supfluū q ꝯuenit ad eius interiora: ⁊ in aliquo genere declinat illa cānalis ad dextrū ⁊ in aliquo declinat ad sinistrū. Per illud etiā membrū cāne simile mas emittit semē suū in mulierē suā: qꝛ ad cānalē illā veniūt plures pori sicut ad cānalē virge virilis venit cānalis vrīe ⁊ cānalis spermatis ⁊ cānalis humoris medij iter sperma ⁊ aquā qui vocaṫ arabice alguagi. hic aūt modus malachie natat ſm latus dirigēs motū hoc est supra mēbrū qḋ diciṫ caput eius: eo ꝙ caput hꝫ iter crura ⁊ extēdit se ⁊ dilatat se lateraliter mouēdo dilatatione extranea fere ab oibꝰ aialibus alijs: ⁊ in tali motu oculi malachie aspiciunt vsus manus suas: eo ꝙ oculi eius sunt in supremo capitis eius: ⁊ os eius est posterius oculis eius: ⁊ capita qdē omniū hmōi generis aialiū dum sunt viua sunt dura ⁊ inflata ⁊ tumorosa. eo eni ꝙ corpꝰ eiꝰ quasi totū cōmassatū est sup caput eiꝰ humoꝛ capitis distillans in caput inflat ipm: ⁊ nisi esset durū lederet pōdere corporis ⁊ destrueret figura eius. Cū pedibꝰ aūt accipit tēpore tēpestatis lapides ⁊ tenet se fortiter ad eos vt dicit Auic. ne interficiaṫ estu maris. Sed cū aliqñ eiectus stat infixus in harena nō pōt retinere se pedibus oino ꝓpter paruitatē ⁊ siccitatē harene. Et inter malachie octo pedū ⁊ istud aial multoꝝ pedū est diuersitas: qm̄ modus aialis multoꝝ pedum est parui corporis ⁊ valde longoꝝ pedum. Alij vō modi aialis octo pedes habētis sunt magni corporis ⁊ breuiū pedum: ideo nō possunt bene ambulare super eos. ℂ Amplius autem in modis malachie est adhuc alia diuersitas: qm̄ id qḋ vocaṫ chouiꝫ est longius inter ea: ⁊ id qḋ vocatur sepia est longius inter ista aialia: ⁊ id qḋ vocaṫ rotho multo maius est q̄ꝫ id qḋ vocaṫ chocider: quoniā corpus eius īueniṫ quasi quinque cubitoꝝ. Sepia aūt fortassis aliquādo inueniṫ magnitudinis duorum cubitoꝝ. Et scias ꝙ id qḋ est duoꝝ cubitoꝝ nō ꝓprie vocaṫ sepia: qꝛ sepia quideꝫ est de genere malachie vt dicit Auicen. sed nō est adeo longa: sed vocat ipm Auicen. scedinam: ⁊ hoc qḋ nos iam ſm quosdam diximus choider ipse thoniden vocat: ⁊ addit ꝙ id qḋ vocaṫ multoꝝ pedū hꝫ pedem longiorem aliquātulū q̄ꝫ sit mensura duoꝝ cubitoꝝ: ⁊ hanc puto esse veritateꝫ. Et iō dicit Aristo. ꝙ aialis multoruꝫ pedum siue polypi pedes erūt quātitatis scedine hoc est duoꝝ cubitoꝝ aut maioris. Modus aūt malachie qui rotho vocaṫ est rarꝰ valde. Et inter ipm ⁊ eū quē supra choider aut thoniden vocauimus est diuersitas: quoniā pars acuta lateris rotho est latioꝛ q̄ꝫ pars acuta choider: ⁊ in vna ala indiuisa ꝯtinet totū suum corpus: ⁊ hꝫ piscem quem rotho vocat Aristo. thonix vocat Auicen. sed in ala piscis thochidē sunt diuisiones ⁊ vacuitates plures in partibus. ℂ Amplius aūt adhuc est aial pelagosum in profundo pelagi manens qḋ generi malachie videṫ esse cognatum. Et est duorum modorū. vnum enim vocaṫ a marinarijs thiꝫ: ⁊ alterum chochiꝫ: quoruꝫ vtrūqꝫ in hoc cognatuꝫ est malachie: qꝛ capita vtrorūqꝫ sunt inter pedes eorum: ⁊ os eorum est posterius oculis super caput eorū: ⁊ in illo ore sunt duo dentes: ⁊ super illud os in vertice capitis sunt oculi magni in quo distinguēs est parua cartilago: ⁊ in ore eius est modica caro que loco lingue esse videṫ. Nulluꝫ enim istius modi hꝫ linguā ſm veritatem: sed loco lingue vtiṫ carne illa: cum laceraṫ corpus eius non diuiditur in longū: sed caro corporis sui rotunda diuidiṫ diuisione ac si ex globulis esset composita. Sed in hoc conueniunt omnes modi malachie ꝙ habent coriuꝫ quo suū corpus cooperiūt: ⁊ non in testa sunt dura vel molli: sed est corium qḋ cooperit ea. Creatio autem suorum interioruꝫ est ſm ꝙ referemus. Habent igitur post ora sua ad inferius oris interius isophagum longum ⁊ strictum: ⁊ post isophagum inferius papā magnā que similis est pape auiuꝫ: ⁊ illa papa videtur esse loco stomachi: ⁊ post papā illā habent vētrem siue ventris intestinum inuolutum ⁊ tortuosuꝫ: ⁊ hoc est spissius q̄ꝫ isophagus in substātia: ⁊ ad hoc intestinū cōtinuaṫ gracile intestinum procedens ad ani orificiū. Et nullus quidem modus malachie hꝫ aliud membrum a dictis nisi membrum qḋ mastim vocatur qḋ vas seminariuꝫ interpretatur: in quo est humiditas spermatica ipsius: ⁊ hoc est membrum valde magnum ⁊ sub ore eius positum multum continens de humore nigro sicut est incaustum: ⁊ maxime in sepia ⁊ polypo que sunt de genere malachie sicut diximus superius. Et quando accidit ei timoꝛ ex aliquo alio animali venante ipm eijcit humorem in aquā ⁊ turbat eā. est autem hoc membrū sitū sub ore ipsius ⁊ post ipsum interius isophagus sicut in spirantibus est isophagus post can-

nã pulmonis: ⁊ dũ ꝓcedit intestinũ ab inferiori ⁊ extẽdit̃ superius iuxta os eius: colligit̃ suũ semen in tela ⁊ eijcit ipm sicut diximus: ita ꝙ per vnũ eundez exitũ ad quẽ deriuant̃ meatus diuersi eijcit ⁊ sperma ⁊ stercus: ⁊ ideo anũ hꝫ propinquũ ori: ⁊ intestinum eius recuruat̃ ab inferiori corporis eius ad ipm: ⁊ in corporibus alicuius istoꝝ modoꝝ inuenit̃ pilositas quedã sicut sint in eo plante pilis similes plãte. ¶ Amplius aũt interiora sepie ⁊ eius qd̃ vocat̃ thochir sunt dura precipue in anteriori parte corporis: ⁊ ideo romana lingua a duritia nomẽ eius imponit: ⁊ de isto genere videt̃ eẽ id qd̃ vocat̃ synon ⁊ illud qd̃ ascicor a quibusdã. hec enim ambo cũ sepia magnã habent similitudinẽ: sed paruz diuersitatis est in duritia interioꝝ eoꝝ: qm̃ ascicor est multum forte siue durũ: ita ꝙ creatio eius videt̃ esse media inter spinam piscis ⁊ os gressibilis: ⁊ alia nõ sunt adeo dura: sed quedã ipsoꝝ habẽt interiora gracilia ⁊ rara ꝺm suã substantiã. In eo aũt qd̃ vocat̃ choider est subtilis pars interior: ⁊ creatio eius videtur esse similis cartilaginis. Et hoc aĩal ab alijs etiam diuersificat̃ in figura ꝺm diuersitatez totius corporis. Illud aũt malachie genus qd̃ est aĩal multorum pedum siue polipus non hꝫ in interioribus rem duraz sicut alia que habent durities anulosa in superiori interiorum corpoꝝ suoꝝ: sed hoc genus in circuitu capitis hꝫ aliquid simile cartilagini: ⁊ hoc efficit̃ valde durum postq̃ senuerit etate procedẽte. Et in hoc genere inter marem ⁊ feminã est diuersitas: qm̃ mas hꝫ vnã viã venalem que extẽdit̃ a cerebro sub stomacho ad partem corporis inferiorez: ⁊ hec est similis creationi mamille in figura. Femina v̇o hꝫ duas vias superius descẽdẽtes ad inferius: ⁊ sub istis vijs marium ⁊ feminarum sunt corpora rubea que sunt vasa cõtinentia oua in feminis ⁊ lac in marib⁹: ⁊ illa oua ⁊ lac sunt ex superiori parte posita: ita ꝙ apparẽt extrinsecus: ⁊ intra ista vasa est semen ⁊ color eius est vnus ⁊ idem. albus videlicet leuis superficiei: ⁊ quãtitas ouoꝝ ⁊ seminis huius animalis est quãtũ impleri põt vas maius capite ipsoꝝ: ⁊ ideo concepto semine tumescunt vasa illa supra capitis eoꝝ q̃titatem. Sepia aũt hꝫ in interiori eius duo vasa plena ouis que sunt similia grãdini ⁊ sunt alba. Omniũ aũt dictorum membroꝝ situs ⁊ figura scitur per anathomiã. In oib⁹ aũt generibus malachie diuersitas est inter mares ⁊ feminas: qm̃ mares sũt pulchriores feminis: ⁊ maxime in sepia: qm̃ anteriora corporum sepie femine sunt magis lenia q̃ dorsa ipsoꝝ: ⁊ corpora mariũ sunt magis aspera corporibus feminarum. Corpora enim feminarũ sunt lenia filosa ⁊ maxime inter coxas. ¶ Amplius aũt genera malachie que sunt multorum pedũ sunt multa numero: ⁊ vnũ qddã genus eoꝝ qd̃ est maximũ generis eoꝝ ascendit super aquã: ⁊ hoc vocant quidã ascẽmeũ: ⁊ hoc dicit Auicẽ. supernatare super aquã: ⁊ quidã vocãt ipsum draconẽ aquaticũ. Post illud aũt genus est illud qd̃ ambulat super terrã in profundo maris: et post illud ꝺm Auicen. sunt ea que natãt in medio inter fundum ⁊ aque superficiem: ⁊ illa sunt parua respectu duorum precedentiũ: ⁊ sunt multe diuersitatis: ⁊ de numero illorum est quidã modus qui lꝫ hẽat pedes tñ nullã iuncturã oino hꝫ in cruribus nisi illã que est in ꝯiũctione cruris ad corp⁹: ⁊ iõ quãdo eijcit̃ de mari morit̃ tãdem; qꝛ redire non põt. ¶ Adhuc aũt de modis istoꝝ est modus aĩalis qd̃ vocatur molle: eo ꝙ nõ hꝫ coriũ asperum: ⁊ hꝫ in medio corporis sui profundã foueã: ⁊ ipse pascit̃ sepe iuxta litus maris: ⁊ ideo sepe eijcit̃ a mari super harenã ⁊ morit̃ ibidem: eo ꝙ redire nõ põt ad aquã: ⁊ hic modus nõ est valde paru⁹. ¶ Adhuc aũt huic aĩali ꝯiunctus est qdã modus qui est in testis ⁊ nunq̃ exit ab eis: sed extrahit caput ⁊ quosdã pedes per quos pascit̃ qñ recipit cibũ. In hoc enim ꝙ hec conchilium multos hꝫ pedes generi appropinquat malachie. Hec igit̃ est dispositio animalis marini qd̃ malachie vocat̃.

¶ Cap. 2m. De natura ⁊ dispositione ⁊ diuersitatibus eius animalis quod vocatur mollis teste.

Quarto d' nã aialiũ caplo secundo.

Modi aũt aĩalis qd̃ vocat̃ mollis teste in quo genere sunt omnes cãcri sunt valde multiplices: ⁊ cõueniunt cum genere malachie in habendo multos pedes. Unus autẽ modus ex specieb⁹ huius aĩalis est illud qd̃ grece vocat̃ karabo: qd̃ nos locustã maris vocamus: ⁊ fere est per oĩa in figura sicut cãcer fluuialis caudatus qui ꝓprie nõ cãcer: sed gãmarus latine vocat̃: sꝫ in quãtitate est multo maior karabo q̃ cancer fluuialis. Alius aũt modus mollis teste ẽ aĩal qd̃ dr̃ astachoz: ⁊ est cãcer marin⁹ sine cauda ⁊ pẽnis: sꝫ ẽ multoꝝ pedũ rotũdus. Et inter istos duos modos est diuersitas: qm̃ karabo in anteriori sui capite hꝫ duos aculeos mobiles ex vtroq̃ latere circũstãtes tertium aculeũ in quẽ extẽdit̃ testa sua q est medius. Astachoz autẽ nõ hꝫ: ⁊ hec ꝓprie vocat̃ cãcer: ⁊ hꝫ ẽt alios modos diuersitatis de qb⁹ iferius dicet̃. Est aũt adhuc tertius modus q dicit̃ achorim: ⁊ sunt qdã cãcruli lõgi qui ꝯtrahunt̃ ⁊ ꝯstringunt̃ versus extremũ caude. Et q̃rtũ genus est modus cãcroꝝ cõmuniũ. Sed modus tertius qui vocat̃ achorim hꝫ subdiuisiones: qm̃ qddã genus est ipsi⁹ qd̃ vocat̃ gibbosuz ꝓpter eminẽtiã quã hꝫ in dorso suo. Et ꝺm genus ipsi⁹ est qd̃ vocat̃ lõgissimũ ꝓpter corporis sui longitudinẽ. Et tertius modus est iter vtrũq̃: ⁊ est medie ⁊ mẽsurate lõgitudinis: ⁊ hoc est genus paruũ qd̃ nunq̃ crescit oino: ⁊ hoc abũdat valde in littorib⁹ oium mariũ nostroꝝ aquilonariũ. In mõ etiã cãcroꝝ sunt diuersa genera. Qddã. n. genus cãcrorum est valde magni corporis qd̃ grece thagoraha vocat̃. Quidã ẽt sunt minores corpore. ⁊ illi sunt multoꝝ generuz. Et tertiũ genus sunt cãcri qui hyrcalli vocant̃ qui sunt q̃si medie q̃titatis. Et post ista tria gña ⁊ ꝺm q̃titates istoruz triũ generũ sunt multa genera cãcroꝝ marinoꝝ: ⁊ q̃dã sunt gña cãcroꝝ valde parua. Et multa eoꝝ non hñt noĩa nota nobis. Inuẽtũ est aũt in mari ꝑsidis qd̃ vocat̃ a qbusdam chabiaster qd̃ sinũ ꝑsicũ interpretari qdã dicũt genus cãcri qd̃ testã hꝫ mira varietate ⁊ pulchritudine picturatã ⁊ non est magne quãtitatis. ¶ Adhuc aũt in mari iudaico qd̃ vocat̃ mare magnũ inuenit̃ genus cãcroꝝ parui corporis: ⁊ vocant̃ cãcruli illi milites ꝓpter velocitatẽ cursus eoꝝ. Adeo enim sunt veloces ꝙ cõprehendi non possunt: ⁊ est in littore maris: ⁊ dum findit̃ nõ inuenit̃ in corpore suo aliq̃ supflua humiditas oino aut vas eius: eo ꝙ nõ pascit nisi suggẽdo sicut plãta: ⁊ venter nutrimẽti eius in quo primo separatur chilus a stercore ⁊ humore aqueo superfluo est extra ipsuz: qꝛ nõ trahit nutrimẽtũ nisi per modum radicis plãte: ⁊ alia pascua nõ hꝫ. Aliud aũt genus cãcroꝝ est paruum valde: ⁊ aspectus eius in figura est sicut figura cãcri quẽ supra vocanimus astochoz quẽ in scd̃o genere cãcroꝝ supra posuim⁹: ⁊ hoc apud nostros marinos aranea maris appellat̃. Oẽs aũt isti modi cãcroꝝ quos narrauimus sunt duri corij qd̃ fere simile est teste: ⁊ sunt asperi in tactu lꝫ coopercuũ oium eoꝝ nascat̃ ex membrana molli ⁊ oĩa habẽt multos pedes: ⁊ in interiorib⁹ suis habẽt carnẽ ⁊ extra testã: ⁊ in hoc differunt a quibusdã modis malachie: ⁊ pars iferior que est ꝓpe exteriora vẽtris mixta est mollitie ⁊ duritie: ⁊ est tela q̃dã dura valde que est sicut tela que est sub ventre ⁊ cauda cãcri fluuialis ⁊ in illa femine reponunt oua sua retinentes ea secum adherentia filis quibusdã que sunt in parte illa. Genus v̇o primũ cãcroꝝ qd̃ karabo siue locusta maris vocat̃ hꝫ pedes decem numero: ita ꝙ in vtroq̃ latere sunt numero qnque hinc ⁊ ide: ⁊ pedes sui hñt aculeos sicut parui vngues in extremitatib⁹ suis. Similiter aũt ⁊ genus cãcri qd̃ cãcer cõiter vocat̃ ⁊ in figura est simile karabo similiter hꝫ pedes decẽ cũ aculeis. Tertiũ aũt genus qd̃ vocauimus supra achorim hꝫ in se qddã genus cãcri qd̃ dicit̃ gibbosuz: ⁊ hoc hꝫ duodecim pedes: sex hinc ⁊ sex inde: ⁊ duo qui sũt versus caput sunt valde acuti. Extrema autem pedum cõsequentium istos in ventre eius sunt lata: ⁊ ventres eoꝝ ad quos crura iungunt̃ assimilant̃ ventri karabo. Genus v̇o qd̃ grece vocat̃ crisos qd̃ Auicen. vocat kanissem: est coloris aurei: ⁊ tñ in pedib⁹ dispositũ per ꝯtrariũ isti: qd̃ ⁊ istud hꝫ q̃tuordecim pedes: quorum primi iuxta caput quatuor hinc ⁊ quatuor inde sunt lati: ⁊ qui sequunt̃ per descensum ventris sunt tres hinc ⁊ tres ide: ⁊ illi acuti sunt ⁊ graciles: sed residuũ corporis eius est planũ ⁊ lene. ¶ Adhuc autem pedes omniũ generum cãcroꝝ in extremitate sua flectunt̃ inferius versus domesticum lateris sicut pedes aĩalis qd̃ est anulosi corporis ⁊ multoruz pedũ sicut vespe ⁊ apis. Similiter aũt ⁊ aculei pedis inferius cuiuslibet generis cancrorũ qd̃ hꝫ aculeos flectunt̃ ad eãdem partẽ ⁊ nõ a dextra: aĩal aũt qd̃ est in primo genere cãcroꝝ hꝫ etiam caudã sicut

cācer fluuialis ⁊ natat per ipsam ꝯtrahēdo ⁊ extēdendo eā
faciēs motum retrorsum: ⁊ in cauda posterius in extremi-
tate hȝ quinque alas caude ſm latitudinē alligatas. Gen⁹
aūt illud gibbosum cancri ꝙ supra achorim vocauimus hȝ
etiā caudā per quā natat: sed in extremitate caude sue non
hȝ nisi quatuor alas per latitudinē caude infixas. Genus
aūt illud qđ vocamus crisos alas hȝ pinnularū apud cau-
dam in radice caude ex vtraqȝ parte hinc ⁊ inde. Mediuȝ
vō qđ est inter pedes extensuȝ est simile spine acute in crea-
tione substātie: ⁊ hoc mediū in isto mō cancri crisos videlȝ
est latū: sed in gibboso mō cancri est acutū. ¶ Amplius aūt
primū genus qđ karabo vocat̄ ⁊ tertiuȝ genus qđ vocatur
achorim sunt longi corporis: cū quedā alia genera cancroꝝ
sint rotūdi corporis. ¶ Amplius aūt inter karabo marem ⁊
feminā est diuersitas: qm̄ primus pes peduȝ femine est fis-
sus in duo. primus aūt pes maris nō. Adhuc aūt ⁊ ale que
sunt in dorso femine sunt multe: ⁊ versus collū sūt minores.
Adhuc aūt extrema posterioꝝ peduȝ maris sunt magna et
acuta. Extremū aūt posterioris pedis femine est paruuȝ ⁊
leue: sed in hoc ꝯueniunt ꝙ tam mas ꝙ̄ femina habent ꝓ-
pe oculos maculas pulchras magnas: ⁊ sub illis habēt cor-
nua paruula ad modū linearū que arubene vocant̄ ab ara
bis. Oculi aūt omniū modoꝝ quos narrauimus sunt duri
⁊ magni ꝓportione sui corporis ⁊ mouent̄ ad oēm parteȝ. ⁊
similiter faciunt oculi multoꝝ alioꝝ cancroꝝ: ⁊ ꝑcipue ocu-
li cancri qui vocat̄ stichor qui in colore declināt ad albedi-
nem mixtā cū aliquanto nigredinis per quā lucet albedo: ⁊
pedes eoꝝ inferiores qui sunt ꝓximi post duos primos pe
des magnos sunt octo numero: ⁊ post illos sunt duo pedes
magni qui sunt maiores alijs pedibus: ⁊ ad extrema eoruȝ
que diuiduntur sunt vt forfices ⁊ sunt satis latiora ꝙ̄ extre
ma pedum karaboꝝ: ⁊ diuersant̄ inter se: q̄ꝛ dextri pars pe-
dis lata longior est ꝙ̄ sinistri ⁊ subtilior. Extrema aūt pars
sinistri est spissior ⁊ rotūdior: ⁊ extrema illarū partium sunt
fissa sicut due mandibule: ⁊ sunt in vtraqȝ parte fissure que-
dam additamenta sicut dētes superius ⁊ inferius: sicut per
omnia videmus esse in forficibus cācri fluuialis: lȝ ista ex-
trema in eo sint parua: ⁊ dentes quidem in pede dextro in
dicta extremitate forficis sunt parui acuti diuersi ⁊ insertā-
tes se adinuicem. In parte vō sinistra in extremitate pedis
in qua est diuisio forficis mandibularis habent dentes acu
tos diuersos in extremitate: ⁊ in radice media forficis sunt
grossioreȝ sicut molares: ⁊ in inferiori quidem parte forfi-
cis sunt quatuor dentes sese ꝯsequentes: ⁊ in superiori sunt
quatuor aliquātulum distantes abinuicē: ⁊ hic modus mo
uet in forfice partem superiorem sicut fere omne genus can
crorum fortifices tales in pedibus habens: ⁊ figit illam ap
plicando super inferioreȝ: ⁊ ambe diuisiones dilatantur ex
parte inferiori aperiendo se ac si non sint creata nisi ad acci
piendum ossa vel aliquid duruȝ ⁊ ad tenendū illud: ⁊ super
alios omnes dentes sunt duo dentes acuti: ⁊ post hos sunt
auricule in quibus cōiungunt̄ duo mandibularia forficis: ⁊
extremitates illarū auricularum sunt spinose: ⁊ illas quasi
semper mouet forte expellendo aquam a iunctura mobilis
partis forficis mandibularis. Hoc aūt animal incuruatur
⁊ recuruando reducit suos duos pedes anteriores ad suuȝ
os: ⁊ dentes eius qui sunt in forficibus eius assimilant̄ den
tibus qui sunt in forficibus karabo: ⁊ supra istos pedes in
anteriori acuminis capitis sunt cornua longa gracilia: sed
sūt breuiora ⁊ subtiliora ꝙ̄ sint cornua karaboȝ: ⁊ iuxta ista
longa cornua habet alia quatuor cornua que in substātia et
colore sunt similia alijs duobus longioribus cornibus: sed
in quātitate sunt breuiora ⁊ subtiliora alijs duob⁹: ⁊ in ex-
tremo illorum cornuum versus caput sunt oculi debiles et
parui ⁊ nō sunt adeo magni sicut oculi karaboȝ. Et vniuēr
loquendo facies huius animalis est acutior ꝙ̄ sit facies al-
terius animalis. Pectus vō ei⁹ latius est pectore karaboȝ
⁊ caro eius mollior carne illius. Quatuor etiā pedes ei⁹ ex
octo pedibus ipsius sunt fissi in extremo: quorum quatuor
pedum duo sunt hinc ⁊ duo inde. Pedes aūt qui sunt ma-
gis vicinantes prope collum fissi sunt in omni parte: ita ꝙ
pars latior semper vertitur interius. Adhuc aūt femina hȝ
quatuor pedes in parte ventris vbi sunt oua ipsius. ¶ Am
plius aūt omne animal qđ est de genere qđ iam determina
uimus hȝ spinā eleuatā rectā extrinsecus: residuū exterio-
ris partis corporis eius est lene sicut corpus karabo: ⁊ iter
marem ⁊ feminam non est manifesta diuersitas nisi ꝙ acu
lei qui sunt in pedib⁹ maris: ⁊ in anteriori capitis eius sūt
maiores in mare ꝙ̄ in femina. Ante pectus aūt suuȝ est os
suuȝ sicut in cancro fluuiali: ⁊ in ipso recipit aquā maris: ⁊
eijcit paulatim claudendo os suū sicut facit piscis per mo-
tum branchorum. ¶ Amplius fere omnes modi cancroruȝ
⁊ modi karabo habent quedā ossa in ore: ⁊ habent figuras
quarūdam auricularū: ⁊ sunt multa: ⁊ aliquādo vnum est
super aliud sicut in cancris fluuialibus ⁊ hoc est commune
omnibus. Omne enim genus cancrorum qđ diximus hēt
huiusmodi dentes ⁊ precipue karabo: ⁊ ora eorū sunt crea-
ta quasi sint ex substantia carnosa interius inter dentes: et
carne illa ad gustum vtuntur loco lingue: ⁊ post illā carnem
interius est stomachus applicatus cū isophago siue ori sto-
machi: ⁊ stomachus eorū est sicut pellis tenuis plenus ali-
quando humore putrido: ⁊ isophagus est valde breuis: ⁊ a
ventre siue stomacho inferius exit intestinum qđ in omni-
bus modis karabo ⁊ achorim protenditur vsqȝ per caudā
totā ad anum qui est in inferiori caude sub alis vbi est exi-
tus superfluitatum stercoralium: ⁊ per eundem locum in fe
minis est exitus ouorum: lȝ per alium meatuȝ veniāt ad lo-
cum exitus illius ꝙ̄ stercorosa supfluitas. Cācri autem alij
habent portas stercorias supra ventres suos inferius qui
aperiuntur cum emittitur stercus ⁊ claudunt̄ cum iā emis-
sum fuerit: ⁊ precipue illi qui caudas non habent. Adhuc
autem oua feminarum talium cācroruȝ sunt in tela que est
sicut intestinuȝ: ⁊ illa tela intestinalis diuersificat̄ in eis ſm
magis ⁊ minus ſm ꝙ ipsi sunt maiores ⁊ miores. Oportet
aūt nos experimentaliter considerare diuersitatē omnium
modoꝝ huiusmodi aialis: vt eo melius sciant̄ cause eius ⁊
membroꝝ ipsius. ¶ Dicamus igit̄ ꝙ karabo hȝ duos den
tes magnos profunde infixos sicut diximus. ⁊ in eis est hu
miditas maris sumpta ⁊ reiecta: ⁊ iter eos est caro similis
lingue. post os autem interius ad radicem oris habet iso-
phagū breuem: deinde ventrem siue stomachū cuius crea-
tio etiam est sicut tela. Habet etiā in ore tres dentes quoꝝ
duo sunt sibi consequentes: ita ꝙ inter eos nihil est mediū:
⁊ residuus dens aliquantulū separatus est ab eis. Sub ven
tre autē siue stomacho habent intestinum planum equalis
vbiqȝ spissitudinis qđ peruenit ad anū vbi est exitus sup-
fluitatis. Et ista quidem membra que diximus in omnib⁹
modis sunt karabo: ⁊ in omnibus modis achorim ⁊ in mo
dis cancrorum. Insuper etiā karabo hȝ viā venaleȝ que est
sicut cānalis procedentem vsqȝ ad anum per qđ est exitus
superfluitatū: ⁊ in illa via est semen maris ⁊ oua feminaꝝ:
⁊ hec est via magis in profundo corporis ⁊ intestinum per
qđ egredit̄ stercus est super eā magis ꝙ̄ ad manifestū cor-
poris: ⁊ nō est diuersitas in ista via in maribus ⁊ feminis:
q̄ꝛ in ambob⁹ est subtilis ⁊ alba: ⁊ in eis est humiditas pal
lidi coloris cuius principium est ex parte pectoris: ⁊ in eadē
via sunt oua cōmassata sibiinuicem: ita ꝙ se comprimunt
intātū ꝙ recedunt a rotunditate ad angulos: ⁊ precipue in
genere illo qđ achorim supra vocauimus: ⁊ intestinuȝ qui-
dem qđ est via superfluitatis tā in maribus ꝙ̄ in feminis
inuenit̄ ſm sensuȝ similis: sed tū experti sumus mares sub
caude radice habere virgulas q̄tuor duras ⁊ longas qui-
bus femine carent omnino. similes aūt his vijs ſm aliquē
modum sunt in aiali malachie qđ sepia dicit̄. Sepia enim
inuoluta quedā additamenta hȝ in ore: ⁊ precipue illud ge
nus qđ dicit̄ grece marchon: qđ interpretatur stomachus
habentis testā. hoc enim est ex membris karaboȝ ⁊ cancri.
Et principium quidem huius membri est ex parte orificij
venarum siue viarum cānalium que sunt sub posteriori pe
dum: vsqȝ ad istos enim extēdunt̄ ⁊ sunt neruose substātie:
⁊ in membro est caro rubea sanguinei coloris viscosa tactu
non omnino similis carni: ⁊ sub isto mēbro qđ diximus qđ
est in parte pectoris sunt partes intestini applicate intesti-
no maiori ex parte inferiori: non quidem applicatione dire
cta: sed q̄ꝛ vie eorum diriguntur ad eūdem exitum cū ipsis:
nec vocant̄ partes intestini nisi propter similitudineȝ illius
tele ad substantiam intestinoꝝ: ⁊ in illis telis est semē mari
nū. Hec igit̄ sunt mēbra mariū in sepia similia mēbris can-

croꝝ quoꝝūdā de qbꝰ dcm̄ est. Feminarū aūt vas ouoꝝū est rubei coloris: cuiꝰ qdē pricipiū est ex pte vētris ⁊ itestini iferioris: ⁊ ꝓtendiť ad partē gracilē intestini: cuius qdē vasis creatio est similis creationi carnis: ⁊ in eo sūt oua. Hec igř est dispositio mēbroꝝ aīalis huius quā diximus tam interius ꝙ̄ in manifesto. ¶ Amplius accidit qdē aīalibꝰ habētibus sanguinē vt vnū hēant cōmune nomē oībus suis interioribꝰ ꝯueniēs. Oibus eni ꝯuenit habere ventrē ⁊ intestina ⁊ stomachū: sed nō eodē noīe possunt ista ꝯuenire nō habentibꝰ sanguinē pp iperfectionē ipsoꝝ: sed habēt membra ꝓportionata illis. Jā ēt superius diximus ꝙ genera cācroꝝ habēt duos aculeos in quolibet pede: ⁊ pedes inferius q̄si duplicatos. Sed sciendū ꝙ aculeus dexter quasi semꝑ est maior sinistro vt in pluribꝰ: ⁊ ꝙ oculi cācroꝝ inspiciunt ad vnū latus in qbusdā: ⁊ oculi quoꝝūdaꝫ eminēt sup̄ra ex vna parte versus anterius corporis: ⁊ sunt abinuicē separati ⁊ distincti. Quidā aūt cācri plus alijs appropinquāt adinuicem suos oculos: sicut genus hycilioꝝ cancroꝝ: ⁊ sub eoꝝ oculis sunt ora eoꝝ v̓sus pectus inferius: ⁊ in eiꝰ sunt duo dentes similes dentibꝰ karabo: ⁊ oculi eoꝝ nō sunt rotūdi: sed longi sicut est videre in oculis fluuialiuꝫ cācroꝝ: ⁊ super oculos sunt duo culmi mobiles acuti respicientes ad anterius: ⁊ inter hos culmos acutos habent mēbrū acutū in qꝺ extēdiť testa sicut karabo ⁊ cācer fluuialis: ⁊ cancri qdē recipiunt aquā per os ⁊ eijciunt per portas dentiū oris q̄n claudunt coopertoria oris sui de qbꝰ iam ante fecimus mētionem. Jn eijciendo aūt aquā eleuat os aliquātulū: eo ꝙ a postibus eiusdē partis pendet aqua: q2 intrat per illas: ⁊ oua sunt quedā circūposita ori sicut labia quedā dura lōga directa anterius versus acumē capitis subtus. partes aūt a qbꝰ eijcit aquā sub oculis: ⁊ cū aliq̄n recipit aquā claudit os per predictos culmos: ⁊ sic eijcit aquā illaꝫ. Post dentes aūt in interiori oris orificiū habent stomachi valde breue qꝺ vocať isophagus: ita ꝙ aliq̄n ꝓpter breuitatem nō apparet in cancro esse nisi solus vēter. vēter aūt eoꝝ findiť in duo: ⁊ tūc exit intestinū planum subtile ⁊ peruenit ad portas ani quas prediximus. Habēt etiā intra sua coopertoria mēbrū simile illi qꝺ hꝫ karaboꝫ ꝓpe dentes: ⁊ intra corpus habēt pallidi coloris humiditates q̄n sunt crude. elixate aūt sunt croceę: ⁊ hꝫ carnes que sunt partes albe longe similes illis que decerpunť a cancro fluuiali. cū his aūt habent alias partes rubentes exterius: ⁊ sunt albe ⁊ rubee inuolute abinuicē et ꝯtinue. ¶ Amplius aūt inter marē ⁊ feminā est diuersitas ꝭm magnitudinē ⁊ spissitudinē: q̄m ossa femine sunt maiora ⁊ distinctiora inter se ꝙ̄ ossa marium: nec sunt applicata sibi sicut ossa marium: ⁊ hoc similiter accidit feminis karabo. Hec igitur dicta sunt de dictorum mollis teste animalium anathomia.

¶ Cap̄. 3m. De natura ⁊ dispositione animalium que dicūtur dure teste ⁊ que sunt ostrea conchilia.

Quarto 8 nā aialium caplo 4. in pho.

AD loquēdū aūt de his aīalibꝰ que dure teste existūt difficile est ꝓpter multā eoꝝ diuersitatem ⁊ nominū eoꝝ ignorātiā: ⁊ siqua eoꝝ hn̄t noīa diuersimode in diuersis maribꝰ appellātur. Differentia aūt ipsoꝝ p̄cipue in quatuor attendiť: in substātia videlicet aīalis ⁊ mō cōche in qua est: ⁊ in modo motus: ⁊ in modo clausure ⁊ apertionis. Jn substātia quidē ipsius aīalis: q̄m aliqꝺ est molle ⁊ aliqꝺ est durū ⁊ aliqꝺ albū ⁊ aliqꝺ nigrum ⁊ aliqꝺ rubeū ⁊ aliqꝺ longū ⁊ aliqꝺ breue: ⁊ aliqꝺ paruū ⁊ aliqꝺ magnuꝫ: ⁊ aliqꝺ habens in se margaritā ⁊ aliqꝺ non habens in se eā: lꝫ cōche omnes aliquid habeāt de natura margarite. Jn cōchis v̓o: q2 concharū alia est vnica: ⁊ alie sunt due vnius et eiusdē animalis: sed vltra duas nullū oīno animal habere inueniť. Et iteruꝫ alia est rotūda quasi coclea sphearalis: ⁊ alia est oblonga quasi sphera compressa ⁊ protracta ⁊ attenuata in circuitu: ⁊ alia est columnalis sicut est in ostreo qꝺ inueniť in mari Jtalie qꝺ vocať canna propter sue conche similitudinē ad cannā. ¶ Adhuc aūt concharum quedam est spissa ⁊ quedā tenuis: ⁊ quedā in medio vbi est ostreum est spissa: ⁊ in finibus vbi claudiť est tenuis: sicut ostree conche: que in pluribꝰ iuxta lacus ⁊ flumina inueniunť. ¶ Adhuc aūt quedā est plana ⁊ quedā est aspera: ⁊ quedam est lineata radijs quasi de vno centro vbi ostreū iacet exeūtibꝰ. Et iterum quedam est alba ⁊ quedā rubea ⁊ quedā nigra: ⁊ quedā habet splendorē margarite ⁊ intus ⁊ extra: ⁊ multe alie sunt concharū diuersitates. ¶ Amplius aūt quedaꝫ ostrea egrediunť de suis ꝯchis: ⁊ quedā manent in eis. Et manentiū quedā manent imobiliter adherētia lapidibꝰ in quibꝰ nascunť: ⁊ quedā extendunt mēbra quedā extra conchā: lꝫ nō in toto egredianť. similiter aūt quedā nunq̄ꝫ aperiunt cōchā: ⁊ hoꝝ quedā claudunt ⁊ aperiunt in vna parte tm̄. quedā aūt in vtraqꝫ parte. Ostreū eni qꝺ diciť canna qꝺ est colūnale aperit ⁊ claudit in circuitu in vtraqꝫ parte: sed illud qꝺ est sicut aluei duo ꝯiuncti nō aperiť nisi in parte vna. Et iste oēs diuersitates sunt ꝓpter diuersitatē anathomie eoꝝ: sed illa est parua q2 pauca membra habēt distincta ꝓpter vite sue imperfectionē. De omnibꝰ ergo his ꝓsequemur sentētiā antiquoꝝ ⁊ adiungemus causas physicas. Sic enim in scientia aīaliū est philosophādū. ¶ Dicamus igiť ꝙ aīal dure teste in cōmuni ꝭm grecos vocatur kabalee kabalo qꝺ sonat ostreū conchiliū: ⁊ ostreū quideꝫ nomen est aīalis: sed conchiliū diciť qꝺ in conchis habitat ⁊ generať: ⁊ oēs isti modi dicuntur halruꝫ arabice qꝺ sonat testeū. Genus aūt hiritij cōuenit cū genere isto ⁊ cum genere de quo locuti sumus in p̄cedenti capitulo: cū genus mollis teste enim conuenit aīali: q2 pars carnosa est composita sicut componiť caro eius qꝺ vocať mobilis teste. Cuꝫ isto aūt cōuenit q2 carnem hꝫ intus ⁊ extra testam duram hispidam. Jnter istos aūt modos aīalium que dicunť dure teste est diuersitas tam in testa ꝙ̄ in carne: q̄m aliqs modus est in eis qui oīno caret carne: sed loco carnis hꝫ partes quasdam nigras sicut inferius ostendemꝰ: sed in interiori quorūdam alioꝝ est caro. ¶ Capita aūt talīū latent: ita ꝙ quedam eoꝝ non videnť habere capita figurata: sicut aīal qꝺ vocať calabe agrestis: ⁊ est ostreū qꝺ in agro electum a mari inueniť vel a fluuijs cōtentū in medio duarū concharuꝫ paruarū. Et simiľr est de aīali qꝺ diciť canis: ⁊ hoc puto eē cānaꝫ: ⁊ aīal marinū qꝺ grece diciť barchora: ⁊ illud qꝺ vocať quadrupes ꝭm grecos: ⁊ vt generaľr dicať fere oīa conchilia sunt talia p̄ter testudinem ⁊ limacem ⁊ pauca aīalia marina. Et huius cā est: q2 nō pascuntur nisi modo plante per poros vndiqꝫ trahentia nutrimētū. Cuius signū est: q2 piscatores Flandrie ⁊ Germanie colligunt ostreuꝫ qꝺ est vnius teste spiralis qꝺ est per modū coclee: ⁊ ponūt sub harena iuxta mare: ⁊ in fluxu maris aperitur ⁊ impinguatur per attractum humoris vndiqꝫ per corpus suum: ⁊ idē ego expertus sum de cāna stante sub harena iuxta mare: ⁊ propter hoc natura non format ei caput. Que autem pascūtur solidis quibusdam aut humore solidorum oportet habere ora ⁊ capita per que sumant nutrimētum: tale etiam est qꝺ grece diciť kabalor: ⁊ alij modi qui similes sunt aīali quod grece vocať astarbioꝫ: ⁊ hec conchilia apud nos non habēt nomina nota. Sed inueniunť in magna diuersitate in maribus nostris: ⁊ melius visu ꝙ̄ lectione discūtur. ¶ Adhuc autem aliqui modi alij habent duas portas conchales. dico aūt duas portas duas testas siue duos parietes ad moduꝫ concharū factos in corpore suo: ⁊ ex eis est aliquod qꝺ nō habet nisi vnā portā conchalem: quoniā pars canis que est in eo est inferius in profundo illius conche sicut testudo apud nos ⁊ limax: ⁊ hoc grece vocatur rabeꝫ. ¶ Adhuc aūt inter ea que habent conchales portas duas quedam sunt porte aperientes ⁊ claudentes sese: sicut in eo ꝙ dicitur afrouiꝫ ⁊ mobet grece: ⁊ apud nos sunt conche que sunt per modum alueorum oblongorum: quoniam ista habent modos quibus animal applicatur in parte spissa: ⁊ sunt vacui in parte extrema tenui: ⁊ ibi aperiuntur: ⁊ ꝓpter hoc oportet ꝙ aperiantur ⁊ claudantur: q2 aliter animal non conīūgeretur cibo cum non impleat totam concham vsqꝫ ad extrema ipsius. Jn quibusdam autem aperientibus se ⁊ claudentibus sunt due partes que clauduntur ex vtraqꝫ parte sicut animal quod dicitur salier: ⁊ hec non nutriuntur nisi humore qui resudat per rimas conche: et hec sunt rara et immobilia. ¶ Adhuc autem de numero horum animaliuꝫ est quod totū corpus hꝫ continue teste vnius: ita ꝙ in ipso nihil carnis apparet: sicut aīal qꝺ vocať richa: ⁊ sūt quedā margarite: que medie sunt iter nām ostree ⁊ cōche ostrei: ⁊ de sensibus non habent nisi gustum debilem ꝭm ꝙ est qui-

dam tactus:⁊ est illud non vere animal:sed mediũ qδdam
sicut diximus:⁊ non habet animam nisi sicut ossa animaliũ
habent animam preter hoc ꝙ aliquantulum molliora sunt
ossibus ⁊ testis:hoc animal non videt habere de animali-
tate nisi ꝙ debili dilatatione se dilatat ad nutrimentum qδ
⁊ debili constrictione se constringit cum appropinquat no-
centi:⁊ talia multa sunt in mari:eo ꝙ mare calore suo mul-
tos suscitat spirit⁹:⁊ nõ possunt nutriri nisi in humido in-
fluente raritatem corporum eorum:⁊ ideo nõ sunt in sicco.
¶ Genera autẽ conchiliorum etiam in testa diuersantur:
quoniam teste quorũdam sunt leues ⁊ plane intus ⁊ extra:
vt ea que vocãtur solies ⁊ sicut sunt apud nos teste concha
les oblonge que exterius sunt plane superficiei:⁊ precipue
ille que sunt in exteriori suo nitorem habent margaritarũ
sicut id qδ vocatur morez ⁊ chirea ⁊ alaker. Quedam ha-
bent testas asperas in exteriori quorum superficies inequa-
non porriguntur:sicut id qδ dicitur mastanca ⁊ cirocherũ
quorum primum habet superficiem valliculosam:⁊ secũdũ
spinosam. Quedam etiam habent testas lineatas vt kara
byr ⁊ modus ziza:⁊ hec sunt multi generis in maribus no-
stris. Quedam autem non habent lineatas testas vt id qδ
vocatur byne ⁊ est paruum genus ostrei:⁊ modus conche
qui vocat̃ kachea. Differentias etiam habent teste in spis-
situdine ⁊ gracilitate siue tenuitate:⁊ forte erit ista differen
tia ſm totam testam:ita ꝙ vna tota est spissior ⁊ alia tota
est gracilior siue tenuior:⁊ forte erit ista differentia in aliq̃
parte:ita ꝙ forte in medio est spissior:⁊ in extremitatibus
tenuior:sicut accidit ostreo qδ habet duas partes fissas in
labijs conche sue:ita ꝙ vtraq̧ findatur ab altera ⁊ cohe-
reant in loco spisso vbi est ostreum:quoniam quedam con
che sunt subtilis ⁊ tenuis labij in extremo vbi coniungun-
tur vt id qδ vocatur masrarabe:⁊ est communiter inuen-
tum in maribus ⁊ fluuijs ⁊ in lacubus. Quedam autẽ ha-
bent labium in quo conche coniunguntur valde spissum:
sicut id de quo fiunt monilia ⁊ manubria cultellorũ. ¶ Am-
plius autem hoc etiam differunt ꝙ quedam mouentur de
loco suo ad locum alium vt astis:⁊ sicut testudo apud nos
⁊ limax:⁊ propter hoc putauerũt aliqui decepti ꝙ astis vo-
lat:⁊ hoc genus non facit coitum:q2 non concipit neq̧ im-
pregnatur:⁊ tamen exit a suo vase quando capitur per ve-
nationem ⁊ recedit. Quedam autem non mouentur a loco
cui applicantur:sicut id qδ vocatur byrio qδ non pascitur
nisi in loco cui applicatur. Omnia võ que assimilãtur asta-
cynoz ⁊ testudini ambulant ⁊ pascuntur:sicut id qδ vocatur
lyrpes:⁊ iste modus conche ⁊ quedam alia animalia dure
teste marina sunt leuis ⁊ plane supficiei in testa. Caro aũt
modi eius qui habet vnam portam aut duas portas fre-
quenter est conglutinata ⁊ applicata teste:ita ꝙ non potest
solui ab ea nisi difficulter. Caro aũt modi ei⁹ qui astauyoz
vocat̃ testudinis est sepata a testa:⁊ ita exit ab ea. Omnia
aũt ostrea conchilia ꝯueniunt in hoc ꝙ habent testã ex suis
primis generantibus mãliter ⁊ efficienter:⁊ quãtum est de
natura astauyoz qui separat̃ a concha incipit motus eius a
dextro sicut ⁊ alioꝝ animaliũ:q2 dextrũ est vnde motus est:
sicut diximus in libro ce. ⁊ mun. Membra autem interiora
ipsorum omniũ fere sunt similia:⁊ maxime in genere asta-
uyoz siue testudinis. Et in membris quidem nõ est magna
diuersitas inter habens vnam portam siue concham ⁊ in-
ter habens duas portas siue conchas. Sed magna est di-
uersitas inter testudinem ⁊ id qδ non mouetur a loco suo.
Et vna quidem diuersitas sumpta in membris que sunt i-
teriora in conchis est ꝙ quedam sunt ostrea maiora ⁊ ma-
nifestioris figure. quedam aũt latiora ⁊ latentiora haben-
tia organa. Adhuc aũt quedã sunt carnis dure:⁊ quedam
sunt mollia in carne sua:⁊ multis modis alijs diuersificã-
tur. Omnes enim isti modi qui enumerant̃ habent q̃dem
exterius vbi concham tãgunt carnem duram:⁊ maxime in
orificijs suis quibus sumũt cibum:sed in orificijs caro du-
ra est modica frequenter ⁊ in paucis est multa:⁊ in medio
illius carnis dure est caput animalis ⁊ duo cornua super ca-
put:sicut apparet in testudine:⁊ aliquando extrahunt ca-
put a testa ⁊ retrahunt ipsum quando timent. Quedã aũt
inueniunt̃ que dentes habẽt in ore suo:sicut id qδ vocatur
ballez. hoc enim habet dẽtes paruos valde ⁊ acutos in ore
suo. Quedam aũt habent additamenta prominentia sicut
labia quedã:⁊ accipiunt cibũ per illa:⁊ creatio illoꝝ est simi
lis creatiõi lingue:q2 gustus animalis respersus est in ad-
ditamentis illis:⁊ illud quidem membrum expresse inue-
nit̃ in eo marino qδ est in vna concha:sicut testudo ⁊ id qδ
vocat̃ kerokes ⁊ id qδ vocatur karaka habent etiã mem-
brum tale additamentale:⁊ est durũ sicut additamentũ qδ
vocat̃ rostrũ musce bestialis siue cãne:⁊ hoc quidam vocãt
calceum:⁊ quidã vocãt aculeũ. Ex hoc enim rostro musca
perforat coriũ bestiarum quadrupediũ. Additamenta aũt
huius animalis marini sunt fortiora q̃ʒ muscarum:⁊ ideo
aliquãdo cum eis perforant testas alioꝝ ostreorum ⁊ exug
gunt humiditates eorum. ¶ Post autem in talibus anima-
libus est venter in quo colligunt ⁊ digerunt cibũ:⁊ in quo-
libet horum generũ est vesicula papalis:sicut est papa auiũ
in qua mollescit cibus sumpt⁹:⁊ sub ventre interius in cor
pore sunt membra alba dura que mamillarum conis sunt
similia facte:⁊ inueniuntur membra illa in specie malachie
que est sepia:sed in modo generis teste dure sunt hec mem
bra magis dura q̃ʒ in sepia. ¶ Post orificium autẽ stomachi
inferius siue post ventrem est membrum intestinale qδ ad
orificium stomachi continuat̃ ⁊ est planum non inuolutũ ⁊
durum longũ protendens se vsq̧ ad inferius corporis vbi
est exitus superfluitatũ. Totũ aũt qδ diximus manifestum
est in animali agresti qδ dicit̃ kyrokee:⁊ est species quedã
testudinis in q̃bus post orificiũ stomachi inferius est inte-
stinum:⁊ illud est planũ extensum in longũ vsq̧ ad locũ exi
tus superfluitatũ. ¶ Principium aũt huius intestini ⁊ origo
est ex parte membri inuoluti qδ grece marcon dicit̃:⁊ hoc
est maius membro isto. Marcon aũt in omnibus anima-
libus testeis vocat̃ venter vel saccus recipiens superfluita-
tem. ¶ Post q̃ʒ aũt descenderit hoc membrum intestinale in-
ferius in corpus reflectit̃ superius ad partem superiorem
corporis vbi est caro dura quã diximus formatiõe capitis
in se continere:⁊ ibi reflexum prouenit prope caput ⁊ ibidẽ
hʒ anum supra caput suum vbi est exitus superfluitatum:⁊
hoc precipue conuenit omni generi hiritiorum marinorũ.
In his animalibus inuenit̃ etiã via quedã cãnalis lõga al
ba:cuius color est sicut color duoꝝ membroꝝ que dixim⁹. s.
stomachi ⁊ intestini:⁊ hec via est q̃si ꝯtexta in vna parte cũ
stomacho ex parte vẽtris:sicut est videre in animali qδ di-
citur kabaloz:⁊ in illo membro est anulositas quedã sicut
est anulositas ouorũ karabo. Nec est diuersitas in alio nisi
ꝙ hec est alba ⁊ illa est rubea:⁊ in ista via nõ est exitus ali-
quis supfluitatis:sed inuoluitur via ista in tela subtili:⁊ in
extremo ꝯtinuat̃ intestino ⁊ per illud emittit oua sua:⁊ post
intestinũ inueniunt̃ membra quedã nigra aspersa extensa
ꝯtinue vsq̧ ad inferius:sicut est expresse videre in animali
qδ laha vocat̃:sed tñ nigredo lahe minor est nigredine di-
ctorum animaliũ. Est aũt laha vt putat̃ testudo nigra sine
domo vadens in syluis. animal autẽ conchale siue habeat
vnã portã siue duas in creatione sui corporis assimilat̃ his
que diximus ſm vnũ modũ ⁊ diuersificat̃ ab eo ſm alium.
Hoc enim animal hʒ caput ⁊ duo cornua ⁊ os lingue simi-
le:sed hec non manifestãtur in paruis siue sint mortua hoc
est imobilia. Membrũ autem qδ supra nominauimus. s.
marcon est in omnib⁹ eis siue habeãt vnã portã siue duas:
sed tñ non sunt hec in vno loco corpoꝝ eoꝝ:neq̧ est equali
tas dictorum membroꝝ in omnibus:quoniã hoc membrũ
qδ marcon vocauimus multum inuenimus inferius pro-
fundatum in corpore in eo ostreo qδ rubez vocatur. In eis
autem que duas habent portas inuenit̃ prope membrũ ro-
tundum in quo sunt oua sicut in animali qδ dicit̃ ansat:tñ
ista membra manifestant̃ sicut dixim⁹ superius in magnis.
in paruis autẽ non adeo sunt manifesta:aut etiã occulta-
ta:propter qδ etiã manifesta sunt in ansat qδ idẽ apud nos
est ꝙ pecten magnum:⁊ hec sunt quedã ostrea que habent
vnã portã latã ad modum cuiusdã coopertorij. Locus võ
exitus superfluitatis est in vna parte corporis:⁊ illa super-
fluitas sicut diximus dirigitur superius:⁊ est in tela reten-
ta:illud võ qδ vocat̃ ouum huius animalis non hʒ vi[am] per
quã exeat in hoc aiali:⁊ est positũ sup carnẽ eius iterius q̃si
esset modus excrescens ex ipsa:nõ aũt ponit̃ in itestino ali-
quo. Cuius signum est ꝙ aliquãdo inuenit̃ ouum in parte

dextra ⁊ intestinuꝫ inuenit̃ in parte sinistra. Scd̃m hūc igit̃
moduꝫ exitus est superfluitatis in ostreis que diximus. In
modis aūt animaliū qui vocant̃ lupē agreste: eo ꝙ in agro
electa inueniuntur que ⁊ vulgus vocat auriculas maris: eo
ꝙ similia sint auriculis sunt exitus superfluitatis eoꝝ sub
testa: ⁊ ibi testa est perforata ad partem per qd̓ foramen di
stillat superfluitas. habent aūt hec ventrem sub ore positū.
Et qui desiderat omnium horū habere noticiam: oportet
ꝙ inspiciat in istoꝝ animaliū anathomia.

¶ Cap. 4m. De natura ⁊ dispositione animalis medij inter animal dure teste ⁊ mollis teste qd̓ assimilatur aranee.

Est aūt quoddā genus aialis mediū inter ea
que sunt mollis teste ⁊ ea que sunt dure teste:
sed tn̄ magis ꝯuenit cū his que sunt mollis te
ste: qꝛ per hoc ꝙ hꝫ pedes fissos in genere can
croꝝ. Hoc .n. aial in aspectu exteriori assimila/
tur ad karaboz: sed in hoc ꝙ intrat ⁊ manet in
testa cōgenita sibi sicut aial cuius creatio est posita ex testa
dura affinitatē etiā hꝫ cum aiali dure teste: ⁊ sic est cōmune
qddā mediū iter ea: ⁊ hoc aial aspectu assimilat̃ aranee: ⁊ ēt
apud nos vocat̃ aranea maris: ⁊ sunt ille cōche que sunt ro
tunde magne ⁊ parue ⁊ habēt in parte stricta quasi duas au
riculas ex vtraqꝫ parte: ⁊ peregrini tales ferre ꝯsueuerūt in
peris suis pro signo sue peregrinationis pacte: tn̄ caput ara
nee ꝓportionalr̄ loquēdo maius est capite istius: ⁊ pect9 ei9
est maius pectore istius. Habet aūt hoc genus duo cornua
rubea sicut cancer: ⁊ illa sunt dura ⁊ gracilia q̄si sint chorde
quedā ⁊ grossius illoꝝ est versus caput: ⁊ sub cornibus sunt
oculi longi nō ꝓfundi neqꝫ pendentes sicut in cācro fluuia/
li: ⁊ porta eius que os est eius est sub oculis: ⁊ inferius ver
sus os ꝯiungunt̃ membra parua rotūda multa in exteriori
corporis eius. Et post ista membra hꝫ duos pedes fissos in
extremo per quos recipit cibū sicut cācer per forfices ante/
riores. Habet ēt duos alios pedes in vtraqꝫ parte ad am/
bulandum: ⁊ in extremo sunt duo pedes parui: vnus hinc ⁊
vnus inde qualis est dispositio pedū aranee. Hoc aūt aial
sub pectore est molle: ⁊ aperit se aliquādo sicut ostreū: ⁊ co/
lor eius est pallidus vt in plurib9: tn̄ inueniunt̃ etiā quedaꝫ
hmōi genera que sunt rubea oīno: ⁊ sunt hec maiora oīb9
animalib9 eiusdē generis. hꝫ aūt hoc animal venā isopho
galem procedentem de pectore ad ventrem: sed raro mani
festat̃ via hec in pectore sicut frequenter occultat̃ ⁊ ipm̄ pe/
ctus: sed scit̃ per pectus esse via per hoc ꝙ cibus oris eius
inuenit̃ in ventre suo: ⁊ pedes eius sunt duri sicut cancri: ⁊
caro eius vt frequēter teste nō applicat̃: sed est separata ab
ea. Cum aūt cōueniunt membra hec cuiusdā animalis qd̓
dicit̃ astarimo: ⁊ hec sunt longiora membris animalis hu/
ius generis qd̓ dicit̃ brita: ⁊ brita quidēꝫ est animal plures
habens modos. Quoddaꝫ enim generis hmōi hꝫ fissuras
duas in extremitate pedū suorum sicut cancer: ⁊ qd̓ rarum
est pes dexter in eo est paruus: ⁊ sinister est magnus: ⁊ ideo
fulcit totū corpus suū super sinistrū pedem cum ambulat: ⁊
vtitur pede dextro tm̄ ad tactuꝫ ⁊ fulcimentū: ⁊ inclinatur
ideo ad sinistrū quādo ambulat sicut homo claudus in pe/
de dextro: ⁊ testa huius animalis est leuis nigra ⁊ rotūda:
⁊ assimilat̃ in aspectu animali qd̓ dicit̃ chirachee: sꝫ in hoc
differt ꝙ istud animal nō hꝫ nigrū illud membrū qd̓ nomi/
nauimus superius machor sed rubeū. Differt etiaꝫ in hoc
ꝙ est applicatū teste applicatione forti: ⁊ ideo cū aura est se
rena ⁊ mare trāquillū cū testa sua ambulat solutū: ⁊ quādo
est ventus ⁊ mare tempestuosum applicat̃ petris ⁊ quiescit
⁊ non mouet̃ omnino. De genere autem eius qd̓ diximus
vocari brichoz est id qd̓ vocat̃ supereꝫ ⁊ id quod vocat̃ am
brūdeꝫ: ⁊ hec intra corpus suū habent carnes ⁊ in carne illa
sunt orificia in dispositione corporali animali qd̓ vocat̃ ar/
chuba: ⁊ non inuenit̃ huius simile in modo animalis qd̓ di
citur astanyoz. Nullū enim illius animalis inuenit̃ indiui/
duum qd̓ pedem sinistrū habeat maiorem q̄ȝ dextrum: sed
inuenit̃ in modis eius qd̓ bryca vocatur: ⁊ in quibusdā ani
malibus que dicunt̃ kabalo est animal assimilatū ad asta/
choz ⁊ hoc est paruum: ⁊ hoc inuenit̃ inter fluuialia ostrea:
⁊ non diuersant̃ modi illius animalis nisi in mollitie corpo
ris siue lenitate ⁊ asperitate teste: ⁊ hec omnia vere manife
stantur per anathomiam.

¶ Cap. 5m. De generibus hiricioꝝ ⁊ naturali dispositio/ne eorum.

Quarto d̓ nā[...] aialiū capitu[...] lo. 5.

Hiricioꝝ aūt marinoꝝ modi oēs carent carne:
lꝫ alias partes corpoꝝ aiatoꝝ sanguinē nō ha
bentiū habere ꝓhent̃. hoc aūt ꝙ carne carent
hoc est ꝓpriū eoꝝ: inter ostrea hn̄t in molliori
parte sua que est venter partes nigras. Mul/
ta aūt valde sunt hiricioꝝ marinoꝝ genera. ex
eis aūt vnū qddā genus est hesibile: ⁊ in illo inueniunt̃ oua
multa tā in paruis q̄ȝ in magnis ⁊ illa oua sunt in eis a pri/
ma generatione. oua aūt in his ⁊ oībus ostreis voco rotū/
ditates duras que margarite vocant̃. hec enim inueniunt̃
in ipsis medijs corporibus ostreoꝝ in ore comedentiū ea:
⁊ dū putrescūt remanent inter harenas mariū ⁊ fluuioꝝ: in
cōchis lacuum ⁊ fluuioꝝ inueniunt̃ in loco in quo adheret
aial cōche: ⁊ nō inueniunt̃ in oībus nec inueniunt̃ in eis in
qbus sunt nisi dum viuit aial: ⁊ hoc per experientiā multo/
tiens probauimus. De numero aūt hiricioꝝ sunt alia duo
genera que nomina ꝓpria habēt que inueniunt̃ in pelago:
sed raro: qꝛ pauca sunt. dicunt̃ aūt hiricij pelagales. De nu
mero aūt hiricioꝝ sunt ēt qdā hiricij magni corporis ⁊ qdā
parui corporis ⁊ multarū valde spinarū ⁊ durarū: ⁊ qn̄ inue/
nit̃ querit̃ in ꝓfundo maris: ⁊ hoc genus accedit ad q̄ȝtita
tē modi cōis hiricioꝝ. In mari autē ionico iuxta regionem
que Carui nominat̃ est gen9 albe teste ⁊ albe spine ⁊ alboꝝ
valde ouoꝝ: ⁊ est maius in q̄ȝtitate alijs generib9 hiricioꝝ:
⁊ nō hꝫ testā magnā neqꝫ forteꝫ. Partes v̓o nigre que sunt
post os ipsius sūt multe applicate ⁊ ꝯculcate adinuicē. Hi/
ricius v̓o qui comestibilis est mouet̃ multū: ⁊ iō calefit ⁊ tē
perat̃ substātia ipsius ⁊ magis fit ꝯueniens esui: ⁊ hꝫ signū
motus manifestū in spina. Oīa aūt gn̄a hiricioꝝ habēt oua
margaritalia: sed in quibusdā sunt parua ⁊ illa gn̄a non co
medunt̃. Accidit aūt omni hiricio ꝙ suū caput ⁊ suū os sūt
inferius: ⁊ anus per quē est exitus superfluitatis est supe/
rius: ⁊ hoc ēt accidit omnib9 aialib9 que attribuunt̃ generi
strainoz ⁊ generi lupeꝫ. ⁊ hoc est iō: qꝛ pascūtur ex inferiori
parte sicut plāte: ⁊ ideo opꝫ ꝙ orificia hēant in inferiori pte
vbi est pastus. Anus aūt vbi est exitus superfluitatis est su
perius: in dorso videlꝫ. Hiricius v̓o in ore hꝫ quinque den
tes: ⁊ inter dentes hꝫ partes q̄sdā carnosas quasi loco lin/
gue lꝫ nō sint vere caro: ⁊ sub illa parte hꝫ orificiū stomachi
siue meri: ⁊ post hoc est venter diuisus in qnque partes su/
perfluitate plenas ciboꝝ. eijcit aūt illā superfluitatem con/
gregatā in tela que est sicut syphac quintuplex sicut venter
eius: eijcit inquā eā ex foramine tele illius que est sub ven/
tre ad viā ani que est in dorso eius. In parte autē superiori
sunt quinque partes ventris eius applicate principijs den
tium: ⁊ ille sunt partes parue valde ⁊ non sunt esibiles: ⁊ sic
sunt quinque dentes a quibus pendent quinque ventres:
sub qbus sunt qnque syphac tendentia ad anū: ⁊ hoc cōue
nit pluribus aialibus sicut hiricijs. ꝯuenit enim oībus ge/
neribus ostreoꝝ que laba dicunt̃ que sunt blacce quedā. cō
uenit ēt generi illi ranarū que attribuunt̃ generi qd̓ vocat̃
assaturiꝫ: ⁊ in oībus aialibus imperfectis mollis corporis
fere iste modus est: ⁊ nō diuersant̃ nisi in colore: ⁊ qꝛ quedā
eoꝝ esibilia sunt ⁊ quedā non. ¶ Adhuc autē genus hiricij
cōcauū est in parte inferiori ⁊ ꝯiunctū: in parte v̓o superiori
est separatū sicut rami qdā plāte: ⁊ ipse vtit̃ spinis mollio/
rib9 quas mobiles hꝫ loco pedū: aial v̓o ostreale qd̓ a qui/
busdā tytho vocat̃ est multe superfluitatis magis q̄ȝ aliqd̓
alioꝝ aialiū sui generis: eo ꝙ totū corpus eius absconditū
est in testa in qua diu simul ꝯgerunt̃ ei9 supfluitates. Crea/
tio aūt teste eius est intra creationē teste ⁊ corij q̄si media: ⁊
testa eius est applicata lapidib9: ⁊ in corpore eius sunt due
vie parue que difficile vident̃ per quas recipit humidita/
tes: ⁊ cū findit̃ corpus eius inuenit̃ in vna quedā tela inuo
luta: cuius tele creatio neruosa videt̃: ⁊ est ista tela interius
in circuitu teste ipsius: ⁊ in ista tela est caro: ⁊ caro illa nō as
similatur carni alicui9 aialis marini: sed tela est extensa ex
vtraqꝫ parte vsqꝫ ad vias extrinsecas: viam videlꝫ per quā
accipit humiditatē nutrimētalē ⁊ viā per quā eijcit super/
fluitatē stercoris: per vnā eni illarū recipit cibū ⁊ per aliam
eijcit ipm̄: ⁊ vna earū est spissa ⁊ alia subtilis: spissa quideꝫ
per quā sumit ⁊ subtilis per quā eijcit. Interius v̓o est pro/

4° d̓ nā[...] caplo, [...]

fundum

fundum: ⁊ in illo ꝓfundo est humidum nutrimentale ipſi⁹: ⁊ hoc quidem animal tythio. vȝ. vocatum non habet aliam partem neqȝ ſenſum neqȝ aliud inſtrumentum: ⁊ coloꝛ eius aliquando est palloꝛ: ⁊ aliquando est foꝛte ruboꝛ.

¶ Cap. 6m. De natura vꝛtice maris: ⁊ ē in eo digreſſio oſtēdens cauſam concharum teſtarum omnium.

4° ð nã aialiũ caplo. 6.

Est autē genus adhuc aialis qð vocatur maris vꝛtica: ⁊ hoc Auic. vocat maſtuc. Ariſt. vo vocat akelaki: ſed apud nos vꝛtica vocaꝛ: qa quaſi adurendo capit oē qð appꝛopinquat ei, dem. Eſt aũt hoc genus aialis per ſe nō cōtentum in ꝑhabitis generib⁹ oſtreoꝝ aut mollis teſte aut malachie: ſȝ cōuenit cuȝ oſtreis in hoc qð applicaꝛ lapidib⁹ ſicut aial aſpere teſte que teſta eſt ſilis vaſi: ſȝ iſtud nō habet teſtam: ſed creatio ſui coꝛpoꝛis eſt ſilis creationi carnis dure ſicut dicit Auic. ⁊ hoc aial ſentit omne qð appꝛopinquat ei ⁊ capit ipſum ⁊ tenet qbuſdam manib⁹ ſuis: ſed pedib⁹ ſuis applicatur lapidib⁹ ſicut animal multoꝝ pedum. Cōtingit autē aliquādo hoc aial intumeſcere cū conceperit ac ſi ſit ſaturatū: habet eni oꝛificia quedaȝ in medio ſui coꝛpoꝛis per que coꝛpoꝛali humiditate ingrediꝛ in ipm nutrimētum: ⁊ venaꝛ omne qð trāſit per ipm ex piſcib⁹ paruis: ⁊ qðdā genus ipſi⁹ adeo foꝛte eſt ꝙ comedit hiritium ⁊ oſtreū qð pecten vocaꝛ: ⁊ ideo hoies venantur ⁊ comedunt ipſum: qa ex ipſo eſibilis ſit caro ipſi⁹: ⁊ lȝ comedat ſicut dictū eſt: tamē nunqȝ inueniꝛ in coꝛpoꝛe eius aliq̄ humiditas ſuperfluitatis alicui⁹. ⁊ hoc ideo eſt: qa nō hȝ niſi ieiunum a quo nutrimētum trahiꝛ purū ⁊ ſtatim erit impurum: ⁊ ꝑcipue in timoꝛe quādo teneꝛ a venatoꝛe. In hoc ergo ꝙ nō habet humiditatem aſſimilaꝛ arboꝛibus in quib⁹ nihil eſt ſuperflue humiditatis ⁊ reijciende: ⁊ foꝛte nō habet iteſtinum aliqð ſed tractus nutrimenti eius eſt purus ſicut plante a quo nihil eſt reijciendum. In hoc aũt genere aialis ſūt duo modi: ⁊ vnus quideȝ parui eſt coꝛpoꝛis: ⁊ ille eſt eſibilis: alius aũt eſt magni ⁊ duri coꝛpoꝛis ⁊ inueniꝛ in regione helſiȝ vocata que a nobis delfica īſula vocatur: ⁊ caro hui⁹ in hyeme qdem dura eſt: ⁊ tūc capiꝛ a piſcatoꝛib⁹ ⁊ comeditur ⁊ in eſtate eſt ſimilis carni putride: ⁊ tūc per oēm tactuȝ diſſipaꝛ ⁊ marceſcit in mari. Similr auteȝ intra lapides qbus adheret tactus ꝓpꝛiam amittit poſitionem. Sic igitur narrauimus diſpoſitionem malachie ⁊ mollis teſte ⁊ dure teſte ⁊ vꝛtice maris: ⁊ mēbꝛa eoꝛum diximus taȝ occulta qȝ manifeſta. ¶ Opȝ autem ſcire ꝙ omnia hec habent aliquo mō teſtam: aut intra aut extra: aut aliquid appꝛopinquans ad teſtam ſicut eſt coꝛiū durum aut caro dura ex qua cōponitur vꝛtica. Scimus aũt ꝙ creatio teſte eſt ex humoꝛe viſcoſo ſm nām ⁊ coagulante calido ſicco adurente ⁊ aſſante partes cōbuſtas que ſunt in ſalſugine maris ⁊ aliarum aq̄rum ⁊ ex illo terreo ſic bene defecato efficiuntur conche polite ⁊ nitentes ⁊ foꝛte redolentes ſicut redolent blacte bizātie. Exterius autem aliquando aliqd eſt terreſtreitatis nō defecate: ⁊ ideo aliquādo extra ſūt nigre terreſtres. Circūſtant autē ſemper eo ꝙ pars humoꝛis viſcoſa expulſa a caloꝛe digeſtiuo ſemper ſe cōtinet exterius ⁊ caloꝛ iterioꝛ cauſat eam: ⁊ quādo qdem eſt multum viſcoſa girat eaȝ in circuitu ſicut ſpiram ⁊ cocleam: ⁊ tunc efficitur vna cōcha tm̄. Quādo autem non multum eſt viſcoſa diuidiꝛ exterius in duas cōchas quas colligat viſcoſum ligamen ſicut oſſa colligant in habentib⁹ ſanguinem: ⁊ quādo qdem eſt acutus ⁊ aliquātulum ſiccus humoꝛ ꝓlongatur colūnaliter: ⁊ quādo flegmaticus eſt dilataꝛ ſicut in pectine: ⁊ quādo mixt⁹ eſt ex his duob⁹ ex rotūdo defluit ⁊ dilatatur aliquātuluȝ ſicut cōche cōueniens. Animal aũt hoc aliquādo ſpinoſum efficiꝛ in cōcha: ⁊ hoc contingit quādo acute ⁊ terreſtres partes imixte ſunt viſcoſis aqueis: tūc eniȝ caloꝛ eleuat terreſtres ⁊ acuit quaſi in ſpinas. Caro aũt que generaꝛ intrinſecus eſt de purioꝛi ⁊ mollioꝛi parte eiuſdē materie que magis receſſit a cōtrarietate elemētoꝝ ſicut ſciꝛ ex his que tradita ſunt in alijs libꝛis nr̄is nālib⁹. Et qðcūqȝ hoꝝ magis ē frigidū efficitur imobile adherens lapidib⁹: ⁊ qðcūqȝ magis eſt calidum efficiꝛ habēs motum qualēcūqȝ eo ꝙ oia hec imperfecta ſunt aialia ſicut in ſequentib⁹ erit manifeſtuȝ. Si qua aũt hoꝝ partes terreſtres ⁊ acutas ⁊ viſcoſas hn̄t in humoꝛe ſubtili illa efficiunꝛ hiritij ⁊ in loco tact⁹ humoꝛis mobilis erit ſpina ex humido ⁊ calido cōplexionali: ⁊ vtitur animal illud ſpinis loco pedū. In quibuſdam auteȝ humoꝛ viſcoſus terreſtris multum vincit humidū complexionale calidum: ⁊ illa efficiūtur in toto teſtea nihil oino habentia de vera carne: ſed habebūt paruuȝ aliqd loco carnis: ⁊ aliquē humoꝛē paruū loco ſanguis cōplexionalis. Oua aũt margaritaꝝ que ꝯgñanꝛ in eis ſiūt ex viſcoſo terreſtri retēto intra humidū cōplxonale: ⁊ caloꝛ circūſtās rotūdat ea: ⁊ ꝑ foramē qð eſt ex medio iſpirauit humidū ſubtile aqueū in tꝑe poꝛe decoctiōis: ⁊ hec eſt cā ꝙ ouū nō eſt in tela ſȝ in carne: ac ſi eēt q̄dā carnis naſcētia. Hec igiꝛ ē cā dure teſte. Valliculatiōes aũt ⁊ lineatiōes que ſunt in qbuſdā eaꝝ cāſꝛ ex hoc ꝙ hūoꝛ ipſe in decoctiōe ſua eſt vapoꝛoſus: ⁊ iō vbi vapoꝛ colligiꝛ in circuitu ebullit alti⁹: ⁊ loc⁹ a quo collectus vapoꝛ retrahiꝛ reſidet hūidus: ⁊ qa viſcoſus fuit humoꝛ ideo ad vnū locū ⁊ eūdē colligi vapoꝛ quo diſꝑſus eſt in ipſo nō poterit: ſȝ a loco gñatiōis tāqȝ a quodā cētro radicalr ebullit per circuitū: ⁊ hec qdē eſt cā ſm nāȝ. Foꝛmatiua aũt virtus que viȝ hȝ ſtellaꝝ ⁊ aie ſicut ſepius dixim⁹ eſt foꝛmaliter hmōi figure opatiua. Ea eni q̄ ſūt mollis teſte ⁊ ex mēbꝛana dureſcūt in teſtā ex hūido foꝛmāt teſtā nutrimentali: ꝑꝑ qð aliqñ vetuſtā reijciūt ⁊ nouā recipiūt: eſt eni humoꝛ iſte magis terreſtris qȝ hūoꝛ cōchaꝝ ⁊ hūidū qð eſt tēperās ipȝ eſt aqueū hn̄s in ſe qȝdā vnctuoſitatē ꝑꝑ quā curuabilis remanet. Expelliꝛ aũt hoc hūiditatis mā a mēbꝛis per circuituȝ ⁊ ſiccitate ⁊ eſtu reflexo ab aq̄ exterioꝛi illð mām idurat in teſtā: ⁊ ꝑꝑ maioꝛē eſtū ⁊ ſiccitatē aque ſalſe qȝ dulcis magis duras hn̄t teſtas cācri maris qȝ cancri aque dulcis. Figure aũt cā eſt foꝛmatiua que eſt in hūido aialis. Hec igiꝛ eſt cā mollis teſte. Spēs aũt malachie multe itra hn̄t teſtam ⁊ eꝛ ſūt molles: ⁊ teſta ſua nō ambit totū aial: ⁊ teſta eoꝝ in quibuſdā eſt lata ſupi⁹ plana ⁊ interi⁹ eſt hn̄s cōminuibilē ſubſtātiā ſicut creta: ꝑꝑ qð ēt in teſtis illis figuras ⁊ foꝛmas faciūt fuſoꝛes auri ⁊ argēti in quas fundunt metalla ſigillanda. ⁊ cā qdē ſube talis teſte eſt terreſtre ſiccū in quo eminet humoꝛ viſcoſus q ſupi⁹ coagulaꝛ ſicut teſta dura: ſubt⁹ aũt retentū a viſcoſitate ſupioꝛi fuit terreſtre ſiccū hūido hn̄ lotum: ⁊ iō in decoctiōe factū eſt albū ſicut raſura eboꝛis. Qð aũt itra pellē contineꝛ aialis eſt tm̄ ex hoc ꝙ a multo cōplxonali humido eſt retētū ex viſcoſitate que fuit in ipſo ſic retineꝛ intra mēbꝛa oſſiū mā. potioꝛ aũt cā eſt vtus foꝛmatiua que hoc diſtribuit ad locū in quo mollioꝛa ei⁹ ꝓtegerenꝛ et cōfoꝛtarenꝛ ſicut muniuit pect⁹ multis oſſib⁹. Quecūqȝ aũt hn̄t pellem in circuitu mediā iter pellē mollē aialium ⁊ teſtā durā: ſicut hȝ in marib⁹ noſtris piſcis quē vocamus maris caniculā ꝑfecto hn̄t hūidū exteri⁹ valde viſcoſuȝ cōmixtum terreſtri ſubtili acutiſſimo: ꝑꝑ qð cū agit in ipm caloꝛ ⁊ ille retineꝛ ab exterioꝛi aque frigido ⁊ reflectiꝛ in mām: ita ðcoquiꝛ ꝙ partes terreſtres efficiunꝛ q̄ſi icinue ⁊ faciūt pellem valde aſperā: ⁊ hoc ſi ſit puis ſquamis cōmixta. Sȝ tñ maioꝛ māe viſcoſitas ⁊ aqueitas facit eā mollē ⁊ flexibilem: et ideo aliqñ cōtingit ꝙ exiccata pelle iſta ⁊ indurata ad ſoleȝ incidi cū ea ferrū ⁊ ligna qð aſpera ꝑs ipſi⁹ cōfricaꝛ ſup ea. Ex his ergo ⁊ ſilib⁹ cauſe poſſunt cognoſci dictoꝝ. Multipes aũt qð polypus dꝛ efficiꝛ aial ꝓpter vſus multos pedū: qa anterioꝛes pꝛoficiunt in vſum manuum: ⁊ medij ꝓpter vſum fulcimenti coꝛpoꝛis: lōgi ⁊ extremi deſeruiūt ad vſuȝ coitus. Hec igitur de dictis ſufficiant quoniaȝ adhuc ſepi⁹ reuertemur ad contemplationem inductoꝛum.

¶ Cap. 7m. De natura ⁊ diſpoſitione animaliū coꝛpoꝛa anuloſa habentium.

4° ð nã aialiũ caplo. 7.

Onſequēter pertractādū eſt de nā coꝛpoꝝ animalium anuloſoꝝ. Supꝛa autē diximus qualia ſunt anuloſa. In genere autē anuloſi aialis multi ſūt modi ſicut veſpa ⁊ apis cōis: ⁊ veſpa citrina ⁊ apis citrina magna que a qbuſdam vocaꝛ ceca: eo ꝙ oculi eius nō apparēt in capite ſuo. Adhuc autē apis magna varia ⁊ apis rubea que eſt medie quātitatis ⁊ muſca ⁊ multi hmōi ſunt in genere anuloſoꝝ. Adhuc aũt in eodē genere eſt aial qð membꝛanales hȝ alas qð zir vocatur in greco ſiue cicada aut locuſta ⁊ huiuſmodi his ſilia. ¶ De anathomia aũt oium hoꝝ ſciēdū eſt ꝙ in genere tria hn̄t membꝛa: caput. vȝ. ⁊ ventrem ⁊ mēbꝛum tertiū qð eſt inter caput ⁊ ventrem: ⁊ hoc eſt ſimile ei

qð in alijs aīalibus pectus anterius ⁊ dorsum posterius di
citur: ⁊ hoc tertiuz mēbrum in plurib⁹ aīalibus istius gene/
ris est vnū quasi in figura ⁊ forma. In eis aūt que sunt lon/
gi corporis ⁊ multoꝝ pedū sicut eruca est equalis anulosita
tis per totam lōgitudinē corporis: ⁊ hoc cōuenit etiam lon/
gis anulosis pedes nō hn̄tibus: sicut est lūbricus terre ⁊ si/
milia. Et oib⁹ his cōuenit viuere per spatiuz aliqð tēporis
postq̄ ꝑcisuz est caput a reliquo corporis: nisi sint nāe valde
frigide aut cito habeāt corpora infrigidabilia ⁊ ꝯgelabilia
ꝓpter sui corporis paruitatē: sepe eīz videmus talia in duo
secari ⁊ vtrāqꝫ partē viuere tēpore aliquo sicut determiatū
est in 2° de aīa: ⁊ ꝑcipue fit hoc qn̄ caput nō ƀm se sed cū pte
corporis que est loco pectoris amputaꝛ: qa tunc retineꝛ spi
ritus ⁊ vitalis calor cordis. si aūt caput solū amputeꝛ caput
statim moriꝛ: ⁊ etiā residua pars citius īfrigidaꝛ q̄ȝ si caput
esset in ea ⁊ a reliqua parte corporis hec duo eēnt amputa/
ta. Adhuc aūt etiā ea anulosa que nō sunt lōgi corporis aut
etiā multoꝝ pedū sicut longuz ⁊ multipes est aīal qð vocaꝛ
44. cū secātur in duo vel in tria modo ꝑdicto viuūt partes
tēpore aliquo ⁊ moueꝛ ⁊ ambulāt: ⁊ mouēt caudas absci/
sas ⁊ caput cum pectore coherēs: ⁊ ꝑcipue quādo secanꝛ in
loco succinctorij siue diaphragmatis: tūc eni partes valde
diu viuunt. Oēs aūt modi hui⁹ aīalis mouēt oculos ⁊ non
videnꝛ habere aliqð aliud instr̄m sensus oino manifestuz.
Adhuc aūt quedā illoꝝ hn̄t mēbrū simile lingue nō quidez
in figura sed in vsu: qa vtunꝛ illo membro ad gustuz: ⁊ qðli
bet coꝝ que sunt hui⁹ generis hȝ aliqð mēbrū ad vsuz oris
per qð recipit cibū: ⁊ hoc mēbrum qð est loco lingue in qui
busdā duꝝ est ⁊ in quibusdā molle: duꝝ qdem sicut in mu/
sca cornua que grece chyronia diciꝛ: ⁊ in aīali qð vocaꝛ bar
chora qð hȝ aculeum in ore: ac si teneat in eo lanceā qua sit
armatū ad defensionem: ⁊ hoc instr̄m nō est in aīali haben/
te dētes nisi in valde paucis ⁊ ignotis nobis forte: ⁊ hoc est
instrumentū per qð pūgunt musce ⁊ extrahūt sanguinē per
coriū iumentoꝝ. Muscilliones aūt simil'r pūgunt tali instru
mēto lȝ debilior sit pūctura eoꝝ. Differūt aūt in modo ha/
bēdi hmōi lanceā: quedā eni hn̄t eam iterius ⁊ emittūt eaȝ
cum volunt ledere: sicut vespa ⁊ apis. Quedā aūt hn̄t ma/
nifestam exterius sicut scorpio. Scorpionis aūt multa sunt
genera ⁊ qðdā genus est lōge caude ⁊ habet duos aculeos:
⁊ qðdā aīal paruū in mēbris qð scorpioni est simile: ⁊ preci/
pue in hoc ꝙ ēt ipm̄ hȝ duos aculeos ⁊ vocatur terrenū eo
ꝙ in fissuris terre habitat. Adhuc autem ex genere anulo/
sorum animal volās anulosum habet alas cuȝ alijs ꝑindu
ctis membris. Et horum quedam sunt que nō habent nisi
duas alas tm̄ vt musce ƀm genera sua: ⁊ quedam eoꝝ sunt
que habent quatuor alas vt apuȝ genera. Generale auteȝ
est ꝙ nullū anulosum volās habēs aculeum siue lanceaȝ in
posteriori suo habet duas alas sed quatuor: sed nō conuer
titur. Adhuc autē volantiū anulosoꝝ quedam habent alas
suas coopertas mēbrana sicut scarabeorū ⁊ scraboꝝ gene/
ra quas quidaȝ vespas vocant: sed hoc qð nos vespaȝ cōi
nomine vocamus habet alas discoopertas sicut apis. Ge
nerale autē est ꝙ omnes ale membranales differūt ab alis
pēnatorum: qa cāne nulle sunt quibus mēbrane infigantur
corpori anulosoꝝ: sed in alis pēnatorum sunt cāne pēnaruȝ
quibus in carnem infigitur ala auis pēnate. Adhuc autem
quedam anulosorum habent maculas supra oculos lucen/
tes aliquantulū sicut apicule ƀm genus suum. Quecūqꝫ au/
tem anulosorum coeunt per saltum cuȝ ambulāt: ita ꝙ vnū
salit super alterum sicut musce ⁊ apes habent pedes poste/
riores maiores q̄ȝ anteriores. Que vͦo in coitu flectunt se:
ita ꝙ posterius vnius recipitur intra posterius alterius: et
capite remouentur a se maxime: ita ꝙ sunt quasi colligata
posterius: sicut scarabei ⁊ vermium volantium genera non
habent adeo magnos posteriores pedes: ⁊ hoc modo ap/
plicantur sibi camelli quando coeunt. Posteriori autē mo
do coeunt quadrupedia multa: ⁊ precipue aues hoc modo
coeunt ascendendo supra suas feminas. Creatio aūt cor/
porum anulosorum non est: ita ꝙ caro sit intra testam: neqꝫ
etiam exterior pars est vere testa: sed est medium quiddaȝ
inter mollitiem carnis ⁊ duritiam teste: ⁊ qa ita duram ha
bet substantiam non habet spinam neqꝫ os aliquod: qa sa/
tis saluatur per corporis duritiam. Est autem in anulosis
exterius corium: ⁊ est multum subtile. Membra autē inte/
riora habet hoc modo: post os quidem per qð recipit cibū
habet venale quiddam rectum extēsum vsqꝫ ad anum per
queȝ est exitus superfluitatis: ⁊ in paucis hoc venale est in/
uolutum. Et oino nullus modorum anulosoꝝ habet testaȝ
nisi ƀm ꝙ narrauimus: ƀm ꝙ. vȝ. corium durū eorum qð ꝑ/
cipue habēt ante pectus testeum vocatur: ⁊ hoc iā diximus
loquentes de intestino recto qð trāsit per corpora eoꝝ. Ad/
huc autem quedaȝ eorum habent vētrem ⁊ post vētreȝ ha/
bent intestinum plenuȝ aliquātulum inuolutum sicut locu/
sta. Grillus vͦo qui cātat de nocte ⁊ vocatur grece macho/
char non videꝛ habere os: sed inuenitur in capite ei⁹ mem
brum lōgum simile lingue ⁊ nascitur super exterius capitis
sui: ⁊ illud mēbrum super qð nascitur non est fissuȝ sicut fin/
dūtur ora aīalium: nec inueniꝛ aliqua superfluitas in vētre
suo omnino: sed tamē per experimentum scitur pasci humi
ditatibus carnium ⁊ brodioruȝ: qa in nocte currit ad illas.
In hoc autem genere animalis sunt multi modi: ⁊ diuer/
santur in quantitate. Et quedam horum generū sunt anu/
losa: ⁊ habent in medio corporis sui telam manifestaȝ suc/
cingentem corpus. Ego autem expertus sum anathomiaȝ
apiuȝ ƀm genera sua: ⁊ inuenitur in posteriori corporis ei⁹
post succinctorium folliculus lucidus perspicuus: ⁊ quan/
do probatur ad gustum habet saporem mellis tenuissimū:
nec inuenitur in corpore suo plus nisi intestinum valde gra
cile ⁊ inuolutum paruum ⁊ nerui filares quibus alligaꝛ acu/
leus: ⁊ circa hoc in corpore earum est humor viscosus: ⁊ cru
ra eius omnia colligātur parti pectoris que est ante succin/
ctorium diuidens. De animali autem cantante in campis
⁊ in herbis ⁊ in arboribus qð est nigruȝ experti sumus ꝙ si
precidaꝛ in medio adhuc cātat per magnū tp̄s. Et hec qdē
est dispositio anulosoꝝ aīaliū sanguinē nō habentium.

Cap. 8m. De ligneis serpentibus veretralibus albugini oui similibus ⁊ de spongijs.

In mari auteȝ preter omnia iducta sunt que/
dam animalia sanguinem non habentia: sed
sunt rara ⁊ pauca: ⁊ ideo nulli noto generi ani
malium attribui possunt. Iam enim expertus
est aliquis piscatoruȝ maris ꝙ in mari est ani
mal cui⁹ creatio est quasi creatio frusti ligni:
neqꝫ scitur esse animal: nisi qa dum est in aqua maris mo/
uetur natando de loco ad locum ⁊ est nigrum ⁊ rotūdū eq̄/
le per totam suam lōgitudinem spissitudinis: ⁊ nō pascitur
nisi in se resudanti humore: nec habet in se superfluitatem:
neqꝫ etiā vias superfluitatuȝ: neqꝫ videnꝛ in eo organa sen/
suum: ⁊ est aīal valde imperfectū: ⁊ proprie loquēdo est me
dium inter plātam ⁊ animal: ꝓpter qð etiam vocatur aīal
ligneum. Expertuȝ est etiaȝ ꝙ in mari est animal carēs san
guine serpētinum qð simile videtur esse serpenti qui voca/
tur tyrus: ⁊ est rubei coloris: ⁊ alas habet pinularum conse
quētes se in corpore suo ⁊ mouetur motu alaꝝ: ⁊ hec tamen
vidētur esse continua interiori suo: ⁊ ideo ista non sunt ea/
dem cuȝ pisce serpētino de quo in antehabitis fecimus mē
tioneȝ: sed accedūt etiā ad ligni nām sed minus q̄ȝ precedē/
tia. Adhuc aūt sunt in mari animalia quedaȝ similia ve/
retro virili: sed loco testiculoruȝ habent alas crescētes que
prominentia sua efficiant testiculos: ⁊ etiam sunt imperfe/
cta tarde mota: ⁊ nullam habentia vitam nisi in aqua. Ad
nām autem aīalis lignei videtur affinitatē habere stincus
nisi ꝙ mollitiem carneam habet q̄ȝdiu non est siccus: ⁊ hic
abūdanter valde inuenitur in harenis marium nostroꝝ: ⁊
nullum signum vite habet quando de aqua subleuatur: sed
statim vt ponitur in aquam motuȝ habet dilatationis ⁊ cō
strictionis: nec habet os neqꝫ vestigiuȝ alicuius organi sen
sibilis in corpore suo: sicut neqꝫ cetera animalia que in hoc
vltimo induximus capitulo. Sunt aūt adhuc alij duo mo/
di multum abundantes in marib⁹ Germanie ⁊ Flandrie:
quorum vnum est vt albugo oui in substātia ⁊ figura est si/
cut semisphera: ⁊ in extremitatib⁹ est tenue: ⁊ in medio cir/
ca polum hemisperij sui substantie est spissioris: ⁊ ibi lucent
ex ipso duo quasi sint oculi magni intra superficiem sphere
contenti: neqꝫ tamen habet aliquod membrum distinctum
ꝙ cuȝ ab aqua iacebat imobile ⁊ omnino non diffundebaꝛ
amittendo figuram suam sicut albugo oui: ⁊ concidit totū:
⁊ cum

⁊ cum reponeremus ad aquaꝫ ⁊ stetisset in aqua ad tēpus: recepit iterum figuram sicut semispheralem: ⁊ mouebat̃ sicut antea motu dilatationis ⁊ cōstrictionis: ⁊ potest esse ꝙ calore maris spirabat viscositas: ⁊ dum contineret̃ vita redibat: sicut in generatis ex putrefactiōe. Aliud aūt animal ibidem abūdans est spongia que similiter in aqua posita: ⁊ dilatatur ⁊ constringitur: separata autem ab aqua iacet immobilis: ⁊ hec duo animalia nulla omnino videntur habere membra organica sensuum: sed motu dilatationis ⁊ constrictionis velociter satis mouentur de loco ad locum. Sic igitur dictum sit de istis.

¶ Tractatus Secundus Quarti Libri animalium de sanguinem non habentibus: in quo intēditur qualiter sanguinem non habentia participent sensum ⁊ vocem ⁊ sonum: et differentiam masculi ⁊ femine.

4° d nā aialiū capto. 8.

¶ Cap. pᵐ. De participatione instrumentoꝝ sensus.

SIc digestis p ordinem generibus animalium sanguine carētiuꝫ: videnduꝫ est qualiter ꝯueniunt eis ea que omnibus vel pluribus animalibus conueniunt: sicut sentire: vocare: dormire: ⁊ vigilare: ⁊ masculinitas ⁊ feminitas. Et primo describamus dispositioneꝫ instrumentoꝝ sensus huiusmodi animaliuꝫ. Instrumenta eniꝫ sensus nō inueniūtur in omnibus aīalibus ꝑm vnam ⁊ eādem dispositionem: sed instrumentuꝫ sensus qđ magis cōformitatis habet in aīalibus est oculus: hic eniꝫ in oībus animalibus fere est sphericus ⁊ ex humoribus compositus ⁊ tunicis: et albus ⁊ niger in colore: qđ cōtingit ꝑpter vnaꝫ specieꝫ oīuꝫ visibilium que est lumen: ⁊ ideo cuꝫ agens formale in oībꝰ visibilibus ideꝫ sit oportet potentiam instrumēti in omnibus valde cōformis esse dispositionis. Sed in hoc differūt animalia valde: qa quedaꝫ animalia habēt omnia sensuū instrumenta: ⁊ quedaꝫ nō habent ea omnia. Numerus eni sensuuꝫ est quinque. s. visus: auditus: gustus: odoratꝰ: ⁊ tactus: sed hec instrumēta omnia homo hꝫ: ⁊ omne aīal gressibile habēs sanguinem ⁊ generans in vtero sibi simile animal: nisi aliquid sit qđ forte habeat aliqđ instrumentorum istoꝝ diminutuꝫ vt genus talpe. hoc eniꝫ aīal non habet visum: eo ꝙ perfectuꝫ non habet oculuꝫ: tamē oculum hꝫ imperfectū: quoniā si excoriatur pellis que directe est sup oculos inuenitur in loco oculi aliquid simile creationi oculoꝝ. Manifestatur eniꝫ ibi aliquid in carne de nigredine oculi ⁊ de ea substātia que est sicut acies in medio oculoꝝ ꝯsistēs que vocatur oculi pupilla: sed nō est adunata ⁊ formata in oculū ꝑpter imperfectionem aīalis. Ex tali enim occasione quā habet a tēpore generatiōis sue ⁊ partus ⁊ suis ꝑncipiis generātibus accidit eis oculuꝫ non habere formatū: q̄uis non careat oīno substantia oculi. ¶ Oportet autē scire ꝙ a cerebro exeunt due vie siue duo nerui ꝯcaui fortes: ⁊ perueniunt ad radiceꝫ oculoꝝ: ⁊ alia etiā via peruenit in animali habenti culmos ad radices culmoꝝ. Aīalia enim habent sensum per quem cognoscitur diuersitas coloꝝ: ⁊ habēt sensum alium per queꝫ cognoscitur diuersitas sonoꝝ: ⁊ habēt etiam sensum odoratus ⁊ gustus. Sed sensus tactus inuenit̃ in omnibus modis aīalium. Manifestum enim est ꝙ modi pisciū sentiunt per gustū: quoniaꝫ plures eoꝝ diligūt aliquid cognituꝫ in cibo: per qđ etiā piscatores venant̃ eos sicut albas muscas siue muscilionē que in sero volant super aquā multū diligunt ⁊ intrant vt gurgulia: quoniā muscilones illi alligant̃ gurgulijs: ⁊ Auicē. dicit se vidisse ꝙ ad lac ligatū in rhetibus ⁊ gurgulijs festinanter veniūt pisces ⁊ capiūtur iuxta ipsum. Sed modi pisciū non habēt manifestum instrumentū auditus: eo ꝙ per ipsuꝫ intraret aqua nimis in ꝓfundum capitis ⁊ infrigidarent̃ ⁊ morirent̃: qa tamē multi moriunt̃ ex capitis nimia infrigidatiōe. Adhuc aūt inutile esset instrm: qa non cōtineret̃ in eo aer recipiēs sonum: sed potius subintraret aqua ⁊ inferret lesionem: ⁊ lꝫ non habeāt aures: tamē audiunt sonos sicut inferius parū ostendemus. Similr autem ⁊ instrumentum perfectuꝫ olfatus non habēt modi pisciuꝫ ne aqua subintret in cerebrū ⁊ corrūpat ipsum: ⁊ putant quidam homines ꝙ habent instrumentum sensus odoratus per viā nasi nihil est oīno q̄n nulla viarum illarum pertingit vsq₃ ad medullam cerebri: sed in quibusdā vie ille sunt recte extra tm̄ apparentes: ⁊ in quibusdam pertingūt ad branchos ⁊ non ad cerebruꝫ. Sꝫ tamē manifestum est ꝙ genera pisciū ⁊ odorant ⁊ audiunt.

Argᵐ a signo ad ꝓbādū q̄ia pisciū ⁊ audire ⁊ odorare.

¶ Signū autem auditus eoꝝ est ꝙ sepe videmus ipsos fugere a sono ⁊ vocibꝰ magnis: ⁊ sonoroso strepitu remigiorū nauiū: ⁊ ideo piscatores cum venantur eos leuiter mouent remos. Dicit aūt Auic. ꝙ vidit qđdaꝫ genus pisciū venire ad sonituꝫ campane: ⁊ cū desinit sonus recedit: ⁊ hoc apđ nos ab omnibꝰ hominibus notuꝫ est in mari Flādrie Brabantie ⁊ Germanie inferioris ꝙ piscis pulcherrimus qui lingua ibi habitātium vnit vocat̃: ⁊ itrinsecus est multe sptnositatis cum grege venit ad sonitum nolaꝝ: aut cymbalorum: aut campanaꝝ paruaruꝫ. Extēdūt eniꝫ piscatores circa finem veris in maio funem super aquaꝫ ⁊ alligant cāpanellas: ⁊ cum sonant venit ille piscis cū cōstat esse grege sui generis in rhetia. Audire eniꝫ sonos omnibꝰ modis pisciū: ⁊ hoc manifestuꝫ est in venatione delphinoꝝ: hos eni piscatores quādo venari intēdunt circūdant ipsos: ⁊ percutiunt lignis facientes sonos cōtinue: ⁊ postq̄ꝫ terrent̃ sono ictuuꝫ illoꝝ cadunt aliquādo sicut patiātur scothomiā aut epilēiā: ⁊ tunc deprehendūtur leuiter. Delphinus ergo audit sonū lꝫ nō habeat instrumētum auditus manifestum oīno. Huius autē etiā signuꝫ est ꝙ cū voluerint naute venari aliqueꝫ modū piscium tacent: neq₃ mouēt remos fortiter: neq₃ alia instrumēta fortiter mouent. Adhuc aūt quando piscatores cognouerūt in aliquo loco multos eē pisces circūdant locū illuꝫ a remotis silenter ⁊ ibi quiete sub silētio ponūt instrumēta sua: ne pisces audiant strepituꝫ ipsoꝝ ⁊ percipiunt oībus secum nauigātibus vt taceāt in pisciū venatiōe. Quādo autē pisces dispersos agitare volunt ad vnū locū in quo sunt rhetia aut gurgulia eoꝝ posita circūstrepunt eos ⁊ percutiūt asseres ⁊ faciunt sonos terrētes pisces sicut diximus qđ fit in venatione delphinoꝝ. Ipsi autē piscatores ꝓhibēt oēm motum qui excitat sonum anteq̄ꝫ circūdent eos: ⁊ circundatis eis dant voces ⁊ sonos: qa auditis vocibꝰ ⁊ sonis fugiunt ex timore ⁊ cadūt in rhetia nō considerātes rhetia ex capitis cōfusione vt scothomia siue vertigie cerebri. Adhuc autē signum est ꝙ pisces auditum habēt: qa cū piscatores vident inter lapides aliquē modum pisciū: aut etiā sup aquam natādo querere pastū tēpore venti sonantis qn̄ alij soni minus sunt perceptibiles possunt appropinquare ⁊ cōsiderare quis sit ille modus piscis. Cū autē est aura tranquilla ⁊ quiescit ventus: tūc non appropinquabunt vt dinoscāt piscem nisi valde quiete ⁊ tacite. Si auteꝫ clamauerint aut aliter sonū excitauerint fugiēt ⁊ non poterūt deꝑhēdere qs fuerit modus piscis illius. Adhuc aūt in fluuijs est aliquis modus pisciū sub lapidibꝰ manēs quem cū capere volūt piscatores percutiūt ⁊ faciūt sonum terribilē ⁊ fortē super lapidem: ⁊ tūc ex sono cōfundente cerebrū piscis cadit sicut patiat̃ scothomiam aut epilēiaꝫ a strepitu illo: ⁊ tūc deprehendit̃ piscis. ¶ Ex his igit̃ manifestū est ꝙ oēs pisces audiūt nō per instrumētum auditus: qa hoc non habent: sed forte sub branchis expandit̃ tympanū auditus eoꝝ qđ imutatur a sonis. Sūt autē multi experti in natura aīalium marinorum fingentes ꝙ pisces ꝑcipue inter aīalia sunt acuti auditus: ⁊ maxime id qđ vocatur fastosor ⁊ ieremyꝫ ⁊ labras similia. Alij vō audiūt nō ita acute vt dicūt: ⁊ ideo frequenter manēt ꝓpe littus: non eni audiūt ita strepituꝫ in littore sicut alij qui fugiūt in ꝓfundum. Pisces autē etiam habēt sensum olfaciendi: cuius signū est ꝙ multi fugiunt ab īstrumentis rhetiū ⁊ gurgutioꝝ: ⁊ nunq̄ꝫ tangūt ea nisi sint noua eo ꝙ in eis est odor pisciū ante captoꝝ. Alij etiā cōmuniter pisces habent q̄dem olfatum sed minus: ꝑpter qđ etiaꝫ ab antiquis gurgutijs non cauentes facilius capiunt̃. Adhuc aūt huius signū est ꝙ quelibet genera piscium habēt escaꝫ appropriatam sue venationi quā cū olfaciunt sequuntur ad instrumēta venatica ⁊ capiunt̃: ⁊ quedā his cōtraria fugiunt: q̄dam eni pisciū capiūtur per fetida sicut capiūtur barbelli per cadauer: ⁊ cancri per carnē retro ad nauim suspensam. Et Ar. dicit ꝙ illi qui cerebri vocātur siue ceribie capiūtur per branchos quādo fetidis imbuti fuerunt: multi autem fugiunt etiam alios pisces ꝑpter fetorem: sicut pro

batur in mari Flandrie ⁊ Germanie ꝙ paruus piscis est
gregatiꝫ vadens quem incole patrie Spirinch vocant: ⁊ a
quibusdam etiam vocat̃ Stinc: quē omnes alij etiam ma/
gni fugiunt: ac ſi speciale nocumentuꝫ timeant ex odore eiꝰ:
⁊ tamen ille piscis esibilis est ⁊ sanus hominibꝰ. Adhuc au
tem plures pisces manēt in lapidum cauernis quos cuꝫ pi/
scatores volunt cōpellere ad exeūdum cōfricant ora cauer/
narum per salsa: qđ cum odore senserint pisces cito exeunt
⁊ cadūt in rhetia eo ꝙ non obseruant se a rhetibꝰ ꝓpter ve
locitatem. ¶ Ampliꝰ autē enkelier qđ quidam anguillaꝫ eē
interpretātur per odorem sepe deprehēditur: vase enim te
steo salso accepto a piscatoribꝰ ⁊ posito in aqua ante cauer/
nam in qua habitat intrabit in vas odorem sequēdo ⁊ ca/
pitur in ipso. Adhuc auteꝫ deprehēsum est per expta quos/
dam pisces diligere odorem rerū cōbustaruꝫ in fumum: ꝓ
pter qđ etiam piscatores marium carnes sepie combustas
portant ad multoꝝ piscium capturam ex odore illarum car
nium cōbustarum. Adhuc autē multi dicūt ꝙ in hamo posi
to animali qđ multipes vocatur siue polypus assato multi
pisces deprehendunt̃. Adhuc aūt proiecta in mari lauatu/
ra piscīū: aut aqua que eijcit̃ de sentina nauis fugiūt multi
pisces: ⁊ ille piscis qui vanareyꝫ vocat̃: precipue tñ fugit cū
olfecerit sanguinē piscis. Constat autē fugam esse ad hoc
vt remoueat̃ a loco nocumenti sui in quo manebat. Adhuc
autem vase venaticeo rheti. vꝫ. aut gurgulio veteri existen
te ⁊ infecto sorditie ⁊ odore sepe retētoꝝ in eo piscium non
applicant̃ ei pisces ꝓpter sensum odoris. Nouis aūt ⁊ mun
dis applicantur ⁊ pcipue posita aliqua in vase mūda esca:
tūc eni etiam a remotis veniūt ꝓpter illius rei odoratū. Ex
omnibꝰ autē his inductis manifestū est ⁊ planū pisces odo/
ratum habere. Ego etiā expertus sum pisces fugere odo/
rem sulphuris ⁊ cupri ⁊ lini in aqua putrefacti: ⁊ si nō pꝫ eis
locus fuge moriūtur ex odore eos corripente. Habent igit̃
pisces auditum ⁊ olfatum: q̃uis nō habeant manifesta ho
rum sensuū organa: hoc aūt maxime cognoscit̃ ex hoc qđ di
ximus de delphinis qui nō habent organū auditus mani/
festū aliqđ in corpore suo: ⁊ tamē audiūt. cuius signū eē di/
ximus: qa piscatores venant̃ ipsos per strepitum: ⁊ qa acci
dit eis grauitas capitis ex vocibꝰ ⁊ sonis corrūpentibus ar
moniā auditus sui. Nō eni motus faceret hoc: qa nō itātū
cōmoueretur aqua ex strepitu: neqꝫ aer motus subintrat in
aquā vsqꝫ ad caput delphini. Nō autē dubiū est quin etiam
pisces habeāt tactum ⁊ gustū. Declaratū est igit̃ ꝙ iste mo
dus aīalis habet oēs sensus. Alia vͦo genera aīaliuꝫ aqua/
ticoꝝ que enumerauimus que sunt q̃tuor generuꝫ in cōi. s.
malachie ⁊ mollis teste ⁊ dure teste ⁊ anulosi corpis vt fre/
quenter etiā hn̄t omnes sensus. Quedā enim eoꝝ que sunt
anulosi corporis hn̄t sensum odoratꝰ multū acutū: ⁊ sentiūt
odores valde remote qđ non facerēt nisi sensu subtili ⁊ acu
to. Moriunt̃ autem quedam ipsoꝝ olfatu fetidoruꝫ vt sul/
phuris: sicut apes expelluntur insuper de casulis: ⁊ moriūtur
etiā per fumū lignoꝝ aut stercoꝝ: ꝓpter qđ talibus suffumi
gantur ab his qui mella volūt auferre de casulis eaꝝ. Ad/
huc autē acceptis ⁊ permixtis sulphure ⁊ origano agresti et
puluerizatis impositis super māsiōes formicaruꝫ dimittēt
domos ⁊ fugient. Silr̃ aūt loca suffumigata ex cornu cerui
liberant̃ a multis modis anulosoꝝ venenatorum. Eodem
autē modo fugiēt a fumo storacis sicci preter aīal multipes
tm̄: hoc eni intātum diligit huiusmodi fumū ꝙ deluditur ⁊
deprehendit̃ per ip̄m ⁊ intrat in vas in quo fumigatū fuit:
⁊ tam imobilr̃ adheret eidem ꝙ etiā diuisum ⁊ sectum non
recedit ab ipso: hoc autē ideꝫ animal fugit de fumo speciei
cuiusdam medicinalis que obere ab Auic. vocat̃: ab Arist.
autem vocat̃ kabora: quidam autē vocant eam vētiā. Ad/
huc autem sensus olfatus in esse talibꝰ deprehendit̃: qa qli
bet modus specieꝝ aīalium diligit cibum ꝓprium ⁊ concur
rit ad ipsum. Apes eni non insident locis fetidis: aut mali
saporis aut odoris: sed fugiunt ⁊ diligunt dulce ⁊ odoriferꝝ
precipue in floribus: sed econtra est apis quedā aliquantu/
lum maior q̃ȝ illa que habitat in examine que nō diligit nisi
fetida ⁊ insidet humiditati stercoꝝ: ⁊ hec non habet regem
neqꝫ custodit ciuilitatē alicuius congregationis: ꝓpter qđ
in quibusdam porta apum quasi spurina vocatur. Animal
vͦo cuius corium est asperum sicut testeum vt in pluribus ⁊
habet sensum tactus ⁊ gustus ⁊ odoratus: hoc autem ma/
nifestat̃ in modo venationis quorūdam eoꝝ. Cortora eniꝫ
decipit̃ per fetida: ⁊ hanc specieꝫ animalis Auic. concheraꝫ
vocat. Patet igitur ꝙ quilibet modus animalis diligit ꝓ/
prium esse sibi ⁊ odit alia nō sibi congruentia: habētia enim
ora diligūt diuersa gustabilia: sicut etiā olfacientia ad odo/
res se habēt. In his autem animalibus conchilijs ⁊ anulo/
sis non ita manifestat̃ visus ⁊ auditus: eo ꝙ illi magis sunt
per extrinseca media: ⁊ nō ita fundati in principijs comple/
xionantibꝰ animal: tamē multi asserunt de animali marino
qđ solinete qdam vocant qđ audit voces: ⁊ ideo per audi/
tum fugit in ꝓfunduꝫ. Adhuc autē siquis digitis appropin
quauerit ad ostreū qđ pecten vocatur subito claudit oculū
ex quo cognoscit̃ habere visum: ⁊ hoc ideꝫ manifestat̃ in te/
studine ⁊ limace que oculos suos habēt in sūmitate cornuū
suorum: ⁊ cum appropinquat aliqs intrabit oculū in cornu
⁊ cornua retrahit in caput ⁊ caput in corpus: similr̃ aūt cum
venatores venant̃ aīal bryne vocatū tacēt ne audiat sonū: ⁊
si loquat̃ qs fugit. Et hec nō acciderēt talibꝰ nisi audirēt et
odorarent. Piritius aūt audit debiliter minus inter oīa te
steum hn̄tia coriū: ⁊ minus inter ambulantia. Hec igit̃ est
dispositio sensuum in oībꝰ aīalibꝰ preinductis.

¶ Cap. 2m. De modo vocis ⁊ soni animalium.

4° ꝺ nāā cap. 9.

Nunc aūt dicemus qualiter competit aīalibus
inductis vocare siue voceꝫ facere. Predeter/
minare auteꝫ opꝫ ꝙ vox est diuersa a sono: eo
ꝙ vox est sonus cum imaginatiōe ab ore ani/
malis ad aliquē effectuꝫ demōstrāduꝫ ꝓlatus.
Sonus autē est genus vocis: qđlibet. vꝫ. a so/
nante ꝓcedens qđ auditui infert passionē. Sermo autē est
tertium diuersitatem habēs ad vtrūqꝫ istorum. Est eni ser
mo vox articulata ⁊ litterata conceptum mētis hoīs denun
tians: ⁊ hic nō cōpetit nisi homini ⁊ paucis que ad hominē
hn̄t affinitatē: sicut pigmeus ⁊ id qđ supra noīauimus ma/
rytoumoryon. Vox igit̃ nō erit sonus nisi fiat ꝑ epiglotiꝫ: ⁊
ideo oē carēs pulmone caret voce. Et loqui quidem est di
stinguere ⁊ formare articulatim ⁊ litteratim vocē que disti/
ctio precipue fit per linguam. Lingua vͦo que vocatur scri/
ptura formans voces litteratas: ⁊ litterarū elementa cornꝫ
animalium que vocalia siue vocātia sunt est per epiglotim.
Formatio tamē elementoꝝ littere absqꝫ consideratione vo
cis in qua formantur elemēta est per linguam solam absqꝫ
motu epiglotis. Generalr̃ quodcūqꝫ animal nō habet lin/
guam sed adherentem ſm totam longitudineꝫ ⁊ ligatā ad
inferiorem partem oris: caret etiaꝫ voce oino: strepitus au/
tem queꝫ aliquando facit hmōi animal est in interiori cor/
poris sui spiritu offendēte per diaphragma: ⁊ nō est per spi/
ritum exeūtem ex ipso per tracheā: qa tale animal nō anhe
lat sicut apis ⁊ sibi similia animalia: tamē de numero taliuꝫ
animalium quedaꝫ sunt dulces sonos habētia qui soni ali/
quando voces dicūtur: sicut animal paruum qđ locuste assi
milatur in pratis cantat in estate ⁊ sibilat in nocte: ⁊ vocat̃
grillus. Strepitus autem ⁊ sibilus oium istorum est per te/
laꝫ que est sub pariete diaphragmatis in loco vbi succingit̃
tāq̃ȝ abscisa sint corpora ipsoꝝ. Sic eni sonant musce ⁊ apes
⁊ omnia huiusmodi: ista eniꝫ faciunt strepitum volando et
alas extendendo percutiendo aerem cadēteꝫ inter alas eo
rum: ⁊ ideo cōtinue sonant dum volant: ⁊ illum qdem conti
nuum sonum nō faciunt nisi modo dicto: sed quādo capita
tenētur etiam precisis alis sonant alio sono: ⁊ aliquando so
num nō faciunt in ore spiritu exeūte: ſꝫ potius sub diaphra
gmate per modū quem diximus: ⁊ locuste volantes simili/
ter faciunt sonum: sed imobiles non sonant oino. Ea auteꝫ
que sunt in genere malachie: ⁊ que sūt in genere mollis te/
ste neqꝫ sonant neqꝫ sibilant. Similr̃ autem ⁊ modi pisciuꝫ
voce carent: eo ꝙ omnia ista genera carent pulmone ⁊ epi/
gloti ⁊ vena aspera que trachea vocatur. Aliqui tamen opi
nati sunt quosdam piscium vocē habere in Acheloo fluuio
quos illi nomināt laudam ⁊ ieconuꝫ ⁊ porcus maris qui ali
quādo egreditur in agrum: ꝓpter qđ agrestis vocatur qui
est in regione que vocatur Arabice baskaleir: ⁊ etiam aīal
marinum qđ dicitur halyꝫ ⁊ id qđ vocatur koki hoc est vi/
tulus marinus: omnia eni ista animalia vocem habere pu/
tantur: sed pro certo nullum istoꝝ sonat spiritu exterius at/
tracto

tracto ⁊ emisso: sed quedam dictorum sonant branchijs in
aque superficie aut in ꝓfundo: eo ꝙ brāchij sunt duri sicut
spine: ⁊ sunt lati ⁊ solidi: ⁊ ideo cum percussi sonāt fortiter.
Quedam aūt ⁊ precipue sibilantia sonant per spiritum qui
est in interiori corporis eorum: cuꝫ eniꝫ ille motus fuerit ad
telam que sub diaphragmate est tunc erit sonus ab eo. Of-
fensione autē parietis ⁊ musculoꝝ ⁊ lacertorum eius percu-
titur ad sonandum. Celeti autē ⁊ pecten putatur facere si-
bilum: mouetꝛ enim super aquaꝫ: ⁊ tunc sibilat ⁊ similr hyrū
do maris: hec eni hꝫ alas latas paruas quibꝰ strepit. Nul-
lum autē horum ꝓprie loquendo voceꝫ habet. Delphinus
autem sibilat ⁊ strepit: ⁊ sibilus eius similis est voci: hꝫ eniꝫ
pulmonem ⁊ venam asperaꝫ que trachea vocatur arteria:
sed lingua eius nō est absoluta: neqꝫ labia eiꝰ ꝯuenire pos-
sunt ad vocis distinctionē. Aial vō habens linguā ⁊ pulmo
nem ⁊ quatuor pedes: hꝫ vocem debileꝫ quādo est aquati-
cum. Sed qđcunqꝫ ex eis est ouans sibilat vt serpēs: qđ aūt
ex eis habet vocem debilē sicut tortuca ⁊ rana habet liguaꝫ
appropriataꝫ sibi: quoniā in talibꝰ pars anterior lingue suo
ori ligatꝛ ⁊ applicatꝛ: in talibus eni anterior applicatur extre
mitas sicut in piscibus: in alijs autē aialibꝰ ista extremitas
libera est ⁊ absoluta: sed in his posterius lingue qđ cāne vi-
cinatur est absolutum: ⁊ ideo rana voceꝫ hꝫ ꝓpriā que coax
sonat. In sono enim huius inferius lingue ṗmo soluitur et
anterius affigitur palato: ⁊ talis est ligua rane per oia: nec
sonat hanc vocem nisi in aqua: ⁊ ibidem non sonat eam ꝓ-
prie nisi masculus ⁊ in tēpore coitus tm̄ quādo clamat vo-
cando feminā per vocem cognitam a femina. Qđlibet eniꝫ
animal habet vocem ꝓpriam per quā vocat clamando so-
cium tēpore coitꝰ sicut capri porci arietes coturnices ⁊ oia
alia genera aialium. Rana autē multiplicat vocem in aquā
ponendo mādibulam inferiorem in aquaꝫ ⁊ extēdendo su-
periorem super aquam: ⁊ per extensionē duaꝝ mandibula-
rum ⁊ conatum vocis ex ventositate interius eleuāte. Lu-
cent enim oculi sicut cādela: ⁊ coitus eaꝝ sepissime est de no
cte: ꝓpter qđ etiā nocte plus clamāt. ¶ Modi vō auiū vo-
ciferant: ⁊ qđcunqꝫ est ex eis late lingue latitudine mēsura-
ta loquitꝛ aliquādo: ⁊ qđ cum hoc est lingue tenuis ⁊ subtilꝛ:
qa illa melius inflectitꝛ ad figuras litterales ⁊ articulatas.
Quedā vō genera auiū sunt que vno mō vociferāt tā mas
ꝙ̄ femina. In qbusdam autem diuersantꝛ mas ⁊ femina in-
uocando: aues vō parui corporis plus garriunt alijs ꝓpter
leuitatem spirituū ⁊ sanguis: parue etiā frequētius loquū-
tur ⁊ maxime moderate que sunt medie inter paruas ⁊ ma
gnas sicut sturnus ⁊ psitacus ⁊ pica ⁊ huiusmodi. Garritꝰ
autem eaꝝ maxime est a tēpore coitus. Differentiā autem
habent in garritu: quoniā quedam sunt musica in garritu:
vt coturnix ⁊ philomena ⁊ multa alia: quedam autem non
cantant sed sono quodā clamant vocando: sicut id qđ coatꝛ
vocatur: ⁊ columba ⁊ multa alia. Quedam vocant siue vo-
ciferant distinguendo tēpora noctis ⁊ diei: ⁊ post victoriam
in prelio sicut gallus: ⁊ ideo vno gallo cantante: ⁊ alter can-
tat ne videatur vinci ab ipso. Quedam autem sunt que dul
ce vociferant taꝫ mas ꝙ̄ femina: vt id qđ vocatur hardon
qđ est species quedā cocodrilli. In hoc eniꝫ genere femina
vociferat sicut mas. Auic. tamē dicit ꝙ aues sunt que vo-
cantꝛ non hardon sed audon quoruꝫ mas ⁊ femina vocife-
rant: sed tamē femina cum oua incubat quiescit a voce mu
sica. In qbusdam autē auibꝰ masculi dant vocem musicaꝫ ⁊
non femine sicut gallus ⁊ mas coturnicis: sed mas coturni-
cis habet vocem exilem vt fere sicut grillus: ⁊ femina hꝫ vo
cem grossam. ¶ Animal vō generās animal sibi silē in vte-
ro ⁊ quadrupes habet vocē simpliceꝫ illitteratā ⁊ non loq-
tur oino. Locutio enim cuꝫ intellectu appropriatur homini
soli: ⁊ omne quideꝫ loquens habet vocem: sed nō conuerti-
tur. Et si aliqđ genus symiarum simile homini loqtur hoc
est ex imaginatione simplici ⁊ nō ex intellectu sicut pigmeꝰ:
⁊ forte id qđ vocauimus superius marytaumoryon: ⁊ forte
quedā huiusmodi aialia inueniuntꝛ. Illi vō homines qui ex
generatione sunt muti patiuntꝛ hoc: qa sunt a generatione
surdi: ⁊ illi habēt qdem vocem: sed nō habēt sermonem di
stinctum ⁊ litteratū: qa idioma discere per auditum nō po-
tuerunt infantes aut pueri firmiter retinere suas non pos-
sunt liguas: sicut neqꝫ cetera mēbra puerilia: ⁊ ideo impfe-
cte loquuntꝛ donec iuuenescāt ⁊ tēperetur humor qui molli-
ficat linguas eoꝝ. Quidaꝫ autem pueroꝝ non vigēt lingua
nisi post longū tēpus: ⁊ tunc cōualescunt. Quidam aūt per-
petuo manent trabuli ⁊ quidā blesi: ⁊ alij sunt alias lingue
occasiōes habētes ꝓpter diuersa lingue impedimēta: quoꝝ
superius dedimus rōnem. Vox autem ⁊ sermo idiomatuꝫ
diuersantꝛ ꝭm diuersas regiōes ⁊ loca in grauitate ⁊ acumi
ne: qm̄ vox septētrionaliū est magis acuta ⁊ feminea ꝙ̄ me
ridionaliū ꝓpter mollitiē suoꝝ pulmonum ⁊ sue cāne ⁊ pro-
pter maioreꝫ artitudinem ipsiꝰ. In mō autē specifico nō di-
uersificatur vox que vni spēi aialis est attributa. Si autem
cōtingat ꝙ vnus modus spēi alicuius animalis hꝫ diuer-
saꝝ spērum aialium voces sicut perdices aliqñ strepūt ⁊ ali
quādo alioꝝ aialiuꝫ clamant vocibꝰ: hoc cōtingit per imita
tionē: ꝓpter qđ aues ⁊ que a iuuētute domestice fuerunt ⁊
alias audierūt voces tales imitantꝛ sicut ēt imitantꝛ hoium
loquelas: ⁊ ideo ēt cōtingit ꝙ aliqñ qdā parui pulli auiū in
cipiūt nō vociferare voce parentuꝫ nisi creentꝛ ⁊ educentꝛ ab
ipsis: aliter enim assimilant suas voces vocibus auiuꝫ vel
aialium quas audiūt in educatione. Jam eniꝫ est auis que
grece dicitꝛ andothia que in Germania vocatur grasemu-
che: ⁊ est similis philomene: ⁊ emittit aliquando oua aliaꝝ
auium ⁊ precipue guguli: ⁊ hec docuit pullos aliaꝝ auium
quos enutrierat voces suas ꝓprias: ⁊ hoc significat ꝙ figu
ratio vocis nō est nālis sicut neqꝫ locutio: sed est ꝭm doctri-
nā loquētiū. Voces aūt qa nāles sunt ideo voces hoiuꝫ sūt
cōsiles in specie sꝫ locutiōes variantꝛ. Elephas aūt vocife-
rat per os ⁊ nō per nasuꝫ: ⁊ eiꝰ vociferatio est cū spū multo:
sicut qñ hō anhelat spūs sui magna virtute. Cū aūt per nasū
aliquando vociferauerit erit sonus dulcis sicut fistule.

¶ Cap. 3m. De somno ⁊ vigilia animaliuꝫ in prehabitis in-
ductorum.

Ost hec aūt dōm nobis videtꝛ de mō somni ⁊
vigilie supra inductoꝝ aialiū. Et quecūqꝫ dixi
mus in libro de somno ⁊ vigilia supponantꝛ vt
facilꝰ pertrāseamus. Dicimus autē hic ꝙ oē
aial hñs sanguinem ⁊ ambulās vigilat ⁊ dor-
mit: ⁊ breuiter dicēdo oē aial vigilat ⁊ dormit:
sed id qđ hꝫ palpebras claudit eas in somno sicut per se cui
libet hoc cōsiderāti est manifestū. ꝙ vō multa aialia somni-
ent nō hō solus sꝫ ⁊ equus ⁊ taurus ⁊ capra ⁊ canis ⁊ multa
alia q̄drupedia que sibi silia in vtero generāt manifestum
est ex vocibꝰ eoꝝ in somnis. Latrāt enim aliqñ canes in so-
mnis ⁊ alia faciūt silr aialia quadrupedia multa. Ouās au
tem aial dormit modicū respectu nō ouantis: ṗcipue tñ ani
mal aquaticuꝫ sicut pisces ⁊ ea que dicuntꝛ mollis teste mo-
dici sunt somni ꝓpter modicā euaporationem ex loco dige
stionis factā. ꝙ aūt talia dormiūt nō scitur per oculos eoꝝ:
qa palpebras nō hñt: sed somnus pisciū scitꝛ ex hoc ꝙ multi
pisciū capiuntꝛ somno depressi cadētes sicut pōderosi ⁊ oppᷤ
si: ita ꝙ aliqñ manu capiuntꝛ. Adhuc aūt aliqñ cadit somno
pressus in rhete: ⁊ si maneat donec euigilet diuidet aliqs eo
rum rhete dētibꝰ: ⁊ hoc frequētius faciūt in nocte qdaꝫ pi-
sces quādo euigilāt ꝙ̄uis sint multū impliciti in rheti. Ad-
huc aūt ex somno deprimēte multitudo pisciū iacet in ꝓfun
do maris. ⁊ huiꝰ signū est ꝙ rhete eleuatum de ꝓfundo tra
hit multos pisces rotundos sicut sphera qui nimbi ⁊ pecti-
nes vocantꝛ. Sepe ēt cōtingit ꝙ piscis capitur ⁊ nō sentit pi
scatorem capientē ꝓpter somnū. In somno eni qescit piscis
ita ꝙ nihil sui mouetꝛ nisi cauda solū motu modico: ⁊ si ali-
quid mouerit piscē dormientē vel ꝓpe ipm fiat motꝰ ita ꝙ
excitetur: expgiscitꝛ ⁊ fugit subito. Somnus aūt pisciū plus
est de nocte ꝙ̄ de die: ⁊ hoc cōtingit ideo qa spiritibꝰ conclu
sis magis excitatꝛ calor interius ad euaporanduꝫ: ⁊ qa plus
dormiunt nocte pisces: ideo piscatores cū luminibꝰ aspiciē-
tes eos stantes imobiles magis figunt eos ⁊ cōfodiunt tri-
dentibꝰ nocte ꝙ̄ die. Plures enim pisces ⁊ animalia mari-
na dormiunt super terram in fundo aut arenaꝫ aut lapidē:
quoniā in fundo latibula in quibus secure quiescunt inue-
niūt. Qđ autē est amplum in modis pisciū nō potest intra-
re cauernas ⁊ dormit in harena: ⁊ aliquādo scinditur pellis
eius ex harene impressiōe: aliquando autem vestigia iacen
tis piscis remanent in fundo harenaruꝫ ⁊ ibideꝫ iacēs per-
cutitur tridēte: ꝭm eni hunc modū piscatores venantꝛ ma-

Mō qūo ex di-
uersitate cli-
matuꝫ causetꝛ
diuersitas in
voce.

4° ð nā aialiū
cap. 10.

Mō qūo ois a
natiuitate sur-
dus est mutꝰ.

gnos pisces marinos sic tirac ⁊ kastoroꝫ: ⁊ in Danubio hoc modo venantur ruffos ⁊ husones ⁊ sturiones ⁊ hmői: nisi enim esset somnus vix vnq̄ȝ isto instrumēto caperent̄. Celeti aūt adeo graui somno deprimitur ꝙ manu capi potest. Delphinus aūt ⁊ kalane siue cete qꝺ est balena ⁊ omne genus piscis qꝺ habet cānam ꝓminentē ad os in corpore suo qua inspirat aerem ⁊ dormit ⁊ cāna illa ꝓminet super aquā quādo anhelat super eā: ⁊ modicum mouēdo alas tenet se ne decidat pressura somni. Delphinus aūt a multis audit⁹ est in somno stertuisse. Malachie etiam genera dormiūt ⁊ oia mollis teste aialia: ⁊ simil'r aialia dure teste. Anulosi v̉o corporis aialia dormiunt: qꝺ manifestū est in apib⁹ qñ frequenter de nocte quiescūt ⁊ nō sonāt. Huius autē causa nō est qa nō videant sicut qdam dixerūt: sed potius que dicta sunt: debilis qdem est ois visus eoꝝ que duros habēt oculos: sed tn̄ visum hn̄t: siqs eni applicuerit cādelas apib⁹ videbit eas quiescere ⁊ dormire. Hō autē precipue inter oia somniat aialia: pueri aūt añ q̄tuor vel qnq̄ annoꝝ nō vident̄ somniare ꝓpter nimiū humidoꝝ ipsoꝝ: inuenti tamē sunt viri ⁊ mulieres qui vsq̄ȝ ad antiqtatē nunq̄ȝ somniauerunt: ⁊ qdā taliū in senectute deficiēte eis humido somniare inceperūt ⁊ post modicū accidit eis infirmitas ⁊ mortui sūt. Hec igit̄ ē dispō sensus ⁊ vocis ⁊ sōni ⁊ vigilie i aialib⁹.

¶ Cap. 4m. De diuersitate sexus prout competit animalibus preinductis.

4° d nā aialiū cap. xi. i pho.

Discretio aūt sexus maris ⁊ femine est in qbusdam aialib⁹ ⁊ in qbusdam nō: ⁊ est aliqꝺ animal in quo in vno eodēq̄ȝ idiuiduo est vterq̄ȝ sexus: ita ꝙ ipm est mas ⁊ femia sicut hermaphrodit⁹ ⁊ hoc per nām: sicut dicem⁹ posteri⁹ in exēplis. Aial eni marinū teste dure non habet maris ⁊ femine discretionē sicut ostrea cōchilia ⁊ testudines: lȝ eni ostreū qꝺdam vni⁹ cōche inueniat̄ qꝺ hȝ figuram virilis virge iferius ⁊ aliud eiusdē generis qꝺ hȝ silitudinem vulue mulieris: tn̄ hec nō sunt instrumēta coit⁹ in eis: sed partes corpoꝝ ipsoꝝ: ⁊ illud est ostreū cui⁹ cōcha est vt coclea ⁊ est spinosa extrinsec⁹: ⁊ est esibile ⁊ delectabilem hȝ cibū: ⁊ inueniunt̄ in eo sepius margarite: abūdat autem in littore maris Germanici ⁊ Flādrie: sed talia aialia generāt mō plante hn̄tia in vno idiuiduo ⁊ virtutem maris ⁊ femine sicut diximus in plātis. In spēbus aūt malachie sūt mas ⁊ femina sicut ⁊ in oib⁹ bipedib⁹ ambulantib⁹ ⁊ in oib⁹ quadrupedibus: ⁊ in omni eo qꝺ gñat aut aial aut oua aut vermes per totū diuersat̄: qa in quolibet istoꝝ est aliqꝺ genus in quo sunt mas ⁊ femina ɓm discretū sexuȝ: ⁊ aliquod est in quo nō est huiusmodi sexus discretio: in q̄drupedib⁹ v̉o vt frequētius est mas ⁊ femina: in his aūt que dure teste eē dicunt̄ est qdem v̉tus maris ⁊ femine: sed sūt sicut quedam arbores que in vna indiuidua suba hn̄tes vires vtriusq̄ȝ sexus faciūt fructū: quedā aūt nō sic vtriusq̄ȝ sexus vires hn̄tes non hn̄t fructū: sic eni ⁊ in istis est pisciuȝ ⁊ ostreorum generib⁹ vt diximus superius. ¶ Ampli⁹ aūt quedam aialia anulosi corporis exn̄tia istā nō hn̄t diuersitatē sexus: ⁊ sil'r quedam genera pisciuȝ ⁊ enchelir hoc est in anguilla: in hac eni specie piscis nō est mas ⁊ femia.

Nō est mas ⁊ femina in spē anguille.

Qꝫ aūt qdaȝ dicunt fila quedā in limo extēsa esse filios vel femina anguillaꝝ: aut etiā quādo hec fila extēsa sunt in aqua ⁊ viuūt: error est oino: qm̄ nullus oino modus anguillaꝝ generat animal: sed poti⁹ oua: nunq̄ȝ aūt inuenta sunt oua in anguillis in matrice aliq̄ eē vt aial ouās qꝺ facit ea in matrice ⁊ non in stomacho aut itestinis: qm̄ si eēnt in stomacho digererētur sicut cib⁹: oua aūt in anguillis nō inueniunt̄ nisi in stomacho qñ comedit oua alicui⁹ piscis: ⁊ ideo nō sic p discretionē sexus anguille gñant̄. ꝙ aūt qdam opinant̄ mareȝ anguillā esse lōgioris capitis ⁊ feminā breuioris falsum est oino: qa diuersitas talis in capitibus est ex diuersitate spēi: sȝ maris ⁊ femine discretio in spē est vna ⁊ eadē. Pisciū etiaȝ fluuialiū orīētaliū qui dicunt̄ kyroz balagonē sunt qdā modi in qb⁹ nunq̄ȝ oua sunt inēta: ⁊ apud nos id qꝺ vocat̄ alse: ⁊ alia quedā oua nō hn̄t oino: ⁊ qꝺcunq̄ȝ ex illis est duruȝ ⁊ pingue paruū hȝ intestinū: ⁊ meliora sunt hec in oib⁹ que cōmuniter iuenīri dicūtur in eis. Adhuc aūt in his aialibus que dicunt̄ duri corij de qbus superi⁹ diximus sunt q̄dā discretionē sexus nō hn̄tia: sed sunt sicut arbores: aliq̄ eiȝ species eoꝝ est que generat sine coitu maris ⁊ femine: sicut genus pisciū qꝺ grece vocat̄ basseca. Ex his autē aialib⁹ que sunt gressibilia hn̄tia sanguinē ⁊ oua nō facientib⁹ sed generantib⁹ aialia sibi similia est mas maior in corpore q̄ȝ femina ɓm nām lōgioris vite. In ouātib⁹ v̉o ⁊ gñantib⁹ vermes femina est maior mare vt in plurib⁹. In qbusdā tn̄ auibus hoc fallit vt in cygnis ⁊ gruib⁹ gallinis ⁊ anserib⁹ ⁊ anatib⁹ ⁊ alijs hmői: sed in ouātib⁹ aq̄ticis non fallit: vt in lacertis ranis serpētib⁹ ⁊ hmői. Et in auib⁹ rapacib⁹ est sil'r femina maior ⁊ fortior mare: qꝺ ex siccitate caloris necesse est ꝓuenire. In araneis aūt ⁊ celeti est femina maior mare. ¶ Dicit tn̄ Arꝫ. ꝙ oia que natāt sicut anates hn̄t feminas maiores masculis: sed hoc puto errorē eē littere: qa ad oculū ꝓbat̄ esse falsum: idē dicit ēt in piscib⁹ qui manent in lapidibus. Dicūt ēt tā Arꝫ. q̄ȝ Auic. ꝙ femine pisciū sunt lōgioris vite masculis. ⁊ hui⁹ signū esse dicunt ꝙ qñ capiunt̄ pisces femine sunt durioris carnis q̄ȝ masculi: ⁊ cū hoc nō possit eē per nām sexus: tn̄ potius dȝ eē ecōuerso opȝ vt dicunt ꝙ sit lōgitudīe etatis: tn̄ istud signū est fallax: ⁊ dictū nō est nisi ꝓbabile.

In trāslatiōe Theodori nō inuenit̄ istꝺ qꝺ doctor ascribit pho.

In masculis aūt vt in plurib⁹ anterius qdem est durius maioꝝ costaꝝ ⁊ superius simil'r. In feminis v̉o inferius ⁊ posterius est durius ⁊ maius: ⁊ hoc p̄cipue in oibus gressibilib⁹ aialibus ⁊ in hominib⁹ ⁊ in eis que sibi silia generant. Adhuc autē corpora feminaꝝ sunt debilia in iūctu ris ⁊ paruioꝝ neruoꝝ ⁊ subtilioꝝ capilloꝝ: eo ꝙ sunt humidiores in carne: ⁊ ossa suoꝝ cruriuȝ sunt graciliora: ⁊ sui pedes debiliores ⁊ graciliores in habētibus ista mēbra. Adhuc autē oēs femine sunt altioris ⁊ subtilioris vocis q̄ȝ masculi p̄ter vaccam: cui hoc cōtingit ex melācholia ⁊ frigiditate ⁊ terrestreitate que tēperantur in tauro per beneficiuȝ sexus: vacce eni femine grossior est vox q̄ȝ bouis nō castrati: castratus eni degenerat ad femine ꝓprietates. Mēbra v̉o que sunt armātia ad preliū sicut dentes cornua ⁊ vngule ⁊ huiusmodi frequēter ineniūtur in marib⁹ fortiora ⁊ nō in femina. Cerua autem cornua nō habet: simil'r auteȝ vnguis corneus qui est in crure galli nō est in femina complectus. Sil'r autem porce agrestes nō habēt culmos sicut apri. In qbusdam autē animalibus ⁊ in marib⁹ ⁊ in feminis inueniunt̄ ista mēbra: ⁊ fortasse in feminis fortiora: sicut cornua feminaꝝ vaccarum fortiora ⁊ maiora ⁊ lōgiora sūt cornibus taurorum masculorum non castratorum.

¶ Incipit Liber animalium Quintus de generatione animalium in cōmuni. Cuius primus Tractatus est de coit⁹ eoꝝ diuersitate.

¶ Cap. pm. Que sit intentio dicendoruȝ ⁊ ordo ⁊ de ipso coitu in cōmuni ⁊ hoc vltimum digressio est.

5. de nā aialiū cap. primo in Aristotele.

Iam in antehabitis libris superius digestis descripsimus in cōmuni dispōnem oium generū aialium tam occultoꝝ interioꝝ q̄ȝ etiaȝ manifestoꝝ exterioꝝ ⁊ exterioꝝ etiam sensuum ⁊ vocis ⁊ somni ⁊ discretionis sexus masculini ⁊ feminini. Supesse aūt nobis videt̄ nunc distribuere modos gñationis eoꝝ tam per cōmixtionem sexuuȝ q̄ȝ per modum seminis proiecti ab ipsis factoꝝ. In talibus enim multū diuersitatis nature aliquādo ꝯsistit: eo ꝙ quedam alijs in his sunt similia: ⁊ quedaȝ nō: sed multum diuersificantur ab ipsis. Cōuertemus autem sermoneȝ hūc: quoniam cū describeremus dispositionem mēbroꝝ fuit initium sermonis a membris hois: eo ꝙ omnia alia sicut ad perfectū comparauimus ad illa. Nūc autem loquentes de generatione faciemus fineȝ in generatione hominis: eo ꝙ generatio hominis non solū sicut perfectum se habet ad generationes alioꝝ: sed generatio hominis est maioris compositionis omnibus alijs generationib⁹: ⁊ in ipsis generantibus singulare habet nihil alijs cōueniens: ꝙ. vȝ. solus homo inter bipedia generat simile ⁊ quedā alia que in sequentibus dicemus. Cum igitur speculatio physica a cōioribus fit vsq̄ȝ ad ꝓpria incipiemus a cōmunioribus modis generationum: ⁊ finiemus tractatum istum in singulari ⁊ magis

composita

composita hominis generatiõe. Loquemur ergo prius de generatione aialium dure teste quorum generatio est simplicior: ⁊ deinde de generatione eoꝝ que sunt mollis teste: ⁊ post hec de generatiõe malachie: ⁊ cõsequenter de generatiõe anulosoꝝ: ⁊ subsequet generatio pisciũ generantiũ animalia ⁊ ouantiũ: ⁊ tunc demum prosequemur auiũ generationem: ⁊ vltimo referemus de quadrupedibꝰ generantibꝰ animalia ⁊ ouantibꝰ: ⁊ cum hoc fecerimus erit ibi secũdus terminus istius sciẽtie aialium. Primus eniz terminꝰ anathomie fuit a principio primi libri vsqꝫ ad hũc librũ qui quintus est in ordine istius scientie de natura corpoꝝ animaliũ. Oportet aũt scire in primis ꝙ differentia est in quadrupedibꝰ. Quedam eniz generãt animalia sibi similia: ⁊ quedã non sed ouant: sed inter omnia bipedia solus sibi simile generat homo: ⁊ ideo generatio hominis q̃si nihil hꝫ cõe cuz alioꝝ generationibus. Primo aũt in cõmuni dicimus ꝙ sicut est in generatiõe arboꝝ: ita ꝓportionaliter loquẽdo est in generationibꝰ aialium. Sicut enim quedaz arbores oriuntur ⁊ generant ex semine aliaꝝ arboꝝ in similem illis speciem ⁊ rõnem. Quedam etiam oriũtur ex se sine omni semine: quedam autem oriũtur ⁊ nutriuntur ex terra cõmixta ⁊ putrefacta: ⁊ quedam diuerse spẽi sunt ⁊ oriũtur ex alijs diuersis ab ipsis in specie ⁊ nutriũtur ex ipsis. Quãdoqꝫ autẽ ex putredine eaꝝ nascũtur aut etiam ipsis inseruntur: ⁊ de omnibꝰ his certas ⁊ physicas ratiões dedimus in libro de plantis. Sic per omnia est etiã in generatione aialiũ. Quedam enim generant vniuoce ex sibi similibꝰ animalibꝰ ꝰꝫ genus ⁊ similitudinem in specie ⁊ natura. Quedam aũt per se generant sine omni alterius animalis semie eo ꝙ ex nullo animaliũ genere nascũtur. Quedam etiam a terra putrefacta accipiũt generationem sicut mures: sine etiam a putredine arboꝝ qꝺ idem putamus. Quedam etiam oriũtur ita ꝙ aña ea sunt alia animalia ex qbꝰ generant: non qdem a semine eoꝝ: sed potiꝰ ex superfluitate ⁊ putredine mẽbroꝝ ipsoruz. Quecũqꝫ aũt hoꝝ generantur ab alijs animalibꝰ assimilãtibus ea sibi in vtero: illa necessario per coitũ generant: sed tamẽ vere ⁊ ꝺm virtutem sexus ⁊ ꝺm figuram membrorum fuit in eis discretio maris ⁊ femine. In qbusdam enim generibꝰ animaliũ ꝺm veritatem ⁊ figuram membroꝝ non est discretio maris ⁊ femine: ⁊ illa sunt qdam pisces: ⁊ illa qdẽ sunt similia in genere alijs generationibꝰ piscium: ⁊ non sũt similia eis in forma speciei ⁊ figura corpoꝝ. Similiter autẽ quedam genera pisciũ ꝺm figuram corpoꝝ sunt femine tm̃: eo ꝙ non sunt in eis nisi oua: ⁊ non inueniunt in specie eorũ masculi aliqui. Ex piscibꝰ enim sunt qui sine masculo faciũt oua sicut aues que sine coitu faciũt oua: que vocant oua vẽti siue ex vento: eo ꝙ non nisi ventositas quedam in eis cõstans cõmiscet materiã generationis in oui similitudinez. Uidemus enim sepe quedam genera auiũ sicut gallinas separatas a gallis ⁊ sparuerios ⁊ colũbas a maribꝰ separataſ facere oua: sed nihil amplius facere possunt sine mare nisi ouum ⁊ non pullũ: quoniam natura non potest cõpellere illa ouũ transmutando in pullo sine alio accidẽte qꝺ fit in eis ex coitu masculi: de quibus omnibꝰ speculabimur inferius ⁊ reddemus rationẽ. Sed in ouis dictoꝝ pisciũ forte aliud est: qa forte est in eis virtus sexuũ sicut est in seminibꝰ plantarum virtus seminũ permixta que educitur virtute solis in circulo aliquo in quo consistit alcocoden hoc est dator vite talium sicut dixit Empedocles celum deum ⁊ datorẽ vite esse existimans. Sic ergo quidam modi pisciũ ouant per se sine mare: ⁊ forte ꝓcedit ex talibꝰ ouis animal eo ꝙ in tota specie nõ est masculus: sed virtutes sexuũ in ouo sũt permixte: ⁊ forte non egredit ex eis aial quando in specie eadẽ est mas per cuiꝰ semen ouũ necessario formationẽ piscis generandi debet accipere complementũ: ⁊ sine illo vocat hoc ouuz venti. Inferius aũt determinabimus modũ qualiter accidit qꝺlibet istoꝝ. Iste aũt modus generationis pisciuz ꝓpinquus est mõ generationis auiũ siue generent per se sole siue generent in arboribꝰ sicut qdã dicũt: siue generentur in animalibꝰ alijs ꝺm ꝙ vnũ animal generat ex sibi diuerso animali in genere ⁊ specie: siue etiã generent in terra ⁊ ex terra aliquo modo cõmixta: siue generent ex qbusdaz partibꝰ aialiũ ⁊ per putredinis superfluitatẽ sicut diximꝰ iã ante de aialiũ quorũdã generatiõe: sed cũ in istis modis spe-

cieꝝ aialiũ est mas ⁊ femina: tũc non gñant nisi per coitum. quedã aũt non sic gñant sed gñant aial incõpletũ ex quo aliqñ nihil aliud nascit: sicut pediculi gñant lẽdes: ⁊ musce generãt vermes: ⁊ sicut ex coitu apiculaꝝ ꝓducunt vermes similes ouis: ⁊ ex qbusdaz hoꝝ gñatur aial sile in specie generãti: ex qbusdam autẽ nõ. ¶ Primũ igit incipiẽtes de gñatione aialiũ determinemus coitũ ⁊ modos coeũdi eoꝝ: qa coitus est principiũ primũ gñationis pluriũ eoꝝ. Dicamꝰ ẽ ꝙ coitus est ꝑmixtio corporalis sexuũ in qua semẽ maris in loco ⁊ materia formandi ꝯceptus recipit: nisi eni permixtio sexuũ fiat nõ obseruabit ratio coitus: qa femine ratio est vt ex alio semine in seipsa ⁊ ex sua materia ꝓducat: maris aũt vt in alio sue speciei ex ꝓprio semine generet formando conceptũ: semẽ eniz maris est formans ⁊ coagulãs cõceptum in oibus coeũtibꝰ. Locus autẽ differẽs est valde: qm̃ quedaz generantiũ sibi simile ⁊ ouãtiũ recipiũt semina mariũ suoꝝ intra vuluas suas: ⁊ ibi fermẽtat ⁊ fouetur materia conceptus ⁊ etiaz aliquãdo formatur. Aliqua aũt genera aialiuz non recipiunt intra: sed cõfricant se tm̃ in loco exitꝰ seminis sicut multi pisces: ⁊ quedaz cõplicãtur adinuicem: ⁊ oia illa locũ recipiẽdi seminis habẽt extra corpora sua in loco exitꝰ ouoꝝ aut humiditatis alteriꝰ. Materia autez est vna: humor. vꝫ. femininus qui formatur a semine maris. Hec igit propria est coitus diffinitio. ¶ Scias aũt antiquos tradidisse coitũ esse diuinam rem: eo ꝙ in coitu id qꝺ diuinũ est nõ separatur a coeũtibꝰ ⁊ ꝺm virtutes operat diuinas. Diuinũ enim est qꝺ formas facit ⁊ producit specieꝝ: hoc autez in multis animaliũ nõ nisi per coitũ fieri potest: hac autẽ potenti virtute diuinitatis attingit perpetuo manere in eẽ forme ⁊ speciei: qꝺ ꝺm se in indiuiduo fuit ĩpossibile: ꝓpter qꝺ etiam natura omniũ manere desiderans maximã ad coitũ coniũxit delectationẽ: vt ex rememoratione delectatiõis desideret: ⁊ fiat permixtio seminuz ad nature permanentiam pertinẽs. permanere eniz nature vniuscuiusqꝫ est desideratissimũ: ⁊ ideo lꝫ de purissimo corporis ꝺcidat semẽ: tm̃ hoc nã nõ reputãs desiderat coitũ vt per ipm̃ melius reparet.

¶ Cap. 2m. De diuersitate coitus in diuersis animalibꝰ volatilibus gressibilibus ⁊ quadrupedibus.

Ponamus ergo prius modos nãles coitꝰ aialiũ: ⁊ deide determinemus alia accidẽtia que induximus superius declarãdo accidẽtia per se siue ꝓpria ⁊ cõmunia quecũqꝫ accidũt vnicuiqꝫ iductoꝝ. ¶ Dicamꝰ igit ꝙ omne aial in quo est mas ⁊ femia coit: ⁊ dispositio naturalis vniuscuiusqꝫ aialis in coitu scit ex situ ⁊ figura mẽbroruz genitaliũ corpoꝝ eoꝝ. Animal eni gressibile sanguinem habẽs: ⁊ in vtero formans ⁊ generãs animal habet mẽbra cõuenientia generatiõi sue ꝺm nãm: ⁊ coitus oiuz hoꝝ aialiũ non est vniformis sed diuersat ꝺm diuersificationem sitꝰ et figure genitaliũ ipsoꝝ. Quorũcũqꝫ eiz hoꝝ femine retrorsuz mingunt vt leo cattus ⁊ lepus ⁊ aialia similia habẽt vnum modũ coeũdi: nisi ꝙ forte ꝓpter libidinem aliquãdo lepus femina ⁊ alioꝝ femine saltant ⁊ equitant mares tẽpore coitus: sed vt ait Plato nõ complet generatio nisi ascẽsiõe maris super feminaz. Plura enim aialia in genere cõueniunt aliquãdo in vno mõ coeundi cõmuni. Plura eni genera q̃drupedũ coeunt mare super feminaz eqtante siue ascendẽte per saltũ: eo ꝙ virga maris porrigit a posteriori ad anterius ventris: vulua autẽ femine respicit posterius. Similr aũt omnia genera auiũ nota nobis coeunt ascẽsione maris super feminam: sed totus mas ascẽdit super dorsum femie ⁊ regirat paꝝ: per quez egreditur semẽ sub cauda ad anum femine super quez est via per quã recipit semen: ⁊ sic diuersant in coitu animalia ascẽdentia super feminas: qm̃ aliqꝺ ex animalibꝰ est ꝙ quãdo coeũdũ est sedet femina prona super terram: ⁊ tũc mas ascẽdit super ipsam sicut coeunt galline. Quedã aũt auium lꝫ ascẽdãt super femias: tamẽ femine nõ inclinant: sed stant eleuate ⁊ mares tenẽt se super eaſ motu quodaz alaꝝ: vt coeunt grues ⁊ ciconie ⁊ ardee ⁊ huiusmodi aues: quoniã in talibꝰ nõ sedet prona femina ante marem: sed mas ascẽdẽs coit cũ femia ⁊ applicat membra coitus velociter eo ꝙ symetria corpoꝝ eoꝝ in tali ꝓportionata est ascẽsiõe ꝙ nec lõgius nec breuius est q̃z exigitur ad contactũ genitaliũ: sicut in passeribꝰ qui velocissimi sũt coi-

Quid ẽ coitꝰ.

Coitꝰ antiquorũ testimonio est res diuina.

5. de nã aialiũ caplo. 2.

tus ꝛ iterant coitū multotiēs vna vice post aliam. Nec hoc fieri posset nisi per symetriam corpoꝝ adunarenꝫ ad contactum genitaliū membroꝝ. In alijs aūt in qbꝰ non est symetria sepe frustraꝫ saltus ꝛ ascēsio eo ꝙ membrū maris membrū femine nō tāgit directe. Uulpes aūt coeunt proijciētes se super terram: ꝛ sic se sibi mutuo applicantes. Hiritij vō agrestes stantes in pedibꝰ posterioribus erecti coeūt applicantes dorsum dorso ꝓpter suoꝝ genitaliū sitū ꝛ dispōnem. ¶ Amplius aūt qōcūqꝫ animaliū est generās aial habens magnū corpus diuersaꝫ necessario in coitu ab alijs nō similis figure ꝛ quātitatis animalibꝰ. Femine enim ceruoꝝ vix possunt pati coitū: ꝛ similiter femia vaccaꝝ propter duritiez virge maris: propter qō etiam semē fugientes recipiunt in coitu: hoc aūt accidēs apparet in ceruis cū domesticantur. Lupi vō coeūt sicut canes: ꝛ ꝓpter tumorem virge lupi ꝛ canis ꝛ nimiam clausuram interioris orificij vulue lupe ꝛ catule remanent pendentes ex seinuicem post coitum. Dicit autē Arist. ꝙ mares furiomoꝝ non coeunt cuz feminis retro per saltum maris super feminam: sed mas eleuaꝫ in pedibus posterioribꝰ ꝛ femina applicat se ei equando ꝛ adiungendo vuluam virge. Femine furiomorum sunt valde obediētes ad coitum ꝛ clamant alliciendo mares ad coitū tempore coitꝰ. Animal autem qō furiomum vocat Arist. Auic. caprum vocat: ꝛ omnino dat ei easdem proprietates coitus que hic determinate sunt. Caper autē mōtanus est de quo loquūtur ꝛ ille proprie iber latine vocatur. Coitus camelli eum perpetratur femina humiliat se sup genua ꝛ vadit ad camellum flexis genibus cum appetit: ꝛ tunc mas ascendit saltando feminam ꝛ equitat eam per totum diem coeūdo: ꝛ appropriatur camellis ꝙ solitarij sunt tempore coitus in mōtibus: ꝛ nullus audet tūc approximare eis nisi solus pastor. Est autem virga camelloruz valde neruosa ꝛ dura: ꝓpter qō etiam fiunt ex virgis eorū chorde arcuū. Elephas vō femina sedet ꝛ equitat super ipsam mas: ꝛ ideo elephas femina descendit ad foueam vt melius possit saltari a mare: appetit autem coitum in aqua: qa vterqꝫ ibi magis iuuatur in coitu ꝛ maxime mas: qa post coituz exaltatur per aquam a femina ꝛ aqua iuuat marem vt exaltetur supra feminā. Et iam contigit aliquando: vt dicit Auic. ꝙ elephas mas coiuit cum femina in terra que dicitur virgea de cauxeruxz: qa hoc videbatur mirum eo ꝙ non cōsueuit coire extra terram suam que est terra Indie: tūc autē coiuit quādo exiuit de terra Indie ad terram corascenorum ꝛ eiꝰ confinium: ꝛ tunc in coitu illo elephas mas iuuit se ex suo culmo: ꝛ declinauit crupam femine hoc est caudaz que texerat vuluam eius ꝛ ascēdit super eam ꝛ coiuit: ꝛ ex hoc scitū fuit ꝙ culmus elephantis auxiliatur ad coituz ipsius: ꝛ hoc fuit post predicationez Mahumeti annis. 43. minus. Aliō autem mirabile videbatur ꝙ. vz. leo syluestris ducebatur ad predictam ciuitatē ꝛ coiuit cum leena ꝛ genuit ex ea: qō nūꝙ ante visum fuerat in aliqua ciuitate. Camellus autez sicut diximus coit multotiēs ꝛ diu: ꝛ sua libido est valde feruens in tempore coitus: ꝛ in tempore coitus non accipit camellus nisi modicū de annona: ꝛ hoc habet propriū ꝙ semper appetit coire ꝓpe locū illū in quo primo coiuit: koki autem qō est idem ꝙ mulus siue bos marinus tempore libidinis sue coit sicut alia animalia quoꝝ femine mingunt retrorsum: ꝛ in koki qdem virga multum tumet ꝛ est magna tempore coitus: ꝛ ideo pendet aliquantuluz retro a koki femina sicut lupus ꝛ canis. Animal vō quadrupes ouās coit sicut animal quadrupes generās animal: qm̄ mas equitat feminaz sicut tortuca agrestis ꝛ aquatica ꝛ marina: ꝛ habet membrū propriū cū quo coit: sicut animal marinum qō vocatur fecheach ꝛ rana ꝛ huiusmodi. Animal leue multū carens pedibꝰ sicut serpens ꝛ genus animalis qō grece hascimorie dicitur hoc est murena in coitu quasi applicanꝫ adinuicem inuoluta sicut duo essent vnuz animal biceps hoc est duoꝝ capitū: ꝛ similiter facit lacerta. Celeti vō coit cuz sua femina per applicationem dorsi ad dorsum. Marinoꝝ aūt quecūqꝫ sūt lati corporis sicut id qō vocaꝫ vacor ꝛ argeron ꝛ huiusmodi coeūt sic ꝙ femina eqtat qdem: sed sic ꝙ mas applicat dorsum suū supra vētrem femine nisi ꝓhibeat hoc pinguedo ꝛ caude spissitudo. Animal vō qō dicitur rasor ꝛ quecūqꝫ marinoꝝ sūt magne caude ꝛ spisse coit dorso verso ad dorsum ꝛ confricat se fortiter. Expertus autem dixit quidam marinoꝝ ꝙ vidit hec pendentia ad seinuicez sicut canes. ¶ Oportet aūt scire ꝙ femina in hoc modo animalis maioris est quātitatis ꝙꝫ masculus: in alijs aūt modis animaliū femine sunt minoris quātitatis vt frequenter ꝙꝫ masculus. ¶ Adhuc autē illud qō grece malachie diciꝫ ꝛ agrali ꝛ rana ꝛ lamie sunt etiā in mari: ꝛ omnia ista coeūt saltādo sicut narrauimus: ꝛ hoc iam vidit multitudo hominuz diuersoꝝ per quoꝝ famam creditum est sic esse. Lamie enī habent vultus mulierum sicut multi dixerūt. Generaliter autem scitum est ꝙ tempus coitus oium generantium animal est multo maius ꝙꝫ ouātium. Adhuc autez omnes delphini ꝛ omnes lupi ꝛ canes marini coeunt ſm dispositionē hanc hoc est in duplo ꝛ pluri spatio temporis ad ouātia sicut ꝛ quadrupedia. Differētia autem est in masculo celeti ad feminaz eius: quoniam duo membra. s. virga ꝛ testiculi que cōueniūt ad coitum extendūtur retrorsum ꝛ ꝓminent ad anum versus vbi est exitus superfluitatū ꝛ non apparēt in feminis sicut apparent in mō feminaꝝ animalis qō grece halaure vocaꝫ: qm̄ ista duo membra coitus vulua. s. ꝛ testiculi apparent in huiusmodi feminis solum. Modi autē pisciū ꝛ animalium carētiū pedibus nō hn̄t testiculos: sꝫ habent duas vias sicut apparet in serpentibꝰ ꝛ in maribus piscium: ꝛ ille due vie sunt plene semine tēpore coitꝰ: ꝛ exit ex eis humiditas mollis alba ꝛ tenuis. Et iste due vie cōiungunꝫ ꝛ faciūt vnaz sicut est in modis auiū: qm̄ testiculi auiū sunt interius in oibꝰ ouātibꝰ etiā si habeant pedes: illa eniz via tēpore libidinis tumet ꝛ extēdiꝫ ꝛ intrat mēbrū femine quādo cōfricanꝫ ad vētres in loco vbi recipit semē in emissione ouoꝝ. In oibus eni aialibꝰ gn̄antibus est liqda humiditas masculi aialium ꝛ illius humiditatis inueniꝫ via in parte exteriori vna ꝛ in poro vno. in parte autē interiori sūt due: sicut etiā in duo diuisa est ipsa humiditas ad duo latera corporis a quo desciditur sicut superius diximus in anathomia. In animali autē carenti vesica est via ista perueniens exterius ad anum per quē est exitus superfluitatis humide ꝛ stercoris ꝛ superfluitatis sicce via vna ꝛ eadem. Interius aūt apparent due vie vna ꝓpe aliam: ꝛ dispositio quidem istaꝝ viaꝝ est vna ꝛ similis in mare ꝛ femina: quoniaz neutrum eoꝝ habet vesicam ꝓter tortucam: tortuca eniz femina non habet nisi vnā viam ꝙuis habeat vesicaz: tortuca tamē est ex animalibꝰ ouātibus: sꝫ aūt hic diximus de coitu aialium ouātium: tamē coitus animalium ouātiū nō multum manifestatur. ¶ Plures enim antiquoꝝ opinati sunt ꝙ tēpore generationis femine primū sequantur mares emittētes semen ꝛ capiāt ipsum ore ꝛ traijciant in vētrem: ꝛ huius signū esse dicunt ꝙ sepe videꝫ ad oculum ꝙ femine talium aialium aquaticoꝝ ouātium in magna multitudine sequūtur mares tempore ꝯceptus: ꝛ faciunt qō diximus: ꝙ vz. semē in os acceptum ponūt in ventrē. In tēpore vō partus quādo femina spargit oua mas sequitur feminaz viceuersa ꝛ trāsglutit oua sparsa ꝛ ex ouis remanentibus in ore suo erit generatio piscium ꝓpter qō in parte terre leui vocata: que etiam comi vocatur venantur piscatores mares per feminas ꝛ ecōuerso feminas per mares: ꝛ hoc sepissime apparet: ꝛ ideo putat vulgus ꝙ qdam pisces tunc coeant cum quibusdam. Simil'r autem forte facit qōdam animal quadrupes: aliqō enim animal tempore coitus eijcit semē suū intra. femine membrum: ꝛ ideo vaporante semine tempore libidinis olfaciunt intra se membra genitalia cōuenientia libidini. ¶ Ego autem nihil horum puto esse verum qa diligenter obseruans ꝛ inuestigans ab antiquissimis piscatoribus maris ꝛ fluuiorum vidi oculis ꝛ audiui auribꝰ pisces tempore coitus confricari ad ventres ꝛ spargere ad contactum oua ꝛ lac simul: sed velocior est coitus eorum ꝙꝫ auiuz ꝛ qō recipitur in ore descendit per meri in stomachum ꝛ digeritur sicut bene dictum est in antehabitis. Femine vō perdicum quādo fuerint in oppositione marium: ita ꝙ ventus portet odorem maris tempore libidinis super feminā: tunc enim calor libidinis facit spirare ꝛ vaporare masculum: statim femina incipit turgere in semine: ꝛ fortasse ꝯtingit hoc ad vocem maris tempore maxime libidinis: sepius etiam contingit hoc ex hoc ꝙ mas volat super feminaz cum ventus fuerit conueniens ꝛ deferens vaporez maris sup feminam: ꝛ

nam:ꝛ

Nō ꝫ Auicē. de ipregnatione pdicis.

nam: ⁊ in tēpore quidem coitus per modū predictuꝫ excita
ta libidine mas ⁊ femina aperiunt ora ⁊ extrahūt eijciendo
linguas ꝓpter coitus desideriū. ¶ Qd aūt dicit Auic. ꝙ cu
bata q̄ est perdix femina īpregnet̄ ex vento flante a marito
⁊ voce mariti ⁊ ꝙ cōmiscētur per linguas in coitu nec dixit
Aristo. nec est oīno verū: sed potius ea que diximus excitāt
libidinē ante coitū: ⁊ tunc coeūt sicut gallus ⁊ gallina: ⁊ hoc
sepissime visum est in partib⁹ Germanie etiā in domesti-
cis perdicib⁹ quas ego ipse vidi oculis proprijs. ¶ Malachie vō ⁊ sepie ⁊ chonidē siue vt Auicē. dicit assumeneꝫ que

Quito de nā aialiuꝫ cap. 6.

est femina malachie tēpore coitus appropinquant sibi mu-
tuo ⁊ salliunt occulte coeundo: ponunt enim ora super ora ⁊
inuoluūt pedes circa pedes: ⁊ sic coeunt. Animal vō multi-
pes qd est polypus tēpore libidinis caput ponit super terrā
⁊ extendit pedes cū pedibus femine sue: ⁊ ita cōmēsuratis
corporibus maris ⁊ femine cōiungunt̄ orificia suarū vena-
rum infert⁹ quādo pedes pedib⁹ sunt applicati ⁊ corp⁹ cor-
pori. Sunt tñ qdam opinātes ꝙ in talibus aīalibus mares
in extremo pede habēt simile virge ⁊ est ꝓpe orificia ipsarū
venarū magnarū que in cruribus extendūtur: dicūt etiā ꝙ
illa virga assimilet̄ neruo ꝓcedēti ad mediuꝫ pedis ⁊ ꝙ il-
lud mēbꝝ mas ponit in os femine: ⁊ ꝙ sic perficit̄ coit⁹ eius
⁊ hoc stare nō pōt: qꝛ nihil oīo coit per os: eo ꝙ os est ad re-
cipiendū cibū: sed locus emissionis seminis vltimo digesti
⁊ depurati nō pōt esse nisi porus aliqs in extremitate corpo-
ris existēs vt semē ibi receptum per totū corpus distillādo
virtutē vlem corporis in se habeat. Sepia vō ⁊ femina se-
pie que thonideꝫ vocat̄ inuoluūt se ⁊ ponūt ora ꝯtra oraꝗ ap-
plicando se sibi: ⁊ inuoluūt pedes circa pedes: ⁊ tunc natāt
ecōuerso natationi qua natabūt nō coeuntes: qꝛ vna natat
cōtra aliā vt fortiter adhereat ei: ita ꝙ vnū dictoꝝ aīalium
natādo declinat posterius ⁊ alteꝝ nititur versus os anteri⁹
⁊ sic ouāt ex parte mēbri illius qd pomū in eo corporib⁹ eoꝝ
vocat̄: per illud enim cōfricādo se spargūnt cōmixta oua ⁊
lac. Sunt tamē qui opinātur sepias etiā coire per dictū mē
bruꝫ: karabo aūt ⁊ astacho ⁊ acchorim ⁊ hmōi coeunt sicut
animalia quadrupedia mingētia posterius ad caudam: ⁊
coitus ipsorū frequēter est in initio veris ⁊ ꝓpe littus: quia
in talib⁹ locis iam expertis apparuit sepius coitus istoꝝ.

Nihil omnino coit p os.

Quito de nā aialiū cap. 7.

Cancer vō cōmunis coit quādo femina sub ipsum intrās
equitat̄ a mare sic ꝙ sua coopertoria testea que tunice vo-
cantur inuoluūtur ad inuicē: ita ꝙ porta que est inter duas
tunicas vnius directe fuerit supposita porte que est iter du-
as tunicas alterius. Dico autem duas tunicas superficieꝫ
duram ⁊ inferioreꝫ in cauda que est sicut pellis cornea: sed
tenuis: in extremitate enim illius est porus super anum: sic
enim cancer minor qui est mas ascendit super feminam re-
tro ⁊ declinat se ad ipsam: femina vō vertendo latus cau-
de contra eum: ⁊ sic applicatione portaruꝫ cōpletur coitus:
nec diuersantur cancri masculi a feminis nisi ꝙ femina est
maiorū membrorū ⁊ coopertorioruꝫ siue tunicarum in cau-
da distantia est maior in femina: sed ⁊ cauda tota latior est
⁊ magis tenuis in femina: in masculo autem est magis ro-
tunda ⁊ spissior: ⁊ in radice habet masculus quatuor lon-
gas virgulas in cancris fluuialibus quas nō habet femi-
na. Ouant autem per anum per quem est exitus superflui-
tatis sed neuter cancrorum habet membruꝫ qd in coitu in-
tret corpus alterius: sed per applicationem portarū coeunt
sicut diximus. Animal vō anulosi corporis coit membro qd
est in suo posteriori ⁊ ascendit minus super maius: minus
enim dicitur mas ⁊ maius dicitur femina: deinde emittit
femina vuluam que est bifurcata que directe est sub mem-
bro coitus maris ⁊ ponit vuluam suam directe sub mēbro
maris quod est super eam: ⁊ hoc fit econuerso in alijs ani-
malibus que nō emittūt vuluas ad mares: sed potius ma-
res emittunt virgas contra vuluas feminarum suarum: ⁊
huiusmodi facta emissione ponitur membruꝫ maris intra
vuluam femine: ⁊ claudit se vulua tunc forti constrictione:
ita ꝙ adherent sibi posterius ac si sint colligata ad anum ⁊
fiunt quasi sint vnum longuꝫ animal ex vtraqꝫ parte habēs
caput vnum. Membruꝫ autem coitus apparet in quibus-
dam eorum maius ⁊ in quibusdam minus ſm congruen-
tiam corporum diuersoruꝫ anulosorum: ⁊ non bene manife-
stantur nisi diligenter experte quis voluerit distinguere in-

Quito de nā aialiuꝫ cap. 8.

ter muscas in tempore coitus ⁊ inter alia anulosa: videbit
enim quando mas aduolat ꝙ femina leuat posterius suuꝫ
contra marem ⁊ extrahit bifurcatum membrū ⁊ aperit fur-
cam eius late: ⁊ tunc mas paulatiꝫ applicat ascendēdo vel
volando imittit suum posterius in vuluam sicut diximus:
⁊ tunc iacent imobilia aut vnuꝫ trahit alterum post se: non
enim facile separantur: qꝛ coitus eorū multum durat. Hec
autem omnia manifestant̄ vt dicit Aristo. in muscis sed nō
in muscis cōmunibus que cibis insidēt: qꝛ ille velocis sunt
coitus: sed potius in muscis caninis ⁊ in illis que animali-
bus ⁊ stercoribus insident: ille eniꝫ diu etiā volantes coeūt.
patet etiā hoc in araneis: ⁊ precipue in vermibus volanti-
bus longis qui volant super herbas: ⁊ in his qui volant su-
per aquas: qꝛ vnus illorū post se trahit alium ac si sit cōglu-
tinatus illi. Modi autē aranearū quando coire volunt fe-
mina attrahit ad se marem per fila sua ⁊ mas viceuersa fe-
minam: nec cessat huiusmodi attractio quousqꝫ cōiungun-
tur: ⁊ tunc mas ponitur supra ventrē femine. Hunc autem
modū coitus habent ligando se per fila tele: propter vētris
sui rotūditatem: ⁊ iste coitus aranearuꝫ maxime est in fine
veris ⁊ in principio estatis: in illo enim tēpore motis a calo-
re solis humoribus maxime desiderant coitum: quedaꝫ ta-
men coeūt in autūno ⁊ in hyeme ⁊ pariunt oua ad similitu-
dinem quarūdam auium ⁊ quorūdam animaliuꝫ ouantiū
que manent in aquis ⁊ inuoluūt oua sua in folliculis in q-
bus iacent per hyemem ⁊ egrediūtur in vere: ⁊ quedā etiā
in autūno. ¶ Homo vō coit omni tēpore ⁊ plura animalia
manētia cum homine propter complexionis caliditatem ⁊
abūdantiam cibi. Maxime autē quodcūqꝫ animal est mo-
dice impregnationis hoc est ꝙ modico tempore impregna-
tur magis tempore veris ⁊ estatis ⁊ autūni: sed in hyeme
raro: lꝫ aliquando impregnetur ⁊ pariat: vt porcus ⁊ canis
qui multotiens pariunt in anno: viri autem magis deside-
rant coire in hyeme propter clausuram pororū ex frigore ⁊
excitationē caloris ⁊ humoris interius. In estate enim ꝓ-
pter porosam carneꝫ virorū euaporat humidū in ipso ⁊ ca-
lidum que sunt duo coit⁹ principia. Femine vō desiderant
coire in estate eo ꝙ caro earuꝫ laxa ⁊ humida ⁊ clausos po-
ros habēs in hyeme nimis efficitur humida: eo ꝙ fumus
interius reflectitur ad pellem viscosam ⁊ spissam exterius
⁊ redundans interius redit in humorem aqueum ⁊ suffo-
cat calorem mouentem ad coitum: sed in estate calore ae-
ris aperiuntur pori ⁊ per euaporationem humidi tempe-
ratur: ita ꝙ moueri ⁊ excitari pōt a calido naturali: ⁊ tunc
mittat in libidinem.

Propter qd viri magis appetunt coituꝫ in hyeme qꝫ i estate: econtra aūt femine.

¶ Cap. 3m. De diuersitate ouationis auium aquaticaruꝫ ⁊
de diuersitate temporis in quo ouant.

Genera autem auium propter leuitatem car-
nis sue ⁊ defectum cibi in hyeme coire nō pos-
sunt: neqꝫ in estate: qꝛ tunc euaporauit humi-
dum ipsarum: in autūno autem vt frequēti⁹
est incineratum: ⁊ quod remāsit indigesto hu-
more infusum: ⁊ ideo necesse est ꝙ coeant in
fine veris ⁊ in principio estatis quando adhuc durat hūor
veris. In illo enim tempore ouant ⁊ faciunt nidos ⁊ pullos
preterqꝫ auis que dicit̄ alchorab hoc est coruus que in prin-
cipio hyemis ouat ⁊ cubat. 14. diebus anteqꝫ compleantur
pulli septem diebus ante principium hyemis: ⁊ septem die-
bus post sicut dixit Symonides in libro de auibus: hic enī
vt dicunt experti nidificat septeꝫ diebus: ⁊ alijs septē ouat
⁊ pullificat. Oportet autem scire ꝙ hec diximus de alko-
rab que arabice idem est ꝙ coruus: propter quod etiam in
astronomicis coruus celestis alchorab vocatur: tamē abs-
qꝫ dubio in nostris clymatibus non hoc facit coruus: sꝫ po-
tius coit ⁊ ouat ⁊ nidificat in marito timens vt dicunt ex-
perti tonitruum: dicunt enim tonitruū destruere oua. Sed
dicit Aristo. ꝙ hec auis est marina: ⁊ illa arabice ſm Aui-
cennam vocatur cheren: ⁊ latine alchiones: ⁊ est auis ni-
gra non multum magne quantitatis: ⁊ forte hanc vocauit
coruum marinum propter coloris similitudinem: hec eniꝫ
in principio hyemis tempore maximi frigoris coit ⁊ pulli-
ficat sicut dictum est. Hyemis autem est quando quarta
celi hyemem facit ⁊ hoc est quando sol intrat tropicum
hyemalem: de illa ergo intelligitur hoc quod dictum est.

Quito de nā aialiū cap. 8.

In trāslatiōe Theodori iacet Alcynoe.

Huius autem causa esse non potest nisi corporis raritas ⁊ terrestreitas que statim sole appropinquante exiccatur: ita ꝙ semen habere nõ potest. In tempore autẽ maximi frigo/ris clausis vndiqꝫ poris inducit̃ in ea humidũ a quo semi/nis põt esse decisio: nec est credibile hãc autem posse viuere in aliqua terra q̃ est maioris latitudinis q̃ꝫ est clima qntuꝫ. In oĩbus.n. illis est dominãs ⁊ excellẽs ⁊ mortificatiuũ fri/gus in quo talis cõplexio viuere non põt. Est tñ in nostris climatibꝰ auis aquatica nigra que est venãs pisces in flumi nibꝰ ⁊ maribꝰ ⁊ facit magnũ nocumẽtũ in eis: ſꝫ est cineritia in pectore ⁊ vẽtre: ⁊ est tardi volatus: ⁊ diu manet sub aqua quãdo mergit̃: ⁊ hꝫ rostrũ dentatũ sicut dẽtata est falx mes/sorũ: ⁊ ipso retinẽs pisces lubricos sicut anguillam: ⁊ habet hoc ꝙ quãdo in arbore sedet rami quos sepius inficit ster cus eius arescũt: ⁊ hoc facit etiã stercus ardee ⁊ fere omniũ auiũ aquaticarũ: ⁊ hãc quidã vocãt coruum aquaticũ: ſꝫ in germanica lingua schaluehorn vocat̃: ⁊ nõ pullificat in hye me sed in vere cũ aliis auibꝰ. Nidũ aũt facit in arbore alta ⁊ magna iuxta aquã piscosam. Auis v̇o que grece vocatur alborexoꝫ ⁊ simile sibi ponit oua sua in lapidibꝰ marinis q̃si sine stramẽto: ⁊ plus q̃ facit sunt duo vel tria oua: ⁊ huius causa est calor ꝯplexionis sicut in colũba que male nidificat ⁊ nõ nisi duo facit oua ⁊ raro tria: sed colũba qdeꝫ facit hoc sepius in anno: sed palũbes nõ faciũt hec nisi in ãno semel. Est aũt auis que aleroꝫ vocat̃ ⁊ ouat ĩ estate ꝓpter frigus ⁊ humorẽ sue cõplexionis. Inspissata enim ⁊ ꝯgelata cõplo ad libidineꝫ nõ mouet̃ nisi forti calido ⁊ sicco estatis. Auis aũt a qbusdã antiquis abij vocatus in principio veris sic̃ ⁊ alie aues ouat ⁊ sedet sup ea: est autẽ hec auis aquatica ⁊ frigida sed nõ tãte frigiditatis sicut alie: ⁊ qdã estimant ꝙ sit ardea. Auis aũt quã supra cheren vocauimꝰ q̃ ꝯm Auic. est eadẽ cũ alchorab marino vocat̃ latine altiones que ꝯm Ouidiũ ⁊ Homerũ auis est diomedis ⁊ nõ apparet nisi ra ro: tñ enim tẽpore illo apparet quãdo occasu helyaco occi/dunt plyades: ⁊ hoc est a quarto nonas aprilis in vere: ⁊ cũ apparet semper apparet in loco anchorationum vbi naues anchoris ligant̃: eo ꝙ volat in circuitu nauiuꝫ: deinde post hoc tẽpus subito latet sicut dixerunt sapiẽtes in experimen tis. Auis aũt aquatica que ardoron dicit̃ ouat qdem quiqꝫ oua in principio estatis quãdo calore eius mouet̃ libido: ſꝫ preter cõsuetudinẽ aliarũ auium nidificat in vere ⁊ in autũ no: ⁊ est hec etiã aquatica auis: ⁊ ad istã diuersitatẽ omnis coitus ⁊ ouatio auium reducitur aquaticarum.

¶ Cap. 4^m. De modo ⁊ tẽpore ouationis anulosorum.

Animal v̇o anulosi corporis coit in hyeme si fue rit aer cõueniẽs ⁊ venti flauerint austrini: p̃ci pue tñ faciunt hoc illa que nõ nidificãt nidos telares sicut nidũ faciunt aranee ⁊ bombices ⁊ eruce ⁊ hmõi: sed musca ⁊ formica nõ nidifi cant ⁊ in hyeme coeunt: sed hoc verum est de climatibꝰ que sunt maioris latitudinis q̃ꝫ quintũ: a quinto enim clymate v̇sus aquilonẽ coeunt in autũno ⁊ ouant: ⁊ co eunt in estate ⁊ ouant: ⁊ estatis qdem oua ꝓducũt in autũ/no: ⁊ ideo multitudo tunc paruaꝝ apparet muscaruꝫ. Oua aũt autũni iacent per hyemẽ ⁊ emittunt in vere. Expertus aũt sum ꝙ musce cões nigre ouãt oua nigerrima ⁊ obƀuãt ea vt ouent ea in albo pãno vel pariete. Musca aũt magna ouat alba oua ⁊ obseruat ea vt ouet ea in panno nigro aut pariete. Vulgi aũt opinio est ꝙ per hyemẽ musce maneant sub aqua ⁊ in fissuris parietũ ⁊ murorũ. ⁊ signuꝫ est ꝙ in no/stris clymatibꝰ in principio estatis ⁊ circa finem veris pluri me inueniunt̃ super aquã natãtes: ⁊ in vere plurime musce magne inueniũtur ex rimis muroruꝫ ⁊ lapidum cadentes. Bombices aũt in principio autũni ⁊ in fine estatis ouãt in albo pãno ⁊ ad calorem solis oĩa istorũ anulosorũ oua egre diuntur: ⁊ ideo nõ fouent̃ ab ipsis. Aranee aũt ⁊ eruce ouãt in autũno ante principiũ hyemis aliquãtulũ. Quedã auteꝫ erucaruꝫ absconditur in rimis postq̃ꝫ sol incipit recedere a tropico estiuo ⁊ putrescit in seipsa ⁊ circũducit̃ ei pellis du/ra anulosa ad nãm cornu accedens: ⁊ in illa nascit̃ vermis volans habens longã linguã ante in se recuruã: quã inficit floribus ⁊ suggit dulce ipsorũ ⁊ nascũtur ei ale quatuor: due hinc ⁊ due inde ⁊ volat ⁊ efficit̃ multoꝝ colorũ ⁊ multoꝝ pe dum: sed nõ tot quot habuit quãdo fuit eruca. Et efficitur

Quid de se te ncẽ de muscis

multorũ colorũ dupliciter: ꝯm genus. vꝫ. ⁊ indiuiduũ. In ge nere enim quedã sunt alba ⁊ q̃dam nigra ⁊ q̃dam aliorum mediorũ colorũ. Sed in eodem indiuiduo animal aliquod istius generis inuenit̃ q̃ multos in se habet colores. Hoc autẽ animal sicut alatũ ⁊ ex eruca generat̃ a qbusdaꝫ latine cõmuni nomine veruicella vocat̃ ⁊ hoc sic volãs in fine au/tũni plurima emittit oua: ita ꝙ tota iferius eius pars que sub pectore est in oua conuertit̃ ⁊ moritur illa ouãdo: ⁊ tunc iterũ ex illis ouis ad vernũ tempus eruce generãtur. Que/dam tamen eruce nõ conuertunt̃ in veruicellas sed confe/runt se ad extremitates ramorũ arborũ ⁊ in illis nidificant ⁊ ouant ⁊ ex illis fiunt eruce in futuro vere: nidũ autem iste porrigunt semper versus solem ad meridiẽ: sed ille que ge nerant̃ ex ouantibꝰ oẽs oua ponũt in muris ⁊ rimis lignorũ ⁊ parietũ que sunt iuxta ortos. Aranee aũt inueniũtur oua re in folliculũ vnũ ⁊ ponũt in illo oua plurima: ⁊ inueniũtur iuxta ea quasi foueant ea: cuꝫ tamẽ in veritate nõ foueant: sed est iuxta ea ꝓpter custodiaꝫ. Alia aũt sunt anulosa que nõ ouant sed potius ex putredine generantur sicut vespa: ⁊ multa genera muscarũ sicut ⁊ cinifes nascũtur ex exhalatio nibus aque ⁊ apes ex carnibꝰ putridis: ⁊ bibiones ex vini euaporatione. Hec igit̃ ⁊ hmõi ouatio est anulosorum.

¶ Cap. 5^m. De modo impregnationis ⁊ ouationis piscium marinorum.

Plura autem sunt animalia ouãtia aquatica q̃ agrestia sunt. ⁊ dicũtur agrestia: eo ꝙ ouant in terra ſꝫ cibum querant in aqua: ⁊ multa talium impregnant̃ ⁊ ouãt semel in ãno tñ sicut ea ani malia que in greco abũdant ⁊ vocãtur aratoꝫ ⁊ castaroꝫ achꝫ ieromyꝫ ⁊ hosty ⁊ hmõi: ⁊ apud nos sunt sicut lupus aquaticus ⁊ anser aquaticꝰ qui in gre/co achinari vocatur ⁊ anas aquatica qui in greco vocatur papy ⁊ multa alia genera ouantiũ. Lichoꝫ tamen ouat bis in anno: sed oua secũda debilia sunt ⁊ raro emittunt. Aga/dach v̇o ouat ter in anno: ⁊ hoc cognitum est: oua eniꝫ sua omni anno apparent tribus vicibus. Scorpio v̇o marinꝰ ouat in vere semel ⁊ in autumno iterum. Piscis auteꝫ qui vocatur colin ouat semel in autumno ⁊ similiter facit allec. Bouiꝫ autem similiter ouat qui simul cõcipit ⁊ semel: sed tamen quia ponit oua successiue putant quidã ꝙ bis ouet: incipit enim ouatio eius in vltimo hyemis ⁊ completur in principio veris. Mas autem ⁊ femina in hoc genere diuer sificantur: quoniam femina huius piscis sub ventre habet alam pinnularẽ: sub ventre autem maris nõ est. Celeti au/tem ꝯm suum genus ouat semel in ãno preter hoc q̃ raby vocatur: hoc enim ouat bis in ãno: in principio. vꝫ. autum/ni ⁊ in predicto occasu plyadum in vere. Et iste modus pi scium est in autumno crassior ⁊ pinguior: ⁊ ouat septem vel octo oua. Opinati sunt tamen quidam antiquorum ꝙ hic modus pisciũ ouet bis in quolibet mense. ⁊ causa opinio/nis eorum fuit: quia duas ouationes quas facit cõplet suc cessiue ⁊ cum interuallo temporis aliquo. quedaꝫ animalia marina ouant omni tempore: sicut id q̃ dicitur asmorie: ⁊ femine huius animalis faciũt primo oua valde parua que postea finduntur ⁊ crescunt cito: ⁊ in hoc conueniunt cum ouis animalis q̃ dicitur abiroꝫ: tamen abiroꝫ nõ ouat ni/si in vere tñ. Mas etiam ⁊ femina asmorie diuersificãtur: quoniam femine in hoc genere sũt debiles diuersi coloris: mares autem vni colores sunt ⁊ fortes: ⁊ assimilãtur in co/lore animali quod dicitur cheador ⁊ habent dentes tam in terius q̃ꝫ extra. Est autem animal q̃ sepius exit ad terraꝫ ⁊ sepe extra aquam deprehenditur. Crementuꝫ autẽ ouo/rum piscium ex quibus generãtur mares est festinum pro/pter calorem qui est in eis maiorem: ⁊ maxime paruorum piscium qui crasceon dicuntur: ⁊ hoc genus piscis ouat su/per fundum in terra inter herbas graciles virides aquati/cas. Piscis autem qui grece vocatur salamoreꝫ ouat in lo/co maris qui dicitur luchor ⁊ in alio non vult ouare. Pi/scis autem vocatus fastacum ⁊ lebras ⁊ huiusmodi ouant in mari apud cursus fluuiorum vbi miscetur aqua dulcis cum salsa. Piscis autem dictus alxtilbeꝫ ⁊ stilpideꝫ ouant econuerso in pelago profundi maris in tempore veris. In autumno autem non ouant nisi pauci vt pelax et tergoꝫ ⁊ ternoꝫ: quando enim equinoctium est autũnale tunc ouant

Quito de nã aialiuꝫ cap. 9. ⁊. 10. 11. ⁊. 12.

dicta piscium genera. Quidam autem alij pisciũ marinorũ ouant hyeme ⁊ estate sicut diximus superiꝰ: in hyeme qdez sicut lebras ⁊ basturoz. In estate aũt baraboz ⁊ hic piscis si/mul ouant fere quãtitatem vtris parui: ⁊ in illo sunt multa oua parua in pelle cõtenta sicut in vtre quodã. Generis au tem piscis qui fastarooz vocaẽ quedã pars ouat in hyeme ⁊ quedã pars in estate: Chyfel autez ⁊ cheagaroz ⁊ maron similr̃ ouant per. 30. dies. Quidaz tamẽ pisces qui sunt ⁊ di cuntur esse quidã modus fastoroz nõ generanẽ per coitũ sz ex ceno ⁊ limo siue luto. Jam autez diximus ꝙ multi pisces ouaut in vere: ⁊ quidã etiã in estate: ⁊ quidã in autũno ⁊ q/dam in hyeme: sed tamẽ nullus istoꝝ modorum ouationis erit in omnibꝰ ſm vnũ ⁊ eũdem modũ. ¶ Opz autẽ scire ꝙ sicut diuersitas regionũ multum diuersificat plãtas ⁊ arbo/res: ita etiã multũ diuersificat aialia nõ solũ ſm abũdantiã cibi: sed ẽt in multitudie coitus ⁊ partus ⁊ impregnatione. ⁊ similiter diuersificat pisces in istis tribꝰ: coitu. vz. ⁊ partu ⁊ impregnatiõe: ideo diuersa genera pisciũ sepe ouãt in q/busdã locis q in alijs locis nullo modo volũt ouare. Ma/lachie vͦ genus ouat in vere: ⁊ est primũ ouãs inter pisces marinos. Sepia aũt indifferenter ouat quolibet tẽpore: sz quãlibet suã ouationẽ vnã complet in. 15. diebus hoc est in duobꝰ circulis horarijs planetarũ. ⁊ quãdo ouat femina se/quitur mas oua sua ⁊ spargit per spũm quẽdam exufflãdo suũ semẽ sup oua: ⁊ oua eius sunt dura: ⁊ ideo modus hic pisciũ nõ natat in mari nisi par ⁊ par: hoc est mas ⁊ femia. Et color quidẽ masculi multũ niger est in dorso ⁊ alibi ẽ di uersi coloris: femina vͦ ecõuerso alba est in dorso. Animal aũt marinũ multipes qͦ diciẽ polypũ coit in hyeme ⁊ ouat in vere: ⁊ in illo tempore nidificat per duos menses ⁊ ouat vnuz ouũ paruulũ tñ simile fracture nucis: ⁊ hoc animal ẽ valde multe generationis: qm̃ ex illo vnico ouulo veniũt pi sces multi sine nũero. Caput aũt maris in hoc genere ani/malis longius est capite femine ⁊ cũ ouauerit femina sedet super oua: ⁊ ideo mala est caro eius ad esum in tẽpore illo: qꝛ tunc famescit ⁊ nõ saturaẽ ꝓpter qͦ macra ⁊ dura effici/tur caro eius: a qua etiã subtilius nutrimẽtuz per decisionẽ oui est separatum. Barchora aũt ⁊ halzimi que sunt ostrea quedã generanẽ in fine hyemis ⁊ in itroitu veris. Uniuer/saliter aũt omnia animalia que sunt dure teste apparent in vere plena ouis: ⁊ silr̃ in autũno: preter hiritiũ comestibilẽ: ille enim omni mense videẽ habere oua: ⁊ precipue in lune cõplemento ⁊ in diebꝰ caloris in estate: exceptis his tm̃ qui sunt in locis que vocata sunt ouiz in regione hominũ q di/cuntur bronyones: ibi enim manẽtes in hyeme tm̃ ouant: ⁊ sunt parui corporis tunc ⁊ pleni ouis: ⁊ cõtingit eis parui tas corporis eo ꝙ nutrimẽtum transit in oua: kalae autem marina concha in omnibus mensibus generat.

Qr regiõis di/uersitas fit in cã diuersitatis coitus ⁊ cibi ⁊ partꝰ i aialibꝰ

¶ Cap. 6m. De diuersitate auium nõ aquaticarum.

Quito de nã aialiũ cap. 13.

Auis aũt agrestis non aquatica coit ⁊ ouat se/mel in anno: sed hyrũdines ouant bis in ãno: ⁊ similr̃ merula que grece a quibusdã fastoroz ab alijs aũt farrakoz vocatur: sed oua prima quãdoqꝫ tẽpore frigoris superueniẽtis corrũ/punẽ ꝓpter hyemẽ ⁊ aliquãdo ꝓueniũt. Oua vͦ posteriora semper cõplenẽ ⁊ faciũt pullos: ⁊ hoc fit in hy/rundinibꝰ que frigus sustinere nõ possunt. Auis vͦ dome/stica ꝓpter cibi abũdantiã ⁊ mansionis tẽperamentũ ⁊ alia fomẽta libidinis coit frequẽter sicut colũbe ⁊ galline. Ouãt enim iste aues tota estate: ⁊ non multiplicanẽ oua eius nisi propter multitudinẽ coitus sui. Tẽpore tamẽ quo itrat sol tropicũ hyemalez naturalr̃ nõ pullificat colũba: sed certum experimẽtũ est ꝙ etiã tũc pullificat si calidã habeat habita/tionem ⁊ cibi abũdantiã: sed nõ pullificat altero istorũ defi/ciente: ⁊ hoc quidẽ faciunt colũbe domestice. Colũbe enim sunt multorũ modorũ sicut in antehabitis meminimꝰ nos dixisse. Et quatuor quidez modi sunt noti apud nos. Unꝰ enim modus vocatur grece belez que sunt colũbis dome/sticis griseis siles ⁊ sunt ẽt eis minores: ⁊ vocanẽ apud nos colũbe cauernaꝝ ⁊ insidẽt arboribꝰ ⁊ volãt cũ grege. nec do/mesticanẽ ad habitãdũ cũ hoibꝰ: ita ꝙ pullificent cũ eis sicͭ colũbe cões: nec nidificãt in lapidibꝰ ⁊ muris: sz potiꝰ in ca/uernis arboꝝ aut in arboribꝰ: ⁊ hz pedes asperos valde ru beos: ⁊ ita nõ curat aliqs hõ nutrire hoc genꝰ in domo sua: nõ eniz domesticaẽ ⁊ si retineẽ nõ pullificat. Aliud aũt genꝰ est palũbes q̃ maior est colũba cõi ⁊ magis ad albedinẽ de/clinãs: cũ tñ sit coloris grisei. Et genꝰ minimũ colũbaꝝ est genꝰ turturis: hec eniz oia colũbis assimilanẽ sicut delon si/ue palũbi ⁊ febita hoc est turtur ⁊ targula: ⁊ hoc genꝰ apud nos nõ est notũ. Quidã tñ dicũt ꝙ targula est sturnꝰ: sz apͦ nos hec auis nõ est silis colũbe: sz maior oibꝰ est delon dein de febita: ⁊ minor est targula iter ea q̃ vltio enumerauimꝰ. Colũbe aũt cões sicut diximꝰ ouãt oi tpe ⁊ faciũt pullos cũ fuerit locꝰ sue mãsionis calidus ⁊ cibꝰ eaꝝ est calidus ⁊ abũ dans. Si aũt nõ fuerit vtrũqꝫ istoꝝ paratũ non ouabũt nisi in estate. Uernales aũt ⁊ autũnales pulli eaꝝ meliores sũt q̃ estiui ⁊ hyemales. Pulli tamen huius auis generaliter qui volare non possunt mali sunt propter caloris ⁊ humo/ris superabũdantiã: ⁊ ideo generãt grossos humores: quia supflue sunt calidi: volãtes aũt ꝓpter motũ sunt minꝰ hũi/di ⁊ meliores: sed oua valde sunt calida ⁊ mali saporis nec de facili induranẽ per assationẽ: ⁊ qꝛ sunt sic supflue hũidi/tatis ⁊ caliditatis comedi p̃cipiunẽ cũ agresta ⁊ coriãdro ⁊ medulla citrulli. Sanguis aũt colũbe abscidit fluxum san/guinis narium qui est ex velamine cerebri. Propter calidi tatem aũt suorũ ouoruz in. 15. diebus fouenẽ ⁊ fiunt pulli in alijs autem. 15. diebus complẽtur ad volãdum: ⁊ si tempe/stiue in vere nati fuerint ante hyemem in autũno eiusdem anni pullificabunt. Anser aũt domesticus ⁊ anas ⁊ cygnus domesticus non ouant neqꝫ pullificant nisi semel in anno in principio veris ꝓpter sue cõplexionis frigiditatẽ ⁊ grossitiẽ ꝓpter qͦ etiã nõ bene cõuenit esui caro istaꝝ auium. Sed aues nõ domestice magne qdem semel in anno pullificant: parue aũt bis experte sunt pullificare: in qbusdaz semel tm̃. Bis eniz perdix pullificat ⁊ facit. 15. oua aut. 14. in vna pul/lificatione octo ⁊ in secũda tantũdem aut parũ minꝰ. Pas/ser etiã pullificat bis vel ter: ⁊ in vna pullificatione ad plus facit. 7. aut. 4. ad minꝰ. Et regulus bis pullificat ⁊ facit no uem oua in vna pullificatione aut circa hoc. Sed alie par/ue aues sicut philomena ⁊ alauda ⁊ scifcendula ⁊ hmõi se/mel pullificãt ⁊ faciunt q̃tuor aut qnqꝫ: sed tñ fere q̃libet hz hoc ꝙ ablatis sibi primis ouis iterato ouat ⁊ pullificat.

Sãguis colũbe ad fluxum sãguis narius ex velamie cerebri ꝓueniẽte prodest.

¶ Tractatus Secundus Quinti Libri animaliuz in quo de clarat in quo tempore animalia spermatizant ⁊ de forma/tione partus eorum.

¶ Cap. p̃m. De tempore in quo spermatizant animalia.

Quito de nã aialiũ cap, 14.

His habitis tp̃us etatis in quo pubescũt ⁊ potẽtia fiunt ad cõceptũ ⁊ partum aialia determinãduz est: hoc enĩ est tempus coitus eorũ: qꝛ ante illud ⁊ post ipsum nõ spermatizãt. Est autẽ hoc diuer sum in diuersis ſm genera ⁊ spẽs aialium. Non eniz in oibus exitus ⁊ distillatio sper matis est in tẽpore vno ⁊ eodẽ: sed potius in diuersis tẽpo/ribus. Eodẽ aũt modo ⁊ filioꝝ aialium dispõ diuersaẽ ſm etatẽ parentũ ⁊ eorũdẽ diuersitatẽ. Primũ eniz sperma qͦ ex animalibꝰ exit in principio etatis coitus modicũ est val/de: eo ꝙ nõ adhuc nã multũ ponit in semine cũ incremẽtuz necdũ ad plenũ steterit: ⁊ iterũ qꝛ necdũ vie adhuc sunt am pliate per quas ad inguina descẽdit: qꝛ ipsuz sperma necdũ adhuc debitã adeptũ est maturitatẽ: sed est adhuc aqueuz cuius calor nõ est acutꝰ: sed fractus in humido aqueo. Et ꝓpter istas tres causas si cõtingat ex ipso impregnationez fieri nasceẽ partꝰ debilis hñs fragile corpꝰ: hoc aũt vt freq̃n tius appet in hoibꝰ ⁊ q̃drupedibꝰ ⁊ modis auiũ. Etates. n. aialiũ q̃ coitu generãt ⁊ generanẽ in maiori pte sunt ꝯueniẽ tes in q̃libet spẽ vna oibꝰ idiuiduis: ⁊ si ꝯtingat fieri varia/tionẽ in ea erit raro ⁊ in paucis. Est. n. oiuz idiuiduoꝝ tp̃s spermatizãdi vnũ nisi cõtingat in paucis ꝑ occasionẽ aliq̃ trãsgredi vel citra remanere. Propter hmõi. n. occasiones aliquãdo accidunt mirabilia ⁊ prodigia tam circa partũ q̃ circa parentes ꝓpter necessitatẽ nature preter legẽ cõez oc/casionatã. Generaliter aũt in oibꝰ maribꝰ est verũ ꝙ spma tũc descẽdere ⁊ distillare ad exituz incipit qñ vox est in mu/tatione. Omne eniz aial mutat vocẽ ⁊ grossiorẽ ⁊ acutiorez

acquirit vocem in statu maturitatis q̄ȝ habuit in annis in/fantie ⁊ iuuentutis. Est autem ⁊ aliud spermatizationis si/gnum: mutatio. vȝ. instrumentorū ⁊ organorūȝ coitus: sicut ꝙ pilosa efficiuntur inguina: ⁊ grandescunt instrumenta ⁊ desiderio coitus incitātur: sic enim mutātur in figura etiaȝ ꝑm aspectum. Similiter auteȝ in feminis tumescere ⁊ subi gi incipiūt mamille ⁊ pili in pectine multiplicari. Et in ho/mine est exitus ⁊ descēsus spermatis post completionē duo rum septēnioꝝ: sed sperma adhuc est modicū ⁊ tenue aquo sum. Cōueniens auteȝ est ⁊ bonum in tertij septenarij com plemento: tunc enim vt frequentius stat longitudinis dia/meter ⁊ corpus incipit inspissari ꝑm diametros latitudinis ⁊ ꝓfunditatis: ⁊ ideo etiaȝ tunc sperma spissius ⁊ glandulo sius efficitur ⁊ suus calor efficitur calidior superflua in ipso exiccata humiditate: propter qd̄ conuenientius est ad ge/nerandūȝ. Est auteȝ ⁊ h̄ circa quātitatem spatij ⁊ arcus su/per quem coniunctio fit minor Jouis ⁊ Saturni de nouo si gno in nouū signūȝ que cōiunctio indiuiduis significat mu tationem sicut tetigimus in libro de causis ꝓprietatum ele mentorū ⁊ planetarūȝ: sed cā perfecta ⁊ ratio de hoc reddit̄ in scientia astrorūȝ: ⁊ tunc in somnis pollutiones incipiunt multiplicari que nō apparent in alijs spēbus aīalium eo ꝙ nō abūdāt tātū in spermate: tū ꝓpter cibi defectū: tū ēt pro/pter cōplexionis duritiem ⁊ siccitatē: tū etiā ideo qꝛ substan tia spermatis transit in ipsorū pilositateȝ vel pēnositatē vel squamositatem aut in testas. In qbusdā enim alioꝝ anima liū ab homine nulli oīno sunt pili sicut ⁊ in hominibꝰ qbus/dam pili nulli sunt oīno qui frigidi sunt ⁊ clausurā patiūtur in poris: nec euaporat humiduȝ eoꝝ in pilos. In qbusdam auteȝ aīalibus ⁊ hominibꝰ sunt qdem in anteriori corporis pauci ⁊ rari sicut in inguine: sed in posteriori sunt aut nulli aut debiles oīno: quoniā in anteriori erit exitus ⁊ descēsus humidarū superfluitatū: ⁊ ideo aliq pili nascunt̄ sed nō po sterius: ⁊ sunt frigidi quorū sperma infecūdum est ad gene rationē. Uox ēt mutat̄ in tp̄e pubertatis in qbusdā aīalibꝰ ⁊ hominibꝰ: ⁊ fit vt freq̄nter ⁊ in pluribꝰ sonorior ⁊ grossior ꝑꝑ pulmonis cōfortationē ⁊ exiccationem ⁊ idurationē tra chee arterie. ⁊ hoc est signū ꝙ etiā tunc calore terminātē hu midū fit motꝰ ad luxuriā: ⁊ hoc ēt in multis aīalibꝰ manife/statur ꝑ mutationē dispōnis quorūdā mēbroꝝ ipsoꝝ genita liū. vȝ. sicut diximꝰ superiꝰ: ⁊ hec sunt signa manifestātia ꝙ sperma tūc est ꝯueniēs generationi. Uox aūt feminaꝝ acu tior est ⁊ mollior ⁊ debilior vocibꝰ masculoꝝ vt in pluribꝰ. Acutior qdē ꝓpter viaꝝ stricturā quā operat̄ ꝯstringēs cō plexionalis frigiditas. mollior aūt ꝓpter istrumētoꝝ humi ditatē. Et debilior est ꝑꝑ fellis siue pulmonis debilitateȝ ⁊ resolutionē. Propter easdē aūt cās acutior ⁊ ꝺbilior ⁊ mol lior est vox iuuenis q̄ȝ eiꝰ q iam in statu maturo est etatis. Stricte aūt ⁊ humide sunt vie vocis in iuuenibus ⁊ pulmo mollis ⁊ debilis. ⁊ eadē est cā ꝙ vox infirmātiū acuit̄: qꝛ sic/citas stringit vias aut forte itēperata frigiditas aut humi ditas opprimēs: ⁊ hoc qdē est in multis aīalibꝰ: nō tn̄ in oī/bus. Uox eniȝ ceruoꝝ masculoꝝ est grossior ⁊ altior vocibꝰ ceruaꝝ feminaꝝ. Et mares qdē tp̄e coitus multū vociferā tur. Femīe aūt ceruoꝝ multū vociferant̄ qn̄ timēt. Uoces etiā canū qn̄ ꝑueniūt ad robustā etatē: altiores siue sonorio res fiūt ⁊ grossiores. Et hāc silr̄ diuersitatē hn̄t voces equo rū ⁊ hinnitꝰ eoꝝ. Eque.n. vicine natiuitati ⁊ spermati voci ferāt debilr̄ ⁊ hinniūt ⁊ mares silr̄: sed qn̄ in ꝓcessu iuuētu tis firmant̄ vox maior siue grossior efficit̄: ⁊ hoc ē tp̄e coitꝰ ita ꝙ ēt tp̄s coitꝰ clarificat eis voces: p̄cipue tn̄ accidit eque vt ex coitu clarificet̄ vox eiꝰ post ifantiā suā. ¶ Ampliꝰ autē eq periodus vite est. zo. ānoꝝ ⁊ post hoc incipiūt destitui ⁊ debilitari: lȝ ista quā narrauimꝰ sit vocū diuersitas in gene/re aīaliū: nō tamē in oībꝰ idiuiduis eiusdē spēi vel generis est ꝑm vnū ⁊ eundū modū: sȝ ⁊ nec in oībꝰ generibꝰ ⁊ spēbus accidit hoc qd̄ diximus. vacce.n. grossiorem vocē habent q̄ȝ tauri nō castrati ⁊ p̄cipue vaccula siue vitula: bouulus par/uulus grossiorē hȝ vocē tauro magno. Uoces aūt taurorūȝ mutant̄ ⁊ grossant̄ qn̄ emētulant̄: ⁊ hoꝝ supra cā est assigna ta: nec opȝ hoc dici nisi qꝛ melācholia aīalis est in causa que magis vincit̄ in iuuene q̄ȝ in profecto aīali: ⁊ magis vincit̄ humore femine laxante q̄ȝ calore maris potius indurante. Siccitas enim stringit vias vocis: ⁊ ideo fit exit. Emētula tis aūt tauris redit inducens humidum frigiditas comple xionalis: ⁊ tunc voces fiunt grossiores. ¶ Amplius aūt arie tes ⁊ capri coeūt quādo sunt vnius anni: ⁊ precipue capro/rum mares in illo tēpore mouent̄ ad coeundū. Est aūt di/uersitas inter filios caproꝝ ⁊ alioꝝ aīaliū: qm̄ eo ꝙ hoc aīal est sicce cōplexionis filiꝰ quē prīo generat anteq̄ȝ coitu ⁊ eta te exiccet̄ est melior ⁊ fit fortior ⁊ grossioris corporis oībꝰ po stea generatis: in his aūt multū humidis aīalibus sicut in ouibꝰ ⁊ porcis est oppositū ⁊ ēt in hominibꝰ: hoc enim dato ꝙ caper venerit ad etatē in qua gnāre pōt erit tēperatiꝰ se/men in ipso qd̄ primo descēdit q̄ȝ qd̄ postea. In hūidis aūt ecōuerso est vsq̄ȝ ad etatē in qua declinare incipiūt. ¶ Am/plius porcus cū effectu saltare incipit porcā post. 8. menses. Porca aūt que est vniꝰ anni cōcipit ⁊ parit: qm̄ citius cōple tur mas q̄ȝ femina: ꝓpter calorē q melius flegma viscosum qd̄ in illius aīalis dominat̄ cōplexione dissoluit in masculo q̄ȝ in femina: tn̄ qd̄ ex spermate porci masculi generat̄ ante annū est debile valde ꝑꝑ spmatis puitateȝ ⁊ aqueitatē. In qbusdā tn̄ regionibꝰ valde calidis ⁊ siccis porcus post qua/tuor mēses saltat ⁊ porca parit post sex mēses. In qbusdam aūt frigidis ⁊ humidis incipiūt saltare porci post deceȝ mē ses: ⁊ femine post. 14. cōcipere ⁊ parere ⁊ in statu viriū ⁊ sub stantie durāt vsq̄ȝ ad tres ānos: ⁊ in hoc tēpore desiccato su perfluo humore sunt filij meliores. Canis aūt sicut diximꝰ saltat forte post octo mēses: sed frequēter post vnū annum. Masculi tn̄ canū ꝑꝑ calorē cōplexionis ⁊ siccitateȝ mouent̄ ad coeundū ante feminas. Femina aūt a tēpore ipregnatio nis per. 60. dies hȝ in vtero: ⁊ si prius pariat erit partꝰ debi lis: in quo tp̄e ꝑficiunt̄ quatuor auges lune: qm̄ in quolibet mēse luna bis est in auge: ⁊ sic aut vna mutat semē ⁊ secūda format ⁊ distinguit ⁊ tertia dat q̄ȝtitatē ⁊ q̄rta idurationē ⁊ ꝯfortationē. Omniū enim partus viuentiū marie causat̄ a motibꝰ lune: ⁊ p̄cipue trāsmutationes humiditatū corporū aīaliū. Catula aūt a tp̄e coitus sui incipit ꝯcipere in spatio sex mensiū: qꝛ in illo tp̄e ex cōfricatione ⁊ delectatione ⁊ mo tu matricis icipit cū abūdātia venire semē ⁊ sanguis men/struus ad matricē. Equus v̄o primo coire icipit quādo est duorūȝ annorum aut forte trium: ⁊ quicquid generatur ab eo post etatem trium annorū erit fortius ⁊ melius vsq̄ȝ quo fit. zo. annorūȝ qui est arcus super quem coniunguntur mi/nori coniunctiōe Juppiter ⁊ Saturnus qui arcus mutatio nis efficit in precipuis animalibus ⁊ perfectis. Equus ta/men masculus saltat aliquādo vsq̄ȝ ad. 30. annos ⁊ equa cō cipit qualitercūq̄ȝ debiles fetus ad annos. 40. qd̄ tempus fere est tota sua vita. Equus enim mas propter multūȝ la/borem ⁊ coitum cōmuniter nō nisi vsq̄ȝ ad. 35. annos viue/re consueuit. Antiquitus tamen inuentus est equus vixisse 70. annis: ⁊ temporibus nostris fuit miles residēs in castro namurcensi qui cum ego presens essem ibidem habuerat dextrarium. 60. ⁊ amplius annorū ⁊ erat omni tempore illo fortis ad prelia. Asinus v̄o melācholicum animal coit post 30. menses qui sunt vnus mensis saturni: non tamen gene/rat anteq̄ȝ cōpleat tres annos nisi valde raro ⁊ debilem fe/tum. Generant tamē plures eorū postq̄ȝ cōpleuerint duos ⁊ dimidium: ⁊ hoc est tēpus conceptus ⁊ partus multorum quadrupedū: aliquādo tamē asinus vnius anni generat fe/tum de asina perfecta ꝑm etatem qui superuiuet ⁊ debilis erit: ⁊ hoc idem forte faciet vacca quādo erit vnius anni: ⁊ forte superuiuet filius siue partus: sed hoc accidit valde ra ro. trium enim annorū vel circa hoc tempus deputatur ge/nerationi taliū animaliū perfectorū quadrupedū vt frequē tius: qꝛ in illo tēpore cū saturno qui nulli planetarū cōiungi tur per applicationē corporum ⁊ luminis applicant̄ pluries oēs planete leuiores: ⁊ vnus de grauioribꝰ mars. vȝ. bis ap plicatur eidem ex qbus applicationibꝰ: vt Plato tradit cō fortantur vires cōplexionales in eis vt sint potētes ad gene randū: deest autē applicatio Jouis sola: qꝛ hoc animali de/betur perfectissimo ad sui seminis perfectaȝ maturationē: hoc autē animal est homo. homo enim masculus circa. 30. annos habens semen perfecte maturū potest generare vsq̄ȝ ad. 70. annos ⁊ raro in valentioribꝰ extendit̄ hec virtꝰ vsq̄ȝ ad. 80. annos sed post hoc est labor ⁊ dolor ⁊ nō est aliq̄ vir/tus generationis q̄ȝuis coeat. Mulier aūt concipit ⁊ parit vsq̄ȝ ad etatem quinquaginta annorū ⁊ hoc raro accidit: in

Sperma ter/tij septenij est ꝯueniētius ad gn̄andū q̄ȝ se/cūdi.

Propter qd pubertatis tē/pore fit vocis mutatio.

Partꝰ aīali[um] ⁊ humidita[tum] trāsmutatio/nes maxime [a] motibus lu[ne] causant̄.

Nō de tp̄e q[uo] vir gn̄are m[u]lier v̄o ꝯcip[e]re possit.

paucis enim accidit mulieribus: iuncta est tñ mulier tēpo/
rib⁹ nostris in Germania cui⁹ primogenit⁹ excessit vltimo
genitum spatio. 40. annoꝝ. Quod autem frequentius ac
cidit in viris est ꝙ generant vsqꝫ ad. 60. vel vsqꝫ ad. 65. an/
nos ⁊ mulier valida consueuit esse ad partum vsqꝫ ad. 40.
vel vsqꝫ. 45. annos qui sunt duo arcus minoꝝ coniunctio/
num Iouis ⁊ Saturni vel parum plus. Et hoc idē tēpus
est tempus declinationis in eis: sicut in sciētia de etatibus
prescriptum est. Oues vō pariunt vsqꝫ ad octo ānos ⁊ si be
ne ⁊ in bono pastu custodiantur pariunt vsqꝫ ad annos. 11.
qđ tempus cōmuniter loquendo est fere tota vita ouis. In
quibusdam tamen terris marinis in quib⁹ sicca ⁊ salsa ha/
bent pascua viuunt per. 20. ānos ⁊ pariunt. Capri vō pro/
pter siccitatem quando coeunt malam habent carnē pro/
pter pinguedinis paucitatem ⁊ suoꝝ corpoꝝ exiccationē
⁊ qui curare volunt carnem hircinā in iuuentute castrant
hircum: ⁊ cum castratus fuerit triuius edunt eū ⁊ tunc est
caro ei⁹ delectabilis eo ꝙ frigiditate ⁊ humiditate tempe/
rata efficitur bona. ¶ A proprietate tamē speciei habet san
guis eius frangere calculum quando hircus ipse fuerit pa
stus petrosilino ⁊ potatus vino: ⁊ a ꝓprietate nature habet
mollificare adamantem ita ꝙ fit mollis sicut ouū tremēs.
In se autem post coitū caro eius sicca est. Et ideo antiqui
greci vocant ipsum vitē siccā vel vitē sterilem eo ꝙ ad mul
ta valeat culta: sꝫ iculta fit iutilis sicut vitis sterilis. ¶ Am
plius autem aper siue porcus agrestis coit quādo fuerit tri
uius: sed qđ generatur ex eo post etatem senectutis malū
est ⁊ pauci corporis. Adhuc autem porcus agrestis quādo
primo coit cum porca anteqꝫ nō coiuit cum alia generat fe/
tus bonos. Si autem primo coiuit cum alia: fiunt ex secun
da fetus sui nūero pauciores ⁊ minoris corporis: ⁊ hoc ha
bet proprium ꝙ ad esum secū nō admittit porcos qui non
sunt nati ex ipso: ⁊ si iungantur cum eo rixatur cū eis: ⁊ hoc
experti fuimus in apro quem domesticauimus. Adhuc aūt
porca puerpera a virginitate sua facit parui corporis fet⁹:
⁊ cū peruenerit ad. 15. annos nō pariet vltra nisi fuerit val
de carnosa ⁊ in ꝺliciis educata: tamē porca multū pinguis
post partum est pauci lactis. Adhuc autē meliores sunt fe
tus qui nascuntur ex ea in iuuētute: quia multum diuersan
tur ꝭm tempora: qꝛ cōiter meliores sunt qui fiunt in hyeme
⁊ peiores qui in estate: qꝛ estatis porcus paruus est macer
⁊ intemperate humidus. In tempore autem impregnatio/
nis coit porcus omni tēpore nocte ⁊ die: sed precipue coit in
mane in hora sanguinis. Si autē mas nō valet coire pro/
pter prouectā etatem tunc mas declinat a porca ⁊ porca sal/
tat marem ⁊ prouocat eū ⁊ coibit cū pluribus ⁊ impregna
tur a quolibet qui coit cum ea: ⁊ signum delectationis eius
in coitu est quādo dimittit auriculas: ⁊ nisi ipregnetur ite/
rum ⁊ iterū luxuriabit. Canes vō nō desiderāt coitū nisi in
tēpore statuto in sua vita. ⁊ hoc est ꝙ pariūt ab vno āno eta
tis vsqꝫ ad. 15. vel. 17. in maiori pte: ⁊ pauci vsqꝫ ad. 20. an/
nos. Camelli vō de numero sunt animaliū retro cōcumbē
tium ⁊ generātium: qꝛ mingūt retrorsū tā mares qꝫ femi
ne: ⁊ zabot hoc est determinatū habēt tēpus sui coitus: coi
re enim incipit postqꝫ cōpleuerit trienniū. Habet autem fe
mina in vtero per. 12. menses qui sunt ann⁹ solis: ⁊ post par
tum quiescit per annū vt ceterū femine impleatur corpus
qđ per semen est exinanitum. Elephas vō femina post de/
cenniū incipiens coit vsqꝫ ad. 15. annos. Elephas aūt mas
coire incipit post qnquēniū ⁊ precipue in vere. Femina au
tem post partum quiescit per triēnium ⁊ fetus eius in quā/
titate quādo proiicitur est sicut vitulus duoꝝ aut triū mē
sium: ⁊ quādo impregnata fuerit femina omnino non tan/
gitur a masculo. Habet autē in vtero per biēnium. Equa
autē ⁊ asina per. 12. mēses sicut camella. Hec igitur de coi
tu ⁊ conceptu animaliū terrestriū dicta sint: ad ista enī que
hic dicta sunt ⁊ alia per similitudinem referuntur.

Sāguis hirci enutriti petrosilino et vino potati a ꝓprietate frāgit calculū. idē Auicēna in. 18. tertii in caplo ꝓprio de medicinis comminuētibus lapidem.

¶ Cap. 2m. De modo gnōnis eoꝝ que per coitū vere nō ge/
nerātur que sunt quedā ostrea conchilia.

Quito de nā aialiū capitulo. 15.

Empus autē nūc requirit determinare dis/
positionem coitus ⁊ partus animaliū alioꝝ
ex coitu siue ex nō coitu generētur: ⁊ primo de
his que dure teste eē dicūtur inducam⁹. Iste
eni modu s nō videt oino coire. Barchora
vō quā nos purpurā siue muricem vocamus qui est vnus
modus ostrei conchilii: sic dictus eo ꝙ purpura sua humo/
re coloratur: ꝓpter qđ etiā murileguli in legibus vocantur
hi qui hoc ostreum colligunt. Similiter autem ⁊ hoc quod
vocatur balxum qđ est aliud genus ostrei coniungūt se tē/
pore veris ad vnū locū ⁊ parant quiddam ex se producētes
simile melli: sed nō est ita tenue sicut mel: sꝫ est sicut res q̄/
dam coagulata que facta sit ex testis ouoꝝ aut ex cicerib⁹
albis: ⁊ illud nō habet viam apertam aliquā ⁊ tamen bar/
chora nō generatur ex illo: sed sicut ⁊ alia animalia dure te/
ste crescit ⁊ creatur ex limo ⁊ putredine substātie illius. Et
similiter oino generat halsum: quoniam in principio veris
sicut diximus parat quiddā simile melli: ⁊ deide eiicit qd/
dam mucilaginosum in terrā: ⁊ ex illo generātur filii parui
ipsius. ⁊ hoc compertū est: qꝛ sepius a murilegulis sic inuen
ti sunt: anteqꝫ forme proprie acciperēt complementū. Hoc
animal a quibusdam antiquis vocatū est coccus bis tinct⁹
propter sui ruboris intensionem. Aliquādo autem substan/
tia quā ponunt est similis racemo: quādo est inuoluta in se
ipsa propter loci stricturam in quo proiicitur: genera autē
huius animalis sunt multa valde. Quedā enim hoꝝ sunt
magni corporis que sunt in mari quod dicit chearceri: qđ
quidam dicunt esse indicum. Quedā autem sunt parui cor
poris que sunt in halbunoz iuxta terram indicā ⁊ que sunt
intra mare sunt magā pulchra ⁊ flos tincture eoꝝ vt in plu
ribus est niger: ⁊ que sunt prope lapides ⁊ terram sunt par/
ui corporis ⁊ rubei coloris. in parte autem meridiei versus
tropicum cancri sunt rubei ⁊ colliguntur in vere: quoniam
tunc incipiunt colligere quiddam qđ est cera mollis: ⁊ in tē
pore ortus canis qđ est circa medium veris se abscondunt:
⁊ tunc nō pascuntur. Flos autem tincture horum animaliū
est inter collum eorum ⁊ membrum qđ sequitur collum ex
parte corporis eorum: ibi est enim humor qui vocatur flos
ipsorum: hoc autem animal applicat florem ventri suo cum
tela quadam alba in qua flos est ⁊ aliquādo ipsum animal
eiicit telā: ⁊ cum expresserit aliquis ipsam nō tingitur ma
nus eius per telam que eiecta est: qꝛ tunc flos periit: in tela
autem est via quedā similis vene ⁊ in illa sola est flos: ⁊ re/
siduum quod est in pelle est simile aluminii. Et quoniam
valde difficile est auferre testam: ita ꝙ abscindatur pellis
dicta: ⁊ precipue in paruis que conteruntur cum suis testi/
bus: ideo frequenter effunditur humor in confractione cō/
charum: a magnis autem melius auferuntur teste a flore ⁊
tunc separatur collum a membro sequenti: qđ experti ma/
cholon grece vocant eo ꝙ flos est inter hec duo super mem
brum: qđ cōmuni nomine venter siue stomachus appellat.
Murileguli autem student vt conterāt eas viuas: quoniā
si premoriantur ante contritionem eiiciunt florem: ⁊ ideo
preseruant hoc custodiendo murileguli. Hec igitur sunt ac
cidentia ⁊ proprie cōuenientia barchore ⁊ alzuni marinoꝝ:
omnia hec genera coopertorium habent testeum a natiui/
tate ⁊ pascuntur emittentia inferius sub coopertorio mem
brum quoddam qđ est in eis loco lingue ⁊ membrū in bar
chora siue purpura est maius digito hominis ⁊ per ipsum
pascitur: ⁊ est hoc membrū adeo durum ꝙ per illud perfo
rat testam alzū siue cocci ⁊ comedit eum. branchora autē
⁊ halzum fere durant in vigore per sex annos: est autē ⁊ ali
ud ostreum quod grece vocatur moroz siue molym vt qui/
dā dicunt: ⁊ parat sibi domos sicut sunt domus cere. Qđ/
dam autem aliud est genus ostrei qđ labiztane vocatur: ⁊
hoc sustentatur in quolibet loco vbi est limus ⁊ lutū: quia
etiam ex limo ⁊ luto est principium sue generationis: ⁊ hoc
apud nos proprie limax vocatur. Conche autem que colge
vocātur ⁊ chimez ⁊ solinez ⁊ hactanez sunt in locis harena/
rum: ex quibus sue generationis habent principium. Con
che autem quedam virides que lute vocātur: generantur
ex lanugine quadam viridi: que aliquando inuenitur in lo
cis harenosis: ⁊ iste modus animalis est animal valde par
uum de quo dicitur ꝙ custodit alia quedam ostrea quibus
adheret. Et quidam dicunt ꝙ hoc est qđ vocatur bacoriz
⁊ dicunt ꝙ est de genere cancri parui: ⁊ si ostrea quib⁹ adhe
ret amiserint ipsum cito corrumpuntur. Et narrauit mihi
vnus de expertis in talib⁹ ꝙ est cancer paruulus valde per
ligamentum quoddam alligatum ostreo intra concham ⁊

stat supra concham quando pascitur ostreum preseruans ne aliquod animal intrans in concham deuoret ostreum: Cancer enim videns venire aliquod talium animalium redit in concham: ⁊ tunc ostreum claudit concham: preseruat autem precipue a polypo. Polypus autez sagacitate mirabili pede anteriori complectitur lapidem ⁊ retro illum contractus absconditur: quem cũ concha aperitur intra concham ponit ne claudi possit: ⁊ tunc intrat ⁊ deuorat ostreuz. Uniuersaliter autem sciendũz est omne dure teste animal per se absq; coitu generari in limo vel harenis ⁊ diuersantur ſm limi ex quo generantur diuersitatem ⁊ harenarum. Et quod ex limo generatur dicitur generali nomine Hastime. Quod autem generatur ex harenis cõmuni nomine suo vocatur vrtica maris. Quod võ de genere concharum est inuenitur in fissuris lapidum cõmuni nomine vocatur runia ⁊ paluane: quod sonat õcchas ⁊ testudines: ⁊ quod natat super aquã cõmuni nomine dicitur lodomez hoc est pectez ⁊ a quibusdã vocatur vitra: ⁊ omnes isti modi testarum crescunt cito: ⁊ precipue barcora siue purpura: ⁊ id quod vocatur bartacoz hec eniz complentur in vno anno. ¶ Amplius autem cancri albi generantur itra testã animalis quod est dure teste: ⁊ maxime in ostreo quod vocatur molyz: in ostreo võ quod bice vocatur generatur id qđ dicitur ciobita: ⁊ sunt aliquãdo in eo quod dicitur acthaboz: ⁊ in eo qđ lastane vocatur: ⁊ non crescunt omnino sed remanent ſm vnam sue quantitatis dispositionem: ⁊ experti venatores talium opinantur: hoc cum ipso animali generari: animal võ ostrei quod dicitur chactenez vno tempore latet in harena: ⁊ non apparet sicut animalia que se per tempus quoddam occultant astarym autem generatur sicut diximꝰ sed ex specie eius quidam modus est in pelago: ⁊ quidam alius modus eiusdem est in ripa: ⁊ tertius modus est in luto: ⁊ quartus in arena. Adhuc autem quidam modus huius a loco suo mouetur ⁊ quidam nõ: illa autem que mouẽtur a loco suo sunt sicut ea que dicũtur celeti que latine percelij dicuntur: ⁊ habent simile radicibus ex quibꝰ crescit ex terra. Modus autez qui dicitur solner ⁊ q vocatur thya oriuntur sine radicibus: ⁊ tamen si moueãtur a suis radicibus moriuntur. Animal võ marinum quod dicitur stella est calide nature: ⁊ est testeum: ⁊ caro intus est parua: ⁊ testa durissima extra ⁊ habet figuram stelle: ⁊ quãdo transglutit aliquod animalium paruorum minorum se quãtumcũq; cito extrahatur de ventre suo inuenietur quasi bis sit coctum: hoc est ac si bis sustinuerit duas bullitiões. Opinãtur autẽ quidam ꝙ in mari quod vocatur orioz quod rubrum mare vel forte verius orientale vocamus: est modus huiꝰ animalis magnus: ⁊ eiꝰ aspectꝰ est similis stelle formate: ⁊ isti modi precipue sunt in orientis partibus ad meridiem regionis que vocatur karabe.

¶ Cap. 3m. De cancro ostrico conchilio ⁊ de generibus spõgiarum que gamen grece vocãtur.

Ibidez caplo 15. ⁊ 16.

Cancer võ paruus generatur ex terra ⁊ limo: ⁊ intrat loca siue domos vacuas testarum aliorum animalium: ⁊ cum aliquantuluz creuerit mutabit se ab illo loco vsq; ad testam maiorẽ ⁊ venit in testam ostrei binityz vocati: ⁊ eius quod vocatur hasturbyoz ⁊ huius quoruz conche sunt maiores: ⁊ aliquando intrat in halzum ⁊ manet in eo ⁊ crescit ⁊ deinde iteruz mutatur ad aliud maius. In oĩbus autem his sicut generatur animal testeum ita generatur etiam eiusdez modi animal carens testa: vt gamen qđ spongiam sonat: ⁊ hacynda que generatur in fissuris lapidum aquaticorum: ⁊ sunt illa quorum substantia est sicut albumen oui: ⁊ haryndarum tamen sunt duo genera que enĩ ex talibus animalibus generãtur in locis profundis: nõ recedunt a lapidibus: que autem ex eis generãtur in loco planorum lapiduz ⁊ non profundis recedunt ⁊ pascũtur. similiter autem id quod vocatur lubedez: recedit a loco suo. Est autem in locis gamẽ siue spongie quoddam animal rubeũ ⁊ vocatur seruans ouum: ⁊ est paruum simile aranee: ⁊ hoc quando venari vult cibũ os aperit: ⁊ si quid intrauerit claudit ipsum ⁊ comedit. In gamen autem siue genere spongie tres sunt species quarum vna est rara in substantia ⁊ alia est spissa: ⁊ tertia que dicitur albuz est spissa: ⁊ fortis valde ⁊ propter hoc ponitur sub galeis ferreis: vt non inducat dolorez: percussio gladij: aut aliquod alterius: iste tamen modus raro inuenitur. Oĩa autem hec genera gamen que diximus oriuntur ⁊ generãtur in lapidibus qui sunt in ripa ⁊ pascuntur humore limoso: ⁊ signuz hoc est qꝛ quasi semper in limo inueniũtur: ⁊ quod est magis spissi corporis in generibus istis est debilius q̃ illud quod est rarum: ⁊ quidam opinãtur hoc habere aliquã animalis sensibilitatez. ⁊ signũ huius est ꝙ sentit manum eius qui extrahere nititur illud genus a loco suo ⁊ constringit se ⁊ cõtinet ita qđ difficulter extrahitur: ⁊ similiter facit quãdo percutitur ab vnda ⁊ vẽto forti ne cadat a loco suo: ⁊ hec est causa dubitationis sensibilitatis eius apud eos homines: qui in taramyr maritima habitãt regione: vbi est iste modus spongie. In isto autem genere gamen siue spongie inuenitur vermis qui cum aufertur a suo loco comedit pisces paruos: ⁊ si pars illiꝰ gamen siue spongie euellatur crescit de residuo iteruz gamen quale fuit primum. Maior autem pars spongie rara est ⁊ spissior ⁊ mollior in tactu: ⁊ modus tertius est durior in tactu ⁊ fortior alijs duobus sicut diximus: ⁊ tota substãtia gamen est ſm naturam valde mollis: sed frigus ⁊ ventus indurant eam: sicut etiã durities accidit arboribus. durities ergo ⁊ mollities in eis erunt a calore ⁊ frigore loci: sed tamẽ in locis valde calidis putrescit gamen frequenter sicut etiã putredo accidit arboribus. ¶ Adhuc autem gamẽ viuum non absolutum est nigri coloris: ⁊ non applicatur lapidibꝰ cum aliqua vna parte corporis sui: quoniam in eius corpore sunt vie vacue: ⁊ super ipsum etiã sunt vie vacue inferiꝰ. In parte võ superiori sunt vie pendentes: ⁊ nõ apparent nisi quatuor vie aut quinq;: ⁊ propter hoc quidam homines putant ꝙ per illas vias recipiat cibũ. ¶ Adhuc autem est spongie quoddam genus aliud a dictis qđ vocatur gamen non ablutum eo ꝙ ablui perfecte nõ potest: ⁊ vie huius magne sunt: ⁊ assimilatur substãtie pulmonis: ⁊ fere opinio est hoc genus sensum habere: ⁊ hoc est qđ abundat in maribꝰ nostris Flandrie videlicet ⁊ Germanie: ⁊ habet motum localem: ⁊ mouetur dilatãdo se ⁊ constringendo: ⁊ cum eleuatur de aqua est quasi mortuum: ⁊ cum reponitur iterum post modicum viuit ⁊ mouetur. Inter hoc autez genus spõgie ⁊ gamen prius dictuz est diuersitas: in hoc ꝙ gamen est albi coloris quãdo limus est super ipsuz: sed istud genus nigrum videtur quãdo est in aqua limosa: extractum autem ⁊ exiccatum efficitur quasi coloris cinerei declinãtis ad citrinitatez. Hec igitur dicta sint de modis ⁊ generatiõe gamen ⁊ animalium dure teste.

¶ Cap. 4m. De ouatione ⁊ generatiõe eorum que sunt mollis ⁊ teste: ⁊ malachie: ⁊ multispedum.

Quito de ai aialium capi tulo.17.

Animal võ qđ vocatur mollis teste coit per mixtione serus: ⁊ impregnatur sicut karabo: hoc est locusta maris: sunt autem in karabo oua per tres mẽses: ⁊ deide ouat ea ⁊ crescũt oua sua cum exeunt sunt sicut vermes: similiter autem accidit Malachie. Oua animalis karabo sunt rara: ⁊ diuidũtur quasi in octo genera: que cõiuncta racemi preferunt similitudinem: ⁊ in illa collectione oua maiora sunt in medio: minora autem in parte inferiori: ⁊ que minora sunt intra ea sunt sicut grana milij: cum autem sunt in ipso animali posita sunt in medio inter caudam eius ⁊ pectus eius. Similiter autem creatio coopertoriorũ horum animalium est a natiuitate: testa eniz continens ea nascitur cum ipsis: ⁊ quia stricta sunt coopertoria: ideo non possint retinere oua vsq; ad perfectam completionem: sed crescunt aliquantulum extra animal sub cauda ipsius retẽta in quibusdã testiculis que sunt in domestico caude quãdo autem vult emittere ea de corpore emittit quidem inferius per viam que ad anum ducit: sed latitudine caude repercutit eandem super pellem cartilaginosam domestici caude sue ⁊ ibi continet ea: cum autem emittit ea exprimit ea quousq; ponit omnia. Ad hoc enim pars cartilaginosa creata est vt sit conueniens retentioni ouorum. Sepia võ que est de genere malachie ponit oua sua in loca limosa ⁊ nidificat in lignulis aliquid circa oua sua: ⁊ sedendo desuper incubat ea calefaciẽdo. 20. noctibus donec exeat ⁊ crescant in amalia: ⁊ ꝙ mirabile est ex illis ouis infra. 15. no-

etes fit karabo:ꝛ ideo karabo in aliquo ficut dicit Auicen/na assimilatur gusani: in hoc videlicet ꝙ ex alio animali in alio nascitur:ꝛ hec est causa ꝙ piscatores venantur ali/quando karabo vno digito minorez. Adhuc aūt femine bo/rum aīalium iterato impregnātur anteq̄ filij tantum com/pleantur ita vt caudas eleuādo extendāt:ꝛ quando cōpleti fuerint ꝙ possunt caudas extēdere ad natādum ponit oua sue iterate impregnationis ꝛ relinquit filios suos priores: animal autē bakariz vocatū ponit postq̄ hz etatē quattuor mēsiū: karabo aūt ponit oua sua i locis petrosis:ꝛ asperis: astaco aūt ponit oua in locis lenib⁹ ꝛ planis:sed nō generā/tur in lutosis ꝑpter qđ in mari bycoz grece nomiato iuxta ciuitatē berniz vocatā ꝙ est planū ꝛ solidū multa astaco ge/nerant:ꝛ in hyeme qdem ꝛ vere sunt prope ripas: in estate manent in pelago:querunt enim hec aīalia aliquādo calo/rem ꝛ aliquādo frigus. aīal aūt batraco dictū ponit illis tē/porib⁹ oua ꝛ ex illis sepe generat karabo:eo ꝙ karabo ficut diximus gusani assimilat:anteq̄ autē impregnet bone est carnis:post autē impregnationē ꝛ ouationē est male carnis ꝛ hoc genus aīalis exuit spolium teste sue in vere: ficut ser/pens ꝛ cancer fluuialis:ꝛ hoc facit subito post ouoꝝ positio/nem:simil'r aūt facit cācer:ꝛ karabo:oēs aūt modi karabo sunt multe vie. Malachie autē generant ex coitu:ꝛ oua ei⁹ sunt valde alba:ꝛ cū aliquanto tēpore remāserint iacentia efficiunt ficut oua animaliū dure teste: gracilia videlicet ꝛ mollia:ꝛ aīal autē qđ vocat multipes vel polypus pōit oua sua in fissuris aut in re aliqua testea:aut in re profunda ꝑꝑ custodiā:ꝛ hec assimilant fructib⁹ nucis parue ficut dictum est superius:ꝛ illa oua pēdent a capite nidi sui:ꝛ sunt tot si/mul ꝙ implent vas maius q̄z sit caput femine q̄ impregnat ex ipsis:ꝛ illa oua findunt post qnquaginta noctes:ꝛ exit ex eis animal paruū multipes:ꝛ ambulat ficut aranea: ꝛ figu/ra mēbroꝝ suorum nō satis distincte adhuc apparet: ꝑpter paruitatē:sed tamē tota eius similis videt forma:ꝛ hec ani/malia cito corrūpunt:ꝛ multis occasionibus ꝑpter ipsoꝛuz debilitatē:horū aūt omniū diuersitatē generatiōis non est possibile scire:qꝛ experti vir p̄nt tēpora obseruare cōceptio/nis ꝛ ouationis:ꝛ exitus pullorū horum animalium.

Nota ꝙ ꝑter/mittit. 17. ca/pitula quitū ꝺ gnōne aīaliuz ꝭm ordinē ob/seruatum ab Aristotele in ꝑsenti loco.

¶ Incipit liber Sextus de animalib⁹ de na/tura ꝛ anathomia ꝛ generatione ouoꝝ. Cu/ius tractatus primus de alteratione ꝛ diuer/sitate ouorum.

¶ Cap. p̄m. De diuersitate nidorum ꝛ ouoruz ꝛ numero ꝛ co/lore ꝛ figura.

Sexto de nā aīaliuz cap̄lo primo in p̄ho

Adhuc autez de gene/ratiōe aīaliū loquētes:opz ēt isto libro de/terminare moduz ouantiū volatiliū: ꝛ mo/dum quo ouum mutatur in animal:ꝛ tēpo/ra quib⁹ cōcepta semina in creaturas trans/mutant:hoc enim sp̄alem reqrit determi/nationē preter eā quā iaz in p̄habito libro de potētia gene/ratiua aīaliū fecim⁹. Dicam⁹ igit ꝙ cū eo qđ dixim⁹ i libro p̄cedēte opz scire ꝙ quedā aues coeunt ꝛ pullificant oī tēpo/re:si calidas habeāt māsiones:ꝛ delicatū ꝛ abundans nutri/mentū ficut galline ꝛ colūbe:qm̄ gallina ouat toto anno:pre/terq̄ in duob⁹ mensib⁹ tropicoꝝ:ꝛ tunc etiā plures ouabūt: si affuerint ei duo que diximus:sed plures retrahunt in tro/pico hyemali ꝑpter frigus cōstringēs vias ꝛ materias ouo/rū ꝛ spermatū. In tropico aūt estiuo licz sit signū humidum qđ est cācer tn̄ ꝑpter sphere artitudinē ꝛ nimiā morā radij solaris circa idē exiccant etiā humiditates:ꝛ abscidit sper/ma in auib⁹:ꝛ animalib⁹ plurib⁹. nō enim habēt ingenium impediēdi celestē effectū in corporib⁹ suis:quēadmodū hz hō:qui hec celestia preuidēs in se preuenit frequenter: ꝛ in alijs disponit corpora in cōtrariū:tn̄ intātū preualet in ho/minib⁹: ꝙ mulieres parturiētes in tropico hyemali vl' alio simili frigore hyemis ex celestib⁹ cāto sunt in periculo vite ꝑpter viarū ꝯstrictionē ꝛ cōcipientes circa tropicū estiuum frequēter debiles pariunt ꝑpter spermatis paruitatez: qđ cōceperunt quedā tamē de numero gallinarū in aliqbus re/gionib⁹ tēperatis multa faciunt oua ante cubationē ita for/te ꝙ ponūt. 40. ꝛ amplius oua:cubātes autē aliquādo oua fecūdiores sunt in ouādo q̄z nō cubātes. ¶ Adhuc aūt q̄dā sunt galline que adriani regis vocātur:ꝛ apud nos dn̄r gal/line magne:ꝛ sunt magni ꝛ valde longi corporis:ꝛ abundāt in Zelandia ꝛ Ollandia:ꝛ fere vbiq̄z in Germania iferio/ri ouant omni die ꝛ sunt maloꝝ moꝛuz ad pullos suos:sepe enim interficiunt eos:ꝛ colores earū sunt diuersi: sed apud nos frequētius sunt albe:multe tamē etiā sunt aliorū colo/rum:ꝛ pulli earū diu iacent sine pēnis. ꝛ quedā etiā galline domestice ꝑpter abundātie pastuz ouant bis in die. Que/cunq̄z aūt eaꝝ multū ouant debilitātur ꝛ citius moriuntur. Palumbes autē ꝛ Turtures ꝛ huiusmodi aues bis ouant in anno in regionib⁹ calidis vel temperatis sed in frigidis nō ouāt nisi semel:columbe autē ouāt decies in āno ꝛ forte duodecies ficut in priori ante hoc habito libro determina/tum est. ¶ Amplius autē maior pars auiū ouant in vere ꝛ sunt quedā que multa ouant oua:ꝛ maxime parue aues: ꝛ sunt que multotiēs ouāt ficut galline. sed oēs fere aues no/bis note curuorū vnguium que rapaces vocātur sunt pau/coruz ouoꝝ:preter eā que grece kayandos latine senetis vo/catur:ꝛ hāc quidem greci vocāt tenesim. hec enim auis in/ter oēs habētes vngues curuos ouat multotiens: ꝛ pullifi/cat ad minus quatuor:sed Cunteg ꝛ Marcoyz frequenter nō ouāt in nido sed sup ramos cōiunctos ꝛ aliqua corpora humida supponūt ouis:auis autē que grece Darbarcaria latine meroli vocat:ꝛ est picus viridis cuius vocem ꝛ vola/tū multū obseruāt augures:simil'r autē auis quā Obarcham greci vocant ouat in foramine terre qđ facit ꝛ construit ro/stro suo:aut forte factū inuenit. Iste tamē aues in nostra ter/ra nidum aliquādo faciunt in cauernis antiquarū arboruz putrefactarū:simil'r aūt anial qđ Triangel grece ꝛ aulones latine vocatur facit nidū ficut hyrundines ex luto in supe/riori altitudine arborum:ꝛ ponit ꝛ ordinat nidos conseq̄n/tes sibi in acie ficut etiā hyrundines faciunt que in superio/ribus muroruz acies ponunt nidorum suorum. Acoz autez que est picus marinus inter alia nidificantia facit nidum intra corpora arborum in concauitate ipsa vbi non timeat de pullis:ꝛ hic est picus varius qui solo cognomine mari/nus vocatur:non ꝙ in mari cibum venetur. Cygnus autez albus qui ꝛ olor vocatur nidificat in domib⁹ quādo est do/mesticus ꝛ in lapidibus iuxta aquas:apud nos autez nidi/ficat in paludib⁹ inter herbas ficut fere omnis auis aqua/tica. animal autem quod Radoryz grece vocatur ꝛ est spe/cies quedā picorum fere similis turdo ꝛ hoc etiaz in Afri/ca Cacaliz vocatur nidificat super arbores non altas: sed in ramis terre propinqnis. ¶ Adhuc aūt in ouis auiū ma/gna est diuersitas:quedam enim sunt dura ꝛ quedam sunt mollia facile fractiua ficut oua gallinarum:ꝛ multaruz alia/rum auium. dura autem voco que non facile frāguntur ꝑ/pter spissitudinem testarum suaruz:ficut oua Strutionuz. Et quedaz oua sunt duorum colorum:citrinum habentia interius in substātia vitelli:ꝛ album extra ficut fere omnia oua auium apud nos notarum:quedam autez sunt vnius coloris tn̄ ficut oua quorundam reptilium. In quantitate autem vitellorum est diuersitas in ouis auium: quoniam citrinum in ouis auium aquaticarum:ficut in ouis anatuz ꝛ anserum ꝛ huiusmodi:fere duplum est ad citrinum quod est in ouis auium terrestrium nō in aqua sed in ripa habi/tantium:ita ꝙ comparatio fiat inter oua eiusdez quantita/tis:que etiam sint auium eiusdem quātitatis. Adhuc autē oua diuersantur in colore testarum:quedam enim sunt al/bi coloris ficut oua perdicum gallinarum ꝛ columbarum. ꝛ quedam sunt viridia declinantia ad citrinitatem ficut oua auium palustrium ficut anatuz ꝛ huiusmodi auium:ꝛ que/dam sunt picta ficut oua picarum ꝛ cornicum ꝛ passerum:ꝛ ei⁹ auis que latine Meleagridis grece aūt Melagoydoz vocat: ꝛ oua cathailar qui latine theagridi vocatur. Auis autem eius que grece foraydec latine autez fasianus voca/tur:oua sunt rubea similia fere ouis miluoꝝ. ¶ Ampli⁹ au/tem oua diuersantur in figura quoniam quedam sunt acu/ta ꝛ quedam sunt lata rotunda:ꝛ quedam hz duas extremi/tates suas habēt vtrāq̄z figuram ꝛ in his prius exit ab ane latum rotundum:quia hoc versum est exterius ꝛ posterius

Sexto de nā aīaliuz cap̄lo secundo.

erit acutū: eo ꝙ hoc versum fuit ad diaphragma auis pro/pter qḋ ēt illa extremitas est durior: ⁊ ex calore aliquātuluz corrugata in ouis gallinarū. dicit aūt Aristo. ꝙ oua longa acuti capitis ꝑducūt mares auiū: rotūda aūt ⁊ habētia in loco acuti anguli rotūditatē ꝑducūt feminas ⁊ hoc est fal/sum oīno ⁊ vitiū fuit ex scriptura puersa: ⁊ nō ex dictis phī: ꝓpter qḋ dicit Auicēna ꝙ ex rotūdis ⁊ breuib⁹ ouis ꝑdu/cunt mares ⁊ galli. ex lōgis aūt ⁊ acutis ouis ꝑducunt gal/line: ⁊ hoc ꝯcordat cū experiētia quā nos in ouis experti su/mus ⁊ cū rōne: qm̄ pfectio virtutis in ouo masculino eq̄li/ter ambit. ⁊ ꝯtinet extrema: sed eiusdē imperfectio in femi/nino cā est q̄re mā diffluit lōgius a cētro. calor eni alterati/uus ⁊ maturatiuus oui est in ipso ⁊ fomentū qḋ parat auis extrinsecus est adminiculans: qm̄ in qbusdā calidis terris meridionalibus ponunt oua gallinarū sub terre superficie sicut in egypto. egyptij eni cōplent oua sua ponēdo sub fimo ad solē: ⁊ in ciuitate que antiquitus vocat Theobaroz fuit quidā bibulus qui posuit oua sub culcitra calida ⁊ dixit se posse cōtinuare potū vsq̧ ad exitū ouoꝝ. ⁊ hoc ꝓbāt experi/menta: qm̄ gallinis volentib⁹ icubare oua: sua oua ponunt in vasis calidis ⁊ superponit stupa calida: ⁊ lento calore fo/uente ⁊ non adurente extrahunt pulli: ⁊ precipue calore vi/tali alicuius animalis: sicut si in sinu hominis teneant: aut si forte sub fimo calido ponantur: aut sub cineribus lente ca/lefactis: aut aliquo huiusmodi.

In lra autem Theodori be/ne iacet ⁊ non īdiget emēda/tiōe sicut patet caplo secūdo.

Propter qḋ oua ex quib⁹ mares gn̄ant sunt rotūda ⁊ breuia: ecōtra de ouis ex q/b⁹ femine ge/nerantur.

¶ Cap. 2m. De completione ouorum ⁊ generatione in ouan/tibus perfecta anteq̄ʒ exeant oua.

Sexto de nā aīaliuʒ caplo secundo.

Oportet aūt scire ꝙ spermata oīum auiū sunt alba sicut ⁊ alioꝝ oīum aīaliū: ⁊ ꝓijcit sperma a masculo ⁊ femina recipit ipsuz: ⁊ reponit in matrice superi⁹ ꝓpe cellā que myrach vocat ⁊ cū est ouo icorporatū ⁊ fouet ⁊ alterat in gal/lina. primo qdē apparet albū ⁊ deinde mutat ⁊ fit rubeū: ⁊ accipit colorē sanguinis: ꝓpter calorē qui dige/rit ipm̄: ⁊ qn̄ crescit ouū in gallina in principio qdē incremē/ti totū nō apparet nisi citrinū: ac si sit vitellū qḋdā: ⁊ cū ince/perit inspissari substātia oui ⁊ cōpleri diuidit substātia al/ba a citrina: ⁊ ponit citrinū in medio in cibuz: ⁊ albū in cir/cuitu vt ex ipso fiat substātia mēbroꝝ radicaliū: ⁊ tūc mem/brana circūducit fortis: ⁊ circa illā testa dura: ⁊ cū sic cōple/tū fuerit ouū exibit ab aue ⁊ in descēsu ouū qn̄ exit a gallina idurat q̄si per ꝯgelatiōeʒ. Signū aūt ei⁹ qḋ dixim⁹ est: ꝙ qn̄ findit gallina iueniunt oua sub myrach: ⁊ sūt multa simul: diuerse quātitatis fundata interi⁹ supra spōdiles gallinaꝝ: ⁊ sūt tota oua lʒ sint diuerse q̄ʒtitatis citrini coloris. Illi aūt q dixerūt oua vēti eē supfluitateʒ relictā ex ouis gn̄atis per coitū mētiti sunt: qm̄ multe galline ⁊ anseres sparauerij et columbe: sīr aūt ⁊ alie aues ouāt sine coitu. Oua aūt venti voco ea que in figura ⁊ humiditatib⁹ similitudinē qdē hn̄t ouoꝝ: sʒ deficiūt a semine masculi. sunt aūt aliquātulū alijs miora: eo ꝙ calor seminis masculi trahit māʒ aliq̄ʒ in ouis cōpletis que deest in istis. sunt ēt ceteris humidiora aquo/sa humiditate ⁊ insipidiora: iō q2 deest eis digerēs ⁊ cōplēs semē maris: ⁊ qn̄ aliqḋ ouoꝝ vēti ponit sub gallina nō alte/rabit per icubationē: sed albugo remanebit alba ⁊ vitelluz remanebit citrinuz: per qḋ scit falsum dixisse. Gal. in eo ꝙ dixit: ꝙ semen femine coagulat in gn̄ōne ⁊ format: lʒ min⁹ coagulet: ⁊ formet semine maris. oua aūt venti sunt qdē in gallinis ⁊ colūbis pauonib⁹ ⁊ anserib⁹ accipitrib⁹: ⁊ malo/karoz: hoc est perdicib⁹ ⁊ multis alijs auib⁹. ¶ Dicunt aūt oua vēti: eo ꝙ calor ipsa resoluere qdē pōt in ventū: sed nō formare in pullū: hec tn̄ oua coagulabilia sūt epsesi ⁊ optesi sed nō formabilia sicut diximus. sunt enim mā qdē pulli ꝓ/prio formāte destituta: que est sicut permixtio spermatis fe/mine cū sanguine menstruo in ceteris aīalib⁹: ex qua mā ni/hil oīno gn̄at. ⁊ in tali qdē mā nō est i potētia aliqd: eo ꝙ si/cut diximus in physicis potētia forme que est in mā est per forme ⁊ formātꝫ aliq̄ʒ icboatiōnē. Hec igit dicta sūt d ouis vēti. ¶ Qḋ aūt diximus in p̄habitis semē maris mutare ⁊ cōplere ouū vsq̧ ad exituz ꝓbat ex hoc ꝙ si frangit ouū cō/pletū inenit semen galli in ouo tres hēre ꝓprietates. in co/lore. n. est albius qḋ puritatem sue demōstrat subē. in suba aūt est multo spissi⁹ q̄ʒ sit albugo cetera. ⁊ hoc est vt retineat itra seipsum: ⁊ calorē formātē ne exhalare de facili possit. in situ aūt pertingit per albuginē totā vsq̧ ad vitelluz: ⁊ illi ex parte acuminis oui infigit vt virtus sua sit qdē in albugi/ne ex qua fit pulli suba ⁊ pertingit vsq̧ ad vitellū: ex quo fit creature cibus ꝯueniēs q̄ʒdiu est in testa oui. Ouū aūt vēti tali spermate destitutū oīno caret formāte ⁊ ad spēm dedu/cente. ⁊ nō est nisi sicut mā edificij ad quā nō accedit manus artificis: ꝓpter qḋ ⁊ qn̄ oua gallinarū ponunt ad icubāduz aspiciunt ad solē vt videat an semen galli sit in eis vel nō. ⁊ eijciunt ea que carent galli semine. post icubationē aūt se/ptē dierū iterū inspiciunt: ⁊ si qḋ est qḋ soli exhibituz nō est alteratū eijcit: qm̄ scit esse ouū venti ⁊ inutile esse ad pullū. Lʒ aūt dixim⁹ oua esse duarū humiditatū albugiose qdē ⁊ citrine: tn̄ inueniunt quedā oua vēti in qb⁹ non est albugo. ⁊ hec fiunt qn̄ in mā coitus abundāt galline ex aliquo cibo singulariter mām coitus operāte. tūc. n. absq̧ citrino humo/re testa albugini circūducit: ⁊ figura oui dat ⁊ ꝑducit. Ouū eni galline mihi trāsmissum pro miraculo ego vidi totū ro/tūdū sicut sphera qḋ habebat duas testas: vnā itra aliā: et itra testas albuginē aquosam tenuē. ⁊ intra secūdā testā nō habuit nisi albuginē tenuē ⁊ aquosam. ⁊ nihil penitus in eo erat de citrino. nō est aūt visuʒ fieri ouū vēti ex sola citrina suba qn̄ hoc parat in cibū ⁊ nō circūducit ei nisi serina qua distinguit ab albugine: ⁊ est res incōpleta ad partū nisi cir/cunducat albugo qḋ est sperma femine virtute matricis et testiculoꝝ attractū ad oui substātiā. inueniunt tn̄ quedā oua vēti nō hēre testā exteriorē: sed membranā que est sub testa tm̄. ⁊ hoc ꝯtingit: q2 talia oua humida sunt ⁊ aquosa: ⁊ non habent in se sufficienter distinguentē calorē inter terrestre decoquendū in testā ⁊ viscosum humidū ꝯuertendū in mē/branā. ⁊ ideo sola mēbrana ꝯtēta ouant a gallinis. adiuuat aūt adhuc cibus humidus aquosi seminis factiu⁹: sicut in antehabitis diximus. talis igit mā est ⁊ nā ouoꝝ vēti. Ali/quādo tn̄ ex alijs causis corrumpunt humores ouoꝝ: ita ꝙ nō egredit pullus ex ipsis sicut nec ex ouis vēti ⁊ hoc fit qua/drupliciter in genere. ⁊ vna qdē cā est corruptus humor al/buginis ꝓpter quā nō obedit formatiue deducenti ad spe/ciem ⁊ figurā aīalis. secūda aūt cā est corruptio humoris ci/trini ex quo nō pōt trahi supplementū ⁊ cibus pulli forman/di. ⁊ iō destituunt mēbra ipsius: sed differētia est inter pri/mum ⁊ secundū modū. Q2 in primo qdeʒ mō nihil oīno for/mat per incubationē: sed totū ouuʒ turbat ⁊ corrumpit: eo ꝙ color digerens in generatione. tunc corrumpit humoreʒ sicut corrūpit humor in apostemate. ⁊ iō multū efficiunt fe/tida talia oua. In secundo aūt mō format imperfecte ouuʒ ⁊ inueniunt quedā membra in ipso nō cōpleta ⁊ non coniū/cta sicut in aīali qḋ patit aborsum ante compaginationem lineamentoꝝ creature. Tertius autē modus corruptionis est ex corruptione secundinarum oui ⁊ ex corruptione filoꝝ que extendunt per albuginem. tunc enim corrupta tela que cōtinet vitellū fluit humor vitellinus in albuginem: ⁊ ꝯfun/dit vnus humor cū alio: ⁊ ipedit oui fecunditas. corruptis aūt filis corrumpunt vene ⁊ nerui creature: ⁊ corde ⁊ impe/ditur via nutrimēti: ⁊ dissoluit compago destructis cordis ⁊ ligamētis ⁊ remanebit sine sensu destructis neruis. Quar/tus aūt modus corruptionis est antiquitas oui: eo ꝙ tunc euaporat spiritus in quo est virtus formatiua ⁊ vitellū pon/dere suo ⁊ penetrat albuginem ⁊ decidit ad testā in latere super qḋ iacet ouum. Ex his igit causis sterilia efficiuntur oua completa sicut sunt oua venti. ex secunda aūt aliquādo contingit ꝙ in corruptione humoꝝ partes ignee combuste ferunt ad testā oui: ⁊ respergunt eādem ⁊ fit ouuʒ lucens in tenebris sicut quercus putrefacta sicut accidit in ouo qḋ se vidisse testat Auicen. in ciuitate que vocat kanetercine in terra corastē. ⁊ forte multi sunt alij modi corruptiōis ouo/rum qui sub istis de facili possunt comprehendi.

Semē galli in ouo tres obti/net proprieta/tes.

De ouo sibi oblato.

¶ Cap. 3m. De tempore quo aues ouant ⁊ fouēt vsq̧ ad exi/tum pullorum.

Sexto de aīaliū capitulo tertio.

De tēpore aūt fecunditatis ouoꝝ hoc sciendū est ꝙ quādo gallina cubat in estate citi⁹ findū/tur oua ad exituz polloꝝ q̄ʒ in hyeme. In de/cem ⁊ octo enim diebus fota findunt in esta/te ⁊ in. 25. findunt fota in hyeme ⁊ hoc atten/dit s̄m clymata calidiora ⁊ frigidiora: qm̄ in calidis citius: in frigidis aūt exeunt tardius. Attendit aūt

in hoc

in hoc ⁊ virtus stellarum: quoniaȝ in temporibus equaliter
calidis citius exeunt sole ascendente ꝗ̄ sole descēdēte. Ad/
huc auteȝ luna post solis ascensioneȝ crescente citius exeunt
ꝗ̄ eadem descendente: ꝗ̄uis in alijs omnibꝰ paria sint tem
pora. ¶ Amplius autē quādo tonitrua fortia veniūt in ho/
ra cubationis que non agunt in sensum auditum tm̄. Sed
etiaȝ cōmouent aerem: ita ꝙ cōcutiant oua: corrūpunt tunc
oua ex cōmotione ⁊ precipue si iam in eis formati sunt pul/
li: hoc tamē ſm magis ⁊ minus nocet ouis diuersarū auiū:
sed inter omnes aues magis dicitur nocere ouis coruoruȝ:
⁊ ideo vident anticipare tēpus tonitrui ouando ⁊ fouēdo:
ita ꝙ semper videntur in Martio pullos educere: videtur
autem hec etiam esse causa propter quā auis diomedis de
qua supra diximus fouet in hyeme ⁊ quedaȝ auium aliaꝝ:
cōmotio eniȝ tonitrui turbat precipue humida ⁊ tenera: et
facit in eis dislocationem ⁊ corruptioneȝ: ꝗ̄uis testam pro/
pter sui subtilitatem nō inueniatur corrūpere animalia: ta/
mē que ab antiquis vocātur rabara ⁊ vuata: ⁊ hoc est se ab
scōdētia precipue educūt pullos in estate ⁊ minus nocet eis
tonitruus ꝗ̄ alijs. ⁊ quedam illorum animalium sicut dicit
Auicē. vocant chychelinches: que sunt aues cōposite ex an
sere ⁊ strutione: que etiam in estate pullos educūt. In oibꝰ
autem auibus femine semper magis inueniūtur circa ouo
rum custodiam ꝗ̄ mares: quedaȝ tamē nullo modo custo/
diunt ea nisi per occultationeȝ nec inueniūtur fouere ea si/
cut strutio: sed in loco calido ponit ea sub arena vbi pulli ꝑ
calorem solis viuificātur ⁊ exeunt: ⁊ ideo ꝓuerbiū est ꝙ du/
catur ad oua quasi non sint sua: hec eniȝ auis exeuntes non
pascit filios: qa per se statim nati comedūt: ⁊ fomentuȝ ma/
tris nō valeret eis: qa fere est sine plumis ⁊ corpus pulli ope
riri non posset: ⁊ si operiret ipsum pondere corporis graua/
ret. Qd̄ autem dicit visu fouere oua sua strutio fabula est
falsa: quoniā nihil cubat visu: sed forte raro icubās ad ipa
aspicit propter custodiam: ⁊ ex hoc vulgus imperituȝ putat
ꝙ visu foueat. ¶ Amplius aūt sunt aialia inflatiua que in/
flatione ⁊ ventositate quadaȝ oua cōcipiunt: ⁊ ideo inflati/
ua dicūtur ⁊ grece vocant zacorie maxime oua venti conci/
piunt in autūno flante vento austrino. hic eniȝ aperit corpo
ra auiuȝ ⁊ humectat ⁊ fecūdat: ex tēpore autē autūni abun/
dat in eis sicca ventositas: ⁊ humor qdem concrescit calore
venti austrini. vētositas autē mouet euȝ ⁊ extendit genita/
lia: ⁊ tūc excitatur libido ⁊ preparatur materia generatiōis
⁊ formatur in oua. Quedaȝ autē aues segregate a maribus
etiaȝ oua venti faciūt in vere quando recipiūt ventum au/
strinū calore ⁊ humore mouentē ad naturaȝ generationis.
Adhuc autē aliquādo ad tactuȝ manus supra anū: ⁊ per cō
fricationeȝ excitatur in auibus libido que attrahit naturā
conceptus ⁊ formatur in ouum venti: sicut ex tactu mulie/
ris in ore vulue semē adducitur infecūdum. Aliquando ēt
oua que vt oua venti concipiūtur: aliquādo pullificat quā/
do post conceptuȝ tactum fuerit a semine galli siue masculi:
cōtingit etiam oua ex coitu formata ⁊ concepta alterari ad
sterilitatem ouoꝝ venti quādo citrinū ad albumen per eua
porationem caloris trāsmutatur: oua tamen venti maxime
ex vento cōcipiūtur in auibus. Rara eniȝ corpora habēt et
aerea ⁊ locū ani per quem cōcipiūt vento expositum: ꝓpter
qd̄ vento etiaȝ mouētur ad libidineȝ ⁊ materie generatio/
nis attractionem. Sicut etiaȝ mulieres vēto austrino vul/
uas aperientes libidine coitus delectātur ⁊ attrahitur eis
menstruū: fit auteȝ hoc frequenter in auibꝰ ꝓpter volatum
⁊ continuū caude motum ꝓpter quem etiaȝ attrahit semen
ad matrices earū. femine eniȝ auium testiculos habēt sup
caudam ⁊ in exteriori corporis: sed mares habēt interiꝰ in
loco vbi alijs animalibꝰ sicci sunt renes. Galline autem ve
teres precipue ouant in principio veris eo ꝙ tūc calido hu/
mido frigiditas cōplexionis earum tēperatur. Galline aūt
iuuenes ouāt in estate quādo superfluus humor exiccat in
eis. Ouāt autē etiā in autūno. Adhuc aūt minoris sūt ꝗ̄ti/
tatis oua gallinaꝝ iuuenū ꝗ̄ antiquaꝝ ꝓpter nutrimētum
qd̄ in iuuenibꝰ maxime trāsit in substātiā corporis. Adhuc
autē gallina multū ouās ⁊ nō cubans oua infirmat frequē/
ter ⁊ morit eo ꝙ nō abstrahit ab ouādo ⁊ ex ipsa per nimia
oua educit subiectū vite. ea aūt que cubat ⁊ infirmat qdeȝ
ex affectu pulloꝝ qd̄ ostēdit acumen vocis: sed tm̄ sanat per

restitutioneȝ humidi vitalis in ipa ex eo ꝙ interiȝ nō ouat.
Adhuc āt gallina post coitū excutit se cū horripilatiōe eo ꝙ
in cōcupiscentia trāsit per eam vapor faciens extensiones ⁊
alices in ea sicut in hoie quādo languet desiderio coitꝰ: qa
cōcupiscentia pertingit ad sensibilia coitus: ⁊ tūc cōfrican/
do se sepe paleā accipit i ore ⁊ reponit quasi nidū cōponēs.
⁊ eadē est causa de osculo auiū: quoniā nō osculant sed va/
pore libidinis excitato ante cōpletū motū coitū cōfricant se
faciendo sibi ⁊ augendo coitus delectatione etiā: hoc idem
faciūt etiaȝ quādo ouant eo ꝙ tūc semē interius tāgat ner/
uos ⁊ delectat. sicut etiā mulier pregnās plus delectatur in
coitu ꝗ̄ illa que nō est impregnata: ꝓpterea ꝙ semē conce/
ptum mouet neruos: ⁊ ideo querit confricationem: ⁊ ideo
galline sedētes in nido sepe rostro cōuertunt paleas: ⁊ simi
liter faciūt alie aues. Hac ēt de causa colūbe que calidio/
res sunt tempore libidinis incuruāt caudam ad terram et
trahūt eam supra terram ⁊ imouent adinuicē masculus et
femina. Anseres aūt ⁊ anates tēpore libidis natāt in aquā
eo ꝙ frigide sunt aues: ne euaporaret ab eis calor coitus: si
nō restringeret aque frigiditate: cuius signuȝ est qa homo
surgēs ⁊ exponēs se frigori fortius mouet ad libidinem ad
mulierē accedens ꝗ̄ ille qui in calore iacuit iuxta mulierē.
Adhuc autē multe aues valde leuiter cōcipiunt sicut perdi
ces ex semine vaporabiliter trāsfuso a mare in feminaȝ: ꝓ/
pter qd̄ aliquando cū femina vertit anū ad masculū ⁊ flaue
rit ventus a mare ad feminā dicūtur concipere: ego tamen
nō credo ꝙ illa conceptio fecūdet nisi forte ad ouū ⁊ non ad
pullū: sȝ ad pullū exigitur receptio seminis in corporali hu/
more transfusi. qdam etiā ꝓbantes ꝙ euaporatiuum semē
perdix mas trāsfundat. dicūt fetorē excitari a perdicibꝰ tē/
pore coitus ex vapore semis trāsfusi qd̄ vaporabilr̄ trāsfun
di dicunt: sed hoc nō est signū nisi fallax qd̄ inducūt. Oē. n.
animal fetet post coitū ⁊ precipue femina: ⁊ hoc cōtigit ideo
qa calor coitus educit humidū ⁊ multū corrumpit de ipso:
⁊ ille humor corruptus est qui fetet: ⁊ ideo fetor ille est in ge
nitalibus: que vaporosa sunt mēbra ⁊ est similis fetori sudo
ris: sed acutior est in tāto quantū humiduȝ seminale subti/
lius est humore sudoris ex parte passiui: ⁊ in tāto quantum
calor coitꝰ acutior est calore sudantis ex parte actiui. Experti
etiā ꝓbant non esse veꝝ qd̄ inductū est: qa perdices dome/
sticas iaȝ vidimus coeuntes sicut coeunt aues. Adhuc aūt
vaporabilis exhalatio seminis nō habet motum ad matri
cem femine: sed potius dilatatiōis quando exhalat a gallo
perdicis: sicut ⁊ alia vaporabilr̄ exhalantia ex aliquo.

Propter qd̄ mulier impregnata magis ī coitu delectat ꝗ̄ nō ipregnata.

¶ Cap. 4m. De tempore completionis ouorum: de anatho
mia eorum ⁊ mutatione in formatione pulli.

Sexto de nā aialiū cap. 3.

GEnera auteȝ pulloꝝ diuersantur ſm tempus
cubationis: ⁊ anathomiam ouorum. Ouum
enim galline fecūduȝ qd̄ a semine galli conci/
pitur ab vndecimo die seminis cōcepti com/
pletur in quātitate ⁊ figura ad emissioneȝ oui
vt frequētiꝰ. Cōtigit tamē in gallinis duplex
oui ꝯceptus: vnus qdeȝ est a semine galli qd̄ primū itra ma
tricem cōcipitur: ⁊ attrahit mām oui ⁊ format eam sicut se/
men gressibiliū generantiū sibi simile attrahit materiā con
ceptus: ⁊ ille ꝯceptus ⁊ format ⁊ perficitur ad oui perfectio
nem vt frequētius in diebꝰ vndeciȝ. In gallina tamē iuuene
citius cōpletur ꝗ̄ in antiquis: ⁊ in clymate calido citius ꝗ̄
in frigido: ⁊ in ea que vtitur nutrimento calido ꝗ̄ in ea que
vtitur nutrimēto frigido: ⁊ sic est de alijs accidētibus consi
derādum que cōplexiones variāt gallinaꝝ. Alius auteȝ est
cōceptus qui quādo sperma galli receptū inuenit mām oui
vēti in matrice aut in parte aut in toto ꝑter pellem ⁊ testaȝ
cōpletam: tūc enim sociatur ei ⁊ fecūdat totum ouum: ⁊ im
mutat etiā hoc ouū citius ſm ꝙ magis vel minus materiā
in matrice preparatā inuenit: aliter enī est de auibus ⁊ ali/
ter de animalibꝰ. Aues eniȝ aliquādo retinent intra se ma
teriā ouoruȝ diutius ⁊ aliquādo emittūt tardius: ⁊ hoc ap/
paret in auibꝰ quibus auferūtur oua: ille eniȝ post modicuȝ
ouant alia que retinerent si oua priora eis ablata non fuis/
sent: ⁊ probabile est ꝙ coitus quem iterat amissis ouis ad
hoc cooperet: sed tamē nisi haberent ꝗ̄si in thesauro ouoꝝ
materiam non ita cito ouarent post amissionem ouorum: ⁊
quādo nō amittunt ea non coeunt: ⁊ ideo nō complentur et

forte consumitur materia eoꝝ per calorem famis: ⁊ calorez
naturalem: femine autē pauonuz ⁊ colūbaruz ⁊ pluriū alia/
ruz auiū osculantur se ante coitū ꝓpter libidinem vt citius
pruritū inducāt per cōfricationez vt sepius diximus: ⁊ in tē
pore libidinis aliqñādo femina saltat super feminā quādo
deest ei mas: sed nō cōcipit ex hoc ouū fecundū sed potius
ouū venti: eo ꝙ per cōfricationem sola substātia mālis oui
ad matricez cōgregaꝰ: sed quādo osculaꝰ marē tūc post mo
dicum excitata libidine mas ascēdit supra feminā ⁊ coit et
fecūdat oua ipsiꝰ. Sꝫ tamen pauonis femina ⁊ colūbe nihil
habēt differētiā: qm̄ mas colūbus vtitur ad coitum colūba
tēpore quo fouet oua ⁊ q̄zdiu paruuli sunt colūbi: pauo aūt
mas etiaz tēpore quo fouet oua vtitur ea ad coitum: ⁊ ideo
locū in quo cubat paua abscōdit oua sua a pauone: qa coeū
do super eam frangit oua. ¶ Dixit tū mihi quidam valde
expertus circa pauas ꝙ ex zelo pauonis contingit fractura
ouoꝝ: pugnant eniz tūc pauo ⁊ paua: pro incubatiōe ouorū
ex nimia ouoꝝ dilectione: sicut etiā pro pullis ducēdis: pu/
gnant grus masculus ⁊ grus femina: ita ꝙ vidimus oculiꝭ
nostris gruem marē deijcere feminaz gruem: ⁊ occidere ro
stro vndecim vulneribus sibi datis: eo ꝙ pullos abstraxit a
mare ne sequerenꝰ eū: ⁊ hoc accidit i Colonia vbi sūt gru/
es domestice pullificantes: generatio autē pulloꝝ quātū ad
ipsam oui transmutationez ⁊ anathomiaz est fere ſm vnuz
modū in omnibus auibus magnis ⁊ paruis. Et hoc osten/
demus in ouis magis notis que sunt oua gallinaruz: de q/
bus sciendūz est ꝙ habent tres pelliculas naturales: quaꝝ
vna est que exterius cōiungitur teste que fere est sicut dura
mater in capite hoīs: ⁊ altera est intra istaz que continet al/
buginem: que est sicut piamater cerebri humani: ⁊ hoc ap/
paret in ouis antiqs: que resederūt aliquātulum a testa re/
tracta. In his eniz oculo apparent predicte pellicule: tertia
v̄o est que includit vitellū oui. In gallinis v̄o postq̄z oua cu
bauerūt per tres dies statim apparet oui ad formam pulli:
mutatio tū in maioribus auibꝰ erit hoc post plures dies: et
in minoribus auibus q̄z sint galline erit hoc post pauciores
dies: ꝓportionaliter pensata quātitate. in spatio enim die/
rum triū in gallinis ascēdit citrinuz oui versus acumē oui:
eo ꝙ ibi est maior calor: ⁊ vis spermatis quam trahit ad se
māam cibalem: vnde accipit supplemētuz carnis quā ponit
inter neruos ⁊ venas: sicut supplemētuz accipit virtꝰ forma/
tiua que est in spermatibꝰ aīalium generātium sibi similia
ex sanguine mēstruo: ꝓpter qꝺ etiaz caro pars materialis
est que influit per augmētuz ⁊ diminutionez ⁊ pinguedinez
⁊ maciez. Sic aūt ascendente citrino ad acumē oui cōtinuo
ascendit tractū ad illum locuz oui vbi apparet fissura in te/
sta: quādo egrediꝰ pullus: hec eni fissura fit in superiori pte
oui versus acumen vbi formatur caput ⁊ rostrū auis: ⁊ vbi
postq̄z ascendit citrinū apparet in albo oui quasi gutta san
guinis: ⁊ in illa gutta sanguinis primitus inter mēbra for/
matur in cor auis: qꝺ statim vt formaꝰ spiritu plenuz est ex
calore digerēte ⁊ formāte humidum in quo spiritu vehit se
virtus formatiua in formationē alioꝝ mēbrorum ex corde
qui exitus spiritꝰ a corde nō fit nisi per motuz cordis ſm sy/
stolē ⁊ diastolē: ⁊ ideo tūc cor moueꝰ. Sꝫ a principio est tūc
lentus motꝰ eius ꝓpter multū humidū qꝺ est in ipso qꝺ ci/
to a calore vinci nō potest: motus aūt hoc relinquit suppo/
nens aiam sensibilem: lꝫ nō tūc insit vt actus corporis orga
nici prehabiti: sed sicut artifex in artificiato faciēs ⁊ istitu/
ens organa in qbus expleat vite potentias: de hoc tamē in
sequētibus cū de generatiōe hominis agetur erit aptior lo/
cus inquirendi. A gutta antē sanguinis ex qua cor formaꝰ
exeūt due vie quasi venales ⁊ pulsatiles: ⁊ est in eis sanguis
purior ex quo formāda sunt membra principalia sicut epar
⁊ pulmo ⁊ talia: ⁊ ille vie ꝑmo sunt valde parue: ita ꝙ exten
dūtur ad telas illas exteriores que totaz includūt oui ma/
teriā: ⁊ ibi incipiūt ramificari diuisiōe multa: sꝫ vna maior
eaꝝ apparet in tela que includit oui albuginem: illa eni al/
bugo valde est alba: ⁊ per vene illius virtutez mutatur q̄si
in palearem colorē: ⁊ tūc via de qua diximus ꝓcedit ad lo/
cū in quo formatur caput pulli portans illuc virtutem ⁊ pu/
riorē materiam ex quibꝰ caput formatur: ⁊ cerebrum qꝺ est
medulla capitis: ⁊ in formatione capitis formātur etiā ocu
li. Et qa sunt ex humido aqueo qꝺ vix cōpletur calore pri/
mo sūt valde magni tergētes ante caput pulli: ⁊ postea mo
dico tēpore resident aliquātulum ⁊ deturgent diminuti ꝓ/
pter caloris digestionē: ⁊ hoc totūz operaꝰ virtus vecta per
viam que directe ad caput separatur ⁊ ramificaꝰ a vena cō
tinente telaz albuginis: ⁊ huius signū est ꝙ qui frāgit ouuz
in illo tēpore inueniet caput apparere in humore oui: absqꝫ
oibus alijs inferioribꝰ membris. Prius eni in formatione
pulli apparent partes superiores eo ꝙ sunt spirituales ⁊ no
biliores facte ex subtiliori parte oui in quā magꝭ potuit vis
formatiua: ⁊ tūc hoc facto vna duaꝝ viaꝝ de qbus diximꝰ
ꝙ a corde oriunꝰ ramificaꝰ in duo: vna qdez pars eius va/
dit ad spiritualia que cor cōtinent: ⁊ diuidiꝰ in eis portans
in eis pulsum ⁊ subtilem sanguinē ex quo pulmo ⁊ spūalia
formanꝰ: ⁊ alia extendiꝰ per diaphragma: ⁊ in extremitate
sua claudit in se citrinū oui: ⁊ circa illud format epar ⁊ sto/
machū: ⁊ ideo ista diciꝰ habere vicem vmbilici in aīalibꝰ:
qm̄ per illaz trahiꝰ nutrimentū in supplementū carnis que
formaꝰ in corpore auis: ꝑncipiū eniz generatiōis radicaliū
mēbrorū pulli est ex albugine: sed cibꝰ vnde fit caro supplēs
vacuitates est ex vitello. Et quādo sic pertrāsierint decē di
es a principio cubatiōis in qbus hmōi fiūt distinctiōes mē
broruz: erit pullus cōplete lineatꝰ in omnibꝰ membris suis:
lꝫ adhuc mēbra sua sint humida mollia: sed tamē oēs eius
partes apparent manifeste si frangatur ouum: ⁊ caput suuz
tūc est ſm apparentiam maius toto corpore: eo ꝙ humidū
medullare cerebri adhuc non resedit: ꝓpter qꝺ etiam in i/
fantibus hoīuz capita etiā post generationē sunt aperta do
nec exiccatū fuerit paulatim cerebꝝ. Et in eodē tēpore ocu
li pulli nō habent visum aliquem: eo ꝙ nō adhuc coaduna/
tum est in eis humidum: ⁊ si quis discooperuerit a tela pal/
pebre oculos: in illo tēpore inueniet oculos nigros magnoꝭ
ita ꝙ quantitatē fabe equent vel forte excedunt: ⁊ si franga/
tur tunica oculi emanat ex eis humiditas alba frigida val/
de ⁊ aquea: ⁊ nihil duritiei vel glandulositatis inueniꝰ in il
la eo ꝙ non adhuc adunati fuerint humores oculi. Sꝫ in/
teriora instrumenta viscerum in illo tēpore manifesta sunt
in pullo: ⁊ tunc apparent etiam vie venales: que extēdūtur
a corde ad oculos per telas capitis: ⁊ ille habēt quosdaz ra
mos qui se extēdunt ad citrinum: ex quibꝰ nutrimētum ap/
portatur oculorum: ⁊ in hoc tempore citrinuz est magis hu/
midum ⁊ liquidū q̄z sit quādo est in esse naturali ante cuba/
tionem: ⁊ hoc ideo fit vt aptius possit fluere per subtiles vi/
as venaꝝ: ⁊ tunc multum ramificantur vene: ⁊ quedam ea
rum vadūt ad telam que cōtinet totū pullum: ⁊ quedā etiā
vadūt ad humiditatem albuginis que est inter duas telas
dictas. Et qdez crescēte pullo paulatim ⁊ paulatim diuidi/
tur citrinum ⁊ erit vna pars eius sursum in nutrimentū su/
perioꝝ ⁊ alia deorsum ad nutrimentū inferioꝝ: in interme/
dio autē duoꝝ citrinoꝝ est alba humiditas que est radica/
lis humiditas membroꝝ in intermedio illo formādoꝝ. Si
militer autē sub citrino qꝺ nutrit interiora descēdit que est
sicut prius humor oui qui est radicalis inferioribus mem/
bris: ⁊ cum transeūt decez dies a perfecta pulli formatione
de qua diximus erit inferius in corpore pulli totū album: ⁊
de eodem albū paucū spissum qꝺdam declinans versus ci/
trinū per qꝺ suggitur nutrimentū: ⁊ hec qdem est formatio
pulli. ¶ Situs autē telaꝝ est ſm istū modū quem dicemus.
prima quidem tela que qdez nō est testa: sed quasi durama
ter defendēs substātiā oui a testa est in posteriori parte oui
interius ⁊ per circuitū cōtingens testam: alia autem que est
sub ista sicut piamater habet intra se albaz rem humidam
ex qua fiunt substātie radicales mēbroruz pulli: ⁊ ipsa in ge/
neratione est quasi secūdina cōtinens totum pullum. Inter
telam aūt ⁊ telam est humor indigestus qui reijcitur in for/
matiōe pulli: ⁊ tela interior separat pulluz ab humido illo:
qa in ipso impedireꝰ formatio ⁊ cōpletio ipsius: ⁊ post istas
ambas telas inuenitur citrinū in tela quadaz sub pullo in/
ferius sicut versus naturalia pulli remotum a spiritualibuꝭ
ipsius partibꝰ: ⁊ sicut diximus superius citrinuz illud vadit
ad telā cōtinentē pullum. Et ista oīa sunt intra telam exte/
riorem que sicut duramater est: ⁊ cuz his humidū qꝺ est si/
cut virtus: qꝺ reijciꝰ ⁊ tenetur intra duas telas exteriores
vsqꝫ ad exitū pulli. Post illud enim humidum est alia tela
vice piematris ⁊ secūdine quasi ipsa intēdat separare pullū
ab illo

Quid ꝺ grui/bus se vidisse testetur.

ab illo relicto humido ⁊ relecto: ⁊ sub isto humido qđ in se
cõtinet hec tela inuenit̃ citrinũ coopertũ in alia tela ad qđ
extendit̃ vmbilicus a corde sicut diximus. In vigesimo aũt
die completam habet vitã pullus: ⁊ si moueatur ouum q̃si
auditur interius fistula ⁊ sibilus pulli. Si aũt frangat̃ ouuꝫ
intra decimũ diem formatiõis pulli inuenit̃ caput eius sup
crus dextrũ ipsi⁹ ⁊ supra myrach cõplicatũ ⁊ ale eius cõplica-
te super caput ipsi⁹: ⁊ in isto tẽpore tela exterior est sicut co-
riũ qđdam positũ supra telã interiorẽ que sequit̃ eã: ad quã
superius diximus extẽdi vnaꝫ duaꝝ venaꝝ a corde ramifi-
cataꝝ: ⁊ ista tela que est post exteriorẽ est in qua inuenit̃ pul-
lus. Adhuc aũt apparet etiaꝫ tela alia sĩlis corio mẽbranali
que cõtinet citrinũ: ad quã diximus aliã venã cordis exten-
di. In isto enĩ tẽpore qđ est formationi deputatũ venit vm-
bilicus ex parte exteriori isti⁹ tertie tele extẽsus a corde ad
coreon qđ est tela mẽbranalis: ⁊ pars eiusdem vene que est
vice vmbilici apparet quasi cõtinuata cũ pullo apud itesti-
nũ inolutũ gracile qđ est sub stomacho per qđ suggit̃ quasi
per meseraicas nutrimẽtũ in isto tempore: ⁊ isto tp̃e pullus
emittet supfluitatẽ valde humidã extra duas telas de qb⁹
diximus per foramẽ iterioris tele versus anũ pulli factum.
Aliqñ aũt aliqđ paruũ superfluũ eijciẽdũ retinet̃ in ei⁹ inte-
riori sub tela iteriori: ⁊ est illa superfluitas alba ⁊ tenuis ⁊ i-
tus ⁊ extra. Cũ aũt cõpletus est pullus p̃mo qdẽ citrinuꝫ est
multũ: ⁊ apparet ẽt in exitu pulli in vẽtre ei⁹ multũ citrinũ: ⁊
postea efficit̃ paucũ: ⁊ cũ tẽpus ꝓcesserit ⁊ perfecte corrobo-
rat̃ pullus dissoluit̃ totũ citrinũ: ita ꝙ nihil apparet de ip̃o.
Si qs enim pullo iã cõpleto ⁊ perfecto findat testaꝫ ⁊ findat
etiã intestinũ qđ vicinatur citrino pulli ⁊ venaꝫ que est vice
vmbilici: in vẽtre qdem inferius in quo ambit citrinũ inue-
niet adhuc aliqđ de citrino: sed residuũ iã dissolutũ est. Añ
tempus aũt illđ pullus in ouo est quasi dormiẽs ꝓpter mul-
tum humidũ capitis ei⁹: ⁊ tremũt oculi eius: eo ꝙ non adu-
natũ hꝫ visum: ⁊ nõ vociferat ꝓpter debilitatẽ ⁊ mollitiẽ or-
ganoꝝ suoꝝ: sed in suis oculis ⁊ in suo corde propter venas
pulsantes inuenit̃ ampulla eleuata ⁊ dep̃ssa a spiritu pulsan-
te quasi sit anhelãs. Iste igit̃ est modus generationis pulli:
multa tamẽ sunt oua non quidem venti sed coitus infecun-
da ex quibus nihil generat̃ sicut in antecedentib⁹ diximus:
⁊ quãdo illa oua cubat gallina nõ pullificant oĩno: ⁊ simili-
ter est in alijs auibus ꝯm ꝓportioneꝫ ad oua gallinaꝝ. Ap-
paret auteꝫ hoc precipue in columbis in quib⁹ sepe inuenit̃
alteꝝ ouoꝝ pullificare: cũ tamẽ colũbe multum coeant.

Cap. 5m. De gemellis ouorum ⁊ de numero ouoꝝ diuer-sarum auium precipue galline ⁊ columbe.

Sexto de nã aialiũ cap. 4.

Inueniunt̃ autem oua ex quib⁹ exeunt gemel-
li eo ꝙ duas habeãt gẽmas ⁊ duo citrina: iter
que est tela subtilis. Sũt enim galline quedaꝫ
que quasi faciunt oua gemellina: ita ꝙ inuen-
ta est apud Macedones gallina que.18.fecit
oua: ⁊ quando cubauit ea ex quolibet eoꝝ exi-
uerunt duo pulli: ita ꝙ.36.produxit pullos ex.18.ouis. Et
vnus qdeꝫ gemelloꝝ oui frequenter est paruus ⁊ alter ma-
gnus ⁊ perfectus: ⁊ multotiens cõtingit paruũ mõstruosuꝫ
fieri vel vtrũqꝫ. minor aũt gemelloꝝ fit monstruosus: eo ꝙ
virtus spermatis maioris forti⁹ trahens corrũpit secundi-
nas ei⁹: ⁊ aliquid forte materie trahit ad seip̃m. Cui⁹ signũ
est: qa frequẽter in aliquo membro deficit minor gemello-
rum. Vterqꝫ aũt monstruosus efficit̃ quando vtraqꝫ trahẽ-
do dislocationeꝫ materie facit in vtroqꝫ: ex hoc enim cõtin-
git dispositio inordinata membroꝝ. Et iam in terra nostra
apparuit pullus anseris qui duplicis fuit corporis: ⁊ habe-
bat duo capita ⁊ quatuor pedes ⁊ quatuor alas: ⁊ cõiũctio
fuit in dorso: ac si esset dorsum vnũ: ⁊ quocũqꝫ verteret̃ erat
ac si anser vnus alteꝝ portaret in dorso: ita ꝙ dorsa verte-
rent ad seinuicem: qđ accidit ex ruptura secundine que di-
stinguere debuit vnam gẽmam oui ab altera parte dorsi: ⁊
omnia membra erãt itegra ⁊ salua: eo ꝙ in formatiõe auis
in ouo mẽbra capitis ⁊ pedũ ⁊ alas cõuertunt̃ ante ⁊ nõ ad
dorsum. Quedam aũt galline habent quasi in ꝓprietate na-
turali facere hmõi oua duplicium gẽmaꝝ: ⁊ ille sunt que hñt
matrices longas ⁊ largas que mouent̃ in receptione semi-
nis galli. Mot⁹ enim matricis facit spermatis diuisioneꝫ:
⁊ tũc aut duo oua aut vnũ duplicis gẽme cõcipiũt. Sic igit̃
se habet de ouis gallinaꝝ. Oẽs aũt aues que vicinãtur
nature colũbarum sicut columba turtur palũbe ⁊ columbe
que cauernarum dicũtur: ⁊ nigre sunt aliquãtulum: ⁊ in ar-
borib⁹ habitant: non ouant nisi duo oua ⁊ raro tria: sed ter-
tium frequenter corrũpit̃. Turtures autem ⁊ palũbe ouant
bis in vere: ⁊ si corrũpantur aut auferantur aliquando oua
secũda tertio aliquando ouant. Alia autem genera colum-
baꝝ ouant multotiens in anno sicut dixim⁹ superi⁹. Am-
plius aũt maior pars geneꝝ auium ouare incipiũt post eta-
tem vnius anni: colũba tamen nata in Aprili vel ante inci-
pit ouare in autũno eiusdem anni si fuerit locus calidus ⁊
copiosa habuerit pascua. Nec ẽ auis que pullificet sine ouis
lꝫ aliquando non videant̃ oua quarũdam auium: aut forte
propter occultationem: aut forte propter paucitatem earũ.
Colũbe autem vt frequenti⁹ simul pullificant marem ⁊ fe-
minam: ⁊ quãdo ouant primo vt frequenti⁹ ouant ouũ ma-
sculinũ ⁊ sequenti die femininũ: ⁊ quando exeũt oua vt fre-
quenti⁹ primo die exit masculinũ ⁊ sequenti die femininum
vel citius: sed tamen post masculinũ propter calorem maio-
reꝫ qui est in masculino q̃ꝫ in feminino. Adhuc aũt colum-
bus cubat oua de die frequẽtius ⁊ femina de nocte. Et pri-
mum quidem ouũ in vtero complet̃ in septem diebus: ⁊ po-
stea fouet̃ per.14.dies: qui sunt dies.21. ⁊ tũc findit̃ ouuꝫ ⁊
exit pullus. In fissura qdem oui p̃mo qdem colũba paruu-
la in ouo existens penetrat testam anteriori rostri sui: ita ꝙ
testa ibi eleuat̃ ad quantitatem grani tritici: ⁊ postea diui-
dit eam in duo ⁊ exit pullus. Postq̃ꝫ aũt exiuerint mas ⁊ fe-
mina parentes calefaciũt eos simul diuisis temporib⁹: sꝫ ta-
men femina magis solicita est de eis q̃ꝫ mas sicut ⁊ in oib⁹
alijs animalib⁹. Colũbe aũt aliquando ouant decies in an-
no ⁊ aliquando cubant vndecies ⁊ aliquando duodecies in
calidis locis sicut est Egyptus: ⁊ de hoc dixim⁹ satis in an-
tehabitis. Masculus aũt colũbe frequenti⁹ coit post vnum
annũ. Aliqui tamen dixerũt turtures colũbas nigrescentes
que vebice dicũtur coire post tres menses: sed hoc rarissi-
me contingit ⁊ in his solũ que ante tempus vernũ vel in p̃n-
cipio veris procreant̃. Cõmuniter etiam tempus imp̃gna-
tionis in generib⁹ colũbe similib⁹ est.14.dieb⁹ a prima oui
conceptione vsqꝫ ad completam ouationem amboꝝ ouoꝝ:
⁊ cubant tũc per dies.14. ⁊ pulli complẽtur ab exitu ab ouo
vsqꝫ ad completionem alaꝝ ⁊ volat⁹ in.14.diebus: ita ꝙ ex
tũc difficulter capiũtur. Dicũt aũt qdam colũbas cauerna-
les que nigriores sunt ⁊ minores omnib⁹ colũbis viuere p
40.annos. Sed compertũ est apud nos colũbaꝫ viuere per
20.annos: ⁊ raro viuit vltra hoc tempus. Colũba aũt quã-
do complet pullos ouat iterum: ita ꝙ inter vnam ouatiõeꝫ
⁊ aliam sunt.30.dies: qa aliter non posset ouare singulis mẽ-
sibus sicut superius determinatum est.

Cap. 6m. De cubatione ⁊ solicitudine filiorum auium ra-pacium ⁊ aliarum.

Sexto de nã aialiũ cap. 5.

Vultur autem qui grece harabaꝫ vocat̃ nidifi-
cat super montes ad quos vix ascendere po-
test homo: ⁊ querũt rupes silicũ planoꝝ parie-
tũ altissimoꝝ: ⁊ in foraminib⁹ illoꝝ altis nidifi-
cant. Et similiter faciũt herodij ⁊ falconuꝫ ge-
nera ⁊ aquilaꝝ. Et ideo dicit Aristo. ꝙ nunq̃ꝫ
inuenit̃ nidus vulturis: sed hoc non est verum in terra no-
stra in qua sepissime multi nidi inueniũtur eoꝝ. Pulli etiã
iuuenes huius auis raro inueniunt̃ propter eandem cãm.
Propter qđ etiam Arotini⁹ poeta asserit ꝙ vultur in Gre-
cia non pullificat: sed ꝙ venit ab alia terra remota. ⁊ huius
signũ dicit esse ꝙ nemo vnq̃ꝫ in Grecia vidit pullos eius lꝫ
multi antiqui vultures in Grecia sepe appareant. Est aũt
auis hec infausta sequens exercitus quando strages futu-
ra est in eis aut pestilentia. Et hui⁹ cãm dicunt esse odora-
tum hui⁹ auis: sicut nos in alijs sciẽtie naturalis in libro se-
cũdo de anima determiauimus: nec hoc repetere oportet.
Hui⁹ tamen cãm scire difficile est: lꝫ iaꝫ experimẽto comp-
tum sit ꝙ illa auis sua congregatione post exercitũ stragem
indicat futuram. Non eniꝫ prouidentia futuroꝝ in aue est
ista: sed si qd est oportet ꝙ sit ab odoratu aut ex insiictu stel-
laruꝫ. Diuinitatem enim quaꝫ huic aui attribuũt augures
difficile est inuestigare. Si qd tamen est taliũ in hac ⁊ in ce-
teris auib⁹ in scientia augurũ est ingrendũ. Vultur auteꝫ

duo facit oūa: qa plura nutrire nō posset. Et est cōmune fe/
re omnibꝰ auibꝰ rapacibꝰ ⁊ omnibꝰ que carnes comedūt se/
mel in anno facere pullos preter hyrūdines que sole inter
comedentes carnes bis pullificant in anno. Et hoc dicunꝭ
habere propriū pulli hyrūdinū ꝙ si qs perforauerit oculos
eoꝝ anteꝙ̃ aperiant eos: oculi iterū reuertunꝭ ⁊ consolidā/
tur. Genus aūt aquilaꝝ ponit tria oua: sed vt frequenter
non extrahit nisi a duobꝰ pullos ſꝫ ꝙ dicit Mellissus in li/
bro suo animaliū. Hic enim dicit ꝙ si extrahat ex tertio ꝙ
eijcit ipm a nido: ⁊ hoc iam compertū est ab aucipibꝰ ꝙ aq/
la tres pullos habuit ⁊ eiecit tertiū a nido suo: eo ꝙ graui/
ter cubat ⁊ cibat tres. Cuiꝰ cām qdam dicūt esse ꝙ intātuꝫ
debilitaꝭ cubando ꝙ non potest venari pullos aliaꝝ auium
ꝙ sufficiant tribꝰ: sed vix potest procurare duos ex eis. Icur
uanꝭ eniꝫ tūc vngues sui: ita ꝙ ipsis paꝝ rapere potest: ⁊ al/
bescūt ale sue: ⁊ ex hoc grauaꝭ nimis ad procurandū cibos
tot filijs: ⁊ qd̄ mirabile videꝭ auis que grece kym: arabice
aūt cekar vocaꝭ quā Auicē. vocat kabin accipit filiū aquile
eiectū ⁊ nutrit eū: ⁊ hoc apud nos vbi tamen in montibus
plurima sunt genera aquilarū nunꝙ̃ potuit experiri: nisi ꝙ
rumor cōmunis est ꝙ aqla quosdam eijciat: ⁊ alia quedam
parua aqla ⁊ nigra eiectos nutriat quando iuenit eos: ⁊ cū
nutriti sunt ab ea ita ꝙ volare possunt deuorant alūnos su
os. Aqla aūt per .30. dies oua cubare dicitꝭ. Hoc enim tem/
pus cōmune est cubationis ouoꝝ omniū fere magnaꝝ auiū
rapaciū. Mediaꝝ aūt tempus cubationis est .20. dies sicut
miluī ⁊ accipitris ⁊ huiusmodi auium. Similiter aūt aues
magne non rapaces cubāt .30. dies: vt anser ⁊ cygnus. Qd̄/
dam aūt genus accipitris qd̄ Arabice aucapinē: latine au/
tem accienser vocaꝭ vt frequentius non ouat nisi duo oua:
⁊ forte pullificat bis: ita ꝙ faciet pullos semel duos ⁊ semel
vnū in eodem anno. Auis aūt rapax que grece agulneos la
tine aūt egonus vel egetinus vocaꝭ: ⁊ est qd̄dam genus ac/
cipitris aliquando pullificat q̃tuor pullos. Coruus autē ni
ger nūꝙ̃ pullificat duos tm̄ sed semper plures: ⁊ cubat oua
20. diebꝰ: ⁊ cū omnes pascere non potest eijcit aliq̃s. Aues
enim magne que pullificant simul multos filios ex consue/
tudine eijciūt aliquos sicut ciconie. ¶ Amplius aūt genera
aquilaꝝ non eodem modo nutriūt pullos: sed vt frequen/
tius aues habentes caudas albas magne grauanꝭ magis
in cibando pullos suos ⁊ citiꝰ separanꝭ ab eis: ⁊ que habēt
caudam nigram leniꝰ cibant pullos eo ꝙ cōmuniꝰ habēt nu
trimentū. Omnes aūt aues curuoꝝ vnguiū rapaces quan/
do vident pullos suos posse volare eijciūt eos a se percuti/
endo alis ⁊ cogendo exire de nido: ⁊ quando pulli comple/
ti sunt non ampliꝰ sollicitanꝭ de eis: sed potiꝰ stringūt eis ro
strū ⁊ consolidant ⁊ eijciūt. Auic. tamen dicit ꝙ nati adhuc
sequūtur parentes ⁊ parentes fugiūt eos: ita ꝙ aliquando
tam fugientes parentes ꝙ̃ insequentes filij simul cadūt in
rhetia aucupū. ¶ Dixerūt etiam aliq experti vt dicit Aui.
ꝙ aliquando moranꝭ volando cū parentibꝰ duobꝰ annis et
in vnū predanꝭ. Sed qd̄ mihi dixerūt aucupes ⁊ qd̄ suꝫ ex/
pertus est: ꝙ accipitres quos vocamus astures ⁊ sparuerij
pullos suos volantes cibant fere per vnū mensem ⁊ postea
retrahūt se ab eis: ⁊ docent eas capere aues sic ꝙ parentes
deferūt eis aues viuas: ⁊ dimittūt coram eis ⁊ incitant fi/
lios ad capiendū: ⁊ postꝙ̃ perfecti sunt volatꝰ ad capiendū
tūc abstinent ab eis. Aqle aūt terre nostre non cibant filios
suos nisi in nido suo: ⁊ postea educūt ad predam: ⁊ cū pre/
dam possunt arripere ducūt eos longe valde a loco nidi sui
ita ꝙ in loco nidi vix vnꝙ̃ comparent: ⁊ parentes eoꝝ reti/
nent habitationem: ita narrauit mihi falconariꝰ qui mul/
tos cepit falcones: ꝙ etiam in eadem regione pater filium
secū esse non permitteret postꝙ̃ perfectꝰ fuerit ad predādū.
Aquila aūt magna que apud nos est ⁊ herodius vocaꝭ: ra/
ro apud nos inuenitꝭ habere nisi vnicū pullum lꝫ duo faciat
oua. Et hoc iam comperimus per sex annos continuos vi
sitando nidū aqle cuiusdaꝫ: sed in talibꝰ difficile est experiri
propter altitudines montiū in quibꝰ nidificant: nec potui/
mus experiri nisi desuper quodam submisso in fune maxi/
me longitudinis de rupe. Talis enim est vsus apud nos eo
rū qui falcones ⁊ aqlas de nidis accipiūt. Aues tamen car
nes comedentes: sed curuū rostrū ⁊ curuos vngues nō ha/
bentes sicut est auis bachoac grece dicta quā nos cornicez
vocamus: cogitāt de suis pullis magno tēpore postꝙ̃ euo/
lauerint de nido: volat eniꝫ cū eis ⁊ dat eis cibū: ⁊ similiter
facit fere omne genus auiū cornini generis sic cocix ⁊ mo/
nedula ⁊ plura alia genera auiū his similia. Cocix aūt lati/
ne vocaꝭ auis que maioris est quantitatis ꝙ̃ cornix: ⁊ ha/
bet rostrū magnū ⁊ albū iuxta caput vbi sunt nares: ⁊ nō co
medit carnes: ⁊ hanc qdam graculū vocant. In lingua vo
Germanica touch vocaꝭ. ¶ Est aūt qd̄dam genus auium
compositū ex duobꝰ auiū generibꝰ sicut gugulus maior ⁊ gu
gulus minor. Maior enim gugulus componiꝭ ex asture et
palūba: quoniam rostrū ⁊ vngues ⁊ pedes habet similes pa
lūbo: ⁊ cetexꝝ corpꝰ simile est asturi nisi ꝙ varietas pēnarum
in gugulo habet maculas nigras quasi rotundas: in asture
aūt sunt linee nigre: ⁊ in volatu etiam asturi: ⁊ hec auis gre
ce kakakoꝫ ab imitatione vocis vocaꝭ. Aliquādo eni quā/
do coniūgit voces triplicat eas: ⁊ tūc profert sonū kakakoꝫ.
Latine aūt vocaꝭ gugulus maior. Minor aūt gugulus cō/
poniꝭ ex colūba ⁊ spuerio habens rostruꝫ ⁊ pedes colūbe: ⁊
cetera corporis membra ⁊ volatū similia speruerio: propter
qd̄ vulgi opinio fabulaꝭ guguluꝫ maiorem aliqñ esse asturē
⁊ econuerso: lꝫ hoc sit falsum. Cā autem dicti est ꝙ gugulus
vterꝙ̃ occultaꝭ in hyeme: ⁊ in illo tempore raro etiaꝫ appa/
ret astur ⁊ nisus qui speruerius vocatur: ⁊ in estate apparet
vtraꝙ̃ auis. Sed accipiter auis siue astur est curuoruꝫ vn/
guiū sed non kakakoꝫ: neꝙ̃ in capite assimilaꝭ accipitri: ſꝫ
potiꝰ in duobꝰ his videꝭ similis colūbe: sed in colore assimi
laꝭ accipitri nisi ꝙ in alis accipitris nigre sunt linee: ⁊ in ka
kakoꝫ sunt macule q̃si rotūde. Sed sua magnitudine ⁊ suo
volatu gugulus vterꝙ̃ assimilaꝭ accipitri magno ⁊ paruo:
hoc est asturi ⁊ niso. Sed opinio vulgaris hec falsa est: qa
in multis temporibꝰ ⁊ in multis terris simul apparent iste
quatuor aues: ⁊ videꝭ astur capere gugulū ⁊ comedere euꝫ.
Et forte multi modi sunt huiusmodi guguloꝝ. Et pulli q/
dem guguloꝝ nunꝙ̃ inueniunꝭ in nidis proprijs: neꝙ̃ gu/
gulus inueniꝭ vnꝙ̃ portare ad nidū: qa mos est suus pulli/
ficare in nidis aliaꝝ auiū. Sed mos maioris guguli est pul
lificare in nido palūbi: ⁊ mos minoris guguli est pullificare
in nido parue auis que philomenam cantu imitaꝭ: ⁊ habet
quantitatem philomene: ⁊ nidificat in rosarijs: ⁊ Germa/
nice grasemucke vocaꝭ. Aliquando tamē visa est ouare in
nido auicule aquatice que mouens caudam vocaꝭ. Pro/
pter qd̄ Auicē. dicit se gugulū minorem in vtriusꝙ̃ auis ni/
do inuenisse semel in ripa fluminis: ⁊ semel in arbore: ⁊ di/
cit se vidisse auiculas illas cibasse gugulū ⁊ in nido ⁊ in ter
ra: ⁊ cibauerūt cū cibo vermiculoꝝ qualem cibū pullis suis
ferre consueuerūt. Cū autem isti modi guguloꝝ ouāt in ni
dis auiū illaꝝ primo sorbent oua auiū illaꝝ: ⁊ postea sua po
nūt in locū illoꝝ: ⁊ ideo alie aues fere omnes impugnāt gu/
gulos: sed occulte accedūt ad eos. Et guguli non faciūt ni/
si vnū ouū vel duo ad plus. Iteꝝ aūt quando pullus guguli
maioris nutriꝭ a palūbis est pinguis valde ⁊ bone carnis
propter nutrimenti conuenientiam: ⁊ in hoc conuenit cum
pullis accipitris qui sunt valde bone carnis: eo ꝙ carnibꝰ ⁊
bonis cibis nutriūtur. Inueniꝭ aūt vnū genus accipitrū qd̄
suū nidū facit in locis valde altis inaccessibilibꝰ: ⁊ ideo ra/
ro eiꝰ pulli auferūtur: ⁊ hoc precipue faciūt herodij apd̄ nos
qui nidificant in parietibꝰ montiuꝫ altissimoꝝ in alpibꝰ: ita
ꝙ non est accessus nisi per funem aliqs submittaꝭ a vertice
montis: ⁊ hūc oportet ligari in sporta profunda fortibꝰ vin
culis ne ab herodijs antiqs deijciaꝭ: ⁊ oportet multos ho/
mines desuper montem submittere sagittas ⁊ ictus lapidū
super antiquos herodios ne lacerent carnes eiꝰ qui submis
sus est ad capiendos herodios iuuenes. Multe auteꝫ alie
aues faciūt nidos comportando sarmenta sicut diximꝰ de
colūbis: ⁊ cubant successiue aliquando mas ⁊ aliquando fe
mina: sed tempus cubationis masculi est minus ꝙ̃ tempꝰ
quo cubat femina: non enim cubat mas nisi tēpore quo in/
diget femina ad sui cibationem: sed femine auiū kanebra/
liū hoc est eaꝝ que sunt de genere gallinaꝝ ⁊ anseꝝ sole cu/
bant pullos suos absꝙ̃ maribꝰ: ⁊ postꝙ̃ incipiūt cubare nō
recedūt a cubatione ouoꝝ suoꝝ nisi tempore modico quo
cibū accipiūt. Aues aūt lacunales vt sunt anates ⁊ anseres
⁊ cygni pullificare consueuerūt inter arbores ⁊ herbas viri
des iuxta profundū aquaꝝ: ⁊ tamen semper stant cū pullis
suis

Sexto de nā aialiū cap. 6.

Quid d̄ asturibꝰ fateaꝭ se expimēto cōprobasse.

Sexto de nā aialiū cap. 7. ⁊ .8.

suis non recedentes ab eis: eo ꝙ in illis locis cibi sui est copia in seminib⁹ herbaꝝ ⁊ in ipsis herbis aquaticis. Adhuc autem femine coruoꝝ nigroꝝ sole cubant oua sua: sed mares ducũt feminis cibũ ad nidũ: qḋ non faciunt mares gallinaꝝ ⁊ auiũ aquaticaꝝ. Femina vo auis que grece baryez vocat̃ que est palũb⁹ incipit cubare oua a medio die ⁊ continuat vsq̃ mane sequentis diei cubationem: ⁊ mas cubat a mane vsq̃ ad meridiez. Auis aũt que cubeg vocat̃ facit ex ouis suis duas acies: ⁊ femina cubat aciem vnam ⁊ masculus cubat aliam aciem: ⁊ cũ exiuerũt pulli vterq̃ solicitatur de eis quos ipse cubauit: ⁊ postea illis adultis iteruz mas coit cũ femina ⁊ pullificant diuidendo acies ouoꝝ sic̃ prius. Pauo aũt dicit̃ viuere. 25. annis ⁊ pullificare quando est triũ annoꝝ: ⁊ deinde colorant̃ ei⁹ pẽne melius. Cubat autẽ oua sua per. 30. dies sicut aues de quib⁹ supra diximus: hoc enim tempus est quo luna accessu vel recessu ad solem perficit periodũ ⁊ quatuor modos temporum. Post. 30. autez dies aut circa hoc findũtur ei⁹ oua: ⁊ non pullificat nisi semel in anno. Ouat autem. 12. oua aut parum minus: ⁊ interpolate ponit oua: ita ꝙ post vnum ouum stat duob⁹ diebus aut trib⁹: ⁊ tunc ponit aliḋ: non enim ouat consequenter sine interpolatione. Et prima qdem vice quando pullificat forte facit octo oua: ⁊ frequenter ouat oua vẽti: ⁊ ideo paucos facit pullos. Et in terra nostra non sunt nisi qnque vel sex facti simul. Coit⁹ autem pauonis est in vere: ⁊ post vernum tempus statim ouat: ⁊ eijcit pẽnas quando primo arbores folio incipiũt fluere. Nascũtur autem iterato pẽne eius quando arbores primo folia habere incipiunt. Ab aliquib⁹ autem ponũtur oua pauonum sub gallinis ⁊ cubantur ab eis: eo ꝙ sicut diximus superi⁹ pauia a pauone ascenditur interim cũ cubat oua ⁊ frangũtur oua a strepitu coeũtis: ⁊ ideo etiam femine nidum abscondũt a masculis. Et similiter faciũt femine multaꝝ auium agrestium: ⁊ cubant oua sua sole in locis occultis. Quando autem oua pauonũ sub gallina ponũtur non sunt ponẽda nisi duo: eo ꝙ vix amplius extrahi potest a gallina pullus pauonis: ⁊ oportet ꝙ homo solicite obseruet ne gallina dimittat cubationẽ ouorum illoꝝ: qa hoc est gallinis aliqb⁹ propriũ ꝙ ad temp⁹ cubant: ⁊ tũc cubare non curant: ⁊ tũc oportet ꝙ cogant̃ ad cubandũ per frequentem ad oua reductionem: ⁊ ꝙ cibet̃ super oua ⁊ ꝙ multũ maceret̃. Omnib⁹ aũt auib⁹ conuenit ꝙ testiculi eoꝝ crescũt tempore coit⁹: ⁊ eaꝝ testiculi que sunt maioris coit⁹ magis crescũt: tũc eñi inueniunt̃ maiores habere testiculos: sic̃ cubeg ⁊ galline. Qñ aũt nõ coeũt habent testiculos paruos. Iste igit̃ est modus pullificationis.

¶ Tractatus Secundus Sexti Libri de anathomia ouoꝝ piscium ⁊ natatilium.

¶ Cap. pᵐ. De ouis piscium ⁊ que sit natura embrionuz generatorum in ipsis ⁊ precipue de his que generant animalia ⁊ concipiunt oua: ⁊ de marinis animalia generantibus sibi similia.

Sexto de nã aialiũ cap. 9.

Sexto de nã aialiuz ca. 10. ⁊ 11.

His aũt habitis de alijs transmutationibus ouorum natatiliũ sm eundem modum est determinanduz. Diximus autem in prehabitis ꝙ omnes pisces ouant preter genera cetorum ⁊ delphinorum: ⁊ quedam genera aquaticoꝝ que delchon greci dicunt: que Auicẽ. vocat lupos marinos: qui qdem oua concipiũt: sed ante exitum ex vtero aperiũtur in eis oua ⁊ pariũt animalia. Hoꝝ aũt genera nos in antehabitis prosecuti sumus vbi locuti sumus de matricib⁹ ouantiũ marinoꝝ. Omnes autem pisces prestant ex se nutrimentum generationi piscium in ipsis ouis: sed non nutriunt eos post generationem sicut aues. Videtur tamen Arist. dicere ꝙ omnes pisces nutriũt pullos suos preter ranas. Sed hoc non est compertum in piscib⁹ qui sunt apud nos: nisi intelligatur de illis qui ouant in vtero ⁊ pariũt animalia ex vtero: hi enim nutriũt pullos suos sicut illa que pariũt animalia sicut cetus ⁊ delphin⁹ ⁊ koki. Matrices autem pisciũ diuersificantur sicut superius determinatum est. Matrices enim aliquoꝝ piscium superius duo habẽt capita ad vtrũq̃ latus porrecta: sed oua sunt descẽdentia ad partem inferiorem a locis exitus eoruz. Matrices autem ei⁹ qḋ vocatur celeti assimilant̃ matricib⁹ gallinarum in positione ouoꝝ: quoniaz in nullo illoꝝ inueniuntur oua prope diaphragma: sed potius creantur super spondiles dorsi ipsius sicut creantur in gallina: ⁊ ab isto loco creationis sue descendunt deorsum. Oua autem pisciuz omnia videntur esse vnius modi in colore humoris qui est in ipo: qa color humoris omniũ videtur esse albus ⁊ non citrin⁹. Quando autem elixantur oua piscium mutantur ad citrinitatem: ⁊ etiam in primis citrina esse videntur sed humor expressus albugini videt̃ esse similis. ¶ Inter anathomiaz autem generationis ouoꝝ piscium ⁊ anathomiam ouoruz auiũ ex ouis est differentia in vno: qa in transmutatiõe generationis ouorum in pisces non est altera duarum venaꝝ que a corde extenduntur. Non enim est in eis illa que ad telam exteriorem in ouis auium extenditur: quã qdam male vocant vmbilicum eo ꝙ sanguinem defert ad exteriora: sz in illis est illa vena que proportionatur illi que in auib⁹ venit ad citrinũ: qa illa suggit nutrimentũ ex quo fiũt supplementa membroꝝ generatio: igit̃ pulli piscis incipit a capite acutiori oui sicut ⁊ generatio auiũ: ⁊ sicut in auibus: ita ⁊ in piscib⁹ extendũt se vie a corde primo ad caput ⁊ ad oculos: ⁊ primo in eis apparent partes superiores magne ⁊ inquãtũ creuerit pullus tãtũ diminuitur de albo: eo ꝙ incorporat̃ membris radicalibus pulli ⁊ in toto priuat̃ quando in toto generatio ⁊ formatio sunt complete. ⁊ pulsus cordis quem qdam vocant anhelitũ per venam pulsatilem continuat̃ cum inferiori parte ventris portans pullũ ⁊ vitam ad partes inferiores: ⁊ dũ pulli sunt parui ⁊ incompleti habent tales venas que vice vmbilici sunt longas: ⁊ postq̃ crescũt ⁊ complent̃ abbreuiãtur ⁊ contrahuntur in corpus versus cor sicut dictũ est de auib⁹: pullus aũt ⁊ oua sũt intromissa ⁊ inuoluta in tela sicut oua ⁊ pulli auiũ: ⁊ illa est sicut dura mater: ⁊ ideo intra istam est alia que continet pullũ: ⁊ nihil aliud est cũ ipo ⁊ intra istas duas telas est humiditas reiecta in creatione pulli. ¶ Adhuc aũt pulloꝝ pisciuz in ouis formãdoꝝ cib⁹ est in ventre matrũ sicut ⁊ in auib⁹: ⁊ ideo oportet ouũ piscis esse compositũ ex humore duplici: quoꝝ vn⁹ est ex quo fiũt radicalia membra: ⁊ secundus ex quo sicut ex cibo fiũt supplementa qbus implent̃ vacuitates radicaliuz membroꝝ: lz in ouis pisciũ sm visum non sit nisi albus humor: ⁊ nullũ citrinum appareat in eis. Per anathomiã autem iam scimus ꝙ matrices pisciũ diuersificant̃: quoniã quedam sunt matricũ pisciũ quorũdam galedoly dictorum hoc est caninam nãm habentiũ: quoniam illa genera alba sunt hoc est accidens propriuz ꝙ oua eoꝝ creant̃ in medio matricũ suaꝝ sm latitudinem medietate accepta ꝓpe spondilia dorsi sic̃ fit in piscib⁹ qui marini canes vocant̃: ⁊ quando oua fuerint multiplicata descendũt inferi⁹ matrix eoruz sm longitudinem diuisa est in duas partes: q̃si in duas cameras: ⁊ matricib⁹ istoꝝ canũ: ⁊ similiter in matricib⁹ eorũ quos galedon vel galedoly vocauimus sunt interius sicut duo coni mamillaꝝ albaꝝ: ⁊ sunt positi sub diaphragmate ad modicũ spatiũ: ⁊ nisi fuerit hoc animal pregnans nõ possunt inueniri isti duo coni mamillarum. Canis aũt marin⁹ ⁊ piscis qui vocat̃ matydes habet corticez testiũ in ouo suo ⁊ in medio illi⁹ corticis est humiditas que est sicut humiditas alterius oui corticem talẽ non habentis: ⁊ quãdo trãsmutat̃ ouum ad speciem ⁊ figuram pulli vie venales que inueniunt̃ in ouis istis testeis sunt sicut villi extẽsi per ouũ. Teste aũt que sunt in ouis canũ qui dicũtur fabranes ⁊ canum qui dicũtur galanos finduntur quando exit pullus ex eis: ⁊ similiter fit in eo qḋ dicit̃ natides ⁊ in animali qḋ dicitur hacanidẽ galaon: hec enim habẽt oua iuxta diaphragma super mamillas de quib⁹ dixim⁹ ⁊ exeũt ex ipsis quando descendũt: ⁊ tũc fiũt ex eis pulli: similiter autẽ est de vulpib⁹ marinis ⁊ de generib⁹ tortucaꝝ illaꝝ que lenes vocantur. Hec eñi omnia oua sua habent in medio matricis sicut canes: ⁊ deinde procedũt ista duo oua vbi sunt formata ad duas partes matricis inferius: ⁊ ibi findũtur ⁊ exeũt ex eis animalia parua habentia in vmbilicos longos prope matricem. Ita ꝙ matrici videt̃ adherere: ⁊ ideo cũ finditur ouũ in exitu pulli putat̃ a qbusdam ꝙ pullus formatus fit in matrice sicut formant̃ pulli quadrupedũ generã-

tiū sibi similia: vmbilicus enim eoꝝ est longus ⁊ continuaꝶ cū inferiori parte matricis sicut in quadrupedibꝰ: epar au/tem taliū animaliū est versus mediū vmbilici eoꝝ: ⁊ capit cibū per vmbilicū quando destituta est humiditas cibalis oui post fissuram eiꝰ in matrice: ⁊ quilibet qdem pullus ex ouis natꝰ habet spermaꝫ propriam continentem se: ⁊ que/libet specialis humiditas etiam habet in spermam ꝓpriaꝫ sibi deputataꝫ sicut in q̄drupedibꝰ: ⁊ dū pulli sunt parui in ouis porrigūt capita sursum ⁊ cōplecti vertūt ipsa ad imus qa ille est aptior exitꝰ. Cōtingit aūt ꝭm dispositionem natu/ralem ꝙ mas formaꝶ in dextro matricis ⁊ in sinistro femi/na. Sed aliquando aliquo accidente contingit marem for/mari in sinistro ⁊ feminam in dextro. Aliquando etiam in eadem parte matricis īueniunꝶ aliqn̄ mas ⁊ femina simul: eo ꝙ plurima sūt accidentia que operanꝶ seruū discretiōeꝫ in piscibꝰ ⁊ q̄drupedibꝰ. Quecūqꝫ autē istoꝝ animaliū hn̄t instrumenta interioꝝ ad digestionem pertinentiuꝫ magna habent etiam epar magnū: ⁊ per consequēs omnes venas sanguis habēt magnas. Oua aūt animalis marini qđ vo/caꝶ celeon sūt prope diaphragma ⁊ sūt pauca ⁊ magna: ⁊ est qđdam genꝰ simile illi qđ habet oua multa ⁊ parua: ⁊ inue/niunꝶ sub locis ouoꝝ in eis pulli multi: ⁊ ideo putant qdaꝫ ꝙ pisces hi coeūt ⁊ ouant ⁊ pullificant omni mēse: ⁊ ꝙ ideo oua creanꝶ in eis ante perfectū exitū pulloꝝ: sed non est ve/rū: sed cā est ꝙ non oēs pullos simul pullificant sed post: ⁊ oua ⁊ pullos multis vicibꝰ successiue generant: lꝫ hoc faciāt vno tempore cōmuni pullificationis eoꝝ: in his aūt eisdem animalibꝰ quedam oua iacent in profundo matricis: ⁊ ibi maturanꝶ ⁊ complenꝶ in pullos. Jd aūt huiꝰ generis qđ ga/lea vocaꝶ: extrahit suos pullos proferēdo eos extra ⁊ de ni/do: ⁊ post partū ipsoꝝ appropriat eos iteꝝ sibi ⁊ prouidet eis ⁊ ducet eos. Qđdam aūt huiꝰ generis qđ vocaꝶ grece bara/chi: latine aūt a qbusdam vocaꝶ torpedo facit similiter qdē de pullis partis: sed habet plures pullos: ita ꝙ antiqui te/stanꝶ se vidisse multos torpedines: quoꝝ qlibꝫ habet octo/ginta pullos. duo aūt animalia sūt huiꝰ generis: quoꝝ vnū vocaꝶ ataratoꝫ ⁊ alteꝝ chaleon que faciūt filios valde spi/nosos: ⁊ ideo eos in interiori sue matricis proferre nō pos/sunt. Adhuc aūt piscis quem greci taragen: nos nimbū vo/camus ⁊ batos quem nos vocamus pascerem: ⁊ sunt am/bo genera piscis quem pleydis vocamus: ⁊ sunt pisces lati ⁊ ampli: non possunt aūt isti reddere pisces suos ex interio/ri suo ꝓpter duritiem caude ipsoꝝ que lederet matricē. Si/militer aūt nulla species rane omnino reddit pullū suū in i/teriori vteri sui propter magnitudinem capitis ⁊ asperita/tem spine sue quā matrix sustinere non posset. ¶ Ampliꝰ au/tem omnes masculi pisciū tempore luxurie habēt vias ple/nas semine: ita ꝙ etiam exteriꝰ videꝶ currere semē ex ipsis per anuꝫ: ⁊ iste vie seminis diuidunꝶ in eis duas partes eo ꝙ semen suū habent in tela dicta sicut est matrix habentiū oua ⁊ incipit deion tele illiꝰ a pariete superiꝰ: ⁊ pertingit ad poꝝ ani per quem semen emittiꝶ: ⁊ ibidem est vena magna que a corde dirigiꝶ ad inferiora ad locū vbi icipit tele dion. Jn tempore aūt generatio ouoꝝ sūt matrices manifeste in ventribꝰ ex tumore ouoꝝ: ⁊ similiter propter tumorem semi/nis. Manifestanꝶ vie seminis in ventribꝰ masculoruꝫ que ambe latent in tempore castitatis: quādo neqꝫ femine oua: neqꝫ masculi semen habent. ¶ Ampliꝰ aūt diuersitas est in vijs spermatū: quando vie masculoꝝ in piscibꝰ frequenter cū dorso continuanꝶ: vie aūt feminaꝝ sunt leuis motus ad eijciendū oua ⁊ sunt coniūcte cū quadam vena subtili ven/tris: ⁊ oia ista faciliꝰ apparēt in anathomia quaꝫ scribi pos/sunt. Celeti aūt vt frequentiꝰ generat in qbuslibet sex men/sibꝰ: ⁊ astaron generat multis vicibꝰ eo ꝙ iste modus est ēt quedam species generis qđ galeon vocatur qđ generat in anno vno bis: ⁊ incipit in mense Martio coire: ⁊ similiter omnes alij galeon bis in anno generant preter id solum qđ cameni vocaꝶ. Jlle eniꝫ solus modus istiꝰ generis semel in anno pullificat. Adhuc aūt qdam modus galeon pullificat in vere. Jlle autē qui vocaꝶ raboꝫ pullificat in autūno circa tempꝰ quo occidūt plyades occasu chronico: ⁊ hoc est quā/do sol est circa finem libre: qa tūc oriente sole occidūt plya/des que sunt in fine arietis: ⁊ in illo tempore pullificat pul/lum suū vltimū: ⁊ forte primū pullū facit in vere. Sed vlti/mus autūnalis pullus est pinguis corporis valde: porca au/tem pullificat in autūno ⁊ precipue porca maris. Celeti vo exit a profundo maris: ⁊ pullificat prope terram: ⁊ hoc facit ꝓpter calorem: ⁊ vt auferaꝶ timor quem habet de pullis ex tempestate maris. Nunqꝫ aūt est visus piscis qui coitū face/ret vel tētaret cū pisce alteriꝰ generis. Tamen qdam putāt ꝙ sic coeūt pisces vocati depatoꝫ: ⁊ rabbatānum: ⁊ inueniꝶ qdam piscis dictꝰ grece rynobaton: latine aūt scatina: cuiꝰ caput ⁊ membra interiora sunt similia membris batoꝫ quē Lombardi passerem. Nos autem pleydis vocamus: ⁊ est species quedam pectinis: ⁊ posteriora sunt similia mēbris piscis qui diciꝶ rabiꝫ in greco queꝫ in mari Anglico ⁊ Ger/manico raycā vocamus ⁊ habet caudas: ⁊ hoc crediꝶ con/tingere ideo ꝙ generaꝶ ex permixtione seminis illaꝝ duaꝝ specieꝝ pisciū. Genera autē galeon ⁊ galeosyꝫ est sicut si ge/neraꝶ ex permixtione canis ⁊ vulpis marinoꝝ ⁊ pisces lati ⁊ ampli: sic barachi: quem torpedinem supra vocauimus: et ille qui vocaꝶ baron ⁊ taragon generanꝶ sicut diximus: ita ꝙ prius oua cōcipiūt in se: ⁊ postea proferūt ouo fisso piscē.

¶ Delphinus aūt ⁊ balena ⁊ omnes modi koki: qui etiaꝫ vitulus vel bos marinus: qui nō habet brāchos per quos vomat aquā: sed habet membrū anhelitꝰ per qđ inspirant non ouant: sed ex vtero generant animalia sibi similia: hoc aūt qđ grece tristoꝫ latine aūt pristis diciꝶ: ⁊ in mari Jndie reperiꝶ: ⁊ omnia genera vaccaꝝ marinaꝝ non sunt inuēta: ita ꝙ oua haberent in seipsis: sed subito generant post con/ceptū: ⁊ quando complete formatꝰ est partꝰ: tūc exiunꝶ euꝫ extra vteꝝ sicut homo ⁊ aliđ animal generans sibi sile. Del/phinus aūt in maiori parte generat vnū ⁊ ad plus duos: et similiter galene ⁊ cocaue qui latine tyrsio vocaꝶ: ⁊ delphino paruo multū assimilaꝶ: lꝫ non sit eiusdeꝫ speciei cū ipo. Tyr/sio aūt dictꝰ precipue in mari bosphoros inueniꝶ: qđ mare bariꝫ Arabice vocaꝶ. Differt aūt a delphino in hoc ꝙ mior est eo ⁊ celestis coloris cū delphinus sit niger. Sūt tn̄ multi qui tyrsiū de genere dicūt esse delphinoꝝ. Jam aūt visuꝫ est ꝙ vtrūqꝫ hoꝝ geneꝝ similiter dormiuit: ita ꝙ organum re/spirationis extra aquam extensum fuit. Utrūqꝫ etiam hoꝝ geneꝝ habet lac ⁊ lactat fetus suos ⁊ cubat eos dū sūt pui: ⁊ propter omnia hec putanꝶ esse vniꝰ nature: sed pulli del/phinoꝝ cito crescunt ⁊ in perfecta magnitudine complētur in decēnio: ⁊ tempꝰ impregnationis eoꝝ est decem mēsiuꝫ: tempꝰ aūt partus eoꝝ est in estate: ⁊ raro in alio tempore: ⁊ ambulat etiam natando sub pelago ⁊ est proprium delphi/noꝝ longo tempore sequi pullos suos ⁊ esse longe vite. Jam eniꝫ expertū est delphinū vixisse per. 100. ⁊. 30. annos: ⁊ aliū per. 100. ⁊. 20. ⁊ sciebaꝶ hoc per amputationem caude eoruꝫ in iuuentute: ⁊ hoc animal valde diligit pullos suos qđ la/tine est vitulus marinus ⁊ koki: aliquando manet in mari: ⁊ aliquando manet in terra eo ꝙ non branchis trahit aquā sed inspirat ⁊ dormit sicut delphinus ⁊ parit super terrā ꝓ/pe aquam. Sed tamen maior pars mansiōis eiꝰ est in aqua ꝓpter qđ etiam inter marina cōnumeraꝶ ⁊ generat animal ex vtero suo ⁊ fetus eiꝰ exit cum anima ex ipso sicut in aiali/bus generantibus sibi similia sicut ouis ⁊ similia: parit aut vnum aut duos aut tres ad plus: ⁊ habet mamillas ⁊ parit omni tempore anni: sicut homo frequentius: tamen pariūt ante vernum tempꝰ: quando est principium partꝰ capraꝝ: ⁊ quando fetꝰ suus est. 12. dieꝝ: tūc euocat euꝫ a terra ad ma/re multotiens in die precedendo eū intēdens fetū assuefa/cere mari: ⁊ negt bene ambulare eo ꝙ non bene sustenteꝶ a pedibꝰ eo ꝙ ossa sua de natura cartilaginum sunt ⁊ sūt pin/gues valde: ꝓpter qđ etiam grauiter interficiꝶ nisi vulne/reꝶ in maxillis iuxta timpora eo ꝙ duꝝ ⁊ spissum est corpus eius: vox aūt sua est sicut tauri: ⁊ in sua femina inueniꝶ vir/ga que est colluꝫ vesice sicut est innatū qđdā marino ēt iue/niꝶ: ⁊ residuuꝫ vulue ⁊ mřicis ēt inueniꝶ in ipo sic̄ i muliere. Hec igiꝶ ē ḡnatio marioꝝ tā itra se q̄ꝫ ex̄ se ex ouis ḡnantiū.

¶ Cap. 2m. De generatione pisciuꝫ ouātium oua multa in/completa ex quibꝰ plurima pereunt: ⁊ de generatione eoruꝫ que sine coitu ⁊ ouis generantur.

PIsces vo ouantes sicut diximꝰ diuisas in duo hn̄t mřices mřix eoꝝ ē posita in imo corporis. Oēs aūt pisces hn̄tes cortices q squame dnr ouāt: sic ēt i aūhabitꝫ diximꝰ: sic lebracaꝫ ⁊ ca/

storon

Sexto de na/aialium ca. [illegible]

Sexto de aialuꝫ ca. 14.

ſtoꝛon ⁊ chacalon ⁊ oēs piſces qui albi vocanꝭ ex albedine
ſquamarum: ſiꝛ autem ouant omnes lenes ⁊ nō ſquamo/
ſi piſces: intra qȯ etiam conchelis qȯ eſt anguilla tempoꝛe
pluuie in gutture oua inueniꝭ habere aliquādo: omnia eni
iſta piſcium genera oua ouant mollia non indurata ⁊ incō/
pleta propter matrices eoꝛum plenas ouis que ex artitudi/
ne vteri compleri non poſſunt ante ouationem. In paruis
autem piſcibus apparet diuiſio ouoꝛum in duo: quis non
appareat matrix in eis ꝓpter paruitatem ⁊ tenuitatē ipſi⁹.
Superius autem vniuerſaliter locuti ſumus de coitu oīuz
piſcium. In pluribus vō modis piſcium inuenitur mas et
femina: dubium autem eſt de his que vocanꝭ baraz ⁊ hoꝛ/
cauiz: quoniam in omnibus indiuiduis harum ſpecierum
inueniuntur oua. Non autem inueniuntur oua niſi in his
qui coeunt piſcibus ⁊ non coeunt niſi cuz his confricati qui
lac habent: lac autez habens in his ſpeciebus non inueni/
tur. Foꝛte autez ſolutio huius eſt ꝙ oua in talibus ſine coi/
tu inueniuntur ſicut ſemina inueniuntur in plantis: cogno/
ſcitur autem hoc ex quibuſdam fluuialibus piſcib⁹. In his
enim quidam ſunt in quibus moꝛ dum naſcuntur oua in/
ueniuntur ſicut in eo qui vocatur grece choccinos de qui/
bus non poteſt dici ꝙ ex coitu naſcantur. In piſcibus autē
ouantibus ex coitu multa oua pereunt: eo ꝙ quidam dicāt
ipſas feminas piſcium iterato ſua oua glutire ⁊ comede/
re. multa etiā damnantur ex ipſa frigiditate humidi aquei
⁊ impetu aque: nec ſaluantur ex eis niſi illa que cadunt in lo
cis quietis in quo fet⁹ caloꝛe loci ⁊ quiete educi poteſt. Si
enim omnia oua ſaluarentur nimium piſces multiplicarē/
tur: nec ſit ex aliquo ouoꝛum niſi ex illo ſuper qȯ mas ſper/
ma eiecerit: ⁊ ideo ouante femina ſequitur eam mas eijci/
endo ſperma: ⁊ qȯ tāgeꝭ ſpermate fiet piſcis paruus: ⁊ plu
rima ſunt que non tanguntur ⁊ plurimuz ſpermatis caſſa/
tur in mari. Adhuc autez qȯ generatur ex huiuſmodi ouis
paruis caſualem habet generationem ⁊ per multa pōt im/
pediri. Similiter autem accidit in modis malachie: quā/
do enim ouat femina animalis qȯ eſt de genere malachie
qȯ vocatur chabchye: ſtatim mas eijcit ſperma ſuper ea:
⁊ ſimiliter complentur oua in alijs modis ſpecierum mala/
chie: ⁊ lz non viderimus hoc experimēto niſi in chabchyem
quia ratio hoc perſuadet ex his que nos videmus in alijs.
Malachie autem ouat ſuper terram. chabchyen autez ſu/
per lapidez: ⁊ id qȯ exit pꝛimo a ſuo ouo eſt latum ⁊ molle.
Ouat autez in terra ideo: quia loca marina que ſunt ſuper
faciem terre ſunt calida: ⁊ eſt in eis multus cibus: ⁊ pullos
qui ibi ſunt non comedunt alia animalia parua marina: et
propter hanc cauſam maioꝛ pars piſcium pulli ſicut in ma/
ri qȯ dicitur kaycā grece: ⁊ eſt mare kachiz dictum Arabi/
ce. latine autem vocatur mare boſphoꝛos. pullificant autez
aſcendentes de mari ripam fluuij qui dicitur Fermodon
quem quidam Nilum eſſe interpꝛetantur: quoniam in ri/
pa fluminis illius non eſt impetus ventoꝛum: ⁊ eſt locus ca
lidus: ⁊ recipit in ſe multas aquas dulces propter longū flu
xum eius ab equinoctiali vſqꝫ ad mare: piſces autem tali/
ter ouantes non faciunt fetus niſi ſemel in anno pꝛeter fo/
chidon qȯ eſt paruum genus piſcium: hoc eniz genus pul/
lificat bis in anno. Differentia autem que eſt inter marez
⁊ feminaz huius generis malachie eſt ꝙ mas eſt magis ni
ger ⁊ maioꝛis conche. Animal autem balce ſiue blace lati/
ne vocatum concipit oua ⁊ cuz venerit tempus partus fin/
duntur oua in vtero eius: ⁊ parit animal ⁊ exeunt pulli de
ipſo. Iſte enim piſcis habet additamentum quoddaz elar/
gans vterum ſuū ſub ventre ⁊ epate: ⁊ quando concipit oua
remanent oua ſimul in ipſo: ⁊ continuantur adinuicez ⁊ nō
pariūt iſti piſces niſi id animal quod generatur ex ouis ſu/
is: ſed oua illa aliquando retinent intra ſe in additamento
pꝛedicto: ſiue eijciant extra: quia quando efficiūtur anima/
lia intra in additamento producuntur in tela ſubtili: ⁊ erūt
oculi ſicut in pꝛincipio foꝛmationis eoꝛum magni rotundi:
ex quo perpenditur differentia generationis eoꝛuz a gene/
ratione eoꝛum que generant vermes: quoniam in vermi/
bus illis pꝛimo apparent partes iſerioꝛes maioꝛes. In his
autem piſcibus que ex ouis foꝛmantur pꝛimo maioꝛes ma
nifeſtantur partes ſuperioꝛes: ⁊ in vermibus in fine gene/
rantur oculi ⁊ caput: in piſcibus autez in ꝓncipio: in omni/
bus autem his piſcium generibus quando pꝛiuatur humi
ditas oui ex quo foꝛmatur piſciculus non amplius ex ouo
cibatur piſcis. Sed poſt modicum ſui incrementum ciba/
bitur ſufficienter ex his que ſunt ex aqua riui. Quoddaz au
tem eſt genus qȯ tonzoz greci antiqui vocauerunt: ⁊ quan/
do hoc genus ouat ducit ad terram quendam humoꝛē vi/
ſcoſum citrinum quem kochon vocant quidam: ⁊ dixerunt
ꝙ eſt flos eius ex quo dicunt generari animal dictum keo/
chyon: ⁊ in hoc genere in pꝛincipio eſtatis inueniuntur cō/
che. Et dicunt quidam experti marinoꝛum ꝙ kochon flos
non acquiritur niſi ex piſcibus paruis qui ſunt in loco ſue
pullificationis. ¶ Amplius autem piſces qui habitant in
lacunis ⁊ fluuijs in maioꝛi parte ipꝛegnantur poſt quinque
menſes. Sed pꝛecipue poſt vnum annuz pullificāt omnes:
⁊ non ouant oua ſua ſimul: ſed ſucceſſiue ſpargunt ea: ſicut
etiam faciunt piſces marini. Animal autez aquaticum qȯ
kochomoz dicitur quinquies aut ſexies in anno ouat ⁊ pul
lificat in maioꝛi parte apud apparitiones ſtellarum diuer/
ſarum que in mutatione ſex ſignoꝛum aquilonariuz de ſub
radijs ſolis emergunt halchyz etiam dicitur qȯ ter in an/
no pullificat. Reſidui autem modi piſcium fere omnes ſe/
mel in anno pullificant ⁊ faciunt hoc etiam in ripis fluuio/
rum ⁊ lacuum: ⁊ pꝛecipue vbi inueniunt radices arboꝛum ⁊
cānaruz ſicut ſepie ⁊ ſicut piſcis qui choclica dicitur ⁊ beri/
ca. Animal autem qȯ begurz vocatur ⁊ berica ſunt ꝯtinue
generationis: ⁊ ouant omnia oua ſua ſimul ſicut rana: ⁊ in/
tātū inuoluunꝭ inter oua ſua in generatione ⁊ coitu ꝙ nau/
te auferunt vnum ab altero: ⁊ frequenter inueniunt ipſos
inter cānas. Eſt autez piſcis magnus galnon vocatus qui
pullificat in loco cuius pꝛofunditas eſt ſtadij vnius: parui
autem piſces frequentius pullificant in locis in quibus eſt
pauca aqua: ⁊ pꝛecipue in locis in quibus ſunt radices fili/
cum aut aliarum arboꝛum aut cānarum. ¶ Adhuc autē pi/
ſces magni coire videntur ⁊ confricant ſe ad ventrem in lo
co qui vmbilicus ventris vocatur ⁊ eſt iuxta anuz: per hāc
tm̄ viā mas eijcit ſperma ⁊ femina eijcit oua: ⁊ omnia oua
que cito tanguntur a ſpermate apparent magis alba poſt
vnum diem: ⁊ poſt modicum tempus apparent in eis ocu/
li piſcium: ⁊ hoc fere generale eſt in omnibus piſcibus: ap/
paret autem foꝛte idem ⁊ in alijs animalibus: quoꝛuz etiaz
oculi in foꝛmatione eoꝛum ex ſemine apparent cito magni.
Cum autem creſcunt pulli piſcium eijciunt ex ſe pellez oui
que erat pꝛo teſta que continebat totum ouuz ⁊ piſcē puu/
lum incompletum. In pꝛincipio autez quando ſperma ma
ris tangit ouum facit ipſum molle ⁊ viſcoſum. In tali eniz
diſpoſitione inueniuntur adherere radicibus arboꝛum in/
ter quas pullificant: ⁊ mas quidem manet diu in loco vbi
femina ouauit multa oua: ſed femina minus de eis ſollici/
ta vagatur: ⁊ maſculus quidem piſcis qui logmoz vocatur
manet ſuper oua que ſperma ſuum tetigit. 40. aut foꝛte. 50.
diebus: eo ꝙ oua illa nō cito complentur neqꝫ ea animalia
que fiunt ex ſuis ouis cito conualeſcunt. Idem autem dici/
tur facere piſcis quem, kakomon greci quidam vocauerūt.
Adhuc autem piſces generati ex ouis piſcium paruoꝛum
creſcunt in tribus diebus: ⁊ oua eoꝛum que tanguꝭ a mul
to ſpermate conuertuntur ⁊ creſcūt in vno die: ⁊ dicitur ꝙ
quantitas oui eius qȯ galamuz vocatur eſt ſicut quanti/
tas ſeminis oꝛobi qȯ eſt ſicut vitia: eadem autem eſt quā/
titas oui kokoz ⁊ ſimilis ſibi. Et hallyz quidē pullificat oēs
pullos ſuos in loco multe aque ⁊ trahit pullos ſuos poſt, ſe
ſicut gregem. Cylon autem pullificat pꝛope ripā maris vbi
planus eſt locus ad quem ſemper poteſt percutere ventus
⁊ hoc animal etiam diſcurrit cum generatiōe ſua moꝛe gre
gis. kokoneoz autem ⁊ belenyz vadunt tempoꝛe ſue pullifi/
cationis ad loca pauce aque: ⁊ ſepe videntur conſequētes
vnam feminā. 13. vel. 14. mares ſicut faciunt canes poſt vnā
catulam: ⁊ quando femina eiecerit oua ſua ⁊ reuertitur ad
locum quietis ſue ſequūtur mares oua ⁊ eijciunt ſperma/
ta ſua ſuper ea. Maioꝛ autem pars ouoꝛum huius piſcis
dānatur eo ꝙ femina ouat vagando: ⁊ oua que exeunt in
impetu curſus aque dānantur niſi cadant in aliquam ma/
teriam herbe vel radicum retinentem ea donec complean/

tur spermatibus masculorum. Omnes autem masculi pi/
scium semen habere inuenti sunt: preter qdam genera que
babalon dicuntur de quibus supra fecimus mentionem in
quibus nec oua nec sperma inuenitur: ꝛ de istis generibus
est anguilla. Id autez genus qꝺ castonoz vocatur ascendit
a mari ad fluuium ꝛ paludes siue lacunas quãdo vult pul/
lificare. Maloz autem facit econuerso: quidam autẽ pisces
generantur ex limi putredine ꝛ arenarum sine coitu ꝛ ouis
ꝛ precipue in loco qui vocatur canideon. Iste eniz locus de/
siccari dicitur in ortu canis: ꝛ tunc purgatur a limo ꝛ putre/
dine: ita ꝙ nihil remanet in eo de ouis piscium preterito/
rum. Cum autem circa hyemem reuertitur ad ipsuz aqua
generantur in eo sine coitu pisces parui: ꝛ similiter fit in plu
ribus alijs aquis Germanie lacunalibus. Illi autem qui
in lacu qui calideon dicitur generantur sunt de genere fa/
staleoz ꝛ anguillarum: quia nullus eorum inuenitur babe/
re sperma lacteum aut ouum. In Asia autem in locis vbi
multa flumina intrant in mare sunt quidaz parui pisces in
quantitate piscium qui grece cayzata vocantur: ꝛ quidam
alij dictis similes. De quibus quidam dixerunt ꝙ omnia
genera eorum sicut fastinoz ꝛ anguillarum generantur sine
coitu ꝛ mentiti sunt de illis paruis hoc dicendo: quia iã vi/
se sunt femine ipsorum ouis fete ꝛ masculi inuenti sunt ple/
ni semine. Tamen est aliquis modus piscium qui fit ex pu
tredine limi ꝛ arenis. ¶ Ex dictis igitur est manifestũ ꝙ pi
sces quidam per se generantur non sine ouis ꝛ coitu: ꝛ qui/
dam generantur ex limo: ꝛ quidam generantur ex arena: ꝛ
quidam etiam sicut dicit Auicẽ. generantur ex vermibꝰ qui
lumbrici terre vocantur quando superuenerit eis aqua si/
cut enchelyz quã nos anguillam vocamus. In hac eñi non
apparuit masculus vel femina: quia falsum est qꝺ dicunt
quidam ꝙ ille que sunt longi capitis sunt mares. Oua etiã
que inueniuntur in eis tempore longe pluuie non inueniũ/
tur in loco ouoꝝ in ventre vel in matrice sed in collo: ꝛ ideo
sunt quedam superfluitates granulose similes ouis. Sz nõ
sunt oua ſm veritatem. Quidam autem etiam pisces gene
rantur ex putrefactione que natat super aquaz spumosa si/
cut affroz sic dictum: eo ꝙ ex aque virtute per putrefactio/
nem generatur: hoc enim ex solius aque quidem vi nõ gi/
gnitur: quia ex pura aqua nihil generatur ꝛ generatum nõ
habet semen: ꝛ quando pertransierit magnum tempus mo
rit̃ ꝛ generabitur ex eo piscis alius: ꝛ hoc genus piscis mo/
dicum est ꝛ valde paruz omniꝰ tempore: ꝛ hic piscis quiescit
a principio veris in autũno ab operatione piscium affroto/
toz dictorum: in estate autem ꝛ hyeme non generat: ꝛ ideo
nunq̃ potest generare: sed ex putredine nascunt̃. ¶ Signũ
autem ꝙ hoc animal ex terre putredine generetur est: ꝙ tẽ
pore frigido absconditur in terra: ita ꝙ venari non potest:
maior enim calor tunc est in terra q̃z in aqua vel aere ꝓpter
maiorem calorem aeris. In tempore autem calido sereno
aere propter maiorem calorem aeris ꝛ aque ascendit ex ter
ra: ꝛ tunc venari poterit. ¶ Est autem ꝛ alius modus gene
rationis quorũdam piscium qui cito crescunt ꝓpter totam
materiam putrescentem: que ſm totam sui quantitatẽ mu
tatur in piscem: hec autẽ generatio maxime fit in locis vm
brosis: ꝛ temperato tempore qꝺ educit calidum ꝛ humiduz
de eo qꝺ putrescit ꝛ non consumit ipsum: ꝛ fit in terra calefa
cta aliquantulum exhalante: ꝛ ideo plurimi talium pisciuz
generantur in locis qui dicuntur colonue ꝛ tomastochilia
ꝛ marescaz eo ꝙ in locis his spuma ex spiritu exhalãte plu/
rimũ generatur in tempore pluuie. Generantur eñi pisces
hi ex spuma que venit ex spuma pluuie propter qꝺ etiaz pi/
sces spumosi vocantur: cuius signum est ꝙ visus est piscis
iste ebullire in spuma tali sicut ebulliunt vermes in sterco/
re putrescente. Adhuc autem semper inuenitur iste piscis in
loco spume: ꝛ quando fuerit annus calidus pluuiosus inue
nitur abundantia piscis istius. Est autem adhuc aliꝰ mo/
dus piscium ex putredine generatorum cũ aque putrescen/
tis virtute: ꝛ hoc genus faucor nominat̃ ꝛ generatur ex pu/
tredine alterius animalis cuz aque virtute: ꝛ hoc vocatur
scarpohyon: generatur etiam a putredine malorum pisciũ
viscosorum sub terra habitantium: ꝛ etiaz ex eo qꝺ belby/
kinoz vocatur generatur piscis qui vocatur melinyxedez.

Sexto de nã aialiũ cap.15.

Similiter etiam ex animali qꝺ dicitur tongidez ꝛ ex eo qꝺ
vocatur tarichyon: generatur animal qꝺ vocatur targala
qꝺ est species generis piscis qꝺ vocatur achonyz: similiter
autem inuenit̃ in terra occumixe piscis qui vocatur ancha
ramolos. Adhuc autem aque vis putrefacta imputrescẽte
alio animali in ipsa habet aliũ modum pisciũ: ex merydon
enim ꝛ ex fastoreon putrefactis in aqua qdam speciales pi
sces generant̃. De animali autem qꝺ dicitur afforez qꝺ su/
perius sphericum siue emisphericũ diximus esse ꝛ substan
tiam eius esse sicut albũ oui ꝛ cuius medio due gẽme appa
rent magne sicut oculi dicit̃ ꝙ non talem habet generatio/
nem: sed ex ipsa potius generatur aqua aliquantulum pin/
guescente: ꝛ viuit tempore modico: ꝛ cadens super arenaz
dissoluitur in aquaz: ita ꝙ nihil remanet de ipso nisi parua
pars que est circa oculos eiꝰ: ꝛ caput qꝺ est in medio ipsius
vbi est substantie spissioris. Verũtamen experti in mari di
cunt hoc animal diu durare si saliatur qꝺ non sufficienter:
tamen probatũ est: sed si ita est: tunc fit hoc ex salis desicca/
tione. Videtur tamen mihi qꝺ potius ex sale dissoluitur:
quia sal liquescit ex aquositate ipsius. ¶ Aliꝺ aũt est genus
piscis vocatum attholos vel est thelos hoc est anguilla qꝺ
non generatur ex coitu: nec femina eius ouat: nec mas sper
ma habet: ꝛ per anathomiam in his animalibus non inue
nitur in mare via spermatis: neq̧ in femina inuenitur ma
trix: hoc enim genus ſm omnes suos modos inter sangui
nez habentia non generatur ex coitu: neq̧ ex ouis que sunt
in quibusdam sicut femina plantaruz sicut supra diximus.
Hoc aũt probatur ex hoc ꝙ aliqui lacus sunt in qbꝰ est lutũ
libeꝝ ab omni semine pisciũ: a qbꝰ si tota aqua auferat̃: ita
ꝙ non remaneat ibi nisi lutũ ꝛ supueniente aqua pluuie su/
per lutũ generatur statim anguilla ꝛ non inuenit̃ generari
in arido non lutoso. ꝛ signũ huiꝰ est ꝙ anguilla crescit ꝛ im/
pinguat̃ in lacubꝰ ꝛ aquis lutosis: qꝺ aũt viuit ex aqua plu/
uie signũ est ꝙ delectat̃ in ea: ꝛ ideo in pluuia venit ad aque
superficiem: ꝛ quando tonat natat in superficie aque q̃si sit
attonita ex pluuie delectatione: ꝛ tũc optime capitur. Ma/
nifestum est igit̃ ex his ꝙ anguilla nõ generat̃ ex coitu aut
ouis. Opinant̃ tamen qdam anguillas generari ex seinui/
cez: eo ꝙ in anguillis qbusdam aliquando inueniũtur ver/
mes parui filares ex quibꝰ putatur generari anguilla: sicut
ꝛ nos superiꝰ diximꝰ: ꝛ hi dicunt ꝙ anguilla non generat̃ ex
animali sed generat̃ ex eo qꝺ vocat̃ anthoron terre hoc est
terre intestinũ siue terre lũbricũ: qꝺ tamen dicit Auic. prin/
cipiũ esse sue generationis: hoc enim intestinũ per se gene/
rat̃ ex luto ꝛ terra humida putrescẽte. ¶ Adhuc aũt anguil
la est etiã i mari ꝑcipue in quo est nubes siue fumus aquo/
sus viridis: ꝛ inueniunt̃ etiam in ripis fluuioꝝ: eo ꝙ abun/
dat in eis calor ex repercussione solis que inducit putriduz
in luto locoꝝ illoꝝ: ex his igit̃ ꝓbabiliꝰ generari videt̃ ꝛ nõ
ex vermibus filaribus longis qui ex aliquo vitio comple/
xionis eius in ventre suo inueniunt̃ aliquando.

De gñone anguillaꝝ. 6. de nã aialiũ cap. 16.

Nõ ex quo anguille gñant.

¶ Cap. 3m. De tempore coitus ꝛ impregnationis piscium ouantium ꝛ non ouantium.

Sexto de nã aialiũ cap.17.

CIrca tempus ṽo generationis pisciũ est diuer
sitas: quoniam non omnes fetum faciũt in tẽ
pore vno neq̧ in loco vno: ꝛ huiꝰ signuz est q̃si
singulis mensibꝰ in mari apparere alios ꝛ ali/
os pisces per mare discurrentes: non eniz oẽs
eodem tempore ouant ꝛ pullificant: neq̧ tem/
pus impregnationis eoꝝ est vnũ ꝛ idez ante tempus: tamẽ
coitus hoc cõmuniter habẽt ꝙ vagant̃ mares ꝛ femine: si/
cut grex qdam sicut apparet in allec ꝛ in omnibꝰ alijs pisci/
bus. In tempore aũt coitꝰ ꝛ partus grex separat̃ ꝛ ambulãt
par ꝛ par masculus cũ femina: nisi in paucis in qbꝰ plures
mares sequũtur feminã vnam. qdam etiam eoꝝ post cõce/
ptũ impregnant̃ per dies. 30. ꝛ qdam per minus tempus q̃z
30. dies: ꝛ similiter omnes pullificant diuerso tempore per
septimanas ꝛ mẽses anni. Genus aũt qꝺ dicit̃ zybo per lõ/
gũ tempus impregnat̃: baroz aũt in mense impregnat̃ q fe/
rideon vocat̃ qui malꝰ dicit̃ a latinis sicut apꝺ nos impre/
gnat̃ barbellus: ꝛ tẽpus impregnatiõis baroz est. 30. dieruz
sicut ꝛ multoꝝ pisciuz alioꝝ: ꝛ tẽpus impregnationis gyloz
qui piscis est quedam spẽs generis qꝺ fastoreon vocat̃ est

dies. So. idem aũt est tempus impregnationis eius qđ mar chalyon vocatur. ⁊ ambo ista genera impregnantur apud ortum stelle que argon vocatur ⁊ oritur parũ post plyades. Omnes aũt isti modi pisciũ ⁊ omnes etiã alij vniuersaliter pisces infirmant̃ quãdo pullificant ex humoris nutrimentalis multa destitutione. ⁊ huius signum est ꝙ post pullificationem cadunt iacentes in fundo super terram. Infirmant̃ aũt similiter quando indigent coitu ex pondere humorum superfluoꝝ. Uniuersaliter aũt omnes pisces in tẽpore pullificationis ante coitũ multũ vagant̃ in motu: fastoroz tamẽ facit hoc plus oĩbus alijs piscibus ⁊ apud nos allec ⁊ postq̃ pullificauit quiescit. In multoꝝ aũt pisciũ matricibus ex putredine humoꝝ generant̃ vermes alati qui destruunt oua impregnationis. ⁊ ideo in tẽpore sue pullificationis nõ pullificant: renzi võ piscis vocatus in vere pullificat ⁊ precipue circa equinoctiũ vernale. alij aũt ab hoc plurimarũ specierum pullificant in estate: quidã etiã pullificãt circa equinoctiũ autũnale. piscis aũt vocatus kakaloz post omnes istos pullificat sicut ⁊ apud nos facit allec ⁊ id qđ squame vocat̃ ⁊ de datia venit. Scit̃ aũt hoc ex eo ꝙ pulli eius semper apparent vltimiores pullis piscium alioꝝ. Fastoron aũt ante hunc pullificat. Celeti aũt in multis locis mariuz pullificat in principio estatis ⁊ alicubi pullificat in vere vbi est locus calidior. dolochyez aũt dictus in estate pullificat ⁊ post euz gerachyo karoz labetoz ⁊ cymalles: quem cymallẽ grece: latine aũt vmbram vocamus. Omnia aũt que sunt sub generibus komeryz ⁊ taryda ⁊ farachymoz vltimo post omnes alios pullificant qui vt greges congregant̃ ante coituz. In autũni aũt fine pullificant. Taryda aũt pullificat super lutũ ⁊ ideo sepe remanet diu semen eius iacens super lutuz. Faraconoz aũt pullificat caygrigylos ⁊ pullificat super harenã ⁊ impregnatio eius durat longo tempore. Mendoz aũt pullificat post tropicũ estiualẽ. Alij võ pisces qui frequentius habitant in profundo maris pullificant in estate quãdo vsq̃ in profundũ mare est calefactũ. Signũ aũt huius est qm̃ illo tempore non capiunt̃: eo ꝙ ad profunditatẽ maris se retraxerũt. Pulli aũt piscis meniz vocati pauciores inueniũtur pullis pisciũ alioꝝ: eo ꝙ plurima pereunt de ouis eius. Est aũt quoddã genus marinoꝝ animaliũ celeon vel celeti dictoꝝ cuius species plures ranas pullificant in prima generatione: pauce tamẽ sunt rane ille in mari: q2 paꝝ viuũt: eo ꝙ ex corruptione nascunt̃. Similiter aũt dicitur ꝙ celeti paucoꝝ est pulloꝝ ⁊ precipue quãdo generat animal sibi simile: q2 non saluat̃ nisi quãdo ad magnitudinem creuerit. Sepe aũt perit in prima etate infantili: ⁊ piscis qdam qui dicit̃ beleny vltimo pullificat: ⁊ hz propriũ hoc genꝰ ꝙ plures partes eius findunt matrem siue ventrem ⁊ matricem quando exeunt de matre propter vteri artitudinem. Pulli aũt inueniunt̃ circa matrẽ suã belenyz sicut fatigia q̃dã circa matrices q̃si mouentes se in matrice ⁊ collidẽtes. ⁊ iđ sepissime accidit ꝙ pulli bullon fugiũt matrẽ exacerbatã sup eos ꝓpter vteri dolorẽ. Parit aũt hoc genus piscis qñ fricat ventrẽ ad harenã: eo ꝙ ĩpregnat̃ de pullo ⁊ nõ ouat: añ hoc aũt aliqñ scindit̃ tũ ex pinguedine tũ ex impregnatiõe. Periodus aũt vite eiꝰ est duoꝝ annoꝝ. Signũ aũt huiꝰ dicunt esse marinarij experti ꝙ quotiẽscũq3 pullificãt in vno anno semine huiꝰ aĩalis totiẽs in sequẽti anno paucissime femine eiꝰ superuiuere inueniunt̃. Hoc etiã accidit in aĩali qđ rathion qdã vocãt. Est aũt opinio quorũdam marinarioꝝ ꝙ rochyo in altero anno abundat ⁊ pluris est numeri q̃3 id qđ vocat̃ gylemedez qđ nos latine meladã vocamus. Rochyon aũt ⁊ aĩal dictũ theocorinon coeunt in fine mensis kyobolianez hoc est aprit̃. ⁊ facit oua dura q̃si in testis. Rochio aũt subito crescit ⁊ auget̃: ⁊ cũ iste piscis pullificat in mari conytoz inuenit̃ cito: ita ꝙ iam creuit ⁊ factꝰ est magnus: ⁊ vocat̃ iđ ab aliquibꝰ cito fideleos hoc est augmẽtatiuus: p̃cipue tñ citius crescit in constantinopoli. Apparent aũt ambo hi pisces in autũno ⁊ in ꝓfundo maris abscõdit̃ natans in vere sicut facit kylamodez qđ nos murenã vocamus. Omnes aũt alij pisces pro maiori parte cito recipiũt incrementũ ꝓpter humiditatẽ ⁊ similitudinẽ cõpositionis corpoꝝ suoꝝ: ⁊ maxime pisces qui sunt in mari conytoz qđ dicit̃ esse mare aquilonis. in illo enim maiores pisces inueniunt̃: piscis etiã qui demos vocat̃ in vno die crescit: ita ꝙ apparet incrementũ eiꝰ. Ex omnibꝰ aũt dictis existimanduz est tempus impregnationis ⁊ coitus pisciũ nõ esse vnũ neq3 idem esse tempꝰ impregnationis ⁊ pullificationis. diuersum enim est in omnibꝰ preinductis: sed ⁊ loca pullificationis in multis ex ipsis sunt diuersa. Foranico qdez enim pullificat in pluribus locis tempore messionis segetũ: ⁊ inueniunt̃ dicti pisces in illo tempore multe ⁊ magne impregnationis: sed hoc non apparet in omnibꝰ locis: q2 nõ in omnibus locis pullificat: sed in pluribus. Scitur autem impregnatio ipsius ex pinguedine eius ⁊ oua eius sunt. q. inꝰ vagina disposita in matrice: sicut etiaz alijs accidit piscibus: sed cuz ponunt̃ super ignem liquescunt primo exterius vbi adheret eis pinguedo: ⁊ quãdo inualuerit calor super ea induratur pellis ⁊ in ipsa vaporat humiduz seminale: ⁊ querens locum ampliorem dissilit ouum cum strepitu magno: ⁊ hoc precipue faciunt oua allecis. Sunt autem quidam pisces grece onagri: latine autem aselli vocati qui loco ouorũ habent multã pinguedinez ⁊ non habent oua aliqua. Quidam autem habent econuerso oua ⁊ non pinguedinem: eo ꝙ nõ nutrimẽtũ eoꝝ trãsit ĩ oua. Hec igit̃ dicta sint de gñatiõe volatiliũ ⁊ natatiliũ ⁊ eoꝝ q̃ ambulãt ⁊ natãt simul ⁊ de coitu eorũ ⁊ partu ⁊ pullificatiõe matrũ dictũ sit ad pñs.

¶ Tractatus tertius sexti libri aĩaliũ de generatione gressibilium generantium sibi similia.

¶ Cap. pᵐ. De zelo ⁊ pugna animaliũ tempore coitus: ⁊ de coitu ⁊ superfluitatibus feminaꝝ ⁊ tẽpore impregnationis.

Consequenter autẽ per eundez modũ dicendũ est de animalibus gressibilibus sibi similia ex vtero animalia generantibꝰ ⁊ de homine: de omnibꝰ eniz his que accidũt generationi ⁊ coitu eoruz ſm eũdem moduz iam ante in prehabitis de coitu ipsoꝝ vniuersaliter locuti sumus. ⁊ tetigimꝰ etiã particulariter de coitu aliquoꝝ. Uniuersaliter igit̃ dicentes desideriũ coitus ⁊ delectatio in coitu accidit omnibꝰ hmõi animalibꝰ ⁊ omniũ eoꝝ feminis maluz est valde: si mares cũ eis coeant in tẽpore partus: qm̃ tunc nimis prouocat̃ matrix ⁊ forte eijcit fetũ ante tempꝰ. Accidit etiã masculus taliũ aĩaliũ cõmuniter zelũ habere ⁊ inuidiam adinuicẽ tempore coitus pro vsu femine: ⁊ ideo qdã eoꝝ cõrixant̃ sicut apri ⁊ student ad indurationem coriorũ suoꝝ vt minus ledant̃ cõfricãdo se ad arbores vt induret̃ coriũ: ⁊ postea intrando in lutũ: ⁊ postea cũ desiccatũ fuerit lutũ super duram pellem conrixando congrediunt̃: ⁊ aliqñ intãtũ se vulnerant ꝙ aut ambo moriunt̃ aut alter. Similiter aũt tempore zeli coitus pugnãt tauri ⁊ capri ⁊ arietes ⁊ maxime syluestres: q2 illi plures sunt tunc circa feminas: ⁊ omnia hec animalia ante tẽpus coitus simul pacifice ambulant. Tempore autez coitus diuidunt se ⁊ pugnant: eo ꝙ quodlibet illoꝝ pre alio querit saluari in filijs ⁊ coitus habere delectationem: camellus etiã masculus valde malus est tempore coitus: ⁊ ledit omne animal ⁊ hominẽ tunc tẽporis appropinquantem. Similiter autem faciunt lupi et canes: raro tamen pugnant lupi ⁊ canes propter pluralitatem luparum ⁊ catularũ. harũ enim facit pluralitas qđ non congregantur in magnum gregem tempore coitus: sed diuidunt̃ aliquot sequentes lupaz vnam ⁊ aliquot sequentes aliam. Lupi aũt valde sunt mali quãdo habent filios propter timorem ⁊ custodiam filioꝝ: ⁊ similiter faciunt femine canum. Idem etiaz faciunt elephantes syluestres. tempore enim coitus pugnant: ⁊ ideo dicit̃ ꝙ quando Indi nutriũt elephantem feminam ⁊ domesticant non permittũt ꝙ masculus accedat ad eam: q2 in coitu quasi syluestris efficit̃. et tũc diruũt domos debiles veteres ⁊ ruinosas ⁊ alia multa mala damnosa faciunt. Domestica aũt animalia coitũ frequentantia sepius q̃3 syluestria non sunt adeo mala tempore coitus sicut porci ⁊ canes ⁊ precipue eque ⁊ vacce. Eque autem plus alijs feminis animalium desiderant mares: et ideo etiam aliorum animalium petulantia ad equaruz nomen defertur: ⁊ ideo equam vocamus feminam luxuriam appetentem ⁊ dicimus eas esse anadomenas hoc est hinnientes: q2 hinnitu proditur eque desiderium ad coitum.

Sexto de nã aĩaliũ cap. 18. in pho.

Propter qđ in prouerbio alioꝝ aĩalium petulantia ad equaꝝ nomẽ trãslata est.

in ꝓuerbio enim Hesiodistarũ dicit̃ ꝙ in tẽpore coitus in/
trant in eas spiritus in concubitus ⁊ multiplicant̃ in eis. et
ideo in tempore coitus mares a feminis diuidunt̃: etsi non
diuiderent̃ mares a feminis in tempore illo accideret mor
bus maribus ex spiritu resoluto a feminis: ⁊ illo tẽpore fe/
mine semꝑ peruagant̃ in circuitu currentes. Tale quid aũt
etiã accidit porcis ex simili egritudine ex vicinitate ad por
cas. Precipue aũt accidit hoc porcis regionis farkarim. ta
li enim spiritu clauso in matricibus ⁊ vuluis porcaruꝫ non
ambulant ad orientem vel occidentẽ: sed ad septentrioneꝫ
aut ad meridiem ⁊ quandocũqꝫ hoc accidit eis non dimit/
tunt aliquem sibi appropinquare quousqꝫ fugiant in locuꝫ
remotũ aut intrauerint mare ad se refrigeranduꝫ: ⁊ postqꝫ
in eis resederit huiusmodi spiritus exit ex eis quidã simile
ei qđ erit aliquando cũ embrionibus qđ vocat̃ hychome/
nẽ qđ interpretat̃ animal ingenij in nigromantia a grecis:
a latinis aũt medicis nigromanticis vocat̃ harpa ⁊ est fru
stum sicut buffo formatũ: ⁊ assimilat̃ stercori in substantia:
⁊ nigromantici querunt ipm̃ pre omnibus ad complenduꝫ
animos feminarũ. Tempore aũt coitus animalium vnum
applicat̃ alteri: ⁊ in descensu delectationis continue mouẽt
caudas ⁊ mutantur in hoc tempore sue voces: ex desiderio
enim plus vociferant ⁊ acutiori voce. A matricibus aũt fe
minarũ currũt humores similes spermati: sed est subtilior
humor spermate maris: sicut in oib⁹ sperma femine aquo/
sius est spermate maris. ⁊ quedam habent humorẽ decur/
rentem vocatum grece fomeroꝫ aut aquam spermaticam:
sed nõ eodem nomine vocant sperma femininũ qđ in par/
tum conuertitur: graue tamen est inuenire hoc: eo ꝙ femi/
ne talem humorem cũ vrina emingunt: sed humiditas hec
eo ꝙ desiderio coitus iam attracta est ad colluꝫ vulue ante
vrinã egredit̃. ¶ Vaccarũ aũt femine tempore coitus assi/
milantur maribus in hoc ꝙ saltant super alias vaccas ac
si sint mares: ⁊ discurrũt ac si sint syluestres: ita ꝙ quasi in/
domabiles sunt a pastoribus: nec in pascuis possunt conti/
neri. Manifestat̃ aũt desideriũ coitus earum per tumoreꝫ
inguinum ⁊ vuluarum ⁊ per frequentes mugitus quos tũc
emittũt. ante coitum enim quando sunt in desiderio coitus
mingunt vacce. saltant etiam tunc supra tauros prouocan/
tes eos ⁊ sequentes eos stant cũ eis. ¶ Equi autem femi/
nas secum pascentes cognoscunt ex odore ⁊ precipue quã/
do sunt in concupiscentia propter spirituꝫ qui tunc egredit̃
ex ipsis: ⁊ cuꝫ plures coniuncti sunt equus volens coire eij/
cit equam a comitatu equoꝝ ante coitum modico tempore
⁊ tũc eque sollicitantur ad equi concubitum. Adhuc auteꝫ
vnus equus lasciuiens stabit aliquando cum equabus plu
ribus cum quibus coire consueuit: etsi aliqua feminarum
suarũ adiungat̃ alij equo preliabitur primus cũ illo ⁊ effu/
gabit eum: etsi reuertatur iterum denuo preliabit̃ nec cessa
bit nisi eijciat eũ vel eijciatur ab ipso: q̄r primus equus do/
minum se reputat equarum sibi coniunctarum. Similiter
autem taurus qui ante tempus coitus solitarius pascit̃ ap
propinquante tempore coitus pascitur cũ vaccis ⁊ tunc pre
liabitur cum omnibus tauris appropinquantibus. Tauri
aũt qui pascuntur in syluestribus ⁊ syluestres sunt solitarij
pascuntur: ita ꝙ sepe latent per tres menses quando nõ est
tempus coitus ipsorum. Uniuersaliter autem omnes ma/
res illius generis qđ multarum est specierũ sicut est genus
bouis. sunt enim boues ⁊ bubali ⁊ vri ⁊ vuescendi ⁊ boues
barbari ⁊ alia plura genera habent hoc proprium ꝙ sepa/
rantur a feminis ⁊ pascũtur solitarij nisi tempore coitus: ⁊
multa sunt talia de quadrupedibus syluestribus ꝙ quãdo
mares veniunt ad etatem perfectam solitantur ⁊ pascunt̃
separati a feminis nisi quando volunt coire. Porce autem
quando multum desiderant coitum tunc mouentur intan/
tum ꝙ accedunt ad homines: ⁊ hoc etiaꝫ accidit alijs qui/
busdam feminis animaliũ: ⁊ hoc genus concupiscentie vo/
catur a nigromanticis kakaran qđ sonat noduꝫ aut vincu/
lum spiritus: ⁊ quando desiderium hoc multuꝫ inualescẽs
acuitur vehementer querunt coitum ⁊ exibit ab eis humi/
dum qđ prediximus hychomeneꝫ vocari ⁊ est humiditas
alba. ¶ Aliquando autẽ etiam huiusmodi feminis anima/
lium accidit menstruum. non tamen ſm modum qui acci/
dit mulieribus. Nulli enim omnino femine animalis acci/
dit redeunte preuentione aut coniunctione solis ⁊ lune nisi
mulieribus solis: sed oues ⁊ capre aliquando menstruant
ante coitum ⁊ eijciunt modicũ humidi menstrualis ⁊ dein
de cessant vsqꝫ ad partum: ⁊ tunc ante partum incipit appa
rere per qđ etiam pastores cognoscunt instare tempus par
tus earum. In partu etiam ipso a multo menstruo euacuã/
tur: ita ꝙ partus totus est sanguinosus: sed alijs tempori/
bus non apparet menstruum harum feminaruꝫ animaliũ.
Vacce autem ⁊ asine ⁊ eque multum euacuantur ex magni
tudine corporis sui: in desiderio tamen coitus exit aliquã/
do de vacca forte manus plena menstrui vel parum plus: ⁊
per hoc cognoscit̃ instare tempus sui coitus. partus autem
equarum melior est ⁊ facilior ⁊ mundior omnib⁹ partubus
animalium quadrupedum. Generaliter autem in omnib⁹
feminis superfluitates corporum sunt minus post partum
in eis qꝫ ante partum: lꝫ maxime per partum eque munden
tur. Sicut autem in talium animalium feminis paucuꝫ est
menstruum: eo ꝙ transit in magnitudinẽ corporis ⁊ pilos:
ita etiam in masculis propter easdeꝫ causas paucũ est sper/
ma respectu quantitatis corporum ipsoruꝫ: precipue tamẽ
in feminis vaccarum ⁊ equaruꝫ apparet menstruũ in qua/
drupedibus ⁊ redditus situs suus non est quolibet mense:
sed potius in quatuor aut sex mensibus ⁊ parum distillat: ⁊
ideo difficulter hoc scitur nisi a pastoribus continue obser/
uantibus tempore earum: ⁊ ideo etiaꝫ opinio vulgi est has
non menstruare feminas. ¶ Mule autem nõ menstruant
omnino: sed purgantur vrine sue spissitudine. Uniuersali/
ter enim superfluitas humida que vrina vocatur a vesica
quadrupedum descendens multo est spissior qꝫ sit superflui
tas humida vesice hominis ⁊ ideo purgantur plus per vri/
nam qꝫ homo. vrina vero asinarũ econtra subtilior est qꝫ vri/
na asinoruꝫ: ⁊ vrina vaccaruꝫ valde est acuta: ⁊ omne qua/
drupes habet vrinam spissiorem post partum qꝫ ante par/
tum ⁊ precipue si menstruet cuꝫ vrine emissione. Similiter
autem ⁊ lac primuꝫ quod est in principio coitus aut partus
est simile vrine. Elongatum autem aliquantulum a partu
est bonum. Adhuc autem capre ⁊ oues ⁊ vacce pinguiores
efficiuntur post impregnationem. ¶ Omne autem qua/
drupes vt in maiori parte desiderat coitum in vere: tamen
tempus coitus eorum diuersatur ſm diuersitatem locoruꝫ
⁊ pascuorũ: quoniam in nostra habitatione Gallie ⁊ Ger
manie tempus partus talium est ante ver ⁊ in principio ve
ris: ⁊ tempus coitus eorum est in autumno per contrariuꝫ
eius quod dictum est: sed in locis calidis in quibus tempe
rata est hyems coeunt in principio veris ⁊ pariunt in autũ/
no. Porci autem domestici per quatuor menses impregnã
tur ⁊ faciunt aliquando simul. zo. filios ad plus: sed quan/
do tot pariunt non poterunt omnes lactare. Lꝫ autem an/
tiquentur femine nichilominus pariunt simul multos: sed
tardatur tempus partus eorum plus qꝫ in iuuenibus ⁊ tar
dius appetunt coituꝫ: neqꝫ omnes filios pariunt ex vno coi
tu: sed potius mares sepe saliunt feminas: ⁊ post coituꝫ ali
quando exit ex appetitu quem kakaraꝫ vocauimus id qđ
vocatur animal ingenij. Occasio autem diminuens vel cor
rumpens fetuꝫ vocatur ab antiquis marthuoron quod est
vitium matricis: ⁊ hoc accidit in qualibet parte matricis.
Cum auteꝫ porca peperit primo nato filio dat mãmam pri/
maꝫ ⁊ sic de alijs filijs dat ordinate mãmas: aliquando ta
men hoc non accidit. ¶ Adhuc autem porca quando mul/
tum appetit coitum non dimittit saltare marem super eaꝫ
donec declinent auricule ei: quia tunc incipit affluere sper/
ma ⁊ tunc sufficit ei semiconcubitus ad conceptum: etsi por
ce forte nõ descendit semen ꝯcubitus in delectatione quã/
do descendit a masculo: motu corporis impedit descensuꝫ
spermatis masculi ⁊ retardat cõcubitum vt semina vtriusqꝫ
in concubitu coniungantur. Ordeum autem eo ꝙ est in/
flatiuum est bonus cibus masculo porci saltanti feminam.
Ordeum autem coctum est bonus cibus scrophis impre/
gnatis. ¶ Adhuc autem quedam porce bonos pariunt por
cos in iuuentute: quedam auteꝫ non tunc sed ineunte eta/
te perfecta. Quidam autem homines dicunt porcos mori
quando altero oculoruꝫ orbantur: ⁊ hoc frequenter ⁊ non
semper contingit. Uita autem porci vt frequentius est. z5.
annorum.

Mule nõ menstruant ſꝫ sue vrie spissitudine expurgant

¶Cap.2ᵐ De regimine coitus ⁊ impregnationis ⁊ partus animalium quadrupedum.

Sexto de nā aialiū cap, 19.

Animalium etiam quedam genera duces ⁊ rectores sibi datos sequuntur: quoniam pastores ouium in quolibet grege rectorem vnum aut plures ponūt quibus campanas alligāt: ⁊ cum pastor nominat hos rectores nominibus proprijs appropinquāt ei. Hec autem nomina ab infantia cōsueuerunt audire a pastoribus. Oues autem que sunt in partibus calidissimis prope Ethiopiaz viuunt per.13.annos aut.14.⁊ capre illarum regionū viuūt per.10.annos aut.11.oues autem ⁊ capre frequentant coitū per totam vitam: quia vita eorum non adeo prolongat̄ ꝙ exiccetur humidum seminale in ipsis aut ꝙ extinguat̄ mouens ad libidinem calidum.⁊ aliquādo pariunt gemellos si cibum habuerint conuenientē maxime si aries aut caper talis sit nature in abundantia spermatis ꝙ gemellos consueuerit generare: ⁊ si mater similiter hanc consuetudinem habuerit ex abundantia humiditatis ⁊ motus matricis in delectatione concubitus: quedam etiam ouium ⁊ capraruz gignunt mares ⁊ quedam feminas. Cōtingit eniz aliquādo ꝙ si impregnentur stantes contra impetum venti septētrionalis generabunt mares: ⁊ si vertantur in coitu contra meridionalem ventum generabunt feminas propter euaporationem caloris spermatis per poros coeuntium quos restringit aquilonis frigiditas. Quib⁹ autez illis qui duabus diuisis vicibus coeunt consueuerunt pastores industri posteriorare concubitum ⁊ retardare: eo ꝙ femine non expectant masculos in concubitu donec descendat semen masculi: sed statim vbi suum descenderit semen abijcit marez ⁊ ideo impediunt pastores feminas ne duabus vicibus in coitu masculus ⁊ femina emittant sed simul: tunc enim valebit concept⁹. Ex industria enim pastorum multuz variatur fetus ouium: ita ꝙ ille que consueuerunt facere mares faciunt feminas ⁊ econuerso: ⁊ fiunt fetus earum aliquando nigri: aliquando albi.⁊ hoc indicat̄ in coloribus venarum sub lingua arietis aut ouis existentium: quoniam si ille vene in parentibus sint albe: albos facient fetus: ⁊ si fuerint nigre nigros fetus efficiunt: ⁊ si fuerint varie varij fet⁹ efficiuntur: ⁊ si fuerint rubee facient fuluos ⁊ rubeos: oues etiam potantes aquam salsam anteriorant concubituz: sic igitur se habet de regimine ouium. Pastores autez capris duces ⁊ rectores non ponunt quoniam sunt naturaliter velocis ⁊ leuis discursus ⁊ non sequunt̄ vnum. ¶Dicunt aūt expertiores pastores ꝙ quando in aliquo anno oues antique determinato tempore frequenter mouentur ad coituz est significatio profectus ouium ⁊ anni fertilitatis: eo ꝙ nō incitarentur determinato tempore nisi vtiliter temperate se habentibus signatoribus eiusdem anni. Si autez in eodem tempore determinato moueantur ad coituz iuuenes ⁊ nō senes est significatio pestis super oues ⁊ super alia animalia: qꝛ intemperies signatorum anni caloreʒ complexionalem incendit ⁊ consumit humidum vel corrumpit ipsuz.

Sexto de nā aialiū cap.20.

¶Canes autem sunt valde multorum modoꝝ plus ꝙ̄ aliqua alia nota species animalis. Canis vō altus retro in lūbis strictus ⁊ magnus in pectore ante qui leporarius vocatur coire aliquando incipit octo mensium existens. Quidā autem canum coeunt quando crus ad mingendum eleuare incipiunt: ⁊ femina canum quidam frequenter concipit aliquem natorum ex vno saltu: catula etiam leporarij per 60.dies impregnatur qđ tempus est sexta pars anni solaris: ⁊ forte impregnat̄ vno aut duobus: aut tribus: aliquando plus aut minus dicto tempore: ⁊ filij eius non aperiunt oculos: sed quasi ceci sunt.12.diebus ⁊ incipiunt saltari femine secundo post partum sexto mense: ⁊ forte citius quādo abundat cibus eius conueniens. Quedam autem catularum.72.diebus impregnantur qđ est quinta pars anni: ⁊ filij istarum erunt quasi ceci per dies.14.quedam autē per tres menses impregnātur quod est quarta pars anni: ⁊ filij istarum quasi ceci stant diebus.17. Catule autem aliquando menstruant per reditum.7.dierum.⁊ huius signū est: ꝙ in tempore illo apostemant̄ ora exteriora matricum earū ⁊ tunc propter lesionem vuluarum non appetunt coituz: post partum autem catule eijciunt humiditatem grossaz multam flegmaticam: ⁊ ideo macrescunt post partum. Lac aūt inuenit̄ in canib⁹ ante partū per.5.dies ⁊ in quibusdā aliquando per.7.sed lac qđ est post partum earū est ꝯueniēs. Catule autem leporarij post coitus conceptum habent lac post.30.dies: qđ primo est valde spissuz ⁊ postea subtiliat̄. Lac autem canis generaliter est spissius omni lacte preter lac porcoꝝ ⁊ lepoꝝ. Signa autem pubertatis canum quando etatem habēt coeundi sunt determinata sicut signa hominis quoniam mamille catularum tunc tumescunt ⁊ inuenit̄ tunc apparens cartilago que est in inferiori pectoris earum: sed hoc difficile est cognoscere nisi ab eo qui exercitatur in talibus: quoniam hec significatio nō est valde manifesta visui. Hec aūt signa nō accidūt marib⁹: sed potius habent signū potentie coeundi qđ eleuāt plus crus in mingendo. Hoc aūt post sex aut octo menses vt in pluribus facere consueuerunt ⁊ vniuersaliter postꝙ̄ vigorescunt coeūdi potentiam. Omnes aūt femine omniū diuersitatū canū sedent hoc est ac si sedere velint se disponunt quando mingunt: quedā tamen catula visa est eleuare crus in mingendo: eo ꝙ multum habuit de calore masculo ⁊ siccitate. Canis aūt aliquando generat.12.filios: sed vt frequentius generat quinque vel sex. Ego tamē vidi catulam proferre simul.19.⁊ eadē alia vice protulit.18.⁊ tertia vice protulit.13.⁊ erat nigra magna corpore ⁊ erat de genere canuz qui mastini dicunt̄. Jam etiam sepe visum est ꝙ catula aliqua non peperit nisi vnuz solum: ⁊ hoc accidit paruis valde catellis qui sunt in finibus dominarū nutriti: qꝛ in vteris suis plures tenere nō possunt: ⁊ cum plures concipiunt frequenter moriuntur. Leporarie autem vt in pluribus ad plus octo parere consueuerunt. Dum viuunt autem huiusmodi canes semper quasi coitu vtunt̄. Proprium aūt habent leporarij masculi ꝙ magis possunt saltare feminas post laborē ꝙ̄ in quiete nisi sit labor immoderatus: ⁊ hoc ideo est quia corpora eorum sunt magna ⁊ humiditas eoruz dissoluitur ⁊ calefit per motum ⁊ tunc mouētur ad libidinem. Est aūt vita maris leporarij vt frequentius.10.anni ⁊ vita catule eius.12.anni propter hoc ꝙ minus laborat. Maior autem pars canum aliorum per quatuordecim viuit annos: inuenitur tamen aliquis viuere.20.annis.⁊ ideo bene dicunt Homerum dicere in hoc ꝙ cani dedit vite annos viginti. Quod autem mares leporariorum minus viuunt ꝙ̄ femine eoꝝ propter laborem est vt diximus: ⁊ hoc alijs canibus non accidit qui non ita exercitantur ad cursum post feras syluestres. in alijs enim nō ita assidue currentibus vltra vires mares plus viuūt ꝙ̄ femine. Canes etiaz non eijciunt dentes nisi illos qui canini vocant̄ ⁊ locū obtinent culmoꝝ. hos enim vno modo eijcisit ⁊ mas ⁊ femina post quatuordecim menses: ⁊ ideo qdam opinati sunt canes dentes nō eijcere. alij autem opinati sunt qđ eijciunt omnes: ⁊ neutri sunt veritatem opinati: qꝛ non eijciunt nisi culmares sicut diximus. Etas etiaz eoꝝ per dentes cognoscit̄: qꝛ iuuenes canes habent dentes albos sicut etiā in antehabitis libris diximus ⁊ sunt acuti valde dentes iuuenū. Senū aūt dentes sunt fusci ⁊ obtusi consumpti in ossib⁹ que rodere consueuerūt.

Quid se vidit se fateat̄ de catula.

Sexto de nā aialiū cap.21.

¶Amplius aūt in vno solo concubitu taurus implet vacce matricem: sed saltus eius super ipsaz est grauis: eo ꝙ oportet feminam incuruari.⁊ hoc maxime tauris accidit qui in etate sunt deficiēte. Femina autem vacce aliquādo per viginti dies continue desiderat coitū. Tauri aūt antiquati vna die super vnam vaccam non saltant multotiēs coeūtes nisi magna quiete iterposita. Juuenes aūt vna cū eadem vacca coeūt multotiens ⁊ aliquando cum pluribus coeūt vna die: aliquando etiam pugnant tauri pro vaccis ⁊ qui vicerit saltat feminam. Cum aūt debilitatus fuerit propter multitudinem coitus reditis qui prius victus fuerat ⁊ pugnat iterato contra victorem: ⁊ qui tunc iterato vicerit saltat iterato feminam. Tauri aūt ⁊ vacce coitu quidē vtuntur immaturo semine post vnum annuz vel forte post octo menses: sed tempus conueniens coitui eoruz ⁊ partui maturato iam semine est post bienniū aut etiam trienniū. Tempus autē impregnationis vacce est per.9.menses: ita ꝙ parit in decimo: propter qđ quidam opinant̄ vaccas impregnari per decem menses: etsi pariat ante hoc tēpus non viuet partus: eo ꝙ sue vngule non sufficienter indurant̄ et

complentur. In maiori autem parte vacca parit vnum aut
forte duos ⁊ raro tres: ⁊ vita vaccarum vt in pluribus est
15. anni: ⁊ ad eandem etatem etiam tauri nõ castrati perue/
niunt. Quando autem castrantur viuunt aliqui eorum per
viginti annos ⁊ plus si corpora habuerint fortia ⁊ non mul/
tum elaborata. Tauris autem ⁊ vniuersis boum armentis
a pastoribus ponuntur rectores sicut ⁊ ouibus: ⁊ illi quãdo
minantur a pastoribus viuunt diutius propter meliora pa/
scua que accipiunt. Taurus autem terminum habet sue iu/
uentutis quando est in etate quinque annorum: ⁊ tunc inci/
pit consiccari: ex hoc etiaʒ bene dixit Homerus taurum in
robore suo qnque annorum esse dicens. Mutat auteʒ den/
tes taurus post duos ãnos: sed nõ omnes eijcit simul sicut
nec equus: ⁊ quando accidit ei morbus in pedibus nõ eij/
cit vngulas sicut facit equus sed mutantur pedes in figura
vngularum valde. Vacca autem post partum aliquantulũ
habet lac bonum: sed ante partũ nõ habet lac nisi forte mo/
dicum. Adhuc autem cum primum lac qđ coniunctum est
partui coagulatur efficitur sicut lapis si cum aqua in coagu/
latione misceatur. Adhuc autem vacca puella vnius anni
nõ copulat se cum masculo ad concubitum nisi ƀm miracu/
lum qđ attendunt augures ⁊ aruspices: hoc enim nimiaʒ
futurorum figurat imutationem. Accidisse autem iam dici/
tur ꝙ due vacce etatis decẽ mensium cõiunxerunt se ambe
masculis ad concubitũ. Maior autem pars vaccarũ copu/
lare se consueuit in mense Augusto vel parum post in men/
se Septẽbri: quedam tamen etiam in autumno impregnã/
tur. Quedam autem plurime vaccarum impregnantur: et
omnes fecunde multos pariunt fetus: dicũt esse signũ hye/
mis future valde pluuiose: siccitas enim animalis nõ tam
vniuersaliter abundaret humore naturali nisi iam anni si/
gnatores pro maiori parte ⁊ maioribus virtutibus ad hu/
morem mouerent ⁊ huiusmodi: ⁊ diuinationem dicit Pto/
lomeus in centilogio a secundis stellis esse acceptam ⁊ cer/
tissimam esse. Taurus autem maturo semine incipit coire
post duos annos similiter vacca vt diximus: ⁊ ante hoc tẽ/
pus sunt filij eorum parui ⁊ pauci ⁊ debiles. Equus autem
rectorem non sustinet: sed post tres annos maturo semine
coire incipit: ⁊ in hac etate boni erunt filij sui semper vsque
ad viginti annos. Equus autem magnus queʒ iobar ara/
bes: nos dextrarium vocamus impregnatur per vndecim
mẽses ⁊ parit in duodecimo. Equus autem implet matri/
cem semine non determinatis diebus sed aliquando facit
hoc vno aliquando autem duobus ⁊ aliquãdo tribus aut
pluribus. Asinus autem saliens velocius eijcit sperma ꝙ̃
equus. Coitus etiam equorum non ledit equas sicut vac/
cas ledit coitus taurorũ: sed equi ⁊ eque plus alijs anima/
libus preter hominem diligunt coitum propter cibi abun/
dantiam ⁊ complexionis calorem ⁊ humorem: ⁊ coire inci/
pient equi iuuenes ante tempus determinatum si habue/
rint cibum bonum. Equus etiam in maiori parte hʒ vnuʒ
fetum: aliquando tamen generat aut duos equos aut du/
os mulos. Et de proprietatibus autẽ eque est vt dicit Aui.
pede aut cora aliquantulum recalcitrare quando est in de/
siderio coitus ⁊ illa calcitratione aperit vuluam ⁊ capit ven/
tum meridionalem aut septẽtrionalem intra vteruʒ: ⁊ de/
lectatur in illo forti delectatiõe: ita ꝙ veridicus senex in ter/
ra que dicitur arabice Dealtusa que est insula quedaʒ nar/
rauit Auicen. ꝙ equa arabica ibi concepto vento non ces/
sauit currere ex desiderio coitus donec peruenit ad fines ĩ/
sule ⁊ tunc cucurrerat per octo leucas. Dicit etiam Auicẽ.
ꝙ equarum luxuria minuitur quando preciduntur eis ca/
pilli quasi motus capillorum in cauda ⁊ iubis faciat eas lu/
dere ⁊ luxuriari. Ego autem vidi mulierem libidinosam q̃
mihi ore suo dixit ꝙ similiter se vento exhibuit ⁊ multũ de/
lectabatur in cõceptu venti intra vterum suum.

Nota quõ fecunditas imoderata vaccaꝝ est signuʒ pluuiose hyemis future.

Sexto de nã aialiũ cap. 22.

Aduerte ꝙ i sequẽdo ordinẽ Aristo. doctor ꝑtermittit hic. 15. capitula vsqȝ ad finem sexti.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarans causam omnium di/
uersitatum que sunt in generationibus animalium pre in/
ductorum.

AD omnium autem prehabitorum intelligen/
tiam faciemus hic inquisitionem de diuersita/
te generationum animalium preinductorum.
Dicimus autem ꝙ diuersitas preinducta est
ouantium ⁊ non ouantium que sibi similia ex
vtero generant. ¶ Ouantia aũt quedã sunt ex vtero ouan/
tia ⁊ in vtero oua concipientia: ⁊ quedaʒ sunt in vtero qui/
dem oua concipientia sed exterius animalia sibi similia pa/
rientia. Adhuc autem ouantia ex vtero ⁊ in vtero oua con/
cipientia duorũ modorum quoniam quedam faciunt oua
testea ⁊ quedã mollia in mẽbrana simplici: ⁊ testea quidẽ al/
bumen habent ⁊ croceuʒ. Mollia autem duplicem quideʒ
necesse est habere humorẽ: sed tamẽ in vtroqȝ est color vnꝰ
aqueus. Ouantiũ quidem oua mollia quatuor enumera/
te sunt diuersitates substãtiales: quoniã quedã ouant oua
per sperma masculorũ complebilia. Quedã aũt ouant oua
que vtrãqȝ in se habent virtutem masculi. vʒ. ⁊ femine sicut
grana seminalium plãtaꝝ. Quedã aũt ouãt oua ex sue sub/
stantie putrefactione ⁊ ex illis oriunt̃ aialia similia priorıbꝰ
spẽ ⁊ nã: ⁊ quedam ouant oua que videntur adeps esse pin/
guedinis sicut pisces onagri: hec eniʒ omnis diuersitas est
duorũ animalium inductoꝝ. Generãtium aũt aialia quan/
tum ad ipsam generationẽ nõ est magna diuersitas: omniũ
enim illorũ est ꝙ quedã formant̃ in vtero ⁊ pariunt̃. Que/
dam auteʒ violẽtia quã inferũt matri egrediũtur sicut par/
tus vipere ⁊ quorũdam aliorũ pre inductoꝝ. Ad omniũ aũt
horum intelligentiã oportet scire ꝙ nature opus est intelli/
gẽtie omnia preordinãtis opus que causa est ordinis ⁊ opti/
mi in quolibet: cũ igitur facit ambulãtia ⁊ natãtia ⁊ volãtia
facit ea in figuris motibus illis ordinatissime conuenienti/
bus. Ambulationis autem omnis ambulãtis virtus est in
cruribꝰ ⁊ pedibus posterioribꝰ precipue: ꝓpter qđ oportet
illa fortia ⁊ grossa esse vt ad vtrũqȝ latus totum corpus ve/
here possint ⁊ ordinate mouere. Hoc autem fieri nõ potest
nisi inferius circa renes ⁊ anchas dilatato corpore ad qua/
rum partium dilatationem vteri sequitur amplitudo: pro/
pter quod in vteris taliũ ⁊ formari ⁊ compleri possunt ani/
malia: ⁊ est hec melior ⁊ perfectior omnibus generationi/
bus que perfectissimis debetur animalibus. Est auteʒ hu/
iusmodi etiam alia ratio: quoniam talia animalia propter
grossitiem corporis multi sunt sanguinis: ⁊ generatio ipso/
rum ex multo est semine ⁊ sanguine propter quod nõ potest
in corpore congregari simul: sed oportet ꝙ affluat ad locum
generationis successiue ⁊ in vteris: ideo talia cõcipiunt ⁊ ꝑ
sanguinem successiue affluentem nutriunt conceptum ⁊ for/
mant ex eo supplementa membrorum. Volantia autem fi/
guram exigunt rotundam ⁊ strictam vt aereʒ penetrare ve/
lociter possint: quem lʒ etiam gressibilia penetrent: tamen
nõ subito violenter diuidunt eum: ⁊ ideo posteriora eorum
oportet stringi vt in via pectoris eorum transeant in vola/
tu: quia aliter facerent in volatu impedimentum ⁊ pectus
oportet esse rotundum vt in nullo angulo aeri diuidendo
obuiet. Ad stricturam autem posteriorum sequitur neces/
sario vteri artitudo: propter quam nõ possunt formari in
tali vtero complete animalia propter quod de ouis proui/
dit natura. In natatilibus autem hoc magis est necessariũ
eo ꝙ illa natãdo spissius diuidunt elementum: quapropter
etiam illa a capite infra quasi semper procedunt in acutum
quod etiam nec oua in se complere possunt: sed ƀm vteri lõ/
gitudinem ⁊ stricturam multa paruula concipiunt ⁊ incom/
pleta emittunt. Alia aũt causa ex materia sumpta est aues
quideʒ esse leuis substãtie ⁊ aeree: pisces autẽ plus aquee.
Propter quod humidum quod est in auibus leuius est ⁊
minus: ⁊ ideo facilius in vnum congregabile ex quo fiat ge/
neratio ⁊ in piscibus similiter: ⁊ ideo thesaurizatur in ouũ.
Duorum autem colorum ⁊ duarum substantiarum plerũ/
qȝ sunt auium oua eo ꝙ auis maioris diuersitatis est in cõ/
positione corporuʒ que omnis diuersitas ex substantia vno
modo se habente fieri non posset. Pisces autẽ fere omnes
vnius sunt generis in compositione corporuʒ: ⁊ ideo in hu/
moribus ouorum suorum non inuenitur nisi color vnus.
Quecunqȝ autem animalium media sunt inter ambulan/
tia ⁊ natantia hec per inductam rationem est necesse etiaʒ
esse stricta ⁊ dilatata vt vtrũqȝ motum habeant. Non autẽ
possunt esse subtus in renibus stricta; quia sic priuarentur
motu ambulationis: qui tamen talibus est principalis: ⁊ lõ/
hec supra in loco ꝯceptiõis sunt stricti vteri: ⁊ subtus in loco
partus ad quã cadũt embriones a matricibꝰ absoluti neceˉ
est eẽ dilatata ꝑꝑ qđ in loco ꝯceptiõis ꝯcipiũt ouũ ⁊ in loco

partus pariunt animal ꝛ frangitur ouum in loco in quem astricto ad amplum cadit embꝛio ꝛ ibi creatura incompleta per vmbilicum suggit de sanguine menstruo matricis. Reliqua autem natātia parientia animalia sicut delphin⁹ ꝛ balena sunt spirātia: ꝛ hec superioꝛem vterum necesse est habere amplum propter regionem spiritualium: qꝛ necesse est ibi esse pulmonem ꝛ coꝛ ꝛ tracheā ꝛ epar ex opposito coꝛdis quoꝛum positio magnā requirit latitudinem: ꝛ ideo cōuenientissimum est habere hec perfectum partuz in vtero formatum. Ouātium autem alie diuersitates causantur ex generātium imperfectione. Quecūqꝫ enim in participatione sensuum deficiunt ꝛ accedunt ad materiā plātarum: consequens est etiam in pꝛopꝛietate sensuum plantas imitari: ꝛ ideo oua illarum sunt sicut semina plātarum sine coitu cōcepta ꝛ sine spermate tangēte ea fecunda. Quecūqꝫ autem animalium sunt adeo imperfecta ꝙ ouoꝛum suoꝛum seminalis humiditas nō potest accipi de superfluo cibi vltimo digesti: sed potius attrahitur ipsa humiditas radicalis et que est ipsoꝛum subiectuz vite: moꝛiūtur hec omnia ouādo ꝛ ex coꝛruptione eoꝛū oua accipiunt fecūditatem. Est autez differentia istoꝛuz ad ea que simpliciter ex putrefactione generātur: qꝛ ista nō generātur ex putrefactione substātie putrescentis: sed potius ex ouis nō putridis ex substātiali humido substātie coꝛrupte formatis. Illa autem que simpliciter ex putrefactione nascūtur generātur ex humido ad superficiem exhalāte cuius viscosuz exteri⁹ frigiditate aeris induratur in pellem intra quā caloꝛ euapoꝛans ex putrescēte continetur qui spirare facit humidum intra pellem conclusum qḋ spirans spiritualiter pulsare incipit qui spiritus est vehiculum vite infuse illi substātie a stellis quarum virtus est in ipso. Quecūqꝫ autem ipsoꝛum aquosum habent nutrimentale humidum ꝛ aquosa sunt membꝛa digerentia ipsum necesse est oua eoꝛum pingula valde apparere q̄si sint partes adipis sicut onagroꝛum marinoꝛum: ex aquoso enim nutrimento ꝛ in aquosis digesto pinguedo generatur. Adhuc quoꝛuz humoꝛ multus est ꝛ de facili confluens ad locum generationis sicut piscium aquaticoꝛū: aquosum enim de facili confluit hec necesse est concipere multa oua etiam sine attractione seminis masculini: ꝛ ideo pisces non concipiunt oua ex coitu: sed potius in emissione se confricant et spermate complentur oua in egressu: pꝛopter quod etiam mollia ꝛ nō in testa cooperta necesse est ea formari: qꝛ per testam nō transit vis ꝛ substantia spermatis. Quecūqꝫ autem habent humoꝛes magis spirituales ꝛ aereos nō de facili confluentes hec necesse est oua ex spermate attrahente concipere sicut oua aues concipiunt: nec enim aues oua venti concipiunt sepe ꝛ quando concipiunt ea opoꝛtet aut nimium humidum superabundās esse in causa aut cōfricatione aliqua circa membꝛa genitalia sicut in pꝛehabitis istius sexti libꝛi diximus: hec igitur est causa diuersitatis generantium. Quoꝛumcūqꝫ autem oua calidum interius quod est formatiuum habent facile excitabile a caloꝛe loci aeris vel aque: hec non fouentur neqꝫ cubantur ab animalibus: quoniam feta nimis calefierent ꝛ spiritus vitalis qui est in eis incenderetur ꝛ oua poꝛtaret ex altera duarum causarum: quia. vz. nimis calidus est sicut dicuntur esse species ouoꝝ strutionis: aut quia paucus aut modicus est sicut in ouis piscium. Quoꝛumcūqꝫ autem ouoꝛum spiritus pꝛopoꝛtionati sunt: ꝛ nō facile exiccabilis est caloꝛ vitalis ꝛ formatiuus in ouis: hec necesse est fouere ꝛ cubare oua sua: ꝛ sunt etiam in his gradus: quia magis calidis paucioꝛes ꝛ subtilioꝛes spiritus habentibus opoꝛtet parare nidū parui caloꝛis vel nullius: ꝛ ideo quedam in terra: quedam autem in valde tenui nido ponunt oua sua. Quoꝛumcūqꝫ autem ouoꝛum sunt magis hebetes ꝛ frigidi spiritus ꝛ multi ꝛ spissi opoꝛtet nidum esse calidum ꝛ vndiqꝫ calidis circunseptum: sicut multas aues ex lanis ꝛ pilis calidis nidos vidēmus construere: ꝛ quedam ex stercoꝛe eo ꝙ caloꝛ stercoris aliqḋ habet in se virtutis vitalis: eo ꝙ ab anima ꝛ animato digestus est ꝛ egestus sicut facit vpupa. Et ex huiusmodi considerationibus facile est scire omnium diuersitatem pꝛeinductoꝛum.

¶ Explicit liber Sextus de animalibus.

¶ Incipit Liber Septimus animaliuz. Cuius pꝛimus Tractatus est de moꝛibus ꝛ vita animalium.

¶ Cap. pᵐ. Qualiter animalia per pꝛius ꝛ posterius eādem naturam participāt: ꝛ qualiter natura per gradus medios venit de extremo ad extremum.

NAtura quidē aīalium quātum ad cōpositionem membꝛoꝝ ꝛ genera eoꝛum de qua diximus est differens ƀm ꝙ determinauimus: sed qꝛ opera animalium nō procedunt a virtutibus naturalibus eoꝛū nō possumus cognoscere: naturam etiā cum virtute sua nisi sciamus cōmunes differentias operum eoꝛuz ꝛ māsionum: ꝛ de his loquimur anteqꝫ de hominis generatione determinemus. Diuersantur enim in operationibus ꝛ vita ꝛ moꝛibus animalia. Similiter autem ꝛ passiones eoꝛum valde sunt differentes. Passiones enim virtutuz anime in animalib⁹ inueniuntur multis: sed differentie passionuz illarū in homine valde sunt manifeste: eo ꝙ ipsa perfectioꝛi viuit anima que nobilioꝛes ꝛ magis differentes habet vires. Diuinam enim habet ꝛ animalem ꝛ intellectualem: ꝛ impꝛimit suas passiones in naturā coꝛpoꝛis: ꝛ aliquādo etiam passio causata a coꝛpoꝛe redundat in animā: ꝛ ideo passionum haruz differētia in homine est manifesta. Passiones autē dico sicut est timoꝛ audacia ꝛ ira libido luxurie: ꝛ in his etiā cetera animalia cōmunicāt. In quibusdā autez eoꝛū inuenitur etiā quedam vis que est sicut cogitatiua ꝛ compositiua siue collatiua in homine: ꝛ hec vocatur a quibusdaz cogitatiua sensibilis: a quibusdā aūt phantasia componēs ꝛ diuidens ab alijs vocatur estimatiua: ꝛ hoc nomen est ei magis conueniens sicut in his que de anima disputata sunt dictū est. Estimatio autē talis maxime inest apibus ꝓpter opera artificiosa que faciunt: ꝛ ꝓpter iconomicā ꝛ regnum qḋ custodiunt domestice ꝛ ciuiliter collaboꝛantes. Animalia autem alia ƀm magis ꝛ minus participationis ꝛ cōueniētie ad hominem habent differentias: sicut enim in homine inuenit̄ sapientia hoc est pꝛouidentia ꝛ cogitatio que est oꝛdinans opera: ita inueniūtur in alijs quibusdam animalibus alie quedam virtutes his pꝛopoꝛtionate: hoc autem manifestū est inspectis pueroꝛuz operibus: qui ƀm tempus infantilis etatis quantum ad vires anime nō vtuntur intellectu sicut nec bꝛuta. In his enim si quis attendat sepe apparent aptitudines moꝛū artificioꝛū ꝛ negocioꝛū: que postea in adulta ꝛ que intellectu vtitur etate perfectius ab eis exercebuntur quo ad vsum autem intellectus nō est differentia vt dixim⁹ inter animaz pueri ꝛ bꝛuti: pꝛopter quod etiā monuit Plato vt inspicerentur opera pueroꝛum: ꝛ ad hec in ciuitatib⁹ applicarentur affecti ad que se magis aptos exhibēt in pueritia: sic enim dixit perfectioꝛa in ciuitatibus haberi singula artificia ꝛ aptius oꝛdinari hominem a legislatoꝛe quādo ad id iungitur cuius aptitudinem habet in natura: nō aūt sine cogitatione vt diximus omnino sunt cetera ab homie animalia quantum qḋ accidit in eis postqꝫ creuerunt est sicut id qḋ accidit in pueris. Quidā aūt istoꝝ modoꝝ cōmuniter inueniūt̄ in multis aīalibus: pꝛopoꝛtionaliter collatione facta in eis ꝙ participāt vnum ƀm plus ꝛ minus: ꝛ ꝑ pꝛius ꝛ posterius: ꝛ ƀm qḋ participant vnū pꝛedicatum opꝫ ꝙ similiter participent naturā illius pꝛedicati: eo ꝙ illa natura ƀm participationē per pꝛius ꝛ posterius ꝛ ƀm maius ꝛ minus factā paulatim graditur in eis in comparatione ad aliquod vnum animal qḋ ꝑfectissime participat naturaz ꝛ pꝛedicatum illud: sic enim videm⁹ ꝙ ƀm participationē plurium virtutuz aut paucioꝛum natura paulatim per media multa graditur a nō animato ad animatū. Inter simplex. n. inanimatū est cōmixtuz multis mixtionib⁹ indigestū ꝛ coagulatum: ꝛ hmōi multa que oīa sunt gradus vicinantes ad aīati coꝛpoꝛis cōplexionē: lꝫ hoc nō ita appareat: ꝑꝑ ꝯtinuationē enim cōmixtionū ꝛ coagulationū nō sufficimus distinguere fines aīati ꝛ inaīati: ꝛ media q̄ sunt inter ea. Pꝛimū aūt ens aīatuz qḋ post inaīata inuenit̄ genus est plātaꝝ ƀm

In Aristotele. 8. de natura aīaliū capitulo pꝛimo.

Preceptum Platonis de instruēdis pueris.

ocm sui diuersitatē. Est enī in hoc genere plurima diuersitas: sed perfectius qđ est in ipso est qđ est magis durās in vita: sicut arbores: ⁊ quādo hoc cōpatū fuerit ad alia eiusdem generis aīata: sicut ad olus ⁊ herbā ⁊ fungū videbitur arbor magis aīata oībus illis: ⁊ videbit̄ ꝙ ipsa arbor sit cōtinua in gradu ꝓximo ad anial: ⁊ nō esse remotio inter ea. In nā tñ aīalitatis plurimi sunt gradus. In mari enī sunt quedā aīata de qbus dubiū est vtrū sint aīalia vel plāte: sicut enim plāte sunt ꝯtinua ⁊ radicata cū locis in qbus inueniunt̄: ⁊ si auferant̄ a locis illis corrūpunt̄: sicut id qđ vocatur solȳnos ⁊ id qđ vocat̄ kyuana grece: hec enim in xͤ nō possunt eradicari a locis suis: cū aīalibꝰ aūt cōueniūt in aliquo exiguo motu ꝯstrictionis in tactu nocētis: ⁊ dilatationis in actu cōuenietis: ⁊ silr in multis oē genꝰ cōchilioꝝ coriium testeū hñtium est simile plāte quādo cōparat̄ ad anial perfectū gressibile. Quedā enī ostreoꝝ sunt que oīno carēt sensu: ꝫ ꝙ sensus est virtꝰ aīe: ⁊ principiū notitie sensibilis: lꝫ hēat sensum ꝑm ꝙ est virtꝰ nālis ⁊ principiū nutrimēti: q̄dā sunt perfectiora his que sensuꝫ hñt debilē debilis cognitionis sensibiliū pricipiū: ⁊ quedā ex eis adhuc his ꝑfectiora sunt carnosa hñtia subiectū perfecti tactus nūtiātis anime cognitionē tāgibilium lꝫ deficiant in numero alioꝝ sensuū magis formaliū: sicut id qđ vocat̄ tycho q aperit ⁊ claudit choncā suā: ⁊ est bonus ad esum ꝓpter carnis sue tēperamentū. Spongia vͦo precipue in qbusdā de suis speciebꝰ assimilat̄ simplr plātis: ⁊ inter motꝰ istorū est parua differētia. Diuersant̄ enim q̄dā in motu dilatationis ⁊ cōstrictionis ꝑm magis ⁊ minꝰ. Inter plātas ergo ⁊ ista talia est q̄dā in operibꝰ cōicatio: perfecta. n. aīalis oꝑatio ⁊ que est eiꝰ qđ oīno est aīal nō apparet nisi in eo aīali qđ generat sibi simile per coitū aīal: ⁊ hāc plāte imitant̄ que ex seminibꝰ sine coitu generāt sibi similia: ⁊ quedā anialia imperfectā hñt operationē nisi illā que est plāte radicitus. vꝫ. pasci ⁊ sine coitu sibi simile generare: ⁊ ideo dicemꝰ tales operatiōes omnibus animatis sunt vniuersales.

¶ Cap. 2ᵐ. De differentia animalium penes māsiones eorum in aqua vel in terra.

Est autem preter hāc que dcā est animaliū diuersitas: quoniā hñtia sensum perfectiorem ⁊ cocūtia differūt multū in vsu coitus ⁊ delectationis: ⁊ per ꝯñs diuersant̄ in regiminibꝰ vite ⁊ ꝑticipatione filioꝝ: ⁊ nutritione eoꝝ. Quedā enim aīalia in toto simul cōplent generationeꝫ suā: ita ꝙ postea nihil sollicitātur de partu sicut plante: q̄dā incōpletū edunt partū: ⁊ ideo de educatiōe filioꝝ sollicitantur donec cōpleātur: ⁊ tūc dimittēt eos ⁊ vlteriꝰ oīo nō associabunt̄ cū eis: quedā aūt circa filios stabiliores hñt conceptus ⁊ estimationes ⁊ hñt magnā partem memorie ⁊ forte prudētie filioꝝ: ⁊ illa circa filios ēt diuersimode sollicitātur durius ⁊ tardius ⁊ prouide ⁊ minus prouide. Cibi etiā animaliū diuersant̄ ꝑm materias ex qbus est substātia corporis eoꝝ: qm̄ incrementū ⁊ nutrimentū omniū non est nisi ex cibo sue cōplexioni simili in quo delectat̄ nāliter. ¶ Tāles etiā diuersitates hñt alia ꝑm loca in qbus manēt: ⁊ ꝑm hoc q̄dā sunt gressibilia q̄ sup aerē ambulant: ⁊ quedā sunt marina natatilia. Marinum autem aut terrestre esse animal dicitur duobus modis: aliquādo enim dicit̄ terrestre gressibile qđ anhelitu ꝓhibetur habitare in aq̄: ⁊ cogitur habitare in terra ⁊ in aere. similiter autē aliquādo vocatur marinum siue aquaticum natatile qđ brāchis per modum inspirationis attrahit aquā ⁊ euomit ad pectoris refrigeriū: ⁊ hoc vocatur aquaticum siue māsio eius sit in aq̄ siue i terra. Quedā autem animalia in vtroqꝫ cōicāt: multa eni sunt que inspirāt aerem ⁊ habitāt in terra: ⁊ tñ cibus eorū ⁊ venatio cibi est in aq̄: ⁊ longo tempore in aq̄ bene manere possunt: ⁊ ideo hoc animal simul vocatur ⁊ gressibile ⁊ natatile sed nullū omnino taliū qđ recipit aquā ⁊ insuper ambulat in terra est qđ cibū venet̄ in terra: lꝫ econuerso sint que sūt spirātia ⁊ natatilia: que cibū venātur in aq̄ sicut diximus. quedā aūt sic sunt aq̄tica ꝙ in aq̄ manētia extra aquā viuere nō possunt: sicut torture aq̄tice ⁊ tenchee: que sunt de genere cocodrilli ⁊ equus aq̄ticus ⁊ ranarū marinarū genera lꝫ enim ista aliquādo egrediātur de aqua tamē māsionem habēt in aq̄: ⁊ sine ea nullatenus diu viuere possunt: moriūtur enim sepata ab aq̄. quedā etiā manēt in aqua que nūqꝫ egrediūtur ad terrā: quedā aūt sunt quidem aq̄tica ⁊ tamē pereūt: ⁊ creāt pullos suos in terra: quedā etiā absolute māsionem hñt in terra: ⁊ tñ cibum venātur in aq̄: sicut lutra castor ⁊ quedā alia. Delphinus aūt ⁊ sibi similia ⁊ id qđ vocatur kalane siue balena ⁊ cetꝰ: ⁊ vniuersaliter omnia aq̄tica hñtia cauernas per q̄s respirāt aerem: ⁊ cuꝫ hoc tñ manēs in aq̄ nō est facile determinare vtrū plus sequātur nām marinorū simpliciter aq̄ticoruꝫ aut plus sequātur nām ābulātium simpliciter terrestrium. Iā enim diximus ꝙ gressibile videtur esse āhelitus ⁊ marinū siue natatile esse videtur ꝙ aquā brāchis attrahit ⁊ euomit per modū respirationis ⁊ inspirationis: hec aūt que diximus cōicāt cū vtroqꝫ horuꝫ: hec enim recipiunt aliqđ aque per guttur: ⁊ recipiunt aerē in pulmonē: ꝓpter qđ ⁊ quādo aliquod hoꝝ animaliū ceciderit in rhete ⁊ aliquādiu iacuerit mortuū inuenitur ⁊ strāgulatū per aquā: ꝓpter hoc ꝙ in rheti aut in alio instrumēto venationis: sicut est gurgustiū aut hamus respirationeꝫ aeris nō potest hr̄e. Si aūt extra aquā ceciderit in laqueuꝫ aliquem venatorū poterit viuere longo tp̄e. ¶ Solutio autem huius dubitationis est ꝙ ponamus ista aīalia ⁊ marina ⁊ terrestria: sed rōnabilius esse videt̄ vt in genere natatilium ⁊ aq̄ticoꝝ esse ponātur. Dicimus enim: ꝙ oīa recipientia aquā brāchis per modū attractionis ⁊ expulsionis sub gutture nō faciūt hoc nisi ꝓpter eādem cām qua alia respirādo ⁊ inspirādo recipiūt aerem ad refrigeriū pectoris vꝫ. hec autē de qbus diximus aīalia aquā non nisi ꝓpter cibum recipiunt: cibus enim eoꝝ qui complexioni eoꝝ similis est in aq̄: q2 enim hec nō recipiūt cibū nisi in aq̄: necesse est vt recipiāt aquā in cibo suo: ⁊ q2 superfluū cum cibo recipiunt humiduꝫ necessarium est vt habeāt instrumentum per quod aquā superfluā eijciāt. Animalia auteꝫ aquatica recipientia aquā ⁊ euomentia loco anhelitus habent branchos: sed ista que superfluam recipiunt humiditatem propter cibum aquaticum habent cānales quosdam per quos aqua reijcitur: ⁊ eadem dispositio ⁊ ratio huius cānalis ⁊ cāne est in animalibus spirātibus sanguinem habentibus. malachie autem omnes modi: ⁊ modi mollis teste etiaꝫ recipiunt humiditatem aqueam cum cibo ⁊ sunt marina: sed alia quidē rōne qꝫ ea que attrahunt ⁊ euomunt aquā branchis: quinimo ideo q2 ex cōplexione corporis vitaꝫ ducunt in aqua maris. ¶ Adhuc aūt animal aliquod est marinum qđ recipit ⁊ euomit aquā per branchos ⁊ tamen sepe vadit ad terrā ⁊ in ea recipit cibum: sed huius generis aīal nō est visum nisi vnum specie ⁊ modo qđ dicit̄ a quibusdam codilos. ab alijs aūt sedoꝫ ⁊ modus iste non habet pulmoneꝫ sed branchos: ⁊ ascendit ad terrā ⁊ recipit cibum: eo ꝙ est quadrupes ⁊ gressibile siue āambuls. ⁊ natura istius est fere diuersa a naturis omnium aliorum animalium. ¶ Amplius aūt iter animalia est diuersitas ex hoc ꝙ mares quorūdam ⁊ femine quasi assimilantur in complexione cuꝫ tamen ratio suadeat oppositum: quoniā lꝫ genitalia sint mēbrum paruum respectu corporis: tamen magnam in corpore facit diuersitatem: quod manifestum est in ementulatis qui statim mutantur in complexione ad naturam femine. Hoc autē contingit ideo: q2 quodlibet membruꝫ principale aut principali deseruiens: quoniam in se habet cibū sufficienter digestum ⁊ congruentem corpori mittit alij mēbro vel toti corpori cibū talē ⁊ totū corpus acquiret cibum ꝑm illius membri destituti corruptā cōplexionē. ꝑm hunc enim modum epar corruptum aquaticum nutrimentū toti trāsmittit corpori ⁊ facit totum hydropicum: sic etiam mares sepe emolliuntur: ⁊ per ementulationem aut infrigidationem testiculorum mutantur ad naturam femine. si autem sit totum corpus immutatum ab vnico membro quod totum denominatur a complexione illius hydropicuꝫ aut femininum: multomagis complexio totius corporis huius nomen dat ⁊ rationem quod dicitur marinum. animal aut aquaticum lꝫ spiret ⁊ vadat ad terrā aliquando ex quo hoc facit diuersitas in membris paruis sicut dictuꝫ est: hoc igitur animal propter huiusmodi complexionem erit marinum: lꝫ sit aliquando ambulās ad terrā. Hec est enī causa propter quam accidit quedaꝫ animalia esse marina ⁊ quedam ambulantia ⁊ quedam vtroqꝫ modo se habere que in

Octauo de nā aīaliuꝫ cap. 2.

Propter qđ ementulati statiꝫ in nā femine mutant.

complexione cõueniunt cũ vtrisq3.esse enim aquaticum vel terrestre aut vtrũq3 simul est eis ꝯiunctũ cũ materia ex qua pmo complexionaliter creata sunt: ⁊ ideo querit̃ cibus eorũ ex ꝓportionatis materie prime sibi cõplexionali siue in terra siue in aqua: quoniã sicut dixim⁹ quodlibet animal diligit cibũ sue complexioni similẽ. Nõ enim diuidimus animal in ambulãs ⁊ natãs: nisi propter tres cãs. quarũ vna est ꝙ recipit ad refrigeriũ pectoris aerem vel aquã: secũda autem est similitudo complexionis ad aerem vel aquã: tertia aũt q2 in aqua aut in terra aut in aere querit nutrimentu3: regimen etiã vite animalis propter easdem cãs diuiditur ẜm eũdem modũ. Receptio eni cibi huius vel illius est ẜm diuersitatem cõplexionis corporis: propter quod etiã quedã sunt spirãtia recipiẽtia aerem ⁊ quedã ad refrigeriũ dũ recipiũt aquã. Adhuc autẽ etiã animalia imperfecta testea immobilia cibãt se ab aqua dulci: cum tamen tecta fere sit aq̃ spissa salsa que est in mari: sed hoc resudat a poris ãgustis corporũ eorum: ⁊ etiã colãt accipiẽdo eã: propter quod quedã huiusmodi ostreorum sub harena mersa colãt aquã que cibãtur: ⁊ hoc faciũt etiã colligẽtes huiusmodi ostrea: sepeliũt enim ea iuxta mare sub harena vt ibi aq̃ resiuente cibent̃ ⁊ per ãpullas tunc euomũt partem aque salse: ⁊ residuũ resudat aut trãsit in substãtiã conche quãdo est valde terrestre: cũ enim aq̃ salsa trãsit per subtiles poros ⁊ sepius sic collatũ efficitur subtilis in ꝑtibus ⁊ reuertitur ad primã dispositionẽ aque dulcis. Qd̃ aũt declarat in mari eẽ aquã dulcem est: ꝙ per arte3 potest extrahi ex aqua maris aqua dulcis: si enim acceperit quis terrã glutinosam ⁊ fecerit ex ea vas spissum concauũ vndiq3 clausum ⁊ imiserit in mari per spatiũ dierũ aliquot ⁊ noctiu3 attrahit ⁊ implebit̃ aqua dulci. Dicũt aute3 quidã hoc fieri in vase cereo: sed hoc nõ est expertũ in cera: qm̃ cera nimis indurat̃ aq̃ frigiditate ⁊ claudunt̃ pori ei⁹: his ergo de causis variat̃ aialium cibus.

Nõ tres cãs ꝑꝑ q̄s aial diuidit̃ in ãbulans ⁊ natãs.

Qualr artis bñficio aqua dl'cis ex aqua maris extrahi possit.

Cap. 3^m. De differẽtia pisciũ penes cibum sue complexioni debitum ⁊ conuenientem.

Animal igitur vocatũ kalyca h3 cibũ sibi conuenictem cũ pisces parui multiplicãtur circa locũ ei⁹: ⁊ sic constat ꝙ venat̃ cibũ determinatũ sue complexioni congruẽtẽ. Os autem huius animalis ⁊ orificiũ qd̃ os suu3 circũstat: l3 in paruis sit occultũ tamen cognoscitur in magnis animalib⁹: ⁊ inuenit̃ in eis aliquãtulum extra viã per quã trahũt cibũ primũ: quoniã prima via est per quã fit colatio anteq̃3 ad os perueniat: ⁊ similiter inuenit̃ dispositu3 esse orificiũ super animal qd̃ dicit̃ anastura: hec aũt via super animal vocat̃ famulaky assimilatur carnose parti que inuenit̃ in mari eustaneon qd̃ est constãtinopolitanũ: ⁊ hec eadẽ dispositio est animalis qd̃ lensadon vocat̃. Adhuc autem probat̃ animalia determinatũ querere cibũ fere per omnia marina predãtia: quecũq3 enim illorũ circũmouentur venãdo ⁊ comedũt animalia fere omnia cibãtur a piscibus paruis quos vincere possunt: ⁊ sue congruũt complexioni: sicut barcora qui comedit quosdã pisces paruos. cuius signũ est: quoniã cum capit̃ ⁊ exencerant̃ eijciunt̃ de vẽtre eius pisces pui: sicut facit lucius apud nos. tortuca etiã marina comedit kacalos durum animal ⁊ testeũ quãdo orificiũ tortuce durius est ⁊ fortius omni orificio cuiuslib3 animalis: quoniã suo ore etiã lapidem acceptũ frãgit quod os ei nã nõ prepasset nisi dura aliq̃ masticare ⁊ frãgere in cibo debuisset. exit tamẽ ad ripã aliquãdo ⁊ pascit̃ herbis qbusdã: ⁊ ad aquã reuersa ascẽdit ad aque superficie3 ita natãs ꝙ etiã sole desiccat̃: non enim est ei salutare in aliq̃ hora: in toto sub aq̃ mergi q̃si aliquid cõe hẽat ta3 cũ aere q̃3 cũ aq̃: similiter aũt cõmunis est pastus eorũ qui dicũtur mollis teste: quoniã quodlibet istorũ comedit herbas ⁊ lapillos ⁊ pisces quos deprehẽdere potest: ita ꝙ cãcer fluuialis vt dicũt experti piscatores etiã in gurgustia vadit ad luciũ ⁊ rodit eũ. Cãcri enim lapidosi qui sub lapidib⁹ habitãt carnes comedunt intãtũ ꝙ iã vidim⁹ experimẽto: ꝙ carnib⁹ in danubio alligatis nauib⁹ ⁊ in aquã suspẽsis adheret magna cãcrorũ multitudo: karabo etiã vincit magnos pisces ⁊ comedit eos: multipes enim qui est polyp⁹ vincit in karabo ⁊ comedit ipsum: ꝓpter qd̃ ambo in vnũ rhete incidẽtes mortuus inuenit̃ karabo morsu multipedis vel timore ei⁹. Karabo aũt comedit id qd̃ vocat̃ ionacoros: eo ꝙ ꝓpter asperitatem forficum eius nõ potest euadere ab eo: l3 sit labile viscosum ꝙ difficulter teneri potest. Ionacoros aũt interi⁹ a karabo vincit multipedẽ siue polypũ ⁊ comedit eũ qui comedit ⁊ vincit karabo ꝓpter viscositatẽ tñ ei⁹ adheret inseꝑabiliter polypo: ⁊ nõ põt abstergi ab ipo donec vicerit ⁊ comederit eũ: similiter aũt oẽs modi malachie comedunt carnẽ. Karabo aũt comedit pisces paruos: ⁊ cũ fuerit in ꝓfundo maris etiã locis lapidosis accipit eos duob⁹ labijs man⁹ sue ⁊ ducit ad os suũ fractos in duas ptes sicut ẽt fac̃ cãcer: quãdo aũt nõ timet ãbulat caute nãliter ad anterius super pedes suos inclinãdo cornua sua longa ad latera ne impediãt ambulationẽ: ⁊ tũc venat̃ forfice man⁹: qñ aũt est in ãgusta retrocedit natãdo attractione ⁊ extẽsione caude. Karabo ẽt aliqñ pugnãt iter se sicut arietes feriẽtes cornibus se: ⁊ nõ tñ vn⁹ cũ alio: sed ẽt vna acies cõtra aliã. Iã. n. in tali pugna multi sunt visi karabo sicut grex in acieb⁹ ordinatis ad pugnã vt dicit Auic. hec igit̃ est nã ⁊ dispositio eorũ que mollis teste dicunt̃: silr enim id qd̃ vocat̃ theocydez est de genere mollis teste ⁊ vincit magnos pisces ⁊ comedit eos: multipes aũt q est polyp⁹ aliqñ ꝯgregat diuersa ostrea ꝯchilia: ⁊ ex testis extrahit carnes eorũ ⁊ comedit. Iudeorum aũt doctores talmotiste vocati mẽtiti sunt dicentes ꝙ galabe se intra se in sua spẽ comedũt: opinionẽ aũt acceperunt ex hoc ꝙ mortũ vident̃ qñ capiuntur: sed decepti sunt: qm̃ id qd̃ vocat̃ onyerex mordet eos: fere aũt oẽs pisces cibantur a pullis galabe qñ ꝑuenit tp̃s plurime pullificatiõis istorũ pisciũ. Quedã aũt aialiũ comedunt carnẽ sicut ea que vocant̃ celeti latine: aut dñr selachea ⁊ onagri ⁊ rachkhino ⁊ cheorboztynez quẽ qdã muricem esse interpretant̃ ⁊ cheã murane qd̃ nos murenã vocam⁹. Ea aũt que vocãtur tharyca cibãtur herbis paruis: celeka aũt cibat̃ stercore siue ceno ⁊ herbis ⁊ pascit̃ q̃si quolibet ⁊ solus tpe p escã vnechim siue stercoris deprehẽditur: oẽs aũt fere pisces comedũt se inuicẽ preter fatereos qui nõ comedũt carnẽ oĩno: ⁊ hoc viri piscatores dicunt de brabello: q2 hũc nullo modo carnem comedere fatent̃: ⁊ precipue se comedũt ãgore ⁊ kakales. fastorei aũt vident̃ nõ comedere carnẽ eo ꝙ nũq3 inueniũtur in ventrib⁹ eorũ hoĩes: ⁊ qui cibãt eos nõ nisi panẽ dant eis. fastorẽ aũt grece piscis qdã est qui mugilus latine vocatur. omne aũt gen⁹ fastorei siue mugili cibatur herbis ⁊ harena modica. Kakolo3 autẽ ꝙ a qbusdã hominib⁹ chylon vocat̃ ⁊ a latinis cibãdis habitat ꝓpe terrã: id aũt quod vocatur agreus karado3 nõ pascit̃ sed cibat̃ a sua ꝓpria viscositate mucilaginosa: que egredit̃ de corpore suo: humiditas eni3 extrinsec⁹ tãgens eũ ⁊ per corp⁹ resudãs viscosa efficitur ⁊ illa pascit̃: ⁊ ideo karado3 hoc est semper ieiunus vocat̃: hũc aũt pisce3 Auic. corrupte barkynual vocat. kakalo aũt cibatur harena cenulẽta: cuius signũ est ꝙ põderosius est ⁊ multum cenũ inuenit̃ in ipso quãdo exenceratur ⁊ nõ comedit pisces oĩno ⁊ sepe natat vt abluat natãdo lutu3 sue carnis. Nullũ aute3 animal marinũ comedit pullos suos: ⁊ id̃o multiplicant̃: s3 quãdo completi sunt ⁊ generãt aliquãdo comedunt̃ a parentibus: ⁊ aliquãdo ab alijs spẽi alterius existẽtibus: precipue tñ piscis qui vocatur baryo3 quem nos lucium vocam⁹: hic enim eos sue spẽi comedit. fastoroo3 aũt etiam comedit eos speciei sue: q2 magis gulosus est q̃3 alij pisces: precipue tamẽ modus qui vocatur balkane: ⁊ ideo etiã multum distendit stomachũ ad cibũ versus os suũ: ita ꝙ forte eijcit ipm̃. Malus aũt est hic piscis quãdo est ieiunus ⁊ cũ est in timore ⁊ angustia abscondit caput suũ intra corpus suum: ⁊ tunc comedit propriã carnem suã. Id aute3 quod thebardos vocatur malakye comedit. Sepe autem intrat ventrem suu3 piscis qui dicit habame: ⁊ eijcit ab eo alios pisces eo ꝙ venter eius sit quasi in ore eius: ⁊ non h3 stomachum qui extra os ostendatur sed in ore clausum tenet quod capit donec digeratur: propter quod veru3 est qd̃ dicitur de marinis ꝙ. v3. quedam marinorum comedunt carne3 sicut delphini cheodon haro3 quoniã latine torpedinem vel torpedientem vocãt. Similiter autem carnem comedunt cheba3 celedy ⁊ malachie: qdã aũt carnẽ qdem cibantur in maiori pte sed nõ in toto. Id autem quod vocatur koko3 aut koky ⁊ stacheon cibãtur quidem piscibus aliquãdo: sed tamẽ a materia crescente herbosi cibãtur. Kocy

Nota errore3 doctorũ iudeorum.

enim ⁊ pisces quidā in lapidibus manētes ⁊ id qđ vocatur
kakyn nō comedūt omnino carnē preter karidon: sepe etiā
videt̄ ꝙ magni pisces obuiā occurrerūt paruis ad hoc qđ
predent̄ eos ⁊ comedāt. bonyoꝛ aūt ⁊ labꝛooꝛ carnē qdem
comedūt: sed cibant̄ herbis quādo carnē habere non pn̄t:
piscis aūt catitegoꝛ comedit targula: ⁊ maxime quādo ca-
nat lutū: tunc enim comedit omne qđ iuenit in illo. Ille aūt
qui vocatur grece feroꝛ ⁊ latine scarus solus inter pisces ru
minat sicut quadrupes ⁊ natādo super ventrē venat̄ pisces
alios. celekbodꝫ aūt ⁊ barkoꝫdiꝫ ⁊ delphinus supinātur: ⁊
tunc deprehēdunt̄ quādo sua oꝛa tunc sunt subtus: ⁊ ꝓpter
hoc multi pisces euadūt ab oꝛe eoꝝ: ⁊ si ita nō fuisset multū
diminuerent̄ pisces ex preda eoꝝ: qꝛ magna sunt illa aialia
⁊ voꝛacia valde. delphinus enim mirabiliter multū come-
dit respectu quātitatis sue. habalō autem siue enchelyꝫ qđ
est anguilla cibatur a limo: ⁊ foꝛte cibant̄ a cibis que eis in
aquā eijciunt̄: ⁊ ego eū cibari vidi rana ⁊ vermib⁹ ⁊ pisciuꝫ
partib⁹ ⁊ capitur ad hamū ad escā talem: plurime aūt cibā-
tur in aqua dulci: ⁊ ideo quādo volūt cibare anguillas pre-
parāt aquā clarā vt in illa dent eis cibū ⁊ quādo volūt pisca
ri anguillā turbant aquā: tunc enim turbat̄ anguilla ⁊ con-
funditur ⁊ fugiendo aquā soꝛdidā incidit: ex aqua eniꝫ soꝛ
dida dicit̄ strangulari ꝓpter stricturā ⁊ paruitatē brancho
ruꝫ suoꝝ. Capitur aūt anguilla in maxima quātitate in lo-
co grecie: qui theotrochyō vocat̄: ⁊ sicut dicit Beda in q̄-
dam parte britānie que anguillarum terra vocatur in oꝛtu
cosmico plyaduꝫ: ⁊ hoc ē in 17mo kalēdaꝝ Junij: qn̄ ēt thau
rus oꝛit̄ q tunc cosmice oꝛitur cū sole stellatio plyadum: eo
ꝙ tunc nullo loco īspissatur aqua cū luto ꝙ accidit a ventis
oppositis qui tunc de terra erūpunt circa primā partē veris
quādo iam terra aperiri ⁊ euocari ⁊ exaltari incipit. Habꝫ

Propriuꝫ hꝫ anguilla ꝙ cū moꝛit̄ nō natat sup aquā.

autē propꝛiū anguilla ꝙ cum moꝛitur nō natat super aquaꝫ
sicut alij pisces mortui: eo ꝙ venter eius est valde paruus:
⁊ parue ventositatis est in eo: ⁊ signatio huius est quoniā p
anathomiā probatur ꝙ multe anguille habēt paruissimos
ventres: ita ꝙ etiā quedā eaꝝ ventres ⁊ intestina nō vidē-
tur habere: ⁊ cū extrahitur ab humoꝛe in quo stat viuit foꝛ
te per quqꝫ dies. Si stat in loco vmbꝛoso frigido ⁊ precipue
si ponat̄ in gramine ⁊ nō impediat̄ a motu: ⁊ precipue si sit
in loco quē perflat vētus septētrionalis: in vento enim me-
ridionali parū viuit. quādo aūt exit a lacub⁹ in qbus gene-
ratur si estas fuerit moꝛiet̄: si autē hyems est ⁊ nō moꝛtifica
tum frigus sed temperatū viuit: in excellēti autem frigoꝛe
frequēter oēs anguille moꝛiunt̄. Adhuc aūt quādo cibum
accipit in aqua parua strāgulātur frequēter: ⁊ hoc etiā acci
dit alijs piscibus si semper fuerūt in vna aqua ⁊ eadeꝫ que
per influxū aliquem nō renouat̄: ꝓpter qđ etiam sub glacie
pisces sepe suffocant̄: accidit etiā hoc aliquādo inspirātib⁹
quādo fuerit aer paucus qui renouari nō pōt: cito eniꝫ in-
utilis reddit̄ ad refrigeriū coꝛdis: sicut ⁊ ille qui attractus
est in coꝛp⁹: ⁊ cuꝫ calefactus ⁊ fumosus est opꝫ ipsum expelli
a coꝛpoꝛe ⁊ a loco qui circa coꝛp⁹ est: ⁊ aliū sinceruꝫ attrahe-
re: ⁊ sic est de his que aquā attrahūt ⁊ euomunt: ⁊ maxime
anguille hec patiunt̄ ꝓpter stricturā suoꝝ brāchoꝝ: quedā
aūt anguille viuunt octo ānis aut septē. Adhuc aūt anguil-
le fluuiales comedūt radices ⁊ herbas ⁊ hoc qđ inueniunt
in luto: ⁊ pro maioꝛi parte pascūtur in nocte: in die autē ab-
sconduntur in ꝓfundo aque aut in antris: ⁊ qꝛ frigus mul
tum fugit: ⁊ aquā lentā clarā ⁊ calidā: ideo nō inuenitur in
danubio eo ꝙ ante fauces alpium ab occidēte in oꝛientem
fluit danubius: ⁊ maioꝛ pars aquarū que fluūt in ipsuꝫ ef-
fluit ex alpib⁹ ⁊ est suus fluxus ante alpes ex parte aquilona
ri. Hec ergo ⁊ talis est dispositio cibi piscium.

¶ Cap. 4^m. De diuersitate cibi auium ⁊ ouantium.

Octauo đ nā aialiuꝫ cap. 3. in pho.

Onsequens autem nūc est vt de cibo auium ⁊
ouātiū loquamur. ¶ Dicamus igit̄ ꝙ omnis
auis habens vncosos vngues cibat̄ a carnib⁹
⁊ cum datur eis caro comedūt libēter sicut ge-
nera aquilarū ⁊ oium miluoꝝ ⁊ accipitrum ⁊
falconū omniū. Accipiter maioꝛ qui grece co-
nocrokoꝫ latine astur vocatur: ⁊ accipiter minoꝛ qui latine
nisus ⁊ a qbusdā sperauerius vocatur carnē comedūt. Ista
enim que vncoꝛū sunt vngulum animalia maioꝛē adinui-
cem differētiam habent in quantitate ⁊ coloꝛe q̄ꝫ in figura
coꝛpoꝛis: apud tamē omne genus aquile ⁊ falconuꝫ melius
⁊ ferocius est qđ venit ab aqlone a regione suetie ⁊ liuonie
cuius latitudo est plus q̄ꝫ quinquaginta graduū ab equino
ctiali: ⁊ sunt aues feroces ⁊ libētius comedūt pisces q̄ꝫ car-
nes: ita ꝙ quidā astures ex illa terra ad nos deducti aues
quidem oēs capiūt sed libētius comedūt cancros q̄ꝫ aliquē
aliū cibum: ⁊ reputātur a falconarijs nostre terre isti astu-
res omnib⁹ alijs melioꝛes ⁊ nobilioꝛes: ⁊ sūt valde magni.
⁊ dixit mihi quidā multū expertus: ꝙ etiā in terra illa aqui
le pro maioꝛi parte cibantur piscib⁹: ita ꝙ in nidis earuꝫ ⁊
iuxta nidos īueniūtur anguille ⁊ pisces. Est ēt in terra no-
stra genus aquile paruū: ⁊ vocatur aquila piscium: eo ꝙ nō
venat̄ nisi pisces: ⁊ habet vnū pedem mēbꝛanalem sicut est
pes anseris ad natādum: aliū autē habet vnguium vncoꝛū
sicut est pes aquile ad capiēdum: hec tamen omnia genera
etiā comedunt carnem animaliū que venātur: carnes aūt
comedunt aquile que vocātur grece tharyagroꝛ que est in
quātitate milui nec inuenitur maioꝛis vel minoꝛis aliquā-
do quātitatis: similem aūt cibum habet maxima auis que
chym vocatur ⁊ aquila similr̄. Kym autem est maioꝛis coꝛ-
poꝛis q̄ꝫ vultur: ⁊ est cinerei coloꝛis ⁊ hoc genus aquile qui
dā grifen esse estimāt. Kym auteꝫ est duoꝛū geneꝝ: est enim
vnū genus magnū qđ est cinerei: ⁊ hoc nos vocamus vultu
rem griseū. Aliud autē est paruū ⁊ hoc est albū ⁊ sepe appa-
ret sedens in rupibus reni fluminis ⁊ danubij: ⁊ ab incolis
germanie vocatur vultur albus. ¶ Amplius aūt quedam
auiuꝫ nocte volātium sunt vncoꝛū vnguiū vt bubo noctua
halatrō grece vocatur ⁊ coꝛuus nocturnus qui grece dicit̄
kanen ⁊ est q̄ꝫtitatis turturis: ⁊ raro videt̄ ⁊ est nigra auis
⁊ apparet circa ruinosa edificia ⁊ circa tēpla: ⁊ vox eius est
chobo: ⁊ quādo volat reuoluit se in aere volādo: ⁊ est auis
infausta multū in augurijs. ⁊ in hac dispositione que hic de
scripta est ⁊ ego vidi duas ⁊ est debiliuꝫ pedū sicut fere oēs
aues nocturnales: ⁊ est bone ale ⁊ velocissimi volatus. De
his aūt auib⁹ nocturnis est etiā ea que vocatur aschyreon
in greco ⁊ assimilatur vulturi nec est minoꝛis quātitatis q̄ꝫ
vultur: adhuc aūt aquila kaleni ⁊ aquila agoliēs dicta assi
milatur multum aui illi: ⁊ hec auis nō est nota apud nos: ⁊
ābe iste dicūtur venari hoc qđ vocat̄ aschytabeꝫ: sꝫ in ocu-
lis eius qđ vocat̄ scopeꝫ est glaucitas modica: sed in alijs
apparet similis predictis tribus auibus: oēs enim ille tres
spēs auium sunt cōsimiliū oculoꝛū: hoc est croceoꝛū in loco
albuginis oculoꝛū ⁊ nigroꝛū in pupilla ⁊ oēs hmōi aues co
medūt carnes. ¶ Ampli⁹ aūt quedā aues carnes quidē co-
medunt: sed tn̄ vncoꝝ nō sunt vngulum: sicut hyrūdines ⁊
genus coꝛuinū ⁊ pice ⁊ coꝛnicule: adhuc aūt quedā vermes
ꝓ cibo accipiūt sicut theasside passer baradix haladi ⁊ apđ
nos sunt passeres philomena ⁊ parix ⁊ multa alia gn̄a par-
uaruꝫ auium: agomoloꝫ aūt etiā comedit vermes. Modi
aūt agomeloꝫ sunt tres quoꝛū vnus dr̄ thessidus qui assimi
latur theasside: ⁊ alius dicitur mōtanus: qm̄ manet in mō-
tibus ⁊ hꝫ valde longā caudā. Tertius autem modus assi-
milatur istis duobus: tn̄ est minoꝛis quātitatis. Eodē aūt
cibo vescit̄ cheokaloꝫ ⁊ maloncboroꝫ ⁊ foꝛocholoꝫ ⁊ amye-
the ⁊ genus milui quoddā ⁊ fehostas ⁊ tharanoꝫ ⁊ choꝛo-
trachoꝫ: ⁊ est auis que minoꝛis est quātitatis aliquātulum
locusta ⁊ est rubei coloꝛis quā Auic. dicit esse spēm passeris
⁊ hꝫ in capite galeā. Inuenitur etiā auis parua pulchꝛe figu
re bene coloꝛata in quātitate theasside ⁊ dr̄ arnoffidoꝛ que
fere in omnib⁹ assimilatur theassidi: ⁊ manet in montibus
⁊ alia auis pusissima que vocat̄ rex siue regulus: ⁊ alia que
vocatur cheachereuologoꝫ: he enim oēs aues ⁊ similes si-
bi in maioꝛi pte comedunt vermes: alie vō aues sicut ama
stoꝛochoꝫ ⁊ azamicoꝫ ⁊ similes ascendunt super spinas ⁊ pa
scuntur granulis adherētibus illis spinis. Inueniūtur etiā
alie aues que dicunt̄ cicomoga: ⁊ viuūt in maioꝛi pte ex ve
natione theachiller: sicut animalia que dicuntur kya ⁊ est
maius ⁊ minus. Illa autē que cadunt super spinas aut her
bas spinosas non comedunt vermes vel animatum aliqđ
⁊ sunt apud nos genera vinconum sicut aues ceycos dicte
apud nos: ⁊ sicut vinco cardui que auis distēboniche voca
tur apud nos ⁊ sicut vinco rubens in pectoꝛe ⁊ sicut auis q̄
gurse vocatur: omnes enim iste aues semina spinarum al-
barum ⁊ rosarum ⁊ herbarum comedunt ⁊ maxime semen
papaueris

papaueris ꝛ canapi ꝛ lappe ꝛ huiusmodi. Kyliā aūt in gre/
co est auis que apud nos vuarchengel vocatur: ꝛ habet ro/
strū non curuū: nec habet vncosos vngues: ꝛ est mai⁹ illius
generis in quantitate merule: ꝛ minus est in quātitate mi/
nori aliquantulū q̄ȝ sit sturnus: ꝛ vtrūqȝ genus est cinerei co
loris habēs nigras maculas duas iuxta oculos: ꝛ venātur
aues paruas capiūt eas rostro: kyliā tamen ſm quosdā est
genus piscis: qđ genus auis perforat arbores: ꝛ genera il/
lius auis in nutrimento assimilanť adinuicem: sed in colo/
re ꝛ quantitate magnam habent differentiam: omnes aūt
viuūt ex vermib⁹ qui in cortio lignoꝝ nascūtur: ꝛ teredines
vocanť quos vt qdam dicūt cheathytichez greci vocant: ſȝ
minor in genere picoꝝ est altioris vocis q̄ȝ maior: ꝛ sūt isti
pici cinerei coloris: ꝛ omnes querūt pastū prope ligna in te/
redinib⁹ lignoꝝ: ꝛ similiter facit modus pici qui merobs la
tine grece aūt kaloz vocať qui in q̄ȝtitate auis que dicit ta/
ringen: aliqñ aūt dicit qdam modus merobs braacya sicut
superi⁹ dixim⁹: ꝛ bene sciūt scindere ꝛ perforare ligna: ꝛ sua
vox est alta vocať a qbusdaȝ vuiddeuual: sed tamē hoc nō
est merobs: ꝛ est qdam modus speciei ei⁹ ꝛ garritū ei⁹ ꝛ vo
latū ei⁹ multū fere pre omnib⁹ auib⁹ non rapacib⁹ obseruāt
augures: hoc aūt animal abūdat in partib⁹ grecie qđ dicit
kalokanylieon: precipue apđ nos aūt inueniť in omnib⁹ syl/
uis: ꝛ tres modi ei⁹ sūt apđ nos differentes per q̄ȝtitatē ma
iorem ꝛ minorez. Est aūt adhuc alia auis que adologor vo
cať cui⁹ q̄ȝtitas est sicut quantitas fatalyȝ: ꝛ abscidit etiaȝ li
gna ꝛ est cinerei coloris ꝛ debilis vocis: picus aūt generali
nomine vocať apđ nos. alie aūt aues ab his viuunt ex fru/
ctib⁹ plantaꝝ sicut palūbi qui glandes ꝛ grana comedunt: ꝛ
sic faciunt turtures: ꝛ ille colūbe cauernales que febice gre/
ce vocanť: palūba aūt ꝛ febyca apparent semper: sed turtu
res non apparent nisi in estate: qm̄ nidos habent occultos
in qb⁹ abscondūtur in hyeme. auis aūt vocata ouem appa
ret in autūno ꝛ non plus: ꝛ auis est maior q̄ȝ colūba ꝛ minor
q̄ȝ kyloz siue kaloz: ꝛ plus ꝛ sepi⁹ deprehendiť quādo cauer/
nas facit iuxta aquam: eo ꝙ tūc ad loca illa venit cū pullis.
¶ Qđ aūt vniusr de cibo auiuȝ dici potest: hoc est ꝙ que/
dam aues viuūt ꝛ pascūtur in aq̄: ꝛ q̄dam viuūt ꝛ pascunť
in aqua ꝛ ripis aquaꝝ ꝛ lacuū: ꝛ q̄dam etiam cibanť in lit/
tore maris: que etiam inter digitos pedū habent coriū mē/
branale habent mansionem in aqua: ꝛ pastum querūt in ea
que habent digitos diuisos: aliquando qdem manent pro/
pe aquam: sed cibanť ex terra iuxta aquam existente: ꝛ iste
qdem carnem non comedūt nisi valde raro. Alba eni auis
que duoꝝ est geneꝝ maior ꝛ minor que volat super aquaȝ:
ꝛ aliquādo residet ꝛ natat in aq̄: ꝛ apđ nos mere vocať ca/
dauera comedit que in aq̄ natant: sed tamen venať pisces.
alie aūt carnem non comedūt sicut arydiez ꝛ lauicoz ꝛ dyoz:
ꝛ omnes isti modi auiū habent rostrū longū ꝛ amplū: vt in
aq̄ cibū ꝛ in terra inuenire possint: ꝛ lachaȝ ꝛ lares ꝛ hamye
loroȝ ꝛ latros est cinerei coloris: ꝛ omnes isti modi mouent
caudas: ꝛ sunt apđ nos quedam fortissimi volat⁹ ꝛ insuper
boni gressus ꝛ velociter currētes in ripis fluuioꝝ ꝛ maris.
Similr aūt est de aue que vocať cheafeudoz que auis est
multoꝝ coloꝝ: sed intensior in ea color est cinereus: auis est
que dicit seorabon creať in aq̄ ꝛ est duoꝝ modoꝝ: quorum
vnus semper stat super cānas ꝛ sibilat: alter aūt caret voce:
sed est maior corpore q̄ȝ alius ꝛ ambo habent cinereū colo/
rem: ꝛ pascūtur in ripa maris. Similiter aūt tharaglyon ꝛ
kydeloȝ: ꝛ animal qđ dicit karyme: ꝛ est illud qđ qdam vo
cant hachā cibanť iuxta mare ab extis ꝛ vermib⁹ q proijci/
unť in maris fluxu. Aues aūt coriū inter digitos habentes
sunt vocate grece hortoȝ ꝛ laroȝ tercon laradomoȝ: apđ nos
aūt sunt anser ꝛ anas mergus vari⁹: ꝛ merguli nigri ꝛ mer/
gus magnus niger qui a qbusdam carbo aquatic⁹ vocať: ꝛ
cygnus ꝛ auis magna quā qdam volinaꝝ vocant que hn̄t
saccum rubeum aut guttur ꝛ pect⁹ ꝛ alie aues hmōi. Que
aūt inter istas aues grauior est illa que morať iuxta flumi/
na ꝛ lacus: grauem enim carnem habet omnis auis aq̄ti/
ca: ꝛ quo fuerit maior corpore eo est caro ei⁹ grauior: ꝛ quo
fuerit loc⁹ mansionis ei⁹ frigidior eius caro est peior: ꝛ ideo
cū aq̄ salsa calidior sit q̄ȝ aq̄ fluuioꝝ ꝛ lacuū erant aues gra/
uiores iuxta fluuios ꝛ lac⁹ q̄ȝ iuxta mare: habitantes autez
iuxta fluuios ꝛ lac⁹ sūt vocate kokyoȝ ꝛ clariȝ ꝛ colonyȝ ꝛ ha
tichen: ꝛ hec auis assimilať adduxta: q̄ȝuis sit mai⁹ in quā/
titate ꝛ auis que dicit foracoȝ est quantitatis auis que di/
cit malargoȝ: sed crus ei⁹ est mai⁹ curuū: ꝛ habet inter digi/
tos corium: ꝛ est nigri coloris ꝛ nidificat sup arbores: ꝛ hāc
vocam⁹ nos carbonem aq̄ticū quē vulgariter scalueren vo
cant. Adhuc anseres magni ꝛ parui: quoꝝ q̄tuor genera sūt
apđ nos: magni. vȝ. cinerei: ꝛ parui cinerei: ꝛ anseres albi q
anseres grandinis siue niuis vocanť: ꝛ sūt quarti habētes
maculas nigras in vultu: ꝛ cinerei sūt qui anseres arboruȝ
vocanť: ꝛ omnes habent hoc ꝙ in grege volāt: ꝛ animal qđ
dicit malachoȝ ꝛ carmoloȝ manet in ripa maris: ꝛ transeūt
lac⁹ ꝛ pascūtur in eis. ¶ Plures aūt aues que qđlibet dictorū
comedūt carnes. vȝ. ꝛ vermes ꝛ grana ꝛ pisces: aues autem
habentes curuos vngues oīa animalia comedūt que vena
ri possunt ꝛ viuūt sanguine: sed nō comedūt se adinuicē sic
faciūt multi pisces. ¶ Pisces enim multi comedūt ea que sūt
sui generis ꝛ speciei: ꝛ alios diuersi generis sicut lucij faci/
unt: ꝛ alij pisces quos supra enumerauimus: vniusr autem
omne gen⁹ auiū habet hoc cōe ꝙ est pauci pot⁹ aque: aues
aūt vncosoꝝ vnguiū non potant aquam oīno exceptis val/
de paucis: ꝛ ille raro ꝛ valde paꝝ bibūt: sicut caboriȝ ꝛ anty
tonyȝ que raro potare videnť. ¶ Animalia autē squamosa

Octauo đ nā aialiū cap. 4.

ouantia sicut lacerta ꝛ serpens comedūt indifferēter carneȝ
ꝛ herbas: ita ꝙ serpens indifferēter desiderat vtrūqȝ: ꝛ sūt
pauci pot⁹ aque: paꝝ enim bibit omne qđ habet molleȝ pul
monem pauci sanguinis ꝛ ouās existens: serpens aūt valde
diligit vinū precipue: ꝛ ideo etiam qñ videnť serpentes in
aliquo loco per vinū possunt venari ꝛ capi: ꝛ aliqñ submer/
gūtur ꝛ moriunť multi in dolijs vini. Comedūt aūt carneȝ
suggendo humiditatem animalis cui⁹ carni applicanť: resi
duū aūt carnis qđ siccuȝ ꝛ terrestre est eijcit serpens ꝛ sepe
suggūt humiditatem totam ꝛ dimittūt residuū: hoc aūt si/
militer plura faciūt animalia sicut aranea: hec enim suggit
humiditatem muscaꝝ ꝛ alioꝝ que capit ꝛ dimittit residuū.
Tyrus aūt accipit cibū quēcūqȝ poterit inuenire. Intrat. n.
in nidos auium ascendendo per arbores ꝛ comedit pullos
auiū: ꝛ etiam frangit ꝛ suggit oua eoꝝ euomēdo ꝛ reijcien/
do testas: ꝛ quādo in os aliqđ accipit erigit caput ꝛ collū ꝛ
trāsglutit illud: deinde cōstringit ꝛ cōtrahit corpus suū cō/
primendo hoc qđ transglutit in vētrem inferi⁹: eo ꝙ ei⁹ sto
machus est longus strict⁹ ꝛ subtilis: ꝛ hic serpēs est qui eri/
giť a parte anteriori quādo incedit forte ad q̄ȝtitatē cubiti
vł plus serpit valde velociter ꝛ trāsilit magnas foueas. Ad
duct⁹ etiam fui aliqñ ad mōtes causa vidēdi serpētes a q/
busdam qui serpētes colligere cōsueuerūt: eo ꝙ carnes eo/
rū cōtra lepram valēt: ꝛ a pastorib⁹ adducti fuimus ad altā
nucem: in cui⁹ sūmitate erat nidus auis que pica latine vo/
cať. Tyrus auteȝ ascendit per arborem ꝛ venit caput ei⁹ in

Nō de carne tyri.

nidū ꝛ comedit pullos qui adhuc erant sine plumis: veniēs
aūt vna antiquaꝝ picaꝝ capta est ab ore tyri per coraȝ ꝛ tē/
ta fortiter: ad cui⁹ clamorem alia pica veniens audacter in
nidū intrauit: ꝛ ita diu ꝛ fortiter caput serpētis rostro per/
cussit donec perforauit cerebrū ei⁹: ꝛ ad nos in terram mor
tuus decidit: ꝛ narrauerūt nobis incole loci ꝙ hoc sepe cō/
tingeret tyro in nidis auiū. Gen⁹ aūt serpentū omniū: ꝛ silr
rutela diu viuere possunt sine cibo: ꝛ hoc sciri pōt in serpen
tib⁹ qui vēduntur in apothecis qui valde diu sine cibo ser/
uanť: ꝛ causa hui⁹ est frigiditas animalis illius ꝛ viscositas
humoꝝ: ꝛ spissitudo sue pellis per quā nihil euaporare po/
test de humido ipsi⁹: ꝛ ideo tēpore abstinētie calor paruus
naturalis diuidit viscositatem eius ꝛ digerit ipsaȝ: ꝛ ex illa
nutritur animal.

¶ Cap. 5m. De diuersitate cibi quadrupedum animaliū ge
nerantium sibi similia: ꝛ de cibis anulosorum.

Quadrupes aūt generans aīal sibi silē hȝ etiaȝ
cibum sibi pprīū ꝛ cōuenientem: quadrupes au
tem generās aīal simile syluestre habēs dētes
serrales comedit carnem sicut canis ꝛ lupus
ꝛ leo. Dicit tamē ꝙ lupi comedūt aliqđ terre
tenacis: sed dicit ꝙ terram tenacē que glis vo

Octauo đ nā aialiū cap. 5.

catur nō comedit vt querat nutrimētum ex ipsa: sed vt red
dat se grauis pōderis: qa postq̄ȝ comederit eā capit aīalia
fortia ꝛ magna sicut bouē vel ceruū vel equuȝ: vel forte eq/
ceruū insiliēs in facies eoꝝ ꝛ adherēs eis: qui si eēt leuis ci/

tius exenteret: ⁊ quando glitẽ super adimpletus est ponderat ⁊ amoueri ⁊ excuti nõ põt: ⁊ quãdo cadunt aīalia lassata interficit ea ab mordẽdo guttura ⁊ cãnas gutturis eoꝝ: hec eni consuetudo lupi est ꝙ infigit dentes gutturi aīaliū vt citius iterficiat: ⁊ tūc euomit glitẽ ⁊ saturaᷓ de carnibꝰ aīalis qđ deiecit. Lupus autẽ nūꝙ̃ comedit aliqđ de herbis nisi infirmeᷓ: qñ tunc comedit aliqđ herbe pro medicina: ⁊ vomitat sicut faciūt canes: ⁊ sic sananᷓ: aliquãdo aūt lupi comedūt hoīes: ⁊ precipue illi qui vadūt solitarij nõ in societate alioꝝ lupoꝝ: illi eni sūt maloꝝ moꝝ. Et aliđ aūt est animal ꝙ nos hyẽna vocamus ⁊ q̃titas eiꝰ est sicut q̃titas lupi: ⁊ habet iubas in collo sicut equus ⁊ hꝫ pilos fortes ꝫ lõgitudinem dorsi super oīa spõdilia sua: ⁊ illđ genꝰ aīalis est astutū valde ad mala: ⁊ aliqñ fingit voces humanas vt sic eludat pastores ⁊ alios hoīes: ⁊ sic accedit ad eos ⁊ predaᷓ ⁊ comedit. Imitaᷓ etiaꝫ voces canū ⁊ gultãdo ⁊ latrãdo sicut canis: ⁊ sic deludens canes capit ⁊ deuorat eos ⁊ predatur pecora: ⁊ aliqñ cauat bustas ⁊ sepulturas in quibꝰ noua sunt cadauera mortuoꝝ quando vult comedere carneꝫ hominis. Ursus aūt comedit indifferẽter qñ ascendit arbores comedit fructꝰ: ꝓpter humiditatem enim corporis sui fructꝰ desiderat: ⁊ aliquando frangit olineta ⁊ comedit fructū oliue: ⁊ comedit etiaꝫ cancros ⁊ formicas: ⁊ comedit ẽt carnes ⁊ capit predã aīaliū per eiꝰ magnaꝫ fortitudinẽ: nec preliabiᷓ cū ceruis solū: sed etiam cū porcis agrestibꝰ: ⁊ aliquãdo inijcit se super tauros cadẽs super dorsa eoꝝ: ⁊ cum taurus vult eū ferire cornibus apprehendit ⁊ tenet cornua manibꝰ suis ⁊ lacerat spatulas eiꝰ: ⁊ tunc ꝓsternit eū ad terram. aliqñ etiam pugnãs ambulat ⁊ stat erectꝰ super pedes posteriores ⁊ comedit oẽm carnem: postq̃ꝫ aliquantulū putrefecerit eã per calefactionẽ. Lupus autẽ comedit carnes recentes: sicut alia animalia que habẽt dẽtes serrales ⁊ comedendo trãsglutit multa sine masticatione ꝓpter voracitatem ipsiꝰ: ⁊ ideo abscondunt hamos multos in morsellis incisis ⁊ lupis expositis: ⁊ tūc trãsglutit hamos cū morsellis ⁊ moriunᷓ: manet aūt sine cibo aliqñ duobꝰ diebꝰ siue pluribus vt dicūt: eo ꝙ multū semper saturaᷓ vna comestione: ⁊ viuit modica aq̃ potata: ⁊ egerit duobꝰ aut tribꝰ diebꝰ saturitatem: ⁊ stercus eiꝰ est valde siccū nõ habẽs illam humiditatem quã hꝫ stercus multoꝝ aīaliū: ⁊ exit cū eo fortis vẽtositatis a parte ani: ⁊ vrina est acuta fetẽs: ⁊ ideo canes venatici olfaciūt arbores inuestigantes lupoꝝ aut canuꝫ micturam ad arbores vel lapides erectos factam: qñ lupi eleuant crus quãdo mingūt ad aliq̃ alta erecta: sicut ad arbores sepes vel lapides: ⁊ quãdo lupus aperit os suuꝫ exit ab eo fortis odor. ¶ Adhuc autẽ q̃drupedia quedam ⁊ aīalia agrestia cibanᷓ circa fluuios ⁊ paludes: sed nullum fere cibaᷓ in ripa maris nisi id qđ vocatū kaniky. Ea aūt que cibanᷓ in ripis fluuioꝝ ⁊ lacuuꝫ sunt sicut fastoꝫ kacheobeon fassuren anadriꝫ lamyekyꝫ: lamyakiꝫ auteꝫ est satiꝰ q̃ꝫ anadriꝫ: ⁊ habet fortes dentes: ⁊ apđ nos vocaᷓ castor: anadriꝫ aūt est quem nos luterẽ vocamus: fassuron autẽ est chebalus dictꝰ latine hirsutam ⁊ nigram habẽs pellem preciosaꝫ valde: qua vtunᷓ ante pallia varia: kachyneon auteꝫ est id qđ nos vocamus martaꝝ latine: ⁊ est animal fuluū album in gutture in quãtitate catti exigens: fastor aūt etiam genꝰ martari minꝰ ⁊ nigriꝰ dicto. Castor aūt habet dẽtes fortes valde ⁊ sepe exit nocte de caueis ripaꝝ ⁊ amputat ramos arboꝝ qui sunt circa fluuios ⁊ cõstruit sibi casas ex eis: q̃s facit cū solario in q̃ habitat qñ exaltaᷓ aq̃. ¶ Et narrauit mihi qđem vnus expertoꝝ circa castores ꝙ qñ venit castor peregrinus ad incolas alicuiꝰ loci castores: redigūt eū incole in seruitutem ⁊ faciūt de eo incole vehiculū: qñ abscisa ligna imponūt supra ventrem ipsiꝰ: ⁊ oportet ꝙ stringat ea pedibus anterioribꝰ ⁊ posterioribꝰ ne decidant: ⁊ tunc capientes incole caudam ipsiꝰ trahūt super eū ligna ad locū in quo casam cõstruūt: ⁊ ideo peregrini castores depilata habẽt dorsa: caudã aūt habet latam ⁊ squamosam: qa per illaꝫ natat insequendo pisces: ⁊ testes eiꝰ sūt id qđ vocaᷓ castoriū. Dẽtes aūt habet fortes ⁊ est aīal mordax: aliqñ mordẽs hoīes. ⁊ dicūt qđam morsum illū non sanari nisi lesus audiat fracturam ossiū castoris: ⁊ iste castor pilos habet duros fului coloris: ⁊ est coriū eiꝰ valde spissum ⁊ pellicia dicunᷓ valere paralyticis sicut ⁊ castoriū. Color aūt eiꝰ sicut dicit Arist. est

Nõ đ castori/bꝰ ꝑegrinis.

Nõ ꝫ palyſiꝫ.

inter pilos konnichy ⁊ ceruiᷓ: ⁊ hoc est qđ dixīmꝰ ꝙ fului sūt pili eiꝰ: ⁊ abūdant ista animalia valde in partibꝰ Alemanie qbusdam ⁊ in terris Sclauoruꝫ Polonie ⁊ Prussie ⁊ Russie. ¶ Omnia aūt animalia serraliter dentes comprimentia qñ potant lãbūt aquam lingua: ⁊ forte facit hoc aliđ animal etiam dentes serrales nõ habens sicut mus. Sed causa huiꝰ est ꝙ mus ꝫm totū genꝰ suū qđ multiplex est valde: habet dentes primos qui duales vocanᷓ ⁊ incisores lõgiores alijs ⁊ alte super mandibulam superiorem porrectos: ⁊ ideo suggere sicut etiaꝫ animalia serrales dentes habẽtia: non potant aquã ꝓpter dentiuꝫ inequalitatem: ⁊ ꝓpter hoc lambit aquam lingua: que aūt eq̃les dentes habent liguaꝫ intus ⁊ maxillas extra componūt ad dentiū diuisioneꝫ ⁊ inter mandibulas suggūt aquam ⁊ bibūt qđ non possunt serrales dentes habentia facere: qa dentiū inequalitas ligue ⁊ maxillaꝝ impedit aptationem. Suggẽtia aūt sūt sicut equꝰ ⁊ taurus ⁊ ouis ⁊ capra ⁊ hmōi: vrsus aūt bibit alio modo: aues aūt q̃si suggūt aquam ⁊ quecūq̃ꝫ ex eis habet longum collū bibit aquam: ⁊ cū hausit aque aliquantulū extollit colluꝫ sicut anser ⁊ gallina: ⁊ similiter facit kaorkaleon ⁊ omne animal tam syluestre q̃ꝫ domesticū non habens cornua ⁊ faciens serram dentibꝰ non comedit fructꝰ nisi habeat famẽ maximam preter id qđ vocaᷓ cenon: hoc eniꝫ non comedit fructꝰ ⁊ herbas. Porcus autẽ syluester plus comedit radices omnibꝰ alijs animalibꝰ: qñ additamentū nasi eius qđ est cartilaginosum conuenit effusioni radicū: ⁊ comedit fere omnes cibos alios animaliū: ita ꝙ etiam porcus comedit carnes porci lꝫ non interficiat eū: ⁊ hoc expertꝰ sum: propter qđ porci cū magna auiditate comederūt bachones et alias carnes porcoꝝ: ⁊ est animal cito impinguabile: ita ꝙ sex diebꝰ sensibilem accipit impinguationem: ita ꝙ custodes porcorū ex tempore mensurant pinguedinis q̃titatem acq̃site: ⁊ propter hoc sepe dimittūt porcū tribꝰ diebꝰ: ⁊ postea cibant eū: sic enim velociter diciᷓ impinguari. Sic aūt qđam hominū student impinguationi porcoꝝ: prima qđeꝫ die aquam dant eis: ⁊ in secūda subtrahūt eandeꝫ: ⁊ postea continue cibant eos duobus vel tribꝰ aut quatuor diebus: deinde dimittūt eos ⁊ faciunt hoc vsq̃ꝫ ad. 7. dies: hoc autẽ animal impinguaᷓ cū ordeo milio ⁊ palea furfuris siue siliquis: optimam tamẽ carneꝫ accipit ex glande ⁊ impinguaᷓ precipue cū gete: tūc enim delitiaᷓ: qa flegmaticū est ⁊ in qete calor hebetatus cõuertit nutrimentū circa locū digestionis: ⁊ non consumit aliqđ q̃si de ipso: sed statim pinguescit ⁊ coagulaᷓ in adipem. Frisones tamen student impinguationi porcoꝝ ⁊ boum per vnū ⁊ eūdem cibū: bouem enim alligant ad presepe ministrantes ei ordeū cū pilo duꝝ: qui qa dentes non habet non cõminuit ordeū: sed in ipso emolliᷓ ⁊ ex ipso molli trahit nutrimentū ⁊ alteꝝ q̃si integrū emittiᷓ cū stercore. Porcū igiᷓ alligare dicūᷓ caude bouis: ⁊ ille masticando grana ordei cuꝫ stercore emisso ex illis impinguaᷓ: tm̄ aūt de cibo transit in nutrimentū porci: qđ dicitur sexta pars cibi sui transire in pilos ⁊ sanguinem: ⁊ sibi similes partes porci. Pugnat aūt cū lupo: ⁊ lupus igeniose pugnat cū porcis accedens subito ⁊ recedens ⁊ attẽtans morsum gutturis eiꝰ: ita ꝙ qđam expertoꝝ dixit mihi ꝙ lupus eo vidente in ore accepit lignum ponderis. 30. vel. 40. libre in sylua: ⁊ cum eo didicit saltare super trūcum arboris abscise qui loco illo magnus ⁊ latus stans in terra fuerat relictus: ⁊ cum bene didicisset saltū ascondit se ⁊ veniente in locum illuꝫ ꝓpter auenam ibi seminatam porca syluestris cū multis porcis diuerse quantitatis vnius anni vel duorum subito prosilijt: ⁊ capiens vnum qui videbatur eiusdẽ ponderis cum ligno qđ ante in ore habens super trūcum saltauerat: ⁊ ibi porcum interfecit ⁊ comedit: ⁊ porcis syluestribus recedentibꝰ: ⁊ ipse post eos aliquãtulum recessit saturatus. porci aūt cuꝫ pariunt macrescunt sicut ⁊ alia fere oīa animalia. ¶ Tauri autem comedūt fructus granoꝝ ⁊ impinguanᷓ precipue a fructibꝰ generantibꝰ ventositatem sicut est ordeū orobū faba cõmolica ⁊ etiam fabe siliqs. Dicitur aūt ꝙ si scindiᷓ coriū tauri ⁊ insuffleᷓ inter coriū ⁊ carnem ⁊ dat ei predictos cibos citiꝰ impinguabiᷓ. Impinguaᷓ etiaꝫ cibis dulcibꝰ ⁊ ficubꝰ passis ⁊ vino. Cornua autem vacce cera calefacta in omnem parteꝫ flectūtur: ⁊ si inūgaᷓ vacca cera oleo ⁊ pice vnguento composito valet ei contra pedū dolorem

Octauo đ naͣ aialiū cap. 6.

De ipiguãdis porcis.

Octauo đ naͣ aialiū cap. 7.

forem ꝛ contra nocumentū qꝺ contrahūt in pedibus in ni/
ue: tauri etiam non ementulati multū impinguanť ſi pluri/
bus annis remāſerint ſine coitu: ꝛ in terra anſyros dicta cu
ſtodiunt tauros. 9. annis ne coeāt: ꝛ vocanť in illa terra ta/
les tauri aſſocoroz ꝛ non ſtudent ad hec niſi vt creſcant ꝛ cō
gregant in vnū gregem tales tauros quadringentos ꝛ iſti
viuere non poſſunt in alia terra: multi enim ſtuduerunt vt
crearent eos in alia terra ꝛ non poterant. ¶ Equus autem
ꝛ mulus ꝛ aſinus comedūt grana ꝛ paſcūtur herbis ꝛ ipin/
guātur aqua precipue in qua cocta eſt tortuca: ꝛ quāto plus
mulus potat ex aqua tanto cibꝰ plus proficit ei: ꝛ gazata fa/
cit pilos eoꝝ molles: ꝛ maxime ſi fuerūt femine impingua/
te. vacce aūt diligūt aquam bibere claram: equus vͦo dili/
git bibere turbidam ſicut ꝛ camelus: ꝛ ideo camelli non bi
būt aquam fluminis niſi prius turbent eam: ꝛ camelli pati/
unť aliqñ ſitim abſqꝫ aq̃ forte per. 10. dies: ꝛ poſt bibūt mul/
tuz. ¶ Elephas aūt comedit vna vice. 9. medyamos ꝛ me/
domicar que ſunt nomina menſuraꝝ quarūdam: ꝛ non po
teſt comedere plus vna vice: ꝛ ſūt q̄ſi ſextarij ordei aut aue/
ne: ꝛ etiaz iſta menſura eſt ei periculoſa ſi ſepe comedit eā:
ſed in maiori parte comedit. 6. vel. 7. metretas: comedit au
tem aliquando quinque alkataz qꝺ eſt menſura metrete: ꝛ
forte cum hoc ſex meurız ꝛ cocoleoz hoc eſt quantū amba/
bus manibus ſimul capi poteſt: vt dicūt quidam: ꝛ forte bi
bit elephas de aqua ſemel. 14. machandos: hoc eſt ampho
ras in mane: ꝛ poſt meridiē bibit amphoras octo. ¶ Plures
autem camelli viuunt. 30. annis ꝛ amplius: ꝛ forte viuit ali/
quis. 100. annis: elephas autez. 200. annis viuere perhibe/
tur: ꝛ quidam etiam dicūt ꝙ viuit annis. 300. ¶ Oues au/
tem ꝛ capre comedunt herbas: ꝛ oues quidem paſcūtur nō
multum diſcurrentes a locis paſcuorum: capre enim diſcur
runt multum late in paſcuis: ꝛ accipiunt extremitates her/
barum ꝛ arbuſtarum in paſcuis tñ: oues autez impinguā/
tur bibendo aquam ꝛ aquoſum faciendo nutrimentuz: ꝛ ꝓ
pter hoc quando impinguare eas volunt paſtores dant eis
in quibuſlibet quinque diebus vnū amandoroz hoc eſt me
tretam ſalis: ꝛ ex hoc erunt plus ſane: propter qꝺ etiam cuz
ſuis cibis ſalem admiſcent ꝛ ex ſale excitať eis ſitis: ꝛ tunc
plus potant ꝛ amplius impinguātur. In noſtra autem ter/
ra cōtra ventris ſolutionem dant ſal: ꝛ excitata ſiti dant eis
vinum rubeū: in autūno autem dantur eis cucurbite ad la
ctis abūdantiam: capri aūt poſtqꝫ moti ſunt poſt meridiez
plus potant de aqua: quādo autem eis ſal datur ante par/
tum: multū fluxum lactis habebunt a mamillis: oues autē
impinguantur lenticula ꝛ palea auene cum ſale: ꝛ ſi oues ab
ſtineant per tres dies: ꝛ poſtea cibenť multum impingua/
buntur: qa calor in eis lentus acuitur abſtinētia: ꝛ tūc abū/
dantius conuertit nutrimentum: ꝛ hoc eſt generale in oi/
bus frigidis ꝛ humidis animalibus ſicut eſt porcus ꝛ ſimi/
lia: ꝛ in eſtate valet ouibus aqua ſeptētrionalis frigida: et
in autūno meridionalis tepida iuuat eas plus paſtus in ſi/
ne diei ꝛ motus per itinera ꝛ exercitium moderatū qꝺ exic
cat calorem ꝛ non cōſumit humorem. Immoderatus autē
motus ꝛ labor cogit ad maciem: paſtores autem cognoſcūt
oues que poſſunt pati hyemem: quoniā ſuper quaſdam in/
uenitur glacies ꝛ ſuper quaſdā non: ꝛ que inter oues eſt de/
bilis non poteſt ex ſe excutere glaciem. ¶ Generalr autem
carnes omnium quadrupedū que paſcūtur in locis aquo/
ſis ſunt male: ꝛ que in locis altis montuoſis ſunt carniū bo/
narum: ꝛ quecunqꝫ habent ampliores ꝛ latiores caudas ex
ouibꝰ melius ſuſtinent frigus hyemis qꝫ habentes caudaz
longam ꝛ ſtrictam. Similiter autem quecūqꝫ habent pilos
multos melius ſuſtinent hyemem qꝫ habentes lanam pau
cam. Adhuc autem quecūqꝫ animalia habent pilos curtos
ꝛ criſpos hyemem grauiter patiūtur: eo ꝙ talia ſunt calida
ꝛ ſicca habentia poros in qbus frigus hyemis profundať:
econtra autem habentia pilos molles ꝛ multos ꝛ planos ꝓ
pter modum ſue complexioni oppoſitum. Adhuc autez la/
na ouium quas lupus comedit aut vulnerat: ꝛ ſimiliter la/
na que abſtrahitur a pellibus coriariorum qui coriuz faci/
unt ex pellibus ouium facit plures pediculos qꝫ alia lana.
¶ Amplius autem omne animal anuloſum habens dētes
multum comedit: qꝺ autem ex talibus non habet niſi lin/
guam tñ cibatur humiditate. Adhuc autez qꝺ ex iſtis co/
medit indifferēter ex omnibus cibať cibis ſicut apes que/
dam magne que lupi dicuntur: quedam autem ex eis cibā/
tur ſanguine ſicut muſca canina ꝛ cinomia que grece varu/
boz ꝛ eſtaroz dicuntur. quedam autem ex eis cibantur ſuc/
co arborum ꝛ plantarum: ſicut quedam apes crocee: ſole au
tem non cadunt ſuper rem fetidam niſi bonum ſaporez ha
beant: ꝛ apis etiam diligit aquas claras currētes. Iſta igi/
tur genera animalium cibis predictis vtuntur.

Octauo ꝺ nā aialiuz cap. 8.

Octauo ꝺ nā aialiū cap. 9.

Octauo ꝺ nā aialiū cap. 10.

Sīalr oſſes carnes q̄dru/pedū q̄ paſcūť in locis aq̄ſis ſunt male.

Octauo ꝺ nā aialiū cap. 11.

¶ Cap. 6m. De mutatione animalium de loco ad locum ꝓ/
pter aeris intemperiem: aut ꝓpter infirmitatez loci in quo
manere conſueuerunt.

Communicant autem multa animaliuz gene/
ra in ſuis operationibus ꝛ coitu ꝛ partu ꝛ acq
ſitione cibi ſm frigus loci ꝛ calorem ꝛ diuerſi/
tatem temporum. Omnia enim habent ſen/
ſum ꝛ perceptionem naturalem ad diuerſitatē
frigoris ꝛ caloris ſicut homo. Quidam eni ho
mines latent in hyeme in domibus ꝛ mutant loca in eſtate
ad loca frigida ꝛ in hyeme ad loca calida: ſimiliter autē fa/
ciunt reliqua animalia que de loco ad locum mutari poſ/
ſunt. Cauſa autem mutatiōis eſt ſicut diximus: aut cōbu/
rendo exiccans calor ſicut eſt aliquādo calor ſub duobꝰ tro/
picis: aut conſtringendo mortificans frigus ſicut eſt frigus
poli: hec tamen ſm diuerſitatem animalium ſunt relata ad
loca diuerſa: quoniam in vno frigore vnum animal poteſt
habitare in quo non poteſt habitare alterum: ꝛ eadem ra/
tio eſt de calore ꝛ frigus ꝛ calor ſalubria vni ſunt corruptiua
aliorum. ꝛ huius notitia ꝛ cauſa ſcitur ex his que tradidi/
mus in ſcientia de locis habitabilibus ꝛ locorum natura: ꝛ
hec eadem cauſa eſt ꝙ quedaz animalia recedunt ad loca
multa remota dimittentia loca generationis que poſt equi
noctium autūnale fugiendo ab hyeme veniente ꝛ reuertū/
tur poſt equinoctium vernale: nec mouet ea ad hoc niſi ti/
mor diuerſitatis aeris. ¶ Grues autez precipue faciūt hoc
in quibuſdam terris: ſicut in Grecia: volant enim a Gre/
cia verſus meridiem vltra Egyptum vbi fluit Nilus: ꝛ ibi
occurrunt animalibus brutis que quedam genera ſunt ſy/
miarū ꝛ dicūtur pigmei: qui cubitales homines vocanť eo
ꝙ ſunt ſimiles hominibus in figura: ꝛ incedūt erecti longi/
tudinem cubiti non excedentes in fine tertij anni generan/
tes: ꝛ in fine octaui aut parum minus morientes: habitant
autem iuxta Nili principia in meridie verſus occidentem
ꝛ aquilonem parum declinando: ꝛ pugnant cum gruibꝰ ad
eos venientibus ꝛ eſt rei veritas. Talia eniz animalia que
pigmei dicūtur multi viderunt: ꝛ habent etiaz equos val/
de paruos ſuper quos aſcendunt ꝛ equitant: ſed vſum ra/
tionis non habent: nec verecundiam: nec honeſtatem: nec
iuſtitiam colunt: neqꝫ iudicium reipublice exercent: ſed in
multis imitantur homines: ita etiam vt habeant loquelā
ꝛ ſermonem imperfectum tamen habent. Ea autē anima/
lia que recedunt: quedam recedunt ad loca alta querendo
in eis frigus temperatum: quedam autem recedunt ad lo/
ca cauernoſa calida querendo in eis calorem: ꝛ abſcondū/
tur in locis eiſdem in arborum concauitatibꝰ: aut ſub fron
dibus decidentibus: aut in cauernis querēdo calorez: que/
dam etiam non mutant locum apud nos: aut grues ſūt cō/
tinue ꝛ hyeme ꝛ eſtate: ꝛ tamē habitatio noſtra eſt valde fri
gida fere. 47. gradus latitudinis habens ab equinoctiali.
Auis autem que dicitur grece kalakanez etiam mouetur
de loco ad locum: ꝛ eſt ſpatium huius volatus huiuſmodi
auis a loco qui vocatur charemon vſqꝫ ad locum qui diciť
cimor: ꝛ ad locum qui dicitur athytyron: ꝛ ibi pullificant et
volant recedendo ꝛ reuertendo omnes ſimul: ꝛ primus in/
ter eos ꝛ rex ſtat poſtremus in acie. Ex his autem auibus
que ſunt apud nos expertus ſum ꝙ aues qui dicuntur an/
ſeres ſm omne genus ſuum ꝙ quadruplex eſſe diximus re
cedunt a terra noſtra que eſt latitudinis. 47. graduuz ꝛ ve/
niunt in ſclauiam ad loca humida harundinoſa ꝛ paludo/
ſa ꝛ ibi pullificant. In hyemis autem principio reuertūtur
ad nos propter paſcua ꝛ aerem magis temperatum: ꝛ tūc
volant in gregibus maximis: ita ꝙ milleni vel amplius vi/
dentur: ꝛ quando ventus eſt a ſeptentrione volant ad me/
ridiem: quando autem eſt a meridie: volant ad aquilonez:
ita ꝙ ſemper portātur flatu venti in volatu: ꝛ ideo vulgus

Octauo ꝺ nā aialiū cap. 12.

Nō ꝺ pigmeis ꝙ ꝛ ſi hoibꝰ aſſilanť: nō tñ rōnis ſunt pti cipes.

Quare vulg⁹ dicit volatũ anseris ventũ significare.

dicit ꝙ volatus anseris indicat ventum. ¶ Similiter autem dicit Auicen. ꝙ iam est expertus in terra sua: ꝙ aues quedam aquatice veniunt in vere ad mare mortuum qđ salsius ⁊ calidius est alio mari qđ magnum vocatur: ⁊ hoc mare apud Arabes vocatur themene: ⁊ abinde recedũt ad intus qui demore vocantur: ⁊ deinde pertranseunt Nilum ⁊ vadunt ad lacum dictum decantesme: ⁊ quedam etiã earum perueniunt ad lacum dictum deterrabestẽ: ⁊ quedam perueniunt ad lacus alios qui sunt in locis illis. Idem aũt obseruant pisces mouendo de loco ad locum: ⁊ querendo loca cauernosa versus hyemem: ita ꝙ expertus sum in villa mea super Danubium vbi sunt plurime cauerne in muris ⁊ lapidibus ꝙ omni anno post equinoctium autũni congregantur ibi pisces quos vulgus barbellos vocat: ⁊ in tãta conueniunt quantitate ꝙ manibus capiũtur: ita ꝙ tempore meo simul bene vsq; ad decem plaustra manib⁹ eiecerunt incole loci. Piscis enim ille frigus non sustinet: ideo semper languens in hyeme inuenitur. in estate autẽ est mũdus ⁊ sanus. Quidam autem piscium vadunt a profundo maris in hyeme propinquantes littori terre querendo calorem: quidam autem econtra fugiunt a littore ad profundum maris fugiendo calorem littoris. Similiter autem ⁊ aues debiles in hyeme fugiunt a frigido a montibus et ad valles querendo calorem. In estate autez redeunt ad summitates montium fugiendo calorem nimium: ⁊ cum debilitantur calore vel frigore secedunt in locum opposite qualitatis temperatum: propter qđ etiam in duobus temporibus contrarijs hoc est hyeme ⁊ estate frequentius mutantur: non vno autem tempore mutant loca sua: qa is qui vocatur chentomur recedit ante piscem vocatum cochera et arorez recedit ante latalis. ¶ Adhuc autem quedam aues mouentur in mense qui dicitur grece monodarauuen. hoc est in Septembri: quidam autem tardius in Octobre: qui dicitur persice manacraryon: ⁊ cum volunt recedere vociferant alte volando: ne aliqua earũ remaneat: ⁊ vt augmẽtetur societas recedentium: vt dicit Auicẽ. Ambro. autem adiungit his ꝙ etiam debiliores quasq; ⁊ tardiores fulciunt aduentatione alarum ⁊ expectando propter hoc ꝙ tũc patiuntur insidias ab auibus a quibus perirent nisi se mutuo ⁊ expectarent ⁊ iuuarent: ⁊ sic etiam apud romanos: ꝓpter hoc ciconia meruit pia auis vocari: sicut dicit Ambrosius. Inequaliter autem recedunt sicut diximus de piscib⁹: quoniam a nobis prius recedunt ciconie q̃ hyrundines: ⁊ hyrundines citius recedunt q̃ coturnices. Gugulus autez recedit ante omnes istas aues. Ficedula vͦ a quibusdam terris Germanie nunq̃ recedit. In Sueuia eni semper inuenitur: sed a Germania inferiori aglonari que multum est aquosa recedit in estate ⁊ redit in fine autũni. Similiter autez cornix varia que ex parte cinerea est: ⁊ in parte a Germania inferiori recedit in estate ⁊ reddit in autũno: ⁊ stat per hyemem: sed a superiori Germania versus meridiem nunq̃ recedit: ⁊ causa est quia in inferiori parte Germanie sunt loca aquosa ex quorũ vaporibus aer hyeme temperat̃. In superiori vͦ est aer purissimus ⁊ loca sũt alta valde: ⁊ ad illa veniunt in estate. Adhuc autem quandocũq; mutantur a calido ad frigidum impinguant̃: econtra autem mote macrescũt propter dissoluens ⁊ consumẽs calidũ: propter quod etiam pingues ante mutationem trahunt se a loco frigido ad calidum: vt viscositas earum dissoluatur ⁊ consumatur frigiditas. Debiles autem ⁊ macilente trahunt se ad loca frigida vt ex illis contineantur in eis spiritus ⁊ pinguescat humor: ⁊ hec est causa multis animalibus in mutatione locorum. In vere autez magis q̃ in alijs temporibus festinant coitum eo ꝙ tunc acuitur calidum ⁊ subtiliatur humidum eorum qđ est spermatis factiuum ⁊ generatiuum. Grues autem mouentur primum in extrema terrarum meridionalium: sicut diximus ꝓmuz volando vͦ opponunt se vento: ⁊ postea subijciunt se vento vt flatu venti ferantur: dũmodo ventus non contrariet̃ intentioni earũ. Et hoc quod dicitur ꝙ in stomacho habẽt lapidem: ⁊ ꝙ vomitant ipsum quando volant: ⁊ inuenitur aliquando cadere ex ipsis: ⁊ ꝙ lapis ille valet in experiẽdo aurum: falsum est: nec lapis cadens ex grege eorum cadit ab ore sed a pedibus: quia lapides aliquando in pedibus ducere consueuerunt quando incuruantur eis digiti pedũ: vt super lapidem dirigant: propter quod etiam inobseruate accipiũt quẽcũq; lapidem: ⁊ non lapidem generis vni⁹: sicut etiam inobseruate interponunt lapidem ouis quando cubant oua sicut diximus superius. Similiter autez pheytet ⁊ kaluadoz ⁊ turtures non hyemant in suis locis: sed columbe manent in locis suis: ⁊ similiter antogoz aliquando manet: ⁊ sepius mouetur de loco ad locum: turtures etiam sepe manent precipue quando montem habuerint contra boream: ⁊ ab alia parte locum liberum ⁊ patulum in quo se soli exhibeant ⁊ ipsa terra habitatiõis sit temperata: pheyta autem ⁊ turtures mouentes se de loco ad locum volant simul sicut greges: ⁊ inuento quidem puro frigido aquilonari cogit totus grex suum egobyat: hoc est stringunt cohortem vt coniuncte volantes vt vna quasi alis aliam percutiat: ⁊ videatur grex eminus quasi niger pãnus extensus in aerem. Cum vento autem meridionali fatigantur propter impuritatem ipsius: ⁊ calorem resoluentem spirit⁹ cuz calore motus earum: non enim in illo vento aues recedentes vniuersaliter bene possunt volare: quia humidus est ⁊ ponderosa ⁊ debilia ⁊ infirma reddit corpora: ⁊ hec vna est quedam causa cum suprahabitis ꝙ in volando multuz vociferant precipue grues ⁊ anseres: qa quasi gemunt ⁊ conqueruntur de corporum suorum fatigatione. Mirabile autem dictu videtur ꝙ cum grues redeũt ad regiones aquilonares nostras venientes a regione pigmeorum: nullum penitus inueniuntur habere rectorem: ⁊ quando mouentur a nostris regionibus ad illos rectores habent quos ponunt sibi. Causa autem huius est ꝙ timent pugnam auiuz ⁊ pigmeorum: redeuntes autem non timent. In recedendo autem dicũtur eis associari multa genera auiũ que nec defendere seipsa nec custodire sciũt: ⁊ cũ grues castrametantur non longe cubant a castris earũ sicut hakalokyrim que est coturnix: vt quidam dicunt quã aliqui guagiam vocãt: ⁊ ortygometra ⁊ orix que sunt genera quedam pullorum et auis que vocatur fababorioz: ⁊ iste est que de nocte versus diluculum clamat: ⁊ vocat aues. cuius signum est ꝙ aucupes istam auem de nocte clamare audientes pronuntiant aues a terra recedere. Est autem ortygometri alio nomine orthygia vocata genus pulli maximum habens anseris quãtitatẽ: ⁊ habet pẽnas in pectore hyacintinas: sed in dorso est cinerei coloris: ⁊ vocatur orhim ⁊ ab incolis alpiuz in quibus maxime abundat: ⁊ habitant super ipsa iuga montium: propter quod est glacie perpetua que ibi est aliquando deijcere vise sũt crystallos ⁊ parue crystallini berilli inueniuntur in papis earum. Orix autem etiam est gen⁹ pulli syluaticum excedens perdicis quantitatem habens nobilem ⁊ esibilem valde carnem ⁊ fere colorez perdicis: ⁊ vocatur a Germanis haselhun. Cuius interpretatio est pullus corili: eo ꝙ in arbore corili sedens frequentius inuenitur ⁊ cibatur longis granis corili que ante auellanas egrediuntur que fere figuram habent longi piperis. Fababonis autem est pullus quã vocamus pullum fybicis: que est arbor quã quidam nutricam vocant: eo ꝙ in hac insidens frequentius inuenitur ⁊ cantat gallus ei⁹ de nocte sicut gallus domesticus: ⁊ maxime quando vult recedere: phasian⁹ solus iuenitur in prima parte hyemis loca mutare ⁊ de sylua ad syluam: sed non mutat regionez apud nos: sed instabilis est vt diximus per syluas distantes discurrens: ⁊ in illo discursu aliquando quiescit in ortis hominum in villis ⁊ ciuitatib⁹: ita ꝙ iam pluries in ortu nostro in Colonia inter saluiam ⁊ rutbã gescens est inuent⁹ lassus ex volatu.

¶ Cap. 7m. De accidentibus que accidũt animalib⁹ ouantib⁹ ex diuersitate locoꝝ in quib⁹ sunt aues siue pisces.

Octauo đ nã aialiũ cap. 12.

Sunt autem ⁊ alie auium ouantium volatiliũ ⁊ natatiliũ proprietates naturales. Est enim quedam auis que est de genere picoruz dicta grece galachayz que est valde magne lingue: prominet enim sibi lingua multa prominẽtia non semper quidem: sed qa quando vult multum extendit eam extra rostrum eo ꝙ cũ illa extrahat vermes de profundo lignorum: ⁊ est ante quasi cornea acuta: ⁊ illud infigit in corpora vermiuz quando extrahit eos de lignis: apud nos autem vocatur picus linguosus: omnes quidem

dem enim aues de picorū genere habent longas linguas: sed iste in longitudie lingue vincit omnes alias: ⁊ raro inuenitur nisi in profundo magnarum ⁊ antiquarum syluarum vbi rara est frequentia hominum. Auis autem quem ortytoren siue ortor vocant: quidam antiquorum assimilatur aui que galenky vocatur: sed plumam lanuginosam et non fortem pēnam habet prope dorsum: ⁊ hanc quidaz bubonem vocant: eo ꝙ multum buboni est similis: ⁊ solet capi quando auceps mouetur ex opposito: hoc est ſm Auicē. quando directe contra auem se ponit: ⁊ laqueum sibi imponit: tunc enim auis imitans quicquid videt imponit etiaz sibi laqueum que recedit auceps ⁊ sic capitur: propter qđ etiam auis symia. Uniuersaliter autez dicitur ꝙ oēs aues vncorum vnguium sunt breuioris colli: eo ꝙ non capiūt cibum nisi de pedibus suis: ⁊ ad hoc sufficit inclinatio corporis cum breui collo. Sub terra autem vel sub luto accipientes cibum longa rostra habent ⁊ recta: ⁊ sub aqua venātes: sed non se sub aqua mergentes: necesse est longa colla ⁊ lōga crura habere nisi sint natantes vt cygnus: aliter eniz natura necessaria ⁊ conuenientia organa animalibus non largiretur. Auis etiaz breuis colli ⁊ vncosi vnguis est curui rostri ⁊ grosse lingue: ⁊ ideo voces hominis ⁊ alioruz animalium non imitatur. Est etiam auis parua de genere psitaci existens que grece astalalga vocatur: ⁊ hec habet linguam latam tenuem ⁊ flexibilem sicut est lingua hominis: ⁊ meliꝰ omnibus auibus exprimit voces humanas vel hominum: sed multum diligit coitum ⁊ libenter bibit vinum: ⁊ tūc magis efficitur garrula ⁊ magis luxuriosa. In sequentibus autem de psitaco prosequemur. Quedam enim aues volāt cōgregatim vt sturni ⁊ anseres parui albi: ⁊ hec quidem sunt de volatilium proprietatibus.

Octano đ nā / ialiū cap. 13.

¶ Pisces autez aliquando mouentur a profundo maris ad prope terram fugiendo calorem ⁊ frigus: ⁊ qui prope littus sunt meliores ⁊ pinguiores sunt: eo ꝙ prope terram melior est pastus ⁊ calidior locus: propter liberum enim accessum solis ad loca oriuntur ibi arbores ⁊ herbe: ⁊ maxime in ortis iuxta littus existentibus ⁊ cultura hominuz iuuatis: ⁊ forte oritur apud terraz herba que vocatur caper niger: quā libenter comedunt pisces: ⁊ hoc signant hi qui faciunt lacunas: hi enim aliquando remouent aquam ⁊ seminant fundum ordeo: qđ cū exortum fuerit inueniunt in eo pisces pastuz. Loca etiam prope ripam existētia magis sunt temperata: ⁊ ideo carnes pisciū istorum locorum sunt fortiores: carnes autem piscium qui sunt in profundo sunt humide ⁊ molliores: prope ripam autez magis inueniūtur pisces dicti cheydoon vbicator hortoz borosopoz fastoroz thariggia damalō calba homyoz comeuz: ⁊ hij sunt pisces sub his nominibus ignoti apđ nos: sed iuxta ripam nostri maris: in diuersis temporibus inueniuntur pisces in Flandria ⁊ in inferiori Germania dicti allec ⁊ pedinuz genera: ⁊ qui dicūtur lingue siue solee: ⁊ qui vocatur barderen qui latine molli vocantur: ⁊ qui vint vocantur: ⁊ multa alia genera: sicut muruca makarellus lepꝰ maris ⁊ parca maris ⁊ gemma maris: ⁊ hi qui vocanť bosemundus: ⁊ multa alia piscium genera que diuersis temporibus anni circa littora nostri maris inueniunť. Pisces autem lapidosi etiam in profundo grecorum maris existentes sunt qui dicuntur apud eos tharagon cebeby corogoro olliuiez barabamoz euocliz: hec est anguilla maris quaz apud nos congruum vocamus. Fegoroam ⁊ scorpius maris ⁊ asellus niger maris: ⁊ atysmorena ⁊ est murena marina ⁊ ekokoam faciunt vtrūq3. Aliquando enim sunt in profundo ⁊ aliquando in littore: apud nostra autem maria cognoscuntur pisces a mare profundi pelagi: eo ꝙ raro capiuntur: ⁊ illi sicut dicunt piscatores expertissimi sūt precipue boues marini ⁊ milites maris qui enses habent in fronte ⁊ galeas in capite ⁊ scuta sup dorsum: ⁊ isti sunt tortuca maris ⁊ pisces serpētini ⁊ cete: ⁊ multa alia gňa piscium. ¶ Differunt autem pisces plurimum ſm loca in quibus conuersanť: omnes enim lapidosi magis sunt pingues ⁊ saniores: sicut truta tymallus qui vocať vmbra: ⁊ lucius ⁊ id qđ dicitur morbomoz qđ dicitur eē in loco baracabit ⁊ hanicab est saporosum postq3 oritur arcofilor astru in ortu chosmico cum sole: hoc enim tempore dimittit coituz. In estate autem est malus propter coitum ⁊ ouationem quā tunc facit.

In pelago autem sunt multi pisces qui ſm loca magnas habent differentias sicut cely: nartice eroz taurigla ⁊ piscis q dicitur anna: ⁊ in mari qđ dicitur kabakaben sūt omnes dicti. In mari autem qđ dicitur gestonydi sunt multa alia genera piscium: ⁊ maxime animal vocatum kokyon qđ est vitulus marinus: ⁊ hoc nō itrat i mare hoc ē bossoroscharoz qđ nos mare bossoroz vocamꝰ: s3 manet in estate in loco q dicitur frostoycoz vbi pullificat: hyemant autez in loco qui dicitur agazo: hondez vo ⁊ qui lamadez ⁊ anna intrāt in locum dictum koykoz in vere ⁊ ibi estiuant; omnes autez greges sic locum mutantes habent rectorem. Motus tamen piscium ad mare koycoz hoc est bossoroz est propter cibuz: pastus enim est ibi bonus ⁊ vtilis propter dulcedineť aque: ⁊ quia magna animalia sicut cetus ⁊ balena: ⁊ huiusmodi sunt ibi rara que insidiantur dictis piscibus: ibi enim magni delphines non inueniuntur nec magni kaykoz hoc est cete grandia: sed parui pulli dictorum piscium: quia nō vadunt illuc nisi propter pastum ⁊ aque dulcedinem: superius autem dicti ibi pullificant: ⁊ post crementum pulloruz exeunt ⁊ reuertuntur illic vnde venerunt: quando in fine arietis ascendunt cum sole plyades. Genus autem dictoruz piscium tunc videtur latere ⁊ a mari se subtrahere intrās in flumina dulcia que fluunt in mare. Cum autem multū meridionalis fuerit hyems posterioratur aduentus eoruz: cū autem est multum septētrionalis tunc aduentus eorum et motus anteriorabitur: ⁊ hec est causa ꝙ mora eorū aliquādo elongatur in loco maris coyroz siue bossoroz: ⁊ deprehēduntur in mari kauseon. In his enim piscibus manifestuz est valde quando mouentur ad exitum vel introituz alicuius loci maris: pisces enim kariha vocati deprehenduntur in exitu a locis suis: ⁊ in introitu non ita simul videnť: quin post raro deprehenditur minus in ciuitate Borizeon: ⁊ tūc parant piscatores rhetia sua: eo ꝙ illo tempore istum piscē capere non consueuerunt: sed signat eis ille vnus ꝙ iam venire incipiūt. Causa autez quare in tempore illo in dicta ciuitate non capitur est: quoniā piscis solus non in grege manet in mari adrien: qđ est mare adriaticum: cuius signū est quoniam cū deprehenditur inueniť tendere versus adriaticum mare. In exitu autem a mari illo non deprehendiť. Piscis autem cothon qui latine tinnus vocatur declinat ad partem dextram quasi semper in itroitu ad mare ad qđ tenditur: in exitu autem suo frequenter declinat ad sinistrā sicut dicunt: eo ꝙ aspectus eius in parte dextra est acutior: q3uis naturaliter non sit acuti visus: rodez autem quem latine scombrum vocant natat de die ⁊ qescit de nocte: nisi nox fuerit lunaris: tunc eniz natat ⁊ non quiescit. Aliqui tamen experti marinorum dicunt hoc genus piscium in hyeme non moueri: sed qescere indifferēter in omni loco vbicūq3 deprehenderit eos hyems vsq3 ad equinoctium vernale. Piscis autem clono vocatus capitur in introitu suo ⁊ in exitu valde raro: ⁊ melior est in loco farachochiz qđ est iuxta mare bossoros quando capitur anteq3 pullificet. Est autez modus alius rodez hoc est scombri qui deprehenditur quando exit a mari bossoros ⁊ post melioratur recedēs ab eodem mari: ⁊ cuz venerit in introitu ad mare agon est valde pinguis ⁊ supra illum locum ascendens efficitur macer valde. Adhuc autem cum ventus meridionalis efficiť ⁊ aqua inspissatur: tunc exit ex mari ad ripā harnoz piscis: ⁊ theokymiro ⁊ venantur ipsum piscatores circa loca hortilia graminosa. ſm hunc modum igitur se habet qualitas piscium de vno loco ad alium natantium.

¶ Cap. 8m. De diuersitate animalium gressibilium penes mansiones locorum eorum: ⁊ de piscium latentia ⁊ apparitione in diuersis temporibus.

Animal autem syluestre simul inuenitur mutare loca ſm diuersitatem temporum: quoniā aliquod eorum in hyeme manet in cauernis: ⁊ exit ab illis in estate: ⁊ ideo quedam animalium quadrupedaliū preparant cauernas suas ſm hoc ꝙ sibi conueniunt contra priuationem temperantie caloris ⁊ frigoris in duobus temporibus oppositis que sunt estas ⁊ hyems: quorum excellunt temperantiam caliditatis ⁊ frigiditatis. Adhuc autem animaliū habitantium in cauels quedam manent in eodem loco: et

quedam mutant loca ⁊ regiones ſm diuerſitatez tempoꝝ.
Manentia autem in eodez loco in caueis ſunt ſicut kaka-
ra ⁊ cyrolyez. Apud nos autem animalia nota habentia ca
ueas ſunt ſicut mus montan⁹: vulpes ⁊ glis varius ⁊ taxus
⁊ plura animalia alia. Que autem intrant in caueas ⁊ ma-
nent in eis per tempus anni ſine cibo non vno tempore in-
trãt caueas: ſed potius caholea intrat cauernas in hyeme
⁊ hoc apud nos facit vrſus: karkara autem ⁊ kalikez in die
bus canicularibus in fine geminorum ⁊ in ortu cancri ⁊ ma
nent in eis.30.dies fere vſq₃ ad medium Auguſti: quando
declinat eſtus eſtatis: kakaniz autem etiam intrat caueas
in frigore magno hyemis: qa tunc frigus penetrat in poros
eius: ⁊ ſimiliter in diebus magni caloris eo ꝙ tunc extra ca
ueas reſoluerentur eius ſpiritus. ¶ Generaliter autez oia
anuloſa animalia manẽt in ſuis cauernis in hyeme niſi ſint
domeſtica: ⁊ quedam eorum manent diu: ⁊ quedam paruz
ſm diuerſitatem diſpoſitionis corporis eorum. Apes enim
ſm omnem ſui diuerſitatem manent in cauernis in diebus
magni frigoris: ⁊ tunc aut parum aut nihil comedent de ci
bo ſibi preparato. ⁊ huius ſignuz eſt: qa exeunte aliqua ape
de foramine in quo habitat paruum videtur foramen ⁊ q̃ſi
nihil profundatum ad cibi euacuationem: ⁊ nihil inuenit
de egeſtionibus eius in anteriori foraminis: manet autem
ab occaſu choſmico plyadum vſq₃ ad tempus vernum: ⁊
hoc eſt quando ſol eſt in libra in fine: tunc enim oriente ſo-
le ab oppoſito occidũt plyades q̃ ſũt in fine arietis. ¶ Am-
plius autem multa animalia habentia ſanguinem abſcon
dunt ſe ſicut ⁊ anuloſa: ſicut tyrus ⁊ genus cocodrilli qđ ha
riden vocatur ⁊ lacerta ⁊ tenchea que eſt cocodrilli ſpecies
mouens mandibulam ſuperiorez ⁊ eſt fluuialis beſtia. Alij
autem ſerpentes latent in terra ⁊ dracones qui latent ſub
lapidibus: manifeſtum etiam eſt multa genera piſcium la-
tere: ſicut fatoroz in Grecia ⁊ barbellus apud nos: ⁊ capi vix
poſſunt niſi temporibus determinatis. Aliquando etiaz la
tet zocoz ⁊ arygerim: piſces autem lapidoſi manent pares
mas cum femina ⁊ cum pullificant eſt quaſi chaygel: coco-
hon berica: chobio autem latet in hyeme in profundo ma-
ris: ⁊ poſt eius latentiam impinguatur valde: cuius cauſaz
inferius in hoc eodem libro explanabimus: primo autem
quando incipiunt ipſum venari piſcatores eſt poſt aſcẽſio-
nem plyadum quando cum ſole aſcendunt in vere vſq₃ ad
occaſum ſtelle: que dicitur arratharez in arabico ⁊ occidit
choſmice in equinoctio autũnali: ⁊ in alio tempore hyemis
eſt in quiete latens. Quidam etiaz piſces capiuntur in ſuis
cauernis: ⁊ precipue quando cauerna eſt locus calidus: hi
enim quaſi ſemper ſtant in cauernis niſi quando deſiderãt
cibum: tunc enim per modicum tempus exeunt ad paſcen-
dum ⁊ maxime apud complementum lune: quoniam tũc di
minuitur eorum nutrimentalis humiditas ⁊ tunc capiun-
tur. Piſcis autem qui dicitur vermediz latet in ceno: cui⁹
ſignum eſt: qa quando deprehenditur cenũ iacet ſupra dor
ſum eius: ⁊ ſupra alas eius: ⁊ in iſto tempore mouetur ad ꝓ
pe terram ad pullificandum: propter qđ ⁊ capiuntur impin
guati multis ouis: ⁊ tunc etiam boni ſunt ad comedendũ:
⁊ in autũno ⁊ in hyeme mali: raro aũt accipiuntur pulli iſto
rum piſcium dum paruuli ſunt: ſed frequẽti⁹ capiunt poſt-
q̃ creuerunt: quoniam tũc mouentur in deſiderio coitus.
Quidaz autem hoꝝ piſciuz parant ſibi cauernas in arena:
⁊ quidam in luto ⁊ extra illam non emittunt niſi os: vt purã
aquam frigidaz attrahant ⁊ omittunt per branchos: ⁊ oia
hec facit apud nos piſcis ſimilis anguille quem quappẽ vel
aſcurem quidam vocant Germanorum: fere autem ſimi-
le huic faciũt piſciculi parui quos loſtas vel loxas ſiue fun-
dulas vocant: ⁊ quidam cum magnis capitib⁹ parui piſces
exiſtentes ⁊ non latent hi piſces niſi in hyeme ꝓ maiori par
te: piſcis autem mollis teſte ⁊ qui manent in lapidib⁹ ſunt
ſicut barcora quem purpuram nos vocamus ⁊ cheley: hi
enim latent in cauernis diebus magni frigoris: cui⁹ ſignuz
eſt non poſſe tunc inueniri ad capiendum piſces huiuſmo-
di: quidam piſces econtra manent in cauernis in eſtate ſi-
cut is qui glaucus latine vocatur: hec enim in eſtate quaſi
per.40.dies: ⁊ ſimiliter onos qui latine vocatur aſinus: ⁊
akakea ⁊ offoroz. Signum aũt huius ꝙ iſti piſces ſoli ſtant
in cauernis longo tempore eſt ꝙ non inueniuntur in vena-
tione piſcatorum niſi poſt longum temp⁹. Qđ autez aliqui
piſces latent in eſtate ſignificatur per hoc qđ capiuntur in
apparitione quarũdam ſtellarum que in eſtate non appa-
rent: maxime autem poſt aſcenſum canis cum ſole in Au-
guſto: eo ꝙ tunc mare motum calore ſolis inſpiſſatur: hoc
autem ſm plurimũ manifeſtatur in loco maris vocati boſ-
phoros quoniam cenum eſt ſuper aquam illius maris: ⁊ ſu
per illud natant piſces: ⁊ quando mare inſpiſſatur ſepe de-
prehendũtur multi piſces ſimul vno tractu rhetis: ⁊ hec cõ
tingunt non ſemel ſicut ea que caſu accidunt: ſed multis vi-
cibus ſicut ea que habent cauſam finalem. ¶ Adhuc autez
tempore pluuie multe multa apparent animalia que ante
non videbantur: aut que non ſunt viſa longo tempore: ⁊ ſi-
militer accidit de manifeſtatione quarũdam auiũ: que. vz.
aliquando abſconduntur: ⁊ aliquando manifeſtantur. non
enim eſt verum qđ vulgus dicit: ꝙ omnes aues aliquãdo
non apparentes transferentes de vno loco ad alium: ſꝫ po-
tius ille que habent loca conuenientia ſue complexioni et
cauernas ad loca illa ſe transferunt manentes in eadez re-
gione ſicut miluus ⁊ hyrundines: que autem auium ſũt re-
mote a locis conuenientibus occultationi earum manẽt in
regione in quibuſlibet locis non occultate. Jam eniz viſuz
eſt ꝙ hyrundines plantis ſe quibuſdam concaui applicaue
runt: ⁊ hoc accidit in quadaz ſylua ſuperioris Germanie:
vbi inciſa quercus putrida inuenta eſt plena hyrundinib⁹
⁊ fuit mult⁹ puluis ligni putrefacti in quercu: ⁊ ſimiliter vi-
ſum eſt de miluis. Miluus eniz per paruũ tempus abſcõ-
ditur: ita ꝙ multos latet abſconſio eius: abſcondere enim
ſe per tempus ⁊ iterum manifeſtari accidit tam auib⁹ vn-
corum vngulum q̃ rectorum. Ex his autem que etiam ſi-
cut predicta latent in cauernis ſunt plargon faceotos tha-
coren forador: quem nos phaſianum ſupra eſſe dixim⁹. oẽs
enim confitentur thagoren qđ quidã quayam vocãt. Qui-
dam autem dicunt ꝙ ſit aliud genus fere ſiſe illi latet: quo-
niam nunq̃ viſum eſt in hyeme illud genus auis: ⁊ incipi-
unt latere pingues in principio hyemis ⁊ manent in cauer-
nis vſq₃ ad vernum tempus: ⁊ tunc reuertuntur ad ſua lo-
ca in pratis ⁊ agris. ¶ Adhuc autem quedam aues dome-
ſtice hoc eſt in domibus hominum nidificantes transferũ-
tur cum hyrundinibus ⁊ manent diu tranſlate: quedam au
tem precipue rapacis vnguis transferuntur paucis diebus
ſicut miluus ⁊ glancus. Adhuc aũt quoddam animal qua-
drupes generans animal ſibi ſimile latet ſicut qđ dicit orto
nuam ⁊ vrſus. Manifeſtũ autez eſt fere omnibus ꝙ vrſus
agreſtis latet: ſed queſtio eſt inter nonnullos vtrum hoc fa
ciat propter frigiditatem temporis: aut propter aliam cau-
ſam complexionalem: queſtionis autem cauſa eſt ꝙ mares
⁊ femine tempore latentie multum impinguari inueniun-
tur: ita ꝙ non poſſunt moueri de facili ⁊ femina parit in tẽ-
pore ſue latentie: ⁊ vlterius latet in cauerna quouſq₃ extra-
here vult filium: ⁊ hoc eſt poſt initium Malj qui eſt terti⁹
menſis veris: ⁊ ſua latẽtia erit ad min⁹ per.40.dies. Qui-
dam tamen multo pluri tempore latent. Dicitur autem ab
expertis ꝙ per.14.dies huius temporis non mouetur oi-
no. In alijs autem reſiduis diebus abſconditur quidez: ſꝫ
mouetur extendendo ⁊ contrahendo membra: ⁊ aliquãdo
ſonando voce: ꝙ autem vrſa tempore latentie pariat ſignũ
eſt ꝙ rariſſime venantur venatores impregnatam. Signũ
autem ꝙ iſto tempore nihil comedant eſt ꝙ cum aliqs ve-
natur vrſos illo tempore inueniuntur ſua inteſtina vacua:
dicitur etiam a quibuſdam expertis ꝙ poſt illud temp⁹ ꝓ-
pter cibi longam priuationem inueniunt ſua inteſtina q̃ſi
contexta ⁊ coherentia: ⁊ harum omnium cauſam nos infe-
rius attẽtabimus aſſignare. ¶ Amplius autem aliquando
etiam latet animal vocatum alieus in concauis arboruz: ⁊
tunc eſt valde pingue: ⁊ ſimiliter animal dictum faſitoz.

¶ Cap.9m. De animalibus eijcientibus a ſe ſenectutez per vetuſte pellis abiectionem.

Adhuc autem quedam eoruz que latent in ca-
uernis eijciunt a ſe ſenectutez: hoc eſt vetuſtã
pellem extrinſecam: ſed hoc nõ faciũt niſi que
corium ſubtile habent non teſtenz ſicut teſteũ
corium habet tortuca: quoniam tortuca etiaz
manet in cauernis ⁊ ſimiliter coho: que autẽ
corium

Octauo d' nã aialiũ cap.14.

Octauo d' nã aialiũ cap.15.

Octauo d' nã aialiũ cap.16.

Octauo d' nã aialiũ cap.17.

coriū predicto modo eijciunt sunt sicut serpens vocatus
affelleonoꝝ ⁊ serpens qui vocatur cheauroꝝ: ⁊ precipue que
ad albedinem tendūt inter dicta animalia: qm̄ ista ex toto
exuūt veterē pellem in vere ⁊ in autūno: ꝙ aūt qdam dicūt
nullū genus pisciū eijcere senectutē nō est veꝝ. Tyrus autē
serpēs prius expoliat coriū qd̄ est inter oculos: ita ꝙ qui nō
cognoscit hoc accidēs tyri putat eū esse cecū ꝓpter depēden
tiā veteris corij super oculos: deīde paulatim aufert coriuz
residue partis capitis: ⁊ deīde aufert totū corporis corium
vsqꝫ ad caudā: ⁊ hoc perficit īfra diē ⁊ noctem: ⁊ sua expolia
tio est sicut embriōis: qm̄ funditᷣ ab ea tela pellis sicᷣ ab em-
brione funditᷣ secūdina: silr autē accidit anulosis reijciētibꝰ
senectutē sicut ciliky ⁊ bauhet ⁊ ex eis que hn̄t alas cooper-
tas: sicᷣ ea que hn̄t ramiti: silr aūt q̄dam ex his que pariunt
vermes a qbꝰ eiecta pellis fallacoz hoc est eximiū vocatur.
Is aūt accidit vespis ⁊ locustis. Taacoz aūt est genꝰ locuste
quādo exuūt recēter coriū suū primo manet super arbores
oliue ⁊ cānas: ⁊ cū funditᷣ eximiū qd̄ erat sup ipsuz exit aial
ab eo: ⁊ acqrit ab eo modicū humiditatis: deīde exiccat ad
solē post modicū tp̄s volat ⁊ sibilat: karabo autez ⁊ astacoz
hoc est canē ex aialibꝰ marinis exuūt sua coria aliqn̄ in ve-
re: aliqn̄ aūt in autūno. Iā eni aliqn̄ deprehēditᷣ aliqn̄ kara
bo post suū ortū ⁊ partū inueniūt testā que est in circuitu pe
ctoris mollem: qm̄ fissuz est ab eo duꝝ testeū qd̄ erat aū sup
ip̄z ⁊ alia loca mēbroꝝ eiꝰ adhuc dura inueniuntᷣ: eo ꝙ ad-
huc testa diuisa est ab eis: eo ꝙ ab istis testa nō deponitᷣ in
genere karabo sicut serpēs expoliat suā pellē. Karabo eni la
tet in cauernis per qnque mēses hyemis: cancri ēt exuūt se
nectutē: ⁊ hoc ḡnaliter cōfessuz est cōuenire oībꝰ his q mol-
lis teste sūt. Dicitᷣ aūt ⁊ his accidere que sunt testei corij ⁊
duri: sic aiali qd̄ vocatᷣ mehoz: cū aūt exuerit cancer testam
veterē efficitᷣ testa sua valde mollis: ⁊ ideo in tp̄e illo cancri
nō bene possunt ambulare: ea aūt que talē vt cancer habēt
dispōnē nō semel expoliantᷣ: sed multotiēs īduratiōe ⁊ plo-
do vite sue: sic ergo dcm̄ est que sūt aialia latentia in cauer-
nis ⁊ nidis: ⁊ per quantū tēpus ⁊ quo tempore. Dictum est
etiā ꝙ animalia spoliantᷣ senectute ⁊ quot ⁊ quando.

¶ Tractatus Secūdus Septimi Libri animalium de pro-
fectu ⁊ infirmitatibus animalium.

¶ Cap. pᵐ. De his ex quibus proficiunt ⁊ impinguantᷣ ani-
malia: ⁊ de contrarijs ipsorum ex quibus infirmantur ⁊ p̄-
cipue pisces ⁊ aues.

Octauo d' nā aialiū cap. 18.

Nunc autem loquendū
est de his que faciūt ꝓfectū in aialibꝰ ⁊ de
his que faciūt īfirmitatē. ¶ Sciēdū igitur
qm̄ nō oīa aialia pinguescūt ⁊ ꝓficiūt neqꝫ
distrahuntᷣ a tēperātia exeūtia ꝑm vnū mo
dū ⁊ ꝑm cām vnā eo ꝙ nō sunt earūdē com
plexionū. Infirmantᷣ igitᷣ quedā vna qua-
litate tp̄is ⁊ quedā alia: accidit aūt diuersitas īfirmitatum
aialiū ꝑm diuersitatē generis ⁊ cōplonis eoꝝ. Tēpora eniz
quedā sūt corruptiua quorūdā aialiū: ⁊ alia sūt sana in eis-
dez tēporibꝰ: ⁊ generant in eis meliꝰ ⁊ fecundantᷣ: ⁊ hoc p̄ci-
pue accidit fehytet generi hoc est generi colūbaꝝ. Oē eniz
genꝰ illd̄ impinguatᷣ in tēpore sicco ⁊ calido: ⁊ fecundatᷣ tunc
plus alijs tēporibꝰ: ita ꝙ pre pinguedīe vix pn̄t ambulare:
⁊ in hoc eodē tp̄e plurima eoꝝ īfirmantᷣ aialiuz. ¶ Pluuie
aūt cōferūt oībꝰ piscibꝰ preterq̄z paruis: qa illi nimis humi
do resoluuntᷣ eo ꝙ q̄tuor cause in eis cōcurrūt humoris re-
soluētis vicinitas. vz. seminis ⁊ nature habitatiōis ⁊ tēpo-
ris: hec aūt eadē tēpora nocēt auibꝰ: eo ꝙ aues siccis cōfor-
tentᷣ: ⁊ aeris ꝓpter suaꝝ cōfortationē pēnaꝝ: ꝓpter qd̄ etiaz
nō iuuantᷣ multo potu: siccitas aūt multa nocet piscibꝰ: ⁊ in
siccis ⁊ calidis tēporibꝰ frequēter in lacunis moriuntᷣ ⁊ vo-
catᷣ vulgariter hec piscīuz pestis bullitio aque: eo ꝙ tūc ca-
lor vaporē mouet de ꝓfundo qui aquā īficiēdo ⁊ calefacien
do facit inutilē ad refrigeriū cordis pisciū: ⁊ cuz attrahunt
eū ⁊ euomūt brāchis moriuntᷣ: sicut spirātia moriuntᷣ in ae-
re corrupto: pp qd̄ etiā aues sicco gaudētes qn̄ hn̄t curuos
vngues: que sicciores sūt auibꝰ alijs: sicut ostēdūt vngues ⁊
ferocitas ipsoꝝ ⁊ audacia q̄si nihil potāt: raro eni valde pa
rū potāt diximus: ⁊ hec ignorabat Homerus quē Arabes
antyopos dicūt: dicēs in captura ilion: vulturez potu suo ⁊
morte p̄signasse vrbis excidiū: alie v̄o aues potāt sꝫ nō mul
tum: neqꝫ potāt multū vniuṡr. Colūba tn̄ fortiter bibit ⁊ nō
diu: ḡnaliter aūt nullū oīno aial hn̄s pulmonem mollem: ⁊
ouās multū potat. ¶ Amplꝰ aūt egritudines auiuz cogno-
scuntᷣ ex dependētia alaꝝ: īfirmitas eni positionē ⁊ situ tur-
bat alaꝝ: neqꝫ diu permittit alas in vna dispōne manere: sꝫ
quasi cōtinue eleuantᷣ ⁊ decidūt. ¶ Ecōtra aūt maior pars
generū pisciū impinguantur in annis pluuiosis eo ꝙ tūc in-
ueniūt multū cibū: vapores eniz sua eleuatione multiplicāt
herbas ⁊ radices que sunt cibꝰ pisciū: sed etiā aqua pluuie
valet piscibꝰ eo ꝙ stiptica ⁊ dulcis est: ⁊ cōtinet in eis nutri-
mēti fluxū ⁊ calefacit corpora eoꝝ: piscibꝰ eniz cōfert pluuia
sicut cōfert plantis terre: qm̄ lꝫ orti ⁊ plante ortoꝝ irrigētur
aq̄s fluminū ⁊ fontiū: tamē etiā minori irrigatiōe magꝰ cre-
scūt ad aquā pluuie ꝓpter vaporositatē ⁊ caliditatem aque
istius: ⁊ hec sunt que marie tēperant frigiditatem ⁊ aquei-
tatem grossaz pisciū: ⁊ nō multū conualescūt in ea. ¶ Simi-
liter aūt conualescūt cāne crescentes in ortis: ⁊ vniuṡr nihil
terre nascentiū bene crescit nisi irrigatū ⁊ imbibitū aq̄ plu-
uie: signū huiꝰ est ꝙ maior pars pisciū perambulat ad locū
qui caycon vocatᷣ. Arabice ꝙ qdam potū interpretari dn̄t:
sed falso: caycoz eniz Arabice vocatᷣ cetus ⁊ lacus sic voca-
tus est eo ꝙ ceti ibi expectāt aquā dulcem: eo ꝙ multi fluuij
magni ibi in mare cadūt: hoc autē precipue est circa hostia
rheni: vbi mosa ⁊ Rhenus ⁊ amusa ⁊ albia fluuij maximi
non longe abinuicez cadūt in mare. Ibi eni in termis Ger
manie plurima est pisciū congregatio: eo ꝙ aqua illius loci
est magis dulcis: pluuialem aūt magis adhuc ꝓpter illius
aque subtilitatē concupiscūt: ꝓpter qd̄ etiā plurimi pisces
mutantᷣ ad loca pluuiosa qa ibi pinguescūt: ⁊ qa flumina ⁊
lacus ex pluuijs notabilez accipiūt imutationem ⁊ icremen
tuz: ⁊ ideo natant ad fluuios ⁊ lacus: vt ex illis ipinguentᷣ: ⁊
hoc precipue ꝯuenit piscibꝰ qui vocantᷣ amya ⁊ astoror. De
numero aūt aquaꝝ pluuie cōuenit piscibꝰ p̄cipue aqua esti-
ualis: maxime aūt ꝓficiūt quādo ver ⁊ estas ⁊ autūnus fue
rint pluuiosa: vniuṡr aūt quādo ceteris tēporibꝰ tēporaliter
se habentibꝰ autūnus fuerit bonus hoībꝰ: tūc etiam pisces
impinguantᷣ. Calido eni ⁊ sicco existente autūno in cineres
aduruntᷣ humores in hominibꝰ qui per estatē incensi sunt ⁊
exiccati: ⁊ tūc multiplicabuntᷣ quartane ⁊ peracute febres.
Opposite autē dispōnis autūnus humectat ⁊ extinguit ea
que per estatē incensa sunt: ⁊ tunc proficiunt homines ⁊ pi-
sces. In locis aūt frigidis pisces non impinguantᷣ quin po-
tius si lapidez habeant in cerebro ibi citius moriuntᷣ: sicut
pisces latine vocati coronus lupus siue lucius ⁊ scie qui gre
ce vocatᷣ haremylibrabon ⁊ scabie: sed etiā pisces apd̄ nos
tales lapides sepissime habentes sunt is quem monachuz
vsualiter vocant quem quidam numen: quidā autez klane
vocāt: ⁊ ille qui vocatᷣ bresma: ⁊ qui vocatur naso qui est in
aquis Danubij: ⁊ de his sum ipse expertus ꝙ frequentissi
me lapides habent in cerebro ⁊ sunt albi: lapis eniz hic in-
frigidatur in capitibus eorum ⁊ coagulatur: ⁊ tunc cadit pi
scis ⁊ moritur. Quidam autem piscis fastoreoz ⁊ kaleoz et
murenoz ⁊ de isto genere est id qd̄ vocatur gongum siue cō
gruum ⁊ murena ⁊ orphus ⁊ pisces vocati lapidei. Cauāt
enim terram ⁊ condunt se: nocent enim eis pluuie: quia in
pluuia multiplicantur medulle capituz ipsorum ⁊ fluxu reu
matis excecātur eis oculi: ⁊ hoc magis manifestatur in ka
rabo: quoniam oculi eorum albescunt tēpore pluuie multe
⁊ deprehendūtur tunc macri ⁊ mouētur simul quasi turba-
ti: videtᷣ tamē hoc magis accidere ꝓpter frigus temporis
quando pluit q̄z propter pluuiam. In tempore eniz frigido
quo Greci fuerunt in mari qd̄ vocatur ogos ad locum qui
cartago dicitur: ⁊ hoc est mare Frigie: multi referuntur ca
pti karabo cum albis oculis. Forte autem ⁊ baratotor la-
borat in eodem tempore ⁊ ꝓpter eandem causam laborāt:
⁊ abscondūtur in hyeme. Adhuc autem in estate in cōsimi-
li frigiditate laborat ⁊ infirmatur piscis dictus aryez: sicci-
tas autem anni conuenit ostreo ꝙ barcora siue purpura vo
catur: ⁊ ei quod dicitur chylex magis q̄z alijs piscibꝰ. Ad-
huc autem piscibus in genere suo ꝯueniunt loca appropria
ta: quidam enim prope terram proficiunt: quidaz autē im-
pinguātur in profundo maris. Adhuc autem quidā pisces

Octauo d' nā aialiū cap. 19.

Plante magis crescūt aq̄ pluuiali q̄z aq̄ fontiū irrigate.

impinguantur in locis in quibꝰ ex vapore continue eleuato
super aquã nubes viridis incũbit aque ⁊ capti in locis istis
sunt meliores. Adhuc aũt pisces qui comedũt carnez inue-
niunt multuz cibũ in aqua virescente in superficie eo ꝙ est
nutritiua ⁊ generatiua ranarum. ¶ Amplius autem qdaz
pisces impinguanẽ vento septẽtrionali: ⁊ quidaz meridio-
nali. Pisces quidam longi impinguantur septẽtrionali: qa
cholericis existentibꝰ talibꝰ piscibꝰ per aquilonis frigus re-
stringuntur pori ipsoꝝ ne euaporet ex ipsis humidum nutri
mentale: propter qꝺ etiam in estate flante vento septẽtrio-
nali: multi talium deprehenduntur. Pisces autez lati cur-
ti flegmatici cum meridionali impinguantur: eo ꝙ euoca-
tum a corporibꝰ eoꝝ resoluit viscosum humidũ ⁊ facit resi-
duũ fluere per corpus: ⁊ ex hoc impinguanẽ. Tachyos autẽ
⁊ kykya qꝺ latine scia dicitẽ sunt boni in estate quãdo sol in
cancro est cum cane in diebus canicularibꝰ: ⁊ in tempore il
lo aliquando inuenitur sub alis suis vermis sicut gusanis
formatꝰ: ⁊ est qdam pediculus illiꝰ piscis: ⁊ est similis scor-
pioni: ⁊ vocatẽ ab antiqs astaroz: ⁊ in quantitate fere est sicẽ
aranea ⁊ morsu suo inducit illis piscibꝰ dolorem magnuz: ⁊
ideo sepe saltant super aquam sicut delphinus. Diligit aũt
iste cochyo calorez plus multis alijs piscibꝰ: ⁊ ideo aliquã-
do querendo calorem ponit se super arenas vbi modicum
est aque calefacte a sole: ⁊ quando calefacit se natat super
aquas ⁊ saltat sup paruos pisces vt opprimat eos eo ꝙ re-
putat eos viles respectu sui. Adhuc aũt pisces parui come
dũtur a magnis: ⁊ ideo moritẽ maior pars pulloꝝ pisciũ ma
gnorum. Cibũ aũt venanẽ pisces in nocte ante solis ortum
versus auroram: propter qꝺ etiam piscatores tendũt rhe-
tia in nocte: qa tunc pisces mouenẽ ⁊ non bene vidẽt: quã-
do aũt lux augmentatur in ortu solis vident. ¶ Adhuc au-
tem nunꝗ apparuit infirmitas pestilentialis in piscibꝰ sicut
in hominibus ⁊ in aliquibꝰ alijs quadrupedibus: ⁊ hoc cõ-
tingit: qa propter nature humorem aqueũ ⁊ habitationis
humorem ⁊ frigiditatem actualem continentẽ corpora eo-
rum extrinsecus non possunt ita vniuersaliter acui humo-
res corpoꝝ piscinz sicut acuũtur humores animaliũ siccioꝝ
⁊ calidioꝝ: quibꝰ etiam calor circũstans ⁊ calor motꝰ suffra-
gatur his ꝙ citius moriantur ⁊ pestilentias incurrant. Sic
enim moriunẽ equi ⁊ boues ⁊ oues ⁊ homines ⁊ cetera hu-
iusmodi animalia. Piscatores aũt dicũt ꝙ hoc accidit si-
militer piscibꝰ. Aliquando enim capiunẽ macri ⁊ mutati in
colore a dispositione naturali cũ in alijs annis forte eisdem
temporibus solituz sit capere eos pingues ⁊ pulchros in co
lore. Tamen hec pestilentia non accidit piscibus riualibus
in aquis fluentibꝰ morantibꝰ: sed lacunalibꝰ ⁊ paludosis p-
pter causam quã supra ebullitionem aque nominauimus
que piscibꝰ inducit suffocationem. Adhuc autez quibusdã
piscibus accidit infirmitas appropriata: sicut ei qui vocatẽ
geledyz: hic enim semper manet in superiori parte aque: et
ideo plus nocent ei quedaz stelle: ⁊ maxime ascensus canis
⁊ ponderositas ⁊ scothomia generatur in capitibꝰ eoꝝ ex to
nitruis fortibus. Accidit autem etiam scothomia pisci qui
vocatẽ kokomoz sed minus ꝗ gelydyz eo ꝙ non adeo habi
tat in aque superficie. Geledyz piscis est quem latine qui-
dam dicũt silirum: ⁊ est fluuialis. Adhuc autem sunt qdaz
piscium qui cum a dracone aquatico mordentẽ moriuntur.
¶ Ampliꝰ quidam pisciũ ex calore moriuntur in ortu canis
in diebꝰ canicularibꝰ. ¶ Ampliꝰ piscis qui vocatẽ kakati so
let infirmari forti infirmitate: inueniũtur eni sub suis brac-
chijs multi pediculi qui interficiũt eũ: ⁊ hec infirmitas non
inuenitur alicui pisciũ accidere nisi sibi. Adhuc autez quã-
do glacies totam superficiem aque operit pisces aliquan-
do moriũtur suffocati sub glacie: propter qꝺ etiam perforãt
glaciem in lacunis ⁊ viuarijs vt pisces habeant respiracu-
lũ: ⁊ ex hac causa mortui vel iam moribũdi aliquando dep̃
hendũtur natare super aquam fluuij aut lacus. ¶ Est aũt
duplex cautela venandi pisces precipue quando fugiunt in
hyeme a pelago propter tempestates ⁊ veniũt ad flumina.

Octauo d' nã aialiũ cap. 20.

Tunc enim venatores cauant in ripa foueam prope riuũ:
⁊ ponũt super herbas ⁊ ligna: ⁊ faciũt viaz a fouea ad riuũ:
⁊ quando pisces intrant in foueam propter qetem aque ibi
stantis venantur eos instrumento qꝺ dicitẽ magbade qꝺ
apud nos sonat gurgustium. In alio aũt tempore capiunt
eos ſm modum alium: tam in estate enim ꝗ in hyeme po-
nunt in medio fluminis ligna colligata magna: ⁊ lapides in
eis qui profundant ligna in fundum: ita ꝙ in aqua iacens
non potest transire enatando: hec autez dico ligna magna:
qa sunt vasa magna complexa de virgis que nos etiã spor-
tas vel gurgustia vocamus: ⁊ faciũt in his in parte vna ori
ficium amplum: ⁊ in illo orificio ponunt instrumentum con
cauum: aut ex eisdem virgis recuruatis sursum conuertũt
sudes acutos ad interius coniungentes illos in stricto cir-
culo ne piscibus pateat reditus: ⁊ sic deprehendũt in aqua
distante a ripa. Adhuc autẽ aqua pluuie contraria est om-
nibus his que sunt testei corij preter purpuram siue barco
ram solam: signum huius est ꝙ testa posita in loco descen-
sus pluuie ⁊ gustans ex ipso moritur eodem die. Barcora
autem hoc habet ꝙ postꝗ deprehenditẽ viuit multo tẽpo-
re eo ꝙ cibat se ex seipsa: eo ꝙ super testam ipsius est viror
aque: hoc est humiditas quedam aquosa viscosa: ⁊ siccitas
a pluuijs alijs piscibus non conuenit quãdo attenuat eos
⁊ malos reddit ⁊ paruos. Katanez autem rubeum est etiaz
magnum: aliquando etiam morygoz est animal vocatum
voraga paucum siue paruũ: ⁊ similiter kakanez est aliquan
do paruum: non propter hoc tm̃ ꝙ detentum est in instru-
mentis venantium ipm̃: sed etiam propter siccitatem. Oi-
bus autem alijs testei corij conuenit multa pluuia eo ꝙ ma
re iuxta littus ex eis fit dulcius vbi habitant. In loco autẽ
barcoz non inuenitur hoc ostreum propter frigus: neqꝫ in
fluminibus nisi pauca que rameteon dicuntur hoc est dua-
rum concharũ. Illa aũt que dicũtur monokora hoc est vnã
concham habentia habent indurata corpora valde quan-
do venit glacies. Scd̃m hũc igitur moduz determinari ha
bet de profectu ⁊ infirmitate animalium marinorum.

¶ Cap. zm. De infirmitatibus ⁊ profectibus quadrupeduz animalium.

Octauo d' nã aialiũ cap. 21.

EGritudines autem quadrupedum alijs fiũt
de causis. Porcis eni tres modi accidũt egri-
tudinum in genere frequentius. Quoꝝ vnus
est qa accidunt eis branchi quidam siue apo-
stemata post auriculas ⁊ maxillas ⁊ sub man-
dibulis: ⁊ forte etiam in pedibꝰ: ⁊ in quolibet
membro que fiũt ex collectione flegmatica a capite illis de-
scendente: ⁊ hoc est flegma naturale putrescens qꝺ calefa-
ctum putrescit in apostema. Aliquando autem dilatatẽ hic
fluxus: ⁊ hec collectio sub gutture: ⁊ incidũt in squinantiaz:
⁊ tunc multũ mouent pedes ⁊ moriũtur infra tres dies. Ali
quando aũt non qdem in apostemate colligũtur: sed pau-
latim stillando implet pulmonem ⁊ corrumpit ipsum: ⁊ tũc
cũ aspiratione ⁊ tussi moritur porcus. Augmentatẽ aũt hec
infirmitas subito eo ꝙ ipm̃ flegmaticũ ⁊ humidũ est: ⁊ est
consuetudo pastorum qui porcos custodiunt statim abscin
dere membrũ in quo est infirmitas si potest abscindi: quia
videtẽ eis ꝙ non possunt iuuari nisi per incisionem. Alia au
tem duplex egritudo porcis accidit frequentius: ⁊ hec du-
plex egritudo fraretyn in Arabico vocatẽ. Una autem ha-
rum egritudinum est dolor ⁊ ponderositas capitis siue sco-
thomia: ⁊ ex hac moritẽ maior pars porcorum propter con-
gregationem multoꝝ frigidorum humoruz in capite. Alia
autem infirmitas est fluxus ventris ex humore radẽte in-
testina: aut etiam qꝺ verius est ex fluxu lienterico ex multa
viscerum infrigidatione. Et est opinio pastoꝝ hunc dolo-
rem non habere remediũ: forte autem valent in ista vlti-
ma infirmitate vinum receptum cum cibo: sed tamen eua
dere ab ea est graue: quia postꝗ inualuerit ex vitio epatis
inflantur porci valde: ⁊ interficiũtur infra tres dies. Quã-
do aũt primus ⁊ secundus dolor in porcis aggrauantur ac-
cidit eis casus auricularum: ⁊ si porci sunt pingues ⁊ grossi
iuuat eos comedere mora. ⁊ iuuat balneum aque valde ca-
lide: qa resoluit aliquantulũ materiaz: ⁊ ꝙ minuatẽ eis ve-
na que est sub lingua: ⁊ hoc magis valet ceteris medicinis.
Porcis etiã mollis carnis qui sũt castrati contingũt pustu-
le in crure ⁊ collo ⁊ spatulis: ⁊ sepe sũt iste pustule sub lingua
⁊ sub ascellis: ⁊ vocanẽ leprosi tales porci: ⁊ quãdo extrahũ-
tur pili ⁊ sete radicitus euulsi adheret pilis humor albꝰ ve-
nenosus qui etiaz exprimitẽ de porco vnde euulsus est capil-
lus siue seta. Et contra hanc infirmitatem valet ei granuz
qꝺ dicitẽ

qđ dicit tyxl siue glãdes que sunt cibus conuenientioꝛ poꝛ
cis.cõueniunt aũt etiã eis ciceres ⁊ ficus. Simpliciter autẽ
dicendo valet cibus cõpositus ⁊ diuersus poꝛcis ⁊ alijs ani
malibus. Quidã enim cibi sunt inflatiui: ⁊ quidam carnis.
quidã aũt pinguedinis generatiui quos opꝫ discernere pa
stoꝛem peritũ: sed hoc generale est ꝙ poꝛci delectant̃ in co
mestione glãdis.⁊ ex ea generat̃ caro solida: lꝫ faciãt carnẽ
aliquãtulũ humidã: ⁊ quãdo poꝛce multuꝫ comederint de
glãde forte aboꝛtient: sicut ⁊ oues aliquãdo aboꝛtiũt ex pa
stu.pustule aũt elephãtice de q̃bus dictũ est nõ accidunt in
ter quadrupedia nisi poꝛcis. ¶ Amplius autẽ canibus etiã
⁊ lupis similiter accidũt quedã infirmitates.rabies.s.quaꝫ
quidã caniciẽ siue caninã insaniã vocãt.⁊ squinãtia ⁊ poda
gra propter quã ĩcuruant̃ ad extra pedes eoꝝ. Canina aũt
rabies mutat̃ in insaniã demoniacã.⁊ est ista infirmitas cũ
veneno qđ in humoꝛe dentiũ trãsfundit̃ in vulnera eoꝛuꝫ q
moꝛdent̃ a cane rabido: propter qđ etiã oĩa aĩalia moꝛsa a
cane rabido furiunt ⁊ moꝛiunt̃ preter hominẽ qui per me
dicinã poterit iuuari.multi tamẽ ex hominibus moꝛiunt̃.
Jam enim vidi moꝛsum a cane rabido in bracchiũ: ⁊ anno
xz.post incepit inflari locus cicatricis ⁊ moꝛtuus est infra
duos dies. Squinãtia autem canina interficit canes infra
duos aut tres aut quatuoꝛ dies.⁊ paucissimi canũ euadunt
podagrã calidã. Rabies aũt nõ solis accidit canib⁹ sed etiã
camellis. Elephãtibus aũt nocet ventus siue ventosa infir
mitas.⁊ hui⁹ causa aliqñ non possunt mingere neqꝫ egere
re. Terra aũt nocet ei nisi fuerit multũ vsitatus comedere
lutũ ⁊ lapides. Aliquãdo etiã patit̃ fluxũ vẽtris ⁊ medicat̃
ei p aquã calidã ⁊ herbas q̃s hassis vocãt medici. ¶ Vac
cis aũt accidũt infirmitates due: podagra videlꝫ ⁊ crocha
ros qđ est doloꝛ capitis arabice. Cũ aũt habẽt podagrã cõ
stringunt̃ eis pedes: neqꝫ statim ꝓpter hoc eijciũt vngulã:
sed si inungunt̃ eis coꝛnua oleo mixto cũ cera ⁊ pice aliquã
do sanant̃: qꝛ podagra earũ nõ est foꝛtis. Cum aũt accidit
eis doloꝛ capitis quẽ dicũt crocharos vehemẽter inspirãt
ex angustia ⁊ cito reuertit̃ anhelitus: ⁊ fit breuis ac si esttuet
ex febꝛe: qꝛ ista infirmitas in vaccis assimilat̃ infirmitati fe
bꝛis in hominibus. Signuꝫ aũt huius infirmitatis est de
missio auricularũ ⁊ ꝙ nõ comedunt: ⁊ cito ex ista moꝛiunt̃.
⁊ quãdo aperit̃ pectus vacce ex hac infirmitate moꝛtue ma
nifestat̃ coꝛruptio sui pulmonis. Ex fluxu enim a capite fa
cto coꝛruptus est pulmo: qui coꝛrumpit aerẽ attractũ ad pe
ctoꝛis refrigeriũ.⁊ hoc ĩdurit anhelitus velocitatẽ ⁊ angu
stiam. Est aũt expertuꝫ ꝙ termentilla data eis in potu vel
pastu multũ valet eis ⁊ equis similiter. ¶ Equis aũt sylue
strib⁹ qui sunt in equanarũ ꝯgregationib⁹ in pascuis nõ ac
cidit infirmitas que sciat̃ p̃ter eã que dicta est podagrã vi
delicet.⁊ iđ aliquãdo amittũt coꝛnua pedũ que subtelares
vel sotulares quidã vocãt.⁊ crescunt eis tunc sotulares no
ui. Equos aũt equanarum vocat Auicẽna arabice equos
ascemx. Signũ aũt hanc infirmitatẽ p̃cedẽs ⁊ eã indicãs
est tremoꝛ dextri testiculi. Equis aũt quos vocat Auicen
na alnitebyce hoc est in domo pastos ⁊ domesticos accidũt
valde multe infirmitates propter laboꝛes ⁊ pabula que mi
nistrant̃ eis. Accidit enim eis hillios siue passio biliaca. Et
signum huius infirmitatis in eis est ꝙ membra posterioꝛa
adunant̃ per constrictionem: ita ꝙ quedam vident̃ cõstrin
gi ad quedã ⁊ amittit cibũ ⁊ desiderium comedendi.⁊ iuua
mentum eius est per minutionẽ forte in coxa.qꝛ ibi est que
dam vena que minuit̃ a medicis equoꝝ. Equis etiã acci
dit confractio neruoꝛum.⁊ signũ huius est extensio venarũ
⁊ capitis ⁊ colli ac si distentat̃ equus.⁊ tunc grauat eos am
bulare ⁊ expedit eis quies. Aliquãdo etiã accidit equis ag
gregatio poꝛi siue veneni in pede siue in alio loco. Accidunt
etiã equis infirmitates oꝛis multe.⁊ in palato est vna quaꝫ
quidã vocant forcin. A nostratib⁹ aũt germanis schuf siue
schule vocat̃: ⁊ nisi tũc cito inuent̃ cadit eis palatuꝫ ⁊ fit eis
anhelitus calidus. Et hec infirmitas vt dicit Aristo.caret
remedio nisi per se curet̃. Nos tamẽ in sequentibus vbi de
aĩalibus sigillatiꝫ exequemur ꝯm litteras alphabeti nostri
⁊ de hac ⁊ de alijs equoꝛum infirmitatibus loquemur. Jn
oꝛe etiam in maxillis habent alias infirmitates plures q̃s
in sequentibus enumerabimus: eo ꝙ hic nõ tangimus nisi
diuersitates que cõmuniter pertinent ad aĩalia ⁊ eoꝝ ĩndi

Octauo de nã aĩaliũ cap.22.

Octauo de nã aĩaliũ cap.23.

Nõ expꝫtuꝫ in egritudinibus pulmonis vac caꝝ ⁊ equoꝝ. Octauo de nã aĩaliũ cap.24.

cant naturã. Accidit autẽ etiã equis rabies. Signũ aũt hu
ius est: ꝙ declinãt aures ⁊ reflectũt ad collũ: ⁊ hec ĩfirmitas
in equo non est visa habere medicinã. Accidit etiaꝫ equis
vesice infirmitas.⁊ signũ huius est ꝙ tunc mingere nõ pos
sunt.⁊ declinant musculos coxarũ versus sotulares pedum
inferius: moꝛsus etiã venenosoꝝ multũ nocet equis. Si enĩ
moꝛdeat̃ ab eo qđ vocat̃ mogaliꝫ nocet equis ⁊ mulis.fac̃
enim venenuꝫ huiusmodi animalis vesicas ampullosas in
coꝛpoꝛibus equoꝝ. Sed pessimum est quãdo hoc aĩal mo
moꝛderit equã impꝛegnatã: quoniã tunc ex quãtitate ⁊ extẽ
sione impꝛegnationis findet̃ ampulla ⁊ moꝛit̃ equa. Si enĩ
non findatur cõsumit̃ paulatim veneni vapoꝛ a caloꝛe na
turali ⁊ euadit equus.cum autem finditur nimius fit afflu
xus humoꝛum ⁊ moꝛit̃. Similiter autem moꝛsus animalis
qđ dicunt haldyꝫ.quidam autem vocant hoc acingyꝫ indu
cit eq̃s magnas egritudines. Est aũt hoc aĩal simile lacer
to paruo.⁊ iacet in pꝛato sub gramine.in coloꝛe autem simi
le est serpenti qui vocat̃ kokamoꝫ.hec autem animalia ve
nenosa non multũ abundant apud nos nisi illud qđ vocant
halkyꝫ videt̃ esse quidam vermis apud nos viridis.⁊ lat⁹
octo pedum.⁊ est breuis.⁊ habet crura alta sicut musca.et
fetet multum quando rumpit̃.⁊ fama est ꝙ animal come
dens eum inflatione dirumpit̃ ⁊ pꝛecipue equus.⁊ quando
moꝛdet equũ cõtrahit vesicas. Est etiaꝫ apis crocea apud
nos ⁊ valde magna: ⁊ insidiat̃ equis ⁊ compertũ est sepius
ꝙ quãdo plures earũ cõueniunt circa equũ pungunt euꝫ.⁊
vesicas contrahit ex quibus sepe moꝛit̃. Scire autẽ omnes
has infirmitates ⁊ medicamina equoꝝ ad peritiã pertinet
marascalci pꝛopꝛie ⁊ de his nos in vltimis huius scientie
libꝛis pꝛosequemur. Referunt enim expertioꝛes ꝙ omnes
infirmitates que hominibus accidunt: accidunt ⁊ equis et
ouibus.multotiẽs enim sicut homines ita moꝛiunt̃ ⁊ equĩ
⁊ oues veneno aut ex venenosis humoꝛibus putrefactis in
coꝛpoꝛe. Similiter autem si olfecerit equa impꝛegnata col
lectionem magnam candelarũ extinctarum aboꝛtiet.⁊ hoc
etiam aliquãdo mulieribus accidit impꝛegnatis. Jste igit̃
sunt ⁊ similes infirmitates equoꝝ. Adhuc aũt si adhereat
pullis equarum id qđ vocat̃ ycomeneꝫ qđ est pellicula secũ
dine eque lambunt illud lingua sua ⁊ comedũt ipsum.⁊ mu
lieres incantatrices quando possunt habere hoc cum hoc
faciunt quedam carmina incantationum quibus pꝛouocãt
parentes ad dilectionem infantum.⁊ hec carmina vocat
Aristo.coꝛrupte pꝛouerbia.⁊ hec est culpa non ph̃i sed eius
qui transtulit libꝛum in latinum. Ab equis enim exit apud
partum id qđ vocatur kolaydon hoc est secundina.⁊ san
guis menstrui qđ multum querunt magi ad incantandum
sicut ⁊ queruntur secundine cattoꝛum. ¶ Amplius autẽ ac
cidit equis cognoscere hynnitũ equi cũ quo aliquando pu
gnauit. Delectantur etiam equi stare in pꝛatis ⁊ aquis ⁊ li
bentius potant aquam turbidam: ⁊ si fuerit clara turbant
eam pede vt grossioꝛ fiat: aqua enĩ clara sua subtilitate ni
mis penetrat viscera ⁊ vicinia ipsoꝛum.⁊ infrigidantur ex
ea ⁊ incurrunt tremoꝛem.et postquam potauerint equi li
benter natant.hoc enim animal multum diligit in aqua na
tare ⁊ stare: ⁊ ideo etiam equi fluuialis fuit hec dispositio
ꝙ piscis similis est equo fere in omnibus. Tauri autem
quo ad potum aque sunt contrarie dispositionis: quoniam
nisi fuerit aqua valde clara non curant potare eam. ¶ Asi
ni autem in maioꝛi parte infirmantur vna infirmitate que
arabice vocat̃ inliliđ.latine ṽo catarrus. Melãcholicũ enĩ
est animal ⁊ ex frigiditate stomachi fumus spissus conti
nue est ad caput qui in cerebꝛi frigiditate in mucilaginem
conuersus fluit ad nares: ⁊ cuꝫ multiplicatus fuerit fluxus
destituit ⁊ destruit medullam cerebꝛi: et tandem cum mu
cilagine incipit fluere: ⁊ tunc moꝛitur asinus. Et qꝛ spiri
tus anhelitus trahitur per nares: ideo grauiter spirat asi
nus in hac infirmitate. Aliquãdo autem descendit ad pul
monem ⁊ destruit ipsum caloꝛe suo innaturali sicut est ca
loꝛ apostematis. Asinus autẽ plus sentit frigus omnibus
animalibus.⁊ ideo inexcellenter frigidis regionibus non
inuenitur sicut in succia ⁊ gotia. Jn omnibus autem regio
nibus que sunt maioꝛis latitudinis q̃ꝫ sextũ est clyma par
ui valde sunt asini sic̃ in Germania ⁊ Gallia ⁊ non inuenit̃
tur in terra Kakar ⁊ Septentrionis que est terra Lxuonũ

Jn trãslatiõe aũt Theodoꝛi nõ est ista coꝛruptio.

Octauo de nã aĩaliũ cap.29.

Octauo de nã aialiũ cap.26.

⁊ Ostonũ ⁊ Suedoꝝ. ¶ Elephantibꝰ aũt vt supra diximus accidit inflatiua infirmitas ipediens vrine electionẽ ⁊ stercoris: ⁊ qñ terrã comederit moriet̃ nisi ad hoc fuerit generatione assuetꝰ. Aliquãdo etiã elephas trãsglutit lapides. Accidit etiã elephãti dolor iuncturarũ. ⁊ cõtra hoc valet ei potꝰ aque calide ⁊ herbe submerse in melle comeste. he eni due res fluxũ ventris elephantis ꝓhibẽt. Adhuc aũt quãdo elephas vexat̃ ex insomnietate lõga vel qr nõ dormiuit: vngent̃ sue spatule cũ oleo ⁊ aq̃ calida ⁊ curabit̃. Quãdo dolorẽ patit̃ spatularũ ponit̃ super scapulas eius caro porcina assata ⁊ curabit̃. Aliqui eni elephãtũ potãt oleũ ⁊ aliquãdo nõ potãt ipm. Quãdo aũt potãt oleũ si in eoꝝ ventre est ferrũ extrahit̃ per oleũ. Elephas etiã bibit vinũ. ⁊ quãdo potare nõ põt accipiunt medicinas ⁊ decoquũt cũ oleo: ⁊ dant illã decoctionẽ elephãtibꝰ ad potandũ: ⁊ tunc curant̃. Hec igit̃ de aialiũ q̃drupedũ ĩfirmitatibꝰ dicta sunt in cõmuni.

¶ Cap. 3m. De profectibus ⁊ defectibus anulosorum animalium.

Octauo de nã aialiũ cap.27.

Animalia aũt anulosi corporis pinguescunt in tẽpore sue generationis quãdo ipm tẽpus cõueniens fuerit ẜm principia vite eoꝝ que nascunt̃. Tempus aũt generationis taliũ est tẽpus vernũ qꝺ cõueniens esse dicit̃ quãdo natura ⁊ effectu est calidũ ⁊ humidũ. he due q̃litates sunt vite principia. Calidũ enim mouẽs perforat humidum: qꝺ perforatũ circunstat: ⁊ circunstãdo figurat anulum. ⁊ sic generat̃ aial anulosum. Sunt aũt de numero anulosoꝝ apes que magis sunt vtiles hominibus. ⁊ aliquando generant̃ inter eas in casis ⁊ vasis vermes nocentes apibꝰ ⁊ suggentes eas ⁊ mel corrumpentes. ex vermibus aũt illis cũ creuerint generant̃ aranee. ⁊ huiusmodi signum est ꝙ in examine corrupto inueniunt̃ nidi ⁊ tele aranearuꝫ. Aranea aũt illa arabice felideon vocat̃. quidã tñ vocant eam ferzyzeꝫ. he enim in domibus apũ faciunt texturã. Est aũt in casis apum etiã aliud qꝺ vocat̃ akykolon grece. ⁊ est aial alatum qꝺ volat circa lumen imittens se lumini. Hoc aũt animal per spiritum alarũ ⁊ motũ corporis puluerem ⁊ terraꝫ inijcit inter fauos ⁊ inficit eos. Apes vͦo nõ pungunt ipm. ⁊ quãdo suffumigant̃ examina euolat moriẽtibus apibus ex fumo. Hec aũt duo animalia generant̃ ex cere putredine. ⁊ illud quidem qꝺ vocat̃ aranea primũ est paruum velocis motus sicut vermiculi qui gusanes vocant̃: ⁊ postea crescit ⁊ efficit̃ in aranee quãtitate. Ego aũt ꝓbaui ꝙ ex putredine cere nascit̃ liniẽdo multas cere particulas in quodã muro: que cum stetisset vsqꝫ ad finẽ augusti in eis inueni amplius q̃ꝫ centum vermiculos tales: ⁊ nutriebant̃ de cera residua. Scđm aũt aĩal nascit̃ etiã ex cere putredine aliquãtulum humida. ⁊ primo est sicut vermiculus qui teredo vocatur. ⁊ postea nascunt̃ ei ⁊ volat: ⁊ locuꝫ cui insidet primo inficit albo puluere sicut sit respersus modica farina. ⁊ ille puluis est ex terrestri cera. ⁊ paulatim crescit ille puluis: ita ꝙ ĩficit fauos ⁊ reddit eos inutiles apibus. Adhuc aũt apes infirmantur tempore quo flores papaueris multum tumescunt: quia hoc fit ex ventositate generata in ipsis ex siccitate temporis. ⁊ hoc est contrariũ omni generi apum. hoc eni tempore maxime in terris calidis sequit̃ epidimia que aurugo quasi aeris rubigo vocatur. ⁊ hec inducit rores siccos in album puluerem cõuertibiles: ⁊ ex illis apes infirmant̃. Adhuc aũt apes ⁊ omne aial anulosi corporis morit̃ quando oleo vel alio pingui inungit̃ corpus eius: ⁊ p̃cipue caput eius. ⁊ tunc maxime quando inunctuꝫ soli exponit̃: eo ꝙ ex vnguento ampliante corpus resoluuntur anuli cõtinentes humidum eius calidum.

¶ Cap. 4m. De terris in quibus sunt quedam genera animalium proficientia ⁊ quedam deficientia.

Octauo de nã aialiũ cap.28.

Diuersificant̃ aũt animalia p̃cipue anulosa ẜm regiones ⁊ loca in quibꝰ sunt vel esse possunt. Quedam enim loca sunt in quibus non inueniunt̃ omnino animalia. Quedam autem in quibus sunt parua ⁊ pauce vite ⁊ macra. ⁊ illa loca aliquãdo sunt valde ꝓpinqua: ⁊ aliquãdo valde remota abinuiceꝫ. sicut in terra quã Aristo. vocat miline: ⁊ Auicẽna terrã capellã vocat eã. ⁊ est quã nos p̃sbyteri Joãnis vocamꝰ. ⁊ est pars indie citerioris: in qua sunt duo loca propinqua in quoꝝ vno inuenitur aĩal qꝺ tatygeꝫ qꝺ stridens dentibus interpretatur. in alio aũt nõ inuenit̃. ⁊ est mus quidam paruulus rubeus qui nocte clamat ⁊ stridet dentibus ⁊ vocatur apud Germanos inferiores schermus: ⁊ apud superiores vocatur spitzmaus: ⁊ catti non comedunt hunc murem: ⁊ abstinent ab eo: ac si sit venenosius eis. ¶ Adhuc aũt in parte eiusdẽ regionis que kakabmos vocatur ab Aristo. est flumen diuidens terram in duo media: ⁊ in vna parte inuenit̃ animal predictũ: ⁊ in alia parte fluminis nunq̃ꝫ est inuentũ ⁊ si portat̃ illuc moritur. Similiter aũt in terra Indie que fridor cekalyꝫ vocat̃ est flumen diuidens terram: ⁊ ex parte vna est idem animal: ⁊ in alia parte non est. Adhuc aũt in Hibernia que est iuxta terraꝫ que vocatur okoonia quam Auicen. autonia vocat non est mus cecus quem talpam vocamus: lꝫ statim de propinquo in autonia sint plurimi tales mures. Similiter aũt in quadam parte ipsius terre quã vocant labadiaky non inueniũtur omnino: ⁊ si portantur statim moriuntur: ⁊ si ponatur in terra illa non cauabit eam sed statim moritur vt diximus. Adhuc autem in terra que vocatur aranky quam Auicen. anephy vocat positi lepores non viuunt: sed fugientes terram aliquando ad mare redire videntur. In terra autẽ Cikylie siue Cicylie non inueniunt̃ formice magne quas arabes anachkyꝫ qꝺ miles interpretat̃ vocant: ⁊ in tempore antiquo non vociferabant rane in terra que dicitur koky: et hanc terram vocat Auicen. curoniaꝫ. Adhuc autem in Libya nõ inuenitur porcus agrestis siue montanus qꝺ idem est ẜm ꝙ dicit Anthiseus poeta: lꝫ in multis sit homo mendax cuius dictis non est adhibenda fides. dicit etiaꝫ ꝙ nõ inuenitur in terra illa ceruus aliquis aut caper agrestis quẽ nos ibicẽ vocamus. Dicit etiam ꝙ in India nõ inuenitur porcus nec domesticus neqꝫ agrestis neqꝫ etiam onagri sicut dixit: cum tamen in terra illa valde magna sint animalia sanguinem habentia: sed hoc certum est ꝙ in mari illiꝰ regionis non inuenitur genus malachie neqꝫ aliquod animal dure teste nisi in locis valde paucis. Omnia auteꝫ que sunt testei corij valde magna sunt in mari rubro. ¶ Adhuc autem in terra Nubya que est terra nigrorum quã vocant nunc mauritaniam habent oues latas valde caudas: ita ꝙ latitudo caude est in quantitate cubiti. Ego auteꝫ vidi plures oues quarum in cauda latitudo fuit quãtitas palmi ⁊ amplius: ⁊ inter auriculas caproruꝫ ⁊ caprarum illius terre est quasi distantia palmi: ⁊ quidã caprorum caudas habent pendentes vsqꝫ ad terram: ⁊ auricule eorum fere veniunt ad terram: ⁊ tauri illius regionis habent pilos super spatulas sicut camelli: ⁊ tondentur sicut oues. In eadẽ Nubya oues pariunt agnos cornutos: ⁊ cornua in terra illa nõ habent tm̃ arietes: sed etiam oues femine sicut dixit Homerus. In terra autem septentrionis in terra koycor accidit contrarium huius: quoniam ibi neqꝫ mas neqꝫ femina habet cornua. ¶ Adhuc autẽ in Egypto sunt animalia valde magna sicut tauri ⁊ oues: ⁊ quedã parua sicut canes ⁊ lupi ⁊ lepores ⁊ vulpes ⁊ corui ⁊ accipitres. Et dicitur causa huius esse cibus regionis illius. Quedã enim animalia in Egypto multum cibum habent: ⁊ quedam modicum sicut lupi ⁊ accipitres. cibus enim animalis comedentis carneꝫ est ibi paucus: quoniã parue aues sunt ibi ⁊ sicce ⁊ parum nutrientes. Et similiter est de carne alia que est in Egypto animalium que venari possunt a lupis vel canibꝰ. Animal autem non comedens carnem precipue domesticuꝫ habet ibi in locis palustribus multum cibum ⁊ multum nutrientem. Lepus autem ⁊ syluestria sunt in Egypto pauca ⁊ parua: eo ꝙ arbores nõ habent ibi multos ramusculos quos decerpant talia animalia: ⁊ fructus arboruꝫ illius regionis non possunt durare nisi parum: ⁊ ideo animalia syluestria in hyeme non inueniunt cibum. In locis autem multis est oppositum huius. Causa eoruꝫ que dicta sunt est complexio regionis sicut in koykole que est pars septentrionis et in enkyron ⁊ in kaleyta ⁊ in scenoky que sunt loca vicina septentrionali polo propter maximum frigus eorum non inueniũtur in eis aues parue omnino. in omnibus enim his locis tempus hyemale est valde forte. ¶ Adhuc autẽ in terra arabice est species lacerte pue que apud nos est q̃ꝫtitatis siue longitudinis palmi: ⁊ accibras ꝓprie vocat̃: inueni

tur in longitudine cubiti: ⁊ lacerte ꝓuintie versus Hispa/niã sunt breues ⁊ magne valde maloꝝ moꝝ aliquãdo insi/lientes in facies hominũ. Et in terra ista sunt mures val/de magni: ita ꝙ anteriores pedes eius videntᷣ aliquãdo eẽ vnius palmi: ⁊ posteriores forte habẽt longitudinẽ digiti: qñ mus incedit quasi super totũ crus posterius. ❡ Adhuc aũt in libya inuenitᷣ genus serpentũ qḋ aplatõ greci sapientes dixerunt: eo ꝙ est sine latitudine ꝓportionata longitu/dini ipsius: ⁊ dixerunt quidã se vidisse ꝙ in mari ciuitatuꝫ libye viderunt ossa tauri que comederunt serpentes dicti. Adhuc aũt in terra orikꝝ quã coracenoꝝ vocat Auicẽ. sunt lupi multi ⁊ maximi quãtitatẽ leonuꝫ habentes: ⁊ maxime in locis qui dicuntᷣ rostroꝫ achabo ornichoꝫ. Adhuc ãt leo/pardi multi sunt in Asia ⁊ nõ sunt in Europa: ⁊ tamẽ vni/uersaliter omnia aialia agrestia sunt in Europa magis syl/uestria ⁊ magis fortia ꝙ̃ alia propter spiritus ⁊ sanguineꝫ que multiplicantᷣ in eis ex habitatione frigida: sed aialia Asie sunt maloꝝ moꝝ. In libya aũt maxime conueniunt in multitudine magna aialia: sicut etiã dicitᷣ in ꝓuerbio ⁊ p̃cipue serpentes multi sunt in terra illa ꝓpter pluuie defectũ: ꝓpter qḋ etiã aialia huius terre nõ assueuerũt bibere aq̃: ⁊ sunt sicca ꝓpter qḋ etiã nõ luxuriãt nisi in fine hyemis qñ humectata sunt ex humore hyemis. Mus etiaꝫ hui⁹ terre quãdo bibit aquã moritᷣ: eo ꝙ bibere nõ consueuit.

❡ Cap. 5ᵐ. De permutatione ſm cõmixtionẽ diuersoꝝ ani/maliũ ſm coitũ: ⁊ de differẽtia intoxicationis siue veneno/soꝝ ſm loca: ⁊ ex hoc ꝙ vnũ venenosum comedit alterũ.

Octauo de nã aialiũ cap. 29.

Animalia etiã proficiunt ⁊ deficiũt aliquãdo ex feminũ permixtione cũ speciebus: sicut dicitur ꝙ canis profecit in specie leporarij ex coitu cũ vulpe: ⁊ ex coitu cũ lupo ꝓfecit in spẽm magni canis qui mastinus vocatᷣ a nobis. Et in In/dia narrãt certissime ꝙ Indici canes veloces ⁊ feroces venerunt ex coitu canis cũ tigride. Ligãt enim ca/tulas in syluis: ⁊ aliquãdo quidem deuorantᷣ: sed aliquãdo cũ tygris aial multũ est in libidine luxurie coit cũ ipsa: ⁊ dẽ/tibus abscidit ligamẽ: ⁊ talis fetus primi ventris nõ dome/sticatᷣ: sed coit cũ domestica catula: ⁊ cũ peruenit ad tertiuꝫ ventrẽ tunc domesticatᷣ. Dicũt etiã quidã ꝙ leporarij ma/gni quos velres quidã vocant venerunt ex coitu leopardi cum cane. ❡ Adhuc aũt loca magnã in moribus aialium fa/ciunt differentiã. Montuosa eniꝫ aialia oĩno sunt alterius consuetudinis ꝙ̃ ea que habitant in vallib⁹. ❡ Ampli⁹ aũt ſm loca differentiaꝫ accipiunt fortitudinis. Porci enim in terra ako vocata. ⁊ similiter lupi fortissimi sunt: eo ꝙ est lo/cus altus ⁊ montuosus: ⁊ dicitᷣ ꝙ femine de loco illo porca videlicet ⁊ lupa plus fortitudinis habẽt ꝙ̃ masculi inferio/rum locoꝝ: ⁊ hoc nõ tñ facit differentiã fortitudinis in eis: sed etiã in venenosis facit differentiã intoxicationis. Scor/piones enim Asie ⁊ pluriũ alioꝝ locoꝝ nõ sunt multũ mali: ⁊ in alijs multis locis sunt magni ⁊ mali: ita ꝙ si pungãt ho/minem vel aial interficiunt ipsum: ⁊ similiter faciũt porcis ꝙ̃uis porci propter pellis spissitudinẽ ⁊ adipis nõ multum sentiant puncturã scorpionis. Scorpiones enim quidã pũ/gentes porcos nigros precipue interficiunt. Sed citius mo/riuntur si statim post puncturã intrant in aquã: q2 tũc aque frigiditate venenum ad cor reflectitᷣ. Adhuc morsus serpẽ/tum magnã ſm loca accipit diuersitateꝫ: quoniã draco qui/dam est in terra Ethiopie ex quo generatᷣ quedam tyri spe/cies ex qua accipitᷣ antikon hoc est venenum pessimum cõ/tra qḋ nulla est medicina. Similiter aũt in loco libye quem alkyar vocant est serpens puulus valde qui morsu suo in/ficit ⁊ interficit homines: ⁊ fertᷣ ꝙ contra morsum eius non valet aliquid nisi lapis qui accipitᷣ in antiquissimis regum sepulturis qui sibi imbibit balsamum cum humore egresso de corpore mortui: hic accept⁹ ⁊ rasus in vino ⁊ in potu da/tus dicitᷣ hoc venenum restringere. Et in quibusdam locis Italie est quidam serpẽs astoloboron cui⁹ morsus est mor/talis. Generaliter aũt morsus omnium animalium habẽ/tium venenum est periculosus valde: ⁊ maxime si veneno/sa comedant se adinuicem sicut comedit draco scorpionẽ. Econtra autẽ saliua hominis ieiuni qui diu ieiunauit ⁊ in precedenti sero abstinuit contrariatur omnib⁹ venenosis. Inuenitur aũt tyrus siue serpens quidam queꝫ greci alky/neny dicunt: latine aũt quidam vocant eum basiliscuꝫ: alij verius vocant eũ regulũ: eo ꝙ est rex serpentũ quẽ alij ser/pentes etiam magni fugiunt cũ tamen in longitudine non excedat cubitum: ⁊ est pilosus in toto corpore: ⁊ quãdo mor/det aliquod animal vel hominem cito putresiũt ea que cir/cunstant morsum ex calore veneni. Similiter aũt in Indis inuenitᷣ quidam paruus tyrus quem vocãt basiliscũ: ⁊ mor/sus huius est adeo fortis ⁊ calidi veneni ꝙ contra ipsuꝫ nõ inuenitᷣ medicina. Sciendum enim ꝙ quoddã est venenũ calidum ⁊ quoddam frigidum. Et illud quidem qḋ est ca/lidum quasi comburendo interficit: ⁊ cito quasi adustũ red/dit locum morsus. Frigidum aũt interficit cor infrigidan/do quãdo vaporabiliter ad cor diffunditur. ❡ Adhuc autẽ nõ opꝫ latere ꝙ tyrus apud nos est serpens quidã anterio/ra sui corporis erigens: de quo supra diximus: ⁊ de carnib⁹ eius recipitᷣ in compositione tyriace. Hic aũt nõ vtimur sic tyro: sed pro genere serpentis qḋ sub se multas cõtinet spe/cies: siue calidũ habeãt venenum siue frigidum. Sunt aũt adhuc serpentes qui dicuntᷣ flatu adurentes: eo ꝙ venenũ eoꝝ vaporabiliter ⁊ spiritualiter aliqñ per vaporẽ oris dif/funditᷣ. aliquãdo aũt ab oculis ꝓcedit spiritus pernecabi/lis in ea que videt e vicino: sicut nubes sanguinea ab ocu/lis menstruate effluit in speculum: ⁊ hoc attribuitᷣ basilisco. Quidam etiã vocatᷣ dipsas qḋ interpretatᷣ situla: cuius ve/nenum statim exiccat humorem qui est in corpore qḋ mor/det ⁊ sitiendo ⁊ bibendo moritᷣ. Est aũt in oĩbus his totus humor nãlis venenum: ⁊ est fortioris actionis calidu ꝫ vel frigidum veneni ꝙ̃ sit calidum vel humidum vel frigiduꝫ vel siccum ipsius elementi simplicis: cuius in antehabitis libris a nobis assignata est ratio: ꝓpter similẽ etiã rõnẽ est cõtrarietas hũoris hominis ad ipsa venenosa. ❡ Sed de mirabilibus que visa sunt in talib⁹ est vnũ qḋ refert Arist. in libro de regimine dominoꝝ quẽ scripsit ad Alexan. ꝙ vi/delicet puella missa fuit Alexãdro: ex cui⁹ morsu moriebantur homines sicut ex morsu serpentum: ⁊ humor saliualis in ipsa fuit venenum: ⁊ possibilitas huius probatᷣ ex hoc ꝙ sagitta intincta in saliuam hominis ieiuni intoxicatᷣ quan/do vulnerat aliũ. Et ꝙ vnicuiqꝫ saliua propria est medica/men contra venenũ ⁊ nõ alij non est salutaris ⁊ forte est sibi venenosa. Narrat aũt Auicẽ. ꝙ in terra de nassatye fuit hõ tẽporibus suis qui quotiẽs voluit paralyticabat corp⁹ suũ ⁊ rursum qñ voluit sanabatᷣ: ⁊ venenosa pũgẽtia cauda vel lingua sicut scorpio vel aranea fugiebãt eũ nisi multũ laces/sita ⁊ ꝓuocata ab ipso: ⁊ statim vt pupugerũt eũ moriebantur venenosa illa: ⁊ ipse homo remãsit illesus: ⁊ serpens q/dam magnus momordit eũ: ⁊ statim mortuus fuit serpẽs: ⁊ venenũ serpẽtis nõ iduxit in viro nisi effimeram duorum dierum: ⁊ cũ ad terrã illã gratia videndi eũ venisset Auicẽ. inuenit mortuũ: sed filiũ reliquerat in quo multa videban/tur de mirabilibus patris quẽ in p̃sentia Auicẽ. momordit serpens fere fuit mortuus: ⁊ anhelitus viri illius horribi/lis ⁊ nociuus fuit valde serpentibus oĩbus. ❡ Adhuc autẽ in nostra p̃sentia in Colonia corã multis de socijs nostris presentabatᷣ quodam tempore puella forte trium annorum que statim vt dimittebatᷣ de manibus matris per angulos parietum discurrebat querẽdo araneas: ⁊ omnes paruas ⁊ magnas comedit: ⁊ proficiebat ex hoc cibo: ⁊ multum pre omnibus cibis desiderauit eum.

Nõ de saliua hoĩs ieiuni.

Venenum duplex.

❡ Cap. 6ᵐ. De profectu ⁊ bonitate ostreorum ⁊ cancrorum ⁊ piscium.

Octauo de nã aialiũ cap. 30.

Est aũt adhuc ⁊ alia in aialibus quibusdã di/uersitas: qñ ea que sunt testei corij sicut ana/cheꝫ: ⁊ similiter ea que sũt mollis teste sunt bo/na valde tẽpore sue ĩpregnatiõis ſm ꝙ dicitᷣ. Karabꝝ aũt ecõuerso. Mollis eni teste existẽ/tia cũ ĩpregnata sũt eleuantᷣ sup pedes: ⁊ post/ꝙ̃ pepererũt quiescũt. Karabo ãt facit ecõuerso. ❡ Adhuc aũt qñ ea que dicuntᷣ malakye pullificãt sũt bona. multipes aũt qḋ est polypus: similiter aũt id qḋ dicitᷣ Cocydeꝫ ⁊ oẽs fere pisces apud principiũ sue ĩpregnationis sunt boni: ⁊ qñ elongabitur tempus impregnationis quedam sunt bona ⁊ pinguia: ⁊ quedã nõ. Id aũt qḋ vocatᷣ menyꝫ apud tẽpus ĩ/pregnatiõis est bonũ ⁊ pingue: ⁊ in illo tẽpore figura vẽtris eius est rotunda: ⁊ mas illius generis est latior ⁊ longior

⁊ cum incipit femina ipregnari accidit maribus varicatio
coloris: ⁊ fiunt nigri ⁊ maculosi diuersoꝝ coloꝝ: ⁊ tunc non
sunt boni ad comedendū: ⁊ in isto tēpore a qbusdaꝫ dicunt
capi. ¶ Adhuc diuersant aialia que vocāt foco koco ⁊ clay-
ca ſm easdē coloꝝ diuersitates. Meryꝫ aūt mutat colorem
ſm tēpus: sicut accidit qbusdā auibꝰ in mutatione pēnarū:
qm̄ in vere est niger ⁊ in hyeme est albꝰ. Koky aūt qui est vi
tulus marinus mutat colorē q vocat abalac hoc est nigrū: ⁊
efficit albi coloris: ⁊ iō albi coloris est in alijs temporibꝰ a
verno tēpore: ⁊ iste solus inter pisces facit astarady hoc est
nidū: ⁊ pullificat in eo. Medyꝫ aūt in vere est multū albū: ⁊
in estate ꝑcipue efficit nigruꝫ: ⁊ hoc videt apparere in alijs
branchis eius. Karachynoꝫ aūt est etiā bonū sicut menyꝫ ⁊
labrabū. Omnes aūt habētes cortices siue squamas sunt
mali cū pullificāt in maiori parte. Similiter aūt glabō ⁊ pi-
sces veteres sūt mali illo tempore ⁊ maxime cochio. ¶ Ad-
huc aūt pisces veteres sunt mali ad sallēdū: eo ꝙ maior ps
humidi pinguis que ꝯtinebat in vētribus eoꝝ iā dissoluta
est. pisces aūt antique cognoscunt ex magnitudine ⁊ duri-
tia. Jam enim deꝑhensus est tochen antiquꝰ ⁊ ponderabat
15. talga: ⁊ sua cauda erat duoꝝ cubitoꝝ lata ⁊ vniꝰ palme.
Adhuc aūt pisces lacuales sunt boni ⁊ pingues post pullifi-
catione ⁊ coitū: ⁊ maxime si habuerint multū cibū. Quidaꝫ
tn̄ taliū pisciuꝫ mali sunt tēpore sue pullificationis: sicut ille
qui dicit genyn ⁊ sibi similes. Jn oibus aūt modis piscium
mares sunt meliores feminis ꝑterq̄ in halon in quo femi-
na etiā melior est mare: femina tn̄ in hoc pisce nō est nisi ſm
nomē dicta: qm̄ ſm veritatē nō habēt in membris sexuū di
stinctionē ſm membroꝝ visum: sed ſm visum solū. Est aūt
genus qōdā ostrei: ⁊ vnū videt hēre virgā ⁊ alterū vuluaꝫ:
⁊ vocat apud Germanos inferioꝝ marium billegen.

¶ Tractatus Tertius Septimi Libri animalium ⁊ totꝰ est
digressio declarans causas preinductorum.

¶ Cap. pᵐ. Et est digressio declarans diuisionem animaliū
in ea que spirant ⁊ que habitant in aqua: ⁊ que habitant in
terra: ⁊ in media que sunt inter hec.

Ec quidē a prioribus peripatheticis tradita sunt de cibis ⁊ ha-
bitationibꝰ ⁊ locis aialiū absq̄ cause nālis
assignatione ꝓpter qō rursum opꝫ ista in-
terius inquirere ⁊ cām ipsoꝝ reddere nā-
lem. hic eni modus est phie. Scimus aūt
ex his que in libro de loci ⁊ locati nā dicta
sunt: omne locatum est cōnaturale loco suo: ⁊ ideo in ipso ⁊
habet generationem ⁊ salutem: propter qō quecūq̄ aialiuꝫ
in principio sue vite qō est cor talē hꝫ calorē qui oino spiri-
tualis est ⁊ calidus propter componētia calida hoc necesse
est cōseqnēter aerē inspirare: ⁊ pulmonē cordis sui ventila-
brū existentem habere: qꝛ aliter nā nō necessaria largiret: ⁊
hec sunt terrestria in corporis cōpositione habentia spiritꝰ
calidos ⁊ sanguinē: qꝛ si tātus calor in aqueo esset substan-
tia aquea euaporaret ⁊ nō ꝯtineret ipsam ⁊ ipsa dissolueret
substātia. ¶ Adhuc aūt in quarto metheoroꝝ habitū est ca
lidum in substātia terrestri magis adunari ⁊ cōtineri q̄ꝫ in
substātia rara: ꝓpter qō quecūq̄ taliū ex primis cōponenti
bus talē sortita sunt calorē necesse est inspirare ⁊ aerē attin
gere. Est aūt huius caloris cā: quoniā ex substātia terrestri
cōposita necesse est nutriri sue cōplexioni cōgruentibus: du
ris. s. ⁊ terrestribus: propter qō etiā fortē opꝫ esse calorē di-
gerentē: ⁊ cum principiuꝫ omnis digestionis sit a corde opꝫ
in cordibus eoꝝ esse calorē valde intensum: propter qō re-
frigerante indiget ⁊ tēperāte instrumentū ⁊ vehiculū suum
qō est spiritꝰ. ¶ Hec igit est cā ꝙ dicta sunt spirātia ea que
spirāt: ⁊ necessariū est ea aerē attingere. Non enim diu ma
net substātia instrumenti ⁊ vehiculū eius qō est vitalis vir
tus in aialibus spirātibus nisi per inspiratum reciperet re-
staurationem. quecūq̄ aūt ex componentibus primis plu-
rimum sunt mollia ⁊ frigida talem non sunt sortita caloreꝫ
circa principiū vite sed minorem: ⁊ ideo refrigerās ipsum
non pōt per substātiā tangēs refrigeriū facere. extingueret
enim modicus calor tangente se frigido per substantiā: est
tamē necessariū refrigerās habere ne motu ad intus calor
incendat: ⁊ ideo frigidū est refrigerās talia per q̄litatis al-
terationē ⁊ nō per substātiā tāgens: sicut pisces brāchis aq̄
attrahētes ⁊ euomētes que nō pertingit per substantiā ad
principiū vite aerem nō potuerūt talia attrahere: eo ꝙ aer
ſm naturā calorē hꝫ: ⁊ frigidum qō hꝫ ſm actum nō est adu
natum ⁊ cito recedit: ⁊ ideo per medium nō satis alteraret
caloreꝫ: et si per essentiā tāgeret extingueret per sui immixtio-
nem ad spiritū vite qui est in corde. Sic igit due cōpositio-
nes facte sunt ⁊ due cōplexiones in genere: vna quidē ex du
ro terrestri indigens calore forti: ⁊ vna ex molli pinguescen
te ⁊ cōstante indigens calore debili. Et calor quidem fortis
indiguit refrigerante qō tangeret per substātiā. Calor aūt
debilis indiguit refrigerante per alterationem solū per me
dium factam: in quo medio elementi frigiditas excellens
cum calido temperatur ne caloreꝫ extingueret. ¶ Hec igit
est causa prime diuisionis animaliū inspirantium aerem ⁊
spirantiū aquā. ¶ Si aūt qs obijciat ꝙ calor debilis nō in-
diget refrigerāte: dicemus ꝙ hoc nō est verū: qm̄ ꝓpter cō
trarietatē cōpositionis ois calor actu agens cōsumit substā
tiā. est aūt calor digestiuus cordis actu agēs: ⁊ ideo nisi eēt
aliquid actionem ipsius mitigās cito substātiā cōsumeret.
Sic aūt diuisis aialibus necesse est ⁊ habitationes eoꝝ ⁊ ci
bos diuidi ſm eādem diuisionem. Spirantia enim necesse
est habitare in terra quā aer īspiratus attingit vt terra det
eis locus propter pondus. aer autem propter interiorē vite
spiritum. Quecūq̄ autem attrahunt aquā ⁊ euomunt pro-
pter pondus quidem substātie in terra resident: sed locꝰ ha
bitationis eorum erit vbi aqua terraꝫ attingit: ⁊ facta sunt
alia aquatica. alia aūt terrestria. Cibos auteꝫ actu molles
complexioni ipsoruꝫ congruentes necesse est habere aqua-
tica: qꝛ alios debilis calor nō digeret: nec aialia substātiam
mollem nutrirent. Debilis enim calor non influit vitā soli
do corpori: sed vincit ab ipso ⁊ retundit: ⁊ fortis calor pene
trat in durum terrestre: ⁊ liquat molle ⁊ humiduꝫ: propter
quā causam actu mollificata per quaꝫ facta sunt cibꝰ aqua-
ticorum: ⁊ constantia ⁊ dura facta sunt cibus terrestrium.
Hec igit in genere est cā diuerse habitationis ⁊ ciboꝝ di-
uersoꝝ animaliū ſm duo genera. ¶ Media vō iter hec ne-
cesse est fieri multis modis sicut iter quelibet extrema phy-
sica. media autem sunt multa: quoniam eius motus inter
media physica qui accipi vbiq̄ potest factum esse ⁊ motum
esse: ⁊ facit ibi medium tanq̄ extremum. Hoc autem pro-
batum est in physicis: propter qō etiam nā que per gradus
ꝓgredit ab vno ad alterū nullū oino relinquit mediorum
possibilium qō nō producit ad esse ⁊ ad speciem. aliter eniꝫ
non compleret ois potentia māe nec etiā compleret virtus
vniuersalis efficientis res nāles in nā. Lꝫ autem sic multa
sint media: tamen reducuntur ad tres modos vniuersales
mediorum. Quoꝝ vnus est ratio medij propinquioris ter
restribus: ⁊ alter est modus ⁊ ratio medij ꝓpinquioris aq̄-
ticis: ⁊ tertius est modus ⁊ ratio medij per equidistātiam
accepti inter vtrūq̄ extremorum complexionum. Est enim
complexio ad mollitiem complexionantiū magis accedēs:
sed in spiritu ⁊ calore digestiuo in aliquo durā habēte sub-
stantiam proportionata: ⁊ hec quidem calidū habebit spi-
ritum ⁊ substantiam mollem vel propinquam molli: ⁊ cali-
ditas spiritus ⁊ cordis datur ei propter duo. s. propter cibi
frigiditatem ⁊ viscositateꝫ: ⁊ propter corporis sui magnitu-
dinem qō debili calore nō sufficienter inspiraretur ⁊ pene-
traret ad vite operatiōes. Et tale mediū est delphinus ⁊ ce
te ⁊ balena ⁊ que omniū cibū ⁊ habitationē habēt in aqua.
⁊ similiter generationē ⁊ coitū ⁊ impregnationē: sed solam
respirationem habent in aere: sicut pꝫ per antedicta. Econ
tra aūt quecūq̄ sunt dure quideꝫ substātie sed frigide: sicut
aues aquatice necesse est habitare in terra: sed ꝓpter frigi
ditatē cōplexionis opꝫ cibū requirere in aquis ⁊ talia in ci-
bū accipere que frigida sunt ⁊ terrea: ⁊ ex aqs frigiditatem
ꝯceperint nāleꝫ: ꝓpter qō etiā melācholica ⁊ frigida hmōi
aialia ſm plurimū eē iudicant: ⁊ dure carnis ⁊ mali nutri-
mēti eē iudicant a peritioribꝰ medicis: ⁊ ꝑcipue illa q̄cunq̄
sunt maiora in terra: ⁊ sunt debilis caloris digestiui emit-
tētia cibū idigestū: ꝓpter qō ēt multū sunt vorātia ⁊ cibum
semp appetētia. Curā eni ipēdit eis nā vt cibꝰ eēt aq̄ticꝰ vt
aque lubricitate mobilis efficeret in subam ipsoꝝ cū calore

Nā que per gra-
dus progredit
ab vno ad al-
terū nullū re-
linqt medioꝝ
possibilium.

debili: alter enim inutilis esset ad nutrimentū ꝓpter qḋ ēt oīa hmōi omne fere qḋ sumūt in cibū aque permiscent. hec igit hoꝝ in genere cā est aialiū. Ea aūt que per equidistantiā media sunt valde pauca sunt: eo ꝙ cōtraria per equipotentiā vix ꝑmisceri possunt: sicut ostendimus in alijs. Non enim pōt esse ꝙ aliquid cōponat ex omni mō cōtrarijs ſm equalitatē: qꝛ tale aial vel cōpositū: nec locū haberet neqꝫ cibum inueniret. Sunt tamē quedā genera vrsoꝝ alboꝝ ⁊ q̄dam gn̄a canū ⁊ q̄dā genera lupoꝝ ⁊ similiū quoꝛūdā aialiū que venant ⁊ habitant tam in aqua q̄ȝ in terra ꝓpter similitudinē cōplexionis quā habēt in vtroqꝫ elemētoꝝ. Similis aūt cōpositionis vident esse lucius ⁊ castoꝛ: eo ꝙ venantur taȝ in aqua q̄ȝ in terra: sed pꝛo certo oīa hmōi aialia magis sunt terrestria q̄ȝ aquatica: lȝ cibū in aqua frequentius accipiāt. hoc enim accidit ꝓpter alterā duaruȝ causarū: aut scilicet ꝙ frigida sunt debilē habētia calorē digestiuū sicut diximus: aut qꝛ similitudinē ad hmōi aquatica habent ſm cōplexionē. Frigida enim aialia frigidis ⁊ aquaticis cibantur ⁊ delectant. Multi aūt iuxta dictos modos sunt modi medioꝝ quoꝝ rōnē ex dictis facile est inuenire: ⁊ ideo preterimus illa ad alia festināntes. ¶ Si qs aūt ꝯtra dicta obijciens dicat aues esse leuis substantie: ⁊ iō leuari in aerea: ⁊ ꝓpter hoc debere oēs in molli elemento qḋ est aqua querere nutrimentū. Soluemus dicentes ꝙ verū est ꝙ aues sunt leuis substātie. quedā enim sunt in quib⁹ vincit leuis substātia super terrestrē: ⁊ he sunt plurimarū pēnarū ⁊ velocis volatus: ⁊ talia sunt aquatica per modū aliquē. Quedā aūt sunt in quibus leuis substātia est pauca: ⁊ grauis ⁊ frigida multa: ⁊ talis est cōpositio aquaticarū auiū: ⁊ iō cibum accipiunt in aquis. Quedā aūt sunt aialia in qb⁹ leuis est pauca ⁊ tēperata terrestris multa: sicut genera pulloꝝ: ⁊ hec sūt mali volatus: sed cibū accipientia in terra ⁊ non in aqua: ⁊ hec sunt saniora inter aialia carnes habentia. Hec igit dicta sunt de aialium cōmuni diuisione ⁊ habitatione.

¶ Cap. 2m. Et est digressio declarans qualiter vnūquodqꝫ animalium venatur cibum sibi cōuenientem ⁊ qualiter natura parat ei ad hoc instrumenta.

Uia aūt cibus omnis animalis attribuit sibi ſm sue cōplexionis cōuenientiā: iō fit vt aialia venent ea que similioꝛa sunt sue complexioni vel cōpositioni. Ex eisdē eniȝ ſm nām generātur ⁊ nutriunt: ⁊ iō quedā venant pisces: ⁊ q̄dam herbas: ⁊ quedā semina: ⁊ quedam sunt suggentia ⁊ quedā masticantia cibū. Quoꝝcūqꝫ enim substantia est aquea cōstans ex terrestri aquoso pinguescēte nutriunt talib⁹: ⁊ he sunt aut pisces aut herbe aquose. Quorūcūqꝫ aūt substātia est aerea leuis ꝑmixta cuȝ terrestri: eo ꝙ terra sit maioꝛ pars mā̄e oīum corpoꝝ animatoꝝ: hec nutriunt seminib⁹ maxime que aereā ⁊ pinguedine olei infusam habēt nām: ⁊ ideo talia querūt ⁊ in talib⁹ delectant: sicut multa genera auiū. ¶ Quecūqꝫ aūt sunt terrestria calido ⁊ humido infusa ſm cōplexionē libentius hec carnē mādücant ⁊ carnes venant: ⁊ quoꝝcūqꝫ est complexio calida ⁊ sicca: hec etiā carneȝ calidam ⁊ siccā perquirunt: etsi querant alios cibos a dictis hoc erit ex necessitate famisquaȝ patiunt magna aialia ꝓpter longū cibi defectum. Hec aūt ratio ciboꝝ vniuersalis aptat particularib⁹ intātū ꝙ vnūquodqꝫ magis persequit ⁊ venat ꝙ sue complexioni est cōuenientius. Omnis enim nā desiderat simile sibi nisi sit oīno destituta ⁊ reducta ad inequalitatem ⁊ discrasiam. tunc enim desiderat cōtrariū: sicut febꝛicitans febꝛe calida ⁊ sicca desiderat frigidū ⁊ humidū: nō qdeȝ vt illo nutriat: sed potius vt cōtrarij passionē facientis reducat ⁊ repꝛimatur excessus. Scōm igit desiderium est ad simile complexioni ⁊ ad ꝯnaturalē cibū: ꝓpter qḋ etiā Empedocles dixit omne nutriri simile simili: ꝓpter qḋ vnū animaliū venat alteruȝ: eo ꝙ est cibus sibi magis conueniens: et si nutriat: eo ꝙ est opposite complexionis ab ipso opoꝛtet duoꝝ alterum accidere aut foꝛte vtrūqꝫ: ꝙ aut videlicet alteret in stomacho per digestionē ⁊ efficiat simile: ⁊ tūc comestio erit absqꝫ delectatione: aut opȝ paulatim alterari animal ⁊ esse simile cōplexioni sibi ⁊ infirmari: ⁊ destitui a pꝛimis complexionantibus: ⁊ eoꝝ complexiones: sicut multos sanguineoꝝ videmus flegmaticos: aut melancholicos fieri ex longo talium ciboꝝ vsu. Foꝛte aūt accidit vtrūqꝫ istoꝝ: qm̄ lȝ a pꝛincipio cibus qualitatem comedētis accipiat qn̄ sumit: tn̄ ꝓcedēte tēpoꝛe cū destituit caloꝛ nālis per etatem cibi relinquunt suas q̄litates ⁊ ad se alterāt coꝛpoꝛa cibatoꝝ: ſm aūt modū ⁊ locū ciboꝝ nā que nunqꝫ deficit in necessarijs parat aialibus oꝛgana cibū accipiētia: ⁊ his qdē que sub aqua iuxta ripam cibū venant longa crura fecit ⁊ longa colla ⁊ rostra vt per crura vadere ⁊ per colla ꝓfundare ⁊ per rostrū sublimio ⁊ luto querere possint cibū. His aūt que longius a terra in aqua venant pedes fecit latos ad remigandū cum eis. ⁊ rostra lata qbus ea capiant que in superficie aque inueniunt. Et alia qdē fecit submergētia. Alia aūt quoꝝ cib⁹ multuȝ est dispersus vel armata nō sunt longis crurib⁹ aptauit ad cursus velocitatē. Similiter aūt est in alijs intātū vt etiam dentiū aptauerit dispositionē ſm modū accipiendi cibum. Quoꝝ enim cibus indiget laceratione: eo ꝙ cōsertus est ⁊ multū cōiacentes habet partes: his fecit oꝛis rictū magnū ⁊ foꝛtē: ⁊ dentes serratiliter cōiunctos sicut canib⁹ ⁊ leonibus ⁊ cattis ⁊ hmōi. Quoꝝ aūt cib⁹ lȝ durus sit tn̄ est cōminuibilis magis q̄ȝ lacerabilis. his in vno quasi situ aptauit dentes anterioꝛes ad incidendū: ⁊ posterioꝛes ad conterēduȝ sicut fecit poꝛco ⁊ equo ⁊ hmōi. Quoꝝ aūt coꝛpoꝛa multum sunt similia: intātū etiā ꝙ ossa nō habēt: sed loco ossiū quasdā cartilagines: hec de humoꝛe ciboꝝ magis viuūt q̄ȝ de ipsa ciboꝝ substātia: ⁊ his nō fecit dētes: sed os aptauit qbusdā eoꝝ ad suggendum sicut murene ⁊ sanguisuge. Et qbusdā eoꝝ aptauit aculeū in oꝛe quo perfoꝛant pelles eoꝝ que suggunt. Quibusdaȝ aūt totum os fecit ⁊ foꝛmauit ad suggenduȝ. Culices enim ⁊ cinifes ⁊ apes ⁊ cynomia ⁊ huiusmodi suggunt per aculeum quē poꝛtāt in oꝛe. Murena aūt ⁊ sturio ⁊ qḋdā balene genus ⁊ huiusmodi toto oꝛe extrahunt humoꝛē eoꝝ que suggunt ad suū nutrimentuȝ. Et sic facile est videre in oībus aialibus tam marinis q̄ȝ agrestibus siue volent siue ambulent. Piscibus. n. quibusdam multum per totū os dentes aptauit quib⁹ cibum cito diuidant ne ab aqua occupent: ⁊ hec sunt quecunqꝫ stomachuȝ quasi in gutture habent: sicut lucius ⁊ quidam alij pisces. Hec enim aialia dentibus nō diuidunt cibum: sed vulnerant multis vulneribus aialia vt in stomachū traiecta motibus coꝛpoꝛ lesionē nō inferāt: ⁊ habent hec virtutē digestiuam magnā vt simul in stomacho cibum recipiat ⁊ diuisionem ⁊ alterationem ⁊ decoctionem. Ideo etiā omnibus auibus que aialia rostro venant pisces qui lubꝛici sunt ⁊ teneri plane nō possunt cōpꝛimere aptauit rostra dētosa sicut est falx messoꝛia vt per ipsum cibum retineant ⁊ cōstringāt tanqꝫ dentibus quibusdā. Quecūqꝫ aūt hoꝝ sub terra euertendo querūt vermiculos aut radices: his fecit aut rostra acuta foꝛtia: sicut auibus quibusdā: aut fecit additamenta cartilaginosa super exterius oꝛis ⁊ nasi sui sicut poꝛcis: aut fecit vngues ad euertendum terram: sicut gallinis ⁊ talpis ⁊ huiusmodi. Ex huiusmodi autem considerationibus facile est inuenire omnes causas ciboꝝ ⁊ mā̄sionū ⁊ instrumētoꝝ que ad cibos accipiendos natura foꝛmauit aialibus.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarās cām quare quedā aialia latent ad tēpus quedam autem mutant locum.

Ea vō que dicta sunt de mutatione locoꝝ aialium opȝ ad duos modos oꝛdinari ⁊ reduci. Quedā eni oīno latēt quasi doꝛmiētia ⁊ imobilia ⁊ nihil in cibū accipientia. Quedā aūt de loco trāseunt ad locū vt temperatioꝛē inueniant aerem: ⁊ hoꝝ vtroꝛūqꝫ opȝ scire cām. ¶ Dicamus igit ꝙ quecunqꝫ aialia frigida sunt ⁊ frigidis vtentia ⁊ cuȝ hoc valde sunt viscosa ⁊ voꝛacia sunt: eo ꝙ frigiditas inoꝛdinatū facit cibi appetitū: ⁊ hoc necesse est multos contrahere ex cibis humoꝛes superfluos viscosos circa locum digestionis: qm̄ caloꝛ debilis potēs est conuertere ⁊ non est potens sufficiēter alterare ⁊ digerere ⁊ superfluū cōsumere: ꝓpter qḋ flegmaticus circa intestina adheret multus ⁊ pinguis humoꝛ qui est materia boni sanguinis si eēt caloꝛ qui posset eum sufficienter terminare. Quecunqꝫ autem taliuȝ sunt hec consequenter necesse est etiā esse spisse ⁊ viscose pellis: qm̄ pellis eoꝝ ex tali pꝛocreat humido qḋ constat coagulatum in circuitu: ⁊ pꝛopter pellis huius spissitudinem ⁊ viscositatem frigiditas claudit poꝛos ⁊ compꝛimit partes

Scḋo ḋ generatione ⁊ coꝛruptione tex. cō. 50.

Iuxta illud Galeni tertio thegni calidioꝛa calidioꝛib⁹ indigēt adiutoꝛijs.

pellis: ita ꝙ nihil ex profundo vaporabiliter spirare potest per ipsam. Sed ⁊ si quid debili vapore ab interiori resolui-tur: reflecti rursus ad interiora a pelle clausa cuius pori op-pilati sunt: ⁊ conuertitur in humorem flegmaticum: sicut fu-mus eleuatus a fundo olle cooperte que est ad debilẽ ignẽ. hic enim a cooperculo reflexus cõuertitur in aquã: ⁊ recur-rit in ollam: ita etiam talis exaltatio rediens auget flegma ⁊ precipue tempore frigoris qđ ⁊ exterius magis constrin-git poros ⁊ imobilitat animalia ⁊ prohibet ab ambulatio-ne: ⁊ tunc inspissatᷣ humor ⁊ hebetatᷣ digestio ⁊ pigrescit de-sideriũ cibi: eo ꝙ meseraice plene sunt spisso nãli flegmate qđ calor cordis ⁊ epatis cõuertere ⁊ distribuere per corpus nõ possunt. Eadem etiam ratione vene stant plene tali hu-more: ⁊ similiter membra in quibus vltima celebratᷣ dige-stio: propter qđ vtrũqꝫ desideriũ ab aiali tunc presciditur: famis videlicet ⁊ sitis: ⁊ pigrities frigoris ⁊ pondus corpo-ris superimpleti facit desiderium quietis ⁊ absconsionis: ⁊ sic in latibula ingrediuntᷣ: ⁊ quiescunt plurima animalium: precipue tamẽ fit in his que fructus vel vermes aut ranas ⁊ alia repentia frigida ⁊ quatica comedunt: eo ꝙ talia nu-trimenta non cito conuertuntᷣ in sanguinem: sed potius in flegma: ⁊ postea per diutinam decoctionem vix redeunt ad sanguinem frigidum ⁊ quasi congelatum: ⁊ est non purpu-reus: sed flegmaticus sanguis: propter qđ pisces etiã plus latent ꝙ̃ aliq̃ alia animalia: ⁊ post hec aues: ⁊ post hec qua-drupedia reptilia: ⁊ reptilia serpẽtia: ⁊ post hec quadrupe-dia ambulantia ⁊ generantia sibi simile. Est autem adhuc aliquid multum cooperans: qđ videlicet sit animal vorax ⁊ parũ luxurians: sicut vrsus qui solus habet hec inter qua-drupedia generantia sibi similia proprium ꝙ multũ come-dit ⁊ parum coit. Et causa est quã diximus ꝙ superimple-tio hebetat calorem ꝙ per digestionem nõ separat purius qđ descinditᷣ in semen nec mouet in vaporem humidũ nu-trimentale quo extendantᷣ membra sicut extendũtur in de-siderio coitus: ⁊ propter hoc magis pinguescũt huiusmodi animalia. Tempus aũt est in fine autũni ⁊ in principio hye-mis quando maxime superimpleta sunt animalia talibus cibis flegmaticis quales diximus. Causa autẽ quietis est maxime pondus capitis: quoniam flegma frigiditate cere-bri generatum grauat caput: ⁊ claudit visum: ⁊ imobilitat organa sensus. Cuius signũ est ꝙ in primo ingressu per mẽ-sem huiusmodi animalia iacent imobilia: ⁊ postea parum mouent aliquando caput ⁊ pedes: ⁊ tandem omnia mem-bra laxantᷣ ad vigiliam ⁊ egrediuntᷣ. Abstinẽtia enim ⁊ fa-mes incendunt calorem hebetatũ: ⁊ hoc ex somno digeritᷣ ad interius ad locum digestionis ⁊ fit per eũ dissolutio hu-miditatis flegmatice ⁊ econuerso ad nutrimentũ natura-lis sanguinis: ⁊ ideo quedam ipsorum in quibus multa est huiusmodi flegmatica humiditas multum impinguantur in tempore illo sicut vrsus. Quedam aũt alia in quibus illa humiditas est pauca ⁊ calor acutior macerantᷣ sicut mace-ratᷣ homo ex lõgo somno quãdo sepe ⁊ diu dormit ieiunus. Quedã etiam ipsorꝫ sunt que in antris in fine sue quietis pariunt: ꝓpter qđ etiã ignoratᷣ locus partus vrsorꝫ. Conci-piens enim vrsa ex coitu propter frigiditatem complexio-nis ⁊ repletionẽ flegmatici humoris adeo vix format par-tum factum semen ꝙ expectatᷣ formatio eius perfecta vsqꝫ ad abstinentie tempus precipue cũ eadẽ frigiditate ⁊ reple-tione adeo constringantᷣ meatus per quos parere debet ꝙ illo tempore vix posset: ⁊ ideo tempore latentie sue emittit quãdo incipit euigilare. Et huius signũ est ꝙ etiã cũ toto hoc ꝙ sic expectatᷣ formatio partus ex semie generat quasi partũ informẽ: ita ꝙ quidã putauerunt poetarũ ꝙ frustrũ carnis pariat: ⁊ postea illud ipm spiritu ⁊ lingua formet in aialis figurã qđ tamen nullatenus est verum. Huiusmodi aũt cõpletionẽ ostẽdit huius vrsi dispositio qui latos habet pedes grossum corpus ⁊ vix mobile: spissam valde pellẽ di-ligens fructus in cibũ ⁊ de piscibus etiã qui latent satis su-perius dictũ est. ¶ De auibꝰ aũt pauce carnes comedentiũ latent excepto miluo qui in hyeme latet ad modicum tem-pus: ⁊ causa est qm̃ auis est pigra ⁊ frigida propter qđ nul-lius est audacie: ⁊ ideo cum carnes non inuenit venator lũ-bricos terre ⁊ ranas his ⁊ flegmatico superimpletᷣ humo-re: ⁊ opꝫ eũ aliquo tempore latere. Egredientia aũt de an-tris aialia precipue querunt in cibũ ea que aliquã habent acredinẽ que desiderium cibi excitent in stomacho sicut est herba guguli quã quidã allelitia vocant ⁊ alliũ ⁊ iaruspes. has enim herbas egrediens comedit vrsus. Hiritius aũt etiã latet ⁊ egrediens querit huiusmodi acida quedã pro-pter desiderij excitationẽ. Similiter aũt ⁊ mus varius quẽ quidã glirem vocant dormit: ita ꝙ in sylua fouee ꝓfunde fiant: ⁊ terra ⁊ palea ⁊ lignis superius cooperiantᷣ plene in-ueniuntᷣ in hyeme gliribus hmõi. ¶ Homines aũt qdam patiuntᷣ hocipsũ ⁊ ꝑcipue mulieres. Ita ꝙ ego vidi mulie-rem in Colonia que sepe sine cibo remansit per. 30. dies: et aliquando per. 20. Et vidi virũ melancholicũ qui custodi-tus ⁊ clausus saluis signaculis sine cibo per septẽ septima-nas: sed in die semel aut alternis diebus bibit haustũ vnũ aque limpide frigide: ⁊ alium potũ nõ accepit. Et hoc qui-dem ego vidi: ⁊ signacula quibus clausus fuit probaui dili-genter: ⁊ referebant mihi veridici de eo viro sepe per quin-que ⁊ per quatuor septimanas hoc facere ꝯsueuit. ¶ Latẽt aũt animalia differenter quedam diutius ⁊ quedã breuius ꝫm quãtitatẽ ⁊ viscositatẽ flegmatis digerendi ⁊ ꝫm acumẽ caloris digerentis. Cõmune aũt tempus latentie est in hye-me tempore generationis flegmatis ⁊ pigritie. Sunt tamẽ quedam que estate latent in locis frigidis sicut auis diome-dis. ⁊ huius causa est: q2 sunt caloris paucissimi ⁊ terrestris valde substantie: propter qđ in estate ⁊ temperato tempo-re dissoluerentᷣ omnino ⁊ morerentᷣ nisi fugerẽt latentia in frigidis locis. In hyeme aũt constante extrinsecus corpore colligitᷣ ⁊ adunatur calor interior: ⁊ tunc apparent paruo tñ tempore. Huiusmodi autem valde sunt pauca: ⁊ sunt bre-uis vite ⁊ generationis: ꝓpter qđ etiam non multũ multi-plicantᷣ. Hec est igitᷣ causa latitationis animaliũ. ¶ Ea aũt que de loco mouentᷣ ad locũ aliã sui motus habent causã: qm̃ illa aialia mutant locũ ꝓpter duplicẽ causam. Aut enĩ ꝓpter aeris mutationem: aut ꝓpter cibũ mutant locũ. ae-ris enim qualitas vna conuenit quibusdam animalibus ⁊ non alia: frequentius tamen a frigido constringente mutãt se ad calidũ temperatũ. hoc enĩ modo mutationis mutãt locũ grues ⁊ anseres: ⁊ cũ mutare volunt locũ altissime vo-lant vt flatu venti subuecte leuius moueantᷣ ⁊ diutius susti-neant volatũ. altior enim ventus subtilioris ⁊ minoris est flatus: ⁊ semper mittit super inferiores ventos diutius du-rando. Causas aũt clamorꝫ ipsarũ auiũ quãdo volãt supe-rius satis explanauimus: sunt aues que sic mutãt locũ ma-xime aquatice aut que iuxta aquas pascuntᷣ: ⁊ sunt melan-cholice ⁊ frigide quas ingens frigus minus constringeret nisi subtraherent se in principio hyemis. Quando aũt flat ventus austrinus aut appropinquat estas est tempus dissi-mile complexioni taliũ aialiũ: ⁊ ideo tũc retrahũt se versus aquilonem ⁊ ibi pullificant. cibũ aũt sequuntᷣ aialia q̃dam ⁊ cũ frigore mortificante subtrahitᷣ eis cibus in vna regio-ne trahũt se ad aliã sequendo cibũ: ⁊ ideo mutantᷣ de lacu in lacũ procedendo versus austrũ: ⁊ cũ mitigatᷣ frigus plus multiplicatᷣ cibus taliũ animaliũ ad aquilonem ꝙ̃ ad meri-diem: eo ꝙ siccitas destruit cibum in meridie ⁊ tunc reuer-tuntᷣ ad aquilonẽ. Eadem aũt omnino causa est quare mo-uentᷣ de vallibus ad montes ⁊ econuerso. Ex his ergo ⁊ si-millibus possunt conijci cause quare locum mutant ⁊ quare latent quodam tempore quedam animalium.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarãs causam renouationis animalium diuersorum.

QVedã aũt sicut superius dictũ est aialia vetu-statẽ abijciũt ⁊ renouantur per pellis vetuste aut pẽnarũ depositionẽ: ⁊ quedam remanẽt in antiq̃tate sue generatiõis. Et ea qdẽ que pel-lem abijciũt oĩa que nota sunt ex eis sunt que carẽt sanguine aut modicũ valde hñt sangui-nẽ: ⁊ sunt hñtia aut squamas in pelle nõ qdẽ sicut pisces: sꝫ eas que dicuntᷣ squame punicee que sũt q̃si nix: q̃dã alba re-soluta ex pellibus eorꝫ que squame sigillatim defluũt ab eis sicut ex pelle eiꝰ q patitᷣ siccã leprã: ⁊ talia sunt serpentes ⁊ la-certe ⁊ cocodrilli ⁊ stellionũ genera ⁊ hmõi: aut sũt habẽtia testã durã aut mollẽ sicut sunt cancrorꝫ ⁊ quedã ostreorꝫ ge-nera. Et illa qdẽ que pellis habẽt sq̃mositatẽ puniceã sunt viscose valde humiditatis: ⁊ humiditas illa est permixta

Nõ cãm dele-ctiõis appetitꝰ i aialibꝰ latẽ-tibꝰ tpe hye-mis.

Nõ qd de vi-ro melãcho-lico se vidisse [illegible]-teatur.

Nõ de partu vrse.

cum melancholia innaturali aliquantulum cõbusta: ⁊ pellez que magis distat a vite principio corrumpente: sicut accidit in mortificis maculis corrumpentibus pellem leprosi: propter quod corruptam pellem deponere est necessarium. Cum enim exiccauerit eam ⁊ eruperit melancholia in ipsa respersa cõtrahit̃: ⁊ a carne interiori soluit̃ ⁊ tũc ex recenti humore nutrimenti cõstante forinsecus alia subtus pellis generat̃: propter qđ soluit̃ exterior ⁊ deponit̃: ⁊ aïal renouatur. Precipue aũt renouationis huiusmodi tempus est in fine latentie taliũ aïaliũ: q: tunc calore famis exiccat̃ ⁊ humidum nutrimentale ad exteriora corporis missum quasi corruptam expellit ⁊ circunstans cõstat in aliam pellẽ. Modus aũt depositiõis est a capite incipiẽs: eo ꝙ ad caput ꝓpter spiritus ad loca sensuũ directos magis de materia punicea trahit̃: sicut etiã homo magis habet squamas puniceas in capite q̃ȝ in alio mẽbro. Solutio ergo incipit ibi per cõfricationem aut etiam artum transitũ. per foramen aut rimas totũ in breui spatio deponit̃ coriũ. Ea aũt que sunt testea siue duram aut mollem habeant testam nutrimẽtuȝ habent flegmaticũ quidẽ: sed multo terrestri incenso ⁊ adusto infectum qđ calor adunatus circunstante frigido aque adussit: ita ꝙ in naturã ossium ⁊ membroꝝ nõ est conuertibile: ⁊ ideo expellit̃ a virtute naturali interiori que nata est expellere superflua ⁊ corrupta ⁊ euadit extra circunstãdo: ⁊ exiccat̃ quidem primo ⁊ decoquit̃ a calido adurẽte quod adheret partibus materie. Secũdo aũt exiccat̃ etiã ⁊ indurat̃ a frigido circunstante reprimente ⁊ congelante: ⁊ cũ superflua sit exiccatio ipsius ab vtroqȝ exiccante ⁊ induratur superflue separat̃ ad interius veniẽte humido nutrimẽtali qđ nõ attrahit ipm nec ipm nutrimentale humidũ hẽt poros in ipso per quos ingrediat̃ ⁊ nutriat ipm: ⁊ sic interius circũuoluit̃ sub ipso ⁊ cõcrescit in testã aliã. Et primo quidem est sicut membrana que cum per se est terminata nihil de humido mittens teste exteriori paulatim exiccata soluit̃ testa exterior ⁊ cadit: ⁊ sic renouat̃ animal: sed q: in pedibꝰ hoꝝ aïaliũ que pedes habent sunt multi nodi in dorso ⁊ in illis nõ cadit testa a dorso simul tota: sed a pedibus per partes iuncturarũ: hec tamẽ animalia mutant aliquãdo organa corporis sicut manus ⁊ pedes cũ teste mutatione: ⁊ hoc nõ contingit nisi ex similitudine corporis eoꝝ. ex hac eni cõtingit ꝙ virtus radicalis humidi ⁊ radicaliũ membrorum sunt oĩo sicut humidũ nutrimentale ⁊ materia carnis eorum: ꝓpter qđ amputata recrescũt organa sicut ingreditur ⁊ egredit̃ caro materialis in eo ꝙ auget̃ ⁊ diminuit̃. Sed opȝ scire ꝙ talia aïalia raro renouant̃ in ventre: eo ꝙ in põte super quẽ mollia eoꝝ posita sunt infigunt̃ organa motus eoꝝ: ⁊ est vis motiua eoꝝ a membro qđ est in eis loco cerebri descendens in ponte illo: ⁊ ideo cum sit sedes nobiliorũ virtutũ remoueri sine virtute nõ poterit: propter qđ cauet natura ne ibi fiat renouatio. Causa aũt mutationis auiuȝ in pẽnis est ꝙ aues q̃dem leuis ⁊ aeree sunt substãtie: propter qđ etiã terrestre nutrimentum auiũ rarũ est: ⁊ per modum aeris distensum ⁊ diuaricatũ. tale aũt nutrimentũ plurimum habet motũ ad superficiẽ ⁊ p̃cipue ad superiora dorsi auiũ: ⁊ ideo iuuenes aues vltimo plumescũt in ventre et habent ibi pẽnas pauciores ⁊ molliores. Terrestre autem exibitũ aeris qualitatibus continue indurat̃: sicut patet in terrestri fumo qui cõuertit̃ in capillos. Cum aũt de tẽpore in tempus indurat̃ tandem infrigidat̃ ⁊ cõtrahit̃ porus in quo infigit̃: amplior efficit̃ q̃ȝ pẽna possit implere: ⁊ ipsa pẽna cõstringit̃: ita ꝙ humore nutrimẽtali nõ fomentat̃: ⁊ iõ aliud nutrimentũ in corpore auis in alas format̃ ⁊ cadunt antique. ⁊ signũ huius est ꝙ maxime cadũt in autũno post multũ auis nutrimentũ qđ accepit per estatem: ⁊ nõ cadũt nisi in antiquis auibus ⁊ que iam pullificauerũt vel ad etatem pullificationis peruenerunt. tunc enim durescunt pẽne ⁊ cõtrahunt̃ ⁊ excidũt a poris: ⁊ sic renouant̃ pẽne aïaliũ volatilium. Fert̃ aũt de quadaȝ aue que residet apud aquas: ⁊ habẽte pẽnas virides ⁊ apđ Germanos vocat̃ auis glaciei ꝙ mortua mutat pẽnas: qđ ego expertus sum falsuȝ eẽ in pluribus auibus illius generis per plures annos reseruatis. Signum aũt eoꝝ que dicta sunt est ꝙ aues sepius q̃ȝ aliqua aïalia prurtunt se rostro ⁊ vnguibus propter acutuȝ terrestrẽ vaporẽ ingredientẽ ad poros pẽnarum: sed ⁊ ipse pẽne quãdo sunt icomplete virus habẽt infertus in harũdine qđ tamẽ totũ in squamas puniceas conuertit̃ ⁊ adheret harundini pẽne per partes exiccatũ: ⁊ cadit aut per se exiccatũ aut disponit̃ rostro vel vngue auis. ¶ Hec igit̃ est cã mutationis ⁊ renouationis auiuȝ ꝫm pẽnas. In vnguibus aũt ⁊ rostro aues non renouantur: sed potius nimis excrescentes vngues ⁊ rostrum amputãt ⁊ aptant aut ad venandum aut ad cibum accipiendũ: de natura enim cornu sunt huiusmodi membra ⁊ generantur ex nutrimẽto aqueo qđ passum est a multo terreo sicco propter qđ etiam mollificãtur applicata ad ignem: ⁊ ideo rostrum auium iuuenũ versus caput deficit in quasdam prominentias labiorum croceas: quãdo videlicet humidum passum a sicco terreo deficit in humidum carnis. tunc enim terreũ combustum euolat ad superficiem ⁊ facit ibi croceitatem per moduȝ duorum labiorum. Omnino autem eadem causa que est renouationis auiũ ꝫm pẽnas est etiam causa renouationis animaliuȝ ꝫm pilos. Pilus enim ex sicco terreo fumo generatur ⁊ exiccatur ad aerem ⁊ tunc indurescit ⁊ constringitur ⁊ minoratur ⁊ in radice nõ capit nutrimentuȝ: ⁊ ideo defluit: ⁊ alij pili ex simili fumo generãtur. Aues etiam ⁊ pilosa habent accidens commune quod est horripilatio: ⁊ hoc frigido fit vapore vaporante per corpus ⁊ propellẽte a pelle corporis calidum naturale sicut propellitur in frigore ⁊ rigore febris tertiane vel quartane: ⁊ cum a pelle calor naturalis propellitur per frigus vaporis pellis contrahitur ⁊ pori cõstringuntur: ⁊ pẽne ⁊ pili qui in poris sunt eriguntur: ⁊ hoc vocatur horripilatio: ⁊ ideo excutiunt se aues ⁊ pilosa post horripilationem. Annulosa auteȝ renouantur sicut vespe et quedam alia per annulorum mutationem qui indurantur ⁊ soluuntur per eandem causam qua indurantur ⁊ soluuntur pelles ⁊ spolia serpentuȝ. Per hec igitur ⁊ huiusmodi cognoscet aliquis sufficienter de cã renouationis aïaliũ.

¶ Cap. vᵐ. Et est digressio declarans de causa profectus et defectus animalium ꝫm mutationem animaliuȝ que accidit ex locis.

Profectus ⁊ defectus animalium: similiter aũt ⁊ immutatio humoris naturalis eoruȝ ⁊ aliorum humorum causatur ex aere ⁊ cibis diuersarum terrarum ad quas aliquando mutantur: aut ꝫm ꝙ humor diutius remanet in corporibus eoruȝ vel minus diu. Aer enim pertingit in corporibus animalium per poros in medullas ossiuȝ ⁊ viscera ⁊ alia membrorum interiora: ⁊ quando fuerit in aere aliquid vaporabilis humoris inficit ad profectuȝ vel defectum corpora plus aliquando q̃ȝ cibus ⁊ potus vt dicit Gal. quoniam cibus ⁊ potus non transit vel pertingit ad interiora vitaliũ corporis nisi digestus ⁊ alteratus. aer aũt cum eo ꝙ vaporabiliter mixtum est ei pertingit ad interiora indigestus ⁊ alterat per qualitateȝ actualem vel propriã que est in ipso: propter qđ in quibusdam animalibus calidus ⁊ humidus: aer mouet interius humidũ ⁊ facit ipsum ex fundo moueri ⁊ non consumit: ⁊ cũ mouet̃ relaxat membra ⁊ distendit: ⁊ sic est causa pinguedinis animaliuȝ ⁊ precipue quando est cum vento leui austrino: q: motus venti facit ad fortiorem ingressum in corpora. Quãdo autem est calidus ⁊ siccus aer in quibusdam exiccat humiduȝ superfluuȝ: ⁊ tunc calor naturalis efficitur potens mouere humidum residuum qui ante a superfluo humido suffocabatur ⁊ sic calidus ⁊ siccus aer in talibus est causa pinguedinis et profectus per se: tamen in alijs que non sunt superflue humida causa est maciei. Frigidus auteȝ ⁊ siccus aer per hoc ꝙ est clausiuus pororum ad quos humor vaporans ab intus reflectitur ⁊ immutatus interiora irrorat ⁊ humectat etiam in quibusdam est causa pinguedinis ⁊ eisdem plus causa pinguedinis est frigidus ⁊ humidus. pinguibus aũt propter easdem causas aliquando sunt huiusmodi aeres causa somni ⁊ immobilitatis aut forte suffocationis: cõstrictis enim poris ⁊ extremitatibus venarum ex frigiditate ⁊ cumulato calore interius qui cooperare non potest reflectitur ad interiora ⁊ ante se propellicat sanguinem ⁊ humores qui sic moti cor obruũt ⁊ animal extinguũt. Per accidẽs aũt hmõi aeres sunt q̃busdaȝ causa maciei: quoꝝ videlicet parũ est humidũ ⁊ multuȝ calidũ. hoc enim conclusum incen-

dit ⁊ consumit humidũ: ⁊ sic inducit matiem ⁊ aliquando
defectuȝ mortis ex desiccatione: ⁊ hac de cã diuersa querit
aeris dispositio ab animalib⁹ quando se remouent de loco
ad locũ: hac etiã de cã fiet in ipsis mutatio humoris nutri-
mentalis aut naturalis ad diuersas dispositiones: qm̃ aial
venenosum ex aere acuente humorẽ vel infrigidãte aut ve-
nenosum vaporem in ipm̃ imittente efficit magis vel mi-
nus venenosũ: aut subtilioris: aut grossioris veneni: ⁊ sub-
tilius qdẽ venenũ pertingit ad interiora ⁊ citius necat: sed
etiã citius cõsumit in corpore ⁊ faciliorẽ recipit medicinã.
grossius aũt tardioris est penetrationis ⁊ magis difficilis
cure: ⁊ taliũ rationes ex ventis ⁊ aere facile est inuenire: ꝑ-
pter qđ in augusto venenosior dicit pũctura aranee: qꝛ tũc
calido ⁊ sicco aere multo immisso calido a domo solis vene-
num aranee fit acutius. idem aũt operatur ventus ⁊ clyma
quando ventus ⁊ locus induunt aeris caliditateȝ venenũ
dissoluentẽ. Fit aũt huiusmodi effect⁹ ex sola mora humo-
ris in corpore. sanguis enim frigidus ⁊ indigestus flegma-
tis naturalis habens colorem ⁊ qualitatẽ per morã in cor-
pore digerit ⁊ fit purpureus ⁊ bonus ⁊ calidus ẜm naturã:
⁊ hoc quidẽ fit tam in homine q̃ȝ in animalib⁹ in omni hu-
more qui generat ex cibo sicut ostendit sanguis generatus
ex lactucis qui per morã in corpore calidus ⁊ naturalis effi-
cit: ⁊ cũ minuit aliquis sepius cruduȝ ⁊ flegmaticũ emittit
sanguinẽ: ⁊ cũ sanus abstinet a minutiõe decoquit sanguis
⁊ purpureus efficit ⁊ redit ad calorem naturalẽ. Similiter
aũt fit in omni humore corporis siue sit semen siue venenuȝ
siue alius qcunq̧ humor: ⁊ ideo nimis coeuntes sunt steri-
les: ⁊ abstinentes a coitu semẽ habent fecundũ. Similiter
aũt lac ⁊ butyrũ generatũ ex primis herbis verni temporis
magis est vigorosum ex ipso cibo. venenũ aũt etiã aliquã-
do efficit subtilius ex mora in corpore: ⁊ ideo serpens sub-
tiliori inficit veneno ieiunus q̃ȝ pastus: ⁊ adhuc subtiliori
post latentiam q̃ȝ ante. Ex his ergo ⁊ simılib⁹ tales aialiuȝ
facile est ẜm cãm nãlem scire humoꝝ mutationes.

Propter qd nimis coeũtes sunt steriles.

¶ Incipit Liber Octauus qui est de moribus animalium. Cuius primus Tractatus est de moribus animaliũ ẜm quos pugnant adinuicem.

¶ Cap. pᵐ. De accidentibus anime animaliũ ẜm que principiant mores ⁊ pugne ipsoꝝ.

Nono de nã aialiũ cap. pᵒ. in pho.

HAbitis his que ad loca
⁊ mansiones ⁊ ꝑfectus ⁊ defectus ptinent
aialiũ de morib⁹ ipsoꝝ videt esse dicendũ.
Mores enim eoꝝ lȝ minus sint reducibi-
les ad cãm nãlẽ quã mãsiones ⁊ ꝑfectus ⁊
loca tamẽ nõ habẽt principiũ nisi per mo-
dum nãe: ꝑpter qđ ⁊ Joãnes damascenus
aialia magis agi a nã dicit q̃ȝ agentia aliquid ex libertate
anime aut imaginatione aut cogitatu: cuius signũ est ꝙ ea
que sunt vnius speciei aut similes habent mores aut paruȝ
valde differentes. In moribus ergo ẜm diuersitatẽ specie-
rum animaliũ: animalia valde diuersificant: sed minus co-
gnoscimus naturã que est principiũ operũ animalium par-
uoꝝ q̃ȝ magnoꝝ. parua enim rimari per anathomiam non
possunt ⁊ nõ habent tam longam vitam ꝙ vsu experimenti
habeat de ipsis cognitio: sed in magnis maiorẽ accipimus
cognitioneȝ operũ: eo ꝙ ⁊ per anathomiã scimus membra:
⁊ per membra cõiecturamus de officijs membroꝝ: ⁊ per lõ-
giorem vitã taliũ animaliũ opera ipsoꝝ vltra se offerũt ad
experimentũ. Sed hoc scimus ꝙ in quolibet animaliũ siue
sit paruũ siue magnũ virtutes naturales sunt quibus ⁊ ope-
ra ipsius ⁊ accidentia anime que passiones anime vocant
perficiunt. Hec aũt accidentia sunt que sunt sicut scientia
⁊ mores siue cõsuetudines bone vel male ⁊ timor vel auda-
cia ⁊ alie habitudines ⁊ passiones qbus aialia disponũtur
sicut cõcupiscentia ⁊ desideriũ ⁊ ira ⁊ hmõi. Ex quibus etiã
quedam illoꝝ alicuius doctrine sunt perceptibilia ab alijs
alterius speciei animalib⁹ ⁊ aliquãdo ab hominib⁹: que-
dam aũt nullius omnino sunt discipline perceptibilia. ma-
xime aũt disciplinã percipiunt quecũq̧ ipoꝝ habent audi-
tum ⁊ alios sensus perfectos cũ vigore memorie. Bonum
aũt auditũ dico qui percipit voces aliquo modo ẜm ꝙ sunt
signa vel nomina reruȝ: q̃ȝuis ex rebus nominatis nõ per-
tractent de vniuersali qđ est principiũ sciẽtie. Quecũq̧ eniȝ
talem habent auditum cognoscunt voces in habitudine ⁊
ratione signoꝝ rerum: ⁊ per sensus alios perfectos noscunt
res ipsas. ⁊ ideo vocibus ad res ipsas notas conuertunt et
agunt multa per hmõi disciplinaȝ. prima v̇o distinctio que
facit passionũ ⁊ accidentiũ anime differentiaȝ in omnibus
eiusdem speciei animalibus in quib⁹ est mas ⁊ femina est
distinctio quã facit natura inter masculũ ⁊ feminã. hoc aũt
in perfectiori animaliũ hoc est in homine magis est mani-
festũ q̃ȝ in alijs. Deinde etiã apparet id quadrupedib⁹ ge-
nerantib⁹ aialia sibi similia: ꝑpter qđ Pithagoras in alia
sistitia ⁊ ordine posuit masculinũ ⁊ in alia femininũ. Femi-
na enim oĩbus fere aialiũ generibus feminas habentibus
facilior est ad instruendũ ⁊ informãdũ siue creandũ q̃ȝ ma-
sculus. ⁊ in hoc manifestũ est in canibus ⁊ p̃cipue in his qui
leporarij a quibusdã ⁊ ab alijs veltres dicunt. femine eniȝ
hoꝝ canũ citius discũt ⁊ cõueniẽtiores sunt ad discendũ ve-
nari. Genera v̇o canũ venaticoꝝ quedã que dicunt esse in
Valachia que est regio quedam maioris Asie: nõ habẽt il-
lam differentiã q̃titatis ⁊ figure quã habẽt genera aliorũ
locoꝝ in quibus magna est differentia canum dictoꝝ. Ca-
nes aũt qui mastini vocant ⁊ sequunt oues propter custo-
diam: differunt quidam in quãtitate multũ: sed omnes ha-
bent consuetudinem sequẽdi lupum ⁊ capiẽdi. In qua ta-
men venatione excellit femina: ita ꝙ vidimus iam feminã
que etiã suos filios venari lupos docuit incitando ad cur-
sum ⁊ precurrendo: ⁊ cũ lupus videbat euadere tenuit lupũ
vsq̧ ad aduentũ filioꝝ: ⁊ tũc dimisit eum: ⁊ si lupus momor-
dit filios: non statim succurrebat eis volens prouocari fi-
lios contra lupũ. Hi tamẽ canes differunt in quãtitate: qm̃
quidam eoꝝ sunt valde magni maiores ⁊ fortiores lupis: ⁊
quidam sunt minores. Omnes tamen huiusmodi generis
canes maiores ⁊ rabiosiores sũt alijs canib⁹: vniuersaliter
aũt femine sunt debiliores maribus p̃ter vrsuȝ ⁊ leopardũ
in quadrupedibus: quoniaȝ opinio vulgaris est ꝙ femine
eoꝝ sunt fortiores ⁊ audaciores maribus. ⁊ hoc etiã quidã
dicunt de lupa. sed nõ est verũ. ¶ In auibus etiã femine ra-
paciũ auium omniũ que vncosos habẽt vngues fortiores
sunt ⁊ maiores corpore q̃ȝ mares. Causa aũt huius esse vi-
detur ꝙ talia animalia tam in quadrupedibus q̃ȝ in auib⁹
sicca sunt ⁊ calida preter vrsum. Et he qualitates mitigan-
tur ex seru femineo: ⁊ tunc plurium efficiunt spirituũ ⁊ plu-
ris sanguis: ⁊ ideo etiã fortiora sunt ⁊ audaciora. Ursa aũt
audaciam hȝ ex malis moribus que accidũt serui. Sed tñ
femina vrsi nõ ita diu perseuerat in pugna sicut vrsus. hoc
aũt accidit omnibus feminis aialiũ qđ tempore catuloruȝ
ferociores sunt maribus. ⁊ hoc facit affectus filioꝝ. Gene-
raliter aũt loquendo femine omniũ aialiũ sunt leuiores ad
instruendũ ⁊ astutiores quo ad hoc ꝙ citius capiunt. ⁊ hoc
ideo est: qꝛ sunt molliores ⁊ sunt magis auare ⁊ sollicite cir-
ca nutrimentũ filioꝝ. Mas aũt ecõtra est maioris ire ⁊ ma-
gis syluestris ⁊ minoris astutie. passiones aũt iste seruũ ma-
gis manifestant in homine q̃ȝ in alio aiali. homo enim in-
ter oĩa aialia magis attingit nãe perfectũ: ⁊ ideo etiam ma-
gis manifestat ꝙ in aliquo deflectit a perfecto ẜm naturã.
In hoc igit mulier facilius inclinat ad pietatem siue beni-
uolentiã q̃ȝ vir ⁊ citius lachrymat ⁊ magis est inuida ⁊ ma-
gis cõtentiosa ⁊ litigiosa: ⁊ rixosa: ⁊ diligit castigare siue cri-
minari: ⁊ nequitia aĩe maior est in femina q̃ȝ in viro: est ẽt
debilis spei siue fiducie ⁊ mendax magis q̃ȝ vir: ⁊ inuerecun-
da ⁊ facile decipit: eo ꝙ est mali indicij. ⁊ hẽt ex frigiditate
cõgelante aliquid fortis memorie in malis ⁊ ex frigido cõ-
primente: ⁊ qꝛ corpus eius nõ consumit neq̧ repellit a se su-
perfluum est pigra ⁊ segnis. His auteȝ addit Auicenna ꝙ
in rebus honestis ⁊ bonis ⁊ regimine sunt magis stulte et
magis recolentes res viles ⁊ sunt fraudulente ⁊ fraudes re-
cipientes ab alijs ⁊ magis parate ad malas cõsuetudines:
propter qđ etiam propriũ subiectum non habet in eis vir-
tus ⁊ honestas. femina enim vniuersaliter est grauis mo-
tus: ⁊ mas ecõtra mobilior ⁊ magis cõfidens ⁊ audax ⁊ ma-
ioris virilitatis: ⁊ huius signuȝ apparet in animalis gene-

re quod malachie vocatur. Istius enim generis quedã species est sepia que cum percutit tridente piscatorum mas iuuat feminam. Percusso autem mare femina fugit relinquens marem in periculo: et sic in pluribus est in omnium animalium maribus et feminis.

Cap. 2m. De pugna animalium pro cibo et pullis.

In pho ibidẽ cap. pmo.

Quecunq3 autem animalium habitat frequenter aut semper in loco vno et eodez preliantur adinuicem: siue sint eiusdez speciei: siue diuersarũ: precipue tamen causam pugne continue habent si cibus paucus non omnibus sufficiens sit in loco habitationis eorũ: est etiam eis causa belli nidis: aut fouea quietis: aut etiam aliqñ timor et nocumentũ pullorũ. Sed causa belli continua non est nisi cibi defectus: propter qd etiam animal vocatum a quibusdam cocha: qd quidam murem montanũ esse arbitrantur continue pugnat et est audax inuadens aliquando canem: sed fugit leporem tanq3 abhorreat eũ: et pugnant ita continue q etiam feminam suam eijcit a fouea in hyeme quando pastũ sibi feni et alterius cibi aggregauit: quando tamẽ femina vt dicitur alio foramine fraudulenter facto vsq3 ad thesauros cibor abundantius per hyemem furto pascit q3 mas qui eam eiecerat. Aliquãdo autem ita dura est pugna pro cibo inter hec animalia q vnũ interficit alter: aut quousq3 eijcit ipsum a loco thesauror cibi cõgregati sicut diximus. Similem aũt pugnam et causam pugne habent cũ filijs postq3 adoleuerint et perfecti fuerint: q3diu enim filij indigent parentum prouisione: nunq3 impugnant a parentibus in aliquo genere animaliuz. Ea aũt animalia que carnem crudam comedũt quasi cum omnib9 pugnant animalib9: eo q omnia fere animalia sint cib9 eoruz preter ea que sunt eiusdem specie cum ipsis exceptis valde paucis aquaticis que comedunt indiuidua sue speciei sicut luci9. Aquila etiam aliquando vt dicit Auicẽna visa est deuorare aqlam: sed hoc non fecit nisi irata: quando. vz. diu luctant aqle pro preda aliqua quã cepit altera earum: tũc enim alteri contingit q vincens deuorat victaz quando non sufficit ei preda quã inuenit apud eam. Hec autem causa est q animalia aliquando inter se diuidũtur trinacies: et quedã sũt impugnantia alia vt deuorent ea. Quedam aũt congregãtur vt se mutuo iuuantia ab impugnantib9 defendãt quas acies dum frequenter vident inter animalia fieri augures dicũt significare prelia futura inter homines arguentes ex hoc q effect9 celestium citius apparent in his que sola agũtur natura q3 in hominibus quorum inclinationes nature sepe retinent rationis obice. Propter qd vt alibi dixim9: non ita faciliter ab homine percipiũtur effectus orbis sicut a brutis: per contrariũ autem hui9 quando vident animalia pacificata sequi se adinuicem pacem adinuicem futurã inter homines pronosticant. Cũ autem diminutio cibi vt dictũ est sit causa belli inter animalia: ꝯsequens est q quãdo cib9 eorum abũdat q mitescunt tũc: ac si sint domestica et tũc quiete cõmorantur in loco vno cõmuni. Hui9 aũt signũ est q in Egypto quecũq3 animalia herbis pascũtur simul viuũt: et mitia sunt adinuicem sicut domestica eo q talis cibi in Egypto est abũdantia: hac eadez de causa animal vocatum carocochiloz qd est quedam species cocodrilli: et animal qd dicitur bardon: qd est alia cocodrilli spẽs pacem et cohabitationem habent cum animali qd celthim vocat qd est aquaticuz quoddam quadrupes qd venatur animalia et cõmunicat venationem cũ prehabitis cocodrilli specieb9 et sic cogitare de ipsis videt et prouidere eis cibum. Qd autẽ hec sit causa pacis inter hec animalia et cohabitationis scimus ex contrarijs istor: quoniam aquila vt dicit Auicẽna pugnat cuz dracone vt comedat. Aristoteles tamẽ videtur dicere q vultur cum dracone pugnat: et hoc non est verum: nec etiam aquila omnis cum dracone pugnat. Sed qdaz genus est aquile paruum qd venatur quẽdaz serpentẽ qui draco generali vocabulo nũcupatur. Aquila etiam cuz tyro et dracone pugnat pro animalib9 que aliquando venat draco vel aqla: quando alter alteri predam auferre conat: vultur autez siue aquila qd verius est: et auis que dicit cyẽmon et auis que dicitur salangor pugnant adinuicem sicut apud nos pugnant cũ aqla cornix et pica et monedula et huiusmodi aues: et causa pugne est eis q aquila comedit eas. Vidimus enim aliquando cornices et picas deplumantes aqlam que residens in arbore patiẽter dissimulauit deplumationem: ppter quã dissimulationem cornicula qdam ppi9 accedens rapta est ab aquila et deuorata: hac eadez de causa animal vocatum habeninũ qd est animal habẽs foueas in campis pugnando venatur animal vocatum pelagoz qd Auicẽna videtur vocare murem cecũ quem nos talpam vocamus: et quodcũq3 vicerit alter deuorat ipsuz. Similr autem et auiuz genera que preliantur inter se sicut colidoz et forodonẽ et chicbo et glorior aliquã supradictarũ habent causarum quare pugnant adinuicem: et apud nos sunt sic gurgulus et auis musica que grasemusche vocat et aquila et cyconia et noctua et monedula et hmõi aues causam pugne habent hanc q vna comedit oua alteri9. Monedula aũt precipue inter alias aues pugnat cũ bubone de die: quoniam bubo est dbilis visus in clara luce: et ideo de die hoc coruinum genus qd est monedula rapit oua eius et comedit ea. Bubo autem et similiter noctua: quoniaz melius videt: q3 coruini generis animal qd est monedula rapit et comedit oua monedule. Coruini eni generis aues de die preualent buboni et noctue. Sed noctua et bubo preualẽt de nocte coruino generi: et pcipue monedule que minor est inter ea que sunt coruini generis. Alie etiaz aues de die volant in circuitu bubonis et noctue et nycticoracis de die et deplumãt eos: eo q in nocte iste aues infeste sunt ouis earũ: et etiam ipsis auib9 quãdo eas superare possunt et aucupes ligãdo bubonem vel noctuam iuxta rhetia deprehendũt cum eis alias aues multor generum que deplumandi causa accedũt ad eas. Auicẽna enim dicit se vidisse q pica accessit ad bubonem ligatũ et carnez quã ibi auceps posuerat per frustra proiecit cũ rostro versus bubonem: quã cum bubo accipere vellet retrorsum conuersa cauda regẽdo remouit a bubone frusta carnis: et per hoc dicit se cognouisse q pica ẽ auis derisiua: et q aliquando aues gratia derisionis accedunt et deplumãt aues inimicas sibi. Hec aũt que dicta sunt maxime faciũt aues cũ eo q basit Arabice: apud nos autez seneca vocat. auis etiam fethis et gali quor vtrunq3 est species quedam milui et coroni qd est coruus pugnant adinuicẽ eo q illa genera miluor comedũt per insidias oua corui et suos pullos: hanc etiam cãm pugnandi cũ coruo habent aleũ et linteuz et lartinoz que etiã sũt genera miluor. Acrinoz autem qd est paruũ genus milui qd vocatur apd nos miluus risus: non accipit oua vel pullos coruor: sed poti9 hoc q inuenit de cibo preparatũ a coruo rapit et comedit: et ideo pugnat cũ ipso. Fortiores eni habent vngues q3 coruus et ẽ velocioris volatus: he causat genera miluor lz dicta de causa pugnent cũ coruo: tamẽ alijs tẽporib9 venant principaliter lũbricos terre et mures et ranas et huiusmodi aialia. Ex omnib9 aũt dictis manifestũ est q cãm pugne habent animalia cibũ et mansionẽ et pullos: eadem aũt causa pugne est auibus et animalib9 marinis: pugnant enim adinuicez bathyoz qd est species merguli qd pisces venat: et auis que vocat latroz: et est auis alba et marina quam nos melbã vocamus: et est causa pugne preda pisciũ. Aliquando aũt eadem de cã pugnant frichachyz et coronoz qd est coruus aquatic9. Tyrus aũt aquaticum est animal vocatuz tribaur comedit vtrũq3 istor. Similiter aũt turtur inuenit pugnare cuz aue quadam rapace que cladem grece: latine autem glaro vocat: et est de genere milui parui: et est causa pugne q glaro nititur rapere pullos turturis de nido: tunc enim omnis auis quantũcũq3 debilis pugnat cũ quantũcũq3 forti. In tali itaq3 pugna glaro aliqñ interficit turturem antiquũ: hac etiaz eadem de cã coruus abka in pugna interficit miluũ q dicit grece cochyno: qa dũ parui sũt pulli coruor nitit eos rapere de nido miluus prenominat9. Coruus aũt superueniẽs interficit eũ vnguib9 et rostro. Dicit aũt coruus abka cõm9 cõis magnus qui deo Apollini fuit cõsecrat9: vt dicit Apuleius. In pugna consilr colyeuz qd est gen9 parui accipitris comedit auez que vocat balarcheon qd est qdam spẽs passeris: hũc aũt et alie aues vncor vnguiũ comedunt eo q est pigri volat9 et nulli9 defensionis et sepi9 q3 alie aues inuenit. Unde propter hũc passerẽ pugnant adinuicẽ aues rapaces quãdo plures cõuenerint ad rapiendũ eum: et auis vocata

Non ita facile pcipiunt effectus orbis ab hoie sicut a brutis.

In quo dãnet Ar. et qũo sal uet dcm eius nota.

Quid d agla se vidisse testetur.

Quid Auic. d pica se vidisse testetur.

Cã pugne aialium ẽ ex cibo mãsiõe et pullis.

ascolonitiz aliquando comedit abachiez: sicut ⁊ quando p̄ualet aduersus eum: sicut ⁊ apud nos aliquādo pica comedit passerem iuuenem ⁊ comedit coruus alaudam iuuenē. Horum enim vtrūq; per visum expertus sum. Similiter autem auis que hyckyppo vocatur pugnat cuz ea que arodycam grece dicitur. ⁊ causa pugne est: q̄a latenter hyckyppo rapit oua eius ⁊ pullos de nido ⁊ comedit eos: ⁊ auis ēt parua que achynoz grece: latine argicus dicitur: ⁊ est auis parua sicut passer aliquantulum ruboris habens super caput pugnat cum asino: ⁊ causa pugne est quia asinus quando transit per spinas confricat se ad spinas ⁊ deijcit oua de nido argyci: ⁊ ideo etiam auicula eadem retro insidet asino vbi vulneratus est ⁊ de pica sua siue rostro pungit asinū longius exagitans eum a loco spinarum. Argycus antē fugit quando rudit asinus: quia sonus nocet ei. Aliquando etiam vt dicit Auicēna causa pugne: quia deijcit fruct⁹ spine confricando se ad ipsam asinus: hic enim fructus est cibus argyci: ⁊ est ex spina magna quā quidam vocant spinā albam: ⁊ alij vocant spinam fagi que habent florem album ⁊ fructum rubeum paruū cum longo corilidone: hunc enim fructum plurime comedunt aues: propter qd̄ etiam aucupes congregant hūc fructum ⁊ per eum capiūt aues in hyeme. Cum autem sint tria genera hyrūdinum: vnum q̄dem qd̄ in domib⁹ interius vbi habitant homines nidificat: et insidiatur muscis ⁊ apib⁹. Aliud autem qd̄ in terra in foraminib⁹ riparum iuxta aquas nidificat ⁊ insidiatur bibionibus que volant super aquas: ⁊ tertiū qd̄ in parietibus murorum exterius nidificat ⁊ muscis est infestum hoc tertiuz genus pugnat cum passerib⁹ eo q̄ passer intrat domum ei⁹: ⁊ preoccupat eam in principio veris anteq̄ȝ veniant hyrundines: ⁊ hyrūdo nititur eum eijcere de domo sua siue nido. Et visuz est pluries in Colonia q̄ hyrūdo non valēs eijcere passerem conuocauit stridore ligurtij sui multas hyrundines: ⁊ simul venientes in īpetu luto qd̄ rostro singule portauerunt obstruxerunt foramen nidi subito: ⁊ clauserunt in nido passerem ⁊ suffocauerūt eum. Similiter autem ⁊ vrsus pugnat aliquando cum asino ⁊ tauro eo q̄ venatio vrsi est caro cruda: ⁊ ideo impugnat hec duo animalia quando ea comedere intendit. Similiter autem auis dicta yricoz ⁊ est genus aquile valde forte ⁊ magnum pugnat cum vulpe ⁊ lepore ⁊ cuniculo ⁊ huiusmodi animalib⁹: q̄a aq̄la illa comedit carnem crudam dictorum animalium: ⁊ ideo venatur ea: ⁊ aliquando eadem de causa pugnat cum capriolo. Coruus etiam ⁊ bos vt dicit Auicēna naturalem habent inimicitiam adinuicem ⁊ nititur coruus eruere oculos bouis ⁊ comedere: ⁊ hoc modo etiaz impugnat asinū aliquādo: hac etiam de causa vultur pugnat cū animali qd̄ grece arodyeuz: latine autem ardolatū vocatur: ⁊ quando impugnauit ipsum occidit ipsum ⁊ comedit. Similiter aūt aues quas ybos vel yrbes vocant greci ⁊ nos cyconias manēt in palustribus in marginib⁹ fluuiorum: ⁊ est color eius varius ex albo ⁊ nigro: ⁊ vita ipsarum est boni moris: manent eniz cum hominib⁹ ⁊ impugnāt ranas ⁊ mures ⁊ alia animalia palustria. Asinus etiam impugnat colotum hoc est rattū eo q̄ dormit in presepe eius: ⁊ mordendo nares eius vetat ip̄z comedere pabulum: ⁊ ipse rattus cum socij s suis tunc comedit pabulum ipsius. Est enim opinio vulgi q̄ auis vocata achelon pugnat contra quoddam genus coruinuz vocatum craton est contra auem que glorio quā glarum q̄daz vocant latinorum quā mendose quidam dicunt generari a flāma ignis: ⁊ causa pugne est quia cratoz coruinum comedit istarum auiū pullos: similiter autem psitaci auis ⁊ auis dicta prece troyloz quā trochylum dicūt latine vocari. Camulgū autem latine dicunt vocari psitaci grece: ⁊ hec due aues cum vulture pugnant: quoniā camulgus frangit oua vulturis ⁊ sorbet ea: ⁊ quia vultur sicut ⁊ alie aues rapaces comedit carnem crudam pugnat cū camulgo prouocat⁹ ex fractura ouorum ⁊ interficit ⁊ comedit eum. Est auis quedam quā Auicē. hyz: Aristo. autem yboz vocat ⁊ latine vocaẗ acōtis que sicut anser comedit gramina ⁊ est valde debilis visus: ⁊ habet vocem fere sicut hinitus equi ⁊ pugnat cum equo eo q̄ equus eijcit ip̄m a pascuis: pugnando autē vocat super equuz imitando hinnitū equi: ⁊ sic terendo stupefacit equum ⁊ fugat: ⁊ aliquando sic lassando equum interficit. Est autem color hui⁹ auis valde pulcher: ⁊ vita ei⁹ longa: ⁊ manet iuxta ripas fluminum: sed apud nos hoc genus auis est ignotū. Genera v̄o ardearum siue ardiolaruz quas greci arachyon vocant tria sunt: ⁊ primo quidem genus quidam grecorum vocant kalaboz: alij autem suasp. Secūdū autem quidam vocant lantoz: alij autem leugon. Tertium v̄o quidam vocant astariem ⁊ alij iapeleon. Apd̄ nos autem genera sunt quidem tria: quoruz duo sunt cinerei coloris: magnū. vz. ⁊ paruum: ⁊ tertium est album sicut nix maius vtroq; dictorum generum: ⁊ dicunẗ ardee ab arsura stercoris: q̄a arescit ⁊ exuriẗ ad siccitatem id super qd̄ cadit stercus ei⁹. Dicit autem Arist. q̄ vnum genus ardiolarum est qd̄ kalaboz vocat qd̄ coit difficulter. Ita q̄ femina vociferat quando recipit semen: ⁊ opinantur quidam lȝ non sit probabile q̄ etiam sanguis ab oculis eius exit in coitu: ⁊ quando femina ouat parit ouum valde granter. Adhuc aūt cuz vulpe pugnat mothyoz auis ⁊ auis dicta forodoz foratur oua predicte auis.

Quid in Colonia de hyrūdine sepe visū sit.

¶ Cap. 3m. De naturali amicitia ⁊ inimicitia quorūdā animalium adinuicem.

Tyrus etiam pugnat cuz galli siue edo ⁊ porco: quoniam frequenter simul sunt edus ⁊ porc⁹: ⁊ habent in hoc vnū cibū q̄ vtrūq; horum animaliū comedit serpentem qui tyrus vocatur. Auis etiam dicta latine aeselon cū vulpe pugnat ⁊ nocet vulpi q̄ȝtuz potest deplilando euz ⁊ interficiendi pullos ei⁹ eo q̄ est auis fortis vncosorū vnguiū. Coruus aūt niger est amicus vulpis ⁊ iuuat: ⁊ ideo īpugnat aeseloz agotylon aut quem nos caprimulgum vocamus impugnat auem que vocaẗ celeon: quā quidam latine trochylonē esse interpretaẗ: ⁊ ambe he aues nocent vulpi: he ambe aues sunt de genere aq̄larum ⁊ sunt vncosoruz vnguiū. Agolfyez aūt siue agotiloz quem caprimulgum vocamus pugnat cum vulture. Similiter aūt vermis serpentinus qui in herba latet pugnat cū alijs vermibus sui generis ⁊ comedit eos: plus enim omnib⁹ alijs animalibus comedit ea que sunt sui generis: ⁊ hic vermis etiam pugnat cū vulture ⁊ sepe vincit vulturem ⁊ interficit ipsum: quedā aūt animalium indeterminate pugnant adinuicem sic homo impugnat asinū: ⁊ alia animalia quando cogit ea domari ⁊ laborare. Asinus autem pugnat cū assonidē eo q̄ ambo hec animalia viuūt de spinis q̄busdam que de eringi sunt genere ⁊ scotacula a medicis vocatur. Asinus eniz hāc spinam libenter comedit quando est mollis: ⁊ ideo mouet et assachydoz pugnat etiam adinuicem causam pugne habētia ipsam spinam quaz diximus quā comedunt eo q̄ radix eius est valde dulcis ⁊ saporosa: ⁊ similiter stipes ⁊ folium: sed minus q̄ȝ radix. Similiter aūt habynoz ⁊ ydoz quez supra accurtim vocauimus pugnant adinuicem: tanta est inimicitia harum duaꝝ auium sicut q̄dam fingūt q̄ etiaz sanguis mortuaꝝ permisceri ⁊ coniūgi non potest. Sed vn⁹ retrahitur ab alio: ⁊ talis est horror inter pēnas aquile ⁊ anseris: q̄ vna aquile pēna coniūcta multis pennis anseris consumit eas: ⁊ hoc iam sum expertus in pennis alaruz: ⁊ forte similiter est in alijs pennis dictarum auium: ⁊ dicitur similiter sic esse inter pilos lupi ⁊ lanam ouis: sed hoc non sum expert⁹. Coruus autem ⁊ cocodrilli genus qd̄ hardeoz siue hardon greci vocant amicanẗ ⁊ cohabitant frequenter: fedeoz aūt qui sunt leopardi manet frequenter apud fluuios in locis consitis arborib⁹ ⁊ maxime iuxta arbores camphore: ⁊ dedoz serpens q̄dam manet in lapidib⁹ ⁊ montanijs ⁊ est amicus vulpis: sicut sit de genere eius. Leopardi autez manent simul propter amicitiam eoꝝ adinuicem: lȝ autem diximus coruū esse amicū vulpis: ⁊ q̄ vnus moraẗ cuz alio: hec non est amicitia vera: sed q̄a vulpes insidiaẗ prede coruorum: ⁊ ideo Apulegius narrat in fabula q̄ vulpes blandita coruo q̄ caneret cadentez de ore corui cātantis rapuit offam carnis: ⁊ ideo dicit Auicen. q̄ vidit qd̄ rex esceny de terra que Ula vocaẗ coniūxit in vnam caueam coruū ⁊ vulpem ⁊ pugnauerūt fortiter: ita q̄ vulpes mordendo sanguinare fecit caput corui: ⁊ coruus vnguib⁹ adeo strinxit labia vulpis q̄ non potuit ea aperire: ⁊ tūc fortiter pupugit vulpem cū rostro. Archy v̄o ⁊ archytynoz animalia amicanẗ: ⁊ similiter tyrus ⁊ vulpes; ita q̄ aliquādo cohabitant in vna

Talis ē inimicitia iter aq̄lā ⁊ anserē vt in eoꝝ pēnis cōmixtis appeat

terre

terre cauea. Similiter autem kolkynoꝛ ⁊ turtures sibiinui/
cem amicantur. Lupus autem pugnat cum animali qꝺ to/
boz vocatur eo ꝙ ambo comedunt carnem crudam: toboz
autem quidam estimant esse lincẽ. Cerui autem maxime
tempore coitus pugnant adinuicez forti pugna ⁊ percutiũt
se adinuicem culmis cornuum suoꝝ: ita ꝙ forte interficiunt
se adinuicem. Si aũt superuiuũt deuictus obediet victori
forti obedientia ac si sit herus eius ⁊ sequitur ipsum. Cer/
ui autem timent gannitum vulpium cerui etiam diuersan/
tur in audacia magna diuersitate. Quidam enim sunt qui
etiam per syluas transeuntes inuadũt homines ⁊ quidam
sunt qui fugiunt eos. Ceruus aũt vnus cum pluribus am/
bulat feminis sui generis: sꝫ raro plures cerui ambulãt si/
mul nisi sint iuuenes: quoꝝ plures aliquando vadunt cum
antiquo ceruo: ⁊ obediũt ei ⁊ non coeũt cũ feminis in pñ̃sen/
tia eiꝰ. Elephas aũt femina meliꝰ iuuat hominez in pugna
q̃ꝫ elephas masculus: lꝫ homo in vtroqꝫ sexu ad pugnã vta/
tur hoc genere animalis. Corpora enim feminaruz sũt mi/
nora q̃ꝫ marium: ⁊ cum hoc sunt etiaz minoris audacie: ha
bet aũt elephas culmos ad faciendũ opera fortia: proster/
nit eniꝫ cũ culmis suis magnos parietes ⁊ destruit domos
⁊ arbores. Sed cum promuscida colligit cibum ⁊ potum et
ponit in os suũ. Capitur autem in venatione ꝑm hunc mo
dum. ¶ Equitat aũt homo elephantem domesticum vt in
syluam querendo alios elephantes: ⁊ cum inuenerit sylue/
stres incitat domesticos contra syluestres vt percutiãt eos
pro muscidis: ⁊ cũ vicerint eos eo ꝙ fortiores sũt domestici
q̃ꝫ syluestres propter bonum ⁊ abũdantem pastum saltat su
per syluestrem rector elephantem ⁊ percutit euꝫ fortiter fla
grodius qꝺ est sicut peltem quidam composite: ⁊ tunc subi/
to quiescit q̃ꝫdiu super eum sedet rector: ⁊ cum descenderit
aliquando remanet domesticus ⁊ aliquando non. Et si nõ
obedit ligat pedes suos anteriores simul quousqꝫ domesti
catur. Auicẽna autem alium capture moduꝫ narrat dicẽs:
ꝙ narrauit ei fide dignus senex ꝙ Indi faciũt foueas in q̃s
decepti propter escam aliquam cadũt elephantes: ⁊ cũ ceci/
derit in foueam elephas venit homo vnus ⁊ flagro duriter
percutit elephantem: ⁊ cũ diu percussus est venit alius ho/
mo ⁊ ostendit se elephanti ⁊ q̃si cũ increpatione ⁊ violentia
eijcit ab elephante percussorem suũ: quo facto abscedit re/
licto in fouea elephante: ⁊ iterũ post modicũ redit percus/
sor ⁊ postq̃ꝫ percussit iterato elephantẽ: iterum redit is qui
prius eum remouerat: ⁊ iterum remouet eum sicut prius: ⁊
hoc fit sepius: ⁊ tandem incipit elephas gaudere ad cõspe/
ctum sui liberatoris: ⁊ tunc fodiendo fit ei via ad exeũdum
de fouea: ⁊ tunc sequitur suum liberatorem ⁊ obedit ei. Et
hoc idem narrauit mihi fide dignus qui in terra fuerat illa
addens ꝙ percussor elephantis horribili colore pingit ca/
put ⁊ faciem ⁊ transfigurat se ne postea cum domesticatus
est elephas possit cognosci: qa aliter elephas iterficeret eũ.
Hec igitur ⁊ talis est amicitia ⁊ inimicitia animalium ad/
inuicem: ⁊ precipue est causa cibi ⁊ vite sustentande per ci/
bum aut coitum aut pullos ⁊ nidum. Similiter autem ⁊ in
marinis quidam pisces diligunt se adinuicem ⁊ qdam non
se diligũt: ⁊ quedam femine piscium postq̃ꝫ impregnate sũt
sicut greges: quedam aũt non sic sꝫ post partũ ouoꝝ. Uni/
uersaliter aũt loquendo animalia que in mari congregant̃
sicut greges adinuicẽ sũt ista fenydoꝫ meydeꝫ bokydeꝫ ceo/
rion cheadoreth chorteꝫ tarigla qui sunt pisces parui: ala/
tylbo abacyno cerebydalino analideꝫ cãcho sconiy ⁊ culya:
⁊ hi sũt sic̃ in mari Anglico ⁊ Germanico ⁊ Sclauico: allec
⁊ spiringus: ⁊ id quod vint vocat̃ ⁊ hardeen vocat̃ qui sunt
mulli: ⁊ multa alia genera pisciũ qui diuersis mensibꝰ semi/
nantia congregant̃ sic̃ superius etiam dixisse nos memini/
mus. Quedam aũt istoꝝ non congregant̃ sic̃ greges tm̃: sed
congregant̃ etiam inter se partu pari mas cũ femina tanq̃ꝫ
sint coniugalia. Quedam aũt non inueniunt̃ nisi bina ⁊ bi/
na: ⁊ non sic̃ greges nisi in impregnatione ⁊ partu talem in
tempore labraor ⁊ fastoreoꝫ clamat se adinuicem: hoc enim
tali tẽpore congregant̃ sic̃ greges. Sepe etiam cõgregantur
sic̃ greges: non mõ aialia que sũt sub vno genere tm̃: sed ẽt
alia quoꝝ est cõsilis pastus in loco vbi abũdat pastus eorũ:
libraoꝫ aũt hꝫ hoc ꝙ cũ nõ inuenerit pastũ aliũ fortior come/
dit debilioré: ⁊ hoc apꝺ nos faciũt lucij qñ multi sũt simul.

De captu ele/
phanti duplex
modus.

¶ Tractatus Secundus Octaui Libri animalium in quo
agit̃ de modis animaliũ ꝑm prudentiã ⁊ stultitiam ipsoꝝ.
¶ Cap. pᵐ. De prudentia ⁊ stultitia diuersorum animaliuꝫ
⁊ potissime de discretione ceruorum.

Modo etiam alia aialia diuersificant̃ ꝑm mores qui modus est ꝑm
cognitionem ⁊ prudentiam vel aliquid si/
mile prudentie qꝺ regit animalia mouere
in opere. Quedam enim sunt domestica ⁊
quedam syluestria: ⁊ quedam audacia: et
quedam timida: ⁊ quedam aliquid simile
intelligentie habentia: ⁊ quedam non. Sed potiꝰ videntur
esse stolida ⁊ stulta. Dicit̃ aũt cõmuniter ꝙ in ouibꝰ ⁊ arie/
tibus ⁊ capris maior est priuatio intellectꝰ ⁊ prudentie q̃ꝫ in
alijs q̃drupedibꝰ eo ꝙ magis vadũt in vanuꝫ ⁊ inutiliter.
Ita ꝙ exeũt a locis cõmodis ad loca deserta ⁊ manent sub
pluuia: ꝓpter qꝺ etiam a locis suis incõmodis non mouẽ/
tur aliquando nisi pastor moueat ea preminando arietes.
Tũc enim sequũtur arietes propter qꝺ etiam repulse oues
ab igne quando ardent caule recurrũt in ignem: ⁊ similiter
faciũt equus ⁊ mulus: sed non tm̃ sicut oues. dicit̃ etiam ꝙ
quando caprarũ rapit̃ aliqua ab aliquo animali predante
subito erigũtur alie capre ⁊ aspiciũt eaꝫ aspectu stolido an/
tequã fugiant. Oues tamen magis sũt qete ⁊ magis pasto/
ribꝰ appropinquãtes q̃ꝫ capre ⁊ alijs hominibus similiter:
habet aũt hoc ouis ꝙ iocũde ambulat ⁊ meliꝰ pascit̃ ad au/
ditũ musicũ fistule: propter qꝺ etiam pastores modulantur
cũ fistula ⁊ cornu in pastura ouium. Ad auditũ autem toni/
trus magni oues impregnate aliquando abortiũt: precipue
si sole ⁊ non in grege sed sequestrate ambulant: qa tunc ma
gis terent̃. sequestrant̃ aũt oues abinuicem quando pastor
alijs rebꝰ familiaribꝰ domi occupat̃: tũc enim per se ambu/
lant non coadunate propter consuetudinem exitus earũ: et
tũc frequenter amittũtur: sicut ⁊ vacce ab armẽtis separa/
te. Sequestratũ enim animal patit̃ a bestijs insidias ⁊ de/
uorat̃ quando se solũ defendere non potest. Oues aũt ⁊ ca/
pre lꝫ sint diuersarũ specierũ: tamen pascũtur simul frequen
ter: ⁊ quando pascũtur vt frequentiꝰ adinuicem conuertũt
facies ⁊ non in oppositũ. Capre aũt minus pingues esse di/
cũtur omnibꝰ alijs pascualibꝰ animalibꝰ. ¶ In maiori autẽ
parte consuetudo est vaccarũ ꝙ quando vna errat ⁊ exit a
grege sequũtur eam alie: propter qꝺ etiam campane talibꝰ
vaccis a pastoribꝰ alligant̃: vt per sonũ campanaruꝫ in syl/
uis aberrantes audiant̃ ⁊ inueniant̃. Eque aũt pascũtur si/
mul in multitudine: ⁊ congregatio taliũ vocat̃ eq̃ciũ vel eq̃/
cia: ⁊ quando morit̃ vna equa ⁊ dimittit pullũ teneruꝫ: alia
equa accipit ipm̃ ⁊ nutrit tanq̃ꝫ suũ propriũ: propter qꝺ di/
citur ꝙ genꝰ equoꝝ nãliter diligit suam speciem: ⁊ huius si/
gnũ est ꝙ lꝫ quedam eque sint steriles ⁊ non pariant: tamen
accipiũt ad se ⁊ ducũt secũ pullos equaꝝ morientiũ: ⁊ si peũt
pulli illi non pereũt ex hoc ꝙ non impendant eis curã eque
ille. Sed ex hoc non habent lac ad nutriendũ pullos assum
ptos. ¶ Est autẽ opio de ceruo ꝙ sit discretior multis alijs
animalibꝰ. Obseruat enim ꝙ pariat in vmbrosis iuxta pu/
blicas vias existentibꝰ: eo ꝙ bestie nociue timentes transi/
tũ hominũ minꝰ sũt in locis illis. Cũ aũt femina cerui pepe
rit primo si potest comedit herbam que dragontea vocat̃:
vel aliam que similem virtutem habet contra venenũ secũ/
dine quã semper cerua ptã comedit: ⁊ tũc redit ad partũ: et
aliquando abscondit̃ cũ partu in loco vmbroso iuxta viam
vsqꝫ ad auroram quando incipit apparere lumen solis. Il/
lo enim tempore minꝰ mouent̃ nociue bestie: qꝛ tũc colligũ/
tur ad latibula sua: hoc ergo tempore cũ partu vadit cerua
ad loca latentia vbi sũt fissure ⁊ concauitates petraruꝫ aut
antra aliq̃ que non habent introitũ vnũ: in illis abscondit
partũ ⁊ stat ante antrũ: qa ibi potest oppugnando defende/
re partũ ab alijs animalibꝰ nociuis partui suo. Est etiaꝫ si/
gnũ discretionis cerui ꝙ ceruus mas quando se sentit pin/
guem latet ne venent̃ ipm̃ homines ⁊ bestie propter pigue/
dinem. Cerui etiam eijciũt cornua in locis in qbꝰ graue est
inuenire ea: propter qꝺ etiam prouerbiũ est dicere vade ad
locũ vbi cerui eijciũt cornua: ⁊ eiectis cornibꝰ abscondũtur

Nono de hy/
storijs aialiuꝫ
cap. 3.

Nono de nã
aialiũ cap. 4.

Nono de nã
aialiũ cap. 5.

nolētes apparere eo ꝙ carent armis ⁊ se defendere nō pos-sunt. Dicit aūt ꝙ nūꝗ nullū inuentū est cerui cornu sinistꝝ eiectū: hoc enim ceruus abscondit q̄si sciat in ipso esse aliqđ iuuamentū. Cū autem cerui sunt anniculi in fine primi anni non apparent cornua in capitibus eoꝝ nisi sicut capita quedam prominentia dura. In duobꝰ aūt annis crescunt ⁊ eleuant̄ q̄si ad q̄ntitatem vomeris: propter qđ etiaꝫ cornua bimi cerui vomeralia dicūt. In tertio aūt anno crescunt ramosa emittentia per duo capita culmos. In quarto autem magis ingrossant̄ ⁊ addūt vtrinqꝫ duos culmos: ⁊ sic deinceps singulis annis addūtur culmi ramoꝝ in cornibꝰ cerui vsqꝫ ad sex annos: ⁊ tūc magis q̄ꝫ prius efficiūt̄ ramosa: ꝓpter qđ etiam non potest cognosci etas ceruoꝝ per numeꝝ ramoꝝ nisi vsqꝫ ad sex annos. Antiq aūt ⁊ senio cōfecti cerui cognoscunt̄ duobꝰ: aliq enim ceruoꝝ in tempore senectutis dentes nō habent: aut si dentes habēt: habēt ꝑuos valde ⁊ consumptos: ⁊ illi nō habēt illos culmos cornuū interiores qui vocant̄ amouetrox: hoc est pūgitiui: ⁊ sunt culmi inferiores qui dircē ad anteriꝰ versus frontem in rectū porrigūtur ⁊ nō erigunt̄ sicut alij: per hos eni culmos pugnat: sed per alios qui sūt in cornibꝰ ventilat. Senex autē ceruus hos culmos nō habet eo ꝙ ista directe anteriꝰ crescūt ⁊ virtus deficit in semine tales culmos formandi. Eijciūt autem cerui cornua in primo mense veris q est Martiꝰ: ⁊ tūc per diē latent in locis nemorosis: ⁊ condensis multaꝝ arboꝝ ⁊ terra tectoꝝ in qbꝰ multe sūt herbe pascuales: eo ꝙ tunc timent lupos: ⁊ per tp̄s illđ nocte pascunt̄ quousqꝫ creuerint cornua eoꝝ: ⁊ cū exeūt eis cornua stant ad solem ⁊ querunt calorem solis vt arescant eis cornua eoꝝ ⁊ maturescant per calorem solis: ⁊ cū cornua dura sunt ⁊ recessit dolor ⁊ sensus ab eis recedūt a locis illis ⁊ vadūt ad arbores ⁊ confricant cornua ad eas vt auferat̄ pellis a cornibꝰ: ⁊ tūc exeūt securi q̄si habēt arma. Fert̄ aūt in antiquo tēpore captū eē ceruū sup cuiꝰ cornua creuit aliqđ edere ⁊ cucurbite syluestris: ⁊ hoc non accidit: nisi qa cornua cerui primo mollia conceperūt radices aut semina illarū herbaꝝ interiꝰ in cōcauitate sui vbi maior fuit humor ex quo cornu nutriebat̄ q̄n ceruꝰ iacebat in herba: ⁊ postea pullulauerūt herbe anteq̄ꝫ induratū esset cornu: ⁊ postea indurato cornu indurate sūt herbe nutrite ab interiori humore cornu sicͭ eedē etiā herbe aliquādo crescūt in arboribꝰ ⁊ lapidibꝰ. ¶ Adhuc aūt q̄ꝫdo nocet ceruo superfluitas cōgregata in ipso venenosa que fexda vocat̄: aut quando forte mordet̄ a serpente: aut ab alio venenoso congregat cancros ⁊ comedit eos pro medicina: ⁊ ideo opinant̄ qdam cancros esse medicinaꝫ contra venenū: lꝫ nō conueniant aliquādo. ¶ Ampliꝰ aūt quando parit cerua subito comedit secūdinam anteq̄ꝫ cadat super terraꝫ cū adhuc adheret partui: ⁊ est opinio quorūdā ꝙ secūdina sit venenosa ꝓpter qđ comedit dragonteam. ¶ Adhuc aūt quidam modus venatiōis ceruoꝝ ⁊ maxime caprioloꝝ est ſꝫ hūc modū: vadūt nāqꝫ homines duo vel plures aut vnꝰ solus: ⁊ folio sub lingua posito sibilat imitando vocem pulli: ⁊ ad hūc sonū prodit ceruus ⁊ precipue capriolus ⁊ sequitur sonū illū: qa delectat̄ in ipso: ⁊ tūc traijcit illū sagitta aut venabulo. Dupliciter aūt prodit de latibulo. Si eniꝫ ꝓdit erectis auribꝰ ⁊ porrectis anteriꝰ fortiter audit: ⁊ iā dephendit eē insidias ⁊ q̄rit fugere: si aūt retrorsuꝫ conuertit auriculas ⁊ dimittit absqꝫ dubio sono delectat̄ ⁊ imitat̄ eū: ⁊ tūc facile decipit̄. Quādo aūt lupos fugiūt cerue partꝰ suos secum ferūt: ⁊ si venatoꝝ aliqs deprehenderit ceruas currētes fugere lupos nati saltant super herbas ⁊ arbores ⁊ latent ibi: qa tūc lupi fugiūt a presentia venatoꝝ. Cū autē cū partu iaꝫ perfecto exeūt de cauernis: primo comedunt aliquam de dragōteis herbis diu masticantes vt dentes per masticationem faciant acutos ⁊ incidentes.

Nota đ ꝓuerbio sumpto a ceruo.

De mō venatiōis ceruoꝝ.

¶ Cap. zᵐ. De prouidentia animaliuꝫ in prouisione medicaminum contra infirmitatem.

Nono đ hystorijs aialiū. c. 6

SUnt aūt qđ mirabilius videt̄ animalia industriam quādam de medicaminibꝰ hūtia ⁊ ecōtra q̄dam nulla sua nocumēta abstergūt ꝑ medicinā. Capri enim mōtani qui sunt in Crete insule mōtibꝰ ⁊ in alpibus altissimis Germanie qui ꝓprio nomine ybices vocant̄ quādo sagittis venatoꝝ percutiunt̄: ⁊ ferrū remanet in vulnere querunt (vt dicit Arist.) polegiū ceruinū siue agreste qđ Auf. leluon Arabice vocat: ⁊ applicāt illđ plage ⁊ tūc exit ferrum de corpore ipsoꝝ. Arist. tamē dicit ꝙ comedunt ipsum ⁊ per virtutē herbe in corpore diffusam ferrū exit. ¶ Silr̄ aūt et canes ſꝫ diuersas infirmitates suas comedūt radices herbaꝝ: ⁊ herbas diuersas notas ab ipsis contra infirmitates suas. Herba aūt quā sepiꝰ comedere videnᵗ est gramē. Aliquando tamē comedūt radices prouocantes vomitū vt facile eijciant humorem: ⁊ ideo etiam ante vomitū superadimplent se cibo si habēt: vt humor putrescens in stomacho inuiscet̄ cibo ⁊ cū ipso faciliꝰ euomat̄. Eodem etiam modo animal qđ grece ferdalie qđ Auicē. latine nominat leopardū quando comederit herbaꝫ venenosam que fridalydon grece: latine strangulator leopardi vocat̄: ⁊ cū incipit degulari ⁊ suffocari querit stercꝰ hominis ⁊ comestione illiꝰ liberat̄ a veneno herbe. Stercꝰ enim hominis precipue quādo recens est ⁊ nō euaporauit ab ipso virtꝰ stomachi ⁊ intestinoꝝ habet tyriace virtutem. ¶ Eadeꝫ aūt hec herba dicit̄ interficere ⁊ degulare lupos ⁊ leones: propter qđ venatores leonū vasa plena stercore squibalico hominis ponūt sub arboribꝰ: ⁊ occultantes se non longe rapiūt vel interficiūt leones qui ad vasa illa gratia medicine accedūt: ⁊ similiter faciūt lupis propter medicinam illuc venientibꝰ. Dicūt autē ꝙ leopardi eodem rapiunt̄ artificio. Simili autē ⁊ non eodem artificio vtunt̄ qdam ad capiendos ceruos ponendo vꝫ. medicamē cognitū in loco aliquo: ad qđ cuꝫ ad curandas infirmitates cerui veniūt capiunt̄. Dicit aūt Auicē. ꝙ leopardi venant̄ a lupis: ⁊ qa vnus lupus nō preualet leopardo cōgregant̄ plures ⁊ insequunt̄ eū: lꝫ enim velocior sit leopardus lupo: non tamē diu continuare potest cursuꝫ velocem ⁊ cū lassat̄ capit̄ ab ipso: ⁊ ideo q̄si semper leopardus ambulat in abscondito quasi latens: ⁊ ideo leopardus domesticus nō diu insequit̄ feras quas venat̄. ¶ Adhuc auis egyptiaca que grece anschycomon: latine aūt ybis vocat̄ et est ciconia tota nigra in dorso ⁊ inuenit̄ grisea: quando videt serpentem alatū qui grece vocat̄ hasyoz: ⁊ hanc auē vocat Auicē. thyamon. Solinus aūt vocat ibidem sicut aū dixmus: hec igit̄ auis quando predictū videt serpentem clamat voce aues alias sui generis aduocando in auxilium: ⁊ tūc omnes simul ponūt se in luto: ⁊ postea in terra puluerulenta ⁊ arenosa vt adhereat viscositati luti: ⁊ tūc intrant in aquam vt vndiqꝫ ad corpora eaꝝ affluat eis lutum: ⁊ sic armate congrediunt̄ cū serpente alte volantes ad eū in aera: sicut dicit Solinus. ¶ Tenchea aūt que est species q̄dā cocodrilli cuꝫ superfluitates cenosas sentit multiplicari circa dentes aperit os magno hyatu: ita ꝙ dentes eiꝰ apparent: ⁊ tūc in os eiꝰ descendūt aues qui latine strophilus siue strophili dicunt̄: ⁊ est auis similis pice varia aq̄tica habens rostrū: sicͭ est rostrū anatis: ⁊ intrantes mūdificant ei dentes: ⁊ qa tenchea sentit ex hoc iuuamentū non nocet eis: ⁊ cum vult eas eijcere ex ore mouet collū q̄si gargarizando ⁊ tunc euolant. Dicit tamen Auic. ꝙ aliq̄n deuorat eas q̄n famescit. ¶ Adhuc aūt ⁊ tortuca q̄ de genere reptiliū esse videt̄ ⁊ minꝰ habere nobiliū virtutū anime: tamen sagacitate naturali postq̄ꝫ comederit viperam comedit origanuꝫ agreste: vt calore herbe frigiditatem vincat veneni. Expertꝰ est eiꝫ aliqs tempore Aristo. ꝙ tortuca non iuit comedere viperā nisi in loco vbi copia fuit agrestis origani. Et cū aliquando eradicatū fuit origanū ⁊ tortuca rediens comesta vipera q̄reret origanū ⁊ non inueniret radicem origani mortua fuit ex virtute veneni. Narrat etiam Auicē. ꝙ qdam senex multū expertꝰ in venatiōibꝰ ⁊ fide dignus retulit ei ꝙ vidit auē tardam que mali est volatꝰ pugnantem cū vipera ⁊ sepiꝰ cū vulneraret̄ a serpente auis secessit retrorsum ⁊ comedit de quadam herba: ⁊ ea gustata rediuit ad pugnam: senex aūt qui latebat in abscondito euulsit herbam: ⁊ cū auis vulnerata rediret: ⁊ herbam non inueniret fecit strepitū magnuꝫ ⁊ vocem emisit querulam ⁊ mortua cecidit: ⁊ cū describeret colorem herbe ⁊ figuram estimabat̄ ab Auicen. esse lactuca agrestis. ¶ Adhuc aūt auis vocata eptieches quādo cū vipera pugnat comedit ruthā eo ꝙ vipera fugit odorem ruthe sicut fere omnia alia venenosa: ⁊ caper agrestis montanus tempore fructuū quando in eo superabūdāt humores crudi medicat̄ sibi per comestionem herbaꝝ amararū vbi

Nō ꝙ i trāslatiōe Theodori stat loco pulegij agrestis diptamus.

Nō de hominis stercore.

dissoluatur

dissoluatur viscositas que est in ipsis: ⁊ canes quando mul-
tũ habẽt in ventre ex torsionibꝰ vel humoribꝰ pũgitiuis acu
tis comedunt spicas tritici vt lenificenẽ ex illis ⁊ animalia
que halachalie Arabice vocaẽ: ⁊ sunt apȯ nos cerui ⁊ equi-
cerui vulneribꝰ suis medicanẽ comestione origani monta-
ni: ⁊ hoc sepiꝰ visu experti sũt venatores. Gali etiaꝫ ꝙ nos
vulpem vocamus: aliquando cũ aliquo pugnat serpente: ⁊
tũc comedit rutham eo ꝙ sicut diximꝰ odor ruthe serpenti
contrariaẽ. Draco etiam cũ infirmaẽ comedit fructũ plan-
te que thayrharscon grece vocaẽ. Similiter aũt ladach et
alie aues quando pugnando adinuicem vulneranẽ appli-
cant vulneribꝰ suis origanũ agreste ⁊ etiam comedũt ipm ⁊
curanẽ ex ipso. Gali aũt ꝙ est vulpes non soluꝫ habet astu-
tiam in medicamine sui nocumenti: sed etiam in capiendo
aues quando iacendo fingit se mortuam: ⁊ cũ aues insidẽt
ei degulat eas sicut degulanẽ lupi ⁊ arietes quando abscin-
dunẽ cãne gutturis eoꝝ: hoc aũt genus animalis lꝫ cũ qui-
busdam serpentibꝰ pugnet: tamen maxime pugnat cũ ser-
pente qui comedit mures: eo ꝙ etiam vulpes mures come
dit: ⁊ hec pugna multotiens sensibiliter apparuit venatori-
bus. Est autem ⁊ alia animalium sagacitas in presentien-
do nocumento qȯ fit ex aeris ⁊ elementorum imutatiõe: si-
cut hiritij presentire dicunẽ ventos aqlonares ⁊ austrinos:
quoniam ante hos ingrediunẽ cauernas ⁊ obstruũt os ca-
uerne versus partem vnde venit ventꝰ timentes ledi a vẽ-
to. Cuiꝰ signũ est ꝙ qdam ciuiũ Constantinopolinatorum
ferẽ habuisse hiritiũ. Cuiꝰ absconsiones ⁊ proditiões ex ca
uerna ipse solus intellexit: alij autẽ non intellexerũt: ⁊ per il
lum predixit ventos nautis ⁊ factꝰ est diues: est aũt animal
aliud qȯ ankatinos greci vocant qȯ Auicen. katyꝫ appellat
⁊ est apud nos pullos comedens ⁊ inimicũ pullis qȯ gallice
fissau vocaẽ. Germanici aũt illibezzum vocãt: ⁊ est animal
longi corporis sicut leporariꝰ quãdo est catulus: ⁊ membra
eiꝰ inferiora sũt valde dura ⁊ color faciei eiꝰ: ⁊ qȯ est sub gu
la ⁊ ventre prefert ruborem: sed in dorso est subnigruꝫ ⁊ in
astutia simile est vulpi: ⁊ est libenter habitãs in domibꝰ ho
minũ: eo ꝙ cibꝰ eiꝰ est in domibꝰ eoꝝ: diligit eniꝫ mel ⁊ ideo
corrũpit aluearia ⁊ odit gallinas: ⁊ ideo degulat eas: ⁊ non
comedit ex gallinis: nisi priꝰ omnes aut multas ex eis degu
lauerit: ⁊ hec ingenia etiaꝫ habet vulpes: ⁊ animal qȯ dicẽ
feyton a qbusdam: ⁊ est q̃dam alia species katiꝫ de quo di-
ximus. Dicũt autem ꝙ virga maris hoꝝ animaliuꝫ est os-
sea dura valde sicut os: sicut etiam dicẽ de virga vulpis: ⁊
est opinio quorũdam ꝙ rasura virge illius in potu data me
dicina est contra venenum: ⁊ sicut dicit Auicẽ. valet eiusdẽ
virge rasura contra scurriam.

¶ Cap. 3m. De astutia maiori que in operibus paruoꝝ ani malium esse deprehenditur.

Nono de nã aialiũ cap. 7.

In alijs autem astutijs quibus viuunt ⁊ regũ-
tur in moribꝰ animalia magis astuta deprehẽ-
dunẽ esse parua animalia q̃ꝫ magna. Impius
eni multũ est astutie que etiam aliqd natura-
le intellectui esse videẽ frequentiꝰ in operibus
esse cognosciẽ: hoc aũt maxime apparet in hy-
rundinibus quas qdam grecoꝝ galy hoc est vulpes vocant
propter astutie quãdã similitudinẽ. ¶ Cũ enim sint hyrũdi
num plura genera sic superius diximus duo genera illaruꝫ
tã artificiosos nidos cõstruũt ꝙ in architectura aliquid ar
tis ⁊ intellectꝰ videnẽ ostendere: cõmiscent enim lutũ cũ pa
leis ⁊ conterũt nidos grauia inferiora ⁊ leuia superiora po
nendo ⁊ erigendo parietes per artem vel aliqd arti simile:
⁊ componunt nidos sub tecto aliquo: ⁊ cum lutũ non habẽt
intrant in aquã ⁊ demum in puluerem: vt faciãt lutum per
qȯ domos construãt ⁊ foramen in nido relinquẽtes per qȯ
intrant interiora nidi faciunt mollia ⁊ calida imponentes
pilos ⁊ plumas. Et ille quidẽ hyrũdines que in muris ⁊ la
pidibus nidificãt concludunt luto nidũ vsqꝫ ad artum fora
men per qȯ intrant ⁊ exeunt: ⁊ si passer intrauerit ⁊ non cito
exierit vocat alias sui generis hyrũdines in auxilium ⁊ si-
mul venientes cũ luto concludũt passerem in nidum ⁊ suf-
focant ibidem: ⁊ tũc reparato foramine eijcit passereꝫ mor-
tuum ⁊ resumit nidũ: ⁊ cũ habent oua alternatis vicibꝰ fo-
uent ea ⁊ masculus ⁊ femina: ⁊ sunt multum diligentes vbi
alternatim pascãt pullos suos. ⁊ emundãt niduꝫ cũ rostro:
efferentes stercus pulloꝝ: ⁊ docent pullos tempore egestio-
nis posteriora ani extra nidum vertere vt stercus cadat ex-
tra nidum: ⁊ hoc visu oculoꝝ quilibet experiri potest. Ideꝫ
autem genus industrie in columbarum generibꝰ videẽ que
debilem primo faciũt nidum eo ꝙ calida habent corpora ⁊
non multum indigent calore nidi: habẽt autem hoc ꝓpriuꝫ
genus ꝙ mas ⁊ femina cõiuncti non de facili separant vin-
culum qȯ est inter eas: qa nec femina dimittit marem nec
mas etiã feminã: postq̃ꝫ simul coluerũt: sed anq̃ꝫ coeãt ma-
res non habentes vxores nitũtur alijs preripere vel abstra
here feminas: ⁊ ideo pugnãt adinuicem fortissima pugna.

Quid Auicẽna se vidisse d̃ colũbis testeẽ.

¶ Dicit Auic. se vidisse duos columbos pugnasse pro vna
femina: ⁊ femina accessit ad victorem qui in prima vicit pu
gna: ⁊ cum refiguratus fuisset colũbus victus rediuit ⁊ pu-
gnauit iterato cum eo a quo antea victus fuerat: ⁊ deuicit
eum: ⁊ tũc femina rediuit ad eum a quo prius recesserat et
dimisit alium. Est aũt columbi consuetudo quando solutꝰ
est statim vt videt columbã solutã coire cũ ea ⁊ perfecto coi
tu statim columba sequitur colũbum ⁊ obedit ei: cum autẽ
columba non cito accedit ad nidum masculus percutit eaꝫ
alis: ⁊ cum iuuenes sunt pulli ⁊ parui venit mas ⁊ accipit ro
strum pulloꝝ in rostrum suum ⁊ aperit ⁊ infundit in eos ter
restrem substãtiã salsam vt ex acumine salis aperiãtur pa-
pe pullorum ⁊ excitetur eis appetitus: ⁊ tunc vicissim alter-
natis vicibꝰ cibãt pullos pater ⁊ mater. Sedent auteꝫ in ni-
do pulli quousqꝫ colũba alia oua fecerit in nido nisi habeãt
alium nidum columbe antique: ⁊ tũc expellit pater pullos a
nido: per hoc ꝙ ascendit super eos ac si velit coire cũ ipsis.
Quãdo autem habent alium niduꝫ tũc diutius manẽt pul-
li in nido suo in quo nati fuerunt. Quãdo autem plures co-
lumbe habent nidos sibi ꝓpinquos adinuicem est iter eos
pugna pro nidis ⁊ vxoribus tota die. ¶ Colũbe autem ge-
nera ⁊ palũbi ⁊ turtures: hñt hoc cõmune ꝙ vno tractu po-
tant demisso capite ⁊ non erigunt in potu sepe capita sicut
alie aues: ⁊ hoc ideo est: qa collum earuꝫ est breue ⁊ amplũ
⁊ simul multũ capit de aqua: ⁊ hoc nõ est ita in alijs auibꝰ: ⁊
ideo sepius erigunt caput quãdo potant vt aq̃ liberum ha-
beat ingressum erecto ⁊ directo collo. Turtur auteꝫ magis
amat castitatem inter alia genera colũborum: ⁊ ideo nõ so
ciatur nisi vni mari sui generis ⁊ illo viuente ⁊ fecũdãte eaꝫ
non sociaẽ alteri. Et qdam dicũt ꝙ etiam post mortem il-
lius non coniũgit se alteri coniugi: sed hoc nõ est probabile
neqꝫ est expertũ. Genus autẽ colũbe que pheyca vocaẽ lon
go tẽpore viuit: ⁊ terminus cõmunis vite eiꝰ est. 25. vel etiã
30. anni: ⁊ iã visa est pheyca vixisse. 40. annis: ⁊ quando se-
nescit multũ eloganẽ sibi pẽne alaꝝ ⁊ caude ⁊ q̃si totiꝰ cor-
poris: ⁊ ideo hoies qui habẽt eas ꝑcidunt eis pẽnas: ⁊ hoc
est accñs senectuti phoychaꝝ. Turtures aũt ⁊ columbe fre-
quenter solent viuere. 15. annis: ⁊ toto illo tẽpore pullificãt.
Adhuc aũt turtures ⁊ id qȯ vocaẽ caner qȯ est palũbus fa
ciũt nidos suos in vno tm̃ loco. Colũba autem hꝫ nidos in
locis duobꝰ: aut etiam in pluribꝰ: vt in pluribꝰ aũt masculi
auiũ solent diutiꝰ viuere q̃ꝫ femine ꝑter masculos turturis
⁊ palũbi: de qbꝰ etiã dicẽ ꝙ minꝰ viuũt q̃ꝫ femie eoꝝ: ⁊ hoc
sciẽ ex his que domestice sunt ⁊ nascunẽ in domibꝰ. Dicẽ
etiã ꝙ mares auiũ que passeres vocanẽ minus viuũt q̃ꝫ fe-
mine. Dicũt eni ꝙ mares huiꝰ auis nõ viuũt a tẽpore coitꝰ
qȯ est principiũ secũdi anni nisi vno anno: ⁊ huiꝰ signũ est ꝙ
in vere secũdi anni nõ inueniunẽ passeres nigraꝝ maculaꝝ
circa rostrum ⁊ ille sũt mares: femine autem passeꝝ viuunt
diutius qȯ apparet ex multa duritie rostroꝝ suoꝝ que acci
dit ex vetustate eaꝝ: econtra aũt animal dictũ cheathyre in
estate mutaẽ ad loca calida ⁊ in hyeme ad loca frigida. Si
militer aũt astutie qȯdam indiciuꝫ est ꝙ turtures in estate
mutãtur ad loca frigida: ⁊ forte causa huius est ꝙ hoc aial
est flegmaticũ valde ⁊ in estate in locis calidis dissolutionẽ
⁊ euaporationem querit sui flegmatis propter sanitateꝫ: in
hyeme autem propter cõstrictionem ⁊ spissitudinem pellis
nõ sentit vllum frigus: ⁊ ideo querit locũ frigidum. Adhuc
autem astutie signuꝫ est ꝙ aues grauis volatꝰ sicut ortiges
⁊ coturnices non hñt nidos in arboribus. Et similiter cu-
beth qȯ est species pulli. Idem aũt de phasianis ⁊ alijs gra
uibꝰ auium est intelligendũ: hec enim vadũt ad loca plana
mollia in qua est aliqd stipularuꝫ: ⁊ sunt deuexa ⁊ fossa ⁊ ibi

faciunt sibi mãsionem: ⁊ aliquãdo muniũt eaȝ spinis ꝓpter
accipitrem ⁊ aquilas: vt sit etiã aliquãdo eis cõtra ventos:
⁊ ibi cubãt oua sua vsqȝ ad exituȝ pulloꝝ. Demuȝ qa parē-
tes sunt grauis volatus ⁊ non potentes circũquaqȝ afferre
cibũ pullis contulit natura pullis ꝙ statim exeũtes de ouis
per se circa se accipiũt cibuȝ: ⁊ ꝙ sunt boni motus in ambu-
lando: aues eniȝ huiusmodi magis confidũt in ambulãdo
q̃ȝ in volando: ⁊ ideo statim parentes pullos eijciunt de ni-
do ⁊ circũducunt eos in querendo cibum ⁊ gratãdo effodi-
unt ipsum de puluere sicut galline ⁊ ortiges ⁊ ꝑdices ⁊ ana-
tes ⁊ anseres. Et oẽs fere huiusmodi aues adunant de no-
cte pullos suos sub se sicut galline: sed in hoc differũt a gal-
lina: qa non habent nidũ certum ⁊ stabilem per annos mul-
tos sicut gallina: sed vno anno ouãt in loco vno ⁊ in alio lo-
co in alio: ⁊ hoc ideo faciũt ne venator cognoscat nidũ eiꝰ:
⁊ si quãdoqȝ inueniãtur pulli parui a venatore: mater fingit
se nõ posse volare ⁊ volitãdo cespitat circa venatorem: do-
nec fugiant pulli: ⁊ tũc fugit ⁊ ipsa: ⁊ cuȝ recessit venator cla-
mat conuocãdo pullos ⁊ circũducit eos ad cibum queren-
dum sicut prius: ⁊ hoc faciũt fere omnes aues quãdo pulli
earum inueniũtur a venatore. Hoc auteȝ genꝰ pulli qđ ru-
beth vocat̃: nõ minus ouat q̃ȝ .10. oua: ⁊ aliquãdo ouat .16.
⁊ sicut in precedẽtibus diximus ista auis in multis est mali
moris ⁊ astuta valde ⁊ in hyeme gregatim volat: tamen in
tẽpore veris vna segregatur ab alia ⁊ cõbinantur mas ⁊ fe-
mina: ⁊ tũc pugnãt pro nidis ⁊ coitu mares inter se donec
quilibet mas acceperit feminã suã ⁊ ipsam seqtur coeundo
sepius cum ipsa: hec enim auis diligit coitum: ⁊ ideo etiaȝ
quãdo mas inuenit feminã super oua coit cum ea ⁊ frangit
oua nisi femina sit sollicita circa oua cubãda: ⁊ ideo femīa
abscõdit oua a masculo: ⁊ si aliqs homo appropiquat ouis
circũuolat q̃si non potens volare hominẽ illum donec per-
trahat euȝ ab ouis: ⁊ tũc redit ad oua. Et dicit̃ ꝙ hec auis
habet hoc ꝓprium ꝙ mas eius pugnat cum mare fortiter ⁊
victus obedit victori: ⁊ victor ascendit super victum ⁊ coit
cũ eo sicut cũ femina: ⁊ si contingat ꝙ victor aliquãdo in se-
cũda pugna vincatur ab eo quem prius vicit: tũc ille qui su-
stinuerat coitum viceuersa ascendit ⁊ coit cuȝ ipso: sed hoc
non semper fit sed tm̃ vno tẽpore anni qđ est principiuȝ ve-
ris: quãdo hec auis multuȝ desiderat. Similr̃ autem acci-
dit ortigijs siue ortigometris. ¶ Galli etiã faciũt hoc in lo-
cis vt dicit̃ qui sunt in regiõe que vocat̃ leylychynie. In lo-
cis eni illis oẽs galli iuuenes nõ vetusti appropinquant sibi
⁊ pugnãt ⁊ victor nititur coire cũ victo quãdo sunt sine gal-
linis. ¶ Adhuc aũt cubeth agrestis coit cuȝ domesticꝰ coit
cũ agresti ⁊ vociferat ad eũ ⁊ cognoscit euȝ: ⁊ ideo venato-
res volẽtes capere cubeth incarcerãt in cauea feminã ⁊ ha-
bet cauea maculas per q̃s videt̃ amare: ⁊ habet receptacu-
lum in qđ põt intrare in vna parte: ⁊ tũc cubeth mas agre-
stis intrat ad eã ⁊ capit̃: ⁊ aliquãdo intrãt plures per hunc
modũ. Sed hec auis hȝ hoc ꝙ hȝ rectoreȝ qui antecedit: si-
cut ⁊ facit grex perdicũ: ⁊ cũ ille intrat primus: tũc post eum
intrãt alij. Aliqñ autẽ vidẽs feminã vadit ad eã cum silen-
tio ne alij audiãt vt solus coeat cum ipsa: ⁊ tũc aliquãdo so-
lus capit̃. Similr̃ aũt femina agrestis cubãs oua audiens
venientem marem occurrit ei recedẽs ab ouis ⁊ sustinet coi-
tum eiꝰ ne frãgat oua: ⁊ hoc idẽ facit femina pauonis ⁊ fe-
mina ortigometraꝝ. Intãtũ enim iste aues diligũt feminas
ꝙ aliquãdo absorte delitijs cadunt in manus venatoꝝ qñ
sunt cũ feminis in coitu: hec enim accidunt cubeth ⁊ dictis
auibꝰ post coituȝ: ⁊ tales sunt mores eaꝝ in coeundo ⁊ fouẽ-
do ⁊ ouando ⁊ pullificando. ¶ Adhuc aũt quarũdã auium
nidi sunt super arbores ⁊ quarũdam super terraȝ: ⁊ quarũ-
dã sunt in lapidibꝰ excelsis in montibꝰ: ⁊ quarũdam in mu-
ris. Nidi eniȝ arroeȝ ⁊ anatis ⁊ anseris ⁊ gruis ⁊ huiusmo-
di generꝫ auium male volãtiũ nidi sunt in terra. Nõ eniȝ so-
lum auium male volãtium nidi sunt in terra: sed etiã qua-
rũdam que sunt boni volatus. Omnis eni auis cuiꝰ pullus
bene ambulat anteq̃ȝ cõplete sit pẽnatus: ⁊ per se querũt ci-
bum: ita ꝙ parẽtes nõ dant eis cibũ in rostrũ: sed circũdu-
cunt pullos per locoꝝ diuersitatẽ in qbus inuenit̃ cibꝰ: nidũ
oportet facere in terra: qa aliter pulli precipitarent̃ quando
querũt cibũ: ⁊ hac de causa aues que dicunt̃ grece kocoroȝ
⁊ scolopozoȝ ⁊ artogoȝ nõ nidificãt neqȝ stant cũ pullis suis
super arbores sed sup terrã. Ecõtra aũt aues que vocãtur
dure: ⁊ kolokyteȝ qui sunt apud nos sicut picus ⁊ merobs ⁊
huiusmodi aues nõ stãt cũ nidis suis super terrã sed sup ar-
bores. Pulli eni huiꝰ auis nõ statim ante pẽnationẽ sũt bo-
ni pedis: ⁊ cibꝰ quo cibãt pullos est in ipsis corticibꝰ ⁊ ramis
arboꝝ: ꝓpter qđ etiã abscidũt arbores ꝓpter vermes que
sunt in eis ⁊ ꝓpter alia aialia que sunt in arboribꝰ: sicut sũt
formice ⁊ cetera genera vermiũ que colligunt̃ in ramis ar-
boꝝ a generibꝰ picoꝝ. Cũ enim pulli hmõi auium exeũt ab
ouis accipiũt talia minuta aialia cuȝ lingua ⁊ comedũt ea:
qm̃ sicut in antecedẽtibꝰ diximus: he aues hñt linguã lõgaȝ
⁊ latam ⁊ scãsione valde veloci trãseũt per stipites ⁊ ramos
arborum: ⁊ hñt vngues fortiores ⁊ acutiores q̃ȝ sint vngues
taleõ que est auis terrestris: ⁊ tales vngues dedit eis nã vt
habeat eos ꝓ principio ⁊ cã instrumẽtali huiꝰ scãsiõis ⁊ trã-
situs per arbores: qa tales vngues bene ĩfiguntur in lignis
arboꝝ: ⁊ tenẽt auem scãdentẽ ligna erecta: ꝓpter qđ ẽt ali-
quãdo subtiles ramos ⁊ cortices arboꝝ perforãt cũ vngui-
bus suis. ¶ Inuenit̃ aũt vnũ genus dura siue pici: qđ voca-
tur kodurõ grece qđ quidã vocãt kafrabeos cyboleth: sub
quo ⁊ cõprehendit̃ aliud genus qđ vocat̃ ruboȝ qđ visibilr̃
perforat ligna: ⁊ hec sunt apud nos tria genera picoꝝ vario-
rum maiora ⁊ minora: ⁊ aliđ genus pici maius isto qđ apđ
nos motol vocat̃: ⁊ hoc efficacius est in perforãdo cuiꝰ gar-
ritum ⁊ volatũ obseruant augures. Tertium autẽ est apud
nos nigruȝ maiꝰ omnibꝰ ꝑdictis ⁊ est modicũ minꝰ q̃ȝ galli-
na: ⁊ hoc semper nidificat sup arbores ⁊ precipue super oli-
uas in terris vbi crescũt oliue. In terris aũt nostris omnia
hec genera nidificãt in arboꝝ cõcauitatibꝰ: ⁊ picus qdẽ oĩs
capit formicas ⁊ vmes qui sunt in lignis ⁊ corticibꝰ arboruȝ
⁊ in capiẽdo perforat arbores fortiter: ita ꝙ exiccat ramos
eaꝝ: intãtũ ꝙ Auic. dicit ꝙ picus niger aliqñ ad vnũ ictum
exiccat ramũ arboris: tãtũ eniȝ duritiei hȝ in rostro ꝙ nuceȝ
amigdali positã in foramine arboris perforat cũ sit durissi-
ma ⁊ comedit nucleum: ⁊ hoc sepiꝰ experti sumus in ponen-
do nucẽ amigdali in foramine qđ fecit: redijt eni ⁊ perfora-
uit eã nobis videntibꝰ: ⁊ confregit cito ⁊ comedit nucleum:
cũ tamẽ nõ querat nuces amigdali in cibũ: sed cuȝ obstruit̃
foramen qđ fecit redit ⁊ in auiditate querendi vermes de-
uorat nucleum amigdali: ⁊ sub ipso querit vermes.

¶ Cap. 3m. De astutia auium magnaruȝ in ordine excubia-
rum ⁊ sagacitate venandi cibum ⁊ eligendi locum mansio-
num suarum.

Est aũt adhuc aliud in quo deprehendit̃ natu-
ralis quorũdã animalium astutia. Grues eni
quodam genere ordinatissime sapientie vtũ-
tur in volãdo quãdo se trãsferũt de locis in q-
bus sunt lõgo volatu ad loca remota: tũc eniȝ
ꝓpter continuũ volatũ lassant̃ multum ⁊ dor-
miũt ꝓfundo somno: ita ꝙ de facili capi possent nisi per sa-
piẽtiã ordinarent excubias vigiliũ ⁊ alia opera ordinarẽt sa-
piẽter. In volatu igit̃ ascendũt altissime vt videant loca ad
que tendũt: ⁊ ad ipsa dirigãt volatũ sine errore ⁊ per cõpen-
diũ: ⁊ si obuiã hñt nebulas vel nubes obscuras ⁊ pluuias ĩ-
pediẽtes ne seinuicẽ possint aspicere vociferãt ⁊ percutiunt
aerẽ alis fortiter: vt ex auditu vna se dirigat ad alteram: et
que magis regit alias posteriorat se: vt facilius ab oibꝰ po-
stremis audiat̃. Et quãdo cadũt lassate sup terrã rector nõ
dormit cooperto capite sub alis sicut alie plicãt caput ⁊ dor-
sum ⁊ caput sub pẽnis alaꝝ abscõdũt: sed potius dormit dẽ-
tecto capite ⁊ erecto vt faciliꝰ audiat insidiãtes: ⁊ si lõge vi-
derit vel audierit hominem vel aliđ nociuuȝ vociferabit ⁊
nũtiabit alijs excitãdo eas. Alie eni totã sollicitudinem ex-
cubiaꝝ cõmittẽtes rectori: dormiũt reflexo capite sub alis:
⁊ dormiũt cõtinue stãtes super vnũ pedeȝ vt alter reqescat.
Arte aũt ista grues non vtunt̃ quãdo sunt in locis mansio-
nuȝ suaꝝ: qa tũc non ita laborãt: neqȝ ita ꝓfunde dormiũt.
¶ Est aũt aliud genus aq̃ticaꝝ auiũ qđ Aristo. vocat fala-
kynez. Auicẽ. aũt appellat balazub: ⁊ hec hȝ astutiã nãlẽ de-
prehẽdendi ꝙ corpꝰ aliquod siue ostrei nõ facile separat̃ a testa
crudũ: sed decoctuȝ separat̃ eo ꝙ tunc in se ꝫhit̃ ⁊ trãsglutit
ipsum primũ cum testa: ⁊ postq̃ȝ calore epatis sui fuerit dẽco-
ctum euomit ipm̃: ⁊ tũc rostro separat ipsam carneȝ a testa
⁊ comedit eã dimittẽdo testã eo ꝙ illa nõ nutrit. Ostreum
aũt illđ

Nono de nã aialiũ cap. 9.

Nono de nã aialiũ cap. 10.

Nono de nã aialiũ cap. ii.

aũt illõ vocat Arist. cõchos qđ sonat idẽ ꝙ zcha: ⁊ est ostreũ
valde magnum ⁊ mollem habẽs carnẽ. ¶ Ex industria au
tem nãli quedã aues agrestes mutãt loca mãsionum suarũ
ꝓpter diuersitatem suã que indiget diuersitate loci: ꝓpter
caloris ⁊ frigoris ⁊ siccitatis ⁊ humoris diuersitatẽ ⁊ ꝓpter
diuersitatem cibi: ⁊ ꝓpter educationem pulloꝝ qui aliquã-
do iuuenes in vno loco viuere nõ possũt: ⁊ quãdo antiquã-
tur fortiores sunt ad sustinẽdũ aliuz in quo sunt qualitates
asperiores q̃s in tenella etate sustinere non possunt. ¶ Ad-
huc aũt ex industria naturali est ꝙ quedã aues sollicitãtur
de pullis suis in nido fouendis ⁊ cibãdis: ⁊ quedã sunt que
ecõuerso faciũt: qa q̃zcito cõfortãtur pulli vicem reddũt pa
rentibꝰ eo ꝙ parẽtes in senectute destituunꝰ: ⁊ dic̃ Ambro.
ꝙ ciconie inter alas deferũt antiquos parẽtes ⁊ defendunt
ab auibus vulnerãtibus eas ⁊ dant eis cibũ: ꝓpter qđ etiã
ab antiquis Romanis ciconia pia auis appellabaꝰ. Simi-
liter autem ⁊ in alijs quedã hñt subtilitatem ⁊ industriam
in viuendo: quedã autẽ non habent aut in paucis habent.
Hinc est etiã ꝙ prouidẽt sibi diuersa loca ad habitãdum:
quoniã quedã manent in lacubꝰ: quedã autem in fissuris ⁊
concauitatibꝰ ⁊ antris lapidum in montanis altis sic̃ auis
quedã quã koradyriẽ vocãt antiqui greci: ⁊ est q̃dã species
noctue: est aũt auis mali coloris aliquãdo apparens de no-
cte ⁊ fugiens ⁊ latẽs de die: hec eni ex nãli industria in fissu-
ris habitat ne ab alijs auibꝰ deplumeꝰ. ¶ Ex hmõi ẽt indu
stria est ꝙ accipiter ponit nidum suuz sicut ⁊ falco in altissi-
mis montibꝰ in concauitatibꝰ lapidũ ne de facili pulli aufe-
rãtur: quoniã pullis eiꝰ ponunꝰ isidie magis q̃z pullis alia-
ruz auiũ: eo ꝙ cũ ipsis homines venãtur alias aues. hec ge
nera etiã auium carnẽ crudam comedũt: ⁊ qa cor nõ infir-
maꝰ in aliquo animali viuo: qđ suas potest exercere actio-
nes vel operatiões diligunt in cibũ: ⁊ illud libentius come-
dunt ex industria nãli cognoscentes ipm esse sibi cibũ sanio
rem. Hec aũt earum sagacitas aliã facit in eis diuersitatẽ:
qm̃ q̃dã eaꝝ aliã p̃dã capiũt i estate ⁊ aliã i hyeme: eo ꝙ q̃-
rũdã aialiũ melior ⁊ sanior ẽ caro i estate: ⁊ alioꝝ melior ⁊
sanior ẽ caro i hyeme. Ex hmõi ãt subtilitatibꝰ aliqñ vehe-
mẽter abscõdunt nidos ⁊ pullos: ita ꝙ quidã dicũt nullum
vnq̃z vidisse nidũ aridã: hoc est vulturis ⁊ aliaꝝ quarũdaz
aquilaꝝ: aut pullos eiꝰ. Et ideo dicũt dixisse sophistã chay-
somes vocatũ ꝙ aradã venit a terra remota sic̃ in antece-
dentibꝰ diximus: sed falsum est exp̃sse qđ dixit in nostra ter
ra in qua abũdanter nidi ⁊ pulli vulturum ⁊ aliaꝝ inueniũ-
tur aquilaꝝ: veꝝ tamẽ est ꝙ lõge volant pro cibo: ⁊ aliquã-
do iuxta cadauera inueniunꝰ mixte simul: ⁊ ꝙ nidificant et
pullificãt in mõtanis que vix aliqs potest ascendere. ⁊ pulli-
ficãt vnum pulluz vel duos: qm̃ plures nutrire nõ pñt. Ad-
huc aũt ꝓpter similem industriam etiam quedaz alie aues
manent in montibꝰ sicut illa que grece vocaꝰ kokoz ⁊ ea que
vocaꝰ bromos que est auis rapax bone vite ⁊ lõge ⁊ dulcis
⁊ musici sibili siue garritꝰ: ⁊ hec est ignota in terris nostris.
Ex eadẽ etiam sollertia ea que grece vocatur cokoyloz hec
est merula manet in locis spissis consitis arboribꝰ ⁊ spine-
tis ⁊ in fissuris lapidũ. Similiter autẽ auis dicta dereolirz
quã latine trochilũ vocant ex cautela naturali fugit aliqñ: ⁊
aliquãdo remanet p̃m diuersitatem tẽporis ⁊ sui cibi abun
dantiã: ⁊ ex sagacitate regiminis sue vite vocaꝰ a quibus-
dam artifex ⁊ a qbusdam senex propter sapientiam: ⁊ a qui
busdã etiam rex nominaꝰ: ⁊ ideo etiam lz auis sit multo de-
bilior q̃z vultur vel aqla: tamen ex artis sagacitate pugnat

Nono de nã aialiũ cap. 12.

cum eis ⁊ nocet eis frequenter. ¶ Adhuc aũt quedaz auiũ
maritimaꝝ ꝓpter astutiam suam raro dep̃hẽdunꝰ: sicut ea
quã chikyloz greci: nos autem melbam magnã vocamus:
hec eni valde cauet rhetia aucupis: s3 postq̃z capta est opti-
me domesticaꝰ eo ꝙ multe discipline perceptibilis. ¶ Am-
plius aũt omnes aues que hñt corium inter digitos habẽt
natandi industriam: ⁊ manent in ripis maris ⁊ fluminuz ⁊
lacuũ. Natura enim vnicuiq̃z dat id qđ sibi conuenit: mul-
te autem que sunt fissoꝝ digitorum habẽt conuenientiaz ad
tenendos ramos arboꝝ: ⁊ ideo manent in locis nemorosis
multoꝝ arboꝝ: ⁊ quedam illarum aliquãdo etiam venanꝰ
in aquis nõ natando sed peditando sicut ardea: ⁊ quedam
alie sicut auis que anton a grecis vocaꝰ: hec enim manent
iuxta fluuios: est autem auis hec pulchri coloris ⁊ bone vi-
te: ⁊ similr̃ ea auis quã vocãt arathary3 grece que mergus
magnus vocaꝰ latine manet in littore maris: ⁊ submergit
se in aqua: ⁊ manet tunc tẽporis sub aqua quantum hõ põt
ire per miliare: ambulãdo equali passu inter velocem ⁊ tar
dum: ⁊ quãtitas huius auis minor est quãtitate accipitris
⁊ in mergẽdo habet magnã venãdorum piscium industriã.
¶ Cygnus etiã quem chokuz antiqui grecorum vocabant
est de genere illarum auium que coriũ hñt inter digitos et
manet in ripis lacuum vbi etiã arboꝝ sunt vmbre ⁊ mãsue
te vite ⁊ bone nature in moribꝰ ⁊ pullificat bonos pullos ad
esum hoium humiles ⁊ viuit diu: ita ꝙ efficiꝰ magne sene-
ctutis: ⁊ h3 hoc ꝓpriũ quoniã si aliq̃ auiũ rapacium sic̃ vul-
tur vel aqla inceperit pugnã cum eis defendunt se fortiter:
sed non incipiũt pugnam cũ talibus auibꝰ. Ita ꝙ aliquãdo
vincunt ⁊ aliquãdo vincũtur. Tẽporibꝰ eniz nostris multis
videntibꝰ ex nostris socijs pugnauit aquila cũ cygno ⁊ ele-
uabanꝰ tã cygnus q̃z aquila ita in altũ ꝙ inuisibiles facti fue
runt nobis: ⁊ nobis iã contẽplãtibus quasi post spatiũ dua-
rum horaꝝ deciderũt: ⁊ aquila fuit super cygnum ⁊ vicerat
eũ ⁊ proiecit in terraz ⁊ stetit super eũ: ⁊ accurrens famulus
noster cepit cygnũ ⁊ aquila fugit. Est aũt hec auis musici ⁊
dulcis sibili: sed raro cantat nisi in obitu alicuiꝰ eoꝝ: tũc eni
musicas voces ita alte leuãt ꝙ ad distantes audiũtur ma-
ris ⁊ fluuioꝝ extremitates. ¶ Hoc eni iã tẽpore Arist. exp-
tum est ꝙ quidã homines iuxta mare voces dolorosas hu
iusmodi audierũt auiũ: ⁊ post modicum quasdã illaꝝ mori
viderunt. Ego aũt expertus sum ꝙ hmõi voces dant in q̃-
libet tribulatiõe existẽtes. ¶ Auis ãt quã conydez vocãt ra-
ro valde videꝰ. Est aũt auis manens in montanis ⁊ deser
tis locis nigri coloris: ⁊ habet fere quãtitatem accipitris: ⁊
est quedã alia que fabymekon vocaꝰ que est sĩl'is illi sed nõ
eadẽ: ⁊ sunt iste aues lõge ⁊ graciles respectu aliaꝝ auium:
aliqui aũt hominũ vocãt manidẽ eã quã nos konidẽ voca-
uimus. Homerus aũt vocat eã bakydaz: vulgariter tñ vo-
caꝰ conidẽ. Et alia adhuc istiꝰ generis inueniꝰ que oblirux
vocaꝰ: ⁊ quidã dicũt hanc esse sĩlem alij quã cokyz vocant:
⁊ hec non apparet de die: cum tñ acuti visus sit sic̃ ⁊ vultur:
venaꝰ autẽ de nocte ⁊ pugnat cuz vulture ⁊ bubone: ⁊ aliqñ
tã acriter sibi coherent ꝙ leuanꝰ a pastoribꝰ que vident eas
pugnare nocte: cõueniunt aũt cum magnis auibꝰ rapacibꝰ
in hoc ꝙ non ouat nisi duo ad plus oua: ⁊ ꝙ nidificat in la-
pidibꝰ ⁊ cauernis. Similr̃ autẽ ⁊ grues tã acri pugna aliqñ
pugnãt adinuicẽ ꝙ aliquãdo ab accurrentibꝰ accepte depre
hendunꝰ: hec pugna remanet inter eas lõgo tẽpore pp me-
moriã mali illati: hec eni auis sagacitate nature memor est
maloꝝ. Ouãt aũt duo oua sicut in antecedẽtibus diximus.

Nono de nã aialiũ cap. 13.

¶ Auis aũt que kyche a grecis vocaꝰ ⁊ imaginationez ⁊ p-
uidẽtiã quãdã habere videꝰ: ex imaginatiõe enim q̃si quo-
tidie fingit nouas voces modulatas ⁊ musicas: ⁊ p̃cipue tẽ
pore coitus sui: ⁊ tũc ouat vt plus. 9. oua: in nido aũt tanta
vtiꝰ arte ꝙ etiã arte predictũ esse videꝰ. Querit eni mãm ex
lana ⁊ pilis: ⁊ cõponit aptissime colligãdo: prudens aũt esse
videꝰ qa cũ cadunt glãdes aggregat ex eis in niduz suũ qđ
sibi sufficit per hyemẽ. ¶ Alie ẽt q̃daz aues cum sagacitate
videnꝰ pietatem animi habere que est beniuolentia in pa-
rentes. Dicũt eni ꝙ auis vocata lalath cibat in autũno pa
rentes: patrẽ. v3. ⁊ matrẽ sicut in vere cibata est ab eis. Qui
dã tñ dicũt ꝙ nõ cibat hec auis parẽtes nisi in senectute qñ
virtus eaꝝ deficit sicut superiꝰ diximus de ciconijs: sed de
aue vocata marochos referũt ꝙ non tm̃ in senectute cibat
parẽtes: sed omni tẽpore postq̃z accepit virtutẽ volãdi ⁊ in-
dustriã querẽdi cibũ: tũc statim recedẽtibꝰ filijs a nido pa-
rẽtes intrãt in nidũ ⁊ manẽt in eo sine labore procurate a fi-
lijs: ⁊ femina qdẽ hmõi auis tẽpore fructuũ primitiuorum
pullificat sex vel septẽ pullos: ⁊ duz ipsa cubat cibaꝰ a mare
⁊ faciũt sibi nidos in altissimis locis preruptis mollibꝰ que
cauari possunt: ita ꝙ intrãt in antrũ per q̃tuor cubitos aut
plures: ⁊ ibi faciunt nidũ sicut hyrũdines terrestres. Est ⁊
alia auis hobariz vocata que est citrina: eiꝰ eniz inferiores
partes sunt declinãtes ad citrinitatẽ ⁊ q̃titate eq̃lis est fere
aui que coratoz vocaꝰ ⁊ ouat. 5. vel. 6. oua: ⁊ nidificat in plã-
tis qbusdã que ceomokoron grece vocanꝰ: ⁊ sũt arbusta q̃-
dã ⁊ ingeniose cõponit sub eis lanã ⁊ pilos: ⁊ facit nidũ fere
sĩlem nido cocokoz: hec est auis que nutrit gugulum: ⁊ sicut

auis que vocaꝛ grece cycatha quaꝫ latini chynomolgũ vo-
cāt cōponũt iste aues nidos suos sphericē. Chynomolgus
aũt facit nidũ sphericũ ꝛ facit itroitum valde paruũ ꝛ con-
struit ꝛ aspergit nidũ suũ cum cinamomo optimo qđ addu
cit valde de lōginquo vbi nascit cinamomũ: ꝛ interiꝰ resp-
git ꝛ cōstruit nidũ suuꝫ ex ipso ꝛ cōstruit hũc nidũ in altissi-
mis arboribꝰ ꝛ colligat in cacumine ad ramos arboꝝ vt in-
accessibilis sit ab hoibꝰ volētibꝰ colligere cinamomũ: homi
nes aũt regiōis illiꝰ accipiũt quassatā lōgam quā greci asto
roꝫ vocāt ꝛ excutiunt nidũ ab arbore: ꝛ aliqñ sagittis plum
batis deponunt ꝛ colligũt cinamomũ. Est aũt hec auis ma
ior modicũ passere: ꝛ color eiꝰ est celestis ꝛ citrinꝰ: ita ꝙ isti
colores distincti sunt in aue ista per varietatē q̃ẟdā: ꝛ hꝫ ro-
strum lōgum cuiꝰ color ēt declinat ad citrinitatē: figura aũt
nidi sui assimilaꝛ figure pineali: sed nō hꝫ coloreꝫ viridē sić
pinea: color eni nidi declinat ad rubedinem ꝑpter cinamo-
mũ qđ iponit figura: igiꝛ nidi est sić figura vētose que habꝫ
collum lōgũ: ꝛ ineniunꝛ nidi isti diuerse q̃ꝫtitatis. Quidam
eni sũt parui ꝛ qdā maiores: ꝛ sũt in medio cōcaui vbi aues
sedēt. Est aũt hic nidus potius manu supabilis q̃ꝫ secabi-
lis ferro: qa ꝑꝑ artificiosam cōplexionē ꝛ cōpositionē mate
rie nō de facili ferro secaꝛ sicut nec nidus pici qui cōstructꝰ ē
ex lignis sibiinuicē implexis ꝛ isertis. Sꝫ per manꝰ ligna hu
iusmodi dislocanꝛ ꝛ separaꝛ nidus sić fit in pomo pinee ꝙ
ex lignis sibi valde cōsertis cōponiꝛ que faciliꝰ manu dislo-
cātur q̃ꝫ ferro scindātur. Adhuc aũt quādo nidus iste est in
fructibꝰ iuxta mare: mare nō itrat in ipm: qm̃ introitũ facit
hec auis valde strictuꝫ: ꝛ de mā que itumescit per aquā sić
spongia ꝛ tumore suo claudit viā ne aq̃ igredi possit: que tñ
mā aue veniente cōprimiꝛ ꝛ exudat aquā ꝛ prebet aui itroi
tum: ꝛ ex hoc deꝑhendiꝛ auis huius mira sagacitas in faci
endo niduꝫ. Dubiũ tamē est ex qua mā hec auis faciat ni-
di sui introitũ. Quidā eni dicunt ꝙ facit ipm ex spinis aiaꝛ
dicti bellocũ: hec est aculeatis itermixtis spōgiosis q̃busdā
corporibꝰ. Quidā aũt ferunt eā hunc introitũ ex pure spon-
giosis cōponere. Viuit aũt hec auis ex venatiōe piscium: ꝛ
est auis luxuriosa valde tota vita sua coiens: ꝛ coire incipit
post q̃tuor mēses. ¶ Auic. āt oino alr̃ tradit de aue ista: dić
enim ꝙ chymolgus respgit nidũ suuꝫ sphericũ de cinamo-
mo: ꝛ nidificat tñ in altissimis sũmitatibꝰ arboꝝ ꝛ nunq̃ꝫ in
littore maris: ꝛ nidum facit de filis ꝛ pilis ꝛ lanis: ꝛ interio
ra de cinamomo: ꝛ hic nidus deijciꝛ sagittis plumbatis sić
dictum est. ¶ Alia autē auis est quaꝫ vocat fauorath greco
sermone que est picus marinus ꝛ agrestis que maior est ali
quantulum passere: cuius color est color lazuli cum aliquā-
to virore: ꝛ rostrum eius est longuꝫ subtile declinās ad ni-
torem. nidus eius habet similitudinem pomi pinee: ꝛ facit
nidum ex mā quadam que assimilatur ossi sepie: ꝛ est con-
cauus ad modum cāne: est autē materia dura valde nō de
facili secabilis aut findibilis: sed est conteribilis multum.
Et aptura nidi sui est adeo parua ꝙ aqua maris in effluxu
non potest intrare: sed ad hoc iuuat materia ex qua fit que
intumescit ex humore maris: hanc autem materiā vocant
homines terre illius aculeum: eo ꝙ os ex quo construiꝛ ni-
dus est ex quodam animali qđ vocatur aculeus: ꝛ hec auis
viuit ex venatione piscium maris: ꝛ aliquādo vadit ad flu-
uios qui sunt iuxta mare: ꝛ sua oua sũt quinque numero: ꝛ
luxuriat toto tempore vite sue: ꝛ icipiũt coire in etate q̃tu-
or mensium: ꝛ hoc est probabilius q̃ꝫ primum qđ dictuꝫ est
ſm Aristo. cuius liber apud nos in multis est diminutus.
¶ Hakocoꝫ autem quā nos vpupā vocamus ex industria
naturali materiā nido suo congruam colligit stercus homi
nis: qa virtutem quādā habet tyriace cōtra venenũ sicut et
leopardo ꝛ leoni: hec etiā auis variat modũ vocis in duos
modos estate ꝛ hyeme aliter vocās sicut plurime auiũ agre
stium. Auicē. tamē dicit de hac aue ꝙ colorem mutat hye-
me ꝛ estate potius q̃ꝫ vocem. ¶ Passerum etiaꝫ Libye sũt
multa genera: sed in hoc ꝯueniunt ꝙ faciũt oēs multa oua
valde: ꝛ quoddaꝫ genus vocatur maletutyon qđ multa po
nit oua: alia autem genera ouant. x. oua aut. xii. ꝛ aliquan-
do. xx. que oia pullos emittũt: ꝛ facit passer iste niduꝫ suuꝫ
in concauitatibus arborum sicut apud nos parix: ꝛ cibanꝛ
isti passeres vermibꝰ: ꝛ hñt proprium ꝙ cũ capiant vermes
in arboribus ꝛ girent libros arboꝝ: tamē non habent lin-

Nono de nā aialiũ cap. 14.

Liber Arꝫ. q ad manꝰ suas puenit i multꝭ erat diminutꝰ

Nono de nā aialiũ cap. 15.

guas acutas sicut picus eo ꝙ beneficio rostri totuꝫ perfici-
unt: nec ita cauant arbores sicut picus. Auis auteꝫ dicta ha
bynoꝫ est valde mansueta in moribus: ꝛ habet pedes citri-
nos: ꝛ facit multos pullos: ꝛ nutrit per magnā industriam
querendi cibum. Auis aũt dicta florietus est apta ad discē-
dum: ꝛ hāc auem vocat Auicē. haudon dicens ꝙ est imita
trix gestuuꝫ humanoꝝ sicut symia ꝛ habet in cantu delecta-
biles modulatiōes: nec hꝫ acutā extremitatem in ligua: qđ
tñ fere omnibꝰ cōuenit auibus ꝛ hoc est sibi ꝓpriũ: est auis
astuta sicut symia: ꝛ est mali coloris aliquātulum ad nigre-
dineꝫ pallidā declinātis. ¶ Auis aũt leke vocata ꝑpter de-
bilitatem suoꝝ spirituũ: in estate manet in vmbra: ne calo-
re solis expirent ex ea spiritꝰ: ꝛ in hyeme sedet in sole ne ex-
tinguanꝛ frigore. Adhuc aũt in estate manet semper in lo-
cis que vētis opponunꝛ: eo ꝙ est rare subē ꝛ cito siccaretur
ꝛ perflareꝛ per ventum: est hec auis parue quātitatis ꝛ de-
bilis vocis ꝑpter suoꝝ spirituuꝫ tenuitatē econtra auis vo
cata adepellus pulchrā sonorā hꝫ vocem ꝛ pulchrũ aspectuꝫ
ꝛ cōuenientē figuram: ꝛ hoc hꝫ proprium qđ vt diciꝛ quasi
semper est peregrina. Semp eni fere manet extra regioneꝫ
sue habitationis ꝛ natiuitatis. ¶ Est auteꝫ ꝛ alia auis que
fraudius a fraude nomē accepit eo ꝙ magne est fraudis ꝛ
agit vitā in astutijs: ꝛ hꝫ plures spēs: quaꝝ vna cythari dcā
multe est fraudis: tamē est māsueti moris ꝛ bonaꝝ cōsuetu
dinũ: ꝛ est habēs multos pullos: ꝛ hanc aliqui putāt eē me-
ropē. Est eni auis pulchra viridis multe gñationis de ab-
scisione arboꝝ viuēs quā multũ sequunꝛ nicromātici ꝛ au-
gures eo ꝙ de multis certificat meliꝰ alijs auibꝰ. Scđa au
tem spēs istius est auis que vocaꝛ applyeus: ꝛ hec querit ci
bum nocte ꝛ raro apparēs de die: manet aũt in lapidibus ꝛ
est astuti moris ꝛ fraudulenti valde. Tertiũ autē genus est
auis parua valde raryceus que fraudulēta valde est ꝛ in-
uida ꝛ manet in arboribꝰ: ꝛ cibaꝛ per aliam aueꝫ que diciꝛ
chemychyeꝫ: ꝛ illa est simplex auis ꝛ modesta musica nō sa-
tis cauta ad cauēdum sibi de insidijs p̃dicte que venaꝛ eā:
ꝛ hec auis fraudulēta videꝛ apđ nos quā Germanice vo-
camus Barchengel: hec eni venaꝛ paruulā auem musicaꝫ
quā nos vinconē: quā q̃dam Germanici fichēdulā vocant
ab imitatiōe soni auis ipsiꝰ fictitiuꝫ iponētes nomē. ¶ Ad-
huc aũt sunt quedā aues vocate afflauados que viuũt ma-
la vita in fraudibꝰ: sunt mali coloris: ꝛ sunt acutioris vocis
q̃ꝫ aues que dicunꝛ grece anydion: ꝛ q̃ꝫ ille que dicunꝛ kal-
lon: lꝫ in multis ista tria genera assimilenꝛ: sũt mali ꝛ diffi-
cilis coitꝰ: sed bone venatiōis. Industres eniꝫ sũt valde ad
venāduꝫ ꝛ fraudulente: ꝛ operatiōes ipsaꝝ sunt de die: sed
ea que sunt kallon sũt pulchri coloris: hoc eni vnũ qđ est al-
terũ duoꝝ generum enumeratoꝝ est valde pulchrum ꝛ vtiꝛ
coitu sine labore. Sepe enim coit ꝛ faciliter nidificat. Nidi-
ficat autem super arbores in locis nemorosis vbi lacꝰ mul-
ti ꝛ aque. Est aũt aliđ qđdam genus ab inductis duobꝰ qđ
vocaꝛ astatyos de quo ꝓuerbiũ est vulgare in fabulis ꝙ ali
quādo fuit seruus piger diligens getē qui mutatꝰ est a dijs
in aueꝫ: ꝑpter qđ adhuc ipsa auis iners est ꝛ ocio resoluta:
hec igiꝛ tria genera in cōmuni vocanꝛ artadaton: ꝛ isti sunt
mores hoꝝ generum quos diximus. Auis auteꝫ fraudiꝰ de
qua diximus: hoc hꝫ proprium ꝙ libenter comedit oculos
auium: ꝛ ideo pugnat acri pugna cum aue que arky vocaꝛ.
Sed mores eius in alijs eiusdem auis moribus assimilaꝛ.
¶ Auis autem focoton vocata duorum est generum: vnuꝫ
est valde nigrum: ꝛ alterum est valde albũ: ꝛ sunt vniꝰ quā-
titatis ꝛ similis vocis: ꝛ māsio eaꝝ est in regione que kaynũ
vocaꝛ: nec vnq̃ꝫ inuente sunt in locis alijs. Est autem auis
dicta leneos que similis est cuidam aui vocate chyricos ni
gra: sed est minoris quantitatis ꝛ manet in montanis: ꝛ ro
strum eius non est rubeum sicut rostrũ chyricos qđ est mo
nedula montana: leneos aũt etiā est species monedule que
pedes ꝛ rostrum nigra hꝫ. ¶ Adhuc autē auis dicta chyali
hꝫ tres modos specierum: quaꝝ vnus dicitur harchinus a
resina que harchinos vocatur: eo ꝙ non comedit nisi resi-
nam arboꝝ abiegnarum. Alia autē species diciꝛ multũ plu
mosa eo ꝙ habet multā plumā ꝛ ē acute vocis: ꝛ est in quā-
titate equalis ei que vocaꝛ chyricon. Tertia auteꝫ spēs da-
lyhadre: ꝛ est quedā species turturis ꝛ est minor aliquantu
lũ q̃ꝫ auis dicta plumosa: ꝛ hec ē maculosa paruis maculis.

Nono de nā aialiũ cap. 16.

Nono de nā aialiũ cap. 17.

Nono de nā aialiũ cap. 18.

Nono de nā aialiũ cap. 19.

Ibidē. ca. 20.

¶ Adhuc

Ibidē cap.21. 22.⁊.23.

¶ Adhuc aūt aliud genus auis vocata moramus que mo-
raꝛ in lapidibꝰ ⁊ in maiori parte īueniꝛ in locis que dicunꝛ
netaoz ⁊ est maioris ꝗ̄titatis ꝗ chyco ⁊ est nigroꝝ pedū et
color corporis eius est celestis ⁊ rostrū eius est longū graci-
le ⁊ crura sunt gracilia ⁊ assimilanꝛ cruribꝰ auis que chyco
vocaꝛ. auis aūt vocata halydon hꝫ corpꝰ viride ⁊ nō appa-
ret in hyeme sicut apud ascensionē arkatoron quā puto esse
ad ascensionē aldebaran ⁊ tauri qn̄ incalescūt dies ⁊ est ꝗ̄-
titatis turturis. Auis aūt vocata malathosebus semꝑ ma
net in eodē loco hyeme ⁊ estate: ⁊ in illo venaꝛ ⁊ ibidē etiaꝫ
capiꝛ ab hoībꝰ: ⁊ hꝫ valde magnū caput: ⁊ ꝗ̄titas eiꝰ est mi
nor vulnakyz ⁊ orificiū eiꝰ est rotūdū paruuꝫ ⁊ forte: ⁊ color
corporis eius est cinereus ⁊ hꝫ pedes magnos ⁊ alas ma-
gnas: ⁊ in maiori parte dephēdiꝛ per bubonē: ⁊ coriū pel-
lis eius assimilaꝛ corio leopardi: ⁊ semꝑ est in grege congre
gata. Inueniꝛ etiā adhuc quedā alia auis que faleros vo-
caꝛ coloris cinerei habēs pedes asperos alte valde vocis:
sed exilis. Adhuc autē auis dicta folikyrion que similis est
cuidā ketaros vocate ꝑterꝗ in colore corporis. In hoc eniꝫ
similis est predictis auibus. In maiori autē parte hec auis
deprehendiꝛ in hyeme. Sunt aūt ꝑter inductas aues mul-
te que in ciuitatibus manere ꝯsueuerūt nec mutāt loca sua
neqꝫ abscondunꝛ in fissuris: sꝫ manēt hyeme ⁊ estate. Et di
xit mihi fidelis ⁊ veridicus: ꝙ duo corui a tēporibus quoꝝ
nō extat memoria hoc est plus ꝗ per centuꝫ annos in turri
quadā manserunt apud ciuitatē Gallie que coruatū voca-
tur: ⁊ omni anno nutriunt ⁊ pulli eoꝝ singulis auferunꝛ: ⁊
tamē nō ꝓpter hoc locū mutauerunt.

Ibidē ca.24.

¶ Cap. 5m. De sagacitate multarū paruarū ⁊ medie quāti-
tatis auiū que in vno cōmuni cōueniunt.

MOdi aūt alij auiū ꝫm mores diuersi sunt val-
de: ⁊ nō possunt ꝫm certā rōnē determinari. fe
re eni tot habēt differētias quot habent spēs.
Sed tn̄ de qbus antiq locuti sūt: ꝙ auis que
grece vocaꝛ foloreon sit triū modoꝝ quorum
vnus vocaꝛ torykyens cuius ꝗ̄titas corui ba
cca: ⁊ hec est sicut coruus minoꝝ: ⁊ est rubei rostri: ⁊ hec est
per oīa sicut genus monedule montane. He sunt generis
coruini fere ꝗ̄titatem cornicularū equātes. Alius aūt mo-
dus faloreon est albus ⁊ paruus: ⁊ vocaꝛ grece chomoho-
nos. q. villanus: ⁊ hic modus est nobis ignotus ⁊ nō redu-
ciꝛ ad ꝑcedentē modū nisi per vocis mutationē. Tertium
aūt genus qdem vt diciꝛ simile in colore primo ⁊ nō differt
ab ipso nisi per hoc qd̄ coriū hꝫ iter digitos pedū sicut auis
aquatica ⁊ inueniꝛ in partibꝰ Ethiopie ⁊ in partibus fran
coꝝ quorūdā hoc est liberoꝝ hominū iuxta ethiopes habi

Ibidē ca.25.

tantiū. hec enim gens in terris vagaꝛ sedibus ꝓpter intem
perantiā regionis ⁊ nulli seruit. ¶ Similr̄ aūt auis que di-
ciꝛ harcorycon est duoꝝ modoꝝ quoꝝ vnus manet in ter-
ra semper. Alius etiā manet in terra ⁊ iuxta aquas: sed con
gregaꝛ sicut grex ⁊ nō est solus sicut modus de quo diximꝰ:
sunt ambo isti duo modi vnius coloris ⁊ parue ꝗ̄titatis et
hic secundus modus nō hꝫ galeā in capite ⁊ ambo sunt esi-
biles. Modus aūt prior galeā de pēnis hꝫ in capite paruā:

Ibidē ca.26.

⁊ hij nobis modi geceid vocantur: ⁊ est auis. q. percutiens
aīalia iuxta habitationē suā transeuntia. ¶ Modus autez
alterius auis quā askolakos greci vocant in ortis ⁊ pratis
deprehendiꝛ ⁊ est ꝗ̄titatis galli: ⁊ hꝫ rostrū longū ⁊ color eiꝰ
est sicut color acagini ⁊ est declinans ad cinereitatē cū quo-
dam rubore ⁊ croceitate variata: ⁊ mansio eius est in ortis:
eo ꝙ diligit appropinquare ad homines ꝓpter semina que
inuenit incubentis herbaruꝫ ortoꝝ. Auis ⁊ iesar vocata di

Ibidē ca.27.

uersi coloris est ⁊ picturata videꝛ ⁊ habet fere quātitatē sca
ri. ¶ Auis aūt egyptia que ab incolis egypti ꝫm Aristo. le-
heras. ꝫm Auicennā aūt caseuꝫ vocaꝛ: ⁊ hꝫ duos modos ⁊
vnus illoꝝ est albus: ⁊ alius est niger. Modus autē albus
est in parte terre egypti que ꝫm Aristo. folocioz: ꝫm Auicē.

Ibidē ca.28.

autem vocatur alkayne: ⁊ etiaꝫ est in oī alia parte terre egy
pti. Modus autem nigri est in predicta parte egypti ⁊ nus-
quā alibi. ¶ Adhuc autez auis quedam est que sceopes vo
catur ⁊ inuenitur in omni tempore malaꝫ habens carnem
⁊ duram: ⁊ iuxta hunc modum inuenitur alius modus qui
apparet in autumno tm̄: ⁊ tunc etiam non apparet nisi vno
vel duobus diebus: ⁊ hic modus est valde dulcis carnis: ⁊
est velocioris motus ꝗ ille qui semper manet. differt etiam
in hoc ꝙ iste modus vocem habet sonoraꝫ: sed primus mo
dus qui semper manet est taciturnus. hij autem duo modi
ex generatione sua distigui nō possunt: sed in autūno quā-
do flare incipiunt venti autūnales tunc per motum ⁊ voceꝫ

Ibidē ca.29.

vt dictum est distinguūtur. ¶ Adhuc de gugulo lꝫ superius
fecimus mentionem: tamen etiam hic propter opiniones
diuersa narrantium conueniens est hic tangere de moribꝰ
eius. ꝙ v̊o cōmuniter dicitur de gugulo est ꝙ ouat in nidis
alienis: ⁊ diciꝛ ꝙ etiā alia auis rapax quedā que fere est si-
cut ea quā asturem vocauimus facit idem: sed cōmuniter
dicitur ꝙ illa ouat in nido cornicule: ⁊ hanc quidaꝫ vocant
asturem in terra nostra cum tamen non sit astur ꝫm verita
tem. gugulus autem precipue ouat in nidis auicule grase-
musche dicte aut alterius parue illi similis. ¶ Dico aūt gu
gulum ꝫ eum quem minorem gugulum superius vocaui-
mus. Auicule aūt in quarum nidis frequentius ouat triuꝫ
inueniunꝛ modoꝝ apud grecos que dicunꝛ canon ⁊ ocolan
des ⁊ forodo. apud nos aūt plerūqꝫ inueniuntur guguli in
nidis duorum modoꝝ auidarum quaruꝫ vna est grasemu
sche quā diximus: ⁊ altera citrina quedā auis quā gursam
quidā: alij autem ameringam vocant. Inueniꝛ autem ali-
quādo in nido auicule que iuxta ripas est aquarū que lon-
gam habet caudā ⁊ valde mobilē. ꝓpter qd̄ etiaꝫ degestetd
a germanis vocanꝛ: ⁊ aliquādo īueniꝛ in nidis auiū nidifi-
cantiū in terra: ⁊ aliquādo in nidis earuꝫ que nidificant in
arboribus. Aliquādo etiā inueniꝛ in nido auis que dicitur
allirides grece ⁊ ouat ouū in nidis dictarū auiū: sed non cu
bat ipm̄ sed recedit dimittens ouū suum in nido inter alia
oua illius auis in cuius nido ponit ouum vt qdā asserunt.
Auis aūt cuius est nidus cubat oīa oua sua ⁊ ouum guguli
donec frāgiꝛ testa oui guguli. diciꝛ enim ꝙ ouū guguli citiꝰ
exit: ⁊ tūc auicula plus nō cubat alia oua: sed cibat pullū gu
guli ⁊ ille paulatim crescēdo cubat alia oua ⁊ extrahit pul-
los auicule que cibat eū. Ouū enim guguli fere semꝑ est in
medio ouoꝝ illoꝝ. Alij aūt tradūt ꝙ simul exeūt oua: ⁊ tūc
mater pulloꝝ illoꝝ interficit pullos suos ꝓprios ⁊ dat eos
in cibū gugulo. pulli enim guguli sunt pulchriores ⁊ maio-
res ꝗ sui: ⁊ ideo odit ꝓprios ⁊ interficit eos: ⁊ multi rusti-
coꝝ ⁊ aucupū testanꝛ hoc se vidisse. hoc aūt apud nos nō di
ciꝛ de gugulo: sed de cornicula in cuius nido ouat ea auis q̄
similis est asturi. Sunt aūt multe opinionum diuersitates
de mō corruptionis pulloꝝ auis illius que nutrit gugulū:
qꝛ cū gugulo nō inueniunꝛ alij ꝓprij pulli auis in nido. Qui-
dam enim omnibꝰ sententijs hic ⁊ superius inductis reli-
ctis dicūt ꝙ antiquus gugulus qui ouat in nido auis venit
⁊ frāgit oua alia ⁊ sorbet ea: ⁊ hoc est ꝓbabilius sicut supe-
rius dictū est vbi de gugulo loquebamur. Alij aūt dicūt ꝙ
cū exeunt pulli venit antiquus gugulus: ⁊ comedit eos oēs
ꝑter suū. Alij aūt ꝓbabilius loquētes dicūt ꝙ pullus gugu
li: eo ꝙ fortior ⁊ maior est alijs ꝑripit eis cibuꝫ quem affert
mater cubās: ⁊ iō ꝓprij eiusdē auicule pulli fame moriunꝛ.
Alij aūt dixerūt ꝙ iuuenis gugulus motibꝰ suis ⁊ mole gra
uitatis interficit eos: eo ꝙ fortior ⁊ maior est ꝗ ipsi ꝑcipue
in prima teneritudine qn̄ exeūt ab ouis. Diciꝛ aūt ꝙ cā hu
ius ꝙ gugulus ouat in nido alterius auis est sapiētia gugu
li. Cū enim cognoscat se esse debilē ad cubandū ⁊ querēda
pascua ⁊ impotentē ad defendendos ⁊ custodiēdos pullos
ponit oua inter pullos alienos vt euadant ⁊ nutrianꝛ. est. n.
gugulus valde timorosa: ⁊ patens persecutioni aliarū auiū
que deplumāt alas ⁊ corpus eius: ⁊ qꝛ est sine defensione fe-
re fugit oēs aues alias. ¶ Est aūt q̄dā alia auis que acto-

Nono de nā aīaliū cap.30.

res grece. latine aūt cyprilus vocaꝛ: ⁊ est spēs q̄dā hyrūdi-
nis. Quidam aūt latinoꝝ vocāt hāc auem oppodē. Bino-
mia. n. est apud latinos: nec est facile distinguē iter hāc auē
⁊ hyrūdinē. Hec aūt auis ī tp̄e veris facit nidū lōgū ⁊ gra-
cilē ⁊ puissime latitudinis: ⁊ collocat nidū in parietibꝰ sub
ꝓminētibꝰ lapidibꝰ vt ibi tutet eū ab hoībꝰ ⁊ a ceteris aīa-
libꝰ insidiātibꝰ. Auis aūt q̄dā grece vocata agoides maior
est ꝗ ea quā greci soros: latini aūt moulā vocāt: lꝫ sit parū-
per maior. minor aūt est aliquātulū ꝗ gugulus: ⁊ siīs est ei:
⁊ quādā spēm hꝫ hec auis quā pastores corruptricē vocant
eo ꝙ suggit mamillas capraꝝ ⁊ corrūpit: ꝓpter qd̄ etiā gre
ce nomē accipit a gotiles: hec ē suggēs vbera capraꝝ: lati-

ne autē vocatur capꝛimulgus: coꝛruptricē autē hanc auem
pastoꝛes vocãt: qꝛ dicit̃ ꝙ q̃ñdo sugit vbera capꝛaꝝ ãnihi/
latur lac in vberibus eaꝝ ⁊ capꝛe excecãtur: ⁊ pꝛimo quidez
sicut mihi dixit quidã expertoꝝ capꝛe emittunt sanguinem
⁊ postea saniem cum lacte: ⁊ postea in totum perit lac ⁊ de/
struuntur capꝛe: aues autē dicte nõ bene vident in die ſz in
nocte visum habent acutum.

¶ Cap. 6m. De sagacitate coꝛui ⁊ vulturuz per quas pꝛesa/
gantur pericula ⁊ excidia ciuitatum.

Nono de nã aialiũ cap. 31.

De auibus autē notis sunt coꝛui nigri ⁊ illi sũt
in locis angustis nidificãtes in turribꝰ vel pa/
rietibꝰ montiũ in qbus paucũ inueniunt cibuz
⁊ ideo circa eundē locum raro ineniunt̃ nidifi
care nisi duo tm̃. In germania tñ in ciuitate q̃
vocat̃ vindelica augusta plurimi sũt coꝛui: eo
ꝙ ibi multi sunt cibi eoꝝ ꝓpter multitudinē cerdonũ q ibi
parant coꝛia aialiuz. Cibãt aũt coꝛui pullos suos: sed dicũt
vulgari ꝓuerbio ꝙ in martio nũq̃ȝ sunt visi pulli coꝛuoꝝ ⁊
in apꝛili nunq̃ȝ visa sunt oua eoꝝ: ⁊ quidã vltima die mar/
tij tēpoꝛibus nostris ascēderunt ad niduz ⁊ inenerunt oua:
⁊ sequēti mane in pꝛima die apꝛilis redeuntes ad nidũ nul
lum inuenerunt ouuz: sed pullos oēs inenerunt exiuisse de
ouis. Cuz autē adolescunt pulli eijciunt̃ a parētibus vt ꝓ/
uideant sibi de alio loco eo ꝙ in eodē loco nidificare cuz pa
rentibꝰ vix possunt: ꝓpter cibi defectum ⁊ voꝛacitatē auis:
pullificat autē vt in pluribꝰ quatuoꝛ vel qnq̃ȝ pullos. Erat
autē antiqtus quoddaz tēpus apud indiã in quo oēs coꝛui
moꝛiebant̃ in loco qui indice quõdam farcelos dicebat̃: ⁊
post hoc tēpus ad eundē locũ venerunt subito: ⁊ quasi simi/
lis multi coꝛui nigri: venerunt autē ⁊ ad loca que vocantur
cheroa athyma ⁊ colochoniceon: ⁊ videbant̃ q̃si se adinui/
cem itelligere nutibꝰ ⁊ signis qbusdã: ⁊ hoc fuit signũ destru
ctionis loci illius sicut augures diuinabãt. ¶ Silr autez et
vultures sunt aues freqūter tristitiã ſm augurum cõiectu

Nono de nã aialiũ cap. 32.

ras pꝛesagientes: ⁊ sunt vulturũ multa genera eo ꝙ oia fe/
re rapaciuz auiũ: ⁊ pꝛecipue aquilaꝝ ⁊ miluoꝝ antiqui vul/
tures appellabãt. vnuz autē est genus vulturis qꝺ antiqui
bargũ vocabãt: ⁊ habitatio sua vt in pluribus vel ſm pluri
muz est in locis nemoꝛosis: ⁊ aliqñ appropinquant ciuitati/
bus: vocant autē quidaz hoc genus vulturis abachyonē ⁊
volat aliquãdo circa mõtana: ⁊ residet in montibꝰ nemoꝛo
sis ⁊ habȝ altũ volatũ: ⁊ est in locis illis eo ꝙ sunt ibi multe
materie ciboꝝ suoꝝ: qꝛ cõfidit de viribꝰ suis ꝙ capere ⁊ te/
nere possit aialia syluestria. ¶ Inuenitur ãt aliud genꝰ vul/
turis qꝺ planagiũ antiqui vocãt qꝺ minꝰ est q̃ȝ pꝛimũ ⁊ q̃ti
tate ⁊ foꝛtitudine: ⁊ manet ſz plurimũ in montanis ⁊ in de/
sertis locis: ⁊ hoc a quibusdã vocat̃ pyrofonus. Homerus
autē in li. quē de aialibꝰ scripsit dixit in deserto carchomos
esse aliud genus vulturis nigri coloꝛis ⁊ minoꝛis quantita
tis q̃ȝ alia genera sint vulturis: sed validũ est ⁊ maioꝛis vi/
goꝛis q̃ȝ sint cetera genera: ⁊ manet in mõtanis deserti: ⁊ vo
catur ab ipso melanokos qꝺ plumis melanokũ vocat qꝺ i/
terpꝛetat̃ vultur niger: ⁊ hoc genꝰ ꝓpꝛie insidiatur lepoꝛibꝰ
⁊ interficit eos: hoc eniz solũ genus vulturũ bono ⁊ non coꝛ
rupto nutrimēto nutrit pullos suos ⁊ extrahit ⁊ docet vena
ri: eo ꝙ hoc soluz genus vulturũ velox ⁊ aptũ est venatione
viuoꝛuz aialiũ: ⁊ nõ curat cadauera moꝛtuoꝝ. ¶ Inuenitur
autē etiã aliud genus vulturum: ⁊ hoc est alarũ malaꝝ ⁊ hȝ
caput album ⁊ quãtitas eius est minꝰ quasi medietate alio
rum vulturuz: ⁊ hȝ alas paruas valde: ⁊ medietas coꝛpoꝛis
sui que est inter caudam ⁊ colluz est longa: ⁊ assimilatur ca
ke ⁊ dicitur grece onkalergos latine autē partipitirus. vo/
cant autez quidã vulturē auem quã greci octagos dicunt:
latine autē pergallios vocat̃ que manet in nemoꝛibꝰ. sed est
auis rapax cadauerum moꝛtuoꝝ ⁊ vilis. Ita ꝙ fere nullum
habet iuuamentũ defensionis. ꝓpter qꝺ ⁊ coꝛui nigri ⁊ coꝛ/
nicule deplumãt ipm ⁊ eijciunt ⁊ expellunt de cadaueribꝰ. ⁊
hoc etiã faciũt ei alie aues. Est eni grauis volatus ⁊ piger
⁊ viliũ moꝝ ⁊. q. semper vociferat. ⁊ famē patit̃ ꝓpter pigri
tiã venandi. Hec aũt auis a nobis potius species milui q̃ȝ
vulturis esse dicit̃. Sed vt diximus oia huiusmodi genera
antiq vultures appellabãt. ¶ Est aũt adhuc aliud genꝰ vul
turis qꝺ albaton antiqui grecoꝝ vocauerũt ⁊ est grossi col/
li habens alas valde retoꝛtas ad doꝛsum suum ⁊ magni est
pectoꝛis. ⁊ vt frequentius manet in ripis maris ⁊ cuz rapit
aliquid fert secũ ad pelagus ⁊ ibi comedit ipsum volãdo.
fugit aũt ad pelagus ꝓpter aues que sunt in littoꝛe quaruz
timet insidias. ¶ Aliꝺ etiã vulturũ inuenit̃ genus qꝺ grece
gression vocat̃. ⁊ hoc apud nos verus vultur ꝓpꝛio nomi/
ne vocat̃. hoc eni genus solũ vere vultur est ⁊ vocat̃. ¶ Alia
v̈o genera sicut alyetꝰ ⁊ ossyfragus ⁊ alia que dicta sunt spu
ria sunt ex cõmixtione vulturũ ⁊ diuersi generis accipitruz
ꝓcreata siue per compositionē nature sicut diximus gugu/
lum cõponi ex accipitre ⁊ columba. siue etiã ex permixtione
coitus: eo ꝙ femina auiũ harũ fere similia sũt in cõplexio/
ne: ⁊ vnũ eoꝝ nõ coꝛrumpit aliud: sed fecundat sicut semen
equi se hȝ ad semē asini. Iste aũt vultur verus est magnus
valde oibus maioꝛ alijs vulturibus fere in sexqualtera ꝓ/
poꝛtione ⁊ hȝ foꝛtē vocē: ⁊ eius coloꝛ est citrinus rubescens
aliquãtulũ: ⁊ non videt̃ nisi raro sicut ⁊ auis vocata cekeos.
Venat̃ aũt vultur frequētiꝰ a meridie vsq̃ȝ ad noctē. A tē/
poꝛe autez oꝛtus solis vsq̃ȝ ad illud tēpus quiescit ⁊ digerit
cibos: ⁊ quãdo senescit elõgatur vncus rostri eius superio
ris ⁊ arcuat̃ ⁊ impedit eum cibũ accipere ⁊ pigritatur vola
tus eius ⁊ tãdem moꝛitur fame. Tradunt autē fabule hoc
raptoꝛi accidere vulturi eo ꝙ aliquãdo latro fuit spolians
peregrinos: ⁊ ideo a dijs omnipotētibus in vulturē rapina
viuentē est mutatus cui inflictuz est ex iustitia deoꝝ ꝙ tãdē
moꝛiatur egestate que de alieno semp viuere querit. Vul/
tur autē illud qꝺ superfluit de cibo ponit in nido: vt ex hoc
thesauro pullos cibet eo ꝙ cibũ sufficientē non de facili põt
inuenire. Ea autē que volunt accipere pullos eius percutit
alis ⁊ vulnerat vnguibus quãtum pꝛeualet: nec nidificat in
vallibꝰ aut planis: sed in locis altissimis ⁊ multotiēs super
altas arboꝛes: ⁊ nutrit pullos quousq̃ȝ possint volare: ⁊ dei/
de eijcit eos a nido nec permittit vt habitēt in certa regio/
ne ꝓpter cibi sui paucitatē: vnuz enim par vulturũ in que/
rendo cibũ occupat magnũ locum: ⁊ ideo alios vultures nõ
permittunt appropinquare sibi tēpoꝛe pullificationis. Est
autē huic aui ⁊ fere omnibꝰ aquilis cõe non venari in locis
ꝓpinquis nido: sed in locis remotis valde: ⁊ cum venãdo
aliquid ceperit: nõ subito rapiēdo fert illud ad nidum: sed
pꝛimo ducit parũ ⁊ residet: ⁊ sic tentat pondus eius: ⁊ dein/
de fert ad nidum si poterit: ⁊ quãdo depꝛehenderit aĩal qꝺ
grece vocatur detheocodos qꝺ animal grauiꝰ est q̃ȝ lepus
⁊ est minoꝛis quãtitatis q̃ȝ capꝛiolus fert pꝛedã illam de lo
co ad locum eo ꝙ aliquo modo est supꝛa vires eius ⁊ cũ de
loco poꝛtat ad locum interpositis quietibꝰ potest ferre pon
dus eius. Consueuit enim sedere in locis pꝛeruptis altissi/
mis in montibus eo ꝙ in ascendēdo retardatur in volãdo
⁊ a loco alto facilius accipit volatũ: videt etiaz ex illis locis
escam de longinquo: eo ꝙ acutuz habet visum ⁊ de longin/
quo videntez. Vultur autez ⁊ omnes alie aues curuoꝛũ si/
ue vncosoꝛũ vnguium habent in cõmuni qꝺ nõ diu sedent
super saxa ⁊ lapides nisi aliquo medio interiecto: eo ꝙ du/
rities lapidum nocet vnguibꝰ eoꝝ. Vultur etiã vltimo di/
ctum: ⁊ quedã aquilarũ genera capiunt lepoꝛes ⁊ cuninos:
⁊ capꝛiolos: ⁊ etiã hynulos ceruoꝛũ ⁊ capꝛarũ: ⁊ etiã alia ani
malia que retinere possunt ⁊ sunt longe vite: ⁊ hoc cognosci
tur ex nido qui semper idē manet. ¶ In partibꝰ autē septē/

Nono de nã aialiũ cap. 33.

trionalibus que multũ accedunt ad polum articũ quedam
auis iuenit̃ que nõ est in quãtitate minoꝛ q̃ȝ aqla: ⁊ est quo/
daz genus aquile que ouat duo oua ad plus ⁊ non fouet ea
sed ponit ea aut in coꝛio lepoꝛis aut vulpis ex parte piloꝛuz
quousq̃ȝ caloꝛe pellis ⁊ solis exeunt pulli post fracturã ouo/
rũ: ⁊ aĩal huiõi pellis capit ⁊ comedit carnez: ⁊ ducit pellem
in sũmitatē alte cuiusdã arboꝛis ⁊ ouat in eam: ⁊ cum exie/
runt pulli reuertitur ad eos ⁊ nutrit eos in sũmitate arbo/
ris: ⁊ pugnat percutiēdo alis ⁊ lacerãdo vnguibꝰ cõtra eos
qui ascendētes volunt accipere pullos sicut faciũt vultures
⁊ aquile alie. ¶ Auis autē que hein vocatur ⁊ ea que voca

Ibiꝺ cap. 34.

tur glauces sunt genera bubonuz: ⁊ alie quedã genera sunt
noctuarũ nõ bene vidētia de die: sed venant̃ in nocte ⁊ con/
gregant cibuz: nec venant̃ per totã noctē sed in duobus cre
pusculis noctis eo ꝙ tunc animalia parua plus mouentur:
capiunt autem mures ⁊ lacertulos ⁊ ceacoꝛdolos quod est
quoddam genus muris quem nos cychel vocamus ⁊ que/
dã etiã alia venant̃ animalia. ¶ Auis aũt quã cuni greci q/

Ibidē c[...]

Ibidē [...]

dam vocant in veritate ēst illa quā alij cyfred vocauerūt ⁊ latine vocat̄ ossifragus. Est aūt auis de gn̄e aquilarū ꝑua rū comedēs carnē ⁊ comesta ducit ossa in altitudinem vt ca dentia super saxa frangant̄: ⁊ tūc descendens comedit me/ dullā ⁊ ꝓpter hoc vocat̄ ossifragus. Est aūt auis que bone est pullificationis ⁊ boni moris ad pullos suos: eo ꝙ bono affectu mouet̄ ad eos ⁊ miseret̄ eoꝝ ⁊ mltas sollicitudines hꝫ d̄ ipsis ⁊ cibat pullos suos diligēter: ⁊ ex misericordia ēt colligit pullos aquilarū aliarū ⁊ vulturū abiectos vel dere/ lictos ⁊ cibat eos. Vult̄ eniꝫ eijcit pullos suos ante tempus quo possunt volare: eo ꝙ pōt eos bene pascere ꝓpter graui tatē volatus sui: aut qꝛ vt dicūt qdā inuidet eis vult̄. Auis est nāliter inuida: ⁊ est auis fortissime famis: ⁊ qn̄ venat̄ se/ pe tarde inuenit cibū cū tamē multo cibo indigeat: ⁊ iō in/ uidet pullis qn̄ ipinguant̄ de venatione sua. Cum igit̄ pulli facilis sint ipinguationis ꝓpter humorē iuuentutis qui do minat̄ i eis ex inidia abijcit eos ante tēpus debitū. pugnāt aūt vultures sicut ⁊ alia aialia ꝓpter mansionē ⁊ cibū ⁊ pul los. In oculis aūt ossifragi est albedo multa permixta pu/ pille: ⁊ iō est debiliū oculoꝝ auis ista. Auis aūt grece voca/ ta alinkos. latine v̊o aliet' est acuti visus valde ⁊ cogit suos pullos aspicere solē anteq̄ꝫ habeāt alas cōpletas. cogit aūt eos percutiēdo eos alis: ⁊ ꝯuertēdo ad solē ⁊ si oculus eoꝝ lachꝛymet̄ illū iterficit ⁊ cibat. manet aūt hoc genus aquile ꝓpe mare ⁊ venat̄ aues ꝓpe mare existētes ⁊ rapit mergos ⁊ anates qn̄ ascendūt de sub aqua. Timet aūt hec auis mul tū vulturē magnū ⁊ aquilaꝫ: ⁊ fugit ⁊ mergit se sub aqua vt sic ꝓseruet̄ a vulture ⁊ aquila in alio loco emergēs de aqua ⁊ recedens. Sed vultur ⁊ aquila magna qꝛ etiaꝫ sunt acuti visus semꝑ volāt suꝑ aquā ꝯtēplantes eam de sub aqua na tātē: ⁊ aliqn̄ ita diu volāt suꝑ eā donec suffocat̄ i aq̄. Si aūt emerserit rapiēt eā ⁊ deuorabūt. Auis āt q̄ kokocol vocat̄ ⁊ est de aquilarū genere capit aīal qđ afforon vocat̄ ⁊ detrun cat ipm. caro eni huius aīalis tota bona est ꝓter iuncturas in qbus fetidū flegma putrefactum: ꝓpter qđ etiā pigri est motus ⁊ multū dormit: ⁊ est qđdā gen' mutis: sed magnuꝫ est corpore ⁊ pingue multū. ¶ Accipitrū v̊o multa sunt gene ra. fortissimum tn̄ genus qđ est in eis est illa auis que grece trarshobiꝫ: latine aūt vocat̄ astur: ⁊ capit grues ⁊ ardeas qn̄ est aquilonare bene nutritur. Scđm aūt genus est id qđ greci celon vocāt qđ rarū est apud nos. tn̄ aliquādo videt̄. Tertiū aūt genus vocat̄ kyricos grece ⁊ a qbusdā astanoꝫ ⁊ alijs fasceocos. A nobis autē vocat̄ nisus aut sparuerius ⁊ est debilissimus in genere accipitrū ⁊ est aliquātulum lati corporis. Est tn̄ genus falconū lati corporis in dorso: ⁊ hoc vocāt qdaꝫ occata grece: ⁊ alia sunt duo genere istius auis quoꝝ vnū dicit̄ lino trobelgo. Aliud aūt est innominatum: apud nos aūt primū hoꝝ generū vocat̄ gyrofalco ⁊ zᵐ vo/ cat̄ falco lapidum: eo ꝙ in preruptis lapidū pullificat. ⁊ ter/ tiū vocat̄ pes baluus siue hyacintinus ⁊ est peius iter tria. Sunt tn̄ ⁊ alia paruoꝝ falconū genera: que sunt velocissimi volatus ⁊ paruis auib' insidiantes. Genus aūt accipitruꝫ pulchre vite est in venādo: ⁊ hoc cōmune hꝫ ꝙ semꝑ volant oēs accipitres iuxta terrā. ¶ Dī aūt ꝙ modi accipitrū insi/ diantiū columbis sunt tres: ⁊ fere nulla dr̄ia inuenit̄ in q̄ti tate ⁊ figura ⁊ colore ipsoꝝ: sed in opere solo: qdā enim mo dus percutit columbā qn̄ est super terraꝫ solum: ⁊ ꝭm hunc modū capiunt eas: ⁊ cuꝫ volāt nō appropinquāt eis. Quidā autē modi accipitruꝫ nō deꝑhendunt eas nisi qn̄ sunt super arbores: ⁊ cuꝫ sūt in terra vel mare nō appropiquāt ad eas. Quidā autē modi si capiāt eas nisi cum volāt in aere: ⁊ hoc faciunt accipitres noti apud nos ⁊ in alio loco nō appropin quāt ad eas. Referunt autē qdā ꝙ colūbe cognoscunt vnū/ qđq̄ꝫ genus accipitris: ⁊ iō vidētes accipitrē capientē in ae re fugiunt ⁊ stant in terra vel in arbore. Si autē aderit acci piter capiens in terra vel in arbore fugiunt volādo in aere aut in arborē. Silr̄ autē qn̄ adest accipiter capiens in arbo re: fugiēdo preseruāt se in terra vel in aere. Fertur aūt ꝙ in Thracia in loco q āticꝗt' dicebat̄ radiculi manēt accipitres in quodā loco nemoroso in quo sunt multe aque. Colūbaꝝ aūt quaꝝ est habitatio ibidē: ꝓpter qđ venatores colūbaꝝ frequēter exeunt: ligna sonora portātes in manib' quib' ar bores percutiēdo ⁊ ꝓijciendo fugāt columbas: quas cū in/ sequuntur accipitres cadunt ad terrā timore accipitruꝫ: ⁊ a venatoribus percutiunt̄ ⁊ colliguntur. Dant autē de preda columbaꝝ accipitrib': qꝛ aliter de cetero nō exirent cuꝫ eis ad venationē columbaꝝ. Hui' aūt simile ego ipse cuꝫ esseꝫ iuuenis de falconib' sum expertus: qn̄cunq̄ꝫ eni mecum ad campuꝫ duxi canes q vocant̄ canes auiuꝫ eo ꝙ sciunt aues inuenire: falcones in aere volātes super me sequebant̄ ad cāpum ⁊ percusserunt aues quas canes fugauerunt ⁊ ille ti mentes rediuerunt ad terrā: ⁊ ꝑmiserunt se manib' accipi: ⁊ in fine venationis cuilibet falconi dedimus vnā ⁊ tunc re cesserunt a nobis: hoc aūt non tm̄ accidit auibus rapacib': sed etiā alijs animalib' de preda viuētibus. Dicitur enim ꝙ iuxta paludes meotidas iuxta eqnoctialē que mare par/ uum a quibusdā vocant̄ ad piscatores veniunt quidā lupi aquatici ⁊ pellunt pisces in rhetia de profundo aquaꝝ: ⁊ cū finita est piscatio datur lupis de piscibus: vt alia vice iterū reuertant̄: ⁊ si nō dederint eis piscatores de piscib' obꝟuāt rhetia quādo siccantur: ⁊ lacerāt ea absentib' piscatoribus. Narrauerunt aūt nobis fideles aucupes in superiori parte germanie que Sueuia superior nūcupatur ꝙ cū longe īgre derent̄ in ꝓfundum sylue ad capiēdas accipitres qui astu/ res vocant̄ inuenerunt asturē magnū valde antiquuꝫ: ⁊ q̄si album factū ex multa antiquitate stantē in quodā ramo ar boris in cōdenso sylue: ⁊ cū paulatim accederent nō fugit: ⁊ tādem cecū euꝫ esse pre antiquitate deprehēderūt. ⁊ hoc vi dentes absconderunt se vt viderēt qualiter viueret: ⁊ post modicū venerunt duo astures iuniores ⁊ parauerunt eam predā quā apportauerāt ⁊ fregerunt ei carnes minutatim ⁊ ministrauerūt ei. hanc enim pietatē natura multis videtur dedisse aialibus: ꝙ sicut cuꝫ virtus debilis est in iuuenibus ꝓuidentiā iuuenū agunt parētes. Ita parētibus deficienti bus ⁊ crescēte ⁊ corroborata virtute in iuuētute iuuenū ab ipsis filijs ꝓuideatur parētib' deficientib': ⁊ hanc causam Pythagoras esse dixit dilectiōis natoꝝ. Sic ergo se hꝫ rō de sollertia ⁊ prudētia auiū. ¶ Coruus āt ⁊ vulturū seu aq laruꝫ ⁊ ceterarum auium rapaciū genera sunt ꝑcipue signa quedā augurib' ostēdētia: ex qbus euentus futuros predi/ cunt: ꝓpter qđ dicunt ꝓuerbialr̄ ꝙ ꝯgregatio multa in ali/ quo loco vulturū ⁊ aquilaꝝ ⁊ stātium. q. aliqđ expectent ex/ cidiuꝫ futuꝝ ⁊ stragē hominū significare. Similr̄ aūt multa cōgregatio cornini generis in loco vno mortes significat ⁊ depopulatiōes futuras: ⁊ narrauerūt multi fidedigni ꝙ ali qn̄ multi corui apparuerūt in castro suꝑioris sueuie qđ vo/ catur rufum castrū: ita ꝙ multitudo coruoꝝ videbat̄ ⁊ mu ros operire ⁊ tecta domoꝝ: ⁊ subito mortuus fuit comes q erat dn̄s eiusdē castri: ⁊ statim illo mortuo recesserūt corui. Ita ꝙ dicebat̄ ꝙ corui deduxerūt aiam eius: sed de sapiē/ tia coniectoris auguruꝫ alterius est sciētie disputare. Suffi ciant igitur hec dicta de ꝓuidentijs auium: per hoc enim ⁊ alia his similia possunt coniecturari.

Ibidē cap.35.

Ibidē ca.36.

Quid coruoꝝ multitudo ⁊ aqlarū cete/ rarūq̄ꝫ auium rapaciū cōgre gatio ꝑtēdat.

¶ Tractat' Terti' Octaui libri aīaliū in quo agit̄ de astutia ⁊ sollertia marinoꝝ: ⁊ ꝯtinet̄ tot' tractatus in vno caplo.

IN animalibus etiam marinis iueniunt̄ ēt q̄dā facta ꝑ arteꝫ ⁊ sa/ gacitatē ⁊ q̄dā pricipia moꝝ que obseruāt multa marioꝝ ꝭꝫ spēs suas. Cōiter eniꝫ di ctū fere ab oib' gētib' est ⁊ diuulgatū de ra na marina quā alytos grece vocāt: ⁊ de ea ēt quā noiant arabracos ꝙ. vꝫ. iste rane additamēta hn̄t su per oculos in modū piloꝝ q̄ sunt in palpebris: ⁊ sūt hec acu/ ta ⁊ lōga: ⁊ imergit se rana tota in cenū: ita ꝙ suꝑ cenū non eminēt nisi additamēta ꝑdicta ⁊ pisciculos ꝑuos q trāseūt suꝑ eā cōpūgit illis additamētis: ⁊ cū eisdē porrigit ori suo ea q̄ cepit. Signū aūt hui' est ꝙ in suis additamētis sepe i/ ueniunt̄ pisciculi q fastoron grece dn̄r: quos qdā latinoruꝫ mugilas dicūt vocari. ¶ Piscis āt q vocat̄ grece roganatū ēt in venādo abscōdit se: sꝫ aliū moduꝫ obꝟuat in se abscon dēdo ⁊ isidiādo: hūc aūt piscē latini pastinatā maris vocāt: vita siqdē hui' est ꝙ suꝑ se trāseūtes pisces capit ore suo: ⁊ hoc apparet qm̄, qn̄ de luto in quo abscōdit̄ extrahit̄ freq̄n ter in orificio suo pisces inueniuntur. Econtra autem quā/ do rana ⁊ pastinata sic venari nō possunt debilitātur ⁊ desti tuuntur in corpore. Est autem aliquādo operatio quidem

Nono de nā aialiū cap.37.

piſcis ex nature neceſſitate: ſed hac ipſa artificioſe vtit̃ ope
ratione ſicut oſtẽdit̃ in piſce quẽ greci barkis: nos aũt ſtupe
factorẽ vocamus: eo ꝙ ſtupefaciat manus ſe tãgentiũ. hic
enim piſcis ſtupefaciẽdo per ſe trãſeũtia capit aialia: ⁊ tunc
comedit ea. tante enim virtutis eſt in ſtupefaciẽdo ꝙ dixit
mihi homo veridicus ꝙ cã experiendi tetigit eum extremi
tate digiti ſui: ⁊ ſtatim intãtũ obſtupuit ſibi bracchiũ ⁊ ma-
nus vſq; ad humerũ: ꝙ infra menſem vix multis calidis lo
turis ⁊ fomentis vnguẽtoꝝ ⁊ fricationibus ſenſum ⁊ motũ
bracchij potuit recuperare. De nũero ergo eoꝝ que ſic la-
tendo venant̃ eſt honos qui eſt aſinus marinus ⁊ rana ⁊ id
qḋ grece vocatur kyſtaoni ⁊ ſtupefactor. kyſtaoni aũt eſt pi
ſcis qui appropinquãtia ſibi totius mordet tactu corporis
⁊ ſuggẽdo tenet ea. habẽt aũt ſpecialiter rane marie in orifi
cijs ſuis qḋdã membrũ oſſeũ ꝙ eſt figure virge valde gla-
dij: ⁊ cũ illo ſcindũt ea que ceperint. Aliquãdo enim hoc vi
ſuz eſt a piſcatorib⁹ qui clamore quodã euocãt ipſas ranas
de mari. vadunt aũt aliqñ ad viſcoſam viriditatẽ que expã
dit̃ in aque ſuperficie ⁊ ibi paſcunt̃ piſcib⁹ paruis qui ſũt in
illa viriditate: ⁊ tũc iterũ apparet membrũ ſui oris cuz quo
ſcindit id qḋ capit. Adhuc induſtriã hz fugiendi ea que ſe
venant̃ multa aialia marinoꝝ. nõ. n. fugerẽt niſi nocẽtia ſibi
deprehẽderent aliq̃ ſollertia nãli. cuius ſignuz eſt ꝙ in loco
in quo inuenit̃ piſcis dictus affimes vix vnq̃ inuenit̃ aliud
aial: eo ꝙ oia fugiũt ipm p̃ter id qḋ vocauim⁹ ſuperius co
ky: hoc eni ſequit̃ ipm. hic aũt piſcis vocat̃ etiã alio noĩe ab
aliquib⁹ piſcis chekynt. Videt̃ aũt ex eadẽ cã hoc accidere
ex qua accidit piſci alij quẽ vocãt kobolles. In quocũq; eni
loco ille apparet nõ ĩuenit̃ piſcis qui vocat̃ bos neq; piſcis
vocatus fardagros. hec eni ambo genera piſciũ comedunt̃
ab eo qui vocat̃ likos quẽ nos lupũ vocamus marinũ. Si
mile aũt ingeniũ fugiẽdi accipit̃ in ſerpẽte marino. Serpẽs
aũt marinus colore ⁊ figura ſimilis eſt draconi: tamẽ ſerpẽs
marinus fortior eſt ⁊ hz aliquãtulũ acutius orificiũ ⁊ qñ ti-
met ꝓfundat̃ intra harenã ⁊ abſcõdit̃ ĩtra ipſaz. ¶ Eſt aũt
aliud genus ſollertie in euadendo periculũ in eo piſce q vo
cat̃ ſcolopẽdria ꝓpter ſimilitudinẽ quã hz ad herbã illam.
hic enim piſcis trãſglutit maculas rhetis: ⁊ abſcidit eas ⁊
euadit per foramẽ qḋ fecerit: ⁊ cũ exierit de rheti eijcit inte
riora viſcera vt euomat rhete: eo ꝙ ſtomachus ſuus euer-
tit̃ ante os ſuũ: ⁊ cũ ſic euomuerit fila rhetis tũc retrahit et
reordinat intra ſuũ ventrez viſcera. Similiter aũt artificio
aial qḋ dicit̃ alokylos grece qḋ latine hamus ſonat: eo ꝙ fi
la glutit hamoꝝ: ⁊ ipſos hamos qñ ſenſerit glutiſſe ingrit
artẽ euadẽdi per euerſionẽ ſtomachi: ſicut diximus de ſco-
lopẽdria. hic eni piſcis aliquãdo magnã partẽ hamoꝝ ⁊ fi-
loꝝ rhetis aliqñ glutit ⁊ glutita maſticat ⁊ abſcidit ea den-
tib⁹: ⁊ cũ ſic ſibi viã euaſionis preparauerit: ⁊ tũc euomit ea
ſicut p̃dictũ eſt. Huius aũt ſignum eſt ꝙ hi piſces ſepius in
ꝓfundo vadũt ⁊ nõ capiunt̃ niſi per hamos ⁊ ſepius depre-
hendunt̃: ita ꝙ in eis multi hami reperiunt̃ ⁊ aliqñ multa
fila rhetiũ. Aliũ aũt modũ aſtutie dep̃hẽdimus ineſſe aia-
li marino: qḋ annã vocat Ariſto. Auicẽ. aũt dicit heraneaz.
hoc eni aial dicũt cõgregari ſimul in exercitũ qñ vidẽt lupũ
marinũ vel aliud aial nociuuz ſibi: ⁊ tũc maiora huius ſpẽi
ponunt ſe anterius in acie ⁊ minora ſunt in medio ⁊ ſimul
ſtant: ⁊ ſi lupus marinus alicui appropinquauerit oia in cir
cuitu cadũt ſup eũ ⁊ mordẽdo eũ dentibus liberãt illud qḋ
inuaſerit. habet enim hoc genus piſcis dẽtes magnos ⁊ for
tes ⁊ acutos: ⁊ ꝯfidit in eis tanq̃ in ſuis armis aut gladijs
ꝓpter qḋ ẽt multotiẽs viſum eſt ꝙ aliqñ incidit in os alicu
ius aialis venãtis ipm: ⁊ tñ mordẽdo ⁊ vulnerãdo os illius
exiuit ⁊ euaſit. ¶ Hmõi aũt ingenia etiã aq̃tica habẽt circa
generationẽ: qm̃ piſcis fluuialis quẽ glamos quidez greci.
nos aũt ſilicũ vocamus. Diuidit̃ qdẽ in marez ⁊ feminã: ſz
femina huius ſpeciei eſt ſtulta ⁊ vaga nõ habẽs ſollicitudi
nem ꝓprioꝝ natoꝝ. poſtq̃ enim femina ouauerit dimittit
oua ⁊ vagat̃. mas aũt cuſtodit locũ in quo ſũt oua per dies
40. aut forte. 50. In hoc enim tẽpore exeũt pulli ⁊ creſcũt ad
tãtũ qḋ poſſunt effugere alios piſces ſibi inſidiantes. Hui⁹
aũt ſignũ eſt ꝙ frequentiſſime tempore pullificationis horũ
piſciũ piſcatores notãt locuz ⁊ capiunt multos mares illius
generis circa locum illum. ſtant enim ibi ad cuſtodiam ne
alij piſces comedant oua aut pullos eoruz. In tempore aũt
quo cuſtodiendo ꝓhibẽt alios piſces accedere ad oua ſua:
cum ore texit opus quoddam in quo inuoluit oua ⁊ texen-
do ⁊ operando aliquando ſonant branchijs: propter quod
etiam quidam errantes opinati ſunt hos piſces in acheloo
fluuio vocẽ habere: de quo etiã errore in libro de anima ſe-
cundo fecit mẽtionẽ. Intãtũ eni diligit oua ſua ꝙ etiã vnde
in profundo maris non poſſunt eum deterrere ab ouis: ⁊ ꝙ
plus eſt etiã rhetis pericula non abhorret. propterea etiam
multotiens in locis cadit in rhete ⁊ aliquãdo forte euadẽs
per ſciſſuras rhetis cuius maculas abſcidit dentib⁹ quos
fortes habet non fugit a loco: ſed manet circa oua ſua. pa-
ſcit̃ aũt interim dum eſt in cuſtodia a piſcibus alijs paruis
qui ſunt in loco illo. fere aũt oẽs piſces quadã regunt̃ ſoller
tia in querẽdo cibũ ꝓpriũ ſibi cõuenientem. Omnes eniz pi
ſces comedentes carnem querunt ipſam ⁊ inueſtigãt ſoller
tia aliq̃. Omnes aũt piſces in maiori parte comedunt car-
nem q̃cũq; ſiue piſciũ ſiue alioꝝ aialiũ ſicut hi quos mugi-
les vocamus latine qui grece faſtaroz vocat̃. Similr̃ autez
⁊ qui dicunt̃ falyky ⁊ talida ⁊ calyz cui⁹ ſũt diuerſa genera:
qḋdã enim dicit̃ foloz ⁊ qḋdã calikyr qḋ qdã alio folyz vo-
cant. hec enim oia lz carnis ipſam ſubſtãtiã nõ comedãt tñ
ex ipſa ſuggũt humiditatez que eſt quaſi ſaliua viſcoſa ⁊ ex
ipſa viuunt ſicut ex cibo: ⁊ ſicut apud nos viuit ſturio ⁊ mu
rena ⁊ huſo ⁊ multi alij piſces qui ora potius ad ſuggẽduz
hñt apta q̃z ad maſticanduz. ¶ Adhuc autẽ ſollertia quo-
rundam deprehenditur circa cibuz: eo ꝙ multo motu mo-
uentur ad ipſum querendum ⁊ vt conſumant ſuperfluaz in
eis generatam humiditatem: aut ne talis in eis generetur
humiditas impediant. Sic animal vocatum kykyz qḋ eſt
de numero aialium carẽtium pedib⁹ ⁊ teſtei corij exiſtẽtib⁹
moritur motu multo: ita ꝙ volare videt̃ per mare. Ecõtra
v̇o barcora que murex vocat̃ apud nos de genere oſtreorũ
exiſtens: ⁊ omnia ſibi ſimilia valde ſũt tardi motus ⁊ debi-
lis. ¶ Adhuc aũt ingenij ⁊ ſollertie ĩdiciũ eſt in eis ꝙ cũ ꝑ-
uenit hyems trãſferunt ſe fere oẽs a maris ꝓfundo ad aq̃
ſuperficiẽ: hoc tamẽ nõ facit is quem grece etiaz vocant bo
nyos: ⁊ quidã ſibi ſimiles pauci: hanc autẽ tranſlationẽ a ꝓ
fundo ad ſuperficiẽ aque factã maxime videmus fieri in lo
cis maximi frigoris: ſicut eſt koycos qḋ eſt in kacaka regio
ne: hic enim eſt locus valde frigidus. In ſuperficie aq̃ ſunt
fumi ex aque reſoluti: ⁊ ꝓpter illos eſt ibi aliq̃ caliditas in
mari. In vere aũt recedunt a ſupficie maris ⁊ intrant in ꝓ-
fundũ: eo ꝙ tunc mare in ꝓfundo eſt tẽperate frigiditatis:
ꝓpter frigus tñ loci quẽ iaz koricos vocauim⁹ ĩueniunt̃ ge
nera quorũdã piſciuz que frigus ſuſtinere non pñt ⁊ tale eſt
ceakoros ⁊ bobita ⁊ galabo ⁊ adkanya ⁊ locuſta maris: que
grece karabo dĩ ⁊ multipes q ꝓprio noĩe vocat̃. hec autem
aialia ꝓpter eãdẽ cãz etiã nõ ſunt in britania ⁊ marib⁹ alijs
frigidis. Adhuc autẽ camos album nõ manet in pelago ꝑꝑ
eãdẽ ſolertiaz: qm̃ ipm ſuſtinere nõ poſſet: ſz manet in litto-
re. Adhuc autẽ a tẽpore frigoris ẽt obſeruant ſuas gnõnes
eo ꝙ oua tpe extreme frigiditatis perirẽt: ⁊ iõ piſces q oua
in matricib⁹ ſuis hñe incipiunt in vere ꝓducunt ea per par-
tuz in autũno: q̃ tunc pñt recipere gnõnẽ ſicut videm⁹ ꝙ fa-
ciunt ea q caſtores vocam⁹ tarigla ⁊ allec ⁊ multa alia gene
ra piſcium ſicut fere oia que manẽt in pelago regionis glau
dos ſiue ſclanoꝝ: q̃ pelagus illud eſt frigiduz: hec autẽ ter-
ra nunc vocat̃ terra ruglanoꝝ ⁊ aſchauie ⁊ iſlãdie: que eniz
ſunt in aulãdycos ſiue in aglonis finib⁹ coeunt ⁊ pullificant
in autũno: eo ꝙ per totã eſtatẽ aq̃ vix caleſit ad excitãdã in
eis libidinẽ ⁊ ſemẽ gnõnis. Celethy autẽ tali induſtria co-
eunt in autũno ⁊ in v̇e natãt ſepati vſq; ad tp̃s in quo pulli-
ficant: ꝑꝑ qḋ etiã in tpe coitus dep̃hendunt̃ multi eoꝝ ſimĩ
⁊ inueniunt̃ circũuoluti q̃ſi colligati adinuicẽ. In oibus aũt
ſpẽbus malachie nõ eſt aliqḋ magis aſtutum q̃z ſepia: vtit̃
eniz luto illo quo boloz grece vocat̃ ſe ad cooperiẽdum nec
hoc facit in autumno tm̃: ſed ẽt alio tpe qñ venari voluerit
alios: bolos autẽ eſt qḋdã lutuz ſiue humor qḋ tpe timoris
ſolutionẽ paſti eijciunt: polypus qui ⁊ multipes ⁊ tauris q
vocatur calamare latine: ſicut etiam ſepia emittit humorẽ
nigruz: oia autẽ hec aialia nõ totũ eijciunt lutũ qḋ bolos vo
catur ſed ſucceſſiue: ⁊ cuz eiecerint iteꝝ recreſcit in eis ſicut
⁊ in ſepia recreſcit humor niger. Sepia ãt ſicut dixim⁹ mul-
totiẽs: ⁊ ad multa vtit̃ illo bolo vt cooperiat̃ eo: hz eniz ſe-

pla caudas suas loco pedũ ⁊ bracchiorꝫ qbus nõ tm̃ venatꝛ pisces paruos: qnimo multotiens capit murenã quã fastar ce qdã grecorꝫ qdã aũt alymurenen vocant. Polypus autẽ qui multipes vocatꝛ nõ ẽ valde in venãdo igeniosus. Ma/nus enim suas sepe frustra tentando mittit in aquã ⁊ vadit ad manus trahẽdo corp⁹: cuz tñ nihil ceperit: sed tñ in ipso inuenitꝛ vite regimẽ: eo ꝙ oĩa apta sibi in cibũ congregat in cauernis suis ⁊ reponit in thesauris: ⁊ quãdo comederit ea que esibilia sunt residuũ testarũ ⁊ testas molles cancrorꝫ eij cit ⁊ purgat cauernã. Jam aũt in ꝓhabitis tẽporib⁹ inuen/tum est etiã qḋ colоratꝛ ipse polyp⁹: ⁊ alij qdaꝫ pisces colore loci in quo manent: ⁊ cũ huĩc induũt colorem fiunt sicut lapi des ibidẽ iacentes: ⁊ tũc ab ipsis se nõ obseruãt pisces par/ui: ⁊ tũc capiuntꝛ ab ipsis. Aliq tñ dixerũt ꝙ faciũt hoc in ti more: qm̃ egestã terrã fundi quã suxerãt indigestã: ⁊ eiusdẽ coloris cũ fundo existẽtẽ inuoluũt circa se vbi a lapidib⁹ nõ discernantꝛ. Opinati sunt aũt qdã ꝙ etiã seple faciũt idem: q² ille sunt de genere Malachie sicut diximus: nullus eniꝫ oino piscis facit hoc nisi tm̃ ille qui vocatꝛ raby. Jste eni mu tat suũ colorẽ sicut facit multipes qui est polyp⁹ quem greci rabyconsy vocant. Causa aũt stoliditatis in polypo est nãe sue ignobilitas: qm̃ in maiori parte omnes modi multipe/dum nõ viuũt per duos annos plene. Sepe eni ex ipsis sua exit humiditas: ⁊ tunc nãliter siccitate moriuntꝛ. Similiter aũt ⁊ femine multipedũ in partu ouorꝫ emittunt multũ hu/miditatis: ⁊ ideo stupide fiũt ⁊ segnes: ⁊ q̃si nihil venãtes: ⁊ ideo moriuntꝛ: tunc enim nõ sentiũt vndas nec pedib⁹ be/ne accipiunt aliqd: ⁊ efficitꝛ caro eorꝫ viscosa ⁊ pigri motus: ⁊ ideo nihil venantꝛ: ⁊ per consequens mori eas est necesse. Mariũ aũt carnes plus durescunt: sed tamẽ viscose etiam efficiuntꝛ: ⁊ ideo pigritia subrepit: ⁊ insensibilitas. Signum aũt tam breuis vite vt diximus est ꝙ quãdo ouat multipes in vere postea in autũno multi inueniuntꝛ parui ⁊ paucissimi inueniuntꝛ de magnis: ⁊ ante hoc tẽpus modicuꝫ multũ de magnis inueniebatꝛ. Fertꝛ aũt ab expertis ꝙ in tẽpore oua/tionis natãt tã mas q̃ femina: ⁊ debilitantꝛ intãtũ per emis sionem seminalis humoris ꝙ etiã paruis piscib⁹ non resi/stunt: sed comeduntꝛ ab ipsis ⁊ si aliqd eorꝫ post seminatio/nem veniunt ad cauernas de facili deprehenduntꝛ: eo ꝙ sũt pigri ⁊ fere insensibiles. ⁊ hoc nõ accidit eis ante pullifica/tionem. tũc enim ⁊ a piscib⁹ se defendunt ⁊ non de facili ca/piuntꝛ in cauernis. tãtũ eni debilitatis neq; paruis neq; ma gnis accidit m̃ltipedib⁹ vt cõmuniter dicitꝛ ab expertis nisi per pullificationeꝫ qn potius ante hoc tẽpus fortiores etiã sunt piscib⁹ magnis. Similiter aũt dicũt de sepia propter eandẽ causam ꝙ nõ viuit duob⁹ annis. Nullus de gene/re Malachie modus erit ad siccũ nisi solus multipes q est polyp⁹: ⁊ hoc ideo est q² ipse fugit loca plana que ex limo ⁊ luto linita sunt vt aqua querit loca aspera que sunt in sicco vbi est durities. habet aũt multipes fortitudinẽ qdem in te sta: sed collũ eius est debile: eo ꝙ ibi lineã quãdã diuidentẽ hꝫ testa eius: ⁊ similis nec sunt ⁊ pisces: qui carẽt testis ⁊ co rijs testalib⁹: ⁊ iõ facillime dislocantꝛ capita ipsorꝫ ex colli sui debilitate. facit aũt multipes circa se texturã quãdaꝫ aliqñ: ⁊ quãdo vult pasci exit ex illa sicut ex quodã vestimẽto siue ex domo. Jnuenit ẽt quedã spẽs multipedis qḋ grecoꝛuꝫ antiq lucalim vocauerũt: qḋ qdã latinorꝫ pãphylonẽ vocãt: ⁊ hec spẽs nãliter est astuta multũ: magne enim sue soller/tie est indiciũ: ꝙ cũ in profundo vult ascendere natãdo ad superficiem aque supinat se vt ab inferiori habeat testam ⁊ sic tutius ab inferiori ad superius ascẽdat. habet aũt in me dio sui id qḋ flayta nõ quasi filicanon vocatũ hoc est celarẽ quãdã inter digitos pedũ cõiunctionem. hoc enim crescit ei sicut qbusdã auib⁹. Sed in hoc differentia est ꝙ est magis latens ⁊ magis subtile q̃ inter digitos auiuꝫ: ita ꝙ fere est simile texture aranee: ⁊ cũ venit ventus vtitꝛ membro isto si/cut est vsus veli: qḋ astareon qdã vocãt: ⁊ declinet in ventũ illud flaydanon: ⁊ aliquãdo quãdo nõ hꝫ ventũ ponit ip̃m in vsu remorꝫ: ⁊ quãdo timet impingit cũ illis sursum: ⁊ ꝓ/fundat se in mari. Jmplet enim testã suã aqua ⁊ tunc descẽ/dit impingens se pedib⁹. Generatio aũt teste multipedis ⁊ aliorꝫ omniũ testã habentiũ ſm cãm verã adhuc non appa ret. Sed ſm melius estimatꝛ non generatꝛ a coitu neq; est in partu primo generationis testas habentiũ: sed postea gene ratꝛ a cibo ⁊ humore nãli: ⁊ crescit sicut etiã fere in omnibus fit ostreis conchilijs. nec adhuc bene expertũ est vtrũ viuãt talia separata a testis vel nõ viuãt postq̃ separantꝛ.

¶ Tractatus Quartus Octaui Libri animaliũ in quo agi/tur de astutia ⁊ moribus anulosorum.

¶ Cap. pᵐ. De operibus formicarum ⁊ aranearum.

Artificiosiora autem ⁊ pluriũ pulchrorꝫ operũ ⁊ laborꝫ sunt anulo sa inter oĩa cetera aĩalia que fit cõparatio artificiositatis inter ea. hoc aũt ostẽdit ge/nus formicarũ ⁊ vesparum. Sunt aũt am/plius artificiose apes ⁊ apũ genera. omni/bus aũt dictis artificiosiorꝫ ⁊ instãtior ad opus videtꝛ ẽe ara nea. Artificiosa ⁊ diligẽs operatio formicarũ manifesta est oi volenti intueri opus eius. ¶ Jn colligẽdo eni cibũ suum omnes ambulant directe ad lineã vnã ducentẽ ad nidũ ne vna aliã impediat: ⁊ obseruant vnũ locũ in queꝫ thesauros ꝯferunt suorꝫ ciborꝫ ⁊ tam instantes sunt ad operandum ꝙ etiã nocte laborãt apud lune cõplementũ. ꝓpter paruitateꝫ aũt sui capitis hꝫ oculos suos sup quedã additamẽta que per modũ duorꝫ pilorꝫ egrediuntꝛ de capite suo. cuius signũ est: q² quãdo illa amputantꝛ tũc vadit errãdo nesciens quo vadat: ⁊ tũc quãcũq; apprehẽderit aliarũ formicarũ illã for tissime tenet vt per ipsam ad casaꝫ reuertatꝛ: nec facile se ab ipsa permittit separari. Deprehẽdunt aũt formice frigus ⁊ pluuias ⁊ ventos tẽpestatũ: cuius signũ est ꝙ ante orũ ta liũ se ad casas recolligũt. ¶ Cũ aũt generant sunt oua ipsarũ oblõga: q̃si coliũnalẽ expriimentia figurã: que tota ab ipsis in casis in formiculas ꝯuertantꝛ: ⁊ qñ aperitꝛ casa earũ rapiunt oua ⁊ portãt ea. Omnes aũt formice mares ⁊ femine simul sunt in labore nec regẽ in hoc habere videntꝛ: sed vniuerse simul egrediuntꝛ per turmas suas sicut ⁊ locuste: ⁊ ideo ciui litas earũ nõ est sicut apũ: sed poti⁹ sicut ciuilitas eorꝫ quo/rum nullus qdẽ obtinet principatuꝫ. Sed oẽs simul ex affe/ctu simul ⁊ boni nãlis gratia in vnũ habitãt: ⁊ in commune operantꝛ. Super eos aũt qui nocẽt sibi spargũt humorẽ acu tum mordicatiuũ qui cutẽ hoĩs pustulosam facit: sed nõ no cet alijs aĩalib⁹. Nidus aũt ipse acutũ quedã ponticũ emit tit odorẽ delectabilẽ: super quẽ si noui asseres lagenarũ fri centꝛ ⁊ ponantꝛ cõtrahit vitiũ in lagũculas illas infusuꝫ odo rem: ⁊ saporẽ nidi formicarũ: ꝓpter qḋ ẽt vitium tale formi catũ appellatũ. Est aũt cib⁹ eius humor fructuuꝫ ⁊ carnis ⁊ aliqñ succositas herbarũ quarũ rerũ etiã partes paruas se/parata portat ad nidũ suũ. Sñia aũt terentiũ que flageon q. filageon grece dicuntꝛ eo ꝙ circa terraꝫ terant. ¶ Similr aũt ⁊ genera aranearũ sunt multa: sed tamẽ oĩa hec cõmu/ni nomine aranee vocantꝛ. vnũ aũt generũ araneaꝝ lacon a quibusdam vocatꝛ qḋ inferius subdiuidemus. Aliud autẽ genus paruarũ valde aranearũ ⁊ nõ facit telã: sed facit sup terram: ⁊ hec est aranea valde acris ⁊ acuta ⁊ saltans ⁊ sal/tando comprehendit muscas: ⁊ quasdam alias bestiolas e vicino ambulantes: ⁊ ideo grece hoc genus aranearũ kake lach hoc est malũ vocatꝛ. Aliud ẽt aranearuꝫ genus maius isto: ⁊ hoc est nigri coloris: cui⁹ crura anteriora lõgiora sunt posteriorib⁹ ⁊ est tardi motus: ⁊ in motu tentat palpitando anteriorib⁹ crurib⁹ vt quasi trahat se per ipsam ꝓpter pi gritiã suã: ⁊ fertꝛ de isto ꝙ multi saltus est tẽpore cogit⁹: sed cũ saltare nullũ aĩal possit anteriorib⁹ crurib⁹ opꝫ ꝙ in sal/tu suo ãteriora crura eleuet ⁊ tũc posteriorib⁹ crurib⁹ se ipin gat. hoc aũt genus aranee iuxta terrã in angulis texit ⁊ ha/bitat ibi insidias ꝑede: ⁊ dicitꝛ ꝙ morsus ⁊ punctura ei⁹ est mala. Apud nos aũt aranea cuius morsus est venenosior ⁊ nociuior est aranea viridis que etiã texit inter folia plãta/rũ. ¶ Genera aũt residua araneaꝝ: que nominãt q apothe cas faciũt ⁊ vendunt species ⁊ venena ⁊ antidota ⁊ nõ mor/dent oino morsu nociuo aut mordent debiliter. Jta ꝙ de le sione parũ est curãdũ. laton aũt est genus aranee qḋ primo nominauim⁹ ⁊ hoc subdiuiditꝛ in genera multa. Laton eni idẽ sonat ꝙ operatrix: eo ꝙ diligẽs est in opere suo. ⁊ primo quidẽ diuiditꝛ in duo genera paruũ videlꝫ ⁊ magnuꝫ: ⁊ par/uũ qdẽ ẽ masculus ⁊ nõ texit vnq̃ ⁊ raro venatꝛ. magnũ aũt est femina ⁊ hec texit multum ⁊ venatur sibi ⁊ masculo. ma/

Nono denã aĩaliũ cap. 38.

Nono de nã aĩaliũ cap. 39.

gnũ eni est asperũ ⁊ malũ: ⁊ qδdã eius texit ꝓpe terrã telam
cõtinuã ⁊ bene spisse ad modũ pãniculi cõtextã: in cuius ex/
tremitate cõstruit foramẽ in quo stat insidiando prede que
forte incidit in suã texturã: ⁊ cũ inciderit saltat super eã ⁊ ca
pit eam ⁊ trahit in suũ foramen. Hui⁹ aũt operatricis ara
nee inueniť etiam aliud genus nõ multũ magnũ ꝙ in vere
telam suã suspendit sub arboribus ad muscas capiẽdas cu
ius tela est debilis ⁊ male contexta. Et est hoc gen⁹ aranee
variũ tam in corpore ꝙ̃ in crurib⁹: ⁊ huic generi inuenitur
aliud quasi simile: sed est maius ipso ⁊ discretius: ⁊ hoc te/
xit sub tecto cõtra fenestras: ⁊ cũ texit primo ostendit fila in
diuersas partes sicut tenduntur funiculi tentorij per palos: ⁊
postea texit in medio texturam nõ per modũ panni: sed per
modũ rhetis cõtextam: ⁊ ideo habet maculas sicut rhete ⁊
habitat in medio illius rhetis super centrũ eius: qꝛ ad cen
trũ peruenit omne filum texture totius: ⁊ vbicũq; incidẽs
musca tetigerit rhete peruenit motus ad ipsam: ⁊ tunc oc/
currit ⁊ capit eam ⁊ captam intexit filo ligando ⁊ circũuol/
uendo eam quousq; debilis efficiť: ⁊ tũc trahit eaꝫ ad locũ
vbi habꝫ thesaurũ ciboꝝ suoꝝ: ⁊ qñ famẽ hꝫ suggit ipsi⁹ hu
miditatem: ⁊ tũc redit ad venandũ ad centrũ texture sue:
sed prius reparat ꝙ forte de rheti eius erat corruptũ. Ara/
nea enim viuit ex humiditate taliũ bestiolarũ quas capit.
In reparando aũt telã obseruat vt plurimũ tempus auro/
re aut vespertinũ: qm̃ in illis temporib⁹ ꝫm plurimum mo
ueñť bestiole que in rhete icidũt: ⁊ cũ texit hec ⁊ alia omnis
aranea de humore cibali de posteriorib⁹ filũ extrahit ⁊ pe/
de posteriori filũ connectit cũ filo alio qδ ante extenderat.
femina aũt parat rhete ⁊ venať: sed non mas: lꝫ aliqñ parũ
inueniať coadiuuare feminã: cuius causa est ꝙ humor ei⁹
propter calorem complexionis ⁊ siccitatem nõ est tãtus ne/
q; ita viscosus sicut est humor femine. ¶ Adhuc autem et
alia genera aranearũ multa valde inueniunť: que oĩa debi
leꝫ ⁊ quasi diuaricatã faciũt texturã circa stipulas in terra:
⁊ sunt duo modi paruũ videlicet ⁊ magnum: ⁊ habitãt hec
genera sub textura rhetis sui: ne videanť a bestiolis q̃bus
insidianť. est aũt malus in hoc genere lõgioꝝ cruriũ ꝙ̃ par
uũ. stat aũt hoc genus aranee sub tota sua textura non fa/
ciens sibi latibulũ speciale: eo ꝙ propter magnitudinẽ cor/
poris non de facili operiť: ⁊ nimis tabesceret si tãtuꝫ extra/
heret humorem vt magnũ latibulũ in quo abscondi vale/
ret deberet ꝯstruere. Aliud aũt genus qδ minus est ad vnã
partem extendit texturã suã: ⁊ ibi facit quasi sacculũ quem
dam: ⁊ in illo locať ⁊ insidiať ⁊ venať bestiolas in rhete suũ
incidẽtes. Opꝫ aũt scire ꝙ qñ parit aranea omnia oua sua
quasi coherent ⁊ inuoluit ea in folliculo spisso qui est de na/
tura texture sue sicut faciũt bombices sericũ suũ ⁊ custodit
ea diligenter. exitus aũt materie de qua texit nõ est sicut exi
tus superfluitatis stercoris sui sicut dixit Democritus phi
losophus: eijcit ipsuꝫ a corpore ex humore cibali generatũ
sicut animal qδ astanecos qδ nos bombicem vocamus eij
cit pilos sericeos. Venanť ãt aranee nõ tm̃ parua: sed etiaꝫ
maiora aĩalia si inciderit in suũ rhete: ita ꝙ etiaꝫ aliquãdo
capiũt lacertulũ paruulũ. ⁊ cũ taliũ ceperint aliquid: primo
ligant circũnectendo os ipsius ne incidere possit: ⁊ deinde
ascendunt super ipsum ⁊ mordendo cogunt ipsum quousq;
moriať: aut debiliteť ad locuꝫ rhete vbi reponiť cib⁹ ⁊ post
se trahunt filũ ⁊ attrahũt bestiolam quasi per funem suspẽ/
sam: ⁊ hoc iam vidimus proprijs oculis ⁊ mirati sum⁹ sol
lertiam aranearum. Rationabile autem est araneam pro/
pter frigiditatem habere venenum frigidũ: sed tamen tan
to est venenosior quãto animalia que suggit sunt veneno/
siora: ⁊ ideo diciť communiter ꝙ in autũno est venenosior
omnis morsus aranee: qꝛ tunc suxit per estatem multa ve/
nenosa ⁊ incorporata sunt ei. Aranea autem nõ solũ suggit
ea que venať: sed aliquãdo suggit magna animalia adhe/
rens eis sicut gusanes vel pediculi adherẽt his que suggũt
immo frequenter visum est ꝙ ab alto aranea se submisit ⁊
bufonem vel serpentem pungens lingua suxit: ⁊ sic etiã ali/
quando pungit homines volens suggere humiditateꝫ ex
ipsis. Est etiam adhuc aliud genus aranearũ aquaticaruꝫ
que nihil omnino texũt: sed stant super aquam in pedibus
suis ⁊ currũt velociter super eaꝫ ⁊ capiũt paruulas muscas
que insident aquis. Tabescit autem omnis aranea quãdo
nimis texit: eo ꝙ de humore suo naturali eijcit fila ex qui/
bus texit: ⁊ ideo inueniunť in rhetib⁹ frequenter pelles ara
nearum exiccate: ita ꝙ nõ apparent in eis nisi crura. Simi
liter aũt aranee nigre quemadmodũ parue faciũt texturaꝫ
contabescũt ⁊ moriunť. Sed cum mortue sunt putrescunt ⁊
cadunt ab alto: ⁊ in casu rumpunť ⁊ inficiũt humorem cor/
rupta ea super que ceciderint. Hec igiť sunt ex quibus sciť
astutia ⁊ operatio formicarum ⁊ aranearũ.

¶ Cap. 2m. De generibus apum ⁊ comparatione earuꝫ ad alia anulosa ⁊ ad seinuicem.

Nono de animaliũ ca. 4°.

Animal aũt cui nomen cõmune qδ est anulo/
sum esse magis proprie conuenit est qδ in cõ/
mune habitat sicut grex ⁊ cerã ⁊ mel operatur
sicut faciũt apes ⁊ sibi similia animalia. Hec
aũt animalia. 9. sunt geneꝝ: sex modi habitãt
simul in casa ⁊ in ciuilitate vna: ⁊ alia tria per
se solitaria moraťť. Sex ãt genera quẽadmodũ greges mo
ranť simul sunt ista: prima quideꝫ est apis que alueare sibi
inuenit in qua regem habet ⁊ fauũ preparat in quo mella
reponit: ⁊ cõstat ꝙ hoc genus habet quasi coloreꝫ pulueris.
Secũdũ aũt genus est mala apis: ꝓpter qδ etiã kakym gre
ce vocať ⁊ est in colore similis priori: sed in quãtitate est bre
uior: ⁊ minor aliquãtulũ: ⁊ hoc semp imisceť bonis apibus.
⁊ stat inter masculos examinis ⁊ nihil operať neq; masculi
apum: sed comedit mel ⁊ cõsumit: ⁊ ideo quãdo tales mul/
te veniũt in examẽ moriť examẽ ex defectu mellis. ⁊ ex hoc
orta est opinio eoꝝ qui habent apes ꝙ extranee apes aliqñ
comedunt mella domesticarũ: hec igiť duo sunt apũ gene/
ra. Tertiũ aũt genus qδ in congregatione etiaꝫ habitat est
ideꝫ qδ cõmuni nomine vespa vocať ⁊ fetida insequiť que
nõ insequitur apis: ⁊ ex fetidis colligit ea que reportat suo
examini. Quartum aũt genus est apis ceca ꝫm tres diuer/
sitates ipsis faciens tria genera: que cuꝫ primis habitis sex
genera apum constituunt. Et primũ quideꝫ genus est apis
citrina parua que grece bakyhybeux a quibusdaꝫ vocatur
⁊ fetida sicut vespa insequitur: ⁊ ideo a quibusdam vespa
citrina vocať apud nos. Secũdũ autem est medium genus
apis citrine que est apis citrina longa medie quãtitatis: et
sedet in floribus ⁊ aliquando etiam alias colligit humidi/
tates: ⁊ hoc a grecis xriby vocať. Tertium auteꝫ genus est
maxime quantitatis ⁊ vocať citrina ceca: eo ꝙ in anteriori
capitis sui oculi neq; sunt neq; apparent. Sed vt dicunt pa
stores post succinctorium posterius habet oculos: qui quã/
do eruunť volat errando. hoc autem genus grece caramẽ/
dos vocať qδ est acerrimum audax ⁊ magnum ⁊ longũ in/
uadens qδlibet qδ ad nidum suum appropinquat: ⁊ si con
gregatum fuerit in grege interficit equũ vel hominem pũ/
cturis: eo ꝙ aculeum habet maximum ⁊ valde venenosuꝫ.
¶ Tria autem genera sub terra moranť: quoꝝ quidam no
men commune dicũt esse atactum: ⁊ horum primum genus
est qδ grece tyrin vocatur: ⁊ est. q. figure spice: ⁊ est minoris
quantitatis quã alia duo genera: ⁊ nidum per moduꝫ faui
facit in terra circa radices arbustarũ: ⁊ ideo rasa terra ali/
quando inueniť nidus eius adherere plante sicut fauus ce
re: sed cera sua est mala ⁊ inutilis. Secũdum aũt genus vo
catur quideꝫ grece etiam tyryn: sed est longius aliquãtulũ:
⁊ inueniť apud nos trium coloꝝ: nigrum videlicet ⁊ rubeũ
⁊ varium. Id aũt qδ est rubeum est quasi purpureũ vel san
guineum obscurum habẽs colorem. Tertium genus est qδ
greci iomalyas vocant: ⁊ est maximum quãtitate inter tria
⁊ frequentissime est varium ⁊ curtuꝫ. Inter hec igiť tria ge/
nera apud hoc que vocať cõmuniter apis parua est ⁊ longi
tudinis medie. Citrina aũt est longitudinis maxime in ge
neribus istis. Tertium aũt genus qδ atactũ q̃dam vocant:
est minime longitudinis ⁊ maxime rotũditatis ⁊ spissitudi
nis. omnia aũt hec genera cõmune habent ꝙ sonant in vo/
latu: ⁊ qñ teneñť ⁊ in sono illo ale earũ moueñť crispo motu
sicut ventũ cõcutianť: ⁊ hui⁹ cã est qꝛ sonus hoꝝ animaliuꝫ
spiritu nãli percutiente diaphragma eoruꝫ: ⁊ ibi sunt quasi
abscisa ⁊ succincta ista genera aĩalium: ⁊ spiritus ibidẽ spi/
rans percutit radices ⁊ membranas alarũ: ⁊ ideo crispari
in sono ⁊ tremere videnť. Cũ autẽ hec genera adinuicẽ cõ
paranť in opib⁹ oĩa q̃dẽ ꝯueniũt in hoc: ꝙ in cauernis ha/
bitãt ꝑter vespã q̃ ẽ coloris pulueris. q̃ ẽt ex cadauerib⁹ ge/

nerat: ꝛ q2 ex fetido generat humore: ideo etiã fetida que-
rit in cibũ ꝛ frequenter inuenit domũ ꝑpriã nõ habere: sed
sedet in parietibus ꝛ herbis: ꝛ ibi morit tempore frigoris.
Omnia aũt alia genera cauernas sibi parãt ad habitãdũ:
ꝛ in illis fauos construunt ꝛ mella reponunt: sed mel apum
solũ est bonũ ꝛ similiter cera. Alia aũt mella sunt aquatica
parũ valentia: ꝛ cera quasi in toto sicca terrestris ꝛ inutilis.
Differunt aũt in hoc ꝙ quedã habitant in cõgregatione:
sicut apum genera ꝛ citrinarũ apuz. Sed alia genera arta-
cotũ habitãt solitaria cũ mellificãt ꝛ faciũt cerã sicut ꝛ apuz
genera. Est aũt alia comparatio oĩs generis apum ad alia
de quibus iam sermonem fecimus genera anulosarum:
qm̃ formice quedam nõ tendũt insidias ad venãduz aĩalia
alia: sed cum cibũ quem labore inueniũt ponũt in thesau-
ris. aranee aũt nõ multũ deponũt in thesauro suo: sed intẽ-
dendo insidias cõtinue venant. ¶ Apes aũt nõ tendũt insi-
dias oĩno: sed deponũt in thesauros ꝛ depositis adhibent
operationes multas ꝛ labores quibus rores quos colligũt
in ceram vertũt ꝛ mella: ꝛ ideo apes argumẽtose ꝛ operose
dicunt. Argumẽtose qdem ꝑpter sollertiã cõuertendi ro-
res in cerã ꝛ mella. operose aũt q2 cõgregata suo emendant
opere ꝛ faciũt sibi cõueniẽtia per naturã. mel enim ꝑprius
cibus est apum: lz etiã inueniant alia quedã dulcia comede-
re sicut id qð vocat cokyeon: ꝛ est ros qdez ꝛ succus habẽs
sicus dulcedinem: ꝛ hunc cibũ colligit super flores: ꝛ inui-
scatũ cruribus posterioribus portat ad alueare suum sicut
deportat ceraz: ꝛ hoc faciũt etiam genera apum citrinaruz
ꝛ genera atacoꝝ. Est aũt cõmune omniũ mellificãtiũ ꝛ the-
saurizãtiũ quocũqz modo sicut thesaurizãt formice ꝙ tem-
pore pacis parũ comedũt propter pietatem ꝛ dilectionem
quã habẽt ad thesauros labore acquisitos. Sed tempore
belli quãdo timent amittere deuorãt multũ de melle: eo ꝙ
tũc timent illud perdere. ꝛ ideo quãdo subfumigant apes:
eo ꝙ fumus multum nocet eis ꝛ effugat eas: festinant mul-
tum de melle comedere ꝛ recedere: ꝛ hoc facit etiaz apis ci-
trina ꝛ atacoruz genera. Hec igitur sunt diuersitates apuz
ꝛ comparationes earum.

Quare apes argumẽtose ꝛ operose nũcupantur.

¶ Cap. 3m. De ordine ꝛ diuersitate operationis apum in fa-
ciẽdo aluearia ꝛ mel ꝛ ceram.

In pho ibidẽ capi°. 40.

Diuerse aũt sunt operationes earũ apũ que pri-
mo inducte sunt ꝛ que sole apes nominãtur.
primo enim omniũ cũ intrant in aluearia siue
concaua arboꝝ siue etiaz fissuras lapidũ tunc
primo adducũt ea qbus ꝑparat locus ad mel
ꝛ ceram cõtinenda ꝛ cõseruanda: ꝛ quoꝝ odo-
re vel sapore effugant bestie aluearibus nocẽtes sicut sunt
quedã que sũt de flore glandis ꝛ salices: que lz arbores nõ
habeãt flores tamen aliquid habẽt loco floris ꝛ huiusmodi
adducũt aliquid ad aluearia. Aluearia aũt ꝛ quosdã alios
modos floris: sicut papaueris ꝛ balaustiaruz ꝛ fabe ꝛ mel-
ge ꝛ myrti ꝛ solãbrij ꝛ amigdali. horũ enim etiã plãte mul-
tum prosunt plantate iuxta aluearia. adducũt aũt precipue
de plantis inductis ea in qb9 est aliq̃ glutinositas ꝛ illiniũt
ex his interiorem superficiem aluearis ꝯtra nocẽtia aĩalia:
ꝛ vt mel ꝛ cera melius cõseruet sicut diximus: ꝛ si foramina
per que sunt introitus in aluearia forte fiunt nimis ampla
hmõi floꝝ illinitionib9 strictos eos faciũt ꝛ postea congre-
gant mel ꝛ ceram: qm̃ cera nõ est nisi fex mellis: ꝛ cõgregã-
do longe lateqz distribuũt se super flores. Reponẽdo autez
primo incipiũt facere domos exagonas de cera incipiẽtes
superius in alueari construere fauos ꝛ sic descendentes: et
faciũt fauũ iuxta fauũ ꝛ quilibet habet multas domos exa-
gonas: ꝛ primo qdem faciũt domum regis: deinde domos
masculoꝝ suoꝝ: ꝛ tertio domos proprias in qbus manent.
Domus aũt regis maxime est longissima: eo ꝙ etiam ipse
magnus est ꝛ lõgus. Domus aũt masculoꝝ sunt minime:
eo ꝙ etiam mares minores sunt corpore q̃z apes. Domus
aũt feminarũ sunt medie inter dictas domos. Omnes aũt
has domos faciunt ex cera: siue domus sint regũ siue dom9
kymbos: hoc est apum masculoꝝ: siue sint domus earũ. pre-
cipue aũt operat ex cera quando in floribus multum inue-
niunt altemonis hoc est pulueris crocei qui apparet preci-
pue super flores papaueris; ꝛ est etiaz super alios flores hic
enim multum habet cere ꝛ tandem faciunt domos et apo-
thecas cakyceon hoc est apum secũdarũ que cum eis habi-
tant quãdo mel factũ fuerit: ꝛ omnes has faciũt in eadem
dispositione figure sicut fecerũt domos regũ: nisi ꝙ domus
cakyccos sunt aliquãtulũ minores alijs. Sunt tamen ex ce-
ra sicut ꝛ alie. operando autem incipiũt a sũmo aluearis et
descendũt ad imũ eius ꝛ replent totũ alueare talib9 domi-
bus: ꝛ quelibet domus duo habet ostia: vnuz ab vna parte
faui: ꝛ aliud ex altera parte: ita ꝙ domus vna est sicut duo
vasa exagona coniunctos fundos siue bases habentia. ba-
sis aũt illa siue fundus est in medio faui ꝛ aperture due al-
trinsecus in lateribus faui: foramina etiã que sunt inter la-
tera aluearis ꝛ ipsas domos cere sunt pua ꝛ minora q̃z alia
eo ꝙ ibi parũ habitant. In domo aũt qualibet interius sũt
due bases: aut etiã tres: si fauus fuerit multus spissus. Do-
mus aũt alique inter eas inueniunt aliquãdo cooperte ce-
ra ꝛ ille plurimũqz sunt plene cera: ꝛ ibi est reposita: eo ꝙ nõ
sit indigentia ad opus: eo ꝙ superabũdat. In circuitu autẽ
fauoꝝ in extremitate que tangit latera alueariorꝝ includũt
id qð vocatur micoz: ꝛ est superfluitas terrestris nigra que
expurgat a cera q̃si sit fex cere: ꝛ odor hmõi valde est acut9:
ꝛ valet medicandis exituris propter exiccationem ꝛ cõsum-
ptionez. Oleũ aũt qðdam pingue inuenit aliquãdo in ista

Nõ p medicã dis exituris.

nigra superfluitate qð qdam grecoꝝ kyceokabor vocaue-
runt: ꝛ est ac si sit cera pice admixta: ꝛ debilius est q̃z micoz
de quo diximus: nec valet ad medicinas ad quã dixim9 va-
lere mychoz. Dicũt aũt aliq expertoꝝ circa naturas apum
ꝙ apes que cakynceon vocant qbus in eodem alueari ca-
sas faciũt. Distinctũ est in alueari ab apib9 ꝛ manet in se-
questratis locis solitariũ qð nihil omnino operat: sed vi-
uit ex hoc qð apes operant. ꝛ q2 cakynceon ꝛ pulli apũ cibã-
tur ex abũdãtia mellis. He aũt apes cakynceos siue cakyn
dicte cũ saturate fuerũt spatiando volant in aere. q. se exer-
centes: ꝛ post exercitationem reuertunt ad alueare ꝛ cibã-
tur melle qð nõ elaborauerũt. Reges aũt nõ euolant extra
aluearia nisi cũ omnib9 apib9 simul. Sũt aũt qui dicunt ꝙ
apis quam cakyn vocauimus sit nõ alia q̃z masculis apis
operatricis que est femina. Dicunt aũt aliq ꝙ quãdo pulli
iuuenes aliquando amittunt ꝛ auolant sine rege ꝙ rex tũc
querit eos ꝛ cognoscit eos inuentos ex odore. Adhuc ferũt
aliq ꝙ apes regem infirmũ non valentem volare ferunt in
turba: ꝛ si morit moriunt ꝛ ipse. Dicit aũt Auicen. ꝙ si rex
malus est ꝛ si mares etiam mali sunt ꝙ apes femine inter-
ficiũt ꝛ regem ꝛ mares: ꝛ coniungũt se alijs regibus ꝛ alijs
marib9. Apes aũt accipiũt ceram a florib9 ꝛ cõgregãt ipsam
primo cũ pedib9 anteriorib9 a flore colligẽtes eam: deinde
cõuertũt eam pedib9 medijs ꝛ inuoluũt circa coxas pedũ
posterioꝝ: ꝛ tũc primo volant cũ ipsa ꝛ tentant pondus ei9
an ducere possint. Adhuc autem quando euolat apis non
multum attendunt diuersitatem florum. non enim dimit-
tens vnum querit alium: sed insidet vni cuilibet: ꝛ si colli-
git ex vno quo indiget statim redit ad aluear suum ꝛ depo-
nit illud. Si autem non sufficienter inuenit in vno tunc va-
dit ad alium: ꝛ sic circuit donec sufficienter inueniat. Non
autem facile potest distingui ꝛ enumerari quot ꝛ quanta
colligat: neqz qualiter collecta adunet: q2 hoc per visum nõ
est expertum. Quomodo võ accipiũt ceram multotiens vi-
sum est sic arbores oliue ꝛ tyliaruz ꝛ myrice flores. Sed su-
per oliuam manent apes longo tempore propter spissitudi-
nem foliorum eius florum. postquã autem perfecerint ce-
ram ꝛ mel pullificare incipiunt: neqz est improbabile: quo-
niam pullos producunt in eadem domo in qua est mel ꝛ ca-
kynes hoc est mares apuz: quia pulli teneri indigent succo
subtilis mellis. Quidam enim dicunt experti ꝙ si rex in al-
ueari viuit: tunc mares habitant in vna parte distincti a fe-
minis. Si autem mortuus est tunc in eisdem domib9 per-
mixtim habitant mares ꝛ femine: eo ꝙ tũc non timent ma-
gistrum. Mares autem carent aculeis ꝛ si nitantur punge-
re: aliquando quasi sunt aculeati non possunt. Mares etiã
ꝛ quando viuente rege habitant solitarij sequestrati a fe-
minis occupant plures domos q̃z femine. Dicunt etiam
quidam ꝙ aliquando mares faciunt sibi aliquas domos
ex cera quam comparauerunt femine. Cum autem genera
apum sint multa: tamen rectores earum sunt duorum mo-
dorum niger videlicet et rubeus: sed melior est rubeus.

Apis aũt bona est parua rotunda in se densa quã si sit con-
stricta. Inueniũt etiã alia longa quasi vespe citrine in figura
similis: ⁊ tertia inueniũt quã cako qdã vocãt que est magna
lati ventris. Inueniunt iterũ etiã alie que cõmuni nomine
cakyn dicunt: que sunt maiores omnib⁹ alijs apibus ⁊ sunt
ponderose generis volatus ⁊ non habent aculeos. Adhuc
aũt diuerse dispositionis sunt apes que nascunt ab his api
bus que pascunt flores ortulanos ab illis que nascuntur ex
apibus que pascunt flores montanos. harũ enim cibus est
ex floribus plantarũ montanarũ: ꝓpter qd sunt fortiores ⁊
minores ⁊ plus patientes laboris. Adhuc autez apes bone
sunt ⁊ sane que faciunt mel subtile. Adhuc autẽ considera-
tione dignũ est in operibus apuz ꝙ omnia coopertoria que
sunt super ostia domoꝝ suarũ extrinsecus sunt tenuia val-
de: ⁊ ꝙ totius forma mellis est vna. Optimum aũt est mel
qd est consimile in partibus: ⁊ subtile qd hẽt colorem auri.
¶ Amplius id qd inuenitur in domibus apum est aut pulli
aut mel aut mares apum. Adhuc aũt apes quedã sunt ma
gne: ⁊ ille faciunt aluearia sua.q.equalia alijs: sed faciũt fa
uos que sunt coopertoria domoꝝ suarũ.q.gibbosa ⁊ arcua
lia: nõ ad vnã lineaz equaliter descendentia: sed in finibus
retracta ⁊ in medio arcualiter descẽdẽtia sicut faciũt apes
citrine. Adhuc aũt in apibus aliquãdo inueniũt reges ma
li tyrannici dominantes ⁊ mares earũ aliquando inueniũ-
tur mali ⁊ hos interficere sicut dictũ est consueuerũt Juppi
ter enim ex alto dicit hanc statuisse legem ꝙ tyrannice do-
minantes interficiant: eo ꝙ prodesse nõ norunt. In domi-
bus aũt apum masculoꝝ que cakyn dicuntur: aut nihil aut
parum mellis inueniũt. Apes aũt aliquãdo sedent super al-
uearia ⁊ suggũt mel qd est in fauis qd p aluearis resudat
latera: ⁊ dicunt ꝙ nisi facerent hoc corrumperet mel qd est
in fauis forte nimio humore: ex cuius corruptione generã-
tur quedam aranee que corrumpunt fauos. Dicunt autez
experti ꝙ si apis primo anteꝗ̃ aranea cõfortet sedet super
eam ⁊ suggit ⁊ fouet eam aliquãtulum anteꝗ̃ ipsa reuerta-
tur in fauum vel in mel vel ad minus reuertãtur in humo-
rem qui est cibus apum. Si aũt nõ se sic apes liberauerint
morientur: eo ꝙ aranee cũ paruis vermibus ex putredine
cere generatis ad modũ pediculoꝝ destruent omnes apes.
illis autem paruis vermibus tandem nascentur ale parue
quibus volabunt. Adhuc diligentia apum consideratur in
hoc ꝙ si forte de alueari cadit rex subito erigunt eum ⁊ re-
ducunt in tronum regni sui: ⁊ supponunt ei sedem cere per
quã sustentat ne cadat ⁊ vigorant ipsum: ⁊ faciunt ei locum
per quem intret ⁊ exeat. Cum enim apes non habent expe
ditum locum per quem intrent ⁊ exeãt super aluearia sede-
bunt: ⁊ tunc mel interius corrumpit ⁊ implebitur araneis.
Apes aũt ad vltime masculẽ male que cakyn vocant. Si-
militer autez ⁊ quedã alie quas vocant coroh nihil omni-
no operant: ⁊ insuper corrũpunt aliarũ apum operationes:
⁊ ideo cũ bone apes femine vincunt ⁊ potuerunt super eos
tunc interficiunt eos ⁊ malos reges cum eis: ⁊ precipue il-
los qui sunt loco ducum apum malarum ⁊ hoc faciũt vt nõ
multiplicẽtur: ⁊ postꝗ̃ interfecerũt tales duces ⁊ tales ma-
res: tunc separantur omnes. Reges tamen raro interficiũ
tur nisi quando in alueari bus non est multitudo pulloꝝ:
sꝫ multitudo cethoꝝ sine condigno exercitu: ⁊ hoc est quã-
do non paulatim pulli generati fuerunt a pullis apuz: ⁊ ab
apibus ipsis. In istis igitur temporib⁹ ⁊ istis de causis de-
serunt domos regum suorum si non interficiunt eos ꝗ̃uis
ipse domus optime sint preparate: ⁊ hoc ideo faciunt quo-
niam reges extrahunt pullos apum paucos qui sunt: ⁊ tũc
euagantur aluearia ⁊ deseruntur. Adhuc etiam deserunt
domos marium precipue quando mel fuerit modicum: et
si mas superueniens voluerit mel extrahere pugnant cum
eo forte interficientes: ⁊ hac de causa sepe videntur sedere
super foramina sua quasi defendẽtes introitum maribus.
Apes vͦ parui breues que sunt spisse ⁊ bone pugnant cum
longis gracilibus pugna forti: ⁊ laborant vt eijciant eas ab
alueari bus precipue quando non superabundat mel in al-
ueari: ⁊ est opinio expertorum ꝙ illis eiectis magis fertile
mellis ⁊ apum efficitur aluear. Apum autẽ alia genera que
solitarie habitant solitudinem querunt: ⁊ nihil vtilium fa-
ciunt operum: ⁊ fere omnes moriuntur tales ante autum-
num: ⁊ ex ouis earum alie generantur vere. Adhuc autem
quando apes bone interficiunt aliquam de apibus inutili-
bus statim laborant eam ab alueari extrahere. Aliquando
autem nosipsi apez magnam quã atacum quidam vocant
iniecimus in foramen aluearis: ⁊ subito multitudo apum
bonarum erupit ⁊ atacum turba quedam ipsarum sustulit
⁊ fere ad.12.pedes ab alueari interfectum proiecit. Si qua
etiam bonarum apum casu in alueari moritur ab alijs ex-
trahitur et eijcitur: ne case cere ⁊ mellis earum putredine
corrumpatur. Animal autem quoddam quod grece koyes
vocant ⁊ est simile api: intrat aliquando aluearia cum ta-
men non sit de his que pertinent ad examen ⁊ quando pos
sunt super ipsum interficiunt ipsum apes: eo ꝙ corrumpit
opera ⁊ generationes earuz: ⁊ ideo constituunt apes quasi
speculatores qui sigillatim sedent super foramina: ⁊ si forte
fuerint negligentes in aspectu ⁊ custodia intrabit per fora-
mina animal predictum aut aliquod aliud: ⁊ nõ poterit ef-
fugere: eo ꝙ foramina in que intrat sunt stricta et plena: et
tunc incipiet vagari per aluearia ⁊ de facili euadet ab api-
bus. Reges autem extra aluearia soli nunquaz apparent:
sed semper stipantur magno exercitu apum quando exeũt
in cuius medio stat rex apib⁹ circũquaꝗ̃ circa eum existen
tibus. Regis autem iuuenis exitus ex ouis apum est trib⁹
diebus ante exitum aliorum pullorum apum: ⁊ cum emit-
tere vult examen. primo exeunt apes pauce volantes circa
foramen aluearis: ⁊ tunc rex non manifestatur esse cum eis
⁊ tunc exit rex ⁊ quedam strepunt in foramine sicut cum cor
nu vocãtes pullos ad exauidez: ⁊ deinde vadunt ⁊ cũ quo-
libet rege vadit vna caterua siue vnum examen. Si autem
accidit aliquãdo ꝙ vna ps examinis vnius vadit ad alias
apes ⁊ adunet se eis: tunc residuum quod mansit paucum
numerum examen per se facere non potest: ⁊ ideo vadit ad
alium regem ⁊ dimittit suum: ⁊ si rex quem dimiserit inse-
quitur interficiunt eum.

¶ Cap.3m. De ordine quẽ obseruant in operando ⁊ de his que nocent apibus.

Modo igitur predicto se habet de operationi-
bus apum: sed non soluz artificiose operant:
sed etiam distribuũt opera inter se vt vna fa-
ciant vnum opus ⁊ alia aliud: quedam in or-
dine vicis sue adducunt id quod colligitur de
flore de roribus aptis operationibus apum: ⁊
alie quedam etiam in ordine distributo mollificant ceraz:
⁊ eliquant mel ex ipsa tanꝗ̃ ex fece: ⁊ ille que sunt tertij or-
dinis in ordine vicis sue adducunt aquam cuius humore
mel defluit a cera cui erat inuiscatuz: ⁊ quedam componũt
ceram temperatam in casas. In tempore aũt quo nutriunt
pullos nõ cadunt super carnes: neqꝫ comedunt eas neqꝫ sol
licitantur ad positionem ciboꝝ in thesauris: qꝛ sufficienter
occupant circa pulloꝝ suoꝝ enutritionẽ: ⁊ si alijs intende-
rent operibus deperirent pulli: preponunt igit affectu natu
re quẽ habẽt ad pullos necessitatez pulloꝝ vtilitati proprie
nisi tanta sit indigentia cibi in alueari ꝙ periclitent fame.
tunc enim dimissis pullis consulunt sibiipsis de ciboꝝ inq-
sitione: ⁊ tunc frequentissime moriunt pulli ⁊ eijciunt a pa-
rentibus. In tẽpore aũt nõ vident custodire ordinẽ: sed sta-
tim vt est tẽpore floꝝ per totũ illud tẽpus instanter ⁊ conti-
nue operant arbitrantes ⁊ indagatione nature presentien-
tes ꝙ modicum tempus habent. cito enim siccitate estatis
deficiet eis floꝝ materia conueniens: ⁊ postea succedẽte fri
gore intra aluear suum concludent. In tempore ergo sere-
no floꝝ assidue sunt operationis ⁊ continue. Apis autez rex
que regit alias aliquando qdẽ postꝗ̃ primo exit cũ exami-
ne forte operat per tres dies ad plus: ⁊ tunc redit ad locuz
suuz in alueari: ⁊ ordinat sua presentia: ⁊ quodam strepitu
opera aliarum. ¶ Amplius autem aliquãdo sunt aluearia
sterilia propter aliquam causam ex parte vasis: aut ex par-
te apum hoc facientem: ⁊ tũc apes antique retinent pullos
quos habent ne exeant: ita ꝙ retẽti stant aliquãdo per.40.
dies post tropicum hyemalem in terris calidis. In terris
enim frigidis non emittunt pullos nisi in principio estatis
⁊ raro in fine: ⁊ illa emissa examina non conualescunt: quia
ante hyemem mel sibi sufficiens congregare non possunt:
cum enim volunt parentes retinere iuuenes apud se clau-

dunt super

In pho ibidẽ capl'o.40.

dunt super eos vias exitus cera subtili. Sed postq̄ confor tate fuerint apicule iuuenes rumpunt obstaculum ⁊ exeunt eo ꝙ nolūt manere nisi ī regno ꝓprio. ¶ Adhuc in omnib⁹ operibus suis apes habēt bestiolas aliquas paruas sibi no centes: ⁊ quando fuerint apes bene fortes interficiunt eas ⁊ eijciunt eas extra aluear suum. Quedam tamē examina: ⁊ quedā apes in examine aliquando sunt debiles aut exic-cate: aut ex attenuatione: aut nimio labore: ⁊ ille a bestiolis dictis vincuntur ⁊ interficiuntur. ¶ Adhuc nocet apib⁹ de-fectus mellis propter qđ sapientes custodes examinū quā-do mel extrahunt ab aluearibus proportionantur sic vt di-mittāt tātū de melle qđ sufficiat apibus ad cibum per hye-mem: quoniam si mel dimissuꝫ eis sufficit saluabitur alue-ar: ⁊ si non sufficit aluear damnabitur. Cibus enim conue-nientior apum tam hyeme q̄ȝ estate est ex melle: quandoq̄ȝ tamen preparant sibi alium cibum ex humore aliquo dul-ci: ⁊ illum reponunt in aliquo vase duro vt non distillet per ipsum sicut in foraminibus lapiduꝫ: ⁊ precipue in riuis ma rinorum: quando in talibus materijs examen habet habi-tationem. Super Danubium enim in rupe inuentum est examen maximum qđ expertum fuit ibi esse per redundan tiam mellis per ostium foraminis: ⁊ extractum fuit ibi de melle plusq̄ȝ ex .zo. alijs examinibus extrahi possit: mel er-go componunt in cera: sed humorem alium ponunt in vase duriori ex materia preparato que est sicͨ cera indurata mul tum ⁊ est magis terrestris q̄ȝ cera. Vidimus etiaꝫ aliquā-do ꝙ hi qui habent examina cibāt ea humore dulci: qui ta-men vilis est sicut ex aqua arnidi ⁊ aqua liquiritie ⁊ huius-modi dulcibus: aliter enim ex media incurrerent nocumen tum. ¶ Aliud autem qđ multū nocet apibus sunt vespe ci-trine grosse: q̄a eis resistere non possunt ⁊ auferunt mel ab eis: ⁊ aliquando interficiunt eas. Similiter autem ⁊ hyrū-dines ⁊ alie quedam auicule quas agiciolos vocant capiūt apes ⁊ comedunt. Idem auteꝫ faciunt animalia que vara-tos vocant: ⁊ est quoddam genus lacerte magne qđ stat in foramine ⁊ exeuntes apes comedit. Adhuc autem a ranis ⁊ araneis quibusdam aquaticis nocetur multum apibus: quando enim apes veniunt ad aquam volentes bibere: su perueniunt eis rane ⁊ aranee aquatice ⁊ interficiunt eas et deuorantur a ranis. Cadauera vͦo earuꝫ suggūtur ab ara-neis aquaticis: propter qđ illi qui sapienter sollicitātur cir-ca examina ponunt examina remote ab hyrundinibus et extirpant locustas de orto vicino: ⁊ quia apes bibunt de vi-cina aqua aquas vicinas purificant ⁊ liberant eas a ranis ⁊ araneis aquaticis: aut per comas: aut per alium moduꝫ purgationis. Apes enim nunq̄ȝ fugiunt aliquod animal no ciuum nisi sit animal sui generis. Una enim apis aliam fu git: neq̄ȝ pugnant vnq̄ȝ apes nisi cum eo qđ aut est in aluea-ri: aut qđ appropinquat illi: nunq̄ȝ autem extra aluear re-mote pugnant contra aliquod quantūcunq̄ȝ noceat. Omne autem qđ impugnant interficiunt si possunt: ⁊ nō habet su-per eo pietatem ⁊ misericordiam: ⁊ quecunq̄ȝ apis pungit in vulnere relinquit aculeum eo ꝙ tumor vulneris statim stringit: ⁊ durities loci retinet in se aculeuꝫ: ⁊ quia aculeus continuatus est cum intestino apis non potest extrahi de api aculeus: nisi aliquid etiaꝫ exeat de intestino. ¶ Et ideo omnis apis que pungit moritur aliquāto tempore post pū-cturam. Multotiens autem valde nocet punctura propter venenositatem aculei: ⁊ ideo locus puncture exprimendus est: donec inde exeat aculeus: signum autem venenositatis est inflatio loci que statim accidit post puncturam. Maxi-me tamen nocent puncture apis magne citrine: q̄a punctu-ra illius multa interficit animalia: precipue quando pūgit locis venenosis: ⁊ iam plures mortui sunt equi de punctu-ris talium apum: ⁊ est prouerbium rusticorum ⁊ pastorum: ꝙ .9. magne citrine apes equum interficiunt nisi cito defen datur ab eis. Rectores autem apum nunq̄ȝ pungunt: neq̄ȝ habent aculeum de nocentibus etiam apib⁹ est si forte mor tue apes iacerent in alueari. Et ideo quandocunq̄ȝ aliqua moritur statim festinant eijcere eam ne noceat putredo ei⁹ alueari. ¶ Hoc enim animal mūdum est ⁊ diligit mūditiā super omnia alia animalia: ⁊ ideo nunq̄ȝ inuenitur stercus suum in alueari: sed stercorizat volando in aere. sterc⁹ eniꝫ suum est valde fetidum ⁊ corrumperet examen si in alueari

Propter qđ ois apis q̄ pungit statim mo-rit post pūctu ram.

Apis pͥter ce-tera aialia mū dicia gaudet.

stercus proijceretur: apis enim abhorret omnia fetida ⁊ di ligit odores dulces, ꝓpter qđ omnia que faciunt fetorem in alueari purgant apes. Moriūtur autē apis multis de cau-sis: ⁊ precipue quando in vno alueari fuerint rectores mul-ti: ⁊ quilibet regit turbam vnā per seipsam: tūc enim cōfun ditur congregatio examinis: ⁊ disturbantur operationes ⁊ pereūt apes: q̄a tādem aut manent ociose: aut compugnāt adinuicem semꝑ: aut interim inordinate operantur. Locu ste autem qđdā genus ꝙ greci cicoironos vocāt nocet mul tum apibus: quoniam venit ad ostium apuꝫ ⁊ insufflat stri dore quodam: ⁊ tunc territe exeunt apes fugere volentes ⁊ exeūtes capit locusta ⁊ destruit eas. Apes autem intātuꝫ ti-ment hoc animal ꝙ territe non pugnant cōtra ipsum. Sed si debeat interfici oportet ꝙ a custode alvearis interficiatᷓ. ¶ Est autē opinio quedā de apibus ꝙ genus apuꝫ forte ꝙ lesiones non sustinuit facit melius mel ⁊ durius: ⁊ forte ille sunt apes de mōtanis florib⁹ colligentes: q̄a etiam ille for-tiores sunt sicut superius diximus. Sūt tamen aliqui exper toruꝫ qui dicūt hoc durius mel facere apes iuuenes que nō sunt adhuc exercitate in cōmiscendo melle. Adhuc aūt iu-uenes cognoscūtur in hoc ⁊ precipue finite sunt adhuc vir-gines apes ꝙ minus pūgunt: ⁊ si quando pūgunt minus le dit ⁊ minus inflatᷓ punctura eaꝝ: ⁊ ꝙ faciunt multo melius mel subtiliter. vꝫ. ⁊ solidius ⁊ etiā auro similius. ¶ Qđ aūt diximus ꝙ vnū de precipuis nocumentis examinum est ꝙ mel deficit: ideo studēt illi qui custodiūt aluearia: ꝙ in dͤfe-ctu mellis cibent apes cum liquore ficuum: ⁊ ficubus ⁊ dul-ci rubeo vino ⁊ alijs dulcib⁹ de quibus supra diximus: ⁊ de-prehēdunt quātum possunt mares quas kankes vocāt ⁊ i-terficiunt eos: q̄a illi non faciūt opus: sed tm̄ mel comedūt. Corpora aūt iuuenū sunt aliquantulū mollia: veteꝝ auteꝫ corpora sunt duriora: ⁊ est q̄si consuetudo eis ꝙ quando an gustus est locus ad manendū ⁊ non possunt casas distictas maribus cōstruere interficiunt mares ⁊ habitant sole ⁊ vi-due: ⁊ tunc nō generant sed stant in delitijs ciboꝝ ⁊ mellis sui nisi forte alijs marib⁹ se coniungāt. Jam autem accidit sicut dicūt Aristo. ⁊ Auic. ꝙ apes vnius aldee pugnauerunt cum apib⁹ aldee alterius. Aldeaꝫ aūt dico gūgiam vel curiā in qua apes custodiuntur in multis aluearibus. Et hoc di cit Auic. accidisse in regiōe spican que alio noie alfecug vo catur: ⁊ cū extranee apes vicissent domesticas quorūdā al-uearioꝝ inceperunt mel extrahere ⁊ apes victe steterunt in aluearib⁹ concluse ⁊ non audebāt exire. Cum aūt hoc age-retur venit custos examinuꝫ ⁊ interfecit apes extraneas p̄-datrices: ⁊ tūc exiuerunt domestice apes que victe fuerant: ⁊ nulla eaꝝ pupugit: vel in aliquo lesit custodem: sed potius blandiri ei videbātur. De precipuis aūt nocumentis apuꝫ est fumus: q̄a fumum fugiūt: ita ꝙ exeūt ex alueari: ⁊ ideo volētes mel accipere primo apes suffumigāt. Accidit auteꝫ infirmitas apib⁹ quā scaliros greci vocāt: ꝙ. vꝫ. apis efficitᷓ puluerulēta in alis ⁊ volare nō potest. Jnuenitᷓ etiā in ꝓfun do aluearis vermis paruus de quo superi⁹ dixim⁹ qui cre-scit in moduꝫ aranee ⁊ terit in alueari ⁊ destruit mel: ⁊ tunc apes destruūtur. Alie etiā īfirmitates apib⁹ accidūt ex feto re ⁊ corruptione aluearioꝝ: ⁊ quādo nimis quiescunt ⁊ non exercent se per volatū: tunc eni cōtrahunt superfluitates et infirmantᷓ. Cōtra omnes autē istas infirmitates vtuntᷓ flo re origani agrestis qđ hasse greci medici vocāt: qđ aūt me lius medicatᷓ eis in genere origani est ꝙ florē hꝫ albiorem: hoc eni melius est nigro vel rubeo. Jn hyeme aūt nocet lo-cus apibus multū frigidus ⁊ ꝯuenit eis locus calidus: ⁊ in estate cōuenit eis locus tēperate frigiditatis ⁊ nocet eis lo-cus calidus. ¶ Adhuc aūt ex his que nocent apibus est vē-tus fortis tēpestuosus ⁊ p̄cipue austrinus ⁊ occidētalis: ꝓ-pter qđ tali surgēte vento porte examinū a custodib⁹ exclu-dūtur ne vent⁹ valeat subintrare. Aqua ēt putrida ⁊ spurca ⁊ corrupta si ꝓpe aluearе fuerit vnū est de nocētib⁹: quoniā apes cōsueuerūt de ꝓpinquissimo fluuio potare ⁊ desiderāt aquā lympidā ⁊ recentē per quā mel rectificent: ⁊ si talē flu-uium ꝓpe se hn̄t potāt eum: ⁊ si ꝓpe se taleꝫ nō hn̄t: querūt eum lōgius. nec potāt veniētes de negociatiōe: nisi pri⁹ de-posuerint sarcinā quā portāt ⁊ aliquantulū refrigerentᷓ. De ponūt igitur id qđ ferunt in casas suas exagonas paruas: ⁊ tunc potant et reuertuntur ad operationes. Maximum

Mel veris est dulci⁹ ꝛ meli⁹ melle autũni.

aũt qđ negociant̃ ꝛ operãtur est in vere ꝛ in autũno: sed tñ mel veris est dulci⁹ ꝛ melius ꝛ mũdius. Uniuersal̃r enĩ loquendo melius est mel vernũ ꝙ̃ autũnale: lȝ forte in particulari hoc autũnale sit melius isto vernali: bonũ tamẽ mel est ex cera noua eliquatum ꝛ in ipsa contẽtum. Qđ autẽ est in cera antiqua est rubeũ ꝛ accidit aliqua corruptio ex vase sicut etiam inficit vinũ corruptio veris in quo est: ꝛ ideo qđ ex cera antiqua excipitur primo est exiccandum anteꝙ̃ exhibeatur ad vsum: bonum autẽ est illud qđ subtile ꝛ vniforme est: ꝛ simile auro puro fusili. ¶ Albũ autẽ mel dicunt quidam esse ex floribus origani albi: qđ tamẽ non necessarium esse videtur: quoniã ex multis causis albescit: quando autem bonum est mel exituris ꝛ oculorum egritudinib⁹ medicatur: quia est bene mundificatiuum: ꝛ hoc est qđ est mũdum inferius in cuius fundo non sunt feces: hec enĩ est natura mellis quãdo bonum est ꝙ lympidius est inferi⁹ ꝙ̃ superius eo ꝙ feces eius sunt cum cera in superficie. Sicut aũt iam diximus cũ apparent flores in principio veris statĩ mel incipiũt facere apes. Et ideo conuenientius tũc ab aluearib⁹ extrahit̃ eo ꝙ tũc apes sollicitiores erũt ad recuperandũ. ¶ Herbe autẽ a quib⁹ accipiunt apes plus mellis ꝛ cere: prout antiqui greci determinauerũt sunt exrasiculis corona regis quã illi ypiten vocant ꝛ feradilas myrt⁹ agios qđ alio nomine pentafilon siue quinque folia vocat̃ cethabricon siue cedualium. Auic. autem dicit ꝙ sunt fabe ꝛ melga ꝛ sisimbrium myrtus papauer balaustie ꝛ alie plãte multe. In nostris autem clymatib⁹ plus accipere eas videmus a tylia ꝛ ab oliua florentib⁹ ꝛ a mirica ꝛ papauere ꝛ ab amigdalo ꝙ̃ ab alijs plãtis. Sicut autẽ diximus omnes apes extrahunt stercus volando aut raro eligunt sibi vnã aliꝙ̃ casam vel duas vel tres quib⁹ longe positis in alueari vtũtur pro cameris in quas stercorizant: sed hoc faciunt raro: non enĩ faciunt nisi forte pulli: aut debiles apicule ꝛ aniles que volare nõ possunt. Apes autem que expeditiores sunt ꝛ maiores sunt parue fusce q̃si sint combuste: apes autẽ ornate ꝛ pulchre ꝛ longe ꝛ bone figure sunt sicut mulieres ornatui studẽtes ꝛ nihil nisi inutilia facientes. ¶ Est aũt cõis opinio vt in antehabitis diximus ꝙ strepitus dlectet apes exeuntes: ꝛ ideo in emissione examinis custodes plaudunt manib⁹ ꝛ tinnitum faciunt cum percussione eramentoꝝ. Sȝ sicut dicit Aristo. nescitur bene vtrum audiant vel non. Sȝ tamen per multa indicia probatum est eas audire. Sȝ vtrũ in strepitu cadant ad plantas ex motu qui fit ex strepitu aut ex delectatione dubium esse poterit: coniectant tamen ꝙ cadunt ꝛ remanent ex delectatione: eo ꝙ cadentes ad plãtas quiescunt ꝛ non fugiant. Sed adunantur ad manẽdũ: apũ autem est eijcere ociosa que sunt inter eas.

¶ Cap. 5ᵐ. De mirabili sollertia apuȝ in cõmunicatione artium suarum ꝛ vicissitudine operum: ꝛ de artificio regendi examina apum.

In phõ ibidẽ cap. 40. noni đ hystorijs aialiũ vsus finem cap.

QUod autem omnib⁹ que inducta sunt mirabilius esse videt̃: est qđ quasdam habent operationes inter se appropriatas quasi quibusdã artificibus earum sine quib⁹ non potest subsistere ciuitas earum: sicut enĩ in hominibus qdaȝ sũt pistores: quidam cerdones: quidam autem architecti: ꝛ alij aliarũ artium operatores quoꝝ cõmunicatione subsistit ciuitas: ita inueniũtur quedam operata appropriata quibusdam apibus: ꝛ alijs alia quarum cõmunicatione quadã construitur ꝛ cõtinetur examen. Quedã enĩ optime faciunt ꝛ cõmiscere norunt ceram: ꝛ quedam faciũt mel ꝛ sunt ignare ad ipsius eliquationem: quedã autem faciunt quiddam qđ artikẏ vocãt qđ est nigrũ terrestre: q̃dã aũt pistando ꝛ quasi contũdẽdo pedib⁹ faciũt sub cuda hoc est mãm casaꝝ: ꝛ quedam ferũt aquã ꝛ aliđ paꝝ sciunt operari: quedã aũt simplices diligenter ex hoc seruiũt ꝙ mel iã factũ ab alijs componũt in domibus ꝛ locis optimis in quibus obseruatur. Patiunt̃ tẽpus labori deputatũ: quoniã quedã partes artificium suorum exeunt ad operationeȝ in principio diei: ꝛ eo tẽpore quiescit alia pars: ꝛ quãdo matutinales lasse sunt expergefaciũt illas que quieuerũt: ꝛ tũc ille euolant ad labores: aliquãdo tñ euolant ad operationes oẽs simul quãdo cogit eas indigẽtia: ꝛ cũ reuertunt̃ bõbendo faciũt strepitũ sicut cũ cornu in alueari: ꝛ quiescit paulatim ille strepitus vsqȝ ꝙ vna volat in circuitu aluearis strepens que strepẽdo signũ facit dormiẽdi: ꝛ tũc omnes quiescunt. Fortitudo aũt examinũ scitur ex mõ illius strepit⁹: quoniã quãdo fortis ꝛ ordinatus est strepit⁹ eaꝝ in alueari fortes ꝛ leti sunt apes: quãdo autẽ taciturne ꝛ segnes signum est ꝙ sint debiles. Plurimũ autẽ laboris earum est in tempore cõsumptionis vel diminutiõis mellis post hyemem quãdo in principio veris ex calore tẽporis ꝛ digestiõe humorũ ꝛ diminutione mellis famescere incipiunt. ¶ Est autem necessaria cautela in ablatione mellis: quoniã si dimittat̃ eis multum mellis nõ multum erũt sollicite ad mellis operationẽ ꝑpterea ꝙ cõfidant in thesauris suis. ¶ Si autẽ nimis paruũ dimittat̃ consumpte inedia debiles ꝛ segnes ad operandũ efficiũtur: ꝑpter qđ sollerter proportionandũ est mel dimittendũ numeꝝ apuȝ in examine: ita. vȝ. ꝙ ex liquore mellis in vno examine ad minus relinquatur mẽsura sextarij: quã qdam grecoꝝ kos vocant: ꝛ aliquãdo sextariũ ꝛ sexquitertia: ꝛ si multum fertile sit examen relinquunt̃ ei duo sextaria vel ad maximum duo ꝛ dimidium: ꝛ in paucissimis ꝛ fertilissimis examinib⁹ tria. ¶ Nocet aũt apibus ꝛ oĩbus vespis prope esse iuxta oues. magistri autẽ examinũ sic capiunt vespas que nocẽt aluearib⁹: ponũt enĩ carnem recentem in ollam ad quã intrant vespe: ꝛ cũ multe intrauerunt cooperiunt ollam ꝛ ponũt in igneȝ ꝛ comburunt vespas. Est autẽ meli⁹ omni examini quo fuerint pauciores in eo masculi: eo ꝙ mares resoluunt feminas in libidinem ꝛ ociũ: ꝛ tunc non sunt negociose. Habẽt autem industriam nãlem apes presentiendi hyemem ꝛ equalitates ei⁹ ꝛ presentiendi pluuias. Hui⁹ autem signũ est: quoniã ante pluuiam non euolant longe ab alueari: sed vagant̃ circa ipsum: ex hoc enim custodes apũ pluuiã futuram esse ꝑdicunt: ꝛ quãdo apes pendẽt ex sese in foramine aluearis ꝛ intus significat̃ ꝙ discedere volunt ab alueari: ꝛ tũc custodes aliqđ dulce exrorant super aluear ex cui⁹ gustu mutent̃ ad manẽdũ: ꝑpter qđ etiã iuxta aluearia oportet plãtare myrtum ꝛ piꝝ mõtanum: ꝛ pisam ꝛ fabam ꝛ amigdala: ꝛ papauer ꝛ alia que supra nominauimus: vt ex odore istarũ plantarum libentius remaneant. Sunt autẽ ꝛ alia multa apibus conuenientia: ex hoc ꝙ in concauis arborum altarũ libentius habitant ꝙ̃ iuxta terrã: eo ꝙ in alto purior est aer ꝛ minus timent insidias bestiarum.

Nõ cautelã in mellis extractione.

¶ Cap. 6ᵐ. De diuersitate vesparum ꝛ opere ꝛ genere ꝛ vita earum ꝛ regimine.

Nono de nã aialiũ cap. 41.

VEspe võ sunt duplicis generis: quorum vnũ est qđ vocatur agreste: ꝛ est citrinũ magnum: ꝛ nõ pullificat in cauernis terre sicut faciunt alia genera vespaꝝ: ꝛ athacoꝝ: sed habitat frequẽtius in montanis ꝛ pullificat ꝛ nidificat in arborib⁹. Est autẽ id qđ superius in tertia ꝛ vltima specie posuimus ꝛ Germanice hornẽ vel hornoȝ vocatur: ꝛ est fortissimi ꝛ maximi aculei: ꝛ maior est multo ꝙ̃ vespa que volat ad parietes domoꝝ hominum nidificans in eis: ꝛ est etiam lõgior eis multo: ꝛ est que a qbusdã vespa siue apis ceca vocat̃ ꝑpter causam quã supra determinauimus: est tamẽ aliquãtulum magis habens citrinitateȝ declinantem ad fuscitatem ꝙ̃ alia duo genera vespaꝝ: ꝛ tempus vite eius est quasi duo anni: ꝛ in hyeme latet in arboribus: ꝛ hoc cõpertum est: q̃m multotiens in abscisis in hyeme arborib⁹ est inuentum in concauitatib⁹ earum: ꝛ tũc volando exiuerunt ab eis. In hyeme enim latẽt in arboribus. Mansio enim ipsarũ semper est in arborib⁹: he aũt vespe sunt duoꝝ modorum sicut superius diximus: quedã enim sunt que vocant̃ grece mutyra: quedaȝ aũt vocant̃ argilica ꝛ vtriusqȝ hoꝝ generꝝ dicemus nãm. Postꝙ̃ locuti fuerimus de vespis domesticis que in parietib⁹ domoꝝ nidificãt vel in terra. ¶ Vespe aũt domestice que mĩoris est q̃titatis inter vespas duplex modus iuenit̃: sed tamẽ sũt vni⁹ spẽi. Rex enĩ ipsarum vespaꝝ dicit̃ mutyra: sicut ꝛ in mõtanis rex imutyra vocat̃: ꝛ aliud dicit̃ argilica que regit̃ ꝛ ducitur a rege. ꝛ argilica que est subdita est vespa domestica: ꝛ nõ viuit per duos annos: sed oẽs moriunt̃ apud ꝑsentiam hyemis. Hoc aũt apparet ꝙ causa argilice in pricipio hyemis accidit infirmitas que Arabice haneȝ vocat̃ qđ apud nos idẽ est ꝙ capitis euacuatio: ꝛ tunc insident parietib⁹ ex

herbis

herbis ⁊ lapidib⁹ morībūde: ⁊ quando peruenit hyemis nō apparent oīno: ⁊ precipue quando hyems fortis fuerit. Rectores aūt qui dicũtur mutyra apparēt in tota hyeme ⁊ nidificant in parietib⁹ ⁊ in terra aliquādo. Et hoc expertū est a multis hominib⁹ fodiētib⁹ ⁊ cauantibus terraꝫ: ⁊ inter ea nunq̄ inuētū est vnum solum aīal de argilidis: hec aūt duo genera sunt etiaꝫ in vespis magnis ⁊ in vespis medijs: oīa enim genera apuꝫ in rectores ⁊ subditos diuidunt̄. Generatio aūt vesparum est ſm hūc moduꝫ. ¶ Rectores q̄dē in estate querūt locū conuenientem in terra: ⁊ faciūt in ea domos ex cera ⁊ faciūt in habitatione sua q̄tuor portas vel foramina similia portis: ⁊ in eis sunt vespe citrine ⁊ nō rectores qui mutyra vocant̄: sed subiecte que sūt femine ⁊ faciunt successiōes: qm̄ ꝑus q̄ creuerint ꝑme in secūda gn̄one conducunt̄ ex illis maiores istis ⁊ istis perfectis: adhuc tertia gn̄atiōe producūtur ⁊ istis maiores: ⁊ hec est cā ꝙ vespe in fine autūni sūt multe ⁊ magne: q̄s cikynes grece vocant: ⁊ ille habēt rectores qui mutyra vocant̄. Mutyra aūt non generat vlteri⁹ cikynam apē siue vespam magnā: sed poti⁹ generat mutyrā hoc est rectorem. In gn̄atione autē in nido suo pulli mutyres sūt in partib⁹ superiorib⁹ generati cikycio in superficie foraminis superiori: ⁊ sunt primo vermes magni in q̄tuor foraminib⁹ nidi cōtinuis ducētib⁹ ad nidū: sepe etiā sūt plura foramina q̄ q̄tuor: sed semper in superficiebus eoꝝ generant̄ rectores ⁊ in ꝓfundo seruientes: qui nati sunt ad obsequia eoꝝ vnde cibentur. Hoc aūt cōnicit̄ ex hoc ꝙ rectores siue reges in omnib⁹ apum generib⁹ non volant quādo raro volant: sed stant in domib⁹ suis: ⁊ nō mouent̄ ad operationes sicut est bene scitū vtrū quādo moriūtur rectores antiqui qui rexerūt in anno p̄terito ponāt sup se alios rectores vel nō: nec est scitū vtruꝫ rectores quos forte super se ponūt accipiāt ex his que dicunt̄ tykines qui magni sunt corpore sicut superi⁹ diximus vel nō: nec est scitum vtrū hoc accidat semper ſm eūdē cursuꝫ aut nō: nec est scitum: vtrū habeāt maius tp̄s durādi q̄ p̄memoratū: sed nō potuit adhuc experiri aliq̄s apud nos ꝙ mutyra siue rector morit̄ in tēpore p̄dicto: neq̄ ēt vtrū cikenes tēpore dicto morit̄ aut diutius viuit: ⁊ iō dubie sūt opiniōes de tēpore mortis istoꝝ: sed qđ scit̄ est ꝙ mutyres quo noīe duces siue reges vocant̄ sūt lati corporis ⁊ pōderosi ⁊ nigriores q̄ cikenes vocati: ⁊ ꝓpter pōderositatē eoꝝ nō sunt bone virtutis: neq̄ possunt saltare multū. ¶ Dubitāt aūt q̄dam vtrū duces siue reges mutyrim dicti inueniant̄ in plurimis ex his que cikynes vocant̄: hec eni multi estimauerūt. Simil̄r autem dubitat̄ an rectores habeant aculeū vel nō: ⁊ ꝓbabili⁹ videt̄ ꝙ hn̄t aculeum: sed aculeus rectoꝝ vespaꝝ assimilat̄ aculeo regis apū: ⁊ est paruus. ⁊ nunq̄ extrahūt ipsum neq̄ vnq̄ aliq̄đ aīal pungunt per ip̄m: sed inuenit̄ in eis per anathomiā: q̄dam aūt vespe non hn̄t aculeuꝫ que dicunt̄ kyniber hoc est masculine. Alie aūt habēt aculeū. Nō habētes aūt sunt minores ⁊ debiliores hn̄tib⁹: ⁊ habentes sunt magne ⁊ fortes. Et ideo mēdaciter ab hominib⁹ dicuntur mares ⁊ carētes aculeis femine. Opinātur etiam q̄daꝫ ꝙ plura habētium aculeum eijciunt eū in hyeme. Sed tamē hoc adhuc nō satis est expertū nobis: ⁊ puto ꝙ est falsum: vespe aūt multiplicant̄ in locis sibi conuenientibus: que sūt regiones aspere ⁊ habitāt sub terra ⁊ parāt nidos ex luto ⁊ ex terra: ⁊ omnes in ordine generatiōis sue disponūtur semꝑ ab vno principio vsq̄ sursum: sicut supra diximus quasi generent̄ ex vna radice: ⁊ cib⁹ eoꝝ est ex florib⁹ ⁊ fructibus: ⁊ sepe viuunt ex cibo apū. Vise sunt etiam vespe aliq̄n coire quasi adherentes sibi que sunt vnius generis: ⁊ que sunt diuersoꝝ generꝝ: ⁊ in genere vesparum que stoba vocantur nō apparuit nobis experimentum vtrum vtraq̄ coiens habeat aculeum. Jam enim visum est aliquando: ꝙ vna de vespis domesticis coiuit cum vna de agrestib⁹: ⁊ in vna illaruꝫ apparuit aculeus: sed de alia nō fuit certum vtrū haberet vel non. Dicitur aūt cōmuniter ꝙ si accipiatur vespa aliqua citrina: ⁊ teneatur per pedes electo sibi prius aculeo si inueniatur habere aculeum: ⁊ tenta per pedes amittat̄ vagari alis ⁊ sonare circa digitum tenentis pedes ei⁹ accedūt ad eū circūuolando vespe nō habētes aculeum ⁊ volūt eam adiuuare: habētes aūt aculeum fugiunt ab ea ⁊ non miserent̄ eius. Et hoc signo coniecturant q̄dam quasdam vespas eē mares ⁊ quasdam feminas: qm̄ mares ex audacia citius acciguntur adiuuare q̄ femine: lꝫ minus sint armati. ¶ Adhuc aūt multe vespaꝝ in hyeme inueniūtur in capitib⁹ mortuorum nate ex cadauerib⁹ eoꝝ: ⁊ q̄dam illarum habent aculeos ⁊ quedam nō. ¶ Adhuc autem quedam vespe faciunt nidos paruos ⁊ paucos: q̄dam autem faciūt multos nidos ⁊ magnos: dico aūt nidos casas ⁊ foramina que sunt in fauis cere nidi. Duces aūt vespaꝝ quos mutyra vocant: aliquotiens inueniūtur venari in fine hyemis aliqua animalia parua que suggunt: ⁊ hoc magis fit in quibusdaꝫ terris humidis multaꝝ paludum q̄ in alijs sicut in terra quā calos vocant. Aliquotiens etiam apparuerūt plurimi duces siue mutyri cum vespis volantes: ⁊ hoc erat post longā pluuiam ex cuius putrefactione nate fuerunt. Isti autēꝫ duces vesparum precipue venantur in agrestibus ⁊ montanis locis in quibus habitant ille maxime vespe de quibus superius fecimus mentioneꝫ: lꝫ aūt q̄dam dubitent alijs; tamē omnes hi qui sic venant̄ vidētur habere aculeos magnos. Vespe autem raro colligunt ex florib⁹ sicut faciūt apes: neq̄ cibantur ex florib⁹ nisi raro sed suggunt carnes: ⁊ hec est causa ꝙ manent circa stercora. Ibi enim aliquando capiūt muscas magnas: quas dum deprehendūt statim abscidūt eis capita: ⁊ ferunt corpus ⁊ volant cū ipso. Comedūt etiaꝫ aliquando suggendo fructus dulces ⁊ alia dulcia humida. ¶ Amplius aūt sicut in antehabitis diximus tam apes q̄ etiaꝫ vespe duces habēt siue reges: ⁊ quantitas rectoꝝ apū ⁊ vesparum est maior quantitate illi⁹ vespe citrine quā yribeon vocant: quā nos supra medie quātitatis inter tria genera vesparum citrinarum esse diximus. Manet autēꝫ rector vesparum aliquādo extra: sicut facit etiam rector apū: quando. vꝫ. ducit turbam suorum seruientiū. Nidum autē faciunt plereq̄ vesparum sub terra: ⁊ quando faciūt foueā extrahunt terram sicut faciūt formice quādo faciūt tempore veris nidū. ¶ Vespe autēꝫ que yribeon vocantur: nō extrahūt simul multos pullos magnos duces quos q̄dā okikon vocāt sicut plures simul reges extrahūt apes: nec emittunt examina sicut apes: sed pulli omnes remanēt intra nidum cum parentib⁹: ⁊ faciunt sibi sobodas hoc est foramina ⁊ casas magnas ſm quātitatem corporis sui: eo ꝙ amplius q̄ prius cauāt terraꝫ. ¶ In sterilib⁹ autē aluearib⁹ inueniūtur aliquādo duo vel tres faui ad plus vel pauco plures q̄ sunt in non sterilib⁹. Dico aūt fauos parieteꝫ vnum cere in quo sunt case plures per ordinem foraminum altrinsecus dispositorum. Non autem abūdanter deponunt mella ⁊ ceram sicut faciūt apes: sed manent in hyeme in aluearibus suis subterraneis: ⁊ q̄a thesauros non habent plereq̄ moriūtur. Dubiuꝫ autem est an omnes moriant̄ vel nō. Si enim omnes moriūtur oportet ꝙ ex ouis earum alie in futuro calore solis procreent̄. ¶ Est autē ⁊ hoc considerandum: ꝙ vespe in vno nido non habent nisi rectorem vnuꝫ: lꝫ apes habeāt aliquando plures in vno alueari: ꝓpter qđ etiam fatuo regno qđ non sibi prouidet magis assimilatur regnum vespe q̄ apis. Apes autem ꝓpter plures principes quos per turmas exercit⁹ sui habent magis similes sūt aristocratie q̄ monarchie. Tempore autēꝫ quando isti yribes emittūt turbam aliquaꝫ de nido suo congregant̄ omnes iuuenes cū rectore suo iuxta aliquem locū in quo sunt pascua sibi ⁊ potentia ex fructib⁹ vel alijs reb⁹ ⁊ ibi faciunt nidum: ⁊ in nido illo apparet cera: eo ꝙ cera in maiori parte eminet extra: ⁊ ponūt tunc semper in vno nido rectorem vnuꝫ: ⁊ cū creuerit ille rector iuuenis exeunt ⁊ accipiunt yribes iuuenes qui sunt de exercitu suo ⁊ ponūt eum in quadam domo illius nidi cauantes plus ⁊ plus de terra cauātes. Generatiōis tamē sue modus aut vnde aut quale habeat semen hoc gen⁹ vesparum non adhuc satis apparuit: q̄a difficile est inuenire per experimentū. Superius aūt diximus qđ cykenes inter apes non habent aculeū: cū tamen iā yribes in genere vesparū inuenti sunt aculeuꝫ habere: ex quo etiam accidit dubiū: vtrum rectores vesparum habeāt aculeum vel non. ¶ Est aūt ⁊ aliud gen⁹ apū proprio carēs nomine: qđ q̄daꝫ bestiola sonando volat in muris macris siue macerijs: ⁊ nidificat sub lapidib⁹: ⁊ super terram aliq̄n: ⁊ hoc potius est id qđ atacuꝫ ſm genera sua nos supra vocauimus: faciendo aūt nidū facit sibi q̄si duas habitationes:

Nono de nā aialiū ca. 42.

Nono de nā aialiū ca. 43.

⁊ in domib⁹ suis inuenitur quasi principiuꝫ q̄ddam mellis mali: q̄ non est adeo bonũ sicut mel apuꝫ ⁊ est imperfectũ: tamen in abũdantia aliquãdo inuenit̃. Aliq̄ñ enim nosipsi cũ socijs q̄si tres manus plenas inuenimus mali ⁊ aquatici mellis incompleti. ¶ Animal aũt q̄ greci vocãt tabilidon: est etiã de genere vesparũ ⁊ simile est yribi: sed in cibis differre videt̃: est aũt duri corporis ⁊ corij: ⁊ habet latitudinẽ sicut apis: ⁊ multũ appetit pisces coctos ⁊ condimenta quibus pisces condiũtur ⁊ illis se ingerit: ita q̄ etiam se in his permittit capi anteq̃ discedat: volat aũt singulariter ⁊ pullificat in terra sicut vespe: sed domus sue sũt maiores q̃ kylykon hoc est subditoꝝ vesparũ: eo q̄ hoc gen⁹ est lõgi corporis sicut yribes. ẜm hũc igit̃ modum veteres physiologi tradiderũt de apib⁹ ⁊ vespaꝝ generib⁹ ⁊ omnib⁹ operationib⁹. ¶ Auic. aũt aliter diuidit vesparum genera dicẽs q̄ vespe q̄dam sunt citrine: ⁊ ille sunt duoꝝ modoꝝ curte siue parue. vꝫ. ⁊ longe: quedam etiam sunt vespe nigre: ⁊ q̄dam sunt citrinoꝝ pedũ: sed sunt fusce in corpore. quedam autẽ quinti generis sunt q̄si musce: ⁊ ideo muscales vocant̃. q̄dã aũt sunt ex citrinitate ad ruborem declinãtes: ⁊ ille sũt multũ magne ⁊ iste sunt sexti generis vesparũ. q̄dam aũt septimi generis sunt mediocres. Octauũ aũt genus vesparuꝫ se vidisse testat̃ Auicẽ. croceum q̄dam magnum corpore magnum: nigrum habens caput: boni odoris existens: ⁊ posterius tres aut q̄nque magnos habens aculeos q̄ est ferox ⁊ audax ⁊ maloꝝ moꝝ. Hoc igitur de apib⁹ ⁊ atac⁹ ⁊ vespis dicta sunt a nobis quantum nunc sufficit.

¶ Tractatus Quintus Octaui Libri animalium de moribus quadrupedum.

¶ Capitulum De moribus leonis lupi: ⁊ de animali q̄ bonacus vocatur.

Nono de nã aialiũ ca. 44.

Oportet autem scire q̄ multi sunt modi differẽtiaꝝ animaliũ differentiũ penes mores: quoniaꝫ diuersant̃ in audacia ⁊ timore ⁊ mansuetudine ⁊ furore: ⁊ alijs passionib⁹ q̄bus causantur diuersi mores eoꝝ. He eni differentie nõ inueniunt̃ tm̃ in animalib⁹ domesticis: ſꝫ ẽt in agrestib⁹. ¶ Leo eni lꝫ sit cõmunicatiuus p̄de ⁊ liberalis quãdo est satur: tñ quando est famelicus est valde malus ⁊ asper ⁊ iracũdus: q̄escit aũt q̄si mansuetus sit q̄ñ comedit ⁊ quãdo nõ hꝫ famẽ. Passiões aũt aie tales hꝫ: q̄. vꝫ. est audax ẜm suã nãm nõ de facili timẽs: ⁊ vadit ad hoies cuꝫ q̄bus creuit: q̄a facile domesticat̃ sine ira: q̄nimo amorẽ habet ad hoies cũ q̄b⁹ consueuit: ⁊ p̄cipue cũ nutritoribus suis: ⁊ valde diligit ludere: ſꝫ ludi sui freq̄ẽter malũ sortiunt̃ exitũ: nec dimittit ludũ ante magnũ tp̄s: venatores autem q̄ñ est syluestris nõ facile fugit sed nec timere videt̃. Sed si multi sũt coangustãtes ip̄m discedit ab eis paulatiꝫ ambulãs: ⁊ raro aspicit in fuga retrorsuꝫ. Si aũt multiplicabitur nũerus venatoꝝ curret q̄dem fugiẽs: sed nõ saltabit sicut alie bestie faciũt q̄ñ fugiũt: fugiens aũt currit cursu cõtinuo sicut est cursus canis. In fuga aũt eo q̄ exacerbat⁹ ẽ irruit in animalia occurrẽtia: ⁊ q̄ñ fatigat⁹ est vadit modicũ ⁊ modicuꝫ frẽdens q̄si dentib⁹. Vex aũt dixit Home. qui dixit euꝫ nãliter timere ignẽ: q̄uis sit audax in alijs. Dicit aũt Aui. q̄ si inuasus est ab hoie: ⁊ hõ intẽderet in ipsum ⁊ defecerit q̄ aut nõ ledit eũ: aut nõ multũ: siue lapidẽ in eũ iaciat: siue sagittã: siue aliud aliq̄d: q̄ casso vulnere iuxta leonẽ pertrãsit: leo irruet in illũ ⁊ minabit̃ ei ⁊ nõ interficiet ip̄ꝫ: sed forte ledet ip̄m tãtũ quãtũ lesus ab eo ẜm estimationẽ: ⁊ iam accidit hoc militi qui mihi narrauit ⁊ erat verus ⁊ fide dign⁹. ¶ Dixit aũt q̄ ipse ⁊ socij q̄dã exibant in dextrarijs ad contemplãdũ leonẽ. Dextrarij eniꝫ non castrati ⁊ fortes ex audacia appetũt ire ad leonẽ ⁊ pugnare cũ ipso. Castrati autẽ spadones intantũ timent q̄ nec calcarib⁹ nec flagris ingeri possunt ad hoc q̄ ei velint appropinquare. Cũ igit̃ sic irent in dextrarijs inuenerũt tres leones simul ambulãtes: ⁊ vn⁹ ex socijs tẽdens balistam iecit sagittã iuxta caput vni⁹ eoꝝ: sed nõ vulnerauit eũ: q̄ videns leo aliquãtulũ substitit solus: ⁊ alij duo transierũt non velociter fugientes: quos post modicuꝫ ille qui substiterat secutus est. Miles aũt qui iecerat sagittam accepit lanceam: ⁊ in dextrario cursitauit ad ipsum anteq̃ alijs duob⁹ leonibus coniũgeretur ⁊ nisus est eum confodere lancea: sed iterum casso ictu percussit terrã tangens aliquantulũ sine vulnere caput leonis: ⁊ in ictu cecidit miles de equo ad terram. ¶ Leo autẽ occurrit ⁊ militis caput in galea compressit ⁊ lesit militem: sed non vulnerauit neq̃ occidit eũ: ⁊ statim post alios leones recessit. Et

Consuetudo leonis q̃ sit.

hec est consuetudo leonis q̄ nocet ei quãtũ sibi quis nocuit cum vnguib⁹ quasi minando ei ⁊ castigando eũ: ⁊ deĩde dimittit eũ: ⁊ dicit̃ etiam q̄ hec est lupi cõsuetudo. ¶ Adhuc autem tam leones q̃ lupi habent hoc q̄ quãdo senescunt et venari nõ possunt inuadũt homines: ⁊ tũc vadũt ad villas ⁊ rapiũt pueros eo q̄ dentes eoꝝ iaꝫ sunt debilitati. Viuũt enim tam leones q̃ lupi per multos annos ita q̄ aliquãdo pre senectute fiũt edentuli. Jam enim inuẽtus est leo: quasi omnes dentes habẽs motos p̄pter antiq̄tatem. sunt auteꝫ leones differentes ẜm clymata de quib⁹ accipiũt generationem: ⁊ hoc similiter est de lupis ⁊ alijs animalibus audacib⁹. Leones eni qui generant̃ in terra Coratenoꝝ ⁊ precipue apd̄ hyconiũ ferociores ⁊ audaciores sunt leonibus australib⁹ qui generant̃ versus meridiem. Qui aũt generant̃ in quarto clymate vel prope sũt magis timidi: ⁊ magis debiles p̄pter inconuenientiã habitationis ad complexioneꝫ eorum. Capti aũt leones de diuersis clymatib⁹ facile distinguũtur. De hyconio tamẽ pauci possunt capi ab hominib⁹ p̄pter ferocitatem eoꝝ: cum tamen non sepe noceãt hominib⁹. In figura etiaꝫ differũt: quoniam q̄dam sunt breues ⁊ spissi quasi flegmatici: ⁊ illi sunt timidi de quarto clymate capti. Quidam aũt longi pilosi habẽtes pilos asperos: ⁊ illi sunt animosi sicut illi qui sunt de hyconio. Aliquãdo autem quãdo debilitant̃ ⁊ timent fugiunt demissis auriculis sicut canis: ⁊ hoc faciũt etiam lupi. Aliquando enim inuẽtus est leo senex ⁊ debilis qui quũ porcum inuasisset: porcũ vincere non potuit: sed fugit ante porcũ. Interiora aũt membra vitalia leo habet debilia que de facili recipiũt corruptionem: ⁊ ideo fetidũ habet os ⁊ saliuam ⁊ humorem corruptũ: sed ⁊ alia membra eius patiũtur ex multis occasionib⁹ propter q̄ morsus eius ⁊ laceratio vnguiũ eius est sepius venenosus sicut morsus canis rabidi: ⁊ cũ eisdem medicinis iuuat̃ vulnus cum quib⁹ iuuat̃ morsus a cane rabido. Idem aũt per omnia est de morsu rabidi lupi. Caput autẽ leonis est valde forte: lꝫ interiora eius sunt debilia ⁊ vulnus dentium eius est malũ: eo q̄ virus de interiorib⁹ suis transit in vulnus: ⁊ cũ vulnus ligatur transit virus in ligamenta: ⁊ cũ reponũtur super vulnus inficiunt ipsa ligamenta ⁊ non curat̃ vulnus. Fere autem omnia que diximus de leone habet ẽt lupus: sed ẜm min⁹ participat ea ⁊ magis est neq̃ leo: ⁊ magis insidiatur. ¶ Est aũt quoddam genus lupi q̄ chabeꝫ vocat Arist. Auicẽ. aũt ip̄m dicit vocari beruet: ⁊ hoc diligit homines ⁊ non nocet eis: nec homines timet illud multũ: ⁊ pugnax est valde istud genus lupi: ⁊ minores eoꝝ sunt audaciores. Pugnat aũt hoc genus lupi vsq̃ ad mortẽ cuꝫ leonib⁹ ⁊ canib⁹. Alij autem modi luporum sunt noti apud nos: quoniam fere in omnib⁹ sũt sicut canes qui mastini vocantur: ⁊ hoc habent tam leones q̃ lupi vt dicitur q̄ quãdo habent electionem inter hominem ⁊ aliud animal semper parcũt homini: sed lupus non est cõmunicatiuus prede sicut est leo: sed poti⁹ reliquias prede sue fodit in terraꝫ: quousq̃ iterato famẽ habeat. ¶ Narrat aũt Aristo. ⁊ Auic. de quodam genere lupi q̄ componit̃ ex tauro ⁊ lupo ⁊ equo aliq̄d habens similitudinis cũ quolibet illoꝝ: q̄ Auicen. dicit eẽ in terra sua: hoc est in Perside in montib⁹: vocat aũt illud genus animalis Auicẽ. ẜm linguam Persicam myeuꝫuꝫ dicens q̄ sepe visuꝫ est in ciuitatib⁹ Persidis: ⁊ crescit ad magnitudinem tauri: ⁊ sũt magis corpulenta ⁊ magis obesas carnes habẽtia: ⁊ aliq̄ modi isti⁹ animalis sunt similes vaccis: ⁊ sunt pilosi in spatulis multũ sicut lupi ⁊ leones masculi: ⁊ sua virga magis est mollis q̃ virga vulpis vel tauri: et etiam magis curta q̃ virga tauri vel equi: vel magis turpis: a capite aũt vsq̃ ad inguina est coloris fusci. Toti⁹ aũt alteri⁹ partis corporis color est inter cinereũ ⁊ rubeuꝫ: ⁊ habet cornua parua incuruata cõtra se inuicem ad domesticũ animalis que sunt ẜm mensuram palmi: ⁊ nõ habent dẽtes in superiori mãdibula sicut nec bos nec taurus ⁊ habꝫ magnam

Nono de nã aialiũ cap. 45.

gnam vngulam ⁊ magnam caudam ⁊ fodit vngula terram ſicut equus: ⁊ ſuum coriũ eſt valde durꝫ: ⁊ venatio eſt bona: quia eſtbilem habet carnem ⁊ dulcem: ⁊ eijcit ſtercꝰ ad minus ad quatuor paſſus poſterius eo ꝙ eſt multi ſtercoris ⁊ multe ⁊ fortis ventoſitatis. Ariſt. aũt vocat hoc animal bonocenꝫ: qđ qdam latinorꝫ bonacũ vocant. ¶ Dicit autem Ariſto. ꝙ hoc animal habitat in Cobonia regione in monte qui dicit maſcheon qui mons eſt magnus protẽſus iuxta ciuitates Madekyn ⁊ Catakyn: homines aũt qui a colore corporis dicunt kyanõ eo ꝙ iuxta Ethiopiam habitant vocant montem hũc monachon. Ibi enim habitans bonacus eſt in quantitate tauri: ⁊ in multis aſſimilat plus tauro ꝙ̃ alij animali: ſed tamẽ habet hoc cõmune cũ equo: qa inuenit in eo crinis deſcẽdens ad duas partes ſpatularuꝫ: ſic deſcendũt iube ad vnam partem colli equi: ſed pili eiꝰ ſunt molliores ⁊ breuiores iubis equi: ⁊ fere habent mollitiem pilorꝫ lupi vel leonis: ⁊ color corporis eiꝰ declinat ad rubedinem: ⁊ crines eiꝰ omnes ſunt continui ⁊ perueniũt cõtinuata ceſarie vſqꝫ ad oculos. aliqñ tamen inuenit color eiꝰ aliquantulũ declinans ad nigredineꝫ: ⁊ veriſſime color crinis eius eſt inter rubeũ ⁊ colorem quem medici karapõ vocãt: ⁊ non eſt omnino ſicut color pilorꝫ equi quem faro dicũt ſiue rubeũ. Inferiores aũt in ventre exiſtentes pili eiꝰ aſſimilantur lane: ⁊ color illorꝫ pilorꝫ non eſt valde niger neqꝫ directe rubeꝰ: ſed q̃ſi mediꝰ iter duos dictos colores: ⁊ cornua ipſiꝰ ſunt incuruata adinuicẽ: ⁊ q̃titas cornuũ eiꝰ eſt q̃ſi menſura palmi vel modicũ plus: ita ꝙ cornu ſuũ quãdo ſeparatũ eſt a capite: põt capere in concauo ſuo menſuram que dicit beꝫ: ⁊ eſt q̃ſi duo pugilli. Pili aũt qui ſũt ſupra frontem eiꝰ deſcendũt vſqꝫ ad mediũ frontis: vbi fit in centro q̃daꝫ diſcrinatio: ſicut fit in vertice hominis: ⁊ nõ habet dentes ſuperiores ſicut neqꝫ taurus: neqꝫ habet crura multorꝫ pilorꝫ. In pedibꝰ võ habet duos ſotulares ſicut ea que in duo findũt vngulam ⁊ cauat ⁊ percutit terram ſicut equus ⁊ erigit caput ſuum ſicut taurus: habet aũt corium ſpiſſum patienſ ictus multos: ⁊ eſt dulcis carnis: ⁊ ideo venantur ipſuꝫ homines. Cuꝫ autẽ percutit hoc genus fugit ⁊ quieſcit abſcõditum ſi latere poteſt. Cũ võ debilitatur pugnat ⁊ cõtra venatorem eijcit ſtercus ad quatuor paſſus: ſoluitur eni ex timore: ⁊ tunc abundat ſtercore. Quando aũt appropinquat tẽpus partus huiꝰ animalis adunant circa feminam parientem multa animalia ſui generis: ⁊ faciunt ſtercus in circuitu eius quaſi murũ ⁊ nidũ facientia ei ex ſtercoribꝰ ſuis: ⁊ in illo parit: hoc enim animal pre omnibus animalibꝰ eſt multi ſtercoris. Opus aũt eſt ſcire ꝙ ſicut aues mutant colorem pẽnarum ſm tempora: ⁊ piſces etiã ſe mutant: ita colores pilorum ⁊ pilos mutant ẽt q̃drupedia: ⁊ ꝑcipue ea que ſunt de genere luporꝫ vel aliqđ lupine nature habẽtia.

¶ Cap. 2ᵐ. De moribus elephantis camelli equi delphini galline ⁊ pſitaci.

Nono de nã aialiũ ca. 46.

MAgis autem aptuꝫ animal inter agreſtia ad domeſticanduꝫ ⁊ obediendũ homini eſt elephas. Eſt enim magis alijs receptibile diſcipline et inſtructionis ⁊ rememorat eoruꝫ que audit: ita ꝙ aliquid intellectui ſimile videtur habere. Et ideo diſcit adorare regem: habet autem bonuꝫ ſenſum valde in his que videt ⁊ audit ad inſtructionẽ pertinentia. In his enim eſt melior omnibꝰ animalibꝰ. ¶ Adhuc aũt poſtq̃ impregnata eſt femina: ⁊ ſi deſiderat mas feminam: ⁊ fit in deſiderio coitus: tamẽ non appropinquat ipregnate: nec femina impregnata ſuſtinet coituꝫ maris q̃diu eſt impregnata. Eſt aũt opinio quedaꝫ ꝙ elephas mas ⁊ femina viuũt per. c. annos: ⁊ aliorꝫ opinio eſt ꝙ periodus eius eſt. 120. annorum: ⁊ tũc deſtitutione viriũ ⁊ complexionis ſentit frigus in hyeme ⁊ ventos frigidos. Eſt aũt hoc animal valde fluuiale ⁊ habitans iuxta fluuios ⁊ mergit ſe in aq̃ vſqꝫ ad promuſcidam: hanc enim habet ſuper aquã: qa per hanc inſpirat: ſed natãdo non poteſt multũ durare propter ſui corporis põderoſitatem. Alia autẽ que ſunt de moribꝰ elephantũ ex precedẽtibꝰ poſſunt ꝯiecturari. ¶ Notabile aũt valde eſt ꝙ ingenio naturali camelli cognoſcunt ſuas matres ex quibꝰ ſunt nati: ⁊ nullo modo acqeſcũt coire cũ eis.

Ibidem cap. 47.

¶ Narrat aũt Ariſt. ꝙ in q̃dam ciuitate qdaꝫ per igeniũ volebat efficere ꝙ filiꝰ camellus nõ cognoſceret matrem ſuam: ⁊ cooperuit matrem quãdo filius erat in deſiderio coitus: ⁊ tũc eleuauit pullũ ſupra matrem ⁊ cũ incepiſſet coire cuꝫ matre anteq̃ compleret coitus deſcendit: ⁊ cõuertens ſe ad auctorem huius ſceleris mordẽdo interfecit eũ. ¶ Fertur aũt ꝙ quidam regũ aglonarium habebat equaꝫ pulcherrimam que peperit equũ pulcherrimũ: ⁊ cum rex ex matre ⁊ filio vellet extrahere alium pulchrũ ⁊ ingeniari fecit ꝙ mater ſaltaret a filio ⁊ cooperta fuit mater vt nõ agnoſceret a filio: ⁊ tũc filius cognouit matrem. Poſtea aũt videns filiꝰ ꝙ mater eius erat cũ qua coiuerat currẽdo vagabatur ⁊ fugit: ⁊ ab alto ſe precipitauit ⁊ mortuus eſt pre ſceleris verecũdia qđ admiſerat: ꝓpter qđ etiaꝫ ſecũdus pħs poſtq̃ matrem inclinauerat ad conſenſum eo ꝙ trãſfiguratus eſſet ignotꝰ matri: lꝫ actũ turpem nec inciperet nec perficeret: tamen qa tanti ſceleris cõſenſum a matre habuerat de cetero loqui ei noluit: cui tamẽ mater ignorans ꝙ filius eius eſſet: cõſenſerat ⁊ cum illo dicente abſit ꝙ vas polluaꝫ qđ me effudit cognouiſſet mater ꝙ filiꝰ eiꝰ eſſet ſtupore ſceleris ꝙ a filio cognoſci deberet mater expirauit.

Nono de nã aialiũ cap. 48

¶ Qđ aũt mirabilius eſt ꝙ etiã quedã animalia mores pietatis hñt ad ſui generis mortuos. Narrauit autem Ariſtoteli qdam de multum expertis in animalibꝰ marinis de moribus delphini. Dixit aũt ꝙ in Perſide captus delphinus multum vulneratꝰ trahebat ad terram: quem plurimi de profundo maris delphini ſequebant fere vſqꝫ ad littus oſtendentes gemitũ ⁊ pietatem quaſi ſupplicarent pro vulnerati delphini liberatiõe: ſicut dicit Auicen. Sed cuꝫ iuxta littus eſſent timẽtes piſcatorꝫ multitudinem fugerũt omnes ſimul ⁊ dereliquerũt vulneratum. Eſt autẽ moris delphini ꝙ ſemper aliquis de magnis eſt ad cuſtodiaꝫ paruorꝫ ne ſtulte capiantur: ⁊ cum ſint plurimi parui pluriũ accipiũt cuſtodes de magnis. ¶ Aliquãdo enim viſi ſunt tẽporibꝰ Ariſt. multi delphini magni ⁊ parui ſimul ⁊ plures habebãt cuſtodes ſuper ſe poſitos: ⁊ cũ hoc ſpectaculum qdaꝫ aſpicerẽt ſubito mortuus fuit vnus: ad cuiꝰ exequias alij conuenerant. Erat aũt paruus is qui mortuus fuit quẽ alij ſuper ſpatulas ſuas acceptũ in ꝓfundũ pelagi detulerũt: ⁊ corpus eius cuſtodiuerũt ne a piſcibꝰ vel alijs animalibꝰ deuoraretur: ⁊ ſepe rediuerũt ad cuſtodiam corporis. Si aliquãdo gratia paſtus vel alterius vtilitatis receſſerant. ¶ Narrãtur etiaꝫ mirabilia de leuitate ⁊ velocitate illius animalis. Dicũt ẽt ꝙ leuius ⁊ velocius eſt hoc animal omnibꝰ alijs animalibus: ⁊ cauſa narrationis fuit ꝙ ſubito mergebant delphini in profundũ ad cuſtodiaꝫ corporis delphini mortui: ⁊ ſicut ſagitta emergebant iterꝫ ad capiendum ſpirituꝫ. ¶ Dixerũt autẽ quidam tante velocitatis eſt hoc animal ꝙ ſaltat aliquando vltra malũ magne nauis: hanc aũt velocitatem exercet in ſequendo piſces quos ſibi venatur in cibuꝫ. Hũc enim inſequitur in profundum maris: ⁊ ſi forte nõ cito capit eum in ꝓfundo artabit ſpiritus eius: eo ꝙ eſt animal inſpirans: ⁊ tũc ſm velocitatem ſagitte redit ad ſupficiem ⁊ trahit ſpiritũ: ⁊ ſi contingat ꝙ emergenti obuiet nauis: ſaltabit vltra malum eius ⁊ euadit. Similis aũt celeritas dicitur eſſe in animalibꝰ marinis que vocãtur lupi marini: hi enim lꝫ non ſint multuꝫ agiles in terra: tamen in aq̃ quando intrant in pelagus in ꝓfundum ſe mergentes: iterum aſcendũt ſuperius magna velocitate. ¶ Eſt aũt mos animalibus marinis ꝙ manent par cum pari mares cũ feminis. Dubitat aũt a quibuſdam quare marina eijciũt ſe ſuper terram: vt poſſint manere in aqua. Sed huiꝰ multe cauſe poſſunt eſſe q̃s in parte ſupra diximus: qm̃ quedã venant aq̃ ⁊ generant ⁊ habitant in terra: ⁊ quedã ecõuerſo: ſed vna eſt cauſa ꝑncipalis ꝙ talia ſpirãtia lꝫ diutius contineãt ſuũ ſpiritũ q̃ alia animalia: ⁊ ad ſpiritũ liberiorem capiendũ eijciunt ſe ſuper terrã.

Nono de nã aialiũ ca. 49.

¶ Animalia aũt valde diuerſas operatiões habẽt: ⁊ ita variant q̃dam accidentia locorum ⁊ temporꝫ: ⁊ precipue accidẽtia anime: qđ etiam aliqđ in figura corporꝫ ipſorꝫ variatur: ⁊ in hac deprehendi põt q̃ valida ſint anime accidẽtia. Galline eni impugnant aliqñ gallos iuuenes: ⁊ cum vicerint eos erigunt caudam ⁊ pectꝰ ad modum gallorum: ⁊ aliquãdo aſcendũt ſuper eos ⁊ luxuriant ſuper eos: ⁊ accidẽs anime huiuſmodi facit eis ꝙ aliquando criſte maiores efficiũtur eis in capitibus: ⁊ ꝙ creſcunt eis cornua in crinibus ſicut gallis: ⁊ in his icipiũt ha-

bere accidentia gallorum: ita ꝙ aliquādo difficile est distinguere inter gallinam talem ⁊ gallum. Jam enim visuȝ est ꝙ mares galli interfecerunt feminas habentes pullos vel ꝙ alia occasione mortue sunt: ⁊ tunc galli duxerūt pullos ⁊ fouerunt eos sub alis: ⁊ infirmati sunt voce sicut gallina hñs pullos solet infirmari: nec coibant cū eis: sed casti erāt vsqȝ ad incrementum pullorum: hoc autem sepe facit gallinaci⁹ sicut visus experimento sepe probauimus: postq̄ȝ enim gallinacius per vnā nocteȝ steterit cum pullis statim postea regit eos sicut gallina: mores enim animaliuȝ in passionibus anime valde sunt diuersi. Quedam enim multū diligūt homines ⁊ libenter stant cuȝ eis sicut delphinus qui ludit circa naues in qua sunt homines ⁊ premunit eos de ventis et periculis. Psitacus aūt diligit iberbes pueros plus q̄ȝ barbatos ⁊ libentius loquitur cū eis. ¶ Dicit aūt Auic. ꝙ psitacus quidam habuit quēdam suum nutritorem in amore magno: ⁊ multū obediuit: ⁊ cuȝ sepabaṫ ab eo multū deiectus fuit in tristitiam: qa sciuit ꝙ acceperat alium psitacuȝ cum quo ludebat: ⁊ huic inuidit prior psitacus.

¶ Cap. 3m. De mutatione morum ⁊ formaruȝ ex castratione animalium proueniente.

Nono de nã aialiū cap. 50.

S Unt autem quedam animalia que nō mutāt mores tm̄: sed colores ⁊ figuraȝ: ⁊ hoc aliquādo accidit ꝑm diuersitatem etatuȝ ⁊ tempore. Aliquando autem accidit ex mutatione membrorum principalium. Castrata enim animalia non mutant mores tm̄: sed etiam formas. ¶ Oīa eniȝ animalia testiculos habentia castrari possunt sed diuersimode: quoniam aues habent testiculos interi⁹: quadrupedia aūt ouantia habent testiculos in medio corpoꝝ suoꝝ: ambulantia autem que generant sibi similia habent testiculos: vt in plurib⁹ extra corpus suspensos. Jn hoc conueniunt omnia animalia testiculos habentia qꝺ in oībus sunt in fine ventris: ⁊ si aliquis acceperit gallum perfectum qui habet omnia mēbra sua principalia ⁊ fecerit ei cōburendo bis vel ter cauterium inter finem ventris: ⁊ radicem caude statim subintret caudam ⁊ mutabit colorem et non cantabit de cetero: neqȝ queret coire cum gallinis: ⁊ si hoc fecerit ei adhuc pullo existenti non faciet postea opus masculorum. Similiter autem accidit homini quando castratur: puero eni castrato nō oriūtur pili in loco in quo consuetū est oriri pilos viris: neqȝ mutatur vox eius. Si aūt iā adultus est ⁊ polutus est per somnium non orientur ei pili aliqui qui consueuerūt oriri nisi pili pectinis tm̄: ⁊ illi erunt rari ⁊ pauci ⁊ subtiles ⁊ graciles: ⁊ caluities nūq̄ȝ accidit talibus eunuchis. Tales enim esse consueuerūt qui seruiunt cubilibus feminarum: voces aūt omnium quadrupedum post castrationeȝ mutanṫ ⁊ efficiūtur sicut feminarū. ¶ Adhuc autem in omnib⁹ animalib⁹ quadrupedibus ex castratione accidit mutatio figure corporis eoꝝ preterq̄ȝ in porcis agrestib⁹ in qbus ex castratione nulla notabilis accidit mutatio figure. Omnia enim alia animalia quando castranṫ in iuuentute efficiūtur maiora: sed si castrentur post perfectam quantitatem non augentur propter castrationē. Cerui aūt si castrentur ante ortum cornuum postea non oriūtur eis cornua: ⁊ si castrentur post ortum cornuū non augentur eis cornua ex tunc: neqȝ mutabūt ea. Vituli autem castrantur post annum vnum: ⁊ tūc augentur ⁊ efficiūtur magni: ⁊ si non castrentur tūc sed post etatem perfectaȝ: non augenṫ propter castrationeȝ. Vituli aūt hoc modo castrantur: prosternitur quidem ad terram vitulus ⁊ diuidiṫ corium ossei ⁊ exprimūtur testiculi ⁊ ligantur nerui testiculoruȝ fortiter: ⁊ tunc abscindūtur testiculi ⁊ erigūtur radices neruoruȝ cineribus iniectis in vulnus: ⁊ si coquantur nerui meli⁹ erit contra sanguinis fluxum. Si autem apostema acciderit in loco illo pulueriȝatus testiculus ⁊ loco suprapositus erit cōueniens cura ipsius: accidit autē tauro castrato ⁊ omni animali de cetero nō generare postq̄ȝ castrata sunt: ꝓterq̄ȝ hoc modo sicut de hirco castrato in prehabitis dictū est. Multotiens autem etiaȝ ex porcabus absciditur id qꝺ carfarie vocant: ⁊ est pars matricis in qua herent testiculi: ⁊ postea non concipiunt: fit autem etiā hoc in feminis ⁊ gallinis aliquando sicut probatum est temporibus nostris in multis: ⁊ cuȝ postea non indigent coitu: neqȝ concipiunt impinguanṫ cito. Cum autem hoc fieri debet prohibenṫ a cibis per duos dies: ⁊ tunc suspenduntur pedibus posterioribus sursuȝ vt intestina retrahanṫ a matrice: ⁊ tunc abscindunt eis hoc ꝙ anteron vocant: hoc est locum vbi sunt testiculi mariuȝ: quia ibi in interiori partes matrici adherentes: sunt etiam testiculi porcarum ⁊ aliorum fere omnium animaliuȝ iuxta interius orificium vulue. Camelli vͦ quibus homines habentes bellum vti desiderant: castrantur eo ꝙ tunc elongātur latera eorum. Omne enim animal castratum plus elongatur q̄ȝ non castratum: ⁊ qa tunc elongatur longiorem faciunt passum: ⁊ velociores fiunt ad insequenduȝ hostes vel ad fugiendum eos. Et hoc iam expertum est quoniam qdam in montibus altissimis habentes presidium ꝓpter hostes tria milia castratorum camellorum: ⁊ ex illis hostes cōprehenderunt sepius ⁊ effugerunt: ⁊ tunc camelli non curāt amplius coire: ⁊ efficiūtur vecture valde vtiles: post castrationem etiam animalia magis efficiuntur mansueta ⁊ disciplinabilia: eo ꝙ desiderium coitus ⁊ furor ad concupiscentiam multum generat in disciplinationis et proteruie ⁊ facit syluestritatem.

¶ Cap. 4m. De differentijs animalium ꝑm diuersitateȝ ruminandi garriendi ⁊ mutandi colores eorum in diuersitate etatum ⁊ temporum suorum.

Nono de nã aialiū cap. 50. vsus finem.

R Unt autem ⁊ alie multe differentie in morib⁹ ⁊ operibus animaliū: sicut vͦbi gratia. ꝙ quedam ruminant ⁊ quedam non ruminant. Ruminantia autem iuuant se ex eo ꝙ ruminant ⁊ sentiunt ex hoc dulcedinem quasi ex comestione. Animalia vͦ ruminantia sunt in pluribus illa que non habent dentes in superiori mandibula sicut sunt vacce capre ⁊ oues ⁊ huiusmodi. Nullum autē animal agreste ruminare videtur nisi creetur ad figuram alicuius domestici ruminantis preter solum ceruum ⁊ ea que sunt similia ceruo sicut capriolus ⁊ eqcerūus. ¶ Multa autem animalia ⁊ precipue omnia cornuta que domestica sūt ruminant: ⁊ hoc incipiunt facere post septeȝ menses etatis sue. Minuta autem animalia gregum non cornuta nō ruminant sicut porci. Tempus autem ruminationis ruminātium est paruum: qa. vȝ. pascūtur pabulo extrinseco: qꝺ est granum vel fenum: alio pabulo pasta animalia non ruminant. Jnueniuntur etiam quedam animalia dētes in vtraqȝ mandibula habentia que ruminant sicut mures ⁊ pisces quidam qui mnraton ab officio ruminandi acceperunt appellationem. ¶ Adhuc autem differentia est animalium in operibus alijs: quoniam animalia longorum ⁊ paruoꝝ crurium ⁊ paruarum natium multum habent fluxum ventris ⁊ multi sunt stercoris: ⁊ hoc accidit tam in quadrupedibus q̄ȝ in auibus ⁊ etiam in hominibus. ¶ Amplius autem ꝑm mutationem temporis quedam aues mutant suas formas ⁊ suos colores ꝑm mutationem temporum etatum suaruȝ: sicut id qꝺ saharon vocant: hoc enim mutat suum coloreȝ: ⁊ procedente tempore efficitur nigrum ⁊ citrinuȝ ⁊ est auis pulchre ⁊ musice vocis. Jn estate vͦ est vnius dispositionis ⁊ sibilat sibilo dulci. Jn hyeme aūt vox eius est mala: ⁊ talis mutatio vocis apud nos est in philomena: sed non variat plumam. Auis aūt quā vocat kangelā etiam mutat suuȝ colorem: qm̄ in hyeme color eius est sicut carbonis igniti. Jn estate vͦ collū eius ⁊ qꝺ vicinatur collo multiplicis coloris: ⁊ nō mutat voceȝ. Animal aūt qꝺ diciṫ hardon semper vociferat per. 15. ꝯtinuos dies die ac nocte: hoc aūt hec animalia incipiūt facere in montanis in principio veris quando herbe multiplicari incipiūt: ⁊ in alio tempore vociferāt: sed nō semper precipue: tamē vociferant magis apud ꝑsentiam estatis: ⁊ postea etiaȝ vociferant secū tamē: ⁊ vox hui⁹ animalis nō mutaṫ neqȝ corrumpiṫ ꝑm etateȝ eius: sed forte color ꝑm etatem aliquādo mutaṫ: ⁊ ideo etiam a nomine q̄si vnisonus apud Jtalos nominaṫ. Sed in hyeme non semper apparet: sed latet tūc in fissuris petraruȝ. ¶ Adhuc aūt animalia que dicunṫ harimakos: mutanṫ etiam. ⁊ hec animalia sunt aues hyemales hoc est que in hyeme apparent sicut auis diomedis. Ecōtra aūt aues vocate conikos sunt ex auib⁹ estiualib⁹ sicut sunt apud nos hyrūdines ⁊ ciconie. Jste aūt aues vt dicit Aristo. nō accipiūt mutationeȝ nisi in colore plumaꝝ tm̄. Similiter autem est de auib⁹ ceo-

calides

calidēs ⁊ malacorico vocatis: qm̄ etiam iste mutāt quosdā colores in quosdam alios: chēchillides aūt aues sunt in tē poribꝰ fructuū. Simil'r autē ⁊ ille que dicūtur malanx ⁊ coriokyn: hoc est in principio autūni: ⁊ nō diuersant nisi in colore ⁊ voce. Et ideo non est bene manifestū vtruz iste aues sunt eiusdem generis aut diuersi: qm̄ perfecta differētia nō apparuit inter aues istas: nō eniz est improbabile quin eadem auis per diuersitates tēporis mutat vocem suaz: ⁊ suū colorem febice etiam que sūt palūbi non vociferant in hyeme neqꝫ turtures. Accidit tamē aliquādo ꝙ erat graue frigus: ⁊ post illud in eadem hyeme euenit serenitas aliquot dierū: ⁊ tūc palūbi vociferare inceperūt: qꝺ audientes homines qui sciūt ꝙ in hyeme vociferare nō consueuerūt mirabant. Cum aūt ver superuenit incipiūt palumbi: vniuersal'r enim dico ꝙ aues vt in pluribꝰ non garriūt vel vociferāt nisi in tempore coitus. Gugulus aūt mutat vocē suam: qa non multum vociferat in fine autūni quādo iā cito vult latere. Ad latentiam autem se disponere incipit in ortu canis: apparet aūt gugulus a tempore veris vsqꝫ ad tempꝰ illud. ℭ Simil'r etiā auis que dicitur a quibusdam hominibus hasabym: latet ⁊ incipit latere in ortu stelle cylie vocate: ⁊ in occasu illiꝰ apparere incipit. Auis etiam vocata adkos mutat colorem ⁊ formā. ℭ Adhuc aūt quedaz aues cōfricant se super terram in cinere: ⁊ quedam frequenter natant: ⁊ quedam neqꝫ confricant se in cinere neqꝫ natant. Illa enim genera auiū que non sunt boni volatus: sed manēt in terra frequenter confricant se in cinere sic̄ gallina ⁊ cubeth: ⁊ perdix ⁊ passer ⁊ huiusmodi. ℭ Adhuc aūt quedam aues habent vngues rectos: ⁊ manēt circa fluuios ⁊ mare ⁊ in locis nemorosis aquosis ⁊ faciunt vtraqꝫ dicta. Cōfricāt eni se in cinere: ⁊ postea se abluunt in aqua sicut colūbe ⁊ passeres. Multe aūt aues vncoꝝ vngulum neutrū hoꝝ faciūt: bene enim esse dictoꝝ animaliū: ⁊ ſm modū predetermina tum: ⁊ ideo tales frequenter exercent operatiōes. Forte autem conueniūt qbusdam auibꝰ accidentia propria ſm suas species sicut turturi ⁊ passeri: propria aūt accidit vociferatio in quibus ea que vicinant pectori mouentur motu forti quando vociferant: ⁊ hoc auibꝰ alijs non conuenit: sed de talibus proprijs accidentibus animalium nimis longuz et dispendiosum esset enarrare: ⁊ non multū proficiēs ad sciendum naturas eorum. Hoc igitur de differentijs operuz ⁊ moribꝰ animalium a nobis dicta sint paucis.

ℭ Tractatus Quintus Octaui Libri animaliuz de solutione dubiorum que oriuntur ex predictis.

ℭ Cap. pᵐ. Est est digressio declarans ex quibus principijs animalia diuersimode participant prudētia stultitia: ⁊ que sit prudentia qua participant.

Dubitabit autē fortasse aliquis non irrationabiliter de his que dicta sunt de animalium astutijs ⁊ prudētijs ⁊ operationibꝰ. Non enim est in animalibus aliquid prudentie vel operationis: cuius principium non sit in eodem: ⁊ cuz animalia bruta intellectū non habeant: ex intellectu non habent prudentiam vel sapientiam: loquimur autem de his que perfecte numerum habent sensuuz. Videtur aūt ꝙ in his idem sit principium acceptionis sensibilium. Mirū ergo videbit' si equaliter sensu participāt ⁊ nullum eoꝝ participat ratione ꝙ motus a sensu factos tā ineq̄liter videntur participare. ℭ Adhuc autem opponet aliqs dicens qꝺ plura animalia videntur aliqualiter participare medias vires anime que sunt inter sensum ⁊ rationez. Habent enim huiusmodi imaginationem ⁊ phantasiam ⁊ memoriam qꝺ ex hoc patet ꝙ ad nidos ⁊ ad cauernas reuertūtur qꝺ vtiqꝫ nō facerent nisi memoriaz loci in quo nidus est vel cauerne haberent media ⁊ extrema equaliter participantia ⁊ nō equaliter participare prudētiam videt' eē mirabile. ℭ Adhuc autem ea que eliciūtur ex particularibus acceptis duo sunt: quedam eniz sunt speculatiua abstracta a rebꝰ particularibus: quedam autem sunt de numero conferentium ad vtilitatem: ⁊ non videmꝰ aliqua animalia pter hominem que aliquid participant speculationis. Sed quecūqꝫ prudenter agunt sunt de rebꝰ conferentium ⁊ vtilibus sibi. ℭ Amplius autem conferentia non solum sibi priuatim conuenientia prouidere vident': sed etiam conferentia cōitati sue sicut ꝙ grues obseruant excubias: ⁊ ꝙ apes sequūtur regem ⁊ strepunt sicut cum buccina ad conuocandum exercitū ad exeūdum cum rege quando de alueari procedit examen. Hec enim omnia vident' esse de prouisiōe cōmunitatis ⁊ non de vtilitate propria: prouidere autē cōmunitati conuenientia: videtur nō sine aliqua scintilla ratiōis posse fieri. ℭ Adhuc aūt fortasse videbitur alicui quedam ipsorum aliqd experimenti participare. Habitum eniz est supra per multorum animaliū inductionē ꝙ discernūt herbas curatiuas infirmitatū qꝺ sine experimēto non videtur posse fieri. Experimentū enim est cognitio singularium sicut ꝙ idem valuit callie ⁊ Socrati eiusdez complexiōis existentibꝰ ⁊ eiusdem etatis: ⁊ in eadem infirmitate ex eadem causa laborantibꝰ. Experimento igitur ⁊ memoria. Similiter autem ⁊ estimatione ⁊ imaginatiōe ⁊ sensu participantia non videt' probabile si non etiam vtrūqꝫ ratione participant. Ex his igit' ⁊ talibus rationes sumet aliquis dubitationis. ℭ Omniū autez hoꝝ determinatio est ex his que in libro de anima determinata sunt: lz enim animalia que perfecta vocant' numerū sensuuz habeāt: non tamē motus qui fiūt a sensu equales sunt in eis: propter qꝺ neqꝫ eq̄liter participant sensu cōmuni: nec equales habēt imaginationes: ⁊ sunt in animalibꝰ ſm virtutes sensitiuas multe cause pter quas inequaliter iudicant de sensibilibꝰ acceptis. ℭ Uniuersaliter tamē ille cause ad sex reducunt': ⁊ quedaz quidem causa est in ipso sensu sicut patet in duobꝰ animalibꝰ: quoꝝ vtrūqꝫ habet visum. vnū tamen habet magnos oculos duros aquaticos. Alteꝝ aūt habet oculū clarū: ⁊ visum coadunatū. Primū eni hoꝝ animaliuz maioris quātitatis q̄z sint percipit visibilia: ⁊ alteꝝ accipit ea sicut sunt: ⁊ si cōtingat vtrūqꝫ istoꝝ animalium iudicare de delectabili ⁊ tristi accepto per visum: id qꝺ habet oculū duꝝ aquaticum ⁊ visum nō coadunatū citius decipitur q̄z id qꝺ hꝫ oculum claꝝ ⁊ visum coadunatū. Simil'r autem est de auditu: quoniā quedam animalia in auditu non percipiunt nisi sonū. Quedam aūt modulationem cū sono percipiūt: ⁊ inueniunt' delectari in symphonia sicut philomena que aduolat ad bene cantantem hoiem. Quedā aūt in auditu nominuz aliquam de rebꝰ concipiūt imaginationez quaꝝ sunt nomina. Et prima qdez indisciplinabilia oino inueniunt'. Et secūda alliciunt' ⁊ decipiūtur modulatis sonis. Tertia vo disciplinam multoꝝ mirabiliū operuz percipiūt sicut elephas de adorando rege: ⁊ canes multa faciūt ad sermones magistroꝝ suoꝝ. ℭ Et nos in partibꝰ superioris Germanie murem vidimꝰ qui tenēdo candelā ministrabat lumē comedētibꝰ ad preceptū magistri sui: ⁊ sic differentia est in aialibꝰ ēt in alioꝝ sensuū participatiōe: q̄uis nō sit tāta sicut in duobus dictis: eo ꝙ illi duo sunt magis formales ⁊ disciplinabiles ceteris sensibꝰ. In sensu aūt cōmuni differētia est in animalibꝰ ſm cōpōnez sensibiliū acceptoꝝ. Quecūqꝫ eniz hunc perfectissimū hn̄t sensum: optime cōponūt sensibilia: ita ꝙ non inducit eis errorē cōfusio quedā cōpōnis. Quecūqꝫ autem hꝫ nimis humidū vel siccum aut terrestreitate opacuz spūm organi sensus cōis: cōtinue ēt in componēdo formas sensibiliū tales patiūtur defectus. Ex siccitate eni tarda ex caliditate nimia permixta: ex humiditate aūt cōfusa ⁊ non stans sed defluēs: ex opacitate spūs obscura est in eis cōpositio: ⁊ in qbusdā sunt hoꝝ cōditionū cōtrarie: in illis continue sūt ēt cōpositiōes ⁊ certiores: ⁊ sunt multi gradus tales in aialibꝰ: pter qꝺ etiā de compositiōe sensibilium diuersi sunt gradus compositionū in ipsis iuxta eūdē modum ēt se hꝫ in imaginatiōe. ℭ Imaginationis eni bonitatē q̄tuor precipue perficiūt. Quoꝝ vnū est bona organi cōplexio proportionata ad cōueniēter recipere ad imagines ⁊ ad meliꝰ tenere: pter qꝺ aliquātulū ad siccū se inclinare dꝫ eiꝰ complexio plus q̄z ad excellēs humidū. Scōm aūt est puritas et claritas ⁊ mūditia ⁊ spūs deseruiētis ei: qa spūs opacꝰ mōstra ⁊ terribilia facit que imaginat'. Impurus aūt non bene repn̄sentat: sed regit aliq̄ de imaginibꝰ. Immūdus autē sordidata ostēdit quecūqꝫ depicta sunt in ipso: ⁊ nimis clarus dimicat formas. Proportionatꝰ ergo spiritus purus mū-

Solo q̄onis.

Nō sex cās ex qbꝰ ptigit aialia ineq̄l'r iudicare de sensibilibꝰ acceptis.

Quid de mure se vidisse testetur.

Imagiatiōis bonitatē q̄tuor pcipue constituunt.

dus solidus: ⁊ sufficiēter clarus adunatas: ⁊ stantes ministrat formas super q̄s bona potest esse conuersio cognitiōis animalis: ⁊ quecūqȝ participant hoꝝ cōtraria male in parte vel in toto sunt imaginationis. Tertiū autē est via a sensib⁹ ⁊ sensu cōmuni bene libera ⁊ nō infirma neqȝ mala proportionata. Sepe enim in via aut corrūpit̄ aut variat̄ forma imaginabilis: ⁊ nō ex ipsi⁹ vitio imaginatiōis. Quartū autē bona dispositio mēbroꝝ organi imaginatiōis deseruientiū: ⁊ p̄cipue cordis ⁊ stomachi: quoniā calidū nimis cor continue turbabit formas ⁊ cōticescet ⁊ in audaciā quādaȝ ⁊ iracūdiam trahit ⁊ terrorē ea que apparent ⁊ frigidū cōtrahit ⁊ ad timorem declinat: imaginata enī multū sequūtur affectus cordis ⁊ passiones. Silr autem oīno disturbāt imaginata fumi qui ꝓcedunt ex stomacho. ¶ Diuersitas igit̄ istoꝝ in animalib⁹ brutis ⁊ hominib⁹ diuersam ⁊ variā valde facit imaginationē: sicut etiaȝ in phātasia quedā reddunt diuersitatē phantasie. Si enī imaginata cōponi debeant ⁊ diuidi ad eliciēdū terribile vel delectabile quecūqȝ habent cōpositionē bonā ad formas efficiūt hec bonā faciunt phātasiam. Cōpositio aūt est qd̄ vnū confertur alijs ḃm inesse vel nō inesse: calidum igit̄ conueniēter vnū ad aliō mouens qd̄ est calidū virtutis celestis: sicut in antehabitis libris ꝓbatū est ⁊ claꝝ in spiritu bene ostendente qd̄ cui iesse debeat: ⁊ qualiter ⁊ ad hoc siccum aliquātulum bene tenēs: donec compleatur iudicium hec bona faciunt phātasiam: ⁊ cōtraria aut omniū hoꝝ aut quorūdam corrumpere vidētur eādem. ¶ Phātasia enī duab⁹ celestibus virtutib⁹ ꝑficitur ⁊ vna elementali cōplexionata. Calido eniȝ celesti qd̄ per naturam circuli vnum ꝓpellit ad aliud ⁊ claro luminis celestis perficit̄ ⁊ sicco organi cōplexionali: qd̄ tamē non extra crasim sicci fit: sed sic tenēs donec perficiat̄ ad id qd̄ est in phantasia cōuersio anime ⁊ iudicium cōpositionis ⁊ diuisionis. ¶ Eodē autē modo ⁊ de estimatione sentiendū nisi ꝙ hec estimatio precipue duob⁹ optima efficit̄: ⁊ tertiū presupponit in p̄cedente phātasia. Vnū aūt est ꝙ vult hr̄e subtilem valde ⁊ clarissimū spiritū in quo per modū cuiusdam abstractiōis resultet aliqd qd̄ nō in sensu: sed cū sensibili ꝑceptum est: ⁊ hoc est cōferens vel nociuū in operabilib⁹ per nos in arte vel morib⁹ vel etiā de conferentib⁹ ad esse nālis cōseruationem. Scdm̄ autē est organi bonitas in quo tales intentiones formaꝝ depingunt. Hec enī sua opacitate: aut frigiditate: aut caliditate: aut humiditate: aut etiaȝ nimia siccitate: aut obscuraret: aut ꝯtraheret: aut cōmisceret alia in ipsas intētiōes eleuādo: aut etiā supfluitate sua distraheret: aut duritia imobilitaret itētōes formaꝝ. Tertiū aūt qd̄ suppositū est bona ⁊ optima compositio ⁊ diuisio formarū a qua tēpore intētiones eliciunt̄: aut de mala ⁊ etiaȝ falsa aut etiā absurda compositione vel diuisione non conuenientes eliciunt̄ intētiones. ¶ Omni aūt eodē modo ad bonitateȝ quādam ⁊ nobilitatē bonis conditionib⁹ adunatur memoria. Hec enī sicco competēti tenet ⁊ lucido spiritu bene digesto ⁊ subtili ea que reseruat reostēdit: ⁊ cōtrarijs hoꝝ ⁊ maxime frigido ⁊ humido destruit̄: ⁊ q̄si annihilat̄ qd̄ non est frigidū constringit porū spiritus ⁊ humidū flegmaticuȝ qd̄ nō est nutriens: sed extrinsecus operiens mēbra oblitterat formas ⁊ delet si que sunt impresse: ꝓpter qd̄ senes omnes ⁊ flegmaticos male videmus eē memorie. Hec igitur sunt que in aīalibus diuersos gradus ex parte sensibilis anime faciūt apprehensionis diuersitatē. ¶ Adhuc aūt est vnū qd̄ omnib⁹ predictis plus est attēdendū: ⁊ hec est qualitas cōplexionis ⁊ recessus ab excellētia cōtrarioꝝ que est in cōplexionātibus ⁊ accessus ad celi equalitatē: q̄m lȝ anima nec sit armonia complexionātiū: neqȝ aliqua forma corporalis armoniā cōsequēs: tamē qa perfectio est corporis: ⁊ habet potentiā vite organicā multū cooperatur nobilitas cōplexionis nobilib⁹ operationib⁹ ipsius. Est autem quedā nobilissima operatio ipsius que cognoscere ⁊ iudicare de sensibilibus acceptis: ⁊ illa simplicior ⁊ formalior est in nobiliori cōplexiōe: ⁊ ignobilior ⁊ particularior ⁊ materialior in ea que est minus nobilis: ꝓpter qd̄ contingit ꝙ frigida flegmatica sicut aquatica minus habēt de nobiliorib⁹ operationib⁹. Leuiores autē humores hn̄tia ⁊ magis aereos sicut aues habent plus de nobiliorib⁹ virtutibus ⁊ operationib⁹. Secūduȝ igitur dicta facile est de supra inductis determinare: q̄m quecūqȝ animalia sunt perfectorum sensuum: habēt ⁊ consequēter sensibilium aliquam compositioneȝ ⁊ iudiciū: quecūqȝ autem habent auditum ḃm ꝙ voces sunt signa rerum: ⁊ cum hoc memoriā talium signorum ⁊ intētioneȝ hec recipiūt disciplinam de signis ⁊ rebus. Ex his etiam pȝ animalia ꝙ quedam lȝ numerum sensuum participent equaliter: ⁊ similiter vires medias sensibiles ⁊ extremas: non tamen equali modo participant. ¶ De speculatione auteȝ et speculatiuis omnino nihil participant eo ꝙ illa fit ḃm omnimodam vniuersalium a sensibilibus abstractionē: et hec abstractio non fit sine ratione ⁊ intellectu. Conferentia autem fiunt vel ḃm comparationem forme ad rem particularem: ⁊ hanc melius possunt participare: tamen ea que sunt conferentia dupliciter considerantur. Vno quidem modo prout exeunt a regulis ⁊ principijs iuris vniuersalib⁹: ⁊ hoc modo non participantur a brutis. Alio modo prout sunt in ipsis particulariter conuenientibus: ⁊ hoc modo nō cognoscuntur nisi per nature conuenientiam. Conuenientia eniȝ nature ⁊ sibi conuenientia cognoscunt omnia animalia: et hoc modo iudicantur a brutis. Iudicio tamen differēti sicut dictum est. Nec attendunt cōmunitatem prout est communitas in se accepta: sed potius prout est similitudo quedam accepta in singulis: ⁊ sic custodiunt eaȝ ⁊ defendunt: ⁊ hoc modo quandam imitantur ciuilitatem: cōmunitates auteȝ in statu cōmuni reipublice: prout cōmunitas in milito quidem. Sed est status toti ⁊ non parti huic vel illi conueniens custodit solus homo intellectum habens: nec ꝓpter hoc participat aliquid experimenti si noscunt herbas conferentes sibi ad sanitatem: quoniam experimentum dupliciter consideratur. Vno quidem modo prout est vna quedam acceptio post plura inducta: ⁊ hoc modo experimentalem cognitionem non habet nisi homo. Alio autem modo consideratur prout est consideratio conferentis ex forma que est in hac herba vel illa: ⁊ hoc modo queritur a brutis. Per hoc igitur ⁊ his similia: omnes inductas ⁊ similes facile est soluere dubitationes.

¶ Cap. 2m. Et est digressio de causa liberalium ⁊ mechanicarum operationum quas habent bruta animalia.

Est autem adhuc multis dubium ⁊ mirabile videtur: quoniam cum due sint hominū operationes. Quarum vna est finis hominis: q̄uis non alium habeat effectum sicut cantare viellare ⁊ ceteras huiusmodi liberales actiones agere de quibus ethicus considerat. Alie autem sunt artis operationes in quibus nō ipsa operatio: sed effectus alius intēditur sicut est fabricare dolare seminare ⁊ cetere tales operationes mechanice: ex quibus operatum aliquod intenditur sicut cultellus vel domus vel seges vel aliquid huiusmodi. ¶ Admirabitur igitur fortasse aliquis vtrum ne bruta vtrāqȝ istarum agant operationum: quoniaȝ videmus philomenas ⁊ alias quasdā aues cantare: ⁊ nihil aliud intendere nisi cantum: ⁊ videmus ꝙ comportant paleas: ⁊ lutum: ⁊ ligna: ⁊ intendunt niduȝ qui construitur ex illis ⁊ valde mirabile videtur. Si liberales ⁊ mechanicas participant operationes ante. Preter sensibilium habentes cognitionem: huius enim rei gratia vnā in omnibus viuentibus dixit inesse animam Democrit⁹: sed in vno magis liberaȝ q̄ȝ in alio: sed de hoc alibi est disputatum. ¶ Adhuc autem operationes liberales nō semper exercent: sed aliquando sicut aues tempore coitus cantant ⁊ non alia vice: ⁊ de hoc ipso mirabitur vtiqȝ aliqs que sit tunc causa magis exercendi tales operationes q̄ȝ alio tēpore. ¶ Similiter autem operationes arti similes nō semper exercent: sed tempore generationis filioruȝ sicut nidos facere: ⁊ de hoc queret aliquis quare non semper ad niduȝ reuertuntur propter quietem ⁊ cōmodum propriuȝ sicut faciunt tempore generationis filiorum. ¶ Adhuc auteȝ opera prouidentie inueniuntur in quibusdam sicut formice et apes thesaurizant cibos: ⁊ hoc nō videtur posse fieri nisi cū premeditatione ⁊ sollicitudine futurorum defectuum: ⁊ cōstat ꝙ talis premeditatio nō est sine aliquo rationis lumine: q̄ s. precedentia bruta non habent. Videtur autem ⁊ valde difficile de his inuenire rationes: quoniam cuius est actus ⁊ operatio: illius est potentia eiusdeȝ actus ⁊ operationis:

Phātasia duplici v̄tute ꝑficitur.

Estimatio tribus ꝑficitur.

Quib⁹ memoria ꝑficiatur.

Nō documentū pulchrum.

Collatio rerū ꝯferētiū 2r fieri potest.

Experimentū dupliciter.

tionis: ⁊ cū operationes insint videbit difficile esse reddere
modū q̄re nō insunt brutis potentie operationū illaꝝ. ⁊ ꝓ-
pter hoc forte ⁊ his similia Pithagoras omnibus vnā siue
vnius rationis animam dicit inesse: ⁊ vnius rationis ani-
mam esse bouis ⁊ hominis ⁊ alioꝝ animalium. ¶ Hec aūt
omnia facile ex antehabitis determinant. Omnes eni hu-
iusmodi operationes agunt bruta natura agente ⁊ ex visis
imaginatis. ⁊ ideo cantus ipsarum aut sūt clamores femi-
narum suarum: eo ꝙ sic vocant feminas: aut sunt affectus
delectationū magis cōceptus aliquos significantes. ⁊ ideo
que libere sunt actiones in hominibus in ratione liberaliū
non exercentur a brutis: sed potius vt effectus coitus aut
alterius desiderij vel delectationis demonstrantes. Que
aūt sunt artiū operationes nō exercent ab ipsis cuʒ aliqua
ratione: sed a natura sicut iam in antehabitis istius scien-
tie determinatum est: ⁊ hic repetere non oportet. ¶ Quod
aūt non habent casas nisi pro pullis verū est in auib⁹: quo-
niam calor nidi noceret plumis que solidantur in aere libe-
ro. Alia autem animalia pilosa domos habent ad que fre-
quenter tempore frigoris reuertuntur. quādo autem sere-
num est liberum appetunt aerem: eo ꝙ corpora pilosa coo-
perta citius in flegma putridum conuertunt sicut superius
diximus vbi assignauim⁹ causam canitiei capillorū. Pro-
uidentie autem opera quedam eoꝝ participant sine omni
premeditatione futurorum: sed nature instinctu: ⁊ quando
congregant nō cōiecturant futurū temporis defectū: sed ex
auiditate cibi presentis: propter qd̄ etiam quedaʒ anima-
lia sicut apes plus multo cōgregant q̄ȝ sufficiat ad nutrimē-
tum per vnam hyemem. ⁊ hoc faciunt: vt dictum est ex cibi
presentis auiditate sine futuri coniecturatione.

Solo p̄dictorum.

¶ Incipit Liber Nonus de animalibus qui est de pricipijs ⁊ origine generationis hois.

¶ Tractat⁹ primus de origie que est ex parte maturi seminis vel spermatis.

¶ Cap. p̄ᵐ. De signis pubertatis quādo primū incipit descendere semen ad inguina.

Septimo de nā aialiū capitulo primo in p̄ho.

Rursuʒ aūt reuertētes ad principiū generationis hois sicut supe-
rius ꝓmisimus de principio generatiōis
dicemus eius tā in mare q̄ȝ in muliere: et
de principio eius ⁊ vltimo ſm tēpus hoc
est qn̄ pōt ip̄regnari mulier ⁊ impregnare
vir vsq̄ȝ ad quātā etatē ꝑseuerat hec vir-
tus in eis. Dicemus etiam de oībus rebus accidentibus
cōmuniter hois generi siue in se siue in loco ⁊ mō ⁊ cā gene
rationis accidant. ¶ Supius aūt iam quedā dicta sunt de
differentia maris ⁊ femine: ⁊ de diuersitate membroꝝ per-
tinentiū ad generationem: qn̄ mas est generās in alio sue
speciei ex semine ꝓprio formāte ⁊ distinguente creaturam.
Femina aūt est generās in se ex virtute seminis maris: cu-
ius semen cibus ⁊ mā est generari: ⁊ membra generatonis
maris sunt semen maturantia sicut testiculi ⁊ semen ad lo-
cum matricis ꝓpriū effundentia sicut virga. Membra aūt
generationis mulieris sunt qdē semē suggētia sicut vulua
⁊ matrix ⁊ mām ꝯuenietē ad cibū adducentia sicut testiculi
mulieris ⁊ vene suis orificijs sanguinē ministrātes matri-
ci: ⁊ ipsa substātia matricis que cōplicata super semē fouet
ip̄ʒ donec cōpleat. ¶ Incipiētes igit de his primo tractare
dicemus ꝙ principiū tēporis ex quo homo generare pōt vt
in pluribus est apud cōplementū duoꝝ septennioꝝ: ⁊ hmōi
signū est: ꝙ in hoc tēpore incipiūt pili oriri in pectine q fiunt
ex humore ⁊ calore in membris illis augmētatis: ⁊ tūc inci-
pit etiā sperma exire ab hoie: ⁊ hoc est sicut videmus in ar-
borib⁹: ꝙ qn̄ debēt exire semina apparēt circa loca illa folia
⁊ flores: ⁊ hec sunt sicut pili in hoie circa verēda: sicut bene
dixit Phs altirnenō chorintiēsis. Et in isto qdeʒ tēpore in
cipit mutari vox generantiū ⁊ efficit tūc vox inequalis aspe
ritatis difformis. Ita ꝙ neq̄ȝ acuta est sicut vox pueri: neq̄ȝ
grauis est sicut vox virilis: ⁊ hoc p̄cipue signū est in his qui
illo tēpore vtunt coitu: q2 ab illis erit humor liniens cānaʒ
siue arteriā vocalē: ⁊ iō tūc erit vox eoꝝ sicut sonus cithare
duarū chordarū: quarū vna nimis est tensa: ⁊ altera nimis
est laxa: siue ꝙ vna sit declinās ad mollitiē ⁊ altera faciat q̄si
sonū grauē: ⁊ fit vox soni interrupti sicut est vox caprarum.
¶ Cuius causa est qm̄ in vocali arteria ⁊ in musculis epi-
gloti: ⁊ in ipso epigloto est principiū maturatiōis ⁊ est ante
maturationis perfectionē: ⁊ ideo sunt quedā partes matu
re ⁊ quedā imature ⁊ quedā humido subtili destitute: pro-
pter hoc ꝙ descendit in spermate. quedaʒ aūt humido illo
adhuc sunt īfuse: ⁊ cū ille partes sint organa vocalia opʒ ꝙ
in cantu nō sūt cōsone partes ille: ⁊ faciūt vocē nō armoni-
cā ⁊ inequalē quasi sit interrupta. hoc accidens magis inue
nit in his qui incipiūt vti coitu: ⁊ ideo qui volūt diu serua-
re voces abstinēt a coitu. Aut etiā ementulant. hoc etiā tē-
pus est eleuationis mamillarū: qm̄ humor menstrui āscen
dit sursum ⁊ incipiunt intumescere poma mamillarū pro-
pter cōmunicantiā cōmunis vene que est inter mamillas ⁊
matricem. Poma aūt ꝯtinue intumescūt quousq̄ȝ suo pō-
dere cadunt. ⁊ tunc subacte fiunt māme depēdentes: plene
quidem ⁊ tumentes impregnātibus. laxe aūt ⁊ vacue in nō
pregnantib⁹: eo ꝙ in pregnātibus clausa matrice pars san-
guinis menstrui in mamillas dirigit: ⁊ facit lac propter qd̄
tumescunt iplete māme. In alijs aūt aperta matrice descen
dit in menstruis: ⁊ ideo vacua ⁊ laxa efficit caro māmarū.
¶ Accidit etiā tunc mutatio inguinum tam in maribus q̄ȝ
in feminis: sed in maribus non solū mutat quātitas vere-
tri: sed etiā figura quando oriunt pili circa ip̄m ⁊ inuenitur
sperma inspissatū durū in fouea que est post caput veretri ⁊
incipit ibi esse fissura ex qua forte exit sanguis inter pellem
⁊ substantiam virge: ex hoc ꝙ virge quantitas tumes scin
dit se ante a pelle: ⁊ exit vsq̄ȝ ad valleʒ que est post caput ei⁹
querens liberū esse vt ibi pertingant ad interius vulue ori
ficium. Incipiunt etiam illo tempore frequenter esse titilla
tiones in capite veretri quasi debeat sequi emissio seminis
cum tamen non effundat: ⁊ post retentionem est quidē do-
lor: eo ꝙ tunc vasa seminis impleri incipiunt: ⁊ extendunt
cānales eoꝝ grauati concepto semine: ⁊ ista titillatio ⁊ con-
sequens dolor frequenter veniunt vsq̄ȝ ad pollutionem coi
tus: que quidem accidit citius in illo qui coit propter con-
fricationeʒ. tardius aūt in illo qui nullā facit in inguine cō-
fricationem: ⁊ cum emittunt sperma sustinent arsurā quā-
dam cum delectatione propter feruorē libidis. ¶ In femi-
nis autem vulua quidē puellaris habet apertam fissuram
ad modicam genuum diuaricationem: ⁊ hoc accidit ꝓpter
siccitatem eius cartilaginis que est in inguine. hanc eni sic-
cam esse necesse est propter nutrimentum qd̄ tendit sursuʒ
calore iuuentutis. cuius etiam signū est ꝙ posteriora ⁊ na-
tes puellarū in annis illis sunt parue fere sicut nates iuue-
num masculoꝝ. Circa quartūdecimū aūt annū ꝓpter men
strui ⁊ humoris spermatici descensuʒ ⁊ nates incipiunt in-
spissari: ⁊ fissura vulue incipit claudi ⁊ labia vulue ingrossa
ri ⁊ mollificari: ⁊ pili germinare incipiunt in circuitu eius:
⁊ hec sunt que vocant signa pubertatis. Incipit etiam tunc
puella desiderare coitū: sed in desiderio non emittit: ⁊ quā-
to plus coit aut etiam manu se cōfricat tanto plus appetit:
eo ꝙ per talem confricationem humor attrahitur: sed non
emittit: ⁊ cum humore attrahit calor: ⁊ cum muliebre cor-
pus sit frigidum: ⁊ clausuram patiens poroꝝ non cito emit
tit semen coit⁹. Et hec est causa ꝙ quedam puelle circa an
nū quartūdecimū non possunt de coitu satiari: ⁊ si tunc nō
habent virū: tamē mente pertractant coitū virilem: ⁊ sepe
imaginant veretrum viroꝝ ⁊ forte sepe confricant digitis
vel alijs instrumentis quousq̄ȝ laxatis vijs per calorē con-
fricationis ⁊ coitus exit humor spermaticus cum quo exit
calor: ⁊ tunc temperant ipsarū inguina. ⁊ tunc efficiunt ca-
stiores: tunc etiam accidit fluxus menstrui: ⁊ multiplicant
pollutiones tā in somnis q̄ȝ in vigilia: ⁊ tunc se comprimūt
crura plicando vnum crus super alterum: vt sic vna partiū
vulue scalpat aliā: q2 ex hoc orit delectatio ⁊ pollutio. San-
guis aūt menstruus qui in rubore sanguinis primo distillat
a vuluis puellarum: est quasi sanguis arietum iugulatorū.
Sed ante tempus illud aliquādo distillat ab eis menstruū
album precipue si vtunt cibo frigido ⁊ humido sicut lacte ⁊
cucurbitis: ⁊ huiusmodi: qd̄ ego vidi etiaʒ accidere mulie-

Nō cām permutatiōis vocis in coire īcipientibus.

ribus que diu caste fuerant in senectute: quādo ex dieta infrigidata sunt corpora eorum: ⁊ quando hec accidit tūc male nutriunť corpora earum ⁊ efficiunť macilente. In pluribꝰ aūt feminis tempore quo poma mamillarū intumuerūt ad duos digitos mēstruuз incipit apparere nisi forte puella sit meretrix: que plurimoꝝ viroꝝ plurimo abutať coitu. In illa enim tm̄ per confricationem euaporādo ⁊ fluēdo exit humoris qđ diu retardať mamillarū tumor: ⁊ diu etiā retrabitur humor sanguinis menstrui: tunc etiam incipiunt voces puellaruз mutari que lз sint semper acute ⁊ quasi voces infirmantium propter debilem follem tamen incipiunt tūc plus graues esse q̄ȝ ante propter causam quā supra diximꝰ. Manent aūt acutiores q̄ȝ viroꝝ intātū ꝙ etiā similiter in eadem cāna vel cornu aut fistula sufflet cū viro: tamen acutior erit sonus sufflationis mulieris q̄ȝ viri: vniuersaliter igiť acutior est vox mulierū q̄ȝ viroꝝ: ⁊ acutior est vox puellarum q̄ȝ vetularum: ⁊ q̄ȝ pueroꝝ: ⁊ acutior est vox puerorū q̄ȝ viroꝝ: ⁊ hoꝝ causa patet ex predictis. ¶ In hoc enim tēpore pubertatis multe in inguine distillant humiditates tā femine q̄ȝ viri ⁊ mouenť multum ad querenduз coitū: ⁊ vt in pluribus si vtanť coitu moderato in illo tēpore: velocius corpora eoꝝ accipiunt incrementum q̄ȝ prius: ⁊ aliquando etiam ex vsu coitus in illo tempore torpescunt ⁊ marcescūt ⁊ deficiunt corpora eoꝝ: cuius cā profecto est: q: illi in quoꝝ corporibus multe sunt ⁊ grosse humiditates: ex ipsis eisdeз impediť calor augens corpus non pōt ipm̄ vincere ⁊ dissoluere ⁊ cum exit in parte per cōfricationem coitus ex remanente melius augeť ⁊ nutriť corpus tam in maribus q̄ȝ in feminis. In his aūt que paucā ⁊ subtilē habent humiditatem accidit contrarium quoniā quādo per coitū illa subtrabitur destituitur ⁊ marcescit corpus. Quidam tamen sunt precipue mares quibus propter calorem ⁊ siccitatē non accidit spermatizare in illo tempore: ⁊ in processu etatis virilis quando tepescit calor ⁊ humectatur humore senectutis complexio incipit in eis desiderium coitus: ⁊ potentia feruens coeundi. est aūt in quibusdā feminis. similiter ⁊ quidam sunt quibus ex frigiditate ⁊ siccitate complexionis in annis pubertatis nō accidit semen: sed illis nunq̄ȝ redibit potentia coeundi in aliqua etate: sed potius ex frigiditate impotentes erunt in eternum: ⁊ in feminis quibusdā est similiter: sed est valde rarum. In ista etiā etate ex coitu ipso excitatur desideriū amplius coeundi precipue in puellis: fit etiā tamē in maribꝰ nisi custodianť: ⁊ a feminis separenť: qm̄ ex calore cōfricationis extenduť vie ⁊ efficiunť ample ⁊ impleť humore. Et etiā rememoratio coitus excitat tūc appetitū qm̄ accidens anime multuз variat corpus sicut in alijs libris phicis determinatū est: quibusdam tamen accidit nunq̄ȝ pollui in somnis vel emittere sperma coitus propter dispositionem aliquā complexionis sicut diximus iam ante: ⁊ hoc accidit plus mulieribus q̄ȝ viris: eo ꝙ earū corpora sunt minus porosa ⁊ non egrediť ex eis semen coitus nisi per longā cōfricationē: ⁊ ideo quādo puelle caste sunt ⁊ auertunt animū stant vsq̄ȝ ad antiquitatē vltimaз ꝙ nunq̄ȝ polluunť neq̄ȝ experiunť coitꝰ delectationē: ⁊ hoc fit etiā in maribus: sed perraro. Quedā aūt hn̄t hoc: sed ex vitio complexionis sicut ante diximus ⁊ ille non generant. ¶ In isto etiā tēpore mutanť multū qualitates corporuз ⁊ ꝙ quedam persone sananť ⁊ quedā infirmanť tam in maribus q̄ȝ in feminis: qm̄ aliquando in isto tēpore auferť epilepsia: qm̄ videlicet humor malus ⁊ superfluus distillat qui prius fumando oppilabat in cerebro vias motus ⁊ sensus. Aliquādo etiā sanať corpus alia sanitate quādo subduciť humor malus superfluus qui sanitatem impediuit. Aliquādo aūt incipit īfirmari ꝓpter subtilis ⁊ necessarij humidi ablationē: ⁊ similr aliqn̄ ad maiorē aut minorē aut ad bonitatē cremēti aut ad malitiā: ⁊ aliqn̄ a macie ad pinguedinē aut ecōuerso: quoꝝ oīum cā pз ex p̄dictis: ⁊ hec oīa fiūt postq̄ȝ peruenerint ad somniū polluēs: vel ad vsum coitꝰ: ⁊ q̄busdā accidūt oīa hoꝝ ꝯtraria: ⁊ iste eedē mutatiōes accidūt in virginibꝰ: qm̄ alique quandiu sunt puelle virgines: ⁊ habuerint in corpe multas supfluitates emittūt ipsas per pollutioneз in somno factā vel per coitū factā: ⁊ emittūt etiā menstruū: ⁊ tūc purgatis corporibus efficiunť tūc maioris sanitatis ⁊ melioris augmēti ꝓpter exitū superfluitatis que prohibebat sanitatē ⁊ incremētū. Quibusdā aūt accidit totū cōtrariuз: qm̄ post pollutionē somni vel coitus efficiunť macriores ⁊ debiliores: eo ꝙ tūc fit exitus superfluitatis illius que est bona ⁊ necessaria corpori sicut illa que remansit in corpore. quedā aūt istarū humiditatū exeunt cū spermate ⁊ quedā cū menstruo. ¶ Adhuc aūt differens est in annis pubertatis eleuatio ⁊ tumor mamillarū in puellis: qm̄ quedā earum acquirūt mamillas magnas valde: ⁊ quedā paruas: ⁊ pauce inueniunť que ēt nullas habēt nisi sicut viri. talis. n. est inēta femina apud nos in ciuitate Vangionū que nūc Varmatia vocať que tn̄ plures enixa est infantes: ⁊ aliqn̄ tres simul enixa est gemellos. In quarūcūq̄ȝ enim corporibus sunt humiditates superflue multe ⁊ illis ꝛm quātitatē illarū superfluitatū ad substātiā māmarū directarū fit eleuatio māmarū quousq̄ȝ perueniāt ad quātitatē dispositionis ⁊ longitudinis in qua franguť ⁊ subiguť ⁊ dimittuntur dependentes inferius: post illud enim stat equaliter eleuata mamilla: ⁊ remanebūt post hoc mamille semp in vna dispositione. Que aūt pauciores habent humiditates pariores etiā habēt māmas: ⁊ que ex aliqua occasione venaз habēt obstructā ⁊ ceteras vias clausas per quas humiditates redundant ad māmas: ⁊ inferiores vulue vias multū habēt amplas per q̄s multus velociter effluat forte nullius aut parue quātitatis habent mamillas. Similr aūt lзnā tm̄ est etiā in corporibꝰ mariū. quorūdā. n. sunt mamille valde tumētes ⁊ apparētes ꝓpter multū humidū qđ est in corporibꝰ eoꝝ: ⁊ hoꝝ corpora frequēter sunt lenia ⁊ mollia ⁊ vene occulte ꝓpter frigiditatē corporis eoꝝ: ⁊ sūt mamille eoꝝ valde similes mamillis puellarū quarum poma mamillarū iam tumescere incipiūt: ⁊ hoc accidit aliquādo pinguibus magis q̄ȝ alijs: qm̄ in talibus est humiditas terrena grossa que ad mamillas deriuatur.

Qꝫ pubescentes si moderato vtanť coitu velocius crescunt.

¶ Cap. zm. De principio generationis qđ est sperma maturum circa vigesimūprimū annū generantiū.

Septimo de nā aialiū capitulo p̄mo versus finem.

Sperma vō ꝯueniēs filioꝝ generationis est illud qđ est sufficiēter decoctū: ⁊ hoc est qđ in tertio distillat septēnio hoc est in anno vigesimo, primo a natiuitate generantis. ante hoc enim tēpꝰ vt in pluribꝰ nō est sperma cōplete habēs virtutē generādi pfectū aliqd in genere humano: q: q̄ȝuis in minori etate parētū generеť forte ex spmate eoꝝ: tn̄ id qđ generať fit debile ⁊ infirmū nō cōplēs periodū humane vite. tēpus aūt determinatū maturi seminis accidit tā viris q̄ȝ mulieribꝰ: sicut ⁊ alijs pluribꝰ aīalibꝰ. oibꝰ. n. accidit que pfecta ꝛm statū corporis ⁊ aīe sūt aīalia. In tali aūt etate aut ēt ante talē etatē citiꝰ īpregnanť iuuēcule parue spisse que grossoꝝ sunt renū ⁊ multū turgēt in mamillis q̄ȝ alie lōgiores ⁊ macriores siue tenuiores: sed cū īpregnantur dolēt in partu dolore magno plus q̄ȝ alie mulieres: qm̄ in partu inguen habēt spisse ⁊ multe carnis: ⁊ talis caro nō est laxabilis: sed est ꝯstricta ⁊ clausa ⁊ ꝯserta vehemēter: et lō frequēter tales laceranť in partu. Si aūt ante tēpus vigesimiprimi anni cōcipiūt sicut frequētissime euenire solet tūc maior accidit dolor ex corporis incōpletiōe: qm̄ nec matricem habēt cōpletā ad cōtinēdū nec vulue fissurā cōpletā ad emittēdum partū: ⁊ ideo vehemēter in partu crucianť. Similiter aūt mares multū coeūtes citius senescunt: eo ꝙ subtile ⁊ calidum per coitum exit ab eis humidum ⁊ remanet viscosum frigidum humectās ⁊ nō augens ⁊ illud est cā canitiei ⁊ senectutis. Similiter aūt ⁊ mulieres multos portantes infantes citius antiquanť ⁊ moriunť: ꝓpter humoris nālis multā in partu emissionem. Est aūt opinio quedam quorūdā de hoc ꝙ mulier nō augeť in longitudinem amplius postq̄ȝ peperit tres infantes ꝓpter humidi qđ in augmētū verti debuerat deperditionē. hec etiā est causa ꝙ mulieres que in annis pubertatis ardebāt multo coitꝰ desiderio: amittūt desideriū coeūdi postq̄ȝ plures infantes pepererunt. In partu nāq̄ȝ sicut diximus exit humor plurimꝰ cuз quo exhalat calor ⁊ humore ⁊ calore naturalibus destitutum corpus non habent desideriū coeūdi vt in pluribus autē mulieres post tria septennia cōuenientes efficiuntur ad partū: eo ꝙ corpora earuз mollia in tanto tēpore maturantur ꝙ tunc est quantitas spatij coniunctionis Iouis ⁊ Saturni ⁊ vnius anni solaris: q: in q̄titate tēporis con

iunctionis duarũ superioꝝ stellarũ infundit ꝑfectio corpo/ rib⁹ indiuiduoꝝ perfectoꝝ: ⁊ hec ꝑfecta virtus infusa per vim solis per circulũ signoꝝ circuituꝫ reducit ad agendũ ⁊ adunat virtus eius vt sit efficacior: qm̃ ꝫ forte aliqs natus nõ nascat in ꝯiũctione Jouis ⁊ Saturni ⁊ ideo annus .20. nõ terminet ad iteratã earũdẽ stellarũ ꝯiunctionẽ: tamẽ in tãto tẽpore quãtitatẽ cursus vnus ꝯiunctionis ꝑficiunt sup generata: ⁊ ideo tunc sunt perfecta: de istis tñ in astronomi cis est reddenda rõ. Sed hoc dixisse sufficit ad ꝑsens ꝙ in vigesimoprimo anno perfecto: matura est ad concipiendũ mulier: ⁊ que ante cõcipit imature cõcipit ante tẽpus vide/ licet maturi seminis. Uiri aũt idigent maiori tẽpore ꝙ̃ sit istud: qm̃ corpora eoruꝫ sunt calori magis resistentia ⁊ ante tẽpus illud quo ꝑfecte matura sunt corpora viroꝝ est sper/ ma eoꝝ subtile ⁊ aquosum: ⁊ tale sperma nõ est aptũ gene/ rationi perfecti in genere humano. Sed opꝫ ꝙ sperma sit glandulosum ⁊ grandinosum quãdo tangit ꝙ sit quasi cõ/ positũ ex glandulis ⁊ partibus grandinis mollibus: q² tunc in spissitudine eius põt cõtineri fortis ⁊ multus spiritus cũ virtute formãte perfectũ ⁊ vigorosuꝫ partũ: qui spiritus cũ virtute sua neqꝫ est in subtili spermate ⁊ si esset euaporaret. tale aũt sperma grandinosuꝫ nõ est in corpore viri nisi sit iã desiccatũ calore iuuẽtutis ⁊ ꝯfortatũ ⁊ inspissatũ ⁊ exiccatũ iã in seipso ab humore puerili etatis iuuenilis. Signũ aũt eius quod dictũ est: qm̃ sperma subtile nõ multũ filosuꝫ est principiũ generationis feminarũ. sperma aũt grandinosuꝫ filosum est ex quo generant mares. Jn isto enim tempore oriunt in viro pili barbe: sed de ortu barbe in viro iã in an/ habitis istius sciẽtie libris dedim⁹ rationes. ¶ Menstruũ etiã mulierũ maturũ est in isto tẽpore ꝙ vt in pluribus ꝭm fortitudinẽ fluxus fluit in finẽ mẽsis lunaris quãdo sol ⁊ lu/ na sunt in cõiunctione. tunc enim humiditates corpoꝝ mo net virtute cõiuncta: ⁊ ideo in humidis corporibus magis fluũt: in quibusdã tamẽ magis fluit mẽstruũ in medio men se lunari: qm̃ luna tũc est quasi alter sol plena lumine: ⁊ mo/ uet fortiter corpoꝝ humiditates. luna enim humores infe rioꝝ mouere habet sicut determinatũ est in libro nostro de causis ⁊ proprietatibus elementoꝝ ⁊ planetarũ. Quarũdaꝫ aũt menstrua fluunt vtroqꝫ tẽpore que multas in corporib⁹ habent humiditates: ⁊ similiter etiã eisdeꝫ tẽporibus tam viri ꝙ̃ mulieres patiunt fluxus hemorroidaꝝ: ⁊ q² luna sic mouet menstruos fluxus in feminis: ideo quidaꝫ de falso nomine sapiẽtie celestiũ inaniter gloriantes. Dixerunt lu/ nam esse feminã: eo ꝙ cũ sua diminutione mulieribus ac/ cidit menstruuꝫ in quolibet. Est aũt luna in veritate qua/ litatis feminee in effectu: qm̃ est frigida ⁊ humida. Sed in sexu neqꝫ vir est neqꝫ mulier: sed de his determinare alte/ rius est negocij. Sunt tñ q̃dã mulieres sicci corporis quib⁹ vno accidit mense: ⁊ alio nõ: ⁊ quasdã ego vidi virgines ca stas ieiunijs ⁊ vigilijs macerãtes corpora quib⁹ nunq̃ꝫ ac/ cidit menstruũ in pluribus mensibus per multos annos: ⁊ ex hoc nõ infirmabant. Dicit etiã Aristo. ꝙ quibusdã non accidit nisi post tres mẽses. Mulieres aũt quibus accidit omni mense mẽstruũ cito purgant post duos videlicet aut post tres dies. quibus aũt accidit menstruũ post longũ tem pus difficile purgant ab eo: ⁊ in diebus quibus distillat mẽ struũ sunt valde dolentes: qm̃ in distillatione corrupti hu/ moris languet corpus: ⁊ q² vias habẽt artas replet eas cor ruptus humor destituunt in corpore. Mulier aũt que sepe hꝫ menstruũ cito recedit ⁊ alleuiat corpus earũ post ei⁹ re/ cessum. quibus anteꝫ medio modo accidit: hoc est alternis mensibus etiã media velocitate purgant. quibus aũt im/ pedit ⁊ abscidit fluxus menstruoꝝ: aliquando suffocant ex euaporatione ipsius que sursum eleuat matricẽ: ita ꝙ pre/ mit spiritualia ⁊ inducit suffocationẽ. Corpora v̊o omniuꝫ mulierũ concepto grauantur menstruo quousqꝫ mundent: ita ꝙ plures mulieres quãdo appropinquant ad exitũ mẽ/ strui patiunt matricis suffocationẽ ex ventositate eleuante eã donec exit sanguis mẽstruus aperta matrice. Causa aũt menstrui in corpore mulieris est paruitas caloris cõsumen tis humidũ digestũ: qđ cuꝫ incorporari ⁊ mẽbris assimilari per vltimã non põt digestionẽ suo pondere ꝓpellit ad exitũ resudãs ex orificijs venarum in matricẽ propter vtilitates quas fert cõceptui ⁊ refusum extra per os vulue. vtilitates

Septimo de nã aialiũ capitulo. 2.

aũt eius in matrice sũt cibatio embrionis tẽpore ꝯceptus: q² in embrione vltima digestione digerit ⁊ assimilat per ca lorẽ qui est in embrione. ¶ Tp̃s aũt naturalissimuꝫ impre/ gnationis quãdo facilius impregnat mulier: postq̃ꝫ emun/ data est a mẽstruo. Si tunc statim sustineat coituꝫ viri: qm̃ que tunc nõ possunt ip̃regnari: signũ est ꝙ nunq̃ꝫ alio tẽpore possint ip̃regnari: ⁊ ideo vt frequẽter erũt sine ꝓle. que eniꝫ nõ impregnant post menstrui mundationẽ habẽt ꝓculdu/ bio cõstrictã matricẽ in interiori orificio: ⁊ iõ semẽ viri aut raro aut nunq̃ꝫ recipiũt. Jmpregnate aũt tẽpore impregna/ tionis nõ accidit mẽstruũ naturaliter: qm̃ necessariũ est ad nutrimentũ embrionis. Si aũt aliqñ accidit nisi parũ sit et cito quiescat inducet debilitatẽ ⁊ forte mortẽ conceptui aut forte sua lubricitate inducit aborsuꝫ. Mulieribus etiã hu/ mores viscosos habentibus in lateribus matricis semper matrix est lenis ⁊ lubrica: ⁊ ideo nõ tenent conceptũ semẽ ⁊ efficiunt steriles. Si aũt nullũ eoꝝ que diximus accidat ei qui mẽstruat tẽpore ip̃regnationis faciet tñ cõceptũ debilẽ ⁊ breui tẽpore viuẽtẽ. Plures aũt sũt mulieres que multo vtunt coitu: ⁊ desiderãt ip̃m vehemẽter: ⁊ illis matrices pẽ dent inferius versus locũ quo attingit veretrũ secũ coeun/ tis: ⁊ ille sepe mẽstrua habent: qm̃ vie ad matricẽ in eis sũt laxe: ⁊ calor coitus ꝯtinue adducit hũores. Mulier ẽt plus oibus alijs feminis aialiũ hꝫ mẽstruũ ꝓpter humiditateꝫ ⁊ mollitiẽ maiorẽ sui corporis: ⁊ q² delicatiori ⁊ pluri ⁊ citi⁹ ꝯuertibili vtit nutrimẽto: ⁊ q² lene nõ pilosuꝫ hꝫ corp⁹. Fe minis aũt magnoꝝ aialiũ sibi simile generantib⁹ nõ accidit hoc: quoniã humor quẽ habẽt trãsit in corporis quãtitatẽ: ⁊ in q̃busdã alijs transit in pilos aut in pẽnas aut in squa/ mas aut alias quasdã partes que nõ sunt in mulieris cor/ pore. Homo eni solus inter aialia est oino lenis corporis: ⁊ maxie mulier. Trãsit etiã in alijs quadrupedib⁹ in vrinã qm̃ quadrupedia multo habẽt spissiorẽ ꝙ̃ mulier aut vir: qm̃ turbidũ qđ inspissat vrinã in q̃drupeduꝫ feminis eijcit in muliere per mẽstruũ. Uir ãt huiusmodi substãtiã eijcit cũ substãtia spermatis: qm̃ homo eijcit valde multũ sper/ ma respectu sui corporis plus ꝙ̃ aliqđ alioꝝ aialiũ: ⁊ iõ etiã plus alijs aialib⁹ ꝯsiderat coitũ. Uiri aũt qui plus sperma/ tizant sunt qui nõ sunt multũ carnosi vel pingues: qm̃ in il/ lis trãsit sperma in nutrimentũ corporis qui etiaꝫ in colore sunt albi ꝓpter humiditatẽ habẽt mãm spermatis: ꝫ vir/ tutẽ sperma facientẽ ⁊ impellentẽ habeant paucã: ⁊ ideo ẽt nõ est improbabile ꝙ nigri nõ multũ carnosi neqꝫ multum macri multũ habent sperma: quoniã in oibus plus operat virtus fortis quãdo hꝫ mãm ꝙ̃ debilis. Cũ aũt caro mul/ tiplicat in viro: tũc illa humiditas que materia spermatis est superfluitas: trãsit in mãm carnis. Similiter aũt mulie res albe pallẽtes aliquãtulũ magis trahũt ⁊ suggũt vuluis suis sperma ꝙ̃ alie: ita ꝙ quasi exuggũt ⁊ exiccãt ⁊ debili/ tant viros: ⁊ huiusmodi quidẽ cã est aptitudo ip̃regnatio/ nis taliũ: qm̃ albedo significat mollitiẽ in eis. pallor aũt de/ stitutionem a sanguine menstruo superfluo: ⁊ tunc matrix emũdata trahit sp̃ma de veretro sicut vẽtosa. Hec igit sũt principia ip̃regnationis ⁊ generationis in viro ⁊ muliere.

¶ Cap. 3m. De signis impregnationis iaꝫ facte ⁊ formatio/ ne conceptus.

Septimo de nã aialiũ capitulo. 3.

Signa v̊o impregnationis iam facte sunt hec: ꝑmũ quidẽ signũ est vt sit orificiũ vulue exte rius versus anũ sicut statim post coitũ. hoc eni signũ est ꝙ matrix attraxit sperma ⁊ clausuꝫ est orificiũ eius interius ⁊ nihil exiuit de sperma/ te. ¶ Adhuc aũt si labia vulue post coitũ sũt te nuia est signũ ꝯcepti seminis. hoc. n. significat clausurã ma/ tricis ⁊ exaltationẽ sui cũ sp̃mate ꝯcepto: ⁊ iõ secũ trahit la/ bia vulue ⁊ tenuia reddit ea: ⁊ claudit fissura vulue. q. sensi bil᷑ sicut filis q̃busdã labia vulue ꝫhant ad interius matri cis. Si ãt post coitũ labia vulue sint lubrica ⁊ humida: hoc est signũ ꝙ exiẽs de matrice sperma lubricauit ea: ⁊ si fuerit pinguia lenia ac si sint vncta. signũ est ꝙ sp̃ma in ꝑmo exi bit: eo ꝙ hũor ei⁹ subtilior iã exiuit q̃ piguia ⁊ vncta reddit labia vulue. Qñcũqꝫ. n. lenia sꝭ duo labia vulue: ẽt postq̃ꝫ iã p aliquot dies semẽ ꝯceptũ est signũ ꝙ creatura excedet: q² iã icipit aperiri matrix ⁊ amittere ꝙ subtili⁹ erat seminis: pp qđ mulieres expte in talib⁹ volẽtes retinere semẽ cõce/

ptū vngūt labia vulue primo oleo pinus qđ est liquida pix:
eo ꝙ matrix fugit odorē fetiduꝫ picis: ⁊ exaltat̄ ab ipsa: ⁊ in
exaltatione sua cōtrahit̄ ⁊ claudit̄ orificiū oris ipsi⁹: sed hoc
nō est faciendū nisi postꝙ̄ iam semē ꝯceptū est per quinque
vel sex vel septē dies. Post vnctionē aūt picis liq̄de vngūt
olibano ⁊ absinthio ⁊ cerusa i oleo oliue dissolutis: eo ꝙ oīa
hec sicca sunt valde ⁊ sua siccitate operant̄ matricis clausu-
rā. Si aūt post septē dies sperma remanserit in matrice per
tale studiū: tūc manifestū est qm̄ impregnabit. occasiōes. n.
⁊ signa predeterminata infra septem dies manifestant̄. Si
aūt id qđ ꝯceptū est disponit se vt fiat femina: purgatio se-
minis per digestionē factā erit in triginta diebus: ⁊ si dispo
nit se ad marē faciēdū purgabit̄ vsqꝫ ad formationē cōple-
tam vsqꝫ ad quadraginta dies. Citius enim purgabit̄ se-
men cōceptus femine ꝙ̄ maris ꝓpter hoc ꝙ est mollius et
citius separat̄ ab ipō impurū: tardus tamē format̄ sperma
de quo fit femina ꝙ̄ de quo fit mas: eo ꝙ tenue ⁊ molle ma
gis difficulter retinet figuras ꝙ̄ spissum. Signū aūt impre-
gnationis preter oīa que dicta sunt est: q2 impregnate non
emittunt sanguinem menstruū sicut ante fecerunt: ⁊ hoc cō
tingit ꝓpter matricis clausurā ⁊ deriuationem mēstrui ad
alia loca. Diuidit̄ eni tūc in tres partes: ⁊ vna quedā pars
ipsius suggit̄ a concepto ad nutrimentū: ⁊ hec est pars sub-
tilior. alia aūt post hoc subtilior trahit̄ sursuꝫ ad mamillas:
⁊ alia pars que est impurior stat in matrice vsqꝫ ad tempus
partus: ⁊ tūc emittit̄ cū puero. Lac aūt est in mamillis ipre-
gnatarum primo quidē paucū ⁊ tenue est aquosum ⁊ subti-
le: eo ꝙ parū adhuc sursum deriuat̄: q2 multū de subtili at-
trahit̄ informationē ⁊ incrementū fetus. Postea aūt quā-
do creuit: ⁊ cōpletus est fetus nō attrahit̄ de menstruo nisi
nutrimentū eius: ⁊ tunc multū de ipso redundat ad mamil
las: ⁊ ad hoc cooperat̄ ꝙ semen conceptū primo quasi nihil
trahit de corpore matris ad mamillas. Postꝙ̄ āt iaꝫ habꝫ
sensum ⁊ motū trahit per vmbilicum sicut per ventosam: ⁊
tunc multū attrahit̄ de sanguine qui superfluit nutrimento
conceptus ⁊ redundat vbertim ad mamillas ⁊ implet ad
eas. hec aūt redundantia lactis ad mamillas magis appa-
ret in mulieribus macilentis: q2 ille amplas habent venas
per quas est transitus lactis. Apparet aūt hoc etiā in puer-
peris que a virginitate conceperunt: q2 illarū mamille ma-
gis sunt vacue: ⁊ citius in vacuo apparet īfusio ꝙ̄ in pleno.
Dicunt aūt ꝙ hoc etiā apparet in vnguibus: qm̄ attracto
sanguine ad matricē ⁊ ad mamillas pallescūt vngues sicut
in patiente frigus tertiane. ¶ Si autē impregnetur mulier
de masculo frequentius erit maior impulsus lactis ad ma
millam dextram ⁊ sentit̄ aliquātulū moueri infra. 40. dies
motus lactis ad mamillam per aliquā titillationeꝫ mamil
le dextre: ⁊ per exuberantiam lactis quā incipit habere sup
sinistraꝫ. Si autē impregnata est de femina sentiet̄ motus
lactis ad mamillam sinistram infra nonaginta dies ꝓpter
debilitatem virtutis femine in attrahendo sanguine men-
struo. Hec causa ipsa mot⁹ ⁊ tractus lactis nō omnino sunt
determinata in impregnatione femine ⁊ masculi: sed dictū
est prout frequentius contingit. Sepe etiā cōtingit ꝙ in ma
trice concepta est femina: ⁊ tamē motus lactis sentit̄ in ma
milla dextra: ⁊ econuerso in matrice forte ꝯceptus est mas:
⁊ tamen sentit̄ cursus lactis primo ad mamillam sinistraꝫ:
⁊ hoc precipue contingit quādo multū quidē est sperma: et
tamen qualitate aut occasione format̄ in feminam. tunc enī
multitudine sua facit impulsum ad mamillam dextrā: ecō-
tra aūt quādo paucū est sperma ⁊ qualitate caloris sui for-
matur in marem. tunc enim paucitate sua decurrit ad sini-
stram. tales enim plures diuersitates facit sperma cōceptū
ꝺm magis ⁊ minus. ¶ Signū aūt conceptus est vehemens
pondus inguinis. hoc enim necesse est accidere ex suspēsio-
ne fetus in matrice. Est autem inter omnia vehementius
signuꝫ si in matrice incipiat fieri collectio ⁊ attractio sicut in
apostemate preter calorem febrilem ⁊ incipiat turbari ap-
petitus. hoc enim significat attrahi ⁊ colligi sanguinē men-
struum de corpore ad fetū in matricem ⁊ ex retentione ipsi⁹
appetitum turbari. In istis autem diebus quādo sanguis
sic colligit̄ ⁊ ad mamillas deriuat̄ ꝺm antiquos peripathe-
ticos incipit figurari embrio: qm̄ ante hoc tempus post cō-
uersionem ⁊ separationē spermatis est quasi frustuꝫ carnis

Nō de signo impregnatio-nis respectu fe mine ⁊ maris

informe ⁊ īfiguratū. Humiditates eniꝫ que post impregna
tionem vsqꝫ ad septem dies descendunt si contingat matri
cem aperiri vocant̄ corruptiones: eo ꝙ spermata tunc cor-
rupta sunt: sed nō ad similitudinē sanguinis vel carnis cō-
uersa. ¶ Si aūt post septē dies in tēpore quadragita dieꝝ
aperit̄ matrix ⁊ exit conceptum vocat̄ illud qđ sic descendit
a vulua aborsus: qm̄ in illo tēpore ꝯsueuit aborsus frequen
tius fieri eius qđ natura iam orsa fuit formare ⁊ distingue
re in speciem humanā. Si eni fetus mas fuerit: ⁊ per abor
sum in die. 40. excidat cum humore super terram a vulua
exiens dissoluet̄ sua teneritudine ⁊ non inuenit̄ propter sui
paruitatem. Si autem aborsus fuerit super aquā frigidam
bene claram inueniet̄ per colamentum creatura: ⁊ habebit
quantitatē magne formice: ⁊ hec substantia inuenit̄ in tela
quadā que cum scindit̄: inuenit̄ in quātitate magne formi
ce sicut diximus: cui⁹ caput ⁊ omnia membra formata sūt
⁊ distincta: ⁊ aliquando quando recenter cecidit inuenitur
habens motum dilatationis ⁊ constrictionis quando acu
pungitur ꝓpter quod pro certo scitur creatura illa esse ani
mata: ⁊ inenitur ꝙ veretrum eius ⁊ oculi eius magna sunt
respectu sue quantitatis: eo ꝙ adhuc non sunt completa ⁊
adunata. Sed in mā fluida resultant forma ⁊ figura mem-
brorum: ⁊ hoc similiter accidit in alijs animalibus in ocu-
lis ⁊ membro generationis ante completionem vltimam:
ante illam eniꝫ semper hec membra magnā respectu alio-
rum membrorum habent quantitatem. Si auteꝫ fuerit id
quod conceptum est femina: ⁊ a vulua per aborsum cecide
rit ante tres menses qui sunt. 90. dies: inuenietur aborsus
non figuratus: ⁊ si intrauerit quartum mensem vel tres cō
pleuerit: tunc inuenit̄ femina formata: ⁊ postꝙ̄ formata est
velociter completur ad vltimam formationem in qua na-
scitur: quoniā humidum postꝙ̄ constare incipit citius figu
ratur ⁊ completur ꝙ̄ siccū spissum. ¶ Sic igit̄ patet ꝙ pri-
mum complementum femine quod est in prima figuratio-
ne ⁊ distinctione membrorum ex semine concepto intra ma
tricem est post tempus completionis masculi: eo ꝙ in qua-
dragesimo masculus. In nonagesimo autem die femina fi-
gurata inuenitur. Ultima autem completiōe qua partus
perficitur in quantitate quedā femine concepte non cōplē-
tur vsqꝫ ad quinque menses: ⁊ nascuntur forte in septimo
mense vel post ipsum. ¶ Sed postꝙ̄ nate sunt femine citi⁹
crescunt ⁊ maturantur ꝙ̄ masculi: eo ꝙ calori maturanti et
facienti incrementū minus resistit caro laxa ⁊ mollis ꝙ̄ ca-
ro dura ⁊ sicca: sicut est caro masculi. Et hec est ēt causa ꝙ
citius vetule efficiuntur femine ꝙ̄ viri: q2 humidū cito fri-
gescit in eis ⁊ efficitur flegmaticum: ⁊ tunc canescunt ⁊ ani
les accipiunt rugas ⁊ dispositiones. pre ceteris autem vete
rascunt que multum coitu vtuntur. ¶ Adhuc auteꝫ quādo
matrix concepit semen orificium eius constringitur subito
vsqꝫ ad septeꝫ menses: ⁊ aliquando in ipso mense septimo
aut in octauo incipit aperiri orificium ipsius quando fetus
incipit descendere. Cum enim embrio ex artitudine vteri
qui iam nimis artus est: aut etiam ex defectu nutrimenti
quod iam magnus effectus abundantius requirit ꝙ̄ mini
stretur ei per sanguinem menstruum: ⁊ his duabus de cau
sis non amplius pati poterit suaꝫ remansionē in vtero pro-
pter quod incipit descendere inferius. 7. vel. 8. vel. 9. mēse:
⁊ in descensu suo exprimunt̄ labia vulue ⁊ fissure vulue: in-
cipiunt stare aperta ⁊ frequēter sunt labia vulue humida.
Si aūt quātitate sui quidem propter materni vteri necessi
tatem non patitur remanentiam: sed tamen habet quan-
dam naturam remanendi: que quideꝫ nature est immobi-
litas ⁊ frigiditas conceptus: tunc stat ⁊ non descendit infe-
rius: ⁊ tunc orificium matricis non aperitur nec incipit fis-
sura vulue aperiri mense octauo vel nono: neqꝫ embrio re-
uolutione sua conatur descendere deorsum. hoc enim signi
ficat ꝙ aut mortuus sit aut adeo debilis ꝙ in ipso nō sit ali
qua spes vite. Signa etiam cōmmunia impregnatis sunt
ꝙ mulieres post impregnationeꝫ efficiuntur graues ⁊ effi-
citur super oculos earum quasi quedam obscuritas ⁊ glau
cedo ex redundantia retenti mēstrui: ⁊ hoc apparet in qui-
busdaꝫ valde cito: ita ꝙ infra. 10. dies hoc sentit̄. In qbus-
dam aūt corpora magis tenuia habētib⁹ magis retardat̄:
⁊ huiusmodi acceleratio ⁊ retardatio accidit eis ꝺm quāti-

Masculus in q̄dragesimo die femina āt in. 90. figurat̄

tatem humiditatis superflue in corporibꝰ earū: qm̄ in quibusdā sunt multe: ⁊ in illis citius apparēt signa: ⁊ in qbusdā sunt pauce: ⁊ in illis tardius apparent signa predicta.

Septimo de nā aialiū capitulo. 4.

¶ Cap. 4m. De his que frequentius accidunt impregnatis siue sint impregnate de masculo siue de femina.

PLuribus etiā mulierū impregnatarū accidit tempore impregnationis vomitus: ⁊ hoc differenter: qm̄ vt in pluribꝰ marime accidit tempore quo recidit menstruū. Sed nōdū adhuc redundat ad mamillas. quibusdaz aūt accidit tempore quo pili incipiunt oriri in concepto. ⁊ causa quidē eius ꝙ vomitus accidit tēpore recisionis mēstruoꝝ anteꝗ͂ deriuet ad mamillas est ꝙ tūc nō nisi subtile attrahit ꝯceptui: aut etiā forte nihil: qꝛ in prima mutatiōe ⁊ alteratione spermatū nihil attrahit de menstruo sicut inferius ostendemus: ⁊ tūc sanguis corruptus retentus intra venas redūdat ad villos stomachi ⁊ ad epar ⁊ nauseaz ꝓuocat ⁊ abominationē ⁊ desideriū stultarū rerū ⁊ inanium sicut ꝙ comedat limus cōbustus vel aliud vile qd. Qñ aūt oriunt pili in creatura tūc fumi resoluunt ex humido cōcepti embrionis ⁊ diffundit in venis matricis ⁊ redundāt ad stomachū ⁊ epar ⁊ icludit nauseam ⁊ abominationē: postꝗ͂ autē sanguis menstruus ad mamillas vbertim manere incipit liberat stomachus ⁊ epar ab eo: ⁊ tunc redit appetitus naturalis: ⁊ etiā aliud accidens qđ multis accidit impregnatis: ꝙ videlicet in fine impregnationis quando iam magnus factus est fetus accidit eis angustia ex ꝯstrictione emittendi vrinā ex hoc ꝙ matrix cōstringit collū vesice per qđ vrina emitti hꝫ. Accidēs aūt mulierū impregnatarū de masculis est ꝙ cito ⁊ de facili quiescit in eis dolor ptus ꝓpter virtutē pueri qui iuuat matrē vt citius liberet: ⁊ ꝗ͂diu ꝑgnātes sunt in maiori parte sunt boni coloris: ꝓpter calorem ⁊ species qui sunt in ꝯcepto ꝑcipue qñ est bene vigorosus. parientibꝰ aūt feminas accidit ꝯtrariū huius. sunt eni turpis ⁊ cinerei coloris ⁊ pigri motꝰ: ⁊ accidit eis aliqñ apostema in crure: ita tumescit caro earū ex indigesto humido qđ resudat a ꝯcepto feminino qbusdā tamē accidit totū cōtrariū eoꝝ que diximus. Sunt eniꝫ boni coloris ⁊ leues cū īpregnant aliqñ de femina: ⁊ cōtrario modo forte se habēt qñ impregnant de masculo: ⁊ huius cā superius assignata est: qñ videlicet concipit femina ex multo semine viri: que etiā nata erit virago multos gestus viriles habens nisi magnā violentiā faciat cōplexioni per cōsuetudinē ꝯtrariam. ¶ Impꝑgnate etiā post retentionē mēstruoꝝ semper desiderant res diuersas: qđ desideriū qdā antiquoꝝ grecoꝝ chirikeon appellauerūt. ⁊ cā huius desiderij vt in premissis ostēsa est. Quedā etiā mulierū istud desideriū icurrūt velocíꝰ post impregnationē ꝗ͂ alie: ⁊ citius aufert a qbusdā earum ⁊ tardius ab alijs. quibusdā aūt rarissime accidit ꝙ impregnatione quacūꝗ͂ melioret dispositio corporis aut coloris earū: qñ videlicet habēt corpora sicca arida: aut nō in se habent nisi humores subtiles. qñ eniꝫ illi attrahunt ad nutrimentū creature ꝯcepte tūc destituit ⁊ lāguet corpus ⁊ color efficit turpis. que aūt ecōuerso disposita habent corpora: illis etiā rōnabile est ꝯ͂riuꝫ in ipregnatione ꝯtingere. ¶ Debilitas aūt appetitus sicut iam ante diximus in maiori parte accidit mulieribus pregnantibꝰ qñ fetui incipiunt oriri pili in capite: aliquando etiam accidit ꝙ impregnatis mulieribus fluūt pili capitis quos habent a prima generatione: ⁊ multiplicant pili in membris in quibus sunt pili ex cōcupiscentia ⁊ humore coitus sicut in inguine ⁊ ascellis: ⁊ huiusmodi. causa ē: qꝛ humor qui est materia piloꝝ retrahit a superiori ⁊ ex calore inguinis multiplicat inferius: ⁊ tunc superiores deficiente materia cadunt ⁊ multiplicātur inferiores multiplicata materia: ⁊ ideo calue fiunt quedā mulieres ex calore sui inguinis: quoniam medulla cerebri aliquātulū distat a testa capitis anterius ⁊ cum humore vaporoso non irrigat inducit caluicies. Accidit aūt ⁊ hoc impregnatis ꝙ masculus conceptus vt in pluribus in corpore facit maiorem motuꝫ ꝗ͂ femina: ⁊ paritur citius ꝗ͂ femina: ⁊ vtriusꝗ͂ horum causa est calor ⁊ vigor masculi super feminam. Similiter autem dolor qui accidit in impregnatione ⁊ parturitione concepto femine ⁊ continuus ⁊ tardius habes nō acutus ⁊ in conceptis maribus est acutus ⁊ fortis: sed non cōtinuus: sed breuis. cuius causa scitur ex antedictis. ¶ Adhuc aūt quando ante tempus proximuꝫ pariendi vir coit cum muliere impregnata: ex hoc festinabit partus ⁊ parturitio propter motum matricis in confricatione coitus: ⁊ propter agitationem capitis fetus: ⁊ hec duo aliquando sunt in causa ꝙ mulieres aliquando putāt sibi iaꝫ instare tempus parturitionis: cum tamen in veritate forte non instet: sed embrio mouet ⁊ vertit caput suuꝫ tm̄ ⁊ iterū post hoc qescet. ¶ Est auteꝫ ⁊ hoc de proprijs accidentibꝰ homini ꝙ femine omnium alioꝝ animalium habent vnuꝫ determinatum terminuꝫ temporis in quo pariūt. Mulier autem sola habet terminos diuersos valde sicut nos in sequentibus ostendemus. Causa autem qꝛ alia animalia similes propter cibi similitudinem habent complexiones et modos viuēdi ⁊ aie accītia. hec āt oia valde dīa ⁊ dissimilia hꝫ hō: ⁊ iō ēt variant oia ea que cōplexionem ⁊ modū viuendi ⁊ anime accidentia ꝯsequunt. Diuersitas auteꝫ terminorum partus hominis probatur ex hoc ꝙ quidam pariuntur mense septimo. In maiori autem parte pariuntur mense nono: ⁊ quidam intrant in. xi. anteꝗ͂ nascantur: ⁊ dicitur de aliquo ꝙ natus fuit post mensem. 14. ¶ Generaliter autem nullus natorum ante septimū mensem: hoc est qui sexto mēse natus est viuit: sed cito moritur. Quidā aūt ex eis qui pariunt in septimo mense si pariunt in principio mensis sunt debiles ⁊ habēt gracilia membra ⁊ sunt parui: ⁊ ideo statim cū nascunt ꝑcipiunt ab obstetricibus inuolui pannis lane mollis aliquantulū vnctis butyro vel arungia non salsa: ⁊ plures istoꝝ habent poros manifestos qui sunt vie sensuum: aut exitus superfluitatū valde paruas: ⁊ precipue auriculas ⁊ nares: ⁊ cum post ortū inuoluti steterint ampliabunt magis. Aliquando aūt accidit ꝙ quidam nati in octauo mense supramiuunt: sed raro. Nati eni in octauo proculdubio ad exitum mouent in septimo: sed qꝛ debiles sunt post motum quiescunt: ⁊ in octauo viribus non recuperatis descendunt ⁊ nascuntur: ⁊ ideo raro viuunt: sed si remanerent in vtero per circulum vnum lune reciperent vires ⁊ iuuarentur ad exitum in nono: ⁊ tunc superuiuere possent. Dicūt tamen aliqui ꝙ in partibꝰ Egypti que sunt partes calide ⁊ humide: ⁊ multuꝫ sunt ibi mulieres viragines ⁊ vigorose multi in octauo mēse pariunt: ⁊ superuiuūt: ⁊ hoc rarum ⁊ mirabile est valde: ibi enim pariūt mulieres ad octo menses: ⁊ viuunt filij. Dicitur etiam ꝙ in partibꝰ regionis quā vocant adekil: saluant nati in octauo mense. Cōtingit etiam ꝙ aliquis credit nasci ⁊ saluari in octauo mense qđ in veritate non est verum: sed propter malitiam regiminis ⁊ computationis mulieris impregnate: opinat ꝙ sit filius octo mensiuꝫ ⁊ transit nouem mensiū: eo ꝙ ante concepit ꝗ͂ dixerat. mulieres enim non bene custodiunt et obseruant tempora prime impregnationis. Multis enim mulieribus accidit dolere dolore parturitionis in octauo mense: ⁊ in mense quarto precipue si perueniat febris: ⁊ sepissime moriuntur mortuo embrione: propter nimiam debilitatem fluxus sanguinis qui sequitur talem partum qui innaturaliter ab vtero abrūpit: ⁊ ideo non solum nō viuūt nati mense octauo: sed etiam matres talium natorum moriuntur. Et similiter est de natis in quarto: quoniā illi adhuc fortissime coherent vtero: ⁊ in abruptione multus sanguis exiens ex corpore matris nō finit eam viuere. Imperfectio aūt infantis ⁊ modicus sanguis qui fluit ex vmbilico eius occidit conceptum. Si aūt pariatur natus post mēsem decimum dicitur ꝙ mulieres errauerunt in computatione prime impregnationis. Ego aūt vidi puerperam honestam ⁊ fidedignam cuius cum mirarer quātitatem filij quem protulit: qꝛ enormis erat quātitatis asseruit constanter ꝙ natū. x. mensibus ⁊ amplius in vtero gestauerat. Error tamen sepe accidit in computatione mulierum ex multis causis: quarū vna est ꝙ sepe ex semie ꝓprio vel viri inutili semine recepto vel alia cā accidit in matrice tumor ventositatis alicuius ⁊ credūt se tūc concepisse: ⁊ ab illo tempore cōputāt ⁊ postea per aliquot dies coeūt: ⁊ vere cōcipiūt: ⁊ tūc qꝛ cōputant a primo vētris tumore decipiunt. qñ eniꝫ mulier recipit sperma viri ⁊ illi spermati nō coniungit sperma ꝓpriū tūc vanū est sperma viri: ⁊ ꝯuertit in vētositatē ⁊ eleuat matricē: ⁊ forte vapor eius ascendit caput ⁊ inducit

Gnāaliter nullus natꝰ ante septimū mensem viuit.

Nedū nati in octauo mense moriunt verū etiā ⁊ matres eorum.

Propter qđ mulieres errāt de tpe impregnationis.

vertiginē aut etiā epilepsiam: ⁊ in eleuatione matricis decipiunt femine credentes se cōcepisse cū nō cōceperint. Similiter aliqñ mulier coit cū viro: qui aut nō emittit semē aut valde tarde post longissimā confricationē coitus emittit: ⁊ in illo coitu mulier emittit sperma ꝓpriū intra matricē ꝓpriā ⁊ nō sperma viri ⁊ claudit matrix super sperma ꝓpriū: ⁊ tūc etiā illud semen est inutile: ⁊ conuertit in vaporem vētositatis: ⁊ eleuat matricē: ⁊ facit opinionē ⁊ similitudinē cōceptus: ⁊ si postea mulier vere concipit ex alio coitu viri facit errorem in computando: alia etiā que claudunt matricem aut abscindunt menstruū faciūt aliqñ errorem: sed nō sicut ea que dicta sunt.

¶ Cap. 5m. De geminis ⁊ de his que recipiūt vnam impregnationem super aliam: ⁊ de his que hoc non faciunt.

In pho. 7. de nā aialiū capitulo. 4.

Considerandū aūt est preter omnia que dicta sunt de principijs generationis hominis ꝙ q̄dam aialia pariūt fetū vnicū. q̄dam aūt plurimos simul sicut mus ⁊ canis ⁊ leo ⁊ hmōi aialia. homo aūt ꝯuenit cū vtrisqꝫ. ¶ In omnibꝰ tamen locis habitationis humane mulieres in maiore parte pariūt fetū: sed in qbusdā paucis locis frequenter pariunt geminos ꝓpter multitudinē humoris seminalis qui nascit in corporibꝰ hominum in locis illis sicut fit in Egypto ꝓpter qḋ etiā luxuriosam necesse est esse gentem egyptiam. In hac eniꝫ terra mulieres sepe pariūt tres ⁊ sepe q̄tuor. ¶ Maior autem numerus ad quē aliquotiēs perueniūt nati est qnque. hoc enim iam visuꝫ est in multis mulieribꝰ. Ita ꝙ q̄daꝫ mulier in Egypto peperit q̄tuor vicibus. 20. filios: q̄libet vice quinque ⁊ superuixerūt plures eoꝝ: ⁊ narratū est mihi a medico ⁊ experto medico ꝙ q̄daꝫ nobilis mulier in Germania peperit. 60. filios q̄libet vice qnque ⁊ nullus eoꝝ venit ad etateꝫ dimidij anni: ⁊ nos inferius reuertemur ⁊ narrabimus mirabilia de multitudine geminoꝝ que ad nos deuenerūt. Auicen. narrat de quadam que aborsum fecit de vigintiduobꝰ figuratis: ⁊ de q̄dam que aborsum fecit de. 70. figuratis in temporibꝰ suis. ¶ Et narrauit mihi medicꝰ de quo supra fecimꝰ mentionē ꝙ ipse vocatus fuit ad curā cuiusdaꝫ mulieris nobilis que fecit aborsum de centū ⁊ qnquaginta simul ⁊ putabat se vermes emisisse de matrice: ⁊ cum aperirent tele inuenti sunt pueri figurati habentes q̄ꝫtitatem sicut est auricularis digitus hominis: ⁊ plures eoꝝ habebant motū ⁊ dilatationis ⁊ contractionis: ⁊ plura alia signa vite: ⁊ in pelui omnes iacebāt ante oculos eius: ⁊ erant oculi eoꝝ incompleti: ⁊ digiti manus quasi capillares ⁊ similiter digiti pedum. De causa aūt geminoꝝ nos postea loquemur. Qḋ auteꝫ mirabile videt est ꝙ si in alioꝝ animalium gemellis fetibus: qdam est mas ⁊ qdam femina superuiuēt ⁊ euadent a morte vsqꝫ ad completionem periodi que debet sue speciei. In hominibꝰ aūt rarissime euadūt gemelli qui sunt diuersi sexus aliquotiens tamen superuiuunt: ⁊ huius cā est delicatio complexionis humane ⁊ teneritudo materie que distemperationē diuersarū q̄litatū distinctionem sexus facientium sustinere in vigore vix potest nisi in mulieribus valde paucis ⁊ fortibus. Adhuc aūt nulla omnino femina alioꝝ animalium ab hoīe recipit aut sustinet coitū post impregnationē. ¶ Mulier aūt post impregnationem non solū sustinet coitum: sed etiam desiderat tunc coire plus ⁊ sepius q̄ꝫ fecerat quando non fuit impregnata: precipue si est impregnata de femina. Sperma enim in impregnatis infundit se neruis ⁊ scalpendo excitat delectationem: ⁊ tūc querūt confricationem coitus mulieres: ⁊ tempore impregnationis plus delectantur in coitu q̄ꝫ alio tempore propter humoris ad inguina attractionem. Alia autē animalia non abundant ita humore: et hoc qḋ est totum trahit ad conceptū: ⁊ remanet corpus destitutū: ⁊ ideo precidit ab eis coitus desideriū. Equa etiaꝫ sola excipit ex alijs animalibꝰ que etiam sustinet aliquādo coitum post impregnationem precipue quando abūdat cibo ⁊ humore subtili multo seminario. Alie aūt omnes note nobis femine animaliū postq̄ꝫ recipiūt semen impregnationis fugiunt subito ⁊ non supponūt se amplius masculis ad coituꝫ. Fugiunt aūt precipue illa que carent proprietate recipiendi per plures impregnationes successiue: quarum vna fit per coitum anteriorem ⁊ alia per coitū posteriorem.

Propter qd rarissime in spē hūana gemelli diuersi sexus euadūt a morte.

Equa tamen lꝫ sustineat coitū post impregnationem nō de facili recipit vnam impregnationem super aliaꝫ: sed effluit semen secūdi coitus. ⁊ huius signū est ꝙ equa raro proijcit plus q̄ꝫ vnū fetū. ¶ Mulieribus aūt accidit aliqñ impregnari vna impregnatione post aliā: ⁊ retinēt aliqñ īpregnationeꝫ vtrāqꝫ. Nisi secūda impregnatio sit spatio magno tēporis post primā. tūc enim secūda inducit dolores mulieri: ⁊ qꝛ nō fuit completa adhuc anteq̄ꝫ ad partū veniret prima īpregnatio descendit fetus primo conceptus ⁊ deprauat impregnationem secūdam: ita ꝙ formari non poterit: ⁊ aliqñ cū corruptione secūde impregnationis: damnat ⁊ corrumpit etiam prima. Aliqñ aūt qñ secūda impregnatio ⁊ conceptio seminis est valde parū ante partū: ita ꝙ iam descendit partus primus saluat partus primus: ⁊ spermata secunde impregnationis īueniunt iam nato esse circunfusa sicut viscositas q̄daꝫ linita super ipm corpus ipsius: qñ vo vna impregnatio cito sequit aliam: concipiunt ambo semina sicut accidit mulieri que primo peperit vnum filium qui similis erat marito: ⁊ post aliquot paucos tamē dies peperit scḋꝫ qui similis erat amasio: ⁊ aliquando nascunt duo successiue interiectis paucis diebꝰ aut septimanis: aut mense vno: qꝛ q̄dam mulieres fortissimas habent matrices: ⁊ retinent semen prius conceptū quāuis aperta sint adhuc orificia earū forte vsqꝫ ad duas menstruationes que fiunt in vno eodem mense: alia quidem in principio: ⁊ alia in fine mensis eiusdem. Iam etiam dicit Aristo. aborcisse quandam mulierem duodecim filios quoꝝ impregnatio fuit successiua. non enim tātū numerū conceptuū nutrire potuit aut portare tātū pondus: ⁊ ideo descendens matrix aperuit portam ⁊ emisit conceptus omnes. Mulieres autē que impregnātur duabus aut pluribꝰ impregnationibꝰ: ita ꝙ pauci dies sunt interiecti inter primam ⁊ alias impregnationes saluāt conceptus suos in matrice eadem virtute qua saluātur gemini. Fertur autem ꝙ hoc accidit ei que dicebatur akichbeleos vxori eius qui vocabatur abrakyleos. Hoc enim erat multis manifestum: ⁊ fertur ꝙ quedam mulier adulterata est ⁊ impregnabatur post viri sui impregnationem: ⁊ peperit successiue duos filios: quorum vnus similis erat coniugi: ⁊ alter adultero sicut diximus pauloante supius. ¶ Accidit etiam aliquando tempore Aristo. cuidam mulieri ꝙ ex vno concubitu impregnata fuit duobus gemellis: ⁊ postea diu fuit impregnata de tertio: ⁊ primo partu peperit gemellos saluatos: ⁊ postea quinto mense peperit tertium viuuꝫ: sed subito mortuus fuit: eo ꝙ fratres sui gemini ante eum confortati fuerunt nutrimentum: ita ꝙ ad ipsum nutriendum non sufficienter deriuabatur: ⁊ ideo moriebatur cito. Aliquando etiam dicit Aristo. accidisse ꝙ quedam mulier filiū peperit septimo mense ab impregnatione sua quo saluato nono mense completo cum complebatur tempus totius impregnationis peperit duos geminos: quoruꝫ vnus vixit ⁊ alter mortuus fuit: ⁊ qui vixit augebatur ⁊ cōualuit qḋ non potuit esse nisi ea de causa: qꝛ impregnata fuit de geminis post impregnationis tempus quo concepit illū vnuꝫ quem septimo mense peperit. ¶ Amplius autem sepius accidit ꝙ quedam mulieres simul abortiunt ⁊ concipiunt: ita ꝙ in vno concubitu vnus exit per aborsuꝫ ⁊ alter intrat per conceptum: ⁊ hoc frequenter accidit in his que multuꝫ delectantur in coitu: qꝛ dum matrix earum mouetur ex desiderio excutit a radicibus ⁊ cotilidonibus conceptū: ⁊ dum multum concupiscit aperitur autem semen effusum in coitu: ⁊ tunc euomit excussum cōceptum quem excussit per motum ⁊ suggit effusum semen ad iteratum conceptum. Sepe etiam contingit ꝙ quando vir coit cum muliere pregnāte post octauum mensem completum quando iam pondere fetus matrix incipit aperiri. postea tamen pariet mulier profert fetum quasi indutum viscositate ex semine fuso per coitum: ⁊ huius causam iam in prehabitis huius capituli assignauimus. ¶ Contingit etiā aliquando ꝙ mulier pregnans effundit partum sordidum indutum superfluitatibus quorūdam ciborum que desiderantur comedit: eo ꝙ matrix indigens nutrimento fetus quando vacua est aliquando calefacta multum attrahit: ⁊ tunc trahit succū cibi indigestum sicut faciunt renes qñ sunt fortiter calefacti: ⁊ tunc ille succus: qꝛ cibare infantem non potest: adheret ei

Propter qd mulier qñqꝫ effundit ptuꝫ sordidū ⁊ superfluitatibus ciboꝝ īfectuꝫ.

vt sordicies extrinsecus adherēs: quedā etiā qñ īpregnan-tur vtunt̄ multo sale ⁊ acutis calidis propter acumen chole re que dominat̄ in ipsis: ⁊ ꝓpter acumen nutrimēti qđ exin de procreat̄ genuerūt filios sine vnguibus: qm̄ nutrimentū salsum sua caliditate ꝯsumpsit fumos terrestres: ⁊ suo acu mie expellabat̄ ad extremitates ⁊ corrosit radices vnguiū. Simil̄r aūt in lacte qđ est ante septē menses. nullū omnino est iuuamentū vel vtilitas: qm̄ est tenue sanguinolentū: cū ad partū perueniūt: tūc lac melioratur: ⁊ lac qdem primū est salsum ⁊ saniosuz propter humores saniosos quos inuenit in vijs venarū ⁊ hos ante se propellit ad exeundū: ⁊ sic etiā accidit in ouibus ⁊ vaccis ⁊ alijs animalibꝰ: quedam etiaz mulieres postq̄ impregnant̄ multū abhorrent vinū ⁊ debi litant̄ ex potu ipsiꝰ: eo ꝙ ipm̄ impedit neruos ⁊ caput: ⁊ ma las materias eleuat in origines neruoꝝ pueri ⁊ matris. Ex omnibꝰ enim preinductis patet ꝙ principiuz generationis que est potentia generandi est in mare: tūc qñ primū potest proijcere sperma ⁊ pricipiū generationis est in femina: hoc est qñ habet potentiam concipiendi qñ primū emittit men struū. Sed tamen in isto tempore nō statim pariūt nisi mo-dicū: ⁊ quos generant sunt debiles non cōplentes periodū humane vite. Jam enim superius diximꝰ que etates sunt conuenientes tam in mare q̄ in femina ad perfectū princi-pium generationis.

¶ Cap. 6m. De varietate potentie generādi ꝛm etates ⁊ cō iunctiones ⁊ alias dispositiones coeuntiū.

Septimo de nā aialiū capi tulo. 5. ⁊. 6.

Menstruū aūt cessat in pluribus mulieribꝰ. q. post. 45. annos: ⁊ in qbusdam vsq̄ ad. 50. an-nos ⁊ tūc desinūt fieri muliebria: ⁊ cessat potē tia generandi. Jn viris aūt luribꝰ efficax est semen vsq̄ ad. 60. annos: ⁊ in qbusdā paucis vsq̄ ad. 70. ⁊ tūc desinit in viris potētia gene randi: visi sunt enim qdam viri genuisse in. 70. anno. ¶ Cō tingit etiā aliqñ ꝙ vir aliqs ⁊ mulier aliq̄ nō generant insi-mul: ⁊ qñ diuidunt̄ abinuicē mulier generat ex alio viro: et vir generat per aliā mulierē: ⁊ hoc ꝯtingit ex multis causis. quarū vna est: q͛ semina eoꝝ nō sunt ꝓportionata: sed forte vnū corrūpit reliquū. Aut ꝯtigit hoc: q͛ mēbra generatio-nis nō habēt ꝓportionata: ⁊ nō suscipit̄ semē in loco vnde attrahi pōt. aut ꝯtingit etiā q͛ vir ⁊ mulier semper ineq̄li-ter emittūt: sicut si vir velocis semper est emissionis: ⁊ mu-lier semper tarde aut econuerso: ⁊ plures tales possunt esse cause: propter qđ lex romana fuit quā sūmus confirmauit Juppiter: ꝙ vxor nō fecūdata ab vno viro nuberet alteri: ⁊ hac licentia Martia ad tp̄s sepata fuit a Catone ⁊ nupsit alteri: sed cū nec ab illo susciperet cōceptū redijt ad Cato-nem. ¶ Amplius aūt sepissime accidit a coitu quorūdaz vi roꝝ quoꝝ sperma est calidū ⁊ spissum plurimos nasci filios ⁊ nullas aut paucissimas filias ex aliqbus mulieribus: ⁊ ex coitu quorūdam generant̄ ex aliqbꝰ mulieribꝰ plurime fe-mine absq̄ filijs quoꝝ sperma oppositas habet q̄litates: ⁊ quādo separant̄ ab illis mulieribꝰ aut non generant eūdez sexū quem genuerūt prius: ⁊ huius cā est in ꝓmptu. Adhuc aūt aliqs vir ex aliq̄ muliere generat in vna etate aliquem sexū: ⁊ in alia etate aliū: sicut in iuuentute forte filios: ⁊ in se nectute filias aut econuerso: propter diuersas spermatis ex etate mutationes que note sunt ex predictis. Adhuc qdam homines non generant in iuuentute: ⁊ postea incipiūt gene rare: ⁊ qdam faciūt econuerso: ⁊ primi qdem sunt calidi et sicci: que q̄litates cū temperate fuerint beneficio etatis tem perabit̄ sperma ⁊ accipit virtutem generandi. Alij aūt op-posito modo sunt dispositi. ¶ Amplius aūt q̄daz mulieres raro ⁊ difficulter recipiūt semen: ⁊ cū recipiūt cito reijciūt: ⁊ q̄dam impregnant̄ de facili: ⁊ retinent semen conceptum. ⁊ huius accidentis sunt plurime cause. aut debilis est matrix aut forte multū mouet̄ matrix in delectatione coitꝰ: aut for te infusa humore corrupto aut alia est hm̄ōi causa. ¶ Ad-huc aūt aliq coniuncti non generant nisi mares ⁊ aliqui nō generant nisi feminas: sicut comici cantant de viro qui vo-cabat̄ Diabrakaleos qui ex pluribus vxoribus sibi coniun ctis genuit. 70. filios: inter quos non fuit nisi vna sola filia. Accidit etiaz pluribus viris hoc habere primo in iuuentu te magnam potestatem generandi: ⁊ postea omnino defice re ⁊ non generare ⁊ interiecto aliquāto tempore reuertunt̄: ⁊ hoc non fit nisi per interpositionem alicuiꝰ infirmitatis: aut exiccantis aut corrūpentis humidū seminale: aut forte intendentis aut remittentis caloreʒ nālē. ¶ Adhuc aūt fre quentissime accidit ꝙ occasiones parētū resultant in natis aut eque fortes: aut forte fortiores sicut podagricus gene-rat podagricū ⁊ leprosus leprosuz: aut aliqñ cancrosus aut melancholicus de melancholia corrupta generat leprosuz. vniuersaliter enim loquendo res innaturales parentū cō-municant̄ aliqñ toti generationi per generationē succeden tem sibi. Macule enim parentū non tm̄ in filijs: sed etiam in filioꝝ filijs: ⁊ pronepotibꝰ per totam successioneʒ. Aliqñ aūt hoc nō fit ita: qm̄ fert̄ de quodaz habente maculā mor-fee nigre in bracchio cuius filius caruit macula eadē: pro-pter qđ etiam pater pūtauit illū non esse filiū suū ⁊ fuit dece ptus. Talis enim successus macularū in totam posteritateʒ non nisi raro accidit quādo videlicet semen habentis ma-culam semper vincit super semen mulieris: ⁊ super sangui-nem menstruū: ⁊ format ad totā similitudinē primi generā tis. Adhuc aūt sunt nati in eadem quātitate cū patre qñ cō-plent̄: ⁊ aliqñ sunt in diuersa propter multas varietates se-minis: ⁊ propter multos modos vteri magni in magnitu-dine aut paruitate vteri consideratos. ¶ Jn talibꝰ enī simi litudinibꝰ aut dissimilitudinibꝰ nihil manifestū sensui: aut certū ꝛm rationem tradi potest: nisi ꝙ vt in pluribꝰ nati si-milant̄ parētibꝰ aut auis aut proauis eoꝝ: sicut fert̄ de mu liere alba que ex nigro mauro suscepit filiam albam: sed fi-lia illa postea ex albo genuit filiam nigrā sicut fuerat pater eius. Hoc autē cōmuniter dici pōt ꝙ femie nate in maiori parte assimilant̄ matribꝰ ⁊ masculi in maiori pte patribꝰ: tamen frequenter accidit cōtrariuz: eo ꝙ forte sperma viri suis q̄litatibꝰ nō vincit semen mulieris nisi in solo loco ⁊ cā sexus ⁊ in omnibꝰ aut in pluribꝰ alijs membris vincūt q̄li-tates spermatis mulieris: ⁊ tūc erit filiꝰ similis matri: ⁊ qñ-q̄ accidit per oppositū modū ꝙ filia similis erit patri. Mul totiens etiā accidit ꝙ nati assimilant̄ ⁊ patri ⁊ matri in par tibus diuersis sui corporis. Similiter etiā accidit aliqñ na sci geminos dissimiles: eo ꝙ in vno vincūt q̄litates vnius parentis: ⁊ in alio alterius. Jn maiori tamē parte gemini: qm̄ sunt ex vno concubitu similes sunt. visi enim sunt a no-bis in Germania duo gemini fratres: ita similes ꝙ nullus nostrū vnū recognoscere potuit ab altero: sꝫ quēcūq̄ ipsoꝝ vidimus confusi fuimus in nomine: eo ꝙ nesciremus vter esset duoꝝ: ⁊ loquebant̄ similiter ⁊ cantabant q̄si voce vna: ⁊ se tātū diligebāt ꝙ vnus sine alio diu esse nō potuit. Hec aūt similitudo non tm̄ accidit in geminis qui sūt ex sperma te vno ⁊ vnius concubitus: sed aliqñ inuenit̄ in fratribꝰ nō geminis sicut refert Aristo. de muliere q̄dā que ꝓtulit filiū ⁊ ex concubitu eiusdem viri protulit scđm in omnibꝰ similē priori: ⁊ huius cā est vna habitudo in victu parentuz ⁊ mō viuendi ⁊ accidentibꝰ anime: q͛ illa multū variant corpus. ¶ Adhuc aūt q̄dā mulieres filias semper proferūt in simi-litudinem suam: ⁊ filios semper in similitudinem patris: ⁊ hoc accidens dicit̄ de q̄dam equa que erat in ciuitate Asie farceolon vocata que est regionis alidin. sic enim vocabat̄ antiquitꝰ: ⁊ huius causa est ꝙ sperma matris vincit in fi-lia: ⁊ sperma patris in filio.

¶ Cap. 7m. De modo exitus spermatis in matricē ⁊ de cō positionis embrionum animaliū in matrice matrū suarū: ⁊ de factura vmbilici.

Septimo de nā aialiū capi tulo. 7. ⁊. 8.

Est aūt preter omnia dicta aduertēdū: ꝙ etiā differentia magna est animaliū ab homine: ⁊ hominū inter se in emissione spermatis ⁊ dis-positione embrionis in matrice. Jn multis. n. hominibus ⁊ alijs animalibꝰ exitū spermatis precedit quedā vētositas exiens que resoluit̄ ex ipso semine. ⁊ signū huiꝰ est ꝙ eijcit̄ ventositas cōtinue. Sperma aūt vomitādo eijcit̄ sicut habeat qđdā ꝯtrariū re tinēs partes eius: opꝫ tamē nō ignorare ꝙ cū omni sperma tis electione est interclusa vētositas. ⁊ iđ electio eius fit per vices: q͛ vētositas primo eijcit partē vnā ⁊ postea aliā: ⁊ est quasi vomitus impulsus ex vi eius qđ vomit̄ ⁊ ꝛm numeꝝ illaꝝ vomitationū est nūerus delectationū in coitu. ¶ Ad-huc aūt considerandū est ꝙ quādo sperma durauit in ma-trice tēpore lōgo ⁊ impregnat tunc continet ipꝫ tela quedā.

sperma enim cadens in matricem anteq̄ȝ figureẜ simile est
humiditati oui in tela contente ⁊ contexte ex filis: ⁊ cum te
la exterior aufertur apparet filosum. Ac si fit plenum venis
q̄busdā. Oia aīalia siue sint volatilia siue gressibilia ouan-
tia per illū modū existēte generanẜ: sed aīalia que ex vtero
generant aīalia sibi similia habent vmbilicū adherentē ma
trici sicut declarabimus inferius: ⁊ per illū suggūt a matri-
ce. Quedā etiā eoꝝ que ouant: ⁊ postea generāt ex vtero ha
bent etiā vmbilicū ꝓpe corticem ouoꝝ per quē postea sug
gūt a matrice: q̄si in vteris maternis de testa egrediuntur.
quedaȝ aūt habent vtroq̄ȝ istoꝝ modoꝝ vmbilicū sicut ha-
bent quedam genera pisciū que intus ouant ⁊ extra pariūt.
¶ Adhuc aūt animaliū eoꝝ que formanẜ in matrice: q̄daȝ
sunt in tela quadam ⁊ quedam in secundina: ⁊ voco telam
simplicē pellem. Secūdina aūt est que per venas ⁊ arterias
cōtinuaẜ ex matrice ad vmbilicū ⁊ fert per vmbilicum em
brioni spirituȝ ⁊ nutrimentū ex corpore matris: propter q̄d
etiā secūdina vocaẜ: q: est q̄si secunda pellis embrionis ad
quā producīẜ cōtextio neruoꝝ ⁊ venarū embrionis. animal
enim primo fit in secūdina: ⁊ extra secūdinā etiam continet
ip̄m tela ⁊ plures partes illius tele continuantur: ⁊ adhe-
rent matrici per cotilidones. residuuȝ aūt q̄d inuoluit em-
brionē est separatū a matrice. Inter telā aūt ⁊ secundinam
est humiditas aquosa que resudat ex fetu ⁊ ex redūdantia
vrine ipsius sicut inferius declarabimus: ⁊ hanc humidita
tem obstetrices vocant grece stalsaron. Omne aūt animal
habens vmbilicuȝ cibaẜ per ip̄m: ⁊ si matrix habuit cotili-
dones venarū ⁊ arteriarū erit vmbilicus adherens illis si-
cut sit continus cū ipsis. Si aūt lenis est matrix plane supfi-
ciei intrinsecus: tūc vmbilicus continuabiẜ superficiei ma-
tricis ⁊ sugget ex ip̄a. ¶ Adhuc aūt omne animal q̄drupes
poniẜ extensum in matrice propter matricis longitudineȝ.
animal aūt carens pedibꝰ iacet in matrice super latus suū:
sicut est videre in delphino ⁊ ceto ⁊ alijs piscibus ex vtero
animalia sibi similia generātibus. Animal aūt bipes stat in
matrice incuruatū: sicut aues stant in ouo ⁊ homo in matri
ce. hec enim incurnata stant in matrice: ita ꝙ nasus homi-
nis est inter genua sua: ⁊ oculi eoꝝ super genua sua: ⁊ aures
extra genua sua. hoc tamen melius distinguemus in sequē
tibus istius libri. Adhuc aūt oīa animalia siue quadrupe-
dia siue bipedia: siue pedibus carentia. primo ante comple
tam q̄ntitatem tenent capita sua superius in matrice: ⁊ cuȝ
completa fuerint ⁊ instat tempus partus tūc vertūt per se-
ipsa capita inferius ad exitum se preparantia: eo ꝙ partus
nālis est hoc modo: ꝙ caput primo exeat de vulua. ¶ Am-
plius aūt innatis quorūdam q̄drupedū: postq̄ȝ cōpleti sunt
ad exitū ex vtero inueniunẜ superfluitates stercorū: ⁊ aliq̄n
inueniunẜ ille superfluitates in intestino secūdo q̄d vocant
monoculū: ⁊ aliq̄n inueniunẜ in vltimo intestino q̄d lōgao-
nem superius in anathomia appellauimus. Et cā huiꝰ est
impuritas menstrui sanguinis queȝ suggūt ex matrice qui
cātur ex crudo ⁊ terrestri malo nutrimento animaliū istoꝝ:
nec diu stat in talibꝰ fetibus talis superfluitas sed parū: et
est nigra sicut corruptus sanguis quādo eijciẜ ex ipsis: ⁊ hec
superfluitas non inueniẜ in bipedibus. Similiter aūt sup-
fluitas humida que est vrina aliq̄n inueniẜ in vesica fetus:
⁊ aliq̄n habet receptaculū ꝓpriū in matrice in quo recipiẜ
sicut in homine ⁊ fetus qui habent ipsam in vesica ꝓpria
parū habēt ⁊ nō diu tenent anteq̄ȝ nascanẜ: sed in alijs diu
teneẜ in tela q̄dam cuius dispositionem nos in sequentibꝰ
istius libri declarabimus. ¶ Amplius in matricibꝰ in q̄bꝰ
per cotilidones suggit embrio: q̄ꝫto magis crescit partꝰ tā-
to trahunẜ ⁊ diminuunẜ cotilidones: eo ꝙ totꝰ humor sug-
giẜ ad corpus fetus: per eūdem modū quo arescunt cotili-
dones fructuū auctis ⁊ maturatis fructibꝰ ⁊ in fine abrum-
puntur a matrice sicut fructuuȝ cotilidones abrumpuntur
a poro arboris: ⁊ tunc cadit fetus sicut cadit fructus. Fa-
ctura autē vmbilici est sicut fit inuolutio tele alicuius circa
venas que veniunt ex gibbo epatis fetus ad secundinaȝ: ⁊
per eam adherent matrici ⁊ suggūt ex ipsa q̄d redundat ad
gibbū epatis infantis. In pluribꝰ aūt embrionū animaliū
generantiū sibi similia inueniunẜ quatuor vene sicut in vac
cis porcis ceruis ⁊ huiusmodi animalibꝰ magnis. In par-
uis autem animalibus sicut in lepore ⁊ glire inueniunẜ due

vene in vmbilico. In minimis vō sicut in auibus inueniẜ
vnica. Iste aūt vene que suggūt nutrimentū extendunẜ in
corporibꝰ embrionū ad omnem partem ferentes nutrimen
tum: ⁊ quedam earū transeūt inferius per epatis symmaȝ
iuxta venam que porta epatis appellaẜ: ⁊ quedam vadunt
ad venam magnam que est inter epar ⁊ cor. quedam auteȝ
sparguntẜ iuxta venam quā abhar arabes vocāt. Diuidiẜ
aūt ibi vena abhac vocata in duo: ⁊ q̄dlibet illius paris cō
tinet ⁊ inuoluit vnuȝ par tele q̄d est ibi iuxta radicem ven-
tris ⁊ factura vmbilici est super istas quasi coopertoriuȝ sit
ipsarū: ⁊ quādo embrio compleẜ cadūt iste vene a matrice:
⁊ quādo magis vigorem accipit embrio descendit ad loca
profunda matricis inferius ⁊ ibi incipit ostendere motus
suos: ⁊ cōuertunt se tūc partus siue embriones ad loca que
sunt circa inguina ⁊ gestiunt ad exitum.

¶ Cap. 8[m]. De partu ⁊ exitu embrionis ⁊ de accidentibus pariter in partu animalium ⁊ de emendatione post partū: ⁊ de lactatione pueri.

Septimo de nā aialiū capitulo. 9.

A Pud partū aūt augmentanẜ dolores in plu-
ribus. plures enim habēt dolorem tūc in vna
coxarū: eo ꝙ fetus in illa matricis parte iacet
⁊ cōprimit os coxe: aut musculos aut neruos.
quecūq̄ȝ aūt dolores sentiūt inferius circa vē
trem acutos citius pariunt. habentes aūt do
lorem in pariete qui est supra matriceȝ ⁊ ancharon siue dia
phragma vocaẜ nō cito pariunt. ¶ Adhuc aūt si fetus fue-
rit mas prius ante exitū pueri descendit humor violentus
citrinus. Si aūt fuerit femina descendit humiditas aquea
sanguinea. In quibusdam autem aliquando forte non cō-
tingūt ista que diximus neq̄ȝ eueniūt dolores magni in tē-
pore partus alijs feminis animaliū preter mulierem. Ma
nifestū enim est ꝙ partus talia animalia nō valde grauat:
sȝ mulieribꝰ ꝓprie accidit dolor fortis: ⁊ p̄cipue mulieribꝰ
que nō habent costas amplas ⁊ magnas: eo ꝙ ille propter
plenitudinem arti vteri nō bene possunt tenere anhelitus
ne respirent q̄d maxime confert ad enitendum ⁊ exprimen
dum partum ex vtero. Has eniȝ partus multuȝ grauat: eo
ꝙ intra pariendum anhelant propter grauitatem ⁊ angu-
stiam spiritus quā patiunẜ: ⁊ tūc in respiratione illa quādo
afferunt ⁊ emittunt spiritū matrix sursum attrahiẜ: ⁊ impe
dit exitū partus. ¶ Est aūt signū ꝙ partus d̄scēdit iferius:
q: precedit eū humiditas sicut diximus superius: ⁊ tunc fin
dunẜ tele: ⁊ post hoc exit embrio. transponit aūt se in matri
ce: q̄si in matrice hȝ vultū ⁊ pectus versus dorsum matris
sue: ⁊ tūc transponit se incuruādo caput inferius: ita ꝙ in-
trinsecus suū hoc q̄d erat versus intrinsecū matricis efficiẜ
extrinsecū ⁊ ecōuerso: q: vultus eius erit de vulua conuer-
sus ad superius vulue versus ventrē matris: ⁊ dorsum eiꝰ
conuersum est ad inferius vulue matris sue: ⁊ tūc his com
pletis vodare primo ⁊ postea debet abscidere vmbilicum
obstetrix. Hec aūt scientia obstetricādi idiget magno exer
citio: eo ꝙ de facili in partu periclitanẜ ⁊ mater ⁊ partꝰ: nisi
vterq̄ȝ valde caueaẜ. Obstetrix aūt prudēs ⁊ exercitata pōt

Septimo de nā aialiū capitulo. 10.

alleuiare ⁊ adiuuare in partus alleuiatione. opȝ aūt ipsam
non solū esse instructā in adiutorio parientis: sed in omni-
bus alijs que consueuere accidere in partu ⁊ circūstare par
tus ⁊ precipue in ligatione vmbilici ⁊ vt cadat secūdina taȝ
ex vtero matris q̄ȝ ex vmbilico: ⁊ filo laneo debȝ ligare vm
bilicū liceo q̄d vocaẜ affaron propter tale vmbilici colliga-
tioneȝ que sic vocaẜ. Abscisio aūt vmbilici debet esse primo
superius satis supra ventrem forte ad triū digitoꝝ q̄ntitatē
⁊ in abscisione vna partiū vmbilici que est inferior cadit cū
secūdina: ⁊ altera consolidaẜ ⁊ arescit: donec decidit in loco
ligationis licij a ventre infantis. Si vō filū dissoluaẜ ante
consolidationem vmbilici exibit sanguis de epate ⁊ corde
infantis: ⁊ tūc morieẜ ifans. ¶ In exitu aūt nāli caput em-
brionis declinat ad interius ⁊ manus embrionis huma-
ni ſm exitū nālem sunt extēse super coxas: ⁊ quādo embrio
iam partus est subito vadit manibus ad os suū eleuando
manus: ⁊ q̄dam etiam embrionū post partū egerunt: ⁊ fere
omnes egerūt post modicū tempꝰ: ita ꝙ in prima die partꝰ
exit ab eis stercus nigrū: ⁊ illa superfluitas exiens est mul-
ta respectu embrionis: ⁊ quidam grecoꝝ vocant superflui-
tatem illam michameon: ⁊ color eius est similis colori san-
guineo

guineo aut magis niger sicut diximus: hoc est fere sicut color picis. Deinde postq̄ lactauerit habebit colorem lacteū stercus ipsius. Infans autem non habet vocem aliquaʒ anͭ partum quantūcūq̄ grauis sit partus nisi valde raro: quidam auditi sunt modico tempore flentes intra viscera matris: ⁊ dicitur esse signum infortunij futuri. Sepe enim est ita grauis partus ꝙ caput est extra ⁊ totum residuū intra: ⁊ tamen tunc nō auditur: quādo autem embrio exit super pedes: hoc est ꝙ pedes eius versi sunt inferius ⁊ extra ⁊ caput superius ⁊ ad anterius vteri materni: tūc valde aggrauat partum: ⁊ tūc vix restringitur ⁊ abscinditur fluxus sanguinis qui multū debilitat matreʒ. ¶ Adhuc aūt mulieres que nō mūdantur a fluxu sanguinis per partū vsq̄ ad. 40. dies humide sunt valde: ⁊ ideo multam seminis habēt materiam: ꝓpter qđ etiam citius impregnantur. Similiter autem a partu vsq̄ ad. 40. dies vix accidit flere cum emissiōe lachrymarum aut vere ridere paruulū vigilando: sed forte nocte quādo dormiunt faciunt vtrūq̄ istorū: plures eniʒ paruuli in somnis sentiūt motum phantasmatum: ⁊ ꝓpter humorem ⁊ magnitudinem capitis multū ⁊ longo tempore dormiunt: ⁊ quando maiores efficiuntur ⁊ creuerint: tūc magis vigilant ꝓpter capitis aliquaʒ exiccationē. somniāt autem tūc infantes: ⁊ hoc cognoscit̄ ex motib⁹ corporuʒ eorum in finibus dierum illorum post quos oculos incipiunt tenere apertos. ¶ Amplius autem post partuʒ omnia ossa in figura ⁊ cōnexione sunt perfecta in omnib⁹ animalibus. Non eniʒ est in hoc diuersitas aliqua hominis ad alia animalia: q̄uis caput puerorum hominis sit molle ⁊ nō durescat vsq̄ in quoddā tempus: quedam etiam animalia pariūtur cum dentibus ⁊ quedam sine dentib⁹. Dentes eniʒ puerorum hominis incipiunt oriri quasi septimo mēse post partum: oriūtur autem vt in pluribus primo dentes qui q̄druplici vocātur. In quibusdam tamē primo oriūtur dupli superiores: ⁊ in quibusdam paucis primo nascuntur dupli inferiores: ⁊ quando lac qđ lactant est calidum citius oriūtur dentes in ipsis. ¶ Multiplicatur autē lac mulierū post partum ⁊ mūdificationem fluxus sanguinis: qa tūc redundat ad mamillas: abūdant autem quedam mulieres tātuʒ in lacte: ꝙ forte non habēt ipsuʒ solūmodo in conis mamillarum. Sed etiam emittūt iuxta conos in alijs partib⁹ mamillarum: ⁊ forte habēt ipsum aliquādo in subascellarib⁹: ⁊ quādo lac nō bene exigit̄ aliquādo in mamilla coagulat̄ ⁊ durescit quādo caro mamille est mollis subā ⁊ laxa ⁊ spongiosa: ⁊ si forte in mamillā perueniat aliquis pilus: tūc accidit infirmitas mamille ⁊ apostematio: nec qescet infirmitas nisi exp̄mat̄ pilus cū lacte: aut quousq̄ putrefiat ⁊ exeat cum sanie. ¶ Adhuc autem cum lac exit abūdāter non multum inuenitur mēstruum: eo ꝙ in lac conuertitur. quedam tamē lactantes mēstruant: sed sanguis est valde humidus ⁊ aquosus: ⁊ tūc exit a pluribus locis venarum matricis sicut accidit in emissione sanguinis qui fluit in hemorroidis ⁊ repurgatio taliū mulierum est tarda ⁊ turpis: qm̄ sanguis eius aquosus est sicut sit saniosus ⁊ diu fluit. Hic autē sanguis mēstruus in qbusdā mulierib⁹ aliquando forte vadit a dorso ad anchas anteq̄ perueniat ad matriceʒ: ⁊ grauat tunc membra illa. ¶ Unū aūt qđ pluries accidit pueris recenter natis ꝓpter plenitudinem eoruʒ est spasmus: ꝓpter qđ maxime accidit his qui bene cibantur ⁊ lactātur sepe lacte grosso: sicut est vaccinum: ⁊ quando nutrices fuerint fertiles ⁊ bene plene lacte corporis. In spasmo enim nocet multitudo lactis. Nutricib⁹ aūt que lactant pueros est obseruāda dieta: quoniā vinū nigrum bibitum a nutrice plus nocet q̄ album: similiter autē nocet albuʒ vinū si nō est aquosum: ⁊ similiter cibi inflatiui ⁊ constipatiui nocent lactanti. Cauendū eniʒ valde est pueris: qa plures pueri in spasmo moriūtur ante septimum diem ab inceptiōe infirmitatis: ⁊ si transierint diem septimū euadūt in maiori parte: qa tunc diminuitur humor superfluus in eis. In hac aūt infirmitate puero nocumentū aggrauat̄ in augmento lune: qa tunc crescūt ⁊ ebulliunt humiditates in corporibus inferiorum. Spasmus aūt qui pueris accidit valde periculosus est qn̄ incipit a parte dorsi: ⁊ sic prolongatur. Hec igitur sunt que a veteribus Peripatheticis accepimus de principijs ⁊ accidentibus generationis hominum ⁊ aliorum animaliuʒ.

Septimo de nā aialiū. c. ii.

Septio de nā aialiū cap. 12.

Nos autem redibimus ⁊ ponemus contradictiones quorūdā contra ea que dicta sunt: ⁊ inuestigabimus alias aliorꝝ opiniones: ⁊ postea conferemus istas opiniones vt videamus que sit verior inter eas vt illā accipiam⁹ ⁊ dimittam⁹ residuas. Sic eni facilior ⁊ lucidior ⁊ pfectior erit doctrina.

¶ Tractatus Secūdus Noni Libri de animalibus qui totus est de disputatione Galeni ⁊ Aristo. de principijs generationis hominis.

¶ Cap. p̄m. Et est digressio determinans verbis ⁊ rationibus Gal. circa preceptū ⁊ p̄ncipia generatiōis hominis.

Accipimus igit̄ q̄cūq̄ de ista mā dixisse videntur Hippocrates ⁊ Galenus: ⁊ cōferamus cum his que dixit Aristo. ⁊ videamus quid sit verius ex eis. ¶ Dixit autem Gal. ꝙ quicunq̄ dixit ꝙ sperma non moratur in matrice sed exit ex ipsa: non bene dixit: eo ꝙ appetitus matricis nō est ad sperma reijciendum ꝑm naturam: sed potius ad retinēdū ip̄m. Et huic consentit Hippocrates qui retulit de muliere que ex coitu impregnari nolebat: ⁊ videns matricē recepisse sperma dedit saltus magnos vt efflueret: qđ ⁊ fecisset nisi matrix fortissima fuisset in retinēdo ip̄m: ex quo patet ꝙ matrix desiderat retinere sperma. Eadeʒ aūt mulier postea emittēs partū circa partū ipsum: vt dicit Gal. emisit quasi telā ꝓpter digestionē spermatis factaʒ in matrice. De rōne eni calidi digerentis ⁊ decoquētis est ꝙ in humido viscoso decoquit: faciat p̄mo venire corticem terrestreʒ durum sicut cōtingit in pane quādo decoquit̄ in clibano in pinguedine aliq̄: aut quādo in pinguedine frigit̄ in patella: qđ enim in tali decoctione est ꝓpe furnū aut patellā vertitur in corticē: ⁊ qđ est remotus ab illo erit mollius ⁊ humidius. Dicit etiā Gal. qđ ꝓpter hoc matrices sūt aspere facte interius vt nō veniat lene sperma super lenē superficieʒ matricis: qa tūc vnuʒ nō retineretur ab alio: sed asperitas mr̄icis iō est vt sit retētiua spermatis. ¶ Dicit insup Gal. ꝙ si sperma eēt tm̄ fluidū album subtile non possent ex ipso creari nerui ⁊ ossa ⁊ vene. Opʒ igit̄ ꝙ sit viscosum non multum fluidū sed subtile: ꝓpter magnam sanguinis subtilitatem ex quo factū est. ¶ Si aūt aliqs vt inqt Gal. diceret ꝙ sanguis mēstruus alteraret̄ alteratione recta ⁊ verteret̄: et hec mēbra que diximus fieri ex spermate: tūc non esset sperma necessariū viri ⁊ mulieris qđ est incōueniens: ex sanguine enim fieri nō possunt cū sanguis sit fluidus nō viscosus: sed subtilis ⁊ nō retētibilis in matricē. Ex spermate igitur fiūt qui est cōicans venis ⁊ neruis ⁊ ossib⁹ per modū predictū: ⁊ hanc cōicationē nō hʒ sanguis cū membris radicalibus ꝑm mām. Sperma eniʒ est mā per oīa habilis recipere porositatē amplā in vijs corporis vt ista cōueniētia f. aut ex eis vene ⁊ arterie ⁊ vie sensuū superfluitatū: ⁊ qa est materia ⁊ subā viscosa: ⁊ hoc habilitatē habens vt ex ea fiāt nerui ⁊ ligamēta ⁊ chorde. In sanguine aūt nō est ista qualitas neq̄ talis est subā. Sāguis igit̄ ꝑm cōuenientiam rōnis nō erit istorꝝ mēbrorꝝ mā. ¶ Adhuc autē qualiter posset hoc eē ꝙ sperma qđ appetit̄ nāliter a matrice proijceret̄ a matrice ⁊ sanguis quē cōtinue videmus proijci a matrice ad substātiandū mēbra duriora cōceptus: ⁊ hoc totū est dcm̄ contra Aristo. ⁊ Peripatheticos qui dixerūt oium horꝝ membrorꝝ mām esse mēstruū sanguinem ⁊ sperma nō esse nisi formans ⁊ operās ista per virtutē formāteʒ que est in spermate viri. Gal. aūt sperma mulieris dicit eē mām que hʒ aliquid virtutis informātis. Sʒ opʒ ꝙ exiccet̄ per sperma viri: ⁊ ea que idurimus de rōne Gal. de spermate mulieris dicūt ꝙ vult solū esse mām cōuenientē mēbrorꝝ in cōceptu: ⁊ de hoc spermate nō facit mentionē Aristo. sed ad gn̄ationem dic̄ sufficere sanguinē mēstruū ꝑ mā: ⁊ sperma viri ꝑ efficiēte ⁊ formante. ¶ Ulteri⁹ autē querit Gal. ad qđ sint facti testiculi mulieris ⁊ vasa spermatis: si nō ꝓprie māe generatiōis deseruiētia. ¶ Preterea vt dicit Gal. sepe ꝑ anathomiā inuēta sunt vasa spermatis in muliere plena humiditate alba viscosa: que ꝓculdubio est humiditas spermatica neq̄ differētia istius ad sperma viri ꝑm visuʒ ⁊ tactuʒ: nisi qa sperma mulieris est magis humidū spermate viri.

¶ Adhuc aũt dicit Gal. ꝙ iã vidimus experimẽtũ mulie-
rez patiẽtem suffocationem matricis: propter hoc ꝙ absti-
nuit a coitu viri: ⁊ post aliqđ tempus euacuabat a spmate
multo: ⁊ in euacuatiõe habuit delectationẽ similez delecta-
tioni coitus: ⁊ sanata fuit a suffocatiõe. Constat ergo ꝙ re-
tentio lõga illius spermatis per euaporationem fecit suffo-
cationem illã: cuius signum est qa inspissatũ fuit sperma il-
lud. ¶ Ampli9 autẽ mulier sepe somniat se pati coituz viri:
⁊ tunc eijcit sperma. Adhuc aũt si mẽbra generata essent ex
sanguine sicut ex mã cũ sanguis sit ꝓpria mã carnis: oporte
ret ꝙ nerui ⁊ vene ⁊ ossa essent caro: qm̃ quoꝝ nõ differunt
materie ꝓprie: hoꝝ etiã nõ differunt forme. Adhuc autem
quecũqз fiũt ex sanguie hec restaurant abscisa. Si ergo os-
sa ⁊ nerui ⁊ vene essent ex sanguine mẽstruo: vt videt Aris.
Oporteret ꝙ restaurarent abscisa hec mẽbra: ⁊ hoc non est
veꝝ inuẽtũ per expta: q̃uis eni forte quedã vene ⁊ nerui ca-
pitis aliqñ redire ad cõtinuitatẽ possent videri post absci-
sionem pp sui mollitiez: tñ de ossib9 capitis duris hoc vide-
ri nõ potest. ¶ Amplius aũt obijcit Galenus dicẽs qđ ve-
ne ⁊ arterie reuolute sũt ⁊ perplexe in vasis spermatis: ⁊ he
reuolute sunt in eis vt stet in eis sanguis quousqз ꝯcoquat
in sperma: ⁊ si reuolutio talis qualis est in vasis dictis esset
in toto corpore gñaretur sperma in toto corpore gñaret san
guinem in nutrimẽtũ carnis. Cũ igitur talis reuolutio ve-
naꝝ sit in vasis spermatis multis ad gñationẽ spermatis: ⁊
etiã carnis erit sperma mulieris mã cõceptus ⁊ nõ sanguis
mẽstruus. ¶ Adhuc aũt inqt Gal. id qđ significat ꝙ in mu
liere sit sperma operãs ad formã ⁊ figurã ⁊ agens ⁊ non tm̃
in viro est silitudo nati cũ matre: aut eni silitudo ista perfi-
cit a sanguie mẽstruo: aut a spermate viri: aut a spermate
mulieris. Si aũt est a sanguine mẽstruo: tũc cũ vir non ha-
beat sanguinẽ mẽstruũ nõ erit vnq̃з cõcept9 similis patri sed
semp matri. Si aũt est a spermate agẽte: ⁊ hoc cõcedat nõ
esse mulieris: sequet ꝙ nunq̃з erit fet9 silis matri sed semp
patri: nihil eni erit femininũ illi9 silitudinis in cõceptu. Cũ
igit inueniamus cõceptũ aliquãdo silez esse patri: ⁊ aliquã-
do silez matri: nõ põt eẽ causa nisi ꝙ sperma matris faciẽs
⁊ operãs sit cõceptũ in silitudinem matris. Sperma aũt pa
tris sit faciẽs ⁊ formãs cõceptũ in silitudinez patris: ⁊ sic tã
in muliere q̃з in viro est sperma nõ solũ mãle sed ẽt formãs
operãs. Et hac rõne inuẽta multũ exultauit Gal. eo ꝙ re-
putauit eã valde fortẽ esse cõtra phõs qui Aristo. acceperãt
opinionẽ: nõ enim vt sibi videbat põt esse aliqs effect9 cõis
patri ⁊ matri nisi cã cõis vtrisqз. Silitudo aũt nati est cõis
patri ⁊ matri: fiet igit illa per cãm vtriqз cõem: nõ autez est
cõis causa mẽstruus sed sperma: igit tam in matre q̃з in pa
tre erit sperma nõ solũ vt mã se hñs ad cõceptũ: sed etiã in
se hñs virtutem formatiuaz: ⁊ sic in spermate mulieris erit
virtus gñatiua actiua sic̃ in spermate viri. ¶ Oib9 aũt his
rõnibus ⁊ silib9 multis positis a Gal. obijcit ipse sibi pvnã
rõnẽ dicens: ꝙ qa sperma viri fortius est: ⁊ hз magis virtu
tem formantẽ q̃з sperma mulieris. videret ꝙ nat9 semp de-
beret declinare ad silitudinẽ patris: ⁊ nunq̃з ad silitudinez
matris. ¶ Soluit aũt istã rõcinationem dicẽs: ꝙ lз sperma
mulieris sit debilioris virtutis in formãdo q̃з sperma viri:
tñ qa cibat ⁊ sustẽtat se sanguine mẽstruo continue vigorat
⁊ aliqñ inualescit in virtute assimilãdi sup sperma viri. Di
cit ẽt ꝙ sperma mulieris supponit se spermati viri ⁊ fac̃ se
cibũ sibi excitat a spermate viri ad formãdũ ⁊ distinguẽdũ
mẽbra cõceptus. Redit ergo dcm̃ Gal. ad hoc qđ duo sint
spermata que sunt pñcipia generatiõis aialium. Unũ qdẽ
maris qđ per seipm̃ est faciens ⁊ formãs ꝓpter multũ spiri-
tum qui intra viscositatẽ eius cõtinet: ⁊ hoc ideo dicit ha-
bere virtutẽ formatiuã. Alteꝝ autẽ qđ est sperma mulieris
agens ⁊ formãs est sicut organũ motũ ab alio ⁊ excitatuz: ⁊
ideo nõ formatiuam: sed informatiuã dicit habere virtu-
tem. Tertium autem est sanguis menstruus ex quo non su
mitur nisi caro fetus que supplet vacuitates que sunt in-
ter membra radicalia. Primum igitur istorum principio-
rum est mouens tm̃ ⁊ formans. Secundum autem est mo
uens ⁊ motum: ⁊ tertium est motum ⁊ formatum tm̃. Hec
igitur est sententia Galeni.

¶ Cap. 2m. Et est digressio declarans infirmitatem dicto-
rum Gal. ⁊ rationis eius.

Hec aũt dicta scientibus bene sciam nãlez fm
Peripatheticoꝝ doctrinã multuz sunt ifirma
⁊ paruz habẽtia veritatis. Qđ enim dicit ma
tricẽ non appetere aliqđ ⁊ reijcere ipsum ha-
bet multas instãtias: quoniam nos videmus
ꝙ multa mẽbra appetunt ⁊ attrahũt aliqđ qđ
postea peracta vtilitate ꝓpter quã illa attraxerũt stati rei-
ciunt: sicut epar ⁊ vene cũ cibo trahũt humorem aquosum
quẽ statim reijciũt quando cib9 mediante ipso cucurrit per
vias epatis: ⁊ sicut mẽbra attrahũt materias medicinaꝝ:
vt in eis per tales medicinas dissoluant male materie ipe-
dientes ipsoꝝ operationẽ: qua peracta vtilitate statim rei
ciũt mẽbra medicinas quas attraxerũt: ⁊ sic possemus dice
re ꝙ nõ esset inconueniens ꝙ matrix attraheret sperma ad
dissolutionẽ ⁊ distõnez sanguinis mẽstrui: ⁊ hac peracta vti
litate etiã reijceret ipsuz: nihil enim est incõueniẽs vt dixi-
mus: vt idẽ mẽbrum qđ appetit ⁊ attrahit aliqđ fm natu-
ram illđ ipsum reijciat peracta vtilitate ꝓpter quã appetijt
⁊ attraxit ipm̃. Nõ eniz matrix fm seipsam attrahit spma:
sed potius ꝓpter vtilitatez generatiõis. ¶ Adhuc etiam si
cõcederetur ꝙ matrix diligit sperma ꝓpter se: ⁊ appetit ipz
nõ sequeret ꝙ ipsuz semper retineret ⁊ nõ reijceret nisi sper
ma in matrice semper in tali cõplexione permaneret ꝓpter
quã matrix diligit. Corrũpitur autẽ frequẽter in ipsa ⁊ le-
dit matricẽ ⁊ totã mulierem: nõ est ergo incõueniens ꝙ ma
trix eadẽ tunc reijciat ipz sicut prius dilexit ⁊ attraxit. ¶ Et
mirũ videt esse ꝙ hec duo simul dixit Gal. supponit enim
matricẽ diligere sperma ⁊ nõ reijcere: ⁊ cuz hoc dicit ꝙ sper
ma est humiditas pma radicalium mẽbroꝝ cõceptus: post
vtilitatez enim hãc postq̃з cõpleta est sperma reijcit ⁊ nõ re-
tinet matrix. Dicere aũt ꝙ tela que inuoluit cõceptũ sit fa-
cta ab assatione matricis est stultissimũ: qa oium eoꝝ que
fiũt in conceptu causa est virt9 que est in spermate nisi dica
mus ꝙ nature opus est a motore extrinseco sibi. Sicut igit
virtus formatiua que est in semine facit carnẽ ⁊ ossa ⁊ ner-
uos ⁊ venas: ita facit etiã pellem inuoluentem totuz illud.
¶ Adhuc aũt q̃uis concederemus matricem esse calidissi-
mã: ꝙ tamẽ non est verũ: tamẽ scimus eã esse iterius mollẽ
⁊ humidã multo humore: taliũ aũt vasoꝝ nõ est assare con
tenta sicut assantur res in furno aut in patella. ¶ Ampli9 si
omnia agentia per calorẽ in humida que cõtinẽtur in ipsis
in superiorib9 inducunt corticẽ aut pellem: tũc stomachus ⁊
epar que agunt per calorẽ in cibi massam humidã in supio
ri parte cibi debẽt inducere pellem aut corticẽ duruz: ⁊ hoc
experimẽto ꝓbatur eẽ falsuz. ¶ Adhuc aũt si ꝯcedat Gal.
in spermate eẽ virtutẽ formatiuã ossium: opз ipm̃ concede-
re ꝙ in eodẽ sit virtus formãs pellem: qm̃ oia naturalia sic
se hñt ꝙ in quocũqз est virtus faciendi maius in eodem est
virtus faciendi minus qđ est eiusdẽ generis. ¶ Adhuc au
tez est melius ista attribuere virtuti intrinsece q̃з extrinse-
ce: qm̃ lз aliquando conueniãt cause intrinsece ⁊ extrinsece
in vnã operationem: tñ naturalia magis pẽdent ad causaz
intrinsecã q̃з extrinsecã. ¶ Adhuc aũt qđ iducit Gal. de cõ
uenientia spermatis ad formas mẽbroꝝ radicaliuz: ⁊ dicit
has in sanguine mẽstruo nõ esse nõ videt eẽ bene dcm̃ mul
tis rõnibus. Possem9 eni dicere ꝙ lз sanguis mẽstruus nõ
habeat ex se huiusmodi cõuenientias: tñ acqrit eas ex sper
mate viri agente in ipm̃. Non eni põt esse ꝙ patiens nõ acq
rat dispõnes ⁊ cõplexionem agẽtis in natura sicut videmus
ꝙ omne generatum animal acqrit cõplexionem spermatis
generãtis ipz. ¶ Nõ eni est in natura sicut in artificiatis in
quib9 materia vacua nõ acqrit ab arte nisi figurã ⁊ non cõ-
plexionem figure: aut forme illius. ꝓpter qđ etiã in vna ma
teria fm cõplexionez ⁊ spẽm sicut in ligno vel lapide multe
imprimũtur forme artis spẽ differẽtes sicut forma hois et
forma asini: sed in naturis efficiẽtes appropriant sibi mate-
rias preparãdo cõplexiones suas in eis: ꝓpter qđ etiam in
vna mã ꝓpria nõ põt induci nisi vna forma. Dicemus igit
sic operatione ⁊ digestiõe spermatis viri has cõuenientias
fieri in sanguine menstruo: ⁊ tũc sufficiẽter erit mã omniuz
mẽbrorum radicaliũ etiã absqз hoc qđ dicamus mulierem
sperma ꝓprium habere qđ solũ sit conueniẽs mã generatio
nis ⁊ actiuũ in ipsa. ¶ Adhuc autẽ si dicat Gal. sanguinez
mẽstruum non esse mãm mẽbroꝝ radicalium: tũc etiam oз
dicere

Prima solo ad pmã Galeni obiectiõ[illegible]

Scd'a solo ad idem.

Retorquet et obijcit ꝯ rõnẽ Galeni multa.

Uide dĩa inter nãlia ⁊ artificialia. 8. meta. te. cõ. xi.

dicere ꝙ non sit nutrimentũ eoꝝ: quoniam ex eisdem generant̃ ⁊ nutriuntur. Scimus autẽ ꝙ primuꝫ nutrimentuꝫ radicalium est sanguis mẽstruus: ⁊ hoc in sequentibꝰ declarabimus. Opꝫ igitur etiã concedi ꝙ radicalia per aliquẽ modum generant̃ ex ipso. ¶ Adhuc aũt valde mirabile eẽ videtur qđ dicit cõuenientiã eẽ in spermate ⁊ radicalibꝰ: qm̃ ⁊ si concedamus ꝙ ex calore habet cõuenientiam ad calorẽ radicaliũ ⁊ ex viscositate ⁊ filositate hꝫ aliquã cõuenientiaꝫ ad neruos ⁊ venas. Nulla tamẽ hic notabilis cõuenientia inuenitur ad ossa. ¶ Adhuc aũt si tales sufficiunt cõuenientie in materia: tũc ⁊ alie humiditates corpoꝝ aĩalium: in quibus tales aut plures sunt conuenientie debẽt ꝑncipiuꝫ esse generationis. In mucilagine autẽ cerebri ⁊ flegmate inuenitur color albꝰ: ⁊ viscositas extẽsibilis ex qua habet conuenientiã ad dimẽsionẽꝫ ⁊ figurã: ⁊ inuenitur filositas: hec ergo deberent eẽ materia generatiõis. ¶ Amplius aũt ſꝫ dicta sua omne sperma esset materia cõueniẽs ad generationem omnis animalis: qm̃ iste cõuenientie cões sunt omni spermati aĩalis vniuscuiusq;. ¶ Adhuc autẽ nõ satis cõueniẽter dictum esse videt̃ ꝙ cõplexio neruoꝝ ⁊ venarum: ⁊ precipue arteriarum faciũt sperma in testiculis mulierum: qm̃ si faciunt ipsum videt̃ ꝙ altero duoꝝ modoꝝ faciãt ipꝫ. Uno eniꝫ modo agũt membra in humorem in se contẽtuꝫ: ⁊ inducunt in ipso similitudineꝫ sue complexionis: ⁊ postea cibant se ex ipso. Alio autẽ modo agunt per occasionẽ sicut epar facit melãcholiam ⁊ choleraꝫ: ⁊ dirigit ea ad sua receptacula que ordinauit natura: nec inuenimus ꝙ naturalis operatio membroꝝ aliter sit in humores sibi subiectos ⁊ in se contẽtos. Si igitur arterie ⁊ vene primo modo agunt in humorem spermatis mulieruꝫ: tunc opꝫ ꝙ etiam cibentur spermate ⁊ non sanguine. Si aũt secũdo modo tunc faciũt de ipso superfluitates reijciendas: quoꝝ vtrũq; est falsum sicut apparet. ¶ Hoc autẽ qđ inducit de sĩtudine ad p̃reꝫ ⁊ ad matrem oĩno est irrõnabiliter dictum: ⁊ contra artem syllogisticaꝫ que traditur in logicis. Primo eni ex diuisione syl̃m facit diuisiuum ꝙ similitudo cũ parentibꝰ causat̃: aut a spermate: aut a sanguine mẽstruo. ⁊ ostendit ꝙ non a menstruo: qm̃ similitudo est ad vtrũq; parentẽ: ⁊ qđ est cõe vtriq; est a causa que cõis est vtriq;: ⁊ hic nõ est sanguis mẽstruus: ⁊ infert ꝙ est a spermate. Deide arguit secũdo syllogismo ꝙ effectus cõmunis est a causa cõmuni ⁊ est a spmate: ergo sperma est cõmune tã matri ꝙ̃ patri. Scđꝫ doctrinam eni demonstratiuã non tenet nisi in his que diuisa sũt causa suoꝝ effectuum. Si eniꝫ aliquis effectus causatur ex pluribꝰ congregatis in vnuꝫ: tunc nõ tenet qđ inducit: sicut est in colore alicuius qui fit ex pluribꝰ conuenientibꝰ in vnũ ex corpore perspicuo ⁊ corpore terminato: ⁊ sic est ẽt hoc qm̃ illa similitudo fit ex spermate viri ⁊ sanguine mẽstruo ꝯgregatis: ⁊ ſm proportionem virtutis spermatis viri sup sanguinem mẽstruum causatur similitudo cũ patre vel matre. Si enim fuerit vincens ⁊ figurãs sperma erit perfecta similitudo ad patrẽ: ⁊ si fuit vincens qualitas menstrui ⁊ impediẽs operationẽ spermatis ⁊ figura in colore erit similitudo ad matrẽ: ⁊ vt general̃r dicatur ſm oẽm proportionem virtutis spermatis ad sanguinis menstrui qualitatẽ inducetur similitudo alia ⁊ alia ſm figuraꝫ membroꝝ ⁊ colorem considerata. ¶ Sane autẽ intelligenduꝫ est qđ dicimus de sanguinis mẽstrui virtute. Nõ enim damus ei ſm scientiã Peripatheticã aliquam virtutem operatiuam: sed in spermate sit tota virtus operatiua: sperma dupliceꝫ habet virtutem. Unaꝫ quidẽ ad specieꝫ inducendã: ⁊ quo ad hãc nõ querit nisi materiam humane spẽi conueniẽtem: ⁊ non attẽdit similitudinem aliquã: ⁊ hanc semper cõsequitur in propria materia subiecta. Aliam autẽ habet virtuteꝫ ex qualitatibꝰ materie: ⁊ ex illa operat̃ complexionem ⁊ figurã ⁊ colores: ⁊ ſm illam aliquãdo obedit materia in toto ⁊ inducit̃ similitudo patris. Aliquando resistit ei in toto qualitas materie: ⁊ tũc inducitur similitudo matris. Aliquãdo autẽ in parte vincit ⁊ in parte succũbit: ⁊ tũc inducit̃ similitudo vtriusq; in diuersis membris cõceptus. ⁊ aliquãdo operat̃ ſm aliã qualitatem que est in ipso: ⁊ tunc nullius parentũ: sed forte aui aut proaui inducit̃ similitudo. ⁊ forte inducit̃ similitudo que ad nullum est de tota progenie: quoniã multa sunt superiora ⁊ inferiora: quorum q̃litates sunt in spermate ⁊ in sanguine menstruo. Ex omnibus autem his patet ꝙ nihil necessarium vel contrarium Arist. est in sermonibus Galeni probatum.

Nõ solõnem ad argᵐ Galeni qđ reputabat dimĩnare ꝯ Aristo.

Quõ dꝫ itelligi sanguinem menstruũ hr̃e virtutem.

¶ Cap. 3ᵐ. Et est digressio declarans an humor quẽ in coitu emittit mulier nomine ⁊ ratione sperma dicatur: an nomine equiuoco solo ⁊ non ratione.

In oĩbus autẽ inductis nõ itẽdimus nisi ꝙ rõ dicti Gal. nõ est sufficiẽs: sed de ipsa positiõe eius nihil oĩno diximus an vera sit vel falsa ꝑ rõnẽ ꝓbãtem. ¶ Incipiẽtes igit̃ ſm nostrã opinionẽ quã ⁊ Arist. ⁊ oĩum Peripatheticoꝝ eẽ putamus. Dicimus ꝙ in veritate mulier aliqua in coitu ⁊ cõceptu emittit aliqñ humorẽ albũ viscosum ⁊ filosuꝫ: quẽ sperma muliebre vocat Gal. ⁊ cui dat virtutẽ informatiuã nõ formatiuã: sicut in antehabitis scie aĩaliuꝫ libris ostẽdimꝰ. ¶ Nos ãt huic humori nõ damus nisi virtutẽ cõueniẽtis materie: ⁊ dicimus eam nõ habere virtutẽ aliquã faciẽtem vel formãtem: ⁊ in hoc differimus a Gal. ⁊ qa nõ est nisi materia cõueniẽs: ideo spermatis nomẽ nõ habet nisi equiuoce: qa spermatis nomẽ sicut in secũdo nostroꝝ physicoꝝ sonat causam efficiẽtem ⁊ formãtẽ. Et ideo etiam Aristo. ⁊ Theophrastus ⁊ oẽs Peripathetici potius dabãt ei nomẽ menstrui cum cuius virtutibꝰ cõuenit ꝙ̃ nomen spermatis: vocãtes generaliter mẽstruuꝫ omne qđ est in matrice material̃r deseruiẽs ad cõceptum. Cõuenimus ergo cum Galeno in hoc ꝙ cõcedimus illud esse mãm conueniẽtiorem ad mẽbra radicalia. Differimus aũt ab ipso in hoc ꝙ nõ damus ei virtutem formãtem vel informãteꝫ: ⁊ per cõsequens dicimus ipsum nõ vocari sperma nisi noĩe equiuoco: qa virtus generatiua nõ est in ipso ſꝫ in spermate viri. ¶ Et si qs obijciat ꝙ causa masculinitatis est sperma viri ⁊ causa feminitatis est sperma muliebre: dicimꝰ ꝙ omnino est falsum: qm̃ causa masculinitatis propria est caliditas spermatis: ⁊ causa feminitatis est cõplexionalis frigiditas eiusdem. Et lꝫ cã ista masculinitatis sit vera: tñ ad hanc causaꝫ multa cooperant̃: sicut v̓bi gratia: ꝙ sperma a dextro fundat̃ testiculo: qa illud magis est decoctum: ⁊ descendit per venã que est sub rene dextro in quo fit vrine colamẽtum: cooperat̃ autẽ etiaꝫ ad hoc ꝙ cadat in dextrã ꝑtẽ matricis: ⁊ ꝙ ab eo qđ vocat̃ sperma mulieris quando miscetur ei nõ remittatur eius caliditas: ⁊ quãdo omnes iste cause cõcurrũt tũc absq; dubio obtinebit effectus: sed quãdo plures cõcurrũt in sexum vnum: ⁊ plures ad sexum alterum nõ obtinebunt effectum nisi vincẽtes que alias post se trahunt. Ego enim vidi mulierem que semper genuit filias: eo ꝙ post cõcubitum mariti posuit se ad latus sinistruꝫ que cũ esset instructa: ꝙ post cõcubitum super dextrum latus se poneret: filios generare incepit: ⁊ plures ex tũc ꝓtulit. Similiter aũt lꝫ a dextro testiculo fundatur sperma calidũ: tamẽ hoc etiã impedit̃ frequenter: qa emissio spermatis in coitu fit diuersis impulsibꝰ ⁊ nõ vno: ⁊ in aliquo propellitur sperma qđ effunditur a dextro: aliquãdo autem expellit̃ id qđ est a sinistro: ⁊ aliqñ permixtũ effusum est ex vtroq;. Et ideo causa masculinitatis ⁊ feminitatis quasi semꝑ est ſm dñans: ⁊ raro habet causam simplicem: ⁊ quãdo eq̃les sunt cõcurrentes cause ad inguinũ formationẽ: tunc fit hermaphroditꝰ. Sil̃r autẽ intuenti tota ⁊ vera causa est calor spermatis ⁊ alie cause que sunt in materia mulieris: aut in loco matricis sunt cause disponẽtes vel coadunãtes ⁊ preparatorie: ⁊ ideo in sinistro eius sepe fit mas: ⁊ in dextro eius sepe fit femina. Sed tũc talis mas habet aliquas ꝓprietates femine: ⁊ talis femina hꝫ aliq̃s ꝓprietates maris. ¶ Qđ autem in ꝑcedẽtibus induximus: ꝙ. vꝫ. sperma in. 40. diebus diuidit̃ ⁊ recipit diuisionem per figuras membroꝝ embrionis ſm Arist. dcm̃ fuit: ⁊ ex hoc multi crediderunt eũ vellẽ dicere nihil in generatiõe esse nisi sanguinẽ menstruũ mulieris ⁊ sperma viri: ⁊ sic mulierem sperma nullũ habere: ſꝫ de hoc rei veritas est ꝙ aliqua mulier in coitu aliqñ emittit in matricem humorem albũ: ⁊ emittit̃ cũ delectatione: ⁊ per impulsus successiuos sicut vir sperma emittit: ⁊ etiã humor ille a vasis seminarijs mulieris effundit̃ sicut bñ ⁊ veraciter dicit Gal. sed tamẽ nihil horuꝫ ꝯfert ei nomẽ spermatis ⁊ rõnem: nec omnis mulier habet talẽ humorẽ. Albe enim habent: nigre aũt non: sicut in sequentibus huius scie

Nõ đ cã masculinitat̃ ꝓpa ⁊ de coadiuuãtibus.

dicetur: ⁊ ideo nō habet spermatis rationem. Hoc enim ꝙ magis sibi rōnem spermatis videbatur cōferre est ꝙ effunditur a vasis seminarijs: ⁊ hoc non confert ei: qa ⁊ vir humorem quēdam mediū inter aquam ⁊ sperma aliqñ emittit per vasa seminis effusum: nec tamē ideo spermatis habet rōnem: ꝙ aūt cum delectatione effundit᷑ nō facit ipsum vere esse sperma: eo ꝙ nomē spermatis est ex rōne virtutis semētine: ⁊ ad hoc non intēditur delectatio ſm nām.

Ex quo causet᷑ in coitu delectatio.

¶ Sꝫ delectatio vt dicit Cōstātinus apponitur coitui vt plus appetatur: ⁊ sic continuetur generatio. Accidit aūt delectatio ex hoc ꝙ in veritate membra genitalia per inflationeꝫ ⁊ calorē motum ⁊ resolutionē remouētur a naturali ⁊ ꝓpria cōsistentia: ⁊ tamē hoc accidit sine dolore ꝓpter libidinis feruorem. ¶ Ego enim vidi quēdam qui vulnerationeꝫ virge cultello factam non sensit dum esset in feruore libidinis: postea autem spermate decurrente per impulsus diuersos super substātiam distensam excitat delectationeꝫ ex tribus. Et primū quidem est ipse mot᷒ qui mouet interius distensa: que tamē distensa nō adeo profunde moueret nec tāgeret neruos: ⁊ ista titillatio est similis titillatiōi que fit quādo digitus vnctus leuiter ducitur rascādo super apostema qd̓ sanari incipit. Sed nec adhuc ad cōsistentiaꝫ tumor redijt preterq̄ꝫ in hoc ꝙ dlectatio coitus maior est eo ꝙ leni᷒ ⁊ profundius tāgit. Secūda causa delectatiōis est pinguedo ⁊ vnctura spermatis per quā membra ad ꝓpriam reuertūtur integritatem: ⁊ hec delectatio est similis delectationi vnguenti super apostema impositi: sed vincit eā in maioritate. Tertia causa delectatiōis est mot᷒ spiritus qui per oīa interiora discurrit ⁊ subtiliter ⁊ intime tāgit: ⁊ ille etiā intēsionem ⁊ impotentiā quādā totius corporis iducit: ⁊ illi nihil simile est in toto. Sꝫ aliqd simile est in parte. vbi grā. vētositas que corpus extendit ⁊ oscitare facit. Cooperat᷑ aūt delectationi carnis ⁊ virge ⁊ neruoꝝ sensibilitas humori spermatis ⁊ spūs vltimo cōueniens: ⁊ ideo tact᷒ cōuenientissimoꝝ: ꝓpter qd̓ etiam maxima perficit᷑ delectatio: ⁊ his cooperat᷑ ſm Arist. hoc ꝙ hec operatio est verissime nature creatricis ⁊ formatricis: ⁊ est diuina ꝓpter qd̓ quādo nō est impedita floret in ea tota natura: ⁊ hoc vt ipse ꝯ Plonē disputās dicit sola ⁊ vera est causa maxime delectationis. Expulsio aūt spermatis vt diximus est per spūm: cuius signū est ꝙ pars spūs in coitu. Aliquādo etiā ante exitū spermatis exit ⁊ titillat eo quippe ꝙ spūs subtilior est aliqd euadit ips᷒ ante spermatis humoreꝫ: ⁊ illa pars spūs que in humore spermatis iuiscata tenet᷑ facit impulsiōes spermatis qd̓ q̄si vomitādo ꝓsilit. Hoc etiam ꝙ in matrice ꝓijcit᷑ humor ille verā nō cōfert ei spermatis rōnem: qa ad eūdeꝫ locum distillat humor mēstrui: nō tñ ꝓpter hoc meret᷑ spmatis rōnem. Probabilr̓ ergo vocat᷑ humor coit᷒ feminei conuenientiā hn̄s materie ad cōceptum plus q̄ꝫ sanguis menstruus. Si enī diceret᷑ ꝙ hꝫ virtutem iformatiuā sed dbilē: ⁊ ideo imperfectā absq̄ꝫ dubio quādo est in matrice etiam absq̄ꝫ spermate viri deberet agere aut dbiliter aut fortiter. Si eniꝫ diceret᷑ ꝙ est virt᷒ in eo in potentia: ⁊ nō erit in effectu nisi per sperma masculi: hoc nō est ꝓbabile: qa vnum corpus in virtute actiua quā hꝫ nō est in potentia ad aliud corpus qd̓ excitet ipm ⁊ faciat esse in effectu quādo illa corpora sūt eiusdeꝫ generis ⁊ nature: ⁊ sile ei qd̓ dicit Gal. nō inuenit᷑ in tota natura corpoꝝ. Nec iteꝝ pōt dici ꝙ virt᷒ formatiua spēi sit in spermate viri: ⁊ virtus formandi figuraꝫ ⁊ quātitatem ⁊ reliqua accidentia sit in hūore femineo: qm̄ nos ostēdimus in. 8. nostroꝝ physicoꝝ. ꝙ ideꝫ est motor qui mouet ad formā: ⁊ qui mouet ad oia ea que sunt cōsequentia ad ipsam: cōsequēs aūt est ad formā figura ⁊ cetera que cōiter accidūt natis. Nihil igitur in hac re ꝓbabilius dicit᷑ q̄ꝫ ꝙ virtus formatiua tota sit in spermate maris: ⁊ iō vero nomine ⁊ ratiōe sperma vocet᷑. Materia aūt ꝯuenientior sit id qd̓ in coitu emittit mulier: ⁊ ideo nō vero noīe spma: sed sanguis mēstruus vocet᷑: quoniā sanguis vocat᷑ humor mulieris corpus nutriēs siue sit rube᷒: siue ēt vltima digestiōe in mēbris hois sit dealbatus. Si aūt placeat alicui ꝙ hunc humorē sperma velit noiare. Cōcedit tamē ꝙ nō in eadeꝫ ratiōe cōuenit ei in qua cōuenit spermati vero masculino. Sanguinē aūt mēstruū materiā minus cōuenientē embrionis eē dicemus: que cū ꝑmo attrahit᷑ a spermate digeritur ⁊ assimilat᷑ spermati vt cōgruū fiat eius nutrimētum: ⁊ hoc est necessariū: qa parua nimis quātitas esset duoꝝ humoꝝ viri ⁊ mulieris ad perficiēda membra ⁊ quātitates membroꝝ cōceptus nisi in supplementū attraheret᷑ humor sanguinis ⁊ virtute spermatis assimilaret᷑ vt in membroꝝ materiam posset conuerti.

8. ph. i, cō. 32.

Dicimus iteꝝ ꝙ virtus formatiua dat᷑ spermati ſm aliquos a testiculis: ⁊ ꝙ testiculus trahit a toto corpore per modū ventose per suā caliditatē: lꝫ nō sit dictum ſm Aristo. ꝙ due virtutes sunt in spermate: quarū vna obedit alteri generatiua. vꝫ. que est a testiculo ⁊ nutritiua que est a membris a qb᷒ attractū est. ¶ Sperma enī sicut in antehabitis diximus est supfluitas quarte digestionis: ⁊ illa est que est in membris facta ad similitudineꝫ mēbrorum: ꝓpter qd̓ sperma est humor membris assimilat᷒: ⁊ iam sigillandus formis ⁊ figuris membrorum: sed nōduꝫ sigillat᷒: ⁊ ideo virtute formatiue est obediens facile ad ois membri formam suscipiēdam. Humor aūt mulieris ex testiculo nō habet nisi cōuenientiam aptitudinis ad formam ꝓpter muliebris testiculi paruitatem ⁊ frigiditatem ⁊ imperfectionem: sed tamē trahit: ⁊ hoc ipsum facit tardi᷒ q̄ꝫ testiculus viri: sed a membris corporis mulieris: hꝫ virtutem nutrimētalē illam ꝙ cōgrue sigillabilis est in figura cuiuslibet membri: ⁊ ideo cū spiritu effusus forti ipulsu effunditur ⁊ cum delectatiōe. Sāguis autem mēstruus neutruꝫ hoꝝ habet: sed est materia non propria. Sed per digestionem ⁊ alterationem spermatis in matrice pars eius subtilior assimilatur ⁊ alterationem ⁊ alia: aut in lac deriuat᷑ aut abijcit᷑: ⁊ hec incōuenientia causa est ꝙ non cuꝫ delectatione eijcitur. Et hec sunt que probabilius de principijs generationis: ⁊ sunt dicta ſm doctrinam Aristo.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarās modum ⁊ ordinē formationis membroꝝ embrionis ſm sapiētiam Peripatheticorum que contraria est dictis medicorum.

Secūdum hunc igitur modum procedētes dicimus ꝙ quando in coitu concurrunt duo humores viri ⁊ mulieris in matricem clauditur matrix cōcipiens eos: ⁊ tūc sperma viri attrahit sibi humorem mulieris: ⁊ rotūdabit᷑ super ipsum sicut rotūdat᷑ sperma galli in albumen oui: ⁊ tūc matrix mouetur ad cooperiendū duos humores illos. Et qdam dicūt ꝙ hoc facit ambulando paulatim et paulatim: sed probabili᷒ est ꝙ hoc faciat subito ne euaporet sperma in vacuū matricis. In ista aūt coopertura in superficieb᷒ iterioib᷒ plurib᷒ tāgit circūdādo istos humores sic conglobatos ⁊ incipit retinere mēstruum ad ministranduꝫ nutrimentum conceptui: ⁊ tunc forte impregnata incipit habere nauseam ⁊ vomitum ex retentione menstruoꝝ: ⁊ vene oculoꝝ eius fiunt sicut fila sanguinea ⁊ extēduntur vene colli ipsius: ⁊ vena que est sub lingua incipit esse viridis: et vrina eius incipit esse tenuis ⁊ clara. In quibusdam autem retardātur hec signa forte vsq̄ꝫ ad. 10. dies: aut forte vsq̄ꝫ ad ortum capilloꝝ ifantis: sicut diximus in antehabitis. Est etiam vnum de accidentibus dolor inguinis ex multa constrictione: ⁊ tunc ex calore spermatis pellis generatur circa duos humores: ⁊ qa virtus que operatur est in spiritu: non est improbabile quin totum vel maior pars spermatis virilis conuertatur in spiritum propter sui subtilitateꝫ: ⁊ ingrediatur in humorem muliebrem sicut in suam materiaꝫ: ⁊ tunc infra pellem dictam format euꝫ ⁊ distinguit in membra. Ad humorem enim muliebrem cōuertitur quando circūdatur pelle ⁊ coopertura matricis coartatur.

Quid pmum ex spmate generatur.

¶ Primuꝫ ergo qd̓ distinctum ante omnia generatur ex spermate est pellis circūdans ⁊ custodiens sperma ne diffluat: ⁊ custodiens spiritum ⁊ calorem ne euaporet. primuꝫ post hoc necesse esse generari illud qd̓ est leuius ex humore spermatis generatur: ⁊ cuius necessitas est ad totum conceptum formādum: hoc autem est spiritus quoniam spiritus leuissime generatur ex calido ⁊ humido cōcluso. Necessitas autem est generalis: qa nullum membroꝝ formatur nisi ex virtute et virtus non vehitur ad locum formationis nisi per spiritū: propter qd̓ ante omnia necesse est generari spiritum. Ois enim spiritus qui non generatur ex aliquo determinato loco in quo accipiat incrementum substantie ⁊ generationeꝫ cito dissoluitur ⁊ debilitatur. Oportet igit᷑ in substantia to-

eius humoris esse determinatum locum in quo generet̃ spi
ritus ⁊ a quo accipiat incrementum. Impossibile enim est
naturam nõ maximam habere sollicitudinem de spiritu ta
li ⁊ loco ipsius: q̃a aliter ipso soluto vel debilitato periret to
tum opus. Locus autem iste est locus cordis: ⁊ ideo ꝙ p̃mũ
distinguitur est cordis locus ⁊ substãtia: ⁊ in ipso primo pul
sat spiritus: ⁊ ex ipso accipit incrementum: spiritus autẽ ille
de se hoc est sui natura duo facit. Unum quidem est mate-
rie distensio vt sit apta ad liniamenta membrorum recipiẽda.
Alterum aũt est perforatio eius qd̃ est coram ipso: ⁊ q̃a ma
ior motus est spiritus ad superius: ⁊ ideo perforationẽ ma
iorem facit versus superiora in quibus caput ⁊ cetera supe
riora formãda sunt. Cetera aũt perforat penetrãdo omnia
que sunt coram se: ⁊ in ipsis perforatiõibus format loca for
marum quietarum ⁊ pulsatilium. Et per hanc rationem patet
qd̃ superius diximus: ꝙ. vz. prima origo oĩum venarum est
a corde ⁊ non ab epate sicut dicit vulgus medicorum: perforã-
do aũt pertingit per totam materiã ad exteriora: ⁊ per hec
foramina primo ĩducit nutrimẽtum ad cõceptum: cuiꝰ qui-
dem purissimum trahitur ad vas spiritus: ⁊ aliud deriuat̃
ad aliam partem masse illius nutriẽdam: sꝫ autẽ hic spiritꝰ
moueatur plus superius ꝓpter sui calorem ⁊ leuitatem: ta-
men q̃a ipse est instrumẽtum virtutis ⁊ anime mouetur in
tota illa massa ẜm anime exigẽtiam. Et ideo etiã penetrat
ad inferius vbi ĩferiora sunt formãda: locus ergo spiritꝰ cũ
completus fuit erit cor ⁊ vie eius erũt vene: ⁊ per ipsas pri-
mo ĩducit nutrimentum ⁊ anime operationẽ que est nutri-
re: ꝓpter qd̃ Auicẽ. dicit ꝙ per illas vias introducit nutri-
mentum ⁊ aĩam. Cum autem sicut diximus ĩducit sanguiem:
est in sanguine inducto quasi pars triplex. Quarum vna est
subtilis valde ⁊ spiritualis: ⁊ de ipsa sumit̃ mã carnis cor-
dis. Secũda autem est subtilis minus ⁊ calida q̃si sit incen-
sa ⁊ ipsa deriuat̃ in materiam epatis. Tertia aũt est grossa
frigida nãz habens flegmatis: ⁊ q̃a spiritus fortiter fertur
sursum ipsam secũ trahit in mãz cerebri ⁊ medulle capitis.
Est enim prima operatio v̾tutis in spiritũ ⁊ deinde per spi
ritũ operatur: ⁊ alia membra in alijs mẽbris. A p̃ncipio au
tem nõ sunt hec loca sensibiliter distributa in spermatibus.
Sed paulatim per operationes dictas incipiũt esse sensibi-
lia. ¶ Adhuc aũt spiritus qui p̃mo est in humore sperma-
tis nõ potest distribui in vitalem ⁊ naturalem ⁊ animalem:
q̃a in corporis homogenei spiritu: nõ potest cadere talis di
uisio. Sed p̃mo quidem nõ habet rationem nisi spiritus: ⁊
postea faciendo vasa ad que nõ solum dirigitur spũs: sꝫ ẽt
custoditur ⁊ formatur virtutibꝰ ad spirituales operationes
exercendas dictam tripartitam hꝫ diuisionem. Si ergo sic
ponamus a p̃ncipio vnam esse virtutem formãtem ⁊ vnum
spiritum ex necessitate: cõsequens est principiari epar ⁊ ce-
rebrum a corde: ⁊ vnam esse aĩaz que multiplex sit in virtu-
te in toto corpore animato ⁊ nõ esse multas animas: quorũ
vna sit in cerebro: altera in corde: ⁊ tertia in epate sicut dixit
Plato. ¶ Est aũt non p̃termittendum ꝙ operatiões spiri
tus primo nõ distĩcte cognoscũtur q̃ꝫdiu materia est homo-
genea. Sed postea distinctis vasis incipit distĩcte cognosci
operationem distincte cognoscit̃ virtus. Motus ergo pri-
mo spiritus istius est a centro ad circũferentiaz materie: ⁊
motus nutrimenti est a circũferentia in centrũ: ⁊ ex ipso dif
funditur per totum iterum a centro ad omnem locũ: sursum ⁊
deorsum: aũ ⁊ retro: dextrorsum ⁊ sinistrorsũ. Et q̃a in mo
tu nutrimenti est prima operatio aĩe eius qd̃ nutrit̃: ideo
dicũt quidam ꝙ p̃mus motus anime est a circũferentia ad
cẽtrum: ⁊ a centro secũdus motus eius est ad oẽm partẽ si-
cut in megachosmo virtus celi est a circũferentia in centrũ
⁊ a centro diffundit̃ in oẽm locum mũdi. Sic igit̃ formatur
embrio ẜm Aristo. in matrice: ⁊ primum q̃dem quando in-
cipiunt distingui membra p̃ncipalia anteq̃ꝫ diuidant̃ ⁊ elõ-
gentur ab inuicem. Inuenitur materia epatis magna val-
de respectu aliorum duorum: eo ꝙ in illo tempore multum ne
cessarium est opus eius qd̃ est sanguinem segregare ⁊ distri
buere ⁊ complere: ⁊ ĩuenit̃ materia cerebri valde parua: eo
ꝙ in illo tempore ad nihil vtiles sunt sensus ⁊ motꝰ que sũt
cerebri operatiões: ⁊ inuenit̃ materia cordis p̃ma ⁊ magis
cõstans vt in ipsa contineat̃ ⁊ restauret̃ spiritus qui est ope
rator totius machine microchosmi. Signũ autẽ huius est
ꝙ nutrimentum qd̃ a circũferentia venit ad sperma ĩuenit̃
extra rubeũ: ⁊ postea saniosum: ⁊ tãdem deficit color eiꝰ in
colorem spermatis. Sic eni satis cõueniẽter dicit̃ ꝙ omnia
membra fiunt a corde per virtutem formãtẽ ⁊ spũm. ¶ Sꝫ
hoc addendum est ꝙ spũs hꝫ duplicem virtutem. Quarum
vnã habet ex se in eo ꝙ est spũs. Scd̃am aũt habet a virtu-
te formante in eo ꝙ est instrumentum eius. ea autẽ quã ha
bet a se est: q̃a pulsat ⁊ perforat sursum. Ea autem quã ha-
bet a virtute formante est operatio ad spẽz membri vniuſ-
cuiusqꝫ ⁊ motus in oẽm locum: ⁊ sic perforat in oẽm locum
ẜm nature conueniẽtiam. Hoc aũt modo dicendo non co-
gemur dicere assertiões medicorum: ꝙ. vz. diuerse operatio-
nes sint a diuersis membris: ⁊ ꝙ spiritus diuersi sint a mẽ-
bris p̃ncipalibus diuersis: ⁊ ꝙ a quodaz oriantur nerui: ⁊ a
quodam vene: ⁊ a quodam arterie. A loco enim cordis pri-
mo perforando pertingit spiritus ad locum epatis ⁊ cere-
bri: ⁊ primo sua sufflatione facit ibi vesicas quasdam: vt in
illo loco formetur membrum quo facto in illo loco conducit
materiam: ⁊ format membra. ⁊ cum congregatur in mẽbro
illo nobili sufflat iterum ex ipso ⁊ facit ex cerebro vias ner-
uorum motiuorum ⁊ sensibilium: ante epar autẽ facit vias
venarum. Ita ergo omnium istorum origo est a corde: sꝫ ma
nifestatio est venarum ab epate: ⁊ neruorum a cerebro. Omni
eodem modo dicendum videt̃ de ipso spiritu. Non enĩz co
gemur dicere ꝙ spiritꝰ vitalis veniat a corde ad epar: ⁊ fiat
ibi naturalis: ⁊ tunc reuertatur ad cor nutriendum ẜm vir-
tutem naturalem quã accipit in epate sicut dixit Gal. neqꝫ
dicemus ꝙ spiritus vitalis veniat a corde ad cerebrũ: ⁊ fiat
in ipso sensibilis: ⁊ tunc in virtute illa reuertatur ad cor ⁊ fe
rat ei motum ⁊ sensum ex virtute quã accepit in cerebro: di
cemus enim multiplicem spiritum esse in ipso spiritu: ⁊ nõ
vnum aut in vna sola virtute. Est enim in ipso spiritus for
matiuus a testibus: ⁊ spiritus naturalis ⁊ spiritus vitalis: ⁊
spiritus animalis: eo ꝙ ipsum est attractum ab omnibꝰ mẽ
bris principalibus corporis. Spiritus enim ẜm omnes su-
as differentias ⁊ ẜm omnes suas virtutes facit sibi locum
cordis: ⁊ ab ipso fluit naturalis in epar relinquens in corde
de virtute naturali qd̃ sufficit cordi: ⁊ spiritꝰ motiuus ⁊ sen
sitiuus a corde fluit in cerebrum relicto qd̃ sufficit de virtu-
te motiua ⁊ sensitiua in corde. Et ideo dicit Arist. ꝙ cor est
principium motus ⁊ sensus ⁊ nutrimẽti. Distributio autem
spiritus ex corde per membra talium officiorum est per vir-
tutem formatiuam. Sic igitur formatis membris principa
libus: deinceps formantur alia ⁊ inuenitur caput magnum
valde: eo ꝙ ex capite plurima membra in organis sensuum
habent formari. Et tũc separantur membra ⁊ elongant̃ ab
inuicem sicut in sequentibus determinabimus.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans tempus ⁊ ordinẽ quo
conceptum formatur in creatura speciei hominis.

MOdus autem ⁊ mensura conuersiõis ⁊ forma-
tionis spermatis in cõceptu ẜm ꝙ concorditer
tradunt hi qui magis sunt experti in talibꝰ est
ꝙ sperma quidem primo congregatur cum hu
more mulieris: ⁊ fit primo fumosum quasi recẽs
butyrum compiosum ⁊ tenue: ⁊ hanc intentio-
nem facit formatiua creando in ipso ⁊ ex ĩpo spiritũ in actu
qui in habitu iam inerat ẜm ꝙ prius dictum est. Secunda
autem operatio ipsius ꝙ interius spermatis videtur assi-
milari gutte sanguinis vbi preparatur vas spiritꝰ qd̃ est lo
cus cordis. Tertia autem operatio est ꝙ efficitur illa gutta
quasi sanguis coagulatꝰ que fit substãtia cordis ⁊ iuxta illd̃
adheret sperma sicut res aliqua masticata ⁊ viscosa. Et po
stea quarta operatiõe fit quasi cor: ⁊ ex ipso p̃ncipalia mem-
bra per modum superius dictũ. Et quinta operatiõe fiunt
extremitates. s. pedes ⁊ manus. In oĩbꝰ aũt his op̃ationibꝰ
supponitur res vna prima p̃ncipium ⁊ fundamentũ aliarum
que est cor sicut diximus ⁊ in oĩbꝰ istis citiꝰ complet̃ mascu-
lus ⁊ tardiꝰ femina. ¶ Tp̃s aũt formationis masculi sic pe-
ritiores circa experta tradiderũt est: ꝙ sperma q̃dẽ in princi-
pio cõceptus post sex dies apparet q̃si lac spumosum habẽs
tres ampullas magnas ad locum cordis ⁊ epatis ⁊ cerebri
formãdũ. Post hec aũt per tres dies cõpletos: quãdo. 9. di
es sunt a cõceptu fiũt in eo gutte rubee: ⁊ fila rubea. anterio
ratur tñ hec operatio aliquãdo ⁊ posteriorat̃ aliq̃ñ p̃ vnum

Spũs duplicẽ hꝫ virtutem.

diem: poſt ſex aūt alios dies ab iſtis: quādo.15.ſunt dies a primo cōceptu apparet per totū quaſi ſanguis coagulatus. Sed illa etiam operatio aliquādo anteriorat ⁊ aliquando tardatur per duos dies ſm magis vel minꝰ obedit formationi ⁊ ab iſtis diebus poſt alios.12.dies: qui ſunt.27.a cōceptu primo apparet totū caro: ⁊ cognoſcuntur in illa carne tria membra principalia: cor.vꝫ.⁊ epar ⁊ cerebruꝫ: ⁊ etiā extenditur per ipm quedā portio a qua generatur nucha. Et hec operatio etiā aliqñ citatur ⁊ aliquādo breuiat per duos dies: ab hinc aūt poſt.9.dies qui.36.faciūt a primo cōceptu diuidit caput a ſpatulis: ⁊ venter: ⁊ duo latera incipiūt ſenſibiliter cognoſci: ſed tamen in qbuſdā hec latent ⁊ abſconduntur vſqꝫ ad.4.dies poſt: qui ſunt.40.dies a primo conceptu. Minus ergo tēpus qđ eſt in hoc ſunt.30.vel.25. dies: ⁊ maius in formatione corporis maſculi ſūt.40.dies: ⁊ hoc eſt qđ ſuperius diximus ꝙ in aborſu.40.die facto: et in aqua colato inuenta ſunt membra formata: lꝫ non habeant quantitatē niſi magne formice. ¶ Vulgus aūt medicorum de hac dicit ꝙ pma operatio eſt tela per calorem mřicis decoquētem: ⁊ ſecūda foramina ⁊ exiture poſtqꝫ operationē nutritiua incipit operari: ⁊ quidam eorum putant ꝙ iam fetus incipit inſpirare per os: ſed hoc non poteſt eē verum. Sed vt multum nō inſpirat inſpiratiōe vera niſi quādo completa ſunt liniamēta membroꝝ in matrice. Sed de hoc hic nō eſt locus determinādi. ¶ Alij etiaꝫ de medicoꝝ gente dicūt ꝙ poſtqꝫ natus formatus a tempore formationis habuerit duplū tēpus qđ fuit a conceptu ad formationem ꝙ tūc mouet: ⁊ poſtqꝫ duplū temporis a motu tranſierit: qđ fuit a conceptu ad ſuū motum: tunc pꝛietur extra vñ eius formatio completur in.30.diebus mouetur in fine tertij menſis: ⁊ in.7.procedit ad lucem: ⁊ cuius formatio complet in.40.diebꝰ mouet poſt.4.menſes: ⁊ in.9.menſe pꝛitur ad lucem. ¶ In talibꝰ tamē multum eſt credēdum mulieribus fide dignis que multos pepererūt paruulos. Dixit autem mihi vna matrona fide digna in talibꝰ multum experta ꝙ quādo mulier letatur cū marito tēpore impgnatiōis: ita ꝙ vir ſe letius exhibet vxori.8.diebꝰ aliquando citiꝰ mouetur quā facit quādo mulier eſt in tedio cū viro. In talibꝰ etiam calor corpoꝝ ⁊ locorum ⁊ tempoꝝ multuꝫ cooperant ad accelerādum partum ⁊ oppoſita ipſoꝝ impediunt accelerationem ipſius. Similr aūt ſm inducta quādo tempus formationis eſt.35.dies mouebitur infans poſt.70.dies: et poſt.200.⁊.10.dies pꝛietur: hoc eſt poſt.7.mēſes: quādo autem fuerit tps formationis maius qꝫ.45.dies mouebitur poſt.90.dies: ⁊ partꝰ erit poſt.200.⁊.60.dies: hoc eſt.9.mēſes. Hec aūt que ſic dicunt medici non ſunt certe ꝓbata: et ideo nō ſemper inueniūtur vera. Tempus autē quo lac ad mamillas incipit fluere dicūt eſſe a tempore motus embrionis: hoc igitur ita ſuppoſito dicēduꝫ videtur ꝙ ſanguis mēſtruus in conceptu in tria diuidit. Subtilius enim ipſiꝰ nutrit creaturam: ⁊ aliquid ſubtile venit ad mamillas ⁊ reſiduum groſſum abijcit: ⁊ ſtat intra telas conceptus vſqꝫ ad partū: ⁊ tunc eijcit. ¶ Ipſe aūt ꝯceptus in tribꝰ telis inuoluitur. Quaꝝ prima que exterior eſt ex duabus telis componitur ſubtilius intra quas vene contexūtur a gibbo epatis per vmbilicū extēſe: ⁊ ſunt tres vene: vna pulſatilis que venit a corde ſiue a maiori vena cordis: ⁊ hec in ſecūdina non ſpargit: ſed ſimul vadens diuidit orificia ad quaſdam venas pulſatiles matricis: ⁊ ſuggit per illa orificia ſanguineꝫ ſubtilem qui eſt cū ſpiritu ad nutrimentum ſpiritualiū partium ipſius creature: propter qđ quidam dixerunt per illa orificia introduci ſanguinem ⁊ animam in conceptum: alie autem due ſunt non pulſatiles: ⁊ iſte diuiduntur ⁊ coniunguntur in matrice multis orificijs venaꝝ non pulſatiliuꝫ: ⁊ ſic ingredit cibus in conceptuꝫ per vmbilicū ad gibbū epatis: ⁊ non per venā que porta vocatur: qa ibi impediret formationem ſtomachi ⁊ alioꝝ membroꝝ naturaliuꝫ. Iſte autem due vene in gibbo epatis ſunt adunate in vnaꝫ ne due remanētes impediāt formationeꝫ ⁊ poſitionē chiſtis fellis. In vmbilico aūt diuidūtur ⁊ circūuoluūtur pāniculo: ⁊ tūc egrediūtur inter duas telas ſecūdine ⁊ ſparguntur in orificia venarum matricis: ita ꝙ quaſi continue quedā vene videntur que a matrice ſunt egreſſe: ⁊ ſunt iſta orificia rubea iuxta matricem ꝓpter ſanguinem quem ſuggūt ⁊ paulatiꝫ palleſcūt procedentia per elōgationem a matrice: ⁊ tunc ingroſſantur ⁊ veniūt ad vmbilicum. Propter qđ quidā medicoꝝ dixerunt has ex matrice ortum habere: cū tamē hec ratio nō admittit: ſicut patet ex antedictis. Non eniꝫ ſimile eſt qđ dicunt: ꝙ.vꝫ.ſicut cotilidones fructuum ꝓcedūt ex arbore ⁊ nō ex fructibus: per quos tñ fructus ſuggūt nutrimentū: ꝙ ita iſte vene per modū cotilidonum ꝓcedant ex matrice per quas embrio cibat quando concipit. Hoc eniꝫ non eſt ſimile vt diximus: qm̄ in arbore tota eſt vis formatiua fructuū: eo ꝙ ſunt in ea ſexuuꝫ virtutes permixte: ſicut diximus in libro de plantis: ſed vis formatiua animalium eſt in ſemine non in matrice: ⁊ ideo vis que format ꝯceptū: format etiam cotilidones venarum. Eſt autem in vna venarum iſtarum ex vmbilico procedentium quedaꝫ inuolutio ad folliculum ibi preparatū: ⁊ per illam venam egredit vena conceptus in follem ſuum: ⁊ formatur ei iuxta vmbilicum: vt ſic maſculus qui moueat vmbilicū iuuet ad vrine eiectionem. nō enim exit vrina tunc ex inguine fetus: eo ꝙ meatus inguinis anguſti ſunt adhuc: ſed exit ab vmbilico: hec igit tela exterior ſecūdina vocat totuꝫ inuoluēs. ¶ Eſt aūt ſecūda tela ſub iſta quā aſchari Arabes vocāt: ⁊ in illā derinat vena inuoluta vrinā deferens: ⁊ effundit eā in qꝫdaꝫ partē ipſiꝰ ſub embrione exiſtētē: qm̄ vrina acuta eſt: ⁊ ſi tāgeret ſecūdinaꝫ in qua ſpargunt vene corroderet ⁊ deſtrueret eā: ⁊ effundit etiā ad iſtam telam ſudor ⁊ cetera que reſoluūtur a cōceptu q̄ ſunt acuta. ¶ Tertia aūt tela eſt que inuoluit infantem ⁊ ꝓtegit eū ab humore vrine acuto exteriꝰ effuſo: ⁊ ꝓtegit eum a contactu matricis: que durā hꝫ ſupficiem que lederet embrionem facile: ꝓpter qđ etiā in ea inter pelleꝫ pueri ⁊ telā diffuſus eſt humor ſuper que tenellus embrio leniter eleuet a contactu matricis: ⁊ hec tela vocat armatura cōceptus ab obſtetricibus. Iſte igitur eſt modus quo formatur conceptus in matrice. De alijs autem diuiſionibus arteriarum ⁊ venaꝝ dcm̄ eſt ſatis ſuperiꝰ in anathomia. Pulmo autem in fetibꝰ primo eſt valde rubeꝰ propter ſanguinē ſubtilem: ex quo ſit per arteriā cordis ⁊ cibatur. Dealbatur autem paulatim per aeris intromiſſioneꝫ in anhelitu. ¶ Medici aūt dicūt telam fieri ex ſpmate matris qđ valde modicū eſt reſpectu ſpermatis viri: ⁊ ideo telam hāc anguſtā neceſſe eſt eē que imediate cōtinet iſanteꝫ ⁊ extendit anguſtū eius inferius vt cōtinuet viā ad exituꝫ. Telā autē ſecūdā que cōtinet ſuperfluitates neceſſe fuit fieri ampliorē: ⁊ oium ampliorē oportuit fieri ſcđinā. His ita ſuppoſitis pꝫ ex ſupioribꝰ ꝙ cā maſculinitatis aliqñ eſt q̄litas ſpmatis: aliqñ aūt mřicis locus vel aliđ qđ coadiuuās. De cā et ſilitudis cū parētibꝰ pꝫ ex p̄dictis: qa forte nō habebit cām ſilitudis pr̄is niſi in cōplexione cordis: ⁊ in nullo alioꝝ mēbroꝝ. Aliqñ aūt forte habebit in pluribꝰ: aut etiaꝫ in oībꝰ: ita ꝙ natꝰ videbit q̄ſi alter pater eē. Adhuc ſm p̄dicta cā maſculinitatis eſt in cōplone ſpermatis: cā autē aſſimilatiōis in figura eſt in vigore formāte ſup mām quā format: ⁊ ideo nō ſequit ꝙ ſi maſculus in ſexu ſimilis ſit patri: ꝙ ꝓpter hoc etiam ſimilis eſſe debeat in figura eideꝫ: quia iſta ſunt opera duarum virtutum: quarum vna poteſt eſſe debilis: ⁊ altera fortis ⁊ vincens.

¶ Cap.6m. Et eſt digreſſio declarans cauſam geminorum ⁊ modum ⁊ tempus naturalis partus.

Ecūduꝫ principia igit a nobis iā poſita: oportet et determiare de cā geminoꝝ: ſed cā ipſorū nō pfecte cognoſcit niſi ſciamꝰ pfecte qualiter ſpma cadit in matricē. Dico ergo ꝙ ex pte viri ſperma exit per ſpiritū ipellētē: ⁊ nō exit fortiter: ⁊ qa ſpūs nō eſt cōtinuus ſꝫ iterruptꝰ: idō exit diuerſis ipulſibꝰ. Eſt aūt interruptꝰ ſpūs: eo ꝙ non venit ſperma cū ſpū ab vno loco: neqꝫ ab vno teſticulo ſꝫ a diuerſis: ⁊ eoꝝ a qbꝰ venit hꝫ in ſe ſpūꝫ: ſic ꝙ ſit vt vicē poſt vicem q̄ſi vomitādo ab ore veretri ꝓijciat: ⁊ qlibꝫ ipulſus eſt cōpoſitꝰ ex pluribꝰ motibꝰ ⁊ pluribꝰ qetibꝰ: ad minus aūt hꝫ duos motꝰ ⁊ duas qetes: ſic ⁊ alius ſpūs pulſans: ſꝫ pma impulſio fortior qꝫ ſcđa: ⁊ ſcđa fortior eſt qꝫ tertia: ⁊ ſic deficit ⁊ raro venit vltra tres vel q̄tuor ipulſiōes: ⁊ in iſtis ipulſionibus durat đlectatio coitꝰ in viris: ⁊ numerat nūero eoꝝ: et aliqñ pma pp vigorē ſpūs lōgius in matricē ipellit ſpma qꝫ ſcđa: ⁊ ſcđa lōgius qꝫ tertia: ⁊ tertia longius qꝫ quarta: ⁊ qñ

iſta

Que ē cā [...] nōis ſpmatis [...] matrice.

ista longitudo est magna remanet sperma diuisum a sper-
mate: ⁊ hec est vna cā diuisionis spermatis in vno ⁊ eodem
cōcubitu. ¶ Tres aūt cāe diuisiōis sunt in muliere. Quarū
vna est ꝓiectio sui humoris: qđ fit per ipulsus ineq̄les: sicut
⁊ ꝓiectio spermatis viri: ⁊ forte diuisus humor quē medici
vocāt sperma mulieris cōseqtur diuisas partes spermatis
virilis. ¶ Scđa causa est glutio matricis quādo glutit sper
ma viri. Aliquādo enim per vices glutit sperma viri sicē per
vices proijcitur: ⁊ glutit forte per vnā partem in vnū locum
matricis: ⁊ aliam partē in alium locum: ⁊ aliquando suggit
ipm simul ⁊ manet aperta donec totum glutitū sit: ⁊ aliquā-
do etiā lꝫ per vices glutiat: glutitū tamē cadit in locuꝫ vnū.
¶ Tertia causa diuisionis est motꝰ matricis: qm̄ mulier in
coitu tres istas hꝫ delectationes. s. ꝓijciēdo spermati simi-
lem humorē: ⁊ tunc delectatur totiens quotiēs ꝓijcit sicut ⁊
vir: ⁊ glutiēdo sperma virile: ⁊ tūc totiens delectatur quo-
tiens glutit: ⁊ quādo matrix mouet̄: ⁊ tūc totiēs delectatur
quotiens motū dat matrix: ꝓpter qđ quedā femine appre-
hendūt collū vesice in vulua ⁊ trahunt: vt sic mota matrice
delectent̄. ¶ Oībꝰ igit̄ istis de causis diuiditur sperma ēt
in vno coitu: ⁊ diuisio spermatis quādo multū vel sufficiēs
est in qualibet parte diuisa: tūc est causa tot geminoꝝ quot
sunt partes spermatis: hac igit̄ de causa ⁊ adhuc illa que i-
pregnatio super ipregnationē est cā geminoꝝ quando simul
diuidūtur spermata ambo maris ⁊ femine: quoniam vnuꝫ
sine altero non generat vt patet ex antehabitis: fit auteꝫ di-
uersus numerus geminorū sicut superius diximus nec hic
repetere opꝫ. Cum autē gemini siue vnicus per venas vm
bilici non sufficienter trahunt nutrimentum ⁊ spirituꝫ: tūc
sunt completi fetus ad exeundum: ⁊ tūc instat tempus par-
tus naturalis. ¶ Est autē prout superius disseruimus pue
ri facies quasi posita super genua sua: ita ꝙ nasus suus est
inter genua sua: ⁊ palme sue iacent super genua sua: ⁊ oculi
sui altius parum a genibus: ⁊ facies sua versa cōtra dorsuꝫ
matricis propter cordis sui defensionem. Cotilidonibꝰ au-
tem ruptis quasi equitare incipit super plantas suas descē-
dendo: ⁊ tunc vigore proprio se vertit: ⁊ ad versioneꝫ iuuat
pondus capitis ⁊ pondus membrorum superioruꝫ ⁊ cōuer-
tendo se scindit telam in qua est: qua scissa effundit̄ humor
qui est in ipsa: ⁊ descendēdo ampliat inguen matricis sicut
vnguentum quoddaꝫ: ⁊ tunc aperitur os matricis ⁊ vulua
maiori apertione qua possunt: ita ꝙ etiam in pluribꝰ discō-
tinuantur ⁊ scinduntur: sed ad continuitatem iteruꝫ postea
reuertuntur: ⁊ tunc erit fetus primo porrigens caput ⁊ vlti
mo pedes. Quando autem primo pedes egrediuntur raro
conualescit: ⁊ talis exitus signuꝫ est debilitatis: quia ex de-
bilitate se conuertere non potuit: sicut etiam superius dixi-
mus. Completio autem fetus feminini in omnibus fit tar-
dior: sed postq̄ completa est formatio citius recipit augmē
tum ⁊ maturationem: ⁊ citius senescit: quorum omniū cau
sam in antehabitis assignauimus: lꝫ autē debilioris fit for
matiue conceptus femineus q̄ virilis: non tamē ex hoc im
pediuntur in corpore eius operatiōes naturales: quia lꝫ tar
dius vincat materiam: tamen vincit eam tandem. Et iam
superius ostendimus ꝙ in veritate formatiua que est in se-
mine masculi nunq̄ intendit facere feminā: sed fit sicut per
occasionem aliquam: ⁊ non per causam veram agenteꝫ pro-
pter qđ a natura vniuersali que est causa ordinis vniuersi
partus ordinatur femineus: vt sit in adiutoriū generatio-
nis sicut materia preparatur ad esse forme. Natus autem
paruulus ridet. 40. die vel circa hec: ⁊ hec est prima opera-
tio quam facit anima rationalis in corpore suo: quoniā hoc
non conuenit alijs animalibus. Somniat auteꝫ post duos
menses: sed obliuiscitur. Et huius causa est ꝙ tūc lꝫ in me-
moria eius remaneant forme sensibiles: ⁊ fluant ad anteriꝰ
capitis in somnis: tamen qa illa pars multū est humida et
mollis non manent: sed obliuiscitur statim somniorum. In
alijs autem animalibus non est sic: quoniam lꝫ quedam eo
rum habeant humida capita: nullum tamen habet ita hu-
midum sicut homo. Puer autem cum ortu natiuitatis le-
ditur multum in complexione raro viuit vltra septeꝫ men-
ses: ⁊ sic accidit ei ifirmitas ex materia humida augebitur
in augmento lune: eo ꝙ tunc omnes augētur humiditates
corporum inferiorum.

¶ Incipit Liber Decimus animaliū qui est de impedimentis generationis.

¶ Cap. pᵐ. De dispositionibus matricis que impediunt cō
ceptum.

SItus aūt est res que
accidit tam viris q̄ mulieribus oībus na-
tura paucis que arte sunt: viri autem qdaꝫ
lꝫ sint impotētes ⁊ forte ex calido cōsumēte
humidū aut frigidū qđ mām cōstringit: tn̄
mulier qa nō semper coit emittendo: sed ēt
alias hꝫ coitus delectatiōes semper para-
ta est ad coitū. In his eni patitur ⁊ non agit: ⁊ ideo virtute
agēte non indiget: q̄uis aūt sic coire cōueniat tam viris q̄
mulieribꝰ: tn̄ nō semper cōsequit̄ generatio ꝑꝑ sterilitatem
vtriusq̄ viri ⁊ mulieris: aut forte alterius eoꝝ: ⁊ tūc si mul-
tum vtantur coitu: tn̄ nō generabūt: ⁊ causa sicut diximꝰ est
aliquando ex vtroq̄: ⁊ aliquando ex altero: ꝓpter qđ in ta-
li vitio prius cōsideranda est matrix femine: ⁊ si causa steri-
litatis fuerit ex matrice: tūc opꝫ nos succurrere per medici-
nam matricis. Si aūt cā non est ex mrīce: sed ex aliquo alio
sicut spermate vel mēstruo: tunc intēdemus illud cuiꝰ causa
accidit sterilitas rectificare per medicinā. Matricē autem
iudicabimus sanā sicut ⁊ alia membra sana iudicant̄ quā-
do membrū cōplet opus suum ⁊ officiuꝫ sine diminutione ⁊
sine sua magna post opus suū debilitatione: tūc iudicat̄ esse
sanum. verbi gratia. Oculus dicit̄ esse sanus quādo nulla
lesione existēte in ipso: visum in actu perficit bonū: ⁊ nō mul
tum lassat̄ ⁊ debilitat̄ post videre. Similr̄ ergo ⁊ matrix sa
na vocabit̄: qa nulla in ea existēte debilitate opus suum bn̄
perficit: ⁊ post cōpletionē operis non est destituta ⁊ multuꝫ
lassa. Possibile tamē est vt aliqua matrix non sit sana in to
to: ⁊ tamē bene perficit opus suū sine nocumento ⁊ diminu-
tione: ⁊ fit hoc plurimum quādo infirmitas non est in tota
matrice sed in aliqua parte ipsiꝰ opus suū nō impedit. Non
eni improbabile est videre oculum visu bono: q̄uis lesa sit
aliqua partiū ipsiꝰ si sit aliqua macula in quadā partiū ipsiꝰ
que nō ꝓhibet ipm videre: hoc tn̄ nunq̄ accidit nisi qn̄ ifir
mitatis occasio: non qdē est in parte nobili oculi ex qua eli-
cit̄ operatio bona: sed in aliq̄ alia operatione non impedi-
ente. Simile aūt iudiciū per oīa est de matrice. ¶ Matrix
igit̄ per oīa sana debet ꝑmo qdē sita eē in loco qui competit
ei ꝭm nām positionis mēbroꝝ ad facile cōcipere ⁊ bene con
ceptū tenere: ita ꝙ situs eius non sit diuersus in partibꝰ: ita
ꝙ vna pars ipsiꝰ forte nimis est ꝓfunda ⁊ alta: ⁊ altera de-
missa in inguen: erit ēt quādoq̄ matrix remota a loco posi-
tionis sue nālis: aut in altum: aut in imum: aut in transuer
sum absq̄ omni ifirmitate ⁊ defectu sube matricis. Qđ aūt
matrix debeat esse sita in loco cōuenienti ex hoc notū eē po
terit: qm̄ si matrix fuerit longinqua loco a quo poterit tra-
here sperma: sicut sunt ꝓfunde multū matrices non trahe-
ret sperma ⁊ accidit impedimentū sui operis. Si aūt fuerit
multū propinqua plus q̄ expediat sicut sunt descendētes in
collum vulue matrices erit matrix ex tactu nimio ⁊ cōpres-
sione q̄si insensibilis: ⁊ tūc iterum sperma non trahit ⁊ acci-
dit sterilitas: qa quādo est isensibilis nō cito aperit̄ ad sug-
gendū spma. Si aūt substātia matricis sana sit ⁊ situs eiꝰ cō
ueniens. adhuc considerandū est in mēstruo sanguie ꝙ ipꝫ
etiā fluat ꝭm dispositiones bonas: ⁊ vtiles ad conceptuꝫ: ꝙ
vꝫ. ordinate fluat ꝭm equalia tempora in quibꝰ a luna cau-
satur fluxus eius: precipue aūt opus est consideratiōe men-
strui quādo corpore sano ⁊ matrice in loco: ⁊ in substātia be
ne disposita non fit cōceptus: quoniā si ista sic se habent cer-
tissime scitur ꝙ matrix est ꝭm ꝙ dicitur esse in apertione su
sceptionis spermatis ⁊ retētione ipsius: ⁊ ideo sterilitas nō
est in ipsa sed in mēstruo. Quando enim mēstruū suas mul
tiplicat reuolutiones ⁊ reuertit̄ citius vel tardius q̄ dꝫ: aut
etiā qn̄ inordināter fluit nō expectās tp̄s reuolutiōis lune:
sed mō venit citius ⁊ mō tardius: ⁊ si cum hoc fuerit corpꝰ
sanū: tūc opꝫ intueri colorē mēstrui sanguinis. Si eni color
eius mutatꝰ fuerit a colore nāli: scimus manifeste cāꝫ inor-
dinati fluxus eiꝰ eē in matrice: orificia eni venaꝝ que sūt in

In hoc imitatur Auicēnaꝫ i suo. 10. d nā aialiū cap. i.

matrice tūc aperta sunt ⁊ inobseruato ordine ⁊ imaturum sanguinem emittūt. Aliquādo aūt hoc accidit sine dolore ⁊ aliquādo cum dolore. In statu aūt naturalis dispositiōis dʒ orificiū matricis esse siccum. sed nō durꝫ. Et ꝙ in ista dispositione remaneat media die ad minus: ⁊ melius erit si vna die vel duabus sic remaneat: quādo enīʒ sic fuerit significat bone dispōnis esse matricē quo ad ꝓfusionez menstrui: ⁊ ꝙ opus eiꝰ possit quo ad hāc cōditionē eē completū. Si autez orificium matricis forte nō fuerit apertū in tempore conuenienti: sed sit valde molle ⁊ flexibile significat ꝙ cum debilitate matricis totum sit corpus debile ⁊ fluēs humore corrupto. Et ideo ꝯuenit multā superfluitatē emūdari ab ipa: qa aliter ꝗuis forte molle ⁊ humidū matricis orificium sit bone ⁊ facilis apertiōis: tn̄ tunc nō bene tenet cōceptū sperma: sed facile emittit ipm. Hoc enim signū est ꝙ orificium est bone receptiōis: ⁊ si adiutū fuerit per sanitatez corporis a superfluo humore tūc magis exiccabiꝭ matricis orificiuʒ: ⁊ tunc matrix talis ⁊ bona sperma recipit receptione: ⁊ postea bene cōstringiꝭ orificium bona cōstrictione super receptum: ⁊ bene retinebitur cōceptum: ⁊ his duobꝰ perficiꝭ impregnatio quātum ad statū matricis. Dispōnes autē mr̄icis post emūdationem a superfluo menstrui sunt iste. ¶ Signum enī facilis conceptus est ꝙ mulier post emūdationez menstrui somniat virū coire secum ⁊ leuiter in ipsaʒ ꝓijcere sperma sicut in coitu vigilādo: ⁊ si hoc multotiens somniauerit melius erit ⁊ perfectius signū. Hoc enim signū cāʒ hʒ in muliere descensum sui hūoris: ⁊ ꝙ facile occurrat in coitu sperma viri que potissima est causa impgnatiōis: post autem de somnio tali expergefacta est dʒ idigere vt faciat hoc ꝙ mulieres faciūt quādo appropinquat descēsus spermatꝭ hoc est vt facit cōfricationē per quā sperma eijciaꝭ: qđ iam est in via vasoꝝ seminarioꝝ. Uulua aūt aliquotiens illo tēpore dʒ apparere siccior: non qdem post somnium tale eo ꝙ tūc humidam hʒ vuluaʒ ꝓpter eam que in somno facta est pollutionem: sed post hoc ⁊ ante hoc significat bonā matricis retētionem: siccēꝭ ergo post somniuʒ infra sex horas ad minus: hoc est vsqꝫ ad meridiē vel modicuʒ somnij vel minus. ¶ Adhuc aūt humor quem emittit in pollutione dʒ eē maturus albus ⁊ viscosus: sicut humor qui vocatur in muliere sperma coitus. Alius enī humor medius inter aquaʒ ⁊ sperma aliquādo emittiꝭ: qui significat aquosum eē semē ⁊ inutile ad generationem. Oīa igiꝭ hec signa cōcurrentia significat ꝙ matrix sperma bene parata est recipe: ⁊ ꝙ ora cotilidonum que sunt in matricis superficie iterioꝛi que nō est equalis ⁊ plana bone sunt attractiōis: ⁊ si cōiungetur eis sperma bene tenebunt ⁊ nutrient ipʒ bene: nec a tali matrice facile erit semē cōceptū nisi volūtarie per violētiā saltus vel medicine eijciaꝭ. Signū ēt bone matricis est ꝙ accidat in ipsa aliqn̄ modicus tumor sine dolore sicut accidit in vētre ex vētositate: hoc enim signū est ꝙ in ipsaʒ distillat semē mulieris ⁊ resoluiꝭ in vētositatē eo ꝙ nō est cōiūctū spmati viri: ⁊ ideo si aduenīat sperma viri tali matrici facilis erit cōceptus: tumor aūt talis dʒ accidere sine ifirmitate: qm̄ si infirmitatē iduceret hoc nimiā significaret mr̄icis clausurā ex qua vētositas expirare nō posset. Omnia ergo ista cōcurrentia significāt matrices esse laudabilis dispōnis: ⁊ ꝙ non sint magis dure ꝗꝫ debeant: neqꝫ flexibiles plus ꝗꝫ oporteat nāli dispōne que a natiuitate habeꝭ: aut etiā ea que per ifirmitatē est cōtracta. ¶ Debēt ēt matrices quādo spma receperūt eē extēsibiles ⁊ ampliabiles ꝑm ꝗtitatem quā recipit spermatis cōceptꝰ: vt dent ei locū augmenti: que enī nimis parue sunt destruūt cōceptū: ⁊ sunt cā q̄re nō venit ad ꝺbitā quātitatē: sed forte erit gnanus. Si aūt tales nō fuerint matrices: sed sint valde dure aut nimis molles: aut forte insensibiles siue habeat istas dispōnes a natiuitate: aut ex infirmitate: tunc erūt illaudabilis dispōnis: ⁊ ideo non possunt creare embrionē: sed corrūpunt conceptuʒ sperma ⁊ eijciūt si sint iste occasiones infirmitatum magne in ipsis. Si autē sint parue cōcipiūt quidem ⁊ creant conceptum: sed erit infirmus ⁊ egrotatiuus ad periodū sue speciei competētē nō perueniens: ⁊ hoc ideo est qa cibanꝭ ex vase malo ⁊ corrupto in matrice. ¶ Adhuc aūt in laudabili mr̄ice ptes dextre ⁊ sinistre vbi sunt due partes matricis debēt esse mollis tactus: ⁊ partes residue siliter: qa aliter cōstringerent siłositatem ⁊ viscositatem spermatis. ¶ Adhuc aūt signum concipientis matricis est ꝙ quādo vir coierit cuʒ muliere ꝙ inter eos non sit multa humiditas neqꝫ multotiens effluēs: sed semel post coitū: ita ꝙ sit sicut humiditas sudoris qui accidit in locis genitalibus. Hoc enī signum est ꝙ glandulosuʒ ⁊ viscosum suggatur a matrice: ⁊ non effluat nisi modicum aquosi humoris qui inutilis est ad generationeʒ. Dico autem ꝙ sit sicut humiditas sudoris: mēbra eniʒ genitalia sepissime resudant: eo ꝙ vaporosa sint precipue in cibo quādo interiora calefiūt: ⁊ ad exteriora ꝓpellunt humorē: tunc enī ꝓpter aperturam poroꝝ ⁊ viaꝝ in inguine plus alijs mēbris resudāt genitalia: resudāt autē hec mēbra faciliꝰ alijs in labore: ⁊ precipue in labore coitus. Nec est mirꝫ hoc ꝙ ēt oculi qui frigidissimi sunt oīum mēbroꝝ corporis in paruo labore: quando. vʒ. vident albū multū lucidū lachrymātur: patiūtur enim facile mēbra genitalia a frigore forti ⁊ a calore forti ꝓpter neruositatem que est in eis. Sudāt autē precipue genitalia in his in qbus sunt a cōplexione nāli: ⁊ similꝭr faciunt matrices humide post laborem coitus: quādo ergo ex cōplexione sunt humide efficiunꝭ magis humide per sudorez ex labore coitus: ⁊ forte accidit hoc aliqn̄ mulieribus que sunt laudabilis dispōnis ꝑm cōplexionē nālē: ⁊ ideo indigent medicina matricē exiccante ꝑm magis ⁊ minꝰ ꝑm ꝙ sunt abūdātes in humore magis ⁊ minus. Aliqn̄ enī in quibusdā mulieribꝰ inueniꝭ tāta huiusmodi humiditas ꝙ nimia lubricitate matricis nō possunt attrahere sperma viri nisi admisceaꝭ cū humore alio qui est sperma mulieris an̄ꝗꝫ permisceaꝭ cū sudore matricis: admixtū eius cum spermate mulieris cōuoluiꝭ: ⁊ nō misceꝭ sudori de facili. ¶ Amplius autē in muliere que potest impregnari: cōsiderāduʒ est vtrū ex perfecta post pollutionē in somno facta sit debilis vel fortis: ⁊ si est debilis vtrū talis debilitas accidat ei semper post pollutionē aut nō: sed aliqn̄ sit ⁊ aliquādo nō: ⁊ siłr si est fortis post pollutionem queremus aut hoc semper accidat ei aut aliquando. Et considerabimus ēt vtrū humiditate precedente in pollutiōe sequatur postea corporis nimia siccitas: aut ecōuerso sit: ꝙ. vʒ. non sequatur cōplexiōis siccitas post pollutionem: qm̄ si sequatur debilitas ⁊ cōplexionalis siccitas signuʒ est ipsam esse nimis siccam: ⁊ de necessario ad consistentiā corporis emisisse in pollutiōe: ⁊ ideo non esse fecūdā ꝑm nām: qa non habet qđ ponat in semine: opposita autē istoꝝ sunt laudabilia ad conceptum. Omnia ergo ista ꝯsideranda sunt in muliere que est fecūda ad partum: flexibilitas autez matricis ⁊ debilitas significant matricem sperma cōceptū non retinere. Si aūt matrix dolorosa fuerit: ⁊ corpus ipsa mulier languens ⁊ doloꝛosuʒ habeat significatur infirmitas concipiendi: ⁊ ꝙ impregnari mulier talis non possit: ⁊ quando mulier fuerit aliquando quidez fortis: ⁊ aliquando debilis: ⁊ matrix eius est ꝑmo sicca: ⁊ postea humectatur significatur totum corpus mulieris humidum esse: ⁊ ꝙ matrix bene quidē recipit sperma: sed ex humore superueniente corrūpit ipm ⁊ postea eijcit. ¶ Ampliꝰ autē ex superius determinatis constat matricez attrahere sperma qđ in ipsam cū impulsu ventoso iniectuʒ est. Et qđ mulier in coitu suum sperma eijcit ad orificium interiꝰ matricis ad quā etiam suū sperma proijcit masculus: res autē omnes cū impulsu venti proiecte cum virtute quadā ⁊ ipetu mouentur. Contingit aūt sepius in muliere esse nimis ipetuosam proiectionem: ita ꝙ per ipsaʒ retūditur ad extra sperma viri ⁊ impediꝭ impregnatio: oportet enī corpus taʒ mulieris ꝗꝫ matricis esse cōueniens ad hoc ꝙ matrix ⁊ concipiat ⁊ pariat. Accidit aūt multas mulieres pati infirmitatem quā hanemusaʒ greci vocāt medici: que est quādo matrix ventosa de sublimi sufflat iferius per os matricis: ⁊ collum sicut musa vel fistula: oportet igitur per medicinas sollicitari ad remouēdū a matrice accidēs illud: aliter enī quotiēscūqꝫ mulier talis cū viro coierit exufflabiꝭ sperma viri ⁊ impedieꝭ impregnatio. Causa aūt huius ifirmitatis siccitas vehemēs est matricis: tūc enī humiditatem ꝓprij humoris: aut spermatis mulieris attrahit: ⁊ in ventum ꝯuertit: ⁊ per illū exufflat quicquid spermatis viri ad os eiꝰ ꝓijcitur: ⁊ sic paulatiʒ exiccata exiccatur spermatis viri humiditas: ⁊ minoratur per euentationem matricis: ⁊ tādē excidit in toto: ventationem autem illam non in se sentit mulier

Signa attestātia sup bona dispōne mr̄icis.

fier ꝓpter paucitatem ipsius. Matrix aūt quādo in ea hec
aggrauat̃ infirmitas tūc efficit̃ valde sicca: ⁊ tunc citius eij-
cit sperma q̄ꝫ qn̄ fuerit cā īfirmitatis parua: ⁊ tūc nō erit opi
nio etiā ipregnationis. Quādo aūt parua fuerit infirmitas
ꝓpter tēporalē retentionē spermatis aliquotiens forte opi
nabit̃ mulier se ꝯcipisse vsqꝫ dum sperma paulatina suffla-
tione eijcit̃. In tali aūt infirmitate matricis sepe qdem eue
niunt dolores subito ex inflante ventositate: sicut sunt dolo
res ipregnatarū: qm̄ vētositas matricē eleuās pūgit inguen
ad exeundū nitens aliqn̄ etiā recepto spermate intra talem
matricē: cū sperma in ventuz resoluit̃ fit tumida matrix ꝙ
opinat̃ mulier se esse ipregnatā si diu vētositas itra matricē
clausa teneat̃. Stat aūt iste tumor donec vētus sperma q̄si
per aborsum eijciat: ⁊ tūc residet ventri ꝯuersus ad disposi-
tionē: ⁊ hoc accidens prioris infirmitatis grecoruz medici
vocāt ragmoneon. Euenit aūt matrici dupliciter. Ex infir
mitate accidētali. vz. ⁊ tunc leui tollit̃ medicamine. Euenit
etiā ex natiuitate ⁊ tunc radicata infirmitas in pricipijs na
turalibus incurabilis est: aut vix pōt curari. Signū aūt hāc
infirmitatē nō per naturā inesse matrici est: si aliquādo ma
trix sperma recipit ⁊ tenet ⁊ tamen nō sequit̃ ipregnatio. Si
eniz per nām inesset fortificata passio aut sperma recipi nō
permitteret aut receptū statim reijceret. ¶ Amplius autez
multotiens ꝓhibet̃ ipregnatio ꝓpter spasmū qui est in ma
trice. Spasmus aūt in matrice accidere ꝯsueuit ex duabus
causis. Aut enī accidit ex apostemate calido malū humorez
attrahēte: ⁊ sic spasmāte venas ⁊ neruos: sicut oē extēsibile
qn̄ multū trahit̃ in circuitu in spissuz decurtationē patit̃ in
sua longitudine: sicut si saccus de corio extensibili factꝰ sup
impleat̃. illius enim statim longitudo cōtrahit̃ ⁊ decurtat̃:
qꝛ substātia nō sufficit duabꝰ simul extensionibus alia de cā
spasmat̃ matrix inanitione: quādo multa humiditas flu-
xerit ex ipsa: sicut coriū decurtat̃ ⁊ corrugat̃ ad ignem. Est
enim matrix substantia neruosa extensibilis sicut coriū: ⁊ idō
etiā spasmū patit̃ sicut coriū. Tēpore eniz partus ex multis
matricibꝰ tātū effluit humoris ꝙ postea siccitas spermatis
dominat̃ in ea. Et his duabꝰ de causis spasmus in matri-
cibꝰ inuenit̃. ¶ Signū aūt spasmuz in ea nō esse est ꝙ nō sit
ventosa: ⁊ ꝙ perficiat opus suū inordinata mēstruoꝝ emis
sione. ventus enim est ex resoluto humido: cuius succedēs
ꝯtrariū facit spasmū ex inanitione humidi. Retentio autē
mēstrui signū est apostemationis: p̄cipue quādo est cū dolo
re loci ⁊ calore febrili. Si aūt in ea fuerit spasmus neqꝫ cō-
plebit opus suū: eo ꝙ ꝯtractione neruoꝝ qui sunt in ipsa im
pedit̃. ¶ Amplius aūt ipregnatio impedit̃ pustulis ⁊ verru
cis in orificio matricis existētibus: ⁊ taliter patiens mulier
semꝑ ledit̃ in coitu: ⁊ sperma matrix eius nō suggit p̄cipue
qn̄ a magno tēpore duratis iaz chronica facta est egritudo.
Signuz aūt curationis huius egritudinis delectatio est ⁊
nō dolor coitus: ⁊ ꝙ matrix aperit̃ ⁊ ꝯstrigit̃ ad sperma ſm
ꝙ debet: ⁊ ꝙ agit̃ ⁊ caudit̃ ſm ꝙ opꝫ i hora mēstrui. ¶ Am-
plius aūt ipedit̃ ipregnatio ex nimia clausura orificij matri
cis. Accidit aūt iste defectus a partu qn̄ nimis exiccat̃ ma-
trix. Aliqn̄ aūt ex infirmitate alia. In qbusdā enī infirmita
tibꝰ matrix multū sursuz extendit̃: ⁊ tūc os eius fortiter clau
dit̃. In qbusdā aūt infirmitatibꝰ nō qdē extendit̃ sed corru
gat̃: ⁊ corrugatione sua p̄cludit orificiū. nec cā huius accidē
tis de facili cognoscit̃: sed qd̄ scit̃ hoc est ꝙ si matrix insana
bilis ab hoc morbo sit tūc nihil modo recipit. Si aūt reci-
pere qdē pōt sperma viri: sed deinde eijcit ipꝫ: certū est in-
firmitatē ipsam sanabilē esse. Si aūt nihil inductoꝝ prohi-
buerit ipregnationē ⁊ fuerint corpora mulierū sana: tūc ꝓ-
culdubio mulieres vtentes coitu ipregnabunt̃ ⁊ filios pro-
creabunt: nisi sit causa sterilitatis in viro aut in ꝓportione
que est inter duo spermata viri videlicet ⁊ mulieris.

¶ Cap. 2m. De ipedimentis generationis que sunt ex par-
te viri coeuntis aut ex parte inconuenientie duorum sper-
matum viri. vz. ⁊ mulieris.

ACcidit aūt aliquando viro ⁊ mulieri vtētibꝰ
coitu nō generare nullo p̄dictoꝝ ipedimētorū
existente in muliere: ⁊ loquamur hoc mō quo
humor emissus a muliere sperma vocat̃ im-
ꝓprie: ⁊ tūc opꝫ querere signa sterilitatis per
que sciat̃ vtrū causa sterilitatis sit in viro vel
nō. Signū aūt nō esse in viro cām priuationis cōceptus est
quādo cū coit vir cū alijs mulieribus ⁊ cōcipiunt ex ipso. et
tūc causa ipedimenti neqꝫ est in viro ſꝫ se: neqꝫ in muliere:
sed qꝛ spermata insimul nō conueniunt in vnū locū ⁊ in eo-
dem tempore proiecta. Notū enim est ꝙ ad ꝯceptū necessa-
rium est ꝙ spermata ambo conueniant ad locū vnū ⁊ eun-
dem ⁊ in eodem tempore ꝓiecta. Uiro enim in coitu sper-
matico proijciēte quasi in principio coitus ⁊ muliere proij-
ciente tarde quasi in fine coitus eiusdez ipedit̃ ipregnatio.
Quādo eniz vnū spermatū separatū est ab alio accidit tūc
impregnationem impediri tādiu quousqꝫ per aliquē coitū
coniugant̃ ambo spermata. Idē aūt genus impedimēti est
quādo mulier in coitus principio est in libidinis desiderio
⁊ statim emittit sperma. Uir aūt nō tātū desiderat: ⁊ idō diu
postea sperma emittit. Sepius tamen accidit ꝙ mulieres
ꝓpter cōplexionalē frigiditatē tardius emittūt postq̄ꝫ diu
coitus durauit: ⁊ ideo si vir tūc etiā est aut forte dolens aut
frigide cōplexionis: ⁊ ideo tarde postq̄ꝫ diu coierit emittēs
hoꝝ spermata frequēter cōueniūt ⁊ perficiūt impregnatio-
nem. ¶ Amplius aūt mulieribus aliquādo incipientibus
somniare coitū viri: ⁊ viris postea secū in vigilia coeunti-
bus accidit sanas esse vt superius diximus: ⁊ hoc nō semꝑ
est ſm fortitudinem corporis: sed ſm sanitatem matricis.
Hoc aūt precipue somniū accidit in multiplicatione sper-
matis intra vasa seminaria: ⁊ huius signū est ꝙ per exituz
talis spermatis ex eis nō debilitant̃: ⁊ p̄cipue quando loca
seminis circa renes existentia multum in se haustū habent
sperma. Accidit aūt debilitari corpus in emissiōe sperma-
tis tunc maxime ꝙ sperma exiens non bonuz fuit. Simile
aūt accidit in his qui valde plectorica habent corpora. Sa
nius enim erit corpus eoꝝ quando superfluus humor per
coitū vel per pollutionē exierit. Si aūt siccū sit corpus ⁊ indi
geat humido qd̄ est in ipso tunc debilitabit̃ per exitū ab eo
humidi: sed tamē cito restaurabit̃ virtus si corpus sanum
fuerit per nutrimenti humidi ⁊ confortantis sumptionem
⁊ precipue ex his que sunt humiditatis restauratiua: ⁊ pre-
cipue in eo qui est in etate conuenienti ad spermatis gene-
rationem que est etas iuuentutis. ¶ Amplius aūt ⁊ mulie-
res norunt hoc ꝙ conuenientia spermata faciūt impregna
tionem. propter qd̄ etiam non se reputant impregnari per
coitū aliquem nisi se sentiant emittere sperma interim duz
viri sperma emittit̃: scientes ꝙ sperma qd̄ facit impregna-
tionem ab vtroqꝫ emittit̃: hoc est a viro ⁊ muliere. ¶ Am-
plius aūt accidit aliquando ꝙ tā vir q̄ꝫ mulier eijciūt plus
de spermate q̄ꝫ oporteat: ⁊ ideo nō totum potest remanere
in matrice. Et quando matrix de eo ꝙ sufficit residuū ante
orificiū matricis remanebit: ⁊ tūc putant se aliquando im-
pregnatas non esse. Abūdantia aūt spermatis aliquando
proijci in vno ⁊ eodez coitu cognoscit̃ ex alijs aīalibus que
multos pariūt geminos concubitu vno. Cognoscit̃ etiam
hoc ex partu geminoꝝ in ipso homine qui frequenter sunt
ex vno cōcubitu: qm̄ superabundat sperma. Patet enī non
quemlibet geminoꝝ per se esse ex toto spermate: sed potius
qd̄dā spermatis peruenit ad vnū aliquē locū matricis ⁊ fit
ex eo embrio vnius: ⁊ quidā ipsius peruenit ad aliū locum
matricis: ⁊ fit ex eo embrio alius: ⁊ sic nascuntur gemini.
¶ Amplius aūt mulier eijcit sperma suū apud orificiū sue
matricis in locū in quē eijcit ipm̄ vir: ⁊ cum ambo cadūt in
vnū ⁊ tunc matrix attrahit ipm̄ vento in trahendo spirituz
per modū suggentis: sicut os ⁊ nares spirantiuz attrahunt
aerē. Omne aūt mēbrū qd̄ hoc mō vento ⁊ attractione spi-
ritus suggendo aliqd ad se trahit in superiori parte sua hꝫ
cōcauitatē in quā recipit̃ ventus intractus: ad concauū aūt
matricis vadit sperma collo matricis mediāte qd̄ est inter
os vulue ⁊ orificiū matricis intrinsecuz supꝫ qd̄ est matricis
cōcauitas. hoc aūt collū est loco virge in masculis: sicut di-
ximus in anathomia. Uentus aūt sic attractus per collum
matricis nō stat in collo matricis: sed spargit̃ ⁊ diffunditur
in cōcauo matricis per totū in itroitu eiꝰ pp qd̄ ēt mulieres
nō lōge mingūt sicut viri: qꝛ nec virgā habēt depēdētē neqꝫ
ēt vētositatē ipellētē lōge: eo ꝙ diffundit̃ in sacco matricis:
sꝫ exit fluēs ab eis vrina ꝓpe crus qn̄ extrahūt eā. Hinc ēt
est ꝙ qn̄ sunt in desiderio ⁊ libidine magna coitꝰ nō rema-
net matrix ⁊ vulua in dispōne in q̄ erāt an̄ coitꝰ desideriuz:

Propter qd̄ qn̄qꝫ in emis-
sione spmatis
accidit debili-
tatio corpis.

sed potius ĩflant ⁊ mouent aperiẽdo ⁊ claudẽdo per vaporationẽ vẽti q est in matrice. Exitus aũt spermatis est mediãte collo isto. partes aũt iste matricis superiores sunt ampliores ꝙ̃ ille que sunt ꝓpe collũ matricis. Assimilat̃.n. collũ matricis figure nasi. nasus enim hȝ viã ad cannã per quã est respiratio: ⁊ hec est arta. ⁊ aliã partẽ vie hȝ ad aerẽ hauriendũ: ⁊ illa est ampla. Simil̃r ⁊ collũ matricis hȝ viã parnã ⁊ strictã que adiuuat in exitu vẽti de matrice: ⁊ hȝ aliam partẽ vie amplã magnã sicut est in naso foramẽ extrinsecũ: ⁊ hec via venit ad os vulue exterius. Foramẽ eni naris qđ attrahit aerẽ extrinsecũ maius est foramine qđ hȝ v̇sus os ⁊ cannã. Et simil̃r mulieres etiã habẽt illud foramen qđ est ante matricẽ maius ⁊ magis amplũ ꝙ̃ sit foramen extrinsecũ: qꝛ illud est ꝯcauũ matricis: ⁊ aliud est per qđ recipit̃ semen coitus. sic enim dispositũ valet conceptioni spermatis. ¶ Hec igit̃ oĩa sunt que opȝ inq̃ri in causis ĩpregnationis ⁊ ĩpedimẽtis eius: cũ eni multa sint que causant coitũ: opȝ ẽt esse multa accidẽtia ꝓmouẽtia ⁊ impediẽtia generationẽ: quecũqȝ eni cõmunicãt in causis cõmunicãt ẽt in accidẽtibꝰ causarũ illarũ ĩpediẽtibꝰ ⁊ ꝓmouẽtibꝰ operationes ipsarũ. Si eni homo per estimationẽ prudẽtez inuestiget de causis mortis aut ĩfirmitatis ⁊ alioꝝ quecũqȝ noĩe ⁊ rõne ꝯueniũt istis: opȝ ipm ꝑuenire ad primas causas istoꝝ ⁊ accidentia que signãt ea: ⁊ tũc erit pfectꝰ medicꝰ. multe.n. res que sunt circa corpa aĩaliũ hñt easdẽ causas: ⁊ multe habẽt diuersas quas oẽs opȝ cognoscere si diligens debeat adhiberi cura corporibus. diuersitas enim causaꝝ diuersitatẽ facit operationũ in mẽbris eiusdẽ. Opȝ igit̃ ꝙ inquisitores causarum inquirant multitudinẽ causarũ qñ multe sunt: aut inquirãt paucitatẽ earũ qñ pauce sunt. Si aũt sunt res prime que sũt cause ⁊ nõ habẽt causam tũc nõ inquirent causam: qꝛ aliter pħia procederet in infinitum qđ esse non potest.

¶ Cap. 3m. Qꝛ sperma femine etiam quando non proficit generationi est sperma vocatum.

Id aũt qđ etiã est de his que ĩpediũt ꝯceptuȝ in aĩalibus est forte ꝙ femine appetũt coituȝ: qm̃ in alijs aĩalibus maxime videmus ꝙ qñ femine eoꝝ appetũt coitũ tũc querunt mares ⁊ vadunt ad eos: sicut cũ gallina appetit coitũ sedet iuxta gallũ etiã quando gallus nõ habet desiderium coeundi. idem aũt faciunt alia aĩalia multa. In desiderio aũt coitus id qđ diligit gallina nõ est receptio spmatis tm̃ sed ẽt eiectio spermatis ꝓprij in seipsam. Signũ aũt huiꝰ est ꝙ qñ nõ hȝ marẽ tũc in seipsam spermatizat et ouat oua vẽti. Hoc.n. nõ ꝓuenit nisi ex appetitu eiectionis spermatis ex vasis seminarijs in matricẽ ꝓpriã. Idem aũt accidit penitus in coitu maris. Huiꝰ aũt signũ est ꝙ q̃dam mulier habuit locustã vociferãtẽ musice ⁊ cantantẽ quã ꝑꝑ cantũ enutrierat: ⁊ qñ creuerat locusta inuenit eã per se sine mare esse de ouis ĩpregnatã. ⁊ hoc est signũ ꝙ quelibet aĩaliũ femina sperma hȝ nãliter. Nulla.n. differẽtia est iter ouũ vẽti ⁊ aliud ouũ in habẽdo sperma femininũ: sed in hoc est differẽtia ꝙ ex ouo vẽti nõ erit aĩal: eo ꝙ nõ hȝ sperma maris. Ex ouo aũt coitꝰ erit aĩal ꝑꝑ sperma masculi qđ est in ipso. Nec ẽt ex oĩbꝰ que sunt a coitu maris fiunt aĩalia: sed ex q̃busdã fiunt qñ semẽ maris est efficax ⁊ semẽ femine nõ ĩpediat. Ex q̃busdã aũt nõ erũt qñ defectus aliq̃s fuerit in altero spermatum vel in vtroqȝ: ⁊ iõ vere dcm̃ est ꝙ generatio nõ accidit nisi per ꝯuenientiã duoꝝ spermatuȝ in oĩbus causis ⁊ accidentibus generationis. ¶ Amplius aũt mulieribus accidit debilitas post pollutionẽ somnij sicut post coitum: ⁊ ideo sperma est qđ eijciunt apud somniũ sicut qđ eijciunt in coitu. Cognoscit̃ aũt hoc tactu ⁊ visu: qm̃ locus genitaliũ humidus humore spermatis post tale somniũ inuenit̃ humectus: ⁊ opȝ tũc multos vti his trisorijs q̃bus vtuntur ille que cũ viris coeũt. Ex hoc ẽt apparet ꝙ vterqȝ mulier. vȝ. ⁊ vir eijcit sperma nõ in ꝓfundũ matricis: sed ante orificiũ ipsius qđ deinde matrix ad se trahit per modũ quẽ supra diximꝰ. ¶ Adhuc aũt q̃dã femine aĩaliũ que diu vsu maris caruerũt: aliqñ eijciũt simul multũ humidũ spermaticũ qđ parit̃ ab ipsis: sicut a gallinis ⁊ alijs auibꝰ parit̃ ouũ venti. Quedã aũt femine aĩaliũ nihil taliũ vnq̃ȝ vident̃ parere aut emittere sicut equa ⁊ ouis. Cõtingit etiã hoc iõ: qꝛ gallina ⁊ hmõi aues eijciũt suũ sperma in ꝓpriã matricẽ: ⁊ simul ipm ꝯtinẽt in ea: eo ꝙ nõ habent collũ matricis in qđ eijciãt ipm: qđ cõueniat vt in ipm eijciat̃ sperma. Alie aũt aĩaliũ femine ꝓijciũt in collũ sue matricis: ⁊ ex illo paulatĩ effluit ⁊ nõ ꝯgregat̃. ¶ Ampliꝰ aũt mares aĩaliũ qñ nõ hñt feminã cũ qua coeãt ⁊ sunt in feruore libidinis sepe ꝓijciũt spma sup terrã ⁊ tñ illud vere est sperma. In q̃drupedibus eni feminis inuenit̃ locus coeũdi extrinsecus qui est vulua: ⁊ ille locus ꝯueniẽs est spermatis receptioni ⁊ in illũ locũ eijcit sperma suũ mas qñ coit simul ⁊ femina. Et qꝛ frequẽter in loco illo sũt alie humiditates: iõ spermata frequẽter admiscent̃ cũ eis: ita ꝙ aliqñ ẽt natãt in vrina. Gallina aũt ⁊ alie aues recipiũt spermata in matricẽ suã: ⁊ non hñt hmõi loca extra: ⁊ receptũ in matricẽ calefaciũt. ⁊ si spma ex vtroqȝ fuerit mare ⁊ femina pullificabit. Si autez non ex vtroqȝ fuerit non pullificabit.

¶ Cap. 4m. De impedimento generationis quod est mola matricis vocatum.

Est aũt ingrendũ vtrũ mulieres dicãt verũ in eo ꝙ dicũt ꝙ sepe post pollutionẽ in somno factã in vigilia se inueniũt siccas in genitalibus nullũ ibi sentiẽtes. Si eni ꝯtingit aliqñ tũc notũ est ꝓ certo ꝙ matrix ex sui caliditate ⁊ siccitate attraxit ipm sicut attrahit qñ adunat̃ cũ spmate viri. diuisim.n. accidit attrahere vtraqȝ spermata sicut superius diximꝰ. Accidit eteni hoc q̃busdã mulieribꝰ ꝙ post coitũ viri nõ trahũt nisi spma viri: ⁊ putãt ex hoc lõgo tẽpore ꝙ sint ĩpregnate qñ matrix clausa est sup spma attractũ: ⁊ in v̇itate patiunt̃ id qđ grece molyn latine aũt mola matricis vocat̃. ¶ Uisa est.n. mulier que cũ viro coiuit ⁊ putauit se ĩpregnatã eẽ: eo ꝙ tumor vẽtris eiꝰ oĩ die augmẽtabat̃: ⁊ cũ ꝑuenit ad tẽpus ptus nõ peperit nec decreuit tumor ⁊ ita remãsit per tres aut q̃tuor annos: ⁊ postea accidit ei dissinteria ⁊ peperit mltã ⁊ magnã carnẽ que molyn: hoc est mola matricis appellat̃. In q̃busdã aũt mulieribꝰ durat valde diu hec ĩfirmitas ⁊ ꝓtẽdit̃ vsqȝ ad mortẽ. ¶ Accidit aũt a calore matricis: qm̃ qñ matrix fuerit calĩa ⁊ sicca attrahit ad se sperma viri aut femine qđcũqȝ inuenerit ⁊ retinet ipm. ⁊ qñ spma illud nõ est admixtũ ex duobꝰ spmatibꝰ nõ generat̃ ex eo aĩal: sȝ crescit per sãguinẽ mẽstruũ sicut caro: ⁊ est in talibꝰ aĩalibꝰ sicut ouũ vẽti in auibus: ⁊ ipm est cã ⁊ mã eiꝰ qđ dicit̃ molyn siue mola matricis ⁊ nõ aĩal ꝯceptũ: eo ꝙ nõ est ex duobꝰ spmatibus: neqȝ est aĩatũ neqȝ remãsit in matrice lõgo tẽpore nisi ꝑꝑ dispositionẽ quã diximus. A simili.n. cã gallina qñ recipit spma in matrice generat ex ea ouũ qđ ꝯgregat̃ in ea sicut mola ꝯgregat̃: sed gallina ponit ipm qđ nõ facit molã portãs. Et qꝛ iã matrix simul aperta est per spma qđ recipit ⁊ claudit̃ ꝯtinuis incremẽtis efficit̃ ampliꝰ ꝙ̃ erat. Aĩal aũt de quo ĩpregnat̃ matrix exit ex matrice qñ aggrauat eã: tũc eni descẽdit sicut accidit in apostematibꝰ calidis que maturũ humorẽ eijciunt. Ista aũt caro est mollis ⁊ tẽperata: ⁊ iõ matricẽ nõ aggrauat: ⁊ iõ nõ querit eã eijcere: ꝑꝑ qđ in lõgũ ꝓlõgat̃ ĩfirmitas forte vsqȝ ad mortẽ durãs: nisi supueniat aliq̃ alia laudabilis infirmitas que ipsam expellat: sicut mulieri de qua supra fecimꝰ mentionẽ accidit dissinteria. Et si frigus cõprimẽs nõ fuerit in matrice nõ d̉scẽdet ab eo mola: eo ꝙ matrix nõ hȝ tãtũ calorem vt cito digerat ipm ad modũ digestionis rerũ que cocte sunt in maturationibꝰ apostematũ aut reruȝ aliarũ. res eni decocte ⁊ maturate nõ diu durãt. Matrix igit̃ rẽ istam lõgo tenet tpe ꝓpter cãm quã diximus. ¶ Huius aũt est ⁊ alia cã cooperãs que est ꝙ mola nõ ĩducit dolorẽ quẽ ex põdere ⁊ descẽsu inducit partus. hic.n. dolor partꝰ est ꝑꝑ motũ ligamẽtoꝝ matricis que nõ cõmouent̃ ex mola: qꝛ iteruȝ mola in multis est sĩlis carni viue nõ ledit̃ ex ea matrix: et sic ista caro tãdẽ ĩdurescit nec est ĩflata nisi ex corruptiõe. ꝓlõgat̃ aũt aliqñ ita diu ista ĩfirmitas: ꝙ caro adeo dura efficit̃ ꝙ ẽt extracta securi scindi non põt de facili. Propter qđ ẽt medicoꝝ mlti ignorãtes ea que diximꝰ q̃liter. vȝ. accidit ista durities in matrice: ⁊ q̃liter eleuatꝰ vẽter sine hydropisi ⁊ abscindit̃ mẽstruũ ⁊ ꝓlõgat̃ egritudo dicũt ꝙ in matrice est cã ĩfirmitatis que dicit̃ mola: ⁊ nõ est opĩo eoꝝ vera. hec eni mola raro accidit: ⁊ si cãm hẽret ex vitio matricis sepiꝰ accideret mulieribꝰ. Hoc aũt oñdit: qꝛ sepe accidit istã infirmitatẽ patiẽtibꝰ ꝙ euacuant̃ ⁊ liberant̃ per fluxũ exeũti-

Nõ errorem medicoꝝ de mola matricis.

bus supfluitatib⁹ viscosis ⁊ humiditatib⁹ subtilibus aquo/
sis. ⁊ cũ illis aliquãdo excidit caro illa: ⁊ si tũc remãserit ite/
rũ augmẽtabit: ⁊ lapidescit ⁊ facit abscisionẽ mẽstrui: eo ꝙ
mẽstrui supfluitates trãseũt in eã sicut accidit in lactãtib⁹:
qm̃ aut nihil aut modicũ mẽstruant qñ abundat lac in ma/
millis. Nihil aũt hoꝝ accideret si infirmitatis cã esset ex vl
tio matricis. Est aũt in hac infirmitate ⁊ alia deceptio qua
plurimi inexperti decipiunt. aliqñ eni descendũt humidita
tes supflue expulse de mẽbris corporis ⁊ ꝯgregant ad locũ
qui est iter matricẽ ⁊ vẽtrẽ siue stomachũ: ⁊ putat tũc ꝙ mo
la sit ꝓpter similitudinẽ tumoris: ⁊ tñ cognoscit mola nõ eẽ
de facili si tãgat matrix: qm̃ si ifirmitas est in loco dicto ⁊ in
tactu matricis nõ sentit tumor neqȝ durities que sunt acci/
dentia mole nõ erit mola qd̃ putat mola esse: ⁊ si locus ifir/
mitatis est dur⁹ sicut durities apostematis ⁊ est frigidi ta/
ctus tũc notum est ꝙ mola est: p̃cipue si durus tumor manu
voluit de loco ad locũ. Si aũt mulier nõ sentit dolorẽ ⁊ tu/
met cũ nõ sit impregnata hoc est difficile: qm̃ est in periculo
mole. Sepe autẽ sicut superius diximus attrahit mulieris
matrix q̃ꝫtũ sufficit ei de spermate: ⁊ tũc remanet multũ de
ipso distillans extra vuluã: ⁊ mulier sentit illã humiditatez
descendentẽ: ⁊ nescit se ipregnatã esse: ⁊ hoc cognoscit sicut
diximus ex hoc ꝙ multa aialia generant multos geminos
ex vno coitu: ⁊ notũ est ꝙ qlibet geminoꝝ est ex vna aliqua
parte spermatis ⁊ nõ ex toto spermate. Manifestũ est igit
ex hoc ꝙ matrix aliqñ attrahit partem vnã spermatis: ⁊ at
tracta aliqñ facit molam sicut diximus.

¶ Tractatus Secundus Decimi Libri animalium qui est
de causis sterilitatis.

¶ Cap. p̃m. De causis sterilitatis ex parte viri aut mulieris
aut vtriusqȝ sumptis: in quo est etiã de signis sterilitatis.

Ec qdem a prioribus tradita sunt de ipedimẽtis generationis. Resumẽtes igit a pricipio tãgem⁹ causas sterilitatis quas tã nos q̃ꝫ alij qdam nostri tẽporis per experta ⁊ rõnẽ inuenerũt volu/
mus eni nostrã doctrinã esse bonã ⁊ q̃ꝫtum fieri põt sufficiẽtẽ. ¶ Dicim⁹ igit ꝙ cũ con
stat matricẽ esse corp⁹ cõplexionatũ: oẽs ei accidũt egritudi
nes cõplexionales: ⁊ insuper iueniunt in ea egritudines in/
strumẽtales ex situ ⁊ figura sua vel q̃ꝫtitate accidẽtes ⁊ p̃ter
dictas accidũt ei egritudines cõmunes ex alijs mẽbris sibi
cõmunicãtib⁹: ⁊ p̃ter hec oia accidũt ei egritudines que vo
cant egritudines ipregnationis: sic vt aut non ipregnet: aut
si ipregnat ꝙ aborsum patit: aut si non patit aborsum tñ sit
difficilis partus ⁊ vir separabit ab ipsa fetus: qꝛ forte mo/
rit intra eã. Preter oia aũt hec que accidũt ei egritudines
mẽstrui fluxus aut sic aut nõ habeat ea: aut vt pauca nimis
hẽat: aut abũdãtius q̃ꝫ opꝫ: aut si nihil hoꝝ est vt hẽat inor
dinate in tẽporib⁹ qñ nõ debet: aliqñ ẽt suas membris alijs
cõicat ifirmitates siue egritudines: aliqñ ẽt incurrit epatis
debilitas ex vitio matricis ⁊ icurrit hydropisis. Calida. n.
nimis matrix pauca hꝫ mẽstrua: ⁊ est sanguis valde rube⁹
si in pãno lineo sit recept⁹: aut forte est citrinus: sꝫ nõ niger
aut alb⁹: qꝛ isti colores frigus melãcholie aut flegmatis in/
dicãt nisi forte niger sit cũ fetore putrido. Hoc. n. significat
innãlẽ calorẽ. calorẽ etiã nimiũ matricis ⁊ inguinis multi/
tudo ostendit piloꝝ in inguine mulieris. Si aũt sit frigida
matrix erit aliqñ mẽstruũ retẽtũ ⁊ paucũ ⁊ subtilis substan/
tie: albi aut vehemẽter nigri coloris: ⁊ vir ⁊ lõgo tpe emun
dat ab ip̃o mulier. Stupet aliqñ etiã in superiori parte ma
trix excellenter frigida: ⁊ cã frigoris huius est aliqñ longus
vsus ciboꝝ grossoꝝ ⁊ frigidorum ⁊ nimis coitus vsus: sicut
est in meretricib⁹ ꝓpter qd̃ etiã rarissime ꝯcipiũt. signũ aũt
huius est paucitas piloꝝ in inguine. Humorẽ aũt supfluuz
matricis ostẽdit multus fluxus mẽstrui ⁊ frequẽs aborsus
postq̃ꝫ iam creuit ⁊ magnificatus est embrio. Siccitatẽ aũt
eius ostẽdit paucus ad modũ fluxus menstruoꝝ ⁊ frequẽs
siccitas labioꝝ matricis ⁊ oris eius. ⁊ hec oia ipediũt opus
eius aut iperfectũ reddũt si operat aliqñ. de oib⁹ aũt hmõi
lõgũ esset dicẽ. ¶ Cause aũt sterilitatis sunt aliqñ in sper/
mate viri ⁊ aliqñ in spmate mulieris: aut forte i cõmixtio/
ne duoꝝ spermatũ: aut forte in dispositiõe partiũ matricis
aut virge virilis aut in vasis spermatis: aut ꝓpter aliqua
accidentia aie: sicut est tristitia ⁊ timor ⁊ tremor: aut dolor
capitis ⁊ digestionis debilitas: ⁊ satietas nauseatiua que
ꝯsueuit de facili accidere qbusdã: aut forte qꝛ error accidit
in mõ iacendi aut coeũdi. ¶ Causa aũt sterilitatis que est
in spermate est ꝙ male sit cõplexionatũ: ⁊ iõ ipediat virtutẽ
generatiuaꝫ calido vel frigido excellenti: siue per nãm hoc
habeat siue per accidens infirmitatis. si enim ille qualita/
tes diu infuerint respergunt in sperma. Similiter aũt dico
de humido incõpleto aut siccitate nimia. Virtus aũt gene
ratiua vult esse in eo ꝙ cõpletũ ⁊ equale est si debeat forma
re bonũ ⁊ perfectũ natũ in vita humana ꝓficientez. Causa
aũt illius corruptionis aliquãdo est ex cibis incõueniẽtib⁹
⁊ p̃cipue ex acetosis. hec enim infrigidant ⁊ exiccãt. Sicci/
tas aũt cõplexionis spermatis quidẽ aliquãdo nõ ipedit ge
nerationẽ: sed facit eã difficilẽ ⁊ corrũpit alimentũ embrio/
nis qd̃ suggit de matrice. ¶ Amplius aũt causa sterilitatis
est incõmunicãtia spermatũ: cũ tamẽ vtrũqȝ habeat cõple/
xionẽ sibi naturalẽ. hec enim incõmunicantia impedit rece
ptionẽ vnius ab alio: ⁊ ideo cum diuidunt talis mulier aut
vir vterqȝ gñabit cũ alio sibi cõpetenti cõiuge. Et hoc etiã
accidit alio mõ: si forte spermata amboꝝ sint intemperata
fm vnã ⁊ eandẽ qualitatẽ vel plures. tũc enim vnũ nõ tem/
perabit alterũ: sed ꝯiuncta iuuãt se inuicẽ ad corruptionẽ:
⁊ quãdo separant tales ꝯiuges vterqȝ inuenit cõiugem: ex
cuius oppositis qualitatibus suũ sperma temperat ⁊ gene/
rant: ꝓpter qd̃ in antiquoꝝ legibus indultum fuit separari
coniuges ne ciuitates fraudarent frequentia ciuili si gene/
rationi aliqd̃ prestaret ipedimentuꝫ. ¶ Adhuc aũt sperma
non proficiens ad generationẽ est sperma infantis: aut nau
seatiuaꝫ satietatem patientis frequenter: aut ebrij frequen
tius: aut senis. omnia enim indigesta sunt ⁊ nõ constantia
spisse: ⁊ ideo generationi non proficiunt. Similiter etiã est
de spermate eius cuius nõ sunt sana membra corporis: eo
ꝙ sperma fluit ex omnibus membris: ⁊ ex sano sanum ⁊ ex
infirmo infirmum: ⁊ quãuis aliquando generet tamen non
proficit natus. ⁊ esset aliquando melius talem non natum
esse. Dixerunt etiam quidam emperica considerantes: ꝙ
causa sterilitatis spermatis viri est si frequenter coit cum
puellis paruis nonduꝫ nubilibus. ¶ Causa autem sterili/
tatis ex parte mulieris est ex matrice frequentius ⁊ preci/
pue si sit frigida frigore constringente poros ne menstruãt
ad cibum conceptus qd̃ frequenter accidit ex potu aque fri
gide: ⁊ hoc aliquãdo accidit spermati viroꝝ ex potu aque
glacialis: ⁊ precipue in his qui non laborant: qꝛ illi motus
non calefaciunt corpus neqȝ aqua resudat ab eis: sed rema
net interiora infrigidans. ¶ Adhuc aũt humiditates cor/
rumpunt sperma quando cõmiscentur cuꝫ ipso: tunc enim
aut exiccant ipsum: aut resoluunt ip̃m: aut nimis humectãt
⁊ lubricum faciunt: ⁊ ideo contineri non põt: ⁊ faciunt ip̃m
exuberare in sua q̃ꝫtitate: ita ꝙ contineri non potest aliqñ
⁊ tales humiditates debilitãt virtutes que deberent attra
here sperma: ita ꝙ ipsum vigorose attrahere non possunt:
⁊ hoc etiam aliquando contingit ꝓpter obstructionẽ mea/
tuum per quos attrahi debet quos constringit aut frigus
aut calor vstiuus: aut humor oppilatiuus: aut siccitas con/
strictiua. Quandoqȝ enim ita iuuatur siccitate matrix ꝙ ef
ficitur similis corio desiccato: aut forte si nõ omnino est: ita
sicca tamen prohibet fluxum nutrimenti ad conceptuꝫ: aut
forte adeo est sicca ⁊ corrugata quod prohibet incrementũ
infantis propter nimiam siccitatem oris ipsius: ⁊ iste defe/
ctus contingit frigore cõstringente ⁊ siccitate contrahente:
aut etiam vlcerata forte fuit: ⁊ consolidationes eius dele/
uerunt poros eius ⁊ contraxerunt figuram ipsis: aut forte
creuerunt in ea carnes addite que implent natiuitatem ip/
sius. Impedit etiam aliquando conceptũ ex hoc ꝙ per par
tus discontinuata non iterũ est bene readunata: ⁊ ideo non
retinet sperma iniectum: aut multum est in ea de adipe lu/
brificante eam. Quando enim multiplicatur adeps super
zirbum comprimit matricem: ⁊ comprimẽdo educit quod
est in ipsa ⁊ impedit conceptum. Aliquãdo etiam est in ore
eius additio quedam formata sicut virga que impedit in/
iectionem spermatis in eam: ⁊ impedit etiam affluxũ sper/

Cause sterili/tatis ex parte spmatis sum/pte.

Cause sterili/tatis ex parte matricis.

matis mulieris ꝛ facit dolorem in coitu ꝛ sic impedit conce-
ptum: ꝛ hoc etiam facit consolidatio vlcerū ꝛ consolidatio
verrucarū sicut supra diximus. ¶ Fit aūt aliqñ cā sterilita-
tis in mēbris generationis sicut si debilia sūt vasa sperma-
tis: aut ēt abscisa sicut cui abscindunt vene post auriculas.
Hic aūt amplius nō spermatizat aut emētulat aut leduntꝰ
nerui genitaliū per incisuraȝ forte lapidis aut alterius: aut
ēt emplastrant testiculi iusquiamo nigro: aut aliter stupidi
sunt facti. Est ēt cā nimia amplitudo vulue aut nimia arti
tudo siue artatio: qꝛ prima nō tenet ꝛ secūda nō suscipit se-
men ad guttur matricis. In veretro aūt sunt cā nimia bre-
uitas que ad os matricis nō attingit: siue hec breuitas cō-
tingat ex pinguedine corporis carnem ad se trahēte siue sit
nālis aut ex abscisione facta. Impedit ēt nerui virge tortu-
ra ad vnā partē. tunc eni nō directe porrigit ꝯtra os matri-
cis: ſȝ ꝓijcit semē ad vnū laterū colli matricis: ꝛ tūc effluit.

Cause sterili-tatis ex parte mēbroꝝ generationis.

Cause sterili-tatis ex errore situs.

¶ Error aūt est in situ mulieris in iacendo ad coitū qñ na-
turaliter ponet in dorso crurib⁹ bene diuaricatis ꝛ fortiter
eleuatis vt os vulue fortiter eleuet ad illa: qꝛ ibi cōcauitas
matricis: ꝛ tūc directe in matricē proijcit semē. Quādo aūt
in latere disponit vir ꝯtingit quin in latus gutturis semen
proijciat. Quādo aūt mulier virū supergredit matrix est re
uoluta: ꝛ iō effundit id qđ est in ipa. Quādo aūt stat mulier
extendit matrix ꝛ constringit os eius vt nō recipiat ꝛ si reci
pit effundit ꝓpter extensioneȝ. Posterius aūt cognita mu-
lier nō recipit semē nisi inter labia vulue: qꝛ spissitudo natiū
ipedit veretri vsqȝ ad os matricis porrectionem. Preterea
tunc matrix est euersata ꝛ nō in situ nāli: ꝛ iō nō facile semē
accipit. Error aūt est ēt in emissione coitus si vnus ꝯiuguȝ
semper cito ꝛ alter semper tarde emittat: ſȝ de hoc satis in
antehabitis dictum est. ¶ Error etiam aliquando est post
coitum: vt si mulier statim surgit ꝛ mouetur: vel saltat aut
etiam mingit retinendo vrinam infra labia vulue ꝛ facien
do ipsum sursum redundare ad os matricis. tunc enim lu-
bricitate sua sperma cōmiscetur ꝛ exit. non est pretermittē-
dū qđ Hippocrates dicit: ꝙ videlicet non est vir omnino
muliere superior in complexione membrorum principaliuȝ
ꝛ in complexione sua prima corporis: ꝛ in complexione sper
matis sui sani: nisi accidat in accidentalibus aliquibus va
riantibus complexionem. ¶ Sciendum est etiā ꝙ mulier
multum pariens est sanior ꝛ cito fit anus ꝛ citius moritur.
Sterilis autem vt in pluribus plurium est egritudinum:
sed diu perseuerat iuuenilis ꝛ diutius viuit. ¶ Fuerunt ēt
quidam qui dixerunt ꝙ si accipiantur duo spermata duo-
rum coniugum non generantium ꝛ diuisim proijciantur in
aquam frigidaȝ: ꝛ ꝙ cuius sperma natabit ille est causa ste-
rilitatis: ꝛ si ambo natabunt ambo sunt steriles. Alij auteȝ
dixerunt ꝙ duobus spermatibus vngatur: vel folium lactu
ce: ꝛ cuius sperma arefacit lactucam ille est causa sterilita-
tis: ꝛ si ambo hoc faciunt ambo sunt steriles. Et alij dixe-
runt ꝙ si sumantur septem grana tritici ꝛ septem ordei ꝛ se-
ptem fabe ꝛ ponantur in vase testeo: ꝛ vnus mingat desu-
per septem diebus: ꝛ alter in alio vase similiter: ꝛ sub cuius
vrina grana nascuntur ꝛ germinare siue pululare incipiunt
ille non est causa sterilitatis. Hec autem omnia nobis ab-
surda esse videntur. Verius autem est ꝛ vicinius probabi-
litati qđ dixerunt alij ꝙ videlicet fiat suffumigatio mulie-
ri ex aromatibus ꝛ dirigatur fumus ad matricem cum tra
lectorio: ꝛ si mulier senserit odorem aromaticorum in ore
ꝛ naso: signum satis certum est ꝙ ipsa non est oppilata ma-
lis humoribus: aut etiam si allium decorticatum ponatur
in vulua mulieris ꝛ superdormiat: ꝛ si post somnum odo-
rem allij in ore ꝛ naribus inuenit signabit ex oppilationem
matricis. Hec autem duo signa non sufficienter cognosce-
re faciunt causas sterilitatis: quoniam si ex alia causa ꝙȝ ex
oppilatione matricis aut viarū que pertingunt ad matri-
cem sit causa sterilitatis non cognoscetur per talia ingenia.
Quecunqȝ autem mulier post emundationem menstruorū
adhuc remanet humide vulue hec lubrice ē matricis ꝛ fre
quenter est sterilis. Grossa auteȝ nimis ꝛ decliuis matrix
sentitur intra collum vulue: si os eius directe collo vulue sit
oppositum. Si autem est declinans ad vnam partem tunc
tātū descēdit matrix ꝛ leditur mulier in coitu ꝛ vix sustinet
ipsum ꝛ raro concipit.

Cause sterili-tatis ex motu.

¶ Cap. 2m. Et est digressio de causa ꝛ modo mole matricis
ꝛ de causa aborsus.

De mola etiā matricis ꝛ de ꝓuocantibus ꝛ fa-
cientibus aborsum: que quādā inducūt steri-
litatē de quibus in pcedentib⁹ fecimus men-
tionē: opȝ aliquid adiungere dictis ꝓpter fa-
cilliorē dictoꝝ intellectum. ¶ Dicimus igit ꝙ
qñqȝ accidunt mulieri quedam dispositiones
que sunt similes dispositionibus pgnantiū tam in retentio-
ne menstruoꝝ ꝙȝ in alteratione coloris mulieris ꝛ amissio-
ne appetitus ꝛ cōstrictione orificij matricis: ꝛ cū hmōi retē
tione aliqñ accidit durities quedā: ꝛ aliqñ etiā est aliqd du
ritiei in matrice tota: ꝛ tunc etiā aliqñ accidit inflatio am-
barū mamillarū ꝛ repletio earū: ꝛ quādoqȝ fit apostematio
ipsarū: ꝛ incipit mulier in ventre suo sentire motū qui est si-
cut motus embrionis: ꝛ accipit qđ cōgregat ibi ꝙtitateȝ si-
milē ꝙtitati embrionis: ꝛ quādo cōprimit mouet ad dexte
rā ꝛ ad sinistrā: ꝛ quādoqȝ durat multū sicut in antehabitis
dictū est. Quādoqȝ etiā crescit sicut inflatio hydropisis: sed
nō sonat vt tympanū: sed redit ad duritiē: ꝛ aliquādo fiunt
quidā dolores sicut parturientis ꝛ angustia quedā: ꝛ tamē
nō parit talis mulier. nō enim fit in ea nisi tentio ꝛ inflatio
in venis mēstrui sanguinis: ꝛ ideo nō deponit aliqd. Quā-
doqȝ etiā deponit frustuȝ carnis que nullius aīalis ptendit
figurā: ꝛ aliquādo nō est nisi ventositas egrediens: ꝛ de his
diximus in precedentibus. Aliquando aūt nō est mola: sed
sunt alie superfluitates aggregate: ꝛ quādo ille egrediunt
euadunt cum plurimo sanguine qui retentus fuerat. ¶ Cā
aūt generationis mole est duplex fm Aristo. opinionē: sciȝ
qꝛ aut recipit sperma mulieris sine spermate viri ī somnio
aut in vigilia: aut econuerso sperma viri sine spermate mu
lieris. materialis aūt causa est multitudo sanguinis men-
strui ꝛ aliorum humorum qui effundunt ad matricē. Ego
aūt expertus sum multarū mulierū testimonio ꝙ mola na-
scitur in impregnata tēpore impregnationis: quādo vide-
licet aliqua pars spermatis viri manet que non est cōmixta
cum spermate mulieris aut econuerso manet aliqua pars
spermatis mulieris que non est cōmixta cū spermate viri:
ꝛ remanet illa non copulata conceptui. Si enim tunc in mu
liere sit menstruus multus plus ꝙȝ sufficiat ad nutrimentū
conceptus: ꝛ lac mamillarū illud attrahet pars spermatis
de qua dictum est: ꝛ coagulabit ipsum in frustū carnis ꝛ cō
uerteret in molā: ꝛ vocant hoc mulieres caput ouis vel vi-
tuli ꝛ egredit cū partu: ꝛ fere oēs moriunt quib⁹ accidit ꝓ-
pter nimiā sanguinis de corporib⁹ suis eductionē. Differē
tie aūt inter molā ꝛ ipregnationē est ꝙ mola nō mouet nisi
aliqua hora ꝛ postea quiescit: ꝛ motus ei⁹ causat ex hoc ꝙ
hȝ poros ꝛ aperit se per spirituȝ qui generat in ipsa: ꝛ potat
sanguinē de quo recipit augmentuȝ: sed fetus mouet sepe.
Adhuc etiam maioris est duritiei vēter patiētis molam ꝙȝ
vēter pgnātis. ¶ Adhuc aūt in mola mulieris manus ꝛ pe
des minorant ꝛ sunt valde molles plus ꝙȝ in ipregnatione.
Differentia aūt inter molaȝ ꝛ alias spēs tumoris matricis
est ꝙ mola videt corp⁹ formatū sicut embrio. ¶ Adhuc aūt
in mola sepe accidit idem qđ accidere solet ex apostemate
mrīcis: ꝛ ex synthomatib⁹ colice ꝓpter ꝯstrictionē quā mo
la facit in intestino qđ orbū vocāt: ꝛ hoc nō fit in alijs tumo
ribus. Cause aūt aborsus ꝯcepti fetus sunt valde multifor
mes. aliqñ eniȝ fit aborsus ex pcussione: aut ex casu ab alto:
aut per exercitiū corporale laborosum: aut ex vehemēti sal-
tu quādo mulier pluries salit retrorsum: qꝛ si saliat anteri⁹
forte ex hoc ꝯfirmat partus. ¶ Adhuc aūt passiones aīe ali
qñ faciūt aborsum sicut ira vehemēs aut tristitia ꝛ timor.
Silr aūt faciūt aliqñ frigus aeris supfluū ꝛ ēt supflua cali-
ditas: ꝛ iō medicoꝝ periti pgnātibus lōga ꝓhibēt balnea:
qꝛ cū nimis calefit corp⁹ ꝛ augmētat calidus anhelitus par
tus nō valens sustinere pparat se ad exeundū ad aerē frigi
dū vt euadat. Aliqñ ēt ꝓuenit ex dbilitate ꝛ defectu matris
qñ resoluit corpus ex egritudine vel fame vel siti longa aut
per euacuationē humoris vel sanguinis plurimi per medi
cinā vel flobothomiā aut ex plurimo fluxu mēstruoꝝ: ꝛ hec
tāto magis nocēt quāto cōceptus maior fuerit in matrice.
Fit etiam ex opposito aliquando aborsus repletione vehe
menti: aut satietate nauseatiua plurima: qꝛ ex his corrum-

Opio Aristotelis d gnōne mole quarto de gnōne aīaliū cap. 7.

pletur nutrimentum cōceptus: ⁊ oppilanť vie ducentes ad
eū nutrimentū. Aliquādo ēt cōtingit aborsus nō ex matre:
sed ex ꝯceptu sicut forte qḋ moriť: ⁊ cū putrescit effluunt ex
eo aliqui acuti humores qui mordicāt matricē: ⁊ tūc expel-
lit eū: aut si nō moriť forte debilitať. ꝙ si ꝯtinere nō pōt cuꝫ
matrice per ṽtutes suas nāles: aut forte rumpunť aut scin-
dunť ea qbus inuoluiť: ⁊ tūc acuta effluentia de pāniculis
morsu suo inducunt aborsum: ⁊ adiuuat ad hoc alia humi
ditas ⁊ lubricans viā vt citius egrediať. Aliquādo etiaꝫ fit
ex vitio matricis: aut ex calido aut frigido aut humido aut
sicco: aut forte ex vlceribus ⁊ cancro matricis aut ex alio ta
li matricis vitio. Aborsus aūt qui fit secūdo vel tertio men
se impregnationis vt plurimuꝫ fit ex ventositate ⁊ humore
lubrificante: qꝛ per illū resoluunť vene super quas teriť se-
cundina embrionis: ⁊ illis resolutis resoluunť ex quolibet
leniter mouente: siue fit ventositas siue motus siue etiā ipa
cōceptus grauitas. Aborsus aūt qui fit circa principiū con-
cept⁹ vt plurimū fit ex subtilitate spermatis: ex quo nō pōt
creari tela fortis: ⁊ cum incipit attrahere disrumpiť ⁊ dissol
uiť fetus qui cōtineť in ipso. Aborsus aūt qui est post quin-
tum ⁊ sextū menses fit ex humiditatibus dispersis in matri
ce que resoluunt cotilidones cōceptus: ⁊ lubrificant matri-
ceꝫ: ita ꝙ cōtinere nō valet. Quidā tamen satis verisimili-
ter dicūt hūc aborsum plerūqꝫ ex ventositate accidere. Ad-
huc aūt ea que est multū macra ⁊ tenuis abortit ꝙ totū nu-
trimentū attrahit sibi ⁊ parit cōceptus. ¶ Ampli⁹ in regio-
nibus valde borealibus ⁊ temporibus valde frigidis: nisi
semper calide cōseruenť frequenter abortiūt ⁊ in partu mo
riunť: ille que pariture sunt tempore tanti frigoris propter
constrictionem ⁊ carniū consertioneꝫ: ⁊ mulieres ille valde
difficulter pariunt. Adhuc aūt in regionibus calidis ⁊ hu-
midis ⁊ temporibus frigidis frequenter abortiūt ex humi
ditate lubrificante. ¶ Adhuc aūt quando precedit hyems
austrina calida ⁊ humida ⁊ sequiť ver nimium boreale et
frigidū pariture in vere illo de facili abortiunt: ⁊ si pariunt
erit fetus debilis: quoniā multi humores generati in hye-
me exprimunť in vere ⁊ lubricando aborsum inducūt: ⁊ cō-
ceptus nutritus talibus est tabidus ⁊ infirmus. Scias aūt
ꝙ frequenter dolores in aborsu maiores sunt doloribus in
partu: eo ꝙ aborsus est innaturalis. partus aūt nālis. Cuꝫ
aūt post ꝯceptū ⁊ impletioneꝫ mamille post soliditatem sa-
nam mamille ipsa mamilla incipit detumescere eadeꝫ die
vt frequentius mulier aborsum patieť: quoniam significat
debilitatem infantis preparantis se ad exitum. Similiter
aūt lassitudo ⁊ rigor ⁊ dolor capitis ⁊ dolor in profundo ocu
li significant ꝙ incipiat venire menstruū cum erit aborsus.
Mortem aūt fetus in matrice ostendunt imobilitas ipsi⁹:
⁊ ꝙ ferť sicut lapis de loco in locū: ⁊ ꝙ latus mulieris quā-
do iacet super ipm infrigidať sine causa exteriori: ⁊ quādo
detumescit mamilla: ⁊ quādo fluunt ex matrice humidita-
tes virulente ⁊ fetide: precipue si in pregnante precesserint
egritudines accute ⁊ calide: nam si in talibus egritudinib⁹
prohibetur cibus pregnanti moritur fetus. Si autem mi-
nistratur febris augetur ⁊ mater erit in periculo.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarās cōmuniter accidentia
pregnantis ⁊ operationes formatiue quas facit in semine
concepto a p̄gnante: ⁊ de causis masculini ⁊ femini cōcept⁹.

OMnib⁹ his sterilitatis habitis: ⁊ causis ab-
orsis significať mulier concipere posse si nihil
hoꝝ assit. Nam eius que iam habet in vtero
accidētia ⁊ ꝓprietates vt in pluribus esse con
sueuerunt siccitas inguinū post coitū: ⁊ p̄cipue
si caput virge maris fuerit quasi suxerit ipsum
aliquid: ⁊ si matrix vehementer sentiť claudi: ita ꝙ etiam
acus ingredi non possit: ⁊ si hec constrictio non fit absqꝫ du
ritia ipsius: ⁊ si ipsa matrix sentiť colligi ad superiora ⁊ an-
teriora ⁊ retinentur menstrua quando tēpus est menstruo-
rum: ⁊ si aliquādo aliquid lꝫ parui doloris sentiť in ea par-
te que est inter vmbilicū ⁊ vuluā: aliquādo etiā fit difficul-
tas vrine: adhuc autē si in coitu non emittit sperma: ⁊ qui-
dam dicunt ꝙ pregnans abhorret coitum: ⁊ magis abhor-
ret eum impregnata de masculo ꝙ̄ impregnata de femina:
tamen mulieres ipse dicunt se magis delectari in coitu qn̄
sunt impregnate ꝙ̄ quando nō sunt impregnate. ¶ Adhuc
aūt pregnanti consueuit venire angustia ⁊ pigritia ⁊ appe-
titus mali ⁊ stulti: ⁊ ad citrinitatē peruenit albedo oculoꝝ
earū: ⁊ quandoqꝫ profundanť oculi ⁊ mollificanť palpebre:
⁊ acuiť aspectus: ⁊ minoranť pupille: ⁊ ingrossať albugo et
alterať color ⁊ citrinanť vene corporis: ⁊ alique ex eis viri-
des fiūt. ⁊ si ante habuerit dolores dorsi ⁊ ancharū ex calefa
ctione conceptus sedanť: ⁊ postea cum parit iterū redeunt:
⁊ hoc precipue fit in ea que impregnata est de masculo. Ad-
huc aūt in principio impregnationis ꝓpter id qḋ superfluit
vltra cibū conceptus de humore retento mollificať totū cor
pus pregnantis: ⁊ in fine erit durius: eo ꝙ tūc magis attra
hit conceptus de humiditate sanguinis. ¶ Adhuc auteꝫ si
impregnať puella citra annos. 15. timetur ei mors propter
paruitatem matricis nisi sit valde magna ꝙ quātitas cor-
poris suppleat defectū etatis. Mors etiā accidit alijs mu-
lieribus frequenter quando impregnatis accidit egritudo
acuta vel apostema in matrice: ⁊ in periculo etiam est con-
ceptus sicut diximus superius. ¶ Experimētis etiaꝫ docēt
medici probare an aliqua sit pregnans. dant eni aquā mel-
lis siue mellicratum ex melle non despumato factum duas
vncias: ⁊ distemperant illud cum equali quātitatiuo aque
pluuie: ⁊ si sentit dolores torsiones ⁊ puncturas post potuꝫ ⁊
somnum dicūt impregnatam esse: quoniam tūc matrix suo
pondere premit intestinum qḋ colon vocať: ⁊ impedit tran
situm ventositatis. potus eni valde vētosus est: ⁊ alia mul-
ta sunt signa pregnantium. Cum aūt conceperit sperma si-
cut in antehabitis dictū est primū qḋ fit in ipso est spumosi
tas quā facit in ipso virtus formatiua per spiritū vitaleꝫ vi
delicet ⁊ naturalē ⁊ aīalem qui sunt in ipso. Facit ergo spu-
mositatem quando mouet vnūquēqꝫ istoꝝ spirituū ad suaꝫ
originem primā que est locus cordis: ⁊ secūdam que est lo-
cus epatis ⁊ cerebri: ⁊ propter hoc prima ebullitio tota est
ad medium vt locus cordi prepareť: ⁊ deinde fiunt due ve-
sice quasi adherentes ei: vna a dextris ad locum epatis: et
hec impletur sanguine rubeo: ⁊ alia supra ipsuꝫ vt sit locus
cerebri ⁊ impletur sanguine ad albedinē declinante: ⁊ tunc
spiritus qui est in medio materie sufflando perforat eam:
⁊ per illas vias emundat eam: ⁊ introducit nutrimentum
sanguinis menstrui: ⁊ tunc creatur vmbilicus. vesice enim
cordis ⁊ epatis ⁊ cerebri precedunt vmbilici creationē: sed
complementum dictorum membrorum posterioratur com
plemento vmbilici: ⁊ tunc fiunt panniculi quibus inuoluiť
ex materia quā supra determinauimus. Cum enim sper-
ma iam siccum est ⁊ spumat ⁊ penetrat in profundum vesi-
cularum dictarum tunc generať pāniculus ex spermate mu
liebri qḋ mouet sperma viri: ⁊ statim post hoc suspenditur
continuatum cum poris matricis: qꝛ ex poris nutriť ⁊ nō
ex panniculo: nisi forte quādo diu mollis est panniculus: et
quādo parū valde accipit de nutrimento: ⁊ statim aliquan
tulū indurato pāniculus nutriť per poros quibus cōtinuať
per tactū ⁊ adherentiam. Hi aūt pori sunt meatus venosi.
postea aūt diuiditur panniculus in pāniculos tres. ¶ Cor
enim primum est qḋ creatur: quāuis quidam medicorum
dicant primum creari cerebrum accipientes signum in pul
lo: in quo manifeste primo creatur cerebrū ⁊ oculi. nō enim
hoc potest esse sicut superius probauimus: sed deceptio est
ex hoc ꝙ cor in animalibus quando primo formatur nō est
manifestum: sed ratio probat ita esse vt diximus. Dixerūt
etiam aliqui ꝙ primum qḋ creatur est epar: ⁊ ratiocinati
sunt ex hoc ꝙ prima operatio necessaria est preparatio nu-
trimenti quā facit epar sine qua nihil cibatur: ⁊ ideo primā
vt dicunt necesse est esse epatis formationem: sed si est vt
dicunt tunc necesse est vt cor primo creetur: qꝛ ab ipso pro-
cedit calor naturalis ⁊ vitalis per que fit omnis opatio na
turalis vitalis ⁊ animalis: sine qua omnino nihil fieri pōt.
Hoc aūt necesse est sic esse: quoniam in formatione prima
nutrimentum non est necessarium: qꝛ humor spermatū ad
hoc sufficit: ⁊ ideo factura cordis est necessaria. factura aūt
epatis non tūc est necessaria. ¶ His aūt sic ⁊ ordine quo di
ctū est perfectis in alijs membris principalibus incipit ap-
parere formatio sensibilis ⁊ quātitas sensibilis: ⁊ sunt inter
ea distantie sensibiles: ⁊ extremitates incipiunt lineari: sed
non integre: ⁊ omnia hec ad masculum fiunt citius ⁊ in fe-
mina tardius. In spatio autem sex vel septem dieꝛuꝫ qui-

Quod mēbꝝ prius formeť.

bus spumat sperma conceptum format formatiua virtute in embrione totum qđ format non petendo aliquid a matrice: q꞉ sufficit ei ad hoc substantia spermatis: sed statim post illud petit a matrice suppleměta. Spatiū aūt lineationis ⁊ operū alioꝝ iā in añhabitis est determinatū. Sic igit̃ p̄rio qđ agit formatiua ē adunatio caloris ⁊ spirituū in spumatione: ⁊ deinde spirādo facit vias ⁊ exitus. Et dicūt qdā ꝙ tunc incipit spirare embrio ex loco oris sui futuri: ⁊ debilis est spiritus: ⁊ postea cū cōplet̃ in matrice tunc per os spirat fortius: sed hoc nō est ꝓbatū ⁊ forte nō est veruz si quis subtiliter spiramen spiritus in spermate inuestigare voluerit exitibus ante dictis ⁊ perfectis nutritiua incipit operari per cordis ⁊ epatis calorem. ¶ Sunt aūt tres pāniculi in quibus inuoluit̃ partus: quoꝝ interior est secūdina in qua ꝯterunt̃ vene pulsatiles ⁊ quiete sicut diximus: ⁊ vna colligit superfluitatē vrine ⁊ ducit ad 2^m pāniculū: ⁊ hoc vocat̃ hyles. Secundus aūt pāniculus vocat̃ inuolutus ⁊ cōtinet vrine superfluitatē: nec est necessariū receptaculū stercoris: q꞉ nutrit̃ tunc subtilibus: ⁊ ideo nō egerit. Tertius panniculus allcas a quibusdā vocat̃: ⁊ ꝯtinet humiditates sudoris leues super quas natat puer ne ledat̃ tactu matricis dure: aut etiā vrina exteriori: ⁊ est iste pāniculus valde subtilis. Vene aūt ab vmbilico venientes spargunt̃ super orificia venarū matricis sicut expeditū est superius. Quia autē vene ⁊ arterie que procedunt a corde ⁊ pulmone illo tēpore nō multū iuuant ad anhelitū: ideo ꝯuertit̃ vtilitas eoꝝ ad nutrimentū: ⁊ venit sanguis subtilis per eas ad formandū ⁊ nutriendū pulmonē. Et huius signū est ꝙ pulmo embrionum inuenit̃ valde rubeus: eo ꝙ nō est adhuc albificatus per inductionē aeris in ip̄m per anhelitū. ¶ Adhuc aūt pāniculus qui dicit̃ inuolutus fit ex spermate mulieris qđ est paruū: ⁊ ideo est artus protensus ad inferius matricis per omnia sicut diximus superius. Dixerunt etiā aliqui ꝙ qñ vicit virtus patris in cōplexione cordis ꝙ spargit similitudinē in masculinitate: ⁊ figura in omnia membra. Nos aūt iam superius hoc ip̄robauimus ⁊ ibi diximus cām masculinitatis ⁊ similitudinis. Causa aūt diuersitatis quātitatis est aut ex quātitate spermatis: aut ex quātitate nutrimēti: aut ex quātitate matricis: ⁊ istud etiā planū est per antedicta: q꞉ parua matrix paruū facit cōceptū: sicut noui fructus formant̃ ex vasis sibi circūligatis: in p̄cedētibus etiaz satis traditū est de causis geminoꝝ. ¶ Amplius aūt cuz sperma viri cadit in matricem nō fiunt in eo dicte operationes nisi cōiunctum sit spermati mulieris: ⁊ hoc quidem ſm Aristo. proijcit̃ ante os matricis: sicut ⁊ sperma viri: ⁊ tūc suggitur vtrūq꞉ a matrice. Aliqui tamē valde ꝓbabiliter dicūt sperma mulieris proijci in matricem: ⁊ venire a duobus cornibus matricis superioribus. Cuius signuz dicunt esse ꝙ mulier coitus delectationem sentit circa vmbilicum: ⁊ cuz cōiunctum est vtrūq꞉ sperma tunc suspenditur ab ipsis eisdem cornibus: ⁊ ibi inuenit quo sustētatur donec nutrimētum incipit contrahere a sanguine menstruo. Omnib⁹ aūt perfectis cum deficit nutrimētum ⁊ crescit anhelitus infantis ⁊ artatus efficit̃ sibi loc⁹ querit egredi: ⁊ diuidit telas: ⁊ egredit̃ sicut superius descripsimus. Sunt aūt qui dicūt ꝙ ꝯceptus femineus ad anterius matris cōuertit faciem ⁊ cōceptus masculinus ad dorsum: sed hoc nō videt̃ esse probabile: q꞉ est eadem vtilitas que est defensio cordis ꝓpter quā vterq꞉ conceptus faciem ad dorsuz matris ꝯuertit. Causa v̄o vt in pluribus masculini cōceptus est caliditas spermatis viri ⁊ abundantia ipsius ⁊ conuenientia coitus in hora post mundationem menstruoꝝ: ⁊ ꝙ sperma exeat a dextro testiculo in dexteram partem matris ⁊ coniungatur ei qđ exit a dextro mulieris: quoniā illud qđ est ex dextro est spissioris substantie: ⁊ sumitur ex rene dextro qui est calidior ⁊ altior ⁊ vicinior epati. Cooperantia aūt sunt regio frigida ⁊ ventus septētrionalis: ⁊ etas adolescentie siue virilis que est post humorem iuuentutis ⁊ ante frigus senectutis: ⁊ cā feminitatis ē his ꝯtraria. ¶ Impregnata etiā de masculo est melioris coloris ⁊ maioris leuitatis ⁊ mundioris faciei ⁊ sanioris appetitus: ⁊ sentit grauedinem ponderis in latere dextro. Frequentius enim generatur masculus in latere dextro matricis: qđ nō accidit nisi q꞉ illud natus receptibilius est q̄z sinistrum propter caloreз: ⁊ effluxus lactis primo est ad papulaz mamille dextre ⁊ lac qđ extrahit̃ est spissuz: ita ꝙ stat super vnguem: ⁊ si distillet̃ super speculuz ⁊ ponit̃ in sole nō diffundit̃ sed stat sicut lachryma argēti viui: aut sicut margarita alba plucida: ⁊ papula mamille dextre rubescit: ⁊ vene eius fiunt rubee: ⁊ expertum est ꝙ cum mater ambulat in p̄meditate preponit pedem dextrū: ⁊ si exurgere debeat sustentat se manu dextra: ⁊ oculus eius dexter est velocioris motus ⁊ leuioris motus. Masculus etiā in vtero mouet̃ post tres menses: femina v̄o post quatuor. Dixerunt etiā quidam de valde expertis ꝙ si sumat̃ aristologie aureus: ⁊ teratur ⁊ conficiatur cum melle ⁊ supponatur in vuluam cum lana viridi a mane vsq꞉ ad meridiem ieiunāti mulieri: tunc si dulcescit saliua eius concipit masculum. si amaricatur concepit feminam: ⁊ si manet insipida non cōcepit aliquid: sed ego miror si hoc est verum ⁊ indiget consideratione magna. feminini autem partus accidentia his sunt contraria.

Signa idicātia ꝯceptū q̄tū ad sexū.

De trib⁹ pāniculis qb⁹ fet⁹ inuoluit̃.

¶ Cap̄. 4^m. Et est digressio declarans horaz partus ⁊ qualitatem natoꝝ in horis illis ⁊ cām difficultatis in partu.

Hora autem partus tunc videtur esse vicina quando videlicet sentit grauitatem in inferiorib⁹ ventris sub vmbilico ⁊ in dorso: ⁊ sentit dolorem in inguine ⁊ caliditatem in ventre: ⁊ inflāmationem in ore matricis vehemēter ⁊ humectationem eius: tunc enim iam approximat hora. Cum autem mollificantur eius posteriora versus anum: ⁊ inflant̃ ⁊ intumescunt inguina tunc est partus proximus. ¶ Terminū autez partus iam diximus esse diuersum: ⁊ primus quidem est septem menses: ⁊ tunc natus est fortissime virtutis in creatione ⁊ formatione. fortissima enim virtus spermatis fuit: cuius creatio fuit velox: ⁊ cuius festinauit motus: ⁊ qui velociter petunt exitum natiuitatis: tamen sic natus multotiens moritur: q꞉ lʒ in principijs sue generationis sit fortis: tamen est curtuz tempus sue creationis ⁊ non perfectam acquirit quantitatem. Natus autem in octauo in multis regionibus omnino nō euadit vnq̄z. Ille enim proculdubio debilis est in principijs sue creationis: aut si fortis sit in eis superuenit ei occasio debilitans ipsum: quoniaz si fortitudo permansisset in septimo fuisset motus ad exeundum. Hoc autem retardatur post septimum propter debilitatem: neq꞉ potest ad ipsum venire virtus nisi in spatio mensis: ⁊ si ante hoc mouetur est motus impatientis: sicut mouetur angustiatus: ⁊ ideo etiam si conuertitur ⁊ exit non est spes vite in ipso: q꞉ exiuisset in septimo si fortis fuisset quando primo exitum desiderauit. ¶ Rarissime enim contingit ꝙ partus statim exeat quando exitum desiderat: ⁊ nō contingit nisi in eo cuius creationis principia sunt fortissima: propter quod natus in octauo desiderauit exitum in septimo: ⁊ prepeditus est debilitate: ⁊ tūc inordinate se mouendo quasi lucta inordinata exiuit in octauo: sed nat⁹ in nono desiderauit exitum in septimo ⁊ forte non soluebatur ab vtero: sed prepeditus quieuit: et confortatus per octauum virtute iam reuersa exiuit in nono: ⁊ ideo optime saluatur talis. Qui autem in decimo exit raro petit exitum in septimo: q꞉ est debilium principioꝝ: sed ex longa mora in vtero cōfortatur ⁊ vigoratur: ita ꝙ petit quidem exitum in nono: ⁊ prepeditus confortatur ⁊ exit in decimo. ¶ Causa autez communis difficultatis partus ⁊ dolorum in partu in muliere est magnitudo capitis nati qđ in vtero fere totum suum accipit incrementuz: ⁊ cum sit rotundū vbi sperma in omnem partem inguen matris extendit ⁊ lacerat: ⁊ hoc est doloris causa: q꞉ inguen sensibilis locus est valde propter concursum neruoꝝ in loco illo: vna tamen mulier magis difficulter parit q̄z alia: ⁊ magis laborat in partu vno q̄z in alio: ⁊ huiusmodi difficultatis causa est multiplex. ¶ Aliquando enim est dispositio ipsius mulieris in causa: ꝙ videlicet stricta est aut debilis passa infirmitates vel famem: aut forte q꞉ timida est: aut inconsueta parere sicut puerpera: aut forte est pinguis: aut forte strictarum costarum: ⁊ huiusmodi que faciunt vel debilem vel timidā aut artare exitū quocūq꞉ modo hec faciāt. Aliqñ aūt causa difficultatis est ipse fetus: aut q꞉ magnus est aut magni capitis: aut q꞉ filia est: q꞉ femina magis affligit in ptu q̄z masculus: aut q꞉ forte debilis est ⁊ nō iuuat se in descen-

Nō cām q̄re nat⁹ in octauo mēse moritur nō aūt nat⁹ in nono.

Cā difficultatis ptus ex pte ipsi⁹ partus.

Cā difficultatis ptus ex pte parturientis.

su: aut q̄ ꝑter ordinē rectū descendit: aut forte paruus est ⁊
debilis qui vires nō hꝫ demergendi se inferius: aut q̄ mul-
ti sunt gemini: q̄ in vna camera matricis possunt esse plu-
rimi sicut pꝫ ex supradictis: aut q̄ mortuus est ⁊ in nullo se
iuuat ad exitū omnino. ¶ Facilis aūt partus ⁊ velocis indi-
cium est ꝙ dolor declinet ad inferiora: ⁊ sit bonus anhelit⁹
⁊ facilis parientis: q̄ que melius inter alia iuuant ad exitū
est retentio anhelitus ⁊ ea que faciunt sternutationem: q̄m
impellunt ad inferiora. ¶ Aliquādo aūt causa difficultatis
est ꝓpter matricē que si est parua coartat̄ a cōceptu: ⁊ si est
sicca non habet satis lubricitatis: ⁊ idō retinet̄ descensus: ⁊ si
est vberata aliquo mō nimis enormiter ledit̄: ⁊ si est os ei⁹
nimis paruū inordinate ⁊ incōplete frangit̄ ad ipsum tela
in qua inuoluit̄ infans. Aliquando aūt est difficultas pro-
pter secundinam que forte nimis dura ⁊ fortis est: ⁊ tūc nō
rumpit̄ aut nō sufficiēter rumpit̄: aut forte nimis debilis:
⁊ tunc citius q̄ʒ debet rumpit̄: ⁊ egredit̄ humor totus ante-
q̄ʒ puer descendat: ⁊ tunc puer impedit̄ siccitate sequenti in
descensu. Mēbra enim intima aliquādo faciūt difficulta-
tem: sicut si vesica tumens ex vrina que egredi nō pōt impe-
diat: aut forte multa fex sicca ⁊ dura sit in intestino qd̄ ma-
tricem contingit: aut tumor hemorroidarū ani aut aliqd̄
huiusmodi. Aliquando etiam est difficultas propter horaꝫ
in qua descendit: eo ꝙ in illa hora mater forte est debilis et
nō pōt ꝯfortari: ex tempore enim est difficultas: q̄ si in frigi-
dissimo tempore descendat est vehemens ꝯstrictio corpo-
ris matricis: ⁊ ideo difficulter a partu liberatur: sicut pꝫ per
antedicta: ⁊ propter hoc in regionibus septentrionalibus
difficillime pariunt ⁊ multe mulieres moriunt̄ in partu. ca-
lor aūt nimius in hoc generat periculū: q̄ dissolutionē idu-
cit virtutis ⁊ fluxū multiplicat sanguinis. Id aūt qd̄ etiam
valde nocet est si mulier ꝯsueta sit odorare aromatica ⁊ vti
eis. ex his enim matrix ascendit ⁊ impedit descensum con-
cept⁹: fetida aūt operant̄ ecōuerso. ¶ Ex causis āt p̄dictis
sepe difficultas part⁹ rumpit venas in pectore ⁊ pulmonē:
⁊ sic perducit ad sputum sanguinis ⁊ ad tussim ⁊ ad ptisim.
Aliquando aūt rumpit neruos ⁊ lacertos: eo ꝙ nimis ten-
dunt̄: ⁊ sic inducit spasmū: ⁊ aliquādo ex cōpressione ⁊ ten-
sione fundit̄ in eis myrach ventris: ⁊ tunc intestina descen-
dunt. Dolor aūt antecedens partū est magnus: ⁊ quando
declinat ad pecten cito liberabit̄: ⁊ quādo declinat ad poste-
riora frequenter fit partus difficilis. ¶ Hec igit̄ sūt que di-
cenda nunc videbantur de principijs generationis homi-
nis ⁊ impedimentis.

¶ Incipit Liber Undecimus animalium: cuius primus Tractatus est de ordine doctrine tradende animalibus.

¶ Cap. p̄m. Q̄ duo necessaria sunt in omni opinione nobili ⁊ vili que est de animalibus.

In pho pmo de ptibus aialiū cap. pmo.

Omnibus his diuersi-
tatibus aliunde habitis: opꝫ mō aliud or-
diri principium circa causas inueniendas
eoꝝ que diximus. Differentias aūt substā-
tiales aliunde supra posuimus ⁊ differen-
tias membroꝝ ⁊ partiū omniū substantia-
les executi sumus: ⁊ in super posuim⁹ dif-
ferentias eoꝝ que accidunt eis tam cōmuniter q̄ʒ proprie:
⁊ opꝫ vtrorūq̄ʒ istoꝝ prout possumus inuenire causas natu-
rales ⁊ veras. ¶ In omni eni opinione quā ꝯcipimus de re
aliqua siue sit nobilis hoc est de nobili subiecto: siue sit vi-
lis hoc est de subto ignobili ad minus sūt duo modi: quoꝝ
vnus est vt instruamur qd sunt res de qbus querimus per
diffinitionē: ⁊ secūdus est ꝙ generet̄ in nobis scia acciden-
tiū que insunt eis. accidentia enim conferunt maximā vti-
litatem ad sciam ei⁹ qd̄ quid est. Et sicut isti duo modi ne-
cessarij esse ꝓbati sunt ad sciam anime perfectam: ita sunt
etiam necessarij ad scientiā perfectā aliūde. Neq̄ʒ dicit̄ hic
scientia que est effectus demonstrationis: q̄m illaꝫ habere
de naturis particularibus animaliū sed opinionē ex proba-
bilibus possunt cōcipere: que lꝫ in aliqua parte sui sit de re-

Prio de aia tex. cō. xi.

bus nobilibus ⁊ pulchris: sicut de vita animaliū ⁊ aie ope-
ribus: ⁊ alicubi videat̄ esse vilis: sicut de egestionibus ⁊ vri-
nis ⁊ huiusmodi: tamen per totū est vtilis: q̄ scientia natu-
rarū aialiū sine his hr̄i nō potest. ¶ Predictos aūt duos
modos manifestū est esse in omni opinione: q̄ alter illoruꝫ
est scia rei quesite que est habitus ꝯclusionū ex quibus no-
bis generat̄ opinio de accidentib⁹ que insunt aialibus. Al-
ter aūt est instructio ⁊ doctrina per priora que dicunt quid
est ⁊ ꝓpter quid est vnūqd̄q̄ʒ substantialiter. Non. n. diffini-
tio solū dicit quid: sed propter quid: eo ꝙ datur per causas
substantiales: propter qd̄ etiā instructiua est scientia in illa
parte ⁊ doctrinalis. Hi etiā duo modi necessarij esse ꝓban-
tur in omni opinione ex operatione auditoris prudentis:
cuius est iudicare de sermonibus diffinitiuis dicentis ali-
quid per diffinitionē: ⁊ cuius est etiā iudicare de locutioni-
bus ratiocinantis ⁊ ꝓbantis aliquid in esse accidentiū cō-
muniū aut proprioꝝ. Judicat enim sic vtrū in verbis sit ve-
rum aut erret̄ in eis: ⁊ videat̄ quidē verū cum tamē sit fal-
sum. ¶ Hi aūt duo modi sufficiunt: eo ꝙ ex oibus in scien-
tia nāli habitis satis ꝯstat esse nālia: ⁊ superfluū est ꝓbare
hoc sicut in secūdo physicoꝝ diximus: ⁊ constat etiaꝫ multa
inesse: ⁊ ideo nō sunt nobis necessarij isti duo modi sciēdi:
vt sciamus quid est res per substantiā: ⁊ sciamus qualiter
insunt eis aialibus que enumerauimus ea que ipsis dicta
sunt inesse. Credendū enim certitudinaliter q̄ ois doctus
docens ⁊ audiens ⁊ iudicans de auditis debet hanc dispo-
sitionē habere in opere iudicij: ⁊ hanc virtutē habitus re-
gentis ⁊ iformantis iudiciū suū qd̄ facit de scia aialiū. Hec
enim sunt de operatione documenta: ⁊ de omni multitudi-
ne iudicioꝝ que dꝫ habere de naturis particularibus aia-
liū. Non enim est doctrina sapientis solū in vniuersali nā:
sed opꝫ ꝙ forte sit de cognitione alicuius nārū: ⁊ de scientia
particulari accidentiū illius singulariū ⁊ ꝓprioꝝ: ⁊ ꝑm hūc
modū alius sapiens vel idē aut alius tamē erit doctus ⁊ sa-
piens in cognitione nārū alterius rei singularis ⁊ proprie: lꝫ
vna cōmunis sit nō sufficit nisi habeant̄ sciētie ꝓprie de re-
bus ꝓprijs ⁊ appropriatis in nā. ¶ In particularib⁹ eni re-
bus ois sciētia particularis hꝫ differētias notas per quas
separat̄ ab alia particulari sciētia: ⁊ similiter quelibet pars
scientie particularis hꝫ scientias notas per quas separat̄ a
partibus alterius sciētie particularis: quedā scientia est de
corporib⁹ ⁊ quedā particularis de aia aialium: ⁊ partes sciē-
tie de corporibus sunt in libris particularibus istius scien-
tie. Que aūt sunt partes scientie de aia sunt in libris quos
tradidimus de aia: ⁊ note sunt differentie quas habēt ad-
inuicem. ⁊ similiter est in oibus scientijs particularis natu-
re que vlterius sub se habent aliquas partes magis parti-
culares q̄ʒ ipse sint. ¶ Ex oib⁹ igit̄ iductis manifestū est ꝙ
qcūq̄ʒ vult docēdo narrare ⁊ tradere qd̄ per rōnem cogno-
uit: ⁊ qd̄ per experimentū vidit de naturis aialiū debet ha-
bere diffinitiones notas per se per quas dirigat̄ intentio lo-
quentis de naturis aialiū ꝑm illas diffinitiones: q̄ ipse sūt
mediū ad probanduꝫ esse aliud qd̄ querit̄ in naturis: ⁊ per
eas debet iudicari vtrū hoc qd̄ dicit̄ inesse aialibus de ac-
cidentibus cōmunibus aut ꝓprijs sit certitudinaliter ve-
rum si demonstrari potest: aut sit circa vel prope verum. ⁊ si
ex probabilibus colligitur: q̄m non in omnibus haberi pōt
per demonstrationem scientia: sed in quibusdam coniectu-
rare oportet: ⁊ que non repugnant animaliuꝫ naturis pro-
babiliter hoc eis credimus inesse. Docens enim perfecte
naturas non consistit in cōmuni natura sicut diximus: sed
per diffinitionem propriam separatim tradit vnūqd̄q̄ʒ na-
turalium per se ⁊ quālibet substantiaꝫ dicit quid est: ⁊ tunc
docet accidentia propria illi inesse que voluerit dicere per
rationem sicut separatim docet substantiam nature homi-
nis ⁊ nature leonis ⁊ nature canis ⁊ aliorum animaliū spe-
cie differentium. Si autem volet tradere doctrinam com-
munē: ⁊ voluerit loqui de accidentib⁹ que accidunt omni-
bus animalibus modo cōmuni ponet tunc sermonem dif-
finitum in illis cōmuneꝫ generalem in eo ꝙ animalia sunt:
⁊ per illam diffinitionē loquetur de his que ꝑm genus ac-
cidunt ipsis. multa enim accidentia cōmunia pluribus ani-
malibus que ꝑm genus conueniunt eis quanuis ipsa ani-
malia sint diuersoꝝ generuꝫ subalternoꝝ qualia sunt som-

nus ⁊ vigilia que cõueniunt generibus animaliũ: ſicut greſ
ſibili ⁊ volatili ⁊ natatili ⁊ reptili: que ſubalterna ſunt gene
re cõmuni qđ eſt aĩal ſm ꝙ aĩal eſt ſubſtantia aĩata ſenſibi/
lis: ⁊ talez ſcientiã de cõmunibus aĩalibus ⁊ accidentibus
iam in libris naturalib⁹ executi ſumus: vbi executi ſumus
crementũ ⁊ corruptionẽ: ⁊ vitaz ⁊ mortẽ ⁊ inſpirationem: ⁊
huiuſmodi accidentia animaliũ: ⁊ cum illis etiam tradidi
mus de alijs accidentibus que nõ ſolius ſunt corporis: ſed
etiam anime que ſunt de ſcientia ſenſuum ſenſibiliũ ⁊ alijs
huiuſmodi: ſicut de motibus aĩaliũ ⁊ memoria ⁊ oĩbus ta/
libus. Tamen ſermo habitus de tali modo ſcientie aĩaliuz
in cõmuni quantũ ad iſtã doctrinã in qua modo ſumus la/
tens eſt ⁊ nõ manifeſtus neqꝫ determinatus. Latentẽ autẽ
dico in principijs in illis libris poſitis que ſunt nimis com
munia ad hanc ſcientiã de naturis particulariũ aĩaliuz. nõ
manifeſtũ aũt voco in ſcientia concluſionũ: qm̃ ſcire in vni
uerſali naturas rerũ nõ eſt ſcire eas niſi in potẽtia: eo ꝙ eſt
habitus ſermo doctrine indeterminatus: ⁊ non appropria/
tus naturis aĩaliũ proprijs ⁊ accidentib⁹ eoꝝ. Sic ergo ma
nifeſtũ eſt ꝙ nos oportet hic aliam ſcientiaz inducere que
ſit per propria ſingulis conuenientia: qꝛ aliter naturarũ do
ctrina a nobis non erit perfecte tradita.

¶ Cap. 2ᵐ. Secundũ quem ordinem procedendũ eſt in ſciẽ
tia eorum que animalibus attribuuntur.

Prio de par
tib⁹ aĩaliũ ca/
pitulo primo.

Anifeſtũ eſt aũt ꝙ ſi ponamus ſtudiũ noſtruz
ad dicendũ ea que cuilibet aĩali per ſe ſm ſuã
formã ꝯueniũt ⁊ ſpẽm: ⁊ ſic narrare accidẽtia
ipſius: hoc mõ dicemus accidẽtia aĩaliũ mul/
totiens fortius: eo ꝙ idẽ accidẽs plurib⁹ ꝯue
nit. ⁊ multa accidẽtia ſũt de his que omni q/
dem ſed nõ ſoli ꝯueniũt: ⁊ ſic redibimus in eundẽ ſermonẽ
multotiẽs: eo ꝙ fere qđlibet accidẽtiũ que in ꝓhabitis iſti⁹
ſciẽtie de aĩalibus libris diximus eſt in equis ⁊ hoib⁹ ⁊ cani
b⁹ ⁊ m̃tis alijs aĩalib⁹. Et iđ qcũqꝫ voluerit dicere accidẽ
tia cuiuſlibet iſtoꝝ generũ aĩaliũ ⁊ attribuere qđlibet acci/
dens cuilibet aĩali per ſe: neceſſario ſequiꝛ ꝙ dicat idẽ acci
dẽs multotiẽs. Forte. n. accidũt in ſciẽtia aĩaliũ quedaz de
qbus aliqua queruntꝛ eſſe vni⁹ ꝓprij ſermonis diffinitiui:
eo ꝙ diuerſa ſunt ſm differentiaz forme ſpecificate ab oib⁹
alijs: ſicut eſt in generibus aĩalis que ſic adinuicẽ diuerſifi/
cantꝛ in modũ ſubalternoꝝ generuz nõ ſubalternatim poſi/
toꝝ: qñ diuiditꝛ aĩal per volatile ⁊ natatile ⁊ greſſibile ⁊ re/
ptile: ⁊ q̃dã attributoꝝ ſuoꝝ ſunt diuerſa ⁊ q̃dã eadẽ. Quia
eni quedã cõmunia ſunt in aĩalib⁹ ⁊ q̃dã ꝓpria ⁊ ſingularia
nõ lateat nos quomodo recte ſm ſcientiã ⁊ ordinẽ itellect⁹
ꝓcedẽdũ ſit nobis tradẽdo doctrinã de ipſis. ¶ Queram⁹
ergo vtrũ ex priorib⁹ nã ꝓcedentes prius ꝯſiderãda accidẽ
tia cõmuniũ generũ aĩaliũ ⁊ ex illis ꝯſiderãda ſint ꝓpria cu
iuſlibet generis: aut ecõuerſo ex prioribus quo ad nos ꝓce
dentes debeamus incipere narrare naturas vel diſpoſitio/
nes accidentiũ ꝓprioꝝ que cuilibet aĩali ſm ſuã nãm pro/
priã ꝯueniũt. Hoc aũt mõ nõ determinãt ⁊ noluũt certifica/
re de ipſis: qꝛ hoc effugit noſtrã ſciam ꝓpter multitudinẽ ⁊
infirmitatẽ que eſt in talib⁹. Si aũt de his tractandis ⁊ di/
cendis generaliter ⁊ cõmuniter tũc opꝫ inqri vtruz nãliũ ſit
cõſideratio ſicut eſt mathematicoꝝ aut aſtrologoꝝ que in
altera parte ꝯiungiꝛ phyſice: ſicut oſtẽſum eſt in ſecũdo no/
ſtroꝝ phyſicoꝝ. hi enim primo ponũt ea de quib⁹ inqriꝛ ſi/
cut lune aut ſolis defectũ: aut triãguluz habere tres duob⁹
rectis eq̃les angulos: ⁊ poſtea adiungunt cauſas iſtoꝝ que
ſunt media demõſtrationũ. Sic igiꝛ queraꝛ vtrũ phyſicus
de cõmunibus aĩaliũ loquens debet conſiderare res natu/
rales ⁊ manifeſtas operationes ⁊ paſſiones cõmuniũ mo/
doꝝ ſpecierũ aĩaliũ: ⁊ poſtea debet aſſignare cauſas de eis
an ecõuerſo ſit ſibi ꝓcedendũ in rebus quas narrauimus.
¶ Supponamus aũt ex oib⁹ inductis ꝙ pri⁹ narrãda ſunt
ea que ſunt manifeſtarũ operationũ ⁊ paſſionũ aĩaliũ: ſicut
fecimus in oibus decẽ preinductis libris: ⁊ nunc debemus
inducere cauſas eoꝝ que enumerauimus ⁊ diximus conue
nire aĩaliũ generibus. Nos aũt in ſequentibus libris mul/
tas cauſas aſſignabimus: ſm ꝙ multe ſunt cauſe genera/
tionis ⁊ generatoꝝ ſm nãm: vt in ſecundo noſtroꝝ oſtẽſum
eſt phyſicoꝝ. Sicut verbigratia. dicemus cãm finalem que
eſt cauſa cauſarũ: ⁊ dicemus cãm efficientẽ ſiue mouentem
que eſt principiũ motus que in idẽ coinciđũt cum forma in
omnibus mobilibus ad formã: ⁊ deinde volẽtes facere ſciẽ
tiã perfectã diſtinguemus que iſtarũ ſunt cauſe prime que
ſunt cauſe aliarũ cauſarũ ſicut eſt finis: ⁊ que ſunt cauſe ſe/
cunde que ab illis habẽt cauſalitatẽ ſuã: ita ꝙ non cauſant
ſine ipſis. Videꝛ aũt in oib⁹ mobilibus ad formã ſicut di/
ximus ꝙ cauſa prima que diffiniꝛ eſt illa ꝓpter quã omnes
alie ſint eadẽ cũ forma a qua ſumiꝛ rei diffinitio vera in oi/
bus rebus illis: quarũ generatio eſt ſuſtẽtatio ineſſe vo per
nãm que vere eſt forma rei: ⁊ ſimiľr eſt in oibus reb⁹ quarũ
exiſtẽtia ⁊ ſuſtentatio eſt ineſſe artificiati per formaz artis.
Diffinitio eni taliũ accipiꝛ ex forma ſenſibili que ꝯcepta eſt
cũ mã ex diſcernentibus rem diffinitã ab alijs. Naturalis
enim ſenſibilia que cũ mã concepta ſunt accipit ſicut in ſecũ
do docuimus phyſicoꝝ. Sic enim facit medicus qui parti/
cularis eſt phyſicus quãdo diffinit medicinã per materiaz
ſenſibilẽ dicens ꝙ eſt ſcientia ſanoꝝ ⁊ egroꝝ ⁊ neutroruz: eo
ꝙ ipſa eſt ſcientia qua humani corporis diſpoſitiones ſenſi
biles cognoſcunꝛ ſm ea quibus ſanaꝛ: ⁊ ſm ea quibus in/
firmaꝛ. Similiter aũt facit Carpentarius qui imitator eſt
phyſici: quãdo diffinit per formã artis que ꝯcepit mãm ſen
ſibilẽ ſciam carpentãdi. Ambo enim iſti in diffinitionibus
ſuis dicunt cauſas finales ꝓpter quas faciũt cauſe efficien
tes ſuper mãm ſubiectã ſenſibilẽ eſſe qđ faciunt. vltimũ eni
intentũ ⁊ melius eſt cã ꝓpter quã ſiue finalis in operib⁹ na
ture ⁊ artificij. Neceſſariũ aũt qđ eſt in rebus omnibus na
ture ſm eundẽ modũ inueniꝛ in eis ſm quẽ inueniꝛ in arti/
bus ⁊ medicina. Omnes aũt dãtes ſermones diffinitiuos
in phyſicis intẽdunt ad vltimũ finẽ per ſermonẽ ſuũ diffini
tiuũ: ſicut eſt in carpentaria ⁊ medicina: ⁊ de oibus his iaz
ſatis determinatũ eſt in ſecũdo noſtroꝝ phyſicoꝝ: ⁊ ibi req
raꝛ. ¶ Opꝫ aũt hic repetere ex in ꝓhabitis dictis quot mo/
dis diciꝛ neceſſariũ. Diciꝛ aũt duob⁹ modis: videlicet ſim
pliciter in rebus eternis que ſine motu ſunt: ⁊ hoc eſt neceſ
ſariũ qđ eſt in diſciplinis demonſtratiuis. Secundo autez
modo diciꝛ tranſumptiuo mõ ſiue per ſuppoſitionẽ finis: ⁊
hoc eſt neceſſariũ qđ eſt in omnibus rebus mobilibus que
attribuunꝛ generationi: ſicut etiam neceſſariũ diciꝛ in arti
ficialibus qñ volunt diffinire ſua artificia per formas arti/
ficiales quas inducunt in materiaz: ſicut quando diffinitio
aſſignaꝛ domus aut alterius ſibi ſimilis artificiati. tunc eni
neceſſariũ nõ eſt abſolute verſio lignũ vel lapis edificatus:
ſed ſuppoſita forma que eſt complementũ domus neceſſa/
rium eſt lapides ⁊ ligna ⁊ ceteras eſſe edificationes: ⁊ in ta
libus hoc eſt prius qđ eſt prius edificatũ: ſicut ligna ⁊ lapi/
des ſi debeat eſſe paries: ⁊ deinde eſt hoc ꝙ iterum finis eſt
propinquius q̃ꝫ illa: vt neceſſariũ eſt parietem eſſe ſi debeat
eſſe domus: ⁊ ſic neceſſariũ ſuppoſitionis eſt in oibus ad fi/
nem ordinatis qui eſt complementum domus: qꝛ propter
hoc facta eſt operatio omnium rerum ad finem illum ordi
natarum quem intendit vltimo operari carpentarius. In
omnibus enim illis eſt neceſſarium ꝙ ſit id qđ eſt prius in
opere vltimo ſuppoſito in intentione: ⁊ per omnem eundez
modum debet intendere naturalis de neceſſario: ⁊ non eſt
differentia niſi ꝙ poniꝛ in rebus nãlibus qđ de artificialib⁹
dictũ eſt: ⁊ hoc opꝫ facere in opinabilibus per opinionẽ ꝓ/
babilium: ⁊ in quibus ſenſibilibus oporteret facere per in/
tellectũ principioꝝ. aliter enim ⁊ aliter neceſſariũ eſt in opi/
nabilibus ⁊ mutabilibus que ſunt naturalia: ⁊ aliter in in/
telligibilibus ⁊ ſcibilibus que ſunt ſcientiarum demonſtra
tiuarum. Jam enim in ſecundo noſtroꝝ phyſicoꝝ determi
nauimus: qm̃ in quibuſdaz rebus ſicut in demonſtratiuis
eſt primum ⁊ principiũ alioꝝ id qđ eſt ſicut premiſſe ſunt cã
⁊ principium concluſionis. Jn quibuſdam aũt ſicut in gene
ralibus ⁊ opinabiliter poſſibilibus. aliter fieri non eſt prin/
cipiuz: qđ eſt qꝛ hoc eſt materia: ſed potius id qđ erit vlti/
mo eſt primũ ⁊ principium omnium alioꝝ: ⁊ ideo omne qđ
eſt neceſſariũ in ipſis eſt neceſſariuz illo ſm intentionẽ pre/
ſuppoſito ⁊ non aliter: ſicut ſi dicamus qꝛ ſanitas eſt in ho/
mine operatione medici inducta eſſe debet: ideo neceſſa/
rium eſt vt ſit illud futurum operatione medici: ſicut datio
potionis ⁊ ordinatio diete: non tamen qꝛ eſt hoc opus me/
dici ſicut potio: aut qꝛ fuit ante illud aliud opus medici ſi/
cut diſcere propter hoc eſt neceſſario ſanitas: aut etiam nõ

necessario propter hoc erit sanitas: quia sanitate supposita
precedentia sunt necessaria ꝓpter eam: ⁊ illis ꝓbabitis ipsa
nō consequitur necessario: qa ipsa est causa illoꝝ ⁊ non ecō-
uerso illa sunt causa ipsius: sed potius causata ab ipso sicut
a primo principio oīum aliorum. Necessitatem enim hui⁹
declarationis rei eterne non possumus attribuere animali
vt dicamus in animali: qa hoc est: ideo est hoc vel erit ne-
cessario. Necessitas enī huius declarationis de qua hic ⁊
in secūdo physicorum locuti sumus est necessitas conueniē-
tie: qa vno dato sequitur alterum esse ꝯm fieri necessario: ⁊
hec necessitas conuenientie in rebus eternis ⁊ necessarijs
est necessitas que est in demōstratiuis que eterna sunt ⁊ ne-
cessaria. In his autē est necessitas talis ꝙ primum est cau-
sa secūdi ⁊ scōm tertij: ⁊ sic vsqꝫ ad vltimuꝫ: sicut pꝫ in theo
reumatib⁹ geometrie: ⁊ non cōuertitur. In scia autem aia-
liuꝫ nō est sic: sed potius ecōuerso: qa vltimo dato sequitur
priora esse vel fuisse sed nō ꝯuertitur: sicut patet per ea que
ante dicta sūt: ⁊ de his in physicis plene est tractatū. ¶ Ibi
enim iam distinximus istum sermoneꝫ necessitatis ⁊ deter
minauimus in quib⁹ rebus erit talis cōuertentia ⁊ in qui-
bus non: ⁊ qui istoꝝ modoruꝫ cōuertūtur super se ⁊ qui nō:
quoniam negatiui sermones in consequentijs talibus con
uertūtur ⁊ non affirmatiui. Affirmando enim bene valet in
demōstratiuis si principia sunt ꝙ conclusio erit consequen-
tia rei ⁊ necessitate. Sed si conclusio est non ꝓpter hoc sunt
principia ꝯm rem: ⁊ si sequaꝛ ea esse cōclusiōe supposita erit
hec necessitas cōsequentie ⁊ non necessitas consequentis ⁊
rei: sed negatiue cōuertitur si principia non sunt nō erit con
clusio: ⁊ si conclusio nō est nō erit premissa. ⁊ in generabilib⁹
non seqtur si mā ⁊ efficiens sunt: ꝙ ꝓpter hoc sit vel futuruꝫ
sit generatū vltimuꝫ: sed ecōuerso: generato vltimo dato se
quiꝛ efficientē ⁊ mām esse. Negatiue aūt cōuertiꝛ sicut in di
sciplinis: qm̄ efficiēte nō existente ⁊ mā nō erit generatū: sic
ibi conclusiōe nō existente nō erūt premissa ꝑncipia: ⁊ de oi-
bus his late traditū est in secūdo physicoruꝫ. vbi diximus
qui istorum modoꝝ conuertūtur ⁊ qui non: ⁊ ꝓpter quid cō
uertuntur qui cōuertūtur: ⁊ ꝓpter quid nō conuertūtur qui
nō conuertūtur. ¶ Oportet autem scire ꝙ antiqui aā nos
phī vsi sunt cōsequētia necessitatis de qua hic diximus: de-
terminātes qualiter ⁊ quomodo per necessitatē erit queli-
bet reꝝ generabiliū: maius enī erat quātum est ad eos ostē-
dere huiusmodi necessitatem disciplinabiliū esse in reb⁹ ge
neratis q̄ʒ ostēdere vere de naturalibus quomodo sunt hꝫ
principia: ⁊ qualiter in veritate rei sunt ⁊ ꝯm naturam: oīa
enim volebāt generari ex mathematicis principijs ꝯm ne-
cessitatē mathematicam: ⁊ hoc magnū reputabant: nō mul
tum curantes de veritate rei naturalis quomodo sunt prin
cipia: ⁊ qualiter sunt res naturales ex ipsis: cū tamē diuersi
tas inter istas duas res nō sit parua. ¶ Est autem manife-
stum ex oībus ante dictis ꝙ per modum quem dixim⁹ no-
bis est icipiendū: hoc est ꝙ prius narremus manifesta sen-
sui naturalia ꝯm qōlibet genus: ⁊ deinde reuertamur ⁊ po
namus causam rerū illarum que iam sensui manifeste sūt:
⁊ hoc maxime faciendū est in scientia generationis rerū ge
nerabiliū: ⁊ simile est oīno in sciētia carpētādi sicut dixim⁹.
In talib⁹ enī priora sunt ꝓpter vltimuꝫ ⁊ non vltimū ꝓpter
priora: sicut generatio ⁊ gn̄antia sunt ꝓpter formam que est
substantia faciens generatum ⁊ nō econuerso: substātia for
malis est ꝓpter generationem ⁊ ꝓpter generātia. ¶ Ideoqꝫ
Empe. qui opinatus est non esse finem in naturis: sed fieri
vnūquodqꝫ per casuꝫ ⁊ accidens errauit. Dixit enī ꝙ in or-
dine animaliū accidit ꝙ sunt ita: ⁊ euenit sepe ꝙ aliter sūt:
⁊ ideo per accidēs ⁊ casum homo est homo: ⁊ asinus per ca
sum est asinus dicit in creatiōe ⁊ figura spōdiliuꝫ: ꝙ nō per
cām naturalem habuit fracturam in medio: sed poti⁹ acci-
dit eis talis fractura quādo principia cōponentia suum si-
tum in loco formatiōis permutauerūt: ⁊ ad aliū situm casu
transposita sunt. Empe. enī nō dixit cām esse finalē in natu-
ralib⁹: ignorauit enī Empe. ꝙ sperma gn̄atiōis dꝫ hēre talē
formatiuā virtutē que deducit ad hāc formā ⁊ nō ad aliaꝫ:
⁊ qō illā virtutē fecit in spermate hoc erat aā ipm̄: sicut ho-
mo est gn̄ans qui dat virtutē formatiuā spermati: sic enim
forma ⁊ finis in naturis nō solū in diffōne ꝑcedūt potētiam
sed ēt tempore: sicut ꝓbaꝛ in. 9. libro ꝑme phīe. Homo eniꝫ

Error Empe doclis.

Nono meta. t. cō. 13.

generat homineꝫ: ita ꝙ forma generāti ꝓducitur ex forma ge
nerantis: ⁊ sic est in omnibus nālibus de quibus fingendo
opinatus est Empe. ꝙ per se sine causa generanꝛ. Generā-
tur autem ex forma efficientis ꝑmi: sicut enī ars que est ido
lorum que est artifex ⁊ efficiens imaginū enearum operaꝛ:
ita ⁊ natura. Ars autē illa formaliter operans est diffinitio
quedam ⁊ forma sine materia forme illius que est in ere: et
ideo idolum non est factum per se sine causa formali prece-
dente ipsum: sed forma faciens ⁊ facta non cōicant in mate
ria. Aliquando autem forte erit talis forma casu ꝯm similē
dispositionem: non tamen propter hoc dicetur non hr̄e cau
sam artem: qa raro fit ex casu: frequenter auteꝫ fit ab arte:
casu enim aliquando non statuarius facit statuā: ⁊ casu ali
quādo non musicus musicat: ⁊ sicut est artificialiter res: ita
est ⁊ naturaliter. Et ideo proprie dicimus loquētes ꝙ cau-
sa finalis que est propter hoc est in generatione hoīs: quo-
niam homo habet istas tres naturales causas: quoniaꝫ si-
ne istis esse non potest sicut sine talibus membris: sic enī est
fere semper aut valde fere: ⁊ si aliquando per peccatum na-
ture ⁊ casu fiat sine ipsis: ⁊ vniuersaliter loquendo natura-
lia non possunt esse per alium modum: iste enim res sese cō
sequuntur: qa enim vltimum est necessarium: ideo necessa
rio ⁊ nō a casu accidit tale esse. s. propter qō erit illud qō est
prius qō est materia sine potentia: ⁊ efficiens sicut hoc mē-
brum: ⁊ post hoc erit aliud qō componiꝛ ex illo: ⁊ deīde erit
totum perfectū vltimū. sicut si dicam ꝙ vltimum generatuꝫ
erit homo: ideo necesse est primo eē membra similia: ⁊ ex il-
lis necesse est esse composita: ⁊ ex illis necesse est esse hoīeꝫ:
⁊ tota ista cōsequentia necessaria est supposito vltimo gn̄a-
to. Per hunc ergo modum necessitatis erit diuisio prioris
⁊ posterioris in omnibus rebus naturalibus.

¶ Cap. 3m. Ex quibus ⁊ quot causis causanda sunt ea que
queruntur de animalibus.

Supposito igitur ꝙ ex causis innaturalib⁹ pro-
cedendum est queramus ex quib⁹ causis opor
tet ꝓcedere. ¶ Antiqui enim ⁊ illi oēs qui lo-
cuti sunt philosophice de reb⁹ naturalib⁹ non
cōsiderauerunt aliquam cām ex principijs na
turalib⁹ nisi mām: ⁊ de ipsa determinauerunt
qualem talis causa hꝫ causalitatē: ⁊ considerauerunt qs est
motor eius quē nos vocamus cām efficiētem a qua est res:
siue sit diuersa ab eo qō dꝛ esse sicut sit quādo peccat in ope-
rando: aut operatio rei quādo diuersificaꝛ a recto op⁹ suū:
que operatio diciꝛ esse per se hoc est per nām: oīa eniꝫ nālia
dicebant fieri per nām materie: ⁊ determinabant ꝓprieta-
tes materie dicentes ꝙ ignis per se est calidus ⁊ terra frigi
da: ⁊ ꝙ natura ignis per se est leuis: ⁊ natura terre per se est
pōderosa: ⁊ ꝯm tales materie dispōnes narrāt causando ge
nerationem totius mūdi. Et silr̄ dicunt de generatiōe ani-
malium ⁊ arboꝝ dicētes nihil oīno esse formā ⁊ fineꝫ: sꝫ oīa
generari ex cōpositione talium qualitatum materie: sicut si
aliqs diceret ꝙ quādo aqua per mixtionē fluit in corp⁹ erit
in corpore ventris per euaporationē aque: ⁊ sic vbi aq̄ eua-
porat erit ꝓfunditas: ⁊ ex tali ꝓfunditate que fit ex quali-
tate materie erit in aīali receptaculū cibi: ⁊ supfluitatis hu
midaꝝ ⁊ siccaꝝ que sunt stercus ⁊ vrina. Et sicut si aliqs di
ceret ꝙ nasus nō findiꝛ ⁊ perforaꝛ per formatiuā virtutem
vel ex virtute forme: sed potius ideo perforatus est: qa ibi
exiret anhelitus qui attractus est in aere respirato: ⁊ ꝓpter
huiusmodi qualitates mālēs fingunt ꝙ aer ⁊ aqua sic cau-
santes terrena corpora sunt mā generatoꝝ corpoꝝ: hoc est
ꝙ sustinēt iacturā generatoꝝ corpoꝝ totā esse ex istis corpo
rib⁹ que elemēta vocanꝛ: ⁊ tales causas rerum nāliū esse di-
cunt oēs antiqui. Hoc aūt non sufficit: quoniā supposito ꝙ
hō ⁊ aīalia alia sunt res nāles cuꝫ non sint res nāles res nisi
per formā licebit nobis: ⁊ dignum est dicere ⁊ declarare per
rōnem formalē ꝙ hoc mēbrum est caro: ⁊ ꝙ hoc sanguis: ⁊
hoc os: ⁊ silr̄ de alijs homogeneis partib⁹. Et eodē mō per
rōnem finis ⁊ forme determinabimus partes etherogene-
as que vocanꝛ organa: eo ꝙ officijs anime sunt accōmoda-
ta sicut est facies que componiꝛ ex multis organis: ⁊ man⁹ ⁊
pes que sunt compositiōis ex similibus ⁊ dissimilibus par-
tibus sicut ⁊ facies: quoniam componuntur ex digitis qui
sunt dissimiles partes: ⁊ cōponūtur ex carne ⁊ osse que sunt

Primo d p- tib⁹ aialiū. ca. primo.

An

similes partes: ꝛ hec sunt partes omnes propter quid hoc est propter finem: ꝛ oportet nos dicere per quaȝ virtutẽ anime sint ꝛ esse habeant tales partes quando illa virt⁹ est forma propter quã sunt sicut in scientia de anima dictuȝ est: ꝙ si oculus esset animal visus esset forma ipsius: ꝛ sic non sufficit assignare tm̃ materiam vt dicamus ex quibus rebus est: sicut ex igne ꝛ terra sicut dixit Empedo. Si enim deberemus dicere ꝛ rationem ꝛ dispositionem lecti aut alterius artificiati in quo ars imitatur naturaȝ magis deberemus distinctiua diffinitione assignare formaȝ ipsius q̃ȝ materiã: dicendo ꝙ lectus est lignum ꝛ es si lectus est ex ligno ꝛ ere. Si autem non diffiniamus lectum ſm hoc ꝙ diximus hoc est per formam: ſm hoc diffiniemus ipsuȝ totum eẽ ipsius: dicendo ꝙ lectus est hoc ꝛ hoc lignum. vȝ. ꝛ es: ꝛ hoc est inconueniens: quoniam ſm hoc si idolũ est ex ligno ꝛ ere idolum erit lectus. Si autem voluerimus hoc narrare est diffinitio ſm figuram que est forma ipsius: eo ꝙ in artificiatis figura est forma tunc distincta in diffinitione dicemus formam ipsius: ꝛ declarabimus eam per sua diffinientia: eo ꝙ natura que cognoscitur per formaȝ nobilior est q̃ȝ ea que cognoscitur per materiam. Si ergo quodlibet membroruȝ et quodlibet animal sic debeat esse cognitum per figuram ꝛ colorem bene dixit Democritus: quoniam ex dictis suis videtur ꝙ sua opinio sit talis ꝙ forma quidem inquirẽda sit: sed formam non dixit esse substantialem sed accidentaleȝ: que est figura ꝛ color ex situ athomorum causata sicut patet ex primo nostrorum librorũ perigeneseos: vbi exposuimus opinionẽ Democriti. ¶ Qui ergo fingendo opinatur ꝙ ad formam naturaleȝ sufficit figura ꝛ color qui aspicitur in homine non dicit hoc nisi putat figuram esse cognitam per se ꝛ principium esse cognitionis formatorum sine dubitatione. Forma enim cognita est per se ꝛ principium cognitiõis formatorum: sicut ostenditur in pħia prima: non tamen in physicis que conceptas habent formas: cum materia sola assignanda est. Formam eniȝ hominis sine materia habet homo imaginatus: ꝛ q̃uis sit homo ſm figuram ꝛ imaginatum colorem animi: tamen vere non est homo. Similiter autem est de manu ista naturali ꝛ manu figurata vel picta: hec enim equiuoca sunt in nomine conuenientia ꝛ nõ in ratione: sicut ꝛ medicus figuratus qui non habet nisi figuraȝ medici: ꝛ medicus verus. Sicut enim facit carpentarius quando vult narrare manum vel aliquid aliud factum ex lignis per diffinitionem artis dat formam in materia. Similiter facit naturalis quando vult diffinire generationeȝ seu rem generatam ex hac materia: assignat ꝛ causas efficientes ꝛ formas ꝛ virtutes formarum operantes in hac materia. Carpentarius auteȝ dando causas instrumentaliter cuius virtute fit qꝺ in materia fit dat securim ꝛ serraȝ que habent formam in hac materia: ꝛ sunt instrumenta quibus inducitur opus. Naturalis autem dat terram ꝛ aquaȝ pro materia in qua sunt qualitates prime quibus motis ab efficiente inducitur forma naturalis. ¶ Sepe enĩ docuimus in libris diuersis pħie naturalis ꝙ qualitates prime habẽt virtutes substantialium formarum a quibus mouentur sicut qualitates prime que sunt in spermate habent virtuteȝ forme hominis que vocatur formatiua. Carpentarius autem in diffinitione qua ponitur instrumentum melius diffinit ꝛ perfectius q̃ȝ naturalis: non faciens mentionem nisi de materia: quoniam vbi cadit in opere instrumentuȝ artificis facit lignum alicubi profunduȝ ꝛ alicubi equale ꝛ planum: ꝛ sic per instrumentuȝ scitur aliquid de forma: ꝛ sic dicit aliquid de causa propter quaȝ est ligнuȝ sic tali figura figuratum: ꝛ propter quid sic est factum: ꝛ fingit per opus instrumenti quidem non sic factum nisi vt sit talis forme vel talis figure. Qꝺ autem physicus solam assignans materiaȝ non recte dicit manifestum est: quoniam sermone diffinitiuo debet dicere propter quid est animal ꝛ quid est: vt tangat formaȝ ꝛ finem: ꝛ diffiniendo narrare siue dicere quodlibet membrum quid est ꝛ propter quid: sicut per diffinitionem narrat formam lecti. Et quia anima formale ꝛ finale principium animalium debet dicere: si hoc est aĩa vel pars anime qꝺ cadit in distinctione membroruȝ animalis: ꝛ debet ostendere: quoniam quando animal expirauit ꝛ caruerit anima non habebit rationem animalis: nec remanebit animal post hoc: neq̃ȝ aliquod membrum remanebit vere: sed remanebit in figura membri tm̃ cuȝ forma exteriori: sicut animalia de quibus cantãt Poete in prouerbialib⁹ sermonibus suis ꝙ mutata sunt in lapides: quia illa non retinent nisi ſm figuram animalium. Si ergo ita se habent iste res ſm ꝙ diximus: naturalis debet diffiniendo in scia animalium dicere: ꝛ docere de dispositione anime ꝛ partiũ ei⁹ quanto magis poterit: qa anima principium est aĩaliuȝ sicut in libro primo de anima diximus: ꝛ debet narrare assignando dispositionem cuiuslibet anime: ꝛ dispositioneȝ cuiuslibet modi in partib⁹ anime ꝛ quid sit animal: ꝛ ostẽdere vtrum sit anima pars animalis aut nõ: ꝛ deinde oȝ narrare accidentia que accidũt animali ꝛ substãtie anime que est talis aut talis. Isto igiꝛ modo dicũtur per diffinitionem animalia duob⁹ modis causaꝝ: quorum alter est sicut materia: ꝛ alter est sicut forma siue substantia dans esse ꝛ rõneȝ: natura enim sicut diximus in secũdo physicorum dicitur sicut motio siue generatio que est super materiam: ꝛ diciꝛ sicut complementũ: ꝛ generatio non diceretur natura nisi qa est ad naturam que est ad complementum. ¶ Est ergo manifestuȝ ꝙ ſm talem diuisionẽ causaꝝ debemus considerare in reb⁹ naturalibus ꝛ in naturis aĩalium magis debem⁹ attribuere considerationem in dispõne anime q̃ȝ in consideratione materie. Materia enim nõ diciꝛ natura ꝑpter materie dispositionem: sed in analogia ad formaȝ: quoniã ita est de ligno qꝺ diciꝛ lectus ꝛ tripoda: lignum enim in potẽtia dicitur iste res ꝛ non actu. Similiter in physicis dicitur materia natura generatoꝝ. ¶ Quando autẽ aliquis considerauerit in naturis aĩaliuȝ ſm ꝙ diximus. Dubitabit forsitan vtrũ naturalis Phus dicere debeat de omni aĩa naturali in genere: aut de anima aliqua singulari que ꝑncipiũ est animalium generatoꝝ ꝛ corruptoꝝ: quoniaȝ si loqui debeat de omni anima nulla quo ad hoc erit diuersitas inter eum ꝛ Phm vniuꝛem primũ qui loqtur de animab⁹ orbis: eo ꝙ intellectus Phi primi querit scientiam eoꝝ que intellectiua vere sunt: ꝛ si eadem querit naturalis Phs nõ erit inter eos quo ad hoc diuersitas. ¶ Manifestũ autẽ ex his que in libro de aĩa bene dicta sunt ꝙ Phus naturalis querit cognoscere oẽs res naturales per sua ꝑncipia formalia: ꝛ eius scientie est considerare de intellectu ꝛ ĩtellecto per aliquem modum lȝ illa sit separata ꝛ diuisiua: scientia eni vna est: ꝛ opinio vna de omnib⁹ reb⁹ collatiuis ad inuicem: sicut anima intellectualis cõfertur vt actus ad corpus physicum erit quo ad hoc vna sciẽtia vel opinio si ex probabilibus est tam de corpore q̃ȝ de anima huiusmodi: sic eni sciẽtia ꝛ opinio sensus ꝛ rerum sensatoꝝ est eadem: eo ꝙ vnũ confertur ad alterum per respectum ꝛ rõnem. Non autẽ quelibet anima est principium motus localis: neq̃ȝ ꝑncipium mot⁹ mẽbroꝝ aĩalium: sed quedam est principiuȝ augmẽti tm̃: sicut principium illud qꝺ est in arboribus: ꝛ principiũ alterationis ſm quosdam sensus qui est in quibusdã aliis animalibus que sunt imobilia ſm locum: intellectus autem nullius corporis est actus ꝛ nihil omnino taliũ est in aliquib⁹ istorũ aĩaliũ. ¶ Jam ergo manifestũ est nobis ꝙ qa debemus loqui de causis formalib⁹ aĩalium ꝛ membroꝝ eoꝝ: non debemus etiã loqui de tota ꝛ omni anima: sed ſȝ illũ modũ quo est principium aĩalium generatorum ꝛ corruptorum debemus loqui de ipsa: nõ enim in tota anima est natura ꝛ principiũ aĩalium: sed quedam pars illius est ꝑncipium huiusmodi. Jn anima eni sunt multe partes: ꝛ nõ potest esse opinio nãlis de rebus sumptis ex omni anima siue ex aĩa ſȝ se: qa verissime apparet nobis ex dictis ꝙ naturalis non intelligit omne qꝺ de naturis animaliũ intelligit: nisi accipiẽdo causam que est propter quid in eis: ꝛ talis causa animaliuȝ nõ est omnis aĩa: qa superiora viuunt nobiliori anima que non est principiũ animaliũ: sicut enim facit ars in rebus artificialibus ꝙ non cõsiderat nisi formam ſm ꝙ est ꝑncipiuȝ artificiati: ita facit ꝛ naturalis considerando formam animalium ꝛ membrorum animalium. Verius tamen cũ hoc qꝺ in rebus generatis est preter istud aliud principium: et alia causa que est etiam in nobis ꝛ in animalibus: ꝛ hoc est materia que est calidum ꝛ frigidum ꝛ humidum ꝛ siccum: que materia est pars generati totius: ꝑpter qꝺ etiam dicimus si celum est generatum: sicut quidam dixerunt dignuȝ

est vt

Secũdo ꝺ aia tex.cõ.8.

Tex.cõ.1.

2° phy.t.c.5.

Utrũ nãlis de oi aia dicẽ debeat.

est vt sit generatum ex materia omnium generatorum que est illa quã diximus: calidum. vꝫ. ⁊ frigiduꝫ ⁊ cetera elemẽta. Si autem celum generatum est ex tali causa que est materia: dignũ est etiam vt attribuatur tali cause quã dixim⁹ hoc est finali magis ꝗ̃ animalia: ⁊ attribuatur tali aie que est principium animatorum: ⁊ tunc nõ erit sicut dixit Empedocles qui dixit celum generari: ⁊ tamẽ esse casu: ⁊ per se sine causa formali ⁊ finali. Omne eniꝫ laudabile ⁊ ordinatum magis apparet cõuenire celestib⁹ ꝗ̃ nobis: qꝺ autẽ est in aliquo tempore ⁊ in aliquo nõ: ⁊ vno sic ⁊ alio modo aliter: ⁊ est sicut euenit. euentus magis apparet accidere in rebus corruptibilibus ꝗ̃ in celo in quo nihil est inordinatuꝫ: ⁊ de his etiam disputatum est in secũdo physicoꝝ. Non autem dicimus ꝙ id vocamus ꝓpter quid ⁊ finem est in oib⁹ rebus: ⁊ in omni loco: hoc est in omni loco rerum in quib⁹ ostenditur ꝙ complementum est ⁊ finis: ⁊ ꝙ motus est ad ipsum si nihil sit impediens ipsum. In rebus enim mobilibus est finis ⁊ nõ in rebus imobilibus. Et ex omnibus manifestum est ꝙ natura forme est aliud: non enim erit generatio huius ex qualibet scientia: hoc enim ẜm formam est ex hoc semine ⁊ non alio: sicut ex semine hominis hõ semꝑ aut frequenter: ⁊ hoc est determinatum a nobis ⁊ cognituꝫ per probationem manifestã: hoc est corpus a quo exit ⁊ deciditur semen est primum ꝑ̃ncipium illius seminis qꝺ exit ab eo: ⁊ ipsum per formam quã dat semini est artifex ei⁹ qꝺ fit ex semine. Res enim generate ex semine oriuntur ⁊ sunt ex natura forme que sicut artifex est in semine: illud enim a quo deciditur sperma sicut homo generans est causa anterior ꝗ̃ sperma. Sperma enim est formalis generatio actiua ⁊ complementum actiuum: ⁊ substantia actiua per virtutem formatiuam que est in ipso: omnia enim dicta facit sperma in generato: generationem. vꝫ. ⁊ complementum ⁊ substãtiaꝫ: sed omnibus que sunt in spermate est causa anterior generans ille a quo exit ⁊ descinditur semen. Semen enim dicitur duobus modis per comparationem: quoniaꝫ est semen eius a quo est per decisioneꝫ: ⁊ est semen generãde rei sicut illius propter qꝺ est: sicut sperma equi qꝺ attribuitur ei a quo exit primo: ⁊ sicut semen qꝺ est granum qꝺ attribuitur plante ex qua exiuit: ⁊ cum non sit duoꝝ in vno modo: sed potius vnius per vnum modũ quẽ narrauimus ⁊ alterius per alium: nec tñ est vt forma ⁊ artifex semẽ: sed etiam est potentia generati: sed non dico hoc in potentia eẽ nisi id qꝺ principia formalia que habet in se tendit ad actũ sine motore alio extrinseco: ⁊ hoc est illud in quo iam est forma vt artifex. ¶ Manifestum est igitur ꝙ omnes res tales habẽt duas causas. s. ꝓpter quid: ⁊ necessitatem materie: que necessaria est supposito fine sicut iã sepe diximus: multe enim res sunt ex tali necessitate sicut ex causa: oia eniꝫ generabilia ex talib⁹ causis procedunt que valde sunt multa. ¶ Dubitabit autẽ aliquis de inductis modis necessitatis hic ⁊ in physicis: quoniã forte nõ sunt sufficientes: sed oportet adhuc alium modũ preter dictos inuenire. Dicet enim fortasse aliqs ꝙ in ꝓposito vbi debemus querere nõ tñ causas generationis aĩalium: sed etiã causas figure mẽbroruꝫ ipsoꝝ dicit̃ ⁊ inuenit̃ vnus modus necessitatis qui non põt dici vno illoꝝ duoꝝ modoꝝ quos diximus: ẜm quoꝝ vnuꝫ est necessitas simpl̃r que est in disciplinis: ẜm aliũ dr̃ necessitas suppõnis in physicis gñatiõib⁹. ¶ Sed opꝫ ponere adhuc tertiũ moduꝫ ex illis modis qui determinati sunt in 5° pħie prime ꝙ vt melius intelligat̃ breuiter tangamus modos ibi positos: ⁊ sunt q̃tuor. Quoꝝ vnus ⁊ ꝑmus est ꝙ necessariũ est sine quo nõ cõtingit esse vel fieri rem: sicut id qꝺ est cõcausale ad esse vel fieri: sicut spirare ⁊ cibus necessaria sunt aĩali: eo ꝙ sine his non est aĩal: ⁊ hoc mõ est necessitas suppõnis quã diximus esse in gñatione physicoꝝ. Scꝺo mõ dicitur necessariũ sine qbus bonũ esse qꝺ intẽdit̃ nõ contingit: ⁊ sine qbus non contingit malum expellere: sicut bibere pharmacũ est necessariũ vt qs nõ infirmet̃: ⁊ sicut nauigare ad ciuitatem vocatã Eginã vbi pecuniaꝫ accipiat: ⁊ hoc modo dicto necessario adhuc idigemus si debeamus reddere cãm finalem figure mẽbroꝝ aĩalium. Tertio mõ dicit̃ necessariũ qꝺ est vim faciẽs: sicut coactus dicitur ex necessitate facere qꝺ facit: ⁊ hoc necessario non indigemus nisi in scientia morali ⁊ nõ in physicis. Quartum necessariũ est qꝺ non contingit aliter se habere: sicut ꝓpter necessitatem premissarum necessaria est conclusio: ad qꝺ etiam necessarium alia reducuntur: eo ꝙ modum istius necessarij alia imitãtur: ⁊ hoc est necessarium in disciplinis: ⁊ idigemus ipso in disciplina pħica si syllogizare debeamus. Sed hoc in p̃senti indigemus apponere necessarium secũdo modo dictuꝫ: qꝺ qdem etiam est necessarium suppositionis sicut ⁊ ꝑmuꝫ: sed primum est ad esse ⁊ concausalia ad esse: scꝺm auteꝫ ad vtile ⁊ bonum ⁊ concausalia ad bonum ⁊ vtile: sicut si vtilitas operationum mẽbrorum organicoruꝫ debeat prouenire in animali necessarium est membra esse talis figure vt si ambulatio debeat esse necessarium est talis figure esse pedes. ¶ Reuertentes igitur ad ꝓposituꝫ dicamus ꝙ hoc dicitur necessarium tertio modo preter duos in 2° physicoruꝫ inductos: ⁊ hoc necessarium est etiam in rebus que habent principium generationis: sicut ⁊ illud qꝺ superius dixim⁹: ⁊ possumus dicere ꝙ hec est necessitas dicta vno illoruꝫ modorum quos narrauimus in hoc ꝙ primus ⁊ secũdus modus cõmunicant in genere: qa vterqꝫ habet necessitatẽ suppositionis. verbi gratia. qa cibus non dicitur eẽ necessari⁹ vno istorum modorum quos in physicis diximus: quoniaꝫ nõ est de animalis generatione sicut prius ad formam inducendum: sed potius est ad bonum ⁊ vtile obtinenduꝫ. Non igitur est necessariuꝫ illo modo quo diximus ꝙ animal nõ potest esse aut generari nisi sit materia talis ⁊ talis: sed potius sicut diximus: supponendo ꝙ securis debeat scindere ligna: ⁊ tunc necessario oportet ꝙ sit dura: ⁊ si sit dura sufficiens scissioni lignoruꝫ: oportet ꝙ sit de ferro aut ere: aliter enim non ꝓuenient vtilitates intente per eam. ¶ Et similiter dicimus in corpore sicut organicum instrumẽtale: qm̃ quodlibet membrum est ꝓpter quid operationis alicuius que non prouenient nisi talis figure ⁊ talis materie: ⁊ similiter est de toto corpore: ergo hoc modo dictũ habet necessitatem: ⁊ hoc modo generatio est per necessitateꝫ sic factũ. s. ꝙ est hoc sic figuratuꝫ: ⁊ ꝓpter hoc ꝙ est vtilitas operationis eius ꝓpter quaꝫ est. Per istos igitur duos modos modorum cause generationis erit causa finalis ꝓpter quã erit generatio rerum naturalium ꝓprie: ⁊ sine his non foret generatio sicut narrauimus in antedictis. ¶ Manifestuꝫ autem est ex dictis ꝙ declarandũ est eos in natura rectũ ⁊ verum non dicere: de quibus fecimus mentionem: qui nõ ponunt nisi materiam: dicentes dignius in natura esse materiam. ẜm hoc eniꝫ nulla esset necessitas in natura: qa necessitas suppositionis nõ erit quãdo priuatur ⁊ tollit̃ id ex cui⁹ suppositione totum aliud efficitur necessarium: ⁊ ipsuꝫ aũt Empedoclẽ qui formã esse negauit ⁊ finem ipsa veritas necessario inducit in pluribus locis: ⁊ cogit ad dicendum causam istã quã vocamus formam ⁊ finem. Propter qꝺ ẽt dic̃ alicubi ꝙ substantia ⁊ forma rei sũt diffinitio ⁊ qdditas rei que dat rem ⁊ rationem: sicut facit aliquis volens diffinire os: nõ enim dicet materiam solum que est vnuꝫ elementorum: aut duo: aut tria: aut poti⁹ dicet ꝙ os est mixtio ex elementis talis vel talis: ⁊ sic nititur tangere formam: sil̃r autẽ faciet volẽs diffinire carnẽ ⁊ volẽs diffinire qꝺlibet membrũ. Causa aũt que ꝓhibuit antiquos ꝙ nõ subtil̃r studuerunt in cõsideratiõe eius cause quã diximus est: qa ipsi non diffinierũt recte nãm generatoꝝ: neqꝫ recte dixerunt qd generet generatio. Sed inter antiquos Democrit⁹ dicit̃ fuisse primus qui aliquo mõ appropinquauit subtilitati istius cause: neqꝫ fecit hoc ꝓpter hoc ꝙ imitatus fuerit dicta naturalium pħoꝝ qui fuerunt ante eũ: sed potius ipsa rei veritas ad cõsiderationẽ hanc adducit eũ necessario. Sed cũ Democrit⁹ putauit eãdem esse formam substãtialem ⁊ accidentalem figurã: ⁊ dixit ꝙ generatio eẽt alteratio. Cõualuit autẽ hec opinio de causa formali tẽpore Socratis: ⁊ fecit quiescere in eas inquirendi cognitiones nature que gescere non poterant in sola cognitione materie: ⁊ tunc acgenerunt Pħi naturales: ⁊ posuerunt se ad inquirenduꝫ veritatem que sola est iuuans ad videndum verum: ⁊ sola est que regit in cognitione corporis naturalis. Nos igitur etiã nostrum philosophicũ sermonẽ debemus formare ẜm hãc dispositioneꝫ: dicendo ꝙ in animalib⁹ anima est causa que vocatur ꝓpter quã siue finalis: ⁊ hoc est qꝺ est physicuꝫ corpus ⁊ membruꝫ est necessario ꝓpter res istas quas dixim⁹

Tex.cõ.z.

z°.phy.t.c.5.

terrũ nãlis re... aĩa dicẽ de... tal.

5° meta. cap. ꝑme ꝺ necio.

que sunt forma ⁊ finis: ⁊ id qđ vocamus necessitatē in physicis ostendit ⁊ significat ꝙ hoc qđ est in physicis non est nisi ꝓpter quid: qa aliter nullam omnino haberet necessitatē. Illud igitur ꝓpter quid erit id qđ fit in physicis est vltimū complementuꝫ ⁊ finis. Hoc igitur modo dicendo necessario erunt iste res naturales sicut sunt in figuris suis ⁊ materijs: ⁊ oportet ꝙ sint ſm illam vltimam naturam finalem ⁊ formalem qua naturate sunt vbi sint tales. Forma eniꝫ naturat omne qđ naturatur in physicis: quando forma ⁊ actꝰ que vltimo intendūtur priores sunt potentia materie: non solum ratione ⁊ substātia: sed etiam tempore sicut predictū est: ⁊ illo supposito necessitate suppositionis erit necessariū omne qđ est in physicis. Sic ergo necessario in esse quorūdam animalium intrabit calor ⁊ exibit: ⁊ introitus nō erit oppositus ad exitum supposita forma vltima que talem introitum ⁊ exitum exigit: ⁊ ſm hunc modum via aeris ⁊ introitus eius ad interius in anhelituꝫ quorūdam animaliū indiget eadem necessitate: eo ꝙ quietat calorem qui est in interiori cordis. Et ideo indiget ꝙ aer qui intrat ⁊ calefactus est exeat: ⁊ ꝙ introeat aer frigidus qui est extra: quia aliter animal in complemento sui esse non saluat̄. Hoc igitur est ingenium summe ⁊ capitularis cognitionis rerū naturalium: ⁊ ſm hoc licebit accipere causas omnes rei naturalis quando aliquid naturalium acquisiuerit per nāꝫ aliquid qđ ad complementum est necessarium.

¶ Tractatus Secūdus Undecimi Libri animaliuꝫ in quo querit̄ que forma sit finis aialiuꝫ ⁊ membroꝝ ipsorum.

Primo đ pti/ bꝰ aialiū ca. 2.

Amplius autē ꝑter oia que induximus adhuc iquiri opꝫ qualiter differētie reꝝ que sunt vltime forme ⁊ vltimi fines accipiant̄. ¶ Quidā eni hoies inter Phos quālibet rem siue spēm accipiētes siue genus aialium diuidūt illđ per duas differētias: ⁊ volunt ꝙ ille due differentie ab eis dicūtur esse due vltime forme duaꝝ specierū specificaꝝ: ⁊ hoc non est graue per vnū moduꝫ diuidendo per affirmationē ⁊ negationem: per alium autē modū est ipossibile quādo non potest aliter terminari potestas gnis. Constat eni ꝙ quarūdam reꝝ que sunt spēs specifice vltima differentia vna est tm̄: hec est cōuertibilis sicut ꝓbat̄ in 7° prime phie: ⁊ quecunq; alie assignātur differētie sunt superfluitates in plus existētes ꝗ̄ ipsa spēs cōstituta per differētias: ⁊ tales superfluitates sunt quibus nō indiget̄ ad spēruꝫ cōstitutionē. vbi grā. Si dicat̄ hois differentia esse bipes aut fissi pedis: ita ꝙ diuidat̄ aial per bipes ⁊ nō bipes: ⁊ per habens fissum pedē ⁊ nō fissum pedeꝫ hñs. He eni nō sūt differētie cōuertibiles cū speciebꝰ que accipiende sunt per diuisionē: sed sunt ꝓpria que aut non sunt differentie: aut sūt cooperte ⁊ occulte: eo ꝙ in ꝓprio intelligitur spēs ⁊ in specie occulta accipitur differentia que est forma vltima: eo ꝙ in specie nō intelligit̄ differētia nisi sicut prius itelligitur in suo posteriori. Si autē detur ꝯ̄rium: ⁊ dicat aliqs ꝙ non est sicut diximus: tūc necessario in diīōne vna cadet ideꝫ multotiens: ⁊ multotiens redibimus in eundem sermoneꝫ: qm̄ in diffinitione fissum pedem habentis cadit subiectum qđ est animal: ⁊ si etiam bipes ⁊ fissum pedem habens cadit in diffinitione sui subiecti: eo ꝙ ponitur esse differentia: tunc redit idem sermo circulariter ⁊ idē dicetur multotiēs. Sicut si dicaꝫ ꝙ homo est animal bipes ⁊ bipes est homo duos pedes habens: erit homo aial bipes homo duos pedes habens: sicut satis probatum est in sexto topicoruꝫ. vbi ostēditur ꝙ peccant hoc peccato qui diffiniunt per propriuꝫ eo ꝙ species cadit in diffinitione proprij: ⁊ si tunc propriuꝫ cadit in diffinitione speciei erit circulus in diffiniendo: ⁊ ideꝫ dicetur multotiens: quoniam in ratione proprij qđ ponitur in diffinitione speciei iterum cadit species: ⁊ iterū quotiēscunq; ponitur: ⁊ ibitur in infinitum idem multotiens dicendo. ¶ Amplius omne proprium manat de genere accidentium: id autem qđ de natura est accidentis non potest esse finis ⁊ forma substantie animalium ⁊ membrorum ipsorū. ¶ Amplius non est rectum diuidere quēlibet moduꝫ generum animalium per differentias diuisiuas que cum eodeꝫ

7. met. t.c. 43

cōstituant species: quoniam aliqui modi sunt in figura tm̄ conuenientes ⁊ differentes. Similiter autem animalis ratio ſm vnumquodq; est altera: sicut diximꝰ in libro de aia. Et ideo si alique forme differentiaꝝ per diuisionem exeūt ab vno genere. Genus illud ſm omne coniunctum vni est alterius rationis ꝗ̄ sit ſm esse coniunctum alteri: quoniaꝫ potentia rationem habet per analogiam ad formam: ⁊ nō est vna ⁊ eadem analogia ad vnam formam ⁊ ad alteram: ⁊ impediente tali equiuocatione non est conueniens diuidere modos quoscūq; auium: ⁊ ponere per diuisionē quasdam in cursu vno: siue in vna forme conuenientia ⁊ quasdā in alia: sicut si diceremus ꝙ auiū alia est aquosa ⁊ alia agrestis: quoniam hoc cōmune qđ est auis si ſm esse accipiatur non erit vnius rationis in dicta diuisione: sicut nō valet diuisio si diuidam genus auium depictaꝝ. Accidit eni diuidi auem que non habet nomē auis: nisi ratione figure ⁊ forme exterioris: dicendo ꝙ auium dictarum quedam est aquosa ⁊ quedam syluestris. Auis enim figurata non dicitur auis nisi per similitudinem figure tm̄ ⁊ talium auiū sunt due differentie in quas diuidi possunt: sicut si dicam ꝙ auiuꝫ quedam carent sanguine: ⁊ quedam habēt sanguineꝫ: ⁊ adhuc alie sunt differentie carētes nominibus: ⁊ vt vniuersaliter dicatur in nullis oīno differentijs erit omnino ⁊ ſm omne genus vniuocum. Si ergo nō est rectum diuidere equiuocum aliqđ: nisi saltez prius determinetur sua equiuocatio: tunc manifestum est ꝙ per diuisionē formas naturales que sunt vltimi fines nititur accipere errat ⁊ ociatur. ¶ Adhuc autem hoc idem ostēditur etiam ex parte diuidētium differētiarū: quoniā diuiso animali multipede ſm genus in animal aquosuꝫ ⁊ in animal syluestre: quedaꝫ inueniūtur multipedia que sunt ordinata cum vtrisq;: quoniā sunt aliquādo aquosa ⁊ aliquādo syluestria. ¶ Oportet igitur ꝙ si differentia diuidēs bene distinguat ꝙ hec accipiantur per priuationem separātem ab vtraq; differētiarum prioꝝ: ⁊ tunc erit vna priuatio separans ea ab aquosis multipedibus: et alia ab agrestibꝰ: quoniā cū talia animalia media sunt inter duo: ⁊ si sunt media per comparationem: eo ꝙ ex duobꝰ animalibus nunq; componit̄ tertiuꝫ: oportet ꝙ sint media per priuationem ⁊ abnegationem vtriusq; extremoruꝫ: ⁊ sic hec animalia sunt cōstituta ⁊ formata per duas priuatiōes: sed inter duas priuationes non est differentia aliqua neq; forma: eo ꝙ id qđ non est non habet formas specieꝝ ⁊ differentias. Si enim dicam priuationem vnam que est non habere pedes: ⁊ aliam que est nō habere plumas: necessariuꝫ est vt iste due priuationes nullam oīno differētiam habeāt habentis pedes ⁊ habentis plumas: quoniam al's contradictoria vera essent de eodem: ⁊ sic priuatio non erit differentia: quoniam differentia omnis que est diuisiua hꝫ formas ⁊ species: eo ꝙ partes diffinitionis sunt in plus ⁊ totū in eque: sicut dicitur in topicis. Si enim differentia nō haberet species ⁊ formas sub se non attribueretur toti qđ est cōmune diuisuꝫ: sed attribueretur singulari alicui qđ est icōmunicabile ⁊ indiuisibile: qđ enim exit per diuisioneꝫ de potestate generis cōmunicabile est multis sicut ⁊ ipsuꝫ genus. ¶ Si autem dicat̄ ꝙ quedam differentie sunt habentes sub se alias differentias ⁊ species: ⁊ quedam sicut diximus aues alatas habere formas ⁊ differentias: eo ꝙ quedam habent alas membranales non fissas: quedam auteꝫ alas habent pēnatas fissas: ⁊ sic dicimus ꝙ animalium bipedum quedam habent pedem fissum per modum quo diuiditur pes habētis vngulam in duo fissam: ⁊ quedam nō habent pedem fissum: sed habēt integrum sicut animal qđ habet vngulam nō fissam: sed habet soleā vnam: tunc difficile est per diuisionem accipere formas animaliū. Si enim sic accipi debent per diuisionem sicut quidam dicūt: manifestuꝫ ꝙ quodlibet animal in specie debet cadere in aliqua differētiarum acceptarum per diuisionem: ⁊ nullum idē in specie debet cadere in pluribus differētijs: eo ꝙ omne animal est alicuius forme qua differt ab alijs ⁊ nullum hꝫ formas duas: sicut si diuidam animal in aial alatum ⁊ in aial carens alis: ⁊ constat ꝙ non bene posita est diuisio; quoniā inuenitur vnum in specie animal qđ est sub vtraq; differentia sicut formica: quedam enim volat: ⁊ quedam nō volat: ⁊ vna ab alia non differt specie sed etate: ⁊ sil'r nocliluca vna

volat

volat ⁊ aliā nō etate tamē differentes. Idem autē erit si aliter ponantur differentie: ⁊ ideo difficile erit sic accipere formas proprias animalium que sunt finales ipsoꝝ: ⁊ diuisio eorum que carēt sanguine difficillima est omnibus diuisionib⁹. Et forte rectius dicitur ꝙ impossibile est accipere per diuisionem formas specierum animalium: quoniam quecunq; differentia accipiatur per diuisionem hoc per diuersum modum multis videbit̃ cōuenire: ⁊ sic in ipso singulari qd̓ proprium est ⁊ vni conuenit speciei videbitur eē differentia: sicut si dicam carens sanguine esse differentiaz ⁊ habens sanguinem: carens sanguine tot habet modos etiam in vna specie: qa ipsa species non erit sine differētijs: precipue cum nos in physicis differentias per esse accipiam⁹ fm quem modum diuersificātur valde: ⁊ magis ⁊ minus recipiūt: ⁊ prius ⁊ posterius: ⁊ sequetur vlterius ꝙ vnum qd̓ est sub vna differentia: sit etiam sub differentia cōtraria illi: sicut habēs sanguinem fm aliquid est nō habens sanguinez fm aliud membrum: sicut patet in multis animalibus superius inductis que fm aliquid habēt sanguinez: ⁊ fm aliqd̓ non habēt. Patet igitur ꝙ formas ⁊ differētias aialiuz impossibile est sic accipere. Forma enim est que simpliciter p̄dicatur de eo cuius est forma: ⁊ cuius partes virtuales oēs perficiūt partes materie que sunt membra aialis. ¶ Si autem aliquis dicat ꝙ nulla forma substātialis est vna ⁊ indiuisibilis: tūc oportet ꝙ omnis forma diuidatur in tres differētias vlteriores habētes: ⁊ nulla earum carebit differentijs per quas est diuisibilis: sed ibit diuisio semper per differētias substātiales qualis est differentia inter aues ⁊ homines: tūc sequetur priuatiuas differētias nullas omnino differētias habere: qa omnis diuisiua est etiā alicui⁹ constitutiua differētia. Priuatio autē nihil cōstituit: ꝓpter qd̓ ēt priuatiōis neq; differētia est: neq; species: neq; forma: ⁊ sic carēs pedibus in animali nullas omnino habet differētias: qd̓ tamē est incōueniens: quoniaz lz priuatio nihil de se ponit: tamē fm ꝙ est cōsequens negatio cuiusdam positionis ⁊ fundata in cōtrario potest habere species ⁊ differentias: sed nos hoc mō nō loquimur hic: qa hic nō itēdimus nisi vtrum finales forme aialium per diuisionem generꝝ accipi possunt: sicut dixerūt Platonici: dicētes oēm formam esse cōem ⁊ habere differētias: ideo ꝙ forma semper remanet cōmunis nisi sit aliqd eam appropriāns: qd̓ aūt appropriat eam nō est aliquid forme: ⁊ sic de se semper erit cōis: multa autem que sunt sub illo cōmuni nō separātur nisi per differētias: ⁊ sic relinquitur oēm formam fm istas in differentias diuidi: ⁊ nulla fm hoc erit vltima: quoniam si diuidatur animal in habēs sanguinem ⁊ in carēs sanguie. in habēte sanguinem erūt vlteriores differētie: quoniam habere sanguinem est quedam forma ⁊ differētia substantialis nō appropriata: si autem hec ita se habēt: tunc priuatio que nō est forma aliqua non habebit differentias ⁊ species sine formas. Sed cum differētia sit causa diuisionis erit id qd̓ per priuationem accipitur nō habens differentiam ⁊ īdiuisibile: qd̓ autem tale est equiualet indiuiduo: ergo priuatiue differētie sunt indiuidue: eo ꝙ indiuidua nō diuidūtur: ⁊ nulla priuatiuaꝝ differētiarum est cōmunis sicut dixim⁹. ¶ Si autē forte aliqs dicat ꝙ aliqua differētia est qdez cōmunis: ⁊ tamē nō diuidatur sed sit indiuisibilis hoc nō potest esse. Si enim est cōis manifestū est ꝙ nō habet illaz cōmunitatē nisi per aliquā nām cōem ⁊ p̄ncipiuz qd̓ inest illis rebus quibus ipsa est cōis: illa autē aialia qb⁹ inest illa natura cōis hn̄t numerum ⁊ diuersitatē inter se: ⁊ cuz diuersitas sit a forma: opz ꝙ sint diuersa in forma ab alijs eiusdez nature animalibus. Igit̃ manifestum est nō esse vnaz vltimam formā aliquam cōem cum indiuiduis inter se differētiam hn̄tib⁹. Si aūt sicut dictum est nō erit vna natura vltima cōis: opz ꝙ sint alie ⁊ alie differentie ⁊ forme numerꝝ ⁊ differētiam sub cōi natura faciētes: ⁊ ille vt partes diuidētes attribuent̃ eidē cōi differētie: nō autē dz idē indiuiduū eē vt subiectū attributū diuersis differētijs ⁊ oppositis que sunt de numero differētiaꝝ de qbus diximus ꝙ ille sūt forme sub͠ales. ¶ Manifestū est igit̃ ꝙ nulla oīno forma cōis est inuēta que nō diuidat̃ per eūdem modū diuisiōis illoꝝ qui p̄mo in genere aialia diuidūt in duo per oppositas differētias imediatas: ⁊ sic falsuz dicūt differētiam ⁊ formā eē cōem quidem ⁊ tn̄ non diuidi. Ex dictis eni istoꝝ sequitur necessario ꝙ omnia genera aialium que non diuidunt̃ fm formam sunt in fine differētiaruz in quibus fm eos stat diuisio. ¶ Dicūt enim ꝙ quando aliqd̓ genus animalis ex illis generibus per naturam cōissimam sunt principia differentiarum ⁊ diuisionis diuiditur per modos differentiaꝝ: sicut si diuideretur albedo ⁊ quilibet modus diuidens diuideretur vlterius in alios modos ⁊ differentias: ⁊ ille iterum in alios: ⁊ sic quousq; perueniatur ad ea que nō diuidūtur. Tales autē vltime differētie in qbus stat diuisio forte sunt quatuor vel plures etiā partes habētes: que tamen ex vno primo cōmuni genere per diuisionem duplicantur: quoniā diuisio bona est bimēbris ⁊ per opposita: ⁊ tunc forme specifice vltime erunt in tanta multitudine sicut est numerus differētiarū: opz autē ꝙ ille due vltime forme ⁊ differentie sunt in mā ꝓpria. Nullum eniz membrū animalis sine mā: neq; aliquod membruz est materia tm̄: neq; etiam omnis membroruz cōgregatio que corpus vocatur erit animal siue forma sicut multotiens dictum est. Sic igitur accepte forme sunt in materijs suis: ⁊ per diuisionem accipi nō possunt: nisi veniatur ad vltima que per esse qd̓ est materia sunt appropriata: ⁊ hoc est difficile ⁊ forte impossibile: precipue in priuatiuis differētijs sicut diximus. ¶ Ampli⁹ autē si forma substātialis per diuisionē accipienda nō dz esse diuisio per accidens: sicut est diuisio subiecti in accidētia. vbi gratia. si quis voluerit diuidere figuras in formas substantiales figurarū: peccabit si diuidat sic dicēdo ꝙ figuraꝝ q̄dam hz angulos duob⁹ rectis equales: quedā autem hz angulos equales multis rectis. Accidit eni cuidaz figure que est triāgulus angulos duob⁹ rectis equales habere. ¶ Adhuc aūt cum formaꝝ diuisio sit per oppositas formas ⁊ opposite forme sint cōtrarie: opz ꝙ si forme debeant accipi per diuisionē ꝙ fiat diuisio per cōtraria: sicut cōtraria sunt albedo ⁊ nigredo ⁊ rectitudo ⁊ curuitas: habēt enim dicere modū cōtrariaꝝ formaꝝ in hoc ꝙ sunt circa idē genus: ⁊ ꝙ generatio fm ꝙ est motus est iter ꝯtraria: sicut diximus in scientia libri physicoꝝ. Nō ergo sic dz diuidi ꝙ quedā sit pondus: ⁊ quedā mēsura: qm̄ ista nō sunt cōtraria lz inueniant̃ in quātis tēporibus. Diuidunt̃ eni genera aialiū nō fm dictū modū: ⁊ tūc per diuisionez nō accipiūtur forme substātiales nisi per circūlocutionē sicut ex multis accidentib⁹ cōiunctis aliquādo intelligit̃ forma substātialis. Diuidūtur eniz aialia aliquādo per operatiōes cōes anime ⁊ corporis sicut supra sepe narrauimus: quādo diximus ꝙ animaliuz qōdam est gressibile ⁊ quoddā volatile: ⁊ in tali diuisiōe nihil ꝓhibet aliquando idez genus aialis cadere sub vtraq; differentiaꝝ diuidētium. Diximus eni superius formicaz ⁊ noctilucā esse ⁊ gressibilem ⁊ volatilem fm diuersum tps etatis. ¶ Simil̃r autem quando animal diuidit̃ per domesticū ⁊ syluestre nō est hec diuisio fm formaꝝ oppōnem: qm̄ omne animal domesticū est ēt syluestre: sicut homo canis ⁊ vacca: qm̄ in terra Indie syluestres sūt porci ⁊ capre ⁊ oues ⁊ oēs modi aialium domesticoꝝ: ⁊ sunt cōis ⁊ vniuoci nois domestica ⁊ syluestria. Si igit̃ isti modi aialium sunt idem in forma sub͠ali nō possunt esse differētie oppositaꝝ formaꝝ quando sit diuisio per domesticū ⁊ agreste: sed poti⁹ per accidentia ⁊ operatiōes anime ⁊ corporis sicut diximus. Tale autē accidēs diuisionis quale diximus accidit omni ei q recte genus per differentias diuidere voluerit. Nō eniz dz accipi cognitio aialiū fm suas spēs nisi fm genera que narrauimus: qa illa genera cōiuncta cū differētijs sunt qditas animalium formalis per quā optime cognoscuntur animalia. Multi vō hoīes sic non faciūt: sed diuidunt genera auium ⁊ genera pisciū fm diuersas differentias: ⁊ quālibet illaꝝ differētiaruz subdiuidūt iterꝝ per alias differentias: ⁊ nō diuidūt recte per modū illum per quē qd̓libet genus debet diuidi per duas differentias imediatas: ⁊ talis modus diuisionis nō potest esse omnino. Si eni quecūq; accipiēde sunt differentie accidet ꝙ idē cadet in multa genera sic diximus de formica ⁊ noctiluca: ⁊ accidet ꝙ cōtraria fm formas substātiales cadēt in eadē parte diuisiōis. Patet igitur si ab aliquo nō inueniat̃ generis diuisio ⁊ differētia per modū vere differentie ⁊ substātialis necessario sequetur vt sit cōtinue procedens diuisio: qa accidētalis diuisio nō stat

Primo d̓ pti b⁹ aialiū ca. 3.

Priuatiōis neq̄ d̓ria ē neq̄ spēs neq̄ forma.

sed succedit semper: ⁊ erit sicut sermo colligatus qui ꝓce/
dit ex vno in aliud sine continuatione. Hoc aūt sequitur ex
dictis illoꝝ qui dicunt ꝙ talis dȝ esse diuisio que est sine ar/
te diuidendi: sicut si dicamus ꝙ aialium qđdam est alatuȝ
⁊ quoddam albū: ⁊ qđdam nigrum: ⁊ qđdam domesticuȝ.
Domesticum eni ⁊ album ēt si concedanť esse differētie nō
sunt differētie alati imediate: sed erunt differētie alicuius
prioris qđ est ante alatū. Tali autē inartificiali diuisione di
uidiť vnū in multas differētias: que tn̄ vere habent nomē
differētie: ⁊ per hunc modum ēt priuatio erit differentia: sicͨ
priuatio alati ponitur dr̄ia qualiscunqȝ: sed in diuisiōe que
est per duo substātialia ⁊ imediata nō fit: ⁊ ex talibus diui/
sionibꝰ declarať ꝙ ipossibile est ꝙ aliquod singulariuȝ per
se iueniatur sine altero diuidentiuȝ. ¶ Oīa eniȝ que sunt in
cōitate generis cadūt sub altero diuidentium: sicut qdā ho
mines fingendo opinati sunt ꝙ ipossibile est vnā per se dif/
ferētiam iuenire in rebus singularibus: siue sit dr̄ia simplex
siue sit dr̄ia composita: sed vnumquodqȝ incidere in multis
differentijs. Simplicem aūt vocant differentiam siue vlte/
rius diuidatur per differentiam quā habet siue nō: quādo
est vna forma simplex. verbi grā. sicut quādo diuidiť auis:
⁊ cōparatur ad differētiam que est fissum siue diuisum pe/
dem habere: sicut habēt que nō habent coriū inter digitos.
Compositā autē vocant que est forme cōposite sicut fissura
pedis differētia est qua auis est auis: quādo sicut cōmune
subiectū differentiaꝝ cōfertur ad auem diuisum pedē hn̄/
tem: ⁊ ad non diuisum pedem hn̄tem est illa que facit auez
esse auē: ⁊ hec est prima differentia in genere auis: ⁊ ideo qꝛ
prima est oportet ꝙ sit simplex. Posteriores autez illis oēs
dicūtur composite: qm̄ lȝ sint essentie: simplices tamen vir/
tutes superioꝝ omnium sunt in ipsis: quoniam forme sunt
naturales: oportet ꝙ quidditates eius per omnes diffiniā/
tur superiores: eo ꝙ diffinitiones a primo incipiunt sicut ⁊
demōstrationes: ⁊ per hunc modum differētiarum imedia
tarum erit cōtinuatio in diuisione que est ex genere primo
quousqȝ perueniat ad differentiam vltime compositionis:
eo ꝙ vniuersale est q̄si res vna que est in multis ⁊ de mul/
tis: sed ꝓpter naturam diffinitionis que est ostendens rei
quidditatem cōuertibilem cū ipsa accidit ꝙ differentia vl/
tima solum est differentia que conuertitur: sicut si accipia/
mus differentias animalis esse findi in multa: aut habere
duos pedes: sicut si dicamus multipes findi in multa: tunc
enim animal aut est multipes: aut bipes: tūc eniȝ bipes aut
multipes sunt de numero differētiarum que sunt sub alijs
differētijs animalis: ⁊ non sunt differētie prime. ¶ Mani/
festum est ꝙ tales differentie sub alijs continue accepte nō
possunt esse multe: qa si quis recta diuisione ⁊ per imedia/
ta: ⁊ sub alia diuidat perueniet ad vltimam diuisionez ⁊ ad
formam vbi stat diuisio. Per hūc igitur modum cōponen/
tur omnes diuisiones: quoniā si quis diuiserit hominē qui
constituitur per vltimam aliam spēm specialissimam: dicē
do ꝙ homo aut habȝ duos pedes: aut est multipes: aut fis/
si aut integri pedis videbit ꝙ homo nō incidit nisi in diffe
rētiam vnā ⁊ nō in plures: quoniā est bipes tm̄: ⁊ hoc est de
natura omnis diuisionis ꝙ non incidat id qđ est in plures
⁊ contrarias differētias: illa ergo in qua incidit vltima spe
cies erit vnica differentia. Declaratum est igitur ꝙ multe
differentie vnius ⁊ eiusdem rei que vni ⁊ eidem diuisioni
sunt attribute: qa ille sunt imediate opposite: sȝ vltima dif/
ferentia debet tm̄ esse vna. Plures autē que pluribus diui
sionibus attribuūtur vnius ⁊ eiusdez rei esse possunt: sicut
alatum ⁊ bipes ⁊ fissi pedis existens: quoniam vna diuisio
est in alatū ⁊ non alatū: ⁊ altera est in bipes ⁊ nō bipes: ⁊ ter
tia bipedis in fissuȝ pedē hn̄s ⁊ nō fissum pedem habēs.

¶ Cap. 2m. Utrum incipienduȝ sit ab vniuersalibꝰ an par/
ticularibus.

Primo đ pti
bꝰ aialiū ca. 4.

DUbitabit autē aliquis quare duo genera ani
malium. s. animal aquosuȝ qđ est piscis ⁊ ani
mal volatile qđ est auis non comprehendun/
tur nomine. Isti enim modi animaliuȝ ⁊ alij
quorum accidentia sunt contraria: recte etiā
nomine diuiduntur: sed quoruȝ accidētia ꝓ/
pria sunt conuenientia in proportione ad vnum illa viden/
tur esse vnica etiam nomine vno. Quecunqȝ enim genera
sunt animalium que in accidentibus proprijs nō differunt
nisi sm maius ⁊ minus illa vniūtur etiaȝ nomine vno: sicut
vna natura est in omnibus comparatis adinuicem: quecū/
qȝ enim comparantur sunt vniuoca: sicut ostensum est in se
primo physicoꝝ. sed ea quecunqȝ sunt que habent conueni/
entiam similem sm proportionem ad vnū sunt diuisa ⁊ po/
sita per se in nominibus diuersis: qđ videtur esse inconue/
niens. vbi gratia. inter auem ⁊ auez que sunt vnius ⁊ eius/
dez generis ēst differētia que est sm magis ⁊ minus in ea/
dez natura: quoniā vtraqȝ est alata: sed vna est magis ala/
ta que est lōgioris ale: ⁊ alia est minus alata que est ale bre/
uioris: ⁊ ideo sunt in genere vno ⁊ nomine vno ⁊ vna rōne
que est sm nomen illud. Sȝ differētia que est inter pisces ⁊
aues similiter videtur esse sm conuenientiam ꝓportionis
ad vnū: quoniā ad hoc ipsum ꝙ aues habēt plumā ad hoc
ipsum pisces habent squamas loco plume: ⁊ ista compara/
tio que fit sm ꝓportionem duoruȝ ad vnum sicut ad idē cō
parantur plume ⁊ squame non est facile in omnibus differē
tijs quibus differunt genera animaliū: quoniā non omnes
differētie eoꝝ proportionātur ad vnum: sed est valde diffi/
cilis. Accidētia eni illa penes que fit ꝓportionalitas ad idē
plurium animaliuȝ in genere sunt substātie ⁊ vltime forme
substantiales: lȝ sm modū forme substantialis non facit ta/
lem sm magis ⁊ minus differentiam: sed potius sm poten
tiam naturalem talē formam cōsequentem: sicut si dicā ho/
minem esse prudētiorem q̄ȝ symia. Comparatio eniȝ nō fit
in habitu: sed in natura anime prudētis: lȝ magis ⁊ minus
nō accidat forme substātiali sm ꝙ est forma substantialis:
sed sm potētias naturales sm quas ipsa anima est pricipiū
operationum: ⁊ hoc est ꝙ forma substātialis dupliciter con
sideratur. Uno qdem modo sm ꝙ dat eē. Et alio sm ꝙ est
principium operationū naturalium. ¶ Primo qdeȝ modo
nō cōparatur sm magis ⁊ minus: sed secūdo modo: ⁊ ideo
genera sic comparata adinuicem nō habent comparatiōez
per formam sm modum forme: sed potius per formam sm
ꝙ est principium virtutis ⁊ operationis: sicut si dicam So/
crates in eo ꝙ homo est fortior q̄ȝ formica in eo ꝙ formica.
Cum igitur etiam alia quoruȝ est ꝓportionabilitas compa
rentur ad idem videť esse ipsarum genus vnum: ⁊ hoc est
verum quoniaȝ natatilium ⁊ volatiliuȝ sunt genera diuer/
sa. ¶ Et solutio huiꝰ est: qa ea que cōparantur vniuoce sm
magis ⁊ minus habent naturam vnā cōmunem que est ge
nus ipsorum: ea autem que comparantur sm ꝓportionem
ad vnum nō habent vnam naturam cōem: cuius nomen sit
nomen generis. ¶ Propter hoc igitur oritur aliud dubiū:
vtrum sit nobis necesse dicere prius res vniules q̄ȝ particu
lares: quoniam ex quo multis particularibus accidit idem
qđ est accidens ⁊ conuenientia generis. Si debemus p̄mo
loqui de particulari sequetur ꝙ idem dicetur multotiēs: to
tiens enim dicimus quotiens loquimur de particularium
cui conuenit illud accidens. ¶ Et hoc est dubiū id est vtrū
prius debeamus loqui de generibus aut de indiuiduis: ge
nus enim continet species ⁊ indiuidua: species autem con/
tinet indiuidua tm̄: indiuidua autem non cōtinent aliqd.
Dicamus igitur ꝙ sicut in declarando naturam hominis
dicitur de homine: ita etiam dicendum est de auibus ⁊ de
animalibus alijs quando declarantur nature eorum. Si/
cut enim in hominis natura non est loquendum de quoli/
bet modo hominis in particulari: sed ostēditur natura ho
minis in cōmuni: ita etiam loquendo de aue: nō est loquen
dum de quolibet modo auium: sed de auis natura in com/
muni: hoc enim genus qđ est auis habet modos specieruȝ
qui sunt indiuidui sm formam lȝ diuidantur sm materiā:
⁊ de talibus indiuiduis specierum est nobis loquenduȝ si/
cut est passer ⁊ grus ⁊ alie auiū species specialissime. ¶ Si
autem quis dicat contrarium huius: dicens ꝙ tractantes
naturas animaliuȝ debemus loqui de quolibet indiuiduo
prius: tunc sequetur ꝙ de eodem accidente ⁊ ꝓprio anima/
lis alicuius dicemus multotiens: qa idem cōmuniter acci/
dens qđ gratia nature accidit omnibus conuenit quorum
est illa natura cōmunis. Et oportebit ꝙ in tractatu cuius/
libet animalis repetatur. Et hic est error nugatorius ⁊ nō
tm̄ est error: sed etiam prolongatio sermonis: si. vȝ. de quo/
libet particulari animali sm se loquamur. Dignum igitur
videtur

Nō quo for
subalis recipit
magis ⁊ min⁹
ꝓ hoc vide. S.
met. cō. 10.

2° celi. cō. 59.
idē hȝ Cōmē/
tator.

videtur vt dicamus de omnibus generibus animaliū que ab ante nos hominibus recte diffinita sunt. Sunt enī quedam magis vnīuꝯa genera aīalium: que lꝫ sint cōīa habētia vnam nām cōem cuꝫ in illa natura sunt forme ⁊ spēs cōmunicantes sibi per ꝓportionē aliquā adiuicem: ita ꝙ non oīno sunt remote adiuiceꝫ sicut aues ⁊ pisces que ꝓportionātur in hñdo plumas ⁊ squamas sicut superius diximus. Sic aūt est etiā de quolibet mō qui nō hꝫ nomen ꝓpriū qui est sub genere illo. Si autē aliqua sunt que in cōī genere similitudinem ꝓportiōis non hñt: opꝫ ꝙ de istis diuisim tractet: ita ꝙ de quolibet eorū per se dicat: sicut est hō ⁊ quid aliud est huic sile. que enī faciunt silitudineꝫ ꝓportiōis habentia in figuris mēbrorum hec habēt genera determinata nō remota abinuicem in natura cōmuni: sicut genus pisciū ⁊ genus auiū ⁊ genus malachie ⁊ genus halzimi. Genera enī istoꝝ proxima lꝫ sint diuersa: tamē silitudineꝫ proportionis habēt adinuicem ⁊ habēt cōueniētiam: sicut etiā os hoīs cōueniētiam hꝫ cuꝫ spina piscis: ⁊ ita est sicut ala in aue: ita pēnula in pisce ⁊ sic de alijs. Sic igit accipiēda sunt cōmuniter accidētia corporalia aīalium in magnitudine et paruitate ⁊ mollitie ⁊ duritie ⁊ lenitate ⁊ asperitate: ⁊ alijs accñtibus sibi silibus: ⁊ in oībus his cōsideranda sunt vniuersalia ſm ꝙ magis ⁊ minus cōueniūt aīalibus. ¶ Jā ergo declaratū est qualis dꝫ esse modus diuisionū aīalium: et quis modus diuidētium ⁊ diuisoꝝ: ⁊ que diuisio est redarguenda ⁊ que nō: ⁊ ꝙ diuisio aliquādo erit in duo possibilis quādo fit per formas oppositas imediate oppōnis. Aliquādo auteꝫ erit impossibile in duo diuidere qñ fit diuisio per accñtia que sunt ab operibus cōībus aīe ⁊ corporis: ⁊ ex quo omnia ista declarata sunt icipiemus loqui ⁊ ponemus ꝑncipiū cōsiderationis ſm predeterminatū modum.

Primo d̃ ptibꝰ aialiū ca. 5.

¶ Cap. 3ᵐ. De qbus cause physice sunt inquirēde ⁊ quaꝛ.

Rīus autē dicēdū videt ꝙ sunt quedam substātie nāles ingñabiles ⁊ incorruptibiles que sunt: vt qdam tradūt aīate. ¶ Et dixerūt etiā quidā ꝙ sunt aīalia ⁊ sunt substātie diuine sic celestes essentie: sed opinio nostra ⁊ sermo noster sunt pauca ⁊ decurtata de substātijs diuinis: eo ꝙ accidētia per se substātie illiꝰ sunt valde pauca nobis manifesta: ⁊ magis habemus potestatē dicēdi de aīalibus que sunt apd̃ nos ⁊ arboribꝰ: qm̄ scia ipsoꝝ leuior est ꝓpter ipsoꝝ ad nos appropinquationē. Qui aūt voluerit loq de substātijs celestibꝰ: loquemur cum labore ⁊ difficultate. Et causa qdē grauitatis est in duobꝰ. s. ꝙ distant a nobis: ⁊ qa nobilissime sunt. Nō enī cōprehendimus nisi paruam sciam subarum celestiū ꝓpter magnitudinē nobilitatis earuꝫ. Id enī qd̃ cōprehēdimus est q̄ntitas ipsoꝝ ⁊ q̄ntitas motus eoꝝ: ⁊ naturas nō perfecte cōprehēdimus: sed aliqd cōiecturamus de ipsis per effectꝰ ipsoꝝ: ⁊ hoc est modicū comprehēdere de ipsis. Quātitas enī vnius rōnis est in ipsis: et in oībꝰ alijs corporibꝰ quātis. Et ideo nihil oīno ostēdit de esse ipsoꝝ nāli: sed amor scie celestium facit vti: ⁊ excitat studium ad id ipm modicū cōprehēdēdū ꝓpter qd̃ percipi potest de ipsis. Amator enī alicuius rei qñ multū amat illd̃ angustiatur: ⁊ studet vt cōprehendat quātulūcunqꝫ modicum eius qd̃ amat. Hoc enī ꝓprium est amatoris ⁊ cōprehensio illius partis parue plus diligit ab amatore q̄ cōprehensio aliaꝝ partiū magnaꝝ ⁊ multarū que nō tātū amant ab ipo. Res vō que vicine sunt nature nr̄e: que. vꝫ. generant ⁊ corrumpunt magis sunt scite a nobis ⁊ perfectiꝰ. Ideo ꝙ nature eaꝝ sicut diximus appropinquāt naturis nr̄is. ¶ Postq̄ igit in oībus physicis libris diximus que est nā aīalium: ⁊ in isto libro declarauimus ſm ꝙ visum fuit nobis ꝙ ꝓcedēdum est in assignatiōe cārum. Remanebit nūc in sequentibꝰ libris ad dicēduꝫ naturas ipsoꝝ per causaꝝ assignationem ſm perfectissimā opionē quā habemus de ipsis siue sit animal nobilissimum de quo itendimus sicut est rōnale ⁊ intellectuale: siue sit ignobile. Nā enī illa que sicut causa causaꝝ ⁊ sicut formatiua creat aīalia scita erit magne delectationis physicis illis qui possunt cognoscere causas veras ⁊ ꝓprias nature ipsoꝝ: q̄uis forte hoc in aīali vili ⁊ ignobili cōsiderēt. ¶ Et ideo formas aīalium cōsiderare debemus ⁊ delectari in eo qui est artifex qui fecit ea: eo ꝙ artificium operātis manifestat in operatiōe: sicut ēt in operatiōe imaginū manifestat scia artificis facietis statuas imaginū siue idoloꝝ. Et ꝓpter hoc ēt opꝫ vt nō vitemus neqꝫ declinemꝰ considerationem aīalium vilium ⁊ ignobilium: qm̄ vilitas ipsoꝝ non est ex artifice sed ex mā. Et ideo ēt oportet vt nō sit nobis grauis cōsideratio vilium nārum sicut ex generatione praui hoīs qui ex vili natura affectus prauos concipiunt. In oībus enī rebus nālibus mirabilia est speculari: ⁊ verificatur in eis dictū Heraclitis Poete qui sedebat añ templum Iouis delij: ⁊ dixit peregrinis desiderātibus fungi sermonibꝰ eius quādo viderunt eū intrātem in templuꝫ ⁊ nō potuerunt appropinquare ad ipm: precepit eniꝫ eis in templum intrare vbi dij erāt: ⁊ ibi audire sermones eiꝰ asserēs Iouis esse oīa plena: ⁊ ipsum esse qcqd naturaliuꝫ est: ⁊ qcqd erat: ⁊ qcqd erit: ⁊ sermones de ipsis suscipi nō posse nisi ab eo qui in diuinas causas ipsoꝝ quasi in qd̃daꝫ tēplum itrauerit. Propter hoc itaqꝫ debemus ingrere naturas cuiuslibet aīalis: ⁊ scire ꝙ in omnibus aīalibus quedā est causa naturalis nobilis ⁊ diuina: eo ꝙ nullū oīno naturalium fuit naturatum casualiter aut ociose siue frustra: sꝫ quecūqꝫ ⁊ quotcūqꝫ ⁊ quātūcūqꝫ procedunt de opere nature nō erūt nisi ꝓpter hoc qd̃ est finis: ⁊ omne qd̃ fuit est ⁊ erit: non fuit neqꝫ est neqꝫ erit nisi ꝓpter aliquid qd̃ est complemētum: ꝓpter hoc habet locum in nālibus ⁊ ordineꝫ mirabilem ⁊ nobilem. Si ergo aliqs opinetur cognitionem aliquoꝝ ignobilem eē culpet seipsum potius eo ꝙ sua affectiua cognitio ignobilis est ⁊ vitiosa eo ꝙ ipse non cōcipit res ex qbus homo cōponit sine turpitudie affectus: sicut quādo cogitat carnem os ⁊ sanguinē ⁊ venā ⁊ his similia: accidentia enī anime sunt vilia ⁊ nō ipsa cognitio. ¶ Ampliꝰ autem oportet scire ꝙ sicut loquens de aliquo istrumento non sufficiēter reddit mām tm̄: neqꝫ sermo eius est per māꝫ tm̄ diffiniens: sed est ꝓpter formaꝫ ex qua est ⁊ esse ⁊ diffinitio: non enim in domus diffinitiōe ⁊ scia sufficit dicere lapides ⁊ cemētuꝫ ⁊ ligna: nisi cū his dicatur forma cōpositiōis istorum: ⁊ dicatur forma que est tota ⁊ oīs substantia domus. ¶ Amplius autē nō prius narrāda sunt accidentia que accidunt cuilibet: ⁊ post hoc dande sunt cause accidētium illoꝝ. Jam eniꝫ in ꝑhabitis diximus: qm̄ multa accidētia cōmunia sunt pluribus aīalibus: ⁊ quedam qdem illoꝝ cōueniunt eis modo simplici hoc est absolute sine ꝓportione: sicut pedes cortices ⁊ plume. Quedā autem insunt eis ſm ꝓportionalitatis cōuenientiam ⁊ non absolute sicut dicimus quedam aīalia habere pulmonem: quedam autē nō habēt pulmonem: sed hñt mēbrum cōueniēs pulmoni: ⁊ quedam sanguinē: ⁊ quedam nō: sed habent humorē sanguini cōuenientem qui habet virtutē sanguinis hoc est nutrire ſm ꝙ habet sanguis in sanguinē habentibus. Jaꝫ autē diximus in physicis ꝙ si loquamur de quolibet sigillatiꝫ aīali sermo talis erit causa redeūdi in eūdem sermonem multotiēs: eo ꝙ multis res cōiter accidētes eedem sunt in multis aīalibus. ¶ Adhuc autē iam sciuimus ex supra dictis ꝙ qd̃libet instrumētale membrum corporis est ad aliqd operandum vel disponēdum. Sciuimus etiā ꝙ in arte mechanica operatio serre nō est propter dispōneꝫ forme serre: sed ecōuerso dispositio serre ⁊ forma est ꝓpter ipsam operationeꝫ. Et eadem de causa dicimus ꝙ creatio corporis est ꝓpter aīam ⁊ opera ipsius: ⁊ mēbra corporis creata fuerunt organica ꝓpter virtutes anime ⁊ operationes ipsius: ⁊ natura ⁊ figura cuiuslibet membroꝝ est ꝯueniens operationi ad quā est ꝑparata. Sic igitur de his tractando prius debemus dicere operatiōes cōes omnibus generibus aīalium: ⁊ deide descendēdo dicemus operatiōes attributas cuiuslibet forme siue speciei aīalium. Operationes eniꝫ cōmunes vocamus que omnibus animalibus in genere conueniūt. Operationes autem cuiuslibet differentie ⁊ spēs aīalium ſm omnia genera que per differētias diuidūtur sūt que magis appropinquant ⁊ coartantur adinuicē ⁊ dicūtur per silitudinē ꝓportionalitatis: he apparent ſm magis ⁊ minus animalibus inesse. verbi gratia. Dicimus enim auem ſm genus ⁊ hominem ſm genus esse idem genere: ⁊ sic dixerunt aliqui hominem per genus esse auem ⁊ auem per genus esse hominem: ⁊ sic quedam sunt eadem ſm formam speciei quorūcunqꝫ est eadem species: ⁊ sic quodlibet carens differentia constitutiua est idem alij per vniuersalem generis dif-

finitionem sicut homo separatus a rationali differentia et asinus ab irrationali sunt substãtia animata sensibilis: cõmune eni est in quibusdam aialibus per conuenientiaꝫ ꝓportionis: ⁊ in quibusdã per genus: ⁊ in quibusdaꝫ per formam speciei: per eũdem autem modũ diuersificanť ⁊ operationes adinuicem: operatiões autem in quibusdam nõ sunt nisi ꝓpter aliquid. Quedam eni operationes p̃cedunt aliqua operata que sunt vltima ĩtẽta per ipsas: sicut fabricatio precedit domũ: quedã etiam operationes sunt cõplementa ⁊ fines aliarum: sicut viellare que per se est intenta ⁊ alie similes. Ad hunc igiť ⁊ talem finem erit dispositio ⁊ figura cuiuslibet membri: ⁊ erit necessarium ꝭm tertiuꝫ modum necessitatis superius habitum: vbi. vꝫ. in animalibus sint accidentia suarum operationũ: sicut coitus est ⁊ augmẽtum ⁊ vigilia ⁊ somnus: ⁊ his similia accidẽtia. Debemus igitur determinare membra animalium sicut nasuꝫ ⁊ oculum ⁊ totam faciem: quoniam quodlibet istorum est ⁊ diciť pars organica. Et similiter dicendum erit de membris residuis. ¶ Hec igiť que dicta sunt sufficiãt in ingenio ⁊ scientia qua vti debemus in cognoscendo naturas aialium: deinceps v̇o dicamus causas cõmunes ⁊ proprias. Et incipiamus dicere principia eorum sicut determinauimus ⁊ distinximus superius in prehabitis.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarans ꝙ supra dictum est de diuisione causarum formalium.

AD euidentiam autem eorũ que habita sunt faciemus digressionem dicentes ꝙ physici est ostendere causas physicas formales que ⁊ qd ⁊ propter quid dicunt physicorum. Si autem iste in diffinitione cum genere ponende sunt: oportet ꝙ per diuisionẽ generis venando inueniantur. Multa autem physicoꝝ in figura cõuenientiuꝫ diuersas habent formas suarum quidditatum: ⁊ si talibus propter figure conuenientiam eadem attribuantur peccatum erit in diuisione equiuoci: ⁊ ideo cauendum est ab huiusmodi equiuocatione: lꝫ enĩ homo ⁊ symia ⁊ pigmeus in figura plurium membrorum conueniant: non tamẽ consequens est ꝙ cõueniant in forma ⁊ accidẽtibus que formam cõiter consequuntur. ¶ Amplius autẽ cum potentia cõtrariorum sit vna: oportet ꝙ diuisio potentie sit per formas cõtrarias: quoniam priuatio non est forma neqꝫ potest eẽ causa finalis: ita ꝙ propter ipsam fiat aliqd: neqꝫ aliquid sunt ipsius proprietates: ⁊ ideo cauenduꝫ est ne venãdo formas priuatiue diuisionis aliquod membrum accipiatur. ¶ Adhuc autem omnis rei forma est quidditas nulli alij conueniens: ⁊ ideo cauẽdum est ne talis sumatur diuisio cuiꝰ partibus diuidentibus ideꝫ sit animal: sicut diximus de formica volante ⁊ non volante. Talis autem frequenter est diuisio quando diuiditur subiectum in accidentia: aut etiaꝫ accidens in subiecta: vel etiaꝫ accidens in accidentia: ⁊ ideo talis etiam peccabit diuisio venans formas. ¶ Adhuc autem cum nulla formarum substantialium sit accidens etiaꝫ peccabit illa diuisio que inducit accidentia: debet etiaꝫ oĩs diuisio per formas imediate de eadẽ potentia generis exeuntes: quarum vtraqꝫ forma sit ⁊ non priuatio: nec sit accidens per se: neqꝫ accidens cõmuniter. Et adhuc cauenduꝫ est ne tales inducantur forme que in materia non sunt: sicut fecit Plato quando forme animalium ⁊ membroruꝫ eoruꝫ omnes sunt in materia existentes ⁊ de potẽtia materie educte. ¶ His autem formis sic inuentis oportet scire duplices esse fines: quoniam quidam est finis generationis ⁊ qdam est finis rei generate. Finis quideꝫ generationis est forma dans esse, ꝓpter quã necessitatem hꝫ materia ⁊ efficiens: necessitatem dico suppositionis de qua supra diximus. Finis autem rei generate iam existentis est operatio propria cuiuslibet speciei animalis: ⁊ cuiuslibet membri animalis ꝓpter quã factum est: ⁊ propter quã figura ⁊ forma est necessaria necessitate suppositionis: quã tertiam necessitatem eẽ diximus superius: ⁊ hec est causa finalis assignãda in figuris membroꝝ: qm̃ nulla oĩno substãtia aut pars substãtie propria destituta est operatiõe. De his ergo eo ordie quo superius determinatũ est erit nobis tractãdum: qa ex isto qꝺ hic recapitulãdo iduximꝰ oĩa plane ĩtelligunť q̃ i añhabitis ali quãtulũ ꝯfuse pp verba Aristo. videnť eẽ determiata.

Finis 2. vid. p hoc. 2. ph. cõ. 70.

¶ Incipit Liber Duodecimus aialium qui est de causa membroꝝ consimilium ⁊ dissimilium ⁊ cõplexione ipsoꝝ. Cuius primus Tractatus est de membris consimilibus et principalibus.

¶ Cap. pm. De distõne mẽbroꝝ similium ⁊ dissimilium.

In pho 2o de partibꝰ aialiũ cap. p̃.

IAm autẽ in supioribꝰ decẽ libris referẽdo siĺr declarauimus mẽbra ex qbus est cõpositio ⁊ sustẽtatio in esse cuiuslibet aialis: modo autem in hoc libro duodecimo istius sciẽtie volumus declarare causas propter quas fuit creatũ qꝺlibet mẽbruꝫ. Distincte aũt declarabimus qꝺlibet illoꝝ per se sicut fecimus in enumeratiõe ipsoꝝ. A p̃ncipio autẽ scire opꝫ ꝙ modi dispositionis in cõpositione corpoꝝ animalium sunt tres. ¶ Et primus qdem modus est qui vocať cõpositio originalis siue mixtio ex illis qui dicũtur a qbusdã Phis elementa: sicut terra aqua aer ⁊ ignis: quoꝝ adinuicẽ est mixtio: ita ꝙ plurimũ est vnius cuꝫ plurimo alterius: ⁊ minimũ vnius cũ minimo alterius: sicut alibi in libris nostris physicis dcm̃ est. Lꝫ aũt sint plurime virtutes hoꝝ elemẽtoꝝ: tñ dignũ est vt rõ mixtionis sit ꝭm eas que conuenientiores sunt in agẽdo ⁊ patiendo ad mixtionem perficiẽdã ⁊ nõ ex omnibus alijs virtutibus elemẽtorum equaĺr. Sicut ergo in alijs locis fecimus mẽtionẽ: sic ⁊ hic dicimus eã fieri ex humido ⁊ sicco: ⁊ calido ⁊ frigido: eo ꝙ iste virtutes sunt p̃ma mã corpoꝝ mixtoꝝ. Alie v̇o differentie potentiaꝝ ⁊ qualitatũ eĺntalium sunt coadiuuãtes ad mixtionẽ istaꝝ sicut grauitas ⁊ leuitas ⁊ alie forme siue qualitates elemẽtoꝝ his similes: que corpora elemẽtalia et ex eĺntis cõposita cõsequunť. ¶ Secũda v̇o cõpositio facit complexionẽ: cõplexio enim sicut in antehabitis ostẽsuꝫ est: est qualitas accidẽs ex qualitatũ contrariaꝝ cõpositione in particulis minimis ⁊ diuidentibus ⁊ alterantibus se adinuicem. Ex hoc eni accidit in eis vna qualitas que cõplexio vocatur: ⁊ hec cõpositio vocať cõpositio humoꝝ faciens ex ipsis mẽbra cõsiĺia aialium que ex humoribꝰ generantur: ⁊ ideo ista cõpositio diciť fieri ex illis mẽbris que habẽt cõsimiles partes adinuicẽ nãliter: sicut os caro neruus ⁊ huiusmodi: qm̃ lꝫ incipiat hec cõpositio ex humoribus: tñ qa humor nõ est actu pars aialis sicut est mẽbrum qꝺ ex humore generať meliꝰ dr̃ esse cõpositio ista ex mẽbris siĺibꝰ. ¶ Tertia v̇o cõpositio est ex mẽbris etherogeneis que habẽt ptes dissimiles: sicut est facies manꝰ ⁊ pes ⁊ cetera huiusmodi. Jam aũt scimus ex his que in vndecimo libro determinata sunt inter gñationem haꝝ compositionuꝫ hec mẽbra organica sũt p̃mo in nã suba ⁊ rõne: ⁊ ẽt aliquo mõ tpe: ꝙuis nõ in eodẽ sint priora tpe. Primũ aũt in gñatione qꝺ sic primũ est sicut causa cãruꝫ gñationis non pp aliud ꝭm eẽ vltimũ est nisi qa ip̃m est ꝓpter qꝺ fiunt oĩa alia: ⁊ sui suppositione hñt aliaꝫ gñationis necessitatẽ. Nõ enim dicimꝰ domũ esse ꝓpter lapides ⁊ tegulas: sed potius econuerso lapides ⁊ tegule sũt ꝓpter domũ: ⁊ oĩ eodẽ mõ hile qꝺ est subm generationis se habet ad formam: ꝙ autẽ hec ita se hẽant manifestũ est nõ ex rõne tm̃: quã in sequẽtibꝰ inducemus et de qua iã tractatũ fecimus: sed ex ipsa cuiuslibet gñati diffinitiõe si per causas physicas recte diffiniať: oẽ eni qꝺ generatur vniuoce generať ab aliquo efficiente ꝭm formam qꝺ habet nãm: ⁊ est in aliquo sicut in fine generationis: ⁊ sic ex primo ad primum: ex p̃mo. vꝫ. mouente qꝺ habet naturam ⁊ virtutem generãdi ex forma: ad primum hoc est ex forma primi vniuoce generãtis: quoniã qui est homo generat hominem vniuoca generatiõe: ⁊ ex arbore fit arbor: ⁊ hoc modo erit generatio ex materia posita ⁊ determinata per virtutem formatiuã cuiuslibet rei. In eodem ergo necessariuꝫ est vt sint materia ⁊ generatio tẽpore anteriora q̃ꝫ alia que sunt generationis fines ⁊ forme. Diffinitiõe autem ⁊ substantia forma cuiuslibet rei que est finis est anterior: ⁊ hoc est manifestum quãdo quis diffinitiuo sermone dixerit generationẽ: qa tunc in diffinitione generatiõis ponet formã

Triplex modus cõpõnis i corporibꝰ animalium.

ad quā sicut ad finē est generatio: qm̄ in diffinitione edificationis ponit̄ ratio edis: sicut ⁊ ipm̄ nomē edificationis ostē dit: sed nō econuerso in diffinitione domus siue edis assumet̄ ratio edificationis: ⁊ sic etiā est in alijs rebus ꝯsimilibus. A simili ergo manifestū est ꝙ necessariū est ꝙ elementa que sunt in prima cōpositione posita sunt mā mēbris ꝯsimilibus que sunt secūde cōpositionis: ⁊ tūc sunt mā membris ꝯsimilib⁹ que sunt his posteriora in generationis executione: qꝛ in alijs mēbris ⁊ ipsoꝝ cōpositione est cōplemētum ⁊ finis generationis elemētalis cōpositionis. Deinde aūt post hanc cōpositionē vlterius accipiemus sustentationez in eē vero que est ex mō cōpositionis tertie sicut ex mēbris etherogeneis accidit cōplemētū modoꝝ ⁊ specierū generationis multoꝝ aialiū videlicet que generatione vniuoca generant̄. Cōpositio ergo aialiū est qdez ex oībus hmōi mēbris que dicta sunt: sed tamē in ordine generatiōis qdlibet mēbrū simile est ꝑpter mēbrū dissimile qđ est organicū siue officiale vocatū: eo ꝙ operationes aīe que sunt fines generationis nō fiunt nisi in mēbris organicis: que sunt sicut oculus nasus ⁊ facies tota: ⁊ digitus ⁊ manus: que vocatur maior que est cōtinens rascetā ⁊ pecten manus cū digitis: ⁊ manus que vocat̄ maior que est manus ⁊ bracchiuz dorsi. ¶ Opꝫ aūt scire ꝙ motus ⁊ operationes aialiū sunt valde dure ⁊ multarū formaꝝ ⁊ specierū: ⁊ diuerse sunt operationes membroꝝ: ⁊ ideo necessariū fuit ꝙ cōpositio membroꝝ corpoꝝ aialiū fiunt ex virtutibus ⁊ q̄litatibus ⁊ formis corporalibus diuersis. Omnis enim diuersitas corpoꝝ est ꝑpter diuersitatē potentiarū animarū aialiū: ⁊ iđ molle cōuenit qbusdā aīe operationibus ⁊ durū ꝯuenit alijs: sicut sensitiuis magis ꝯuenit molle: ⁊ motiuis magis durū est ꝯueniens. ¶ Ex talib⁹ aūt corporeis virtutib⁹ quedā ꝯueniunt operibus palme ſm eius clausionē quādo super se recōplicat̄: ⁊ quedā ꝯueniunt eius operi qđ hꝫ ſm suā extensionez quādo aperit̄: vnūqđqꝫ igit̄ membrū ꝯsimile aliquā istaruz hꝫ virtutū. ⁊ ideo aliud ex eis est molle sicut cerebri medulla: ⁊ aliud est durū sicut ossa: ⁊ aliud est humidū ⁊ aliud siccum: ⁊ aliud viscosum: ⁊ nō viscosum siue nō tenax. Membra v̄o organica sicut cōponunt̄ ex multis multas habent virtutes: ⁊ ideo quedā virtus manus ꝯuenit acceptioni et clausure manus que est stringens: ⁊ alia virtus ꝯuenit deprehensioni ⁊ extensioni manus: ⁊ hec est cā quare ista mēbra organica sustentant̄: ⁊ cōprehēdunt̄ ex ossibus ⁊ neruis ⁊ carne ⁊ huiusmodi multis mēbris consimilibus. ¶ Per hunc igit̄ modū est cōpositio corporis ex mēbris organicis. ¶ Manifestū est aūt ꝙ modi cōpositiōis sunt sicut diximꝰ: ⁊ ꝙ ita ordinant̄ qm̄ pꝫ dissimilia membra cōponi ex similibus. possibile tamen est ꝙ sustentatio ⁊ esse quorundam organicoꝝ membroꝝ fit ex multis aliquo mō: ⁊ etiam ex vnico solo ſm alium modū: sicut sunt quedā membra interiora sicut cerebrū ⁊ pulmo ⁊ epar ⁊ stomachus ⁊ huiusmodi: quoꝝ omnis figura est ex formis diuersis: sicut sunt diuerse forme concauum ⁊ cōuexum ⁊ rectum ⁊ obliquum: q̄uis aliud ex eis fit qđ fit ex vno corpore consimili: quoniam cerebruz videt̄ esse consimile in partibus lꝫ alia que diximus cōposita sint ex carne ⁊ venis ⁊ arterijs ⁊ neruis aliquibus. Dico autē consimilia esse simplicia eo modo quo homogeneum simplex dici potest ⁊ de numero istoꝝ sicut iā ante diximus non possunt esse membra organica: quoniam sicut iam diximus membrum organicū non est vnum in compositione: sed plura: ⁊ ideo dicuntur quedam membra simplicia que habent partes consimiles: ⁊ quedam organica que habent partes dissimiles. ¶ Inter omnes autem virtutes ⁊ operationes anime sensus magis videtur perfici in membro consimili: quoniam vnusquisqꝫ sensus attribuitur alicui membro qđ est vnius generis in compositione: ⁊ similiter per vnūquodqꝫ organum sensuz qđ est receptibile formarum sensibilium attribuitur vni simplici generi. ⁊ nō fit hoc nisi propter virtutem que operatur in illo organo: que cum perficitur: perficit̄ ab eo qđ est in actu sensatum ſm organi sui potentiam. Oportet igit̄ ꝙ in genere qđ est primū subiectum sint idem tam illud vnum qđ est virtutem recipiendi dans organo: q̄ꝫ illud vnum qđ est sensatū inferens ei passionem: sicut perspicuum oculi idem est cuz perspicuo terminato qđ est de natura coloꝝ: sicut subtiliter probatuz est in libro de sensatis ⁊ in genere sunt idem aer quietus q est super auris tympanū: ⁊ aer percussus qui est de natura sonoꝝ: ⁊ sic est in alijs. Et propter hoc nullus eorum qui de physicis locuti sunt attribuerunt aliquaz partem organicā vni elemento: ita vt faciem vel aliud etherogeneuz diceret esse ex terra tm̄ vel ex aqua tm̄ vel ex igne tm̄. Omnia autē sensus instrumenta vni alicui membrorum attribuunt: sicut etiam diximus in libro de sensu ⁊ sensato: significantes quoddam esse attributum aeri sicut aurē ⁊ quoddam igni sicut oculuz. Et qꝛ sensus simpliciter est in membris simplicibus: dignū est etiam dicere ꝙ etiā tactus est in membris consimilibus simpliciter de tactu loquendo sine coadiuuantib⁹. ¶ Est aūt sensus tact⁹ de quo omnes opinant̄ qđ multis modis sentit sicut multis instrumentis: ⁊ sentit multos ⁊ contrarios modos specierum tangibiliū: sicut calidum ⁊ frigidum ⁊ humidum ⁊ siccuz: ⁊ multa alia que in libro secundo de anima executi sumus: ⁊ instrumentum sensus illarum rerū ſm aliquos est caro: ⁊ ſm quosdam neruus vel aliud ꝯsimile: sed hoc certū est ꝙ istrumentū sensus huius est ex carne neruosa magis: ⁊ qꝛ ipossibile est vt sit animal sine sensu: necessaria fuerunt in compositione animalium talia membra simplicia in membris istis que dicunt̄ organa sensuum. Opꝫ aūt scire ꝙ lꝫ quilibet sensus fiat ſm virtutem ⁊ potentiam alicuius similis membri: tamē nō perficit̄ debite sine membro dissimili: verbi gratia. visus lꝫ fit ſm potentiam perspicui aquei: nō tamē perficiet̄ sine membranis oculi ⁊ sine figuris sphericis que sunt in partib⁹ ceteris se ꝯtinentes ⁊ se intersecantes: ita etiaꝫ auditus lꝫ fit ſm virtutez aeris in termino qui expandit̄ super tympanū auris tamē nō debite perficit̄ sine operatione cartilaginis auris ⁊ tortuositate ipsius ⁊ dispositione foraminis. Et ita de odoratu qui est in duobus additamētis mamillaribus cerebri que sunt similia corpora: sed nō debite perficit̄ sine naso ⁊ dispositione narium. Eodem aūt modo est de gustu qui est in termino expanso in lingua: sed nō debite perficit̄ sine lingua ⁊ saliua ⁊ alijs adiunctis lingue. Et idez est de tactu qui non est in carne simplici: sed in carne neruosa que media est inter excellentias qualitatum sensibilium: ⁊ primum quidē tales qualitates percipiens est cor: deinde caro: deinde cutis: magis tamen in carne ⁊ cute que est in extrema parte indicis. Sic ergo sensus est quidem ſm virtutem similis membri ⁊ alicuius elementi: sed tamen non rite perficitur nisi per membrum dissimile organicū. ¶ Hoc autez ideo est qꝛ sensus passiue sunt virtutes in quas agūt sensibilia ſm potestates suarum formarum: ⁊ ideo etiam oportet qđ etiam in organo dominet̄ aliquod vnum passiuum quod formis actiuorum habeat virtutem proportionatam: sicut comproportionata sunt actiuum ⁊ passiuum in physicis. Operationes aūt que sunt ab anima non a rebus exterioribus varie sunt valde ſm affectus ⁊ vires anime: ⁊ nō fiunt ab agente ⁊ sic forme vnius in genere: ⁊ ideo sunt in membris organicis ⁊ dissimilibus per virtutem sensus nuntiantis ⁊ motus exequentis animalium sicut diximus: ⁊ fiunt ſm virtutem motus appetitus in vno ⁊ eodem mēbro: ⁊ ideo oportet illa esse diuersa in compositione: sicut est instrumentum ambulandi ⁊ alia huiusmodi. Oportet aūt ꝙ in taliter compositis corporibus fit vnum membruz primum qđ primo recipit ista principia ⁊ virtutes sentiendi ⁊ mouendi. Et qꝛ illud est ad quod referuntur omnia sensata debet esse ex membris simplicibus in ipso. Et qꝛ est motor ⁊ principium omnium appetituum: debet etiam esse de numero organicorum: ⁊ hoc est cor: in quo dominatur quidem caro: sed etiam habet alia in sui compositione: sicut diximus in libris antehabitis. In animalibus aūt carentib⁹ sanguine que tamen habent sensum ⁊ motum est id qđ est loco cordis: ⁊ qđ cordi in dictis assimilatur virtutibus. cor enim diuidit̄ in partes consimiles: similes dico eo mō quo fere quodlibet alioꝝ membroꝝ interiorum in partes consimiles diuidit̄: quoniā substātia ipsoꝝ ex materia fere vna consimili. omniū enim interioꝝ membroꝝ principaliū que sūt cor pulmo ⁊ epar: materia est sanguinea: eo ꝙ situs eoꝝ est super venas que sunt vie sanguinis ⁊ vacuitas venarū deferentium sanguinē cum sunt intus in eis in substantijs ipsoꝝ sicut fiunt cānales in locis per que fluit ⁊ currit aqua

Sensus magis vꝫ ꝑfici in mēbro ꝯsimili.

Hoc ē certuꝫ ꝙ instrumētū tactus est caro neruosa.

ponderosa tendens ad decliue. Si igitur omnia membra
corporis sunt cōposita ex venis in quibus currit sanguis: ⁊
in corpore est principium venarum ⁊ prima virtus creatrix
sanguinis: ⁊ debet esse sanguis ex cibo qd̄ recipit corpus: ⁊
ideo opȝ ꝙ cibus primo informet̄ s̄m hanc cordis disposi-
tionem: eo ꝙ in corde est principium nutritiue virtutis: si-
cut in physis est declaratum. Sic igitur declaratum est de
causa per quam fit cibus membrorum interiorȝ principa-
lium sanguis: ⁊ propter quam facta sunt quedaȝ membra
consimilia ⁊ quedam organica.

¶ Cap. 2ᵐ. De differentijs cōplexionū ⁊ de operatione mē-
broꝝ consimilium adinuicem s̄m complexiones.

NOs aūt anteq̄ȝ hic loquamur vlterius de mē-
broꝝ cōplexione opȝ aliq̄d capitulatim de ipsa
dicere cōplexione ⁊ eius differētijs vt melius
sciat̄ que cōplexio cuius est membri sibi ꝓprie
attributa. ¶ Iā aūt q̄d sit complexio dictū est.
Quedā aūt cōplexionū est equalis s̄m omnem
spēm: ⁊ de hac nō loquemur hic nisi parū. Equale aūt com-
plexionale aīaliū nō dicet̄ eq̄le in sui nā qd̄ est s̄m aritbme-
ticaȝ medietatē equale s̄m rē ipsam: sed est equale s̄m exi-
gentiā sue speciei: ⁊ s̄m geometricā medietatē: sicut in alijs
libris p̄hicis dictū est. ¶ In solo aūt homine iter oia aīalia
est eq̄litatis temperantia que simpliciter ⁊ vere dicte equa-
litati est intima: q̄r ipsa magis est eq̄litati celi similis: ⁊ iter
omnia animalia corpus suum recedit ab excellentia ꝯtra-
rioꝝ. In alijs aūt animalib⁹ nullatenus talis equalitas in-
uenit̄. Videt̄ aūt in homine magis inuenta equalitas octo
esse modoꝝ: ⁊ in alijs aīalibus sunt modis qui sunt in ho-
mine ꝓportionabiles: sed nō penit⁹ idē: aut erit equalitas
s̄m ꝯuenientiā speciei ⁊ nō indiuidui huius vel illius acce-
pta: sicut temperatū dicimus hominē in comparatione ad
equū vel aliud aīal: aut erit accepta in indiuiduo s̄m cōpa-
rationē ad nām proprie speciei: sicut homo in nā hominis:
⁊ s̄m exigentiā humane complexionis dicit̄ temperatus: ⁊
aliquādo accipit̄ in natura cōmuni hominis cōparatio se-
xus ad sexum: sicut viruȝ in cōparatione mulieris dicimus
esse temperatū. Aliquādo etiā accipit̄ in eodē sexu s̄m com-
parationē ad alia indiuidua eiusdeȝ sexus existentia: sicut
hec mulier tēperata dicit̄ in sexu muliebri: ⁊ hic vir tēpera-
tus dicit̄ esse in sexu viroꝝ. Et aliquando sumit̄ cōparatio
in eodē indiuiduo respectu diuersoꝝ temporum: sicut iuue-
nis respectu sui pueri ⁊ suiipsius senis dicit̄ esse tēperatus
s̄m cōplexionē. Aliquādo etiā sumit̄ cōparatio alicuius mē-
bri dupliciter: ad diuersum videlicet tēpus: ⁊ ad alia mem-
bra: sicut dicimus aliud mēbrū nunc esse tēperatuȝ respectu
suiipsius in preterito ⁊ in futuro. ¶ Et sicut dr̄ vnū mēbruȝ
tēperatū respectu alioꝝ mēbroꝝ. Primus aūt habet quan-
dam latitudinē graduū diuersoꝝ cōplexionum: sed tantus
potest esse recessus ꝙ taliter cōplexionatus non erit homo.
¶ Secūdus aūt modus est hominis qui vere eq̄lis s̄m exi-
gentiā humane tēperantie: ⁊ lȝ talis non sit equalis s̄m esse
tamen raro inuenit̄. talis enim homo non est nisi membruȝ
qd̄ est in eo ipso sit in tali dispositione in quali debet eē s̄m
exigentiam sue equalitatis: lȝ in seipso consideratuȝ non sit
equale. talis enim inequalitas totum reducit ad equalita-
tem. forte enim in homine non est temperata pars nisi cu-
tis sicut postea dicet̄. cor enim est valde calidū: sed hoc exi-
gitur ad comparationem reductionis aliorum ad equali-
tatem. Est enim in corde spiritus ⁊ calor que sunt duo prin-
cipia vite: ⁊ est in ipso humiditas que est principium incre-
menti. Membra aūt principalia sunt tria: lȝ vnum duobus
alijs sit magis principale. Inter tria v̊o vnum qd̄ est cere-
brum est frigidum: sed frigiditate sua calorem cordis tem-
perare nō potest: neq̄ȝ enim temperat calorem epatis: sicut
neq̄ȝ econuerso siccitas cordis temperat humiditatem cere-
bri ⁊ epatis. Cerebrum enim non multum est frigidū: neq̄ȝ
cor multum est siccum: sed cor respectu duorum aliorum est
siccum: ⁊ cerebrum respectu duorum aliorum est frigidum.
¶ Et iste q̄dē complexiōis modus strictior est q̄ȝ primus:
sed tamen habet latitudinem s̄m latitudines climatū: q̄m
Indi habent suam s̄m quam viuunt complexionē: ⁊ Ger-
mani ⁊ Galli habent etiā suas s̄m quas in septimo viuunt
complexiones: ⁊ vnus non bene viuit in climate alterius: lȝ
frequenter viderimus quosdam mauros in climate septi-
mo optime viuentes postq̄ȝ cibaria regionū septentriona-
lium assueuerunt: sed tamē quelibet cōplexio cuiuslibet cli-
matis in sua regione habet latitudinem ⁊ duos terminos:
sicut diximus in libro de natura locorum ⁊ locatorum: ⁊ me-
dius inter hos duos terminos quartū inducit modū com-
plexionis que est maior temperantia que est hominū in illo
climate viuētiū. ¶ Modus aūt quint⁹ magis est angustus
q̄ȝ prim⁹ ⁊ tertius: ⁊ hec est cōplexio determinata hois s̄m
quā viuere pōt: ⁊ hic etiā hȝ latitudinem ⁊ duos terminos.
Tamē verissime sciendū est ꝙ ois homo hȝ cōplexioneȝ ꝓ-
priam sibi determinatā: ⁊ pōt tm̄ recedere ab ipsa ꝙ nō vi-
uat amplius: lȝ in gradibus latitudinis sue cōplexionis vi-
uere possit. ¶ Sexta aūt cōplexio erit s̄ȝ mediū latitudinis
dicte quā mediā complexionum habendo erit homo opti-
me s̄m sibi appropriatum statū cōplexionatus. ¶ Septim⁹
aūt modus est in membris s̄m quē modū quodlibet mem-
brorum s̄m suā spēm ⁊ qualitatē hȝ sibi determinatam s̄m
quem dicimus os debere esse magis siccum pluribus alijs
membris: ⁊ cerebrum magis debere esse humidum ⁊ sic de
alijs. ¶ Octauus etiā modus est tēperantia mēbri in opti-
mo modo nō simpliciter: sed illius hominis cuius est mem-
brum. Et quādo quidē cōsiderat̄ nā aīaliū maior erit tem-
perantia corporis humani q̄ȝ alioꝝ animalium. Si aūt con-
siderant̄ loca erūt in maiori tēperantia illi qui directe sunt
sub equinoctiali nisi forte mare impediat: ⁊ post hoc erunt
in maiori temperantia qui sunt in quarto climate: ⁊ hec cō-
sideratio est s̄m latitudinem locorum habitatorum aque:
tamen ⁊ montes in talibus faciunt multas mutationes.
Membra aūt principalia nō sunt propinqua temperantie
sicut iam ante diximus: sed caro inter omnia membra ma-
gis est temperata: ⁊ post illam cutis excedit: eo ꝙ cutis non
sentit res tēperatas: ⁊ hoc est ideo: q̄r neruositas sua est tē-
perata per sanguinē qui est in extremitatibus venarum. di-
citur enim ꝙ simile non sentit suū simile: sicut ostendimus
in scientia de aīa. magis aūt tēperata est palme cutis: ⁊ ad-
huc in cute palme temperatissima cutis est que est in extre-
mitate indicis que etiam debet esse index tangibiliū in ta-
ctu. Oportet aūt scire ꝙ cū dicit̄ aliqua species temperata
non intelligit̄ simpliciter esse temperata: neq̄ȝ intelligit̄ tem-
perata vt homo: q̄r sic temperantia eius esset temperantia
corporis humani: sed dicitur temperata quando non decli-
nat in aliqua qualitate a suo qd̄ sibi debetur temperamen-
to. ¶ His igit̄ modis dicitur res temperata distemperata
autem omnibus modis dictis est contrarium. Et in gene-
re fit hoc duobus modis sine materia. vȝ. per solam quali-
tatem: vel cū materia que est humor aliquis. sine materia
quidem sicut quando aliquid minus alterat̄ calido vel fri-
gido: ita ꝙ sola qualitas itendat̄ in ipso: sicut calefiunt res
ad ignem aut infrigidant̄ apud glaciem: cum materia autē
humoris dicit̄ intemperatum duobus modis: aut enim il-
la materia que facit distemperantiaȝ penetrat in membra:
aut contine t̄ in venis ⁊ neruis. ¶ Inter intemperata aūt ca-
lidius in corpore est cor ⁊ spiritus qui generatur ex corde ⁊
post sanguis. Lȝ enim dicat̄ ꝙ sanguis generat̄ in epate: tū
verus accidit ei calor a corde: ⁊ post sanguinē ē epar ⁊ caro
que sunt sicut sanguis coagulat⁹. Sanguis aūt calidior est
carne: eo ꝙ in carne imiscent̄ fila neruosa aliquātulū ipsum
refrigerātia. Post carneȝ aūt in calore sūt vene pulsatiles:
nō q̄dē ꝓpter eoꝝ neruositatē: sed q̄r recipiunt calorē a san-
guine ⁊ spiritu que sūt in ipsis. Et postea sunt vene nō pul-
satiles: nō q̄dē ꝓpter ipsarū caliditatē: sed q̄r recipiūt calo-
rē a sanguine ⁊ spiritu que sunt in ipsis. Et postea sūt vene
nō pulsatiles. Et postea est cutis palme que est cutis tempe-
rati caloris. Frigidius aūt in corpore est flegma: ⁊ post se-
pum: ⁊ postea pinguedo: ⁊ postea pilus: ⁊ post ossa ⁊ deinde
cartilago: ⁊ deinde ligamēta: ⁊ postea chorde: ⁊ postea mē-
brane: ⁊ deinde medulla cerebri ⁊ vltimo cutis. Humidus
v̊o qd̄ est in corpore flegma: ⁊ post sanguis: deinde pingue-
do: ⁊ post sepum: ⁊ postea medulla: ⁊ postea nucha: ⁊ dein-
de caro mamille ⁊ testiculi ⁊ pulmonis ⁊ epatis ⁊ splenis ⁊
renū: ⁊ deinde musculi: ⁊ deīde cutis: ⁊ hūc ordinē ponit ēt
Galen⁹. Pulmo tū in sui cōplexione nō est multū hūidus:
eo ꝙ oē membrū in sui nāli cōplexione suo nutrimento as-

Interserit hic q̄daȝ capl'a ex s̄nia Auicēne ex p̄mo canonis capl'o de cōplexionib⁹ fen p̄ma. ⁊ ex 12. libro de aīa lib⁹ Auicēne capl'o primo.

Distēperātia fit dupliciter.

Auicenna. 12. de aīalib⁹ capitulo. 2.

similatur: ⁊ in sua accidentali complexione assimilat̃ mem
bro sibi vicino. Pulmo aũt nutrit̃ ex calidiori sanguine cũ
quo miscet̃ multuȝ de cholera: sed humiditas sua cãtur ex
hoc ꝙ adunate sunt in eo multe supfluitates ex vapore nu/
trimentoꝝ ⁊ caliditate capitis: sic igit̃ nãliter est siccioꝛ epa
te: ⁊ sua mollities est per accidens. Humiditas aũt mẽbri
sanguinei est ex hoc ꝙ sanguis multũ profundat̃ in ipso ad
incrementũ membri pertinens. Et lȝ flegma magis sit hu/
midũ ꝙ̃ sanguis: tamẽ opȝ ꝙ multum de humiditate amit
tat anteꝗ̃ fiat sanguis. flegma enim nãle est mã sanguinis.
¶ Siccius aũt in corpore est pilus. gñat̃ eni ex vapore sic/
co cuiꝰ euaporauit humiditas: ⁊ coagulat̃ siccus: ⁊ post pilũ
est os qꝺ est humidius pilo: eo ꝙ nutrit̃ ex sanguine: ⁊ q̃dã
alia sunt que nutriunt̃ osse: sȝ nulla nutriunt̃ capillis: ⁊ post
os cartilago: ⁊ post ligamentũ: ⁊ post mẽbrana: ⁊ post vene
gete: ⁊ deĩde pulsatiles: ⁊ postea nerui motiui: ⁊ deĩde coꝛ:
⁊ postea nerui sensitiui. Nerui eni motiui sũt magis frigidi
⁊ sicci: nerui vͦ sensitiui sũt qdẽ frigidi sȝ nõ sũt multũ sicci
gnimo accedunt ad tẽperãtiã fere: ⁊ postea cutis. Humida
igit̃ sũt q̃dã mẽbra nãliter: sicut sepũ ⁊ zirbũ ⁊ spma: ⁊ hoc ẽ
verũ in aĩalibꝰ habentibus sanguinẽ ⁊ carnẽ vel sibi simile.
Dico aũt in habẽtibꝰ simile: qm̃ nõ oĩa mẽbra ista possunt
esse in quolibet aĩali: sed in qbusdã sunt membra istis cõue
nientia. ¶ Amplius aũt mẽbra sicca ⁊ dura ex mẽbris cõsi/
milibus sunt: sicut os spina neruus vene ⁊ alia his similia.
¶ In ista aũt diuisione mẽbroꝝ est differentia ⁊ diuersitas.
Quedã enim eoꝝ que diximus sunt que sciunt̃ esse diuersa
ab his que cõmunicant cũ toto in nomine: sicut cõmunicãt
vene tota ⁊ vene que sunt partes: ⁊ sicut cuȝ nomine totius
cõmunicat omne qꝺ diuiditur diuisione homogenei: sicut
id cuiꝰ quelibet pars habet nomẽ totius: sicut pars carnis
est caro ⁊ pars vene est vena: ⁊ ea que diuersa sciuntur esse
ab illis sunt membra etherogenea: quoꝝ nomen totius nõ
hȝ pars in quã diuidit̃: ⁊ quãdo dicimꝰ ꝙ pars cõmunicat
nomen totius nõ intelligimus ꝙ cõmunicet in nomine tm̃
sicut equiuoca: sed potius ꝙ cõmunicet in nomine ⁊ rõne:
sicut facies cũ facie nomie ⁊ rõne cõmunicat. ¶ Modi aũt
causarũ mẽbroꝝ siccoꝝ ⁊ humidoꝝ sunt multi: qm̃ quedaȝ
sunt sicut mã membris organicis. qꝺlibet eniȝ mẽbrũ orga/
nicũ sustentat̃ ⁊ cõponit̃ ab eis: ab ossibus videlicet ⁊ carne
⁊ neruis ⁊ his similibus: ita ꝙ quedã similiũ ꝯueniũt sub/
stantie organicoꝝ: ⁊ quedã operationi: ⁊ quedã humidita/
tes sunt cibus similibꝰ que sunt in cõpositione organicorũ.
omnia enim mẽbra incrementũ accipiũt ex humiditatibꝰ: ⁊
⁊ etiam est intentio nature vt quedã sint receptacula super/
fluitatuȝ cibi: sicut terrestris ponderosi sicci qꝺ cedit in se/
cessum: ⁊ superfluitatis humide grosse põderose que cedit
in vesicam in animalibus vesicam habentibus. ¶ Adhuc
aũt in istis humiditatibus quas narrauimus sunt quedaȝ
superfluitates que faciunt ad meliorationeȝ complexionis
vel deteriorationẽ: sicut in sanguine sunt differentie diuer/
se qñ vnus sanguis ꝯfert̃ ad aliũ sanguineȝ: qm̃ qdam san/
guis est subtilioꝛ ⁊ quidã spissioꝛ ⁊ quidã mundioꝛ ⁊ quidã
turbidioꝛ ⁊ quidam calidioꝛ: ⁊ hoc est aliquãdo nõ tm̃ in di
uersis animalibꝰ: sed etiã in diuersis membris eiusdẽ aĩa/
lis: qm̃ sanguis qui est in membris superioribus diuersifi/
cat̃ a sanguine qui est in membris inferioribus diuersitati/
bus istis quas diximus: ⁊ differentie etiam aliarum humi
ditatũ sunt ſm similẽ dispositionẽ. vniuersaliter eni loquẽ/
do quedã aĩalia habent sanguinẽ: ⁊ quedã habẽt loco san/
guinis aliã humiditatẽ que cõuenit sanguini. Sanguinis
aũt cibus plus cibat corpus ⁊ est minoris sensus: eo qꝺ mi/
noris sunt sensibilitatis que ipso cibant̃. Subtilis aũt ꝯue/
nientioꝛ est itellectui: ⁊ simil'r est de frigido sanguine. ¶ Si/
militer aũt dico de parte ꝯuenienti sanguini in his que nõ
habẽt sanguinẽ: ⁊ ꝑpter hoc apes ⁊ alij modi quorũdã aĩa/
liũ qui habẽt humorẽ frigidũ subtilẽ loco sanguinis magis
habẽt prudẽtie ⁊ itelligẽtie multis aĩalibꝰ habẽtibꝰ sangui
nem grossum ⁊ frigidũ vel valde grossum ⁊ calidũ: ⁊ quedã
aĩalia sanguinosa habẽt sanguinẽ superioreȝ ⁊ subtiliorẽ: ⁊
hec sunt sapiẽtiora habentibꝰ sanguinẽ ꝯtrariũ isti. Melio
ra aũt oĩbus sunt qui habẽt sanguinẽ calidũ subtilẽ ⁊ mun/
dum. tale eni aĩal est ꝯueniẽtius ad sapientiã ⁊ ad audaciaȝ
⁊ ad his similia. Membra aũt superiora sunt diuersa a mẽ

> Scdo de pti/bus aialiũ ca/pitulo.2.in pho.

> Qꝛ sãguis fri/gidus subtilis prudẽtie atte/stetur.

bris iferioribus ſm istã differentiã. Similiter aũt ſm has
differentias differũt mẽbra maris quãdo ꝯferunt̃ ad mem
bra femine. ¶ Opinanduȝ aũt est ⁊ in alijs membris easdẽ
esse differentias tam organicis ꝙ̃ etiã ꝯsimilibus: quedam
dispositiones in oĩbus sunt bonitatẽ ⁊ meliorationẽ in his
ostendentes: ⁊ quedã ostendunt ꝯtrariũ: sicut est videre in
creatione oculi. q̃dã eni aĩalia habẽt duros oculos: ⁊ q̃daȝ
molles: ⁊ quedã nõ habẽt palpebras. Quedã aũt habẽt vt
sit visus acutioꝛ ⁊ subtilioꝛ ex mollitie ⁊ palpebrarũ ordina
ta dispositione. Potissimũ aũt in causando bonitatẽ mem
broꝝ est sanguis ⁊ id qꝺ est loco sanguinis: propter qꝺ oĩa
aĩalia aut sanguinẽ habẽt: aut humorẽ aliũ sanguini conue
nientem ⁊ loco sanguinis existentẽ. Nature autem sangui/
nis diuersificantur sicut iam diximus superius.

¶ Cap. 4^m^. Quibus modis dicitur aliquid calidius aut fri
gidius alio in membris consimilibus: ⁊ quibus modis di/
citur siccum ⁊ humidum.

Oportet aũt primo diuidere calidũ ⁊ frigidũ:
⁊ distinguere modos sanguinis: ⁊ deinde cõ/
siderabimus causas naturarũ mẽbroꝝ ⁊ aĩa/
liũ: qm̃ nãe multarũ rerũ nãliũ attribuunt̃ ca/
lori ⁊ frigori ⁊ sãguini tanꝗ̃ pricipijs. ¶ Mul
ti enim philosophoꝝ opponentes querũt qꝺ
aĩal sit frigidũ ⁊ qꝺ calidũ: ⁊ similiter qꝺ mẽbrũ sit frigiduȝ
⁊ qꝺ calidũ. Quidã aũt opinati sunt generaliter aĩal aquo/
suȝ esse calidius ꝙ̃ gressibile terrestre. Ratiocinant̃ ad hoc
ꝓbandũ ex hoc ꝙ aĩal aquosum in aqua frigida existens
ꝯtinue frigus nõ patit̃ aque: ⁊ hoc nõ est nisi a nã ipsius ca/
lidissima: cũ tñ sciamus ꝙ aĩal habẽs sanguinẽ calidius sit
ꝙ̃ aĩal carẽs sanguine ſm ꝙ hmõi. Gorgien. aũt medicus
fingendo opinat̃ mulieres viris esse calidiores: cui etiã alij
quidã ꝯsenserunt ratiocinantes ad hoc ꝓbandum ꝙ men
struũ accidit mulieribꝰ qꝺ dicunt nõ nisi ꝑpter abundan/
tiam caloris accidere. Empedo. aũt ꝯtrariuȝ huius dixit:
mulieres videlicet omnibꝰ viris esse frigidiores: lȝ sint vi/
ris petulantiores ꝑpter motũ humidi qꝺ est in ipsis que de
facili ad oẽm format̃ petulantie causam. ¶ Amplius aũt q/
dam dixerunt antiquoꝝ sanguinẽ esse frigidũ ⁊ cholerã si/
militer. Quidã aũt his ꝯtradixerunt melius ⁊ verius dicẽ/
tes. Similiter auteȝ in naturis calidi ⁊ frigidi dubitabant
qdã antiquoꝝ: ⁊ diuersas de naturis rerũ habuerunt opi/
niones sicut ⁊ in naturis alioꝝ aĩaliũ que diximus. Calidũ
aũt ⁊ frigiduȝ magis sunt apparentia nobis inter alia que
sensu cognoscuntur: eo ꝙ sunt vehementius actiua ꝙ̃ alia.
Videt̃ aũt ꝙ dicte dubitatiões accidũt ex hoc ꝙ calidius
⁊ frigidius diuidunt̃ ⁊ dicunt̃ multipliciter: ⁊ vnusquisꝙ lo
quentiũ de calido ⁊ frigido in aliqua sui diuisione reputat
se aliud dicere cũ tamẽ nihil oĩno dicat ꝯtrarium veritati.
Vt aũt hoc melius intelligat̃ nõ lateat nos ꝙ q̃dã res nã/
les sunt calide ⁊ quedã frigide: ⁊ quedã humide ⁊ quedam
sicce. maxime cũ iam ex alijs nostris libris manifestũ sit: qꝛ
ista sunt causa vite ⁊ mortis ⁊ vigilie ⁊ somni ⁊ iuuẽtutis ⁊
senectutis ⁊ sanitatis ⁊ egritudinis. Non auteȝ sunt cause
istoꝝ asperitas ⁊ leuitas ⁊ grauitas neꝙ aliud aliqd preter
ea que diximus. Omnino auteȝ recte ⁊ rõnabiliter accidit
hoc eo ꝙ primoꝝ miscibilium in corporibus animaliũ iste
qualitates sunt principia ⁊ potentie naturales: calidũ vide
licet ⁊ frigidum ⁊ humidum ⁊ siccum. ¶ Prius igit̃ consi/
derandum vtrum calidũ dicatur simpliciter aut multipli/
citer: ⁊ videtur ꝙ sunt proprie operationes calide: ⁊ vtrum
sint pauce aut multe. ¶ Dicitur igitur vno modo calidum
quod calefacit illud qꝺ tangitur ab eo: siue etiam ꝙ appro/
pinquat ei: ⁊ hoc siue sit essentialiter calidum siue acciden/
taliter: ⁊ hoc est qꝺ ita est actu calidũ ꝙ alterando sibi pro/
pinqua trãsmutat ad formã caliditatis sicut facit ignis in/
ter essentialiter calida: ⁊ lapis ignitus seu ferrũ ignitũ iter
ea que sunt calida per accñs. ¶ Scdm aliũ etiã moduȝ di/
citur calidum: siue per se siue per accidens calidum sit: qꝺ
lȝ sibi vicinantia non immutet alterando ad speciem calo/
ris: tamen in tactu animalis habentis sensum tactus im/
mutat sensum manifeste ⁊ hoc est ꝙ in calore excedit calo/
rem carnis in quo est tactus: quando tangit ipsum organũ
tactus: ⁊ admiscet̃ organo tactus in tangendo ⁊ excellendo
ipm. ¶ Tertio aũt mõ dicit̃ caliduȝ ꝙ ſm actualem calorẽ

> Scdo de pti/bus aialiũ ca/pi'o.2.in pho.

> Calidũ tripl'r dici põt.

quem habet siue essentialiter siue accidentaliter habeat q̄/
lemcūq̧ caloris facit sensū: q̄uis sit sensus debilis nō mul/
tū manifestus. Hic aūt modus alicui forte mendax esse vi/
deẗ: eo ꝙ nō solū calidū hoc mō imutat tactū: sed etiā aliū/
de visus apprehēdens visibile aliqḋ sicut lucē excellentē est
caloris oculi ex calido: q̄m diuaricatio splēdoris in oculo i/
ducit calorē ⁊ resoluit liquefaciēdo christallinū humidum.
¶ Hec aūt obiectio soluiẗ per hoc ꝙ visibile per formā visibi/
lis nō calefacit: sed per accidens diuaricationis radioꝝ in
humido crystallino terso ⁊ polito: sed nos hic loqmur de
calido qḋ per formā ꝓprij caloris agit in ꝯiuncta sibi corpo
ra vel in sensum. ¶ His igiẗ tribꝰ modis sic acceptis siquis
faciat cōparationē inter ipsos erit primo mō dictū calidius
tertio. tertiū aūt infinitū hꝫ gradū caliditatis. Calidū aūt
in excellenti est calidū liquefactiuū eius qḋ tangit vel cōbu
stiuum. hoc eniꝫ nō alterat tātū ad spēm caloris: sed multa
virtute ignis quā in se hꝫ humida dissoluit ⁊ sicca cōburit.
Uno enim modo aliquid diciẗ calidius alio quādo quideꝫ
duo ꝓposita vnā habent equalē ⁊ equaliter acutā ⁊ inten/
sam formā caliditatis: sed est maius in quātitate q̄ȝ aliud:
sicut multa aqua calida calidior siue maiorē calorē habere
diciẗ q̄ȝ aqua pauca: que tamē equaliter intensum hꝫ calorē
cū aqua multa. ⁊ hoc ideꝫ est: q꞉ calor est forma materialis
⁊ situalis que in maiori quātitate sui subiecti est maior ⁊ in
minori minor. Secūdo aūt modo diciẗ vnum calidius alio
ꝙ cū calefit tardius infrigidaẗ q̄ȝ aliud: sicut lapis calidus
calidior diciẗ q̄ȝ aqua calida: lꝫ forte intensuꝫ eq̄liter hēant
calorē: ⁊ hoc ꝯtingit ꝓpter subiecti in quo est calor ineq̄lem
soliditatē ⁊ spissitudinē. Aliquādo aūt econtra dicitur esse
calidius qḋ citius calefit: eo ꝙ ipm est magis susceptibile
caloris: ⁊ hoc modo tenue ⁊ rare substantie existens magis
est calidū ⁊ calori vicinū q̄ȝ spissum: sicut ligna calidiora di/
cunẗ q̄ȝ lapides: a tenui enim qḋ citius calefit manifestum
est ꝙ citius remouebiẗ cōtrariū calido frigidū: ⁊ citius ap/
propinquat ei calidū qḋ hꝫ similitudinē cū ipso: q꞉ calidum
est in subtili tenui ⁊ raro. ¶ His ergo quos diximꝰ modis
diciẗ aliquid calidius alio: nec possunt omnes qui dicti sūt
modi esse in vna re ⁊ eadē numero vel specie: aqua enim ca
lida magis calefacit q̄ȝ frigida: eo ꝙ frigida nō calefacit ni
si circūstando ⁊ agitando calidū naturale in ꝓfunduꝫ: sicut
diximus in libro metheoroꝝ. aqua aūt calida nō comburit
nisi sit feruens. tunc enim decoquit: sed ignis magis est ca/
lidius aqua: eo ꝙ ille cōburit ea que tangit ⁊ liquefacit ma
gis q̄ȝ aqua. Inter species aūt aque diciẗ aqua ebulliēs ma
gis calida q̄ȝ alia res: eo ꝙ magis imutat ꝫ formā caloris:
⁊ forte diciẗ minus calida ꝙ facilioris est infrigidationis:
citius enim infrigidaẗ igne paruo. ignis enim de se infrigi
dari nō pōt. aqua enim de nā sui infrigidaẗ. ¶ Adhuc aūt
ebulliens forte calidior est in sensu tactus igne paruo: eo ꝙ
profundius imutat: ⁊ tamē infrigidaẗ ⁊ cōgelaẗ citius: cuiꝰ
causa reddita est in libro metheoroꝝ. Adhuc per similē mo
dum sanguis ad sensum tactus est calidior oleo. Dico aūt
de sanguine nō corrupto: sed ꝓut est in cōplexione aīalis ac
ceptus. sic eniꝫ calidus est ⁊ humidus est actu ⁊ nāli ꝓprie/
tate. Eodem aūt mō dicitur aqua calida actu calidior oleo
nō calefacto: ⁊ tamē ꝫm aliū modū aqua est frigidior oleo:
⁊ sanguis etiā frigidior oleo: q̄m citius infrigidaẗ ⁊ conge/
laẗ forti congelatione aqua q̄ȝ oleū: ⁊ similiter citius conge/
laẗ ⁊ coagulaẗ sanguis oleo. ꝫm aūt dictos modos tardius
quidē calefiunt lapis ⁊ ferrū q̄ȝ aqua: ⁊ tamē postq̄ȝ calefa/
cta sunt lapis ⁊ ferrū fortius comburunt corpora vicina ⁊ se
tangentia lapis ⁊ ferrū q̄ȝ aqua. Ex his aūt que narrauimꝰ
ꝙ calefaciunt corpora coniuncta quedā habēt caliditatem
accidentalem. quedā aūt essentialē habent caliditatē: ⁊ iter
hec est magna diuersitas. propinquū enim est rationi calidi
qḋ diciẗ per accidens calidū: eo ꝙ actu ⁊ ꝫm veritatē habet
formam calidi: ⁊ sic verissime diciẗ qḋ vnūqḋq̧ dictoruꝫ est
per se calidū in hac rōne qḋ vnūqḋq̧ per formā sui subiecti
vere ꝫm calorē actiuū ⁊ imutatiuū: sicut si dicā musicuꝫ esse
febricitantē ⁊ calore laborantem: aut si dicam musicū malo
ris esse sanguinis: ⁊ calidioris. hec enim forma lꝫ dicaẗ per
accidens: tamen calor est in musico sicut forma in subiecto
propriam forme operationem exercens. ¶ Ex his igiẗ sci/
tum est ꝙ forte erit calidū essentialiter: ⁊ aliquid forte est ca

lidum accidentaliter: ⁊ ꝙ nihil ꝓhibet ꝙ forte calidū acci/
dentaliter magis imutet sensuꝫ q̄ȝ calidū eētialiter: ⁊ quo
ad hoc dicaẗ calidius illo. Alio aūt mō idē est calidū essen/
tialiter in eo qḋ est semper calidū calidius est accidētaliter
calido: sicut diximus ꝙ ignis est calidior aqua ebulliente.
¶ Manifestū est ḡ ꝙ iudiciū inter duo ꝓposita de eo qḋ sit
calidius reliquo nō est simplex ⁊ vno modo dictū: q̄m forte
vno mō in alio actu caliditatis erit hoc calidius: ⁊ alio mō
⁊ in alio actu caliditatis erit calidius reliquum. Sunt aūt
quedā res in quibus neutrū hoꝝ cōuenit. neq̧ enim ꝓprie
dicunẗ calide neq̧ nō calide: quādo videlicet subiectū non
est calidū: sed per appropinquationē ad calidū: aut per cō/
positionē calidi cū ipso mox efficiẗ calidū: sicut lapis ⁊ ferrū
nō dicunẗ calida que tamē appropinquantia vel composita
igni efficiunẗ calida. Sanguis vō calidus est per se ⁊ ꝫ sui
nām: ⁊ cū hoc forte accendiẗ calore accidentali: sicut in ira ⁊
febre. In omnibus aūt talibus quecunq̧ per se calida sunt
frigidū nō est natura aliqua: sed potiꝰ priuatio ⁊ corruptio:
q̄ȝq̄ȝ etiam vniuersaliter in omnibus frigidum aliquo mō
sit priuatio ⁊ calor habitus ⁊ forma: sicut docuimus in libro
nostro qui de physico auditu inscribiẗ: sed de hoc mō non
intendimus: sed hic frigidū dicimus esse priuatiuonem in
oībus corporibus qbus ꝯuenit caliditas: nō per modū ac/
cidentis. ¶ Dignū aūt est vt ignis quando est in mā alie/
na terrestri: etiaꝫ sit dictus de numero eoꝝ que neq̧ calida
neq̧ nō calida dicunẗ: q̄m ignis sic dictus est flāma ⁊ teda
incensa siue fax ardens: ⁊ flāma qdeꝫ que est fumus vel va
por incēsus semp est calidus. Teda aūt siue fax que est sub/
iettū ignis de se nō est calida: sed potius ignis cōpositione
sit calida: q̄m aliqñ extinguiẗ ⁊ sit frigida. Oleum aūt ⁊ te/
da pinea aut alterius ligni citius sunt frigida. Et similiter
est de omnibus corporibus calefactis ex calore sibi aduenie
te: sicut cinis qui est superfluitas remanens ex igne: ⁊ simi/
liter omnes superfluitates que remanent post digestioneꝫ
in corporibus animaliū. Et similiter cholera citrina ⁊ alia
corpora cōbusta nullū istoꝝ sit caliduꝫ nisi per hoc ꝙ rema
net in ipso aliqḋ de virtute ignis ⁊ substātia. Subiecta aūt
ignis que ꝫm supradictū modum dicuntur nō calida. Alio
mō calida dicunẗ: sicut teda pinea ⁊ alia inflāmabilia dicū/
tur calida: eo ꝙ facile alteranẗ ⁊ mutanẗ ꝑ igneꝫ ad hoc qḋ
actu ignianẗ ⁊ incēdanẗ. ¶ Opinati sunt quidā ꝙ calidū li/
quefaciat ⁊ coaguletꝫ oīa corpora: lꝫ hoc nō sit vniuersaliter
verum: sed potius corpora que in sua cōpositione sunt mul
te aque ⁊ minus terre habent: sicut metallica coagulantur
ex frigore. Que aūt multe quidem sunt aque ⁊ multe terre
in compositione sua coagulantur ⁊ adunantur ⁊ constant ex
calore euaporante humido sicut lac coctus: q꞉ id plus terre
qḋ est in compositione talium corporuꝫ citius desiccaẗ eua/
porante humido: sed iam in alio loco librorum naturaliuꝫ
locuti sumus de istis rebus manifestius in quarto. vꝫ. me/
theororum vbi de coagulabilibus ⁊ liquabilibus fecimus
tractatum. Ibi enim distinximus corpora que liquefiunt: ⁊
diximus causam: propter quid constant ⁊ adunātur ea que
coagulantur. ¶ Ex omnibus autē que inducta sunt mani/
festa sunt ꝙ inquisitio sciendi calidum ⁊ calidius ꝫm quod
est de complexione corporum naturalium compositorum ex
contrarijs est indeterminata: eo ꝙ multipliciter calidum
est in talibus: nec est in eis omnibus ꝫm vnum ⁊ eundem
modum. Oportet igiẗ distingui calidum: dicendo quoddā
calidum esse per se: ⁊ quoddam per accidens. Caliduꝫ aūt
per se est qḋ semper est calidum. aliud autem ab illo quod
videlicet sibi relictum infrigidatur est calidū per accidens.
Adhuc aūt calidum dicitur potentia ⁊ calidū actu. ¶ Am/
plius aūt dicitur calidum vnūquodq̧ ꝫm modum sui calo
ris: ita ꝙ aliquid dicitur calidū: q꞉ plus alio ꝫm alteratio/
nem caloris imutat sensum. Maximi aūt caloris diciẗ esse
hoc qḋ inflāmatur ex igne. Cum auteꝫ ex dictis sciamus ꝙ
calidū dicitur multipliciter qḋ est sicut habitus ex eodem.
scimus etiam frigidum dici multipliciter qḋ est per modū
priuationis: q꞉ si vnum contrariorum est multiplex ⁊ reli/
quum. ¶ Consequenter aūt oportet dicere de multiplicita
te sicci ⁊ humidi ꝓut sunt in corporibꝰ physicis mixtis. hec
enim dicunẗ multipliciter. Sicca eni quedā dicunẗ potētia
⁊ q̄dā actu. glacies eniꝫ que ꝫm nām est humida actu: ⁊ per

Scḋo de p[ri]/bus aialiū ca/pitulo. 3.

accidens est sicca: per se aūt est humida. Terra aūt ⁊ cinis ⁊ his similia quādo ifunduntᷓ humore sunt humida per accidens: potentia aūt ⁊ per se sunt sicca: ⁊ qñ talia nō separata sunt ab humore dicuntᷓ in actu humida: eo ꝙ in eis multa permixta est humiditas aque: ꝓpter multā aūt partē terre existentē in eis dicuntᷓ potentia sicca. Per hūc igitur modū occulte multipliciter dicitᷓ siccū ⁊ humidū ⁊ calidū ⁊ frigidū: ⁊ qlibet modus est modus veritatis in corporibꝰ physicis mixtis. ¶ His aūt sic distictis ⁊ determinatis manifestū est ꝙ sanguis est calidus per se: sed forte intēsi ⁊ magni caloris efficitᷓ per accidens: sicut in patiētibus causon. Calidū aūt dico per se: eo ꝙ calidū recipitᷓ in diffinitione ipsiꝰ: sicut albedo recipitᷓ in diffinitione albi. Est eni sanguis humor calidus ⁊ humidus nutrimentū in habentibꝰ sanguinē existens. Aliqñ aūt efficitur calidior per accidēs febris vel putrefactionis ꝙ fit per nām vt diximus: ⁊ hac caliditate nō dicitᷓ calidus per se: sed per accidens. ⁊ hoc etiā modo dicimus ꝙ res que sunt in natura calide ⁊ humide quādo corrumpuntᷓ ⁊ separantᷓ a nā ⁊ a corpore in quo sunt per naturā coagulantᷓ algido: ⁊ per hoc videntur frigide: sicut sanguis a corpore aialis separatus. Res enim que ſm naturā sunt calide ⁊ grosse: quādo a nā ⁊ a corpore in quo naturaliter sunt separantᷓ: alterantᷓ ⁊ acqrūt ꝯtrarias dispositiones. Cholera enim sicca per nām qñ infrigidatᷓ efficitᷓ humida. sanguis enim per nām humidus infrigidatus exiccatᷓ magis. ¶ Patet igitᷓ ex omnibus inductis ꝙ cōmunicatio cōtrarioꝝ ⁊ genera eoꝝ in corporibus mixtis est ſm magis ⁊ minus: sicut ⁊ generatio omniū qualitatū naturaliuꝫ. Declaratū est igitᷓ quātum possibile est nobis qualiter calidꝫ ⁊ humidū dicuntᷓ in sanguine: ⁊ qualiter ⁊ quā hꝫ cōmunicationem cum his contrarijs que sunt in natura.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarās ea que ꝑlibanda sunt de compositione animalis ⁊ de complexione.

Preter omnia aūt que dicta sunt opꝫ adhuc rememorationeꝫ facere eoꝝ que ꝓlixius in antehabitis istius scie libris ⁊ in libris de locis ⁊ locatis ⁊ etatibꝰ diutius disputata sunt. nisi eniꝫ quedā illoꝝ hic prelibentᷓ non satis facilis erit doctrina. ¶ Primū igitᷓ dicamus ꝙ in corporibus aialiū tres sunt cōpositiones. Et prima qdē est commixtio vocata: que est ex alteratis adinuicē quatuor elemētis ⁊ qualitatibus ipsoꝝ per quā qualitates prime actiue ⁊ passiue fractis excellentijs suis ad vnū actū mixti deducūtur: qui actus differentias ⁊ gradus recipit ſm differentiā corpoꝝ aialiū. Hec aūt mixtio elementoꝝ cōtinue extenditᷓ in alteratione quousqꝫ fiant ex ea q̄tuor humores qui sunt sanguis ⁊ flegma ⁊ vtraqꝫ cholera rubea videlicet ⁊ nigra. ¶ Secūda aūt cōpositio est cōplexionalis humoꝝ trāsmutatione peracta ꝓducens ex humoꝝ transmutatione membra cōsimilia: ⁊ ideo ad spēm membroꝝ ꝯsimiliū hec cōpositio termiatᷓ: ⁊ cōplexio hec cōpositio ꝓprie vocatᷓ. ¶ Tertia vō ꝯstitutio membri officialis ex similibus: ⁊ constitutio totius corporis ex membris cōsimilibus ⁊ officialibus que lꝫ duoꝝ videantᷓ esse cōpositiones cū nō sint vere nisi vna: qm̄ membra consimilia non alterantᷓ a formis suis in compositione membri officialis: ⁊ eundem modum compositionis habent officialia in compositione totius corporis. Prima aūt harum compositionum tempore ⁊ generatione quideꝫ est prior: ⁊ secūda est media: ⁊ tertia est vltima: sed ſm substantiam ⁊ rationem vltima est prior: q: ab alia habet animal ⁊ sensum ⁊ motum animalis. Si enim sufficerent consimilia ad operationes explēdas nō esset facta compositio membroꝝ officialiuꝫ. non enim natura facit officialia propter pulchritudineꝫ vel ꝓpter aliud qd̄ est de bene esse animalis: sed propter necessitatē animaliū operationū: ⁊ propter necessitatem naturalium potentiarum ⁊ passionū propriarum animalis. Differentiam aūt habent membra cōsimilia ab officialibus: quoniam consimilia sunt ſm dominium alicuius vnius elementi: sicut ossa in quibus dominatᷓ terra: ⁊ similiter caro ⁊ quedam alia. Officialia etiam non possunt ꝯsistere ab vnius elemēti dominio. ¶ Et si aliquis obijciat cōtra dicta dicens ꝙ ⁊ operationes anime cōplentᷓ per vnum simplex: sicut tactus per carnem vel per neruū tactiuū: ⁊ auditus per tympanū auris: ⁊ gustus per neruum expansum in lingua: ⁊ olfatus duabus carunculis mamillaribus que sunt in anteriori parte cerebri. Dico ꝙ lꝫ vis sensitiua pricipaliter sit in vno simplici: tamē sensus ſm suum optimū modum nō completᷓ nisi cum organo: ⁊ ideo tactus subtilior neqꝫ est in carne neqꝫ est in neruo: sed in extremo indicis: ⁊ auditꝰ neqꝫ est bene sine aure: nec visus sine oculo ad quem non exigitᷓ humor cryistallinus solus: sed et alij humores ⁊ tunice oculi ⁊ figura: ⁊ olfatus requirit nasum ⁊ musculos pectoris qui ad ipsuꝫ deferunt aerem: ⁊ sic est in alijs anime operationibus. Et sic patet ꝙ in animali necessaria est compositio ex dissimilibus. Sic igitᷓ siquis velit subtiliter indagare virtutes naturales anime erunt site in membro consimili: ⁊ virtutes vitales siue spirituales et animales erunt site in membris organicis: principiū tamē omnium membroꝝ est cor sicut in antehabitis diximus: et alia sunt principiata ab ipso. ¶ Amplius si quis in componentibus consideret erunt humores qui sunt in animali cibus. Alia aūt erunt membra ⁊ inter humores precipuus cibus erit sanguis: ⁊ sanguis spissior ⁊ magis cibat: sed tamē qd̄ erit subtilioris humoris inter animalia sublimius etiā erit in operationibus anime: ⁊ qd̄ grossioris humoris erit qui est vltimus cibus membrorū: grossius etiā erit in operationibus animalibus propter qd̄ sanguinem non habentia: sed subtiliorem humorē sanguine subtiliora sunt in operationibus quibusdam alijs sanguinem habentibus: sicut superius in parte dictum est ⁊ adhuc inferius dicetᷓ. Sicut aūt in libro de natura locoꝝ ⁊ locatoꝝ determinatū est complexio est qualitas prouenienס in corporibus animaliuꝫ ex qualitate contrariarū operationū ſm ꝙ qualitates ipse alterantᷓ adinuicem: ⁊ elementa diuiduntᷓ per minima: ita ꝙ minimū vniuscuiusqꝫ est cū minimo alterius. Sic enim in elementis abinuicē alteratis ⁊ diuisis accidit vna qualitas que cōplexio vocatᷓ. Nō aūt opꝫ nos hic dicere modos complexionis equalis ⁊ inequalis: ⁊ que sit equalis ſm omnem spēm hoc in physicis nostris libris nālibus iam determinatum est. Sed circa equalitatē cōplexionis aialium opꝫ scire qd̄ illud equale nō est equale in sui nā que vocatᷓ equalitas medietatis arithmetice: sed est determinatuꝫ ab illa equalitate ⁊ acceptū ſm geometricā medietatē. Sed cū iter oēs tēperantias eq̄litatis aialiū eq̄litas tēperātie hois magis est iuxta equalitatē ſm naturā: nō ita ꝙ equaliter homo cōstet ex elementis: q: hoc est impossibile: sed ita ꝙ maxime in cōplexione homo recedat a ꝯtrarioꝝ excellentijs: ⁊ accedat ad celi tēperantiam in quo maxima est equalitas figure ⁊ nature inter omnia corpora nālia. sic eniꝫ nō est in ceteris aialibus. ¶ Sic aūt sumpta eq̄litate multis dicetᷓ modis. aliquādo enim hominē aut aliud animal dicemus tēperatū aut equalē ſm cōparationē ad alias spēs aialiū que ſm suarū spērū nām ⁊ cōplexionē minus sunt equales: sicut homo dicitᷓ eq̄lis cōplexionis respectu equi vel asini: ⁊ caro pulloꝝ dicitᷓ esse eq̄lis respectu carnis asinoꝝ ⁊ pisciū. Secūdo aūt dicitᷓ aliqd eq̄le in specie quando attingit eq̄litatem sue spēi pertinentem: ⁊ ineq̄le qd̄ distat ab illa. Tertio autē mō dicitᷓ equale in sexu: sicut qñ cōparatᷓ sexus ad sexum: sicut vir dicitᷓ equalis respectu femine: aut econuerso femina respectu viri. Si enim masculus ſm spēm excedit in calido ⁊ sicco femina erit in his tēperata eq̄lis. Si aūt ſm specieꝫ sit excessus femine in frigido ⁊ humido masculinus sexus accedet ad mediū temperamenti. Quarto aūt modo dicitᷓ in aliquo equale indiuidui eiusdem speciei ⁊ eiusdeꝫ sexus: sicut vir aliquis respectu viroꝝ ⁊ femina aliqua respectu feminarū. Quito aūt modo dicitᷓ equale in vno ſm diuersum tēpus etatis: sicut iuuenis erit temperatus respectu tēporis in quo est in senectute. Sexto etiaꝫ dicitᷓ equale aliquod membrum respectu alterius membri aut etiam respectu suiipsius in diuersis temporibꝰ. Et alijs etiā modis multis dicitᷓ equale. ¶ Modus aūt primus huiꝰ equalitatis qui est ſm nām spēi in cōparatione ad spēs alias hꝫ latitudinē: eo qd̄ oia indiuidua vnius speciei sunt in vna equalitate: sed aliquis est status qui attingit aliquod aliud indiuiduū simplicissime ⁊ maxime: ⁊ alia sunt in gradibꝰ accidentia ad statū illū: ⁊ tantus pōt esse recessus ꝙ spēs nō saluatᷓ sed destruitᷓ: ⁊ ideo penes simplicissimū modū equalitatis ⁊ modum talis latitudinis accipitur secundus modus

Qualr equalitas multiplr sumi possit.

equalitatis: sicut si diceremus hominē aliquē maximam at tigere equalitatē ⁊ simplicissimā que pōt esse in specie ⁊ nā hois: ⁊ hūc dicit Aristo. in phīa prima esse mensurā omniū alioꝝ hominū: eo ꝙ simplicissime participat nām spēi hominis: ⁊ alij participant eandē spēi nām ſm aliquē accessuȝ ad illū: ⁊ sic est in omnibꝰ naturis specieruȝ aialiū. Raro tn̄ hmōi vera reperit̄ eq̄litas: qꝛ talē hoiem aut aial oporteret esse in toto ⁊ in oibus mēbris in dispositione simplicissima ⁊ eq̄litate que debet esse ſm nām. Non eni qōlibet mēbruȝ talis aialis debet esse simpliciter equale ⁊ tēperatum: qꝛ cor est mēbrū calidū ⁊ cerebrū est valde frigidū: ⁊ forte nullum mēbrū etiā in homine est simpliciter temperatū: nisi sola cutis vt inferius dicet̄. ¶ Cū eni mēbra pncipalia vt in antehabitis diximus sunt tria vel quatuor: cerebrū nō pōt sua frigiditate tēperare caloreȝ cordis ⁊ epatis: sed nec siccitas cordis pōt tēperare humiditatē cerebri ⁊ epatis: cū cerebrū nō multū frigidū ⁊ cor nō multū est siccū: sed cor cōparatuȝ alijs est siccū ⁊ cerebꝝ cōparatū alijs est humidū. Modus tamē iste cōplexionis strictior est q̄ȝ modus primus: tamen habet diuersitatē latitudinis: sed hec latitudo est ſm regiones ⁊ climatū latitudines ⁊ precipue in climatibus multas ⁊ cōtrarias habentibꝰ qualitates: sicut clima secūdū ⁊ septimū. Indus eni habens oino mediā ⁊ equalē cōplexionē sue habitationi cōgruentē nō bene viueret in Anglia vel Scotia vel Datia. Dacus autē attingens eq̄le cōplexionis sue habitationis cito morēret̄ in India vel Ethiopia: ⁊ sic est de alijs climatū differentijs. Et sicut in libro de nā locoruȝ dictū est qōlibet clima habet latitudinem ⁊ mediū per eq̄distantiam inter duos terminos: ⁊ est equale qō est ſm cōplexionem mediū inter duos terminos: ⁊ hoc est quoddaȝ equale specialiter dictū p̄ter super iductos modos. ¶ Adhuc aūt p̄ter dictos modos est cōplexio equalis que debet̄ singulari huic ſm quā pōt viuere: a qua si mutat̄ efficit̄ cōplexio inequalis: ⁊ hec etiā hȝ aliq̄ȝ latitudinem ⁊ duos terminos: ⁊ mediuȝ est equale ſm ꝙ vita eius sibi propria est optima: a qua si distat parū est bona nō optima: ⁊ tātū distare pōt ꝙ erit inequalis ⁊ mala. ¶ Adhuc aūt modus specialis equalitatis est ſm quem quodlibet membrū est in dispositione in qua debet esse: sicut os siccū ⁊ cerebrū humidum ⁊ cor humidū ⁊ sic de alijs habet latitudinē ⁊ mediū: quando videlicet membrū est in optima dispositione in qua esse pōt. Quando igit̄ omniū. vȝ. recte speculamur cōplexiones est maxime equalis hominū complexio: ⁊ quando regionū cōsiderauerimus cōplexiones erit maxime equalis que est primi climatis nisi forte maris ⁊ paludū meotidarū nimia impediat humiditas. Post hanc aūt maxima erit equalitas illa que est quarti climatis. accidit enim in omnibꝰ his accidentia impedientia: ⁊ maribus ⁊ montibus ⁊ alijs accidentibus: ſm ꝙ in libris alijs determinauimus. ¶ Amplius aūt vt patet ex predictis membra principalia nō sunt propinqua illi que simpliciter dicta est temperantia: sed inter omnia membra magis propinqua est caro temperantie ⁊ post hanc cutis. cutis enim non sentit temperata propter similitudineȝ quā habet ad ipsa: ⁊ causa temperantie eius est ꝙ neruositas que conterit̄ in cute temperat̄ propter sanguinem qui est in extremitate venarum. Dictum enim sapientum naturaliū est qō simile nō sentit simile. Cutis aūt manus temperātior est ⁊ equalior omni alia corporis cute. In manus aūt partibus temperātior ⁊ equalior est que est in pulpa indicis. Illa ergo est proprius iudex in tactu ⁊ discretissimus. ¶ Dubitabit aūt fortasse aliquis circa predicta dicens ꝙ multarum specierū in natura videt̄ esse equalitas vna: quoniam cibum ⁊ species herbarū ⁊ radicum dicimus sanas ⁊ equales homini: qō non fieret nisi hominis haberent equalitatem: sed que habent equalitatem hominis sunt de complexione hominis: ⁊ sic cuȝ homine multa videntur eandem habere equalitatē. ¶ Sed hoc soluitur per sophisma equiuocationis: qm̄ cū cibus vel spēs alia dicit̄ sana ⁊ equalis homini non ideo hoc dicit̄ qō eandem cuȝ homine habeat equalitatē: sed ideo ꝙ ad hominis pficit equalitatem ſm effectū quē habet in corpore humano: his igit̄ modis dicit̄ equalitas. Que aūt in corporibus animalium recedunt ab equalitate ⁊ precipue in corpore hominis qui nobilior est inter animalia sunt hec ſm caliditateȝ

Dubiuȝ cōtra predicta.

Solutio.

quidem recessus est: qꝛ calidius in corpore est spiritus ⁊ cor a quo ipse nascit̄ spiritꝰ: ⁊ post ipm calidius est sanguis. Lȝ eni a qbusdā dicat̄ ꝙ sanguis generat̄ in epate: tn̄ necessario multus calor ei accidit a corde: sicut per anhabita istius sciētie est pbatū. Post sanguinem aūt in caliditate excedit̄ caro que est q̄si sanguis coagulatus: ⁊ est spissior: eo ꝙ imiscent̄ in ipsa q̄si fila neruosa. Et post hāc calidiores sunt vene pulsatiles: nō qdē pp eoꝝ neruositatē: sed qꝛ recipiūt calorē a sanguine subtili ⁊ spiritu q pulsat in ipsis. Post has aūt sunt vene non pulsatiles: ⁊ post has cutis palme que est tēperatissima. Frigidius aūt qō est in corpore est flegma: et postea sepum: ⁊ post hāc pinguedo: ⁊ post hanc pilus: ⁊ post ipm os: ⁊ postea cartilago: post quā ē ligamētū: ⁊ post illō ē chorda: post quā ē mēbrana: ⁊ post eā nucha: ⁊ post illā medulla cerebri: ⁊ postea cutis: p̄cipue tn̄ ante oia hec in frigiditate excedēs iter ea que sunt actu partes aialis ſm Arist. est humor oculi. ¶ Adhuc aūt humidius inter oia que sunt in corpore est flegma: ⁊ postea sanguis: post queȝ humidior est pinguedo: ⁊ postea sepū: ⁊ postea medulla cerebri: ⁊ post illā est nucha: ⁊ deinde succedūt ſm ordinē in humore caro mamille ⁊ testiculi pulmonis ⁊ epatis splenis ⁊ renum: post que humidius sūt musculi ⁊ cutis: ⁊ hūc qdē modū posuit Galenus. Scire tn̄ opȝ sicut in physicis nos dixisse meminimus ꝙ pulmo in sua cōplexione non est multū humidus. Generaliter enim oē membrū in sua cōplexione nāli suo assimilat̄ nutrimēto: ⁊ in sua cōplexione accidētali mēbro sibi ppinquo assimilat̄. Pulmo aūt nutrit̄ ex sanguine calidiori cū quo multū de cholera admiscet̄: per accidēs aūt adunant̄ in eo multe superfluitates ex vapore nutrimēti qui venit ad ipm ⁊ ꝯuertit̄ ad aquositatē in porositate ipsius ⁊ distillat ad ipm multū de catarro capitis ppter q̄ efficit̄ mollis ⁊ humidus. Sic igit̄ nāliter est siccior epate: qꝛ humiditas eiꝰ est per accidētia que diximus. Humiditas aūt epatis est eo ꝙ sanguis qui pertinet ad nutrimētū totius corporis aquosus primo est in epate. Mēbri aūt sanguinei humiditas causat̄ ex hoc ꝙ sanguis pertinēs ad icremētū mēbri: ⁊ nutrimētū intus pfundat̄ in ipso. Lȝ aūt flegma nāle sit humidius sanguine: tn̄ qꝛ flegma nāle est mā sanguinis: opȝ ꝙ multū amittat de humiditate nāli anteq̄ȝ per caloreȝ nālē ꝯuertat̄ in sanguine. Siccius aūt qō est in corpore aialis est capillus. est eni ex vapore cuius humiditas euaporauit ⁊ coagulatus est ad aerē circūstantē. Et post capillū siccius est os qō humidius capillo ostendit̄ per hoc ꝙ aialia aliq̄ nutriunt̄ ossibus: nulla aūt nutriuntur pilis. Et simil'r est de plumis auiū: ⁊ iō pili ⁊ plume glutita ab aialibꝰ idigesta reijciunt̄ superius vel inferius per anū. Post os aūt in siccitate est cartilago: ⁊ post hāc ligamētū: ⁊ post hanc vene nō pulsatiles: ⁊ post has sunt pulsatiles: post quas sunt nerui motiui: ⁊ post hos est cor: ⁊ post ipm sunt nerui sensitiui. nerui. n. motiui sunt frigidi ⁊ sicci. Nerui aūt sensitiui qdeȝ sūt frigidi ſm nām: sȝ nō multū sicci: qnimo ad tēperātiā fere accedūt. Ultimū aūt obtinēs siccitatis gradum est cutis. Oia aūt hec in supius habitis qdē dicta sūt: sȝ hec repetita vt facilꝰ oñdamꝰ cās eoꝝ q̄ diximꝰ ⁊ vt facilior sit doctrina.

Inter ea que sunt actu partes corporis humor oculi est frigidius ſm Aristotelez.

¶ Cap. 5m. Et est digressio de. ea q̄ plibare opȝ de etatibus.

AD eundē aūt modū recapitulare opȝ q̄daȝ in scia de etatibꝰ dicta. ¶ Etates igit̄ sunt quatuor in genere: quaruȝ prima que vocat̄ etas puerilis que a qbusdā dicit̄ etas icremēti: durat fere vsq̄ȝ ad triginta annos. Scda aūt est etas status ptēsa vsq̄ȝ ad. 35. aut vsq̄ȝ ad. 40. annos. Tertia aūt etas diminutionis que tn̄ dicit̄ eē cū pmanētia vigoris: eo ꝙ in ea cāe vigoris diminui incipiunt plus q̄ȝ sit in ea pceptibilis destitutio vigoris q̄ vocat̄ etas virilis vsq̄ȝ ad qnquaginta durās annos vel prope: vltima autē etas senilis cum notabili destitutione vigoris ⁊ suhe. Etas aūt puerilis diuidit̄ in infantilē que est etas nouiter geniti partus: ⁊ etatē motiuā qn̄ moueri icipit: ⁊ etatē que est ante fortitudinē: ⁊ illa est que vocat̄ dētiū pfectoꝝ plantatura: qn̄ dētes iā mutari ⁊ renasci icipiunt: ⁊ etatē que est ante luxuriā pfecti ⁊ maturi seminis ⁊ etatē luxuriatiuam. Etas aūt infantilis calorē hȝ q̄si tēperatū ⁊ abundat in humore valde pp spmatis vicinitatē: pp qō ēt nōnulli medicoꝝ dubitauerūt de calore pueritie ⁊ iuuētutis quis horuȝ

Auicenna. li. de nā aialium cap. 3.

calidoꝝ aīaliū excederet. ¶ Dicunt enī q̄dā calorē pueritie esse intensiorē q̄ȝ calorē iuuētutis. Pueri aūt magis crescūt q̄ȝ iuuenes: ⁊ magis cōpleta habēt opera nature in appeti-tu nutrimēti ⁊ digestionis. Hec aūt nō eēnt in illa etate nisi calor nālis qui acquirit ex spermate ⁊ spiritu spermatis in illa etate esset maior ⁊ fortior. ¶ Alij aūt his cōtradicūt: eo ꝙ calor iuuenū est acutior ⁊ sanguis spissior in quo calor cō-fortat: cuius signū est ꝙ tūc fluit a naribus multus sanguis ꝓpter calorē. cōplexio eniȝ illius etatis multū est cholerica. Complexio auteȝ puerilis magis est ad flegma declinans. Adhuc aūt q: motus iuuenum sunt fortiores. motus auteȝ est ex calore: ꝓpter qđ etiā calidi cordis homo existens mo-tuum est plurimoꝝ. Sunt etiā iuuenes fortioris digestio-nis ⁊ duriores digerūt cibos: que oīa nō nisi a calore fortio-ri causant. Dicunt etiaȝ isti ꝙ appetitus cibi qui crescit in pueris nō est ꝓpter calorē: sed ꝓpter frigus: ⁊ ideo qui hñt appetitū caninū ex frigore habent eū. Signū aūt ꝙ in iuue-nibus est nālior appetitus ⁊ melior cibi decoctio est ꝙ non euomunt cibos: ⁊ delectantur in eo multum qđ comedunt. Adhuc aūt ꝙ hec etas declinet ad choleraȝ significatur ex eo ꝙ accidunt eis egritudines cholerice calide vt frequen-tius sicut est terciana. Adhuc auteȝ in hac etate accides vo-mitus est cholericus. Econuerso aūt egritudines pueroꝝ vt frequentius sunt frigide ⁊ humide: ⁊ febres eorum sunt flegmatice: ⁊ vt in pluribus vomitus eoꝝ est flegma. ¶ Di-cunt etiā isti ꝙ augmentū in pueris nō est ex fortitudine ca-loris: sed ꝓpter multā humiditatē que abundat in pueris que etiā a modico calore facile extendit in augmentū. Di-cunt etiā multitudinē appetitus eē ex diminutione caloris sicut prius diximus. ¶ Omnia aūt hec dubia sic̄ in anteha-bitis dixim⁹ soluit Galenus vt videt: dicēs ꝙ calor vtrius-qȝ etatis diuersis modis est equalis quidē in essentia ⁊ ꝺm radicē: sed calor in pueris est maior ꝺm q̄titatē: in iuueni-bus est maior ꝺȝ qualitatē. ⁊ huius exemplū est: sicut vnus in radice ⁊ eēntia acciperetur calor in lapide ⁊ in aqua. hic enim calor penetratus in lapidē siccū esset acutior qualita-te ⁊ q̄titate minor ꝓpter materie restrictionē ⁊ adunatio-nem. In aqua aūt esset q̄titate maior ꝓpter mãe abundan-tiā ⁊ fluiditatē: sed qualitate esset hebetior ꝓpter humoreȝ qui remollit acutos angulos ignei caloris. Signū aūt veri-tatis eius qđ dicit Galenus est ꝙ pueri ꝓgnāti sūt ex sper-mate in quo multus est calor: ⁊ non accidit eis cā refrigera-tionis hui⁹ caloris. puer enī semp est in augmēto: ⁊ ꝺm gra-dus ꝯtinuos nō hȝ in se ꝓpter qđ calor diminuat. In iuue-nibus aūt nulla prorsus est cā q̄re in eis auctus sit calor ne-qȝ etiā cā que hūc calorē remittat: sed potius calor nālis cu-stodit in eis ex humiditate radicali que est in eis: qm̄ tamē euaporauit ⁊ minor est in pueris: ⁊ iđ acuit calor qui est in ipsa. Cū aūt subtiliter ꝯsiderat humiditas nālis ⁊ cōparat ad calorē nālē qui est in ea sicut in subiecto ⁊ ad incremētuȝ qđ fit ex ipsa videbit esse pauca cōparatione vtriusqȝ ⁊ ma-xime respectu incremēti qđ fit ex ipsa: sed abundans respe-ctu caloris ⁊ precipue in pueris. exigit enī in pueris vt ꝙ cō-seruet calorē ⁊ vt prestet incremētū. Iuuenib⁹ aūt in q̄bus est minor humiditas nō sufficit ad vtrūqȝ istoꝝ: sed facit al-terū. s. qđ cōseruat calorē: ⁊ nō multū de se p̄stat incremētū. ¶ Falsuȝ aūt oīno dicet qui asserit humiditatē sufficere in-cremento ⁊ nō calori nāli. nō enī poterit fundari sup aliquā humiditatē cremētū sup quā nō poterit fundari cā cremēti efficiēs: que est calor nālis. Remanet igit vt humiditas in iuuenib⁹ sit cā ⁊ subiectū caloris ⁊ nō sit cā augmēti. ¶ Qđ aūt dicūt q̄dā in pueris humiditatē esse cām augmēti pro-pter calorē est simpliciter falsum. humiditas enī non est nisi causa materialis incrementi. Mã aūt nō agit per seipsam sine causa efficiente. lȝ aūt aīa nutritiua siue vegetabilis cā sit efficiēs icremēti: nō tñ efficit sine calore nāli extēdēte hu-miditatē. ¶ Qđ aūt dr̄ ꝙ in pueris cātur appetitus ex frigi-ditate est falsum. Talis aūt appetitus nō est cū bonitate di-gestionis. Digestio aūt in pueris est optima: cuius signum est: q: nisi eēt in eis digestio optima nō redderet corporib⁹ plus per nutrimētū ꝙ deperderet per dissolutionē. Qđ aūt pueris accidit mala digestio aliqn̄ est iđ q: gulosi sunt ⁊ co-medūt multa humida: ⁊ hac via mot⁹ inordinat⁹ in pueris īducit corruptionē. hec est igit cōplexio pueroꝝ ⁊ ēt in etate que ꝓpinq̄ est pueritie. ¶ In etate aūt que est post pueritiā incipit ꝯsumi humidū nāle a calore aeris circūstātis quem coadiuuāt calores ex motib⁹ corporalib⁹ ⁊ aīalib⁹ cāti sicut alibi diximus: ⁊ p̄cipue ipsa lassitudo nālis humidi que nō semp pōt resistere calori nāli: qnimo hȝ terminū ad quē re-sistere pōt: sicut ⁊ cetere oēs virtutes nāles ⁊ māles sicut iaȝ sitū est: ⁊ in celo ⁊ mundo: ⁊ in libro de etatibus. ¶ Oportet igit ꝙ post tēpus per qđ calorib⁹ agentib⁹ in ip̄m resistere pōt cōtinua fiat ipsius deperditio: ⁊ minus fit qđ restaurat ex cibo quā qđ deperdit ex ipso: ⁊ sic deperditio cōtinua ex-tendit donec totū deperdat: ⁊ tunc accidit mors nālis aia-li. ¶ Adhuc aūt ex idigestione accidit humiditas extranea indigesta que auget in corporibus aīaliū ex infrigidatione caloris ⁊ est humiditas flegmatica. ¶ Ex prima igit causa deficit calor ex defectu sui subiecti in quo fouet ⁊ saluat: ex secunda aūt ex humido innaturali suffocante ⁊ contrarias qualitates innaturales ingerente. ⁊ hec duo sicut alibi dcm̄ est inducunt vite terminuȝ naturalem in omni indiuiduo: sed sunt alij termini vite accidētales sicut iterfectio decol-lationis: ⁊ huiusmodi de quib⁹ per phiam naturaleȝ cause nō querunt hic a nobis. ¶ Ex dictis igit manifestuȝ est ꝙ corpora pueroꝝ ⁊ iuuenū equaliter sunt calida: sed corpora pueroꝝ excedunt in humiditate. ⁊ signum huius est molli-ties suarū carniū: teneritudo suoꝝ ossiuȝ: ⁊ flexibilitas suo-rum membroꝝ ⁊ suarū iuncturaꝝ. Similiter etiā certificat hoc: qm̄ necesse est esse humidiora quecunqȝ sunt spermati magis propinqua cum sperma sit tota causa generationis. Pueri aūt magis sunt ꝓpinqui spermati ⁊ spiritui fumoso humido qui penetrat mēbra ⁊ remollit ea in illa etate. Vi-rilis aūt etas ⁊ precipue senū est sicca: cuius signū est duri-ties mēbroꝝ ⁊ laxatio ⁊ corrugatio cutis. hec enī corrugatio ꝓuenit ex frigido ⁊ sicco: q: siccū est causa laxitatis ⁊ frigi-dum est causa corrugationis: ex eo ꝙ frigidū cōplicat ꝯstri-gendo plicā pellis super aliaȝ ⁊ sic inducit rugas. Igneitas aūt ⁊ aeritas que sunt cā subtilitatis membroruȝ in talibus etatibus sunt pauce. calidū enim in ipsis est in euaporatio-ne: ⁊ euaporans calidū secū trahit humidū: ⁊ ideo corpora viroꝝ ⁊ precipue senū remanent frigida ⁊ sicca. Iuuenū aūt corpora sicca q̄deȝ sunt in cōparatione pueroꝝ ⁊ sunt humi-da in cōparatione viroꝝ ⁊ senū. Similiter aūt corpora viro-rū calida sunt in cōparatione senū ⁊ sunt frigida in cōpara-tione iuuenū: ⁊ senū corpora sūt simpliciter destituta humi-do ⁊ calido nālibus: sed habēt humiditatē flegmaticā exte-rius mēbris adherētē ⁊ remollientē ea q̄ est hūiditas accita-lis frigus mortis ⁊ suffocationem caloris nālis inducens.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarās modū digōnis ciboruȝ aīalium ⁊ generationē humoꝝ ⁊ modū generationis eoꝝ.

Recedentibus aūt adhuc adiungēdum est de modis digestionis aīalium que generant ex ci-bo digesto. De his enī opȝ preintelligere ante-q̄ȝ loquamur de cā membroꝝ aīaliū: qm̄ ex his multoꝝ accipiunt mēbroꝝ cause. ¶ Opȝ igitur scire ꝙ cibus quādā per masticationē in ore su-scipit digestionē. ⁊ huius cā est: q: virt⁹ digestiua est in in-teriori mēbrana stomachi. Hec aūt eadē est cū membrana lingue ⁊ palati: ⁊ ideo statim in ore suā incipit exercere ope-rationē cū cib⁹ per masticationē fuerit diuisus. saliua tamē coadiuuat ad hāc digestionē: eo ꝙ in ipsa est calor aliquis faciēs aliqualē decoctionē: ⁊ ꝓpter hāc digestionē triticum masticatū magis maturat apostemata q̄ȝ decoctuȝ in aqua vel pistatū. Signū aūt huius digestionis est: q: per mastica-tionem cibi multū amittit de sapore ⁊ odore qui prius fue-rat in cibo. Cum aūt sic incipiat digestio in stomacho: quā-do cibus peruenit ad stomachū digerit in stomacho dige-stione completa: nō solū calore stomachi: sed etiā adiutorio circunstantiū: sicut epatis a dextro splenis a sinistro: qm̄ lȝ splen nō calefaciat per se tñ calefacit per venas multas pul-satiles que a corde veniūt ei: ⁊ per venas nō pulsatiles que veniūt ei primum quidem a corde: ⁊ deinde ab epate. cale-fit etiā stomachus per zirbū qui est circa ipsum. zirbus eniȝ de facili calefit ꝓpter sepositatem que fit in ipso: ⁊ per calo-rem cōceptū calefacit stomachum ab anteriori ⁊ cor calefa-cit euȝ a superiori: q: ibi appropinquat stomacho calore me-diante diaphragmatis. Digestio autem cibi fit in stoma-

Auicenna. 12. de nã aialium cap. 4. ⁊ 5.

cho postq̃ cũ cibo cõmixta est aquositas per potũ accepta.
hãc eni opꝫ misceri vt sic ex tota mã simꝉ generet̃ succositas
que de facili trãseat lambẽdo ⁊ infundẽdo sup venas epa/
tis: post digestionẽ aũt in stomacho factã aliqđ ex succosita
te attrahit stomachus: ⁊ aliqđ per venas mittit ad epar: et
residuũ pmixtũ per portanariũ trãsmittit ad intestina a q̃/
bus per venas meseraicas suggit epar succositatẽ illã. Ue/
ne aũt meseraice sunt vene graciles dure ꝯtinuate pluribꝫ
intestinis: ⁊ per illas ꝓcedit ⁊ effundit̃ illa humiditas gra/
cillando semp ⁊ manãdo donec diuidat̃ in venas capilla/
res que sunt in oĩ parte epatis: nec posset vnq̃ effundi in tã
parua vasa nisi per aquositatẽ potataꝫ ita fieret meabilis:
alia eni nõ est vtilitas aquositatis potate nisi ista. ¶ Uene
aũt capillares que sparse sunt per totũ corpꝫ epatis adunã/
tur in gibbo epatis: ⁊ ibi faciũt venã magnaꝫ ⁊ in illa deco/
ctione fit sicut in oĩ eo qđ coquit̃: qđ est succositas cõmixta.
Quiddã eni enatat in ipsa qđ est sicut spuma: ⁊ hoc est mã
cholere nãlis: ⁊ qddã residet in ipsa terrestre grossuꝫ ⁊ hoc
est mã melãcholie: ⁊ qddã est subtile ⁊ purũ. ⁊ hoc est mã sã
guinis: ⁊ qddã remanet incõpletuꝫ aquosum ⁊ hoc est mã
flegmatis. ¶ Adhuc aũt qddã enatat sicut spumosum intẽ
sum: ⁊ hoc est mã cholere innãlis. ⁊ qddaꝫ cadit residendo
intensum ⁊ incineratum: ⁊ hoc est mã melãcholie innãlis. ⁊
qddã stat viscosum qđ diuidi nõ põt ⁊ ex illo fit flegma in/
nãle. ⁊ qddã purũ ⁊ interminatũ: ⁊ hoc est ex quo generatur
sanguis. Omnia aũt hec fiunt in gibbo epatis in vena ma/
gna sub calore cordis vel membri qđ est loco cordis in ani
malibꝫ postq̃ per venã emulgentã que ad renes descendit
separata fuit aquositas superflua ⁊ emissa ad renes cũ aliq̃
parte sanguinis qui ꝓpter nutrimẽtũ illic deriuat̃: ⁊ tũc ve
na illa magistra que a corde venit ad gibbũ epatis: in gib/
bo epatis diuidit̃ in duos ramos: quoꝝ vnus ascẽdit ⁊ al/
ter descendit: ⁊ diuidunt̃ per mẽbra: ⁊ per illas venas san/
guis defert̃ ad mẽbra exudãs in extremitatibꝫ omniũ ve/
narũ: ⁊ cũ exudauerit imbibit̃ membris ⁊ nutrit ea: sicut in
antehabitis libris determinatũ est: ⁊ iteꝝ suo loco in sequẽ
tibus dicet̃. Patet igit̃ ex his que dicta sunt q̃ humor est
corpus humidũ fluens ⁊ alteratũ per decoctionẽ ad nutri/
mentũ menbroꝝ: est eni humor de substantia cibi membri
sanguinei aut flegmatici aut cholerici aut melãcholici. Ali/
qñ aũt humor est superfluus quẽ oporteret de corpore eua/
cuare q̃uis nõ fit: aut q̃uis nõ fit ꝯuertibilis in nutrimen/
tum bonũ. ¶ Amplius aũt humiditatũ corporis quedã sũt
prime: ⁊ quedã secũde. Prime aũt sunt quatuor humores
de q̃bus iaꝫ dictũ est. Secũde aũt sunt quedã humiditates
supflue que sunt elõgate a suis principijs: que qdẽ potẽtes
sunt trãsire in mẽbra: sꝫ nõ trãsierũt cuꝫ effectu cõpleto. De
aũt humiditates sunt triũ modoꝝ. quedã eniꝫ dispersa est
per mẽbra: sicut ros qdã imbibitus membris: ⁊ est hec hu/
miditas habilis vt ĩfundat̃ mẽbris ꝓpter duas vtilitates:
quarũ vna est vt infundat mẽbra qñ patiunt̃ dissolutioneꝫ
aliquã. Secũda aũt est que humectet membra quando ex
aliquo modo forti desiccatio ĩducitur in membro. Adhuc
autẽ est alia humiditas que est propinqua coagulationi et
est cibus alteratus ad membra ꝺm speciem complexionis
membri: sed nõ adhuc peruenit ad complemẽtum. Tertia
aũt humiditas est que est intrans membra a principio cre/
menti: cuius principium ⁊ origo fuit a materia seminis in
embrione ꝺm q̃ principium embrionis fuit ex humoribus.
¶ Sic igit̃ humiditates tam bone q̃ superflue sunt in ge/
nere q̃tuor modoꝝ: sanguis videlicet: ⁊ cholera: ⁊ flegma:
⁊ melancholia. Sanguis aũt qui est calidus ⁊ humidus est
duoꝝ modoꝝ: naturalis videlicet ⁊ innaturalis. Natura/
lis quidem est rubeus ⁊ boni odoris ⁊ dulcis. Innaturalis
est duoꝝ modoꝝ vnus fit innaturalis non per cõmixtioneꝫ
alicuius alterius cum ipso: sed potius propter mutationeꝫ
que fit in ipso ꝺm calidũ aut frigidũ. Alius aũt fit inatura/
lis per cõmixtionem alterius humoris cuꝫ ipso: ⁊ hoc fit in
duobus modis. Uno quidem quando humor intrinsecus
venit intra ipsum ⁊ corrumpit substantiam ipsius: sicut cuꝫ
ĩmiscet̃ in sanguinẽ aliquid spumosum: hoc est cholera aut
fex alicuius: hoc est melancholia aut flegma. Alio autem
modo fit quãdo aliquid predictoꝝ generat̃ in sanguine ex
aliqua parte substantie que remansit in sanguine a prima

Al's emul/gentem.

sui origine. Uariant̃ aũt iam isti modi ꝺm diuersas diuer/
soꝝ humoꝝ mixtiones ⁊ generationes: ita q̃ aliqñ fit alba
aliqñ nigra ⁊ aliqñ rubea: ⁊ ꝺm q̃ mutat̃ ex talibꝫ causis in
calore: ita mutat̃ in odore ⁊ sapore. Flegma aũt nãle est mã
sanguinis: ⁊ flegma qdẽ dulce parũ est frigidũ respectu cor
poris: sed multũ est frigidũ respectu sanguinis. Et Gale/
nus qdẽ dicit q̃ nã nõ ordinauit in aĩalibꝫ ⁊ p̃cipue in ho/
mine receptaculum flegmatis: sicut ordinauit receptacula
cholere ⁊ melãcholie: ⁊ cursus eiꝫ similis est cursui sangui/
nis. ¶ Huius aũt iam in antehabitis istius scientie dixi/
mus esse duas causas: quarũ vna est necessitas ⁊ altera est
vtilitas. Necessitas quideꝫ est restauratio sanguinis ⁊ in/
crementũ quorũdã membroꝝ. Utilitas aũt est remollitio
iuncturarũ ne multo motu indurent̃. Portio autem gipsei
flegmatis causat̃ ex eo q̃ ex calore motus iuncturarũ eua/
porat subtile ⁊ remanet grossum gipseũ. Causa aũt salsedi
nis flegmatis est mixtio partiũ terrestriũ intensarũ ⁊ ama/
rarũ cũ ipsius humiditate aquosa equaliter. Si aũt parti/
cule tales combuste terrestres essent multe ⁊ superabundã
tes tunc facerent flegma amarũ. ꝺm eni hunc modũ etiam
salẽ faciunt hij qui in salinis operant̃. Galenus tñ dixit q̃
flegma poterit fieri salsum per solã putrefactionẽ in seipso:
⁊ hoc nõ est incredibile: q̃ in putrefactione calore exhalãte
educit̃ humidũ subtile. ⁊ tunc in humido grosso remanẽte
intendit̃ terrestre: ⁊ hoc fit causa salsedinis. ¶ Oportet aũt
scire q̃ porus qui dirigit̃ a chisti fellis ad inferiora ĩtestina
aliquando oppilat̃: ⁊ tunc ꝓpter defectũ cholere egestio fit
alba ex flegmate: ⁊ aliquãdo inducit̃ infirmitas que choli/
ca vocat̃. Aliquando aũt cremat̃ cholera in seipsa ⁊ accidit
cinis in ipsa: ⁊ adunat̃ cinereitas sua cum aquositate sua: ⁊
qđ fit ex illo est res pessima. ¶ Adhuc aũt cholera ĩnatura/
lis aliquando generat̃ in epate ⁊ aliquãdo in stomacho: sed
ea que generat̃ in epate ⁊ cremat̃ est subtilior. In stomacho
aũt generat̃ ea que viridis est ⁊ prassina ꝓpter virorem vo
catur ⁊ sua generatio est ex adustione cholere que vitellina
vocat̃: ⁊ tunc totũ nigrescit combustuꝫ: ⁊ ĩmiscet̃ naturalis
cholera cum illa: ⁊ tunc fit totũ viride: ⁊ illud prassinum cõ
burit̃ multũ ⁊ efficit̃ viridissimũ quasi erugo eris. ⁊ hec est
cholera pernecabilis: ⁊ est quasi venenum.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarans operationes calidi ⁊
frigidi in sanguine ⁊ pinguedine aĩalium sanguinem habẽ
tium ⁊ nõ habentiũ ⁊ precipue in cerebro ⁊ medulla.

Avicenna. li. de aĩalibꝫ ca/pitulo. 6.

Consequenter aũt ad notitiam eoꝝ que dicta
sunt de multiplicitate calidi ⁊ frigidi ⁊ humi/
di ⁊ sicci: ⁊ ad faciliorẽ notitiã sequentiũ pre/
mittamus adhuc capitulum de cibo interiori
animaliũ hoc est de humore qui est cibus vni
uersalis animaliũ dicẽtes: q̃ omne aĩal qđ ci/
bat̃ aut hꝫ sanguinẽ aut humorẽ aliũ loco sanguinis existẽ/
tem. Omne aũt aĩal sanguinẽ habẽs calidius est eo qđ san
guinem nõ hꝫ: precipue tamẽ masculus in his que habent
sanguinem calidior est sanguinem nõ habentibus. Quidã
tamen antiquoꝝ medicorum sicut Martymon ⁊ sequaces
eius dixerunt feminas esse magis calidas q̃ viros: ⁊ huiꝫ
signum esse dixerunt q̃ redeunte mẽse in nouilunio vel ple
nilunio menstruoꝝ patiunt̃ distillationem: sed Prothago
ras quem quidã Abrokalix corrupte vocant his dixit con/
trariũ ⁊ veritatem dixit in hoc. ¶ Adhuc quidã antiquorũ
opinati sunt sanguineꝫ ⁊ choleram frigidos esse humores:
cum tamen per ipsum effectũ humores hos constet esse ca/
lidos: q̃ sanguis prestat incrementum qđ non faceret nisi
per caloris operationem: ⁊ cholera pũgit: ⁊ aperit vias qđ
nequaq̃ preualeret facere nisi per calidũ acutum pungens:
sicut Pithagoras bene dixit pungens esse caliduꝫ: eo q̃ ex
acutis compungit angulis. Calidũ aũt sicut in precedenti/
bus diximus dicit̃ multis modis. Calidũ eniꝫ est qđ tactu
calefacit sicut ignis aut ignitum: ⁊ dicit̃ calidum potentia:
q̃ cum receptum fuerit in corpus animalis ⁊ excitatum ca/
lore naturali calefacit. Et dicit̃ etiã alijs modis quos pre/
diximus: sicut aliquando dicit̃ id calidum qđ quando mul
tiplicatum in sua specie sumptum fuerit calefacit: cum ta/
men modicum de sua specie non calefacit: sicut appium di/
citur calidum: eo q̃ multum appium sumptũ calefacit: mo
dicum tamen non calefacit. Dicit̃ etiã calidum aliquando
qđ acceptum

qd acceptum calorem vix deponit: sicut plumbuz: ecōtra autem corpora combusta cinerosa cū calefiūt in se profundūt ignem: ⁊ cum abluūtur reddūtur frigida. ¶ Adhuc autem dicit calidum per essentiam ⁊ per accidens: ⁊ siccuz dicitur per essentiam ⁊ per accidens: ⁊ similiter siccum dicit per essentiam sicut in lapide: ⁊ dicitur siccuz per accidēs vt in glacie: ⁊ de omnibꝰ his satis dictum est: sed hic repetuntur vt sciant effectus eorum in animalibꝰ. Animalia eniz aquosa subtilem habētia sanguinē ⁊ aquosum sunt valde timida: que autem habēt sanguinē spissum sunt audacia: eo ꝙ sanguis ille magis retinet calorem: sicut terra calida diutiꝰ retinet ꝗ aqua: ꝓpter qd calorem ire diutissime retinent porci ⁊ camelli boues ⁊ leones: ⁊ similiter est de homine grossi sanguinis. ¶ Adhuc aūt animal nō habens sanguinem nō habet sepum neqꝫ zirbū: in sepo enim ⁊ zirbo est terrestreitas ꝓpter quā talia coagulantur. Sepū autem ⁊ zirbꝰ in animali precipue dentes in superiori mandibula nō hn̄te. Sepum etiam talium aialium liquefactum citius coagulatur eo ꝙ multum sunt terrestria: cuius signū est ꝙ cornua ⁊ vngues ex multa habent terrestreitate. Nō aūt ita cito congelatur sepum animaliū aliorum. Quia autē pinguedo est de sanguine aquoso frigido: ⁊ facile frigido congelatur: ideo quādo multiplicat nimis in corpore extinguit ⁊ cōgelat calorem naturalem ⁊ interficit aial. Hinc est etiā ꝙ ossa ⁊ sepum non habent sensum: qa sunt quasi sanguis congelatus priuatus calore: qa horum digestio nō est similis digestioni carnis. Frigus ergo in talibꝰ cōfortat: ⁊ postꝗ fuerit potēs supra corpus mors inducit. ¶ Adhuc autē ex eadē causa cōtingit ꝙ postꝗ pinguedo multiplicat in corpore rescidetur generatio ex infrigidatiōe sanguinis. ¶ Amplius aūt medulla que est in ossibus est ex dissolōne subtilis ⁊ aquosi sanguinis qui ad perfectā digestionem non peruenit: hoc eniz qd perfecte digestum est de sanguine est qd venit ad speciē carnis: medulla autē in essentia sua ꝯm aliquē modū spermati assimilat. Et medulla quidē pueri est sanguinea: medulla vō iuuenuz ex acutiori generatur sanguine ꝗ medulla senum. Est aūt medulla sustentamentum ⁊ irrigatio ossis: ⁊ generat ex superfluo cibo ossis qd colat ex corpore ossis ex parte interiori in cōcauo ossis: ⁊ tamē est nutrimētuz ossis. Hec eni non sunt cōtraria ꝙ dicatur esse superfluitas cibi ossis: ⁊ ꝙ sit cibꝰ eius: cum eniz medulla est multa: aliquid ipsius poterit cōuerti in nutrimentū vel cibū. Uniulr autem loquēdo medulla est sanguis alteratus ad naturaz ossis: aial autem qd stricta habet ossa ⁊ multuz subtilia nō indiget sustentamento ⁊ nutrimēto ossiū: ⁊ non hꝫ medullā in ossibus sicut leo. ¶ Adhuc aūt iuuat multus calor leōis: animal aūt non hn̄s os nō habet medullā nisi nucham que circūdatur spinis dorsi: ⁊ hec medulla lꝫ sit fundamētū neruoꝝ ꝓcedentium a spina dorsi: valet tamē etiam ad alia q̄dam: est eni continuatiua quasi per modū ligamenti spōdilium: nō est solum in hoc ꝙ sint coopermentū nuche: sed ēt vt sint origo ossiuz sup que fundat corpus. ¶ Opinati sunt quidā ꝙ natura nuche sit vna cuz cerebro eo ꝙ cōtinuat cū ipso: hoc aūt error est: qa natura cerebri ⁊ cōplexio est frigida: sed spinalis medulla est calida. Signū autē huiꝰ est pinguedo ipsius: calorē aūt hūc habet a corde quez ante spinā potētia acquisiuit: ex hac tamē caliditate nō exiccat: qa continuā a cerebro recipit irrigationē. ¶ Opinati sunt ēt qdā subam cerebri esse sentientē: ⁊ ꝙ habeat virtutem sensitiuā tangibilium: hoc autem falsum est: talis eniz est qualis est natura medulle que est in ossibus: non eni dolet cerebrū ꝓpter apostema in sui natura: sed potius ꝓpter apostema in suis pelliculis: non tamē ꝓpter hoc neganduz est quin in cerebro sit aliquid in quo sensuū vires reponūtur ⁊ in quo spiritus vitalis ⁊ animalis: sed tamē aliud nō est sentiens sensu tactus sicut ⁊ cerebrū est principiū visus: ⁊ tn̄ non videt: ⁊ est principiuz virtutis motiue motu volūtario ⁊ tamē nō mouet: sed ꝑfecto principiū istaruz virtutū est spiritus qui est in cerebro ⁊ ipsum cerebruz est arca virtutū que per spiritū vehūtur ⁊ fluunt ad mēbra continuata cū medulla cerebri sicut ⁊ ipsa testa capitis est arca medulle cerebri: nō autem oportet ꝙ arca aut transitus siue via virtutis participet virtutem eādem: sicut eni in duobus neruis vacuis qui obtici dicūtur nō oriūtur virtutes visiue sed in cerebro: eo ꝙ ipsum cerebrum equat ⁊ temperat calorem spiritus calidi ⁊ facit ipsum visiuum ⁊ alioꝝ sensuum. Equat eniz cerebrum spiritū sensitiuum ⁊ motiuum: sic etiam sicut in arca ⁊ origine est spiritus vitalis in corde ⁊ equatur ad pulsum in ipso: aut forte a corde oritur nāliter omnis spiritꝰ: qui tn̄ in cerebro temperatur ⁊ equat ad sensus ⁊ motus operationem: in epate aūt ad operationem naturaliū virtutum: nō enim erit cerebrum ad hoc ꝙ sentiat: sed ad hoc vt spiritꝰ sensitiuus in eo sicut in equante ⁊ tēperante ipsum: nō oportet ꝙ ipsum sentiat. Testat aūt hoc Galenus dicens ꝙ nō tangit nisi ꝙ habet equalitatē ꝯm complexionē qualitatuz tangibiliū. Et dicit idem ꝙ cerebri cōplexio exit ab equalitate ⁊ declinat ad frigus: ⁊ frigiditatis ipsius effectꝰ est insensibilitas eius. Quāuis aūt etiaz cor non declinet ab eqlitate: tamē declinatio sua est ad caliditatē: ⁊ caliditas maior que nō corrūpit cōplexionez est causa maioris sensibilitatis: nec impedit cor a sentiendo per caliditatem: sꝫ potius quādo impedit hoc accidit ei ex instrumētis que ministrāt ei: sicut est spiritus: quādo enim ille infrigidat multū impedit cordis sensibilitatem. Melius igit qd in hac re dici potest est ꝙ dicatur ꝙ primum operās sensuz sit spiritus: ⁊ ꝙ nō consequitur aliquo modo vt arca spiritus aut custodia sua: aut id qd temperat ipsum ⁊ equat ad sentiēdum sit sentiens aliquo modo: sed oportet vt recipiat complexionez et substantiam que possit equare ⁊ temperare spiritus sensibiles ad sensuuz operationē. Melius igitur est vt dicatur vt membrū sentiens id qd est magis equale sit caro substātia excedens in frigido ⁊ humido aquatico sicut est cerebrum sensum habere nō poterit: spiritus autem habilis vt vehat virtutes est calidus: eo ꝙ frigidū stupefac virtutes. ¶ Et si obijciatur ꝙ inspiratio est frigida: que tamē cōfortat spiritum: dicemus ꝙ inspiratio nō est ad hoc ꝙ equet ⁊ temperet spiritum: sed potius est vt impediat nimis calidū intendere spiritū: hoc eni si cōfortaret dissolueret spirituz ⁊ diminueret ipsum: euentat igitur ab inspiratiōe ⁊ ꝓhibetur ab euaporatiōibꝰ superfluis. Inter mēbra igitur sensibilia magis equale est magis sensibile: cerebrum aūt frigidissimum est vt eque distans cordi refrenat calorē ⁊ ebullitionē ipsiꝰ. Iuuat etiam spiritū sibi a corde venientem ⁊ nimis calefactum ad equalitatem aliquā temperat: que equalitas cōuenit motibus ⁊ operationibus virtutum cerebri: virtꝰ enim motiua ⁊ sensitiua venit a corde ad cerebruz vecta spiritu: spiritus vō procedens a corde in substātiaz cerebri multis modis substātiam cerebri rectificat sicut in nutriri ⁊ augeri ⁊ multis alijs: omnia eni hec sunt a virtute cordis. Spiritus igit secundus qui a corde ꝓcedit multas habet virtutes ⁊ operationes: cū autem intrauerit ad epar vel cerebrū aptatur complexioni epatis vel cerebri: ⁊ tūc non habet nisi virtutem illi mēbro cōuenientem: nec impedit illa quacūqꝫ alia a corde veniēte: qa semper aptat ad illiꝰ mēbri operaz: hoc aūt totū ex corde causat. Cū eni aia sit vna in vno corpore aptat aia vni primo mēbro qd est ꝑncipiū oīum alioꝝ: ⁊ in medio eoꝝ positū: ⁊ calor qui est in ipso est instrumētuz omnium virtutū quas vehit in oīa membra: ⁊ hec determinātur ⁊ specificantur ꝯm equalitatem ⁊ complexionez quaz recipit spiritus in omnibus membris. Hec igitur sunt que dicere voluimus de operationibus calidi ⁊ frigidi.

¶ Tractatus Secundus Duodecimi Libri de aialibus in quo agitur de natura mēbrorum siliūm ⁊ cōsimilium.

¶ Cap. pm. De natura ⁊ causa sanguinis qui est materia mēbrorum similium.

TRanseamus igit nūc ad Aristo. sententiaz: dicentes ꝙ omne qd augetur necessario cibatur a sicco ⁊ humido ꝯm materiaz sui nutrimenti: ⁊ digestio huius nutrimenti fit per caloris fortitudinem. Igitur necessariuz est vt sit aliqd ꝑncipium caloris naturalis in omnibus que augentur plantis ⁊ aialibus per ipsam hanc causam quam diximus ēt si alia causa huiꝰ nō habeat. qd tamē nō est verum: qa calor in aiatis fere oēs complet operatiōes: sicut pꝫ per ante dicta in capitulo ꝑcedēti. ¶ Organa aūt siue instra

Auicenna. 12. de aialibꝰ capitulo. 6.

Scdo d ꝑtibꝰ aialiū ca. 3. circa dimidium.

ad vsum cibi conuenientia multa sunt valde. Et primũ q̃dem ad vsum cibi in aialibus deputatũ est os: ⁊ ea que sũt in ore sicut lingua dẽtes ⁊ huiusmodi: ⁊ maxime in his que indigent vt cibus eoꝝ incidat̃ in partes paruas quando sumitur: hoc est incisio lз non sit causa cõplete digestionis: tamen est causa ꝙ velocius cibꝰ digeratur: ⁊ ꝙ vndiq; suggi possit a meseraicis humidũ purum qđ in ipso est quãdo cibus per totũ diuisus est: ⁊ contritꝰ. Venter autem superior qui est stomachus: ⁊ vẽter inferior a quo trahũt meseraice cibũ digerunt digestiõe completa per calorem nãlem digestiuuз: sicut sepe in ante habitis diximus: ꝙ est via per quã intrat cibus ad locũ digestionis: ⁊ cum intrat est indigestꝰ: lз digestio in ore incipiat: ⁊ similiter in meri siue isophago per quẽ etiã est introitus cibi post os in animalibꝰ habentibꝰ isophagum: per hãc eniз viã cibus vadit ad stomachũ. Sũt autem ⁊ alia membra hoc mõ principia introitus cibi existentia: sicut est papa in auibꝰ ⁊ os superiꝰ stomachi ⁊ huiusmodi. Hec eni oportet esse principia sumptiõis cibi: eo ꝙ totum corpus per illa cibum accipit: arbores cibuз frigidũ accipiũt per radices suas a terra qui cõpletus est illa digestione que separat purum ab impuro: ⁊ suggunt ipз plãte a terra: ⁊ ideo cibus plantarum non habet superfluitateз stercoris vel vrine que reijciatur. Et qa nõ suggunt plante nisi humorem completũ ad plante nutrimẽtũ: ideo non fecit eis natura aperturaз oris sicut animalibꝰ: sed potiꝰ dedit eis radices paruas que sunt loco meseraicaꝝ venarum in aialibus: terra enim ⁊ calor inclusus in terra ex radijs solis ⁊ stellarum faciũt officium ventris in aialibus: qa calore illo eleuat̃ ad radices plantarũ purum nutrimẽtũ: ⁊ ipurum pondere terrestreitatis descendit ab ipsis. Omnia autem aialia perfecta ⁊ maxime ambulantia habẽt ventrem a quo separat̃ purum ab impuro: ⁊ ab ipso totuз corpus sicut radices arboꝝ accipiũt purũ cibũ a terra. Per radices eni sicut per venas meseraicas vadit cibus ad totã arborẽ per stipitem ⁊ per ramos ⁊ flagra: donec calore solis ⁊ plante digestio cibi plante perueniat ad finem vltimũ ⁊ cõplemẽtuз. Sicut aũt operatio oris necessaria est vt inijciat cibũ ventri: ita necessarium est esse aliud mẽbrum interius qđ cibuз a ventre suggẽdo accipiat: ⁊ hoc est vene meseraice que extendũtur ad intestina media inter portanariũ ⁊ longaonẽ: ⁊ incipiũt suggere inferius in ventre: ⁊ separant̃ distracte p totum corpus veniẽtes a corde ⁊ epate: sicut satis scitur per anathomiam nostrã quã in ante habitis executi sumus. In omnibꝰ autẽ animalibus necessariũ est ꝙ sit membruз recipiens cibũ: ⁊ aliud mẽbrũ qđ recipit eius superfluitatẽ que est impura ⁊ abijcienda: vene autẽ que sunt quedã vasa sanguinis per que decurrit ad membra sanguis aut humor q est loco sanguinis. Ex quo etiam manifestatur ꝙ sanguis est vltimũ siue depuratum nutrimẽtum qđ est intra vasa iã ad membra fluens in habentibꝰ sanguinem: aial v̊o carẽs sanguine per similem humorẽ cibat̃ qui loco sanguinis est in ipso: cuiꝰ signũ est ꝙ quãdo aial non cibat̃ sufficienter ex isto cibo macilentũ ⁊ male dispositionis efficit̃: quãdo autẽ sufficienter cibat̃ ex ipso augetur ⁊ bone dispositionis efficitur: ⁊ si cibus ille fuerit clarus ⁊ bonus erit corpus sanũ: ⁊ si malus fuerit erit corpus infirmum. Sanguis igit̃ in animalibꝰ nõ est nisi propter cibuз: sicut patet ex his que dicta sunt: ⁊ ideo sensum nõ habet: qa adhuc actu membruз non est sed potentia tñ: ⁊ sicut ẽt alie superfluitates ad corpꝰ nõ cõuerse non hñt sensum: cibus eni nõ habet sensuз sicut sensus est carnis: qa quãdo tangitur caro sentit manifeste: sanguis non est adhuc cõtinuus in carne: sed est quasi in vase repositus in corde ⁊ venis. Qualiter aũt membra recipiunt sensum a corde ⁊ qualiter cibantur ex ipso bene satis dictũ est in alijs libris precedẽtibus in hac scientia: vbi diximus generationẽ membroꝝ a corde: hic eni sufficit dicere ꝙ sanguis nõ est nisi ꝓpter cibũ membroꝝ: nõ enim indigemus nisi vt loquamur de natura ⁊ vtilitate sanguis.

Scd̃o d̃ ptibꝰ aialiũ cap. 4.

¶ Amplius autem in quorũdam aialium sanguine inueniunt̃ fila subtilia ad modũ piloꝝ per ipsum extẽsa: in quorũdam autem aialium sanguine hec nõ inueniũtur sicut in sanguie ceruorum ⁊ quorũdam alioꝝ: ⁊ ideo talium aialium sanguis nõ coagulat̃. Si tamẽ multum terrestris sit talis sanguis coagulatur propter priuationem humiditatis que est in ipso.

¶ Amplius aũt intellectus in hoie ⁊ estimatio in alijs animalibus puriora sunt ⁊ meliora ⁊ impuriora ⁊ peiora ſm dispositiones sanguinis ⁊ humoris qui est loco sanguinis: nõ quidem ꝓpter frigiditatem sanguinis: sed ꝓpter subtilitatem ⁊ claritatem ipsius maiorem ⁊ minorem. Subtilitate aũt ⁊ claritate caret terra ꝓpter quã terrestrem multuз habentia sanguineз grossiora ⁊ hebetiora sunt in cõceptionibus ⁊ operationibꝰ anime. Animal eni habens humiditatem nãlem subtiliorem ⁊ puriorem habet meliorem sensum: ꝓpter qđ etiam multa animalia carentia sanguie subtiliora sunt in apprehẽsionibꝰ sensibilium ⁊ alijs quibusdaз operationibus anime quibusdam alijs animalibꝰ sanguinem habentibus sicut formice ⁊ apes ⁊ huiusmodi: qa bonitas huiusmodi apprehensionũ sicut diximus non causat̃ ex calido ⁊ frigido: sз potius ex subtili; aut claro: aut grosso: aut obscuro humore naturali. Animalia autem quoruз humor naturalis est multe aquositatis: ⁊ cito infrigidabilis sunt maioris timorositatis: eo ꝙ timor ꝓpter fugaз sanguinis ⁊ caloris ⁊ spiritus ad cor infrigidat corpus: ⁊ si tũc congelatur humor nõ cito redit calor dissoluẽs ipm: ⁊ ideo talia animalia remanent diu timida ⁊ imobilia: ⁊ ideo animal cuius cor talis est complexionis hoc est frigide ⁊ humide aquose patit̃ sepe ex qualibet leui occasione tale timoris accidens: aqua enim frigida precipue viscosa cito congelatur: ꝓpter qđ etiam animal carens sanguine maioris est timoris animali habenti sanguinem: ita ꝙ etiam talia animalia timentia imobilitantur: ita ꝙ non mouẽtur nisi modicum ꝓpter fortem passionẽ ⁊ congelationẽ timoris. Quedam etiam talium animalium sanguine carentiuз in timore constituta mutant colores suos ex multa destitutiõe exteriorum a calore ⁊ spiritu. ¶ Amplius autẽ aliquando sunt in sanguine aliquorum animalium corpora parua ad modum pilorum per sanguinẽ extensa: ⁊ hec terrestrem habẽt sanguinem: qui cũ calefit diu valde tenet calorẽ: ⁊ ideo hec multum sunt iracũda ⁊ diu iram retinẽtia: ⁊ sunt audacia: iracũdia enim mouet calorem propter vindicte appetitum in quo ſm diastolem cor mouetur exufflans ex se calorem ⁊ sanguinem ⁊ spirituз. Sanguis autẽ talis diu feruet: quia terrestreitas tenet calorem diutius ꝙ̃ aque humiditas: filaria enim corpora terrestria que sunt in talium animaliuз sanguine efficiũtur sicut carbones ignis tempore iracũdie: ⁊ hec est causa dicti vulgaris ꝙ taurus ⁊ porcus valde sunt iracũda animalia ⁊ indiscreta ⁊ feruenti ira: eo ꝙ in sanguinibꝰ eoruз multa talia sunt filaria corpora: ⁊ p̃cipue in sanguine tauri: cuius signum est ꝙ citius cõgelatur omni alio sanguine. Et quãdo iste partes per colationem extrahunt̃ a sanguine non congelatur omnino: pars eniз terrestris ex humido aqueo extracta facit ꝙ humidum postea neq; adiuuabitur: neq; exiccabit̃: lutum v̊o humidum facile congelatur a frigore: quoniam cum per frigus exprimitur ⁊ expellitur ex ipso calidum exibit cum calore humidum qđ est caloris subiectum: ⁊ tunc constat ⁊ congelat̃ terrestre siccum: sicut diximus in libris ante habitis naturalibus: ⁊ precipue in 4° metheororum. Hec igitur est causa congelationis siue coagulationis eius: ⁊ nõ coagulatur ex calore sed potius ex humore quo destituitur. Sunt auteз ⁊ alie humiditates in corporibꝰ animalium: sed humor sanguinis maior est: et abundans super omnes alias corporis humiditates: ⁊ hoc dignum est ideo: qa est corporis cibus quem oportet multũ esse in animaliuз corporibus. Cibus eni est materia totius influens ⁊ effluens in corpore: ⁊ sanguis est vltimus cibꝰ vt diximus: ⁊ ideo conuenit eum multum esse: in sanguine est multa diuersitas caloris aut frigoris causata: aut ex eo ꝙ adhuc nõ sufficienter digestus est: aut forte qa corruptꝰ est ex aliquo accidente: qđ in physicis enumerauimus.

Nõ pp sãg… frigiditatẽ… pp subtilita… ⁊ eiꝰ claritat… prudẽtia i a… libꝰ arguit̃.

Sãguis tauri citiꝰ cõgelat̃ oĩ alio sanguie.

¶ Cap. 2m. De pinguedinis ⁊ zirbi natura ⁊ de cã medulle.

Scd̃o de ptibꝰ aialiũ ca. 5.

ZIrbus v̊o ⁊ pinguedo differunt ſm sanguinis superfluitatem: vtrũq; enim illoꝝ est sanguis aliqua decoctione: eo ꝙ est ex cibo citius ⁊ melius conuertibili: qđ ꝓpter aquositateз ⁊ aerітatem non sufficienter affinitatur: ⁊ assimilat̃ cibo vltimo animalis: ⁊ est facilis decoctiõis ⁊ conuersionis efficitur pinguedo aut sepuз aut zirbꝰ. Huius autem signum est ꝙ pinguedo ⁊ zirbus non inueniũtur

nisi in animali cuius corpus est fertile: hoc est facile nutribile ⁊ bone dispositionis: pars enim pinguedinis cõmunicat cum aere ⁊ igne: qa cito suscipit calorem ⁊ fortiter retinet ipsum: ⁊ hec est causa ꝙ hec non inueniũtur in animalibus sanguine carentibus: animal autez qđ habet sanguinem spissum terrestreitati corporis eius propinquum habet zirbum: eo ꝙ zirbus sicut in superioribus declaratũ est terrestris est: ⁊ ꝓpter hoc zirbus coagulat̃ sicut sanguis in quo sunt multa filaria subtilia de quibus diximus. Brodium etiam in quo decoquitur caro talis animalis etiã cõgelatur ⁊ constat: terrestres eniz partes in tali animali sunt multe: ⁊ partes aquose sunt pauce: ꝓpter qđ etiam zirbum precipue abundare videmus in corporibus animaliuz que dentibus carent in mandibula superiori ⁊ habẽtibus cornua. Hoc autem animal manifestum est esse plenũ elemento terrestri: eo ꝙ cornua ⁊ vngule sue de huiusmodi generantur elemento: animal autem carens quidem dentibus mandibula in superiori: sed carens cornib' est terrestre sed nõ tãtũ: ⁊ ideo habet pinguedinem que sepum vocatur loco zirbi: ⁊ illa pinguedo non est adeo cõminuibilis sicut zirbus quando ericcatur: eo ꝙ natura eius nõ est adeo terrestris nature. Huius autem pinguedo quando pauca fuerit in membris animalis iuuabit: eo ꝙ non ꝓhibet bonitatem sensus ⁊ adducet sanitatem ⁊ fortitudinem: cum autez multiplicatur multum nocebit: ⁊ forte corrumpit animal: quoniam si totum corpus cooperiatur pinguedine aut zirbo necesse est ꝙ tunc moriatur animal: qa tunc pinguedo ⁊ zirbus operiunt membrum in quo sensus est tactus: ⁊ sunt sine sensu sicut ⁊ sanguis ex quo generata sunt: qa sicut ante diximus hec non sunt nisi sanguis facilis decoctionis ⁊ conuersionis qui non est membris que actu membra sunt assimilatus. ¶ Manifestum est igitur ꝙ si totum corpus: aut tale efficiatur: aut talibus operiatur amittet sensum ⁊ morietur: ꝓpter qđ cito senescit animal multe piguedinis: sanguis enim eius cum transeat in pinguedine est paucus. Senectus autem ⁊ corruptio non contingunt nisi ex paucitate sanguinis non bene membris assimilati: omne enim qđ est pauci sanguinis multarum est occasionum corrumpentiũ: eo ꝙ citius ⁊ facilius imutat̃ ex frigido ⁊ calido. ¶ Adhuc autem animal multe pinguedinis pauce est generationis ⁊ coitus: aut forte nullius omnino ꝓpter eandem causaz: sanguis enim qui sperma efficeretur transit in pinguedinẽ anteq̃ʒ corpori assimiletur: ⁊ ad vasa seminaria descẽdat. Sic igitur dictum est de sanguine ⁊ aquositate ⁊ pinguedine et zirbo ⁊ causis eorum. ¶ Amplius autem medulla que est in ossibus est nature sanguinee: nõ enim verum est qđ opinati sunt multi antiquorum: ꝙ. vz. sit ex virtute spermatis ex quo generatur embrio. Hoc autem manifestum est in iuuenibus quorum membra corporis similia ex sanguine sustẽtantur ⁊ cibant̃: medulla autem sicut diximus est superfluũ nutrimenti ossium ⁊ cib' eorum. Cibus enim embrionũ est sanguis menstruus: ⁊ medulla que est in suis ossib' est sanguis superfluus in ossium suoꝝ cibo. Color autem medulle embrionũ ⁊ puerorum est sanguineus: sed imutatur ⁊ albescit quando crescũt pueri. In incremento eniz animaliũ quodlibet calidũ recipit imutationem: ⁊ simili modo mutantur medulle iuuenũ. ¶ Adhuc autem medulla animalis pinguis est valde pinguis: quando eniz bene digeritur sanguis animalis efficit̃ pigu͂edo vel zirbus sicut patet per ante dicta: zirbus tamẽ est magis digestus sanguis q̃ʒ pinguedo: ⁊ ideo medulla que est ex sanguine melius digesto q̃ʒ pinguedo similis est zirbo: ꝓpter qđ est medulla animalis qđ habet cornua ⁊ dentes in mandibula inferiori tñ: similis est zirbo eiusdem animalis: aĩal vͦo qđ habet dentes in vtraqʒ mandibula: habet medullam mollem siẽʒ pignedini: ⁊ huic assimilatur medulla spondilium eo ꝙ debet eẽ continua ⁊ transiens per omnia spondilia. Si eniz medulla spondiliũ esset similis zirbo non posset esse continua per totam longitudinem transitus sui per spõdilia: eo ꝙ durities ⁊ interpositio membranaꝝ impedirent ei' continuitatem: sed esset humida qdem quando est calida ⁊ cõteribilis quando esset frigida. ¶ Adhuc aũt quedã animalia nõ multam habent medullam: que. vz. ossa habent fortia ⁊ dura ⁊ spissa: sicut sunt ossa leonis in quibus non est nisi parua medulla: ꝓpter qđ etiam quidam opinati sunt ꝙ non esset in eis medulla omnino: ⁊ precipue in osse colli. Est autem necessariuz omnino ꝙ in animali perfecto: aut sint ossa: aut membra conuenientia ossib' que sunt loco ossiũ sicut est spina in animali aquoso ⁊ serpentibus: ⁊ in illis ossibus ex spinis necesse est esse medullam eo ꝙ ex cibo ex quo generãtur ossa: oportet in ossibus ⁊ spinis aliquid retineri tãq̃ʒ superfluum qđ est ad ipsorum irrigationem ⁊ nutrimentũ. Jam autem superius determinatuz est ꝙ sanguis cibus est oĩuz membroꝝ ⁊ ex ipso generatur pinguedo ⁊ zirbus ⁊ medulla: aut similis est generationi pinguedinis: aut generationi zirbi: ꝓpter qđ necesse est esse medullam pinguem ⁊ zirbosam in sapore ⁊ tactu. Digeritur enim ex calore ossium conueniente sibi: ⁊ sicut dictuz est superius sanguis digest' etiã per seipsum efficitur pinguedo vel zirbus: sicut per seipsum constat brodium in quo decocta est caro. Rationabile autẽ est non esse medullam in osse spisso ⁊ forti: ⁊ si est paruã eẽ: cibus enim in talib' aut totus: aut ex maxima parte transit in ossa. In animalibus autez aquosis ⁊ alijs que carent ossibus ⁊ loco ossium habent spinas non inuenit̃ medulla nisi illa que transit per spondiles. Tale eni animal est pauci sanguinis naturaliter: ⁊ medulla in talibus non habet locum sue generationis nisi per spondiles tñ distẽdatur: in illo eiz loco hec animalia medulla indigent ad confortanduz neruos ⁊ ligamenta que a spondilibus oriuntur: ⁊ quib' coste infiguntur: ⁊ hec est causa ꝙ medulla spondiliũ est alterius coloris ceteris medullis: sicut patet ex anterius in hac sciẽtia determinatis: ⁊ est viscosa neruosa: quoniam non est in spondilibus nisi loco ⁊ vice cerebri clandestinum spondiliũ transeuntis. Sic igitur declarata est causa propter quã medulla est in ossibus animalium habentium medullaz: ⁊ qđ est medulla. Et qa est superfluitas sanguinis ex qua cibãtur ossa ⁊ spine animaliũ. Et ideo etiã est retẽta inter ossa: ⁊ ꝙ nõ gñat̃ nisi ex sanguine bone ⁊ facilis decoctionis.

¶ Cap. 3m. De natura cerebri sm doctrinã Aristotelis.

Scdo d ptib' aialiũ cap. 6.

Sequitur autem nũc dicere de causa ⁊ natura cerebri. Sicut autem diximus superius multi antiquoruz opinati sunt ꝙ medulla spondiliũ que nucha vocatur sit continua cuz cerebro ⁊ eiusdem nature secum: lʒ veritas illis contradicat: eo ꝙ natura cerebri diuersa est a medulle nuche natura. Cerebrũ enim valde frigidum est magis omnibus alijs interiorib' membris: natura autem medulle nuche est calida: cuius signum accipit̃ ex pinguedine que est in ea. Causa autem quare medulla nuche est continua cum cerebro est: qa natura semper laborat ordinando mẽbra ad id qđ melius est. Cum igitur cerebrum sit frigiduz continuat ei contrarie dispositionis membrum: vt ex hoc det ei virtutem adiuuantem ⁊ expellentem distemperantiã que prouenit ex qualitate frigiditatis in cerebro: ⁊ ideo ponit vnum prope alterum. Ex multis autem rationib' proprijs manifestum est medullam nuche calidam esse: ⁊ etiaz ex ratione que iducta est ex frigiditate cerebri: qa aliter natura non reduceret ad temperiem ordinem membrorũ nisi calidum poneret ⁊ continuaret ad frigidum. Signum aũt frigiditatis cerebri est ꝙ tactus cerebri valde est frigidus: ⁊ est priuatus sanguine magis omnibus humiditatib' que sunt in corpore eo ꝙ quasi nullus sanguis apparet in eo: et cum hoc etiam est subsiccũ. Cerebrũ autem non est superfluitas sed potius principale membrũ: neqʒ est ex membris omnino continuis ⁊ compactis: sed natura ei' natura eterna quedam dum durat animal. Rationabile enim est nãm cerebri esse talem: eo ꝙ est principium ⁊ arca operationum animaliũ. ¶ Amplius aũt cerebrum non habet continuationem cũ aliquo membrorum sensibilium: sicut ad visum apparet in anathomia. Adhuc autem cerebrum non habet omnino sensum tactus: sicut neqʒ sanguis aut superfluitas alia animalis: non enim est in corporibus animalium nisi ad saluandum naturam. Non enim est verum ꝙ quidam fingunt animam esse ignem: aut aliam corpoream virtutez elementi que similis sit calori ignis: ⁊ ꝙ illa sit in cerebro: et propter hoc cerebrũ sit calidum. Sicut enim in his que de anima sunt disputatur melius est dicere ꝙ anima sit principium ⁊ causa corporis: siue sustentatio continens ipsum: et

Scdo d ptib' aialiũ cap. 7.

sic in tali corpore qđ est calidum ⁊ alias virtutes habēs elementorum: aut ꝙ anima sit talis causa talis corporis qualis dicta est: ⁊ ꝙ iste elementorum qualitates sint instrumēta eius: ⁊ ideo dicere animam esse ignem idem valet ꝙ eaꝫ dicere fabrum lignarium serraꝫ esse. Ex his ergo ⁊ huiusmodi rationibus necessarium est ꝙ anima est actus corporis habens sicut motor ⁊ artifex in potestate huiusmodi calorē ignis qui est in corpore. ¶ Sed vt prius diximꝰ omnes res physice cōmixte indigent coniunctione contrarij sibi vt temperentur: ita ꝙ non sit in eis aliqua distemperantia: et natura fecit cerebrum frigiduꝫ: ⁊ positū est ex opposito cordis qđ est membrum calidissimum: eo ꝙ non saluaret̄ mēbrum egrediens a temperantia per se sine contrarietate alterius membri temperantis ipsuꝫ: ꝓpter qđ sagax natura igeniata est ponere cerebrū ex opposito cordis vt diximus. Cerebrum enim erat intemperatuꝫ eo ꝙ vincebat in ipso natura terre ⁊ aque que sunt elementa frigida valde: hec enim contemperantia resultans ex ordine membroruꝫ causa est ꝙ animal habens sanguinem habet cerebruꝫ: nec habet cerebrum ab aliquo alio animali nisi forte non habentia sanguinem habeant membrum conueniens cerebro qđ operat̄ cerebri operationes: sic̄ animal multipes ꝭm Arist. ⁊ sibi similia: que etiam animalia calida sunt propter cerebri priuationem. Cerebrum enim emūdat complexionem caloris ebullitionem caloris ⁊ cordis: vt habeat cor etiam calorem temperatum in duabus venis. s. in vena maiori ⁊ adorthi sicut dixim̄ꝰ in anathomia. He enim vene ꝭm ramificationes suas perueniūt ad telam cerebro continentē: vt enim nō accidat cerebro nocumentum ex calore qui accideret si vene calide penetrarent in substātiam ipsius: ideo iste vene per texturas suas sunt continentes ipsuꝫ: spisse autem sunt ⁊ graciles loco venarum paucaruꝫ magnarū quarum orificia tamen effundūt sanguinem ad ipm vt nutriatur. Sanguis autem iste est mundus clarus ⁊ subtilis ⁊ nō spissus ⁊ turbidus. Si enim sanguis ille fuerit frigidior cōplexione temperata: aut etiam ipsum cerebrum: statim accident catarri. Vapor eniꝫ cibi ascendens sursum ⁊ vadēs per venas venit ad cerebrum: ⁊ cum infrigidat̄ nimis vapor huiusmodi: statim accidūt catarri propter fortitudinē frigoris qđ est in loco illo: est enim ille catarrus flegmaticꝰ ex aquoso sanguine ⁊ frigido: ⁊ quando conferūtur ea que fiūt in homine qui est minor mundus ad ea que fiūt in maiori mundo: erit hoc accidens sicut generatio pluuiaruꝫ ex vaporibus. Vapor enim ex terra ⁊ aqua que sunt elementa inferiora ad superiora ascendens sustentatꝰ stat in aere superiori qui continet hūc aerem qui continet terraꝫ: ⁊ frigiditate illius conuertit̄ ⁊ descendit per pluuiam. Huiꝰ igitur egritudinis que catarrus vocatur hic dicimus cām quidem insufficientem: q̄a hoc sufficit nobis ad phiam naturalem de qua nunc loquimur. Medicus autem discretꝰ habet omnes modos ⁊ causas ipsius. ¶ Amplius autem sensus est in cerebro: cerebrum autem in veritate non est nisi in animali habente sanguinem: sed in animalibus carentibus sanguine est membrum conueniens cerebro: ⁊ cōuenit cum cerebro in operationibꝰ ipsiꝰ: quoniam infrigidat cibum qui venit ad ipsum ex eleuatione sanguinis vel humoris qui est loco sanguinis. Potest enim hoc esse in mēbro qđ est loco cerebri propter aliquas causas similes illis: sicut est frigiditas ⁊ ponderositas capitis. In omni eni animali siue sanguinem habeat: siue non: tempore dormitiōis est caput ponderosum: qđ non accidit nisi ex frigore. Cum autem cibus infrigidatur calor fugit cum sanguine granato ⁊ infrigidato descendente ad inferius. Et q̄a calor agitat̄ ad inferius ⁊ interius: ideo erit somnus: ⁊ ideo animal erecti corporis non potest eleuare caput suū: ⁊ precipue ponderosi capitis: sicut homo ⁊ pigmeus. Similiter autem et animalia quadrupedia granatis capitibus submittunt capita in tempore somni: subtiliter de his auteꝫ locuti sumus in libris quos fecimus de somno ⁊ vigilia: ibi eniꝫ causas somni distinximus distinctione completa. ¶ Amplius autem cerebrum compositūꝫ est ex terra ⁊ aqua: qđ probatur ex hoc ꝙ siccum efficitur quando decoquitur ⁊ duruꝫ: quia tunc dissoluit̄ ab eo pars aquosa per calorem: ⁊ remanet in eo constās pars terrestris que multa est: ⁊ quādo pars humida resoluitur ab huiusmodi parte remanet valde durū.

¶ Amplius aūt homo habet valde magnum cerebrū quādo confertur ad cerebra animaliū aliorum ⁊ cerebrum viri maius est cerebro mulieris. Adhuc autem locus qui vicinatur cordi ⁊ pulmoni est valde calidus: ⁊ erigit corpus ꝓpellendo spiritum ⁊ sanguinem ad superius: ⁊ ideo homo q̄a hec loca calida habet est erecti corporis. Homo eni est calide complexionis: ⁊ calor ⁊ spiritus sursuꝫ tendentes faciunt augmentum in membris superioribus ⁊ erectionem stature. Huic v̄o calori cordis ⁊ complexionis contrariātur humiditas ⁊ frigiditas cerebri: propter multitudinem enim frigidi ⁊ humidi qđ est in cerebro non cito in pueris durescit pars vicina cerebro: os. vꝫ. qđ est in prima sutura sincipitis. Vapor enim ⁊ calor a corde ⁊ spiritalibus venientes per illam partē exeunt: ⁊ ideo non accidit hoc nisi animali habenti sanguinem ⁊ caput multe suture: sicut est homo est hoc accidens conueniens etiam factis hominū propter eandem causaꝫ: vt. vꝫ. melius calor possit respirare: ꝑcipue quando cerebrum est valde magnum respectu quātitatis corporis: si enim citius q̄ꝫ debet ꝭm naturam contingit consolidari ⁊ indurari non comparatiōe complebit os suum: sed potius in talibus vapor expirare non valens infrigidatur: ⁊ infrigidat caput ⁊ corpus: ⁊ accidūt ex hoc infirmitates ⁊ amentie siue amissio intellectus. Calor enim cordis ⁊ primi membri est multus: ⁊ de facili ledit̄ ab alijs membris quando multum oppilantur ⁊ infrigidant̄: ⁊ sensus eius qui est subtilis valde ⁊ vehemēs cito imutat̄ quādo concurrit aliquid ad ipsum de sanguine infrigidato cerebrum continente. Sic igitur diximus de humiditatibus generatis in corporibus animaliuꝫ: ita ꝙ nos non latet aliquid de dispositionibus cōmunibus eorum.

¶ Cap. 4ᵐ. Et est digressio declarans causas ⁊ dispositionem membri ꝭm Peripatheticos modernos ⁊ ꝭm experta ⁊ rationem.

Hec igitur de natura ⁊ cerebri dispositione ꝭm sententiā Aristo. dicta sunt. ¶ Sed ad maiorem euidentiam oportet scire ꝙ non est causa quare cerebrum fecit natura in animalibꝰ nisi duplex. s. necessitatis ⁊ vtilitatis. Illa aūt que est necessitatis est adhuc duplex. Una quideꝫ ad temperamentum compositionis corporis organici. Altera autem ad operationes eiusdem. Illam v̄o que est propter temperiem compositionis iam supra tetigimus: vt. vꝫ. calor cordis ⁊ epatis temperetur ne incendant superiora et dissoluant compositionem. Oportet enim sibi misceri virtutes calidi animati ⁊ frigidi: quemadmodum etiam in superioribus miscentur virtutes Saturni ⁊ Iouis ⁊ Martis ⁊ Solis ad temperamentum faciendum. Et ideo sicut cor ⁊ pulmo facta sunt excellenter calida respōdentia viribus Solis cui cor proportionatur: ⁊ Martis cui proportionatur epar: ⁊ Iouis cui proportionatur pulmo: ⁊ oportuit vnū frigidum ⁊ humidum super hoc poni qđ Lune proportionatur ꝙ ista reduceret ad temperamentum. Vis auteꝫ vasorum seminis proportionatur Veneri ⁊ Mercurio propter multam ⁊ multiplicem sui conuersioneꝫ: proportionātur virtutes vasoruꝫ. Saturno autem splen in colando humorem melancholicum trahendo ⁊ mouendo. Necessitas autem que est propter operationem est: q̄a animales operatiōes indigent spiritu lucido claro ⁊ multo: eo ꝙ sunt magis multiplicium virtutum. Non autem membri calidi poterat esse spiritus nisi fumosus ⁊ turbidus: ⁊ ideo oportuit esse magnum frigiduꝫ in quo clarificaretur ⁊ attenuaretur ⁊ subtiliaretur spiritus qui formas animales rep̄sentat. ad hoc factum est cerebrum frigidum ⁊ humidum: humiduꝫ quidem vt suscipiat: ⁊ frigidum vt subtiliet ⁊ clarificet spiritum. Causa auteꝫ vtilitatis est ꝭm bene esse determinata: quia aliter non bene saluarentur sensuuꝫ organa: eo ꝙ si esset calidum continue liquesceret in se: ⁊ flueret ex ipso humores calidi in oculos aures ⁊ olfatum: ⁊ destruerent̄ operationes organorum. Est autem ⁊ alia vtilitas potissima: que. vꝫ. infrigidato in se vapore inducit somnum qui est naturalis quies animaliū: sed de hoc satis in libro de somno ⁊ vigilia dictū est. ¶ His igitur de causis facto cerebro frigido: dico ꝙ omne animal habet cerebrum aut membrum

qđ est

qđ est loco cerebri: habentia aũt sanguinem habent in veritate cerebrũ: ⁊ quedam etiam non habentia sanguinẽ habent cerebrum sicut quedam marina: ⁊ aliqua pars eiꝰ qđ vocatur grece malakir: sed homo iter cetera animalia habet cerebrum maius. Cum eniꝫ homo plures habeat virtutes ⁊ operationes animales eius magnitudo est in homine necessaria. Dispositio aũt cerebri hoīs est ꝙ pars eius tendat ad medullam: ⁊ reliqua pars eius tendat ad pelliculas siue membranam: ⁊ tertia tendit ad quosdam ventriculos plenos spiritu. Nerui aũt sunt quasi rami qdaꝫ emanãtes a cerebro: non ita qdem ꝙ de substantia ipsiꝰ: sed potiꝰ ꝙ extendũtur vsqꝫ ad ipsum de corde eũtes sicut alibi probatum est. Totũ aũt caput ẜm sui longitudinem tres vẽtriculos habens: habet mediationem quasi per lineam per lõgitudinem ductam per ventriculos ⁊ membranas: ⁊ in vacuitate illa est iuuamẽtũ qđ in ante habitis determinauimus: quãuis in anterioribꝰ ventriculis magis manifestet spiritus sensibilis. Creata est aũt substantia cerebri leuis ⁊ vnctuosa: ⁊ vnctuositas qdem ideo est vt neruis ad se continuans influat vnctuositatem ⁊ viscositatẽ. ¶ Leuitas autem siue mollities ẜm Gal. vt ex figura leuis ⁊ q̃litate mollitiei de facili exerceatur ad formas sensibiles ⁊ imaginarias: eo ꝙ humidũ ⁊ molle de facili recipit imaginationes ⁊ impressiones formaꝝ: hoc aũt non omnino veꝝ esse videtur. Humidũ enim de facili qdem recipit formas: sed non omni modo: sed que recipit cũ motu ⁊ diuisiõe quadã corporum intrantium in ipsum ⁊ diuidentiũ partes eiꝰ. Imaginatio aũt ⁊ cetere virtutes sensibiles non fiũt cum motu corporis ⁊ diuisiõe aliqua que fiat in ipso. ¶ Dicimus igit ꝙ causa mollitiei eiꝰ est vt sit remolliens duritiem neruoꝝ: ⁊ vt nutrimentũ bonum prestet neruis gradatim. Meliorem enim substantiam ⁊ nutrimentũ rei viscose prestat res mollis q̃ꝫ res dura: ⁊ sic etiam fit ꝙ nerui venientes ab ipso sunt iuxta ipm molles vt recipiant virtutes eius: ⁊ gradatim ab ipso procedentes inducant ⁊ fortificant. Adhuc aũt mollis substantia abũdat in spiritu quem largit neruis motiuis ⁊ sensibilibus. Adhuc autẽ substantia eiꝰ fuit frigida spongiosa vt esset leuior ⁊ spiritu plenior: qa substãtia spongiosa mollis leuior ⁊ spumosior ẽ q̃ꝫ ꝯtinua ⁊ dura. ¶ Amplius aũt substantia cerebri diuersificata est in partibꝰ: qm̃ anterior est mollior ⁊ humidior: ⁊ posterior est durior ⁊ siccior: diuidens aũt in partes cerebruꝫ est membrana dura: partem aũt anteriorem mollificant medulle que ibi sunt in vacuitatibꝰ ossium. hoc aũt ideo est: qa ab anteriori parte veniũt multi nerui sensibiles: ⁊ precipue visus ⁊ auditꝰ qui ẜm naturam sunt humidi ⁊ molles: dignum enim est visuꝫ ante: eo ꝙ visui tanq̃ꝫ speculatori dat tota custodia corporis. Nerui aũt motiui magis ad posterius cerebri dirigũtur: ⁊ precipue ad nucham que est cerebri nũtius ⁊ vicariꝰ: supplet enim vices eiꝰ in via dorsi descendendo. nerui eniꝫ motiui magis indigẽt duritie q̃ꝫ sensibiles. nucha autẽ distracta ⁊ cooperta est membrana vt sit differentia tactꝰ inter nucham ⁊ spondilia. Cerebruꝫ aũt sicut in ante habitis dictũ est cooperat duplici membrana: hoc enim habet vtilitatem permaximam: in illis enim tenent ⁊ complectũtur vene nõ pulsatiles que ibi conueniũt: ⁊ extremitates illarũ venaꝝ veniũt posterius ad lasciulam ⁊ planũ capitis: ⁊ effundũt ibi sanguinem: que dũ etiam imergunt cerebro ramificate ⁊ assimilate in extremo suo subiecto cerebri: ⁊ sanguinem effundũt in nutrimentũ ipsius: ⁊ postea iterũ adunantur quasi ad duas venas: ⁊ hoc fit ideo vt cõfortent: vt ex eis nascant ligamẽta cerebri cũ membrana spissa que est in equidistantia secte corone anterioris partis capitis. In anteriori aũt parte nascunt ex ipsis additamenta mamillaria per que fit olfatus: ⁊ diuidũtur a mollitie cerebri modicũ: nec sunt tamen additamẽta in dura vt nerui. ¶ Amplius aũt duplex membrana cooperit cerebrum. Una dura mater vocata que est versus os superiꝰ ne cerebrũ ledatur duritie ossis. Et alia inferior piamater vocata. Et ideo qr molliter excipit cerebrũ: ⁊ illa est quasi sit ex textura venaꝝ: ⁊ ideo intrat substãtiaꝫ medulle in multis locis ⁊ vadit ad eiꝰ ventriculos: ⁊ terminat a posteriori: eo ꝙ vlteriꝰ non est necessaria. Membrana autẽ dura nusq̃ꝫ applicat cerebro: nec etiam inferiori membrane: sed cõtinue eleuat sursum:

Cã mollitiei cerebri ẜꝫ Galenaꝫ ⁊ reprobatio.

Uera cã eiusdẽ ẜꝫ doctorẽ.

cõtinuans aũt inter duas membranas est per venã que trãsit a dura ad subtilem: ipsa aũt dura coniũgit cum osse per quedã ligamenta membranalia que oriũtur ex ipsa vena ⁊ membrana: ⁊ coniũgit cũ osse in dentibus serre ne cadat super cerebrũ: ⁊ ista ligamẽta trãseũt teste substantiã vsqꝫ ad exteriora teste: ⁊ ibidem diuaricat ⁊ texit ex eis membrana que cooperit testã: ⁊ hec est causa boni ⁊ fortis ligamẽti durematris cũ testa. Cerebrum aũt in sua longitudine habet tres vẽtriculos: a quibꝰ ventriculus ẜm latũ sui habet duas partes quasi bicameratus existens. Anterior tamẽ manifestius alijs diuidit in duo. s. dextrum ⁊ sinistrũ: ⁊ sunt ille camere vnius q̃titatis. Uacuitas aũt anterius vtriusqꝫ partis iuuat ad olfatũ ⁊ ad exitũ facilliorẽ mucilagis flegmatice per sternutationem ⁊ emũctioneꝫ: ⁊ iuuat ad diuisionẽ spiritꝰ visibilis. Iuuat p̃terea ad opera formatiue siue imaginatiue intrinsecus. Uẽtriculus aũt posterior est magnus ꝓpter magnitudinem teste vacue que est illuc: ⁊ vt possit eẽ principiũ membri magni qđ est nucha descẽdens ab ipso: ⁊ in ipso viget vis memorialis: lꝫ aũt magnus sit: tamẽ minor est parte anteriori: minuit eni gradatim incipiẽs a magno: ita ꝙ stringit in fine ad locũ nuche ⁊ quantitatem que egredit ex ipso. Medius aũt ventriculus est quasi transitꝰ ⁊ via ab anteriori ad posteriorem: mediante enim isto continuant spiritꝰ anteriores deferentes formas cũ virtutibꝰ posterioribꝰ. Tegit aũt ventriculus tegumẽto spherico intus concauo vt non occurrat occasiões intrĩsecas: ⁊ vt fortis sit ad sustinendũ membrane contactũ: ⁊ in vna parte cõiungũtur ei ventriculi anteriores vt per ipm mittat ad posteriorem. ꝙ aũt virtutes animales site sint in istis significat ex hoc ꝙ egritudies haꝝ cellulaꝝ impediũt vel õstruũt opationes virtutũ que sunt in eis tanq̃ꝫ in organis. ¶ Adhuc aũt in anteriori parte cerebri sunt vie seriose per quas trãsit spũs sicut per cellulas: nõ enim semper vẽtriculi aperiunt ⁊ ampliant: precipue quãdo ille spũs est paucus. Spiritꝰ eni venit a corde ad cerebrũ: ⁊ digerit ibi ad operationes animales sicut digerit ad operationes nãles in epate: ad huiusmodi aũt digestionem magis apta est seriatilis diuisio q̃ꝫ camerarũ. Inter ventriculũ aũt anteriorẽ ⁊ posteriorem sunt due vene quaruꝫ intersecatio vtrinqꝫ habet duas carnes glandulosas que implẽt vacuitates que sũt in ramificatione: ⁊ tũc vexãtur ille due vene quasi in rhete sub substãtia cerebri. Seriose aũt vacuitates que sunt supra distinctionem camerarũ implent q̃si carũcula quadaꝫ que est q̃si vermiculus qui cõtrahit ⁊ dilatat ad clausuram ⁊ aperitionem: membrana aũt natat super duas carũculas predictas ⁊ colligat eis: ⁊ quãdo dilatat membrana constringunt carũcule: ⁊ quãdo cõstrĩgit dilatant: ⁊ sic celle aperiunt ⁊ claudunt: ⁊ quãdo aperiunt trãsit discurrẽs spiritꝰ ad opa virtutũ animalis: ⁊ quãdo claudũtur hebetant operatiões earum: ⁊ hinc est ꝙ homo quãdo attonitus cogitat mouet caput ⁊ agitat vt motꝰ ipse iuuet ad cellularũ apertionẽ. Uermiculus aũt posterior minor est añriorem: ⁊ additamenta ista vermicularia quasi duabꝰ venis sũt similia: ⁊ ideo a q̃busdam due vene vocant. ¶ Ampliꝰ aũt in cerebro sũt duo foramina ad expellẽdam superfluitatem: vnũ qdeꝫ anteriꝰ qđ venit per nasum: ⁊ aliud est in medio basis cerebri qđ venit in os contra cãnam. In vẽtriculo auteꝫ posteriori nõ potuit esse foramẽ: eo ꝙ paruus sit respectu alioꝝ: ⁊ ad ipm nõ veniũt superfluitates: posterior aũt ⁊ medius cõueniũt in via medij vẽtriculi qui diuidit ipsos. Ibi enim due vie quasi ex trãsuerso procedẽtes cõueniũt in vnũ foramẽ: cuiꝰ vie initiũ est in membrana subtili que piamater dicitur et trãsit in duram membranam: ⁊ cũ aliquãtulũ pertrãsiuit in eam obuiat cuidaꝫ vie que glãdule assimilat: ⁊ est q̃si sphera compressa in vtraqꝫ parte que iacet iter mẽbra dura ossis ⁊ foramẽ basis qđ cõuenit cõtra cãnam. Qđ aũt supra diximus ẜm Aristo. ꝙ in substãtia cerebri nõ est sanguis itelligi dꝫ ꝙ in veritate non est sanguis in forma sanguinis: qa mutatꝰ est in aliũ humorem: ⁊ simil̃r ꝙ diximus nõ esse venas in substãtia cerebri intelligit ꝙ icipereñt: ex orificio tñ venarũ veniũt ad ipsum a q̃bus suggit necessariũ nutrimẽtum: sed in ipsa substãtia cerebri nõ est textura venaꝝ sicut textura est in carne: corde: ⁊ epate. Testa aũt superior ideo spissior est vt meliꝰ ab occasionibꝰ defendat. ¶ Ampliꝰ autẽ

Propter qđ q̃ñ hõ attonitꝰ cogitat mouet caput.

cerebrū frigidius est īter membra ṗncipalia: ⁊ hoc etiaȝ ipo percipit tactu. Cum aūt nerui motiui nimis elōgant a cerebro rigescūt ⁊ nō possunt moueri: ideo facta est nucha descendens per spōdiles a qua de ꝓpinquo mouēdi accipiāt virtutem: nucha tamē etiā iuuat ad tuendū spōdiles in situ ⁊ ordine suo. Alia etiā est causa huius: quoniam si ad caput omnes nerui dirigerent eius quantitas efficeret enormis ⁊ grauaret totum corpus pondere suo.

C Cap. 5m. Et est digressio declarās cām ⁊ nām neruoꝝ.

Ne aūt doctrinam istam cōfusam faciamus si permixtim ⁊ simul de naturis membroꝝ loq̄mur sicut fecit Aristo. ideo hic interponēdum nobis videt de naturis membroꝝ aialium sigillatiȝ: ⁊ tūc reuertemur ad loquēdū ꝑmixtiȝ de eisdem. Loquamur ergo hic de neruis: qa nerui ꝭm multos medicos oriūtur a cerebro: lȝ ꝭm veritatē a corde oriūtur: ⁊ a cerebro ⁊ a nucha diuidant: sicut nos in ante habitis istius sciētie prosecuti sumus. C Dicamꝰ igit ꝙ vtilitas ⁊ causa neruoꝝ: quedam est per se: ⁊ quedam est per accidēs. Per se aūt est dare sensum ⁊ motū mediāte cerebro ⁊ nucha toti corpori. Per accidēs aūt iuuāt nerui ad confirmationē cordis ⁊ cerebri ⁊ omnis mēbri circa qd cōplectunt ⁊ in quo cōterunt: ⁊ dant sensum epati ⁊ pulmoni ⁊ cerebro cū suis pāniculis vt percipiāt quādo est in eis ventositas nocēs: vel aliud qd pāniculos extēdit. Principium ergo diuisiōis neruoꝝ est medulla cerebri: ⁊ finis eoꝝ est ꝙ cōterunt in substātia cutis. Principiū aūt diuisiōis neruorum a cerebro est duobꝰ modis: quidam enim descēdūt ab ipso imediate ⁊ quidam mediate: ⁊ hoc potest sciri per neruos descēdētes a capite ad mēbra interiora sicut ad epar ⁊ ad pulmonem. Nerui eni multū elōgati a cerebro a quo diuidunt ⁊ ramificant firmant musculis ⁊ apponit eis natura qddam corpus qd est mediū inter neruū ⁊ cartilagineȝ: qd venit in sua substātia cū neruis: apponit aūt eis hoc in loco curuitatū suaꝝ sicut est epiglotis: ⁊ aliud qd est in radicibus siue principijs ⁊ finibꝰ costarū: ⁊ aliud simile est in loco inferiori ad quem finit os pectoris. Nerui auteȝ alij qui dant sensum ⁊ motū recte descēdētes nō habēt huiusmodi cōfortātia se: eo ꝙ ꝓpinquiores sunt principio ex quo diuidūtur. Non enim fuit eis necessaria tortuositas ex qua indurarent ⁊ fortificarent: ꝓpter qd etiam faciens sensuȝ nascitur ab anteriori cerebri: qa sensui confert mollities: motus aūt a posteriori qd est magis siccuȝ: sicut iam ante diximus. Quot aūt sint paria neruoꝝ sensibilium ⁊ motiuoꝝ: ⁊ qualiter diuidūtur ab añriori capitis ⁊ a posteriori ⁊ a spōdilibꝰ colli ⁊ spondilibꝰ dorsi satis quātum ad hāc doctrinā sufficit in primo huius sciētie libro: vbi de anathomia neruorum locuti sumus est expeditum.

Utilitas neruoꝝ duplex ē.

C Cap. 6m. Et est digressio declarās cām ossis ⁊ cartilagis.

Ossa aūt ⁊ cartilago facta sunt vt sint scutum ⁊ defensio ⁊ sustentatio ⁊ fundamētuȝ totiꝰ corporis. Et sunt quedam animalia que non vident habere iūcturas mouentes ossa sua aut testas suas que circūdāt ea: sed habent coria dura circūdātia ipa: sicut ea que calapagu greco vocant idiomate. Quedā aūt hoꝝ habēt suum durū ad interius ⁊ suū molle exterius super durū sicut genus malachie: ⁊ talibꝰ fecit natura carnem mediā inter veram carnē ⁊ neruū: ⁊ ideo non est fissibilis sua caro ꝭm longū sicut alia caro: sed potius ꝭm latum piferiale ac si creuerit ex circulis: ⁊ hoc ideo facit natura vt suū neruosum qd est substantia eius sit maius ⁊ firmius sustētās ipsum. Animalia autē anulosa habēt suū exterius durius: ⁊ est quasi sit mediū inter neruum ⁊ os: ⁊ positi sunt in ipso sui anuli ligati: ita tamē ꝙ possunt elōgari abinuicem aliquātulum: ⁊ iūgi quasi vnus intret aliquātulū in aliū: ⁊ in huiusmodi animalibus nō inueniūtur diuersa principia venarū ⁊ arteriaruȝ: ⁊ hoc fecit natura vt melius custodiant. Ossa aūt leonū dura sūt valde ⁊ non habēt foramen medulle plura ex ipsis: ⁊ cū collidūtur emicat ignis sicut ex lapidibꝰ. Multa aūt animalia habēt cartilaginem loco ossis: ⁊ talia indigēt multa circūuolutione: ⁊ in eis est multa humiditas in substātia eoꝝ ⁊ fuit aquosa: ita ꝙ pauca terrestreitas est i ipsis: ⁊ hec animalia male possunt obuiare rebꝰ duris. Aliquid aūt iuuat se natura in talibꝰ cum spinis sustētationem faciēs corporis. Cartilago etiam que est similis ossi lȝ sit mollior reperitur in piscibꝰ. C Amplius aūt spine ⁊ vngues ⁊ cornua ossea sunt omnia: ⁊ quedā hoꝝ sunt valde dura: eo ꝙ facta a natura ad sustētandum ⁊ ad munitionem pedū qui sustentant totum corpus sicut vngule in quibusdaȝ brutis. Quedam horum sunt fortia eo ꝙ facta sunt vt sint arma defensiōis ⁊ impugnationis sicut cornua. Sunt aūt ⁊ vngule aliquando arma sicut in calcibꝰ equorum. Quedam aūt sunt quasi colligantia ⁊ fundamēta: sicut spōdilia super que componitur totū corpus: sunt enim in corpore sicut fundamentum nauis in naui. Quedam aūt sunt quasi pro galea sicut os cranei. Quedam aūt sunt sicut murus ⁊ munitio circūdans sicut spine in hiritio. Quedam aūt sunt ad supplementum vacuitatum: sicut parua ossa sisamina in laxis iuncturis manuum ⁊ pedum. Quedam etiam componūtur super membra claudētia ipsa sicut os qd est in radice ligne qd est simile laude littere grece: sicut diximꝰ in anathomia ossiū: omnia autem ossa rectificant ⁊ distendūt corpus vt suaȝ retineat figuram. Ossa autem que sunt ad defendendum frequenter in animalibus non sunt concaua: sed que sunt ad motum habent cōcauitatem vt retineāt suum nutrimētuȝ ne exiccentur per motum: facta sunt hec etiaȝ dura ne frāgant de facili. C Adhuc aūt os qd sit ad solum motū habet concauitatem paruam: quādo autem factū est ad motum ⁊ leuitatem habet concauitatem magnam: qa tūc longum est vt rectam equalem faciat positioneȝ membri in quo est. C Adhuc aūt os colatoriuȝ factum est foraminosum vt per ipsum educat superfluitas: ⁊ vt fumi motiui eijciant per foramina sua. C Ampliꝰ aūt omnia ossa sibi mutuo cōiuncta sunt nisi ꝙ inter quedam est cartilago: ⁊ quedā hac non indigebant: sicut duo ossa mādibule inferioris que in mento contiguntur. Iūctura aūt quedam est laxa quedaȝ stricta: sed de his satis diximus in libro primo huius scientie: vnde executi sumus ossium anathomiam. C Sed hoc non est pretermittendū ꝙ quedam ossa sunt coniūcta ꝭm iūncturas habiles ad motū: ⁊ habēt ista laxam iuncturā: ita ꝙ vnū potest moueri sine altero. Quedam autē sunt iuncta iunctura difficili ad motū: quādo, vȝ. vnū non potest moueri sine altero: sicut ossa rascete manus ⁊ pedis: que aūt consolidant: ita ꝙ vnum infigit in alio sicut coste in osse pectoris: ⁊ quedam incastrant ita ꝙ additamētuȝ vnius intrat in foramē alteriꝰ sicut dentes in mādibula inferiori ⁊ superiori. Quedam etiam iūgunt serialiter sicut ossa cranei: ⁊ quedaȝ per bases ꝭm latū sicut spōdilia: ⁊ quedā iūgūtur ꝭȝ superficies in longū sicut ossa asseid in bracchio. Oportet auteȝ scire ꝙ plante nec habent ossa nec alia mēbra que habent aialia: ⁊ ideo non hñt exitꝰ superfluitatū sicut anū vel vesicaȝ: qa nutrimentū qd trahūt a terra est separatū sicut est nutrimentum in animalibꝰ qd est tertie digestionis: tractū autem a plantis nutrimentuȝ discurrit ⁊ ascendit per plante poros: qm si staret in vno loco generaret ⁊ impediret attractioneȝ vlteriorem: ⁊ tūc infrigidatū descenderet nutrimentū ⁊ oppilaret radices: ꝓpter grauitatem enim fecis etiam in aialibus membrū exitus superfluitatū iferius est positū. Plāte ergo talia non habēt instrumēta nec os capitis qd in animalibꝰ ex osse forti positū est vt defendat a nocumētis: ⁊ est ex multis ossibꝰ ꝓpter multas causas. Quaruȝ vna est ꝙ si occasio accidat vni ꝙ non accidat alteri. C Secūda autem est qa non poterat os vnū esse diuersum in mollitie ⁊ duritie sicut ꝯueniebat esse os capitis: sicut patet in capitis anathomia. C Tertia aūt est vt per suturas esset exteriꝰ neruorum ⁊ venarū quietarū ⁊ venarum pulsatilium: ⁊ ꝙ etiam ipsa duramater per suturas exiēs fortiter eleuaretur ne cerebrum in aliqua sui parte cōtingeret. Est autem figura capitis rotūda oblonga in acutum aliquantulam retro ⁊ ante procedens: ⁊ rotūditatis quidem causa: qa inter omnes figuras isoperimetras rotūda magis est capax ⁊ minus receptibilis occasionum: oblongum est caput vt nerui exeuntes ex ipso minus se constringant: ⁊ vt distingui possint loca sensitiuorum a locis neruorum motiuoꝝ: ⁊ vt cellule capitis distinguant: ⁊ spiritus lōgius discurrēs melius dirigat ⁊ subtilietur. Acuitur autem ante cum dilatatione frontis: ⁊ acumen quidem est propter centrū sensus in organo sensus cōmunis:

sus cōmūnis: vt sensibilia omniū sensuum in vnum restringantur ⁊ non diffluant. Retro autem acuitur vt restringatur ad nuche egressum ⁊ generationem. Habet autē duas seriatiles suturas fallaces ab aure in aurez a latere ⁊ tres veras: sed de his satis in anathomia dictum est. Prime aūt dicūtur fallaces qa ad interiora non profundantur: alie dicunt vere qa profundant per ip̄z os. ¶ Innaturales aūt figuras habet tres. Una qdez quando ex sincipitis parte cōtracta quasi amittit seriam coronalez: ⁊ ex hoc ledūtur virtutes apprehensiue. ¶ Secūda est quando ex occipitis contractiōe ledūtur virtutes motiue ⁊ recordatiue ⁊ q̄si amittitur serra que est sicut lauda littera greca. ¶ Tertia quando amittitur vtraq̄ ex contractione vtrinsq̄ partis efficit caput breue rotūdum sicut globus. Preter has figuras nō est aliqua que diu saluetur in vita: sed he quatuor figure in viuis reperiunt: vna. s. naturalis ⁊ tres inaturales. De his aūt ⁊ numero ossium capitis ⁊ terminis eoꝝ satis in anathomia dictū est. ¶ Caput autem caret carnositate ꝓpter duo. Quorum vnum est: qa si haberet nō retineret complexionem propriam frigidam. s. ⁊ humidam: qa caro daret ei calorem ⁊ humorem: ⁊ ex hoc conturbarent ⁊ cōmiscerētur spiritus animales. Secūda causa est: qa nimis ponderaret ⁊ nō posset erigi. Sunt autem omnes sensus sm originem in corde: sed tactus est ibi etiam sm primum organum sentiendi: alij autez in cerebro ⁊ in capite sunt sm sua organa: ⁊ de hoc alibi determinatum est.

Propter qd caput carnositate caret.

¶ Cap. 7m. De modo ⁊ numero superfluitatum in corpore animalium generatarum.

Omnibus aūt his prelibatis dicemus cū Aristotele ꝙ superfluitates que generant in corpore animaliū sunt ex supfluitate cibi que ventris appellatur: que sunt superfluitates sicce: que sunt stercus: ⁊ superfluitas vrine que purgat per vesicam: ⁊ alie superfluitates que sūt sperma qd est decoctū in testiculis: ⁊ lac qd est albatū ⁊ decoctū in mamillis. ¶ Una aūt differētia est oiuz superfluitatū cibi p̄ter sperma ⁊ lac: oēs enim alie superfluitates sūt ex impuro qd reijciat a natura. Nō aūt hic sufficienter pōt determinari de his: sed potius de materia supfluitatis melius determinat cū decoctione ciboꝝ: ⁊ facilior est doctrina ꝙ quelibet superfluitas cū sua decoctione determinetur in vno ⁊ eodem sermone. s. ꝙ superfluitas prime digestionis que fit in ventre fit superfluitas terrestris grauis que descēdit ab intestinis ⁊ purgatur per anum. Et qa omne aial indiget terrestri cibo: omne animal habet huiusmodi superfluitatem. ¶ Secūda aūt est post secūdam cibi digestionez que fit in epate: ⁊ hec est superfluitas humida que trahitur cū cibo: eo ꝙ sine ea nō curreret per venas cibꝰ: neq̄ diuideretur per paruas vias epatis: ⁊ colatur a cibo in gibbo epatis. ¶ Tertia aūt fit in extremitatibus venaruz a digestione que ibi fit: ⁊ purgatur ita ꝙ per venas redundat ad gibbum epatis: ⁊ inde lauatur per emūctorias ⁊ deducitur per renes ad vesicam: ⁊ purgat per hypostases ⁊ encorima ⁊ nubes vrinaꝝ. ¶ Quarta aūt fit in mēbris: ⁊ superfluitas eius est sperma aliquādo: ⁊ aliquando impurum qd ibi est egreditur per sudorem ⁊ sordities corpoꝝ: non enim potest bene de superfluitatibꝰ sciri: nisi etiam sciatur de decoctionibus ciborum: cum decoctionibus ergo scitur generatio superfluitatum ⁊ ꝓpter quā sunt cām. Primū autem genꝰ superfluitatis omnia habent aialia sicut iaz diximus. Sz secūduz non nisi ea que multo indigent humido: ad hoc ꝙ cibus eoꝝ currat per venas sicut quadrupedia: que autē aut in se humida sunt sicut pisces aut rara valde habēt corpora: ⁊ ideo largas respectu suorum corpoꝝ habent vias venales: non bibunt nisi ad cibi temperamentum: ⁊ ideo non habent vrinam: qa superfluū potus cū stercore emittunt sicut aues. Tertia aūt conuertit in talibꝰ in squamas ⁊ plumas: ⁊ ideo hac nō indigent. Quarta aūt que est ad speciei cōgenerationem omnia habent animalia fere.

¶ Cap. 8m. De carne ossibus ⁊ spinis ⁊ his que sepion vocātur ⁊ generibꝰ malachie.

Scdo d ptibꝰ aialiū cap. 8.

Consequēter his sic determinatis de alijs mēbris consimilibus dicendum est: ⁊ primum de dispositione carnis que est membrum cōmunius in animali precipue qd perfectuz est animal. In oibus eniz animalibus aut est caro aut conueniens carni: hoc enī aut organū aut medium tactus primum est ⁊ per se corpus animalis sm ꝙ est animal: hoc autem manifestū est ex diffinitione animalis: animal enim est qd habet sensuz: prius autem natura omne animal habet primum sensum qui est tactus. Instrumentum autem primi sensus qui est tactꝰ est hoc membrum qd est caro: caro autem neruosa est que est organum tactus. Istud ergo membrū in principio sui qd est cor est qd habet sensum tactus: ⁊ est principium huius sensus maxime caro neruosa cordis: sicut dicimus pupillā oculi esse principium visus. ¶ Non enim hic querimus generale organum: sed potius primum ⁊ principium omniū habentium tactuz: ⁊ hoc non est nisi caro neruosa cordis. Sicut ergo pupillam dicimus esse principium visus eo ꝙ primum dispositio visus est in ea: ita carnem neruosaz cordis dicimus esse principium tactus: eo ꝙ primū natura ⁊ dispositio tactus est in ea: necessarium enim est ꝙ sensus tactꝰ sit in tali corpore siue instrumēto corporeo plus q̄ alij sensus: omnia enim alia membra sensuum non sunt creata nisi ꝓpter istud: ⁊ ideo conueniens fuit hūc sensum esse in membro qd est principiū generationis omniū aliorum mēbroꝝ: ⁊ hoc est caro cordis primum: ⁊ per consequens totius corporis homogenea carni cordis. Ad hūc autem modum dicemus ⁊ de ossibus ⁊ neruis ⁊ corio ⁊ pilis ⁊ vnguibꝰ: ⁊ his similibꝰ. ¶ Ossa igitur sicut iaz an̄ diximus creata fuerunt propter salutem mollis corporis ⁊ cranei: natura enim ossis valde est dura: in animalibus autem que carent ossibꝰ mēbrum est conueniens ossibus sicut spina in piscibus ⁊ cartilago in quibusdam animalibꝰ intra corpus: ⁊ in quibusdaz carentibus sanguine extra corpus: sicut in his que sūt mollis teste ⁊ cancris ⁊ charabo siue locusta maris ⁊ in animali dure teste: sicut in ostreis ⁊ conchis que halsum Arabice vocantur. In omnibꝰ enim his animalibꝰ pars que habet sensuz tactꝰ creata ex terrestri parte est intra: ⁊ alia pars testea custodiens hanc partem sensibilem est extra. hoc autez ideo fit: quoniam in natura horum animalium non est nisi calor modicus eo ꝙ sanguinem non habent: ⁊ ideo testam continet corpus animalis intrinsecum sibi: ⁊ custodit calorem illum ab occasionibꝰ extrinsecis ne infrigidetur. Opinati sunt tamē quidam tortucam esse non modici caloris: sed calidam valde: ⁊ similiter animal amidon vocatuz arguentes hoc ex duritie teste quā nisi calore magno decoctā esse dixerunt. Et hec opinio fuit Empedo. ⁊ non est vera: qa lz testa calido decoquatur: hoc tamen est calidum intra viscosum terrestre retentum: ⁊ a frigore aque restrictum: ⁊ sic in partibus viscosi confortatum decoquit testam: ⁊ hoc virtute formatiua circūdatur extra vt defendat modicum qui naturalis est calor. Cum autem testa in his que dicta sunt sit extra ⁊ molle sit antea: cōtrario modo se habēt quedam annulosi corporis exeuntia ⁊ malachie. In corporibꝰ eiz horum animalium non est os neq̄ vlla pars terrestris dura distincta exterius per se: qa exterius istius modi animalia nullam habent testam: voco autem malachie omne animal qd est exterius mollis carnis que quasi media īter carnem ⁊ neruum: sicut diximus superius: cuius exteriora sūt creata ex carne tm̄. Ut autē hoc animal non sit velocis corruptionis sicut animal qd est creatum ex carne molli posuit natura carnem eius solidam sicut sit substantia que est inter carnem ⁊ neruum: vt sit membrum hoc molle quidez sicut caro ⁊ habeat extensionez sicut neruus que caro nō eq̄liter: ⁊ sm rectas in loco finditur lineas: sed circulariter sicut superius explanauimus: talis enim caro magis est fortis ⁊ solida. Est autē sub hac ipsa carne in tali animali mēbrum conueniens spinis piscium qd membruz in greco sepion vocatur: propter qd etiam sepia malachie species esse probatur. In animalibꝰ autem eiusdem generis sed alteriꝰ speciei qd cobyz vocatur membrum simile sibi in substātia est qd gladius vocatur propter conformitatem quā habet ad figuram gladij. Hoc autem genus animalis qd vocat multipes siue polypes non habet tale membrum omnino: caput enim huius generis animalis est paruū valde: cetera autem eius membra sunt longa: ⁊ hanc dimensionem fecit in hoc animali natura propter rectitudinez corporis eiꝰ

Primū ⁊ principiū oiuz hn̄tiū tactū nō est nisi caro neruosa cordis.

ne facile flecteretur corpus eius sicut flectūtur animalia carentia ossibus: ⁊ ideo natura in quibusdam animalibus fecit ossa ⁊ in quibusdam fecit spinam. ¶ Creatio v̇o animalis anulosi contraria est creationi tam huius animalis ꝙ̄ʒ etiā animalis habentis sanguineʒ: sicut pauloante diximus: eo ꝙ in toto corpore animalis anulosi in membris similibꝰ nō est aliquid distinctum ab alio in forma: sicut in alijs est os ⁊ caro ⁊ neruus: sed totum corpus anulosi videtur vnū membrum simile in forma: totum autem corpus eius est durum exterius: ⁊ hec natura duri membri est sicut os quando cōparatur ad carnem: ⁊ quādo comparatur ad os est sicut caro: sʒ est plus terrestre ꝙ̄ʒ caro ⁊ minus terrestre ꝙ̄ʒ os: hoc autem ideo factum est vt non sit corpus de facili abscindibile. ¶ Natura autem ossiuʒ ex compaginatione assimilatur nature venarum in compaginatione earūdem: ⁊ idem de compaginatione neruorum. Horum autem omniuʒ cōpaginatio nature ⁊ compaginationi similis est colorum: sicut patet in his que de celo ⁊ mundo sunt determinata: oīa enim hec continua sunt in illo modo continuitatis quo cōtinua dicuntur compaginata exeuntia a principio vno. Sic igitur os neqʒ est vnum solum numero per se omnino: neqʒ sunt diuersa ossa omnino: sed sunt ossa cōtinua adinuicem hoc modo cōtinuationis ꝙ natura vtitur ipso sicut vno et ꝯtinuo: ⁊ sicut duobus vel pluribus distinctis que per expāsionem mouentur: que tamen ab vno ꝓcedit principio. Sʒ in animali anulosi corporis nō est vna vena per se: sed oēs vene ipsius sunt partes vniꝰ cōmunis vene. In corpore igitur huius animalis nō sunt mēbra distincta in forma: quorum tamē opus sic coniuncta sunt per colligationem: ⁊ si ita non esset corpus eius quemadmodum dictum est. s. ꝙ esset medium inter os ⁊ carnem nō faceret aliud illud opꝰ qđ natura facit cum osse. Si enim nullo modo esset cōtinuuʒ nō posset expandi siue dilatari ⁊ constringi: sed potius quādo vna pars distenderetur intercideret corpus eius vacuitas. Si autem esset in corpore huiusmodi animalis spina: aut illud genus spine qđ sagitta vocatur: hoc est spina que nō coheret spōdilibus: sicut est in carne caude quorūdam piscium. Si inquam horū aliquid esset in corpore anulosi noceret: aut qa impediret corrugationem ⁊ prolongationem anulorum suorum. ¶ Adhuc autem si in talibus animalibus essent vene esset in eis sanguis vel humor qui est loco sanguinis: ⁊ ideo si in eis esset vena distincta per se separata ab alijs membris corporis in forma sanguinis qui esset in ipsa corrūperetur: calor enim putrefaciens prohibet ipʒ ad hoc ꝙ in esse saluaretur sanguis distinctus non ꝯtinuatus ad principium putrescit proculdubio. In talibus enim animalibus sicut ⁊ in alijs omnibus si esset vena per se distincta putresceret sanguis vel humor qui est loco sanguinis. Principiū enim venaruʒ in habentibꝰ venas est cor: ⁊ in non habētibꝰ venas est via humoris qui est loco sanguinis: ⁊ ista via etiam ad cor cōtinuatur vel ad id qđ est loco cordis. Sicut aūt principiū venaꝝ est cor: ita pricipiū ossiū est spondile dorsi per corpus descēdens in animali ossa habente: tota autem nostra compaginatio ossium est cōtinua cum spondilibꝰ: spōdilia enim totam corporis rectitudineʒ custodiunt. Quia aūt necessarium est ꝙ reflectatur ⁊ incurueꝛ corpus animalis: ideo fuerūt spondilia ex multis colligata ⁊ nō vnū os cōtinuū: alia aūt ossa sunt cōtinua per colligationem cū spōdilibus in omnibus animalibꝰ que hñt pedes ⁊ manus: in extremitatibꝰ autē ossium manuū ⁊ pedum sunt loca ⁊ forme colligationi conueniētes: ita ꝙ vnū intrat in aliud: ⁊ ideo extrema quorūdam ossium sunt continua sicut pixis: ⁊ extrema cōiunctorum sibi sunt prominētia rotunda sicut cicebra quasi sint preparata per artem vt intrent in alia. Aliter enim membrum colligatū ex ossibus nō posset extēdi siue dirigi ⁊ contrahi siue icuruari sine fractura. Hec autem ossa sibi mutuo sic inserta sunt colligata ligamento insensibili ⁊ neruis ⁊ chordis. In quibusdam ēt ossium extremitatibus sunt ambo extrema cōcaua vbi colligantur: ⁊ in medio est additamentum quasi simile cabab qđ est supplementū inter duo: sicut os qđ vocatur sysamiū vt extensio ⁊ cōstrictio ossis sit modica. qa nisi esset supplemētum in medio nimis distarent ossa quando incuruarēt membruʒ sicut apparet in curuatura digitoꝝ: nec talis eēt

Scđo đ ptibꝰ aialiū cap. 9.

iunctura sic apta omnino si per alium modū ossa essent preparata: nec esset aptus ⁊ lenis modus membroꝝ. Quedaʒ etiā ossa extremitates in quibꝰ colligantꝛ hñt quasi similes: ita ꝙ vna extremitas nō itrat in aliā: ⁊ his natura in extremis substernit cartilagineʒ quasi mollitieʒ lane ibi spargeret ne ossa per collisionē atterantꝛ sicut patet in duobꝰ asseiđ versus cubitū. Omnes aūt istos modos iūcturaꝝ ⁊ plures alios in prehabitis executi sumus. Circa ossa aūt est caro retēta ibi imobilis ligaminibꝰ gracilibꝰ: ⁊ p̄cipue caro musculoꝝ in qua sūt nerui siles pilis: ꝓpter mollitiē eni carnis fuerūt creata ossa sicut diximus superiꝰ qđ apparet in his figulis qui figuras aialium faciūt ex luto vel ex alia mā humida ⁊ molli. Primo eni quādo fingūt figuras sub luto fingūt aliqđ duꝝ ⁊ rigidū ꝙ lutū humidū sustentet ⁊ erigat ne cadat ꝓpria mollitie: ⁊ deide super illđ cōponūt lutū vł aliā māʒ humidā: ⁊ per oīa silr facit nā in vsu ossiū: posuit. n. ea sub ptibꝰ carnosis: in mēbris aūt motis sepiꝰ pp cōfricatione ꝯsternit cartilaginē: in mēbris aūt que nō mouentꝛ ponit ossa ꝓpter custodiā sicut costatio ꝯtinēs vt custodiēs pectꝰ: hec eni costatio nō fuit creata nisi ad saluteʒ mēbroꝝ anterioꝝ rei conueniētium. Ossa aūt in eadem costatiōe que vētri vicināt sunt parua ne vētris tumorem impediāt: qui tumor ex duobꝰ accidit: ex cibo. vʒ. in masculis ⁊ feminis: et ex impregnatiōe in feminis solis. ¶ Ampliꝰ aūt ossa aialis qđ generat sibi simile intra ⁊ extra fere in oibꝰ sunt ꝓm vnā ⁊ eādem dispositionem in duritie ⁊ fortitudie: ⁊ ossa huiꝰ animalis sunt maiora ossibꝰ aialis sibi simile nō generātis proportione habita ad quātitatem corporis sui. In multis enim locis sunt aialia valde magna sicut elephantes in India ⁊ in alijs terris calidis ⁊ siccis: ⁊ in aquilonari ⁊ in ceteris terris cete grādia: ⁊ quādo animal fuerit magni corporis idiget magno sustētamēto: ⁊ oportet istud sustētamētuʒ esse fortius ⁊ durius propter pōderositateʒ aialis precipue quādo aial fuerit valde forte ⁊ viuēs ex venatiōe sicut vnicornis ⁊ panthera. Ossa v̇o masculorum sunt fortiora ossibus feminarum precipue in his animalibus que carnes comedunt: sicut ossa leonis que valde sunt dura: ita ꝙ quando colliduntur ignem emittant sicut emicat ignis a lapidibus collisis. Similiter autem in corpore delphini ⁊ balene: lʒ sint aquatica sunt ossa ⁊ non spine: eo ꝙ generant animalia sibi similia natura mutauit creationē paulatim: sicut apparet in auibus: quoniam ossa auiū debiliora sunt alijs ossibus. In piscibus autem ouantibus natura creauit spinā: ⁊ ossa etiam serpentum sunt de natura spine pisciū nisi fuerint magni serpentes: valde eni magni serpentes forti indigent sustentamento: sicut sustentamēto qđ est in animali generanti animal. Natura autem celeti est creata ex spinis ⁊ cartilagine: necessarium eni est vt celeti sit humidus: ⁊ ideo oportet aliquantulum molle esse eius sustentamentum: pars autem terrestris que est in isto animali transiuit in corium. In animali autem generante animal sunt multa ossa similia creatiōi cartilaginis in locis in quibus accidit: vt pars dura non sit omnino mollis mucilaginosa: propterea ꝙ non nisi a carne tenetur sicut in auricula ⁊ naso in loco preeminentie nasi anterius. Natura autem ossis ⁊ cartilaginis est eadem ⁊ non differt nisi ꝓm durum ⁊ minus durum. ¶ Amplius autem quādo abscinditꝛ cartilago que est in ambulante est sine medulla: medulla enim nō potest esse extra suuʒ vas distincta per se. Si enim esset disticta per se induraretur ⁊ deficeret frigore aeris: aut calore substantia cartilaginosa: aut remanet mollis mucilagiosa. Celeti v̇o natura spōdilium est cartilaginosa: ⁊ similiter piscium qui vocantur sturio ⁊ huso: ⁊ intra ipsa est modica medulla. ¶ Ampliꝰ autem tactus ossium ꝓm sensum est sicut tactus membrorū cōsimiliū que sunt vngues ⁊ vngule ⁊ solee ⁊ corium quorūdam aialium rugosoꝝ ⁊ rostra auium: creatio enim omniū istoꝝ in corporibꝰ auium est ad augurandum ⁊ adiuuādū: ⁊ oīa sūt homogenea: ita ꝙ ⁊ totū ⁊ pars cōicāt in noīe: quoniā solea ⁊ pars solee cōmunicāt in noīe solee: ⁊ sibi est in toto ⁊ in parte cornu ⁊ in oibus alijs. In his enim partibꝰ igeniata est natura in hoc ꝙ dedit vnicuiqʒ aiali ad salutē ⁊ ad arma defensiōis ⁊ impugnatiōis. Ex hoc auteʒ genere mēbroꝝ est natura dētiū qui sūt ad mollēduʒ ⁊ diuidēdū cibū in his qui dētes habēt oibꝰ. In quibusdam autē

vltra

vltra hoc est etiā ad vigorādū ⁊ armādū aīal: sicut sunt dē/tes fortes lupoꝝ ⁊ culmi porcoꝝ ⁊ quorūdā alioꝝ aīaliū. Naturaliter igiť oīa hec sunt in corporibꝰ aīaliū: ⁊ nā oium horum membroꝝ est terrestris dura: eo ꝙ nō sunt creata nisi ꝓpter vigorē sicut arma danť aīalibus: ⁊ ꝓpter hoc dignuꝫ est vt ista sint in q̄drupedibꝰ generantibus sibi similia aīalia. hoꝝ eniꝫ nā magis est terrestris alijs preter solū genus hominū: hoc enim minus hꝫ terrestreitatis: sed de his sermone sequēti ꝓsequemur. ¶ Hec aūt mēbra in terrestreitate sequunť coriuꝫ vesica tela pilus ⁊ pluma: ⁊ de his in sequentibus tractabimus quādo de mēbris organicis ⁊ causis eoꝝ determinabiť in aīalibus. Non enim organicoꝝ dispositiones nāles cognoscunť nisi ex operationibꝰ ipsorum. Hoꝝ aūt que enumerauimus. s. tele pili plume ⁊ corij ⁊ similiū nomina sunt homogeneoꝝ: q̄ꝛ nomina eoꝝ cōmunicāt toti ⁊ partibꝰ. oīa enim hec homogenea sunt pricipia ex q̄bus alij cōponunť: sicut ⁊ os ⁊ caro ⁊ alia similia. Natura etiam spermatis ⁊ lactis est de homogeneis noīe ⁊ rōne: de q̄bus etiā inferius tractabimus qn̄ loquemur de alijs humiditatibus similibꝰ istis: de his eni ꝯueniēs est dicere qn̄ loquemur de ꝯditione nāe ⁊ gnōne: q̄ꝛ ex vno illoꝝ est generationis principiū: ⁊ aliud est cibꝰ aīaliū generatoꝝ.

¶ Tractatus Tertius Duodecimi Libri aīalium de membris organicis capitis.

¶ Cap. pᵐ. De capite ꝺm ꝙ ipsum est origo sensuum.

Sc̄d̄o de ptibus aīaliū capitulo. io.

Q[V]odo aūt volentes loq de organicis de q̄bus nuper tractare diximus: dicimus ꝙ omne aīal necessario hꝫ duo organica mēbra: quoꝝ vnū est mēbruꝫ recipiens cibū: ⁊ aliud est mēbrū per quod exit superfluitas. Animal eni nec generare nec crescere pōt sine cibo. intus eniꝫ in vtero cibať mēstruo vel eo q̄d est loco mēstrui sicut est vitelluꝫ ouoꝝ. exterius aūt sumit cibū per os. Arbores aūt viuunt. Opinati sunt eni multi viuere plātas ⁊ tamē locū nō habere per quē eijciāt superfluitates: eo ꝙ superfluitas nō sit in plātis. nō. n. indigēt exitu superfluitatis: eo ꝙ a terra cibuꝫ recipiūt prima digestione decoctū ⁊ cōpletū. superfluitateꝫ aūt pertinētē ad salutē speciei emittūt plāte sicut ⁊ aīalia et habēt exitus ⁊ mēbra per que emittūt hmōi: ⁊ significatum hmōi mēbri est exitus seminis ⁊ fructuū. In aīalibꝰ aūt oībus p̄ter duo dicta mēbra est tertiū mēbrū in quo est principiū vite: ⁊ hoc est mediū inter duo dicta membra ⁊ posita in medio ipsoꝝ. Arboꝝ aūt ⁊ vniuersaliter plātarū nā est paucoꝝ mēbroꝝ organicoꝝ. quorūcūq̄ eni opationes sunt pauce: hoꝝ etiā sunt pauca organa: ⁊ iō ꝯsiderāda est arboꝝ dispositio per se in libro de vegetabilibꝰ. fixa. n. in terra planta paucaꝝ est operationū nāliū: ⁊ per ꝯn̄s paucoꝝ est organorum. Animal aūt q̄d hꝫ vitā sensibilē ⁊ ipso etiā aspectu est diuersarū figurarū in organis: ⁊ precipue aīal q̄d hꝫ spinas. hoc enim magis multiplicať in diuersitate figuraꝝ q̄ꝫ aliud eo ꝙ sua generatio: ⁊ ideo operationes sunt diuerse valde. Non aūt tm̄ differūt aīalia in quadā igenij sagacitate: sed etiā in bonitate ⁊ diuinitate quadā intelligentie ⁊ artis ⁊ vite honeste: lꝫ in hmōi nō participet nisi genus hominum tm̄ inter oīa aīalia cognita nobis: ⁊ ideo etiā membra extrinseca in homine sunt cognita habētia quādā ab omnibꝰ alijs diuersitatē. habent enim in his ꝯuenientiā cū vniuerso siue mūdo superiori. Non enim est aīal recte stature ⁊ erecti corporis nisi homo: ex hoc necessario sequitur, ꝙ habeat caput sine multa carne ꝓpter cām quā superius diximus propter cerebri cōplexionē. ¶ Nihil eni est ꝙ quidā opinati sunt: dicentes ꝙ si caput hoīs multā habuisset carnem esset vite lōgioris. Non enim fuit creatū caput hominis sine carne: nisi vt esset melioris sensus ⁊ velocioris ⁊ perfectioris: ⁊ hoc referunt quidā homines ad oēs sensus: opinātes oēs sensus organa habere in capite. Est aūt vtrorūq̄ istoꝝ falsa opīo: non enim est illa quā dicunt causa quare sit sine carne neq̄ enim esset vite longioris homo si multe carnositatis esset caput ipsius ꝓpter quā est creatū sicut ostendimus in antehabitis. efficereť enim calidum ⁊ humiduꝫ: ⁊ tale existens nō valeret perficere operationes aīaliū virtutū. oīno enim nō posset infrigidari: eo ꝙ esset calidum valde. Adhuc aūt si cerebrum esset ad modum superfluitatum aliquaruꝫ que sunt in corpore sensus omnino nō esset in eo: q̄ꝛ tūc nō esset organū alicuius virtutis aīe: sicut nec sperma neq̄ egestio: nec flegma neq̄ alius humor. ¶ Sic igiť dicentes dubitāt quare quidā sensus sunt in capite. Nos aūt iam diximus ⁊ declarauimus in libro de sensu ⁊ sensato ꝙ omnes sensus sunt ꝯtinue directe ad cor: ⁊ de sensu quidē tactus ⁊ gustus ꝺm ꝙ est quidā tactus manifestum est ad visum: q̄ꝛ cor primum sentiens est sensu tactus. Tres v̄o sensus ꝺm sua organa sunt quidem in capite: sed ad cor diriguntur: ⁊ olfatus quidem est in medio duoꝝ alioꝝ. visus aūt supra auditum est in omnibus aīalibꝰ: qm̄ ⁊ si quedā aīalia sunt aures habentia in summitate capitis: tamen foramen dirigiť inferius ad latus iuxta occiput vbi est tympanū auris: sub vtroq̄ aūt istoꝝ ꝺm nasi dispositionē est sensus olfatus. Hi aūt sensus hoc modo sunt dispositi p̄cipue in modis pisciuꝫ: eo ꝙ audiunt ⁊ olfaciunt: cū tamen nō habeāt exterius in manifesto organa sensuuꝫ istoꝝ. recte aūt ⁊ rōnabiliter sensus visus in his que habent visum est circa cerebrum. Natura eni sensus visus est frigida qm̄ est aquea: ⁊ aqua est de humiditatibus valde claris: ⁊ claritas eius est perpetua fixa ⁊ remanēs. ¶ Adhuc aūt ꝓpter claritatē visus opꝫ ipm ēē subtilioris organi ⁊ mēbri cuiꝰ sanguis est purior ⁊ melior. Hoc aūt nō fuit possibile esse nisi in frigidissimo: quoniaꝫ motus magnus qui est in calido sanguine prohibet sensus operationeꝫ: eo ꝙ ebulliens turbat spiritus animales: ⁊ iō q̄ꝛ cerebrū frigidū est fuerunt instrumenta hoꝝ sensuum in capite: nec tm̄ anterius capitis priuatuꝫ est a carnibus: sed etiā posterius. Causa aūt huius est ꝙ hoc membruꝫ q̄d est caput in omnibus animalibus caput habentibꝰ est erectuꝫ valde ⁊ rectum. Si aūt esset super ipsuꝫ magnum pondus carnis non posset esse erectū ⁊ rectū. caput enim carnosum esset graue ⁊ dependens. ¶ Ex his igiť rōnibus manifestatur ꝙ in capite nō debet esse caro ⁊ maxime propter cerebri dispositionem sicut diximus. In posteriori etiaꝫ capitis nō est caro neq̄ cerebrū est in vltimo occipitis: sed potius platea: de qua diximus in anathomia: q̄ꝛ in posteriori capitis est auditus. illic enim vergit: ⁊ precipue in his animalibus quoꝝ aures sunt a latere capitis sicut homo est ⁊ symia: in alijs enim precipue quadrupedibus occiput vbi est posterius cerebri cōuersum est supra: eo ꝙ capita eoꝝ sunt prona in terram: ⁊ ideo in suppremo capitis habēt aures. hoc eni q̄d vocať foramen vacuum auris vocatum plenū est aere: ⁊ ideo etiā dicimus ꝙ instrumentum sensus auditus est aereum: via ergo oculoꝝ que sunt loca oculoꝝ peruenit ad venas que sunt circa cerebrum contexte ⁊ ex his conficiuntur myringe oculoꝝ: ⁊ similiter exeunt vie ab auriculis: ⁊ continue diriguntur versus posterius cerebri ⁊ capitis. nullū auteꝫ oīno aīal hꝫ sensum quidem oīno sine sanguine aut humore qui est loco sanguinis: nō tm̄ sanguis est instrumentū sensus sicut dixerunt quidam: sed instrumentum sensus est id q̄d ex sanguine vel loco sanguinis generať: ⁊ huius signum est ꝙ in aīali habente sanguinem nullum membrum priuatum sanguine sentit: sed vertiť in stuporem: neq̄ tamē ipse sanguis sentit: eo ꝙ nō est membrum habens sanguinem. ¶ Amplius aūt omne aīal habens cerebrū hꝫ ipm in anteriori parte capitis sui: qm̄ sensus oīs est ex corde. Cor autē est in anteriori corporis: ⁊ ideo etiā cerebrum q̄d est principiū quoddā quorundā sensuū capitis. principium enim sensuum sicut iam diximus est per membra infusa sanguine in habentibus sanguinē: q̄ꝛ sine sanguine stupet membruꝫ oē in animali q̄d habet sanguinem. totū aūt posterius capitis est vacuū a venis ⁊ per ꝯn̄s est destitutū a sanguine: ꝓpter q̄d organa habere sensuū nō pōt. Sapiēter aūt fuit ordinatio instrumentoꝝ sensibiliū a nā quādo posuit organū sensus in medio rotundi capitis: eo ꝙ organū sensus auditus audit nō ꝺm lineam rectā tm̄: sed circulariter ab omni parte. Organū aūt sensus visus posuit anterius: eo ꝙ animal videt anterius ꝺm rectas lineas: ⁊ est valde subtilis ⁊ spiritualis plus omnibus alijs sensibus: ⁊ ideo nō recte anteriꝰ speculari posset nisi oculi anterius essent positi. Instrumentum aūt sensus olfatus est inter oculos inferius vt iuuetur anhelitu cuius partem in cannam necesse est transire.

Nō cām situs triū sensoriorum.

¶ Cap. 2m. Quod quilibet sensuū est duplex fm dispositionē suo/
rū organoꝝ ⁊ de dispositione auriū ⁊ pcipue narium.

Scdo de ptibus aialiū capitulo. 10. circa finem.

AMplius aūt pter oia que de sensibus in com
muni dicta sunt attendere opz ꝙ qlibet orga/
noꝝ sensus est duplex. ¶ Pellis eni que est ex
neruoꝝ tangētiū cōtextione duplex est per sitū:
eo ꝙ vna est dextra ⁊ altera sinistra. Manife/
sta aūt est hec duplicitas in sensu tactus: eo ꝙ
caro nō est primū instrumentū sensus tactus: neqȝ ēt mem
brum ꝯueniēs carni in his que carnē habēt: sed potius ner
uus qui est intra carnē: sicut in alijs satis determinatū est.
Neruus aūt lȝ sit multiplex valde: tamē ad duos situs refle
ctit: dextri videlicet ⁊ sinistri. Lȝ aūt alie differētie positio/
num sint in corpore: sicut sursum ⁊ deorsuȝ ⁊ ante ⁊ retro: tm̄
in his nō causat positio organoꝝ sensuuȝ. nullū enim orga/
noꝝ sensus ponit sub alio: ita ꝙ vnū sit supra ⁊ aliud infe/
rius: neqȝ aliqd aliud ibi disponit: ita ꝙ vnū sit ante ⁊ alid
retro: sed semp: ita ꝙ vnū est dextrū ⁊ aliud sinistrum. cum
enim spiritu puro indigeat virtus sensibilis: pcipue in his
sensibus qui per mediū extrinsecū recipiūt nō potuit aliqd
illoꝝ sensuū organū esse inferius: qr inferius dirigit spirit⁹
obscurus ⁊ calidus. retro aūt esse nō potuit ppter posterio
ris partis capitis vacuitatē. ¶ Cū igit duo fuerūt organa
necessaria oportuit vnū esse a dextris ⁊ alterū a sinistris: in
duob⁹ aūt sensibus qui per mediū intraneū accipiunt sensi
bilia vnus qui nō tam est sensus ꝙ̄ forma substantialis per
quā aial est aial vndiqȝ per corpus diffundit. s. tactus eo ꝙ
totū corpus ex tangibilibus cōstituit ⁊ diuidit a dextris ⁊ a
sinistris: ⁊ ad cor qd est primū eius sensitiuuȝ dirigit: eo ꝙ
duo ventriculi cordis sensum dantes sunt dexter ⁊ sinister.
¶ Gustus aūt qui est etiā per intraneū accipiens sensibilē
īmutationē est etiā duplex. In lingua eni lȝ sit iudiciū sapo/
rum: tamē in ea magis est de sensu tactus: eo ꝙ gustus est
tactus quidā. Duplicitas aūt videt eo ꝙ lingua in oib⁹ lin
guā habentibus videt esse diuisa in duo linea per medium
fm longitudinē ducta: ⁊ in quibus etiā diuisa est actu: sicut
in serpente ⁊ lacerta. Sed in quibusdaȝ alijs est: sicut sit ex
duabus linguis ꝯiuncta: sicut in homine ⁊ alijs ⁊ hoc fit vt
in ore in comedendo ⁊ sonādo nō faciat impedimentū. In
alijs aūt tribus sensibus manifesta est duplicitas organo/
ruȝ: ⁊ ideo fuit sensus visus in oculis: dextro videlicet ⁊ si/
nistro. Et similiter etiā sensus olfatus est in duabus parti/
bus nariū ⁊ mamillaruȝ anterioris partis cerebri ⁊ sensus
auditus. Similiter etiā in duabus naribus lȝ alio mō sint
disposite in capite ꝙ̄ oculi in qbus est: qr nisi visus esset aū
in capite nō satis aperte perficeret opus suū. In oibus aūt
animalibus habentibus nasum nō perficit olfatus nisi per
attractionem aeris. Hoc aūt membrum est in medio sen/
suuȝ ⁊ in anteriori parte capitis: ⁊ propterea nā posuit hoc
membū in medio triū instrumentoꝝ capitis. s. oculoꝝ ⁊ au/
rium ⁊ oris siue lingue: ⁊ est dispositū quasi cortina disposi/
ta sic in medio nariū ⁊ sup additamenta mamillaria: ⁊ hoc
ideo fuit vt per motū anhelitus mouerent: ⁊ tunc coni ma
millares recipiūt odores: si eni cortina sine velamine esset
aer ⁊ odores omnes libere occurrerent cerebro ⁊ corrumpe
rent ipsum. Hec eni instrumenta apte ⁊ bene disposita sunt
in alijs animalibus nō spirantibus: qr illa habent cerebra
sicciora ⁊ duriora: ⁊ ideo nō ita de facili corrumpunt. Hoꝝ
aūt sensuū triū qui per media extrinseca sua percipiunt sen
sibilia optima ⁊ cōueniēs est positio nō solū in homine: sed
etiā in quadrupedibus ⁊ alijs fm nām figure cuiuslibet il/
lorum. ¶ In quadrupedibus eniȝ auricule in superiori sui
capitis disponunt: sicut etiam apparet ad visum: talia eniȝ
ad terrā prona ⁊ inclinata sunt animalia ⁊ nō erecti corpo/
ris. Motus aūt auricularū huius animalis sunt multipli
ces vt in diuersas partes mote aures facilius diuersitateȝ
sonoꝝ recipiāt: ⁊ iō ipsas habet in superiori parte. ¶ Aues
aūt nō habēt aures: sed vias ⁊ foramina auditus tm̄: quo/
niam habent corium durum ex pennis quas habent ⁊ non
de facili formari posset in aurium figuras sine impedimen
to magno volatus: fieret etiam ex impetu volatus tantus
in auribus sonus qd necesse esset corrumpi cerebrū: ⁊ ideo
natura nō fecit eis nisi vias tm̄. Similiter aūt squamosuȝ
ouans habet vias auditus occultas valde ne per ingressuȝ

Scdo de ptibus aialiū capitulo. 11. ⁊. 12.

aque cerebrū corrumpat. Similiter aūt ⁊ animal marinuȝ
qd dicit kokyn siue vitulus marinus hȝ tales vias: qr eadē
impedimenta que facerent aures in volatu auiū si haberēt
eas facerēt etiā in natatilibus si haberent auriculas. gene/
raliter enim nullū aial ouans habet auriculas: sed hȝ vias
tm̄ auditus. Talpa aūt que est quadrupes non habet auri
culas neqȝ etiā habet visum: sed hēt vias auditus tm̄. Et
similiter mus qui in terra habitat. ⁊ est longi corporis ⁊ bre
uis caude: ⁊ coloreȝ hȝ cuniculi: ⁊ vocat apud Germanos
citel: ⁊ in multis cōuenit cū cuniculo: sed dentes hȝ muris.
hoc enim aial nō hȝ aures: sed vias tm̄ auditus: sicut talpa
que impedirent ipsam in fodiendo terrā: ⁊ non esset in eis
vtilitas: qr plurimū mansionū hoꝝ animaliū est sub terra.
Aures aūt dant ad hoc vt sonos vndecūqȝ in aere venien/
tes ipm ventilabrū auris recolligat ⁊ dirigat ad interiora
audit⁹. ¶ Capitulariter igit de aurib⁹ ⁊ auditu aialiū sciē/
duȝ est ꝙ auditus sit in vtraqȝ parte capitis: eo ꝙ anterior
pars capitis occupat a visu sicut a speculatore ⁊ olfatu pro/
pter anhelitū quem ori opz esse cōiunctū. auditus aūt pro/
pter sonos nō pōt esse in medulloso valde humido: ⁊ ideo
anterius esse nō pōt: sed a latere potius eo ꝙ posterius est
vacuum in capite hominis: vergit tamen ad posterius vbi
nerui sunt duriores. melius enim sonat tympanū durum ⁊
siccū: ⁊ etiā melius custodiunt aures hois in latere posite.
In q̄drupedibus aūt prona capita habentibus posita sunt
superi⁹ ppter cām quā dixim⁹: ꝙ. vȝ. vndiqȝ mota ab vndi
qȝ sonos accipiāt: in latere. n. posite vīus caput moueri nō
possent. Sunt aūt aures cartilaginose vt melius sonū rep/
cutiat: ⁊ de ppinquo auris son⁹ ꝯfortet: sicut fit in echo qñ
repcutit son⁹ sicut sphera piecta ad parietē. Sunt ēt aures
inuolute ⁊ ꝯcaue ppter idē: ⁊ vt sonos teneāt. via aūt auris
est tortuosa vt lōgior sit: ⁊ curua ne frigidus aer cito ingre/
diat ad cerebrū ⁊ inducat nocumētū: sȝ prius stet ⁊ calefiat
in aure: ⁊ ēt vt aer quietus in aure melius sit nat⁹ recipere
oēm sonum. Nerui aūt tympani auris sunt duri: qr melius
sonat durū vt diximus. Est aūt via inter aurē ⁊ palatū non
manifesta ppter qd ēt acuti soni ꝯcutiūt dētes. Quare aūt
aialia q̄dā aures nō habeāt satis in p̄habitis dcm̄ ē. ¶ Or/
ganū aūt olfatus in aiali qd generat sibi simile aial apte lo/
cat inter duo additamenta mamillaria cerebri. Nariū aūt
vtilitas triplex inuenit. Una qdem vt sit via respirati ae/
ris cuius lȝ magna pars ad pulmonē deducat: tm̄ multū ve
nit ad cerebrū: eo ꝙ odor in aere melius defert: ⁊ etiā vt ce
rebrū refrigeret: ⁊ vt superflua in cerebro motu suo per ster
nutationē eijciat. Secūda aūt vtilitas est vt pars aeris in
ore retēta emittat per nares: qr egressus ei⁹ per os est ma/
lus: eo ꝙ cū fimo stomachi cōmiscet ⁊ efficit fetidus. Ter/
tia aūt vtilitas est vt superfluitas flegmatis descendens a
cerebro a visu abscindat ⁊ per nares eijciat. ¶ De cōposi/
tione. n. nasi satis diximus in anathomia: sed hic sciendūȝ
ꝙ cartilago media que ante distinguit nares durior est ꝙ̄
extreme in vtroqȝ latere nasi vt exteriores distendi possint
⁊ fiat ex hoc maior nasi apertio: qm̄ si media extenderetur
oporteret ꝙ clauderet semper vel constringeret alterā na/
rem. Due aūt sūt iō: qr si vni accidat oppilatio ex catarris
vel alia cā ꝙ alia deseruiat animali: ⁊ hec est causa genera/
lis quare omnis sensus est geminus. ¶ Amplius aūt qr ele
phas nō habet longum collū ⁊ caput: ideo moueri nō mul/
tum pōt: ⁊ est animal magnū valde ⁊ aquaticum diu ⁊ mul
tum stans in aquis: ppter qd aliquando tribus se pedibus
portat ⁊ parcit quarto: ideo fecit ei nā nasum longum queȝ
pmuscidā vocāt per quē spirat quādo mergit sub aqua na
so sursum extra aquā porrecto. Est aūt nasus eius medius
inter durū ⁊ molle: ⁊ habuit aliquid mollitiei vt plicari me/
lius posset: qr per ipm accipit potū ⁊ alia facit opera: aliqd
aūt duritiei retinuit vt non facile ledatur ab occasionanti/
bus: qr per ipm pugnat ⁊ se defendit. Referunt aūt quidaȝ
vt testat Auicen. etiam quasdam vaccas esse que tales ha/
bent promuscidas per quas capiunt cibum ⁊ ponunt in ore
suo: ex quo enim abbreuiat collū: ⁊ aial est magnum ⁊ altū:
opȝ ꝙ aliquid longum sit ante per qd inclinatio fiat ad ter/
ram in qua est cibus animaliū. Non aūt os sic plongari po
tuit: qr mādibule nimis fuissent ponderose: neqȝ labia pro/
longari poterāt: eo ꝙ motū mādibularū ipediuissent q ne/

De triplici nariū vtilitate.

cessarius est in masticatione: ꝛ sic relinquit̃ q̃ꝺ oportuit ꝓlongari nasum. Et q̃ꝛ nasus longus erat oportuit os poni subtus in capite versus pectus: eo ꝙ collū breue fuit: ꝛ si os sub naso fuisset longitudo nasi illud̃ operuisset. Aues autez strictas nares habēt super rostra sua: eo ꝙ rostrū superius est eis loco nasi. Hec igit̃ dicta sunt de naso: quoniam alia dicta sunt in anathomia.

¶ Cap̄. 4ᵐ. De dispositione oculi ꝛ palpebrarum ꝛ ciliorūz que circunstant oculum.

Scd̄o de ptibus aialiū capitulo. iz.

De visu aūt loquentes qui plus de rōne sensus habet alijs sensibus: sicut in libro secundo de aīa diximus: dicimus ꝙ sicut ostendimus in oculi anathomia visus exigit humiditatem aquosaz q̄ue receptibilis sit formarū visibiliū ex perspicuitate ꝛ humiditate sua. Aer enim perspicuus ꝛ humidus īcarnari ꝛ incorporari nō pōt in ꝓpria specie manēs sicut in alijs libris ostendimus. ¶ Huiꝰ aūt ꝛ alia cā est ꝙ aer nō est nisi via per quā veniant forme visibiles ꝛ nō est eas tenens: tenere aūt ꝛ recipere opꝫ oculū. Opꝫ igit̃ ꝙ substātia oculi sit crystallina spissa aliquātulum: virtus autē ꝛ spiritus visiuus peruenit ad oculum per neruos cōcauos qui grece optici hoc est visiui vocant̃ ne cito trāseat per eos spiritus visiuus: continuant̃ aūt cū oculo sicut diximus in anathomia. Cū aūt tres humores sint in oculo: medius est crystallinus: ꝛ est depressus ad planam superficiē tātū versus spherā oculi vt recipiat formas rerū sicut facit speculū planū. Si eni esset ꝯuexū ꝛ sphericū reciperet res minores q̄ꝫ sint in veritate. Utilitates aūt ꝛ noīa ꝛ positiones triū humoꝝ ꝛ tunicarū oculi iaꝫ determinata sunt in anathomia. ¶ Palpebre aūt due q̄dē sūt in hoīe: sꝫ solū est mobilis superior. nō. n. necesse est inferiorē moueri: q̄ꝛ motu superioris oīs operatio oculi in aperiēdo ꝛ claudēdo cōplet̃. Aptius aūt mouetur superior: eo ꝙ est ꝓpinquior neruis ꝛ musculis mouentibꝰ. Et q̄ꝛ oculi acies nō vtiliter dirigerent̃ iferius: q̄ꝛ nō specularet̃ nisi vicina: ꝛ est melior speculator qui lōge videt vt parari possint cautele cōtra nocumenta: ꝛ hoc aptius fit motu superioris palpebre. Spine aūt palpebrarū sup extremitatē cartilaginosam sunt fixe. facte enim sunt ad defensionē occasionū in oculū irruentiū: ꝛ nāliter nigre sunt vt lucē ad oculū venientē tēperarent ꝛ visum adiuuarent. Stant aūt in loco cartilaginoso vt rigide ꝛ stantes remaneāt. si enim caderēt demisse ipedirēt visuz ꝛ lederēt pupillā. ¶ Amplius aūt aīal duri corij ꝛ squamosi vel rugosi nō habuit palpebras: q̄ꝛ tale coriū sine nocumēto nō moueret̃ super oculū claudēdo ꝛ aperiēdo ip̄m propter suā duritiē: ꝛ iō nā dedit talibꝰ oculos duros ꝛ fortes q nō facile lederent̃ ab occasione incidēte. Animalia aūt ouātia habēt etiā hispiditatē in pelle pēnosa: ꝛ iō nō hn̄t superiorē palpebrā: q̄ꝛ cū pēne ꝓfunderent̃ in pelle radix pēnarū faceret iteriorē superficiē asperā: ꝛ tūc motu suo destrueret oculū. ¶ Clausura etiā oculi in aīalibꝰ diuersat̃: qm̄ hō claudit motu palpebre superioris: quadrupedia aūt motu inferioris: eo ꝙ lōga habēt capita ꝛ musculi mouentes aures sunt superiores: ꝛ similiter musculi mouentes oculos: ꝛ vt esset distinctum opus nāe fecit musculos claudētes oculos coniūctos ad palpebrā iferiorē. Aues aūt neutro mō claudūt: sed potiꝰ posthumāt cū q̄dā tela alba que currit super oculū: cū aūt dormiūt tūc claudūt oculos palpebra iferiori. Animalia aūt q̄drupedia ouantia nō hn̄t hmōi pellē sicut aues per cuius motū detergāt oculos: lꝫ tn̄ claudāt oculos: eo ꝙ nō indigēt subtili humiditate ꝛ clara in oculis qua remote ꝯtēplent̃ sicut aues. locus. n. sui nutrimēti acq̄rēdi est ꝓpinquus. Uicinant̃ aūt naturis q̄drupedum ouantiū aues nō bene volātes sed ambulātes super terrā sicut strutio ꝛ q̄dā alie. Pisces aūt nō idigēt palpebris ꝓpter duritiā sue pellis ꝛ suoꝝ duritiē oculoꝝ. Capitulariter igit̃ ꝑm Aristo. dicendo aīal q̄drupes ouās ꝛ auis hꝫ q̄dē coopertoriū ad custodiā sui visus. Animal vō generās aīal hꝫ palpebras. ꝛ similiter auis ponderosa magni corporis. ¶ Ampliꝰ aūt aīal quadrupes claudit oculum per inferiorē palpebram. Auis aūt claudit oculos per telā applicatā extremitatibꝰ oculoꝝ: q̄ꝛ enim nā sui creata est ex humiditate valde subtili: ideo indiget ista custodia. cuius cā est vt sit visus acutior. Hec enim est cā q̄re creatus est ei oculus ꝑm dictam dispositionem. In animalibus aūt duri corij pēnosi nisi tale esset q̄le dictū est coopertoriū oculi plures oculo acciderent occasiones extrinsecus: ꝛ ꝓpter illas ipediret̃ acumen visus eius: propter acumē enim visus fuit coriū q̄ꝺ mouet̃ sup acumē oculoꝝ auiū valde tenue ꝛ subtile. Igitur propter salutem oculi sunt create palpebre. Omne aūt q̄ꝺ claudit oculum iō claudit ipsum vt nihil extrinsecū incidat in ip̄m oculū: neq̄ꝫ est hmōi clausura solū volūtaria sed etiā nālis. Homo aūt multotiēs claudit oculos: eo ꝙ est tenuis corij plus oibus aīalibꝰ: ꝛ iō motus palpebre purgat oculū sine lesione: ꝛ sup palpebrā hoīs solū corium est ꝯtinēs oculū sine carnositate: ꝓpter q̄ꝺ etiā nō ꝯsolidat̃ etiā recrescēs: sicut neq̄ꝫ p̄putiuz eo ꝙ sunt pellicule ille sine carne. Hoc aūt q̄ꝺ sine carne est nō recrescit: q̄ꝛ incrementum est ex carne sicut ex mā ꝛ vase. hec enim sola est que inter membra similia influit ꝛ effluit per augmētū ꝛ diminutionē sicut in ꝑigeneseos ostendimꝰ. Aues aūt claudētes oculos nō claudunt eos nisi per palpebrā inferiorē: ꝛ similiter per inferiorē palpebrā claudit oculos suos aīal q̄drupes ouās ꝓpter duritiā corij caput ꝯtinētis ad q̄ꝺ ꝯtinuat̃ palpebra superior sicut diximꝰ superius. ¶ Adhuc aūt etiā aues nō volātes ꝓpter sui corporis grauitatē habēt grossuz coriū valde: q̄ꝛ multa plumositas que est in volantibꝰ in talibꝰ trāsit corij grossitudinez: eo ꝙ mā pēnarū declinat ꝛ trahit̃ ad pellē siue corium: ꝛ iō omne tale aīal claudit oculos per palpebrā inferiorē: ꝛ colūbe ꝛ multe alie aues in hoc assimilant̃ huic modo aīalis. aīal aūt quadrupes q̄ꝺ est ouās squamosi corij existens hꝫ coriū durius q̄ꝫ aīal q̄ꝺ hꝫ palpebrā: ꝛ q̄ꝺ de corio suo vicinat̃ capiti eius est valde durū: ꝛ ideo palpebrā superiorem habere nō pōt: sed habet palpebrā habentem carnem in parte inferiori: ꝛ propter hoc habet palpebra sua duritiem ꝛ extensionem cōuenientem ad claudēdum oculū. ¶ Amplius aūt auis grauis corporis claudit oculum ꝑm ꝙ narrauimus. s. cum tela ad hoc conueniente. motus enim sue palpebre est tardus: ꝛ clausura oculi que tergit visuz ꝓpter acumē debet esse festina: vt cito redeat lumē oculi ad dirigendū volatū. Auis aūt qn̄ claudit oculū ꝛ tergit claudit per telā que coniuncta est angulo oculi ad coriū nasi. Ab hoc eniꝫ principio aptius mouet̃ ad claudendū: eo ꝙ ibi ꝓpinquior est neruis ꝛ musculis motiuis: ꝛ tela illa valde est velocis motus: ꝙ aūt sequit̃ palpebras in hoīe est principiū superciliorū. Non autē claudit q̄drupes ꝛ ouans palpebras positis supercilijs ꝑm q̄uē indigent supercilijs sensum visus: eo ꝙ sunt terrestria nō habētia humidū subtile: mānsio enim ipsoꝝ est in terra. Aues aūt acumine visus indigent necessario quādo cibuz contemplari habent a remotis ꝛ a locis altissimis. hec eniꝫ est causa ꝙ animal curuorum vnguiuz est acutioris visus: q̄ꝛ videlicet suum cibum videre habet a locis remotis: propter hoc enim vt cibum a longe contempletur eleuat se hoc genus auis in aere altius q̄ꝫ alia auis. Aues autez que a terra non eleuantur ꝛ paruum habent volatum sicut gallina ꝛ sibi similia nō adeo indigent acuto visu: eo ꝙ vescūtur fere omni genere cibi qui de propinquo inuenit̃. ¶ Amplius autē pisces ꝛ animalia duri corij adhuc annulosa quedam magnam habent ab alijs in alijs differentiam ꝛ adinuicem. hec enim fere omnia duros habent oculos ꝛ carent palpebris. hoc enim quod de numero istorum est duri corij non habet palpebras omnino: opus enim palpebre debet esse festinū. festine aūt moueri non pōt durum corium sicut superius diximus. Loco igitur huius custodie ꝛ palpebre creati sunt eis oculi duri: ꝛ propter duritiā illā vident debiliter. propterea enim ad hunc defectum redimendum fecit eis nā oculos mobiles valde. tales eni oculos p̄cipue habēt aīalia duri corij: sicut oculi quorūdam quadrupedum duri corij existentium vt visus eorum ex hoc acumen recipiat quando oculi cito reuocantur ꝛ diriguntur ad lucem ꝛ directe ipsaꝫ sibi incidentē ex aere recipiunt. Pisces vō sunt humidorum oculorum eo ꝙ indigent multo visu: q̄ꝛ sunt animalia multi motus. Ea aūt animalia que sunt in aqua manentia non habent prohibens visum ꝛ cooperiens sicut ea que stant in aere: in aere enim manentia quasi infinita habent incidentia visuz ꝛ prohibentia ip̄m. ¶ Hec igit̃ est causa quare oculi piscium nō habent palpebras sicut aīalia manentia in aere. nā enim nihil facit ociose. ¶ Ampliꝰ aūt

preter omnes inductas cās ꝓpter grossitudinē aque fiunt oculi pisciū duri. ipsa enim aque frigiditas indurat oculos ⁊ cōgelat: ⁊ ꝓpter hoc ꝙ sunt in aqua habēt etiā oculos magnos valde ⁊ multi humoris. ⁋ Amplius āt oia aialia pilosa hñt palpebras qbus oculos coopiūt. aues āt vlr ⁊ oia aialia sq̄mosi corpis nō hñt palpebras qbus opiāt oculos ppea qꝛ nō hñt pilos. In sequētibus aūt strutiōis dispōnē dicemus ⁊ cām dispositionis oculoꝝ eius: qm̄ qdam dicūt ipm palpebras habere. Quedā aūt aialia habētia pilos in palpebris nō habēt pilos nisi in superiori palpebra tm̄. Homo autez habet pilos in vtraqꝫ palpebra: ⁊ hoc vt melius custodianꝫ oculi eius. Animali enim nobiliori nā maiora preparat iuuamenta ⁊ custodias: id enīz qđ vtilius est in nā est nālius ⁊ nāe possibilius: ⁊ hec est cā ꝙ nullū quadrupedū habet pilos in palpebra inferiori: sed sub ista palpebra crescunt pili spinales sicut palpebra in quibusdaz aialibus sicut in catto cane ⁊ leone circa os ⁊ nasum. ⁋ Adhuc autem nulli omnino singulares pili propter cōmunem pilositatem crescūt in alijs animalibus ab homine in pectine inguis aut sub ascellaribus sicut in homine: sed loco istoruz piloꝝ est totū dorsum aialiū quadrupedū pilosum: sicut apparet in genere canum ⁊ musionū siue cattoꝝ. ⁋ Amplius aūt quedā istorum animalium qui pilositatem corporum habēt loco piloꝝ inguinū quedā habēt crinem sicut equus qui habet crinē qui est plani crinis: lꝫ iubas habeat super collū. Quedā aūt per totum collū habēt comas sicut leo masculus. Adhuc aūt in quibusdā nā loco pilositatis inguinū ordinauit caudas lōgas ⁊ pilosas sicut equus. Eoꝝ aūt que habēt caudas paruas fecit pilos caudarū paruos: ⁊ mēsuraꝫ hoc ſm nām cuiuslibet animalis. Animal enim pilosum multū sicut lupus ⁊ vulpes habet caudam non adeo longorum pilorum sicut equus ⁊ asinus ⁊ vacca. Propriū aūt hominis est habere multos ⁊ valde longos pilos in capite: ⁊ nulluz animal habet tam longos in capite pilos sicut homo. Hoc autem accidit ex hoc ꝙ humidius habet cerebrū alijs animalibus: ⁊ propter multas suturas que sunt in testa capitis eius per quas egrediunꝫ fumi qui cōuertunꝫ in capillos. vbi enīz est humiditas vaporās ⁊ calor eleuās vaporem illum necessarium est multos esse capillos vt cooperiant cerebrum ⁊ custodiant cerebrum tam a forti calore q̄ꝫ a forti frigore. Custodia aūt permaxima indiget: eo ꝙ cerebruz hominis est multum humidum ⁊ de facili infrigidaꝫ ⁊ ebullit. Anima aūt ⁊ membra cōtrarie complexionis nō adeo de facili recipiunt occasionem egritudinum ab extrinseco: ⁊ ideo nō tanta indigent custodia. Hic aūt de pilositate capitis ex intentione nō diximus: sed incidenter inquātum cōueniunt cum pilis palpebrarum.

Scđo de ptibus aialiū capitulo. 14.

⁋ Supercilia aūt sicut ⁊ palpebre creata sunt ad visus adiutorium. prohibēt enim supercilia angulo super quem sunt ⁊ prominētia descēdit humiditatis a capite in oculos per frontem sicut ⁊ palpebre facte sunt vt defendant oculos ab incidētibus in eos ab extrinseco: sicut sepes que prohibet introitū in ortū: ⁊ supercilia sunt posita super ossa angularia frontis ⁊ foraminuz oculoꝝ: ⁊ ibi sunt pori qdā per os ipm: ⁊ pterea in angulo stat humor descendens a capite: ⁊ iđ ꝓlōganꝫ ⁊ augmentanꝫ frequēter pili ciliōꝝ in senectute: qꝛ senectus abundat humore flegmatico anterius in capite. Augenꝫ etiā in his qui multi sunt studij ⁊ multarū meditationū: eo ꝙ spiritus aialis ⁊ attētio ad anteriora trahit humorē: ⁊ intātū excrescūt aliqñ ꝙ frequenti idigēt ꝑcisione. Crescūt aūt super finē venarū frontis ⁊ ibi est cōplemētū corij frontis: in eodē. n. loco est cōplemētū frōtis ⁊ venarū frontis. ⁋ Hec est igiꝫ necessitas creationis ciliōꝝ. nō. n. opꝫ deficere aliq̄ꝫ ꝯuenientem operationē nāe que vtilis est opationi ⁊ defensioni membroꝝ nobiliū. Fuit igiꝫ generaliter loquendo necessitas incrementi pilorum in homine in locis que predicta sunt.

Scđo de ptibus aialiū capitulo. 5.

⁋ Cap. 4m. De dispositione ⁊ causa nasi elephantis ⁊ quorundam animalium ouantium.

Scđo de ptibus aialiū capitulo. 16.

Hic igiꝫ de organis inductoꝝ sensuū pertractato opꝫ ꝙ organū olfatus in quadrupedibus ⁊ in aialibus alijs que generāt aialia sibi similia positū est in loco in quo ſm nām ꝯuenientius hꝫ situm. Saluaꝫ aūt hoc instrumentum in membro qđ in talibus aialibus nasus vocaꝫ: eo ꝙ tale aial hꝫ fauces lōgas que sunt due mādibule ꝓducte sub vtraqꝫ maxillarū: ⁊ in quadrupedibus qdē ꝓduciꝫ nasus ad longitudinē totā mādibularū. In alijs aūt aialibus diuidiꝫ versus vtrāqꝫ maxillarū naris vna: ⁊ remanet nasus breuiatus super os aialis sicut in homine. Inter oia aūt aialia elephas hoc ꝓpriū hꝫ ꝙ nasus suus valde ꝓlongaꝫ: ⁊ hoc iđ est vt supra diximus: qꝛ instrumentuz olfatus eius multas hꝫ virtutes ⁊ ad multas est vtilitates. hoc enim est membrū per qđ hoc aial cibū ad os deducit: ⁊ in oibus fere hoc istrumēto vtiꝫ loco manus: que nō vnius sed multarū est vtilitatū. ponit enīz aliqñ hoc membrū ad arbores ⁊ eradicat eas: ⁊ hoc mēbro quidā elephas temporibus nostris asinū cū sarcina ꝓiecit super domū quādā. Sicut enīz diximus ꝓmuscida nasi sui vtiꝫ loco manus ⁊ in oibus indigētijs suis.

Scđo de ptibus aialiū capitulo. 17.

⁋ Adhuc aūt nāle est huic aiali eē in desertis ⁊ in aquosis locis: cibaꝫ enim ex palustribus ⁊ sepe se imergit aquis. Cū aūt sit de numero animaliū gressibiliū habētium sanguinem oportet ꝙ habeat anhelitū. Hic aūt anhelitus augeꝫ ex grauitate ambulādi per loca humida: eo ꝙ profunde imergiꝫ ex pondere corporis sui: ꝓpter qđ etiā cibuꝫ humidū querit ad refrigeriū. Cū aūt immergiꝫ iuuat se ad spirādū: sicut ingenianꝫ qui mergunt se sub aquis diu manentes sub illis.

Nō de igenio quo diu stātes sub aq̄ aerem pñt attrahere.

⁋ Circa os enim apte cōponūt instrumentū concauū includēs os ⁊ nasum apte continens: ita ꝙ aqua ingredi nō potest: ⁊ in centro illius longissimā infigūt fistulā cuius orificiū semper est in aere super aquā: ⁊ per illud attrahētes aerem diu possunt manere sub aquis: ⁊ hoc modo ingeniata est nā parādo longum nasum elephāti: qꝛ cum propter pondus corporis multuz sub aqua profundaꝫ nasum erigit super aquā ⁊ per ipsum inspirat aerem. Creatio aūt eius sicut diximus supra est inter mollem ⁊ durā cartilaginem vel carnem: aliquid enim mollitiei oportuit ipm habere vt esset flexibilis ad opera ⁊ ad capiendum cibum. Sunt aūt quidā referentes hoc idem de cornibus quorūdam vaccarū que pascuntur ad posterius: sed hoc figmēto videꝫ esse simile: sed de naso Elephātis certum est ꝙ nā fecit eum talis dispositionis ꝙ in multis vtiꝫ ipso operationibus: sicut est vsus manuū: ⁊ sicut vtunꝫ quedā animalia pedibus anterioribus: ⁊ precipue varium ⁊ spiriolus ⁊ mus ⁊ symia. hec enim pedibus anterioribus nō vtūtur ad ambulandum tm̄: sed cum ipsis etiā accipiūt cibum ⁊ alia opera faciunt sicut facit homo cum manu. Et hec est cā quare talia animalia habent multos ⁊ longos digitos vt ad vsuz manus pes preparetur. Elephantes autem qꝛ non habent multos digitos in pedibus eorum: eo ꝙ non sunt scissi vt fortes remaneant ad corpus ponderosum sustinenduz: ad nihil enim aliud vtuntur ipsis: posuit natura vsum manus ⁊ anhelitus in promuscida nasi. Et qꝛ animal est aquaticū: oportuit nasum esse longum: qꝛ cum profunde mergatur ex grauitate corporis in toto necareꝫ nisi longa esset ꝓmuscida ferens anhelitum. Applicabile aūt fecit ipsuꝫ: eo ꝙ vtiꝫ ipso loco manus: sicut vtunꝫ aialia quedā pedibus anterioribus. Aues aūt ⁊ serpentes ⁊ etiā animalia quadrupedia ouātia sanguinem habētia vias nasi aut in rostro aut prope os habēt nō māifestas neqꝫ distinctas. Propter qđ etiā aliqui dixerunt hec aialia nasos non habere. Hoc aūt inde accidit ꝙ duos terminos ad duas nares per se distinctas hec aialia nō habent: sed vltima distinctio est rostri vel mādibularum suarū: ⁊ hoc qdē apte fit in auibus: eo ꝙ sunt icurnati ad ante corporis: ꝓpter qđ caput ꝯuenit puū ⁊ modici ponderis esse ne decidat ⁊ deprimat. Alia aūt lōgi ⁊ stricti sunt corporis propter qđ capita ipsorum stricta ⁊ acuta esse oportuit: ⁊ ideo nasi sui terminus per se esse nō potuit: qꝛ caput spissum fecisset ⁊ inordinatum. Quia aūt aues idigēt cibo quē vigore quodam opꝫ euellere ⁊ eripere: ideo fecit eis nā rostrū forte q̄si de osse: que tñ rostra stricta sunt pp capitis paruitatē ⁊ in ipso rostro superius vias habēt olfatus: ⁊ ꝓpter hoc alios nasos superfluū eēt habere. Iā aūt diximus in p̄missis cām de aliter anhelātibus aialibus ꝓpter quā quodāmodo anhelabāt. Sicut. n. per cānas pulmonū anhelant qui vere anhelāt: ita p brāchos anhelāt q̄dā aialia aquatica que anhelāt quodāmodo. Preter ambos aūt dictos modos aial anulosi corporis per telā sui diaphragmatis anhelat ꝓpter qđ mirabilr sonat lambēdo qñ moueꝫ per aerez.

Venit aūt spirit⁹ subtilis per anulos suos ad parietē: ⁊ per illū modū sentit etiā odores ꝓpter qđ in talib⁹ in corde pficit odoratus: in capite enim nō possunt habere organa sensuū oium ꝓpter nimis paruā sui capitis quātitatē. Omne aūt anhelans precipuā habet cām anhelandi corporis euētationem aere frigido intrāte ⁊ calido exeunte: sicut dixim⁹ in libro de inspiratione ⁊ respiratione.

¶ Cap. 5^m. De natura ⁊ causa labiorum dētiuz ⁊ lingue ⁊ de proprijs vsibus istorum organorum.

Sc'do de partib⁹ aialiū capitulo. 17.

Labioꝝ aūt creatio sub naso est in his que nasum habēt: ⁊ labia sunt in his aialibus que dētes habēt ⁊ sanguinē. ¶ Aues aūt sicut iā dcm̄ est loco dentiū ⁊ labioꝝ habēt rostrū ꝓpter cibū ⁊ ꝓpter vigorē vt sit loco armoꝝ: ⁊ iđ rostrū est factū durū ⁊ adunatuz ad duos vsus vt sit loco dētiū ⁊ labioꝝ. rostrū. n. auiū est q̄si fingendo ponat aliquis superiorē ordinē dētiū reflecti sup inferiorē ⁊ ponat cōtinuum os esse oēs dētes in superiori mādibula: ⁊ similiter ꝯtinuos esse eos qui sunt in inferiori: ⁊ vtrosqꝫ ordines terminari in acutū. hec. n. figura est rostri auiū. In his aūt aialibus labia habētib⁹ labia facta sunt ad dētiū salutē ⁊ custodiā: ⁊ iđ etiaz labia diuisa sunt vt sit oris apertura: ⁊ vtraqꝫ pars dētiū custodiat. ¶ Amplius aūt labia hois sunt mollia ⁊ carnosa vt apte aperiri possint ⁊ moueri ⁊ claudi tam ꝓpter custodiā dētiū q̄ꝫ etiā ꝓpter formationē ⁊ exitum sermonis. Sicut. n. nā nō fecit creationem lingue hois tm̄ ad vsum quo ipsa cetera vtunt aialia: sed duplicē vsuz gustus vz. ⁊ loquele aptauit ei: ita etiā formauit labia ⁊ dētes non in vsuz vnicū sicut in ceteris aialib⁹: sed ad cibū ⁊ loquelā: duplicem vsum vnicuiqꝫ istoꝝ pro modulo suo attribuens. Creatio enim lingue in hoie ⁊ pigmeo ⁊ forte in alijs quibusdam loquētibus ad duplicē est vsum ad gustandū: scilz sapores: ⁊ ad sermocinādū ⁊ ad dentiū custodiam. Locutio eni exiēs ab ore litterata est ⁊ articulata: ⁊ si labia ⁊ lingua nō eēnt mollia flexibilia indistās litterarū formatio nō ꝓnūtiaret in dictione ⁊ oratione: ad ꝓnūtiationē. n. hui⁹ vocis opꝫ diuersis modis percutere linguā ⁊ iflecti ⁊ aliqñ cōprimi ⁊ aliqñ aūt aperiri labia: ⁊ his motib⁹ opꝫ subito ⁊ facile esse mobilia hmōi organa. Modos aūt ꝓnūtiationis litterarū ⁊ sonos accentuū ⁊ numerū a gramaticis ⁊ poetis opꝫ ingri magis q̄ꝫ a physico. Sꝫ hoc sciēdū est ꝙ iđ hec organa in homine mollia sunt ⁊ in oēm motuz habilia: qꝛ hō inter aialia subtilis est sensus tactus: ⁊ iđ multarū ꝯceptionum quas eloqui nō pōt nisi per sermonis formationē. Ponit aūt lingua in ore aialis sub palato: ⁊ hec qdē lingue positio in oibus gressibilibus sanguinē habētibus est ꝫm vnū ⁊ eundē modū. In alijs aūt aialibus est ꝫm modū diuersuz ab isto ⁊ aseinuicē: qꝛ nō oia ista ꝯueniūt in vno modo positionis lingue. Lingua aūt hominis est lata valde ⁊ mollis: ⁊ valde absoluta ⁊ mobilis ⁊ flexibilis: ⁊ hoc factū est vt sit apta duabus operationib⁹ quas diximus ea scꝫ que in sensu gustādi ⁊ ea que est in interpretatione sermonis. Gust⁹ enim nō perficit sine tactu quodā. Cōstat aūt ꝙ in molli et lato facilius humor diffundit qui est subiectū sapoꝝ. Mollis aūt ⁊ absoluta ⁊ lata existēs est etiam ꝯueniēs ad sermonis interpretationem. facile enim extēdi ⁊ trahi ⁊ circūgirari pōt ad elementoꝝ vocis formationē. Signū aūt eius est qđ diximus ꝙ videlicet lingua lata mollis sit apta ad bene loquēdū est ꝙ hi qui linguas ligatas habēt trahuli aut blesi aut alias actiones habēt ad male interꝑtandū sicut diximus in anathomia. Accidit aūt hoc ad impedimētū quorūdam litteraruz magna ⁊ inspissata aut magna ⁊ dilatata lingua ad ꝓnūtiandū indigentibus: sicut apud latinos est r. ⁊ s. paruū enim est in magno sicut dixit Pithagoras ⁊ nō ecōuerso magnū in paruo. Propter qđ etiā auis late ⁊ absolute lingue pōt sonare litterarū aliquas cōpositiones magis q̄ꝫ auis strictā habēs linguam. Animal aūt habēs sanguinem quadrupes ⁊ generans sibi simile nō habet vocem diuisibilem ⁊ figurabilem in formas litterarum: nec habet mutationes sonoꝝ nisi parum valde. linguā enim talia duram habēt nō absolutā: quāuis forte quedam eoꝝ habeāt satis latā. Aues vō parue multe sunt vocationis ⁊ habent vocū differētias: ita etiā ꝙ suos multos affect⁹ doloris vel gaudij cognoscūt quedā in mō vocationis earū: ⁊ videt ꝙ omnes aues hoc adinuicem percipiunt: lꝫ in hoc diuersificentur ꝫm magis ⁊ minus: ⁊ ideo etiam expertū est ꝙ quedam addiscētes imitant voces alienas hominuz aut aliorꝫ aialiū: sicut sturnus ⁊ pica ⁊ coruus ⁊ maxime psitacus. Lingue aūt aialium habētium sanguinez gressibilium siue reptilium que ouāt quasi nihil proficiūt ad vocādū. sunt. n. dure valde ⁊ ligate: ⁊ ad solum gustum proficiūt. Serpētuz vō ⁊ lacertaruz lōge quidem sunt ⁊ fisse duos ramos anterius habētes: ⁊ huius signum est ꝙ aliquādo hec aialia lōge valde extēdūt linguas ante os: ⁊ bifurcate videntur: et acute partes lingue: ita ꝙ extremitates earum sunt sicut pili tenues: ⁊ sapor in extremitatibus illis sentitur in duab⁹ partibus propter lingue diuisionem. Similiter aūt animal carēs sanguine membrum habet lingue cōueniens per qđ sentit humiditates ⁊ sapores. ¶ Amplius aūt quidam pisces ⁊ quedam aquatica habēt carnem valde viscosam loco lingue per quā gustāt humores ⁊ humiditates: sicut tencha ⁊ anguilla fluuialis de aqua dulci. Est aūt ligatum hoc membrū in tencha ad inferius: eo ꝙ mādibulam superiorem habet mobilem. In quibusdam aūt ligatū est propter cām necessitatis: eo ꝙ si moueret destrueret: eo ꝙ loc⁹ oris in talib⁹ aialibus valde est spinosus: sicut apparet in pisce q lucius appellat. neqꝫ. n. necessitas mot⁹ hui⁹ mēbri in talibus aialib⁹ sensus est humiditatū ⁊ sapoꝝ parū remanet in ore ipsoꝝ: qꝛ cibus eoꝝ valde velociter magis glutiēdo q̄ꝫ masticādo vadit ad vētrē: neqꝫ manet in ore ipsoꝝ tādiu ꝙ masticādo interior q̄ subietū saporis est extrahat humiditas diffundēdo sup linguā: eo ꝙ in aq̄ sumūt cibū ⁊ suffocarent ab aqua. Est ergo in talib⁹ adeo ligatū hoc mēbruz ꝙ qñ nō declinat os ad vnā partē nō apparebit aliquid de mēbro p̄dicto: ⁊ hoc p̄cipue ꝯtingit eo ꝙ locus oris tot⁹ est spinosus: nec videt cōponi os ipsoꝝ nisi ex brāchoꝝ cōpositione spinosa. Tencha aūt hꝫ linguā paruā ⁊ breuez ⁊ motu priuatam mādibule. mādibula enim eius inferior oino nō mouet ⁊ cum illa cōtinuat lingua. Tencha enim mouet superiorem mādibulam ecōuerso oibus alijs aialib⁹ in qbus oibus mādibula superior oino nō mouet nisi per accidens. Lingua enim tenche nō est cōtinua cū parte superiori oris mādibule: eo ꝙ introitus cibi eius in corpus est ecōtrario introitu aliorum aialium: sicut ⁊ regimē vite sue nō concordat cum regimine vite alioꝝ. cum enim nō sit ex gressibilibus hꝫ regimē vite sicut regimē vite piscis: ꝓpter qđ ēt lingua sua nō fuit ꝯtinua cū superiori mādibula. ¶ Amplius aūt plura aialiū marinoꝝ carnosum habēt palatū. Similiter aūt in pluribus pisciū fluuialiū erit aliqñ palatū carnosum ⁊ valde molle: sicut palatū piscis qui grece vocat koberyꝫ: ⁊ sicut palatū piscis squamosi fluuialis qui apud Germanos monachus vocat: ꝓpter qđ ēt plures vidētes ⁊ tāgentes hūc piscē putāt in palatū diuisam eē linguā ipsius. pisces aūt habēt linguā nō diuisam neqꝫ absolutā ꝓpter cām quā diximus: aut potius habēt mēbruz qđ lingue assimilat ad vsus sensus cibi: sed nō est oino simile creationi lingue ꝫm totā dispositionē: sed in termino toto finali in aliquo similis est lingue: eo ꝙ hoc solū est i piscib⁹: ⁊ nō in alijs aialib⁹. ¶ Ampli⁹ aūt oia aialia hn̄t sensuz corpis cibi: appetitus. n. sicut alibi dixim⁹ nō ē nisi ad dulce delectabile: sed tm̄ mēbrū p qđ sentit cib⁹ nō ē in oib⁹ ꝯsile. est. n. in qbusdā absolutū ⁊ in qbusdā cū iferiori mādibula applicatū: ⁊ in quibusdā molle: ⁊ in qbusdā durū: ⁊ ideo etiaz hmōi mēbrū hꝫ aial mollis teste: sicut charabo ⁊ hiritius marinus: ⁊ tale membruz est in ore aialis qđ dicit malachie sicut sepie ⁊ in ore polypi. Aial vō anulosi corporis hꝫ intra os tale membrū sicut genus formicarū ⁊ multa aialia testei corij. Quedam etiā hoꝝ aialiū habēt mēbrū illud lōgū valde ⁊ ꝓtensum extra os suū: sicut ꝓtēdit aculeus lancealis: qđ qdē nā nō fecit supuacue. p ipm̄. n. hec aialia gustāt ⁊ sentiūt humiditatē ⁊ attrahūt suggēdo cibū sicut per fistulā vacuā. nā. n. talis hꝫ vacui. Hoc aūt māifestū ē in muscis ⁊ apib⁹ ⁊ similib⁹ his. ¶ Ampli⁹ aūt hoc mēbrū est ēt in qbusdā testei corij existētib⁹. talē. n. vigorē suggēdi hꝫ in ostreo bokeky grece vocato: qđ hoc istrumēto perforat testas quorūdā ꝯchilioꝝ que arabice gn̄aliter halzimi vocant: sicut sarcoky hoc est cynomie ⁊ cynifes ⁊ musce: quedam alie per hoc mēbrū coriū perforant bestiaꝝ ⁊ etiā hois. ¶ Hec igit in illis aia-

libus est dispositio lingue: ⁊ ista aialia vtūtur hoc membro sicut vtunť elephantes ꝓmuscida: hoꝝ aialium lingua longa creata est vt perficere possit opera que facit elephas per promuscidam: ⁊ ideo etiam ad modū aculei creata est lingua aialiū istoꝝ. Scdm igiť dictū modum se habet dispositio linguarum omnium aialium.

¶ Cap. 6^m. De natura ⁊ causa ⁊ modo dentium.

Tertio de partib⁹ aialiū capitulo primo.

Onsequens aūt est dicere de naturis dentiū ⁊ alioꝝ que in ore cōtinenť. Os enim continet dentes sicut circulus ligneus qui est circa molarem molēdini cōtinet lapides molares ⁊ lingua est sicut manus molēdinarij que congerit grana sub lapide: propter qđ etiā aialia quadrupedia dētes in superiori mādibula non habētia lingua de terra cibū accipiūt ⁊ adunant vt falce dētium inferioꝝ abscidant. vsus enim dētium vniuersaliter in animalib⁹ est ad vtēdum cibo. In quibusdam autem preter hec sunt dētes ad vigorem armoꝝ cōtra nocumēta. Natura ergo dentium est in quibusdam vt agant ⁊ nō patiātur a contrarijs sicut in animalibus agrestibus carnes comedentibus ⁊ in quibusdam ad adiutorium comedēdi ad vtendum cibo ⁊ incidendo ⁊ molendo. Sunt enim quidam eoꝝ vocati molares lati apti ad molēdū inter quos ⁊ anteriores sunt qui vocanť canini in homine ⁊ acuti: quoꝝ etiā naturalis dispositio quasi media est inter dētes ⁊ molares: eo ꝙ cōmunicant cū vtrisqꝫ. Sunt enim aliquo modo acuti ⁊ aliquo modo lati: ⁊ talis est quidem dispositio dentiū in omnibus animalibus nō omnes dentes acutos habētibus. Preter aūt dicta officia qualitas que est in figura dentium ⁊ quātitas in numero ⁊ magnitudo dentium existens in homine est ꝯueniēs aptitudo ad loquēdū: eo ꝙ ad ipsos diuersimode lingua percutiens diuersos format litterarum ⁊ loquele modos: ad hoc tamē faciūt dentes anteriores. Quedā aūt animalia habent dentes propter cibū tm̄ sicut diximus: et quedam preter hoc propter vigorem armorū: vnde etiam quedam habēt duos culmos in quibus nō est vsus nisi pugne sicut porci: ⁊ quedam habent dentes acutos serratiliter seinuicem recipiētes: ⁊ ideo dicunť dētes eoꝝ fortes: eo ꝙ vigor eoꝝ est in dentibus ipsoꝝ propter acumen dentiū suoꝝ. Omnes aūt dentes mordacium ⁊ fortium animaliū intrant seinuicem modo serre vt nō facile obtūdanť ex collisione vnius ad alterum. Nullum vō omnino animalium simul habet vtrūqꝫ genus armoꝝ ꝙ videlicet dentes acutos serratiles habeat iuxta os suum: ⁊ cum hoc habeat culmos extra prominentes ad modum aproꝝ: natura autem nihil facit superflue. ¶ Horū autem duoꝝ modorū vnus est propter vigorem ad dilacerandum ⁊ alter est ad pugnādum ⁊ feriendum. Sufficit aūt vnū sufficiēs genus armoꝝ ad defensionem ⁊ pugnam vnius ⁊ eiusdē generis aiali: ⁊ nimis onustum esset os duobus armoꝝ generibus: ꝓpter quod etiam serui debili ⁊ timido arma non dedit: qꝛ porca nō habet culmos prominentes: neqꝫ mordet nisi per acuitatem dentiū aīrioꝝ qui vocanť incisores. ¶ Uniuersaliter enim sciendum ꝙ ẜm cōueniētiam ad naturalia que determinauimus ⁊ que adhuc magis infra pertractabūtur natura nō agit nisi optime: ⁊ ideo nunqꝫ dat arma ad vigorādū aialibus nisi his que indigēt illis. talia enim arma vocamus que sunt sicut aculeus ⁊ vngues ⁊ cornua ⁊ culmi ꝓminentes ⁊ his similia. Et qꝛ masculi aialiū sunt fortiores ⁊ animosiores: forte dat natura ista arma maribus tm̄: aut si dat etiā feminis fortiora dat maribus qꝫ feminis: ⁊ ideo mares cerui habēt cornua ⁊ nō femine: ⁊ tauri habēt fortiora cornua qꝫ vacce: ⁊ si secus contingit hoc ex terrestreitate euenit nature. Membra aūt que sunt ad vite necessitatem equaliter sunt in feminis ⁊ in maribus lꝫ minora sint plerūqꝫ membra feminarum qꝫ masculoꝝ: sed alia quibus non indigent ad necessitatem sed ad arma: aut non habent femine aut differenter habent a masculis: propter quod differentia est in cornibus tauroꝝ ⁊ vaccarū ẜm omne genus tauroꝝ: ⁊ differentia in cornibus ouium feminarū ⁊ arietum: ⁊ similiter est in cornibus hircoꝝ ⁊ caprarū: ⁊ sic est in oib⁹ alijs. ¶ Dentes aūt omniū pisciū acuti sunt valde: exceptis valde paucis in lateribus gutturis mandibulas habentibus sicut pisces fluuiales magnarum squamarū sicut barbellus ⁊ monachus ⁊ alij quidā. hi enim habēt dentes latos aliquātulū magis ad ꝯterendū cibū qꝫ ad diuidēdū: ꝓpter qđ etiā oēs equales sunt: ⁊ lō nā abscōdit eos in gutture vt clauso ore aqua nō suffocet masticātes hos pisces. Tales aūt dētes maxime hꝫ piscis qui carpo vocatur. Alij aūt pisces p̄cipue marini dētes habēt sicut serra p̄ter vnū solū genus pisciū. Causa aūt acuminis dentiū est: qꝛ pisces necessario recipiūt aquā cū cibo ꝓpter qđ etiā subito vadit cibus ad vētrē: ⁊ nō diu mouere pōt in orificijs eoꝝ: qꝛ aliter aqua in eoꝝ vētres itraret ⁊ implendo necaret. Hec. n. est cā quare dentes oium pisciū sunt acuti ⁊ multi vt citius ex acumine ⁊ in partes multas ex multitudine dētium incidant cibum: ⁊ hoc habēt loco masticationis ⁊ molitionis. Sunt etiā incuruati vt hami dētes multoꝝ pisciū: eo ꝙ vigor eoꝝ ad retinēdū est in eis. Natura igiť cōmunis aialiū indigēs dictis operationib⁹ facit cōmuniter dētes in ipsis sicut ⁊ natura cōmunis organa ꝓducit anhelit⁹ in his que ambulant ⁊ habēt sanguinē. vtiť. n. nā sicut predeterminatum est multis membris in cōmunibus operationib⁹ aialiū sicut pꝫ in ore. omne enim aial comedit ore: vigor vō armoꝝ ꝓprie cōuenit aialibus quibusdam sicut ⁊ anhelitus nō eodē modo cōmunis est oibus. Hec aūt opera natura ꝓpter cōpendiū cōgregat in membro vno: qꝛ tamē diuersificať ẜm diuersum modū specierū singuloꝝ aialiū: propter qđ etiā quedam aialia parui oris sunt ⁊ quedā magni. In omni enim aiali ore ad vigorem ⁊ pugnam indigēti est os magni rictus: ita ꝙ multū aperiť fissura oris: qꝛ aliter non fortiter apprehēderet neqꝫ apprehēsū fortiter teneret. Uigor enim huius animalibus est in ore totus: ꝓpter qđ etiā omnia animalia acutoꝝ dentiū serratiliū que carnes comedunt os ample valde aperiunt vt melius ⁊ fortius suus fiat morsus: sicut apparet in apertione oris lupi ⁊ canis ⁊ leonis que permaxima esse dinosciť. Similiter aūt pisces acutoꝝ dentiū ⁊ carnes comedentium apertio oris est magna valde respectu suoꝝ corpoꝝ. ¶ Aues aūt hñt rostra loco labioꝝ ⁊ dentiū: ⁊ rostra eoꝝ diuersanť ẜm diuersitatē necessitatis ⁊ vtilitatis ipsoꝝ: ꝓpter qđ etiā auiū de venatione carniū viuentium sunt incuruata ante sicut vncus. sic enim retinēt ⁊ eripiūt partē quā comedūt. vigor enim huiusmodi auiū est in rostro ⁊ vnguibus: ꝓpter qđ etiam rostrum durius effectū est. Uniuscuiusqꝫ aūt auis rostrū cōuenientem habet formam ⁊ dispositionem ad regimen sue vite sicut valde durum ⁊ acutum factū est rostrū auis perforantis arbores que vocať picus ẜm oia genera sua. Corui aūt in genere suo etiā forte ⁊ durum est rostrum ad frangendū cibum ⁊ ad pugnandū. Econtra aūt rostrū paruarū auium est subtile ⁊ acutum cōueniēs ad euellēda ⁊ capienda grana: ⁊ similiter auiū paruarum que viuūt ex cinisum preda sicut faciūt hirūdines ⁊ similes auicule p̄da vermiū viuentes. ¶ Adhuc autem aues inter digitos pedum coria habentes ⁊ in aquis vel iuxta aquas manentes rostra habent sue vite conuenientia. quedam enim harum habēt rostra lata sicut anas: eo ꝙ latitudo rostri sui cōueniens est cauare ⁊ quasi tribellare lutum quod est in aquis: quia in illo sunt radices herbarum ⁊ semina plantarum aquaticarum ⁊ vermes ⁊ oua animalium aquaticorū ⁊ alia huiusmodi que sunt cibus anatum. Quedam autem habent rostrum acutum longum ad infigendū in lutum ⁊ extrahendum ea que in luto ꝓfunde infixa sunt sicut multe aues noctis. Ille autem que habent rostra lata sunt anas ẜm genera sua ⁊ anser ẜm omne genus suū ⁊ cygnus ⁊ alie. Quedam autem rostri latitudo est apta ad cauandum mollia: cuius signum est qꝛ porci quorum regimen vite est in cauādo propter radices quas effodiūt habent os latum ante in cuius medio inter nares est additamentū quasi acutum habēs angulum per quod effodit terram ⁊ cauat vt extrahat radices. Aues autem supra dicte simile porcis in cauando lutū habent regimen vite. ¶ Horum autem omniū que dicta sunt compendium est: qꝛ sicut diximus in anathomia dentes in homine sunt aut triginta duo aut triginta tres. In superiori enim mandibula sunt anterius in ore duo dētes lati: qui ⁊ ampli propter quātitatem ⁊ duales propter numerum ⁊ incisores propter actū vocanť: ⁊ post hos sunt hinc ⁊ inde duo qui quarti vocanť: ⁊ tot sunt iferiores illis respō-

dentes ⁊ hi cõmuniter incissores vocati sunt post quos sursum ⁊ deorsum sunt duo canini qui sunt ad frangendũ ⁊ lacerandũ cibuꝫ: oẽs aũt alij tam sursum q̃ꝫ deorsum sunt ad molẽdũ. Preter oẽs aũt dictos dẽtes in qbusdã paucis tamen hominibus nascunt̃ quatuor dentes: ita ꝙ in extremitate cuiuslibet mandibule nascit̃ vnus: ⁊ hi ideo vocantur dentes sapientie ⁊ intellectus: eo ꝙ vt frequẽtius nascunt̃ in etate intellectus que est triginta annoꝝ: inueniunt̃ tamẽ nasci a tẽpore quo spermatizare incipit homo vsqꝫ ad tempus in quo stat cremẽtũ suũ in diuersis tẽporibus: ⁊ ego vidi vnũ virũ cui in senectute. 80. ⁊ amplius annoꝝ nati sunt. Habent aũt dẽtes radices acutas per quas in mandibulã infigunt̃: ⁊ super quẽlibet dentem nascit̃ grossities quedaꝫ imediate super foramẽ mãdibule cui infigit̃ ex hoc iuuat ne per masticationẽ nimis infigat̃ ⁊ ledit mãdibulã pforãdo: in radice aũt sunt ligamẽta fortia per que dens tenet̃ ne cadat extra mãdibulã. In oibus aũt dentibꝰ p̃ter molares est vnica tm̃ radix: eo ꝙ sunt parui ⁊ nõ sepius iterant̃ motus eoꝝ sup cibũ: sed semel tm̃ qñ incidunt sup cibũ. Molares aũt eo ꝙ multũ ⁊ fortiter ⁊ sepius mouent̃ sup cibũ ꝯterendo ipm̃ sunt radices plures. Due enim ad minus sunt in quolibet inferioris mãdibule: in molaribus võ superioris mãdibule sunt tres vel forte q̃tuor radices: ⁊ p̃cipue in dentibus posterioribus ⁊ in dentibꝰ intellectus. Hoc aũt iõ est q: pendent: ⁊ iõ indigẽt pluribꝰ radicibꝰ ne cadãt. Inferiores aũt stãt nec indigẽt tãto ligamine ꝓpter hoc etiã radix superior nõ directe porrigit̃: sed egredit̃ incuruata aliquãtulũ extra sitũ nãlẽ: ⁊ fit vt fortius se teneat. Dicit aũt Auicẽna ꝙ vidit castorẽ cuiꝰ oẽs dẽtes erãt rubei ⁊ curui ⁊ lõgi. ⁊ huius cã fuit q: hoc aĩal est venaticũ: ⁊ nisi venet̃ nõ hꝫ cibũ. Et ꝓpterea nã parauit ei dẽtes longos qui fortiter p̃de infigant̃: ⁊ curuos ad fortiter retinẽduꝫ. Rubedinis aũt cã fuit influxus sanguinis in eos: est eni vt dicit Galenus hoc genus ossis sentiens hunc mediũ calidi ⁊ frigidi ex vicinitate cerebri. ¶ Dant̃ aũt dẽtes generaliter qdeꝫ aĩalibꝰ ad esum cibi. specialiter aũt homini p̃ter hos dant̃ ad formãdum loquelã articulatã ⁊ litteratã. Quibusdã aũt dant̃ ad arma: ꝓpter qõ p̃da carnis viuẽtia acutos habent ⁊ raros sicut leo ⁊ canis ⁊ lupus ⁊ hmõi. Ex terra aũt carpẽtia herbas vel radices habent in vna acie adequatos: qm̃ serratilitas ipediret abscisionẽ. serratiles eni pforarẽt sed nõ eq̃liter abscinderẽt. Et q: femine multũ debiles sũt ⁊ timide: iõ nõ dant̃ multis ex eis dentes qui sunt arma: sicut culmi porcoꝝ quos scrophe nõ habẽt: ⁊ simile huius etiã dicitur esse in camello. Et hec est cã quare ceruus hꝫ cornua: ⁊ nõ cerua: ⁊ quare hircus ⁊ aries habent cornua duo maiora ⁊ fortiora cornua q̃ꝫ habeant sue femine. Pisces aũt qui carnibus pisciũ vescunt̃: eo ꝙ nõ habẽt collũ in quo caput inclinent ad cibũ habent multas acies serratiliũ dentiuꝫ in ore sicut lucius. Hoc aũt fit vt cito cibũ diuidant vna oris clausura nec aqua intret interiora stomachi ipsoꝝ sicut iã ante diximus. Alij aũt nõ indigent tali masticatione: q: potius suggunt aut dẽtes habẽt quasi in gutture qui mouent̃ adinuicẽ motu branchoꝝ ꝓpter qõ etiam vtranqꝫ mandibulam habent mobilem. Quecũqꝫ aũt aĩalia os nõ habẽt nisi vel ad loquẽdũ vel comedẽdũ nõ indigẽt in ore multis dentiuꝫ aciebus. Sicut aũt in omnibus gressilibus rapacibus sunt dẽtes acuti: ita in auibus rapacibus sunt rostra curua ⁊ vngues acuti ⁊ curui vt volando rapere ⁊ retinere possint vngue ⁊ rostro dilacerare quod tenuerint. Quecũqꝫ autem aues grana legunt rostra habent ⁊ ante subtilia. ⁊ quecũqꝫ in luto colligunt lata habent sicut in antehabitis diximus. Rostrum enim est sicut due acies ꝯtinuorum inferius ⁊ superius dẽtiũ: ⁊ sicut due mãdibule ꝓlõgate ⁊ acute. ¶ Hec igit̃ cum his que in anathomia diximus de natura ⁊ causa dentium dicta sufficiant.

Tertio de partibꝰ aialiũ capitulo. 2.

¶ Cap. 7m. De causa ⁊ natura cornuum que sunt in capitibus animalium.

CUm aũt iam plura determinauerimus de mẽbris capitis opꝫ scire ꝙ illa pars capitis que iteriacet gutturi ⁊ anteriori parti capitis que sinciput dicit̃ facies siue vultus vocat̃ in q̃ parte homo nullũ oino simile hꝫ aĩal nisi forte pigmeũ. Symiarũ. n. figura cõponit̃ ex hois figura ⁊ alioꝝ aĩalium figuris: ⁊ ideo multũ ad hominẽ in facie hꝫ de similitudine. In suppremo autẽ capitis in occipite: ac sincipite ꝓminẽt cornua in aĩalibus quibusdã: ⁊ de nã illoꝝ nõ est p̃termittendũ. Caput aũt ꝓprie figurã capitis exprimens habẽt aĩalia que sibi similia generãt. Animalia autem quedã imperfecta caput trãsumptiue habere dicunt̃. ⁊ hoc modo ꝓprietatis ⁊ trãsumptionis etiam participãt cornua sicut scarabeus syluanus. nõ stercora sed folia arboꝝ comedens cornua ceruoꝝ cornibus in figura similia habet: que sunt mobilia in capite suo: etiam per ipsa apprehendit ⁊ tenet. Cornua aũt que vere cornua sunt dantur in arma sicut cornua ceruoꝝ: quedam tamẽ aĩalia debilia habẽt cornua: ita ꝙ ex ipsis parũ aut nihil iuuant̃ aĩalia ad pugnam: sicut est curuum cornu quod est in capite capre montane qõ gemeze germani vocant. hoc enim cornu paruum est ⁊ debile potius ad tenẽdum animal formatũ vt vncose teneat scandens rupes qñ cadit de rupibus q̃ꝫ ad pugnãdũ. ¶ Generaliter aũt expertum est apud nos ꝙ nullũ omnino aĩal qõ multarum fissurarũ est in pede ⁊ in multos digitos diuidit pedẽ habet cornu in capite. Causa aũt huius esse videtur qm̃ taliũ aĩalium arma sunt in dẽtibus ⁊ vnguibus pedũ: ⁊ ideo cornu superflueret. Quedã enim vt diximus vigorant̃ dente: quedam vngue ⁊ quedam cornu: ⁊ superfluuꝫ nunq̃ꝫ dat natura. Quedã aũt soleam corneam habẽt in calce qua vigorant̃ sicut equus ⁊ asinus: sed aĩalia in duo diuidentia vngulam precipuũ vigorem habẽt in cornibus: q: pes diuisus in duo ad figendum fortiter pedem est ⁊ ad standũ ⁊ nõ ad armãdum. ¶ Sunt eni multi modi aĩalibus dati a nã. quedã enim ipsa corporis magnitudine ⁊ fortitudine defendunt̃ ab aĩalibus incursantibus sicut elephas ⁊ aĩal qõ seraph vocat̃ ⁊ camellus ⁊ hmõi. Quedã aũt dentibus defenduntur ⁊ boꝝ quedam habent culmos ⁊ alios dẽtes habẽt adequatos sicut porci: ⁊ quedam habent serratiles acutos multos anterius in ore vbi est oris apertura ad apprehendendum. Quedam aũt habent vngues: ⁊ quedaꝫ calces soleatas corneas. Quedam aũt habent velocitatem sicut lepus: ⁊ quedam habent duo ex his vt equus calcem ⁊ velocitatem: ⁊ ceruus ⁊ hinnulus cum cornibus habent velocitatem: ⁊ pugnant cum debilioribus cornibus: ⁊ fortiora se fugiunt per velocitatem. Est aũt quoddaꝫ genus agrestis vacce siue bouis qõ cornua habet ad seinuicem recurua nõ ad pugnandum apta: ⁊ illi dedit natura vt stercus longe et cum impetu posterius eijciat in oculos canum ⁊ venatoruꝫ se sequentium: ⁊ eijcit ipm̃ valde remote ⁊ est viscosum ꝙ non de facili abstergitur: ⁊ ideo abstergendo ipsum detinẽtur canes ⁊ venatores insequentes ipsum. Sicut antẽ iam ante diximus natura multos modos vigoruꝫ ⁊ defensionũ dat aĩalibus: ⁊ aliquãdo plures modos congerit in vnum ⁊ idem aĩal: propter quod quedam aĩalia ⁊ calces soleatas ⁊ cornua habẽt sicut asinus indicus. Et q: nã dextri valde differens est a natura sinistri: aliquãdo sunt duo cornua in capite animalis ⁊ aliquãdo vnum solum sicut asinus Indicus qui habet vnicum: ⁊ aĩal qõ quidam antiquoꝝ archos quasi principem vocauerunt quod nos vnicornem latine ⁊ rinocerontem grece vocamus hꝫ vnũ cornu maxime quãtitatis ⁊ solidum sicut cornu ceruinuꝫ: cuius mẽsuram ego mẽsuraui decem pedes excedere in lõgitudine: ⁊ diameter eius in radice plus habuit q̃ꝫ palmum ⁊ dimidium. Quando autem animal habet cornu vnum hoc locatur in medio capitis siue in fronte sit siue in sincipite siue etiã in nare medius: ⁊ communis terminus est duorum extremorum laterum ⁊ quecũqꝫ habent vnum cornu habent soleas aut calces integre aut diuise vngule. Non aũt cõuertitur quoniaꝫ ea que habent calces corneas vt in pluribus carent cornibus: eo ꝙ natura materiam cornuum posuit in quatuor pedibus: ⁊ sufficit sibi in vno ramoꝝ genere. In pedibus autẽ ponit magnis ⁊ ponderosis animalibus que forti indigent sustentamento. Cornua aũt in capite posuit eo ꝙ ibi decentius ⁊ melius armant animal. Errauit igit̃ Zeno culpans naturam tauri: eo ꝙ cornua in humeris suis nõ posuit: dicens fortiꝰ trahere iugũ taurũ si habuisset cornua in humeris. nõ eni ꝓpter trahere dat nã cornua: sed potius vtilitas cornuũ ꝯsiderat̃ in defensione: ⁊ hoc melius fit per caput: eo ꝙ volubile ⁊ mobile est ad oẽm partem nocumenti propter

mobilitatē quā habēt ex collo. In alijs aūt membris sicut in pedibus vel humeris vel alijs similibus esset in onus ⁊ ossium in qbus cornua radicari necesse est maximū ipedimentū. In capite aūt ⁊ firmaꝫ craneū ⁊ aptissime fuerunt adiutoriū defensionis nō aūt in capite poni potuit in ore: qm̄ cibum ipediret. ¶ Rectissima ergo positio est aut in medio capitis vt equaliter ponderet: aut in vtroqꝫ latere capitis vt equale vtrūqꝫ latus pōdus habeat. ¶ Cornua aūt q̄daꝫ sunt solida in toto sicut ceruoꝝ ⁊ alioꝝ aīalium de nā cerui existentiū: sicut equicernus ⁊ hinnulus: ⁊ quedā sunt iuxta radicē cōcaua ⁊ anterius solida in acumine vbi pugnaꝫ cuꝫ eis: sunt aūt integra ponderosa ⁊ ideo talia aīalia mutant cornua sua: ⁊ est eis alleuiatio ⁊ purgatio: qm̄ terrestria sūt valde ⁊ purganꝫ a terrestreitate per cornuū nouoꝝ generationē. precipue in capite vbi est cerebrū frigidū ⁊ ossa multa: ⁊ ideo multa superfluitas melācholica terrestris. Pars aūt terrestris generaliter multa est in aīali magni corporis pinguedinē seposam habētis: ⁊ ideo multa ⁊ magna hꝫ ossa: ⁊ superfluitas terrestreitatis eius trāsit in cornua. Apud nos aūt nullū oīno aīal inuentū est qḋ cursile sit ⁊ agile: ⁊ taꝫ ingentia cornua habeat sicut caper montanus quem latine ibicem vocant. huius enim cornua a capite vsqꝫ ad clunes ꝓtendunꝫ: ⁊ cadens ab alto totū corpus inter cornua ꝓtegit: a collisione ⁊ ictus lapidum magnorū excipit cornibus. Non aūt est determinandū nature opus nisi qḋ est in oībꝰ eiusdem speciei aīalibus vel in pluribus: qm̄ forte aliquando inuenitꝫ equus cornutus: sicut inuenitꝫ homo cū duobus capitibus: ⁊ alijs multis modis monstra nascunꝫ de quibꝰ nō est nature intentio: sed talia fiunt per occasionem peccati alicuius principioꝝ naturaliuꝫ sicut determinauimus in secundo nostroꝝ phẏsicoꝝ. ¶ Sicut aūt diximus aīal magni corporis ⁊ multoꝝ ⁊ magnoꝝ ossiū est multe terrestreitatis: sicut vnicuiqꝫ consideranti nālia satis facile per rōneꝫ occurrit. ¶ Cum igiꝫ abundat huiusmodi terrestreitas in materia cibū acceptum ⁊ in simile sibi conuertit: ⁊ cū superabundans sic multiplicaꝫ opꝫ ꝙ pars aliqua transeat in aliqua membra: in quibusdam quidē descendit ad sotulares pedum: in quibusdam aūt in culmos: ⁊ in quibusdā in dentes acutos longos serrales: ⁊ in qbusdam in cornua. Et q̄ cornua plerūqꝫ sunt magna trahunt ad se mām terrestrem: ita ꝙ subtrahiꝫ mā dentiū mandibule superioris ꝓpter qḋ etiā aīalia habētia cornua dentes nō habent anteriores in mandibula superiori: eo ꝙ mā ad vtrūqꝫ simul non sufficit: sed defectus masticationis cibi sui ruminatione recompensatur. Natura enim in omnibus facit melius: ⁊ ideo nō in posterioribus ponit cornu: q̄ aīal nō videret nec posset digerere istum quem dat de cornu: ⁊ in clunibus vel spatulis positum motuꝫ impediret membroꝝ ⁊ ossa in quibus radicaretur lederet. Melius igitur fecit in capite ponendo: et sicut nō inueniꝫ animal habens sotularem corneuꝫ integrū habens cornu nisi asinus Indicus eo ꝙ materia cornuum descendit ad pedes: propter quod etiā asinus habet vnum tm̄: ita etiā nō inueniꝫ animal fissi pedis habens cornu vnicum nisi vnicornis: sed cornu suum est adeo ingens ⁊ longū ꝙ materia duobus nō sufficit. Minimum aūt animalium cornutoꝝ apud nos visoꝝ est caper montanus qui rubeos habet oculos ⁊ acute diciꝫ videre valde: ⁊ cornu curuuꝫ qḋ in lingua nostra gemeze vocaꝫ ⁊ vadit cum grege. ¶ Oportet aūt scire ꝙ cornua ceruoꝝ magis sunt purgamenta nature q̄ꝫ nutrimenta armoꝝ: ⁊ ideo eijciunt ea. Et q̄ femine minoris sunt caloris ⁊ siccitatis terrestris ideo cornua non habent: eo ꝙ cornu magis purgatio est naturalis q̄ꝫ defensio naturalis. si enim esset omnino naturale dareꝫ feminis sicut ⁊ maribus quorū vna est natura cōmunis: lꝫ forte minora essent cornua feminarum q̄ꝫ masculorū: propter quod in alijs animalibus confortatur cornu per radicem ossis: ⁊ non eijciꝫ sed induraꝫ ⁊ datur proportionabiliter maribus ⁊ feminis quoruꝫ est vna ⁊ eadem natura cōmunis: ꝓpter quod magnos dentes dedit natura maribus ⁊ feminis in animalibus quorum arma sunt in dentibus: ⁊ ideo lꝫ porca non habeat culmos propter sui humorem multū: habet tamen longos dentes ante quibus multū lacerat ⁊ pugnat. Culmi aūt ꝓminētes sunt in maribus sicut cornua in cornutis. Hec igiꝫ de cā ⁊ nā mēbroꝝ capitis dicta sunt.

¶ Incipit Liber Tertiusdecimus animaliū in quo est causa ⁊ natura interiorum membrorum. Cuius tractatus primus est de canna ⁊ isophago ⁊ pulmone.

¶ Cap. pm. De canna ⁊ isophago ⁊ de causis eoꝝ nālibus.

Iam ergo determīata sunt a nobis mēbra capitis ⁊ distincta sunt ſm formas ꝓprias vnicuiqꝫ eoꝝ: ⁊ reddite sunt cāe singuloꝝ ſm modū qui p̄dictus est qui sufficit presenti speculationi qm̄ ea que hic dicta sunt ꝯiunguntꝫ cum his que dicta sunt in anathomia. ¶ Membrū aūt quod est proximū sub capite ⁊ ꝯtinuat caput cū corpore in cōmuni vocaꝫ collū ex re nomen habens: q̄ colla idē est qḋ continuatio: ipm enim est membrū caput cum corpore cōtinuās sicut diximus: q̄ cū hec ꝯtinuatio magis perficiꝫ posterius per spondiles ⁊ neruos colli qui ceruices vocanꝫ: ideo etiā ꝓprie posterior pars colluꝫ vocaꝫ. Anterior v̄o que potius est via aeris inspirati ⁊ cibi qui itrat per os magis proprie guttur nomē habet. Collū aūt sicut iam ante diximus non in oībus est aīalibus: sed in quibusdā sanguinē habentibꝰ quoꝝ caput necessariū est habere motus ꝓprios p̄ter communes corporis motus: ⁊ ideo quadrupedia nō ouantia et volatilia sola collū inueniunꝫ habere. In collo aūt anterius in ea parte que gutturis hꝫ nomē sunt partes componētes guttur trachea arteria que etiā canna vocaꝫ: ⁊ membrum qḋ diciꝫ meri arabice ⁊ grece isophagus: sed q̄ trachea est anterior in gutture: ideo prius de ipsa est loquendū. ¶ Est igiꝫ creatio trachee ꝓpter anhelitū sicut creatio isophagi est ꝓpter cibū. his enim duobus indiget aīal sanguinē habens: aere. vꝫ. ab exterius intrante ad refrigeriū: ⁊ cibo per os ⁊ per isophagum intrante in stomachum ad nutrimentum: ⁊ ideo vias istoꝝ vsqꝫ ad os ꝯtinuari oportebat. Per tracheam igiꝫ est introitus ⁊ exitus aeris ad refrigeriuꝫ in respiratione. sunt aūt non omnia aīalia pulmonem habentia. ⁊ hec etiā guttur habent sicut pisces. ¶ Isophagus autē est membrū per quod cibus intrat in ventrē: ꝓpter qḋ manifestum est ꝙ sicut aīaliū collū ⁊ pulmonē ⁊ guttur non hēt nō indiget isophago: q̄ in talibus ordinatione membrorū potest esse situs stomachi siue ventris continue post sitū capitis: ⁊ non eodem etiam modo situs pulmonis continuaꝫ aliquādo post situꝫ capitis sine via media: q̄ tunc frigidus aer in pulmonē veniens indigestus corrumperet pulmonē: ꝓpter qḋ opꝫ esse inter ea membrum mediuꝫ qḋ sit sicut fistula vel cāna: in quo primū aer tempereꝫ: ⁊ postea per ipm diuidaꝫ aer in ꝯcauitates pulmonis: ⁊ in venas arteriales que perueniunt ad ipsuꝫ. Pulmo enim diuisus est in duas partes quādo cōpositio pulmonis est completa ⁊ perfecta vt perfectus sit introitus aeris ad ipm ⁊ exitus eius. Et q̄ instrumentū siue organum anhelitus ꝓpter predictā cām longū est: ideo accidit etiaꝫ necessario ꝙ ipse isophagus sit longus: qm̄ nutritiua sunt sub diaphragmate ⁊ spiritualia super ipm: ⁊ isophagus est ꝯtinuatio ⁊ via stomachi cū ore per guttur ⁊ pectus pertingens ad ventrē. Est aūt substantie carnose ⁊ neruose habens extensionem vt dilatari possit igressu cibi. ¶ Trachea v̄o siue cāna ē vena arterialis aspera cōposita ex circulis cartilaginosis: que tamē superiꝰ vbi tāgit isophagū portiones sunt circuloꝝ ne dilatationes isophagi ipediant: ⁊ ne inducāt strangulationē in glutiendo cibum: ex duris aūt cōponiꝫ vt sit semper patula ad ingressuꝫ aeris: ⁊ etiā q̄ nō est tm̄ ꝓpter anhelitū: sed etiā ꝓpter vocem que fieri nō pōt nisi percusso aere ad soliduꝫ planū vox fit a duro ⁊ leni siue plano percusso. Hec autem vena arterialis que canna vocaꝫ in gutture disposita est ante isophaguꝫ vt prohibeaꝫ a cibi receptione que debeꝫ isophago. Cibus enim posterius in isophagū deriuaꝫ: ⁊ si aliquid de cibo ceciderit in venam magnam arterialeꝫ que cāna vocaꝫ erit causa strāgulationis ⁊ infirmitatis ⁊ tussis ⁊ forte mortis quādo intrat in pulmonē ⁊ putrescit: aut forte per anhelitum cor extinguit. Ridiculū aūt est dicere cānam esse viā

Tertio de partibꝰ aialiū capitulo.3.in phō.

aque

aque ⁊ humiditatis potate: pulmo enim inferius iteger est ⁊ clausus: ⁊ nulla via ex cāna procedit ad vētrem: cuȝ tamē humiditatem potataȝ in vētrem ⁊ in vesicaȝ recipi videamus: via aūt que est isophagus procedēs ex ore ad vētrem manifesta est visui: qa superfluitas cibi ⁊ potꝰ ad visuȝ manifestatur exire de vētre. Similiter aūt quādo vomitꝰ accidit satis manifestat̄ humor potatus a vētre exire ⁊ non ex pulmone. Adhuc aūt manifestū est vnicuiqȝ ꝙ humiditas potata in primis nō recipit̄ in vesica: sed potius primo recipit̄ in stomacho ⁊ in ventre vt per ipsam currat ⁊ flexibilis fiat cibꝰ: ⁊ deinde vadit a vētre in vesicam: ⁊ per hoc patet ꝙ nō per cānam: sed per meri venit in vētrem. Adhuc autē ex fece nigri vini spissi potati colorat̄ vētris stercorosa superfluitas per qꝺ manifestū est ꝙ vinū potatū vētrem igredit̄ ⁊ nō in pulmonem. Adhuc aūt vulnerati in vētre ⁊ stomacho eijciūt humoreȝ potatū ex stomacho. Ex omnibus igitur his patet ꝙ potus venit per viam stomachi que est isophagus ⁊ non per viam pulmonis que est trachea arteria. ¶ Est aūt hoc ip̄m reprehensibile ꝙ loquimur per rationē sermonis stultoꝝ qui ex ratiōe nō confirmant ea que dicūt. Redeamus igitur dicētes ꝙ vena magna arterialis eo ꝙ in principio gutturis est super quā ex ore cōtinue transit nutrimētum ad isophagum magno est exposita nocumēto de casu cibi in eam: ⁊ ideo sagax natura igeniata est ⁊ aptauit super orificiū eiꝰ coopertoriū: ⁊ hoc est membrū qꝺdam super radicem ligue existēs in gutturis superiori parte ⁊ vocat̄ epiglotis: ⁊ hoc membrū nō est in omnibꝰ animalibꝰ generātibus animalia: sed tm̄ in animali habēte pulmonem qꝺ nō squamose pellis existit: ⁊ hoc etiam membrū non est in volantibus alas pēnosas habentibus: talia igit̄ animalia q̄uis cānas habeant nō habēt tamē epiglotim. Sed in his animalibꝰ orificium ipsum cāne aperitur ⁊ claudit̄ ſm indigētiam anhelitus sicut in alijs aperit̄ ⁊ claudit̄ per epiglotim que est super radicem lingue ne cibꝰ cadat in cānaȝ: ꝙ si per negligētiam animal anhelauerit comedēdo vel potādo ⁊ ceciderit aliquid de cibo vel potu in cānam accidet grauis tussis ⁊ strāgulatio forte necans animal. Sicut igit̄ diximus superiꝰ optime igeniata est natura quādo sic creauit linguam super quā decurrit cibus ad isophagum: qꝺ in radice eius superius creauit membrū claudens cānam donec cibus pertrāseat. Motus autē lingue sicut manus molendinarij ad masticādum ⁊ molendum cibum in ore: ⁊ qꝺ remanet inter dentes vt cōteratur facit lingua motu suo: ⁊ quādo descendit directe vadit vltra cānam: nec vnq̄ȝ errat ab hoc itinere: ⁊ ideo oportet cānam clausurā habere. Animalia autem de quibꝰ iam ante mētionem fecimus carent hoc membro qꝺ est epiglotis super radicem lingue creato: ⁊ hoc cōtingit propter sue carnis siccitatem ⁊ duritiem sue cutis: hoc enim membrū etiam si haberet̄ a talibꝰ animalibus non facile moueret̄: nec velociter clauderet ⁊ aperiret cānaȝ: eo ꝙ substātia eius est ex carne sicca ⁊ cute dura que motū huiꝰ membri multū impediret: citius enim in talibꝰ ⁊ aperit̄ ⁊ claudit̄ ipsum cāne orificiū sine hoc membro q̄ȝ cū ipso: qm̄ indiget anhelitu: si enim eēt super linguam eēt ex carne dura ⁊ mēbranis siccis: eo ꝙ ligua taliū valde est dura: ⁊ ipsa sua duritie comprimit cānam in talibus ⁊ claudit eam: ⁊ ideo epigloti non indigēt. Ista igitur est cāne dispositio in animalibus collum habētibus: ⁊ iam dicta est causa quare quedam aialia habēt cānam ⁊ epiglotim: ⁊ quedam nō habēt: bene enim ⁊ salubriter ad vitam igeniata est natura ꝙ preseruauit cānam ab occasiōibus ifirmitatū. Causa v̄o propter quā posita est in anteriori gutturis est: qa cor positum est in anteriori pectoris in medio: ita tamē ꝙ aliquātulū vergit ad sinistrū. ¶ Est autē cor principiuȝ vite ⁊ principiuȝ oīs motus ⁊ oīs sensus in eo: sensus autem ⁊ motus oīs principiātur ab anteriori parte corporis vbi est cor: ꝑpter cor enim distiguitur medium qꝺ est principium vite sensus ⁊ motus: ⁊ vltimū ad qꝺ vehi potest virtus cordis. Cum aūt pulmo sit flabellum cordis: oportet etiaȝ pulmonem esse in anteriori parte vbi ⁊ ip̄m cor existit. Anhelitus autē est per pulmoneȝ ꝑpter principiū caloris qꝺ est in corde: cor enim per caloreȝ suū principiū est vite ⁊ motus ⁊ sensus ⁊ nutrimēti. Ad hūc ergo calorem temperādū ⁊ nutriendum anhelitus aeris prius vadit ad anteriꝰ pectoris ⁊ cordis. Et qa via aeris est cāna necessario mouetur cāna ⁊ epiglotis in igressu ⁊ egressu aeris. Oportuit ergo necessario cānam ⁊ epiglotim esse dispositū coraȝ isophago vt directe hoc de aere qꝺ itrat per cānam pertingeret ad pulmoneȝ ⁊ ad cor sicut diximus: qꝺ autem itrat isophagū vadit ad vētrem: qꝺ quidem est mēbrum nobilius ⁊ melius in aiali in quo nō est aliud mēbrū nobilius ꝓhibēs ip̄m vt sit in parte superiori: ⁊ tūc ipsum est superius sine cāna. Cum aūt cāna est cū ipso illa tanq̄ȝ nobilior est coram ipso in parte supiori: hoc eni qa nobiliꝰ est ⁊ meliꝰ vt sit in parte supiori nō iferiori: ⁊ in añriori nō posteriori: ⁊ in dextra digniꝰ ē q̄ȝ i sinistra.

> In aialibꝰ volantibꝰ nō ē epiglotis.

¶ Cap. 2m. Et est digressio declarās de homine causam et modum compositionis cāne ⁊ pulmonis.

Licet autē nos multū dixerimus de natura cāne ⁊ pulmonis in nostra quā superius posuimus anathomia. Tamē ad faciliorē itellectuȝ hic quedam repetimus vt cause dispōnis eorū faciliꝰ itelligant̄. ¶ Dico igit̄ ꝙ q̄dē sub capite est isophagus ⁊ cāna que aerem ducit ad cor ⁊ ad pulmoneȝ: ⁊ principiū quidē cāne est epiglotis. Loquamur aūt hic de membris his que ſm ꝙ sūt in hoīe: qa ꝓportionabiliter sunt etiā in alijs aialibus que hn̄t cānā ⁊ isophagū. Indigebat aūt animal duobꝰ extrinsecis: aere. s. ⁊ nutrimento quādo sanguinem habuit: ⁊ ꝑpter hoc natura fecit ei ad vtrūqȝ istorum viam specialem. Tracheā eni aptauit ad viam aeri: ⁊ loco illius in quibusdā animalibus est aliud membrū conueniens illi. Isophagū auteȝ fecit ad viam nutrimēti: ⁊ in his que non habent isophagū est aliꝺ membrum conueniens illi. Quia v̄o aer res subtilis est: si trachee latera essent coniuncta ſm planam superficiem nō possent dilatari per debilem ⁊ subtilem aereȝ: neqȝ via posset ampliari si foramē esset strictuȝ: ꝑpter hoc facta est canna circularis durarum specierum: sed isophago sufficit vt sit ex carne ⁊ membrana ⁊ mollioribus: ita ꝙ quando nihil trāsit per ipsum claudātur mollitie sua latera: ⁊ sic constringātur in locum minorē. Qm̄ auteȝ aperiri necesse est nutrimētum durum ⁊ quantitatis sue distantia ⁊ ponderositate aperit ipsum in ipso trāsitu suo ad stomachū. ¶ Ampliꝰ autem eo ꝙ membra nutritiua ex corruptione cibi que fit in ipsis emittūt ex se odorem malū ⁊ fetidum: ideo natura inter spiritualia ⁊ nutritiua ordiauit diaphragma: vt per cānam veniens aer purus ⁊ incorruptus non imisceretur illo vapore malo. Stomachus aūt inferior cum spiritualibꝰ eo ꝙ nutrimētum ponderosius est q̄ȝ aer ⁊ suus motus est ad inferius: ⁊ ideo qa stomachus habēs cibuȝ inferius emittit stercus ad anum: pulmo autē non: ideo opȝ stomachum inferius esse: pulmonem aūt superius super diaphragma. ⁊ hac de causa superiorem tracheā super isophaguȝ: qa aliter exiret vapor in os ⁊ inficeret aerem qui ad pulmonē ingreditur: trachea enim ⁊ epiglotis sunt instrumenta anhelitus. Et epiglotis quidem cōponitur ex quibusdam partibus duris: quarum quedā sunt circulares: quedam autē circuli portiones: ita ꝙ vna est super aliam: ac si cētra oīum sint in aere vno: pars auteȝ que inter omnes ꝓpinquior est isophago est ea que vocatur inominata ⁊ est fere mediꝰ circulus. Abscisio aūt circuli est superficies que tangit isophagum: ⁊ non est cartilago sed membrana. Anterius autē est portio circuli cartilago: ⁊ hec portio ꝓprie inominata proprio nomine vocatur. Iste autem cartilagines figuras circuloꝝ ⁊ proportionum circuli habentes cooperte sunt mēbrana plana sicca dura: ⁊ est ipsa cāna ex multis partibꝰ cōposita. Causa autē quare facta est ex cartilaginibus est: qa si fuisset ex partibus mollibꝰ aliquando ipsa sua mollitie cōcluderētur parietes: ⁊ clauderetur ⁊ interciperet̄ anhelitꝰ: dure etiam sunt vt magis custodiat̄ a nocumētis: eo ꝙ est anterius in gutture in qꝺ incidūt nocumēta exteriora. Sua etiam durities iuuat in emissione vocis quemadmodū supra dictū est. Compositio autem sua est ex laxis coniunctis membrana ⁊ circulis compositis ne homo deleat in aeris multa ⁊ subita emissione: extēditur enim laxe coniūctum ⁊ subito multū aeris sine difficultate emittit. Ex multis aūt componit̄ vt si lesio accidat vni nō ꝑpter hoc ledatur alteꝝ: ⁊ vt facilius plicetur ⁊ moueatur. Circuli aūt portiōes sūt superius in stricto gutturis vbi tangit isophaguȝ ne impe-

> Aial duobus extrīsecis idigebat pp̄ q̄ ad vtrūqȝ sp̄alis via a natura sibi tributa est.

diat glutionem cibi. Comestio autem non coniũgitur cum inspirato aere: eo ꝙ isophagus superius clauditur quando transit bolus. Extensione enĩ inferiori contrahitᷓ superiꝰ: clauditur autẽ via per cymbalarem de qua iam inferius dicemus. Membrana aũt interior cãne dura facta est vt nõ de facili catarro ledatur acuto qui a capite defluit: ⁊ etiã ne ledatur ab acumie aeris ab anteriori corporis exeũtis. Inferius autem in duos ramos diuiditᷓ eo ꝙ pulmo duas habet partes. Rami aũt cãne cum venis quietis ꝓcedunt vt nutrimẽtũ suum accipiant ab illis. Orificia aũt cãnarũ in pulmonẽ ingredientiũ stricta sunt vt spiritũ contentum in eis nõ emittãt: sed dent arterijs: nec ipsa orificia possit intrare sanguis: aliter enim quasi semper spueret animal sanguinem. Epiglotis aũt complet vocem ⁊ sustentat respirationem: ⁊ intra eam in cãne orificio est lingua similis lingue fistule que etiam lingua fistule vocatur. Et epiglotis qdẽ apte constringitur cum trachea arteria ⁊ isophago: ⁊ quãdo meri constringitur ad nutrimentum recipiendũ: exaltatur epiglotis ⁊ constringuntᷓ sue cartilagines: ⁊ extendũtur membrane ⁊ musculi vt cooperiantur a cymbalari: ⁊ quandoquidem tibia siue cãna ꝓpinqua est isophago stat in superficie palati inferioris super radicẽ lingue: ⁊ claudit epiglotis que componitᷓ ex partibꝰ tribus: quarũ anterior est similis scuto: ⁊ interior est que dicitᷓ inominata: ⁊ super ipm ponitur coniũctiua que cymbalaris appellatur. Cymbalaris enim cum peltali siue scutali non coniungitur: sed ista ligantur laxe: ⁊ inter cymbalarem ⁊ nomen non habẽtem siue innominatam est coniũctiuũ duplex: ⁊ in cymbalari sunt due fouee concaue quas intrant duo additamẽta innominate: quando etiam coniũgitur inominata cũ peltali: quãdo constringitur epiglotis: ⁊ quando dilatatur: dilatantur ⁊ ipse: ⁊ quãdo dilatatur cymbalaris emittitur aer: ⁊ quãdo non leuatur non emittitur aer: prope epiglotim autẽ est triangulus similis littere laude. ¶ Utilitas võ istius ossis est vt nascantᷓ super ipsum fila musculorum epiglotis. De musculis aũt his satis in anathomia dictũ est. ¶ Pulmo autem est compositus ex partibus: venis. vz. ⁊ arterijs nõ tunicatis: ⁊ tertia pars compositionis sue est ramusculi venarum non pulsantium. Hec autem omnia implet caro rara mollis ⁊ aliquãtulum alba ex multo quem in se suscipit aere. Animalia autem magis completa sanguinem habentia habẽt pulmonem rarum vt suggat aerẽ vt dirigatur in eo: ⁊ superfluum ab eo expellatur. ¶ Pulmo enim creatur ad complendũ spiritũ sicut epar creatũ est ad complendum nutrimentum. Habet aũt pulmo duas partes: vnã ad dextrã ⁊ alteram ad sinistram: ⁊ pars qdem sinistra est duarũ partiũ: dextra aũt trium. Capitulariter autem loquendo vtilitas pulmonis est in respirando: inspirationis autem vtilitas est quatenus attrahatur qd̃ est necessarium ad spiritũ ⁊ expellatur qd̃ est superfluũ. Utilitas aũt retenti aeris est ad cordis refrigeriũ: ⁊ ꝙ sufficit emissioni fortis vocis: hoc enim non fit nisi in aere retento. ¶ Adhuc aũt deseruit aer tentus quãdo animal vadit in loco fetido: ⁊ tenet spiritum ne attrahat aerem corruptũ: ⁊ etiam aliquãdo quando aliquãdiu mergitur sub aqua: ⁊ etiã ꝙ aliqd̃ eius ingrediẽs in spiritũ vitalem ⁊ nutriat ipm sicut res spiritui vitali maxime similis in complexiõe: lz nõ sit similis oĩno: sicut errãtes putabant quidam solum ⁊ simplicem aerẽ posse mutari in spiritũ vitalem: qd̃ tamẽ non est verum; omnis enĩ cibus tam spiritus ꝙ̃ corporis est substãtia composita. Et qr vapor spissus qui ex corde exhalat in pulmonem de cetero nõ potest rectificare spiritũ oportet expelli ipsũ: arterie autem ramificate in pulmonẽ cãne cõmunicant in omni complemento inspirationis. Uene aũt non pulsatiles ⁊ pulsatiles cõmunicant cibationi pulmonis ex sanguie ex loco subtili veniẽtes a corde. Carnis autẽ pulmonis vtilitas est vt repleat vacuitates que sunt inter neruos ⁊ venas quietas ⁊ pulsatiles: ⁊ vt sic iuuet ramos cãne: ⁊ hec est caro rara ⁊ receptibilis aeris qui nõ solũ intrat ramos cãne: quinimo etiam intrat substãtiam ⁊ carnẽ pulmonis: ⁊ hoc fit vt plus de aere tanꝙ̃ in thesauris recipiatur. Constricta enĩ eius substantia in substãtia pulmonis iuuat ad aeris fumosi expressionem: talis enim substãtia conueniẽs est duobꝰ motibus: contractionis. vz. ⁊ dilatationis. ¶ Pulmo autem albus est vt diximus eo ꝙ multus aer trãsit in eius substantiam: aer enim semper est in eo. De diuisiõe autẽ pulmonis iam diximus: sed tertius lateris dextri ramus non magnam facit in spirãdo vtilitatem: sed est culcitra substrata vene que venit ab epate. ¶ Pulmo etiã cooperitᷓ membrana qua sentit: ⁊ est ipse pulmo quasi culcitra ⁊ flabellum cordis.

Que sit pulmonis vtilitas.

¶ Cap. 3ᵐ. Et est digressio declarans naturam isophagi et stomachi ⁊ causas ⁊ positiones eorum naturales.

Isophagus autem componitur ex carne ⁊ tunicis membranalibus que sũt in interius. In membranis autem sunt fila longa per que faciliter attrahitur cibus in transglutione: hoc enim facilius fit per fila longa quando cõstringuntur. Super membranam autẽ est alia mẽbrana contexta ex multis filis in circuitu que iuuant ad expulsionem sicut scitur per anathomiam. Harum aũt duarum tunicarum attractiõe completur glutio. Uomitus autem completur operatione exterioris tunice tñ ex villis siue filis eius: propter qd̃ etiã difficilior est ⁊ plus ledit ꝙ̃ glutio. Est autem locus meri directe super spõdilia colli vt custodiatur melius: ⁊ quando descenderit vsqꝫ ad directum spondilis quarti ex spondilibus nõ colli sed dorsi: ⁊ hoc est in directo pectoris: ⁊ quando pertransierit ipsum declinat ad dexteram propter viam vene ad caput ascẽdentis: ⁊ postea descendit super quatuor spondilia residua: ⁊ peruenit ad diaphragma: ⁊ tunc distenditur vt ambiat totum superius stomachi orificium. ¶ Post isophagum autẽ est corpus stomachi habens superius orificium amplius ⁊ durius in suis membranis ꝙ̃ sit inferius orificium: ⁊ corpus suum est medium in creatione inter duo illa in natura quo ad membranas interiores ipsius: ⁊ mollior membrana ipsius est penes fundum stomachi: ⁊ in intestinis est pãniculus adhuc magis mollis: est autem vnus pãniculorũ stomachi de cõcauo veniens qui cooperit ligamentum ⁊ interiora oris: et interiorem partem isophagi: ⁊ ex sua concauitate iuuat attractionem: ⁊ maxime iuuat epiglotim eleuando quando transit bolus. Iuuat etiam in transitu plano quando retrahitur isophagus per desiderium. Corpus autem isophagi pyramidalis est figure in ascensu versus diaphragma ⁊ isophagum: rotundus autem est: ⁊ ꝫm exteriorem superficiẽ melius dorso applicatur. Est autem duarum tunicarũ: ita ꝙ interior habet villos lõgos siue fila propter attractionẽ: exterior autem habet latitudinales ⁊ transuersales ꝓpter expulsionem. Ordo autem est ex hoc ꝙ prius est attrahere ꝙ̃ expellere: ⁊ ideo longitudinalia sunt interiora: ⁊ alia sunt exteriora: cum tunica tamen exteriori cõmiscentur quedã fila: siue quidam villi qui iuuant ad retentionẽ: fundus autem stomachi carnosus est vt ex hoc calorem melius concipiat. Orificium autem magis est neruosũ vt magis sit sentiens: ⁊ habet ibi magnos neruos quibus participat inanitionem suam ⁊ famem. Decoquit autem cibum non calore naturali tñ: sed etiam calore exteriori membrorum que sunt epar ⁊ splen que sunt sub ipso: quoniam si super ipsum essent opprimeretur pondere ipsorum. Epar autem cũ suis ramis stomachum ambit: ⁊ similiter splen ex latitudie sua. Epar autem magnũ valde est respectu splenis: eo ꝙ splen non est nisi receptaculum vnius humoris qui fit in epate: ⁊ ideo oportuit orificium eius declinare ad sinistrũ vt epar super ipsum dilatari ⁊ ampliari possit: ⁊ ideo fundus eius coniungitur cum epate. Ut autem splen etiam quantũ sibi sufficit accipiat amplitudinem declinauit orificium stomachi non solum ad sinistrum: sed etiam ad inferius aliquantulum. Quia autẽ melior est pars dextra ⁊ altior: ideo epar fuit positum in dextro ⁊ altius. Splen autẽ in sinistro ⁊ in infimo. Zirbus etiam additur ⁊ proprie super hominũ intestina eo ꝙ debiliora sunt intestinis aliorum animaliũ ⁊ cibus hominis magis indiget decoctione. Est autẽ subtilis vt sit lenis super ventrem: ⁊ est seposus vt custodiat calorem ab interiori: quoniam sepum recipit calorem ⁊ retinet eum propter viscositatem quã habet. Super zirbũ autem est membrana quedã post quã est myrach: ⁊ post hoc musculi ventris ⁊ ligamenta ⁊ sepum qd̃ est a parte dorsi: ⁊ postea dorsum: ⁊ sub eo magna vena arterialis calida: de quibus omnibus dictũ est sufficiẽter in anathomia. Mẽ-

brana

Nō vtilitates mēbrane inuol uētis oīa itestia

brana autē omnia que nutritiua cooperit ⁊ constringit ea ad inferius versus partes dorsi: nam continuat suum superius cum diaphragmate: ⁊ suum inferius continuat cū anchis: in fine. vz. hypocūdriorū que vocant vulgariter ilia. Et huius quidem membrane vtilitas est quatenus distinguat inter myrach ⁊ intestina: ⁊ precipue fit hoc ne musculi myrach operationes ventris impediant. ¶ Adhuc autē vtilitas est in myrach vt constringat in conatu propter spiritum retentum ipsum stomachum ad stercus eijciendū. Eodem modo in conatu comprimit vesicam ad eijciendū cum impetu vrinā: ⁊ in mulieribus comprimit motus eiꝰ ad emittendum partum. Membrana etiā predicta ligat inter se intestina: ⁊ ligat ea cum dorso vt sint quasi vnum: quando autem capita continuātur cum capitibus diaphragmatis: ⁊ ipsa continuatur cū diaphragmate anterius: tūc de diaphragmate coram dorso nascitur quoddam relictum ⁊ residuū ex membrana: ⁊ hoc diuidit in duas partes: quarū vna procedit ad id qd de orificio stomachi est manifestū: ⁊ alia pars vadit sub orificium ad occultum eiusdem orificij: ⁊ ibi coniunguntur in vnum: ⁊ illud postea cooperit stomachum: ⁊ inuoluit ipsum in tela aliquantulū incuruata: hec est vtilitas: ligat insuper stomachum cum anterioribꝰ partibus que sunt interius coram dorso. A residuo vero duarum predictarum partium cum vno ramo venarum pulsatilium ⁊ alio non pulsatilium aptatur ⁊ formatur pellis que extenditur super stomachū que est origo zirbi qui componitur ex duabus telis subtilibus ⁊ seposis: zirbum autē cooperit stomachum ⁊ itestina ⁊ splen ⁊ venas meseraicas. Inuolutio autem qua inuoluit stomachum peruenit ad illam partem que cum dorso coniungitur. Et de omnibꝰ his in anathomia quā in primo istius scientie libro posuimus latius est determinatum.

¶ Cap. 4m. De dispositione interiorum in cōmuni: ⁊ de natura ⁊ causa cordis.

Tertio de ptibꝰ aialiū ca. 4.

His igitur de collo ⁊ partibus interioribꝰ gutturis: de canna. vz. ⁊ isophago sic determinatis: relinquitur dicere de alijs interioribus partibus que potius sunt animalium perfectorum sanguinem habentium. Sunt enim interiora membra in quibusdam animalibus: ⁊ in quibusdam non sunt: sz loco quorūdam eorū alia quedā sunt membra in eis conuenientia cum virtutibus ⁊ actibus mēbrorum istorū que sunt sicut cor ⁊ epar ⁊ huiusmodi. ¶ Errauit enim Democritus asserens omnia eiusdem speciei ⁊ figure membra in omnibus esse animalibꝰ: sed in quibusdam eorum propter paruitatem latere. Hoc autē patet eē erroneum ex hoc ꝙ in multis animalibus sanguinem habentibus in principio creationis que sunt valde parua hec membra apparent: ita ꝙ discernuntur corda eorum ⁊ epata quando a conceptu vix sunt trium dierum: quando magnitudo eorum est quasi punctus. Videtur enim esse in semine locus formandorum horum membrorum: ⁊ apparēt initia horum membrorum valde parua non impediēte minima eorum que tunc est quantitate: ⁊ hoc etiam frequēter patet in aborsu que est quasi formica: sicut in ante habitis de conceptu hominis diximus. Hoc igitur tanq̄ falso dimisso dicimus ꝙ sicut diuersificatur vsus membrorum extrinsecorum propter qd multa cōueniebat esse membra exteriora: ita ⁊ multiplex vsus interior membrorum interiorū exigit multitudinem: ⁊ diuersificatur etiam in animalibus sm ꝙ diuersificatur modus regiminis vite ipsorum. Mēbra tamen interiora sm perfectionē forme sue accepta sunt in animali sanguinem habente: eo ꝙ quodlibet dictorū mēbrorum ⁊ creatur ⁊ in esse conseruatur ⁊ nutritur ex sanguine: hoc autem significatur ex hoc ꝙ hec membra in pueris non multum a generatione distantibus multū sanguinea inueniuntur. Sunt enim in eis comparatione sue etatis et quantitatis valde magna ⁊ sanguine multo infusa. Cor autem qd primum ⁊ principale membrum est inter hec membra est in omnibus sanguinem habentibus: cuius causam iam in ante habitis diximus: qa. vz. necessarium est cū sanguis sit in animali ꝙ in tali formetur vase. Hoc ergo ingenio natura fecit cor: cum eniz vene sint vie sanguinis ⁊ sint multe non poterat vnica nutrire corpus: vnde conuenientius erat facere huic multitudini principium vnum: conuenientius enim est esse multorum principium vnum q̄ multa. Qr enim cor sit principiū venarū ex hoc videtur ꝙ vene exeunt ab eo: ⁊ ideo non transeunt per ipsū: sicut in ante habitis huius scientie latissime disputauimus. Natura autem creationis cordis propter duritiem videtur esse ex substantia venarum: ⁊ ipsum videtur esse de genere venarum in hoc ꝙ vas sanguinis est ⁊ spiritus. Situs etiā cordis qui conueniens est ad hoc ꝙ sit prius ⁊ principiū videtur hoc idem indicare. In loco eniz superiori ⁊ anteriori est positum eo ꝙ nobilius membrū naturaliter ordinatur in loco nobiliori: hoc autem qd dictum est magis manifestatur in homine qui nobilius est animal: ⁊ in alijs perfectioribus animalibus in quibꝰ natura posuit cor in medio corporis in loco vbi sui maxima est indigentia vt virtutes eiꝰ equaliter respiciant extrema. Medium autem corporis dico hoc corporis qd concauum est in quo intercludunt membra: ⁊ cuius complementum est anus per quem egrediūtur superfluitates. Alia vero membra in his ⁊ alijs sunt animalibus sm diuersas eorum dispositiones: nec sunt necessaria ad vitam: qa multa sunt viuentia epar ⁊ splen non habentia: ⁊ ideo multa animalium que sunt similium corporū: viuunt etiam post truncationem membrorum. Qui autē opinati sunt principium venarum esse in capite errauerunt: et hec est vna causa mali dicti sui: ꝙ ponunt multa principia a seinuicem distincta: quorum principium quidem sensus ponunt sinciput capitis qd est in loco frontis. Cum autem frigus sit mortificans qualitas: ⁊ causa imobilitatis: ⁊ frigus citissime accidat anteriori parti capitis manifestum est ꝙ ibi non potest esse vite principium. Locus autem cordis cōtrarie est dispositiōis: sicut patet ex eis que ante dicta sūt. ¶ Adhuc autem sicut pauloante diximus vene transeunt per alia membra corporis: sed non per cor: per qd manifestatur cor esse primam partem ⁊ originem venarum. Cuiꝰ etiam signum est: qa est concauum ad sanguinis receptionem ⁊ spisse ⁊ dure carnis ad custodiam eius qd est principium totius motus vitalis ⁊ animalis. ¶ Amplius autem in nullo omnino membro est sanguis sine venis nisi in corde tm̄. Sanguis autem qui est in alijs membris est in venis: ⁊ significat ꝙ sanguis exit a corde sicut a principio suo ⁊ infunditur venis. Non enim venit sanguis ad cor ex alio loco eo ꝙ ipsum est principium ⁊ fons sanguinis: ⁊ primum membrum qd est sicut vas recipiens sanguinem: hoc autē manifestum est ex his que superius probata sunt ⁊ in anathomia determinata. ¶ Apparet autem etiam in modo generationis cordis. Generatio enim ipsius primo apparet sanguinea inter omnia alia membra: ⁊ ipsum est cuiꝰ motibus primum apparent delectabilia ⁊ cōtristabilia per sui dilatationem ⁊ contractionē ⁊ vniuersaliter motus cuiuslibet sensus ex illo incipiunt ⁊ reuertuntur ad ipsum. Oēs autem he proprietates sunt principij: principium enim debet esse ⁊ causa aliorum: ⁊ solum debet esse siue vnicū omnium principium ⁊ in medio positum: eo ꝙ medium est locus conuenientior principio. Medium enim per equidistantiam est vnicum ex quo virtus expanditur proportionabiliter in alia membra sm vnum modum. Scimus autem ꝙ nullum omnino membrum sanguineum de se habet sensum: neq̄ etiam ipse sanguis sensū: ⁊ cor habet sensū: oportet ꝙ principium sit membrum in quo etiam est sanguis sicut in loco ⁊ in vase: manifestū est ꝙ omnino necessarium est ꝙ radix ⁊ principium sanguinis ⁊ vite sit simile vtriq̄ ipsorum. Patet autem hoc non ex ratione tm̄: sed etiam propter sensum: cor enim est primū qd apparet formari in corpore embrionis in initio sue creationis: ⁊ est primum qd videtur moueri inter alia membra motu animalis ⁊ vite: eo ꝙ ipsum est principium nature animalis sanguinem habentis: hinc autem testificat ꝙ cor est in omnibus animalibus sanguinē habentibus per modos quos diximus. ¶ Nec rationabiliter aliqs dicere potest ꝙ epar sit principium totius corporis: neq̄ principium sanguinis: quoniam non ponitur in loco qui competit principio: ⁊ habet aliud membrum positum in eius opposito qd contrariatur complexioni sue qd est splen in omnibus animalibus bone ⁊ perfecte creationis existentibus. ¶ Adhuc au

In solo corde sanguis ē extra venas.

tem epar non habet locum concauitatis ad sanguinem re-
cipiendum sicut habet cor: sed poti⁹ sanguis qui est in epa-
te retinetur in venis cum substantia aquosa vt aptetur ad
presentandum cordi vt compleatur: ⁊ hoc modo retinetur
etiam in alijs membris ad que decurrit in venis. Adhuc
autem per epar transeunt vene: non autem per cor. Cuȝ au
tem necessarium sit ſm omnes physicos alterum istorũ mẽ-
brorum esse principium venarum ⁊ sanguinis: ⁊ epar nõ po
test esse principium sanguinis ⁊ venarum: hoc enim etiam
probatur sensu sicut pauloante diximus. ¶ Amplius auteȝ
primum membrum animalis qd inquam membruȝ habet
sensum habet sanguinem: ⁊ hoc est cor eo ꝙ ipsum est prin
cipium sanguinis: ⁊ inuenitur esse sanguineuȝ: ⁊ formari ex
sanguine ante omnia alia membra in embrionib⁹. ¶ Am-
plius autem extremitas superior cordis est acuta ⁊ magis
dura residuo cordis: ⁊ disponitur versus anterius pecto-
ris. Uniuersaliter enim loquendo cor positum est in ante-
riori pectoris: vt de facili non infrigidetur: propter qd etiã
creatur pectus ex pauca carne exterius: posterior autem ex
parte dorsi plus est de carne: qa locus caloris plus indiget
cooperimento ex parte dorsi. ¶ In omnibus autem anima-
libus ab homine cor positum est in medio pectoris: sed in
homine declinat aliquantulum ad sinistruȝ vt temperetur
pars sinistra que frigida est: eo ꝙ epar est in dextro ⁊ splen
in sinistro. Ut ergo equalis sit ⁊ tẽperetur dextri caliditas
per declinationẽ cordis ⁊ sinistri frigiditas per hoc ꝙ ver-
git ad sinistrum est frigida huius cordis declinatio: ⁊ hec
precipue est in homine: eo ꝙ homo frigidiorem habet par
tem sinistram alijs animalib⁹: eo ꝙ lati est corporis: ⁊ ideo
epar multum distat a latere sinistro ſm proportionem quã-
titatis corporis sui. In omnibus autem piscibus cor eodeȝ
modo est positum in medio sicut in alijs sicut diximus su-
perius. Sic igitur dictum est quare situs cordis in homine
apparet diuersus ab alijs animalibus. Pars auteȝ occul-
ta cordis que est basis eius in oppositione capitis ⁊ in cor-
de est continuus motus systoles ⁊ diastoles: ⁊ ideo est in eo
multitudo magna venarum contextaruȝ: eo ꝙ omnes mo
tus sunt ab eo: ⁊ emittit a se virtutes per venas ⁊ neruos: ⁊
membra omnia trahit ad se ſm ꝙ vult: ⁊ preter hoc opus
precipue indiget cor magna fortitudie: sicut superius dixi-
mus in cordis anathomia. Est igitur cor in natura mem-
brorum sicut anima est in corporibus in quibus est anima:
non autem cõmuniter inuenitur in alicuius animalis cor-
de os nisi in corde equi ſm ꝙ testatur Aristo. experimen-
to se probasse: ⁊ in quodam genere boum siue vaccarum
que besent Germanice vocantur: ⁊ in corde quidem ho-
rum duorum generum animalium quando perfecte sunt
etatis cõmuniter os inuenitur propter magnitudineȝ cor-
poris ipsorum. ¶ Ego tamen ⁊ multi experti sumus ꝙ os
sepe inuenitur in corde cerui antiqui: ⁊ in corde hominis ⁊
in cordibus multorum animalium antiquorum: lȝ non cõ-
muniter in omnibus inueniatur: quando autem os in cor-
de inuenitur constat ꝙ positum est in corde ad sustenta-
mentum ⁊ confortationem sicut in omnibus corporibus in
quibus ossa ponuntur. ¶ Amplius autem in corde magni
animalis sunt tres vẽtriculi siue tres fouee: ⁊ in corde par-
ui animalis duo sunt tm̃. Omnino autem ventriculũ opor
tet esse in corde animalis eo ꝙ est receptaculum puri san-
guinis. Jam enim sepius diximus ꝙ sanguis quando ad
perfectionem suam ⁊ complementum primo debet esse in
corde. ¶ Amplius autem scire oportet ꝙ principia vena-
rum sunt in corde: ⁊ sunt due vene a quibus omnes alie pn
cipiantur: vena. vȝ. magna ⁊ ea que vocatur orthi: vtraqȝ
enim istarum principium est diuersarum venarum ſm dif-
ferentias ſm quas in corpore distribuuntur: ⁊ de his qui-
dem iam ante diximus: ⁊ iterum posterius aliquam reme-
morationem predictorum faciemus. Causa auteȝ propter
quã principia venarum sunt diuersa hec est: quia sanguis
ipse diuiditur in duo ad minus ſm duos cordis ventricu-
los: ⁊ est clarus in vno ⁊ turbidus in alio ſm ꝙ exigit di-
uersorum membrorum nutrimentum: propter qd etiã duo
loca sanguinis manifestantur in animalibus magni corpo
ris: eo ꝙ hec plus possunt ⁊ possibiliora sũt ad loca sangui-
nis distinguenda ꝙ̃ alia: eo ꝙ corda ipsorum competenteȝ
habent magnitudinem ad formationem ⁊ distinctionem
ventriculorum. Melius autem est vitaliuȝ animaliũ tres
ventriculos cordis esse: vt videlicet vnum sit principium
cõmune formandi sanguinis: ⁊ duo extrema sicut singula-
ria clari ⁊ minus clari sanguis sicut diximus in cordis ana
thomia: ⁊ in ventriculis istis oportet esse magnitudines ꝓ
portionatas. In ventre autem dextro sanguis est multum
calidus: ⁊ ideo etiam pars dextra calidior ⁊ plenior ⁊ agi-
lior est parte sinistra: sanguis vẽtriculi sinistri paucior ⁊ fri-
gidior. Uentriculi autem medij habent sanguinem tem-
peratum in quãtitate ⁊ qualitate: ⁊ est valde humidus. Ta
lis enim debet esse sanguis in membro in quo est principiũ
virtutis ⁊ prima virtus. ¶ Amplius autem in cordibus est
diuisio que assimilatur suture: nec tamen illa diuisio est cõ-
tinuata adinuicem sicut est continuatio eius qd coniungi-
tur ex multis diuersis: sed potius sicut diximus assimilatur
diuisio iuncture: cum tamen vnius sit substantie. Inter ani
malia autem ea que meliorem ⁊ subtiliorem habent sensuȝ
magis habent corda diuisionis iuncture similia: sicut patet
in cordibus hominum. ¶ Amplius autem corda anima-
lium pauci sanguinis sunt magis expressiua iuncture pre-
cedentia diuisionem sicut apparet in cordibus porcorum.
¶ Amplius autem corda diuersificantur ſm magnitudinẽ
⁊ paruitatem ⁊ mollitiem ⁊ duritiem: quoniam corda ani-
malium subtilem sensum habentia sunt mollia: habentia
autem cor magnum ſm proportionem corporis sui sunt ti-
mida: ⁊ habentia corda mediocria sunt magis audacia.
Hec autem accidentia contingunt non ex alia causa nisi qa
animal qd enorme cor habet proportione quantitatis to-
tius corporis non defluxit in magnitudinem magnam pri-
mum ⁊ seminale humidum ex quo cor formabatur: ꝓpter
qd modicus qui est in eo calor non implet ipsum: propter
quod calor paruus in magnis cordibus destituitur et san-
guinem ad se in timore recurrentem calefacere non valet:
⁊ ideo non remanet frigidus. Corda autem magna propor
tione corporis sui sunt in leporibus: ceruis: asinis: hircis: ⁊
muribus: ⁊ alijs similibus animalibus timidis. Sicut igi-
tur ignis modicus magis calefac̃ domos aut fornaces par
uas ꝙ̃ magnas: ita etiam modicus calor minus calefacit
corda magna ꝙ̃ parua. ¶ Amplius autem modi motuum
qui sunt in corpore calido infrigidantur: ⁊ lentescunt in ma
gnis in quibus late diffunditur ⁊ expanditur calor: nisi ita
ꝙ ipse calor amplius virtute sua causauerit: tunc enim in
corde non enormi calido ⁊ sicco ventriculi erũt magni mul-
to calido eos aperiente: ⁊ spiritus vitalis maior erit ⁊ for-
tior in talibus locis amplis. Sic igitur omne cor calidum ⁊
siccum habet magnas cameras: cor autem molle aquati-
cum diffusuȝ in substantia ex opposita causa habet paruos
thalamos: propter qd etiam pingue inuenitur aliquod ani
mal magnorum ventriculorum cordis: ⁊ magnaruȝ vena-
rum existens: sed potius omne animal paruorum ventricu
lorum ⁊ gracilium: ⁊ occultarum venarum existens est pin
guis carnis in maiori parte. ¶ Amplius auteȝ inter omnia
membra interiora solum cor est: ꝙ nullum omnino pati po-
test dolorem vulneris aut lesionis violente: neqȝ etiam ma
gnam diu pati potest infirmitatem: hoc autem rationabile
est ꝙ in principio corrupto in nullo cetera membra coadiu
uare possunt ad vitam. Omnia enim alia virtutem a cor-
de recipiunt: cor auteȝ non recipit ab aliquo. Significatio
autem eius qd diximus est: quia interfectis animalib⁹ nũ-
ꝙ̃ in corde apparuit dolor: aut infirmitas aliqua: sicut sepe
lesiones in alijs membris interioribus apparẽt sicut in re-
nibus interfectorũ sepe apparent lapides: aut vulnera: aut
infirmitates: ⁊ similiter in epate aut pulmone: ⁊ similiter in
his que vicinantur his: ⁊ precipue pulmoni multe apparẽt
infirmitates: ⁊ in vena magna que cãna vocatur frequen-
ter infirmitates sunt. Et similiter infirmitates epatis mõ-
strantur aliquando in continuatione sua cum vena magna
que est in gibbo eius: per quã etiam cordi continuatur: nul
la autem istarum occasionum accidit cordi omnino: quo-
niam ante extinguitur ꝙ̃ lesio fiat in ipso: sicut etiam acci-
dit in cordis apostemate: hoc eniȝ citius ꝙ̃ a corde sentia-
tur interficit. Sic ergo dicta est dispositio cordis ⁊ causa ꝓ-
pter quaȝ cor est in animalibus cor habentibus: ⁊ dictum
est propter

Propter qd i hoie cor ad sinistrã ptẽ dclinat.

In qb⁹ aialibus iueniatur os i corde eorum.

Oia membra ṽtutẽ a corde recipiunt.

est propter quid cor nō est in quibusdaȝ animalib⁹. Oportet autem non preterire ꝙ cor subtilis substantie ⁊ suture est: etiam iudicium subtiliorum operationū anime. Grosse autem substantie est etiam grosse suture: ⁊ hebes est in operationibus anime. ¶ Amplius autem animalia mollia corda habentia sunt minus quidem capacia: sed ea que concipiunt diutius tenent. ¶ His autem adijciendum est ꝙ cor habet duas auriculas que laxantur in cordis constrictione: ⁊ contrahuntur in eisdem dilatatione: ⁊ vtilitas illarum est vt iuuent ad retinendum id quod est in corde et sunt in corde quasi due arce recipientes a vasis venarum ⁊ dantes cordi quantum opportunuȝ est ei: he facte sunt tenues vt sint melioris comprehensionis ⁊ occupationis cordis: ⁊ sunt dure substantie ⁊ difficile patiuntur contraria. ¶ Amplius autem cor cibat se cum suis virtutibus naturalibus ⁊ cum sua dilatatione: tunc enim in profundum ei⁹ sanguis: quādo etiam aer igreditur in profundum ipsius. Sic igitur de cordis natura ⁊ causis eius physicis dictum est. Et si ea que hic dicta sunt cōiūgētur his que in anathomia dicta sunt: satis scitur natura ⁊ dispositio cordis quātum spectat ad presentem intentionem.

¶ Cap. 5m. De causa ortus venaruȝ ab vno principio qđ est cor in animalibus: vel id qđ est loco cordis.

De prib⁹ aialiū libro 3° ca. 5. in pho.

Nunc autem hic consequenter de venarū natura que a corde oriuntur dicēdum est. ¶ Dicemus autem de vena que vocatur magna: ⁊ de ea que grece orthi vel adorthi vocatur ab Arabe qui articulum Arabicuȝ preponit grece dictiōi. He igitur due vene primo sanguinem a corde recipiunt: alie autem omnes vene ab illis oriuntur stipitibus suis ⁊ ramificantur vlterius ab eis. Jam autem in physicis diximus ꝙ creatio venarum est propter sanguinem: nunc autem intendimus dicere causam propter quā iste vene facte sunt: ⁊ propter qđ creantur ex isto principio: ⁊ propter quid etiam diuidantur per totum corpus. ¶ Rationabilius auteȝ qđ de causa huius dici potest est: quia omnis vnius animalis est anima vna in actu que principium ⁊ causa vite est in ipso: propter qđ etiam oportuit totius corporis pricipium esse vnum ex quo omnia alia oriuntur: oportuit enim membrum esse vnum in quo sicut primo fonte ⁊ sede est ista virtus: ⁊ hoc est vnum prius in omni animali habenti sanguinem potentia ⁊ actu ⁊ in alijs que carēt sanguine actu: ⁊ in alijs que carēt sanguine actu tm̄ est istud prius. Primus enim calor necessarius est qui est digestiuus ⁊ terminatiuus materie est in primo membro: in quo etiam saluatur virtus formatiua: ⁊ si quedam animalia sunt actu frigida sicut plura ex his que sanguinē non habent: tamen potentia est calor determinās in membro qđ est loco primi membri qđ est cor: quia termiatio materie ⁊ formatio non potest fieri nisi per calorem qui aut potentia aut actu inest: aut potentia ad minus. Iste enim calor in his que habent sanguinem est causa essendi sanguinem calidum ⁊ humidum: quia est principiuȝ vite ⁊ sensus ex vno membro que fiunt calore viuifico: ideo oportuit ēt calorem sanguinis esse ex vno membro primo: ⁊ ideo etiaȝ due partes dextra ⁊ sinistra penes duos vētriculos fuerūt in animalibus habentibus sanguinem gressibilibus: ⁊ in omnibus huiusmodi animalibus sunt etiam determinate alie differentie positionis: ante. vȝ. ⁊ post: ⁊ superius ⁊ inferius: ⁊ quantum anterius est nobilius posteriori tantuȝ vena magna est nobilior adorthi: quoniā vena magna est posita ſm plurimos ramos in anteriori: adorthi auteȝ ſm plures ramificationes est posita in posteriori. ¶ Amplius autem vena magna in multis locis manifestatur in omnibus habentibus sanguinem: alia autem manifestatur in qbusdam sanguinem habentibus debiliter quando sunt valde macra: ⁊ in quibusdam omnino occultaꝛ que carnosa sunt ⁊ pinguia. Causa autem propter quaȝ vene per totum corpus distribuuntur est: qa sanguis est materia ⁊ cibus corporis in habentibus sanguinem: ⁊ ideo oportet ipsum per venas deferri in omnes partes corporis. In his auteȝ que non habent sanguinem est conueniens humor sanguini: quem etiam per ea que sunt loco venarum per totum corpus oportet deferri. Qualiter autem ex ventre cibatur animal ⁊ ex quo proxime ⁊ ex quo primo ⁊ quomodo digestuȝ: ⁊ recipit cibum cōuenientius dicitur in tractatibus vbi determinauimus qualiter quodlibet membrum sustentatur ex sanguine: sicut patet per anathomiam quā in antehabitis sumus executi. Oportuit enim sanguinem in venis ad totum corpus deferri si nutriri materia nutrimēti vniuersaliter debuit corpus. Sicut enim faciunt hi qui ortos ex vno irrigant fonte: hi eniȝ duos aut plures primo magnos cānales a primo fonte deriuant: ⁊ ab illis deriuāt alios cannales paruos multos in totum ortum. Ad hunc enim deriuantur modum vena magna ⁊ orthi: ⁊ ab illis multe vene per totum corpus: sicut apparet in macilentis multum corporibus in quibus manifestiores sunt vene. In talib⁹ enim corporibus multum desiccatis ꝙ non apparent nisi reticulationes venarum sicut ⁊ in folijs vitis aut ficus: aut alijs folijs latis quando desiccata sunt non apparent nisi reticulationes viarum per quas defluxit nutrimentum per totuȝ corpus folij. Accidit autem in venis ⁊ in cānalibus aliquid simile: quoniam sicut in cānalibus, etiam non fluente aqua adhuc autem remanent cānalia cauata per que iterum et iterum aqua fluat: ⁊ sicut cannalia parua obliterantur luto qđ secum trahit aqua: magna autem manet concaua ⁊ luto deleri non possunt: ita accidit venis que sunt cānalia sanguinis: ⁊ parue quidem implentur carne ⁊ adipe: ita ꝙ nō videntur esse nisi caro potentia: tamen sunt vene: ⁊ quādo macies carnē inducit efficiūtur vene actu sicut prius. Magne autem deferentes nutrimētum qđ est sanguis vel humor qui est loco sanguinis: propter qđ etiam sine carne non potest esse membrum per qđ currit sanguis: ⁊ in membris quidem carnosis nō manifestātur vene parue sicut neqȝ in fluxibus aque parui manifestātur cānales: sicut prius diximus nisi extrahatur materia oppilans cānales ipsos. Vene autem omnes procedūt a corpore ⁊ magnitudīe ad paruitatem: ⁊ quo plus extenduntur in corpore eo plus angustantur ⁊ implētur spissitudine sanguinis: ⁊ extremitatibuſ eorum exudat humor qui membra nutrit: ⁊ in eisdeȝ extremitatibus erit superfluitas aquosa que sudor vocatur: ꝑpter qđ sudor vt frequenter non fit nisi quādo plus q̄ȝ oportet calefit corpus: ⁊ ex calore aperiuntur orificia venarum: ⁊ tunc spissum sanguinis retinetur: sed aquosum defluit: et hoc est sudor. ¶ Accidit autem aliquando sudor in aliquibus sanguinis propter malitiam complexionis: fuit enim horum corpus paratum ⁊ laxatum ad fluxum orificiorū venarum: ⁊ fuit sanguis eorum valde humidus aquosa humiditate propter debilitatem caloris venarū qui decoquere ⁊ inspissare debuit sanguinem. Debilitatur autem calor quādo suffocatur a superfluo cibo. Quādo igitur calor modicus agit in cibum multum nō decoquit ipsum: ⁊ tunc remanet aquosus. Si enim decoqueretur sufficienter spissus efficeretur. Sudoris igitur sanguiei causa est calor paruus agēs in multum cibum aquosum. Multitudo autem cibi respectu caloris duobus est modis: quātitate. vȝ. ⁊ qualitate. Aliquādo enim bonus est cibus sed sua quantitate impedit calorem: ita ꝙ non sufficienter digeritur: ⁊ tūc sudat corpus: eo ꝙ nimis nutritur incompleto nutrimēto. Qualitate autem impedit quādo lȝ moderatus sit cibus: tamē duritie vel malitia alia obstat digestioni: ita ꝙ non decoqtur: ⁊ iterum indigestus incorporatur membris: ⁊ tūc exudāt membra. ¶ Amplius autem vie sanguinis sunt ample valde ⁊ sanguis est subtilis: ⁊ ideo decursus sanguinis per eas est sine dolore ⁊ grauitate: fluit in corpus sicut fluit sanguis ex vena quādo minuiꝛ. ¶ Amplius autem vena magna ⁊ ea que vocaꝛ adorthi alicubi mutāt loca sua que supra diximus: ⁊ inuoluūtur adinuicem reticulatim vt sic totum corpus contineant ⁊ sustentent extensiōe sua ad pedes ⁊ manus: fiunt autem tūc ample ⁊ ramificantur: ⁊ procedit vna pars a posteriori ad anterius: ⁊ alia pars ab anteriori ad posterius: ⁊ alicubi concurrūt ad vnum locum: sicut accidit corporibus que inuoluūtur adinuicem. Sicut eniȝ accidit conuolui venis complicato eo qđ est posterius ad anterius: ⁊ eo qđ est anterius complicato ad posterius: ⁊ similiter accidit venis ex corde ad superiora protensis. Hec autem venarum complicatio ⁊ qualiter separātur abinuicem non bene comprehēditur nisi per anathomiaȝ quā in ante

Nō potissimū fundamētū in hac mā.

Propter qđ sudor sāguis aliqb⁹ ꝯtigit.

habitis huius sciētie sumus executi: vbi etiam diximꝰ dis-positionem naturalem membroꝝ omniū animaliū. Suffi-ciat ergo nūc id qḋ diximus hic de venis ⁊ corde cum hoc qḋ in scientia anathomie determinatum est.

¶ Cap. 6m. De causa pulmonis ⁊ accidētibꝰ eius: ⁊ de epa-te ⁊ splene: ⁊ eorum naturalibus operationibus.

Tertio d̄ ptibus aialiū ca. 6.

Consequens est dictis pertractare de naturis aliorū membrorum interiorum per modū ꝑm quem determinatum est de ante dictis. ¶ Di-camus igitur de pulmone loquētes ꝙ animal gressibile sanguinem habēs habet pulmonē: ⁊ hoc necessarium est eo ꝙ videmus ꝙ indi-get refrigeratione per inspirationem. Magis autem pul-mone indiget animal habēs sanguinem eo ꝙ maiorē alijs animalibus habet calorem: animal aūt carens sanguie nō habet pulmonem: eo ꝙ sufficit ei hoc qḋ euenit ei de spiri-tu naturali qui in eis pulsat infrigidatiōe. Animal aūt spi-rans infrigidaꝛ per spiritū aereū qui ingreditur in ipsum: propter qḋ etiaꝫ dicimus pulmonē habere gressibilia per-fecta omnia spirare dicimus: ⁊ ideo etiam per consequēs habere pulmonem. Non autem solum gressibilia spirant: sed etiam quedam aquosa: sicut delphinus ⁊ balena ⁊ cetꝰ. Et similiter animal magnum qḋ est de genere malachie ⁊ lupi marini que omnia attrahūt aerem ⁊ magno sunt cor-pore. Multa enim sunt ⁊ aquosa ⁊ agrestia: que. vꝫ. manēt in aqua in maiori parte temporis: sicut ⁊ multa agrestia ali quādo sunt in aqua. Hec enim omnia sunt nature cōmu-nis: ⁊ hec plerūqꝫ spirant sicut agrestia gressibilia: ⁊ spiritꝰ ipse est complemētū qḋdam vite ipsoꝝ: eo ꝙ est ad refrige riū virtutis vitalis que est in corde. Est aūt pulmo instru-mētū siue organum organice alij mēbro subseruiēs. Prin-cipiuꝫ enim motus pulmonis est in corde: ⁊ est preparatus sic vt ampliari possit quando aer attractus intrat in ipsuꝫ: potestatem autem habet recipiendi aerem ex vacuitate po roruꝫ: ⁊ ex mollitie sua ⁊ magnitudine sue substātie: ⁊ ideo etiam cum inflatur plenus aere non multum eleuaꝛ: ⁊ ideo nō comprimit aliqḋ membrū.

Propter qḋ pulsus cordis ꝑcipue hoibꝰ contingit.

¶ Pulsus autem cordis pre cipue in homine accidit: eo ꝙ passiōes timoris ⁊ spei ⁊ gau dij ⁊ tristitie magis mouent cor hominis q̄ꝫ aliorum ani-malium: ⁊ ideo lꝫ paruulus sit in omnibus animalibus: ta-men differentie pulsus non ita manifestantur in alijs sicut in homine. Ex his igitur cōcludiꝛ ꝙ pulmo est flabellum ⁊ organice deseruiens pulsui cordis ⁊ spirationi. ¶ Amplius autem in pulmone animaliuꝫ magna est valde diuersitas. Quedam enim animalia pulmonem habent sanguineum ⁊ magnum: quedam autem habent vacuum: continuuꝫ si-ue opacum: vt in pluribus aūt animal generās animal sibi simile habet pulmonem magnum respectu sui corporis et multi sanguinis propter sue nature ⁊ caloreꝫ complexiōis: pulmo vō animalis ouātis est paruus ⁊ siccus: ⁊ multuꝫ in-flari potest ⁊ tumescere. Et similiter est in animali quadru pede ⁊ ouāti sicut in tortuca ⁊ lacerta ⁊ sibi similibꝰ: ⁊ simił etiam est in genere auiū. Genus enim auiū habet pulmo-nem cōcauum siue porosum simileꝫ spume que de facili ef-ficiꝛ multa ex pauca aqua ⁊ pauca ex multa quando dissol-uiꝛ ⁊ fit aq̄. Pulmo ergo huiusmodi animaliū est paruus ad modum tele: propter qḋ etiam omnes huiusmodi auiū parum sitiūt ⁊ a potu possunt lōgo tempore abstinere pro-pter paucitatem caloris in corporibꝰ eorum existētis. Infri-gidanꝛ autem interius ex motu pulmonis: cuius motus di latatiōis multum infrigidātis aeris ab exteriori ad iterio-ra deducit. Cuiꝰ etiā signū est ꝙ huiusmodi animalia par-ua sunt quātitate ⁊ breuia corpora habētia. Calor enim est causa incremēti ⁊ etiam magnitudinis: etiā rationabile est parua eē que parui sunt caloris: ⁊ ad defectū caloris sequiꝛ defectus sanguinis: qui est materia icremēti ⁊ magnitudi-nis. Calor etiam qui rectificat ⁊ erigit corda animaliū ⁊ ꝓ-pter calorem melius terminātem suū humidū omnibꝰ alijs caloribꝰ aliorū animaliū solus homo est erecti ⁊ recti cor-poris: ⁊ animal generās sibi simile animal magis alijs qua drupedibꝰ est recti ⁊ erecti corporis: nec talia aīalia possunt manere nisi in libero ⁊ refrigerāte aere: propter qḋ vt in plu ribꝰ nō manet in lapidibꝰ aut fissuris terre animal generās animal qḋ pedes habet ⁊ erecte super ipos ambulat. Mu-res aūt ꝑm sua genera nō erecte ambulāt: sed potius totuꝫ pedem posteriorem a media flexione cruris trahūt in ter-ra. Uniuersaliter igitur loquēdo pulmo propter respiratio nem est creatus.

Tertio d̄ ptibꝰ aialiū ca. 7.

¶ Oportet autem scire ꝙ quedaꝫ interio-rum membroꝝ sunt diuisa in duo: quedam auteꝫ nō. diui-sa autem dico que diuidūtur loco ⁊ subiecto: sicut renes. et integra ⁊ indiuisa voco que subiecto eadē sunt: quāuis for-te quedam signa diuisiōis sint in eis sicut cor ⁊ pulmo. De quibusdam aūt est dubiuꝫ sicut de epate qui multarū est di uisionū adinuicem cōtinuatarū: ita ꝙ vnū videaꝛ plura eē.

Interiora mēbra quoq̄ mō dupla sunt.

¶ Uniuersaliter igiꝛ sciēdum ꝙ interiora membra aliquo modo omnia sunt dupla: ⁊ causa qdem illius: qa corpꝰ ꝑm omnes sui dimēsiones in duo diuidiꝛ: iferius. vꝫ. ⁊ superiꝰ: ⁊ ante ⁊ retro: ⁊ dextrum ⁊ sinistrū: ⁊ ideo opinatuꝫ est qḋli-bet membrū ꝑm aliquam dimēsionem in duo diuidi vel in plura: ⁊ organa sensuū esse dupla: ⁊ hac de causa dictum est etiam ipm cor plures habere vētriculos. Pulmo etiam in corporibꝰ animaliū animalia generātiū duo diuidiꝛ: ꝓpter qḋ etiam qdam opinati sunt talia animalia duos pulmo-nes habere: ⁊ diuisio qdem renū manifesta est cuilibet: sed in epate ⁊ splene est dubiū. Et causa huiꝰ est: qa multi opi-nati sunt ꝙ splen sit epar qḋdam impuruꝫ: ⁊ in tali opinio-ne diuisuꝫ esse epar dicūt in animalibus splenem habenti-bus. In animali aūt qḋ aut caret splene in toto: aut hꝫ sple-nem valde paruū sicut sunt decheonos epar inuenitur di-uisum in duo: ⁊ maior pars diuisionuꝫ est in dextra: minor aūt in sinistra: ⁊ situs istarū partium diuisarū manifestꝰ est etiam ad visuꝫ: hoc aūt nō in omnibꝰ manifestaꝛ equaliter ouātibꝰ: nec etiam in vna ⁊ eadem specie eq̄liter est in qua-libet regiōe. Sed in qbusdam ⁊ aliquibus locis inueniꝛ di-uidi epar: ⁊ in qbusdam nō: sicut ferunt de animali deche-neos grece vocato. De hoc autē qdam opinati sunt ꝙ duo habeat epata: sicut ⁊ quidaꝫ pisces: ⁊ celeti similiter dicitur duo epata habere. ¶ Amplius autem qa situs epatis est in dextra oportet in sinistra sitū splenis esse: pars enim dextra ⁊ sinistra sunt maxime cause diuisiōis ⁊ membroꝝ eoꝝ que propinqua sunt sub pectore siue sub diaphragmate. ¶ Am-plius autē creatio membrorum interiorum cum venis est vbiqꝫ quibus ipsa membra ad cōfortationem sui ligantur: sicut chordis quibusdam grossis qbus naues in portu li-gātur ad anchoras: hec autem ligamēta fiunt in partibꝰ ve narum magnis extēsis ex vena magna ad epar ⁊ splenem: hec enim duo membra sunt sicut qḋdam clandestine repo-sitū qḋ retinet ⁊ saluat in esse totū corpus. Uena ergo ma-g̃na procedit ad epar ⁊ splenem ⁊ ad vnam parteꝫ interio-rum: ⁊ vene que exeūt a vena magna nō procedunt nisi ad ista duo membra tm̄ immediate. ¶ Amplius aūt in poste-riori parte corporis: ⁊ sunt renes ad qḋ procedūt vene plu-res nō ex vena magna tm̄: sed etiam ex adorthi. Ex ador-thi enim exeūt due vene: quaꝝ vna vadit ad renem dextrū ⁊ altera ad sinistrū: epar aūt ⁊ splen cōiūguntur stomacho: qa potētiam habēt decoquēdi cibū: eo ꝙ sunt ex sanguine: lꝫ enim vas melācholie sit splen: tamē ex venis que sunt in ipso habent calorem innātem ad cibi digestionem: eo enim ꝙ habent ista membra calorem decoquūt cibuꝫ. Renes vō sunt ad colādum superfluitatem humidam que currit ad vesicam. Ista igitur membra necessario sunt in corporibus animalium: cor. s. ⁊ epar propter principalem caloreꝫ qui est in eis. Oportet enim animalis interiora esse sicut fornaceꝫ in qua fit calor naturalis: ⁊ opꝫ ꝙ sit ille calor cōseruatus in his duobꝰ membris: eo ꝙ ille calor regit totuꝫ corpus: sicut princeps regit regionem que est regnū ipsiꝰ: epar autem est ad decoquēdū ⁊ dirigēdū. Omne igiꝛ animal habens san-guinem his duobꝰ idiget membris: propter qḋ omnia hu-iusmodi animalia cor habēt ⁊ epar. Animal aūt spirās ter-tio idiget membro qḋ est pulmo. Splen vō in corporibꝰ ani maliuꝫ est accidētaliter ⁊ nō necessario: quoniam nō omne animal habet ipm: neqꝫ est ad operationem ꝑncipaleꝫ. Est enim vas superfluitatis melācholice assimilatū vasi aliarū superfluitatū vētris ⁊ vesice: Quis superfluitas splenis vti-litatem habeat quā superiꝰ in anathomia assignauimus. Hac etiam de causa splen in qbusdaꝫ animalibꝰ est valde paruus: ⁊ precipue in auibꝰ calidi ventris sicut in colūba et accipitre ⁊ miluo. Similiter aūt accidit animalibus q̄dru-

pedibus

pedibus ouantibus:⁊ similiter in multis animalibus cor/
ticosis ⁊ squamosis que vesica carent:⁊ paruissimos ⁊ fere
nullos habent splenes eo ꝙ superfluitas melancholica que
est in eis per carnez deriuaẽ in plumas ⁊ squamas. Splen
autem in habentibus magnum splenez attrahat ex ventre
per epar superfluitatem melächolici humoris ⁊ decoquit
ipsam eo ꝙ creatio eius est ex sanguine fetulẽto melächo/
lico. Contingit etiam aliquando ꝙ epar ex ventre multaz
trahit humiditatem:⁊ tũc est causa per accidens desicca/
tionis ventris ⁊ causa duritiei ⁊ oppilationis splenis pro/
pter aggregationem melächolice humiditatis in ipso. Si/
milis autem durities ventris accidit nimis mingentibus
propter qδ nimis humidum aqueum separatum a ventre
siccum relinquit stercus qδ currere per intestina nõ potest.
Si autem fuerit huius superfluitas melächolica pauca in
loco generationis humorum in aliquibꝫ animalibus: tunc
erit in eis splen valde paruus sicut in piscibus. In piscium
enim generibus est aliqδ animal qδ habet in ventre sple/
nem adeo paruum ꝙ quasi signum pũctuale videtur hoc:
idem aũt accidit quadrupedibus ouantibꝫ sicut ⁊ auibus
⁊ piscibus: eo ꝙ horum splenes valde parui inueniuntur.
¶ Amplius autem creatio splenis est ex terrestri carne du/
ra sicut creatio renũ. Creatio enim pulmonis mollis est: et
concaua siue porosa pauce digestionis. Sed splenis ⁊ renũ
creatio est ex carne cõtrarie dispositionis. Predicta igitur
animalia splenes habent paruos eo ꝙ superfluitas melã/
cholica que est in eis declinat ad corporis coriũ ⁊ squamas
sicut in auibꝫ declinat ad pẽnas ⁊ plumas ⁊ alas. Sꝫ in ani
mali habente vesicam ⁊ pulmonem sanguineum humidus
splen inuenitur propter causam quaz diximus: q̃a. vꝫ. conti
nua declinatio melächolie que est actu humida δclinat ad
ipsum. ¶ Amplius aũt splen est situs in sinistro eo ꝙ natu/
ra partis sinistre vniuẽr est frigidior ⁊ humidior. Unum/
quodqꝫ enim contrariorum in corporis positionibus diui/
sum est ⁊ attributum ẜm aliquod genus elementorum sibi
cõueniens. Sic enim dextrum est contra sinistrum sicut ca
lidum contra frigiduz: ⁊ he differentie positionis corporis
sunt elementa prima corporis ẜm modum quem iã in alijs
locis determinauimus.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarans intellectum eorũ que
de epate ⁊ splene dicta sunt.

AD maiorem aũt euidentiam eorꝫ que hic di/
cuntur dicemus quedam de epatis natura et
de natura splenis: lꝫ plura in tractatu de eorũ
anathomia diximus. ¶ Dicamꝰ igiẽ ꝙ epar
est membrũ in quo sanguis colorem accipit ru
beũ: lꝫ meseraica aliquam habeat virtutez in
tali sanguinis alteratione: eo ꝙ in meseraica est virtus al/
terationis huius ab epate in eum defluxa: lꝫ Galenus hoc
negare videaẽ. Epar aũt huiꝰ habet virtutem eo ꝙ est ca/
ro rubea sicut sanguis coagulatus: caro quidẽ vacua a ner
uositate: sed in eo spargũtur vene quaruz quedã que gros/
siores sunt origines ⁊ pñcipia siue radices earum que sunt
graciliores. Iste autem vene suggunt a stomacho ⁊ intesti/
nis mediantibus ramis illis qui sunt in epatis cõcauo qδ
symma epatis consueuit nominari. Pars autẽ epatis que
est versus diaphragma declinat ab ipso ne motus diaphra
gmatis impediaẽ: ita ꝙ contactus eorꝫ est quasi in pũcto si/
cut quando plana superficies tangit sphericuz globosum:
epar enim exteriori parte rotũdum est vt apte super ipsum
coste incuruenẽ. Super epar aũt est membrana que preest
ei sensus ⁊ motus beneficiũ: ⁊ confirmet ipsuz cum alijs in/
terioribꝰ colligando ad ipsum etiam a corde que prestat ei
caloris augmentũ: ⁊ hoc venit a parte symme: eo ꝙ gibbus
a parte diaphragmatis exiens ex motu diaphragmatis sa/
tis calescit. Adhuc aũt in epate est locus amplus in quo di
uisa massa cibi attracti genereẽ in sanguinem sunt plura ta
lia loca in epate quatenus diuisa per hoc cibi materia ma/
gis festine digeratur ⁊ alteretur: propter qδ etiaz vene que
sunt propinquiores epati sunt subtilioris tele. In talibꝰ eni
calor citius alterans recipitur. ¶ Amplius autez membra/
na que comprehendit epar ligat ipsum cuz membrana que
stomachum cooperit ⁊ intestina: ⁊ ligat ipsum etiaz cũ dia/
phragmate ligamento forti: cum lateribus aũt posteriꝰ li/
gat ipsum ligamẽto paruo ⁊ gracili. Adhuc autẽ epar cum
corde continuaẽ per venam magnam: ⁊ illa vena firmatur
cũ epate ligamẽto forti qδ est membrana dura ⁊ spissa que
etiam ex se dimittit id qδ subtiliꝰ est de substantia eius in
substãtiam epatis: ⁊ hoc ideo fit: q̃a qδ de eo est in epate est
in loco securiori. A corde autẽ principaliter originate vene
per epar transeũt: ⁊ ab ipsiꝰ vtraqꝫ parte due vene egrediũ/
tur: vna q̃dem in symma per quã trahiẽ nutrimentuz: alia
aũt a gibbo per quã cibꝰ toti corpori distribuiẽ: propter qδ
etiam illa cõcaua est ⁊ cõcaua vocaẽ. De ramis aũt epatis
⁊ venis ab eo diuisis satis in anathomia dictũ est. ¶ Pla/
to aũt ⁊ multi sequẽtiũ suorꝫ domiciliũ pñcipale cuiusdam
anime dixit in epate esse: ⁊ hãc concupiscibilem dixit esse: ⁊
hoc cũ duas habeat partes: vnam quidem cõcupiscitiuaz:
alteram aũt irascitiuam siue aduersatiuaz eiꝰ. qδ est triste
dixit cõcupiscitiuam siue desideratiuam esse in epate: ⁊ ira/
scibilez esse in chisti fellis: pro ratiõe assignãs q̃a pmus tra
ctus cõcupiscibilis ⁊ desiderabilis qδ ẜm naturã est saluãs
in vita est in epate: ⁊ expulsio eiꝰ qδ impedit: ⁊ reijciẽdũ est
in felle: ꝑpter qδ paruũ habet fel ad itestinum iferiꝰ: ⁊ ibi
mordicãdo expellit id qδ est cõtrarium ⁊ corruptuz. dixit ⁊
spiritu resoluto ex epate vndiqꝫ perfici in corpore δsideriũ:
⁊ spiritu amaro euaporãte ex felle vndiqꝫ in corpore perfici
indignationem: ⁊ desideriũ q̃dem formari desiderabilem
cibi virtute epatis ad hoc qδ toti corpori est desiderabile: ⁊
sic trahi ⁊ duci ad membra. ¶ Et hãc doctrinam secutꝰ est
Galenus dans epati virtutes pñcipales ⁊ pmas ⁊ spirituz
nãlem. Sed in alijs nos locis hec erronea esse ostendimꝰ:
nec oportet nos hic de hoc disputare. De splene aũt scien/
dũ ꝙ splen absqꝫ dubio est vas melächolie purgãs sangui/
nem a fece terrestri: ⁊ hoc q̃dem probaẽ per hoc ꝙ est indi/
recta oppositiõe ad epar respiciens per poros rectos: neqꝫ
habet porũ aliquem nisi ad os stomachi propter appetituz
⁊ ad epar ad sanguinis purgationem. Adhuc aũt idem ꝓ/
baẽ per hoc ꝙ in vijs quibus respicit epar interfectis ani/
malibꝰ inuenitur sanguis fetulentus ⁊ impurus qδ nõ es/
set nisi per illas vias sanguinis fecem traheret ab epate.
¶ Amplius aũt sicut dictũ est superius quedam animalia
splen non habent sicut auis q̃dam que caput habet ad mo
dum capitis asini: ⁊ asinus eadem de causa vocatur: ⁊ hoc
fit aut ex duabus causis simul: aut ex altera earũ vna qua/
rum est ꝙ siue non vtũtur cibo melancholico aues generis
illius: aut forte aues ille terrestres sunt multas habentes
partes terrestres: propter quã causam parum valde habẽt
de splene pisces ⁊ aues: eo ꝙ terrestreitas trãsit i squamas
⁊ pẽnas sicut superius diximus. Omne autem animal ha/
bens splenem paruum: habet etiam pulmonem paruuz eo
ꝙ parum potat de aquoso. ¶ Amplius aũt animal habens
magnum splen parue est crassitiei: crassities eniꝫ fit ab epa/
te: ꝙ cum magnum est ⁊ magne virtutis impeditur attra/
ctio splenis: quapropter nutrimentum non depurat a fece
melancholie: propter qδ membra ipsum abhorrent ⁊ non
attrahunt: ⁊ tunc incurritur macies: ⁊ hec est causa ꝙ vere
melancholici sunt macri ⁊ nigri: cuiꝰ tamen etiam alia cau/
sa est paruitas caloris naturalis. Oportet igiẽ scire ꝙ sicut
Nicolaus peripatheticus dicit splen ⁊ epar sunt quasi duo
postes in quibus infixe sunt vene ex vtraqꝫ parte. Hec igiẽ
de his que in anathomia de epate ⁊ splene dicta sunt ad ꝑ/
sens sufficiant.

Platonis opi/nio.

Nõ qualiẽr Ga/lenꝰ Platõis s\niaz imitatꝰ posuit epar i/ter pñcipalia membra.

Propter q̃d pisces ⁊ aues puũ valde hñt splenem.

¶ Cap. 8m. De causa ⁊ natura renum ⁊ vesice in animalibꝰ
in quibus sunt renes ⁊ vesica: ⁊ qua de causa nõ sunt in ani
malibus quibusdam

CUm autez epar ⁊ cor sint membra nobilia ha/
bentia nobiles operatiões ad esse ⁊ ad vitaz
pertinẽtes: renes nõ sunt operantes ad esse ⁊
ad vitam: sed potiꝰ ad superflui impedientis
remotionez. Trahũt eni per venas que emul/
gentes vocanẽ aquosam superfluitatez salsaz
a gibbo epatis qui ad renũ deputatus est nutrimentũ: que
superfluitas vlteriꝰ descẽdit in vesicam ⁊ eijciẽ: que quidez
superfluitas multa est in q̃busdam animalibus: ⁊ ideo illa
fortes oportet habere renes. Renes ergo pñcipaliter crea/
ti fuerũt vt sit operatio vesice melior ⁊ perfectior. Et quia
operatio renũ ⁊ vesice est vna oportet aliqua dicere de ope/

Tertio δ pti/bꝰ aialiũ ca. 8.

ratione vesice: lz dimiserimus adhuc de natura quorũdam membroꝝ superioꝝ interiorũ: sicut de diaphragmate ⁊ quibusdam alijs. Non aũt qdlibet animal habet vesicaz: neqꝫ dedit natura vesicam nisi tm̃ animalibꝰ sanguinem habentibus. Uidemus aũt ꝙ omne animal habẽs pulmonez sitit ⁊ multũ potat. Indiget enim cibo non sicco sed humido multũ plus ꝗ̃ sicco. Hanc aũt humiditatem totaz non necessariũ est incorporari membris: sed est tm̃ ad hoc vt mediante ea cibꝰ possit fluere per meseraicas ⁊ per venas subtiles epatis. Si enim conuerteret ad membra efficerentur aquosa inflata sicut sunt membra hyposarcham patientiũ. Oportuit igit hanc humiditatem post peractam digestionem separari a corporibꝰ animaliũ. A gibbo ergo epatis a quo sanguis ad nutrimentuz membroꝝ dirigitur oportuit ipsam trahi per renes ad vesicam: propter qd necesse est in omniũ animaliũ corporibꝰ que pulmonem habent sanguineũ vesicam esse sicut superius diximus. Animal võ carẽs sanguine caret vesica: eo ꝙ hoc animal nõ recipit aquaz in potũ que faciat fluere cibũ: sed potius in cibi temperamentum: sicut aues ⁊ pisces ⁊ ea que sunt annulosi corporis. Animal igit habẽs plumas aut squamas aut corticem durum nõ habet vesicam propter potus sui paucitatez. Et qa sua aquosa superfluitas cũ terrestreitate sicca ⁊ salsa que in ipa est transit in plumas ⁊ squamas ⁊ cortices: ab his tamẽ excipit tortuca: quoniam pulmo huiꝰ animalis est marie carnosus ⁊ sanguineus ⁊ similis pulmonis vacce. Cũ aũt tortuca duplex sit: agrestis. vz. ⁊ aquatica pulmo tortuce agrestis maior est ꝗ̃ esse debeat sui corporis proportiõe. Huiꝰ autem causa est: qa corpus eius cõtinet in testa valde spissa in quã transire humiditas non potest: sed potius secum generat a terrestri nutrimentali: ⁊ non transit in eaz superflua humiditas sicut facit in auibus ⁊ piscibus ⁊ alijs squamosi corij animalibus: ⁊ hac necessitate fuit vesica in tortuca vt recipiat humiditatem aquosam salsam sicut vas qddam: tamen vesice tortuce sylues tris ⁊ marine inueniuntur valde parue ⁊ renes similiter: qa non colligit in eis humiditas nisi que ad materiam vesice quã super se habet transire non potest propter ipsius teste soliditatem. ¶ Nullum enim animal habens plumas aut squamas vesicaz habet aut renes preter tortucam agrestem ⁊ marinam. Caro enĩ ex qua renes in alijs creantur animalibꝰ separatur in his in carnem quãdam extẽsaz: cuiꝰ creatio similis est creationi renũ in hoc ꝙ humidũ aquosuz extrahit ⁊ separat in pẽnas ⁊ squamas ⁊ cortices. Animal võ quod grece amoz vocat non habet renes: sed vesicam ꝓpter sue cutis mollitiẽ. Mollities enim illa est causa qd attrahit humiduz aquosum sine renibꝰ ad vesicam: ⁊ ideo amoz nõ habet aliquod membrũ dictoꝝ. Alia võ animalia habẽtia pulmonem sanguineũ habent renes sicut diximus. Natura enim non vtitur renibꝰ nisi ꝓpter venas emulgentes per quas trahũt: ⁊ ad eductionem superflui humidi per vesicam. In omnibꝰ autem renibꝰ profunditas quedam est ⁊ foramẽ ꝓpter cibi multitudinem: ⁊ vt meliꝰ ad ipsas concauitates trahat vrina. Creatio autem renũ hominis similis est creationi renũ vacce: ⁊ sũt renes valde duri plus ꝗ̃ alia membra vt minus ledant ab acumine vrine: ⁊ vt virtus trahendi magis conseruetur. Renes aũt hominis in hoc vacce renibꝰ assimilant: qa sunt ac si sint compositi ex multis renibꝰ paruis: neqꝫ sunt ex carne superficiei leuis: sed potiꝰ valliculosi non equalis ⁊ cõtinue superficiei: sicut renes ouiũ ⁊ alioꝝ quadrupedum: propter qd etiam dolor renuz hominis difficilis est curationis: eo ꝙ ipsa infirmitatis causa diffundit et est quasi in multis renibꝰ ⁊ distinctis abinuicem per angulos superficierũ: ⁊ ideo quãdo iuuat in vna parte iuuamen non trãsit ad aliam partem. Uia autem venalis que ꝓcedit a vena magna que deriuat a gibbo epatis ad renes non directe ad profunditatem renum peruenit: ⁊ ideo etiam sanguis coagulatus non inuenitur in concauo profundo renũ sicut inuenitur in concauis epatis. Si eniz ibi esset in interfectis animalibꝰ inueniretur coagulatus. ¶ Amplius autẽ ex concauo profundi renũ exeũt due vie in quibꝰ nõ inuenit sanguis ⁊ perueniũt ad vesicam: ⁊ he sũt due vie dure ⁊ fortes eo ꝙ per eas decurrit vena acuta. Alie etiaz quedã vie exeunt a minori vena quaz adorthi vocant ad vesicaz: que etiam ꝓpter eandem causam dure sunt ⁊ fortes: ⁊ succedũt sibi sic due vene vt per has quidez vias superfluitas humana exeat a vena magna ad renes ⁊ per alias deportetur hec humiditas ad vesicam. ¶ Adhuc autem in renibꝰ inuenit fex propter colamentum aquose humiditatis que fit ita in renibus: propter qd etiam in quibusdam animalibꝰ multũ decolatione hac indigentibus profunditas renuz maior est ꝗ̃ in alijs. Et hec est causa quare renes plus fetent ꝗ̃ alia membra interiora. Humiditas võ superflua exit quasi ex medio renum: ⁊ vadit in vias vritides quousqꝫ perueniat ad vesicam que sunt vie dure ⁊ fortes propter causam quã diximus. Hec igit est causa creationis renũ. ¶ Ampliꝰ autem in renibꝰ sunt virtutes trahendi aquosum humidum ⁊ expellendi ad vesicam conuenientes nature ⁊ substantie eorum. ¶ Amplius autem ren dexter altior est rene sinistro in omnibꝰ renes habentibꝰ: ⁊ huius causa est duplex. Una quidez qa motus tractus qui est ex parte dextra est fortior: ⁊ ideo ren in quo est virtus huius motus est altior: motus quidem naturalis facit viam ⁊ locũ omnibus membris in parte dextra ad superius: in sinistra autẽ in qua deficit virtus declinat ad iferius: cuius signum est ꝙ homo habet altiorem palpebram dextram ad superius. Ideo igitur est altior ren dexter ꝗ̃ sinister: qa virtute dextri superius attrahitur sicut ⁊ palpebra. Alia autem causa verior est: qa epar est in dextra ⁊ calefacit renem: ⁊ ideo eleuat eum. In omnibus enim animalibꝰ renes habentibus epar tangit renem dextrum. ¶ Amplius autem in renibꝰ multuz est sepũ plus ꝗ̃ in alijs membris ꝓpter colamẽtum aquose superfluitatis in quo est pingue qd est ex aquoso sanguine generatuz. Sãguis igitur aquosus bene digestus qui remanet ibi cõuertitur in pinguedinem ⁊ zirbum. Sicut enim in combustis residuũ combustionis est cinis: ita in humoribus decoctis in epate superfluũ ipsoꝝ ad renes deriuatũ est pinguedo ⁊ zirbus: ⁊ ideo in vtroqꝫ cinere. vz. ⁊ pinguedine remanet aliquid caloris qui egit diu in ea quasi per vsum inductus: qa cinis est cinis ⁊ pinguedo leuis inflãmabilis ⁊ superuacuans liquoribus. In ipsa tamen substantia renum non est aliquid pinguedinis: eo ꝙ sunt de carne spissiori ꝗ̃ sit aliqua substantia alterius membri interioris: sed substãtia pinguedinis est extra corpus renum circũdans ipsos si tale sit animal qd habet pinguedinem: si autem fuerit tale qd habet sepum vel zirbũ seposum circũdabit sepum ipsos renes. Superiꝰ autem differentia inter zirbum ⁊ pinguedinem est assignata: ren tamẽ dexter minꝰ habet: eo ꝙ est calidior ⁊ plus dissoluit pinguedinem circa se generataz: multam igit pinguedinem habẽt renes propter dictam causaz. ¶ Ampliꝰ autem qa propter salutem creatio renũ oportuit creationem renũ esse calidam. Renes enim sunt ex vltimis membroꝝ interioꝝ in habentibus renes: ⁊ nisi essent calidi nõ traherent humiditatem: ⁊ ideo indigent magno calore. Et ꝓpter eãdem causaz pars corporis que est ex parte dorsi que est multũ carnosa vt calida carne sit coopertoriũ mẽbroꝝ in circuitu cordis existẽtiũ. In syluestri aũt parte dorsi nõ est caro multa inferiꝰ eo ꝙ pinguedo renũ satis cooperit. ¶ Ampliꝰ aũt quãdo in renibꝰ multa est pinguedo multũ cõseruabit calorẽ: ⁊ ideo ren distiguit ⁊ digerit bona digestiõe: eo ꝙ in piguedine est relictus calor qui est digerẽs humorẽ. Hec igit est causa ꝙ renes sunt multe pinguedis. ¶ Ampliꝰ aũt sicut iaz paulo añ dixímꝰ in omnibꝰ aialibus ren dexter minoris pinguedinis est ꝗ̃ sinister: ⁊ est ẽt altior eo ꝙ natura mẽbroꝝ in parte dextra existẽtium leuior est ex calore maioris motꝰ. Motꝰ aũt per calorem est dissoluẽs ⁊ cõtradicit virtuti coagulatiue pinguedinis: eo ꝙ piguedinem dissoluat. Meliꝰ igit natura intẽdẽs congerit circa renes multam pinguedinẽ ꝓpter causas preinductas. Oues aũt hoc habẽt accidẽs cõmuniter ꝙ quando pinguedo circũquaqꝫ circa renes concreuerit multa moriunt eo ꝙ ouis sit humidũ valde animal: sicut multitudo sue lane ostẽdit ⁊ mollities. In humidis tñ aialibꝰ pinguedo que ex aquosiori generat sanguine est multũ humida ⁊ facile putrescit et corrũpit: ⁊ hoc modo multiplicata in oue interficit ouem. ¶ Ampliꝰ aũt dolores accidũt renibꝰ ex vẽtositate: ⁊ hi non sunt ꝫm vnũ modũ ⁊ eũdem: causa enim doloris est vẽtositas que surgit ex oppilatiõe renũ: propter qd etiam dolor renum

Tertio de ptibꝰ aialiũ ca. 9. Nullũ aial habens plumas aut sq̃mas hz vesicã aut renes ꝓter tortucam.

Propter qd renes marie fetent.

Propter qd ren dexter ẽ altior sinistro.

renum in omnibus est valde nocens ⁊ afflictiuus: ⁊ quādo augmentant̄ dolores renū cito ducunt ad mortem. Surgit aūt hec subtilis ventositas ex humido vaporāte quādo circundatū est calido pingui: ⁊ ipsa subtilis ventositas pertingit ad epar ⁊ ad cor: ⁊ corrūpit epar ⁊ extinguit cor: ⁊ sic moriunt̄ aīalia ⁊ p̄cipue oues. Pinguedo enim que est in renibus alioꝝ aīaliū nō multū est spissa: nec est similis spissitudini pinguedinis ouiū: eo ꝙ humidū coagulatū magis est cōfertum. Preterea etiam pinguedo ouiū maior est pinguedine alioꝝ aīalium: ⁊ cito impinguantur oues circa renes: propter qđ in renibus circūdata humiditas comburit ⁊ vaporat in vētositatem siccam ⁊ subtilem ⁊ penetrātem: ⁊ huius vētositatis dolore morit̄ ouis. Trāsit enim exiccata vētositas per venam magnam ⁊ ad orthy ⁊ ad cor peruenit: eo ꝙ vie harū venarū succedētes venis renū vsq3 ad cor cōtinuant̄: ⁊ sic extingunt̄ ouis. ¶ Dictū est igit̄ de dispositione naturali cordis ⁊ epatis ⁊ renu3 ⁊ splenis: ⁊ dicte sunt cause physice hoꝝ membroru3: que l3 sint interiora tamē sunt separata abinuicem.

¶ Cap. 9m. De natura diaphragmatis ⁊ natura aliaru3 telarum que sunt in corpore: ⁊ est digressio declarans intellectum eoꝝ que de epate ⁊ splene dicta sunt.

Tertio de p̄ribus aīaliū capitulo. 10.

HUnc aūt de diaphragmate erit dicēdū. Oportet aūt prescire ꝙ dicit Aristo. ꝙ quidā homines parietem diaphragmatis vocant intellectū: ⁊ hoc nō est apud nostrū sermonē qui latinus est: sed potius apud sermonē grecū ⁊ arabicum: qui intellectū vocant virtutem distinctiuam: ⁊ hoc nomē est equiuoce sumptum ad distinctionē quā facit diaphragma inter spiritualia ⁊ nutritiua: ⁊ ad distinctionem facit intellectus in intelligibilibus. ¶ Dicitur igit̄ hoc modo paries diaphragmatis intellectus quasi intus lectus: eo ꝙ distinguit cor ⁊ pulmonem que sunt in spiritualiu3 regione ab alijs membris que sunt sub ipsis in regione pronutritiuorum. Omne igit̄ animal habet pariete3 sicut etiā habet cor ⁊ epar. Positio igit̄ diaphragmatis est inter cor ⁊ ventrem: eo ꝙ natura intendit cōseruare cor qđ est principium anime sensibilis sine occasionibus infirmitatum: que cito forte venirent ex euaporatione ciborum ventris: ⁊ etiam ex occasionibus extrinsecis ex calore ⁊ frigore accidentalibus aeris circūdantis. Propter hoc igitur natura preparauit hoc membrum sicut murum ante introitu3 domus: ⁊ distinxit per ipsum nobiliora superiora ⁊ ignobiliora inferiora. Membra enim superiora sunt per que exercentur omnes bone operationes anime ad meliorationem pertinentes. Inferiora v̄o nō sunt nisi propter superiora vt ex his habeant cibū superiora. Propter has igitur causas facto pariete oportet scire ꝙ paries quide3 est carnosior in extremitatibus suis vbi cōiungit̄ alijs membris: q2 ibi indiget cōfortatione ⁊ in medio est magis tenuis ⁊ subtilior: sic enim magis conuenit extensioni spiritus: ⁊ magis iuuat cor qđ est principium vite totius. ¶ Amplius aute3 paries duas h3 vias ad ip̄m ab inferiori p̄cedente: cuius signū accidentia infirmitatū que eueniūt aliquādo circa ip̄m. Aliquando enim trahit humorē calidū ab inferiori: ⁊ cum ille humor mutatus fuerit ⁊ corrupt9 vaporabit ad caput ⁊ mutabit sensum ⁊ intellectū ꝺm ꝙ intellectus cōmunicat cum sensu in spiritu sensibili. L3 enim in pariete nō sit intellect9 tanq3 in organo: eo ꝙ nullius corporis est actus: tamē communicat paries cū eo circa qđ est operatio intellectus: ⁊ iō alterat intellectū aliquādo manifesta alteratione. Hoc igit̄ accidens ⁊ similia probāt ꝙ humorē corruptum aliquādo: ⁊ paries trahit ad regionē spiritualium qui ad sedes animalium virtutum vaporās subuertit ⁊ disturbat operationes animalium virtutum. Non solum autē est causa ꝙ carnosus in extremis iuxta costas est paries ⁊ i medio tenuis vt confortetur in extremo ⁊ in medio ꝯgruat spiritualibus: sed etiam causa est quia humoris attracti in nutrimentum parum peruenit ad medium: q2 aliter spiritualia velocius spissis turbarentur: ad extrema autem reflectitur ⁊ adunatur: ⁊ ideo in extremis plus nutritus magis inspissat̄. Hoc autem conuenientissimum est sicut diximus: q2 si in medio esset carnosus calidus multam attraheret illuc humiditatem ⁊ destrueret spiritualium operationem. Paries enim calefactus subito mutat sensum: ⁊ resoluit totum corpus in gaudium vel tristitiam: cuius signum est titillatio que fit in tactu leui parietis. Risus enim subito seq̄t̄ tactum tele: eo ꝙ per ipsum tela mouet̄: motus enim talis concutit parietem: ⁊ calefactus ex motu paries diffundit spiritum ⁊ resoluit: ⁊ tunc mutatur intellectus qui continebat corpus: et ridet homo etiam in his que nō sunt ridenda risu inordinato: in quo est multa excussio spirit9 ⁊ multa dissolutio neruoꝝ ex calore diffuso in ipsis. Qꝛ autē solus homo huiusmodi titillatione mutatur causa est ꝙ pellem habeat valde tenuem ⁊ carnem valde subtilem ⁊ tactum: ⁊ ideo nullū animal ridet nisi homo. Titillatio enim hominis adducit risum ex tali motu pellis vicine sub ascellaribus locis: eo ꝙ ibi mouetur paries. Unde etiam opinati sunt quida3 ꝙ si homo percutiatur ⁊ vulneret̄ in locis illis non dolebit: sed risus accidit ei propter calorem titillantem ex percussione excitata. ¶ Et hoc q̄dē sermo verisimilior est q̄3 sermo Hesiodistarum: dicentiū caput hominis aliquando loqui post precisione3 a corpore. Homerum v̄o inter mirabilia Jouis dicunt talem dixisse fabulam: hic autem sermo in arcadia traditus ⁊ susceptus est. Ibi enim persuasum habēt ꝙ quidam decollatus per diuinum numē Jouis audientib9 multis locutus fuerit. Huiusmodi autē sermones in ph̄ia falsi sunt. Nullum enim omnino sermonem a capite separato a cāna ⁊ pulmone possibile est exire: neq3 omnino possibile ē esse sermonem aliquem sine motu pulmonis. Expertu3 est etiā apud Grecos ⁊ Barbaros apud quos multi decollātur ꝙ nunq3 accidit aliquid talium in partib9 eoru3. ¶ Alia v̄o animalia non rident ex motu parietis propter spissitudinem sui corij: ⁊ etiam ideo ꝙ nō sunt naturaliter risibilia sicut homo. Motus autem corporis ⁊ reuolutio de loco ad locum post capitis trūcationem est possibilis ex impetu spiritus corpus voluentis: propter quod etia3 animal carens sanguine similium existens membrorum ⁊ viscose humiditatis longo viuit tempore post capitis truncationem: cuius causam iam in alijs locis librorum naturalium assignauimus. Sic igit̄ cause propter quas sunt membra singula interiora determinate sunt. ¶ Oportet aūt scire ꝙ necesse est vt omnia membra interiora ponantur in terminis venarū venientium ad ipsa. Humor autē cibalis exudat de extremitatibus venarum qui coagulatur ⁊ formatur in membri substantiam: propter quod etiam omnia membra interiora sanguinea videntur ⁊ consimilia: ⁊ in hoc diuersam habentia naturam a membris alijs corporis. ¶ Amplius autem omnia membra interiora creantur in tela continente ipsa. Indiget enim ad sui conseruationem coopertorio leui qualis est natura tele: ita videlicet ꝙ sit tela fortis ⁊ spissa ad hoc vt non de facili patiatur occasionibus incidentibus in eam: ⁊ nō sit carnosa ne humores superfluos trahat ad membrum: ⁊ ꝙ sit tenuis ⁊ leuis ne membrum ex ea aggrauetur ⁊ oneretur quod ab ea circundatur. Inter omnia autem membra interiora fortiores ⁊ plures sunt tele cerebri et cordis: eo ꝙ ista duo membra propter nobiles suas operationes et propter mollitiem que est in cerebro indigent multa custodia: in ipsis enim precipue est virtus vite. ¶ Amplius autem in corporibus quorūdam animaliu3 omnia sunt mēbra interiora ⁊ in quibusdā nō sunt omnia: quoniam in quibusdam sicut in anulosis rugosis nō est nisi membrum per qđ suscipiunt cibum: ⁊ membrū qđ est principium vite ⁊ digestionis ⁊ sensus simul: ⁊ statim est membrum per qđ emittitur superfluitas stercoris. Jam autem in ante habitis diximus que membra sunt in talibus: ⁊ p̄pter quas causas. ¶ Membra aūt que in numero quidem ⁊ operatione conueniunt: in quibusdam aīalibus tamen in esse ⁊ diffinitione diuersificantur. Corda enim omniū animalium non vnius sunt modi et diffinitionis: et similiter est de membris alijs. Epar autem in quibusdam animalibus fissum est multis fissuris: et in quibusdam nullam omnino habet fissuram: ⁊ precipue piscium et animalium quadrupedum ouantium. Epata autem auium assimilātur epatibus ouantium in hoc ꝙ color epatis auium est sicut color epatis piscium ⁊ alioꝝ animalium ouantium que diximus. Causa autē huius est: q2 aues sunt bone respirationis ⁊ leuis carnis: ⁊ dissoluitur facile qđ est in eis: nec est

Propter qđ nullū aīal ridet nisi homo

Tertio de p̄ribus aīaliū capitulo. 12. ⁊ 13.

in eis multum superfluū malū qd̄ nō cito dissoluat̄: propter qd̄ etiam multa animalia felle carēt. Epar enim cōueniēs est bonitati complexionis ⁊ corporis sanitati. Horuꝫ enim omnium complementum ⁊ perfectio est in sanguine bono precipue. Epar v̄o est multi sanguinis ⁊ cor. Est enim preter cor pluris sanguinis omnibus alijs interioribus membris. Color autem epatis auium ⁊ piscium ⁊ aliorum ouātium est vnus in maiori parte sicut diximus. Epar tamen aliquorum animalium est valde malum: eo ꝙ illa sunt male complexionis in corpore sicut est epar tortuce ⁊ corui ⁊ sibi similium in generibus suis. Splen v̄o animalium habētium cornua ⁊ vngulas fissas sicut aries est rotūdus: ⁊ sic est generaliter in oue ⁊ capra nisi accidat sibi elongari ex accidentali augmēto splenis ⁊ corporis ad quātitatem splenis vacce. Splen aūt omnium animalium habentium multas fissuras in pedibus longus est: sicut porci hominis ⁊ canis: sed splen omnium habētium soleas medius est inter istos duos in q̄titate: sicut splen equi ⁊ asini ⁊ muli: nisi hoc fiat per accidens aliquādo sicut diximus. Nec habēt ista membra differentiam in corporibus animalium in magnitudine vel quātitate tm̄: sed etiam differūt in situ. Quedā enim sunt extra ⁊ quedam intra: eo ꝙ natura quorūdam cōmunicat cum venis ⁊ hec oportet intus esse: quorūdam autem nō ⁊ hec sunt extra. Quedam autem sunt superius ⁊ quedā inferius sicut spiritualia ⁊ vitalia: ⁊ animalia superius sūt: ⁊ nutritiua ⁊ naturalia sunt inferius. Quedam etiam sunt dextra ⁊ quedam sinistra: que lꝫ in figura non differant: magnam tamen habent differentiam in virtute motiua: eo ꝙ dextra mobiliora sunt q̄ȝ sinistra.

¶ Tractatus Secūdus. xiij. Libri animalium de intestinis.
¶ Cap. p̄m. De ventris dispositione ⁊ natura ventrium ⁊ diuersitate ventris animalium.

Tertio de p̄tibus aialiū capitulo. 14.

Interius autē in corde animalis post parieteꝫ diaphragmatis est venter in corporibus quorundam animalium: ⁊ in animalibus habentibus isophagum venter ponitur in fine illius: in carentibus v̄o isophago venter statim est post os applicatus cum ore: post ventrem a utē quem voco locum in quo cibus recipitur ad digerendum disponitur intestinum vnum vel multiplex ſm diuersitateꝫ nature animalium. Manifestū est aūt ex ante dictis ꝙ non est aliqd̄ membroꝝ istoꝝ ꝙ nō sit ꝓpter cibū. Necessariū. n. est vt digerat̄ cibus: q2 nisi digerat̄ non pōt suggi a corpore humiditas. Cibus aūt ⁊ superfluitas inutilis ⁊ impura nō sunt vnius modi: ideo oportuit quedā membroꝝ istoꝝ esse ad recipiēdū cibū: quedā aūt ad alterādū receptū: ⁊ quedaꝫ ad recipiēdū superfluū impurū qd̄ est reijciēdū. Opꝫ enim qd̄libet p̄dictoꝝ habere membrū in quo sit retētum in loco suo: cōuenientius tamē est vt de his loquamur in loco vbi tractabit̄ de cibis aialiū ⁊ generatione membroꝝ suoꝝ: hic enim nō inquirimus nisi causaꝫ membroꝝ. ¶ Consideremꝰ ergo nūc diuersitatem vētris aialiū ⁊ diuersitatē membroꝝ cōueniētium digestioni cibi. Magnitudo enim ⁊ figura vētris etiaꝫ ſm aspectū nō est vnius dispositionis: sed potius aial habēs dētes in vtraq̄ꝫ mādibula ⁊ habens sanguinē: ⁊ cum hoc generās aial sibi simile habet vnum vētrem: sicut homo leo ⁊ canis ⁊ cetera his similia que sūt in pedibꝰ multoꝝ digitoꝝ. Simile aūt his in vētre est aial habēs soleas: sicut equus mulus asinus ⁊ aial habēs in duo scissam vngulam ⁊ tamē hec in vtraq̄ꝫ mādibula dentes habēt sicut porcus. hec enim oia vnuꝫ ⁊ quasi vnius modi habēt vētrem. Animal aūt cuius cibus est ex materia lignea ⁊ spinosa: qd̄ videlicet extremitates arboꝝ rodit ⁊ ramusculos sicut capra habet plures vētres. ¶ Dico aūt omne receptaculuꝫ eē vētrem in quo reponit̄ cibus anteq̄ꝫ purū ab impuro separet̄. Tale aūt aial est etiā camellus ⁊ qd̄libet aial habēs cornua ⁊ carēs dentibus in mādibula superiori: ꝓpter qd̄ etiā nō est camellus sicut aial habēs dentes in vtraq̄ꝫ mādibula quāuis careat cornibus. Et q2 sic camellus accipit cibū: necesse fuit vt vēter camelli esset ita dispositus vt plures haberet vētres. Venter ergo camelli assimilat̄ vētribus animaliū carētiū dētibus in superiori mādibula: eo ꝙ creatio suoꝝ dentiū fuit similis creationi dentiū aialis habētis cornua. Quia aūt cibus camelli fuit spinosus oportuit palatuꝫ esse durū: ꝓpter qd̄ linguā carnosam esse ꝯueniebat in qua cibi sapor sentiret̄. Natura enim in camello vtit̄ palato sicut parte terrestri dentiū ꝓpter qd̄ ruminat camellus sicut aialia cornua habētia. Vētres enim camelli sunt sicut ventres aialiū cornua habētiū: qd̄libet aūt hoꝝ aialiuꝫ hꝫ multos ventres sicut vacca ouis ⁊ capra ⁊ alia his similia. Hi aūt vētres dant̄ a natura aiali vt vsus ⁊ digestio cibi compleat̄ perfecte: ita ꝙ natura epatis trahat ex ea quicq̄d puritatis habꝫ ⁊ qd̄ possibile est cōuerti in nutrimētuꝫ. Cum enim hm̄oi aialia diminuta videant̄ in dentibus cōminuētibus ⁊ diuidentibus cibū: dedit eis natura vētrem post vētrem in quibus cōpleat̄ qd̄ in vsu dētiū esse videt̄ omissuꝫ. Hec enim aialia dura comedūt ⁊ lignosa de terra rodētia ea: ⁊ in hoc modo cibādi dētes anteriores superiores durare nō possunt: q2 ad cōfricationem duroꝝ materia ipsorum euaporaret. Dentes aūt inferiores nō ita fortiter infigunt̄ sicut superiores ⁊ etiā stant recti in radicibus suis: superiores aūt pendent: ⁊ ideo superiores nō diu essent vtiles in tali cibo: ꝓpter qd̄ natura in talibus aialibus dedit ventrem in quo crudus cibus recipit̄: ⁊ postq̄ꝫ mollificatus est reducit̄ ad molares: ⁊ tūc masticat̄: ⁊ hec est comestio que ruminatio vocat̄: ⁊ tūc vēter secūdus recipit cibū digestum hoc modo ꝙ digestio in ipso incepit per mollificationē ⁊ diuisionem: ⁊ hic vēter secūdus est stomachus. ¶ Tertius aūt vēter est intestinū qd̄ cōtinuat̄ ad portanariū stomachi in quo recipit̄ cibus in meliori digestione qua iam separat̄: ⁊ purū eius in partem ad epar a stomacho tractus est cum adhuc in illo intestino decoquit̄ ⁊ purum per meseraicas que illi intestino adherēt exuggit̄. ¶ Quartus aūt vēter est vltimū intestinum: cui postq̄ꝫ de orbo intestino exiuit cibus adherent meseraice: ⁊ hoc est qd̄ vocat̄ ieiunum in quo cibus in vltima est digestione: q2 ibi vltimum purū separat̄ ab impuro: ⁊ impurū quidem totū corruptū eijcit̄ per longaoneꝫ ⁊ anum. Isti aūt vētres grece quideꝫ dicti sunt nominibus diuersis: quoꝝ etiam nos nomina posuimus superius. Et qui vult perfecte cognoscere sitū per aspectū ipsoꝝ legat superius in libro primo huius scientie vbi posuimus ordineꝫ membroꝝ oiuꝫ interioꝝ ⁊ exterioꝝ in anathomia. ¶ Propter eandem autē causam completionis cibi membra recipientia cibum etiā in auibus diuersificantur: q2 enim auis nō habet os cōueniens ad molendum ⁊ masticanduꝫ cibū dentibus: dedit natura quibusdaꝫ auibus membrū in quo cibus mollificatur primū ⁊ alterat̄ anteq̄ꝫ descendat ad stomachum: ⁊ hoc est membrum qd̄ quidam papam dicūt: latine vesiculum gutturis vocat̄: appellatur autem a nōnullis struma auium. Hoc autem membrum supplet defectuꝫ oris: in quo etiam cibus per saliue cōmixtionem ⁊ masticationem mollificat̄. In quibusdā tamē auibus molliora comedētibus vel cibū in aqua sumētibus est isophagus ⁊ nō struma. In quibusdā aūt etiā aliud membrū inuenit̄ in quo complet̄ talis vsus cibi. Et quedā habēt magnum isophagum in quo diu stat cibus ⁊ paulatim descendit vt mollificetur ⁊ calefiat: sicut in grue ⁊ ciconia ⁊ strutiōe ⁊ huiusmodi auibus. Quedam etiā alia habent additamēta ventris ⁊ quedā habent ante ventres quedā additamenta prominentia in quibus reponunt cibum crudum donec alteretur ⁊ mollificet̄. Quedam autem habent stomachū valde spissum ⁊ carnosum ⁊ durum: ⁊ talem stomachū multe habent aues in quo possint reponere multum cibuꝫ per longū tempus ad digerendum. In his enim natura supplet quiddaꝫ omisse operatiōis oris per virtutē caloris stomachi. Quedam autem auium quasi nihil habent eorū que dicta sunt sed potius habent papam siue vesicam gutturis longā valde ⁊ stomachum: ⁊ ille sunt aues aquatice longi colli ⁊ corporis: sicut illa que est mergus magnus niger ⁊ fulica ⁊ huiusmodi: quaruꝫ cibus velociter valde digeritur: eo ꝙ stomachos humidos valde habent aues huiusmodi: ⁊ ideo cibus earum emittitur indigestus: propter quod etiam gulose sunt valde aues ille. ¶ Genus autē pisciuꝫ nō indiget ventre qui suppleat officiū oris: qm̄ fere omne genus pisciū habet dentes excepto genere paruo: qd̄ grece astaros ideo

vocať q: solū ruminat: astaros enim latine sonat ruminās. pauca aūt aialia habētia dentes in vtraq; mādibula rumi-nant. piscis aūt dictus ruminat: q: dentibus caret. Omnes aūt dētes pisciū sunt acuti: ⁊ nulli sunt sicut molares preter solū piscem fluuialem qui carpo apud Germanos ⁊ Galli-cos vocať qui dētes habet in gutture: hic solus iter pisces nobis notos habet dentes latos sicut sunt molares: ⁊ in ore nullū oino dentē habet ⁊ plura alia genera piscium qui sunt in fluminibus Germanie ⁊ Gallie. Sed pisces alij dētes habēt acutos ⁊ multos vt cito diuidāt ⁊ abscidant cibū illa diuisione qua possunt que est mala ⁊ imperfecta: eo q̄ cib⁹ nō pōt diu manere in ore ipsoꝝ: ꝑpter qđ etiā nō habēt mo-lares: ⁊ si haberēt eos essent ociosi ⁊ inutiles preter carponē qui habet mādibulas in gutture: ⁊ cibum clauso ore motu brāchioꝝ digerit. ¶ Amplius aūt quidā pisces carēt omni-no stomacho ⁊ habēt loco eius intestinū qđ ieiunū vocatur sicut sturio ⁊ huso: ꝑpter qđ etiā nunquā cibus aliquis in-uenit̃ in ventribus eoꝝ. Quidam aūt pisces habēt quidem stomachum: sed paruū valde ⁊ breuem: ⁊ cōstat q̄ habent eum ad adiutoriū decoctionis ciboꝝ. Quidam etiā habēt stomachos carnosos ⁊ spissos: sicut sūt stomachi auiū: sicut piscis qui grece taricos vocať. Quidā aūt etiā habēt stoma-chos villosos villis longitudinalibus ⁊ trāsuersalib⁹: sicut piscis quem Germani valre vocant qui habet caput ⁊ os valde magna: ⁊ vētrem habet statim iuxta os suū. Quidaz aūt pisces habent ante stomachos partes prominentes in quibus recipiūt cibum: que quidem prominentie diuersifi-cant tam in generibus pisciū q̄ȝ in generibus auiū. Mem-bra enim ista in piscibus inueniunť superius ⁊ in auib⁹ in-ferius sub gutture in principio intestini qđ ad stomachum dirigit. Quedam etiā aialia generātia sibi similia animalia habēt huiusmodi prominētias in parte inferiori sub guttu-re ad eūdem quem diximus vsum. Omnes vͦo modi spe-cierū pisciū indigestionem in cibo patiunť propter diminu-tionem membroꝝ operantiū cōmolitionem ⁊ digestionem cibi: ⁊ ideo eijciunt superfluitatem cibi cuiusdā: propter qđ etiā sunt valde gulosi. Similiter autem est de omnib⁹ alijs animalibus recta ⁊ nō longa nec inuoluta intestina habēti-bus. Erit enim ab omnibus his cibus cito anteq̄ȝ sufficiē-ter cibus eruggať: ⁊ ideo subito post cibū alius in eis appe-titus cibi generať. Jaȝ aūt superius determinatū est q̄ ani-mal habēs dentes in vtraq; mādibula vētreȝ paruū habet minorem q̄ȝ ea que carēt dentibus in mādibula superiori. Et cōmuniter loquēdo in ventribus eoꝝ duo sunt diuersi-tatis modi. Aliquoꝝ enim ipsoꝝ vēter est similis vētri por-ci: quorūdam alioꝝ que sunt de numero taliū animaliū vē-tres sunt similes ventri canis. Venter aūt porci ⁊ ventres sibi similes sunt maiores: ⁊ habent etiā in itestinis multas inuolutiones vt melius decoquať ⁊ eruggať cibus lōgo tē-pore transiens per inuolutas ⁊ lōgas vias eius. Vēter aūt canis ⁊ similes sibi sunt minores: nec est in eo multum post stomachū ex quo eruccio fiat: quoniā intestinū ad qđ nō cō-tinuanť meseraice: sed est exitus stercoris tm̄ positū statim post stomachū in omnibus talibus ventribus: propter qđ etiam canes multū famescūt ⁊ illi qui inordinatum habent appetitum famē dicunť pati caninam.

¶ Cap. 2ᵐ. De modis diuersitatis intestinorum s̄m diuer-sitates ventrium.

Intestina vͦo etiā diuersanť s̄m ventrium di-uersitatem. Aliquādo enim intestinuȝ est am-plum iuxta portanariuȝ stomachi ⁊ stringit̃ in fine ventris iterioris: ⁊ hoc modo se habet in-testinū canis: propter qđ cū corporis incurua-tione ⁊ cruriū extēsione ⁊ dolore corporis egre-ditur canis stercus ⁊ sibi similiū. Jn pluribus aūt aialibus est ecōuerso: que quidē habēt in intestinis inuolutionē mul-tam: ⁊ emittūt propter amplitudineȝ intestini ⁊ ani stercus de facili sicut aialia cornuta. hec enim aialia ⁊ vētres habēt magnos ⁊ intestina propter magnitudinē corpoꝝ suoꝝ. Fe-re aūt oia corpora aialiū cornua habētiū magna sunt: eo q̄ viridia ⁊ humida comedūt: ⁊ maxime pascunť in locis pa-lustribus: preter caprarū genera que montanis gaudēt pa-scuis ⁊ siccis: ⁊ propter hoc etiā vacce in palustribus ꝯtinue pascētes enormiter grandescūt: sicut apparet in bobus Fri-sie quoꝝ multi crescūt fere ad quātitatē magnoꝝ equorum. hec autem magnitudo accidit ex vsu cibi humidi sicut dixi-mus. Habēt aūt hec aialia colon ⁊ illā partem intestini que vocať orbū: post que duo sequit̃ itestinū strictius qđ vocať inuolutū: ad qđ cōtinuať intestinū rectū qđ lōgaon vocať: qđ ꝯtinuať ad anū per quē exeūt superfluitates. Longaon aūt intestinū vltimū in quibusdā est pingue ⁊ in quibusdaȝ macrū. Omnia aūt hec sagax igeniose formauit nā opera-tiones digestioni ⁊ indigestioni ⁊ egestioni cibi ꝯuenietes: que a quibusdam vocať cibi receptio ⁊ eiusdem decoctio ⁊ exitus superfluitatis. ¶ Amplius aūt postq̄ȝ cibus iceperit descēdere ⁊ peruenerit ad vias amplas itestinoꝝ nō rema-net: sed egredit̃: ⁊ precipue si animal fuerit boni oris siue la-bij in sumendo cibū: q: tūc nō nimis exiccať in ipso: sed ma-net humidus lubricās vias ad faciliorem descēsum. Boni aūt labij siue bone ⁊ multe comestionis est cibus aut ꝑpter magnitudinem corporis: aut propter fortitudinem caloris. Strictū ergo intestinū recipit cibū a vētre superiori qui est stomachus aut ab eo itestino qđ colon vocatur: ⁊ sic a loco amplo vadit ad locū inferiorem: ⁊ ab illo vadit ad intesti-num strictū: ⁊ tūc superfluitas multū eruggit̃ ⁊ efficit̃ sicca: ⁊ sic peruenit ad intestinū inuolutū qđ iuolutū est vt super-fluitas ibi detineať ne subito exeat donec aggregeť ⁊ exeat simul. ¶ Animal igit̃ nō gulosum est qđ in intestino nō hēt multā amplitudinē in parte vicina vētri inferiori: ⁊ qđ hēt cum hoc intestini inuolutionem neq; recta habet intestina. Qđ aūt intestini habet amplitudinē est gulosuȝ: ⁊ precipue si cum hoc habet intestini rectitudinem: rectū igit̃ intestinū subito cibi reducit appetitū ⁊ sepe. Gulosum igit̃ erit pro-pter amplitudinem ⁊ sepe appetēs ⁊ famelicum propter re-ctitudinem intestini. ¶ Amplius aūt q: recens est cibus in vētre superiori: corrumpūt aūt stercus fetidū ⁊ siccū in ven-tre inferiori: opȝ esse intermediū aliud membrum in quo ci-bus altereť a recētia in corruptionem: ⁊ propter illud dedit natura omnibus aialibus membrū siue intestinuȝ illud qđ ieiunum vocať in quo maxime cibus corrumpit̃ cum puri-tate ab eo separata: ⁊ hoc est intermedium inter vētrem su-periorem ⁊ inferiorem. Jn superiori enim cibus est nōdum digestus plene: in iferiori aūt est corruptus: ⁊ in medio mu-tatur ex vna dispositione ad aliam. Jn omni autem anima-li magni corporis est hoc intestinum: ⁊ nunq̄ȝ inuenit̃ in eo cibus acceptus: eo q̄ est res cōmunicans cum duobus lo-cis ventris superiori. s. ⁊ inferiori: ⁊ semper inuenit̃ in mor-tuis vacuum ac si aial nihil comederit: ⁊ hoꝝ oium causam determinauimus in anathomia vētris ⁊ itestinoꝝ. ¶ Am-plius autē dicit Aristo. q̄ tempus alterationis cibi de vna in aliam dispositionem in feminis est aliter q̄ȝ in maribus: quoniam in feminis cibus corrumpi icipit supra intestinuȝ cōmune qđ ieiunum vocať. Jn maribus autem corruptio fit ante orificium intestini in egressu: ⁊ hoc est ante vētrem iferiorem: ⁊ hoc si verum est tamē habet calorem diminu-tum in femina qui citius corrumpit q̄ȝ compleat operatio-nem. Completus aūt calor in maribus causa erit oppositi. ¶ Amplius in vētribus quorūdam adhuc suggētium aia-lium inuenit̃ coagulum aliquādo. Omnia aūt aialia habē-tia vnum vētrem tm̄ carēt coagulo: preter aial qđ dicit̃ pi-losi pedis sicut est lepus. Cum aūt coagulū inueniať in aia-libus multorum vētrium nō inuenit̃ nisi in his que tres vē-tres habēt: nec vnq̄ȝ iuenit̃ in duobus vētribus plenis: sed tm̄ in tertio qui imediate est ante vētrem qui ieiunus vo-catur. Omnia ergo huiusmodi aialia habēt coagulū: ꝑter aialia habētia vnum vētrem tm̄. Animal enim habēs vnū vētrem tm̄ habet lac tenue qđ non coagulatur in vētre sui partus suggētis: propter spissitudineȝ enim lactis in vētre part⁹ lactātis coagulať lac aialis habētis cornua. Anima-lis aūt lac qđ caret cornibus nō coagulať propter oppositū eius qđ diximus: nisi sit pilosi pedis vt in pluribus etiaȝ ca-ret coagulo. Solus enim leporis partus coagulum inueni-tur habere. Animalia autem nō habētia cornua nō habent coaguluȝ: eo q̄ pascunť herbis humidis: ⁊ ipsa etiam sunt humida. Humiditas ergo huiusmodi impedit lactis coa-gulationem in vētre ꝯcepti siue partus lactātis: propter qđ grecorum est prouerbium q̄ nō erit coagulū nisi per vētreȝ harmyxos vocatū: qđ iterpretatur multos ventres habens.

Quidā pisces oino stōacho carent: sȝ loco ei⁹ hn̄t itestinū ieiunum.

Tertio de ptibus aialiū ca. 14. circa dimidium.

Tertio de ptibus aialiū capitulo. 15.

Hoc tamẽ aliq̃ adhuc habet questionem in problematib⁹ determinãdã quã nos in sequentibus absoluemus.

¶ Cap. 3ᵐ. Et est digressio declarans naturam ⁊ ordinem ⁊ vniuersalitatem intestinorum.

Ad intellectũ aũt eoꝝ que dicta sunt dicemus de nominibus ⁊ ordine ⁊ vsu intestinoꝝ vt facilior sit doctrina. ¶ Dico ergo intestina multa esse in homine ad cuius ꝓportionẽ etiã in alijs aĩalib⁹ accipi possunt. Quedã aũt ipsoꝝ valde sunt inuoluta vt morã in eis cõtrahat nutrimẽtũ quousq̃ ex ipo sufficiẽs sibi exuggat epar p meseraicas: aliter enĩ semper aĩal appeteret comedere si vnicũ ⁊ rectũ haberet intestinũ ꝯtinue enĩ ex illo exiret nutrimentũ: ⁊ ꝯtinue egereret ⁊ ipediret per hoc in multis suis operationibus ꝯuenientibus ad vitã. ¶ Amplius aũt q2 vene meseraice suggunt de stomacho ⁊ nõ suggũt sufficiẽs aĩali: ideo nã oĩa necessaria dans ingeniata est ⁊ inuenit inuoluta ⁊ gracilia intestina: quatenus per ipm diuisum nutrimẽtum in paruas particulas facilitatẽ vndiq̃ suggẽdi ꝑberet meseraicis: ita ꝙ id qđ prime dimittunt suggãt sequentes: ⁊ sic per ordinẽ vsq̃ ad vltimas ⁊ sic totũ exuggaꝝ nutrimẽtũ. Sunt aũt intestina que vͦ noĩe intestina vocanꝝ sex numero. Primũ quoꝝ vocaꝝ duodenũ ⁊ hoc est rectũ instinũ ad portanariũ stomachi cõtinuatũ: ⁊ post istud est illud qđ vocaꝝ ieiunũ: post qđ gracilia sequunꝝ intestina inuoluta: ⁊ post illud sequiꝝ id qđ vocaꝝ saccus siue orbũ: ⁊ post saccuꝫ est id qđ vocaꝝ colon: ⁊ vltimũ est lõgaon: ⁊ oĩa hec colligata sunt dorso ligamẽtis apte stringẽtibus ꝭm ꝙ ꝯuenit situi vniuscuiusq̃ eoꝝ. Hoꝝ ãt oĩa superiora sũt tenuioris substãtie: eo ꝙ cõtentũ in eis est humidius qđ findere non põt intestinuꝫ. Ratio aũt tenuitatis est vt melius in ipsa possit agere virtus epatis diegerendo ⁊ suggendo purũ decoctũ. Inferiora aũt intestina sunt pãniculi spissi ⁊ duriores. Dura aũt hec intestina ab orbo incipiũt: eo ꝙ in eis est stercus siccũ a quo humiditas exiccata est: ꝓpter qđ etiã hec intestina seposa sunt intrinsecus vt obuiẽt sua mollitie ⁊ viscositate siccitati stercoris: ⁊ dent ei faciliorẽ trãsituꝫ: ꝓpter qđ etiã pꝫ ꝙ stercus non putrescit operatione intestini: sed potius putrefactione ꝓpria que in ipso est. Superiora aũt nõ sunt seposa: sed tamẽ nõ sine leui ventositate ⁊ humiditate viscosa que faciunt facilẽ exitũ sicut facit sepositas in alijs. ¶ Amplius aũt intestinũ duodenũ continuaꝝ cũ fundo stomachi: ita ꝙ eius orificiũ est orificiũ stomachi qđ portanarium vocaꝝ: ⁊ est in directo isophago: in altera tamẽ parte stomachi. Et sicut isophagus est ad trahendũ aliqđ in stomachũ: ita ecõuerso istud est ad trahẽdũ ex stomacho: hoc est qđ digestũ est in ipso ⁊ nõ est attractũ ab epate. Est autẽ hoc intestinũ isophago strictius: eo ꝙ nõ trãsit per ipm nisi nutrimentũ molle iam in parte digestũ: nec timeꝝ de tali cibo ꝙ scindat intestinũ: sed per isophagũ trãseunt dura que scindere possunt vbi amplitudo largã viã daret duris transeuntibus. Est tamen huius etiã alia causa ꝙ. vꝫ. isophag⁹ nõ nisi per vnã virtuteꝫ operaꝝ que est attractiua ad stomachum. Duodenũ aũt per duas operaꝝ: quarũ vna est expulsiua a stomacho: ⁊ altera est attractiua que est in intestino: ⁊ ideo expeditius impelliꝝ ꝓpter qđ vnice virtuti in isophago subueniri oportuit per intestini amplitudinẽ. ¶ Ampli⁹ aũt istud intestinũ est rectũ a stomacho descẽdens inferius vt sit facilior descensus cibi: quem etiaꝫ ipsa cibi massa nãli motu iuuat ⁊ grauitas: tortuositas aũt ꝑstaret ipedimẽtuꝫ descensus ⁊ tũc stercus impediret mẽbra que sunt circa stomachũ: que sunt epar ⁊ splen. Post duodenũ aũt sequiꝝ id qđ vocaꝝ ieiunũ. qđ ideo nomẽ hoc sortiꝝ: q2 in omni aĩali mortuo vacuũ inueniꝝ. ¶ Cuius sunt due cause: vna q̄deꝫ q2 vicinũ est epati ⁊ cõiungunꝝ ei plures meseraice que cito calore epatis adiute exuggunt qđ est purũ: ⁊ aliud eodẽ calore expelliꝝ ad sequens intestinũ. Secũda causa est: q2 porus fellis dirigiꝝ ad intestinũ istud ⁊ est ibi cholera pura cibi humori impermixta: ⁊ ideo pungendo excitat virtutẽ ad expellendũ: ad illud enim vtilius continuaꝝ porus fellis in quo primũ incipit inuolutio: q2 cũ ibi incipit expulsio comprimendo perficiꝝ in alijs omnibus sequentibus: sed si ad sequentia continuareꝝ expulsione facta in illis non propter hoc fieret in isto. Duodenum aũt ꝓpter suũ rectum descensum tali punctura cholere nõ indiget: ad istud aũt nõ cõtinuaꝝ intestinũ longum inuolutũ gracile ꝓpter qđ etiã a q̄busdam gracilia itestina vocanꝝ in quo per partes paruas cibus diuidiꝝ vt vndiq̃ exuggi possit: ⁊ ad hoc cõtinuaꝝ id qđ vocaꝝ orbũ vel cecũ vel monoculũ qđ est declinans a vẽtre aliquãtulũ ad angulũ posterius in parte dextra habens vnum os tm̃ in quo congregaꝝ cibus donec simul egrediaꝝ. Facilius enim expelliꝝ ⁊ conuenientius simul q̃ꝫ per partes paruas: cõmisceꝝ etiã ibi iterato vt quicquid in eo puri est separeꝝ: ⁊ in isto incipit corrumpi cibus in stercoris dispositionem: ⁊ generantur in eo lumbrici ⁊ ascarides. ⁊ ibi continenꝝ: q2 si nõ staret stercus superius timereꝝ inferioribus intestinis strictis de nimia ventositate que forte scinderet ea. Hoc etiam intestinum propter magnitudinem suã aliquando dicitur saccus vel mãtica: ⁊ hoc est qđ in ruptis defluit in osseum: eo ꝙ inter omnia minus ad meseraicas est suspensum sicut diximus in anathomia. Huic autem continuatur id quod vocatur colon a quo etiam colica passio diciꝝ: eo ꝙ in hoc frequentius fit membro: ⁊ hoc aliquãtulum a mãtica elongatũ tendit in dextrũ versus epar vt sugatur a meseraicis epatis hoc qđ purũ est in ipso qđ superfluit ad cibuꝫ ipsius intestini: ⁊ post hoc declinat in sinistrũ: ⁊ tunc iterum regirat descendendo in dextrũ ⁊ ibi longaoni continuatur: vt sic gradatim ⁊ non cum impetu stercus descendat. Est aũt istud intestinum strictum ⁊ spissum ⁊ seposum: ⁊ huius causa iam scita est superius. Ad istud aũt longaon vltimum intestinuꝫ continuatur qđ eijcit stercus per anum cui inferius continuatur: ⁊ iuuant ipsum ad hoc musculi diuersi eleuantes nates ⁊ extendentes anum: ⁊ cõstringentes intestinum sicut in anathomia musculorum ani ⁊ sicteris dictum est. ¶ Hec igiꝝ de intestinis ⁊ causa sufficiãt: satis enim sciuntur ex isto cause ipsorum quando ad istud coniungiꝝ hoc qđ in anathomia de ipsa dictum est.

¶ Cap. 4ᵐ. De membris interioribus repentium ⁊ eorum que similia sunt eis per longitudinem in quo inest de natura fellis huiusmodi animalium.

Secundum hunc igitur modum est dispositio ventris ⁊ intestinoꝝ ⁊ membroꝝ interioruꝫ in omnibus animalibus sibi similia generãtib⁹. ¶ Sunt autẽ quedam animalia carẽtia pedibus longi corporis sicut sunt serpentes: ⁊ hec tamẽ in longitudine corporis similia sunt quibusdaꝫ pedes habentibus: sicut si lacerta pedibus careret. esset enim sicut serpens. Huiusmodi igiꝝ animalium quedam habent pulmonem: eo ꝙ spirant ⁊ repũt in aere cõuersantia: aut forte ambulant sicut lacerta que spirat ⁊ stellio ⁊ huiusmodi. Quedam aũt non habent pulmonem: sed potius branchos loco pulmonis sicut habent pisces. Nullus autem istorum modoꝝ habet vesicam preter tortucaꝫ: sicut ⁊ pisces vesicã non habent eo ꝙ humiditas salsa in eis trãsit in squamas aut corij sui spinositatem: ⁊ humiditas potus istorum animalium est valde parua: ⁊ non ideo q2 pulmo eorum careat sanguine sicut pulmo auium: sed potius ideo ꝙ non mingũt neq̃ habent vesicam: q2 vrinalis salsa superfluitas declinat ad pẽnas ⁊ ad squamas. ¶ Vera igiꝝ causa non habendi vesicam huiusmodi animalia est ꝙ humiditas a cibo separata in eis est pauca sicut ⁊ in auibus: ⁊ subtile illius humiditatis transit in carnem: ⁊ grossum in squamas ⁊ pennas: he enim due substantie sunt in vrina: sicut probatur quando vrina stat in vase: tunc enim quiddam salsum terrestre residet in fundo. ¶ Est autẽ in serpẽtibus ⁊ in tyris diuersitas generum sicut ⁊ in piscibus: ⁊ sicut est diuersitas in colon ⁊ animal marinuꝫ qđ celeti agreste dicitur generat animal: ⁊ similiter quodammodo facit tyrus. hic enim generat quidem animal: sed prius concipit ouum in seipso sicut sepe dictum est. Omnia igiꝝ huiusmodi animalia habent ventres similes ventribus animaliuꝫ habentium dentes in vtraq̃ mãdibula: ⁊ habent membra anteriora parua ⁊ stricta sicut aĩalia carentia vesica. Membra autẽ interiora serpentum sunt longa ⁊ stricta valde ꝭm sui corporis formationem: ⁊ in hoc nõ assimilanꝝ membris alioꝝ animalium que sunt pulchra ⁊ complete figure ꝓpter amplitudinem corporis sui ⁊ locoꝝ in quibus membra formanꝝ: ⁊ ista animalia omnia habent intestinũ qđ diciꝝ ie-

Quare intestinũ ieiunuꝫ sp vacuũ reperiꝝ.

Quar... tib⁹ ai... pitulo

In Aristotele q̃rto de partib⁹ aialiũ capitulo primo.

Propter q̄d q̄dã aialia vesica carent.

iunum: ⁊ quedã aĩalia habent intestina ⁊ etiã habẽt parietẽ siue diaphragma sub corde. Et similiter omnia aĩalia habẽtia sanguinẽ hec habẽt membra: sed nõ omnia habent pulmonem ⁊ cannã. piscibus enim exceptis qui pro certo pulmonem ⁊ cannã non habent. Adhuc multa sunt que carent eisdem. Situs quidem cãne ⁊ isophagi in omnibus aĩalibus hec duo membra habentibus eiusdem dispositionis est: propter causas quas diximus superius. ¶ Plura autẽ aĩalia fel habẽtia habent ipm super epar. In quibusdã aũt pẽdet ab intestino ieiuno: eo ꝙ nã fellis maxime est ꝓpter ventrẽ inferiorẽ vt pungat illũ ⁊ adiuuet expulsiuã sicut diximus superius. Fel aũt maxime manifestaẽ in piscib⁹: nullus enim pisciũ notoꝝ nobis inuentus est felle carere: ⁊ hoc est ꝓpter frigus ipsoꝝ: hoc enim qd est cholera indigẽt ad expulsionẽ. Sed in quibusdã est super intestinũ: ⁊ aliquãdo inueniẽ fel quasi cõtextũ super oĩa itestina: sicut in aĩali marino qd arayaz quidã vocauerũt. Ex quo perpendiẽ error eoꝝ qui opinati sunt fel creatũ esse ꝓpter sensum: dicebant enim hi ꝙ fel pungit epar vt faciat eũ boni sensus: epar enĩ est insensibile: ⁊ similiter intestina. Adhuc aũt quedã aĩaliũ nullũ oĩno habent fel: sicut equus mulus asinus ⁊ elephas. Camellus etiã nõ habet fel diffinitũ: sꝫ hꝫ fel in paruis venis diffusum. kokyn aũt qd est vitulus marinus non hꝫ fel neqꝫ delphinus. ¶ Amplius aũt in quibusdã generib⁹ animaliũ aliquãdo inueniẽ fel in vno ⁊ non in alio: sicut in mure ⁊ homine. Quidã enim homines habent fel manifestuꝫ super epar: ⁊ quidã nõ habent. propter qd etiã dubium accidit de sensu fellis sicut diximus: ⁊ ideo accidit opinari oẽs homines fel habere ⁊ capras similiter ⁊ oues. Accidit enim aliquando tãtũ esse in quãtitate ꝙ mirabile ⁊ monstruosuꝫ esse videẽ sicut accidit in antiquo tempore ꝙ in climate septimo fuit homo cuius fel fere totũ epar occupauerat in ciuitate quã halzys vocat Aristo. ¶ Adhuc autẽ sicut dixim⁹ in fellibus pisciũ aliquãdo inueniẽ distantia remota ab epate: ⁊ he omnes fellis diuersitates cãm dant diuersa de felle opinantibus. ¶ Opinor aũt eos errare qui sunt in opinione Anaxagore dicentes fel esse causam febrium acutarum: dicunt enim illi ꝙ fel si multiplicetur curret ad pulmonem ⁊ costas ⁊ ad inferius diaphragmatis ⁊ sic diffundit calorẽ febrilem acutũ per totuꝫ corpus. Hoc aũt falsum probatur ex hoc ꝙ sepius expertum est has infirmitates quibusdaꝫ accidisse qui omnino nullum fel habebãt: quoniã si fel fuisset diffusum vt illi dicunt hoc per incisionem fuisset cognitum: ⁊ fuisset manifestũ per anathomiã: sed ꝙ per diuisionem ⁊ experimentũ manifestaẽ nõ cõuenit dictis ipsoꝝ. Videtur igiẽ chistis fellis esse sicut quoddã residuũ reposituꝫ in vase sicut vasa sua hꝫ fex que aggregaẽ in ventre ⁊ in intestinis. Bene aũt ꝯtingit ꝙ nã quibusdã quedã superflua expurgata reseruat in chistis sicut reseruat melancholiã in splene ⁊ cholerã in felle: ⁊ vtitur eis ad vtilitates diuersas de quibus satis dictũ est. Oportet enim nos non latere ꝙ hec necessitas suppositionis fit in nã: omnia enĩ huiusmodi fiunt propter aliquid. In his ergo animalibus quorũ nã epatis est valde sana ⁊ nã sanguinis sui est valde dulcis nõ ebulliens sed temperata: aut non inueniẽ fel: aut si inueniẽ erit sparsuꝫ in venis valde gracilibus: ⁊ forte inuenitur in quibusdã indiuiduis alicuius speciei: ⁊ in quibusdam non propter epar eoꝝ qui carent felle erit boni coloris ⁊ dulcius alijs epatibus. Aliquando tamen etiã quãdo aliquod animal hꝫ fel inuenitur pars epatis que sub felle est valde dulcis: eo ꝙ amaritudo cholere attracta ẽ a felle. Si ergo substantia fellis generaẽ sicut dictuꝫ est ex pauca cholera ebulliente superflua necessaria erit ipsa cõtraria cibo: ⁊ propter hoc separabiẽ ab ipso: omnis enim expurgate de cibo superfluitatis est cibi complexioni contraria: sicut etiã amarum qd abijcitur est contrarium dulci qd attrahitur in cibum. ¶ Ex omnib⁹ igiẽ his manifestuꝫ est ꝙ generatio fellis est ex superfluo cholere ꝓpter aliquid facta a natura: propter quod mirãdus est ⁊ ridendus sermo antiquorum opinantium priuationem fellis esse cãm longitudinis vite. Causa aũt huius erroris est ꝙ considerauerũt quedam animalia habentia soleas ⁊ vngulas sicut ceruos ⁊ huiusmodi: qr fel le carent ⁊ multũ viuunt: ⁊ similiter considerauerunt ea que nõ habẽt hmõi soleas sicut delphinũ ⁊ camellum qui habẽt vngulã: hec enĩ viuũt multũ: ⁊ nõ ꝯsiderauerunt alia aĩalia que fel habẽt ⁊ multũ viuũt. Si enĩ ista ꝯsiderassent nõ dixissent priuationẽ fellis esse cãm longe vite: qr forte erit taꝫ breuis vite si fel nõ expurgeẽ de cibo: aut si nõ sit fel pungẽs intestina sicut diximus in antehabitis de colica in multis inducta ex carentia vel diminutione fellis: aut qr porus ei⁹ quem ad intestina porrigit obstruitur. ¶ Amplius autem rectius esset dicere naturam epatis esse causam longitudinis aut paucitatis vite: qm̃ epar est membruꝫ principale in omnibus animalibus sanguinem habentibus. Epar eniꝫ est membrũ qd habet talem superfluitatem aut caret ea: et alia membra nõ habent hmõi superfluitatem que sunt principalia: qm̃ neqꝫ cor neqꝫ pulmo neqꝫ cerebrum habent fel. Impossibile est enĩ vt fellea humiditas ideo appropinquet cordi: cor enim nihil talium fortium infirmantiuꝫ pati põt: epar aũt est ex membris quibus indigetur vt talis sit in eo superfluitas. ⁊ ideo fel accidit epati tm̃. Irrationabile autẽ est ꝙ etiã flegma crudũ ⁊ fex stercoris ventris nõ esse puteẽ superfluitas ⁊ fel dicaẽ esse superfluum: in his eniꝫ in rõne superfluitatis nõ est diuersitas nisi ꝓm loca in quibus sunt ista. ¶ Dicta igiẽ a nobis est causa propter quã in corporibus quorũdam animalium est fel ⁊ in quorũdam non.

Quarto de p/tib⁹ aĩaliũ capitulo .2.

¶ Cap. 5m. De generatione myrach ⁊ generatione pinguedinis ⁊ zirbi in myrach.

Myrach aũt arabice quelibet tela vocaẽ: sꝫ nos hic loquimur de myrach operiente ventrem. ¶ Dicamus igiẽ ꝙ myrach est tela in qua est zirbus in habẽtibus zirbũ. Myrach aũt vnũ modũ hꝫ sue positionis tam in habẽtibus vẽtrẽ vnũ ꝙꝫ in habentibus vẽtres plures. Incipit enĩ ex medio vẽtris sub diaphragmate: ⁊ cooperit totuꝫ residuũ vẽtris iferius. Similiter aũt multitudo intestinoꝝ est vna in oĩbus habẽtibus sanguinẽ siue sint agrestia siue aquatica. Myrach aũt in aĩaliũ vẽtribus generaẽ necessario: qm̃ in oĩbus qd vltimo generationẽ hꝫ ⁊ in extremo superextendiẽ ex sicco ⁊ humido permixtis calido decoquente est coriũ siue pellis que generaẽ ex viscositate in extremitate masse circunstante. Locus aũt ventris ⁊ est plenus cibo ex sicco ⁊ calido sic cõmixtis ⁊ ipsa membroꝝ generatio ex tali massa facta est: ⁊ ideo generatio taliũ ea que in ventre sunt circũuoluit pelliũ: propter spissitudinem etiã earũdem pelliũ nõ põt aliquid colari ex cibo sanguineo nisi pinguedo que circũstat pelles illas: hoc enim generaẽ ex subtiliori humido aqueo ⁊ aereo pinguescente: ⁊ hec pinguedo quãdo decoquiẽ multum per calorem digestionis qui vicinus est telis illis remanet magis terrestre ⁊ siccum: ⁊ illud erit zirbum loco substantie carnose sanguinee que in alijs membris generaẽ ex cibo: aliquãdo tamẽ quãdo cibus est valde humidus erit pinguedo ⁊ non zirbum: ꝓm igiẽ hunc modum est generatio zirbi ⁊ pinguedinis. Natura aũt hoc zirbo ⁊ pinguedine vtiẽ ad meliorationem caloris digerentis. Calidum eniꝫ digerit: pinguedo aũt calida est ⁊ custodia caloris: ⁊ ideo cum zirbum sit pingue zirbum emendat digestionem: ꝓpter qd etiã icipit a medio vẽtris inferius: digestio enĩ cibi ex calore epatis est in loco illo. De myrach igiẽ ⁊ cã ipsi⁹ in tãtũ dictuꝫ sit. ¶ In hac tela in intermedio inuolutũ est intestinũ: ⁊ tela cõtinue extẽdiẽ ꝓm totam intestini extẽsionẽ donec tela ipsa perueniat ad venaꝫ magnã ⁊ ad venam que diciẽ adorthi. ¶ Manifestũ est autem qua de causa hoc membrum est in animalibus sanguinẽ habentibus: intuenti enim subtiliter satis apparet ꝙ animal qd capit cibum ab exterius opꝫ ꝙ habeat huiusmodi vasa cibi: ⁊ ꝙ a cibo vltimo digesto efficiẽ sanguis aut id qd est loco sanguinis in his que carent sanguine. Sanguis aũt influiẽ membris per venas que veniunt ⁊ diuiduntur a ventre: ⁊ vadit ad omnia membra sicut succus arboꝝ ex radicibus ad omnes ramos. Arbores enim radices habentes in terra ex eis accipiũt cibũ pro se ⁊ ramis ⁊ omnibus partibus suis: hoc aũt totũ a nobis in libris de vegetabilibus traditum est melius ꝙꝫ hic excogitari possit ad dicendum. Ad hec igitur a nã inuenta est positio intestini medij: vene enim que transeunt in ipm ⁊ colliguntẽ in sinu epatis ⁊ diuiduntẽ ex epate per totum corpus sunt sicut radices. Ibi ergo sicut diximus accipiunt cibum: ⁊ ex illo intrat cibus in ve-

Quarto de p/tib⁹ aĩaliũ capitulo .3.

Quarto de p/tib⁹ aĩaliũ capitulo .4.

nas ⁊ in corpus. Sic igiť determinatũ ſit de iſtis membris
aialis habentis ſanguinē: declarata eſt eni diſpoſitio oium
ſuoꝝ membroꝝ iterioꝝ fere: ⁊ peruenimus in tractãdo ad
membra diſtincta ⁊ determinatã figurã ⁊ ſitum habentia:
⁊ ſm facultatem noſtram diximus cauſas ipſoꝝ.

¶ Cap. 6m. De his animalibus que carent membris inte-
rioribus ventris dictis: ⁊ que ſunt membra que habēt lo-
co membroꝝ p̄determinatoꝝ.

Quarto de p-
tib⁹ aialiũ ca-
pitulo. 5.

Anteq̃ aũt loquamur de membris exteriori-
bus dicendũ nobis videť de membris gene-
rationi ꝯuenientibus que differentia ſunt in
mare ⁊ femia. Anteq̃ aũt de his generaliter
loq̃mur dicere opꝫ ꝙ malachie genera ⁊ ge-
nera mollis teſte nõ habēt eã quã diximus di
uerſitatē mēbroꝝ interioꝝ: nec etiã habēt alioꝝ mēbroꝝ di
uerſitatē quã habēt aialia ſanguinē habētia. ¶ Adhuc aũt
p̄ter hec ſunt duo genera aialiũ ſanguine carētia que ſunt
dure teſte ⁊ corporis anuloſi: ⁊ iſta etiã nõ habent membra
interiora que p̄determinauimus. ſolũ enim nãe hoꝝ aialiũ
ſm oia ſua genera diuerſa eſt a ſubſtãtia nãe aialiũ haben
tiũ ſanguinē. Jam enim ante diſtinctũ eſt ⁊ ꝓbatũ quedam
aialia habere ſanguinē, quedã aũt nõ: hoc enim declaratũ
eſt ex ſermone diffinitiuo que diſtinguiť inter modos ſpe-
cierũ aialiũ ⁊ ſubſtãtias eoꝝ. ¶ Amplius aũt hi modi aia-
liũ nõ habēt in ſe cauſas membroꝝ interioꝝ que ſunt inte-
ſtina: nõ enim habēt venas aut veſicas neq̃ ſpirãtia ſunt:
⁊ ꝓpterea nõ inueniunť habere niſi membrũ qđ eſt loco cor
dis. Membrũ enim qđ eſt principiũ ſenſus ⁊ cã vite ⁊ mot⁹
opꝫ eſſe principiũ oium membroꝝ ⁊ principiũ totius corpo-
ris in oibus cuiuſcũq̃ generis ſint aialibus. Iſti aũt modi
habēt mēbra que ꝯueniũt receptioni cibi: ſed in ſitu diuer-
ſa ſunt: q̃ſi loca per que recipiũt cibũ diuerſificanť. In orifi
cijs enim malachie ſunt duo dentes ⁊ membrũ carnoſum
loco lingue: ⁊ per hoc ip̄m ſentit ſaporē cibi. Similiter autē
⁊ id qđ eſt mollis teſte hꝫ dentes ⁊ membrũ lingue: ꝯueniēs
habēt membrũ hoc ꝓpter cãm quã diximus in aialib⁹ ſan-
guinē habentibus ad cibũ. vꝫ. recipiendũ. ¶ Adhuc aũt ſm
eundũ modũ aial anuloſum ſanguine carens cibuꝫ recipit
per additamētũ exiens ex ore ſuo: lꝫ hoc nõ oia faciãt. Sed
quedã ſpecies illius generis aialis ſunt genera apiũ ⁊ mu-
ſcaruꝫ ⁊ vermiũ volantiũ que eruce vel bombices vocanť:
ea v̊o que hmõi additamentũ in ore nõ habēt qđ aculeo vi
deť eſſe ſimile: habēt tamē in ore ſuo aliud membrũ per qđ
cibũ recipiũt ſicut formice ⁊ ſibi ſimilia genera. Quidã eniꝫ
more hoꝝ generũ habēt dētes qui nõ aſſimilanť dentibus
alioꝝ aialiũ: ſicut genus formicarũ ⁊ quarũdã apũ: quedaꝫ
aũt nõ habēt oino ſicut ea que cibanť cibo humido tm̃ quē
ſuggunt: plura tamē aialia anuloſi corporis dentes habent
nõ quidē ꝓpter cibũ: ſed ꝓpter arma vt vigorenť ad defen
ſionem. Quedã v̊o aialia marina dure teſte habēt fortē lin
guã ſicut diximus in ſermonibus p̄habitis. Animal aũt qđ
rogale vocať dētes hꝫ cũ forti lingua ſicut habēt ea que ſũt
mollis teſte. Genus aũt malachie longũ poſt os hꝫ ſtoma-
chũ: ⁊ poſt ſtomachũ hꝫ veſiculũ ſicut eſt papa auis: ⁊ dein-
de ventrē. ⁊ ꝯſequenter hꝫ inteſtinũ extēſum perueniens ad
locũ exitus ſuperfluitatis. Membra aũt animalis qđ diciť
Sepion ⁊ animalis qđ diciť multipes ſiue polypus ſunt cõ-
ſimilia in figura ⁊ tactu. Duo aũt membra per que recipiũt
cibũ multum habent ſimilia ventribus: ſed tamē alterum
iſtoꝝ ſimile videť veſicule vel pape. ⁊ alterũ minorem ſimi-
litudinem habet. Diuerſificanť tamē hec duo inter ſe in fi-
gura. totũ enim corp⁹ huius animalis fundať in carne mol
li. Membra ergo hoꝝ animaliũ quaſi ſunt eiuſdem diſpo-
ſitionis: ita ꝙ membra vnius ſunt ſicut membra alterius:
⁊ huius eſt vna ⁊ eadem cã in omnib⁹. nullũ enim hoꝝ mo-
lere aut maſticare valet cibũ aut etiã in ore mollificare pro-
pter qđ habent papam ſiue veſiculũ aut vētrem ſicut etiam
eſt in auibus. ꝓpriũ aũt habent huius generis qđ eſt mala
chie ꝙ ſpermata ſua habēt cõgregata in vaſis mēbranali-
bus propter ſalutem tam indiuidui q̃ ſpeciei. Sperma eni
aliquando eſt arma defenſionis huius animalis: ⁊ ſperma
in alijs eorum eſt applicatum loco a quo exit ſuperfluitas
ventris: ſicut eſt membrum qđ dicitur cãnale qđ eſt verſus
parteꝫ dorſi in longis animalibus: ⁊ hoc quidem membrũ
in oibus malachie ſpeciebus: ⁊ precipue in ſepia eo ꝙ mul-
tum habet valde de ſpermate qđ eſt humor niger in eo: et
quãdo timet eijcit humiditatem illam nigraꝫ: ⁊ facit ex ea
quaſi murum circa ſe: quoniã per ipſam inſpiſſatur aqua ⁊
obſcurať. Animal aũt multipes vel polypus ⁊ id quod vo-
catur cattidos qđ eſt latine calamare habet ſperma in par-
te ſuperiori ſuper membrum qđ grece boſuyꝫ vocať. Sepie
v̊o habent humorem hunc inferius prope ventrem: eo ꝙ
hec humiditas eſt maior in ſepia: q̃ ea vtitur ⁊ ad defen-
ſionem ⁊ ad coitum. Hoc aũt accidit ei ideo: q̃ manſio ei⁹
⁊ regnum vite eius in maiori parte eſt prope terraꝫ: ⁊ habet
aliam defenſionem ſicut multipes habet ſquamoſitatem.
Multipes aũt in timore poſitus inuoluit omne qđ ſibi ap-
propinquat: ⁊ etiam accidit ei ex timore mutari in colore:
ſicut ſepie accidit exitus ſpermatis ex timore. Ex iſtis etiaꝫ
modis malachie pelagoſis eſt etiam id quod vocanť inan-
kys: ſed in ſepia multum eſt iſtius humiditatis plus q̃ in
alijs: ⁊ ideo eſt inferius. Exit autem ab ipſa quando mul-
tiplicata fuerit: ita ꝙ extenditur remote in aqua quã infi-
cit circa ſepiam. hec autē ſuperfluitas eſt ſicut fex alba ter-
reſtris limoſa que generatur in quibuſdam auibus. Sper-
ma igitur in hoc animali ſic aggregatur: eo ꝙ nõ habet ve
ſicam: nec exit cum multa terreſtreitate permixtũ. talis eniꝫ
humor multus eſt in ſepia. Terreſtreitatem autem multaꝫ
ineſſe ſepie ſignificat terreſtreitas pellis ipſius. Multipes
autem non talem habet pellem. In ankys autē eſt cutis car
tilaginoſa ⁊ tenuis: ſuperius autem aſſignata eſt a nobis
cauſa propter quã iſta pars eſt in quibuſdam animalibus
⁊ in quibuſdã non. Accidit autem hoc animali carenti ſan-
guie: ⁊ ſimiliter alijs aialibus ꝙ. vꝫ. fluxum patiantur quã-
do timent ⁊ eijciunt ventris ſuperfluitatem. Quibuſdam
autem veſicam habentibus accidit mingere in timore po-
ſitis. hac igitur ſuperfluitate natura vtitur ad ſalutem ⁊ ad
adiutorium: propter quod etiam habēt cancri ⁊ mollis te-
ſte vocata animalia ⁊ ea que charabo aſſimilanť duos den
tes ex primis dentibus anterioribus: ⁊ inter eos eſt quod-
dam membrum lingue aſſimilatum: deinde orificiũ: ⁊ poſt
orificium eſt ſtomachus paruus comparatione magnitudi
nis corporis ſui: ⁊ poſt ſtomachum eſt inteſtinum qđ eſt vē
ter inferior. In cancro tamen ſunt alij dētes inferiores pri-
mis: eo ꝙ primi exteriores ſufficiunt ad abſcindendum ci-
bum: poſt ventrē aũt eſt inteſtinũ extenſum per caudã per-
ueniens ad locũ exitus ſuperfluitatũ: ⁊ hec quidem mem-
bra ſunt in quolibet aiali dure teſte. Sed in quibuſdã eorũ
ſunt diſtincta diſtinctione maiori: ⁊ in quibuſdã minorē ha
bent diſtinctionē. In aiali enim qđ eſt maioris corporis di
ſtinctionē habēt manifeſtã. ¶ Animal aũt qđ rogalio vocať
duros hꝫ dentes ⁊ acutos: ſicut ſuperius diximus: ⁊ mem-
brum qđ eſt inter dentes eſt carnoſum ſicut membrũ mala
chie ⁊ mollis teſte: ⁊ hꝫ additamētũ ſicut diximus ſuperi⁹:
factura aũt additamenti eſt quaſi media inter facturã lin-
gue ⁊ aculei. Poſt aũt ſuũ hꝫ membruꝫ ſimile quaſi ſtrume
auiũ: deinde hꝫ ſtomachũ: ⁊ poſtea ventrē ⁊ in vētre illo eſt
ſuperfluitas que myton appellať: ⁊ poſt ventrē eſt inteſtinũ
extenſum incipiens ex loco mycon p̄cedens ad anũ: hui⁹
aũt ſuperfluitas eſt in oibus dure teſte aialibus: de qua q̃-
dam opinanť ꝙ ſit aliquid comeſtuꝫ a dictis animalibus.
Diſpoſitio aũt alioꝝ quorũdam animaliũ que dicunť aſto
myoꝫ ſunt ſimilia cum fere ſint diſpoſitio modoꝝ charabo
ſiue locuſtarũ maris: ⁊ hec ſunt ſicut barcora ⁊ id qđ kykys
q̃dã vocãt. ¶ In generib⁹ aũt animalis dure teſte ſunt mo-
di valde multi. Quidã enim modoꝝ aſſimilanť aſtornyos
ſicut diximus: quedam aũt habent duos culmos ſicut duas
conchas: ⁊ quedam habent culmũ vnũ ſeu conchã. Aial eni
qđ eſt ſimile ei qđ vocať aſtarynoꝫ aſſimilať vno modo ha
bens duos culmos in eo ꝙ hꝫ duo coopertoria ſuper illud
quod apparet de carne eius. hoc enim inuenitur in omni-
bus iſtius modi aialibus a tēpore generationis ſue ſicut in
barcora ⁊ in kyriken ⁊ hyrmon ⁊ ſibi ſimilibus: ⁊ ſi teſta illa
non cooperiret carneꝫ eius vbiq̃ accideret ei occaſio ex oi-
bus reb⁹ extrinſecis tãgentib⁹ ip̄m. Animal v̊o habēs vnũ
culmũ melius ſaluatur: eo ꝙ teſta eius eſt dura ⁊ fortis in
poſteriori ſui corporis: ⁊ illa teſta exit ei ſuper carnes ſicut
duo culmi nõ longi: ſed ꝓpinqui ꝓpter coopertoriũ ꝓpin-

quum ⁊ tale est aīal dictū babarez. Animal vō habēs duos culmos saluat̄ sic ꝙ aggregat duos culmos siue conchas ⁊ claudit ipsas: sicut facit ostreū qđ vocat̄ anyum ⁊ id qđ dicitur moez. Animal vō qđ est simile asturanoz saluatur per membrū qđ assimilat̄ coopertorio. hoc enim est habēs q̄si duos culmos: cum tamē primo nō habeat nisi vnū. culmuz aūt hoc ꝯchā vocamus in qua sunt ostrea: lꝫ improprie culmus vocet̄: sed hoc verbo Aristo. ante nos pro cōcha vsus est: ⁊ iō nos etiā vtimur ipso.

Nō de ꝓprio hiritij marini.

¶ Hiritius aūt marinus magis est calidus omnibus istis aīalibus: qm̄ cuꝫ hoc ꝙ testa circūdat eū est etiā amictus spinis: ⁊ hoc est sibi ꝓpriū iter oīa aīalia dure teste sicut dictum est in antehabitis. Nā eni que est in eo est q̄si media inter nām dure teste ⁊ mollis teste: ⁊ econuerso generibꝰ malachie: qm̄ sicut superius distinximus in qbusdā hoꝝ generū est pars terrestris dura extra ⁊ mollis substātia est intra: ⁊ in qbusdā est molle extra ⁊ durum intra sicut in generibus malachie. In hiritio autē nulla est pars carnosa. oīa. n. membra ipsius sunt sicut lōge superius narrauimus: ⁊ oīa alia dure teste aīalia habent ora ⁊ simile lingue ⁊ ventrē: lꝫ aliquo mō diuersificentur in illis. Et qui pfecte querit hoc scire legat in p̄habitis istius sciē vbi numerata sunt membra ⁊ anathomia hoꝝ aīaliū. Hiritius aūt marinus ⁊ id qđ grece rybo vocat̄ habēt hoc ꝓpriū iter aīalia dure teste qđ diximus. Hiritius aūt hꝫ quinq̄ dētes ⁊ iter eos mēbrū carnosum aliquātulū: deinde stomachū: ⁊ postea vētrem: ⁊ vētres sui diuisi sunt in multas partes: sicut in aīali qđ hꝫ vētres plures: ⁊ illi ventres sunt extensi pleni superfluitate cibi: ventres etiā illi exeunt a stomacho suo: ⁊ pendent ex ipso: ⁊ situs eoꝝ est iuxta locū exitus superfluitatis: ⁊ in ventribus istis nō est aliqua omnino pars carnosa: ⁊ in illis ventribus sunt aliquādo multa oua distincta quoꝝ qđlibet per se ponit̄ in tela vna: ⁊ sunt nigri coloris. Nec habēt hiritioꝝ genera nomina ꝓpria eo ꝙ valde multa sunt hiritioꝝ genera: ⁊ in oībus generibus hiritioꝝ sunt oua: sed nō comedunt̄ aliqua illoꝝ p̄ter illa que natāt: ⁊ oua quedā hiritioꝝ sunt parua: ⁊ generaliter accidit oībus ouis aīaliū dure teste: q2 etiā carnes eoꝝ non comedunt̄ eodē mō sicut neq̄ oua: sed quoꝝūdā carnes comedunt̄ quoꝝūdam aūt nō. Similiter aūt de superfluitate istoꝝ aīaliū que mycon vocat̄ qđ tn̄ antiqui murycon vocauerunt. illa enim in quibusdā existens comedit̄: in qbusdā existens nō comedit̄. ¶ Amplius autē in his aīalibus que astarynoz vocant̄ est inuolutio itestini: in his aūt que vnuz culmū siue cōchā habēt partes intestinoꝝ sunt ad modum intestini hunix vocati: sed in eo ꝙ duos culmos siue ꝯchas hꝫ intestinum est apud finem istius: ita ꝙ oua sunt in parte dextra ⁊ in sinistra est exitus superfluitatis: nec tn̄ vero nomine oua ista vocari possunt: eo ꝙ sunt in isto aīali ea que dicunt̄ oua sicut pinguedo est in aīali sanguinē habente qn̄ ipinguatū est: ꝓpter qđ etiā hec oua in illis temporibꝰ maxime inueniunt̄ qn̄ ipinguat̄ aīal hoc est in vere ⁊ in autūno etiā. Frigore enim hyemis ⁊ calore estatis leditur dispositio bona in aīalibus dure teste: eo ꝙ neq̄ excellentē calorē neq̄ excellens frigus hec aīalia pati possunt. Cuius signuꝫ est ꝙ ista pars oualis pinguedinis in hiritio subito generat̄ in plenilunio p̄cipue: nō ꝙ tūc plus pascat̄ sicut quidam opinati sunt: sed q2 noctes plenilunij sunt valde calidiores ꝓpter multū lumē lune. cum enim sit aīal nō habēs sanguinem multū ledit̄ frigore: ⁊ indīget calore mouēte humiduꝫ ipsius ⁊ nō exiccante ipm ꝓpter qđ etiā hoc aīal in omni loco impregnat̄ p̄terq̄ in mari boryoz horynon: eo ꝙ mare illud semp est dispositū sicut in hyeme. Impregnatio aūt ista accidit ideo: q2 oēs isti modi multa inueniūt pascua in vere ⁊ autūno ⁊ p̄cipue: q2 pisces in illo tempore relinquūt loca sua ⁊ tunc sola illa pascunt̄ aīalia. ¶ Amplius aūt in oībus interioribus hiritioꝝ sunt oua equalis numeri ⁊ imparia quinque. vꝫ. sicut ⁊ quinque hꝫ dentes: ⁊ quinque ventres. Causa aūt huius esse videt̄ ꝙ id qđ ouū vocat̄ nō vere est ouū sicut iam antedictū est: sed potius est quoddā simile piguedini aīalis vertilis ⁊ pinguis ⁊ bone dispositionis existentis: ⁊ hoc nō est nisi in parte dextra. Est aūt rotūdi corporis circūquaq̄ hiritius: neq̄ hꝫ figurā cōmunē balrū siue ostreoꝝ cōchilioꝝ: neq̄ diuersitatem angulorum in corpore: neq̄ est rotundus in vna parte ⁊ non in alia sicut sunt plura conchilia: sed potius rotūdus est circūquaq̄: ꝓpter qđ etiā ouum suū eiusdem dispositionis esse cōuenit. Caput aūt oium modoꝝ aīalium quos narrauimus est in medio corporis p̄terq̄ hiritij: cuius caput est in inferiori parte. Oua vō nō possunt esse cōtinua sicut neq̄ sunt continua in alijs modis ostreoꝝ. hiritius. n. ab alijs nō hꝫ ꝓpriū nisi ꝙ est rotūde figure: ⁊ ꝙ hꝫ certū ⁊ imparē numerū ouorum. si enim esset par numerus ouoꝝ suoꝝ opꝫ ꝙ qđlibet vnū ouū esset in oppositione ad alterū: sed ouoꝝ suoꝝ nō conuenit esse talem situm in nullo genere balrū siue ostreorum: neq̄ etiā animalis qđ pecten vocatur s̄m sua genera. Hec enim omnia animalia oua sua habent in vna parte sue rotūditatis propter qđ imparia quinque vel tria cōuenit esse. Si autem essent tria: essent nimis remota abinuicē propter corporis largationem. Si aūt essent plura q̄ quinque nimis se cōprimerent ⁊ nimis continuarent̄ ⁊ destruerent̄. Quia ergo sunt tria tm̄ nō est melius in nā. ꝙ aūt sint plura q̄ quinque est impossibile: igit̄ necessarium est ꝙ sint quinque: ⁊ ꝓpter eandē cām erit dispositio ventris in eodē numero: ⁊ similiter numerus multitudinis dentiū. ¶ Amplius aūt qđlibet ouoꝝ est sicut corpus modo vite ꝯueniēs: ⁊ hoc qdē in eo est necessariuꝫ: qm̄ ab ouo opꝫ accipere prio ⁊ cremētū ⁊ nutrimentū: ⁊ siquidē ouū esset vnicū oporteret ꝙ aliud est remotū valde si paruū esset aut impleret totum corpus eius si esset magnū: ⁊ tunc hiritius impregnatus de ipso grauis esset motus ⁊ etiā in ipso ouo impletū nō reciperet̄ cibus ⁊ tūc moreret̄. Cū igit̄ numerus dentiū sit quinque ⁊ inter eos sit aliqua vacuitas cōuenienter sunt oua etiam quinque. Natura enim dare solet paruitateꝫ membroꝝ s̄m hunc modū: sicut pꝫ in folijs floꝝ que fere oīa s̄m imparitatem quādā generant̄ sicut est videre in floribus boraginis ⁊ spinace ⁊ aquilee ⁊ alijs qui ex multis paribus ⁊ imparibus cōstituunt̄. Jam ergo declaratū est quinque esse oua hiritij. ¶ Quia vō qdā hiritij meliores ⁊ maiores sunt alijs: ideo ⁊ oua eoꝝ sunt maiora: ⁊ quoꝝūdā minora. Calor eniꝫ quidā hoꝝ aīalium pōt decoquere ⁊ digerere ⁊ ideo ea que sunt residilia sunt plena q̄dā superfluitate: sed calor nāe facit hec aīalia maioris motus: ⁊ melius appetunt cibū ⁊ melius pascunt̄. cuius signū est ꝙ sordes inueniunt̄ super spinas talium: eo ꝙ multuꝫ mouet̄ in luto: hiritij enim vtunt̄ spinis sicut alia animalia vtunt̄ manibꝰ ⁊ pedibus. ¶ Hec igit̄ de interioribus animaliū dicta sunt: superius eni multa etiam de talibus diximus ⁊ eoꝝ anathomia.

¶ Cap. 7m. De interioribus eoꝝ que sunt media inter animal ⁊ arborem ⁊ diuersitatem eorum abinuicem: ⁊ de interioribus anulosorum.

Quarto de ꝑtibꝰ aīaliū ca. 5. vltra dimidium.

Animal vō marinū qđ grece tyboz vocat̄ non diuersificat̄ ab arboribꝰ nisi parū: s̄m ꝓpinquitatem eni ad aīalia viciniora sunt vite q̄ spōgia aut nubes qđ est aīal in figura sicut semisphera ⁊ est valde iperfectuꝫ. Jstud ergo aīal virtutē similem hꝫ virtuti arboꝝ. ¶ Nā. n. qn̄ trāsfert̄ ab inaīatis ad inaīata ⁊ de plātis ad aīalia accipit media: ⁊ tūc nō mutat̄ nisi ad illa que sunt qdem aīalia: sed nō perfecte ⁊ vere: ⁊ hec aīalia iperfecta media inter plantā ⁊ aīal nō habēt diuersitatē adinuicē nisi paucā: eo ꝙ multuꝫ sunt ꝓpinqua adinuicē. Nubes eni qn̄ locis suis applicant̄ viuunt ⁊ mouent̄ motu ꝯtractionis ⁊ dilatationis: ⁊ quādo separant̄ a locis moriunt̄: ⁊ ex hoc opinant̄ aliq dispositionem huius esse sicut dispositionem arboris. Animal auteꝫ greco sermone vocant colobia ⁊ rabam dictuꝫ: ⁊ quidā alij modi marini sunt in mari absoluta ⁊ non sunt vnius generis: ⁊ viuunt sicut arbores absoluta tamen sunt: ⁊ etiam in arboribus terrestribus viuunt quidam istoꝝ modorum ⁊ generant̄ ex eis: sicut arbor generat̄ ex arbore ⁊ quedam̄ de eis sunt absoluta sicut animalia: que generant̄ ex arboribꝰ ⁊ exeunt ab eis postq̄ generata sunt: ⁊ hoc dicuntur barnatheos: ⁊ a quibusdam grecis vocantur astarnyoz. Potest autem esse ꝙ modus imperfecti animalis qđ richo vocat̄ erit aliquid simile istis. Quia eni omnia ista applicata sunt locis in quibus manent: similia sunt in hoc arboribus. Et q2 partem habent carnosam ⁊ motū contractionis ⁊ dilatationis: dicit̄ ꝙ viuunt vita manifesta: ⁊ in hoc similia sunt aīalibus. Jsto igit̄ mō spēs dicte plus alijs aīalibus appro-

pinquant generi arborum. Hec igitur animalia superfluitates stercoris ꝛ vrine nō habēt sicut neqꝫ arbores neqꝫ habent in medio corporis loco cordis nisi vnā telā: ꝛ hec hēt virtutem vite. Animal vō marinū qđ dicit̄ a quibusdā hominibus alfidem: a quibusdā balkylidez: nō est dure teste: sed est extra nām omniū generū animaliuz que diximus: ꝛ est quasi cōmune inter nām arboꝝ ꝛ animaliū. est enim absolutū a loco: ꝛ cibat̄ ꝛ sentit sibi cōuenientia: ꝛ vtit̄ asperitate sui corporis ad se saluandū ꝛ defendendū: ꝛ in his cōmunicat cum animali. Quia vō nō dormit ꝛ est frequenter applicatum lapidibus: cōmunicat cū arboribus. Istud aūt genus animalis nō hꝫ superfluitatem manifestā que exeat de corpore suo: ꝛ tamen hꝫ orificiū ꝛ cum ceciderit super aliquā specieruz balzū siue ostree sugget humiditatem ipsius sicut animal ꝛ assimilatur generi animalis marini de quo olim superius in quoddā librorū huius scientie locuti sumus. ꝛ hoc est sicut animal qđ greci malachie vocāt: ꝛ sicut animal mollis teste: ꝛ idem sermo est in animalibus dure teste. debent enim hoc habere membrū cōueniēs membro in quo est sensus tactus: ꝛ pricipali membro debēt habere aliquid simile qđ est in animalibus sanguinem habentibꝰ hoc est cordi. Inuenit̄ aūt malachie positum in tela que est humida: ꝛ ideo stomachus eoꝝ inuenit̄ extēsus vsqꝫ ad vētrē: ꝛ applicatus in parte dorsi. ꝛ hoc membruz a quibusdā hominibus bastyz appellat̄: ꝛ tale membrū habent etiā animalia dure teste: ꝛ vocat̄ grece bastyz: ꝛ est corporeū humidum ꝛ extendit̄ ad partē vētris: ꝛ inter illa est stomachus: ꝛ si inter hec duo membra esset dorsum non posset accipere cibum propter sui dorsi asperitatem. Super membrū autez qđ hostym vocat̄ inuenit̄ intestinum extrinsecus ꝛ sperma suū est ꝑpe intestinū: sed remotū ab orificio per qđ ingreditur cibus. Hec aūt aialia sunt a cerebro remota in quo est locus prime ꝛ altioris virtutis que est animalis. Res. n. que melior est etiā est dignior: hoc tamē aial hꝫ membrum qđ est cor: qđ pꝫ per hoc ꝙ illud membrū est in loco cordis qđ est mediū corporis: hoc etiā significat dulcedo humiditatis loci illius: qꝛ videtur esse sanguinea dulcedo: eo ꝙ est decocta a membro qđ cordi cōuenit. Scđm aūt eundē modum inuenit̄ membrū principale in quo primuz est virtus sensitiua: lꝫ nō sit valde manifestū. Hoc aūt mēbruz in quo est virtus sensitiua semper querendū est in medio corporis per equidistantiā inter membrū qđ est vice oris ꝛ recipit cibum: ꝛ membrū per qđ exit superfluitas qđ est anus per qđ exit superfluitas ꝛ sperma: ꝛ hoc obseruādū est in aiali fixo in loco suo qđ nō habet motū ꝓcessiuū. In ambulantibus aūt animalibus cor semper est in medio partis dextre ꝛ sinistre. In his aūt que sunt anulosi corij medium inuentuz est in quo est prima virtus inter caput ꝛ residuum corporis: ꝛ continet eas sicut diximus in sermone physico: ꝛ hoc membrum inuenitur in pluribus generibus animaliū que narrauimus vnituz: in qbusdā aūt est sicut multa: sicut in animalibus longi corporis que baroleos vocant̄: ꝛ ꝓpter hoc viuit hoc aial postq̄ per mediū secat̄. Natura eniꝫ hoc mēbrum p̄cipue intēdit ponere in oībus aialibus: ꝛ si nō posuerit hoc membrū actu diuisum ꝛ perfectū ponet ip̄m potētia multa: ꝛ quādo diuiditur fit actu multa: sicut in baroleos. Est aūt baroleos aial nigrum qđ vadit in vijs: ꝛ videt̄ habere duo capita: ꝛ cum prescindit̄ vna pars vadit huc ꝛ altera vadit illuc: quasi sint duo animalia pfecta: ꝛ Germanici vocant ip̄m herra: ꝙ autez nā intendit semper formare hoc membrum significatio est ꝙ hoc membrū in omnibus inuenitur formari: lꝫ in quibusdā sit manifestius ꝛ in qbusdam sit magis latens. ¶ Amplius aūt membra cōuenientia cibo sunt in oībus aialibus: sed diuersificant̄ eo ꝙ quedam habent aculeū cuius virtutes sunt cōposite. hēt enim virtutem lingue ꝛ virtutē labioꝝ: ꝛ in qbusdā est intestinuz rectū extensum vsqꝫ ad locū exitus superfluitatis. hoc eniꝫ intestinū inuenit̄ in qbusdā istoꝝ aialiū. qdā. n. modi istius generis aialiū habēt post os vētrē qui est itestinū inolutuz. Genus aūt est serpētis q est aial qđdā qđ vocat̄ arabice alchear hꝫ nām ꝓpriā. hꝫ. n. mēbrū dcm̄ ꝛ orificiū ꝛ linguā: ꝛ ꝑ illā recipit cibuz sicut recipiūt arbores a radice: ꝛ iō cibꝰ eiꝰ est humiditas tm̄. Omnia aūt aialia carētia sanguine sunt pauci cibi ꝑꝑ paucitatē suoꝝ corpoꝝ ꝛ paucitatē caloris.

In q̄ pte corporis q̄rendū ē mēbrū i q̄ ē vis sensitiua.

¶ Incipit Liber. XIIII. de animalibꝰ in quo agitur de membris exterioribus animaliuz. Tractatus primus de membris exterioribꝰ anulosorum ꝛ ostreorum ꝛ malachie.

¶ Cap. pᵐ. De membris exterioribus anulosorum.

Quarto de p/tibꝰ aialiū ca. 5. qđ incipit. Ergo i secta.

Ostq̄ aūt de iterioribꝰ oium diuersitatū aialiū iā determinatum est: reducēdus est sermo ad extrinseca mēbra earūdē diuersitatū aialiū: ꝛ vt nō cogamur repetere dicta dicamꝰ prius extrinseca mēbra anulosoꝝ quoꝝ vltimo in p̄cedēti libro diximꝰ mēbra interiora. Hec autē sunt aialia paucoꝝ sensuū ꝛ debiliora ceteris aialibus perfectis sanguinē habētibꝰ ꝓpter qđ ꝯsequēs est taliū aialiū nō esse multa mēbra exteriora: lꝫ q̄dā eoꝝ multū ab alijs diuersificent̄. Quedā. n. anulosoꝝ multos habēt pedes ꝑꝑ sui tarditatē nālē: que tarditas ex nāli cātur frigore vt ex multis pedibꝰ motus eoꝝ sit leuior. hec. n. est sola cā quare aial frigidū vt in pluribꝰ est multipes: ꝛ ꝓpter sui corporis longitudinē sicut genus aialis qđ dicit̄ holoz: qđ anulosuz effectū est ꝓpter multitudinē sue carnis: ꝛ hac de cā multos habuit pedes: qđ vō de genere taliū aialiū est pauce carnis et paucioris corporis ꝯsequēter etiā pedes hꝫ ꝑm hoc pauciores ꝛ maxime auis que vocat̄ solitaria: ꝛ hec est musca q̄dā solitaria volās ꝛ est valde magna. ¶ Aues aūt anulose que volāt in comitatu ꝛ habitant simul ciuiliter q̄tuor habent alas: ꝛ sunt leuis corporis sicut apes ꝛ sibi similia: ꝛ habent duos pedes in dextra ꝛ duos in sinistra: nec habent magis q̄ꝫ vt sex pedes ne multitudo ꝛ onus pedū prohibeat suum victū. Igit̄ qđ ex istis aialibus est paruuz hꝫ duas alas tm̄: sicut genus muscarū: qđ vō est quidem paruū sed regimen vite eius est firū ꝛ determinatuz hꝫ multas alas sicut sunt ale apis: eo ꝙ sue ale sunt membranales sicut sunt genera vesparū ꝛ sibi similia: ꝛ hoc est ꝓpter salutē alarū. Quia vō hoc aial est firū ꝛ manēs pauci motus existēs: citius accidit eis occasio infirmitatis q̄ꝫ in alijs aialibꝰ que sunt boni motus: ꝛ ala istius aialis est fissa in duo: nec hꝫ mēbrū illud qđ cāne assimilat̄: neqꝫ ale eius sunt plumate: sꝫ mēbranales: ꝛ necessario separat̄ tela illa a corpore qñ pars corporis carnosa que est in eis infrigidat̄. Hoc aūt aial non est anulosi corporis nisi ꝓpter causas superius dictas: per anulositatē enim efficit̄ curuū postq̄ fuit longū: ꝛ hoc esset impossibile si nō esset anulositas corporis. Qđ aūt ex hmōi aialibus est nō inuolutū efficit̄ valde durū qñ corpus eiꝰ in se ꝯstringit̄ ꝛ in seipso adunat̄: ꝛ hoc manifestū est in vespa iohalb. hec enim qñ timet imobilis fit ꝛ valde dura. hoc enim aial necessario factū est anulosi corporis: qm̄ ex nā eius est vt hēat multas inclinationes: ꝛ in hoc etiā ꝑm aliqd assimilat̄ arboribus. Istud etiā aial viuit abscisum modico tm̄ tēpore: sed arbores abscise ꝯualescunt perfecte: propter qđ ex vna arbore multe oriunt̄ q̄ꝫuis abscisa sit. ¶ Ampliꝰ aūt quedā anulosoꝝ habēt aculeū quē nā dat ad arma ꝛ vigorē ꝛ vtilitatē defensionis: ꝛ q̄dā ipoꝝ habēt aculeū iuxta locū ligue: ꝛ q̄dā in cauda. Et sicut in elephāte ꝓmuscida congruit in duo opera ad arma. vꝫ. ꝛ ad vsum cibi: hec anulosa habent linguā aculeatā. sunt. n. armata per eā: ꝛ per ip̄m suggūt cibū ab interiori corioꝝ aialiū que perforāt per ipsam: ꝛ sentit per ipsam. Ea aūt que de numero anulosoruz nō habēt hmōi aculeatā linguā habēt dētes quosdā qui mouent̄ vnꝰ a dextra ꝛ alter a sinistra per quos accipiūt ꝛ sentiunt cibū: sicut formice ꝛ acati ꝛ opinati ꝛ apes ꝛ vespe. Alia aūt habēt aculeū in posteriori caude sui: ꝛ q̄dā istoꝝ habēt eū itra corpus: ꝛ q̄dā extra ꝓminētē. Intra qdē sicut apū gñā ꝛ vespe citrine magne. Extra aūt ꝓminētē habēt gñā scorpionuz. Nā si aculeus apū ꝛ vesparū esset extra corpꝰ corrūperet̄ de facili: qꝛ est debilis ꝛ gracilis: ꝛ eēt cā pōderositatis. Scorpionū vō gñā qꝛ habēt aculeū post: habēt eum extra ꝓpter fortitudinē. Et qꝛ nō volāt: ꝛ iō nō grauant̄ pōdere ipsius: ꝛ hec aialia oīa que retro in cauda habent aculeū ad arma tm̄: nec est aliqđ aial habēs duas alas tm̄ ꝛ habēs aculeuz

post

post ꝓpter sui debilitatẽ ⁊ carẽtiã sanguinis. Modus autem aialis parui aculeati anteriꝰ est multus valde nũero et specie: sicut cinifes ⁊ culices ⁊ pulices ⁊ hmõi. Et qcq̃d est istiꝰmodi aculei habet defert aial minꝰ qð potest esse aculeatũ: ⁊ ideo etiam defert eum in anteriori corporis vbi est vigorosiꝰ: nec tamẽ etiã aũ pũgit cũ aculeo nisi cuz difficultate ⁊ labore ꝓpter sui difficultatem. Modus ṽo aialium anulosoꝝ habẽtiũ multas alas multitudinem hȝ alaꝝ propter magnitudinem corporis ⁊ vigorem: ⁊ hoc aial hȝ vigorem in mẽbris posterioribꝰ: ⁊ ideo habet aculeũ post. Melius enim est vt sit vnũ membrũ cõueniẽs vni operationi ⁊ aliud alij: nisi necessitas compellat ad hoc ꝙ vnuȝ habeat duas operatiões: ⁊ ideo aculeus talis acutꝰ nõ est nisi loco armoꝝ. Aculeus aũt qui est vt ligua est ad trahẽdũ cibum. Natura qppe vbi ꝯueniẽter potest vtiꝶ duobꝰ membris ad duas operatiões: vbi vnũ nõ prohibet aliud: nihil eniȝ facit ociose. Aliqñ aũt vno membro vtiꝶ in duabꝰ operatiõibus: sicut etiam faber facit vnũ istrumẽtum. Aliquãdo ad duas operatiões sicut facit lucernam que est: ⁊ vas reseruatoriũ ⁊ cõtinẽs cãdelam. Sic etiam quãdo natura cõueniẽter potest vti eodem membro ad duas operatiões: tũc facit vnũ membrũ ⁊ dimittit alið. ¶ Ampliꝰ aũt pedes hoꝝ modoꝝ aialiũ sũt maiores eo ꝙ ipsa habẽt duros oculos ⁊ nõ bene vidẽt: ⁊ ideo fortem cõprehẽsiõeȝ ad tenẽdũ qð accipiũt oportuit ea habere in pedibꝰ anterioribꝰ: nõ eniȝ capiũt qð desiderãt nisi per virtuteȝ pedũ anterioꝝ ad visuȝ: aut patet hec aialia facere qð dictũ est: sicut videꝶ in generibꝰ muscaꝝ ⁊ modis omniũ aialiũ que apibꝰ assimilantur. Pedes aũt posteriores sũt maiores medijs: hi enim sunt ad duo. s. ad ambulatiõeȝ in qua portãt maxime corpus pedes posteriores: ⁊ sũt etiam ad impingẽdũ quando a terra eleuãtur ad saltũ vel volatũ: ⁊ ad hoc erigiꝶ fortitudo. Hoc aũt manifestiꝰ est in his que saltãt aialibꝰ sicut locusta ⁊ pulex: hoc eniȝ posteriores pedes ꝑmo flectũt: ⁊ postea subito extẽdũt: ⁊ sic impingũt totũ corpꝰ ad saltum a terra accipiẽdum. In tali aũt saltu oportet flecti pedes ad anteriꝰ corporis: ⁊ genu cruris curuari ad exteriꝰ: ⁊ talis iflexio in anterioribꝰ pedibus nullatenus esse potest. Oẽs enim isti modi sex pedes habẽt cum duobus longis posterioribꝰ per quos accipiunt saltum. Hec igitur est dispositio membroruȝ exteriorum corporum anulosorum.

¶ Cap. 2m. De membris exterioribꝰ ostreoꝝ cõchilium.

Quarto ꝺ pti bꝰ aialiũ ca. 6.

Animal autem dure teste in exterioribꝰ membris nõ magnam habet diuersitatem: est eni de animalibꝰ fixis ⁊ q̃si manẽtibꝰ in loco vno: ⁊ si moueꝶ tardus ⁊ modicus est motꝰ eiꝰ: sȝ ea que sũt multe diuersitatis in membris exterioribꝰ illa sũt que sũt multaꝝ operationũ ⁊ multoꝝ motuũ: ꝓpter qð idigẽt multiplicibꝰ organis. Quidam ṽo modoꝝ ostreoꝝ cõchilioꝝ non moueꝶ oĩno: quedam aũt moueꝶ sed modicũ: ꝓpter qð natura ꝓuidit his ne cõteranꝶ vel deuoreꝶ: ⁊ circũposuit eis testas duras ad se saluandũ in eis. ¶ Ampliꝰ aũt quedam istoꝝ habẽt concham vnicam: ⁊ quedam duas: ⁊ quedaȝ sunt similia sarinos: sicut diximꝰ superiꝰ. Quedam aũt inuolutioneȝ spiralem habent in corde ⁊ in testa: sicut id qð diciꝶ kyrikoȝ qui est quidam modus halzan siue cõchilij. Quedã aũt sũt rotũdi corporis sicut biritiꝰ. ¶ Amplius autem quedam eorum que duas habẽt conchas aperiũt ⁊ claudunt eas: sicut ostreũ qð pecten nominaꝶ: ⁊ sicut id qð vocaꝶ moeȝ. Quedam aũt duas cõchas habẽt complicatas ad inuicem ⁊ colligatas in medio vbi maior ⁊ fortior est concha: sicut id qð grece solmeȝ vocaꝶ qð latine sonat iuuenis: eo ꝙ semper sit recẽs ⁊ non diu viuit. Uniuersalr aũt hec omnia animalia que dure teste vocanꝶ ⁊ a quibusdaȝ dicũtur testudines: ꝺȝ veritatem aũt sũt que apud nos ostrea conchilia nomẽ hñt cõmunicãt cũ plãtis in hoc ꝙ capiũt nutrimẽtũ modo plantaꝝ: capita enim nõ habẽtia disticta per figuram suggũt nutrimẽtũ per telam quãdam sicut per radicem: ⁊ ideo etiam inferiꝰ in corpore suo diciꝶ os eiꝰ ⁊ caput qbusdaȝ: ꝓpter qð etiam accidit membra sua que iferiora sũt in loco ⁊ situ superiora esse in hoc ꝙ officia habẽt superioꝝ sicut oris ⁊ capitis: ⁊ ecõtra etiam superiora esse iferiora ꝺm eũdem modũ: est aũt omne huiusmodi aial in tela per quã colat aquã dulcem quã suggit in nutrimẽtuȝ: ⁊ omnes qdem isti modi nullũ oĩno caput habẽt nisi sicut dictũ est. Membra ṽo alia corporis eiꝰ nõ sũt noiata: nõ enim noiaꝶ in eo nisi membrũ recipiẽs cibũ: ea aũt sũt membra per que egrediꝶ superfluitas sicut superiꝰ in situ in ipsis patuit. ¶ Ampliꝰ aũt ea que moueꝶ de istis aialibꝰ nõ habẽt organa motꝰ: sed potiꝰ motus ipsoꝝ est extẽdendo se ad locũ ad quem vult moueri: ⁊ trahẽdo residuũ corporis post istum: sicut patet in motu testudinis. Similia aũt plantis videꝶ sicut dictũ est in capiendo cibũ: quoniã quedam ipsoꝝ sub harena infra nõ pascunꝶ nisi humore maris venientis ad qð se aperiũt ⁊ aquã eiꝰ colatam accipiũt: ⁊ ex illa impinguanꝶ: ꝑcipue quãdo luna est in incremẽto: hec igitur sunt imperfecta valde.

¶ Cap. 3m. De mẽbris eoꝝ que mollis teste vocanꝶ aialiũ.

Quarto ꝺ ptis bꝰ aialiũ ca. 7.

Animalia aũt mollis teste nõ sũt manẽtia sed ambulãtia in aqua: ⁊ hec oĩa respectu suoruȝ corpoꝝ habẽt magnos pedes: pedem aũt hic vocamꝰ totũ organũ ꝓcessiui motꝰ quo ꝑficiꝶ ambulatio hoc est crus cũ pede siꝶ. ¶ Genera autẽ istiꝰmodi aialis sunt q̃tuor: charabo vȝ. ⁊ tesi ⁊ hakokul ⁊ cancer: qðlibet enim hoꝝ geneꝝ habet modos diuersos nõ in figura tm̃: sed etiã in quãtitate ⁊ magnitudine corporis. Modi aũt charabo maioreȝ inter animalia habẽt siĩitudinem ꝺm visuȝ in figura membroꝝ exterioꝝ: vterqȝ eni istoꝝ modoꝝ habet duo que sũt q̃si forfices que videꝶ q̃si in vsu manuũ ⁊ labioꝝ ad apprehẽdẽduȝ eẽ formata: ⁊ sũt grossa: hec eni in hmõi animalibꝰ nõ sunt ad ambulãdũ: sed potiꝰ ad accipiẽdũ ⁊ retinẽdum q̃si loco manuũ existẽtia: ꝓpter qð etiã videꝶ q̃si addita: sita extra locum pedũ alioꝝ. Radices eni quibꝰ infiguꝶ corpori pertigũt in ꝓfundũ subtꝰ corpus aialis inferiꝰ. Alia aũt crura radicanꝶ in rotũdo lateris ex vtraqȝ parte. Hec igiꝶ additamẽta complicãt ꝺm indigẽtiam operationũ suaꝝ: ⁊ ipsis accipiũt quedam ad eduliũ pertinẽtia: ⁊ applicant ori suo: in crurîbꝰ etiam alijs cõueniũt cancer ⁊ charabo sed diuersificanꝶ: qa lȝ cancer fluuialis habeat caudaȝ sicut charabo: tm̃ cancer marinus nõ habet caudaȝ omnino. ⁊ huiꝰ causa est: qa charabo caudam nõ habet ad natãdũ tm̃: qa per illam nõ venit nisi retrorsum: ⁊ hoc nõ est ꝺm motũ naturalem: sȝ potiꝰ charabo fulciꝶ cauda ⁊ natat pedibꝰ magnis sicut chalaton. Cãcer igiꝶ cũ nõ sit animal pelagosum: sed manẽs in rimis lapidũ ⁊ fissuris ꝓpe terram nõ indiget cauda fulciẽte: ꝙ aũt de generibꝰ cãcroꝝ est pelagosuȝ habet pedes debiles multũ ⁊ parũ ambulat: sic cancri grece vocati habaȝ: ⁊ qui vocaꝶ bakekyokyn: qui nõ vtunꝶ ambulatiõe nisi per modica ⁊ ꝓpter salutem defensiõis: sicut sũt corpora balrũ siue cõchilioꝝ. Hec igiꝶ est cã ꝓpter quã modi habaȝ facti sũt gracilliũ pedum. Modus aũt qui diciꝶ barkylyokyn est curtoꝝ pedũ. Duo ṽo modi alij cancroꝝ paruoꝝ qui cum paruis piscibꝰ deprehẽdunꝶ habẽt multos pedes latos conuenientes motibꝰ suis: eo ꝙ sunt loco alaꝝ natatiliũ in eo ꝙ sũt lati: inter hakokyȝ ⁊ alios modos qui cãcris assimilanꝶ est diuersitas: eo ꝙ hakokyȝ habẽt caudas: iter illa autem que his charabo assimilanꝶ est diuersitas eo ꝙ nõ hñt additamẽta manualia aũ sicut hȝ charabo: his aũt carẽt additamẽtis ꝑꝑ pedũ suoꝝ multitudinẽ. Makozin aũt hȝ multos pedes: eo ꝙ natat pedibꝰ sicut remis: ⁊ nõ ambulat sup pedes suos. Mẽbra ṽo que sũt in parte capitis ⁊ dorsi q̃dã ad recipiẽdũ aquam cõueniẽtia: ⁊ ad eijciẽdũ ipsam: ⁊ hec sunt sic branoth: ⁊ sunt multe plicatiõis: ⁊ hec mẽbra magis sunt in feminis q̃ȝ in maribus: ⁊ ꝑcipue in maribꝰ charabo. Femine aũt cancroꝝ mẽbra sunt spissiora ⁊ fortiora in partibꝰ portaꝝ per q̃s claudit ⁊ aperit: ⁊ ideo ibi ouant ⁊ ibi tenẽt oua nõ remote: sicut ouãt pisces ⁊ alij modi ouãtes ꝑꝑ locoꝝ suoꝝ amplitudinẽ. ¶ Ampliꝰ aũt qa corpꝰ eo est maiꝰ in dextro: ideo ẽt additamẽtũ dextrũ est maiꝰ in oibꝰ cãcris ⁊ alijs modis qui sũt similes cãcris. In charabo aũt etiã est maius ⁊ fortiꝰ additamẽtũ dextrũ: eo ꝙ ps dextra in oibus animalibꝰ est maior ⁊ fortior. Natura eni semper maiorem ponit vigorem in parte qua sepiꝰ vtiꝶ in operatiõe: sic apparet in dentibꝰ dextris serratilibꝰ: ⁊ in cornibꝰ ⁊ in vnguibus dextris: ⁊ alijs que data sunt in adiutoriũ ⁊ vigorem defensiõis. Aial aũt qð greci vocãt achech habet aũ duo manualia additamẽta: quoꝝ maiꝰ erit cũ vngue vnico tã in mari

bus ꝙ̄ in feminis. Causa aūt est ꝙ istō est ex aialibꝰ hmōi additamēta habētibꝰ: lȝ aliqñ generent̄ casu ꝙ nā istiꝰ animalis facile ledit̄: ⁊ dant̄ ei membra ista ad defensionē. Natura eni vniuscuiusqȝ vtit̄ additamētis ad operatiōes ꝓpter q̄s causas creant̄. Ex his aūt que supra diximꝰ de manifestis membris aialiū ⁊ anathomia eoꝝ a pͥmo libro vsqȝ ad quintum istius scientie librū satis potest cognosci situs istorum membroꝝ: ⁊ diuersitas que est inter ea quādo conferunt̄ adinuicē: ⁊ ex his ēt femine ⁊ mares cognoscunt̄.

Quarto d̄ ptibꝰ aialiū ca. 8.

¶ Cap. 4m. De mēbris exteriori bꝰ malachie ƀȝ spēs suas.

Ista antehabitis quidem iaȝ dictū est de dispositione interiorum malachie. Membra autē extrinseca huius aialis non sunt diuersa neqȝ determinata: sed pedes eiꝰ vt multū sūt in interiori ⁊ anteriori corporis. s. circa caput ⁊ ꝓpe oculos: ⁊ circa os sunt qdam dētes ad mordendū ea que pedibꝰ siue caudis complectit̄: pedes eni eiꝰ similiores sunt caudis ꝙ̄ cruribꝰ siue pedibus. Quedaȝ aūt animalia huius generis habentia duos pedes siue binos pedes: pedes habēt ad posterius ⁊ anterius. Quedā etiaȝ habēt pedes in latere alligatos femora sicut oīa animalia sanguinem hñtia. Multipes aūt qui greco nomine polypꝰ vocat̄ propriū habet. s. ꝙ pedes eius sūt in anteriori corporis. Et causa illiꝰ est: qa adunate sunt in eo pars anterior ⁊ posterior: ⁊ quasi sunt in vno loco: egrediūtur eniȝ pedes a capite suo sicut quedam linee exeāt ab vno centro: ⁊ hoc ēt accidit qō assimilatur astarynon: hoc enim animal hȝ ꝓpriū qō non conuenit alicui dure teste animali. Uniuersalr enim dure teste animal: vno modo assimilatur malachie: ⁊ alio modo assimilat̄ animali dure teste in hoc ꝙ testa eius est valde dura: pars aūt carnosa que est infra testā assimilat̄ carni mollis teste: figura aūt corporis est sicͭ figura malachie: ⁊ precipue modus ille qui assimilat̄ astarynon: ⁊ habet inuolutionem. Duoꝝ ergo istoꝝ modoꝝ nā est sicut diximus: ꝓpter qō etiā ambulāt vniformiter sicut faciunt q̄drupedia multa ⁊ homines: homo vō hȝ os in capite in pte superiori capitis: deinde hȝ stomachū: ⁊ deinde vētrem: post ventrem autē est intestinū perueniēs ad locum exitꝰ superfluitatis: iste enim res in sanguinē hñtibꝰ sunt ƀm dictā dispositionem: ⁊ post caput in talibꝰ animalibꝰ est clibanꝰ siue pectus: ⁊ qō vicinat̄ ei: ⁊ ꝓpter istū modū sunt mēbra anteriora ⁊ posteriora pedis ⁊ manꝰ. ¶ Ampliꝰ aūt iter mollis teste ⁊ anulosi corporis aialia est conueniētia in mēbris anterioribꝰ ƀm modū quem p̄diximus: sed diuersificantur ab aiali sanguinem hñti in membris extrinsecis mobilibꝰ. Malachie aūt ⁊ id qō in multis simile videt̄ illi qō vocat̄ saxrinoȝ diuersificātur quādo ad aialia dure teste conferūtur: quoniā in creatione ⁊ factura corporis multum assimilātur ista: sed tñ posteriora corporis istoruȝ incuruata sunt vergentia versus corporis anteriora: sicut si linea esset incurnata vsqȝ ad locum. Cū igit̄ sitꝰ membroꝝ anterius in corpore hoꝝ aialium ƀm hāc sunt dispōnem: ⁊ p̄cipue corpus malachie talis est creationis. In aiali autē marino qō vsitate dicitur polypus greco vocabulo: qō latine sonat multipes: nō videtur esse de anterioribꝰ nisi caput tm̄: huiꝰ eni animalis figura est sicut si octo serpētes vnū caput haberēt: a quo corpora eoꝝ sicut ab vno cētro exirent in circuitū. In dure autem teste aiali de anterioribꝰ mēbrū est qō astarynō vocat̄: nec vident̄ diuersificari alia differētia nisi ꝙ nā duritiem in malachie posuit intra aliquātulū sub carne circa corpꝰ: sed in animali dure teste posuit extra duritiē oino: et totū corpus cōclusit intra eā ad saluādum ipsuȝ: eo ꝙ fugere nocumenta nō potest ꝓpter tarditatem motꝰ sui: pp hoc enim eijcit̄ superfluitas ex orificio malachie: sicut ēt egredit̄ ex ore animalis qō assimilat̄ astarynon: ꝓpter qō ēt factura pedū malachie fit ecōuerso facture peduȝ alioꝝ modoꝝ animaliū. ¶ Ampliꝰ aūt sepion ⁊ id qō vocat̄ conydeȝ diuersificātur quādo cōferunt̄ ad polypū siue multipedeȝ: quādo duo modi pͥmo nominati natant: polypus aūt aliqñ ambulat. Adhuc autē duo dicti modi sex hñt pedes hñtes denticulos in anteriori: ⁊ vltimi de sex sūt maiores: ⁊ vnuȝ par hoꝝ sex pedū est ex parte inferiori: ⁊ istud par est valde forte: sicut eni pedes posteriores sūt maiores ⁊ fortiores ad impingēdū corpꝰ: ita hoc par pedū in isto mō aialiū est fortius ad ferēdū pōdus corporis: vltimū autē par pedū fortius est medio eo ꝙ magis vtit̄ ipso. Polypus autē qui ēt multipes vocat̄ latine quatuor medios pedes habet valde magnos: octo enim sunt omnes pedes simul istius animalis: ⁊ sunt carnei generaliter pedes malachie: sunt in sepion ⁊ conydeȝ siue calamari curti ⁊ breues: ⁊ in polypo sūt magni valde ⁊ longi: ita ꝙ hoīem aliquando detinet pedibus: ⁊ aliquādo paruā nauim. Corpora enim istorum modorum qui curtos habent pedes sunt magna: ⁊ corpus polypi est valde parue substantie. Qō enim natura diminuit in quātitate corporis in polypo restituit ei in magnitudine pedum ⁊ ꝙ in sepion ⁊ conydeȝ diminuit in quātitate pedū restituit in quantitate corporis. ¶ Amplius natura in quibusdam facit pedes non tm̄ ad figendum ea in quibus maneāt imobilia: sicut manet per pedes sepion ⁊ conydeȝ: sȝ ēt facit cum hoc ad ambulādum sicut pedes polypi. Alij autē duoꝝ modorum ambulationis non dant auxilium: qa parui sunt: ⁊ corpora sua sunt magna: ⁊ ideo ex pedibꝰ neqȝ habent auxilium apprehēsionis aut ambulationis que est exitus de lapidibꝰ que omnia ex suis pedibꝰ habet polypus. sȝ ꝙ cōmuniter his tribus generibus animaliū conuenit hoc est: ꝙ quādo vnde maris ⁊ procelle inualescunt: ⁊ hyems ⁊ tempestas confortatur dat natura vnicuiqȝ istorum aialiū duo additamenta per que seipsa anchorāt dicta animalia: ⁊ per illa mouētur sicut mouētur naues circa anchoras: per illa enim dep̄hendūt aliquid fortiter stans in mari ⁊ illi se affigunt: neqȝ ista additamenta inueniuntur nisi in sepion ⁊ conydeȝ: siue calamari ⁊ polypo: eo ꝙ pedes istorū tm̄ animalium congruūt tali app̄hensiōi ⁊ anchoratiōi. ¶ Ampliꝰ modi malachie qui in ipsis pedibus habent orificia habēt ad suggendum sicut polypus habere videtur per longitudinem pedum suorum: habēt etiam in eis squamositatem aut asperitatem quādam. Omnia enim hec habent ad arma ad vigorādum aial: ꝓpter qō talia animalia in defensione vtūtur inuolutione pedum circa ea que dep̄hendunt: ⁊ inuolutio assimilatur inuolutioni quā antiqui faciebāt inuoluentes bracchia ⁊ crura asperis: ⁊ tenentibꝰ ea que tangebant bracchijs ⁊ cruribꝰ: hec enim genera aialium per inuolutionem quā faciunt aliquādo in partibꝰ gracilibꝰ neruosis attrahunt quicquid app̄hendunt ⁊ quicquid tāgunt: ꝓpter qō etiam inuolutio est per molle aptuȝ accipere ⁊ apprehendere: qō postꝙ̄ apprehensuȝ est ꝯfortatur id in quo inuoluit apprehensuȝ: ⁊ tunc fit inuolutio fortis ⁊ spissa sepius inuoluta parte animalis circa apprehensum. hoc autē est videre in polypo: qui captus ab homine statiȝ inuoluit se circa bracchia eius: ⁊ ita inseparabiliter coheret ꝙ etiaȝ pelleȝ de bracchijs abradit aliquādo anteꝙ̄ separetur. Huiusmodi aūt inuolutio circa apprehensa non fit in alio aiali nisi in quibusdam generibus malachie. Quidam etiaȝ horum aialium modoꝝ cibum per additamētum accipiunt: eo ꝙ huius additamētis loco manuum vtūtur: quedā eniȝ istoꝝ animalium hñt membrum vnum: ⁊ quedaȝ duo: ⁊ cā huius est tenuitas corporis ⁊ longitudo ⁊ gracilitas ipsius naturalis. Propter lōgitudinem ergo hoꝝ membrorum ⁊ gracilitatem nā cōponit ipm corpus eius ex vno osse: ⁊ hoc quidem facit natura nō qa melius est: sed qa corpus aliter in tanta longitudine diffinite teneri non posset. ¶ Amplius autem omnes isti modi hñt alas in circuitu corporis: ⁊ ale ille sunt in alijs speciebꝰ continuate cuȝ corpore. In aiali autem qō dicitur tanx etiā sic cuȝ corpore cōtinuātur ale. Qōcunqȝ igit̄ horum modoꝝ est parui corporis: sicut romidex qō est calamare habet alam lataȝ non strictam: sicut est ala sepion ⁊ non polypi. Et causa huiꝰ est ꝙ principium generationis ⁊ virtutis ⁊ incrementi modoꝝ animaliuȝ est ex medio corporis ⁊ non circūdat totum corpus: neqȝ habet animal istas alas nisi sustētetur per eas: sicut est pectus in auibus in quo fere totum portatur corpus: ⁊ sicut est cauda in aialibus hñtibus caudam: vt dicit Arist. pectus eni in auibus sustentat totam auem: eo ꝙ ad pectus ale cōiungunt̄. Cauda autem sustentat q̄si per modum colligationis: sic ēt sustentantur ista animalia per modū colligationis per alas suas: sed ala in polypo est adeo parua ꝙ non manifestatur visui: nec oportet eam esse magnam: qa corpus eius satis sufficienter eleuatur per pedes ipsius.

¶ Tractatus

¶Tractatus Secundus.xiiij. Libri animaliuꝫ in quo agit de causa membrorum manifestorum extra.

¶Cap.pᵐ. De causa dispositionis vētris ⁊ extremitate manuuꝫ ⁊ pedū sub capite ⁊ collo in oibus generibus aialiū.

Quarto đ pti bꝰ aialiū ca.9.

Hic igitur determiata dispositione animalium anulosi corporis ⁊ animalium mollis teste ⁊ dure teste ⁊ malachie: ⁊ determinata causa dispositionis membrorum eoꝝ interiorum ⁊ exteriorū: consequēs est facere trāsitum ad considerationem membroꝝ animalium habētiuꝫ sanguinem ⁊ generātiuꝫ sibi similia. ¶Hac igitur consideratione ꝓcedentes incipiemus ꝯsiderare membra residua exteriora. vꝫ. que supra nō tetigimus: vbi de interioribꝰ horum aīalium fecimus tractatum: ⁊ postq̄ distincte pertractauerimus de his: determinabimus etiā membra exteriora animalium hñtium sanguinem ꝯnātiuꝫ omni eodē modo percurrentes de singulorum animalium exterioribꝰ mēbris sicut determinauimus de eorūdem animalium membris interioribus. Jam autem superius determinauimus de dispositione membroꝝ que vicinantur capitibus ⁊ collo animalium. Et hinc ergo incipiētes dicimus qđ omne animal hñs sanguinem habet caput: sed caput in quibusdam animalibꝰ capitis est distinctum ⁊ determinatum: ⁊ in quibusdā non: sicut capita cācrorum. ¶Amplius autem omne animal generās animal sibi simile hꝫ collum: ⁊ quedam nō. ¶Amplius auteꝫ omne aīal hñs pulmonem hꝫ colluꝫ: aīal vō non inspirās aerem ab extrinsecus nō hꝫ collū. Creatio autē capitis nō est facta nisi ꝓpter cerebrum: hoc enim mēbrum qđ necessario est in animalibꝰ omnibꝰ sanguineꝫ hñtibus: non aūt debet eē cerebruꝫ nisi superius in oppositione cordis ꝓpter cām quā diximus superius. ¶Amplius autem nā posuit in capite quosdā sensus: eo ꝙ natura cerebri est tēperata: ⁊ complexio eius est temperata quibusdā sensibus: ⁊ huius cāꝫ in antehabitis iā determinauimus. ¶Factum est autē hoc ꝙ illi sensus desiderāt quietem ⁊ subtilitatem spirituū qui nō sunt nisi in complexiōe frigida ⁊ humida temperate: sicut est complexio cerebri. Sub collo aūt posuit natura tertium mēbrum a capite ⁊ collo qđ cōuenit introitui cibi: ⁊ hoc est vēter. Rōnabile auteꝫ fuit vt sic mēbra disponerētur: qa venter erit in loco sic cōgruēter disposito ⁊ temperato: non enim eēt conueniēs ꝙ esset super cor in quo est pma virtus vite ⁊ sensus ⁊ nutrimenti: neqꝫ esset cōueniens ponere vētrem super mēbrum diuinū qđ est excellentissime operatiōis. Dico autē operationi mēbri diuini: nō enim nisi operationi intellectꝰ ⁊ sensus: hoc eni membrum si debeat tales cōseruare operatiōes non posset super se ferre aliud mēbrum: quoniam super se nō posset portare pondus. Pōdus enim huiusmodi grauaret motum intellectus ⁊ alteraret sensuꝫ cōmunem: ⁊ ꝑcipue si superposituꝫ esset cerebro corpus valde ponderosum: sicut est stomachꝰ ⁊ venter. Preterea necessario fuit huius tertij mēbri declinatio versus terrā sub corde ⁊ pectore ꝓpter custodiā sui ⁊ mēbrorum superioꝝ ne opprimerētur. ¶Amplius autem natura posuit loco manuuꝫ in q̄drupedibus pedes anteriores: pedes autē posteriores ad ambulādum necessarij fuerunt: ⁊ ꝓpterea quatuor fuerūt pedes in omnibus talis generis animalibꝰ vt pōdus corporum suorum ferre possent. Jn omnibꝰ autem quatuor extremitates habētibus aialibus anterius corporis maius est posteriori preterq̄ in homine: pars enim corporis hominis superior moderate magnitudis est respectu iferioris: est eniꝫ minor inferiore multum: sed in pueris qui adhuc incuruātur ex debilitate etatis est ecōtrario mō q̄ sit in his qui sunt perfecte etatis. Jn pueris nāqꝫ pars superior pōderosior est iferiore: ꝓpter qđ etiā pueri incuruati incedūt ⁊ nō possunt in pma etate eleuare corpora: sed manibꝰ repūt ⁊ pedibꝰ ex multo fluxu nutrimēti ad superiora membra: ⁊ ꝑcipue ad humeros ⁊ caput: superior eni pars in eis maior est inferiore. Cū autem adoleuerit hō in iuuētute exiccato humido ⁊ magis cōdēsatis membris per que est trāsitus nutrimēti nō adeo fert nutrimētum in superiora: ⁊ tūc incremētuꝫ maius accipiūt inferiora: ⁊ maius corpus ⁊ rectius erigit. Dispositio autē quadrupedū ecōuerso est: qm̄ in pma etate illoꝝ pars inferior est grossior superiori: eo ꝙ vicinior est vmbilico. Jn secūda autē etate qñ iuuenescit ⁊ exiccato humido cōdēsatio fit in mēbris per quos est trāsitꝰ nutrimenti ꝯualescit ⁊ crescit ps supior plus q̄ iferior. Et huiꝰ cā ē: qa talia aialia totū corpꝰ portāt añrius cruribꝰ ⁊ terrestria: ⁊ ideo añriꝰ sunt incuruata ⁊ nutrimētū maiorē hꝫ motū ad anteriꝰ q̄ ad posterius pp calorē cordis ⁊ epatis marie cuꝫ pp terrestreitateꝫ recte nāe ⁊ erecti corporis in nulla etate eē possint: tñ in eqs multis facit motꝰ nutrimēti ad anterius eleuatiorem partē añriorē q̄ posteriorē. Jn aiali aūt qđ Arabes seraph vocāt multū valde eleuat ps anterior sup posteriorē: ita ꝙ fere erecte stature eē videt. Jn his aūt symijs que expssius silitudinē hñt hois intātū facit iste nutrimēti motꝰ ꝙ aliqñ erigunt sic hō ⁊ pigmeus qui iter oia irrōnabilia pus cōuenit cū hoie: est i toto stature erecte sic homo. Hec igit nālis est dispō q̄drupedū ⁊ hñtium vngulas in duo fissas. Jn aiali vō in multa diuidēte pedē sic leo ⁊ canis pp calorē prie etatis añrius maiꝰ est posteriori: ⁊ quādo ineūt etatē sicciorem crescit posterior ps ꝓportionalr plus q̄ añrior. Genus aūt auiū ⁊ pisciū in omni etate plus carniū hñt añriꝰ q̄ posterius: eo ꝙ totꝰ ipetus caloris illoꝝ est añrius: ⁊ in posteriori pte nō sunt nisi vie itestinoꝝ stercus ad anū portātes. Dispō igit hec cōgruit motibꝰ eoꝝ qui sūt natare ⁊ volare: qa in talibꝰ motibꝰ pte graciliori pcedēte cū labore magno traheret grossior posteriꝰ. Fluxus igit talis nutrimēti efficit ꝙ oia aialia minoris sunt itells q̄ hō: ⁊ pueri ēt in qbꝰ est nutrimēti motꝰ ⁊ spirituū nō resedit minoris itells sic senibus psbyteris: sic diximus i.7. nroꝝ physicoꝝ. Qñqꝫ eni pōdus nutrimēti multiplicat in supiori diminuet intellectū ⁊ opatiōes viriū aialiū. Et cā huiꝰ est: qa tūc multū extraneū admisceret cerebro: qa sic organū est pnᵐ opationuꝫ aialiuꝫ: et admixto illo efficit organū grossuꝫ ⁊ corporale nō subtiliuꝫ spirituū: ⁊ erit tūc parui ⁊ pauci motꝰ in opatiōibꝰ ⁊ motibꝰ aie sensibilis ⁊ intellectualis. Signū aūt huiꝰ est ꝙ maniaci efficiunt qbꝰ ps terrestris melācholica sedē obtinet itells. Epilētici aūt ⁊ obliuiosi ⁊ obtusi iuētiōe ⁊ rōne fiūt qbꝰ flegmaticus humor nimis ifundit cerebrū sanguis ⁊ cholera frigiditate cerebri ad melācholie ⁊ flegmatis frequētiꝰ q̄litatē cōuertunt: ⁊ silr totū nutrimētū si multus ⁊ supfluus sit fluxus eiꝰ ad cerebrū. Accñtalis aūt eleuatio cholere vel nimij sanguis alias ⁊ alias iducūt cerebri defectiōes in alijs impfectioribꝰ aialibꝰ anulosis ⁊ testeis: siue sint mollis teste siue dure siue sint de gñe malachie quāto calor nālis fuerit minor ⁊ ps nālis terrestris maior tāto necesse est corpꝰ esse maius: ⁊ pp pōdus corporis qđ eo grauius est quo modicꝰ calor ipm nō leuius fac opꝫ ipm hīe multos pedes: ⁊ intātū decrescit calor nālis ⁊ crescit terrestreitas ꝙ oino sine pedibus erit reptile sup terrā: ⁊ in illo mēbro in quo dignior virtus aie est que est cognitiua ⁊ regitiua: caput. vꝫ. est versus terrā inclinatū ⁊ vix eleuatū aliqñ ab ea: ⁊ quedā ita ꝺficiūt ꝙ ēt sensuꝫ nullum hñt nisi exiguū ⁊ hebetē gustū ⁊ cōfusuꝫ tactū in gustu illo: ⁊ hoꝝ virtꝰ est iferius in terra sicut in arboribꝰ: ⁊ hec partē inferiorē multo hñt maiorē supiori sicut hñt arbores: ⁊ hec media sūt aial ⁊ plāta hñtia ptes maiores inferiꝰ: ⁊ supiora sua diminuunt sicut extremitates ramoꝝ: accipiunt tñ hoc aliqñ figuras perfectoꝝ aialium sine virtutibus eoꝝ: sicut appet in mādragora que sic hꝫ figurā hois ꝙ ēt sexus ⁊ alioꝝ accidētiū differētias videt ostēdere: diximus aūt de his in vltio de plātis. Sic ergo ꝺterminata est cā pp quā q̄dā aialia hñt multos pedes: ⁊ q̄dā quatuor: ⁊ quedā duos: ⁊ quedā oino carent pedibꝰ: ⁊ declarata est cā ꝓpter quā hō anterioribus pedibꝰ non indiguit: sꝫ dedit ei natura manus loco pedum anteriorum.

7.ph.t.c.20.

Propter qd qdā sensus in cerebro sunt.

¶Cap.zᵐ. De causa figure manus ⁊ vsus eius: ⁊ qualiter est signum intellectus: ⁊ de vsu pedum quadrupedum.

Quarto đ pti bꝰ aialiū ca.9. ꝓpe dimidiū.

Signum aūt est id qđ est habere manus eē hominē pluris itellectus ceteris aialibus ⁊ maioris ingenij ⁊ rōnis q̄ꝓ manus hīe nō sit cā intellectꝰ: sed potius ecōuerso itellectū hīe est causa q̄re habeat manus. Manus eni non se hꝫ ad intellectum vt cā: sed potius vt instrm: ⁊ ꝓpter hoc etiam hoc instrumentum cum sit operatiuum

siue practicum: ꝓprie quidem signū est intellectus practi-
ci. Sed qa practicus nō est sine speculatiuo: ideo ēt ex cōse-
quenti iudicat speculatiuum intellectū inesse. Cū enī ma-
nus sit organū nō vnius sed multaꝝ spērum operationū ⁊
genere. Uniuersalr eni omnis generis opationes fiūt ma-
nu: erit signum eius qd̄ vniuſe ṗncipiū est omnis generis
opationū: hoc aūt non est nā aut virtus aīe in modū natu-
re opans: hec enim nō omnis generis opationes: ſ; vnius
forme ⁊ speciei opationem pficiunt: sicut ignis ignire ⁊ ois
hyrūdo omni hyrūdini silr facit nidū: manu autē ⁊ textura
⁊ sutoria ⁊ edificatoria: ⁊ quelibet artiū non vno mō sed oī
modo pficit̄. Erit igit̄ manus signum ṗcipuū qd̄ cōceptu
generalr oīum formaꝝ omnis generis opationis ⁊ cōtēpla-
tionis est ṗnm. Nā enim sicut diximus ⁊ etiā forma in mo-
dum nature opans semp in operādo manet ſm vnā dispo-
tionem: ⁊ ideo in oīb⁹ in qbus ipsa sola est ṗnm opationum:
aut ēt in quibus virtus aīe in modū nature opans est ṗnm
priuat instrm gnāle oīs opationis qd̄ est manus: sed dat̄ ei
loco manus deficiēs ab opatiōe manus instrm: sicut h; de-
ficiēs opationum in nā vel anima ṗnm. Quia igit̄ homo so-
lus pluris itellectus oībus aīalibus cōgrue a nā accepit or-
ganū cōueniens plurib⁹ motib⁹ ⁊ opationib⁹ omnib⁹ alijs.
Recte enim ⁊ rōnabiliter dātur fistule fistulatori: eo ꝙ ipse
apud se h; ṗnm qd̄ est ars fistulandi: ⁊ melius cōueniēs vsui
fistularum: ⁊ sicut est in artificiatis imitātibus nāꝫ ita est in
natura. Nā enī cum faciat in omnib⁹ qd̄ melius est: id qd̄
minus h; supplet maiori. Nobilius aūt ⁊ maius nō dat mi-
nori: qa sic abundaret in supfluis: ⁊ nō faceret qd̄ meli⁹ est
semper in his que possibilia sunt fieri ex his que in potesta-
te h; ipsa natura: ⁊ ideo cum minus sit habere organum q̄ꝫ
principium qd̄ est virtus operās in organo: cuicūq; dat vir-
tutem illi addit organum nisi impediat occasionale pecca-
tum: sed cui non dat ṗncipium ⁊ virtutē: ⁊ ꝓpter hoc in mi-
noratione ponitur: ⁊ si dat virtutem dat eaꝫ opatricē vnius
operis tm̄: huic non addit maius ⁊ melius: vt det ei orga-
num vniuſe oīum opationū. ¶ Ex omnib⁹ autem dictis p-
penditur ꝙ homo nō est intelligens qa habet manus: ſ; qr
est intelligens h; manus: ⁊ qa est valde intelligens multi-
plices formas habens intellectus: indiget instrumento qd̄
sit in vsu multiplex: q̄uis in substātia sit vnū: vt sic in eo in
multis vsib⁹ recte ad formā conceptā operetur. Manus au-
tem l; substātia sit vnū: tm̄ virtute non est vnum instrm sed
multa: est eni sicut organū recipiēs in se formas multorum
vsuum ⁊ multaꝝ specie ⁊ genere opationum. Nā eni sic de-
dit homini manū vt ipsa vti possit modis diuersis specie ⁊
genere. ¶ Mi ergo qui opinātur corpus hoīs nō eē a nā cō-
ueniēter dispositum: sed eē peioris dispōnis omnib⁹ aīali-
bus eo ꝙ nudus nō crinitus nascit̄ impotens ad eūdū ⁊ eri-
gendū corpus suū in ṗma etate: neq; h; vngulas ad pedū
defensionem: neq; habet cornua vel alia arma nālia vigori
defensionis cōuenientia: errāt grauiter: quoniā sicut iā di-
ximus alia animalia non hn̄t nisi vnum modum vigoris: ⁊
alium hr̄e non possunt: neq; possunt alia ⁊ alia ad vsum ar-
ma mutuare: sed potius sunt in quadā necessitate vnū cui⁹
principiū apud ipsa est faciēdi: sicut si dicamus dormientē
⁊ calcificē: subtelares aūt calcios faciētem facere suas que
ꝓprie sunt somno aut arti calciarie ꝓprias opatiōes. Dor-
miens ēt si haberet aliā animā: aut ṗncipiū anime q̄ꝫ id qd̄
opatur in somno per calorē digestionis: non tm̄ diminueret
illum calorem qui in somno opatur per euaporationem vt
parte eius alia aīa aut aliud aīe oparetur ṗnm: sed poti⁹ re-
maneret ligatum: ⁊ non oparet̄ calor nisi circa locum dige-
stionis. Similr autē ⁊ calciarius q̄uis multa haberet ani-
me ṗncipia: tm̄ per calciariā artem nō oparetur nisi vnū qd̄
est factiuum calcioꝝ: ⁊ sic est in ceteris aīalibus que l; ha-
beāt multa anime ṗncipia ⁊ potentias que alie ⁊ alie sūt aīe
ſm Platonē: sicut est sensus ⁊ imaginatio ⁊ memoria ⁊ hu-
iusmodi: tm̄ qa omnia hec in modū nature opantur nō ope-
rātur nisi vnū qd̄ formā nature operātis est cōsequens: ⁊ iō
organa talium aīalium sunt determinate ad vnā opatiōeꝫ.
Homo vō ꝓpter vniuersale ṗncipiū anime qd̄ h; multos
modos ⁊ vigoris ⁊ auxilioꝝ: ⁊ potest mutare hos modos
in alios ⁊ alios ſm formas artium ⁊ cōceptionum suarū:
ꝓpter qd̄ etiā arma ⁊ istrumēta exteriora facit sibi in quā-
titate ⁊ qualitate ꝓut vult: ⁊ ad omnia hec facienda ⁊ mo-
uenda vtit̄ manu. Manus igitur hominis erit ꝓ vngula ⁊
vngue acuto ⁊ curuo: ⁊ sicut lancea ⁊ gladius: ⁊ gnāliter si-
cut oīa alia instrā: omnia eni hec pōt facere manu ⁊ moue-
re. ¶ Amplius autē creatio manus cōueniēs est oīb⁹ opera-
tiōib⁹ in hoc ꝙ est extēsa ad apphendēdū ⁊ diuisa in mul-
tas partes digitoꝝ ⁊ articuloꝝ ⁊ iuncturarum: ⁊ pōt hō vna
sola parte vti ⁊ duab⁹ ⁊ pluribus ⁊ oīb⁹ simul: ⁊ hos modos
potest mutare in diuersos modos. Mobilitas eni digitoꝝ
conuenit acceptioni ⁊ retentioni. Pollex nāq; est curtus ⁊
grossus ꝓpter opationes fortes ad clausurā manus confor-
tādā: ꝓpter qd̄ dicit̄ digitus maior l; ſm dimēsionē lōgitu-
dinis sit minor. Nō eni adiuuat̄ homo sufficiēter per alios
digitos sine pollice. Nā sicut diximus ꝙ si nō esset man⁹ nō
esset accipere: ita dicimus ꝙ si nō eēt pollex nō esset retine-
re. Pollex autē retinet a pte sua inferiore posit⁹ ad superi⁹
alioꝝ digitoꝝ: alij vō digiti nō retinent nisi stringētes a pte
inferiori sua tm̄. Ex his aūt duob⁹ accidit retinere fortissi-
me: pollex ergo fortis est ⁊ vigor ei⁹ videtur equalis vigori
oīum aliorum digitoꝝ in hoc ꝙ supponitur eis ad vigorā-
dum retētionem: ⁊ ꝓpter hoc factus curtus ⁊ grossus: ⁊ in
vsu ṗdicto esset oīno inutilis si eēt longus. Rōnabiliter au-
tem fuit digitus vltimus paruus ⁊ curtus: qm̄ in ipso finit̄
retentio in clausura manus que per lōgum digitū aut cur-
tū ⁊ magnū in vnum colligi nō posset. Digitus aūt medius
recte lōgus factus est pp amplitudinē ⁊ capacitatē cōprehē-
sionis: sicut remi medij in naui lōgiores sunt ceteris remis
vt multum de aq̄ capiāt in impellēdo nauim: ꝓportionabi-
liter aūt decurtātur ex vtraq; parte index ⁊ medi⁹ siue anu-
laris vt manus apte in pugnū possit includi: ⁊ sic confortet̄
retentio ⁊ tractus manus pp quē maxime fit tota apphen-
sio. Sic enī quādocūq; retinet necessario retinet valde qm̄
alij digiti ꝓportionabiliter curtātur in circuitu medij sicut
dictum est. ¶ Amplius autē in vnguiū creatiōe optime et
recte studuit nā ingeniosa ⁊ sagax: quoniā vngues aliorum
quorūdā animalium nō sunt nisi vnci: homo vō h; vngues
ad coopimētū extremitatum digitoꝝ. Et qa manus est si-
gnū intellect⁹ vt diximus erit dispositio vnguis: vt ait Pa-
lemon signū dispōnis itellectus: oliꝫ aūt diximus de hoc in
physionomia in ṗmo libro scie hui⁹. ¶ Amplius autem as-
seith siue arūdo in bracchio hoīs cōtinuat̄ ad flexionē ma-
nus: ⁊ sunt aliquātulū curue ad domesticū asseith hoīs: ⁊
hui⁹ flexio ⁊ curuitas sunt vt cōueniētior sit mot⁹ ad ferēdū
ad os cibū: ⁊ vt cōgruāt alie manus opationes: per alium
aūt modū creata asseith alioꝝ aīaliū: ⁊ aliter sūt iflexiones
eoꝝ: que. vꝫ. sūt q̄drupedia ambulātia: sed iter aīal q̄dru-
pes hn̄s multos digitos vtit̄ pedib⁹ aīrioꝝib⁹ loco manuū
⁊ nō vtit̄ eis in ambulādo tm̄: ⁊ hoc manifestū est visui: pu-
gnat enim cū eis ⁊ scalpit se ⁊ a se eijcit nocumēta cū illis.
Aīal autem hn̄s soleas pugnat pedibus posteriorib⁹: eo ꝙ
sui pedes aīriores nō sūt cōueniētes vsui manuū: ſ; poti⁹
ad ferendū corp⁹: pp qd̄ ēt aīal multoꝝ digitoꝝ qd̄ qnq; q-
dem digitos habet in pedib⁹ anterioribus ⁊ quatuor in pe-
dibus posteriorib⁹ sicut leo linx canis ⁊ lupus vt ex multis
digitis anteriora proueniant opera ex multitudine digito-
rum in pedibus anterioribus qui loco manuum sunt. Ani-
malia autem multorum in pedibus digitorum habētia in
posterioribus pedibus quinque digitos repunt super terrā
incedētia: qa a poplite totum crus posterius ponunt in ter-
ra: ꝓpter qd̄ posterius idiget sustētari sup multos vngues:
vt sit motus velocior ⁊ leuior ad eleuandum latera eius a
terra: ⁊ sic eleuetur caput. Sic igitur de causa manuū ⁊ eoꝝ
que loco manus in animalibus sunt dictum est.

¶ Cap. 3m. De causa figure pectoris ⁊ mamillarum in hoīe ⁊ in alijs etiam animalibus.

Inter humeralia autē ⁊ pedes anteriores in
quadrupedib⁹ est ps manifesta corporis que
pectus vocatur: hec tamen pars in homine
est inter humeros ad quos bracchia colligā-
tur ⁊ ventrem: qa si totum qd̄ est inter hume-
ros ⁊ pedes in homine accipiatur: id vocatur
clybanus cōtinens totum cōcauū corporis: ⁊ hoc noīe ēt vo-
cat̄ in alijs aīalib⁹: ⁊ ſm hoc regio spūaliū que cōtinet cor
⁊ pulmonem super diaphragma existens vocatur ꝓprie pe-

ctus vel

Propter qd pollex digitus factus ē grossus ⁊ breuis.

Quarto d pte b⁹ aīaliū ca. 9. circa dimidiu

ctus vel thorax: ⁊ regio inferior sub diaphragmate vsq; ad
initium coxarum vocatur clibanus cōmuni nomine: eo ꝙ
in ipso coquuntur ea que pertinēt ad nutrimentū. Sic igiṫ
accipiendo pectus: pectus hominis solius iter animalia la
tum est: rationabiliter quidem eo ꝙ humeri colligati sunt
ad latera superius: ad dextrum. vz. ⁊ ad sinistruz que pectꝰ
multum dilatant. ¶ Adhuc aūt cūz spiritus in homine sint
nobiliores ⁊ subtiliores: oportet spirituum regionē eē am/
plam ⁊ latam in qua diffundūtur: talis autem latitudo pe/
ctoris nō potest esse in quadrupedibus: hoc enim ꝓpter di
ctas in precedētibus causas prona sunt anterius in terraz:
⁊ indigent pedibus anterioribus ad corporuz sustentatio/
nem magis: posterioribꝰ autem magis ad ambulādum: di
uaricati autem pedes anteriores non bene portāt corpus:
quoniam grauitas corporis magni deprimeret ⁊ depende/
ret in medio: ꝓpter qđ coniunctim infixa oportet esse ante/
riora fulcimenta: coniunctis autem illis oportuit in medio
pectus stringi ⁊ acui quasi in angulum: ꝓpter qđ pectus ho
minis latitudinem habet maiorem ⁊ profunditatem mino
rem. Pectus autem quadrupedum profunditatem hꝫ ma
iorem ⁊ latitudinem minorem. Latitudo autez in vtrorūq;
pectoribus proportionabiliter est equalis furcula colli vsq;
ad clibanum: ex hoc causatur vlterius ꝙ animalia quadru
pedia non poterāt habere mamillas in pectore: qa coniun/
ctionem anteriorum crurium impediret ⁊ ambulationem:
diuaricata enim crura anteriora omnino impediūt ambu/
lationem ⁊ cursum in quadrupedibus: sed diuisa ⁊ diuari/
cata crura posteriora in eis moderate ⁊ temperate faciunt
ambulationem ⁊ cursum ⁊ expediunt. In homine autez est
econtrario: qa diuaricata crura impediunt ambulationez
⁊ coniuncta expediūt. Et ideo mamille mulieris in pecto/
re sunt posite ⁊ ablate sunt ab inguine: ⁊ in quadrupedibus
posite sunt in inguine ⁊ ablate a pectore. Et qa mulieris pe
ctus est carnosum laxe carnis: ⁊ ideo habet mamillas car/
nosas dependentes laxe carnis exeuntes: ⁊ tales etiaz qua/
drupedia habent in inguine ꝓpter similem cām. Lꝫ autem
mamillarum figura resultet in viris: tamen non hñt perfe/
ctas mamillas sed mulieres: qa natura vtiṫ mamillis mu/
lierum ad operationez magnā sine qua non saluatur spēs:
⁊ hec est cibatio partus: ⁊ ad hanc nō vtitur mamillis in vi
ris. Quare autem resultatio quedaz mamillaꝝ est in viris
in tractatu de anathomia dictum est. Mamille autē in mu
lieribus sunt due per se distincte eo ꝙ latera sunt ad que ra
dicātur mamille ⁊ continuantur. Non autem erat possibile
vt animalia quadrupedia haberēt mamillas in pectore p̄/
ter symiam que similitudo est hominis: qa si haberent eas
in pectore grauarent ⁊ impedirent ambulationem ⁊ motuz
sicut diximus in p̄habitis. ¶ Amplius autez animalia pau
coꝝ filiorum que habent soleas corneas pedū non diuisas:
aut etiam que habent vngulam diuisam in duo: habēt ma
millas in inguine siue coxis: ⁊ vt frequenter hñt duas ma/
millas coniunctas in vnum: ⁊ duos conos mamillaꝝ: que/
dam tamē pauca q̄tuor vbera coniuncta vidētur habere ⁊
quatuor papulas mamillaruz: sicut vacca domestica ⁊ que/
dam alie vacce. Animal autē multoꝝ partuum qđ in multa
diuidit pedem hꝫ multas mamillas sicut canis ⁊ porcꝰ: qui
lꝫ vngulam in duo diuidat: tamē est multorū partuū. Que/
dam etiā in multa diuidentia pedem quādo sunt paucoruz
partuū habent duas vngulas tm̄: sicut leena que duas tm̄ ha
bet mamillas in medio ventris. Lꝫ autem leena sit pauco/
rum filioꝝ: non tamen ideo est paucaꝝ mamillarum: sꝫ po/
tius ideo qa est pauci lactis ꝓpter calorem ⁊ siccitatem cō/
plexionis. Cibus enim suus virtute caloris transit in cor/
pus. Calidum enim est ⁊ siccum animal ⁊ raro comedit: et
tunc quādo comedit: comedit carnē que cito ad corpus cō/
uertitur ꝓpter symbolum qđ habet ad illđ. Elephas v̊o fe
mina duas habet tm̄ mamillas in subascellaribus. Causa
autem paucitatis mamillaꝝ est: qa non parit nisi vnū fetū.
Due tm̄ sunt: qa duo sunt latera ad que fluit lac. Sub ascella
ribus autē sunt ꝓpter distantiam crurium anteriorum que
causatur ex magnitudine corporis. Causa autem ꝙ nō sūt
prope coxas est qđ est animal fissi pedis: lꝫ fissure sint coniū/
cte propter pedis confortationem: ⁊ precipue ideo qa ꝯue/
nit ei lac multum spissum ꝙ multum habeat de nutrimen/
to terrestri: ⁊ oportet vt tale lac multo calore digerente in/
spissetur: vnde oportet vas suum esse prope calorez cordis.
Quedaz autem animalia habent multas mamillas ⁊ mul/
tum lac sicut porca: ⁊ hec habet ꝓprium ꝙ primam mamil/
lam dat primo partui: ⁊ secūdo secūdam: ⁊ sic de alijs. Pri
mam autem voco que ꝓpinquior est subascellari dextro: eo
ꝙ in illa lac est melius coctum. Propter hoc enim elephas
femina habet duas mamillas tm̄ ⁊ in loco quem diximus.
¶ Amplius aūt mamille animalis multorum partuuz sunt
in ventre: quoniam animal qđ habet multos partus indi
guit multis mamillis. Et qa in latitudine non possunt dis/
poni plures duabꝰ: eo ꝙ nō sunt nisi duo latera: dextrum ⁊
sinistrum: oportuit situm mamillarum esse in longitudinez
sm̄ duas acies in duobꝰ lateribus vētris in spatio qđ est i/
ter coxas posteriores ⁊ anteriores. Animal v̊o carens mul/
tis fissuris in pedibus ⁊ manibꝰ ⁊ pariēs simul paucos par/
tus habet distinctas mamillas sub coxis posterioribꝰ: sicut
camella ⁊ asina ⁊ equa: hec enim animalia raro pariūt nisi
vnum. Et similis est dispositio animalis non habentis so/
tularem: sed diuisam in duo vngulā: sicut apparet in cerua
⁊ vacca ⁊ capra ⁊ similibꝰ. Et causa illiꝰ est; qa maxima ps
crementi fertur in partes corporis anteriores: ⁊ ideo ille ī/
digent cibo plurimo: pars aūt inferior corporis cōtrarie est
dispositiōis: ⁊ ideo natura posuit ibi mamillas: qa vbi mi/
nus conuertitur de cibo ad corpus plus conuertitur in lac:
ad illā enim partem inferiorem. vz. naturaliter est cibi mo/
tus eo ꝙ est grauis: ⁊ ibi est conuersio eius in lac facilior ⁊
multiplicior receptio eius in mamillis. ¶ Amplius aūt ma
res ⁊ femine in genere hoīuz hñt aliquo modo mamillas:
mares aūt in multis alijs aīalibus non habent aliquod si/
gnum mamillaꝝ: equi tm̄ quādo in colore ⁊ alijs dispositio/
nibus assimilātur matribus aliquādo habent: ⁊ quādo as/
similantur patribꝰ nūq; habēt signa mamillarum. Sic ergo
de dispositionibus mamillarum determinatum est.

¶ Cap. 4m. De causa ⁊ dispositione membrorum genitaliū in maribus ⁊ feminis: ⁊ de cauda animalium: ⁊ de disposi/tione pedum eorum.

Quarto đ ptibꝰ aīaliū ca. 9. vsus finem.

Medium autē pectoris ex vtraq; parte continuū
est cum extremis laterum ꝓpter causam quā su
perius diximus: ⁊ etiaz ideo vt non ꝓhibeatur
per mediū pectoris cibi transitus in stomachū.
Infra autem cōplemētum pectoris sunt mēbra
deseruientia: sicut via ad dextrum superfluita/
tis sicce ⁊ humide: ⁊ hec sunt vt frequenter in fine membri
qđ dicitur venter in cōmuni. Vtiṫ autē natura eodē mem/
bro tā in mare q̄ in femina ad exitum superfluitatis humi
de ⁊ spermatis preterq; in paucis valde speciebus siue mo
dis aīalium sanguinem habētium. Causa autē illius eē vi
deṫ: qa natura paucis se expedit quādo hoc est possibile: et
ideo superfluitates que sunt in vno gñe cōi expellit per mē/
brum vnū ⁊ idem: sunt autem in vno genere cōi superflui/
tates humide: sicut sperma ⁊ vrina ⁊ sanguis mēstruus in
feminis: ⁊ ideo expellit omnes has per poruz vnū ⁊ eundez
qui est vulua feminaꝝ. De spermate autē ⁊ mēstruo hic di
mittentes inferius pertractabimus; oportebit eni inferius
cognoscere que est dispositio spermatis ⁊ que accidētia ipsi
conueniāt: ⁊ que sunt differentie spermatis maris ⁊ femie
⁊ de impregnatione: omnia eni hec cognoscentur in sermo/
ne de generatione. Manifestū est autem ꝙ figure istorum
membroꝝ que genitalia vocantur in maribꝰ ⁊ feminis sūt
conuenientes operationibꝰ eorum. Mēbrum v̊o masculo/
rum ad coitum ordinatuz multas valde habet differētias:
hoc autē est qđ conuenit oībus in cōmuni virgis virilibus
ꝙ quelibet virga virilis naturaliter est neruosa. ¶ Adhuc
aūt conuenienter accidens huic membro est ꝙ solū mēbrū
inter omnia mēbra corporis augeṫ ⁊ diminuitur sine lesiōe
substantie mēbri. Augmētum v̊o eius est quādo itumescit:
⁊ tunc est ꝯueniens coitui. Diminutio v̊o est quādo nō ex/
tenditur sed concidit: ⁊ tūc est cōueniens alijs rebus: ⁊ si nō
esset aliquādo diminutū multas suas impediret operatio/
nes. Est enim substātia eius talis ꝙ iste due res possunt ei
cōuenire: augmētū. vz. ⁊ diminutio. Creatio enim ipsiꝰ est
ex neruo ⁊ cartilagine ꝓpter qđ extenditur in venis adue/
niente ei spermate ⁊ ventositate: ⁊ per vētositatē vie perso/

Virile mēbrū hoc hꝫ sibi peculiare ꝙ augeṫ ⁊ diminuiṫur sine aliq̄ lesione.

rentur ad spermatis liberum exitū. Quedam autem femi/
ne quadrupedum aīalium mingunt retro: eo ꝙ talis figu/
re ⁊ positio vulue est conueniens suo coitui. Ex numero au
tem marium quadrupedum que mingūt retro est elephas
⁊ leo ⁊ cattus qui figura est leonis siue resultatio quedam:
sicut symia est resultatio obscura hominis. Similr autē re
tro mingit camellus ⁊ id qd nomine ꝓprio animal pilosum
nominat. Nullum autem aīalium soleas habentium retro
mingit si est masculus. Hoc autē membrum qd est in poste
rioribus animaliū ꝓpe coxas ⁊ crura ⁊ cauda vocat est in
homine quo ad modum facture hominis ecōtra creationi
aliorum aīalium quadrupedum: oīa enim animalia q̃dru/
pedia habent caudam magnā vel paruam: nō illa solūmo/
do que generāt animalia: sed ouantia quadrupedia etiam
habēt caudam magnam vel paruā: ⁊ quedam etiaʒ caude
habent pilos: ⁊ quedam nō: homo vō non habet caudā oī/
no: sicut neqʒ aliqd animal q̃drupes habet anchas. ¶ Cau

Propter qd hō nō hʒ caudam.

sa autem hoīem non habere caudam est ꝙ cauda principa
liter est ad tegendum anū ne infrigidet: homo autē habʒ
coxas multum carnosas sufficiēter anum tegentes: ⁊ carno
sitas ipsa ad se trahit substātiam caude. Preterea cum hō
sit erecti corporis cauda impediret motum eius ⁊ incessum
⁊ sessionem: ⁊ ideo optime homo cauda priuat: alia autem
aīalia priuantur carne in natib⁹: ita ꝙ non hūt tātā carnem
in eis sicut homo. Lʒ enī animalia generātia animalia ha/
beant coxas ⁊ crura ⁊ creatio eoꝝ sit ex ossibus neruis: ⁊ for
te habeāt carnem multam in eis sicut equi pingues: tū qa
nō sunt erecti corporis nō tegit eis anus per coxas ⁊ nates:
vnde in omnib⁹ fere est vna causa: qa. vʒ. solus homo inter
omnia aīalia est erecti corporis sicut dixim⁹. Ut ergo sit re/
gularis declinatio corporis ⁊ via regularis ad partē inferio
rem ꝓpter leuitatem ⁊ planitiē abstulit natura carnē a cor/
poris partib⁹ in descēsu existentib⁹ ⁊ addidit ipsam ad na/
tes: ⁊ fecit ibi musculos maiores q̃ʒ sint in aliqua parte cor/
poris: ⁊ ꝓpter hoc anche hoīs multū sunt carnose: ⁊ id qd
est ꝓpe coxas ⁊ domesticuʒ cruris: tā super genu q̃ʒ sub ipo.
Adhuc aūt studuit natura ne esset nimiū pondus corporis
super crura gracilia ⁊ vt rectū proportionabiliter diminue/
ret corpus hoīs: qa sic ⁊ facili⁹ fertur ⁊ cōgruit magis suis
operibus. Coxe vō ⁊ crura animaliū quadrupeduʒ sunt ex
neruo ⁊ osse fortib⁹ ad corporis pōdus portāduʒ: ⁊ quatuor
quidem pedes sunt sicut quatuor fulcimēta ante ⁊ retro ꝓ/
pter qd animal quadrupes nascit sine labore: homo vō ere
ctus lōgo tēpore stare nō potest: sed indiget quiete: tum ꝓꝑ
teneritudinem cōponētium: tuʒ ꝓpter hoc ꝙ totuʒ corpus
īminet duobus tm̄ fulcimētis. Coxa igitur sicut patet ex di
ctis ⁊ domesticum crurium in homine sunt multuʒ carno/
sa ꝓpter causam que dicta est: ⁊ ideo caudaʒ non habet; qa
cibus totus transit ad nutrimentum coxaꝝ ⁊ crurium. Et
qa habet anchas carnosas cauda caret qua necessario idi/
geret si predicta non essent. Aīal autē quadrupes ⁊ alia ge
nera sunt ecōuerso: quoniam maior multitudo carnis eoꝝ
⁊ ponderis est in parte anteriori: ꝓpter qd non habet an/
chas ⁊ crura valde carnosa respectu sui corporis: nec crura
sunt eis multum grossa ⁊ dura in musculis natium ⁊ in su/
ris sub poplite. Ut igit ex alio sit membrum ani a quo exit
superfluitas custoditur: ⁊ similiter genitalia que magna in/
digent custodia a frigore ⁊ nocentibus fecit eis natura cau
dam. Symia vō non habet anchas eo ꝙ forma eius est cō
posita ex forma hominis ⁊ quadrupedis: ⁊ posterius mag
assimilatur quadrupedi. ¶ Ampli⁹ aūt in caudis sunt mul/
te differentie quibus natura nō vtitur ad vnū opus tm̄ qd
est ani custodia: sed ad multa adiutoria: hec igit est dispo
tio genitalium ⁊ caudaꝝ animalium. ¶ Ampli⁹ autē in pe/
dibus qui multum sicut diximus in cauda cōicāt est multa
diuersitas animalium. Quedam enim in pedib⁹ habēt so/
leas tm̄: ⁊ quedam habent sotulares: ⁊ quedaʒ sunt fissi pe/
dis in duos aut plures digitos: solee autē sunt in animali/
bus habētibus magnum corpus. In qbusdam multa pars
terrestris deriuata ad magnoꝝ ossium nutrimētuʒ transit
in soleas pedū loco cornuum: soleas enim dico partem cor/
neam pedis quā vsitate calcem vocant: ⁊ aīalia illa cum nō
habeant culmos dentium aut cornua totū terrestre ad cal/
cem pedū trāsmittunt: qa pede indiget munito ꝓpter pon/
dus corporis: ⁊ vt in ipso arma habeat defensionis. Solee
enim in ipsis non sunt nisi loco multoꝝ vnguium continua
torum: ita ꝙ est sicut vnguis vnus: ꝓpter qd etiā hmōi ani
malia a natura chabab non habēt. Chabab autem poste/
riores vngues voco qui inferius in posteriori crurū respi/
ciunt in animalib⁹ in duo vngulam findentibus: ꝓpter qd
etiam hec aīalia difficulter pedes flectūt posterius: qa cha
bab non hūt. Pes autē habens chabab est sicut hūs duos
angulos: ⁊ tunc duas habet inflexiones: ⁊ facile aperitur et
claudit: siue extendit ⁊ cōtrahitur: habēs autem vnū angu
lum non habet chabab ⁊ ille difficulter magis cōtrahitur ⁊
extēditur: chabab tamen magis est ad fixionē pedis q̃ʒ ad
motum: ꝓpter qd etiam aīalia non habentia chabab diffi
cilius inflectunt pedes posteriores. Chabab autē est sicut
mēbrum extraneum a pede inter duo mēbra positum: popli
tem. vʒ. ⁊ pedem: ⁊ inducit pōdus vt habeat aliquam spālē
vtilitatem: facit aūt ad fixionem pedis vt dixim⁹ ꝓpter qd
etiam chabab nō dat pedib⁹ anterioribus eo ꝙ illi sunt le/
uioris ⁊ fortioris fixionis: nō enim sic dispositi debent eē pe
des ꝙ posteriores sint fortiores ⁊ magis firme fixionis: qa
per illos magis aīalia torquent ⁊ inuoluūt gressus suos q̃ʒ
figant per ipsos. Animalia autē in duo diuidentia vngulā
siue sotulares duos habētia in pedibus habent chabab: ꝓ
pter qd etiam pedes ipsoꝝ sunt leuioris motus. Ea autem
que nec soleas siue calces habent nec in duo vngulam diui
dunt: sed multos habent: ⁊ si chabab haberent nō possent
esse multoꝝ digitoꝝ: digiti enim dominant super locū cha/
bab: ⁊ propter hoc sotulares sunt in plurium aīalium pedi/
bus que chabab habēt. ¶ Amplius aūt homo rationabilr
magnos habet pedes respectu sui corporis: tales enim exi
stentes ferre possunt pōdus sui corporis: ꝓpter qd etiā ha/
bent longitudinem ⁊ latitudinem ⁊ pluralitatem digitorū:
lōgitudo autem digitoꝝ econuerso est longitudini digitoꝝ
manus: operatio enim manuuʒ est in acceptione ⁊ retētio/
ne: ⁊ ideo sunt longiores: ⁊ si non esset longitudo digitorum
⁊ laxa iunctura articulorum ⁊ flexibilitas non optima eēt re
ceptio: operatio autem pedis est ad figendum pedū pedeʒ
⁊ portandum corpus: ⁊ ideo digiti pedis fortis sunt creatio
nis ⁊ curtioris: qa sic melius ferunt congrue etiā principiū
siue finis: aut extremitas pedis anterior hʒ fissuram in digi
tos: ideo ne occasio infirmitatis accidēs digito vni accidat
alteri: ꝓꝑ qd ēt vngues facti sunt in extremo digitoꝝ ad cu
stodiā: scissio ēt pedis facit ad fortiorē ⁊ firmiorē fixionē.

¶ Cap. 5m. De membris quadrupedum ouantium mani/
festis ⁊ causis eorum physicis.

Quarto [...] tibus anima[...] lium cap. [...]

Sic igitur determinato de membris animaliū
habentium sanguinem: ⁊ animalium quorū/
dam ouantium: dicemus iteruʒ ꝙ quedā ani
malia habent quatuor pedes: ⁊ quedaʒ carēt
pedibus oīno sicut serpentes: iam autem teti
gimus cām quare serpentes carent pedib⁹ in
prehabitis vbi locuti sumus de motu serpentiū. Dicemus
autem etiam adhuc in sequentib⁹ vbi de natura reptilium
prosequemur in speciali. ¶ Animalia autē quedā habēt for
mam sicut est forma quadrupedis ouantis: ⁊ hoc animal ēt
habet caput ⁊ membra quidem que in eo sunt que dicta est
in aliis. Animalia vō habentia sanguinem linguam habēt
in ore preter tencheam. Opinio enim est ꝙ hoc animal nō
habet linguam: sed aliquid loco lingue. Aquosa enim mul
ta carent lingua sicut in ante habitis dictum est. In piscib⁹
enī non apparet lingua nisi diligenti inspectione: valde enī
sunt gulosi: ⁊ lingua eoruʒ non est soluta neqʒ prominēs: nō
enim indigent lingua nisi parum ad gustandum ⁊ non ad
masticandum. Hoc ergo membrum qd in eis est loco lin/
gue sentit humiditates siue sapores: ⁊ sapor quidē cibi erit
in piscibus in descensu cibi ad interius: pisces enim ⁊ sibi si
milia aīalia in transglutione sentiunt res calidas pingues
⁊ paucos alios sapores. Animalia autem que generant ani
malia habent istum sensum: ⁊ sentiunt fere omnes sapores
cibi in transglutiendo. In ipsa enim isophagi apertione ci/
bi sapores percipiunt: ⁊ ꝓpter huiusmodi debilem sensum
cibi gulosi sunt valde pisces: ⁊ multi sunt appetitus ad ci/
bum: etiam ꝙ quidaʒ non possunt vel vix possunt abstine/
re a cibo ex quo senserint saporem ipsi⁹: pisces igitur ex his

similia

similia sentiunt modo quo diximus. Ex animalibus autē
quadrupedibus ouantibus est lacerta cuius lingua aū fis/
sa est in duos ramos sicut lingua serpentis: ⁊ extrema illo/
rum ramorum sunt gracilia sicut pili: chochi autem etiam
habent linguam fissam in duos ramos: propter qd etiā oēs
isti modi animalium facti sunt acutorum dentiū que sunt
quadrupedia ouantia: dentes enim horum animaliū sunt
sicut dentes piscium: sed omnia instrumenta sensuum ine/
niuntur in istis modis animalium sicut in alijs animalib⁹:
⁊ habent nasum qui est organuꝫ olfatus: ⁊ oculos qui sunt
organa visus: ⁊ auriculas que sunt organa auditus: sed nō
habent auriculas prominentes: sicut neqꝫ in auibus promi
nēt: ita ꝙ sunt in eis tm̄ vie auditus: ⁊ causaꝫ illius in ante
habitis vt in auibus quidem diximus esse duritiem cutis:
⁊ similiter est in istis. Aues enim habent plumas ⁊ alas pē
nosas quibus induratur cutis. Hec enim animalia habēt
cortices aut squamas que dura sunt naturaliter: sicut patet
in tortuca ⁊ serpentib⁹ magnis ⁊ tenchea ⁊ alijs cocodrillis
fluuialibus: ⁊ squame etiam ossibus duriores ⁊ fortiores:
sunt enim de natura ossium: ⁊ ꝑpter hoc superius diximus
ꝙ omnes isti modi carent palpebra superiore: sicut ⁊ aues
non claudunt oculos per palpebram superioreꝫ sed per in/
feriorem: sicut animal de quo diximus oculos nequaquam
claudit eo ꝙ cutis eius durior est cute auium: ⁊ fricatio ei⁹
super oculos lederet substantiam oculi. Aues autem clau/
dunt oculos membrana sicut diximus superius: eo ꝙ indi/
gent acuto visu: qa aliter non longe possent contēplari escā:
⁊ tunc malum esset regimen vite sue: modus animaliuꝫ di/
ctorum duros habet oculos obtusi visus: eo ꝙ non indigēt
visu acuto: quoniam mansio eius est in lapidibus ⁊ forami
nibus ⁊ fissuris terre ⁊ edificiorum. ¶ Amplius autē caput
istius animalis est diuisum in duo. s. in partem superiorem
capitis que tota sibi coheret os: ⁊ est multum solidum ⁊ in
mādibulam inferiorem que alligata est ossi capitis homo
⁊ omne animal quadrupes mouet mandibulaꝫ vnam que
est inferior motu triplici. s. ab inferiori superius: ⁊ a supe/
riori inferius: ⁊ in latus a dextro ad sinistrum ⁊ econuerso:
iste enim est actus ⁊ operatio mandibule: qa motus ab in/
feriori superius est ad cibum diuidendum: motus autem
in latus est ad conterendum ⁊ molendum eūdem. Pisces
autem ⁊ aues mouent mandibulam inferiorem superius ⁊
inferius tm̄: motus enim in latus sicut diximus ꝯuenit ma
sticationi ⁊ contritioni siue mollificationi cibi in expressiōe
humoris proprij ⁊ permixtione humoris saliualis: hoc aūt
non conuenit piscibus propter causam quā superi⁹ sepe di/
ximus: propter qd natura priuauit eos isto motu ⁊ molari/
bus pertinentibus ad hunc motum vt in pluribus: eo ꝙ na
tura nihil facit ociose: ⁊ vniuersaliter omne animal notuꝫ
nobis mouet mandibulam inferiorem preter tencheā que
mouet superiorem. Causa autem illius est: qa cum pedes
eius sint valde parui proportione corporis sui non sunt cō/
uenientes ad accipiendum ⁊ tenendum cibum: propter er/
go restaurum huius defectus aptauit ei ad motuꝫ natura
mandibulam superiorem: vt vno eodemqꝫ instrumento ac
cipiat ⁊ teneat ⁊ diuidat cibum. Manifestuꝫ eni est ꝙ per/
cussio que fit a superiori fortior est multo ꝙ̄ illa que fit ab i/
feriori: ⁊ ideo vt esset vnum idemqꝫ instrumentum conue/
niens ad accipiendum ⁊ tenendum ⁊ incidendum: cū neqꝫ
manus neqꝫ pedes haberet quibus acciperet ⁊ teneret: cō/
fortauit ei natura os in tria opera: non autem poterāt fieri
motu mandibule inferioris: ⁊ ideo fecit moueri superioreꝫ
in hec opera. Hec enim etiam est causa quare cācer mouet
illam parteꝫ forficis qui habet loco manus que claudit for/
fices ex parte iteriori domestico forficis vt sic accipere ⁊ te/
nere possit. Forfices igitur in cancris sunt organa conueni
entia ad accipiendum ⁊ mordendum: morsus auteꝫ prima
⁊ principalis est abscisio cibi ⁊ diuisio. Facultas igitur com
pleta ad accipiendum est in cancris ⁊ in omnibus sibi simi
libus animalibus que mollis teste in genere dicuntur per
duos culmos forficum suarum: ⁊ similis facultas est in oī/
bus animalibus: quorum tamen non generaliter māsio est
in aqua: ⁊ hec omnia facultatem accipiēdi habent per ma/
nus aut pedes: ⁊ diuidendum cibū per orificia sua. Opor/
tuit autem orificium tenchee esse conueniens tribus simul
operationibus: ⁊ ideo conueniens fuit vt superiorem mo/
ueret mandibulam. ¶ Amplius autē omnes isti modi ani
malium habent collum propter pulmonis indigentiam et
per cānam que est trachea arteria accipiunt spiritum: voco
autem collum membruꝫ qd est inter caput ⁊ spatulas. Ser/
pens tamen ſm opinionem multorum collū non habet: sed
aliud quoddaꝫ membrum loco colli qd est distinctuꝫ in ex/
tremitatibus capitis ⁊ scapularum que iam nota sunt per
ante dicta. Serpentes autem ſm genera sua hoc videntur
habere proprium ꝙ caput mouēdo circūducere possunt ad
latus ⁊ ad posterius corporum suoruꝫ quiescente. Similis
autem causa huius est que est causa anulosi corporis: ꝙ vi/
delicet armille spondilium sicut ⁊ anuli anulosoꝝ facte sunt
ex cartilagine ad hoc vt bone sint flexionis: ⁊ hec causa ne/
cessaria est ad hoc accidens. Ipsum autem accidens vtile
est serpētum saluti: scilicet ꝙ ad posterius respicere possint
ad totam longitudinem corporis sui que multis occasioni/
bus exponitur tracta per terram: eo ꝙ serpentum nulla spe
cies inuenta est habere pedes: neqꝫ manus: neqꝫ aliud or/
ganum ad accipiendum cibum ⁊ tenendum ipsum: ⁊ ad cu
stodiam corporis posterius a nocumentis: neqꝫ sufficienter
iuuarentur eleuatiōe capitis nisi possent aspicere posteri⁹:
qa corpus suum totum est posterius cui est prospiciendum.
¶ Amplius autem in huiusmodi animalibus qualia sunt
de quibus hic loquimur sunt membra quidem pectori con
uenientia: tamen mamillas nō habēt: neqꝫ in pectore: neqꝫ
in aliqua residua parte corporis: sicut neqꝫ hec membra in/
ueniuntur in auibus: neqꝫ in speciebus piscium aliquib⁹:
eo ꝙ illa species animalium ouātium habeat lac: eo ꝙ oua
faciunt: ⁊ humiditas mollis que pertinet ad nutrimentuꝫ
partus profunditur in ouis. Animal vō generans animal
habet lac: ⁊ ideo caret ouis. ⁊ de causa horum subtiliter di/
cemus in sequentibus vbi agemus de animalium genera/
tione. ¶ Amplius autem omnes species ⁊ modi predicto/
rum animalium caudam habent: sed differūt in ea ſm ma
iores ⁊ minores habere caudas: sed caude causam iam ge
neraliter determinauimus in prehabitis. ¶ Amplius au/
tem est quoddam speciale animal quod hamaleon dicitur
qd latine sonat leo terre vt dicit Auicenna: in figura lacer/
te in terra quasi semper iacens frigidum valde ⁊ timidum
⁊ pigrum ⁊ paruum ⁊ macrum magis omnibus quadrupe
dibus ouantibus eo ꝙ est valde pauci sanguinis: neqꝫ est
valde carnosum: ⁊ quandoqꝫ in timore ita retrahitur spi/
ritus ad interius ꝙ mutatur color eius in multos colores:
⁊ efficitur immobile: timor enim eius augetur ex modica
causa in ipso propter paucitatem sanguinis ⁊ caloris ipsi⁹.
Sic igitur de dispositione habentium sanguinem ⁊ q̄dru/
pedibus ouantibus: ⁊ de non habentibus pedes ⁊ de mem
bris eorum interioribus ⁊ exterioribus determinatum sit:
sufficit enim quod dictum est de causis istorum quo ad pre
sentem speculationem.

¶ Cap. 6m. De membris auium manifestis ⁊ de causis phy
sicis eorum.

Aues autem magnam habent diuersitateꝫ in
membris suis. Qd eniꝫ statim apparet est ꝙ
quedam habent valde longa crura: ⁊ quedaꝫ
habent in digitis pedum vngulam latam: et
quedam strictam: ⁊ similes his diuersitates
in membris alijs: non solum autem differen/
tia inuenitur inter aues valde dissimiles: sed etiam in his
que similitudinem videntur habere differentie inueniunt
in membris earum inesse: lꝫ minor sit diuersitas: inter aues
aūt ⁊ cetera aīalia differētia est ſm membroꝝ figuras ⁊ for/
mas. ¶ Qd autē oīb⁹ auib⁹ conueniens ⁊ ꝓpriū est eis ha/
bere plumas ⁊ pēnas: quedā eniꝫ sicut diximus sepius aīa/
lium hn̄t squamas: quedā autem cortices ⁊ sic aues habēt
alas ⁊ plumas. Adhuc aūt ale quarūdā auium sunt diuer/
sarum pēnaꝝ abinuicē: ita ꝙ aspect⁹ eaꝝ non videt̄ eē aspe
ctus alaꝝ continuaꝝ: sicut est videre in extremitatib⁹ alarū
magne aquile. Quedā autem hn̄t alas que sunt cōposite ex
pēnis sicut paries ex cānalib⁹: ita ꝙ cāna sit iuxta cānam: et
tertia cāna tegens quaslibet duas: ⁊ quedā nō hn̄t alas hu
iusmodi. ¶ Amplius autē proprium mēbrum habent aues
in capite qd non inuenitur nisi in paucis alioꝝ animalium:

Quarto d' pti b⁹ aialiū ca. ii.

⁊ hoc est rostrū qđ omnes aues habent: ⁊ pauci pisces. Si/
cut autem elephas habet nasum loco manus ⁊ anulosa ha
bent linguam loco manus: ita aues loco mādibularum et
dentium ⁊ manuum habent rostrum qđ ex osse est creatū:
habēt etiam collū extensum ꝓpter causaʒ quā diximus que
cōmunis est ⁊ alijs animalibꝰ: vna enim cōmunis causa est
ꝓpter quā collū datur animalibꝰ. ¶ Collum autem quedā
aues habent lōgum: ⁊ quedaʒ curtū: sed in maiori parte di
mensio colli sequit̄ dimensionem crurium: ita ꝙ auis longi
cruris est longi colli: ⁊ si curtum crus habuit habebit curtū
collum: preterq̄ʒ in auibꝰ aquaticis que membranas hn̄t i/
ter digitos pedum: quedam enim illarum hn̄t collum cur/
tum ⁊ crura longa: sed ille habēt rostrū longum valde: sicut
aues que peditantē in aquis querunt victum: ⁊ ideo si hoc
esse in auibꝰ manentibus in terra nō esset possibile: in aui/
bus autem habentibus corium inter digitos est possibile:
quoniam mansio illarū est in aqua: ⁊ ideo non habent lon/
gum collum. Scias tamē ꝙ rarissime contingit ꝙ aues lō/
gorum crurium habent corium inter digitos: ⁊ habent cur
tum collum: sed aues alique habentes coriuʒ inter digitos
habent valde longum collū ⁊ crura: sicut cygnus ⁊ auis ma
xima alba que saccum rubeū habet ante collum de qua di/
ximus in ante habitis: sed contingit aues longoruʒ cruriū
esse breuis colli: oportet ꝙ recompenset lōgitudo rostri bre
uitatem colli: pauce tamen de auibus nobis notis sunt ta/
lis dispositionis. ¶ Amplius autem aues vncoruʒ vnguiū
que dicūtur rapaces eo ꝙ non sunt longoꝝ crurium nō pos
sunt esse longi colli: ⁊ aues quedam aquatice habent inter
digitos corium habent longum collum vt cygnus: qa hoc
conuenit sue operationi: talis enim sui colli dispositio con/
uenientior est ad cibi acceptionē ex fundo aque. Crura au
tem istarum auium curta conuenientia sunt ad natanduʒ.
¶ Amplius autem rostra auium diuiduntur ꝑm modos ⁊
regimen sue vite. Quedam enim aues habent rostrum re/
ctum: ⁊ quedam incuruatum. Rostrum autem rectum erit
in auibus indigentibus ad accipiendum cibum tm̄. Incur
uatum autem rostrum erit in auibꝰ comedentibus carnes
ad lacerandum carnem crudā que est tenax ⁊ viscosa: opor
tuit enim talem sui rostri esse facturam: eo ꝙ acquirit cibū
ex venatione animalium. Aues autem non rapaces pacifi/
ce que viuunt ex herbis ⁊ seminibus in luto tm̄ rostruʒ la/
tum debent habere: hoc enim est conueniens ad cauanduʒ
⁊ scindendum herbas: propter qđ etiam extremitas rostri
talis est denticulata sicut sit secta sicut falx in dēticulos par/
uos: sicut in rostro anseris. Et quedam quidem aues istiꝰ
generis longum habent rostrum propter colli longitudinē:
eo ꝙ suum cibum querūt ex profundo aque. Quedam au/
tem habentium inter digitos corium simpliciter habent ēt
membrum aliquando per qđ deprehendunt ea que sunt in
aqua: ⁊ collum illiꝰ est sicut harundo piscatorum: ⁊ ideo est
longum: rostrum autem eius est sicut hamus accipiens ci/
bum: ⁊ talis est auis que meba Germanice vocat̄. ¶ Am/
plius autem in auibꝰ est anterius corporis: ⁊ id quod dicit̄
posterius ⁊ membrum qđ pectus vocatur: hoc autem pectꝰ
in omnibus quadrupedibus est continue inter crura ante/
riora pendens super asseith anteriorum crurium. Aues au
tem inter collum ⁊ pectus habent proprium alas. vʒ. ⁊ sunt
inter spatulas iuxta superiorem finem dorsi. ¶ Amplius au
tem aues habent duos pedes sicut homo: ⁊ hoc quideʒ est
necessarium: quoniam sunt de numero animalium sangui
nem habentium ⁊ insuper habent alas. Animal vō q̄dru/
pes ouans non habet ad motum nisi quatuor organa: hn̄t
enim membra similia membris animalium ambulantiuʒ.
Aues autem habent loco pedum anteriorum ⁊ loco asseith
cōmuniter alas: ⁊ in eis est fere totus vigor earum ad mo/
tum volatus: ⁊ ideo etiam non debent habere nisi duos pe
des tm̄. Sic enim quatuor organa habebit ad motum pro
cessiuum sicut fere omnia animalia ambulātia sanguinem
habentia: duas. vʒ. alas ⁊ duos pedes. ¶ Amplius autem
omnes aues habent pectus rotūdum ⁊ quasi acutum car/
nosum: quoniā quanto fuerit magis acutū eo erit auis me
lioris volatus: si enim esset pectus latum moueret multum
aeris ⁊ esset grauis motus per aerem: carnosum autem est
eo ꝙ acutū esset debile nisi cooperiret̄ multa carne. ¶ Am/
plius autem sub pectore auium est venter perueniens ad lo
cum exitus superfluitatis: sicut in quadrupedibus ⁊ in ho/
mine: ⁊ hec sunt membra auium que sunt inter alas ⁊ cru/
ra. ¶ Amplius autem omne animal generans animal ⁊ id
quod primo ouat ⁊ postea parit animal habet partum ha/
bentem vmbilicum tempore partus: ⁊ quando creuerit la/
tet vmbilicus: ita ꝙ tādeʒ non apparet omnino: continua/
tur enim intestino per aliquam partem alicuiꝰ vene de qua
in anathomia dictum est: ⁊ oportet ꝙ simile aliquid sit in
auibus: non extra quidem sed intra per qđ trahant nutri/
mentum ab humore vitelli. ¶ Amplius auteʒ quedā aues
sunt boni volatꝰ habentes bonas ⁊ magnas ⁊ fortes alas:
quedam autem non boni volatus. Boni volatus sunt ma
xime aues rapaces curuorum vnguiū: ⁊ precipue falcones:
boni etiam volatus sunt ille aues quibus natura bonitatē
volatus dedit propter salutem eo ꝙ de regione in regioneʒ
transferuntur. Que autem sunt mali volatus sunt que pro
pter pondus corporis si bene volant: ⁊ sunt ille quarum mā
sio est super terram: ⁊ cibus earum est in ea: grana eniʒ co/
medunt: ⁊ quedam etiam mali volatus sunt que manēt in
aquis que sunt ponderose ⁊ frigide. ¶ Amplīꝰ autem cor/
pora auium rapacium parua sunt ⁊ subtilia preter alas q̄s
magnas habent eo ꝙ cibꝰ transit in alas: vigor enim earuʒ
ex maxima parte est in alis. Auium autem quedaʒ mali vo
latus existentium corpora sunt ecōuerso disposita: sunt eniʒ
magna ⁊ ponderosa: ⁊ ale sunt parue proportione suoꝝ cor
porum: quedam tamen istarum aliam habent defensioneʒ
loco alarū: vngues enim aliquando longos habent in cru/
ribus sicut gallus. Nulla omnino autem auis est que simul
habeat vngues in cruribus ⁊ pedibꝰ: eo ꝙ natura nihil fa/
cit superflue. De vnguibꝰ autem que sunt in cruribus non
indigent aues que habent vngues curuos in digitis pedū:
vngues enim qui sunt in cruribus magis conueniunt his
auibus que fixe ⁊ manentes vadunt super terram: his eniʒ
natura hos vngues dedit in arma: ⁊ he sunt aues pōderosi
corporis que non habent vngues curuos: non enim ꝓdes/
sent ambulationi sed nocerent: eo ꝙ per ipsos inuolueren/
tur in vepribꝰ ⁊ alijs super que ambulant. Hec eniʒ est cau/
sa ꝙ rarissime ambulat auis curuorum vnguium: neqʒ insi
det ramusculis arborum: eo ꝙ dispositio naturalis suoruʒ
vnguium impeditiua est horum duorum: hoc est ambula/
tionis ⁊ huiusmodi sessionis. Auibꝰ autem ponderosi cor/
poris accidit ponderositas ex terrestreitate: ⁊ cum illa ter/
restreitas declinat ad crura efficiuntur ex ea vngues longi
qui sunt in cruribus: ⁊ illa est causa magnitudinis ⁊ forti/
tudinis vnguium: ⁊ si non esset ista pars terrestris ⁊ super/
fluitas in auibꝰ essent valde debilis nature. Ex huiusmo/
di etiam terrestreitate cum aquosa permixta generat̄ mē/
brana que est inter digitos quarūdam auium natantium:
ita ꝙ digitos habent latos ⁊ cōtinuos: hec igitur membra
habent aues propter causas preinductas. Pluma autem
istaruʒ auium que cooperit sua membra ⁊ prouenit vsqʒ ad
poplitem pedum conueniēs est ad natandum: quia leuita/
te ⁊ aeritate suprafertur auis natans per pennas. Coriuʒ
autem pedum est sicut remi: sicut sunt preme siue ale pisciū
quas habent prope caput: propter qđ etiam pēne non sunt
inter pedes auium: quia pedes leuitate pēnarum suprafer/
rentur. ¶ Amplīꝰ autem quedam aues sunt longorum cru
rium: ⁊ causa illiꝰ est debilitas sue vite: omnia enim instru/
menta que natura dat: dat ꝑm conuenientiam quā habent
ad operationem: non enim preparat operationem ꝑm instru
mentum: sed potiꝰ econuerso organum dat ꝑm operationeʒ
congruentem. Et qa huiusmodi aues peditāt in humidis
⁊ non natant raro posuit natura membranaʒ inter digitos
huiusmodi auium: ⁊ aliquando sunt mali volatus eo ꝙ pō
derose sunt manentes in terra humida iuxta cibum suuʒ.
Cibus autem terrestris qui deberet transire in caudas ea
rum ⁊ in pectora transit in crura longa: propter quod etiam
longa crura acquirunt: ⁊ ideo etiam in volando vtūtur pe
dibus loco caude: ⁊ extendunt pedes posterius pro guber/
naculo volatus: hoc enim modo conuenit sibi factura cru/
rium longorum. ¶ Amplius autem quedaʒ habent pedes
paruos ⁊ crura curta: ⁊ ille cum volant constringunt ea ad
ventrem ne prohibeant eas a volatu. ¶ Amplius autē pe/
des auium

Et i pluribꝰ di
mēsio colli se
quit̄ dimēsio/
nē crurium.

Propter qd
aues hn̄t pectꝰ
acutū ⁊ carno
sum.

des auium rapacium que habent curuos vngues sunt con/
uenientes ſm aptitudinem apprehensioni ⁊ tensioni vena/
tionis.¶ Amplius autem aues omnes longorum pedum
que collum habent grossum ⁊ spissum: ⁊ volant extenso col/
lo: ⁊ si habent longū collum debile declinant: ⁊ contrahunt
ipsum in volādo sicut ardea.¶ Amplius aūt omnes aues
habent anchas ꝗuis multi opinentur aues anchas nō ha
bere: anche autem vsq̄ ad medium ventris extenduntur.
Quecūq̄ enim animalia bipedia sunt duas anchas habēt
necessario: aues igitur anchis nō carent sicut animal qua/
drupes. Due autem anche auiū sunt versus partem ani: ⁊
core superius applicate sunt anchis vt totum simul leuare
possint corpus. Hec enim est causa ꝙ ⁊ homo bipes existēs
corpus leuare poterit. Animal v̊o quadrupes declinat ad
terrā propter sui capitis ponderositatem: nec aūt quolibet
eleuatur tempore: sed hoc est ꝓpter sui idigētiā ad cibi in/
quisitionez.¶ Amplius aūt aues nō habēt nisi duos pedes
tm̄: eo ꝙ loco alioꝝ pedū a natura alas acceperunt: propter
qđ etiā natura anchas fecit auibus valde longas quasi in
medio corporis ad sustinendū corpus vt sit pondus equale
posterius ⁊ anterius: ⁊ vt possint volare ⁊ ambulare: ⁊ sint
ipsa crura bone fixionis in portādo corpus totū ⁊ quasi per
mediū est diuisum in anchis. Sic igit̄ dicta est causa ꝓpter
quā aues habēt tm̄ duo crura.¶ Amplius aūt in cruribus
auiū nō est caro aliqua: ⁊ eadem est causa propter quā etiaz
quadrupedia carnes nō habent in pedibus: ⁊ hec superius
est determinata.¶ Amplius aūt in quolibet pede auiū pre/
ter strutionē sunt quatuor digiti: sed de strutione que est in
ꝓuintia que nubia vocat̄ posterius dicemus. Est eni opi/
nio aliquoꝝ nō omnino hoc animal esse de genere auiū ꝓ/
ter diuersitatem sue facture: sicut ⁊ olim in prehabitis hu/
ius scientie diximus: habet enim tres tm̄ digitos in vtroq̄
pedū suoꝝ propter suas alas: ⁊ ꝓpter maximū suū pōdus:
⁊ habet plus de carnibus in tibijs ꝗ̄ competat auiū natu/
re. Id tamē in quo cū auibus magis cōmunicat est accidē/
tia que accidunt auibus longi cruris: ⁊ precipue cōuenit cū
auibus que gocoz grece vocant̄: hoc enim genus auis etiā
nō est multoꝝ digitoꝝ. Hec igit̄ est dispositio digitoꝝ auiū.
Animal aūt qđ grece gocoz dicit̄ nō habet in anteriori nisi
duos pedes tm̄: ⁊ causa illius est ꝙ corpus suū nō declinat
ad anterius sicut ad posteri⁹.¶ Amplius aūt omnes aues
habēt duos testiculos ⁊ sunt intra corpus: propter qđ etiaz
omnes velocis sunt coitus: ⁊ causam huius inferius deter
minabimus vbi de animaliū loquemur generatione. Hec
igitur de auium membris manifestis dicta sunt.

¶ Cap.7m. De membris manifestis piscium ⁊ causis phy/
sicis eorum.

Quarto de ptib⁹ aialiū capitulo.12.

GEnus v̊o pisciū valde est imperfectū in mem
bris exterioribus: neq̄ enim alas habet neq̄
manus neq̄ pedes ⁊ corpus eius sine aliqua
distinctione cōtinuat̄ cuz capite ⁊ cauda. Ad/
huc aūt ⁊ capita eoꝝ nō sunt omnino ꝯsimilia
sed quedam ex ipsis ꝓpinqua similitudini vi
dent̄: quedā aūt omnino sunt dissimilia.¶ Amplius autez
quidā pisces lati habent caudā longā ⁊ spatiosam: ⁊ ab illo
cōtinue auget̄ latitudo eoꝝ in corpore: sicut est corp⁹ piscis
qui grece acro vocat̄.¶ Amplius aūt ex piscibus sunt qui
habent multā carnem ⁊ sunt curti ꝓpter eādem cām ꝓpter
quā fuit cauda hoꝝ multū curta ⁊ multum carnosa. Rane
aūt accidit econuerso ei qđ diximus: qm̄ latitudo sui ante/
rioris est pluris carnis posteriori: qđ enim diminuit ex po/
steriori ⁊ cauda: augmentauit natura in anteriori. Pisces
aūt nō habēt membra perfecta: natura enim eoꝝ est ad na
tandū: ⁊ natura nihil facit ociose.¶ Amplius aūt substātia
piscis est flegmatica aquatici sanguinis si sanguinem hēt:
natat naq̄ ⁊ hꝫ alas nō aūt ambulat: q: pedes nō hꝫ: habe/
re enim pedes nō est cōueniens nisi cuidā motui qui vocat̄
ambulatio. Similiter aūt nō ꝓdest piscib⁹ habere quatuor
alas ⁊ duos pedes aut duas alas ⁊ duos pedes: aut aliud
membrū oīno ambulationi deseruiens: q: ⁊ si hec haberēt
nō ꝓpter hoc haberēt sanguinē nisi paucū ⁊ frigidum ⁊ vix
mouerent hoc ⁊ lente. Est tamē quidā piscis habens duas
alas mēbranales qui volat ad spatiū modicū: ⁊ postea va/
dit in mare quez italici vocāt hyrūdinem maris: ⁊ sunt ale
sue membranales: ⁊ volat ad modicū spatiū. Est etiam pi
scis in mari Flandrie ⁊ Germanie quē lingua sua aslec vo
cant quē ego diligenter cōsideraui: ⁊ inueni ꝙ habuit duos
pedes ⁊ quatuor alas que mouent̄ flexe ad domesticū ven/
tris ⁊ pectoris sui sicut ale auis. sunt aūt due ale ante iuxta
brāchos ⁊ due posterius ante caudam: ⁊ sunt ale membra/
nales: spisse quidem valde iuxta corpus in parte que est lo/
co adiutorij bracchij: ⁊ tenuiores in parte anteriori ale que
est loco asseith: ⁊ hanc dispositionem habēt etiam ale poste
riores. Brāche aūt isti⁹ piscis nō habēt fissuraz versus vē/
trem vel pectus pertingētem: sed habēt brāchos qui termi
nant̄ super humeros alarū anterioꝝ quatuor foraminibus
quadratis: ita ꝙ duo sint propinquiora capiti: ⁊ duo ꝓpin/
quiora ale dextre: ⁊ similiter disponunt̄ branche in sinistro
latere. Caput aūt istius piscis ⁊ color pellis ⁊ figura corpo/
ris ⁊ sapor carnis est fere sicut piscis qui raya vocat̄. Cru/
ra autem eius sunt cartilagines sine iunctura: ⁊ subtus in
pedibus habet foueas vt fortius figatur aut cauda ei⁹ nō
est cauda raye: sed est similis caude aliorum piscium nisi ꝙ
est aliquātulū longior: ⁊ ante caudam in loco dorsi vbi strin
gitur solida pars corporis que est post concauum ventris
habet pinam que est sicut pina alterius piscis: sed est valde
magna respectu sui corporis. Dicit etiam Aristo. ꝙ modi
piscium qui foidoloz dicuntur habent branchos ⁊ pedes:
sed non habent alas: sed caudam habent latam ⁊ spissam.
Pisces autem lati corporis hi qui grece bocoz vocant̄ ha/
bent quatuor alas: duas in ventre ⁊ duas in dorso: ⁊ ale vo
cantur hec pine: ⁊ sic per omnia habent pisces quos nos le/
pores maris Gallici aūt gornais vocant: hi enim duas pi
nas habēt in ventre: ⁊ duas directe super eas in latere ver
sus dorsum. Quidam autem longam habent pinnam vel
alam ſm longitudinem dorsi inferiorem que est super soli/
dum qđ est post concauum corporis: sicut enchiliz qđ est an
guilla ⁊ sicut murena ⁊ sicut id qđ vocamus nouem oculos.
Similiter aūt habet id quod grece bēchetor vocatur. Si/
mile autem his in hoc esse dicitur etiam quoddam genus
fastaroz: ⁊ ibi inueniūtur in mari orientalis grecie: ⁊ est iste
modus longi corporis: ⁊ assimilat̄ in creatione serpentibus
qui grece astaiorimi vocantur: ⁊ hic modus alas nō habet:
neq̄ natat nisi per flexionem corporis sicut serpens: mouet̄
enim in aqua sicut faciunt serpentes quando repunt in ter
re superficie: natāt tamē in aqua serpētes sicut repūt super
terram. Una naq̄ causa est propter quā iste modus pisciuz
nō habet alas ⁊ propter quam serpentes nō habēt pedes: ⁊
iam determinauimus de causa ista superius vbi locuti su/
mus de ambulatione ⁊ motu aīaliū. Si eniz habuissent pe/
des oporteret ꝙ essent mali motus: eo ꝙ oporteret ꝙ eēnt
plures ꝗ̄ q̄tuor: ⁊ cuz sint stricti corporis si habuissent alas
oporteret ꝙ essent valde propinque adinuicem: ⁊ sic opor/
teret ꝙ essent grauis motus valde. Si v̊o etiam concede/
retur ꝙ essent remote abinuicem adhuc eēnt mali motus:
eo ꝙ tunc longa pars corporis esset inter alaz ⁊ alam: ⁊ hoc
grauaret inferius. Si autem multa signa haberent in qui/
bus posita essent corpora motus tunc sanguinem non habe
rent: ⁊ hec est causa ꝙ hi pisces ⁊ similes eis neq̄ habēt alā
neq̄ pedem: q: factura eorum que est flexibilitas corporis
est eis loco duarum alarum: ⁊ propter hoc repunt in terra
⁊ viuunt longo tempore.¶ Amplius autem aliquando in/
uenitur ꝙ aliqui pisces habent tm̄ duas alas in dorso sicut
inuenitur etiam in illis piscibus qui a natatione ꝓpter cor
poris latitudinē nō ꝓhibent̄. Quidā etiā statim ꝓpe caput
alas habent: eo ꝙ nō habēt longū corpus. Modus v̊o qui
grece bacoz dicit̄ ⁊ sibi similes habent latitudinē loco alarū
posterioꝝ ⁊ per illā natāt longitudinem flectendo se ⁊ exten
dendo: sicut facit etiam modus qui dicit̄ giddoz ⁊ rana ma
rina: hec enim omnia natant cum inferiori latitudine cor/
porum: ⁊ ale que sunt prope caput nō ꝓhibent ipsum a mo
tu propter latitudinem: loco enim eius ꝙ ita disposite sunt
ale erunt ille ale minores ꝗ̄ ale posteriores. Modus autez
qđ dicitur giddon habet duas alas prope caudam ⁊ vtitur
latitudine loco aliarum alarum.¶ Amplius autem pisces
habent proprium membruz qđ non est in alijs animalibus
precipue sanguinem habentibus: ⁊ hoc membrū est natura
branchoꝝ: ⁊ iam in antehabitis diximus causam ⁊ vtilita/

tem membri illius. ¶Pisciū aūt qui habent branchos qui-
dam habēt coopertoria super branchos oīno: eo ꝙ brāchi
eius sunt spinosi: ⁊ coopertoriū eius similiter est spinosum.
Omnes autem modi celeti habēt brāchos cartilaginosos.
Creatio vō branchoꝝ spinosa que est sicut fit ex rubeis spi-
nis mollibus ⁊ carneis magis cōueniens est motui: q2 mo-
tus coopertorij brāchoꝝ qđ est os qđ est super brāchos de-
bet esse velox vt per hoc sit cōuenientior vtilitati brāchoꝝ.
¶Amplius aūt quidā pisces habēt paucos brāchos: ⁊ qdā
multos: ⁊ aliquādo sunt in quibusdā valde paruis piscib⁹:
⁊ aliquādo sunt brāchi valde tenues sed extēsi: ⁊ hoc vō co-
gnoscit̄ ex pisciū anathomia: ⁊ aliqualiter cognoscit̄ ex ser-
monibus quos in prehabitis huius scientie libris induxi-
mus de pisciū anathomia. Causa aūt multitudinis ⁊ pau-
citatis brāchoruz est calor cordis: maior enim calor cordis
motu maiorem ⁊ velociorem requirit motū cordis: ⁊ qui ta-
les habent brāchos talem habent naturā: habēt enim ma-
iorem caloris cordis fortitudinē his qui minores brāchos
habent ⁊ extensos: propter quod etiā in terra extra aquam
longo tempore viuūt habentes multos brāchos sicut viuit
enchelis hoc est anguilla: ⁊ omnes modi pisciū quoꝝ factu-
ra similis est facture serpentis: hi omnes nō multa īdigent
infrigidatione. ¶Amplius aūt modi pisciū in factura cor-
poris diuersant̄: quidā enim habēt orificiū ante in opposito
corporis statim vt corpus opponitur rebus exterioribus: ⁊
quidā habēt illud in inferiori sui capitis sicut sturio ⁊ preci-
pue piscis qui dicit̄ caliga: hic eniz inferius quasi in medio
sui corporis habet orificiū. Quidaz aūt habent in dorso si-
cut delphinus ⁊ omnes modi animalis qđ celeti vocat̄ qui
cibū nō accipiūt nisi quādo super dorsuz reuersant̄: ⁊ mani-
festū est ꝙ natura fecit in eis talem dispositionem: nō pro-
pter salutem tm̄ sed vt retardentur a cibi acceptione: habet
enim iste modus pisciū additamentū rotūdū tenue: ꝑpter
qđ nō potest esse bone abscisionis ⁊ incisionis cibi: quoniaz
si esset leuis comestionis cito moreret̄ propter nimiam re-
pletionem. ¶Amplius aūt quidā modi habētes orificia in
parte superiori habent orificia multe apertionis: ⁊ quidam
parue. hi enim qui comedunt carnes habent orificia bone
apertionis. hi aūt qui nō comedūt carnes habent orificiuz
paruū parue apertionis. ¶Amplius aūt quedā hoꝝ aīaliū
habent coriū plenū corticibus sicut squamis quibusdam: ⁊
quedā alio modo habent coriū asperū sicut id quod vocat̄
cohabycoz: huius enim animalis pauca sunt valde que co-
riū leue habeāt. Celeti vō cortices habēt ⁊ corium eius est
asperuz: eo ꝙ creatio eius est cartilaginosa ⁊ spinosa: eo ꝙ
pars sua terrestris naturaliter trāsit in coriū: ⁊ nullus istorū
modoruz habet testiculos: neqꝫ intus neqꝫ extra: sicut neqꝫ
animal carens pedibus testiculos inuenit̄ habere: sed ser-
pentes habent vasa ⁊ cānales in quibus currit ⁊ exit semi-
nis eoꝝ superfluitas: ⁊ alia habent animalia que generant
animalia similia que sunt quadrupedia. Serpentes vō nō
habēt viam exitus vrine: eo ꝙ nō habēt vesicam. Hec igit̄
est differentia inter genus pisciū ⁊ alioꝝ genera animaliuz.
¶Delphinus aūt ⁊ balenarū genera ⁊ sibi similia que sunt
aīalia magni corporis nō habēt brāchos: sed habēt cānas
que vocant̄ trachea arteria: eo ꝙ habent pulmonem: neqꝫ
multū diu cibū tenent in ore: q2 si diu retinerent aqua sub-
intraret: eo ꝙ cibū accipiūt in aqua ⁊ nō emitteret̄ per brā-
chos. ¶Ex dictis igit̄ manifestū est ꝙ brāchi ꝯueniūt mo-
dis animaliū aquaticoꝝ qui cāna ⁊ pulmone carēt ⁊ anhe-
litu: ⁊ iam quidem in prehabitis causam determinauimus
propter quā hoc accidit vbi de membris piscium locuti su-
mus. Nullus eni omnino ex modis pisciū potest simul ha-
bere brāchos ⁊ spirare: sed tm̄ modus spirans habet viam
quādā ad exitum aque que est sicut cānalis: ⁊ est via illa in
anteriori parte cerebri sui. Causa aūt ꝑpter quā talis mo-
di piscis habet pulmonem ⁊ inspirationem est: q2 est de nu-
mero magnoꝝ animaliū multo calore indigentiū: q2 aliter
corpus suū mouere nō posset: ⁊ ideo pulmonez plenū habet
sanguine ⁊ calore naturali. hoc enim animal in aliquo con-
uenit cū terrestri animali lꝫ sit aquosum: in hoc videlicet ꝙ
inspirat aerem sicut terrenū: ⁊ caret pedibus: ⁊ accipit cibū
actu humidū sicut aquosuz. Similiter aūt modus qui gre-
ce dicit̄ chokaz ⁊ rapaz siue hyrūdo etiā vt dicūt quidā cō-
munis est terreno ⁊ aquoso animalib⁹: ⁊ certū est ꝙ chochi
qui est vitulus marinus cōmunicat terrestribus ⁊ aquosis.
hinc enim est ꝙ habet spinā chochi: habet quidem pedes
sicut aquosum ⁊ agreste ⁊ alas: pedes enim sui anteriores
valde pedibus pisciū assimilant̄. ¶Preterea omnes dentes
huius animalis sunt acuti sicut pisciū ⁊ prominēt extra: hy-
rūdines aūt habēt quidem pedes sicut aues: sed cauda ca-
rent: ⁊ in hoc sunt sicut agrestes: ⁊ ideo accidit qđ diximus
prius: q2 ale hyrundinū sunt membranales ⁊ nō habēt cau-
dam: ⁊ si haberēt caudā: cauda illa impediret motū alaruz
eo ꝙ ale nō sunt diuise sicut ale pēnate. ¶Amplius autez ⁊
strutio est animal cōmunicās cū diuersis animaliū generi-
bus. In factura enim corporis auibus assimilat̄: ⁊ ſm ali-
quid etiaz assimilat̄ quadrupedibus: q2 sicut animal qua-
drupes nō eleuat̄ neqꝫ volat in aere: eo ꝙ ale eius nō cōue-
niunt volatui: q2 pēnatio earū est tenuis sicut si sint pili gros-
se lane vel alioꝝ piloꝝ. Adhuc aūt sicut animal quadrupes
hꝫ palpebras superiores: ⁊ similiter pars capitis est diuisa
⁊ qđ vicinū est collo ipsius: propter qđ etiā pili palpebraruz
ei⁹ sunt graciles: nō sicut plume vel pēne sed sicut pili. Quia
vō etiā est sicut auis: verā plumā habet inferius in corpore
suo. ¶Amplius autem duos pedes habet sicut auis: ⁊ ha-
bet duos digitos ante sicut animal quadrupes qđ in duo
findit vngulā. Et causa huius est: q2 magnitudo sui corpo-
ris nō assimilat̄ magnitudini auiū: sed potius magnitudi-
ni quadrupedū. Magnitudo enim corpoꝝ auiū necessario
est minor generaliter ſm genus suū: eo ꝙ simul nō possunt
habere magnū corpus ⁊ velociter moueri per aerem. Dis-
positio igit̄ membroꝝ ⁊ causa propter quā est qđlibet mem-
brum in corporibus animaliū ſm quodlibet genus ⁊ quāli-
bet speciem animalis hoc modo a nobis determinata sit:
consequenter aūt his de generatione aīalium inquiremus
causas generationis eoꝝ physicas assignantes.

¶Incipit Liber. XV. animalium qui est de causis generationis animalium. Cuius tractatus primus est de distinctione sexus.

¶Cap. pᵐ. Que cause assignande sunt in generatione ani-
malium: ⁊ ꝙ non omnibus animalibus conuenit discretio
sexus per masculinum ⁊ femininum.

In pho primo de gnōne aia-liū caplo prio.

DEterminato de gene-
ratione ⁊ modo membroꝝ aīaliū in ante-
habitis vniuersaliter ſm quodlibet gen⁹
animalis: ⁊ specialiter ſm ꝙ conuenit vni-
cuiqꝫ determinauim⁹ de quolibet cām ꝑ-
pter quā est assignātes: ⁊ hec est causa pro-
pter quid ⁊ finis. Cause enim naturales re-
rum sunt quatuor: scilicet causa propter quid que est finis:
⁊ ratio diffinitiua que qd querit esse: que due tamen cause
in vnam rem coincidunt in prehabitis: lꝫ modus causalita-
tis non sit vnus. Tertia vō ⁊ quarta cause sunt vna quidez
materia ⁊ altera a qua est principiū motus: de quibus cau-
sis iam in superioribus locuti sumus. Ratio autem et pro-
pter quid ⁊ finis sunt eiusdem rei forme: videlicet in ani-
malibus ⁊ physicis alijs membra sunt materia omnium
totorum siue compositorum: et in hoc assimilantur adinui-
cem sibi tota omnia siue composita: supra fecimus quidem
mentionem de membris genitalibus: sed non subtiliter tra-
ctauimus de ipsis. Hic autem reliquū est nobis dicere cau-
sam mouentem ipsorum: ⁊ quid est principium generatio-
nis cuiuslibet animalis. ¶Incipiem⁹ igit̄ hic dicere gene-
rationem animalium: ⁊ deinde dicemus causam mouen-
tem in generatione siue efficientem: ⁊ id quod est principiū
primum generationis in sequentibus libris vbi ostende-
mus hec omnia a conuersionibus orbis ⁊ stellarum accipe-
re principium vite ⁊ generationis. ¶Incipientes igit̄ dici-
mus ꝙ omnium animalium in quibus est mas ⁊ femina ⁊
generantur ex coitu maris ⁊ femine. Masculinum autem
est ꝙ ex suo semine generat in alio sue speciei sibi simile ani-
mal in specie: siue profundat̄ hoc ab vtero siue ab ouo. Fe-
mininum aūt est ꝙ generat in seipso per semē ab alio susce-
ptum qđ est sue speciei. qđ autez generat aliud ex seipso tm̄

nõ habet masculinũ ⁊ femininũ: sicut faciũt plãte: sꝫ de hoc in vegetabilibus dictũ est. Nõ aũt omnino in quolibet animali sunt sm dicta mas ⁊ femina. In quibusdã aũt sunt hi sexus perfecte distincti: ⁊ in quibusdã imperfecte. Nõ enim sunt hi sexus perfecti nisi in aialibus habẽtibus sanguinẽ. In carentibus aũt sanguine aliquãdo inueniẽ mas ⁊ femina ⁊ in quibusdã nõ perfecte hec inueniuntur. Omne enim animal habens sanguinẽ generat sibi simile in genere: aial aũt qꝺ fit sine coitu ex putrefactione suiipsius est anulosũ: ⁊ hoc vt frequenter nõ generat sibi simile. Sed generaliter omne aial qꝺ moueẽ sm locũ ambulando aut volando ala pẽnata aut saltãdo pedibus ⁊ hꝫ sanguinem generat sibi simile: propter qꝺ gressibilia ⁊ genus auiũ sibi similia generantia aut etiã ouãtia habent marem ⁊ feminã ⁊ hec distinctio sexus non est tm̃ in dictis aialibus: sed etiã in quibusdam carẽtibus sanguine: ⁊ hoc forte erit in toto genere aliquo: sicut sexus inueniẽ in genere malachie ⁊ in genere mollis teste: ⁊ ea similiter sexum habẽt que generãt sibi similia. Animalia aũt que sunt sine differẽtia perfecti sensus ⁊ sine coitu generãtia ex suis corporibꝰ putrefactis generãt quidem etiã sicut alia: sed primo generãt reꝫ alterius generis: ⁊ in illis non est mas ⁊ femina sm perfectã maris ⁊ femine distinctionem: ⁊ hoc modo generãt quedã anulosoꝝ. Quedam etiã habent distinctum sexum ⁊ coeũt: rõnabiliter aũt accidit. Si enim hec sm sua genera sibi similia generarent necessario foret generatio eoꝝ continua per successionem ⁊ propagationem vnius ex alio. Hoc aũt nõ ꝯuenit nisi perfectis animalibus sibi similia generãtibus. dicta aũt aialia nõ sunt talia: eo ꝙ ex putrefactiõe sui aut ex alijs superfluitatibus putrefactis generenẽ. In talibus enim nõ generaẽ simile generãti: sed potius gusanes qui dissimiles sunt generãti in figura ⁊ specie sicut videẽ ⁊ in illis stat generatio: qꝛ illa dissimilia non alia ex se sibi ⁊ parentibus dissimilia generantur. Si enim semper per dissimilia procederet generatio procederet in infinituꝫ dissimilitudo: ⁊ hoc natura respuit: eo ꝙ infinitum imperfectum est. natura aũt perfici ⁊ perfectum semper desiderat. Generatio enim gusane in dissimili figura gusanes est perfectum animal sicut ⁊ ouuꝫ: ⁊ pro tempore perficiẽ: ⁊ tunc cedit ad sui parentis similitudinem. Et ꝙ probabilius diciẽ in hac sententia est ꝙ talia anulosa sicut sunt apicule ⁊ pediculi ⁊ pulices primo oua generãt ex quibus egrediuntur vermiculi qui gusanes vocãtur: sicut ouuꝫ pediculi est lens: ⁊ ouũ pulicis lens fere eiusdem coloris ⁊ figure ex quibus pro tempore si non pereant pediculi ⁊ pulices generantur. In talibus enim animalibꝰ multa sunt que non videntur: mas ⁊ femina parum differunt in eis: quoniam forte in quibusdam eorum oua sunt in omnibus ⁊ habẽt virtutem seminũ plantarum. In quibusdam autem eorum sunt mas ⁊ femina sicut in apibus ⁊ muscis. ¶ Animalia ṽo imobilia sm locum sicut genus dure teste ⁊ vniuersaliter ea que viuunt lapidibus applicata non habent maris ⁊ femine distinctionẽ: hec enim vite arborum assimilantur: nec animalia nisi per quãdam similitudinem dicuntur: ⁊ non diuersantur ab arboribus nisi parum: motu videlicet contractionis ⁊ dilatationis. In generatione autem huiusmodi videnẽ similia arboribus: quedam enim arbores ex seminibus suis producunt fructum sibi similem sm esse ⁊ speciem: quedam autem non faciunt fructum similem in specie: sed qui habent quandam conuenientiam cum eis ⁊ per gradus quosdam redit ad speciẽ illarum arborum quarũ est fructus primus: sicut ficus agrestes faciunt fructus qui per culturam iuuantur vt redeant ad generationem bonarum ficuum. Similiter autem accidit quibusdam vespis ⁊ alijs anulosis aliquibus: sicut etiã quedam arbores generantur ex semine: ⁊ quedam casu generantur non a casu generante ex putredine: ex putredine enim terre aut quarũdam aliarum partium putrefactione generantur quedam eorum: quedam enim vespe ⁊ muscarum quedam genera non ex terra quidem: sed ex quarũdã arborum aut fructuum putredinibus generantur: precipue autem ex putrefactione arborum glutinasarum. De talibꝰ autem arborum naturis in libro speciali de vegetabilibus est a nobis consideratum. In hac autem scientia propositũ est dicere de causis generationis animalium sermone concordante in his que in antehabitis in hac scientia de animalibus dicta sunt. Sicut igiẽ iam diximus generatio animalium non generaliter habet principium marem ⁊ feminam. Sed in his in quibus est mas ⁊ femina mas est principiũ motus in generatione ⁊ femina est sicut materia. Rationabile autem hoc esse videtur: eo ꝙ consequenter ostendemus semẽ generationis esse: vnde siue a quo fit generatio: eo ꝙ res naturales omnes principiantur ex huiusmodi causa mouente: ⁊ ideo contingit principium generationis perfectorum animaliuꝫ esse ex mare sicut mouente: ⁊ femina sicut ministrante materiam. Sperma quidem generationis erit de ambobus ⁊ cõmiscentur in matrice. Uirtus autem spermatis facit creaturam ⁊ creationeꝫ siue formationem ⁊ facturam embrionis propter quod dicimus masculum ⁊ feminam esse principiũ generationis. Mas autẽ sicut iam diximus qui generat in alio sue speciei vel vicino speciei sicut equus generatur in asina. Femina aũt vocatur in seipsa in alio generans: propter quod etiam antiquoruꝫ fuit opinio ꝙ in totius mundi factura materia terre ⁊ aliorum fuerit sicut mater: ⁊ Juppiter quem deuꝫ deoꝝ quidã appellabant erat sicut pater: a quo deo deoruꝫ nomen stelle que nunc Juppiter vocatur est accomodatum.

> ¶Prio ꝺ gnõne aialiũ capitulo.2.

¶ Cap.2m. De differentia maris ⁊ femine sm diffinitioneꝫ etiam membrorum.

MAsculus aũt ⁊ femina non solum diffinitione diuersificantur: sed etiam in membris sensibilibus in figura ad sexum exteriorem habẽt diuersitatem: eo ꝙ genitalia ⁊ mamillas ad sensum habent diuersarũ figurarum. In diffinitione quidem differẽtia est: eo ꝙ mas est qui in alio generare potest vt diximus: femina aũt que generat in seipsa. Ad sensum aũt figura membroꝝ quorũdaꝫ habẽt differentiam: quoniam sepius iam probatuꝫ est a nobis ꝙ omnes operationes naturales conuenienti indigent instrumento. Cõueniens aũt in generatione est quãdo vna pars potest inuolui in aliam: ita ꝙ generantis in alio organũ inuoluatur in organo generãtis in seipso: hoc enim necessarium est generationi: propter quod etiã in generatione taliũ est indigentia coitꝰ. Et natura dedit coitui diuersa mẽbra cõuenientia adinuicem: propter quod etiam diuersanẽ membra: ita ꝙ membrũ maris diuersum est in figura a mẽbro femine: quoniam igitur generaliter quidam sit mas et quidam femina generantium: tamen non in omnibus conueniunt: sed differũt virtute ⁊ aliquibus membris: sicut videns in eo ꝙ videns ⁊ ambulans in eo ꝙ ambulans virtute ⁊ organo habent differentiam: sicut patet ad sensum organum generationis qꝺ est in femina est vocatum matrix cum coniunctis sibi collo ⁊ orificio suo. In mare ṽo testiculi ⁊ ea que sequuntur hos que sunt sicut cãnalis ad rectam fusionem sperma dirigens: sicut est virga. Hec enim differẽtia membrorum manifesta est in omnibus animalibus sanguinem habẽtibus: lꝫ quedam ipsorum habeãt testiculos: quedam aũt nõ videnẽ habere testiculos: sed habẽt membrum testiculis simile in effectu ⁊ operatione: per ista igitur membra mares ⁊ femine acceperũt differẽtiaꝫ. ¶ Amplius aũt mares ⁊ femine diuersificanẽ in figura. Sciendũ aũt est ex alijs nostris libris physicis ꝙ parua alteratio que fit in principio primo magnam inducit alteritatem in consequẽtibus pricipiũ illud: ⁊ hoc est manifeste videre in castratis: quoniam cũ ementulanẽ aliqui mares abscisione virge ⁊ testiculoꝝ totus aspectus complexionis corporis alterari videẽ ⁊ ꝯtinue serpens alteratio multiplicaẽ quousqꝫ femine ꝓprietates accipiat: eo ꝙ tunc a femina castratus modicaꝫ hꝫ differẽtiã. Ex oibꝰ aũt his mãifestũ est ꝙ mas ⁊ femina sunt principia generationis aialiũ in qbꝰ sunt: ⁊ cũ corrũpiẽ mẽbrũ ꝯueniẽs coitui alterabiẽ a ꝓprietatibꝰ sexus virilis totũ residuũ corporis sicut res exeũtes ex aliquo sicut ex principio alteranẽ qñ destruiẽ in eis principiũ illud. ¶ Mẽbra aũt ꝯueniẽtia coitui sunt testiculi ⁊ matrix: ⁊ dispositio illorũ diuersificaẽ in aialibꝰ habẽtibꝰ sanguinẽ: quidã eni mares gñantiũ aialiũ carẽt testiculis oino sicut genus pisciũ ⁊ genus serpẽtũ: hec eni ⁊ hmõi gña nõ habẽt nisi duas vias tm̃ in qbꝰ est semẽ gñationis. Quedã aũt hñt testiculos īfra corpus ꝓpe renes ex quibus exeũt due vie directe ad locũ

> ¶Parua alteratio in principio magnam valde inducit alteritatem in ꝯsequẽtibꝰ illud principiũ.

> ¶Prio ꝺ gnõne aialiũ capitulo.3.

exitus spermatis: ⁊ in illo loco ꝯgregant̄: ⁊ loc⁹ ille est supra in ano: ⁊ talis est dispositio oīum ouātiū que inspirāt aerez ⁊ habēt pulmonē: ⁊ hoc modo est in tortuca ⁊ lacerta ⁊ oīb⁹ squamose pellis siue corticose cutis existētibus. Animal v̄o generās aīal hʒ testiculos inferius in anteriori parte corporis: eo ꝙ virga est in dorso qđ posterius appellamus: horū tamē quedā habēt testiculos intra in fine ventris sicut delphinus ⁊ hec nō habēt vias: sed habēt instrumētū propriū qđ egredit̄ per modū virge: sicut egredit̄ instrumētū coit⁹ a tauris. Quedā aūt habēt testiculos prope anū: sicut aper ⁊ porcus: ⁊ alia habent testiculos pendentes: sicut homo et aries ⁊ hircus ⁊ silia. ¶ Matrices aūt in omnib⁹ animalibus habent diuisionem in duo: sicut ⁊ testiculi viroꝝ sicut diximus in anathomia: ⁊ sunt posite prope iuncturas iuxta ilia: ⁊ collum earū in omnib⁹ porrigit̄ ad os vulue. Adhuc aūt tam matrices mulierū ꝙ̄ alioꝝ animaliū generātiū animalia sunt intra: ⁊ nō solū istoꝝ: sed ⁊ ouātiū ⁊ omniū aliorum tam pisciū ꝙ̄ aliarū feminaꝝ animaliū: sed tamē quedam animaliū hoꝝ habēt matricem adeo intra ꝙ est ꝓpe parietem siue diaphragma: sicut aues ⁊ pisces ouantes ⁊ ex ouis animalia generātes. hoꝝ enim animalium matrices sicut ⁊ alioꝝ sunt fisse in duo: similis est dispositio matricuz mollis teste generātiū ⁊ malachie ꝭm totum genus suum. Illud enim qđ vocamus oua pisciū est in telis que sunt similes telis matricum. Hoc aūt membrum non bene distinguitur neqꝫ proprium situm habet: ita ꝙ ab alijs membris videatur diuisum in his animalibus que sunt multipedia: que plus ꝙ̄ quatuor pedes sunt habētia. Et causa illius quidem nō est quantitas corporis: sed potius q̄r talia sunt homogenei fere corporis in omni parte. Matrices autē animaliuz annulosi corporis sunt diuise in duo ⁊ hoc bene apparet in his que sunt magni corporis: sed in paruis latet hoc visum propter paruitatē. ¶ Hec igit̄ est dispositio mēbrorū generationis in omnibus aīalibus quēadmoduz diximus.

¶ Cap. 3m. De causa naturali testiculorum in animalib⁹ habentibus testiculos.

P̄rio ð gnō/ne aialiū capitulo. 4.

QUi autem ita vt sunt ꝭm naturam voluerit cōsiderare organa spermatis necesse habet pri⁹ considerare causas propter quas est substātia ⁊ natura talis testiculoruz. Cum enim omnia que facit natura sunt aut propter necessitatem aut ꝓpter melius: vel sic illo modo facta propter alteruz istoꝝ erit a nā etiā substātia perfecta testiculorum. Manifestū ergo est ꝙ necessario est indigētia testiculoꝝ ad vnius idiuidui esse substātiā: neqꝫ etiā ad generationem ꝭm se in genere omniū animaliuz. Si enim sic esset oporteret etiā testiculos esse in omnibus aīalibus generātibus. Scit̄ aūt per visum ⁊ per ea que dicta sunt ꝙ serpētes ⁊ multa genera pisciū testiculos nullos habent oīno. pʒ eniz ad visuz ꝙ vie pisciū ⁊ serpentū tempore coitus plene sunt spermate: ⁊ tunc testiculi etiā apparerent si in eis essent vel etiā si his inessent aīalibus. Constat igit̄ facturā testiculoꝝ esse ꝓpter melius. Generaliter enim emissio spermatis est operatio cōueniens multis valde aīalibus: ⁊ sicut diximus ꝙ nālis operatio arboꝝ ⁊ plantarū est emissio fructus ⁊ seminis: ⁊ sicut diximus in ꝑhabitis ꝙ aīal recti intestini magis est gulosum in cibo: ita dicimus ꝙ qđlibet aīal habens vias rectas ad emissionē spermatis ⁊ carens testiculis est velocioris coitus: ⁊ qđ cōtrariū est huic dispositioni magis tardat̄ in coitu. Sicut eni animal inuoluti intestini est minus gulosum alio aīali: ita etiā inuolutio viarū spermatis tarditatem motus ad coitū operat̄. ¶ Ex his igit̄ pʒ ꝙ nā testiculoꝝ est sicut nā ossiū ꝓpter melius. Hoc autem est vt sint vasa superfluitatis huius quā sperma vocamus. Hec enim est causa ꝙ videlicet sperma stat in vasis his ⁊ nō cōtinuo fluxu fluit ad exitū virge ꝙ aīalia habentia testiculos nō velociter mouent̄ ad coitū. Signuz aūt ꝙ testiculi sunt vasa spermatis in hominibus quidē est ꝙ in tempore delectationis coitus quādo sperma fundit̄ testiculi cōtrahunt̄ ⁊ incuruant̄ vt sic exprimendo ⁊ fundendo emittat̄ sperma in cānales virge: ꝙ aūt testiculi taliū animaliū nō sūt pars quedā partiū viarū spermatis: sed potius extra vias positi cognoscit̄ in matricibus animaliū quas habēt in coeundo faciendo impulsus vt sursum sperma impellat̄ ad exituz: ⁊ huic simile est qđ faciunt textrices mulieres que in stamine tele imponūt ligna longa ex trāsuerso super que fila retorquent̄ a linea recta vt per illa superiora per vices trahātur inferius ⁊ inferiora ad superius: vt sic inter se capiant plectendo subtegmē. In his enim animalibus que perfectiora sunt magis dissimilia in corpore sperma maiori indiget coctura: ⁊ ideo retrahit̄ a recta via exitus vt in vasis seminarijs: virtus enim maioris efficiat̄ diuersitatis in potētia eo ꝙ corpus valde diuersuz in membris hʒ operari: quādo aūt testiculi vie venarū ⁊ neruoꝝ in quib⁹ cucurrit sperma ad testiculos ꝯtrahunt̄ ad superius sicut redit chorda multum tensa quādo frangit̄: ꝓpter qđ animal castratū filium facere nō pōt: eo ꝙ vie spermatis nō sunt affixe ⁊ terminate ad proprias vias exitus seminis: quāuis in antehabitis diximus iam in ꝑterito acciderit tempore ꝙ quidam taurus postꝙ̄ castratus fuit coiuit cū vacca ⁊ generauit: cuius cām superius esse diximus ꝙ sperma illud iam erat in vijs veretri: ⁊ vie ille nondū erant contracte. Omnia igit̄ genera animaliū testiculos habentiū ⁊ generātiū animalia habent locum sperma recipientem ⁊ maturantem: propter qđ tardius sperma exit ab eis. Hoc antez est manifeste videre in auibus quarū tempore coitus magni valde sunt testiculi: ⁊ in auibus quidem vno ⁊ determinato tempore coeuntibus post tempus coitus parui valde testiculi efficiuntur intātū ꝙ etiā nō apparent in quibusdā earum qui tamen in tempore coitus in magnā crescūt quātitatem. ¶ Amplius aūt aues habentes testiculos intra corpus sunt breuioris ⁊ velocioris coitus. Animalia aūt habentia testiculos extra non eijciunt sperma anteꝙ̄ ꝯtrahant̄ testiculi ad superius: sicut diximus de alijs animalibus extra testiculos habētibus. ¶ Amplius autem in quadrupedibus est instrumentum coitui conueniens: possibile enim est ꝭm facturam corporis ꝙ sit in eis. In auibus autem ⁊ in animalibus que bipedia sunt non est hoc possibile: eo ꝙ crura auium sunt sub medio ventris. In animalibus autem non bipedibus neqꝫ quadrupedibus non est possibile esse testiculos ⁊ virgam: eo ꝙ sic habet facturam ꝙ sit pendens inter crura posteriora in omnibus que habent virgā ⁊ testiculos: ita ꝙ semper genitalia ventri sunt subnexa: ⁊ in tempore quidem coitus debet extendi neruus virge qui est fundatus super neruuz cruris: eo ꝙ virga est ex neruo. Et q̄r impossibile est hoc eē in talibus animalibus que fere totū corpus trahunt in terra: accidit necessario istis modis animalium ꝙ careāt virga ⁊ testiculis: quoniam si ista animalia haberēt hec membra non possent esse in loco isto cum tamen ibi debeat esse motus testiculorum ⁊ virge quod esse non potest: eo ꝙ ibi motum corporis impedirent. ¶ Amplius antez in animalibus habentibus extra testiculos accidit calefieri virgam per motum coitus: propter quod etiam animalia mouent se confricando virgam dum coeunt: q̄r calefacta virga attrahitur ad ipsam sperma ⁊ aggregatur ⁊ cum impetu exit quasi bulliens tempore coitus: eo ꝙ ibi est congregatum et impellitur per calorem. Ex omnibus autem que dicta sunt colligitur ꝙ ista omnia animalia habēt testiculos inferius in anteriori corporis sicut diximus preter solum hiritium: quoniam testiculi illius sunt prope renes propter eandem causam propter quā etiam testiculi auiuz prope renes sunt siti: ⁊ propter hoc necessarium est vt coeant velociter: sicut nec coeunt animalia quadrupedia in quibus mas saltat super feminam: sed potius femina eleuet se et mas se eleuat contra eam: ⁊ sic coit cum ea propter spinas que aliter coire non permittūt. Causa igitur propter quā testiculos habēt animalia ⁊ propter quid quedaz habent eos intra ⁊ quedā extra sic a nobis determinata est.

P̄rio ð gnō/ne aialiū capitulo. 5.

P̄rio ð gnō/ne aialiū capitulo. 7.

¶ Cap. 4m. De cā propter quā ea que nō habent testiculos sunt velocissimi coitus ⁊ ea que habēt testiculos intra sunt velocioris coitus ꝙ̄ ea que habent testiculos extra.

P̄rio ð gnō/ne aialiū capitulo. 6.

ANimalia aūt que nō habēt testiculos nec carent eis ꝓpter melius: sed ꝓpter necessitatez facture corpoꝝ suoꝝ sunt velocis coitus sicut diximus: sicut est nā pisciū ⁊ serpētuz. Pisces enim coeunt in subito tangendo vno alteruz in inferiori ventre. In tactu enim tali sperma velociter eijciunt: ⁊ sicut accidit etiā hominibus ⁊ omnib⁹

aliis animalibus ꝙ retinēt spiritū in spermatis distillatio/ne in coitu: ita etiam accidit piscibus nō emittere aquā per branchos qñ sperma eiiciūt: occupante enim delectatione totū corpus retinet spiritus vt ad eiectionem spermatis ferat auxiliū. Si aūt nō sic tenerēt se: nec acciperent aquā: nec emitterent in tempore illo citius corrumperent ppter aque ingressum cui virtus resoluta in coitus delectatione nō ob/uiaret. ¶ Amplius aūt in tempore coit⁹ in huiusmodi ani/malibus digerit sperma: sicut ⁊ ingressibilibus ⁊ ouātib⁹: ⁊ ideo opz adesse spiritū retentū. Sperma igit in tempore il/lo currit in viis ⁊ est cōplete digestū. Digestio aūt eius nō fit tota tempore coitus: sed potius tunc est totū paratū ad exitum: ⁊ ideo q: sic sufficienter in talibus sperma digerit: ideo modi isti testiculos nō habent: sed habēt vias paruas extensas recte ad exitū per modū illum quo extendit mem/brū paruū a testiculis paruoꝝ animaliū quadrupedū in cā/nalem virge eoꝝ. ¶ Amplius aūt quedā partes testiculorū vie sunt sanguinis ⁊ quedā nō: ⁊ ille sunt que recipiunt nu/trimenti humiditatem: cum aūt exierit sperma in coitu per vias illas tunc a coitu separant mas ⁊ femina. ¶ Amplius aūt pisces in hoc se habēt sicut homines ⁊ alia animalia ꝙ spermata sua in vltima parte sunt corpoꝝ suoꝝ ventri sub/nexa ⁊ precipue femine: q: locus exitus in talibus inferius est q̄ȝ in mare in multis animalibus. ¶ Serpentes aūt qui ⁊ carent testiculis inuoluunt inuicem in coitu. testiculos.n. non habent neqȝ virgam. Et virgam quidem nō habent: q: crura nō habent. Testiculis aūt carent propter sui corpo/ris enormem longitudinem: sed habent vias sicut sunt vie piscium. ¶ Amplius autē si testiculos haberent sperma in eis infrigidaretur: cum enim sperma creat prope cor: ⁊ dia/phragma in talibus animalibus si inferius vbi frigidissi/ma sunt reciperetur sperma in retardatione sui exitus pro/pter sui frigidi corporis longitudinem que distantiam facit a fonte caloris. Hoc autem probatur per hoc ꝙ etiā in cali/dis animalib⁹ sicut in hominibus quecūqȝ ipsoꝝ abundāt in spermate ⁊ habent virgas enormiter longas efficiuntur minoris generationis: aut non generant omnino: ⁊ ea que mediocres habent virgas generant vt multum: in haben/tibus enim longas virgas sperma euaporat in cursu: ⁊ in/frigidat propter longe distare a sui principio. Que autē ni/mis habent curtas non proiiciunt sperma ad locum vnde ipsa matrix suggere possit: ⁊ ideo vt frequentius effluit ⁊ ca/ret effectu generationis. In prehabitis autē declarata est causa propter quā quedā animalia testiculos habēt: ⁊ que/dam non: ⁊ ideo hanc dimittimus hic. Et de nō habenti/bus hi sunt serpentes: ⁊ hi coeundo inuoluuntur adinuicē eo ꝙ factura eorum non habet conuenientiā ad aliū modū coitus: propter longitudinem enim suorum corporum non aptant ad coitum nisi difficulter: q: corpus vnius non sta/ret iuxta alterius corpus nisi per inuolutionem. Lȝ igit ve/lociter sperma emittāt cuȝ ex hoc orta est opinio ꝙ tardius q̄ȝ pisces separant non solum propter maiorem viarum lon/gitudinem: sed etiam propter facturam corporum que est preter vias dictas que non permittit eos sic se tāgere sicut tangunt se pisces. Hec igitur est causa quare in separatio/ne abinuicē retardant lȝ cito coeāt sicut diximus. ¶ Ea aūt animalia que quidē habent testiculos: sed habent eos in/tra sicut aues velociter quidem coeunt: sed non ita veloci/ter sicut ea que testiculos non habent omnino: ⁊ causa ve/locitatis in talibus est: q: testiculi talium auium conceptuȝ habent in se sperma anteqȝ ad coitum moueantur: ⁊ cum coeunt faciliter fundūt: eo ꝙ sunt in ipsis viis spermatis: fusum v̊o sperma facile fluit ad exitum: eo ꝙ vasa non sint suspensa: sed directe vie descendentes ducunt ad exitum: ⁊ ideo cursus eius est motus naturalis ipsius: ⁊ iuuatur ille ab impulsu caloris ⁊ spiritus: ⁊ sic motus citatur: q: moue/tur sperma quatuor motoribus: scilicet natura: ⁊ anima: ⁊ calore: ⁊ spiritu. In omnibus autem aliis animalibus est tardus coitus: eo ꝙ vasa sunt extra vias: ⁊ sunt suspensa: ⁊ per hoc ꝙ sūt extra vias ⁊ sunt motus spermatis obliqua/tur ⁊ prolongat: ⁊ per hoc ꝙ suspensa sunt: oportet ꝙ ascen/dat contra naturam per virtutem anime ⁊ caloris ⁊ spiri/tus. He igitur sunt cause velocis ⁊ tardi coitus.

Prio d̄ gnō/ne aialiū capitulo.7.

Propter qd habētes virgā valde lōgā sūt infecundi.

¶ Cap.5m. De causa ⁊ dispositione naturali matricū ⁊ dif/ferentiis earum in animalibus.

Rationabiliter aūt dubitabit aliquis in cōside/ratione ⁊ formatione matricum ⁊ modum fi/gure ipsius: in his enim magna est diuersitas matricum animaliū. Matrices enim in ani/malibus sibi similia generantibus animalia diuersificant. non enim in omnibus huiusmo/di animalibus vnius modi matrices inueniūtur inferius prope iuncturam. In celeti enim matrix inuenit prope sub pariete sicut disponitur in ouantibus. Matrices autem pi/sciuȝ in inferiori ventris sunt sicut sunt matrices mulierū: ⁊ in animalibus quadrupedibus generantibus animalia est diuersitas in matrice fm conuenientiam vniuscuiusqȝ. ¶ Amplius autem ⁊ ouantia diuersificātur: eo ꝙ quedam eiiciunt oua perfecta: quedam autem imperfecta sicut pi/sces. Oua enim piscium extra concipiunt nutrimentum: cā huius est ꝙ pisces sunt multoꝝ ouorum: ⁊ operatio pisciuȝ in naturalibus in multis non est nisi sicut operatio arborū. natura enim propter vteri necessitatem non potest comple/re oua illa in inferiori piscium: eo ꝙ sunt valde multa: mul/titudo enim causa est ꝙ ita comprimuntur ꝙ tota matrix videtur esse ouum vnum: ⁊ precipue in piscibus paruis: eo ꝙ illi sunt plurium ouorum respectu sui corporis q̄ȝ alii. In hoc autem oua piscium conueniunt seminibus plātarum. In omnibus enim his accidit ꝙ incrementum quātitatis transit eis in semen: ⁊ hoc semen postea completur quando ceciderit in terrā. Aues v̊o ⁊ q̄drupedia ouātia ouant oua completa: ⁊ ideo debent fm naturam illa oua esse dure te/ste: q: dum crescunt sunt mollia vt nutrimentum possint su/scipere: ⁊ dum completa fuerint dure teste efficiuntur pro/pter victoriam caloris exiccantis in ouo humidum super/fluum ⁊ indurantis partem terrestrem que est in eis. locus enim generationis oui est calidus propter dictam causaȝ: ⁊ ideo conuenit eum parieti diaphragmatis est vicinū. hic enim locus est calidus: eo ꝙ ipse est qui digerit cibum. Cū autem oua in matrice necessarium sit esse: oportet matriceȝ esse sub diaphragmate in talibus animalibus: q: aliter ad calorem non complerentur. E conuerso autem cōuenit dis/positioni matricum in aliis animalibus nō ouantibus: vt videlicet sit in inferiori parte vt ibi leuius collocetur super intestina inferiora: ⁊ facilius ab ea exeat partus: ⁊ ideo in talibus naturaliter erit matrix in inferiori loco ⁊ non in su/periori loco. nulla enim virtutum naturalium superiorum membrorū dicta duo faceret: sed faciūt ea aptissime mem/bra inferiora. ¶ Amplius autem finis matricis est in parte inferiori vbi est exitus partus propter quod est operatio eius. Non enim matrix est propter seipsam: sed potius vt faciat partus concepti operationem. ¶ Amplius autem etiam animalium generantium animalia matrices diuer/sificantur: quedam enim animalia non formant extra ma/trices sed itra: sicut mulier et equa et asina: ⁊ vniuersaliter omnia pilosa animalia: ⁊ similiter de numero aquosorum. Similiter facit delphinus et balena et alia quedam ma/gni corporis existentia. ¶ Celeti enim et quedam genera serpentum generant animalia extra emittendo ea: postq̄ȝ prius eadem in ouis conceperunt interius: et in tempore partus exit ab eis animal. Cum enim peruenerit tempus partus in talibus rumpuntur oua ⁊ egrediuntur animalia a testis in matricem: ouant enim hec concipiendo oua per/fecta: et sic generant ex ouis non extra ouatis: sed in matri/ce feminis completis ⁊ non extra. Causa autem quare ta/lia animalia non ouant extra est frigus naturalis comple/xionis et non est hoc propter calorem sicut quidam false sunt opinati. ¶ Quedam enim animalia ouant oua mol/lis teste: eo ꝙ calor modicus interior testam exiccare non potest: et si remaneat extra ouum mollis teste cito corrum/peretur: et hoc modo mollia oua faciunt multa genera ani/malium que sunt de auium genere. ¶ Amplius aūt quedā animalia ouant interius ⁊ tamē exit ab eis animal sicut in antehabitis diximus ⁊ pariūt. Quia tamē peruenit tēpus partus descendunt oua ad partē inferiorē ppe iuncturas ⁊ ibi exit ab eis animal: sicut accidit animalibus generāti/

Prio d̄ gnō/ne aialiū capitulo.8.

Prio d̄ gnō/ne aialiū capitulo.9.

Ibid̄ cap.10.

Ibidē cap.11.

bus aialia ex prima formatione que concipiũt ea sine ouis. Et hec est cã ꝙ matrices animaliũ generantiũ animalia et ouantiũ diuerse inueniunẽ: cõmunicationẽ enĩ habent ista que ouãt ⁊ pariunt aialia cum duobus modis: parientium scilꝫ ⁊ ouantiũ animaliũ. Matrices igiẽ in omnibus aiali/bus que sunt similia celeti inueniunẽ in parte inferiori ⁊ ẽt apud parietem. Scientia aũt perfecta matricũ hoꝝ aialiũ ⁊ alioꝝ quorũcũqꝫ perfecte nõ sciẽ sine scia anathomie mem broꝝ ipsoꝝ: ⁊ aliqualiter etiã sciẽ per sermones quos in pre habitis huius sciẽtie libris iduximus. Patet igitur ex pre/dictis ꝙ animalia ouãtia oua completa habẽt matrices in parte superiori: ⁊ in illis que nõ ouãt oua completa habent matrices in parte inferiori sicut diximus. Animalia võ pri mo oua cõcipientia: ⁊ deinde animalia generãtia habẽt ma trices cõmunicãtes cũ vtrisqꝫ: sed magis est in inferiori ma trix istoꝝ: eo ꝙ sic disposite matrices nullã oino prohibẽt na ture operationem. ¶ Amplius tamen hoc qđ diximus scire opꝫ ꝙ factura animalis nõ est prope parietem: omnis eniꝫ embrio necessario hꝫ ponderositatem ⁊ motus matricis: et occasio exaltationis sue versus parieteꝫ velociter adducũt mortem: propter qđ paries embrionis pondus nullo modo pati poterit. ¶ Amplius aũt si taliũ animalium matrix esset prope parietẽ necessario grauitas magna accideret in par/tu propter moram longã exitus partus ex spermate forma/ti: propter qđ etiã aliquãdo ex impulsu matricis superius accidit mulierib⁹ subita oris apertio: ⁊ si fecerit sepius mo tus tales: ita ꝙ embrio trahaẽ superius accidet intollerabi lis in partu grauitas: matrix enim exaltata ⁊ supra stans frequenter inducet suffocationem. ¶ Amplius autem ma/trices ferentes ⁊ formãtes animalia necessario sunt dure et fortes: propter qđ etiã carnose facte sunt omnes huiusmo/di matrices. Matrices autem que sunt sub pariete sunt si/cut membrane quedam. hoc autẽ idem accidit matricibus animaliũ que duobus modis impregnantur. Animal enim exiens ex ouo interius in inferiori parte matricis generaẽ: ꝙ autem econuerso nõ generat sed ouat in superiori matri cis oui sui habet conceptionem sicut iam sepius diximus. ¶ Cause igiẽ propter quas matrices animalium diuersifi/canẽ ⁊ ꝓpter quas quedã sunt in parte inferiori: quedã aũt in superiori prope parietem sic a nobis determinate sunt.

¶ Cap. 6[m]. Propter quid in omnibus animalibus matri/ces sunt intra corpus: in quibusdã autem animalibus testi culi sunt intra ⁊ in quibusdam extra.

Prio đ gnõ/ne aialiũ capi tulo. 12.

Causa autem propter quã matrices omnium animaliũ sunt intra corpus testiculi aũt qui/dam intra ⁊ quidã extra est: qꝛ matrices opꝫ esse intra corpus: eo ꝙ embrio formaẽ in eis qui indiget magna custodia ⁊ calore formãte ⁊ fouẽte viuifico ⁊ nãli. Locus ãt exterior fri/gidior est ⁊ velocis occasionis ad immutationes. Testiculi autem in quibusdam sunt intus: ⁊ in quibusdaꝫ extra eo ꝙ hoc membrum indiget coopertorio speciali propter saluteꝫ ⁊ propter spermatis digestionem: tale autem speciale coo/pertorium possunt ꝯgruentius extra corpus habere ex co/rio qđ cooperit eos in animalib⁹ gressibilibus. In his aũt animalibus que durum habent corium non est conueniẽs ad cooperiendum propter duritiem: sicut est cutis piscium ⁊ sibi similium squamosorum animalium: oportet necessa/rio ꝙ sint intra corpus: propter quod etiam testiculi delphi ni ⁊ omnium animalium marinorum magni corporis exi/stentium intra corpus sunt. Similiter autem cutis auium dura est non apta ad inuoluendum tam delicatum mem/brum sicut sunt testiculi. He igitur cause cũ omnibus que dixim⁹ in antehabitis sunt manifeste sicut ⁊ manifesta sunt accidentia que accidunt tempore coitus propter quas etiã testiculi elephãtis ⁊ tortuce ⁊ hiritij sunt intra corpora sua: cutes enim modorum horum animalium non sunt conue/nientes ad membri mollis ⁊ delicati coperturã. ¶ Sicut autem iam ante diximus situs matricis diuersificaẽ in ani/malibus generantibus animalia extra: ⁊ in ouantibus que habent matrices sub tela parietis ad modum diuersitatis matricis que inuenitur in piscibus ⁊ auibus ⁊ quadrupe/dibus animalibus ouantib⁹ ⁊ in animalibus vtroqꝫ modo cõmunicantibus que videlicet concipiunt oua intra ⁊ gene rant extra animalia. Animalia enim generãtia ⁊ concipien tia animalia habent matricem supra ventrem: sicut vacca capra ⁊ catula ⁊ sibi similia: quoniã non debet esse pondus supra matricem omnino propter salutem ⁊ incrementũ em brionis. Uia autem que est per collum virge a testiculis ve niens in omnibus animalibus est propter melius: ⁊ per il/lam egreditur superfluitas spermatis ⁊ est etiã similis in fe minis animalium. In feminis enim inueniuntur testiculi sicut in maribus. In testiculis enim est via per quã exit hu miditas spermatica marium que via est in parte superiori virge super cãnalẽ vrine: ⁊ anterius in corpore inferius co/ram ano per queꝫ exit cibi superfluitas. In animalibus võ ouantibus sicut ⁊ in piscibus que videlicet faciunt oua im/perfecta est matrix sub ventre ⁊ sub loco renum: eo ꝙ incre mentum ouorum in loco illo non prohibebit aliquã opera/tionem nature: eo ꝙ lꝫ oua intus incipiãt: tamẽ extra com/plentur omnia huiusmodi oua: post modicum enim incre/mentum ipsorum in conceptu statim descendunt ad parteꝫ inferiorem. Eadem autem via est in animalibus huius/modi que conuenit generationi: ⁊ que ꝯuenit exitui super/fluitatis cibi. ¶ Hoc autem manifestuꝫ est in omnib⁹ ouã/tibus ⁊ si vesicã habeãt sicut in tortuca. hec enĩ duas habet vias ad generãdum: sicut ⁊ quedã alia. has enim vias non habet propter exitum superfluitatis humide ⁊ sicce: qꝛ eniꝫ natura superfluitatis spermatice est humida habet com/municationem cuꝫ superfluitate humida cibi in eadẽ via. Hoc autem declaraẽ ex hoc ꝙ omnia animalia semen ha/bent. nõ autem omnia habent superfluitatem humidã vri/ne: ⁊ in talibus dicta de causa sperma exit per viã exitus ci/bi valde vicine. Uie võ spermatis mariuꝫ debent esse fixe immobiles ⁊ etiã matrices necessario fixas esse opꝫ. ¶ Am/plius aũt matrices disponunẽ in anteriori corporis ⁊ nõ in parte dorsi. Sunt aũt in anteriori parte corporis in anima/libus generãtibus animalia propter embrionem. In parte aũt dorsi sunt in ouãtibus ⁊ in parte renuꝫ. In animalibus aũt ouãtibus ⁊ generãtibus animalia extra inueniunẽ ma trices sm duas istas dispositiones ꝓpter cõmunicationem quã habent illa animalia cuꝫ vtrisqꝫ dictis animalibus: qꝛ videlicet ouãt in conceptu: ⁊ generãt aialia in partu: ⁊ sunt in parte superiori matrices vbi sunt oua super parietẽ pro/pe locum renum ⁊ in parte que dorso vicinatur: ⁊ cum pro/longatur tempore partus descendunt ad partem inferioreꝫ super ventrem: ⁊ illic pereunt animalia. Uia aũt coitus et exitus superfluitatis humide spermatice est eadem. Dixi/mus enim in prehabitis ꝙ nullus istorum modorum ani/maliũ habet testiculos: ⁊ via quideꝫ hec quã diximus pen dens est ⁊ ligata tã in matribus habentib⁹ testiculos qꝫ in eis qui carent testiculis. Hec ergo via est pendens cũ ma/tricibus: ⁊ est applicata cum eis in parte que vicinatur dor so iuxta spõdiles. non enim matrix taliũ debet trãsferri de loco ad locum: sed debent esse completa: ⁊ eadeꝫ dispositio est posterioris partis corporis. Cum aũt ista animalia te/sticulos habuerint pendentes inueniuntur cum loco que iã prediximus. ¶ Amplius aũt ille vie concurrunt extra ad lo cum virge: ⁊ in delphinis quidem sunt vie sm hunc modũ: testiculi aũt latent in delphinis inferius sub corpore sui vẽ/tris. ¶ Membra igiẽ generationi conuenientia ⁊ propter quid est vnũquodqꝫ eoꝝ sic a nobis sunt determinata.

Ibidẽ cap. 15

Ibidẽ cap. 15

Prio đ gnõ/ne aialiũ capi tulo. 16.

¶ Cap. 7[m]. De dispositione ⁊ causa membroꝝ genitaliũ in quatuor generibus animaliũ mollis teste malachie ⁊ anu/losi corporis ⁊ dure teste.

Prio đ gnõ/ne aialiũ capi tulo. 14.

Membra võ ad generationeꝫ ordinata in ani/malibus sanguine carentibus aliter qꝫ in ha/bentibus sanguinem disponuntur. Sunt aũt hec de quibus determinãdum est quatuor ge nera: mollis teste videlicet: ⁊ malachie: anu/losi corporis: ⁊ dure teste. Dispositio aũt mẽ/brorum generationis istorum animalium non satis est ma nifesta: sed ꝙ notum est hoc est ꝙ plura eorum non coeunt. ¶ Dicendum auteꝫ est quomodo ⁊ q̃liter sustinet se in coi/tu animal mollis teste: eo ꝙ coitus illi⁹ notior est alijs. coit enim hoc sicut animal mingens retro sm aliquem modum

vnum est patiens in dorso: ⁊ alterum super ventrem: ⁊ alterat hos situs: ⁊ sic coeūt: ⁊ si ita nō coirent caude ipsoꝝ prohiberent ipsa a coitu: ⁊ quādo sic applicant̄ iflectūt caudas adinuicē ⁊ coeunt: ⁊ tunc inueniunt̄ in eis vie subtiles plene semine in maribus. In feminis aūt matrices ineniunt̄ plene ouis ex vtraqꝫ parte prope intestinum: ⁊ matrices eoꝝ in duo diuise sunt ⁊ sunt plene ouis: sicut apparet in gāmaris fluuialibus. ¶ Genus aūt malachie coit quando adinuicē inuoluūnt̄ membra semen retinentia cū alijs membris sibi proportionatis. hec enim aialia cōgregāt partes superfluitatis spermatice prope orificium: ⁊ quando inflectit membra ad sibi comparis membra tūc fundit semē sicut in prehabitis vbi de his animalibus tractatum est diximus. In feminis aūt istius generis membroꝝ matricis est manifestum. In cōceptu aūt primo cōcepit massam ouoꝝ non diuisam: ⁊ deinde diuidit̄ in oua multa: ita tamē ꝙ nulluꝫ illoꝝ ouoꝝ complet̄ itra se: complent̄ extra postq̄ꝫ ꝓiecta fuerint. In via aūt superfluitatis est membrū in his aialibus quod matribus assimilat̄ in eo ꝙ mollis teste aial vocatur: sed in isto genere videt̄ esse in ipso loco a quo exit superfluitas in anteriori parte corporis in loco vbi est separatio coopertorij vbi intrat aqua maris: in quo etiam loco perficit̄ coitus ⁊ ad queꝫ fundit̄ sperma masculi. Est enim in membro habente virtutem proportionatam illi membro per qđ appropinquant: ⁊ dirigunt̄ ad matricem alie vie de qua diximus. Via aūt que est in membro per qđ inuoluit̄ ad feminā masculus pertransit vsqꝫ ad cānalem. Hoc aūt euidenter manifestat̄ in animalib⁹ que polypedes nominant̄: eo ꝙ octo habent pedes: ꝓpter qđ etiam putant piscatores ꝙ coeant eodem membro inuolutionis. hoc enim membrū ex factura sua ostendit ꝙ per ipsum animal inuolui debeat: ⁊ videt̄ per hoc generationi esse conueniens ꝙ est extra viā ⁊ extra corpus. Probabile aūt est ꝙ hoc genus coit sic ꝙ mas ⁊ femina iaceant supra dorsa sua: aliter enim genus malachie nō cōuenienter videt̄ coire posse: tamē modus coitus horum animalium nondum valde comparuit perfecte. Sic igitur hoc membrum est dispositū aut propter generationem: aut propter aliam aliquam causam latentem. ¶ Amplius aūt quedam etiam animalia anulosi corporis coeunt ⁊ generantur ex animalibus sibi similibus: hec enim generatio cōuenit pluribus carentibus sanguine: locuste videlicet ⁊ vespe ⁊ formice. Quedam vō anulosorum coeunt et generant sibi dissimile ſm suum genus: generant enim vermes dissimiles sibi quos gusanes quidā vocauerūt. Quedam etiam huiusmodi generis animaliū nō generantur ex animalibus: sed potius ex humoribus putrefactis: ⁊ quedam generantur ex siccis corporibus putrefactis: sicut apicula musca ⁊ cantaris. Quedam etiam hoꝝ quasi nunq̄ꝫ generant̄ ex animalibus neqꝫ coeunt sicut cinifes ⁊ muscilliones ⁊ quedam animalium genera his similia. ¶ Amplius aūt quedam genera anulosorum coeuntiū feminas habent maioris quātitatis q̄ꝫ mares: ⁊ in talibus masculis nō apparent vie in quibus est sperma: neqꝫ mas videtur habere aliquā latitudineꝫ membri qđ intret in feminam omnino: sed potius latitudo quedam inferior femine intrat in marem ab inferiori. hoc enim in experimento visus cognituꝫ est in multis modis horum animalium: sed in aliorum animaliū modis paucis hoc accidit feminas maioris eē quātitatis in corpore q̄ꝫ mares. Accidit etiam in alijs pluribus animalibus tam piscium ouantium q̄ꝫ etiam quadrupedū ouantium ⁊ auium rapacium sicut in antehabitis nos dixisse meminimus. Conuenit enim maior quātitas femine impregnationi: ⁊ est etiam alia huius causa quā supra determinauimus. ¶ Amplius autem matrices feminarum horum animalium conuenientes sunt figure istius generis animaliū: ⁊ iacent prope intestinum sicut ⁊ in alijs animalibus: ⁊ in matricibus concipitur fetus: ⁊ hoc manifestum est in locustis magnis ⁊ in omnibus huius generis animalibus que magnitudinem habent manifestam. In alijs aūt que sunt anulosi corporis hoc non manifestat̄ propter paruitatem corporum eoruꝫ. ¶ Hec igitur est dispositio membroꝝ aialiū que generationi ꝯueniunt: ⁊ eā que in superius habitis vbi de membris aialiū tractatū fecim⁹ fuit omissa. Reliquū aūt est dicere de spermate ⁊ de nā ⁊ qualitate lactis: eo ꝙ hec etiā sunt aliquid ad generationē facientia.

¶ Cap. 8ᵐ. Et est digressio declarās de intellectu oium que de causis genitaliū inducta sunt in antecedētib⁹ capitulis.

ITerum aūt resumētes a principio quecūqꝫ de causis preinductoꝝ membroꝝ dicta sunt: dicimus ad faciliorem intellectū ꝙ animal generans in alio est masculinū ⁊ actiuū in generatione: qm̄ potētia actiua est que facit in aliud. Generans aūt in se per aliud est femininū: eo ꝙ sic ab alio transmutari est potētie passiue. Si aūt esset aliquod aial qđ generaret ex se in seipso: sicut quidā fingūt de phenice qđ nō esset masculinū neqꝫ femininū sicut est planta. Hoc aūt non est possibile in animalibus ſm meam opinionem nisi sint valde imperfecta ⁊ minuta: quia principiū vite qđ est sensibilis anima vult habere aliquid in principijs generantibus qđ nō habet vegetabile in plātis: ⁊ si intellectus esset virtus in organo oporteret ipm̄ in principijs generantibus aliquid habere qđ nō habet sensibile. Nunc aūt q² virtus separata est dat̄ a substātia separata operāte in natura que est causa prima aut intelligētia: sicut dixerūt quidā: sed de his in sequenti libro inquiret̄. Masculinum igit̄ ⁊ femininū sunt principia generationis. Omnia auteꝫ animalia sanguinem habentia siue sint gressibilia siue volatilia siue etiā saltātia distinguunt̄ per sexū masculinū ⁊ femininū. ¶ Anulosoꝝ aūt quedā distinguunt̄ per sexū. Quedā aūt regenerant̄ per putrefactionem alioꝝ: ea aūt que de numero anulosoꝝ sexū habēt: habent quidē sexuū permixtionem in coitu: sed nō pariunt sibi simile quedā eoꝝ: ⁊ talem partum gusanē antiqui arabes vocauerūt: que aūt pariūt sibi simile sunt de numero eoꝝ que sibi similia generāt: cuꝫ aūt generat sibi dissimile hec generatio nō est infinita sine termino semper per dissimilia. Natura enim ponit terminum ⁊ desiderat finem in omnibus ⁊ abhorret infinitū: ꝓpter qđ dicimus ꝙ quedā aialiū sunt que generāt generatione completa: quedā aūt generāt generatione incōpleta: ⁊ hec diuisio est tā ouātiū q̄ꝫ aliter generātiū: ⁊ est generaliter omnia generātia cōplectens. Quedā enim ouātiuꝫ pariunt oua cōpleta sicut aues. q̄dā autē incōpleta sicut pisces. Oua enim pisciū crescūt postq̄ꝫ de vtero eijciunt̄: ꝓpter qđ rōnabile est anulosum in terra per putrefactionē generatū sicut sunt scarabei rubei qui in principio estatis in mense Madij folia corrodūt nō generare partū aliquē: sed oua faciūt que tn̄ postea in partū informē mutant̄ qui vermis vel gusanis vocat̄: ⁊ ꝓbabile est ꝙ etiā gusanes illi ad similitudinem speciei prime reuertant̄ ⁊ accipiant speciē primi sui parentis. Non enim stat generatio ipsius in gusanibus ſm illum modū: q² generatio redit ad vniuocū generāti ſm illū modū: q² aliter nō esset virtus saluatiua spēi ⁊ generis sui. Et hoc quidē pro certo verū est: q² iā experimēto inuestigaui nidū opulētū: ⁊ inueni plures qui in parte erāt vermes ⁊ in parte apes ex gusanib⁹ incipiētes formari. Hoc aūt ampliori inquisitione indiget in q̄busdā marinis que sunt valde iperfecta. Huius aūt qđ de anulosis dictū est signū est ꝙ sicut dicit Auicē. in ciuitate sarracenoꝝ in prouintia Carathenij in ciuitate que Scealikan ligua eoꝝ vocat̄: post pluuiā magnā que fuit ibi apparuerūt bombices per multa miliaria terrā cooperiētes: ⁊ quilibet eoꝝ super se texuit sericū: ⁊ ex illo postea a latere perforātes sericū exiuerūt volātes ⁊ fecerūt sericū: sericū tn̄ qđ fecerūt nō erat cōtinuoꝝ filoꝝ: ⁊ erat fragile nec poterat reduci ad ꝯtinuitatē filoꝝ per aliqđ genus calamistri siue instrumēti aut artis per que cōtinuat̄ aliud sericū: ⁊ ꝓpter hoc nō curauerūt idigene terre colligere de semīe: ꝓbabile tn̄ est ꝙ si pullis illoꝝ bombicū data fuissent bona folia mori ad completā spēm bombicuꝫ rediuissent: ⁊ tunc generassent bonū sericuꝫ. Gusanes aūt generantur per apes ⁊ per ea que in circuitu cādele volāt ⁊ per locustas quasdā ⁊ per bombices: ⁊ hoc postea cū cōpleta fuerint ad suā spēm reuertunt̄: per oua. vꝫ. perfectoꝝ: ad spēm aūt generās perfectum vocat̄. Generatio aūt sic fit ꝙ primo hec aialia faciunt oua ⁊ ex illis fiunt gusanes: ⁊ ex gusanibus fit prima spēs generās. Et hec oia media nō vidētes opinati sunt ex talibus nō nisi gusanes generari. Dicit aūt Auicē. ꝙ amicū habuit qui fecit scorpiones ex putrefactione quorūdam lignorum: ⁊ illi scorpiones generauerunt

Ibidē cap.15.

Ibidē cap.

Prio⁹ gnō. aialiū capitulo.16.

Prio⁹ gnō ne aialiū capitulo.14.

Nõ opionem istã ↄdicentez Auerroi.8. phy.cõ.46.

allos scorpiones. Nullo autem modo credibile est ꝙ ali-
qua generet per aliq̃ꝫ virtutẽ generatiuã in putefactis ⁊ nõ
possit alio modo magis nãli generari. Lꝫ enim generatio
fit ad cõseruandã spẽm: tamẽ nõ generat nisi indiuiduũ qᷓ
post cõplementũ suũ incipit generare. Si aũt ponamus ho
mines aut ex volũtate aut ex peste aeris vel alia cã suspẽdi
a generatione: aut etiã mori oẽs: ⁊ tunc ponamus quocũqꝫ
modo hoiem fieri ⁊ habere eũ feminã ipse generabit hoies
per coitũ: nõ obstãte eo ꝙ per coitum nõ est generatus: qꝛ fe
mina illa hois iuuat generationem in hoc ꝙ facit generãtẽ
qui hꝫ potẽtiam generatiuã. Sic oĩ eodem modo dicemus
quedã aialia nõ ex coitu fieri que tamẽ postea per verã per-
mixtionẽ seminũ habẽt generationẽ saluare spẽm suam. In
vno enĩꝫ quodã riuo qui iactori arabice vocat castor aliqñ
apparuit: qui tamẽ riuus fuit pauci tẽporis: ⁊ distabat riu⁹
per maximã distãtiam ab oibus locis in quibus erãt casto-
res: ⁊ iõ ꝓbabilius est castorẽ ibidẽ virtute stellarũ esse ꝓ-
creatũ. Hoc aũt sepe apparet in aquis nouis in quibus na-
scunt pisces: cum nunq̃ꝫ ante fuerint nec ab hominibus sint
impositi: ⁊ illi pisces postea ex semine generãt pisces alios.
¶ His aũt omissis redeam⁹ ad ꝓpositũ: dicẽtes ꝙ mas a
femina differt in situ testiculoꝝ ⁊ matricis: ⁊ qñ marib⁹ se-
cant testiculi corporis mutãt corporis cõplexionẽ. Et causa
quidẽ huius est: qꝛ cõplexio masculina est manãs in oia mẽ
bra preter cor ab vnico membro. Manat aũt a testiculis in
membra in ꝓprio ⁊ completo effectu testiculoꝝ: ⁊ hoc est in
coitu cũ muliere: ⁊ ideo amputato membro illo necesse est
mutari oium membroꝝ cõplexionẽ: ⁊ hoc quidẽ si amputa-
bit ante ortũ piloꝝ nõ oriunt pili in locis vbi oriunt in ma-
ribus ⁊ nõ femine sicut in barba: ⁊ vox mutat a similitudi-
ne vocis viroꝝ. Si aũt emẽtulatio fiat post ortũ piloꝝ radi
catoꝝ in suo situ: nõ in toto auferent pili: neqꝫ vox i toto mu
tabit. Sũt ãt qdã masculoꝝ in qnĩb⁹ aialiũ testiculos nõ ha
bẽtes oino: ⁊ hi sũt velocissimi coit⁹: eo ꝙ semẽ i eis subito
⁊ recte descẽdit: sicut est i piscib⁹ testiculos nõ hñtib⁹: in his
tamẽ opꝫ duas vias rectas esse per quas sperma descẽdit.
¶ Amplius testiculi in quibusdã aialibus testiculos haben
tibus nõ sunt pars viarum spermatis: sed sunt diuisi a vijs
veretri. Principiũ aũt habẽt a ligamẽtis nascentib⁹ ex osse
pectoris ⁊ sua carne: ⁊ est veretrũ rare substantie valde: ⁊ iõ
tendit facile per spiritũ subintrãtem ipm quãdo opus est: ⁊
remissum iterũ cadet cum fuerit opus. Erigit aũt propter
duas vtilitates ꝙ videlicet facilius intret in vuluã: ⁊ vt re-
ctius semẽ proijciat ad os matricis interius. Emissio enĩꝫ
spermatis ex recto est equalis in medio vnde suggi põt ⁊ nõ
ad latus vnde nõ suggit a matrice. ¶ Amplius aũt due ex-
tremitates capitis veretri habẽt declinationem ad vnũꝫ ⁊
idem: eo ꝙ curta sit chorda per quã ligat. Chorda aũt illa
facta est ꝓpter pulchritudinẽ quidem: ⁊ ad hoc ꝙ sustineat
virgã ne cõtinue sit erectionis si materia esset dura sicut os
ex qua facta est virga. Nodus aũt virge ⁊ icisio que est post
caput eius est propter melius: vt melius circũuoluat a vul-
ua ⁊ totum extrahat semen a capite ipsius. ¶ Amplius aũt
cuius virga est multũ longa pauce est generationis: qꝛ pro-
pter longitudinem alterat semen: eo ꝙ est valde futilis al-
terationis quãdo recedit a loco sue generationis. Matrix
aũt posita est posterius vesicã ⁊ ante intestina vt culcitretur
inter hec duo ⁊ custodiat propter creaturam que format in
ipsa. De musculis aũt virgã mouẽtibus in anathomia sa-
tis dictũ est: duo tamẽ sunt paria principalia que mouẽt eã.
Unum quidẽ par musculi est ex duabus partibus virge: ⁊
cũ extẽdunt ampliant vie ⁊ rectificant vt sperma velociter
exeat. Aliud aũt nascit ex osse pectinis ⁊ continuat cũ radi-
ce veretri ex transuerso: ⁊ cũ sua extensio equalis fuerit erit
extensio virge recta: ⁊ sic semper tensio virge motus sequit
testiculoꝝ. ¶ Amplius aũt testiculi pendentes facti sunt vt
ordo vasoꝝ spermaticoꝝ sit vtilior. Uasa enim hec tortuo-
sa facta sunt vt retardata in eis mã spermatis melius dige
rat: vt sit perfectior ex ipso spermate generatio. Est aũt vti
le preter hec vt ordinate eijciatur sperma ne nimis festinet
ad exitus in quacũqꝫ libidine hominis sicut facit i quibus-
dam brutis: aliquãdo tamen grauitatem inducit: eo ꝙ ab
eiectione retardat: ꝓpter qᷓ etiã nõ absolute est istud natu
re auxiliũ si illud ꝓpter qᷓ principaliter factũ est qᷓ dictum

Propter qd testiculi pẽdẽtes facti sunt.

est vt melius. vꝫ. digerat ⁊ sic melius proficiat generationi:
nõ enim est incõueniens eiusdẽ rei ſm nãm plures esse vti-
litates. Qᷓ aũt in ꝓhabitis diximus testiculos exire a vijs
spermatis nõ ita intelligimus ꝙ testiculi non conferãt ad
spermatis generationẽ: sed potius ideo dictũ est ꝙ substã-
tia spermatis est diuersa a substãtia vasoꝝ ⁊ viarũ que cõti
nuant cum testiculis. nõ enim testiculus est via: sed potius
viarũ sustentamentũ: eo ꝙ vie dirigunt ad testes sicut vere
dicit medicus. ¶ Amplius aũt quãdo castrant aialia ꝯtra-
hunt nerui ⁊ vene in sursum ⁊ separant a veretro ꝓpter qᷓ
per eos nõ curret ad virgã mã spermatis. Taurus aũt emẽ
tulatus statim post coiuit ⁊ generauit: eo ꝙ mã ante descen
derat ad deidimios sicut superius dixim⁹. ¶ Amplius aũt
omne carẽs crure caret virga ⁊ testiculis: ꝓpter qᷓ etiaꝫ pi
sces veretrũ nõ habent: ⁊ hoꝝ oua extra cõplent per semen
masculi: qꝛ carẽs virga in feminã semẽ proijcere nõ põt: ꝓ-
pter carẽtiam aũt huiusmodi membroꝝ etiã femina arbo-
rum extra cõplent. ¶ Amplius aũt instrumentũ qᷓ habent
femine aialiũ est matrix: ⁊ est quoddã principiũ generatio-
nis creature cũ virga in masculo respõdet: ⁊ est ꝓportiona-
tuꝫ illi: sed in altero illoꝝ est cõpleta mã generationis ⁊ exit
extra: in altero aũt est diminuta ⁊ retẽta intus: ⁊ est sicut in
anathomia diximus quasi ociũ in mare sic matrix in femi-
na: ⁊ quasi veretrũ sit collũ matricis: ⁊ vulua ⁊ duo testiculi
mulieris sunt sicut duo testiculi viroꝝ: sed in viris sunt ma
ioris quãtitatis ⁊ longioris cum rotunditate detenti ⁊ exte
rius. In mulieribus aũt sunt minores ⁊ lati magis q̃ꝫ rotun
di: ⁊ sunt curti ⁊ iterius. ¶ Amplius aũt sicut mares habẽt
vasa spermatis inter locuꝫ exitus vrine in radice virge: ita
mulieres habẽt inter testiculos ⁊ orificiũ matricis quedaꝫ
vasa dimidialia: sed in maribus icipit sperma in testiculo:
⁊ eleuat in sursum: ⁊ figit se ponendo in quãdam cõcauita-
tem a qua pendent testiculi: ⁊ post tortuose descendit infe-
rius: ⁊ complet ſm spermaticam digestionem sic curue re-
uersuꝫ quousqꝫ exeat per viã que est in radice virge a dua-
bus partibus qui locus ꝓpinquus est collo vesice: ⁊ hoc q̃-
dem longũ est in maribus: curtũ aũt in mulierib⁹: eo ꝙ col
lũ vesice mulierũ est curtũ. Sperma aũt in mulieribus ꝓce
dit a duobus testiculis sicut duo cornua: ⁊ expanse ꝓcẽdit:
⁊ harũ duarũ viarũ capita cõtinuant cũ testiculis ⁊ cõstrin-
guntur in delectatione coitus: ⁊ concupiscentia coitus que
est ante delectationẽ: ⁊ protendunt equaliter orificiũ matri
cis. Cum enim cõtrahunt a duabus partibus aperit orifi-
cium matricis ⁊ ampliat ⁊ suggit sperma. Hec aũt sunt bre
uiora sibi ꝯsimilibus que sunt in maribus. ¶ Amplius aũt
differunt in hoc ꝙ vasa spermatis in mulieribus ꝯtinuan-
tur cum testiculis: ⁊ transeunt ad additamenta cornualia
quiddam qᷓ nascitur ab vtroqꝫ testiculo ⁊ vomitat sperma
intra vas: ⁊ hec duo sic a testiculis nata vocant vomitãtia
sperma. Uasa ergo spermatis ista in mulieribus cum testi
culis continuantur: eo ꝙ hec vasa in mulieribus ad molli-
tiem accedunt ⁊ leuitatem. Nõ enim fuit opus vt essent du
ra: neqꝫ etiaꝫ ꝙ mẽbrana ipsoꝝ dura esset: eo ꝙ bene coope
riuntur neqꝫ indigent longitudine sicut in maribus: sed in
viris nocumentũ afferret si hec cum testiculis fuissent con-
tinuata: qꝛ constrictione sua lesioneꝫ intulissent: propter qᷓ
medium inter illa positum est. ¶ Amplius autẽ ſm Aristo.
vasa spermatis in mulieribus euomittant sperma ante ori
ficium matricis interius iuxta foramen virge que est colluꝫ
vesice sue. Hoc autem non bene certificat nisi per anatho-
miam ⁊ inspectionem mulierum. Signum tamẽ est huius
ꝙ cum mulier extremitatẽ virge sue mouet trahendo ma-
nu ꝙ sentit delectationem coitus ⁊ polluit. Cum autẽ illuc
proijcitur sperma orificiuꝫ matricis statim vt senserit pro-
prium sperma festinat ad suggendum ipm: ⁊ cum ipso sug-
git sperma maris: eo ꝙ ambo cadunt in vnũ locũ. Si autem
matrix esset attractiua spermatis maris per se sine sperma
te proprio: ⁊ sic naturaliter non attraheret nisi sperma viri
accideret ꝙ semper equaliter matrix intenderet attrahere
sperma viri: ⁊ tũc non esset necesse mulierem emittere sper
ma in coitu: qᷓ falsum est: que causa lꝫ ſm Aristo. videat
vera esse ⁊ hoc inferius queretur ⁊ superius que de his di-
cta sunt. Oportet igitur ꝙ sperma viri sit excitatiuum pro-
prij spermatis: ⁊ simul i vna hora duas matrix cõplet ope-
rationes

De carẽ re caret ⁊ testiculis

Prio d tione aia cap.17.

rationes: electionem. vz. proprij spermatis ꝛ receptionẽ al-
terius. In hac tamen re multum credẽdũ est mulierib⁹ dis-
cretis in natura ꝛ modo coit⁹. ¶ Amplius aũt quidam an-
tiquorum sapienter tradiderũt ꝙ via exit⁹ spermatis mu-
lierũ ꝛ etiam viroꝝ est valde stricta: ꝛ circũstant eam in cir-
cuitu ꝛ cooperiunt carnes glandulose: ꝛ carnes ille glandu-
lose ꝛ collum vesice emittũt a se quasdam humiditates ca-
lidas que venientes ad orificium matricis stimulãt ad lu-
xuriam: ꝛ iste humiditates sunt albe tenues. ¶ Ampli⁹ au-
tem sperma in marib⁹ est magis digestum: ꝛ venit ad testi-
culos per venas tortuosas multas sicut sunt rami qdam: ꝛ
he vene portant eis sanguinez qui digeritur ꝛ alteraẽ quo-
usqꝫ testiculis assimileẽ ꝛ humiditati que est in eis: ꝑcipue
tamẽ assimilaẽ spiritui aereo qui ibi generaẽ ꝛ per illuz al-
bescit sicut spuma gracilis. ¶ Amplius autem matrix crea-
ta est ex venis multis que ramificanẽ in substãtia ei⁹ ex q-
bus manat embrionũ sustentatio: mẽstruũ eni per illas de-
scendit. Ligaẽ aũt matrix fortib⁹ loris cũ dorso ne decidat.
Adhuc aũt facta est ex substãtia neruosa eo ꝙ multa sepe i-
diget extensione in incremẽto fetus ꝛ diminutiõe idiget in
exitu part⁹: ex hoc enim habet ꝙ inculcaẽ supra fetũ in tem
pore part⁹: ꝛ premit ipm vt exeat. Sua aũt concauitas non
compleẽ nisi sit neruosa telaris: sicut ꝛ duaꝝ mamillaꝝ com
pleẽ concauitas in sua quantitate. Si enim hec opa fet⁹ et
part⁹ non essent: nulla esset indigentia matricis ꝛ mamilla-
rum. ¶ Amplius autez in hominib⁹ matrix habet duas tu-
nicas ꝛ duas diuisiones sicut diximus in anathomia. In alijs
autem aialib⁹ diuisiones ei⁹ sunt ſm numeꝝ mamillarum.
¶ Amplius aũt ouantia etiaz habẽt multas matrices: sed
ouantiũ q̃dam sunt que intra cõplent oua sua: q̃dam autez
sunt que ponũt ea intra ꝛ emittũt animalia foras: q̃daz aũt
ex toto complent ea sicut piscis: q̃dam aũt ouant primo po-
stea pariũt animal: exit aũt ex ouo in inferiori matricis: qa
si superi⁹ exiret comprimeret diaphragma: ꝛ propter longi-
tudinem vie fieret grauis part⁹. ¶ Amplius autem ea que
sunt mollis cutis faciũt oua ꝛ ponũt ea extra: qd aũt est du-
re pellis non hꝫ oua posita foris: sed aialia talia habent in
circuitu testee pellis sue quasdã cõcauitates in qb⁹ reponũt
ꝛ tegũt oua sua. ¶ Ampli⁹ autem fere omnia ouantia sunt
talia ꝙ non habẽt separatã viam vrine a via stercoris: pre-
ter tortucaz que hꝫ vesicam sicut in ante habitis diximus.
¶ Ampli⁹ aũt quedã ouantiũ coeunt manifeste sicut aues:
quedam aũt non faciunt nisi ꝙ impingũt ad seinuicez ꝛ cõ-
tingunt se in loco exitus ouoꝝ ꝛ spermatis: ꝛ contact⁹ extre-
mitatũ suaꝝ est eis pro coitu. Quedam etiam inuoluunt se
ad inuicem. Quedã etiam anulosorum non coeunt aliquo
modo sed generãt se ex seipsis sicut plante. ¶ Ampli⁹ autez
quedã coeuntiũ ouantiũ in sexu feminino q̃ꝫ masculino mi
noris sunt quãtitatis: sicẽ est in multis auib⁹ rapacib⁹ ꝛ alijs
quibusdam: sed generalr quãdo aues coeũt femina suppo
nit dorsum masculo: ꝛ mas intorquet caudaz sub cauda fe-
mine: ꝛ femina erigit caudã ꝛ parat poruz per quem conci-
pit: ꝛ suggit sperma masculi ab exteriori poro. Et per hec
dicta patet intellect⁹ oium que de mẽbris genitalib⁹ mariũ
ꝛ feminarum dicta sunt in hoc libro a principio.

¶ Tractatus Secũdus. xv. Libri de animalibus: qui est de natura spermatis.

¶ Cap. pᵐ. De questionib⁹ que sunt de spermate: ꝛ an sperma descindatur ab omnibus membris per modum quem dixit Plato.

Ponio ꝺ gñatione aialium cap. 17.

Nunc autẽ superest loq
de spermate ꝛ natura ipsi⁹. Manifestũ est
aũt ad sensum ꝙ a qbusdam animalibus
sperma exit: sꝫ latet vtrũ exeat ab alijs san
guinem non habentib⁹. Sãguinez eni ha-
bentia omnia spermatizãt: sed ea que sũt
anulosi corporis: ꝛ que sunt de genere ma-
lachie in plurib⁹ nõ manifeste sperma habere inueniuntur.
Querendũ igiẽ in primis est an oium aialium mares sper-
matizãt: an non. ꝛ si cõcessum fuerit quosdam nõ spermati-
zare querendũ erit: quare qdaz animaliũ mares semp sper
matizant ꝛ qdam non. ¶ Ampli⁹ aũt querendũ est an femi-
ne spermatizent: ꝛ si spermatizent que sit ꝯuenientia spma-
tis earum ad generationẽ eaꝝ. ¶ Adhuc aũt considerãduz
est que spermatis cõuenientia ad generationẽ: ꝛ que est nã
ipsi⁹ vniusr: ꝛ que natura mẽstrui in animalib⁹ a qb⁹ exit hu
iusmodi humiditas. Est vna q̃dam de his opinio eorum
qui genituram principiũ esse dixerũt generationis genitu-
ram sperma vocãtes. Hi enim dixerũt omne qd generaẽ a
spermate nasci: ꝛ ꝙ omne sperma distillat a gignẽtib⁹: nec
vnqꝫ generatio fieri potest sine hmõi distillatiõe: ꝓpter qd
etiam Venerẽ natam a spuma testiculoꝝ esse testanẽ: ꝛ hãc
esse deam ꝛ principiũ omnis generationis: ꝛ deoꝝ filij ꝛ ne-
potes: ꝛ deoꝝ patres ab hmõi natos esse dicũt cõmixtione.
¶ Ingrem⁹ igiẽ in primis vtrũ mas ꝛ femine ambo spma-
tizent: an alter illoꝝ tm̃: ꝛ vtrũ sperma vniusr exeat a toto ꝛ
omnib⁹ membris corporis: aut non. Quidã enim dicunt ꝙ
aut non debent descindi a toto corpore: aut debet esse dupli
cis nature. s. ꝙ descindaẽ a mare ꝛ femina. Propter qd in
hac dubitatione cõsiderandũ est ꝛ ingrendũ vtrũ descidaẽ
a toto corpore: ꝛ quomõ. Multi enim sicut prediximus opi
nati sũt ꝙ sua descisio sit a toto corpore: ad qd etiam ꝓban
dum q̃druplex inducũt testimoniũ. ¶ Quoꝝ primũ est dele
ctationis fortitudo ꝛ vehementia. supponũt enim hi ꝙ de-
lectatio que est ab omnib⁹ mẽbris fortior est ꝛ vehemẽtior
q̃ꝫ ea que est a paucis. Cũ enim vt dicũt delectatio est ꝓfun
datio ꝛ generatio cõuenientis insensibilem animam: vt di
cit Plato: maxima delectationũ erit ſm generationem cõ-
uenientis in omnia organa sensibilis aie: hec aũt sũt omnia
membra corporis. Descindiẽ igiẽ sperma ab omnib⁹ mem
bris corporis. ¶ Scdꝫ aũt testimoniũ est ex hoc qd accidit
generatis ex generatiõe: multotiens enim imperfectũ ge-
neratur ab imperfecto: sicut multotiens canis carẽs cauda
generat non caudatũ filiuz: ꝛ de auib⁹ est similiter: a mẽbro
enim qd deest generãti non exit sperma: ꝛ ideo deest idem
membrũ in generato vt dicũt. ¶ Tertiũ aũt testimoniũ est
similitudo geniti ꝛ generãtis que frequẽter fit ſm totũ cor-
pus ꝛ non ſm partẽ tm̃: hui⁹ enim ſm omnia mẽbra simili-
tudinis dicũt aliam nõ posse esse cãm nisi descisionem sper-
matis ab omnib⁹ membris. ¶ Quartũ aũt testimonium su-
mũt a syllogismo rectũ esse dicẽtes ꝙ sperma descindaẽ ab
omnib⁹ membris. Idẽ enim est totũ qd omnes sue partes.
Constat aũt sperma descindi a toto generante primo ꝛ pri
mo: quoniã illud totũ habet sperma: ꝛ multitudinẽ spma-
tis hꝫ tantã que sufficit ad generationem omniũ membro-
ruz similiũ ꝛ dissimiliũ generanti: hec aũt testimonia dicũ-
tur sufficere his qui istã sustinent opinionem: ꝛ ꝑcipue hoc
qd dictũ est de assimilatione generãtis ꝛ geniti: hoc eni fre
quenter nõ est tm̃ in substãtialib⁹: sed etiam in accñtalibus
que cõsequunẽ subam. Multi enim natoꝝ habẽt in corpo-
re maculas ꝓgenitoꝝ suoꝝ: ꝛ habent eas in eisdez locis: ita
ꝙ etiam aliquãdo cicatrices vulneꝝ patris effigiari vidẽ-
tur in corpore filij ꝛ in eisdẽ locis in qb⁹ sunt in corpore pa-
tris. Quidam enim nat⁹ vt dicit Aristo. oino simile signuz
habuit in bracchio ei qui añ erat in bracchio patris sui: qd
accidisse dicit in ꝓuincia alkydor vocata: ꝛ videbaẽ diuisuz
non adunatũ sed sparsuz in bracchio nati sicut erat in pr̃is
bracchio. Ex his igiẽ rõnib⁹ hi confitenẽ hoc qd dictũ est:
ꝙ. vz. sperma ab omnib⁹ mẽbris descindaẽ. Videnẽ aũt hi
ponere ꝙ partes spermatis determinate: virtutes hñt mẽ
brorum a qb⁹ descindũtur: ꝛ per speciales ꝛ partiales ṽtu-
tes partiũ spermatis quelibet opereẽ membrũ vnũ ex par-
te spermatis in qua est: ita ꝙ non sit vna vniuersalis virt⁹
formatiua in spermate que opeẽ totũ ex vno aliquo qd est
ꝑncipiũ toti⁹ sicut cor diciẽ esse: qa aliter preinducta nihil va-
lerent testimonia nisi ita intelligerẽt hoc quod induxerũt.
Fuit aũt hec positio Platonis ꝛ seq̃ciũ ei⁹ qui multas aias
esse ponebant in quolibet corpore ſm diuisionez membroꝝ
principaliũ. ¶ Si qs aũt hec subtiliter cõsiderauerit inue-
niet ꝓculdubio rem cõtrario mõ se habere q̃ꝫ hi dicunt: nec
est difficile omnib⁹ his que induxerũt ꝯdicere. Nõ eniz cui
magis innitunẽ que ex similitudine nati ad gñantẽ nõ stabi-
lit istã positionẽ. Sepe enim nat⁹ similis est genitori suo in
pilis ꝛ vnguib⁹ ꝛ voce ꝛ huiusmodi partib⁹ a quib⁹ impossi
bile est sperma descindi. ¶ Ampli⁹ autez multi generantes
neqꝫ pilos habent neqꝫ barbã: ꝛ si sperma descindiẽ a quo-

Rõnes asserẽtiũ semẽ a toto corpore ꝺcidi.

Impugnatio predicte opionis ꝑmo ꝺ generatiõe aialium cap. 18.

libet membro simili ⁊ dissimili: quando diceremus ꝙ nati haberent pilos ⁊ barbam: ⁊ hoc tamẽ frequenter videmꝰ fieri in natis. ¶ Ampliꝰ aũt frequẽtissime contingit ꝙ natꝰ non assimilaẽ patri vel matri: sed potius auo vel proauo aliqñ quorum nulla pars seminis est in ipso. ¶ Ampliꝰ aũt similitudo hec aliquando est ad eũ qui precessit ante plures generatiões: sicut fertur ab Aristo. accidisse in regiõe ꝑlas vocata: vbi quedam mulier coiuit cũ ethiope ⁊ albaꝫ peperit filiam: ⁊ postea per viꝝ concepit illa filia alba ⁊ peperit per illũ virum filiam nigram. ¶ Ampliꝰ cõtra defensores huiꝰ opinionis obijcitur a similitudine arboꝝ. Si enim semen arboꝝ descindaẽ ab omnibꝰ partibꝰ arboꝝ videbiẽ incõueniens: eo ꝙ quedam partes arboꝝ sunt diminute: quedam autem nec dum orte sunt ipsis: ⁊ quedam sunt que non applicantur eis in ramis a quibꝰ exit fructus ⁊ semen: ⁊ oporteret etiam ꝙ descinderet semen ex corticibꝰ fructus ⁊ semen continentibꝰ ꝙ tales cortices in alio operantur si ponatur descindi de qualibet parte que omnia sunt absurda. ¶ Adhuc aũt querere oportet vtrum descindaẽ ex mẽbris consimilibꝰ tm̃: vbi gratia: vtrum descindaẽ ex carne ⁊ osse venis ⁊ neruis ⁊ chordis ⁊ ligamentis: aut etiaꝫ descindaẽ ex membris organicis: sicut ex facie ⁊ manibꝰ ⁊ pedibꝰ. Si enim exeat sperma ex altero istoꝝ membroꝝ: tũc ſm illam positionem in illis tm̃ debet esse similis natꝰ generanti: vt si erit ex officialibꝰ assimilabitur natus generãti in officialibꝰ tm̃: in facie. vꝫ. manibꝰ ⁊ pedibꝰ: hoc autem absurdum est. Manifestũ est ergo ꝙ similitudo nõ est propter descisionem spermatis a toto corpore: sed ꝑpter aliaꝫ cãm quã nos in ante habitis istiꝰ scientie assignauimus. Si eniꝫ dicatur sperma descindi a consimilibꝰ membris omnibꝰ: eo ꝙ mẽbra similia ſm viam cõpositiõis sunt: aut officialia eo ꝙ cõpositio ipsa est in facie ⁊ manibꝰ: tunc deberet natus in his semper parenti assimilari: ita ꝙ similis esset in carne ⁊ vnguibꝰ ⁊ alijs partibꝰ similibꝰ. Si aũt dicatur ꝙ sperma erit ex vtrisqꝫ membris tũc queritur ab eis quis sit modus generationis: nos enim videmus officialia mẽbra composita ex similibꝰ. Si aũt dicaẽ ꝙ sperma erit ab vtrisqꝫ prius debet descindi a similibꝰ ⁊ posteriꝰ ab officialibꝰ: quinimo dignius est vt exeat ex simplicibꝰ qꝫ ex compositis: qa composita non sunt nisi compositio simplicium: sicut si diceremꝰ ꝙ aliquid erit a nomine vel oratione oportet ꝙ exeat ex syllabis que sunt partes nominis ⁊ oratiõis: ⁊ simiľr qđ erit ex syllabis oportet ꝙ exeat ex litterarũ elemẽtis. Similiter autem si dicaẽ ꝙ sperma erit a toto corpore oportet ꝙ exeat a mẽbris similibꝰ ⁊ dissimilibꝰ: ⁊ si erit ex illis oportet ꝙ exeat a partibꝰ illarum partium primis: ⁊ sic exibit ex elementis: ꝑpter exitum aũt ex illis non oportet ꝙ sit aliqua similitudo generati ad parentem: ergo per similitudinem natoꝝ ad parentes non ꝓbatur sperma exire a toto corpore. Hec igitur Platonis opinio non continet veritatem.

¶ Cap. xiii. An sperma descidatur a toto corpore sicut dixit Empedocles ⁊ Anaxagoras.

Prio õ gñatiõe aialiũ ca 13. parum post principium.

Sunt autem adhuc ⁊ alie due opiniones consitentes sperma a corpore generãtiuꝫ descindi. Empedoclis. vꝫ. ⁊ Anaxagore de quibꝰ oportet inquiri. Dicebat enim Empe. ita sperma descindi a toto corpore ꝙ omnia membra similia ⁊ dissimilia sunt in eo actu: sed non continuata neqꝫ visibilia: ita ꝙ etiam in spermate geminorum sunt capita vtriusqꝫ geminoꝝ ad suas ceruices non continuata. Iste eniꝫ est de illis qui ponit omnia esse in omnibꝰ siue similia siue dissimilia. Lis autẽ ⁊ amicitia dispgendo ⁊ cõgregando continuant vnũquodqꝫ membrum ad id qđ est sibi congruũ: ⁊ diuidũt ipm ab eo qđ est sibi incongruũ. Anaxagoras aũt dicebat sperma esse decisum ex omnibꝰ similibꝰ membris: ⁊ in ipso esse omnia actu sicut esse ipm dicẽ carnem inuisibilẽ ex carne visibili generãtis ⁊ sanguineꝫ ex sanguine ⁊ os ex osse ⁊ sic de alijs. Et qa hec latent in spermate: ideo dicit intellectũ separare ⁊ coniungere conueniẽtia ab inconuenientibꝰ. ¶ Si ergo dicaẽ sicut isti dicũt: tũc oportet ꝙ membra illa que debent esse in semine: aut sũt diuisa: aut cõtinuata ⁊ coniũcta. Si aũt sunt diuisa non possunt viuere: quoniam vita nõ conuenit nisi organico cõiuncto: ⁊ si non viuit tunc non est ex toto viuo: neqꝫ generaẽ ex ipso totum viuum ſm istos. Si autem membra sint continuata adinuicem: tũc sperma erit organicũ corpus viuũ: et tale est animal: ergo sperma erit paruũ animal qđ est absurdum. ¶ Amplius autem qualiter habebit se sperma duoꝝ coniũctũ sicut sperma mulieris coniũgiẽ cũ spermate viri. Si enim vtrũqꝫ istorum descindiẽ a toto corpore femine ⁊ a toto corpore maris: oportet ꝙ natꝰ ex spermate in omnibus membris habeat expressam similitudineꝫ femine ⁊ similitudinem maris: ergo sicut iam ante diximꝰ non est vnũ animal sed duo: ⁊ ex his duobꝰ duo generabũtur animalia quãdo vnũ non agit in aliud ſm istos: sed a mẽbris que sũt in spermate hñt virtutem formatiuam siue distinctiuam ⁊ non a testiculis. Si aũt hoc modo dicat aliquis erit absqꝫ dubio cõueniens sermo Empedo. hic eni opinaẽ ꝙ in mare ⁊ femina est quedam natura essentialeꝫ hñs similitudinem nature in qua sunt mas ⁊ femina: ⁊ ꝙ totũ sperma nõ erit ex altero generantium: sed ex toto corpore vtriusqꝫ: cui tamẽ membroꝝ sit distinctio: ⁊ ꝙ a distinctis naturis ꝓfluit videtur distinctam hẽre figuram ⁊ virtutem ⁊ operationeꝫ. ¶ Amplius autẽ qua de causa femina per se sola nõ gignit si sperma erit a membris: ⁊ habet virtutem ab illis: quinimo sola debet concipere femina ⁊ parere eo ꝙ sperma formatiuã hꝫ a membris: ⁊ in ipsa femina receptaculuꝫ est matricis in qua embrio formari poterit ⁊ compleri: ⁊ nihil amplius exigiẽ ad generationẽ. Videẽ autem ex his alterum duoꝝ sequi necessario. s. ꝙ aut sperma non erit a toto corpore: aut sicut diximus erit ex vtroqꝫ parente mare. s. ⁊ femia: ⁊ huiꝰ signũ est: qa generatio non fit sine coitu vt ambo spermata sint simul: ⁊ tũc sequunẽ inconuenientia que supra diximus. ¶ Ampliꝰ autem incõueniẽs hoc esse videẽ: qa qñcunqꝫ est vnũ sperma multoꝝ geminoꝝ siue filiorũ: tũc oporteret ꝙ in illo spermate saluarenẽ membra distincta lꝫ inuisibilia. Et qa mẽbra distincta hñt virtutes ⁊ potentias ad vite operatiões oporteret ꝙ ipsa eẽt animata: qm̃ sicut anima tota est endelechia totiꝰ corporis: ita partes sunt endelechie partiũ: qa si oculus esset animal visus eẽt anima eiꝰ: sicut diximꝰ in libro de anima. Hoc tamẽ dixit Empedo. asserẽs ꝙ in semine essent capita geminoꝝ sine cõtinuitate ceruicis que postea per amicitiam cõtinuata sunt. Manifestum aũt est ꝙ sic in semine nõ possunt saluari mẽbra anima carentia nõ cõtinuata: qa tunc non operarẽtur ſm vite potẽtiam sicut dixit Empedocles. Similiter cõstat ꝙ non est animal: qa animal ſm Empedo. ⁊ in veritate nõ est nisi ex organis multis continuatis ⁊ compositis: neqꝫ iteruꝫ potest dici ꝙ illa mẽbra sint multa animalia: ita ꝙ qđlibet per se sit animal: sicut diximꝰ ꝙ si oculus esset animal visus eẽt anima ipsius. Sic enim non potest dici ꝙ membra que ſm Empedo. sunt in semine sint multa animalia que cõtinuãtur ⁊ ordinanẽ adinuicem ad cõstituendum vnũ ex multis animalibꝰ compositum: talis enim sermo non poniẽ nisi ab eo qui opinaẽ ꝙ sperma erit a corpore in substãtia mẽbroꝝ: sicut diximus ꝙ aliqđ clausum erat in terra: nõ sicut in materia sed sicut in loco oriẽ: ex ipa autẽ effoditur ⁊ deducitur ad lucem: ⁊ talem ortũ spermatis in omnibꝰ mẽbris insimul congregatis dixit Empedocles eẽ ex amicitia cõgregante mẽbra in vnam spermatis subam: ⁊ ſm hãc positionẽ sperma erit membrũ latẽs qđ exiuit a membris corporis. Sed cõtra hoc est ꝙ mẽbra nõ possunt esse cõtinua vt id qđ exit ab eis sit q̃si continuũ adunatũ sicut dicit Empedo. lꝫ eniꝫ sint colligata in corpore aialis: tamẽ forme eoꝝ sunt diuerse: qa vna est caro ⁊ altera est neruꝰ ⁊ tertia os ⁊ sic de alijs: ⁊ qđ exit a talibꝰ retinẽs formã eiꝰ qđ exit nõ est continuum ⁊ adunatũ in vno loco: ⁊ actu humiditatis spermatis eo ꝙ mẽbra sicut diximꝰ non adunãtur. Ridiculum enim videẽ membra superiora ⁊ inferiora: ⁊ dextra ⁊ sinistra: ⁊ exteriora ⁊ interiora distincta eẽ: ⁊ tamẽ esse in vno actu spermatis. Omnes igiẽ sermones sic opinantiũ falsi sunt oino. ¶ Amplius aũt quedam membra distinctas ⁊ principales habẽt virtutes sicut in ante habitis huiꝰ scientie determinatum est. Quedã aũt nõ propter se sunt: sed per accidens: siue ꝓpter aliđ eo ꝙ sunt principalibꝰ subueniẽtia: ⁊ qualiter hec membroꝝ distinctio soluatur in spermate: non potest assignari etiam si fingere liceat. ¶ Ampliꝰ si loqui volumus de positiõe ista ꝓfundius inueniemus membra dissimilia di-

stingui

singula similibꝰ in hoc ꝙ ista: qa officialia sũt possunt agere actiones suas: sicut lingua loqui ⁊ oculus videre ⁊ manus suã facere operationem ⁊ pes: cõsimilia aũt distinguũtur abinuicem per mollitiem ⁊ duritiem ⁊ alia accidẽtia ꝓpria conuenientia eis: ⁊ has distinctionum differentias impossibile est in spermate reperire. Manifestuz est igitur ꝙ impossibile est ꝙ sperma decisum a corpore hominis sit cõmunicans cum omnibꝰ membris similibꝰ ⁊ dissimilibus: ꝙ videlicet sanguis sit ex sanguie ⁊ caro ex carne: ⁊ hũc ẜmonem non dicunt nisi illi qui dicũt esse ex membris omnibꝰ: ponit enim esse ex huiꝰ rationis membro etiam si non cõcedamus sanguinem esse ex sanguine: qa in vno quolibet ẜm Anaxa. sunt omnia alia. Si eniz oĩa sunt in omnibꝰ qua de causa non posset esse spina ex aliquo vno mẽbro simili. Hec enim positio similis est positioni Anaxagore qui opinatur sperma non esse nisi ex consimilibꝰ partibꝰ sicut superius diximus. Sed Anaxagoras non affirmat dictum suuz nisi ex generatiõe animalium que tales inueniuntur habere partes similes ex quibꝰ alie componũtur que non possunt ex nihilo. Oportet igiẜ ꝙ ipse sint precedẽtes in semine lz sint latentes. Empedo. aũt hoc qđ dicit affirmat ex omnibꝰ generaliter entibꝰ ⁊ motibꝰ qui nõ sunt nisi composita per amicitiam ex his que prius erãt in actu forme lz nõ essent in actu compositiõis. Dicit enim ꝙ in augmẽto addũtur que ꝑus erãt per amicitiam: ⁊ in diminutione subtrahũtur ⁊ in alijs motibꝰ similiter. Sed nos queramus ab istis qualiter mẽbra embrionum crescũt ad debitam quãtitatem si nihil est in eis nisi qđ decisum est ab omnibꝰ membris generantis. Nõ enim possunt dicere ꝙ membra sunt in spermate ẜm illam quãtitatem quã hñt in nato cum primo nasciẜ: qa tũc essent visibilia ⁊ distincta ẜm sitũ ⁊ visum: qđ est manifeste falsuz. Propter qđ etiaz sermo Anaxagore tolerabilior est sermone Empedo. Dicit eni in augmẽto membroꝝ addi carnem carni: ⁊ sic de alijs membris similibꝰ: ⁊ nõ manuuz manui ⁊ pedem pedi. Empedo. autẽ ⁊ sequaces eiꝰ in hoc cõtradicunt ei: dicentes quidem carnem maiorem effici et augeri ex additione cibi: cibuz tamẽ hũc nõ alterari in carnem eo ꝙ cibꝰ ille non subito efficitur sperma qđ est simile carni ⁊ reliquis membris in forma: sed potius vt dicunt ex spermate omnia mẽbra generari: eo ꝙ omnia membra in se hz ⁊ erit ex omnibꝰ: ⁊ cum cibꝰ transit per membra colligit membra inuisibilia: ⁊ ex illis augeẜ corpus cibatũ: ⁊ facẽ hoc modo carnem ⁊ sanguinez ⁊ alia membra: ⁊ hec est positio fundata super hoc ꝙ suba membroruz fine sui diminutione emittat a se aliam substantiam omnia illa membra inuisibiliter continẽtem nõ continuata ⁊ distincta: quasi ipsa substãtia multiplicetur in seipa a talis humoris vel substãtie emissione: quem errorem vsꝙ hodie multi nostri temporis pleni errore homines defendũt. Hic autẽ sermo stare non potest: ideo qa nos videmus ꝙ id qđ exit a corporibus animaliũ exit per cõmixtionem sicut vinuz cõmiscetur cũ aqua qđ ante non fuit admixtum: sed postꝙ fuit apposita ad vinum attenuabitur vinum ⁊ subiectum est substãtie subtilioris ⁊ magis penetrans. Que autẽ cõmixta sunt: sũt indistincta sed vnita sunt in actu mixti: igitur quecũꝙ sunt in spermate indistincta: sunt ⁊ vnita in actu mixti.

Cap. 3^m. De improbatione dicti Empedoclis ⁊ Anaxagore per causam masculinitatis ⁊ femininitatis: ⁊ ꝑ causaz generandi dissimilia sibi in genere.

Prio de gña tiõe aialiũ ca. 18. circa dimidium.

S Ermo võ eius qui dicit sperma esse carnez ⁊ os ⁊ quodlibet aliud membrũ ẜm actum sicut neruus: ⁊ ꝙ sic compositũ est ex neruo ⁊ carne ⁊ alijs membris oĩno cõtradicit sermonibus nostris physicis: ⁊ nostre positionis in causa sexus masculini ⁊ feminini: ⁊ precipue quantũ ad hoc qđ dicit Empe. Dicit eni Empedo. ꝙ causa generatiõis femine vel masculi est in tẽpore impregnationis: quoniã si in illo tẽpore cõcipit sperma qđ exit a toto corpore viri erit conceptus masculus: ⁊ tũc effluit sperma mulieris erit embrio femina ⁊ tũc effluit sperma masculi: ⁊ si concipit ambo spermata cõcipiet geminos: quoꝝ vnus erit femina ⁊ alter masculus. Sz cõtra hoc est qđ ꝓbauimꝰ per experimẽtum: videmus eni mulieres primo non cõcipientes que post alterationez aliquam corpoꝝ suoꝝ ex etate vel medicina vel aere vel loco postea cõceperũt ⁊ vidimus easque semper per aliqđ tẽpus pepererunt mares ⁊ postea feminas: ⁊ quedaz sunt ecõuerso disposite: ⁊ irrationabile est dicere ꝙ semper effluat alter seminũ continue ⁊ nũꝙ concipiaẜ. Femininitas ergo ⁊ masculinitas nõ causanẜ ex hoc ꝙ sperma cõcipiatur qđ exit a toto corpore maris ⁊ femie: sed ꝓpter aliam cãm quã in ꝑhabitis istius sciẽtie assignauimus: que est tẽperantia spermatis: ⁊ intẽperantia que est in spermate viri ⁊ mulieris siẜ cõmixtis. Ex his eni que hic ⁊ in ante habitis istius sciẽtie dicta sunt manifestuz est ꝙ id qđ cõgregatur ex duobꝰ spermatibꝰ est res que ꝓprie cõuenit generatiõi membri qđ ostẽdit masculinitatem ⁊ femininitatẽ: ex vno eni spmate sic ex duobꝰ cõmixto ẜm substãtiam potest eẽ mas aliquãdo: ⁊ aliquãdo femia: nõ ideo ꝙ ex eo sit aliqđ mẽbrum qđ prius latuerit in ipõ: sed qa in spermate est virtus formatiua que est cõueniẽs generationi membri masculi vel femie ꝓueniẽs ex diuerso calore vel frigore que sunt in cõplexione spermatis. Et per omnia eodem modo dicimus de membris alijs: qa si ꝓbatum est ꝙ nõ necessario ad generationẽ matricis oportet egredi sperma ex matrice generãtis: erit idem modus rationis ꝓbandi de omnibus alijs membris: ⁊ sic nõ opz ꝙ sperma exeat ab aliquo mẽbro. Amplius sicut in precedẽtibus diximꝰ quedam animalia in prima generatione parta non sunt similia se generãtibus in specie: neꝙ tamẽ finaliter remanebunt dissimilia a suo genere: sicut quedaz musce ⁊ apicule. Ex istis igiẜ generata non statim sunt similia eo ꝙ generãt vermes. Cõstat autem ꝙ sic generatiõe diuersa ⁊ dissimilia non sunt a spermate qđ exiens ab omnibꝰ partibus generãtis in se similia mẽbra mẽbris generantis retineat. Si enim ex tali nascerẽtur spermate ꝓ certo essent similia statĩ primis generãtibus precipue ẜm istos qui dicunt ꝙ similitudo signuz est ꝙ sperma exeat ab omnibꝰ mẽbris ⁊ a toto corpore. Amplius ex vno coitu quedaz alia generãt multos filios: hoc tamẽ magis accidit in plãtis ꝙ ex vno simul ascendente succo generant multos fructus ⁊ multa semina in quolibet ãno semel vel pluries. Si ergo semẽ est factiuũ membrorum omniũ: qa est decisum ab omnibus habẽs in se membra ⁊ virtutes mẽbroꝝ inuisibiliter: oportet ꝙ in exitu vnius spermatis qđ vno motu exit multa mẽbra inuisibilia cum virtutibꝰ suis egrediantur: ⁊ hoc valde est absurdum. qualiter eniz hoc posset esse: qa si sperma a toto ꝺscinditur vt isti dicũt: constat ꝙ non exit nisi vno modo ⁊ vnica operatione membroꝝ vnum ⁊ idem sperma. Effluit enim vnũ sperma ex vno coitu ⁊ vna membroꝝ diuisiõe: nec põt dici ꝙ in matrice diuidatur in multoꝝ membra ⁊ virtutes: qa isti dicũt ꝙ sperma efficiẜ diuisum in mẽbra: ⁊ ex hoc ꝙ exit ex omnibꝰ membris animaliũ: hoc aũt impossibile esse iã probatũ est. Amplius autem rami arboꝝ abscisi ab arbore ⁊ infixi in terram inueniunẜ aliquãdo qui fructificant ⁊ semen faciũt ex quo germinat tota arboris species: cũ tamen non possit dici ꝙ hoc semen exit ex omnibꝰ partibꝰ arboris: exit enim ex his ramis sperma: siue semen per se: siue sine cõiunctione ad totã arborem: ⁊ manifestũ est ꝙ virtus fructificãdi est in eis anteꝙ ex se emittãt radices ex seipsis. Cõstat igitur ꝙ sperma huiꝰ fructificatiõis a tota nõ exit arbore. Huiꝰ autem qđ diximus signum est ꝙ multotiens videẜ in animalibꝰ anulosis quibusdam: ꝙuis nõ accidat hoc in toto ⁊ omni anulosoꝝ genere: in pluribꝰ eni accidit si quis diligenter cõsideret: hoc aũt est ꝙ femina habet membrum genitale per qđ concipit ad modũ veretri ⁊ imponit illud intra corpus maris ⁊ bibit ex eo sperma: hoc enim ꝓbaẜ ex hoc ꝙ in omni animali id qđ supponitur in coitu est femina. In istis autẽ anulosis suppositum inferiꝰ erigit veretrum per modũ caude factũ: inferiorẽ. vz. partez corporis sui ⁊ intrudit ipm in corpꝰ incũbẽtis sibi corporis anulosi: ⁊ bibit ex eo humorẽ spermatis. Non aũt fit hoc in oibꝰ anulosis vt diximꝰ sed in pluribꝰ. Et cõstat ꝙ nõ bibit nisi humorem iferiꝰ in corpore inuẽtũ. Manifestũ ergo est ꝙ causa gñationis in spermate nõ est ideo qa a toto exeat corpore: sed alia q̃dã est huiꝰ causa quã posteriꝰ ingremus. Melius eni ⁊ cõuenientius diciẜ ꝙ causa gñationis non est exitꝰ spermatis ab oibꝰ membris ⁊ a toto corpore: sed potiꝰ est ab operatiõe virtutis formatiue que sicẽ artifex est ope-

ratrix totius corporis: sicut etiam dicimus scānum ſm formaz scāni esse a carpētario ⁊ nō a materia generaliter ptes scāni in se hñte. Isti enim mirabile figmētum inducunt in causa similitudinis gñati cum generāte: sicut si aliquis diceret ꝙ ideo similis est filiꝰ patri: qa hʒ consimilia membra cum membris patris. ¶ Adhuc autē magne delectationis que est in coitu nō est causa illa quā inducūt: exitus. vʒ. spermatis a toto corpore ⁊ ab omnibꝰ partibus eius: sed potiꝰ huius delectationis est causa profundus ⁊ fortis motꝰ spermatis qđ inferius tangit loca neruosa genitalium: ⁊ precipue locū preputij in viro ⁊ neruos matricis in femīa: cooperatur autem hec fricatio aperiēs ⁊ calorem inducēs: cuiꝰ signum est ꝙ minus delectātur in coitu hi qui multuʒ coeūt: quoniaʒ ifrigidati sunt ex vsu coitus ⁊ laxe sunt vie per q̄s effluit semē: ⁊ iđ nō subtilr̄ tāgit. ¶ Preterea delectatio nō est nisi in fine coitꝰ ⁊ in membris genitalibꝰ: ſm dictum autem istoꝝ deberet esse in toto corpore ſm omnia mēbra eq̄liter. Non enim dʒ esse delectatio in quibusdam membris ante: ⁊ in quibusdaʒ post: qa si ita esset multuʒ tempus duraret delectatio coitus anteq̄ʒ trāsiret successionem omniū membrorum qđ nō est verum: qa delectatio per paruuʒ tēpus durat: ⁊ hoc tamē mirum est. Si eniʒ delectatio equaliter est ſm membra ⁊ in vno tempore: oportet ꝙ ita cito descendat sperma a membro lōge distāte sicut a membro qđ est prope iuxta exitum ipsius: ⁊ hoc est impossibile cum vno motu ⁊ vno mouēte moueātur ad delectationeʒ omnia mēbra. ¶ Ampliꝰ si verum est qđ isti dicūt erūt filij mutilatoꝝ ⁊ imperfecta ⁊ diminuta membra habentium semper mutilati ⁊ imperfecti in mēbris ⁊ diminuti: qđ falsum esse vidēmus ad oculum. In sequētibꝰ autem causaʒ vtriusq̄ȝ horum. s. tam causam similitudinis filiorum cum parētibꝰ q̄ȝ etiam diminutionis mēbroruʒ: que aliquando est in parētibus ⁊ non in filijs inquiremus. Hec enim questio cōmunis est de vtriq̄ȝ dictis accidētibus. Causa igit̄ eorum que dicta sunt non est exitus spermatis a toto corpore ⁊ ab oībus membris. Nulla autē falsitas sequit̄ contra ea que diximus etiā si confiteamur sperma exire a femina. Nos eniʒ cōfitemur ꝙ femina per sperma suuʒ ⁊ conceptuʒ matricis est aliquo modo causa generatiōis sicut post dicemus.

> Propter qđ sit vehemēs in coitu delectatio.

¶ Cap. 4m. Cuiusmodi sit principium generationis quando dicitur ꝙ ex spermate fit generatio.

> Prio đ gñatiōe aialiū ca. 18. i medio capituli.

His autem sic determinatis ⁊ probato ꝙ sperma non exit ex omnibꝰ mēbris corporis: oportet primū inquirere naturaʒ spermatis ⁊ ipsaʒ determinate cognoscere: quoniaʒ si hoc perfecte fuerit a nobis cognitum de facili cognoscemus omnes operationes spermatis ⁊ causas accidentium que accidūt ei per se ⁊ ſm naturā. ¶ Dicamꝰ igitur ꝙ sperma ex quo fit generatio oportet ꝙ sit in quo ē sustentatio naturaliter totius geniture: hoc autē non cōuenit ei nisi sit primū qđ subijcitur in generatiōe ⁊ ex quo erit qđ primum fundamētuʒ ⁊ sustentamentuʒ est creature formāde: ⁊ hoc est videre in spermate qđ erit ex homine: hoc eniʒ est in virtute sicut homo in actu: ⁊ est sicut hō a quo primo erit operatio hominis: similr̄ auteʒ est in alijs animalibus. Opʒ aūt scire ꝙ aliqđ fit ex alio ſm multos modos. Uno eni modo dicit̄ aliqđ fieri ex alio sicut fit imago idoli ex ere vel ex lapide ⁊ scānuʒ ex ligno: ⁊ generaliter ſm ꝙ aliquid ex aliquo dicit̄ eē ⁊ fieri sicut ex materia. Scđm alium autem modū dicit̄ fieri aliqđ ex alio sicut fit ex musico non musicū: ⁊ ex sano egruʒ: ⁊ vniuſr ex cōtrario cōtrariū. Scđʒ tertium aūt moduʒ diuersuʒ ab ambobꝰ dictis dicit̄ aliqđ fieri ex alio sicut dixit Antiphon ꝙ ex incēso fiunt olympia: aut etiā ex sulphuratiōe fiunt pugne: aut etiā ex alio ex quo pugna sequit̄: odorato eni sulphure vel incēdio tyrones scientes esse hostes incēdentes patriaʒ ꝓpe mouebāt pugnā: ⁊ cuʒ sic ex incēdio fit pugna: nec vnuʒ fit ex alio sicut ex materia: neq̄ȝ sicut ex cōtrario: sed potius sicut ex signo. Quocūq̄ȝ autē istorum modoꝝ dicatur vnuʒ fieri ex alio: oportet ꝙ habeat aliud principiū motus: quidaʒ autem ꝑdictoruʒ modoꝝ hñt pricipiū motus in seipsis sicut duo modi quos vltimo diximus: incēdiū eni siue iniectio ignis sulphurati est ꝑncipiū mouēs ad pugnā. Quedā eniʒ hñt cām extrinsecam vt aliquid fiat ex ipsis sicut diximus ꝙ ars est ꝑncipiuʒ apothelesmatis siue artificiati: sicut quādo idoliū fit ex ere: ⁊ sicut diximus ꝙ candela que nihil domus est est ꝑncipiuʒ illuminationis in domo. ¶ Manifestuʒ autē est ꝙ sperma cadit in aliquo dictoꝝ modoruʒ quādo dicimus ꝙ sperma est principiuʒ generationis sicut ex quo fit generatio: id eni qđ est ex spermate non est ex ipo sicut ex materia vel sicut ex motore: non eniʒ potest esse ꝙ significet hoc esse post hoc: sicut quādo dicimus ꝙ ex mane fit meridies sicut dixit Homerus ꝙ ex nauigatione Achineʒ submersa est nauis: neq̄ȝ potest esse ex spermate creatura sicut vnum cōtrariorum ex alio: nō eniʒ modus est ꝙ dicaʒ cōtrarium fieri ex cōtrario ⁊ aliquid fieri ex elemēto ⁊ subiecto: qa cōtrarium nūq̄ȝ est elemētuʒ vel subiectum: elemētuʒ eniʒ potest esse per se sine vtroq̄ȝ cōtrarioruʒ: cōtrarioꝝ autem nulluʒ est sine subiecto siue elemētuʒ: in contrarijs enim semper oportet esse aliam rem subiectam ex qua est id qđ fit preter contraria: ex quo igitur sperma: aut est sicut motor: aut forte sicut vtrūq̄ȝ opʒ considerare naturaʒ seu dispositioneʒ spermatis vtrum sit sicut materia. Si eniʒ sic est tunc est sicut id qđ agitur ⁊ mouetur. Cōsideranduʒ etiaʒ est si non est sicut materia vtruʒ sit sicut forma faciēs sicut est ars ⁊ artifex. Manifestum est auteʒ ex ipsa natura ⁊ operatione spermatis ꝙ sperma erit equaliter principiū generationis vtrorūq̄ȝ istoruʒ: ⁊ sic sperma erit ambo hec equaliter: ꝙ. vʒ. est aliquid eius sicut materia ⁊ aliquid sicut forma ⁊ artifex: generatio auteʒ que est ex cōtrarijs est quidē naturalis: qa est primoꝝ generabiliū simpliciū: sicut diximus in libro perigeneseos: ⁊ hec cōtraria que sunt elemētoꝝ qualitates sunt in spermatibus: ⁊ ex eis etiaʒ sicut ex trāsmutātibus est generatio que est ex spermatibꝰ ſʒ ꝙ est trāsmutatio physica. Est aūt substātia spermatis in hoꝝ principioruʒ ratione ⁊ in se habens cōtraria trāsmutantia aliquādo ex mare ⁊ femina: aliquādo autem non est emissa nisi ex vno: sicut est videre in semine arborū ⁊ generaliter omniū plantarū: ⁊ sic etiaʒ est in quibusdā animalibus de quibus diximus in antehabitis ꝙ nō est in eis differentia sexus maris ⁊ femine: ⁊ tūc fit ex vno hñte virtutes vtriusq̄ȝ sexus sicut esset ex mare ⁊ femina: sicut in libro de plātis diximus esse vnitas virtutes sexuum in ouo. Sperma eniʒ est substātia que exit a generāte ſm oēs species ⁊ modos aīalium coeūtium ⁊ nō coeūtiū que generāt: ⁊ est naturaliter primū subiectum in quo vniūtur virtutes vtriusq̄ȝ coeuntiū generātium siue nō coeuntiū: permixtas tamē virtutes sexuū hñtium sicut hñt arbores ⁊ animalia in quibꝰ nō est sexuum differentia vt diximus: in his enim est sperma sicut esset ex mare ⁊ femina hñs virtutes vnitas sicut vnite sunt in ouo: ⁊ diximus subtiliter in libro de plantis. In talibꝰ eniʒ seminibus est vtraq̄ȝ virtus que in qbusdam erit ex duobus diuisis. s. mare ⁊ femina. In plantis tamen inter semen ⁊ fructū aliquādo sunt ideʒ ſm subiectuʒ: fructus eniʒ est id qđ primū exit ex planta: sicut mala pira ⁊ citonia ⁊ malāgi ⁊ huiusmodi: ⁊ ideo fructus quoddaʒ ꝑncipium est seminis. Semē auteʒ est qđ est completū vltimū ⁊ finis qđ vt germinatiuuʒ similis est sibi producit planta. Si autē in aliquibus plantis hec non inuenitur differētia: in illa res vna sunt fructus ⁊ semen sicut est in tritico ⁊ ceteris granis seminuʒ que in substantia carnosa nō crescunt. Ex dictis autē colligitur ꝙ sperma est principium generationis habens se ad generationem vt materia ⁊ vt artifex ex hoc ꝙ in ipso sunt vnite virtutes amborum sexuum.

¶ Cap. 5m. Per quem modum sperma est in corpore spermatizantis.

> Prio de gñatiōe aialiū ca. 18. paꝝ post medīū cap.

Semen insuper est in quo est primū natura tota eius cuiꝰ est semē ſm virtuteʒ ⁊ ſm potētiā materie: naturā auteʒ dico eius cuiꝰ est semē qđ sperma grece vocatur. Omne enim qđ est in corpore a quo semē descindit̄ aut est ex his que cōnaturalia sūt corpori: aut ex his que nō sunt cōnaturalia. Cōnaturalia autē voco que sunt cōponētia corpus sicut similia: aut ea mēbra que cōstant ex similibus. Nō naturalia autē voco superfluitates que sunt in corpore nō cōnaturales corpori: eo ꝙ nō attingerūt ad aliquā speciem mēbri qđ ſm actum est pars corporis: ⁊ hoc est sicut superfluitas aliqua aut aggregatio humoꝝ in corpore: aut etiā sicut superfluitas cibi. Si igitur sperma est in corpore

pore

pore ⁊ exit ex ipſo: oportet ꝙ ſit in ipſo: aut ſicut cōnatura/
le: aut ſicut non cōnaturale. Manifeſtum autē eſt ꝙ nō eſt
cōnaturale corpori ſicut pars aliqua corporis. Partes enī
aut ſunt etherogenee aut homogenee. Etherogenea autē
pars ſperma nō eſt: eo ꝙ per partes ſpermatis omnes aſſi
milātur adinuicē: etherogenee autē partes ſunt diſſimiles.
Similiter autē conſtat ꝙ nō eſt pars ſimilis: qa ex ſimilibꝰ
componūtur diſſimilia ſicut ſit compoſitio diuerſoꝝ orga/
noꝝ ex carne ⁊ neruis. Ex ſpermate aūt nullū omnino mē
broꝝ componitur. ¶ Amplius aūt omne membrū ſiue ſit
ſimile ſiue diſſimile eſt diſtinctū in virtute ⁊ forma ⁊ ope/
ratione in corpore cuius eſt pars: talē autē diſtinctionem
ſperma nō habet. Alie vō res omnes que ſūt in corpore ſi/
cut diximus ſunt in corpore diſtinctionē habentes per mo/
dū quē diximus. Siliter autē ſperma nihil eorū eſſe vi/
detur que ſunt nō cōnaturalia corpori: neqꝫ videtur eē res
occaſionata ex infirmitate aut dominio alicuius diſcraſie
in corpore: eo ꝙ eſt in omnibus corporibꝰ in nature virtute
⁊ ſtatu exiſtentibus: ⁊ ex eo ſuſtētatur ⁊ permanet natura.
Manifeſtū etiā eſt ꝙ non eſt in corpore ſicut cibus: cibus
enim eſt impoſitus ab extrinſeco in corpus ⁊ eſt extra car/
nem: lꝫ ex ipſo fiat vt id qđ eſt potentia caro ⁊ potētia ner/
uus ⁊ os ſit actu caro: ⁊ actu neruus ⁊ actu os. Si aūt for/
taſſe aliquis vellet dicere quemadmodū dixerūt Empe/
docles ⁊ Anaxagoras ꝙ eſt quedā ſuperfluitas exiēs ab oī/
bus membris ex diſſolutiōe membrorum quemadmodū
ſudor. Hi enim dicūt ꝙ exit a toto corpore propter calorē
excitatum a motu coitus: ⁊ virtutē eoꝝ a quibus exit per
diſſolutionem: tūc oportet ꝙ ſperma ſit ſuperfluitas quedā
exiens a membris corporis: ⁊ talis ſuperfluitas ſperma eē
non pōt: omne enim tale ſuperfluū eſt ex cibo: ⁊ eſt tale cu/
ius nulla eſt indigētia ad aliquid naturaliū: ſed potius eſt
nature impedimētū: ⁊ ideo expellitur: eo ꝙ nulli operatiōi
nature poteſt eē conueniens: ſed potius indiget natura vt
cōſumatur maior pars huius ſuperfluitatis: cuiꝰ nulla eſt
indigentia in nature operatiōibus: ⁊ huius ſignū eſt ꝙ mē
bra alleuiātur per conſumptionem huiuſmodi ſuperfluita
tum. Manifeſtū autē eſt ꝙ ſperma nō eſt huiuſmodi ſu/
perfluitas. Tales enī ſuperfluitates multe ſunt in quibuſ/
dam infirmantibꝰ habentibus complexionē debilē ⁊ vir/
tutes membroꝝ debiles quas ſuperfluitates in corpore ge
neratas a ſe non poſſunt expellere: ſperma autē aut modi/
cum eſt in eis: aut nihil omnino: aut ſi eſt nō eſt conueniēs
generationi perfecte: qa ſi generat partus erit egrotus aut
morietur eo ꝙ cū ſpermate taliū corporū admiſcetur pſ
male ſuperfluitatis. ¶ Amplius autem ſuperfluitas primi
cibi qui a ſtomacho trahitur ad epar ex indigeſtiōe proue
niens eſt flegma vel aliquid flegmati ſimile eo ꝙ flegma eſt
ſuperfluitas viſcoſa boni cibi nō aduſti: ⁊ hoc idigetur ſicꝫ
ſuperius diximus: aut ad nutrimentū membroꝝ flegma/
ticoꝝ: aut etiā ideo qa per calorē digerentē conuertibile
eſt in cibū: huius autē ſignū eſt: qa admiſcetur cum ſan/
guine qui eſt cibus: ⁊ ꝓcedente tempore quādo diſſolutum
fuerit a calore erit ſicut cibus: ⁊ ꝯſumitur mutādo ſe in ſan
guinē quādo laborat corpus per calorē excitatū ex labo/
re: ⁊ ſi cibatur ex ipſo membrū corporis hoc erit membrū
vltimū in cibū accipiendo: ⁊ iſta ſunt membra que cibanꝛ
ex vltimo digeſto ⁊ nutrimēto. Primū autē membrū qđ
a primo cibo accipit nutrimētū nō cibatur illo humore fle
gmatico. Cibatur etiā humore flegmatico membrū poſt
tione vltimū qđ eſt cerebrum: ſed primū qđ eſt cor non ci
batur illo: ſed potius calido ſanguine cholerico. Id autem
ſuperfluū qđ vltimo poſt omnes digeſtiones relinquiꝛ eſt
valde modicū: etiam ſi multū ſit de primo cibo ex quo re
linquiꝛ: ⁊ hoc frequēter conuertitur in augmētū membro/
rum qđ eſt: aut ſm lōgitudinem: aut ſpiſſitudinem: aut lati
tudinē. Scimus enī ex his que in ante habitis libris no/
ſtris phyſicis determinata ſunt ꝙ oīa animalia ⁊ arbores
creſcūt paulatim quouſqꝫ perueniūt ad ſuū terminum na
turalē qui eſt finis ſue magnitudinis. Cōſtat igitur ſper/
ma nō eſſe huiuſmodi ſuperfluitatē que ſola habet conue
niētiā cū ſpermate: qa ſperma eſt viſcoſū ⁊ aqueū. Cho/
lerica enim ⁊ melācholica ſuperfluitates nō habēt cōueniē/
tiam cū ſpermate: ⁊ ideo nō oportet nos loqui de ipſis. Sā/
guis autē non eſt ſuperfluitas ſed cibus: ſicut patet ex ſupe/
rius in hac ſciētia determinatis. Ex oībus igitur que dicta
ſunt manifeſtū eſt ſperma huiuſmodi ſuperfluitatē non eē:
nec ita exire ab omnibꝰ mēbris ſicut expellitur id qđ per ca
lorem reſoluitur a corpore. ¶ His aūt ſic probatis oportet
dicere de natura ſpermatis ſermonē omnino cōtrariū oī/
bus eis qui ante nos de ſpermate locuti ſunt de quibus in
phyſicis fecimus mētionē. Illi eni omnes conueniebāt in
hoc ꝙ ſperma exit a toto. Nos autē dicimus ꝙ ſperma q/
dē eſt illud qđ hꝫ naturā ex forma agente ⁊ materia ꝙ ſit
toti cōueniens: ſed nō hꝫ ſimilitudinē ad omnia corporis
mēbra. ¶ Adhuc autē illi dicebant ꝙ ſperma eſt qdā diſſo/
lutio corporis ſiue humor ex diſſolutiōe corporis egrediēs
ſicut ſudor. Nos autē dicimus ꝙ eſt quiddā ſuperfluū qrte
digeſtionis quo indigetur ad ſalutē ſpeciei quo ad eſſe qđ
hꝫ in indiuiduoꝝ ſucceſſione: ⁊ ideo melius diciꝛ ⁊ cōueni/
entius ꝙ ſit ſuperfluū vltimū hoc eſt ex vltima digeſtione
relictū qđ additū fuit ſuper illud qđ eſt corpori vltimo aſ
ſimilatū. Taliter autē additum eſt ſuperfluum indiuiduo
habens potentiā vt toti corpori efficiatur ſimile ſm actū:
hoc eſt igitur qđ eſt corpori deſeruiens: hoc enim iā habꝫ
virtutes oīum membroꝝ corporis: ⁊ hꝫ poſſe ex illa ſimi/
litudine quā paſſum eſt ſicut eſt poſſe artis ⁊ artificis ſuper
materiā artificiati: ſicut Polycletus habet virtutes faciē/
di ſtatuas idoloꝝ ad ſimilitudinē hoīum figuratoꝝ. Sic
igitur dicentes non dicemus ꝙ ſperma ſit quiddā per diſ
ſolutionem a corpore egreſſum: omne enī a corpore aīato
egreſſum corrumpitur ⁊ mutat naturā: ſperma autem non
corrūpitur: ſed pre omnibus rebus naturalibus mirabiles
perficit operationes intātū ꝙ res diuina a quibuſdā eſſe
putetur ꝓpter creatricem ⁊ formatricē virtutem que eſt in
ipſo. Qꝛ autē ſm rationē talis ſuperflui emittatur de corpo
re: ⁊ non ſm viā ⁊ modum diſſolutiōis ſignificatur per hoc
ꝙ animalia magni corporis ſm ſue ſpeciei ꝓportionē pue
ſunt generationis ⁊ pauci ſeminis: ⁊ ea que ſunt parui cor/
poris ſunt multe generatiōis ⁊ multi ſeminis. Neceſſariū
tamē eſt ꝙ in animalibus magni corporis multū ſit diſſo/
luti a mēbris ⁊ corrupti humoris: modicū autē ſuperfluum
quarte digeſtionis eo ꝙ totū qđ illa digeſtione completū
eſt fere attrahitur a membris magnis que multo indigent
nutrimēto ꝓpter qđ parum remanet de ſuperfluo. In ani/
malibus autē parui corporis exiſtentibus totum eſt ꝯtrā.
¶ Amplius diſſolutus humor ſuperfluus hoc eſt per diſſo
lutionē a membris corporis reſolutus nō habꝫ vas natu/
rale ⁊ locū ſiue receptaculū in corpore: ſed potius expelliꝛ ⁊
ante expulſionē vagaꝛ caſualiter in mēbris ⁊ grauat. Oīa
vō ſuperflua omniū digeſtionū loca ⁊ vaſa habēt natura/
lia ad que dirigūtur: que loca ⁊ vaſa nota ſunt in animaliū
corporibus: qa ſuperfluū digeſtionis que ſit in ſtomacho
dirigiꝛ ad inferius inteſtinū ⁊ ſeceſſum. Digeſtiōis aūt ſu/
perfluum que ſit in epate dirigitur ad veſicā in his que ha
bent veſicam: ⁊ in his que nō hn̄t dirigitur ad inteſtinum.
Et digeſtionis que ſit ſub corde cholera quedā ſuperflua
dirigitur ad chiſtim fellis. Melācholia autē ad ſplen. Fle/
gma autē conuertibile eſt in ſanguinē ſicut ſuperius dixi/
mus: ⁊ per hūc modū ſuperfluū quarte digeſtionis que eſt
in extremitatibꝰ venarū ad matricem in mulieribꝰ: ⁊ ge/
neraliter loquēdo dirigitur ad vaſa ſeminaria que ſūt mē/
bra ad coitū deſeruientia: ⁊ per eūdē modum lac qđ eſt ta/
lis ſuperfluitas dirigiꝛ ad vbera. ¶ Amplius autē ex acci/
dentibꝰ conſequētibus exitū ſpermatis probatur nō eē diſ/
ſolutū a corpore: ſed ipm̄ eſſe humorē in quo maximū na/
ture eſt auxilium. Si eni ſperma vltra ꝙ̄ oportet exit a cor/
pore multā inducit corporis deſtitutionē ⁊ diſſolutionē ⁊
debilitatem manifeſtam: eo ꝙ tūc non hꝫ in ſe ſuperfluum
qđ ex cibo vltima cōpletione cōpleto relictū eſt: ⁊ ideo non
hꝫ vnde reſtauret deperditū a mēbris. Paucis autē val/
de hoībus accidit quies poſt exitum ſpermatis: ⁊ illi ſūt iu
uenes multi ſpermatis: ⁊ pauci vel nullius coitus exiſtētes
in quibꝰ ſperma multiplicaꝛ vltra menſuram: tūc eni ſper/
ma multiplicatū inducit grauitatem ſicut accidit corpori
repleto grauitas ex multo optimo ⁊ cōuenienti nutrimēto
qđ nō peccat in aliqua cōplexionali qualitate: ſed ex ꝙ̄tita/
te ſuperfluente ſolum inducit ponderoſitatē mēbris ⁊ to/

Vera Ar. ſen tētia d̄ ſpmate ⁊ eiꝰ dcīſiōe.

ti corpori: ⁊ cum aufert per euacuationē causa illius grauitatis alleuiatur ⁊ reparatur corpus: ⁊ fit bone dispositionis. Mul⁹ tamē alleuiatiõis que post exitū spermatis aliquando sentitur non est causa sola spermatis emissio: q̄a a viro nõ exit solum sperma purū ⁊ bonū: sed frequēter exit sperma admixtum cū superfluitate aliqua alicuius vel aliquorū humorū corruptorū que superfluitas mala est ⁊ infirma: ꝓpter qđ etiā multi hoies hoc modo sperma cõmixtū malis humoribus hñtes nõ generant. Alleuiatio ergo corporis post hmõi spermatis emissionē: aliqñ est pp humorē malū admixtū a quo liberat̄ corpus ⁊ nõ ꝓpter emissionē spermatis. ¶ Amplius nõ est sperma in p̄ma etate que est infantie etas ⁊ puerilis: neq̄ est in vltima senū etate: neq̄ in multū infirmis p̄cipue in calidis febrib⁹. In infirmis eī cõsumit̄ ꝓpter debilitatē ⁊ calorē. In senib⁹ aūt non digerit̄ ex frigore: ⁊ fit humor viscosus extrīsec⁹ mēbris adherens. In pueris aūt trāsit in augmētū: cuius signū est ꝙ videm⁹ hoiem in primis quinque annis etatis sue medietatē totius lõgitudis sue vel ampli⁹ vt in plurib⁹ accipere quā habebit in tota vita sua. Scd̄m aūt dc̄m modum multas hñt in habēdo sperma differētias adinuicē aiata: sicut arbores ⁊ aialia: ⁊ nõ solū has differētias participāt genera adinuicem cõparata: sed etiā idiuidua cõueniētia in specie ⁊ figura spēm suā cõsequēte: sicut quādo cõfertur homo homini vel equus equo ⁊ nobilitas cõplexionis vnius ad nobilitatē cõplexiõis alterius. Quidā eni sunt multi spermatis ⁊ quidā pauci: ⁊ q̄dā nõ hñt sperma oino ⁊ nõ ꝓpter debilitatē vel infirmitatē: sed poti⁹ pp cõtrariū: q̄a q̄dā sani multe carnis existētes ⁊ multe pinguedinis nõ spermatizāt nisi modicū valde: neq̄ desiderāt coitum nisi raro. Hoc ēt accidit multis plātis ⁊ fertilib⁹ quarū fructus corrumpūtur ⁊ cadūt vel formant̄ incõpleti ꝓpter multitudinē sui cibi q̄ remanet incõplet⁹ ⁊ idigestus. Hoc aūt ēt accidit aialib⁹ ⁊ p̄cipue capris: q̄a hi nõ multū coeunt: q̄a multū ip̄regnant̄: ꝓpter qđ etiā capras gregū sagaces pastores moderate macrificant vt plurīū caprarū per coitū possint implere ꝯceptū. Et siˡi igenio cultores agrorū aliquādo moderate macras faciūt plantas vt fertiliores efficiātur. ¶ Hac eadē de causa homines valde pingues raro generant minus q̄ hi qui habēt corpora moderata iter maciē ⁊ pinguedinē. Et silē quidē accidit etiā in corporib⁹ mulierū. Causa aūt est ꝙ superfluū qđ est in corporib⁹ pinguibus digerit̄ cito ⁊ trāsit in pinguedinē eo ꝙ est valde cõuertibile ⁊ aquosum subtile. Hac etiā de causa quedā arbores nõ fructificant sicut salices: vel paruū fructificāt sicut nux romana: magne eni sunt corpore hmõi plante ⁊ plurimū trahentes nutrimentum. Possunt etiā alie esse cause huiusmodi accñtiū sicut diximus. Accidit eni aliquādo carentia spermatis ex debilitate: ⁊ multitudo spermatis accidit aliqñ pp vigorē: aliquādo etiā ꝓpter nimiā retētionē spermatis in ifirmis corporibus aliquādo accidit cõgregari multas malas superfluitates quibus nihil iuuat̄: sed plurimū impedit̄ corp⁹. Propter qđ etiā aliqñ ex spermate retēto vltra modū accidunt multe male ifirmitates: ⁊ aliquādo mors quando pp sperma cõgregatū corpora purgari nõ possunt. Et sic quidā sanātur per coitū ⁊ q̄dā moriūtur: sicut frequenter accidit in quibusdā hoibus vel gentibus aut nimis abstinētib⁹ a coitu aut nimis vtētibus eo. ¶ Ampli⁹ autē in multis corporibus animatis vie exitus superfluitatū non sunt eedē sicut in homine in quo est superfluitas sicca ex cibo ⁊ superfluitas humida ex potu: ⁊ nõ exeunt per eādem viam: ⁊ tūc superfluitas humida exit per viam exitus spermatis: superfluitas v̇o sicca habet aliam viam per se separatam ab ista. Et ex hoc patet ꝙ sperma nõ est dissolutio: quoniā dissolutio nõ expellitur per viam determinatam: sed per oia mēbra expellitur sicut ⁊ in omnib⁹ mēbris vagat̄. ¶ Ampli⁹ sicꝰ prius diximus exitus superfluitatis ois quādo nimia est alleuiat corpus. Exitus aūt dissol̄onis quādā relinq̄t debilitatē lꝫ corpus alleuiet: sicut pꝫ in his qui multū sudauerunt ex quacūq̄ cā factus sit sudor: nõ igitur sperma est dissol̄o. ¶ Amplius aūt in exitu spermatis exeunt aliqñ simul ambo: sperma. vꝫ. ⁊ dissolutio pp admixtionē boni cibi cū malo humore. Si aūt sperma esset qđ per dissolutionē caloris dissoluitur a mēbris sicut opinati sunt quidā homines eēt totū mali humoris superfluitas. Nos aūt videmus per experimentū ꝙ sperma nullo mõ facit qđ facit sic dissoluta a mēbris superfluitas sicut pꝫ per añdicta. Falsus est igit̄ sermo opinantiū ꝙ sperma separat̄ a mēbris sicut sup̄fluitas per calorē dissoluta ab eis. Propter qđ relinquitur sp̄ma esse superfluum cibi ex quarta digestione completi. Et hoc manifestum est ex omnibus preinductis.

¶ Cap. 6m. De nã spermatis ⁊ menstrui tā femine q̄ masculi quā habet id qđ est principium generationis.

Relinquitur igit̄ deinceps declarandū que sit ista cibi superfluitas: ⁊ ꝙ inquiramus que sit dispõ menstrui. Hoc eni bene declarato q̄si ex correlario relinquit̄ ⁊ scit̄ que sit dispositio feminarū aialiū: vtrū. vꝫ. spermatizant sicut viri vel nõ: ⁊ vtrū illud qđ hꝫ virtutē creatricem ⁊ formatiuā ⁊ generatiuā est cõnexū ex duobus spermatibus: viri. s. ⁊ mulieris ⁊ generaliter femine vel masculi vel nõ: sed exeat sperma tm̄ ex viro. Et si cõceditur ꝙ non exit a femina erit inquirēdū a nobis an femina aliquā habeat conueniētiā ad principiū generationis: aut nihil conuenientie habeat in ipso. Et si dicat̄ habere cõuenientiā cū generatione hoc mõ ꝙ accipiat sperma in vas debitū ⁊ sicut adiuuās ad illud per modū preparatiõis: fouet eni ⁊ tenet ⁊ ministrat nutrimētū creature. Si hoc dicat̄ queremus si aliquā aliā habeat conueniētiā ad causalitatē generationis aliquo mõ. ¶ Incipiētes igitur querere de istis dicim⁹ qđ iā superius declarauimus ꝙ sanguis est vltimus cib⁹ in habētib⁹ sanguinē: in animalib⁹ autem non hñtibus sanguinē vltimus cibus est humor qui est loco sanguinis cõueniens sanguini. Probauimus etiā in physicis hui⁹ sciencie de aialib⁹ ꝙ sperma est superfluitas cibi vltimi hoc est quarta digestione cõpleti: cibus aūt ille per subā nõ est nisi sanguis aut humor cõueniens sanguini vltimo decoctus ⁊ cõpletus. Nullū enī mēbrū nutritur ⁊ perficit̄ nisi ex sanguinis digestione: ⁊ cū sperma digeritur ⁊ decoquitur vsq̄ ad terminū ⁊ exitum debitum ⁊ alteratur nõ est in colore simile sanguini sicut diximus in p̄habitis vbi determinauimus spermatis g̃ñatiõnē: est tamē de substātia sanguis. cuius signū est: qm̄ si aliquādo per aliquā cām exit non digestū vsq̄ ad terminū: erit in colore sanguinis: ⁊ hoc qñ virorū aliq̄s nimiū satagit coire per aliq̄d mouens ad coitum sicut est stincus vel aliq̄d huiusmodi: ex hoc eni manifestat̄ ꝙ sperma b̄m subam nõ est nisi superfluitas vltimi cibi qui est sanguis qui spargit̄ per mēbra in vltima digestõe ꝓpter qđ etiā permaximū dat vigorē corpori: ⁊ subtractū multum debilitat: ⁊ si vltra modū egrediat̄ laxū facit corpus. Propter qđ etiā multū coeuntes cito senescūt ⁊ citius moriunt̄. Quia igit̄ sic sparsū est per mēbra rõnabiliter efficiunt̄ plerūq̄ filij parētib⁹ similes. Sperma eni qđ est pars nutrimēti qđ exit a mēbris simile est in virtute ei qđ remāsit i ipsis: ⁊ ideo sicut id qđ remāsit assimilat̄ membris per virtutem quā iā recepit a mēbris: ita etiā id qđ exit virtutē hꝫ similia illis mēbris operandi: ⁊ sic virtutē simile quid faciendi habet sperma qđ exit a manu ⁊ facie ⁊ a toto aiali: quoniā lꝫ nõ dicat̄ sperma habere manū distinctā ⁊ faciē distinctā: aut etiā totale distinctū animal: tamē virtute ⁊ potentia ⁊ sicut forma artificis hꝫ similitudinē ad quodlibet mēbrū ⁊ totale animal. Est igitur sperma in potentia simile omni mēbro qđ est i actu. ¶ Adhuc aūt ex ista determinatiõe nõ satis est manifestū nobis vtrū sit simile cuilibet mēbro b̄m substātiā: aut b̄m virtutē tm̄: nec est satis manifestū ex hoc qđ diximus hic vtrū solus vir sine muliere causa sit efficiēs in generatiõe per sperma suū: sicut artifex causa est efficiēs apotelesmatis per formā artis quā habet apud seipsum. Adhuc autē non satis patuit per ea que dicta sunt vtrū idē sit causa generatiõis ⁊ causa corporis ⁊ quātitatis ⁊ figure ipsius: aut oporteat ꝙ habeat aliquā dispositionē ⁊ principium motiuum ab anima: eo ꝙ nos scimus ꝙ nullo modo possibile est ꝙ manus sit in forma manus: aut aliud quodcūq̄ mēbrū corporis sine virtute anime: qđlibet enim mēbrū cõmuniter participat virtutem aialem aliquam: ⁊ hec est virtus anime: ꝓpter qđ etiā tam mēbrū q̄ totū corp⁹ in nomine cõmunicāt: eo ꝙ aiata dicuntur: ⁊ si mēbrum eēt diuisum virtus anime que in ipso est eēt aia ipsius. Ex antedictis

Propter qđ hoies valde pingues raro generant.

Prio d g̃ña tiõe aialiū ca 19.

Sãguis est vltimus cib⁹ in hñtib⁹ sanguinem.

tedictis autē manifestū est ꝙ dissolutio ⁊ debilitas que accidit hominib⁹ ex multo exitu superfluitatis. Accidit autē hoc ꝙ sperma per calorē aliquem in primo dissoluitur sicut dissoluitur suffumigatio aliqua quādo ponit̃ super ignem. Sic eniꝫ aliquando in mēbris ⁊ in corpore dissoluit̃ vltim⁹ cibus ex aliqua calida infirmitate que accidit corpori. In corporib⁹ eniꝫ infirmoꝝ multe necessario generant̃ supflui tates: eo ꝙ mēbra infirmoꝝ debilia sunt ad expellēdū: ⁊ digestio superfluitatis illius erit minor ⁊ debilior eo ꝙ īfirmi modicū calorem hñt naturalem ⁊ digestiuuꝫ eo ꝙ resoluit̃ per infirmitatem. Siliter igitur de corporibus feminarū loquentes dicimus ꝙ sicut superius declaratuꝫ est natura feminaꝝ est debilis ⁊ minoris caloris ꝗ̃ natura marium: ꝓpter qđ etiā necessarium est ꝙ vltimus cibus in feminis fit minus bene digestus ⁊ decoctus: ꝓpter qđ etiaꝫ superfluuꝫ quarte digestionis in ipsis magis habebit rationeꝫ sanguinis ꝗ̃ rationē spermatis: quoniā sperma suo nomine ⁊ ratione sua importat virtuteꝫ formatiuaꝫ: ⁊ hoc non est in superfluo mulieris: sed potius in superfluo viri: sicut etiaꝫ in ante habitis vbi de spermate locuti sumus tradidim⁹. Et ideo lꝫ id qđ exit a muliere in colore conueniat cuꝫ spermate viri: tamē in virtute nō conuenit: qa aqueum est ⁊ tenue magis natuꝫ formari ꝗ̃ formare: ⁊ ideo magis sanguis mēstrui ꝗ̃ seminis siue spermatis habet rationeꝫ. ꝙ enim distillatio sanguinis menstrui fiat a femina sicut spermatis a viro videt̃ ex hoc ꝙ fere eadē cōiter accidētia sūt vtriusq̃. ¶ Circa eni vnuꝫ ⁊ ideꝫ tēpus etatis incipit esse sperma in viris ⁊ mēstruuꝫ in mulierib⁹: ⁊ in illo tempore mutat̃ vox ⁊ eleuātur poma mamillaꝝ in eis. Adhuc autē in eadē etate senectutis deficit in mulierib⁹ menstruuꝫ ⁊ cessat virt⁹ generatiua in spermate viroꝝ. Ex his enim ⁊ huiusmodi signis cōfirmatur ꝙ mēstruuꝫ est ꝓportionaliter talis superfluitatis in corporib⁹ feminaꝝ sicut est sperma in corporib⁹ viroꝝ. Distillatio auteꝫ menstrui qa est multa in feminis: ideo sepe liberātur ab alijs fluxibus sanguinis: sicut non sepe femine ex venis ani patiunt̃ hemorroidas: neq̃ eni frequenter sanguinem emittūt per nares postq̃ habent menstruuꝫ: ⁊ liberant̃ a doloribus sciaticis quando cōueniēter ⁊ ꝓportionate mūdantur per fluxū menstruoruꝫ. Adhuc autem ꝓpter eūdem fluxum mēstrui: corpora feminaꝝ sunt laxa ⁊ mollia ⁊ lenia ⁊ paucoꝝ pilorum: ⁊ corpora masculoruꝫ sunt ecōuerso: superfluitas enim que mēbra ⁊ carneꝫ repleret: ⁊ pilos generaret exit cū sanguine mēstruo. Et ſm qdē veram opinionē est hec eadē causa paruitatis corporum feminarum: sua eniꝫ corpora minora sunt vt in plurib⁹ ꝗ̃ corpora mariuꝫ. In omni eniꝫ genere aīalium generantiū animalia sibi similia eo ꝙ fluxus mēstrui nō est nisi in istis generib⁹ feminaruꝫ: ⁊ non est in oīatibus in quibus aliquando femine maiores sunt maribus: hoc tamen magis manifestatur in mulieribus: eo ꝙ plus exit ab eis de sanguie mēstruo ꝗ̃ ex omnib⁹ alijs feminis animalium alioruꝫ: ꝓpter qđ etiam vene earum sunt latentiores: ⁊ ipse sunt minoris corporis sicut diximus. Manifestuꝫ est ergo ꝙ menstruuꝫ in mulieribus analogiam habet ad sperma in maribus in animalibus que generāt animalia: ⁊ non est possibile vt sit exitus spermatis a femina ſm veram ⁊ perfectaꝫ spermatꝫ rationem. Ex his autē manifestū est ꝙ sperma femine nō habet illam causalitatē ad generationem quā habet sperma viri: neq̃ in illo modo conuenit generationi. Qđ enim sperma est rationeꝫ menstrui non habet: ⁊ ecōuerso quod menstruuꝫ est cadit a spermatis ratione. Patet etiaꝫ ex dictis qualiter sperma vocatur superfluitas: hoc etiā testant̃ accidētia cōmuniter spermatizantibus. Pinguia eniꝫ sicut superius diximus pauci sunt spermatis: eo ꝙ pinguedo generat̃ ex superfluo qđ transiret in substātiā spermatis si pinguedo non esset. Sperma eni est superfluū ex sanguine bene digesto ⁊ decocto: lꝫ autē mēstruum sit analoguꝫ spmati: non tamē generatio mēstrui ⁊ generatio spermatis sunt ſm vnam ⁊ eandē viam. Propter qđ etiam facilis est ipregnatio omniū generuꝫ malachie: ⁊ eoꝝ que sunt dure teste vocata animalia: eo ꝙ nec sanguinē habent nec pinguedinem: sed habēt aliud pinguedini cōueniēs: ⁊ huius superfluum est sperma ipsoꝝ. Sicut igitur diximus iste due superfluitates exeunt a corporibus mariuꝫ ⁊ feminarum: ita ꝙ vna ab vno ⁊ alia ab alio: ⁊ quādo mēstruuꝫ albescit dicūt quidā hoc signum eē ꝙ femina spermatizat: ⁊ hoc est signū fallax sicut patet per ante dicta: qa lꝫ humor albus exiēs in coitu a corpore femine sit magis cōueniens generationi ꝗ̃ rubeus sanguis mēstruus: tamē non habet analogiā spermatis: sꝫ materie sicut ⁊ sanguis mēstruus: neq̃ enim nat⁹ procreat̃ per examinationē duoruꝫ spermatū: sed poti⁹ vnū est qđ operatur: ⁊ alterū suscipit ⁊ sustinet operatiōes illi⁹ sicut patitur lac coagulo: cuius signū est ꝙ mulieres experte in conceptu ⁊ coitu dicūt ꝙ multotiēs impregnat̃ mulier sine delectatione coitus tēpore: sicut etiaꝫ impregnat̃ quando habet delectationē in coitu: quādo autē nō est delectatio signuꝫ est ꝙ non descēdit humor albus quē quidā male sperma vocauerūt. Sed vere dicit̃ ꝙ quādo spermatizant vir ⁊ mulier in eodē tēpore conuenientior fit eis generatio non duoꝝ: sed vnius ꝓpter coniunctionem actiui ⁊ passiui analogiā habentiū ad seinuicē ⁊ ad generationē: hoc autē ex multis accipit impedimētum accidētibus. Si eni humiditas tēperata que est q̃si ex residuo mēstrui albi qđ descēdit in coitu remanserit in matrice facile cōcipit bonū partuꝫ: si autē multū de tali humiditate exiuit ⁊ impura remāsit nō cōcipit: ꝓpter qđ nō de facili parit mulier multū mēstruās: qa aut in matrice nō remanet cibus: aut nō tantus de quo possit sustētari cōceptus in talib⁹ feminis: quādo etiaꝫ concipiunt de virtute spermatis: aliquādo ēt multiplicatur nimis humidū ⁊ corrūpet secūdinam: ⁊ tunc nō continet̃ conceptus ⁊ parit: sed quādo humiditas fuerit tēperata: tunc exibit superfluitas ex ea: ⁊ qđ remanet sufficit ⁊ cōuenit generationi ⁊ conceptui ⁊ ex illo procreatur ⁊ sustentatur aīal. ¶ Amplius auteꝫ quando non fuerit menstruuꝫ nō erit generatio. Adhuc autē si multa sit in principio ⁊ statiꝫ deficit peribit conceptus: ⁊ simil̃r si multa sit in principio ⁊ medio ⁊ abscidat̃ ante finē ꝓpter qđ multuꝫ minuentes mulieres ⁊ precipue sub talo in domestico pedis extingūt cōceptuꝫ. Causa autē oīuꝫ istoꝝ sumitur ex hoc ꝙ remanet aliquādo in matricibus multa superfluitas intātuꝫ exuberans ꝙ per os matricis egreditur: ⁊ emollit orificiū eius. Propter qđ etiaꝫ pluriuꝫ mulieꝝ matrices inferius post purgationem mēstrui exiccātur quādo cōsumitur multitudo exuberās ⁊ cuꝫ matrix remanet non oīno sicca: tunc facilius recipit matrix sperma iniectū per coitū: ⁊ ex illo ipregnatur. ¶ Ampli⁹ aliquando mulier inuenit aliqđ de menstruo post ipregnationē: ⁊ hoc non gñaliter est malū. Jam eni expertū est ꝙ cōtingit quibusdā ipregnantis mēstruuꝫ eo ꝙ tēpore quo impregnate fuerūt: sed erat fluxus sanguinis modicus: ⁊ accidit ex corporis infirmitate ⁊ raro: ⁊ ideo nō ipediuit conceptuꝫ. ¶ Amplius quando mēstruū fuerit ꝓportionaliter in quātitate ⁊ qualitate terminatū erit ſm nāꝫ: ⁊ tunc bona fit impregnatio. Ex oīb⁹ igit̃ dictis manifestū est ꝙ femia habet cōuenientiā in gñatione ipregnatiōis sue ſm analogiaꝫ materie que est sub̃a mēstrui: ⁊ ꝙ mēstruū nō est nisi superfluitas de qua dixim⁹. ¶ Qđ aūt opinat̃ medicoꝝ iperituꝫ vulgus ꝙ femina causalitatē pricipij mouētis habeat in generatione pp humoreꝫ sileꝫ spermati quē eijcit in coitus delectatiōe est falsuꝫ: veꝝ qdē est ꝙ exit tunc qđdā humidum albū: qđ tñ spermatis nō hꝫ virtutē ⁊ rōnē: sed poti⁹ est appropriatū matrici: ⁊ exit a qbusdā mulierib⁹ ⁊ a qbusdā nō exit: frequētius enim exit a mulierib⁹ albis ⁊ pallidis: ⁊ ab his que frequentius pariūt femias. Raro aūt exit a nigris vel fuscis mares pariētibus. Talis eni emissio illius qđ ab illis vocat̃ spma multitudinē in eis significat humiditatiꝫ: pp qđ etiā cibi diuersitas magnā prestat cām in diuersitate huius humoris. Propter cibū eiꝫ humidū vel siccū multiplicat̃ hmōi humor ⁊ minorat̃ sicut per ea que spma gñant sicut semē eruce: ⁊ q̃daꝫ alia de qb⁹ in libro de plātis fecim⁹ mētionē: sicut accidit ēt ecōuerso currētib⁹ in equis a quib⁹ exit multa humiditas ⁊ exiccantur corpora eoraꝫ ꝓpter fortem motum ⁊ frequentem ⁊ ꝓpter impulsum humoris ad inferius ad loca per que exeunt superfluitates.

¶ Cap. 7[m]. De cā dlectatiōis coit⁹ ⁊ de q̃litate hūoris q fluit ex femia p loca genitalia.

Delectationis vō que est in coitu non tantū modo est causa exitus spermatis: sed aliquādo causatur ab exitu spiritualis ventositatis

Circa idē tp̄ꝫ etatis icipit et d̄finit mēstruum i mlierib⁹ ⁊ semen in viris.

Nō ꝫ medicos ꝑmo d̄ generatione aīaliū cap. vltio.

Ibidē cap. vltimo paꝝ post ꝑncipiū cap.

⁊ spiritus. Signuʒ autem huius est qa multus spiritus est
in spermate ⁊ est quasi substantiale fundamentuʒ ipsius: ⁊
ipse est virtutis formatiue instrumentum ⁊ vehiculū. Qđ
auteʒ aliquādo non egrediatur nisi spiritus significatur in
iuuenibus qui adhuc spermatizare non possunt: ⁊ tamē de
lectantur ex cōfricatione ꝑpter tactum spiritus ⁊ motuʒ in
membris genitalibus. Id autē accidit in multis viris ⁊ p̄
cipue in his quoruʒ tantus est calor ꝙ exiccat in eis humo-
rem spermaticum. In omnibus eni huiusmodi accidit de-
lectatio propter confricationē. Complexio auteʒ mulieris
assimilatur puero cuiꝰ calor multo hebetatus humido non
peruenit ad tēpus in quo sperma inspissari possit ad causaʒ
generationis. Talem eni humoreʒ emittit mulier. Sed in
hoc est differentia ꝙ mulier emittit: puer autē non emittit
propterea ꝙ humor transit in augmentuʒ. Propter qđ in
veritate mulier cōparatur viro qui generare non potest ex
multo humido qđ quidem emittit in coitu: sed tamen im-
perfectuʒ est eo ꝙ non est completū calore terminante: hoc
igitur accidit ei propter caloris debilitatem qui sperma di
gerere non potest qđ relinquitur ex vltimo cibo qui est san
guis aut humor qui est loco sanguinis sicut supius sepe di-
ctum est. ¶ Amplius autē sicut accidit fluxus ventris pro-
pter debilitatem digestionis qui lientericus fluxus vocatꝰ:
ita fluxus accidit sanguini in venis non digesto: ⁊ tunc erit
exitus menstrui sanguinis qui fluit aliquando ex orificijs
venaruʒ ani que hemorroide vocantꝰ: ⁊ fere similiter fluit san
guis menstruus nisi ꝙ est fluxus sanguinis nālis. Hemor
roide autē sunt fluxus innaturalis: propter cōnaturalitateʒ
tamen sanguinis ad sperma accidit ꝙ hi quibus fluūt he-
morroide parum spermatizant ⁊ raro nocturno somno pol
luūtur. Manifestum est igitur ex dictis ꝙ rationabilr ge-
neratio aliquo modo fit ex menstruo. Menstruum eni est
sanguis non purus qui indiget ampliori digestione: ⁊ ideo
in generatione non habet operationem actiuam. Et est de
modo menstrui sicut est de modo humoris ex quo fit gene
ratio arboꝝ: ille eni aliquando est incōpletus ⁊ indigestus
⁊ tunc indigent arbores aliquo quodā in se operāte ⁊ dige-
rente ⁊ purgante humoreʒ sicut est calor solis: ⁊ tunc sole di
gerente conuertitur ad principiuʒ generationis ⁊ transit in
semen vel in ramū ⁊ vniuerliter in plantam: ⁊ per omneʒ eū-
dem moduʒ quando sperma viri cōpletuʒ fuerit mixtuʒ cū
menstruo sicut cuʒ cibo malo ⁊ incompleto digerit ⁊ purgat
ipsuʒ ⁊ mūdat: ⁊ tunc erit generatio effectiue quidē ex sper-
mate: cibus aūt ⁊ materia erit ex sanguine mēstruo. Signū
auteʒ eius qđ diximus: ꝙ. vʒ. femina non semper delecta-
tur in coitu ex hoc ꝙ spermatizat est: qđ vir etiaʒ frequen-
ter ex solo tactu delectatur ⁊ titillatur contactu absqʒ emis-
sione spermatis. Adhuc autē qa exitus huiusmodi humi-
ditatis non omnibus accidit mulieribus: sed his que abū
dant in sanguine tm̄: nec accidit hoc omnibus feminis ani
maliū habentiū sanguinē: sed illis proprie que non habēt
matriceʒ exaltatā sub pariete vbi locꝰ est generatiōis ouo-
rum sicut diximus in ante habitis. Siliter autē emissio hu
iusmodi humoris in coitu non accidit feminis aīalium ca-
rentium sanguine. Sicut eniʒ sepius diximus sicut in qui-
busdam animalibus est sanguis: ita in quibusdā est aliꝰ hu
mor qui est loco sanguinis que carent sanguine. ¶ Ampliꝰ
auteʒ siccitas corporuʒ in nōnullis hominibus ⁊ alijs ani-
malibus causa est propter quā corpora feminaruʒ priuantꝰ
huiusmodi purgatione sanguinis ⁊ emissiōe humoris: qui
etiaʒ non est in feminis non habētibus sanguinem: neqʒ in
his quoruʒ matrix subter parieteʒ eleuatur sicut fit in ouā-
tibus: siccitas eni huiusmodi diminuit superfluum humo
ris: qa non est in talibus humor nisi qa sufficit substātie ge
nerationis: nec est in talibus aliquid qđ exire possit in coi-
tu. Patet igitur ꝙ talis humiditatis descēsus nō semp est
in coitu causa delectationis. Animalia auteʒ que generant
animalia ⁊ non ouant sicut homo: ⁊ illa quadrupedia que fle
xuram poplitis in posterioribus crudibꝰ habēt ad posteriꝰ
humiditatē similem in colore ejciunt: ⁊ omnes modi hu-
iusmodi animaliū generāt animalia sibi similia ⁊ nō ouāt.
Omnibus igitur istis huiusmodi accidit exitus humidita
tis nisi occasionentur in generatione ex generatiōe dissimi-
lium specierū sicut generatur genus mularum: ⁊ ideo mule
non nisi in quibusdam terris generantꝰ: sed hic fluxus men
strui parum manifestatur in feminis aliorum animaliuʒ si-
cut manifestatur in feminis hominum: quoniaʒ menstruū
mulierum est multum valde: ⁊ etiam sperma viri multum
est respectu sui corporis. Sperma eni multiplicatur in cor-
pore cuius complexio est calida ⁊ humida: qa in illa calidū
bene digerit ⁊ humidam ministrat materiā: propter quod
multa superfluitas ſm naturam bene digesta debet eē in ta
li complexione. Mulier auteʒ pre ceteris feminis anima-
lium habet multas humiditates eo ꝙ non habet illa mē-
bra in que conuertitur humiditas in animalibꝰ alijs. Alia
enim animalia aut habent multos pilos aut cuʒ his habēt
cornua ad que conuertitur humiditas. Mulier autē cum
nihil horuʒ habeat ⁊ multū sit humida: oportet ꝙ mēstruū
multuʒ habeat per qđ purgatur corpus eius. Menstruum
autem mulieri non accidit nisi in tēpore in quo accidit sper
ma viris sicut iaʒ ante diximus. Huius auteʒ causa est: qa
locus genitaliū in quibus sunt vasa recipientia dictas du-
as superfluitates in vno tempore aperiuntur ⁊ effundunt
eas: sicut viri ⁊ femie est vna natura cōmunis speciei: ⁊ tūc
propter declinationem humoris ad dicta loca tā in mulie-
ribus ꝙ̄ in viris incipiunt oriri pili in pectine: ⁊ tunc eleuā-
tur mamille feminaruʒ. Quando eniʒ mamille eleuantꝰ ad
duos digitos: tunc incipit vt in pluribus fluere menstruuʒ
⁊ in illo tempore tumescere incipiunt testiculi feminaruʒ si-
cut si essent apostemata. In animalibꝰ auteʒ in quibus ma-
res non distinguuntur in figura genitalium a feminis sunt
multi cōceptus ex vno ⁊ eodem spermate: ⁊ huiꝰ causam in
precedentibus assignauimus. Natura eni spermatis in ar
boribꝰ ⁊ aīalibus diuersificatꝰ: qa tamē vtrūqʒ est semē cōue
niunt in hoc ꝙ sicut in vno semine in granis aliquādo pul-
lulant multe plante: ita ex vno semine in aīalibus aliquan-
do ejciuntꝰ multa aīalia. Signū aūt huius est ꝙ vnū semē
plerūqʒ est qđ est ex vno coitu. Ex vno aūt coitu plerūqʒ ge-
nerantur aīalia multa in feminis illoruʒ aīalium quoꝝ na-
tura est multa ꝑducere simul sicut cattus ⁊ canis ⁊ hmōi.
Ex quo etiā ꝓbatꝰ sperma non de toto exire corpore. Non
eni subito posset in vno cōcubitu exire distinctū ad multas
conceptuū generatiōes: neqʒ posset simul exiens in matrice
distingui in tot cōceptus ex distōne feminaꝝ quas in seipo
ex mēbris ex quibus effluit haberet: qa simul exiēs nō exit
nisi vna vice: ⁊ vna vice exiens non pōt accipere nisi vnam
formā mēbroꝝ. Rectissime aūt accidit hoc modo qđ dictū
est ꝙ videlicet sperma viri dat formā ⁊ principiū motus: et
id qđ exit a femina dat corpus ⁊ mām: ⁊ sicut accidit in la-
cte coagulato ꝙ corpus ⁊ mā sunt a lacte: coagulatio auteʒ
a coagulo: ita se hūt adinuicē sperma qđ descinditur a ma
re ⁊ humor qui effluit in matrice ex femina. Causaʒ auteʒ
multoruʒ conceptuum ⁊ ꝑpter quam aliquando sperma in
multa diuiditur iaʒ in ante habitis determinauimus. Ali-
quando enim diuiditur in multos cōceptus: aliquādo au-
tem in paucos: ⁊ aliquādo nō concipitur ex eo nisi vnus so
lus cōceptus. ¶ Subtilius aūt huius causam scire cupien-
tibus dicemus ꝙ in veritate quo ad id qđ format oēs hu-
iusmodi ꝯceptus nulla omnino est diuersitas in forma. Id
eni qđ diuiditur vnū est equalis forme in omnibꝰ: fit auteʒ
diuisio ſm materiā: ⁊ cū in illa sit id qđ est formans diuiditꝰ
⁊ ipsum. Diuisio autē fit aut per loca matricis aut ex motu
eius: aut per vices iniectionis spermatis: aut qa multū est
sperma: ⁊ virtutes ipsius cōstant in diuersis locis quando
expanditꝰ per matricem sicut diximus superius: in se tamē
neqʒ est multū simpliciter: neqʒ paucū simpliciter: neqʒ indi
get alia quadā a matrice superueniente digestiōe: neqʒ eni
prohibetꝰ quin sustentet ⁊ teneat mēstruū qđ tangit: sic eniʒ
habente se spermate lʒ sit vnum in substātia ⁊ multiplex in
virtute ex causis erunt in matrice cōceptus multi ⁊ in quo-
libet erit generatio ex principio spermatis sustentantis ma
teriā. Ex his oibus rōnibꝰ quas diximus satis manifestuʒ
est ꝙ femina nō cōuenit cū principio gn̄ationis effectiue ex
spermate aliquo qđ exeat ab ea qđ spermatis verā habeat
rōnem: sed potiꝰ cōuenientia quā hʒ est ex sanguie mēstruo
quem habent omnes femine animalium sanguineʒ habē-
tiuʒ. In alijs aūt est humor qui est loco sanguinis. Et gn̄-
ꝙ habet sermonem vniuersalr in omnibus aīalibꝰ ⁊ nō in
homine

Probatio ꝙ semen ex toto corpore nō decidatur.

homine solo attenderit inueniet hanc solam esse veritatez quã diximus. Sed error quorũdam causatus est: qꝛ nõ nisi in homine consideraverũt modũ generationis: ⁊ qꝛ mulier in coitu aliquãdo albũ humorem emittit putauerũt ipsam sperma habere cũ in veritate sperma nullũ habeat nisi equiuoce nomen spermatis accipiat. Ratio aũt per quã ꝓbat per syllogismũ dictũ nostrũ est: ꝙ in omni genere necessario opꝫ esse generans formaliter ⁊ effectiue ⁊ generatũ passiue in qꝺ agit id qꝺ est generans: ⁊ hec opꝫ non esse diuersa omino: sed vnius generis: qꝛ aliter passiuũ non esset natũ suscipere actiones agentis: diuersitatem tamen habent ex parte forme que dat esse ⁊ distinctionem humoribus qui sunt in generatione. In omnibus enim rebus que habent virtutes distinctas ⁊ corpora siue subiecta distincta ⁊ naturas diuersas opꝫ necessario diuersas esse potẽtias operantis siue agentis ⁊ patientis: si igitur vir est sicut mouens ⁊ operans in generatione: femina võ sicut patiens manifestum est ꝙ sperma femine non conuenit cũ spermate viri ꝺm vnũ modum causalitatis in generatione: sed potius hẽt se ad ipm sicut mã. Et ex his que diximus manifestũ est ꝙ mã prima generationis ⁊ proxima est id qꝺ habet naturam ⁊ rationẽ mẽstrui. ¶ Hec igitur de virtute spermatis quo ad hec dicta sunt sufficienter.

¶ Cap. 8m. De modo quo se habent adinuicem sperma qꝺ exit a mare ⁊ humor qui effluit ex femina.

Prios d gnõne aialiũ capitulo vltimo in dimidio capituli.

Consequenter aũt inquirere opꝫ ⁊ considerare spermatis dispositionem qualiter videlicet sit causa sustinens mãm generati ⁊ formã ⁊ fundans eã inesse ⁊ figura: an. vꝫ. sit sicut pars corporis ⁊ mãe quedam que ꝓfundet in materia que exit a femina: an nullã habeat oĩno cõmunicationẽ cũ mã ⁊ corpore nihil dans de materia: sed dans tñ virtutez ⁊ principiũ mouens in generatione: sed potius id tota est mã ex qua sustentat ⁊ recipit cibũ: ⁊ hoc est menstruũ. ¶ Est aũt veritas ꝙ substãtia spermatis est i quã attrahit ⁊ intrahit menstruũ ⁊ in ipsa formaẗ sicut in organo ⁊ ꝯuertit ad formã datã a spermate. Apparet enim in oib⁹ ꝙ talis modus operãdi est in omnibus organice ⁊ officialiter operantibus. Generaliter enim consideranti videbit ꝙ id qꝺ efficit nõ efficit nisi per operationem operantis ꝺm naturã: eo ꝙ operans est in patiente: non enim tota virtus est in motore omnino per se solo existente: qꝛ nõ haberet in qꝺ operaret. Opꝫ igiẗ subiectũ habere virtutem operãtis ⁊ organũ in quo operet: ⁊ tũc operabit in id quod virtuti ⁊ subiecto ⁊ organo subijcit: ⁊ ꝺm hũc modũ manifestũ est ꝙ mas per sperma suũ est operans ⁊ femina patiens sicut forma scãni vel tripode est effectiue in carpentario ⁊ in ligno sicut in materia. Patet igiẗ ꝙ nõ est necessariũ ad generationem omniũ membroꝝ ꝙ sperma sic exeat a toto corpore sicut illi opinati sunt quos supra induximus. Non enim sic erit vt sit pars vel partes materiales generati: sed potius erit sicut forma operatiua in qua est principiũ motus efficiendi totũ generatũ: sicut se habet sanitas que est in complexione eius qui fuit infirmus ad sanitatem que est sciẽtia ⁊ ratio medici. Hoc aũt scit ex hoc ꝙ in quibusdam maribus ⁊ feminis sic se habet coitus ꝙ femina membrũ cõceptus imponit in corpus maris vt in quibusdaꝫ anulosis esse diximus.

Probatio q semen ex toto corpore nõ decidatur.

Scimus enim ꝙ in omnibus generibus animaliũ in coitu femina supponit masculo: eo ꝙ huiusmodi situs conueniunt implenti ⁊ impleto: incumbenti enim implere conuenit ⁊ succumbenti conuenit impleri vt bene dicit Plato. In talibus enim anulosis id qꝺ supponitur inferius decet erigere extremum corporis ⁊ ponere in id quod superponitur ei in coitu: ⁊ per hoc scimus ꝙ femina membrum genitale infigit in marem suum qꝺ nullo modo conueniret si femina aliquem humorem in coitu a se eijceret: qꝛ dato ꝙ emittat tunc ille cadit in marẽ ⁊ tũc mas generaret in se ex femina qꝺ est contra rationem maris ⁊ femine in principio istius libri assignatam. Si autẽ dicas ꝙ eijcit primo ⁊ postea suggit eum iterum hoc non est conueniens: qꝛ sic natura nõ faceret conueniens semper ⁊ esset omnino superfluũ primo proijcere ⁊ postea iterũ suggere. Femina igiẗ membrũ imponit masculo quando sperma recipit ab

Platonis sententia.

ipso. hic enim modus animaliũ inuolnit adinuicem quando coit ⁊ per longum tempus applicant sibi ⁊ imobilia sunt in coitu: sed post conceptũ statim post modicũ oua faciunt ⁊ faciunt vermem incompletum. omnes enim dicti modi generant vermes sicut in antehabitis diximus. Horuꝫ aũt que diximus precipuum signum est id quod accidit generibus auium ⁊ pisciũ ouantibus: in istis enim probabilius cognoscitur ꝙ sperma non est ab omnibus membris. Non enim in talibus masculus spermatizat sperma qꝺ ꝺm partes similes generati efficitur in generato: sed potius totum conceptum accipit speciem ⁊ esse ⁊ vitam animalis per virtutem spermatis masculi. Sicut enim iam prediximus de natura animalium anulosorum in quibus femine genitale membrum infigunt in mares: ita aliquid simile fit in istis: quando enim femine oua venti conceperunt ex menstruo suo humore si contingit in eis mutatio per tactum spermatis masculi anteꝗ̃ alterentur a citrinitate ad albugineꝫ circunfusam vitello absꝗ̃ omni spermate femine de nouo aduenientẽ fiunt conuenientia generationi postꝗ̃ mutata sũt ex ouis venti per masculini spermatis solam appositioneꝫ. ¶ Amplius autem si tales femine post conceptum sperma ab aliquo mare coierint cũ alio sui generis masculo ⁊ sperma illius tetigerit aliquod de citrinis ouis que hẽt in matrice per solum tactum illius spermatis complebitur ouuꝫ ⁊ producit pullum similem illi masculo cuius sperma vltimo tetigit ouum. hoc enim ingenio fiunt aues diuersorum colorum ⁊ naturarum. Primo enim admittunt mares ad feminas ⁊ sperma eoꝝ cadens in matricem incipit attrahere materiam ouoruꝫ sicut in antehabitis diximus: ⁊ anteꝗ̃ compleantur oua admittũtur alij mares: ⁊ tũc varietas fit natoꝝ ex virutibus diuersorum spermatum: ⁊ quod exit ex primo coitu miscetur in proprietatibus ei quod exit ex vltimo: ⁊ hoc accidit ex mixtione virtutis: qꝺ non fieret nisi qꝛ sperma sola virtute operatur ⁊ non per hoc ꝙ in se habeat membra similia toti per hoc ꝙ exierit a toto corpore: sicut dicunt illi qui dicunt sperma exire ab vtriusꝗ̃ corpore toto maris ⁊ femine. Sperma eniꝫ viri siue maris facit hoc per suam virtutem nec agit cũ spermate viri: sed potius in humorem femininum agit sicut in materiam sibi subiectam ⁊ aptat eam sibi vt cibum ꝺm aliquem modũ cibi quo cibantur embria: ⁊ ideo illud quod vltimo est receptuꝫ super materiam est faciens ipsam talem quale ipsum est ꝺm virtutẽ ⁊ non ꝺm actum. Nullius enim membri actum habet: lꝫ virtutem habeat omnium. Sperma ergo maris est quod humorem femine materialem digerit ⁊ calefacit: eo ꝙ ad sui supplementum accipit cibuꝫ ex ouo quãdiu in humore oui inuenit facultatẽ. Et similiter accidit generibus pisciũ ouãtium in quibus femina spargit oua subito ⁊ mas sequitur oua eijciendo sperma super ea: ⁊ quodcũꝗ̃ ouum tangitur a spermate ex illo fiunt pisces: quodcũꝗ̃ autem non tangit non efficitur fecundum ad generationem: ⁊ de istis satis tactũ est in antehabitis hui⁹ scientie libris. ¶ Ex dictis igitur manifestuꝫ est ꝙ sperma viri siue maris generaliter parum aut nihil confert materiali quãtitati eius quod generatur: sed potius qualitati siue forme ex virtute formatiua quã habet: eo ꝙ iam probatum est ꝙ non exit a toto corpore. Veruꝫ quidem enim est ꝙ exit a corpore maris spermatizantis sperma ⁊ non a corpore femine: eo ꝙ sperma femine non habet conuenientiam illam in causa generationis quã habet sperma maris: ex masculo enim est principium motus. materia autem ex femina propter quod etiam femina non generat per se solam: sed desiderat masculum sicut principium motus in generatione: ⁊ in multis quidem animalibus nihil omnino format femina: sed tempore quodã emittit mãm sicut in homine ⁊ quadrupedibus pilosis que perfectiora sunt aialia. In quibusdã aũt format quidẽ: sed imperfecte sicut in auibus que faciũt oua venti. Mas autẽ non spermatizat nisi in feminam vel in materiam femine sicut faciunt pisces. Materia enim ex qua creatur fetus est in femina. Hec aũt materia adiuuatur cito ⁊ concipitur ad embrionis substantiam ⁊ coagulatur ⁊ formatur a spermate viri: ⁊ tunc alia materia eiusdem generis cum prima ministrat ad cibũ embrionũ conceptoꝝ. Oportet igiẗ necessa-

rio conceptũ eſſe in femina: eo ꝙ ſperma operaṫ in materia femine: ſicut carpentarius operaṫ in ligno: ⁊ figulus in luto. Ex qua etiã rõne cõmittiṫ maſculus conuenientiã habere in generatione ſicut ars in mã hꝫ cõuenientiã formatiuam ſicut iaꝫ ſepius dictũ eſt: nõ aũt ſpermatizat oĩs mas aialiũ ſed eoꝝ qui ſpermatizant ſperma nõ eſt pars nãlis cõcepti: ſicut neqꝫ carpentarius eſt pars domus lignee quã operaṫ: ſed diciṫ ſpecies ⁊ forma ipſius: eo ꝙ figura per eius motũ induciṫ in lignis que ſunt in mente ipſius. In aĩa.n. artificis eſt forma domus ⁊ ars: ⁊ per artẽ mouenṫ manus conuenientibus motibꝰ: ⁊ per illos motus induciṫ forma: ⁊ per oẽm modũ idẽ facit nã ſpermatis qꝺ erit ex mare. Nã eniꝫ formatiue vtiṫ illo ſpermate quaſi inſtrumento per qꝺ agit in materiã conceptã: motus eñi huiuſmodi virtutis ſpmatis agit ſicut agit ars in materiã. De modo eniꝫ quo ſperma ſpermatizantiũ conuenit generationibus eoꝝ hoc mõ dictũ eſt a nobis.

¶ Cap. 9ᵐ. De modo adunationis ſpermatis maris ⁊ femine ⁊ generatione conceptus.

Pario ꝺ gnõne aialiũ capitulo vltimo verſus finẽ.

M Odi võ illius de quo ſupra dictũ eſt aialis cuius videlicet mas genitale membꝛũ non infigit in feminã: ſed ecõtra femina in mareꝫ ſunt etiã in aliquo ſimilitudinẽ habẽtes operationi artificis ⁊ materie: habẽt eñi motũ mixtuꝫ cũ mã ſicut eſt in arte expedita: ſignũ eñi debilitatis ſpermatis illoꝝ aialiũ eſt ꝙ nã ⁊ virtus formans nõ põt perficere rẽ cõpletã: ſed facit guſanẽ ex ouo ſicut in antehabitis dictũ eſt. Difficile eñi fiunt hmõi motus qñ nã oppreſſa quaſi in ꝯtrariũ litigat ⁊ nã tñ aliquid ꝯſequiṫ in lite: ⁊ hoc videṫ ſimile operationibus magicis ⁊ faſcinationibꝰ in quibus vna nã agit ad alterius impedimentũ: ⁊ nõ hꝫ ſimilitudinẽ hec operatio ad hoc ꝙ nã agit inſtrumento expedito: ſed potius in talibus operaṫ quaſi partialibus ⁊ diuiſis per multa media operationibus: vt primo ouũ ⁊ poſtea vermẽ: ⁊ deinde aial ſicut ſuperius diximus: ſed in oibꝰ aialibus erecto corpore a terra ambulantibus mas a femina diſtinctus inueniṫ: ſed in forma ſpẽi ꝯueniũt ⁊ in nã generis ⁊ ſpẽi: tã marẽ eñi ꝙꝫ feminã dicimus eſſe hominem vel equũ: eo ꝙ vna nã cõmunis eſt tã maris ꝙꝫ femine: ſed ſexꝰ qui diſtinctus eſt in dictis aialibus oĩno cõmixtus eſt in arboribus. In his eñi ⁊ gñaliter in plãtis virtutes ſexuũ commixte ſunt nec diſtinguiṫ in eis mas a femina per actũ generationis: ꝓpter qꝺ etiã per ſe ſole fructificãt: nec vna ſperma ꝓijcit in aliã: ſed ꝯcipit ſemẽ in ſeipſa ⁊ ꝓijcit in terraꝫ quaſi in oĩum plãtarũ matrẽ ſicut bene dicit Pithagoras: ꝓpter qꝺ etiã laudaṫ dcm̃ Empedo. dicẽtis arbores lõgas ⁊ quãtitatis pfecte exiſtẽtes oua per ſe ſola facere: oua fructus arboꝝ appellãs: arboꝛ eñi ſic fructificãs eſt ſicut aial generãs. Fructus aũt eius ſunt ex duabus virtutibus: quarũ vna eſt ſicut formãs ⁊ altera dans mãm fructui ⁊ cibuꝫ: ⁊ ſic pꝫ ꝙ in quadã parte ſpermatis eſt operatiua virtus plãte ⁊ reſiduũ deputaṫ in mãm ⁊ cibũ. Hoc aũt magis accidit generibus aialiũ in quibus per ſexũ diſtinguunṫ mares a feminis nõ per vaſa teſticuloꝝ: ſed alia debiliori differentia: hec eñi quãdo indigent generatione applicanṫ ſibiinuicẽ: ⁊ nõ ſeparanṫ vt in vnũ cõcludant virtutes vtriuſqꝫ ſexus ſicut vnite ſũt he virtutes in plãtis. ¶ Adhuc aũt vt hoc fiat nã inuitat ponens in coitu delectationeꝫ vt ſepius appetaṫ ꝓpter ſpeciei ſalutẽ vt ſic ex mare ⁊ femina virtutibus cõmixtis vnũ aial ſimilis ſpẽi ꝓgenereṫ. Propter eandẽ autẽ cãm modi quidã aialiũ liganṫ adinuicẽ lõgo tẽpoꝛe quouſqꝫ ex ſpermate maris cõpleaṫ conceptũ: eo ꝙ hoc ſperma ſuſtentat ⁊ terminat conceptũ totũ: ⁊ hoc modo coeunt aialia anuloſi corporis: quoꝝ quedã membꝛa coitus ponũt in feminis ſuis. Quedã aũt ecõuerſo accipiũt membꝛa feminarũ in corpora ſua: ⁊ diu valde coeũt ꝓpter frigus cõplexionis ⁊ humoꝛis viſcoſitatẽ: hec eñi eſt cã ꝙ ſperma conceptũ nõ maturaṫ niſi per multos dies: poſtqꝫ aũt exierit ſperma ſeparanṫ abinuicẽ mas ⁊ femina. Aial aũt hmõi fere aſſimilaṫ arboꝛi vel plãte diſtincte per virtutes ſexuũ. In plãta.n. ſeminatiue virtutes eſſe cognoſcunṫ ſicut ⁊ in nã aialis ſepius diximꝰ. Rationabiliter igiṫ creat ⁊ format nã vnũqꝺqꝫ aialium iſtoꝝ: nec eſt omnino alia ſubſtantialis operatio ipſoꝝ niſi generatio ſpermatis per modũ quem diximus: ⁊ hec emiſſio cõpleṫ per coitũ maris ⁊ femine adunatos qui ſibi cõmiſcenṫ ⁊ cõiungunṫ virtutes eoꝝ adinuicẽ in conceptu: ꝓpter quã aũt cãm maris ⁊ femine ſexus nõ ſunt diſtincti abinuicẽ in ſcientia de plãtis ꝯſideratũ eſt a nobis. Sed hic ſcire ſufficit ꝙ operatio ad ſpẽm ⁊ formã aialiũ non eſt niſi generatio tm̃: ⁊ hanc quidẽ operationeꝫ oĩa cõmuniter habẽt aialia. In cognitiõe aũt ⁊ iudicio cõmunicãt ẜm magis ⁊ minus: oĩa enim habent quidẽ ſenſum: ſed hũc habẽt ẜm magis ⁊ minus. Senſus aũt eſt cognitio quedã ſenſibilium: habent etiã magnã adinuicẽ differentiã ẜm induſtriã operationũ ſuarum. Multa enim valde excellũt induſtria multa aũt ſunt quaſi nihil induſtrie habentia in operationibus: ita ꝙ neqꝫ etiã memoria vigere videṫ in eis: ſed videntur ſolũ tactũ participare ⁊ guſtũ ẜm ꝙ eſt quidã tactꝰ. Sic igiṫ in partibus ⁊ viribus aie inter aialia eſt differentia mirabilis. Omne enim aial in eo ꝙ aial eſt deſiderat habere per nãm ſenſus participationem ⁊ cognitionem ſenſibiliũ quãtũ põt: ⁊ ad hoc deſiderat: qꝛ illud eſt nobilius vite aialis ⁊ appetit vnũquodqꝫ nõ eſſe poſitũ in gradibus nõ entiũ ſicut mortuũ qꝺ nullã habeat de ſenſibilibꝰ perceptionem. ¶ Amplius adhuc differũt aialia in perceptione ſenſus: eo ꝙ quedam aialia habent ſenſus fortes: ⁊ quedã debiles: ſicut in viſu differũt oculi duri ⁊ oculi molles. Oĩa tñ conueniunt in hoc ꝙ habent ſenſum: ⁊ omnia communiter habent operationem ad ſpeciei ſue conſeruationem: quãdo igiṫ indigent operatione vite ad permanentiam nature tunc coeunt ⁊ cõmiſcentur virtutes ſexuũ in vno conceptu: ſicut adunatas has vires habet arboꝛ ſicut diximus. Animalia võ dure teſte ſunt media quaſi inter aialia ⁊ arboꝛes in modo generationis: eo ꝙ cõmunicant cũ vtriſqꝫ generibus: in hoc ꝙ carent differentia ſexus maris ⁊ femine conueniunt cũ arboꝛibus: ⁊ ſic non generant aial ſibi ſimile. In hoc aũt ꝙ conueniũt cũ aialibus non fructificant ſicut plante: ſed generant ex materia humida pingui ſicut in antehabitis diximus: ⁊ adhuc in ſequentibꝰ iſtius ſcientie ad hos modos animaliũ reuertemur. ¶ Sic igiṫ dictuꝫ ſit a nobis ꝙ mas ⁊ femina ſunt pꝛincipium generationis.

¶ Cap. 10ᵐ. Et eſt digreſſio declarans ea que dicta ſunt de ſpermate maris ⁊ virtutibus eius.

I Terũ aũt reſumẽtes ad faciliorẽ intellectum dicimus ꝙ fere melius per qꝺ maxime ſcitur doctrina generationis aialiũ eſt in ſpermate: ⁊ ẜm antiquos peripatheticos: Ariſtotelẽ videlicet ⁊ ſuos ſequaces. Porphyriũ maxime ⁊ Theophraſtũ cõpleṫ generatio ex ſpermate viri ſiue maris: etiã ſi ſperma nullũ emittaṫ a femina: ita ꝙ quidã eoꝝ tradiderũt ꝙ mulieres ⁊ femine aialiũ nullũ ꝓprie loquẽdo ſperma habeãt. Hoc aũt maxime ꝓbari dicũt ex hoc ꝙ ꝯceptus aliquãdo formaṫ qñ in coitu nihil emittit femina: ſed tm̃ matrix in ſanguine menſtruo cõcipit gluttiendo ſperma: ⁊ ꝙ ꝯceptus nullus eſt omnino ex hoc ꝙ ambo ſpermata toto ſuo corpoꝛe emittãt. Semen enim vt dicunt eſt id qꝺ eſt formatiuũ: ⁊ ſanguis menſtruus ꝑter oĩa alia que emittit mulier ſufficiens eſt mã ⁊ cibus generationis. hi enim dicũt ꝙ opꝫ diligẽter attendere vtrum ſperma exeat a toto corpoꝛe: ita ꝙ partim exeat a carne ⁊ partim ab oſſibus ⁊ ſic de alijs membꝛis corpoꝛis. ¶ Quidã enim antiquoꝝ hoc cõfitebanṫ ꝓbantes hoc ſicut diximus per delectationem coitus in exitu ſpermatis que totũ ligat ⁊ cõprehendit corpus. Probãt etiã hoc per aſſimilationeꝫ nati ad generantem patrẽ vel matrem: ⁊ hec aſſimilatio eſt aliquãdo ẜm totũ ⁊ aliquãdo ẜm partem: ita ꝙ etiã macule vel defectus membꝛoꝝ eoꝝ qui generant reſultant in generatis: ſicut in antehabitis determinatũ eſt. Huius enim aſſimilationis hi dixerũt non eſſe cãm niſi qꝛ ſperma habet virtutes membꝛoꝝ: ⁊ non poſſet habere virtutes eoꝝ niſi eſſet efflurum ab eis. ¶ Huius aũt rõnis inſtantiã dabant peripathetici dicentes ꝙ aſſimilatio nati ⁊ parentis cadit aliquãdo in vngues ⁊ pilos ⁊ dentes: a quibus tamen non põt dici ſperma effluere. Inſtiterũt etiam per hoc ꝙ aſſimilatio hec aliquando eſt ad auum ſicut dicũt ꝙ niger maurus genuit filiam albam: ⁊ illa genuit natũ nigruꝫ ad modum aui

Pithagore ſententia.

Rõnes anti quorum.

In ſtãtie per patheticoꝝ tra antiquo

nascentis ⁊ tamē nullū sperma ex auo fuit in nato: auus eni fuerat mortuus vt dicunt. Adhuc aūt ducunt ad ipossibile ꝙ si sperma esset partes omniū membroꝝ assimilate cū virtutibus membroꝝ tunc sperma esset aial paruū. Hoc autē aial aut hꝫ membra posita conuenienter in ordine aut nō: si hꝫ cōuenienter posita: tunc absq̧ dubio sperma hois est hō paruus: ⁊ sperma cuiuslibet aialis est aial paruū: qđ ridiculosum esse videt̄. Si aūt non hꝫ membra conuenienter posita tunc viuere non posset: sed esset mortuū: ⁊ tunc non generaret: qꝛ mortuū non generat: sed putrescit. Addunt etiā ꝙ si sperma mulieris ad quā frequenter est natoꝝ assimilatio cōmunicat in nomine ⁊ rōne cū spermate viri sequet̄ ꝙ quādo hec duo simul in vno coitu descendunt ꝙ duo aialia simul concipiunt̄: ⁊ ex hoc sequit̄ ꝙ semper nascant̄ gemini habentes sexus differentiā qđ videmus esse falsum. Addūt etiā ꝙ nihil prohibet tunc mulierē ex se sine viro parere: eo ꝙ in se loco conuenienti hꝫ sperma qđ est aial paruū: ⁊ ipregnatio est ab illo: qꝛ matrix non dat ei ꝑm istos nisi cibū ad quātitate debitā. ¶ Amplius videmus quosdā primo generare feminas ⁊ postea mares: ⁊ quosdā ecōuerso: nec pōt dici ꝙ sperma nō exeat semper ab ipo quādo generat. Que est ergo cā ꝙ aliquādo in genitalibus ꝓducit simile ⁊ aliqñ dissimile. Adhuc aūt que erit cā ꝙ quedā dissimilia producunt in genere sicut apicule ⁊ musce quedā. Adhuc aūt quedaꝫ aialia cōmixtione coitus multa progenerāt: de quibus sunt quedā masculina ⁊ quedā feminina. Querit̄ ergo que est cā huius dissimilitudinis ex vno concubitu natoꝝ: ⁊ nō erit assignare. ¶ Adhuc istant isti dicētes ꝙ ramus plātatus profert fructū: cuꝫ tamen ramus non sit ex fructu nec in se habens fructus. Et si dicat̄ ꝙ fruct⁹ sparsus est in ramo: dicemus ꝙ fructus ille non est totius arboris: quoniā posuimus ꝙ ramus abscisus sit ab arbore. Si aūt dicatur ꝙ fructus sparsus in arbore est quidē mālīter tm̄ in ramo: sed potentialiter ⁊ virtualiter est totius arboris: ⁊ ideo germinat ex ipso simile totius arboris ⁊ non partis tm̄: tūc habet̄ propositū: qꝛ tunc nihil ꝓhibet quin etiā semen descendens a corpore aialis sit mālīter effluens ex vno membro ⁊ hēat virtutē totius corporis: ⁊ ideo generat ad similitudinē totius. Uniuersaliter enīꝫ loquendo in nulla generatione cā generati est mā: sed potius virtus formatiua que est in ea: sicut cā scamni est carpentarius ⁊ cā totius figurationis est forma artis que est in ipso. Et ꝙ dicunt de delectatione nō est vt dicunt: quoniā delectatio nō est nisi in fine coitus: qm̄ iam sperma fluxit in vasa spermatica: ⁊ hmōi vasa sunt neruosa sensibilia ⁊ inflata spiritu forti ⁊ extēdente: ⁊ ideo delectatio fit ex spermate intus tangēte ea ⁊ ex spiritu qui tūc fortius discurrit per ipsa ⁊ iuuat ad hoc confricatio leuis: sicut titillatio fit in apostematibus que tumida sunt quando leue aliquid superducit̄: super ea precipue postq̄ iā maturata est putredo que est in eis: nec delectatio illa est in omnibus equaliter membris: sed intensio eius est solū in membris que sunt vasa spermatis: ⁊ intēsio redūdat in alia mēbra ꝓpter colligantiā alioꝝ cū ipsis. Sperma igit̄ est substātia actu humida que est partiū consimiliū que descinditur a corpore: sed non dissoluitur sicut in antehabitis diximus. Dissolutio enim est innālis: sperma aūt est res naturalissima ⁊ auxiliū nature est ex spermate: sed in eo ꝙ dissoluitur a corpore non est auxiliū aliquod: qꝛ est in via corruptionis nisi ꝙ alleuiatur aliquando per resolutionē ipsius ab ipso. Adhuc aūt ⁊ multe resolutiones fiunt a corporibus ipsorū qui nullū omnino habent sperma: sperma enim est quedaꝫ superfluitas cibi que non est per corruptionē aut per liquefactioneꝫ membroꝝ: nec est superfluitas digestionis prime vel secunde. Flegma enīꝫ ⁊ cholera sunt huiusmodi superfluitates: ⁊ ideo minuitur vomitus cholere ⁊ vomitus sanguinis post digestionem secundaꝫ. Et de hoc possunt poni multa exempla. Sed sperma est superfluitas digestionis vltime ⁊ eius abundantia est quādo multum nutrimentum est in corpore: ⁊ qꝛ superfluitas illa virtute similis est omnibus membris: ideo fit ex illo omne membrum cum tamen sit res ab omni membro: ⁊ qꝛ sic se habet sperma nō est resolutum quid a corpore per moduꝫ liquefactionis: quoniā si ita esset tunc animal magni corporis quod est multarum resolutionum esset multi spermatis, hoc autem non est verum. Cuius signum est ꝙ magni corporis animal paucorū est conceptuuꝫ. Et huius causa est qꝛ cibus talis animalis depuratus a superfluitate secunde digestionis que est vrina dispartitur per totū suū corpus qđ qꝛ magnum est parū remanet ad substantiā spermatis postq̄ quelibet pars est sufficienter nutrita. Et hoc modo homines magni corporis ⁊ arbores procere ⁊ magne sunt pauce generationis: et similiter pauce generatiōis est animal multe pinguedinis: eo ꝙ bonum nutrimentum suum transit in sepum aut pinguedinem. Adhuc aūt liquefactio a corpore non habet vasa in quibus melius digeratur ⁊ formetur: sperma aūt hēt vasa in quibus recipitur ad meliorationē: sicut ⁊ lac in mulieribus habet vasa in quibus completur ⁊ emundetur. lac enim ꝑm aliquem modū assimilatur spermati. ¶ Amplius sperma diminuitur per resolutionem superfluitatum: non est ergo ꝑm viam resolutionis: sed potius ꝑm viam digestionis: propter quod etiam diminuitur in infirmis: ⁊ non inuenitur in pueris propter augmentuꝫ. In pueris enim digestio tertia est valde fortis: ⁊ propter augmentum multuꝫ necessarium habet cibuꝫ. ¶ Amplius aūt omnis membrorum liquefactio facit infirmitatē: sed multa spermatis eiectio non inducit infirmitatem aliquaꝫ: lꝫ debilitatem inducat: nisi fortasse alteretur sperma ad corruptionem: et tunc eius exitus erit aliquo modo ꝑm modū resolutionis. Has autem rationes peripatheticorum contra stoicorum sectaꝫ inductas approbamus. ¶ Dictum tamen stoicorum ⁊ medicorum ꝙ sperma erit a toto corpore non vsquequaq̧ est falsuꝫ: qꝛ ⁊ nos diximus hoc in antehabitis vbi egimus de natura spermatis: sed nos non dicimus ꝙ ideo erit a membris sicut pars erit a toto: sed potius descinditur a quarta digestione que iam virtutem assimilationis a membris accipit anteq̄ membris imbibatur ⁊ vniatur. Sunt eni quatuor in humore quarte digestionis quorum vnum est digestio. Secundum assimilatio. Tertium apprehensio humoris a specie membri quando iam diuisis humor imbibitur membris. Quartuꝫ autem est vnitio quando vnitur: ⁊ prima duo fiunt in humore extra membra: ⁊ secūda duo fiunt in membro quando diuiditur humor ⁊ distribuitur per mēbra: ⁊ post scđꝫ fit decisio seminis: ⁊ qꝛ illa similatio est vniuersalis precipue membris similibus ex quibus vbiq̧ per totum cōponuntur membra composita instrumētalia: ideo vniuersaliter ꝑm illum modum dicitur a toto corpore sperma descindi.

> Qꝫ dictū stoicoꝝ ⁊ medicorū nō vsquequaqꝫ sit falsum.

¶ Cap.ii^m. Et est digressio declarans differentiam duoruꝫ spermatū maris ⁊ femine ⁊ sanguinis menstrui.

CErtū est igitur ꝙ sperma est vltime digestionis superfluitas que format conceptuꝫ ⁊ albescit propter digestionis fortitudinem que spiritum inducit ⁊ generat in ipso ⁊ vasoruꝫ spermatis similitudinem. ⁊ ꝙ ex sanguine fit ostendit ꝙ quando fit cum nimio conamine coitus erit sanguinolentum: ⁊ idem per similem modum in femina etiam sanguis menstruus est superfluitas vltime digestionis lꝫ non ita digestus sit fortiter propter colorem albū: ⁊ ideo non venit ad similitudinem digestionis spermatis. Est etiam alius humor qui a quibusdam sperma vocatur mulieris qui ꝑm Galenum attrahitur de testiculis mulieris ⁊ emittitur in coitu intra matriceꝫ per cornua matricis vt videtur Galeno: aut forte ante orificiuꝫ interius matricis in collo vulue in locuꝫ in quem etiam sperma proijcitur sicut dicit Aristo. ⁊ nos superius vtrāq̧ istarum opinionum executi sumus. Hic igitur humor ꝑm Aristotelem non in omnibus est mulieribus nec in omnibus feminis animalium aliorum: ⁊ in quibus est tamen non est necessarius ad conceptum: sed quando aduenit tunc constat ꝙ melior est materia que est in conceptu: eo ꝙ melius est digestus q̄ sanguis menstruus: ⁊ pulchrior ⁊ nobilior formatur inde conceptus. ¶ Galenus tamen opinatur hunc humorē in muliere semper adesse in conceptu ⁊ dat huic virtutē informatiuā sicut in antehabitis huius libri determinatū est: ⁊ dicit sine hoc conceptū esse non posse ⁊ oportere etiā simul hunc in eodem tempore emitti quādo sperma viri emittitur ad hoc ꝙ fiat impregnatio. Et hanc viam tota fere sequitur multitudo medicorum. Sed valde mirabile est si hic hu-

> Sperma vocatū in muliere ꝯcurrit tanq̄ mā magis conueniēs q̄ menstruū ⁊ ex eo pulchrior fet⁹ gñat.

mor non inuenitur in alijs feminis animalium ⁊ est necessarius in conceptu mulieris: q̄r quorũ vnũ est genus continue videtur esse vnus modus in genere materialiũ principiorum: nisi forte diceretur ꝙ hic humor in omnibus est feminis animalium lʒ in quibusdã non manifestetur: ⁊ hoc mihi probabilius videtur. Humor tamen iste spermatis perfectam non habet rationeʒ sicut superius probauimus: ⁊ hoc ĩõ q̄r ad spermatis digestionem nec peruenit nec peruenire potest: eo ꝙ mulier in virtutibus naturalibus vniuersaliter debilior est viro ⁊ femine maribus: ꝓpter quod etiam frigiditate constringente vene in eis sunt strictiores ⁊ caro magis humida ⁊ corpora earum sunt frequenter magis parua. Hac etiam de causa cõtingit in eis superfluitas multa indigesta sicut ante prius diximus tempus motus superfluitatis feminaruʒ equale est tempori motus spermatis in viris. Aliquando tamen aliquantulum magis festinat: eo ꝙ virtus feminea est debilis ad digerendum totuʒ cibum ⁊ conuertere ad incrementuʒ in illo tempore in quo in maribus etiam totus cibus ad incrementum conuertiẗ ex forti virtute masculoꝝ. ¶ Amplius hinc contingit ꝙ multiplicatio superfluitatis in eis adunata est causa egritudinum in eis quando retineẗ in corpore. Adhuc aũt diminutio menstruorum in feminis aliquando cãtur ab exitu multi sanguinis per illud membrum. Si aũt diceremus in muliere esse sperma tale sicut est in viro ⁊ adunatum ad locuʒ genitaliuʒ: contingeret ꝙ mulier esset per se generans ⁊ videretur ad principium conceptionis nõ indigere menstruo eo ꝙ digestio menstrui ⁊ digestio spermatis habent cõtrarietatem quandam. Digestio enim spermatis est completa: digestio menstrui est incompleta ⁊ imperfecta. Propter quod etiam mares quorum complexio assimilatur complexioni feminarum pingues efficiuntur nec eorum sperma est generatiuum nisi valde raro. Patet igitur ex predictis ꝙ sperma non descendit a muliere ẜm illã rationem spermatis que descendit a viro: non tamẽ puto ꝙ nullo modo descendat: sed in veritate probabile est ꝙ humor albus descẽdat qui aliquando descendit ante coitum ⁊ custodiẗ a matrice donec superueniat ei sperma ⁊ tunc recipit impregnationem sicut impregnatur materia a forma: ⁊ ideo quedam mulieres dicunt se impregnatas a coitu in quo non habuerunt delectationem per emissionem spermatis: ⁊ hoc est sicut ouum venti primo concipit gallina quod postea per coituʒ galli completur spermate superueniẽte. Nec oportet ꝙ si delectaẗ mulier in coitu ꝙ delectatio semper fit a descensu spermatis: quoniam aliquando titillans facit illam delectationem: ⁊ tunc sperma mulieris etiam quãdo emittitur in coitu est humor quidam qui descendit a glandulis quas nominauimus ⁊ est quideʒ complectior ad generationem q̄ʒ sanguis menstruus: sed non est nisi materia: q̄r sanguis menstruus necessariam habet vlteriorem digestioneʒ anteq̄ʒ cibet creaturam. Sed ille de quo diximus mulieris humor statim conuertitur in substantiam materialem conceptus: ⁊ ideo sperma mulieris est sicut sperma pueri qui emittit sperma antequã digeratur: ⁊ sicut sperma arboris que ad digestionem sui seminis exigit vt alio mouente cõpleatur per ampliorem digestionem ad hoc ꝙ fructum facere possit ⁊ ẜm hoc generatio est a spermate mulieris et a spermate viri: sed sperma viri non est materia: sed totum est etiam mixtum operationi ⁊ est subiectum virtutis operatiue ⁊ spiritibus qui sunt instrumenta operationis: et est sperma mulieris sicut materia munda. Mundam autem voco materiam que statim sine alteratione suscipit formã: sine alteratione auteʒ dico que fit maioris digestionis: sed sanguis menstruus est sicut materia non plene similis: ⁊ est sicut dicitur panis cibus ⁊ sanguis cibus: quoniam panis est cibus non similis: sanguis autem est cibus assimilatus: ⁊ hec est causa ꝙ etiã oua venti que sunt sicut sperma auiuʒ ⁊ piscium complentur quando tanguntur a spermate maris. Cum igitur ẜm Aristo. sententiam superius diximus ꝙ generatio fit a spermate ⁊ cibatio a sanguine menstruo oportet accipere ꝙ generatio materialiter est ex eo ꝙ vocatur sperma mulieris: ⁊ cibatio a menstruo sicut iã diximus. ¶ Hec igitur de spermatibus ⁊ comparatione ipsoꝝ adinuicem ⁊ ad generationẽ a nobis dicta sunt.

Propter qd aliquantulum prius mare femina festinat in emissione sui seminis.

¶ Incipit Liber. XVI. De animalibus qui est de virtutibus facientibus generatum et ẜm animam et ẜm membra. Cuius tractatus primus est de ortu et inductione.

¶ Cap. p^m. Qualiter mas ⁊ femina sunt principia gñõnis.

In Aristo. le scdo d gnone aialiũ capitulo primo.

Declaratis ĩ libro preinducto virtutibus spermatis ⁊ quã proportionem habent ad generationem ⁊ ad sanguinẽ menstruũ: superest in hoc volumine inuestigare cãm quare in generibus aialiũ multoꝝ sunt mas et femina ⁊ quas virtutes habẽt in generatione. ¶ Scim⁹ enim iam ex premissis ꝙ hec seruuʒ discretio ex necessitate nature causatur. ¶ Ex primo eniʒ ⁊ primo motore qui est in spermate ⁊ ex modo dispositionis materie per necessitatem ista ꝓcreanẗ in his que generanẗ: ⁊ sicut in prehabitis diximus hoc fit in natura vniuersali que causa ordinis est ꝓpter melius ⁊ propter causam que ꝓpter quid ⁊ finis vocatur. Hoc aũt scitur ex hoc ꝙ nos videmus ꝙ in physicis sunt quedã res diuine eternaliter sine imobiliter permanẽtes: quarũ substantia ⁊ si moueẗ tamẽ in motu illo reiteraẗ eadẽ numero ⁊ specie semper manens incorruptibilis ⁊ ingenita sicut est substãtia orbiũ ⁊ stellarũ celestiuʒ. Quedam etiã sunt in physicis contingentẽ habentes ⁊ mobilem substantiã: sicut ea quoꝝ substantia generata ⁊ corrupta nõ reiteratur eadem numero: sed reiteratur eadeʒ forma ⁊ specie: sicut homo ⁊ asinus ⁊ quecunq̄ʒ sunt generabilia ⁊ corruptibilia: ⁊ in his est hoc ipsum ꝙ forma ⁊ specie manent diuinum ⁊ hoc appetunt ẜm naturã: eo ꝙ omnia esse permanens desiderant propter qꝺ etiã hoc ipsum diuinum qꝺ optant est in eis causa meliorationis esse sui. Omne eni qꝺ est ad vtrũlibet habens potentiaʒ ad esse ⁊ ad non esse non melioratur inesse nisi per diuinum permanens quo participat ẜm formam ⁊ speciem. ¶ Ex omnibus autẽ que in prehabitis libris determinata sunt a nobis satis scitũ est animam esse nobiliorem corpore: propter quod etiam animatum nobilius est inanimato propter animam quã participat: sicut ens nobilius est non ente: ⁊ vita nobilior est morte siue priuatis vita. Propter ens igitur ⁊ animam ⁊ vitaʒ inuenta est a natura generatio animalium. Natura eni huius generis in numero ⁊ substantia permanet eterna: sed modus quo diuino ⁊ eterno participare potest est per generationem. Per numerum enim non valens esse eterna: eo ꝙ substantia accepta est in quolibet ẜm numerum corrupta ⁊ non manens eadem: quoniam si ẜm numerum maneret tunc in indiuiduo eternitate participaret sicut ⁊ celestia. In forma igitur petit eternitatem: q̄r illaʒ possibile est attingere: propter quod generatio animalium est inuenta ab ordine nature vniuersalis: ⁊ hec est causa generationis arboꝝ ⁊ animalium. Cum igitur in animalibus pluribus principium generationis quoddam sint mas ⁊ femina: mas etiã ⁊ femina sunt propter generationẽ. Inter hos tamen sexus id quod est causa prima mouens melior est: eo ꝙ illa causa non est mouens nisi per formam: ⁊ forma dignior et melior est materia. Cum igitur mas sit mouens ẜm formaʒ in generatione nobilior est femina. In omnibus autem physicis nobilius est separatum semper ab ignobiliori quando perfecta sunt: propter quod cum vita manifesta ⁊ completa sit in animalibus oportuit in eis mareʒ separari a femina per subiectum lʒ in plantis in quibus vita occulta est sint he differentie in subiecto vno vnite ⁊ coniuncte. Causa auteʒ separationis est ꝙ mas nobilior est in generatione: eo ꝙ sua virtus sit propinqua forme factiue et operatiue: et femina est propinqua materie per id quod decisum ab ipsa fit et recipit impressionem spermatis viri. Dico autẽ propinquas esse has virtutes forme et materie: q̄r vtraq̄ʒ est in subiecto quod aliquid sustinet operationis. Subiecta eniʒ materia que est in spermate viri formaẗ in instrumẽta sicut est spiritus et huiusmodi: subiecta etiam materia in humore femine habet multũ habilitatis ⁊ preparatiõis forme: ⁊ sic

nec sperma viri omnino est sine materia: nec humor resolu tus a femina est omnino sine forma: sed sicut diximus illud est ꝓpinquius forme: ⁊ istud est ꝓpinquius materie. In ge neratione aūt ambo vniunt̃ in vnū ⁊ tunc coniunctū ex eis ambobus cōmunicat simul habēs virtutes que sunt ex ma re ⁊ femina: ꝓpter qḋ neutrū per se sed cōiunctū ex ambo bus habet potentiam ⁊ virtutem ad vitam ⁊ animā ꝓpter quā etiam virtutū coniunctionem plantas in vita cōmuni care dicimus. In generatione eniƷ eoꝝ que sine anima sunt nulla est necessitas compositionis. Sensus aūt generaliter ⁊ maxime visus qui vt in libro de anima probatū est maxi me habet sensus rationem nō inueniẽ in viuis cōmuniter: quinimo ad generationẽ ipsius exigiẽ distincta virtus ma ris ⁊ femine: ꝓpter qḋ mas ⁊ femina in omnibus animali bus sensum participantibus inueniuntur: sicut in p̄habitis dictū est. Quoniaʒ si serus distincti nō essent: sed vniti sicut in plantis nō liberareẽ aliquid seminis ab opaco terreo in tantam puritatem qḋ formaruʒ sensibilium absqꝫ materia esset susceptiuū. Hec enim est precipua causa distinctionis serus vt id qḋ est in mare ꝓpinquū forme existens depuret ⁊ digerat aliquas materie partes vt tante puritatis sint su sceptiue. Non enim hoc modo posset digerere nisi separa ret eas aliquo mō separationis ab impurioribus: nec pos set separare si virtus masculina vbiqꝫ virtuti femine per subiectū esset immixta. Hec igiẽ causa precipua est separa tionis serunm in animalibus. ¶ Sicˋ aūt in antehabitis di ximus quedam animalia spermatizant in coitu ⁊ quedam nō: ⁊ spermatizantia in coitu sunt multa respectu aliorum ⁊ sunt perfectiora ⁊ maiora vt cōmuniter loquendo nō sper matizantibꝫ. Causa aūt huius est: qꝛ natura sufficiēs per fectioni animalis calida est ⁊ humida habens calorem vi talem: hec enim que perfectiora sunt ⁊ maiora maiore mo uenẽ virtute. Et ideo cōmuniter loquendo sanguinẽ habē tia maiora ⁊ perfectiora sunt sanguinem non habentibus ⁊ ambulantia imobilibus: maiori enim calore complẽtur. Hec igiẽ oportet habere sufficiens sue generationis prin cipium: ꝓpter qḋ spermatizare ea opƷ in generando. Alia aūt cum imperfecta sint p̄cipue que imperfectiora sunt in ter ea imperfectius etiā habēt generationis principiuƷ: ꝓ pter quod etiā generantia talia aut nullo modo coeunt aut non spermatizant in coitu: sicut ex sequentibus declarabiẽ. Animal enim spermatizat ꝓpter calorem mouentem ⁊ ꝓ pter magnitudinem humoris conuenientis materiā sper matis ministrantem: ⁊ ipsuʒ sperma talium efficitur causa ⁊ principium in his que generantur. ¶ Breuiter igiẽ ⁊ ca pitulariter declarata est causa maris ⁊ femine. Quedā aūt animalia sicut sepe dictum est sic generant ꝙ enituntur ani mal extra: sicut ea que dicuntur sibi similia generantia aīa lia. Quedam aūt enitunẽ animalia nō formata ⁊ distincta in forma ⁊ figura: ⁊ quodcūqꝫ sic generantiū habet sangui nem facit oua. Qḋ aūt sanguine caret omnino facit vermi culos siue gusanes. Pisces aūt ꝫm hanc diuisioneʒ aliquid habent sanguinis quāuis parū: qḋ apparet precipue in his qui completi sunt per quātitatem corporis. Circa cor eniʒ illoꝝ est aliquid sanguinis. Generatio aūt ab ouis ⁊ a ver mibus facta diuersificaẽ in hoc ꝙ ouum ex aliqua sui parte format animal ⁊ membra eius: ⁊ alia pars oui in cibū crea ture deputatur. Vermis aūt ꝫm se totum transit in substā tiam eius qḋ generaẽ. ¶ Amplius quedam animalia subi to enitunẽ fetus suos extra sicut homo ⁊ vacca ⁊ huiusmo di ⁊ delphinus ⁊ balena ex animalibus marinis: ⁊ his simi lia. Quedā aūt nō statim enitunẽ figuratum partum ⁊ for matum sed ouant. Quedā aūt enituntur vermes quos ha bent interius prius: ⁊ deinde ex ouis ⁊ vermibus exeūt ani malia in forma ⁊ figura completa: sicut patet in multis ani malibus. ¶ Amplius ouantiū quedā faciunt oua ꝫm quā titatem completa sicut aues ⁊ etiam quedaʒ quadrupedia sicut lacerta ⁊ tortuca. Quedā autem faciūt incompleta si cut pisces ⁊ ea que sunt mollis teste ⁊ malachie. Omnia.n. horum generum oua crescunt in quātitatem postea ꝙ̄ oua ta sunt. ¶ Amplius animalia que generāt equiuoce nō sta tim similia sibi aliquando habent sanguinem. Omnia eniʒ animalia habentia sanguineʒ aut generāt vniuoce similia sibi animalia aut sunt ouātia. Animalia aūt carētia sangui ne que sunt annulosa per se singularem sibi eis appropriataʒ habent generationem: ⁊ in illa multam ꝫm species suas ha bent diuersitatem. Non enim omnia bipedia ⁊ sola ouant neqꝫ iterum quadrupedia ouant omnia ⁊ sola: equus eniʒ ⁊ bos quadrupedia existentia generant animalia. Non enī sicut diximus omnia quadrupedia ouant sicut ouant lacer ta ⁊ tenchea ⁊ tortuca. ¶ Amplius auteʒ est diuersitas alia inter hec quoniam quedam carentium pedibus generant animalia sicut tyrus ⁊ zeleti: quedam auteʒ ante ouāt: sicut multa piscium ⁊ serpentum genera. Adhuc autem quedaʒ animalium habentium pedes sunt ouantia intus primo ⁊ postea extra enitentia animalia sicut diximus. Et quedam habentia pedes generant intus ⁊ extra animalia: ⁊ quedaʒ nō habentia pedes generāt animalia sicut delphinus ⁊ ba lena ⁊ generant animal completum in figura habens com municationem cum generantibus in specie ⁊ figura quod interius intra pulmonem recipit aerem. In omnibus autẽ dictis diuersitatibus sicut diximus perfectius animalium est illḋ qḋ est maioris caloris ⁊ humiditatis purioris ⁊ ma ioris: ⁊ nō vincitur a multa grossa terrestreitate: terminus autem caloris naturalis nō est nisi pulmo: qꝛ pulmo est ad hoc ꝙ temperet ⁊ terminet ipsuʒ: neqꝫ pulmo est nisi in his que excedunt in calore naturali. Pulmo enim sanguineus est sicut diximus: ⁊ si est mollis hoc est per accidens. Pro pter hoc etiam omne animal habens pulmonem calidius est alio animali carente pulmone: ⁊ ideo animal habēs pul monem est sanguineum ⁊ habet multum calorẽ: ⁊ hoc ani mal est completum ⁊ perfectum: oua autem et vermis non statim sunt completa. ¶ Dicemus igitur philosophice lo quentes ꝙ completuʒ perfectione de qua diximus genera bitur naturaliter ex completo. Animal v̄o alatum ⁊ volati le sicce est complexionis quod ostēdunt multe pēne ipsius: propter quod etiam pulmonem habent siccuʒ: ⁊ hoc ꝓpter illam imperfectionem: qꝛ non multum sunt humida. Ani malia autem ouantia que sunt his frigidiora ouant intus ⁊ extra pariunt. Aues autem ⁊ animalia squamosi corij cō plent quidem creationem suaʒ ex siccitate est ꝙ faciunt oua lʒ faciant ea incompleta. Celeti v̄o est quod est minoris ca loris ⁊ maioris humiditatis his que dicta sunt: communi cat tamen cum vtrisqꝫ generibus: eo ꝙ facit intus oua et postea parit extra animal: qꝛ enim frigidum est ⁊ humidū facit animal. humidum enim est causa vite: terrestreitas autem grossa ⁊ sicca remota est ab animatione: ale enim et squamositas sunt signa terrestris nature: propter humoreʒ igitur qui dominaẽ in hoc genere animalis facit oua mol lia: propter quod etiaʒ sagax natura custodit ⁊ fouet ea in terius. si enim extra emitterẽtur corrumperentur qualibet īmutatione superueniente: eo ꝙ testam cooperientem vel telam duram ⁊ spissam non habent. Quod autem anima lium est frigidum siccum multa siccitate ⁊ frigiditate facit oua incompleta magis tamen dura sunt: eo ꝙ natura ouā tis ipsa animalis magis est terrestris: propter quod etiam aliquādo oua ipsius sunt dure teste vel dure pellis que de fendit oua a corrumpentibus. Malachie aūt species sunt viscosi corporis: propter quod etiam facit oua viscose teste incompleta tamen propter multitudinem viscositatis circa ouum existentis saluatur a corrumpentibus. Omnia v̄o fe re animalia anulosi corporis faciunt vermes: omnia enim anulosi corporis animalia sanguine priuantur: propter qḋ etiam generaliter verum est ꝙ omne generans extra ver mes sanguine priuatur. ¶ Amplius non omnia animalia anulosi corporis generant vno simplici modo sicut neqꝫ vno simplici modo generant carentia sanguine. In animalibus enim anulosis est diuersitas. Modi autem animaliū ouan tium ⁊ oua sua non complentium intra vterum sunt pisces squamosi ⁊ malachie ⁊ mollis teste. Horum enim modorū oua in creatione in aliquo vermibus assimilātur: qꝛ vide licet crescunt extra animalia. Alij autem modi animalium gignunt vermes qui post aliquot dies producunt animal: ⁊ in hoc ouis assimilantur. Illud autem ex animalibus qḋ ꝫm suum genus calorem habet completum gignit animal sibi simile in specie ⁊ figura: ⁊ ideo completū est tale in qua litate: sed in q̄titate deficit a cōplemēto donec paulatiʒ per nutrimētū accipiat q̄titatẽ. Oia.n. ḡnaliter aīalia ꝓducunt

Nō oia aīalia anulosa eodẽ mō generant.

partus post gñatione͂ incremēti ꝑm quātitate͂ accipientes: quedā eni animaliũ generāt ⁊ cōcipiūt aialia interius: quedam aũt ɔcipiũt oua interius ⁊ postea erit ex illis aial: quedam aũt nō generāt aial cōpletũ: sed ouũ completũ. Sed ea que sunt frigidioris nature incompleta faciunt oua que tñ extra complebunt: sicut genus pisciuꝫ ⁊ mollis teste ⁊ modi malachie. Modi vo dure teste sunt valde frigidi: ⁊ iõ non ouāt per se: sed hic actus accidit eis extra alia animalia sicut in antehabitis determinatũ est. Et ea que sunt anulosi corporis faciũt vermiculos: ⁊ post aliquot dies faciũt effectũ ouoꝝ ⁊ efficiunt sicut oua auis que grece horokyꝫ. Germanice aũt hornezeli vocat ⁊ est apis magna citrinũ habēs aculeũ fortissimũ in posterioribus suis: cuiꝰ oua ouis auis sunt similia in colore: ⁊ habēt virtute͂ ouo simile͂ in hoc ꝙ ex eo nascit aial postꝗ̃ accepit cōplementuꝫ generationis sue creationis. Quedā aũt cōpletiora aialia nascunt ex sperma te sicut diximus in antehabitis: hoc mō quo aial dicit esse ex spermate effectiue. Oia aũt generaliter aialia que nascũtur ex coitu maris ⁊ femine cōplent in forma ⁊ figura ⁊ sustentatione ex spermate ⁊ ex illo recipiũt formā ⁊ spēm: quedā aũt hoꝝ istas perfectiones recipiunt in interiori animalis in conceptu ⁊ impregnatione: quedam aute͂ faciunt oua ex quibus erit animal completum.

Scđo ð gnõne aialiũ capitulo prio circa dimidium.

¶ Cap. 2m. De virtute mouente embria vtrum sit intrinseca spermatibus vel extrinseca ꝑm opiniones antiquoꝝ.

In istis aũt modis generationuꝫ accidit questio granis: per se enim generatur simile ex sibi simili ⁊ nō ex spermate arboris aial aut ecōuerso. Omne eniꝫ qđ generat generat ⁊ ex aliquo efficiente ⁊ in aliquo mãli pĩcipio sue generationis. Id vo qđ generat aut producit iterum est aut aial aut ꝓpria materia aialis sicut est ouũ aialis ꝓpria mã: ⁊ hoc fit ⁊ generat in femina quarũdā aialiũ: ⁊ inuenit in ea ipregnata ⁊ cōcepta: quedā etiā post natiuitatem a suis matribus recipiunt longo tempore mãm incremēti sui sicut ea que lac suggunt: sicut faciunt oia aialia generantia aialia sibi similia ⁊ extra ea enitentia ⁊ intus concipientia. Inquiramus igitur nō quide͂ mãm ex qua generant aialia: sed id qđ est effectiuũ ⁊ formatiuũ principiũ membroꝝ. hoc enim inuenire est quide͂ graue sed perutile ad scientiā nãrũ aialiũ. ¶ Queramus igit vtrũ hec sit res extrinseca opatrix membroꝝ: aut sit intrinseca in spermate existens sicut pars aliqua anime: sed sicut diximus in secũdo de aia qđ hꝫ animam in actu sicut actũ operāte͂ ad vite potētias dicet aiatũ ⁊ est aial: ꝙ si tale esset sperma tũc sperma aial esset ⁊ aialis haberet naturā ⁊ ratione͂: ⁊ hoc est falsum oino ⁊ impossibile: eo ꝙ nullũ animatũ est similiũ partiũ oino. Jam auteꝫ in prehabitis ostendimus ꝙ sperma est similiũ partiũ ⁊ nō est animal paruũ. De generatione aũt dicere ꝙ spermatis est extrinsecus operator quorũdā membroꝝ aut omniuꝫ sicut quidam de medicoꝝ imperito populo dixerunt omnino est falsuꝫ ⁊ impossibile: ⁊ ratio Aristo. ad hoc est ꝙ illud extrinsecũ spermati nō inciperet vnꝗ̃ mouere sperma nisi tangeret ipm: eo ꝙ nō sequit aliquid mouens alteratio moti nisi tangat ipm: sed vt hec ratio intelligat oportet latius ordiri hanc disputationem. ¶ Dicunt eni quidā medicoꝝ spermata cōcepta primo moueri modo plantarũ ad nutrimentum ⁊ cōuersionem ⁊ augmentũ ⁊ formatione͂ ⁊ plantas dicunt moueri virtute celesti ⁊ virtute terre ad dictas mutationes: ⁊ ita dicũt ab aia matris moueri embria siue semina cōcepta ad cōuersione͂ ⁊ figuratione͂ ⁊ nutrimētũ primũ: ⁊ postea infundi aiam ⁊ tũc moueri motibꝰ anime proprie: qđ omnino absurdũ est ꝑm omniũ peripatheticoꝝ peritiā: ⁊ est cogentissima ratio que inducta est per verba Aristote. Cum enim inter mouens ⁊ motũ nō sit mediuꝫ oportet id qđ naturaliter mouet naturaliter esse coniunctum sicut cōiungit natura ei cuius ipsa est virtus ⁊ forma. Motus eniꝫ naturalis est ab intrinseco ⁊ essentiali pĩcipio: ⁊ ideo si anima matris mouebit embria que intrinsecus conuertunt ⁊ mouent oportebit ipm mouens esse extrinsecũ ⁊ essentiale principiũ. Hoc aũt nullo modo est aia matris: cũ enim virtus celestis mouet nullo modo transmutat nisi efficiat virtutes informans itrinsecas mãe mouēs. Adhuc aũt omne mouēs generās ɔuertens ⁊ formās nō mouet mãm nisi ad seipsam: ꝙ aũt aia matris moueat ⁊ formet ⁊ cōuertat embria ad seipsaꝫ est absurdũ dicere oino. ¶ Amplius ꝑm hoc si aia matris est figurās ⁊ ɔuertēs: cũ non ꝓpter aliud sicut ex predictis pꝫ exigat sperma masculi nisi ꝓpter ɔuersioneꝫ ⁊ figuratione͂ membroꝝ superflueret sperma masculi ⁊ posset femina ex seipsa cōcipere ⁊ generare: qđ est absurdum. Embria igit ab extrinseco sibi motore nō mouent ad ɔuersione͂ ⁊ formā. Manifestũ est igit ꝙ in embrione est ista virtus mouens ɔuertendo spermata ⁊ formādo: qm̃ si non est in eo tũc necessario sequit distinctā esse ⁊ diuisam subiecto ⁊ loco a spermatibus cōceptā. Dicere aũt ꝙ hoc modo diuisa est virtus vel anima mouens vel falsum sicut patuit ex preinductis rationibus. Preter omnia enim que inducta sunt queremus si sit virtus extrinseca existens ⁊ operās cōuersionem ⁊ formationem spermatũ: ita ꝙ illa virtus nō sit anima matris vt dixerunt illi de quibus iam diximus: sed sit virtus alicuius partis separate a spermate ⁊ agentis in ipsum sperma. Si enim est sic separata tũc queremus vtrũ hec corrumpat post completionem operis sui aut non: sed remanet in nato ꝑm dispositione͂ in qua fuit prius. Et primum quidem qđ est contra vtrũꝗ̃ istoꝝ siue. s. maneat siue corrumpat est qđ nobis considerantibus omnia que accidunt ex coitu spermatizantium ⁊ ex omnibus arboꝝ ⁊ animaliũ spermatibꝰ nō apparet aliqua totaliter diuersa res ꝑm sensum. Omnia eniꝫ que emittunt ab arboribus in semen plantarũ ⁊ ab animalibus in coitu videmus esse vnita sub vna forma spermatis: ⁊ nihil videmus diuisum ab ipso qđ operet in ipm cōuertendo ⁊ formando. ¶ Amplius aũt redeuntes ad diuisionem inductam dicimus ꝙ sermo illius qui concedit illud qđ est diuisum a spermate corrumpi post operationem membroꝝ est falsus: eadeꝫ enim rōne corrumpit virtus particulariter vnũ membrũ operās post operationem illius membri qua corrumpit virtus etiā operans post omniũ membroꝝ operationem. Si igit corrumpitur virtus que cor operatur: postꝗ̃ cor est operata queramus ab ipsis quid operetur residuũ corporis postꝗ̃ corrupta est virtus que cor est operata. Cōstat eni virtutes aliorum membroꝝ ad virtutem cordis referri sicut referuntur alia membra ad cor: ⁊ ideo corrupta virtute que cor operatur necesse est oēs alias virtutes corrumpi: ⁊ sic nihil oino fiet de alijs membris a corde: quod nos videmus esse falsum: ergo nō corrumpit virtus operatiua membroꝝ postꝗ̃ membrũ est operata: ꝙ aũt remaneat ⁊ subsistat extra sperma est oino absurdum: qꝛ aut oporteret duas vnius speciei vnius membri esse virtutes: vnā itus ⁊ aliā extra: aut oporteret ꝙ duo essent aialia: vnũ faciens ⁊ alterũ factuꝫ: qꝛ ille extra separate virtutes membroꝝ collecte simul essent habentes oēs potestates aialis: ⁊ tales potestates nō sunt sine membris: ⁊ ita essent paruum aial facientes aliud paruum animal: sicut diximus in libro precedenti: ⁊ hec omnia sunt absurda. ¶ Sermo igit dicentis ꝙ illud qđ facit ⁊ format membra embrionũ est extra corpus embrionum est falsus. Manifestũ est eni ꝙ id qđ est effectiuũ principiuꝫ generationis qđcũꝗ̃ sit illud facit aliꝗ̃ parte͂ embrionis: ⁊ hoc subito in forma erit in substātiā spermatis: formata aũt pars quecũꝗ̃ nō pōt esse sine aia. Omne igit figuratũ membruꝫ corporis organici parteꝫ hꝫ aie que est aia eius si ipm esset aial diuisum in se perfectũ: ⁊ tñ hec pars subito formata ab illa virtute extrinseca est inaiata: exterior eni virtus nō est aia eius: eo ꝙ aia est intrinsecũ principiũ vite: hoc aũt posito ꝙ hec virtus exterior sit que vnũ figuret membruꝫ queramus qua virtute fiant membra alia: necessariũ eni est ꝑꝫ istos qui oia dicũt virtutibꝰ exterioribꝰ fieri ꝙ oia fiāt mēbra simul: eo ꝙ vna virtꝰ ita efficax est i operādo sicut alia: sic eniꝫ fiũt simul cor ⁊ pulmo ⁊ epar ⁊ oculi ⁊ alia mēbra per rōne͂ inductā: ⁊ sic qđlibet fit a virtute exteriori ⁊ erit inaiatũ sicut dixerũt illi qui virtutes exteriores effluxas a membris generātiũ dixerũt operari in spermate: ⁊ post mēbroꝝ formatione͂ cōpletā a datore formarũ tũc demũ induci animas in membra diuersas per subiectũ ⁊ formas. Hec eniꝫ fuit opinio ⁊ sententia Platonis ⁊ Pithagore plures deorũ imortaliũ in corpore vno esse opinātiũ q tñ dij seme͂ eēnt celestiũ ⁊ imortaliũ deoꝝ in mēbris formatis corpoꝝ seminatũ. ¶ Homerus aũt poeta phꝰus ex viris fabulosis phiaꝫ

Homeri opinio.

Aterēs dicit ꝙ generatio qdē ⁊ formatio membroꝝ est a virtutibus que extrinsece sunt membris: sed generatio eorum nō est similis: q꞉ generatio quorūdā membroꝝ sicut principaliū est ante generationē membroꝝ nō pricipaliū. Opinatur enim hoc ꝙ generatio membroꝝ aialiū est ad modum texture quorūdā vermium: sicut sunt bombices aut aranee texentes: ⁊ sicut successiue fiunt macule que sunt in substantia rhetis in quo nectit̄ macula vna post aliaꝫ: ⁊ facto rheti ꝑficidit̄. Sumit aūt Homerus rōnem dicti ab eo qd̄ manifestū est sensui. Ad sensum enim videmus nō simul esse tēpore in embrione oīum creationē membroꝝ. In prima eniꝫ embrionis creatione apparet ꝙ quedā sunt membra manifesta primo formata: quedā aūt nō: nec pōt dici ꝙ hoc sit ꝓpter paruitatē ꝙ. s. oia formata sint: sed lateant quedā: qm̄ quedā latentiū a principio maiora sunt apparētibus. Pulmo enim maior est corde ⁊ tamen latet adhuc post manifestā cordis formationeꝫ. Unde si paruitas esset in cā magis lateret tūc cor q̄ꝫ pulmo. Oportet igit̄ ꝙ vnū post aliud formet̄ sicut dicit Homerus ita ꝙ quedā membra pri⁹ apparent formata: quedā aūt post. Nō aūt dicit esse cām huius ꝙ vnū membrū formet aliud: eo ꝙ cū alijs consentit ꝙ oia formant̄ a virtutibus discretis sicut diximus: ⁊ iō vnū non dicit esse cām formationis alterius: sed tm̄ vnuꝫ esse prius tēpore q̄ꝫ alterū: ⁊ vnū generatione esse post alterū: ita ꝙ cor nō facit epar: nec epar facit aliud qd̄cūqꝫ membruꝫ: sed tm̄ epar erit post cor tēpore: sicut post puerum fit iuuenis ⁊ post iuuenē senex: non ꝙ vnus exeat ex altero sicut ex cā generationis sue. Nō vult igit̄ iste ꝙ ex illo primo est quasi in actu sit illud qd̄ est in potētia: sed tm̄ sit post ipm̄: ⁊ dicit hoc esse in oibus tā physicis q̄ꝫ artificialibus. ¶ Nos videmus oppositū: qm̄ in oibus physicis ⁊ artificialib⁹ posterius semp est in priori in potentia: forma enim per quā cognoscit̄ ⁊ est res id qd̄ est in potētia est in priori: ꝓpter qd̄ etiā posteriori supposito necessario est id qd̄ est prius: ⁊ sic forma epatis est in corde in potētia virtute formatiua: ꝓpter qd̄ etiā sermo Homeri similis est fabule poetice ꝑm opinionē. Platonis ꝯficte. Fere eniꝫ oēs fabule sunt opiones ipsius. Similiter aūt falsus est sermo dicētis in spermate eē vnā partem separataꝫ ab alijs que creata est primitus a generātis virtute ⁊ postea creet oia illa membra: hoc enim est īpossibile ⁊ ꝯtra sensum: virtutes eni sunt ex spermate. Manifestū aūt est ꝙ qd̄cūqꝫ prius dicat̄ esse in his partib⁹ nō fuit nisi ex generāte qui spermatizauit emissum. Primū aūt quod emissuꝫ est ex generāte nō est nisi sperma in quo nulla pars ꝑm formā est ab alia substātia spermatis distincta. Tota. n. substātia spermatis q̄dā est operatio gn̄antis ⁊ emittentis sperma qd̄ est homogeneū. Et iō nō possumus dicere ꝙ in spermate a primo gn̄ante fit aliqd̄ membrū subito creatū ꝙ virtute sua creet ⁊ formet alia mēbra. Neqꝫ possumus dicere ꝙ principiū formās ⁊ creās sit extrinsecū. Multis aūt videbat̄ antiquoꝝ ꝙ necesse est dicere alterū istoꝝ.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarās summā de difficultate solutionis inductarū questionū ⁊ de solutione ipsarum ꝑm Alexandrū peripathericū qui secutus est Empedoclem.

Oportet aūt nos laborare ad harū qōnū solutionē verā: ⁊ vt melius solutio earū intelligat̄ capitulariter repetamus qōnis difficultateꝫ. ¶ Est aūt qōnis sūma qd̄ sit illd̄ qd̄ agit in spermate primas operatiōes: ꝯuersionē videlicet ⁊ distinctionē ⁊ formationē mēbroꝝ. Cū enim taꝫ aia in se q̄ꝫ ois pars aie sit endelechia corporis organici nō pōt aia vel aliq̄ aie pars operari vbi nō sunt iam formata organa: in spermate aūt formata nō sunt cū sit homogeneū: virtutes aūt corporee physice que sunt calidū ⁊ frigidū ⁊ hmōi nō inducūt aiaꝫ: cū iā olim in libro de aia ꝓbatū sit ꝙ aia nulla taliū est v̄tutū neqꝫ mixtura ex talib⁹ neqꝫ mixture aliqd̄ est ꝯsequēs. ¶ Preterea formare spma in figuras mēbroꝝ nō est q̄litatū corporaliū actiuarum ⁊ passiuarū: q꞉ cū actio sit ꝑm formā nō ꝯuenit hmōi formatio forme alicuius primarū q̄litatū: neqꝫ cōgruit oibus simul mixtis: sicut manifestū est oibus qui etiā paruā nāliū habēt cognitionē: qm̄ oēs tales forme corporee nō operant̄ nisi vnū: ⁊ in hoc differūt ab aia que multa per se operat̄. Operatio aūt spermatis in multas terminat̄ formas ⁊ figuras. Cū igit̄ nihil sit vel possit esse intrinsecū spermati nisi aut virtus aie aut virtus corporea actiua vel passiua vel vtraqꝫ ⁊ neutra haꝝ virtutū possit operari spermatis operationes non videbit̄ sperma ab aliq̄ intrinsecarū virtutū pati ꝯuersiones in sanguinē ⁊ membra similia ⁊ officialia: ⁊ si ꝓpter hoc cōcedat̄ ꝙ hoc sustinet ab exteriori v̄tute aliq̄: illa aūt aut erit spermati ꝯiuncta aut nō ꝯiuncta: ⁊ qd̄cūqꝫ hoꝝ duoꝝ modorū dicat̄ nō pōt illa esse q̄litas corporea ꝓpter rōnes iductas. Opꝫ igitur ꝙ sit aut aia matris aut aliqua virtus in aliqua parte cū spermate exiens a substātia patris: diuisa tamē a spermatis substātia: ⁊ vtrūqꝫ hoꝝ irrefragabilib⁹ syllogismis destructū est in capitulo p̄cedenti. Hec igit̄ est rō difficultatis qōnū p̄inductarū. ¶ Soluit aūt adhoc Alexā. peripatheticus dicēs aiam esse corporis mixti ⁊ cōplexionati armoniā: ⁊ iō virtutes elemētoꝝ dicit esse mirabilis efficacie in mixtis in q̄bus diuidunt̄ ꝑm minima: ita ꝙ minimū cuiuslibet earū sit cū minimo cuiuslibet aliarū. Ex naturis. n. ⁊ ꝓportionibus minimoꝝ sic cōmixtoꝝ ⁊ adinuicē ligatorū per actū mixti mirabiles vt dicit resultāt operationes vincentibus plurib⁹ vt vna earū nō in toto operet̄: sed ꝑm aliquā ꝓportionū arithmeticarū aut geometricarū ⁊ participantibus mediū arithmeticuꝫ vel geometricū aut musicū. Ad vnū eni dictoꝝ medioꝝ numeros cultoꝝ ꝑm ꝓportiones miscibiliū dicit terminari asserēs: ꝙ lꝫ quelibet elemēti qualitas quādo est simplex agat vnū tm̄: tn̄ in ꝓportione numeri cū alia accepta efficit̄ multarū v̄tutū: ⁊ tūc agit plura ⁊ per se: ⁊ ꝑm ꝙ ipsa est nō qdē simplex: sed imixta numeris ⁊ ꝓportionib⁹ aliarū: ⁊ intantū iste credit virtuti hmōi ꝓportionū ꝙ etiā itellectū possibilē talē dixit corporearū q̄litatū ⁊ v̄tutū p̄parationē sicut in libro de aia dixim⁹. ¶ Est aūt iste error pessimus ⁊ ipediens oēm circa nālia verū intellectū: sequit̄ eni ex isto aias nō esse nisi formas corporeas ⁊ corporearū qualitatuꝫ armonias: qd̄ q꞉ falsum sit in libro de aia iam ostendimus. Sed etiā hic aliq̄ opꝫ inducere: q꞉ quātūcūqꝫ ꝑm numerū ⁊ ꝓportiones ligent̄ in mixto qualitates corporee semper tn̄ corporee sūt ⁊ si efficiant̄ in ꝓportione imixte multipliciū virtutum. tamē ista multiplicitas manet in genere virtutū corporearū. Corporee aūt virtuti siue sit simplex siue multiplex duo sunt cōuertibilia ⁊ ꝓpria: quoꝝ vnū est esse maiorē in maiori subiecto ꝓprio: ⁊ minorem in minori. Aliud v̄o est non nisi corporaliter agere siue agat virtute simplici siue cōposita. Anima igit̄ ois hec habebit ꝓpria: erit ergo omnis anima sicut actus corporis ꝙ maior in maiori ⁊ minor in minori: qd̄ absurdū est ⁊ intelligi nō pōt in aliqua animarum: ⁊ adhuc ois aia corporaliter agit ⁊ iterū omnino est falsum: q꞉ nulla anima agit ad modum corporee virtutis. Adhuc aūt nulla actio anime esset nisi ex armonia corporis ⁊ nō tm̄ ꝑm corporis armoniā: que oia sunt absurda ⁊ veritati inimica: ꝓpter qd̄ ista sunt refutanda. Hic tamē nō consensit ꝙ sperma ab extrinsecis sibi mouet̄ virtutibus: q꞉ vidit ꝙ si ab extrinseco moueret̄ principio aliquo ꝙ istud nō induceret formā naturalem: forma enim naturalis omnis inducit̄ ab extrinsecis principijs: eo ꝙ ipsa inchoata est in mā ⁊ intrinseca ei ⁊ id quod exterius operat̄ sicut ars nō inducit nisi formam accidētalē: eo ꝙ in specie in qua est nō trāsmutat̄ mā ad spēm aliā nisi per alterātia ⁊ ingredientia in mām. Hec igit̄ est summa dictoruꝫ Alexandri que extrahit̄ ex his que dixit in libro suo quē de mā ⁊ forma cōscripsit. Cōfitet̄ tamē ꝙ virtutes elemētales que ꝑm mixturas dissimilibus gradibus ⁊ earū species rerū generatarū ⁊ corruptarū subtiliores ⁊ simpliciores q̄sqꝫ suas virtutes accipiunt a lumine celesti: qd̄ multiplici mō incedit eis a celo qui modus multiplex causatur ex multis stellis ⁊ imaginibus specie ⁊ natura diuersis: ⁊ fit in luminibus illis diuersa mixtio sicut in qualitatibus elementalibus. Et causa diuerse mixtionis luminū est situs ⁊ motus ꝑm cōiunctionem ⁊ preuentionē ⁊ distātiā ⁊ ꝓpinquitatē ⁊ respectū ipsoꝝ multiplicē adinuicē. Adhuc aūt ꝑm diuersuꝫ casum radioꝝ ipsoꝝ super mām gn̄atoꝝ ⁊ corruptoꝝ cui radij ipsoꝝ incidunt: aut linea contingēte aut angulo obtuso aut recto diametro aut angulo acuto: et in acutis angulis eoꝝ ⁊ obtusis multis est differentia valde. Adhuc autem ex hoc ꝙ quedam tangunt recto radio sub situ vno: quedam aūt reflexo sub duplici situ radij. Ex omnibus his ⁊ pluri-

Improbatio.

Opio Alerādri affrodiensis.

Impugnatio ꝓ qua vide ēt Auerroem. 3. de aia cō. 5.

bus alijs diuersimode informanẗ qualitates elementales a virtutibus celestibus: ⁊ ꝺm hoc fiunt in eis virtutes acutiores vel hebetiores simpliciores vel multipliciores subtiliores siue formaliores siue materialiores: mirabiliores siue ignobiliores. Quocūq; aūt istoꝝ modoꝝ dicaẗ iste non vult esse in rebus generatis nisi formas corporeas mixturas qualitatū ⁊ luminū celestiū cōsequētes: ⁊ sic omnes formas substātiales siue sint inaiatoꝝ siue sint aie ipse dicit eē armonias aut armoniarū corpoꝝ cōsequentias quasdam. Videẗ etiā velle ꝙ nō sint nisi quedā propria accidentia sic vel illo modo cōmixte: qḋ lꝫ absurdū sit omni peripathetico tamē nō est locus hic disputandi de hoc: sed in philosophia prima habet hoc declarari: qꝛ ibi considerant̃ principia substātie ꝺm ꝙ est substantia. hic aūt sufficit qḋ in libro de anima diximus: vbi probatū est nullā animā esse armoniaꝫ corporis aut armoniā consequens. ¶ Si aūt obijciaẗ Alexandro ꝙ ꝺm hoc nō oportet in animalibus esse masculum ⁊ feminā: qꝛ in sola femina cū virtutibus celestibus cōpletur huiusmodi mixtio: ⁊ natura contenta est paucioribꝰ ꝗ̄ pōt: ergo non producit nisi generās in seipso: ⁊ hoc est femina ⁊ sic mas omnino superfluit in natura. ¶ Respondet Alexander dicens ꝙ nō est verū: qꝛ generatio nō perficitur nisi virtutibus actiuis ⁊ passiuis diuersimode seinuicē excedentibus ⁊ excessis: id enim qḋ formatur in generatione oportet ꝙ habeat virtutes recipiētes formā ⁊ tenentes: virtus aūt formā recipiens est humor: tenens aūt est idem humor constās per frigidū aliquo modo comprimēs ⁊ per siccum terminās: oportet tamē istas virtutes esse sic digestas ꝙ calidū digerens nō sit acuens siccū qḋ terminat humidū qḋ suscipere debet formā: ⁊ nō omnino expellatur frigiduꝫ qḋ comprimit humidū vt forma sigilleẗ in ipso. Sicut aūt exigiẗ formam in generatione recipiens: sic etiā exigiẗ formas imprimens ⁊ sigillans ⁊ hoc oportet esse motiuū ⁊ impressiuum ⁊ acutum ⁊ he virtutes nō perficiuntur nisi calido acuto ⁊ sicco acuto penetrante. hec aūt oportet esse digesta: ita ꝙ frigidū abscedat: ⁊ nō impediat motū calidi: ⁊ humidum vincatur: ita ꝙ non impediat acumen sicci. Oppositos igitur modos ⁊ terminos iste habent digestiones: ⁊ iō in vna ⁊ eadem complexione fieri nō possunt propter quod causati sunt vt dicit masculus ⁊ femina. In mare eni completur id quod est sigillans in qualitatibus istis: in femina aūt id quod sigillatur. ¶ Omnia autē hec abusiones sunt Empedoclis qui negauit esse formas substantiales ⁊ animas: ⁊ dixit tamen aliam rationem mixture in osse ⁊ aliam in carne. Et ꝙ nihil sit quod dicunt patet ex hoc: qꝛ ꝺm dictum eoꝝ masculus ⁊ femina in omni deberēt esse generāte. qꝛ talis excedens ⁊ excessus modus qualitatem in sigillādo ⁊ recipiendo est in omni generatione animaliū. ¶ Hec igitur est capitulariter loquendo sūma dictorum Alexādri in quibus Empedo. ⁊ nō Aristotelem est secutus.

Ad qd mas ⁊ femia ꝺm Alexādrū i aialibus sunt.

Improbatio.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarās solutionē iductaꝝ qōnū ꝺm Auicēnā Theodoꝝ ⁊ Theophrastū peripatheticos.

Auicenna aūt tolerabilius dicit de solutione questionū inductarū: asserit eniꝫ virtutes generatiuas dari maris spermati ex duobꝰ vniuersaliter. vꝫ. ⁊ a membris per hoc ꝙ sperma est id qḋ ad generationeꝫ segregaẗ ab vltima digestione: vltimo enim digestū ꝺm ꝓpinquā virtutē oibus membris simile qḋ sit potētia ꝓpinquissima actū hꝫ oiuꝫ membroꝝ: actu aūt nullū. Talis aūt ꝓpinquissima potētia non est sine aliqua virtute membroꝝ: qm̄ sicut in libro de nutrimēto determinatū est cibus assimilatꝰ motuꝫ ad membra hꝫ ab eo qḋ generat in eo formā membroꝝ ⁊ forma illa iam exercet in ipsa virtutes quando moueẗ ad locū membri. Adhuc igiẗ hꝫ virtuteꝫ formatiuā cuiuslibet membri icboatione: lꝫ nō sit cōpleta adhuc in substātia eiꝰ ꝺm actū. Secūdū aūt est vasa seminaria in quibꝰ sunt virtutes formatiue illas virtutes que inchoate sunt in quarta digestione cōplētes vt agāt ⁊ forment membra. Cōplēt aūt sic sperma magis dirigendo ipm ⁊ inducēdo in ipm spiritū virtutē aie habentem qui format ⁊ distinguit totū ꝺm partes in figuras membroꝝ. Iste ergo virtutes intrinsece sunt semini ꝺm subiectū: ⁊ extrinsece sunt eidem ꝺm originem: ⁊ in hoc ꝯuenit Auicē. cū Alexādro qui etiā virtutes formantes dixit itrinsecas esse semini: eo ꝙ sunt in ipo sicut in subiecto: lꝫ origo earū sit in mare ⁊ femina digerentibꝰ. ¶ Differt aūt Auicen. Ab Alexandro in hoc ꝙ Alexander ponit omnes has virtutes esse corporis ꝺm subiectū ⁊ originem. Auicen. aūt nō dicit hoc: sed potius ꝙ ꝺm originem sunt in corpore: qꝛ oriunẗ ab anima que nō est corporea virtus siue corporea virtus sit simplex siue sit mixta: ⁊ si mixta sit corporea virtus tūc iterū anime natura nec est mixtura neq; aliquid mixturā cōsequens: sicut in primo de anima determinatuꝫ est: sed virtutes calidi ⁊ humidi ⁊ alie que sunt in semine sunt instrumenta illius virtutis que in spiritū seminis influxa est ab anima quā virtutem vocamus formatiuam: ⁊ ipsa dirigit illas qualitates instrumentales ad fineꝫ a se intentū hoc est ad membroꝝ formationeꝫ. Virtus igiẗ anime que est in semine nō est anima sicut etiā in libro secūdo de anima ꝓbatū est: sed est aliquid anime: ⁊ subiectum eius est spiritꝰ qui est in semine retētus intra ipm per spissitudinē ⁊ viscositatē ipsius: ꝓpter qḋ semē aquosuꝫ tenue nō generat: eo ꝙ facile expirat spiritū in quo est formatiua virtus que est intra ipsum. Huius igiẗ virtutis est instrumentū calor digerens ⁊ cōuertens māꝫ spermatū ⁊ totius geniture qui calor hꝫ virtutē anime sicut instrumētū hꝫ virtutem sui motoris ⁊ per hoc mouet ad vitā: ⁊ hꝫ in se virtutes celestes ⁊ elementales ꝓpter māꝫ in qua est. Hec eniꝫ mā que est subiectū caloris est ex elementis: ⁊ sic hꝫ virtutē elementalē nō simplicem sed mixture: ⁊ hoc est multiplex vt patuit in capitulo p̄inducto. Habet etiā ex eadem mā virtutes celestes p̄ter ea que prius dicta sunt: ⁊ cū ille virtutes sint viuifici luminis ex his habet fundare ⁊ substantificare id in quod agit. ¶ Ex virtutibus igiẗ elementi habet alterare ⁊ subtiliare ⁊ ꝯgregare homogenea: ⁊ segregare ethe rogenea. Ex virtutibus celestibus hēt fundare in esse permanenti ⁊ figura congrua ⁊ substantificare formata sicut ⁊ ipsa celestia in esse permanenti fundata sunt ⁊ figuris imaginum ⁊ radioꝝ incidunt ⁊ illabunẗ modo generatoꝝ ⁊ corruptoꝝ ⁊ sunt substantie subsistentes in se ⁊ formate perpetue: sed idem calor inquātū est anime cuius nā super orbis est nāꝫ: eo ꝙ orbis creatus est in vmbra inferioris anime sicut dicit Isaac habet vitā inducere informatuꝫ sperma: ⁊ sic efficiẗ animatū in genere plāte vel animalis id qḋ in spermatibus est ꝯceptū. ¶ Alexander aūt qꝛ nō dicit animā esse nisi virtutē corporeaꝫ dicit ꝙ eedem virtutes que formant sperma in membra sicut in membris formatis etiā mouet ipsa ⁊ sunt sicut anime in ipsis vel partes aie. ¶ Auicen. aūt qꝛ nullam harū virtutum dicit esse animam sicut ⁊ rei veritas est dicit transire ⁊ non manere virtutes formantes post completā formationem: sed potius tūc animā que inducta est mouere membra ꝺm oēm motū ipsoruꝫ nālem videlicet ⁊ vitalem ⁊ aialem: ⁊ in hoc differt ab Alexandro. Sic igiẗ patet ꝙ virtutes iste sunt intrinsece spermati ⁊ ꝙ operatio earū finiẗ ad aiatū ⁊ viuū: ⁊ tūc dicit ꝙ transeunt ⁊ non remanent: sed aia que iam est educta ad actū illa postea principiū est omnium motuū nutrimenti ⁊ augmenti ⁊ sensus ⁊ omniū vniuersaliter motuū alioꝝ qui sunt in arboribus et plātis. Si aūt queraẗ qn̄ incipit operari illa aia ⁊ si est vna vel plures posteriꝰ determinabiẗ. Hec igiẗ est sūma dictorum Auicē. Hec aūt verba sumpsit Auicē. ab eo pħo quem Theodoꝝ arabes ⁊ greci vocāt: hoc enim dixit semen habere aie actū quē actū quidā vocāt aiam: actū aūt hunc vocant formationē aiati impressam semini ab aia generātis. Et hūc actū dicit Theodorus esse formalē in formantē virtutes celestes que sunt in semine: ⁊ he sic informate informant virtutes elementales que sunt in semine eodē: ⁊ propter huiusmodi informationes tota operatio caloris ⁊ spiritus qui sunt in semine operanẗ ad formā aiati figurando organa ad aie operationes ⁊ educentes aiaꝫ que est forma aiati in actū de potētia: qui actus aie cū ꝓduxerit ad finē ⁊ cōplementū generationē desinit operari: sicut oē generans cessat mouere qn̄ finē attingit generationis. ¶ Cū aūt nō operanẗ hmōi virtutes tunc nō sunt qm̄ ociosum nō est in nā: ⁊ sic etiā he virtutes origine ꝺm istū sunt exteriores a spermate: subiecto aūt ⁊ esse sunt intra nō permanentes: sed transeūtes vt dictū est. Tota aūt ista pħia accipiẗ a Theophrasto qui librū de animalibus cōposuit in quo etiā de virtu-

tibus

In q̄ ꝯuenit Auicēna cū Alexandro ⁊ in quo differat.

Quid semen ex virtutibꝰ elementalibꝰ operet ⁊ qd ex celestibus.

Verba Theophrastonis in meo.

tibus spermatis predictaꝫ tradidit sententiam: addens hoc solum ꝙ in spermate sit oiuꝫ virtus partiuꝫ anime impressa a partibus anime generantis: ⁊ qa virtus partiū anime operatur ad aiatum ⁊ instrumenta animati: ideo virtutes spermatis oino ad eandē membroꝝ similitudinem operātur. Omnes autē isti cōsentiunt has virtutes spermatis eē actus ⁊ impressiones anime: sed non ad animaꝫ nec parteꝫ anime esse: sed potius virtutes que sunt in calore ⁊ spiritu ⁊ humore spermatis: ⁊ habere virtutes huiusmodi operuꝫ qualia dicta sunt ex hoc ꝙ sunt actus anime. Formalr eniꝫ creatum ab aliquo habet operationes illius a quo formaliter creatum est eo ꝙ omnis operatio est a forma. Concedunt tamen isti masculum ⁊ feminaꝫ esse principia generationis: ⁊ masculum quideꝫ esse principium actiuuꝫ: ⁊ feminā esse principium passiuū sicut dictū est. Dicunt etiam ad generationeꝫ necessaria esse vasa seminaria in quibus maturetur ⁊ digeratur calor ⁊ spiritus qui sunt in semine ⁊ informentur ad hoc ꝙ operari possit: asserunt etiam isti mrīcem oportere esse locum generationis: qa nō fouetur calor vitalis nisi in tali calore: nec spiritus vitalis fouetur nisi in spiritu vite. Fomentuꝫ autem vocant ⁊ nutrimentum ⁊ cōtinentiam: ꝓpter qđ dicunt embria siue spermata cōcepta adherere matrici super poros venarum ⁊ arteriaꝝ: quoniā sicut spiritus vitalis nutritur ⁊ fouet spiritu respirato: ita etiam spiritus formatiuus qui est in semine nutritus spiritu qui pulsat pulsat per poros arteriarū matris: ⁊ calor nutritur per sanguinem ⁊ calorem qui resudat in ipsuꝫ per poros venarum: cuꝫ tamen spiritus matricis ⁊ sanguis nihil forment vel operentur in embrijs nisi fomentuꝫ ⁊ nutrimētum sicut dictum est: sicut ⁊ cibus ingrediens in corpus nutritum nihil format vel agit: sed potius formatur ⁊ agitur a virtutibus corporis. Et hec nescientes distinguere qdaꝫ medicorum dixerunt ꝙ spiritus ⁊ calor matricis mouent ⁊ formant semen anteꝙ̄ habeat aiaꝫ. ¶ Hec ergo est Theophrasti sententia in spermatis operatione ⁊ dictarum questionū solonem: ⁊ hec valde propinqua est opinioni Arist. quia ipse Theophrastus ab Arist. instructus probatissim⁹ fuit inter omnes discipulos ipsius.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans solutionem preinductarum questionum ꝓm Socratem ⁊ Platonem ⁊ opinionem stoicorum.

E opinione autē Platonis lꝫ superius q̄daꝫ dicta sint de virtute seminis: tamen hic quedam addere oportet. Hoc autē qđ dicem⁹ ortum habuit a Socrate queꝫ secutus est Plato cuꝫ omni schola stoicoꝝ: hi ergo omnes cōmuniter tradūt virtutes omniuꝫ membroruꝫ actu esse in semine sed latentes: ⁊ instrumentū harum virtutum esse calorem seminis: ⁊ ad hoc ꝙ calor conueniēs efficiatur dictarum virtutuꝫ instrumentū oportere dicūt ipꝫ digeri in testiculis. Hanc igit digestionē non dicūt esse necessariam ad hoc vt ibi virtutem illam accipiat quā vocamus formatiuā: sed sicut dictuꝫ est ꝙ spiritus ⁊ calor in testiculis digerantur ⁊ subtilientur vt sint apta ad operandū: sicut etiā architectonicus acuit dolabrū vt acutiori acie melius diuidat ⁊ dolet edificium. Hi aūt ponētes omnes virtutes anime esse in semine: sed latentes nō dicūt huiusmodi latentiā qualem dixit Anaxagoras: qa ipse dixit omnia in omnib⁹ esse ratione homogeneoꝝ ex quibus etherogenea cōponuntur: ⁊ ideo in spermate dixit inesse carneꝫ ⁊ sanguinem ⁊ omnia huiusmodi sed latere: isti autem nullā talium partium dixerunt in esse spermati: sed tamē virtutes partiū anime generantis omnes dicūt in eē omnes in quā non modo homogeneoꝝ sed etiaꝫ etherogeneoꝝ ⁊ esse in spermate sic ꝙ manent extra mēbra que figurant: sed in illis faciunt alias virtutes similes sibi: ⁊ dicunt origines harum virtutum non esse a materia vel a quarta digestiōe generātis: sed potius a formis separatis que sicut sigillū qđdam imprimunt in materia generatoꝝ similes sibi formas: ⁊ has formas sigillantes dixerunt esse in dijs īmortalib⁹ celestibus. ¶ Hoc eni intendit Plato quando dixit ad deos celestes qui sunt dij terrestriū deoꝝ eo ꝙ imprimūt formas suas in eos. Dij deoꝝ quorum opifex paterꝙ̄ ego. ⁊ postea subdit de terrenis dicens. hoꝝ semētem ego faciaꝫ vobisꝙ̄

Uerba Platonis in thymeo.

tradam: vestrū auteꝫ erit par exequi. Sperma ergo per q̄rtam digestionē bene quidem depuratur: ⁊ silr̄ per calorē testiculoꝝ qui sunt vasa spermatis taꝫ in viro q̄ꝫ in muliere: ⁊ per digestiōes preparat vt sigillari possit sicut cera cōmixta ⁊ mollificata aptatur ad sigilli formam recipiendaꝫ: sed non recipit formam virtutū anime nisi ab illo semente qui datus est dijs deoꝝ exequendus: ⁊ exequūtur tunc illū quando imprimūt sigillādo similes formas materie gn̄abilium. Et hoc modo aias e celo Plato dicit prodire in corpora. ¶ Rationē autē huius dat ex hoc ꝙ calor non educit aliquid viuoꝝ inquantū est calor ignis: sed potius prout lumine celi est informatus sicut in precedenti expositū est capitulo. Adhuc autē qa ois anime virtus est ꝓm potentiam vite: ois auteꝫ virtus vite necesse est ꝙ oriatur ab eo qđ est fons vite. Constat ꝙ fontalis vita nō est nisi in motore celi ⁊ virtutib⁹ celestibus. Socratici ergo omnes soluūt superius inductas q̄stiones dicentes virtutes figuratiuas spermatis extrinsecas esse ⁊ celestes ꝓm originē: ⁊ illas que immediate figurant mēbra etiaꝫ quo ad hoc esse extrinsecas: qa nulla earum educit de materia: sed ab extrinseco in materiam spermatis ingrediūtur ex celo: ⁊ lꝫ sint adherentes substātie spermatis: tn̄ non sunt intrinsece eidem: sicut iam ostēsum est. ¶ Hāc auteꝫ opinionē sicut erroneā impugnat Arist. quoniā in veritate sic extrinsecus adherens nō trāsmutat materiā eo modo transmutationis quo mouet ad formam. Cū enim motus ad formam sit ipsius forme iam incohoate fluxus ad actū completū sicut dictum ⁊ determinatum est in physicis: neꝙ̄ motus esset actus complet⁹ nisi in ipso esset forme aliquid: cōstat ꝙ actu ens cōplete ⁊ extrinsecus adherens nō perficit aliquid ad motū generatiōis. Et hec est melior omnib⁹ rationib⁹ quibus Arist. destruxit istā Platonis opinionem. Adhuc autē iste forme extrinsecus adherētes si deberent mutare materiā oporteret ꝙ ꝓm aliquid moueāt eam: ⁊ nō potest etiaꝫ fingere volenti inuenire quo moueat: quoniā calor non est instrumētum eius: qa est instrumentuꝫ materie ⁊ nō est vna qualitas materie mote ⁊ mouētis ⁊ trāsmutātis: sicut cuilibet per se patet: eo ꝙ inter similia nullus oino est motus ad formam. Hec igitur sunt que dicto mō questiones dictas solui non permittunt. Sūt autem subtiliter hec inuestiganda in prima p̄hia: ⁊ iō modo dimittamus ea. Sufficit enim hoc idurisse duas rationes necessarias quib⁹ hec interimitur positio: ⁊ nunc ꝓm Arist. ⁊ v̄itatē soluēdis inductis q̄ōnibus insistamus.

Nō Aristo. 7. meta. 28.

¶ Cap. 6m. In quo inductarum questionum declaratur solutio ꝓm Aristo. qui vidit veritatem.

Icemus igitur cū Aristo. qui vt mihi videtur veram solutionem dat haꝝ questionum ꝙ rationabile est ꝙ sperma se habeat ad id qđ format aliquo inductoꝝ modoꝝ in q̄ōne. Oportet enim ꝙ mouens aut intrinsecum sit ei aut extrinsecū: ⁊ dicemus ꝙ non simplr̄ est extrinsecum mouēs extra sperma: sed quodāmō est extrinsecum spermati id qđ mouet ipsum. Impossibile enim est ꝙ virtus mouens in spermate in aliquo tēpore sit extriseca spermati: ⁊ hoc est tēpore generatiōis: qa virtus formatiua in spermate mouet ad formas mēbroꝝ generati: tunc eni opꝫ eam esse intrinsecam spermati: per aliquem tn̄ moduꝫ ⁊ in aliquo tēpore est possibile hanc virtutem spermati extrisecam esse: quādo. vꝫ. est in vltima digestione. Tūc eni ad similitudinē virtutis mēbroꝝ sigillatur a virtutib⁹ mēbrorū que sunt sibi extrinsece. Sic ergo quo ad originē primā iste virtutes sunt extrinsece: sed subiecto sunt intrinsece: sic superius in opinionib⁹ Alexādri ⁊ Auicē. dcm̄ est. Silr̄ aūt per aliquē modū est possibilis sermo eius qui dicit ꝙ sperma format ⁊ facit membra: ⁊ per aliquem modū est impossibilis. Impossibile est dicere ꝙ formet ⁊ faciat per v̄tutes oium membroꝝ latentes in ipso: possibile autem erit ꝙ formet ⁊ faciat mēbra per id qđ p̄cipiū mot⁹ formatiōis ⁊ facture membroꝝ est in ipso. Cum enim dicimus ꝙ hoc pōt mouere hoc ⁊ hoc vlteri⁹ aliud opꝫ ꝙ motus ei⁹ qđ est motum a priori sit sicut a primo motore a reb⁹ mirabilib⁹ que sunt per se exn̄tes. Omnis eni ordo motorum necesse est ꝙ stet in aliquo vno ⁊ primo motore a quo virtus motiua est in oib⁹ alijs: ⁊ ille est motor altior ⁊ mirabilior oibus cete-

Scđo de generatiōe aialiū ca. pmo v̄ius finem.

Idē. 8. phy. t. cō. 38.

ris motoꝛib⁹ motis qui ſūt eiuſdē oꝛdinis: ꝛ talis ꝑmo mouens virtus eſt in mēbꝛis. Quādo enim hec virtus ꝑmo in vltima digeſtione mouerit rem ſibi extraneā: extraneā aūt dico non coniūctā: neqꝫ vnitam ſm actū: tunc neceſſario in eo qꝺ mouet̄ ab ipſo ſubito ſm actū aliquem fit virtutis illius quedam ſimilitudo: hoc autē fit ſicut accidit in reb⁹ ꝑ ſe mouentib⁹ ꝛ mouentib⁹ motis: in his enim ſcōm mouet tertiū in eo ꝙ motum eſt a ꝑmo: nec opꝫ ꝙ quādo ſcōꝫ mouet tertium ꝙ coꝛpus ſcōi cōtingat̄ a coꝛpoꝛe pꝛimi tūc: ſed opꝫ ꝙ iā in pꝛeterito pꝛius tetigerit. Per oēm eūdem modum virtus aliquando quieſcēs in membꝛis aliquādo mouet ꝛ impꝛimit ſperma quādo ſuperfluum eſt quarte digeſtionis: qꝺ quādo motum eſt vlterius mouet ad formā ꝛ figuram membꝛoꝝ in matricem ꝓiectuꝫ: nec opꝫ ꝙ tūc a virtute membꝛoꝝ cōtingat̄. Huius autē ſimile eſt in ſcia Polycleti carpētarij domus. In illo eniꝫ exemplo manifeſtum eſt ꝙ id qꝺ mouet formando ꝛ dolando partes edificij non eſt ſicut res cōpleta in figura ꝛ forma domus: qa ſꝫ hoc res cōpleta in figura domus ꝛ forma eſſet ante quālibet cōpletaꝫ domū qꝺ eſt impoſſibile: ſed eſt virtute qdē dom⁹: actu autē non eſt. Eſt eniꝫ pꝛimū mouēs ad domus fabꝛicā ars domificādi que eſt in anima Polycleti: que ars non eſt domus ſm cōplemētū ꝛ actū. Ars igitur in aīa mouet manus ꝛ inſtrumēta ꝛ impꝛimit ea ad hoc ꝙ ſpēs artis ſit in eis ſꝫ virtutis operatiue rōnem. Per hunc igit̄ modum opꝫ nos ſpeculari qualiter qꝺlibet mēbꝛum fiat in embꝛione. Et vt hoc cōuenientius ꝛ intelligibilius fiat reſumemus ſermonē a pꝛincipio. Arbitramur igit̄ quodlibet ex arte factuꝫ dignius eſſe ex eo ꝙ opus permanet in arte ſimilitudinē virtutis artis recipiens ꝛ retinēs: ſicut ſi diceremus artē ꝗ eſt in anima eſſe in manibus ꝛ inſtrumētis Polycleti. In his enim retinet ſimilitudinē virtutis artis: quoniā in his eſt operatiua ſicut in artifice: ſed in lapidib⁹ ꝛ lignis ars inducta non habet ſimilitudinem cuꝫ arte niſi in figura: eo ꝙ in his nullius rei ad artē eſt operatiua. Per ſimilitudinē igit̄ manus ꝛ inſtrumētoꝝ artis factū eſt ſperma a virtutib⁹ mēbꝛoꝝ: ꝓpter qꝺ habet motum formationis ꝛ figurationis membꝛoꝝ: ꝛ habet pꝛincipiuꝫ in ſe mot⁹ huiuſmodi: ꝛ quādo quieuerit motus huiuſmodi formationis fiet quodlibꝫ membꝛum ſm formam ꝛ figurā: qa motus huiuſmodi non quieſcit niſi ad formam que eſt terminus ꝛ finis motus: et hoc eſt quādo quodlibet membꝛum eſt animatū: ita ꝙ aliqꝺ membꝛum ſit facies habēs figuram ꝛ formam ꝛ virtutē faciei: ꝛ hec vocant̄ diſſimilia que faciei ſunt ſilia. Qꝺdam autē membꝛuꝫ eſt habēs formam ꝛ actum ſimilis mēbꝛi in quo motus quieſcit formatiuus ſpermatis. Sic eni fiunt a motu ſpermatis tā membꝛa ſimilia ꝗꝫ diſſimilia: pꝛincipiū eni huius formationis nō poſſumus dicere ꝙ ſit aliqꝺ mēbꝛum ſicut manus ꝛ pes: ſed potius id qꝺ motum eſt a virtutibus membꝛoꝛum retinens formā in ſe pꝛimi mouentis manum ergo ꝛ pedem. Siliter autem ꝛ carnē ꝛ neruum et cetera membꝛa tā ſimilia ꝗꝫ diſſimilia. Nullum igitur hoꝛū membꝛoꝛum erit ſine totaliter formante ꝛ operāte: neqꝫ ſine talis virtutis operatione: tamē qa caloꝛ eſt inſtrumentū huiuſmodi virtutis in ſpermate: ideo neceſſario caloꝛ operatur ꝛ facit in virtute eiuſdem formatiue virtutis: ſed duritie ꝛ mollitie ꝛ viſcoſitas bene cauſant̄ in membꝛis ex qualitatibus elemētalibus que ſunt caloꝛ ꝛ frigus ꝛ ſimiliter alia accidentia naturalia his ſimilia: ſed mixtio ex qua quedā pars ſit caro: ꝛ quedaꝫ os ꝛ ſimilia nullo modo fit ex caloꝛe ꝛ frigoꝛe ſm ꝙ huiuſmodi ſunt: ſed potius ex motu qui eſt a formatiua generātis ſpermatis ſicut diximus. Id enim qꝺ eſt in potentia fit ex eo qꝺ eſt ſm aliquem modum in actu: ꝛ hoc eſt ſicut eſt videre ꝙ accidit in rebus artificialibus. Duritie eniꝫ ꝛ mollitie frigidi fit ex caloꝛe ꝛ frigoꝛe que ſunt qualitates elemētales. Gladius autem ꝛ ſerra ꝛ huiuſmodi non fiūt niſi a pꝛincipio artis qꝺ eſt pꝛincipiū motus ad huiuſmodi formas: ꝛ fiūt ab inſtrumento qꝺ eſt malleus ꝛ forceps ꝛ incus ꝛ huiuſmodi ſm ꝙ mouet ea ſcientia artificis. Ars enim eſt factiuum pꝛincipiū ꝛ forma ei⁹ qꝺ fit per arteꝫ. ¶ Solutionis aūt dicte capitulariter ſūma hec eſt ꝙ ſperma ex hoc ꝙ quarta digeſtiōe aſſimilatuꝫ eſt mēbꝛis actu virtuali ſimile eſt virtutibus mēbꝛoꝛuꝫ: ꝛ quia eſt in actu virtuali mēbꝛoꝛuꝫ poteſt educere materiā ſeminis ꝛ menſtrui mulieris qꝺ eſt in potētia ad actū formationis mēbꝛoꝛuꝫ: ꝛ caloꝛ eſt inſtrumentuꝫ ipſius in virtute triplici. Caloꝛ eniꝫ habet virtuteꝫ elementaleꝫ: ꝛ ſic digerit cōgregans homogenea ꝛ ſeparans etherogenea. Eſt etiaꝫ in caloꝛe celi: ꝛ ſic fundat ꝛ ſtabilit in ſubſtātiante eſſe ꝛ firmo id in qꝺ agit. Eſt itē in virtute anime aut virtutis aīe que mouet ipſuꝫ: ꝛ ſic habet viuificare ꝛ aīatuꝫ facere ſm omnē parteꝫ aīe ſm ſe totā eſt pꝛincipiuꝫ vite in coꝛpoꝛe. Et ſicut ars in tribus eſt ſucceſſiue: ita ꝛ virtus formatiua. Ars eni que eſt in aīa Polycleti eſt ſicut virtus mēbꝛoꝛuꝫ in mēbꝛis generantis. Ars autē in ſecuri ꝛ manu ꝛ dolabꝛo eſt ſicut virtus formatiua in ſpermate. Ars auteꝫ in lapidibus ꝛ lignis inducta eſt ſicut formatiua in embꝛione formata. Hec igit̄ eſt ſumma ſententie Ariſto.

Calor ē i[nstrumentum] ſemis i trip[li]ci virtute.

¶ Cap. 7m. Et eſt digreſſio declarās ſūmā omniuꝫ que dicta ſunt ſummatim colligendo ex oībus inductis.

Si quis autem ex omnium pħoꝛum dictis colligendo que vera ſunt dictas determinare velit queſtiones pꝛo certo ille ſolus perfecti⁹ cognoſcet de virtute ſpermatis. Lꝫ eniꝫ Alexāder in multis dicat contraria veritati: tamen hoc veriſſime dicit qꝺ tradidit de elementoꝝ mixtura que pꝛecipue eſt in ſpermate per multas trāſit digeſtiones: nō eni ſimplex elementuꝫ eſt cibus: ſed aliqd cōmixtoꝝ: ꝛ ideo cibus anteꝗꝫ ſit cibus aīalis multas habuit ſuoꝝ componentiuꝫ digeſtiones ꝛ maturationes: poſtꝗꝫ autem iam cibat digeritur poſt ſeparationeꝫ ſicce ꝛ terreſtris ſuperfluitatis in ſtomacho: ꝛ id qꝺ aſſumit̄ aſſimilat̄. Digeritur etiam per ſeparationē aquoſe ſuperfluitatis ab ipſo in epate: ꝛ id qꝺ aſſumitur ꝛ digeritur ꝛ lauatur ꝛ mundat̄: ꝛ ſub coꝛde coꝛdis vitalem ꝛ motiuam ad membꝛa accipit virtuteꝫ: fluendo auteꝫ per venas pellitur a ſpiritu ꝛ caloꝛe: ꝛ digeritur etiā in eis ꝛ reſidet. ꝛ ex ipſo qꝺ feculētius eſt ꝛ qꝺ viſcoſius ꝛ frigidius eſt ſtat nec ꝓgreditur vſqꝫ ad vltimum terminū venarū: ꝛ qꝺ leuius eſt ſuperenatat ꝛ euapoꝛat ꝛ currit ad mēbꝛa id qꝺ eſt ſincerius ꝛ purius. quarto etiaꝫ in ipſa reſudatione a venis virtute mēbꝛoꝛum digeritur ꝛ ſubtiliatur: qa ſicut diximus ſuperius in ante habitis libꝛis venaruꝫ capita ſtricta ſunt nec tranſit per ea niſi qꝺ eſt ſubtilius: ꝛ tunc demum ſuperfluuꝫ illius ſemini deputatur: qꝺ tamen adhuc vlterioꝛeꝫ in vaſis ſeminarijs accipit digeſtioneꝫ. Et in omnib⁹ his ſunt tres virtutes caloꝛem digerentem infoꝛmantes: virtus ignis. vꝫ. hoc modo quo ſubtiliata eſt virtus ignis vt dictuꝫ eſt ſubtiliter commixto: ꝛ hanc virtuteꝫ infoꝛmat virtus celeſtis que fundat ꝛ ſubſtantificat ea que digeruntur: eo ꝙ eſt virtus coꝛpoꝛis perpetui ꝛ ſubſtantiaꝫ ſuā vno modo retinentis: ꝛ hec virtus habet virtutes multiplicatas ex ſitibus ꝛ motibus coniunctionum ꝛ preuentionū ꝛ alioꝛuꝫ que ſuperius dicta ſūt. Hanc auteꝫ virtuteꝫ celeſtem adhuc vltimo infoꝛmat virtus anime ſicut motus inſtrumēti architectonici infoꝛmat̄ ab architectonico: per quā infoꝛmationē anime incipit operari ad vitam: ſiue qꝺ verius eſt ad viuum ꝛ ad animatuꝫ: ꝛ iſte virtutes ſimul collecte ſunt in ſpiritu ꝛ caloꝛe ſpermatis: ꝛ qa operantur ad ſubam inquātuꝫ ſunt celeſtis coꝛpoꝛis ꝛ aīe: ideo dicunt̄ he virtutes eſſe ſicut ars eſt in inſtrumentis artis: ꝛ qa ſunt aīe ꝛ operantur ad aīatū: ideo ſicut artifex ſtatuarius ſm totā virtutē artis ſtatuarie eſt in manibus ꝛ inſtrumentis quib⁹ operatur ſtatuā: ita anima ꝛ celeſtis influxus ſm totaꝫ virtuteꝫ aīandi ꝛ formandi ſunt in ſpiritu ꝛ caloꝛe ſpermatis: ꝛ hoc eſt qꝺ dixerunt peritioꝛes Peripatheticoꝝ ꝙ aīa eſt in ſemine nō vt endelechia coꝛpoꝛis potentia vitā habentis: ſed potius ſicut artifex ꝛ ars ſunt in inſtrumētis in quib⁹ fit artificiatum. Eſt auteꝫ his adhuc addendū ꝙ cū omne opus nature ſit intelligentie ſicut in alijs libꝛis pꝛehabitis iā determiauimus ꝙ iſtꝺ maxime eſt opus itelligentie in quo virtus itelligētie opus nature terminat ad formā ſibi ꝓpinqoꝛē ꝛ ſīlioꝛem: cum enim vnū ꝛ idem ſit opus nature ꝛ intelligentie: eo ꝙ natura per intelligētiā ꝛ intelligētia in natura operat̄: terminus tamē operis aliquando ꝓpinquioꝛ eſt nature ꝛ aliquando ꝓpinquioꝛ eſt intelligētie. Quādo eniꝫ forme que ſm eſſe ꝛ poſſe ſunt mātles ꝛ coꝛpoꝛee ſunt fines hui⁹ opis pꝛo certo eſt terminus operis ꝓpinquioꝛ nature ꝛ vincūt in opere ꝗlitates

elementales

Quid Alex[ander] der vere di[xe]rit.

Secun[...] gnatiō[...] cap. 2°

elementales prime ⁊ consequentes que causantur ex eis in mixto. Quādo autē eleuatur forma super cōditiones mā̄e corporalis sꝫ ꝙ plus ⁊ plus eleuatur: ⁊ sic plus ⁊ plus appropinquat ad intellectualis nature siue intelligētie silitudinē ⁊ vincūt tunc vires intellectiue in nature opere: ꝓpter hoc intellige ꝙ vnius forme corporalis vna est operatio: cuꝫ ḡ forme vegetatiue plures sint opationes: sicut est viuere nutriri augmentari sibi simile generare sequit̄ ꝙ forma vegetatiua nō est forma corporalis: qa ꝓpinquior est intelligentie q̄ꝫ nature. Et primus quidem huius gradus quo supra naturam corporis eleuatur est in vegetabili qd̄ plura ⁊ non vnum sicut forma corporalis operatur. Secūdus auteꝫ eleuatior gradus est in sensu participātibus que accipiunt formas sensibilium sine materia sicut cera accipit figuraꝫ sigilli sicut in libro de aīa diximus ꝙ nō preualet facere aliqua virtutū corporeaꝝ formaruꝫ. Sūmus autē gradus est quādo ipa forma talis est ꝙ nec actus est alicuius corporis nec ad armoniā corporis aut virtutem armonie operans sicut est participans rōne qd̄ ad similitudinem intelligentie operantis est separatū: cuius nulla phīca causa est nisi ꝙ in generatione virtutes intellectiue vincūt ⁊ preualēt supra virtutes celestes ⁊ elementales: ⁊ ad sui ꝓpinquitatem ⁊ silitudinem perficiunt formā que est finis generationis. De oībus autem his plenius tractabitur in libro de imortalitate anime rationalis quem post deo adiuuante tractabimus.

¶ Hoc aūt qd̄ hoc diximꝰ ꝓpter hoc dictuꝫ est ꝙ in spmate vltima ⁊ simplicissima virtutū est illa que est intelligētie virtus que formalissima ⁊ simplicissima est: ⁊ prima in mouendo ⁊ informat ⁊ anime virtuteꝫ ⁊ membroꝝ ⁊ celesteꝫ ⁊ elementalē. Colligēdo igitur virtutes spermatis dicemus primo mouentē esse illam que est intelligētie: ⁊ sub ipsa moueri virtutem celestis motus cum oībus diuersitatibus et ꝓportionibus situuꝫ ⁊ imaginum ⁊ motuū tam corpoꝝ celi q̄ꝫ radioꝝ ipsoꝝ supra determinatis: ⁊ quas determināt hi qui de causis generationuꝫ per virtutes intēdunt celestes: ⁊ sub ipsa est virtus aīe siue animati corporis sm̄ ꝙ aīatuꝫ est: ⁊ sub illa est virtus membroꝝ digerentium sperma per decursum quatuor aut quinque digestionū: quoniā quintā accipit in vasis spermatis ⁊ sub illa est virtus mixta cibi sꝫ ꝙ est mixtio miscibilium alteratoꝝ vnio. Sic enī numeris ⁊ ꝓportionibus colligant̄ virtutes simplicium vt nō agant̄ actu simplicium: sed actione armonica sicut superiꝰ in Alexādri dictis explanatū est: sic enī quelibet qualitas gradus accipit armonicos: sm̄ ꝙ etiā peritiores medicoꝝ gradus simpliciū medicinaꝝ determinant. Ultima aūt oīum ministra est virtus simplicium qualitatuꝫ que sunt in mixto sm̄ aliquod esse primum saluate sicut ostēdimus in libro perigeneseos. Hec igit̄ est sentētia quā nos de spermatis virtutibus oportuit colligere. Qualiter autē sperma maris hāc virtutem formatiuam ⁊ sperma femine qd̄ non plenam hꝫ rationē spermatis virtuteꝫ habeat informatiuā ⁊ passiuaꝫ: adhuc aūt qualiter sperma femine vt sepius est in matrice inuentuꝫ: q̄uis nō semper in coitu femina spermatizet iam olim a nobis in ꝑhabitis istius sciē satis dcm̄ est. Sufficiāt igit̄ hec ad presens de spermatis virtute ⁊ operationibꝰ.

¶ Cap. 8m. In quo soluūtur due questiones orte ex his que de spermate dicta sunt: quarum vna est vtrū sperma sit animatum vel non: ⁊ secunda vtrum virtutes aīe creent membra successiue: ita ꝙ vnum ex alio vel simul.

Secundo de ḡnatiōe aialiū cap. pº i fine.

Ex omnibus autē que iducta sunt orit̄ questio grauis valde ad soluēdū. Cōstat enim ꝙ cuꝫ natura multipliciter dicat̄ sicut in physicis determinauimus illa natura que per prius natura est ⁊ dicit̄ est natura que est forma: ⁊ hec est actus ⁊ facit in actu eē qd̄ perficit ⁊ in quo est sicut agens ⁊ operās. Ex his auteꝫ que dicta sunt accipi videtur ꝙ hec natura in aīalibus sit anima ⁊ in plantis similiter. Operat̄ autē in semine sicut ex ꝑinductis pꝫ. ¶ Queramus ergo vtrū sperma plantaꝝ ⁊ aīalium sit aīatum vel inaīatum. Si enī animatū esse dicat̄: tūc opꝫ ꝙ sit spma animalis animal paruū ⁊ semen plāte planta parua: ⁊ hoc iam in ante habitis improbatū est. Si autē inanimatū dicatur videt̄ nō habere operationē anime: ⁊ tūc operatio in membro qd̄ fit in cōceptu nō est a semine: sed ab extrinseco aliq̄ꝫ formaꝝ datore: ⁊ hoc etiā in ꝑhabitis est improbatū. Similis autē questio est de mēbris que formant̄ in embrione ⁊ conceptu. Ex his enim que in libro de aīa dicta sunt vnā esse aīam supponimus in toto corpore animato quātūcūqꝫ multiplicem habeat organoꝝ diuersitatem. Quolibet auteꝫ membrum organici corporis ⁊ animati cōicationem essentialem habet cū anima: eo ꝙ aliqua potestatū anime est forma substantialis eius: non enim loquimur de mēbris que equiuoce ꝓpter similitudinem figure membra dicuntur: sicut oculus mortui vocatur oculus. ¶ Manifestū igitur est ex his suppositis ꝙ in quolibet mēbro sit aliqua anime potentia que est potētia vite: in quodā tamē est ꝓpinquior: et in quodā remotior: sicut in osse est remotior ⁊ in carne ꝓpinquior: ⁊ adhuc in corde manifeste ⁊ in epate ⁊ cerebro occultior: eo ꝙ hec sunt insensibilia: ꝓpter qd̄ tā similia q̄ꝫ dissimilia mēbra inequaliter se hn̄t ad vite potentiam: ⁊ ꝓpter hoc ēt inequaliter se hn̄t ad aīam. Possumus ergo dicere ꝙ quedā mēbra se hn̄t ad vite potentiā ⁊ ad aīam sicut potentia que est ex habitu scriptoris se hꝫ in dormiēte: hec eiꝫ oppressa grauitate somni non agit neqꝫ operat̄: ⁊ tm̄ inest ⁊ ita est potētia vite sensus ⁊ vegetationis in cerebro ⁊ ossibus ⁊ alijs insensibilibꝰ: ⁊ tm̄ hn̄t cōicationē cum aīa sicut ēt facultas scribēdi hꝫ cōicationem cū dormiēte: alia aūt mēbra vite operationē hn̄tia cōicant cuꝫ aīa sicut facultas scribendi est cū vigilante qui operat̄ quando vult. Sic igit̄ oībus mēbris cōicationem cū anima hn̄tibus non possumus dicere ꝙ aliqd̄ membruꝫ actu existēs in spermate causa sit generationis oīum membroꝝ cōicantium cū aīa embrionis: qa hoc superius in ꝑhabito huius sciētie libro est iprobatū. ¶ Adhuc aūt cū membrū qd̄cunqꝫ dicat̄ esse in conceptu generet̄ sicut ⁊ alia oporteret ꝙ illud mēbrū generaret seipsum: ⁊ sic idē esset generans ⁊ generatū ⁊ simul eēt ⁊ nō esset qd̄ oīno est ipossibile. Eadē necessitate cōuincit̄ ꝙ nec omnia mēbra latenter in semine existentia actu ⁊ simul pn̄t se generare. Sic igit̄ non potest dici aīal paruum esse generās siue sit tm̄ vnius mēbri latētis in semine siue sit oīa hn̄s membra qd̄ dicat̄ transfigurare se in seipsum: ⁊ ita cōstituere generationē. Si v̄o dicatur ꝙ hoc pascitur semine ⁊ augetur: ⁊ ita accipit membroꝝ manifestationeꝫ: hoc ꝓbabit̄ eē falsum: qa omne generās est principiuꝫ augmēti in eo ꝙ generat in omni aīato corpore: siue sit plāta: siue sit animal. Principiū aūt augmenti in plātis ⁊ aīalibus est per virtutem nutritiuā que est in eis. Generās aūt dico qd̄ est ꝓducens sibi simile: hec enī operatio cōuenit vt dixi tā plātis q̄ꝫ aīalibus oībus. Generatio aūt dicitur duobꝰ modis: homo enī generat hoīem ex materia cibi vniuoce: sol autē generat equiuoce sicut diximus in physicis. Hoc igit̄ supposito ꝙ homo generat hoīem dicemus sperma nō esse aīatuꝫ: sed potius in spermate esse actum ⁊ effectum sicut ars in instrumentis artis: ⁊ sic sperma est in actu hmōi effectus ꝓpter qd̄ operat̄ ⁊ agit formando ea ⁊ viuificando. Nō autē est ante actu constitutuꝫ ab aīa sicut endelechia corporis sꝫ potētias vite operantis sicut pꝫ ⁊ ex hoc ⁊ in libro de aīa dictis. Et dicemus ꝙ sicut mēbra constituta differēter referuntur ad aīalia sm̄ potentias ⁊ operationē vite: ita etiam spermatis partes referūtur differēter ad generationē partiū: ⁊ ideo a formatiua primo cor qd̄ est vite ⁊ aīe sedes formatur: ⁊ ex illo formant̄ alia superius ⁊ inferius sicut determinatum est vbi locuti sumus de formatiōe cōceptus. Sic igit̄ formatiua in quibusdā animalibꝰ cor habentibus cor facit prius ⁊ in nō habentibus cor prius facit mēbrum qd̄ est loco cordis: tunc principiū facture oīum mēbroꝝ aut est a corde aut a mēbro qd̄ est loco cordis: sicut sepius in ante habitis diximus. Sic ergo declaratū est quid est causa generationis cuiuslibet aīati: ⁊ qd est primus motor siue ꝑncipium generationis in spermate: ⁊ solute sunt ad plenum questiōes difficiles oēs que superius inducte sunt. Pꝫ enī ꝙ motor ꝓprimus in generatiōe est intus in spermate ⁊ est in actu sm̄ virtutē: origo aūt eiꝰ prima est a generāte a quo sperma descindit̄ ⁊ remanet in spermate virtꝰ eius: nec accipit virtutē a matris aīa lꝫ accipiat incremētuꝫ materie a mēstruo ⁊ nutrimentū spiritus a spiritu qui pulsat in arterijs matris. Propter qd̄ etiaꝫ in matrice applicat̄ orificijs arteriarum ⁊ venaꝝ tanq̄ꝫ suggat eas sicut per ea patet que

superius sunt exposita: ꝓpter qḋ ⁊ occasionē erroris qdaꝫ medicoꝝ acceperūt putātes totā virtutem vegetātem sperma eē in aia matris qḋ in ante habitis est improbatum.

¶ Cap. 9ᵐ. De solutione questiōis quare sperma nigrescit ⁊ attenuatur in frigore cum album ⁊ spissum sit in animali in quo generatur.

Secundo de gñatiōe aialiū cap. 2.

Ueret autem aliquis cuius dispōnis ſm nāꝫ sit sperma: verum. vꝫ. sit de natura aque vel de natura terre ſm primum ⁊ proprium subiectū ipsius. Uidemus enim ꝙ sperma spissum ⁊ album est quando exit ab animali: positum aūt extra corpus animalis quādo īfrigidatur efficitur humidum ⁊ fuscum sicut aqua: ⁊ ꝓpter hoc videtur falsum esse qḋ dicitur subiectuꝫ primuꝫ spermatis eē aquā. Ea eni quoꝝ prima materia est aqua constant ⁊ inspissanẗ a frigore ⁊ soluūtur a calore: sicut ostēdimus in 4° metheoroꝝ: sperma autē spissatur calido in corpore animalis existens: ⁊ soluiẗ frigido qḋ sub diuo stat extra corpus aialis ꝓpter qḋ magis videẗ esse de specie terre. ¶ Adhuc aūt sperma illoꝝ animaliuꝫ in quo est maior pars terrestris cōstat elixatur ⁊ coagulatur sicut lac: ⁊ hoc nullo mō cōgruit ei qḋ est ex natura aque. Si enim esset de natura aque constaret ⁊ inspissaretur infrigidatuꝫ ⁊ liquesceret calefactuꝫ: nūc autem totū contrariū eius qḋ dictum est apparet in spermate. Tota autē huius questionis difficultas est in hoc ꝙ nullo mō videtur verum aque spēm a calore debere inspissari: sed potius liquescere ⁊ solui: sperma auteꝫ inspissaẗ calido existētico in corpore animalis ⁊ soluiẗ ⁊ liquescit frigido qū est extra corpus animalis. Si autē aliquis dicat ꝙ spmatis prima materia nō est aqua: sed potius ꝙ in sua materia est multum terre: ⁊ ideo cōstat ⁊ inspissatur vtroqꝫ tam calido q̄ꝫ frigido: hoc erit contra cōmunem oīum positioneꝫ antiquoꝝ qui aquam posuerunt esse principiuꝫ generatiōis animalium: ⁊ persuasionē acceperunt ex genitura: genituram sperma vocantes. ¶ Solutio aūt questionis iducte sciẗ ex accidentibus his que indistincte determinata sunt de spermate. Est eni sperma substātia aquea butyrosa pinguis cōueniens in multis cū substātia olei: ⁊ est in ipso subtile terreum sicut in pinguib⁹ vincens: tamen in eis que talia sunt est spiritnale humidū aereum. In quib⁹ aūt hmōi est suba non inspissatur tm̄ ex terreo cōstante in ipsis: ſꝫ etiā ex multo subtili ⁊ spirituali ventoso aereo qḋ interduciẗ inter ipa per calorem ⁊ motum: hoc eni totam substātiā materie facit ampullosaꝫ qḋ efficitur sicut spuma: ⁊ quāto fuerint ampulle minores ⁊ latentiores tāto sit substātia albior: ⁊ signū huius est ꝙ tanto spiritus inclusus in ipso sit subtilior ⁊ nobilior. Materia autē aerei ⁊ spiritualis humidi facile conuertiẗ in hmōi spiritū. Hac eni eadem de causa videm⁹ inspissari oleum: qa hoc inspissatur multiplicato in ipso aere ⁊ per calorē ⁊ per frigus. Similiter autē in operibus alchimicis quādo misceẗ litargiriuꝫ siue scoria argenti miscetur cum aqua ⁊ oleo: ⁊ moueẗ fortiter ⁊ percutiẗ per ampullas inspissaẗ ⁊ dealbatur multū cum ante hoc esset nigrum vel fuscum. Causa autē huius est inclusus aer qui cōmisceẗ cū ipso: ⁊ ꝓpter eundē albescit: eo ꝙ ipse est perspicuus ⁊ facit clarescere substātiam eius cū quo misceẗ. Aer enim est cā ⁊ incrementi ⁊ albedinis in materia illa: sicut etiam raritate quātitatē maiorem ⁊ albedineꝫ accipiunt spuma ⁊ nix. Nix eni est spuma quedā congelata. Siliter autē in operib⁹ cōmunibus ad visuꝫ ꝓbatur accidere quando aqua miscetur cū oleo: aqua eni ex tali mixtura inspissaẗ ⁊ albescit ꝑ ampullas quas in ipsa facit aereū humidum. In talē eniꝫ mixturaꝫ duplici de causa intrat aer: ex motu. vꝫ. ⁊ ex oleo. In pinguedine enim oīum oleagineoꝝ parū aut nihil est ex aq̄ ⁊ terra: sed multuꝫ de aere est in ea: ⁊ ideo omne pingue natat super aquā. Aer enim clausus in ampullis pinguium facit ipsa enatare ⁊ defert ea sicut esset in vtre: ⁊ hec est cā leuitatis eius: ⁊ eadem de causa inspissatur oleum quideꝫ in frigore: sed non coagulatur sicut dixim⁹ in quarto metheororum. Aer eni inclusus non coagulatur neqꝫ ꝓprie inspissatur nisi per modū sustentationis ⁊ cōpressionis in subam humidi aquosi ad qḋ reprimitur per frigus cōprimēs. Ex his igitur causis accipitur quare sperma exit spissum ⁊ albuꝫ a corpore gñantis. ¶ Ex calore eni interiori generaẗ ⁊ adiuuatur in eo spiritus multus calidus qui inspissat ⁊ dealbat substātiam eius. Cū autē exierit ⁊ infrigidatur dissoluitur calor qui est in eo ⁊ euolat cum calore spiritus: ⁊ tūc remanet substantiā aquea tenuis ⁊ fusca: ⁊ ideo remanet tūc nigri siue fusci coloris eo ꝙ non remanet in eo nisi aqua ⁊ illa pars terrea que est in ipsa que est altera siue media pars materie ipsius: sicut etiā accidit flegmati quādo infrigidatur: ⁊ precipue illi flegmati qḋ est aqueum. Accidit autem hoc qḋ dictum est spermati ꝑcipue quando infrigidaẗ ⁊ incipit desiccari. Cōpositum enim ex vento est ⁊ aqua: vētus autē est aer calidus qui īfrigidatus euolat ex spermate: habet autē materiā hic ventus qui humorē spermatis īspissatum ꝓpter causas que in eo sunt de quib⁹ diximus. Antiphon autem multū mentitus est de spermate elephātis dicens ipsum esse nigruꝫ ꝓpter terrestreitatem elephātis asserens ipsuꝫ esse valde siccū ꝓpter eādem causaꝫ: ⁊ ideo multa ⁊ magna ossa generari in corpore elephātis: dicit eni ipꝫ vehementer denigrari sicut charabo nigrū est ⁊ siccuꝫ: hoc autē qḋ dicit est impossibile: sed necessarium est ꝙ sperma vnū ad naturā aialis sit magis terrestre q̄ꝫ aliud ſm diuersitatem cōplexionis aialium. Sperma tn̄ aialis cuius corp⁹ est terrestre efficitur terrestre ⁊ albuꝫ ⁊ spissum ꝓpter aeris admixtioneꝫ sicut ⁊ alia spermata: siliter autē is qui vocaẗ Brothocoꝫ phs mentitur dicens sperma ethiopum esse coloris nigri: cū enim viderit dentes ethiopū esse albissimos mirum fuit ꝙ sperma coꝝ esse nigrum asseruit. Causa eni albedinis spermatis est spumositas que est in ipso. Jā eniꝫ per antecedentia scimus spumā eē albi coloris: ⁊ ꝑcipue illa cuius substātia est ex partib⁹ paruis ventosis ⁊ ampullis minutissimis latentibus: ⁊ similiter accidit mixtioni aque ⁊ olei quādo insimul moueẗ fortiter sicut diximus supius: sperma autē esse butyrosuꝫ ⁊ spumosum qḋ antiqui fabulantes nō ignorabant ꝓpter qḋ deam coitus Ueneреꝫ que cupidinem lactat dixerūt natam eē de spuma testiculoruꝫ. Ex eadem autem spermatis virtute manifestum est quare sperma a frigore non constat ⁊ coagulatur: sed potius liquescit ⁊ soluitur sicut diximus in antedictis.

Era Theodori hꝫ herodotus.

¶ Cap. 10ᵐ. De dispōne spermatis femine ⁊ maris ⁊ quomodo se habent ad conceptum: ⁊ qualiter animal generatur in conceptu.

Secundo de gñatiōe aialiū cap. 3.

Ost predicta aūt inquirere oportet questiōes graues plures: quaꝝ tamē iam aliquarum ex prius habitis determinatio habeẗ. Est autē vna illarum questionū de dispositiōe gutte siue humoris qui per posterius spmatis nomē habet qḋ sit in feminis omniū aīalium generantium. Si eni sperma viri: ⁊ veram habet spermatis rōnem quādo intrat matricē non efficitur pars cōcepti: tunc querūt quidā ad quid valet substātia glandulosa ⁊ corporalis que est in spermate: ⁊ ꝑcipue hec questio habet locuꝫ si ſm predicta totum sperma masculi operaẗ tm̄ cū virtute caloris ⁊ spiritus qui sunt in eo: sic etiā sic operaẗ: videẗ ꝙ totum resoluatur in spirituꝫ qui diffundiẗ per viscositatem spermatis mulieris siue femine nisi aliqḋ humoris ei⁹ maneat qui sit subiectū caloris instrumētalr operātis: ex quo etiā accipiẗ nutrimentū spiritus formantis vt sic totl⁹ corporis mā sit a femina: sed spiritus formās ⁊ calor sit a masculo. Et hoc cōcedit Auicē. ⁊ videẗ probabilius qḋ in hac questione dici pōt ꝙ hec absqꝫ dubio sententia est peripatheticoꝝ. Eam eni sicut olim in antehabitis hui⁹ scie diximus ꝙ in spermatib⁹ conceptis post cōceptum eleueнẗ vesicule ex quib⁹ per formas totaꝫ substantiam spiritus exufflat per corpus vt vehat virtutem ad cuiuslibet membri distinctā formationē oportet totā substātiaꝫ spermatis meliorem ⁊ subtiliorē resolui in subaꝫ huius spiritus: ⁊ id qḋ residuuꝫ est radicale efficitur humidū caloris qui īpellit spirituꝫ ⁊ cōtinue regenerat ex eodē humido ne deficiāt ꝑma principia formātia ⁊ distinguentia mēbra corporis per totū corpus. ¶ Opꝫ ergo prio nos distinguere vtrū illud qḋ intrat in matricem feminaꝝ ⁊ sustentaẗ in ea recipiat aliquid contūctum sibi. Cōstat aūt per superius dicta ꝙ recipit ibi sperma feminaꝝ primo ⁊ postea etiā sanguinē menstruum: aut illud qḋ est loco sanguinis mēstrui in quo sigillādo imprimit formā creature ⁊ mēbroꝝ eius: qa sic operatur ꝯceptuꝫ.

Nō Auicenne sententiam.

ptuz. Si autē sic est tunc opꝫ querere dispositionem aīe per quā in conceptu est vita ⁊ sensus vtrū ⁊ ipsa sit in spermate cōcepto vel non. Nullus eni potest dicere ꝙ cōceptum nullam oīno habeat animaꝫ: ⁊ ꝙ sit oīno principio vite priuatum: quoniā semen arboris ⁊ omne semē plāte vl'ter pullulat: ⁊ silr̄ spermata aīalium ꝓducūt animalia: nec posset hoc fieri nisi cōicationem aliquā haberent cū vite ꝑncipio: potētiam eni habet semper conceptū vt ex ipso fiat animal: ⁊ potētiam habet perfectā semen plante vt pullulet in plantā post determinatuꝫ tēpus conceptiōis sue: in quo tēpore adunaꝛ spiritus distendēs cū semine vt formeꝛ. Hec aūt distensio ⁊ formatio fieri nō possunt sine cibo extrinsecus attracto quē cibuꝫ semē plante attrahit a terra: eo ꝙ quando ex humido radicali fit spiritus ⁊ calor pro certo semen germinat ⁊ pullulat formādo grossuꝫ plāte stipitē vel ramū aut foliuꝫ aut aliqd hmōi: ⁊ tunc euacuata destitueretꝛ substantia seminis nisi attracto humore terre restauret id qḋ eleuatū est: nec haberet vnde id qḋ eleuatū est coalesceret nisi per humorē attractū continue cibareꝛ. Attrahere autē cibū ⁊ digerere ⁊ conuertere in mēbra sunt operatiōes anime nutritiue. Nec possumus dicere ꝙ aīa nutritiua non sit vbi sunt eius operatiōes essentiales. Omni aūt eodē modo ꝓbatur aīam nutritiuā in esse in spermatib⁹ aīaliuꝫ: qm̄ etiā in illo humidū calore resolutū adunat spiritum qui ne elabaꝛ viscositate spermatis cōtineꝛ ⁊ confortaꝛ ⁊ sufflādo eleuat vesiculas in spermate ex qbus sufflans perforat ⁊ distendit ipsuꝫ: ⁊ sic sperma in medio sui humore destituitur: qui nisi restaureꝛ destituiꝛ virtus operās ⁊ non habebitur vnde formenꝛ que formāda sunt: ⁊ ideo suggit sanguinem mēstruum a matrice in nutrimentū ⁊ digerit illum ⁊ cōuertit ⁊ vnit eū materie que formatur: ⁊ hec sunt eēntialia opa nutritiue in plantis ⁊ in aīalibus existētis. Ex his eni que in libro de aīa bene disputata sunt a nobis bene constat vegetabilem aīam tā in plantis q̄ꝫ in aīalibus in eē ex partib⁹ etiam ⁊ operationibus que aīe vegetabilis esse ꝓbata sūt. In eodē libro perfecte cognoscitur aīam vegetabilē ꝭm aliquem modū conceptis in esse seminibus: eo ꝙ in ipsis eēntiales eiusdeꝫ aīe vt diximus inueniunꝛ operationes: ⁊ cuꝫ iste operationes sint ante oēm sensum in conceptis seminibus videꝛ aīa vegetabilis per partē nutritiuā ⁊ augmentatiuam in eē aīam que est sensus ⁊ motus principiū. Aīa aūt que est principiū sensus ⁊ motus inerit quādo formata mēbra nutrimenti ⁊ forme quādā acceperunt quātitateꝫ: ⁊ per illam tūc dicetur aīal id qḋ conceptū est: nec adhuc manifestantur in ipso alique ratiōis operatiōes: ꝓpter qḋ nō erit conceptum aīal ⁊ hō simul: nec erit simul aīal ⁊ equus: sic videtur dicere Arist. ꝙ cōplementū semper erit in vltimo: eo qḋ quodlibet ꝭm omne aīal cōplementū habet ꝓpriū tēpus sue generationis. Sed si per hoc intēderet Aristo. ꝙ aīa rationalis siue substātia rationalis alia eēt a substātia anime in hoīe oporteret etiam ꝙ substātia alia a substātia sensibilis substātie esset in equo que faceret ipsum equuꝫ: quoniā sicut dicit ꝙ nō erit simul homo ⁊ animal: ita dicit ꝙ nō erit animal ⁊ equus simul. Nos autē hec verba in sequētib⁹ ꝑfecta determinatione declarabimus. ¶ Nō autē dicim⁹ ꝙ ex istis cōsiderationibus oportet nos ingrere dispōnē haꝝ operationū ⁊ cōplemētoꝝ siue actuū vt sciamus qualr̄ ⁊ qn̄ ex his efficitur formata ⁊ creatura cōceptus in aīali. Oportet etiā inquirere dispōnē qualiter qḋlibet recipit modum complemēti sui per aīam: ⁊ he oēs questiones sunt qdē grānes sed necessarie ad sciendū. Cū autem querimus de his questionib⁹ opꝫ querere ⁊ cōprehendere veritatē ipsaꝝ ꝭm nature potestatē: sic eniꝫ se hn̄t in natura ⁊ nullū scie vere sicut est declaratū nisi hoc solū ꝙ demōstrant eā ꝭm veritatē ⁊ potestatem ꝭm quā operaꝛ in natura sui. Hoc aūt conuenientius erit ⁊ intelligibilius si ea que in ꝑhabitis determinata sunt aliquātulū ad memoriā reuocenꝛ. Digrediamur ergo paulisper vt facili⁹ ea que dicta sunt intelligantur.

¶ Cap. II^m. Et est digressio ḋclans qualr̄ aīa est in semie: ⁊ ꝭm quē ordinē ꝑortatꝫ ē i eo vegetabil' ⁊ sēsibil': ⁊ q̄lr sola rōnal' ē ab extriseco.

Resumentes igitur dicimus opus nature esse opus intelligentie: nec potest opus eē intelligētie nisi eius qui reuoluit orbē. Orbis autē reuoluitur ab vno intellectu primo ad queꝫ referunꝛ alij motores: sicut referūtur virtutes mēbroꝝ ad virtuteꝫ que est in corde: ꝓpter qḋ totuꝫ nature opus est intellectus illius q est primus motor aliter nō esset totius vniuersitatis principiū vnū sicut ⁊ in minori mūdo qui est aīal perfectū sicut hō vel leo principiū oīum operationū est vnū qḋ est cor: sic nos in ante habitis istius scie ostēdimus. Virtutes auteꝫ celestes in seminib⁹ plantaꝝ ⁊ aīaliuꝫ sunt mirabiles: qm̄ maxime ⁊ multiplices ex multitudine corpoꝝ celestiū ⁊ situum ⁊ motuū eoꝝ: ⁊ ex multiplicitate radioꝝ ⁊ anguloꝝ: radioꝝ quos acquirunt omni mō siue seinuicē intersecādo siue icidendo super materiā generati siue ex reflexiōe quā hn̄t ad vnum aliquē locū generatiōis quēcūqꝫ. Virtus aūt que potior est in his oībus est que est in eis ex hoc ꝙ sunt instrā intellectus primi ⁊ intellectuuꝫ inferioꝝ mouentiū: sicut ⁊ aīe instrumēta mouēt ꝭm aīe virtutes. Ois eni virtus que est cōpositi qḋ cōponiꝛ ex motore ⁊ moto magis est ꝭm virtutem motoris q̄ꝫ ꝭm virtutē ei⁹ qḋ moueꝛ. Cui⁹ signuꝫ est ꝙ videmus ꝙ oīa quecūqꝫ sunt in corporib⁹ aīaliuꝫ magis sequunꝛ vires aīe q̄ꝫ corporis. Iste igiꝛ virtutes celestes sunt mirabiles: ⁊ sunt oēs iste in spiritu ⁊ calore seminis: in spiritu quidē sicut in subiecto qḋ informāt: ⁊ in calore sicut in instrumēto per qḋ suos actus explicāt in mā cōcepti. Qualiter aūt sint in eisdē virtutes aīe ⁊ mēbroꝝ que mouenꝛ ab aīa: ⁊ qualr̄ rursus in eisdē sint ỽtutes simpliciū elm̄toꝝ et virtutes mixti ꝭm ꝙ mixtū est satis pꝫ ex an̄ habitis. ¶ Dico igiꝛ ꝙ virtus caloris ignei est cōgregare subtile sibi homogeneū ⁊ segregare grossuꝫ terrestre quo facto terminaꝛ humidū subtile attractū ad modū ⁊ formā mixti: ⁊ resultat ex humido spiritus pulsans in ipso: sicut motor in mobili: ⁊ he tunc virtutes celestes que sunt in ipso quātūcūqꝫ possibile est eleuāt ⁊ assimilant eq̄litate celi remouētes cōplexionem ipsius ab excellētia cōtrarioꝝ agentiū ⁊ passiuoꝝ ⁊ fundantes ipm̄ in medio quātū possibile est celo simili: ⁊ tunc illud est ꝓpinquū vt suscipiat vitā ⁊ vite opera: que qa sine aīe virtute ⁊ mēbroꝝ virtutib⁹ fieri nō possūt: ideo aīe virtus ⁊ membroꝝ tūc informāt spirituꝫ ⁊ calorē vt forment figuras organoꝝ per que exercenꝛ aīe ⁊ vite opera: quib⁹ in figura perfectis virtute itellectus ꝑmi causaꝛ in eo anima que operaꝛ opera vite: ⁊ hec determinanꝛ ad multiplicitatem viriū organicaꝝ per intellect⁹ mouentes spheras inferiores: hoc est per virtutes eoꝝ que sunt in semie. Oēs igitur dicte virtutes sunt in seminib⁹ plātaꝝ ⁊ aīaliū sicut ars actu operans est in istrumentis artis vt diximus sepius: ⁊ hoc mō anima diciꝛ esse in semine sicut diximus in an̄ habitis: ⁊ cū manifestanꝛ hec opera erit manifestatio ipsaruꝫ virtutū successiua: eo ꝙ ꝑmo manifestanꝛ virtutes ignei caloris ⁊ mixti: ⁊ postea celestis: ⁊ postea primo in operib⁹ aīe ⁊ mēbroꝝ incipiunt opera que sūt virtutuꝫ que sunt principia vite: ⁊ cū manifestāt vite opera cōplementū anime erit per intellectū: ⁊ ideo dicit Aristo. ꝙ vnūquodqꝫ istoꝝ nō simul est cū suo cōplemento: sicut eni humor seminis nō fuit attractus ⁊ digestus simul cū figuratione membroꝝ: ita ēt nō est simul vite opus in ipso ⁊ spēs ⁊ ꝑfectio plāte per animam vegetabilē: ⁊ in aīalibus nō est simul vite opus ⁊ ꝑfectio ꝭm sensum ad genus ⁊ spēm aīalis: sed in plātis succedunt sibi duo gradus: ⁊ in aīalibus tres: ⁊ in hoībus q̄tuor: in alijs autē sunt gradus mixtionū ⁊ qui sunt an̄ vitaꝫ ⁊ vite principia: in plātis eni vite opus est ab eo qḋ est sicut ars in semie quādo format organa plante: plāte aūt ꝑfectio quādo aīa vegetabilis est in ipsis organis formatꝫ. In aīalibus aūt est vite opus sicut dcm̄ est. Et qa eadē organa vt in pluribus sunt vite ⁊ sensus simul: eo ꝙ in aīalib⁹ sentire est esse: ideo ēt quādo fiunt organa sensus inest virtus aīalitatis: ⁊ post illā est adeptio forme specifice perfecte ꝭm determinatā formā que dat esse ⁊ rōnē in specie equo vl' asino vel alio aīali qḋ generatur: ⁊ sic intelligit Arist. ꝙ nō est viuum ⁊ sensibile simul: nec aīal ⁊ equus simul. Cū eni ꝓbatū sit ꝙ vna aīa est in corpore vno ⁊ vna quidditas sit vni⁹ qḋ est in specie ⁊ vna forma sicut nos ostēdimus in libro de aīa si semē primo haberet aīaꝫ vegetabilem sicut subā: ⁊ postea acquireret sensibilē mutareꝛ de forma vna substantiali ad aliā formā substantialē: ⁊ de cōplexione vegetabilis ad complexionem sensibilis: que oīa sunt absurda apud oēm recte

Notabile ꝓpō.

Nō qūo ỽtutes i seminib⁹ exñtes successiue manifestētur.

pꝛbantez. Si autē quis diceret ꝙ vegetatiua ſub̄a eſt alia a ſenſibili: ſꝫ vniunť in vno actu aiandi corp⁹: hoc eſt figmētuꝫ qḋ in ſcīa de aīa improbauimus: nec opꝫ ea que ibi ꝓbata ſunt hic reiterare. Rationale autē ſiue intellectuale pͥncipium vite in hoīe ſubiecto quidē idē eſt cū vegetabili et ſenſitiuo: ſed per eſſe alteꝝ eſt: qa vna ſubſtantia eſt aīa rōnalis a qua effluunt potentie vegetatiue ⁊ ſenſibiles ⁊ intellectuales: quaꝝ q̄dā affixe ſunt corpori ⁊ q̄dā nō: ⁊ ideo ille que nō ſunt affixe corpori nihil virtutis hn̄t qḋ educat eas de corporea mā: ſed potius ille ſūt quedā ſilitudo lucis intellect⁹ agētis in nā ⁊ principijs ſpermatis: pp qḋ a toto extrinſeco materie ſpermatis ⁊ virtutū ei⁹ a luce itellect⁹ qui ſm Anaxagorā ⁊ Ariſt. eſt pͥmū agēs in oib⁹ pͥnductis virtutib⁹ in cōceptū inducit aīa rōnalis ⁊ ītellectualis que poſtea cōpleť per ſpeculationis formas: ſicut oſtēdim⁹ in lib° de itellectu ⁊ itelligibili. Hic ergo eſt ēt ordo ꝙ nō eſt viuū ⁊ ſentiēs ſimul: ⁊ nō eſt ſentiēs ⁊ hō ſimul: ⁊ iſte eſt itellect⁹ verboꝝ Ariſt. cū qua expōne cōcordat Auicen. ⁊ Auerro. ⁊ Theophraſtus ⁊ oēs peritiores Peripathetici.

An pͥn^m vite ⁊ ſenſus ſit in ſemine.

¶ Si igiť querať vtrū pͥncipiū vite ⁊ ſenſus ⁊ rōnis qḋ eſt aīa ſit in ſemine. Dico ꝙ pͥcipiū vite ⁊ ſenſus diciť duobus modis. Eſt eniꝫ principiū vite qḋ eſt endelechia corporis organici ſm potētiā vite: ⁊ hoc mō principiū vite nō eſt in ſemie: neqꝫ etiā pͥncipiū ſenſus: qa ſi hoc mō pͥn^m vite eſſet in ſemine plāte vel aialis ſemē eſſet plāta quādo eſt ſemē plāte: ⁊ eſſet animal quādo eſt ſemen aialis. Si aūt principiū vite dicať qḋ eſt ad vite organa operās pͥn^m vite eſt in ſemie hoc mō quo ars eſt in iſtrumētis artis ſicut ſepi⁹ dixim⁹: ⁊ hoc mō etiā eſt in ſemie aīa ſicut ars ⁊ nō ſicut endelechia corporis organici. Ars eni eſt factiuuꝫ pͥn^m ſm rōnē operās. Uerius tamē diciť ꝙ id qḋ eſt in ſemine eſt aliqd aie ⁊ non aīa: eſt eni actus aie ſicut in pꝛehabitis eſt manifeſtū. Ex oib⁹ aūt dictis cōſtat ꝙ cū rō non ſit cōiuncta alicui parti corporis ſicut actus alicui⁹ mēbꝛi exiſtēs ꝙ opꝫ ꝙ nec ex mā nec per iſtrumēta corporea inducať in cōceptū: ſed potius ab eo qḋ non cōmiſcetur alicui materie corporis: nec aliquib⁹ virtutibus que ſunt in mā ſeminis agētes: ⁊ ideo pͥncipiū ipſius nihil aliud eſt niſi lux pꝛimi intellect⁹ agentis. Intellect⁹ eni hic purus eſt ⁊ imixtus ⁊ impaſſibilis oīno ſicut oſtendim⁹ in libro tertio de aīa. Hec igitur ſunt que cum precedētib⁹ cōiūcta veꝝ intellectū oſtēdūt eoꝝ que ſupra iducta ſunt.

¶ Cap. 12^m. De eo qḋ dicit Ariſto. animam eſſe in ſemine ⁊ intellectum ab extrinſeco.

Secundo de gn̄atiōe aialium cap. 3.

Reuertamur igiť ad ꝓpoſitū dicentes ꝙ anima nutritiua per modū qui dictus eſt in ſemine cōcepto aialis ꝙ ſemē deciſuꝫ eſt ab aialibus: ſed manifeſtū eſt ꝙ aīa in illa eſt potētia in ſpmatib⁹ duob⁹ cōiūctis ita vt potentia dicať virtus que eſt actus aie illi⁹ qui gn̄at que eſt in ſemine: ſꝫ ſm ꝙ eſt actus vel pfectio corporis organici nō ineſt ſpmati niſi prius q̄ꝫ aduenerit ei cib⁹ quē cōuertit attractū in mēbꝛo conueniēte ſicut aial cibatū conuertit cibū: tunc eniꝫ pꝛimo vere facit opationē anime. ¶ Videť enim in principio ꝙ oē conceptū viuit ſicut viuūt plāte hoc mō quo vita diciť opatio eius qḋ eſt actus ⁊ ſilitudo virtutuꝫ ei⁹ qḋ hꝫ aīam vegetabilē ſicut actū ⁊ cōplementum ſui. Idē aūt opꝫ dicere de diſpōne aie ſenſibilis: eo ꝙ ſic̄ aīa vegetabilis eſt virtus in corpore: ita ēt aīa ſenſibilis ſm oēs ſuas partes virt⁹ eſt in corpore: ⁊ ideo eſt opatio virtutis q̄ eſt in ſemie: qm̄ ſicut iā aū dixim⁹ nulla eſt forma gn̄ationis que nō ſequať virtutes mā̄e que ſūt in ſpmate niſi ſola rōnalis ad quā nec ſpūs ſpmatis neqꝫ calor aliquid opari videť: ſꝫ videť tm̄ cauſari a lumie itellectus pꝛimi qui opať in opere nature: eo ꝙ nullius corporis vel partis corporis eſt act⁹. Cū autē dicto mō vegetabilē ⁊ ſenſibilē dicamus eſſe in ſemie dicemus ꝙ ambe prius iſunt in potētia quā potētiam vocamus formatiuā cū virtutib⁹ ſpiritus ⁊ caloris et ſpermatis: de qb⁹ diximus: poſtea aūt efficiunť in actu ſue gn̄ationis quādo cōceptus eſt cōpletus. Neceſſariū eniꝫ eſt ꝙ cū pꝛimo nō ſint he aie ſiue forme in ſemie: ⁊ deide ſūt in cōcepto ꝙ fiāt ſic ꝙ educanť de potētia materie ad actū eo ꝙ ſūt virtutes in corpore: qḋ nō eſt veꝝ de rōnali: eo ꝙ virtus in corpore nō eſt ſicut ſepi⁹ diximus: quādo eni erāt iſte aie ſic fiebant vniuꝛ̄: aut oporteret dicere ꝙ q̄dā aie vegetabiles ⁊ ſenſibiles ſic fierent ⁊ quedam non. Si enim diceretur ꝙ anima vegetabilis eſt in ſemie: ⁊ illa eſt faciēs animam vegetabilem conceptus: tūc quedaꝫ vegetabilis erit faciens non facta: ⁊ ſimiľr eſt de ſenſibili faciente ⁊ facta: et hoc modo dixit Plato ſicut patuit ſuperius quādo fuim⁹ locuti de opinione Platonis. Predicto autem modo iſte anime fiūt in materia: q̄ꝫuis non cōcedamus eas ſm ꝙ anime ſunt intrare in ſemē trāſfuſas in ſemine maris ſicut dixit Plato: ꝙ enim tranſfunditur actus anime eſt maris ⁊ ſimilitudo mēbꝛoꝝ eius ⁊ non aīa ꝓpꝛie loquendo. Queret tamē aliquis vtrum neceſſariū ſit in vegetabili vel ſenſibili in plantis vel in animalibus ingredi animas tranſfuſas cum ſemine ab aialibus generantiuꝫ: ⁊ dubitabit forte aliquis ſi oīa huiuſmodi principia vite pꝛimo ſint in mare eť ſperma ⁊ poſtea tranſfundanť cū ſemine: aut quedā ſint ab extra trāſfuſa ⁊ quedā non: quoniam Plato dicebat oīa eē ab extra. Quidam autē dicebant quedaꝫ eſſe ab extra ⁊ q̄dam ab intra. Aiam v̇o vegetabileꝫ dicebāt eē ab intra eo ꝙ non videbant ibi vnū aſcēdendo implere alterū ſic̄ mas implet feminā. Sēſibilem autem dicebāt actualiter trāſfundi ab extra: eo ꝙ in talibus vnus mas multas implet feminas: ⁊ putabant ꝙ animas tranſfundāt actualiter in ſemie exiſtentes ſed latēter. Manifeſtuꝫ aūt eſt ꝙ impoſſibile eſt dicere ꝙ oīa vite principia actu ſint: aut in ſemine tranſfuſa ex ipſis rōnibus quas in libro qui ante iſtuꝫ eſt in hac ſcientia induximus: quecūqꝫ eniꝫ ſunt principia operātia operationes corporales principia illa ſunt perfectiones aliquorum corpoꝝ organicoꝝ: nec poſſunt eſſe ſine illis. Dico aūt operationes corporales: quaꝝ inſtrumēta ſunt organa corporalia: ſicut eſt ambulatio que nunq̄ꝫ pōt eſſe ſine pedib⁹: ⁊ ideo vis greſſibilis nō pōt eſſe niſi in pedibus ⁊ cruribus. Omnes igiť huiuſmodi virtutes nullo modo ab extrinſeco aliquo in ſemē ingredi poſſunt: ſꝫ potius generanť ſic ꝙ ex ipſo educunť de potētia ad actum ſicut pꝛedictū eſt: hoc enim modo fit: qa corpus ſpermatis eſt ſupfluitas cibi alterati ad ſimilitudinē virtutis membꝛoꝝ in quo eſt virt⁹ formatiua operans ad actum aie vegetabilis ⁊ ſenſibilis: ⁊ qꝛ itellectus nec eſt virtus corporea que in maiori corpore maior ſit: ⁊ in minori mior: neqꝫ virtus operās in corpore ſicut ille ſūt virtutes: quaꝝ operatio eſt ad armoniā organi corporei: ſicut eſt viſio viſus ad armoniā oculi ſequiť neceſſario ꝙ ipſe ſolus ſit ab extrinſeco materie datus pͥncipio generationis qḋ materie non cōmiſceť: ⁊ hoc eſt intellect⁹ cuius eſt opus nature ſicut pꝛimo mouētis ⁊ cauſantis ſic dixit Anaxagoras: ⁊ nos dictū eius ſuperi⁹ explanauimus: ꝓpter qḋ etiā ſolus intellect⁹ diuinus eſt: hoc eſt perpetuus ⁊ incorruptibilis: eo ꝙ ſicut in libꝛo de intellectu ⁊ itelligibili oſtēdimus ipſe ſolus hꝫ talē operationē que non cōicat cuꝫ operatione corporei organi per aliquem modum omnino: ⁊ hoc eſt ad qḋ volumus peruenire in omnibus capitulis que p̄miſimus de virtutibus anime ⁊ ſpermatis.

¶ Cap. 13^m. De principijs que faciunt ſperma congruum ⁊ conueniens ad generationem animati.

Secundo de gn̄atiōe aialium cap. 3.

Velibet autem alia virtus anime preter eam que eſt itellectualis ⁊ rationalis que ſubiecto idem ſunt habet cōmunicationeꝫ cum corpore: neqꝫ habet operationem ſeparatam a corpore: ⁊ cōmunicat organum eius cum aliquo elemētoꝝ: ſicut viſus cum aqua ⁊ audit⁹ cuꝫ aere: ⁊ ſic de alijs prout in libꝛo de ſenſu ⁊ ſenſato determinatum eſt: ꝓpter qḋ etiam in nobilitate anime magnaꝫ habēt differētiam: quoniaꝫ ſenſibilis nobilior eſt vegetatiua: ⁊ rationalis nobilior eſt vtraqꝫ iſtarū. Et quia omni diuerſitati motorum reſpondet etiam pꝛopoꝛtionaliter diuerſitas mobilium ab illis motoribus: ⁊ ideo etiam differentia nobilitatis eſt in natura complexionis corporum organicorum que perficiuntur ab iſtis animalibus: ꝓpter qḋ oīno neceſſe eſt ponere in ſpermate aliquas virtutes que faciūt ipſum conueniens generationi vt ſit perfectum ab anima ignobili vel nobili aut nobiliſſima. He autem virtutes p̄cipue ſunt ſm illud in ſpermate qḋ calor naturalis vocatur ⁊ generatiuus eius qḋ concipitur. Non enim eſt hec virt⁹ ſm frigus aut aliquid ſimile frigori: eo ꝙ frigus ſiſtit motū ⁊ facit indigeſtionē ſicut in libꝛo 4° metheoroꝝ oſtēſuꝫ eſt.

Hic autem calor precipue retentus est in spiritu qui est in
spermate spumoso: aut per multa que p̄dicta sunt satis est
manifestum. Natura autem hec que est calor complexiona
lis spermatis non est conueniens calori elementi qđ est in
termino qđ est elemētum ignis. Calor enim ignis dissoluit
⁊ exiccat ⁊ non generat animalia: nec potest sustentari calor
ignis extra locuȝ suum nisi foueatur humido aereo qđ de/
pascitur: aut in aliquo sicco inflāmabili sicut in lignis ari/
dis: ⁊ preter dictas materias non habet substantiā in qua
retineatur extra locum suum: sed calor spermatis non ta/
lis est: sed potius supra calorem est virtus solis ⁊ celi totius
⁊ etiam anime virtus que est in corpore est animalis sper/
ma emittentis. ꝙ autem illius anime virtus in ipso sit pa/
tet ex hoc ꝙ calor ⁊ virtus anime inueniuntur etiam in su/
perfluitatibus non assimilatis corpori ⁊ mēbro sicut in ster
core ⁊ vrina. Multo magis igitur iuenitur calor anime in
spermate que superfluitas est in membris ſm aliquid assi/
milata: ⁊ ſm hec que dicta sūt celestia ⁊ animalia est in hoc
semine qđ sic emissum est a corpore animalis principiuȝ vi/
te. ¶ Ex his eni rationibus manifestatur ꝙ principiuȝ vi/
te qđ est in animalibus non est ſm ignis proprietatem solaȝ
⁊ naturam: neqȝ ignis existens in spermate est principium
anime vegetabilis ⁊ sensibilis: sicut multi errantes dixerūt
ignem esse animam propter caloreȝ naturalem quem vide
bant esse principiū vite ⁊ vite operationū. Corpus vͦo sper
matis cum quo ⁊ in quo erit ab animali spermatizāte spiri
tus qui est potissima virtus ⁊ principiuȝ anime que indu/
citur in conceptum de potentia ad actum educta: ⁊ hic spi/
ritus est separatus a corpore generantis habens virtutes
mēbrorū: ⁊ hic spiritus est res diuina per hoc ꝙ habȝ vir/
tutem diuinam in formando ⁊ creando: ita ꝙ hic spiritus
dicitur intellectus practicus formans sicut instrumenta ar
tificialia dicuntur ars: sicut ista ars dicūtur eo ꝙ per ea for
ma artis inducitur. quarum omnium est principium pra/
cticus intellectus: multo magis spiritus spermatis separa
tus a corpore generantis intellect⁹ dicitur: eo ꝙ ipse est in/
strumentum intellectus operatiui cuius est totum nature
opus: hic enim mouet ad formam inducendaȝ: ⁊ est sicut si
virtus artis ex artifice tota ingrederetur in dolabrum: ita
ꝙ dolabruȝ per se ingrederetur in ligna ⁊ lapides: ⁊ sine cō
tactu ⁊ motu artificis faceret domum. Tale enim dolabrū
non esset distinctum a virtute intellectus practici: eo ꝙ ad
partes totius operis: ⁊ ad opus totū moueretur distinguē/
do ⁊ determinando ⁊ componēdo ⁊ diuidendo ⁊ forman/
do in omni virtute practici intellectus: ⁊ omnino ſm hunc
modū mouetur spiritus in spermate in virtute practici in/
tellectus qui totius nature est operator ⁊ perfector: sicut se/
pe in libris prehabitis diximus: qa hoc modo est opus na/
ture vocatum opus intelligentie siue intellectus. Oīa eniȝ
naturalia sunt in intellectu agente siue practico: sicut artifi/
cialia sunt in intellectu operatiuo artificialium. Hic auteȝ
spiritus clauditur ⁊ tenetur intra sperma per viscositatem
spermatis ⁊ non separatur ab ipso: ſȝ potius distēdit in ip̄o
⁊ dilatatur quasi dissoluēs ⁊ laxans partes eius ⁊ distēdēs:
⁊ perforando implet totum sperma vēto subtili ⁊ spiritua/
li humidam habet substantiam ⁊ aquosam: ⁊ hec facile spi
rat: propter qđ etiam absurdum est inquirere qualiter for
matiua intret in sperma ab extrinseco que sunt sicut Pla/
to dicēs hanc virtutem datam esse spermati a datore for/
marum extrinsecus. Hic eniȝ spiritus corporeus est nec est
pars speciei ⁊ forme per quā res est id qđ est: quā quidam
Arabes vocāt aspectum ad formaȝ: eo ꝙ speculatio ⁊ aspe
ctus rei est per ipsam: ab alia etiam parte iste spirit⁹ nō est
proprie pars materialis eius qđ concipitur ⁊ formatur: qa
ad illud se habet sicut coagulum se habet ad lac coagulatū:
lacti enim coagulati non est pars coagulum: qa quādo in/
funditur teritur ⁊ cōmiscet̄ lacti: ⁊ cum calefactum est in la/
cte spiritualiter vaporans diffundit se per lac totum ⁊ coa
gulat ipsuȝ: ⁊ ideo coaguluȝ est sicut spiritus coagulans: lac
autem materia coagulata ⁊ intrat coagulum in totum lac
sicut spiritus intrat in corpus ⁊ omni eodem modo spirit⁹
spermatis intrat in materiaȝ que concipitur que est ex gut/
ta femine ⁊ sanguie mēstruo: ⁊ sperma maris spirās in spi/
ritum intrās in ipsuȝ distēdit et coagulat ⁊ format ⁊ distin/
guit ⁊ cōtinendo sustentat ipsum: ⁊ hoc est qđ superius di/
ximus ꝙ spiritus datur a masculo siue a patre: corpus autē
ſm molem materie datur a femina siue a matre. Sic igit̄
declaratum ⁊ distinctum sit de dispositiōe anime ⁊ qualiter
est in generatione anima in concepto. Diximus enim qūo
conceptum semen habet animam ⁊ quomodo non hȝ eaȝ:
⁊ similiter qualiter sperma hȝ animam ⁊ qualiter nō habet
aīam: potētia enim habet animam: actu autem non.

¶ Cap. 14m. De causa sexus ⁊ similitudinis nati cuȝ patre vel matre vel alio quodam.

Sperma igitur sicut ex prehabitis patet est su
perfluitas separata ⁊ diuisa a cibo vltimo qñ
mouetur ad incrementum ⁊ nūtrimentuȝ ac/
cipiendum virtute membrorum vltimum ci/
bum digerentium. Hoc autem sperma quan
do incidit in matricem femine sibi ꝯgrue per
naturam statuti comprehendit ⁊ tenet sustentando guttaȝ
que est similis sibi ⁊ proportionalis superfluitas femine ēt
mouet eam distinguendo ⁊ ordinando ⁊ formādo: sicut in/
tellectus practicus mouet materiaȝ artificiati. Hec eni su/
perfluitas similis sibi est ⁊ proportionata sicut passiuum ꝓ/
portionatur actiuo ⁊ materia ꝓportionat̄ arti sicut diximus
sepius: ⁊ in hac superfluitate sunt omnia mēbra in potētia:
in actu autē nullum omnino mēbrum in ea est. Et ſm cōue
nientiam ⁊ differētiam horum spermatuȝ duoruȝ accipitur
in conceptu diuersitas inter marē ⁊ feminam: ⁊ causa simi/
litudinis cum patre vel matre vel cum vtroqȝ: sicut ēt lōge
supra cum de spermate loqueremur declarauimus: vincē/
te enim calido sp̄matis viri qđ est terminans ⁊ formans et
proprias virtutes membris conferēs inducetur sexus ma/
sculinus in conceptum. Si autē indigestionē patiatur ali/
quam humidum qđ formatur erit frigiduȝ qđ est causa in/
digestionis: ⁊ hec cōplexionis frigiditas ⁊ humiditas erit
causa sexus feminini. Utrum autē frigiditas totius corpo
ris faciat hoc vel partis illius que est circa inguen quando
formatur mēbrum generationis in loco illo nōnulli dubita
uerunt. Et pro vtraqȝ parte sunt viri magni opiniōes ⁊ ra
tiones habentes. Sed qa cetera mēbra frequēter calidio/
ra habet mulier aliqua viro aliquo videtur ꝙ p̄mo molin/
sim patiatur humidū qđ est materia inguinū ⁊ mēbrorū ge
nitalium: aut ēt calorē habeat terminantem complete: ⁊ si/
quidē passa est molinsim humiditas format̄ sexus femini/
nus: si autē digerat̄ ad complemētū formatur in sexuȝ ma/
sculinum: ⁊ tūc ex locis illis ꝓprietas sexus feminini diffun
ditur in totū corpus: ⁊ omnia alia mēbra: ⁊ simil̄r est de se/
xu masculino. Cuius signū est ꝙ quādo emētulant̄ mares
proprietas sexus feminini per mēbra diffundit̄: que tamen
ante proprietatē habebant masculinam. Non igit̄ causa se/
xus masculini est ꝙ virtus genitaliū patris sit in semine et
virtus genitalium matris formet sexū femininum: sed po
tius sicut accidit in corporibus occasionatis aliqua īfirmi/
tate ꝙ sperma occasionatū producit maiorem corruptionē
in nato: sicut ꝙ aliquādo cācrosus generat leprosum: ⁊ ali/
quādo erit hoc: ⁊ aliquādo nō erit: qa sp̄ma infirmi in par/
te aliqua nō semꝑ est habēs huiusmodi corruptionē. Per
oēm eūdem modum accidit indigestionē aliquaȝ pati sper
ma p̄dicto modo: ⁊ tunc generat feminaȝ: ⁊ si non patiatur
eam ꝑcreat masculum. Cuius signum est ꝙ abūdantes in
aquoso sanguine ⁊ frigido sicut pingues ⁊ senes frequēti⁹
generant feminas: propter qđ etiam femina est mas occa/
sionem passus. Sicut enim in ante habitis istius sciētie be
ne ostēsum est sperma maris qđ est formatiuum ⁊ factiuū
conceptus semꝑ simile sibi facere intēdit ⁊ semper marē ꝓ/
ducere nisi impediatur per occasionē corruptiōis instrumē
ti cum quo oꝑatur: ⁊ hic est calor: aut impediat̄ ex inobedi
entia materie quā format ⁊ facit ⁊ hec est humor: ⁊ quando
alteꝝ illorum vel ambo molinsim passa sunt in loco genita/
lium ne oīno ad nihilum opus nature redigat̄ format femi
naȝ: que lȝ non generet proprie: tamē est adiutoriuȝ mascu
lo necessariuȝ ad generationem: sicut passiuū est necessariū
actiuo: ⁊ sicut materia subiacet artis operib⁹. Propter qđ
etiam in p̄hicis diximus ꝙ materia desiderat formaȝ sicut
femina masculū ⁊ turpe bonum. ¶ Ampli⁹ autem mēstruū
est idem in materia ꝙ semē non perfecte mūdum ⁊ purissi/

Nō dr̄iaȝ iter calorē elntalē ⁊ celestem.

Quō spūs gignitiuus itellectus practic⁹ dicatur.

Secundo de gñatiōe aīaliū cap. 3. v̄sus finem.

catũ: ⁊ hoc deficit ab eo qđ est vere principiũ nature in ge
neratione vocatũ: ⁊ hoc est principium effectiuũ ⁊ forma/
tiuum: ꝓpter qđ oua venti que sunt in auib⁹ quibusdã pri/
uata sunt hoc gñationis principio: ꝓpter qđ etiã nunꝗ̃ ali/
quid gñatur ex ouis nisi formeť ex semine maris in illo ge
nere auiũ. Quãdo autẽ in humore femineo qui est sup̃flui/
tas seminalis cõmiscetur ⁊ cõiungitur sperma maris ⁊ cõ/
municãt hec duo simul: tũc compleť ex his duob⁹ cõceptus
⁊ impregnatio. Hec aũt conceptio fit ẜm hunc modũ: gene
raliter enim quando res humide viscose calefiunt exterior
superficies eius qđ decoquiť exiccatur ad modũ pellis cir/
cũstans: ⁊ viscositas illius retinet oĩa quecũqȝ in semie sũt
corpora ne euaporẽt: ⁊ reuoluit spiritũ in seipsuȝ: ꝓcedente
auteȝ tẽpore viscositas circũstantis pellis siccior efficiť ⁊ te/
nacior: ita ꝙ efficiť ad modũ neruose substantie fortiter in
circuitu circũstantis: ⁊ ideo fortiter retinet ⁊ cõtinet totum
corpus aĩalis ẜm omnia mẽbra que fiũt ex materia semis.
Qđ autẽ dixi ꝙ fit ad modum neruose substantie sic intelli
go ꝙ habet modum nerui: sed non in omnibus est vere de
neruis: qa in quibusdã animalib⁹ sunt ẜm veritatem: in q/
busdam autẽ nõ sunt nerui: sed mẽbrum neruoꝝ nature cõ
ueniẽs. Nerui autẽ ⁊ vene ⁊ tele ẜm primaȝ mãm ipsoꝝ nõ
diuersificãtur ẜm magis ⁊ minus ẜm viscositateȝ: oĩa enim
hec sunt de materia viscosa ꝓcreata. ¶ Sicut aũt diximꝰ ꝙ
sexus femininus causať a defectu gñationis principij acti/
ui vel passiui: ita etiaȝ a defectu principioꝝ gñantiuȝ fiunt
animalia imperfecta sicut diximus superi⁹: ita ꝙ aliqđ ani
mal intus concipit ouum: ⁊ tamẽ postea enitiť animal cum
testa oui aut pelle: ꝓpter imperfectionẽ principioruȝ gñan/
tium: sed conceptũ nunꝗ̃ est completũ ẜm optimum modũ
sue conceptionis nisi quãdo masculus gñatur ex eo in gene
ribus aĩaliuȝ: in quib⁹ est differẽtia maris ⁊ femine. Dixi/
mus eni supra ꝙ quedam aĩalia sunt in quib⁹ est differẽtia
maris ⁊ femine. Diximus ẽt supra ꝙ quedã animalia sunt
que nec gñant marẽ neqȝ feminã: ⁊ quedã ẽt non sunt ex coi
tu que sunt aĩalia imperfecta valde: de quib⁹ posterius fa/
ciemus mẽtionẽ. In aĩalib⁹ autẽ completis que gñant ani/
malia sibi similia cõceptus completus formať a matrice pẽ
dens donec parturiť ad exterius. Aĩaliuȝ autẽ que eꝫ par/
turiunt animal: ⁊ que intra cõcipiunt animal duo sunt mo
di. Quedã enim illoꝝ primo cõcipiunt oua ex quib⁹ itra vte
ruȝ subito exeũt animalia ⁊ ista enituntť extra vteꝝ. Quedã
autẽ concepta in vtero remanent tẽpore longo in vtero: eo
ꝙ in ipso cibanť primo ex cibo qui cõcept⁹ est in ouo: ⁊ cum
consumiť ille cib⁹: tũc compleť animal ⁊ exit ab ouo sicẽ exit
natus ex matrice. In oĩbus aũt his sicut prediximus tã ma
ris ⁊ femine non est nisi causa quã diximus. Causa aũt assi
milationis ad patrẽ vel matrẽ est victoria qualitatũ mr̃is
vel patris in semine. Aliquando aũt virtus occulta latet in
mẽbris alicuius auoꝝ que per qualitates aliquas accñta/
les superflue digestionis iuuať ⁊ reduciť ad agenduȝ: ⁊ tũc
efficiť similitudo ad aliquem auorum. Nõ igitur cã semper
est virtus mẽbroꝝ latens ⁊ actu existens in spermate.

¶ Cap. 15^m. Qꝛ in corporibus animalium sunt propria rece/
ptacula superfluitatuȝ ex quibus fit generatio: ⁊ ꝙ femina
dat mãm: mas auteȝ formam ⁊ aĩam: ⁊ ꝙ non omnis mas
spermatizat: cũ tamẽ omnis femina habeat mẽstruum.

Secundo de gñatiõe aĩaliũ cap. 4. paulo post pn^m capli

In piscibus autẽ marinis ẜm pricipia gñatio/
nis est differentia quã diximus: ⁊ pcipue in ge
nere celeri: sed de dispositiõe gñationis istorũ
posterius erit tẽpus loquẽdi. ¶ Hic autẽ inci
piemus de his que priora sunt ⁊ pfectiora ẜm
naturã: prima autẽ aĩalia ẜm naturaȝ que est
animalis nobilius participãt ⁊ sunt nobiliora: ⁊ hec sunt il/
la que gñant aĩalia. Inter oĩa autẽ illa nobilior est hõ eo ꝙ
ipse est pn^m oĩum aĩalium. Qđ aũt primũ opȝ scire circa pn
cipia gñationis pfectoꝝ aĩaliũ est ꝙ in oĩb⁹ aĩalib⁹ q̃libet su
perfluitatũ nãliuȝ vadit ad suũ locũ absqȝ eo ꝙ idigeat ali/
quo expellẽte ad locũ illũ: ⁊ ideo neqȝ spũ expellẽte necẽo i/
diget: neqȝ alia causa sicut qdã opinati sũt: lȝ spũs ⁊ alie cãe
faciãt expeditiorẽ expulsionẽ ⁊ meliorẽ: ⁊ sic etiã spma qđ ẽ
vna sup̃fluitatũ dscẽdit per se sine expulsiuo ad vasa semia/
ria: ⁊ nõ est veꝝ qđ dicũt qdã hoĩes ꝙ testiculi attrahãt ipȝ
sicut vẽtosa sanguinẽ. Possibile eni est ꝙ exeat dicta sup̃/
fluitas sine omni necessitate violẽtie expellentis aut attra/
hentis sicut ẽt vadit sup̃fluitas humida ⁊ ẽt sup̃fluitas sic/
ca. Cũ eni iste in vasis suis sicẽ in thesauris congregate fue
rint vadũt per vias suas: ⁊ vẽtositas interclusa vadit cum
ipsis ⁊ facit festinatiorẽ exitũ: sȝ non est ita necessaria ꝙ sine
ea talis exit⁹ fieri nõ possit. Talis eni exitus cõis est oĩb⁹ su
perfluitatib⁹: hũ eni possunt exire sine talis ventositatis vi/
gore: sicẽ pȝ quãdo a dormiẽtiũ corporib⁹ exeũt plenis exeũ/
tib⁹ multũ corporib⁹ eoꝝ a qb⁹ exeunt per exuberãtiã ⁊ nõ p
expellẽs aliqd inferẽs ad exeũdum necessitatẽ. Et hoc ex/
pressius pȝ in arborib⁹ in qbus moueť succi seminũ ex ca/
lore solis ⁊ nãli cũ spiritu intercluso in ipa humiditate: ⁊ sic
exeũt ex eis fruct⁹ in suis locis opportunis. cã aũt huius est
hec quã diximus: ꝙ. vȝ. oĩs sup̃fluitas hȝ locũ ad queȝ mo/
ueť donec idigẽtia sui inueniť: sicut sanguis habȝ venas ⁊
fluit in eis sicẽ in vase sibi ꝓprio. ¶ Sup̃fluitas ãt mẽstrui fe
minaꝝ est ex duab⁹ magnis venis: ex illa. vȝ. que vocať ma
gna: ⁊ ex illa que vocať adorthi. Iste eni diuidũtur ⁊ rami/
ficanť in multas vias subtiles ⁊ occultas ⁊ orificia ipsaruȝ
perueniũt ad matricẽ: ⁊ cũ iste vie venaꝝ iplẽtur cibo plus
ꝗ̃ opȝ: ⁊ hũc cibũ ꝓpter frigus digerere nõ põt nec sanguis
tũc exire põt ꝓpter venaꝝ subtilitatẽ: ⁊ tũc redũdat ad ma/
tricẽ: cũ aũt matrix sanguinẽ illũ recipe nõ põt ꝓpter multi/
tudinẽ ⁊ stricturam loci: tũc accidit mulierib⁹ sanguis flu/
xus: ꝓpter qđ ẽt mẽstruum nõ determinatã hȝ reuolutiõeȝ
in oĩbus mulieribus: neqȝ tẽpus determinatũ: sȝ in maiori
parte frequẽtius distillat in lune diminutiõe quãdo occul/
tať ⁊ nõ videť ꝓpter coniũctionẽ sui ad solẽ: hoc eniȝ tẽpus
magis cõgruit eo ꝙ corpora aĩalium tunc sunt frigidiora:
eo ꝙ aer circũdans illo tẽpore est frigidior: ⁊ tũc grauatur
sanguis ⁊ gñať mẽstruũ sup̃fluũ: ⁊ exit ẜm reuolutionẽ mẽ/
sis quã diximus. Si aũt sup̃fluitas nõ fuerit in aliquo tpe
digesta ⁊ decocta mẽstruũ semp distillabit paulatim ⁊ pau
latim: ꝓpter qđ ẽt mẽstruuȝ mulieꝝ iuuenũ est albi coloris
frequẽter. Cũ aũt iste seminales sup̃fluitates nõ fuerint re
parate in masculo ⁊ femia saluabuntť ⁊ sanabuntť corpora q̃
fuerint euãata ab istis sup̃fluitatib⁹: qa si remaneãt in corpo
rib⁹ erũt cã infirmitatũ: ⁊ si fuerint retẽte in corporib⁹ plus
ꝗ̃ debẽt nocebũt corporib⁹: ꝓpter qđ etiã qñ color mẽstrui
fuit alb⁹ frequẽter ⁊ fuerit mẽstruuȝ in magna ꝗ̃titate ꝓhi
bet ab incremẽto iuuenũ mulieꝝ corpora: ⁊ tũc necesse ha/
bet exire sup̃fluitas sanguis que est in venis gracilibus: ⁊
cũ multiplicať suus exit⁹ exit ex venis subtilib⁹: nã aũt gra
uata ista sup̃fluitate nõ dirigit eã ad matricẽ nisi vt ordiet
eã ad meli⁹: ⁊ hoc est vt gñatio fiat ex semie ⁊ sanguine mẽ
struo alteri⁹ qđ est sĩle sibi in spẽ ⁊ aliud idiuiduo: hec eniȝ
fit ex semie ⁊ sanguie mẽstruo eo ꝙ illđ est potentia sĩle cor/
pori a quo emissuȝ est. Hec aũt sup̃fluitas necẽio est in oĩb⁹
femis aĩaliũ gñantiũ cũ sit mã gñationis: plus tñ est in ani/
malibus sanguineis ꝗ̃ in alijs: maxime aũt in mulieribus
multiplicať. In oĩb⁹ aũt feminis istã opȝ eẽ vt dixim⁹ super
fluitatẽ: qdã eni mares nõ spmatizant sȝ creãt filios p mo/
tuȝ ⁊ effectũ spmatis spũaleȝ sicut fit gñatio ex spmate sper/
matizãtiũ: nõ aũt creant femie qđ sustentať ⁊ efficiť ex mã:
qa hmõi creatio est ex spmate vel spũ maris. Hoꝝ autem
oĩum cõceptuũ locus est in loco qui est sub pariete ⁊ iferius
in oĩb⁹ aĩalib⁹ hñtib⁹ parietẽ. Cor eni in hñtib⁹ cor ⁊ mem/
brũ cõueniẽs cordi in nõ hñtib⁹ cor est pn^m toti⁹ nãe: qđ vo
addiť subẽ in toto corpore est pp cor qđ dat vitã ⁊ virtuteȝ
oĩb⁹. Cã vo pp quã nõ erit sup̃fluitas gñans mãliter in oĩ/
bus marib⁹: cũ tñ mãlis sup̃fluitas fit in oĩb⁹ feminis ẽ: qa
aĩal est corpus aĩatũ: ⁊ in hoc cõposito dȝ femina dare mãȝ:
mas aũt dȝ dare id qđ creat ⁊ format. Scim⁹ eni ꝙ ẜm ista
duo differunt virtutes vtriusqȝ istorum sexuum: hanc eniȝ
differentiam iã superius ostẽdimus esse inter marẽ ⁊ femi/
nã: necessario ergo dat femina mãle humidum ad corpus:
mas aũt nõ facit hoc necessario: nõ eni est necessariũ semp
vt pater sit in gñatis per materiam sed potius sicut artifex:
corpus autẽ ẜm molẽ materie nõ est nisi ex matre: sȝ aĩa q̃ ẽ
forma ⁊ motor est ex masculo: eo ꝙ aĩa est suba formalis et
rõ corporis: trahit tñ frequẽter mã pn^m factiuum ⁊ vincit: ⁊
aliqñ vinciť a pncipio factiuo qđ est videre expresse quãdo
coeũt animalia que sunt vicinaꝝ spẽrũ ẜm nãm: ⁊ tamẽ nõ
sunt vnius oĩno spẽi: ita ꝙ cõueniant etiã in magnitudine

Secundo de gñone aĩaliuȝ cap. 4.

Qꝛ mã frequẽter trahat ⁊ vincat factiuũ principium.

corpoꝝ

corpoꝝ vel sint vicine adinuicem magnitudinis: ab his eni
non generantur nati cōmunis similitudinis diuisim ad pa/
trem vel ad matrem: sed sunt quasi mixta sicut est in gene/
rato ex equa ⁊ asino ⁊ in eo ꝙ generatur ex vulpe ⁊ cane: ⁊ in
quib⁹ in eo ꝙ generatur ex cubeg ⁊ gallo: ⁊ si ista successiue
generant tendet tandem similitudo magis ad matrez pro/
pter multitudinem principij materialis: sicut etiam quedā
semina seminata in terra inconsueta primo sunt nobilia et
post hoc efficiuntur minus nobilia: ⁊ tandem efficiuntur si/
cut plante alie que in terra illa nasci cōsueuerunt sicut cau/
les romani in Germania vel Gallia seminati tādem de/
generant ad modum caulium Gallicoꝝ vel Germanico/
rum: ⁊ de talibus diximus in libro de plantis. Causa autez
eadem est cum ea que dicta est qm̄ terra in generatione plā
tarum sicut mater dat materiā: semen aūt dat virtutem for
mantem in corporibus illis: ꝓpter qđ etiā membrū genita/
le feminarū nō preparaꝛ tm̄ vt sit via per quā recipiaꝛ sper/
ma masculi: quinimo est receptaculum hmōi materie que
dat corpus ei quod concipiꝛ. Sicut igiꝛ dictum est quelibet
superfluitas in corpore hꝫ locuz in corpore in quo saluatur.
Iste igitur in veritate sunt cause propter quas egrediūtur
ex corporibus animaliuz superfluitates que sunt principiū
generationis: ⁊ cum sic sperma exierit a masculo ⁊ receptuz
fuerit intra matricem femine apprehendit ⁊ substantificat
mundiorem superfluitatem quā ibi inuenit ⁊ emundat eā:
eo ꝙ maior pars femine superfluitatis est sordida: ⁊ hec nō
est conueniens ad generationem. Humidum aūt qđ est in
menstruo cōuenientissimum generationi est illud qđ valde
est humidū ⁊ aqueū in spermate maris: ⁊ primū quidē men
struū est incōueniens generationi in multis aīalibus: ⁊ simi
liter primū sperma in hominibus masculis ⁊ aīalib⁹ alijs:
eo ꝙ calor aīe paruus est adhuc in eis ⁊ nō sunt sufficienter
digesta semina: semē enim qđ sufficienter digestū est inspis/
satur. In mulieribus aūt a quibus propter aliquaz causam
nō erit superfluitas mēstrui. ⁊ similiter in alijs feminis ani
maliū nō emittentibus menstruū retineꝛ menstruum intra
matricem ⁊ est per omnia simile ei qđ emittiꝛ tempore men
struoꝝ: ⁊ ex illo ministraꝛ materia corporibus embrionum.
Apprehendens aūt ipsum ⁊ sustentās ⁊ formans est ex sper
mate quod egreditur a maribus sicut dictum est.

¶ Cap. 16[m]. Et est digressio declarans opinionē peripathe/
ticorum posteriorum ⁊ de diuersitate ouantiū ⁊ virtute sper
matum ⁊ animatione embrionum.

Quia vō tota vtilitas vel potior pars vtilitatis
istius scientie de aīalibus in virtute spermatis
⁊ cā aīe aīaliuz consistit in eo: adhuc resumem⁹
⁊ dicemus de virtute spermatis ⁊ cā aīe aīaliuz
ꝺm posteriores peripatheticos de istis. Hi eni
ꝯcorditer tradūt ꝙ aīal cōpletū est qđ cōpleꝛ in
calore nāli ⁊ humore qui est subiectum caloris physici. tale
aūt aīal cōpletū est cuius corpus cōpletuz est ꝺm qualitates
que sunt principiū generationis ꝗuis nō adhuc cōpletū sit
ꝺm quātitatē magnitudinis: eo ꝙ ad quātitatē nō hꝫ suffi/
ciens nutrimētum in semine patris ⁊ matris: ⁊ hoc est aīal
habēs sanguinē in toto corpore qđ generatū est ex sanguie:
⁊ hoc est duoꝝ generū tm̄: quoꝝ vnū est cuius fetus nō com
pleꝛ in vtero: sed erit ab eo mā ꝑparata ⁊ cōpleꝛ ⁊ formatur
extra: ⁊ illa sunt volatilia ouantia oua cōpleta: eo ꝙ mā illa
ante formationē partus grauat vētrē strictū ⁊ opꝫ ꝙ exeat:
⁊ iō preparaꝛ ei membrana fortis ⁊ testa qbus cōseruēꝛ ab
accidentibus ne pereat extra ventrez anteꝗ formeꝛ: ⁊ talis
ouatio oib⁹ ꝯuenit aīalib⁹ sanguineis. Que aūt nō habēt
sanguinē generāt oua incōpleta: ⁊ sunt quedā generātium
oua incōpleta a qbus exeunt gusanes albi qn̄ cōplenꝛ exte/
rius ⁊ sunt quedā interius: nec faciūt pullos ex ouis nisi in/
terius: ex eo ꝙ oua sua sunt mollia: ⁊ si exirēt incōpleta cor/
rumperenꝛ ex occasionib⁹ multis. ¶ Adhuc aūt cooperaꝛ
multa terrestreitas que est in hmōi aīalibus. hec enim sunt
terrestria ⁊ minoris caloris: ⁊ iō opꝫ ouare ⁊ pullificare in/
terius. Animal. n. qđ est magne terrestreitatis ⁊ parue hu/
miditatis ⁊ modici caloris hꝫ sperma siccū ⁊ frigidū: ⁊ hoc
est pigrū ad cōplēdū ꝯceptū nisi habeat multa fouentia ex/
trinsecus. ⁊ iō extra aīal nō cōpleret oua: sed oportuit rema
nere in ipso: nec mā in tali ꝯstaret: donec cōprehendereꝛ et
formareꝛ virtute spermatis: eo ꝙ ipm̄ est pigruz in opera/
tionē ꝓpter frigus ⁊ siccitatē: ⁊ iō oportuit mām cōgregari
in ouo. Et hec est vera cā quare vipera ⁊ sibi similia ⁊ ouāt
intus ⁊ cōplent oua iterius: ⁊ cū frigidū sit aīal nec teste in/
durenꝛ nisi per multū calidū oportuit ēt hec oua mollia esse
⁊ viscosa.

Propter qđ vipera ⁊ sibi si/milia ouāt in/tus ⁊ oua inte/rius cōplent.

¶ His igiꝛ sic determiatis circa diuersitatē ouā/
tiū loquamur de spermate querentes vtrū sit in ipso virtus
aīalis: qꝛ aūt sperma mouet ad generandū aīal ⁊ nō per vir
tutē extrinsecā: sed per seipm̄ opꝫ ꝙ in ipso sit virt⁹ forma/
tiua ⁊ nutritiua per quā in nutrimētū sui mām hēat vnde
formet ⁊ cōpleat membra. Generatio. n. membroꝝ a sper/
mate nō est simul: qm̄ satis ꝯstat per inspectionē aborsus ꝙ
cor est qđ primo formaꝛ in oibus aīalibus ⁊ in aīalibus in
quibus nō est cor formaꝛ membrū primo qđ est loco cordis
⁊ sicut cor primo est in vite participatione ita vltimū est in
moriendo: vita eni diutius est in ipso ꝗ in aliquo mēbrorū
alioꝝ: nō enim est verū ꝙ qdā dicunt epar aut pulmonē pri
mo formari ante cor: sed in aborsu latere ꝓpter paruitatez.
Si enim paruitas esset causa latentie deberet cor magis la
tere ꝗ epar vel pulmo: qꝛ minus est ipsis: ⁊ tn̄ in aborsu ap/
paret expresse qn̄ nō apparēt alia mēbra interiora que sunt
epar ⁊ pulmo ⁊ cerebrū: excessus. n. virtutis est in semine pa
tris supra semē matris in generatione nāli: ⁊ hec duo ꝯiun/
gunꝛ sicut motor ⁊ motū. ¶ Operator aūt sanguinis vnde
descindiꝛ semen ⁊ generator est epar ꝺm aliquos. Hoc eniz
dicit Gale. ⁊ ꝺm Aristo. operator sanguinis est cor ⁊ ab ipo
descindiꝛ sperma sicut pꝫ per antedicta: sed sperma qđ se/
paraꝛ a sanguine non cōpleꝛ a corde vel epate: sed potius a
vasis seminarijs: ⁊ postꝗ cōpletū est eijciꝛ a corpore maris
in matricē: ⁊ tūc mouet guttā ibi inuentā tali ordine vt pri/
mo creet in ea sedez vite ante alia mēbra que sedes est cor:
⁊ deinde a corde sicut a membro primo diffundiꝛ virt⁹ que
est pricipiū creationis ⁊ formationis alioꝝ membroꝝ oium
ꝺm ordinē: ⁊ tunc inducitꝛ aīa: eo ꝙ virtus masculina ꝓfun
daꝛ in gutta femine: sicut spiritus ꝓfundaꝛ in eo cuius est
spiritus: sicut eni diximus sperma masculinuz aut totū aut
fere totū ꝯuertiꝛ in spiritū ⁊ corpus embrionis sumiꝛ a gut
ta matris: ⁊ postꝗ totū simul coagulatū fuerit aīatū moue/
biꝛ ab aīa ad cōplendū mēbra.

In quo Gale/nus ab Aristo/tele dissentiat.

¶ Hec aūt aīa est de qua di
ximus ꝙ est aīe actus ⁊ similitudo ⁊ maxime est sicut aīa nu
tritiua: eo ꝙ alterius aīe in ipsa tunc nō manifestaꝛ effect⁹.
In spermate aūt est albedo ꝓpter multitudinē spiritus ge/
nerati in ipso: ⁊ ideo etiā qn̄ exit a corpore ⁊ infrigidaꝛ effi/
ciꝛ fuscum ⁊ subtilius ⁊ aquosum: nō ꝙ spissitudo sua sit ab
aere: sed potius ab ampullis spiritus sicut dictū est superi⁹.
Cū aūt gutta femine quieuerit ⁊ apꝓhēsa fuerit ab opera/
tione ⁊ terminatione spermatis que sunt principaliter de/
terminate ad aīam sensibilē daꝛ ei aīa sensibilis: qn̄ quidez
virtus sensitiua est vt potentia aīe rōnalis tunc sine dubio
rōnalis ⁊ sensitiua sunt idem subiecto: ⁊ vna cōpleꝛ in infu/
sione cū alia: sicut etiā simul cōplenꝛ membra pertinētia ad
sensum ⁊ pertinentia ad rōnem: qm̄ ambe iste virtutes aīe
aliqn̄ fundanꝛ in membro vno ꝺm operationes. Non autē
sic est de membris nutritiuis. ⁊ hui⁹ cā est: qꝛ membra aīa/
lium nō cōmunicāt oia in sensu: sed oia cōmunicāt in nutri
mētū accipiēdo: ꝓpter qđ opꝫ guttā que formaꝛ esse partici
pantē nutritiuā: sicut. n. inferius ostendemus virtus nutri/
tiua que primo trahit nutrimentū ante figurā membroruz
nutritiuoꝝ est a matris substantia: sed illa que venit post ⁊
est in membris iam formatis que nutritiua membra vocā/
tur absꝗ dubio est a patre: eo ꝙ eadē est in subiecto cū vir/
tute sensitiua in aīalibus: prima ergo nutritiua venit a ma
tre ⁊ transit: ⁊ manet ea que est a patre. Quādo autem cor ⁊
cerebruz formata sunt tunc iam infunditur anima rōnalis:
lꝫ tūc separetur ab anima sensibili: qꝛ rationalis diu adhuc
manet materialis: eo ꝙ nondū adhuc erit discreta: sed po/
tius in talibus erit sicut est in ebrio ⁊ epileptico: sed conti/
nue completur ab extrinseco intellectum conferente sicut in
libro de intellectu ⁊ intelligibili est ostensum. Cetere autez
virtutes sensibiles complentur completione organorum et
alijs rebus corporeis. Si eniz puer diceretur primo habe/
re substantiam sensibilem ⁊ postea adipisci animaz vel sub/
stātiam rationalem permutareꝛ de specie ad spēm ⁊ formis
substātiali ad formā: qđ dicere est absurdum. ¶ Amplius

aũt principiũ qꝺ paratũ est ad inducẽdũ aĩam in cõceptũ nõ pôt esse de nã caloris ignei: sed opꝫ ꝙ sit a calore quẽ operant corpora celestia: ⁊ ille est calor eleuãs valde ⁊ nobilitãs cõplexionẽ: ita ꝙ ꝓportionat eã eq̃litati celi per virtutẽ qua calor a celo informat. Et huius experimentum est: qꝛ calor ignis exiccat oculos ⁊ alia humida corpora: ⁊ iste calor format ea: ⁊ ꝓpter hoc etiã hꝫ effectum in ꝯferẽda vita quẽ nõ posset habere calor ignis. Calor igit iste est qui dat vitã in eo qꝺ adaptat corpora inferiora celestib⁹: ⁊ qñ sunt adaptata tunc recipiunt vitã: ⁊ hec quidẽ vita cõmuniter ab hoc calore respersa est in corporibus siccis plantarũ ⁊ in corporibus humidis aĩalium. ¶ Amplius in spermate est quedã substãtia prima que primitus hanc recipit vitã ⁊ illa substãtia est spiritus pulsans in spermate ⁊ hic spirit⁹ defert hunc calorẽ de quo diximus: ⁊ sic efficit cã formatiua oĩum partiũ spermatis decoquẽdo ipm ⁊ aptãdo per virtutẽ separatam a corpore que est virtus aĩe: que lꝫ separata sit ita ꝙ nõ sit corporalis virtus: nõ tamẽ ita est separata ꝙ nullo modo operet in corpore. Si.n. ſm oẽm modũ recederet a corpore physico distraheret in infinitũ: qꝺ esse nõ pôt in virtutibus physicis. Iste igit spiritus est corpus diuinũ: ⁊ sua ꝓportio ad alias virtutes ⁊ partes spermatis est sicut ꝓportio intellectus practici ad alias virtutes aĩe ⁊ partes mãe artificiati: ⁊ sicut in oĩbus actiuis ⁊ operatiuis itellectus practicus est melior ⁊ efficacior inter virtutes incorporeas: ita spirit⁹ iste melior est ⁊ efficacior inter virtutes ⁊ substãtias corporeas: ⁊ hec substãtia spirit⁹ nunq̃ recedit a spermate quãdiu durat sanũ in matrice. ipse enĩ mutat in se humorẽ spermatis subtiliorẽ ⁊ iplet guttã spermatis femine ventositate spirituali nõ vẽtositate inflatiua sicut quidã imperitoꝝ medicoꝝ tradiderũt: ⁊ ille vẽtus spiritualis est spiritus q perforãdo guttas femine vehit virtutes in oẽm partẽ spermatis sicut facit coagulũ in lacte: sicut dixim⁹ in antehabitis: ꝓpter qꝺ ẽt istud sperma nõ vere est operatio mãlis membroꝝ: sed potius est principiũ spiritus trãseũtis per mẽbra operantis ea. Nõ.n. est putãdũ ꝙ sperma istud ad nihilũ redigat. Quinimo sciẽdũ ꝙ ipm ꝯuertit in id qꝺ est nobilius in ꝯcepto: ⁊ hoc est spiritus. Sic.n. sperma viri ꝯtingẽs humorẽ femine cõmiscet ei ⁊ dirigit ⁊ mouet ipm ⁊ mouet ab eo: sicut oẽ qꝺ mouet physice mouet ab eo ꝙ mouet: ꝓpter qꝺ etiã tandẽ vincit a mã ꝓpter multitudinem mãe ⁊ declinat ad ꝓprietatẽ mãe que est a femina: sicut semina multotiens seminata tandẽ declinãt ad nãm terre in qua seminãtur sicut superius diximus de caulib⁹ romanis. ¶ Ampli⁹ nõ totũ sperma vadit in matricẽ nec semper totũ qꝺ vadit ad matricẽ operat: sed aliqua pars illius que virtute ⁊ q̃litate sua operat potius q̃ quãtitate: ⁊ aliqñ est adeo parua ꝙ valde paruũ conceptũ operat: sicut ego vidi in Colonia puellam que in etate nouem annoꝝ nõ habebat quãtitatẽ in vnius anni. ¶ Amplius autẽ quedã animalia sunt que non habent vuluas: sed potius recipiunt sperma sub diaphragmate ⁊ ibi impregnantur ex eo: sicut aues ouantes: ⁊ hoc sperma proijcitur a mare ⁊ attrahitur a femina: que lꝫ fortes virtutes attractiuas habeant tamen calor multum iuuat ad hoc ꝙ ascendat. Duplici enim adiutorio indiget omne semen. s. nutrimenti cõuenientis extra: ⁊ aere qui circunstat sine alio circunstante: sicut est venter vel terra in seminibus plantarum. ¶ Amplius autem omne conceptum indiget duplici nutrimento: primo videlicet ⁊ secũdo: ⁊ primum quidem concipitur in ipso semine plantarum ⁊ animalium. secundum autem est attractum. ¶ Adhuc aũt primum membrum quod est in concepto est cor: ⁊ illud fit a nutrimento quod est intraneum spermati: in alijs autem trahit nutrimentum ab extrinseco: ⁊ primo quidem a viciniori loco trahit ⁊ tandem trahit ex longinquo. Possibile aũt est ꝙ in quibusdam generibus piscium virtutes sexuum cõiuncte sunt sicut in plantis ⁊ in talibus non inuenit masculus distinctus a femina: sed in eis vtraq̃ virtus est similis. Maris igitur virtus parat ⁊ habilitat ⁊ format mãꝫ: sicut patet per antedicta. Ex omnibus autem dictis non improbamus dictum Galeni quin a muliere exiens sperma virtutem habeat informatiuam: hanc autẽ non dicimus esse nisi virtutem preparantem ⁊ habilitãtem materiã vt opus accipiat ab operatore qui est sperma viri.

Idem Auerrois. 2. cap. de subã orbis et 12. met. cõ. 18. ⁊ Aristoteles hic de duplici calore sentiũt.

¶ Cap. 17m. Et est digressio declarans ꝙ masculus ⁊ femina exigunt ad gnõnẽ aĩalis: ⁊ ꝙ aĩal rõnalis nullũ oĩno p̃ncipiũ factiuũ pôt habere in semine ꝓpter sui separationem.

OMnibus aũt his expeditis que ſm veteres ⁊ posteriores peripatheticos de virtute spermatis ⁊ aĩatione embrionũ videbant dicẽda: adhuc opꝫ melius intelligere qualiter masculus ⁊ femia exiguunt ad gnõnẽ. ¶ Ad hoc ãt itelligendũ opꝫ scire qm̃ forme in gnõne sunt diuerse: ⁊ quedã earũ sunt mãles nihil penitus agẽtes nisi ex p̃ncipijs primarũ qualitatũ aut ex his que cãnt ex mixtura ipsarũ: ⁊ ipe sunt clause ⁊ absorte in mã: ⁊ iõ rõnẽ aĩe nõ habẽt sicut est forma lapidis: ⁊ ille sunt perfecte coagulatione vel liquefactione vel aliq̃ passione q̃litatũ primarũ actiuarum vel passiuarum quas in 4° metheoroꝝ determinauimus. Quedam aũt sunt nõ adeo absorte a mã: sed eleuant supra virtutes principioꝝ cõmiscentiũ mãe: ita ꝙ agunt nõ vnũ per potentiã nãlem sed plura: sicut est aĩa vegetabilis nullã oĩno habẽs forme simplicis operationẽ extra materie qualitates. Nutrire.n. nõ fit nisi cibo corporeo materie. ⁊ simil'r augere ⁊ generare: ⁊ iõ hmõi forme sunt in mã ⁊ exigunt distinctũ agẽs ⁊ generans eas extra mãm: sed in mã mixtum agens: sicut ⁊ ipse ſm substantiã ⁊ esse ⁊ ſm operationẽ permixte sunt: ꝓpter qꝺ in tali quidẽ generatione talis forme est quidẽ virtus generans ⁊ formans alia ab eo qꝺ formatur: sed tamẽ in eadẽ materia est illa virtus permixta: sicut in libro de plantis diximus virtutes istas esse cõiunctas in vnũ. Sed sunt quedã forme que habent operationes ⁊ passiones in nullo cõmunicãtes cum mã: sicut est aĩa sensibilis que accipit formã sensibilis oĩno sine materia: sicut recipit figurã anuli aureã vel argenteã ⁊ mouet nullo facto sibi de motu appetitu per huiusmodi formã quã sine materia accipit: ⁊ ille forme nõ possunt esse absorte ⁊ oĩno coniuncte cũ materia: propter qꝺ etiam id qꝺ formaliter est generans ⁊ agens huiusmodi formas oportet esse distinctum a materia: ⁊ cum materia sit in femina oportet ꝙ actiuũ generationis huiusmodi animaliũ sit extra eam: ⁊ ideo oportuit causari masculũ. Et hoc est qꝺ dicit Aristo. ꝙ masculus est propter animã sensibilem in animalibus ⁊ non propter vegetabilem: ⁊ habilitãs quidem ⁊ effectiuum principiũ posset esse in femina ad animam vegetabilem: sed ad sensibilẽ perfectam non est in ipsa aliquo modo: ⁊ huiusmodi habitualis habilitas in spermate mulieris a Galeno virt⁹ informatiua vocatur: ⁊ hoc quod dicit Aristo. ꝙ ouum venti viuit potentia: sed non egreditur ex eo auis: ⁊ ꝙ gutta concepta in matrice femine viuit potentia vita plante: sed non procreatur ex ea animal sine spermate viri vel maris. propter quod etiã in his animalibus que sunt imperfecta non habentia nisi gustum obscurum ⁊ tactum confusum non est masculus ⁊ femina: qꝛ sensibilis illorum nullam prorsus hꝫ passionem vel operationem extra materiã: ⁊ ideo tota forma est a principio quod est intraneũ materie. Ex his autẽ est aduertere ꝙ intellectualis anima que non modo habet passiones ⁊ operationes in his que sunt sine materia sicut sensus ⁊ imaginatio: sed etiam habet eas sine organo corporis non potest aliquo modo esse ex aliquo materiali principio: sed influitur a lumine intellectus separati qui est primum principium ⁊ potissimus operator totius operis nature. ¶ Hec igitur est vera causa masculi ⁊ femine. Si enĩ effectiuum principium esset in ipsa substantia materie nullo modo posset habere passiones ⁊ operationes in his que sunt sine materia sicut sunt forme sensus ⁊ imaginationis: sed eo ꝙ effectiuum principium est extra subtiliatur amplius ⁊ digeritur ⁊ totum efficitur spirituale ⁊ animale sicut patet per ea que in multis iam capitulis induximus: totũ sperma masculinum aut fere totum in spiritum mutari et intrare in sperma muliebre sicut ingreditur spiritus vitalis in corpus quod viuificat. Calido enim decoquente duo simul spermata exterior pars viscosa constare incipit in circuitu intra quam pulsat spiritus ⁊ inundat super materiã generationis ⁊ inducit eis vitam formatis organis intra pellem que continet spiritum ne euaporet: sicut patet satis per ea que iam multotiens diximus. Hec igitur de causa generationis dicta sunt.

¶Tractatus Secundus.xvj. Libri aīaliū de causa sterilitatis ⁊ de generatione membrorum consimilium.

¶Cap.pᵐ. De causis sterilitatis accidentibus ex parte mēbri maris: ⁊ ex parte matricis in femia ⁊ de modo creationis embrionis in matrice ex quo generetur ⁊ ſm quem ordinem distinguantur in eo membra.

Scđo đ gnōne aialiū capitulo.4.

DE causis aūt sterilitatis ⁊ generatione membrorꝝ cōsimilium ex spermate post hec erit dicēdū: qm̄ cā sterilitatis que per se cā est: est destitutio spermatis a virtute generatiua que ſm nām est in ipso: per accidēs aūt cause sterilitatis sunt multe. Aliqñ.n. ex parte lōgitudinis veretri qđ.vꝫ.nō pōt elōgare ad locū ante orificiū matricis vñ matrix pōt suggē sperma: vel forte nō hꝫ veretrū aliqđ aial oīno: sed hꝫ aliđ membrū qđ virtutē ꝯsimilē hꝫ cū veretro: sicut accidit qbusdā anulosi corporis aīalibꝰ sicut diximus. ¶Diximus ēt superiꝰ ꝙ hūiditas que emittiꝛ a mulieribus in delectatione coitus nō hꝫ virtutē spermatis in ipregnando. Creatur aūt ab eadē cā in coitu ⁊ in nocturna siue somniali pollutione tam in viro ꝙꝫ in muliere: hoc tñ nō est satis certū signū esse eiusdē nāe humorem qui egrediꝛ per somnū ⁊ per coitū: distillatio eni cuiusdā humoris fit a pluribus iuuenibꝰ per ꝯfricationē genitaliū qñ appropinquāt sibi per coitū anteꝙꝫ spermatizent vel spermatizare possint: qui tñ humor nō est eiusdē nāe cū spermate viri aut mulieris. Nō aūt pōt eē ipregnatio ꝓpter superfluitatē seminalē alterius tm̄: ⁊ iō nō fit ipregnatio ex solo spermate viri sine semine vel mēstruo mulieris: ⁊ ꝑcipue ex veretro ipediꝛ impregnatio quādo nimis longū exitū hꝫ: qꝛ tūc in via euaporat spiritus spermatis. Similiter aūt quādo nimis curtuꝫ remanet intra corpus: qꝛ tūc nō cadit sperma in locuꝫ vnde ipm possit attrahere matrix. Femina similiter nō ipregnaꝛ nisi qñ locus ipregnationis ſm qualitatē ⁊ situ̅ fuerit aptus ad motū impregnationis: ⁊ qñ matrix in accipiēdo sperma descēdit ad inferius descensu ꝯgruo: ꝓprie aūt attendiꝛ in matrice ipregnatio quādo nō fuerit reuersi orificij nec fuerit paralytica. ¶Ampliꝰ aliqñ simul in tēpore ꝯueniūt delectatio maris ⁊ femie in coitu: ⁊ tūc facilior est ipregnatio: qñ aūt nō ꝯueniūt ambe delectationes tunc erit difficilior.

Propter [...] phs dixit [...] seculū cēp[...] aiaꝫ sens[...] ⁊ nō pp veg[...] tabileꝫ in [...] libus.

Mas nō eijcit semē intra matricem.

¶Mas enim nō eijcit semē intra matricē sicut quidā opinanꝛ: eo ꝙ orificiū matricis est valde strictū: sed eijcit ipm extra orificiū: sicut ⁊ femine quedā eijciunt superfluum cibi qđ erit ab eis. eijciunt eniꝫ ante interius orificiū matricis. Sperma aūt ꝓiectū ante orificiū interius matricis remanet ibi tēperatū: qđ cū cōplexio matricis fuerit bona attrahit ex eo aliquā partē aut totū sperma si bonū est. Si aūt aliqua pars est mala illā reijcit. Animalia vō que habent matricē ꝓpe diaphragma sicut aues habēt ⁊ pisces generātes ex ouis nō possunt eijcere ab extrinseco semen in feminas suas: qꝛ veretra nō habēt: sed ꝓiectū ante locū per quē recipiꝛ per seipm statiꝫ vadit ad matricē ⁊ matrix attrahit ipm ꝓpter calorē qui est in ea intēsuꝫ. calor.n. magnus est in tali matrice que est ꝓpe parietē ⁊ hoc modo attrahiꝛ semē per calorē suū: sicut vas nō plenū irroratū cum aqua calida ⁊ reuolutū super os suū attrahit humorem qui est sub ipso: ſm hūc ergo modū fit attractio matricis. Sunt aūt qdā qui dicunt ꝙ nō fit attractio hec nisi per instrumentū ꝯueniēs coitui: neqꝫ semper tñ dicūt fieri ſm vnū ⁊ eūdē modū: sed ſm diuersos: cū tñ ꝯtrariū accidit ei qđ dicūt. Dicūt aūt hi similiter his qui ꝯsiteꝛ mulieres spermatizare dicētes mulieres sperma suū extra orificiū ꝓijcere: ⁊ tūc demū attrahi hoc dicūt ad intra vt admisceaꝛ semini maris ad faciēduꝫ ipregnationē. Hunc eni modū dicūt esse vnū quo semē attrahitur a matrice: ⁊ affirmāt hoc per hoc ꝙ nā nihil facit ociose: ꝓpter qđ humorē resolutū a femina attrahi dicunt: qꝛ aliter esset ociosus ⁊ electio sua esset ociosa nisi per ipsuꝫ electū tēperareꝛ sperma viri vt sic temperatū a matrice attrahi possit: per virtutē aūt spermatis viri teneꝛ ⁊ regitur ⁊ coagulatur humor siue gutta que exit a femina i matrice: ⁊ accidit ei qđ accidit lacti qđ coagulaꝛ per coagulū: qñ enim coagulaꝛ lac est in lacte calor spiritualis qui adunat lac ⁊ sustentat ipm: ⁊ similiter facit sperma maris in menstruo: qm̄ nā lactis ⁊ sanguinis mēstrui est eadeꝫ sicut in antehabitis est declaratū. Cū aūt adunaꝛ ⁊ ꝯstat id qđ corpulētiꝰ est in mēstruo tūc per circuitū erit humidū aqueū: ⁊ cū terrestriores partes que sunt in circuitu desiccanꝛ siūt ex eis tele ⁊ secūdine ꝯtinētes ꝯceptū: desiccanꝛ.n. necessario ex calore decoquēte eas: ⁊ postea vltimo ifrigidanꝛ sicut pelles aialiuꝫ. Rōnabile aūt est vt aial ꝯceptū nō sit imersum humiditati aquee que segregaꝛ a mā ꝯcepti aialis: sed potius distinctū ab ea per secūdinas: ⁊ hec est cā secūdinarū ⁊ aliarū telaruꝫ que ex partibꝰ viscosis terrestribꝰ circūstantibꝰ gñanꝛ ⁊ diuersanꝛ ſm magis ⁊ minus: qm̄ nō sūt vniꝰmodi in aialibꝰ gñantibꝰ aialia ⁊ in aialibꝰ ouātibꝰ. ¶Ampliꝰ cū gutta femine tacta fuerit a spmate ⁊ tēta: tūc prio accidit ei qđ accidit seminibꝰ plātarū. hec.n. itra se hñt vtutē ad gnōnē: ⁊ cū illa virtus mouēs que primo est in potētia exiuerit in actū: tūc oriunꝛ ex semine rami ⁊ folia ⁊ radices: ⁊ tūc attrahit simile per radices. Arbores.n. ⁊ plāte participāt nutrimēto ⁊ augmēto ⁊ gnōne sicut diximus in libro de plātis: ⁊ per oēm eūdē modū fit augmētū oium mēbrorꝝ embrionis. Omnia eni hec siūt per primā virtutē formatiuā que est in semine: propter qđ etiā qꝛ cor est tanꝙꝫ sedes huius virtutis fit cor prius inter alia membra in actu: lꝫ in potētia oia simul sunt in eo. hoc.n. nō tm̄ ſm sensum est manifestū: sed ēt ſm rōnē. Cōceptū.n. adunatū ⁊ coagulatū ⁊ formatū semine maris ex gutta femine qñ efficiꝛ vnū aliqd in se distinctū hꝫ regere se sicut filius qui exit a domo patris. Filius.n. exiens de domo patris partē fert substātie secū: ⁊ illā primā multiplicat ⁊ sic ꝓcurat domū. Sic igiꝛ primū qđ est in substātia parentū ꝯuertiꝛ in substātiā cordis: sed aliud ex quo fit nutrimentū poniꝛ in vltimis mēbris inferioribꝰ. vꝫ. que sunt in vltimo corporis. Sic.n. fit in oibꝰ gñatis aialibꝰ: qꝛ si prima substātia exit ⁊ poniꝛ in vltimo corporis queret aliqs qōnē difficilē ⁊ insolubilē qñ. vꝫ. hoc fiat. nō.n. in vltima parte corporis poniꝛ aliqd nisi per id qđ est in prima parte corporis: vnde ergo facta esset prima pars: ꝓpter qđ oēs illi qui sicut Democritus dicūt iferiora membra que sunt in vltimo corporis prio fieri dicūt falsum: ⁊ loquunꝛ de aiali sicut de aiali ligneo in quo faber icipit ab exterioribꝰ mēbris que sunt in vltimo corporis: ⁊ sic fit in lapideis a ligneis aialibꝰ in qbꝰ siue generationis nō est intra: sed extra principiū. Oia autē aialia principiū mouēs in generatione sua habēt intra: ⁊ iō in oibus sanguinē habētibꝰ inter oia mēbra primo apparet cor formatū ⁊ distinctū: eo ꝙ cor est qđdā principiū omniuꝫ aliorꝝ mēbrorꝝ homogeneorꝝ: sed tñ aliqd ꝯuenit noiare pncipiū qđ nō est primū mouēs in gnōne: ꝑcipue vō pncipium est in his que indigēt cibo. Cibꝰ.n. vltimꝰ in habētibꝰ sanguinē est sanguis: ⁊ in nō habētibꝰ est id qđ est loco sanguinis. Sanguis aūt originaꝛ a corde sicut iā olim in antecedētibꝰ huiꝰ scie est declaratuꝫ. Uasa aūt sanguinis vene sunt ꝓpter qđ ēt cor est pnᵐ venarꝫ: sicut apparet ex anathomia nostra quā in ꝑhabitis induximus. Quādiu igiꝛ aial est in potētia ⁊ iperfectū in mā prime gnōnis necessario accipit cibuꝫ ex matrice: sicut plāta primo ex semine pullulās accipit cibum ex terra: ⁊ iō formato corde nā duas venas magnas extrahit ex corde ex quibꝰ oēs alie diuidunꝛ: ⁊ ex illis exeūt vene subtiles que ad matricē dirigunꝛ: ⁊ ex inuolutione earū est mēbrū qđ vocaꝛ vmbilicꝰ. Umbilicꝰ.n. est vena ⁊ est in qbusdā vena vna ⁊ in qbusdā plures. ⁊ in circuitu venarū in vmbilico est coopertoriū corij: eo ꝙ vene ille idigēt saluātibꝰ se ꝓpter earꝫ debilitatē: vene vō vmbilici applicanꝛ cuꝫ matrice sicut radices ⁊ per ipsas suggit cibuꝫ ꝯceptꝰ: qꝛ ꝓpter hāc cām manet aial in matrice. nō.n. est cā tm̄ quā dixit Democritꝰ: ꝙ. vꝫ. nō ꝓpter aliđ maneat in matrice nisi ꝓpter ipregnationē ⁊ creationē siue factura mēbrorꝫ. hec.n. extra matricē fieri pōt: sicut pꝫ in ouātibꝰ in quorꝫ ouis formanꝛ ⁊ creanꝛ membra extra matricē. Queret fortassis aūt aliquis questioneꝫ grauem que ex ꝑdictis oritur dicens ꝙ si sanguis est cibus ⁊ cor est primum quod generatur ⁊ sanguis omnis trahitur ab extrinseco. s. ex matrice: vnde ergo venit primus sanguis ex quo cor formatur. cum enim cor sit caro ⁊ omnis caro fit ex sāguine necessario erit cor ex sanguine: ⁊ hic sanguis non potest esse ab extrinseco: quoniaꝫ nihil est adhuc qđ trahat ipsum. Falsum igiꝛ est oēm san-

guinem ⁊ precipue primū sanguinē embrionis ab extrinseco esse: sed primus sanguis in spermatibus generaꝛ subito ex cōuersione gutte seminalis in sanguinē: sicut etiā accidit in semine plantarū in quo intrinseca materia seminis conuertiꝛ subito in cibuz mollē in quo formaꝛ plantula anteꝗ̄ aliquid trahat de terra de cibo. Postea aūt quādo digestū est semē ⁊ perforate sunt vie venarū augeꝛ per cibū tractuz per vmbilicū: ⁊ de hoc quidē iā in antehabitis locuti sum⁹: sed tamē adhuc in sequentib⁹ loquemur de his in locis cōgruis ⁊ temporibus cōgruis huius scientie. Distractio v̄o membroꝝ in embrione nō est sicut quidā hoīes putant dicentes ꝙ n̄ale sit in ꝯcepto ꝙ simile in figura ⁊ forma ex suo ꝓcedat simili in figura ⁊ forma. ¶ Ad hunc eni sermonem multa valde sequunꝛ incōueniētia: sicut in parte supra contra Plato. disputātes determinauimus. Si enim hoc eēt veꝝ oporteret ꝙ quodlibet membroꝝ homogeneoꝝ adminus esset per se distinctuz in semine: ita ꝙ esset ibi caro per se ⁊ ossa per se: ⁊ sic de alijs. ⁊ cū hoc sit falsum ad sensuz cōuenientius diciꝛ ꝙ gutta femine est in potētia talis qualis est n̄a aīaliū in actu: ⁊ in gutta illa sunt oīa membra in potētia: in actu aūt nullum. Artifex aūt ⁊ ars sunt sperma virile siue masculinum. Quādo aūt tangēdo se cōiungunꝛ artifex ⁊ materia artificiati: tūc egrediꝛ operatio paulatim ⁊ paulatiz ⁊ nō subito: ⁊ ita egrediꝛ generatio quādo sperma masculinū tāgit guttā femininā. Patet igiꝛ ꝙ m̄a est ex femina: ⁊ principiū motus est ex masculo: ⁊ sicut artis opus non fit nisi per instrumentū cōueniens ita accidit. Rationabile enim est hoc ꝙ artificiatū nō fiat nisi per motū suoꝝ instrumentoꝝ. Ars enim est forma operatiua eoꝝ que sunt artis opera: ⁊ illi similis est virtus anime que est in semine arborum ⁊ aīaliū que vocaꝛ formatiua: ⁊ ab hac est formatio et nutrimentū ⁊ augmentū qᷝ est post cibi sumptionem. Hec igiꝛ virtus calore ⁊ frigore vtiꝛ quasi instrumētis: eo ꝙ motus m̄ae fit per istas qualitates: ⁊ vt modo cōmuni loquamur ꝫm hunc modū erit quodlibet membrū corporis: ⁊ ꝫm hūc modū fit sustentatio ⁊ terminatio eius qᷝ fit ꝫm n̄am. Materia enim ex qua subsistit cōceptū corpus ⁊ ex qua nutriꝛ est eadē: virtus igiꝛ que facit hoc ⁊ illud que sunt vna ⁊ eadē res est maior ꝗ̄ si faceret vnā tm̄. s. si faceret primū tm̄. Si igiꝛ ista virtus est aīa vegetatiua nutritiua: eadē etiam est generatiua: ⁊ in ista ꝫm n̄am est natura arboꝝ ⁊ aīalium omniū: sūt aūt ⁊ alie partes anime. manifestū est ꝙ in quibusdam corporibus que viuūt masculi sexus ⁊ femine non sunt distincti sicut in arboribus. In animalibus aūt sunt distincti: sed non in omnibus: sed in quibus animalib⁹ distincti sunt in his femina indiget masculo sicut diximus.

¶ Cap. 3ᵐ. Propter quid femina in animalibus nō potest generare per seipsam sine masculo: ⁊ de membroruz ꝫm generationem distinctione ⁊ completione.

Sc̄do d̄ gn̄one aīaliū capitulo. 4.

Queret aūt fortasse aliquis occasionem sumens ex predictis. Si enim aīa vegetabilis ⁊ sensibilis est in femina ⁊ gutta femine est superfluitas impressionez habens sue: qua de causa femina indiget masculo ⁊ non generat per seipsam sine masculo. Causa autē eius qᷝ queriꝛ hec est: ꝙ inter aīalia ⁊ arbores est differētia sensus quā aīalia addūt super arbores. Manus enim ⁊ caro ⁊ hm̄oī nō sunt hoc qᷝ sunt nisi sint perfecta per sensum potētia vel actu: absqꝫ sensu enim ista nō sunt membra nisi equiuoce sicut membrum mortui. Si igiꝛ masculus vt in p̄dictis habitū est factor est aīe sensibilis nō pōt esse generatio huius aīalis qn̄ separati sunt masculus ⁊ femina: virtus eniz masculi est formatiua sicut narrauimus ante in solutione dubitationū grauiū inductarū. Huius aūt signū est in ouis vēti. hec. n. significant ꝙ id qᷝ femina generat hꝫ potētiā perueniēdi ad aliqd incōpletū ⁊ indeterminatū. ¶ De hoc aūt iterū dubitabit aliquis: dicet. n. ꝙ oua vēti habent vitā aliq̄ꝫ: lꝫ nō possint esse sicut ea ex quibus pulli gn̄anꝛ. si eni talia essent absqꝫ dubio crearetꝛ ex eis alatū volatile aliqᷝ: ecōtra aūt nō sunt oīa sicut ligna ⁊ lapides: eo ꝙ aliquo mō cōmunicāt aliqᷝ principiū vite: ⁊ ita videꝛ ꝙ sit in eis aliquo mō in potētia: in oībus aūt in qbus est potētia necessario inerit per aliquē modū virtus nutritiua que videꝛ talib⁹ ouis iesse cōi mō quo est in arborib⁹ ⁊ aīalib⁹. Et si tunc queraꝛ quare in tali ouo non formanꝛ membra ⁊ aīal totū: dicemus ꝫm p̄dicta ꝙ talis formatio membroꝝ indiget aīa sensibili: eo ꝙ membra aīaliū alterius modi operationū opera sunt ꝗ̄ opera plātarū: ꝓpter qᷝ indiget femina maris coitu: ⁊ iō etiā in aīalibus sunt masculus ⁊ femina distincti: sicut accidit etiam ex ouis vēti pullos gn̄ari si per coitū ad m̄am oui ꝯiūgaꝛ sperma masculi anteꝗ̄ oua hm̄oī separenꝛ ex vētre femine. De his aūt posterius erit discutiēdū. Si aūt esset aliqᷝ genus aīaliū femininū ⁊ nō esset masculus distinctus a femina: sꝫ haberet in eodē indiuiduo vtrūqꝫ sexuz forte posset gn̄are talis femina per seipsam: sed talē sp̄ēm aīalis nunq̄ꝫ vidit aliqs hominū veridicoꝝ de cuius sermonibus sit multum curādū. ¶ Et iō icidit dubiū de pisciū quorūdā dispositione in qbus nunq̄ꝫ visus est masculus: ⁊ vocaꝛ grece ariono bo. Femine aūt videnꝛ esse oēs hui⁹ generis pisces: q̄ꝛ ouis plene inueniunꝛ: ⁊ huius signū est ꝙ etiā in qbusdaz terris neqꝫ masculus neqꝫ femina huius generis iueniꝛ: ⁊ similis videꝛ esse huic generi enchelis quā nos anguillā vocam⁹: ⁊ est piscis fluuialis. In generibus aūt in qbus sunt distincta per subiecta masculus ⁊ femina non pōt femina gn̄are per seipsam: qm̄ si in talib⁹ posset femina gn̄are per seipsaz creatio masculi eēt ociosa. Cōstat āt ꝙ n̄a nihil facit ociose: ꝓpter qᷝ in taliū gn̄ōne opꝫ adesse masculū qui cōplet generationē p̄cipue ꝓpter aīam sensibilē: cuius generatio nō satis perfecta est sine spermate maris sicut superius ostendimus: ⁊ ea que sine masculo gn̄anꝛ sunt imperfecta ⁊ limosa terrestria. ꝓpter qᷝ etiā incisa diu viuūt habētia spiritus ⁊ aīas valde in m̄a diuersas: ⁊ hn̄t corpora fere per totū cōsimilia: ⁊ eoꝝ opera nō sunt ingeniosa. A masculo igiꝛ in his que distinctū per subiecta habēt sexū in cōcepto fit aīa sensibilis siue per seipsum infundentē spiritū siue etiā per sperma ipsius: qm̄ sicut diximus supra nō oīs masculus sperma imittit in feminā. Membra. n. sensuū sunt in materia potētia: ⁊ cū cōiungiꝛ principiū formaliter generās ⁊ mouēs tūc accidit mirabile illud ⁊ nobile qᷝ fit in nō habētibus sexuz distinctū per seipsa: ⁊ hoc est cōplementū ꝫm aīam sensibilē. ¶ Fuerūt aūt qdā antiquoꝝ physicoꝝ qui opinati sūt ꝙ nō trāsmutenꝛ a virtute spermatis a dispositionibus in disponens ꝫm duritiē ⁊ mollitiē: ⁊ ꝫm alias differētias accidētiū quas habēt ipsa membra que homogenea siue ꝯsimilia dicuntur. Hec. n. oīa fiunt in actu postq̄ꝫ erant in potētia. Illi aūt opinati sunt ꝓcedere ea ab actu latente ⁊ nō ad actū manifestū. In trāsmutatione aūt quā habēt de potētia ad actū cor est primū membrū qᷝ generaꝛ in his que cor habēt: sed in nō habentibus cor est primum quod cordi proportionatur ꝫm conuenientiam: ⁊ hoc multotiens iam dictum est: ⁊ manifestum est sensui in aborsibus: aut etiā ex hoc ꝙ ipsuz vltimum est post omnia membra retinēs vitam. Spiritus enim vitalis diutius remanet in corde: propter qᷝ omnib⁹ alijs membris prius accidit mori ꝗ̄ cordi ac si natura ponat in vite actu circulum vltimum vite ⁊ principiū vite cōcludens in eodem membro qᷝ est cor. Generatio enim: nō est circularis: eo ꝙ est inter duos ꝯtradictionis terminos. Est igitur generatio processus ex non esse ad esse. Corde autem generato generantur prius interiora membra ꝗ̄ exteriora: eo ꝙ illa sunt vitalia: ⁊ ideo in aborsibus prius apparet magnitudo ⁊ quantitas membrorum tam interioruz ꝗ̄ exteriorum. In his autem ⁊ illis prius fiunt ea que sunt a diaphragmate superius ꝗ̄ inferiora: ⁊ sūt maiora superiora ⁊ minora inferiora respectu quātitatis totius corporis: propter quod etiam aliquando inferiora apparent non distincta quando superiora expressam acceperunt distinctionem: ⁊ hoc apparet siquis inspiciat aborsus omnium animalium sanguinem habentiuz. In omnibus enim animalibus pars superior apparet distincta ab inferiori: preterꝗ̄ in illo animali qᷝ vermes generat ⁊ in illa distinctione magis incrementum accipiūt membra superiora inferioribus remanentibus diminutis comparatione superiorum. Superior autem ⁊ inferior pars expressiorem distinctionez habent in animalibus sanguineis ambulātibus. In alijs eniz sunt quidem sed nō in ratione superioritatis: eo ꝙ omnes partes corpoꝝ taliū animaliū trahunꝛ vel impellunꝛ super terrā neqꝫ vna eleuaꝛ super aliā. Similr̄ aūt accidit in arborib⁹: eo ꝙ semina prio emittūt radices an̄ ramos: radices

aūt similes sunt superioribus partib' in ambulātib'. Hec aūt precellentia membroꝝ maxime est ꝓpter virtutē spermatis qđ dominat̄ in superioribus: sicut bene ⁊ cōuenienter opinati sunt quidā naturaliū phoꝝ. Et huius signū expressum est in auibus ⁊ piscibus ⁊ aialibus anulosi corporis existentibus. Isti enim modi generantur per sperma exiens a generantibus parentibus ⁊ cōplent̄ oua eoꝝ extra matricē generantiū: ⁊ tūc recipiūt distinctionē membroꝝ ⁊ diuisionē ipsoꝝ in situ corporis ante ⁊ post: ⁊ inferius ⁊ superius: ⁊ a latere vno ⁊ alio. Sperma igit̄ facit hāc distictionē membroꝝ ⁊ diuisionem ipsoꝝ ⁊ nō virtus generātis. ¶ Amplius aūt quedā aialia non respirant ⁊ faciunt oua vel vermes: ⁊ forte quedā eoꝝ generāt animalia similia sibi: sꝫ respirātia omnia recipiūt membroꝝ in figura ⁊ positione corporis distinctionem dūꝫ adhuc sunt in vtero matris: ⁊ in vtero matris existentia non respirant quousqꝫ cōpleat̄ pulmo ipsoꝝ. De hoc tamē sunt diuerse traditiones quas nos supra cuꝫ de generatione hoīs loqueremur executi fuimus. Pulmo aūt distinguit̄ inter membra que creant̄ ante vmbilicum ⁊ ante tractū alimēti: ⁊ ideo fit de ipā substātia gutta femine. ¶ Amplius aūt quodlibet animal quadrupes multarū fissurarū habens pedes sicut leo ⁊ canis ⁊ lupus ⁊ vulpes generāt partus cecos a principio natiuitatis sue ⁊ oculi complentur extra ⁊ aperiuntur ⁊ vident. Ubicūqꝫ enim sunt calidum ⁊ humidum oportet necessario vnū esse agens ⁊ operans ⁊ alterum patiens ⁊ operatum.

¶ Cap. 3m. De distinctione esse ꝓpter quod est id quod est ⁊ que querit̄ in eternis ⁊ que non: ⁊ sm̄ quem modū ⁊ propter quid dicitur esse cor principium membrorum.

Scd̄o d' gnōne aialiū capitulo. 4.

Antiqui ergo phī nō verā habētes experiētiaꝫ generationis membroruꝫ opinati sunt membra in spermate actu esse ⁊ ex illis aialia similia sibi generari. Et isti nō dixerunt sm̄ quot modos dicit̄ aliquid prius alio ⁊ ante aliud alterū. Hec aūt multipliciter dicunt̄. Primū enim est ꝓpter qđ id qđ est. Propter qđ aūt id qđ est dicit̄ duobus modis: quoꝝ vnū est primū sm̄ generationem: ⁊ alterū est primū sm̄ substātiā: efficiens enim est ꝓpter qđ est id qđ est: ⁊ est principiū motus in generatione: forma auteꝫ ⁊ finis est etiā propter qđ est id qđ est: ⁊ hoc est primum sm̄ substantiā ⁊ rationē. ¶ Adhuc aūt qđ est propter aliqđ sm̄ rationē principij efficientis dicit̄ duobus modis: quorum vnus significat id qđ est principium motus sicut diximus: aliud aūt significat id quo vtit̄ in mouendo sicut instrumēto. Illud aūt ꝓpter qđ est generatū ⁊ factum sicut ꝓpter instrumentum eoꝝ que generāt ⁊ operant̄ est alterum ⁊ alterum: lꝫ nō sit aliud ⁊ aliud in ratione omnino: aliquādo enī est instrumentū ante ⁊ aliquādo post ad fieri ⁊ generari: est aūt fieri ⁊ generari: ad vsum aūt eius qđ iam generatuꝫ est instrumentū post: sic enim doctor est ante discipulū. Fistule vō sunt post discipulū fistulatorē factū. finis enim docentis est vt discipulus fiat musicus ⁊ tūc incipiat operari sm̄ musicam in fistulis: sm̄ aliā aūt rationē fistule sunt etiā ante discipulū: sed ista sunt instrumenta doctoris. Uniuersaliter igit̄ in genere tria sunt ꝓpter que est: ⁊ vnum illoꝝ est id qđ vocat̄ complementū: ⁊ illud est ꝓpter qđ est id qđ est principaliter inter tria. Duo aūt alia sunt propter que res est qđ est: ⁊ vnū quidē est sicut res ꝓpter primū generās ⁊ mouens qđ motu suo fert̄ in patiens ⁊ in id qđ generat̄. Tertiū aūt a duobus inductis qđ tamē ad efficientē causaꝫ reducitur est id quo indiget̄ in motu efficientis sicut instrumēto. Secundum hanc igit̄ distinctionē necessario debent esse membra cōferentia virtutē prius illo in quo est principiū motus cui cōferunt esse principiū motus sicut instrumento ⁊ generatione. Et qꝛ per hūc modū cor se habet ad reliqua membra necessario erit etiā ipsuꝫ prius reliquis membris: eo ꝙ magnū hēt dominiū ad creationem alioꝝ membroꝝ: ⁊ post hoc membrū sm̄ viā generationis erit totū completū. Tale aūt membrū qđ dicto modo est principiū erit necessario in corporibus animaliū generatoꝝ in quibus est pricipiū motus vitalis. Opꝫ igit̄ necessario hoc membrū primo creari ante oīa alia membra. Ratio aūt qua debet esse primū est: qꝛ sm̄ ꝙ est mouens debet esse primū: ⁊ sm̄ ꝙ est membruꝫ propter qđ sicut ꝓpter mouens sunt omnia alia. Similiter aūt propter eandem rationē quodlibet membrū organicuꝫ qđ est naturaliter generans aliqua alia debet esse prius eis sicut epar ⁊ pulmo ⁊ cerebrū precedūt multa alia membra: eo ꝙ illud est sicut pricipiū ⁊ causa generationis illoꝝ. Membrū aūt qđ nō est talis dispositionis debet compleri vltimo ⁊ generari: propter qđ etiā qui hoc non subtiliter cōsiderat nō facile pōt distinguere membra vt sciat̄ qđ ipsoꝝ est propter aliud ⁊ qđ ipsoꝝ est propter seipsum siue per seipsum: quāuis in scientia generationis membroꝝ necessariū sit vt per viaꝫ illā sciamus per inquisitionē quid est prius ⁊ quid est posterius alio: qm̄ sicut diximus completio quorūdam membroꝝ perficit̄ post ⁊ quorūdā cōpletio fit ante: oportet enim prius fieri membrū in quo est principiū ex quo fiat alterum: ⁊ post illud membrū fit pars superior corporis. Cuius signum est ꝙ prius in creatione embrionis apparet caput ⁊ oculi valde magni: qđ vō est sub vmbilico vt crura ⁊ core apparet valde paruum a principio: eo ꝙ inferiora non sunt nisi propter superiora. Non bene igitur dictū est ab antiquis de necessitate cause illius ꝓpter quā est id quod est. Sine distinctione enim enuntiauit Democritus ꝙ ꝓpter quod res est id qđ est nō est in rebus eternis que sunt semper ⁊ sine motu: ⁊ hoc dixit sicut verū est non habere principiū motus ⁊ finē: qđ vō est propter qđ est id quod est oportet esse principiū generationis ⁊ motus vt dicit Democritus. Dicit iterum qđ semper est finem non habere: propter quod opinatur ꝙ querere propter quid est quodlibet eternoꝝ simile est ac si queratur: quare habet principium quod nō habet finem: qđ enim habet finem nō habet principiuꝫ efficiens propter quod omnis motus efficientis est ad finē determinatū quem sibi prestituit in motu. Uerū quidē enī est ꝙ in rebus necessarijs eternis sicut alibi probatuꝫ est in physicis nostris nō demonstratur per principiū motus ⁊ finem eo ꝙ sine motu sunt talia omnia. Sed sicut ante diximus causa que dicitur ꝓpter quid est res id quod est multipliciter est dicta: ⁊ in multis sm̄ diuersos modos sue significationis inuenitur quoꝝ quedā sunt physica in motu considerata: ⁊ quedaꝫ sunt eterna abstracta a motu ⁊ materia. Sempiternū enim est tres angulos triāguli rectilinei duobus rectis esse equales. Non ergo congruit querere principium motus in rebus omnibus in quibus tamen est ꝓpter quid sm̄ ꝙ forma que propter quid est: mediū est demonstrationis. Non igitur querendum est principiuꝫ motus in his que non generantur ⁊ sunt eterna sine motu existentia. Talia enim hic vocamus eterna: hec tamen habent principiū sm̄ aliā principij rationem. Scientia enim principij in huiusmodi est finis intentus qui per principiū intendimus venire ad rei scientiaꝫ veram. Unde demonstratio non est finis rei in mathematicis: sed scientia que est effectus demonstrationis. Et in talibus quidem que immobilia sunt ⁊ abstracta a motu ⁊ materia ⁊ tempore non est principium nisi quod quid est. In rebus autem que generantur multa sunt principia sm̄ diuersos modos considerata: qꝛ non erit motus in illis sm̄ vnum tm̄ modum: ⁊ ideo aliquo modo principij erit cor prius ⁊ principium in habentibus cor: ⁊ id quod est loco cordis erit principium in nō habentibus cor sicut diximus superius. Carentia enim sanguine membrū est conueniens cordi ⁊ non cor sm̄ veritatem.

Eterna ⁊ necessaria ⁊ si nō habeant pn̄m motus hūt tū pn̄m sm̄ aliaꝫ rōnē pncipij.

¶ Cap. 4m. De modo generationis membroruꝫ homogeneorum ex calore cordis ⁊ frigore complexionali.

Scd̄o d' gnōne aialiū capitulo eodē.

Ex corde aūt primo exeūt vene extense ab ipso ad similitudinē piloꝝ ⁊ sunt pulsatiles ⁊ quiete: ⁊ circa has fit generatio mēe: eo ꝙ ex corde portant spiritū ⁊ sanguinē que exigunt̄ ad generationē membroꝝ. Generatio aūt mēbroꝝ homogeneoꝝ perficit̄ calore ⁊ frigore complexionalibus. Quedā enim hoꝝ coagulant̄ ex calido: ⁊ quedā ex frigido. Hoꝝ aūt differentiam iam determinauimus in quarto nostroꝝ metheoroꝝ: vbi etiā diximus que corpora omiomera ⁊ humida sunt: ⁊ que liquefiūt ⁊ que nō. Ex venis igitur ⁊ vijs venarum que sunt in quolibet loco corporis dirigitur cibus ad quodlibet membrum: ⁊ qꝛ cibus est humidus ⁊ fluens ⁊ membra generata aliquādo sunt sicca ⁊ nō fluida oportet ꝙ accidat mō generationis membroruꝫ quod accidit operibus figuloꝝ que cōtemperantur ⁊ mol-

lificantur humido: ⁊ postea per calorē assantē educit̄ superfluum humidū: ⁊ sic complent̄ vasa fictilia. Et per eundem modū educit̄ superfluū humidū materie generationis mēbroꝝ: ⁊ tūc fiunt membra in figuris suis perfecta. Primum aūt homogeneoꝝ qđ generatur ex illo circa venas est caro vel membrū habens vicem carnis qđ est in sanguinē nō habentibus. Terminatio aūt carnis est ex frigore cōplexionali ⁊ nō ex frigore simpliciter: eo ꝙ sicut alibi diximus: frigus est qualitas mortificatiua ꝑm seipsaꝫ. Signū aūt huius est ꝙ calore sicco agēte in carnem videt̄ solui aliquo genere solutionis: eo ꝙ exudat sibi cōplexionalē humiditatē. ¶ Mēbra vō terrestria in quibꝰ pauca valde est humiditas ⁊ paucus calor: hoc habēt propriū ꝙ quādo calefiunt euaporant ⁊ exudant humiditatem se continuantiū: ⁊ tūc dissoluunt̄: ⁊ si vincat calor assans siccus erunt dura terrestria valde: et hoc modo fiunt ⁊ generant̄ vngues ⁊ cornua ⁊ sotulares et solee: ⁊ in quibus tamen modica est vnctuosa humiditas ⁊ propter illam mollificant̄ calefacta in igne: sed non soluunt̄: eo ꝙ illa humiditas fortiter apprehensa est a terrestribus partibus que sunt in materia istoꝝ membroꝝ. Quedā etiā talium membroꝝ ex humido acuto sicut est vrina ⁊ acetum mollificantur sicut testa oui ⁊ dentes. Uene aūt ⁊ ossa ex calore intraneo desiccantur: eo ꝙ desiccat̄ humiditas superflua que est in eis: propter qđ etiam ossa in igne nō mollescunt nec liquescunt dissoluta faciliter: eo ꝙ sunt constantia calore sicco sicut ea que coagulantur ⁊ constant per assanteꝫ calorem in fornace. Nō enim idem est causa coagulationis ⁊ solutionis: sicut ostendimus in quarto metheoroꝝ. Ossa igitur cōstant ex calore generationis assante quem optesim quidam vocāt: ⁊ ille calor non generat carnem sicut neqꝫ generat ossa: sed potius hanc facit operationē in materia cōueniente que est ossibus propria: ⁊ facit quādo debet ⁊ vbi debet: sicut operat̄ omnis potentia naturalis. ¶ Generatio enim huiusmodi membroꝝ est ex motore ⁊ ex eo in quo non sunt in actu: sed in potentia: ⁊ non est possibile generari ea ex materia in qua sunt actu: ⁊ nō essent actu simul ⁊ semel qđ est impossibile: ⁊ hoc est simile ei qđ dicimus ꝙ carpentarius nō potest facere arcam ex lignis nisi sint sine forma carpentationis arce: qꝛ aliter faceret ⁊ generaret id qđ iam est in actu qđ est impossibile. Calor autem hec operās est sicut in subiecto in superfluo illo qđ est sperma: ⁊ cū calore illo fit motus ⁊ operatio sicut cū instrumento: ⁊ operatur ꝑm quātitatē ⁊ qualitatē temperatā ⁊ quando ⁊ vbi cōgruit sicut diximus: hoc modo congruit cuiuslibet membri creationi: ⁊ si excessus fuerit in aliquo istoꝝ vel defectus faciet membrū malum ⁊ incompletū sicut sunt membra occasionata: ⁊ simile huic sepe videt̄ in his que extrinseco calore fiūt in operibus artis que sepe icompleta sunt ⁊ occasionata ex defectu vel excessu alicuius principioꝝ ex parte efficientis vel materie. Calor igitur temperatus est incōueniens cibo ex quo fit membroꝝ generatio: sic natura vtitur temperantia caloris vt faciat eum congruere motui eius qđ mouet̄: sicut facimus in artibus vbi vnū plus ⁊ maiori calore decoquit̄ ⁊ alterū minus ⁊ minori calore. Et hoc precipue obseruamus in operibus alchymicis que pre omnibus alijs artificialibus imitant̄ naturaꝫ. In naturalibus autem principium motus est ex natura ⁊ ꝑm naturam generantis sicut sepe diximus. Causa autem per se transmutans materiam est frigus ⁊ calor: sed frigus non est excellens: sed id qđ est in humido aqueo cōmixto terminabili. hoc enim est fomentum ⁊ cibus caloris naturalis: his duobus calore videlicet ⁊ huiusmodi frigido refrigerante calidum vtitur natura. Patet igitur ꝙ necessario ꝑm rerū harum naturā vno mō fit vnū supradictoꝝ membroꝝ: ⁊ aliud fit ꝑm aliū modū. In his aūt rebus que sunt hoc modo propter aliquid sicut ꝓpter efficiens principiū euenit ꝙ quedam sunt natura calide ⁊ quedam frigide: ⁊ sic erit quodlibet membrū ꝑm modum sibi cōgruēteꝫ: sicut fit caro mollis ⁊ os durū ⁊ neruus erit siccus extensibilis. os aūt durū ⁊ frangibile. Coriū aūt fit ex siccitate carnis in qua cōteruntur nerui sicut accidit in decoctione viscosoꝝ super que eleuat̄ in circuitu pellis viscosa exiccata: eo ꝙ siccuꝫ eleuatur super aquā decoctionis apprehensum ab humido viscoso qđ nō potest euaporare: ⁊ sic constat ⁊ facit pellem. Hoc aūt viscosum fit testa in valde siccis ⁊ terrestribus: sicut in his que sunt dure teste. Isti enim modi magis terrestres ⁊ sicci sunt qꝫ ea que sanguinē habent. In quibusdam autem carētibus sanguine fit illud viscosum constans magis pingue: ⁊ ideo pellis eorum erit viscosa ⁊ mollis: ⁊ multuꝫ huiusmodi viscose pinguedinis congregatur sub corio talium animalium quando sunt terrestria: oīa igit̄ ista membra necessario generant̄ ꝑm ꝙ diximus: vnūquodqꝫ ꝑm modum congruuꝫ sibi: ⁊ vnūquodqꝫ erit propter aliquod effectiuū sibi proportionatum. Sic igitur a tali principio pars superior corporis prius format̄ ⁊ distinguit̄ in tempore generationis: pars aūt inferior posterius in omnibus sanguinem habentibus. Generaliter aūt omnia membra naturales recipiunt terminos sue quātitatis ⁊ figuras: ⁊ post illa duo naturales recipiunt calores ⁊ naturalem duritiem vel mollitiem. Natura enim facit sicut ars que imitat̄ naturaꝫ. Pictores aūt primo videmus figuram protrahere ⁊ postea superducere colores: ⁊ per modum eūdem facit natura. Secundum predicta ergo debet esse in corde principium sensus ⁊ motus ⁊ omnium aliaruꝫ operationum naturaliuꝫ: ita ꝙ omnes virtutes animales oriuntur ex ipso: ⁊ ideo oportet ipsum prius omnibus alijs membris creari. ¶ Hec igitur de prioritate cordis ad alia membra dicta sunt.

¶ Cap. 5m. De forma capitis ⁊ mēbroꝝ que sunt in capite.

Scdo d gnō/ ne aialiū capitulo eodem.

Preter exitū aūt caloris de corde ⁊ principiū venarum que sunt ab ipso disposuit natura membrum frigidū in opposito qđ est cerebrum: propter qđ etiā post cordis formationem caput formatur: ⁊ magnitudo quidem capitis maior est quātitate alioꝝ membroꝝ: eo ꝙ cerebrū est magnuꝫ ⁊ humidū ex prima formatiōe sua. ¶ Incidit aūt questio nō dissimulanda de oculis: oculi enim in prima formatione valde apparent magni tam in ambulātibus animalibus qꝫ natantibus ⁊ volantibus: ⁊ postea diminuunt̄ continue: ⁊ primo quidem in capite formant̄: sed vltimo complentur: ⁊ in tempore qđ est intermedium inter primā creationem ⁊ vltimam formationem diminuunt̄ ad mensuram debitam ⁊ profundant̄: ⁊ causa illius est ꝙ organum visus est eleuatum alte super organa sensuū alteroꝝ gustus ⁊ odoratus ⁊ auditus. Gustus aūt ⁊ tactus sunt partes quedam animalis corporee: qꝛ nō sunt per mediū extrinsecū: organū aūt auditus ⁊ odoratus sunt vie continue cum aere extrinseco plene elemento spirituali quod transit vsqꝫ ad venas subtiles extensas a corde ad cerebrū per quas fit nuntiatio de formis sensibilium. Oculi aūt proprie inter alia organa sunt ex corpore frigido ⁊ humido: qꝛ sunt ex humore continente cerebruꝫ. Ex cerebro enim erit humor aqueus ⁊ peruenit ad naturam oculoꝝ ex telis continentibus cerebruꝫ: ex quibus etiam fiunt myringe oculo. Huius autem signū est ꝙ nullum membrum in corpore est adeo frigidum sicut cerebrum ⁊ oculi: ⁊ qꝛ sic humidum est oportet ꝙ sit magnū in creatione prima ⁊ deinde paulatim postea calore decoquente diminuūtur oculi. Et idem accidit cerebro propter eandem causam. primo enim est valde humiduꝫ ⁊ magnū ⁊ postea adunatur in seipso. Dicta igitur est causa magnitudinis oculorum quā habēt in principio sue formationis: ⁊ causa magnitudinis cerebri. Propter quātitatem etiam cerebri est etiam caput magnum respectu totius corporis ⁊ propter humiditatem multam. Primo quidem apparent oculi magni ⁊ in vltimo adunati complētur ad debitā quātitatem: ⁊ ad hoc exigitur tempus longum: eo ꝙ difficulter terminatur cerebrum a calore naturali propter multum humidum resistens calori naturali: ⁊ hoc necesse est omnibus animalibus accidere que cerebrum habent magnum ⁊ humidum ⁊ maxime hominibus: ⁊ hac de causa etiam locus prime serrature in sincipite diu est mollis in pueris propter humorē cerebri: ⁊ non complet̄ in duritia nisi in vltimo post tempus generationis ⁊ spatiū determinatū exiccationi humoris superflui qui est in anteriori parte capitis. Hoc aūt vt diximus in infantibus hominū accidit: eo ꝙ homo iter omnia animalia proportione sui corporis habet cerebrum maius ⁊ mollius. Calor aūt cordis hois est temperatus et mūdus valde nō cōmiscēs materias ⁊ operatiōes. Cuius signū est ꝙ homo est intellectus boni ⁊ discretionis: ⁊ iō nō

vehementer ⁊ velociter exiccat. Hac aūt eadē de causa in/
fantes in prima etate nō possunt erectū ferre caput suū:eo
ꝙ cerebrū eoꝝ ponderosum est ex quātitate ⁊ humore. Si/
militer aūt est de membris mollib⁹ in alijs causis genera/
tis ex humore: statim enim pondere humoris decidūt ⁊ im
mobilitanṫ:sicut ea que sunt in ꝓfundo corporis in loco hu
moris: ⁊ palpebre etiaꝫ sunt similis ex humore deprimente
dispositionis: ꝓpter qḋ nō pōt homo leuare palpebras cum
deprimiṫ humido somnifero aut ebrietate. Scimus aūt iā
olim ꝙ nā nihil facit ociose nec ī prima etate nec in vltima.
Oportet igiṫ ꝙ palpebre diuidanṫ ⁊ aperianṫ ⁊ moueri pos
sint ex causa determinata:quādo videlicet vincit motus ca
loris exiccātis humidū superfluū qḋ est in ipsis:hoc eni sci/
mus per simile qḋ accidit in ponderosa habentibus capita
ex epilepsia aut ebrietate:hi enim nō claudunt palpebras ⁊
aperiunt nisi descēdēte aut digesto superfluo humido. Hec
igiṫ est determinatio oculoꝝ ⁊ cerebri ⁊ quare vltimo in/
ter membra complentur oculi sicut dictum est.

¶ Cap.6m. Qualiter formantur membra dominantia post cor ⁊ post illa formantur alia membra.

Scḋo ꝺ gnō/ne aialiū capi tulo eodem.

CReatio aūt membroꝝ omniū est ex cibo: ⁊ mē
bra nobiliora aliqua alijs dominātia que for/
manṫ ⁊ terminantur ex primo motore sperma
tis accipiunt cibum nobiliorē qui est primus
⁊ pricipalis ⁊ mūdus ⁊ bone decoctionis. Mē
bra aūt quibus indigeṫ ad seruiēdū istis ⁊ que
creanṫ ꝓpter ista habent cibū peiorem. Natura enim est si/
cut rectificator quidā ⁊ rector operū:cibū enim mūdū ⁊ bo/
nū dat membris nobilioribus:qḋ aūt ex cibo nobiliori su/
perfluit ⁊ est malū vel minus bonū ordinat membris secū/
darijs que subseruiunt istis nobilioribus membris. Sicut
enim rector ⁊ dispensator facit in regimine ⁊ dispensatione
rerū extrinsecarū:ita facit natura in dispensatione eoꝝ que
ad distributionem naturalem pertinent. Ex materia enim
mundiori creanṫ organa sensuū. Ex superfluitatibus aūt ⁊
quasi reliquijs ⁊ purgamentis huius materie procreanṫ et
nutriunṫ pili ⁊ cornua ⁊ vngues ⁊ solee ⁊ his similia: ꝓpter
qḋ etiā vltimo complenṫ huiusmodi membra:qꝛ tunc inci/
pit abundare in corpore hmōi superfluitas. Sicut igitur di
ctū est substātificatio aialiū in primis membris fit ex super/
fluitate spermatica: ⁊ de illa multū trāsit in membra domi/
nantia ⁊ qḋ remanet ⁊ ignobilius est de superfluitate cibi
trāsit in alia mēbra:cib⁹ eni est ex quo est omniū membroꝝ
generatio:adhuc tamē in sequentibus distinctius dicem⁹
de istis. Scḋm enim hunc modum est generatio neruoꝝ ex
materia:generanṫ eni ex eisdē de quibus dictū est:de super
fluitate videlicet spermatica ⁊ virtute nutritiua: ⁊ hoc mō
erit generatio vnguiū ⁊ piloꝝ ⁊ solearū ⁊ rostroꝝ ⁊ vnguiū
auiū ⁊ omniū similiū. Omnia eni hec generanṫ ex cibo per
virtutē nutritiuā que est in embrione ex virtute spermatis
sine gutte femine. Ossa aūt sunt ex alia materia. Cuius si/
gnū est:qꝛ nō semper crescūt:sed crescunt vsqꝫ ad quātitatē
ſm nām debitā:quādiu videlicet habent principiuꝫ motus
incrementi. Quātitatis eni mēsure sunt determinate in oi/
bus aialibus. Si eni ossa semper crescerēt semper cresceret
aial in cuius corpore sunt ossa:his eni crescētibus crescerēt
etiā membra alia que sustentanṫ ab ossibus in quibus par/
ticipaṫ mensura aialis. Magnitudo eni aialis maxime est
ꝓpter longitudinē ossiū. Causaꝫ aūt ꝓpter quā nō semper
crescit in longū aial iaꝫ alibi determinauimus. Veterascēs
eni alias nō crescit ꝓpter superfluitates frigidas que reti/
nenṫ in corpore ipsius quas consumere nō valet calor natu
ralis:tunc enim cibus qui superfluit ab ipso quod eijciṫ qḋ
debet cibare membra principalia dominātia est valde pau
cus propter senectutē ⁊ infirmitates membroꝝ que nō pos/
sunt ad se ꝯuertere cibū. Diminuta igiṫ huiusmodi super/
fluitate huiusmodi cibi ⁊ remanēte in corpore primo quidē
pili diminuunṫ humore cibi destituti. Eadeꝫ etiā de causa
diminuunṫ cornua:ossa aūt nō diminuunṫ de facili propter
duritiē:sed quādo diminuuntur accidit eis hoc ex diminu
tione cibi melācholici qui separari deberet eis ex nutrimē/
to cōmuni membroꝝ. Hoc aūt habēt pili propriū ꝙ crescūt
ex fumo terrestri nutrimenti:sed quādo locus radicis exci/
diṫ alia vice nō regeneranṫ. ¶ Dubitabit aūt aliqs de den
tiū natura querens si natura eoꝝ similis est nature ossium.
Videmus eni ꝙ pili ⁊ cornua crescunt ex superfluitate cibi
radicata in cute: ꝓpter qḋ etiā hec colores suos variāt ſm
colores cutis erūt alba vel nigra. Dentes aūt nō mutāt co/
lorē oino nec ad cutē ⁊ ad alia:sed in oibus sunt albi: ⁊ hoc
est signū ꝙ generatio eoꝝ fit ex materia ossiū: ⁊ hoc videtur
in omnibus aialibus habentibus dentes ⁊ ossa. Si aūt sūt
ex natura ossiū:tunc videṫ ꝙ non semper debeant crescere.
¶ Scimus aūt ꝙ hoc singulare inter omnia ossa aialis ha
bent dentes ꝙ semper crescunt vsqꝫ in finē vite. Et hoc ex/
perimēto visus probaṫ in dentibus quoꝝ vnus declinat ab
alio ꝙ nō directe obuiat ei:in his enim vnus crescit super
aliū. Causa aūt ꝓpter quā natura ordinat incrementū eoꝝ
est cōtinua operatio eoꝝ in molendo cibū:qm̄ si nō semper
crescerent cōtinue cōsumerenṫ:propter qḋ materiā cōtinue
affluentē opꝫ esse ex qua crescunt ⁊ nutriuntur dentes. Hec
aūt causa est ꝙ dentes animaliū multū ⁊ sepe cōmedentiuꝫ
magis atteruntur:precipue si nō habent dentes valde ma/
gnos:propter qḋ natura sagax ingeniosa in senectute cōiun
git magis ac magis dentes: ⁊ si vita duraret per millesimuꝫ
annū nec fecisset multas dentiū renouationes in etate pro/
cedente magis fecit in prima etate iuuenili. Sic ergo decla
rata est causa propter quā crescunt continue dentes:nō ta/
men est natura dentium ⁊ aliorum ossium eadem. Omnia
enim ossa creantur ex prima radicali humiditate corporis
que vocatur seminalis humiditas:creatio aūt dentium vl
timo est ex humido nutrimentali non radicali. Habēt etiā
hoc propriū ꝙ crescunt postqꝫ ceciderint: ⁊ ideo etiam noui
dentes contingunt ⁊ generanṫ quibusdam: ⁊ in hoc conue/
nit eoꝝ generatio cum alijs:qꝛ dentes non sunt nisi ex melā
cholico cibo sicut ⁊ ossa. ¶ Amplius quedam aialia in pri/
ma sua generatione ex vtero habent dentes vel id qḋ est lo
co dentiū nisi per accidens acciderit contrariū. In sequenti
bus aūt dicemus causam ꝓpter quā quedā animalia habēt
dentes fortiores alijs quibusdam ⁊ quibusdam non. Ma/
nifestū aūt ex dictis est ꝙ omnia huiusmodi animalia gene
ranṫ ex superfluo cibi melācholico qḋ relinquiṫ ex nobilioꝝ
membroꝝ cibo:propter qḋ etiam corpus hominis est mol/
le ⁊ lene:qꝛ nobiliori vtitur cibo ⁊ est leuius omniū alioꝝ
animaliū corporibus: ⁊ habet vngues paruos ⁊ subtiles re
spectu sui corporis:eo ꝙ superfluitas terrestris est in hoie
valde pauca:hec eni superfluitas est ex cibo indigesto ⁊ nō
cocto. Causa igiṫ propter quā quodlibet generaṫ membruꝫ
a nobis ſm hunc modum determinata est.

Quid dētib⁹ iter cetera os/sa peculiare ꝯtingat.

¶ Cap.7m. Qualiter per cotilidones fit nutrimentum embrionis.

Scḋo ꝺ gnō/ne aialiū capi tulo.5.

AUgmentū aūt primū cuiuslibet generis mem
broꝝ ⁊ aialiū creaṫ ab vmbilico sicut superius
diximus:qꝛ eni in aialibus cōceptis est virtus
nutritiua subito generata emittit vmbilicus
cotilidones ad matricē qui sunt sicut radices
arboꝝ. Creatio aūt vmbilici est ex cortice siue
pelle ꝯtinēte venas: ⁊ ille vene qdē sunt multe in magni cor
poris aialibus:in aialibus vō que sunt mediocris corporis
sunt due vene tm̄:in his aūt que sunt parui corporis est vni
ca vena ex qua embrio recipit cibū sanguineum. Matrices
aūt nō sunt nisi cōtexti fines multarū venarū. In aialib⁹ aūt
que nō habēt in matrice vnā venā magnā extēsam per inte
riorē matricis superficiem:sed multas paruas habēt loco
vnius:erūt ille vene multe ꝯsequētes se ī matrice: ⁊ dicunṫ
noie ꝓprio matricales: ⁊ ꝯtinuanṫ cū orificijs venarū vmbi
lici. ꝯtinuanṫ.n. vene vmbilico ex vna parte ⁊ in alia reuol/
uunṫ in circuitu matricis: ⁊ in terminis earū sūt orificia ve
narū graciliū ⁊ telarū qb⁹ inoluunṫ. Pars igiṫ rotūda haꝝ
venaꝝ erit circa matricē. pars aūt ꝯcaua ad vmbilicū vsus
embrionē. In matrice aūt ⁊ embrione sunt tele ⁊ secundine
ad eū vsum quē in ꝑhabitis libris de hoīs generatione de/
terminauimus. Scḋm vō qḋ crescit embrio in matrice ſm
hoc stringuunṫ orificia venarū: ⁊ cū cōpletus est embrio ici
piūt oino latere. He ergo sunt vie per quas fluit cib⁹ ad em
brionē ⁊ cib⁹ sanguineus: ⁊ nā qdē ꝯgregat illū cibū ī venis
quas dixim⁹ sicut lac postea ꝯgregaṫ in mamillis: ⁊ qꝛ cib⁹
ille paulatiꝫ ꝯgregaṫ ⁊ trahiṫ ad orificia venarū:ex hoc acci
dit ꝙ tumēt venarū orificia iterius sicut apostemata pua: ⁊

dum embrio est paruus impotens accipere multū cibū vene manēt ample tumentes: ⁊ quando creuerit embrio ⁊ capit multū cibū restringuntur ⁊ detumescūt residentes in seipsas. ¶ Amplius aūt matrices nō habent venas apparentes in multis aīalibus que dentes habent in vtraq₃ mandibula: sed vmbilicus extendit̄ ad vnam venā: ⁊ illa vena diuisa extendit̄ comprehendens matricē totā. Hec aūt sciuntur maxime per anathomiā pregnantiū aīaliū: ⁊ nos anathomiā posuimus in primo libroꝝ istius sciētie de aīalib⁹. Patet igit̄ ex dictis ꝙ embrio pendet ab vmbilico. vmbilicus aūt cōtinuat̄ cū vena: ⁊ vena extēdit̄ per matricē: ⁊ sanguis currit per venā ad matricē sicut currit aqua per cānalem: ⁊ circa quemlibet embrionē sunt tele ⁊ secundine sicut diximus. ¶ Opinantes aūt embrionē cibari carnib⁹ paruis exeuntibus ex eo errāt ⁊ mentiunt̄: q: si hoc esset in homine accideret etiā in alijs animalibus. Hoc aūt per inspectionem probatū est nūq₃ in alijs aīalibus accidisse. hoc. n. facile est cognoscere per anathomiam. Hoc enim modo scimus omnem embrionem gressibiliū ⁊ natatiliū ⁊ volatiliū inuolui telis ⁊ secundinis gracilibus: ⁊ iste talē distinguūt conceptū a matrice ⁊ humiditatibus sicut iam olim dictū est. Ex quo sermone patet ꝙ falsum dicunt omnes consentientes Democrito in preinducta opinione.

¶ Cap. 8m. Que animalia ex coitu impregnantur ⁊ que non ⁊ de causis sterilitatis.

Sc̄do d gnōne aialiū capitulo. 5.

Animalia aūt conuenientia in specie ⁊ genere naturaliter per coitū miscent̄ adinuicē: ⁊ preterea illa quoꝝ natura est vicina q̄uis non sint eadem specie omnino: precipue illā quoꝝ non magna est diuersitas in figura ⁊ quātitate ⁊ cōueniunt in quantitate temporis qd̄ mensurat impregnationē. Omnia enim huiusmodi conuenientias facientia sunt in animalibus quibusdam diuersis quidē specie: sed propinquis ſm naturā adinuicem: sicut vulpes canes ⁊ lupi propinquas habēt naturas. Uisum est hoc etiā aliquādo in symia coeūte cū cane: sicut etiā hoc in auibus videt̄ ꝙ cubeg coit cū gallina. Est etiam opinio quorūdam ꝙ accipitres diuersarū figurarū ⁊ specierū coeant adinuicem ⁊ generent ex seinuicem. Accidisse etiam fertur hoc in animali qd̄ grece vocat̄ ramoz. Quidam etiam opinantur ꝙ canes Indie venatici alti qui leporarijs sunt similes generentur ex canibus feminis a tigridibus sicut iam dudū diximus. De omnibus sic mixtis animalibus videmus ꝙ tam femine q̄₃ mares possunt generare ⁊ saluare speciem. Muli vō ⁊ mule non generant nisi valde raro etiā si coeant cū sua vel alia vicina sibi specie: ⁊ ex hoc surgit questio vniuersaliter de causa sterilitatis animaliū: ⁊ precipue que sit causa sterilitatis mulierū ⁊ viroꝝ. ¶ Uidem⁹ enim aliquas mulieres steriles ⁊ mares non generātes: ⁊ hoc accidit ſm eandē similitudinem in omnibus animaliū generibus: sed genus muloꝝ vniuersaliter est sterile ⁊ non generat nisi valde raro. Causa aūt quare priuat̄ generatio in alijs animalibus est multiplex: ⁊ vna quidē est aliquando q: membra conuenientia coitui sunt infirma occasionata ex prima natiuitate ipsoꝝ: sicut ⁊ quedam mulieres nihil menstruant: et quidam viri barbam non habent: sed sunt imberbes quasi spadones in tota vita sua. quibus autem huiusmodi defectus innatus est: alijs aliquādo accidit in iuuentute ex aliquo accidente aut cibi aut alterius rei alicuius. Multum enim nutrite cibo conueniente post iuuentutem mulieres efficiuntur pingues multū ⁊ efficiuntur multe carnis: ⁊ tūc nutrimentū transit in carnem ⁊ non ponitur in semen aliqd de quo sit curandū. ¶ Amplius autem menstruū quarūdā mulierū tenue est ⁊ aquosum ⁊ nō cōstat in matrice neq₃ suscipit ordinatam coagulationem: ⁊ ille non impregnantur. Eodem autem modo ⁊ sperma aquosū quorūdam virorum non potest coagulari. Accidit etiam causa huius sterilitatis aliquādo propter infirmitatem propter quā sperma viri efficitur frigidū ⁊ aquosum quādo infirmitas est in viro: ⁊ menstruū mulieris efficitur aquosum ⁊ imundū quando infirmitas est in muliere ⁊ efficitur plenū maris superfluitatibus. Multis tamē viris ⁊ mulieribus accidit propter occasionem naturalem factā in locis ⁊ membris pertinentibus ad coitū. Et infirmitatū harū quedam sunt curabiles. quedā aūt nō. ¶ Amplius aūt aliquando sterilitas est ſm totam vitam tam viroꝝ q̄₃ mulierū sicut diximus: et hoc habent a prima natiuitate ex defectu alicuius vel aliquoꝝ principioꝝ generationis. Mulieres enim quedā sunt viragines parū de sexu feminino nisi in inguine habētes: ⁊ viri aliquādo sunt effeminati: ⁊ tūc modus iste mulierū hē menstruū quidem calidū ⁊ siccū: sed modus viroꝝ quem diximus habet sperma valde tenue ⁊ aquosum. Hoc aūt experimento cognoscit̄. Si enim sperma viri super temperate frigidā proijcit̄ aquā si est tenue ⁊ aquosum statim dissoluetur ⁊ diffundet se super aque superficiem. Sperma autē conueniens generationi effusum super aquā descendit sub aquā ⁊ continet se simul: eo ꝙ glādulosum est ⁊ filosum que sunt vie que non permittunt ipsum dissolui ⁊ super aquam diffundi. ¶ Sapientes etiā circa coitū mulieres experimēto cognoscunt vtrū vie inferius patule sint ad sperma recipiendū: faciētes suppositoria ad os vulue acuta de allijs et alijs quibusdam. Si enim sapor perueniat ab inferiori ad saliuam oris sciunt ꝙ matrix est aperta ad sperma recipiendum: superiores autem vias tam in se q̄₃ in viris per quas maior pars spermatis descendit experimentant̄ per ea que multum sunt subtilis substantie colorantia multū sicut est crocus ⁊ talia: ⁊ talia ponunt super oculos: ⁊ si color penetrans colorauerit saliuam sciunt sperma a cerebro liberū habere descensum Cerebrū enim cū spermate multam habet communicationē ⁊ cū oculis: quod probatur ex hoc ꝙ oculi profundantur ⁊ minuuntur in multū coeūtibus ⁊ debilitatur visus vniuersaliter ex multo coitu. ¶ Causa autē est ꝙ sperma multū est simile cerebro: ⁊ etiam vt quidā dicūt ꝓ maiori parte descēdit a cerebro tradit Hippocrates medicus. Et quicquid sit de hac opinione hoc pro certo verum est ꝙ calor coitus intrat in cerebrum ⁊ exiccat ipsum et oculos similiter. Purgatio autem menstrui est ab inferiori diaphragmatis: eo ꝙ ille locus proximus est matrici ⁊ naturalibus eius: propter quod motus menstrui fit ex iuncturis inferioribus vsq₃ ad pectus. Ista igit̄ est occasio sterilitatis ⁊ viris ⁊ mulieribus ⁊ multis modis alijs animaliū sicut prediximus.

Propter q̄d in multū co[...] tib⁹ debilita[...]

¶ Cap. 9m. De causa sterilitatis mularū ſm Democritū ⁊ Empedoclem ⁊ de improbatione opinionis eorūdem.

Sc̄do d gnōne aialiū capitulo. 6.

Genus autem mularum totum vt in pluribus est sterile. Et huius quidem mendaces causas Democritus ⁊ Empedocles reddiderūt Empedocles tamē minus male dixit q̄₃ Democritus. ¶ Opinatur enim Empedo. ꝙ causa sterilitatis sit ꝙ spermata non bene per digestionem possunt misceri in coitu propter hoc ꝙ nō habēt cōuenientiam in genere: ex hoc enim dixit accidere spermatū balbutientem mixturam sicut miscent̄ cuprum ⁊ plumbū. ¶ Democritus aūt dixit vias matricū in parte corruptas in his animalibus. Corruptionis autem causam esse dicit ex eo ꝙ prima generatio non fuit ex animalibus in eadem natura generis ⁊ speciei conuenientibus. Neuter aūt istoꝝ verum dicit sicut probatur ex hoc ꝙ in animalibus ouantibus permiscentur in coitu ea que sunt diuersi generis: ⁊ qd̄ nascitur ex eis est fecundum sicut si natum esset ex animalibus in eadem specie conuenientibus. Si enim illa quā inducunt esset causa sterilitatis in mulis: eadē causa induceret sterilitatem in omnibus que nascuntur ex coitu diuersoꝝ animalium in specie. Empedo. autē sicut diximus opinatur ꝙ causa sterilitatis mularum est mixtio balbutiens primoꝝ spermatū generantiū. Dicit enim ꝙ sperma eque femine ⁊ asini masculi est molle ⁊ ideo vnum nō profundat̄ in aliud profunde sicut illa que bene miscent̄. Sperma aūt asini dicit esse forte: ⁊ debile dicit esse sperma eque. debilia autem cum fortibus non bene miscentur: eo ꝙ vnū minus vincit super aliud. Et si talia miscerentur adinuicem totū efficeret̄ durū. ¶ Sterilitas igitur ex corruptione creationis in prima mixtura causatur sicut dicit Empedo. sicut est mixtio balbutiens eris ⁊ plumbi quorum vtrūq₃ est molle: ⁊ sicut est mixtio balbutiens in alchimicis ex lapide quem antiqui philosophi mē vocant ⁊ arabes vocant falcardā. Nos autem in latino vocamus ipsum arsenicum rubeum. Hic enim lapis est qui primo calcinatus ⁊ deinde sublimatus ⁊

tus:⁊ iterum calcinatus ⁊ secūdo sublimatus penetrat oīa
metalla:⁊ colorans es quādo spargitur super laminas eius
candētes ⁊ miscet cum ere:sed nō facit cum eo nisi balbuti/
entem mixturaʒ:qa minus exiccat es ⁊ facit ipm quasi asi/
le.Talē igitur cōfusaʒ mixturā dicit Empedo.fieri ex sper/
mate asini ⁊ eque:⁊ ideo id qđ nascitur sterile fieri.De hu
iuimodi autē mixturis dicunt eē locutum Arist.in libro de
ꝓblematibus in quo multa talia causas arguēdo per cōie/
cturas ex reb⁹ notis de occultis:⁊ ostēdēdo que dura sicca
profundantur in alia mollia ⁊ que nō:⁊ que mixta cōtinu/
antur adinuicem:qa que cōtinuantur adinuicem ex his fit
vnum sicut quādo miscētur vinum ⁊ aqua.Est autēʒ loqui
de talibus difficilioris inquisitiōis ⁊ altioris intellectus q̃
sit id de quo nunc loquimur.Nō enim modo inquirēdū est
qualiter vsqʒ in ꝓfundum miscibilium miscētur vinum et
aqua.Falsus autē ostenditur in ꝓposito sermo Empe.Si
enim imperfectum ⁊ molle semꝑ generatur ex coitu diuer
soꝝ specie aialium:tunc nunq̃ a talibus deberet gñari ma
sculus secūdus:hoc autē falsum est:qa sicut ex equo ⁊ equa
contingit gñari tam equam q̃ equum:ita gñatur ex equo ⁊
asino tam mulus q̃ mula:sicut in alijs ex mare ⁊ femina ge
neratur tā filius q̃ filia.Si ergo sit ista mixtio sic balbutiēs
propter spissitudinē viaruʒ vnius ad ingrediēdū in aliud:
tūc omne natū ex asino ⁊ equa dʒ eē sterile:hoc autē falsum
est:qa masculus mulus natus ex equa ⁊ asino gñat ⁊ pōt fa
cere filios.¶Amplius ex prehabitis scimus ꝙ spmata oīa
sunt mollia ⁊ fluxibilia:⁊ pōt asinus coire cū equa quando
gñatur mulus vel mula:⁊ pōt ēt equus coire cum asina ad
generationē burdonis vel maris vel femine:⁊ semꝑ miscē/
tur spmata ad gñationem filiorum:nec balbutiēs mixtura
tunc statim impedit generationē.Adhuc autē fit gñatio ex
equo ⁊ equa:⁊ gñatur animal fecūduʒ:cum tamē sciamus
diuerse complexiōis eē spma eque ⁊ equi.¶Amplius si eēt
mixtio spermatum ex vno tm̄:tunc posset dici ꝙ mulus vel
mula nata cum sit composita nō assimilatur toti spermati:
tunc autē similitudinē habʒ cum vtroqʒ.s.cuʒ equa ⁊ asino:
⁊ ideo ꝑfecta ſm Empedo.eēnt ad gñandum:videm⁹ eni
exꝑsse contrarium eius qđ dixit:qa videmus non balbuti/
entē eē mixturam in mula:sʒ potius id qđ gñatuʒ est firmā
habere mixturam vel mixtionē ex vtroqʒ:qđ ostēdunt ope/
rationes eius ⁊ figura que conueniunt tam cuʒ mare asino
q̃ cum femina equa.Est enim opinio pastoꝝ ꝙ mulus ma
sculus potēs est gñare quando septēnis efficitur:mula aūt
femina nullo modo gñabit nisi valde raro ⁊ in paucis locis
calidis:⁊ dicunt causam sterilitatis eē in mula:qa non pos/
sit creare ⁊ nutrire conceptum quousqʒ compleatur ad par/
tum.Asserūt enim ꝙ si mula posset fouere conceptum ⁊ nu
trire in vtero ꝙ bene sperma cōciperet:dicētes ꝙ nihil im
pedit quin bñ concipiat:hec enim est determinatio logica
quidē ⁊ ex probabilibus:sʒ tamē est sufficientior q̃ hoc qđ
dixerunt Empedo.⁊ Democrit⁹.Dicūt enim isti ꝙ quā/
to aliqd plus elongabitur a suis principijs naturalib⁹ tan/
to plus debilitabitur:⁊ hoc quidē vniuersaliter est verum.
Scimus autē ꝙ mas ⁊ femina similis spēi gñabunt partuʒ
in eadē specie sibi consimilē.Canis enim masculus ⁊ canis
femina canē generabunt siue marē siue feminam:⁊ tunc ꝓ/
babiliter infertur ꝙ ex diuersis in forma ⁊ specie masculo ⁊
femīa gñabitur partus diuersus in forma ⁊ specie ab vtro/
q̃ gñantiuʒ:sicut si canis masculus generet ex leena aut leo
generet ex catula erit partus diuersus in forma ⁊ spē tam a
leone q̃ a cane:sicut leūʒa que dicitur gñari ex leopardo et
leena:⁊ si similitudo causa est fecūditatis:tūc ex mulo ⁊ mu
la dʒ generari mulus vel mula fecūda parētibus similis in
forma spē:⁊ hoc nō videmus accidere:sed potius ex equa
⁊ asino dissimilibus in forma ⁊ specie gñatur mulus qui cū
neutro dictoruʒ aialium conuenit in forma ⁊ spē.Ex mula
autē que in aliquo conuenit cuʒ asino ⁊ ex asino non gñatur
aliquid aliud:cū tamē sicut iam sepius diximus ex diuersis
specie ⁊ forma aliud ab vtrisqʒ gñetur.Iste igitur ſmo qui
causat sterilitatē ⁊ fecunditatē ex similitudine formarū vel
dissimilitudine est vilis ⁊ falsus:⁊ id qđ sequit ex hmōi vi/
libus principijs falso suppositis est falsuʒ oīno.In geome/
tricis eni ⁊ in oīb⁹ alijs disciplinabilib⁹ est sermo falsus vo
catus qui dicitur esse alio modo q̃ sit in re.In eo eni ꝙ res
est vel non est oratio vera est vel falsa:videmus enim con/
trariuʒ dicti eoꝝ:qa multa animalia dissimilia in forma ge
nerant vtriqʒ parentum partum in forma dissimilē:qui tm̄
est fecundus ad vlteriorem generationē sicut in multis ani
malibus superius induximus.

¶Cap.10m.De vera causa sterilitatis mularum ex conside
ratione equi ⁊ asini collecta.

Oportet igitur causam veram accipere quare
mula est sterilis ex consideratiōe nature eque
⁊ asini.Sic enim vere comprehēdemus qua/
re accidit hoc qđ dictum est.In omnib⁹ enim
non videmus ꝙ aliqua gñent ex se inuicē nisi
sint vel conueniētia in genere vel vicina gene
ra siue naturas habētia:⁊ femie impregnātur a spmate ma
rium:ꝓpter qđ etiam mares longo tempore suspēduntur
a coitu eo ꝙ femine impgnate non bene possunt pati coitū.
Equa autē non habʒ mēstruum nisi modicum respectu sui
corporis:⁊ ꝓpter hoc nō erit ex equa nisi modica mēstrua/
lis superfluitas minor q̃ ab alijs feminis animaliuʒ qua/
drupedum:femine autē eque non facile retinēt semen:ne/
qʒ facile concipiunt:ꝓpter qđ etiam quando coiuerunt cuʒ
equis percutiūtur cum flagris ne mingāt:qa post coituʒ cō
suenerunt mingere spma receptum.Asinus ēt est aial val/
de frigidum:cuius signum est qa in locis frigidis non gña/
tur aut non proficit si gñatur:⁊ ideo in Suetia non sunt asi/
ni ⁊ in regionibus aquilonaribus Suetie propinquis:sicut
in Holsatica regione ⁊ Datia:eo ꝙ frigus illarum regio/
num est graue:ꝓpter qđ etiam asini ante equinoctiuʒ esti/
uale non coeunt:⁊ pariunt etiam in tempore calido sicut ⁊
coeūt:in Madio.vʒ.quando sol est iuxta stellam que vo/
catur aldeboaʒ que est oculus tauri:⁊ impgnatur per vnuʒ
annuʒ.Cum enim asinus sit animal frigidū erit spma ipsi⁹
frigidum necessario:cuius signuʒ est:qa cū equus coit cuʒ
asina que prius impgnata est per asinum non corrumpetur
conceptus prior per consequētē concubitum propter frigi/
ditatē spermatis asini:⁊ ideo quando coeūt asinus ⁊ equa
adinuiceʒ:aut equus ⁊ asina:quando miscētur semina sal/
uabitur mixtio:qa ex duob⁹ contrarijs mixtis fit tempera/
mētum.Est enim eque semē calidum ⁊ asini frigiduʒ:⁊ ꝓ/
pter tēperamentum qđ fit ex vtroqʒ fit ex eis concept⁹:pro/
pter equale autē in complexione speciei non comparati ad
id qđ est in altera specie saluat conceptus ex duob⁹ calidis
spermatibus:sicut quādo coit equus cū equa:aut ēt ex duo
bus frigidis:sicut quādo gñat asinus ex asina:equale eniʒ
complexionis dicit multis modis:sicut diximus in ante ha/
bitis libris vbi de multiplicitate complexionū sumus locu/
ti.Concepta aūt ⁊ nata mula ex asino ⁊ equa non conuenit
generationi eoꝝ:qa virtutes contrarioꝝ spermatuʒ in ipsa
seinuicem impediūt.Accidētia enim frigiditatis que dixi/
mus accidūt asino ⁊ vix gñatur asinus:quoniaʒ si non ince
perit generare post electionē primi dentis iuuenilis nunq̃
de cetero gñabit:ſm enim hunc modum dicitur ꝙ asini nō
multum conueniūt gñationi.Similr autē ⁊ equa non mul
tum conuenit gñationi propter sui spmatis nimiaʒ calidi/
tatē:magis enim conueniret gñationi si sperma suum esset
modicuʒ frigidius:⁊ hoc accidit ei quādo miscetur cū asi/
ni spermate:⁊ ideo tūc generat.Similr autē si sperma asini
eēt parum calidius magis conueniret gñationi:⁊ hoc acci
dit ei ex permixtione cū spmate equi:qa aūt vtrūqʒ parum
conuenit gñationi si accidat eis aliqua occasio nō nālis im
pedit de facili fecūditas ipsoꝝ.In eo autē qđ nascit ex ipsis
precipue in sexu feminino accidit occasio innālis:⁊ ideo di/
gnum est vt sic natuʒ ſm naturam sit sterile:⁊ sic non est di/
cēdum ꝙ aliqd efficiat eam sterilem nisi occasio illa:qa est
res cōcepta cōtra nām:⁊ ideo etiam vix completur gñatio
ex asino ⁊ equa.Magna autē efficiuntur corpora mularū:
eo ꝙ mēstruum totum transit in corpora earum ⁊ pilos:cū
sint steriles vt iam dictum est.Cum enim huiusmodi aia/
lia soleas corneas habētia impregnentur per vnum annuʒ
⁊ interim cibēt conceptus suos sanguine mēstruo:⁊ postea
lacte nihil horum adimitur corporib⁹ mularum tūc sūt ste/
riles:⁊ ideo magne efficiuntur:qa totum mēstruum cōuer
titur in cibum earum ⁊ pilos:⁊ si aliquid paruʒ superest de
menstruo emittitur cum vrina.Hec igit est vlterius causa

Sc̄do đ gñatiōe aialiuʒ capitulo.6.

quare muli non odorant vrinas mularuȝ sicut olfaciũt alie bestie sotulares habentes vrinas suarum feminarum: ⁊ cũ olfaciunt eas eleuant caput ⁊ diuaricãt labia ⁊ ostendũt dẽtes ac si rideant ad vrinam earum. Possibile tamen est vt mula in quibusdam terris cõcipiat: sed hoc est rarum: ⁊ accidit in preterito tempore: ⁊ etiam tẽporibꝰ nostris accidit hoc nuper: ⁊ quãdo concipit raro creat ⁊ nutrit vsqȝ ad cõplementum: sed facit aborsuȝ. Mas aũt qui est mulus potest generare in aliquo tẽpore ante senectutẽ: eo ꝙ mas naturaliter est calidior ꝙ̃ femina: gñatum tamen ex tali mare erit occasionatum: eo ꝙ generans ipsuȝ est animal occasionatũ sicut diximus prius: qa generatũ ex equa ⁊ asino est occasionatum: ⁊ hoc est sicut occasionantur aliquãdo porci in matrice ⁊ accipiunt tũc figuram corruptionis: ⁊ tũc etiam dantur eis alia nomina ꝙ̃ porcorum: ⁊ ẜm eũdem modum porci occasionati nascũtur breues: quoꝝ nõ sunt nisi vnius cubiti longitudines: hec enim natiuitas accidit ex occasiõe que accidit membris eoꝝ in matrice: sicut ⁊ porco aliquando accidit ⁊ animali qd̃ grece doreg vocaẜ. Hec igiẜ est cã sterilitatis mulaꝝ: ⁊ patet ex p̃dictis ꝙ non est eadẽ causa in generatis ex vulpe ⁊ cane ⁊ alijs que supra diximus: ⁊ illa fecũda ⁊ saluantia spẽm suam inueniũtur. Sicut eniȝ est in insitionibus ꝙ insitio similis in simile vel in cõueniẽs sibi magis proficit: ita ẽt est in tali animalium mixtura.

¶ Cap. IIm. Et est digressio summam recolligens eorũ que supra dicta sunt in hoc tractatu: ⁊ causam assignans vt melius intelligantur prehabita.

Ea que dicta sunt in precedentibus per totum istum tractatum in genere sunt tria: de generatione. vȝ. membrorum similium: ⁊ de causis sterilitatis in vniuersali: ⁊ in speciali de causa sterilitatis mularũ: ⁊ vt melius intelligaẜ qd̃ dictum est sũmatim de his tribus in vno capitulo perstringemus: dicẽtes ꝙ membrũ primũ qd̃ in embrione generatur est caro ⁊ adeps: ⁊ hec coagulantur frigido ⁊ dissoluũtur calore aliqua dissolutione. Vngues auteȝ ⁊ vene sunt ex materia terrestri: sed humiditas que est in eis est aliquãtulum vnctuosa: ⁊ hec est causa ꝙ ad ignẽ nõ liquescunt sed mollescunt: ⁊ post mollificationem cremanẜ quando humiditas continuans resoluitur: ⁊ si aliquid ex eis liquescit hoc est valde parum: cutis auteȝ fit ex viscoso qd̃ circũstat circa generationem carnis. Quedam aũt mẽbra sunt que a principio generantur valde magna ⁊ postea paulatim paruescũt quãdo humiditas adunatur in eis: sicut oculi qui primo sunt valde magni in embrionibꝰ. ⁊ causa huius est: qa mẽbrum hoc est humiduȝ aquosuȝ multũ: ⁊ ideo diu resistit calori in se operanti: anteꝙ̃ ad debitã reducatur figuram ⁊ quantitatem: ⁊ propter anteriorem partem cerebri medullosam ⁊ humidam que etiam calori terminanti resistit: oportet ꝙ anterior pars ossis sit multuȝ lenis ⁊ mollis. Huius tamẽ alia causa est: qa videlicet cerebrum in prima natiuitate multas habet superfluitates: ꝓpter qd̃ etiam oportet ꝙ superius remaneat rarum habẽs suturas plures ⁊ longas ⁊ transuersales: vt vapores eleuati in altũ possint expirare. ¶ De dentibus autẽ satis in anathomia nostra in ante habitis dictum est. Scd̃m ꝙ hic cõsiderandum est: hoc est ꝙ soli dentes inter omnia ossa semper latenter crescunt: qa aliter attritione continua consumerentur. ¶ Amplius vmbilicus in quibusdam animalibus apprehendit duas venas: in quibusdam autẽ tm̃ vnã: ⁊ hec differentia est ẜm magnitudinem diuersam corporuȝ embrionum. ¶ Amplius autem ea animalia inter se coeũt ⁊ concipiunt: que aut sunt eiusdem speciei: aut vicinaꝝ specierum adinuicem: ⁊ precipue quando tempus generationis eorum est vnum: aut vicinum vnum alteri: sicut canes ⁊ lupi: equi ⁊ asini ⁊ huiusmodi. ¶ Ampliꝰ essentialis causa sterilitatis est propter duo spermata. Accidentales autem cause sunt multe. Aliquando enim est propter matricem in mulieribus: quando videlicet mulier viraginatur ⁊ efficitur sua matrix inconueniens ad sperma recipiendum. Aliquando autem est propter virgam virilem: qa aut sperma recte non emittit: ⁊ qa forte est instrumentum curtum ⁊ nõ potest complere eiectionem ad debituȝ locum: aut forte nimis magnum ⁊ inuolutum: ⁊ huius signum est in membro spermatis cursum impediente. Quidam etiam virorum sperma aquosum emittunt: bonum enim sperma positum super aquam descendit sub aquam: ⁊ sperma aquosuȝ statim dissoluitur ⁊ natat. Adhuc autem quedaȝ mulieres nõ curant de coitu. ¶ Vniuersaliter loquendo causa sterilitatis aut est ex duabus spermatuȝ complexionibus: aut propter organa coitus sicut alibi dictum est in ante habitis huius scientie. Causa autem que est ex spermatum absolutiõe est quando sperma est aquosum: ⁊ hoc magis cõtingit in spermate mulieris quando hoc ad idem tempus ⁊ eandeȝ viã obuiat spermati viri ⁊ non recipit operationem comprehẽsionis ab ipso: sed potius corrumpit ipsum ⁊ facit recedere ab equalitate complexionis: ⁊ hoc etiam aliquando facit sperma viri ex multiplici causa: sicut est diminuta quantitas aut recessus ab equalitate. ¶ Ampliꝰ autem aliquãdo complexio matricis erit mala corrumpens sperma veniẽs in eam. Aliquando etiam orificiũ eius interius est oppilatum. Aliquando etiam vasa ⁊ cãnales spermatis sunt lesa: ⁊ hoc dupliciter: in complexiõe videlicet mala: aut ex egritudine superueniente que est egritudo instrumentalis nõ complexionalis. ¶ Ampliꝰ autem vie spermatis aliquãdo sunt oppilate: descendit enim spermatis plurimum ab anteriori parte medulle cerebri: ⁊ hoc qd̃em dicit Hippocrates: tamen effectꝰ coitꝰ non probat hoc directe: sed bene ꝓbat ꝙ sperma descendit: aut aliqd eius: aut aliquis spiritꝰ eius: qa qui multũ coeunt sentiũt cerebri vacuitatem ⁊ ꝓfundantur oculi eoꝝ. Signum aũt expressius est ꝙ in bello vulneratis si abscidanẜ vene due que post aures sunt et spermatice vocanẜ deinceps nõ accidit spermatizare. Significaẜ etiam aliquid spermatis egredi a corde: qa in hora delectationis quãdo egrediẜ sp̃ma in coitu citaẜ anhelitus ⁊ festinat: ac si tũc cor occupeẜ ⁊ intendat aliquid a se expellere: hoc aũt signũ non est necessariũ: qa ẜm hoc sperma in eodem tempore exiret a corde ⁊ a corpore: ⁊ hoc non est probabile: cum longa via sit inter cor ⁊ vasa seminaria ⁊ a q̃bus exit sperma in delectatiõe que est in coitu. ¶ De causa aũt sterilitatis mule dixit Democritus ꝙ causa ẽẽt: qa sperma mutaẜ a sua compositione eo ꝙ non generaẜ ex duobus similibꝰ in specie: ⁊ si veꝝ diceret tũc etiam non deberet generare id qd̃ nasciẜ a cane ⁊ lupo ⁊ a cane ⁊ vulpe. Empedo. aũt dixit ꝙ causa sterilitatis mule est nimia lenificatio ⁊ emollitio duoꝝ spermatũ: qa vtrũqȝ resoluit alterum: ⁊ ideo etiam natũ ex eis est morbidũ ⁊ infirmũ ⁊ de facili occasiones recipiens propter balbutientem vt supra diximus mixtionem: sicut est mixtura eris ⁊ plumbi: ⁊ sumit Empedo. causam dicti sui a contrarietate spermatũ equi ⁊ asine: tamẽ lȝ vt mihi videẜ probabiliter dicat Empedo. aliter intendit dicere Aristo. dicens sperma equi esse calidũ valde: ⁊ huius signũ est ꝙ matrix eque non appetit ip̃m propter feruorem suum: ꝓpter qd̃ custodes studẽt ne emingant ip̃m verberando eas flagris ne mingere possint. Equa etiaȝ pauce superfluitatis est menstrualis sanguinee. Asini autẽ sunt multi spermatis ⁊ valde frigidi: eo ꝙ frigus complexionale paꝝ ducit ad membra. Et huius signũ est: qa in frigidis regionibꝰ non proficiunt asini: ⁊ ꝙ etiaȝ in tẽporibꝰ anni non mouẽtur ad coituȝ nisi tẽpore caloris ⁊ humoris quando iam humidũ nature a calore solis fortiter mouetur: ⁊ non mouenẜ ad coitum nisi tẽpore iuuẽtutis sue inter eiectionẽ primi dentis ⁊ septimi qui vocanẜ in equis ⁊ asinis dentes iuuẽtutis: ⁊ ideo sperma asini non est aptuȝ generationi nisi iuuetur: ⁊ quãdoqd̃em asina concipit ab asino iuuaẜ ⁊ similitudine speciei ⁊ calore tẽporis ⁊ etatis: qñ autem equa ab asino iuuaẜ calore gutte eque ⁊ reduciẜ ad temperamentum. Similiter auteȝ quando equus ex equa iuuat intẽperatuȝ sperma similitudo speciei: quando autẽ equus ex asina vtriusqȝ sperma temperat reliquũ: ⁊ augmẽtantur muli vltra quantitatem asinorum: propter multaȝ materiam ex parte asini ⁊ propter formans ⁊ bene mouens calidum ex parte equi: sed qd̃ nascitur efficitur vt multum sterile: aut si concipit non proficit partus: eo ꝙ est res inaturalis id qd̃ est generatum: ⁊ lȝ in primo cõceptu aliquo modo ad equalitateȝ reducta sint spermata: tamen postea declinatio fit ad naturam matris que dat materiam cõceptui sicut superius diximus: ⁊ ideo tunc due virtutes non erunt

proportionate

Cause sterilitatis alie ẽẽntialis alie accñtalis.

In Aristo de gñatiõe maliũ cap.

proportionate: sed vincens erit ea que est matris: ⁊ altera
erit sicut impediẽs eam in operationibus: ⁊ q̃d tale est cu-
stodiri in natura diu non põt: ⁊ hoc intẽdit dicere Empe.
In alijs autem ex permixtione specierum natis non est sic:
qa ille species per complexionis modũ sunt propinque ad-
inuicem: ⁊ medium distat paruz ab extremis ⁊ est fere sicut
extremum: ⁊ ideo proficit. In generatione aũt muli non est
sic: qa cum vltimam distantiam ẽm complexionem habeãt
asinus ⁊ equus mulus nimis distat ab vtroqȝ extremorũ:
⁊ ideo perficere non potest per extremorũ virtutes que sunt
in ipso. Magis autem profectuz impedit frigiditas asini:
cuius signum est: qa quando asinus coit cum equa post im-
pregnationem ab equo factam corrumpitur conceptus p-
pter frigiditatem spermatis asini super conceptũ: ⁊ si coeat
cum equo non corrumpetur conceptus: qa non nocet cali-
do cõceptui casus calidi super se spmatis: sed nocet ei mul-
tum si sperma frigidum cadat super eũ. Hec autem omnia
coniecturaliter dicimus: ⁊ forte quã diximus est vera cau-
sa: ⁊ forte est aliqua alia latens quaz si deus reuelauerit in
sequentibus dicemus.

¶ Incipit Liber. XVII. qui est de causa ouã-tium ⁊ ouorum. Cuius Tractatus primus est de ouantibus auibus.

¶ Cap. pᵐ. De ouantibus oua multa ⁊ oua pauca ⁊ de causa eorum physica.

In Aristo. 3° de gñatiõe animaliũ cap. 1.

HIc igitur determiata
causa sterilitatis animalium in libro pre-
cedenti: ⁊ posita omni diuersitate anima-
lium intus ⁊ extra generantiuz generatio-
ne vniuoca que est ex hoc generans sibi si-
mile in forma ⁊ specie: determinanduz in
hoc libro relinquitur de ouantibus. San-
guinem autem habentia ⁊ ouantia quasi principia eadem
sue generationis habent cum his que gressibilia sunt ⁊ si-
bi similia generant. Ex coitu enim generantur ⁊ ista ⁊ illa
⁊ ex mare ⁊ femina: ⁊ ideo fere idez modus phĩe est in red-
dendis causis habendus. Lz autem inter huiusmodi ani-
malia sit multa valde diuersitas: in hoc tamen omnia con
ueniunt ꝙ generantur hec ex coitu maris ⁊ femine in quo
coitu sperma emittitur a mare ⁊ feminam. Ex genere autẽ
ouantium perfectius animal est auis que ouat oua perfe-
cta dure teste nisi accidat aui occasio propter infirmitatem
propter quaz ouum sine testa in membrana pariatur. Con-
ueniunt autem in hoc auium oua ꝙ omnia in suis humo-
ribus habent duos colores album ⁊ citrinum. Celeti autẽ
⁊ sibi similia ouant interius sicut superius diximus: ⁊ intra
vterum extra ab ouo animal quando ouuz descendit de su-
periori parte matricis ad inferius: ⁊ omnia oua huius ge-
neris sunt mollia ⁊ habent vnicum colorem tñ: nec est spe-
cies aliqua in hoc genere que nõ ouat oua plura nisi vnus
solus modus qui rana vocatur qui non ouat nisi vnicum:
⁊ huius causam in sequentibus assignabimus. Omnium
etiam specierum ouantium piscium color in ouis est vnicꝰ
citrinus. s. eo ꝙ ouant oua incompleta que extra ouata cre-
scunt anteqȝ producant animalia. ¶ In ante habitis autẽ
huius scientie dedimus distinctionem matricum anima-
lium ouantium: ⁊ ostendimus differentias figurarum ea-
rum: ⁊ qua de causa est hoc membrum in animalibus: ⁊ ibi
diximus ꝙ animalium que impregnata habẽt animalia in
matrice: quedam habent matricem sitam inferiꝰ prope iũ-
cturas anchbarum siue illorum: quedaz autem habent eas
superius prope parietem: ⁊ celeti quidem matricem habẽt
prope parietem. Animal autem q̃d ⁊ concipit ⁊ generat ani-
mal habet matricem. inferius vt homo ⁊ equus ⁊ his simi-
lia. Similiter autem ⁊ quedam ouantium habent matri-
ces inferius sicut pisces: quedam autem habent eas supe-
rius sicut aues. Contingit autem ꝙ quedaz aues per se si-
ne coitu oua concipiunt: ⁊ hec oua vocantur oua venti: q̃d
dicit Aristo. non conuenire auibus boni ⁊ multi volatus:
nec auibus rapacibus curuorum vnguiuz: sed potius aui-
bus multorum ouorum: que non multũ volant nec habent
multas ⁊ magnas ⁊ fortes pẽnas: superfluitas enim humi-
da spermatica in talibus auibus transit in alas ⁊ pennas: ⁊
consumitur etiam labore multi volatus in venãdo: ⁊ ideo
non concipiũtur in eis oua nisi per sperma maris attrahẽs
materiam. Ego tamẽ vidi auem rapacem domesticaz quã
dicunt sparuerium siue nisum facere plura oua vẽti: sz fuit
domesticus: ⁊ tunc non venabatur: sed stetit in sporta vbi
se remittebat in pẽnis: ⁊ ideo abundabat in huiusmodi su-
perfluitate. Diximus enim iaz in ante habitis ꝙ mẽstruũ
⁊ sperma sunt de superfluitatibus quarte digestionis: ⁊ na-
tura in quibusdam non potest maturare ⁊ facere abunda-
re hec duo propter causas quas diximus iaz: ⁊ propter hoc
aues rapaces non multorum sunt ouorum nec multi coitꝰ:
sed potius corpora earum sunt sicca ⁊ parua ⁊ acuta. Aues
autem ponderose non boni volatus existẽtes multe sũt ge-
nerationis sicut columba ⁊ sibi similia. Mali autem vola-
tus simul ⁊ paucarum pẽnarum sunt precipue galline ⁊ cu-
beg ⁊ alia his similia: ⁊ habent multam oualem superflui-
tatem: propter q̃d etiam mares horum generum multum
coeunt: ⁊ femine multam oualem habent materiam. Eorꝫ
autem modorum auium que multa oua faciũt: quedam fa-
ciunt multa simul ante cubationem: ⁊ quedam faciunt suc-
cessiue interponendo cubationes: ⁊ primus modus est si-
cut galline ⁊ cubeg ⁊ anates ⁊ anseres: secũdus vͦo est sicut
columbe: modus enim columbarum est quasi medius in-
ter aues rapaces curuorum vnguium ⁊ ponderosas. Sũt
enim boni volatus sicut aues rapaces: ⁊ habent corpꝰ mul-
torꝫ humorum sicut ponderose. Et qa sunt boni ⁊ velocis
⁊ frequentis volatus transire necesse est cibum in pennas ⁊
alas ⁊ in parte consumi ex labore volatus: ⁊ ideo non simul
multa oua ponunt: qa vͦo sunt multe humiditatis ⁊ calidi
ventris ⁊ multi cibi qui de facili inuenitur eo ꝙ grana co-
medũt: ideo necesse est istas aues multotiens ouare. Hec
enim vna causa est in rapacibus paucorum ouorum: qa ci-
bum non nisi cum magna difficultate acquirũt. ¶ Ampliꝰ
aues parui corporis nisi aliquid aliud impediat sunt multi
coitus ⁊ multorum ouorum: propter q̃d etiam quoddã ge-
nus gallinarum que vocantur galline de Iamos regionis:
vt dicit Aristo. sunt multorum ouoruz valde: eo ꝙ cibꝰ ea-
rum transit in materiam ouorum: ⁊ quãto magis sunt gal-
line huius speciei tanto sunt plurium ouoruz: eo ꝙ cibꝰ trã-
sit in ouorum materiam: sicut etiam in arboribꝰ ⁊ alijs ani-
malibus contingit ꝙ cibum augmenti mutant in materiã
seminalem: ⁊ istud genus gallinarum multe est humidita-
tis ⁊ parui corporis. Corpora aliorum modorum auiũ que
sunt sicca ⁊ calida faciũt magis aues animosas ⁊ iracũdas.
Ira enim fortis vtplurimũ est in corporibus multe siccita-
tis. ¶ Amplius autem gracilitas crurium ⁊ debilitas facit
ad maiorem coitum ⁊ ad maiorem ouoruz materiam: sicut
etiam in hominibus signum est siccitatis ⁊ caliditatis gra-
cilitas cruriũ: ⁊ quando non prouenit ex mediocritate vel
infirmitate: tunc calorem significat complexionis ad coitũ
mouentem: qa cibꝰ qui in alijs transit in coxas ⁊ crura ma-
gna in istis transit in spermentalem materiam. Aues autẽ
curuorꝫ vnguium rapaces habent crura fortia ⁊ pedes for-
titer fixos ad tenendum fortiter q̃d capiunt: eo ꝙ regimen
sue vite est in venatione: ⁊ ideo paucũ habent sperma ⁊ pa-
rum coeũt: ⁊ paruam habent materiam ouorꝫ preter vnuz
solum genus auium rapaciũ q̃d greci fieriz vocant: illa enĩ
sola species auium rapacium est multorꝫ ouorum propter
multam humiditatez ipsius. Adhuc autem aues rapaces
curuoruz vnguium non ponunt nisi valde raro ⁊ parũ. Hu-
mor aũt omnis tam naturalis q̃ȝ accidentalis dat materiã
ouorꝫ. Et hec est etiaz vna causa quare sunt paucorꝫ ouorꝫ
qa tali humido penitus sunt destitute. Numerus vͦo ouo-
rum talium auium est ad plus quatuor oua: aut vt multuz
quinque: ⁊ ad hunc numerũ non perueniunt nisi minores:
sicut nisi ⁊ parui milui. Auium autez species que kokokoz
grece ⁊ latine guguli vocantur non sunt quidem rapaces:
neqȝ curuorum vnguium: ⁊ tamen paucoruz sunt ouorum:
ita ꝙ dicuntur iste aues non ouare nisi vnuz ouũ: ⁊ ponunt
illud in nido alterius auis: eo ꝙ est auis valde frigida nõ
apta cubationi ⁊ ouationi. cuius signuz est: qa auis ista est

valde timida fugiẽs omnes etiã paruas aues: omnes eniꝫ aues deplumant eam: eo ꝙ frangit oua earuꝫ. Genera autem auiuꝫ que columbis assimilantur sicut palumbes ⁊ turtures ⁊ vebice ⁊ huiusmodi ouant duo oua tm̃: nec est auis que vnum tm̃ ouet nisi gugulorum genera de quibus diximus: ⁊ forte etiam ista auis ouat duo oua: lꝫ secũduꝫ nõ inueniatur: qa sepe pereunt istius generis oua eo ꝙ in alienis nidis querit ea locare: ⁊ illa raro intrare potest: ea autem que similia sunt columbis ouant duo vel aliquando et raro valde tria. In omnibus auteꝫ facientibus multa oua manifestum est hanc esse causaꝫ ꝙ cibus transit in spermatis ⁊ ouorum materiaꝫ: hoc enim patet ex plantarum accidentibus. ¶ Arbores eniꝫ multuꝫ fructum facientes citiꝰ desiccantur: ⁊ hoc accidit arboribus omni anno fructificãtibus sicut faciunt segetes: cibus enim horum transit in semen: ⁊ cum multi sint seminis necesse est substantiã destitui continue ⁊ desiccari: ⁊ hoc modo etiaꝫ quedaꝫ galline ouãt multa oua: ita ꝙ forte duo faciunt in vna die ⁊ ille citiꝰ moriuntur: hoc enim accidit cõmuniter ⁊ propter vnam causam accidit ⁊ arboribus ⁊ auibus. Hec etiaꝫ causa est quare leo est pauce generationis. Leena eniꝫ puerpera p̃mo generat quinque vel sex: ⁊ postea omni anno diminuit̃ vnus: ita ꝙ secũdo generat quatuor: ⁊ tertio tres: ⁊ quarto duos: ⁊ postea stat in vno. In iuuentute eniꝫ cibus transit in sperma: ⁊ cũ pertransierit iuuentus cessat motꝰ spermatis vel diminuitur: ⁊ tunc vel non parit: aut diminuitur generatio in leonibus. De causa autem propter quaꝫ quedam aues sunt multoruꝫ ouorum: quedam autem paucorum intantum a nobis dictum sit.

Arbores multũ fructũ faciẽtes citius desiccantur.

¶ Cap. 2m. De natura generationis ⁊ differentia ⁊ dispositione ouoꝝ ⁊ humorum qui in ouo continentur.

Tertio de generatione animaliũ capitulo eodẽ.

Oua aũt fiũt propter materiam spermaticam que est in feminis: generi enim auium non accidit fluxus mẽstrui sicut accidit alijs animalibus habentibꝰ sanguinem. Aliqua enim animalia sunt multum aliquando fluxum habẽtia menstrui: ita ꝙ etiaꝫ fluxus manifestatur: sed fluxus hic neqꝫ piscibꝰ neqꝫ auibꝰ accidit: propter qđ in ventribus multorum piscium concipiuntur oua sine coitu: sicut etiam accidit oua concipi in auibꝰ quibusdaꝫ sine coitu: sed non ita manifestatur in piscibꝰ sicut in auibus: eo ꝙ frigidior est piscium ꝗ̃ auium natura. Exitus enim spmatis ⁊ menstrui qui accidit animalibꝰ non fit in temporibus quibus mouet̃ seminalis superfluitas: locus eniꝫ conceptꝰ appropinquat diaphragmati ⁊ precipue in auibus: ⁊ ideo est calidus: sed ouũ conceptũ non erit proficiẽs generationi nisi coniungatur sibi sperma maris: ⁊ huiꝰ causa iam in prehabitis dicta est. ¶ Oua autẽ sine spermate maris ꝯcepta oua venti sunt: ⁊ vt frequenter non generantur in auibus boni volatus ⁊ multi: ⁊ huius eadem causa est cum eo ꝙ huiusmodi aues non multa oua faciũt. Sup̃fluitas eniꝫ seminalis in huiusmodi auibꝰ: ⁊ etiaꝫ in rapacibus curuorum vngulum est pauca: nec cõgregatur de facili in matrice nisi per calorem spermatis masculi: ⁊ ideo non fiũt in talibꝰ oua venti. Hec autem oua venti plura sunt in auibꝰ põderosis parum volantibꝰ ⁊ cibum preparatum habentibus ꝗ̃ oua completa: eo ꝙ facilius concipiũtur: ⁊ sunt minoris quantitatis ꝗ̃ oua completa: eo ꝙ nõ est in eis sperma attrahens fortiter materiam: ⁊ non sunt adeo delectabilia ⁊ dulcia in gustu comedentibꝰ sicut cõpleta: eo ꝙ in eis est humor indigestus: ⁊ in omni genere digestũ dulcius ⁊ delectabilius est ꝗ̃ indigestum. ¶ Ampliꝰ ex prehabitis est manifestum ꝙ etiam oua pisciũ concipiũtur sine maribus ⁊ non complentur sine eis. Sicut enim iam diximus in multis piscium est conceptũ sine maris semine: lꝫ non ita manifestet̃ sicut in auibꝰ quibusdam manifestatur. Expertũ tamẽ est hoc in piscibus fluuialibꝰ: vt dicit Aristo. qui arubabo vocant̃ grece: statim enim in hoc genere pisciuꝫ apparent oua anteꝗ̃ coire incipiant vel confricari. Uniuersaliter autem in omnibꝰ ouis auiũ femina recipit multũ sperma ex coitu successiuo frequẽti. Et sicut dicit Auic. nisi multꝰ ⁊ frequẽs adesset coitus oua reuerterent̃ ⁊ effunderent̃ oua venti in quibusdam multaꝝ humiditatũ auibꝰ. Matrix eniꝫ quãdo quiescit post coitũ attrahit oualem humiditatem ⁊ per tractum aperiũtur vie: ⁊ hoc accidens accidit auibus plus ꝗ̃ alijs animalibꝰ: eo ꝙ menstruũ in eis paulatiꝫ vadit ad matricem: ⁊ nihil de eo erit extra propter paucitatem ipsiꝰ: ⁊ etiam adhuc cooperat̃ ꝙ matrices auiũ sunt superiꝰ prope parietem: ⁊ ideo ista superfluitas stat in matrice retenta ⁊ crescit in ea fere per eũdem moduꝫ quo embrio crescit in matrice animalis qđ concipit ⁊ generat animal. Sicut eni embrio illius crescit per receptionem cibi qui ex matris venis vadit ad vmbilicuꝫ: ⁊ sic etiam adheret ouum matrici omni: quasi per vmbilicũ: ⁊ inde trahit cibum quo crescit: ⁊ qa plura oua simul adherent matricibus vocatur locus vmbilici ouorum a vulgo radix ouoruꝫ. ¶ Amplius postꝗ̃ aues coierunt semel semper postea in eis sunt oua ⁊ sunt a principio valde parua. Et hoc induxit quosdam homines ad hoc ꝙ dixerunt ꝙ oua venti nascũtur ex residuo spermatis qđ superest ouis completis: hoc auteꝫ experta probant esse falsum: eo ꝙ sepe vidimus gallinas ⁊ anseres paruos ante omneꝫ coitum oua venti habere in corpore: precipue tamen apparet hoc in feminis cubeg que sine coeãt siue non implentur ouis quando vident vel audiunt: ⁊ precipue si olfaciunt marem sui generis: ⁊ in tali odoratu quedam etiam subito iuxta mares ouant: sicut hominibus aliquando accidit semine pollui ad visum vel tactum vel auditum pulchre mulieris: ⁊ accidit etiaꝫ alijs animalibꝰ moueri concupiscentia ad visuꝫ vel audituꝫ vel olfatuꝫ suarũ feminaruꝫ. Lꝫ enim sicut diximus per coituꝫ ordinatiꝰ oua concipiant̃: tamen etiaꝫ sine coitu concipiũtur ab auibꝰ de quibus diximus. Isti eniꝫ modi auiuꝫ multi spermatis sũt naturaliter: ⁊ ideo etiaꝫ paruo motu concupiscẽtie mouet̃ in eis superfluitas ad conceptuꝫ ⁊ descensuꝫ cõcepti. ¶ Amplius ouantia extra volatilia faciunt oua ſm qualitateꝫ cõpleta. Pisces auteꝫ extra ouant oua incompleta ſm quantitatem: eo ꝙ crescunt extra. Genus enim piscium multorum ouoruꝫ est valde: ⁊ ideo intra compleri ſm quantitatẽ non possunt: propter qđ etiam pisces habent matrices continuas cum iuncturis: ⁊ ideo facilius extra se fundũt oua. ¶ Amplius omniuꝫ auium oua duos habent colores: oua autem piscium vnicuꝫ tm̃. Colores auteꝫ duo in ouis auiũ sunt propter fortitudinem membroruꝫ auis: ⁊ ideo habent in humore exteriori coloreꝫ album propter similitudinẽ cuꝫ membris ⁊ habent interius humoreꝫ citrinuꝫ propter nutrimentuꝫ: ⁊ hic secũdus humor erit de sanguine ⁊ loco sanguinis menstrui in concepto oui: eo ꝙ auis non cõcipit animal: ⁊ ideo animali qđ in ouo generat̃ extra oportet ꝙ materia sui cibi ministretur. Superius eniꝫ iã diximus ꝙ sanguis menstruus est materia corporum. Oportet igitur ꝙ in ouis sit aliquid proportionaliter respondens in aspectu figure ⁊ similitudinis in rebus que fiunt in animalium generatione: ⁊ ideo in talibus sperma maris est sicut id quod format ⁊ ex quo fit spiritus: ⁊ albuꝫ est qđ formatur in mẽbra: terrestre autem qđ est in medio ⁊ citrinum est sustentatio corporis sicut nutrimentum: ꝗ̃uis distet multum ab alio humore ex quo fit substãtia: ⁊ hec est causa quare oua duos habent colores in humoribus intra testam contẽtis. Principiuꝫ igitur generationis auium est ex albo: ⁊ principiuꝫ anime sensibilis est in circulo circũdante citrinum: cibus auteꝫ fit ex citrino. ¶ Amplius in animalibus quoruꝫ natura calidior est sunt humores distincti: ⁊ vnus humor est albus ⁊ alius citrinus: sed citrinum terrestre est maius albo aqueo: in his auteꝫ que sunt humidiora ⁊ frigidiora est econuerso: qa albuꝫ est in his maius ⁊ magis aqueuꝫ ⁊ tenue: ⁊ hoc accidens accidit auibus aquosis vbi circa aq̃s sunt arbores: he enim aues sunt frigidiores ⁊ humidiores vniuersaliter ꝗ̃ aliqua aliarum terrestrium auiuꝫ: propter qđ etiaꝫ qa citrinuꝫ est terrestre multiplicatur citrinum in ouis earuꝫ: in alijs auteꝫ propter oppositaꝫ causaꝫ minor color est citrinus. Aues eniꝫ huiusmodi frigidioris ⁊ humidioris nature sunt omnibus ouantibus sanguineꝫ habentibus. In pisciuꝫ autem ouis non est albuꝫ separatum a citrino propter paruitatem sui ⁊ frigiditatem piscium: propter qđ per ouum eius est cõmixtio quedaꝫ facta ex albo ⁊ citrino. Oua autẽ venti duos habẽt colores ⁊ sunt imperfecta eo ꝙ adhuc indigent spermate maris: nec est verum qđ quidaꝫ dicunt ꝙ causa diuersitatis coloruꝫ sit ex mare ⁊

femina:

femina:ita ꝙ album fit ex mare ⁊ citrinuz ex femina:ſꝫ po/
tius ambe ſuperfluitates ſunt ex femina:⁊ pars vna eſt ca
lida ⁊ altera eſt frigida:⁊ cuz calor multus eſt in ouis: tunc
ſeparantur in ouis iſti duo colores ⁊ diuidũtur:cum autez
modicus calor eſt in eis non poterit diuidere:⁊ tunc erunt
permixti.Sperma autez maris tenet ⁊ ſuſtentat humores
tũ:⁊ ideo in prima generatione apparẽt oua alba:⁊ poſtea
paulatim apparent citrina poſt aliquot dies propter hoc ꝙ
multus tũc imiſcetur eis ſanguis.In complemẽto aũt oui
vincit calor ſeparans:⁊ in eo tunc album generatur in cir/
cuitu ſicut ſubtilius humidũ ebulliens in circuitu citrini.
Albũ enim naturaliter eſt humiduz:⁊ in ipſo ſicut in ſubie
cto eſt calor anime:⁊ propter hoc diuiditur ⁊ ponitur in cir
cuitu citrini.Citrinum aũt eo ꝙ terreſtre eſt ponitur intra
ſicut centrum:⁊ ideo ſicut in mũdo terra eſt in medio aque
⁊ aeris ⁊ ignis:ita citrinum eſt in medio aquei in ouo.Cu/
ius ſignuz eſt ꝙ ſi quis acceperit multa oua ⁊ cõmiſceat ci/
trinũ cuz albo:⁊ totũ poſtea ponat in membrana ſicut in ve
ſica:⁊ poſtea decoquat lento calore inueniet citrinuz in me/
dio ⁊ album in circuitu niſi fuerint oua vetuſta ⁊ corrupta:
tamen quando frangit̃ ouum recens vitellũ natat ſuper al
bum:cum tamen ſm naturaz ſit grauiꝰ albumine:⁊ huius
cauſa eſt qa principium motus nutrimenti iaz eſt in vitel/
lo:⁊ ideo per principium illud habet motum ſurſuz verſus
membra que nutrienda ſunt:eo ꝙ iam paratum eſt ad at/
tractionem:propter qđ etiam oua in cibũ ſumpta conuer
tibilia ſunt multum:⁊ vitellum melius nutrit ꝙ̃ albumen:
⁊ hec eſt etiaz cauſa ꝙ pullus generat̃ in circulo continuã/
te inter conuexum vitelli ⁊ concauuz albuminis. Sic ergo
determinata eſt cauſa propter quaz quedaz oua habẽt du/
os colores:⁊ quedam vnũ.¶Principiũ aũt qđ eſt ex ſper/
mate maris ſeparatur in ouis ⁊ ſtat ex parte illa qua oua
ſuggũt humorem ex matrice:in ouo aũt poſitum eſt pertin/
gens ex albumine oui in qua totum ſperma maris ſitũ eſt
vſqꝫ ad vitellum citrinum ex quo ſuggitur nutrimentum
quando formantur ⁊ complentur membra.

Tertio d' gñã/tiõe aialiũ ca/pitulo.2.

¶Cap̃.3ᵐ.De figura ⁊ cauſa figure ouorum non rotundo/
rum ⁊ creatione ouorum in matrice ⁊ exitu eorum de ma/
trice:⁊ de exitu pullorum ex ouis.

OUa autem habentia duos colores non ſũt oĩ/
no penitus rotunda:ſed ex vna parte ſũt acu/
ta habentia anguluz ſphericum acutum ſicut
ſint compoſita ex duobus ſemiſpheris in vna
parte extenſis ad angulum acutum: ⁊ in alia
parte ſphericis non extenſis in loco vbi eſt po
lum oui.Et iſta diuerſitas eſt propter diuerſitatem princi/
piorum que eſt in eis:ex albo enim in quo eſt principiũ ge/
nerationis animalis oportet ꝙ ſit acutum:⁊ oportet ꝙ ille
angulus ſit durior angulus vt melius cuſtodiatur princi/
pium formatiuum in ouo.Ubi enim eſt ſperma maris et
ibi formantur pulli ſuperiora:⁊ in exitu oui acutꝰ angulus
exit vltimo:eo ꝙ ipſe porrectꝰ eſt ad iteriora matricis ver/
ſus parietem vbi ouum cuz matrice continuatur in ſui ge/
neratione:ſicut etiam in arboribus acumen ſeminum ver/
titur ad cotilidonem ad quem ſemen ſicut ad matricez cõ/
tinuatur.Granorum tamen quedaz continuantur ad ra/
mos plantarum:quedam ad cortices quiſquiliarũ vel fol/
liculoruz:⁊ quedam ſunt grana compoſita ex duabus me/
dietatibꝰ ſicut faba ⁊ glans ⁊ huiuſmodi:⁊ vbi congregã/
tur ambe medietates ad cotilidonem ibi eſt principiuz nu
trimenti qđ complet ſemen ⁊ principium generationis ſe/
minis:⁊ de talibus omnibus tractauimus ſufficienter in li
bro noſtro de plantis.¶Queret autem fortaſſe aliqs que/
ſtionem que grauitatem habet ad ſoluenduz:ex quo ſicut
ex principio inſtrumentali creſcit ⁊ augetur ouuz in matri/
ce.Non enim poteſt dici ꝙ creſcat per ſe ſicut vermis:ani/
malia enim concepta in matrice augmentum ⁊ cibum acci
piunt ex vmbilico.Si ergo dicatur ouuz ſimiliter ex aliquo
tali capere augmentum.Tunc queratur quid ſit de vmbi/
lico oui quando completur ouum:tunc enim erit ouum et
videmus ipſum totuz in teſta contineri ⁊ nihil apparet de
vmbilico oui.Hec igit̃ eſt queſtio que rationabiliter mo/
uet dubitantem:eo ꝙ tractus nutrimenti quo auget̃ ouuz
eſt occultus:nihil enim apparet de ouo niſi teſta:⁊ hec pri/
mo quidem eſt mollis ⁊ poſtea dura:qa aliter lederet ma/
tricem auis:ſed poſtq̃ꝫ emiſſum eſt ouum induratur teſta
amplius ex frigiditate aeris ⁊ ſiccitate.¶Ad queſtionem
igitur dicendum ꝙ quedam pars tele inuoluentis ouum
que intra auem primo eſt mollis deflectitur ad matricẽ ad
moduz vmbilici in animalibus:⁊ iſte oui vmbilicus eſt ex
parte oui acuta ⁊ inde ſuggit:⁊ quando completur ouuz re
manet intra teſtam:⁊ exiccatur ⁊ extenditur in telam que
ouuz inuoluit.Qꝫ autem ſic ſanguinem ſuggant oua a ma/
trice auium ſignificatur in ouis abortiuis:quoniam ꝑpter
frigus aut aliam occaſionem aues aliquando abortiũtur:
⁊ tunc oua abortiua ſanguinei coloris inueniuntur: ⁊ tunc
ex parte acuminis in eis inueniunt̃ vie parue ſimiles vijs
vmbilici:⁊ ſm ꝙ plus ⁊ plus grandeſcunt oua efficiuntur
vie magis extẽſe ⁊ magis citrinatur in ouis quod erat ſan/
guinei coloris:⁊ precipue ſit iſta mutatio vmbilici ⁊ colorũ
circa oui complementum:⁊ cum complentur ſit clauſura in
eodem loco:⁊ tunc clauduntur vie que ſunt inter citrinum
⁊ album.Cum autem oui tota creatio completa fuerit ef/
ficitur ouum totum album exterius ⁊ abſolute clauſuz ⁊ di
uiſum a matrice:⁊ tunc rationabiliter non apparent vie il/
le que vmbilico in alijs animalibus aſſimilantur.¶Am/
plius exitus ouorum econuerſo eſt exitui animalis qđ con
cipitur ⁊ formatur in vtero:quoniam exitus animalis con
cepti de vulua naturalis eſt ſupra caput ⁊ ſupra principium
corporis ſui.Exitus autem oui eſt ſuper pedes ⁊ poſteriꝰ
oui:hoc eſt ſuper illam partem in qua pedes ⁊ poſteriora
formantur.Et cauſa illius eſt quaz diximus ſupra:quia vi
delicet ex parte anteriori eſt continuatum cum matrice et
reuolutio eſſet grauis ⁊ inutilis.¶Amplius creatio auiuz
ex ouis non perficitur in vtero:ſed potius oportet ꝙ auis
ſedeat incubando ſuper oua ⁊ calore illo formãtur in aues
oua:⁊ tunc quia in ouo ſunt due partes animal exit ex vna
parte formatum ⁊ cibatur ex alia ſicut diximus.Cum eniz
auis non compleatur intra vterum oportet ꝙ in ouo prepa
retur ei cibus extra matricem:cum ipſa ſubſtantia ex qua
creatur animal:aut generans animal embrioni quidẽ mi/
niſtrat nutrimentum in matrice:ſed iam natus fetus cibũ
habet a ſe diuiſum qui eſt lac in mamillis:ſed aues vt di/
ximus cibum ſuum a matris corpore percipiunt cum ſua
ſubſtantia in ouo concluſum ſecum portant.Hic autẽ mo/
dus generationis pulli contrarius eſt opinioni Phi quez
quidam vocant Alkuinon ex ciuitate Bithonia qui dice/
bat in ouo album eſſe ſicut lac:citrinum autem ſubſtantiã
dare membris pulli.Scđm enim ea que diximus albuz nõ
eſt ſicut lac:ſed potius citrinum in hoc habet vicem lactis:
quia cibus eſt preparatus pullo:pullus enim generatur ex
cubatione galline ſuper ouum:⁊ hoc oportet fieri in loco et
temporibus conuenientibus:quando enim hec duo extite
rint exibunt pulli:⁊ ſi calor ⁊ locus conuenientia eſſent ſine
incubatione galline per ſe exirent oua.Si enim egrediun/
tur omnia oua quadrupedum ouantium:hec eniz omnia
ſuper terram ouant ⁊ exeunt oua ex calore qui eſt in terra
ex radijs ſolis:⁊ ſi aliquod talium animaliuz aliquãdo in/
uenitur ſedens ſuper oua facit hoc ad cuſtodiam ouorum
⁊ non propter cubationem.¶Amplius oua animaliũ qua/
drupedum ſunt dure teſte ſicut ⁊ auium:⁊ habent interius
duos colores:⁊ generantur prope parietem ſicut oua auiũ:
⁊ fere omnia accidentia de accidentibus ouis auium intra
⁊ extra accidũt ⁊ iſtis:⁊ ideo vna eſt opinio ⁊ conceptio in
omnibus his que dicta ſunt de vtriſqꝫ ouis.Animaliuz au
tem quadrupedum oua ſunt calida:⁊ ideo complent̃ ex ca
lore temporis propter fortitudinez virtutis que eſt in ouis
illis.Oua autem auiũ econtra propter debilitatem ſuam
indigent calefactione.¶Amplius qđ eſt ex his animalibꝰ
ouantibus intelligentius magis ſollicitatur circa filios:et
poſt complementum filiorum remanet inter filios ⁊ paren/
tes amicitia ſicut inter homines:⁊ hoc etiam fit in quibuſ/
dam quadrupedibus.Aues autem faciũt hanc curaz vſqꝫ
ad tempus perfecte creationis pullorum:⁊ ideo ſi aliquã/
do femina abſentauerit ſe ⁊ non cubauerit oua:vergẽt oua
in malam diſpoſitionem:ac ſi per abſentiam femine deſti/
tuta ſint aliquo principio naturali quod generari habet cũ
eis vel quod debet adeſſe generationi eorum.¶Amplius

pulli cito complentur in ouis in diebus calidis eo ꝙ tũc calidum coadiuuat ad digestionem creature formande: habent autez hoc femine ex sagacitate naturali ꝙ preoccupãt tempus cubationi ouorum opportunuz. ¶ Amplius in aliquo tempore calido oua quarũdam auium corrumpũtur: ⁊ hoc precipue quãdo turbabitur humor cibalis qui est in ouo: propter hoc enim multa oua corrumpuntur. Citrinuz autem illo tempore turbatur eo ꝙ est de parte terrestri que turbatur ⁊ fumat tempore illo: ⁊ hec est causa quare etiam vinuz turbatur in tempore illo: quia fex mouetur ⁊ miscet̃ cum vino. Uinum enim ⁊ oua non corrumpuntur nisi propter fecem ⁊ citrinum quod est in eis: hoc tamen rationabiliter accidit frequentius ouantibus multa oua: quia hec sunt humidiora sicut dictum est superius: hec enim facilius corrumpuntur: qa calorem sufficientem habent de facili: et ideo si addantur calori ⁊ fit calor austrinus turbatiuus ⁊ fit sole ascendente: qa tunc virtus eius fortior est absq; dubio turbabit oua: ⁊ qa citrinum in ouis cõnaturalitatem habet cum fece vini ⁊ albugo cum vino: ideo fit ꝙ cum oua imittuntur vino cum harena ⁊ calce clarificatur vinum: qa harena ⁊ calx perforant vini substantiam ⁊ citrinum attrahit fecem: hec enim causa est ꝙ cum aqua decoquitur in salem non constat sal qui terrestris est nature nisi per oua vel sanguinem: qa sanguis ⁊ citrinum in ouis eiusdez sunt nature sicut patet ex predictis. ¶ Amplius aues rapaces curuorum vnguium pauca ouant oua: hoc autem accidit eis ex eadem causa cum alijs. Alique eniz istarum sicut herodius ouant vnum ouum tm̃: ⁊ si ouant duo multotiens inuenitur vnuz corruptũ: ⁊ hoc experti sunt aucupes terre nostre que est superior Germania per continuos sine intermissione octo annos: ⁊ nunq; in nido herodij inenerũt nisi vnum pullum. Dico autem herodium aquilam magnam que ideo herodius dicitur qa heros est auium. Iste enim modus auium est calidissime nature: ⁊ ideo incubat ouis ⁊ calefit ouum ac si ebulliat. Natura autem albi quasi quẽdam modũ contrarietatis habet ad citrinum propter qđ etiam citrinum congelatur tempore frigoris: ⁊ postea quãdo fuerit calefactum resoluitur ex gelu ⁊ fit humidũ. ¶ Diximus enim iam superius ꝙ citrinum est cibus animalis quo cibatur ⁊ sustentatur animal quod formatur anterius in circuitu oui: ⁊ qa talis nature est citrinum: ideo assatuz nisi comburatur non durescit: sed potius mollificatur sicut cera. Hec est igitur causa ꝙ mollescit quãdo calefit: ⁊ corrumpitur de facili ex superfluitate humiditatum temporis vel loci si iacuerit in eis aliquãdiu. Albugo aũt oui non de facili congelatur ex frigore: sed potius fit magis humidũ: ⁊ quando assatur fit magis durum: ⁊ in generatione pulli inspissat̃ in substantiam membroꝝ: ita ꝙ tota generatio radicalium membrorum pulli est cum eo. Citrinũ autem est cibus pulli: ⁊ propter hoc sunt album ⁊ citrinuz distincta in telis propter diuersitatem nature ipsorum. Qui autez hoc subtili ⁊ perfecta ratione scire desiderat ⁊ qualiter vnꝰ humor principiatur ex alio: ⁊ qualiter se habent adinuicem et qualiter se habent ad substantificandum animal: ⁊ qualis est dispositio telarum ⁊ vmbilici legat ea que diximus hic cũ illis que superius dicta sunt de anathomia auiũ ⁊ ouorum. Posuimus enim ista in ante habitis huiꝰ scientie libris in loco vbi scripsimꝰ de modo generatiõis animaliũ.

Nõ p clarificãdo vino.

¶ Cap. 4m. De ordine generationis membroꝝ animaliuz in ouis: siue sint oua auiũ: siue oua alioꝝ animalium.

Tertio d gña/tióe aialiũ capitulo eodez.

De generatiõe aũt auis in ouo sufficit hic scire ꝙ primũ membrum qđ in ouo generat̃ est cor: ex quo producit̃ magna vena: ⁊ ex illa fit ramificatio aliarũ venarum in duos vmbilicos: quoꝝ alter procedit ad telam continentẽ animal que est sub tela teste: ⁊ alter procedit ad citrinũ interiꝰ. Per vnũ igit̃ istoꝝ vmbilicoruz accipit pullus cibũ ex citrino: ⁊ citrinũ est in tẽpore cubatiõis multum valde eo ꝙ humectat̃ propter calorez ⁊ diffundit̃ sicut cera mollificata: oportet eniz esse hoc tũc humidũ eo ꝙ est cibꝰ membroꝝ tenelloꝝ qui non possent cibari nisi humido sicut ⁊ membra alioꝝ animaliũ non nisi humido in prima cibant̃ generatione: principiũ enim eiꝰ qđ viuificat̃ in ouis ⁊ arboribꝰ est aliquo modo simile. Utraq; eniz recipiũt cibũ ⁊ incrementũ ex materia continuata cũ eis: aliter enim vmbilicus sicut diximꝰ extendit̃ ⁊ continuat̃ ad telam que continet pullũ: ⁊ hec assimilatur secũdine. Dispositio autez citrina est sicut dispositio matricis a qua cibat̃ embrio qui est in matrice: qa enim ouata sũt cibũ a ventre auis recipere non possunt: oportet ꝙ natura det eis partem conuenientem ad cibũ. Tela aũt exterior in pullo que continet ipsum est sanguinea eo ꝙ dispositio eiꝰ est sicut dispositio matricis: que aũt in circuitu citrini est: est sicut secundina. Testa aũt oui assimilat̃ tele circũambienti matricem: ⁊ q̃si cooptoriũ qđ cooperit embrionem ⁊ matricem: qm̃ embrionem oportet esse in matrice vt cooperiatur. In animalibꝰ autez generantibꝰ ⁊ cõcipientibꝰ animalia ponit̃ matrix in anteriori parte ventris. In ouantibꝰ aũt econtra est in interiori: in ouis aũt est sicut si quis dicat ꝙ matrix est mater: ⁊ ꝙ ex citrino cibꝰ est embrionis qui est ex matre propter hoc ꝙ cibꝰ taliũ in matre non potest manere. Cũ aũt creuerit pullus diminuetur vmbilicus: eo ꝙ animal iaz debet exire de ouo: residuũ aũt vmbilici qđ peruenit ad citrinũ exit vltimo: oportet enim natũ animal protinus cibũ habere: quez qa ex matre nõ potest habere sicut alia animalia lac habẽt nec statim valent cibũ querere oportet eũ aliqđ cibi in citrino iuxta vmbilicũ retinere: propter hoc erit etiaz procurãte natura citrinũ intra animal cũ vmbilico. Sm ergo hũc modũ generant̃ animalia que generant̃ ex ouis completis que ouant̃ ex auibꝰ vel quadrupedibus animalibus: hec enim sunt apparentia ⁊ manifesta visui in animalibus magnis: in paruis aũt latent propter paruitatem corporuz eorum. ¶ Ampliꝰ genera pisciũ multa faciũt oua incompleta propter cãm quaz superius diximus. Celeti aũt sm omnes species suas ouat ouũ intra vterũ completũ ⁊ extra vteruz parit animal preter id qđ ranam qdam vocant que est huius generis. Hec enim species ouat extra vteꝝ tm̃ ouum vnũ completũ: ⁊ causa huiꝰ est natura ⁊ dispositio sui corporis: caput aũt huiꝰ animalis multiplex est ad residuum sui corporis: ⁊ caput eiꝰ est spumosum: propter qđ intus nõ potest habere pullos: nec possent exire si essent intus. Oua autem omniũ animaliũ que natura celeti similant̃ sunt mollia: nec desiccari ⁊ indurari possũt extra: eo ꝙ sũt ouis auiũ frigidiora: ⁊ ideo remanent sic mollia. Oua autẽ ranarum sunt dura fortia propter salutem qua indigent exteriꝰ. Generatio aũt pulloꝝ qui fiũt ex ouis rane ⁊ ex ouis que extra complentur: ⁊ que complent̃ intra est in cõmuni eadez. Sz inter oua istoꝝ modoꝝ animaliũ ⁊ oua auium est diuersitas: eo ꝙ in ouis istorum animaliũ non est vmbilicus qui extendat̃ ⁊ perueniat ad secũdinam que est sub tela continente ouũ. Et causa illiꝰ est: qa oua hoꝝ animalium nõ habent testam duram eo ꝙ non indigent: testa enim dura nõ est nisi propter ouoꝝ custodiam: ⁊ ideo non est nisi in ouis que exeũt ex vtero: ⁊ habent hec oua testam duraz propter multos modos occasionũ que euenire possunt. Differunt aũt hec oua hoꝝ animaliũ ꝙ formatio pulloꝝ est in ouantibꝰ intra de extremitate inferiori oui vbi est sphericuz habens polũ: sed in ouis auiuz generatio pulli est ex parte oui acuta in qua parte ouũ cõtinuat̃ cũ matrice. Causa autem istiꝰ diuerse generationis est: qa oua auiũ ante formationem pulloꝝ separantur a matrice: oua aũt dictoruz animaliũ a matrice non separant̃ omnino. Hec enim animalia lz ouent oua completa: non tamen continuant̃ cum matrice: ⁊ in vltimo vsq; in finem manet vmbilicus oui cum matrice continuatꝰ sicut in ouis completis. Oua enim incompleta sunt in pellicula sicut superiꝰ diximus: nec qđlibz ipsoꝝ vmbilicũ habere potest: ⁊ in hoc hec oua similant̃ ei qđ in forma animalis emittit̃ de matrice: hec enim etiaz propter vmbilicũ adheret matrici vsq; ad vltimũ impregnationis qđ est tempꝰ partus. In quodam tamen modoꝝ celeti sicut in specie rane marine sicut superiꝰ diximꝰ fit emissio oui quando interius fuit completũ. ¶ Queret autẽ aliquis que sit diuersitas generationis auiũ ⁊ pisciuz sm formationem ouoꝝ vel animaliũ ex ouis ⁊ modũ quem diximus esse celeti. Ex quo enim qđlibet istoꝝ animaliũ generat̃ ex ouo oportet inquirere diuersitatem huius generationis. Ad hoc autem dicimus ꝙ oua ipsa diuersa sũt sm humores in eis contentos. Album enim ⁊ citrinuz sunt distincta

Tertio d gña/tióe aialiũ capitulo.5.

ſtincta in ouis auium: ſed non ſunt diſtincta in ouis piſciū ſed potius permixta: propter qꝺ etiaȝ nihil prohibet: quin etiam prima creatio animalium ſit modo contrario ex his ouis: ouū enim celeti non q̄dem eſt fixum: ſed potius continuatū ad locum matricis interius in oppoſito loci inferioris vbi erit animalis generatio. Cibum aūt hec oua attrahunt leuiter a matrice: ⁊ hoc patet in ouis a matrice nō diuiſis. Oua enim quorūdam modoꝝ celeti non diuiſa inueniūtur a matrice: ſed potius continuata cum parte que poſterius eſt in matrice: vadūt enim ad partem inferioreȝ vt ibi generet̄ ex eis animal: ⁊ hoc eſt in ouis: quoniam quādo complet̄ generatio animalis qꝺ eſt in eis ſubito abſoluuntur a matrice: eo ꝙ humiditas que fuit in ouo tracta a matrice iam conſumitur ⁊ quaſi conſumpta eſt: ⁊ tūc ſeparantur ſimul ouū ⁊ animal. Ex his autē que ſuperius diximus patet ꝙ vie oui per quas trahit nutrimentum ſunt ſicut vie embrionis qui eſt in matrice: hoc aūt precipue accidit in ſpecie animalis qꝺ hababe greci vocant ⁊ in ſpecie que vocat̄ hiniloth. Sic ergo diuerſificat̄ piſciū ⁊ auiuȝ generatio propter cauſas quas diximꝰ. Alia aūt quaȝ diximꝰ fere ſm eūdem modum accidit ouantibꝰ. Umbilicꝰ enim qui venit ad citrinū eſt in ouis piſciū ſicut in ouis auiuȝ: ſic enim eſt in omnibꝰ ouis piſciū: ſed in ouis eoꝝ non eſt vna pars alba ⁊ alia citrina: ſed totus humor eſt vniꝰ coloris et ex eo cibat̄ animal: ⁊ cum incipit humor conſumi in ſpiritū orit̄ circa ip̄m caro circūquaq;. Secūdū ergo hūc modū pficit̄ generatio ex ouis ouantiū interius oua completa ⁊ generantiū extra animalia. Alij vͦ piſces ouant extra oua incompleta preter ſolam ranam marinam ſicut iam ante diximus. Animal qꝺ eſt quatuordecim pedū vnam ſolaȝ habet duplicationem que eſt ad domeſticum: ⁊ habet paruaȝ aliam duplicationem in extremitate que eſt ad ſylueſtre. Cauſam autem huiꝰ ſuperius iam diximus vbi de mēbris marinorum locuti ſumus. Generatio autem pullorum ex omnibus iſtis piſciū ouis erit ſm vnū cōmunem modū ſicut eſt vnus cōmunis modus generationis ex ouis ouantis interius ⁊ extra parientis animal. Hec antē omnia oua cito creſcūt poſt emiſſionem ipſoꝝ: ⁊ augmentuȝ ⁊ incremētum ipſoꝝ eſt ad ſimilitudinem incrementi vermiuȝ. Animal enim generans vermes generat eos valde paruos: et deinde enixi creſcūt per ſeipſos. Cauſa autem huiꝰ incrementi eſt ſimilis incremento fermenti: paruū enim fermētum creſcit in magnū: eo ꝙ ſiccū qꝺ eſt in eo infunditur humido ⁊ impletur tūc illa humiditas. Hoc aūt qꝺ potiſſimū creat ⁊ format vermes eſt calor anime que eſt in humido: incrementi autem fermenti cauſa eſt calor qui eſt in fermēti humiditate. Cauſa ergo propter quā creſcūt oua eſt: q̄a humiditas eoꝝ eſt ſicut humiditas fermenti: pulli eniȝ piſciū intra matricem compleri non poſſunt propter multitudinem ouoꝝ ⁊ ſtricturaȝ matricū: parua enim ſunt ideo q̄a multa ſunt: ſed hoc habent ꝙ cito creſcūt aut cito corrumpūtur: q̄nis aūt multa corrumpantur non officio q̄a ex plurimis ouis neceſſe eſt multa proficere. Ideo enim ſagax natura in piſcibus multa facit oua: ⁊ per multitudinem recuperat id qꝺ ex ipſis corrumpitur per hoc ꝙ ſunt extrinſeca non habentia teſtas duras. Quedam tamen genera piſciū creſcūt anteq̄ȝ ouent ſicut genꝰ piſciū qꝺ vocat̄ aculeuȝ: hoc enim a natura tantū augmētat oua in magnitudine q̄ntuȝ diminuit ea in numero: ⁊ ideo hoc genꝰ eſt paucoꝝ ouoruȝ. Cā aūt ꝑpter quā cito exteriꝰ oua augent̄ dicta eſt.

Tertio ꝺ gn̄atiōe aīaliū capitulo.4.

¶ Cap.5m. De improbatione erroris eorum qui dixerūt in piſcibus non eſſe marem ⁊ feminam.

Tertio ꝺ gn̄atiōe aīaliū capitulo.5.

PIſces aūt facere oua ⁊ eſſe marem ⁊ feminā in eis arguit̄ ex ſigno īfallibili: ⁊ hoc eſt ꝙ piſces generantes animalia extra ſicut ea que ſūt in genere celeti concipiūt prius oua interiꝰ: hoc enim non facerent niſi in ouo eſſet materia generatiōis: patet ergo ꝙ in quolibet genere piſciū ſunt oua facta propter generationeȝ: ſed in hoc eſt diſſimilitudo ꝙ oua alioꝝ piſciū intra non complent̄: ſed poſtq̄ȝ exterius exiuerūt: ⁊ iſta oua ſūt illoꝝ generꝝ piſcium in q̄bus eſt mas ⁊ femīa: ⁊ cū exeūt oua a feminis ſequunt̄ mares ⁊ eijciūt ſperma ſuper ipſa vt creſcant. ¶ Quidaȝ tamē putauerūt omnes ſpecies piſciū femīas eſſe preter modos celeti. Falſum eſt aūt qꝺ dicūt. Dixerunt enim iſti ꝙ inter piſces quos nos dicimus feminas: ⁊ inter piſces quos nos vocamꝰ mares nō eſt alia differētia ſicut inter arbores fructiferas ⁊ ſteriles: quoniaȝ ſunt eiuſdem forme ⁊ figure ſicut eſt oleaſter agreſtis ⁊ oliua fructifera: ⁊ ficꝰ ortenſis fructifera ⁊ ficus fatua agreſtis: ⁊ ita dicūt omnes piſces a ſe inuicem differre preter modos celeti de quibꝰ indubitāter dicūt eſſe veꝝ ꝙ inter eos ſūt femine ⁊ mares. ¶ Nos autem ex ſupra dictis ſcimus ꝙ multi alioꝝ piſciū ſunt differentes per feminas ⁊ mares: vie enim hoꝝ piſciū in quibꝰ eſt ſperma ſimiles ſunt vijs mariū celeti ⁊ alioꝝ: ⁊ in tempore coitꝰ apparet ſperma in maribꝰ piſciū ouantiū: ⁊ cum ample facte fuerint vie ille exit ſperma matricū: ⁊ cū femie implent̄ ouis apparere incipiūt matrices earum: matrices enim non tm̄ ſunt in generibꝰ facientium oua pauca: ſed in alijs generibꝰ que faciūt oua multa. Matrices enim ouantiū diuerſificant̄ ſicut diuerſificant̄ matrices mulieꝝ ⁊ aliorum animaliū animalia ſibi ſimilia parientiuȝ que piloſas habēt caudas: q̄dam tamē piſces nō ouāt ſicut ſuperiꝰ diximus: ſed per ſe ſine femina ⁊ mare generant̄. In omnibꝰ generibꝰ piſciū in quibꝰ eſt differētia ſexus maris ⁊ femīe ſemen inuenit̄ in mare ⁊ matrix īpleta ouis in femina: ⁊ hoc manifeſtū eſt per experta in omnibꝰ generibꝰ piſciuȝ preter q̄ȝ in duobꝰ. ſ. in genere choroȝ ⁊ in genere haſbyꝝ. Mekeloȝ aūt non apparet mas neq; femina per ſupra dicta ſigna maris ⁊ femine: ⁊ in omnibꝰ mares habent vaſa in quibus eſt ſperma: ⁊ femine habent matrices: propter qꝺ etiam q̄daȝ putant leue eſſe ſoluere: qꝺ tamen grauem habet queſtiōeȝ de differentia maris ⁊ femine in animalibꝰ diuerſis. ¶ Iſti enim ſimpliciter ſe abſoluūt per negationeȝ dicētes nō eſſe marem ⁊ feminā in animalibꝰ niſi per vnicū modū quo eſt in aīalibꝰ facientibus animalia vniuoca generatione in q̄bus apparet veretrū in mare ⁊ vulua in femina ⁊ coitꝰ quo mas ſperma proijcit in feminam. Iſti aūt ſupponūt qꝺdaȝ falſum opinantes nullū animal in quo eſt coitꝰ maris ⁊ femine tantaȝ multitudinem filioꝝ poſſe complere per coitū quanta eſt multitudo ouoꝝ piſcium. Et accipiūt pro ſigno probationis ꝙ omnia alia animaliū: ſiue ſint generātia: ſiue ouantia nequaq̄ȝ veniūt ad tantaȝ multitudinē filiorum aut ouoꝝ: ⁊ in hoc veꝝ dicūt ſolum. Nullū enim alioꝝ ouātium oua completa aut faciētiū filios nullo modo ita multiplicat filios aut oua ſicut multiplicat oua id qꝺ facit oua incompleta ſicut piſciū genera. Iſti enim non cogitauerunt ꝙ oua piſciū ſunt modo contrario omnibꝰ generationibus alioꝝ ⁊ modis auiū ⁊ alioꝝ. Omnes enim aues ⁊ quadrupedia ouantia ⁊ ea que ſunt de genere celeti ouant oua cōpleta que nullū recipiūt incrementū poſt exitū ad aerem ex corpus ouantis. Piſces aūt ouant oua non completa que extra corpus poſita cito creſcūt: ⁊ talem modū ouandi hn̄t etiaȝ animalia mollis teſte ⁊ malachie: ⁊ oēs iſti modi coeunt adinuicē manifeſte lȝ hoc nō ſit notū omnibꝰ: non enī coeūt niſi poſt longū tp̄s: tamē mas ⁊ femina per differētiā ſexus manifeſtā ſunt in iſtis animalibꝰ. Non eniȝ rōnabile eſt per vnā ⁊ eādē differētiaȝ ⁊ vnā ⁊ eādē virtutē maſculinū querere ⁊ femininū in oibꝰ aīaliū generibꝰ per quā differētiā ⁊ virtutē eſt participatio ſexuū in his que vniuoca generatiōe ſibi ſīlia generāt aīalia. ¶ In oibꝰ enī modis aq̄tilioꝝ quos diximus ſūt mas ⁊ femīa: ⁊ cā dicti eoꝝ qui ꝯdicūt alijs que dicta ſunt eſt defectꝰ ſcīe modoꝝ coeūdi quos iſta aīalia diuerſos hn̄t ab alijs aīalibꝰ. Modi enī coitus valde diuerſi ⁊ multi ſūt in diuerſis aīalibꝰ. Iſti auteȝ paucos ex multis cōſiderauerūt opināntes in oibꝰ eē modū coitus cōſimilē: ⁊ hec eſt eis cauſa erroris etiā qui opinant̄ ꝙ ſperma in piſcibꝰ qꝺ emittūt mares trāſglutiāt femie: ſperma enī in eodē tēpore iuenit̄ in maribꝰ quo oua inueniunt̄ in feminis: ⁊ quāto magis appropiquat femīa tēpori ouatiōis tāto magis in ea multiplicant̄ oua in matrice ⁊ ſp̄ma in maribꝰ. Incremētū ergo ouoꝝ in femina ⁊ ſpermatis in mare eſt in eodē tēpore: ⁊ ſi oua creſcerēt in femīa ex ſp̄mate oporteret ꝙ in diuerſo tēpore eēt ſp̄ma in mare ⁊ oua in femīa. Femīa aūt nō ſpargit oua ſucceſſiue. Rōnabilr̄ ḡ accidit qꝺ dcm̄ eſt: q̄a per ſucceſſionē meliꝰ profundi poſſunt ſp̄mate maris. ¶ Ampliꝰ ſicut accidit in ouis auiū ꝙ q̄dā ſūt oua vēti: ⁊ ſūt rariora q̄ȝ oua cōpleta per coitū: ita mul-

totiẽs accidit ouis pisciũ: oua enĩ pisciũ per se nõ cõueniũt generatiõi: sicut neq̃ oua venti: sꝫ illa sola ꝓficiũt sup que mas spma proiecerit. Sic aũt cõpleri extra nõ possunt oua auiũ: qa cũ exeũt sunt cõpleta ⁊ clausa in testa per quã sperma maris nõ põt intrare. Oua aũt piscium eo ꝙ incõpleta ouanꝫ extra cõpleri possũt per spma maris sicut ⁊ extra accipiũt incremẽtũ: ⁊ tũc recipiũt virtutẽ formatiuã ⁊ fiũt cõueniẽtia generatiõi. Hoc ergo mõ spargẽdi sup oua emittiꝫ ⁊ cõsumiꝫ spma pisciũ masculoꝝ: simul eni deficit sperma a corporibꝰ mariũ cũ defectu ouoꝝ a corporibꝰ femiaꝝ. Manifestũ est ergo ꝙ in oibꝰ generibꝰ pisciũ sũt mares ⁊ femie preterq̃ in eis que dixĩmꝰ in qbꝰ oino ignota est differẽtia sexus eo ꝙ in illo pñm gñationis est ꝙ per se gñanꝫ sicut diximus. ℂ Adhuc aũt ex eis que fouẽt istos in errore ṗdicto est velocitas coitꝰ pisciũ. Coitꝰ eni multoꝝ geneꝝ pisciũ latet multos piscatores: hi eni nõ aspiciũt pisces vt accipiant sciam de nã pisciũ: ⁊ ideo multa apparẽt in piscibꝰ de qbꝰ piscatores pp incuriã nihil sciũt. Delphinoꝝ aũt genꝰ coit p applicationẽ adinuicẽ sicut coeũt aliq pisces quos ꝓhibet a pfectiõe cõcubitus ⁊ firmitate cã aliq̃: sed separatio delphinoꝝ est tardior: separatio aũt pisciũ ouãtiũ est valde festina: pp qð etiã multoꝝ pisciũ coitꝰ videri nõ potest: ⁊ ideo multi piscatores rudes consentiũt indoctis hoibꝰ q dicunt trãsglutire feminas spma aut mares transglutire oua. Et ideo diuulgatꝰ est iste error intãtũ ꝙ in ꝓuerbialibꝰ sermonibꝰ Hermodixites poeta scripserit ꝙ pisces impgnanꝫ ex spmatis trãsglutiõe: nec rõcinati sũt de ipossibilitate eiꝰ qð dicũt: de leui eni scire poterãt si aduertissent ꝙ id qð vadit per os vadit ad stomachũ: cũ in non hñtibꝰ pulmonẽ nulla sit via ab ore nisi ad stomachũ ⁊ nõ vadit in matricẽ. Oẽ. n. qð transit ad stomachũ necessario fit cibus ⁊ digeriꝫ. Matrices aũt plene ouis apparẽt: ⁊ nõ possunt assignare modũ per quẽ trãseat ab ore ⁊ stomacho ad matricẽ. ℂ Siłr autẽ errãdo diciꝫ de gñatiõe quorũdã auiũ: multi eni hoies dicunt vulgariter ꝙ corui ⁊ aliq̃ aues vocate quas qdã pdices dicũt eẽ per os adinuicẽ coeũt: ⁊ eodẽ mõ dicũt ꝙ partũ suũ accipit impregnatione per os id genus qa his vocaꝫ: ⁊ hec fuit traditio Anaxagore: nec diciꝫ id nisi qa nimis superficialiter ⁊ leuiter in his cõsiderauerũt: ⁊ qa non satis speculati sũt experiẽdo in his rebꝰ: qm̃ superficialr cõsideranti non apparet coitꝰ in his aialibus. Auicẽ. aũt diligentius cõsiderãs dicit se vidisse coire duos coruos sicut coeũt alie aues: ⁊ coiuit sepe eo vidẽte: raro aũt vidẽtibꝰ hoibꝰ coeũt corui: ⁊ ideo cum vident coruos se osculari putãt ꝙ coeant. Ego dico ꝙ forte hmõi aialia habeãt horã coeũdi in mane ante lucẽ vel in crepusculo quãdo nõ vidẽtur ab hoibꝰ: ⁊ ideo coitꝰ eoꝝ nõ perpẽdiꝫ. Sepe aũt oẽ genus coruorum osculaꝫ sicut pꝫ ex coruis domesticis qui in domo nutriunꝫ: ⁊ siłr sepe se osculaꝫ omne genꝰ colũbaꝝ: sed qa coitꝰ columbaꝝ est manifestus nõ hñt de eis illã opinionẽ quã habent de alijs. Genꝰ aũt coruoꝝ generałr est pauci coitus ⁊ pauce gñationis: tñ sicut diximꝰ prius multi sunt qui apte viderũt coire coruos. Magna v̊o vt diximꝰ cã erroris eoꝝ est ꝙ remissaꝫ multã hñt sollicitudinẽ circa nãliuꝫ indagationeꝫ qualr. s. possibile sit peruenire spma ad matricẽ per stomachũ digerẽtẽ oẽ qð trãsit per ipm. ℂ Ampliꝰ isti modi auiuꝫ quos nõ coire fatenꝫ hñt matrices ⁊ oua apparẽt sicut in alijs auibꝰ in feminis eoꝝ. Error cõsimilis fere est de qbusdam aialibꝰ: dicũt eni qdam de lepore quẽ qdã hyrzũ vocant ꝙ aliqñ sit mas ⁊ aliqñ femina: ⁊ aliqñ cõcipiat: ⁊ aliqñ impregnet: cũ tamẽ femine illiꝰ aialis hẽant matrices sicut alia aialia q̃drupedia ex qua matrice in partu exeũt filij eiꝰ: sed qa femina huiꝰ aialis parit filios valde paruos ⁊ incõpletos sicut faciunt fere oẽs femine aialiũ que in multa diuidũt pedem: pp hoc opinio concepta est ꝙ defert filios de loco ad locũ multotiẽs: ⁊ ꝙ aliquãdo sit masculus ⁊ aliqñ femina: ⁊ ꝙ filij cõplenꝫ extra eã. Iuuit aũt ad errorẽ hũc hoc qð vulgariter diciꝫ de aue que grece acrosilus vocaꝫ: ⁊ de ea que vocaꝫ astribotb: ⁊ hoc tñ est falsuꝫ: de his eni asserũt eãdeꝫ sexuũ ꝑmutationẽ. ℂ Ampliꝰ Aribatꝰ phs ex Arcadia natus dicit ꝙ karabo coit atercylos: ⁊ ẽt id qð vocat azaro et ꝙ in quolibet anno mutãt coitũ: ita ꝙ incubꝰ fit succubꝰ ⁊ impregnãs efficiꝫ impregnatꝰ: per visuꝫ eni dicũt eẽ ꝓbatuꝫ ꝙ azaro aliqñ hꝫ mẽbruꝫ maris ⁊ aliqñ mẽbrũ femie. Hoc ãt qð estimãt de lepore quẽ adhab Arabes vocant ꝙ habeat vtrũq̃ mẽbrũ per vices mẽsiũ nõ est veꝝ: sed sub cauda hꝫ quasdã lineas fissuris vuluaꝝ siłes que linee semp inueniunꝫ in maribꝰ ⁊ feminis. Et dicit Auic. ꝙ ƀm numeꝝ ãnoꝝ etatis sue multiplicanꝫ ille fissure: ita ꝙ aliqs captus est de quo venatores putabãt ꝙ octo vuluas haberet: falsuꝫ tñ ẽ: qa ille linee inueniuntur in maribus ⁊ feminis: sed qa pluries deprehenduntur mares magis putatur de eis ꝙ sint hermaphroditi q̃ de alijs. Hec ergo que dicũt sunt falsa: ⁊ has quas diximus causas habent erroris.

Tertio d gñatiõe aialiũ capitulo.6.

Tertio d gñatiõe aialiũ capitulo.8.

ℂ Cap. 6m. De completione omniuꝫ ouorum venti. s. ⁊ aliorum per coniunctionem spermatis cum ipsis.

Tertio d gñatiõe aialiũ capitulo.7.

Ueret ãt fortasse aliqs qua de cã femie pisciũ nõ ouãt oua cõpleta: neq̃ mares eijciũt spma in femias suas. Ad hoc aũt opꝫ dici ꝙ genus auiũ nõ multũ qdẽ hꝫ spma ꝓportiõe corporis sui: ⁊ matrices femiaꝝ auiũ sũt sub pariete: et mares auiũ diuersanꝫ ab alijs maribꝰ ⁊ feminẽ eaꝝ ab alijs feminis: lꝫ vt in pluribꝰ colores feminarum sint siłes coloribꝰ mariũ: ⁊ oua qdẽ inueniunꝫ in femis ⁊ sperma in maribꝰ: ⁊ hoc spma maiꝰ est q̃ quo idigeꝫ ad coituꝫ: ⁊ forte fecit hoc nã vt eijciaꝫ sup oua vẽti que cõcipiunꝫ in matricibꝰ femiaꝝ. Sicẽ eni vt sepiꝰ diximꝰ oua auiũ cõplenꝫ in iteriori formaꝝ: pisciũ aũt oua cõplenꝫ i exteriori: ⁊ ideo ouis pisciuꝫ accidit aliqd siłe ei qð accidit gñantibꝰ v̊mes: gñata eni ex vermibꝰ sũt icõpleta ⁊ postea crescũt ⁊ complẽtur. Cõplemẽtũ aũt ouoꝝ auiũ ⁊ pisciũ q̃tuꝫ ad v̊tutẽ gñatiuã nõ est nisi ex spmate maris: ita ꝙ oua auiũ per sperma cõplenꝫ intra: pisciũ aũt eꝫ eo ꝙ oua pisciũ in q̃titate incõpleta ouanꝫ. Qð aũt ex spmate accidit his duobꝰ gñibꝰ ouorum est oino siłe: pp qð oua vẽti cõcepta añ cõpletionem in matrice auis aliqñ fiũt cõueniẽtia gñationi ex multo coitu auis cũ femia qñ oua illa adhuc sũt in matrice. Et nisi multuꝫ coeat mas ⁊ sepe: dicit Auic. ꝙ reuertenꝫ oua ⁊ amittẽt virtutẽ gñatiuã ⁊ erũt oua vẽti. Si aũt sup coitũ vniꝰ maris qui a pñº aliquotiẽs sup oua coiuit coeat aliꝰ mas añq̃ oua cõpleanꝫ ⁊ in testa claudanꝫ mutabunꝫ oua a nã primi coeũtis ad nãꝫ maris qui scðo coiuit: ⁊ qñ oua cõcepta sunt in matrice ⁊ nõ coit mas cũ femia nõ cito crescũt oua ad debitã quãtitatẽ: hoc aũt nõ omni tpe fieri põt: sꝫ tũc fieri põt qñ citrinũ qð est intra albũ iã cõceptuꝫ est: aut est in mutatiõe que ex se gñat albuginẽ. ℂ In ouis ãt pisciũ nihil taliũ apparet determiatũ: sꝫ potiꝰ femie pisciuꝫ ouãt ⁊ mares sequunꝫ ⁊ spargũt spma sup oua illa vt citiꝰ ex spmate saluẽtur ⁊ cõpleanꝫ. Cã aũt huiꝰ est ꝙ intra oua pisciũ non sunt duo colores disticti: sed incõpletꝰ humor vnus: ⁊ ideo tempus nõ hñt determiatũ sicut est tp̃s ouatiõis auiũ. Qñ eniꝫ in ouo est albũ ⁊ citrinũ: tũc etiã intra ouũ cõtineri põt pñm mouens in gñatiõe qð est ex mare: ⁊ pp hoc fiunt gñationi cõueniẽtia oua venti ex spmate maris: dũmõ cadat sup ea post ṗmũ cõceptũ ⁊ ante vltimã cõpletionẽ ⁊ clausurã in testa dura. Oua eni vẽti primo crescũt in matrice ex humore ouali ⁊ ipossibile est vt ad cõplementũ veniãt sine spermate maris: ita ꝙ fiat aial ex ipsis: qm̃ sicut in precedẽti libro determinatũ est aial indiget ṗncipio sensus: ⁊ hoc non fit nisi ex spmate maris. Uirtꝰ aũt aie nutritiue est in femis sicut est in oibꝰ hñtibꝰ vitã: eo ꝙ ipsa vt dicit Diony. phs est ex calore aie qui ṗmũ pñm est vite: ⁊ pp hoc in nutrimẽto ⁊ incremẽto cõplenꝫ in matrice ista oua sicut cõpleꝫ per aiam vegetabilẽ fructificatio ⁊ gñatio ⁊ incremẽtũ ⁊ nutrimẽtum arboꝝ: ⁊ nõ cõplenꝫ ad sensus principiũ sicut cõceptio aialiũ: ⁊ si nõ eẽt mas in istis auibꝰ: tunc eẽt possibile aliqd ꝓduci ex istis ouis eo mõ ꝓductionis quo fit gñatio a qbusdam ouis pisciuꝫ si est in eis aliqð tale genus ꝙ aliqd põt generare sine mare. Talia eni quedã eẽ genera pisciũ diximꝰ superius: sed de istis diximus superiꝰ quãtũ sufficit intẽtioni presenti: vbi ẽt declaratũ est ꝙ non apparuit adhuc de hoc certũ experimẽtũ: sed certe sciꝫ ꝙ in generibꝰ oium auium sunt femine ⁊ mares. Quia ergo oua vẽti sũt sicut arbores: ideo ouanꝫ cõpleta: ⁊ pp hoc postq̃ perfecta sunt nõ mutabunꝫ ex coitu neq̃ alteranꝫ: qa v̊o non sunt sicut aial: ideo nõ cõplenꝫ pp formationẽ: neq̃ erit ab eis animal aliqð: et sic neq̃ sunt sicut arbores simpłr: neq̃ etiã oino sicut aialia generata ⁊ gñantia per coitũ. Pullus autem tũc nõ erit ex

ouo

Tertio d gñatiõe aialiũ capitulo.9.

duo aūiū nisi sit cōpletus per coitū: ⁊ hoc est cuius interius est albū ꝯiunctū citrino qñ mas qui coit sperma suuʒ ponit in vicinitate duoꝝ humoꝝ oui sicut diximꝰ superius. ¶ Similis aūt est huic gñatio malachie ⁊ ouis suis ⁊ sibi similiū sicut sepie ⁊ polypi ⁊ gñatio charabo ⁊ sibi similiū mollis teste existētiū. Oīa.n. hec nō gñanꝰ nisi ex ouis per coitū maris cōpletis. Mares.n. hoꝝ generum sepe visi sunt coeūtes cū feminis: ꝓpter qḋ oēs qui dicūt oēs pisces eē feminas ⁊ nō gñari ex coitu errāt ⁊ dicūt ꝯ̄riū ei qḋ est in sensu manifestū. Et ꝙ dicūt ꝙ modi qdā sunt ex coitu sicut modi celeti ⁊ qdā nō sūt ex coitu est mirabile ⁊ nihil significat nisi ignorantiā hoc dicētis. ¶ Coitus aūt oium modoꝝ malachie ⁊ mollis teste tardior est coitu pisciū alioꝝ: sicut etiaʒ tardior est coitus aialiū anulosi corporis: ⁊ hoc rōnabile est ideo ꝙ carēt sanguine ꝓpter qḋ nāe frigide sunt: ⁊ ꝓpter hoc non ouāt quedā istoꝝ aialiū nisi duo oua i estate: ⁊ hoc facit modus sepie ⁊ modus eius qḋ ramyʒ vocāt quidā hoc est calamare: eo ꝙ matrix in eo est diuisa in duo. In polypis vō nō apparet nisi vnū ouū sicut in ꝑtica non nisi vnum apparet: ⁊ cā huius est stricta ⁊ lōga figura corporis ⁊ rotūda: propter hāc.n. figurā latēt diuisiones matricis in hmōi aialibus qñ matrix iplet ouis. Matrix aūt charabo ⁊ oiuʒ similiū est diuisa in duo: ⁊ oia ista aialia ouāt ēt oua incōpleta: ⁊ propter cām quā diximus oēs modi feminarū ouant interius: propter qḋ ēt membra inuoluta in qbus inuoluunꝰ oua magis inueniunꝰ in feminis ꝙ̄ in maribus. Mares aūt custodiūt oua iā ouata tm̄: malachie aūt ouāt extra ⁊ mas spargit super oua sperma suū sicut faciūt mares pisciū: ⁊ sperma illḋ electū est viscosum cōtinuū adherens fortiter oi ei qḋ tangiꝰ ab eo. In modis aūt charabo nihil talium apparet: qm̄ modi ipsius ītra feminā sunt dure pellis valde ⁊ ibi crescūt. Malachie aūt ouāt extra sicut alij modi pisciū. ¶ Amplíꝰ pullus sepie est cōtentus in anteriori parte oui sui. nō.n. pōt esse nisi talis dispositionis: pars.n. anterior ꝯuenit ad eundem oui locū. De generatione ergo aialiū volatiliū ⁊ natatiliū ⁊ quorūdā rependo ambulantiū intātū a nobis dictuʒ sit. Sufficit enim presenti intentioni quod dictum est.

¶ Tractatus Secundus. xvij. Libri animalium de generatione anulosorum.

¶ Cap. pᵐ. De generatione vermium siue ex vermibus primam habentium generationem.

Elinquitur ergo nunc dicendū de gnōne aialiuʒ anulosi corporis ⁊ eoꝝ que dure teste aialia vocanꝰ. ¶ De his aūt dicemus eodem mō quo diximus de supradictis. Sed inter hec duo gña animaliū dicemus primo de his que sunt anulosi corporis. Superius aūt iā diximus ꝙ quedā huius generis aialis gñanꝰ ex coitu: ⁊ q̄dā per seipsa: ⁊ q̄dā istoꝝ faciūt vermes: ⁊ q̄dā oua. Forte aūt oia istiꝰ generis aialia prius erūt aliquo mō incompleta: ita ꝙ partus eoꝝ primo est incōpletus sicut ⁊ in aialibus gñantibꝰ aialia primo partus est incōpletus ꝫm quātitatē ad minus: sed cōpletus per formā: sicut in qbusdā ouātibꝰ primo sunt oua cōpleta que nō recipiūt augmētū aliqḋ: ⁊ q̄dā faciūt oua incōpleta. ¶ Dicamus ergo ꝙ aialiū nā ēt sic diuidiꝰ ꝙ quedā gñant aialia cōpleta ⁊ q̄dā incōpleta sicut sunt v̄mes. Quedā ergo aialiū faciunt oua incōpleta ⁊ postea cōplenꝰ extra: sicut supra diximus in multis modis pisciū. Ea vō que generāt aialia intus ꝯcepta aliquo mō post primā ꝯceptionē ⁊ ꝯtētionē spermatū sunt similia ouis: qm̄ sicut ouū est mā̄ pulli cū principio motus que est in ipso cōtenta sub tela: ita est embrio ꝯceptoꝝ aialiū in matrice: propter qḋ ēt vulgariter ouū vocaꝰ aborsus ꝓiectus in cooperimēto suo ⁊ corruptꝰ. Aialia vō anulosi corporis siue sint gñantia vermes ex coitu siue nō generenꝰ ex coitu: sed per se gñanꝰ primo ēt ex alio tali inuoluto in quo sustineꝰ ne diffluat mā̄ gnōnis habens secū pᵐ motus sue gnōnis: ⁊ iō superius diximus ꝙ gñatio oium aialiū primo est ex ouis. Rationabiliter auteʒ diciꝰ ꝙ eruce que sunt vermes in caulibus ⁊ alijs oleribus gñati ⁊ hi qui gñanꝰ in harena simile dictis sue gnōnis hūt pᵐ. Iterum aūt rōnabile est ꝙ iste modus gnōnis ⁊ multi alij modi gnōnis supradicti sunt ꝯ̄rio mō creationi vermiū perfecti in ordine membroꝝ gñatoꝝ ex mā̄ in qua primum est pᵐ gnōnis ꝑcipue ꝓp lōgitudinē ⁊ rotūditatē vermiuʒ cui talis ordo facture mēbroꝝ q̄lis est in supradictis aialibꝰ nō cōpetit. Opʒ aūt nō ꝯsiderare in figura corpoꝝ istoꝝ aialiū neqꝫ in duritie ⁊ mollitie istoꝝ aialiū: qr q̄dā gñant filios duros ⁊ q̄dā molles: sed opʒ ꝯsiderare primo in vli ⁊ nō in particulari circa hoc vel illud. Id.n. qḋ gñat vermes ⁊ hēt figurā vermis qñ eijcit ⁊ fiet magnū rursum efficiꝰ imobile ⁊ stat in pelle lōga sicut fit ouū. Cutis.n. eius ꝯtinēs ipsum indurescit: sicut est videre in erucis que adherēt parietibꝰ per totū corpꝰ earū ad tale ꝯuertiꝰ ouū ⁊ efficiꝰ vermis illo tpe imobilis. Et hoc ēt manifestaꝰ in vermibꝰ qui ex putredine pisciū gñanꝰ: ⁊ in vespis ⁊ in m̄ltis alijs qui ex aialibꝰ ⁊ oleribꝰ gñanꝰ. Causa aūt huiꝰ est ꝙ nā tūc ꝑparat creationē ouoꝝ ante tēpus ouationis: ⁊ facit hoc in verme qui vltimā cōpletionē nō habuit: vltimo.n. non est cōpletus nisi qñ volat. Volās aūt nō efficiꝰ nisi ex verme qui post cibū imobilis iacēs ad oui nām ꝯuertiꝰ pelle indurata: ⁊ ex illo ouo egrediꝰ aial volās: ⁊ illud postea in autūno facit nidū ex telis ⁊ facit oua. Vermes.n. primo crescūt ex cibo folioꝝ ⁊ olerū: ⁊ post illud incrementū perfectū ex se gñant ouū in testa: in quo primo nō nisi humor ꝯtineꝰ mollis ⁊ ex illo paulatim formaꝰ aial: ⁊ hoc accidit ēt oibus illis modis vermiū ⁊ pisciū qui ex coitu nō gñanꝰ sicut vermes qui gñanꝰ ex lana: ⁊ gurguliones ⁊ teredines qui ex granis ⁊ lignis gñanꝰ. Oēs eni isti modi posteaꝙ̄ acceperūt nām vermis ⁊ incremētuʒ redeūt ⁊ imobilitanꝰ ⁊ cortex induraꝰ: ⁊ humor cōuertiꝰ in nām oualē: ⁊ tūc formaꝰ in tali mā̄ aial volās habēs plures alas ꝙ̄ duas: ⁊ hʒ ad minus q̄tuor si lōgi est corporis: ⁊ tunc findiꝰ dura pellis ⁊ exit inde aial totū cōpletū in figura ⁊ q̄titate sicut exiret a matrice alicuius aialis gñantis aialia. ⁊ hmōi volātia frequēter sunt maiora ꝙ̄ primo fuerūt ambulātia. Rationabiliter auteʒ accidit hoc lʒ sit mirabile apud multos hoies ꝙ aliqḋ aial post primā gnōnē accipiat cibuʒ ⁊ q̄titatē ⁊ postea imobiliteꝰ ⁊ ꝯuertatur ad nām oui: ⁊ hoc videmꝰ accidere nō solū in vermibꝰ dictis: sed ēt in apiculis aurei coloris existētibꝰ q sunt in figura magnarū muscarū. Siliꝰ ex vermibꝰ vesparū ⁊ apiū gñanꝰ ea que grece karynos vocanꝰ: ⁊ sunt q̄dā apicule lōge. In talibꝰ aūt gnōnibꝰ nihil oino est qḋ nō ꝑficiat gnōni. Nā aūt ouoꝝ istoꝝ aialiū talis est ꝙ nō crescūt sicut crescūt oua incōpleta: sed in prima gnōne vermes crescūt ⁊ accipiūt cibū ⁊ q̄titatē ⁊ stāt sic donec sic icipit diuidi a pelle in qua sunt vermes sub a iterior: ⁊ tūc sūt oua cōplete q̄titatis. ¶ Amplius qdā vermes habēt in seipsis id quo cibanꝰ ⁊ eijciūt ab ouis in qbꝰ sunt superfluitatē sicut pulli vesparū: ⁊ qḋ eijciūt est sicut puluis qdā niger: ⁊ inueniꝰ in folliculis tele in qbꝰ tēpore gnōnis inuoluunꝰ. Quidā aūt accipiūt cibū extrinsecus sicut vermes olerū de qbꝰ diximꝰ: ⁊ quorūdā alioꝝ modoꝝ vermes illis in hoc similes. Iā aūt superius diximus qua de cā isti modi q̄ñ triplicanꝰ: qr primo sunt oua q̄dā minima ⁊ ex illis generanꝰ vermes q iterū ad nām ouoꝝ ꝯuertunꝰ: ⁊ tūc erunt ex illis volātes: ⁊ sic triplicē habēt mutationē ex ouo. s. in verme: ⁊ ex verme in nām oualē: ⁊ ex ouali nā in volatile qḋdā. Diximus ēt supra qua de cā efficiunꝰ imobiles qñ euacuātur ab humore qui est in ipso: ⁊ declarauimus superius ꝙ quedā hoꝝ generanꝰ ex coitu sicut ⁊ aues generantur ex coitu ⁊ piscium plura genera. Quedaʒ aūt hoꝝ generanꝰ sicut ⁊ plante sine coitu per se generantur.

¶ Cap. 2ᵐ. De apum generatione triplici ꝫm diuersorum diuersas opiniones.

In gnōne vō apū est grauitas ⁊ magna idigēs ꝯsideratione: qm̄ Aristo. ⁊ Auicē. se ꝓfessi sūt nescire apū gnōnē certā. Videnꝰ.n. in qbusdā piscibꝰ gñari pisces a seipsis sicut plāte gñanꝰ sine coitu: eo ꝙ in talibus in vno ⁊ eodē idiuiduo est virtus masculina ⁊ virtus feminina: ⁊ forte apes illo mō gñanꝰ: nō.n. ꝯsentiēdū est qbusdā dicētibus apes semē vñ nascunꝰ aliūde adducere ⁊ nō ex seipsis hoc semē ꝓducere. Dicūt.n. illi ꝙ semē apū nō nasciꝰ per se sed ab alio quodā aiali gñaꝰ ⁊ postea ex illo gñanꝰ apes: ita ꝙ gñans hoc semē ⁊ adducēs ip̄m sunt diuersa in nā et spē. Sunt ēt qdā dicētes ꝙ oē semē apū seminaꝰ a rege apum ⁊

Tertio d gnōne aialiū capitulo.8.

Tertio d gnōne aialiū capitulo.7.

Tertio d gnōne aialiū capitulo.9.

Tertio d gnōne aialiū capitulo.10.

adducit͛ ab apibus in domos singulares ⁊ ꝓducit͛ in apes: ⁊ sic aliud erit gn̄ans semē ⁊ aliud fouēs. Et signū huius di cūt eē magnitudinē corporis regis in quo est mult⁹ humor gn̄onis. Quidā ēt dicunt hoīes ꝙ apes gn̄ant͛ oēs a mascu lis qui sunt in apib⁹: ⁊ iō stant ociosi virtute sua masculina formātes apiculas: ⁊ alie nō faciētes opus gn̄onis afferunt mel ⁊ cerā. Quidā ēt hoīes dicūt ꝙ gn̄ant͛ a coitu ⁊ apicule ꝯcipiūt ex semine mariū qn̄ coeūt adinuicē sicut ēt ꝯcipiunt aīalia alterius gn̄is. Oē ergo genus hoꝝ aīaliū aut gn̄atur per se virtute maris ⁊ femine in eodē existēte: aut aīal vnū gn̄is sui sicut rex gn̄at oīa aīalia examinis vni⁹: aut gn̄ant͛ ex seinuicē per coitū: eo ꝙ apes coeūt adinuicē: aut ex coitu alicuius alterius gn̄is aīalis. Nobis tn̄ ꝓbabilius videt͛ ꝙ apes aut gn̄ent͛ ex apib⁹: q: vident͛ qbusdā coire adinuicē: aut gn̄ant͛ a maribus suis qui kyrikez vocant͛ ⁊ sibi similes sunt in spē differētes in sexu: aut opz dicere ꝙ gn̄arent͛ ex al terius modi apib⁹: aut ꝙ oēs gn̄arent͛ ex regib⁹ aut gn̄aren tur ex his que kyrikez vocant͛ q sunt apū masculi ⁊ ex femi nis apū per coitū. ¶ Opinant͛ aūt qdā hoīes ꝙ in apib⁹ sūt differētes sexus: mares videlicet ⁊ femine: ⁊ ꝙ mares sunt vocati kyrikez qd latine sonat dn̄i: eo ꝙ ī aluearib⁹ ad ope ra seruilia nō deputant͛: q: nec mel nec cerā apportant. Alie aūt apes aculeate sūt femine ⁊ ꝙ gn̄ant͛ ex coitu hoꝝ seruū apicule. Celebres ergo opiniones de apib⁹ sunt q̄tuor. s. ꝙ aliūde apportēt semē ⁊ fouēdo ex illo apes ꝓducant. Aut ꝙ ex rege totū ꝓcedat semē apū. Aut ꝙ ex kyrikys habētibus in se virtutē vtriusqꝫ sexus. Aut ꝙ ex coitu kyrikū cū apib⁹ aculeatis: eo ꝙ kyrikez nō hn̄t aculeū. ¶ Oēs aūt isti s̄mo nes vident͛ stare nō posse si velimus seq ea que cognoscere possumus ex testificatione eoꝝ qui regūt apes ⁊ studēt exa minibus nutriēdis. Ab illis. n. multa cognoscim⁹ accidētia apū ꝓpria que solis accidūt: ⁊ multa accidētia cōia ex qbus cognoscem⁹ ēt nām apū: qm̄ sicut in libro de aīa dixim⁹ acci dētia multū faciūt ad sciāz substātie ⁊ nāe vniuscuiusqꝫ rei. Qm̄ igit͛ nō adducat͛ semē apū ex alijs locis ostēdam⁹ prio. Si. n. dicam⁹ ꝙ apes adducūt semē ex alio quodā loco: hoc semē aut erit semē apū aut nō: ⁊ si est semē apū: tūc opz ꝙ si cut alie apes alique que nō adducūt semē in loca in qb⁹ est semē: opz ergo qn̄ trāsferūt semē a loco ad locū ꝙ a quodāz gn̄ent͛ apes: q: a trāslato gn̄ant͛: ⁊ a nō trāslato nō gn̄antur. Hoc aūt nō videt͛: q: videmus oē semē anulosoꝝ esse ma nēs in loco vno siue sit eiusdē aīalis in spē ⁊ forma qd gn̄a tur ex ipso siue sit alterius in forma ⁊ spē sicut superius dixi mus de erucarū semine ⁊ bombicū ⁊ alioꝝ multoꝝ in qbus seminatū est volatile ⁊ natū est vermis repēs q ꝯuersus ad oui ꝯueniētiā iterū ꝓducit volatile. ¶ Amplius si illud se mē aliūde adducit͛: sequit͛ ꝙ alie apes sūt per coitū hoc se mē emittētes: aut nō gn̄aret͛ inde apis que ex collecto gn̄at͛ semine. In antehabitis eni ostēsum est ꝙ in oī semine duas virtutes ꝯiūctas esse opz: masculi. s. ⁊ femine: ⁊ he in aīali bus nō nisi per coitū vident͛ in vno semine posse coniungi. ¶ Amplius error qdā nāe necessario erit in ista adductio ne. Queramus eni q̄re semē apis colligat ⁊ adducat cū non sit semē suū: q̄ztūcūqꝫ. n. nā doceat oē aīal eē sollicitum circa partū ⁊ natos: nullum tn̄ sollicitat͛ nisi circa natos ꝓprios. Error ergo v̄lis nāe erit colligere semē alienū ⁊ sollicitari circa natos ex hoc semine sicut circa natos ꝓprios. ¶ Am plius s̄m istā positionē nō debet in apib⁹ esse sexus differen tia: cū tn̄ dicamus q̄sdā apes esse kyrikez ⁊ q̄sdāz feminas. Cōstat eni ꝙ differētia sexus est s̄m differentiā membroꝝ genitaliū quā differentiā nō facit nā ꝓpter sollicitudinē fi lioꝝ: sed ꝓpter gn̄ationē. In apib⁹ aūt differētia membroꝝ inuenit͛: q: femina est aculeata ⁊ nō masculus: que differen tia oīno erit inutilis: ⁊ sic nā facit aliquid frustra: ⁊ s̄m hoc oēs deberent esse mares: q: mares magis solliciti sunt cir ca natos. Femine aūt plus occupate sunt circa generationē in multis aīalibus: sed in apibus videt͛ forte ꝙ debeat esse ecōuerso: ꝙ. vz. s̄m ea que dicta sunt oēs apes melius debe rent esse femine: nō enim est cōsuetudo mariuz generaliter esse sollicitos circa filios ⁊ precipue in apib⁹: experimentuz enim ostēdit ꝙ apes femine hec faciūt. sepe enim in domi bus in quibus fouent͛ ad generationū semina apū nō nisi fe mine sunt ⁊ kyrikez oīno nō sunt ibi: q: sicut in antehabitis huius doctrine diximus aliqn̄ ꝓpter paucitatē cibi: aut ꝓ pter aliā cām mares a feminis vel interficiunt͛ vel expellū tur: ⁊ tūc accideret ꝙ nō multiplicarent͛ apes si kyrikez tm̄ sollicitudinē haberent circa generationē filioꝝ. Si aūt dice ret ꝙ semen collectū ⁊ adductū est cuiusdā alterius aīalis: tūc nō ꝓficiet ad apū generationez: qm̄ lz ex putrefactione aliqn̄ hmōi nascant͛ aīalia nunq̄ꝫ tamē fit generatio ex semi ne nisi generans ⁊ generatū sint eiusdē speciei aut imediate aut per mediū sicut diximus superius generationē vermiū tandē ad vniuocā redire generationē: aliter. n. abiret in in finitū per dissimilia: infinitū aūt abhorret natura. ¶ Quia v̇o semen apum in domibus apum nunq̄ꝫ inuenit͛ sine regi bus apum: ideo quidā dixerunt ꝙ apes nō adducunt aliū de nisi semē masculoꝝ quos kyrikes greco nomine vocāt: eo ꝙ oēs kyrikez cum rege fere in equali cōueniunt quāti tate: ⁊ ꝓpter hoc nō inueniri dicunt semen nisi vbi est rex. ¶ Contra hoc aūt videt͛ esse: qm̄ iā ex preinductis est ma nifestū ꝙ apes semē illud adductū nō generant ex coitu: ita ꝙ dicantur duo genera coire cuz apibus. s. kyrikez ⁊ reges: ⁊ generare semen illud qd adducit͛: qm̄ idē sequeret͛ de isto semine sicut adducto qd prius est cōclusum de semine apū adducto aliūde: ⁊ ideo nō est possibile ꝙ adducunt illud se men tm̄ propter easdē rationes quas diximus prius. Pro bauimus enim supra nihil necessitatis in hac adductione esse si vnū consimile dicat͛ accidere omni generationi apuz in adducendo omniū semē aliūde: q: semen hoc aut nō ꝓ ficiet generationi sicut alioꝝ aīalium: aut nō vniuersaliter adducet͛: sed potius a quibusdā apibus proijcitur ⁊ a qui busdam colligitur: ⁊ hoc est inordinatū ⁊ irrationabile ni hil habēs necessarie ordinationis ⁊ sollicitudinis natura lis. ¶ Amplius nō potest rationabiliter dici ꝙ apes gene rentur a semine proprio qd per coitū generet͛: ita ꝙ quedaz apes sint mares ⁊ quedā femine. Lz enim in omnibus fere animalibus distinguat natura per mēbra generationis in ter marem ⁊ feminā: tamē nō ita videt͛ esse in apibus: q: iā cōmunis opinio est ꝙ semē hoc nō inuenit͛ nisi in domibus apum vbi sunt reges. Longe aūt superius in hac sciētia di ctum est ꝙ apes aliquādo interficiūt reges quādo sunt ini qui. Si ergo per coitū generaret͛ semen generationis apuz nō esset ratio aliqua quare sine rege nunq̄ꝫ in aliqua domo inueniretur. Cōuenientior aūt generationi apū videt͛ esse sermo illius qui dixit ꝙ generatio apicularū cōmuniter fit ab apibus ⁊ ab his quas kyrikes vocāt ⁊ a regib⁹ nō qui dem per coitum: sed virtute masculina ⁊ feminina simul cō iunctis in vnoquoqꝫ istoꝝ trium: que fere in omni alueari inueniuntur nisi sit occasionatū aliqua occasione per amis sionem regis vel kyrikum: ⁊ tunc apes tenent se ad aliū re gem ⁊ creant vel adducunt alias kyrikes. Hic autez sermo vniuersalior est alijs: propter hoc vt testantur qui aluearia custodiunt nunq̄ꝫ apparuit coitus in apibus: ⁊ si essent in ge nere apū mas ⁊ femina nō posset esse quin multotiens acci deret videri coitum in tanta multitudine apum quāta est in examinibus. Relinquit͛ ergo ꝙ si aliquis dicat apes ge nerari ex coitu regū ⁊ kyrikū ⁊ illas facere semen. apes aūt hoc aliūde adducere collectum ꝙ non possint apes collige re ⁊ adducere hoc semē nisi rectore suo in domo existente: qd est absurdum. ¶ Adhuc aūt probatū est ꝙ non generā tur a coitu. ¶ Remanet ergo dicere qd nobis probabili⁹ videtur ꝙ generentur apes modo predicto sine coitu sicut etiā generari accidit sine coitu quibusdam piscibus. Apes igit͛ s̄m predicta generant͛ sine coitu ⁊ kyrikez similiter ge nerantur sine coitu. Et videt͛ dicendum ꝙ omnia ista sine coitu generent͛ ex apibus ⁊ ꝙ kyrikes ⁊ reges nihil omnino generant: propter quod etiaz mares vulgariter vocantur: ⁊ apes ideo femine vocantur: q: ex se producunt apes ⁊ ky rikez ⁊ reges: ⁊ sic dicte femine apes plures sunt numero in quolibet examine: ⁊ est in eis virtus generatiua coniuncta ex duabus virtutibus sicut est in plantis ⁊ arboribus. Vir tutes aūt coniuncte sunt maritas ⁊ femininitas. Et ꝓpter hoc etiā est in apibus membrū generationis in quo est vir tus seminis aut vermiculoꝝ. Abusiue autē vocamus apes feminas: q: nō est rōnabile dicere feminā in aliquo genere in quo mas distinctus per sexuz non inuenitur. Si aūt ista vltimi sermonis nostri sciētia apparet magis probabilis ꝙ videlicet ab apibus sine coitu fit generatio: tunc necessa

Prio de aia tex. cō. xi.

Opio Aristo telis de gn̄ōe apum.

rio opȝ hunc vltimū sermonē eē oīuȝ generatoꝝ.ſ.ꝙ ⁊ apes ⁊ kyrikes ⁊ reges ſine coitu ex apibus generenť: ⁊ huic ſermoni nō obſtat ex oībus ſuperius diſputatis niſi hoc ſoluȝ ꝙ quidā experti dicūt ſemē in aluearibus ſine regibus non inueniri. Et nos putamus eſſe falſum. Si ergo ſemē appareret in domibus apū ſine p̄ſentia regū ⁊ kyrikū neceſſariū eſt vt apes ex apibus ſine coitu generenť ſm ꝙ diximus. Sed tñ oīa iſta incerta ſunt: qꝛ nunq̃ꝫ vidimus aliquē expertum circa obſeruationē examinuȝ aliqd de hoc certitudinaliter aſſerētē: ⁊ ſic relinquiť ex dictis ꝙ oēs filios ſiue natos apuȝ generāt apes aculeate: ⁊ qꝛ reges a qbuſdā dicunť hēre aculeū: ꝓpter hoc ꝙ qdā dicūt ēt reges natos apū ꝓgñare. Scimus.n. per antedicta ꝙ hec ꝓprie accidit apib⁹ ꝓpter mēbrū gñōnis qđ eſt in eis ⁊ nō in kyrikib⁹: ⁊ ſic gnō hoꝝ proprie apparet in iſtis que dicunť apes cōiter. Nec videť icōueniēs qđ dictuȝ eſt: qꝛ ſine coitu gñare ⁊ gñari ēt alijs accidit pluribus aīalib⁹. ¶ Sed vnū eſt qđ huic ſentētie obſiſtere videť: qꝛ nos videm⁹ ꝙ nō eſt aliqđ genus aīalis qđ generet niſi ſibi ſimile in ſpecie ⁊ figura ſiue hoc fiat imediate ſiue per medium vt diximus ſuperius. Si ergo apes gñant videbunť ſibi diſſimilia gñare. Kyrikes.n. ⁊ reges diſſimiles in figura ⁊ mēbris quibuſdā ſunt apib⁹: ⁊ nos oſtendimus ſupra ꝙ diſſimilis gñatio vadit ad infinitū: eo ꝙ diſſimilitudo nō hȝ terminū: ⁊ deuiatio a termino nāli eſt modis infinitis. Nec pōt fieri iſtātia ꝯtra hoc qđ diximus.ſ. ꝙ oē aīal gñat ſibi ſimile per quedā aīalia que primos partus videnť hēre diſſimiles que grece dicunť arathatylo: qđ ſonat rotula ſiue anuloſa: ⁊ nycer qđ ſonat vermes quoſdam. Nos.n. iā ſuperius oſtendimus ꝙ gñatio anuloſoꝝ quorūdā triplicatis cōicationibus reuertiť ad ſimile: ⁊ ſic arathatylo gñat ſibi ſimile arathatylo: ⁊ nycer gñat ſibi ſimile nycer: ⁊ ſic ēt gñatio apū redire deberet in ſibi ſimile: nō aūt reuertiť oīno: qꝛ nunq̃ꝫ de rege fit apis: nec ēt kyrikꝫ vnq̃ꝫ mutanť in apes. ¶ Solo aūt huius oſtēdēs cām talis gnōnis eſt ꝙ apes ⁊ muſce quedā nō gñanť vniuoca gnōne ex ſeinuicē ſicut ea que gñanť ex coitu: ſed gñanť ex alijs ſeminib⁹ tñ ꝯueniētiā habētibus ſm nām. Cōcedimus eni cū Platone ꝙ oē qđ gñať ex ꝯuenieti gñať in quo eſt principiū ſue gnōnis ⁊ mā: ſed nō opȝ ꝙ genereť ex oīno ſibi ſimili in figura ⁊ quātitate ⁊ ſpecie: ꝓpter qđ ēt in gnōne ex ſemine apuȝ eſt ꝯueniētia aliquo mō inter generātia ⁊ gñata: lȝ nō ſit tāta quāta eſt in oīno vniuoca gnōne per coitū maris ⁊ femine facta. Reges enim in magnitudine kyrikibus aſſimilantur lȝ aliquātulū ſint maiores ⁊ in aculeo idē reges aſſimilanť apibus. Opȝ eni in tali generatione aliq̃ꝫ eſſe differentiā inter gñata: qꝛ aliter ſemper idē figura ⁊ quantitate eſſet ex eodē: ⁊ hoc eſt ꝯtra ſenſuȝ. Si enī hoc in apibus eſſet poſſibile tunc totū genus apū deberet eſſe reges: eo ꝙ nā tendit ſemper ad perfectiſſimū ſui generis: apes ergo regibus aſſimilanť in vigore operū ⁊ generatione. Kyrikes aūt aſſimilanť regibus in magnitudine qui kyrikes ſi habuiſſent aculeū eſſent reges. De hoc tamē ante plenā determinationeȝ qōnis inducte neceſſe eſt querere aliā qōnē grauē exortā: dictū eni eſt ꝙ reges duobus generibus aſſimilanť: in magnitudine quidē kyrikibus: in aculeo aūt apib⁹. Eſt aūt neceſſariuȝ ꝙ reges ex aliquo primo ſue generationis principio generenť. Nō aūt videnť generari ex apibus: neq̃ꝫ ex kyrikibus ꝓpter diſſimilitudinē ad vtrūq̃ꝫ. Videbunť ergo reges generari per ſe: ⁊ ſic ēt videť neceſſariū ꝙ apes ex regibus generenť ⁊ kyrikꝫ ſimiliter: qꝛ tñ vtrūq̃ꝫ generatoꝝ in parte ꝯuenit ⁊ nō in toto cū generāte primo: ſicut nos videmus ꝙ partus aliquādo occaſionať ⁊ non in toto aſſimilať primo generāti: ⁊ iō quādo rex generat regē eſt ad ſimile in toto generatio: quādo aūt generat apeȝ vel kyrikē eſt aliqd ſimile in parte. Et hec rō potiſſima eſt eoꝝ qui dicūt totum examen ex ſemine regis ꝓcreari: reges aūt gñari nō aliūde niſi ex ſeipſis. Sed nos ſm ſupradicta dicimus ꝙ reges in domibus in qbus manent nō ſunt in multo numero: ⁊ ideo nō c[illegible] ⁊ eſſe ꝓbabile totū examē ex ipoꝝ generatione ꝓduci. Et tunc ſi diceremus reges generari ex ſe nō eſſet ratio q̃re nō diceremus etiā genus apū etiā aliquid generare ⁊ ſicut reges diceremus aliud ſibi diſſimile generare: ita non eſſet ratio quare apes etiā alia ſibi diſſimilia nō generarēt: ⁊ ſic eſſet per diuerſa generātia infinita diſſimiliuȝ generatio: ꝓpter qđ nā priuauit apes ab hmōi infinita generatione. In omni enim eo ꝙ natura facit nō fit niſi qđ eſt ſm ordinē: ⁊ iō neceſſariū eſt ꝙ kyrikꝫ diſſimiles apibus nati priuenť a generatione diſſimilis vlteriori: qꝛ aliter diſſimilitudo efficereť infinita: ⁊ hoc manifeſtū eſt qđ nā facit: qꝛ kyrikes generanť ex alijs ⁊ nō gñant aliqd vlteriori generatione: ſed in eodē numero kyrike generatio hȝ finē: ⁊ ſm hunc moduȝ pōt terminari generatio mō debito ⁊ recto nāe: ita ꝙ generatio prima remanet terminata ⁊ nō excedūt a multitudine extranea in quā decurrāt per diſſimilium generationē. Totū igiť qđ dictū eſt ſm hoc ꝙ nobis ꝓbabilius videť ad hoc redit ꝙ ⁊ reges ⁊ kyrikes ⁊ apes ex apib⁹ generenť ſine coitu: ſed ꝙ ſemē maioris vigoris ꝓducat reges ⁊ ſemē deficiens ab hoc ꝓducat apes ⁊ kyrikes: ⁊ defectus eſt aut ſm materiā aut ſm virtutē. Et ſiquideȝ defectus ſit ſm virtutē ⁊ abundat mā nō bene terminata per virtutem generanť kyrikes nec potentiā generādi habētes nec virtutem faciendi opera: qꝛ abundat in eis humidū aquoſuȝ nō bene calido nāli ⁊ virtute nāli terminatū: ⁊ iō ſunt iſta aīalia pigra: nec nomē habēt androꝝ hoc eſt viroꝝ: qꝛ nihil virilitatis eſt in eis: ſed potius nomē habēt kyrikum propter hoc ꝙ ex pigritia circa opera nō occupanť ⁊ alie apes quaſi deſtitutis ſeruiūt eis: nec maſculoꝝ nomen habent niſi ab imperito vulgo ruſticoꝝ ⁊ dederunt eis hoc nomē: qꝛ viderunt eos nō ex ſeipſis generare. Hec enim eſt ꝓprietas maſculi in generantibus per coitū. Cum aūt diminuiť materia ⁊ abundat virtus generanť apes: ⁊ ex hoc ſciť cauſa q̃re reges neceſſe eſt eſſe paucos: qꝛ cū apes careāt ſanguine in pauciſſimis pōt contingere ꝙ ſimul in generato abundet ⁊ virtus ⁊ materia. Sepius aūt materia ⁊ ſepiſſime abūdat virtus: qꝛ hoc eſt naturaliſſimū inter tria in his que carent ſanguine. Si aūt deficiat vtrūq̃ꝫ ⁊ virtus ⁊ materia tunc nō erit generatio.

¶ Cap. 3m. De multiplicatione apum ⁊ ꝓpter quā cauſam apes plures ſūt q̃ꝫ reges ⁊ q̃ꝫ kyrikes: ⁊ de cōparatione triū operationum inductarum de generatione apum.

Ex hoc etiā ſciť cā eius qđ tradūt cuſtodes apū ꝙ in annis ſiccis calidis in alueari bus multiplicať mel ⁊ kyrikꝫ. In annis aūt pluuialibus multiplicanť pulli apum. In annis enim ſiccis multiplicať ros dulcis ⁊ humor: ⁊ ille eſt cauſa mellis ⁊ kyrikū: ⁊ in ipſo nō eſt calor fortis. Sȝ in annis pluuialibus multiplicanť humores in corporibus apū: ⁊ fiunt multa ſemina: ⁊ ſiquid eſt in quo abundat ⁊ virtus ⁊ mā generať ex ipſo rex ⁊ ex alijs apes: ⁊ ꝓpter hoc ꝙ humor multus aqueus nō terminať paruo calore oīno vel vt in pluribus perdiť generatio kyrikū. In annis aūt tēperate cōplexionis diminuunť pulli apū: ⁊ huius cām dicit eē Ariſto. ꝙ magnitudo apuȝ minor eſt q̃ꝫ alioꝝ duoꝝ modoruȝ: ⁊ ideo in generatione ſua magis indigent bonitate ſue complexionis: ⁊ hoc eſt vt multiplicetur humor ſeminalis in eis ſicut diximus pauloante. Quia ergo reges vt dictum eſt ſunt creati ex conuenienti generatione ſm ambo principia vite: ideo ſemper quaſi monarchiaȝ tenentes remanēt intra domos ⁊ non operantur: ⁊ habent magnū corpus ꝓpter ſuorum principiorum generantium conuenientiā. Kyrikes aūt qui ſunt mares apū ſunt aquoſi nec habent membrum conueniens pugne propter grauitates corpoꝝ ſuoruȝ ſuper apes. Apes aūt medie ſunt magnitudinis ſiue mediocris comparatione duoꝝ dictoꝝ modoꝝ: ⁊ ſm hunc moduȝ ſunt conuenientes in anteriori parte cū alijs que ſunt pueri ſui generati ab ipſis lȝ in poſterioribus nō ſit tanta diſſimilitudo: ⁊ ſic fit generatio ad ſimile generanti. Accidens autē qđ cōmuniter accidit ſignificat generationē regū ⁊ kyrikū ex apibus eſſe: ⁊ hoc eſt ꝙ dimittunť ſtare intra domos nihil operātes: niſi eni eſſent nati ex apib⁹ hoc nō permitterētur: qꝛ oē aīal pugnat pro cibo ⁊ ꝓ domo: nec patiť ſuo cibo cibari ⁊ ſecū habitare in domo niſi hoc qđ natuȝ eſt ex ipſo. ¶ Adhuc videmus ꝙ apes aliquādo proijciūt ⁊ eijciūt mares extra domos. Omni aūt aīaliū nature magis ꝯgruit ꝙ parentes percutiāt natos q̃ꝫ econuerſo ꝙ filij percutiāt ⁊ caſtigent parentes. patres enim filios caſtigāt ocioſos: ⁊ hoc nature cōgruit vt diximus. Apes ergo ſunt gñantes vt videť ⁊ reges ⁊ kyrikes ſūt gñati. ¶ Queret āt fortaſſe aliqs

Tertio ꝺ gnōne aīaliū capitulo eodē.

propter quā cām reges sunt pauci numero ⁊ apes multe: et precipue ſm opinionē eoꝝ qui dicūt generari a regibꝰ. Illa enim opinio rōnabilis est: lȝ nos aliā defendamus: ⁊ ſm illā opinionē respondebimꝰ ꝙ hec simile est qđ accidit leene que ſm ꝙ superius diximus in primo cōceptu parit ꝗnque filios: ⁊ singulis annis parit pauciores donec vltimo stat in vno. Similiter ergo dicendū est de regibus ꝙ primo multos perfectos partus faciūt qui sunt reges ⁊ ꝯtinue deficiūt ⁊ diminuiť quātitas donec stat tandē in quātitate apicularū quādo diminuitur superfluitas seminalis in corporibus earū. ⁋ Generatio eni apū est ſm modū quē diximus. hoc enim cognosci pōt ex accidētibus que accidūt apibus sicut superius dixímꝰ: ⁊ quādo rō aliq̄ iuuať ex his que apparēt in sensu accidētibus cōmunibꝰ tūc erit fortior ⁊ credibilior. Due aūt opiniones dicte multū ꝯcordāt cū his que ſm sensum accidūt apibus. Hi aūt qui dicūt apes generari ex coitu signū accipiūt dicti sui ꝙ vidēt eas primo quando gn̄anť ex semine esse valde paruulas. paruissime enim inueniunť in foraminibus domoꝝ suarū. ⁋ Adhuc aūt pro se inducūt isti: qꝛ id qđ in genere aialis anulosi corporis generať ex coitu: ex longo quidē concubitu generať: qꝛ anulosa valde diu manent coeūtia anteq̄ꝫ sperma descendat: sed cito valde ꝓpter suoꝝ corpoꝝ similitudineȝ generanť. ⁋ Adhuc aūt qđ in talibus ex coitu generať vermi assimilať magnitudineȝ habēs colūnalē oblōgā. Omnia aūt hec tria accidētia accidunt apicularū generationi. Est enim prima parua cito generata ⁊ oblonga ad vermis similitudinē. ⁋ Amplius accidit generationi aialiū que cū apibus cōmunicāt in genere anulosoꝝ duas alas habētiū ⁊ mel ꝯgregātiū sicut sunt plura gn̄a vesparū citrinaꝝ: ⁊ ꝯstat ꝙ in modis dictarū vesparū nō est hmōi superfluitas seminalis ex q̄ sine coitu vespe generenť. nihil eniȝ taliū est in eis sicut in apibus est ſm introductas opiniones ex quo sine coitu generenť. Non enim generanť nisi ex vespis feminis que vocanť matres vesparū. ille eni sunt sicut aialia nidificātia prius p̄parant domos ⁊ corrigunt eas ⁊ postea cū coierint adinuicem generanť ex eis pulli vesparū: nec hoc dubitabile est qꝛ multotiēs apparuit coitus vesparū. Diuersitas aūt que est īter genera ista apū. vȝ. ⁊ vesparū est valde modica: ⁊ ita videnť ēt apes ex coitu generari. Iste sunt igiť opiniones de generatione apū ⁊ vesparū ⁊ oīum eoꝝ que sunt similia cū istis: ⁊ quādo hec dicta adiūcta fuerint his que in antehabitis huius sciētie de apū generatione dicta sunt erit sciētia perfectior de apū ⁊ vesparū generatione. Hec ergo de his sufficiant.

⁋ Cap. 4^m. De mō ⁊ causa generationis halsum que sunt ostrea conchilia.

Tertio ꝺ gnōne aialiū capitulo. xi.

Modi aūt aialiū que dure teste vocanť fere habent arboꝝ ⁊ plātarū generationē. nō. n. generanť ꝑ coitū: ⁊ oēs modi huiꝰ gn̄is aialis i superficie terre generanť: sicut ēt vapores ad superficiē terre venientes cā sunt generationis plātaꝝ: sicut in alijs libris physicis determinatū est: nec habēt diuersitatē nisi in hoc ꝙ diciť ⁊ veruȝ est ꝙ humidū terrestre est ꝓpinquior mā̄ vite sicce sicut est lubricoꝝ terre ⁊ hmōi aialiū que multū sūt sicca in effectu lȝ actu sint humida. Humidū aūt aque ꝓpinquior est mā̄ vite conchilioꝝ ⁊ testeoꝝ aialiū: qm̄ arbores nō habent tātū de vita sicut ista aialia: eo ꝙ habēt vitā occultā. Animalia aūt p̄dicta habēt vitā manifestā: ⁊ iō qualis est cōparatio arboris ad terrā talis est cōparatio eoꝝ que sūt dure teste ad humidū aqueū: qm̄ arbores ad terrā cōparate: sicut cōchilia que arabice halsum vocanť agreste si aliqđ est halsum agreste: ⁊ vice halsum siue conchilia sunt sicut arbores aquose quo ad mālis principij participationē: ⁊ ꝓpter hāc cām hec aialia manēt ⁊ creanť in superficie terre aquose sicut plāte radicanť in terra sicca. Natura eni humida imixta terre ꝯueniētior est formationi hoꝝ aialiū q̄ꝫ terra. Maxime aūt aialia marina sic manēt in terra: qm̄ sicut longe superius diximus aqua terre quā potant est dulcis: ⁊ ideo oportet vt per superficiem terre coleť: ⁊ iō hmōi ostrea ꝯchilia in terra manēt infra sub aqua: ꝓpter qđ ēt in lacubus stantibus nullū est calidū aial habēs sanguinē: nec pōt generari aliqđ aial in quo vincat salsedo. In aqua v̄o dulci pauca sūt hmōi aialia que sunt sicut mollis teste ⁊ dure teste ⁊ malachie. Horuȝ enim oīum aialiū nā̄ est frigida: nec sanguinem habēt. ⁊ iō aliqn̄ quedā hoꝝ inueniunť in lacubꝰ que assimilanť paruis maribus: ⁊ in locis ad que exeūt fluuij: ad hec. n. exeūt qn̄ querunt calorē ⁊ cibuȝ hmōi aialia: sed in mari generanť hmōi aialia humida corpulēta plus q̄ꝫ in aqua dulci: eo ꝙ nā̄ maris est calida ⁊ hȝ cōicationē in partibus cū oībus elemētis que miscenť in corporibus aialiū hoc est cuȝ terra humido aqueo: ⁊ humido vētoso ⁊ spirituali aereo. Rōnabiliter. n. dictū est in libro de plātis: ꝙ plāte cōicāt cū terra. aialia aūt aquosa de quibus diximus cōicant cum aere. Et in modis istis participādi virtutes elemētoꝝ dictas mira ⁊ multiformis est diuersitas ſm magis ⁊ minus ⁊ ꝓpinquius ⁊ remotius. ⁋ Genꝰ v̄o elemētoꝝ quartū est ignis qđ etiā ꝯtrariū est dictis elemētis: eo ꝙ est subtilissimuȝ corpoꝝ specie habens caliditatē vehemēter actiuā ⁊ destructiuam nō debet inquiri in hmōi locis generationis aialiū: q̄ꝫuis tamē sit in ordine loci sue speciei attributo q est locus ignis. Ignis eni est quartū elemētū: sed forma ⁊ species ignis ſm se nō appa ret oīno in loco generationis aialiū ⁊ plātarū. formā eniȝ hȝ ꝓpriā per quā separať ab alijs elementis: nō ergo apparet in loco medio qui est locus generationis nisi in forma alicuius mixti corporis. Omne enim corpus qđ sic igniť anteq̄ꝫ igniať rarescit: ⁊ accipit formā que est sicut aer aut sicut fumus: aut si nō vaporat nec resoluiť videť sicut materia terrena ignita ⁊ calefacta: sicut ignis apparet in lapide ignito. ⁋ Sed questio de generatione hoꝝ aialiū nō eget de inquisitione nā̄e ignis: sed potius opȝ ꝙ dispositionē lune in effectibus suis inquiramus: qꝛ nā̄ lune magnā hȝ cōicationē cum substātia terre ſm ꝙ terra locus est gn̄ōnis: ⁊ iō etiā vmbra apparet in luna: qꝛ magis est vicina nā̄e terre q̄ꝫ alie stelle: de nā̄ tn̄ ⁊ dispositione lune ꝯsiderādū est in alia sciētia que est altera pars astronomie in qua queruntť effectus celestiū in corporibus terrenis. Sed qđ hic sufficit est ꝙ sciamus ꝙ terminatio mā̄e quorūdā ostreoꝝ dure ꝯche erit per se sine coitu maris ⁊ femine ex solo lune ⁊ celestiū effectu. Quorūdā aūt ostreoꝝ terminatio erit per aliq̄ꝫ virtutē exeūtem ab ipsis ostreis nō tn̄ per coitū: sed per virtutē seminalē imixtā in mā̄ que adheret ostreis sicut patebit in sequētibus: multotiēs aūt sustineť ⁊ terminať ad eē per se primo modo. Et hi duo modi generationis inueniunť in arboribus quaruȝ generationi dicta ostrea ꝓpinquā habēt generationē. Arboꝝ v̄o quedā per se: quedā v̄o ex seminali virtute generātur. ⁊ harū quedā generanť ex stipite quodā arboris: ⁊ quedā ex ramis decisis ⁊ plātatis sicut alliū. Ostreū aūt qđ vocať hoȝ greco sermone ſm hūc modū gn̄ať ex diuersis partibus alterius: ⁊ iō primo generať paruū ⁊ postea magnificať. Ostreū aūt qđ diciť kyrokeȝ ⁊ barcora que vocanť purpura ⁊ murex apud nos ⁊ alij ꝗdaȝ modi ostreoꝝ ex superfluitate generanť. Superfluitatē aūt voco mucilaginosam mā̄m que in circuitu adheret dictis ostreis: sed tamē verū isti modi oīno nō habēt generationē: sed potius per virtutem formatiuā que cum virtute lune ingrediť illā superfluitatem mucilaginosam subito videnť multa ostrea nō parua sicut ex semine nata: sed mediocris quātitatis pro generari: ⁊ postea deficiēte luna cū aliquo deficcāte hmōi superfluitatē deficiūt hec ostrea: ita ꝙ q̄si oīno nō apparēt nec inueniunť. Cōtingit ergo istos modos nō per se generari: sȝ potius ex superfluitate ostreoꝝ aliquoꝝ sicut diximꝰ: ⁊ post q̄ꝫ aliqua sic generata sunt subito ex superfluitate natoꝝ ꝓduciť multitudo eorūdē specie ostreoꝝ que per se sine coitu ex superfluitate mucilaginosa generanť. ⁋ Amplius oē sic generatum nō videť generari nisi in terra sub aqua maris vel iuxta mare. Generantur enim hec omnia ex humido mucilaginoso admixto cum luto aquoso. quod enim primitus de tali materia exit est subtile dulce: ⁊ illud primo cōtinetur ⁊ sustinetur a calore terminante ⁊ circunstante materia glutinosa terrestri qđ intus remanet de superfluitate accipit formam ostrei: nec generatur aliud nisi qđ ſm dignitatem materie putrefacte per digestionem caloris proportionatum est illi materie: eo ꝙ omne quod generatur ex cōuenienti sibi principio generatur sicut supra diximus. Non enim in talibus potest esse generatio totius ex toto sicut fit in generatione vniuoca: sicut quādo totus homo ſm mā̄m ⁊ formā ex toto homine generāte ſm mā̄m ⁊ formam gene-

ratur: ſed potius in iſtis fit ſicut in artificialibus in quibus
pars generati eſt ex parte generãtis: qꝛ forma artificiati eſt
ex forma artificis: ſed nõ mã ex mã. In artibus enim ſic eſt
ꝙ ex ſuperfluo vt ita dicã artis in forma factiua artificiati
fit artificiatuʒ quã in ipm inducit artifex. Similiter aũt nã
in ſemine ponit ſuũ ſuperfluũ in quo eſt virtus ꝛ mã ipſius
virtutis. imitãdo aũt hec principia gñant hec aĩalia oſtri-
ca cõchilia: ex ſenſibili mã ꝛ iperfecta ſimili virtute in terra
ꝛ humido aqueo cõmixto cũ terra: eo ꝙ i tali terra eſt pars
aque cõmixta: ꝛ in aqua tali cõmixta eſt pars aeris: ꝛ in eis
eſt calor ignis ꝛ celi ſicut in vaporãte aerea nã: ꝛ eſt etiã ca-
lor aie per hoc ꝙ hec ſupfluitas adheret aiali: ꝛ ex illis prin
cipijs generantur oſtrea cõchilia ſicut diximus: ꝛ per ſimi-
lia generationis principia generanť etiã arbores taʒ in ter
ra ꝗ̃ in aqua. ¶ Amplius aliter dicẽtes de nã eadẽ dicim⁹
ꝙ oẽs hmõi ſuperfluitates mãles plene ſunt virtutibus et
ex illis cito ꝯtinenť ꝛ terminanť ad formã per virtutẽ illam
vʒ. per ſpiritũ extẽſum in corpore materie illius: ſicut etiam
diximus virtutem ſpermatis extendi in gutta ſemine in for
matione embrionis. Hec aũt virtus retineť inra mãm per
viſcoſitatẽ ꝛ incipit diffundi quãdo caleſit humor materie:
ꝛ impleť vento ſpirituali per quem fit ſicut ſpuma: tũc enim
ſtatim incipit virtus ꝯuertere ꝛ terminare ꝛ formare mãʒ.
¶ Amplius inter modos oſtreoꝝ eſt diuerſitas cauſata ex
diuerſitate materie ꝛ virtutis ꝛ loci in quo generanť. Qui-
dam enim modi oſtreoꝝ ſunt nobiliores ꝛ quidã ſunt igno
biliores: ꝛ hoc ſicut diximus erit in eis ꝑpter virtutẽ aie re
tentã in eis a principio que eſt virtus formatiua ipſoꝝ ꝛ ꝑ-
pter locuʒ ꝛ ꝑpter corpus qꝺ eſt mã ipſoꝝ. corpora enim in
quibus primo oriť ꝛ retineť iſta virtus ſunt cauſa iſtius di-
uerſitatis. In mari aũt mĩta pars terreſtris eſt aduſta que
ꝯtinet iſta animalia ꝛ indurať circũquaqꝫ circa ea ꝛ conge-
lať ſiccitate maris ꝛ calore ꝛ fit teſta dura ſicut cõgelanť cor
nua in aĩalibus ꝛ oſſa: ꝛ quaſi induranť primo calido indu
rante ꝛ exiccãte ꝛ poſtea frigido cõprimẽte: iõ nõ liqueſcunt
vel mollificanť in igne. ¶ Amplius nullũ omnino hoꝝ aĩa-
lium vnqꝫ viſum eſt coire niſi genus id quod grece dicitur
kahylion: ꝛ eſt quoddã genus limacis ſiue teſtudinis mo-
bilis motu proceſſiuo: ꝛ tamen de illo etiã nõ eſt certificatũ
vtrũ generatio iſtius eiuſdem fit a coitu.

¶ Cap. 5m. Quid ſit principiũ mouẽs in generatione oſtreo
rum ꝛ que eſt pars in primis formata.

> Tertio ꝺ gnõ-
> ne aĩaliũ capi
> tulo eodem.

Dignũ aũt eſt querere que pars eſt illa que pri-
mo generať in modis que ſine coitu extra ani
malia generanť. In iſtis enim opʒ inquirere
hoc: qꝛ iam in prehabitis ſciuimus ſufficiẽter
ꝙ in ſuperfluitate ſeminariũ eſt mã ꝯceptus: ꝛ
ꝙ illa mã moueť ex principio mouente qꝺ eſt
in ſpermate maſculoꝝ in oĩbus que generanť ex coitu. Opʒ
ergo etiã in iſtis querere quid eſt mã mota ꝛ quid eſt prin-
cipiũ mouens in generatione ipſoꝝ ex quo ſine coitu gene-
ranť. ¶ Ad iſtã aũt ſecũdã queſtionẽ reſpondẽtes dicimus
ꝙ ſuperfluitas ex qua fit generatio in aĩalibus generantib⁹
ex cibo quẽ aĩalia intra corpus ſuũ accipiũt ꝛ digerẽdo de-
coquunt: ꝛ poſtqꝫ calor anime generãtis terminauerit eã et
digeſſerit ꝛ diſtinxerit per virtutes membroꝝ tunc eſt ꝯue-
niens vt ex ipſa fiat conceptus: ꝛ per omnẽ eundem moduʒ
ſemen fit in arborib⁹: ſed in hoc ſolo eſt differentia ꝙ in plã
tis ꝛ in quibuſdã animalibus nõ opʒ primũ mouens mãm
eſſe a maſculo: eo ꝙ in eis virtutes ſexuum maris ꝛ femine
ſunt cõmixte ſimul in vna ꝛ eadẽ mã que aſſimilanť plante
vel animali generanti ſemen illud. In mã aũt multoꝝ ani-
maliũ indiget ꝙ ſuſcipiat principiũ mot⁹ a maſculo. ¶ Ad-
huc aũt eſt differentia ꝙ cibus prima digeſtione digeſtus
plantarũ ꝛ quorũdam animaliũ plantis ſimiliũ eſt in terra
ꝛ aqua. Cibus aũt alioꝝ animaliũ vnde ſumiť mã genera-
tionis intrat in corpus eoruʒ ꝛ ibi decoquitur ꝛ aſſimilatur
vt fiat materia generationis. Calor autem temporis ꝛ ae-
ris circunſtantis iuuat ad digeſtionem in arboribus ꝛ his
ſimilibus: ſicut agit calor animalis qui naturalis vocatur
in cibo digerendo ꝛ aſſimilando. Manifeſtũ eſt ergo ex di-
ctis ꝙ calor terre ꝛ maris cum virtute celeſti quã habet di
gerit ꝛ alterat ꝛ diſtinguit ꝛ terminat materiã corporis ge-
nerationis modoꝝ oſtreoꝝ ſupradictoꝝ: ꝛ cuʒ iſte calor re-
tentus fuerit intra materiã cum ſpiritu tunc erit conceptio
oſtreorum in materia corporali: ꝛ ipſe erit principiũ ſuſten-
tans ꝛ terminans primũ animatũ quod ex illa materia ha-
bet gñari: ꝛ ipſe eſt qui in corporali materia illa efficit prin-
cipium motus generationis: ꝛ ſuſtentatio quidem ꝛ termi
natio arborum que per ſe non ex ſemine generanť omnino
eſt ſimilis forme cum dictis. Generatio enim in omnibus
talibus fit ita ꝙ ex vna parte materiali fiunt partes que ſũt
partialia principia generationis: ꝛ ex illa parte materiali
eſt cibus primus vnde cibantur partes que in formas extẽ
duntur. Cibus enim primus ex quo formantur prima ra-
dicalia membra eſt in ipſa materia reruʒ naſcentium ſicut
ſepe ſuperius diximus. ¶ Amplius quedam animalia ge-
nerant vermes ꝛ ſunt de numero carentium ſanguine que
ex coitu non generantur: ſicut id quod grece dicitur faſta-
rios: ꝛ eſt ſpecies eruce ꝛ aliqua genera piſcium fluuialium
ſimilia anguillis ſicut id quod felix vocant quidam quod
naturaliter eſt cũ ſanguine valde pauco: ꝛ habet cor in quo
ꝛ circa quod ille paucus ſanguis generatur. Superius aũt
oſtendimus ꝙ cor eſt primũ membrum quod formatur in
ſanguinem habentibus quãdo generantur in vtero vel in
ouo. Modus vͦo generationis eius quod vocatur inteſti-
num terre ſiue lumbricus terre generationem habet ſimilẽ
generationi aliorum vermium: ꝛ in omni tali generatione
primo generatur corpus ſuperius: qꝛ cuʒ in tali generatio-
ne cibũ oporteat trahi ante animã oportet ꝙ primo formen
tur membra per que cib⁹ ab extrinſeco ingrediatur. illa aũt
ſunt in capite: ꝛ ideo in omnib⁹ taliter generatis primo for
mať caput ꝛ ſuperius corporis ꝛ poſt hoc interiora que ſunt
via nutrimenti: ꝛ tandem inferiora: ꝛ ſic etiã formatur cor-
pus enchelis ſiue anguille: ſed non ex coitu vel ouis: ſed mõ
vermiuʒ in luto generatur. Et vt loquamur vniuerſaliter
iſte neceſſario erit modus formationis omniũ que non ge-
nerantur ex vtero coeuntium aut in ouo aut modo oui non
habent generationem ſicut ſuperius diximus de erucis vo
lantibus. ¶ Amplius ſi verum eſt quod quidã dicunt: ho-
mines ꝛ quadrupedia virtute ſtellarũ extra vterũ coeũtiuʒ
procreari ſicut tradunt quidam aſtronomi impleri nouos
mundos animalibus: oportet opinari ꝙ etiam in illis non
primo quidem cor: ſed primitus caput ꝛ ſuperiora corporis
ꝛ deinde interiora ꝛ vltimo inferiora formanť propter cãm
quã ſuperius diximus. Taliter enim formata cibuʒ aſſimi-
latum intra ſe non habent ſicut habent ea que ſunt in vte-
ris animalium ꝛ in ouis formata: propter quod oportet ꝙ
ab extrinſeco influat in ea materia formandoꝝ membrorũ
ꝛ huic influxui prius oportet formare vias: vnde id in quo
primo ſuſtentatur forma ꝛ vita aut erit per modũ illuʒ quo
formantur ea que exeunt ex aliquo continente ea ſicut ouo:
aut erit per modum quem diximus: oportet enim in talib⁹
neceſſario eſſe cibum qui ſit materia formãdoꝝ membroꝝ
eo ꝙ illum cibũ intra ſe nõ habent: ſicut ea que in vtero aut
in ouo formantur. Non enim eſt aliquid quod incrementũ
abſqꝫ cibo accipiat ſm naturam. Sed quicquid ſit de opi-
nione predictoꝝ hominuʒ quicquid taliter inconſueto quẽ
nouimus curſu nature generatur: vermiculoſam aut ſimi-
lem vermi habet generationeʒ: ꝛ taliter generatũ neceſſa-
rio accipit cibum incrementi formandoꝝ membrorum ab
alio loco ꝗ̃ a corde: quod eſt taliter generatis principium
formationis. hoc enim membrum primuʒ aut erit ſicut ge-
nerans primum quod eſt cor: aut erit ſicut per quod venit
cibus ꝛ hoc eſt os ꝛ caput concepti. Oportet ergo principiũ
generationis eſſe in omnibus animalibus ſm alterũ iſtoꝝ
modoꝝ ſi debeat in eis eſſe vita cuius primus actus eſt vti
alimento. Prima enim ſuſtentatio ꝛ retentio materie for-
mandi corporis aut erit incluſa ſicut res que continetur in
ouo in quo clauſa materia neceſſario erit cibus propter in-
crementũ formandoꝝ membroꝝ eius qꝺ conceptuʒ eſt ſm
talẽ moduʒ aut erit ſicut generatio vermis: ꝛ ſic accipiet ci-
bum extra ſe ab alio loco: ꝛ huic cibo tunc primum oportet
formare introitum. Virtus ergo ꝛ principium formans in
huiuſmodi ex dictis iam nobis eſt manifeſta. Alius autem
modus poſſibilis ex quo accipiatur cibus concepti ſicut in
ouis vel extra oua non apparet nobis in aliquo modo ge-
nerationis animalium: ꝛ primus quidem modus qui eſt

per inuolutionem materie sicut in ouo non apparet nisi in quibusdaȝ carentibus sanguine sicut sunt quidam modorum anulosi corporis: ⁊ apparet etiā in his de quib⁹ modo loquimur ostreis cōchilijs dure teste vocatis. hoꝝ enim in prima formatione cibus continet̄ intus sicut cibus eius qđ format̄ ex ouis: ⁊ incrementū eoꝝ erit sicut incrementū vermiū: ita ꝙ primo superiora ⁊ postea interiora ⁊ vltimo inferiora producantur. Principiū enim vermiū est ex superiori parte ⁊ per illud venit cibus in inferiora. Iste autē modus cibi est aliquo modo similis cibo qui est in ouis: neuter enī consumitur totus in formatione vnius partis corporis. In vermibus enim formata parte superiori a cibo materie inuolute separatur illa pars ⁊ distinguitur ab inferiori: ⁊ tunc cibus remanet inferius pondere suo ⁊ formatur ex eo corporis pars inferior. Oportet enī in vltimo corporis esse cibum sicut ⁊ in primo. Ultimū aūt corporis est qđ est sub pariete inferius. Manifestū aūt ex dictis est ꝙ quecūq; in prima creatione sunt similia vermibus ƀm dictū modū cibantur ⁊ crescūt: ⁊ hoc manifestatur in creatione prima apū: et sibi similiū: quoniā in ipsa prima sui creatiōe pars superior apparet magna ⁊ pars inferior parua valde ⁊ minima comparatione superioris ⁊ omnino talis modus accidit ostreis dure teste ⁊ sibi similibus. Et hoc magis manifestat̄ in animali marino qđ achiberinos assimilatur. Hoc enim criscit prius in parte superiori ⁊ generatur primo anterius partis superioris: ⁊ membrū qđ in hoc aīali caput vocatur maius est toto residuo corporis. Sic igit̄ modus ƀȝ quē hec ostrea generant̄ est determinatus. ¶ Manifestuȝ aūt est ꝙ primi istoꝝ modoꝝ generantur per se ex virtute stellarū ⁊ ex materia conuenienti ⁊ precipue ostrea dure teste vocata. Signū huius est: q₂ sepe ex purgamentis sordiū spumosarū que ex nauibus purgantur generantur dure teste ostrea: ⁊ ideo in locis multis aliquando simul generātur ⁊ precipue in quibus est terra limosa infusa multa humiditate spumosa in talibus tamen locis proprie generatur genus siue modus ostrei qđ latine labastynem vocatur. Signū autē huius est ꝙ fertur ꝙ quidaȝ dux nauigans per mare cū exercitu fixit anchoram in portu ⁊ cū eleuaretur anchora electuȝ est vas testeū in ripam maris: ⁊ post aliquod tempus iacens in ripa limo est impletū ⁊ intra illud generatū fuit ostreū quod asturie vocatur: ⁊ ipsum est modus halzum siue dure teste. Non est aūt in istis modis aliqua spermatica vel oualis superfluitas que exeat ab eis: vel ex qua illa animalia generentur que sit generationi cōueniens. Et hoc probatur experimento. Nuper enī cū expeditio bellica nauiū in Libyā procederet quidā multa ostrea diuersarū specierū dure teste tulerūt de mari ⁊ posuerūt ea in ripa maris iuxta ciuitatem quā Aryn vocant ⁊ sub equinoctiali esse dicit̄: ⁊ multo tempore ibi manentia inuenta sunt nō esse plura numero q̄ȝ posita fuerūt: sed illa eadē creuerūt in quantitate ⁊ pinguiora facta sunt. Talis aūt pinguedo nō quidē inuenit̄ in aīalibus habentibus sanguinē: q₂ ex ista pinguedine facta sunt saporosa ad comedendū. Signū aūt eius qđ dictū est probabiliter quidem est hoc ꝙ semper in his ostreis inueniūtur quedā similia ouis sicut inueniunt̄ in his que charabo vocantur. Erūt tamē differentia: q₂ forte aliquādo istoꝝ oua sunt maiora ⁊ aliquādo minora. In talibus enim omnibus lumen lune multū auget ⁊ defectus eius multū diminuit ⁊ tamen ex his nō videtur fieri generatio: ⁊ ideo hec que videntur oua potius sunt grandulositates quedā carnis eoꝝ. In istis aūt modis oua magis apparent in verno tempore quādo humor abūdat: ⁊ precipue in modo qui vocatur reteo ⁊ moeȝ ⁊ liberatelen. Omnis enim modus aquaticoruȝ hȝ tēpus cōueniens sue fertilitati ⁊ bonitati sue dispositionis. Accidit aūt hoc nō solū his que dicta sūt: sed etiā quibusdā modis pisciū ⁊ fere omnibus: sed modo pisciū queȝ vocāt quidā tybo nō accidit. Quicūq; aūt voluerit scire in quibus locis mariū sunt modi isti legat sermones quos lōge superius posuimus de figura membroꝝ aīaliū ⁊ anathomia ⁊ generatione ⁊ coniungat cū his que hic dicta sunt de causis generationis istoꝝ ⁊ inueniet qđ sufficit ad sciendūȝ naturas ipsoꝝ. Modus ergo generatiōis aīaliū in genere ⁊ spē sic a nobis determiatus sit. Diximꝰ. n. dispōnē vniuscuiusq; gnōnis aīaliū ƀm se q̄ȝtū sufficit ꝑsenti speculationi.

¶ Incipit Liber. XVIII. Animalium qui est de modo generationis animaliuȝ perfectorum. Cuius primus tractat⁹ est de causa differentie sexuum ⁊ assimilationis animaliuȝ.

¶ Cap. ꝑm. De causa differentie sexus masculini ⁊ feminini ƀm opinionem Empedoclis ⁊ Democriti ⁊ de improbatione opinionis eorūdem.

Omnib⁹ igit̄ sic determinatis que de gnōne aīaliū vniuer̄ ⁊ particulariter dicēda erāt: ⁊ ostēso ꝙ mas ⁊ femina per diuersa idiuidua distinguunt̄ in oībus cōpletis aīalibus. Restat nūc dicere de virtutib⁹ maris ⁊ femine. ¶ Dicemus ergo has virtutes primas esse in omni gñatione ⁊ pricipia eas oīs gñationis tā aīaliū q̄ȝ plantarū. Hec tamē pricipia in q̄busdā sunt distincta ⁊ in q̄busdaȝ nō. ¶ Dicamus ergo primo de causa generationis ⁊ distinctionis horū sexuum. Quoniam absq; dubio anteq̄ȝ embrio compleatur in vtero maris sexus distiguitur figura ⁊ natura a sexu femine. Et est dubiū vtrū differentia ista sexuū sit ex mare vel femina aut ex loco matricis. Quidā enim dicebant ꝙ mas erit qđ concipitur in matricis parte sinistra. Alij aūt causaȝ distinctionis sexuū matrici attribuentes dicūt cum Empedo. ꝙ nō est locus: sed qualitas eius qđ est in matrice est causa distinctionis sexuū. Dicūt enim ꝙ sperma cadens in matricem calidā formatur in marem: ⁊ sperma cadens in matricem frigidā format̄ in feminam. Causam aūt huius caloris vel frigoris dicūt esse menstruū quod suo calore vel frigore sperma mutat in eas que dicte sunt sexuū differētias. Democritus aūt opinatus est causam differentie sexuū nō esse in matrice: sed potius ꝙ sperma qđ descinditur a mare sit causa huius differentie: ⁊ hoc dicit facere differentiaȝ inter marem ⁊ feminā. Debilis aūt ⁊ parū rationis habēs est opinio Empedo. cū enim dixit ꝙ causa differentie inter marē ⁊ feminā est frigus tm̄ matricis ⁊ nihil aliud parū cogitauit ꝙ magnā differentiaȝ in nato faciūt ⁊ alia membra generationi conuenientia. magna eniȝ est differentia inter matricem ⁊ alia membra generationi conuenientia ⁊ alia omnia membra quoruȝ virtutes in se habet sperma qđ est principiū generationis. Alia enim omnia membra quoruȝ virtutes sunt in spermate magis vident̄ facere hmōi differentiā q̄ȝ matrix aut membra generationi conueniētia. Si enim sola matrix ⁊ membra generationi ꝯueniētia hec facerēt tūc oporteret ꝙ etiā si duo ꝯcepta virtute ⁊ nō actu poneremus esse cōpleta quoꝝ vnū virtute est mas ⁊ alterū virtute est femina ƀm principia formātia que sunt in ipsis: ita ꝙ vnū virtute formāte hēat membrū femine: ⁊ deide dicamus matricē in qua est mas ifrigidari ⁊ matricē in q̄ est femina calefieri: oportebit ꝙ id qđ est mas gñaliter mutet̄ in feminā ⁊ id qđ est femina mutet̄ in marē: q₂ ƀm Empe. embrio est in matrice sicut si vas testeū dicam⁹ eē in fornace qđ a fornace accipit totā cōplexionē ⁊ nō aliqđ ex seipo: ⁊ iō dicit ꝙ embrio ex se vel ex spermate nihil hñs totā formationē ⁊ cōplexionē ad masculinū vel femininū accipit a matrice. Et q₂ hoc oīno est irrōnabile manifestat̄ ex hoc ꝙ sermo Democriti est rectior ⁊ melior: eo ꝙ ille querit dr̄iam gnōnis eā que ƀm subaȝ est dr̄ia gnōnis, hāc. n. in ꝑncipijs itrinsecis gñati Democrit⁹ accipit: ⁊ iō rōnabilius dixit. In seq̄ētib⁹ tm̄ ostēdem⁹ qđ veritatis aut falsitatis hēat sermo Democriti. ¶ Ampli⁹ si calor ⁊ frig⁹ matricis sint cāe dr̄ie maris ⁊ femine: tūc sequerent̄ in cā maris ⁊ femie signa manifesta: ⁊ hoc eēt valde leue vidē: qm̄ euidētia sūt signa matricis calide ⁊ signa matricis frigide: sicut dn̄t qdā medicorū. hi. n. ex talib⁹ ⁊ taliū signis opinant̄ se scire cām maris ⁊ femine dicētes differētias eē manifestas sexuū: cū tm̄ nō sit leue videre ⁊ ƀm cām certā inuenire pricipiū gnōnis ⁊ femine ex pricipio cāe quā iducit de calore vel frigore matricis. Dicere. n. ꝙ sperma qđ est principiū gnōnis sequit̄ necessario dispositionē matricis: ita ꝙ cū calefit in matrice nō erit mēbrū hoc: sȝ ꝯrīū: sicut si sperma est ꝑnᵐ femine ⁊ calefit in

Quarto [cut off]
neratione [cut off]
maliū cap[cut off]
lo ꝑmoi [cut off]
stotele.

matrice tūc erit ꝯtrariū hoc est masculus: ⁊ sic ex dispositio-
ne matricis formant̃ membra ꝯuenientia coitui quib⁹ dif-
ferūt mas ⁊ femina est valde irrōnabile sicut etiā diximus
superius. ¶ Ampli⁹ in vna matrice siue in vna camera vel
distinctione matricis videmus frequētur gemellos fetus:
quoꝝ vnus fuit mas ⁊ alter femina: cū tamē illa matrix nō
fuerit simul calida ⁊ frigida. Et hoc precipue videmus in
aialibus que multos simul fetus faciūt. Et videret̃ ſm di-
cta Empedo. ⁊ quorūdā medicoꝝ ꝙ vnū solū membrū coi-
tui ꝯueniens deberet esse in oibus fetibus istis multotiēs:
q2 tales gemellos in vna camera matricis esse frequēter vi-
demus per anathomiā tam in aialibus gressibilibus q̄z in
natatilibus quibusdā piscibus aialia generātibus sicut ge-
nus celeti ⁊ delphini ⁊ cete grandia. Auctor ergo sermonis
istius granniter errauit deceptus si ista incōueniētia que se-
quunt̃ nō vidit ⁊ talē induxit positionez. Si aūt ꝑuidit hec
incōueniētia intolerabilius errauit opinādo ꝙ hec quā di-
xit esset cā maris ⁊ femine. Causaz enim huius esse dixit ca-
lorem ⁊ frigus matricis: ſm hoc enim oēs gemelli ꝑcipue q
in eadē sunt matricis camera deberēt eē aut ambo mares
aut ambo femine. Non enim pōt dici ꝙ hec membra in q-
bus differūt mas ⁊ femina in talibus gemellis sint gn̄ata a
matrice distincta in partibus cōtinentibus gemellos: ita ꝙ
pars calida generet membrū genitale maris ⁊ pars frigida
generet genitale femine. ⁊ iō quedā membra genitalia sunt
in mare ⁊ quedā in femina: ita ꝙ ad ꝓpinquas partes ma-
tricis gn̄atio eoꝝ referet̃ membroꝝ: talis enim quātitas ma-
tricis ꝯtinēs diuersos gemellos necessario in gn̄atiōe isto-
rū geminoꝝ distinguit̃: ⁊ iterū postea adunat̃ in vnā virtu-
tē q̄n ꝯcipit vnius sexus gemellos fetus: ⁊ hoc est valde rō-
nabile: nec posset assignari cā frequētis huius distinctionis
⁊ frequētis adunationis. Nō eni hec distinctio ⁊ adunatio
est ꝓpter calorē ⁊ frigus cū tm̄ iste q̄litates matrici accidant
ſm totū: ⁊ sanguis mēstru⁹ qui fluit in matricē aut calidus
est aut frigidus: ⁊ nō pōt simul ⁊ excellēter hēre vtrāq; q̄lita-
tē. Nos aūt in ꝑhabitis diximus verū modū cāe masculi et
femine esse in dispositione spermatis: ⁊ ſm veritatē in ꝑce-
dentibus habitā est sermo iste quē de cā hui⁹ inducit Em-
pedo. falsus. Si aūt talis est dispositio spermatis qualē su-
perius esse determinauimus vbi ēt ostēsum est ꝙ nō erit a
quolibet membro ſm actū habēs virtutē cuiuslibet mēbri:
vbi nihilominus ostēsum est sperma maris nō esse māz cor-
poris embrionis: sed potius ꝯuerti in spiritū: bene ex dictis
superius habemus in promptu rōnes per quas potētes su-
mus ꝯtradicere rōnibus Empedo. ⁊ rōnibus Democriti:
⁊ siquis alius ꝯcordās cū his simile aliq̄d dixerit ꝯtradice-
mus ei per easdē supradictas de spermate rōnes. Nō. n. pōt
esse q̄ddā corpus spermatis in femina habēs virtutē mem-
broꝝ femine ex quo ēt fiat femina: ⁊ q̄ddā aliud in mare ha-
bens virtutem membroꝝ maris ex quo fiat mas sicut dixit
Empedo. ⁊ hoc bene ꝓbatū est superius in lib. 15. scie hui⁹.
Nature. n. membroꝝ nō sunt distincte in spermate neq; ſm
actū existētes in ipso: sed potius iō q2 vna pars vincit aliaz
in digerēdo ⁊ terminādo sicut inferius ostēdemus iō q̄ddā
sperma erit mas ⁊ q̄ddā erit femina. Uniuersaliter eniz lo-
quēdo melius ⁊ nālius est attribuere differētiā sexus cause
tali que fit ex victoria membri q̄d est principiū formationis
oium alioꝝ membroꝝ: ita ꝙ mō illius mēbri efficit̃ aial aut
mas aut femina: q2 hoc ꝯcordat formationi ⁊ gn̄ationi mē-
broꝝ ⁊ nāe. Necesse est eniz ꝙ ois multitudo que est in vno
aliquo reducat̃ ad vnū aliq̄d ſm cām: ⁊ ita ad vnū aliquod
q̄d sit cā oium alioꝝ opꝫ reducere oēm multitudinē mēbro-
rū que sunt in corpore: ⁊ sic attribuere cām maris ⁊ femine
victorie vnius membri in digerēdo ⁊ terminādo nām me-
lius est q̄z attribuere calori ⁊ frigori matricis ⁊ mēstrui tm̄.

Ois multitu-
do ad vnitatē
reducēda est.

¶ Questionē enim faciūt has opiniones introducētes: per
quē modū accidit in generato ꝙ in vno membro coitus est
ꝯtrario modo dispositus q̄z in alio: ita ꝙ in vno est q̄si reci-
piens sicut est matrix ⁊ illi adiūcta: in alio aūt nō est sicut cō-
ferens sicut est veretrū ⁊ ei adiunctū. Et querūt hanc que-
stionē quasi difficilē ⁊ quasi que nō possit hēre responsionez
nisi eā solā ꝙ dicamus virtutes patris ⁊ matris esse in sper-
mate ⁊ virtutē matricis operari membrū coitus ad simili-
tudinē suā: ⁊ virtutē patris operari membrū ſm suā simili-
tudinē in aspectu ⁊ figura: ⁊ ita dicūt ꝙ membra sequuntur
adinuicē semper. Nos aūt ꝯtradicētes his dicem⁹ ꝙ si hoc
accidit ꝓpter appropinquationē quorūdā membroꝝ adin-
uicē sicut ad patrē vel matrē ad quā per similitudinē virtu-
tis appropinquat sperma: tūc non debet ista similitudo tm̄
inueniri in membris q̄busdā: sed in oibus mēbris exterio-
ribus ⁊ interiorib⁹ per totū corpus inquātū sunt ꝓpinq̄ ad-
inuicē in patre vel in matre sicut dixim⁹ per sperma q̄d aut
hꝫ virtutē mēbroꝝ matris aut virtutē mēbroꝝ patris: ⁊ ita
figmētū eoꝝ qui opinant̃ ꝙ hec sit cā q̄re embrio femina si-
milis est matri ⁊ embrio mas similis patri. Nos aūt vide-
mus ꝙ falsum est: q2 sepe videmus in inguine solo similitu-
dinē ad matrē: ⁊ fere in oibus alijs membris est similitudo
ad patrē ⁊ ecōuerso: igit̃ talis mēbroꝝ ꝓpinq̄tas nō pōt eē
cā diuersitatis sexus sicut diximus: sed potius alteratio to-
tius corporis erit cā: ⁊ hec alteratio ꝓculdubio principium
habebit cor ⁊ fluet per venas quietas ⁊ pulsatiles que sunt
posite sub corde a quo originant̃ ⁊ per venas ab his ramifi-
catas que cibo ex extremitatibus eoꝝ resudāte lactāt ⁊ nu-
triūt carnē cibo qui in se hꝫ cordis virtutē: que quidē vene
nō sunt create per matricē sicut propter sue originis princi-
piū: neq; habēt in nutriēdo qualitatē matricis: sed potius
ecōuerso matrix in dispositione nāli erit ꝓpter venas talez
v̉tutē cordis vel aliā in sanguie portātes. Et hoc multo rō-
nabilius dicit̃ ⁊ verisimilius: eo ꝙ nos videmus ꝙ matrix
ſm nām nō est nisi ad sanguinē recipiēdū ⁊ nō est de mēbris
principalib⁹ que virtutes habeāt creatrices ⁊ formatrices
alioꝝ sicut est cor ⁊ epar ⁊ cerebrū sicut in antehabitis deter-
minatū est. ¶ Creatio eni venarū virtutē cordis deferētiuz
nāliter est ante creationē matricis ⁊ sperma est ante cām ge-
nerationis que sic ex matrice accidit necessario ꝙ ip̄m prin-
cipiū gn̄ationis q̄d est sperma habeat a generāte primo ali-
quā q̄litatē sibi substātialē ꝓpter quā accidit ex ipso talis in
gn̄atis diuersitas sexuū que est dissimilitudo membroꝝ ad
coitū pertinētiū q̄n adinuicē cōparant̃. Non ergo oino po-
nendū est ꝙ hec huius diuersitatis sit cā ⁊ pricipiū q̄d supra
inducti ꝑhi cām ⁊ principiuz esse dixerūt: sed quedā alia cā.
Posito eni ꝙ sperma sit: sperma pricipiū generationis ha-
bebit in se ēt si per ipossibile poneret̃ a mare nō exiuisse nec
sustētatū in matrice: sed alibi vbicūq; hoc fuerit in eo tm̄ in
quo est cā gn̄ationis est querēdū de cā diuersitatis genera-
toꝝ ⁊ nō in alio erit cā principalis: lꝫ forte possint eē que sint
cause disponētes verā cām. ¶ Hic ēt idē sermo ꝯueniēs est
ꝯtradictioni illoꝝ qui opinant̃ ꝙ mas erit cuius sperma ca-
dit in dextrā matricis: ⁊ femina erit cuius sperma cadit in
sinistram. Hi dicūt sola loca matricis has causare differē-
tias quāuis nulla sit conuenientia ad hunc vel illum sexum
ex conuenientia materie: tamē ⁊ si poneremus sperma ha-
bere conuenientiam ad sexus differentiam adhuc non re-
cte dicerent hi qui tenent hanc positionem: quoniā illa con-
uenientia que esset in materia tūc esset dispositio quedaz ⁊
complementū formationis membroꝝ que faciūt sexus dif-
ferentiam ex locis matricis: ⁊ hoc esse nō pōt. ¶ Per hunc
aūt eundem sermonem debet contradici dictis Empedo-
clis qui causam distinctionis maris ⁊ femine ponit in calo-
re matricis sicut predictum est. Similiter aūt ⁊ illi faciunt
qui causam distinctionis inter marem ⁊ feminam ponunt
per rationem virtutū omniū membroꝝ quas dicunt esse in
spermate mulieris ⁊ in spermate viri. Hi enim duo sper-
mata dicunt cadere in matricem: sed ꝙ alterum vel alteruz
formet̃ sperma. vꝫ. viri aut femine dicunt creari ex casu suo
in dextram vel sinistram: quando enim ambo simul cadunt
in dextram propter conuenientiam loci format̃ sperma viri
in marem ⁊ perit sperma femine propter loci contrarietatē.
Si autem ambo cadunt in sinistrū matricis formatur pro-
pter loci conuenientiam sperma femine: ⁊ ex contrarietate
eiusdem loci perit sperma maris. Si autē sperma maris ca-
dit in dextraz ⁊ sperma femine in sinistrā erunt gemelli dif-
ferentes in sexu. Si autē verū est quod illi dicunt ꝙ. vꝫ. ge-
neratio maris aut femine est ꝓpter istas duas partes ma-
tricis que sunt dextra ⁊ sinistra ⁊ non propter totuz corpus
matricis sicut dicebat Empedocles: si tunc dicamus semē
esse in matrice generabitur embrio qui creatur in matrice
sine operatione virtutis matricis hoc est sine operatione

virtutis matricis que fit in semine: ⁊ tunc non oportet ꝙ in
feminaruꝫ semine sit virtus omnium membrorum. Et per
eandeꝫ rõnem id qđ ex virtute dextre partis formaṫ in ma-
sculũ erit formatũ sine virtute membri virilis que fit in se-
mine: ⁊ ẛm hoc per operãs extrinsecus conuertiṫ sperma in
figuras membroꝝ principaliũ: eo ꝙ de principalibus mem
bris sunt membra genitalia: qđ est absurdum valde apud
oẽm hominẽ sciẽtẽ nãm generationis physice. ¶ Amplius
etiã sicut in antehabitis diximus iam per anathomiã inuẽ
tum est ꝙ mas formaṫ in parte matricis sinistra: ⁊ femina
in dextra: ⁊ inuenti sunt gemelli in eadeꝫ parte matricis in
diuerso sexu: ⁊ hoc nõ semel inuentũ est: sed multotiẽs hoc
accidit: ꝑcipue in aĩalibus que multos simul progenerãt fi-
lios. ergo nihil oĩno est qđ dicũt de parte dextra ⁊ sinistra ꝙ
sint cause differentie sexus. ¶ Amplius quidã dixerũt ꝙ cã
differẽtie in sexu est exitus spermatis a testiculo dextro vel
sinistro. Dicunt enim ꝙ exiens a dextro testiculo fit mas ⁊
exiens a sinistro fit femina: ⁊ hoc ꝓbãt ꝙ si ligauerint strin-
gendo viã que est inter dextrũ testiculũ ⁊ cãnalem veretri ⁊
sic coeat ex spermate illo generaṫ femina: ⁊ si ligãdo strigat
viã que est inter sinistrũ testiculũ ⁊ cãnalẽ generabiṫ ex sper
mate sic fuso mas. Hoc aũt videṫ etiaꝫ sensisse Homerus
dicens. Et secti testiculũ dextrũ nõ habẽtes generãt femi-
nas: ⁊ sinistrũ nõ habẽtes generãt mares. Hoc aũt non est
verum: qꝛ ego vidi sectũ testiculo dextro ⁊ post sectionẽ ge-
nuit primo filiũ: ⁊ postea genuit filiaꝫ: ⁊ ideo hoc qđ dicunt
accidit ⁊ nõ fuit illa causa quã dixerunt sicut etiã diuinato-
res dicunt se oculis vidisse ꝙ euenit qđ diuinant cum hoc
qđ diuinãt nõ sit causa: sed ex alio quidem sicut ex causa ac
cidit qđ ad diuinationem euenit. ¶ Hec igiṫ ⁊ his similia
dicunṫ ex cause vere ignorantia. Membra enim que illi di
cunt esse causam differentie sexus ꝓculdubio nõ cõueniunt
animalibus in generatione differentis sexus marium aut
feminarũ. Cuius signũ expressum est ꝙ multa alia sunt par
ticipantia differentiã sexus maris ⁊ femine ⁊ generãtia ma
res ⁊ feminas testiculos nullos habẽtia sicut sunt pedibus
carentia: sicut multa genera piscium ⁊ genera serpentũ. Cõ
ueniunt tamen dicte opiniones. dicentes enim causam ge-
nerationis maris ⁊ femine calorem ⁊ frigus sicut dicebant
Empedo. ⁊ Democritus: ⁊ dicentes cãm esse exitus sper-
matis a parte dextra vel sinistra conueniunt in causa remo
ta: qꝛ non dicebant exitum spermatis a dextro testiculo esse
cãm nisi qꝛ illa pars est calida: ⁊ ideo facit marẽ: ⁊ alia pars
propter frigus facit feminam. Calor enim est principiuꝫ di
gestionis: ⁊ ideo etiam isti q̃uis remote tamen aliquid cõ-
prehenderunt de veritate cause differentie sexuum: nullus
tamen perfectam ⁊ absolutam pronuntiauit cãm.

¶ Cap. 2m. De vera causa differẽtie maris ⁊ femine ẛm do
ctrinam Aristo. ⁊ alioꝝ peripatheticoꝝ.

Quarto đ generatione animaliũ capitulo eodem.

AD veritatem autem rei accidentes cõprehen
dere debemus causaꝫ ex propinquioribus rei
principijs. Superius autem iam determina-
uimus dispositionem membri cuiuslibet cum
cause declaratione que facit membrũ esse hoc
quod est. Et ẛm ea que determinata sunt erit
mas distinctus a fortitudine alicuꝰ virtutis: ⁊ femina cau
sabitur a debilitate eiusdẽ virtutis: ẛm hoc dicimꝰ ꝙ sper-
ma virtuosuꝫ potens bene mãm cui aduenit digerere ⁊ ter-
minare per formationẽ que est in ipso que generationis est
principium erit proculdubio causa maris in concepto. Di
co autem principiũ non materiã ex qua erit corpus in simi-
litudine generãtis: sed potius principiũ mouens ⁊ formãs
materiã. Si enim huiusmodi motum potest per se perfice-
re aut adiutorio quorũdã aliorum: ita ꝙ ipsum sit operans
⁊ terminãs: materia enim femine que descendit ab ipsa est
quasi patiens ⁊ non agens. Si auteꝫ sic est ⁊ iam scimus ex
his que in 4° metheoroꝝ tradita sunt: ꝙ bene digestum et
terminatum non digeritur nisi per calorem necessario: ⁊ in
maribus est materia melius digesta ⁊ terminata oportebit
necessario ꝙ mares inquãtum mares sint calidiores femi
nis inquantum sunt femine. ¶ Amplius aliquando femi-
ne quorũdam animalium forte infirmate erunt multi men
strui ex frigore ⁊ debilitate que accidunt eis: ⁊ nõ ꝓpter ca-
lorem: ⁊ ideo decepti sunt quidam opinãtes feminas cali-
diores esse maribus ex eo ꝙ menstruum accidit feminis et
non maribus: dicunt enim hi menstruum non accidere nisi
propter abundantiam sanguinis ⁊ caloris feminarũ supra
mares. Errant autẽ sic dicentes: eo ꝙ non omnis sanguis
ẛm vnam ⁊ eandem dispositionem calidus esse diciṫ. Opi
nantur tamen hi ꝙ omne humidum sanguinei coloris exi-
stens sit calide nature nõ distinguentes subtili cõsideratio-
ne inter sanguinem clarum mundum ⁊ alium sanguinẽ nõ
clarum neqꝫ mundum. Sanguis enim clarus mundus ge-
neratur ex cibo optimo bene digesto: ⁊ per hũc modũ dige-
stionis erit cibus paucꝰ bonus in vltima digestione ex mul
to cibo nõ completo ⁊ non assimilato. Hoc autem manife-
statur in operationibus fructuum peponoruꝫ: in quibus ex
multo succorum cibo valde parum elicitur ad fructus for-
mationem ⁊ digestioneꝫ. In omnibus enim huiusmodi cũ
cibus vltimus vltima digestione completus comparaṫ ad
primum cibum erit valde modicum ⁊ purum id quod vlti-
mam passum est digestionem: qđ sicut purius eliquatuꝫ est
ex multo cibo. Similiter autem accidit corpori: membra. n.
corporis cibum abinuicem recipiunt ẛm proportionem de-
coctionis: ⁊ cibus in membro primo minus: in sequẽti aũt
plus: ⁊ in tertio adhuc plus: in vltimis autẽ optime est de-
coctus: ⁊ sic in vltimo decoctionis erit cibus valde paucus
⁊ mundus: ⁊ hic est sanguis in habentibus sanguinem: in
his autem que carent sanguine erit humor cõueniens san-
guini ⁊ vicem eius habens. Et non potest iste vltimus ci-
bus esse semper equaliter digestus neqꝫ equaliter fortis: sꝫ
pro certo ẛm euentum digestionis erit aliquãdo fortis vir-
tutis ⁊ aliquando debilis: ⁊ omnino in eadem dispositione
est superfluitas munda que erit ab isto humore in substan-
tiam spermatis. Omnis autem virtus operans vel agens
aliquem actum vel debens agere accipit instrumentũ quo
paucioribus ⁊ compendiosioribus potest illam quã ẛm na-
turam habet explere operationem. Sperma igitur fortio-
ris virtutis quod in marem format materiaꝫ dat necessa-
rio membrum conueniens coitui masculino ⁊ sperma debi
lius quod in feminam format materiam dat matricem fe-
mine ad materie susceptionem que formabilis est in conce
ptum. Per hunc enim modum vnuꝫ sperma traducitur in
aliud sicut masculinum suum semen proijcit in femininuꝫ:
⁊ ad hoc membra coitus in vtroqꝫ sexu habent conuenien-
tiam: hac ergo necessitate mas habet instrumentuꝫ sibi cõ
ueniens ⁊ femina habet aliud proportionaliter per opposi-
tum modum illi respondens. Hoc autem quod in femina
est matrix: ⁊ in mare est aliud quod aptitudinẽ habet sper-
ma ponendi in matricem nisi sit in valde paucis in quibus
femina membrum habet quod ponitur in corpore maris:
eo ꝙ frigidum valde est animal illud ⁊ sperma suum cur-
rere nõ potest: ⁊ ideo oportet ꝙ quasi hauriaṫ a femina si-
cut ex cisterna quadã. ¶ Scimus autem iaꝫ ex multis pre-
habitis in hac scientia ꝙ natura omni membro officiali si-
mul cum forma virtutem dat qua perficiat officium ad qđ
est ẛm naturaꝫ. Natura enim in omnibus facit melius: me
lius autem quod potest esse est vt officialia membra sint ta
lis dispositionis qualis dicta est. Omnia enim loca ⁊ figu-
re membrorum sunt distributa ẛm virtutes congruas sibi
ad officia sua peragenda. Similiter auteꝫ virtutibus per-
fecte sunt superfluitates exeuntes ab eis. Dico autem su-
perfluitates que superabundant ex eo in qđ virtutes suas
membra impresserunt: non eas que abijciuntur vt corru-
pte. Qꝛ auteꝫ membra sint completa virtutibus ⁊ sint neces
saria ad operationes probatur inductione omnium mem-
brorum: non enim completur visio sine oculis: neqꝫ oculus
est aliquid in ratione oculi sine visu: ⁊ idem est de alijs mẽ
bris. Scimus autem per antecedentia ꝙ complementum
creationis ⁊ formationis ventris ⁊ vesice ⁊ omnium mem
brorum his similium non est nisi per conueniẽtiam exitus
superfluitatis ab eis: ⁊ ad hoc habẽt virtutes. ¶ Amplius
dudum in alijs libris physicis probauimus ꝙ ex eisdeꝫ est
generatio ⁊ nutrimentuꝫ ⁊ augmentum. Oportet igitur ꝙ
omne membrum talem habeat in se cibuꝫ a quo nutriatur
qualis est ille vel fuit a quo generatur vel generatus est: ⁊
hic cibus in mẽbro est superfluitas membri similis a qua
generatũ est: ⁊ ex quo est similis illi potest etiam hec super-
fluitas

fluitas in generatione tali alterum perficere mēbrum. Nec
obstat hoc qđ opinati sunt qdam ꝙ nutrimētum est econ/
trario ⁊ nō ex simili: hoc enim ꝫm aliū modū est veruz. Cō/
trarium enim accipit duobus modis quos alibi determi/
nauimus: contrariū. s. in principio decoctionis vel in fine.
Si enim omne qđ corrūpit trāsmutat ad cōtrarium ⁊ ois
alteratio corruptio quedā est: oportebat alterationē eē mo
tum de contrario ad contrarium. Decoctio autem est alte
ratio cibi: ⁊ ideo est de contrario ad contrarium: ⁊ sic in pn/
cipio est dissimilis: in fine autem silis ⁊ conueniēs. ¶ His
autez rationibus ex alibi determinatis sic suppositis dignū
est vt maiori ⁊ certiori declaratione declaretur causa pro/
pter quaz quiddam eorum que in matrice generantur effi/
citur mas ⁊ quiddam femina. Causa autez pro certo est ꝙ
quando id quod est primum ⁊ principium motus: cui⁹ mo
tus est digerere ⁊ terminare ⁊ formare materiam concepti
est debile ⁊ vincere materiaz perfecte non poterit eo ꝙ de/
bilitatur in digerendo propter imbecillem calorem quē ha
bet ⁊ non poterit ad formam formatiue que in ipso est for/
mare embrionez necessario materia concepti trāsmouetur
in aliquid contrarium primo formanti in eadem specie ta/
men existens: hoc autem non est nisi complexio femine: qa
femina sicut supra ostendimus contrarie complexionis est
mari: id enim qđ est in matrice propter forme vnitatē erit
necessario aut mas aut femina. Quia autem hi duo sexus
diuersas habent virtutes: oportet necessario ꝙ instrumen
ta virtutibus contrarijs respondentia sint diuersa. ¶ Am/
plius cum aliquod de principalibus membris alteratur in
complexione necesse est totuz corpus in virtute alterari eo
ꝙ aliquo modo totum corpus sustentatur a membro prin/
cipali. Oportet igitur ꝙ ad alterationē membrorum geni/
talium totum alteretur animalis corpus: ⁊ sint contrariaꝝ
complexionum corpora maris ⁊ femine. Huius autem si/
gnum est qđ hec cognoscere facit ꝙ cuz aliquod animal ca
stratur mutatur complexio ipsius in toto corpore: ita ꝙ in/
ter castratos ⁊ feminas ꝫm complexionem modica est dif/
ferentia. Causa autem est quaz diximus: ꝙ videlicet que/
dam membra sunt principalia in corpore: ⁊ quedaz sunt se/
cundaria. Mutatis autem principalibus multa de conse/
quentibus mutari est necesse. Mas autem in omni gene/
re animalium est nature ⁊ virtutis principiū sicut dicit Pi
thagoras. Mas autem vocatur qui potest perfecta poten/
tia nature. Femine autem attribuitur debilitas ⁊ adiuto/
rium operatiōis nature per materie administrationē. For
titudo autem ⁊ debilitas non causantur nisi per digestionē
⁊ indigestionem caloris naturalis ⁊ anime virtutez habē/
tis terminantis ⁊ complentis cibum vltimum: ⁊ sic ex calo/
re huiusmodi in superfluo cibi vltimi causat differētia se/
xus in his que generantur.

¶ Cap. 3m. In quo probatur cor esse principium inter mem/
bra differentie sexus: ⁊ qui sunt in pluribus generantes fe/
minas: ⁊ in pluribus generantes masculos.

Quarto ꝺ generatiōe aīaliū cap. eodē.

Sic igitur determinata causa differentie sexus
ꝫm virtutem sexus que est in spermate que est
principium mouens in generatiōe. Querendū
est vlterius qđ sit principiū eius in membris.
Ostendimus enim superius ꝙ vnum mēbruz
est a quo reliqua principiantur: ꝫm autem ea
que bene superius determinata sunt ꝙ causa differētie se/
xus est prima virtus que est in membro in quo inter mem/
bra primum principium est caloris naturalis. Hec eniz est
causa ꝙ terminatio ⁊ formatio cordis est ante terminatio/
nem ⁊ formationem aliorum membrorum tam in mare ꝙ̄
femina. In animalibus autez corde carentibus primo for/
matur membrum qđ est cordi conueniens ⁊ obtinens vicē
ipsius. Oportet enim primo esse causaz maris ⁊ femine an/
teꝙ̄ hec fiat sexus differentia. Differentia enim maris ⁊ fe
mine non est nisi propter differentiam eorum membrorum
que coitui deseruiunt. Sicut enim prius diximus hec mē/
bra propriam habent operationem sicut ⁊ omnia alia: sicut
⁊ oculus habet visum ⁊ auris auditum: ⁊ sic ista membra
coitus cum sint de secundis post cor formatis principiū sue
facture accipiunt a corde ⁊ virtutem sexus quaz a corde ac/
cipiunt effundunt in totum corpus sicut diximus in preha/
bitis. Ad ea autem de quibus a principio locuti sumus re/
uertentes dicimus sperma esse superfluitatez cibi vltimi:
vltimum cibum vocantes illum qui iam per digestionem
quartam pertransiuit virtutes omnium membroruz: ⁊ hic
transitus ad membra creat similitudinem nati ad patrem
generantem in forma ⁊ specie membrorum. In hoc etiā di
cto apparet manifesta differentia sermonis nostri dicētis
ꝙ sperma transit ad quodlibet membrum ⁊ sermonē Pla
tonis ⁊ aliorum quorūdam dicētium ꝙ sperma exit a quo/
libet membro habens substantialem virtutem ipsi⁹. ¶ Di

Nō diuersitatez iter semen maris ⁊ femine: ⁊ q̄ sit causa maris ⁊ feminne.

uersitas autem que est inter semen maris ⁊ semen femine
est: qa in semine maris est prima virtus mouēs in genera/
tione animalium: ⁊ potest digerere vltimum cibum qui est
materia concepti ⁊ facit ipsum transire ad matricem femi/
ne. In femina autem est materia ex qua causatur embrio:
ꝓpter quod cum semen maris fuerit vincēs perfecte ⁊ obe
diens omnino fuerit materia que est ex mare tūc conceptū
erit simile patri: eo ꝙ tunc conceptum ducit ad formā que
a virtute patris est in ipso. Cum autem fuerit victum ex
inobedientia materie: aut ex propria debilitate ibit in gene
ratione ad formam contrariam hoc est ad similitudinē ma
tris: qa femina naturaliter est contrarie complexionis ma
ri. Mas enim inquantuz est mas est calidus eo ꝙ calor in
forma masculi vincit: frigus autem in femina. Cibus autē
sanguineus qui naturaliter calidus est nō infrigidatur nisi
propter remissionem caloris. ¶ Adhuc autē sicut prius di/
ximus natura dat vnicuiqꝫ superfluitati instrumentum cō
ueniens qđ recipiat eam: sperma autem est superfluitas: ⁊
ideo habet receptaculum proprium matricem in qua perfi
cit generationem. Hec autem superfluitas que sperma est
maior est in maribus animalium maiorem calorem habē/
tibus: hec autem sunt sanguinea boni corporis existentia:
membra autem recipientia eam in corporibus marium nō
sunt nisi vie ⁊ vene istius superfluitatis: ⁊ sic quidem deri/
uatum ad vasa seminaria est sperma in masculis: in femi/
nis autem propter digestionis malitiam ⁊ imperfectionez
est superfluitas multa sanguinea indigesta: propter qđ etiā
necesse est ꝙ in femina sit membrum hanc multam super/
fluitatem recipiens: ⁊ hoc membrū debet esse dissimile mē
bro virili: ⁊ propter multitudinez superfluitatis oportet ꝙ
habeat magnitudinem: propter qđ etiam matrix in tali fi/
gura formata est. Diuersitas autem inter marem ⁊ femi/
nam non est nisi propter diuersitatez nature horum mem/
brorum que coitui deseruiunt ⁊ generationi. Sic igitur de
clarata est causa propter quā in matrice distinguunt ⁊ mas
⁊ femina. ¶ Testantur autem accidentia generationi ⁊ ge

Quarto ꝺ generatiōe aīaliū caplo. 2.

nerantibus verum esse qđ diximus. Videmus enim iuue
nes in quibus adhuc prime etatis abundat humor ꝓpter
hebetem qui in ipsis est calorem plurimūqꝫ generare filias
plus ꝙ̄ eos qui plus in etate processerunt vsqꝫ ad exiccatio
nem maiorem primi humoris ⁊ vsqꝫ ad acumen caloris: ⁊
de his diximus in libro de iuuētute ⁊ senectute. ¶ Ampli⁹
senes etiam in quibusdam remisso calore abundat humor
extraneus humectans ⁊ non augens plurimūqꝫ videmus
ex iuuenibus mulieribus generare feminas. Calor enim
qui est in iunioribus nondum est completus. Calor autem
in senioribus est diminutus. ¶ Amplius corpora humida
flegmatica habentes quorum complexio est muliebris fre
quentius feminas generant ꝙ̄ hi quoruz semen est globo/
sum glandulosum ac si sit congelatum: talis enim corporuz
dispositio est ꝓpter caloris naturalis diminutionē. ¶ Am/

Nō quare vēti sint cā diuersitatis sexus.

plius autem cum flat ventus septētrionalis concipiunt fre
quentius mares: eo ꝙ vētus ille frigiditate sua claudit po
ros: vt sic calor naturalis ad intus conuersus melius sper/
ma digerat. Cū autem austrini siue meridionales sunt fla
tus frequentius concipiuntur femine: eo ꝙ corpora hume
scunt ⁊ resoluitur calor qui est in eis ad flatum calidū me/
ridionalem qui calore suo poros aperit ⁊ resoluit corpora:
propter quod etiam sperma in austrinis flatibus est mai⁹
in corporibus animalium ꝙ̄ in flatibus borealibus: ⁊ quā/
do multiplicatur sperma non bene digeritur. Ex simili etiā
causa prouenit ꝙ menstruum in corporibus mulieruz ma/

gis fluit in lune diminutiõe: eo ꝙ dies illi frigidiores ⁊ humidiores sunt alijs diebus mensium propter luminum diminutionem vltimam: quia ad diminutionez luminis sequitur diminutio caloris. Sol enim facit estatem ⁊ hyemẽ in anni spatio. Luna autez variat tẽpora quatuor in omni mense. Nam in prima incensione vsq₃ ad quartum aspectũ est calida ⁊ humida: a quarta autem vsq₃ ad preuentionez quãdo plena est calida ⁊ sicca: ⁊ in preuentione vsq₃ ad 2^m quartum aspectũ est frigida ⁊ sicca: ⁊ a secũdo quarto vsq₃ ad coniunctionem est frigida ⁊ humida. ¶ Amplius pastores fatentur ꝙ non solũ propter boreales flatus mares generantur ⁊ femine propter austrinos: sed etiã propter aspectum. Si enim oues coeuntes aspiciunt ad boream dicũt ꝙ frequenter generant mares: ⁊ si in coitu aspiciunt ad meridiem confitentur ꝙ ⁊ frequenter feminas concipiũt. Ex quo manifestum est ꝙ parua alteratio in primis principijs corpora transmutantibus erit frequẽter causa caloris: aut frigoris in spermate: ⁊ calor ⁊ frigus postea sunt cause diuersitatis generationis. Diuersitas igitur inter feminarũ ⁊ marium generationem est propter istas causas. ¶ Amplius autem indigent temperamento complexionis tã mares q̃₃ femine. Omnia enim membra officialia non fiũt nisi termino quodam temperamenti ⁊ armonia determinata: ⁊ hanc armoniã mittens ⁊ excedens calor desiccabit humidum naturale: ⁊ ideo oportet ꝙ calor ad temperantiaz reducatur. Sicut enim ignis fortior ⁊ maior exurit ⁊ desiccat: ita ecõuerso puus ⁊ excessus ignis digerere: ⁊ cũ multum diminuitur non valet terminare ⁊ complere humorẽ: ⁊ propter hoc etiam indiget vt adiuuetur ad temperantiã. Si autem ad temperantiam proportionatus non fit tũc accidit ei sicut accidit igni: sicut diximus ꝙ ignis multus desiccat ⁊ comburit: ⁊ paucus digerere ⁊ complere non potest humidum: propter q̃d tam mas q̃₃ femina generantes indigent temperantia: ita ꝙ sperma viri proportionatum sit humori femine sicut agens patienti: ⁊ complens ⁊ digerẽs ⁊ formans complendo ⁊ digerendo ⁊ formãdo: ⁊ econuerso humor mulieris sm eundez modum sit proportionatus spermati viri. Et ex hoc est ꝙ multis mulieribus ⁊ viris coeuntibus adinuicem non accidit impregnari: eo ꝙ non proportionantur sm armoniam spermata eorũ: ⁊ cum separantur ⁊ coierit vir cum alia muliere ⁊ mulier cum viro alio erunt fecundi ambo ⁊ generabunt. Ex hoc etiam aliquando accidit ꝙ iuuenes non generant: ⁊ cum in etate processerint generabunt quando calor excedens temperamentum aliquantulum remittetur. Hoc etiam aliquando operatur distantia regionum propter diuersaz complexionem climatum sicut diximus in libro de natura locorum et locatorum. Multiplex enim est causa huius diuersitatis: ita ꝙ ex multis causis aqueus humor spermatis in viro et in muliere efficitur conuenientior ⁊ minus cõueniens: ⁊ aliquando facit hoc cibus: ⁊ aliquando accidẽtaliter superueniens dispositio corporis: ⁊ aliquando aeris circunstãtis complexio. ¶ Ex modis tamen cibi ⁊ dispositionibus corporis magis proprie causatur id quod dictũ est: ⁊ precipue faciunt hec cibi aquei humidi qui sunt spermatis ⁊ humoris nutrimentalis multiplicatiui: humor enim aqueus cibi maximam habet conuenientiam cum accidentibus que diximus: propter quod etiam multum nocent corporibus aque frigide glatiales dure que non sunt molles: ita ꝙ aliquando inducunt sterilitatem: ⁊ aliquando inducunt generationem feminarum. Hec igitur que diximus vere sunt cause differentis sexus.

Qualiter cibi dispositiões ⁊ corpis sint maxia cã diũsitaᵹ sexus.

¶ Cap. 4^m. De causa similitudinis nati ad parentes vel auos precedentes: ⁊ de cã silitudis eiusdẽ ad pgenitores.

Quarto de generatiõe aialiũ capl'o. 3.

Ex his etiam causis accipitur causa similitudinis nati cum patre vel matre: vel aliquo auorum ⁊ causa dissimilitudinis. Quidam enim natorum patribus sm totum corpus assimilantur: ⁊ quidam ita patrib⁹ ꝙ non auis sunt similes: ⁊ in quibusdam contrariũ accidit horum ꝙ similes auis generantur ⁊ non parentibus. Aliquãdo etiam casualis est similitudo ad alium quẽcunq₃. Aliquando contingit ꝙ masculi in alijs membris sunt similes patribus preterq̃₃ in inguine: aliquando etiam nulli parentum assimilantur: sed tamen retinent figuram speciei ita ꝙ sunt homines. Aliquando etiam non retinent formam humanam siue speciei generantium: sed accipiunt formã mẽstruosam ⁊ mirabilem. Filius enim qui in nullo est similis parentibus nec sm speciei naturam: neq₃ sm indiuidui figuram est monstrum ⁊ mirabile nature vocatum. Hic enim filius sm naturam quaz habet nunq̃₃ fuit in virtute parentum. A genere enim suo ⁊ natura non est parentibus cõueniens: nisi aut generatio maris: aut femine sm sue nature ⁊ speciei conuenientiam. Tali eniz generatione natura indiget necessario si debeat saluari illud genus animalis in quo sunt mas ⁊ femina disticta ⁊ separata per locũ ⁊ subiectum. ¶ Causa autẽ omniũ istorum accipitur ex armonica proportione complexionis spermatis ad naturam concepti ⁊ econuerso. Aliquo enim tempore virtus maris que est in spermate est perfecte vincens ⁊ terminans: aut propter virtutem spermatis in se consideratam: aut quia per etatem reducitur ad temperamentum: aut propter aliam aliquam causam: ⁊ cũ talis accidit contemperatio necessario: tunc accidit animali generare propter complementum huius proportionis. Hec autem causa propter quam accidit sic generatio non erit nisi ex eis que aut essentialiter: aut accidentaliter generantibus cõueniunt: aut vtroq₃ modo sicut diximus. Ex hac igitur causa debet inueniri prima causa similitudinis vel dissimilitudinis: cum enim bene cocta est superfluitas que est sperma: tunc bene ⁊ conuenienter potest facere in superfluitatem que est menstrui ⁊ complebitur forma embrionis ad similitudinem ⁊ formã maris si materia per inobedientiam non impediat: ⁊ hoc fit ex motu maris. ¶ Non autẽ facimus aliquam diuersitatem in sermone dicente: quoniam hanc complexionẽ nõ operatur nisi primus motor in generatione ⁊ sermonez dicentem ꝙ sperma facit hoc ⁊ sermonẽ dicentẽ ꝙ motus cuiuslibet membri qui virtute est in spermate qui est motus facture ⁊ incrementi facit hanc operationem. Intentio enim vna ⁊ eadem est in omnibus dictis sermonibus. Virtus eniz formatiua est primus motor in spermate ⁊ sperma est subiectum illius: ⁊ in illo est virtus membrorum. Manifestum est ergo ꝙ quãdo vincit ille motus natus erit mas ⁊ similis patri generanti: ⁊ in ista generatione non est femina que sit matri similis. Cum autem nullo modo vincere poterit erit dissimilis sm diuersum modum dissimilitudinis. Aliquando enim non tñ non erit mas sicut est pater: sed forte erit in dissimilitudine quaz greci vocant korreokes q̃d est subcontrariam habens similitudinem: quando videlicet non habet formam hominis sm naturam generantium: sed habet dissimilitudinem sm genealogiaz. Et sm hunc modum quidam sunt similes parentibus propinquis: ⁊ quidã remotis. ¶ Et hec generatio similitudinis fit quando generatio fit modo essentiali ⁊ non accidentali: tunc enim semper fit similitudo ad parentes aut ad auos. Quoniam sicut diximus si vincat sperma omnino erit similis patri quasi alter pater existens: ac si pater in filio se alterum genuisset. ¶ Si autez materia trahat ad se spermatis operationem erit similitudo ad matrem. Et hoc potest esse tripliciter: aut in membro principali aut secũdarijs simul: aut in principali quidem ad se trahit materia: sed in secundarijs non inuenitur sperma: ⁊ tunc in complexione cordis ⁊ sexu similis erit partus matri ⁊ in alijs membris similis erit patri. Si autem econuerso fiat ꝙ sperma ducit materiam in cordis creatione ⁊ non in membris alijs: sed potius trahitur a materia: tunc erit partus in corde ⁊ sexu similis patri ⁊ in membris alijs similis erit matri. Contingit autem aliquãdo ⁊ quasi semper ꝙ in spermate sunt multe virtutes latentes in potentia. Virtus enim auorum est in membris pronepotum vsq₃ ad quartam generationem ⁊ aliquando amplius: eo ꝙ virtus transfundens semen est in virtute transfusa: donec per digestionem extergatur ab ea: ⁊ sic virtus auorum est in potentia in corporibus generantium: ⁊ quando aut per similitudinem cibi: aut temporis adiuuatur agit sm actum: ⁊ tunc sperma format in forma alicuius auorum propinquorum vel remotorum: ⁊ de

Ma[teria] tra[hat] pot ad se [sper]matis op[erationem] tripliciter.

hoc

hoc inferius pleniorem reddemus rationem. Sed ex oi-
bus dictis patet ꝙ fortitudo totius generationis est sper-
ma: ⁊ hoc quidem facit id quod est in omni generato. Ille
enim quem vocant greci korceoken: eo ꝙ subcontrariam
spermatis similitudinem est etiam homo ⁊ retinet ad na-
turam generantis similitudinem ⁊ similior est speciei: nec
venit ad hoc ꝙ non habeat nisi similitudinem in genere: si-
cut si homo sit generans erit subcōtrarius homo ⁊ nō ani-
mal tm̄: lz eniz in talibus generetur ⁊ natura generis ⁊ spe-
ciei: tamen natura speciei est magis vincens: ⁊ ideo gene-
ratio in similitudinem speciei terminatur: ⁊ tunc permanet
in similitudinez generis: sed procedit ad similitudinez spe-
ciei eius qui generat. Veruz enim est ꝙ generans est sub-
stantia ⁊ non natura: ⁊ ideo id quod est hec res determina
tum habens esse: ⁊ quantitatem ⁊ qualitatem ⁊ substantiaz
generabit sibi simile in omnibus istis si sperma vincat oi-
no. ¶ Diximus enim in prehabitis ꝙ principium motus
omniuz talium non est in spermatibus animaliuz nisi vir-
tute ⁊ potentia: ⁊ hoc modo est in eis etiam virtus ex auis
⁊ proauis ⁊ abauis ⁊ subauis: sed non quelibet haruz vir-
tutum est eque propinqua. Si autem non operabitur ex es-
sentialibus virtutum parentum: aut auorum aut proauo-
ruz: sed ex accidentalibus: tunc erit inducta forma non de-
terminatione similitudinis ad quodlibet vnum ex indiui-
duis hominis: sicut si diceremus ꝙ erit similitudo Socra-
tis si contingat accidens ad similitudinem eius disponere:
⁊ hoc est quod supra vocauimus korceokes hoc est habēs
similitudinem subcontrariam. Sicut enim iam in ante ha
bitis sepe diximꝰ. Omne quod mouetur alteratur si phice
mouetur: ⁊ cuz alteratur non mouetur ad quālibet formā:
sed potius in eadem natura cōmuni ad dispositionem con
trariaz: ⁊ talis motus necessario accidit spermati quando
mouetur non essentiali virtute: sed per ea que accidunt ei:
tunc enim non vincit pater ⁊ maris virtus: sed potius ma-
teria ⁊ accidentalia. Si ergo sola virtus maris debilitetur
efficietur femina id quod generatur: ⁊ si fuerit accidēs mo-
uetur subcontraria similitudine efficietur korceoken ⁊ effi-
cietur singulare solum: sicut Socrates extra similitudinez
genealogie non est filis patri vel alicui auorum. Sic autez
mota virtus maris sm debilitatez aliquando mouetur ad
sexum femine: eo ꝙ virtus matris est contraria patri to-
taliter sm complexionantia: ⁊ similiter accidit in corrupta
similitudine marium retento sexu eodē. Operationes eni
spermatum non sunt nisi cum principio motuum ⁊ virtutū
que sunt virtutes speciei ⁊ generis sicut virtutes hominuz
⁊ animalium. Virtus igitur filiorum ⁊ parentum ⁊ auoruz
tales faciunt operationes. ¶ Amplius quando mouet̄ na-
tus in matrice alterabitur ⁊ mouebitur proculdubio ad cō
trarium: ⁊ virtutes create in membris nati mouebūtur ad
virtutes spermati propiquiores: verbi gratia: si fuerit vir-
tus generantis feminam debilitata a virtute maris et tra-
hit ad se: materia tunc mouebitur ad formam matris la-
ctantis ⁊ nutrientis conceptum ex nutrimento qđ accipit
partus: ⁊ forma ipsa mutabitur ad formaz remotaz sicut di
ximus de contrarietate ⁊ distantia maris ⁊ femine: ⁊ qa pa
ter ⁊ virtus maris sunt vna ⁊ consimilis virtus accidit ne-
cessario vt hec virtus in generatione aliquādo vincat ⁊ ali
quando vincatur. Et sic non est difficile causam assignare
quare ambe forme accidant in conceptu patris videlicet ⁊
matris. Potest etiam vincere duplex virtus: maris vide-
licet ⁊ membruz huius generantis inquātum est hic gene-
rans: sicut est Socrates ⁊ hic vir generans: ⁊ tunc erit na-
tus ⁊ mas ⁊ filis patri. Et qa hoc frequenter accidit ideo
frequentius nati mares sunt similes patribus: ⁊ nate femi
ne sunt similes matribus: quoniaz per modum qui dictus
est mutatio fit in amboruz virtutibus: eo ꝙ femina est con
traria mari: ⁊ mater est contraria patri. Et sicut sepe di-
ximus motus est semper ad contrariuz. Si ergo vincat q-
dem motus maris sm sexum: ⁊ tamen non vincat motꝰ hu
iusmodi generantis sicut Socrates sm virtutes membro-
rum: ⁊ fuit tamen mutatio sm motuz qui est ex virtute ali-
qua patris: tunc in concepto erit similitudo alicuius auoꝝ
a quibus per lineam generationis descendit pater qui est
auus vel proauus vel subauus vsqꝫ ad quartā generatio-
nem sicut diximus superius. Si autem ex victoria materie
destruatur iste motus ⁊ fiat non ex virtute quidem huius
matris: sed ex sexu sm virtutem essentialem materie: ⁊ nō
inquantuz est ab hac femina que est sicut Cleopatra: erit
tunc motus sm virtutez alicuius auiaꝝ a quibus descēdit
mater: ⁊ erit similitudo ad auiam vel proaniaz vel subaniā
vel abauiam eo ꝙ rarissime vltra quartaz procedit genera
tionez: ⁊ hic est modus sm quez similitudo accidit in mem
bris. Sic eniz quedaz membrorum erunt similia membris
patris: ⁊ quedaz similia membris matris: ⁊ forte erūt que-
daz similia membris auoruz vel auiaruz que sunt antique
matres: eo ꝙ quedaz mēbra sunt in actu: ⁊ quedaz in potē-
tia: sicut diximus multotiēs. ¶ Et debemus istos modos
assimilationis accipere sm naturaz ⁊ sm genus hoc est sm
naturaz indiuidui ⁊ speciei ⁊ generis: eo ꝙ triuz horuz vir-
tutes sunt in spmate. ¶ Prima eniz ratio quā diximus est
ꝙ quidaz motus spermatis est sm principium mouens in
ipso qđ est in potentia ⁊ quidaz est in actu. Et si contingat
destrui ⁊ impediri hoc principiū mouebitur sperma sz vir-
tutez propinquiorez essentialez vel accidentalem: ⁊ si illa im
pediatur mouebitur post hoc iteruz ad propinquiorem: et
si destructio fuerit maior: ita ꝙ plures in ordine propinqo-
res impediantur tunc remouebitur ad remotiorez: ⁊ tādez
⁊ vltimo destruetur motus omniuz virtutuz essentialiuz ex
parentibus in spermate existētium: ⁊ tūc non erit similitu-
do nati ad aliquem in parētela genealogie sue existētem: ⁊
tamē fiet homo retinēs speciei naturaz ⁊ similitudinem. et
causa illius est: qa natura speciei sequitur omnia idiuidua
⁊ est in omnibus indiuiduis. Est eniz vniuersaliter homo
omne qđ aliquo modo se habet ad generationem huius.
Pater enim huius qui est Socrates ⁊ mater eius que est
Fronesis homines sunt. Causa autez debilitationis ⁊ de-
structiōis motuuz haruz virtutuz que in spermate operā-
tur est: qa id qđ phice in materia operatur patitur etiam a
cōtrario: ⁊ etiaz est generās in materia eadem ⁊ qđ calefa-
ciēs materiaz habetur: ⁊ qđ sic facit in materiaz etiaz a cō-
trario qđ in materia est ⁊ infrigidatur. Verūtamen est ꝙ
nō omne mouēs generaliter mouetur: ita ꝙ remoueatur a
virtute mouēte ⁊ vincēte. Aliquādo eniz aliquid ifirmum
operās magis patitur ꝙ̄ forte. Non igitur operans ad vir-
tutem suam operatur: qa aut vincitur: aut forte operatur
operatiōe minori ꝙ̄ faceret si cōtraria virtus nō operare-
tur in contrarium. Omnia autem ista iaz determinata sūt
ex his que dicta sunt in libro primo perigeneseos: vbi disti̅
ximus operationes phicas dispositionum ⁊ formaruz ⁊ cō-
tactuum: ⁊ declarauimus in quibus rebus vere ⁊ phice est
operatio ⁊ contactus ⁊ in quibus non. Similiter autem ex
parte materie patientis sunt multe diuersitates: quoniam
patiens lz semper a spermate moueatur: nō tamen semper
vincitur: sed trahit ad se suum operatorem. Et hoc potest
esse multis ex causis. Aut enim erit propter debilitatez vir-
tutis operantis: aut propter frigus ⁊ indigestibilitatez ma
terie que decoquitur ⁊ digeritur: ⁊ sic accidit defectus: aut
ex parte virtutis operantis que debilis est: aut ex parte pa
tientis: eo ꝙ non est conueniens tm̄ vel hoc modo pati ab
agente. Et he sunt cause propter quas id quod formatur ⁊
terminatur in matrice efficitur multiplicis forme figure et
speciei sm aspectum exteriorem. Accidens autem quod di
ximus accidere ex diuersitate materie terminande habet
simile exemplum in eo quod accidit in nutrimento eorum
qui a primeuo negociationibus occupantur lucrorum dif-
ficilium ⁊ operationibus laboriosis que fiunt cum grauibꝰ
motibus corporum: hos enim oportet multuz cibum assu-
mere: ⁊ ex motibus euaporat ex eis calor digestiuus ⁊ con-
sumitur humidum: ⁊ ideo incrementum eorum non potest
fieri modo conuenienti: qa nec corpora eorum ad debitam
augentur quantitatez: nec etiam proportionaliter augētur
membra ipsorum: qa ad membra quibus maiores motus
exercent plus per calorē trahitur de nutrimēto: ⁊ tūc opor-
tet ꝙ alijs subtrahatur: propter quod a primeuo fullones
existētes magnificantur in cruribus: ⁊ a primeuo existētes
fabri magnificantur in bracchijs ⁊ manibus. Et per hunc

In semie ē v-
tus indiuidui
spēi: ⁊ gn̄is.

modum etiaʒ materia cōcepti non equaliter recipiens operationem spermatis ad aliam accidentalem quandam similitudinem declinat formam que inducitur: tūc enim nec forma communis remanet ſm suam naturalem dispositionem: neqꝫ etiam forme membrorum: sed diuersitatē accipiunt ſm dispositiones que sunt in patiente. Et huiꝰ causa est: qꝛ actus actiuorum sunt in patiente ⁊ dispositio non ſm facultatem agentium: sed potius ſm facultatem patiētium. Et forte tāta est diuersitas hec que dicta est ꝙ id qꝺ generatur ab aliquo non accipiet similitudinem alicuius auorum de cognatione illa. ¶ Amplius egritudo quaʒ satyrosim greci nominant: ⁊ est in inordinato motu ⁊ appetitu superfluo coitus aliquando in generatis est causa dissimilitudinis: accidit enim hoc ex superfluo descensu spermatis ad vasa seminaria maris: ⁊ hoc indigestuʒ ⁊ incompletum necesse est esse: ex merito quidem hoc accidit: eo ꝙ tale sperma attrahitur cum violentia caloris ⁊ ventositatis ex cibo idigesto. Sic igitur determinate sunt cause differentie sexus maris ⁊ femine: ⁊ propter quid filij patribꝰ: femine autem matribus frequentius assimilantur: ⁊ propter quas causas etiam aliquando antiquis auis vel abauis assimilantur: ⁊ propter quas etiam causas quidā nullam sue cognationis accipiunt similitudinem declaratum est a nobis. Ad omnia tamen hec in sequentibus libri istiꝰ cum compendio reuertemur breuiter recolligētes causas omnium inductorum.

Scdo ꝺ aīa 24.t.26.

¶ Cap. 5m. De improbatione erroris eorum qui alias causas similitudinis ⁊ dissimilitudinis eorum que generātur assignauerunt.

Quarto ꝺ generatiōe aīaliū cap. eodē.

Physiologorum autem quidam non has eoruʒ que diximus causas assignauerunt. Alias eniʒ causas similitudinis natorum cum parētibus induxerunt. Uniuersaliter enim vidētur causam huiusmodi similitudinis duabus attribuere rebus: quidam enim illorum attribuūt hoc similitudini spermatis: dicentes ꝙ similitudo nati erit ad parentē a quo plus sui spermatis exiuit in coitu in quo natus conceptus est: ⁊ erit causa ista similitudinis ſʒ istos siue sit similitudo ſm totum corpus: siue sit ſm mēbra quedam: eo ꝙ illi sunt qui dicūt sperma exire a membris ⁊ mēbrum a quo plus exit de spermate maiorem in generato accipiet similitudinem. Dicunt etiam hi ꝙ quando equaliter ſm quātitatē exit sperma a mare a femina vincit vtrūqꝫ alterum: ⁊ tunc non erit similitudo generati ad aliqueʒ parentum. Hic autem sermo omnino falsus est. Quoniaʒ ⁊ si ponamus sperma exire a toto corpore adhuc non esset hoc quod dixerūt causa similitudinis vel dissimilitudinis: ſm iam dictum enim ab eis sermonem non potest vnqꝫ femina similis esse patri ⁊ mas similis matri: qꝺ tamen frequēter videmus accidere. Isti enim dicunt ꝙ generatum non fit femina nisi plus sui spermatis exiuerit a femina: ⁊ generatum non fit mas nisi per hoc ꝙ plus sui spermatis exiuit a mare. ¶ Iste igitur sermo non potest distingui per causaʒ quaʒ dicunt terminis qui manifesti sunt in generatione similium ⁊ dissimilium. Illi autem qui dixerunt sicut dixerūt Empedocles ⁊ Democritus generationeʒ maris ⁊ femine anime calori attribuunt: sicut ex superioribus est manifestum: ⁊ sermo illorum etiam impossibilis est. Et hoc ꝓbatur per modum alium queʒ superius induximus vbi dicta istoꝝ sunt improbata. Sed modo loquimur cōtra istos qui dixerunt causam similitudinis cum altero parentuʒ eē exitum maioris spermatis ab illo cui natus efficitur similis. Et in hoc qꝺ prius diximus isti obuiat: qꝛ frequenter videmus ꝙ femina efficitur in alijs membris similis patri ⁊ masculus efficitur similis matri: cum tamen ex ambobus simul maius sperma exire non possit. ¶ Amplius ſm istos non potest dici causa: quare natꝰ aliquando similis fit auis ⁊ proauis: ⁊ non est similis parentibus nisi remotis. Ex illis enim nihil omnino exiuit de spermate. ¶ Alij autē sunt qui aliter dicunt: ⁊ alij cause generationem maris ⁊ femie attribuunt: ⁊ sermo ipsoruʒ est tolerabilior. Dicūt hi sperma quidem esse vnum: sed hoc vnū sperma est sicut aggregatio multorum spermatuʒ in loco vno qui est vas recipiēs sperma in generante: ⁊ cum totum simul aggregatuʒ est dicunt ꝙ in generatione virtus formatiua accipit materiam generationis ex toto simul congregato: ⁊ ideo potest eē ꝙ non accipiat ex illa complexione cōmixta rem equaleʒ oīno. Admixte enim sunt humiditates spermatū naturaliter quidem ⁊ equaliter: sed virtus formatiua quā dicit esse animā que sibi parat organa accipit ex illa cōmixtiōe aliquādo maius ⁊ aliquando minus: ⁊ hoc dicunt esse possibile: eo ꝙ totum cōmixtum completū est ex multis humidis. Et dicūt hi ꝙ humiditates auoꝝ ⁊ proauoruʒ ⁊ auiaruʒ ⁊ proauiaruʒ ex vtroqꝫ parente manant ⁊ descendunt in vasa seminaria ⁊ confundūtur simul in matricem: ⁊ cuʒ anima multam acceperit humiditateʒ alicuius eorum quoruʒ humiditas fusa est per coituʒ ⁊ paucam vel nullam acceperit humiditatem aliorum erit similitudo in eo qui generatur ad eum cuius multam anima in sua formatione humiditateʒ acceperit. Et sic per quantitateʒ accepte humiditatis determinant omnes causas similitudinis ⁊ dissimilitudis. Hic auteʒ sermo nō est per se manifestus: neqꝫ est probatꝰ ab istis ⁊ assimilatur sermoni inconuenienti. Omnes eniʒ istā opinionem sustinentes pro certo falsum dicunt: quoniam sicut ex prioribus libris huius scientie manifestuʒ est cause ⁊ modi similitudinis ⁊ dissimilitudinis nō sunt in spmate actu: sed potētia soluʒ. ¶ Amplius ex eo quod ſm istos vocatur congregatio spermatuʒ nō possunt causari omnes modi similitudinis ⁊ dissimilitudinis: non enim ex dictis eoꝝ manifestum est perspicue: quare aliquando generatuʒ fit mas ⁊ aliquando femina: neqꝫ patet causa quare femina aliqū est similis patri: ⁊ aliquādo mas natus similis matri: neqꝫ causa propter quā aliquando est similis auis multum perspicua est: ⁊ adhuc etiaʒ propter quid aliquando est similis proauis multuʒ remotis. Adhuc auteʒ non est plana ex dictis eoruʒ causa propter quaʒ natus aliquando non est nisi homo ſm speciem ad nullum parentum habēs similitudinem omnino. Aliquando auteʒ etiaʒ nec similitudinem retinet speciei: sed erit monstrum: ⁊ huius causa non est manifesta ex dictis eorum. Constat igitur omnino falsas esse positiones omnium istorum physiologorum.

¶ Cap. 6m. De monstruosis partubus in quibus non remanet similitudo nisi in genere proximo tm̄.

Quarto ꝺ generatiōe aīaliū cap. 4.

His ita determinatis consequens est dicere de causa partuum monstruosorum. In spermate enim virtus assimilatiua eius quod generatur assimilat: aliquando ad indiuiduum et ad specieʒ ⁊ ad genus: aliquando autē ad speciem ⁊ ad genus ⁊ non ad indiuiduum generans. Aliquando autē non ad specieʒ sed ad genus animalis tm̄: ⁊ hanc ad minus retinet similitudineʒ: quoniaʒ non inuenitur animal qꝺ in partu plantaʒ vel lapidē enixū vnqꝫ fuerit: sed genus ad minus in omnibꝰ generatis est saluatum. De talibus ergo partubus loqui hic oportet: quoniā de alijs iam dictuʒ est sufficienter quantuʒ spectat ad intētionem presenteʒ. De monstris ergo ⁊ causis eoruʒ hoc primum aduertenduʒ est ꝙ quando principia mouentia ⁊ motus ipsoruʒ qui in spermate sunt ex natura speciei ⁊ ex materia indiuidui destruuntur per aliquaʒ causam fortiter in oppositum agentem non remanebit nisi virtus vniuersalis generis que tolli non potest materia saluata: aliter eniʒ nihil generaretur ex tali materia. Manēte auteʒ hac vniuersali virtute in materia que habet equalitatem complexionis erit generatio monstruosa: quoniā virtus vniuersalis generis mouet ad vitaʒ: ⁊ causa specialis in oppositu spe ciei agens inducet aliaʒ formā: ⁊ hoc ꝑcipue causaṫ ex duobus ex virtute celesti. vʒ. ⁊ ex materia cōcepta: ex virtute celesti quidem: quoniam quedaʒ loca celi sunt in quibꝰ quādo congregantur luminaria celi que precipue mouēt ad generationeʒ non potest esse generatio hominis. De his autē in alijs scientijs erit opportunius dicendū. Ex materia autem sicut quando materia pluriuʒ confunditur in vnū: aut etiā defectus aliquoꝝ membroꝝ est in materia diminuta. Ex virtute eniʒ in oppositū agente partus hoīs forte habebit caput arietis aut tauri: sicͭ dicitͭ de minotauro in fabulis poetaꝝ: ideʒ autē iudiciuʒ est de similibus. Tales auteʒ

occasiones magis accidūt alijs aīalibus ꝙ̄ hominibꝰ. Aliquando enim generatus est vitulus hn̄s caput hoīs ⁊ agnꝰ caudaꝫ hn̄s tauri. Aliquādo auteꝫ fit huiusmodi gn̄atio ex partibꝰ quibusdā nō occasionatis in corpore: ita ꝙ tota ps est mēbrum perfectuꝫ explens actum membri ⁊ in nulla sui parte corruptū vel vitiatuꝫ. ¶ Quidaꝫ autē physicoꝝ oēs istas silitudines mōstruosas attribuunt figuris que vidētur in duabꝰ vel tribꝰ speciebꝰ aīalium que in mōstris vidētur permixte referētes esse hoc ex coitu spermatibꝰ pmixtis duoꝝ aut trium aīaliuꝫ diuersarū specieꝝ existētiū. ¶ Nos autē opinamur ꝙ ex coitu valde dissimilium aīaliū nō pōt esse tale quale dicunt mōstruꝫ: eo ꝙ vnuꝫ spermatuꝫ corrūperet aliud: sed ex coitu similiuꝫ fit generatio de qua iaꝫ in precedentibꝰ locuti sumus. Signum aūt ꝙ talis generatio nō fiat est diuersitas tēporis impgnatiōis talium aīaliuꝫ in quo multuꝫ diuersificant. Nō enim ⁊ canis ⁊ taurus valde diuersa sue impgnatiōis hn̄t tēpora: ⁊ tn̄ videmus quosdā partꝰ mōstruosos esse sm participationē mēbroꝝ pmixtaꝫ dictoꝝ aīaliuꝫ. Qōdaꝫ etiaꝫ est mōstruꝫ ꝓpter suoꝝ ex specie debitoꝝ multitudineꝫ membroꝝ in forma diuersoꝝ et figura: sicut ꝙ generatur multoꝝ pedū aut multoꝝ capituꝫ. Et cause hoꝝ mōstruosoꝝ ꝓpinque sunt adinuicem ⁊ cōsimiles. Mōstruosa eniꝫ ⁊ habētia mēbra occasionata causas physicas ꝓpinquas habēt. Monstrum eniꝫ est aliquā occasionem passum. ¶ Democritus auteꝫ opinatus est generari monstra ex hoc ꝙ duo spermata cadentia in matricem nō simul sed successiue cadunt in eaꝫ: siue sint spermata vnius siue duaꝝ specierum: primuꝫ eni remāsit ⁊ operatum est imperfecte: ⁊ deinde scdm cadēs in eūdem locuꝫ permiscetur ei ⁊ operatur idipsuꝫ: ⁊ sic replicatur formatio mēbrorum: hoc autē maxime dicit fieri in ouātibus sicut ⁊ veruꝫ est: dicens ꝙ spmata sic successiue cadētia in matricē trāsserunt oua a locis in quibꝰ a primo spermate formari inceperāt. Accidit eniꝫ auibꝰ precipue vt multa oua ex vno spmate attrahēte materiā oualē generētur. Aliquādo aūt colligitur ex multo coitu: vt dicit Democritꝰ. Et hec opinio de auibus ꝙ videlicet ex multo coitu oua generētur ⁊ congregentur plura spermata in ouū vnuꝫ est sm nostrā opinionē verisimilius ꝙ̄ ꝙ plura generētur ex vno. Non aūt obijciēdum est qō sm verisimilitudinē physice dicitur: neqꝫ est eligendū qō falso ⁊ sophistice ꝓlatuꝫ est. Accidit autē hec necessitas precipue generibꝰ auiuꝫ quaꝝ spermata nō simul sꝫ successiue cadūt in matricē. ¶ Uniuersalr eniꝫ in omnibꝰ monstris melius est opinari qō etiaꝫ naturalꝰ ⁊ verisimilius est ꝙ causa fit in materia ⁊ in mō impgnatiōis ⁊ creationis ipsius qō generatur ⁊ cōcipit. Cuiꝰ signū est ꝙ valde raro sunt mōstruosi partus in aīalibus illis que nō generāt nisi vnū cōceptuꝫ. In aīalibꝰ autē que simul cōcipiūt ⁊ generāt multos filios plus iueniunt partꝰ mōstruosi ⁊ maxie in auibus multuꝫ ouātibus sicut galline ⁊ colūbe: ⁊ ꝓpter hoc plures galline faciūt oua in quibꝰ duo vitella inueniūtur ꝓpter cōiūctioneꝫ duoꝝ spermatū que sunt ex duobus coitibus in vno eodēqꝫ ouo. Duo eniꝫ spermata cōtinuātur cōiuncta in vno ouo: eo ꝙ vnuꝫ in ꝓpinquo loco matricis cadit iuxta alterum: sicut etiaꝫ videmus sepe accidere in fructibus: qa infra vnum corticem duo vel plures formantur fructus. Duobꝰ autem spermatibꝰ sic in vno ouo coniūctis ꝫ nisi distinguantur tela forti monstrum generabitur: si eniꝫ tela bene distinguat generabūtur pulli quoꝝ neuter supabūdabit superfluitate membroꝝ: si autē continētur spermata nō distinguente pariete medio vel non vniuersalr distinguente generabitur ex eis pullus monstruosus habens forte vnuꝫ caput ⁊ vnuꝫ corpus ⁊ quatuor pedes. Nos eniꝫ iaꝫ vidimus anseres bicorporuꝫ: ⁊ in nulla parte erant cōtinuata corpora nisi i dorso: ⁊ habebat duo capita ⁊ quatuor alas ⁊ quatuor pedes ⁊ ibat ad quācunqꝫ partem converte batur ⁊ non vixit diu. formatur eniꝫ pars superior prius ex albugine ⁊ cibatur ex citrino: ⁊ deinde creatur pars iferior: ⁊ cibus in talibus est vnus non distinctus in duobus vitellis. Et ideo dicit Aristo. ꝙ iam apparuit serpens duo capita habens propter huiusmodi causam. Serpens enim est de ouātibus aīalibus ⁊ multa oua facientibus: tamē raro in serpentibus mōstruositas inuenitur propter figuraꝫ matricis que est stricta ⁊ lōga: ⁊ ideo distinguūtur oua in ea et non comprimūt se ad vnum locum. Hac enim de causa raro sunt monstruose apes ⁊ vespe: eo ꝙ quilibet pullus earū est in foramine distincto. Gallinis vō accidit contrarium. ¶ Ex omnibꝰ ergo huiusmodi signis concipimus opinionē ꝙ causa monstruositatis non est nisi in materia. Et hac de causa monstruositas frequentius inuenitur in aīalibus generātibus multos filios: ⁊ nō inuenitur in mulieruꝫ partubus nisi raro. In qbusdaꝫ tamē regionibus generāt frequētius mulieres multos filios: ⁊ precipue in partibꝰ Egypti: ⁊ in regionibus similibus Egypto in cōplexiōe. Monstruositas auteꝫ inter quadrupedia frequentius inuenitur in capris ⁊ ouibꝰ ⁊ porcis plus ꝙ̄ in alijs animalibꝰ proptera ꝙ ista concipiūt multos filios. Gemellos eniꝫ cōcipiūt sepius capre ⁊ oues. Similiter autē fit in animalibꝰ que in multos digitos pedem findunt eo ꝙ multos hec aīalia filios sepius cōcipiūt simul: ꝓpter qō etiaꝫ pariunt plura eorum filios incōpletos sicut canis cuius filij non vidētes ꝓducunt. Nos auteꝫ inferius loquemur de causa multitudinis ⁊ paucitatis filioꝝ. Quia igitur canis parit filios incōpletos significat diminutio cōplemēti nobis viam ad monstruositatē ꝓcedēteꝫ: qa de facili cōfluit mā vicinoꝝ partuū ⁊ de facili occasionant mēbra partuū quos nā itra mrīcē cōplere nō poterit. Mōstruositas eni accidit ex errore aliquo operatiōis nature sm abūdātiā vel defectū: aut positioneꝫ: aut figurā membroꝝ. Cōcipere aūt slr plurimos qō accidit hmōi aīalibꝰ mutat nā modū creatiōis in mōstruositate: in porcis aūt frequētius hmōi creatio est mirabilis. Aliquādo autem est in eis diminutio membroꝝ mirabilis ⁊ innaturalis: ⁊ aliquādo abūdantia: ⁊ aliquādo peruersio sitꝰ aut figure: non quidem semper sed frequentius ꝙ̄ in alijs animalibus. In quibusdam autem nunꝙ̄ erit eo ꝙ id qō innaturale est non potest semper aut frequentius fieri. Accidit autem quando virtus naturalis formatiua non vincit pfecte formam ⁊ materiam. Propter qō etiam multi hoies talem partum monstruosum non vocāt: eo ꝙ generatio ipsiꝰ multotiens accidit: sicut etiam in arboribꝰ ⁊ precipue in generibꝰ vitium accidit. Genus enim vitis qō summosuꝫ vocatur qō ⁊ qdā soreth noīant multotiens fert racemos nigros: ⁊ ideo mōstrū nō reputat: cū tn̄ hoc genus vitis sit de ferentibꝰ vuas albas nāliter. Alteratio autē hec non est sm naturam quando mutatur ad ferendū vuas nigras. Talis aūt monstruositas accidit aīalibꝰ generātibꝰ filios multos: eo ꝙ multitudo filioꝝ cōplemētū ꝓhibet creatiōis sicut dictū est. ¶ Queret aūt fortasse aliqs q̄ sit causa mōstruositatis in his que multos ꝓducūt filios: in filijs eniꝫ illis aliqn̄ diminuunt mēbra ⁊ aliquādo abūdant. Aliquando eni ꝓducūt hec animalia filiū habenteꝫ multos digitos: sicut vidi homineꝫ habētem senos digitos in manibus ⁊ pedibꝰ: ⁊ frater suus post eū natus simlr senos habuit in pedibꝰ ⁊ manibus digitos: ⁊ aliqui vident diminuti hn̄tes vnuꝫ tm̄ digitū: ⁊ slr abūdant ⁊ deficiūt oīa alia aliquādo mēbra aliquādo existētia superflua ⁊ aliqn̄ diminuta. Aliqn̄ enim nascit partus habēs vtrūqꝫ sexum hn̄s virgā virilē ⁊ vuluam muliebrē: q partꝰ hermaphroditꝰ vocat: ⁊ accidit hec monstruositas aliquādo etiā in capris quas greci vyceragaryeꝫ vocant: eo ꝙ mēbruꝫ hn̄t maris ⁊ femine. Et iam visa est ante tempus Arist. capra habēs cornua in suis cruribꝰ. Et ego vidi arietem quatuor magna cornua in capite gestāteꝫ ⁊ duo longa in cruribus sicut cornua caprarum: ⁊ vidi hircum non habentem nisi pedes anteriores ⁊ super illos ambulauit: ⁊ posteriorem partem corporis portabat in aere et non traxit eā super terram. Hec aūt alteratio ⁊ diminutio non solū in exterioribꝰ est membris: sed etiam in interioribus. In his enim etiam creatio animaliū quorūdam est diminuta ⁊ quorūdaꝫ superflua: ⁊ aliquādo variat in positione in locis ꝓprijs. Aliqn̄ etiā quedā qbusdā membris carēt oīno. Sed nunꝙ̄ inuentū est animal carens corde: sed iā inuentum est animal carēs splene: ⁊ aliud inuentuꝫ est qō nō habuit nisi vnū renē: sed nunꝙ̄ visum est animal carēs epate. Aliquando etiā in quibusdā sm nām fel habentibus fel non inuenit: ⁊ in quibusdā inueniuntur fella plura. Aliquādo etiam inuenit splen in dextro ⁊ epar in sinistro. Et hec omnia inuēta sunt in aīalibꝰ completis. Et hec igitur sunt que de monstruosis mirabilibus sunt dicenda.

Opinio antiquorum.

Impugnatio.

Opinio Democriti.

Quarto d' generatiōe aialiū cap. 4.

Opinio Aristotelis.

Cā mōstruositatis nō ē nisi in materia.

Nūꝙ̄ inuētū ē aial carēs corde aut epate.

¶ Tractatus Secundus. xviij. Libri animalium de cā multitudinis ꝛ paucitatis filiorum.

¶ Cap. pᵐ. Q̄ magnitudo ꝛ paruitas corporum cause sunt paucitatis ꝛ multitudinis filiorum.

Quarto de generatiōe aialium capl'o eodem.

SIcut enim superiꝰ diximus in filijs est multa valde diuersitas ꝛ aliquando multa admixtio diuersi seminis: ꝛ ꝙ ex talibus spermatibus prius exit in matricē: ꝛ qḋ generatur ante tempꝰ sibi debitum viuit per modicū tempus: qḋ eniꝫ exit a loco generationis ante tempus complementi sui viuere nō potest: ꝛ precipue si alteratio nature non fuerit in membris principalibus que sunt vite principia. Dico autem alterationem nature quando illa membra per alterationeꝫ formatiue ꝛ caloris alterata sunt ad cōplementum. Si enim illa non receperunt alterationem aū natiuitatem paruꝫ viuēt animalia: ꝑpter qḋ in hoc capl'o desideramus vtrum opinari liceat per rationeꝫ ꝙ animalis vnicum filium generantis ꝛ alteratiōis que est in diminutione cuiuslibet membri sit vna ꝛ eadem: ꝛ si multitudīs filiorum ꝛ abūdantie membrorum sit etiam vna causa ꝛ eadem: aut non debemus per modum dictū de causa diminutionis ꝛ abūdantie membrorum inquirere: de causa quare quedam habent tm̄ vnum filium sicut elephas equus ꝛ mulus ꝛ quedam habēt filios multos: sed debemus de hoc inquirere causam specialem. Omne autem habens corneas soleas animal generat vnuꝫ partum tm̄ frequentiꝰ. Canis autē ꝛ lupi ꝛ omne animal fissi pedis in fissuras multas parit multos: ꝛ similiter multos pariūt animalia parua sicut genera murium. Ecōtra autem animalia diuidentia pedē in duas vngulas sunt paucorum filioꝝ ꝑter porcos qui sūt de genere eorum que multos faciunt filios propter multitudineꝫ spermatis ꝛ humoris qui est in eis. Rationabile autem est vt animalia magni corporis paucos simul generent filios. Id eniꝫ ex quo augentur causa est priuationis in materia generationis. Diminutio eni generationis proculdubio creatur a magnitudine corporis. Cibꝰ eni trāsit in nutrimentū ꝛ crementū corporis: ꝛ ideo paruꝫ remanet de eo qḋ fit materia generatiōis. Ecōtra autē in aialibꝰ que sūt parui corporis parum ponit in nutrimēto ꝛ incremēto corporis: ꝛ ideo plurimum cibi deputatur ad materiam generationis. ¶ Amplius sperma multuꝫ oportet esse ex quo generantur magna animalia si debeat partus cōpletos in mēbris ꝛ quantitate producere: ꝛ ideo si illa multa simul generarent animalia oporteret ꝙ esset sperma plus abundans ꝙꝫ superfluere possit nutrimento corporis. Animalia auteꝫ parui corporis ex pauco spermate qḋ de facili abundat corporis nutrimento gn̄are possunt multos filios. ¶ Amplius multa parua aialia simul possunt esse in vno loco matricis que sanguinem fundit ad nutrimentum ipsoruꝫ: animalia auteꝫ magni corporis multa simul in vna matrice continēte ꝛ nutriente esse nō possunt: qa etiam si totus sanguis matris ad matricem transiret multis talibus ꝛ tantis partubꝰ non sufficeret. ¶ Amplius animalia sotulares corneos habentia vt in pluribus non generant nisi filiū vnum aut sunt paucorum partuum. Ea auteꝫ animalia que in multas fissuras pedem diuidunt sunt plurimūꝫ multorum filioruꝫ. Causa autem huius diuersitatis sicut diximus est magnitudo ꝛ paruitas corpoꝝ istoꝝ aialiuꝫ. Sic igit magnitudo ꝛ paruitas corpoꝝ differētie sunt causantes multitudinē ꝛ paucitatē filioꝝ. Solee aūt sotulares ꝛ fissure pedis in multos digitos nō sunt hoꝝ cause lꝫ sint concomitantia ista vt in pluribus. Signum autē eius est ꝙ elephas est valde magnus: ita ꝙ est maior omnibus animalibus gressibilibꝰ et pes suus est fissus multis fissuris. Camellus autem etiam est magnus in duo vngulam diuidens ꝛ vterꝫ facit vnicuꝫ filium. Nec hoc solum accidit in gressibilibus: sed etiaꝫ in natatilibus aquosis ꝛ volatilibus: qḋ ex istis est parui corporis frequenter est multoꝝ filioꝝ: ꝛ qḋ est magnū est paucoꝝ. Accidit autem etiam idem arboribus ꝛ plātis. Causa igitur ꝑpter quā quedā aialia generāt multos: quedā aūt paucos: ꝛ quedam mediocriter declarata est a nobis.

¶ Cap. zᵐ. De causa propter quaꝫ ex vno concubitu concipiuntur aliquando multi filij.

Quarto de generatione aialium capl'o eodem.

ADmirabile auteꝫ videtur id qḋ accidit feminis concipiētibꝰ simul multos filios. His eniꝫ accidit ex vno concubitu concipere totam illā filiorum suorum multitudinē. Si eniꝫ sperma maris est cōueniens mixtioni ꝛ formatiōi materie que est ex gutta femine seminali in tēpore conceptionis: siue etiam dicatur non esse conueniens illi: sed congreget eam tm̄ sicut coagulū congregat lac videt ꝙ non debet facere nisi vnū ex tota materia eo ꝙ ipsum est vnū ꝛ materia est vna: ꝛ tūc mirabit aliquis cām quare facit cōceptoꝝ tantā pluralitatē. Sermo autē dicentiū ad q̄stionē istā ꝙ causa pluralitatis est: qa sp̄ma diuidit in plura loca matricis: ꝛ ad plura orificia venaꝝ que terminant ad matricē est falsus. Dicūt eni isti ꝙ orificia venaruꝫ trahūt ad se sperma: ꝛ cū illa sint diuersa diuiditur sperma ad loca diuersa. ¶ Et videt hec opinio concordare cuꝫ dictis Galeni. Falsuꝫ autem hoc eē conuincit per hoc qḋ supra diximus: ꝙ. vꝫ. in vna cella matricis per anathomiam plures inueniūtur filij: hoc enim multotiens visum est in animalibꝰ multos filios generantibꝰ quādo matrix numero filioꝝ est superadimpleta. Causa igit istiꝰ vera est ꝙ omne genus animalium terminum habet sue quantitatis inter minimum ꝛ maximum quā non pertransit sicut alibi diximus vbi ostendimus ꝙ omnium natura constantium terminus est et ratio magnitudinis et augmenti. Hos enim terminos nunꝙꝫ pertransit natura nisi fiat ex errore ex quo fiunt monstra. ¶ Puellā enim ego vidi que nouem annorum existens non habebat quantitatem debitam infantis vnius anni. Sicut ergo terminum seruare nature conuenit hominis: ita conuenit nature omnium animaliū. Materia enim ex qua creatur aial non est indeterminate quantitatis: habet etiam terminum ꝛ finem notum in natura. Omnia igitur animalia multos filios simul concipientia plus spermatizant mares ꝛ femine ꝙꝫ sufficiat ad creanduꝫ partum vnū: ꝛ ideo ex illa multa superfluitate ab ipsa virtute formatiua diuiditur materia generationis ad multorum filiorum generationem. Est eniꝫ ista virtus anime habens potestatem in diuidendo sperma ꝛ proportionando tam conuenientie multitudini membrorum ꝙꝫ etiam ei qḋ conuenit multitudini conceptuum ꝺm quantitatem determinatam. ¶ Est enim virtus hec regitiua distributionis spermatis: sicut etiam virtus regitiua cibi in corpore distribuit cibum ꝺm membrorum multitudinem ꝛ conuenientiam. Sperma igitur maris ꝛ virtus formatiua ꝛ regitiua que est in spermate non apprehēdit plus vel minus de materia humiditatis femine ꝙꝫ debitum sit ꝺm terminum quantitatis naturalis: ꝙꝫuis mas multum spermatizet: tamen virtus hoc ad vnum conceptum non accipit plus vel minus ꝙꝫ ꝺm rationem quantitatis membrorum determinatum est in natura: quinimo si in matrice humorem quē formet in aliud conceptum non inueniat accidet contrarium: quia quod vltra sufficientiam conceptum est desiccatur a calore matricis proprio ꝛ corrumpitur. Sicut eniꝫ videmus ꝙ ignis desiccat materiā in qua est quando pertransit in dissoluendo terminum raritatis illi materie debitum: sicut etiam aqua si vltra moduꝫ calefiat extenditur plus materia ꝙꝫ competat aque speciei: ꝛ tunc euaporabit in formam elementi rarioris ꝛ desiccatur. Extensa enim aque materia stabit in termino raritatis sue nature ꝛ speciei debito: nec extendetur vltra quantūcunꝫ igni addatur: sed si extendatur vel corrumpitur ꝛ euaporabit: ꝛ sic tandem consumitur ꝛ exiccatur: ꝛ similiter fit de spermate in matrice si est superfluum: ꝛ non inuenit humorem seminalem femine quem apprehendat ꝛ in quo contineatur. ¶ Amplius ex supra dictis patet ꝙ temperatum oportet eē sperma maris: ꝛ superfluitatem femine que est materia generationis in omnibus animalibus generantibus multos filios. Et hec contemperatio est causa tam ꝺm quantitatē ꝙꝫ ꝺm qualitatem. Tali autem contemperatiōe facta sperma maris potens est apprehendere ꝛ terminare femine superfluitatem in multas partes diuisam. Hec eniꝫ diuiditur a virtute regitiua ꝛ distributiua ꝺm proportioneꝫ quā

Nō cōtra Galenum.

2. de aia, t. c. 42.

Q̄ in spermate informatiua hēat virtutem distributiuam spermatis.

ex ea

ex ea possunt formari multi filij. Hoc autem exemplu꜔ qđ supra induximus de coagulo ꝛ lacte cum huiusmodi spermatis dispositione non habet conuenientia꜔: quoniā sperma non apprehendit quantitatem totam sicut facit coagulum in lacte: sed ponit proportione꜔ quantitatis ꝛ virtutis in materiam ſm qua꜔ proportionatur sufficienti quantitati embrionis que qualitatem distribuit membris ꝛ conceptis ſm medietatem geometricam diuisam que coagulatur ꝛ terminatur. Coagulum autem nihil facit nisi ꝙ virtus eius totam apprehendit lactis quantitatem ꝛ non immutat qualitatem ipsius distribuendo ꝛ formando. Dicta igitur est causa propter qua꜔ multi causantur filij ex vno cōcubitu in matricibus illorum animalium que ſm naturam multos concipiūt filios: ꝛ propter quā non creatꝛ nisi vnus filius magnus commixtus ex tota materia concepta. Cum autem sperma fuerit adeo paucum ꝙ non potest apprehēdere materiam humoris femine nihil omnino causatur ex ipso. Et si fuerit multum valde in comparatione patientis cuius virtus est determinata sicut ꝛ virtus caloris agētis: tunc oportet ꝙ primo fiat proportio ꝛ contemperatio vnius ad alterum per diuisionem: contemperatio autem est accidens etiam spermatibus animalium magni corporis vnicum filium concipientium: eo ꝙ in talibꝰ non possunt creari multi filij ex multa superfluitate sed vnus solus. Virtutes enim agentium ꝛ patientium in omnibus animalibus habent terminos notos ſm naturam: ꝛ ideo talia nō spermatizant vltra conceptus sufficientiam: nec femine superfluitas excrescit vltra terminum huiusmodi sufficientie naturalis propter causam qua꜔ prediximus. Et ex illa superfluitate in magnis animalibus creatur vnus filius tm̄. Si autem ex aliqua causa accidentali in talibus animalibus aliquando contingat ꝙ mas spermatizet multum sperma ꝛ abundauerit etiam femina cu꜔ qua coit multa superfluitate: creabuntur tunc ex his duo vel plures fetus gemelli. Homo autem est quasi intermedium animal inter duo genera: quorum vnum naturaliter generat multos filios: et aliud naturaliter generat vnum filium: eo ꝙ homo naturaliter generat vnum filium: sed propter superabundantiam caloris ꝛ humoris aliquando generat filios duos vel plures. Sperma enim cum sit calidum ꝛ humidum multiplicatur ex calidis ꝛ humidis: ꝛ hec homini accidunt pre alijs animalibus. Et hec est etiam causa ꝙ tempus impregnationis hominis incertum ꝛ indeterminatum est plus ꝗ̄ animalium aliorum. Aliorum enim animalium tempora impregnationis sunt determinata: tempora autem impregnationis hominis sunt multa ꝛ diuersa: mulier enim parit in nono mense ꝛ septimo ꝛ temporibus intermedijs. Natus tamen in octauo frequenter moritur. Et huiꝰ causa scitur ex his que premisimus in hac scia. Perfecte enim in prehabitis locuti sumus: ꝛ hoc sufficit intētioni presenti. Causa autem generationis geminorum ſm predicta eadē est in cōmuni loquendo cum causa generationis membrorum superfluorum. Accidentia enim que accidūt vtriq꜔ horum non accidunt nisi in prima conceptione. Quando eni꜔ in aliquo membroꝝ multa ꝛ superflua a virtute comprehēditur materia accidit illi membro maius debito fieri: sicut frequenter videmus in digitis ꝛ manibus multorum hominum ꝛ in pedibus ꝛ in alijs mēbris: ꝛ precipue exterminatum. Et si contingat illam materiam diuidi formabuntꝛ inde duo vel plura membra: sicut etiam videmus accidere radicibus arborum quarum primo vna est radix: ꝛ postea ventositate spirituali diuiditur fluxus humidi ꝛ erunt due radices: cu꜔ tamen prima terminatio ꝛ completio arboris fiunt ex vna radice ꝛ vna virtute formante. Per omne autem eundem modum accidit etiam creationi filiorum multoru꜔ ex vna prima primordiali virtute que postea diuiditꝛ materia diuisa per modū quē supra diximus. Est tm̄ huiꝰ etiā alia causa motꝰ corporis matricis: ꝛ diuisa spermatis glutitio a matrice sicut in ante habitis huius sciētie determinatū est a nobis. Sed principalis causa est superfluitas materie quādo fuerit distributa: ita ꝙ ex ea sufficiēter possunt creari filij plures ꝗ̄ vnus.

¶ Cap̄. 3m. De causa gn̄ationis hermaphroditoꝝ ꝯceptuū ꝛ aliorum monstroꝝ ꝛ multiplicatione membrorum.

Accidentia autem monstruosa que accidūt quibusda꜔ generatis quos hermaphroditos quidam vocant eo ꝙ accipiunt in prima generatione membrum virile ꝛ membrum muliebre similiter creātur a superfluitate que est materia generationis quando declinat ad vnā partem plus ꝗ̄ ad aliam: ꝑpter qđ etiam vnum membru꜔ est principale ꝛ aliud paru꜔ habens plus ꝗ̄ figuram: ꝛ ideo nō erit principale: ꝛ erit simile ei qđ generatur ex cibo quando sumitꝛ qui non est ſm natura꜔ cōueniens: ille eni꜔ putrescēs cōuertitꝛ in apostemata si ad exteriora cutis erumpit: ꝛ ita est de huiusmodi membris supfluis. Hec enim sūt in corpore ad modu꜔ nascentiaru꜔: sed tm̄ in hoc differunt ꝙ de humido radicali superabundanti talia superflua membra generantur. Nascentie autem generantur ex superfluo nutrimentali: ꝛ ideo nascentie nascūtur putrescētes ꝑpter calorem inaturalem qui est in eis: ista aute꜔ non putrescūt ꝑpter calorem naturalem qui est in eis: aut nulla virtus: aut debilis valde. ¶ Hermaphroditi autē de quibus nunc loquimur cām sue habent generationis quā diximus: si eni꜔ sperma impregnās inueniat abundans humidu꜔ ꝛ vincat ipsum perfecte: ꝛ in toto diuidet ipm̄ faciet gemellos duos in sexu simili maris. Si autē equaliter vincatur in toto et in partibus faciet duos gemellos sorores. Si aute꜔ in vna parte vincatur ꝛ in alia vincat erūt gemini disparis sexus: vnus mas ꝛ alter femina. Et hec causa est cōis toti ꝛ membris partialibus: qa in hoc nulla est differentia quantū ad victoriam virtutis ꝛ debilitatem. Si enim non abūdet materia nisi in vno membro qđ est circa inguen ibidem superabūdans diuidetur: ꝛ si vincatur rursus in vno ꝛ vincat in alio generabitur hermaphroditus. Et aliquādo est ita figura vtriusq꜔ membri completa ꝙ ad visum ꝛ tactū discerni non potest quis sexus preualeat: ꝛ non est inconueniens quin talis partus etia꜔ habeat duas vesicas ꝛ vrinā emittat per vtrāq꜔: ꝛ ꝙ in coitu ꝛ agat ꝛ patiatur ꝛ incumbat et succumbat: sed nō puto ꝙ ꝛ impregnet ꝛ impregnetꝛ. ¶ Sꝫ pro certo sexus erit principalior qui a cordis iuuatur complexione: tamen aliquando etia꜔ complexio cordis: ita media est ꝙ vix discerni potest quis sexuū preualeat. ¶ In ꝑhabitis autem iam determinate sunt cause maris ꝛ femine ꝛ cause etiam propter quas quedam extremitates membrorum exteriorum fiunt alio modo ꝗ̄ sint ſm natura꜔: hec enim cum sexu dispari in eodem indiuiduo causam habet vnam ꝛ eandem: patet etia꜔ que sit causa huiusmodi aborsus ſm que non abortit mulier aut femina: sed ipse conceptus monstruosatur in figura. In talibus enim est diuersitas multa eo ꝙ aliquando fit alteratio quedam ſm parua membra sicut est digitus: aliquando autem inueniuntꝛ concepti a natura alterari in membris magnis principalibus. Quedam enim animalia aliquando habent duos splenes: ꝛ quedam aliquando habent multos renes. Et aliquādo causantur huiusmodi mutationes ex motu matricis ꝛ materie: ꝛ tunc non distinguente pariete erit animal mōstruosum sicut duo continuati aliquando vnum cor: aliquando duo corda habentes: sicut superius diximus de ansere quē vidimus: ꝛ narrauerunt nobis multi fide digni ꝙ viderūt talem hominem qui erat duo homines continuati in dorso: ꝛ vnus erat impetuosus ꝛ iracundus: ꝛ alter erat māsuetus: ꝛ vixerunt plus ꝗ̄ per viginti annos: ꝛ postea vnꝰ mortuus est: ꝛ alter superuixit donec ex putredine ꝛ fetore fratris mortui fuit ꝛ ipse mortuus. Aliquando autem habent cor vnum ꝛ alia membra multa ꝑpter materiam abundantem. ¶ Amplius quibusdam a generatione accidit ꝙ q̄dā vie poroꝝ manifestorum sicut oris vel ani vel auriū vel nasi oppilantꝛ ꝛ inueniuntꝛ clausi in extremitate: aut forte via declinata a loco suo in locum alium: ꝛ hoc accidit etia꜔ mulieribus ꝙ orificia exteriora matricū que vocantur vulue sūt clausa ꝛ oppilata a generatiōis tēpore vsq꜔ ad tēpus pubertatis: ꝛ cū aduenit tēpus menstruoru꜔ intumescentibus ex sanguine vijs matricis excitatur calor magnus qui aliqn̄ per seipsum labia vulue diuidit ꝛ eijcit sanguinē mēstruu꜔. Quedam etiam femine moriuntur hac de causa: ꝛ quibusdam subuenitꝛ bn̄ficio chirurgie. Aliquādo etiam nascitur mas cuiꝰ via vrine declinat a recta via virge que est in vir

Quarto de generatione aīalium caplo eodem.

Quis sexus in hermaphrodito vincat.

Quid sibi relictum fuerit.

ge inferiori parte: ⁊ ideo talē sedētem oportet mingere. In quodam etiā nostri temporis nato testiculi infra pellem cōtenti erant superius: ita ꝙ prominentia eorum representabat duo labra vulue muliebris: ⁊ fissura videbaᵗ eē in medio clausa per pellem: ⁊ cum putaretur esse puella a parentibus ⁊ deberet esse fissura vt habilitaretur ad coitum incisione facta prosilierunt testiculi ⁊ virga: ⁊ postea duxit vxorem ⁊ genuit ex ea plures filios. Aliquando autem generaᵗ aliquis anum habens oppilatum per quem exit sicca superfluitas: ⁊ hoc accidisse bis cōperimus: semel tēpore Aristo. ⁊ secūdo isto tēpore nostro. Et dicit Arist. ꝙ apparuit hoc etiam in auibus ⁊ in alijs animalibus. In Grecia eni vacca nata apparuit a qua cibi superfluitas exiuit per locū per quem exire debuit vesice superfluitas. Considerantes autem hoc aperuerunt ei anum qui est via exitus superfluitatis cibi: sed apertura statim continuata ⁊ reoppilata est: et cum multotiens aperiretur nihil profuit: quia statim cōsolidabatur. Causa igitur multitudinis conceptuum ⁊ paucitatis eorum ⁊ causa superfluitatis ⁊ diminutionis membrorum hoc modo determinata sit.

¶ Cap. 4m. De his que impregnātur vna impregnatiōe super aliam: ⁊ de his que plus alijs diligunt coitum.

Quarto de generatiōe aialiū capl'o. 5.

Oportet autem scire ꝙ magnorum animaliū nō est impregnari post impregnationē. Quedam enim animalia impregnantur super impregnationem: ⁊ horum quedam formant et perficiunt secundo susceptum cū primo: quedam autem non perficiunt scdm sed corrumpitur. Animal autem qđ secūda impregnatione super primam nō impregnatur est qđ non concipit simul ⁊ parit nisi filium vnum: ⁊ talia sunt animalia soleas corneas habētia que non impregnanᵗ impregnatione secūda super primam excepta equa sicut ⁊ inferius dicemus: ⁊ animalia maiora etiam tali non impregnantur impregnatione. Causa autem huius est: qa conceptus talium animaliū est magne quātitatis sicut ⁊ ipsa animalia: ⁊ superfluitas que subtrahi potest magno corpori matris vix sufficit ad nutriendum pmū conceptum qui iam conualuit in matrice: ⁊ ideo trahit ad se menstruum: ita ꝙ nihil deriuari potest ad scdm. Signū autem huius est ꝙ filius elephantis in vtero fere crescit ad quantitatem tauri. Alia vo que multos simul cōcipiunt filios impregnantur secūda impregnatione super primam ꝓpter paruitatem conceptus qui parum trahit de cibo. Hō autē qui quasi medius est inter hec sicut diximus superius aliquādo ex secūdo cōcubitu impregnaᵗ super primam impregnationem ⁊ conualescit cōceptū: sicut iā in tēporibꝰ preteritis sepius apparuit sicut lōge ante in hac sciētia diximꝰ ꝙ mulier ex vno cōcubitu cōcipit multos filios diuiso in multos multo spmate ⁊ abūdante gutta muliebri: abūdante. n. humore post primū conceptū aliquādo ꝯcipit mulier ex secūdo coitu lȝ hoc nō nisi raro cōtingat: ⁊ sicut accidit aialibus magni corporis ꝙ ideo nō generāt nisi vnum partum: qa totū nutrimentū vix sufficit ad vnum: ⁊ precipue quando iam embrio cōualuit in matrice ⁊ tractu forti trahit ad se nutrimētū: ꝓpter qđ secūda impgnatiōe talia nō impgnātur ita vt frequēter accidat mulieribꝰ: qm̄ lȝ conuenientiam habeant ad ea que plures simul cōcipiunt partus per abūdantiam humoris qui materia est generationis: tamē illū humorē vt frequentius trahit ad se primus cōceptus ⁊ impregnationi secūde prestat impedimētū. Inter oīa tn̄ aialia non est visum ꝙ aliqđ recipiat scdm cōceptū post primū nisi mulier ⁊ equa. Et huiꝰ causa est amplitudo matricū eque ⁊ mulieris ⁊ duritia carnis harū duarū feminarū inter alias feminas. ¶ Mulier enim inter omnes feminas aialiū ꝓportione sui corporis maioris est vulue ⁊ amplioris matricis: cū tamē vir sit minoris veretri iter aialia ꝓportiōe sui corporis. Puella eni pubes lōgiorē fissuram habet vulue aliqn̄ q̄ aliqua vacca vel equa magna ante partū. Et causa huiꝰ est magnitudo capitis in cōceptu ⁊ rotūditas que aliter nō posset habere exitū nisi per mortē matris. Ampla igiᵗ existēte matrice cōcipisit scdm super primū: sed rarissime conualescit: eo ꝙ nutrimētū trahit ad se primus ⁊ fortior conceptꝰ. Silr autem isti duo modi feminarum plus ceteris diligūt coitum: ⁊ hunc appetitum facit in eis vel designat carnium suarū duritia. Omnia enim animalia dure carnis sunt plene carnis ex hoc ꝙ non effluit ex eis sanguis ⁊ cibꝰ vltimus membris infusus: ⁊ ideo multum appetūt coitū ⁊ pcipue mulier ⁊ equa: qa post coitū primū in quo concipiunt non menstruant: ⁊ embrio adhuc paruus non in se trahit sanguinē: ⁊ ideo sanguis attractus titillat neruos ⁊ inguina ⁊ mouet ad libidinem maiorem q̄ facit ante conceptum: ⁊ ista libido non sedaᵗ per coitum: sed forte plus appetiᵗ ex confricatione: eo ꝙ per cōfricationem humor seminalis ampliꝰ attrahiᵗ ⁊ amplius titillat. Similiter autē ab equabꝰ valde parua vel nulla exit superfluitas tēpore mēstrui: ⁊ ideo remanet titillans: oīa enim aialia dure ⁊ plene carnis diligūt coitum dicta de causa: eo ꝙ natura feminarū taliū fere masculina est: qa nō retineret humorem nisi per calorem bene digerētem. Pre ceteris tamē diligūt ille femine a quibꝰ non exit sanguis sufficiēs tēpore mēstruorū. ¶ Hec eadē est cā ꝓpter quā virgines plus cogitant de coitu ⁊ appetūt coitū q̄ corrupte: ⁊ ꝓpter quā mulieres que non ipregnātur plus appetunt q̄ ille que sepius sunt impregnate: pleniores enim sunt carnes earū humore spermatico q̄ aliarū. Cum enim dicimus ꝙ dure carnis mares ⁊ femine plus coitum appetūt intelligimus de his quarū durities causaᵗ ex plenitudine: ⁊ nō de his quarū durities causatur ex siccitate. Et signū huius plenitudinis in corpore est quādo cōpressa caro iter digitos globaᵗ ⁊ resilit a digitis ⁊ non plicaᵗ cōpressa ab eis. Causa autem in omnibꝰ his est ꝙ exitus menstrui a femis est similis exitui spermatis a viris ⁊ masculis. Sāguis eni menstruus nō est nisi sperma indigestum sicut diximus superius: ꝓpter qđ etiam mulieres que primo multum appetūt coitum post partum multorū conceptuum parum aut nihil appetūt propter multū seminalem humorem quo euacuate sunt: sicut ⁊ masculi euacuati a spermate coitū nō appetūt. Matrices eni mulierū sunt superius versus parietē in quibusdā feminis. Masculorū aūt testiculi cōtrahunᵗ inferius: eo ꝙ masculi est sperma eijcere. Femine aūt est sperma proiectū ad interiora ad locū generationis attrahere: ⁊ que multi sunt spermatis multo indigēt coitu. Sic igiᵗ declarata est causa ꝓpter quā q̄dā animalia impregnanᵗ scda impregnatiōe post primā: ⁊ quare quedā proferūt scdm cōceptum ⁊ quedā nō: ⁊ nō: ⁊ quare quedam aialia scdo coitu non impgnanᵗ oīno. Adhuc aūt ostēsa est causa ꝓpter quam quedā multū diligūt coitū ⁊ quedā nō. ¶ Amplius quedam aialia impregnanᵗ scdo coitu: ita ꝙ inter coitum prime impregnatiōis ⁊ coitū scde impregnatiōis est interiacens magnū tēpus: ⁊ tamē cōplebūt cōceptū scdm: hoc autē non pōt esse in aialibꝰ carentibus magnitudine corporis: sed erit in magnis calidis ⁊ humidis que nāliter sunt multi seminis ⁊ multorū filiorū. Ex hoc enim ꝙ facultatem habent multos filios generandi oportet matrices feminarū esse valde amplas: ⁊ qa natura taliū masculorū cōuenit multo spermati: in coitu multū sperma proijciūt: ⁊ humor qui est mā generationis in feminis talibꝰ etiā est multus. Corda eni taliū sunt parua nō cōsumētia humidum: ꝓpter qđ sanguis mēstruus in talibꝰ multiplicaᵗ sup quātitatē cibi qui cōceptui sufficit in pmo coitu: ex hoc eni pōt nutrire cōceptū scdm et cōplere ⁊ ꝓducere ad partū. ¶ Ampliꝰ matrices quarūdam femiarū aialiū aliqn̄ sūt oppilate in orificijs strāgulāte orificia venarū multo sanguie mēstruo: ⁊ hoc accidit qbusdam mulieribꝰ humidis: ⁊ his accidit mēstruū post ipregnationē a pnᵒ cōceptionis vsq ad ipregnatiōis finē. Accidit autē accn̄s hoc nō sm nām: pp qđ cōceptꝰ taliū mulierū frequenter sit occasionatꝰ. Accn̄s aūt idē qn̄ accidit aialibꝰ nō p occasionē est per nām sic aiali pilosi pedis accidit iterato ipregnari post pmā impgnationē cū nō sit ex aialibꝰ magni corporis: sed sit de nūero eorū que multos fil' cōcipiūt ⁊ pariūt filios ⁊ multarū fissurarū est in pedibꝰ. Oē eni in multa diuidēs pedē multorū est filiorū ⁊ multi spmatis. Signū aūt huius est: qa multā hȝ pilositatē: ⁊ pcipue in iferiori pedis sic lepus ⁊ cirogrillius quem qdam vocāt cuninum siue cuniculū. Habet aūt hoc animal multos pilos etiā in parte coxarū. Animal aūt qđ sic multe est pilositatis nō solum ipregnaᵗ super primā impregnationē: sed ēt aliquādo parit primum cōceptū: ⁊ nihilominꝰ cōplet scdm impregnatiōe post partū primi conceptus remanente sm suam dispositionem.

¶ Cap. 5m.

Mlier iter feminas omniū aialiū ꝓportione sui corpis est maioris vulue ⁊ mtricis: ⁊ vir minoris veretri,

Propter q[...] virgines pl[...] appetūt co[...] q̄ corrupt[...]

¶Cap.5m. De causa propter quã quedam animalia generant filios completos: quedam aũt incompletos.

Quarto de generatiõe aialiũ cap.6.

Amplius aũt de aialibus generantibus aialia quedã generãt filios cõpletos. Quedã aũt incõpletos. Oia igit̃ aialia soleas corneas habẽtia filios generant cõpletos. Similiter aũt et omne aial in duo tm̃ diuidẽs vngulã. Plura võ ex his aialibus que diuidunt pedẽ multis fissuris generant filios incõpletos. ¶Causa aũt illius est: q2 aialia habẽtia soleas vnicum generãt fetũ. diuidẽtia aũt in duo vngulã qñq3 generãt vnũ ⁊ qñq3 duo: sed duo vix vñq̃ excedũt: ⁊ iõ q2 hec ⁊ his similia aialia paucos generant filios facile põt eos cõplere. ¶Aialia aũt que multos simul filios generãt possunt qdẽ formare eos in principio cũ pauca indigent humiditate. Postea aũt cũ creuerint ⁊ multaz requirunt humiditatẽ impotẽtez cõplere eos generãt filios imperfectos: sicut ea que generãt vermes: ⁊ iõ quedã ipsoꝝ aliqñ pariunt nõ distinctos ⁊ occasionatos filios: sicut vulpes leo lupus ⁊ canis. Quidã etiam erunt ceci sicut canis ⁊ alias qõ greci aycorem vocant. Porca võ generat multos partus ad modũ eoꝝ que in multa pedẽ diuidunt lz in duo diuidat vngulã: quidã tamẽ porcoꝝ habent soleas corneas integras nõ diuisas: sicut inuenit̃ in porcis quarũdã regionum: ⁊ ideo aliqñ generãt porce vnũ tm̃: aliqñ generãt multos: frequenter tamen generant multos filios: eo q̃ humidum animal est ⁊ frigidũ: ⁊ cibus qui deberet transire in nutrimentũ corporis transit in spermaticam humiditatẽ. Animal enim istud nõ est magnũ sicut animalia soleas corneas habentia. Porca aũt format ⁊ auget qõ ꝯcipit in vtero donec cõpleat̃ partus: ⁊ parit imperfecta: ⁊ hoc accidit propter bonitatẽ ⁊ superfluitatem humidi qõ est in corpore eius: sicut etiã arbor plantata in terra pingui multũ cibuz habenti magis complet suos fructus. ¶Similiter aũt q̃dã aues in completos ⁊ cecos pullificant pullos suos: ⁊ ille sunt p̃cipue ille que faciunt multos pullos ⁊ carent magnitudine corporis: sicut hirũdo ⁊ perdix ⁊ passer ⁊ huiusmodi aues parue. Et similiter etiã faciunt aues que paucos pullificãt pullos: sed nõ generant in ouis cibũ sufficientẽ complexioni illoruz sicut karthagla effecta feta ⁊ colũba ⁊ multe alie aues apud nos: sicut cornix monedula ⁊ plura alia genera. Et ideo dicunt quidã q̃ si extrahat̃ oculus pulli hirundinis quãdo est imperfectus iterum recrescet: eo q̃ materia oculi adhuc est intus incompleta: sed tamen nõ est probabile nisi posset extrahi oculus sine lesione neruoꝝ ⁊ venarũ a quibus exit materia oculi. Ex his igit̃ patet q̃ quedã animalia generãt filios incompletos propter cibi diminutionem: qõ etiã manifestat̃ in filijs quos generant mulieres in septimo mense.

Nõ 8 nascentibus in septimo mense.

¶Quia enim illi filij sunt incompleti frequenter accidit q̃ hi distinctas ⁊ diuisas habent vias sensuum ⁊ poroꝝ manifestoꝝ narium ⁊ aurium ⁊ oculoꝝ ⁊ alioꝝ: ⁊ aliquãdo nõ habent expressam in his distinctionem: sed cum creuerint distinguunt̃: propter qõ sic imperfectionati inuoluunt̃ in pelliculis mollibus axungie nõ salse ⁊ cooperiuntur pellibus ⁊ paulatim instillat̃ eis lac donec conualescant ⁊ compleant̃. Multi etiã taliter natoꝝ conualescunt ⁊ viuunt: frequẽter etiã moriunt̃. In hominũ aũt generatione tali occasione occasionant̃ mares plus q̃3 femine: in alijs autez animalibus nõ. Causa aũt illius est q̃ inter marem ⁊ feminã est diuersitas caloris nature. Calidiores etiã sunt mares ⁊ ideo etiã sunt maioris ⁊ velocioris motus ad exituz q̃3 femine. Propter motus etiã multos quos habent mares adhuc teneris existentibus membris accidunt eis occasiones fracturarum ⁊ lesionum membroꝝ ⁊ plures alij modi occasionuz plus q̃3 feminis. Calor enim est causa diuersitatis complementi facture diuersitatis masculoꝝ ⁊ feminarũ in matrice mulierũ. Earũ enim matrices nõ sunt cause diuersitatis maris ⁊ femine ẽm dictũ moduz. In alijs aũt animalib9 nõ apparet diuersitas facture ⁊ complementi masculoꝝ ⁊ feminarũ: qm̃ nõ citius completur mas in istis nec femina tardius in illis.

Propter qd mulieres i vtero tardius crescũt q̃3 viri: e contra autem extra vterum.

¶Amplius mares in minori tempore distinctam ⁊ completã accipiunt facturã q̃3 femine in matricibus mulierum: post partuz autem citius crescunt ⁊ complentur femine hominum q̃3 mares ⁊ citius senescunt: eo q̃ femine marib9 sunt debiliores: eo q̃ sunt nature frigidioris. Opinandũ enim est q̃ sexus femininus est quedam naturalis occasio qua occasionat̃ conceptus sicut in antehabitis hui9 scientie probatũ est: oportet igitur q̃ cũ fuerit infra matricem tarde completam membroꝝ accipiat distinctionẽ propter frigus naturale. Distinctio enim membrorũ completa quidaz est modus digestionis. Calor enim digerit ⁊ distinguit citius id qõ maioris ⁊ facilioris est digestionis. Hoc autem est id quod maioris est caloris. Femina autẽ in specie hominis extra vteruz citius crescit ⁊ augetur ꝓpter nature sue debilitatem. Omnes enim res minoris virtutis ⁊ debilioris citius perueniũt ad complemẽtũ tale quale permittente natura possunt suscipere: eo q̃ humidiores sunt ⁊ minus agunt in contrarium. hoc accidit in omnibus operationibus nature que a calore naturali terminantur propter causam quam sepius in antehabitis diximus.

¶Cap.6m. De dispositione feminarum impregnatarum ex ipsa impregnatione ⁊ de mola matricis.

Quarto 8 generatiõe aialiũ cap. eodẽ.

Proprium autem mulieris esse videtur q̃ cum gemellis impregnabitur ⁊ fuerit vnum mas et aliud femina vix conualescunt. Si autem sunt in ꝯsimili sexu saluabunt̃ frequentius. In alijs autem animalibus non accidit. Animalia eniz que multos faciunt filios permixtim faciunt mares ⁊ feminas: ⁊ in vno sexu omnes facere nõ est eis naturale. In mulieribus autem naturaliter nõ erit distinctio maris ⁊ femine in gemellis: ⁊ si erit vix proficient propter qualitatum in eodem semine contrarietatem. ¶Amplius in mulieribus ⁊ etiam in alijs animalibus aliquando accidit post impregnationẽ turbatio appetitus ⁊ corruptio. Et huius quidem causam lz iam longe superius assignauerimus in hac scientia: tamen hic etiaz de diuersitate eius est loquendum. Huiusmodi autem corruptio magis accidit mulieri q̃3 alijs: multe enim aliorum animaliũ femine sunt multo maioris augmenti tempore impregnationis ⁊ maioris sanitatis q̃3 quando nõ sunt impregnate. Similiter aũt in mulieribus laborantibus ⁊ opera manualia operantib9 nõ adeo manifestatur turbatio appetitus ex impregnatione sicut in alijs: ⁊ forte huiusmodi mulieres citius pariunt vel faciunt aborsum: eo q̃ labor consumit corporum suoruz superfluitates.

Propter qd mulieres ocio se difficili9 pariũt laborãtibus.

¶Corpora autem mulierum quiescentium generaliter habent multas superfluitates. labor enim facit multas euaporare superfluitates: ita q̃ in tempore partus etiam leuius pariunt: ⁊ ideo melius ⁊ diutius potest retinere anhelitum. retentio autem anhelitus facit ad leuitatem partus. Superfluitas autem multa congregata cooperatur ad oppositum. Hec igitur sunt que conueniunt feminis animaliuz ex corruptione appetitus ⁊ complexionis ex impregnatione et maxime mulieribus: eo q̃ aliorum animalium femine non habent tantum menstruum sicut mulieres: propter quod etiam non menstruant manifeste sicut mulieres faciunt: propter quod cum menstruum primum stat propter impregnationem et adhuc non multum attrahitur ad embrionem redundat ad stomachum et epar: et erit causa corruptionis appetitus et alterationis corporis precipue in mulieribus. ¶Amplius cum mulieres non impregnantur et tamen deficit in eis menstruum erit causa alterationis et corruptionis corporum quarundam mulierum et egritudinum malarum. In tempore autem primo impregnationis mulieres quedam multum fatigãtur ex menstrui retentione: eo q̃ sicut diximus tunc nõ cõsumitur in cibum embrionis. Crescẽte autem embrione in fine impregnationis consumitur dicta superfluitas: ⁊ tunc melius habebunt. Meliorata enim dispositione mulieris a cõsumptione menstrui alleuiabitur corpus. In alijs autem animalibus pauca est huiusmodi superfluitas: ⁊ est temperata in quãtitate ẽm proportionem que sufficit ad cibum cõcepti. Cum autẽ cõsumitur huiusmodi superfluitas corrumpẽs appetitum: ⁊ transit in cibum concepti melius etiã corpus nutritur mulierum impregnatarum pro illo tẽpore quod est finis impregnationis: propter quod etiã illo tẽpore multo indigẽt cibo tũ pro se tũ pro embrione qui in illo tẽpore est grãdiusculus. ¶Infirmitas aũt que multis accidit

Quarto ð generatiõe aia- liũ cap. 7.

mulieribus que mola vocatur matricis frequẽtius accidit
post ipregnationẽ. Quedã eni aliqñ mulier tempore Aristo.
coiuit cũ viro ⁊ putauit se esse ipregnata: qꝛ primo inflabaꝛ
vẽter eius: ⁊ deinde apparuerũt in ea signa ipregnationis: ⁊
cũ venit tẽpus partẽdi nõ peperit neqꝫ diminuebaꝛ tumor
vẽtris: sed remãsit in illa dispositione tumoris per tres vel
quatuor annos: ⁊ postea accidit ei fluxus vẽtris dissinteri-
cus: ita ꝙ fere ducta est ad mortẽ: ⁊ tũc peperit frustum car
nis qđ erat mola matricis. ⁊ nõ erat nisi sanguis coagulatꝰ
in matrice. Aliqñ eni moraꝛ hec infirmitas in matrice vsqꝫ
ad senectutẽ mulieris: ⁊ aliqñ perdurat vsqꝫ ad mortem: ⁊
hũc casum vidi in muliere duos globos in matrice habẽte
vsqꝫ ad mortẽ: ⁊ qñ diu durauerit efficiꝛ valde duruꝫ: ita ꝙ
forte ferro diuidi nõ põt: ⁊ iõ obstetrices putãt ꝙ sint capi-
ta arietũ vel hircoꝝ: eo ꝙ ante versus orificiuꝫ matricis est
acutũ ⁊ globosum versus matricis cõcauũ interius. Et qñ
molã matricis inuenit in matrice ꝯceptus raro euadit mu-
lier quin moriaꝛ in puerperio in regionibus aquilonaribꝰ.
Superius aũt in hac scia cãm huius determinauimus su-
perfluitatis. Ei eni qđ ꝯcipiꝛ in matrice accidit idẽ qđ acci
dit carni cocte propter malitiã digestionis vel decoctionis:
nõ eni accidit hoc ꝓpter calorẽ sicut qdaꝫ opinanꝛ: sed acci-
dit ꝓpter caloris debilitatẽ. Natura eni debilitata comple-
xionẽ eius qđ digerẽdũ est cõplere non põt: ⁊ iõ remanet in
matrice per lõgũ tẽpus nõ putrescẽs quousqꝫ forte antique-
tur mulier. Nõ eni oino est sicut res cõpleta ⁊ nãlis: neqꝫ oi-
no extranea est a nã: ⁊ iõ permanet. Nec est cã duritie ipsius
nisi malitia digestionis ⁊ corruptio digestionis ⁊ tamen est
ibi aliqd digestionis: ⁊ iõ est in ipso quidã specialis modus
indigestionis qui qdẽ ꝯuertit: sed nõ format in corpus hoc
qđ ꝯuersum est: nec est ita fortis nã mẽbri ꝙ expellere ipm
possit. ¶ Opꝫ aũt ingrere qua de cã hec infirmitas alijs nõ
accidat aialibus: nisi forte hoc lateat nos oino. Causa aũt
illius est ẜm ꝙ cõiecturare possumus ꝙ matrix mulierũ est
cõtraria matricibus alioꝝ aialiũ: ⁊ sanguis in ea est multuꝫ
⁊ de facili digeri nõ põt: ⁊ cũ nutriꝛ ꝯceptus ⁊ nutrimentum
excrescat super id qđ sufficit cõceptui ⁊ est male digestionis
⁊ exire ꝓpter matricis clausurã nõ põt generabiꝛ inde fru-
stum qđ mola vocaꝛ in matricibus mulierũ. Hec igitur est
causa quare huiusmodi accidit infirmitas.

¶ Cap. 7m. De generatione ⁊ causa ⁊ vtilitate ⁊ diuersitate lactis in aialibus lac habentibus.

Quarto ð generatiõe aia- liũ cap. 8.

Lac aũt nõ generaꝛ nisi in feminis aialiũ gene-
rantiũ sibi similia aialia: ⁊ est bonũ ⁊ vtile tem
pore partꝰ: eo ꝙ nã creauit lac ad cibãdũ par-
tũ extra vterũ q̃diu cibũ exteriꝰ per se accipe-
re nõ põt. ꝓpter qđ ẽt lac ẜm nãm nõ debet eẽ
in feminis talibus ante partũ nec multũ post-
q̃ ipletũ est tẽpus lactationis partus: ⁊ si inueniꝛ aliter erit
preter nãm. Ex hoc aũt accipiꝛ ꝙ cũ tẽpus impregnationis
alioꝝ aialiũ ab hoie nõ di[...]ersificeꝛ: sed mulieris soluꝫ iõ ẽt
digestio ⁊ cõplemẽtũ l[...]ctis in alijs aialibus erit tẽpore de-
terminato: cũ in mulieribꝰ diuersum sit tẽpus: ⁊ primũ par-
tus tẽpus sit in mẽse septimo debet ẽt lac esse bonũ mẽse se-
ptimo in muliere: ⁊ illo tẽpore lac ẽt incipit meliorari. Rõ-
nabiliter aũt hoc accidit: eo ꝙ tunc ẜm nãlẽ cãm. Quia võ
lac est bone decoctionis tãdẽ in fine tẽporis qđ lactationi a
nã deputatũ est subtrahiꝛ ⁊ ad nutrimentum reduciꝛ corpo
ris ⁊ impurũ eius purgaꝛ per menstruũ. Cibus enim oium
animaliũ ẜm nãm nõ est nisi dulce ⁊ bene digestũ sicut alibi
ꝓbatũ est vbi de saporibꝰ locuti sumus: ⁊ qđ a tali digestio-
ne reijciꝛ salsuꝫ est ⁊ male cõplexionis: ⁊ cũ cõpleta est factu-
ra nati erit superfluitas maior q̃ qđ cõsumiꝛ ⁊ retineꝛ in ci
bum matris ⁊ erit minor q̃ ante fuerit menstruũ: ⁊ ideo lac
bene decoctuꝫ erit dulcius: ⁊ quo fuerit a partu distantius
erit minus: sed dulcius ⁊ cõueniẽtius in cibum: eo ꝙ tũc id
qđ est subtilius ⁊ melius nõ auferꝛ a lacte: eo ꝙ nõ indiget
eo mater ad formationẽ partus: ꝓpter qđ etiã lac primum
peius est: eo ꝙ subtiliꝰ ⁊ melius retentũ fuerit ad facturaꝫ ⁊
cibũ partus in vtero. Post partum ergo est tẽpus lactis: eo
ꝙ in illo tẽpore nõ separaꝛ ad nutrimẽtuꝫ embrionis id qđ
ante separabaꝛ: ⁊ iõ ꝯgregabatur in mamillis que sunt loca
frigidiora ⁊ carniculosa albã carnẽ habẽtes in quibus etiã
calorẽ accipit carnis quas nũc hic ⁊ superius lõge diximꝰ.
Hec aũt loca in muliere sunt ꝓpe parietẽ in exteriori cor-
poris vt sit ꝓpe principale in quo vita est: locus enim supe-
rior in muliere p̃cipue est aptior ad recipiendũ hmõi cibuꝫ
superfluũ: ne si essent vbera inferius ipedirẽt gressum mu-
lieris quãdo vbera tumẽt cibo lactis ipleta. Propter vici-
nitatẽ aũt membri qđ est vite ⁊ caloris principiũ exit ẽt a lo
cis superioribus maxime spermatis superfluitas propter
cãm quã diximus in antehabitis. Superfluitas aũt sper-
matis masculoꝝ ⁊ mẽstrui feminarũ nõ est nisi ex nã sangui
nea cuius principiũ est in venis ⁊ in corde. Vene. n. sunt va
sa sanguinis: ꝓpter qđ ẽt in eis necessario est sanguinis al-
teratio in spermate ⁊ lac circa loca superiora vbi ẽ cor ⁊ vbi
vene oriunꝛ. Cuius signũ est ꝙ ẽt voces aialiũ in prima di-
stillatione spermatis ⁊ sanguinis menstrui mutantur: eo ꝙ
vox generaꝛ ex locis superioribus a qbus fluit sperma ⁊ mẽ
struũ. Vox eni nõ alteraꝛ nisi ꝓpter alterationẽ mouẽtis et
percutiẽtis vocẽ. ¶ Amplius poma mamillarũ magis ma
nifestanꝛ ⁊ exuberãt in feminis q̃ in masculis: eo ꝙ pluris
exitus superfluitatis est a feminis q̃ a masculis. Idẽ aũt ac
cidit aialibus quoꝝ vbera sunt in corporis inferiori parte:
lꝫ alius sit situs mamillarũ. Cognosciꝛ aũt hoc ex sperma-
tizationibꝰ aialiũ. Tẽpus aũt hoc ⁊ ipsa spermatizatio aia-
liũ diuersificanꝛ in hominibꝰ magna diuersitate. Et cã illiꝰ
est ꝓpter multã feminarũ superfluitatẽ que reqriꝛ ad mãm
gñõnis plus q̃ ea que est in masculis. Superfluitatẽ. n. ma
terialẽ plurẽ esse ꝯuenit ẜm nãm q̃ formaliter efficiẽteꝫ que
est in masculis. Opꝫ. n. illã superfluitatẽ que est mãlis in fe-
minis plurẽ esse q̃ indigeꝛ ad nutrimẽtũ embrionis in ma
trice vt sit sufficiẽs cibo nati ẽt extra vterũ: ⁊ iõ cuꝫ embrio
in fine ipregnationis habeat superfluitatem nõ accipit ⁊ nõ
põt exire per mẽstruũ: tunc cõgregatur ad vasa vacua cibo
partus deputata: ⁊ deduciꝛ per vias a matrice ad mamil-
las directas que via riuertis vena vocaꝛ: sicut superius in
anathomia determinauimus. Mamille aũt sunt in aiali-
bus de qbus diximus ꝓpter duas causas: quarum vna est
cã vtilitatis ꝙ. vꝫ. lac in eis ꝯtineaꝛ ad cibũ partꝰ pertinẽs:
exit eni ab eis in lactatione cibꝰ digestus ꝯueniens aiali la-
ctanti siue suggẽti paruo. Causa aũt bone digestionis cibi
huius est quã superius diximus: qꝛ. vꝫ. opꝫ embrionẽ post-
q̃ creuit ⁊ formatus est in vtero hẽre cibũ quẽ sumat extra
⁊ qđ ei superfluit determinaꝛ in lac: ⁊ ẜm ꝙ hoc minus fue-
rit melius digeriꝛ: p̃cipue in ea que nõ coit nec ipregnaꝛ: si-
cut longe superius in hac scia diximus. Diximus eni supe-
rius ꝙ lac per nãm est cibus ⁊ a nã p̃paratus nato. Ex eis-
dem eni est generatio ⁊ nutrimẽtum: ⁊ mã vtriusqꝫ hoꝝ nõ
est nisi humor sanguineus in aialibus sanguinẽ habẽtibꝰ.
Lac eni nõ est nisi sanguis decoctus ⁊ digestus ⁊ non corru
ptus. Et iõ sermo Democriti de lacte ꝓbaꝛ esse falsus. opi
natus enim est in octauo mense lac esse generatũ ⁊ in deci-
mo virus esse ⁊ nõ lac purũ. Virus quippe non generaꝛ nisi
ex corruptione digestionis. lac aũt ex digestione completa.
Quare aũt primũ lac sit virulẽtũ nos in antehabitis istius
sciẽtie determinauimus. ¶ Amplius mulieres lactantes ⁊
impregnate nõ menstruãt nisi forte parum. ⁊ quedã earuꝫ:
eo ꝙ materia lactis ⁊ sanguinis menstrui est eadẽ ⁊ nã non
sufficit ministrare mãꝫ vtriqꝫ istoꝝ simul ex cibo superfluo.
Sed quando superfluitas cibi transit in vnũ istoꝝ subtra-
hiꝛ ab altero: nisi in aliquibꝰ mulieribus aliter accidat pro-
pter aliquod accidens non naturale mulieri ẜm ꝙ est mu-
lier: quod eniꝫ est in maiori parte ⁊ in pluribus dicitur esse
naturale ⁊ ẜm nature cursum ⁊ facultateꝫ fieri. ¶ Hec igiꝛ
hic dicta de lacte cum his que in antehabitis determinata
sunt presenti speculationi sufficiunt.

¶ Cap. 8m. De spatio impregnationis animaliũ ⁊ de causa diuersitatis eius.

Quarto ð generatiõe aia- liũ cap. eodẽ.

Rationabiliter aũt determinata sunt tempora
impregnationis animaliũ ⁊ distincta ad tem-
pus determinatũ. Statim enim postq̃ aial in
vtero per vmbilicũ nõ põt plus accipere cibuꝫ
cibus ille ad mamillas per riuertim deduciꝛ ⁊
in lac p̃paraꝛ: ⁊ cũ transitus cibi non fuerit per
vmbilicũ statim ꝯstringunꝛ vene que inuoluunꝛ in tela que

Vide cap.9. Vide cap.10.

vmbilicus vocaꝛ. Et ideo tunc cadit natus ⁊ exit ex vtero. ¶ Generatio aūt oīum est nālitér super caput: ita ꝙ caput inferius existens prius exeat sicut etiā accidit in bracchijs libre in qbus id qḋ grauius est ponderās descēdit inferi⁹. sic eni in nato superior pars grauior existens prius descen/dit ⁊ prius exit ſm nāz. ¶ Tempora aūt ipregnationis aīa/liū sūt determinata ſm ꝓportionē periodi vite eoꝝ: ꝓpter qḋ longioris vite aīalis ſm nām debet esse longius tempus ipregnationis: lȝ enim hec sit causa istius tamen cōmuniter accidit vt in pluribus. Sicut etiam animal magni corporis sanguineū vt in pluribus longo viuit tēpore: ⁊ tamē nō se/quiꝛ semper qḋ omne aīal magni corporis sanguineū sit lō/gioris vite. Homo enim non magni corporis existens aīal diutius viuit omni aīali preter solū Elephantez. Hoc aūt sciꝛ experimento. Est tamē homo minoris quātitatis mul/tis aīalibus pilosas caudas habentibus: ⁊ etiam minor est multis alijs aīaliū speciebus. Causa aūt longitudinis vite hominis est per cōplexionē calidā ⁊ humidā que aeri conti/nenti assimilaꝛ: ꝓpter qḋ etiā quilibet in aere sibi connāli diutius viuit. Sunt tamen ⁊ alie cause longioris vite quas in libro de causis longitudinis vite assignauimus: ⁊ etiā in sequētibus de eisdē aliqua adhuc dicemus. Causa vō spa/tij ipregnationis est ſm magnitudinē aīalis ꝯcepti: factu/ra enim magni corporis compleri nō pōt in tempore modi/co: sicut nec cōpleri pōt res magna in tēpore paruo in rebus artificiatis: ꝓpter qḋ equa ⁊ quedā sibi similia minus vi/uentia q̄ȝ alia quedā aīalia diuersum habent spatiū impre/gnationis eandē habētia longitudinē tēporis. Quorūdam enim impregnatio est per annuȝ: quorūdam aūt per decem menses. Predicta etiā est causa quare multū ꝓlongaꝛ im/pregnatio elephantis. Femina enim elephantis per duos annos impregnaꝛ ꝓpter magnitudinē enormē sui ꝯceptus. Rationabiliter aūt ad vite spatia omniū aīaliū spatia im/pregnationis sunt determinata ⁊ distincta sunt periodis ⁊ reuolutionibus celestiū corpoꝝ. dico eni reuolutiones con/uersiones dierū ⁊ noctiū: mensiuȝ ⁊ annoꝝ ⁊ tempoꝝ inter/medioꝝ. ¶ Luna eni que regina est corpoꝝ inferioꝝ reuo/lutionē hȝ distinguentē inferiora ſm cōiunctiones ad solez quādo accendiꝛ primo ⁊ cōplemēta que accipit in composi/tione quando est plena lumine in parte sphere que ꝯuersa est ad generata: ⁊ ſm septimū quādo est decocthomis siue dimidia distans recedendo vel accedendo a sole per angu/lū rectū in centro acceptū: hunc enim sicut in tertio theore/matū Euclidis probaꝛ subtendiꝛ quarta pars circuli: ⁊ ad illū locū in septimo moueꝛ nālibus diebus a ꝯiunctione cū sole vel a loco sue oppositionis ad solez: ⁊ ideo vocaꝛ istud septimū lune siue lune septimana. Omnia enim ista accidē/tia diuersarū illuminationū lune accidūt ſm appropinqua/tionē sui vel recessuȝ diuersum a sole. Mensis enim cōmu/nis est reuolutio vtriusq̄ȝ: solis. vȝ. ⁊ lune ⁊ maxime mensis qui vocaꝛ solaris. luna enim nō hȝ lumen qḋ est principiuȝ motus in generatione nisi per cōmunicationē quā hȝ cū so/le in receptione luminis sui ex sole. Propter qḋ etiā in mo/uendo generata efficiꝛ quasi seruus sol: ⁊ ideo plurimā hēt luna ꝯuenientiā in omnibus modis cōplementi generato/rum. Calores enim ⁊ frigiditates temperate ꝯueniunt mo/dis generatoꝝ primo: ⁊ secūdario etiā ꝯueniunt modis cor/ruptionū: ⁊ in motibus istarū stellaruȝ est principiū ⁊ cōple/mentū hoꝝ caloꝝ naturaliū. Signū eius qḋ dicimus est ꝙ videmus omnia aquosa quiescere ⁊ moueri ſm modū mo/tus ventoꝝ. Venti aūt nō moueꝛ ⁊ quiescūt nisi ſm reuo/lutiones solis sicut in metheo. libris iam per multa despu/tauimus. In omnibus enim necessariū est ꝙ motus rerum inferioꝝ ⁊ ignobilioꝝ sequanꝛ motus earum que superio/ra sunt ⁊ nobiliora: ꝓpter qḋ venti quodāmodo habēt mo/tus stellarū ⁊ precipue solis ⁊ lune: ⁊ sicut est extra in mūdo ita est in corporibus aīaliū. Omnis ergo reuolutio genera/tionū ⁊ cōplementoꝝ quātitatū ⁊ vite aīaliū numerabiꝛ ſm reuolutiones stellarū. Sed q² mā generatoꝝ ⁊ corruptoruȝ nō est determinabilis omnino ad vnū: ideo nō permittit cō/fusio materie ꝙ alterationes inferioꝝ omnino sint adeo re/gulares sicut reuolutiones superioꝝ: q² cōfusi modi gene/rationis ⁊ corruptionis materie hec ꝓhibent: ꝓpter qḋ ali/quādo ꝓlongaꝛ tēpus facture ⁊ augmēti ⁊ corruptionis in/ferioꝝ aut diminuiꝛ: sed hoc euenit ꝑter ordinē nāe vniuer/salis ordinātis: ⁊ de hoc disputatū est in fine secūdi perige/neseos a nobis q̄tū sufficit ad intentionē phī nālis.

¶ Cap. 9m. Et est digressio declarās faciliori cōpendio oīa que supra in hoc libro inducta sunt: ⁊ de gradibus virtutuȝ generationis: ⁊ quot gradibus deficit consanguinitas.

AD omniū aūt que in hoc libro ſm peripathe/ticoꝝ peritiā disputata sunt faciliorē intelligē/tiā opȝ iterum a principio resumere ⁊ dicere quedā de his que iaȝ sunt pertractata. De cā igiꝛ masculinitatis ⁊ femininitatȝ hic dicim⁹ ꝙ quāuis calor dextre partis ⁊ calor matricis auxilienꝛ ad masculinitatē tamē hec nō est cā vniuīs sexus huius in ꝯcepto: ſm hoc enim in eadē matrice eiusdē com/plexionis non simul generarenꝛ mas ⁊ femina. ¶ Amplius cū dicimus sperma frigidū causat ⁊ facit feminā nō sequiꝛ ꝓpter hoc ꝙ per contrarium sperma calidū semper faciat marem ⁊ nō feminam sicut patet per antedicta. Ratio aūt eoꝝ qui dixerunt ꝙ sperma cadens in dextrā matricis aut exiens a dextro testiculo est ratio quidem non vera: sed ta/men in aliquo veritati cause ꝓpinqua: eo ꝙ dextra est ma/gis calida. Sed error istorum fuit in hoc ꝙ remotam pone/bant causam esse rei propinquā ⁊ conuertibilem cū re ipsa.

Nō q̄ sit cā ꝓ/xima diuersi/tatis sexus.

¶ Causa autez proxima huius ⁊ essentialis debet queri in principio passiuo materiali embrionis ⁊ in principio ope/ratiuo qḋ est in ipso. Quādo enim materia que generatur est digesta ⁊ calida ⁊ principium effectiuum sit digerens ca/lidum proportionaliter tunc frequentius generabitur ma/sculus completus. Si autez materia fuerit inobediens aut etiam virtus actiua fuerit debilis: generabit quidem ad eandem speciem generantium: sed nō completum: ⁊ apta/bit ei instrumenta nō complete generationi conuenientia ⁊ hec sunt matrix ⁊ vulue passiue ⁊ mulier ad generationez operantia. Cum aūt sperma mouet ⁊ reuoluit mām siue sit omnino obediens siue non primo formaꝛ principale mem/brum cuius complexionē omnia alia sequuntur: ⁊ ab illius complexione postea formantur testiculi ⁊ vasa seminaria a sexu maris vel femine: eo ꝙ vasa seminaria secūda sunt in principalitate ⁊ sunt sub corde qḋ est principalius omnib⁹. Cor aūt generatur necessario per aliquam complexionez: ⁊ si illa est debilis cruda ⁊ humida aut si generetur calidum ⁊ siccum primo ⁊ postea venerit super ipsum aliquid immu/tans ad cruditatem anteq̄ȝ formentur alia membra tunc a corde procedet alia dispositio sexus feminini in vasa semi/naria ⁊ in totum corpus. Per contrarium autē modum se habet de masculinitate: q² ⁊ si substantia cordis primo pa/tiatur molynsim ⁊ postea confortetur ⁊ veniat ad digestio/nem caloris completi inducet sexum masculinum: ⁊ per mo/dos medios inter hos duos generantur mulieres viragi/nes ⁊ viri effeminati. Si enim materia nō obediat operāti propter complexionem aliquā que est in ipsa: sed tamē reci/piat lineationes ipsi⁹ ⁊ molliter ſm nām humidi recipiat: erit quidē mas qḋ generaꝛ: sed in multis assimilabiꝛ ma/tri. Et si sperma perfecte mutat mām ⁊ a sua quaȝ ex parte hȝ virtutem nō muteꝛ perfecte assimilabit conceptū patri. Si aūt mā muteꝛ complexione sua ab ea quā hȝ ex corpore matris tūc accipiet cōplexionē casualē: ⁊ tūc cadet a simili/tudine generis sui: ⁊ idē est de mutatione spermatis a com/plexione quā hȝ ex patre. Hoc aūt ex signis confirmaꝛ: qm̄ puer ⁊ senex ꝓpter humorē ⁊ cruditatē frequētius ḡnant fe/minas. Qui autez sunt inter duas etates ḡnant mares nisi aliud accidēs cōplexionis impediat. Similiter aūt laxas ⁊ molles carnes habētes aut vētis austrinis corpora resoluē/tibus generāt feminas. Et per duras carnes ⁊ ventuȝ bo/realē ḡnanꝛ frequēter masculi. Calor aūt debet esse tēpera/tus in ḡnōne: ⁊ iō ꝯtingit ꝙ habēs sperma intēperate cali/dū nō ḡnat ex muliere cuius gutta ēt est calida: sed ex alia cuius gutta sperma suū ab intemperato temperaꝛ calore: ⁊ similiter de femina in comparatione ad virū. ¶ De cā tn̄ assimilationis hoc scire opȝ ꝙ assimilatio est ad naturam ⁊ ad personam sicut diximus superius: ⁊ prima vocaꝛ natu/ralis: ⁊ secunda personalis ⁊ hec secunda est duplex cōis. s. ⁊ ꝓpria. Cōmunis quidē que est ad gentes illius clymatis sicut ad Germanos vel Gallicos vl' Romanos. Propria

Assimilatio q̄nq̄ȝ ē ad ꝑ/sonaȝ ⁊ q̄nq̄ȝ ad nām.

aūt que est determinata ad vnā personaȝ sui generis a qua generatio illa hȝ virtutē formātē ꝛ motū: ꝓpter qđ si fuerit sperma perfecte vincēs ꝛ in virtute persone patris operās: erit perfecta assimilatio ad patrē. Et si perfecte vincat mā̃ ꝛ in virtute persone matris fit patiens actus actiuaꝝ virtutū. nō eni est in ea ſm virtutē ꝛ facultatē matris: ꝛ iō perfecte partus assimilabiť matri. Si aūt vtrūqȝ horuȝ vincat ꝛ vincať erit ꝯfusa similitudo ad patrē ꝛ matrem. Et qꝛ sperma virtutes hȝ a ꝓgenitoribus patris ꝛ mā̃ a ꝓgenitorib⁹ matris: si virtutes alicuius illoꝝ ad actū per aliqđ accidēs reducanť erit similitudo ad auū ex parte patris aut matris aut forte ꝯfusa similitudo ad vtrosqȝ auos. Hoc autē vltra q̄tuor generationes nō extēdiť: qꝛ quatuor gradib⁹ oīs virtus mensurať sicut per operationē medicinaruȝ simplicium ꝓbať. ¶ In mā̃ eni generationis quatuor sunt que sunt substātia virtus ꝛ operatio. Sed substātia est due substātie s. mālis ꝛ efficiens: ꝛ iō quatuor mixtionibus vincunť hec quatuor vt frequētius: ita ꝙ ex prima misceť substātia cum extraneo: ita ꝙ caret operatione: sed tenet virtutē impeditā: ꝛ in secūda cōmixtione amittit virtutē ꝛ tenet substātiaȝ adhuc cōfusam: ꝛ in tertia substātia efficiens recedit a similitudine primi: a quo descendit: ꝛ cū quarta ēt ꝯfundiť mā̃: ita ꝙ de primo nihil retinet qđ possit operari aliqd: sed in linea directe descēdēte per auos ꝛ patres nihil oīno est extraneuȝ: ꝛ iō illa nunq̄ȝ amittiť. Propter qđ dicit Aristo. ꝙ fit aliqñ similitudo ad auū cuius non est in seculis recordatio. Sed per quatuor videť dissolui cōsanguinitas fratrum ꝛ soroꝝ quādo extraneis nubunt personis ꝓpter ea que dicta sunt. Est enim gradus virtutis ꝑdictis q̄tuor de causis q̄tuor causis determinata. Virtus eni ex materia habet ꝙ alterat ꝛ imprimit: sed ex sufficiente habet ꝙ alterat ꝛ apprehendendo tenet alias non sibi similes virtutes ꝛ vigore efficiētis cōfortato alterat ꝛ optinet ꝛ ipedit operationeȝ aliarū: ꝛ si plus cōfortabiť vigor alterabit ꝛ optinebit ꝛ operationē earū ipediet ꝛ diminuet substātiā que est subiectuȝ oppositarū virtutū. Et oīa ista videmus in virtute que format generationē: nec possumus ei impedimenta adaptare nisi ſm numerū cōmixtionis sue cū personis extraneis q̄ruȝ substātia ꝛ virtus ꝛ operatio ſm generationē cū istis nō habeat similitudinē ex generatione ꝛ principijs materie generationis in spermate ꝛ mēstruo. Lȝ enim ex causis essentialibus aeris: ꝛ ciboꝝ ista etiā impedianť tamē illa nō cadūt in artem: nec per rōnem: pōt fieri impedimentū generatum ex illis. ¶ Et hec est cā ſm dicta quare auoꝝ ꝛ proauoꝝ nūq̄ȝ destruiť cōsanguinitas: sed fratrū ꝛ soroꝝ ꝛ alioꝝ lateraliter ꝯiunctoꝝ per quatuor generationes rōnabiliter itelligiť ꝯsanguinitas diuaricari. Auoꝝ enim ꝛ proauoꝝ ꝛ parētum quilibet aliquid sui qđ potētia est ꝛ virtute totū qđ ipse est hȝ in successore proximo. ꝛ ideo nunq̄ȝ pōt solui hoc vinculū. Fratres aūt ꝛ sorores ꝛ pronepotes ꝛ abnepotes non colliganť ad vnū genus per hoc ꝙ aliquis ipsoꝝ quicq̄ȝ sui hēat in altera: sed potius per hoc ꝙ ab vno aliquo hoc qđ sunt per generationē originalē acceperūt. Et qꝛ colliguntur per hoc qđ alterius est ꝛ nō suū dirimi pōt cognatio eoruȝ: Si aūt cadit virtus ꝛ spermatis ꝛ materie ab omni assimilatione nature specialis ꝛ indiuidui tunc non remanet nisi natura generis ꝛ erunt monstra declinantia in figuras ad quas mouent stelle: ꝛ forte in aliquibus membris retinent lineationes patrum vel auorum. ꝛ de his satis in precedentibus huius libri dictum est. Democritus tamē dixit talium monstrorum esse causam conceptum supra conceptū ꝛ coitum super coitum: ꝛ lȝ non dixerit causam principalem ipse tamen dixit causam que frequenter contingit: qꝛ cum duo spermata sunt in matrice fortius trahit de materia alteri⁹. ꝛ ideo efficitur vel abundantia nimia in trahente vel defectus materie in debiliori. ¶ Simitr quicunqȝ dixit ꝙ motus matricis facit hoc: causam secundariam tetigit lȝ nō dixerit principalem: ꝙ enim plures fetus in vna ꝛ eadem cella concipiantur res est monstruosa ꝛ oportet ꝙ aliqua sit cā diuisionis spermatis: ꝛ hoc aliquando diuidiť in adeo parua ꝙ quātitas conceptorum non sufficit ad vitam: ꝛ concipiuntur digitales partus sicut in antehabitis diximus de ea que septuaginta aut plures cōcepit. Scire etiam oportet ꝙ in pluribus conuertuntur findere pedem in multa ꝛ non

Quatuor gradib⁹ oīs virt⁹ mēsurať.

Propter qđ auoꝝ ꝛ ꝓauorū nunq̄ȝ destruiť ꝯsanguinitas sȝ fratrū ꝛ soroꝝ ꝛ alioꝝ lateralr dēscēdētiū p q̄rtā gnōnem diuaricať ꝯsanguinitas.

magne quantitatis esse ꝛ concipere multos simul filios: et magni corporis esse ꝛ concipere vnicuȝ. Similiter aūt vnicum filium concipere conuertitur vt in pluribus cum eo qđ est non impregnari super impregnationeȝ: sed est instantia de muliere ꝛ equa: ꝛ hoc contingit ꝓpter complexionis sue fortitudinem ꝛ abundantiā materie generationis sicut in antehabitis diximus. Hoc etiam pretereundum nō est ꝙ corpora mulierū mundiora ꝛ pauciores superfluitates corruptas habētia perfectiores ꝛ meliores pariūt filios. Que autem multas ꝛ corruptas in se habent superfluitates pariunt non perfectos ꝛ non sanos. quia corrupte in matricibus superfluitates contente corpora corrumpunt filiorum: ꝛ ideo pariunt eos qui fiunt claudi ceci elephantici ꝛ epileptici ꝛ alijs infirmitatibus laborātes. Oportet autem scire ꝙ inter omnia sanguinem habentia post elephantem longioris vite ſm naturam est homo: periodus tamen impregnationis vite est in omnibus ſm reuolutioneȝ vnius aut plurium stellarum: ꝛ qꝛ super circulos distātes equinoctiali ꝛ polos mundi est vna reuolutio in astris: idcirco est aliquorum vita animalium vnius diei. Secunda autē periodos reuolutio lune super quartam circuli: ꝛ ideo aliquoruȝ vita animalium est septem dierum. Et tertia periodos est lune ſm reditum ad solem ꝛ imagines ꝛ figuras circuli primas: ꝛ ſm hoc aliqua viuunt per mensem: quedam autem per annum propter conuersionem solis: ꝛ quedam accipiūt in perioduȝ annum circuli qui est duodecim annoꝝ. Quedam aūt accipiunt annos alioꝝ planetarū ꝛ stellarū ꝛ imaginū ꝛ ſm ꝙ accipiūt periodum vite ita ꝛ accipiūt periodū impregnationis ꝛ conceptionis. Et hec sunt que sufficiunt quantū ad presentem intentionem de causis impregnationis ꝛ modis filioꝝ ꝯceptoꝝ ꝛ tēporib⁹ ꝯceptionis ꝛ impregnationis. Alia enim ab astronomo debent inquiri.

¶ Incipit Liber. XIX. Animaliuȝ qui est totus in vno tractatu: ꝛ est de his que accidūt ex natura sensibus ꝛ partibus animalium.

¶ Cap. pᵐ. De accidentibus in cōmuni vt sciatur que sunt inquirenda in hoc libro ꝛ qualiter.

PRius in libro q̄ ꝑcedit determinauimus dispositionē ꝛ qualitatē natoꝝ tam intra matricem q̄ȝ extra eam ꝛ determinauimus hec determinatione taȝ vniuersali in omnibus aīalibus cōuenien te q̄ȝ etiā particulari ꝛ ꝓpria ſm ꝙ conuenit vnicuiqȝ aīali ſm nām ꝓpriā: ꝛ distinximus differentias per quas differūt ꝛ determinantur adinuiceȝ membra aīaliū: ꝛ ꝑcipue ſm ꝙ ꝓprie ꝯuenit hominibus qui perfectiora sunt aīalia: ꝛ determinauimus de oīb⁹ membris animaliuȝ intrinsecis ꝛ extrinsecis. Restat ergo nunc considerare accidentia que cōmuniter accidunt proprie: ſm que etiam quasdam differentias habent membra animalium. Voco autem accidentia sicut nigredo ꝛ viror ꝛ varietas accidunt oculis: ꝛ sicut accidit acumen visui: et sicut est alteratio colorum ꝛ pilorum: ꝛ sicut est diuersitas pennarum siue plumarum. Quedam enim horum accidentium in omnibus vel pluribus sunt generibus animaliuȝ. Quedam autem habent causam vni generi appropriatam sicut hominibus vel alij generi animalis. ¶ Amplius quedam sunt alterationes animalium ſm accidentia: et hi modi alterationum aliquando sunt communes sicut alterari ſm etates ꝛ qualitates primas. Quidam autem modi alterationum sunt proprij quibusdam sicut alterari ſm vocem in distillatione seminis: ꝛ alterari ſm colores pilorum in senectute. Non enim alia ab homine animalia manifeste canescunt in senectute: sed homini accidunt hoc proprie inter omnia animalia. Et quedam quidem istorum accidentium consequuntur naturam animalium a prima genitura ipsorum: sicut color oculorum. Quedam autem superueniunt in iuuentute sic mutatio vocis. Quedam autem in senectute sicut canicies pilorum. Non autem est estimandum ꝙ omnia huiusmodi accidentia que diximus: et sibi similia accidant vniuersaliter omni generi aīalis: aut

In Aristo... 5. ð gnōne... maliū ca...

...nito ð gn... ne aīaliū cap... tulo codē.

vniũtur vni ⁊ eidẽ generi aīalis. Ea.n. que nõ sm nãm cõem spẽi aut generis aliqbus acciduñt: nõ vniũtur ⁊ ꝓpter aliquid qd nõ est finis ⁊ nã acciduñt: sed potius hoc iducunt ex mãe variatione. Et huius exemplũ est ꝙ oculus qdẽ q sm nãm generis ꝯnãlis est aīalib⁹ vidẽtib⁹ est ꝓpter aliqd in nã: sꝫ viroꝝ oculi aut nigredo aut glaucitas vł certe varietas oculi nõ est ꝓpter aliqd: sed ex mãe accidit variatione: nisi forte aliqs istoꝝ coloꝝ in oib⁹ inueniat oculis alicui⁹ generis aīalis. Tũc eni absq̃ dubio a nã propter aliqd est intẽtus ⁊ pfectus. Talia igit accidentia nõ sunt de numero eoꝝ que substãtialiter insunt sm nãm cõem generis vel spẽi: sed potius sunt ex mãe varietate vel ex causa motoris sic vel aliter mãm disponẽtis per alterationes ab ipso inductas. Sicut aũt in alijs locis diximus vbi a nobis de logicis sermo est habitus nõ sequit si omnis res est sm qualitatẽ aliq̃ talem ꝙ sit cõmuniter ois res illius generis determinate sm istã vel illã talis: qꝛ in ista ⁊ illa variatio est: lꝫ aliq̃ in genere q̃litatẽ oporteat inesse. Hoc aũt maxime est in nãe operationibus ordinatis ⁊ determinatis: qꝛ ille ex mã ⁊ alterationibus plurimas accipiũt variationes. In his eni que sm nãꝫ accipiũt generationẽ opꝫ ꝙ ante substãtiam sit ita vel ita in principijs generantib⁹: ⁊ ideo substãtia non est per generationẽ: sed potius generatio ⁊ pricipia generationis propter substãtiã sicut ꝓpter finẽ. Sed varietas accidentiũ nihil est de fine: sed accidit sic esse mãm propter alterationes mouẽtium qualitatũ. Lꝫ aũt substãtia est finis propter quẽ generatio est ⁊ principia generationis: tamẽ antiqssimi physiologoꝝ opinati sunt ꝯtrariũ istius qd diximus. Nõ eni perspexerũt oẽs cãrũ species. Cõtenti eni erãt in ꝯsideratione mãe ⁊ efficientis siue mouẽtis: ⁊ de his etiã nihil certũ ⁊ distinctũ ⁊ determinatũ tradiderũt. Causas aũt formalẽ ⁊ finalem oino dimiserũt. Nos aũt istas duas cãs pricipaliter opꝫ querere in oib⁹ reb⁹ que generationi attribuunt: eo ꝙ generatio nõ stat nisi ad finẽ: ⁊ generatũ non est nisi per formam ⁊ substantiam. Scdm ergo ea que dicta sunt factura qdem oculi necessario est ⁊ ꝓpter aliquid: ⁊ ꝙ figura oculi sit talis dispositionis in colore ⁊ situ profundo vel nõ ꝓfundo ⁊ alijs accidentib⁹ non est necessariũ: sed accidit ex eo ꝙ natura ex materia ⁊ alterationibus agit vel patitur talem actionem que tale inducit accidens.

In Aristo. 5. de gnõe animalium ca.

Quinto de gnõe aialiũ capitulo codẽ.

¶ Cap.2m. Qualiter similitudo somni est primũ accidẽs qd consequit natũ in matrice ⁊ extra.

His aũt sic distinctis ⁊ determinatis incipiendũ est determinare causas accidentiũ ꝯsequẽtiũ aīalia ex prima generatiõe vsq̃ ad vltimã senectutẽ ipsoꝝ: ⁊ hec accidẽtia sunt que sunt sensuũ vel organoꝝ ipoꝝ: eo ꝙ sensus perficit aīal sm ꝙ est aīal. Et primũ qdẽ accidens cõsideremus sm ꝙ est sm similitudinem somni ⁊ vigilie: eo ꝙ somnus ⁊ vigilia oib⁹ cõueniũt aīalib⁹ ⁊ omnib⁹ sensibus. Oportet ergo scire primo ꝙ oẽs nati animaliũ ⁊ p̃cipue illi qui incõpleti nascunt quãdo pariuntur sunt in similitudine somni siue dormitionis: ⁊ hoc est in eis propter accidẽs qd passi sunt in matrice: qꝛ in mã ꝯsueti sunt esse sicut dormientes. ¶ Questio tamẽ nõ facilis est in hoc vtrũ vigilia primo cõsequat natũ vel somnus in prima factura quãdo vitã accipit. ¶ Nos aũt ad hãc questionẽ dicim⁹ ꝙ si somnus large accipiat ⁊ dicat esse sensuũ imobilitas ex fluxu ad superius nutrimẽti quacũq̃ de cã: tũc somnus est primũ qd ꝯsequit ꝯceptũ viuũ ⁊ natũ similiter in prima creatione ⁊ factura. vigilia aũt nõ cõsequit ipm primo. Probatio aũt hui⁹ per syllogismũ hec est: ꝙ ois mutatio que hꝫ fieri de cõtrario ad cõtrariũ hꝫ fieri prius per mediũ q̃ perueniat ad extremũ. Mutatio aũt in generato nõ fit de nõ viuo ad viuũ operans sm potentias vite sicut in scia de aīa diximus: fiet ergo per mediũ. Somnus aũt videt esse q̃si mediũ qddam inter tale nõ viuere ⁊ tale viuere de quo iã diximus. Nõ.n. dicit ꝙ dormiẽs oino sit nõ viuũ actu: sed potẽtia: nõ eni est viuus sicut viuit vigilãs p̃cipue sm sensum sm quẽ accidit dormire ⁊ vigilare. Vita enim ꝓprie est in vigilia propter vsum sensuũ. Vigilia enim nihil aliud est nisi ad exteriora spiritus ⁊ caloris ⁊ sensus expãsio. Propter qd ẽt nõ est estimãdũ ꝙ dispositio illa sm principiũ generationis accidens nato sit vere somn⁹: sed est quiddã somno simile ⁊ imobilitas q̃dã ex fluxu multo nutrimẽti ad superius vbi sunt sensuũ organa ꝓueniẽs: ⁊ est hec imobilitas similis imobilitati eoꝝ aīaliũ que sunt media inter aīalia que mouent motu ꝓcessiuo de loco ad locũ ⁊ iter plãtas. In illis.n. sunt principia sensuũ q̃dã: sed sunt ligata ne ad actũ ⁊ operationẽ euigilẽt ⁊ embrio in prima creatione talẽ hꝫ vitã ⁊ hꝫ ẽt in hoc vitã similẽ plãtis ꝙ in eo nõ est mot⁹ ⁊ operatio sensuũ: sed fortis mot⁹ alimẽti ⁊ augmẽti sicut in plãtis. In plãtis aũt ⁊ hmõi medijs iter plãtas ⁊ aīalia mota sm locũ non vere est somnus ⁊ vigilia: eo ꝙ somnus ⁊ vigilia insunt sm idẽ. Et qꝛ vigilia talib⁹ inesse nõ põt idõ neq̃ somnus inerit eis sm veritatẽ. Sed nec ista dispositio quã similẽ esse diximus inesse põt arborib⁹: eo ꝙ nulla principia sensuũ sunt in plãtis. Similitudinẽ aũt somni hmõi necessario hꝫ aīal in matrice lõgo tẽpore ⁊ p̃cipue ꝯcept⁹ hois: tamẽ propter anhelitũ quẽ liberũ nõ hꝫ lꝫ aliquẽ habeat sicut ostendimus in antehabitis: ⁊ precipue ꝓpter põdus superioꝝ que multo fluxu ab ipsa ex nutrimento facto opprimunt. Causas aũt somni determinauim⁹ in alijs libris quos de somno ⁊ vigilia scripsimus. ¶ Amplius embrio aliquando apparet vigilans ⁊ mouet in matrice matris: qd nõ solũ est in homine: sꝫ etiaꝫ in alijs aīalib⁹ sicut probat per anathomiã etiã in ouantib⁹ in quoꝝ ouis mouent aīalia ⁊ post vigiliã iterũ sicut somno opprimit ⁊ iterum subito ex aliqua causa agitat: sed hmõi motus sunt confusi sicut sunt motus epileptici. ¶ Amplius propter eandem cãm dormit puerulus hominis longo tempore etiam post exitũ a matrice: sed nõ primo ridet vigilãs: sed potius vigilans primã vocẽ emittit plorans: sed primũ risum dat dormiens: ⁊ dormiens nõ plorat. Quibusdã etiã accidit in vtero alto clamore plorare. Et dicunt augures ꝙ signũ est ꝙ malitiosus erit in futuro talis concept⁹. Causa aũt est ꝙ dormiens defectũ ⁊ nocẽtia nõ sentit p̃cipue idõ qꝛ valde ꝓfunde dormit propter multũ fluxũ nutrimẽti. Subtilis aũt fluxus nutrimenti tangẽdo parietem mouet ipsuꝫ ad risuꝫ: eo ꝙ neruos interius molliter tangat. Generib⁹ aũt animaliũ in somno acciduñt somnia ⁊ non tñ somnia: sꝫ etiã quibusdã eoꝝ accidit in somno opera facere vigilie: et opera illa perficiunt nõ aduertendo ea. Quidã enim homines dormiendo ambulant ⁊ vident discernendo res visas ⁊ sentiũt res obuiantes. De his aũt satis dictum est in de somno ⁊ vigilia libris nostris. Sed qd hic dixim⁹ idõ est inductũ: qꝛ sic opera vigilie facere in somno nõ conuenit pueris: qꝛ opera vigilie nõ faciũt: sed dormiũt somno oppressi: sensum tamen ⁊ vitam in habitu habentes in dormitione donec pertransit tempus prime etatis quãdo iam temperatur fluxus nutrimẽti ad superius: ⁊ incipit grauius ex nutrimento ad inferiora defluere: tunc enim clarificant spiritus ⁊ sensus in superioribus ⁊ expergiscit puer ⁊ incipit euigilare ad vsum vite sensibilis ⁊ sensuũ. In alijs aũt qbusdã aīalibus plus vincit seminalis ista dispositio prime etatis siue generationis: eo ꝙ nõ cõpletos in organis sensuũ generant filios: ⁊ ideo opꝫ ꝙ post generationẽ diutius accipiant incrementũ in parte superiori corporis in qua sunt sensuuꝫ organa: ꝓpter qd etiã oẽs taliũ aīaliũ catuli nõ vidẽtes nascunt: ita etiã ꝙ oculoꝝ mã in ipsis nõ est adunata ad debitam adhuc figurã: ⁊ quedã eoꝝ similia mortuis inueniunt sicut catuli leonis. Quedã aũt quasi informia ⁊ infigurata sicut catuli vrsi. Alij aũt quasi ceci sicut catuli canis ⁊ lupi ⁊ vulpis ⁊ musionis quem cattum vocant quidam.

¶ Cap.3m. De coloribus oculorum ⁊ mutatione eorum sm ꝙ ex humoribus oculi creantur.

Oculi autẽ oium pueroꝝ in prima generatione sunt virides ad glaucedinem pertinentes vel declinantes: deinde iam in vsu videntes ⁊ vigilantes cũ adunat mã ⁊ visus oculi cõmutant ad colorẽ qui est sm naturã que vincit. In alijs aũt aīalib⁹ nõ hoc manifestat: eo ꝙ oculi aliorũ aīaliũ nõ nisi vnũ hñt colorẽ sicut apparet in oculis vaccarũ qui sunt nigri ⁊ ouiũ qui sunt aquosi magis q̃ aliorũ aīaliũ. Oculi ẽt quorũdã sunt glauci aut virides aut aliquẽ alioꝝ qui corpoꝝ sunt oculoꝝ habentes: sicut falcones qui sunt croceoꝝ oculoꝝ. Oculi võ hominũ sunt multorum colorum. Aliquoꝝ enim hominũ oculi sunt glauci ⁊ aliquorũ virides ⁊ aliquorum sunt varij sicut oculi caprarum. Si-

Quinto de gnõe aialiũ capitulo codẽ.

Propter qd pueri hñt oculos glaucos.

Propter qd oculi glauci i die non acute vident ⁊ nigri in nocte.

Acumē visus duplex est.

militer aūt oculi equoꝝ īter alia aīalia sunt diuersi coloris. Et aliqñ equus hꝫ vnū oculū glaucū: ⁊ aliqñ hꝫ oculum diuersi coloris ab illo: ⁊ hoc est equis ꝓpriū qꝺ alijs nō accidit aīalibus nisi in hoībus solis: qꝛ etiā in hoīe aliqñ iuenit vnus oculus glaucus: ⁊ alius ꝯtrarij coloris vel diuersi ab illo. Et hoc accidēs qꝺ est variari colores oculi nō manifestat in alijs aīalibus in iuuētute ⁊ senectute nisi in hominibus. In pueris.n.manifestat ſm prime etatis ⁊ iuuentutis variationem. Causa autē glaucitatis oculoꝝ in pueris est: qꝛ oculi eoꝝ sunt debiliores ſm humores oculi q̄ȝ iuuenuȝ: glaucitas eni oculoꝝ nō est nisi modus quidam debilitatis oculoꝝ. ❡ Queramꝰ aūt hic vīr de cā coloꝝ oculoꝝ ⁊ nō ſm ꝙ sunt in pueris tm̄ inquirentes qua de cā color glaucus fit in oculis quorūdā cū oculi alij sint virides ⁊ alij nigri: sicut oculi caprarū ⁊ vaccarū. Et sententia qdē Empedoclis est ꝙ glaucitas oculi fit ex multitudine ignis clarificantis oculuȝ: ⁊ nigredo fit ex paucitate ignis ⁊ multitudine aque que obscurat ⁊ denigrat ex calore ignis calefaciētis eam ꝓpter qꝺ etiā dicit visum nigri oculi qñ exteriori lumine nō iuuatur non esse acutū: eo ꝙ diminuta lux interior in aqua tenebra exteriori extinguit. Uisum aūt glauci oculi in nocte dicit acutū esse ꝓpter multū ignem qui tenebras noctis penetrat: ⁊ hec est etiā opinio Platonis sicut ostēdit Calcidius in expositione Platonis: ⁊ iste opiniones sunt incōuenientes ⁊ false. Scimus eniȝ visus organū nō esse ex igne: sed ex aqua in omnibus aīalibus cuiuscūqꝫ coloris oculos habentibus. Et nobis qdē suppetit vnde reddamꝰ causas coloꝝ ⁊ accidentiū visus per aliū ⁊ verū modū. Rōnabile eniȝ est ꝙ humor cōponens oculū sit causa coloꝝ: sicut ꝓbatū est in libro de sensu ⁊ sensato: in quo locuti sumus de aīa non ſm seipsam: sed ſm opera ⁊ passiones eius. Ibi eni ostēdimus oculū esse ex aqua ⁊ assignauimus cām ꝓpter quā ipsum ex aqua ⁊ nō ex aere ꝯuenit esse ſm nām: ⁊ etiā ꝙ nō sit ex igne ostendimus ibidē. Cōuenientius ergo est credere ꝙ causa coloꝝ sit ex humoribus aqueis oculū cōponentibꝰ. In quibusdā eni oculis plus est humoris: ⁊ in quibusdaȝ minus: ⁊ in quibusdaȝ est humor ꝓfundius positus ⁊ in alijs magis accedit ad superius siue ad anterius oculi. In qbusdā eniȝ oculis humor est multus ⁊ in oculo ꝓfunde submersus erit color niger: qm̄ nigredo oculi causat ex aque multitudine. Cum aūt humor fuerit modicus ⁊ ad anterius oculi accedens erit color glaucus. Quādo aūt fuerit multus qdeȝ humor: sed nō superabundans erit color aciei oculi sicut lapidis azurini. In istis coloribus oculi diuersant ſm magis ⁊ minus ſm diuersitatē humoris ⁊ quantitatis eiꝰ. ❡ Causa vō ꝓpter quā oculi glauci nō sunt acuti visus in die: ⁊ oculi nigri non sunt acuti visus in nocte est: qꝛ glaucitas propter paruitatē humoris a multa luce diei fortius q̄ȝ possit sustinere mouet: ⁊ ideo cōfundit visus: paucus enim humor nimis clarificat ex multa luce. Motus enim oculi est ex claritate: ⁊ susceptio formaꝝ in oculo ex humiditatis potestate: ⁊ quādo cōfundit multa luce sicut speculū radijs suppositū nō hꝫ determiatū motū ad res visibiles. Ecōtra aūt nigri nimis in die vincunt claritate propter humoris multitudinem: ⁊ ideo in die magis adunatū habent visum. Econtra aūt in nocte: qꝛ lumen noctis est debilius: ⁊ tale lumen naturaliter ꝓportionat humori pauco. melius ad videndum in nocte mouet humor paucus in oculo glauco: ⁊ niger ecōuerso se habet: qꝛ paucū lumen multū humorē mouere non potest: in nocte eniȝ est debilis motus ⁊ grauis propter defectū luminis. Maior aūt motꝰ luminis q̄ȝ sit facultas oculi dissoluit minorem qui ſm potestatem est oculi qui transferunt ex coloribus fortioribus multū illuminatis ex claritate forti que est sub sole ad loca opaca minus lucida prius nihil vident. Quādocūqꝫ enim motus debilis est ad interius visus proficiscens a sensibilibꝰ prohibebit a motu ad exterius: qꝛ semper fortior motꝰ excludit debiliorem ⁊ generaliter visus debilis non bene videt res clarissimas: sed patit ex eis ⁊ retundit: eo ꝙ vltra proportionē a talibꝰ mouet humor visiuus oculi. Hoc aūt qꝺ dictū est etiā ex egritudinibus oculi manifestat. Infirmitas enim visus in die glaucis ⁊ impotentia visus in nocte accidit nigris oculis: quoniā glaucitas siccitas est quedaȝ oculoꝝ: propter quod etiā huiusmodi visus defectus accidere ſm plurimū solet senibus in quoꝝ corporibꝰ ⁊ oculis abūdat naturalis siccitas: q̄ȝuis forte accidentali superabundet humore flegmatis. Defectus aūt visus in nocte causat ex humore superfluo: ⁊ ideo plerūqꝫ accidit mulieribus: eo ꝙ cerebra earum sunt humida naturaliter. Uisus aūt bonus acutus est qui est ex humore temperate q̄ȝtitatis hic eniȝ neqꝫ prohibebit motū oculoꝝ a lumine ꝓpter humoris paucitatem: neqꝫ nimiū generabit motū ⁊ exiget exterioris luminis nimiū motum propter multitudineȝ superfluā humoris. ❡ Ut aūt ea que dicta sunt melius intelligant oportet repetere aliq̄ eorum que supra de anathomia oculi determinata sunt. Dicamus ergo ꝙ quando glaucitas accidit nō propter qualitatem tunicarū oculi quando humores oculi sunt clari ⁊ puri ⁊ fuerint positi ꝓpe exterius oculi: ita vt crystallinus quidem multe sit q̄ȝtitatis ⁊ albugineus sit modicus in quo diffundit lumen oculi. tūc enim erit oculus pro certo glaucus nisi aliquid impediat ex parte myringe siue tunice. Si autē alie humiditates fuerint obscure ⁊ crystallinus fuerit paucus ⁊ albugineus multus: ita ꝙ spissitudine sua faciat obscurationē sicut facit aqua que est multū profunda. hec eni tegit ⁊ obscurat ea que sunt submersa in ipsa. hoc eni cātur ex hoc si fuerit crystallinus humor profundus. Ex his eniȝ duobus vel ex altero eoꝝ erit oculus niger.

❡ Cap. 4m. De causis colorum ex tunicis causatis ⁊ de differentijs acuminis visus.

Causa aūt in tunicis istoꝝ coloꝝ est precipue in vuea: qm̄ si illa fuerit nigra erit oculus niger: ⁊ si fuerit varia vel glauca erit oculus variꝰ vel glaucus. Glaucescit aūt vuea vel variat in colore ex eo ꝙ non est in ipsa digestio bona: sicut etiā videmus in vegetabilibꝰ ꝙ in p̄ma natiuitate ꝓpter indigestionem sunt albida: ⁊ per digestionem deinde virescunt: propter quod etiam oculi puerorum sunt glauci: eo ꝙ digestio in eis sit incompleta. Si auteȝ est propter humiditatem: tunc est ex eo ꝙ dissoluitur humiditas: ⁊ tunc sequitur talem glaucedinem tenebra oculi ⁊ conuertitur oculi acies ad albedinem: sicut etiam vegetabilia albescunt dissoluta que est in eis humiditate aquea: ⁊ hec est glaucitas que est propter siccitatē vincenteȝ in oculis. Hac etiam eadem de causa infirmorum oculi ⁊ senum glaucescunt. Senes eniȝ humiditate distinguunt naturali ⁊ abūdant extranea. Tamen tam glaucitas q̄ȝ varietas oculi est duplex: naturalis videlicet ⁊ innaturalis siue accidentalis: sicut patet per ea que diximus in anathomia oculi. Varietas autem oculi prouenit ex permixtis causis glaucedinis ⁊ nigredinis. ❡ Amplius si oculus esset ex igne compositus sicut Empedocles opinat oporteret ꝙ oculus glaucꝰ esset impeditꝰ ⁊ infirmus propter humoris priuationem in quo debet diffundi. ❡ Amplīꝰ aliqua est nigredo in oculis que visum aut dirimit aut impedit quia impedit transitum visus. Si enim nigredo sit propter obscuritatem albuginei humoris vetabit transituȝ visus per hoc ꝙ prohibet translucentiam ⁊ impressiones in oculo fieri vsqꝫ ad crystallinuȝ humorem. Idem autem accidit in oculo abundantis ⁊ obscure humiditatis. hi enim inobedientes sunt transitui formarum vsqꝫ ad crystallinuȝ neqꝫ permittunt visum ad anterius exire ad sentiendum. ❡ Amplīꝰ lȝ oculus niger propter multum humorem minus videat in nocte tamen nigredo propter tunicam adunat visum fortius. ❡ Oportet autem scire ꝙ acumen visus est duplex: dicitur enim visus acutus a remotis videns: ⁊ dicitur visus acutus rei visibilis paruas differentias bene apprehendens. Et causa primi acuminis est ꝙ non habet visus multam humiditateȝ: ⁊ ideo angustato ⁊ contracto visu nō bene videt. Sed quādo cum quantitate proportionata circūfunditur ⁊ vnit lumine circunstanti tunc bene videt: qꝛ tunc partes oculi non minus patiuntur neqꝫ confundūtur a nimia claritate vicini visibilis. Causa autem comprehensionis differentiaruȝ rei vicine est multꝰ clarus ⁊ subtilis humor qui a forti ⁊ ꝓpinquo visibili fortem motū accipiens non confundit neqꝫ obscurat. Oportet etiaȝ scire ꝙ quādo oculus figit super rē aliq̄ȝ ⁊ nitit fortiter comprehendere eam mouet ad exterius ⁊ laborat: ⁊ ideo post visionem reuertit ⁊ mouet ad interius: ⁊ tūc minus videt siqua obijciunt eidē: qꝛ nō est ad

huc reuersa virtus eius ad exterius. Sic igit̃ nõ solum illa que diximus de humoribus sunt cã nãlis acuminis visus vel debilitatis: sed etiã dispositio cutis siue tunice que est super oculos: ⁊ p̃cipue super pupillã. hec enim in subtili visu debet esse valde clara ⁊ lenis ⁊ gracilis ⁊ tenuis ad hoc vt leuius ⁊ facilius moueat̃ per ipsam visus. Lenẽ quidẽ esse opꝫ ne sit in ea rugositas: qñ rugositas facit vmbram super pupillã. Hec enim est vna cã q̃re senes vidẽt in vmbra q̃dã quicquid vident: eo ꝙ miringe oculoꝝ eoꝝ sunt rugose sicut ⁊ cutis corporis sui. ❡ Amplius albã ꝯuenit esse miringã. nigrũ enĩ nõ põt esse clarũ oĩno: eo ꝙ nigredo nõ est nisi claritatis priuatio. Propter qꝺ etiã visus infirmoꝝ ⁊ senũ nõ est clarus: eo ꝙ fumi nigri terrestres turbãt miringaruꝫ claritatẽ. Oculi võ pueroꝝ prius apparent glauci aut propter paucitatẽ humoris aut ꝓpter dispositionẽ miringe sicut supra diximus. Accidit aũt aliqñ vnũ oculũ esse glaucuꝫ ⁊ aliũ nõ in hoĩbus ⁊ equis. Et cã huius vtriusq̃ est eadeꝫ cũ ea ꝓpter quã signa senectutis accipit homo ⁊ equus inter alia aĩalia. Homo enim albescit in pilis ⁊ equus in dẽtibꝰ. Canities enĩ hec ⁊ albedo dentiũ modus quidã est debilitatis in cerebro ex debilitate digestionis ad albedineꝫ flegmatis deducti ⁊ ex eadẽ cã causat̃ oculi glaucitas. ❡ Amplius qꝺ est valde albũ in oculis ⁊ valde nigrũ vnã ⁊ eandẽ cãm hꝫ in mã: sed nõ in mõ: qñ vnũ ipsoꝝ ex humoris paucitate causat̃. Alterũ aũt ex eiusdem humoris abundantia: vtrũq̃ tñ est ex indigestione: eo ꝙ in neutro humor sufficiẽter decoqui põt. Cuꝫ enim in vna parte calor est debilis ad decoquẽdũ ⁊ in altera parte fortis ⁊ decoquit sufficiẽter tũc accidet vnũ oculoꝝ glaucũ ⁊ alterũ nõ glaucũ eẽ. ❡ Amplius sicut superius diximus q̃dã aĩalia sunt visus acuti ⁊ q̃dam nõ: ⁊ hoc iõ ex duobꝰ cãtur: q2 acutũ in visu dicit̃ duobꝰ modis sicut ⁊ in auditu ⁊ in olfatu ⁊ in alijs sensibus. Acutum enĩ in visu dicit̃ qñ bene videt a remotis. Alio mõ ẽt dicit̃ acutũ in visu ꝙ eoꝝ que vident̃ ẽt paruas differẽtias ꝯsiderat bene: ⁊ hec duo nõ sunt similia nec eiusdẽ facultatis: q2 vidẽs a remoto nõ bene distinguit rerum differẽtias etiã si de ꝓpe videat. Cũ ergo humor in pupilla sub miringa existens oculi fuerit mũdus ⁊ clarus ⁊ nõ multus ⁊ miringa sit tenuis per quã est facilis motus visus ẽt visibiliuꝫ videbit melius a remotis q̃ꝫ a propinquo: ⁊ ꝯfundit̃ visus talis si a ꝓpiquo videat: nec bñ distiguit iste visus visoꝝ differẽtias ꝓpter sui spiritus diuaricationẽ. hic aũt visus melior q̃deꝫ est q̃ꝫ ille quoꝝ humor q̃dẽ mũdus est: sed coopertoriũ non oĩno mundũ habẽt. Qꝺ aũt nõ bene cõprehẽdat differẽtias cã est: q2 tale visus acumẽ qꝺ subtiliter cõprehẽdit differentias erit ꝓpter cãs alias in oculo existẽtes sicut dixímꝰ superius. Macula enĩ parua manifestat̃ in pãno mũdo. ⁊ similr̃ est in oculo bene mũdo ꝙ occurrũt ei quelibet parua ꝺñmõ virtus spirituũ eius sit bene adunata. Sicut. n. macula parua in pãno mũdo cito ꝓdit̃: ita motꝰ paruus visibiliũ differentiarũ cito in oculo bene mũdo ⁊ adunati visus existente faciliter discernit̃. Et hoc est cã subtilitatis in deprehendẽdo subtiliter differẽtia rerũ visarũ: ⁊ sunt oculi isti lyncei vocati habẽtes humorẽ bene clarũ ⁊ adunatũ ⁊ similiter spiritũ visiuũ ⁊ miringã subtilẽ ⁊ clarã. ❡ Amplius hoꝝ duoruꝫ acuminũ visus sunt alie cause accidẽtales que accipiunt̃ in sitibus oculoꝝ. Cã enĩ vidẽdi bene a remotis est aliqñ ꝓpter sitũ humoris in oculo aut ꝓpter sedẽ totius oculi in sede oculi. Prominẽtes enĩ oculi nõ bene vident a remotis: eo ꝙ visus egrediẽs nõ bene adunat̃ a superciliorum vmbris sed ꝯfundit̃: ⁊ iõ diuaricatus debilitat̃ egrediens de oculo. Ecõtra aũt oculi ꝓfundi quoꝝ visus egrediẽs cilijs stringit̃ ⁊ adunat̃ melius a remotis videre ꝯuincit̃: eo ꝙ motus eius nõ diuidit̃ neq̃ ꝯsumit̃: sed adunata erit ab eo virtus visibilis ⁊ recto tramite vadit ad res visas. Non enim facimus hic differẽtiã siue dicat̃ oculus videre per motũ sensibiliũ ad oculum siue virtus dicat̃ moueri ad rem visam: q2 hoc alibi determinauimꝰ ⁊ nõ facimus differẽtiã in cã acuminis visus qꝺcũq̃ hoꝝ dicat̃. ❡ Amplius aũt cũ coopertoriũ qꝺ est extra oculũ ex fenica ⁊ cilijs nõ fuerit extra ⁊ vltra visum porrectũ aliquãtulũ: ita ꝙ stringat visum egrediẽteꝫ vel ingrediẽs visibile: visus necessario debilitabit̃ nec poterit a remotis nisi debiliter videre. ❡ Iste ergo sunt cause diuerse cõpositionis oculoꝝ ⁊ diuersi acuminis ⁊ debilitatis eoꝝ quas prediximus. Et cũ hoc qꝺ dictũ est ꝯiunctũ fuerit eis que diximus in anathomia oculi scietur perfectius id quod de visu sciendum est a physico.

❡ Cap. 5m. De causis bonitatis auditus ⁊ olfatus ex bonitate organi prouenientibus.

Quito ꝺ gnõne aialiũ capitulo secundo.

PEr eundẽ aũt modũ determinãdũ est de auditu ⁊ olfatu. Unus enim cõis modus est bonitatis auditus ⁊ olfatus in audiendo subtiliter hoc qꝺ tãgit auditũ in cõprehẽdẽdo subtiliter differẽtias sonoꝝ ⁊ vocũ: ⁊ in odorãdo ⁊ discernẽdo subtiliter differẽtias odoꝝ eiꝰ qꝺ ꝓpinquũ est odoratui. Alius aũt ab isto modus bonitatis vtriusq̃ hoꝝ sensuũ est qñ audiẽs audit remote ⁊ olfaciens odorat remote. Cũ. n. cõpositio hoꝝ organoruꝫ fuerit bona iudicabit de differẽtijs suoꝝ sensibiliuꝫ iudicio p̃fecto sicut etiã in visu. Et hoc est qñ positio auriũ est bene manifesta ꝓportionaliter ⁊ tela ꝯtinens ꝯcauũ auris super neruũ auditiuũ expansa fuerit tenuis que vocat̃ tympanũ auris erit illa auris acuti auditus. ⁊ similiter est de olfatu. Jam enĩ in libro de sensu ⁊ sensato diximus ꝙ vie oĩuꝫ organoꝝ sensus ad cor dirigunt̃ in aĩalibus cor habẽtibus: aut ad membrũ qꝺ est ꝯueniens cordi in his que cor nõ habẽt. ❡ Amplius instrumentũ auditus est plenũ spirituali corpore qꝺ est aer cõnaturalis auri ⁊ hic spiritus sicut nuntius defert pulsum ⁊ percussionẽ auri: ⁊ hic similiter spiritus in organo respirationis facit anhelitũ ⁊ facit in aure virtutẽ auditꝰ. Et hec est cã ꝙ auditus est sensus disciplinalis. Sicut enim sermo venit formatus in spiritu respirationẽ faciente venit a loquẽte ⁊ intẽtionẽ exprimẽte de rebus de quibus loquit̃: ita nõ fractus: sed in eadẽ ꝯtinua figuratione ⁊ ĩtẽtione in eodẽ ꝯtinuo spiritu intrat per auditũ. Propter qꝺ manifestũ est ꝙ homo discit eodẽ mõ oĩno qꝺ audit ille quo loquitur qꝺ intendit. ❡ Amplius etiã ex infirmitate gemẽtibus vox debilitat̃ ⁊ acuit̃ ⁊ debilitat̃ auditus. Et huius cã est ꝙ principiũ organicũ istius sensus est positũ in capite super membrũ per qꝺ perficitur respiratio: ⁊ iõ anhelitu moto necesse est etiã moueri interius ⁊ confundi auditũ in auriculis. Et hoc pꝫ in eo qui oscitando patit̃ extensiones ⁊ alices in spiritu fumoso grosso. In apertura enim oris ⁊ extensione corporis sentit auriũ magnã repletionẽ ex spiritu tympanizante. Accidit aũt hoc accidens maxime in ꝯtemperationibꝰ humane cõplexionis. In homine enĩ p̃cipue aures ĩplent̃ p̃m ꝙ estimari nãliter põt spiritu ꝓpter hoc ꝙ collimitationeꝫ habẽt cũ spiritu ab intus ad respirationẽ veniẽte. Sicut g̃ diximus cã bonitatis auditus est in cõprehensione differẽtiarũ sermonis ⁊ vocis ⁊ sonoꝝ. ⁊ similiter cã bonitatis olfatꝰ in sentiẽdo odoꝝ differẽtias erit ex mũditia cõpositionis hoꝝ organoꝝ ⁊ telarũ interius ꝯtinẽtiũ neruos hoꝝ sensuũ. Oĩs. n. motus sensuũ remote super sensibilia veniẽtiũ sunt tres: sicut manifestat̃ in visu cuius bonitas est in cõpositione oculi ⁊ claritate cõponentiũ oculũ: ⁊ sensus auditus in cõprehensione sermonũ ⁊ vocũ ⁊ sonoꝝ remotoꝝ: ⁊ sensus olfatus qui est eoꝝ que remota sunt ⁊ habent odorem. Oẽs ergo isti sensus vt cõiter loq̃mur habẽt eã quã in visu diximus cãm. Organa enĩ auditus ⁊ olfatus bene expositũ ⁊ extra porrectũ habẽtia istrumẽtum sui sensus sentiunt remotius qñ nõ fuerit ipedimẽtũ in ignobilitate cõpositiõis ipsoꝝ. Cã aũt est ꝙ isti sensus exeũt ab istrumẽtis suis organicis sicut aq̃ exit a cãnalibus. Et ꝓpter hoc canes nobiles parui lepores ⁊ alias feras per vestigiũ odoris idagantes hñt bene expositũ nasuꝫ ⁊ breuẽ ⁊ sunt boni olfatus. Et ꝙ dicit̃ ꝙ canes lõgi sint boni olfatus nõ cõpetit oĩno ⁊ inuenit̃ falsuꝫ per experimẽtũ. Bonitas. n. olfatus est simile aliquid ad id qꝺ accidit visui sicut per antedicta pꝫ. Ex simili enĩ etiã cã erit bonus auditus in his que habẽt optime cõpositionis auriculas ⁊ ꝓportionate ꝯcauitatis ⁊ inuolutionis. hic enĩ erit acutus auditus. ❡ Amplius sensus hoĩs in audiẽdo voces ⁊ in sentiẽdo odores a remotis debilior est sensu alioꝝ aĩaliũ ⁊ alioꝝ sensuuꝫ qui sunt in hoĩe. Sensus aũt differẽtiarũ vocũ ⁊ sonoꝝ ⁊ differẽtiarũ odoꝝ est melior q̃ꝫ in oĩbus alijs aĩalibus. Et cã istius est: q2 organuꝫ istoꝝ sensuum qꝺ est cerebrũ in homine valde humidũ ⁊ subtile est plus q̃ꝫ in alijs aĩalibꝰ. ❡ Amplius in huiusmodi organorum positione semper sagax natura obseruat qꝺ melius

est: ꝓpter qđ in chochi qđ est vitulus marinus nō fecit au-
riculas: chochi.n. quatuor hꝫ pedes ⁊ generat aial cōpletuꝫ
sibi simile ⁊ caret auriculis. Et cā huius est: qꝛ regimen sue
vite est habitatio in aquis. Cū igit̄ auricule in habētibus
auriculas nō sint posite patule vijs sensibiliū nisi vt libere
custodiat̄ motus sensus ad sensibilia ex remoto nō idiguit
istud aial auriculis: qꝛ si essent patule vijs sensibiliū multuꝫ
caperent de humore aque ⁊ per ꝯsequens impedirent mo-
tū localē natationis in aqua. Et hec de auditu ⁊ olfatu di-
cta cum his que in antehabitis sepius diximus ⁊ precipue
in anathomia presenti intentioni sufficiunt.

¶ Cap. 6^m. De his que accidunt capillis ſm etates ⁊ alias
causas naturales sicut est decaluari ⁊ huiusmodi.

Quito đ gnōne aialiū capitulo. 3.

Capilli etiā hominū ſm etates q̄sdā recipiunt
diuersitates. Sed hic aduertēdū est ꝙ pili nō
sunt nisi in aialibus gn̄antibꝰ aialia vt in plu-
ribus: quedā eni ipsoꝝ lꝫ hēant spinas sicut ea
que sunt de genere hyritij non obstat: qꝛ tales
spine sunt quedaꝫ gn̄a piloꝝ sicut sete porcoꝝ.
Est aūt diuersitas multa in pilis ſm asperitatē ⁊ lenitateꝫ:
lōgitudinē ⁊ breuitatē: duritiē ⁊ mollitiē: ⁊ multitudinem ⁊
paucitatē. In colorıbꝰ aūt ēt ſm etatē habēt diuersitateꝫ: qꝛ
ſm iuuentutē ⁊ senectutē mutāt colores ⁊ p̄cipue in hoībus.
Pili.n. hoīs multiplicant̄ in iuuētute: ⁊ hoīes caluescūt an-
terius in capite cadētibus capillis: cū tn̄ caluicies nō acci-
dat oīno iuuenibus neqꝫ vt in pluribus accidit mulieribꝰ:
⁊ in senectute canescūt fere in oībus hoībus: qđ nulli alij ac-
cidit aiali qđ sciat̄ per experimentū. ¶ Caluicies aūt acci-
dit anteriꝰ in capite: ⁊ canicies plerūqꝫ incipit in timporibꝰ:
retro aūt vincit caluicies vsqꝫ ad posterius capitis. Ego tn̄
vidi virum vnū qui in toto fuit caluus: ita ꝙ in toto craneo
nullus oīno fuit pilus nec alicuius pili vestigiū: ⁊ accidit ei
ex febre acuta cū ante pilos multos ⁊ pulchros habuisset: in
barba aūt ⁊ in oībus alijs locis vbi hominū est habere ca-
pillos habuit pilos multos. Ego etiaꝫ vidi duas mulieres
multū caluas. In aialibus aūt nō habētibꝰ pilos: sed aliud
qđ est loco piloꝝ sicut plumas que sunt in auibꝰ ⁊ squamas
que sunt in piscibꝰ aliqn̄ accidit talis variatio coloꝝ: sed nō
in oībus. Supra aūt vbi diximus cās membroꝝ dixímꝰ ꝓ-
pter qđ nā fecit pilos in aialibus. Sed nunc querimus cām
ꝓpter qđ accidūt modi differentiaꝝ piloꝝ. ¶ Dicimꝰ ergo
ꝙ cutis in qbusdā aialibꝰ est tenuis ⁊ qbusdā grossa: ⁊ in q-
busdā rara ⁊ in qbusdaꝫ spissa. Et cā diuersitatis istius est
humoris diuersitas. humor.n. aliquando est aquosus ⁊ ali-
quādo grossus ⁊ spissus: ⁊ hoc dico de humore qui est exte-
rius circa carnē in manifesto corporis: cum ex illo subtilius
dissoluit̄ in vaporē remanet residuū durū membranale. pi-
li aūt nō generant̄ ex corpore: sed ex cute ⁊ ex hmōi humore
qui ad exteriora expellit̄: ⁊ generatio eoꝝ est qn̄ dissolutus
humor vapor efficit̄: ꝓpter qđ ex cute grossa grossi generā-
tur pili ꝓpter multitudinē terrestreitatis que est in ea. Te-
nues aūt generant̄ ex tenui: ⁊ iđ in cute porosa ⁊ spissa erunt
pili grossi ꝓpter terrestreitatē ipsius ⁊ ꝓpter poroꝝ ampli-
tudinē. Et ecōtra cū cutis fuerit valde ꝯtinua erunt pili te-
nues ⁊ subtiles ꝓpter stricturā viarū. ¶ Amplius humore
subcutaneo aquoso existēte ⁊ facile exiccabili pili nec magni
erunt neqꝫ lōgi. Grosso aūt ⁊ pingui existēte humore hmōi
pili ꝯtrariā habebūt dispositionē. pingue eniꝫ nō statim est
desiccabile. Hec igit̄ causa est propter quā aial grosse cutis
grossoꝝ est piloꝝ sicut sunt pili porcoꝝ ⁊ vaccarū ⁊ elephan-
tiū. In oībus enim his grossities piloꝝ ꝓpter cutis est gros-
sitiem. Similiter etiā longitudo piloꝝ capitis hominū ꝓ-
pter istā est cām. Cutis eniꝫ capitis hominis valde est pin-
guis: ⁊ est in ea multus humor: ⁊ sunt pori rari ꝓpter sutu-
ras. ⁊ ideo capilli elōgant̄ humore existente nō facile siccabi-
li. Hoc aūt plerūqꝫ ꝓpter duas accidit causas: ꝓpter q̄lita-
tem videlicet ⁊ quātitatē. Multus enim humor non facile
siccat̄: ⁊ similiter pinguis humor nō desiccat̄ de facili: ⁊ hūc
pili prolongant̄ vehementer in capite hominis: eo ꝙ valde
frigidū ⁊ humidū est cerebrū hominis ⁊ pilus in eo radica-
tus in multa fundat̄ humiditate. ¶ Crispitudo aūt ⁊ leni-
tas siue planities capilloꝝ similiter erit ꝓpter naturā vapo-
ris qui mā est capilloꝝ. Quādo enim vapor est fumosus ca-
lidus ⁊ siccus erunt crispi capilli inuoluti: eo ꝙ vadunt in

Cā crispitudinis capillorum.

duas vias ꝯtrarias sibi: terreū enim torquet trahēdo infe-
rius: ⁊ calidū torquet nitendo ad superius: ⁊ sic torquet̄ ꝯti-
nue. Aliqn̄ tn̄ ēt euenit crispitudo ꝓpter paucā humiditatē
⁊ multitudinē partiū terrestriū. Sic.n. pars terrestris exic-
cata ex aere continenti ⁊ circunstanti corrugat̄ ⁊ crispa effi-
citur. Hoc enim accidere videmus leui recto quādo calore
dissoluit̄ ea que in eo est humiditas. Et sic videmus acci-
dere pilis ex igne propinquo ex quo corrugant̄ ⁊ inuoluun-
tur. Et qn̄qꝫ quideꝫ ex calore nāli pauco nec inuoluunt̄ nec
crispant̄: ⁊ tamē qn̄ pertingunt ad aerē exteriorē qui coope-
rat̄ interiori incipiūt corrugari ⁊ crispari. Significatio aūt
huius est ꝙ crispi pili aliquādo plus sunt humidi q̄ꝫ recti le-
nem positionē in partibus habentes. Cōplexio enim taliuꝫ
piloꝝ aliquādo est humida sicut ⁊ rectoꝝ: ⁊ aer ꝯtinens eos
est etiā humidus: sicut sunt pili habitantiū clymata sextum
⁊ septimuꝫ ⁊ loca que maioris sunt latitudinis. Ethiopes
aūt in siccis ⁊ calidis locis habitantes pilos crispos ad mo-
dum granoꝝ piperis habent. tum ꝓpter siccitatē vaporis.
tum ꝓpter siccitatē exterioris aeris continētis. ¶ Amplius
quecūqꝫ aialia grosse cutis sunt gracilis pili accidit eis ꝓ-
pter cām quā diximus: qꝛ in talibus ex gracilitate pororum
erit gracilitas piloꝝ: propter qđ etiā pili ouiū talis sunt dis-
positionis. Lana enim nō est nisi piloꝝ quedaꝫ multitudo.
¶ Amplius quedā aialia sunt pili mollis non valde tenuis
sicut pili leporꝫ. Et diuersitas quidē que est inter hos ⁊ la-
nas ouium est: qꝛ pili leporis oriunt̄ ex superficie cutis ma-
nifesta exterius. Lane aūt ouium exeunt de profundo cu-
tis: ⁊ ideo pili leporis longitudinē lanarum non attingunt.
¶ Amplius ouibus manētibus in locis frigidis accidit cō-
trariū eius qđ accidit hominibus: eo ꝙ pili hominū in fri-
gidis locis ⁊ humidis sunt molles: sicut etiā ibi molliores
sunt sete porcoꝝ. Oues aūt manentes in regione coolmata
grece vocata habent duros pilos siue durā lanā cū tn̄ terra
sit frigida. Causa aūt illius est accidēs qđ diximus accide-
re aliqn̄ hominibus ⁊ qbusdā aialibꝰ agrestibꝰ. Frigiditas
eni aliqn̄ est cā cōgelationis: ⁊ per ꝯn̄s indurationis qn̄ est
excedens. tunc eni cōprimēdo desiccat: ⁊ qn̄ calor expressus
dissoluit̄ exit cū eo humiditas ⁊ tunc remanent cutis ⁊ pili
terrestres ⁊ sicci. Signum huius est qđ accidit hyricijs qui
sunt in chaycos terra frigida. hi eni sunt hyricij quoꝝ pel-
libus vtunt̄ in statorijs litioꝝ textores: ⁊ sūt marini. Et cā
est ꝙ habitant in mari frigidissimo in quo ex profunditate
aque auget̄ frigiditas. Est aūt mare illud ꝓfundius q̄ꝫ sit
longitudo. 60. passuū: ⁊ illuc nō pertingunt radij solis: pro-
pter qđ hyricij illi parui sunt corpore durissimarū spinaruꝫ
⁊ magnarū. Et magnitudo quidem earū est ex hoc ꝙ nutri-
mentū corporis transit in eas propter paucitatem digestiui
caloris: qꝛ enim cibus nō digerit̄ generat̄ in corporibꝰ eorū
multa superfluitas. Pili aūt ⁊ spine ⁊ his similia nō nisi ex
superfluitate generant̄. Durities aūt lapidalis spinarum
suarū est propter multā frigiditatē que exprimendo expel-
lit in eis calidū ⁊ humidū: sic enim spine crescentes efficiū-
tur valde dure similes lapidi: ⁊ precipue in partibus septen-
trionalibus plus q̄ꝫ in parte meridionali: ⁊ in partibus vē-
tosis plus q̄ꝫ in his que sunt quiete: qm̄ ventus in locis hu-
iusmodi plus infrigidat: ⁊ ideo expellit humidū vaporati-
uum. Spina ergo huiusmodi fuit dura: eo ꝙ recedit a nā
eius calor ⁊ frigus remanet: ⁊ cum calore dissoluit̄ humor:
eo ꝙ non potest esse humor naturalis mollificans sine calo-
re. Frigus autem non indurat tm̄: sed etiā inspissat corpus
⁊ condensat ipsum: calor v̄o mollificat. Et ideo quāto plus
senescunt animalia habentia pilos tanto plus indurescunt
pili eoꝝ: ⁊ ideo agnoꝝ lana mollior est q̄ꝫ ouiū. Et in terris
vaporosis humidis erit mollior lana sicut est Anglia. qꝛ ibi
vapores ⁊ temperant frigus ⁊ continue humectāt: ⁊ hume-
ctando quidem mollificāt ⁊ stringunt poros: propter quod
subtilis ⁊ mollis lana efficit̄. Hec etiā est causa ꝙ plurima
animalia habent pellem quasi corticē scabrosam in senectu-
te: eo ꝙ tunc ingrossatur ⁊ induratur cutis eorū propter re-
solutionem caloris cum quo etiā resoluit̄ humiduꝫ. ¶ Am-
plius ex huiusmodi causa fiunt viri inter alia aialia calui:
videt̄ aūt naturale eē viris hmōi accidens sicut etiā in plā-
tis hoc quod est folio fluere. Quedam enim arbores folio
fluunt ⁊ quedā nō: ⁊ similiter in auibus nidificantibꝰ quedā

eijciunt

eijciunt plumam ⁊ variant eã. Et caluities videtur in ali/
quo simile accidẽs fluxui folioꝝ ⁊ mutationi pẽnaꝝ: accidit
autem similr casus piloꝝ viris. Est autẽ differentia in hoc
ꝙ plume reiecte iterum renascũtur in auibꝰ: sed caluities
vocaẽ ille casus capilloꝝ postq̃ non renascuntur alij. Cau/
sa autẽ caluitiei est humoris diminutio: dico autem humo
ris calidi ⁊ pinguis: ꝓpter qđ etiam arbores pingui ⁊ cali/
do abũdantes humore folio non fluũt. De hoc aũt loque/
mur inferius in sequentibꝰ istius libri: eo ꝙ caluities alias
etiã hꝫ causas cũ ista quã diximus. Arboribꝰ aũt folio flue/
re accidit in hyeme: eo ꝙ alteratio in succis arboꝝ ⁊ poris
fortior est in isto tẽpore: ⁊ magis imutat oibꝰ alteratiõibus
tẽpoꝝ alioꝝ. Silr autẽ aliqđ accidit aialibꝰ nidificantibꝰ:
eo ꝙ natura illoꝝ aialium est minorũ humoꝝ q̃ nã hoiuꝫ: ⁊
ꝑcipue q̃ natura viroꝝ. ¶ Hoium aũt mutatio est ꝼm eta/
tem in aliquo similis mutationi ꝼm tẽpora que sunt muta/
tiones hyemis ⁊ estatis ⁊ veris ⁊ autũni. Et hec est causa
ꝙ pueri nõ caluescũt eo ꝙ humidi sũt ⁊ subtilis cutis: post/
q̃ aũt coire icipiũt accidit eis caluities: ⁊ ꝑcipue his quoꝝ
natura est frigidior iter alios. Et qa cerebrũ est frigidiꝰ to
to corpore ⁊ per coitũ ampliꝰ infrigidaẽ eo ꝙ coitꝰ multum
extrahit de humore nãli subtiliori: ideo rõnabilr i cerebro
qđ magis debilitaẽ ex coitu magis sentiẽ destitutio natu/
re. Opꝫ autẽ cutẽ que cõtinet mẽbrũ aliqđ eẽ silez in humo
re vel siccitate mẽbro qđ cõtineẽ: ⁊ per cõsequẽs silis natu/
re ⁊ cõplexionis erũt pili qui crescũt ex tali pelle. Et ex oibꝰ
his pꝫ ꝙ rõnabiliter in tẽpore exitꝰ spermatis ⁊ in tempore
anteriori capitis a qua plurimum resoluũtur humiditates
spermatis eo ꝙ anterior ps est valde humida ⁊ magna in
quantitate precipue in hoie accidit caluities. Nõ aũt calue
scunt mulieres nisi valde pauce: eo ꝙ nã mulieꝝ silis est na
ture pueroꝝ: eo ꝙ nõ hñt cãm spermatizãdi nisi in modica
quãtitate mulieres ⁊ pueri. Similr autẽ castrati non calue
scunt post castrationem: eo ꝙ alterantur ad cõplexionẽ mu
liebrem: cũ enim castratur homo aut omnino nõ crescũt in
eo pili in locis vbi non crescũt mulieribus: aut si habet eos
ante castrationẽ: post castrationem paulatim eijcit eos. In
pectine autẽ ⁊ subascellis retinet sicut ⁊ mulier. Hec autez
mutatio cõstat ꝙ castratis non accidit nisi qa per castratio
nem ad nãm mutanẽ mulierũ. Causa aũt eius ꝙ arboribꝰ
post fluxum folioꝝ renascunẽ alia folia: similr aũt alie plu/
me ⁊ pili aialibus nidificantibꝰ ⁊ se inouantibus renascun/
tur: homini autẽ caluo post casum pili non renascunẽ in ca/
pite est hec: qa in arboribꝰ ⁊ in alijs animalibꝰ casus ⁊ fluxꝰ
causaẽ ex tẽpore exterius exiccãte ⁊ claudẽte poros ꝓpter tẽ
pora calida ⁊ humida que restituũt humidum ⁊ reaperiũt
poros: ⁊ tũc renascunẽ: sed in hoie causaẽ hoc a cõplexione
interius destituta. Alteratio enim etatis hois similis est in
aliquo alterationi quatuor tẽpoꝝ anni. Et sicut etates non
alteranẽ in hoie: ita ẽt accñtia etatis hmõi nõ recipiũt va/
riationẽ: q̃uis oiuꝫ que diximꝰ in cõi sit cã vna. Hec igitur
que hic diximꝰ cũ his que lõge superius in hac scia diximꝰ
possunt de cã caluitiei sufficere ꝼm pñtem intentionem.

¶ Cap. 7m. De causa canitiei ⁊ rugositatis in homine.

Quinto d ge/
neratiõe aia/
liũ caplo,4.

Causa autez vnicoloritatis ⁊ discoloritatis in
alijs ab homine animalibꝰ est ꝓpter naturaꝫ
cutis. Sed hac de causa nõ variatur ꝼm colo
rem pilus in homine: qa non discoloraẽ a co/
lore quem habet nisi quãdo variatur ex etate
ad albedinez canitiei. Accidit tamẽ hmõi va
rietas aliquãdo ex infirmitate ⁊ precipue in barbis: in bar
ba enim capilli albescunt ex flegmate aqueo corio siue pelle
albescente: sed cum albescunt pili ꝓpter senectutez nõ albe/
scit pellis ꝓpter hoc. Causa aũt prioris variationis est: qa
causa talis infirmitatis in cute est: ⁊ sine infirmitate hac ta
mẽ albescit cutis ex causa aliqua: non ꝓpter hoc ꝙ pili al/
bescũt. Canities aũt fit ꝓpter debilitatem vaporis qui exit
a corpore: senectus enim frigida est ⁊ sicca. ¶ Scimꝰ eniꝫ ex
determinatis a nobis in libris phicis ꝙ cibꝰ ad qđlibet in
eo qđ nutriẽ peruenit membꝛuꝫ: ⁊ cibꝰ ille digeriẽ ad mẽbri
similitudinem ex calore nãli qui est in quolibet mẽbro. Ex
destituto ergo calore corrũpiẽ cibus: ⁊ tũc accidet membro
aut destitutio aut infirmitas. Huiꝰ aũt causa subtilr qdez
dicta est in libro de nutrimento: ⁊ ex predictis a nobis sciẽ
per ea que determinauimus de virtutibꝰ membrorũ in aũ
habitis huiꝰ scientie. Cũ igiẽ humor in mẽbro fuerit pau/
ci caloris qui ipsum complete terminare nõ potest: ⁊ tunc si
humor qui intrat per cibũ vincit calorem digerentem inte
rius tũc putrescet ex calore aeris circũstantis ꝓpter debili/
tatem decoctionis ⁊ digestiõis ipsiꝰ. Omnis enim putrefa
ctio ex calore inaturali est sicut ostẽdimꝰ in 4° metheoroꝝ.
Calor aũt inaturalis est accidẽtalis calor circũstãtis. Pu/
trefactio aũt maxime accidit aque ⁊ terre: ꝓpter qđ vapor
terre ⁊ aque putresiũt de facili: ⁊ tunc ex huiusmodi aqueo
corrugaẽ corpora ⁊ corrũpuntur. Cibꝰ ergo terrestris qui
transit in pilos putrescit quãdo nõ bene digeriẽ ⁊ ex illo ca/
ni generaẽ. Causa võ albedinis canoruꝫ similis est cause
corrugationis corpoꝝ. Causa autẽ sumiẽ ex hoc ꝙ in omni
vapore terrestri multũ est de natura grossi aeris: ⁊ corruga
tio corpoꝝ cõtraria est ꝼm aliquẽ modum glatiali congela/
tioni: vapor enim cõgelatus erit quasi glaties plana: ⁊ si nõ
congelaẽ facit rugositatem putrefactus subtilibus eductis
⁊ cõtractis grossis per nõ cõgelantem sed cõprimẽtez frigi/
ditatẽ: ⁊ hoc dico de vapore subcutaneo qui est in manife/
sto corporis. Propter qđ bene fecit Homerus quãdo sene
ctutem vocauit rugositatem ⁊ glatiem: eo ꝙ hec in gñe con
ueniunt quo ad causam: sed non forme vnius ⁊ eiusdẽ ꝼm
candez cãm: sicut patet ex predictis tã glaties q̃ rugositas
sũt ex vapore in forma nõ simili existẽte: lꝫ ambo sint aliquo
modo quedã vaporis putrefactio. Signum aũt huiꝰ est ꝙ
expertũ est multos ex infirmitate incanuisse: ⁊ post infirmi/
tatem pilos ad pristinũ colorem esse reuersos. Causa autẽ
canitiei quidem fuit diminutio caloris membroꝝ quo tem
pore infirmitas corporibꝰ accidit ꝼm omnia membra eqli/
ter parua ⁊ magna: ⁊ ex imperfecta digestiõe humoris ca/
nities accidit: ⁊ reuersa sanitate vigoratꝰ est calor ⁊ comple
uit digestionem: ⁊ tũc pili pristinuꝫ colorem iterato recepe/
rũt: ⁊ est hoc accidẽs sicut de illo de quo diciẽ ꝙ ex sene per
dictũ modum factꝰ est iuuenis. Propter qđ etiaꝫ rõnabi/
liter huiusmodi infirmitas senectꝰ quedaꝫ intempestiua ⁊
accidentalis vocaẽ: ⁊ senectus vocaẽ ifirmitas nãlis: eo ꝙ
in hmõi infirmitatibꝰ idem accidit qđ accidit in senectute.
¶ Amplius pili timpoꝝ sunt qui inter oẽs plus canescunt:
eo ꝙ posteriꝰ capitis vacuũ est plus q̃ anterius ⁊ sicciꝰ ⁊ du
rius: eo ꝙ in posteriori platea nõ est cerebrũ: sicut patet per
ea que diximꝰ de capitis anathomia. In parte aũt sincipi/
tis multus est humor: multꝰ aũt humor non cito putrescit.
In timporibꝰ aũt medio modo se habet: nõ enim in eis est
humor medulle adeo paucus ꝙ exiccet: nec adeo multꝰ ꝙ
putredini diu resistere possit: ꝓpter qđ pili timporuꝫ albe/
scũt ante alios pilos. Hec ergo in cõmuni est causa canitiei
⁊ caluitiei: nisi ꝙ hoc scire oportet ꝙ cũ capilli fluant ex fri/
giditate poros cõprimẽte postea remanet pellis sicut glaties
solida per quã nihil penetrat: ⁊ ideo etiaꝫ resplendẽt calui/
tia sicut specula quedã. Et ex hac eadem causa sciẽ q̃re alia
animalia non canescũt vel caluescunt. Cerebrum enim qđ
est in capitibꝰ ipsorum ꝓportione quantitatis suoꝝ corpoꝝ
est modicum ⁊ nõ multuꝫ humidum: ⁊ ideo vincit bñ ipsuꝫ
calor digerens. Verũtamẽ inter omnia alia animalia bru/
ta cani aliquãdo apparent in eqs eo ꝙ ossa capitis equi te/
neriora ⁊ rariora sunt q̃ ossa capitũ aliorum animaliuꝫ. Si
gnum aũt huius est quoniam modica percussione incidẽte
in caput equi: ⁊ ꝑcipue in timporibꝰ statim mors induciẽ: ⁊
maxime si vulnus ex lesura inducaẽ. Humor eniꝫ medulle
cito exit a timporibꝰ ꝓpter ossium que ibi sunt teneritudi/
nem. ¶ Amplius aũt pili rubei citius canescũt ⁊ albescunt
q̃ nigri: eo ꝙ ruffum ⁊ rubeũ: quedaꝫ sunt infirmitates pi/
loꝝ pilis accidentes. Omne autẽ qđ debilitatur in virtute
naturali citiꝰ canescit. ¶ Amplius qdam opinanẽ grues ni
grescere quãdo senescũt per contrariũ eius qđ accidit hoi/
bus. Causa aũt huiꝰ est ꝙ pluma gruis per nãm tendit ad
alborem: ⁊ cũ senescũt multiplicatꝰ in pẽnis humor cito pu/
trescit ⁊ elabitur ⁊ remanet terrestreitas denigrans pẽnas.
Qđ autẽ canities fit qdam modus putrefactionis ex hoc
significaẽ ꝙ cooperti pili citius canescũt: ꝓpter qđ non est
canities siccitas sicut quidã opinanẽ. Coopertura aũt ꝓhi
bet euentationẽ: euentatio autez eijcit putrefactionẽ. Ad/
huc aũt coopertura etiaꝫ ꝓhibet expirationem que reper/

cussa citius putet: sicut in olla cooperta superius irrorat ad coopertoriū. Signum autē eiꝰ qđ de infirmitate diximꝰ est ꝙ inunctio caluitiei cum aqua ⁊ oleo aliquid curat de ipsa si non sit radicata: eo ꝙ aqua exiccat precipue si aliqua exiccatiua sint decocta in ea: oleum autem impinguat humorē qui capillorum est mã. ¶ Amplius a quibusdam exeunt in extremitate anteriori albi ⁊ in vicino capitis nō albi: eo ꝙ calor paucus digerens citius deficit in propinquo.

¶ Cap. 8m. De causa colorꝝ aialium aliorum ab homine.

Quinto đ generatiōe aialium ca. 5. ⁊ 6.

PIli vō qui sunt in corporibus animaliū aliorꝝ ab homine sunt naturaliter ex īfirmitate. Et causa quidem coloris pilorum est color cutis eorum: in his enim in alba cute oriuntur albi pili: ⁊ in nigra nigri ⁊ sic de alijs. Et si color cutis est varius pili erunt varij: in hominibꝰ autem color cutis nō est causa coloris pilorꝝ. Sunt enim qdaȝ albissimam cutem hñtes ⁊ pilos valde nigros. Et cā huiꝰ est ꝙ cutis hominis est valde tenuis plus cute aliorꝝ aīaliū ꝺm ꝓportionem quantitatis sui corporis: ꝓpter qđ etiam pellis eiꝰ variatur in colore: ⁊ ꝺm has causas pilus variari nō potest. Alteraꝛ enim cutis hoīs ex sole ⁊ vētis ⁊ cōtrahit nigriorem colorem: ꝺm queȝ modū pili non alteranꝛ: eo ꝙ ꝓfundius q̃ȝ in cute radicanꝛ. In alijs autē animalibꝰ cutis se habet ad pilos sicut terra ad plantas que virtutē ex terra accipiunt: ꝓpter qđ etiam pili eorum ꝺm variationē cutis varianꝛ.

Propter qđ in hoīe pili nō varianꝛ rōne cutis sicut i alijs aialibus.

¶ Amplius quedam animalia ꝺm totā specieȝ vnū habent colorem sicut leones: oēs enim leones vnius ⁊ eiusdem sunt coloris: ⁊ similr̄ accidit in multis generibus auiū ⁊ piscium ⁊ aliorꝝ animalium. Quedam autem sunt diuersorꝝ colorꝝ: ita ꝙ vnum est vnius ⁊ aliud eiusdē spēi coloris est alterius. Et horꝝ quedaȝ in toto corpore sunt vnicoloria: quedā autē discoloria: sicut in vaccis ⁊ canibꝰ ⁊ columbis. Ea autē que sunt diuersi coloris duplr̄ sunt: quoniā quedā ꝺm totum genus multicoloria sunt sicut pica serehit ⁊ pauo: lȝ albi pauones in inferiori Germania inueniantur: ⁊ in piscibꝰ kakata apud grecos: ⁊ in nostro mari macharellus: ⁊ panthera inter gressibilia ⁊ pardus ⁊ alia multa. Quedā autē non sunt ꝺm totam spēm multicoloria sicut vacca ⁊ capra ⁊ ouis ⁊ gallina ⁊ anser ⁊ huiusmodi. Quedā enim eorꝝ sunt varia ⁊ quedā vnicoloria. ¶ Amplius aīalia multicoloria facilius mutanꝛ ꝺm colores q̃ȝ aīalia vnicoloria: multicoloria eni aliquādo mutanꝛ ex albedine in nigredinem ⁊ ecōuerso: eo ꝙ talia animalia mixtas habent causas multorꝝ colorꝝ ⁊ in natura multos habent colores recipere: ⁊ in talibꝰ natura est velocis transmutatiōis in trāsferendo vnum colorem in aliū. Natura autē animaliū vnum colorē habētiuȝ cōtrarie est dispositionis: nō eniȝ mutat colorem nisi ꝓpter infirmitateȝ: ⁊ hoc valde raro. Iā enim vidimus lupū album. Ursi autē super occeanuȝ aqlonareȝ in Datia ⁊ Norwegia sunt fere omnes albi. Passeres enim multi albi sunt visi. Etiā iam vidimus coruuȝ albū albedine niuis. Sed hoc raro accidit his animalibꝰ ex tēpore generationis: qđ eni rarū est ex vitio accidit ⁊ infirmitate in qualibet specie aīalium. Ea autē varietas que est aīalium que sunt multicoloria multotiens accidit ꝓpter nāȝ aquarum. Aque eni calide pilos albos faciūt: frigide autem nigros. Causa aūt huius est: qa calide aque multi sunt spiritus: frigide autē nō: ⁊ multus spiritꝰ in aqua facit albedinē sicut patet in spuma. Hoc autē etiā sepe accidit in plantis: ꝓpter qđ albescūt plante ex aquis calidis. Diuersitas eniȝ cutis sicut diximꝰ: siue sit ꝺm nām siue ꝺm infirmitateȝ causa est diuersitatis pilorꝝ. Albedo quippe pilis accidit ex oībus dictis causis. Erit eniȝ aliquādo ex colore cutis naturali: aliquādo etiā erit ex colore accidentali. Semper auteȝ aut frequenter non erit albedo nisi ex calore vaporabili recēto in membris omnibꝰ. Et hec est causa q̃re ventres animaliū multicoloriuȝ magis albi sunt q̃ȝ coloris alterius: eo ꝙ calor vaporatiuus magis abundat in illo loco ꝓpter digestionem: ⁊ hac de causa etiā caro de ventre saporosior est omni alia carne: digestio enim facit saporositatem. Hac ēt de causa aīalia rubea vel nigra in omni specie aīalis saporosiora sunt q̃ȝ alba: qa calorem illi colores significant: ⁊ calor facit meliorem digestionē quādo abūdat in mēbris ꝺm naturā.

Aīalia nigra aut rubea i oī spē aīalis sūt magis saporosa q̃ȝ alba.

¶ Amplius etas diuersitatem facit in coloribꝰ animaliū siue sint simplices hoc est vnius coloris siue sint multicoloria. Et huiꝰ causa est quaȝ superius diximus: ꝙ. vȝ. si cutis est diuersorꝝ colorꝝ erunt pili etiam diuersorum colorum: ⁊ si cutis fuerit albi coloris erūt pili albi coloris. Opȝ autem opinari ꝙ lingua in hoc accidente sequiꝛ nām exterioris cutis ⁊ pilorꝝ: qđ tamē videtur mirabile: cum ipsa sit de interioribꝰ occultatis in ore: ⁊ est organicorum vnum: sicut manus ⁊ pes aut aliqđ aliorum. Cum eniȝ cutis alicuiꝰ animalis sit diuersi coloris: inuenitur etiaȝ cutis lingue diuersi coloris: ⁊ cum fuerit vnius coloris erit etiaȝ color lingue vnicus. ¶ Amplius quedam genera auium ⁊ aīalium agrestium quadrupedum mutāt colores ꝺm mutatiōes tēporum: ⁊ causa illiꝰ est: qa sicut accidit hominibus ꝺm etates alteratio: ita similiter accidit istis modis ex alteratiōe temporuȝ. Fortior nāq; est diuersitas temporꝝ q̃ȝ diuersitas etatum. ¶ Amplius aīalia vtentia multis cibi generibus ⁊ modis efficiuntur diuersi coloris vt in pluribꝰ: ⁊ ideo est color apum vnus: color aūt vesparꝝ rubearum ⁊ citrinaruȝ est diuersus. Modi enim diuersi cibi cause sunt alterationis colorꝝ. Rōnabiliter auteȝ hoc accidit: qa ex diuerso cibo ciborum generaꝛ diuersitas superfluitatis ex qua gñanꝛ ⁊ cutis ⁊ pili ⁊ cortex pluma ⁊ pēna in auibꝰ. Diuersitas igitur colorꝝ ⁊ pilorꝝ ꝺm hūc modū est a nobis determinata.

¶ Cap. 9m. De differentijs vocis in animalibus.

Quinto đ generatiōe aialiū capitulo. 7.

EST autem diuersitas vocis in animalibus in hoc ꝙ quedam sunt grauis vocis: quedā autem acute: ⁊ quedam medie: ⁊ quedā parue: ⁊ quedam magne: aliquando etiaȝ erit vox delectabilis ⁊ pulchra modulata: ⁊ aliqñ erit ecōtrario. Et causas oīum harum diuersitatum oportet inuenire ⁊ assignare. Opinādum igiꝛ est ꝙ cā acuminis ⁊ grauitatis vocis vt frequenter est ꝺm alterationeȝ etatum. Vox enim iuuenū animaliū acutior est in pluribus q̃ȝ voce animalium antiquorꝝ. Genera nāq; animaliuȝ acute sunt vocis aut omnia aut fere oīa in iuuentute. Inter nota enim aīalia non inueniūtur cōtrario modo se habētia nisi vituli boū qui sunt grossioris vocis q̃ȝ boues vel tauri ꝑcipue nō castrati acute sunt vocis: ⁊ similr̄ vox vacce grossior est q̃ȝ vox tauri nō castrati: cum in omnibꝰ alijs animalibꝰ notis sit econuerso. Hoc aūt ideo contingit: qa vox grauis causaꝛ ab altera duarꝝ causarum: ꝙ. vȝ. motor vocis qui est pulmo aerem ad cānam insufflans multū mouet aereȝ: ⁊ ille vocaꝛ magnus motor: sicut videmus in burdonibꝰ qui sunt magne fistule organorꝝ musicorꝝ grauem esse sonū. Altera causa est debilitas motoris: qa hoc qđ impellit de multo aere non fortiter impellit: ⁊ ideo vituli graueȝ habēt vocem: ⁊ vacce magis grauem q̃ȝ tauri. Econtra si motor fortiter moueat ⁊ impellat quasi diuidēs aerem ad partes cāne: ⁊ fuerit cāna nō enormiter ampla erit vox acuta valde. Adhuc si debiliter moueat ⁊ paruū faciat motuȝ erit etiam acuta sicut vox infirmorꝝ. Iste tamē vocis differētie in hoībus magis manifestanꝛ. Soli eni homini natura dđit virtutem vtēdi voce articulata ⁊ litterata que sermo vocatur. Modi enim sermonis nō fiūt nisi in voce. In scia enim de aīa iam determinatū est a nobis ꝺm qđ cōuenit aīalibꝰ vocare ⁊ quid est vox ⁊ qđ sonus. Hic aūt dicimꝰ ꝙ vox grauis est ex motu tardo nō penetrante in id qđ mouet: sȝ potius quasi exteriꝰ premendo impellit. Ecōtra autē vox acuta est ex motu forti ⁊ acuto siue penetrante ⁊ diuidente hoc qđ mouet. Et qa motꝰ est causa vocis grauis ⁊ acute sicut etiā est grauis siue tardus motꝰ ⁊ velox incidit dubiū. Opinanꝛ enim qdam tarde moueri omne qđ est multū: qđ aūt paucū est dicunt moueri velociter: ⁊ hāc dicūt esse cām grauis ⁊ acute vocis in animalibꝰ. Et dictum eorꝝ est vno mō verum ⁊ alio mō falsum: sicut pȝ ex ꝑdictis. Rōnabilior autem est opinio dicētiū grauitatem vocis eē ex magnitudine motus. Cuiꝰ signū est qa vociferatio per vocē grauem ꝑuā est difficilis ꝓpter qđ in modulatis cantibus difficulter teneꝛ vox inferior multū descendens. Vociferatio aūt vocis magne acute est oīno impossibilis: qa instrumentū mouere nō sufficit ad vocem magnā acutā vociferādo in altiori cantu: sed opȝ ꝙ sonū diminuat. Propter qđ etiā qdā opinati sunt grauitateȝ vocis eē attributā nature fortioris motoris: accipientes rōnem dicti a pneumatibꝰ musicis in qui-

Quinto đ generatiōe aialiū capitulo. 8.

bus pneuma graue dicūt esse melius ⁊ perfectius: eo ꝙ ꝑfectionem hꝫ augmenti. Grauitatem aūt quādam augmēti modū esse dicūt. Scimus autē ꝙ acumē ⁊ grauitas sūt contraria: ⁊ inueniuntur in voce magna ⁊ in voce parua: ita ꝙ vtrūqꝫ in vtraqꝫ istaꝝ vocū inuenitur. Potest eniꝫ esse vox magna acuta: ⁊ vox parua pōt esse grauis. Opꝫ ergo alia distinctione ꝙ̄ dictū est distinguere modos vocū istarū: vt dicamus ꝙ magnitudo ⁊ paruitas vocis nō sunt ſm multitudinem ⁊ paucitatē eoꝝ que mouentur. Si enim dicimus acumē ⁊ grauitatem vocis creari a causis quas illi dicūt: sequeṫ aliqn̄ vnam ⁊ eādem numero vocē esse acutam ⁊ grauem qđ est impossibile. Magnū eniꝫ diciṫ multis modis: hec eni dicunṫ simpl̄r ⁊ ſm comparationē vnius ad alterū. Vox enim magna simpl̄r diciṫ quādo id qđ moueṫ simpliciter est magnum simpliciter: ⁊ vox parua simpl̄r quādo id qđ moueṫ est paruū simpliciter. Acumē aūt ⁊ grauitas vocis dicūtur ſm cōparationem. Et sic sunt in eis differentie magni ⁊ parui. Quādocūqꝫ eniꝫ virtꝰ moti superat virtutē motoris necessario erit motus grauis etiam si paruum sit qđ moueṫ. Si autē ecōtra virtꝰ motoris vincat virtutē eiꝰ qđ moueṫ tūc erit motꝰ velox: etiam si magnū ⁊ multum sit qđ moueṫ. Fortis aūt motus erit aliquando tardus ꝓpter suam fortitudinē: ⁊ aliquādo erit velox ꝓpter suā victoriā. Et ſm eūdem moduꝫ erit etiā aliquādo motꝰ eius qđ moueṫ debilis. Cū enim a debili moueṫ petra magna erit motus paruus: ⁊ quādo minor moueṫ erit motꝰ velox. Iste ergo sunt cause vere quare voces iuuenū animaliuꝫ sunt plerūqꝫ acute: nō tamē omnes: nec omnes voces senū sūt graues siue sint mariū siue feminaꝝ voces. Aliquando etiā voces infirmoꝝ sunt acute: ⁊ simil̄r acute sūt aliquādo voces sanoꝝ: ⁊ aliquādo senes sunt acutioris vocis: cū tamē etas senū cōtraria sit etati iuuenum. Adhuc aūt multe femine ⁊ multa que sunt de numero iuuenū animaliū voces habent acutas: eo ꝙ ꝓpter debilitatem mouētis paucū mouēt aerem ⁊ vincunt eū in mouendo: ⁊ ideo qđ sic est paucū monetur velociter. Hec ergo est cā ꝙ vox tauroꝝ est acuta: feminaruꝫ autē ⁊ vituloꝝ grauis: vituli enim ꝓpter etatem ⁊ vacce ꝓpter sexum mēbrum mouēs aerem debile hn̄t ⁊ cuꝫ illo membro multū mouent aerem nec vincit motor in motu: ideo erit motus grauis ⁊ tardus. Tauri autē ex fortitudine instrumēti fortem faciūt motum: ꝓpter qđ motꝰ erit velox: ⁊ cum etate profecerint membrū mouēs fortificabiṫ: ⁊ ideo tūc voces mutabūtur. Huiꝰ aūt causa est ꝙ virtꝰ motiua oīum aīalium potissime consistit in neruis: ꝓpter hoc eni iuuentus fortior est senectute in omnibꝰ animalibꝰ: qa tunc exiccati nerui non adhuc extraneo humore sunt resoluti: nec siccitate naturali sunt effecti rigidi. Hec etiā causa est quare pulli aīaliū brutoꝝ sunt fortiores pueris hoīum: habēt enim duriores neruos ꝓpter complexiōis terrestreitatem. Pueroꝝ enim iuncture fortes non sunt neqꝫ nerui. Idē aūt est de neruis senū sed ex alia causa. Tauri aūt inter animalia multa fortiores hn̄t neruos ⁊ ꝑcipue in corde: vn̄ nerui ſm Peripatheticoꝝ peritiā oriūtur. Et ideo qa aer intrat ꝓpter cordis calorē oportet eē in tauris mēbruꝫ mouens aerem fortissimū: qa cōicat in neruis cum corde sicut chorda extensa inter vtrūqꝫ. Signum aūt ꝙ nā cordium in eis sit talis dispōnis est: qa in cordibꝰ quorūdā fortiorum ⁊ durioꝝ animaliuꝫ inueniuntur ossa: ⁊ ideo talia fortiꝰ mouent aerē. Ampliꝰ omnia aīalia castrata alteranṫ in voce ad nām feminaꝝ: propter debilitatē ergo neruoꝝ efficiunṫ voces aīaliū castratorum similes vocibus feminarum.

Cap.10m. De origine ⁊ causa casus ⁊ ortus dentiuꝫ in oībus animalibus.

Quito d gn̄atiōe aīaliū capitulo.8.

ORigo autē dentiū in animalibꝰ est ad incidēdum cibū. Qđ aūt quidam dixerūt lactatiōeꝫ esse cām originis dentiū est falsum. Lactatio enim non facit oriri dentes ſm se sed potiꝰ calor lactis. Dentes autē acuti ante latos oriūtur. Acutoꝝ eni indigentia est ad cibi decisionem: ⁊ decisio ciboꝝ est ante mollitioneꝫ ipsius: ⁊ adhuc minus citius oriṫ ex calore ꝙ̄ maius: constat autē ꝙ acuti minores sunt ꝙ̄ lati. Ampliꝰ os mādibule latiꝰ est vbi in eo radicanṫ dentes lati ꝙ̄ vbi radicanṫ acuti. Lactatio igitur nō cōuenit origini dentiuꝫ: sed calor lactis est qui cito facit oriri dentes. Signū autē huius est ꝙ in pueris qui lactant lac calidiꝰ citius dentes oriunṫ. Calor eniꝫ creatiuus est et formatiuus sicut sepe diximus. Amplius dentes cadunt post primā originē ꝓpter melius: acutū enim facile retūdiṫ ⁊ corrodiṫ: ⁊ ideo oportet ꝙ muteṫ. Dentes aūt lati nō corrodunṫ sic: sed cōterunṫ ex longitudie tēporis etatis: tn̄ cadunt aliquādo ex necessitate īcisores: qa nō fortiter herēt mandibule sicut lati qui plures hn̄t radices ⁊ nascuntur in forti ⁊ lato osse mādibule: incisores aūt in osse tenui ⁊ debili: ⁊ ideo faciliꝰ cadunt ⁊ renascunṫ etiā in tēpore ꝯgruo: posteriores autem dentes post quos alij non nascunṫ plerūqꝫ nascunṫ ante etatē.20. annoꝝ. In aliqbus tamē senibꝰ nascunṫ aliquādo ꝓpter nutrimēti abūdantiam quo interius nutriṫ corpus: ⁊ ꝑcipue in mulieribꝰ qbusdaꝫ in vltima etate dentes nascunṫ: quos supra dentes intellectꝰ noīanimꝰ: graciles aūt anteriores citius cadūt ⁊ reuertunṫ: qa in gracili nō est multa superfluitas materie gn̄ationis ⁊ cibi: ⁊ iō citius cōsumiṫ. Democritꝰ aūt sic in ꝑhabitis dixit veram cām finalem ꝓpter quaꝫ dentes sūt: dimisit ⁊ attribuit gn̄ationem eoꝝ necessitati materie ⁊ efficiētis tm̄: cuꝫ tn̄ ex alibi determiatis bene sciamus ꝙ origo dentiū est ꝑꝑ aliquid qđ est finis ipsoꝝ. Oīa eni que dixitꝰ sunt ꝓpter complemētū: ⁊ tamē nihil ꝓhibet esse originē primā dentiū ⁊ casum: ⁊ postea esse scđaꝫ originem: eo ꝙ sunt sicut instra completa per nām ad finem aliquē: sicut ⁊ variando multis instrumētis vtunṫ artifices sicut securi ⁊ incude: ⁊ simil̄r facit spūs vitalis ⁊ nālis in his que nāliter cōsistunt. Sermo autem dicētis ꝙ cause nāles sunt de necessitate absoluta silis est dicēti ꝙ aqua erit de hydropici vētre tm̄ ꝓpter vulnꝰ ferri secātis: ⁊ nō ꝓpter sanitatem quā intēdit inducere secās. Sic igiṫ causa originis dentium determinata est: ⁊ quoruꝫ quidā cadūt: ⁊ post iteꝝ oriuntur: ⁊ qdaꝫ non: ⁊ generaliter qua de causa nascūtur dentes dictum est. Similiter autē et cause aliorum accidentiū que cuilibet membro accidūt: siue ex necessitate materie ⁊ efficientis accidant: siue propter aliud: hoc est propter causam finalem que primo mouet efficientem determinatum est a nobis sufficienter.

Incipit Liber.XX. animalium qui est de natura corporum animalium.

Tractatus Primus de his que constituunt corpus: ⁊ de humido seminali animatorum in cōmuni: ⁊ qui etiā est de natura humidi aliorum corporum animalium.

SEquens autem sermo de corporis animati natura pertractabiṫ. Primo autem omnes oportet querere differētias animati corporis ad inanimatū: ⁊ postea differētias aīatoꝝ corpoꝝ inter se requiremus. Cuꝫ autē omne generatoruꝫ corpus magis constet ex terra ⁊ aqua sicut ostendimus in 2° perigeneseos: tn̄ differūt hec elemēta in eo qđ est corpus animatū ⁊ in eo qđ non est corpus aīatuꝫ: humidū enim qđ est seminale in corporibꝰ viuoꝝ opꝫ magis esse imixtū spirituali humido aereo: ⁊ in quo fit calor faciēs in eo spiritū spumosum: qa aliter illud humidū nō efficereṫ vite ꝑnm. Vite eni vehiculum est spūs cuiꝰ origo nō potest esse nisi ex spiritu: sicut in multis locis in libris nostris physicis ostēsum est: ꝓpter qđ etiam Heraclitꝰ ꝑncipium oīuꝫ dixit esse vaporem. Differt autē humidū vaporatiuum ab humido spirante ⁊ ab humido manāte. Incorporatum eni ⁊ cōmiscibile ⁊ continuatiuū est manās humiduꝫ: incorporatū enim opꝫ esse omne qđ manat siue fluit ⁊ vndat: qa si nō esset incorporatū sequereṫ motum ⁊ locū elemēti cuiꝰ formam induit: sicut videmꝰ vapores ⁊ spūs ascēdere ⁊ nō manare in terrā: nec descendere nisi prius frigiditate reꝑmēte ad elementi incorporati spēm reuertanṫ. Hoc autē humidū cōmiscibile est per duas quas habet v̄tutes: quaꝝ vna est subtilitas per quā efficiṫ penetratiuum: ⁊ alia est humiditas per quā fluit ad terminū corporis cui cōmisceṫ. Cōtinuatiuum autē est per virtutē qua terminatur alieni corporis terminis ⁊ spatijs: eo ꝙ intra spatia partiū eius stans: partium quālibet mouet ad aliam per hoc ꝙ in seipso non

Scđo d gn̄atione ⁊ corruptione tex.cō. 49.⁊.50.

est manens semper ex q̄libet in quālibet manat ⁊ fluit: hoc igitur humidū est qđ partes grossas ⁊ subtiles simul habꝫ ⁊ subtiles magis hꝫ cōuersas ad grossas: ⁊ ideo quādo efficit materia magis constituit ipsum cōuertendo ad grossas q̄ꝫ econuerso: ⁊ ille que grosse sunt in ipso sunt in actu: que autem subtiles sunt in potētia: ⁊ ideo cuꝫ cōstituit corpus terrestre ad mixtuꝫ trahunt partes grosse subtiles ad actum potius q̄ꝫ ecōuerso. Huius autē expressum signū est in omnibꝰ mineralibꝰ corporibꝰ que ⁊ si aliquādo cōmisceātur vaporabiliter in materia: tamē cū trahuntur ad speciē ⁊ formam apprehēdunt partes subtiles a grossis ⁊ coagulantur tracte ad incorporationeꝫ soliditatis terre: ita ꝙ nihil vaporatiuum aut spirās ꝭm actum manat in ipm: propter humidū autē continuatiuū qđ est in ipsis delent in eis vie ⁊ spatiuꝫ ad ingressum alteriꝰ humidi in ipsa: ꝓpter qđ etiam nutrimēti talia corpora nō sunt susceptibilia. Cuiusꝫ vna iter alias causas est: q̄a vie per quas humor nutrimēti decurrere habet ad partes singulas delent ex ꝑma sui cō naturalis humidi cū terrestri cōmixtione humidū incorporatum nō facit distare spatia corporis in quo est: sed potiꝰ distātia implet ⁊ cōiungit. Hec igit natura est huiusmodi humidi manātis siue fluētis. ¶ Humidū vaporās cōpositum est ex partibꝰ subtilibꝰ calore leui ad formam aeris alterabilibꝰ: ⁊ q̄a totum est vaporatiuuꝫ: ideo vna pars festinat exire extra aliam: ꝓpter qđ indeterminate efficit figure: ⁊ cōtinue mutat de figura in figurā: ⁊ sic continue ascendēdo mouet donec inueniit frigiditatem ipm ingrossantē ⁊ reprimentē: ⁊ tunc cōuertit ad aquā pluuie vel roris vel alicuiꝰ alterius ab alto cadentis aque. Huiusmodi aūt nature non fuit humidum de quo diximꝰ: nec in materia nec in virtute: neqꝫ in motu sicut patet: eo ꝙ istud nō nisi subtiles hꝫ partes: ⁊ ꝭm actū ⁊ motū subtiliū: illud autē lꝫ hēat subtiles ⁊ grossas partes hꝫ subtiles ꝭm actū ⁊ motuꝫ partium grossaꝝ. Et ideo ea etiā que cadūt ab alto nō cōtinua sūt: ⁊ habēt etiam multū effectuꝫ subtiliū: inflatiue enim ⁊ stiptice sunt huiusmodi aque ab alto cadentes: ⁊ nō cadūt continua manatiōe sed diuisa sicut diximus: ꝓpter qđ etiā ex talibꝰ: aut nulla: aut parua ⁊ pauca corpora mineraliū generātur. De his aūt humidis in libro mineraliuꝫ ⁊ metheoroꝝ pertractatū est a nobis. ¶ Humidū autē spumosuꝫ cōpositū est ex triplici substātia. Quedā enim substātia est in ipso fluens nō ꝭm suam formā sed alterius. Et quedā subā est in ipso viscosa circūstans ⁊ cōtinens. Et quedā substantia ipsiꝰ est spirans ⁊ pulsans. Prima igit haꝝ substātiaruꝫ est que est fluēs: nō quidē ꝭm formaꝫ ⁊ naturā humidi: sed potiꝰ ꝭm nām ⁊ formā mēbri ad qđ formandū fluit. Subā aūt circūstans viscosa est que cōtinet spirituꝫ ne euaporet: sicut pellis ⁊ pāniculi circūstant aialia ⁊ membra aialiuꝫ q̄ñ formantur. Substātia auteꝫ spirans in ea est spiritꝰ qui est instrumētum formatiue virtutis ⁊ vehiculū ipsiꝰ in omnia que formant sicut dictū est in libris ante habitis. Hic igit solus humoꝝ est materia in generatione corpoꝝ animatorum. Habet autē hic humor differentias: quoniaꝫ q̄dā pars ipsius est quasi homogenea declinans ad terrestreitateꝫ: ⁊ ex hac generant corpora plantaꝝ. Et quedā pars ipsius est magis etherogenea ⁊ magis humida spumosa aerea spumositate: ⁊ ex hac parte humoris ḡnant aialia. In hoc eniꝫ est ⁊ terrestre qđ generat in ossa: ⁊ viscosum ex quo nerui ⁊ pellis generantur: ⁊ molle ex quo generat caro. Et hoc mō multas est inuenire partes in humore isto. Hec igit est istarum humiditatum differentia: ⁊ si que alie sunt ex illis facile cognosci possunt.

Aq̄ ab alto cadētes sūt inflatiue ⁊ stiptice.

¶ Cap. 2m. De sicco terreo qđ est mā corpoꝝ animatoꝝ.

Ad hunc autē moduꝫ de terrestreitate corporum aialiuꝫ est determinādūꝫ. Generalr quidem omne terreū qđ est de constitutione corpoꝝ cōmixtoꝝ naturalium est subtile: ⁊ tamē in vno subtilius est q̄ꝫ in alio. Propter hoc intelligendū est ꝙ terreū elemētum cōmiscibile non esset nisi subtile esset: nullā autem ꝓprietatē habet terra per quā cōmisceatur: frigidū enim ⁊ siccū nō faciunt cōmixtionē: similiter autē grossum ⁊ scabrosum repugnāt apprehēsioni quā cōmixtū apprehēdi oportet a virtutibꝰ aliorum elementoꝝ: ⁊ ideo omne terreū cōmiscibile opꝫ eē duas passiones passuꝫ ab humido ⁊ calido: quaꝝ vna est subtiliatio ⁊ altera est digestio spirans a scabrositate. Sic igit subtile factum ⁊ digestū in triplici pōt stare termino. ¶ Si enim terminus subtiliationis ⁊ digestiōis fit ad virtutē sicciꝰ in ipsa ꝑma materia: tunc faciet humidum qđ in ipso est non adherere tāgenti: ⁊ ipm humidum sic apprehēsuꝫ erit intra poros ⁊ spatia sicci cōferens sicco mobilitatē ⁊ cōmixtioneꝫ: ⁊ hoc terreum est mā mineraliuꝫ. Huius auteꝫ signum est ꝙ metallica frigido coagulātur. Probatuꝫ enim est a nobis ꝙ frigidum non coagulat nisi humiditatē comprimendo: non autem comprimit humiditas intra partes sicci terrei. Tale igitur terreum in mineralibꝰ prestat māꝫ. ¶ Aliꝰ autē terminus sicci in humido est ad virtutē humidi vnctuosi aerei vaporatiui: ⁊ hoc terreuꝫ subtiliter illi cōmixtuꝫ est mā plantarū. Cuius signum est ꝙ exiccant multum plante ꝓpter euaporationem humidi: ⁊ inflāmabiles sunt ꝓpter vnctuosuꝫ ⁊ aereuꝫ humidū: ⁊ natant super aq̄s ꝓpter vincens in eis aereū. ¶ Tertius auteꝫ terminus est ad humidū viscosum spumosum sicut diximus: ita ꝙ siccū terreum fit ab ipso apphensum: ⁊ hoc terreum multū est digestum ⁊ multuꝫ formabile ꝓpter virtutes humidi: ⁊ hꝫ totum nunq̄ꝫ indurabile: sed semꝑ in maiori parte molle ꝓpter vincēs in eo humidum: ⁊ hoc est terreum qđ est materia corpoꝝ aialiū. ¶ Siccum autē hoc tres est passum passiones ab humido: quaꝝ vna est apprehensio partiū ipsius ad formabilitatem quā habet in mēbris diuersis similibꝰ ⁊ dissimilibꝰ. Secūda autē est separatio a grossitie scabrosa: q̄a aliter non vbiqꝫ sequeret humiduꝫ. Et tertia est subtiliatio que fit per digestionem ⁊ ablutionē sordiciei ab ipso: ⁊ per hoc est ipm bene planabile: ⁊ in omnem figurā ⁊ lineā ⁊ superficiē extensibile. Viscosum autē est ideo q̄a conglutinātur partes eius cum humido apprehense inseparabiliter: q̄a hoc facit ad lōgitudinem vite: humiduꝫ enim non finibile est causa vite longioris. Et ad nō siccabilitatem facit viscositas continēs intra terrea ne euaporent: ⁊ multitudo humidi a siccitate terrea nō vincibilis. Tale igit terreum est fundamentū oium formaꝝ que in aialiuꝫ corporibus fiūt. Et habet differētias: q̄ꝛ quedā pars ipsiꝰ magis est grossa ⁊ sicca: ⁊ quedam magis mollis ⁊ humida: q̄daꝫ autem magis extēsibilis ⁊ viscosa: ⁊ ex prima haꝝ partium generant ossa: ex secūda autem caro ⁊ adeps: ⁊ ex tertia vene arterie ⁊ nerui ꝭm differētias quas habēt inter se ad inuicem partes materiales. ¶ Amplius terreū qđ est materia aialium sicut dictū est per oia primo sequit actū humidi: eo ꝙ aliter nō esset receptiuum figuraꝝ: tamē in fine terminat ad siccū euaporante humido. ꝙ autē hmōi siccū primum sit ꝭm subām in humido ex quo fit generatio corpoꝝ ex hoc pꝫ ꝙ sanguis ⁊ genitura ex qua fit generatio lꝫ sint viscosa: nō tamē sunt facilis abstersiōis: qđ esse nō posset nisi ꝓpter siccum terreū qđ ad se trahit partes humidi ne dilatent. Signū autem eius qđ diximus est: q̄a videmꝰ oia corpora aialium putrefacta primū fieri nigra: ⁊ tādem incinerari exhalante humido qđ non esset nisi siccum terreū esset ipsoꝝ materiale principiuꝫ. Sicut autē iā ante diximꝰ siccū terreum per ꝓprietates ⁊ potētias suas simplices nō pōt eē principium ⁊ mā viuoꝝ: sed potius imixtuꝫ humido. In oī enim viuo ⁊ ꝓpter nutrimētuꝫ ⁊ ꝓpter augmentū ⁊ añ ambo hec ꝓpter formationem ⁊ distinctionē figure membroꝝ ⁊ qđ prius omnibꝰ his est ꝓpter corporis extensionē nunq̄ꝫ posset ꝓduci pars vna ex alia: ita ꝙ remaneret cōtinuuꝫ nō diuisum nisi flueret vna pars ex alia per nām humidi: propter qđ etiā opꝫ in talibꝰ esse vincens humidū ⁊ secū trahēs siccum. ¶ Humidū enim est vite q̄litas ⁊ potētia: vite aūt nulla oīno potētia in terra est: corpora tamē viuoꝝ aialium minus participāt virtutes terre q̄ꝫ plante sicut in libris vegetabilium ostēdimus. ¶ Habēt tñ q̄tuor a terra hec corpora: non enim tenēt figuras mēbra nisi per siccū terreum ⁊ frigidum aliquātuluꝫ cōprimēs humidū: q̄uis nō oīno exprimat ipsum. Adhuc aūt euanida ⁊ inania efficerent corpora nisi esset siccitas ⁊ frigiditas reprimēs imbibitum sibi humidum. ¶ Amplius non sustentarent erecta corpora animaliū nisi eēt terre soliditas fulciens corpora aiatoꝝ: sꝫ cōciderent ⁊ cōfluerent sicut aqua: ꝓpter qđ Athlātē fabulant sustentare celū poete Pithagorici: eo ꝙ magnum aial

mūduꝫ

Humidū e[…] te q̄litas […] potentia. Quid corp[…] ra viuētia h[…] beāt a terr[…]

mūdū ꝫ esse dicebāt. Athlātem autē gigātem eē poetizāt: eo ꝙ multū habuit de terrena soliditate. Quartū autē est mēbroꝝ mobilitas: nō eni motus esset gyratiuus in piridibꝰ ꝛ vertebris mēbroꝝ nisi esset fortissima terreni elemēti decocta soliditas: qa ex motu qui calorē excitat mēbra illa dissoluerent: ꝓpter qđ etiā humore aqueo dissolutis in paralysi mēbris ꝛ iūcturis: ordinatꝰ nō est in aialibꝰ motus ille quē vocāt qdā ꝓcessiuū. Propter hec igit ꝛ his siƚia corporibꝰ aialiū terrenū inest elemētū. Et hꝫ in corporibꝰ hmōi quatuor differētias. Habet eni in eis in aliq̄ sui parte fumosū ꝛ siccū: ꝛ in aliq̄ sui parte terrestre grossum arefactū: ꝛ in aliqua sui parte multū passum ab humido vnctuoso grosso: ꝛ vndiq ꝫ cōiacens partibꝰ eius insertū sibi sicut anſis cathenaꝝ sit colligatū inseparabiƚr. Et in aliqua sui parte terminatū in humido subtili bene digesto cōstās ꝛ coagulatū ab ipso: digestiōe que ephesis grece vocat vel illi similis. Fumosū ꝫ enī ꝫ siccū terrestre est in pilis corpoꝝ animaliū. Terrestre autē grossū ꝫ arefactibile est in ossibꝰ ꝛ cartilaginibꝰ: ꝛ est assatū digestione que dicit obthesis. Cōsertū ꝫ aūt humido vnctuoso viscoso est in neruis ꝛ venis ꝛ arterijs ſꝫ ꝓprias differētias ꝛ passiōes. Sꝫ termiatū in humido ephesi digesto est in carne ꝛ adipe ſm differētias quas nos iā in ante habitis determinauimus. Hec igit sunt duo elemēta que quasi fundamēta ꝛ mālīter abūdant in aialium corporibꝰ: ꝓpter qđ ꝛ corpora ipsoꝝ horum duorum habent motus elementoꝝ ꝛ quies omnium ipsoꝝ est in terra.

¶ Cap. 3m. De natura aeris ſm ꝙ participatur ab animalium corporibus.

AEris aūt subā ꝛ q̄litates participant diuersimode ab aialiū corporibꝰ. Oia qdē eni participāt formā ꝛ nām aeris in spiritu discurrente in corporibꝰ ꝛ seminibꝰ ipsoꝝ: ſꝫ ipsa subā aerꝫ simplex nō pōt eē de alicuiꝰ aialis cōstitutione. Et huiꝰ cā est: qa nō est corporeaꝝ figuraꝝ retentiuus aer: ꝛ si calefieret simplex aer calore nāli aialis amplius rarefieret ꝛ minus eēt figuraꝝ receptiuus. Et iō spiritꝰ qui est in aialiū corporibꝰ est vapor resolutꝰ ab hūido seminali in gñatiōe: ꝛ cū hoc humidū sit cōpositū ex q̄tuor humoribꝰ ꝛ elntis nō pōt eē spūs simplicis nāe elnti aeris. Cū eni spūs ille formā aeris hñs sit vehiculū ꝫ virtutꝫ ꝛ instrm aie quo corpꝰ formatur ꝛ formatū viuificat ꝛ sensificat: opꝫ spiritū ipm in cōpositiōe esse talē ꝙ virtꝰ sibi quā vehit adhereat: ꝛ hoc nō fit nisi per potētiā humidi spissi: qa hoc solū ꝫ cū sit p̄mm ꝛ subm vite valet tenere virtutes quas vehit ad mēbra. ¶ Amplius cū sit instrm operationū aie opꝫ eē talē ꝫ subā ꝫ ipsiꝰ qualis iducere pōt in membra formas quas aia per ipm iducere in mēbra intēdit. Sꝫ hoc ēt a simili cōstat. Nō eni faber lignarius quē architectonicū qdā vocāt serrā aut dolabrū facit de lana aut plūbo: sed facit de ferro: et dētes eiꝰ ordine cōgruo disponit ſm sue opatiōis exigētiā. Et cū magis certū sit ꝛ ordinatū opus nāe q̄ꝫ artis oportet multo magis istrm nāe esse cōgruū opationibꝰ ipsiꝰ. Cū autem aia in mēbra corporis iducat multas virtutes ꝛ multas formas valde: quaꝝ p̄ma qdē est forma ꝛ actꝰ vite: ꝛ cōsequēs est forma sensus. Et ad vite qdē vehiculū exigitur subtilitas ꝛ mobilitas: eo ꝙ illa perficiunt pulsu per diastolen ꝛ systolen: ꝛ ideo opꝫ spiritū plurimū eē aeree subtilitatꝫ ꝛ mobilitatis. Ad sensū ꝫ aūt exigit luciditas vt forme sensibiles vecte ab ipso nō obscurent: ꝛ opꝫ ideo spm̄ eē clarū ꝫ ꝛ perspicuū valde ꝛ nō itēperate calidū: qm̄ itēperate calidū hꝫ partes calidiores ascēdētes: ꝛ minꝰ calidas descēdētes: ꝛ ideo nō ordinate stant ꝛ vehūtur forme in ipso: ꝛ quo ad hoc iterum opꝫ esse aereū. Aer enim mobilis est ordinate ꝛ perspicuus ꝛ nō intēperate calidus. Scđm hūc igit modū ꝫ participat ab animalibꝰ nā aeris. Adhuc autē ꝫ cum omne corpus aialium porosū ꝫ sit participat natura aeris simplicis circūstātis in subintrando vacuitates ꝛ spatia poroꝝ ꝫ. Nō eni vbiq ꝫ in corpore posset esse humidū ꝫ nisi essent spatia poroꝝ in quibꝰ reciperet. In his igitur spatijs etiā recipitur aer: ꝓpter qđ etiam venenosus aer ꝛ corrūpens efficit ꝛ corpora ledit: qa per poros ad interiora in talia penetrat nō alteratꝰ ꝛ ad aliam digestus qualitatē ꝫ: ꝛ his duobꝰ modis ſm ꝓpriam formā ꝛ qualitatē aeris est in mā corporum aialiū. ¶ Est autē adhuc alia participatio qua non in forma ꝓpria participat: sed refracte simplicia sūt in mixto: ꝛ tunc in nā humidi ex quo fiunt substātia membroꝝ participat humidū: qm̄ sunt duo principia vite tēperatū calidū ꝫ ꝛ humidū temperatū: ꝛ he ambe qualitates sūt aeris. Cū ꝫ eni humidū ex quo fiūt substātie mēbroꝝ sit continue fluēs extra suam formā ad quādā aliā quācunq ꝫ membri formā ꝫ opꝫ ꝙ ipsū ꝫ sit calidū: hoc enim extra se facit moueri ꝛ fluere humidū. Si autē eēt calidū excedens epotaret ꝛ exiccaret humidū: ꝛ ideo opꝫ ꝙ sit temperate calidū. Siƚr autem si esset excedēs humidū cōfluerent partes eiꝰ ad seipm ꝛ nō fluerent ad formā mēbroꝝ que extra ipsiꝰ sunt suscipiendā ꝫ subam: ꝛ ideo opꝫ esse tēperate humidū: ꝛ hoc est aereū ꝫ ꝛ non aqueū. ¶ Omne aūt mixtū ꝫ qđ operat ſꝫ q̄litates simplicis qđ est in eo hꝫ illud simplex ſm cuiꝰ qualitates opat magis dominās ꝛ vincēs in mixtura ipsiꝰ: ꝛ ideo in humido spermatico ꝛ in humido nutrimētali magis aeris natura dꝫ dominari: nec pōt esse vnū aliqđ nisi ſm hūc modum. Signū autē huiꝰ est ꝙ omne qđ format ad vitam: siue nutriat tm̄ vt vegetabilia: siue participet sensu eleuat in partibꝰ a loco terre: ꝛ hic motꝰ nō est nisi ex natura elemēti aeris qđ est in sic formatis. Scđm hūc igit modū ab omnibꝰ minꝰ participat natura aeris. ¶ Sūt autē quedā nobiliora aialium que participāt aerē ꝓpter respirationem: ꝛ ea que fiūt per respiratū aerem sicut vox ꝛ sonus: nā ꝫ multa aquaticoꝝ animaliū que maiora ꝛ nobiliora eē vident respirāt: sicut cete ꝛ balene ꝛ delphini: ꝛ ea que chochi hoc est vituli marini vocātur: ꝛ plura alia genera aquaticoꝝ de qbꝰ in an habitis tractatum est: hoꝝ tamē nullū oino inuenit in fluminibꝰ aut lacubus dulcis aque: eo ꝙ aque iste frigidiores sunt: ꝛ aialia viuentia in eis magis sūt frigida q̄ꝫ marina: ꝛ cū respiratio sit ad mitigationē caloris cordis ꝛ pulmōis facta sunt ea que sunt in aqs frigidioribꝰ nō respirātia: q̄dam aūt maiora ꝛ nobiliora eoꝝ que sūt in locis aquaꝝ calidioꝝ indigebāt respiratiōe: respiratio aūt est ex aere restituēte spiritū ꝛ infrigidāte ipm sicut diximꝰ in libro de respiratiōe ꝛ spiritu. Et ꝓpter hoc est facta ampla via ꝛ dura ꝑ quā fit respiratio vt multum aeris inducat ꝛ emittat ꝛ ad latera dura sustineat percussiōes ipsiꝰ: ꝛ facta est sine angulo vt aer nō stet in angulis ipsiꝰ. Et pulmones in oibꝰ talibus facti sūt superiꝰ hñtes foramina ꝛ nō inferius: qm̄ si inferius haberent foramia pertingeret aer frigidus ad diaphragma qđ tangit stomachum ꝛ epar: ꝛ sequeretur nocumentū digestionis ex infrigidatione: ꝛ insuper incēsus ꝛ fumosus ꝛ corruptꝰ aer ꝛ spiritus in corde ꝛ pulmone nō in toto excuterent: sed pertingerēt ad interiora ꝛ corrūperent animal putrescentibꝰ interioribꝰ ex aere corrupto ingrediente ad ea: mollia eni sunt ꝛ cito putrescētia: ꝓpter qđ excutit ꝑ superiora dura que nō de facili recipiūt mutationem ꝛ corruptionē: ſm hunc igit modum ab his participat aeris elemētū ꝫ. ¶ Sūt ꝛ q̄dā rugosoꝝ que nō ad respirationē ꝫ participāt spiritū aereum: sed interiꝰ clausū ꝫ hñt spiritū effundētē ad succingēs ipm diaphragma: in talibꝰ eni oibꝰ circulus diaphragmatis est valde paruus: ꝛ cōtinnātur ad ipm due partes corporis: supior. vꝫ. ꝛ inferior: ꝛ spiritus per rugas itra corpora ipsoꝝ offendens ad succinctoriū ꝫ sonat in his quādo mouent: ꝓpter qđ ēt sonat adhuc p̄cisis capitibus: ꝛ spūs ille subtiliat magꝭ q̄ꝫ refrigeret humidū ꝫ qđ est in mēbris aialium istoꝝ: hoc enī ꝫ valde subtile ꝛ spūale est ꝓpter multū ꝫ sibi imixtū aereū ꝫ. Et signū ꝫ huiꝰ est: qa ista aialia subtiliora multis alijs sunt in opatiōibꝰ ꝛ pceptionibus quorūdam sensibiliū. Nullo aūt istoꝝ modoꝝ plātarū corpora participāt aerē nisi ſm cōmixtionē ipsiꝰ cū ꝫ vnctuoso humido: ꝛ ſm aliquē modū subintratiōis ipsiꝰ in poros sicut superius diximus. Et ideo nō manifestat spiritus in plantis sicut in animaliū ꝫ corporibus manifestatur.

Pro hoc vid̄ p̄mo ce. t. c. 8.

Propter qđ pulmōes i oibꝰ aialibꝰ hñt foramia supiꝰ ꝛ nō inferius.

¶ Cap. 4m. Qualiter ignis participatur ab animaliū ꝫ corporibus.

EOdem autē determinationis modo vidēdū ꝫ est qualiter ignē animaliū corpora participāt. Multos enī ꝫ effectus ignis in corporibꝰ aialium esse cognoscimus: sicut est decoquere: digerere: separare: homogenea ab etherogeneis: cōgregare homogenea: perforare: ampliare vias: cōsumere humidum: expellere cū impetu quedam

superflua: ⁊ hmõi alias operatiões notas inueniet quis in animaliũ corporib⁹ si quis diligenter impendens perscrutet. Oẽs enim dicte operationes non efficiunt a calido nisi qđ est calidum ignis. Decoctio enim chili seminalis ⁊ nutrimentalis nõ põt fieri nisi per calidũ igneũ: ⁊ hoc lʒ iã ostẽsum sit in 4° metheoroꝝ: tamen ⁊ hic dicimus ꝙ oĩs decoctio fit a calore nãli aut alieno: cõstat autem ꝙ decoctio que fit in animaliũ corporib⁹ cõstituendis aut nutriẽdis fiet per calidũ: ⁊ cum decocta cõstent ⁊ inspissent nõ fit decoctio nisi per humidi eductionẽ: humidi autẽ eductio non fit nisi per calidũ ignis. Et sic pʒ ꝙ decoctio ꝓpria est operatio ignis. Similr aũt se habet ⁊ digestio. Digestio enim est decoctio quedã quando a ꝓprio ⁊ naturali calore cõplet ⁊ terminat humidũ seminale vel nutrimẽtale ⁊ ad finem cõgruũ deducit ⁊ remouet a qualitatib⁹ nature cõtrarijs. Nõ enĩ humidum seminale induet vnq̃ formas animaliũ ⁊ mẽbroꝝ ipsorum nisi prius sit in termino cõgruenti formis ipsoꝝ: ad terminuʒ aũt siue cõplementuʒ formis membroꝝ cõgruum nõ deducit nisi per calorẽ a contrarijs passionib⁹ separantem. Terminũ aũt voco mãm humidi in qua ſm ꝓximã potẽtiã sunt forme membroꝝ toti⁹ corporis: ⁊ statim per simplicẽ ⁊ vnicum motũ formatiue virtutꝭ educunt de ipso: sicut ⁊ nutrimẽtum digestũ esse dicim⁹ quãdo peruenit iã ad vltimã membroꝝ assimilationẽ postq̃ nihil sequitur nisi cõuersio ad formas membroꝝ. Hec aũt expoliatio a formis cõtrarijs ⁊ assimilatio ad virtutes mẽbroꝝ non põt fieri nisi calido ignis. Nulla enĩ oĩno qualitas similr est actiua nisi calor ignis: qa frigiditas que videt eẽ q̃litas actiua potius agit reprimẽdo ⁊ cõstringendo q̃ expoliãdo quedã ⁊ inducẽdo alia. Que enĩ reprimit non expoliat: ⁊ ideo cruda ⁊ indigesta manent frigida. Sed caliditas que facit ebullire humidum ex centro expoliando alterat inducẽdo quasdam passiones: ⁊ ideo digestiua est ⁊ terminatiua. ¶ Amplius separare ꝓprius est effectus ignis. Per hoc eniʒ ꝙ agit expoliando ea que expoliat attrahit ab his quorum cõtraiacẽtes passiões nõ separantur ab eis: ⁊ ideo expoliationẽ sequitur separatio de necessitate: qm̃ etherogenea sepat ab homogeneis illi nature quã digerit. Est autẽ hui⁹ exemplũ tã in artib⁹ q̃ in naturis. ¶ In artib⁹ quidẽ quãdo aurum digeritur ⁊ decoquit ea que nõ sũt de natura auri sicut lapides ⁊ imixta metalla separãtur ab auro: similr auteʒ ⁊ rubigiosa ⁊ huiusmodi: ⁊ auꝝ attrahit simł ⁊ eleuat. In naturis autem sicut videm⁹ omne fetulentum separari a chimo nutrimentali: ⁊ id qdem qđ est grossum separari per secessuʒ aut ad vas ꝯueniens superfluo humori: sicut splen est vas melãcholie: ⁊ chistis fellis est vas cholere sicut in ante habitis hui⁹ scientie determinatuʒ est. Puꝝ auteʒ assumit separatum ab hmõi ⁊ assimilatur corpori. Separatio aũt homogeneoꝝ ab etherogeneis simul positꝭ ꝓpria est opatio ignei ⁊ digestiui caloris. De perforatiõe autem per hoc cõstat ꝙ est operatio ignis: qa nulla oĩno in omnib⁹ elemẽtis est acuta ⁊ manens ⁊ agens qualitas nisi calidũ subtili sicco cõiũctum: hoc autem nõ est nisi calidũ ignis: ꝓpter qđ etiã primus spũs qui est in substantia seminuʒ plãtaꝝ ⁊ animaliuʒ nõ perforat faciendo vias ⁊ poros ⁊ distãtias nisi per vtutẽ calidi. Spiritus enim de se potius est ipulsiuus ⁊ pressiuus totius substãtie q̃ perforatiuus. ¶ Videm⁹ eniʒ ꝙ perforatio fit tam in formatiõe embrionum q̃ etiã in nutrimento eorũdem. Perforatio auteʒ in formatiõe fit multis modis. Quedã enĩ perforãtur quasi cauando in quib⁹ est multus calidus spiritus: sicut cor ⁊ pulmo. Quedaʒ aũt perforantur quasi terebrãdo vt sint vie superfluitatuʒ que decurrunt per ipsa vel in ipsa sicut intestina ⁊ stomachus ⁊ vesica ⁊ huiusmodi: ⁊ quedã perforantur subtili perforatiõe sicut vene quiete ⁊ pulsatiles: que auteʒ cauãdo perforantur: in his operat multus ⁊ calidus spiritus: ⁊ que terebrãdo pforantur: in his operat spiritus calidus non acutus: sed ventosus extrema distare faciens: sicut per vẽtum inclusum distant ampulle. In his autẽ que subtili perforatione perforantur paruus operatur ⁊ valde subtilis ⁊ acut⁹ spiritus: ⁊ hoc modo ignis operat in formatiõe semis. In nutrimẽto autem etiã opʒ ꝙ perforet ⁊ penetretur membrũ qđ nutritur: qa aliter nutrimẽtum non ingrederet substãtiã ipsius vndiq̃ nec nutriretur ꝓportionaliter in omnibus partib⁹: propter qđ etiam acutus calor pungitiuus sic penetrãdo totum corpus facit porosum. Et iste est modus operationuʒ ignis in perforando. ¶ Amplius autem vias factas calor ignis ampliat ⁊ facit expeditas: quoniam sicut in ante habitis hui⁹ scientie dictum est continuus humoris cõmixti transitus ⁊ obturat ⁊ oppilat vias sicut parue rime oppilãtur in defluxu aque limose: ꝓpter qđ exigitur calidũ est iuss qđ huiusmodi vijs adherentes materias remouẽdo amplieт vias vt recedere possint. Cuius signuʒ est ꝙ multi colicam ⁊ billiacã incurrũt quando porus fellis qui ad itestina inferiora dirigit obturatur: tũc eniʒ latera intestinorum sibi appropinquãtia cõstringũtur: ⁊ quasi strãgulata superfluitas stat ⁊ oppilat transituʒ: ⁊ aduenîente cholera acuta ampliat distãtibus laterib⁹ ⁊ via ampliata: strãgulata descendit superfluitas. Eodẽ autem modo etiã in alijs vijs ampliando operatur caliditas. ¶ Amplius operatio caloris ignei est in humidũ cõsumẽdo: hoc enim nulla aliarum facit qualitatũ: eo ꝙ calidũ aeris nõ cõsumit humidum: sed mouet tm̃ calidũ: aut ignis epotat ipsum ⁊ inducit siccitatẽ: ꝓpter qđ etiam oĩno corpora sicca sunt in quib⁹ vicit calidũ igneum. Cõtinue enim ad se trahẽdo subtile humidum relinquit tãdem terrestre siccuʒ ⁊ duꝝ. Hac autẽ operatiõe operatur caliduʒ formando ossa ⁊ supfluas humiditates que in membris sunt cõsumendo: qa aliter membra emollita minus ordinate moueri possent ⁊ fierẽt figure mẽbroꝝ enormes ⁊ incomposite. Opatur etiaʒ hoc modo calor excedens sicut est in ethicis vltra modum mẽbra exiccando: ⁊ tãdem vincẽs omnino sic opatur putrefactione et incineratione: ꝓpter qđ extrema putrefactorum pmo sunt humida ⁊ vltimo sicca ⁊ incinerata: hec autem omnia non nisi ignis sunt opationes. Similr autem ignis est operatio expulsio cum impetu. Calidum eniʒ in humido grosso terrestri facit ventositatem fortissimi motus: ⁊ illam continue generando auget ⁊ vincere facit: ꝓpter qđ tãdem cum impetu magno expellit: ita ꝙ etiam aliquando vasa scidit ⁊ rumpit. Signum autem huius est in vasis fortib⁹ vndiq̃ clausis que in igne posita dissoluuntur ipetu: sicut ⁊ oua assa aliquando ⁊ castanee ⁊ cetera in quib⁹ calidus vapor includit. He igitur ⁊ his similia caloris ignei in corporib⁹ animalium ꝓprie sunt operationes. Est autẽ in hmõi mixtis substantialiter ignis sicut ⁊ alia insunt elementa. Non eniʒ in mixto miscibilium sunt qualitates nisi ꝓpter substãtias eoꝝ que insunt. Si enĩ per generationem vnũ mutet in alterum iam nõ esset mixtum: sed poti⁹ vnuʒ esset simplex ex alio vel alijs generatũ. ¶ Opʒ igitur in talib⁹ ignẽ substantialiter inesse: ⁊ hui⁹ signũ est in sursuʒ augeri corpora oĩuʒ aĩatoꝝ. Hunc enĩ motum non hñt nisi ꝓpter ignis leuitatẽ ⁊ caliditatem. Cui⁹ signũ est: qa aĩalia corpora calidiora et minus terrestria hñtia magis erigunt ⁊ eleuant sicut hõ: ⁊ quedaʒ genera symiaꝝ que erecta incedũt duob⁹ pedib⁹. Similr autem ⁊ auium genera erigunt ꝓpter multã aeritatem ⁊ leuitatẽ corpoꝝ suoꝝ: q̃uis omnes aues multo maiora habeãt mẽbra superiora q̃ iferiora. Dictuʒ igit est q̃liter ignis inest corporib⁹ aĩatis. ¶ Queret aũt fortasse aliquis qualiter ignis descẽdit ad locũ generationis aĩalium ⁊ qualiter incorporatur mixtis corporib⁹. Sʒ nos hmõi rationem iam in alijs libris ostẽdimus. ¶ Radij enĩ solares ex repcussione sup locum generationis ignis calorem efficiunt: sicut ostenditur in scia de speculis comburentibus: ⁊ ille est ignis qui in mixtis corporibus cum elementis adunatur. Sphera ẽt solis habet mouere ignem ⁊ virtutẽ ipsi⁹ imixtis imittere corporibus. Motu etiam ignis elicit qui sepe in corporib⁹ mixtis generatur. Ignis igitur taliter ⁊ ex huiusmodi causis est in corporibus animalium.

¶ Cap. 5m. Utrum quintuʒ corpus vel essentia substantialiter cõmisceat corporibus aĩalium: ⁊ ponunt multe rationes hoc ponẽtiuʒ ꝙ cõmisceat cum animato corpore.

Preter omnia que dicta sũt que vocant quatuor elementa corpoꝝ quidam sunt in corporib⁹ quintum corpus cõmisceri dicentes. Celi enim subaʒ esse lucem dicunt: ⁊ hãc eẽ in corporib⁹ mixtis ⁊ quintũ vocari corpus. Et hoc nitunt astruere qbusdã signis. Asserũt enĩ cõtraria non simul stare cõmixta nisi sit aliquid tenens ea in mixtura.

Exẽplo i arte ⁊ nã cõprobat calidum ꝯgregare homogenea ⁊ etherogenea segregare.

Qualr pforatio facta a spũ in formatione corpis aial fiat diũsis modis ⁊ in nutritiõe eiusdem.

Nulla q̃litas ẽ hũiditatis ... ptiua nisi ca... tas ignea.

Signo cõpro bat q̃ ... masr sint in mixto.

Dubium.

Solutio.

mixtura. Leuia enim per se sursum ⁊ grauia deorsum mota distabūt nisi aliquid sit qḋ ea cōnexa retineat ne ꝓprijs ⁊ cōnaturalibus suis motibus dissoluantur. Continēs autem ea que habent contrarios motus ad mediū: aut a medio nō potest esse aliquod dictorum elementoruz: eo ꝙ oia dicta elementa mouentur aut a medio aut ad medium: sicut ostensum est a nobis in 4° libro de ce. ⁊ mun. Continēs igitur ea dicunt esse lucem de natura qnte essentie siue qnti corporis existentem qḋ est celum. Similis autem ratio est etiam de calido ⁊ frigido: quorum vtrūqȝ est actiuum per sue nature necessitatem. Que autem per nature necessitatē actiua sunt: de necessitate in seinuicem agunt quādo seinuicem tangunt. Actio autem continua necessario dissolutionis est causa: eo ꝙ omnis passio magis facta abijcit a substantia. Cum igitur mixtuȝ ex calidis ⁊ frigidis non dissoluatur: oportet aliquid esse continens preter calidum ⁊ frigidum: hoc autem qḋ preter calidum est ⁊ frigidum nullum elementorum: quintum igitur erit hoc continens extra elementa existens vt dicunt. Idem autez modus rationis est de humido ⁊ sicco hoc modo: qa que sūt passiua ⁊ materie ⁊ dispositiones ⁊ se contingentia per nature necessitatez patiuntur ab inuicem: propter qḋ continente indigent vt dicunt: hoc autem continens cum non incidat in idem cuȝ cōtento dicūt extra omnia oportere esse materialia principia siue elementa: ⁊ hac ratione quintum corpus hoc continēs esse dicunt. ¶ Amplius ex motu ⁊ qualitate ⁊ effectu vidētur ostendere spiritus esse huiusmodi corpora de nā quinte essentie existentia. Dicunt enim motum lucis a luminari moueri per modum pyramidis. Talis autem exitus spiritus est ex cordis puncto siue acumine in totius corporis latitudinem: ⁊ ideo spiritus de natura luminis esse dicunt ⁊ lucis: lucem autem dicunt esse corpus sicut diximus alibi. ¶ Amplius nullum elementum esse dicunt qḋ a principio loci sui moueatur ad omnem diametrum circulariter exeundo. Terra enim non nisi diametraliter descendit. Ignis autem ꝯtinue ascendit. Aer autē in vno descēdit ⁊ in duobus ascēdit: ⁊ aq̄ ecōtra in vno ascendit ⁊ descendit in duobus per rectas diametros. Sed ebullitio spiritus a loco spiritus est circulariter ad omnem diametrum: non ergo videtur esse de natura alicuius elementi. Huius autez signū dicunt esse motum cordis in diastole ⁊ systole qḋ continue exufflando spirituȝ mouetur: dilatando se ad circūferētiaȝ ⁊ constringendo se ad centrum: qḋ non esset vt inquiūt nisi ꝓpter pyramidalem luminosi spiritus exituram. ¶ Adhibent etiam ad hoc etiam cordis figuram quā pyramidaleȝ esse dicunt propter spiritus pyramidalē in ipso generationem. Hec igitur ⁊ similia ex motu inducentes dicunt preinductam defendentes positionem. ¶ Ex qualitate etiā motus ⁊ qualitate spiritus quedam afferunt ad istius probationem opinionis. Celeritas enim motus que mot⁹ qualitas est: tāta est in motu spiritus ꝙ subito mouetur in motu spiritus: sicut illuminationes subito fiunt in mūdo sicut Isaac testatur. Non autem subito moueri possent vt dicūt si de natura essent quatuor elementorum: ⁊ ideo de natura quinti corporis dicunt esse spiritus. ¶ Addunt etiam cōformitatem qualitatis spiritus quos lucidos ⁊ luces quasdaȝ esse dicunt: ⁊ ideo obscuratos turbationem ⁊ distrasiaȝ corporis dicunt indicare. Cum igitur vt inquiunt lux ⁊ lumen non sint de natura alicuius inferioris corporis: eo ꝙ etiam ignis in propria sphera ⁊ natura non lucet: dicunt lucem illā esse de natura essentie quinti corporis. ¶ Preter omnes autem dictos modos probationum arguunt hec ex effectu multipliciter. Primo quidem per naturaȝ termini ⁊ finis. Secundo autem per modum sue actionis. Tertio autem per compositionem sui ad suum mouens. Quarto per analogiam sui ad virtutes quas vehit. Quinto v̇o per conformitatem complexionis quā continet. Sexto per proportionem ad id in quo est primo vita sicut in subiecto ⁊ cā. Septimo per rationem sue mediationis inter corpus ⁊ aīam. Octauo per rationē sue contractionis ⁊ expansionis. Nono per rationem sui augmenti ⁊ diminutiōis. Decimo per rationem sue diuersitatis. ¶ Et per rationem quideȝ termini ⁊ finis arguunt per hunc moduȝ. Dicunt enim qualitates primas non habere virtutem nisi alterandi materiā ad suas formas simplices aut cōmixtas suscipiendas. Lux autem spirituum qui sunt in corpore agit ad spēm viui in carne ⁊ alijs membris. Propter qḋ constat lucem que spiritus est in corpore animalis non esse de natura alicui⁹ elementoꝝ. ¶ Amplius qualitates que sunt in elemētis vni⁹ effectus sunt simplicis: sed lux multos inducit: sicut eni lux in mundo plurimos inducit effectus ⁊ fere omnem formaȝ perducit ad effectum: sicut in libris physicis in scientia de anima ostensum est: ita etiā in corpore animalis non vnū: sed multa valde ⁊ difformia operatur: ꝓpter qḋ vt dicūt cōstat lucem non esse aliqḋ elementorum quatuor: sed qntuȝ qḋ est preter hec ⁊ extra ipsa. ¶ A modo autez actionis idē ostendunt. Lux enim que est spiritus omnia facit absqȝ eo ꝙ aliquod habeat contrarium: hoc autem modo non operatur aliqua qualitatum elementalium: constat igitur lucem spirituum formam elementalem non esse: ⁊ constat ꝙ non est forma sine subiecto. Oportet igitur ꝙ sit vel quintū corpus vel forma quinti corporis existens. ¶ Adhuc autez ex compositione huius luminosi ad suum mouens arguunt sic: dicentes ꝙ non est dubium lucem spirituum instrumentum esse anime ⁊ proximum corpus qḋ est sub anima creatum in vmbra ipsius sicut alibi ostensum est quintū est corpus: videtur igitur lux illa de natura quinti corporis esse. ¶ Hoc idem accipi dicunt ex analogia hui⁹ luminose substantie ad virtutes quas vehit: omnes enim ille virtutes sunt virtutes vite: ⁊ cum non possit idem esse vehens siue inuehens: ⁊ hoc cui inuehitur virtus: cuȝ id cui inuehitur sit elementum ⁊ elementatum: erit id qḋ inuehit has virtutes aliqua substantia preter omnia elementa ⁊ elementata existens: ⁊ hoc non est nisi sint omnes huiusmodi spiritus de natura quinte essentie. Quinta igitur essentia hec operans erit in corporibus animalium. ¶ Adhuc autem idem probant per naturam complexiōis quaȝ huiusmodi luces continent: hec enim recedit ab excellētijs contrariorum et appropinquat corpori nō habenti cōtrarium: ⁊ hoc non est nisi celum sicut sepius in libris p̄habitis ꝓbatum est. Cum igitur deducat ad similitudinem celi ⁊ cōtineantur in similitudine orbis etiam ea que sunt ex cōtrarijs: nō videtur aliqd esse posse nisi de substātia ⁊ natura celi. ¶ Amplius p̄mo vita nobilior inuenit̄ in celo vt dicunt isti sicut in causa vite ⁊ subiecto. Vita autē est in elemētis ſm ꝙ sunt elemēta. Si ergo elemētatum aliquid viuit vt inquiūt isti: oportet hoc esse per participationē p̄mo viuentis corporis: ⁊ hoc nō est nisi celum. Natura igitur ⁊ substātia celestis est in omni viuenti corpore. ¶ Amplius cum sit vehiculū anime in membra suba lucis in corpore sicut lux celi vehiculū est motoris celi in totā mām: opȝ lucem ipsaȝ mediā esse inter nām anime ⁊ mām: est autē materia elntatū: igit̄ lux que est in corpore est media inter aiam ⁊ mām elntoꝝ: mediuȝ aūt neutrū est extremoꝝ: sed est circa vnū ⁊ supra alteꝝ. Lux igitur corporaliū spirituȝ in corpore aialis erit supra corpus elemētatuȝ ⁊ circa aiaȝ: ⁊ tunc nō pōt esse nisi corp⁹ quintū tm̄. ¶ Amplius suba illa contrahit̄ ad vnū punctum qui est in cordis acumine in systole cordis: ⁊ expandit̄ ad dilatationem oīum mēbroꝝ in diastole. Talis autē cōtractio ⁊ expāsio nō pōt fieri frequēter ⁊ subito in aliquo corpore elementali: opȝ igit̄ hmōi lucem p̄ter quatuor elementa ⁊ p̄ter oia elemētata aliqd esse: ⁊ sic iteꝝ nō dicetur esse nisi corp⁹ quintum. ¶ Amplius hec suba diminuto corpore elemētali aliquādo auget̄ ⁊ econtra aucto corpore elemētali diminuit̄: qḋ nequaqȝ fieri posset si esset vnum ex elemētatis aut elnts in corpore. Angustia eni auget ipsum ⁊ in morte egredi videtur spūs ⁊ retrahi a mēbris tāqȝ incorruptibilis: ⁊ vocat̄ hec a medicis agonia vel tractus spūs. A vulgo aūt vocat̄ saltus aie. ¶ Amplius nullū est elemētoꝝ aut elntatoꝝ ſm formaȝ nisi vnicū. Spūs autē lucidus qui est in aiatis valde est multiplicis forme: qa alius est naturalis ⁊ alius vitalis ⁊ alius aialis ſm formam. Et quilibet istoꝝ est valde diuersus: ⁊ precipue aialis ſm oēs diuersitates sensuum et imaginationis ⁊ memorie ⁊ alioꝝ. Et ſm diuersitatez motiuoꝝ variatur spūs. Hec igit̄ diuersitas cū ad aliqd reducatur sicut ad cām: ⁊ nō possit hec diuersitas causari ab elementis: sequit̄ ꝙ nō potest causari nisi a celo ꝓpter diuersitatem formaꝝ que sunt in lucib⁹ celestib⁹ a quibus illa lux

Probatiōes ex effectu multiplices ꝓ illa opinione.

Rōnes ex prima via.

Rōnes coꝝ ex scd̄a via.

Ex tertia via.

Ex q̄rta via.

Ex q̄nta via.

Ex sexta via.

Ex septia via.

Ex octaua via

Ex nona via.

Ex decia via.

que spũs vocaꝛ descendit. His phãtasijs potius ꝙ rõnibꝰ quidã intẽtes ⁊ similibꝰ dicunt ꝙ lux corpus celeste exñs est in corporibus aialiũ: dicentes ꝙ lux celi penetrat in oia corpora: ⁊ cum quolibet corpore est in eodem loco: ⁊ in corporibus existẽs cõtinet et saluat ea: ⁊ est media substantia illa inter corpus ⁊ aiam ⁊ ipsa anima mouet corpus. Et de ista positione alibi disputauimus: hoc aũt mẽtionem fecimus quãtũ ad nãm aialis pertinet muniẽtes ipsaz rõnibꝰ: quas lz illi qui hãc positionẽ inuenerunt nõ inducant: tamẽ ideo studuimus pro eis iducere eas vt cum ostensum fuerit has rationes que fortiores esse videntur non concludere: hec positio erronea ⁊ ab omnibus recte philosophantibus tãꝗ͂ error pessimus abijciatur.

¶ Cap. 6m. De improbatiõe eius qd̃ dicitur ꝙ celũ ⁊ orbis ẜm aliquid sue substãtie sunt in corporibꝰ aialium.

Si quippe lux que de nã qnte eẽntie dicaꝛ eẽ est in corporibꝰ aialiuz: ⁊ de cõstitutiõe ipsoꝝ opz hoc aliquo triũ fieri modoꝝ. Aut eniz gñabiꝛ ex elemẽtis: sicut qdã istoꝝ ꝑcipui iã dixerunt: aut lux que suba est orbis: aut stellaꝝ de se penetrat in corpora aialiũ: aut aliquid substãtie quinti corporis in gñatiõe aialiũ descẽdẽs cõponit corpora aialiũ cũ ceteris elemẽtatis ⁊ elemẽtis cõstituẽtibꝰ corpora aialiuz in prima gñatiõe ipsoꝝ. Et ꝓmuz hoꝝ sicut diximꝰ iam asseruit primus huius erroris inuẽtor: dicẽs in quodã libro vbi de rõne trãsmutatiõis corpoꝝ locutus est intãtuz posse per assationẽ ⁊ sublimationem corpora trãsmutari ꝙ ad celi cõuertanꝛ nãm: hoc aũt pessimũ eẽ errorẽ scit ois bene institutꝰ ẜm Peripatheticoꝝ doctrinã. Quorũcũꝗ͂ eniz est trãsmutatio adinuicẽ hoꝝ est mã vna cõis sicut nos sepe in libris physicis probauimus: sed celi ⁊ elementoꝝ neꝗ͂ est materia vna. Impossibile igitur est transmutari

Uersus finez.

elementa ad celi naturam vel econuerso. In de celo autem ⁊ mundo ostensum est celi ⁊ elementorum non esse materiã vnam. ¶ Amplius si celi natura ⁊ orbis sic generabilis est ⁊ omne generabile corruptibile esse probatum est in primo libro nostro ce. ⁊ mun. sequetur orbem ⁊ substãtiam orbis esse corruptibilem: ⁊ hoc multis rationibꝰ improbatum est

T.cõ.20. ⁊ in fine,

a nobis in primo ce. ⁊ mun. ¶ Amplius si natura orbis est generabilis ⁊ corruptibilis: cum omne generabile ⁊ corruptibile indigeat corpore qd̃ sit ante ipsuz causa motuũ suorum qd̃ non sit generabile ⁊ corruptibile: sz sit perpetui motus quid erit ante celi ⁊ orbis substantiam incorruptibile ⁊ perpetui motus existens qd̃ sit causa motuum ad locum et ad formã in orbis natura existentium. Tale enim corpꝰ qd̃ sit causa alterationis ⁊ generationis ante alia corpora esse iam demonstratũ est in 8° nostrorum physicorum. Si autẽ fortassis dicat ꝙ celestis natura generabilis ⁊ corruptibilis est ẜm partẽ ⁊ non ẜm totum sequeꝛ ꝙ non sit homogenea sed composita ex perpetuo ⁊ generabili: qd̃ iterũ est absurditas maxima: qa ẜm hoc oportebit iterum ante quintum corpus esse sextum qd̃ sit simplex ⁊ icorruptibile. ¶ Amplius maxima absurditas erit dicere id qd̃ motu suo est cã generationis simplicium ⁊ compositorum esse compositum ex etherogeneis ⁊ id qd̃ creatuz est esse simplex sicut est elementum. ¶ Amplius si celi natura est generabilis que naz causa est ꝙ celum lune per tot secula tactum ab ignis cõuexa superficie non est alteratum ⁊ mutatum: sed iã apparuerunt quidam de secta istorum qui dicũt non eẽ superiꝰ ignẽ sed tm̃ aerem: qd̃ quoniã absurdum sit videri potest ex his que nos in libro de natura locoꝝ ⁊ locatoꝝ probauimꝰ. Si enim supponatur qd̃ per se manifestũ est ⁊ ad sensum certificatum ꝙ in omni materia generabiliuz est ex motu calor ignis si fortis ⁊ continuus sit motus: scimꝰ ꝓ certo ibi ignẽ non posse deesse vbi tam ingens motus: ⁊ tam velox ⁊ fortis sicut est motus orbis per tot secula materiam elemẽtorum dissoluit ⁊ igniuit. Nõ igitur potest dici ꝙ celuz ẜm aliquam partẽ sit generabile aut corruptibile. ¶ Id aũt qd̃ dicũt ꝙ celi substãtia ad omnia se extendat quã substãtiam qdã naturam perspicui vocant que est in omnibus tam peruijs ꝗ͂ terminantibus visum corporibus: stare oino non põt: sicut ⁊ alibi ostendimus: quoniam vnum numero est quodcũꝗ͂ continuum: vnum autẽ numero non potest esse in corporibus differentibꝰ numero ⁊ specie ⁊ genere ꝓximo. Cõstat enim elementa ⁊ numero ⁊ specie differre ⁊ celũ ab his etiam differre materia ⁊ proximo genere: nec est itelligibile qualiter idem numero ⁊ substantia ⁊ essentia sit in omnibꝰ istis. ¶ Amplius in circulari elementorum ex adinuicẽ generatione efficitur perspicuum ex non perspicuo: perspicuũ igitur qd̃ efficitur in ipso de potentia educitur ad actum: ⁊ sic causatur per generationem: qualiter igitur idem erit cũ perspicuo ingenerabili ⁊ icorruptibili quod est in celo. Adhuc autez quãuis demus istud intrare in constitutiõe corporis animalium: ⁊ ideo coloratum effici corpus vnde probabitur hoc esse substantiaz celi vel orbis. ¶ Hec eniz que dicunt afferentes istam positionem omnino sunt absurda ⁊ inconuenientia. Tamen iam quidam huius secte auctores istam viam elegerunt ⁊ reliquerũt in scriptis. Hec eniz secta primo vna fuit: ⁊ postea ex vna positione in tres diuisa est: ⁊ vna sustinet primum: ⁊ alia secũduz: ⁊ tertia tertiũ. Et quia iam duas huius secte partes improbauimus accingamur contra tertiam que etiam sustinetur a quibusdã gloriantibus quando incredibilia ⁊ ipossibilia fingere possunt: ⁊ in hoc se reputant esse philosophos. Hi igitur dicũt lucem que a celo descẽdit ⁊ radios esse corpora ⁊ esse de natura celi ⁊ ingredi in constitutione corporum generatoruz. Queramus igitur vtrum corporea lux diuiditur a substantia orbis quando ingreditur constitutionem generati corporis aut nõ. Si dicitur ꝙ diuiditur ab ipso: oportet ꝙ aliquo agente diuisionem: non autem est agens nisi qualitas elementalis: ergo materia ⁊ qualitas elementi diuidũt substantiam orbis: ⁊ elementum fortius est celo: quod est absurdum. ¶ Amplius cum celum sit homogeneum quo ad corruptibilitatem ⁊ incorruptibilitatem sicut diuiditur in vna parte: ita diuidi potest in qualibz parte: qualiter ergo ignis ab antiquo non diuisit ipsum. Non enim potest huius assignari conueniens causa. Si autem non diuiditur tunc oportet ponere ꝙ quodlibet generatum per aliquid continuetur celo: ⁊ hoc est contra sensum. ¶ Amplius cum lux illa que est in generatis non sit inuisibilis oportet ponere ꝙ visibiliter quodlibet generatum per aliquid sui celo continuetur quod est absurdum. ¶ Amplius quomodo potest dici ꝙ lux illa sit substantialiter corpus quintuz ⁊ ꝙ descendat ad medium: quorum enim vna est natura eorum est vnus motus simplex. Probatum autem est in de ce. et mun. ꝙ omne quod est de natura corporis quinti mouetur circa medium ⁊ non ad medium. ¶ Amplius quid mouet ipsum ad descensum: hoc enim cum ẜm naturam sit motꝰ oportet ꝙ aut a se moueatur aut ẜm naturam. Et si quidẽ a se mouetur oportet ꝙ sit animatum: sicut demonstratum est in octauo physicorum a nobis. Si autem mouetur ẜm naturam sequuntur tria inconuenientia: quorum vnũ est: simplicis corporis erunt duo motus specie differẽtes: quorum vnus est circularis circa medium: ⁊ alter est rectꝰ ad medium. Secũdum est: quia omne generatum sequiꝛ motum sui generantis: ⁊ sic lucem ⁊ radium mouens deorsum mouebitur naturaliter deorsum: ⁊ hoc est terra: ⁊ sic terra generabit lucem ⁊ mouebit eam deorsum. Tertium est: qa cum idem sit motus ad formam ⁊ ad locuz sequetur ꝙ lux sicut petit locum deorsum: ita non perfecte habeat formaz ⁊ naturam lucis nisi quando est deorsum qd̃ tonsoribus patet esse absurdissimum. Non igitur lux de corporis quinti natura existens potest incorporari generatis. Nouelluz autem figmentum huius secte apparuit qd̃ dicit lucez formaliter a luminibus celestibus generari ⁊ esse formã: ⁊ mãm huiꝰ forme ꝯtinue cãri ex nihilo ab opifice siue cã ꝑ°. Cui fabule nunꝗ͂ aliqd sile dictũ est a phis. Phia eiz Platonis formas qdem ab opifice dari mãe exñti docuit. Aristotelis autẽ positio formas ex materia existente educi affirmauit. Anaxagore autez positio omnes latere dixit formas in materia existente. Nunꝗ͂ aliquis finxit ꝙ materia ex non esse ad esse deduceretur forme a quodam generante traducte. In hoc igitur gloriatur ista fatuitas: quia non solum contra philosophiam dicit: sed etiam qa dicit id cui nihil vnꝗ͂ simile opinatus est aliquis philosophorum ⁊ cui nunꝗ͂ simile ꝓduxit natura: ⁊ quod ars in nullo genere artis imitatur. ¶ Amplius queramus ab his vtrum sensu vel ratione vel vtroꝗ͂ aliquo experimento possit probari qd̃ di-

cunt

cunt. Et si nullo istoꝝ constare potest constat ipsum esse cõ/tra omnia nature principia: q̄r illa omnia probanẽ aut per viã sensus aut per viã rationis. Erronea igiẽ ⁊ contra na/turã est ista positio quã inducunt. Alibi autẽ contra hec fi/gmẽta disputauimus: ⁊ ideo hec que induximus hic suffi/ciant ad certitudinẽ materialiũ principioꝝ componentiu3 corpus aialis. Prima igitur elementa componentia corpꝰ non nisi quatuor esse probantur a nobis.

¶ Cap. 7m. De solutione rõnu3 superius inductarũ ad hoc ꝙ substantia quinti corporis sit in corporibus nostris.

EA vo que inducta sunt superius non est graue dissoluere. Non enim est verũ ꝯtraria in actu mixti non manere nisi per aliquid ꝯtinens qḋ sit quintũ ab elementis. Mixtio enim est mi/scibiliũ alteratorum vnio in vnã formam que est actus mixti a mixtiõe causatus. Et de hoc causas ⁊ modos determinauimus in fine primi libri peri/geneseos. Per hoc enim ꝙ alteranẽ miscibilia q̇libet pa/titur ab alio. Per hoc aũt ꝙ in vnã forma3 mixti vniuntur quodlibet ab alio apprehendiẽ ⁊ teneẽ: ⁊ ita stant in mixto. Huius aũt signũ est ꝙ inducta discrasia in aialibus nõ stu/det medicus sapiẽs ad reformationẽ lucis que sit in corpo/re continens ꝯtraria: sed potius studet vt reducat ad equa/litatem ꝯtraria aut ẜm rõne3 medij arithmetici aut ẜm rõ/nem medij geometrici: sicut in alijs locis vbi de cõplexio/nibus locuti sumus dictũ est. Et hoc generale est in oibus ꝯtrarijs siue sint leuia ⁊ grauia siue etiam calida ⁊ frigida aut humida ⁊ sicca. ¶ Qḋ aũt hi dicũt de pyramidis exitu/ra a corde spiritus est derisibile: q̄ñ spiritus ille ab humi/do naturali generaẽ sicut a nobis alibi ꝓbatu3 est: propter qḋ calor hmõi causat exiturã potius q̄̃ natura lucis. Calo/ris enim motus est a centro ad circũferentiã: ⁊ ideo cũ cen/trũ eleuaẽ super superficiẽ quã motu dilatationis spiritua/lis humidi describit calor generaẽ figura pyramidis. Ele/uaẽ aũt centrũ propter cordis figurã. De causis aũt figure cordis satis dictũ est in his que diximus de cordis anatho/mia. ¶ Qḋ aũt de qualitate motus ⁊ eius qḋ moueẽ indu/cũt oino est irrõnabile. nõ enim corpus quintũ moueẽ subi/to: nec aliquid est corpus oino qḋ possibile sit ẜm nãm subi/to moueri: ⁊ ideo nulla est cã quã inducunt: neq3 spiritus in corpore subito moueẽ. Et hoc testanẽ accidentia spiritui que sunt vndans spiritus velox tardus caprizans decidẽs ⁊ oĩa pulsus siue spiritus accidẽtia. ¶ Adhuc aũt cõpositio spiritus testaẽ qui componiẽ ex duobus motibus ⁊ duabꝰ quietibus: sicut in libro de spiritu diximus. ¶ Et qḋ diciẽ ꝙ moueneẽ sicut lumina in mũdo nõ est hoc dictũ quo ad tẽ/pus motus: sed quo ad similitudinẽ vtilitatis ⁊ finis: quo/niã sicut per lumina in mũdo vehuntur virtutes celestes in materiã generabiliũ ⁊ corruptibiliũ: ita vehuntur virtutes aĩe ⁊ cordis in materiã membroꝝ per spiritus. Quare autẽ illuminatio in mũdo fiat subito in scientia libri de sensu et sensibili a nobis determinatũ ẽ: nec hic op3 repetere. ¶ Et ꝙ dicit spiritus naturales vel vitales vel animales esse lu/ces vel lumina mendaciũ est apertũ: cũ spiritus plus cõna/turalitatis habeat cũ fumo ⁊ vapore q̄̃ cum lumine ⁊ luce. Luminosi aũt sunt spiritus ⁊ precipue illi qui vitales dicũ/tur ex multa perspicua natura que est in substãtia spiritu3 sicut ⁊ alia extra aial corpora fiunt perspicua ⁊ luminosa: et hec luminositas priuaẽ ⁊ obscuraẽ per terrestres vapores obscuros. Et quo ad hoc obscuritas spiritũ attestaẽ tur/bationi complexionis ⁊ discrasie. ¶ Qḋ aũt de effectu lucis inducunt nõ h3 vigore3: q̄r terminus qui est forma efficiẽ a calore nãli qui nõ agit in forma ignis tñ: sed potius infor/matus forma celi ⁊ aĩe sicut nos in antehabitis sufficienter exposuimus: ⁊ iterũ in sequentibꝰ plenius dicturi sumus: ⁊ ideo stultũ est dicere hoc esse lucis operationẽ. Et ꝙ multa efficit hoc mõ calor naturalis id est: q̄r forme celestes ⁊ aĩe sunt multiplices virtutes habentes nõ etiã vna3 solam ẜm quam forma celestis est forma periodi generationis: ⁊ hec forma est circuli qui componiẽ ex duodecim circulis duode/ci3 domoꝝ; ⁊ ex omnibus eis que ꝯtineneẽ in illis ⁊ ex respe/ctibus eoꝝ adinuicẽ. Et similiter aĩe virtus cõponiẽ in se/mine ex virtutibus oium membroꝝ ⁊ relatione ipsoꝝ adin/uicẽ: ⁊ ideo non est mirũ si calor prout est instrumentũ harũ virtutum multa ⁊ multiformiter operatur. ¶ Omne enim instrumentũ cuiuscũq3 motoris ⁊ artis ta3 multa operatur q̄̃ m̄ltas formas ⁊ virtutes in arte sua habet is artifex qui mouet instrumentum ad opus: sicut apparet in dolabro et malleo ⁊ in omnibus instrumentis artificum. Similiter autem esse dicit Pithagoras in instrumentis musicis: si/cut est videre in monochordo in quo in vna ⁊ eadem chor/da sonant omnia neupmata ẜm tactus diuersaru3 diuisio/num. ¶ Quod autem dicitur ꝙ lux omnia operatur absq3 eo ꝙ habeat contrariũ non tenet omnino: q̄r l3 spiritus per substantiam non habeat contrariu3: tamen per qualitates quas habet contrarium habet. Calidus enim est spiritus ⁊ clarus ⁊ quo ad vtrũq3 istorum habet contrarium. nulla enim substantia habet contrarium: sed qualitates contra/rie sunt inter se. ¶ Similiter non est verum ꝙ sit medium quo anima vtiẽ in viuificando vel perficiendo corpus. Ani/ma enim non vtitur spiritu nisi iam vnita corpori. Et ideo patet ꝙ ẜm naturã prius est vnita corpori q̄̃ spiritu vtatur. Adhuc aũt si mediũ esset nõ oporteret ꝙ esset de natura qn/ti corporis: q̄ñ multiplex est mediũ. Est enim medium per equidistantiã extremoꝝ: ⁊ est mediũ non substantiarũ vel extremoꝝ: sed potius quo aliquid agit in aliud: sicut instru/mentũ est mediũ: ⁊ hoc solo vltimo modo spiritus est me/dium anime ⁊ corporis. Omne aũt qḋ instrumentaliter est mediũ habet natura3 eius circa quod est operatio: sicut p3 in instrumentis architectonicoꝝ fabroꝝ malleatoꝝ ⁊ alioꝝ quorũcũq3 artificum. Et sic concludiẽ ꝙ spiritus debet esse de natura corporis circa qḋ operatur anima: ⁊ sic erit ex ele/mentis sicut diximus. ¶ Qḋ aũt dicitur non idem esse inue/hens virtute3 ⁊ id cui inuehitur. Dicendũ ꝙ non est idem ⁊ est idem: q̄ñ non est idem forma ⁊ esse: sed est idem origi/ne ⁊ materia cõmuni sicut cuilibet patet in omnibꝰ malleis fabroꝝ qui materialiter conueniũt cum his quibus forma fabrilis inuehitur: ⁊ tamen differunt forma ⁊ esse: sicut alia est forma instrumenti: ⁊ alia est forma eius circa qḋ opera/tur. ¶ Nec est verum qḋ dicunt ꝙ lux complexionem dedu/cat ad celi natura3: q̄ñ sicut in scientia de complexionibus determinatũ est: complexio ipsa equalitate sua ad celi vici/natur equalitatem: ⁊ non per aliquã lucem quinti corporis que sit in ipsa. ¶ Similiter aũt vita que est in superioribus ẜm opinionem peripatheticoꝝ non est vniuoca ad vitã ani/malium: veruntamen est ꝙ corpora elementata non partici/pant vitam nisi per aliquid simile ad orbe3: sed hoc sicut di/ximus non est nisi equalitas complexionis: ⁊ nõ lux aliqua sicut iam ante diximus. ¶ Sed qḋ dicũt de medio ꝙ debet esse citra vnum extremorum ⁊ supra aliud iam in antehabi/tis est determinatum: quoniam spiritus non est lux celi: sed est medium sicut anime instrumentum: ⁊ ideo participant formam formatiui ⁊ motiui primi: ⁊ est conueniens cũ mo/uente ⁊ infra ipsum: eo ꝙ mouetur ab ipso: supra materia3 aute3 est eo ꝙ ipse mouet eam ⁊ imprimit in eam. Hac enĩ ratione est medium ⁊ non alia: ⁊ ideo nihil est quod dicũt: q̄r supponunt mediũ esse quo ad naturam: ⁊ hoc est falsum q̄r nullum tale medium potest esse inter incorpoream ⁊ cor/poream substantias. ¶ Quod autem dicunt recolligi spiri/tum ad vnum punctum cordis ⁊ dilatari non bene dictum est: q̄r nihil naturalium corporum ad vnum retrahi potest punctum: sed colligitur versus centrum infrigidatis corpo/ribus exterius ⁊ expanditur ad extra recalefactis extremi/tatibus: ⁊ hoc potius est de natura calidi q̄̃ celi: nec in an/gustia augetur spiritus nisi elementalis: q̄r calor ⁊ angustia sunt quodãmodo generantia spiritum per resolutione3 in/terioris humidi. Quando autem moritur animal non ma/net huiusmodi spiritꝰ: s3 expirat ex animali mortuo. ¶ Qḋ autem dicunt spiritum multiplicis esse forme: verum qui/dem est: sed non habet eam causam sue diuersitatis quam inducunt pro causa: sed potius vnus ẜm originem existens spiritus: q̄r in corde oritur deriuatus ad membra principa/lia que etiam causatrices habent virtutes efficitur multi/plex: ita ꝙ vnus naturalis ⁊ alter vitalis ⁊ tertiꝰ animalis dicitur: nec hoc modo solum efficitur multiplex: sed etiam in quolibet membro multiplicitatẽ forme accipit: eo ꝙ nul/lum membrum est quod non propriam habeat virtutem et operationem sicut diximus in hoc libro vbi de anathomia

Qualr dz itel/ligi dictu3 cõe ꝙ moueneẽ spi/ritꝰ sicut lumina in mũdo.

Nõ ꝯtra dcm cõe asserẽtiu3 spũs eẽ de nã lucis.

Solo ad rõ/nes opinionis de effectu ꝓce/dentes.

Pulchra ⁊ no/tabilis ꝓpõ.

Spũs non est medium quo aia vniẽ corpi. sed vtiẽ eo ia3 vnita.

Spũs in quo/libet membro multiplicitatẽ forme accipit.

⁊ virtutibus membrorum locuti sumus. Ex omnibus igitur dictis patet ꝙ error est dicere corpus quintum ⁊ incorruptibile venire in constitutionem corporum animalium: sed potius ipsum motu suo causa est generationis eorum non mixtum cum ipsis.

¶ Cap. 8m. De ratione commixtionis materialium principiorum corporum animalium: ⁊ de causa ⁊ modo commixtionis ipsorum.

Materialibus principijs corporum animalium sic executis: antequã de formalibus agamus oportet determinare commixtiones istorum adinuicem ⁊ causas commixtionuꝫ ⁊ modos. Non enim ex materialibus quocunqꝫ modo compositis cõsistit corpus animalis: sed sicut dicit Empedocles oportet cõmixtionis ⁊ compositionis eẽ quandam collaꝫ ⁊ rationem. Sicut enim in artificiatis que in domus structura componuntur sine colla non coherent ⁊ sine ratione coniuncta non perficiunt domus figuraꝫ sicut dixit Empedo. capita germana membris non coherere sine colla continuante: nec conguram constituere animalis figuram nisi determinata ratione ⁊ proportione fiat compositio. Oportet igit̃ ꝫm Empedo. in talibus esse tria ad minus in ipsa materia: mixturam videlicet et mixtorum collam ⁊ rationẽ mixture ad mixturã. ¶ Rursus tria exiguntur vel quatuor vt placet Democrito: ⁊ primum quideꝫ est miscibilium per minima diuisio. Secundũ auteꝫ est vnius in alterum tanta penetratio vt vbicũqꝫ minimum vnius sit cum minimo alterius. Tertium autem est vniuscuiusqꝫ mixtoruꝫ ab altero alteratio ⁊ fractio ⁊ non perfecta transmutatio. Quartuꝫ autem quod addit Democritus est mixtarum partium ordinatio siue situs. ¶ Quorũ omnium modum ⁊ causam oportet aduertere eum qui perfecte vult naturam animaliuꝫ inuestigare. Oportet igitur scire diuisionem elementorum nequaqꝫ fieri per minima nisi vaporabiliter diuidantur. Propter quod etiam opera artis que perfectiora sunt ⁊ subtilius corpora transmutant sublimationibus student que fiunt per euaporationem. Euaporatio enim ⁊ minima diuidit ⁊ quod nobilius ⁊ subtilius est in re ipsa que euaporat eleuat reiecto feculento nõ bene cõmiscibili. Hanc autem euaporationeꝫ duabus virtutibus oportet perfici que sũt in materia: ⁊ tertia que est causa mouendi ⁊ alterandi in vtraqꝫ. Et vna quidem virtus in materia inferiori grossiori ⁊ grauiori est calor in terra et aqua vaporabiliter eleuans vnum istorum in aliud ⁊ vtrunqꝫ simul ad elementuꝫ aeris. Alia autem virtus est frigus temperatum aeris comprimens ⁊ deprimens aereꝫ in id quod ex terra ⁊ aqua eleuatur. Sic enim vnumquodqꝫ triuꝫ elementorum penetrat in fundum alterius: qꝛ cum vaporant aperiuntur vt vndiqꝫ penetrari possint: ⁊ cuꝫ oppositis virtutibus mouentur: grauia quidem calido eleuante: ⁊ leuia frigido temperato deprimente: vndiqꝫ seinuiceꝫ ingedientia penetrant ⁊ tangunt ⁊ diuidunt. Virtus autem que causat vtrũqꝫ istorum est lumen periodi quod ex multis stellarum virtutibus incidit in locũ generationis: sicut diximus in libro metheororum. Illud enim componitur ex virtute stellarum calidarum ⁊ frigidarum ⁊ humidarum ⁊ siccaruꝫ per multas differentias virtutum mouentiuꝫ: ⁊ hoc modo in seinuicem facit moueri elementa per radios emisperij. Radius enim ascendentis percutiendo contingente linea tangit ⁊ dat qualitatẽ: ⁊ dum continue eleuatur ascendens radius percutiẽs profundatur in id quod percutiet donec in meridie erectus stat infixus in ipsum: reflexus in seipsuꝫ ⁊ totam sibi virtutem suam imprimens: ⁊ ponit ipsum a cenith rei generande vsqꝫ in profundum ꝫm diametrum longitudinis rei generande. Cum autem continue postea descendit quod primo fuit ascendens deficit tandem in linea contingente ipsum in occasu: ⁊ sic per radium ascendentis in ortu ⁊ occasu penetrat ipsum ꝫm diametrum latitudinis rei que generatur. Et hec est causa ꝙ membra sinistri lateris ⁊ dextri equalia ⁊ similia sunt in figura: sed in virtute et potentia sunt dissimilia: quoniam virtus omnis in celo fortior est ascendens ꝙ̃ descendens. Has autem duas virtutes longitudinis ⁊ latitudinis perficit ꝫm periodos ꝫm motum diurnum qui est ab oriente in occidentem super circulos equinoctiali paralellos et super polos mundi rotatos. ¶ Per motũ aũt qui est periodi ab occidẽte in orientẽ sup polos orbis signoꝝ ⁊ super circulos zodiaco paralellos: qui etiam motus est ab austro in aquilonem ⁊ vocatur ab ante in retro radius ascendentis influit lumen ⁊ virtutẽ rei que generatur ꝫm diametrum mensurantem profundum ipsius ab ante in retro. Et sic corpus habebit ꝫm tres diametros plenitudinem virtutis celestis qua mouetur ad esse et generationem: nec est radius alicuius signi celestis sic longitudinem ⁊ latitudinem ⁊ profundum rei penetrans sicut radius ascendentis. Et ideo est ꝙ qualitates rei generate maxime cognoscuntur per ascendens. ¶ Sic igitur perficitur diuisio elementorum ⁊ penetratio vnius in alteruꝫ. Et sic duorum supradictorum que ad mixturam exiguntur ratio competens est inuenta ⁊ causa ⁊ modus. Hec autẽ non seinuicem alterabunt ⁊ frangent propter dictas virtutes: eo ꝙ per huiusmodi motum radij super materiaꝫ eius qđ generatur non restringitur in seipsam materia: sed potius egreditur extra seipsaꝫ propter quod exigitur occasus ⁊ descensus radij formantis generatum sub emisperiuꝫ ad angulum occidentis ⁊ ad anguluꝫ medie terre: ⁊ fit continue reditus eius ad anguluꝫ orientis vt ex frigore vmbre ⁊ noctis id quod in extremo est materie inspissetur: et sic contineat intra se virtutem calidi ⁊ humidi ne elabatur: ⁊ similiter alias virtutes que sunt in materia. Sic enim retente conuoluuntur in seipsis qualitates prime ⁊ frangunt seinuicem ⁊ remouent se ab excellentijs ⁊ deducuntur ad mediam equalitatẽ aut ratione arithmetica aut ratione geometrica sicut sepius exposuimus. Et hec sunt illa tria que ad mixtioneꝫ exiguntur. Non enim mixta in toto transmutantur ꝫm formas substantiales ⁊ species: sed franguntur ꝫm excellentias suarum qualitatum per modum quem diximus. Ordinem autem mixtorũ addidit his tribus Democritus. ¶ Videns eniꝫ Democritus omnia mixta per minima diuidi dixit athoma corpora principium materiale esse omnis rei naturalis: ⁊ hec figura ⁊ ordine facere differentiam ꝫm formaꝫ: ⁊ lꝫ exprimere proprijs verbis artis nesciret: tamen in hoc verum dixit ꝙ in omni mixto grossiora ⁊ grauiora ĩferius sunt ⁊ dilatationi magis apta: subtilia autem magis ascendunt ⁊ magis sunt apta extensioni in longuꝫ. Quedam autẽ internatant quasi mota per trãsuersum: sicut videmus omnem vaporem inferius diffundi in latum ⁊ superius eleuari in altuꝫ ⁊ acui: ⁊ de latere huiusmodi figure moueri quedam in latus per mediuꝫ quasi per profunduꝫ spissitudinis figure talis. Et sic ex ipsis partibus materie corporis tres constituuntur diametri longitudinis per leuia comparata grauibus ⁊ tenta ab eis lꝫ nõ omnino sint retenta: tenta enim dico ne euolent non retenta tamen ab extensione in longum. Diameter autem latitudinis efficitur a graui: moto a leui ⁊ non eleuato. si enim non moueretur tunc concideret circa seipsum in rotunduꝫ. Si autem eleuaretur tunc extenderetur in longum: sed cuꝫ leue tenetur ⁊ retinetur a graui ⁊ graue mouetur a leui: tũc necesse est in latum fieri dilatationem: ⁊ sic diameter secunda que in latuꝫ est in corporibus mixtis efficitur ⁊ precipue in corporibus animaliuꝫ sicut inferius patebit. Ab his aũt que sunt leuia in alio ⁊ grauia in alio: quoniã caliduꝫ ascendentis radij mouet ⁊ est tentum ⁊ retentuꝫ ab eo qđ est leue ⁊ graue cõstituitur diameter tertia que est ex motu istorum in profundum. Est enim motus istorum a calido et a propria qualitate: nec descensuꝫ habent simpliceꝫ nec ascensum simplicem: sed mouentur ad medij impletioneꝫ. Hec igitur sunt que ad elementorum exiguntur mixturam primam in corpore naturali animãlium siquis subtiliter velit inuestigare. Sic igitur duplex causa cõmixtionis elementorũ ꝫm tres diametros corporis determinata est. Ex hoc autem quod diximus de radio ascendentis qui virtutem habet periodi totiꝰ figurat dextra ⁊ sinistra superiora ⁊ inferiora per motum diurnũ ⁊ anteriora ⁊ posteriora per motum obliquum qui est super polos orbis signorum. Scitur ⁊ causa quare anteriora ⁊ posteriora non sunt eiusdeꝫ figure sicut dextra ⁊ sinistra: quare etiam superiora ⁊ inferiora nec eiusdem figure sunt nec eiusdem potentie. Motus enim declinationis ab austro in aquiloneꝫ: sicut ab ante in

Quõ elemẽta diuidãtur ad minima dum ad mixtioneꝫ deueniunt.

Nota hoc astrologi.

Triplex [illegible] midũ i co[illegible] tibꝰ giato[illegible]

Dubit[illegible]

Solu[illegible]

retro non est perfectus:ꝛ ideo virtus eius non est ad ean/
dem figuraȝ terminans opus:ꝛ ideo non nisi fundamenta
corporum sunt retro:ante aũt sunt operationes sensuuȝ ad
vigorem luminis immissi a celestibus. Inferiora autẽ lȝ mo/
ueantur perfecto ſm circulum circũducto radio:tamen qꝛ
inferior pars materie terrestrior est ꝛ spissior magis apta
est fulcimentis corpoꝝ sicut sunt crura ꝛ huiusmodi. Supe
rior autem qꝛ clarior est ꝛ purior magis apta est luci ꝛ ope/
rationi sensuuȝ. Talis igitur ꝛ hac de causa est commixtio
elementorum.

Nota hoc astrologia.

¶ Cap.9m. De colla corporum mixtorum que est triplex hu
midum ꝛ de conuenientia ꝛ differentia horum humidoꝝ.

Colla aũt mixture corporum mixtorum est hu
midũ:nec aliquid est qđ contineat mixta in cõ
tinuatiõe vnius forme mixture nisi humidũ.
Specialiter tamen humidum quod est colla
mixtoruȝ est in animatoꝝ corporibus. Et hoc
humiduȝ est triplex:vnum quidem imbibitũ

Triplex ẽ hu midũ i corpo rib⁹ aiatoꝝ.

mixtis elementis:ꝛ hoc prestat continuationem. Alterum
aũt est fluens per ipsa quod prestat mollificationem. Et ter
tium est qđ continue assimilaꝛ eis:ꝛ hoc prestat nutrimen/
tum. Et primum quidem horum est in corporum substan/
tia. Secũdum aũt diffunditur in partium spongiositate et
poris. Tertium aũt discurrit per vias que transeũt per cor
pora ꝛ influit partibus ꝛ vnitur eis. Et vltimo quidẽ sub/
tracto adhuc manet secundum ꝛ primum:ꝛ secundo subdu
cto per aliquantulum tempus adhuc manet tertium:sed il
lo remoto non remanet nisi cinis:propter quod etiam colle
nomen per prius ꝛ posterius participãt hec humida:quo/
niam absqȝ dubio vere ꝛ primo colla est humidum conti/
nuatiuum:ꝛ alia duo sunt colle posterius:scđm quidem qꝛ
infundendo se in profundum mixti mollificando facit flue/
re partem ad partem. Tertium autem qꝛ restituendo hu/
midum partibus impedit dissolutionem que fieret euapo/
ratione duorum aliorum humidorum. ¶ Est autẽ hic ad/
uertendum ꝙ humidum continuatiuuȝ est corporis ſm ꝙ
recipit quantitatem ꝛ figuram. Humidum autem mollifi/
catiuum est corporis inquantum est receptiuum formaruȝ
sensibilium que sine humido mollificatiuo non recipiunꝛ.
Cuius signũ est ꝙ nerui sensibiles ab anteriori cerebri de/
scendunt vbi est mollior ꝛ medullosior pars cerebri. Humi
dum autem tertium est animati ſm ꝙ est animatum:eo ꝙ
est ad nutrimentum ꝛ augmentũ ꝛ restaurationem deper/
diti que sunt prime operationes aiati corporis. Hoc igitur
modo illa mixtorum corporum animalium colla triplex est
sicut diximus humiduȝ. ¶ Queret autem fortassis aliquis

Dubium.

qualiter humidum continuatiuum sit vniuersaliter in cor
poribus mixtis animaliuȝ. Ea enim que diuersarum sunt
specierum ꝛ terminorum non sunt continua. partes autem
animatoruȝ sunt caro:os:neruus:vena:ꝛ huiusmodi:ꝛ hec
sunt diuersarum formarum ꝛ terminorum:propter qđ non
continua esse videntur:ꝛ ita non est in eis vnum humiduȝ
continuans. ¶ Sed hoc de facili soluiꝛ si aduertanꝛ ea que

Solutio.

in quinto physicorum sunt determinata de continui multi/
plicitate:quoniã aliud est omnino ꝛ simpliciter continuuȝ:
ꝛ aliud est continuum vt colla:quoniam continuum simpli
citer est cuius terminus est vnus ꝛ idem. ꝛ cuȝ forma sub/
stantialis rei sit proprius ꝛ essentialis terminus:oportet ꝙ
in hac ratione continuum sit vnius forme ꝛ simplex:ꝛ ideo
mixtum esse non potest:qꝛ multa in se saluat mixtuȝ ſm esse
primum:ꝛ ideo continuum ſm rationem est ante mixtum.
Continuum autem ſm colle rationem est colligatum sicut
lapides in muro per cementum. hoc enim collam vocauit
Empedo. Humor igitur omnia que sunt diuersarum for/
marum infundens in animalium corporibus vnus est ſm
primum formans ipsuȝ quod est cor:ꝛ vnus est in materia
mixti corporis:ꝛ vnus est in relatione ad formam vnã que
est anima in omnibus partibus operans. Et ideo dicitur
huiusmodi continuum vnum vt per collam effusum est hu
midum ex vno ꝛ eodem semine vel corde vel vtroqȝ quod
diffunditur ꝛ distrahitur per omnes partes:ꝛ ex omnibus
continuatio est ad vnum quod est origo:ꝛ hoc est colla qđ
ex vno qđ est origo sic in omnia diffunditur:ꝛ ideo ab isto
vere ꝛ proprie corpus colligatum esse dicitur. Humidũ aũt
nutrimentale illi infunditur vt ab ipso primum humidum
instauretur ꝛ retineatur ne consumatur a calore naturali:ꝛ
hoc humidũ quo ad virtutem generaliter nutritiuã etiã a
corde sicut a primo in quo est principium vite ꝛ nutrimenti
informaꝛ:ꝛ ideo hoc etiam ad idem ſm ordineȝ reducitur.
A corde enim est omnis nutrimenti vigor ad nutriendum
sicut in antehabitis probatum est. Mollificatiuum aũt est
quod anteqȝ conuertatur in membra ab humido nutrimẽ/
tali membris infunditur:ꝛ humectando resoluit ad molli/
tiem terrestreitatem ꝛ duritiem membrorum qđ qꝛ etiam
naturale est:oportet naturale esse factum a virtute cordis:
quoniam si hanc non habeat inordinate resoluit membra
ꝛ facit inordinatis motibus animaliũ inepta ꝛ incongrua.
Omnia igitur hec tria humida continuantur ad vnuȝ qđ
est cor:causa ipsoruȝ existens:lȝ ex corde fluentia hec humi/
da in multa diuidantur. Signum aũt eius quod diximus
est ꝙ omnia membra animatoꝝ ex corde generantur:neqȝ
ex corde generari possunt nisi per humoreȝ qui terminatus
ꝛ digestus diffunditur membris a corde tam ad membroꝝ
formationem qȝ ad ipsorum continuationem:neqȝ sufficit
sicut diximus sola continuatio:quoniam hec non facit ma
teriam corporis animalis. Corpus enim solum continuuȝ
non necessario habet in se penetrans humidum. Hoc aũt
habet omne animatum tam in nutrimento qȝ in augmen/
to:qđ si ꝛ hoc habeat non necessario erit animalis corpus:
quoniam ꝛ plante corpus habet in se penetrans humiduȝ:
sed qꝛ hoc corpus non mollificat ideo sensibilium nõ est su/
sceptiuum. Et ideo ad animalis corpus exigitur humidũ
mollificatiuum. Omnia autem hec humida in prima sunt
materia seminis ꝛ in cõmixtione ipsius. In omnibus enim
tam intra in matrice generatis qȝ in ouis extra:est humi/
dum radicale infusum membris ꝛ partibus:ꝛ est humidũ
cibale aut affluens continue in matrice sicut humor men/
struus animalium aut congregatum per modum thesauri
vt accipiat inde natura operans vnde suppleat formatio/
nem membrorum ꝛ nutrimentum. Tertiuȝ autem ex vtro/
qȝ est relictum quod infunditur membris formatis vt mol
lificans. ¶ Amplius hec tria humida ordinem habent ad/
inuicem cause ꝛ effectus:quoniam primum quod radicale
est ꝛ quasi primordiale ꝛ seminale in mixtura corporuȝ ani/
malium habet virtutem assimilandi sibi aliud humidum
quod quasi nutrit partes:nec enim illud conuerteretur in
partes mixti nisi prius assimilareꝛ a virtute radicalis hu/
midi:ꝛ quod ex assimilato ꝛ assimilante relinquitur non cõ
uersum in partes mixti nec vnitum diffunditur per corpus
ꝛ mollificat ipsum. Hec igitur causa est mollitiei corporum
animalium. quãuis enim quedam partes corporum quo/
rũdam animaliũ sint dure sicut ossa ꝛ cartilago:tamen hu/
mido mollificante interiora ipsarum partium non destitu/
untur:et hoc patet in medullis que sunt in partibus illis.
Talis igitur colla propria est corporibus animaliuȝ. Mix/
tura enim corporum animalium non est ad actuȝ duri:sed
ad actum mollis humidi. Et hoc contingit propter duas
causas:quarum vna est motus animalis qui in duro nul/
lo modo perfici potest. Alia autem est sigillatio ꝛ impressio
sensuum que iterum in duro nulla ratione perfici possent.
Signuȝ autem huius est ea que duros oculos habent ma/
le videre. Mineralia quidem ꝛ plante mixta ex elementis
habent corpora:sed tamen actus ꝛ complementum in quo
sicut in termino stat mixtio non est molle sed durum. Mi/
neralia enim omnia frigido vel calido aut vtroqȝ coagulã/
tur ꝛ constant:ꝛ siue humidum comprimatur per frigiduȝ
siue educatur per calidum:siue etiam primo educatur per
calidum:ꝛ postea residuum eius comprimatur per frigi/
dum:sicut in lapidibus fit:semper operatio terminatur ad
durum. In plantis autẽ non est huiusmodi coagulatio:sed
potius terrestris pars et virtutes terre vincunt in eis. Et
ideo etiam plante quãuis non omnino dure sint tamen ri/
gide sunt ꝛ ad duritiem tendunt:ita ꝙ tacte non cedunt in
sui superficie:sed ꝓpter dictas superius causas actus quo
consumatur mixtio elementorum in corporibus animaliuȝ
est vt sint mollia:nec dure partes interponuntur mollibus
nisi propter sustentationẽ mollis. Operationes eni aie oẽs
exercentur per molles ꝛ in mollibus. Humidum enim est

colla mixtorum in animalium corporibus sicut diximus.

¶ Cap. 10m. De ratione sm quā perficitur mixtura corporum animalium.

Oportet aūt mixturā esse sm rōnē ⁊ ꝓportionem vt bene dicit Empedo. Et opꝫ nos querere sm qd attendatˀ huius rōnis proportio ⁊ in toto ⁊ in partibus mixture. Hāc eni rōnēꝫ ⁊ ꝓportionē Pithagoras numerum vocauit quo elementa ligantˀ in mixto: ⁊ sm ipm Pithagorā attenditˀ rō hec in numero partiū virtutū eoꝝ que miscentˀ sm vincere ⁊ vinci ⁊ sm apprehendere ⁊ apprehendi ⁊ tenere ⁊ teneri. ¶ Sicˀ si dicamus qm̄ ex vno pugillo aq̄ decem fiunt aeris in mixtura: virtus decem pugilloꝝ aeris adequatˀ virtuti vnius pugilli aque: ⁊ tunc aqua apprehendit ⁊ tenet aerē: ⁊ apprehenditˀ ⁊ tenetˀ ab eo ꝓpter equalitatem virtutuꝫ: alioquin si excedet in numero ⁊ virtute aqua vincet apprehendens ⁊ tenens ⁊ nō erit apprehensa ⁊ tēta: ⁊ tunc nō erit mixtū. Eodē aūt mō ⁊ de ceteris dixit elemētis. Et sicut diximus de potētia rari ⁊ densi cōparādo vnuꝫ pugillū aque ad decem pugillos aeris: ita dicebat de alijs potentijs elementoruꝫ quas multas valde esse asserit: sicut ꝙ ignis caliditas est in multis partibus excedens aeris caliditatē: ⁊ iō. zo. pugilli aeris sunt equati vno pugillo ignis sm caliditatē: ⁊ qōcūqꝫ excedat alterū erit apprehendens ⁊ tenens alterū ⁊ trāsmutans: ⁊ tūc ꝓpter potentiarū inequalitatē nō perficitˀ mixtura: sed alterū elementoꝝ victū a reliquo transmutabitˀ in ipm ⁊ totū erit simplex vnū elementū. Idem aūt dicebat de ꝓportione potentiarū calidi ⁊ frigidi ⁊ humidi ⁊ sicci ⁊ leuiū ⁊ grauiū ⁊ perspicui ⁊ opaci ⁊ omniū alioꝝ que in elemētis inueniuntˀ. Multū eni innitebatˀ ꝓportionibus Pithagoras: ⁊ opinatꝰ est ad ꝓportiones armonicas oīa facta esse: ⁊ huic ꝯsensit Empedo. dicens alia rōne ꝓportionis esse os ⁊ alia carnē ⁊ alia neruū: ⁊ sic de alijs partibus corpoꝝ mixtoꝝ homogeneoꝝ. Et q̄ntuꝫ ex verbis eoꝝ perpēdi pōt opinati sunt nō esse aliquā formā reruꝫ nisi armoniā mixtoꝝ que resultat ex numero ⁊ ꝓportione eorū simpliciū que cōponuntˀ ⁊ conueniunt in mixto. Nos aūt de hac positione in alijs nostris libris disputauimus. Lꝫ enīꝫ huic positioni nō ꝯsentiamus in hoc qō dicit ꝙ non sit aliq̄ forma materie nisi que est ratio mixture: tamē in hoc ꝯsentimus ꝙ dicimus omnē mixtionē fieri ad rōnē ꝓportionis alicuius: sed nos nō dicimus ꝙ ꝓportio absolute accipiatˀ in nūero eoꝝ que ꝯueniunt ad mixturā. ¶ Nos eni in alijs libris dudū ostendimus ꝙ impossibile est ꝙ aliquid ita misceatˀ ꝙ qōlibet elementoꝝ in ipso equale sit alteri: qꝛ hꝫ hoc eius qō mixtione illa perficitˀ nullū omnino hꝫ locū sm naturā. Propter hoc dicimus ꝙ ꝓportio mixtoꝝ animatorū accipitˀ sm ꝓportionem organi ad actū aīe qui exercetˀ per ipsum: ⁊ iō alia est mixtura oculi ⁊ alia carnis ⁊ alia ossis ⁊ alia auris: qm̄ in mixtura oculi opꝫ abūdare perspicuū tenens formas que mouentˀ actu lucis: ⁊ mixturaꝫ carnis opꝫ esse sm mediū qualitatū tangibiliū: ⁊ sic est de alioꝝ membroꝝ mixturis. ¶ Si aūt qs dubitaret que sit illa rō mixture. Diximus alibi ꝙ est sm rōnē medietatis geometrice: nō sm medietatē arithmeticā: nec ꝓpter hoc vincet elemētum dominans in tali mixtura vt alia ad se transmutet: et sic de omnibus efficiatˀ vnū simplex: qꝛ sicut diximus actus medius ad quē deuenit mixtura tenet elementa vt non soluatur ꝓportio: ⁊ habet ille actus virtutes se informantes ⁊ celestes ⁊ animales ⁊ nāles quibus tentionē hanc perficere pōt: ⁊ etiā discrasiaꝫ mixtionis ad equalitatē reducere precipue quando mixtura diuersa est in diuersoꝝ membroruꝫ cōpositione: tunc enīꝫ qualitas excedens in mixtura vnius membri reducit discrasiam frigidam in alio membro: sicut stomachum infrigidatum ad crasim reducit epar calidum: ⁊ sic est in alijs mixturis membrorum compositorum in corpore animalis in quo contrarie mixture membrorum componuntur: sicut nos in sequentibus huius libri ostendemꝰ. Ista igitur est proportio sm quā attenditur mixtura corporum animalium: ⁊ qꝛ ex diuersa proportione ad actuꝫ comparata diuerse fiebant in sonis armonie: propterea putauit Empedo. non esse animam animaliū nisi huiusmodi proportionis armoniam. Sicut enim videbat ex proportione diuersa chordarum vel cymbalorum sonare diapason diapente ⁊ diatesseron ⁊ sic de alijs: ita putauit ex proportione in oculo facta fieri visuꝫ ⁊ ex alia in aure facta egredi ⁊ fieri auditum. Nos aūt in sequentibus ostendemus ꝙ causa talis actus vel passionis organi nō est virtus forme armonice: sed alterius forme virtus facit rationē mixtionis ⁊ actuꝫ ⁊ passionem organi. ¶ Hoc aūt pretermittendum nō est ꝙ huius proportionis quā diximus ratio ⁊ esse dat nomen organo ⁊ generaliter mixto qō est corpus animalis. hoc enim est corpus in quo exercentˀ operationes vite: ⁊ tūc etiā cuilibet manifestum est qualiter a proportione mixtorū ad actū visiuū nomen accipiat pupilla: ⁊ qualiter a proportione mixtorum ad auditum soni nomen ⁊ esse accipiat auris. Et similis denominationis ratio est in omnibus alijs membris mixtis. Cum enim a fine sit omnis denominatio: denominatio autem est ab actu proprio et connaturali et essentiali oportet proportionem mixture ⁊ esse ⁊ nominari ad actum ⁊ non ad numerum eorum que in ipsa mixtura conueniunt sicut dicebat Pithagoras. Peius tamen in hoc dixit Anaxagoras qui nō ab actu essentiali: sed ab eo quod in mixto magis abundat quodlibet mixtorum dixit denominari. ¶ Oportet enim nos non ignorare ꝙ quidā sunt actus et operationes qui mox nominati ostendunt se esse simplicis vnius virtutis: sed oportet cōfluere diuersa in ipsoꝝ actuū perfectione sicut est videre et audire et cetera huiusmodi. Visus enim non perficitur nisi virtute patiente actum lucidi ⁊ suscipiente visibile ⁊ tenente ipsum ⁊ ducente siue dirigente ad interius ⁊ virtute iudicante de ipso. Et certissime scimus ꝙ nō est virtus passiua ab actu lucidi nisi sit mixtus perspicuo. Suscipiens autem formam non est nisi virtus humidi: tenens autem non est nisi virtus spissi vel sicci ⁊ frigidi. Dirigens autem ad interius anime non est nisi virtus spiritus lucidi: ⁊ iudicans nō est nisi virtus anime. ¶ Qualiter ergo vnq̄ꝫ in menteꝫ hominis venire potest ꝙ dicat oculum esse simplicis elementi: cum actus suus tam multarum sit virtutum. Idem autem est de alijs operationibus animalium ⁊ vitalium virtutum: propter quod etiā animalis corpus non simplex aliquod elementū: sed mixtū ⁊ organicum esse oportet. Hinc etiam vlterius patet ꝙ nulla partiuꝫ corporis animalis vniuoca est in corpore animalis existens et diuisa ab ipso: sed de hoc in fine quarti metheororum satis determinatum est. ¶ Hec igitur sunt que de mixtura et colla et ratione mixtionis corporum animalium dicta sunt.

Primo celi tex. cō. 7. ⁊ 2. d̄ gnōne ⁊ corruptiōe. te. cō. 48. 49. ⁊ 50. et in fine pmi de gnōne.

¶ Cap. 11m. De complexionibus humorum et de proprietatibus eorum que fiunt ex inducta corporum animalium commixtione.

Ex ista v̄o mixtione in corporibus animalium causatur complexio et complexionis diuersitas. Ex humido enim discurrente per corpus in vasis in quibꝰ fit ipsius humoris decoctio necesse est quatuor generari humores: sanguinem videlicet ⁊ choleram et flegma ⁊ melancholiam per modum quem in antehabitis huius scientie determinauimus. In his autem que non habent sanguinem aliquid est loco sanguinis: et in his quidem lꝫ sit aliquid magis calidum et siccum ceteris partibus tamen non vere est cholera: sed flegma spissum et viscosum: propter quod etiam talia vt in pluribus pigra sunt per multuꝫ temporis immobilia manentia: et si qua ipsorum subtile habent flegma et calidum sanguinis nature propinquum mobilia sunt et velocia et subtilia in operibus vt apes: sed tamen modico frigore corripiuntur et pigritantur. Quecunqꝫ autem terrestria sunt et melancholica: grauiora sunt et in operibus paruam vel nullaꝫ pretendentia subtilitatem. In his autem que sanguinem habent quecunqꝫ sunt leuis et cholerici sanguinis spumosi: agilia et leuia sunt vehementer ⁊ instabilia: sicut etiam in hominibus huius complexionis existentibus apparet. Quecūqꝫ autem grossi sunt sanguinis et calidi: immixtam in sanguine habent choleram adustam vel aduri incipientem que est quoddam genus melancholie: ⁊ hec satis sunt stabilia et constantis audacie ⁊ multorum spirituum mediorū inter grossos ⁊ subtiles: propter quod etiaꝫ talis complexionis existentes homines stabilis sunt animi et fortis et non precipites. Ta-

Aristoteles in 30. ꝑticula ꝓblematū ꝓblemate primo.

lis enim melancholia est quasi de cōplexione vini rubei: sicut dicit Aristo. in libro de ꝓplematibus. ¶ Vinū enim rubeū clarū fumosum est ⁊ bone spei facit hominē ⁊ grauitate sue spissitudinis stabilit spiritū ⁊ calorez. Et q2 fumosa est hmōi cholera multiplicat spiritū subtilē qui bene tenet formas. Et q2 calidū eius est in materia mediocriter spissa calidū non confundit ⁊ cōmiscet operationes: ⁊ resultant conceptus mētis stabiles ⁊ operationes ordinate: ⁊ per huius calorē ascendentē spiritus decenter feruntur in foramina: ⁊ in angustia existentes nō desperant seipsos: sed etiā confortant: sicut fecit Eneas alloquens socios in periculis existentes ⁊ dicens. O passi grauiora dabit deus his quoqȝ finez. Et ideo dicit Aristo. ꝙ omnes viri in phia ⁊ heroicis virtutibus precipui de huiusmodi fuerunt melancholia: sicut Hector ⁊ Eneas ⁊ Priamus ⁊ alij. Propter qđ etiā Leo ⁊ alia quedā huiusmodi cōplexionis animalia magis sunt alijs liberalia ⁊ cōmunicatiua. Quecūqȝ aūt sanguinē habent frigidū feculentū ⁊ turbidū grauiuȝ sunt cogitationum ⁊ quasi imobiliū: ⁊ sunt forme apprehensionis eoꝝ obscure: ⁊ forme ipsoꝝ resultāt in spiritu spisso fumoso terreo ⁊ frigido: ⁊ ideo timida sunt quecunqȝ sunt talia per nām: ⁊ nō recedit ab eis timor acceptus nec accipiunt ꝯsolationē: sed desperantia talia animalia ⁊ hoīes patiūtur amentias ⁊ alienationes. Et homines aliquādo nihil delectationis apud se inuenientes ⁊ male suspitionis etiaȝ existentes ad alios occidunt seipsos: ⁊ sunt nec diligentes nec diligibiles solitudinē que malitia est vite humane amantes: ⁊ in sordibus delectabile est eis: ⁊ alia multa mala ꝯtingūt eis: ⁊ sunt frequenter fures etiā quādo nō indigent de re quā furanꝛ: ⁊ multū sunt insomnes ꝓpter cōplexionis siccitatez ⁊ frigiditatē. Quorūcūqȝ aūt sanguis multum hȝ flegmatis pigri sunt ⁊ somnolenti ⁊ molles mollitie feminea ⁊ quasi nullius existentes memorie: ⁊ sunt albi sine rubore admixto multū pallescentes ⁊ timidi ꝓpter frigus ⁊ instabiles egestiones indigestas habentes: ⁊ in hoc abundant maxime ea in tali cōplexione existentia: spissas habent pelles ⁊ frequēter multos habēt humores idigestos: ⁊ dormiūt per magnā partē anni sicut in antehabitis huius sciētie determinatum est: ⁊ est eoꝝ ingeniū malū ⁊ memoria mala. Ingeniū qđē ꝓpter frigus qđ nō mouet spirit⁹ neqȝ abducit: sed abscidit eos. Memoria aūt ꝓpter humorē aqueū qui nō retinet. Timida etiā sunt hmōi aīalia ⁊ habēt paruas venas ⁊ sunt īpotētia calefacere suū sanguinē: ⁊ iō in eis post timorez nō redit audacia. Sanguinē aūt clarū ⁊ bone hypostasis existentem habētia iocūdissime sunt complexionis ⁊ hilaris aspectus semper bone spei nec delectū infortunijs: ⁊ sunt boni igenij ⁊ bone habitudinis ⁊ bonoꝝ moꝝ. Aliter aūt in corpore sanguinei sūt bone carnis ⁊ bone habitudinis. Cholerici aūt longi ⁊ graciles. Flegmatici breues ⁊ pingues: ⁊ melancholici sunt tenues ⁊ breues ⁊ nigri. hi aūt qui sunt de melācholia adusta calida sunt valde longi ⁊ graciles ⁊ nigri ⁊ dure carnis: ⁊ alia multa accidentia sunt istarum complexionuȝ que partim a medicis ⁊ partim a physicis determiata sūt: sed que dicta sunt p̄senti sufficiunt intentioni. Quecūqȝ enī alia de ipsa cōplexione ⁊ cōplexionū differētijs dicēda erant in antecedentibus a nobis determinata sunt.

¶ Tractatus Secūdus. xx. Libri de animalibus qui est de virtutibus formalibus corporum animalium.

¶ Cap̄. p̄m. De virtute prime cause que sit ⁊ qualiter multiplicetur in effectibus ⁊ qualiter agat.

De pꝛīcipijs materialibus corporis aīalis in precedenti tractatu iā determinatū est. Opȝ aūt nūc etiā de formalibus principijs in hoc sequēti tractatu determiare anteqȝ de cōpositione corporis ex dissimilibus partibus facta pertractare possimus. Sunt aūt virtutes formales corpoꝝ aīaliū quedā simplices nō nisi mouētes. Quedam aūt sunt cōposite ex motore ⁊ moto: quedā aūt aīales ⁊ q̄dā corporales sunt. Et oēs iste virtutes sunt cōposite ex motoris ⁊ moti virtutib⁹ p̄ter primā virtutem que nō est virtus nisi mouentis primi. Et has virtutes ⁊ modū actionis earū in mām corpoꝝ aīaliū nos opȝ determinare si perfectā sciētiaȝ volumus accipere de aīaliū corporib⁹. Primo ergo distinguamus has virtutes ⁊ determinemus eas: ⁊ postea dicamus modū actionis singularuȝ. Prima igiꝛ virtus que est motoris primi qui principiū est toti⁹ vniuersalitatis est virtus eius qđ mouet tm̄: nō. n. hȝ aliqȝ ante se priorē que moueat ipsam: ⁊ hec est que formalis est ⁊ informat oēs alias sicut calidū informat oīa calida. ¶ Illa eniȝ est que vt dicit Plato vl'r hȝ ⁊ p̄habet formas quecūqȝ fiūt in oī nā: ⁊ sūt forme que fiūt in mā imagines q̄daȝ ipsi⁹ sicut in p̄habitis ostēsum est: ⁊ hec virt⁹ est cōicata reb⁹ in qb⁹ fit gnō s̄m ꝓportionē vniuscuiusqȝ suscipiētis ipsaȝ: ⁊ est in eis s̄m posse rerū gn̄abiliū ⁊ nō s̄m hoc qđ est in cā prima. Hui⁹ aūt exēplū aliud ꝯueniēs habere nō possumus in corporib⁹ nisi in his que per se ⁊ s̄m suas essentias agūt sicut luminare solis ⁊ calor ⁊ hmōi: ⁊ in spiritualib⁹ habem⁹ itellectū actiuū siue practicū. Luminosum. n. ita ebullit luces ꝙ ꝯtinue videtur moueri motu ebullitionis si ip̄m est fons lucis sicut est sol: ⁊ iō ēt q̄dā dixerūt solē moueri motu titubationis: cū. n. fundit lucē opinati sunt titubare solē: ⁊ he q̄dē luces in sole sūt vnius forme ⁊ nāe ⁊ essentie. Incidētes aūt alijs corporib⁹ que distāt a sole diuersum esse accipiūt s̄m diuersas potestates recipiētium: ⁊ iō in perspicuo fiunt lumē: ⁊ in corpor ⁊ termināte visum clare superficiei fiunt albedo: ⁊ in minus clara superficie fit color s̄m superficiei potestatē: sicut ostēdimus in semina de sensu ⁊ sensato: ⁊ sic est in fontali vniuersitatis cā a qua ebullitione ꝓcedūt bonitatū ipsius luces ⁊ forme que in reb⁹ distantib⁹ recepte diuersuȝ esse accipiūt s̄m diuersam recipientiū potestatē: ⁊ iō quedā sunt accedentes ad similitudinē cause prime. Quedā aūt longe distātes sunꝛ: quedā obscure resultationes ipsi⁹ in mā mixtoꝝ ⁊ aīaliū corpoꝝ. ¶ Aliud aūt exēplū istius magis cōpetens est in itellectu practico artificū. Intellect⁹. n. ille formā artis a se accipit ⁊ hāc ebullit in instrumēta ⁊ mām in qb⁹ s̄m plus et minus distat ab itellectu qui sic ignobilius esse accipit: ⁊ sic est de vl'i cā oium ex seipsa formas ebulliēte que ꝓcedētes ab ipsa informāt ⁊ ea que mota mouēt ⁊ ea que vt spēm accipiūt formā ꝓcedentē: sicut mā cui⁹ act⁹ ⁊ nō est forma: ⁊ sic est qn̄ calidū per se de se emittit calores. Et vt vl'r dicaꝛ oīa que per se agūt ⁊ sunt prima cā actionis in gn̄e oīa per hūc modū emittēdo formas se multiplicāt in mā supposita ⁊ virtute talis forme ex prima cā ebulliētis agūt qcqd agūt oēs alie forme que sunt eoꝝ que mouent mota: ⁊ iō virtus ista est q̄si fundamētū oiuȝ aliarū ⁊ ifluit oib⁹ alijs virtutē mouēdi ad formā: eo ꝙ iformat oēs alias virtutes tā celestes qȝ māles ⁊ nō iformaꝛ in eis: sed distinguiꝛ ⁊ determinaꝛ in ipsis: nō q̄dē sicut gen⁹ determinaꝛ a spē: sȝ potius sicut lux determinaꝛ a colorib⁹. ¶ Si. n. ꝯsiderem⁹ qđ est hoc qđ distinguit lucē in colorē albū viridē ⁊ nigrū ⁊ in alios colores īueniem⁹ ꝙ nihil est de esse coloris vere nisi ꝑspicuū cū luce participatū in terminato ⁊ nō puro corpore. Oē aūt qđ additur de opaco fumoso vel aquoso vel fuliginoso vel hmōi potius est de priuatione eē coloris veri qȝ sit de nā coloris. Cuius signū est: q2 nullius illoꝝ actu agit in visuȝ: sed agit in actu lucidi: ⁊ de hoc determiatū est in libro de sensu ⁊ sensato. Propter qđ ēt dixim⁹ albū ⁊ nigruȝ hoc mō priuatiue opponi magis qȝ ꝯrie. Oi aūt eodē mō est itelligēdū de forma primi motoris simplicis ꝙ q̄deȝ p̄habet ⁊ simplex hȝ in se oēm multitudinē secūdoꝝ: ⁊ qn̄ determinaꝛ nō determinaꝛ per ea q̄ iducūt nouū eē qđ nō sit ab ipsa: sȝ potius iducūt mālitatē ⁊ ꝯtingētiā ⁊ multiplicitatē q̄ potius sunt recedētia ab eē vero qȝ accedētia ad ipsum. Hec igiꝛ forma sic ebulliēs a cā prima ⁊ q̄dā lucis sue existēs iformat oīa principia gnōnis: ⁊ ab ipsa habēt virtutē ꝓducēdi formā in generato: ⁊ ꝓpter ipaȝ totū opus gnōnis est certū ⁊ finitū ⁊ nō casu sicut dixit Empe. ¶ Et pȝ iā qđ diciꝛ ⁊ a paucis intelligiꝛ ꝙ prima forma nāe est vita: sicut q̄dā antiq̄ssimoꝝ tradiderūt. Est. n. in motore primo vna: sed s̄m ꝓcessum ab ipso agiꝛ in multitudinē plus ⁊ plus s̄m ꝙ ab ipo lōgius ꝓcedit p gradus eoꝝ q̄ mouēt ⁊ mouenꝛ. ⁊ iō hec forma cōparata entib⁹ est mlťa: ⁊ accepta in prima cā est vnica. Est g̊ alia ⁊ alia p relationē ad formata: sȝ eadē est oīno ⁊ simplex in prima cā: ⁊ iō in ipso nullā prorsus iducit multiplicitatē. ¶ Ampli⁹ cū itellect⁹ p̄ie cāe nō opereꝛ p habitū quedā diuersuȝ a

Vide p̄io hoc Auerroez. 12. meta. cō. 18. in fine.

Virt⁹ p̄ͤ forͤ iformat ceťas v̄tutes ⁊ nō in formaꝛ in eis.

Quō itelligiꝛ dictum cōe a paucis intellectum.

luce sua: sed per se ipm sicut lucēs ex seipso ꝓmit luces que ꝓcedūt ab ipso: ꝯstat ꝙ lꝫ ipsa forma diuersa a prima cā effi ciat per ꝓcessum ab ipsa tñ in ipsa nullā prorsus hꝫ diuersitatē: ⁊ iō nullā in ipso inducit cōpositionē. Cū aūt in oi ꝓcessu quo ꝓcedit ab ipso nihil addat sibi per qḋ nouū esse fiat in ipsa: sed potius addita trahāt ad qḋdam nō esse sicut est nō esse simplex: nō esse vnū: nō esse perpetuū: nō esse stans: ⁊ hmōi: pꝫ ꝙ illud qḋ est vere principiū rerū est vnicū ⁊ participando determinationē ⁊ māalitatem efficit multa per modum quē diximus. Propter qḋ etiam participationes ille que sunt in mā potius sunt imagines ⁊ resultationes prime forme ꝙ̃ sint forme vere sicut in libro ꝓcedenti dixim⁹. Hec aūt lꝫ potius spectēt ad primū phm ꝙ̃ ad physicū: tñ hic induximus vt facilior sit intellectus principioꝝ formaliū generationis animalim. Subtiliter tamē ista in prima phia habent determinari. ¶ Hec igitur de primo formali generationis animalium principio dicta sint a nobis.

¶ Cap. 2m. De virtute formali celesti que vocat virtus periodi que sit ⁊ qualiter procedit in materiaꝫ ⁊ qualiter agit.

Id aūt qḋ sub isto mouet est mouēs informatum. Et est duplex: celeste. vꝫ. ⁊ qḋ est elementale siue māle. Et celeste qdē hꝫ multitudineꝫ sm oēm motū celoꝝ a primo celo vsqꝫ ad orbē lune existentiū: tamē virtutes oium superioꝝ ꝯfluunt in vnū orbē: nō qdeꝫ alicuius planete aut celi singularis: sed potius in reuolutionē orbis qui periodus vocat ⁊ duodecim circuloꝝ cōparatione cōponitur qui duodecim domus vocant ad quas sidera oia referunt sicut in antehabitis diximus. Semper enim superior orbis influit inferiori formā influxā sibi a causa prima que descendendo per participationē determinat ꝯtinue ⁊ multiplicat. Et hoc est qḋ dicit ꝙ quelibet intelligentia mouens orbeꝫ est plena formis: sed superiores habent magis formas vniuersales ⁊ inferiores magis determinatas ⁊ minus vniuersales. Uniuersales aūt dico sm ꝙ vniuersale est causa formaliter prehabens ⁊ simpliciter habens ea que post ipsum sunt nō sm ambitū ꝑdicationis sicut sepius expositum est. Cum igit huius virtus sit periodi ⁊ ad periodū referat circulus obliquus ⁊ etiā circulus rectus sm queꝫ est reuolutio diurna: referet ad periodū ois virtus motoris ⁊ ois virtus circuloꝝ qui mouent: ⁊ omnis virtus stellarū sm status in se ⁊ adinuicē quos habent in periodo. Uirtus ergo descendens ⁊ causata ab huiusmodi periodo est causata ⁊ descendens a multitudine maxima virtutū tam eoꝝ que mouent ꝙ̃ eoꝝ que mouent: ⁊ lꝫ hec virt⁹ simplex sit: tñ mltiplicitas virtutū est in ipā sm ꝙ descēdit ⁊ cātur a multis simul causantibus in vna periodo generationis: in qua tamē quedā sunt fortiora: quedam aūt debiliora. Et qꝛ in periodo sunt virtutes intelligentiarū que mouent orbes ⁊ ab antiqs grecis vocant intellectus diuini separati: ideo quidaꝫ stoicoꝝ dixerunt oia inferiora virtute intelligentiarū produci: sicut oia que fiunt in corporibus animaliuꝫ fiunt virtutibus aīe. Et qꝛ intelligentia nō operat per se nisi ebullitione sue actiue lucis sicut artifex operat ebullitione formarū itellectualiuꝫ: ideo dicunt ꝙ forme inferiores fiunt oēs a lumine intelligentiarū qḋ nō: ita dictuꝫ est ꝙ lumen intelligentiarum per se agat eas: sed potius prima causa agit per se: ⁊ intelligentie motu celestium agunt sicut instrumenta. Hoc auteꝫ habet in prima phia determinari. ¶ Qḋ aūt necessariū est sciri hic: est ꝙ forma periodi est essentia simplex ⁊ actu ⁊ virtute multiplex vt diximus: ⁊ est informans qualitates māe generabiliū sm principiū ⁊ incrementū ⁊ statū ⁊ declinationem ⁊ finem esse ⁊ vite: ⁊ ideo astronomoꝝ peritiores ꝓnosticant de inceptione ⁊ processu ⁊ fortuna ⁊ fine vite per studium qḋ ponunt in cognoscendo periodū. Uirtus eniꝫ illa sicut diximus causam vite que est ex motoribus ⁊ his que mouent complectit: ⁊ hec est prehabens oia que cōtingunt variationi generati sm generationem ⁊ esse ⁊ finem vite. ¶ Antiqssimi aūt Epicureoꝝ ⁊ Stoicoꝝ virtuteꝫ periodi dicebant esse numen quod sub deo deoꝝ quem primā cām vocabant gubernat ⁊ regit vitam. Et hoc quidem numen vt testat Apulleius loquens de deo Socratis: distinguebant primū in duo genera deoꝝ: primū quideꝫ dicentes incorporeū. Scḋm aūt corporeū: ⁊ incorporeū diuidebant in 12. ꝓpter virtutes. 12. domoꝝ in periodo. Corporeos aūt deos distinxerunt in celestes ⁊ terrestres: celestes vocantes stellas ⁊ stellarum imagines: ⁊ stellas quidem potentiores esse dicebant quas planetas vocabant. Stellarum aūt imagines. 48. ponebāt chaldei: ⁊ inde ponebant multo plures: eo ꝙ planete in his admirandas accipiunt virtutes: ⁊ habēt se ad eas sicut anime ad corpora sua: ⁊ sicut anima multas recipit passiones a corpore: ita recipiūt planete ab imaginibus. Terrestria aūt numina vocabāt Thetym ⁊ Esculapium ⁊ Cererem ⁊ huiusmodi que nihil aliud erant nisi virtus celestis qualitatem generabiliū informās. Et ideo omnis natura deorum sm eos aut erat supra periodum sicut deus deoꝝ qui est prima causa: aut in periodo spiritualiter aut corporaliter: aut sub periodo quādo virtutes celestes informant terrene materie qualitates vt sm eas agāt: ⁊ ideo dixerunt multos Joues ⁊ multos Martes ⁊ alia huiusmodi. Periodū aūt sicut dixi componebant ex motu planes ⁊ ex motu applanes: vocātes motū planes motū orbis decliuis super cui⁹ polos omnes planete ⁊ imagines ⁊ stelle ab occidente in orienteꝫ circūuoluuntur qui. 12. habet ex 12. domibus numina preter numina planetarum ⁊ imaginum que fiunt in ipso. Motū autem applanes vocant qui sine errore diuersitatis est circūrotatus ab oriente in occidentem super polos mundi: ⁊ iam in prehabitis diximus qualiter radius ascendentis per circulum rotatus causando describit diametros corporis generati. Radius autem ille: qꝛ multis luminibus aliarum stellarum commiscetur multiplicis efficit virtutis: ⁊ ideo quando virtus hec multiplex descendit a periodo multiplicis valde est operationis: ⁊ hoc qꝛ corporeum est in periodo informatur ab intellectuali mouente: qꝛ sicut sepe diximus omnis actus ⁊ operatio que procedit ab operante composito ex motore corporeo ⁊ incorporeo est sm formā incorporei: sicut pꝫ in omnibus operationibus anime quas facit per corpus. De virtute ergo celesti que agit in generatione tm̄ dictum sit a nobis. Plenius eni hec in astronomicis habēt determinari.

¶ Cap. 3m. De principio formali corporis qḋ ab anima est in semine.

Sub dictis auteꝫ causis que celestes vocantur sunt ille que sunt in materia que seminales in materia vocant animaliū ⁊ sunt in semine ab ipsa anima generantis. Et per hoc quideꝫ ꝙ sunt anime habent vnitatem: per hoc autem ꝙ hec virtus vna est a virtutibus membroꝝ quibus ipsum semen assimilatum est habent multiplicitateꝫ potestatis. Et hec omnia satis in antehabitis sunt determinata. hec eniꝫ est illa virtus que in semine animatorum est sicut artifex in artificiato: ⁊ vocat hec virtus a quibusdam phis formatiua: ⁊ a quibusdā distinctiua: ⁊ a quibusdam vocatur intellectus: ⁊ a quibusdam vocat imago mundi: ⁊ a quibusdam vocatur anima. ¶ Rationes auteꝫ hoꝝ nominū sunt: qm̄ ex premissis iam scitur ꝙ hec virtus est eleuata super omnes naturales formas et imprimit in eis per hoc ꝙ ipse sunt instrumentū eius sicut calidū digestiuū est instrumentū anime in corpore animato. Cuꝫ ergo hec virtus informet calidū ⁊ spiritum que sunt in semine ⁊ per ea sicut per instrumenta formet cor ⁊ membra dicit formatiua: ⁊ cum membra formauerit ex se influit virtutē vnicuiqꝫ ipsoꝝ. Et de his multū habitum est in pluribus locis ꝓhabitis huius sciētie. Distinctiua aūt vocat hec virtus: qꝛ ipsa est prima que in eis facit distinctionē: quarū vna est potestatū ⁊ altera operationū ⁊ tertia organoꝝ. Cū. n. nālis virtus nō sit nisi vnius potestatis sicut apparet in calido et frigido: ⁊ oibus alijs hec virtus est prima que plurimaruꝫ est potestatū: sicut pꝫ in plantarū seminibus que nutriunt ⁊ augent ⁊ generāt: ⁊ hoc multipliciter. s. tā in radices ꝙ̃ stipites ⁊ virgas ⁊ folia ⁊ flores ⁊ fructus. Et virtus hec magis est multiplex in aialibus in quibus distribuitur in potestates sensitiuas ⁊ imaginatiuas ⁊ appetitiuas. Permaxime aūt multiplicitatis est in homine in quo cū omnia hec habuerit: efficit virtus deliberatiua ⁊ intellectiua ⁊ voluntaria ⁊ huiusmodi. ¶ Dicitur auteꝫ hec virtus operationuꝫ distinctiua: qꝛ cuꝫ virtus naturalis non operetur per se nisi vnum: et hoc ex necessitate sicut lux lucet et calidum cale-

facit ⁊ sic de alijs: hec virtus multa per se operatur ⁊ nullū
ipsoꝝ operaꝛ ex necessitate. appetit enim ⁊ sentit ⁊ intelligit
quādo est itellectualis ⁊ sic de alijs: ⁊ ab omnibus his ab-
stinet aliqñ ⁊ aliqñ cōuertiꝛ ad hos actus cū voluerit. Di-
stinctiones etiā organoꝝ que primo sunt in embrionib⁹ for
mat hec virtus ⁊ postea his formatis cū generatum fuerit
aial cū diuersitate figure ⁊ māe organa ꝯstituens qđ non fa
cit virt⁹ naturalis que semper est homogenea in eo qđ est
vnius figure nisi per accidēs figura corrumpaꝛ. Hac ergo
rōne distinctiuā hanc virtutē quidā vocauerūt. ¶ Intelle-
ctū aūt hanc virtutē quidam appellabāt: eo ꝙ opera ipsius
sunt sicut opera intellectus practici. In oībus eniꝫ archite-
ctonicis videmus intellectū artificis distinguere ⁊ operari
opera absqꝫ eo ꝙ cōmixt⁹ sit māe sicut dixit Anaxagoras.
Et similiter videmus hanc virtutē nō esse: ita imixtā māe
ꝙ vincaꝛ ab ipsa: ita vt ad virtutes māe opereꝛ. Sicut eni
ars facit ascendere grauia in edificio ⁊ opꝫ ꝙ cōtra virtutē
nāe vnūquodqꝫ moueaꝛ ad figurā artificiati prout cōpetit
cogente ipm intellectu artificis: ita facit hec virtus terre-
stria ⁊ aquea mouens sursum ⁊ ad latera prout cōgruit ma
chine corporis aiati: ⁊ hoc nō posset facere nisi esset ẜm na-
turā eleuata super qualitates māe sicut intellectus artificis
est eleuatus supra nām artificiati. ¶ Imago aūt mūdi vo-
caꝛ hec virtus ẜm plus ⁊ minus ẜm ꝙ est perfectior ⁊ min⁹
perfecta. Imperfecta eni est in plantis ⁊ perfectior in aiali-
bus: ⁊ ad plenū perfecta in hominibus: ⁊ ideo in hominib⁹
perfectā hꝫ imaginis rōnē: ⁊ hec ratio imaginis consistit in
quatuor: quoꝝ vnū ⁊ primū omni anime congruit: quoniaꝫ
sicut celestis machina in quadā multitudine velata ad vnū
consistit: ita in simili multitudine querit esse hec virtus. Ui
demus enim oia superiora referri ad vnū motorē: ⁊ inferio
res motores desiderant assimilari illi tam in motu proprio
qꝫ in motu cōmuni qui est diurnus. Et sic patet ꝙ motores
oēs ad motorē primū referunꝛ per formā que primo effluit
⁊ procedit a primo motore sicut superius diximus. Et hoc
ipso modo est in virtute formante aial in quo oēs virtutes
membroꝝ ⁊ māe referunꝛ ad virtutem primam diuinā que
principaliter est formans ⁊ informans omnes alias. Secū-
dum aūt est in motu. videmus enim omnia superiora tene
re motū diurnū quantū ad circulationē que est vocata diur
na: qꝫuis quo ad motū ꝓpriū habeant alios motus. Et si-
militer videre quilibet pōt ꝙ omnis motus alterationis ⁊
cuiuscūqꝫ virtutis materie terminaꝛ semper ad speciē que
est ẜm cōgruitatem virtutis prime: ⁊ ad illius speciem ter-
minaꝛ omnis mot⁹ māe siue fiat alteratione primarū qua-
litatū siue corporibus celestibus mouentibus siue quibus-
cūqꝫ alijs virtutibus mouentibus. Tertiū aūt est: q: etiam
lumina celestia omnia referunꝛ ad lumen solis sicut dicunt
Aristo. ⁊ omnes astronomi. Et simil'r est in aia que in hoc
imago mundi est: q: omnes vires vniuscuiusqꝫ potestatis
aie referunꝛ ad lumen intelligentie qđ aliquo modo est in
ipsis siue clarum siue vmbrosum sicut a nobis alibi tam in
antecedentibus qꝫ in libro de intellectu determinatuꝫ est.
Quartū aūt ⁊ vltimū est ꝙ sicut ois celestis motus est circu
laris ⁊ sphericus: ita etiā motus aie sunt imitantes circula
rem motū ⁊ sphericū sicut in libro de motibus animaliuꝫ: ⁊
iterum inferius determinabimus. In his igiꝛ quatuor aia
est imago mundi. Et ꝓbaꝛ per hoc ꝙ aia ꝑcipue hominis
multū imitaꝛ cām primā ⁊ intellectus celestes: ⁊ ideo etiam
totus ordo celestis sigillaꝛ in ea in somnijs: ⁊ ꝓnosticaꝛ de
oibus que causanꝛ a motibus celestibus. Cū igiꝛ sit imago
celestiū virtutū ⁊ motuū nō est mirū ꝙ valde multarum est
virtutū ⁊ operationū. ¶ Ut aūt expressius ista pateant re-
uocenꝛ ad memoriā antedicta de virtute cordis: qm̄ cordis
virtus que prima est in aiali dat oibus alijs virtutes tā ve-
getandi qꝫ sentiēdi: pꝫ ꝙ ad cor ois alia virtus tam nālis qꝫ
aialis habet referri. Similiter motū cordis qui est ẜm dia
stolem ⁊ systolē participat omne qđ est in corpore: q: sine il-
lo nec vitā haberet neqꝫ spiritū vitalē. Adhuc cor primā spe
ciem confert nutrimento qua moueꝛ ad formaꝫ cuiuslibet
membri nutrimentū accipientis. Spiritus etiā ois est a cor
de sicut ostēdimus in libro de spiritu ⁊ etiā in antehabitis
istius libri. Et ita pꝫ qualiter in quatuor superius de celo
dictis virtus prima aialis proportionalis est his que sunt
in celo: hoc tñ maxime ꝯuenit aie rōnali: q: illa per virtutē
diuinā quā habet ⁊ per intellectualē virtutem ⁊ animalem
imago est prime cause ⁊ similitudo intelligentie ⁊ exempluꝫ
vite celestis: ⁊ per naturales virtutes sui corporis que cum
mouenꝛ ab aia sicut organa qđ est sigillū naturaliuꝫ: ꝓpter
qđ ipsa imago mundi est specialiter: ⁊ quecūqꝫ sunt de ordi
ne oium cārū mundi imprimunꝛ in ea ⁊ effigianꝛ: ⁊ ideo ēt
in imaginibus suis ⁊ visionibus est futuroꝝ quedā ꝯiectu-
ralis sciētia sicut paulo ante diximus. Anima aūt sensibilis
resultatio quedā est hmōi imaginis propter lucem sensuū:
sed obscurissima resonātia huius est in vegetatiuis. Hec
igiꝛ est causa quare forma in semine imago mūdi vocatur.
¶ Animā aūt virtutem in semine vocauerunt quidam: nō
qđ animal vel corpus animatū sit semē: sed potius ideo q:
operaꝛ actu anime membra vite ⁊ vitā: sicut si diceremus
animā esse in aliquo sicut actū siue perfectionē ⁊ hoc eē aial
in aliquo: siue artificeꝫ in artificiato: ⁊ hoc non esse animal:
sicut si diceremus artem idoli esse in cupro ⁊ absqꝫ extrinse-
ci artificis motu artem in cupro existenteꝫ fingere idolum.
Hec ergo est virtus aie que formaliter operaꝛ in seminib⁹
aialiū. Sed opꝫ scire ꝙ aliquādo hec virtus est ab animali
⁊ aliquādo a stellis. Ab animali est in materia seminis vel
ouo qđ descindiꝛ ab animato habēs virtutē similē virtuti-
bus membroꝝ aialis. Omnia aūt semina plantarū sunt si-
cut oua venti sicut diximus in antehabitis. A stellis aūt est
cōplementū sicut in his que sine coitu ⁊ ꝯceptu generantur.
Et hec oia patēt per antedicta tā in hac scia qꝫ i alijs libris
physicis quos edidimus: ⁊ differens in vtraqꝫ istarū gene-
rationū est primo formatū membꝝ sicut diximus superius.

¶ Cap. 4^m. De causis formalibus corporis naturalib⁹ que sunt in materia cōmixta ex quatuor elementis.

Cause vō ꝓprime que in mā sunt corpoꝝ sūt ca-
lidum frigidū humidū ⁊ siccū: ⁊ sunt comple-
xionales nō simplices: q: simplices non agunt
ad aialis nām. Cōplexionales aūt existentes
differētes hñt actiones ⁊ passiones ab actio-
nibus simplicibus ⁊ passionibus. Et hec dif-
ferētia ꝯsistit in qnque modis: quoꝝ prim⁹ est in mō actio-
nis ⁊ passionis earuꝫ. Scđs est in forma actionis. Tertius
aūt in actionis acumine vel hebetatione. Quart⁹ aūt est in
actionis diuersitate. Et qnt⁹ est in actionis fine. ¶ De mō
eni actionis calidi simplicis ꝓut ipm est in igne est vrere et
dissoluere ⁊ reducere id in qđ agit vsqꝫ ad spēm suā qꝫtū re
duci est possibile. Calidū aūt cōplexionale hoc nō facit: sed
potius digerit ⁊ cōplet humidū ⁊ terreū qđ est in corpore et
nō separat vnuꝫ ab alio: sed potius depurat vtrūqꝫ per hoc
ꝙ separat purum ab impuro. Adhuc aūt formam actionis
hꝫ aliā. In simplici eni nō agit nisi ad formā ingnis: in com
plexionatis aūt moueꝛ a forma cōplexionis ⁊ ab aia: ⁊ ideo
agit ad formā cōplexionati aiati sicut malleus agit ad for-
mā artis que est in mēte artificis ⁊ non ad formā mallei vel
ferri que sunt forme mallei. ¶ Amplius in simplici agit ca-
lidū quasi recedēdo: eo ꝙ est leue sursum motū. In comple-
xionato aūt acute penetrat interiora: eo ꝙ per minima per
oia interiora rei diuisuꝫ est sicut patet per antedicta. ¶ Am
plius multa agit dissoluendo decoquendo dirigendo assi-
milando terminando ⁊ conuertendo ⁊ vniendo in comple-
xionato. In simplici aūt non agit nisi vnum per se quod est
calefacere: ⁊ siquid aliud agit hoc est per accidens. ¶ Am-
plius in simplici finit actionem in cineres quādo agit in reꝫ
terrestrem humidam. Sed in complexionato finit actionē
in speciem carnis ⁊ ossis ⁊ nerui ⁊ aliorū membroꝝ homo-
geneoꝝ. Similis aūt modus differentie est in frigido. Fri-
gidum enim simplex est mortificatiuum ⁊ constrictioneꝫ fa
ciens ⁊ abscindens motum. Complexionale aūt frigidum
est formas ⁊ figuras tenens ⁊ humidum retinens ne euapo
ret: exteriora circunstans ne dissoluantur ab agente calido.
Adhuc hebes est valde in simplici ⁊ non ingreditur in rem
profunde nisi sit valde excellens. In complexionato autem
propter humiduꝫ in quo est ⁊ propter diuisionem: q: per mi
nima diuisum est magis ingreditur ⁊ tenet interiora qꝫ cir
cunstet extrinsecus. ¶ Amplius formā complexionis ⁊ ani-
mam habet mouentem: propter qđ etiā nō abscindit motū
sed continet mouentia ne dissoluantur. ¶ Amplius valde

Marginalia: Quare dꝫ itellect⁹ vide. 7. meta. cō. 31. et 12. met. cō. 18. — Quare dicitur imago mūdi. — Quare aia dꝫ — Nota qnque dñias qb⁹ differūt qualitates ꝑme vt sūt simplices et vt sunt cōplexionate.

diuersa operat̄ continendo: coagulando: claudēdo poros: cōuertendo subtilia euaporātia: ⁊ retinēdo in membris ea que sunt in ipsis: ⁊ p̄cipue facit hoc in quibusdam membris frigidis sicut in cerebro ⁊ oculis. ¶ Amplius finez actionis prorsus hz aliū in cōplexionato q̄z in simplici: q2 in simplici facit cōstare partes mãe ad speciez terre: ⁊ in cōplexionato detinet principia in forma cōplexionis ne dissoluat̄ complexionatū. Idē ēt est de humido simplici ⁊ de humido cōplexionato per oēs supradictas quinque differentias. Humidum enim simplex extra se fluit ad terminū alienū. Humidum autē complexionale loco illius est sicci penetratiuum. ¶ Adhuc aūt in simplici agit ad formaz aque vel aeris. In cōplexionato aūt agit ad formā vite ⁊ aie mouētis ip̄m taz in prima formatione q̄z in nutrimētali humido. ¶ Amplius humidū simplex humectat. In cōplexione aūt cōmiscet penetrando subtilitate sua per siccuz. ¶ Amplius multa facit in cōplexionato. s. infundendo mollificando: cōmiscēdo: cōtinuando: nutrimentū portando: formas recipiendo ⁊ reddendo: ⁊ hmōi. Vnuz aūt solū facit in simplici qd̄ est fluere ad terminū alienū: ⁊ in fine ip̄m terminū finire ad speciem aque vel aeris. Adhuc aūt humidū complexionale fluit ad formā vite: q2 cā vite est humidum difficulter siccabile sicut ostendimus in libro de causa lōgitudinis vite: ⁊ ad hoc nō terminat̄ neq3 finitur in simplici: sed potius ad sp̄m aque vel aeris. Eadem aūt ratio differentie est de actionibus et passionibus sicci. Siccū enim in simplici est in euaporatione vel expressione humidi. In complexionato aūt est in humido actu ⁊ sicco s̄m potentiā tm̄. Adhuc aūt in simplici est cātum a forma ignis vel specie terre: sed in complexionato mouet̄ a forma cōplexionis a forma aie. ¶ Amplius in cōplexionato diuisum est subtiliter in humidū: sed in simplici expressum est de humido aliquādo, sicut in terra: ⁊ deductū est ex ipso humido aliquādo sicut in igne. Adhuc in cōplexionato facit inspissationē humidi: figit virtutē que fluxibilis esset in humido: terminat motū humidi continet terminos figurarū: tenet humidū ne euaporet per calidū: ⁊ hmōi multa facit in cōplexionato: sed in simplici nō facit nisi constrictionem per terminationem sui termino ꝓprio. ¶ Amplius in simplici terminat̄ ad terrā vel ignē: sed in cōplexionato terminat̄ ad sp̄m viui animati. Hec ergo sunt in quibus iste differentie differūt in cōplexionato ⁊ simplici. Sed hoc maxime aduertendū est sicut sepius diximus ꝙ omnes iste qualitates elementales se habent ad virtutes luminuz celestiū sicut instrumenta: ⁊ nō operant̄ nisi s̄m ꝙ sunt informate a luminib⁹ celestibus. Virtutes aūt luminū sicut instrumenta se habent ad virtutes anime: ⁊ virtutes anime sunt sicut instrumenta virtutū intellectuū celestiuz: ⁊ virtutes intellectuum celestiū sunt sicut instrumenta cause prime siue virtutis prime que procedit a causa prima operans generatis ⁊ efficiens esse per modū quem diximus. Cum aūt oēs forme iste sic referunt̄ ad vnū: pz ꝙ ois multitudo mãliū colligit̄ ad vnitatē virtutū celestiū: ⁊ hec colligit̄ vlteri⁹ vsq3 ad virtutem cause prime: ⁊ causando quidem vna virtus cause prime hoc modo agit̄ in multitudinem. Lz autez multa sint in mã dicto modo agentia ad eē generati: tamē duo sunt principalia que sunt informata omnib⁹ dictis virtutibus que sunt calor ⁊ spiritus. ⁊ calor quidem est ex parte materie: ⁊ subiectū eius est humidū. Spiritus aūt est ex parte virtutū oium quasi vehiculum quo virtus vitalis in oēm partē materie vehitur ad operanduz. Et qualiter fiat vtrūq3 istoꝝ patet per ea que sepius in antehabitis determinata sunt. De virtutibus ergo efficientibus in materia generationis animaliū determinatū sit hoc modo.

¶ Cap. 5^m. Qualiter omnia dicta principia oriuntur ex vno ⁊ ad vnū recolliguntur: ⁊ qualiter multiplicitas organoruz causatur a multiplicitate anime in animalibus.

In semine aūt aialiū siue ēt in mã habēte vim seminis q̄uis nō sit semē: oēs iste virtutes taz in generatione q̄z in generato colligunt̄ in partez vnā ⁊ in locū vnū mãe: sicut ēt oēs virtutes per distributionē ꝓcedūt a virtute vna prima ⁊ in parte q̄dē mãe seminalis colligunt̄ in locū cordis vel eius qd̄ est loco cordis: ⁊ illā partē primo formādo ex illa postea format oia alia membra. Similiter autē in generato sedes oiuz harū virtutū est in corde: ⁊ ex illo vecte per spirit⁹ oēs in oibus alijs membris perficiunt̄ virtutes ⁊ operationes. Et huic sentētie lz ꝯtradicāt Plato ⁊ Galenus: tm̄ hec est opinio oium peripatheticoꝝ: ⁊ nos ostendimus rōnē huius opinionis in p̄habitis vbi locuti sum⁹ de virtutibus spermatis ⁊ de virtutibus cordis. Causa autez quare opz eas colligi in vnū locū ⁊ membrum est: q2 virtus sparsa ipsa sui sparsione ⁊ diuisione debilitat̄ ⁊ corrumpit̄: collecta aūt ⁊ vnita fortificat̄ ⁊ ꝯseruat̄: nec nã intendit tm̄ facere aial: imo ēt intendit cōseruare ip̄m in esse ⁊ in vigore ad operationes: q2 aliter frustra esset gn̄atio ipsius. ¶ Adhuc aūt multitudo nec ꝓcedēs ad vnū nec relata ⁊ collecta ad vnū nō facit vnū aliqd̄ sed multa. Cum ergo non sit nisi vnū aial generatū opz oēm multitudinē p̄cipioꝝ suoꝝ formaliū ⁊ procedere ab vno primo ⁊ referri ⁊ recolligi ad vnū primū ⁊ hoc est cor in habentibus cor: ⁊ est membruz qd̄ est loco cordis in his que cor non habent: propter quod etiam omnia que diriguntur in totum corpus sicut vie virtutū necesse est oriri ab illo: sicut sunt vene ⁊ arterie ⁊ nerui: ⁊ hoc iaz ante determinatū est. Insuper etiā tota materialis multitudo membroꝝ per generationē orit̄ a corde: q2 sicut in generatione nulla pars materie formam membri accipit nisi per hoc quod exit a corde in quo accipit ⁊ induit virtutem que membrum format: ita etiā in aiali generato nullū nutrimentū est cōuertibile in formā membri nisi a calore cordis virtutem inducat per quā ad membruz moueat̄: ⁊ ideo cor in membris est sicut primū celū in celestib⁹: ⁊ virtus cordis est sicut virtus prime cause in celestibus: sicut tamen quodlibet celuz in celestibus ⁊ quelibet stella in sitibus suis proprias habent virtutes: ita etiā membra quelibet proprias habent virtutes in sitibus membroꝝ sibi determinatas sicut diximus vbi locuti sumus de virtutibus membroruz: ⁊ hec multitudo tota refertur ad vnū quod est celū primū cōpositum ex motore ⁊ mobili in celestibus: ⁊ ad vnum membrum primum compositum ex motore ⁊ mobili in animalibus qd̄ est cor. Oportet etiā scire ꝙ omnis diuersitas mobiliū ⁊ mãe quādo formaliter ⁊ s̄m figuram mobilia diuersificantur causat̄ a diuersitate motorum ⁊ formaruz: ⁊ ideo nisi anima esset motor compositus ex multis virtutibus et potestatibus nãlibus nō esset diuersitas partium corporis in forma ⁊ figura: ⁊ vnicuiq3 potestati suū propriū respōdet organuz sicut vnicuiq3 facultati artis mechanice proprium datur instrumentū. Has tamen potestates generaliter per quatuor videmus variari differentias. Naturalibus enim potestatibus quedam membra respondent: ⁊ potestatibus mouentibus s̄m locum respondent instrumenta motus localis sicut sunt ale ⁊ pedes: ⁊ potestatibus animalium sicut sunt sensus interiores ⁊ exteriores respondent organa que patiunt̄ ab obiectis sensuū sicut oculi ⁊ aures ⁊ huiusmodi: ⁊ sicut in artibus textor nihil operat̄ cum dolabro ⁊ securi: eo ꝙ nō sunt instrumenta sue artis: ⁊ nihil operat̄ tibicē cū naui ⁊ remo: ita nihil operabitur potestas vnius facultatis nature per organū alterius facultatis: ⁊ ideo cecati in oculis nihil vident per aures: nec claudi ambulant auribus et sic de alijs. ¶ Patet ergo ꝙ diuersitati potestatum anime omnis respondet diuersitas organorum in corpore: ⁊ ꝙ taz in anima q̄z in corpore omnem diuersitatem oportet reduci in vnum aliquod ex quo omnia alia informentur ad motū ⁊ operationē: q2 aliter nec in anima nec in corpore esset animal vnuz. ¶ Quod aūt quidam dicunt ꝙ plures substantie mouentes sint in corpore que ad vnum actum animandi reducantur sicut multa lumina reducuntur ad vnū actū illuminandi omnino est inconueniens. Cum enim dicunt ꝙ reducuntur ad vnum actū animandi: aut est idem actus numero aut specie aut genere. Si dicant ꝙ est idem numero: tūc opz etiā animātia esse eadē numero ⁊ aiata similiter: ⁊ hoc nō est verū cū ipsi dicāt esse plures substātias animātes. Si aūt aiatio est vna specie: tūc erit animatio eadē sp̄e que est forma aiationis: ⁊ hoc qualiter pōt esse veruz: cum aiantes substātie s̄m eos sint diuerse in forma vt ipsi dicūt: q2 vna est vegetans: ⁊ altera sensificās: ⁊ intelligens tertia. ¶ Adhuc aūt si ꝯcedat̄ ꝙ eadē aia sp̄e nō ꝯstituet nisi vnuz sp̄e ⁊ nō vnū in numero aial. Idē aūt sequitur si dicāt ꝙ sint vnū gn̄e. Si aūt dicāt ꝙ per cōpositionē ⁊ vnionē faciūt vnā

animationē:

animationem:queramus quid iuuat ea cum sint diuersaꝝ formarum:non eniꝫ seipsis iuuantur sicut lumina que sunt vnius forme:quecunqꝫ enim diuersaꝝ sunt formaruꝫ sepa/rantur ex se ⁊ nõ vniuntur nisi vnum se habeat ad alteꝝ si/cut potentia ad actum:qđ isti non dicũt:qa si hoc eẽnt vna substãtia:actus enim ⁊ potẽtia vniunt̃ in subam vnaꝫ. Et per hoc patet ꝙ absurdũ est qđ dicunt:sed oportet relatio/nem multitudinis potestatum ⁊ mẽbroꝝ fieri ad vnuꝫ per modũ quẽ determinauimus:qa sic ⁊ non aliter cõstituunt vnũ aial. Sic ergo de distributione vnius ꝑmi in aialibꝰ in multa:⁊ de reductiõe totiꝰ multitudinis in anima ⁊ in cor/pore existentis ad vnũ primum a nobis determinatũ sit.

¶ Cap. 6m. Qualiter dictis supra potestatibus a seinuicem differunt animalia:⁊ qualiter hõ differt ab omnibus.

Est aũt intelligenduꝫ adhuc ꝙ iste potestates diuise abinuicem sm esse ⁊ subiectũ cõstituũt dr̃iam geneꝝ ⁊ specieꝝ eoꝝ que sunt anima/ta. Si eni sm se vegetatiuuꝫ accipiat̃ gñe dif/fert ab eo qđ est sensitiuũ:⁊ huiꝰ rõ patet per antedicta. Cũ eni oium dr̃ia corpoꝝ sit a dr̃ia formaꝝ:⁊ nos videmus corpora plantaꝝ tã in simplicibꝰ q̃ in cõpositis eẽ oino alteriꝰ generis q̃ aialiũ:necẽio sequit̃ ẽt aĩas genere alteras eẽ:per hoc idẽ aũt pꝫ ꝙ ẽt aialia a sei/uicẽ spe sunt dr̃ia. Uniꝰ eni forma ⁊ spe vna est figura corpo ris ⁊ organoꝝ. Cũ ergo diuerse sint figure corpoꝝ aialium ⁊ organoꝝ ipsoꝝ oportebit ⁊ aĩas ipsoꝝ spe alteras abinui/cem eẽ. Eadẽ autẽ rõ est ꝙ ⁊ arbores ⁊ herbe abinicẽ alte/ra sunt specie. ¶ Hõ autẽ ab alijs aialibꝰ plus q̃ spe videt̃ differre:videmꝰ eni ea que nec sensu nec motu faciunt dif/ferẽtiam tñ specie abinuicem differre. Cũ igit̃ hõ ⁊ in par ticipatione sensuũ differat spe ab alijs sicut ꝓbatur ex figu ra organoꝝ sensus ⁊ figura totius corporis:⁊ isup adijciat differentiam rõnis videt̃ plus q̃ specie hõ ab alijs differre aialibꝰ. Cuius signũ est ꝙ irrõnabiles vires hois persua/sibiles sunt ratione sicut concupiscibiles ⁊ irascibiles:⁊ hoc non est in alijs animalibꝰ:plus igitur q̃ specie differt a bru tis:⁊ videt̃ ad ipsa quãdã habere gñis dr̃iam cũ ipsaꝫ ani malitatẽ sm differentẽ potestatẽ ab alijs aialibꝰ participet.

Q̃ homo ab alijs aialibus plus q̃ spe dif ferre videat̃.

¶ Si qs aũt opponat ꝙ genꝰ plures ambit spẽs:⁊ sic homo plures deberet hr̃e spẽs:nõ valet:qa forma de se cõicabilis pluribꝰ spe vel numero differẽtibꝰ nõ necessario cõicat̃: sed forte sm eẽ nõ erit nisi in vno sicut apparet in sole ⁊ luna et alijs que sub spe nõ nisi vnũ hñt idiuiduũ:eo ꝙ sunt ex mã sua tota. Et si ponamus vnum solum esse asinũ ⁊ vnã solaꝫ esse arborem:erunt tñ aial ⁊ corpus aiatum genera diuer/sa:hõ igitur plus q̃ specie differt ab his que dicunt̃ bruta animalia. Specie eni differunt leo ⁊ equus:plus aũt q̃ spe differt hõ ab vtroqꝫ ipsoꝝ.

Cõsidera cir/ca opionẽ do/ctoris diligen/ter:qa ẽ đ vi/tate suspecta.

¶ Amplius autẽ aial genus qđ est in aialibus sm esse alteꝝ est in vnoquoqꝫ animalium:⁊ cum rõ generis phici detur sm eẽ:patet ꝙ etiam ratio ge/neris in animalibus non est vna:sed multa generis natura est in aialis sm eẽ dr̃ie que est forma ⁊ actus:⁊ ideo agit̃ in differẽtias sm eẽ sicut ipsi actus differẽtes sunt:⁊ huic diffe rẽtie rñdet dr̃ia figuraꝝ in corporibꝰ aialiũ:⁊ ideo nulla ani malia differẽtia specie vnius figure oino in corpore iueni/untur. Sũt tñ quedã potestates magis cõuenientes in oibꝰ aialibꝰ:⁊ quedã differunt valde abinuicẽ. Potestas enim sensus visus in oibꝰ cõuenit ad formã perspicui:⁊ ideo etiã organa visus in figura ⁊ cõpositiõe paꝝ differunt abinicẽ: in auditu aũt magis differũt:⁊ ideo aialia stolida differen tes in figura auriculas hñt ab auriculis aialiũ magis signa reꝝ participãtibꝰ sicut facit hõ ⁊ q̃dã symiaꝝ genera. Que/dã aũt oino indisciplinabilia nullũ oino vident̃ hr̃e auditꝰ instr̃ꝫ. Unde manifestũ est qđ dixim ꝰ ꝙ ois illa que in corpo/re est diuersitas causat̃ a diuersitate potestatũ que est i aia. Inter has aũt ptãtes q̃s aia exercet in corpore: q̃dã sũt ge/nerales omni aiato:sicut nutrire ⁊ augere ⁊ alimẽto vti ⁊ ge/nerare:⁊ de his iã in scĩa de plãtis determiatũ est. Q̃dã aũt sunt que cõueniũt oibꝰ aialibꝰ ⁊ cõstituũt aial sicut motus ⁊ sensus:qa tactꝰ cõstituit aial pp tactũ:⁊ motꝰ q̃dã causat̃ a sensu in omni aiali sicut motꝰ localis per appetitũ. Oẽ eniꝫ aial ad minus mouet̃ motu dilatatiõis ⁊ cõstrictiõis. Opꝫ ergo de differẽtijs aialiuꝫ sm sensus ⁊ motum localem de/terminare:⁊ aliud ad hoc īducemus libri principium.

¶ Incipit Liber animalium. XXI. qui est de perfectis ⁊ imperfectis:⁊ causa perfectiõis ⁊ imperfectionis. Cuius primus Tractatꝰ est de gradibus perfectorum ⁊ imperfecto/rum animalium.

¶ Cap. pm. De sũma aialis perfectione que est in hoie.

Determinandum autẽ nunc videtur de perfectione ⁊ iperfectio/ne animalium sm anime facultates ⁊ po testates:⁊ de causa perfectionis ⁊ imper/fectionis ipsoruꝫ. Hec enim videtur an/tecedere considerationem de animalibuꝫ in specie perfectorum aut imperfectorum animaliũ. ¶ Cum autem omnis perfectio animaliuꝫ ⁊ im perfectio sit sm participationem virtutum animaliuꝫ per/fectam vel imperfectam:nec imperfectũ sciri possit nisi per rationem perfecti:oportet nos primuꝫ determinare que sit ratio animalis perfectissimi:qa sm proportionem ad illud omnem inuenimus in alijs gradum imperfectionis. Ra/tio autem perfectioris animalis sm anime vires queren/da est:qa sicut iam ante diximus qđ est perfectum in vir/tutibus anime:perfectum est in organis:cum organuꝫ non faciat natura in animalibus nisi ꝓpter virtuteꝫ aĩe que mo uet organum ipsum. Hoc igitur modo non potest esse per/fectior modus viriuꝫ alicuius anime nisi ꝙ organice vires non sint nisi sm esse nature organicarum. Sicut enim dixi/mus in ante habitis in omnibus in quibus sensibilis ani/ma est actus vltimus siue endelechia completa in his ve/getatiua non est nisi sicut pars potestatis:⁊ est in eis sm eẽ sensibilis. Cuius signum est:qa hoc circa qđ operatur ad viuum sensibile terminat:⁊ cum eodeꝫ modo in quibuscũ/q̃ rationalis anima est endelechia completiua in his ve/getabilis ⁊ sensibilis potentie naturales existentes sunt sm esse rationalis: eo ꝙ virtus animalis vnicuꝫ est esse qđ est actus ⁊ effectus essentie ⁊ forme sue substãtialis:⁊ ideo sicut viuere simpliciter vegetabilibus est esse:ita sentire sentiẽ/tibus est esse:⁊ intelligere intelligentibꝰ est esse. ¶ Dico au tem viuere sentire ⁊ intelligere vitam ⁊ sensum ⁊ intellectũ habere:eo ꝙ anima primo actus est sicut somnus sicut di/ximus in libro de anima:⁊ postea sicut vigilia:sicut sũt duo actus ensis. s. figura ensis ⁊ secare vel incidere. Cum auteꝫ vegetabilis ⁊ sensibilis potentie insunt sm esse perfectissi/mi qđ potest esse a corpore organico necessarium est ipsas perfectissimas esse ⁊ ratione aliqualiter participare. Cuiꝰ signum est ꝙ in homine taꝫ in vegetatiuis q̃ in sensibilibꝰ est ordo vite sm rationem. Naꝫ temperantia ⁊ castitas in/sunt sm opera vegetabilis:humilitas autem ⁊ mansuetu/do similiter ⁊ fortitudo ⁊ plures alie virtutes insunt sm cõ cupiscentias ⁊ iras sensibilis:qđ esse non posset nisi ⁊ vege/tabilis ⁊ sensibilis inessent homini sm eẽ anime intellectua lis:aliter enim non essent ordinis sm honesti rationem su sceptiua. Si quis autem dicat ꝙ temperantia ⁊ castitas et pudicitia ⁊ cetere huiusmodi virtutes non sunt sm vege/tabilis opera:sed potius sm concupiscibile que est sensibi/lis anime:hoc stare non potest:qa nutrire ⁊ generare non sunt nisi vegetabilis:⁊ ideo virtutes que sũt circa hec ope/ra non possunt inesse nisi sm vegetabilem: ⁊ cõcupiscentia que est circa hec:⁊ similiter sensus ⁊ motus sunt circa hoc: prout vegetabilis est in sensibili sicut trigonum in tetrago/no:⁊ hoc est qđ ante diximꝰ ꝙ inest sm esse sensibilis:⁊ hoc vlterius inest sm esse rationalis:⁊ ideo ordinem capit opꝰ a ratione:⁊ concupiscentiam a sensibilis anime esse. Opus tamen semper est vegetatiue potentie. Ex his ergo pꝫ non posse esse perfectius animal homine:quoniam anime que est actus vltimus non potest esse perfectior q̃ ꝙ sit eẽ alio/rum ⁊ ratio sic separatum:⁊ qđ est potentia naturalis ipsiꝰ sit coniunctum organo. Ante talem enim substantiaꝫ nihil omnino est nisi separatum in esse ⁊ potentia:⁊ hoc non ha/bet anime rationem:⁊ ideo non constituit animal. ¶ Po/tentia naqꝫ non potest comparari nisi ad duo:ad obiectuꝫ

2° de aĩa. t. c. 5.

Nõ a q̃ poᵗⁿ hʒ eleuationem: an ab obto an a nã subti a q̃ fluit.

vʒ. ꝛ ad subiectum siue substantiam cuius ipsa est potentia naturalis. Ex parte autem obiecti nõ habet nisi ꝙ aut tali obiecto patitur ꝭm naturam: aut circa tale subiectum ꝭm naturam operatur: ꝛ hoc non elargant ꝛ exaltant posse suũ vel modum sui posse: sed ex natura subiecti a quo ipsa potentia orit̃ sicut omnis naturalis potentia oritur a victoria forme subiecti habebit absq̃ dubio tãto magis posse quãto altior ꝛ nobilior ꝛ prime cause vicinior fuerit forma subiecti ꝭm cuius esse est ꝛ inest potentia naturalis: ꝛ ideo vegetabilis in sensibilibus elargataʒ habet potentiam: ꝛ sensibilis ꝛ vegetabilis in rationabili largissime que ꝭm naturaʒ esse possunt sũt potẽtie: ꝛ hoc est qd̃ quideʒ a multis dicitur: sed forte nõ a multis intelligit̃ ꝙ quicquid potest potentia inferior potest ꝛ superior excellẽter ꝛ eminẽter. Patet igitur ex oĩbus predictis non solũ in adiectione ratiõis esse hoĩeʒ perfectissimuʒ: sed etiaʒ in omnibus potentijs ꝛ modo operationis oĩuʒ potentiaruʒ taʒ sensibilis q̃ rõnalis. ¶ Ex dictis tamen orit̃ questio: quoniam visus ꝛ odoratus ꝛ auditus ꝛ cetera huiusmodi sunt potentie quedaʒ sensibilis anime: ꝛ scimus lynces melius videre q̃ hoĩem: vultures aũt melioris esse odoratus ꝛ simil̃r canes: ꝛ q̃daʒ animalia forte melius audiũt. ¶ Hoc aũt qd̃ inductuʒ est non obstat. Uidere eñi melius ꝛ odorare ꝛ audire meliꝰ dupliciter dicũtur. Melius eñi videt̃ qd̃ acutius visu accipitur: ꝛ talis potẽtia visus est ex cõplexione organi corporalis in quo est visus: ꝛ hoc mõ nihil ꝓhibet quedã aĩalia acutiores quosdã sensus habere q̃ hõ habeat. Dicit̃ itẽ meliꝰ videre nobiliori vti visu: siue qd̃ est largioris potentie super q̃dlibet obiectum: ꝛ hoc modo largior est visus disciplinabil̃r differẽtias rei nũtians q̃ ille qui sensibiliter tm̃ nũtiat easdẽ: ꝛ sic hõ hʒ visum ꝛ sil̃r auditum ꝛ alios sensus qui in ipso sunt ꝑncipium ꝛ experimẽtum memorie ꝛ vniu̾s ꝛ artis ꝛ sciẽtie: ꝭm quem modũ aĩalia nulla preter hoĩem sensibus vtũtur. Patet ergo qd̃ diximus ꝙ videlicet perfectissimũ aĩalium est cuius oĩs aĩe potentia est ꝭm eẽ nature separate: ꝛ ideo diximus in ante habitis huiꝰ sciẽ ꝙ hõ nõ solum specifica differentia differt ab alijs aĩalibꝰ: sed etiã ꝭm esse generis ꝓximi ꝛ ꝭm eẽ generis remoti. Genus eñi ꝓximuʒ est sensibile ꝛ remotũ est viuum: ꝛ nos ostẽdimus ꝙ tam sensibile q̃ viuũ participãt aliqual̃r rõnem lʒ ipse potẽtie de natura sua sint irrõnabiles. Eodẽ autẽ modo etiã vegetatiuum in sensibili ꝭm esse alteꝝ: ꝛ aliud est q̃ sit ex natura sua in seipso. Et ideo dictũ est ꝙ ratio animalis vniuscuiusq̃ generis ꝭm vnũquodq̃ aĩalium in esse accepta est altera ꝛ altera ꝛ alterius potentie sicut determinatum est a nobis in ꝓmo de aĩa. ¶ Amplius autẽ est adhuc alia perfectio hominis supra alia animalia oĩa: primus eniʒ sensuuʒ ꝓpter quem aĩal est animal ꝛ quo nullũ oĩno caret animal est tactus: ꝛ hic si ad terminos ꝛ organa sensibilia respiciamus fundamentuʒ est oĩuʒ sensuuʒ alioꝝ ꝛ obiectum suum oẽs neruos relaxat ꝛ soluit ad sentienduʒ: q̃a calor complexionalis laxat sensum ꝛ frigus ligat oẽm sensum: sicut patet per ea que in libro de somno ꝛ vigilia subtil̃r: ꝛ per causam ꝓpter quid dicenteʒ determinata sunt. Si ergo tactꝰ est in quo fundatur omnis sensus oportebit necessario oẽm sensum in esse aĩalibus ꝭm virtutem ꝛ potẽtiã tactꝰ. Quecũq̃ eñi forme sunt in aliquo sicut in fundamẽto subiecto: sunt in ipso ꝭm potentiã subiecti ꝛ non ꝭm potentiaʒ ꝓpriaʒ forme aut efficientis sicut a nobis sepe probatuʒ est. Uidemꝰ enim lumen solis in sereno aere ꝛ nubilo ꝛ in nube variari tm̃ ꝓpter diuersum posse ꝛ diuersam virtutem suscipientis ipsum. Sensus ergo omnis inest omnibus ꝭm potentiaʒ et virtutem. Tactum auteʒ habet homo ꝛ subtilissimuʒ ꝛ certissimuʒ sicut a nobis in libro de aĩa dictuʒ est: igitur in homine sunt etiã ceteri sensus nobiliores ꝛ aliqua certitudĩe certiores ꝛ subtiliores q̃ sint in aliquo alioꝝ aĩalium. Cuʒ igit̃ a perfectiõe sensuuʒ dicat̃ ꝛ sit animal perfectũ: erit hõ perfectissimum omniũ animaliuʒ eo ꝙ perfectius ꝛ certius sensus participat. ¶ Amplius in organis sensuuʒ ꝛ virium aĩe participat hõ manum solus inter aĩalia: que sola est organũ organoꝝ: ꝛ organũ intellectꝰ operatiui: sicut in ꝑcedẽtibꝰ istius sciẽ determinatũ est. Nulluʒ autẽ oĩno aĩaliuʒ ꝑter hoĩeʒ in corpore suo hʒ organũ organoꝝ: sed potius hñt oẽ organũ ad vnũ actũ tm̃: q̃a oĩa quadrupedia hñt anteriores pedes ad ambulandũ tm̃: ꝛ volatilia bipedia habẽt anteriora membra ad volatum. Homo autem huiusmodi mẽbris superioribꝰ non vtitur ad motuʒ: sed potius vniu̾r in vsu artis ꝛ officij aliorum membrorum. Patet igitur ꝙ ipse participat quedam organa supra modum participãdi oĩuʒ aliorũ animaliũ: ꝛ sic etiã in cõpositione organica corporis perfectior est oĩbus corporibus aĩaliuʒ ꝛ animalibus ipsis. ¶ Ampliꝰ hoc ipsuʒ ostendit figura corporis. Cũ eniʒ diametri tres constituant omne corpus perfectius ꝛ nãliꝰ erit corpus qd̃ diametroꝝ mensuraʒ naturaliũ participat. Diameter aũt lõgitudinis mẽsurat a sursuʒ in deorsum: et in solo hoĩe idẽ est sursuʒ qd̃ est sursuʒ mundi: ꝛ ideʒ deorsum qd̃ est deorsuʒ mundi. Sil̃r aũt est de diametro latitudinis. Solus eñi homo inter oĩa aĩalia latũ habet corpus ꝭm mensurã sue quãtitatis latitudine proportionata: quoniã ꝛ si quidaʒ vermes lati sunt: non habent latitudinẽ longitudini proportionataʒ. Lõgitudo eñi in corpore naturali semper vincere dʒ latitudinẽ si non sit vitiuʒ nature. Quadrupedia aũt spissiora hñt corpora q̃ lata. Hõ auteʒ solus diametrũ profunditatis minorẽ habet ceteris diametris. Cũ igitur sensus organa ponantur ꝭm longitudinẽ descendendo ꝛ motus organa ꝭm latitudinẽ: perfectionem distinctionis maiorẽ hñt organa corporis in hoĩe q̃ in aliq̃ animaliuʒ alioꝝ. ¶ Amplius solus hõ vt superius probatũ est est imago ꝛ silitudo mundi taʒ ꝭm animam q̃ ꝭm corpꝰ: oẽ autẽ aliud aĩal deficit ꝭm plus vel minus: ꝛ defectus est ex carentia alicuius ad perfectioneʒ pertinentis. Patet igit̃ etiaʒ ex isto ꝙ solus hõ perfectissimuʒ est oĩum aliorum. In eo enim in quo quodcũq̃ animaliũ non habet symbolũ cũ his que vniuersaliter causant munduʒ: in hoc nõ imprimit̃ ab illo: ꝓpter qd̃ non imprimit̃ ab intelligentia nisi hõ: nec est aliqd̃ aĩaliuʒ qd̃ ita a celo imprimat̃ sicut hõ: ꝓpter qd̃ equalitas cõplexiõis eiꝰ magis inter oĩa aĩalia accedit ad nãm celi ꝛ eq̃litatẽ. ¶ Ampliꝰ motor secũdus in oĩbꝰ in q̃bꝰ est motor secũdi ordis iperfectꝰ est nisi cõiũgat̃ motori ꝓmo eiusdẽ ordis. Motor enim ꝓmus solus est qui a seipso mouet: ꝛ est causa motus in oĩbꝰ sicut pʒ per añdicta. Constat nobis ex his que de motibꝰ aĩaliuʒ bene determinata sunt ꝙ phãtasia mouens se habet ad intellectũ mouẽtẽ sicut motor secundi ordinis se hʒ ad motorẽ primuʒ. Nullum auteʒ aĩaliũ perfecte ꝛ ordinatũ hʒ motũ nisi in quo motꝰ ꝓcedit ꝭm rõnẽ motoris ꝓmi qui rectꝰ est. Solus igit̃ hõ cũ per intellectũ moueat̃ perfectionẽ hʒ principioꝝ motiuoꝝ: his q̃ modis ꝑfectiõis solus hõ est ꝑfectissimꝰ oĩuʒ aĩalium.

¶ Cap. zᵐ. De modis perfectionis animalium in cõmuni quot sint ꝛ que sint ꝭm animam ꝛ ꝭm corpus ex quibus cognoscitur natura pigmei.

De alioꝝ auteʒ aĩalium perfectione dupliciter dicit esse loquendũ Theophrastus. Sũt eniʒ quidã illoꝝ alijs perfectiora ꝭm corpꝰ: ꝛ q̃daʒ alijs perfectiora sunt ꝭm anime potẽtias. Et vtraq̃ istaꝝ ꝑfectionũ est duplex: q̃m ea que ẽ ꝭm corpꝰ: aut est ꝭm corporis q̃ititatẽ: aut ꝭm qualitatẽ eq̃litatis siue cõplexionis. Et ea q̃deʒ que est ꝭm corporis q̃titatẽ adhuc in duas distribuit̃: q̃m ꝑfectio q̃titatis: aut est ꝭm magnitudinẽ cõtinue q̃titatis: aut est ꝭm numeꝝ organoꝝ qui numerus est discrete q̃titatis sicut ꝓmuscidã hʒ elephas qua loco manꝰ vtit̃ in multis vsibꝰ quã nõ hñt alia aĩalia. Adhuc ꝛ ea que est ꝭm aĩaʒ diuidit̃ ꝛ efficit̃ duplex. Aut eñi est in participãdo vires plures aĩe iteriores: aut in participãdo plures vires exteriores in nũero sensuũ. Et ꝭm participationẽ q̃dẽ potẽtiaꝝ interius apprehendẽtiuʒ adhuc sunt duo modi: quoꝝ vnus est ꝭm numerũ potentiaꝝ: ꝛ alter ꝭm moduʒ ꝛ qualitatẽ. Quedã eñi aĩaliũ videntur de interioribꝰ potentijs paucas aut nullas habere. Adhuc aũt ea que habent huiusmodi virtutes ꝛ potentias quedã habent in eis quandam subtilitatẽ sic apes quaʒ alia maiora in quantitate non habent. Et omnẽ modum perfectionis ꝛ imperfectionis animaliũ: oportet nos determinare q̃a ex modis perfectionis ꝛ iperfectiõis ipsoruʒ maior pars cognoscit̃ nature ꝛ opeꝝ ipsoruʒ. ¶ Loquemur aũt primo de modis perfectionis ꝭm animam. Et de aĩe perfectione tractantes ꝓmo inuestigabimus eam que est ꝭm numerum potentiaꝝ ꝛ virtutũ anime. Utamur aũt

arte

Dubium.

Solo ꝓ q̃ vid̃ phʒ. 5. d̃ gñatiõe aĩaliũ capitulo. 2.

Prio meta/phice in phe/mio.

arte quaȝ tradidit Aristo. in principio prime phie dicēs ꝙ
nos videmus ꝙ omnia animalia habent sensum aliqueȝ ⁊
sensibilium acceptionem. Ex sensu autem quibusdā fit me
moria: quibusdaȝ auteȝ non. Et ꝙ non fiat memoria qui/
busdam ex sensu ex hoc scimus ꝙ memoria est que facit ex
prius per sensum accepto redire in absens sensibile sicut vi
demus vultures saturatos recedere a loco cadaueris: ⁊ po
stea iterum redire ex memoria loci ⁊ cadaueris: ⁊ hoc mo/
do ad caulas reuertūtur greges ⁊ aues ad nidos ⁊ huius/
modi. Quecūqȝ autem animalium non persequuntur nisi
presens sensibile ⁊ ex prius accepto non reuertūtur ad ab/
sens sensibile scimus memoriam nullam prius acceptoruȝ
habere: sicut sunt musce que cum abiguntur reuolant ime/
mores ictus prius accepti: videmus etiam ꝙ certuȝ domi
cilium non custodiunt: ⁊ videmus ꝙ non nisi presens sensi/
bile persequuntur. ¶ Amplius videmus quedam anima/
lia quādam habentia prudentiam circa res sibi cōferētes:
⁊ tamē indisciplinabilia sunt: sicut patet in apibus que pru
dentiam habent magnaȝ in rebus conferentibꝰ: ⁊ tamē nō
disciplinantur: ⁊ similiter formice. Ex prudentia enim con
tingit ꝙ prouident sibi thesauros: sed ꝙ non veniūt ad vo
ces hominum: ⁊ non timent minas ipsorum: nec videntur
fugere terribiles sonos: signum est ꝙ sint indisciplinabilia
per magisterium hominum: propter qđ etiam quidam di/
cunt ꝙ sonos non audiunt: hoc autem in ante habitis ipro
batum est: qa videntur sonos audire. Sed quicquid sit de
auditu hoc absqȝ dubio verum est ꝙ sonos non audiūt ad
disciplinam vt per nomina vocari possint: ⁊ instrui sicut in/
struūtur animalia multa: sicut canes ⁊ symie ⁊ alia quedā.
¶ Dupliciter eni habetur auditus ab animalibus: a qui/
busdā enim habet̄ inquātum est sensus tm̄: ⁊ a quibusdam
habet̄ inquantum est disciplinalis sensus. Et hoc secundo
mō adhuc dupliciter participat̄ ab animalibꝰ: qm̄ hic sen/
sus est disciplinabilis ꝑm ꝙ per sonos ⁊ voces accipit̄ noti/
tia intentionum sonantis aut vocantis. Hoc enim mō so/
ni ⁊ voces faciunt disciplinam. Hoc autē dupl'r fit. Faciūt
enim soni ⁊ voces aliquando signū intentionis cōfusum et
aliquādo determinatū. Confusum autem signū faciunt in
brutis: ⁊ determinatum faciunt in homine: ⁊ ideo quecūqȝ
animalia auditum habent: ꝓut est sensus disciplinabilis:
⁊ cum hoc memoriam qua retinent signa discipline ꝑcepte
cōfuse vel determinate sunt disciplinabilia ⁊ percipiūt di/
sciplinam cōfusam aut determinatā. Et ideo multa aialia
ad voces hoīum multa faciūt: ⁊ elephas flectit genua corā
rege ad vocē indicātis: ⁊ canes multa talia faciūt. Sȝ apes
⁊ alia minuta animalia sonos ⁊ voces nequaqȝ disciplina/
bil'r percipiūt lȝ magna vigeāt memoria. Hec ergo in qui/
busdā aialibꝰ est causa disciplinabilitatis. Priuatio auteȝ
huius disciplinabilitatis est maxime in minutis valde ani
malibꝰ sicut in apibus ⁊ vespis ⁊ achatis ⁊ pulicibꝰ ⁊ alijs
huiusmodi vermibꝰ. Quedā aūt aialium vident̄ aliquid lȝ
paꝝ experimenti participare. Experimētuȝ nāqȝ ex multis
nascit̄ memorijs: qa eiusdē rei multe memorie faciunt po/
tentiā ⁊ facultatē experimēti: ⁊ nos videmus ꝙ multa aia/
lia p̄ter hoīem aliqđ experimentalis hn̄t cognitiōis in sin/
gularibus sicut ꝙ mustela pugnās cū serpente vulnerata cō
tra venenū accipit foliuȝ endiuie que a quibusdam rostruȝ
porcinū vocat̄: ⁊ alia talia multa iduximꝰ in p̄cedētibꝰ que
faciūt aialia. Sufficiēter aūt nō participāt experimēto: qa
nō veniūt per experimētū ad vniu'e ⁊ artē ⁊ rōnē: sȝ tamen
ꝑm aliqđ participāt expimēto vt iā diximꝰ. Quedā aūt in/
tantū eleuant̄ in his potētijs vt artis quādā habeāt imita/
tionē lȝ artē non attingant. Et hoc dupl'r videmus fieri in
aialibꝰ: qm̄ quedā ⁊ visu ⁊ auditu vident̄ esse disciplinabi/
lia: qa faciūt que vident ⁊ reseruāt que audiūt sicut symia.
Quedā aūt intātum vigent in disciplina auditus ꝙ ēt sibi
mutuo suas intētiōes significāt sicut pigmeus qui loqtur:
cū tn̄ sit irrōnabile aial. ¶ Et ideo quātuȝ ad aiales virtu/
tes post hoīem videt̄ pigmeus perfectiꝰ eē aial: ⁊ videt̄ ꝙ
inter oia aialia plus confert memorias suas ⁊ plus ꝑcipit
de signis auditꝰ: ita ꝙ videt̄ aliqđ habere imitās rōneȝ: sȝ
rōne caret: rō eni est vis anime discurrendo per experta ex
memorijs accepta per habitudinē localē aut syllogisticam
vniu'e eliciens: ⁊ ex illo p̄ncipia artium ⁊ sciētiaꝝ ⁊ similes

Apes ⁊ formice ⁊ si pruden/tia participēt: nullo tn̄ pacto disciplinabilia sunt.

Sēsus auditꝰ dupl'r hȝi p̄t.

Quātū ad aiales v̄tutes post hoīeȝ pigmeꝰ videt̄ esse ꝑfectius aial.

habitudies cōferēs: hoc aūt nō facit pigmeꝰ: sed ea que ac/
cipit cū auditu nō separat a sensibiliū intētionibꝰ: ⁊ ꝓut sūt
sensibiliū intētiōes memorie comēdat ⁊ hoc mō ꝯfert ⁊ col
lata alij significat per locutionē. Et ideo pigmeꝰ lȝ loquat̄:
tn̄ non disputat nec loquit̄ de vl'ibus rerū: sed potiꝰ sue vo
ces dirigunt̄ ad res particulares de qbꝰ loquit̄. Causat̄ eiȝ
locutio sua ex vmbra resultante in occasu rōnis. ¶ Rō eni
duo hȝ: quoꝝ vnū est ex reflexiōe sua ad sensuȝ ⁊ memoriaȝ
⁊ ibi est ꝑceptio experimēti. Scōm aūt est qđ hȝ ꝑm ꝙ exal
tat̄ versus intellectū simplicem: ⁊ sic est elicitiua vl'is qđ est
principiū artis ⁊ scie. Pigmeus aūt nō hȝ nisi p̄muȝ istoꝝ: ⁊
ideo nō hȝ nisi vmbrā rōnis: qa totū lumē rōnis est in secū/
do. Dico aūt vmbrā idē qđ resultatiōeȝ obscuratā a sensi/
biliū mā ⁊ appenditijs materie nō separatā: ⁊ ideo pigmeꝰ
nihil oīno percipit de reꝝ quidditatibꝰ: nec vnqȝ ꝑcipit ha
bitudies argumētoꝝ: ⁊ sua locutio est sicut locutio morio/
num qui natural'r stulti sunt eo ꝙ nō perceptibiles sunt rō/
nuȝ. Sȝ in hoc est differētia ꝙ pigmeꝰ hȝ rōnis p̄uationē ex
natura. Morio aūt hȝ per accīs ex melācholia vel alio ac/
cidēte nō ex p̄uatione rōnis: sed potiꝰ ꝓpter p̄uationē vsus
rōnis. Huiusmodi aūt perfectio ꝓxima est sub hoīe pp qđ
etiā pigmeꝰ ciuilitatē perfectā ⁊ leges nō custodit: sȝ potius
in talibꝰ sequit̄ nature ipetū sicut ⁊ alia bruta aialia: sȝ ere/
ctus icedit. Manu vtit̄ nō ꝓut manus est instrm̄ itellectꝰ ⁊
spēs quedā instrumētoꝝ siue organoꝝ: sed potiꝰ ꝓut q̄daȝ
aialium vtunt̄ pede anteriori ad multos vsus: sicut genera
muris plurima anteriori pede cibū accipiūt: ⁊ ad os porri/
gūt: ita ēt pigmeꝰ vtit̄ manu in pluribꝰ vsibꝰ: sed non ad ar
tis opera: ⁊ ideo ēt sua manꝰ nō plenā hȝ manus rōnē. Qđ
aūt erigit̄ semper facit in eo spirituū aialiū maiorē clarita/
tem: ⁊ ideo melioris apꝑhensionis est inter cetera bruta: sȝ
verecūdiaȝ de turpi: ⁊ gloriā de honesto nō attēdit. Et hoc
signū est ꝙ nihil hȝ de iudicio rationis: ꝓpter qđ ēt rheto/
ricis persuasionibꝰ in loquēdo aut poeticis non vtitur: que
tamē impfectiores sūt oīum rōnum: ⁊ ideo semꝑ syluestris
manet nullā prorsus ciuilitatem custodiēs. Uirtus autē il/
la anime quā vmbrā rōnis quādaȝ vocauimus superiꝰ in/
nominata qdem est a phīs: sed circūloquendo cognoscimꝰ
ꝙ hec vis aliqđ potētie addit super estimatiua. Cuȝ enim
estimatiua brutorum iudicet de intentionibus que cū sen/
sibilibus accipiuntur ista plus facit qȝ referunt hmōi inten
tiones ad memoriam: ⁊ elicit expertuȝ ⁊ vtitur illo postea
ad que cōfert. ¶ Est aūt hoc non pretermittendum ꝙ esti/
matū ⁊ expertum dupl'r referunt̄ ad vniu'e. Uno qdeȝ mo
do contēplatiue ꝓut ex expertis ⁊ memoratis in sensu acce
ptis quidditas reꝝ qđ est rerum veritas accipit̄ per se vel
in signo cōmuni: ⁊ hoc mō memoratū ⁊ expertum non est in
pigmeo. Alio mō inest memoratuȝ ⁊ expertū ꝓut in ipso est
cōferens ad appetitum vel fugam: ⁊ hoc modo expertuȝ et
memoratū accipiuntur a pigmeo: ⁊ ideo diximus superiꝰ
ꝙ experimēto paꝝ participat pigmeus. Pigmeus eni non
accipit nisi referens ad conferens vel nocens in re extra: sic
⁊ alia aialia bruta oēs intentiōes quas apprehēdūt ad eos
referūt: ⁊ ideo nunqȝ separant eas a particularibꝰ: sȝ potiꝰ
cōponūt eas cū ipsis: ⁊ ideo ēt bruta ⁊ muta aialia vocant̄:
qa cōceptus sui nihil veritatis loquunt̄ de rebꝰ. Pigmeus
ergo ꝑm p̄inducta q̄si medius est inter hoīem diuinū itelle-
ctū habētē: ⁊ alia muta aialia in qbꝰ nihil diuine lucis esse
deprehēdit̄ inquātū expimētali cognitiōe vtit̄ per vmbraȝ
rōnis quā pre ceteris accipit aialibꝰ: magis tn̄ ꝑm nām vi/
cinus est bruto qȝ homini vt pȝ per a͞ndicta: qm̄ expertū ma
gis est ad vl'e ⁊ cōtēplatiōeȝ qȝ ad particulare ⁊ motum.

¶ Cap. 3m. Qual'r aialia sūt disciplinabilia ex aliq̄ participa/
tiōe virtutū aīe: ⁊ precipue qual'r hoc fit in gn̄ibus symiaꝝ.

R Eliquaꝝ aūt symiarum genera que multa sunt
valde: in tertio gradu potestatū anime ⁊ virtu/
tum vident̄ participare aiam. Cū eniȝ discipli/
na fiat in hoīe qui solus ꝑm nām est aial discipli
ne susceptibile per doctrinā. vȝ. ⁊ per inuētionē.
Ea aūt que per doctrinā est duplex est: itellecti/
ua. vȝ. ⁊ sensibilis: videtur symie pre ceteris aialibus saga/
citatem habere eā ꝙ disciplinabiles sunt sensibilibꝰ. Pro/
pter qđ etiaȝ symie greco noīe dicte sunt a ludo: eo ꝙ indi/
cra in sensibilibus eis adhibita imitātur plus ceteris ani/

Rō duo hȝ.

Estimatū ⁊ expertū dupl'r ad vl'e referunt̄.

In q̄ symia d'ficit a pigmeo

Nullū aial est disciplinabile cū nāe instinctu.

malibus. Propter qđ etiam quidā sapientes tradiderūt hec aialia ad ludum esse facta ⁊ hac sagacitate q̄libet qđ vident imitantur: ⁊ ex auditu colligunt intētiones vocātiū ad sensibiles ludos ordinatas: ⁊ hic est p̄mus gradus disciplinabilitatis. Primū eni opꝫ eū qui discipline est perceptibilis ea que videt ⁊ audit diligēter attēdere ⁊ cōferre: et ex collatis memoria retētis experta sumere ⁊ ex illis vl'e depuratū accipere: ꝓut est p̄n^m scie vel artis vel prudentie vel alicuius hmōi itellectualis virtutis. ¶ De his aūt tribus gradib⁹ perfecte nō attigit symia. Symia eni inde p̄mum ⁊ hūc z^m nō attingit nisi imaginabiliter ⁊ memoriter: sꝫ vlterius experientia non participat neq̄ multū neq̄ paꝝ vtens experiētia: ⁊ in hoc deficit a pigmeo. Imitatio aūt tāto facilior est in ea quāto rē visam vel sensatā nō refert ad experimentalē cognitionē: referens eni ad experimentalē cognitionē detinet in collatiōe memoriaꝝ siue per memoriaꝫ acceptoꝝ. Nō cōferens aūt statim fert in sensibile. Et ex hoc est ꝙ symia p̄mā facultatē discipline hn̄s statim imitat hoc qđ videt: sed pigmeus ⁊ hō non statim imitant. Habꝫ eni symia sicut diximꝰ nō nisi p̄mā disciplinabilitatis facultatē. Cuius signū est ꝙ non discernit in quo vel quem imitetur. ¶ Est aūt p̄ter oīa que iducta sūt obseruādū ꝙ nullū oino animal disciplinabile est cū instinctu nature. Ex disciplina eni ad tria ꝑficit hō: ad scias. vꝫ. contēplatiuas: ⁊ ad artes mechanicas: ⁊ ad v̉tutes morales: ⁊ ad nullū hoꝝ ꝑficit sine rōne ⁊ itellectu: ⁊ hoc pꝫ per se de scia speculatiua. De arte aūt actiua cōstat: q̄m ars est cū rōne factiua eoꝝ que fac. In virtute aūt attigit mediū qđ determinata rōne est mediū ꝓut sapiēs determinat. Propter qđ nullū oino aialiuꝫ disciplinat ad aliqđ istoꝝ triū. Sed cū hō habeat sensus disciplinales duos: visuꝫ. vꝫ. ⁊ auditū sicut determiatuꝫ est in libro de sensu ⁊ sensato visus deseruit iuētioni discipline: ⁊ cū huiꝰ inuētio nō fiat nisi rōne cōferente memorias ⁊ sensata nō est aliqđ aial disciplinabile visu: qa nō hꝫ facultatē inuētiue ex collatiōe sensibiliū. Auditꝰ aūt sensus est disciplinabilis ex signis reꝝ ⁊ ex alio. Et ideo aialia quedā p̄nt disciplinari per auditū ⁊ nulla per solū visuꝫ. Et ex hoc cognoscit symia maioris eē facultatis q̄ꝫ aliud aial: q̄m disciplinā recipit per auditū: ⁊ imitationē rep̄sentatiuā operuꝫ per visum qđ nō facit aliud aial nisi hō ⁊ pigmeus ⁊ symia. Et ideo pꝫ ꝙ ista tria aialia cōtinuis descēdūt gradibꝰ: hō quidē particeps sensus disciplinalis omni mō ⁊ memorie ⁊ experimēti ⁊ rōnis scie ⁊ artis. Pigmeꝰ aūt particeps sensus disciplinalis ⁊ memorie ⁊ paruꝫ experimēti ⁊ nihil rōnis scie ⁊ artis. Symia aūt participās sensuꝫ discipline auditū ⁊ in visu aliqđ percipiēs ordinatū ad disciplinā: imitationē. vꝫ. ⁊ memoriā hn̄s sensibiliū: sed ex ipsa nihil omnino experimēti eliciēs: alia aūt bruta in visu q̄dē nihil disciplinabile accipiēdo: solū auditu aliqđ discipline percipiūt. ¶ Amplius cum sic cōstat ex supra habitis forme mouētes sint in hoie ⁊ forme speculatiue: nō recipit disciplinā symia: neq̄ ēt aliud aial nisi formaꝝ mouentiū: ꝓpter qđ ēt aialia disciplinabiliora sunt multoꝝ valde motuū. Et iō ad ambulādū vel stādū vel querendū aliqđ disciplinātur animalia bruta ⁊ nō ad artem vel sciaꝫ. Et ideo nullū oino aialiū disciplinat nisi motiuū ⁊ sm̄ appetitum operabilibꝰ: eo ꝙ hec sunt particularia ēt in particularibꝰ accepta quoꝝ p̄ceptiua sunt aialia hmōi. Videt aūt genꝰ symiaꝝ pre ceteris animalibꝰ brutis estimare de nociuo ⁊ conferente ex sensu ⁊ imaginatione ⁊ memoria. Alijs enim estimationē habentibus de sibi conferentibus ⁊ nocentibus: ⁊ illa persequentibus vel fugiētibꝰ: symia estimat de conferētibꝰ sibi ⁊ alijs aialibus: ⁊ ideo vidēs paruulū exhibet paruulo vbera non ꝓpria: sed matris que peperit eū si permittat. Puero eniꝫ exhibet vbera femiaꝝ si permittat: ⁊ hoc alia nō faciūt animalia: ⁊ in hoc cognoscitur symia melioris eē estimationis q̄ꝫ aliud animal: sꝫ in omnibꝰ his nō mouet nisi phātasmate: ⁊ ideo frequēter errat sicut ⁊ alia aialia: qa sicut diximꝰ in aūt habitis vbi phātasticū itellectui nō cōiungit frequēs incidit error: ⁊ est in talibꝰ aialibꝰ nō syllogismus opis sꝫ argumētatio iperfecta. Et sicut in cōtēplatiuis enthimema ⁊ exēplū sunt argumētatiōes iperfecte: quaꝝ tn̄ iperfectio pficit ⁊ reducit ad syllogismū: ita in istis aialibus sunt iperfecti syllogismi opeꝝ que nō hn̄t nisi phātasticā estimationeꝫ de operabili vel appetibili ⁊ appetitū facietēꝫ impetum ad opus. Sꝫ in hoc differētia est ꝙ enthimema ꝓcedit ex ea q̄ est sub vl'i: ꝓut est in pluribꝰ vel in oibꝰ. Phātastica auteꝫ estimatio nō est nisi ex eo ꝙ videt tn̄: ⁊ ideo frequēter decipit sic ex sophismate accn̄tis: qa non ꝓcedit nisi ex his que h̄ ⁊ nunc vident reputās sil'r fugiēda vel persequēda q̄bus idē accidit accn̄s sꝫ h̄ ⁊ tunc. Inductiōis aūt aliquid videtur participare pigmeꝰ in hoc ꝙ experimēti paꝝ p̄cipat sꝫ syllogismū operatiuū quē practicū greci vocant: sed perfecte nō inducit: q̄m nō ꝓgredit vsq̄ ad vniu'lis acceptioneꝫ. Exēplo autē hec aialia nullo mō vtunt: eo ꝙ exēplum fieri nō pōt sine aliqua rōnis collatione. Hec ergo duo gn̄a aialiū sm̄ oīa que cōtinent sub ipsis pre omnibꝰ alijs aialibus accedūt ad hois silitudinē nō in cōtēplatiuis: sed potius in motiuis: ⁊ ideo pro certo estimatiuā hec aialia hn̄t lucidiorem omnibꝰ alijs aialibꝰ pp qđ meliꝰ estimāt de phātasmatibus q̄ꝫ alia aialia ⁊ melius eliciūt intētiōes acceptas cum phātasmatibꝰ q̄ꝫ aliqua alioꝝ aialium: ita ꝙ vident aliqđ habere rōni simile: ⁊ p̄cipue illi actui rōnis aliqđ sile hre videtur qui cōfert de intētiōibꝰ in ipsis sensibilibus ⁊ phantasmatibꝰ acceptis ⁊ non separatis ab eis. Et hec est causa ꝙ hec genera aialium silitudines hois vocant: cuius signū est: qa capita hn̄t rotunda quasi sit sphera cōpressa per tres cellulas distincta: ⁊ aures semicirculares ⁊ imobiles sic hō manus cū longis digitis ⁊ flexuraꝫ bracchij in cubito v̉sus domesticū pectoris: ⁊ vtunt manibꝰ in multis vsibꝰ sicut homo lꝫ nō vtantur eis in vsibꝰ artis: ⁊ sunt lati corporis ⁊ nō ꝓfundi sicut hō: ⁊ hn̄t paruum collū ⁊ latos humeros sicut hō: ⁊ femine eoꝝ mamillas hn̄t pendentes in pectore sic femina hois: ⁊ hn̄t vuluas magnas respectu sue quātitatis: ⁊ sunt posite in fine vētris: ita ꝙ fissura vulue ascēdit versus vmbilicū sicut disponit vulua mulieris: ⁊ coeunt hec aialia femina in dorso posita: ⁊ masculo icūbēte ei sicut coeūt homines. Et hoc in exterioribꝰ conueniētia ēt interiorē significat ꝯueniētiā: qa sicut diximus estimatiua ipsoꝝ silior est rōni q̄ꝫ estimatiua aliquoꝝ alioꝝ aialium. Sic ergo ⁊ alijs his similibꝰ modis isunt vires aie his aialibus que magis ad similitudinē accedūt hominis inter bruta animalia.

¶ Cap. 4^m. De his que attenduntur circa disciplinabilitatem animalium quadrupedum.

Quecūq̄ aūt aialia sunt quadrupedia minꝰ discretiōis in opabilibꝰ hre vident q̄ꝫ dicta. Et est in oibus cōsideratio hn̄da penes tria: auditū. vꝫ. ⁊ estimationē: ⁊ memoriaꝫ: qa sicut in p̄cedentibꝰ diximus auditꝰ est in hoie sꝫ tres differētias v̉tutis sensitiue per auditū. ¶ Est eniꝫ p̄mo sm̄ sonoꝝ iudiciū: ⁊ hoc cōuenit oibꝰ auditū hn̄tibꝰ. Est ēt in hoie h̄ sensus discipline prout ex auditu accipiunt voces sm̄ ꝙ sūt signa cōceptuū ⁊ passionū que sunt in aīa ꝓferētiū ⁊ sm̄ ꝙ referuntur ad res per noīa significatas. Et hoc dupl'r. Uno q̄dē mō ꝓut in noibꝰ significantur quidditates reꝝ cōtēplatiue. Et alio mō ꝓut in noibꝰ inotescit forma operabilis circa quā est aut effectus proferentis: aut res in quā est appetitꝰ animalis: sicut canes ad voces vel sonos mouentur ceruoꝝ. Et primum q̄dem istoꝝ conuenit sensui auditus inquātum est sensus particularis ortus ex cōi sensu qui est fons sensuū. Scđm auteꝫ cōuenit sensui auditꝰ inquātuꝫ reflectit ad ip̄m rō: ⁊ ideo hoc oino nulli irrōnali cōuenit aiali. Tertium aūt cōuenit sensui inquātum vis dicens fugere vel persequi vel operari cōiungit ei que est phātasia ⁊ estimatio: ⁊ ideo aialia q̄dā tam q̄drupedia q̄ꝫ bipedia percipiūt hoc mō sonos ⁊ voces vtroq̄ mō. Plurima eni aialia percipiūt voces sm̄ ꝙ sūt idicia vocātis: ⁊ mouētur persequēdo aut fugiēdo ad illud: sicut agnus audiēs lupos fugit: ⁊ audiens pastores sequit. Hoc aūt modo quo voces sunt note affectus ⁊ volūtatis eiꝰ qui profert voces dupliciter cōtingit percipere voces: vno q̄dē modo distincte: ⁊ alio modo cōfuse: ⁊ quecūq̄ distincte estimāt volituꝫ qđ intēdit qui ꝓfert voces disciplinabilia sūt: ⁊ hec sūt multa ⁊ nō hn̄t hoc nisi ex istructiōe ⁊ nō a natura. Quecūq̄ aūt nō percipiūt volitū: sꝫ circa volitū percipiunt aliqđ ire vel beniuolētie fugiūt q̄dē a vocāte vel accedunt ad ip̄m: sꝫ nō sunt disciplinabilia nisi forte sm̄ valde paꝝ: ⁊ ideo videmus canes ⁊ q̄dā aialia multa discere. Equus aūt

⁊ mulus

Rõ q̃d d̃ mure referat.

⁊ mulus ⁊ asinus in hoc magis inueniunt̃ stolida:lz iã vide-
rimus equos ⁊ asinos ⁊ anseres qui q̃dã ludicra ⁊ minuta
didicerãt:parua aũt aialia in his minus perceptiua ⁊ disci
plinabilia sũt q̃ magna:tñ iã visus est mus qui ratt⁹ voca-
tur ⁊ magn⁹ est qui candelã ad mẽsaz tenuit sedẽs erectus.
In estimatione aũt aialiũ ⁊ p̃cipue q̃a estimatio cõponit̃ ex
app̃hensiõe phãtasie ⁊ appetitu desiderij:⁊ hz se in sensibili
aia sicut ꝓheresis in rõnalib⁹:⁊ qñ bñ pura est ⁊ boni orga-
ni:tũc efficit̃ boni iudicij de intẽtionib⁹ rez:dico aũt puraz
quãdo spũs ei⁹ est purus ⁊ clarus:⁊ calidũ ei⁹ est puz tẽpe-
ratũ:neq̃ pigrũ ex frigido neq̃ cõmiscẽs operatiões ex ni-
mis calido. Organũ aũt bonũ est nõ melãcholicũ q̃d bñ su
scipit spirit⁹ in eadẽ claritate qua deferunt̃ ad ipm in spiri-
tu:hec eni aialia gñaliter sũt melius discernẽtia sonos qui
fiũt per auditũ: ꝓpter q̃d terrestria melãcholica quasi lucis
expertia iterioris nõ bñ iudicãt de intẽtionib⁹ que in sensi-
bilib⁹ accipiunt̃. Alia aũt de q̃b⁹ diximus opposito modo se
hñt ad ista:⁊ iõ meli⁹ iudicãt. Et cuz soni ⁊ voces sint signa
affectuũ in aialib⁹ sonãtibus ⁊ sicut signa rez:ea aialia que
lucidiores hñt estimatiões iudicãt tã de reb⁹ q̃ de volũta-
tibus sonãtiũ per auditũ. Que aũt minus bñ estimãt nõ iu
dicãt de reb⁹:sed de sonãtib⁹ tm̃ ⁊ cõfuse. Sil̃r aũt multum
ꝯsiderãdũ est in memorijs aialiũ. ¶ Et homini q̃dẽ hmõi

Memoria in hoie ſm q̃tuor virtutes inuenitur.

potẽtiã ſm q̃tuor videm⁹ in esse virtutes:q̃rũ p̃ma est ſz te
nere bñ formas in sensu acceptas:⁊ alia est ſm bñ tenere i-
tentiones ex sensibilib⁹ per estimationẽ elicitas:⁊ tertia est
ſm bñ redire per recordationem ad sensibilia accepta: et
quarta est ſm bñ redire ad intẽtiões ex sensibilib⁹ elicitas.
Et q̃ocunq̃ aialiũ memoriã ſm oĩa que bñ participat si cũ
hoc participat disciplinabiliter audituz ⁊ est bone estima-
tiõis illud bñ est disciplinabile ⁊ q̃ocunq̃ male hec oĩa par
ticipat illud nõ est disciplinabile. Et q̃ocũq̃ quedã horum
bñ:quedã aũt male participat:aut si oĩa quidez:sed nõ ſm
oẽs potẽtias oĩum hec participat erit mediocriter q̃dẽ di-
sciplinabile. Quatuor aũt que dixim⁹ de memoria ad duas
vires in cõi reducunt̃:q̃a duo p̃ma fiunt sicco frigido tẽpe-
rate:alia aũt duo fiũt calido ⁊ humido tẽperatis:⁊ ideo di
cunt̃ esse recordatiõis potius q̃ memorie:de his aũt dixi-
mus in libro de memoria ⁊ recordatiõe. Et sepe cõtigit q̃
aialia bone memorie sunt male recordationis ⁊ ecõuerso.
Disciplinabilitas tñ aialiũ magis attendit̃ in recordatiõe
q̃ in memoria:⁊ p̃cipue ſm eã partẽ que est recordatiua i-
tentionũ. Cui⁹ signũ est q̃ aialia disciplinata ad ludos ad
nutus ⁊ sermones magistroz suoz percipiũt volũtates eo
rum:⁊ faciũt ea que sibi iperãtur ad intẽtionẽ suoz magi-
stroz:q̃ aũt in auditu ⁊ recordatiõe potius app̃hẽdãt vo-
lũtatem ⁊ affectũ significatũ in voce q̃ cõceptuz magistroz
suoz ex hoc significatur q̃ aliq̃ñ nõ faciunt ea ad que disci-
plinata sunt nisi cũ minis vel blãditijs vel aliquo signo ter
roris vel blãditiei: ꝓpter q̃d operant̃ ad effectum ꝓferẽtis
significatum in voce ⁊ nõ ad cõceptum:⁊ ideo articulatiõez
vocis nõ apprehẽdunt:⁊ tamẽ recte perficiunt sibi impera-
ta:⁊ mouent̃ ex disciplina potius modo quo mouet natura
q̃ mõ quo mouet apprehẽsa ⁊ cõcepta intentio rez aliqua-
ruz:q̃a moueri ex huiusmodi cõcepto est rõnis:moueri au
tez ex habitu in modum nature mouẽte est ẽt cuiuslibz po-
tentie bruti sensibilis. Simile autez huic videmus in arti-
bus mechanicis:quaz opera optime exercent habituz ha-
bentes ex cõsuetudine ⁊ nescientes operis sui rõnẽ:⁊ citha
rizant vel viellant vel aliquid aliud faciũt ex solo habitu cõ
suetudinis nullã prorsus sciẽtes sui op̃is rõnẽ. ¶ Similis
est differentia inter hoies ⁊ bruta ex habitu mota discipli-
ne. Mouẽtur enim bruta sicut ex nã nõ attendentes voces
nisi ꝓut sunt signa volũtatis eius qui vocat:nihil penit⁹ p̃ci
piendo de articulatione sermonũ quib⁹ alloquit̃ ea magi-
ster qui imp̃at opera. Nõ aũt facit imperata sibi ſm inten
tionem articulationis que est in sermone imperãtis. Supe
rius aũt determinatũ est q̃ aialia aliquando ex ipso sensu
statim obediũt ad ea ad que disciplinata sunt ꝓpter facilez
facultatem quã hñt ex habitu discipline. In omni tñ disci-
plina lz in trib⁹ dictis cõsistat potissimũ est recordatio intẽ-
tionũ:q̃a illa bñ redeũte oĩa fient imp̃ata:ita q̃ ẽt q̃dã ani
malia in talib⁹ aliquid rõnis habere vident̃:cũ tñ in veri-
tate nõ habeãt eo q̃ intẽtiões ad quas mouentur nõ sepa-
rantur a sensibilibus in sensu acceptis. Scd̃z hoc ergo ⁊ hu
iusmodi ⁊ ſm gradus qui sunt in istis maioz ⁊ minoz ⁊ me-
diocris animalium attenditur disciplinabilitas.

¶ Ca. 5m. De disciplinabilitate ⁊ loq̃la ⁊ garrulitate auiũ.

In oibus tamẽ his aues alia vidẽtur excelle-
re aialia que aues multũ ab hoib⁹ disciplinã-
tur etiã ad loquele ⁊ sermonis ꝓnũtiationẽ:⁊
hoc fit nõ in vno genere sz in multis generib⁹
auiũ:in q̃b⁹ tñ oibus in hac disciplinabilitate
antecedit psitacus ⁊ post euz sturnus ⁊ pica et
monedula ⁊ coruus:⁊ quedã alie aues frequẽter hmõi iue
niũtur discipline:⁊ vidẽtur in his oẽs inesse vires aie sensi
bilis tã exteriores q̃ iteriores. Et p̃terea fere oẽs aues plis
sũt vociferationis q̃ alia aialia:⁊ in hac vociferatiõe ⁊ gar
rularitate ⁊ disciplinabilitate minus vident̃ habere aq̃ti-
ce aues q̃ alie:⁊ minus disciplinabilitatis inuenit̃ in ipsis.
¶ Amplius magne aues minus garrulitatis ⁊ minus disci
plinabilitatis hñt q̃ pue. ¶ Ex his aũt que in añcedentib⁹
huius scie libris dicta sunt de auib⁹ scimus q̃ aues sunt le-
nioris carnis ⁊ ñãe q̃ alia aialia ⁊ abũdat in eis natura ae-
ris. Propter q̃d ẽt leniorũ ⁊ subtilioz spirituũ cõuenit esse
aues ceteris animalib⁹ ſm suũ genus. In leniorib⁹ autez ⁊
subtiliorib⁹ spiritib⁹ lucidius forme rep̃sentãtur:⁊ cũ hmõi
spirit⁹ facile imprimant̃ ⁊ imutent̃ a quibuslibet formis:se
quitur aues ſm suũ genus multaz eẽ imaginationũ ⁊ esti-
mationis multiplicis. Iã aũt in p̃habitis ostẽdim⁹ q̃ bru-
ta nõ accipiunt formas sensus ⁊ imaginatiõis nisi practice
⁊ cõtẽplatiue. Sequit̃ ergo aues eẽ ex multiplicib⁹ formis
estimationis multoz desideriorum:⁊ ex multis desiderijs
causat̃ multa auiũ garrulitas. Prolatio aũt sermonis non

Vñ causet̃ garrulitas in aialibus.

est nisi ex fracta ad figurã determinatã voce ꝓlata. Id aũt
q̃d ex natura multos hz garritus potest imitari multos so
nos:⁊ inde est q̃ hmõi aues imitant̃ fere q̃cq̃d audiunt:et
qñ habẽt instrumẽta apta sicut linguã lataz ⁊ lõgã ⁊ tenuez
siue flexibilẽ frãgunt garritũ sue vocis ad imitatiõez locu-
tionis:⁊ tñ in loquẽdo nõ cõcipiunt vocis articulationẽ: sz
tm̃ garriũt imitando in figura vocis ꝓferente. ¶ Aues aũt
aquatice fere vniu̾r sunt pigre ⁊ grauis carnis ⁊ melãcho
lice:⁊ p̃cipue que iter eas sunt magne:⁊ cõsequit̃ q̃ spirit⁹
istarum auium ꝓportionaliter tales sint:⁊ ideo minus im
pressibiles a formis estimatiõis ⁊ ꝓpter humorẽ aque qui
est locus eoz:⁊ abundat in cibis eoz sũt reumatice:⁊ ideo
impedite vocis eo q̃ abũdat in eis catarrica superfluitas
que quãdo auib⁹ accidit pituita vocat̃:⁊ hoc ostendũt soni
quos emittũt natãtes in aquis. Sepe enim emittunt sonũ
per nares defluẽte catarro:a cui⁹ soni imitatiõe ipsa etiam
infirmitas pituita vocat̃:eo q̃ pi sonare videant̃:p̃p̃ quod
ergo sũt pauce ⁊ nõ clare vocis:magne aũt aq̃tice min⁹ na-

Aues aq̃tice sũt grauis carnis et melancholice.

tantes sũt q̃ parue:eo q̃ ipse grauiores ⁊ magis terrestres
sunt q̃ parue. Ex infusiõe aũt cerebri taliũ auiũ sequit̃ eas
nõ eẽ bñ disciplinabiles. Frigidus eni ⁊ humidus humor
⁊ spirit⁹ grossus est ⁊ fluidus sicut flegma vitreuz:⁊ hic nec
recipit bñ nec bñ tenet:⁊ in his que receperit ⁊ tenuerit pi-
grũ est ⁊ nõ bñ mobile:⁊ cõsequit̃ vires aie ꝓportional̃r se
habere:quap̃p̃ hmõi aues male sũt discipline fere vl̃r:⁊ ali
quãdo ẽt vt in plurib⁹ sũt pauce garrulitatis nec vociferãt
⁊ p̃cipue quãdo sunt magne nisi ex magnis accñtib⁹ sicut cy
gnus voces quasdã emittit in dolorib⁹ mortis. Huius autez
signũ est q̃ aues hmõi rauce sũt:⁊ cũ irascunt̃ poti⁹ vident̃
sufflare q̃ vocare sicut facit cygnus ⁊ anser ⁊ alie q̃dam hu
iusmodi aues. Aues aũt agrestes ⁊ syluestres sicut dixim⁹
lenioz ⁊ clarioz sunt spirituũ:⁊ hñt rostrũ longũ sic due mã
dibule ꝓlongate:⁊ claudit̃ superi⁹ rostrũ sup iferi⁹ sicut vna
mãdibula super aliã:⁊ durities est eis ꝓ dentib⁹:⁊ longitu-
do lingue ꝓportionat̃ rostro:⁊ latitudo amplitudini rostri
est ꝓportionata ꝓpter q̃d mouet̃ lingua ad rostri duritiem
sicut mouet̃ lingua hois ad dẽtes figurando voces:⁊ iõ qñ
retinẽt modũ vocis in sono loquele figurant voces ñales ⁊
imitant̃ loquẽtes: ꝓpter q̃d ẽt aues nõ oẽs formãt voces sz
quasdã tm̃. Est aũt adhuc in his notandũ q̃ ad formatio-
nem loquele multũ facit palati durities:⁊ palatũ inter aia-
lia duriorẽ hñt aues:⁊ ideo meli⁹ q̃ quadrupedia loquun-
tur. In genere autẽ auiũ videm⁹ quasdã eẽ musicas:⁊ q̃sdã
non musicas ⁊ inter musicas quasdã videmus facere val-

de diuersos sonos ⁊ vocũ fractiones sicut galãdra ⁊ alauda ⁊ philomena: quasdã aũt videmꝰ facere quasi cãtilenã vnã tm̃: ⁊ hoc iaȝ in ante habitis huiꝰ scie determinauimꝰ: hoc eni non ꝓuenit ex disciplinabilitate hoꝝ aialiũ: sed potiꝰ ex multiformitate desiderioꝝ ⁊ leuitate sanguinis ⁊ spiritus: ⁊ ideo maxime cantãt aues tẽpore veris ⁊ coitꝰ quãdo huiusmodi humidũ ⁊ calidũ abũdat in eis: qδ quidem cũ euacuatũ fuerit per coitũ ⁊ maciē que cõtingit eis ex sollicitudie cubãdi ⁊ cibãdi pullos: tũc cessant a cantu nisi sint abũdantes in cibo sicut alauda ⁊ alie quedã. Et qa domestice in caueis posite nõ macerantur per coitũ ⁊ hmõi sollicitudinẽ ideo fere cantãt per totũ annũ si abũdet eis cibꝰ. Sed nidificatio auiũ signũ est ꝙ sunt maioris artificiositatis q̃ȝ sint alia aialia. Nulla eni oĩno alia aialia ita artificiose vidẽmus construere casas sicut aues. Hec ergo sunt ex qbus cognosci põt auium artificiositas ⁊ disciplinabilitas.

¶ Cap. 6m. De astutijs ⁊ sagacitate aquaticoruȝ animaliũ siue natatilium.

In natatilibꝰ autẽ videmus isidias quibꝰ insidiant̃ adinuicẽ sicut polypus isidiat̃ ostreis: ⁊ dentatꝰ piscis insidiat̃ tibijs polypi: ⁊ quedã alia mirabili sagacitate isidiant̃ sibiinuicem: ita vt tẽpore isidie ꝓditioni mixte eẽ videant̃: ⁊ ꝓditio virtutẽ hȝ magne estimationis ⁊ memorie: ⁊ ẽt aliquid ꝓuidẽtie in futuꝝ videt̃ habere ipsa insidiosa ꝓditio. Nisi eni polypus ꝓuideret ostreuȝ cõchã apturum nõ insidiaretur: non eniȝ lõge ab ostreo clauso se abscondit ⁊ in vna tibiaꝝ suaꝝ lapidem inuoluit: ⁊ illũ ifra cõcham ponit postq̃ȝ ostreũ conchã aperuerit: ⁊ qa tunc ꝯchã claudi ꝓpter lapidẽ nõ poterit suggit polypus ostreuȝ ⁊ deuorat. Siſr aũt piscis dentatꝰ latet in isidijs vbi polypus natat ⁊ subito ꝓrumpens tibiã amputat: que nõ videnẗ posse fieri sine ꝓuidentia ⁊ memoria ⁊ sagacitate magne estimatiõis: ⁊ similia videmꝰ in alijs natatilibꝰ. Videmꝰ etiaȝ pisces domesticari: ita ꝙ ad sonũ cãpane cõueniũt ⁊ annonã accipiunt: qδ sine disciplina videt̃ nõ posse fieri. Cõstat ergo ꝙ ẽt ista aialia eam hñt perfectionẽ que ex participatione est viriũ motiuaꝝ que sunt sensus: imagiatio: memoria: estimatio: ⁊ ꝓuidentia: ⁊ sagacitas cuiusdaȝ cõiecturationis. ¶ In his tñ viribꝰ natatilia ⁊ volatilia multũ differunt: ⁊ ẜm genꝰ ⁊ ẜm spẽm. ẜm genus quidem qa gñaliter pigrioris sunt cõiecturationis ⁊ estimatiõis q̃ȝ aues vel cetera q̃drupedia: ⁊ sũt natatilia magis stolida in operationibus aie ⁊ sensuũ: ⁊ hoc pȝ qa nec visus oculi: nec auditꝰ auris clause: nec odoratꝰ elementi spissi: nec tactꝰ frigidi duris ⁊ squamosi possunt eẽ subtiles sensus ẜm agere sensibiſr: et cum phãtasia ⁊ cetere vires aie sicut motus qdã a sensu facte ꝓcedant: nõ possunt hec aialia multã habere perspicacitatẽ in actibꝰ virium istaꝝ: ⁊ ideo stolida ea eẽ necesse est in genere: ꝓpter qδ parũ disciplinant̃ ⁊ i paucis. ¶ Aialia aũt terrestria ⁊ p̃cipue aues hñt sensus oĩno cõtrario mõ dispositos: ⁊ ideo in genere subtiliora sunt natatilibꝰ: ⁊ per ꝯñs sũt in viribꝰ aie motiuis perfectiora: ⁊ in multis disciplinabilia in qbꝰ non disciplinant̃ aquatica. In se autẽ hñt dñas ẜm idustrias nãles: sicut iã ante dcm̃ est. Quedã eni aquaticoꝝ quasi nulliꝰ sunt astutie. Quedã aũt multã habere videnẗ astutiã sicut superiꝰ in exẽplis iduximus. Et ideo generaſr quidem faciliꝰ decipiunt̃ aquatica a piscatoribꝰ q̃ȝ volatilia ab aucupibꝰ: ⁊ specialr̃ vnuȝ genꝰ pisciũ faciliꝰ q̃ȝ aliud decipit̃. In hac aũt dñia videnẗ aquatica pariẽtia ⁊ spirantia sicut est delphinus ⁊ balena: ⁊ hoc qδ vocat̃ chochi qδ latini vitulũ marinũ dicũt ⁊ cetera his siſia magꝭ habere astutie q̃ȝ alia: ⁊ ea que simpſr sunt aquatica ꝓpter abundãs flegma viscosum in eis sũt magꝭ stolida. Simſr aũt in generibꝰ eoꝝ sunt differẽtie astutie nãlis ⁊ idustrie: qm̃ in quorũdam sensuuȝ participatiõe videt̃ eẽ quedaȝ eq̃litas: eo ꝙ oĩa ista duroꝝ videnẗ eẽ organoꝝ: ⁊ ex hoc videntur malã ⁊ hebetẽ hr̃e sensuũ perceptionẽ. Tuȝ ꝓ certo videmꝰ quedã ipsoꝝ ẜm oĩa genera sua moueri: ⁊ qdã eẽ imobilia a locis suis sicut q̃dã ostreoꝝ genera. Scimꝰ autẽ per añhabita ꝙ nõ inest motꝰ localis nisi insint motꝰ p̃ncipia mouentia ⁊ organa per que motꝰ ille exercet̃: ⁊ iteruȝ ex quo nã nõ abundat superfluis: relinqtur nõ eẽ organa motꝰ ⁊ p̃ncipia mouẽtia in his que nõ mouenẗ a locis suis: ꝓpter qδ perfectiora sunt ẜm industriaȝ ea que mouenẗ aquaticoruȝ q̃ȝ ea que nõ mouenẗ. ¶ Amplius distictio ordinata organoꝝ sensus est ꝓpter ordinatã sensibiliũ app̃hensionẽ. Et iδ scimus ꝙ ea que ordinate disticta hñt mẽbra in qbꝰ est sensus ordinatius ⁊ meliꝰ app̃hendũt sensibilia q̃ȝ ea que inordiate hñt ea disticta. Et ideo dicimꝰ pisces ẜm suũ genꝰ ordiatius app̃hẽdere sensibilia q̃ȝ ea que sunt de genere malachie sicut sepia ⁊ polypus. Probatũ est aũt in añhabitis ꝙ sensus mouet: ⁊ ꝙ motꝰ icipit a sensu: ⁊ itẽ ꝓbatũ est ꝙ inordinatio sensus inordiationẽ facit phãtasie ⁊ estimationis. Et ex his seqtur pisces vniuſr ẜm suũ genꝰ esse perfectiores in virtutibꝰ aie q̃ȝ ea que sũt de gñe malachie. Aia quippe nõ hȝ cõuenientẽ spm̃ ⁊ humorẽ qbꝰ ifluat vires suas in duris ⁊ quasi cartilaginosis corporibꝰ: sicut hȝ in mollioribus ad siſitudinẽ carnis accedentibꝰ: ⁊ cũ corpora oĩuȝ eorum que sunt de genere malachie sint dura ⁊ ad nãm cartilaginis accedẽtia nõ erit in eis vite vehiculũ qδ est spiritꝰ nobiliter vehens formas ⁊ virtutes aie: ⁊ nõ erit in eis humidũ qδ subiectuȝ est vite obediẽs nobiles virtutes ⁊ formaꝝ aie susceptiones. Cuiꝰ signũ est diuersa compositio pisciũ ⁊ malachie. Corpꝰ eni pisciũ ⁊ in siſibꝰ partibꝰ: ⁊ in cõpositiõe dissimiliũ partium cõtrario mõ se habet ad corpꝰ eoꝝ que sũt de genere malachie. In simili eni parte que est caro vel id qδ est loco carnis existens crescit ⁊ auget̃ piscis ẜm diametrũ longitudis ẜm ꝙ ꝓcedit a corde ad totã corporis lõgitudinẽ. ¶ In malachie aũt spẽbꝰ est augmẽtũ circulariter ex centro q̃si corpꝰ suuȝ ẜm totã lõgitudinẽ non extendat̃ ex quodã vno: sȝ potiꝰ congreget̃ ex additiõe superficieꝝ sibi adinuicẽ appositaꝝ sicut si superficies vna super aliã poneret̃: ⁊ hoc signũ est iperfecti caloris qui nõ põt subiectũ in quo est ex vno aliquo extẽdere. Siſr autẽ humiduȝ qδ est in genere pisciũ magis est fluens ⁊ mollificãs ea que nutrit: sed in generibꝰ malachie videt̃ esse terrestre ad nãȝ ossis declinans. Calidũ ergo iperfectum nõ bene mouet: ⁊ humidũ grossuȝ nõ bene est mobile: ꝓpter qδ necesse est ꝙ in astutia aie ꝓportionaſr se habeant ista aialia: ⁊ ideo sagatiores sunt pisces in genere q̃ȝ ea que sunt in genere malachie: in cõpositione eni pisces cõponunt̃ ex spinis que sũt loco ossiuȝ ⁊ ex carne ⁊ neruis: ⁊ habẽt caput ⁊ cor ⁊ stomachuȝ ⁊ ceteras hmõi partes ꝓportionatas aialibꝰ sagacitatem habẽtibꝰ: ⁊ perfectioneȝ virtutum sensibiliuȝ. Malachie aũt totum corpꝰ intus est duꝝ sicut cartilago lȝ extra sit molle: nec habet ad rectã figuram distictuȝ caput ⁊ itestina ⁊ cor: ⁊ hoc signum est ꝙ ẽt deficit in modo participationis virtutuȝ sensibiliũ iterioruȝ: ⁊ ideo in participatiõe mouentiũ nõ potest esse multum ordinatũ. Lȝ ergo quedã ipsoruȝ insidiosa sint ⁊ aliquaȝ habeãt ꝓuidẽtiam circa cõferentia ad esum sicut polypus: aut ẽt circa euasionem periculi sicut sepia que in tẽpestate se alligat lapidibus ne vi vndaꝝ ꝓijciatur: ⁊ in timore emittit humorẽ nigrũ per quem turbat aquã ne videat̃. Iste tamẽ ꝓuidentie sunt oĩum aialium et causant̃ a sensu cõferentis aut nociui potiꝰ q̃ȝ a p̃cogitatiõe estimatiõis. ¶ Hec. n. aialia ꝓpter rõnẽ iductã in talibꝰ viribꝰ necesse est iperfecta eẽ ⁊ stolida. Prouisio aũt que est a sensu cõferẽtis aut nocẽtis vicini nõ negat̃ alicui aiali. Oĩa eni aialia visu vel auditu: aut certe odoratu: aut gustu: aut tactu nociua vicina fugiũt: ⁊ cõferẽtia vicina ꝓsequuntur. Stolida tñ ⁊ ip̃rudẽtia aialia citiꝰ p̃sentiũt talia q̃ȝ aialia sagacia ⁊ prudẽtia: ⁊ cã huiꝰ est qa quãto aialia minꝰ occupãtur circa ꝓpria tãto faciliꝰ mãifestant̃ in eis ipressiões alienoꝝ sicut sepe diximꝰ. Et iδ vapores qui sunt cã tẽpestatis in ipsa sui eleuatiõe sentit sepia: ⁊ ideo se alligãdo lapidibus p̃nosticũ facit tẽpestatꝭ. Siſr ẽt polypus ex aliq̃ imutatiõe ab ostreo facta in aq̃ cognoscit vicinũ eẽ ostreũ ⁊ tũc isidiatur. Oĩbꝰ aũt his sũt iperfectiora in p̃ticipatiõe virium aie ea que vocant̃ mollis teste: ⁊ adhuc iperfectiora sũt que dure teste sũt vocata: qm̃ illa sũt valde stolida ⁊ paꝝ cognitionis ⁊ prudẽtie hñtia lȝ habeãt organa sensuũ q̃dã sicut oculos: hñt tñ oculos valde duros duriores oĩbꝰ alijs que duros oculos hñt: ⁊ alia organa sensuũ nõ videnẗ in eis: ⁊ habẽt valde hebetẽ tactũ: ita ꝙ ẽt modicũ ⁊ lenem tactum nõ sentiunt: ⁊ mẽbra interiora nobilia nõ inueniũtur in eis sicut cor ⁊ epar ⁊ cerebrũ: ⁊ hoc est signum ꝯfuse anime ipsorum: qa sicut formatiua que est in seminibꝰ eorum cõfusas

mobiliũ

Dĩa iter natatilia ⁊ volatilia in viribꝰ anime.

mobiliũ membroꝝ facit operationẽ: ita aĩa sensibilis in eis
cõfuse ĩfluit mẽbris vires suas ⁊ cõfusaȝ facit in eis per vi/
res opationẽ: opȝ tñ hec sensuȝ ⁊ motũ hr̃e ꝭm ꝙ motꝰ a sen
su ĩcipit: ⁊ hñt phãtasias ⁊ estimatiões ⁊ memorias valde
cõfusas: qa sine aliq̃ phãtasia ⁊ estimatiõe ⁊ appetitu nõ fit
motꝰ sicut nos multotiẽs ondimꝰ. Cõfusio aũt phãtasie et
appetitꝰ in talibꝰ aĩalibꝰ deprehẽdit̃: quãdo nõ nisi ad sen/
suȝ distinguit̃: si eni in se dterminatiõẽ haberet phãtasma:
⁊ appetitꝰ eẽt perfectꝰ ad ipm̃: mouerent̃ ad absens: nũc au
tem paꝝ valde mouent̃ nisi vicino ⁊ aliquo mõ sensibili per
sensuȝ percepto: ⁊ si sine hmõi perceptiõe moueant̃ inordi/
nate valde mouent̃. Et hoc est signũ vt diximꝰ confuse esti
matiõis ⁊ appetitꝰ iperfecti hoꝝ aĩaliuȝ: pp q̃ motuȝ rectũ
quem pedibꝰ exercent hñt valde pigrũ: ⁊ si motuȝ hñt fuge
per natationẽ sicut charabo ⁊ gamarus illũ hñt velocez ꝭm
recessum a nocumẽto: ⁊ cũ vadunt querẽdo cõferentia va/
dunt quasi tẽtãdo pedibꝰ sicut expresse videt̃ in charabo et
gamaris ⁊ cancris ⁊ oibꝰ hmõi aquaticis. Tẽtatio aũt quã
faciunt pedibꝰ signũ est ꝙ nõ ꝯfidũt sibi ex mala estimatiõe
⁊ cognitione eoꝝ ad que vadunt. Hec ergo ⁊ his silia talez
virium aĩe hñt participationẽ. Istis tñ multo iferiorẽ gra/
dum hñt ostrea cõchilia ꝭm oĩa gña sua que q̃tuor in ante
habitis eẽ diximꝰ: hec eni ⁊ pigra valde in motu sunt: ⁊ sen
suum organa paꝝ vident̃ in eis nisi tactꝰ ⁊ gustꝰ: ⁊ ideo po/
tius sunt circa fundũ paꝝ mota ⁊ suggentia humorem sicut
plãte: ⁊ q̃ in plãtis diuisio fit radicũ ⁊ diuaricatio vt ex la/
tiori loco suggãt nutrimẽtũ hoc facit in hmõi aĩalibꝰ puus
motꝰ qui fit in eis nõ per istra motus que sunt pedes vł ale
vel pinule: sed potiꝰ motu dilatatiõis vel constrictionis re/
mouẽt se de loco ad locuȝ sicut facit testudo: ⁊ ideo ista aĩa/
lia iperfectiora sũt oibꝰ superiꝰ iductis. ❡ Sȝ adhuc his i/
perfectiora sũt que sũt ad moduȝ spõgie: ⁊ sunt plãtis silio/
ra q̃ȝ ea de quibꝰ diximꝰ. Et sunt q̃si triũ geneꝝ: qm̃ q̃dã ex
ipsis q̃si media sunt iter genꝰ malachie ⁊ plãtã sicut stincus:
quedã aũt mag̃ multo vicina sunt plãte: ⁊ vident̃ tñ in aliq̃
accedere ad sepiaȝ sicut spõgia mobilis: q̃dã aũt iuxta plã/
taȝ sunt paꝝ hñtia aĩalitatis sicut spõgia imobilis: que non
mouet̃ de loco in locũ: sed in loco suo palpitat dilatãdo se ⁊
cõstrigẽdo. ❡ Stincus eni q̃daȝ mediũ videt̃ inter poly/
pum ⁊ plãtã: qm̃ lȝ in numero tibiaꝝ polypes excedat stin/
cũ: eo ꝙ polypes habeat octo tibias ⁊ stincus q̃nque: ⁊ po/
lypus hȝ lõgas tibias ⁊ stincus breues. In hoc tñ hñt simi
litudinẽ ꝙ vterq̃ȝ tã polypus q̃ȝ stincus suggit per totũ cor/
pus: qa per totã lõgitudinẽ oium tibiaꝝ polypi siue polype
dis q̃ idẽ est hȝ poros rotũdos qui sunt q̃si quedã ora per
que suggit ⁊ est fortissime suctionis. Cuiꝰ signũ est qa quã/
do adheret alicui aĩali: ⁊ p̃cipue qñ adheret homini statim
vt inoluit tibias circa eũ extrahit vndiq̃ȝ sanguinẽ. Stin/
cus aũt nõ hȝ hmõi ora rotũda aperta: sȝ per totã lõgitudi/
nem oium tibiaꝝ suaꝝ hȝ fissurã in qua sunt q̃dam venule
dure ad modũ paruaꝝ radicuȝ ⁊ per illas suggit. Adhuc au
tem in cẽtro polypedis est foramẽ ab iferiori veniẽs: ⁊ sup
ipm̃ est saccus cõcauus in quo est humor niger sicut est i se/
pia: ⁊ in extremitate illiꝰ est caput polypi: ⁊ in ipso figurant̃
oculi eiꝰ: ⁊ in iteriori eius est mẽbrũ q̃ est de suba cornu: sȝ
est valde tenue ⁊ molle sicut vnguis paruoꝝ pueroꝝ lique/
factus: ⁊ est nigri vel fusci coloris: ⁊ est in figura sicut rostrũ
aquile hñs superius recuruatũ super iferius: ⁊ est cõpositũ
ex duobꝰ rostris iferiori ⁊ superiori sicut cõponit̃ rostrũ aq̃/
le: ⁊ nõ est ad mordẽduȝ ⁊ ad lacerãdũ aptũ: eo ꝙ est valde
flexibile nisi forte per illõ capiat valde mollia: ⁊ talẽ forma/
tionẽ in medio stincus nõ hȝ: sed est figuratꝰ ad modũ radi
cis hñtis q̃nque diuisiões: vterq̃ȝ tñ motũ hȝ dilatatiõis ⁊
cõtractionis: sed minus de aĩalitate ⁊ plus de plante nã hȝ
stincus: ecõuerso v̊o polypus plus de aĩalitate ⁊ minus de
plãte nã. Spõgia tñ que mouet̃ de loco ad locũ vicinior est
plante nãe q̃ȝ stincus: ⁊ spõgia imobilis ꝭm locũ adhuc vi/
cinior: ita ꝙ videt̃ plãta q̃dã esse aliq̃d participãs aĩalita/
tis. ❡ Inter ostrea ãt ⁊ plãtas nõ iuenit̃ mediũ ex nimia eo
rũ vicinitate ad plãtas: ⁊ ideo suggũt nutrimẽtuȝ sic̃ plãte:
⁊ nõ hñt loca exitꝰ superfluitatũ sicut nec plãte habẽt. Pro/
pter q̃ ẽt quidã phi dicebãt talia aĩalia nullã oino hr̃e phã
tasiaȝ: eo ꝙ sensus quos participãt magis participãt natu/
raliter q̃ȝ aĩaliter. Isaac eni israelita phs dixit gustũ ⁊ tactũ
in esse plãtis: eo ꝙ sũt sensus nãles magis q̃ȝ aĩe: qa nõ fiũt
per mediuȝ extrinsecũ: nec ẽt apprehẽdunt spẽm separataȝ
a mã: sed ẽt in mã cõiunctã semper. Hec igit̃ ⁊ his silia im/
perfecta sunt aĩalia: eo ꝙ imperfecte participant vires aĩe
tam interiores q̃ȝ exteriores. Per hec autem que diximus
etiam in alijs natatilibus ⁊ aquaticis modi imperfectiõis
⁊ gradus facile possunt cognosci.

❡ Cap. 7m. De prudentia ⁊ sagacitate serpentum ⁊ repẽtiũ aĩalium: ⁊ de perfectione ⁊ imperfectione ipsorum.

Dicamus igit̃ nũc de repẽtibꝰ taȝ aquaticis q̃ȝ
agrestibꝰ: ⁊ videamꝰ qualr̃ ⁊ ipsa ꝑfecta sunt
aut iperfecta. Repẽtia aũt ⁊ serpẽtia sil̃ pone/
mus: eo ꝙ nã eoꝝ videt̃ eẽ vicina. Repẽtia ãt
vocamꝰ ea q̃ lȝ pedes hẽant: his tñ potiꝰ re/
punt q̃ȝ ambulẽt: eo ꝙ tã pedes eoꝝ q̃ȝ crura
⁊ coxe iacẽt sup terrã qñ ambulãt: sic̃ pȝ in lacerta ⁊ stelliõe
⁊ tortuca ⁊ salamãdra ⁊ cocodrilloꝝ gñibꝰ ⁊ hmõi aĩalibus
quadrupedibꝰ. Serpẽtia aũt dicimꝰ que nullos oino pedes
hñtia serpũt motu corporis per iflexuras aut per motũ co/
staꝝ sic̃ faciũt serpẽtũ gña ꝭȝ oẽs suas diuersitates que mul
te sũt valde. Oĩa eni hec iueniunt̃ aliquã hñtia prudẽtiã et
sagacitatẽ. Et iter ea vident̃ in his astutijs excellere serpẽ/
tes: ⁊ huiꝰ signũ est isidie q̃s faciũt. Discipline aũt paꝝ sunt
perceptibiles: q̃uis Pliniꝰ narret quẽdã patrẽfamilias in
Egypto imanẽ aspidẽ domasse que q̃tidie d̃ cauerna egre
diẽs solitã añ mẽsaȝ accipit annonã. Ex superiꝰ aũt iductꝭ
cõstat oẽs hmõi astutias causari ex humido subtili horuȝ
aĩaliũ. Frigida eni exñtia calidũ nõ hñt cõmiscẽs opatiões
eoꝝ: sȝ cõplexionale calidũ digerẽs: ⁊ iõ lucidi sũt spũs ipo/
rũ aĩales; pp q̃ sagacia fiũt in astutijs; pp q̃ ẽt ꝑfecta opȝ
eẽ hmõi ꝭȝ hoc ꝙ participãt potestatibꝰ aĩe sensibilis iterio
ribꝰ ⁊ exterioribꝰ. Oẽs eni sensus hñt ⁊ exteriores ⁊ iterio/
res: ⁊ estimationẽ valde lucidã hoc est lucidi spũs. Et ideo
quorũdã opĩo est talia astutiora eẽ alijs maioribꝰ. Quecũ/
q̃ȝ tñ hoꝝ aq̃tica sũt pp frigidũ cõgelãs spm̃ ⁊ hũiduȝ minꝰ
sũt astuta. Ea ãt que repũt sic̃ q̃drupedia q̃uis oẽs hẽant
sensus minꝰ: tñ serpẽtibus vigẽt estimatiõe ⁊ memorijs pp
ipsoꝝ maiorẽ terrestreitatẽ ⁊ minus subtile hũidũ. Oĩa tñ
hec ⁊ hmõi aĩalia iperfectionẽ hãc hr̃e vident̃ ꝙ nõ hñt ꝑfe
cta motꝰ ꝓcessiui organa. Mobilitas eniȝ costaꝝ est ex hoc
ꝙ imediate in serpẽtibꝰ coste nuche spõdiliũ infigunt̃: a nu
cha aũt est vis ꝓcessiui motꝰ a corpore ad neruos ide exor/
tos directa: que si adeo ꝑfecta eẽt in his sic̃ in gressibilibus
vel volatilibꝰ nõ cõfortaret̃ tñ imediate cõiũctis: sȝ forma/
ret ẽt organa pedũ ⁊ ifllueret his motũ sic̃ fac̃ in alijs. Huiꝰ
aũt ⁊ alia cã est q̃ est pp meliꝰ. Longa .n. valde hmõi aĩalia
corpa hñtia paucis pedibꝰ ad portãdũ corpꝰ iuuari nõ pñt:
pp q̃ ẽt q̃cũq̃ȝ ex his breuiora sunt vt lacerta ⁊ cocodrilli ⁊
stellio q̃tuor repũt pedibꝰ: ⁊ vt maior ps corporis fulciat̃ to
tã cruris lõgitudinẽ trahũt sup terrã: qa si tñ extremitatez
pedis terre ifigerẽt hec aĩalia: lõga iter añriores ⁊ posterio
res pedes ꝓtẽsa ps corpis ad ipedimẽtũ motus dpẽderet.
Nã aũt semp meliori mõ ꝓcedit. ❡ Differũt aũt ꝭpẽtia ab
hmõi repẽtibus i hoc: ꝙ ꝭpẽtia sui corpis qñ volũt erigunt
ptẽ añriorẽ q̃ nõ faciũt repẽtia. Sȝ i hoc ꝯueniũt ꝙ rotato
⁊ circũducto capite tã hec q̃ȝ illa lõgũ suũ corpꝰ retro respi/
ciũt: q̃ tñ nõ ꝯuenit breuibus hoꝝ sic̃ ranis ⁊ bufoni ⁊ hu/
iusmodi gñibus repẽtiũ. Adhuc ãt q̃cũq̃ȝ lõga sẽ diu viuũt
abscisa pp sui corpis silẽz fere p oĩa compõnẽ ⁊ cõplõnẽ: pp
q̃ ẽt caude abscise recrescũt aliq̃ȝtulũ: hec ãt ⁊ hmõi squa/
mosa pp duritiẽ squamaꝝ qñ antiquant̃ frequẽter mutant
pelles ⁊ deponũt eas sic̃ gamari mutant testas ⁊ aues plu/
mas: ⁊ tũc maioris efficiunt̃ sensibilitatꝭ. Et hoc ꝯtigit pp
silitudinẽ hũidi nutrimẽtalis cũ hũido eoꝝ radicali vel se/
minali: sic̃ ẽt in arboribus ꝯtigit: ⁊ ideo sic̃ in plãtꝭ redit ad
talia aĩalia iuuẽtus ipsoꝝ ꝭm dcm̃ modum. Hec igitur et
hmõi aĩalia tales habent perfectiones ⁊ motus.

In quo repẽtia a serpẽtibꝰ differũt ⁊ in q̃ ꝯueniunt.

❡ Cap. 8m. De sagacitate ⁊ perfectione anulosorum.

Animalia ãt anulosa ꝓpterea ꝙ extra dura sũt
⁊ terrestria valde ⁊ p̃cipue apũ gña sensus q̃/
dẽ oẽs ꝑticipãt ⁊ estimatione ⁊ memoria p̃ter
gña muscaꝝ: ⁊ in his circũuoluit̃ spũs ex sub/
tili hũido ꝓcreatus: ⁊ ideo sagacia sũt valde:
nõ ãt disciplinabilia per doctrinã: eo ꝙ sonos

Son⁹ dupl'r auditur.

ſm q̄ ſunt noĩa rez per modũ ꝯceptus nõ poſſunt audire: ꝗ̃uis rez ꝑcipiãt itẽtiones. ¶ Sonus enim audit̃ dupl'r. ſ. ſimpl'r ſm q̄ fac̃ ſignũ ſonãtis: ⁊ ſm q̄ eſt ipoſitus ad rez ꝑ nomẽ deſignãdã. Et ꝑmo qdẽ mõ hmõi aialia ſonos percipiũt: ſʒ nõ ſcd̃o. Cã aũt eſt: q̄a nomẽ rei eſt ab intellectu cuiuſdã nomẽ rei iponẽtis ⁊ ſimplicius eſt ipſa forma rei: ⁊ ꝓꝑ hoc ab hmõi aialib⁹ frigidis in illa notõe ſoni nõ ꝑcipiunt̃ lʒ ab aliȷ́s ꝑcipiant̃ aialibus. Et id̃ hmõi aialia prudẽtia ſt̃ in eſtimatiõe ⁊ memoria ꝯferentiũ ad vitã ⁊ vite cõmodũ: ſʒ nõ ſunt diſcipline ꝑceptibilia ſic̃ canes ⁊ ſymie ⁊ q̄dã alia talia: ꝗ̃tũ aũt ad motuz ꝓceſſiuũ fere oĩa talia ꝯueniũt cuz teſteis aialibus in ambulãdo ⁊ in hñdo multos pedes: ⁊ ẽt in hoc q̄ oẽs illi radicant̃ ſubtus in pectore ſuo ſub loco mẽbri qd̃ eſt eis loco cordis. Cã aũt hui⁹ eſt ſic̃ oñdimus in libro de ꝑncipiȷ́s motus aialiũ: q̄ motus eſt a corde ſic̃ a motore ꝑmo ꝑ calorẽ ⁊ ſpm̃ diffuſos in totũ corpus. Cũ igit̃ frigida ſint oĩa talia ſic̃ ⁊ teſtea: ſi lõginque a corde radicarent̃ organa ꝓcedẽdi efficerent̃ imobilia ⁊ inutilia ad motũ: q̄a vis oĩs motoris fortior eſt in ꝓpinquo ꝗ̃ in remoto: ꝓꝑ qd̃ ẽt in talibus frequẽter forti cõpreſſiõe ꝯiũgit̃ radicatio cruriũ vt ad fontẽ caloris appropiquẽt: ⁊ vt frequenter iſta oĩa ſuccicta ſũt. Et poſterior ꝑs eoꝝ nõ hʒ aliquã cruris iſirionẽ: ſic̃ pʒ in apibus ꝑuis ⁊ magnis ⁊ in veſpis ⁊ in araneis ⁊ lacertis ⁊ muſcis ⁊ in oĩbus hmõi: ⁊ in teſteis tã mollis|te ſte ꝗ̃ dure ſil'r eſt: ſic̃ pʒ in gamaris ſm ſuũ gen⁹ ⁊ charabis ⁊ ꝯchilibus oſtreis ambulãtib⁹ oĩb⁹. ¶ Sʒ mirabile eſt in eruca ⁊ eruce ſil'ib⁹ vermib⁹ anuloſis: hec enĩ duplicẽ habẽt gñationẽ ſic̃ in ꝑhabitis determiatũ eſt: ⁊ in ꝑma qdẽ gñatiõe duplicẽ hñt motũ: ad loca enĩ remota filo qd̃ de viſcoſa ſui oris humiditate extrahũt perueniũt tracta vel ſuſpẽſa per filũ illd̃ in quo differũt ab aranea que hoc trahit filum de ano. Adhuc aũt hec aialia telis de ſuis filis ꝯtertʒ nõ vident̃ vti niſi ad nidũ in quo eſt ouoꝝ cuſtodia. Aranea aũt vtit̃ tela de ſuis filis cõtexta ad venationẽ. Hñt ãt hec aialia in ꝑma ſui gñatiõe motuz pedibus valde breuib⁹ per totã ſui corporis lõgitudinẽ iſixis: qb⁹ ambulãt ad loca vicina ꝓꝑ paſtuz. In ſcd̃a v̉o gñatõe qua ex ouali q̄dã nã gñant̃ itez ad volatilia: tela ⁊ filo nõ niſi paꝝ vti vident̃: qm̃ a ꝑn° fermẽtatiõis ſue qñ calor nãlis ꝑmũ ſui corporis hũidũ mouere ⁊ cõmiſcere icipit ad oualẽ nãm declinãdo: q̄dã eoꝝ ſicut eruce q̄dã ⁊ vl'r bõbices ſpiſſe ꝯtextã inuoluto filo circa ſe filãt mãm: ex qua fit ſericuz ⁊ in illa calor fermẽtat humidũ in volatilis nãʒ: que cũ nata fuerit per foramẽ qd̃ ore facit egreſſa volat: ⁊ tunc pedes accipit lõgos oẽs ſub pectore radicatos: eo q̄ tunc tãdẽ ad ſue ſpẽi ꝑfectiõeʒ eſt reuerſa ſpẽs hec aialis. Oĩa autẽ hec ⁊ hmõi vident̃ hr̃e ſenſus: qm̃ tactuz hñt debilẽ iter plura aialia ⁊ debiliorẽ ꝗ̃ ſanguinẽ hñtia. Et ideo mẽtit̃ Origenes dicens araneã in tactu excellere. Guſtũ aũt oĩa talia hñt per lõgũ iſtr̃ʒ qd̃ egredit̃ ſicut ꝓmuſcida q̄dã de ore ipſoꝝ. In odoratu autẽ ꝓꝑ ſiccitatẽ capitis ⁊ mẽbri qd̃ loco cerebri eſt valde excellunt: odores nãq̄ʒ talibus in aere occurrũt ⁊ lõge mouent̃ volãtia ad floꝝ odores: ⁊ hoc ꝑcipue conuenit eis qñ ſcd̃a gñatiõe ad ſpẽi ſue perfectionẽ ſũt ꝯuerſa: tũc enĩ colligunt rores floribus iſuſos: ⁊ añ hoc in ꝑma gñatiõe plura eoꝝ foliȷ́s arboꝝ ⁊ herbaꝝ nutriunt̃. Auditus aũt inſtr̃a in eis per anathomiã nõ vident̃: percipiũt tñ ſonos per poros añrioris ꝑtis corporis ſic̃ ꝓbat̃: q̄a fugiũt q̄buſdã ſonãtibus: ⁊ plura eorũ terminis metalloꝝ cõpercuſſoꝝ alliciunt̃. Inſtr̃a ãt viſu ſ per anathomiã iueniunt̃ i eis: ⁊ ſũt oculi eoꝝ duri nõ coopti: q̄a molles lederent̃ qñ ipetu per aerẽ ferunt̃ volãtia: ⁊ id̃ etiã iſta aialia ꝑfecta dicunt̃ quo ad ſenſuuz participatõeʒ.

Prio de aia tex. cõ. 19.

¶ Cuz autẽ duobus que ſunt manifeſte vite potentie aiatum ab inanimato differre dicat̃: ſentire. vʒ. ⁊ moueri: motu multiplici participant: qm̃ in vltima gñatiõe ſua volant mẽbranalibus alis plurib⁹ ꝗ̃ duab⁹: ⁊ ambulãt pluribus ꝗ̃ quatuor pedib⁹: ⁊ plura eoꝝ poſt ꝑmã gñationem ſuã ⁊ trahunt̃ filo ⁊ ambulãt multipedia exiſtentia: qd̃ ſignificat in eis virtutis motiue iperfectionẽ: que per vni⁹ figure mẽbꝝ ſicut ſũt pedes in greſſibilib⁹ ⁊ pinne in natatilib⁹: aut duarum tm̃ figuraꝝ: ſicut ſunt ale ⁊ pedes in auibus motũ complere nõ põt: ſed facit vnũ crus lõgius alio: ⁊ vnuz groſſius alio: ⁊ ſimiliter facit in aliȷ́s quorũdam eorum que non habent alas complicatas ſuper dorſum: ſed extendũt eas deſuper vnam ad alteram appodiando: ſicut facit eruca volans ⁊ omne genus bombicum: ⁊ hec omnia crura quedaz lõgiora habent poſterius ad impingenduz cum ad volatũ eleuantur. Et quedam poſt hec lõgiora habent ante quaſi ad tentanduz ⁊ palpanduz vbi reſideant ⁊ cibuz inueniant: medie autẽ longitudinis crura habẽt in medio que ſimpliciter ſunt ad corpus ſuſtentãdũ. Et per omnia in tali diſpoſitione cõueniunt cũ his muſcaꝝ ⁊ muſcilionuz genera: que tamẽ alas habẽt duas ſuper dorſuz applicatas. Hec igit̃ et huiuſmodi talem habent perfectionem.

¶ Cap. 9ᵐ. De imperfectis animalibus ⁊ ratione ⁊ diſtinctione imperfectionis eorum.

Sunt autem que ſm ſuum genus imperfecta eſſe videtur tam in membris ꝗ̃ in ſenſus ⁊ motuſ participatione ſunt vermium quedam genera: ſicut ea que lũbrici terre vocãtur: que magis ex vaporib⁹ incluſis ſub terra vel putredine radicuz naſci videtur: ꝗ̃ per ſemen maris ⁊ femine. In his eniʒ nullius omnino ſenſus organa vidẽtur diſtincta niſi tactus. Guſtus eniʒ in eis non perficit̃ niſi ſuggendo: ſicut radices plantarum ſuggunt humores: et ideo in talib⁹ non inuenitur niſi vna via cibi per mediũ diſtenta longitudinis: ſicut eſt via ſucci per radices: nec inuenitur in eis diuerſa digeſtio: nec membra digerẽtia: nec aliquid loco ipſoruʒ: nec aliquod vaſoꝝ ſiue inteſtinorum veſtigium: ſed totũ corpus per lõgitudinem ex anulis componitur: ⁊ eſt in medio anulus maioris ꝗ̃ aliȷ ſpiſſitudis: ad quem anteriores ⁊ poſteriores in motu colligunt̃: nec mouentur pede vel ala: ſed potius alteraʒ partem extreme medietatis ſm lõgitudinem corporis ad medium anulũ contrahẽdo ⁊ alteraʒ ex eodem anulo ꝓtendẽdo: nec ſemper ꝓtendunt vnaʒ ⁊ eãdem: ſed modo vnam ⁊ mõ aliam: q̄a ad vtrãq̄ʒ ſui corporis extremitatem mouẽtur: nec vident nec audiunt niſi forte ſoni ſiãt cum cõcuſſione: tunc tactu nõ auditu ſentiunt cõcuſſionem. Hec etiam odorare nihil oĩno vidẽtur: nec guſtum habere ſm q̄ iudicium ſapoꝝ eſt: ſed ſm q̄ eſt ſenſus alimẽti: ⁊ ſic eſt quidã tactus: ꝓꝑter qd̃ ẽt ſuggẽdo ſumunt alimẽtum: nec egeſtiões vidẽtur emittere ſicut neq̄ʒ plante: ſed aliquãdo inuenitur vnuz taliuz ad alterum extẽdi in anteriori medietate corporis ſuper terraz: ⁊ aptari ſibi directa extẽſione: ac ſi vnum calorem querat ex altero: qd̃ quidaʒ putãt eſſe talium animaliuz coituz: qd̃ tamen nulla rõne verum eſt: q̄a vie ſeminis in eis nulle prorſus inueniunt̃: nec humeſcunt in tali cõiunctione ſicut inuenitur fieri in ſerpẽtib⁹ quando coeuntes cõplicantur. ¶ Ex his autem eſtimat Auicẽ. cuʒ iuxta aquas limoſas ſunt anguillas generari: ⁊ hoc ſi veruʒ eſt tũc oportet iſta quaſi materialia ſemina ⁊ oua eſſe ad anguillarũ generationẽ. Hec igitur ⁊ his ſimilia talẽ ſue imperfectionis habẽt modum.

Ex qb⁹ angu[ille] gñantur ... Auicẽ.

¶ Imperfectiora v̉o his ſunt ſpõgiaruʒ gñia: que de oĩbus ſenſibus nõ niſi confuſum valde tactuz acceperunt: nec motum habẽt niſi cõtractionis ⁊ dilatatiõis: ⁊ hoc motu de loco ad locum nõ feruntur niſi in aqua ⁊ per accidẽs. A ſe enĩ ſiue per ſe mouetur animal qd̃ organũ habet quo vehit ſeipſum in gradibus proceſſiui motus. Cõtractione autẽ tali ⁊ dilatatiõe nõ fit ꝓceſſio niſi in aqua vbi impingitur aq̃ per dilatationeʒ: ⁊ tũc vi anime aque vehit̃ animal ad aliũ locum ſicut etiaʒ lignum natãs: ⁊ ſicut homo nauim impingens: ⁊ in ea ſe per accidens vehẽs ad loca diuerſa: ꝓꝑter qd̃ huiuſmodi in terra manentia terre inſiguntur imobilia ſm locuʒ: lʒ ſub terra dilatentur ad ſuccos conueniẽtes ⁊ cõtrahantur ab incõuenientibus: vnde ⁊ hec nõ vera ratione animalia ſunt: ſed media inter animalia exiſtũt ⁊ plãtas. In complexione aliquid habẽt de tactus medietate lʒ parum: ⁊ ideo per moduz ſomni habẽt tactuz: ⁊ nõ per vitam manifeſtã ſicut eſt tactus in vigilia. In compoſitiõe autem nihil penitus habẽt animalibus ſimile: q̄a nec in interioribus nec in exteriorib⁹ membrorum animalium pretendunt figuram vel operationem. Imperfectionis igitur maxime ſunt ⁊ extremam nature animalium habent participationem. In his ad finem vſq̄ʒ ſcientia de corporib⁹ animalium producta eſt: ⁊ per ea lʒ imperfecta ſint tota auxiliante deo perfecta eſt ſcientia naturalis.

¶ Explicit Liber Vigeſimuſprimus animalium.

¶ Incipit

¶ Incipit Liber animalium.XXII. Qui sigillatim est de naturis animaliũ. Cuius primus tractatus est de homine.

¶ Cap.p^m. De coitu hominum ordinato ad generationez.

Os tamen adhuc sub alterius libri principio specialiter ꝯm ordinem nostri alphabeti quasdam sub nominib⁹ proprijs ponemus naturas. Quãuis enim hunc modum non' propriũ pꝫble supra esse dixerimus: eo ꝙ in eo sepe eadẽ reiterare oportet. Tamen qꝛ sapientibus ⁊ insipientibus nos esse cognoscimus debitores: et ea que particulariter narrantur rusticam melius instruant cognitionem: talem in fine nostro libro tractatuz apponemus incipientes ab eis que singulis litteris in principio prenotantur animalib⁹. Incipiemus aũt a perfectiori ordine. ¶ Et qꝛ perfectior inter omnes est homo: tractabimus primo de ipso assignantes proprietates que conueniunt ei cõmunes ⁊ proprias: quarum lꝫ assignauerimus causas in prehabitis: tamẽ hic summatim recolligemus absqꝫ cause indagatione. ¶ Generatio igiꝛ hominis vniuersaliter ẽ per coitum in quo virtutes sexuum permiscẽtur: ⁊ ex spermate viri qꝺ est sicut operator ⁊ factor: ⁊ ex spermate siue gutta muliebri ⁊ sanguine menstruo que sunt sicut materia. Creator enim sicut in libro de coitu dicit Constantinus Cassianens volens animalium genus firmiter ac stabiliter permanere ⁊ non perire: per coitum illuc ac per generationez disposuit renouari vt renouatũ non ex toto haberet interituz. Ideo qꝫ sicut idem Constantinus in consequentibus eiusdem libri dicit compleuit animalib⁹ naturalia membra que huic apta forent operi: ⁊ propterea eis tam admirabilem virtutem delectationis infudit vel instituit. Nã si animalia coitum abhorrerent cum hoc ꝙ grauantur pregnantia ⁊ dolẽt parientia ⁊ occupantur sollicitudine partus nutrientia: animalium genus pro certo periret. ¶ Quia autez omnia hec primo deriuantur ab anima: ideo idem in eodem dicit in coitu tria esse necessaria: appetituz videlicet imaginatiuũ: ⁊ spiritum ⁊ humorem: ⁊ his quartum addit Auicen. s. ventositatem. Et horum quidem appetitus vt dicit Constantinus est ab epate. spiritus autem a corde: ⁊ humor a cerebro precipue: sed est communiter a toto corpore. Ventositas autem est a calore humidum in ventositatem dissoluente ⁊ ad membra genitalia dirigente. Lꝫ autez hec cõmuniter de generatione animalium dicta sint: in homine tamen maxime sunt cuius natura dignior ⁊ cõplexionabilior est: et ideo coitus eius est cum maiore ꝙ̃ in alijs animalibus delectatione: ⁊ agit in coitu hominis forma sexus apprehensa: ita ꝙ imago mulieris agit in viro pre oculis cordis posita: ⁊ imago apprehensa viri desiderati agit in muliere coit⁹ concupiscentiam: ⁊ est hec quasi primum principians in his que ad coitum faciunt: ⁊ huic sicut virtuti principianti materie obedit virtus semen descindens: ⁊ cuz illud descendit ad vasa seminaria partem humoris qui secum defluit calor in ventositatem resoluit et per illam membra genitalia extendit: ⁊ cum sint dispersi sexus viri membra tumescunt ⁊ rigescunt. Femine aũt aperiunꝛ ⁊ intumescũt: sed minus ꝙ̃ genitalia viri: ⁊ quãdo ventositas est sicca ⁊ multa fit virga viri quasi ossea: ita ꝙ aliquando ventositate oppilantur meatus per quos eijci debebat sperma ⁊ non exit nisi quãdo aliquãtulũ ventositas remissa fuerit. Et est mirabile ꝙ in hoc subito operanꝛ accidentia animi: qꝛ cũ retrahit cogitationẽ a desiderio coitus remittiꝛ ventositas ⁊ exit semẽ. De his aũt ⁊ hmõi satis in p̃habitis determinatũ est.

Quatuor necessario cõcurrũt in coitu.

¶ Cap.2^m. De qualitate seminum in matrice.

Semen aũt hoĩs testãte Galeno est substãtia humana pura ⁊ calida ex q̃ fit homo. Unde idẽ Gal. in lib. de causa mẽbroꝝ dicit ꝙ semẽ est spiritus ⁊ humor spumosus. Hoc aũt in libro de spermate idẽ Gal. dicit descendere ex humore oĩs corporis ⁊ fieri ex subtiliori nã q̃tuor humoꝝ humani corporis. Habet eñi neruos ⁊ venas ꝓprias attrahentes ipm a toto corpore ad' testiculos: ⁊ nerui ⁊ vene vt ibidẽ dicit emittunt ipm cõpletuz ⁊ animatũ: ⁊ tũc associatũ gutte mulieris recipiꝛ in matricẽ ⁊ impinguescit cũ calore matricis ⁊ spiritu attracto per arterias subtiles: ⁊ ille exterior spiritus nõ permittit exire interiorẽ ⁊ cõstringit eũ ad nutriẽdũ puerũ ⁊ calefaciendũ. Postea venit in matricẽ vt ibidem Gal. dicit alius spiritus ⁊ vertit sperma ⁊ guttã femine in nãm carnalẽ calore matricis coadiuuante. ¶ Dicit enim ibidẽ Gal. ꝙ spiritus qui est in spermate tres hꝫ ꝓprias virtutes: quarũ prima est necessitas: secũda virtus: tertia est sicut organũ. Necessitas enim duo hꝫ opera: cudostit enim calorem: ⁊ est nutrimentum spirit⁹ animalis: quoꝝ vtrũqꝫ est necessariuz. Virtus vͦo est in eo ꝙ facit cõplementum formationis. Organum aũt se exibet in hoc ꝙ decurrit ad omnia ex operatione anime que sicut artifex est in artificiato est in spermate. Sperma quoqꝫ siue gutta mulieris frigidior est spermate viri: ⁊ est quasi sit nutrimentum spermatis viri. Cum aũt ex his concrescit embrio venit vnũquodqꝫ ad suam nãm ⁊ proprietatem: ita ꝙ simile suo nutriꝛ simili vt acutũ cũ acuto: digitus cũ digito: ⁊ arteria cũ arteria: ⁊ hec vocauit Empedo. ceruices capitum Germanoꝝ que in generatione per amicitiam iungi dicebat: ⁊ hoc totum fit in matrice. Ut eniz in pantegni ait Constantinus id quod recipit matrix vndiqꝫ: ita brancat atqꝫ claudit ne sicut Hippo. dicit pũctum acus intrare possit: ⁊ sic vt frequenter orificiũ interius manet clausum quousqꝫ forma infantis completur.

¶ Cap.3^m. De dispositionibus seminum ⁊ natorum ex parentibus ⁊ humoribus ⁊ signis celi.

Propter qꝺ etiã cãm diuersitatis sexus in partu Constantinus in libro de coitu Hippocratẽ inducẽs attribuit hmõi causis seminis. Dicit enim Hippocratẽ dixisse ꝙ si masculus in tpe pubertatis viderit sibi dextrũ testiculũ ꝓminẽtiorẽ eẽ ꝙ̃ sinistruz generabit filios mares: si sinistrũ generabit feminas. Gal. aũt in libro de spermate dicit ꝙ si sperma tẽpore coitus ceciderit in dexterã partẽ matricis vt frequẽter ꝯcept⁹ erit masculus ꝓpter epar calidu ⁊ humidũ qui sunt in parte illa. Si aũt ceciderit in sinistra ꝫ ꝓpter splẽ frigidũ ⁊ siccũ coadiuuat locus ad generationez feminarũ. Ad tãtã etiã põt venire debilitatẽ ⁊ cõfusionẽ semẽ ꝙ natũ erit vtriusqꝫ sex⁹ vt ibidẽ dicit Gal. ¶ Multũ eñi matrix coadiuuat ad natoꝝ dispositiones. In ipsa eniz sunt vt ibidẽ dicit Galenus receptacula septẽ: ⁊ in quot vasa semẽ ceciderit tot cõcipiet natos: ⁊ si lõga ⁊ stricta fuerit matrix longus erit ⁊ gracilis conceptus. Si aũt lõga ⁊ grossa: longus erit ⁊ grossus. Et si curta ⁊ stricta: curtus ⁊ strictus erit conceptus vt frequenter ⁊ nõ semper. Iste eniz nõ sunt nisi cause coadiuuantes. Et ꝯm easdẽ causas in codez libro dicit Gal. ꝙ si in concepto abundauerit sperma viri super sperma matris erit cõceptus similis patri tam in facie ꝙ̃ in alijs membris. Si aũt abundauerit virtute ⁊ q̃titate sperma matris super sperma viri erit cõceptus similis matri tam in facie ꝙ̃ in membris alijs. De omnibus tamẽ his subtiliter est disputatũ in p̃habitis. ¶ Adhuc ibidẽ dicit Gal. ꝙ ꝯtingit aliquãdo in spermatibus abundare virtutes vnius humoris super alios: ⁊ tunc cõceptus sequitur humorem illũ ⁊ erit sanguineus vel cholericus vel flegmaticus vel melãcholicus in nullo similis parẽtibus. Aliquãdo etiã deficit in aliqua virtute: ⁊ tũc generãtur strabones vel claudi vel aliter occasionati. Aliquãdo etiam patre vel matre laborãte vel occupato aliquibus passionibus trahit puer similes passiones ex spermate ⁊ tales etiam aliquãdo trahit ex nutrimento lactis. Aliquando etiã vt dicũt Gal. ⁊ Auicẽ. intãtum sequiꝛ parentes ꝙ etiã sequiꝛ aĩe eoꝝ accidentia: sicut in coitu cuiusdã regis accidit ꝙ imaginabaꝛ rex monstruosum nigruz: ⁊ fecit de hoc mentionem regine interim dum cum ea coiret: ⁊ ꝯceptus natus fuit mõstruosus ⁊ niger. ¶ Amplius intãtum producit sermonez Gal. ꝙ dicit ꝙ intãtum agile est sperma ad mutationes ꝙ sicut corpora mutanꝛ ꝯm. 24. horas diei ⁊ ꝯm diuersitatem temporum mensis ⁊ anni ⁊ astrorum cursus ⁊ aspectus: ita etiã mutantur semina concepta in matricibus. Aliter enim ab initio fuissent omnes homines vnius ⁊ eiusdem cõplexio,

nis. Hippocrates etiaꝫ dicit vt ibidē dicit Gal. ꝙ omnis substātia sit ligata ⁊ coniuncta in planetis ⁊ signis ⁊ nexib⁹ quatuor elementorū. Et ideo Nectanabus naturalis Alexandri pater: cum matre sua olimpiade tempus obseruās coiuit sole leonem intrante ⁊ Saturno in tauruꝫ a quibus planetis suum filium volebat recipere figuram ⁊ potestatē.

¶ Cap. 4m. De nocumento coitus.

Quia tamen semen est de conuenientiori humido corporis: ideo dicit Constantinus ꝙ multū coeuntes citius moriuntur. Et Auicē. concordat in idem. Tantum enim coire potest ꝙ cum natura non habeat semen qđ eijciat ꝙ emittit sanguinem ⁊ destruit corpus: ⁊ cito facit senescere hominem. Et hac de causa eunuchi aliquando diutius viuunt non castratis. ¶ Sperma aūt nimis emissum precipue debilitat cerebrum ⁊ membra cerebro vicina: ⁊ idō suspicatus est Hippocrates semē a cerebro descēdere adijgens aliud eiusdem signum: quoniaꝫ quibus vene post aures esse dicuntur inciduntur deinceps nō spermatizant: etsi etiaꝫ in coitu tales aliquid emiserint erit aquosus humor ⁊ non proficiens ad generationem. ¶ Hec igit͛ sunt ex quibus proprietates accipi possunt hoīs in generatione: ⁊ multa de hoc dicta in p̄habitis magis sunt ꝯsiderāda ꝙ̄ ista.

Propter qđ Hippocrates cerebrū eē spmatis fermentū asseruit.

¶ Cap. 5m. De naturalibus proprietatibus hoīs ⁊ diuinis.

De proprietatibus autem hominis p̄cipua est quā dicit Hermes ad Esclepiū scribens ꝙ solus homo nexus est dei ⁊ mundi: eo ꝙ intellectū diuinū in se habet: ⁊ per hunc aliquando ita supra mundum eleuatur vt etiā mūdi mā sequat͛ ꝯceptiones eius: sicut in optime natis videmus hominibus qui suis animalibus agunt ad corporū mūdi trāsmutationeꝫ: ita vt miracula facere dicant͛. Et idō ēt in ea parte qua homo mūdo nectit͛ nō mūdo subijcitur: sed preponit͛ vt gubernator. Hinc etiā causat͛ fascinatio qua aīa vnius agit ad alterius impedimentū vel expeditionē per visum vel aliū sensum. Et idō sicut ideꝫ testatur Hermes si aliquādo aliquis hominū per electionē se mundo inferiorē fecerit iam quasi honore humanitatis exutus proprietatē accepit bestie: ⁊ per cōcupiscentiam porcus: per iram canis: per rapinam leo ⁊ sic de alijs dicitur fieri: quod Plato secundā vocauit aīarū incorporationē. ¶ Perseuerante enim homine in mentis culmine trahit ad se corpus ⁊ mundū: qꝛ anima nata est precipere corpori ⁊ mundo. Si aūt per electionē se corpori supposuerit cū accidentia corporis animam transmutent: tunc accipit corruptionis ꝓprietates: ⁊ tunc etiā corpus non ꝯtinet: ⁊ sic inflicta ⁊ fracta ad corpus festinat per imaginationes ⁊ passiones et accelerat corporis corruptiones. Et ideo dicit Auicen. ꝙ imaginās colores rubeos auget sanguinis motū ⁊ fluxum: ⁊ multū tristis ⁊ timens lepraꝫ erit aliquando leprosus: ⁊ cetera multa ꝯtingunt in homine huiusmodi. Aliquando aūt vnius mēbri figura significat dispositionis alteri⁹ passiones sicut gibbositas vnguiū futurū apostema pulmonis: ⁊ motus aliqs cerebri inducit obliuionem sicut in libro de accidēte ⁊ morbo narrat Gal. ꝙ Popchidius p̄hs refert ꝙ oēs qui erāt in quadā ciuitate postꝙ̄ pestilentia aeris ⁊ corruptionis liberati fuerunt in tantam ceciderūt obliuionē ꝙ parentes ⁊ amicos suos suaꝙ nomina ignorauerūt. Trāsmutant͛ eniꝫ adinuicē aīa ⁊ corpus: ⁊ naturalis est ordo ꝙ aīa contineat corpus ne dissoluat͛. Et ratione huius ꝯtinentie accidētia anime transmutāt corpus: ⁊ forma delectabilis imaginata mouet corpus: ⁊ ecōuerso passiones corporis redundant in anime ꝯturbationē sicut pꝫ in somno. De his auteꝫ ⁊ hmōi in alijs determinatū est. ¶ Una aūt de ꝓprietatibus hoīs ꝭm id qđ homo est: verecundari est de turpi perpetrato qđ nō ꝯuenit alicui aīali nisi homini. Propter qđ inemēdabiles dicunt͛ inuerecūdi: qꝛ in aliquo mutati sunt a rōnis honore pecorine nature assumentes irrationabilitatē. Adhuc aūt discernere inter honestū ⁊ turpe soli ꝯuenit homini inter aīalia. Ex quo ꝯsequit͛ solius hominis esse honestū ꝓsequi cū omnia bruta nō nisi vtilia ⁊ delectabilia ꝓsequātur. ¶ Amplius soli homini ꝯuenit passiones ordinare virtutis ordine: ⁊ ꝯtinere ea que sunt in sensu mouentia ad limitem rōnis. Similiter aūt cū amica sibi sint aīalia nō habent amicitie speciem nisi eam que est similis illi que delectationis est vel cōnutritoꝝ vel collectaneorum quā echairyaaꝫ greci appellant. Homo autem amicitiam habet ꝭm omne genus amicitie. ¶ Adhuc autem solius hominis est in intellectualibus theorematibus ⁊ speculari ⁊ delectari delectatione contrarium non habente. Et propterea solus homo perfecte cōiugale est animal: eo ꝙ honestas legibus ordinatas facit nuptias: ⁊ simpliciter solus ciuile ē animal: qꝛ communicationes ⁊ distributiones ⁊ cohabitationes et federa ⁊ pugnas vrbanitatibus ordiatas ⁊ perfectas tuet͛. ¶ Est aūt adhuc proprium hominis discipline esse perceptibile propter rationis vsum. ⁊ esse animal mansuetuꝫ natura propter ciuilitatem: ⁊ esse animal risibile et gloriabile propter perfectas gaudendi rationes que sole contingunt homini. De membris autem hominis in prehabitis determinatum est. De his autem que ꝭm corpus homini conueniunt est ꝙ solus hō longi ⁊ lati ⁊ erecti est corporis. ¶ Adhuc autem ꝙ saliua hominis ieiuni linita sanat apostemata: ⁊ delet maculas sine cicatrices: ⁊ qđ mirabilius esse videtur si sagitta vel ensis tingatur ore ieiuni ⁊ ex illa madida sagitta aliquis vulneretur intoxicatur sicut dicitur ab expertis. Et si saliua hominis diu ieiuni cuius saliua bene est subtiliata a cibi ventositate cadit in os vel vulnus scorpionis vel serpentis vel alterius venenati animalis: ita ꝙ ad interiora penetret interficit ipsum animal. Et hec de homine dicta sufficiant.

Quid Plato secūdā aīaruꝫ incorporationem appellauerit.

Uerecūdari dē turpi ꝑpetrato ē vna de ꝓprietatib⁹ hominis.

Nō de saliua hoīs ieiuni.

¶ Tractatus Secundus. xx. Libri animalium de quadrupedibus.

¶ Cap. p̄m. De natura ⁊ moribus q̄drupedibus in cōmuni.

De aīaliū quadrupedū natura determinantes dicimus omnium quadrupedum genera in hoc conuenire sicut dicit Gal. in libro de spermate: ꝙ ī generatione brutorum animaliuꝫ sperma nō sic mutatur ꝭm horarum ordinem ⁊ planetarum ⁊ signoruꝫ opera sicut hominis: sed ex prima ei idita proprietate omnia vnius sunt complexionis. Post modica autem causam huius assignans dicit ꝙ adeo fluxum inconuertibile est sperma eorum vt nunquaꝫ omnino ⁊ vniuersaliter sed aliquando ꝭm partem aliquam sperma eorum mutari contingat: quod in hominibus ecōtra est. Causa autem pro certo huiusmodi est quā Gal. nō tangit: quoniaꝫ materialia ⁊ terrestria sunt corpora brutorum. Corpus autem hominis magis est accedens ad celi similitudinem: ⁊ ideo celi facilius sequitur impressiones: ⁊ precipue qꝛ motor hominis est imago motoris hominis et mundi ⁊ similitudo: propter quod omnia que sunt vniuersalium motorum ⁊ mobilium mundi magis prefulgent in homine ꝙ̄ alijs. Ea autem que sunt cōmunes aure ⁊ aeris impressiones ex celo cōtingentes facilius sentiunt͛ ab alijs ꝙ̄ ab homine inquantum circa propria minus sollicitātur ⁊ occupantur. Cum autem multa valde sint quadrupedia. omnium tamen proprium dicit esse Constantinus in libro de coitu ꝙ animal omne agreste furibūdū est anteꝙ̄ coeat: ⁊ postꝙ̄ coierit magis est domesticuꝫ. ¶ Adhuc autem voces multas emittit quando est in libidine sequestratum a femina per quas vocat feminam ⁊ femine propter frigiditatē parue sunt libidinis ⁊ pauce vocationis. ¶ Adhuc est obseruandum in quadrupedibus an sint sicca an humida ⁊ frigida. Sicca quidem ⁊ frigida melancholica sicut vacce: ⁊ hec quidem parum concipiunt propter frigidum: ⁊ raro geminos pariunt propter siccum. Obserua igitur si quādo vacce plerūꝙ concipiāt geminos in estate ⁊ pariant erit ꝓnosticū multe pluuie in hyeme. Idē aūt est qn̄ vacce multū moriunt͛. hoc. n. signum est corrupti humoris qui iam in causis suis humido corrupto corrūpit aīatoꝝ corpora. ⁊ hoc est signū abūdātissimas futuras eē pluuias. Eodē aūt mō ꝓnosticat͛ in ouib⁹ que sunt frigide ⁊ humide ⁊ antique sūt magis fride ⁊ hūide: ꝙ si igit͛ aliqn̄ iuuenes cū antiqs eodē tpe mouent͛ ad coitū ⁊ antiq̄ feruēt ad coitū sic̄ iuuenes signū ē caloris abūdātis q corrūpit hūidū ī iuuenib⁹ ꝑp subtilitatē ipsi⁹: ⁊ ille mouent͛ illo āno ad coitū. In antiqorib⁹ āt

Quid sit coitus omnib⁹ quadrupedibus.

nõ corrũpit ⁊ subtiliat: ⁊ iõ illo anno antique oues fortifica-
bunt ⁊ proficient. Et iuxta hmõi causas multa sunt valde
notabilia. Omnia autem huiusmodi animalia prona sunt
in terra: tum propter pondus capitis: tum ꝓpter terrestrei-
tatem corporis qđ calor complexionalis erigere nõ potest.
Et qꝛ multa dicta sunt ⁊ fere omnia que de quadrupedibꝰ
vniuersaliter dicenda erant nunc transeamus ad singula ni
hil eorum que dicta sunt in antecedentibus libris repeten-
tes: ⁊ sequemur ordinem alphabeti latini sicut fecimus de
lapidibus ⁊ plantis.

Alches ſm Solinum animal est figura colore
⁊ quãtitate muli pretendens similitudinem:
sed labium superius adeo habens protensuz
ꝙ nisi retrograde incedẽs herbas in terra ca
pere non possit.

¶ Alphec arabice est animal quod multi ita-
licoꝝ ⁊ alemanorum ⁊ gallicorum leũzam vocant natum ex
leone ⁊ leopardo: ⁊ est ferox nimis ⁊ nociuum. Aliquando
autem domesticatum cum ducitur ad venandum nisi mul-
tum blandiatur ei venator retrocedit ⁊ occidit homines ⁊
canes: lupos etiam libenter interficit.

¶ Aloy a Plinio dicitur esse animal mulo prope modum si-
mile carens flexura poplitum in anterioribus cruribus: in
quo conuenit cum elephante: ⁊ ideo non cubat in terra ad
dormiendũ: sed innititur arbori: qua secta in vna parte a
venatore fere ad ruinam cadit ruente arbore: ⁊ tunc vix re-
fugit propter rigorem crurium ⁊ capitur. Aliter autem vix
capi potest propter nimiam sue fuge velocitatem.

¶ Ana autem animal dicunt esse orientis fortissimis denti-
bus acutis ⁊ longis ⁊ vnguibus acutis seuum nimis: dili-
gens multum ea que sunt sui generis ⁊ gregatim vadens.
Ea autem que sunt alterius generis odit sibi non permit-
tens coniungi aliud animal: sed potius si quid alienum ap
propinquauerit concurrentia inuadunt illud ⁊ vel effugãt
vel perimunt. Si aũt aliqđ istoꝝ aialium aliquando solita-
rie inuentum inuaditur a fortiori se animali armis dentiũ
⁊ vngulum frequenter defenditur ⁊ euadit.

¶ Anabula vt scribit Plinius bestia est ethiopie quã ara-
bum quidam ⁊ italicorum seraph appellant. Est autem ca
pite camelli: collo equi: cruribus ⁊ pedibꝰ bouis pretendẽs
similitudinem: per totum corpus nitentem habens rubedi
nem albis maculis immixtam: ⁊ est miri decoris longo col
lo: ⁊ altis anterioribus pedibus et posterioribus curtiori-
bus: ⁊ pellis eius propter pili decorem caro vẽditur precio.
Unam harum secum temporibus nostris habuit Federi-
cus imperator in partibus nostris.

¶ Analopos vt in libro suo de animalibus dicit Jorach ani
mal est acutis cornibus: ita ꝙ cornibus resecat arbores: et
quando cum eisdem arbusta resecare nititur cedunt ⁊ in-
uoluuntur in fructecis ⁊ ligatur cornibus: ⁊ tunc ligatũ cla-
mat: clamore vo proditum a venatoribus interficitur.

¶ Asinus animal notum est: turpe: pigrum: laboriosum: fri-
gidum: ⁊ oneriferuz: ⁊ ideo in frigidissimis regionibus nõ
viuens: ⁊ si illuc adducitur non concipit nec generat nec de
facili ibi coit: laboriosum valde ⁊ oniferuz: sed super renes
melius sustinet onus ꝙ̃ super dorsum vel scapulas: qꝛ me-
lancholicum existens ossa inferiora vbi sedes est melãcho-
lie fortiora habet ⁊ ficciora: cuius signũ est ꝙ ossa asini mul-
tum sunt canora inter animalia cetera: pellis est dure ⁊ spis
se: ⁊ ideo magis verberibus afflictuz vix cedit ab eo ꝙ de-
siderat in cibo ⁊ coitu: cooperatur tamẽ etiam ad hebetem
sensum verberum complexio terrestris ⁊ frigida ⁊ sicca: ꝓ-
pter quod etiam parum est disciplinabile ⁊ macruz semper
vix aut parum impinguabile. Hac etiam de causa grauita
tem patitur capitis: ⁊ moritur frequẽtius capite fluente ad
laterum vnum: ⁊ a grauitate capite valde spisso et viscoso
reumate fluente super pulmonem ipsius difficultatem pati
tur spirãdi ⁊ incurrit asma. Hoc autem etiam animal pro-
pter siccitatem ⁊ frigiditatem eo tempore non mouetur ad
coitum quo alia animalia hoc est ante equinoctium verna
le vel sub equinoctio: sed post in mense Madio quãdo sol
iam ascendit fere ad medietatem anguli recti ab equino-
ctio: ⁊ tunc dissoluto suo grosso humido feruentissime mo-
uet ac si insaniat: ⁊ maxime si asinus adhuc est virgo ⁊ pue-
ritiam transierit. Corium autem ipsius significat grossitiẽ
humoris eius. ¶ Si enim calceorum solee de corio in quo
diu onus portauit asinus fiant: non consumuntur: etiam si
ille qui vtitur eis continue peregrinando in lapidibus por
tauerit: ⁊ tãdem adeo indurantur ꝙ pede sustineri non po
terunt: ⁊ hoc vidi expertum. Ex siccitate etiam prouenit ꝙ

Quid ipse se exptũ đ corio asini fateat.

lac femine asine adeo subtile est ꝙ parum habet de caseo:
⁊ ideo datur ethicis. ¶ Albedo autem sua dicitur conferre
ad munditiam ⁊ candorem cutis. Et ideo dicit Plinius
ꝙ Popea Neronis concubina in lacte calido asine balnea
ta est. Est autem huius animalis consuetudo vix relinque

Quare lac asine a medicis ethicis exhibetur.

re pullum ⁊ si violenter separetur non recedit paruulus a lo
co in quo a matre derelictꝰ est ad tres vel quatuor passus.
Paritura autem asina lucem fugere dicitur forte propter
debilitatem oculorum partus: proficit autez hoc animal in
terris parue latitudinis calidis. In his autez que vltra se-
xtum clyma dilatãtur continue deficit: ita ꝙ in terris quin-
quaginta graduum latitudinis non conualescit. ¶ De ex-
pertis autem est ꝙ epar eius assum ⁊ cõmestum in die hoc

Exptũ de asini epate.

si multotiens ⁊ diu fiat confert caducis. Similiter autẽ ope
rantur vngues eorum si comburuntur ⁊ bibitur ex eis pon
dus trium aureoruz ⁊ vncie singulis diebus. Et siquis asi-
ni medulla ⁊ sepo eius perunxerit calida loca erit iuuamen
tum manifestum. Si fiat ex vnguibus combustis empla-
strum dissoluit scrofulas ⁊ curat fissuram pellis ex frigidi-
tate prouenientem. Triti etiam vngues ⁊ puluerizati super
apostemata aperta pedum vel corporum conferunt. Urine
etiam asinorum bibite conferunt contra dolorem renum.
Et habet asinus consuetudinẽ mingendi in loco vbi ante
alius asinus minxit: ⁊ si talem locum nõ inuenerit vult min
gere super fimum: ⁊ hoc facit etiam mulus filius eius. Uri
ne autem ipsius precipue valent renibus vt diximus quã-
do dolor causatur ex humiditate grossa. Stercus etiã asi-
ni combustum aut incombustum cum fit ex eo emplastrum
restringit fluxum sanguinis. Si domus cum asini pulmone
suffumigetur vermes fugient ab ea. ¶ Stercus asini vino
acri infusum ⁊ lycinijs impositis bene ⁊ diu imbibituz ⁊ ly-
cinijs de bombace existẽtibus perfecte madefactis si lyci-
nia illa naribus immittãtur fluxum sanguinis restringũt.

Nõ ꝯ fluxũ sãguinis nariũ.

Emplastrum ex eo in fronte positum sanat a fluxu sangui-
nis. Combustum epar tritum in modum collyrij liquefa-
ctum cum sepo vrsi ⁊ oleo donec fiat in spissitudine mellis: ⁊
deinde ex eo supponatur supercilio depilato renascunt pili.

¶ Asinus autem etiam syluestris quem onagrum greci vo-
cãt quod sonat latine asinus agrestis: est sicut domesticus:
sed virtutes dicte fortiores sunt in eo et in membris eius.
Et huius caro valet contra dolorem lateris ⁊ duarum an-
charuz. Medulla autem asini syluestris si inungatur quis
ex ea curat podagram ⁊ aufert dolorem eius. Stercus asi-
ni syluestris tritum cum felle boum si ex eo quis inungat ca
pillos suos incrispantur. Stercus etiam asini syluestris de-
siccatum cum vino bibitum valet contra morsum scorpio-
nis ⁊ puncturam.

¶ Aper syluestris bestia est seua: que etiam a nonnullis sin-
gularis ferus appellari consueuit: cum armis dentium qui
culmi vocantur ad impugnandum armata et spissitudine
pellis ad defensionem: quam tamen pellem indurat luti et
arborum confricatione. Si agitetur mane anteꝙ̃ vrinaue
rit melius capitur lassus posterioribus insidens lassitudine
dissimulat bellum: expectat cũ venatore duellum. Culmos
in India habet monopedales in longitudine: alibi vix per-
ueniunt ad semipedem: tales in longitudine aliquando
apud nos inueniuntur. Super ictum cuspidis currit: ⁊ nisi
letaliter vulneretur venatorem prosternit nisi in terram hu
midis cadens iaceat vel retro arborem vel superius in ar-
borez se recipiens euadat: qꝛ culmis recuruis ad superius:
ad inferius secare non potest: sed iacentem humo concul-
cat. Femina autem culmos non habens dentibus lacerat:
gregatim vadit ⁊ de alia nisi de sua generatione pullos se-
cum commedere non sinit. Culmi eius quasi ferrum inci-
dunt dum in viuo sunt animali: ⁊ ideo magna infligit vul-
nera. Seuũ nimis est ⁊ est pugnãs in coitu ⁊ femina in par-
tu: ⁊ hoc fere oibus cõpetit aialibus. Caro eius viscosa est
et frigida: ⁊ maxime vicinior est lacti. Adiuuicem apri cor-

rirantes cum viderint lupos quasi confederati se iuuant mutuo ⁊ concurrunt ad vocē querelantis apri omnes qui audiunt ⁊ iuuāt seinuicem: ⁊ hoc conuenit multis animalibus. Quidā etiā cornuti paruis cornibus inueniuntur.

¶ Aper aūt domesticus ſm minus istas participāt ꝓprietates: ⁊ vtrisq; ꝯuenit ꝙ rostro defossa in terra effodit ⁊ comedit. Domestic⁹ aūt magis imorat fetidis q̄ syluestris. Et qū multi apri pugnāt ille qui vltimo ꝑualet oibus alijs dominat. Propriū aūt apꝛoꝝ generi est qd̄ ⁊ porcoꝝ esse dicit s. ꝯcitari ad rabiē vno stridente: ⁊ tunc periculosum est incidere in gregem eoꝝ: ⁊ precipue in cādida veste: ⁊ maxime si femine tūc sunt in coitu vt dicit Plinius. Exoculatus ē in altero oculo nō diu viuit. Et ꝓpter humorē abundantē multum coit ⁊ diu coit: q2 nō est calidū. Infirmitas porcis accidit quā lāchos quidā vocant que plerūq; in aure vel in cauda incipit vel in pede ⁊ perraro in alia parte corporis: ⁊ serpit hec in carnem vicinā ⁊ viuā donec per inflationē alicuius vene peruenit ad pulmonem ⁊ tunc morit: ⁊ ideo remedium est a principio resecare partem in qua incipit. hic aūt multum dormit ⁊ precipue in estate quādo calor humidum eius resoluit: ⁊ tunc etiā nisi frequēter excitet litargiā incurrit ⁊ morit: q2 somnus corpus eius humectat: iō caro eius in estate est infirmior. In terris aūt calidis ꝓpter viscosi motū humidi magis crescit ⁊ impinguat plus q̄ in frigidis. Hoc aūt aial in se habꝫ monstruosa que in precedentibus libris determinata sunt: ⁊ ideo dicta hic sufficiant.

¶ Akabo vt in libro sexaginta aialium dicit: aial est multū valens medicine: in desertis Arabie cōuersans. Caro aūt eius cocta cum aceto que calida est ⁊ humida valet podagricis: valet etiā dolori iuncturarum quādo est ex frigiditate. Hec aūt caro cocta in aqua ⁊ posita in cupa balneari curat podagricū intrantem in eam maximo iuuamento. Hec aūt animalia fugiunt ab eo qui radicē fert colloquintide. Dicunt etiā aliqui ꝙ pili in collo huius animalis accepti ⁊ mixti cum pice puluerizati ⁊ cōbusti vnctam in ano sodomitā curāt a viro. Fel aūt ipsius ad pondus vncie potatū cum aqua spice nardi valet cōtra hydropisim que est ex ventositate. Sanguis aūt eius ꝯtra lepram valet si loca patientia inungant cum eo calido. Dens eius suspensus super brachiū dextrum ab humeris ad cubitū valet cōtra obliuionē. Pes sinister ⁊ vngues eius positi in pāno lineo ⁊ ligati brachio dextro alicuius nō tradet obliuioni quicquid audierit vel sciuerit. Fel masculi ligatū super femur alicuius sinistrum non cessabit coire cum muliere quousq; super femur habuerit. Manus eius dextra si cum corio abscindat ⁊ suspendat supra eum qui intrat ad regem vel aliquē aliū pro obtinendo negocio: obtinebit illud. Adhuc aūt manus eius dextra abscisa cum ictu sinistre manus hois ⁊ suspensa super aliquē facit eum diligi ab omni vidente ipm̄ pter alzabo. Dicunt etiam aliqui ꝙ medulla pedis sinistri trita valet mulieri que non diligit virum suū: ⁊ si proijciatur in narem eius diliget eum plus q̄ alium.

¶ Akanes animal est ad magnitudinem cerui cuius fel contra consuetudinem aliorum animalium est in auriculis per quas etiā cholera purgat. Est autē simile felli hois ⁊ amarū valde concitatiuum vehementis ire ⁊ ferocitatis.

Bonachus in genere vaccino cōputat de quo nos in antehabitis exposuimus. Est enim vt Solinus dicit aial habens caput taurinum: corp⁹ vō ⁊ iubas hꝫ sicut equus. Cornua aūt hꝫ multiplici flexu in se recuruata: ita ꝙ etiā in cornua offendentem ledere nō possit. Hoc aial cum in fugā conuertit a venatoribus fluxu ventris ad longitudinem ingens stercus proijcit: cuius odor vel substantia quem attigerit adimit ⁊ his armis se defendit.

¶ Bubalus est generis bouini maius q̄ bos cōmunis fortissimis cruribus ⁊ breuibus respectu sui corporis: cornua habens longa valliculosa ⁊ nigra sicut capra: caput paruū respectu sui corporis: corpus habet valde spissū: ⁊ omnis eius defensio est in fixione vngularum: ⁊ conculcat ea quibus nocet: nec de facili insequitur ea extra viam rectam. Nigrum autem est parui pili ⁊ parue caude. Circulo posito in naribus circunfertur: et trahit fere ad vices duorum equorum pondera. Colorem varium ⁊ rubicundū valde persequitur: ⁊ de hoc multa diximus in prehabitis.

¶ Bos aūt cōmunis scitur: ⁊ omnia que vident de ipso notanda in prehabitis sunt determinata. Hoc animal si non castratur feror est ⁊ precipue quando fuerit prouocatus.

Camellus est aial deforme bina habēs in dorso tubera: ⁊ sunt ei crura prolixa: collum longum: dum vadit vix vnq; pedes atterit. Sunt enim reciprocis quibusdam pulliūculis ⁊ cruriū pulpis vestigia canilenta: ⁊ ideo lapides vix sustinent in multum ambulādo. Habet aūt in vsū duplicem: onerum videlicet ⁊ vecture: sed de facili non recipiunt vltra onera consueta ad portādum: ⁊ si vehunt nō de facili vadunt vltra spatiū consuetū: ⁊ cū onerant modicis percussionibus flectunt genua ad onera suscipiēda. Odiūt aūt omne genus equinū. Sitim sustinent per triduum: sed cum veniunt ad aquā tātū bibunt ꝙ etiā future ⁊ pterite siti satisfaciunt. Bibunt aūt aquā turbidā vel turbatā. purā aūt nō libenter bibunt. Tempore coitus solitudinem diligunt: ⁊ tunc non sustinent secum esse hominem nisi forte pastorem. Rabies autem ⁊ podagra camellis accidit ex quibus facile moriuntur. Vngulas non abijciunt: sed longis ⁊ duris in vijs lapidosis grauantur: propter quod duri corij parantur eis in talibus vijs calcei vt pedes eius minus atterantur. Ordeum amāt: cuius pabulum subito gluttiunt: ⁊ postea tota nocte rumināt. Vno abstinēte in stabulo: alij quasi compatientes secum abstinent. Camelli communes vnum gibbum habent in dorso. Hi vō qui dromedarij vocantur magne velocitatis sunt ⁊ duos habent gibbos. Cerebrum autem camelli cum aceto in potu datum dicitur valere caducis. Camellus in complexiōe est calidus ⁊ siccus: Galenus dicit ꝙ medulla camelli desiccata parata cum vino ⁊ sumpta valet caducis qui causam habent ex melācholia nigra: ⁊ precipue si singulis mensibus sumat semel. Spuma camelli cum aqua mixta ⁊ sumpta ab ebrio demoniacū reddit. Siquis de pulmone camelli desiccato et trito potauerit ad pondus aurei incurrit oculorum cecitatem. Lac camellorum subtilius est omni lacte ⁊ laudabilius ⁊ subtilioris actionis: quoniam extenuat superfluitatem et soluit ventrem ⁊ aperit stricturas propter calorem vehementem naturalē qui est in eo: ⁊ roborat epar ⁊ aperit oppilationes eius: ⁊ subtiliat grossitiē splenis: ⁊ cōfert hydropicis sumptum in potu calidum: ⁊ precipue quādo ponitur cum zuccharo alchabiar. Multa de camellis in antehabitis dicta sunt: ⁊ ideo hec hic sufficiunt: non enim repetere oportet.

¶ Canis animal notum est: de cuius diuersitate multum in antehabitis disseruimus. Est autem animal fidele domino: ita vt nec a mortuo nisi vix separetur: ⁊ mortem aliquādo pro domino subeat. Fertur ꝙ in Albania ita magni sūt ꝙ leones ⁊ elephantes prosternunt: ⁊ ad vrsos ⁊ lupos indignantur nec nocent eis. Jorach dicit ꝙ multū vigent odoratu: ⁊ hec de quibusdam ex diuersis animalibus generantur: ⁊ ideo diuersi sunt in figura: quātitate etiam differunt multum propter cibi diuersitatem. Genus canum ignobilius quod ad custodiā deputatur ante mēsā: ita frequenter se disponit ꝙ vno oculo hostium: alio autem inspiciat largam domini manum. Cum autem omnes ceci nascātur optimus in vno numero natorum esse dicitur qui vltimus videre incipit vel quem primum mater deportat in cubile. Rabiei canis mederi dicitur fimo gallinacio cibis eorum immixto. Morsui autem rabidi canis dicitur esse medicina radix rose syluestris.

¶ Canis omnis hoc habere videtur ꝙ vuluas ⁊ posteriora odorant ac si iuuamentum ex hoc habeant forte cum odore vigeant qualitates habitudinum in resolutionum corporis odore cognoscunt. Infirmi abominabiles herbas comedunt vt humores malos euomere cogantur. Curare autem vulnera sua ⁊ aliena dicuntur lingua eorum: ⁊ si lingua tāgere non possunt pede saliua infectum locum lesum tangunt et sanant. Nos autem multa de canibus in antehabitis diximus que hic non repetimus. Sed quia hoc animal multis vsibus humanis aptum est: ideo hic volumus tradere quomodo nobiles canes habeantur et nutriantur et sanētur si sunt infirmi. ¶ Indicandum igitur nobis videtur ꝙ in canibus venaticis non leuerarijs illi

De cultu ... nū ⁊ custo...

nobiles sunt quorum aures magne et late directe ad ma-
xillas dependent: ⁊ quorum nares aperte sunt ⁊ superius la
biū longe dependens: ⁊ vox sonora ⁊ cauda nō admodū lon
ga plus ad dextrū incuruata ⁊ frequenter erecta portatur:
⁊ anus liber ad euaporandū: ⁊ ideo talibus inuentis cani-
bus q̄tuz fieri pōt femine ⁊ mares similes quātitate colore
etate ⁊ robore accipiant̄. Color tamen in his minus atten-
dit̄: ⁊ femina accepta recludat̄ ⁊ maceret̄ donec euacuet̄: et
similiter masculus excrucietur ieiunio donec euacuet̄ i toto:
deinde ciba vsq₃ ad perfectā satietatē butyro multo imixto
recēti caseo: ⁊ reclude in cōclaui ad hoc apta per nouē dies
vel donec videas catulam ꝯcepisse. Caue his aūt ne aliquo
mō ante hoc tēpus euagari possint. Cū aūt cōceperit femi-
na emittes masculū ⁊ feminā tenebis in custodia: aliquan-
do ⁊ raro permittes eam deambulare: ⁊ iterū ad locū stra-
mentis cōmoduz reuocabis: ⁊ ſm ꝙ magis appropinquat
ad partū plus in cibo administrabis vt cōceptus inueniat
qd̄ suggat a matrice. ministrabis aūt humida vt lac ⁊ seruz
cū aliquādo butyro ⁊ hmōi: ⁊ imisce panis aliquātulū ⁊ car
nis cocte. Quādo aūt peperit ſm numerū catuloꝝ est nutriē
da cauēdo ne maciē incurrat nec pinguedinē: qꝛ macies in-
duceret defectum in lactatione: ⁊ pinguedo induceret ma-
lā dispositionē in lacte. Lac enim canū spissisimū est ꝓpter
cōplexionis calorē: ⁊ hic calor hebetat̄ ⁊ remittit̄ i nimia pi-
guedie. Macies igit̄ trahēdo nutrimētū ad corpꝰ matris:
lactis inducit diminutionē: sed nimia pinguedo inducit la
ctis frigiditatē ⁊ tenuitatē. Cōpetēti aūt tēpore ab vberibꝰ
matris auellēdi sunt catuli: ⁊ tunc etiā nō nutriēdi sunt ad
pinguedinē: nec macerādi ad defectū: sed ꝓportionaliter ci
bādi sunt ſm ꝙ sufficit sustētationi ⁊ augmēto ⁊ ꝯfortatio-
ni. Serū aūt cum aliquāto lacte primo dādū est eis: ⁊ sit lac
butyrosum: ⁊ ſm ꝙ magis ⁊ magis ꝓficiunt minus in cibū
eoꝝ de hmōi humore infundendū est. Tunc eni ita cōpletis
octo mensibꝰ pane mollificato in sero sine multo liquore sūt
nutriendi ꝓpter siccā canū cōplexionē: ⁊ tunc in spatio anni
sani ⁊ agiles ⁊ fortes ⁊ sagaces inueniunt̄. Post anni v̄o et
dimidij spatiū exerceri debēt ad venationē. primo q̄dē mo
deratis laboribꝰ incipiēdo vt per seipsos de die in diē plus
⁊ plus se exerceāt: qꝛ si nimio cursu ⁊ labore exerceant̄ ꝓmi-
tus: labor tenella adhuc exiccabit mēbra: et humido in eis
exiccato nec poterunt nec valebunt laborare: sed abhorre-
bunt venationē. Si aūt moderate laboribꝰ exponent̄ calor
motus in cruribꝰ attrahet̄ ad crura ⁊ nō cōsumet nutrimē-
tum: ⁊ tunc demū cruribus ꝯfortati fortes erunt ⁊ venatio-
nes per seipsos desiderātes. Per oīa aūt idē faciēdū est in
gnōne ⁊ nutrimēto de leuerarijs nisi ꝙ aliter nobilitas ho-
rū cognoscit̄. Hi eni optimi sunt lōgis ⁊ planis capitibꝰ nō
enormibꝰ ⁊ auriculis in acutis retrorsūz directis ⁊ paruis:
labio superiori super inferius nō dependente nisi valde pa
rum: collo lōgo ⁊ aliquātulū tumēti supra capitis q̄titatē in
loco vbi ꝯtinuat̄ capiti: pectore enormi ⁊ bene acuto iferiꝰ:
costis lōgis ⁊ fortibꝰ. hilijs strictis: cauda nō spissa nec ad-
modū lōga: cruribꝰ altis ⁊ macris plus q̄ pinguibꝰ: ⁊ ꝙ ra-
ro vel nunq̄ latrēt: qꝛ istius canis ꝓpriū est ad paruoꝝ canū
latratus qui ꝓ custodia latrāt indignari: ꝓpter qd̄ etiā nō
q̄libet inuadit reputās sibi hoc esse idignū. Iste aūt canis
magis lacte q̄ seracio est nutriēdus. Canis aūt qui masti
nus vocat̄ ⁊ lupo est similis. similiter q̄dez se hꝫ in gnōne: sꝫ
cuz ablactat̄ magis grossis nutrit̄ ⁊ siccis. In his tñ hi q ex
leueraria ⁊ mastino bene magnobili generant̄ cū fortitudi
ne habēt agilitatē: ⁊ iō meliores sunt. Est aūt canis vniusr
aial multū disciplinabile: ⁊ iō inimica discunt histrionū ope
ra. Si quis aūt ad hec ingeniari voluerit accipiat canez ex
vulpecula natum vel ex vulpe si fieri pōt: ⁊ si nō pōt accipiat
rufuz canē de his q custodes sunt: ⁊ ꝯsuescat eū vt iuuenis
ꝯuerset̄ cū symia: ad illā eni ꝯsuescit multa humana facere:
⁊ si coierit cū ea ⁊ generet symia: ille canis erit pre oībus ad
ludos mirabilior. Ad latrones aūt inuestigādos nō oīs vti
lis est canis: sed attēdēdū est ad canē ferocē qui idignet̄ di-
scernere inter hoīes: ⁊ hoc qñ docet̄ primo sit armatus ali-
quis homo pelle spissa quā canis lacerare nō possit ⁊ incite
tur canis in illum: ⁊ illo fugiente tādez a cane se permittat
capi: ⁊ cadendo ante canem permittat mordere bene canē:
⁊ in crastino similiter incitet̄ ad alium: ⁊ hoc fiat frequēter:
qꝛ tandem beneficio odoratus insequit̄ euz super cuius ve
stigium ponit̄. Causa autem quare eligendus est canis qui
non discernit inter homines: quia si discat blandiri homi-
nibus tunc sequitur vestigium eoꝝ quos diligit ⁊ illoꝝ for-
ma ⁊ odor remanens apud eum confundit cerebrum eius
intātuz ꝙ non discernit vestigia eius qui insequendus est:
multi autem tales inueniuntur canes qui quasi neminem
cognoscere dignantur. Huius autem signum est ꝙ etiā ca-
nes venatici aliquādo confunduntur quādo super diuersa
vestigia ferarum ponunt̄ ⁊ errare incipiūt. Qui aūt canes
melius odorāt alibi in ꝓcedētibus libris determinauimꝰ.

¶ Canes autem qui ad aues valent magis hec a disciplina
habere videntur q̄ ab odoratu: tamen ab vtroq₃ habent: ⁊
docentur hoc modo: capitis perdicibus primo circunducū
tur sepius: ⁊ per minas tandem discunt circuire ⁊ circuire:
sed inuenire perdices discunt ab odoratu: ita ꝙ primo se-
pius ponunt̄ super vestigia captarum. Sic ergo canes enu
triuntur ⁊ docentur ⁊ generantur.

¶ Regimen aūt sanitatis canum est ꝙ nō permittant̄ mul- *De regimine sanitatis canū*
tum dormire: qꝛ cum caloris magni sit animal quādo dor-
mit multum calor qui est circa locum nutrimenti intensus
attrahit malos humores ad stomachū ⁊ inficit̄ canis ⁊ in-
firmatur. Permittat̄ ergo dormire paululum post cibuz et
tātū ꝙ cibus digerat̄. Et qꝛ siccus est canis cibetur humi-
dis. Tunc enim magis temperat̄ complexio ipsius. Signū
autem bone purgationis est ꝙ aliquātulum ⁊ non multum
longi sit pili: qꝛ tunc per pilositatem purgatur. Si autem ni-
mis longos habeat pilos ⁊ spissos tunc sub pilis corrumpi-
tur ei pellis ⁊ conuertitur in fetorem ⁊ scabiem.

¶ Accidunt autem cani vt frequenter nouez infirmitates. s.
scabies siue impetigo vel forte lepra quod totum pro vna
computamus infirmitate: vermes in vlceribus: tumor: spi
na in membro aliquo: rabies: macies iordinata: pigrities:
pulices: ⁊ cōstipatio ventris. Si ergo impetigine vel lepra
vel scabie tactus fuerit canis: prius fiat minutio de omni-
bus cruribus in vena maiori que in exteriori crurium de-
scendit: postea fac vnguentum de argento viuo: sulphure:
semine acalabis trito: equalia de duobus accipiendo cum
duplo axungie veteris vel butyri commixtis: ⁊ inunge loca
lesa ⁊ curabitur. Ad hoc etiam valet aqua in qua cocti sunt
lupini: ⁊ etiam aqua salsa. Si autem in vulneribus vel pla-
gis vermes nascuntur: succo hippie que vocatur tanacetū
agreste perfundantur tādiu ꝙ ad interitum ducātur. Ve-
natorum tamen quidam experti dicunt ꝙ omnes vermes
tales in omnibus brutis animalibus moriūtur si sticados
citrinum ad collū eius suspendatur statim cum fuerit are-
factum: ⁊ dixit mihi multum expertus ꝙ hoc valet multuz
contra pestem boum ⁊ equorum ⁊ omniū animalium quā-
do tritum cuz potu datur animalibus. Quando v̄o predi-
cto modo vermes mortificantur: butyro mense facto inun
gantur: ⁊ per hoc etiam ipsi tumores depelluntur: ⁊ ipsa lo-
ca vncta predicto modo libentius lingentur: ⁊ hoc est cani-
bus perutile. Si autem tumor innatus in aliquo membro
canis fuerit ⁊ eum deprimere volueris de hinc: alceam cō-
tritam in aqua compasta donec ad modum cere se tractari
permittat superpone: pannus etiam canapinus superpo-
situs valet: precipue si cimino sit immixtus. Similiter lac
aciduz ⁊ bene commixtum ⁊ superpositum sedat dolorem ⁊
totum celeriter expellit tumorem. Adhuc lini semen cum
recenti sanguine coctum valet. Adhuc pannus canapinus
aqua madefactus ⁊ tumori a pilis bene raso superpositus
valet multum. Adhuc betula trita ⁊ apposita valet. Adhuc
senecōnes cum lardo recenti triti ⁊ appositi faciunt idem ⁊
saniem funditus extrahunt ⁊ vlcus et vulnus consolidant.
Si autem canis spinam vel aculeum in pede aut in aliquo
quouis membro habuerit furfuresca cum lardo trita ⁊ ap-
posita spinam ⁊ aculeū extrahit ⁊ saniem denudando ape-
rit. hoc idem etiā facit puluis hirundinellarum in olla no-
na cum suis interioribus combustarum. hoc puluis seruet̄
in pixide: qꝛ multuz valet ad talia. Si autem lymphaticus
siue rabiosus fuerit canis statim sequestretur ab alijs: ne
alios incidendo in rabiem conuertat. ¶ Doctrina aūt Ar-
netia regis valētie est vt canis rabidus in aqua calida per
lōgitudinē corporis imergat̄ per nouē dies: ita ꝙ pedibus

posterioribus vix terrã attingat: anterioribus sursum erectis: ⁊ tũc extractis de aqua caput radat̃ ⁊ bene depilet̃: ita ꝙ vulneret̃ coriũ: ⁊ tunc succo bete vngat̃ ⁊ perfundat̃ sepiꝰ: ⁊ siqua comedit tunc canis eodem succo intingat̃: ⁊ det̃ eis medulla sambuci: q2 illa ꝓdest ⁊ si hoc infra spatiũ septem dierũ nõ ꝓdest interficiat̃: q2 nõ curabit̃. Si aũt canis non subtractione cibi: sed nãli aliq̃ destitutione in maciem conuertit̃ tribus vicibus aut quatuor butyro ad plenũ eũ refice: ⁊ si ex hoc non impinguat̃ sensibiliter vermes h3 sub lingua: ⁊ illos acu extrahe ⁊ impinguabit̃: ⁊ si tunc nõ ĩpinguat̃ nãli defectu tendit ad mortẽ. Si aũt pigritiẽ in velocitatem mutare volueris pane auenatio poptime cocto ⁊ bene fermentato assidue refice: ⁊ erũt cursu veloces. Cõtra pulices vnge eũ oleo oliue ⁊ recedent ⁊ nõ cito reuertent̃. Incõmoda autem latentia ꝑter ꝑdicta accidentia canibꝰ sola ignis calefactione ⁊ graminis comestione curantur. Scias aũt ꝙ sicut dicit Gal. in primo libro de cõplexione: canis calidus est viuus. mortuus aũt nõ. Calidus aũt est respectu hoĩs: ⁊ frigidus respectu leonis. ⁊ similiter siccus est respectu hoĩs. humidus aũt respectu formice ⁊ apis: ⁊ ideo si cibi nãliter sicci ⁊ stiptici dant̃ canibus cõstipant̃ ⁊ frequenter pereunt. Signũ aũt cõstipationis est: q2 frequẽter gementes clamãt ⁊ de loco ad locũ discurrũt: ⁊ ex nimio conatu deponendi sicut febricitãtes tremũt: ⁊ hoc sepius videt̃ in catellis dominaru3 qui fere oẽs ex vẽtris cõstipatione moriunt̃. Detur ergo pasta auenatia distemperata cum aqua calida: ad modum spisse pultis: vel cibet̃ pane auenatio molli fermentato: ⁊ det̃ aliq̃ñ serũ lactis ⁊ liberant̃ ⁊ veloces fiũt ⁊ sani: nec aliud extra predicta est qð multũ oporteat attendere in cura canũ. Si aũt optimos ad custodiã facere intẽdis: fortes elige ⁊ omni die ligatos reclude: ⁊ de nocte solue ⁊ erunt in custodia mirabiles: nullũ penitus cognoscentes nec ad domũ tuã admittẽtes. Dicit̃ aũt in libro sexaginta aĩalium ꝙ caro canis calida est ⁊ sicca. Dentes aũt canini suspensi sup ictericiũ ꝯferũt: ⁊ qui dentes canũ super se h3 suspensos nõ illatrabit̃ a canibꝰ vt dicũt. Costabẽluce dicit ꝙ siquis cor canis super se habuerit nõ inuadet̃ morsu canũ: sed si ad ipsum venerint ⁊ olfecerint eos statim fugient ab eo. Dicunt etiã qdã ꝙ si dens canis nigri in palma teneat̃ nõ latrabũt canes cõtra tenentẽ eũ: ⁊ ideo talẽ dẽtẽ secũ ferunt latrones noctiũ. Mulier etiã in vtero laborãs a partu mortuo si sumat de lacte canis cũ modico mellis alleuiabit̃ partus eiꝰ. Stercus etiã canis sumptũ ꝯstringit ventre3: maxime si sit stercus ossa comedentiũ canũ ⁊ desiccatũ sit per. 20. dies in mense Julio: ⁊ ante solis ortũ sumat̃ ad põdus aurei cũ decoctione galli decrepiti: ⁊ hoc idẽ optimũ est ad squinantiã ⁊ apostemata amigdalarũ gule: q2 velociter ꝯstringit ea: et tritũ cum semine coriãdri ⁊ linitu3 super apostemata rubea curat ea. Dicunt etiã quidã ꝙ sordes auriũ canum cõgregent̃ ⁊ ex eis lycinia bombacij noui inũgant̃ ⁊ in crucibulo viridi in oleo extendant̃ videbunt̃ capita presentiũ oĩa calua. Gal. dicit ꝙ caput canis cõbustu3 oleo infusum ⁊ sepo canis eiusdẽ desiccat vlcera capitis ⁊ scabiem. Dicunt etiã quidã ꝙ corium virge canis inuolutu3 in terra in quã minxit aliquis ⁊ ligatum super eum ꝓhibet mingere q̃diu fuerit super eum. Si sumat̃ coagulũ de vẽtre catuli paruuli et cum vino cõfectum sumat̃: dissoluit ad tempus laborem ex cholica. Sordes etiã aurium canis cum vino mixto statim inebriant. Dicunt etiã ꝙ lapis morsus a cane ⁊ in vino sũptus cogit clamare sumentem. Hec aũt cum alijs que ante determinata sunt de canibus sufficiant.

Stercꝰ canis ꝯ squinãtiam valet.

Chama bestia est alio nomie rufinus dicta: in Ethiopia sub estiuo tropico hñs gnõne3. Est aũt ad modũ lupi in figura maculis albis per totũ respersa: ludis apta: eo ꝙ discipline multũ est ꝑceptibilis: ⁊ in hoc ꝯuenit cũ nã canis.

Calopus dicit̃ esse aĩal Syrie iuxta Eufraten habitãs ⁊ de Eufrate ꝓpter aque frigiditatem bibens astutũ ⁊ velox esse dicitur ita vt venator sibi appropinquare nõ possit. Cornua gestat lõga serre modũ ꝑtendentia: quibus etiã arbores deijcere dicit̃: sed virgulta ante impulsu3 cornuũ suoꝝ cadentia frangere nõ põt: l3 ad hoc sepe nitat̃: ⁊ iõ in eis frequenter inuolutis cornibus captum tenetur ⁊ tentum stridet: ⁊ audito stridore a venatore capitur.

Camelloperdulus bestia est Ethiopie colore rubea: collo equi: capite camelli: pedibꝰ cerui vel bouis exhibens spẽm.

Caper ⁊ capra nota sunt aĩalia: sed multoꝝ generum. Domesticũ quidẽ longoꝝ ⁊ acutoꝝ est cornuũ ⁊ multi lactis nutritũ herbis ⁊ arboꝝ ramusculis: scãdens mõtes: ⁊ in mõtanis magis pascua volẽs fortissimũ fronte ⁊ cornibꝰ: in quo ꝯuenit cũ ariete: de quo in viatico dicit. Constantinus ꝙ si 40. dies folijs thamarisci pascat̃ splenẽ nõ habebit. Et in libro de simplici medicina dicit Serapion inducens Gal. dicentem ꝙ vidit capras folijs thamarisci cibari ⁊ inuenit splenes earũ paruissimos: quas vt dicit idẽ Gal. vidit serpentes excoriatos lingere ⁊ postea minus senescere ⁊ albescere. Huiusmodi aĩalis sanguis bulliens de nouo calidus extractus mollificat adamantẽ. Fel etiã huiusmodi aĩalis palpebris vel supercilijs superpositũ depilando facit nõ apparere pilos: q2 acutissimũ est: ⁊ forte facit idem alijs pilis: hoc etiã fel in terra ĩ vase aliquo repositũ ad se dicit̃ ranas ꝯgregare: ac si iuuamẽtũ aliqð inueniãt in eo. Est aũt aĩal hoc discẽs percutere cornibꝰ forti ictu: ita ꝙ qcunq3 sibi asserem vel scutũ exhibuerit statim percutit: ⁊ aliquãdo scutum scindẽs hoĩem ꝓsternit. Huiusmodi etiam aĩalis sanguis si diurecticis nutriat̃ si cũ petrosillino ⁊ vino potet̃ frãgit lapidem in renibꝰ ⁊ in vesica si puluerizatus accipiatur. Jecur etiã cõmestũ dicit̃ cõtra visus valere obscuritatem. Hec aũt gregati3 vadũt ⁊ si qð de grege attractũ fuerit animal. q. in stuporẽ versa eminus aspiciũt. In die cu3 pascunt̃ dicunt̃ respicere ea que e regione sunt opposita. In sero aũt respiciũt ea que iuxta sunt posita. Hoc aũt multis herbis ⁊ serpentibꝰ venenatis vtit̃ ⁊ ꝓficit ex eis. ⁊ austo melle multum debilitat̃ ⁊ forte morit̃. Spinã vel sagittã vel aliud alicui membroꝝ suoꝝ. infixu3 habens dicit̃ extrahere polegio syluestri. Culmo facto ex felle caprarũ syluestriũ vel domesticarũ valet ꝯtra telã oculi. Vngues caprarũ cõbusti facto emplastro cum aceto forti fortem curat allopiciã. Cornu caprarum incineratũ si ex hoc cõfricent̃ dentes ⁊ gingiue ꝯfortant̃ ambo. Dicunt etiã quidã ꝙ qui comedit duos testiculos capri ⁊ coit ex superfluo digestionis eiusdem cibi generabit filium masculum nisi sit impedimentum femina cum qua coit: ⁊ si comedit vnum habebit puer tm̃ vnũ testiculũ. Sepum etiã capri cum stercore capre cõfectũ fricatu3 super podagrã lenit dolorẽ: stercus etiã caprarũ cõbustũ cũ aceto aut cũ melle cõfricãdo sanat allopiciã. Diximus aũt in antehabitis libris ꝙ est aliud genꝰ istius aĩalis qð nõ magnũ est ⁊ curua ad modũ vnci h3 cornua qbus se tenet qñ cadit per deuexa montiũ: ⁊ tertiũ genꝰ est qð caper montanus et alio noĩe hiber vocat̃: ⁊ de his satis dictũ est in alijs libris.

Capreolus aũt in cornibus magis pretendit speciem cerui: ⁊ dicit̃ hoc aĩal visu esse acutum: vocem habens debile3 quã venator imitat̃ sibilo folij: ⁊ tunc capreolũ quasi ad sui generis aliquod animal prosiliens interficit vel deprehendit. De capro montano dictum est alibi: nec hic repeti op3.

Castor est aĩal posteriores pedes habẽs anserinos ad natandũ ⁊ anteriores vt canis: eo ꝙ in terra frequẽter ambulat. Dicit̃ aũt castor a castrando nõ ꝙ seipm̃ castret vt dicit Jsidorus: sed q2 ob castrationẽ maxime querit̃. Falsum enĩ est ꝙ agitatus a venatore castret seipm̃ dentibus ⁊ ꝓijciat castoriũ: ⁊ ꝙ si alia vice castratus exagitat̃ erigẽdo se ostendat castoreo se carere: sicut frequenter in partibus nostris est cõpertũ. Hoc aĩal dente deijcit satis mẽsurate q̃ntitatis arbores: ⁊ casas ꝯstruit in ripis aquarũ ante antra in qbus habitat: quas ẽt bicameratas vel tricameratas cũ solarijs facit vt crescẽte aqua ascẽdat vel descẽdat. Cõportãs aũt ligna ad hmõi structuras dicit̃ peregrinos ad seruitutẽ redigere ⁊ resupinos ĩpositis inter crura lignis supra vẽtrẽ diligenter aptatis ⁊ per caudam ad locum edificij trahere ⁊ sic domos extruere. Pellis autẽ castoris cinerea est ad nigredinem declinans: ⁊ aliquando fuit ꝑciosa: sed nunc parum valet. Spissi aũt est ⁊ curti pili. Cibus eiꝰ melica est piscis: comedit etiam arboꝝ cortices. Castoreum autem interius habet in corpore qð calidũ est ⁊ siccũ neruos cõfortans: ⁊ iõ contra tremorẽ membroꝝ ⁊ paralysi3 bene operat̃. Est enĩ diuisiuum ⁊ exiccatiuu3 flegmatici humoris. Caudam habet latam quasi corio squamoso pinguem valde: ⁊ hanc in aquã vult semper dependere. Est aũt cauda apta ad natã

dum sicut gubernaculū in naui: sed nō est verū ꝙ nunꝙ retrahat eā ab aq̄: qꝛ ex nimio frigore glacialis aque retrahit eā ab aq̄: ⁊ idō falsum est ꝙ hoc aīal lutherere cogat vt aquā hyeme circa caudā suā moueat ne ꝯgelet: sꝫ ꝑualet lutheri ⁊ expellit eū vel occidit. Est enim acutissimi morsus. Tota aūt caro eius abominabilis est ꝑter caudā. Est aūt castoreū qđ in quātitate equali ⁊ cōpari extractū cū humore qui circa ipm est ⁊ sic exiccatū cū siccū fuerit dꝫ esse subtilis substātie declinās ad colorē nō nigrū: sꝫ obscuri sanguinis. Si aūt est variū declinās ad nigredinē venenū est: ⁊ quꝫ interficit eodē die: ⁊ aliqñ ꝯuertit ad aliā malā egritudinem. Qđ aūt est bonū: est calidū ⁊ siccū subtilissime exiccationis: ⁊ idō ꝯfert neruis ⁊ paralyticꝭ qñ cū saluia calidū bibit. Bibitū ēt a pariete cū calamēto ⁊ melle ad pondus duarū vnciarū post minutionem saphene que est vena epatis in inferiori ꝑte bracchij salubriter eijcit fetū ⁊ secūdinā: ⁊ hoc ēt mō ꝓuocat mēstrua salubriter: qꝛ si vena nō minueret forte minꝰ ꝓuocaret. hoc etiā mō bibitū a viris calere facit testiculos.

Mō 8 q̄litate castorei ⁊ ꝯditionibꝰ eius.

¶ Catū ferūt eē aīal in Arcadia super ripā fluminis tyberis habitās infestū bobꝰ ita vt tres aliqñ simul per caudas ad antrū trahat. Timet aūt hoīem multū. ⁊ catū interficit ⁊ insidiat ei. Est aūt spēs pulmonis ipsiꝰ adeo calidi ⁊ subtilis veneni vt ad modū flāme ꝯsumat ea que tetigit.

¶ Cattus est aīal a capiēdo dictū: muribꝰ infestū: ⁊ dicit eē moribꝰ verecūdū ⁊ pulchritudinis amatiuū. Habet aūt colorē griseū glaciei fortiter ꝯgelate similē: hūc enꝫ colorē hꝫ nālē: ⁊ alios ēt hꝫ ex accidētali cibo ⁊ ꝑcipue qui domesticꝰ est. Est aūt mordax valde in multis simile leoni ꝭm figurā vnguibꝰ ⁊ dentibꝰ armatū sicut leo. Carnem aūt hꝫ laxam ⁊ mollē: ⁊ dicit valere podagre caro catte agrestis qñ d̄super infigit. Fel aūt catti agrestis magni iuuamēti est ꝯtra oris torturā. Accipit aūt fellis catti nigri medietas vncie ⁊ miscet cū zābach ⁊ sic fit ex eo sternutoriū. Fel etiā catti ꝑcipue agrestis extrahit fetū mortuū de matrice qñ fit ex eo suffumigatio subtꝰ mulierē in os vulue ⁊ fuerit cōmixtū cū stercore nigro alicuius catti vel eiusdē cuius est fel. Idem etiā operat fel catti qñ miscet aque colloquintide et humectat inde spongia ⁊ teneat penes se mulier: ⁊ ꝑcipue si tenet subtus iuxta extrinsecum os matricis.

¶ Cōfusam dicit Solinus esse bestiā mōstruosam cuius anteriora crura ꝑtēdūt similitudinē bracchioꝝ ⁊ manuū hominis: ⁊ posteriora ꝑtēdūt similitudinē cruriū ⁊ pedū hoīs: quā bestiā dicit tēpore Cesaris Romā esse deductā: ⁊ hāc ēt tēporibꝰ nostris vidimꝰ in syluis Sclauie deꝑhēsam masculū ⁊ feminā sicut in antehabitis diximꝰ: ⁊ ꝑcedēte tēpore voces quasdā expressit: ⁊ hoc est aīal de genere symiarū.

¶ Ceruus aīal notū est ꝓ etate culmos augens in cornibꝰ ⁊ vsqꝫ ad sex ānos vt dicit Solinus: tūc eni nō vltra culmos vt dicit ꝓducūt: sed in spissum cornua grādescūt. Quot aūt ꝓducāt nō est certū. Ego.n. vidi cornu qđ vndecim in vno ⁊ vndecim in alio habuit. Plinius aūt narrat ꝙ cuꝫ sentit se ceruus grauari senectute spiritu per nares serpentes de cauernis extrahit: ⁊ cū veneno diffuso per corpus estuare se sentit: fontē petēs limpidū bibit: ⁊ sic a vetustate pellis paulatim expoliatus iuuenescit: ⁊ hoc puto ego verū nō eē. Senectutis aūt eiꝰ idiciū certissimū est mltitudo vel paucitas dētiū vel nullos hēre dētes si est antiqssimus. natātes cerui per flumē ꝓpter pastū si magna est latitudo quā trāsnatare cupiūt caput vnius super clunes alterius ponūt ꝓpter pondus cornuū fortissimū in primo ⁊ debilissimū in vltimo statuētes ordine: ⁊ sic seinuicē supportāt. Coeūtes ad coitum insaniūt ⁊ pugnāt ꝓ feminis vsqꝫ ad mortis vulnera: ⁊ hoc facere dicunt in fine augusti oriēte arctari sydere cū sole: et tūc femine per esum herbe sylesis vocate vterū ꝑparant vt facilꝰ ꝯcipiāt: eo ꝙ ꝓpter duritiā virge maris nō accipiūt semē nisi fugiēdo. Agitatꝰ aūt ceruus magis fugit ad vias hominū publicas q̄ꝫ ad latibula ne sua occulta ꝓdant. Geminos ēt cerua aliqñ parit: ⁊ eiꝰ partus castigatione pedū infra frutecta frequenter abscondūt ne egrediant: ⁊ cū maturi siūt ad cursum assiduitatē ad currēdū ⁊ fructeta trāsiēda docet: ne per ꝯdensa currētes cornibꝰ hereāt ⁊ capiant. Dicit etiā de hoc aīali ꝙ oia visa rara mirat ⁊ audita: ⁊ idō frequēter ēt videri volēs ⁊ in fistulis ⁊ in cantu delectari incidit in periculū capture vel mortis. Dicūt ēt experti ꝙ taꝫ ceruus q̄ꝫ alie bestie dicallo tela ⁊ spinas membris infixas eijciūt qñ bibit eū. Percussi aūt a phalangio qđ est genus aranearū: cācros si habere possunt comedūt ⁊ sic vincūt veneni virtutem. Dicūt etiā hec aīalia vitaꝫ imunē febribus habere: ⁊ ideo sanas valde esse carnes ceruoꝝ si mane ante oēs alios cibos comedant per duas horas in aliq̄ q̄ꝫtitate que totū infundere possit corpus. Dicūt etiā ꝙ Alexander probauit amplius per centū annos vixisse ceruos circulis aureis insertis in naribꝰ qui post mortē Alexandri per centū annos ⁊ amplꝰ capti nullū dederūt senectutis vestigiuꝫ. Venenata aūt fugiūt: ita ꝙ si etiam venenata iacula in locū eoꝝ iaciunt recedūt. Agitati aūt contra ventū currūt vt ventus ab eis auferat voces canū. Unguentū aūt etiaꝫ ex eoꝝ medullis cōfectū imunē vt dicūt seruat a febribꝰ. Cornua eijciūt in aquis vt dicūt quidam ne cornu dextrū inueniat quasi aliquid in illo sentiant iuuamenti. Hoc tamen ego cōperi non generaliter esse verū: eo ꝙ alibi abiectū in sylua sub frondibꝰ absconsum inueni cornu sinistrū. Cerui pugnantes in pascuis victori vt dn̄o obediūt. In partu obseruant locū ad quē nō nisi in vna parte sit introitus vt ibi pugnando cōtra aduersariū defendat. Dicūt aūt q̄dam ꝙ abortiuū cerui intra vterū maternū occisi multū valet contra venenū si carnes eius comedant. Dicūt etiā ꝙ in spondili colli vbi caput collo iungit qđ basis capitis vocat vermes esse numero.zo. Dicūt etiaꝫ in senectute in capite eiꝰ intra os oculi vespas ⁊ formicas generari ⁊ aliquādo progredi. Dentes aūt quaternos habet in vtraqꝫ mandibula ⁊ inferius q̄tuor alios qui in masculo maiores sunt q̄ꝫ in femina. Os aūt cordis eius exiccatū ⁊ puluerizatū cōtra cardiacā dicit valere Platearius. Isaac dicit ꝙ caro eius est melācholica dura ad digerēdū. Cerebrū aūt eiꝰ ⁊ sepū cōtra pulsum cordis valere dicit ⁊ dolorē ancharū ⁊ laterū: ⁊ cōfert ad reparationem fracture ⁊ lenificat eam. Sepū aūt cerui si cū eo fiat vnctio vermes fugat. Sanguis aūt cerui frixus cū oleo si fiat ex eo clistere sanat intestinoꝝ vlcera ⁊ remouet fluxum antiquum. Si potetur cum vino valet cōtra apostemata venenata. Cerebrum lenificat apostemata dura si sunt in musculis et chordis iuncturarum. Serpentes etiam fugiūt odorem cornu cerui si inde ⁊ vngue caput domus suffumiget. Dicūt etiam ꝙ cornu cerui decoctū cū aceto si moueat in ore sedat dolorē dentiū ⁊ cōsolidat gingiuas. Si sumat pulnis eiꝰ ⁊ fiat inde dentifrigiū emūdat dētes. Cōbustū aūt ⁊ bibitū ad pōdus vncie ⁊ duoꝝ aureoꝝ restringit fluxū sanguinis sine putredine: ⁊ valet cōtra fluxū intestinoꝝ antiquū ⁊ cōtra dolorē vesice ⁊ abscindit humiditates ꝓueniētes ex matricibꝰ: ⁊ valet cōtra icteritiaꝫ. Cornu cerui cōbustū si potet cū modico melle expellit vermes. Uirga cerui desiccata ⁊ potata valet contra morsum serpentū qui dicunt tyri ex quibus fit tyriaca. Uirga cerui desiccata data homini patienti difficultateꝫ mingendi aut cholicam hoc mō vt abluat ⁊ potet aq̄ ablutionis remouet mingendi difficultatem ⁊ sedat cholicam. Uiscera autem cerui fetida sunt valde: cuius causam dicit Plinius esse: qꝛ fel diffusum est in eis alij autem in auribus cerui dicunt fel diffundi: ⁊ alij in cauda. Plura autem de ceruis in antehabitis dicta sunt.

¶ Chimeram dicūt quidam esse bestiam monstruosam anterius altam ⁊ posterius demissam in partibus Babylonie in Chaldea inuentā: motus histrionū plures exprimentem: et ideo vestitur: et dicitur in vestitu gloriari quando preciosis induitur.

¶ Cyrogrillus est animal paruum debile in terre foueis habitans ⁊ animalibus paruulis terrenis in terra habitantibus in que potest infestum est.

¶ Cuniculus est animal minus lepore: sed fortius in antris sub terra habitans vineis vbi potest infestuꝫ: ⁊ colore ⁊ figura fere sicut lepus. Querit autem antra in collibus terreis: ⁊ antra adequat puluere ne deprehendatur: in vespere autem ⁊ mane ante antra sedet. Coit autem posterioribus aduersis: eo ꝙ parui seminis est ⁊ virga maris ad posterius dirigit: ⁊ valde est sui generis multiplicatiuuꝫ. Est aūt albe carnis ⁊ animal timidū: ⁊ ideo iniuriatū relinquit habitationem qđ videns tota grex de loco transit ac si indignetur ad iniurias sociorum.

¶ Cricetus vt dicũt qdã aĩal est paruulũ in terris habitãs: capite vario: dorso rubeo: vẽtre candẽte: pilũ adeo tenaciter pelli habẽs infixũ: qđ citius pars pellis de carne recedit q̃ pilus possit auelli. De antro etiã nõ extrahit̃ de facili nisi aqua feruẽti vel alia in antrũ diffusa humiditate: ⁊ in hoc cõuenit cũ cuniculo ⁊ citello: de qua bestia in superioribus huius scientie diximus ꝙ habet pilũ fere sicut cuniculus: ⁊ non habet aures: sed vias auditus habet sicut auis. Cricetus autem est animal qđ nos hamester germanice vocamus: ⁊ est animal mordax valde ⁊ iracundum.

¶ Cirocrothes vt dicit Solinus bestia est que iethiena voces hominũ imitat̃: oculos nunq̃ claudit: in ore nullam hꝫ gingiuam: sed pro dente habet os vnum continuum ne retundat̃ capsulis clausuꝫ. Tante est virtutis vt omnia mox comminuat: ⁊ de lupo ⁊ cane generari dicitur.

¶ Cathapleba est animal modicũ: ⁊ in eos caput egre ferẽs ꝓpter grauitatem in ripis Nili iuxta fontem qui niger dicitur habitans: adeo subtilis spiritus est ⁊ venenosi in oculis vt qui ipm in oculos eius offenderit statim moriat̃.

Damma bestia est magnitudinis capree figure ⁊ pili: sicut ceruus cornua habẽs nõ ramosa: sꝫ plana longa ⁊ acuta. Est aũt cursu velox: vita prouida: cornupeta in aduersas sibi bestias. Hec bestia arabice vocat̃ agazel: cui⁹ caro frigida est ⁊ sicca hemorroidarũ gñatiua: nisi cũ pipere ⁊ cinamomo ꝯficiat̃ ⁊ cũ synapi. Sterc⁹ huius aĩalis crescere facit capillos ⁊ meliorat eos ꝑparatũ cũ oleo. Dicũt ẽt qdã ꝙ si cũ eo vngat̃ virga virilis ⁊ sic coeat cũ vxore sua diliget eũ. Si cũ lingua desiccata suffumiget̃ guttur in quo est sanguisuga cadet: calcaneus cõbustus ipletus in cõcauũ fistule ꝯfert. Dicũt ẽt ꝙ si fel huius aĩalis ⁊ semẽ testiculoꝝ vulpis ⁊ piper ⁊ semen eruce de quolibet acceptuꝫ ad põdus aurei ⁊ mellis due vncie ⁊ fiat ex eo electuariũ ⁊ ipm teneat mulier in lana qñ cũ viro cõcumbit cõcipit: ⁊ si fel sit ex femina ꝯcipit feminã. Si aũt ex masculo ꝯcipit masculũ.

¶ Dãma siue dãmula bestiola paruula est ⁊ debilis sicut dicit Isidorus vocata qꝛ de manu fugit. Hec bestia cuꝫ parit subito deuorat secundinam anteq̃ ad terram cadat: ⁊ hoc animal est preda alijs animalibus.

¶ Daxus aĩal est pingue valde: ⁊ axungia eius valet ad renũ dolores. Est aũt aĩal latũ in dorso breuibus crurib⁹ multũ mordax pilo plus albo q̃ nigro: sed in dorso plures hꝫ nigros ⁊ in lateribus plures albos: ⁊ caput in medio nigrũ et in lateribus hꝫ albũ: ⁊ quando est domesticũ multũ est lusiuuꝫ: dicunt̃ etiã crura sinistri lateris breuiora esse q̃ dextri. Et hoc ego nõ deprehendi: cũ tamẽ sepius hoc animal ꝯsiderauerim. Sed durũ habet pilũ ⁊ est spisse pellis: ⁊ est ad quãtitatẽ vulpis. Et est duoꝝ generũ. dicit̃ enim daxus caninus q in multa findit pedẽ sicut canis: ⁊ dicit̃ daxus porcinus qui in duo findit vngulã sicut porcus. Morsus aliqñ habet venenosos: sed non semper. Dicit̃ ꝙ scrabonibus et alijs vermib⁹ viuit: qꝛ nõ est velox ad venandũ. ¶ Duran dicũt esse bestiam crudelem velocem ⁊ fortem in venatorẽ ⁊ canes stercus intorquenteꝫ: ⁊ sic fetore stercoris ⁊ viscositate impedire venatores ⁊ canes ab insecutione sua.

Elephas est aĩal maius iter quadrupedia: de cuius quidem figura ⁊ coitu ⁊ generatione satis in antehabitis dictũ est: promuscidaꝫ habens longitudine decem cubitoꝝ: ⁊ vtit̃ ea loco manus taꝫ in bello q̃ in cibo q̃ in alijs operibus. ⁊ sonans aliquando sonat per os: ⁊ tũc terribilis est sonus: aliquando aũt sonat per promuscidaꝫ: ⁊ tunc efficit̃ dulcis sicut sonus in cõcauo magne fistule. Dicit̃ aũt hoc animal timere murem ⁊ abhorrere grinnitũ porcoꝝ ita vt aliquando fugiat ex his. Infestũ aũt dicitur esse tauris syluestribus. Dracones vt quidaꝫ dicũt magni corpore pugnant cũ elephantibus: ⁊ deuictis eis bibũt sanguinem eoꝝ: ex quo vt dicũt refrigerant̃ ex estu. Sed hoc puto esse fabulosum. Hoc aũt animal propter pondus sui corporis testiculos habet intra vt sit velocioris coitus: tamen tẽpore coitus emittit eos. Pellem habet nigram quasi puniceam ⁊ scabiosam in quã cadũt musce quas in rugas ꝯtrahendo pellem interficit. Dicũtur etiaꝫ animalia casta esse ⁊ adulteria nescire et combinata incedere tempore libidinis. Fortia aũt sunt adeo ꝙ in cruce lignea super se ferant homines duodeciꝫ ⁊ amplius: ita ꝙ aliqui magni. 40. homines posse portare dicũtur. Duoꝝ enim generũ esse dicũtur: ⁊ nobiliores eoꝝ corporis ostendit magnitudo. Crura aũt eoꝝ sunt magna ⁊ superius ⁊ inferius fere equalis magnitudinis sicut columne: ⁊ lꝫ in multa diuidant pedem: tamen natura ꝯiũxit pedũ digitos vt ex hoc pes fortificet̃: et hac de causa etiaꝫ flexuras post genua in cruribus dicũtur non habere: ⁊ forte habet flexuras laxas sed strictas: ⁊ ideo putat̃ non habere ab impitis: qꝛ si nullas haberet flexuras in cruribus non haberet gressum ordinatum. Est aũt caro eius frigida ⁊ sicca abominabilis: et qui gustat de ea cum aqua ⁊ sale ⁊ seminibus ferule curat̃ a tussi antiqua. Decocta aũt ⁊ liquefacta cũ aceto ⁊ semine ferule si pregnans hãc gustauerit decoctionem proijcit quicquid habet in vtero. Fel autẽ eius ad pondus aurei per nares immissum dicit̃ conferre contra caducũ morbũ. Extremitas epatis cõmesta cũ aqua ⁊ folijs citranguli valet doloribus epatis. Stercus elephantis si inungatur inde coriũ in quo sunt pediculi apparentes ⁊ dimittatur donec desiccetur super ipsum non remanebũt in eo pediculi: sed statim egredientur. Sepum elephantis si cũ eo vngatur patiens dolorem capitis cõfert ei. Dicitur etiam ꝙ si vncia de osse elephantis cũ deceꝫ vncijs mentastri montani potet̃ ab eo quem primo tetigit lepra confert ei plurimũ. Si cũ stercore elephantis suffumigetur domus aut locus in quo sunt cinifes fugant̃ ⁊ moriunt̃.

¶ Equi dicuntur ab equalitate siue paritate: eo ꝙ pares antiquitus cruribus iungebantur. Est autem animal notũ fere vbiq̃ terrarũ generationem accipiens: sed illi dicũtur excellere qui in Syria ⁊ Cappadocia generant̃: ſm aũt ꝙ videre possumus temporibus nostris maiores corpore a tertio clymate vsq̃ ad finem sexti clymatis procreantur ⁊ precipue in Hispania. Fortiores aũt ⁊ satis magnos etiam in septimo clymate ꝓcreari vidimus: ⁊ sunt plus durantes in laboribus q̃ hi qui a tertio clymate vel quarto veniunt.

¶ In equis cõsiderãtur quatuor: forma videlicet: pulchritudo: meritum ⁊ color. ¶ Forma aũt est quãdo corpus est validũ ⁊ robustũ ⁊ robori respondens altitudo: latera longa: clunes rotũdi: corpus totũ musculoꝝ densitate ⁊ plenitudine quasi nodosum: crura fortia ⁊ sicca ⁊ equaliter a genu vsq̃ ad pedem porrecta sine nodositate ⁊ sine tumore ⁊ mollitie aliqua: nullas habentia nascentias. Pes aũt equalis ⁊ plane superficiei hoc est non aspere: rotũdus cũ cornu cõcauo vndiq̃ terram tangens. ¶ Pulchritudo aũt est vt sit caput paruũ respectu corporis ⁊ siccũ valde: ita ꝙ pellis q̃si ossibus immineat: oculi magni quasi ante caput iacentes: aures breues ⁊ acute quasi in ante porrecte: nares aperte quas cum bibit profunde in aquam mergat: ceruix erecta: coma densa: cauda magna ⁊ longa ⁊ tota corpore soliditate fixa rotũditas. ¶ Ad meritum autem deputatur vt sit audax valde: pedib⁹ terraꝫ fodiens ⁊ terens: hinniens: membris tremens. hoc enim fortitudinis est indiciũ: ⁊ ꝙ ex quiete summa facile concitetur: ⁊ ex maxima concitatione facile sistatur ⁊ quiescat. ¶ Color autem naturalis equi qui in syluestribus deprehenditur est cinereus: per dorsum linea fusca a capite vsq̃ ad caudam porrecta. In domesticis tamen boni inueniuntur nigri ruffi ⁊ albi aliquando. ⁊ similiter grisei qui quasi circulis paruis iterpositis nigros albis immixtos habent pilos. Dicitur aũt ꝙ in pullo equi quando nascitur carũcula quedaꝫ in fronte connascit̃ que adeo efficax est venenum ꝙ statim interficit: sed equa mater illam lambendo statim annihilat ⁊ abstrahit a pullo. Sunt autem apud nos inter domesticos equos quatuor modi equorum: bellici videlicet qui dextrarij vocantur: ⁊ palefridi: ⁊ curriles equi: ⁊ runcini vocati. Bellicoꝝ autem equorum est non castrari: qꝛ ex castratione efficiuntur timidi: et horum equorum est sonis musicis gaudere ⁊ sonis armorũ excitari ⁊ cum alijs dextrarijs congredi. Horum etiam est dare saltus ⁊ irrumpere acies mordendo ⁊ calce feriendo: ⁊ aliquãdo adeo diligũt dominos ⁊ ministros suos ꝙ perditis eis ieiunant ⁊ tristantur vsq̃ ad mortem. Aliquando etiam in tristitia lachrymantur. Et ex hoc quidam pronosticantur de victoria futura vel ꝙ succumbere debeãt hostibus. ¶ Palefridorum autem vsus est vectio que equitatio dicit̃:

tio dicitur: ⁊ bonum etiam est non castrari ne effeminētur.
Sed currilium equorum est vsus ad fugas ⁊ insecutiones
precipue: ⁊ ne indurescāt eis nerui ex calore cursus castrā/
tur vt frigiditate ⁊ humore occurratur siccitati que ex calo
re motus ⁊ cursus inducitur. Rūcini autē sunt qui hn̄tur
ad labores onerum vel tractus quadrigaꝝ ⁊ redaꝝ: lȝ etiā
alij aliquando his laboribus deputent̄. Simil̄r sunt q̄tuor
equoꝝ motus: cursus qui ex saltibꝰ in equo cōponit̄: trot/
tatio: ambulatio: ⁊ peditatio. Cursus aūt perficit̄ quando
simul anteriores pedes eleuant̄ ⁊ posteriores simul ⁊ equus
se impingit anterius. Trottatio aūt quando velocius q̄ȝ in
ordinato gressu in appositis lateribꝰ simul vnum anteriorē
cum vno posteriori leuat pedem. Et hoc mō fit etiam pedi
tatio: sed est p̄ter equi concitationē. Ambulatio autē fit qn̄
simul in eodem latere vnū anteriorē ⁊ vnuȝ posteriorē le/
uat pedem: sed suauius illa perficit̄ si iuxta terrā non alte le
uando sed q̄si trahendo ducit pedes: ⁊ aliquātulū citiꝰ an̄/
riorē q̄ȝ posteriorē figit pedē: difficilius aūt quo magis a ta
li mō motus deuiauerit. Unde necesse est optime ambulā/
tes equos frequentiꝰ cespitare p̄cipue in via aspera. Est au
tem equoꝝ magis cōueniēs pabulū duꝝ quidē non vento/
sum: ⁊ hoc est auena vel triticū ⁊ aliquando spelta: minꝰ au
tem cōuenit ordeū: ⁊ minime siligo ꝓpter ventositates. Mi
autē qui cito īpinguare desiderant equos tortucas cū pabu
la molli decoquūt: ⁊ ex hoc equi salsaȝ ⁊ magnā accipiūt pi/
guedinem. ¶ Est aūt hoc aīal cui plurime accidūt īfirmita
tes quas opȝ marescalcū cognoscere qui curare hȝ equos.
Aliquādo enim in equis abūdat sanguis corruptus ⁊ icor/
ruptus. Et signa huiꝰ infirmitatis sunt hec: delectat euȝ fri
cari: fetent egestiones eiꝰ preter solitū: vrina efficit̄ rubea ⁊
spissa: oculi rubei aliqn̄ ⁊ lachrymosi: aliquando etiā per cor
pus ipsiꝰ nascunt̄ pustule que magis digitis sentiri querunt
q̄ȝ videri ꝓpter pilositatem: aliquādo etiā amittit volunta/
tem comedēdi ꝓpter repletionē vasoꝝ: tūc eni minuendus
est equus de vena in medio colli descēdente: minuat̄ autē
flobothomo lato nō spisso s̄m equi fortitudinē ⁊ etatē. Si
enīȝ fortis est ⁊ quinque vel ampliꝰ annoꝝ subtrahant̄ tres
vel quatuor libre. Si aūt debilis sit ⁊ pullus: subtrahatur li
bra ⁊ dimidia vl̄ ad plus due libre. Et si hec euacuatio ob/
mittat̄ eueniūt multa incōuenientia que s̄m diuersas actio
nes diuersa sortiunt̄ vocabula: aliqn̄ enim incurrūt q̄si q̄dā
vlcera que in carne vagant̄ ⁊ cutem in diuersis perforāt lo/
cis: aliquādo aūt pruriginē siue impetiginē aut serpiginē: ⁊
aliquando incidūt in scabieȝ: ⁊ tunc vno corrupto ēt alij se/
cum cōmanētes corrumpunt̄ tribꝰ modis: vno q̄dē mō: qa
dentibꝰ aliqn̄ seinuicē equi scalpunt: ⁊ quando vnus corru/
ptus est per anhelitū ⁊ saliuaȝ corrumpit̄ alius. Scdo autē
quando vnus fricat se ad locuȝ vbi se fricuit alius: humor
eni corruptꝰ infundit̄ loco ⁊ hoc corrūpit aliuȝ qn̄ tangit ad
eūdem locuȝ. Tertius modus ⁊ precipuus est quando per
anhelitum corrumpitur aer. Signum autem hmōi est ꝙ ⁊
pueri qui calidi sunt ⁊ humidi ꝓhibētur accedere ad egro/
tantes ex sanguine corrupto ne corrumpantur.

Si sanguis de vulnere equi alicuiꝰ nimis fluat
filtrum aliquantulū cōbustuȝ per se vel semiu
stum ⁊ in succo vrtice madefactū desuper posi
tum iuuat: vel sumat̄ fungus quem q̄dam vo
cant vesicam lupi: aut etiā puluis fungi illiꝰ et
misceat̄ cū stercore porci qui gramina vel her
bas campestres depastus est: ⁊ hec bn̄ cōtrita multū calida
emplastrent̄ super locuȝ ⁊ vsq̄ȝ ad tertiū diem alligent̄. Ua/
let etiam ad hoc stercus equi contritum. Adhuc aūt puluis
antique   siue pepli si supponat̄ puluis auricularis ⁊ se
pe vulneri iniiciat̄ donec stet sanguis. In omnibꝰ autē apo/
stematibus ⁊ vulneribus equorum cauendum est ne lumē
lune cadat super equum ⁊ p̄cipue super locum lesum: qa lu
men lune equo leso frequentissime mortem inducit.

¶ Lampistus infirmitas equi est ex abundantia sanguinis
proueniēs: ⁊ nascitur in superiori parte oris iuxta dētes ꝓ/
tensa inflatio: ita ꝙ sulci qui inter dentes sunt eminent: ita
ꝙ escam dimittit equus de ore recidere. Si autē iste infla/
tiones magne sunt opȝ ꝙ ferro inferiꝰ tenui ⁊ curuo ad hoc
parato in modū talem   .s. parato candenti inflationes
exurantur aliquātulū. Si aūt parue sūt vna eaꝝ remotior a
medio minuatur donec sanguis exeat: vel etiaȝ saltus ipse
per medium incidatur.

¶ Foscelle sunt inflationes intra os equi in labijs nate con/
tra extremos dētes que inflatiōes in medio nigrescūt. Na/
scunt̄ autē ex comestiōe gelidaꝝ herbaꝝ ⁊ asperaꝝ super la
bia ⁊ maxillas diu iacētiū ⁊ in locum ꝓprium pabulū equi
in ore equi locari nō permittūt vt in lāpastro. Curatur aūt
hec infirmitas per hūc modū. Ferrū fiat gracile anteriꝰ ad
moduȝ stili ⁊ incuruet̄ in vncū ⁊ sit bene acutū: ⁊ cum illo in
medio cutis foscella percutiat̄ ⁊ extrahat̄: ⁊ cū exiccatꝰ fue/
rit locus forfice bene acuta vel cultello cutis in rotūdū ab/
scindatur que texerat foscellam: ⁊ tunc sanatur.

¶ Barbule quedā fiunt in palato equi sicce in modū conoꝝ
mamillariuȝ alicuiꝰ bestiole: ⁊ quando vltra quātitatē par/
ui grani crescūt in lōgitudinē equuȝ a comedēdo īpediunt.
Cura aūt huiꝰ īfirmitatis est ꝙ vnco ad hoc parato sic iam
diximus barbule de palato trahātur: ⁊ sic iuxta palatū for/
cipe vel forfice abscidant̄. Maluȝ in lingua equi aliquādo
nascitur: qa ex putrida esca sanguinē putridū ⁊ flegmaticū
generante exorit̄. Esca eniȝ a stomacho digesta calore suo
semper meliorē succū trahit ad se: ⁊ in sanguinē cōmutat in
venis ⁊ ex hmōi calore ⁊ humore cōfouet̄ ⁊ nutritur equus.
Et cū malus sit sanguis calore pectoris equi aliqn̄ ad gut/
tur ⁊ ad linguā deriuat̄ ꝓpter motum lingue ⁊ frenum com
primēs ⁊ tūc linguā putrefacit. Signa aūt huiꝰ lingue mala
sunt ꝙ lingua excoriat̄ flegmate glutinoso qd̄ ēt fluit tūc de
ore equi: ⁊ vene sub lingua nigrescunt. Cōtingit ēt hoc ma
lum aliquādo ad pedes descēdere: ⁊ tūc equus vix stare po
test. Cura autē huiꝰ est ꝙ vlcerositas ⁊ viscositas que sub
lingua est primo radat̄: ⁊ postea duo coclearia fuliginis et
vnum salis cōmisceant̄ ⁊ bene terant̄ ⁊ vno capite alij com
misceant̄ ⁊ ex illis locus fricet̄: postea due vene que sub lin
gua sunt incidant̄: ⁊ deīde quarto vel q̄nto die vena colli s̄ȝ
ꝓportionē fortitudinis equi minuat̄. Quidam vō dicūt in
p̄nᵒ huius īfirmitatis quasi dimidiā vnciā sanguinis debē
subtrahi. Si autē malū hoc ad pedes descēderit: tūc opȝ ꝙ
infra tertiū vel q̄rtū diē supra sotularē pedis in quolibȝ pe
de intus ⁊ extra quolibet pede flobothomato minuatur.

¶ Scias ēt ꝙ caput equi macrescit ⁊ siccat̄ si anteq̄ȝ septē an
nos habeat sepe aqua frigida abluat̄ ⁊ fricet̄: collum autē
eius grossescit ⁊ crines eiꝰ melius crescunt si aq̄ calida sepe
ac bene iuxta scapulas humectetur ⁊ crines digitis scalpā/
tur ⁊ prope caput: sed non cum aqua calida sed cum frigi/
da: quia caput debet esse gracile.

¶ Stiua quedā est infirmitas que accidit in collo equi. Est
enim stiua q̄dam instrumētuȝ inflexibile: ⁊ per metapho/
ram dicit̄ īfirmitas hec stiua: quādo colluȝ equi sine dolo/
re huc atq̄ȝ illuc flecti nō pōt: nec pōt escā nisi per internalla
accipere: ⁊ quasi rapiēdo accipit a terra qd̄ accipit festinā/
ter. Orit̄ autē ex scapulaꝝ pondere ⁊ extēsione neruoꝝ col/
li: ⁊ est ex repletione. Cura autē huius est ꝙ iube eq de ma
nu leuent̄ fortiter ⁊ ex vtraq̄ȝ parte colli iuxta gibbum colli
subula candēti perforent̄: ita ꝙ caro iuxta collū aliquātulū
adurat̄ sine cōtactu neruoꝝ: ⁊ hoc fiat in quinque locis per
colli lōgitudinem: ⁊ per quālibet perforationem lyciniū de
canabo vel lino vel de pilis caude equi imittat̄ ⁊ quindeciȝ
diebꝰ sic dimittat̄ ⁊ moueat̄ filū vt humorē educat: q̄daȝ tn̄
in cura huiꝰ īfirmitatis in sinistra p̄te colli iuxta sūmitatem
colli multas faciūt cocturas ⁊ lycinia nō imittūt. Quocūq̄ȝ
aūt mō p̄mo vel scdo fiat per oēs q̄ndeciȝ dies de aq̄ tepida
omni die collū ⁊ scapule equi abluantur ⁊ fomētentur.

¶ Turte sunt q̄dā apostemata in superficie carnis ītra cutē
exorta in modū panis qui turta vocat̄. Fit aūt maxime hec
īfirmitas ex abūdātia sanguinis humorisq̄ȝ ītercutanei pu
tridi. Aliquādo ēt nascunt̄ quādo caro ledit̄ ictu aliq̄. Cu/
ra autē huiꝰ est ꝙ coriū sup mediū turte incidat̄: ⁊ postea ta
mē subtus vbi īflatio delituit ⁊ humor qui intus est cōmo/
ueat̄ ⁊ bene fricet̄: ⁊ sic totus exp̄mat̄ humor: ⁊ postea imis/
sa zona tn̄ findatur de corio quoadusq̄ȝ ad sanū coriū fissu
ra descendat: ⁊ q̄cq̄d putredinis vel putride carnis inenit̄
abiiciatur ⁊ vulnus stuppa ipleat̄: ⁊ sic fiat omni die donec
vulnus perfecte sanet̄. Si aūt estimet̄ ꝙ iterū collectio fiat
talis apostematis iteꝝ corium findat̄: ⁊ digitoꝝ expressiōe
putredo exprimat̄: ⁊ ex vtraq̄ȝ p̄te colli p̄mo die ⁊ septimo ⁊

nono ⁊ q̄rtodecimo minuat̃: ⁊ hec fiat ꝓuida cõſideratiõe ſm̃ ꝓportionē humoris ex quo naſcitur apoſtema: ⁊ ſꝫ alia accidētia ex quib⁹ aliquādo naſcitur hec infirmitas.

¶ Ficus eſt mala cõgelatio humoris rubicũdi coloris vel liuidi vel etiā fuſci ſine pilis extra coriũ creſcentis in moduꝫ ficus mature: vnde etiā tale nomē accepit. Naſcit̃ etiam ex nimio intercutaneo ſanguine. Cura aũt iſtius morbi eſt ꝙ ſi gibbus fici in collo vel in alio mēbro lat⁹ apparuerit: opꝫ ꝙ tunc eo latius de corio qꝺ figuram fici ambit findatur: ⁊ bene aperiat̃: ita ꝙ foramē in medio rotũdum fiat: inter ficum aũt ⁊ ſanũ coriũ ponat̃ paſta ſubtili farina bene glutinoſa vel argilla ſi paſta in promptu nõ habetur ne forte ſanum coriũ ledat̃: fiat aũt poſtea de viridi marubio tortula bene trito ⁊ calefacto ſuꝑ lapideꝫ calidũ vel ferrũ latum calidum: ⁊ bene calida hec tortula fico imittat̃ ⁊ cõprimat̃ q̄ꝫdiu eſt calida: ⁊ cũ frigidata fuerit apponatur alia calida: ⁊ ſic fiat donec ficus incipiat albeſcere: deinde fiãt tortelli de naſturtio aq̄tico vel viridi: ⁊ cortice arboris nucis: illi tortelli ſuper ficũ cõprimant̃ viciſſim calefacti donec eq̄lis fiat corio ſano gibbus fici: ⁊ bene permittat̃ exire humor putrefactus: deinde puluere calcis viue vel puluere crete cũ qua fiunt pergamena ficus ĩpleatur: ⁊ ferro equalis latitudinis cũ ficu cõburat̃ vſq; ad carnem viuā: ⁊ corium ſanũ cauēdo diligēter ne neruoꝝ aliq̄s qui forte ibi eſt vel muſculus vel mēbruꝫ ſiue iunctura aliq̄ ferro tãgat̃: ⁊ tũc fimus bouis recens vel ſtercus galli vel colũbe cũ ſapone bene tritũ ⁊ commixtũ per duos dies alliget̃: ⁊ tũc cũ aliquo vnguēto calido per diē ſemel inũgat̃ vt pentamiron vel aliud ſil'e donec ſanet̃: ⁊ tũc aliquãdiu aqua frigida lauet̃ ⁊ foueat̃ locus. Si aũt gibbus fici fuerit lat⁹ in ſũmitate ſm̃ longitudinē ⁊ latitudinē: ⁊ iuxta ſanũ coriuꝫ fuerit ſtrictus accipiat̃ vnum filũ de ſicero ⁊ ſeta vel pilus de cauda pulli equi virginis q̄ non coierit: ⁊ hoc ſimul cocta ⁊ cõplicata fiãt chorda cũ qua coriũ fici ſtrictiſſime liget̃: ⁊ ſi laxetur iteꝝ religetur: donec cadat per ſeipſuꝫ id qꝺ in ligatura apprehēſum eſt. Si autem iteꝝ ficus renaſcat̃ tũc opꝫ circulũ paſte vel argille tenaciſſime ſicut ſuperi⁹ dixımus circũponere inter ſanũ locũ ⁊ leſum ⁊ findere ficũ ⁊ mel calidũ infundere: q̄a illud eſt mundificatiuum ꝓuidēdo diligenter ne mel calidũ per ſanã pellem diſtillet: ⁊ poſt paucã moram tã mel q̄ꝫ circulus abſtergant̃: ⁊ ſanetur locus leſus ſicut dcm̃ eſt ſuperius. Si aũt tales naſcētie in corpore equi multe creſcũt opꝫ ꝙ ſm̃ ſue fortitudinis ꝓportionē minuat̃. Si aũt forte loc⁹ neruoſus fuerit cauēdũ eſt ne neruus aqua frigida lauet̃: q̄a neruus ipſe frigidus eſt per nãm: ⁊ ex aq̄ in ſtuporē vertit̃ ⁊ putreſcit: et ſi neceſſe fuerit ꝙ neruus ipſe icidat̃ meli⁹ eſt ꝓcidere q̄ꝫ pũgere vel lapide cõterere: q̄a nimi⁹ dolor pũcture ipedit ſanitatē magis q̄ꝫ preciſio: niſi ſit de neruis magnis qui abſcindi nõ poſſunt. Cura autem nerui ſic leſi calidis ſic dꝫ fieri ⁊ perforatiuis ſicut oleo ⁊ ſanguine ⁊ melle bene coctis q̄bus fomentari dꝫ locus: ⁊ fiat emplaſtrum de puluere baccaruꝫ lauri ⁊ cimini: ⁊ cõmiſceant̃ ⁊ mel apponat̃ ⁊ foramē aperture apertũ ſeruet̃ donec totũ egrediat̃ prius. Si autē neruus lapidis percuſſiõe vel caſu equi vel alia de cã obtũdatur ⁊ ſtupeſcat: prius cũ aqua ⁊ cinere ligni calidis fortiter fricetur ⁊ fomētetur ⁊ cõprimatur: deinde vnguento calido qꝺ hr̃i poteſt vngatur ⁊ fortiter fricetur. Si v̓o caro ſit vulnerata ⁊ neruus colliſus ac putridus effectus emplaſtrũ factum de farina fabe vel ordei cum melle ⁊ vino inſimul coctis donec inſpiſſentur ⁊ ſuper doloreꝫ appoſitũ iuuat. Adhuc autem emplaſtrũ factuꝫ de melle ⁊ radice ebuli ⁊ altee ⁊ brionie ⁊ lilij ſuper dolorem neruoꝝ ligatũ multũ cõfert. Attēdendum etiam ꝙ ſi neruus per lõgitudinem vel obliquitatem incidat̃ non de facili cõſolidatur: ⁊ forte impoſſibile eſt ipſum cõſolidari. Cum autē talis inciſio aliquãdo facta fuerit longi vermes terre qui lumbrici terre vocãtur accipiantur ⁊ bene contriti cum melle cõmixti caleſiant ad ignem ⁊ parum ad ignem calefacti nullo alio mediante medicamine apponantur: hoc enim iuuat.

¶ Venarum inciſio aliquãdo ſit in equo ⁊ he incidũtur per mediũ ſicut incidit̃ lignum cum ſerra. Ne ergo tũc ſanguis vel reuma ad mēbra fluat debilia ſicut ſunt oculi ⁊ pedes et cetera mēbra hec inciſio ſic fieri debet. Corium in loco inciſionis primam aqua calida fomētatum ⁊ a pilis primo raſum manibus diu fricetur: ita ꝙ aperiatur aliquantulum: ⁊ tunc ab alio corio eleuatum findatur coriuꝫ ſm̃ lõgitudinem vene que findēda eſt: ⁊ tunc vena a carne ſeparetur et findat̃: ⁊ ſi groſſa eſt ⁊ repleta extrahatur ex fiſſura ſanguis quãtum ſufficit: ⁊ tunc eleuetur cũ ſude mollis ligni ad ſpatium duoꝝ digitoꝝ: ⁊ tunc filo molli ligetur ex vtraq; parte eius qꝺ abſcindēdũ eſt: ⁊ quãdo fuerit facta preciſio capita venarum ex vtraq; parte aliquãtulum adurant̃: ⁊ tã filum q̄ꝫ capita venarum extra vulnus depēdeant vt a vena que inter ligaturas eſt putrefacta leuiter abſtrahi poſſint tã fila q̄ꝫ partes abſciſe vene. Si aũt ſanguis in aliquo mēbro ⁊ precipue in pede cõgregatus fuerit anteq̄ꝫ extrahatur debet vena ex inferiori parte ligari ⁊ non ex ea p̃te que ad cor dirigitur: ⁊ tunc aperi ⁊ ſanguis exibit.

¶ Si nerui aut muſculi ſpatule ex punctura calcaris vel ex alia cauſa ledantur vel etiam inflentur: radãtur primo pili in circuitu: ⁊ tũc calido oleo vel ſanguine lardi ſepe locus leſus vngat̃: ⁊ tunc folia abſinthij vel eiuſdeꝫ teneri ramuſculi vel ebuli bene cõterantur: ⁊ cum butyro ꝯficiantur ⁊ emplaſtruꝫ inde factũ ſuperligetur ⁊ foramē puncture aliquãdiu apertum detineatur ⁊ ſic curabit̃. Si auteꝫ huiuſmodi inflatio ſine adiutorio medicaminis diu ſtãs iueterata fuerit corium in fine ad duas extremitates vbi inflatio deſinit caute aperiat̃: ⁊ zona imittatur cauendo de neruis ⁊ venis ⁊ hoc moueat̃ donec prius collectũ extractum fuerit. Si autem iuxta collum ex pũctura ſpatule aut lateris inflat⁹ fuerit equus: opꝫ ꝙ inzonetur in pectore: ⁊ tunc cauendũ eſt ne nimis ꝓpe ſpatulam hec fiat inzonatio. Inflatio autem frequēter ſit quando aqua frigida per puncturas intra coriuꝫ equi ex motu calefacti intrauerit: ⁊ poſtea per duos vel tres dies ſine labore ⁊ ſudore quieuerit. Cura autē eſt ꝙ pri⁹ locus inflatus cum ebulo aut leuiſtico aut abſinthio bene ſuffumiget̃ vt loca leſa bene ſudent: deinde furfures tritici in fece vini vel bone ceruiſie vel ſucco ebuli vel foliorum ſambuci cõmiſceantur vſq; ad ſpiſſitudinem: ⁊ ſic loco leſo alligentur: ⁊ tunc due vel tres zone ſi opus eſt inter ſpatulas ⁊ ilia equi caute ne nerui ledãtur imittãtur: q̄a niſi caute fiat neruus qui a virga vſq; ad pectus per medium ventreꝫ deſcendit: aut magna vena lateris ledetur.

¶ Si auteꝫ equus inter ſingulas ex eo ꝙ nimis cinctus diu pergit ledatur aut forte in vena lateris pungat̃ ⁊ ꝓpter ſtricturam ſanguis emanare non poteſt: ⁊ forte ex hoc inflatur oportet ꝙ poſt quinque dies quando maturũ eſt pus apertura corij pus extrahatur: ita ꝙ digitorum compreſſiõe norius humor exire compellatur.

¶ Eſt autē morbus equi quem quidã radũculuꝫ vocant: eſt aũt tumor latus rubei coloris occupans cutem ⁊ carnē vſq; ad ꝓfundum cum ingenti continuoq; feruore ⁊ cutis pulſatione loci illius: ⁊ hoc ſit in vulneribus ⁊ in pũcturis neruorum ac muſculoꝝ atq; in magnis leſionibus dorſi ⁊ lateris animalis: aliquãdo etiam accidit ſine aliqua extrinſeca leſione: ſicut ēt in homine aliquando accidit in loco in quo cõfluunt humores: q̄ꝫdiu humores cõfluentes ſunt in motu ⁊ manēt in feruore: tali aũt mēbro non conuenit niſi frigidis tãgi ne mēbro illi vel vicino dolores maiores eueniant: vel ne forte ad interiora humores cõfluant: ⁊ mortem aĩalis inducant ſi calida apponantur que attractiua humoꝝ eſſe dinoſcũtur. Opꝫ ergo ſic fluentes humores emplaſtris repercuſſiuis repellere: ⁊ euaporatiuis educere aut comprimere aut deſiccare. Naſcit̃ autē infirmitas hec ex ſanguinolētis humorib⁹ ſuper abũdantibus ad leſum locũ defluentib⁹ ꝓpter debilitatem a ſe repellere non valens nec ad euaporationeꝫ aut ad ſaniē mutare. Diuerſificatur aũt radũculus ſm̃ diuerſitatem qualitatis ⁊ nature humoris qui in corpore dominat̃. In cura autē ante omnia opꝫ cognoſcere originem oĩum cauſarum: vt ſm̃ ꝙ cauſa poſtulat medicamina adhibeant̃. Opꝫ ergo ſcire quid in ꝑncipio ⁊ q̄d in augmēto quid in ſtatu: quid in declinatiõe ſingulis cauſis adhibere cõueniat ⁊ maxime in tumorib⁹: q̄a tumores in diuerſis membris ex diuerſis accidũt cauſis: ⁊ ideo grauia pericula ⁊ multotiēs inſtabilia corpora efficiũt niſi diligēter ꝯgruis ſuccurratur medicaminibus. Si autē ſanguinem ſubtrahi propter plenitudinem conueniat minutio fiat in contraria parte doloris: hoc eſt ſi iferior pars dextre moleſtet̃: de ſu-

perior

periori parte sinistre sanguis extrahaꝛ. Si vo superior pars
molestetur extrahaꝛ de inferiori sinistre: ⁊ hoc intelligendū
est si fluxus est in principio vel in augmēto: si autē est in decli
natiōe vel statu fiat subtractio illius partis: verbi gratia si
tumor in femore vel genu descenderit fiat minutio in pede.
Si vo tumor ex multo tempore iaʒ transacto feruore ⁊ impe/
tu doloris minuatur atqꝫ color mutetur: ⁊ tamē spissus hu/
mor grossitudine sua loco inhereat quasi quidā glutinosuʒ
⁊ aliter non possit auferri: locus aliquātulum ꝓfunde scar/
nificeꝛ quādo equus est calidus: ⁊ tūc spissus humor ⁊ san/
guis appositiōe vētose extrahatur: ⁊ tūc sicut vulnera curē/
tur ipse plage scarificatiōis. Fit auteʒ medicamē emplastri
generalis qd optime facit ad secādos omnes tumores: sca
rificationes radūculos: dolores ⁊ adustiones ferro factas
⁊ duras ⁊ ad calidos tumores infrigidādos ac mollifican/
dos: sumaꝛ absinthij pars aliqua cū vitello oui: ⁊ cuʒ tātū/
dem puri sanguinis ⁊ cōmisceanꝛ ⁊ modicū subtilissime fa/
rine ordei vel auene addatur: ⁊ loco doloris in hyeme cali/
dū: in estate aūt frigidū apponaꝛ. Est aūt aliud emplastrū
qd radūculuʒ curat ⁊ tumores ⁊ vulnera sanat: ⁊ hoc est ꝙ
due mēsure succi apij ⁊ due vini cuʒ vna veteris axungie a
sale mundate cōmisceanꝛ: ita ꝙ axungia liquefiat ⁊ per va
sa coleꝛ: tunc eniʒ sal in fundū descendit: ⁊ cum factū fuerit
frigidum due mēsure crudi mellis cōmisceanꝛ: ⁊ his oibus
flos farine triticee vsqꝫ ad inspissationē addatur: ⁊ hoc cali
dum radūculo apponaꝛ ⁊ valebit. Fit etiam emplastruʒ ad
tumorē dispergendū cute integra existēte. Pori igiꝛ graci/
libus radicibus abiectis subtilissime secentur ⁊ in sanguie
frigātur ⁊ calidū hoc alligetur. Est adhuc aliud emplastrū
ad tumorem repellēdum ⁊ comprimēdum vbi cutis est inte
gra radūculi: sumanꝛ tres mensure fimi arietis qui nunqꝫ
aqua madefactus fuerit: ⁊ due mēsure succi herbe benedi
cte siue gariofilate ⁊ tantūdē crudoꝝ ouorum vitelli ⁊ vna
mēsura mundi sepi arietis: ⁊ vna floris farine siliginis vel
frumenti: ⁊ hec omnia bene cōmisceantur ⁊ aliquantulum
coquantur ⁊ calidum totum alligetur.

¶ Strangulina dicitur infirmitas: eo ꝙ omnes meatꝰ gut/
turis equi per quos anhelitus ad nares a ꝓfundo pectoris
dirigitur cū tussis grauedine cōstringitur. Fit igiꝛ ex putri
da esca ⁊ ex cōtraria ⁊ ex aqua nimis spissa. Flegma eniʒ in
pectore ⁊ corpore equi coadunaꝛ ⁊ causaꝛ in eo multa ocio/
sitate. Fit etiā aliquādo ex sicca esca cū puluere comesta vel
ex potu nimis frigido vel ēt in tēpore frigido quādo nimis
de eo equus sūpserit: ⁊ post illd sine calefactōe vl sine coop/
torio in frigido loco steterit: ⁊ maxie si ante hoc lassus fue/
rit ⁊ vacuus ab esca. Sāguis aūt nullo mō attrahaꝛ donec
flegma maturatum fuerit ⁊ reuma per os ⁊ nares sine tussi
desinat: ⁊ anhelitus ſm morem sani exeat aialis: ꝙ si san/
guis forte fluat humor difficile excoqtur ex frigiditate que
contingit ex sanguinis inopia nisi valde in eo sanguis abū/
dauerit. Hec autē infirmitas equum ad perniciē cito ddu
cit si toto hoc est infra octo dies laborauerit. Est aūt atten
dendū ꝙ in hac equus laborās infirmitate frequēter infra
duodeci dies euadit vel in morellam trāsibit ⁊ tūc pericli/
tabiꝛ. Sic igiꝛ dictis de causis accidit strangulina. Accidit
aūt aliquādo etiaʒ ex nimia frequentatiōe alterius eq strā/
gulinam patientis ꝓpter anhelitum sicut iā ante dictuʒ est.
Cura autē huius infirmitatis est ꝙ accipianꝛ cortices alni
arboris que crescūt super ripas aquaꝝ ⁊ bene mūdenꝛ ab
exterioribꝰ superfluitatibꝰ: ⁊ ponantur in olla noua ⁊ aq̄ cla
ra superfundaꝛ que bulliat fere ad cōsumptionē: ⁊ iteꝝ alia
⁊ tertia infusa bulliat vsqꝫ ꝙ fere cōsumaꝛ: ⁊ tunc id qd re/
manet cuʒ sanguine lardi qui tātūdē sit sicut aque: ⁊ hoc to
tum colatū bene ⁊ depuratum in disco vel alio vase ponaꝛ:
⁊ cum aliquo instrumēto in nares equi ponatur: ⁊ caput eq
capistro vel freno fortiter sursum ligeꝛ donec liquor a nari/
bus in caput decurrat: ⁊ tūc pascatur herbis calidis aliqbꝰ
que calefacere ⁊ extenuare possunt humores. Furfures ēt
ad hoc plurimū valent. Si autē hyems est comedat herbā
que diciꝛ senecōnes ⁊ pultē tenuem de tritici furfuribꝰ cum
aqua calida. Si vo strāgulina ex frigiditate capitis vl tus/
sis sicce pectus equi concutiat herba que diciꝛ semper viua
trita cum aqua ad trāsglutienduʒ ei detur tribꝰ diebꝰ: odo
rifera etiam calida iuxta ipsum ad calorē excitandū ponā/
tur ⁊ que interiora humectent. Adhuc autē folia ebuli ⁊ se/
necōnes trite imponanꝛ ei ⁊ valent. Adhuc aūt tegule cali/
de ⁊ alia calida super eū ponantur: ⁊ predicta herba ⁊ pānū
linei humidi quibꝰ tegule circūuoluuntur equo circūponā/
tur: ⁊ herba in vase ponatur ⁊ nares equi inde suffumigenꝛ:
⁊ cooperiaꝛ caput equine ad aliuʒ locū nisi ad nares possit
euaporare: ⁊ sic diu suffumigeꝛ: ⁊ si fumus forte nimis cito
deficiat aqua calida naso imponatur: deinde ante aliā escā
radix malue cocta ⁊ contrita cū butyro qd nō est salsuʒ vel
cum sagimine cōmixta in collo equi vt transglutiat ponaꝛ:
⁊ pulteʒ factam de folijs malue ⁊ senecōnum ⁊ detur equo.
Adhuc autē valet in casu isto ꝙ ʒone lini vel canabi bn̄ mū
dati ponanꝛ per collū eq ex vtraqꝫ pte cāne gule: ita ꝙ ʒona
distet spatio triū digitoꝝ: ⁊ he ʒone dimittanꝛ donec cadāt
per se vel donec a stranguilina equus sanetur.

¶ Cancer morbus est equi qui coriū late comedit cū carne:
⁊ est coloris fusci eo ꝙ ex nigro ⁊ spisso sanguine generatur.
Si autē hic morbus labiū equi comedat semē canabi val/
de desicceꝛ ⁊ puluis subtilissimus inde factꝰ superaspergaꝛ
bis in die donec saneꝛ: interiʒ aūt ab omni aq̄ humectatiōe
ꝓserueꝛ: ⁊ sanguis sinistre ptis colli si necē est extrahatur.

¶ Frenes morbus vocaꝛ eo ꝙ in eo morbo maxima discur/
sio equoꝝ renes equi mordicat ⁊ imobiles facit: bestia vo
ipsa sicut ex gutta caduca ad terraʒ cadit: ⁊ sic humores ad
cor discurrunt: ⁊ ideo cito aliquādo infra duas horas mo/
ritur. Hec autē passio sepius in calido qꝫ in frigido accidit
tempore ꝓpter humoꝝ calefactionem. Est aūt cura huiꝰ in/
firmitatis ꝙ vena grossa que est inter ambas coxas ⁊ vena
que sub cauda est per spatiū longitudinis q̄tuor digitorū a
natibꝰ incidatur vt sanguis a natibꝰ extrahatur. Et hoc fiat
cito: qa differre euacuationem in tali passione est periculū.
Sanguis autē vsqꝫ ad defectum fere fluere sinaꝛ: qa imo/
derata repletio imoderata indiget euacuatione. Si aūt re
nes debiles post aliquot dies ꝯualescere nō valeant due co
cture ꝑ mediū renū equo fiāt: ⁊ trifoliū coctū cū adipe tritū
sepe desup iponaꝛ ne adusta loca sine pilis appareant.

¶ Cornu vocaꝛ infirmitas eo ꝙ corium in carne dorsi vel so
la caro antea lesa videatur sicut cornu indurata. Solet vo
cōtingere quādo equus ex nimia sarcina lediꝛ ⁊ inflatur et
quādo graue onus super se tulerit anteqꝫ iflatio sedeꝛ. Ac/
cidit etiam aliquādo cū tergum lesum sit ⁊ inflatū ⁊ excoria
tum: ⁊ anteqꝫ oino sanetur equitatur ⁊ ex multo labore ter/
gum multū sudet calidum ⁊ humidū sudorem. Cum auteʒ
hoc accidit opʒ ꝙ per tres vel q̄tuor horas sella non remo/
ta stare in pace permittaꝛ donec tergum sit infrigidatum: ⁊
iterū sic sella remanēte iteꝝ equiteꝛ: qa aliquādo cornu acci
dit cū pili nimis lōgi sunt: qa tūc sudore coadunanꝛ ⁊ villo/
si efficiuntur: ⁊ forte aliqua dura res sicut lapis vel lignum
vel pānus inuolutꝰ est inter sellā ⁊ dorsum: ⁊ tūc titubat pō/
dus ⁊ lediꝛ equus. Si aūt radūculus in cornu acciderit ⁊ la
ta ⁊ dorsum occupauit anteqꝫ cornu totū siue in maiori pte
auferatur aial moritur: aut vix euadit ⁊ cuʒ magno labore.
Est aūt cura huiꝰ infirmitatis vt pili circūcirca radanꝛ: et
si cornu sine apertura sit ⁊ radūculo ꝙ per totum cornu scari
ficetur multis scarificationibꝰ ⁊ in ꝓfundū vt lesus sanguiʒ
possit exire. Si aūt inflatura sit diu inueterata: tūc per du/
as horas aqua calida locus fomēteꝛ ante scarificationē in
qua aq̄ apiū vel elleborus vel mir qd alio noie morsus gal/
line vocaꝛ sit decoctū vt sanguis subtilietur: postea empla/
strum factū de ebulo ⁊ apio ⁊ folijs sambuci bene cōtritꝰ cū
modico sagiminis vel vino calefactis calidū superligetur:
aut emplastrū factum cū succo morsus galline vel senecōnū
vel subtilissima farina siliginis vel frumenti cum q̄tuor vel
quinque ouis calidū apponaꝛ: ⁊ post hoc coriū cornu cū can
denti subula per diuersa loca perforeꝛ: ⁊ postea cū grosso pā
no canabi vel lini cornu tegatur: ita ꝙ pānus cornu vndiqꝫ
quatuor digitoꝝ latitudine excedat: ⁊ postea frustum lardi
bacculo de corillo vel salice infixum super flāmā accendaꝛ:
ita ꝙ sagimē per bacculū decurrēs per pānū cornu superpo
situ locis perforatis in cornu instilleꝛ: ita ꝙ ad interiora per
pānum penetret: ⁊ postea alio pāno mūdo super priore pan
num superposito equiteꝛ donec equus sudet bn̄: postea si ne
cesse fuerit de eodē sagimine in aliquo vase collecto equus
cum pēna inungaꝛ in loco cornu donec penitus euelli va/

leat:⁊ postea testudines cum suis cōchis cōtrite desup em/
plastrentur donec cornu soluat̄:⁊ si necesse sit eū equitare i/
terim emplastrū auferat̄:ablato autē cornu vlcus cuz stup/
pa non multū incisiua:s₃ bene mūdata semel in die implea/
tur:stuppa enim lini vel canabi magnam habet efficaciam
ad vlcera vel vulnera mundanda ⁊ sananda ⁊ ne caro mor
tua inascatur:sed caueatur ne stuppa madefiat.

¶ Caro mortua in vulnere equi nascitur cum cura vulneris
prolongat̄ aut nō congruis curatur medicamētis. Signuz
aūt huius est infirmitatis ꝙ hec caro aliquādo cutē trāscē
dit ⁊ alij carni non assimilat̄:⁊ in tactu non sentit de facili.
Si ergo cutē transcendat ⁊ dura sit rasorio acutissimo vsq₃
ad bonā carnem incidat̄ nisi vene vel nerui impediant vel
vrtica greca imittat̄:hec eni corrodit carnem mortuā:dei/
de fimus bouis recēs apponat̄ vel stuppe cuz vitellis ouoꝝ
madefacte vsq₃ in tertiuz diem alligent̄:ita tamē ꝙ añ hoc
ferro cādenti vulnus aliquantulū excoquat̄:⁊ postea salina
ponatur. Caro etiā mortua sine ferro deponit̄ hoc mō:acci
piātur tres partes calcis viue ⁊ due cōchaꝝ ostreoꝝ:⁊ vna
salis ⁊ vna cornu cerui:⁊ subtilissime conterant̄ ⁊ cōmisce/
antur:⁊ forti lisciuio vel vrina hoīs:melior tamē est in hoc
vrina pueri:⁊ cōmixta formētur in moduz panis ⁊ in furno
decoquātur ⁊ postea in puluerez redigant̄:⁊ hic puluis se/
mel per diem super carnem mortuā apponat̄. Si aūt in ali/
qua parte vulneris citius caro viua appareat q̄₃ in alia illa
pars in qua viua caro apparet stuppa aliquantulū madefa
cta cum salina impleat̄ ⁊ alij parti puluis inijciatur: donec
vbiq₃ caro viua appareat:deīde stuppe madefacte aliquā/
tulum in butyro vel sagimie apponant̄ donec viua caro cu
ti siue corio coequet̄. Et postea sicut superius de sanatione
vulnerū dictū est sanetur. Dicūt etiaz quidā ꝙ qui recipit
ossa cruriū vel lateris equi ⁊ cornu cerui vel arietis ⁊ vete/
res scissuras soleaꝝ de corijs ⁊ vnūquodq₃ per se teratur ⁊
puluis fiat de quolibet ⁊ de cuiuslibet puluere equaliter ac/
cipiat̄ ⁊ bene cōmisceant̄ ⁊ ad vtilitatem reseruet̄:qa mul/
tum exiccat vulnera ⁊ rodit carnem mortuam:q̄dam etiaz
his apponūt origanum ⁊ corticez quercus. Si v̄o oporteat
aīal interim sarcinā ferre:tūc interim stuppa vel emplastrū
auferat̄ ⁊ peracto labore vulnus cuz vino calido aut vrina
aut aq̄ maris vel salsa:aut aq̄ in qua origanū vel apiuz vel
marrubiū vel ebolus cocta sint loc⁹ lauet̄:⁊ iteꝝ de supra di/
ctis aliq̄d alliget̄. Est ergo emplastrū ad malā carnez aufe/
rendā si albumen ouoꝝ ⁊ vetus sapo liquefiat:⁊ cū puluere
calcis viue desuper ponātur limini bene cōmixta ⁊ medio/
criter spissa ⁊ festinanter superposita ⁊ valebit.

¶ Farcina est ifirmitas a farciēdo dicta que ex nimia carnis
humectatiōe ⁊ imoderata repletiōe vocabulū sumpsit:quā
quidā vermē vocauerunt eo ꝙ superfluus humor in carne
⁊ cute foramina facit quasi foramia vermiū. Nascit̄ aūt ex
sanguine reumatizāte extra venas frequētius. Aliqñ ēt na
scitur ex magna plaga vel ictu ⁊ liuore:si hec infra duos mē
ses curata nō fuerint:⁊ sint in locis concauis ⁊ inter spatu/
las ⁊ in laterib⁹. Aliquādo etiā nascitur ex morsu alterius
equi farcinā patientis. Est aūt curatio istius citius ꝓuidē
da diligēter ⁊ q̄₃citius fieri pōt:qa si in musculosis ⁊ neruo/
sis ⁊ ossium iūcturis ⁊ in locis cauernosis cōtingat difficul/
ter curatur. Sic ergo curet̄:cōsideret̄ eni si ifirmitas in an/
teriori corporis cōtingat:⁊ ex sanguinis abūdantia tūc de
vena colli minuat̄:deinde tres manipuli gariofilate ⁊ tres
plātaginis ⁊ tres agrimonie ⁊ vnus radicis raffani ⁊ cum
aqua putei vel fouee paꝝ humectent̄ ⁊ dentur equo ad glu
tiendū:aut emplastrū factum de gariofilata ⁊ radice raffa/
ni equaliter acceptis ⁊ cū modico veteris saponis vel mel/
lis contritis super foramina pilis abrasis alliget̄ vel de pul
uere atramēti adusti ⁊ calcis viue ⁊ saponis ⁊ aliq̄₃to melle
puluis fiat ⁊ intra foramina ponat̄:⁊ hoc fiat bis in die in
mane ⁊ in sero donec infirmitas desiccet̄. Si aūt sint nimis
stricta foramina cū rasorio aliquantuluz amplient̄:⁊ iteriz
stramē ordei vel frumenti vel feni comedat equ⁹ ⁊ ab aue/
na custodiat̄ ⁊ a potu aque. Si autez locus nō in cauernis
ossium vel musculoꝝ fuerit:sed in loco carnoso:tūc aūt cuz
rasorio incidere ⁊ denudare oēm occultā carnositatez vsq₃
ad profunditatē farcine meli⁹ est q̄₃ foris ponere emplastrū
ac postea cū ferro calido adurere locuz:⁊ deinde emplastrū
de farina ordei vel siliginis ⁊ vitellis ouoꝝ ⁊ agrimonia vl̄
porris cōtritis bene factum apponat̄:quidā etiaz oīa fora/
mina furfuris pulte implent:⁊ deīde subula calefacta vsq₃
ad finē foraminis adurūt. Si eq̄ grana ordei vl̄ alicui⁹ alte
ri⁹ bladi dent̄ aut alicui⁹ legumis ḡna ꝓ pabulo mistrent̄ ⁊
hec ḡna nihil penit⁹ aut paꝝ masticauerit ⁊ sic vētrē suū su/
perimpleuerit : calor nālis stōchi ꝓ nimia repletiōe illa nō p̄t
digerē:neq₃ caput suū bñ sursuz tenē:sed illō nimis a se ex/
tendit ⁊ sitiens nimis potare desiderat. Propter q̄ multi
peritiā equoꝝ hñtes suis equis post multū laborē p̄mo mo
deratā escā palee vel feni anteq₃ potent:⁊ deīde grana ipsa
ante eos bis vel ter paulatim ꝓijciunt ex q̄b⁹ non multū si/
mul accipere possūt donec fame aliquātulū remissa bñ ma
sticare cōsuescant:⁊ si annona quā dant nimis dura sit illaz
ter vel quater bñ humectāt. Si aūt sicut p̄dictū est equ⁹ su/
peradimpleat̄ cura ei⁹ est vt a potu custodiat̄ donec egerat
⁊ vrinā faciat:⁊ si dicto mō a potu nō seruet̄ ex nimia infla/
tiōe granoꝝ ⁊ humiditate aque suffocabit̄ aut fluxū vētris
patiet̄ ⁊ multū laborabit in illo. Si aūt in vno die vel duo/
bus stercus vel ēt vrinam nō emiserit duas partes radicis
ebuli ⁊ vnam radicis flāmule ⁊ vnā maluaꝝ accipe:⁊ in aq̄
bene coque ⁊ decolato illo pot⁹ equo det̄ ad q̄₃titatez cyphi
vnius:⁊ deīde equus paꝝ laboret vt calefiat ⁊ deīde coope/
riat̄:⁊ si infra sex horas nō egesserit ali⁹ cyphus supra dicte
decoctionis det̄ eidez. Sūt tñ q̄dam qui ipsa die manū per
posteri⁹ equi imittentes grana attrahunt:⁊ sic viam aperi/
unt:sed primum est salubrius ⁊ rationabilius.

Regimē ... seruandū ... magnū lab... rem in equ...

¶ Uermes aūt aliquando in ventrib⁹ equoꝝ superabūdāt:
⁊ hui⁹ infirmitatis signū est ꝙ frequenter equus super late
ra voluit̄ ⁊ ventrem pedib⁹ posteriorib⁹ scalpere nitit̄:⁊ pili
in eo q̄si in horripilatione stant erecti ⁊ gracilior efficit̄ soli/
to:⁊ nisi cito succurrat̄ anteq₃ vermes intestina perforēt ra
ro aut nunq₃ euadent. Nascūtur aūt ex mala esca cū potus
inopia. Hui⁹ aūt infirmitatis hec est cura ꝙ omnia intesti/
na iuuenis galline accipiant̄ ⁊ integra ⁊ calida in collū equi
proijciant̄ ⁊ caput equi sursuz teneat̄ donec illa trāsglutiat:
⁊ sic per tres semper dies in mane fiat nec permittat̄ interiz
aliq̄d comedere aut potare nisi paꝝ aut nihil vsq₃ ad horaz
nonam. Item manipulus vn⁹ sambuci ⁊ vn⁹ ramusculoruz
myrice valde in aq̄ coquant̄ ⁊ aq̄ per pānuz colata proijciat̄
infra corp⁹ equi si non vult potare. Quidam etiam periti in
mareschallia extremitates sauine ⁊ abrotani ⁊ geniste mi/
nutatim fractas pabulis equoꝝ permiscent vt comedant ⁊
aquam salsam dant ad potandū. Adhuc tres manipuli vel
quatuor siliginis per vnā horaz in aqua iacere permittant̄:
⁊ postea idem manipuli in aliquo loco ad quem vent⁹ acci/
dere non pōt super nudā terrā deponant̄ donec pullulare et
germinare videant̄:⁊ postea minutatim secent̄ ⁊ successiue
per tres dies:ita ꝙ quolibet die vnus manipulus equo va
cuo ventre ad comedendū det̄:⁊ si equus mingere nō pōt ⁊
minus hilaris sit solito ⁊ tumor apparuerit in ventre ei⁹ ꝓ
certo periculū vite portendit. Accidit aūt hec infirmitas ali
quando cū diu perrexerit post appetitū mingendi ⁊ minge/
re nō est permissus. Aliqñ etiaz accidit ex subita frigidita/
te quā patit̄ equus post nimiū calorem:⁊ aliqñ ex alio aliq̄
accidente. Curat̄ aūt tūc per hunc modū. accipiat̄ manipu
lus vnus radicis acori ⁊ vnus eboli ⁊ vn⁹ agrimonie ⁊ vn⁹
apiuz vel trifolij ⁊ in aq̄ fontis bene coquant̄:⁊ postea ex il/
la aq̄ duo aut tres cyphi in gulam equi ꝓijciant̄ vt trāsglu/
tiat:deinde ducat̄ per campū cursu mediocri donec sudare
incipiat:⁊ postea cuz palma sub ventre circa ilia cito ⁊ for/
titer fricet̄ ⁊ ducat̄ in loco in quo equi mingere solent:⁊ hoc
sepi⁹ fiat donec mingat:⁊ deinde int̄ riuos fontiū aut in pra
tis pascat̄. Attendendū aūt est ꝙ equus quāto maioris est
vacuitatis tāto magis se extēdit ad migēdū:⁊ ideo cauēdū
est ne post talē extēsionē cito cursitet̄:qa forte neruus aliq̄s
exiliret de loco suo vel debilitaretur si non prius per paula/
tinū motū in statū mēbra redirēt post talem extēsionem.

¶ Prurigo dicit̄ a pruriendo vel ardendo ⁊ in hac equus se
dentib⁹ mordendo scalpere desiderat ⁊ assidue stare dele/
ctat. Nascit̄ aūt ex putrido sanguine vel ex cōbusto sangui/
noso flegmate imixto ⁊ precipue quādo equus in autūno cū
parua esca ⁊ potu nimis laborare cōpellit̄:⁊ postea cito re/
quiescit:⁊ post matiē cito sine minutione pinguescit ⁊ qñ cito
post

post laborez ⁊ sudorẽ in nocte non tegit̃ ⁊ non bñ tergitur et
post purgat̃: aliqñ etiam nascit̃ ex subita ifrigidatiõe quã-
do post laborẽ ⁊ sudorẽ in frigido loco stare nõ tect⁹ in pace
dimittit̃. Prurigo vº p̃mo iuxtã carnẽ in collo paruis inci
pit vlcerib⁹ ⁊ per totũ coriũ ⁊ corpus depilato equo se diffun
dit: ⁊ nisi cito succurrat̃ in scabiẽ cõuertit̃. Est aũt hmõi in-
firmitatis cura ꝙ si sanguis abundantia in cã fuerit equus
est minuẽdus ⁊ sagimine calido loca prurigẽtia fricanda: ⁊
die tertia cũ lisciuia bñ lauãdus est equ⁹ ⁊ lisciuia fiat de ci-
nere vel fauilla manipuli ordei adusti ⁊ aq̃. Potest ẽt fieri
ablutio forti ceruisia vel aq̃ in qua marubiũ vel mirica vel
herba bñdicta quã qdam cicutã vocãt vel grana hedere vl̃
ramusculi eboli ⁊ sũmitates in qb⁹ vigeat adhuc virt⁹ nã-
lis: ⁊ hec oĩa diu sint cocta ⁊ exide loca pruriginosa bñ ablu
ant̃: ⁊ cũ purgatorio qd̃ strigilẽ vocant bñ fricẽtur: ⁊ postq̃
desiccata fuerint loca sequẽti die bene vngant̃ de vnguẽto:
ꝙ si hoc mõ radices rubee campestris ⁊ radices cicute acci
piant̃ ⁊ cũ iam antedicto liquore coquant̃ donec mollescãt:
⁊ postea qd̃ durꝫ est radicũ abijciat̃ ⁊ molle cũ veteri axun-
gia bene cõmisceat̃: ⁊ de illo ad solẽ vel ignẽ equus in locis
pruriginis perungat̃. Adhuc ad eãdem curãdã pruriginez
sumat̃ nasturtiũ aquaticũ ⁊ marubium rubeũ: qa istud est
maioris efficatie ⁊ cũ siligine hec bene trita cõmisceantur:
⁊ ex illo equus in loco leso bene fricetur.

¶ Scabies q̃daz infirmitas est in cute equorꝫ: ⁊ dicitur sca-
bies eo ꝙ squamas sicut sũt pisciũ vel ferri purgamenta a
se emittit. Nascit̃ autẽ ex nimio vel putrido sanguine: ⁊ ex
eisdẽ vnde prurigo solet nasci accñtib⁹. Fit etiam aliqñ ex
vsu alteri⁹ equi scabiosi cũ se dentib⁹ inuicẽ scalpserint. Ali-
quãdo etiã cõtingit ex hoc ꝙ escam simul accipiũt: ⁊ de vno
loco in quo pabulũ p̃mo sumpsit scabiosus: postea comede
rit ali⁹: aut forte si ad eũdem locũ successiue confricant: aut
de eodez pãno vel strigile successiue purgant̃ scabiosus ⁊ sa
nus. Curatur hec infirmitas per hũc modum: si enim for-
tis est scabies opꝫ ꝙ primo equus minuat̃: deinde cuz stri-
gile purgent̃ loca scabiosa donec aliquantulũ sanguinent: ⁊
postea forti lisciuia sepe lauent̃. Hoc aũt lisciuiũ fit hoc mo
do. accipiant̃ tres partes cineris de fraxino ⁊ due de fauilla
straminis fabarꝫ ⁊ vna calcis viue ⁊ cõmisceãtur: ⁊ deinde
vasi foramẽ habenti infundẽdo imponant̃ ⁊ bene cõculcẽ-
tur ⁊ coagitent̃: ⁊ id qd̃ per foramen subtile exierit colatum
per cinerem imponit̃ vase colligatur: ⁊ si vis probare si bo-
nũ sit qd̃ fecisti: ouũ galline suauiter ligatũ in mediũ imitte
⁊ si sustinet̃ ouũ: bonũ est: si aũt profundat̃ ouuz non valet:
sed malũ est qd̃ fecisti: ⁊ hanc lisciuiam qdam vocant capi-
tellũ: ⁊ cauendũ est valde ne tam fortis lisciuia ad sana loca
deueniat: qa forte depilaret ea. Postq̃ aũt locus lesus a lo
tura tali desiccat⁹ fuerit: locus ad solem vngat̃ vel ad ignez
de vnguento qd̃ recipit puluerẽ sulphuris: aluminis: ellebo
ri nigri equaliter libram ⁊ seminis ⁊ pulueris herbe que di
cit̃ pes eq siue vngula caballina ⁊ argenti viui vncias tres:
⁊ confricant̃ sic: argentũ viuũ cũ modica axungia conterat̃
donec colorem suũ amittat: deinde pulueres iam dicti cum
reliqua addant̃ axungia: ⁊ simul terant̃ atq̃ bene cõmisce-
antur: ⁊ vsui totũ sic confectũ seruet̃. Fit etiam oleũ ad sca-
biem sanãdam per hũc moduz: accipiat̃ interior cortex qui
est inter lignũ ⁊ exteriorẽ corticem arboris quã qdaz hul vo
cant: que latine mirica: a qbusdã aũt dicit̃ filex: ⁊ cortex p-
prie liber vocat̃: de quo candele fiunt aliquando ad illumi
nandũ: ⁊ depuratus cortex per parua diuidat̃ ⁊ in ollam no
uam in fundo tria vel quatuor foramina habente desup be
ne tecta ponatur: ⁊ ad ignem lentuz ponat̃: sicq̃ sublate alia
olla suffossa noua ⁊ bene vitrata vt liquorez qui in ipsaz stil
lauerit sine combustione retineat: ⁊ directe stet os eius sub
foraminib⁹ olle alteri⁹: deinde due partes argille tenacissi-
me cũ quarta parte stercoris equi bene cõterant̃: ⁊ ex illa ar
gilla hostia olle vbi ad ollam coniungit̃ optime liniant̃ ne
flãma in eam possit introire vel fumus vel euaporatio aliq̃
exire: ⁊ si fumus per aliquem erit locũ iterꝫ de argilla linia-
tur: postea circa ollã superiorẽ ignis de carbonibus fiat vel
siccis lignis: ⁊ tũc olla inferior post ignem talez de terra tol-
latur: ⁊ de hoc qd̃ in ea est calida loca scabiosa equi perun-
gant̃ cũ pãno in illud oleũ imisso. Adhuc aũt fit oleũ de cor-
nu cerui cõminuto ⁊ de colaturis factꝫ de succo ligni fraxi-
ni ⁊ de medulla sicca sambuci ⁊ de succo syluestris mali ar-
boris: ⁊ de cortice nigre spine de qua fit incaustũ p̃dicto mõ
cum duabus ollis extractuz. Multum autẽ valet istd̃ oleũ
contra omnem equorꝫ scabiem: ⁊ contra omnem cutis infir
mitatem. Cum autem vngitur equus tribus vicib⁹ vel plu
ribus vngatur per diem si necesse fuerit: ⁊ a die vnctionis
vsq̃ ad sextum vel nonum diem custodiatur ne vnguentuz
lauetur vel confricatione corporis deleatur.

¶ Est ⁊ alia equi infirmitas que superos vocat̃ quando col
lectio aliqua in membris siccis colligit̃ ⁊ calore mot⁹ equi
ad modum ossis indurat̃. Nascitur autem superos p̃cipue
in membris siccis: quibus fortis motus exercetur: ⁊ nascit̃
in loco iũcturarum eo ꝙ calore motus nutrimentũ melan-
cholicum nimis ad ossa attrahitur: qa iuncture qd̃ multuz
est a se expellũt ⁊ caloris efficacia exiccat ⁊ indurat iuxta iũ
cturas: ⁊ ex hoc nigrescũt nerui ⁊ motus iũcture leditur: q̃
que laxa fuit stricta ex super osse efficit̃ ⁊ equus incipit clau
dicare. Cũ autem primũ generari incipit citius considerat̃
quando tibie equi lauant̃: qa tunc apparet collectio humo
rum in tumore iuxta iũcturas laxas quando pili ex humo-
re aque deprimunt̃ ⁊ coniacẽt. Est aũt aliud signũ añcedẽs
istud: qñ. s. calet sensibiliter crus iuxta iũcturaz plus q̃ alia
loca corporis: hoc enĩ signũ est superos ibidẽ calore attrahẽ
te exũpere. Equus aũt sic dispositꝰ ad superos vel hñs ip̃m
crure sepe cespitat ⁊ impingit ad loca aspera p̃pter difficul-
tatẽ flexionis. Curat̃ aũt s̃m hũc moduz: stantes pili abra-
dant̃: postea vº cũ vnguento pentamyron multotiens vn-
gat̃ ⁊ bene fricet̃ ⁊ calida tab de cornu cerui cũ buxo sepe su
perponat̃: vt vnguẽtũ calore ipsi⁹ bene ad superos p̃ueniat.
Unguentũ aũt pentamyron dictũ sic fit. accipe veteris an-
none apij duas ptes ⁊ duas saginimis ouorꝫ qd̃ fit hoc mo
do: vitella ouorꝫ duriter ĩfra oua cocta circa accipiant̃ ⁊ in
patella ferri supra lentũ ignẽ tãdiu coquant̃: ⁊ cũ coclea rio
semper moueant̃ ne patelle adhereant donec fex a sagimie
bene separet̃ ⁊ bene cõglobet̃: ⁊ tũc illud sagimẽ accipiatur
⁊ due partes gutte mellis ⁊ vna virginee cere ⁊ pure: ⁊ vna
gutta picis resine: ⁊ qnque ptes de oleo laurino. Oleum vº
laurinũ sic fit: bacce subtiliter cõterant̃ ⁊ in aqua diu coquã-
tur deinde per fortẽ pãnũ lineum ⁊ spissuz colent̃ atq̃ duo-
bus bacculis fortiter exprimant̃: cũq̃ aqua infrigidata fue
rit illud pingue qd̃ supernatat cum p̃ena colligat̃ ⁊ vsui re-
seruetur. Omnia ergo ista qnque predicta simul supra ignẽ
ponantur donec liquefiant: ⁊ liquefacta simul per pãnuz co
lentur: postea isto vnguento rigidi nerui equi vngantur et
superos maxime: sed quando in ipsis crescit iũcturis ibi nõ
est laudabile ignem vel emplastrum multum corrosiuuz ap
ponere: sed sicut prediximus vngatur. Uisi sunt enim qui-
dam imperiti qui leserunt neruos p̃pter ferri super iũctu-
ras appositionez. ¶ Ampli⁹ si superos in iũctura sit tali mõ
bene auferri potest: corium superossis pilis abrasis in plu-
ribus locis cum gracili subula perfodiatur: ita ꝙ perfora-
tio ad medietatem superossis perueniat: deinde baculus
per medium findatur: ⁊ fortis pãnus lini vel canabi impo-
natur in fissuram in quo pãno inuoluatur in nodum fimus
arietis ⁊ parum salis: ⁊ in calido melle vel butyro ⁊ sagimi-
ne equaliter acceptis bñ calefiat atq̃ nodus pãni calidus
cum baculo fisso super superos sepe comprimatur donec cu
tis albescere incipiat: ⁊ locus superossis per septez dies ab
aqua seruetur ne aqua ad superos deueniat. ¶ Ampli⁹ ad
idem curãdum due partes calcis mundate: ⁊ vna de forti
sapone ⁊ vna salis bene conterantur ⁊ in testa supra carbo-
nes ponantur donec bene comburantur: ⁊ postea ille puluis
sic in corium mittatur ⁊ calidus superossi alliget̃: ⁊ per vnã
diem ⁊ noctem ligatus dimittatur ⁊ coriũ superossis in plu
ribus locis scarificetur: sed pilis ante abrasis coto veteris
sotularis in medio foraminis caute liniatur ne puluis ad
sanum corium perueniat ⁊ illud ledat: ⁊ postq̃ supra dicta
ablata erunt equaliter cum melle vel aliquo alio vnguen-
to vngatur. ¶ Amplius quidaz superossũ cũ calida subula
perforatuz pilis abrasis cũ viridi virga ⁊ mediocriter gros-
sa corilli cortice ablato fortiter ⁊ diu per totum superossum
fricant: ac deinde emplastrum factum de vitellis ouoruz et
duriter coctis valde calidum per tres dies: ita ꝙ in quali-
bet die alligant: ⁊ cotonem sicut predictum est circa super-

ossium apponāt. Quinque etiam vel nouē rotuli fiāt de radice raffani: ⁊ super tegulam calidā ponantur ⁊ vnusquisq̄ per se superossi alliget quousq̄ infrigidet: ⁊ postq̄ recesserit mitigantia ad cutē sanandam adhibeant. Calx vtrum sit viua vel non sic videt calx bene sibi coherens in magnitudine oui infra aquā cooperta ponat: ꝙ si in parua hora dissipat per seipsam: ⁊ ex illa aqua caluerit ⁊ parum fumauerit viua dicitur. Sin autem non: non dicitur viua.

¶ Attractus est infirmitas a tangendo dicta: quādo. vz. pes posterior tangit neruum pedis anterioris qui in crure interius est ⁊ tibia circa neruū tumet aliquando ⁊ aliquando non: ⁊ inde gressus equi contrahit impedimentū. Curatur aūt sic: ꝙ pili circūstantes primo abradant ⁊ deinde locꝰ scarificet vt sanguis coagulatꝰ inde exeat ꝓuidendo ne neruꝰ cruris scarificatione ledat: ⁊ si attractꝰ nouus est per scarificationem gallus per medium dorsi fissus viuus palpitās cū omnibꝰ interioribꝰ calidus desuper ligetur. Si aūt diutius attractꝰ sine medicamento durauit: accipiant radices filicis ⁊ bene trite cū modico melle vel butyro calefacto apponant vel radices altee prius in aq̄ cocte: donec mollescāt cū pauco aliquo vnguento vel pinguedine contrite apponant modū emplastri: vel duo coclearia saginis accipiantur ⁊ tria fuliginis ⁊ mellis ⁊ vnū salis ⁊ aliquantulū aceti vel de fecibꝰ antique ceruisie: ⁊ vnus manipulus stuppar̄ canabi vel lini: ⁊ hec omnia bene contrita superligent calefacta per modū emplastri semel in die donec dolor recedat ⁊ circa attractū cū tenui ⁊ curuo canterio fiant parue ⁊ longe cocture: quibꝰ neruus non ledat: ⁊ postea cutis lesa cum lardo spisso non multū calido super ligato curet. Si autem coriū ꝓpter emplastra calida nimis ruptū fuerit curet vnguento pentamyron dicto: qđ fieri ante docuimꝰ. Equus etiam aliqn̄ per frigidissimam ⁊ glatialē aquā transiens vltra genua ifrigidat in neruis poplitis ⁊ cruris: ⁊ si imediate postq̄ de aq̄ exierit infrigidat ꝓpter contractionem ⁊ rigiditatem neruor̄ inflexibiliores nerui efficiūtur ⁊ solitam amittit velocitatem: donec per calorem iter̄ nerui relaxentur: ꝓpter qđ equi adaquandi in hyeme par̄ ad aquā sūt inducendi ⁊ in estate multū.

¶ Fiūt etiam quedā posteriorū crurū ⁊ pedū lesiones quas qdam mulas vocant: ⁊ in tēpore frigido facte quādo equus via difficili ⁊ cenulēta via pergens multū laborauerit: ⁊ postea cenulentis ⁊ madidis pedibꝰ in loco vbi parū straminis est vel nihil ad p̄sepe sup nudam terram vel lapidem tota nocte frigido steterit tempore: tūc etiā primo ex calore motꝰ si equus iuuenis est infra etatem sex annor̄ humores ad posteriores pedes d̄scēdūt: ⁊ per frigus sequens ibi coagulant: ⁊ aliqn̄ generāt inflationes a pede vsq̄ ad genu. Aliqn̄ etiam scissure fiūt ac si crus sit scarificatū: aliqn̄ aūt dū est in principio hec ifirmitas sine inflatione est: sed horripilatione cognoscit: qa pili pedis ⁊ cruris in modū setar̄ porci erigunt. Accidit āt maxime in hyeme ⁊ aliqn̄ in vere precipue circa principiū ⁊ raro in estate. Aliqn̄ etiam euenit in autūno precipue circa finē. Est aūt cura huiꝰ egritudinis ꝙ pilis abrasis inter vngulam sic scarificet locus ꝙ solūmodo cutis incidat ne nerui vel arterie ledant. Ante scarificationem v̇o opꝫ diu crura ⁊ pedes aq̄ tepida foueri vt humores attenuentur: ⁊ postea accipiant due mēsure calcis viue: ⁊ due salis ⁊ due subtilissime farine siliginis: ⁊ tres fuliginis ⁊ cū aceto vel vino conterant ⁊ emplastrū inde factū aliquantulū calidū super locū doloris liget. Si aūt hec infirmitas per aliqđ tempus inueterata fuerit: tūc opꝫ pedem retro super iūcturam secari vt humor exeat sic erit gūmi ex arbore viscosus ⁊ coagulatus. Oportet etiā vt coriū versus genu findat: ita ꝙ cū acuto ligno per modū subule facto neruus qui ibi inuenit ⁊ ad modū grani ordei factus est sursum eleuet: ⁊ aliquātulum foris extrahat: ⁊ illo extracto absinthium vel apiū vel radicis apij cū veteri axungia in subtilissima stuppa canabi vel lini bene contrita ⁊ mundata ⁊ immixta desuper emplastrent ⁊ inflature ⁊ vene tibiarū infra crus ⁊ extra oēs per modum minutionis aperiantur.

¶ Aliqn̄ ledit equus ligno vel lapide vel alia re dura retro in pede infra vngulam sine sotularē sine tibie iflatiōe ⁊ crepando findit ⁊ humor fetidus emanat: eo ꝙ ois dolor reuma ꝓuocat: ⁊ ideo inferiora sic reumatizātia ⁊ frigido ⁊ calido indigent adiutorio. Curat aūt hec ifirmitas sic ꝙ vnū coclear mellis accipiat: ⁊ tria fuliginis ⁊ aliquāte tele aranear̄ ⁊ vrticar̄ symme que sūt circa stipitē ⁊ bene cōterant: ⁊ postea emplastrū inde factū calidū alliget donec cesset reumatis fluxus. Ad idem ēt curandū puluis atramenti ⁊ duo vitella ouor̄ ⁊ duo porri cū folijs simul terant vel q̄tuor partes subtilissimi vitri: ⁊ q̄tuor atramenti cōmixta cū veteri axūgia simul liquefiāt ⁊ calida pedi alligent: vel calida stercora hominis vel canis qui per vnam vel plures dies ante sicca esca pastus fuerit vt pane frumenti vel ordei ⁊ ossibus semel in die: ⁊ hoc per tres dies alligent ⁊ locꝰ lesus ab humectatione custodiat. Quidam aūt in cura istiꝰ infirmitatis parūper vngulam findunt ⁊ corium ex vtraq̄ parte ifra diuisionem vngule vt noxius humor possit exire.

¶ Egritudo aūt que infundatura vocat accidit equo ex comestione multe annone qn̄ nimis festinanter ducitur: ⁊ postea statim cū nimia siti vel desiderio nimis biberit anteq̄ esca sua bene sit digesta: digesta aūt esca cognoscit si minxerit atq̄ egesserit. Accidit etiam si post magnū laborē de pura ⁊ bona annona vel alia esca cū magna fame ⁊ ventre vacuo non potatꝰ equus multa grana annone parūper cū dentibꝰ fracta cū sua cortice vel palea trāsglutiat: ꝓpter qđ vt superiꝰ diximus qdam post magnum laborem ante equos suos paulatim ter vel q̄ter proijciendo spargūt: ⁊ sic paulatim plus addūt: ⁊ post magnū laborem si equus calidus sit ilico multū bibere non permittūt: sed equū etiā cooperiūt ne subito infrigidet: qa ex omnibꝰ his equi sepe infunduntur: post tales enim labores cibꝰ ⁊ potꝰ citiꝰ accepta cum humoribꝰ miscent: ⁊ precipue cū sanguine: ⁊ precipue in equo amplas venas habente ⁊ carnē spongiosam: ⁊ sic ad pedes descendit ⁊ infusionem facit. Si aūt inter coriū ⁊ carnē fluxerint pruritū facient: ⁊ ideo caueri oportet ne stati post magna bibant exercitia nisi prius spatio vniꝰ hore quieuerint. Signa aūt infusionis siue infundature sūt ista: qn̄ vadit titubando sicut si super ardētes carbones ambulet: ⁊ qn̄ stat tremūt pedes ipsiꝰ: nec stat membris extensis: sed q̄si ꝯtractis: ⁊ cupit iacere continue ⁊ non poterit ꝓpter grauedinē posteriora a terra erigere: ac si freno anteriꝰ retrahat ⁊ sup genua q̄si cadit posteriora. Curat aūt per hūc modū. si infusio eadē die facta fuerit: herba ganda qua tictores vtūtur bene terat: ⁊ de illa plena scutella cū aliquanta aq̄ equo ad transglutiendū det. Idem etiam facit tormentilla herba omni animali infirmo si trita det ad transglutiendū cū aliq̄ aq̄: ⁊ si in secūda die curatꝰ non fuerit: tūc sanguis collitātū extrahat quousq̄ pre debilitate stare nō possit: ⁊ dum sanguis currit in aq̄ frigida vltra genua per spatiū vniꝰ hore stare permittat: ⁊ postea per duos dies mane ⁊ sero i frigida aqua vsq̄ ad ventrem stare permittat per spatiū triū horar̄: ⁊ nō sinat per hos dies potare vel annonam comedere: sed stramen vel fenū bene humectatū comedat atq̄ in frigido loco stet: ⁊ in quarto die furfures tritici cū aqua tepida cōmisceantur ⁊ equo dentur ad sorbendū: ⁊ illis gustatis paulatim detur ei bibere: ⁊ si per hoc vsq̄ in tertium vel quartum diem non curat trahat ei sanguis de vtrisq̄ timporibus inter oculum ⁊ mandibulam: caputq̄ eius capistro ligetur dū sanguis exit: deinde per subsequētes dies fiet eidem modo predicto. Ad idem autem accipiat fauilla de stramine ordei ⁊ fabarū frigida: ⁊ ex illa fiat non fortis liscinia ⁊ cū illa cinis ligni vel fauilla cōmisceat donec mediocriter spissum fiat: deinde graciles ligature de feno vel de stramine fiant ⁊ circulariter in liscinia factam intincte circa crura stricte ligentur ab vngula vsq̄ ad genu cōtinue: ita ꝙ vnus circulus aliū contingat: ita ꝙ per modū spicar̄ totū crus inuoluatur: ⁊ etiam dū ligant crura aliquid de supradicto liscinio iter ligaturas super tibias superponat: et postq̄ infundatura siue infusio descenderit aut extenuetur ⁊ vene aperiantur ⁊ sanguis exire permittatur.

¶ Est aūt infirmitas in equo quā quidam curuā vocāt eo ꝙ curue crus inflectit ⁊ impedit flexibilitatem. Est aūt inflatio in tibia iuxta iūcturam post vel ante supra genu facta ex concussione vel impactione alicuiꝰ duri: curatur autē sic. ꝙ pili abradantur ⁊ per totam inflaturam multis ⁊ profundis ictibꝰ scarificetur: ⁊ hoc caute ne neruus vel iūctura ledatur: ⁊ cū viridi baculo corilli valde fricetur: postea cum

ferro

ferro curuo coriū qꝺ eſt ſuper curuam fortiter eleueꝛ imiſ‑ſo gracili ⁊ forti filo a medio inflature vſqꝫ deorſuꝫ vbi de‑finit ⁊ cum acutiſſimo ferro rotūdū fiat per foramen vnum vel plura per que humor cōcuſſus exire valeat: ⁊ deinde for‑ti ſapone addito ſale modico fortiter fricetur ⁊ tūc curabi‑tur. ¶ Et hec de cura equorum dicta ſunt a nobis.

¶ Ea etiam que equi ſunt: ſunt in medicina homini: qm̄ ſu‑dor equi mixtꝰ cū vino potatꝰ a muliere pregnāte proijcit fe‑tuꝫ. Pilus aūt colli equi qui iuba equi vocaꝛ ſi preſcindaꝛ auferet ab equo deſideriū coitꝰ. Sudor etiam equi inflat fa‑ciem ⁊ inducit ſquinātiam ⁊ ſudorem fetidū. Equa ſi ſen‑tiat fumuꝫ crucibuli extincti abortiet: ⁊ hoc ſimilr̄ prouenit quibuſdam pregnātibꝰ mulieribꝰ. Stercus eqnū ſi cum ace‑to temperatū emplaſtreꝛ ſtringit fluxuꝫ ſanguinis ſiue ſit cō‑buſtum ſiue incombuſtū: ⁊ ſi fluxus recens ſit etiā odoratuꝫ ſtercus equi ſtringit eū. Si cultelli vel gladij calefacti in ſu‑dore equi ponanꝛ ⁊ illū humorem ſibi imbiberint intoxica‑ti ſunt: ita ꝙ qcq̄d vulnerant continue ſanguinat donec mo‑riꝛ. Si mulier aliq̄ non conceperit ⁊ illi lac eqnū ignorante ea datū fuerit ad bibendū: ⁊ poſtea ſtatiꝫ vir eiꝰ cū ea coie‑rit frequenter cōcipit. Diciꝛ etiā ꝙ ſi pilus equi ad oſtium domꝰ ponaꝛ non permittit cinifes in domū illā ingredi per oſtiū. Dentes equi maſculi ſub capite vel ſuper caput ſter‑tētis in ſomno poſiti ꝓhibēt ne ſtertat. Dētes pulli eq an‑niculi ſup pueꝝ cui dētes cadūt faciēt egreſſuꝫ feſtinū ⁊ in‑doloroſuꝫ. Equa p̄gnās ſi ſup veſtigia lupi icesserit iraſceꝛ. Diciꝛ etiā ꝙ equus ſi diu veſtigia lupi vel leonis ſequatur obdormiūt ⁊ ſtupeſcūt pedes eiꝰ: ita ꝙ moueri non poteſt.

¶ Egcervus eſt duoꝝ geneꝝ: qdam eni eſt de quo plura di‑ximꝰ in p̄habitis: quem nos lingua Germana elent voca‑mus. Solinꝰ aūt dicit egceruū eſſe aial orietis ⁊ Grecie qꝺ hꝫ cornua mas non femina: ⁊ iubas hꝫ per collū deſcenden‑tes vſqꝫ poſt ſcapulas: ⁊ barbam habet ſub mento ⁊ ſoleas ſicut equus ⁊ corpus ad cerui quantitatem.

¶ Eale ſicut idē teſtaꝛ Solinꝰ beſtia eſt vt equus: caudā ha‑bēs ſiſem elephātis caude: colore nigra: maxillas habēs vt aper: cornua habens longiora q̄ꝫ ſit cubitus: ad obſequiuꝫ cuiuſlibet vecture cōmoda eſſe dicuntur cornua: qa non ri‑gent ſed mouenꝛ a radicibꝰ ſicut mēbrū a iūctura: ⁊ ideo cū pugnat aliqn̄ ꝓtēdit vnum cornu ⁊ alteꝝ replicat vt ſi vnuꝫ reſcindatur vel ledatur ſuccedat alterum ad defenſionem: ⁊ hoc animal eſt aquaticum ⁊ gaudet aquis fluminum.

¶ Enchytos aial eſt orientis ad magnitudinem tauri: ⁊ eſt ſimile aliquātulū tauro: ſed ſunt in eo longi crines deſcen‑dentes ad duas ſpatulaꝝ partes: ⁊ hi molliores ⁊ breuio‑res ſūt pilis eqnis. Color aūt corporis eſt inter nigrū ⁊ ruf‑fuꝫ ad nigredinem declinās. Pili aūt eiꝰ in alijs membris lane aſſimilātur. Vox huius animalis eſt ſicut vox tauri: ⁊ cornua eius multum ad interius inflexa ⁊ ad pugnandum habilia. Pili autem frontis hirſutam faciunt frontem de‑pendentes hinc ⁊ inde ſuper oculos: ⁊ caret dentibus ſupe‑rioribꝰ ſicut taurus: ⁊ crura eius ſunt rari pili. In pedibus autem habet ſotulares corneos ſicut equus: ⁊ cauda eiꝰ eſt breuis reſpectu ſui corporis ⁊ cauat terraꝫ pede ſicut equꝰ: corium habet durum ⁊ patiens ictus ⁊ carnem dulcem ⁊ cō‑uenientem: ⁊ ideo venatores ipſum perſequūtur: ⁊ dum fu‑git venatorem aliquando ſubſiſtit ⁊ pugnat quando laſſaꝛ in fuga: ⁊ tūc ſtercus per q̄tuor paſſus eijcit: qa fluxum cuꝫ magna vētoſitate patiꝛ ex timore: preter hoc aūt ⁊ natura‑liter eſt multi ſtercoris: ⁊ eſt mirabile: qa cū appropinquat tempus partꝰ huius aialis multa eiuſdem ſpeciei anima‑lia circa parietēꝫ adunanꝛ: ⁊ egerentia multuꝫ ſingula ſter‑cora aggregant ad inſtar muri circa parietem.

¶ Emptra vt qdā dicūt aial eſt paruulū in Germania: ⁊ eſt aial cuiꝰ mas ⁊ femina ſimul cibos cōgregāt in eſtate qbus viuāt in hyeme: ⁊ hos cibos per cumulos in terra recōdūt: ⁊ nāliter femina in ſumendis cibis ꝓuida eſt ⁊ auida: mas aūt ecōtra parcus: ⁊ ideo mas cibi auiditate ab antro cibo‑rū recōditoꝝ eijcit feminā ⁊ aditū obruit: nec eā ingredi ꝑ‑mittit: illa aūt ecōtra retro aditū occultū parat ⁊ cibos vo‑rando ꝓdige cōſumit. Cōgregāt aūt cibos feni: ⁊ ideo in ve‑re femina pinguis ⁊ mas matie cōſumptus egrediunꝛ. hoc aial eſt qꝺ murē montanū qdā vocāt: nec iueniꝛ niſi in mō‑tibꝰ: ⁊ eſt maior mus qui viſus eſt in terra noſtra.

¶ Eritius ⁊ erinatius ⁊ cirogrillus ſunt idem aial. Totum aūt hoc aial eſt ſpinoſum: qa frigiditate complexionis vi‑ſcoſas ⁊ multas habet ſuperfluitates que in ſpinas cōuer‑tūtur. Eſt aūt habitans in cauernis preſagū animal vento‑rū ⁊ ventos timēs: ꝓpter qꝺ duo vel quatuor facit in antro oſtia: ⁊ vbicūqꝫ precognouerit ventū ſpiratuꝝ ſe conuertit ad plagā oppoſitā ⁊ claudit oſtiū per qꝺ venit ventꝰ. Inter quadrupedia v̄o habet hoc ꝓpriū ꝙ teſticulos intus habꝫ ſuper renes ſicut auis: ⁊ ideo eſt velocis coitꝰ: ⁊ duos anos ad ſtercus eijciendū ſolus diciꝛ habere. Caro aūt eius di‑citur eſſe deſiccatiua ⁊ diſſolutiua ⁊ confortans ſtomachuꝫ ⁊ ventrem ſoluit ⁊ vrinam prouocat. Utilis aūt his qui ad lepram elephanticam ſunt diſpoſiti.

Nō. ꝓprieta‑tes carnis eri‑tij.

¶ Eritius etiam quando anteq̄ꝫ vrinaꝫ faciat agitaꝛ per re‑dūdantiam vrine: ita inficiꝛ ꝙ etiam ſi euadit venatorē ſpi‑ne computreſcūt: ⁊ ideo a peritis poſt vrine proiectionē agi‑tatur. Eſt aūt eritius pinguis porcelli modū exprimens qn̄ excoriaꝛ. Cinis autē combuſti eritij cū ſpinis ſi pici cōmi‑ſceaꝛ cicatricibꝰ pilos reddit. Coit eritius ſtans cuꝫ femi‑na ⁊ erectꝰ propter ſpinas ſicut in ante habitis naturis ani‑maliū diximus. Diciꝛ aūt hoc animal eſſe ad multa medi‑cinale. Caro enim eiꝰ eſt diſſolutiua valde. Si autem ſicce‑tur caro eius ⁊ bibatur cū oxymelle valet contra hydropeꝫ carnoſam ⁊ contra tumidā ⁊ contra citrinā ⁊ contra paraly‑ſim ⁊ dolores renū ⁊ contra fluxū humoꝝ ad viſcera. Epar eius deſiccatum ad ſolem calidum ſuper teſtam confert ſi‑cut ⁊ caro eiꝰ ad ptiſim ⁊ dolores renum: ⁊ ſi fiat emplaſtruꝫ valet contra contractū neruorum ⁊ dolorem prouenientem in ventre ex ventoſitate groſſa ⁊ citra difficultateꝫ digeſtio‑nis. Valet aūt contra ea que diximus aſſus calidus ⁊ a pa‑tiēte comeſtus. Eritius ſalſus bullitus in aqua donec ſe‑paretur ab eo pinguedo ſi cuꝫ eius adipe inūgatur ⁊ ponaꝛ in domo vel camera vel lecto congreganꝛ ad eam pulices. Si fiat ex felle ipſiꝰ collyriū ⁊ mittaꝛ in oculos valet cōtra le‑pram. Et ſi ex renibus eiꝰ ſumatur pondus vnius vncie a patiente difficultatem vrine cū aqua ciceꝝ nigrorum diſſol‑uit ſtatim ⁊ diſſinteriam ⁊ tuſſim curat. Aſſiduitas autē co‑meſtionis eiꝰ generat guttationem vrine ⁊ eſt optimū con‑tra ventū pueroꝝ ⁊ contra eos qui mingunt in lectis. Dici‑tur etiā ꝙ oculus eiꝰ dexter frixus ad pondus vncie aſſatꝰ cuꝫ oleo alnule ſi ponatur in vaſe eneo rubeo deinde colly‑riaꝛ ex eo qui videre voluerit de nocte nihil occultabitur ei in tenebris quin videat ſicut de die. Siniſter v̄o oculus fri‑xus poſitus in vaſculo infert ſomnū homini quādo cuꝫ ſū‑mitate ex eo in aurem eiꝰ mittiꝛ. Eritius autē qui monta‑nus ſiue marinus vocaꝛ ſi comburaꝛ purgat materiam ſub‑tilem ⁊ attenuat. Quidā etiā vtūtur eo in vlceribꝰ quibꝰ ſu‑perueniūt carnes peſſime. Coriū aūt eritij ſylueſtris com‑buſtū cōmixtū cū pice liqda ſi confriceꝛ cuꝫ eo allopitia cu‑raꝛ. Eritiꝰ autē combuſtus ⁊ tritus curat fiſtulam ſi impo‑naꝛ in eam. Sanguis eiꝰ mixtus cū melle ſi ex eo fiat garga‑riſmus cū aq̄ calida remouet groſſitieꝫ vocis ⁊ raucedinē: ſanguis aūt eius ex decolatione ſumptꝰ cum tātūdem olei mixtus ſi inungaꝛ cū eo corpus viri ignorantis ligaꝛ ab oi‑bus mulieribꝰ vſqꝫ ad menſeꝫ: ⁊ ſi abſcidaꝛ caro eius abſqꝫ decolatione: ⁊ deinde ſuſpendaꝛ ſuper beſtiam vel ſup ho‑minem cuiꝰ minctura difficilis eſt ſtatim mingit. Eritius montanus melior eſt domeſtico ⁊ habet ſpinas in modum acuū ⁊ conſimilis eſt in cura. Melioris etiaꝫ eſt comeſtiōis ⁊ magis iuuat ſtomachū ⁊ fortior eſt ſuper mollificatiōe vē‑tris ⁊ ad inducendā vrinaꝫ. Omnis eritiꝰ combuſtus poſi‑tus ſuper plagā habentem carnem ſuperfluā: remouet car‑nis ſuperfluitatem. Allopitie etiā eſt medicina. Sumaꝛ ci‑nis eritioꝝ marinoꝝ ⁊ ex gallis rubeis ⁊ amigdalis ama‑ris: ⁊ quantū eſt hoc totū pro media parte ſumaꝛ de ſterco‑re muris: ⁊ teraꝛ hoc totū cū aceto multū: ⁊ ſuperponaꝛ lo‑co allopitie ⁊ curat eā: ⁊ tanti iuuamenti eſt ſi ſumaꝛ de ci‑nere corij eiꝰ: aut de cinere capitis eiꝰ: aut de cinere interio‑rum eiꝰ cū ſepo vrſi: iā enim incipiet humor recurrere abſqꝫ labore poſtq̄ꝫ inde fricaꝛ locus donec rubeſcat. Eritiꝰ etiaꝫ marinus permixtꝰ cuꝫ medicinis ſcabiei confirmat eas in ſuo effectu. Pliniꝰ auteꝫ narrat qꝺ ⁊ vulgare eſt ꝙ eritius vuam vel poma portat inuoluens ſe in ea ⁊ infixa ſpinis de‑fert ſecū. Dicit etiaꝫ ꝙ cū timet inuoluendo ſe intra ſua ar‑

ma recipit: sed cũ in aqua calida ponitur delectatus aqua
membra relaxat: ⁊ ad propriam se formam conuertit.
¶ Eriminiũ qđ qdã erinebinũ vocãt animal est paruulum
figure mustellarꝫ hyeme cãdens ad instar niuis: estate aũt
faluũ sicut mustella: candet tamẽ semper in vẽtre: ⁊ in extre
mitate caude nigerrimũ est: mures isequit̃ ⁊ aues ⁊ carni/
bus vescit̃: ⁊ pellibꝰ eiꝰ decorant̃ hi q in vestitu gloriant̃.

Alenã dicũt aĩal Libye in dsertis agẽs supbũ
⁊ se ꝯ ipm erigẽtibꝰ hoibꝰ ĩfestũ ⁊ decerpẽs eos
cũ vicerit ⁊ humiliatis corã se hoibꝰ parcẽs ⁊
eos euadere aliquando permittens.
¶ Furonẽ vel furũculũ Gallici furetrũ vocãt
⁊ est aĩal paruũ maiꝰ mustella inter albũ ⁊ cro/
ceũ hñs colorem. Est aũt ferũ ⁊ audax cuniculos de antris
in rhetia expellẽs: oibꝰ animalibꝰ ĩfestũ: aut ꝓpter irã vt di/
cũt qdã: aut pp sanguinem quẽ bibit lꝫ carnes nõ comedat:
partu est fecũdũ septẽ vel nouẽ aliqñ edẽs partꝰ: ꝓstratum
coire dicit̃ femina tẽpore luxurie mare carẽs tumescit ⁊ mo
rit̃: ⁊. 40. diebꝰ ĩpregnat̃. 30. diebꝰ manet nõ videns: ⁊ cũ eta
tem. 70. dierꝫ impleuerit venat̃. Est aũt hoc animal medi/
cinale vt dicũt. Uirga eniꝫ furonis masculi magne vtilita/
tis est eis qui patiunt̃ in vesica ⁊ eis que guttatim ⁊ cũ dif/
ficultate mingũt si terat̃ ex eo vncia ⁊ misceat̃ cum modico
gari ⁊ potet̃. Si hoc animal momorderit aliquem ⁊ locus
morsus sit subnigri coloris ⁊ augeat̃ in eo dolor: cura illius
est vt potet̃ vinũ purꝫ ⁊ ponat̃ in vna hora emplastrũ super
morsum exceptis tritis ⁊ alijs tritis ⁊ folijs ficus ex cimino
tritis. Fel eiꝰ potatuꝫ perimit nisi potanti per medicamina
subueniat̃. Furonis aũt cerebrum cũ aceto frixum ⁊ bibitũ
curare dicit̃ morbum caducum. Si ex sanguine eiꝰ aposte/
ma post aurẽ proueniens inungatur confert. Medulla eiꝰ
combusta si cinis eius sumatur cuꝫ cera liquefacta cũ oleo
lilij confert ad idem.
¶ Furioꝫ aũt animal est Arabice vocatũ: ⁊ est ĩtemperatis/
sime comestionis: ita vt pp cibũ sepe incurrat periculum: ⁊
est parue vite pp excessuꝫ sue corruptiõis. Est aũt ferũẽtis/
simum in coitu: ita ꝙ in feminã grassare videt̃: ⁊ cũ coitũ p/
ficere non poterit clamat: coitum autem exercet prostratuꝫ
super feminã more hominũ sicut ⁊ symiarum genus.
¶ Felas bestiã Piliniꝰ dicit in antris habitãtẽ ꝗtitate par/
uã: malitia ⁊ dolis maximã: stercus ex antro ꝓijcit ⁊ humo
operit ne dephendi possit inditio stercoris eius habitatio.
Bestias autẽ in ꝗs põt tractu graui ⁊ doloso corporis insi/
diãs: vbi apto locatas videt insilit ⁊ interficit ⁊ deuorat.
¶ Finge vt Plinius dicit animalia sunt Ethiopie fusci co
loris mamillas geminas in pectore habentes sic homo nec
fera multum que domari non possunt: nec ita mãsueta fiũt
vt nocentibus non noceant. Pacem enim habent cum pa
cem secum habentibus.

Lis animal est notũ ⁊ est colore variũ in dor/
so grisseũ ⁊ in ventre albũ: breuioris pili ⁊ tene
rioris corij ꝗ id qđ vere varium vocat̃. Ani/
mal est de genere muris: succo pomorꝫ vescit̃:
in syluis vagat̃: hyeme tota dormit: ⁊ estate
euigilat ⁊ in dormiẽdo pinguescit: ⁊ ideo ver/
sus Boemiã ⁊ Carinthiã in autũno rustici in syluis cella/
ria parant: ⁊ in his se collocant ista animalia in numero p/
maximo ⁊ in eis ad esum hoium colligunt̃. Est aũt ꝯtra pa
ralysim valens eius vrina: vt dicit Plinius.
¶ Gali est aĩal qđ muribꝰ vescit̃: pp qđ etiã cũ serpentibꝰ q
etiã mures comedũt pugnat ⁊ cũ vicerit eos deuorat: ⁊ po/
stea rutham comedit cõtra venenuꝫ. Hoc animal in cauer
nis habitat ⁊ ad meridiem ⁊ ad aquilonẽ hostia parat vt
vndecũqꝫ ventus veniat sit tutum contra ventum.
¶ Genocha bestia est paulo minor vulpecula: colorẽ hꝫ in/
ter nigrũ ⁊ croceum maculis nigris interpositis: mansueta
est si nõ lacessit̃ iniurijs: sup riuos aquarꝫ cibum querẽs.
¶ Guesseles vel roserule vulgariter vocantur mures qui/
dam quorum stercus habet musci odorem: ⁊ hunc odorem
habet etiam pellis muris. Est auteꝫ hoc mus in dorso ful/
uus ⁊ in ventre albus in pratis habitans ⁊ super riuos: et
aliquando in domibus si prata eis viridantia adiacentia
sint. Hoc animal stercus suum in vnum congerit quasi in/
namenti aliquid sciat in ipso.

Bex est aĩal de gñe capri: colore fuluũ in alpi/
bus Alemanie abundãs ꝗtitate maiꝰ magno
hirco: vastis valde cornibꝰ capite honustũ ita
vt cadẽs de rupibꝰ totũ corpꝰ cornibꝰ excipiat:
scãdẽs valde rupes ⁊ cũ vlteriꝰ scãdere aũ ve/
natorẽ nõ valet aliqñ redit ⁊ venatorẽ dijcere
nitit̃: sꝫ peritꝰ venator cruribꝰ diuaricatis dorso eius insilit ⁊
cornua manibꝰ apphẽdit: ⁊ sic aliqñ de rupe depositus eua/
dit. De hoc aũt aĩali plura in prehabitis dicta sunt.
¶ Ibrida aĩal est ꝗdrupes bigenerum siue ex duobꝰ natum
apro videlicet syluestri ⁊ porca domestica: sicut ⁊ cinirus na
scitur ex oue femina ⁊ hirco: ecõtra aũt musino ex capra et
ariete: que enim animalia idem tempus habent ĩpregna/
tionis ⁊ equalitatem vteri ⁊ non multum distant in figura
cõmiscentur sicut in ante habitis diximus.
¶ Istrix est aĩal qđ vulgariter porcus spinosus vocat̃: ⁊ ẽ de
genere eritij: iuxta marina etiaꝫ habitat ⁊ aliqñ in monti/
bus: valet enĩ ⁊ in terra ⁊ in montibꝰ. Latet aũt in estate: et
de cauernis prodit hyeme econtrario multis animalibus:
⁊ est grauis ire: in dorso longas habens spinas quas ad li/
bitum aliquãdo in canes ⁊ homines iaculatur.
¶ Jona aĩal est ad ꝗtitatẽ lupi fere: in sepulcris mortuorum
frequẽter habitãs: stabula aũt libẽter sequit̃ equorꝫ: audi/
tu frequenti discit ⁊ noĩat: ⁊ noĩat hoĩes ⁊ canes ⁊ vocatos
deceptos occidit ⁊ deuorat: vomitꝰ ẽt singlutiendo vt hoĩes
aliqñ mẽtit̃. Dicit̃ ꝙ canes venatici vmbra eiꝰ contacti la/
tratũ pdũt. Dicit̃ ẽt ꝙ colorẽ variat ad libituꝫ. Dicũt ẽt q/
dã ꝙ oẽ aĩal qđ lustrauerit heret vestigio eiꝰ. Germanorũ
etiã artifices narrãt hãc bestiã in oculis vel verius in frõte
gestare lapidẽ pciosum. In collo aũt huius aĩalis pili sũt sic
in collo equi. Dicunt quidam ꝙ ita rigent sibi spondilia ꝙ
collum flectere nequit nisi toto rotato corpore. Jorach etiã
dicit ꝙ aliquãdo est mas ⁊ aliquãdo femina: ⁊ ꝙ in cauda
virus colligit. Sed iste Jorach frequenter mentitur.

Eonũ tria sunt gñа: breues. s. multum hirsuti
in collo: ⁊ hi sunt ĩbecilles ⁊ graciles de leopar
dis ꝗsi cõpositi: ⁊ hi sunt timidi: ⁊ sũt lõgi: ⁊ hi
sunt fortes. Est aũt aĩal magis gaudẽs ⁊ libe
ralius: pp qđ rex dicit̃ ferarꝫ: ⁊ q̃a cõicatiuum
est pde: ideo ĩdignat̃ ꝓuidere in crastinum: et
abhorret iterꝫ redire ad sui cibi reliquias: sꝫ pmittit accipi
a quocũqꝫ: ⁊ maxie ab hoĩe: quẽ ẽt nõ perimit nisi in magna
fame qñ aliũ nõ iuenit cibũ. Obuiãtes aũt ⁊ ꝓuocãtes ⁊ p/
stratis ⁊ veniã petẽtibꝰ aliqñ parcit: ⁊ cũ raro formidet scor
pionẽ mirabilr̃ fugit ⁊ abhorret. Albũ ẽt gallũ multũ time/
re dicit̃: ⁊ qñ domitus est catuli pcussiõe disciplinat̃. Cibo
etiã supimpletꝰ pcipue si currẽdũ in fuga psumpserit ĩmissis
per os vnguibꝰ eijcit cibũ: ⁊ scđꝫ nisi pmus digestꝰ sit vix ac/
cipit. Dicũt Pliniꝰ ⁊ Solinus ꝙ aliqñ in pede vel ore infi/
xũ ⁊ ĩpediẽs aliqđ hñs blãdit̃ hoi occurrẽti vt ĩpediens ex/
trahat ac querẽti refugiũ claudit vias nisi hoc pficiat. Di/
cũt ẽt leenã eẽ feruẽtẽ in cõcupiscẽtia coitꝰ ⁊ leonẽ nõ multuꝫ
potẽtẽ coire pp nimiũ calorẽ: ⁊ iđ leenã adulterari cũ pardo
⁊ hoc odore pcipere leonẽ: sꝫ illa prius ꝗ ad leonẽ redeat se
lauat aqs niuis ⁊ odorẽ adulterij deponit: sꝫ ego hoc puto
eẽ falsuꝫ. In blãdimẽto caudã hꝫ imobilẽ: i ira ãt pmo cau/
da pcutit terrã ⁊ postea dorsuꝫ ⁊ tũc ĩsilit: ⁊ in ira calore ꝯsu
mit̃ ĩtra seipꝫ. Cor tñ eiꝰ pcipue calet iter mẽbra. Leo ꝓpor
tiõe corporis sui fortiora ⁊ maiora ⁊ duriora hꝫ ossa ceteris
aĩalibus: pp qđ collisa emicãt ignẽ: nec hꝫ medullam nisi in
cruribꝰ ⁊ focilibꝰ. Infestũ hꝫ onagrũ ⁊ hũc ex odio venatur.
Dicit̃ etiã quasi continue febricitare de quartana. Sꝫ hoc
pro certo falsuꝫ est: q̃a nã nullũ aĩal facit nisi eq̃litatem hẽat
cõplexionis sue spẽi debitã ⁊ in illa est sanũ. Infirmꝰ aũt ali/
quãdo venat̃ symiã ⁊ cibatꝰ ea sanat̃: ⁊ potatus ẽt aliqñ san
guine canis sanat̃ aliqñ. Adeps eiꝰ calidior est oĩuꝫ aĩaliuꝫ
adipibus: ⁊ perunctꝰ eo fugat oẽ aĩal etiã serpẽtes. Os col/
li siue spõdiles cõtinui sũt ⁊ caro dura sicut tota sit neruus:
⁊ ideo retro aspicere nõ põt. Interiora aũt eiꝰ sũt sic canis: ⁊
etiã dentes nisi ꝙ maiores sunt. Exteriora ṽo sicut catti: ⁊
cũ per lapidosa gradit̃ retrahit vngues ⁊ parcit eis ꝗsi suis
armis. Caro leonis calidior est canina ⁊ cum hoc sicca: va/
let autem in cibo paralyticis: ⁊ q̃a tarde digerit̃ generat in
cibo ventositates ⁊ torsiones: vestes in corio eius deuolute

Falsuz est q dici solet leones ꝯtinue febricitare febri quartana.

secure sunt a tinea. Coriū aūt eius cū corio lupi positū depi
lat ipm: ⁊ similiter alia coria. Si suffumigatio ex sepo ei⁹ cir
ca aquā fiat vel ex eo aliqd in aquā veniat ꝓhibet lupos ne
bibāt eā. Si sepo ei⁹ cum alijs trito: ita ꝙ odorē alij vincat
corp⁹ aliqđ perungaꝛ nunq̄ lupi accedunt ad ipm. Si cum
sepo ei⁹ liquefacto circuitus ouium inungaꝛ nunq̄ accedēt
ad eū lupi: nec alia rapacia. Si dēs leonis q caninus vocaꝛ
collo pueri suspēdaꝛ anteq̄ cadāt dētes ⁊ in ortu dētiū secū-
doꝝ securū reddet a dolore dētiū. Sepū leonis permixtum
vnguētis alijs delet maculas in hoie. Sāguis eius ꝯfrica-
tus super cācruz curat eū. Fel leonis potatū parū: curat icte
riciā. Epar eius in vino positum ⁊ bibitum dolorem aufert
epatis. Cerebrum eius acceptum inducit amētiā. Instilla-
tum aūt auri cum oleo aliquo acuto valet ꝯtra surditatem.
Testiculus aūt eius tritus cum rosis datus sterilitatē indu
cit in potu acceptus: similiter facit comestus assus vel cru-
dus. Stercus eius in vino potatum facit abhorrere vinuz.

¶ Leopardꝰ qdā eādē spē bestiā vocāt cū pardo lz diuersa
sit ⁊ cōsimilis: qr leopardus cōponiꝛ ex leena ⁊ pardo: rufus
aūt est nigris maculis interpositis. Est aūt aial fortis ire ⁊
cuz egrotat sanguine capri syluestris pasci querit ⁊ stercus
hois querit in medicinā: ⁊ qđ mirabile est cāphora delectaꝛ
⁊ custodit arborē eius ne accipiaꝛ. Qñ domesticaꝛ: si in sal-
tu tertio vel quarto predā nō accipit idignaꝛ: ita ꝙ nisi san-
guine placeꝛ aliqñ in venatorez insilit. Caro autē hui⁹ aia-
lis est calida ⁊ sicca: pignedo aūt grossa cū acuitate ⁊ vtilis
est paralyticis ⁊ pulsum cordis patiētib⁹: patiētib⁹ reuolu-
tionē qñ assaꝛ ⁊ patiēs ei⁹ recipit odorē valet. Sepū ēt hui⁹
cū oleo lauri mixtū curat scabiosum cui⁹ scabies cutē icidit.
Sanguis eius ꝯfert tumori venarum si locus cum eo cali-
do fricetꝛ. Fel ei⁹ paruo pondere cuz aqua sumptū abscidit
generationē ⁊ inducit sterilitatē. Fel recēter sumptū est ve-
nenuz letiferuz: nec hz aliq̄ desiccationē: vnde si ex vno su-
maꝛ pondus aurei necat ipsa die: vnde qdā potans de ipso
ad pondus vncie incurrit mortē sequenti die cum dormiet.
Testiculus dexter comestus a muliere cui⁹ abscisa sunt mē
strua restauranꝛ. Si autē assuescat esum eius cerebro fient
menstrua ipsius. Leopardus diligit vinum: ita ꝙ inebria-
tus capiꝛ. Cerebrum leopardi cum succo eruce mixtuz cor-
roborat coitum si cum eo virga viri vngaꝛ. Medulla eius
potata aufert vulue dolores.

¶ Lepus notū est aial celeritate ingens: posteriora crura ha
bens longiora q̄ anteriora: ⁊ iō montē melius scādit q̄ de-
scendat: pilosum hz pedē: timidū est aial: ⁊ tñ magni cordis
sed frigidi sanguinis ⁊ frigidi cordis: ⁊ iō ad pastum nō nisi
nocte ꝓgrediꝛ. Nunq̄ multū pinguescit: ⁊ qñ sub tectis nu
triꝛ ⁊ nō moueꝛ aliqñ ren ei⁹ dexter sepo operiꝛ: ⁊ tūc moriꝛ.
Inter aialia in vtraq̄ mādibula dētes habētia solus hz co-
agulū: ⁊ hoc est melius q̄to lepus est antiquior. In terris val
de frigidis albi sunt sicut in alpib⁹: in alijs aūt qdā eoꝝ al-
bescunt hyeme ⁊ estate reuertunꝛ ad ꝓpriū colorē. In locis
aūt in qb⁹ eē ꝯsueuerunt vix vnq̄ eradicari possunt ꝓpter
duplicē eoꝝ ipregnationē. Dicunt aūt in cyratha nō esse le-
pores: sicut nec cerui nec capri nec capre nec vrsi viuunt in
Africa. Est aūt aial simplex nullius defensionis nisi per fu-
gā: ⁊ apertis oculis dormiēs. Cum hoc aiali mustella dicūt
dolose ludere: quē cum ludo lassauerit per guttur apprehē-
dit ⁊ fortiter adherens stringit: nec propter cursum leporis
separaꝛ ⁊ tādē lassatum inteficit ⁊ comedit. Caro aūt lepo-
rina sanguinē grossum generat multiplicatiuū cholere ni-
gre: desiccat aūt ⁊ subtiliat: ⁊ iō valet ꝯtra visceruz dolorē: ⁊
abscidit fluxuz vētris: ⁊ caro eius frixa cuz oleo si ex ea fiat
clystere fluxum vētris remouet ⁊ vlcera intestinoꝝ: si come-
daꝛ caro ei⁹ assa in furno vel in patella idē operaꝛ. Si ma-
cule nigre vmbrose pessime cum sanguine eius vnganꝛ re-
mouenꝛ. Caput leporis cōbustum tritum cum aceto si inun
gaꝛ cum eo alopicia curaꝛ. Caput assum ⁊ cerebruz come-
stum iuuat ꝯtra tremorē ex infirmitatib⁹ ꝓuenientē. Epar
leporis desiccatum si ex eo sumat epilepticus pōdus vncie
iuuat: stercus leporis liquefactum cum aceto si ex eo inun-
ganꝛ vlcera grossa vel impetigo ex qua exit aqua citrina cu
rat ea. Stercus leporis posituz super mulierē que nunq̄ pe
perit nunq̄ pariet q̄diu tenuerit: ⁊ si ex eo modicū in vuluā
posuerit desiccat menstruum ⁊ desiccat matricē exiccatione
vehementi: qui habuerit dolorez dentium ⁊ posuerit vnuz
de dētibus leporis in parte vbi dolor fuerit aufert dolorez.
Leporis integri combusti cinis confert contra lapidem in
renibus. Si potauerit mulier post purgationez suā tribus
diebus ꝯtinue coagulum leporis dicunt quidā ꝙ prohibet
conceptionem ⁊ aliquādo iuuat vt dicit Auicen. Si autem
imposuerit vulue post suam purgationez semper iuuat ad
conceptuz: fel leporis mixtum cum melle albo valet contra
albuginem oculoꝝ: pulmo etiā leporis superpositus oculis
medeꝛ: ⁊ contritus ⁊ illinitus pedes sanat.

¶ Leutrochochā dicunt quidā bestiā esse ex multis compo-
sitam: nā corpus habet velut asini: clunes vt cerui: pectus
⁊ crura vt leonis: caput vt camelli: sed oris hiatum vsq̄ ad
aures: bifidas habet vngulas: dentes vt leo: ⁊ voces homi
num imitaꝛ: ⁊ vniuersas bestias precedit velocitate.

¶ Leoncophona vt dicit Solinus est bestia modica que ca
pta exuriꝛ in cineres: ⁊ si cineres illius asperganꝛ super ve-
stigia leonū: necanꝛ leones qñ modicū ex eis attigerint: ⁊ iō
leones nāli odio hāc persequunꝛ bestiā ⁊ ꝯstringunt cōpre-
hensam: leones tñ in morsu ipsius exanimes fiunt: bestia ēt
ipsa vrinā quā leo abhorret spargit contra leonem.

¶ Lacta aial est in sepulcris habitans ⁊ delectaꝛ in cadaue-
rib⁹ mortuoꝝ. ¶ Lamia est aial magnū ⁊ crudelissimuz no-
cte syluas exiēs ⁊ ortos intrās ⁊ frāgēs arbores ⁊ dissipās:
eo ꝙ hz bracchia fortia in oēm actū habilia: ⁊ cū hoies su-
peruenerint vt dicit Aristo. pugnat cū eis ⁊ morsib⁹ vulne-
rat. Sanciatus aūt morsib⁹ eius nō sanaꝛ donec eiusdē be
stie rugiētis vocez audierit. hoc aial in desertis ⁊ ruinosis
habitare dr ⁊ feminā diligit ⁊ aliquātuluz figurat feminā: ⁊
est piū feminis qñ lactat. Dñt qdā lamie sūt in chaldea ca-
pris in q̄titate eq̄les ⁊ domesticanꝛ ⁊ vberes sunt in lacte.

¶ Lauzanx vt dicit Solinus aial est senissimum: ita ꝙ etiā
ipsos deterret leones: persequitur tñ oēs bestias ⁊ precipue
que alias depdanꝛ ⁊ pre oibus odit hoiez: sed suo pcit gñi.

¶ Linx est aial notuz perspicax oculis: ita vt fm poeticas fa
bulas corpora solida penetret: linguaz hz serpentinam quā
vltra modum extendit: collum circū agit: ⁊ oculos hz ꝓmi-
nentes: vngues magnos: lupo longior est. Sed crura habet
breuiora: velox est saltu ⁊ venatu viuit: innocuum est homi
ni: in collo varium fere omnis coloris hyeme hirsutū ⁊ esta
te quasi nudum: de vrina eius dicitur nasci lapis ligurius:
sed inuidere diciꝛ homini ⁊ vrinaz sub harenis abscondit.

¶ Lincisius aial est ex cane patre ⁊ lupa matre ꝓcreatū ⁊ co
lorem ⁊ mores imitans vtrinsq̄ ⁊ ex ferox ⁊ acerrimum.

¶ Lupus est aial notum ferox ⁊ dolosum de quo dicunt ꝙ si
hominem videns preuenerint intuitu oculoꝝ vocez aufert
⁊ si preueniꝛ ab homine audaciā amittit: ⁊ si homo soluerit
amictum vocem recuperat. Si lupus aliquem sequiꝛ ⁊ ille
subsistens signum inter se ponit ⁊ lupus subsistit timens illa
que actionē. Uadens lupus per fraudes lambit ⁊ lubricos
facit pedes ne incessus audiaꝛ: aliqñ visuz est ꝙ lup⁹ in ore
frondes ⁊ ramusculos salicis accepit ⁊ sic se abscondit: tiñ
os porrigēs vt capras frondes salicis pascentes deciperet:
oues odit nāliter ⁊ nō satis sibi: sz oēs q̄tūlibet multas in-
terficit si pōt: raptā tñ ouē cū audit persequētes illesam por
tat: ne morsa ⁊ lesa sibi cursus faciat ipedimētū. Lupi i toto
anno nō nisi duodeciz coeunt dieb⁹ ⁊ est virga eoꝝ ossea: ⁊
tūc sunt ferociores: vlulādo vnus precinit ⁊ alij ꝯclamāt: fa
melici aliqñ terra satianꝛ que glis vocaꝛ: hac ēt superim-
plenꝛ cū equuz vel bouē vel aliud forte aial ꝓsternere que-
runt: ⁊ cū ꝓstrauerint terrā euomūt ⁊ ad p̄dā reuertunꝛ: sz
qñ p̄dā hñt ⁊ alia se obtulerit iterū scđaz inuadunt q̄si p̄ntis
obliti. Qđ aūt superest abscondunt suffodiētes: tñ ex equo
diuidūt his qui in venatione fuerint: ⁊ si superest alios vlu
latu aduocāt: ⁊ qđ diciꝛ ꝙ latratu carēt falsum est; in vesica
lupi syroches lapis nasci diciꝛ. Lupus vorat carnes potius
q̄ comedat ⁊ nō ipinguaꝛ: nec mlto vtiꝛ potu: qr potus nō
iuuat cibū indigestū: nō masticatus aūt cib⁹ nō bene dige-
riꝛ. Stercus lupi siccuz est: ⁊ cū vētositate eijciꝛ ⁊ frequēter
super albā spinā ⁊ vrina eius est odora. Lupi etiā aliqñ ho
mines comedūt sz raro: sz postq̄ gustauerūt tūc hoies ipe-
tu aggrediunꝛ pp carnis dulcedinē: lupi ferūt secū catulos
qñ fugiūt sic ⁊ canes: viscera hñt debilia. ⁊ qñ ifirmanꝛ i eis
herbas comedūt ⁊ p̄cipue draconteā ad acuendos dentes.

Cetera aũt aĩalia sana herbas nõ comedũt p̄ter hoĩem ⁊ vrsum si carnibus viuunt. Lupi senescentes de facile venantur: ⁊ tunc villis approximãt ⁊ in periculũ se p̄cipitãt quasi vitã fastidientes: sunt enim longe vite ⁊ in senectute dentes perdunt: in exterioribus corporis sustinent multos ictus ⁊ vulnerati se gregi lupoꝝ nõ immiscẽt: q̄ occiderentur ab eis timentibus dep̄hendi sanguine ipsoꝝ ꝓpter q̇d soli euntes vulnerati sanguinẽ suũ lãbunt ne deprehendant: et hoc ego sum expertus. Morsus aũt lupi rabidi periculosus est sicut morsus rabidi canis. Est aũt aĩal audax dolosum domesticabile: ⁊ tunc ludit sicut catulus: sꝫ nõ deponit odiũ ad venatorẽ ⁊ agnos ⁊ alia aĩalia minuta que lupi comedũt. Dicit quidã ꝙ Ethiopia lupos hꝫ varios crine iubatos. Breues aũt lupi inter ceteros sunt magis audaces: canes sola iugos interficiunt cõprehensos ⁊ suffodiunt. Cerebrũ lupi ⁊ canis p̄cipue crescit ⁊ decrescit crescente luna: lꝫ hoc fiat in omnibus animalib᷑: cor lupi desiccatũ ⁊ seruatũ multũ aromaticũ dicit̃ fieri. Caro lupi dicit̃ eẽ frigidior carne canis ⁊ fetida. Odiũ aũt q̇d est inter lupũ ⁊ oues in oĩbus membris est radicatũ: ita ꝙ corde de visceribus ouiũ cum cordis de visceribus lupi factis permixte nõ sonãt. Tympana de corijs lupoꝝ pulsata insurdant audientes. Si virga lupi in alicuius nomine viri vel mulieris ligẽt non poterit coire donec nodus ille solutus fuerit. Uestimentũ de lana aĩalis quã lupus comederit factũ semper est pediculosum. Cauda lupi suspẽsa ad p̄sepe boum ꝓhibet boues comedere. Epar lupi desiccatũ ⁊ tritũ si ex eo bibit̃ coclear valet cõtra epatis dolorẽ cuiuscũq; fuerit cõplexionis. Dicit etiã Gyrgyr phs ꝙ epata oĩum aĩaliũ valent ꝯtra dolorẽ epatis. Unde vultur patiẽs dolorẽ epatis venat̃ aues magnas ⁊ epata comedit. Gal. dicit ꝙ pulmo lupi coctus ⁊ siccatus ⁊ tritus cũ pipere ⁊ lacte iumentino cõmixt᷑ in potu sumpt᷑ valet patientibus defectũ anhelitus. Si caput lupi columbario suspendat̃ nõ accedet murilegus vel furo: nec aĩal columbis nociuũ. Si aliquis in lãcea calcaneum lupe femine deferat ⁊ alij lãceati cõtra ip̄m veniãt nõ ei nocebunt q̄diu in lãcea calcaneus remaneat.

C Fel lupi cum grano musci mixtũ ⁊ ad nares in principio ⁊ in medio mensis positũ iuuat eum qui est caducus. Mixtũ aũt cũ oleo rosacio si inungat̃ quis in supercilijs diligetur a mulieribus cum deambulauerit cum eis: siquis testiculũ dextrum lupi cum oleo misceat ⁊ mulieri cũ lana ad imponendũ vulue dederit remouebit̃ ab ea coeundi desiderium etiã si fornicaria fuerit. Sanguis lupi permixtus cum oleo ⁊ auribus instillatus confert surditati. Dentes corium vel oculos lupi siquis secum deferat in causa obtinebit si aduocatum habeat: ⁊ erit diues apud omnes gentes. Uirga lupi in furno assa ⁊ incisa si masticetur ex ea pars: statiꝫ excitat coitus desiderium. Dens suspensus super aliquem non timebit. Tympanum magnum factum ex corio lupi et percussum facit crepare alia tympana. Caro lupi trita cũ modico piperis confecta et cum melle despumato confert patientibus colicam: si cum corio lupi venter patientum constringatur: et si assuescat patiens sedere super ipsũ corium valet ei. Stercus lupi cum vino albo et subtili coctũ nimis confert colicis: et dicitur ꝙ si corium super coxam eiusdem suspendatur: et cum filo lane quam lupus momordit ligetur confert ad idem. Oculus dexter lupi super puerum suspensus amouet timorem: ⁊ similiter dentes eius et coriũ. Si cauda in villa sepeliat̃ prohibet ab introitu eius lupos ⁊ muscas.

C Luter animal est notum longius catto et latioris corporis et longioris: et lõga cauda: et breuiũ cruriũ colore fuscũ et colore nitente: propter quod ornamenta in oris vestium inde fiunt: in antris habitat super aquas et venatione piscium viuit: et lꝫ spiret tamen diu est sub aqua: et ideo pro preda piscium gurgutia intrans aliquando submergitur: antra tanta replet piscium multitudine ꝙ inficiunt aerem vicinum: domatur enim aliquando: ⁊ tunc pellit pisces in rhetia: ⁊ est animal multũ lusiuum quando est domitum. Est etiam acutorum dentium ⁊ valde mordax. Caro eius frigida ⁊ fetida est: ⁊ corium eius dicitur contra paralysim habere effectum: alios etiam cibos q̄ pisces comedit: sed pisces inter omnes magis diligit.

Mulus aĩal notũ est laborib᷑ aptũ plus sequẽs asinũ q̄ equũ. Burdo aũt ecõuerso: eo ꝙ sperma maris operator est ⁊ formatiuũ: ⁊ iõ mulus asini ⁊ burdo vocẽ hꝫ equi: vtrũq; tamẽ ex dissimilib᷑ in cõplexione seminib᷑ valde generat̃: ⁊ hec est cã sterilitatis in eis sicut in antehabitis late disputatũ est: pariũt tamẽ mule in terris valde calidis aliqñ in q̄bus exterior calor frigiditatẽ asini temperat interiorẽ. Mulus hꝫ vngulã cũ qua si domus suffumiget̃: fugiũt ab ea mures: si homo de medulla mule ad pondus triũ aureoꝝ sumpserit stupidus efficiet̃. si duo testiculi muli in pelle eiusdem corij confringant̃ ⁊ super mulierem suspendant̃ nõ cõcipiet q̄diu eos super se habuerit. Cetera de hoc animali in antehabitis dicta sunt.

C Monocerontẽ vocãt ex multis cõpositũ mugitu horridũ equo corpore: elephãtinis pedib᷑: cauda suilla: capite ceruino: in media fronte cornu gestãs: splẽdore miro pulchrũ: longitudinis q̄tuor pedũ: adeo acutũ ꝙ facili ictu perforat oẽ q̇d ĩpingit. Uix aũt aut nunq̄ domari põt: ⁊ vix viuũ venit in p̄tãtẽ hoĩs: vinci enim se vidẽs occidit furore seip̄m.

C Molosus bestia est magna valde in multis locis inuẽta. Rictus magnos ⁊ vigentes habet: dentes fortes ⁊ prominentes: ⁊ ideo dure bellatur: que lꝫ omnibus horrenda sit ⁊ infesta tamen puerorum timet verbera ⁊ fugit eosdem.

C Marintomorion sicut in antehabitis diximus bestia est orientis raro visa: cui᷑ magnitudo est vt leonis coloris rubicundi: tres ordines dentiũ hꝫ in ore: pedes hꝫ vt leonis: facies eius ⁊ oculi ⁊ aures vt hominis: cauda eius vt scorpionis agrestis: sonus ei᷑ vt tube ⁊ voces imitat̃ hoĩs: velocitas eius sicut cerui ⁊ deceptos homines deuorat.

C Manticora aĩal est ex multis cõpositũ: faciẽ enim hꝫ sicut hominis: oculis glaucis colore sanguineo corpore leonino cauda scorpionis aculeo forti spiculata voce tã sibila vt modulos imitet̃ fistularũ ⁊ tubarũ ꝯtinentiũ: ⁊ humanas carnes auidissime comedit: ⁊ tres ordines dentiũ hꝫ in ore sicut dicunt Plinius ⁊ Solinus: ⁊ fere est p̄cedẽti similis.

C Musquelibet aĩal est orientis ad magnitudinẽ capriole in cuius iguine: sicut Platearius dicit apostema crescit de collectis humorib᷑: q̇d maturatũ collidit ad arborẽ: ⁊ decurrẽs sanies ibi indurata muscus vocat̃: ⁊ lꝫ tota caro ei᷑ ⁊ stercus muscus sit dicta: tamẽ sanies est nobilior muscus. Ipse virtute perdita in lacunis: ⁊ stercoribus recuperat et valet contra sincopin ⁊ cordis debilitatem ⁊ cerebri ⁊ epatis ⁊ stomachi dolores.

C Mãmonetus est aĩal minus q̄ symia fuscũ in dorso: in vẽtre cãdidũ: cauda lõga ⁊ villosa: collũ ita magnum hꝫ vt caput: ⁊ iõ ligat̃ in illijs non in collo: nasũ hꝫ distinctũ ab ore: sicut homo nõ continuũ sicut symia: ⁊ vocat̃ apud italicos spinga. Pugnat aũt implacabili odio cũ symijs: ⁊ lꝫ sit viribus impar: tñ audacia p̄ualet eis ⁊ in oriente nascitur. Sed bene viuit in nostris climatibus ⁊ sepe visũ est. Caput hꝫ rotundũ ⁊ faciem similiorẽ cũ homine q̄ symia.

C Mygale dicũt aĩal paruũ venenosum q̇d alicui᷑ est vigoris in iuuẽtute: sꝫ ꝯtinue per etatis icremẽta torpescit. Crudele est aĩo: sꝫ hũc dissimulãs blãdit̃ bestijs: ⁊ si põt veneno ĩterficit: maxime equos ⁊ mulos ⁊ p̄cipue equas p̄gnantes.

C Musio ẽ aĩal notũ q̇d murilegũ q̄dã: alij cattũ a capiẽdo vel astutia vocãt: mures ledit quos carbũculosis oculis nocte ꝯtemplat̃ ⁊ in antris tenebris cõspicit: tempore luxurie querit solitudinẽ: ⁊ iõ syluestre tũc efficit̃ quasi verecũdet̃: mundiciã diligit: ⁊ iõ lãbendo pedes priores loturã imitat̃ faciei: totã ẽt pellẽ lãbendo cõplanat: pugnãt aũt hec aĩalia obsidentia terminos sue venationis. Serpentes etiã ⁊ bufones interficit: sed nõ comedit ⁊ leditur veneno nisi aquã cito bibat: gaudet hoc animal leuiter tractari manib᷑ hominum ⁊ lusiuum est precipue in iuuentute: ⁊ formam suã in speculo aspiciens ludit ad eam: ⁊ si aliquãdo ab alto puteĩ eandem in aqua asperxerit volens ludere cadit ⁊ mergitur: q̄ aqua madefactum multum leditur ⁊ moritur nisi cito siccetur: loca consueta diligit ⁊ auribus abscisis facilius domi tenetur: q̄ guttas noctium in aures stillantes sustinere nõ põt. Est aũt agrestis ⁊ domestic᷑ ⁊ omnis agrestis grisei est coloris. Domesticus aũt diuersorum est colorum. Granones hẽt circa os: quibus abscisis perdit audaciam

De medicinis eius in littera. c. dictum inuenies.

¶ Mustella est animal notum: q̄uis longius tamen in figura corporis magis assimilat̄ martaro q̄ꝫ muri: ⁊ hꝫ anteriores dentes breues qḋ nō hꝫ mus: similiter infesta est muribus qḋ nō esset si esset de genere muris. Sunt aūt duo genera maius ⁊ minus: maius est in ventre cādidum ⁊ in dorso fuluū: cauernas terre ⁊ petrarū fissuras inhabitat: cū serpēte pugnās rutha agrestri se munit: catulos de loco trāsfert ad locū ne inueniant̄: infestū est gallinis: ⁊ oua earuꝫ sorbet ⁊ ipsas interficit: facile valde domesticat̄: in proselenā insulam mustelle nō trāseunt ⁊ illate moriunt̄. Similiter in boetiam illate fugiunt. Solinus dicit ꝙ basiliscum interficit et ipsi mortuo cōmorit̄. Mustella posita super morsum scorpionis confert valde. Mustella si salset̄. vꝫ. contra morbuꝫ caducum. Cinis eius apertiuus est poroꝝ: ⁊ ideo valet cōtra podagram si confricet̄ cū aceto. Caro eius siccata si potetur cū rutha valet contra morsuꝫ omnium animaliū. Coria masculi confecta si scribat̄ in eis ⁊ suspendant̄ super demoniacos ⁊ incantatos confert: si calcaneus eius ab ea viua extrahatur ⁊ super mulierem suspendatur nō impregnabitur quādiu ibi fuerit.

¶ Mus animal est notum ⁊ est multoꝝ generum valde: animal enim est agreste in agris in terra habitās ⁊ est duoꝝ coloꝝ rubeum ⁊ nigrum: ⁊ aliud est domesticum in horreis ⁊ in domibus habitans ⁊ est nigrum ⁊ paruulū: ⁊ est genus rubeum breui cauda acute vocis qḋ proprie sorex vocat̄ et est venenosum: ⁊ ideo non capitur a mustonibus. Est autē magnum ꝙ nos ratum vocamus: ⁊ est in arboribus habitans fuscum nigris in facie maculis: ⁊ est corilinum qḋ comedit auellanas: ⁊ hoc est rubeuꝫ cauda pilosa: ⁊ sunt multa alia genera: ⁊ vt Alexāder dicit in oriēte sunt mures vulpium quātitatem equātes ⁊ homines ⁊ animalia alia infestātes. In Arabia etiā inuenit̄ mus magnus anteriores pedes habens ad latitudinem palmi: ⁊ posteriores ad modū digiti. hoc animal coitu complectit̄ caudis ⁊ ruminat soluꝫ inter ea que dentes habent serrales: in coitu vrina eius dicit̄ venenosa que si tetigerit hominē corrodit vsqꝫ ad ossa. Nascit̄ aūt omne genus muris de terra: lꝫ etiā ex coitu sui generis generet̄. Unde in terris egyptijs quādo pluit plurimi generant̄: quidā in hoc genere albi inueniunt̄ ⁊ lapilli albi inueniunt̄ in stercoribus eoꝝ ⁊ sunt multe valde generationis. Omne autem genus muris grano vescit̄ ⁊ pane. Sed libentius durum comedit q̄ꝫ mollem: multos aliquādo caseos inueniens omnes attētat ⁊ postea de meliori comedit. Cum pāsilenos est luna iecur ei⁹ crescit et diminuit̄ in vtroqꝫ iterlunio: muris caro calida est ⁊ pinguis aliquātulum ⁊ in ea est virtus expulsiua melācholie: ⁊ si comedat̄ mus assus desiccat saliuā fluenteꝫ ab ore pueroꝝ: mus etiā fissus ⁊ morsui scorpionis superpositus sedat dolorem eius ⁊ quando ponit̄ super verucas eradicat eas. Caput muris in pāno lini suspensum ⁊ portatū ab eo qui hꝫ dolorem capitis sedat euꝫ: ⁊ si suspendat̄ caput eius super hominē caducū curat̄. Stercus eius si cum sale ⁊ oleo super nares alicuius ponat̄: soluit ventrem. Gal. dicit stercus muris ꝯferre contra allopiciā si terat̄: ⁊ cum succo eruce conficiat̄ ⁊ succo nasturtij ⁊ ceparū ⁊ allioꝝ ⁊ fiat ex eo emplastrū super locuꝫ ipsum. Si domoꝝ muriū combustoꝝ puluis in olla misceatur cum oleo lauri ⁊ fiat ex eo emplastruꝫ super allopiciam postq̄ꝫ locus confricatus fuerit in alijs singulis diebus nascunt̄ pili hoc faciendo. Si arsenico citrino in farina impastato mus cibet̄ moriet̄: si litargiriuꝫ cum elleboro ⁊ farina conficiat̄ ⁊ mures inde cibent̄ morientur.

¶ Martarus est animal figure mustelle: sed quātitateꝫ habēs catti: sed longius est ⁊ breuia hꝫ crura: in dorso fuluū: in ventre ⁊ gutture album sicut mustella. Ungues hēt breuiores q̄ꝫ cattus ⁊ est duoꝝ generum vnum fagorum ⁊ alterum abietam dictuꝫ: sed illud quod nidificat in abietibus multo est pulchrius ⁊ commiscentur sibi mutuo ambo genera: sed fagineum nuptias querit cum eo ꝙ vocatur abletuꝫ quasi pro magna sui nobilitatione. Pellis aūt vtriusqꝫ est preciosa diu durans et pulchra: et omnia genera illius animalis ⁊ mustelle habent hoc ꝙ cum sunt iracunda valde efficiuntur fetida: ⁊ sunt animalia vix vnq̄ꝫ quiescentia etiam quando domesticantur.

Neomon grece bestia vocatur que latine suillis dicit̄: eo ꝙ setas habet pro pilis: ⁊ hoc odore cibum conuenienteꝫ a venenoso distinguit. hec bestia serpentes persequitur que cum aspide pugnat caudam erigit quā aspis quasi minacem obseruat ⁊ ad vim suam cuꝫ ea trāsfert aspidem deceptam.

Onager est asinus ferus qui vt dicunt quidam. 15. die mensis Martij duodecies rudit in nocte ⁊ duodecies in die equinoctium indicans. Sunt aūt masculi syluestres ⁊ singuli masculi presunt singulis gregibus feminarū: ⁊ femine valde sunt libidinose: ita ꝙ ex hoc odiose masculis efficiunt̄. dicit̄ etiā mas esse zelotipus: ⁊ ideo filio nato cupit truncare dentibus testiculos: propter ꝙ a matrib⁹ abscōdunt̄ in occultis. Quādo onagrū venator canib⁹ insequit̄ stercus odoriferuꝫ delectabile canibus emittit: ⁊ sic circa stercus canes detinet ⁊ ipse ad tutiora fugit: hominuꝫ frequentiā pre omnibus fugit aīalibus: sitis est impatiens valde ⁊ aquā limpidissimā querit ad potāduꝫ: libidine incitati in rupibus stant: ventum ad temperādum libidinis calorem attrahentes. ¶ Onager aūt indicus alius est a p̄dicto magnitudinis magne ⁊ fortitudinis cornu ingēs gestans in medio frontis: ⁊ hoc animal quasi iactās fortitudinem aliq̄n saxa frāgit de rupib⁹ nō ob aliud nisi in suarū viriū demōstrationē: vngulas hꝫ acutas valde ⁊ ꝯtinuas.

¶ Onocētaurus vt dicunt aīal est compositum: caput enim asini ⁊ corpus hominis hꝫ: quidā etiā dicunt̄ inueniri corpore equino ⁊ superiore parte humana ⁊ ē horrida cecis: et manus habens habiles ad omnem actum ⁊ aliquando loqui incipiunt: sed vocem hominis formare perfecte nō possunt: ⁊ post se insequentes ligna mittit ⁊ lapides.

¶ Orix aīal est capree similis ⁊ quātitatis hirci: ⁊ hꝫ barbā sub mento in heremo habitās ⁊ facile decipit̄ ad laqueuꝫ. Abundat aūt in Africe desertis hoc habens propriū ꝙ pilus eius vertit̄ ad caput. Gignit̄ aūt in ea parte Africe que aquis currit: dicit̄ etiā ꝙ aqua vesice ei⁹ quātūlibet parua deferat̄ remediū est cōtra longā sitim: ⁊ ideo latrones Getulie que aquis caret eā secuꝫ deferunt: hoc animal in ortu canis mirabiliter exultat quasi tunc cōualescat. ¶ Orafius aīal est specie coloris omnia precedens animalia: in anteriori parte est valde altum: ita vt capite extenso altitudinē viginti attingat cubitoꝝ: in posteriori aūt parte demissum instar cerui: pedes cerui hꝫ ⁊ caudā: collum extensum ⁊ caput equinū: lꝫ minus sit aliquātulum: colores multos hꝫ tn̄ album ⁊ rubeum hꝫ frequentiores. Cum viderit se ꝯtēplātes admirari huc ⁊ illuc se vertit p̄bens se bene videnduꝫ: hoc aīal tēporib⁹ nostris visum est ⁊ scrater arabice vocat̄.

¶ Ouis aīal notū est ⁊ māsuetū ⁊ innocens ⁊ vtile lana corio lacte carne visceribus egestione ⁊ fimo in quo quiescit: cōpatiens sue speciei vt cū sana īfirma viderit estu laborare: se soli obijcit ⁊ laborāti vmbrā facit: agnus in tota gregis multitudine matreꝫ noscit balātem: ⁊ ideo ab agnoscendo agnus dicitur: ⁊ mater agnum odore posteriorum noscit: ⁊ cum lactat agnus caudā velocissime agitat: oues excutientes a caudis glaciem ferociores sunt ⁊ melius ⁊ diutius durāt: non excutientes aūt cito moriunt̄.

¶ Oues in calidis ⁊ siccis regionibus dilatantur in caudis vehementer ⁊ durescūt in lana: in frigidis aūt ⁊ salsis ⁊ humidis mollescunt in lana ⁊ stringuntur in caudis. Uerux qui est dux gregis fortissime cornibus percutit ⁊ durissime est frontis: at ꝙ quidaꝫ verme in capite existente mentientes excitari dicunt verueces. Cornua eius frequenter sunt torta: ⁊ aliquādo habet plura q̄ꝫ duo. Aries per dimidium annum dicitur dormire super latus vnum ⁊ per dimidium super alterum: lupum fugit etiā si nunquā ante vidit. Arieti dicit̄ naturale esse agnellos ⁊ prouectiores diligere. Arieti etiam etas confert. Corio autem eius iuxta aurem terebrato ferocitatem deponit dextro testiculo ligato vel exciso feminas generare dicitur. Solitarijs ouibus tonitrua aborsum faciunt. Non autem in cetu existentibus: flante borea masculos concipiunt: in austro v̓o feminas: vnde et in hyeme parti agni sunt meliores: in terris calidis et humidis bis concipiūt: sicut in mesopothamia. ¶ Oues bre-

nium crurium et ventre vellice generosiores sunt: lane molles et crispe sunt meliores et Arietis lanam sequitur tota generatio ipsius: aquã multam ⁊ turbidam bibentes frequentius impinguant. Pinguedo autẽ nimia impedit in eis impregnationẽ lac nigrarũ oviũ meli⁹ est ⁊ in capris est ecõtra. Inter omnia animalia ouis diu dat lac respectu sue q̃titatis: qm̃ lac hꝫ per octo menses: ad colorẽ aũt vene que sub lingua est partũ colorat: in locis aridis paste meli⁹ cõualescũt ⁊ in locis palustribus morbide efficiunt. Musi/cis aũt sonis delectate melius pascunt. viuit aũt decem vel duodecim annis ⁊ parit octo annis. In vere aũt moriũtur paste rore mellico. In autũno aũt si aristis superimpleãtur ⁊ postea statim bibãt diruptis visceribus moriunt. herbas radicitus carpũt ⁊ arbores destruũt ⁊ plurimis plãtis mor/sus earũ est exicialis. Ouis de domo vix eijcit ⁊ eiecta re/currit. Oues iuuenes anteriorãtes coitũ malũ pestis anno illo futurũ portendunt. Si aũt antique post tempus coituꝫ appetãt idem pronosticant: dixerũt aliqui ꝙ ouis non ex ci/bo: sed tm̃ ex aqua impinguat: ⁊ ob hoc cibat ex sale singu/lis quinque diebus ⁊ in autũno cibat ex cucurbitis salsis: qm̃ sitim inducũt: ⁊ si de sale post partum comederit vbera eius dilatant: ⁊ si neget ei cibus tribus diebus ⁊ post satiet magis impinguat. Cerebro eius etiã vncti oculi aquã pa/tientes iuuant: stercus ouis cũ aceto emplastrũ tollit verru/cas ⁊ variolas: permixtũ cere liquefacte cũ oleo rosaceo cu/rat ignis combustionem: ⁊ si sanguis alicui in loco magne percussionis conglobat si superponat coriũ ouis calidũ sta/tim excoriatũ dissoluit illuꝫ sanguinem ⁊ confert flagellatis maximo iuuamento ⁊ forte curat per diem ⁊ noctem: ⁊ apo/stemati venienti in radice auris ꝯfert si fiat emplastrũ cuꝫ stercore ouis mixto cũ pinguedine anseris aut galline. Vri/na etiã ouis rubee aut nigre multũ ꝯfert hydropisi carno/se: ꝯfert etiã mixta cũ melle hydropisi. Stercus ouis bibitũ ad pondus duarũ vnciarũ cũ decoctione caprifolij valet cõ/tra ictericiã: si splen exterius inũgat cũ aceto ⁊ stercore ouis combusto attenuat eius magnitudo. Emplastrũ cũ sterco/re ouis cũ melle superpositũ verucis leuibus ⁊ carni super/eminẽti delet eas ⁊ remouet formicã: ⁊ permixtũ cere cum oleo curat cõbustionẽ ignis. Medulla agni ad ignẽ liquefa/cta cũ oleo nucũ admixto zuccharo albo distillata super sa/bathuꝫ ⁊ postea bibita dissoluit lapidẽ in vesica ⁊ ꝯfert min/genti sanguinẽ ⁊ ꝯfert patiẽtibus dolores in virga ⁊ vesica ⁊ in renibus. Si cũ felle ouis inũgat locus corporis in qb⁹ incidit cãcer ꝯfert manifeste. Si vis vt maturet ficus in ar/bore sepeliant ad radicẽ arboris cornua arietis ⁊ matura/bunt cito. Si vis remouere morbũ ouiũ interficientem eas accipe ventrem arietis ⁊ coque cuꝫ vino ⁊ cõmisce cũ aqua ⁊ da ouibus in potu ⁊ remouebit morbus.

PArdi ad similitudinẽ pãthere ꝑpter varietatẽ quasi pãtheri dicunt: ⁊ sicut quidã dicũt ex pã/theris aliquotiẽs ⁊ canibus ꝓcreant. ¶ Par/dus aũt in Africa abũdat vbi ꝑpter defectum aque mlta aialia ꝯueniũt ad amnes ⁊ ibi leene a pardis adulterate generãt leones: sed igno/biles. Cũ aũt aial pardus preceps in sanguinẽ saltibus po/tius q̃ cursibus insequẽs ⁊ aliquotiens inter frondes ⁊ fru/ctecta latens in aues grassat sue velocitati confidens.

¶ Panthera est animal totũ varietate distinctũ ⁊ maculosi/tas eius orbiculata est ad modũ oculoꝝ ex fuluo colore in/terdũ ad albũ ⁊ interdũ ad ceruleũ terminatoꝝ. Dicũt aũt hoc aial facile mãsuescibile ⁊ parui esse partus ⁊ pauci ⁊ dif/ficilis ꝑpter suoꝝ vnguiũ longitudinẽ ⁊ acumen quib⁹ fre/quẽter matricẽ ledit matris: hoc aial in cibo aliquotiẽs su/per satiat: sicut ⁊ alia acutoꝝ vnguiũ ꝑpter famis calidita/tẽ: ⁊ tũc itra antrũ se colligẽs diu dormit: ⁊ cũ euigilat boni odoris fumus ab ipso egredit quẽ odorẽ vt dicit Plinius aialia cetera gregatim insecuntur. Sed hoc falsum esse per hoc scimus ꝙ sicut in sciẽtia de sensu ⁊ sensato ostendimus cetera aialia ꝑter hoiem odorib⁹ nec gaudent nec tristant. Est aũt aial vocatiuũ frequẽtis vocatiõis ꝑpter desideriũ coitus: ⁊ ad hoc que sui generis sunt vel sibi vicini generis aialia ꝯgregant ad ipm. Dicit etiã hoc aial infestũ eẽ dra/coni ⁊ draconẽ ab ipo fugere in latibula antroꝝ: quidã etiã dicũt ꝙ in armo dextro figurã lune hꝫ incremẽta lune imi/tãtem tã crescẽdo q̃ decrescendo cũ luna.

Contra Pli/nium.

¶ Pyradũ est aial q̃titatem habens bouis: ramosis corni/bus sicut ceruus: suillũ siue porcinũ habẽs vestigiũ: colorẽ habens vrsi pilos villosos ⁊ cõdensos: hoc aial dicũt colorẽ in timore variare ad similitudinẽ corpoꝝ iuxta se positoꝝ: ⁊ ideo delitescens inter saxa alba album efficit ⁊ latens inter fructeta efficit viride: in quo sicut dicit Hermes conuenit cum basilisco ⁊ propter huiusmodi mutationẽ aliquotiens effugit venatorem.

¶ Pegasus cui⁹ figurã in celo dicũt esse astronomi aial est cõpositũ in Ethiopia generationẽ habẽs magnũ valde et horrendũ ante equi formã habẽs: alas ẽt hꝫ vt aquila: sed multo maiores: caput cornutũ ⁊ adeo mõstruosuꝫ vt multa aialia terreant solo visu ipsius. Alis aũt nõ volat in altũ se extollens: sed potius aereꝫ cõcitat ad sui cursus velocitatẽ. Est aũt oibus animalib⁹ infestũ maxime tñ hominib⁹.

¶ Pilosus aial est cõpositũ ex hoie superius ⁊ capra iferius: sed cornua hꝫ in fronte ⁊ est de genere symiarũ: sed multuꝫ monstruosuꝫ ⁊ aliquotiens incedit erectũ ⁊ efficit domitũ: asserũt in desertis habitare Ethiopie: ⁊ aliquotiens captũ ⁊ in Alexãdriã deductũ ⁊ mortuũ sale infusum ⁊ in Cõstan/tinopolim delatum: multe enim tales vt in antehabitis di/ximus inueniuntur animalium compositiones.

¶ Papio animal est circa cesaream abundans ciuitatem: parũ vulpibus maius lupoꝝ habens mores: adunata eniꝫ hec vlulant animalia vno preeunte ⁊ alijs postea simul re/spondentibus: pilosa enim sunt hec animalia vt vulpes et vbi vnũ istius speciei occisum fuerit cetera circa ipsum vlu/lant sicut plangant mortuum: ⁊ sunt eoꝝ voces adeo sonore ꝙ cum eminus sunt tanq̃ de propinquo audiri putantur: hoc animal dicitur sepulcra hominum in fame intrare ali/quotiens ⁊ cadaueribus hominum vesci: cum quasi sit cõ/positum ex lupo ⁊ vulpe.

¶ Pathyo animal est qd̃ nature decorem mirabileꝫ habet: colore enim purpureo pollens adeo est radiosum vt visus in ipso quasi scintillare videatur: mortuuꝫ aũt ruborem re/tinet pellis: sed subducit radiositas ⁊ est ad modum canis in quãtitate mãsuescibile valde ⁊ delectabilibus gaudet in cibo: qdã etiã antiquoꝝ hoc aial putabãt aliqd habere di/uinitatis: ossa huius aialis fortissima ⁊ durissima sũt ⁊ ner/ui adeo fortes ꝙ nõ nisi magna violentia valeãt dirũpi.

¶ Putorius aial est nõ ꝓm spẽm: sed ꝓm genus determina/tũ. Dictũ aũt est hoc noie: q̃ fetet ⁊ maxime cum irascit: ⁊ hoc est qd̃ vocamus martarũ ꝓm omnẽ sui diuersitatem: ⁊ mustella est eiusdẽ generis ⁊ germinũ. Sũt aũt omnia hu/iusmodi muribus infesta ⁊ gallinis: ⁊ cuꝫ capiunt gallinas primo caput ⁊ cerebrum auferunt ne clamare possint.

¶ Pirolus est aial ꝙ alio nomine spiriolus vocat ⁊ est ani/mal maius aliquãtuluꝫ q̃ mustella: sed nõ longius: ⁊ vt di/cunt quidã a vario nõ differt nisi ꝓm locum. Nã qd̃ in Ger/mania rubeum est antiquũ ⁊ nigrum primo sue natiuitatis anno in polonia ruborem miscet cum criseo ⁊ in tuscie par/tibus totum efficit griseum: ⁊ ideo in figura ⁊ in quãtitate ⁊ moribus ⁊ cibo nulla penitus inter pirolum ⁊ varium in/uenitur diuersitas. Sunt aũt animalia sicut cetera de gene/re muris dentes duales inferiores valde longos habentia ⁊ valde inquieta: ⁊ in arboribus nidum construentia cau/das habentia villosas ⁊ longas ⁊ saltantia de arbore in ar/borem vicinã: ⁊ tunc caudã mouent ac si se gubernent cau/da. Cum aũt mouent caudaꝫ post se trahunt: ⁊ cum sedent caudã super dorsum suũ erigunt: ⁊ cum cibuꝫ capiunt pedi/bus anterioribus sicut cetera de genere muris cibuꝫ quasi manibus accipiunt ⁊ ori suo imponunt. Cibus aũt eoꝝ est nuces ⁊ poma ⁊ hmõi: ⁊ caro eoꝝ est dulcis ⁊ bona.

RAngyfer animal est in aquilonis partibus ver/sus polũ arcticum generatum: ⁊ etiam in par/tibus norwegie ⁊ suecie ⁊ in his que sunt ma/ioris latitudinis regionibus generatum: ⁊ di/citur rãgifer quasi ramifer: est eniꝫ quasi de fi/gura cerui: sed maius corpore ⁊ robore fortissi/mũ ⁊ fuga celerrimũ. Tres ordines cornuũ gerẽs in capite ⁊ in quoliꝫ habẽs duo cornua. Ita ꝙ caput ei⁹ videt virgul/tis circũpositũ. Duo ex his ceteris maiora hꝫ i loco cornuũ cerui: ⁊ hec efficiunt in bestia ꝑfecte q̃titatis aliqñ qnque

cubitoꝝ ⁊ ramoꝝ.25.duo aũt hꝫ in medio capitis que sunt
lata in modũ cornuum dame. Sed sunt circũposita ramis
multis ⁊ breuibus. Duo aũt alia habet in fronte anterius
versa: sed hec magis ossibus videntur esse similia ⁊ cũ his
omnibus pugnat contra bestias aduersantes.

Symia aial notum est: ⁊ vt in antehabitis dixi/
mus multarũ specierũ. Id aũt qꝺ frequẽtius
inuenit̃ similitudinẽ hꝫ hoĩs in figura capitis
⁊ auriũ ⁊ manibus ⁊ pedibus ⁊ membris geni
talibus ⁊ etiã hꝫ mamillas in pectore sicut mu
lier: sed pilosuꝫ est: minoris tñ est pilositatis in
facie ⁊ hꝫ nates latas: ⁊ locũ in eis quasi paratũ ad sedendũ
⁊ est hoĩs imitatiuũ ⁊ emulatiuũ humanoꝝ operum ꝓpter
qꝺ etiã freqũẽter incidit in manus venatoꝝ. Habitãtib⁹
enim in rupibus vel arboribus symijs venator vbi ab eis
aspici pōt calcios multos ponit: ⁊ quosdã fortiter ligãdo in
cõspectu symiarũ induit aut forte multo visco ibi posito ocu
los suos se linire mentit̃: ⁊ tũc cũ latet venator symie se cal/
ciantes vel oculos visco linientes decipiunt̃ ⁊ capiunt̃: hec
bestia duos fetus frequentius parit: sed eũ queꝫ diligit me
lius cõplectit̃ ⁊ portat. Qui aũt minus diligit̃ dorso matris
insidet: ⁊ duꝫ aliquãdo a venatore agitat̃ necessitate com/
pulsa filiuꝫ sine partũ quẽ vlnis gestat abijcit vt fugere pos
sit. Dorso aũt adherens excuti nõ pōt: ⁊ si forte cũ illo eua/
serit diligere icipit quẽ ante minus dilexit. Est aũt aial do/
losum ⁊ maloꝝ moꝝ quãtũcũqꝫ domet̃ semper rapidũ ⁊ in
malis hoĩs imitatiuũ potius q̃ꝫ in bonis: cũ partub⁹ par/
uis hominũ ⁊ canũ lusuũ: ⁊ aliqñ nõ custoditos strãgulant
pueros ⁊ aliquãdo ab alto ꝑcipitãt: vermes in capitibus ⁊
vestibus colligit ⁊ comedit: iniurie multo tẽpore recordat̃:
⁊ sicut in antehabitis diximus homini in exterioribus simi
le existẽs in nullo similitudinẽ hꝫ cũ interioribus hoĩs ⁊ mi
nus fere oĩbus alijs bestijs. ¶ Sed qñqꝫ parit in domibus
habitãs domesticũ: partus suos ostendit hoĩbus quasi pul
chros ⁊ delectabiles. Mamillas aũt hꝫ in pectore sicut mu
lier: eo ꝙ manus dedit ei nã quibus ad pectus pōt eleuare
partũ sicut mulier. Cetera aũt aĩalia iferius habẽt mamil/
las vt a suis partub⁹ attingi possint. Sicut aũt diximus in
antehabitis sepius: symiarũ plurima sunt genera: ⁊ qꝺdaꝫ
quidẽ cõponi videt̃ ex symia ⁊ catto agresti qꝺ multũ simi/
le symie hꝫ duabus nigris maculis in maxillis variatũ: sed
caudã valde longã hꝫ grisei coloris ⁊ in extremo nigram: ⁊
hoc qdã spingã appellant. Quidã aũt hec aĩalia cythosicas
dicunt symias. Sunt aũt ⁊ alie facie valde grate ⁊ blãde et
ceteris symijs dissimiles: ⁊ sunt barbate caudas lõgas ha/
bentes ⁊ ille dicunt̃ ethiopice: ⁊ extra ethiopiã delate parũ
viuunt: sunt etiã indice toto corpore candide barbate ⁊ cau
dis latis caudate quas sagittis venant̃ indi: ⁊ cũ domesti/
cant̃ in oẽm ludũ sunt habiles: ac si nõ nisi ad ludũ sint crea
te. Ea aũt que sunt symie membra ad multas dicunt̃ vale/
re medicinas: sed qꝛ expertũ non est ⁊ alij medicine magis
ꝓprium hic videtur esse pretereundum.

Symia in ex/terioribus assimilat̃ hoĩ: in nullo aũt interiorum.

Tygris aĩal est in hyrcanoꝝ regionibus gene/
ratũ mire velocitatis ⁊ ferocitatis ad quãtita
tem leporarij canis ⁊ amplius excrescẽs. Est
aũt variuꝫ nigri coloris fuluis virgulis quasi
vndatim iterceptis: ⁊ est vncoꝝ vnguiũ ⁊ acu
toꝝ dentiũ ⁊ in multa fissi pedis ⁊ multoꝝ par
tuũ: quos cũ aliqñ venator acceperit nõ nisi ꝑsidio nauis ef
fugere poterit: ⁊ si longe nauis desisterit ⁊ euꝫ mater tygris
insecuta fuerit: vnũ catulũ de multis prope existenti matri
proijcit: cũ quo dũ ad antrũ referendo occupat̃: venator ꝓ/
cedit longius: ⁊ si secũdo rediẽs iterũ venatorẽ insecuta fue
rit iterũ vnũ de plurib⁹ matri reddit: ⁊ tãdẽ in toto recedẽs
aliquos retinet ꝺ filijs. Aliq ẽt venatores spheras vitreas
secũ habẽtes matri obijciunt in qbus natoꝝ similitudines
apparẽt sicut i speculo cũ mater ad spherã aspicit: ⁊ sic sphe/
rã post spherã abijcientes deludunt matrẽ que sphere mo/
tu filiũ mouere putat: sed cũ spherã ꝯfringens pedib⁹ filiuꝫ
lactare querit delusam se deꝑhẽdit: ⁊ multotiens sic delusa
venator ad ciuitates vel ad naues euadit ⁊ illa natos ꝑdit.

¶ Taurus aĩal est notũ qꝺ cũ non castrat̃ feruꝫ est valde de
cornib⁹ pugnãs: ⁊ extra armẽta semper solitarie non lõge tñ
a vaccis pascẽs: ⁊ cũ castrat̃ efficit̃ magis iugo ferẽdo apt⁹:
⁊ tũc quasi spãli affectu diligit sociũ secũ iugũ ferentẽ: ita vt
cũ illo ẽt pascat̃ libentius ⁊ eundem multo mugitu vocet ⁊
querat motu corporis si forte perdiderit: hoc aĩal ꝭm suum
genus dentibus herbas carpit: sed radices dimittit: ⁊ den/
tibus nil nocere poterit: vno ictu vaccam impregnat: qꝛ illa
virge duritiẽ diuti⁹ sustinere nõ poterit. Lac vacce primuꝫ
si aqua mixtũ fuerit in lapidem dicit̃ ꝯuerti ꝓpter coagula
tionẽ: dicit̃ etiã ꝙ impinguant̃ si frequenter aqua calida la
uentur. Signa generosi tauri sunt frons torua: facies cõmi
nãs: fixio fortis pedũ anterioꝝ: ⁊ fossio terre ⁊ erectio cau/
de cũ aliqua incuruatione: ⁊ ꝙ cornu sepe ꝑbeat ad ferien/
dum. Caput aũt tauri fortissimũ est membrum: ⁊ iꝺ cornu
in capite gerit: ⁊ hoc cornu ad iugũ ligat̃: collũ etiã creatum
hꝫ ex carne cartilaginosa ⁊ forti: ⁊ ideo a quibusdã iugum
tauro alligat̃ ad collũ: ⁊ hoc aĩal ꝭm totũ genus suũ durio/
res alijs aĩalibus hꝫ neruos cordis: taurus tñ duriores hꝫ
q̃ꝫ bos castratus: ⁊ est hoc aĩal carnis sicce ⁊ melãcholice dif
ficulter digestibilis: sed bonũ ⁊ multũ prestãs nutrimentũ:
⁊ separatũ a labore pinguescit: sed si ante laborem fuerit in
delitijs ⁊ ocio citius morit̃. Hoc autẽ aĩal delectat̃ in aqua
clara stans ⁊ bibens: sed in locis palustribus libẽter pascit̃:
⁊ cornua quidẽ tauri molliora sunt cornibus vacce: ⁊ si non
complet̃ in vtero matris vngula eius morit̃: fetus etiã par
ti ante decem menses moriunt̃: ⁊ si in aliqua estate multum
pariunt vacce signũ est ꝙ hyems sequens multarũ pluuia/
rũ erit. Accidit aũt vaccis podagra nõ facile curabilis ⁊ in/
firmitas pulmonis cuius signũ est declinatio auriuꝫ. San/
guinis etiã taurini haustus letalis est vt quidã dicunt. So
lus aũt aĩaliũ taurus stimulo exardescit ad laborẽ. Sãguis
aũt tauri nõ cito coagulat̃ vel cõgelat̃: sed lac vacce propter
sui spissitudinem coagulat̃ de facili. Diximus aũt in ante/
habitis ꝙ vacce quarũdam regionuꝫ adeo magne sunt ꝙ
mulgentem eas stare opꝫ ⁊ multuꝫ dãt lactis: aliquãdo etiã
per quinque ⁊ quinque menses in eis menstruum apparet
in calidis valde regionibus. Alio aũt tempore separat̃ cuꝫ
vrina: cuius signum est ꝙ vrina feminarũ omniũ animaliũ
tenuior est cuꝫ grauida sunt q̃ꝫ alio tempore. Cum etiã duo
greges sunt in armento pugnãt ⁊ victor saltat vaccas: ⁊ cuꝫ
ille nimio coitu debilitatus fuerit qui primo victus fuerat
redit ⁊ pugnat cum eo: ⁊ cum vicerit saltat vaccas: si coriuꝫ
tauri vel bouis findatur: ⁊ in ipsum suffletur ⁊ postea cibet̃
citius impinguabitur: sanguis tauri calidus ossa fracta fo
mentat: fel boum cum melle mixtum infixum ferrũ vel spi/
nam extrahit ⁊ valet ad collyria contra vngulaꝫ oculoꝝ:
⁊ si credendum est verbis Solini ꝑhi tauri Indie fuscum
habent coloreꝫ: caput grande setas condensas ⁊ horridas:
oris rictum vsqꝫ ad aures patentem veloces valde: ita ꝙ
quasi volare videãtur: ⁊ pilus eorum in contrarium est ver
sus: cornua habent mobilia ad pugnã ante flexa vel poste/
rius ⁊ producunt ea ⁊ intrahunt. Eijciunt aũt stercus post
se vehementissime: cuius calore ⁊ viscositate retardãt ⁊ ca/
nes ⁊ venatores: dura etiã habent terga ⁊ cornua: ita ꝙ te/
la nõ curãt: tãti furoris sunt ꝙ capti aliquãdo se interficiũt
pre furore. Dicunt etiã quidã in oriente esse boues qui vnũ
tñ cornu habent ⁊ alios qui tribus in fronte cornibus ar/
mãtur ⁊ hi vngulã non diuidunt: sed corneum ⁊ integrum
habent sotularem sicut equus.

¶ Traner animal est paruum spatiosum rubei coloris cuni/
culi habens quãtitatem. pugnat mirabiliter et animosum
in cuius signum ad protectionem capitis ⁊ cerebri a natura
galeã osseã accepit.

¶ Tragelasus ꝭm suum nomen animal est compositum ex
ceruo ⁊ hirco cornua habens ramosa vt ceruus ⁊ mentum
barbatum vt hircus ⁊ in pectore est villosum ⁊ est animal
robustum ⁊ pugnat contra aduersantia: in regione que fal
sida vocatur generationem habens.

¶ Trogodide sunt aĩalia quedã lõgissima habentia cornua
a capite ante maxillas vsqꝫ ad terrã descẽdentia. Ceruices
aũt habẽt lõgissimas: ⁊ iꝺ incuruata ⁊ deflexa ceruice longi
tudine capitis ⁊ cornuũ in terra positis: ita ꝙ frons tota in
terra iacet: pastũ ꝯtra oẽꝫ morẽ animaliũ sumẽtia: qꝛ aliter
pasci nõ possunt ꝓpter suoꝝ longitudinẽ cornuũ: ⁊ ideo pa/
sci non possunt nisi longis herbis que potius secare vident̃
q̃ꝫ a radicibus mordere sicut alia faciũt animalia.

¶ Talpa est animal paruum de genere muris qđ ⁊ mus terrenus ⁊ cecus vocatur. Est autem breuissimoꝝ crurium et acuti vnguis: quinque ante ⁊ quatuor posteriores habens digitos: coloris nigri: pili mollis ⁊ breuis ſꝫ spissi: loca oculorum habens non oculos: vnde pellem in loco oculoꝝ non habet pilosam: vermibus pascitur: ⁊ expertus sum ꝙ libenter pascitur bufonib⁹ ⁊ ranis. vnde inueni ꝙ talpa sub terra per pedem fortiter tenuit magnum bufonem: ⁊ bufo fugiens de terra iam eduxerat totum corpus ⁊ clamauit fortiter propter morsum talpe: expertus etiam sum ꝙ tam rane ꝙꝫ bufones comedunt mortuam talpam. Comedit etiaꝫ talpa vermes qui lumbrici terre vocantur: ⁊ si famescit comedit radices herbarum ⁊ precipue frugum. Generatur autem de terra compluta ⁊ putrefacta hoc animal. Dicũt autem ꝙ talpa in cinerem combusta et cum albumine oui supra locum lepre linita valet plurimum: sanguis etiam talpe occise super nudatum pilis caput linitus pilos redire facit. Hoc animal diu extra terraꝫ viuere non potest: ⁊ multũ viget in auditu: ⁊ ideo longe in terra trahentes vermes audit: sed hoc non est ex auditus bonitate: sed potius ex commote terre continuitate: q̄ꝛ si fiat sub terra foramen longissimum ⁊ aliquis in eo locutus fuerit longe auditur sicut et ille qui loquens per hastas ⁊ ligna cauata ꝙuis longa: auditur: ⁊ hec est causa ꝙ talpa vndiqꝫ circa se facit lõgos tractus ⁊ concauos.

Vnicornis animal est moderate quãtitatis respectu sue fortitudinis buxei coloris et fisse in duo vngule pedis: in montibus ⁊ desertis habitans longum valde cornu in fronte gestans qđ ad saxa limat: ⁊ cum ipso perforat etiaꝫ elephantem nec timet venatorẽ: hoc animal magnus Pompeius ad spectaculũ rome exhibuit. Dicũt aũt ꝙ hoc animal adeo virgines puellas veneraꝝ ꝙ ipsis visis mansuescit ⁊ aliquãdo iuxta eas soporaꝝ ⁊ capiꝝ ⁊ ligaꝝ: capitur etiã cũ adhuc est pullus iuuenis ⁊ tunc domatur.

¶ Vrsus est animal notũ humiduꝫ valde ⁊ informe ⁊ spisse ⁊ villose pellis: extrema similia habens homini ⁊ aliquãdo erigitur sicut homo sed nõ diu. Fortitudinem aũt habet in bracchijs ⁊ in lumbis et vtitur bracchijs ad multa opera: ita ꝙ cum illis proijcit canes lignis forte inuentis: ⁊ frãgit oliueta ⁊ aluearia apum ⁊ scandit cum eis. In capite auteꝫ debilis est et precipue in sincipite. Est autem aquaticus et agrestis: sed aquaticus est albus et venatur sub aqua sicut luter ⁊ castor. Agrestis aũt carnes comedit ⁊ herbas ⁊ mel ⁊ arborum fructus ⁊ habet anhelitum valde fetidum: ⁊ sicut in antehabitis determinauimus est de animalibus in hyeme tempore flegmatis latentibus: ⁊ ideo vrsa tunc parit propter caloris confortationem: in partu membra vidẽtur incompleta propter humoris superabundantiam propter quod vrsa fetum diu lambit ⁊ fouet. ¶ Sanguinẽ autẽ habet vrsus paucissimum nisi circa cor: ⁊ caro eius cocta fere contra naturam omnis carnis increscere videtur: eo ꝙ multum humidum ipsius inuentum resolutum per caloreꝫ decoctionis ipsam facit intumescere. Pugnans autem vrsus animalibus insilit: ⁊ si sint cornuta cornua eoruꝫ manibus apprehendit: ⁊ prosternit ea: cum homine vo nõ de facili preliatur vbi vulnus ab eo receperit: frequenter quasi frendens vngues lambit cõtra dolores corporis: vulneratus ⁊ perforatus herbis sicce complexionis vulnera sanare tentat contra infirmitates autem formicas deuorat: ⁊ herbam que grece fleonus vocatur ⁊ latine vocatur barba vrsi. Dicunt etiam aliqui vrsum semper crescere: ⁊ ideo etiaꝫ aliquando vrsi longitudinem. 15. cubitorum inueniunꝝ habere: ⁊ apud nos trium sunt colorum albi ⁊ nigri ⁊ fusci coloris: ⁊ capiuntur multis modis de quibus non est dicendum hic: aliquando etiam capti domesticantur: ⁊ tũc fiunt valde lusiui: sed facile concitantur: ⁊ tunc seuiunt ⁊ occidũt homines: ⁊ aliquãdo ambulando circũuoluunt rotas ⁊ trahunt aquas de puteis vel saxa super altos muros per trocheas ⁊ hoc sepius est expertũ: hoc animal nõ vt alia quadrupedia: sed vt homo coit sicut ⁊ symia.

Propter qd caro vrsi cocta excrescere vi.

¶ Vrsontes animal est boui simile: collum habens setosum ⁊ iubas vt equus: tamen est maioris pernicacitatis ⁊ truculentie vt captum domari vix vel nunꝙ possit.

¶ Vrni sunt boues quos nos germanice visent vocamus cornua ingentia duo gestantes per que capere possunt multum liquorem: ita etiaꝫ ꝙ potus multorum fundatur in ea ⁊ conseruetur in eis: ⁊ his cornibus ventilant hominem cũ equo quando agitantur. De his auteꝫ animalibus in prehabitis multa dicta sunt a nobis.

¶ Vulpes quasi valipes dicta est bestia ad modum moderati canis qui domos custodit: rubea pilis: i anteriori parte canis: calidum animal: ita ꝙ etiam mortuum calefacit: caudam habet villosam ⁊ magnam: dolosa valde est ⁊ cum canis eam insequitur caudam per os canis huc ⁊ illuc deducit ⁊ sic aliquando canem deludit: infirmata resinam pini arboris comedit ⁊ curatur et vita eius prolongatur per ipsam. Iorach dicit ꝙ cum pulices habet stipulam feni in os accipit quantum potest molliorem vel pilos: ⁊ sic paulatim posterius in aquam se mergit: primo per caudam ⁊ sic paulatim immittit totum corpus vt pulices aquam fugientes ad caput ascendant: ⁊ tunc paulatim caput immergit: ita ꝙ pulices in stipulam quam in ore habet ascendunt: et tunc stipulam euomit ⁊ de aqua fugit: hec bestia in foueis delitescit: quas tamẽ vt dicunt dolose animali ꝙ daxus vocatur preripit. Cum enim daxus foueam fecerit vulpes foueam factaꝫ ingrediens fetore stercoris inquinat: ⁊ daxus horrens inquinatam foueam amplius non ingreditur: sed vulpes eam inhabitat ⁊ in ea sepe comprehenditur vulpes effossa. Est aũt animal hoc fetidum ore ⁊ ano: carnes eniꝫ comedit ⁊ muribus sicut ⁊ cattus insidiatur: aliquãdo etiã capit cuniculos ⁊ lepores. gallinis etiã insidiatur. hoc animal mori dicunt si amigdala comederit: capitis etiam aliquando patitur calefactionem ⁊ precipue tempore estiuo: ⁊ curatur sanguine ad extra fluente ⁊ pellem vlcerãte: ⁊ ideo tunc cadunt ei pili: ⁊ cum dolosa sit aliquando cum lepore se velle ludere simulat: ⁊ apprehensum deuorat propter qđ multi lepores fugiunt vulpem visam vt canem: latratus canum imitatur ⁊ gannit in fame. Aliquãdo etiam mortuam se simulat ⁊ resupinat ⁊ insensibiliter spiritum trahens linguam eijcit ⁊ aues super se cadẽtes rapit ⁊ deuorat. Mas vulpis osseaꝫ habet virgam ⁊ in latere iacens feminam in latere iacentem amplexam coit. Si hoc animal cum pelle coquatur ⁊ in brodio calido paralyticus balneetur cõfert: ⁊ si carnes eius in cineres comburantur ⁊ cum vino asmaticis dentur conferre dicuntur: sanguinem etiã adipis eius multum confert doloribus aurium.

¶ Varius vt iã diximus ante de genere est piroli ⁊ est parua vt pirolus. In ventre alba est bestiola et in dorso grisei siue cinerei ⁊ delectabilis coloris: ⁊ pellis eius vtilem ⁊ ornatum prestat vestitum. Nidum autem et mores et cibum habet piroli.

Zubrones vt dicunt bouini sunt generis longitudine aliquando. 15. cubitorum habentes cornua maxima trium cubitorum longitudinem habentia colores subnigra: adeo velocia ꝙ stercus posterius electum conuersum animal cornibus excipiat antequam cadere possit ad terram: ⁊ est animal in syluis aquilonaribus degens: ⁊ tãte fortitudinis ꝙ hominem ⁊ equum cornibus ventilat: ⁊ cum ventilat in altum proijcit et iterum excipit donec conquassatum interficit: hoc animal cum ventositate vehementi stercus eijcit: ita ꝙ canem vel venatorem stercore tactum inutilem reddit: nec capi potest nisi ingenio fouearum vel venatore per circuitum grosse arboris ambulante: et animal insequens continue venabulo ad latera perforante.

¶ Zilio vt in antehabitis diximus animal est quãtitatis lupine nimium crudele in mortem hominum ⁊ aliarum bestiarum. hoc animal imitatur voces hominum in condensis sylue vocans vt homines. Homines se querentes deuorat: et simili ingenio deuorat canes: canuꝫ latratus imitans. Est autem hoc animal compositum ex hyena et symia que maricõmoriam vocatur: et intrat in sepulchra et cadauera comedit mortuorum. Hec enim de natura quadrupedum sufficiãt: q̄ꝛ si qua alia sunt facile ex ante disputatis agnosci possunt.

¶ Explicit Liber Vigesimussecundus animalium.

¶Incipit Liber.XXIII. De animalibus: in quo primo generaliter secũdo specialiter tractatur de natura auium.

IN hoc libro spāliter de nā auiũ agendũ est: ⁊ qꝛ oīs physica ↄsideratio de cõmunibꝰ ad particularia descẽdit. Ideo primo in cõmuni de auiũ dicẽdũ est nā: ⁊ postea ẜm ordinẽ alphabeti latini nominatis aues ẜm suas species ⁊ modos exprimanꝭ: lꝫ enim hic modus non oīno sit philosophicꝰ: eo ꝙ in ipso multotiẽs idẽ repetiꝭ: idcirco ꝙ vnũ ⁊ idẽ multis ↄuenit auibus tñ ad facilitatẽ ↄuenit doctrine: ⁊ hunc modũ multi tenuerũt phoꝝ. Quia aũt in ꝑcedentibꝰ de generatione ⁊ cibis ⁊ moribꝰ ⁊ membris ⁊ ouis auiũ expediuimus in cõmuni. Ideo hic dicere nõ habemꝰ nisi ea in qbus aues cũ aīalibus ↄueniũt: ⁊ in quibꝰ ab eis differũt: ⁊ in quibus ↄueniũt sibiinuicẽ: ⁊ in quibꝰ a seinuicez differũt. ¶Dicimus igiꝭ ꝙ aues cũ oībus ↄueniũt aīalibus in aīa sensibili per quā aīal vt alibi diximꝰ ↄstituiꝭ: ⁊ qꝛ perfecta est in eis oībus aīa sensibilis per hoc ꝙ nõ inest eis ẜm partẽ: sed ẜm totũ potentiaꝝ suaꝝ: ideo ea duo quibus aīatũ ab aīato antiqui differre dicebāt generaliter insunt omnibus auibus: ⁊ hec sunt sensus ⁊ motus: ⁊ qꝛ quibuscũqꝫ insunt sensus qui sunt per mediũ extrinsecum illis etiā insunt sensus qui sunt per mediũ intrinsecũ: lꝫ hoc non cõuertaꝭ ideo omnis auis habet omnes sensus: qm̃ motuz volatilis nõ haberet nisi ad distans: nec ad distans moueretur: nisi distans per mediũ extrinsecũ perciperet. Cũ igiꝭ ex ista rõne aues ẜm totũ genus suũ omnes sensus habeāt ⁊ motũ: pꝫ per ea que in de aīa ⁊ de motibus animaliuz ⁊ in de principijs motuũ aīaliũ dicta sunt aues aīalia esse perfecta. Organa etiā harum anime potentiarũ habẽt in corpore: qm̃ ⁊ caput per qḋ a corde fluit sensus habent ⁊ motus: ⁊ cor ad qḋ ⁊ sensus redit ⁊ motꝰ: sicut ad ꝑn^m sensus ⁊ motus ⁊ spiritꝰ qui vector est vtriusqꝫ vtutis. Patet igiꝭ aues perfectā animalis rationez attingere. Hoc aũt animal qḋ est auis ab aīali qdez in vniuersali differt in hoc ꝙ aīal ẜm se cõstituiꝭ ex sensus tactus participatione. Auis aũt ẜm totuz sue cõmunitatis ambitũ participat omnes sensus ⁊ motum ꝓcessiuũ: ẜm ꝙ iam ante ꝓbatũ est: qꝛ auis ⁊ volatile ↄuertunꝭ ⁊ volatile est habẽs motũ aliquẽ volādi: cum ala: motꝰ hmõi sit i organũ: ⁊ nā organũ nõ det nisi ⁊ actũ det qꝛ aliter abũdaret superfluis: qḋ accidere nõ põt: aīalia enim ẜm locũ imobilia ꝓcessiui motus organa nõ habent: abundat igiꝭ ab animali in cõmuni participatione sensuũ trium qui fiunt per mediũ extrinsecũ ⁊ participatione organoruz motus processiui. ¶Conuenit aũt cũ quadrupede gressibili in hoc ꝙ ⁊ quadrupes participat ea que sunt motus ⁊ sensus: sed differt in hoc ꝙ quidam quadrupes nõ omnẽ sensum participat sicut talpa non habet visum. Omne autem volatile participat visum: ⁊ quemlibet aliũ sensum: differe aũt in numero motus ⁊ modi ab omni quadrupede: qꝛ volatile participat in numero plures motus volatum. s. ⁊ gressuz. Quadrupes aũt gressum tm̃. In modo aũt motus qui est gressus differt: qꝛ gressibus motũ siue currat siue paulatim incedat duobus nititur. Volatile aũt in gressu ⁊ cursu nitiꝭ vno sicut homo: ⁊ in solo saltu nititur duobus simul sicut ⁊ homo. Generaliter aũt omnis auis est alterius figure ab omni alio genere animalis: qm̃ auis ẜm suā generalitatem rotundi est pectoris ⁊ rotundi est capitis: ⁊ columnalis colli ⁊ inferiora membra auis figuranꝭ ex pectore: quasi pyramidaliter: ⁊ cuz in omni alio animali membra inferiora siue posteriora maiora sint anterioribus in aue ẜm suum genus paruissima sunt membra posteriora quasi in punctũ desinentia ⁊ magna sunt anteriora: ⁊ hoc signum est leuitatis carnium auis ⁊ spirituũ earum. Adhuc aũt purgatissima est caro auium ẜm suum genus: qꝛ in alijs quidem purgatio est per pilos: ⁊ a magno corpore ⁊ hec modica purgatione: que fit per pennas plumarum ⁊ grossiorum ⁊ volatilium a modico corpore auis facta: ⁊ ideo generaliter caro auis leuior ⁊ digestibilior est carnibus aliorum animaliuz.

Prio de aia tx.cõ.19.

In quo auis cuꝫ q̃drupede gressibili cõuenit ⁊ i quo differt.

Caro auis generalr̃ est leuior ⁊ digestibilior.

¶Auium aũt inter se differentie sunt multe: sed id qḋ generalius diuidit volatile est: ꝙ quedam auis habet alas pennatas: ⁊ quedam habet alas membranales: ⁊ auis habens alas pennatas: non habet nisi duas alas. Que autez habet membranales aliquando habet quatuor: ⁊ quecũqꝫ habet duas alas mouetur vtens vtraqꝫ ala quasi remis. Remus autem ab alto inferius mouetur: ⁊ tunc impellit anterius ⁊ talis est motus duarum alarum auis. Aliquando aũt quedam magne aues paulatim volantes nõ videntur ab alto inferius alas percutere: ⁊ tamen hoc visibiliter faciunt: eo ꝙ paulatim volant: sed cum cito volant tũc frequenter iterant huiusmodi motũ. ¶Aues etiam alias abinuicem habent differentias: quoniam omnes aues nares habent in rostro iuxta caput longe ab apertura rostri: sed animalia non volantia nares fere vsqꝫ ad os continuant: ⁊ cũ in hoc conueniant aues: differunt in hoc ꝙ lꝫ bibentes non imergant rostrum vsqꝫ ad nares: tamen quedam bibunt tractu continuo. Quedam autem paucum auriunt ⁊ os eleuant: ⁊ sic sepius faciunt per vices: sicut genera gallinarum ⁊ auiũ aquaticarum. Cõueniunt autem in hoc ꝙ nulla auis mingit: cum tamen omnis auis potare videatur: sed raro et parum potat auis carnem comedens: propter sui nutrimẽti humiditatem. Granum autem comedens auis plus potat propter sui siccitatem nutrimenti: nulla tamen plus potat q̃ꝫ sufficit ad nutrimenti commixtionem ⁊ fluxuz: ⁊ ideo nulla mingit. Omni etiam aui cõuenit ouare ⁊ nulli generare propter sui corporis stricturam ⁊ precipue in inferiori in qua strictior ẽ q̃ꝫ partui sufficiat sicut patet ex antedictis: ⁊ ideo etiam nec supra nec inferius mamillas habere potuit: qꝛ duplicem eius motum impediret. Auis autem dicitur quasi sine via: qꝛ viam nullam custodit in volatu: et ideo augures considerant volatus eius: eo ꝙ non sunt ad vnam partem sicut gressibiliũ. Sunt aues generaliter magis vocantes alijs animalibus: ⁊ hoc contingit propter spirituum earum leuitatem: propter ꝙ etiam minores auiuz magis vocant. Ita ꝙ multe earum sunt musice propter spirituz suoꝝ leuitatem: qui de facili protenduntur in omne desiderium: ⁊ tunc vocant maxime quando coitum desiderant: ⁊ ideo etiam mares in eis plus vocāt q̃ꝫ femine: quia femine sunt grauiores ⁊ frigidiores maribꝰ. ¶Differẽtie autem sunt alie auium: eo ꝙ vna est aquatica ⁊ non aquatica: sed nulla sic est aquatica ꝙ continue maneat in aqua vel ꝙ in aqua generet: sed aquatica diciꝭ: qꝛ nutrimentum querit in aquis: cum enim sit leuis auis sicut diximus: opꝫ ipsam esse spirātẽ ꝓpter calidum circa cor sine quo nõ esset mobilis duobus motibus: qꝛ scimus ꝙ calor est causa motus ⁊ frigiditas causa est imobilitatis: oīs igiꝭ auis spirat: lꝫ aliqua diutius teneat spiritum q̃ꝫ alia. Sunt autẽ multe valde auiũ differẽtie in omnibus enumeratis generibus: sed qa multa in ꝑhabitis libris de his dicta sunt: iā ad spālẽ auiũ ꝓprietatẽ dicendā cõuertamus sermonem.

Quare q̃dam aues aquatice dicantur.

AQuila ab acumine dicitur: tres enim habet acuitates: visus videlicet: ⁊ ire: ⁊ instrumẽtorum venandi: que sunt vngues ⁊ rostruz: oīs eniz aquila viget acumine visus: maxime vo illa que nobilis aquila vocaꝭ: ⁊ hec herodius latine quasi heros auium vocatur. Est autez aquila grandis valde: tota nigra lꝫ in senectute ad cinereitatem in dorso ⁊ super alas conuertatur: ⁊ est pedum valde croceorum ⁊ longorum ⁊ fortium vnguium: ⁊ est magni rostri cinerei ad nigredinem declinantis: magnarũ ⁊ planarũ alarum recte pẽne que in fine ale aliquantulum diuaricate ⁊ ad superius sunt recuruate: ⁊ est hec alte volans acutissimi visus: ita ꝙ solem in rota possit aspicere: propter quod etiam dicitur pullos suspendere ⁊ eos eijcere qui solem in rota nequeunt videre sine lachrymatione: ⁊ hos abiectos dicunt aliam auem colligere quam greci fehit: latini fulicam dicunt: sed hoc falsum esse per hoc ostenditur ꝙ auis que fehit vocaꝭ ↄsube species est que aqlā nõ nutrit. Fulica aũt species est aquatice auis que mergus vl̃ niger anate minor vocaꝭ: ⁊ hec etiā aquilā nullo modo nutrit: cũ neutra auiũ istarũ cibũ cõmunẽ cuz aquila habeat cũ aliquo genere aquilarũ. Causam aũt eiectionis diuersi diuersam assignant: quidā enim dicunt ꝙ ideo abijcit: qꝛ genus suũ co-

gnoscit ignobilitari: ⁊ hi ꝓcedūt aquilā feminā cū alio gene-
re ꝙ̄ herodij masculo aliqñ coire: sed q₂ hoc nos improba-
bile iudicamus: ideo dicūt alij alterius generis aquilā oua
sua fractis herodij ouis supponere: ⁊ ideo alienū aliqñ eē
pullū aquile ⁊ ꝓpter hoc ꝓbatione indigere: sed q₂ hero-
dius summe ferocitatis est auis cui etiā inesse dicit̄ prescien-
tie quiddā quo sibi aduersans etiā cū absens est nido ap-
propiquare presentit. videt̄ nullū genus auis tāte audacie
ꝙ ad nidū audeat appropinquare: precipue cū ponere oua
in alieno nido nō sit nisi vilissimarū auiū ⁊ ignobilium que
nō sufficiunt ad suoꝝ ouoꝝ fotionē: ⁊ tales aues ad nidum
herodij nunq̄ appropinquant. Alij dicūt herodiū ip̄z sua
oua alterius generis aquile supponere inter oua illius cō-
mixta cui ea supponit: ⁊ cū exierit herodiū pietate natura-
li redire: ⁊ tūc inter sua ⁊ aliena per inspectionem solis face-
re discretionē ⁊ sua nutrire: ⁊ aliena abijcere: ⁊ illa colligi
⁊ nutriri ab illa aquila cui sua primit⁹ herodius supponit.
Et hoc ego probabilius iudicarē si esset exptū: quia foue-
re oua occupatio est ⁊ maceratio per abstinentiā quā hero-
dius de facili nō sustinet: propter mobilitatē ⁊ cibi abundā-
tiam quā habere consueuit: tamen posset dici ꝙ causa eie-
ctionis non est adulterinus partus vel etiā cōmixtio cum
ouis alterius nature: sed sicut in alijs aliquando debilitat̄
nature potestas: ita fit in pullis herodij: ⁊ hoc etiā oculis
herodius presentit ⁊ pullū tanq̄ inutilē abijcit. ¶ Dicunt
etiā quidā phoꝝ ꝙ herodius duos aut tres pullos facit: ⁊
semper duo exeunt ex vno ouo ⁊ ex altero exit pullus vnus:
eo ꝙ nō nisi duo oua dicunt ouare herodiū: ⁊ hoc ego puto
esse falsum: sed potius cū hec aquila sit magna corpore pa-
rum ponit in semine: ⁊ ideo non nisi vnū vel duo facit oua
⁊ forte tria si sit iuuenis: ⁊ ex quolibet ouo non procreat̄ nisi
vnicus pullus nisi sit per errorē sicut in alijs auibus: sed qñ
plures duobus procreant̄ vt frequenter abijcit propter nu-
triendi difficultatem ⁊ hoc sepius est expertū in multis aui-
bus. ¶ Ego tamē sicut in p̄habitis me dixisse memini per
multos aucupes huius rei experimentū querens nō inueni
vnquā infra plures annos herodiū plus vno habere pullo:
eo ꝙ multo indiget nutrimento: qḋ late ab antiquis hero-
dijs oportet inquiri. Si aūt aliquando duo inueniant̄ hoc
erit in aquilonaribus partibus iuxta syluas ⁊ mare vbi tā
de mari q̄ de syluis preda pisciū ⁊ auiū ⁊ ferarū paruarum
numerositas inuenit̄. hec aquila oculos habet supra modū
ardentes croceos: ita ꝙ albugo oculi quasi similitudinem
pretendit topacion ⁊ pupilla in oculo quasi similitudinē sa-
phyri nigri perlucidi conculcate nigredinis: ⁊ loca ciliorū
suoꝝ sunt os eminens aliquantulū super oculos: ita ꝙ mē-
bra sua visum adunare vident̄: ⁊ ideo quando domesticat̄
predam videt leporum inter fructeta latentem anteq̄ con-
siderari possit ab homine vel a canibus. Qḋ aūt dicit Jo-
rach ⁊ Adelinus de hac aq̄la nō sū expertus. ¶ Dicūt. n.
hanc aquilam quando senescit tempore quo pulli iam grā-
des facti venari sciunt: ⁊ possunt considerare fontis limpi-
di ⁊ late scaturitionis ebullitionem ⁊ super illam directe in
altum extolli vsq̄ ad tertiū aeris iterstitiū: qḋ estū vocaui-
mus in libro metheoroꝝ: ⁊ cū ibi icaluerit quasi exuri vide-
tur subito demissis ⁊ retractis alis ruere in fontis frigidi-
tatem vt ex frigido exterius restringente calor intrinsecus
in medullis multiplicet̄: ⁊ tūc exurgere de fonte ⁊ ad nidū
quem ibi vicinū hz cōuolare: ⁊ iter alas pulloꝝ tectā resol-
ui in sudorē: ⁊ sic exuere antiquitatis habitū ꝺpositis pen-
nis veteribus ⁊ rursus indui nouis: ⁊ interim donec recre-
uerint sustentari preda pulloꝝ: sed ad hoc aliud nescio di-
cere nisi quia mirabilia nature multa sunt: s₂ quod vidi in
duobus herodijs in terra nostra his non cōcordat: quia il-
le domestice erant ⁊ ad modum aliarum auium rapacium
mutabantur. Dicunt etiam quidam hanc aquilam sicut ⁊
alias rostrum nimis aduncum ⁊ recuruū ⁊ vngues ad la-
pidem deponere ⁊ acuere quando hec prede hebetata fue-
rint instrumenta: ⁊ hoc quidem compertum est esse verū.
Alio aūt tempore non de facili nec diu sedēt aues rapaces
nec in lapidibus ne frangantur acumina suorum vnguiū.
apud nos tamē hoc genus aquile semper in preruptis sili-
cibus sedens ⁊ nidum faciens inuenitur: sed semper sub-
stratum habet cespitem vel puluerē vel linum vel aliquas
pelles animaliū que predat̄: ꝓpter qḋ etiā peritiores falco-
narioꝝ nō diu dimittūt suas aues rapaces stare super nu-
dum lignū durū ⁊ aridū: sed supponūt pānum vel coriū vn-
guibus auium suarū: hz aūt herodius cōmune cū alijs ra-
pacibus auibus: ꝙ nisi contemplet̄ escā vel predam vel se
tenentem quasi semper pedes respicit quando sibi dimitti-
tur: ⁊ frequēter vngues pedū per rostrū ducit vt bene acuat
ad predam tenēdā. ¶ Dicunt aūt q̄dā ꝙ inter oua ponit
lapidem ethyotem siue gagatem qui quasi pregnās esse di-
citur de quo in libro lapidario diximus ad temperamentū
caloris. Alij dicūt duos lapides aquilā in nido ponere sine
quoꝝ presentia oua viuificari non possunt: sed an verū sit
ignoratur: sed hoc certū est ꝙ quedam aues lapides inter
oua ponūt. Grues enim domesticas omni anno vidimus
lapidem inter sua oua collocare: sed hunc in obseruate ac-
ceperunt de lapidibus casu inuentis: sed nescitur vtrū for-
te si liberum volatū habuissent lapidem proprium ad hoc
quesiuissent vtiliorem vel non: ⁊ q₂ forte vtiliorē sibi inqui-
rere non poterant quēcūq̄ inuentū acceperunt: ne nihil di-
no ouis suis interponetur. In talibus enim mores auiū di-
uersificant̄. ¶ Hec aūt auis que heros auiū est sic nomine
significat̄ valde predam cōmunicat alijs auibus: sed si pre-
da non sufficerit proximiorem sibi auem deplumat ⁊ deuo-
rat: hec etiam non de facili prouocat̄ ab emulantibus eam
auibus: sed prouocata patiētiā simulat: donec prouocatrix
tanq̄ confidens appropinquet ⁊ tūc captam dilacerat. Vo-
lat aūt hec auis altissime propter esce contemplationem et
auium emulationem: q₂ aliquando quedā aues leues ali-
quando depluniant eam super eam exaltate. Aues etiam
magne si super eā exaltarentur sicut grues ⁊ ciconie rostro-
rum acumine interficerent eam. ⁊ ideo exaltatur super oēs.
Cum aūt herodius rex dicitur auium nō dicitur rex a veri
regiminis imitatione: sed potius a violentia tyrānidis: q₂
omnibus dominatur in eo ꝙ omnes comprimit et omnes
deuorat: ⁊ ideo omniū auiū pugna est contra eam. Iracun-
da enī est hec aquila maxime ⁊ superba sicut alie rapaces:
⁊ ideo sola volat nisi quādo est in generatione et pullorum
educatione quando volitat super pullos docens eos vola-
re ⁊ predari: ⁊ ideo etiam pullis iam adultis eijcit a prouin-
tia sue habitationis pullos quos enutriuit: ⁊ hoc cōmune
habet omnis auis rapax maxime tamen herodius ⁊ falco:
propter ꝙ etiam falcones ⁊ herodij eiecti a parentibus re-
tibus aucupum capti in terris in quibus nunq̄ nidi eorū
inueniuntur peregrini vocātur. Herodius etiam domesti-
cus super manum sedens duci non potest: sed potius brac-
chio toto ab humero vltra manum corio ceruino cooper-
to ⁊ manu potenti sustentata bracchio falconarij insidet: ⁊
cum prouocatur ad volatum oportet ꝙ dimittatur: q₂ ali-
ter bracchium falconarij nimis lederet. ⁊ ideo aut cooper-
tis fertur oculis aut cum volare cupit dimittitur: ⁊ cū re-
uocatur redit ad bracchium aucupis ⁊ tūc melius quiescit
aut capta preda aut frustrata aquila.

¶ Scias autem ꝙ Aristo. ⁊ quidam alij phi aquilam ⁊ vul-
turem in idem genus auis ponunt. Vulturem autem a vo-
lando ⁊ capiendo nominantes: propter quod quidam di-
cunt nobilissimum genus auis esse vulturem: ⁊ hoc nō est
in vsu nostro: quia vultur apud nos magna quidē valde
est auis pigra ⁊ ignobilis: de qua in sequentibus dicemus:
sed aquilarum apud nos magna valde est diuersitas in co-
lore ⁊ quantitate ⁊ moribus. Et post herodiū quidē apud
nos nobilior aquila est que anseres accipit et cygnos ⁊ hu-
iusmodi aues magnas: ⁊ etiā lepores: ⁊ cuninos precipue
quando pullos habet: ⁊ hec aquila quātitate minor est he-
rodio: ⁊ est varia ex albis ⁊ cinereis pēnis intermixtis: sed
in cauda penultime finales pēne videntur esse albe: ⁊ alba
est in pennis ani ⁊ est breuis valde caude. Genus eni aqui-
le ſm sue cōmunitatis ambitum est breuis caude magna-
rum ⁊ latarum alarum potius q̄ longarum ⁊ acutarum si-
cut sunt ale falconum ſm genus suum: ⁊ aquilarū etiam ge-
nera vniuersaliter sunt magni oblongi ⁊ parui rostri: ⁊ ma-
gnorū ⁊ citrinorū pedum: ⁊ apud nos quidem sex inueniū-
tur aquilarum genera quorū primū quidem est herodius.
Seundum autem post hoc nobilius est ꝙ accipit anseres
⁊ cygnos de quibus ambobus iam diximus. Tertium aūt

Sex aquilarum genera.

est ꝙ

est ꝙ apud nos truncatis libenter insidet arboꝛib⁹: ⁊ ideo
trũcoꝝ aquila vulgariter apud nos vocatur ⁊ accipit ani/
malia parua si qua occurrunt: ⁊ etiā anates ⁊ aliquādo an/
seres ⁊ huiusmodi. ⁊ cetera minus quātitate duobus pꝛein
ductis ⁊ est cinerei coloꝛis. Quartuꝫ aũt est id qđ accipit pi
sces: ⁊ est variũ in ventre albũ ⁊ nigrũ in doꝛso: ⁊ in struma
etiā nigras habens maculas: vnũ habens pedē anserinuꝫ
ad natādum ⁊ aliũ ad rapiendũ cum acutis vnguib⁹: ⁊ in/
sidet arboꝛibus super flumina ⁊ stagna piscibus insidians.
Quintũ autē est paruulũ valde ⁊ a quibusdā vocatur fran/
gens os eo ꝙ quādo carnes ossium comedit ossa in altũ du
cit: ⁊ super lapidē cadere permittit: ⁊ ex fractis ossibus me/
dullā suggit: ⁊ est hoc etiā varium ⁊ paruũ. Sextum aũt ge
nus aquile est rarum: sed tñ in alpibus ⁊ Rheni flumis ru
pibus inuenit᷑ sicut frequenter experti sumus: ⁊ est totuꝫ al
bum niuei cādoꝛis: ⁊ in quātitate fere est sicut herodius: sꝫ
non est adeo nobile nec adeo velox: ⁊ viuit de venatione le
poꝝ ⁊ cuniculoꝝ ⁊ huiusmodi paruoꝝ aīalium: ita ꝙ aliqñ
canes paruos: ⁊ aliquādo vulpes iuuenes rapit: ⁊ aliquan/
do poꝛcellos paruulos: pisces etiā aliquādo qui in superfi/
cie aque natāt rapere reperitur. Omne autem genus aqui
larum hꝫ hoc ꝙ libenter partes vulpine pellis colligit vel a
vulpe rapta eripiens: vel casu inuenta colligens: ⁊ in pelli/
bus illis oua reponit: vel in alio molli ⁊ calido pilo. Qđ aũt
Plinius dicit aquilā aquilonarem in vulpis pelle oua in/
uoluere: ⁊ sic sub sole in ramis arboꝝ suspendere donec ma
turata solis caloꝛe exeāt ⁊ non ea fouere aquilā: sed cum ca
loꝛe solis ⁊ pellis pulli exierint ad ea. Tũc primuꝫ redire iā
expertus sum eē falsissimuꝫ: qm̃ in Liuonia vbi aquile aq/
lonares ⁊ feroces valde ⁊ magne sunt nihil penit⁹ taliũ ex/
perimur: sed potius fouent oua aquile: ⁊ piscibus ⁊ auibus
⁊ bestijs nutriunt pullos suos: ⁊ ideo īcole terre pullos aq/
le de nidis deponentes sub arboꝛib⁹ ponũt: ⁊ eis anos in po
sterioꝛibus ligādo vel consuendo obstruunt: ⁊ tũc appetitũ
comedendi perdũt. Aquile autē veteres nō minus pꝛedaꝫ
pisciũ ⁊ auium adducunt ⁊ hāc incole accipiunt: ⁊ se ⁊ fami
lias suas inde pascũt: aperiũt aũt interdum pullis anuꝫ ne
moꝛiātur: ⁊ sic diu ⁊ multā pꝛedā accipiunt aquilaꝝ. Ita ꝙ
narrauit mihi fidedignus ꝙ aliquando in vno nido aqui/
larum anteꝗ̃ pulli complerentur plus ꝗ̃ tercentas anates:
⁊ plus ꝗ̃ centum anseres: ⁊ circa quadraginta lepoꝛes acce
pit: ⁊ plurimos magnos pisces: quoꝛum numerum non re/
tinuit. Hec igitur de aquilaꝝ generibus dicta sunt.

[margin: Contra Plinium.]

[margin: Sex aquilarum genera.]

¶ Accipitris sermo post aquilaꝝ gen⁹ ponendus est: q̄a fere
eiusdē est cōsuetudinis ⁊ rapacitatis. Dicit᷑ aũt etiaꝫ acci/
piter astur actu nāli quē hꝫ: q̄a semper fere latet: ⁊ iuxta ter
raꝫ cōtra moꝛē falconũ: ⁊ qñ capit auem q̄si se cōuertēs sur/
sum accipit: ⁊ est accipiter totus varius: sed in pꝛimo anno
fuluas ⁊ nigras hꝫ maculas. Deinceps aũt maculis albis
⁊ nigris variat᷑: ⁊ sunt ille albioꝛes ⁊ nigrioꝛes quo plurib⁹
vicibus mutatus fuerit: ⁊ sunt pedes eius crocei: ⁊ vngues
magni: sed nō sicut aquilaꝝ ⁊ est caput eius rotũdi⁹ ꝗ̃ aqle:
⁊ rostrum eius curuũ: ⁊ ꝫm suā analogiā bꝛeuius ꝗ̃ aqle et
lōgius ꝗ̃ falconũ: ⁊ in doꝛso quideꝫ paucas hꝫ maculas al/
bas ⁊ plures nigras: ⁊ alas ꝫm suā pꝛopoꝛtioneꝫ hꝫ acutio/
res ꝗ̃ aqlaꝝ genera: ⁊ min⁹ acutas ꝗ̃ genera falconuꝫ. Est
aũt auis iracũda: ⁊ ideo solitarie volās nisi tēpoꝛe pullifica
tionis. Ouat autē tria aut quatuoꝛ aut vt multum q̄nque
oua: ⁊ est fere eiusdē figure cum niso qui semꝑ varius vo/
cat᷑: lꝫ sit quātitatis maioꝛis. Est enim minoꝛ aquila trũca/
li: sed maioꝛ est ꝗ̃ aquila que pisces rapit. Huius aũt auis
quādo syluestris est p̄da frequēter est auis domestica: gal/
lina videlicet ⁊ anas ⁊ has aues statiꝫ deuoꝛat. Capit etiā
coꝛnices ⁊ huiusmodi ⁊ aliquando lepoꝛes: ⁊ quando lepo/
rem capit sinistrum pedem terre infigit ⁊ dextro pꝛedaꝫ te/
net: ⁊ tunc quāto citius poterit oculos lepoꝛis eruit ⁊ sic in/
terficit. Domesticus autem astur etiā magnas aues acci/
pit audaciā accipiēs ab adiutoꝛe homine: ⁊ cane docto se/
cum pꝛedā tenere: tunc enim accipit gruem ⁊ anserem ⁊ ar
deā: ⁊ alias huiusmodi aues: sꝫ sine difficultate accipit ana
tem maioꝛem ⁊ mergum ⁊ fulicā: ⁊ illas aues capit in mul/
titudine sine magno laboꝛe. Hec auis quādo īfirmat᷑ pen/
nas ⁊ alas hꝫ quasi hoꝛripilātes: ⁊ alas dependentes: ⁊ vo/
ciferat multum propter sensum lāguoꝛis: ⁊ signum sue ma/
le dispositionis est si indigestā repꝛoijciat escā: ⁊ hoc sepius
faciat: tunc enim signatur ꝙ defectuꝫ hꝫ stomachus: ⁊ stru/
mam patitur: ⁊ etiā aliquādo repletionem sicut ⁊ homo: et
tunc hebetem hꝫ visum ⁊ grauem ⁊ pigrum volatuꝫ: ⁊ cibũ
non desiderat ⁊ cupit doꝛmire multuꝫ ⁊ quiescere: ⁊ abiectā
pꝛedā abire permittit ⁊ residet in terrā: ⁊ reuocatus cũ esca
ad manum dñi sui non reuertitur cito: sed vocat⁹ nō respi/
cit vocātem. Patitur autem aliquādo etiā matieꝫ nimiā:
⁊ tunc humido nāli destitutus pēne eius contrahunt macu
las quas famis signa appellāt: ⁊ tunc etiā pēne frangunt᷑ de
facili ⁊ volatum continuare non potest: ⁊ amittit audaciaꝫ:
⁊ ideo non nisi parua insequitur ⁊ vociferat multuꝫ ⁊ semꝑ
ad dñm redire desiderat: aliquādo etiā patitur cōstipatio/
nem ⁊ oppilationem: ⁊ tunc grauis manet nec cibum nec ꝑ/
dam desiderās: ⁊ aliquādo patitur pediculos ꝓpter humo
ris coꝛruptiōes: ⁊ aliquādo febꝛes patitur: ⁊ hoc cognoscit᷑
ex hoꝛripilatione ⁊ tristitia ⁊ tremoꝛe ipsius. Omniuꝫ autē
harum ⁊ aliarum infirmitatum assignabimus medicinam
in capitulo de falconibus. In quo oīum rapacium auiũ me
dicinas simul ponemus. Scias autem ꝙ huius auis natu/
ra pꝛecipue confoꝛtatur in aquilonis partib⁹: ⁊ ibi he aues
foꝛtioꝛes sunt ⁊ maioꝛes: ⁊ quādo bene nobiles sunt pꝛedā
non pꝛopter escā: sed ex gloꝛia accipiunt: ⁊ in tyrānide dele
ctātur: ⁊ si aliquid de pꝛeda concupiscunt coꝛ accipiũt: ideo
auem quem capiunt ad latus perfoꝛāt: ⁊ coꝛ extractum de/
uoꝛāt: aliquādo autem etiā cerebꝛum concupiscunt ⁊ de ca/
pite extractum deuoꝛant: ⁊ totum aliud reijciunt. Nobiles
autem aquilonares cancros libentissime comedunt: quos
tamen non venantur: ⁊ ideo domesticati isti melius omni/
bus asturibus dñis suis aues magnas capiunt: ⁊ cācroꝛuꝫ
cibum a dñis accipiunt in remunerationem: hec igitur de
asturibus siue accipitribus dicta sunt: has aues etiam acci
penseres vocant. Plinius dicit ꝙ cōtra doloꝛes membꝛo/
rum omnium efficax medicina est accipiter in oleo deco/
ctus: caro enim accipitris valde dulcis est ⁊ leuis est ꝓpter
sui nutrimenti bonitatem.

¶ Arpiam quidam non magne auctoꝛitatis viri quoꝛuꝫ di/
cta non sunt experta dicunt esse auem rapacem: vncos vn/
gues habentem ⁊ humanam faciem: in desertis longe ha/
bitantem in terra que Strophades dicitur iuxta mare Jo
nium fame semper seuientem ⁊ rapacem: hec homineꝫ ali/
quando in deserto aliquando sibi obuium interficit: ⁊ quia
iuxta mare sedet: ⁊ vultus in aqua resplendent quādo suũ
vultum simileꝫ hominis vultui aspexerit videns sibi simi/
lem interfecisse tristatur: ⁊ dolet omni tēpoꝛe vite sue ꝙ ho
minem interfecit: sed hec inexperta sunt ⁊ fabulosa vident᷑
que maxime narrant Adelinus quidē ⁊ Solinus ⁊ Joꝛach
de membꝛis loquentes animalium.

¶ Agothyleꝫ grece: latine capꝛimulgus vocat᷑ ⁊ est auis ma/
gna lato rostro in oꝛientis partibus abundās capꝛas que/
rens lactis irriguas quibus se supponit ⁊ suggit lac earuꝫ:
⁊ consequitur suctionem eius exiccatio lactis in vberibus
⁊ hebetatio vel exiccatio visus capꝛarum.

¶ Ardea quaꝫ quidam ardeolam: quidam autem tantaluꝫ
vocant: auis est que hoc nomen accepit: aut quia alte volat
dicta ardea quasi ardua: eo ꝙ alte eat volādo. Dicunt enī
hanc auem cum tempestateꝫ pꝛesentit alte supꝛa nubes vo
lare: ⁊ ideo alto suo volatu tempestatem pꝛesignificare: sci/
mus etiam cum accipitrem fugit alte volare hanc auem si
poterit. Alij autem dicunt ardeam dictam ab ardendo: q̄a
stercus eius adurit hoc qđ contingit: ⁊ hoc cōmune habet
cum alijs aquaticis auibus que de venatione pisciũ viuũt.
Hec autem auis est coloꝛis cinerei: ⁊ minoꝛis quantitatis
ꝗ̃ grus longi colli: ⁊ sicut alie aues aquatice non multũ in/
uoluti sunt intestini: ⁊ ideo sicut ⁊ mergus emittit cibuꝫ in/
digestum: ⁊ ideo semper est voꝛax auis ista: ⁊ ideo etiaꝫ est
fetide carnis ⁊ non sane. Qđ auteꝫ dicunt ardeam in dolo/
re nimio coire: ita ꝙ lachꝛymas sanguinis emittat ex ocu/
lis: ⁊ feminam non minoꝛi doloꝛe ouum concipere ⁊ parere
falsum reputo: q̄a vidi oculis sepe coire ardeas ⁊ ouare et
nihil talium pꝛobare potui: sed sicut alia auis longoꝛuꝫ cru
rium: ardea coit super doꝛsum femine flexis cruribus: ita
ꝙ pedes maris sunt ad caput femine: ⁊ genua versus anũ
super doꝛsum: ⁊ tunc tenens se motu alarum tangit locum

conceptionis femine: ⁊ semen infundit in eam: hec auis in
grege sui generis nidificat: ⁊ tamen gregatim non volat eo
ꝙ pullis insidiantur accipitres ⁊ alie aues rapaces ⁊ ab his
defendi nõ possent nisi multe semper ardee circa nidos in/
uenirentur. Stercore autem suo exiccãt omnes arbores in
quibus nidificant. Si autem aliquando accipiter ꝑdari
nititur ardeam annz opponit accipitri ⁊ stercus ꝓijcit pu
trefactum: ꝙ si forte accipitrem tetigerit pẽnas eius putre/
facit. ¶ Ardearum apud nos tria genera inueniũtur: vnuz
quidem cinereum acuti rostri ⁊ longi colli: ⁊ aliud totuz al/
bum in figura per omnia simile dicto ⁊ est melius pẽnatuz
eo: tamen habet longius collum ⁊ rostrum ante rotunduz:
sicut fit circulus super circulum: ⁊ ideo coclearium vocaẜ: ⁊
est totum album: quartum apponit Plinius monoculum
qᵭ vnum oculum dicit habere in latere vno tm̃: ⁊ ideo faci
lius capi a venatore in latere ceco insidias ponente: sed vi/
detur preter naturã esse ⁊ falsum qᵭ dicit: sicut eniz ale due
⁊ duo pedes crescunt a laterib᷒: ita duo oculi. nec ratio per/
mittit ab vno latere formari oculum vnũ: ⁊ nõ ab alio aliũ.
Plinius enim iste multa dicit falsissima: ⁊ ideo in talibus
non sunt curanda dicta ipsius.

Tria ardearũ genera.

Contra Plinium.

¶ Anser vel auca auis est nota: ⁊ est auis aquatica sicut ostẽ
dunt pedes eius membranales. Est auis hec iter aquati/
cas aues maior preter eã quã volinare in ante habitis vo/
cauimus: ⁊ preter cygnum. Inuenitur autem hec auis apᵭ
nos syluestris ⁊ domestica: ⁊ syluestris quidem apud nos
quinque specierum inuenitur: est eni magnus anser qui ci/
nerei coloris est: ⁊ apud Germanos gragãs vocatur: ⁊ est
alius minor illo eiusdem coloris ⁊ eiusdez figure: sed alti᷒
⁊ longius volãs propter sui corporis leuitatem: ⁊ est terti᷒
totus albus preter alarum extremas q̃tuor vel quinque pẽ
nas que sunt nigerrime: ⁊ hoc genus est paruum late ⁊ alte
⁊ longe volens: ⁊ est quartum genus illo minus hñs rostrũ
anseris: sed colorem capitis pauonis preter hoc ꝙ cristam
de pẽnis non hꝫ: ⁊ in dorso quidem est cinereum declinans
ad nigredinem. In struma autem nigrum ⁊ in ventre cine
reum: qᵭ vulgus dicit nasci de arbore. ¶ Quintũ autez ge/
nus anseris ponit Plinius vocãs ipsum comage. Cuius
adipem proficere dicit in adiutorium preclarissimi medica
minis ꝙ comager vocatur vnguentuz: ⁊ conficitur ex adi/
pe huius anseris cũ cinamomo confecto ⁊ in vase ereo sub
niue recondito donec frigore diu cõgelãte maturetur ⁊ ma
ceretur. ¶ Aliud autem genus addũt quidã qᵭ preter stru
tionem maior est auis vt dicunt: ⁊ hoc habitare in alpibus
perhibent ⁊ in desertis aquilonis vbi rara est hominũ ha/
bitatio: sed nos hoc nunq̃ vidimus nisi sit illud qᵭ nos vo
linare vocamus: hoc enim maius est cygno. ¶ Preter oĩa
hec anserum genera cygnus est qui multum habet hui᷒ ge
neris tam in figura rostri q̃ in modo peduz ⁊ regimine vi/
te: sed quãtitate differt: ⁊ tempore pugne sufflat sicut anser.
¶ Est autem ⁊ anser domesticus qui fere cuiuslibet colo/
ris inuenitur qui in ansere syluestri est. Inuenitur enim al/
bus ⁊ cinereus: ⁊ ex his duobus maculosus: sed non niger
nec viridis: nec alterius quã dictũ est coloris inueniẜ. Oĩs
autem anser hꝫ cõmune ꝙ rumorosus est vix vnq̃ tacens ⁊
leniter audiens: ⁊ parum dormiens: propter qᵭ etiã custo
des capitolij cum dormirent ⁊ hostes capitoliũ iam captu/
ri essent clamore excitauit anser. In cuius rei memoriaz au
reus anser a Romanis diu cultu diuino venerat᷒ est. Syl/
uestres autem anseres omnes gregatim volãdo ordinem
seruãt litteratum: sicut ⁊ grues: ⁊ cum volãt flatui ventorũ
quo facilius volent se cõmittunt: ⁊ ideo multi predicũt vẽ/
tos ⁊ frigora ⁊ imbres ad volatum ipsorum. Alte autez vo
lant cognoscentes superiorem ventum semper vincere su/
per inferiorem: ⁊ vix vnq̃ expectant hominẽ ⁊ mutãt se de
loco ad locum sicut grues: sed non latent ⁊ cum lassati dolẽt
ex volatu vociferant volando ⁊ volãt extento collo omnes
anseres: ⁊ in hoc differunt ab ardea que volat collo cõtra/
cto. Nutriuntur autem ad aquilonez in paludibus oẽs an/
seres dicti: ⁊ incipiunt coire post hyemale solstitiuz: ⁊ in ꝑn
cipio veris ouare: ⁊ sunt oua ad plus sexdecim. Dicunt tñ
ꝙ si oua ante subtrahantur ouabit anser vsq̃ ad defectuz.
Genera etiã inducta cõmiscentur sibiinuicẽ: apud nos eni
anser qui est sicut pauo cum ansere domestico concubuit ⁊
pullificauit: sed omnes pulli patrem in colore secuti sunt: sꝫ
in quantitate erãt maiores. Etas autem anseris prolõgaẜ
valde: vidimus enim anserem nutritum domesticum qui
plus habuit quã sexaginta annos: anser etiã syluestris ca/
ptus fuit apud nos qui per elixationem trium dierum nã/
lium emolliri non potuit: ⁊ tãdem induratus fuit: ita ꝙ cul
tello scindi non potuit: nec aliqua bestia de ipso voluit gu/
stare. Est autez generaliter caro anseris frigida ⁊ sicca: du
ra ⁊ melancholica ⁊ indigestibilis.

¶ Anas auis nota est apᵭ nos lata in dorso: ⁊ minoris q̃ an/
ser ⁊ maioris q̃ pullus aquaticus quãtitatis: ⁊ est apᵭ nos
syluestris ⁊ domesticus. Sꝫ syluestris apᵭ nos multoꝝ est
valde modoꝝ: sꝫ oẽs cõueniunt in forma rostri ⁊ figura pe/
dũ. Rostrũ aũt est latũ serratile ⁊ nõ multũ lõgũ: ⁊ est valde
apertũ ad cribrãdũ lutũ. Pedes aũt ruffi ⁊ mẽbranales ad
nauigãdũ apti. Est aũt syluestris apud nos duoꝝ coloruz:
vnus qdem ⁊ verus in dorso: ⁊ in ventre est griseus: ⁊ ma/
sculus in collo q̃si pauonis radiãtes habẽs pẽnas: ex viri/
di ⁊ azurio compositũ hñs colorẽ torquez albũ circa collũ:
preferens etiã alijs versus ventrem hñs maculã lucẽtis vi
riditatis: sed femina magis declinat ad nigrã cinereitatẽ:
⁊ est vox femine grossior: ⁊ vox maris acutior in omni ana/
tum genere: hoc igiẜ genus ꝙ dicti est coloris duoruz est ge
neruz: maius videlicet ⁊ minus ⁊ vtrũq̃ est notũ apᵭ nos.
Tertium autem genus est varium ex albis maculis ⁊ dicto
colore compositum ⁊ est mergus quidã: ⁊ est etiã maius et
minus in eadẽ figura corporis sicut anas: ⁊ differt hoc mer
gus ab anate non in figura vt dictum est: sed in colore ⁊ re/
gimine vite: qa mergus sub aqua capit pisces: sꝫ anas her/
bas ⁊ vermes in herbis latentes accipit in cibum ⁊ piscicu/
los si quos in herbis deprehendit.

¶ Anas autem domesticus ⁊ albus inuenitur ⁊ cinere᷒ ⁊ cõ/
positi coloris ex vtrisq̃ dictis. Est autez auis frigida ⁊ me/
lancholica minus dura q̃ caro anseris.

¶ Achãtis auis est parua ad istar passeris herbas ⁊ herba/
rum semina depascens ⁊ in spinis nidificans: que cũ videt
herbas ab equis ⁊ asinis depasci ⁊ spinas moueri in quib᷒
nidificat infesta efficitur equis ⁊ asinis: ⁊ dorso eorum insi/
dens mordet quantum potest ⁊ hinnitum equorum imitãs
deridet: est enim auis cum ira quadam derisiua.

¶ Assalõ parua auis est quantitatis passeris que infesta est
coruis ⁊ frãgit oua coruorum: ⁊ est etiã infesta vulpibus et
depilat eas: ꝙ videns coruus auxiliatur vulpi contra cõeȝ
hostem. Hec autem auis floribus spinarum ⁊ granis pa/
scitur: ⁊ ideo odit asinum hãc spinam siue carduum come/
dentez: ⁊ insidiens dorso asini pungens ipsum quãtũ põt.

¶ Alauda auis est a laude vocata eo ꝙ musica sereno ⁊ cali
do cõgaudet tẽpore: hec duplex est: plano. vꝫ. capite vel cri/
stato: ⁊ hec galerica vocaẜ vel cristata. Est aũt coloris cine
rei maior paꝝ passere: ⁊ in posteriori digito pedis igẽtꝫ lon/
gitudis hñs vnguẽ in agro habitãs nõ in syluis: granis et
vermib᷒ vesciẜ: mas ei᷒ music᷒ ẽ valde: ⁊ multe modulatio/
nis estatẽ ꝑmo iter aues ꝑnũtiãs ⁊ diẽ in aurora ꝓmẽs lau/
de cãtus sui pluuias ⁊ tẽpestates abhorret: accipitrẽ tãtũ ti
met ꝙ fugit in hoiuz sin᷒: ⁊ man᷒ vel in terra sedẽs ꝑmittit
se capi: cãtat ascẽdẽdo per circulũ volãs: ⁊ cũ dscendit ꝑmo
qdẽ paulatim descendit: ⁊ tãdem alas ad se conuertens in
modum lapidis subito decidit ⁊ in illo casu cantum dimit/
tit: hec quando domesticatur in ergasculo cãtat alas cõmo
uens: ⁊ ad liberum aerem exire gestu quodã deposcens: sꝫ
si diu captiua tenetur vt frequenter in altero excecatur ocu
lo: ⁊ hoc sepius sum expertus ꝙ in nono anno altero oculo
cecatur. Hec auis vtilis est in medicinam.

¶ Alciones sũt aues pue paꝝ passeris q̃titatẽ excedentes: ⁊
sũt colore kyaꝫ purpureis pẽnis: tñ q̃sdã albas intermixtas
collo lõgo piscib᷒ viuẽtes rarissime: nisi circa solstitia in ma
ri apparẽtes brumali tpe pullificãtes: ⁊ tũc nidũ in harenis
maris cõstruũt rotũdũ in modũ pile: adeo fortẽ ꝙ vix ma/
gnis ictib᷒ frãgi possit. Dicũt aũt qdã ꝙ mari tempestuoso
oua sua obiecta statiꝫ tranqllitas induciẜ: ⁊ septẽ dieb᷒ oua
fouere perhibẽt hãc auem: ⁊ septez pullos vsq̃ ad perfectũ
educare: ⁊ hãc gratiam hanc auem a Joue esse consecutaz:
vt in tpe sollicitudinis sue etiam in hyeme serenos q̃tuor/
deci hos dies accipiat quos dies nautici alcionitas vocãt.

¶ Aerisylon

¶Aerifylon auis est vt dicunt rapax ⁊ inter rapaces nobilis-
sima: ⁊ est de consuetudine falconum. Dicitur autem aeri-
fylon eo ꝙ aerem ⁊ aeris alta petat in volatu ⁊ venatione:
nubes enim dicitur transcendere ⁊ aues obuiantes interfe
ctas deijcere: ita ꝙ cum cadentes aues aliquando in terra
inueniãtur nescitur vnde ceciderint: ⁊ vnde sint interfecte:
eo ꝙ aerifylon in tã alto volat ꝙ videri nõ potest: hec auis
ruffas hꝫ pẽnas: caudam longam: vngues ⁊ crura maxia: ⁊
est parum maior ꝙ̃ aquila: ⁊ capit capreolos in quos primũ
visum dirigit: ⁊ tunc insidet eis ⁊ cerebrum capite perfora-
to excutit: ⁊ sic interficit: nidum in montibus altissimis con
struit: ⁊ ibi aliquãdo iuuenis accipitur: ⁊ ita domesticatur
ꝙ sine ligatura stat in partibus ⁊ domibus: hec auis cuꝫ so
cia venaꝛ sicut falco: ⁊ postꝙ̃ domesticata est a domino non
recedit: sed omnem predaꝫ capit ⁊ domino reponit: ⁊ ideo
nobilissima esse dicitur.

¶Aues paradisi vocant Egyptij quasdam aues magnitu-
dinis anserum que paradisi dicuntur ob decorem: qa nul-
lus eis decor videꝛ deesse: ⁊ he aues illaqueate gemere nõ
cessant donec moriãtur vel donate fuerint libertati. Libe-
re autẽ adeo dulciter modulantur ꝙ in omni audiẽte de-
lectationem inducunt: harum habitatio est super Nilũ qui
de paradiso fluere perhibetur. Sunt ibideꝫ ⁊ alie aues fu-
sce magnitudinis monedularum que paradisi ideo vocan-
tur: quia nescitur vbi nascantur: ⁊ vnde nascãtur: vel vnde
veniant: ⁊ ille mutant loca de tempore in tempus: sicut fa-
ciunt multa auiuꝫ genera de quibus in prehabitis mẽtio-
nem fecimus sufficientem.

Bubo auis est de genere noctue ab imitatione
vocis sic vocata inter oẽs aues maioris aper-
ture oculorum: hec auis pda viuit nocte am-
bulantium sicut murium ⁊ aliquando leporuꝫ
⁊ huiusmodi paruorum animaliũ. De die au
tem antra querit tenebrosa siue in cõcauis ar-
borum: aut in cauernis montiuꝫ: aut vmbraculis edificio-
rum que ab hominibus non frequentantur: ⁊ si quandoqꝫ
de die apparet ab auibus in luce volantibus deplumatur:
⁊ ideo ab aucupibus ponitur iuxta rhetia vt per eũ aues ce
tere capiantur. De hac aue dicit Plinius lꝫ probabile nõ
sit ꝙ posterius ab ouo egreditur: qa si verum est causa eiuſ
esse non potest nisi capitis ponderositas: propter quã caput
ipsum diu declinat ⁊ imobile manet: posterius autẽ paruũ
est ⁊ curtum: ac si auis ipsa sit decurtata. Est autẽ auis hec
curuorum vnguium ⁊ acuti ⁊ curui rostri sicut sunt vngues
⁊ rostra fere omnium auium rapaciũ: ⁊ est varia in plumis
⁊ maioris quantitatis inter eas que nocte volant.

¶Buteus vocatur auis rapax subnigra quaꝫ Germanice
broburen vocamus: ⁊ est pigri volatus ⁊ vncorum vnguiũ
⁊ curui rostri fere quantitatis milui. Venatur aũt ranas ⁊
mures ⁊ auiculas pigras aut infirmas volare nõ valentes
⁊ rapit pullos auiũ aliquando: ⁊ est ad comedendũ dulcis-
sima ⁊ saporosa si decoctione opthesis aptetur.

¶Butorius auis est similis ardee in figura ⁊ quantitate: sꝫ
colore dissimilis: qa videtur butotiꝰ similis esse terre. Col-
lum autem habet longum: ⁊ hoc contrahit curuando ⁊ ex-
trahit extendendo sicut ardea ⁊ venatione piscium viuit: ⁊
ideo crura longa sortita est vt circa ripas ⁊ littora venari
possit: hec adeo imobilis stat quãdo venatur vt puteꝛ mor
tua vel res esse inanimata: ⁊ cum illaqueatam se sentit stat
imobilis ⁊ venatorem se accipientem incautuꝫ ⁊ impreme-
ditatum vulnerat rostro in quo multuꝫ valet sicut ⁊ ardea:
hec auis miri odoris est cum assatur: ⁊ sanguis eius multũ
confert guttosis: hec etiam auis tempore veris quando lu
xuriandum est horride strepit sicut cuꝫ cornu: hoc facere nõ
preualet nisi quando rostrum luto aquoso imittit vt vox in
ipso rumpatur ad modum tonitrui.

¶Bistarda auis est bis vel ter saltum dans anteꝙ̃ de ter-
ra subleuari poterit: ⁊ ideo ex re nomen accipit hec in quã-
titate ⁊ figura est vt aquila curuo rostro ⁊ vnguibus adun-
cis: sed in alis ⁊ cauda alba est: ⁊ in cetero corpore varia: vt
aquila carnibus vescitur: sed volatilia non predatur: sꝫ vel
cadauera forte inuenta comedit: vel aial innocens vt agnũ
vel lepusculum occidit: nec hec sola perficit: sed pluribꝰ ha-
rum auium congregatis animum inuasionis accipit: her-
bas etiam quando famescit comedit: ⁊ in herbam ciceris ⁊
pise ⁊ leguminum plus delectatur qd̃ rarum est de auibus
que carne vescuntur propter tarditatem in alto nidum nõ
collocat: sed in terra ouat tempore quãdo seges maturaꝛ.
Fabulose dicitur ꝙ bonasa auis est in Germanie partibꝰ
abundans perdice maior ꝙ̃ nos haselhum vocamus ⁊ est
colore perdicis: exterius nigra interius carnem habens al
bam ⁊ valde saporosam ⁊ teneram: ⁊ tempore luxurie non
coit vt alia auis: sed potiꝰ masculus discurrit donec ore spu
mare incipit: ⁊ hanc spumam femina ore accipiens cõcipit
⁊ ouat ⁊ fouet pullos vt alia auis: ⁊ hoc falsum esse iam in
prehabitis huius libri ostẽdimus: qa qd̃ in os accipitur in
ventrem vadit ⁊ alteratum nutrit ⁊ per secessuꝫ emittiꝛ.

¶Barbates mentiendo quidam dicunt aues: quas vulguſ
bonugas vocat: eo ꝙ ex arboribus nasci dicuntur a quibuſ
stipite ⁊ ramis dependent: ⁊ succo qui inter corticem est nu-
trite: dicunt etiam aliquãdo ex putridis lignis hec anima-
lia in mari generari: ⁊ precipue ex abietum putredine affe-
rentes ꝙ nemo vnꝙ̃ vidit has aues coire vel ouare: ⁊ hoc
omnino absurdum est: qa ego ⁊ multi mecum de socijs vi-
dimus eas: ⁊ coire ⁊ ouare ⁊ pullos nutrire sicut in ante ha
bitis diximus: hec auis caput habet quasi pauonis. Pe-
des autem nigros vt cygnus: ⁊ sunt membrana cõiuncti di
giti ad natandum: ⁊ sunt in dorso cineree nigredinis: ⁊ in
ventre subalbide aliquantum minores anseribus.

Caladrius siue caladrion auis est vt quidã re-
ferunt tota alba Persidis regionem inhabi-
tans: lꝫ etiam ibi perraro inueniatur eo ꝙ mul
tos habeat insidiatores: est enim auis quã p-
pter augurium multi regum requirunt quam
⁊ Alexander rex regum dicitur inuenisse que
presentata infirmo etiam indicat omnes morborũ disposi-
tiones ⁊ nõnullos dicitur curare: si eni ĩfirmo obiecta auis
vultum ⁊ oculos in infirmum conuertit indicat sananduꝫ:
qa tunc infirmitatis materiam euaporare indicat ⁊ consu-
mi: ad quem vaporeꝫ se adeo fortiter conuertit detenta ab
ipso ꝙ etiam inficitur ex ipso: sed postea euolans ad tẽpuſ
in aerem infectionis illius consumit materiam. Si autem
obiecta infirmo auertit ab ĩpo vultũ ⁊ oculos significat mo
rituruꝫ: qa tunc mã compacta intus teneꝛ nec odore attra-
hit auẽ. De augurio tñ auiũ non est psentis speculationis:
huiꝰ auis interiora femoris cõtra caliginẽ valẽt oculoꝝ.

¶Cynamulgos auis est que in Ethiopia ⁊ climatibꝰ secũ-
do ⁊ primo in altissimaꝝ arboꝝ extremis ramusculis de ci-
namomo nobiliori texit nidum ad quem cũ incole scande-
re non possint ꝑpter altitudinem arboꝝ ⁊ fragilitatem ra-
musculoꝝ sagittis plũbatis nidos deijciũt ⁊ colligunt cina-
momũ. Ipsa etiã auicula cũ suis interioribꝰ non exuiscera-
ta comediꝛ ꝑpter aromaticitatem eoꝝ quibꝰ nutritur.

¶Cygnus auis est nota que a cauendo sic latine vocata est.
Grece aũt a colore olor vocaꝛ eo ꝙ hec auis tota sit alba: lꝫ
enim in pmo anno cinerei sit coloris: tamẽ post annũ fit al-
bissima. Caro autẽ eiꝰ nigra ⁊ precipue pedes ⁊ caro eiꝰ est
dura sicut omniũ auiũ aquaticaꝝ magnaꝝ. Est aũt auis de
genere anseris rostrũ habens sicut anser serratile dentatuꝫ
ad modũ falcis: rostro cribrat lutũ vt cibũ inueniat: ⁊ den-
tibꝰ diuidit inuentũ: ⁊ cũ de loco ad locuꝫ transit gratia cibi
pede vno natat: ⁊ alteꝝ eleuat: ⁊ ponit supra versus caudaꝫ
vt illo se regat ad ventũ. Si aũt longe natare intendit gre-
gatiꝫ natat ⁊ volat: ⁊ tũc posteriores caput dorsis imponũt
anterioribꝰ ducibꝰ: hec auis in stagnis magnis ꝙ̃ in fluuijſ
habitat: ⁊ non de facili secũ compatiꝛ anseres vel alteriꝰ ge
neris aues que eodem secũ cibo vescunꝛ. Vesciꝛ autẽ her-
bis ⁊ vermibꝰ ⁊ ouis pisciũ ⁊ hmõi: ⁊ granis segetũ ⁊ dome
sticaꝛ preciso ale anteriori articulo. Est aũt mali gressus et
bone natationis ⁊ mediocris volatꝰ: ⁊ inter magnas ⁊ aq-
ticas aues sola musica est. Unde diciꝛ ꝙ in hyperboreis re-
gionibꝰ precinentibꝰ cantoribꝰ vel melatoribꝰ concinunt cy-
gni: sed expertũ est apud nos ꝙ non concinunt nisi tempore
doloris ⁊ tristitie: ⁊ ideo potius lamẽtari dicẽdi sunt ꝙ̃ ca-
nere: sicut etiam testaꝛ Poeta dicens.

At vbi fata vocant vdis proiectus in herbis.
Ad vada menandri concinit albus olor.

Hec auis tẽpore luxurie colla mares applicãt feminis ad

modum bládimenti: ⁊ tūc ascendit mas feminā ⁊ ꝓijcit semē in eā. Et ꝙ dicit̄ in dolore femīa semē suscipere: ⁊ ideo post coitū marem fugere falsuȝ est: qa non imponit in eam nisi humorem qui in delectamēto suscipit̄: sed fuga est propter hoc: ꝙ tūc cessat coeundi desideriū. Post coitū autem sicut ⁊ cetere aues aquatice imergūt se aquis taȝ mas ꝙ̄ femina: eo ꝙ cōcupiscentie vapor discurrit per carnes eorum ⁊ illū querunt abstergere: ⁊ huius signū est ꝙ aues omnes post coitū horripilationē hn̄t: ⁊ eleuatis pēnis ⁊ diuaricatis se excutiūt: ⁊ silr̄ faciūt alia aīalia pilosa: hec auis tertio anno ouat: ⁊ nidū facit iuxta aquas ⁊ multum diligit pullos ⁊ acriter pugnat ꝓ eis ⁊ pugnando sufflat sicut anser.

Propter qd aues oēs post coitū eleuatis pēnis ⁊ diuaricatis se excutiunt.

¶ Cariste sūt aues vt dicit Solinꝰ ⁊ Jorach que inocue flāmis inuolāt: ita ꝙ nec pēnis nec corpore adurunt̄: sȝ illi phī multa mētiunt̄: ⁊ puto ꝙ hoc sit vnū de mēdacijs eorum.

¶ Cyconia auis nota est eo ꝙ sic sonat cū percussione rostri sic est vocata: hec auis varia est ex albo ⁊ nigro coloribus. Alas eni hȝ nigras ⁊ caudaȝ ⁊ alias partes hȝ albas. Inuenitur eni genus cyconie totum in dorso nigrum: ⁊ in dorso subalbū. Sed hoc nō nidificat in hominū habitationibꝰ: sȝ in paludibꝰ deserti: auis hec aquatica est plus ꝙ̄ terrestris: ⁊ piscibꝰ pascitur ⁊ lumbricis ⁊ ranis ⁊ aliquibꝰ nō venenatis serpentibꝰ: mures etiam libētissime comedit ⁊ carnes ⁊ vsta oua frixa venenata v̓o vt buffones non comedit. Cuȝ autē animal deprehendit prius seplꝰ ducēdo per rostrū ossa que in ipso sunt cōminuit: ⁊ tūc totum simul glutit ⁊ in struma tenet donec mollificatum mittit̄ ad stomachum: ⁊ cum pullos cibat inde mollificatū cibum reijcit ⁊ pullis tenellis ministrat. Hec aūt auis quando cibare nō potest aliqn̄ pullum vnū abijcit quem vulgus asserit in cēsum dn̄o: cuiꝰ tectis insidet cyconias offerre: hec auis fortissimi est rostri et acerrime pugnat pro nido: ⁊ cū pugnare vult alam vnā ante crus deponit quasi pro scuto: ⁊ pugnāt aliqn̄ vsqȝ ad mortem plurium. Aquilas etiaȝ insequit̄ tēpore pulloꝝ ⁊ cetera rapacia: ⁊ si sola nō sufficit aduocat alias: ita ꝙ aliqn̄ multe quasi in acie pugnature cōueniunt. Uocem dat rostri cū ꝑcussione alacritate quidē quando recipit sociā vel qn̄ gaudet de victoria vel pulloꝝ prosperitate ⁊ pastu: ⁊ tunc valde diu sonat ⁊ sepe plicat caput ante ⁊ retro super dorsum: sonat etiā quādo est in timore: sed nō diu: ⁊ tunc inuocat auxiliū de nocte sentiens aliqd inimicū vel incōsuetuȝ sufflat: de hac dicit̄ ꝙ ita diu nutrit parentes ꝙ̄diu nutrita est ab eis: ⁊ ideo pia auis ab antiquis est vocata. ꝙ aūt qdā vulgariter loquentes dicūt has aues hyeme recedere in ptes orientis ⁊ in Asia eē campū in quo se expectāt ⁊ illaȝ que vltimo veniēs aciem retardat dilacerare. Ideoqȝ ꝙ recedentes a cornicibꝰ conducant̄ ⁊ defendi ab eis: ita ꝙ vulnerate cornicule ⁊ sanguine perfuse redeāt mendaciū eē certuȝ est triplici rōne. Una quidē qa climata ab oriēte in occidentē eiusdem sunt cōplexionis in frigore ⁊ calore: ⁊ ideo nullum remediū esset si ad orientē se retraherēt. Secūda est ꝙ cōpertū est ꝙ a tota nostra recedūt habitabili in nulla parte remanētes. Tertia est qa cum auis sit frigida frigido vtēs cibo ⁊ viscoso: necesse est latere tēpore generatiōis flegmatis sicut in ante habitꝫ est determinatū: ꝙ aūt non est cōpertum vbi lateāt est: qa se valde occultant in desertꝫ paludūȝ ⁊ cauernarum sicut ⁊ cetera latentia. Qđ autem dicit̄ mas huius auis adulteriū per odorē sentire in coniuge nisi priꝰ aquis lota sit fontalibꝰ falsuȝ est: ⁊ fabulose inductum.

¶ Choretes aues sunt pugnātes cuȝ coruis sine federe nocte: tū a pugna cessant: sed omni alio pugnant tempore ⁊ sibiinuicem pullos rapiunt. Calandris auis colore ⁊ figura per omnia alaude similis est: sed quantitate maior ⁊ easdē inflectit vocis modulationes cum alauda. Sed vox eiꝰ est grossior ⁊ altior: ⁊ est multum sonora quasi nihil aliud requirens nisi cantare: ⁊ ideo caueis includit̄ ꝓpter cantum.

¶ Coruus auis est nota maior ⁊ perfectior inter ea que sunt coruini generis: nigra est tota ⁊ fortis rostri ⁊ corporis clamosa valde: ante tempus vernū ouās ⁊ fouēs an̄ tonitruū ⁊ eijcit aliquādo aliquē de pullis tedio nutriendi: hec auis aliqn̄ domestica loquit̄ ⁊ imitatur cantus auiū domesticarū ⁊ furatur multū aliquando coartata per cōminationem. Est aūt vt dicūt fabule amica vulpis ⁊ inimica asini: ⁊ ideo aliqn̄ cecat asinū ⁊ reddit inutilem ⁊ mordet dorsum eius.

¶ Athylon aūt est auis amica asini ⁊ inimica vulpis: ⁊ ideo he due aues inimice sunt adinuicē: aliquādo vidi coruū venaticū qui perdicē accepit ⁊ alios coruos syluestres: sȝ coruos nō accepit nisi fretꝰ auxilio hominis propinqui sibi.

¶ Cornix siue cornicula auis est generis coruini in quo genē mas feminā ouis incubātē pascit: ⁊ in hoc cōuenit cuȝ coruis: hoc enim ꝓprium potiꝰ est generis ꝙ̄ speciei: parentes etiam diu fetum etiam iam volantem sequuntur ⁊ pascūt pietatis amore: ⁊ hec auis multum infesta est auibus rapacibus: ⁊ ideo etiam aliquando dilaceratur ab eis. Est autem auis augurijs ⁊ incantationibus apta: sed de hoc non est tractandum ad presens.

¶ Cornica vt Plinius dicit auis est maxima in partibꝰ orientis que pulmonem fere ad quantitateȝ pulmonis vacce hȝ mollē ⁊ multo infusuȝ sanguine: ⁊ ideo multū bibit plus ꝙ̄ alie aues. Paucas aūt ⁊ paruas hȝ plumas ⁊ pēnas.

¶ Cugulus vt in ante habitis diximꝰ est composita ⁊ est duplex: quedam eniȝ componitur ex columba ⁊ niso siue spuerio. Quedam autem huiꝰ generis auis componitur ex columba ⁊ asture: rostrum enim ⁊ pedes conformes habet columbe: colorem autem pēnarum ⁊ alas habet cum niso vel asture: mores etiam habet ex vtraqȝ compositos: ex columba enim habet ꝙ non predatur aues alias: ex niso autem ⁊ asture habet ꝙ insidiatur nidis auium aliarum debilium: ⁊ ideo aues pugnant cuȝ cugulis tempore ouationis. Auis autem in cuiꝰ nido imponitur ouum cuguli nutrit eum ⁊ in eius pulchritudine delectatur: ita ꝙ hunc cibādo fame afficitur. Alij v̓o partꝰ eiꝰ aliquando damnantur: aliquando etiam cugulus se nutrientem interficit vt Plinius asserit. De hac aue certum est ꝙ hyeme latet in concauis arborū ⁊ lapidum: sed ꝙ sibi estate congreget quo hyeme nutritur pro certo falsum est: sed hyeme deplumatur ⁊ mutatur pennis. Dicunt autem ꝙ quando hec auis ab aliquo primitꝰ in vere auditur: si audiens terram directe toti plāte dextri pedis suppositam effodiat: ⁊ eam in lectis ⁊ alijs locis spargat terra hec pulices perimit.

¶ Coredulus auis sic est vocata eo ꝙ venatiōe viuat ⁊ corda eoꝝ q̄ venat̄ edat: ⁊ paꝝ de corpore reliq̄ ꝑde acceptet.

¶ Columba sic dicitur quia lumbos colit multa generatiōe de quarum varietate multa diximus in ante habitis: quia fel in epate non habet: quia innocens est non ledens rostro vel vnguibꝰ: quia granis vescitur vel his que ex granis cōficiuntur ⁊ nō alijs: ꝙ gregatim volat ꝙ dignoscit omne genus accipitris: siue in arbore: siue in terra: siue in aere rapientis ⁊ fugit sagaciter ad locum securitatis. Arborem quidam in Asie partibꝰ dicunt hyperdixim qđ contra dexterā sonat vocatam: cuius dulcissimo fructu columbe delectantur. Est autem ibi draco columbis infestꝰ: sed arboris odorem ⁊ vmbram sustinere non valens qui cum columbis insidiatur columba in arbore querit refugium ⁊ pastum inuenit. Columbe quolibet mense pullos educant ⁊ complent, ⁊ non exeuntibus de nido pullis iniuriam percussionis alarum irrogant: ⁊ aliquando mas coit super eos ⁊ eijcit: calide sūt carnis. Et sanguis de subdextra ala recēter eductꝰ acutus valde est ⁊ dissolutiuus: ⁊ ideo valet humidis ⁊ lippientibus oculis: pulli columbini verni autūnales sunt saniores ⁊ meliores: eo ꝙ tunc granis vel satis vel maturatꝫ vescuntur. Columba gemituȝ habet pro cantu: ⁊ dicitur ꝙ aliquando sola sedēs auri splendores in pēnis colli sui intuens delectatur ⁊ volando sibi cōgratulatur: ꝓpter ꝙ Jorach dixit columbam intellectus aliquid habere.

Nō de sāguine colūbe ꝙ valet lippientibus

¶ Carthates est auis nigra de genere mergorum que submersa aquis continet spiritum ad spatium quo homo velox potest ambulare geometricum miliare: ⁊ est auis multum nocens piscibus ⁊ vorax.

¶ Coturnix est auis quā vulgariter quisculam vocamꝰ quē greci ortygeȝ dicunt: eo ꝙ in Ortygia insula primum visa fuit. Dicitur etiaȝ ⁊ orthygometra eo ꝙ recte ducat acies: hec auis de genere pullorum minima est: statim eni de ouo exiens comedit: ⁊ est boni cursus. de hac multi credūt ꝙ recedens transmare vadat: sed mendaciuȝ esse conuincitur: quia etiam transmare in hyeme non inuenitur: latet ergo sicut aues cetere que superfluitates viscosas digerunt. In hac aue rara est femina: ⁊ hoc proprium habet: ⁊ multi sūt

Quatu… prietates … conum.

mares

mares vnam feminaz querentes: ⁊ ideo capitur imitatione vocis femine: dicitur etiam diligere semen herbarū venenosaꝝ in cibū: ⁊ ideo nōnulli vitāt comedere coturnices.

Carduelis est auicula pua que carduis insidet que apud nos distelfinch: apud quosdam vo stygelicz ab imitatione vocatur vocis: ꝙ autem dicitur hec auis pasci acutis spinarum ⁊ aculeis experimento probauimus falsuz esse: hec pascitur semine carduorum ⁊ lapparum ⁊ virge pastoris: et huiusmodi: etiam comedit semen papaueris ⁊ ruthe ⁊ canabi: ⁊ quecunqꝫ semina comedit excoriat rostro a cortice: ⁊ tunc pura medulla vescitur. Comedit etiam ⁊ nuces eodē modo nucleos a pelle excorians. Est autem hec auis multorum generum: sed tria sunt magis vsitata apud nos: qđdam enim genus est in dorso cinereum: ⁊ a lateribꝰ croceuz ⁊ ante rostrum in facie capitis rubeum sicut minium: ⁊ hoc est nobiliꝰ: quoddam autem est croceum paruum qđ vulgariter cisich vocatur. Tertium est totum in pectore rubeū flāmeum ꝙ vocatur vinche vulgariter. Quidaz aūt quartum adducit genus qđ lino insidet: ⁊ ideo auis lini vocat: ⁊ est minus tertio ⁊ quasi cinereum in dorso sicut primum ⁊ vergit in pectore ad croceitatem cineream. Et hec omnia musica sunt: sed precipue primum: ⁊ post hoc scđm ⁊ minus hoc est musicum tertium: ⁊ minime quartum ⁊ omnia conueniunt in hoc ꝙ gregatim volant: ⁊ cum carduis insident adeo sunt stulta ꝙ vnum post vnum laqueo in virgule extremitate ligato per collum attrahitur per foramen alicuiꝰ parietis post quem aucupes absconditur ceteris non fugientibꝰ. Similiter autem quando fisso ligno capiuntur vno herente multa conueniūt vt iuuent ⁊ capiūtur. Ergastulis autem supposita cornu suspensum rostro trahūt vt bibant: sed post potū inordinate cadere permittunt.

Crochylos auis est minima omniū quā regulam vocamꝰ que lꝫ parua sit corpore ausu magno contra aqlaz pugnare conat. Solitaria volat: vermibꝰ ⁊ araneis vescit: multi est partꝰ: ⁊ in hyeme vno cōtenta foramine antri vel nidi multos socios secuz sui generis nocte habitare permittit vt calor parui corporis paruus ex societate multorum coalescat ⁊ foueatur: hec auis habet ꝙ si deplumata in veru paruo figatur ad ignem gyrat semetipsam: ⁊ hoc iam probatuz est a nobis per experimentuz: ⁊ hec est auis musica ⁊ precipue cantat tempore magni ⁊ sicci frigoris in hyeme.

Diomedite aues sunt quas ad augurium vocauit rex Diomedes: albe sūt igneis oculis q̄titate cygnoꝝ rostris acutꝭ cauāt molliora rupiū in qbꝰ nidificent ⁊ tecta desuper ex tegulis ⁊ puluere cōponūt ad modū magni cyphi: exituz dirigūt ad orientem procedūt ⁊ reuertūtur ad ostiū nidi dispositū ad occidētem per aliam viaz redeuntes ad casas: sed qn̄ querulas emittunt voces significare dicūt augures: aut ipaꝝ: aut regis patrie: aut vtrorūqꝫ excidiū: he aues vt qdaz dicūt grecis accedētibꝰ blandiunt ⁊ omnes alias impugnant nationes ad suos nidos venientes. Dryacha auis est pedibꝰ carēs: vt dicit Aristo. ⁊ cū ad terraz ceciderit cubitꝭ alaꝝ ⁊ pectore repit fere sic̄ vesptilio nisi ꝙ vespitillo d̄biles hꝫ pedes caude sue ꝯiūctos: hoc nō appet nisi post pluuiā i pn̄° estatꝭ: ⁊ tūc pullificat: ⁊ cum pulli coalescūt morit pullos relinquēs sue miserie vite successores.

Egyrthus vocat auis pua i spinaꝝ cōdēsis nidificās q̄ inimicitias hꝫ cū asino: eo ꝙ asinꝰ fricādi se gr̄a ꝯcutit spinas ⁊ deijcit nidū eiꝰ ⁊ cōcutit. Auis autem rudētem asinū audiens statim parat se ad vltionem: ⁊ sedet in fracturis asini in dorso ⁊ sub cauda: ⁊ pungit vlcera eiꝰ: ⁊ cauat nec desistit ab eo: ꝗuis longius fugiat.

Cap. pᵐ. De natura falconum in genere.

Falconū nāz quā multi scire cupiūt subtiliꝰ describere cupiētes p̄mo nāz gn̄is eoꝝ describemus. deinde diuersitatē describemꝰ suaꝝ speciēꝝ: ⁊ tertio de disciplinis aucupādi cū eis ponemꝰ: ⁊ q̄rto ⁊ vltimo ifirmitates auiū rapaciū oiuz cū suis cōgruis medicinis adiūgemꝰ. Incipiētes ḡ dicimꝰ ꝙ genꝰ falconū q̄tuor hꝫ ꝓpria qbus ab oibꝰ alijs rapacibꝰ auibꝰ discernit: p̄mū est figura corporis: scđm calor: tertiū ꝓprius actꝰ: ⁊ q̄rtū sonus vocis. figura. n. in genere oibꝰ cōuenīēs grossius habere caput ⁊ colluz breuius: ⁊ silr breuiꝰ rostrū ⁊ pectꝰ maiꝰ cuz osse pectoris acuto: ⁊ alas lōgiores: ⁊ caudā habere cōtractiorē: ⁊ crura breuiora: ⁊ fortiora habere respectu sui corporis ceteris auibꝰ rapacibꝰ. Moꝝ aūt mēbroꝝ dispōnē determināntes diffinimꝰ ea que ꝯueniunt generi falconū respectu alioꝝ geneꝝ auiū rapaciū: qa lꝫ dixerimꝰ caput debere eē grossum: nō tn̄ enormitas capitis laudāda est: eo ꝙ hoc accedit ad figurā auiū noctuaruz que oia capita hn̄t enormia: ⁊ sunt timide eo ꝙ enormitas capitis eaꝝ potiꝰ indicat materie supfluitatē q̄ virtutis magnitudinē.

Capitis rotūditas in nullo aiali laudabilis.

Et silr est intelligendū de capite rotūdo: nō eni oino rotūdat caput bonū alicuiꝰ aialis: eo ꝙ in cōcauo spherico nimis diffluunt spiritꝰ ⁊ male adunant: sꝫ cū in asture anteriꝰ capitꝭ elōgatū stringat paulatim ⁊ terminet in rostrū sicut ⁊ aqle caput stringit: caput nāle falconis nō ꝓlōgat nec stringit: ita ꝙ rostrū q̄si videt sphere appositū ⁊ frons eiꝰ ex rotūditate dilatat: ⁊ superiꝰ cranei planū deficiēs a rotūdo ⁊ maxillares partes bn̄ rotūde ⁊ curte: talis eni dispositio est humidi cholerici bn̄ mobilis ⁊ bn̄ audacis: qa ēt falconis inter aues ꝓpriū est cito moueri in p̄dā ⁊ nō discernere ⁊ plus audere q̄ possit. Silr aūt dico de colli breuitate. In genere eni breuiat collū falconis plus q̄ aquile ⁊ asturis ⁊ nisi: sꝫ imoderata breuitas vituperat: qa attestat aut flegmatice frigiditati aut siccitati melācholice cū virtutis diminutiōe: ⁊ accedit ad ꝓprietatē noctuaꝝ: ⁊ sicut diximꝰ in physionomia non pōt eē ꝙ aliqđ aial participet figurā alteriꝰ ⁊ nō hēat aliqd de moribꝰ eiꝰ ꝫm nām. Similr aūt lꝫ dicamꝰ crura ꝫm nām falconū debere esse curta: tn̄ coxas lōgas in eis laudāt oēs qui nām norūt falconū: qa cū crus moueat ex coxa: si coxa eēt curta: dispositio eēt complexiōis frigide ⁊ male. Sit igit coxa lōga ⁊ bene pēnata et crus curtꝰ ⁊ pes bene patulus ⁊ digiti fortes: ⁊ p̄cipue in nodis articuloꝝ ⁊ vngues fortes ⁊ magꝭ aliquātulum ad interius pedis curuati. Omni aūt eodē mō determinātes caude breuitatē ꝫm genꝰ cōparatiōe habita ad astures ⁊ nisos loqmur: nimia eni breuitas in siitudinē vergit ꝯuete ⁊ bubonis nocte volātiū. Sit igit lōgitudo ita ꝙ cōposite ale se super caudā attingāt vel fere attingāt in extremo lōgiorum anterioꝝ pēnaꝝ: ⁊ ab illa cōiūctiōe cauda nō multū descendat nec depēdeat sic̄ asturis cauda vel nisi: qa lōgitudo caude sup hūorē nuche d̄scēdētꝭ attestat ⁊ timiditatē d̄signat.

Cap. 2ᵐ. De colore falconum.

Color aūt falconuz gn̄i ꝯueniēs est in facie hr̄e maculas nigras in maxillis ⁊ albas circa foueas oculorū vtrinqꝫ ex vtraqꝫ pte rostri ⁊ cilia hr̄e nigra ⁊ cinereū subnigrū colorē in craneo ⁊ dorso ⁊ supiori colli ⁊ exteriori alaꝝ: ⁊ in exteriori caude: ⁊ i alijs eē plenū varietate q̄si virgulatiꝫ d̄scēdēte iterruptis qn̄qꝫ virgulis: ⁊ ista varietas semp qdē hꝫ nigredinē ꝓ colore vno: sꝫ in primo anno scđs color ē ruffus remisse rubedis: ⁊ ꝫꝫ ꝙ sepius mutat magꝭ ⁊ magꝭ albescit. Color āt oculoꝝ ē vehemētꝭ croceitatꝭ: ita ꝙ ruffedini appropinq̄t ⁊ acies siue pupilla nigra ⁊ color pedū optimꝰ croceꝰ multū vergēs ad albedinez: ⁊ quo minꝰ albescūt eo ignobilior ē falco: ⁊ si v̄gūt i hyacitinū colorē siue saphyrinū ē color ignobilis nō significans nobilitatē: eo ꝙ ille color fit ex respso fumo terrestri sup pellē pedū: ⁊ attestat pigritie ⁊ timiditati mel͛ice: ⁊ iō tales falcones eleuati in altū stāt suspēsi: ⁊ anq̄ ictū dent euadit ab eis p̄da: ⁊ si qn̄qꝫ tales boni iueniunt falcōes fit ex multo labore ⁊ exercitio: sic̄ ēt aliqn̄ hō iners p nāz efficit bonꝰ exercitij studio. In dictꝭ tn̄ coloribꝰ pedū ⁊ pēnaꝝ differūt falconū spēs sic̄ patebit in sequētibꝰ: sed ꝫm genus is qui dictus est color est falconuz tam in toto q̄ in partibꝰ ⁊ is quidem qui est in capite hꝫ aliquid cōuenit quibusdā nocte volantibus rapacibꝰ auibꝰ: ⁊ intantū appropinqnāt generositati falconum. Sꝫ qa figura magis indicat cōplexionem q̄ color: ideo remouent simplr a falconū nobilitate. Hec igit de colore dicta sunt.

Cap. 3ᵐ. De proprio actu falconum ꝫm genus suum.

Proprius actꝰ falconis iter aues rapaces est impetu ferri in p̄dā: ⁊ ideo cauēdū ē falconario ne statim falconi p̄dā ostēdat: sꝫ potiꝰ aue aliquantulū remota dimittat falconē ne se subito p̄cipitet. Cū aūt p̄dari vult est falconis celeri vola/

Quatuor ꝓprietates falconum.

tu aſcēdere ⁊ cōpoſitis vnguibꝰ ad pectus impetu in auem deſcēdere ita forti conatu ꝙ ſonū quaſi torrētis vēti dſcendēs excitet: ⁊ tali impetu ferit nō diametraliter ſiue perpendiculariter deſcēdens ſed ex obliquo: qa tali deſcēſu percutiēs icidit vnguibꝰ lōgum vulnus: ita ꝙ aliqn̄ auis a capite vſq ad caudā diuiſa decidit: ⁊ aliqn̄ toto capite trūcato iuenit̄. Cū aūt iter oēs duos motꝰ due ſunt quietes neſcio et motus falconis ſit motꝰ aſcēſiōis ⁊ deſcēſionis: eſt boni falconis inter aſcēſionē ⁊ deſcēſionē q̄ſi nihil quietis iterponere: ſed poſtq̄ deſcēderit aliqn̄ auē inferius volādo ꝑuenire ⁊ impedire donec a ſocio qui aſcēdit feriat̄: ſic eni optimuz ſit aucupiū qn̄ duo ſocij falcones vel plures ſe inuicē adinicem adiuuāt: fit ēt nōnunq̄ ꝙ ſuperior falco ſuperiꝰ ſeqtur auē donec videat eaz eſſe in ꝓportionato ſitu ꝑcuſſiōis: ſed multū cauendū eſt ne quaſi alis ſuſpēſis ſtare aſſueſcat: qa hoc ſignū eſt timiditatis: ⁊ ꝙ non niſi reptilia terre audeat inuadere: qa vo falconis eſt ictu pectoris percutere dedit ei nā in anteriori lati oſſis in pectore additamētū triangulare forte: cuiꝰ ꝓminens ⁊ rectus angulus eſt in ſuperiori pectoris: ⁊ eſt durus valde angulus ⁊ fortis: ⁊ ſuper illū ſunt vngues pedū ⁊ poſteriori vngue findit qd̄ ꝑcutit. Subito igit̄ in preceps deſcēdens eſt optimus. Stans autem in alto ſuſpenſis alis degenerat in naturam auiū que lanarij a pl'bis: a vulgo autē Germanice ſvvemere dicūtur. Venatur autem ſolus bonus falco: ⁊ eſt actus eius qui dictus eſt: ſ; melius venatur cum ſocijs vel ſocio: qa in aſcendēdo vel deſcendēdo neceſſe eſt moram fieri: ⁊ in illa elōgatur preda ſi ſocius non impediat: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ l; falco auis iracunda ſit ſicut ⁊ omnes alie rapaces aues ⁊ diligat ꝙ ſit ſolitaria: tamē ꝓpter adiutoriū tēpore venationis diligit ſocios: ⁊ condiuidit cum ſocio predā ſine pugna qd̄ non facit aſtur vel niſus. Iſte igitur falconis eſt ꝓprius actus omni falconi ſm̄ genus conueniens: ⁊ qa ſicut diximus temere attētat omne ꝙ obuiat. Oportet falconem habere mitram oculos tegentem quando defertur in manu: ⁊ tempus non eſt volandi ne nimis conet̄ ad volatum: qa cū ſit bone ale frequēter volare deſiderat: ⁊ ideo retardādus eſt a falconario. huius etiā alia cauſa eſt: qa cū oculos clauſos habet ⁊ poſtea mitra depoſita aliquid apparet quaſi ex admiratione citiꝰ inuadit ⁊ magis audacter: ⁊ etiam ex hoc quietius domat̄ ad homines ⁊ obliuiſcitur ſocietatis aliene.

Propter qd falconibꝰ mitra oculos tegēs apponit̄.

Cap. 4m. De vocatiōe qua vocāt ⁊ vocantur falcones.

Sonus autem vocis falconum generaliter eſt groſſior ⁊ prolixior ⁊ ab acuto in grauius procedens q̄ aſturuz vel niſoꝝ: ⁊ cum reclamant̄ a falconario nō ſibilo: ſed voce magna ad modum reclamationis canuz reclamātur: nec reuocantur ad modum canū: ſed potius circūducitur in chorda quiddā ex quatuor alis vel pluribus ad modum auis colligatum cui caro recens ſuperligat̄. Falcones tn̄ aliqn̄ nimis vocāt: ⁊ tūc aut iracundi ſunt aut nimis matie ꝯfecti ex cibi ſubtractiōe: ⁊ tūc vel capitegio ſūt obūbrandi ſi iracūdi ſūt vel amplius reficiēdi ſi matie ſūt confecti: qa nocet multū ad aucupiū quādo falco nimis clamat: eo ꝙ ad clamorē eius fugiūt aues anteq̄ falco in ꝓportionali ſit diſtātia ad capiēdū. Silr̄ etiā qñq; cum reclamātur a falconario non redeunt: ⁊ maxime falcones qui dicuntur montanarij: ⁊ hoc contingit ex duabꝰ cauſis: quarū vna eſt indignatio ire ſue: ꝙ forte euaſit ꝑda ſua alia eſt nimia repletio ꝓpter quā cibū faſtidit: ⁊ tūc ſi a bono falconario nutritus eſt a iuuentute ſua non oportet multum curare: quia depoſita indignatione ire: aut poſtea eſuriens domū redibit: hoc eni; fidelitatis hn̄t falcones ⁊ niſi ꝙ bene nutriti et edocti ad domicilium reuertunt̄ ſicut colūbe. Ego eni iam vidi falcones qui ſine ligaturis intrabāt ⁊ exibant: ⁊ nobis comedentibꝰ ſuper menſam veniebant in radio ſolis ſe extendentes corā nobis quaſi blandirent̄ nobis: ⁊ quādo venādū erat in tectis ſtātes ⁊ feneſtris exibant: in aere ſuper hoīes ⁊ canes volantes ad campū: ⁊ qn̄ volebat falconariꝰ redibāt ad reclamatoriū. Si aūt nō bene domiti ſunt: tunc cauſa ꝓpter quā nō redeunt eſt horror hoīs: ⁊ in illis cauendum eſt ne dimittant̄ niſi tp̄e famis: qa tūc cōſueſcūt redire ex cibi deſiderio. Hec igit̄ de voce qua vocāt falcones ⁊ de ea voce qua vocant̄ a nobis dicta ſunt intantum.

Cap. 5m. Q decēſeptem ſunt genera falconuz: ⁊ de primo qd̄ ſacrum vocatur.

Que aūt ad nos deuenerūt ſūt decē gn̄a falconū nobiliū: ⁊ tria alia gn̄a ſūt ignobiliū falconū: ⁊ tria ſūt mixta ex nobilibꝰ ⁊ ignobilibus ⁊ vnū qdē mixtū qd̄ qa non oīno eſt ex ignobili parēte valde iuenit̄ efficax ad venādū: ꝑmū āt genus nobiliū falconū eſt qd̄ qdā ſacrum vocant. Symachus aūt vocat ip̄m britānicū: ⁊ qdā vocāt aeliū quaſi aerinū falconē. Quidā aūt hoc dicūt aeriphylum quaſi aerē amātē falconē: ⁊ de hoc ſuperiꝰ diximꝰ ꝙ amat alte volare indignās ad parua: crura h; groſſa ⁊ nodoſa: vngues crudeliores q̄ aqla: aſpectū terribilem: oculos valde flāmeos ex citrino in rubedinē declinātes: caput magnū et roſtrū fortiſſimū: iuga ſiue cōplicatiōes alaꝝ magnas: ⁊ q̄ſi ſup exhibitas: ⁊ hoc ſolū iter falcones h; caudā longā. Eſt aūt in magnitudine aqle fere: ⁊ ſub ipſo nec aqla volat nec aliqua auiū rapaciū ꝑꝑ timorē: ſed ſtati; vt viderint ſacrū cetere aues clamātes fugiūt ad cōdēſa arboꝝ vel ad terrā: ⁊ potius permittūt ſe manibꝰ capi q̄ ad aerē liberū veniāt. volant autē duo ſimul: ⁊ ideo domeſtici efficiunt̄: ꝙ in vna pertica ſedēt ⁊ ſequunt̄ hoiem: ac ſi neſciant eē niſi cū hoie: ⁊ nō eſt auis magna quā non ſtatim deijciāt: nec vnā ſufficit eis deijcere: ſed quotquot obuias hn̄t deijciunt: capiunt ēt capreolos ⁊ vnguibꝰ lacerant oculos ⁊ cerebella eoꝝ. Volunt autē delicatiſſime nutriri: ſemper recētibꝰ ꝑcipue cordibus ⁊ cerebellis ⁊ ſanis valde carnibus: ꝙ adeo recētes ſint ꝙ adhuc calere vitali calore iā expirante aiali ſint alate: ⁊ fere comedūt tantū quātū aquile magne: hoc genꝰ falconū regale eſt ⁊ diutiſſime volās ⁊ ſequens ꝑdaz: ⁊ nō deſerens ad duo vel tria: vel ēt quatuor horaꝝ ſpatium. Socialiter aūt predat̄ melius: ſed ſolitariū etiā optime venat̄: ⁊ diligit hoiem ⁊ canes venaticos: ⁊ preſentibꝰ eis venat̄ libentius quaſi gloriet̄ in viribꝰ in ꝑſentia eoꝝ. Habent autē ea que diximus omni generi falconū cōuenire ta; in guttis faciei q̄ in figura q̄ etiā in ꝓprio actu ⁊ voce: ſed vox eiꝰ eſt ⁊ certifica ⁊ raro vocat: ⁊ cū reclamat̄ op; ꝙ reclamās ip̄m alte clamet ⁊ voce ſonora eo ꝙ alte ⁊ longe volat: ⁊ ꝙ reclamatoriu; ſit valde magnū vt lōge videri poſſit. Si tn̄ nō cito redit nō erit ꝑiculū: qa per ſeip; redire ꝯſueuit ad domicilium: hoc igit̄ eſt genus falconū nobiliſſimū ⁊ primum.

Cap. 6m. De genere falconū qui gyrofalcones dicunt̄.

Genus ſcd̄; nobiliū falconū eſt gyrofalconū genus a ſacroꝝ genere primo gradu diſtās. Eſt aūt gyrofalco figura ⁊ colore ⁊ actu ⁊ voce ꝑfectā nām hn̄s falconis: ſed quātitate maior eſt aſture ⁊ minor aqla: ⁊ dicit̄ gyrofalco a gyrando: qa diu gyrādo acriter preda; inſequit̄ nec dignat̄ ad parua: ſed aues magnas iſequit̄ ſicut grues ⁊ cygnos ⁊ hmōi. Eſt aūt hic falco auis pulchra valde: nō longa ſm̄ ꝓportionem ſui corporis cauda: alaꝝ iuga valde habens decētia ⁊ fortia: ⁊ crura h; plana non nodoſa: vngues ſatis fortes ⁊ precipue poſteriores ⁊ ſolus venat̄: ſed meliꝰ cum alio: ⁊ inter ceteros falcones cōſueuit ſtare magis erectus ⁊ pēnis bene compoſitis: ⁊ in venatiōe diu inſequitur predam: ⁊ ideo venator indiget veloci equo in quo inſeqtur eum: ⁊ doctis ad hoc velocibꝰ canibꝰ qui auxilientur ei quādo predam deijcit. Eſt autem hic falco precipue docendus: ne in aqua prede inſideat: qa frequēter diſtat a falconario ⁊ ledi poſſet in aqua: ⁊ ideo nō ſm̄ longitudinē aque iaciendus eſt ad predam: ſed tenēdus donec aues extra ripam in aere appareant: ⁊ tūc gyrofalco ex parte aque iaciēdus eſt ad ea: qa tunc ꝓpter motum gyrofalconis ad aquā redire non audent. Si autem ex parte campi dimittit̄ gyrofalco: tūc aues ad aqua; fugiūt vel euadunt: ⁊ ſi percuſſe fuerint in aqua; decidunt: ⁊ tunc falco predam ſequens leditur vel mergit̄: ⁊ ſi euadit timidus efficitur ꝓpter venationis leſione;: ſub iſto etiā gyrofalcone alij falcones ⁊ aſtures non bene volāt: nec etia; aquila de facili congredit̄ cu; ipſo. Vult autem cibari delicatis ⁊ recentibus ⁊ adhuc vitali calore calentibꝰ ⁊ ſanis carnibus: delicatis autem dico ſicut his que cordi ſunt ꝓpinque: qa ille magis ſūt digeſte: huiuſmodi autem ſignum eſt ꝙ quando ſylueſtre predam accipit non inuenitur comedere de preda niſi cor: ⁊ poſtea

que

que cordi ſunt propinqua verſus alam dextraȝ ⁊ raro ver/ſus ſiniſtram. In calide complexionis auibꝰ ſicut in colum/bis ⁊ palumbis ⁊ huiuſmodi auibꝰ recentibus etiam vult veſci: ⁊ huiꝰ ſignum eſt qa nullum genus falconũ vel aſturꝝ vel niſorum ad reliquias prede ſue reuertit̃: quãdo eſt ſyl/ueſtre: ſȝ qd̃ ſupereſt vni cibo dimittit: ⁊ cuȝ iterato come/dendum eſt nouam predaȝ inſequit̃: ⁊ hoc non faciunt aq/larum genera: falcones autem cadaueri non inſident ſicut aquilarꝝ ⁊ miluorum genera. Vitali ergo calore calens ad/huc caro confert gyrofalconi: ⁊ hoc probatur ex hoc ꝙ p̃dã ſylueſtris gyrofalco prius comedere icipit q̃ȝ occidat. Sa/na etiam carne delectatur: ⁊ ideo nõ approbo ꝙ quidã gal/line viue coram vel alam extrahũt: ⁊ poſtea ſecunda die de eadem gallina extrahũt aliam partem falconi miniſtran/dam: qa iam pro certo ſanie infectũ eſt galline totum corpꝰ remanens ⁊ infectum calore febrili qui in omni corpore ſu/ſcitat̃ in generatione ſaniei: ⁊ ideo gyrofalconi que delica/ta eſt auis huiuſmodi non conuenit cibus: ſtudere eniȝ de/bet ſapiens falconarius vt in arte cibandi ſequat̃ naturaȝ quantum poteſt: quã naturam perfecte oſtendit gyrofalco quando ſibi ſylueſtris dimittit̃: ⁊ ſic diu gyrofalco in ſuo ꝑ/ficit vigore naturali. Si aũt ſecus fiat paulatiȝ deſtituit̃ et infirmat̃ ⁊ morit̃. Hec igit̃ duo que dicta ſunt falconũ gñã ſunt prima ⁊ nobiliſſima: inter ea que ad nos venerunt.

õ d'cibatio/ gyrofalco/ um.

Cap. 7m. De genere falconum qd̃ vocat̃ montanarium.

MOntanariũ genus falconũ nobilitatis eſt ter/tie in natura. Eſt autẽ breue ⁊ ſpiſſuȝ valde in corpore ⁊ p̃cipue eſt breuis caude ⁊ valde ſpiſ/ſe: pectoris valde rotũdi ⁊ magni ⁊ fortiũ cru/riũ breuiũ reſpectu ſui corporis ⁊ nodoſorꝝ pe/dum ⁊ fortiũ vnguiũ: ⁊ hȝ hoc in cõſuetudine ꝙ frequẽter reſpicit pedes: ⁊ eſt in dorſo ⁊ exteriꝰ in alis co/loris cinerei ⁊ ille color ſm ꝙ ꝓficit per mutatiões pẽnaruȝ in annis efficit̃ clarior ⁊ magis palleſcit iterpoſita parua et fuſca varietate. Eſt aũt hoc falconũ genus ferũ ⁊ maloruȝ morꝝ ⁊ iracũdum incõſtantis ire: ⁊ ideo raro inuenit̃ falco/narius qui ad plenũ ſciat mores eiꝰ: ⁊ ideo p̃ceptũ eſt Pto/lomei regis Egypti ꝙ raro teneat̃ i manu niſi in aurora ⁊ tẽpore aucupationis ſiue venationis. Alijs aũt tẽporibꝰ te/neat̃ in camera obſcuriſſima: ⁊ in illis bis vel ter ignis cla/rus nõ fumoſus accendat̃ nec teneat̃ in manu preter p̃indu/cta tẽpora niſi cum cibanduȝ eſt: qa ex hoc miteſcit ad ma/nũ falconarij ſicut ad beneficam ⁊ mãſueſcit ⁊ iraȝ deponit. Quãdo autẽ iraſcit̃ nõ eſt ei multũ a falconario reſiſtẽduȝ: qa ex hoc magis frãgit̃ ira ipſius. Hoc aũt genus falconis bene eſt in ſpiſſitudĩe accipitris ſiue aſturis lȝ ſit multo bre/uius eo: ⁊ hȝ pedes valde pallẽtes ⁊ crura quaſi ſquamoſa ſquamis ſeſe prementibꝰ: ⁊ figura eiꝰ quãdo ſtat ab hume/ris eſt quaſi pyramidalis ſi imaginetur pyramis aliquãtu/lum in dorſo cõpreſſa. Hoc genus falconũ eſt qd̃ p̃cipue in/dignat̃ in euaſione prede. Ita ꝙ aliquando ex ira reuocan/tem ſe inuadit ⁊ lacerat falconariuȝ in capite vel facie: ⁊ ali/quando lacerat facieȝ equi cui inſidet falconarius: ⁊ aliqñ inuadit canem: ⁊ aliquãdo vnus falconum inuadit alium: ⁊ ideo oportet falconarium in tali caſu valde eſſe patienteȝ ⁊ non aduerſari: ſed patienter diſſimulare reuocationẽ do/nec depoſita ira miteſcat animus falconis: ⁊ ſi etiam reuo/catus montanarius non rediret ad reuocatorium nõ opor/tet multum curare niſi ꝙ caueat ne ab alio capiatur: qa de/poſita ira per ſe ad domiciliuȝ falconarij reuertetur: ꝓpter autem huiuſmodi mores nõ eſt abijciendum hoc genꝰ fal/conis: qa mire eſt audacie in inuaſione magnarum auiuȝ. Ita ꝙ aliquãdo aquilam inuadit ⁊ occidit: ⁊ a ſapiente fal/conario precauendũm precipit Ptolomeus: qa ſi vltra vi/res ad fortes aues frequenter dimittitur quando incalue/rit ira eius imoderate: precipitat ſe in mortẽ: ⁊ talem caſuȝ iam in alpibꝰ quidam de noſtris viderunt ſocijs. Falcone enim montanario de rupe veniente predãqȝ ſequẽte auem que perdix vocatur: aquila contra quaȝ predicta perdix vo/lauit predam preripuit ad quem montanarius falco in pa/tientia iniurie ſtimulatus a predicta aquila predã prepara/tam nitebatur accipere: ſed cum aliquãdiu nitens perfice/re intentionẽ non poſſet altiſſime aſcendit ⁊ deorſuȝ torrẽ/do veniens ictum in caput aquile dedit ⁊ ſeipſum peremit ⁊ aquilaȝ. Ab huiuſmodi ergo furore montanario ſemper precauendum eſt. Iſte falco frequẽtius inuenit̃ q̃ȝ preindu/cta duo falconum genera: ⁊ mirabiliter gaudet in feritate ſua: ⁊ ideo frequẽter de iſto genere inueniunt̃ falcones q/bus nõ ſufficit vulnerare vnam auem ⁊ deijcere: ſed glori/antur in hoc ꝙ multas deijciunt: ⁊ adeo in ſua feritate ali/quãdo delectant̃ ꝙ cibi obliuiſcãtur ⁊ detinent̃ crudelita/te occiſionis auiũ. Hec igit̃ de montanario dicta ſunt.

Cap. 8m. De falconibus qui peregrini dicuntur.

FAlconũ genus qd̃ vocat̃ peregrinũ p̃inducta genera ſequit̃ in nobilitate quarto loco. Vo/cat̃ autẽ peregrinũ duabꝰ de cauſis: quarꝝ vna eſt ⁊ vera: qa ſemper de terra in terrã peregri/natur q̃ſi oẽs peruolans terras. ſcd̃a eſt plus ſm opinionẽ falconariorꝝ: ꝙ. vȝ. neſcit̃ nidus eius nec iuenit̃ a falconarijs. Sed in volatu lõge a loco ſue capitur generationis: vtriuſqȝ horꝝ cauſam audiui ab ex/pertiſſimo falconario qui in heremo alpiũ iuxta iuga altiſ/ſima montiũ multis annis habitauerat. Dicebat auteȝ ꝙ hi falcones quos peregrinos vocamus in altiſſimis ⁊ p̃ru/ptis parietibus mõtium nidos cõſtruebant: nec aliquãdo patuiſſe aditum nidi niſi deſuper a cacumine mõtiũ homi/ne per funẽ ſubmiſſo quã ſubmiſſionem dicebat frequẽter oportere fieri per chordã centum paſſuũ: ⁊ aliquãdo centuȝ quinquaginta: aliqñ v̓o trecentorꝝ vel ducentorꝝ: ⁊ aliquan/do eſſe impoſſibile: aut ꝓpter diſtantiã: aut ꝓpter aſperita/tem ſcopulorꝝ: ⁊ ꝓpter hanc difficultatẽ eueniſſe opinionẽ: ꝙ neſciat̃ locus generationis horꝝ falconũ. Dicebat auteȝ ſe ſepius vidiſſe ꝙ antiqui predã pullis duxerunt in antra ⁊ rimas taliũ montiũ: addidit ẽt eſſe conſuetudinis horuȝ falconũ ꝙ parentes poſt complectionẽ iuuenũ expellũt eos de loco ſue habitationis ꝓpter paucitatẽ auiuȝ que ibi in/uenitur: ⁊ ideo ſtatim iuuenes egrediũtur ad plana in qbꝰ plures ſunt aues: ⁊ perueniunt ad terras certã nõ habẽtes manſionẽ vel habitationẽ. Duobꝰ autem modis hos vidi capi falcones: ⁊ heremita predictus dixit mihi tertiuȝ mo/dum. Vno nãqȝ cõi modo fere in oibꝰ terris capiunt̃: ita ꝙ rhete diſponitur patulũ: ita ꝙ faciliter cõuertitur cũ chor/da ſuper id qd̃ intenderit auceps ⁊ ante illud extẽdit̃ chor/da cui alligatur rubeꝰ lanarius quẽ vulgo ſvveimer vocãt ⁊ ad chordã dependẽteȝ ad eam extẽſa chorda alligat̃ auis vel laneũ aut piloſum aliqd̃ ſimile aui: ita ꝙ quãdo chorda extenſa trahit̃ ⁊ cõcutitur ab aucupe videt̃ ſvveimeriꝰ auẽ inſequi ad predandũ: ⁊ hec chorda ſepe ſic cõcutit̃ ꝙ vidẽs falco qui forte perinde peregrinat̃ in impetu deſcẽdit intẽ/dẽs predaȝ lanario preripere: ⁊ ſic deceptus cadit in rhete. Aliũ vidi modũ multo meliorem: ſit lignorꝝ duoruȝ ad mo/dum crucis compoſitio ⁊ ſuper extrema illorum curuantur duo alia ſemicirculariter: itaqȝ extrema circulorꝝ infigũtur extremis lignorꝝ: ⁊ inter illas quartas arcuum circulorum alia curuantur ad locum interſecationis ſemicirculorum ⁊ inferius infiguntur in ligna ab angulis interſecationis cru/cis venientia donec nõ niſi ad tres vel q̃tuor digitos diſtet lignum a ligno: ⁊ qd̃libet iſtorum lignorꝝ impletur laqueis a ſummo vſqȝ deorſum: ⁊ hoc vas fiat ad altitudinẽ ſepteȝ vel octo pedũ: ⁊ ad latitudineȝ quinque vel ſex pedum: ⁊ in ipſo diſponatur aliqua cauea ſex pedum altitudinis: ita ꝙ pede vno diſtent a ſeinuicem latera vaſorꝝ quando vnũ eſt in alio: ⁊ in interiori ſint ligna per modũ trabiũ ſuper ſe ab inferiori vſqȝ ad ſummum diſpoſita: ⁊ aues ſex vel ſeptẽ po/nantur in interiori. Ille enim cõtinue aſcendent ⁊ deſcẽdẽt in trabibus: ⁊ hoc totũ figatur imobiliter ſuper murum ca/ſtri vel portam vel in campo libere: tunc eni falco qui pere/grinatur videns aues ⁊ volens accipere capitur laqueo: et hoc modo vidi capi falcones optimos. Heremita autẽ nõ dixit eſſe aliud faciẽduȝ niſi ꝙ diſponatur auis ante rhete abſqȝ lanario: qa falco auidus auis ſeipſum in rhete preci/pitat: hoc eniȝ modo dicebat ſe dictos falcones cepiſſe ſin/gulis annis. Eſt aũt hic falco qui cõiter habet̃ fere in oibꝰ terris quantitatis minoris q̃ȝ montanarius: ⁊ eſt curte cau/de ⁊ longarum alarum ⁊ groſſi capitis ⁊ lõge coxe ⁊ breuis cruris: ⁊ ſi habet crura nodoſa melior eſt: albeſcentia etiaȝ dicitur habere crura ⁊ pedes: ⁊ eſt bonorꝝ morum quando bene nutritur. Anas autem vt cõmuniter eſt preda ſua: ⁊ ſi

bene efficitur audax per falconarium sapientem capiet ar-
deam ⁊ aliquando gruem: ⁊ hoc est summuꝫ audacie ipsiꝰ.
Hec igitur de hoc genere dicta sunt.

¶ Cap. 9^m. De gibboso genere falconum.

Est autem quinte nobilitatis in genere falco-
num falco nobilissimus quē gibbosum voca-
uit heremita ꝑinductus: ⁊ tres mihi optimos
de hoc genere falcones quos apud se habuit
ostēdit ⁊ multos alios se vendidisse asseruit:
hoc igit̄ genus falconū est valde paruū corpo
rea quātitate: sꝫ mirabile v̄tute ⁊ audacia ⁊ strenuitate vo-
landi cū predā insequit̄ quātitas eius paꝝ vincit quātita-
tem nisi quē vulgus spueriū vocat: ⁊ habet in facie guttas
sicut peregrinus ⁊ cetera falconū genera. Gibbosum autē
vocat̄ eo ꝙ ꝓpter breuitatē colli sui caput suuꝫ vix apparet
ante iuga alaꝝ suaꝝ quando sup latera dorsi cōponit: ⁊ hoc
caput respectu quātitatis sui corporis est magnum ⁊ rostrū
valde breue ⁊ rotundū: ⁊ alas valde lōgas ⁊ valde exortas
caudam breuē ⁊ coxas fortes ⁊ crura aliquātulum respectu
cōmēsarationis alioꝝ membroꝝ suoꝝ longa ⁊ quasi squa-
mosa. Sicut sunt squame serpētum ⁊ lacertarum que appa
rent in lateribꝰ ventrium eoꝝ ⁊ pedes habent nodosos ma
triculis digitoꝝ: ⁊ precipue ad interius plante pedis: ⁊ ocu
los flāmeos ardentes: ⁊ est in colore aliorum falconum qui
peregrini vocantur: ⁊ caput suum in craneo est bene planuꝫ
superius ⁊ retro in capite nō ꝓminēs: sed q̄si collo cōtinuū
⁊ est facile domabile ⁊ bonoꝝ moꝝ: ⁊ nidum facit in rupibꝰ
inaccessis: sicut ⁊ peregrinū genus: ⁊ capit̄ euolans de nido
sicut ⁊ peregrinum: audacie enim tante est ⁊ strenuitatis ꝙ
anseres syluestres deijcit ⁊ ardeas ⁊ grues: ⁊ ē velocissimū
genus istud ⁊ altissime ascendit: ita ꝙ effugit visum homi
nis: nec cōtentus est iste falco ꝙ vnam auē deijciat: sꝫ mul-
tas vulnerat ⁊ in aucupio plures querit habere socios ꝓ-
pter sui paruitatem: ⁊ auiū quas venatur magnitudinem.
Narrauit mihi ꝑdictus falconarius satis memorabile de
hoc falconū genere: referebat enim ꝙ de prefatis gibbosis
tres cuidam nobili vendiderat: quos dum heremitam se-
cum ducēs ꝓbaret casu inuenti sunt anseres albi syluestres
⁊ dimissis falconibus anseres altissime volauerunt: sed fal
cones tres qui dimissi fuerāt anseres ascēdēdo trāscende-
rūt: donec visus oium qui affuerūt effugerunt: ⁊ cū post mo
dicum dictus nobilis falcones cōquereret̄ amissos paula-
tim anseres vulneribꝰ debilitati cadere circa eos ceperunt
⁊ inuenerunt amplius q̄ꝫ viginti anseres decidētes: ⁊ tādē
etiaꝫ falcones reclamati venerūt supra reclamatoriū. Erāt
autem oēs anseres vulnerati letaliter: ac si cū cultello in di
uersis partibꝰ sui corporis fissi essent: ⁊ huiꝰ cā est: qa falco
iste sicut alia falconū genera cū descendit nō statim percu-
tit: sed potius cū a descēsione reascēdere incipit: ⁊ tunc po-
steriori vngula ante pectus disposita ferit: ⁊ ideo lōgū vul-
nus facit ⁊ letale: ⁊ frequēter adeo fortiter ferit ꝙ vngulaꝫ
amputat: ⁊ seipsuꝫ valde ledit in pectore vel occidit. Est ēt
genus falconum qd̄ semper q̄si ad volādum alas extendit:
⁊ est animositas eius plus q̄ꝫ fortitudo ipsius: ⁊ vult cibari
valde recentibus: ⁊ vitali calore adhuc spirantibus: ⁊ tunc
multum proficit. Si autē alijs aliquādo cibatur carnibꝰ ca
ueat falconarius ꝙ leues sint sicut carnes altilium ⁊ recen-
tes: aut ad minus nō putrentes: ⁊ in aqua frigida recētes
effecte: qa aues rapaces debilem valde ⁊ subtilis pellis ha
bent stomachum: ⁊ de facili alterabileꝫ a malo cibo: ⁊ ideo
ex modica occasiōe cibum indigestū euomēdo reijciunt: et
precipue quādo graui ⁊ melācholica carne cibant̄ vel ab ea
que disposita est ad putrefactionē: hoc genus falconis diu
mane ⁊ sero vult portari in manu: qm̄ quādo cōsuescit ma-
nū hois libētissime isidet manui ⁊ libēter redit ad manuꝫ.
Hec igit̄ de gibboso falconum genere dicta sunt a nobis.

¶ Cap. 10^m. De falconibus nigris.

Sextum graduꝫ nobilitatis in genere falconū
possidet falco niger breuior quidē in aliquāto
falcōe peregrino: sed in figura similis per oia
lꝫ in colore dissimilis sit: qa in dorso ⁊ exterio-
ri alarum ⁊ cauda totus fuscam habet nigre-
dinem ⁊ in pectore ⁊ vētre ⁊ lateribꝰ fuscaꝫ ha
bet varietatem. In facie autē guttas falconarias habet ni-
gras valde intense nigredinis que circūfunduntur quadā
caliginosa ⁊ fusca palliditate. Crura autem ⁊ vngues ⁊ ro-
strum habet sicut peregrinus. Accedit aūt hic falco multuꝫ
ad formā auis que butorius vocatur de qua in ante habitꝫ
fecimus mētionem: hūc falconem Federicus imperator se-
quēs dicta Guilli regis Rogerij falconarij dixit aliū visū
esse in mōtanis quarti climatis que gelboe vocant̄: ⁊ dein-
de iuuenes expulsos a parentibus venisse in salamine Asie
montana: ⁊ iterum expulsos nepotes prioꝝ deuenisse ad
Sicilie montana: ⁊ sic deriuata esse per Italiā. Mō autē in
alpibꝰ apparent ⁊ in pyreneis montibꝰ ⁊ deriuata sunt hec
genera in Germaniā: lꝫ adhuc rara sint eo ꝙ pauci inueni
ant̄. Sūt aūt falcones nutriture ⁊ audacie falconū peregri
noꝝ. Cōplexionis autē vident̄ cholerice ⁊ qd̄ adustū est de
terrestri cholerico cōuertit̄ in pēnas: ⁊ ideo nigre efficiunt̄:
etate accedēte per multas annuas aliquātulū albescūt: ⁊ ꝓ
babile est ꝙ etiā in climatibꝰ calidis nigriores sint q̄ꝫ hi qui
nascunt̄ apud nos eo ꝙ in calidis locis semē ouale forti ca-
lore decoquit̄: ⁊ ideo qd̄ ex eo ꝓducit̄ plus denigrat̄. In fri
gidis aūt regionibꝰ plus hꝫ aliqn̄ humidū ouale qd̄ ꝓpter
perspicuitatē cā est albedinis: ⁊ respersuꝫ in eodeꝫ terrestre
causa est varietatis. Cū aūt duo sint que exterius in corpo
ribꝰ ꝯsideramus aiatis: figura. vꝫ. ⁊ color: figura magis indi
cat cōformitatē vel differētiā speciei. Monedulas eni iam
vidimus ꝓpter frigus habitationis nasci albas: ⁊ similiter
coruos: cuꝫ tamē figura ipsaꝝ indicauerit eas vere de spe-
cie monedularuꝫ ⁊ coruoꝝ esse: ⁊ hac ratione videt̄ hoc fal-
conū genus multuꝫ simile esse generi peregrinorum lꝫ in co
lore differat: ⁊ precipue quia sicut diximus parentes in hoc
genere filios cogunt peregrinari a loco sue generationis.
Hec igitur dicta sunt de nigro falconum genere.

¶ Cap. 11^m. De natura falconis albi.

Genus septimū falconū sibi vēdicat falco albꝰ
qui venit a septētrione ⁊ mari occeano a re-
gionibꝰ Norwegie ⁊ Suetie ⁊ Estonie ⁊ finiti
mis syluis ⁊ montibꝰ. Est aūt hic falco ita in
varietate subalbidus sicut is de quo ante dixi
mus est niger: ⁊ cā albedis sue ꝑcipua est fri-
gus ⁊ humor habitatiōis in qua nascit̄: ⁊ in dorso qdem et
alis est subalbꝰ. In alijs aūt locis maculas siue guttas ha-
bet valde albas iterpositas alijs guttis suppallidis ⁊ in q̄ꝫ-
titate maior falcone peregrio: multū accedēs ad similitudinē
lanarij albi qui volat in cāpis isidiādo muribꝰ adeo ꝙ aliq
falconarij tradiderūt hūc falconē natū eē ꝑmū ex falcōe pe
regrino patre ⁊ lanaria alba matre lꝫ hoc nō sit veꝝ qd̄ ostē-
dit audacia ipsius. Audax enim est valde ⁊ bonus nec defi
ciens a natura falconis in aliquo: nec habet ex moribus la
narij: cum enim in venatione ascenderit non stat suspēsus
alis vt lanarius: sed fecit statim vt falco: ⁊ figura in pedibꝰ
⁊ vnguibus ⁊ rostro ⁊ toto corpore falconis demonstrat na
turam: q̄ꝫuis crura habeat grossiora ⁊ nodosiora q̄ꝫ falco ni
ger: qd̄ ei accidit ex complexione magis humida que ma-
gis implet ⁊ ingrossat crura ipsius q̄ꝫ crura illius qui ex cō-
plexione est siccus cholericus. Qꝫ autē iste falco minus vi-
detur habere audacie q̄ꝫ niger ⁊ minus videtur esse velox
propter frigus ⁊ humorem complexionis non est omnino
sufficiens signum: quia virtus omnis animati multiplicat̄
ex quātitate subiecti quādo naturalis quantitas terminos
quātitatis naturalis nō est excedens: ⁊ ideo virtutis maio
ris est iste falco q̄ꝫ niger: ⁊ ex ꝯfidentia virtutis inate sumit
audaciam: ⁊ si nō est adeo velox in volando vt niger: tamē
diutius durat in sequendo aues q̄ꝫ niger: ⁊ hoc sūme atten
dit̄ in falcone: corpora eni fusca calida porosa sūt ⁊ apta: et
de facili euaporāt ab eis spūs qui sūt vehicula v̄tutis: ⁊ tūc
lassant̄ ⁊ debilitant̄: q̄ꝫuis sint agilia per nām: ecōtra aūt al-
ba frigida cōsertas hn̄t carnes: ⁊ qa sūt multi humidi mul
toꝝ sunt spirituū ⁊ ꝓpter carniū cōsertionē nō cito euaporā
tes: ⁊ ideo diu durāt in labore. Preterea humidū cōplexio
nale interius infundit lacertos ⁊ neruos ⁊ calorē qui ex mo
tu fit non permittit indurari neruos ⁊ lacertos: ⁊ ideo diu
remanent mobiles ⁊ habiles ad volatuꝫ: ⁊ quo ad ista fal-
cones albi recuperant id in quo vidētur falconibus nigris
postponi. Hec igitur de his dicta sufficiant: quoniā in nu-
tritura ⁊ aucupio nihil vel parum ab alijs distare vident̄.

¶ Cap. 12^m.

¶Cap.12m̄.De natura falconum rubeorum.

OCtauuz aũt in falconũ genere hꝫ is falco qui
rubeus ab antiquis appellaṫ nõ ꝙ in toto ru/
beus sit:sed qꝛ gutte que in alijs albe sunt in
hoc gñe sunt rubee:⁊ nigre gutte sicut in alijs
sunt interposite nec in dorso vel exteriori ala/
rum:hic falco rubeus nõ apparet nisi qñ alas
exerit:tũc fusca in eis apparet rubedo:⁊ hoc genus falco/
nis etiã mendose quidã falconuz scribentes naturã spuriũ
esse asserunt ex lanario rubeo ⁊ falcone dicentes esse ꝓcrea
tum qꝺ omnino absurdũ est:eo ꝙ nullã penitus cũ lanario
nisi coloris hꝫ conformitatem:sed potius ruboris causa est
debilis calor ĩfusus superficiei corporis qui inflãmet fumo
sum humidum qꝺ expelliṫ ad generationem pennarum:⁊
hoc facit media inter album ⁊ nigrum complexio:sicut eniz
in alijs:ita nec in hoc genere de extremo in extremum non
venit natura que causa ordinis est nisi per media:⁊ ideo in
genere falconum hoc tãgit medium.alij enim colores me/
dij falconum generi non congruunt:eo ꝙ viridis ⁊ hyacin
tinus et croceus ⁊ huiusmodi ab audaci ⁊ rapaci deuiant
natura:qꝛ viridis extreme ⁊ aquee frigiditatis est indiciũ
sicut ⁊ in vrinis viriditas signum est caloris mortificãtis ⁊
consumentis.Hyacintinus autem aeream ⁊ euanidaz in/
dicat complexionem.Croceus autem corrumpentem cho
leram:⁊ lꝫ duo istoꝝ in auibus inueniantṫ ⁊ tertius in pauo
ne nõ tamẽ ꝯueniũt audacie sicut diximus ⁊ agilitati vola/
tus.Est aũt hic falco non magnus paululũ minor peregri/
no:sed vnguibus ⁊ pedibꝰ ⁊ rostro fortis:⁊ est valde in vo/
latu agilis:sꝫ nõ satis diu perseuerãs ⁊ domesticaṫ multũ:⁊
efficiṫ melior per mutas duas vel tres:sed nõ est adeo lõge
vite vt alij:⁊ ideo opꝫ eũ nutriri valde recẽtibus ⁊ vitali ca
lore adhuc spirãtibus:⁊ nõ supra modũ ⁊ multis vicibꝰ in
die:sed in mane ⁊ in sero:⁊ opꝫ eũ multũ custodiri ab alte/
rantibus cõplexionez eius:qꝛ de facili alteraṫ:nec opꝫ eum
vltra mensurã cogere ad aucupiũ:cõplexio eni rubea facile
vinciṫ ⁊ lediṫ labore quãuis facile faciat impetũ a pꝛicipio:
ꝓpter qꝺ ⁊ etas accedens ⁊ aliquãtulũ tẽperãs ⁊ inflãmatũ
humidũ plurimũ huic complexioni cõfert auxiliũ:⁊ preci/
pue per mutationem pennarũ penna est taliter rubea fra/
gilis ⁊ mollis est ⁊ impetum volãdi diu non sustinet nisi frã
gatur:⁊ hec omnia sapientẽ oportet aduertere falconariũ.
Hec igitur de falcone rubeo cõmonuisse sufficiat.

¶Cap.13m̄.De falcone qui habet pedes azurinos.

NOnũ falconũ genus iam declinans a qualita/
te nobiliũ falconũ ẽ id qꝺ est hyacintini pedis
siue azurini:qꝺ qdez in q̃ztitate ⁊ figura simile
est siue equale falconi peregrino:sed dorsum
eius ⁊ exterius alarũ nõ est adeo nigrũ:⁊ etiaz
albius est in pectore genus istud q̃z falco pere/
grinus:⁊ ale eius nõ adeo longe sunt sicut illius:sed cauda
eius est longior aliquãtulũ ⁊ vox eius est acutior:eo ꝙ ma/
gis est humide siue flegmatice cõplexiõis:⁊ audacia eiꝰ est
multo minor in inuadendis auibus:qꝛ id qꝺ est azurini pe
dis raro ĩuadit aues maiores q̃z est pica vel cornicula.Pe
regrini aũt ⁊ alij falcones maiores quaslibet aues ĩuadũt.
Ex hoc aũt ꝯtingit ꝙ quãdo istud qꝺ azurini pedis est sur
git in altũ vt det ĩpetũ ex timiditate stare incipit ⁊ suspendi
alis ⁊ nõ precipitanter ruere in auem:⁊ hoc quidem hꝫ ex
natura.Ex disciplina aũt ⁊ adiutorio iuuãtis ipsum homi
nis frequenter sumit audaciã maiorem:sed nõ sicut verus
falco:in auibus v̉o rapacibꝰ est sicut in militũ fortitudine:
in militibus eni nõ desunt ex natura debiles ⁊ ex cõplexio/
ne minus audaces:qui tamẽ ex scientia militãdi ⁊ vsu fre/
quentis victorie ⁊ experientia hostes aggrediendi ⁊ expe/
ctãdi ⁊ feriẽdi ⁊ insidiãdi ⁊ declinãdi ⁊ ex cõfidentia socioꝝ
adiuuãtiũ sepissime nobiles faciunt triumphos:⁊ similiter
est de isto genere ꝙ lꝫ sit timidũ per naturã tamẽ audaciaz
accipit a falconario sapiẽte:⁊ vsu deijciendi ⁊ tenẽdi aues
⁊ ex ꝯfidentia iuxta se positi falconarij melius ⁊ audacius
ferit q̃z ex natura sicut ⁊ etiaz speruerius siue nisus:⁊ hmõi
audacia etiã fortiores se multo inuadit sicut est auis minor
⁊ aliquãdo maior:nec mirum cũ etiã lanarioꝝ genera hoc
mõ inuadentia ⁊ capientia efficiantṫ:quoꝝ naturalis timi/
ditas ⁊ tarditas tãta est ꝙ nõ nisi mures inuadũt vel forte
pullos auium nõ adhuc volãtes:sed currentes in terra vel
nido iacentes.Qualiter aũt auis timida per disciplinã au/
dax efficiaṫ posterius erit manifestum.

¶Cap.14m̄.De falcone paruo qui mirle vocatur.

DEcimum ⁊ vltimũ falconũ genus est id quod
quãtitate minimũ est qꝺ ⁊ mirle vocaṫ ⁊ vul/
gariter smirlin vocaṫ.Hoc aũt genus:lꝫ a p̃in
ductis q̃ztitate deficiat tamẽ a nullo eoꝝ defi/
cit in audacia viribus suis ꝓportionata ⁊ p̃ci
pue quãdo animositas sibi est ex peritia ⁊ vsu
⁊ spe auxilij ex ꝓpinquo sibi perito falconario:ita ꝙ vuilṫs
falconarius dicat cũ talibus se aliqñ gruẽ cepisse:aues eni
suis viribus ꝓportionate sunt alaude ⁊ ad plus perdix ⁊ co
lumba nisi vt diximus vires ex arte iuuenṫ.Est aũt hoc fal
conũ genus guttatũ in vultu sicut alia oĩa:⁊ longissimaruz
alarũ respectu sui corporis ⁊ caude mẽsurate ⁊ cruriũ ⁊ pe/
dum planoruz citrinoꝝ:⁊ est minus q̃z nisus habens quasi
quãtitatẽ nisi quẽ muschet vocãt:⁊ qñ est syluestre capit car
duellos:eo ꝙ celerrimũ est ⁊ insidiosuz ⁊ in capiẽdo ascẽdit
⁊ descendit feriendo:sicut ⁊ alia falconũ genera:qꝺ qꝛ fere
omnibus notũ est hec ad cognitionẽ eius dicta sufficiant.

¶Cap.15m̄.De genere falconum qui lanarij vocantur.

FAlconũ aũt ignobiliũ gñia sunt tria que antiq
aucupes vt Ptolomei tradũt Aqla Syma/
chꝰ ⁊ Theodotion lanarij potius q̃z falcones
vocanṫ:⁊ hoc vocabulũ qdam Germanico/
ruz imitantes eo suo idiomate lanete vocãt.
Quidã aũt suuemere vocare ꝯsueuerũt:⁊ sũt
bueberij qdẽ mures in cãpis insequẽtes per colores diffe/
rentes:qꝛ sunt albus ⁊ niger in quãtitate falconũ ⁊ rubeus
qui mior est qui mirle imitaṫ.Isti aũt in pꝛimis cũ iuuenes
sunt ꝓpter humorẽ ⁊ hebes calidũ nullius q̃si sunt audacie
sicut ⁊ pueri oẽs sunt timidi.Cũ aũt mutauerint se bis vel
ter ⁊ pusillanimitas nãlis per artem medicamen acceperit
efficiunṫ colũbas ⁊ anates accipiẽtes.Est aũt pars ista p̃ci
pue tenẽda ꝙ pꝛimo anno qñ domesticanṫ nõ cibentur nisi
auibus viuis:⁊ qñ parũ deplumauerint dimittanṫ aues de
pedibꝰ eoꝝ euadere nõ ad volatũ pꝛimo:sed ad cursuz:⁊ cũ
sepius has insequi didicerint:dimittanṫ euadere ad mo/
tũ mixtũ ex volatu ⁊ cursu:⁊ cũ iterũ hoc frequẽti iteratiõe
didicerint dimittaṫ auis euadere ad volatũ tarduz qui est
auis cuius curtate sunt pẽne alarũ ⁊ tãdẽ dimittaṫ euade/
re ad volatũ perfectũ:⁊ in oibꝰ his fortissime alta voce ꝓ/
noceṫ ⁊ inciteṫ ⁊ ad tenẽdã auẽ adiuueṫ a falconario qui ex
his sumet audaciã:⁊ tũc secũdo anno parue aues in magis
grãdiusculas cõmutenṫ:⁊ tertio iterum in maiores:qꝛ oĩs
auis ex hmõi simul ⁊ peritiã ⁊ audaciam accipit aues quas
falconarius voluerit capiẽdi:lꝫ enim pꝛime nobilitatis fal
cones hoc nõ indigeãt que sunt octo pꝛimoꝝ generũ:tamẽ
pro certo multũ cõfert ad audaciã ⁊ peritiã oium augendã.
Hec igitur dicta sunt de disciplina falconum.

¶Cap.16m̄.De generibus permixtorum falconuz ⁊ de mõ
ipsius commixtionis falconum.

CUm aũt qꝺlibet hoꝝ generũ cuilibet permi/
sceaṫ multa fiũt falconũ genera.Sed que ad
nos deuenerũt sunt q̃tuor.falco eni peregrinꝰ
frequẽter permisceṫ ei q est pedũ hyacitinoꝝ
⁊ qñ hec permixtio fuerit ex peregrino patre
⁊ matre pedis hyacintini valde paꝝ declinat
a nobilitate:qꝛ spma masculi operãs est ⁊ faciẽs ⁊ formans
per spiritũ q est vector paterne virtutis in subiectã femine
guttã ⁊ efficiṫ partus patrẽ imitãs:lꝫ parum coloris azurini
respergaṫ i pedibꝰ.Qñ aũt ecõuerso fuerit ignobilis pater
⁊ mater nobilis partꝰ efficiṫ multũ declinãs ad ignobilẽ pa
trẽ:⁊ parũ hñs nobilitatis materne:⁊ sicut diximus ꝙ hoꝝ
duoꝝ falconũ fit permixtio:ita peregrinorũ qui ad oĩa loca
frequẽter solitarij volãt:fit aliqñ cõmixtio cuz lanarijs ni/
gris:⁊ aliqñ cũ albis ⁊ aliqñ cũ rubeis:⁊ pp spmatũ vicinã
⁊ ꝯsimilẽ cõplexionẽ ⁊ ĩpꝛegnationis onoꝝ ⁊ focionis idẽ tẽ
poris spatiũ femina ꝑmixta seinuicẽ mouẽt ⁊ ꝯuertunt ⁊ cõ
plẽt:⁊ ꝑmanet ꝑtus ꝓcreatꝰ ⁊ generat ex sibi simili:sicut fit
in multis auibꝰ ⁊ alijs aĩalibꝰ vt pꝫ per ea que in añhabitis
huius sciẽtie libris ꝯscripta sunt.Hec aũt permixtio fit qñ
diuersarũ spẽruz sibi in cõplexione vicinarũ falcones tẽpo/

re luxurie ꝯueniunt nõ inuenientes sue speciei sexū cui permisceant᷑: ⁊ lꝫ diximus quatuor genera taliter permixtorū falconū ad nos deuenisse: rõ tamẽ exigit multa esse ⁊ plura quotidie posse fieri talia falconū genera. ⁊ hãc putamus eẽ cãm: ꝙ tam diuersa genera falconū in diuersis regionibus inueniunt᷑. Quãuis enim climata mores ⁊ colores diuersificent: tamẽ specierū taꝫ similiū diuersitatẽ causat precipue permixtio quã diximus: sicut in generibus anserū a generibus canū ⁊ equoꝝ fieri vidimus tẽporibꝰ nostris. Et non hoc solū fieri ꝓbabile est ex falconuꝫ generibus permixtis: sed etiã ex falconū cum asturibus ⁊ nisis ⁊ aquilarū generibus multas ꝓbabile est fieri diuersas cõpositiones ad diuersarū cõpositarū auiū rapaciū generationẽ: sed in dictis quatuor generibus precipue diximus fieri falconis peregrini cõmixtionẽ: eo ꝙ peregrini mox cõpellunt᷑ a patria a parentibus ⁊ frequenter separant᷑ ꝓpter predã ⁊ irã: ⁊ cum sue speciei adiutoriū nõ inueniunt ad similius qđ inuenire possunt alterius speciei se tẽpore luxurie ꝯuertunt: ⁊ cum ꝯuertunt᷑ ad id qđ est pedis azurini: fere simile peregrino est id qđ ꝓcreatū fuerit: dum aũt ꝯuertit᷑ ad lanariū nigrū: efficit᷑ ignobilis falco niger vel nigro similis: ⁊ duꝫ ꝯuertit᷑ ad lanariū albū efficit᷑ id qđ generatū fuerit simile falconi albo: ⁊ dum permiscet᷑ lanario rubeo fit falconi rubeo in colore ⁊ figura similis: ⁊ hi quidẽ mixti falcones facilius iuuantur arte ꝗ̃ hi qui oĩno sunt ignobiles ⁊ ꝑcipue si pater sit nobilis: eo ꝙ multū habẽt ex altero parẽte nobilitatis sicut ẽt in ꝑhabitis istius sciẽtie libris diximus. Si tamẽ ecõtra aliquñ mater sit nobilis ⁊ pater ignobilis erit quidẽ qđ partuꝫ fuerit minus nobile: sed tamẽ per bonã disciplinã accipiet meliorationẽ ⁊ ꝑcipue post vnum annuꝫ vel duos ⁊ modo pronocationis queꝫ paulo ante diximus. Hec igitur de falconum generibus ⁊ naturis dicta sunt: per hec enim ⁊ alia poterunt cognosci.

Cap. 17m. De regimine domesticationis ⁊ regimine audacie ⁊ regimine sanitatis falconum.

De regimine domesticationis falconuꝫ.

HIs ita discursis de regimine ⁊ medicamentis falconū disseramꝰ. Regimen aũt falconum in tria diuidit᷑ regimina: regimen. vꝫ. domesticationis: ⁊ regimẽ sanitatis: ⁊ regimẽ infirmitatis. Domesticationis aũt regimen duos hꝫ fines: quoꝝ vnus est vt assuescat manū hominis. Alter aũt est vt audax ⁊ ꝑceps in captura auiū efficiat᷑. Primū aũt regimẽ perficit᷑ si nunꝗ̃ nisi super manū cibet᷑: qꝛ ex hoc manū ꝯsuescet ⁊ diliget ex beneficio inclinãte animū ipsiꝰ sicut dicit Symachus. Primo aũt qñ domesticandus est ab ante lucẽ pilleo induat᷑ ⁊ tenat᷑ in manu vsqꝫ ad tertiã: ⁊ tũc det᷑ ei cora galline: ⁊ cū comederit pone euꝫ supra gramẽ ⁊ pone ante eū aquã vt balneet᷑ si velit: ⁊ post ꝑmitte eū stare ad solem donec se bene purgauerit: ⁊ postea mittat᷑ in locū obscurū vsqꝫ ad vesperū ⁊ demū resumat᷑ ad manū ⁊ teneat᷑ in manu vsqꝫ ad primū sonū ⁊ reponat᷑ in loco obscuro ⁊ accende ignẽ clarū vel lucernã ante eū per totã noctẽ vsqꝫ ad matutinū: ⁊ postea pillea eū ⁊ sta cū eo aliquã diu ad ignẽ: ⁊ scias ꝙ hij qui in nidis cõpleti sunt meliores sunt ⁊ fortiores habẽt pẽnas. Si tñ aliqñ de nidis accipiūtur ante cõplementū ponat᷑ in nido sibi facto prout melius poterit ad similitudinẽ nidi de quo sumptus est. ⁊ det᷑ ei frequenter caro pullina: qꝛ est temperata ⁊ aliquãdo det᷑ ei caro recẽs vrsina: qꝛ illa est faciens ⁊ firmãs pẽnas: ⁊ nisi hoc mõ teneat᷑ debilitat᷑ alis ⁊ coxis ita forte ꝙ frangit᷑ ala vel cora: cõfert etiã multū ꝙ manu ante cõpletionem nõ tãgat᷑. Postea aũt cū cõpletus fuerit ad manū ⁊ ad capellū caueatur primo ne vnꝗ̃ aliqd duritie experiat᷑ in manu: ſꝫ semp beneficã ⁊ blãdientẽ inueniat eã. Ad audaciã aũt. vꝫ. ꝙ sepius aues viuas accipiat ⁊ cõprimat ⁊ occidat cuꝫ clamore quo incitari solet a falconario: ⁊ sicut superius diximus sepe euadentibus de sub vnguibꝰ eius per sollertiã falconarij iteruꝫ capiat ⁊ dimittat᷑ per se vincere aues: ⁊ caueat᷑ ne aues possint eū ledere vnguibus vel rostro: qꝛ si iuuenis falco sentit nocumentū ab auibus pusillanimus efficietur. Si aũt crebro sine nocumento vicerit ⁊ occiderit audaciã accipiet ⁊ crudelitatẽ in aues: semper etiã ista fiant cū magna incitatione falconarij ⁊ in ꝑsentia canū ⁊ mutent᷑ aues cõtinue: ⁊ ꝑ successionẽ tẽporis fortiores exhibeant᷑. Et cū perfectus est ad aucupiū primo in aurora orto iam sole digestꝰ falco ad aues dimittat᷑: ⁊ siquidẽ est audax ⁊ bone voluntatis ad capiendū inuenit᷑ custodiat᷑: ⁊ teneat᷑ in ea in qua tũc cū custodia ⁊ dispositione cibet᷑ de auibus quas tũc ceperit donec per se satiet᷑: ⁊ hoc fiat tribus vel quatuor diebus in quolibet aucupio. Si aũt in prĩo aucupio forte piger ⁊ non voluntarius inuenit᷑ resume eum ad manū: ⁊ itermitte aucupiū ⁊ illo die nõ ciba eū nisi de dimidia coxa galline ⁊ repone eū in obscuruꝫ: ⁊ sequenti die dimidiã coxã galline in aquã frigidã pone ⁊ in illa coxã illã tene vsqꝫ ad tertiã ⁊ tria purgatoria que vulgariter Germani guel vocãt ⁊ fiunt aliquãdo de pẽnis: sed meliꝰ fiunt de bombace: ⁊ in tertia da falconi dimidiã illã coxã cuꝫ tribus purgatorijs dictis: ⁊ cū comederit pone eū in obscuro vsqꝫ ad vesperū ⁊ in vespera iterū ciba eū cū purgatorijs vt dictū est: ⁊ tũc in mane vade ad aucupiū ⁊ si audacter ⁊ auide ceperit tene euꝫ in tali in quali tũc est maceratione. Si aũt nec tũc quidẽ volũtarius ad capiẽdū extiterit resume euꝫ ab aucupio ⁊ nõ des ei illo die nisi tria de quibus diximus purgatoria ex aqua frigida ⁊ nihil ampliꝰ: ⁊ si in crastino mane adhuc inuoluntarius sit ad capiẽduꝫ ciba eū de coxa parui pulli imposita in forti aceto cū tribus purgatorijs de bombace factis hoc mõ pone in obscuro vsqꝫ ad vesperuꝫ: ⁊ postea tene eum in manu vsqꝫ ad primū somnū ⁊ calefac aquã ⁊ balnea eū in aqua calida: ⁊ postea pone eū sub diuo ad serenū: si nõ est tẽpus pluuiale vsqꝫ ad mane: ⁊ tunc calefac eum ad ignem super manum tuã: ⁊ tunc egredere ad aucupiū: qꝛ si tunc nõ precipitanter capiet pro certo infirmus est ⁊ languidus. Iste auteꝫ quem nunc docuimus modus maceratio vocat᷑ falconum. Et attende ꝙ quidã aliter quã nunc diximus ꝯficiunt falconum purgatoria. Sumunt enim carnem ⁊ repositã in aceto forti cõprimunt in puluerem factū de pipere trito ⁊ mastice ⁊ aloe ⁊ dant falconi: sed talia purgatoria nulli aui rapaci dãda sunt nisi quando viscera eius repleta sunt humore viscoso flegmatico.

De regimine sanitatis falconum.

Sanitatis aũt regimen est ꝙ maxime sapiens falconarius falconẽ cibet cibo ⁊ horis ⁊ quãtitate qua syluestris cibari cõsueuit ⁊ precipue carne leui auiuꝫ ⁊ adhuc calore vite spirãte ⁊ teneat eum inter macieꝫ ⁊ pinguedinem: qꝛ macies nimia diminutis viribus aufert audaciã ⁊ inducit pusillanimitatẽ ⁊ facit clamosum falconem ⁊ quãdo dimittit᷑ a manu residet in terrã iuxta falconariuꝫ ⁊ clamat. Pinguedo aũt nimia pigritiã ⁊ fastidiū aucupij inducit: teneat᷑ ergo mediū ita ꝙ gloria virium nõ desit falconi ⁊ indigentia inanitionis stimulet ad predã: nõ ex defectu: ſꝫ ex desiderio famis nãlis: ⁊ hoc optime fit quãdo nõ cibat᷑ secũda cibatione nisi prius digesta ⁊ egesta sit precedens. In his tamẽ ꝯsiderationeꝫ adhibeat homo peritus: qꝛ quidã falcones melius capiunt si mediū trãseãt ad pinguedinẽ declinãdo ꝗ̃ quãdo sunt infra mediocritatẽ in macie: ⁊ quidã ecõuerso melius capiunt macilẽti. Sed nullus capit ex macie defectꝰ: nullus etiã bene capit nimia pinguedine repletus. Amplius diuersarū cõplexionū sunt falcones diuersarū maxime specierū: ⁊ illi quideꝫ qui nigri sunt melãcholie signū habẽt ⁊ illis opꝫ dare magis cibū sanguineum: qui est calidus ⁊ humidus sicut carnes pulloꝝ ⁊ columbarū ⁊ hedoꝝ ⁊ hmõi: ⁊ si medicant᷑ calidis medicis vtenduꝫ est sicut pipere aloes paulino ⁊ hmõi: albi aũt sunt flegmatici frigidi ⁊ humidi ⁊ mali chimi quibꝰ opꝫ dare calida ⁊ sicca tã in cibis ꝗ̃ in medicinis: sicut sunt carnes hircoꝝ canicularū ⁊ muloꝝ picarū ⁊ passerū ⁊ hmõi ⁊ piper et cinamomū ⁊ galãga ⁊ hmõi. Qui aũt habẽt pẽnas rubeas abundant inflammato sanguine ⁊ his danda sunt frigida ⁊ humida: eo ꝙ frigida sicca mortificãtia sunt sicut carnes pulline: ⁊ aues aquatice ⁊ aliquando gambari ⁊ cassiafistula ⁊ thamãdi medulla: ⁊ hec omnia dentur in aceto. Sunt etiã quidã falconum nobiles in eadẽ falconum specie quibus ſm hoc regimen sue vite adhiberi oportet. Falco eniꝫ nobilis in qualibet specie falconuꝫ est qui habet caput moderate grossum ⁊ superius planum ⁊ alibi rotunduꝫ rostrū curuum ⁊ bene grossum ⁊ moderate lõgū spatulas amplas pennas alarum ⁊ coxas longas: pedes latos sparsos ⁊ macros ⁊ qui frequenter pedes suos respicere cõsueuit. Ignobilis aũt in eodẽ genere est qui deficit ab aliquo vel pluribus istoruꝫ ⁊ ignobilis aliquãdo tãtū vel plus valet ad au-

cupium q̃ nobilis: ⁊ ſm hoc opꝫ conſiderare falconarium. ad vngues aũt ⁊ pedes cuſtodiendos caueat ne vnq̃ permittat falconem ſtare niſi ſupꝛa lapidẽ viuũ vel ſuper murum: ⁊ caueat ne calce ſtet vel cemento calcinato vnde non appꝛobo quidã in perticis quidaꝫ in cratibus tenent falcones: ars enim nãm imitari debet ⁊ ſylueſtres ſemper inueniunꝭ ſedere in petris vel in terra. Caueat etiã a fractura pennarũ ſepe rigãdo eas aqua calida de tertio in tertiũ diẽ ne nimis ericcenꝭ ⁊ eiſdẽ diebus deꝭ ei aliquãtulũ de aloe: qꝛ ſtomachũ ⁊ inteſtina ꝯfoꝛtat ⁊ purgat ⁊ foꝛtificat pẽnas: ſi nimius humoꝛ in cã ſit ꝙ debitã foꝛtitudinẽ nõ habẽt caro qua cibãdi ſunt pꝛimo ponaꝭ per duas hoꝛas in ſucco facto de cõtuſis raffano ⁊ lumbꝛicis terre. hoc eni ambo ericcant ⁊ indurãt pẽnas: ſed pꝛecipue caueaꝭ ne violẽta leſione pẽne ledanꝭ alarũ vel caude. Hec igiꝭ ⁊ hmõi ꝯſiderãda ſunt in regimine falconũ ⁊ aliarũ etiã auiũ rapaciũ.

¶ Cap. 18m. De curis infirmitatum falconum diuerſis ſm Guilelmum falconarium.

Nunc de medicinis moꝛboꝝ auiũ rapaciũ diſſeramus. Ut aũt oꝛdinatius hoc faciamus ponamus pꝛimo de medicinis falconuꝫ: deinde de medicinis aſturũ ⁊ niſoꝝ: tertio quedã medicinalia tractemus que vtriſq̃ in cõmuni cõueniũt. Pꝛima aũt falconũ infirmitas eſt doloꝛ capitis qui in hominibus ſoda vocaꝭ: hui9 ſignũ eſt ꝙ falco claudit oculos ⁊ mouet caput in partes diuerſas: tũc igiꝭ tollaꝭ lardus ⁊ miſceaꝭ cũ pipere trito ⁊ deꝭ ei mãducare: ⁊ alternis diebus deꝭ ei aloe aliquãtulũ cũ carne pullina: qꝛ iſte doloꝛ capitis eſt er vapoꝛe ſtomachi: ⁊ iõ per talẽ cibũ curaꝭ purgato ſtomacho. Quãdo aũt aperit roſtrum quaſi extenſiones habeat ⁊ alices ⁊ percutit cũ roſtro pedẽ vel ecõuerſo: ſignũ eſt ꝙ habeat malũ humoꝛeꝫ in capite: ⁊ iõ tunc toꝛquẽdus eſt cũ ſtilo argẽteo vel aureo ad nares vt humoꝛ ereat: ⁊ poſtq̃ exierit vngaꝭ toꝛtura oleo oliue vel butyro ſi oleũ nõ habeꝭ. Quãdo aũt ſternutat ⁊ ꝓijcit aquã de naribus ſignũ eſt humefactionis cerebꝛi imoderate. Cura aũt huius eſt ꝙ tria grana ſarifragie cũ totidem granis piperis in moꝛtario lapideo vel cupꝛeo optime conteranꝭ ⁊ puluis idẽ cõfectus cũ aceto foꝛti diſtempereꝭ ⁊ cũ bombace in nares falconis ⁊ in palatũ ipſius eijciaꝭ: ⁊ poſtea cibeꝭ carne pullina. Quãdo aũt collũ falconis inflaꝭ ſignũ eſt gutte membꝛa colli infundentis calide: ⁊ ideo tũc deplumãduꝫ eſt collũ ⁊ minuendus de vena auriculari vt gutta ad generationẽ regenerãdarũ pennarũ extrahaꝭ: ⁊ deꝭ falconi rana ad comedendũ quã ſi digeſſerit pꝛo certo ſanus erit. Quãdo aũt guttur ſiue arteriã que cãna vocaꝭ iflatã hꝫ ⁊ ſufflat: ac ſi ſuffocari debeat pꝛo certo reumatiſmũ patiꝭ: ⁊ ſic curatur: ſumaꝭ de ſanguine pauonis ⁊ muſcatis ⁊ mirabolanis chebulis: ⁊ de garioſilis: ⁊ de cinamomo: ⁊ zinzibere equaliter de qualibet vna vncia: ⁊ fiant inde nouem pillule ⁊ cotidie deꝭ ſibi vna ad tertiã: ⁊ poſtea ad nonam cibeꝭ carne muris. Signũ aũt mali in renibus eſt ⁊ gutte que infundit renes qñ nõ põt ſaltare ⁊ alis extẽſis ſe a manu lõge eijcere ⁊ redire ſicut aues facere ꝯſueuerunt: ⁊ hec gutta a qbuſdã moꝛtalis vocaꝭ: tollanꝭ enim grana que creſcũt in ſpina alba que Germanice hagedoꝛn vocaꝭ que ſunt grana rubea ⁊ ꝯtunde ea ⁊ cõmiſce cũ pilis lepoꝛis: ⁊ hoc totũ miſce cuꝫ carne cocta ⁊ ciba eũ tali cibo vſq̃ ad nouem dies. Si eniꝫ talem cibũ retinuerit ſanus erit. Eſt aũt quedã alia gutta que ſylera aut nullis vocaꝭ: que quãdo decurrere icipit per coꝛpus falconis quaſi veneni nãm hꝫ: ⁊ tunc acumen roſtri ⁊ acumina vngularũ falconis dealbari incipiũt: ⁊ hec curatur ita ꝙ accipiaꝭ ſerpẽs niger qui tyrus vocaꝭ ⁊ abſcidaꝭ a capite eius palmus ⁊ tãtũdẽ a cauda: ⁊ hec reijcianꝭ ⁊ qđ remanet frigatur in olla noua ⁊ pinguedinem que inde eliquaꝭ collige ⁊ deꝭ falconi calida cũ carne pauonis ſucceſſiue per octo dies: ⁊ poſtea accipe poꝛcellũ cũ aqua calida depilatũ ⁊ ſumaꝭ tenerũ pectoꝛis cũ mure paruo ⁊ detur ei comedere: quẽ cibũ ſi bene digeſſerit abſq̃ dubio ſanus erit. Quãdo aũt falco leuato pede ſepe percutit cuꝫ roſtro crus ſuũ ſcias ꝙ hꝫ guttã ſalſam: ⁊ tunc minue ſanguinẽ de vena que eſt inter crus ⁊ coxã ⁊ ſanabiꝭ. Quãdo aũt falco pediculis grauaꝭ accipiaꝭ argentũ viuũ ⁊ cõmiſceaꝭ cũ ſputo hoĩs ⁊ cõmoue donec moꝛiaꝭ argentũ viuum: ⁊ poſtea huic toti iunge arungiã veterem ⁊ miſce omnia ⁊ inde vnge caput falconis ⁊ intinge fila ⁊ circunliga collo eius ⁊ moꝛienꝭ pediculi: vel aliter accipe piper ⁊ grana ſiſami ⁊ tere ſimul ⁊ coque in olla noua ⁊ imitte aquã ⁊ inde laua eũ ⁊ ſanabiꝭ: vel aliter: coque ſarifragiã in aqua ⁊ permitte eũ balneari: ⁊ poſtea ſubſterne ei linteamen albũ ⁊ pone ſuper gramen vel lapidem: qꝛ ſuper linteamen omnes pediculos excutiet ⁊ ſimiliter facit omnis auis rapar. Signũ aũt ꝙ falco habeat febꝛem eſt ſi pedes eius vltra modũ calent: ⁊ tunc accipiaꝭ aloe ⁊ arungia galline ⁊ mittaꝭ in foꝛti aceto ⁊ detur ei interpolate ad mãducãdũ ⁊ alia vice deꝭ ei teſtudo quã limacẽ vocãt: ⁊ ſi tenuerit hunc paſtum ſanabiꝭ. Quãdo aũt falco carnem quidem roſtro laceratã accipit: ſed ſtatim vel poſt modicũ nõ per digeſtionem alteratã repꝛoijcit: tũc pꝛo certo viſcoſitatẽ durã hꝫ in ſtruma ⁊ ſtomacho ⁊ in inteſtinis que a quibuſdã petra vocaꝭ: tũc igiꝭ fiat puluis de gariofilis ⁊ ſpargaꝭ ſupꝛa carnẽ paſſeris ⁊ deꝭ ſibi alternis diebus ⁊ alternis deꝭ ſibi pipio ſiue purgatoꝛium: ⁊ ſi tenuerit hãc dietã ſanus erit. Quãdo võ lõge nõ egerit iſtius eiuſdẽ infirmitatis eſt ſignũ: tũc deꝭ ei coꝛ poꝛcinũ cuꝫ ſeta poꝛcina minutatim inciſa vſq̃ in diẽ tertiũ ⁊ liberabiꝭ. Si võ falco lumbꝛicis affligiꝭ in ventre ⁊ in egeſtionibus eius aliquid apparuerit de talibus: limatura ferri ⁊ marime calibis depurati ſupꝛa carnem poꝛcinã ſpergaꝭ ⁊ falconi deꝭ vſq̃ in diem tertiũ ⁊ ſanabiꝭ. Si võ pẽnas eius tinea ꝯſumit accipiaꝭ cera rubea muſcata mirabolani ſalgẽme gũmi arabici grana tritici ⁊ pone i foꝛti aceto oĩa hec ⁊ dimitte in eo per nouẽ dies in aliquo bacili ſiue pelui: ⁊ poſtea repone in ampullã ⁊ laua quotidie de ipſo falconẽ ſiue aliã auem rapacẽ donec bonã ⁊ emũdatã ſenſeris peruenire: ⁊ poſtea cuꝫ aq̃ roſacia laua anẽ ⁊ ſanabiꝭ dum ſoli poſt loturã exponeꝭ: de ꝓdictoꝝ auteꝫ quolibet pone in aceto equaliter: ſed de cera que oĩa cõtinet pone lõge plus q̃ de alijs. Aliter etiã dicũt quidã ꝙ ſi tinea cuꝫ acu de coꝛio extrahaꝭ ⁊ deinde cũ aloe laueꝭ: ⁊ poſtea hec lotura cũ emũdata fuerit cũ aqua roſacea deponaꝭ: valet plurimum: ſed caueatur ne roſtro ſe tãgat quãdiu aloe eſt ſupꝛa eum: qꝛ nocet plurimum. Aliquãdo enim infuſionem patitur ſicut equus: ⁊ huius ſignuꝫ eſt ꝙ paſtum non accipit: ⁊ hꝫ oculos groſſos quaſi ex ventoſitate eleuatos: et tunc fiat liſciuium de ſarmẽtis vitis et coletur ter et impleatur inde guttur falconis et ſic dimittatur donec egerendo ſe cibum quem ſumpſerat digeſſiſſe demõſtret: et poſtea detur ei lacerta ad manducandum. Uel aliter accipiatur vinum calidum cum pipere trito et infundatur in gulam falconis et teneat donec digeſtũ teneat cibuꝫ quo infuſum fuerat et liberabitur.

¶ Pedes falconis inflati non per violentiam podagram ſignificant et contra hoc accipiatur butyrum et oleum oliue equaliter vtriuſq̃ vna vncia et aloe vncia vna et ex his inſimul commixtis vngantur pedes ipſius vſq̃ ad diem tertium ⁊ ponaꝭ ad ſolem ⁊ da ei comedere carnem catti ⁊ ſanabiꝭ: vel aliter incende lyciniũ factũ de carne bombacina ⁊ cum illo coque plantam pedis falconis: ⁊ tunc ſupꝛa petrã viuam pone que petra vncta ſit cum arungia veteri ⁊ liberabitur: ⁊ iterim da ei comedere mures. Si falco ſe pedib9 pectit ⁊ ſcalpit ⁊ pennas de cauda trahit ⁊ ei jcit patitur pꝛuritum: ⁊ contra hoc accipiatur ſtercus anſeris ⁊ ouis ⁊ aloe de quolibet equaliter ⁊ in foꝛti aceto poſita mittãtur in vaſe ereo ſub ſolem calidum ⁊ ſerenum per tres dies vel ad ignem lentum ſi caloꝛ ſolis non habeatur: ⁊ ex illo totus falco balneetur ⁊ detur caro columbina cum melle ⁊ pipere ⁊ reponatur in obſcuro ⁊ ſic fiat per nouem dies: ⁊ quãdo apparuerit penna bona de cauda veniens lauetur cum aqua roſacea ⁊ ſanabitur. Si autem fluit in eo gutta aeris ⁊ acuta accipiatur ſtercus anſeris vel columbe cum coꝛtice radicis vlmi ⁊ bulliatur radicis coꝛtex in aqua donec ipſa aqua rubea fiat: ⁊ tunc diſtemperetur ſtercus in aqua ⁊ inde lauetur falco per tres dies ⁊ liberabitur.

¶ Si aũt falco vulneratus fuerit: accipiatur albumen oui ⁊ oleũ de oliua: ⁊ hec ſimul mixta ponanꝭ ſupꝛa vulnus: ⁊ caueaꝭ ne locus leſus ab aqua tãgaꝭ ⁊ cũ hoc ſuperpoſitũ mutare foꝛte volueris laua locũ cũ vino calido ⁊ ſic facias donec locus leſus acquirat cruſtam ſiue coꝛticem qui vulnus claudat. Si autem vulnus ipſe falco tetigerit pone ibi ali-

quantulū de aloe ⁊ si forsitan vulneratus fuerit sub ala vel
in pectore vel in costis vel in coxa immittaꝛ stuppa crassa be-
ne trita cū cultello donec mala caro corrodaꝛ: ⁊ postea acci-
piaꝛ thus ⁊ cera equaliter ⁊ sepū ⁊ resine ⁊ distemperenꝛ ad
ignem omnia hec in olla: ⁊ reserueꝛ: ⁊ quādo necesse sit vn-
gaꝛ: ⁊ de illo liquefacto ad ignē inunctio fiat cū pēna donec
verruca claudaꝛ vulnus: ⁊ si apparuerit ibi mala carnosi-
tas immittaꝛ vrtica greca vel viride eris donec corrodatur
postea vnge locum de vnguēto albo ⁊ sanabiꝛ. ¶ Si aūt co
quenda est auis rapax antiquoꝝ grecoꝝ est sapientia ꝙ pri
ma coctura fiat sub lachrymali oculi. hec enim ꝓdest visui.
Secunda aūt fit in sūmitate oculi ⁊ ꝓdest capiti. Tertia fit
supra nodū ale ⁊ valet contra guttā. Quarta fit in plāta pe-
dis similiter contra guttā crurium. Utiliores aūt sunt oēs
cocture si in mense Martio fiant. Si quandoqꝫ sanies de
falconis naribus fluit ⁊ comedere nō poterit ⁊ ipsa fames
fetorē pretenderit fistula est in loco: ⁊ sic medicāda accipiaꝛ
posterior pilus cap̄. ⁊ axungia vel butyrū si axungia nō ha-
betur ⁊ vena que de naribus ad oculos vadit incidaꝛ ⁊ cuꝫ
acu ferrea calefacta comburaꝛ vena incisa ex alia parte q̄ꝫ
a parte fistule: ⁊ locus quotidie cū butyro perungaꝛ: ⁊ falco
in loco calido reponaꝛ per nouem dies ⁊ sanabiꝛ. Si auteꝫ
falco vngulā a radicibus perdidit nō recrescit: sed digitus
pedis in calido mure aperto est colligādum ⁊ cum medul-
la pedis ⁊ digiti porcini postea inungendus donec sanetur.
simiľr q̄ñ falco balneatus fuerit caueaꝛ ne supra lignū putri
dum reponatur ne inueneneꝛ. Si autem inuenenatus fue-
rit falco accipiatur tyriacha ⁊ tria grana piperis ⁊ denꝛ fal
coni cōtrita cum petra ⁊ custodiatur falco per nouem dies
⁊ tunc iterum tyriacam ⁊ piperis grana combure in testa ⁊
puluerem sparge super carnem ⁊ sic cibetur falco. Si auteꝫ
aliqua bestia falconeꝫ momorderit: oportet ꝙ deplumetur
locus vbi est morsus: ⁊ si est parua amplificetur cum raso-
rio: ⁊ tunc vngatur cum butyro calido ⁊ demum fiat com-
mixtio de olibano resina cera ⁊ sepo ⁊ vngatur cum illo do-
nec sanetur. In hac autem cura quā posuimus precipue ex-
perta Gulielmi regis Rogerij falconarij secuti sumꝰ pau
ca de nostris adijcientes.

¶ Cap. 19m. De curis infirmitatum falconum ſm falcona-
riū Federici imperatoris.

DE curis aūt falconū aliter quidā dicta falcona
rioꝝ Federici imperatoris sequentes determi
nauerunt sic: si caput falconis purgandum est
tolle picem mundissimā ad fabe quantitatem
⁊ digitis calefac eam ad ignem: ⁊ postea tādiu
cum ea palatum falconis frica donec ibi adhe
reat: deinde accipe quatuor stafisagrie grana ⁊ totidem al-
bi piperis: ⁊ fac subtilissimum puluerem ⁊ impone eum su-
per picem palato falconis adherentem: ⁊ de eo ꝙ de pulue
re remanet immitte in nares falconis: ⁊ cum sol bene in-
caluerit ipsum in sole tādiu dimittas quousqꝫ omnem sui
capitis malitiā ⁊ flegma de capite defluēs expurget per spu
mā: sicqꝫ per duas dies pasce eum suaui ⁊ dulci carne.

¶ Ad palatuꝫ autem restringendum si forte capitis humor
in ipsum fluit: sūme vetus butyrum ⁊ celidoniā equaliter ⁊
exinde factum puluerem in calida carne da falconi. Cōtra
maculā v̊o oculorum falconis sume piper ⁊ aloe equaliter
trita ⁊ super maculā pone: ⁊ si tempus fuerit vt acacia que
sunt pruna spinarum syluestriuꝫ habere possis tres guttas
acaciarum super macula instilla: q2 valebit multum.

¶ Si auteꝫ pulmo vel cāna pulmonis falconis lesa sit: sume
stercoris passeris ⁊ muris equaliter vnciā vnā ⁊ piperis al-
bi grana quinque salgēme vncias duas lane succide vnciā
vnam: ⁊ hec tere omnia ⁊ misce cum eis mellis ⁊ olei puri
vtriusqꝫ equaliter sex guttas ⁊ lactis femine masculum la-
ctātis: ⁊ que eundem peperit guttas nouem ⁊ de butyro q̄ꝫ-
tuꝫ sufficit: ⁊ misce hec omnia ⁊ forma ex eis cum lacte tres
pillulas ad quātitatē auellane ⁊ mitte in gulā falconis ⁊ te-
ne eum per duas horas in manu vt totā euomat potioneꝫ:
⁊ cum totā vomuerit post modicum pone euꝫ iuxta aquas
⁊ siquidem ex eis biberit post modicum pasce eum pulmo-
ne ⁊ corde lactātis agni ⁊ nondum herbā pascentis: ⁊ fit ca-
ro calidior q̄ꝫ esse poterit postea alia carne suaui pasce eum
assidue: in sero autem da ei sufficienter de passere ⁊ pullo ⁊
sanabitur. Si autem ostenderit se bulsum siue infirmatum
in pulmone sume auri pigmenti triti vnciā vnā piperis gra
na nouem: ⁊ hec tunc insimul cum carne calida falconi tri-
bue. Iterum aūt tolle tria lardi frusta qualia falco degluti-
ri possit ⁊ melle ea intinge ⁊ eis limaturā ferri superasper-
ge ⁊ in gulā falconi imitte: ⁊ hoc fac per triduū ⁊ nihil aliud
oīno tribuas ei: quarto v̊o die tolle porcellū teneruꝫ ⁊ eun-
dem vino forti ⁊ claro inebria ⁊ calefac pectus inebriati ad
ignem: ⁊ cū bene calefactus fuerit tunde pectus eius vt san
guis vino infusus in pectus ascēdat ⁊ occide porcellū: ⁊ sta
tim ipsum pectus sic calidum in calido capre lacte intinge ⁊
falconem per aliud triduū tali cibo pasce ⁊ sanabiꝛ. Si aūt
anguille hoc est lumbrici longi comedūt falconē tolle tene-
rū pullū pudillū siue itestinū aqua bene lotū ⁊ fac inde tres
nodos ad mēsurā medietatis pollicis ⁊ ex vtraqꝫ parte fir-
meꝛ liga tenui filo ⁊ imple oleo lucidissimo: ⁊ ponaꝛ in gu-
lā falconis sicut ⁊ alia potio poni consueuit. Si aūt in crasti
nuꝫ adhuc lediꝛ lumbricis sumaꝛ rasura eboris ⁊ stercoris
⁊ passeris indici siue solitarij: ⁊ si nō habeꝛ sumaꝛ stercus al
teriꝰ passeris cōmunis vtriusqꝫ equaliter vncia vna. ⁊ hec
puluerizenꝛ ⁊ cum carne calida falconi tribuanꝛ. In tertio
aūt die si adhuc perseuerant abstrahaꝛ cruda pellis piscis
que tincha vocaꝛ quem Germani sligen vocant: ⁊ in cali-
da testa sine fumo ⁊ flamma super carbones comburatur ⁊
sumatur cum hoc rasura eboris passerumqꝫ stercoris equa
liter de omnibus ⁊ terantur omnia hec ⁊ simul mixta cum
calida carne ministrētur: ⁊ si necesse sit quarto die limatu
ra ferri ⁊ sic contrita bis addantur ⁊ puluerizata cum car-
ne calida ministrentur.

¶ Contra omnia vitia renum: puluerem candrie ⁊ si nō ha-
betur nasturtij aquatici in corde pulli tribue ⁊ cōfert. Ite-
rum sumatur arboris que quercus diciꝛ ⁊ boli equaliter: ⁊
hec trita cum carne pulli calida qui ex vino inebriatus sit
falconi ministrentur ⁊ sanabitur de omni vitio epatis. Cō
tra fastidium autem ⁊ siccitatem ouum cum lacte caprino
fac bullire vsqꝫ ad duritiem sine fumo in sartagine mundis
sima: ⁊ ad edendum sibi tribue ⁊ si digesserit liberabiꝛ: pro-
ficit enim contra omnem infirmitatem.

¶ Contra tineas autem si pennas falconum deuorant bal-
samum purum in foramine de quo penna excidit immitte
⁊ scias ꝙ tinea remouebiꝛ ⁊ penna noua suborietur. ¶ Ad-
huc autem crocei orientalis puluerizati vnciam vnam lu-
ti stercoris anserini recentis per pānū colati coclearia tria:
⁊ totidē aceti fortissimi sumanꝛ ⁊ in vase ereo tādiu dimit-
tanꝛ quousqꝫ cū flore ipsius ad spissitudinē deueniāt: dein-
de per tres vices loca ex q̄bus pēne ceciderunt aceto puro
lauenꝛ optime: ⁊ cū illis loca perūganꝛ. Aliter aūt sanguis-
suge supra tegulas incendanꝛ ⁊ fac puluerē ⁊ pauonū pēnas
super fumū ignis pone ⁊ de fuligine illis adherēte fiat pul-
uis simili pondere cū priori ⁊ cū forti aceto: sed nō multum
liquidū cōfice: ⁊ deinde laua forti aceto loca vnde penne ce
ciderint ⁊ deinde lardi particulas intinge in hoc qđ cōfeci-
sti de pulueribus quousqꝫ adhereāt ⁊ perunge loca vnde ce
ciderint penne bis in ebdomada quousqꝫ penne reueniāt.
Itē equi pilos longos cōtritos tenuissime supra carnē falco
ni in cibū tribue. Item piretri puluerē cū raffani succo ⁊ for
ti aceto distempera ⁊ tineas inde perunge ⁊ sanabiꝛ.

¶ Adhuc aliter vere bufonem: et fac puluerem ⁊ in pastum
falconi tribue: ad idem valet si ferri limatura falconi in pa
stum cum carne tribuatur. Si autem falco nascentias in
pede habuerit mediam iuniperi corticem sicca ⁊ puluerem
fac subtilissimum ⁊ tribue sibi per noueꝫ dies alternis die-
bus cum carne ⁊ curabitur. Si autem pedum patiatur in-
flationem aloe ⁊ albumen oui simul tere: deinde quere co-
tem in qua sepe acutum est ferrum: ⁊ in qua ferri aliquid
inheret ⁊ super illā ita diu puluerem frica ꝙ omnis acutio
que in cote est in puluerem trāseat: ⁊ tunc pedibus inflatis
suppone ita diu donec crustam faciat et pedi hereat: ⁊ se-
quenti die optime sapone perunge: ⁊ tertia die age vt vi-
deris expedire.

¶ Si autem mala caro alicubi in falconis corpore creuerit
accipe calchiam ⁊ aloe equaliter ⁊ fac puluerem ⁊ superpo-
ne ⁊ sanabitur: ad pedes etiam falconis sanandos mille-
folij saxifragie verbene et plantaginis equaliter accipe: et

puluerem tritum cum calida sibi da carne et pro certo sa-
nabitur. Si autem famē inordinatam falco habuerit mu-
ris sanguinē mel apij semen equaliter sume ⁊ cōmixta da
falconi ⁊ sanabit. Itē scito ꝙ quādo falconem accipis ⁊ vis
ire ad aucupiū debes dicere. In nomine domini volatilia
sint sub pedibꝰ tuis. Quādo vo mane accipis falconē dic.
Quē iniquus homo ligauit: dominus per aduētū suū ab-
soluit. Quādo aūt fascinatus fuerit ranūculū in puluerē ri-
dige ⁊ da ei in carne calida. Ut aūt hominem nō deserat.
Sume apiū mētā nigrā ⁊ petrosillinū ⁊ simul tere ⁊ cū cali
da carne sibi tribue. Ne aūt ledatur ab aqla dic. Uicit leo
de tribu iuda radix dauid alleluia. Hec tn̄ vltima non ita
rōnabilia sunt sicut prima. hec igit sunt que de medicinis
falconum dicta cum experimento prudentiū inueniunt: sa-
piens tamen falconarius per experimentū pro tēpore his
addat vel minuat prout auium complexioni viderit expe-
dire: experientia enim optima est in oibꝰ talibus magistra.

¶ Cap. xxm. De regimine accipitrum ⁊ infirmitatibus sm experta Federici imperatoris.

In hoc capitulo cōuenientia medicamina astu-
ribꝰ quos supra accipitres nominauimus po-
nemꝰ: eo ꝙ astures siue accipitres Theodoci
mo ad Ptolomeū regem Egypti scribens in
falconū generibus collocauit omnem auē ra-
pacem cuius vsus est in aucupio falconē vo-
cans. Qd igit in antehabitis pretermissū est hic ponemꝰ
vt cōtinuus ⁊ completus sit tractatus. ¶ Dicamus igit ex-
perta Federici iperatoris sequentes ꝙ subsiciosus sic acci
piter in pēnis varia signa defectus pducens que hunc gri-
mal germanice vocant. pro certo hic morbus ab interiori-
bus pcedit corruptis ⁊ est corruptio maxime in radice pen
narū: fiat igit cōmixtio de stercore hominis qd vim tyriace
hz ⁊ de sale ⁊ in illa intingant plume accipitris ⁊ mittat ēt
de eo in fundamētū pennarū vbi carni infigunt ⁊ sanabit:
deinde aquā bibat ⁊ caro qua cibādus est intingat in iure
barbe iouis. Itē accipe maluā ⁊ saturegiā cū adipe porcino
⁊ coque multū ⁊ in os accipitris imitte donec inde tria co-
clearia cōsumas: postea dabis ei integrū fel porci vel pulli
cū calido porci pulmone: hūcq donec sanet cotidie ieiunū
in mane potabis aqua: ad vesperū vo ciba eū butyro. Si
aūt accipiter frigore tactus in pectore lesus sit ex causa fri-
goris illiꝰ accipe grana saxifragie ⁊ tere in mortario ⁊ adiū
ge pisani ⁊ mel quantū sufficit ⁊ frica inde palatū accipitris
⁊ pone eū ad solē. Itē semē eiꝰ herbe que radix vocat acci-
pe cū rutha agresti ⁊ pipere equali pondere ⁊ tere ⁊ cū mel-
le pone cōmiscēdo ⁊ fac ide pillulas ad modū piperis ⁊ da
ei per triduū: ⁊ hoc fac quotiens frigus eū tetigerit aut ex
frigore solutus stercus nimiū fecerit. Itē succū marubij ⁊
puluerē piperis ⁊ modicū mellis ⁊ semē apij cribellatū cō-
misce sic vt due partes sint de succo ⁊ vna de melle: ⁊ qn̄ fa-
mescit ⁊ feruēter escam desiderat da ei. Itē ad pectus acci-
pitris curandum fac de mētha puluerē ⁊ cum melle misce ⁊
da accipitri in escā. Itē radicē synapis ⁊ trifoliū equali pon
dere trita ⁊ cū lacte ⁊ oleo hyssopino i escā dabis accipitri:
qz multū pdest. Itē nasturtiū cū melle mixtū in carne porci
na datū multū cōfert. Si aūt asmaticus fuerit accipiter te-
gulā coctā ptritā dabis illi cū carne calida ⁊ sanguine hirci
per tres dies tollesq succū absinthij ⁊ infunde eū inter pel-
lē ⁊ carnē i cora galline ⁊ misce lac asini ⁊ da sibi comedere.
Quādo aūt accipiter cibū per tres dies in gutture sine di-
gestione tenuerit fac lixiuiā de cinere sarmēti vinearum ⁊
bene colata da sibi cum carne calida per duos dies ⁊ alijs
tribꝰ diebꝰ dabis ei carnē caprinā cū butyro ⁊ puluere masti
cis: qn̄ aūt cibū oblatū nō vult sumere: sed carnē oblatā ro-
stro a se remouet cōmuta sibi aliā carnē dādo carnē d grue
⁊ granū vnū stafisagrie sub lingua eiꝰ pone ⁊ statī euomet
carnes sumptas. Si vo oino vis eū soluere ⁊ laxare sume
illā que radix vocat in qua nō sit aliq adhuc pullulās vena
viridis ⁊ scinde eā in tres partes ad qntitatē auricularis di
giti ⁊ acue vtrūq ad modū grani ordei ⁊ inuolutū in buty-
ro da sibi comedere ⁊ demū pone eū ad solem ⁊ laxabit. Ut
aūt sit sanus semper nec viscera eiꝰ restringant coque brac
chia ⁊ ramos maluarū in aq donec tota aqua cōsumat: ⁊ po
stea siccatos tere fortiter: ⁊ pone i aliquo vase butyro pleno
⁊ in illo coquantur fortiter ⁊ postea colet hoc sicut colat ce-
ra ⁊ de pinguedine relicta in colatura ciba accipitrē sigilla-
tim per vices. Si aūt pinguedinē istā refutauerit det ei cū
carne de catto. Ad hoc idē aliud est expertū. accipe eni ebo
lū rutā maluā serpillū ⁊ de rozemarino plus q̄ d alijs aut
de sauina si nō habet rosmarinus ⁊ adipē porci q nunq̄ co
mederit glandes ⁊ oia simul trita ⁊ ptusa fac bullire in vi-
no ⁊ postea exprime quasi cerā ⁊ da in cibū accipitri in sero
per noctē ⁊ nō infirmabit. Si aūt accipiter de pluribus mu
tis fuerit: in kalendis Januarij in mutā mittat. ¶ Sed si
pullus eiusdē anni fuerit mittat in mutā in kalendis Julij
⁊ vescat de auibꝰ viuis si poterunt inueniri. Itē gariofilos
⁊ semē feniculi cū carne comedat. Domus aūt mute apta ⁊
ampla sibi querat: ⁊ de muta qn̄ perfectꝰ est trahat. Si aūt
in muta pēnas nō cito pfecerit: serpētē variū qui iter alios
minus hz veneni ⁊ Germanice hut. vocat cū tritico coque
ex quo tritico ⁊ viru serpētis gallinā ciba ⁊ pota: ⁊ illius gal
line carnibus refectus accipiter ⁊ pēnas deponit ⁊ morbū
si quē hz expellet. Solidarū quoq nouarū pēnarū plurimū
decoratus lōgo viuet tēpore ⁊ iugiter sanus ⁊ hylaris erit.
Item pisciculi minuti fluuiales puluerizent: ⁊ puluis super
carnes accipitri dādas aspergat ⁊ cū carnibꝰ muris accipi
tri ad comedendū dent: tunc enim proculdubio cito muta-
bunt. Item lumbi porci sanguine agni intincti: ⁊ incisi dati
sibi idē qd dictū est citius operant. Itē puluis lacerte viri-
dis cōbuste idē facit. Itē grana sambuci in septembri sub
terra fodias: ⁊ postea ordeū in eis madefactū gallinis tri-
buas ⁊ illarū carnes tribue: etsi alias etiā tribueris in succo
predictorū granorū intinge et pfert plurimū. Itē sanguisu-
gas incisas per se vel cū carnibus offer accipitri: et si volue
rit comburendo fac inde puluerem et offer ei cū carnibus.
Item mures viui sibi dati seu etiā minutatim fracti et in
gula sibi positi prosunt. Si vo pennas fregerit incide aliā
pēnam illi similem et fracte penne inseras. Si aūt fregerit
pennā in concaua harundinis pone aliā accipitris pennā:
vel si habere nō potes pennā cornu in illā insere cū acu fer
rea vel cuprina in medio quatuor angulos habente: ita ꝙ
ex ambobus partibus acuti fiant que quidem facere visu
et experientia melius disces q̄ doctrina libri istius. Si au
tē accipitrem volueris macrū fieri da ei alliū tritū cū pule
gio vel carnē macrā de bacone salso sumptā: que per noctē
in aqua stetit comedat: ⁊ postea quater aquā bibat. Si aūt
ecōtrario impinguare volueris dimitte eū per plures dies
ociosum: ⁊ da ei lumbū porci ⁊ carnem galline pinguium ⁊
semper ab vno homine pascat ⁊ qui portat eū ferat in equo
ambulāte ⁊ det ei sepius cerebrū veruecis siue arietis. Si
vo a sole lesus sit aquā rosaceam in naribus eius imittas ⁊
mel cū carne caprina comedat: ⁊ expue vinum quasi ex suf-
flando in faciem eius. Si aūt quādo post predā vadit lesus
fuerit a tempestate aquā tepidā super scapulas eius proij-
ce: ita tamen ꝙ pennas eius prius aperias: ⁊ sic de aqua su
perfundas tātū ꝙ per renes vsq ad pedes eius perueniēs
distillet. hoc enim multum proderit. Si vo in interioribus
pro venatione infirmatur noctuas calentes adhuc ⁊ vesper
tiliones per triduum comedat: et si accipere voluerit tres
offas carnis porcine intinctas in aceto comedat. hoc enim
etiam fastidium sibi tollit ⁊ contra morbum capitis ⁊ pecto
ris plurimum conferens operatur. Si autem digiti articu-
lum leserit scinde murem ⁊ in viscera eius calida pedē ac-
cipitris immitte: ⁊ cum fasciola apte constringe: ⁊ si per hoc
non sanabitur dextram vngulam porci frange: ⁊ cum me-
dulla pedē accipitris vnge per triduum ⁊ sanabitur. Hec
igitur sm experta Federici imperatoris dicta sūt a nobis
de asturibus.

¶ Cap. xxim. De regimine asturium sm experta Gullelmi.

Repetentes autem curam accipitrum Guillel
mi expertissimi in auibus rapacibus documē-
ta ponemus. Dicit enim Guil. ꝙ asturē qui
asma habet sic curabimus. Accipiantur gario
fili cinamomum zinziber ciminum piper aloe
sal dragātum olibanum de quolibet equaliter
in pondere ⁊ fortiter terantur ⁊ bene simul cōmisceantur ⁊
ponantur in tegula ⁊ calefiāt ad ignem: ⁊ cum fistula de illo
puluere proijciat in naribus asturis isufflādo ⁊ de residuo.

pulueris eiusdē pone cū lardo bene claro: aut cū butyro ad q̄titatē auellane: ⁊ sit lardū bene tritū ⁊ pone ip̄m per mixturā in palatū asturis ⁊ postea fac eū stare ad solem ita diu donec euomat positionē ⁊ in sequenti deƀ ei comedere lardum idē ad q̄titatē vncie: ⁊ tertia die deƀ ei pullus colūbinus rubeus: ⁊ quarta die fac eū balneari ⁊ curabiƀ. Cōtra tineas aūt asturis accipe millefoliū: ⁊ tere ⁊ mitte in acetū ⁊ misce cū hec stercus anseris: ⁊ sic cōmixta permaneāt hec tribus diebus: ⁊ demū pone totū hoc in pāno lineo ⁊ exprime succū ⁊ vnge inde loca vbi tineas hꝫ p̄cipue in alis ⁊ in cauda. Demū tere ferruginē in puluerē: ⁊ asperge in alis ⁊ cauda accipitris tribus vicibus de tertio in tertium diem. Quādo aūt astur pastū indigestū p̄jicit accipe cinamomū gariofilos ciminū: ⁊ folia lauri equaliter de omnibus ⁊ tere ⁊ mitte in ollā nouā cū vino albo ⁊ fac multū bullire: ita q̄ parū de vino remaneat. Sed caue ne per ebullitionē effundaƀ efferuens de olla: ⁊ qđ remanet pone in pāno lineo forti ⁊ extorque succū: ⁊ de eo q̄ expresseris infunde in guttur asturis q̄tū sufficit: illa die nihil des ei comedere: ⁊ sequēti die pista ⁊ contunde feniculos: ⁊ exprime succum ⁊ carnē quā daturus es ei intinge in succo illo.

¶ Contra infirmitatem autem asturis que fellera vocatur: ⁊ est idem q̄ corrupti humoris repletio: accipe de vrse femine felle ad quantitatem ciceris: ⁊ impone cordi galline ⁊ da ei comedere vsq̄ ad nouem dies anteq̄ ponas eum in mutam: deinde accipe sauinam rosmarinum saturegiam betonicam mētham: ⁊ saluiam de quolibet equaliter: ⁊ de raffano plus parum: ⁊ tere omnia simul: ⁊ impone parū mellis: ⁊ ieiuno dabis ei comedere inde: ⁊ postea mitte eum in mutam. Contra vitium aūt lapidis asturis: accipe cinamomū aloe gariofilos zuccharam saxifragiam gerulam cicadam equaliter de omnibus: ⁊ omnia tere ⁊ distempera cum syrupo rosacio: ⁊ quādo pascis asturē da sibi aliquid de isto cū carne ad quātitatem duarū fabarū: si accipiter projicit granum siue crudam carnem indigestam imitte in gulam eius lesciuiam de sarmentis: ⁊ imitte in gulam eius vnū coclear ⁊ si se angustiauerit accipe syrupum violatum ⁊ distempera cū aqua frigida: ⁊ mitte ex eo in gutture ei⁹ coclearia tria: ⁊ postq̄ vomuerit ⁊ ad se redierit balneetur in aqua: ⁊ hoc fiat tempore bene claro. Multum autem valet si aliquantulum salgēme tritum cum lisciuia ponatur: q̄ bene mundificando facit vomere. Si autem astur guttam habeat sumatur aurea alexandrina quātum est media faba vel sicut est media auellana ⁊ detur sibi comedere: ⁊ die tertia detur sibi tyriacha.

¶ Si aūt patitur aculeos siue p̄ncturas acutas accipe setas porcorū ⁊ minutatim incide: ⁊ sparsas super carnem asturi in cibum tribue vsq̄ ad nouem dies: ⁊ postea trifolium tere: ⁊ succū eius carni infunde ⁊ da comedere asturi. Si aūt spumat in oculis est melācholia ibi congregata: accipe siler montanū ⁊ semen cicute: ⁊ pone super carbones ⁊ suffumiga inde carnem: ⁊ pasce eum super talem ignem vt fumus veniat in guttur: ⁊ in oculos ipsius: ⁊ in sequēti die da ei comedere aloe ad quantitatem dimidie fabe: ⁊ viridem cicadam siue locustam quā si viridem inuenire non poteris tere siccam apud te reseruatam ⁊ asperge super carnem ⁊ da ei. Si aūt ficum in ano patitur accipe pinullas alarū: ⁊ desiccatas tere ⁊ sparge super carnem: ⁊ de hoc ciba eum nouē vicibus. Si autē inordinatam astur sitim habeat accipe liquiritiam reubarbarum betonicam ⁊ syrupum violatum ⁊ mitte in aquam: ⁊ sit ibi nocte vna ⁊ mane da ei bibere cotidie de illo vsq̄ ad octo dies quantum voluerit: ⁊ pasce eū de rana. Si aūt fascinatus putetur astur accipe fungū myrti: ⁊ olibanum: ⁊ aspaltū: ⁊ palmam benedictam: ⁊ teste impone omnia hec ⁊ exinde suffumiga asturem. Si autem in capite eger sit accipiter accipe raffanum sauinam rozēmarinum sambucum saturegiam mētham rutham saluiā betonica: ⁊ misce hec omnia simul: ⁊ tere multū: ⁊ imitte mel ⁊ da ei ex illo quantum est vna auellana. Si vis impinguare accipitrem ciba eum frequenter carne anseris ⁊ palūborum. Si pediculos habeat mētham romanā tere ⁊ distempera cū vino acri: ⁊ iunge saxifragiam ⁊ si clarum tempus est ⁊ calidum balnea eum ex illo. Si autem turbidum ⁊ frigidū tolle axungiam galline ⁊ impone in illa ⁊ mitte super fimū nocte vna ⁊ die sequenti vnge asturem in alis ⁊ in dorso super caudā. Qz si nascētias astur habeat accipe sanguisugas: ⁊ mitte eas in nascentias ⁊ sequenti die accipe lac arboris que celsa siue ficus fatua dicitur: ⁊ vnge nascentias ⁊ demū accipe radices herbe que brācha lupi vocaƀ ⁊ tere et cōmisce cū lacte celse ⁊ superpone nascentijs ⁊ stet desuper tribus diebus ⁊ tribus noctibus: ⁊ postea accipe radicem caude porci: ⁊ fac bullire ⁊ da ei bibere mane ⁊ sero nouem diebus ad tres fabas. Si autem scabiosus sit accipiter accipe axungiam veterem sulphur ⁊ argentum viuum ⁊ tere simul cum aliquot gariofilis ⁊ cinamomo: ⁊ ex eo vnge scabiem ad ignem vel in balneo.

¶ Contra dolorē oculorū accipe zinziber aloe olibanū equaliter de omnibus ⁊ tere fortiter insimul: ⁊ mitte cū albo vino in bacinū vbi sit nocte vna: ⁊ postea mitte in oculos. Itē accipe aloe ⁊ cerusam equaliter: ⁊ de lardo veteri rade de medio loco aliquātulū ⁊ misce omnia hec ⁊ mitte in oculos eius sero cum eundum est dormitum. Quod si crus fractū habet accipiter mastica olibanum bolum ⁊ serpentinam ⁊ consolidam ⁊ fortiter tere ⁊ misce cum albumine oui ⁊ distende totum super pannum lineū: ⁊ dirige crus fractum et inuolue in pāno dicto: ⁊ accipe pennā de ala vulturis ⁊ scinde eam ⁊ in cāna ex ea crus fractū: ⁊ sic remaneat quinque diebus ⁊ quinque noctibus. Iterum autem contra lapidē asturis ⁊ renum corruptionem accipe sepum galli partem vnam verbene partes duas ⁊ tere ⁊ exprime succū ⁊ da de eo tertiam partem coclearis asturi ieiuno ⁊ sic dimitte eū a mane vsq̄ ad meridiem: ⁊ si in angustia esse videatur da ei coclearia tria de syrupo violatio distēperato vel de melle rosato: ⁊ quarta die accipe centinodiam ⁊ centineruiam siue quinquineruiam ⁊ tere ⁊ accipe succū quātum est pars tertia coclearis vnius ⁊ mitte eum in guttur asturis ieiuni ⁊ curabitur. Si autem podagricus sit tere titimalum cum melle ⁊ aceto ⁊ aliquantulo calcis ⁊ liga super podagram: ⁊ postq̄ se mouerit vnge aloe cum vino ⁊ sanabitur. Iterū autē contra felleram asturis simul ⁊ tineā accipe conchas testudinum ⁊ ramūculos virides de iubis: ⁊ saxifragiam saluiam ⁊ folia oliuarum ⁊ spumam poledri iuuenis quem projicit de naribus cum nascitur ⁊ fel anguille: ⁊ hec omnia mitte in ollam nouam ⁊ ad ignem torre donec inde fiat puluis: ⁊ in mane ieiuno asturi da inde comedere ad quantitatem dimidie auellane cum carne pauca: ⁊ accipe reubarbarum ⁊ pone in aqua per diem vnū ⁊ da ei bibere: ⁊ istud fac de tertio in tertium diem tribus vicibus.

¶ Si autem guttam habeat astur: accipe anserem bene pinguem ⁊ aufer adipem eius: ⁊ accipe adipem vrsinum ⁊ vulpinum ⁊ excoria cattum ⁊ electis de corpore catti visceribus ⁊ ossibus carnem cum cultello diuide: ⁊ accipe parum cere ⁊ de laudano ⁊ de xyloaloe siue ligno aloe ⁊ fac puluerem: ⁊ succum politarie maioris ⁊ minoris ⁊ incide cepam albam ⁊ omnia simul misce ⁊ totū mitte in ventrem anseris: ⁊ cōsue foramen fortiter ⁊ dimitte per vnum diem ⁊ deinde fac anserem bene assari: ⁊ sagimē quod inde decidit collige in vas terreum aliquod ⁊ de hoc vnguēto vngatur locus guttosus ⁊ valet omnibus guttosis animalibus. Item ad clarificandos oculos accipe dulcem herbam aloe ⁊ cerusam equaliter ⁊ contunde fortiter ⁊ trita cū oleo ⁊ axungia mitte ad ignē in aliqua testa donec liquescat ⁊ misce cum his que dicta sunt ⁊ duc ⁊ cōmisce simul fortiter in vnum: ⁊ ex vnguēto sic facto mane ⁊ sero aliquid in oculos asturis impone ⁊ clarificabuntur. Hec igitur s̄m Guilƚ. experta sunt dicta de curis asturum.

¶ Cap. xx^m. De regimine domesticationis accipitrum ⁊ regimine aucupij.

Um autem cum asture vel niso aucupare volueris caue prius q̄ bene ad manum assuetus sit accipiter sic domesticādo. primo enim vinciēdus est die ac nocte ⁊ tenendo eum cū zona valde longa facias vt sepius ad manū aduolet: ⁊ quotiens aduolauerit semper aliquantulum ciba eum vt assuescat manum beneficā. Cum autem eum aucupari volueris primo die accipe columbam in alis depilatam: ⁊ fac eam sepius sub pedibus eius effugere ⁊ vt iterum capiat eam. ⁊ sic muta eam in melius

volantem: ⁊ melius ⁊ debiles ⁊ paruas aues commuta in
fortiores ⁊ maiores: sicut etiã de aucupio falconum docui-
mus: q͛ quo ad hoc vnus modus est in regimine omnium
auiũ rapaciũ: quotienscũq3 aũt accipit auem dimittat̃ ali-
quid de sanguine eius bibere cũ prouocatione ⁊ sibilo aucu
pis: ⁊ in presentia canũ: q͛ per hoc sumet audaciam. Quan
do autẽ aucupari volueris dimittendo ad aues syluestres.
primo ciba eũ carne tenere vacce siue lingua porcina que in
aceto vel vrina parũ steterit: ⁊ mane sequenti valde dilucu
lo vade ad aucupiũ. Caue tamen vt nõ iactes accipitrem si
poteris nisi ꝯtra faciem auis ⁊ fac vt accipiter auez videat
⁊ nõ lõge ab ea existat quãdo iactas eũ. Dicũt tamẽ aliqui
ꝙ si carnem vt dixi in vrina iacere permittas: ⁊ in mane ci-
bes eũ de illa: ⁊ in sero parũ de ipsa carne des ei: ⁊ in sequen
ti mane cibes eum de lingua porcelli ⁊ ad vesperũ vadas in
rapariam in qua sunt aues audaciam habebit ad magnas
aues capiendas: quando vͦo videris accipitrem venationẽ
videntem quidem: sed non appetentem scias ꝙ nimis est
pinguis ⁊ pẽnas de pinguedine spissas habere: eo ꝙ nimis
delicate nutritus sit. Subtrahas ergo ei partẽ de dieta cõ-
sueta ⁊ dabis ei leuem digestibilẽq3 dietã: ⁊ in minori ꝙ̃ti-
tate quã prius: q͛ ex fame naturali surget appetitꝰ magnas
aues capiendi: ⁊ in dieta quã sibi bonã esse probaueris con
serua eũ continue: ⁊ si nimis est pinguis albeo trito cũ pule-
gio macerat̃: ⁊ caue ne defectũ ⁊ pusillanimẽ facias. Accipi-
ter nãq3 ab Augusto vsq3 ad Nouembrem debet teneri me
diocriter pinguis: ⁊ mediocriter macer nõ multum ad pin-
guedinem vel maciem declinãs: sed a Nouembre in antea
pinguis tenendus est ⁊ fortis: tenendus est etiam in die diu
super manum: ⁊ detur ei hora tertia coxa vna de carne pul-
li: ⁊ postea per horam permittat̃ in aqua balneari: ⁊ postea
dimittat̃ ad solem donec pennas componat se perungẽdo:
⁊ postea ponat̃ in obscuro vsq3 ad vesperũ: ⁊ superponatur
pãnus lineus super perticã super quã stat ne vngues ledat:
⁊ ab hora vesperarũ teneat in manu vsq3 ad primũ somnũ:
⁊ tũc superpone eum in pertica pãno supposito sicut prius: ⁊
accende coram eo lucernam per totam noctem: ⁊ circa dilu
culum asperge cũ vino: ⁊ postea pone eum ad ignem claruz
⁊ orto iam die vade ad aucupiũ: ⁊ si videris eũ aues appete
re proijce. Sin aũt itera qͦd supra dixi: si vͦo capiat: ciba eum
de preda ꝙ̃tum vult comedere. Cauendũ aũt multũ est ab
afflatu ⁊ morsu ⁊ laceratione vnguiuz accipitris ⁊ falconis:
⁊ omnium rapaciũ auium: ⁊ maxime quando he aues bal-
neate fuerint: ⁊ pennas rostro composuerint: q͛ pinguedo
ꝗdaz adheret rostro quã accipiunt de cauda sua que est ve
nenosa: pẽnas enim ⁊ pedes ⁊ anhelituz habent venenosas
aues iste: ⁊ si tunc cum vngue vel rostro percusserit poterit
esse periculum: ⁊ iam quidã mortui sunt de huiusmodi vul
nere percussionis. Attẽde aũt ꝙ si accipiter plus debito cla-
mosus fuerit cibet̃ vespertilione pleno pipere trito. Si aũt
pipiat quasi pituite sit infirmitatis et clamare voce sonora
nequit cum acu erea nares eius perforabis. Hec igit̃ sunt
que de falconum asturũq3 curis de his qui tempore nostro
in talibus studiũ posuerunt ꝯgregauimus: nec debet repu-
tari superfluũ qͦd deseruit delectationi multoꝝ qui in auibꝰ
celi ludere consueuerunt. Ut aũt perfectior sit nostra doctri
na etiã studia antiquissimoꝝ his adiungemus.

¶ Cap. 23m. De regimine infirmitatum omnium auiuz ra-
pacium ꝫm Aquilam Symachum ⁊ Theodotionem.

A Ntiquissimoꝝ quidẽ Aquile ⁊ Symachi ⁊
Theodotiõis extant epistole ad Ptolomeũ
Phylometorem regez Egypti in quibus de
moribus ⁊ medicinis auium rapacium in cõ-
muni ista doctrina continetur. si enim infirmi
tas est in capite ⁊ sit quidez in oculis vnge se-
pius de oleo oliue ⁊ precipue si dolor est in exterioribus ocu
li. Si aũt albugo crescit in interiori oculi auis inijce pulue-
rem seminis feniculi cum lacte mulieris masculũ pariẽtis.
Si aũt per senectutẽ caligat oculus habili argenteo vel au-
reo instrumento coque eum super nares vbi sinciput in me
dio oculo medio rostri cõiungit̃: si clausas nares habuerit
per fistulam parue pẽne insuffla in nares eius puluerem pi
peris ⁊ saxifragie: si reuma in capite habuerit ruthaz pone
iuxta nares eius ⁊ carnẽ quã comedet in succo ruthe intin-
ge. Item allium contusum cum vino per nares ei inmitte: et
in loco obscuro resideat tota die: ⁊ eũ per vnũ diem ieiuna-
re permitte: si pituitam quã quidam pipiam vocãt habue-
rit accipe linguã eius aperto ore: ⁊ frica eam cũ puluere sa-
xifragie melle condito: ⁊ si dicta non prosunt dabis ei come
dere butyrũ: puluis etiam densitate caulis ad idem valet:
si vltra modũ clamosus fuerit accipe vespertilionem: ⁊ pi-
per tritũ intus pone: ⁊ da ei comedere: si vespertilio non ha
bet̃ alia auis eodem modo cũ pipere parata ad idem non
oberit. Nimius tamen clamor aut infirmitatis aut defectꝰ
ex matie: aut q͛ oua generata in se habeat est signum: si fa-
stidium habuerit surices viuas da ei vel catellum in proxi
mo natum anteꝙ̃ videat. Si cibuz frequenter non altera-
tum euomit accipe scamoneã ad põdus quarte partis ebo-
li ⁊ tãtũdez cimini ⁊ tritis illis asperge eoꝝ puluere carnes
porcinas pingues ⁊ da in cibum. Si vͦo dictam carnem co-
medere non potest tolle albuginem oui: ⁊ in ea pone dictaz
puluerem ⁊ ori eius inice. Item si cibũ eijcit accipe oua cru
da ⁊ frange in lac caprinũ: ⁊ totũ decoque ⁊ da ei ter ad co-
medendũ ⁊ sanabit̃: si mutare pẽnas incipit exime eum ab
omni labore: ⁊ abundanter ciba eũ: quotiens enim esurie-
rit tot signa fracturarũ vel fracturas habebit in pẽnis. Ua
lent etiã tũc auibus glebe virides substrate pedibus ⁊ solis
calor cũ estu moderato. Nimius aũt estus nocet. Si febres
habuerit da ei ter vel quater succum arthemisie cuz carne
galline. Item ad idem liga ei dextrum crus fortiter: ⁊ tũc in
medio cruris vena apparebit ⁊ illam subtiliter minue. In
crure enim talium auium quatuor sunt vene: vna quidem
anterius: altera inferius ⁊ tertia exterius magis quarta po
sterius super vnguem maiorem. Signa autem febris sunt
si ale dependent: ⁊ caput demissum teneat: ⁊ si vomit quasi
frigore teneatur si cibus absq3 causa euz fastidit: aut auide
quidem sumit: sed male glutiendo inducit. Si autem val-
de sitit accipere puluerem caulis liuistici: ⁊ carnez de anhe-
to ⁊ feniculo ⁊ coque cũ vino: ⁊ cõmisce cuz hoc coclear vnũ
mellis ⁊ colaturam huius da ei bibere vel inice ori eius: ⁊ si
bibere noluerit vna die da ei carnem linitam melle: secũda
die carnem linitã oleo rosacio frigido. Si felle laborat quã
infirmitatem felleram supra vocauimus puluerem florum
salicis siue gẽmarum salicis sparge super cibum eius: si ei
ale preter febrem pependerint sume sanguinem ⁊ adipem
anseris: ⁊ de sanguine frica alas eius ad solem. De adipe
autem ciba eum vel melius sũme oleum laurinum: ⁊ ex illo
alis leuatis ascellas eius vnge: et felle porci perunge alas
ipsius: ⁊ succo verbene vel saluie cibuz eius itinge. Si alas
guttosas habuerit hederam terrestrem in aqua coque: ⁊ fo
lia illa cocta et bene contusa alis eius iuxta latera circũli-
ga: et cibum eius in eadez aqua tinge. Si pedes guttosos
habet vel si tinee comedant eius pennas carnes hircinas
comedat in aceto tinctas: ⁊ alas eiꝰ aceto calido ⁊ oleo lau
rino sepius perfrica. Si pẽnam fractam sine dolore extra-
here volueris: accipe sanguinem animalis paruuli quod
grulle vocatur vel sanguinem muris: ⁊ vnge locum penne
⁊ cadet: ⁊ postea ex melle ad magnam spissitudinem deco-
cto fac virgulam ad modum foraminis in quo stetit pen-
na ⁊ inijce foramini ⁊ exibit noua penna. Item succo herbe
papaueris calido perunge pennas eius et intinge cibum
eius eidem succo: si os fractuz habuerit in crure vel in alia
parte aloe calliduz superliga ⁊ dimitte vna die ⁊ vna nocte.
Item stercus galli in aceto decoctum superliga: si inquieta
sit auis in pratica vel super manum myrrã in aqua deco-
que ⁊ ex ipsa aqua asperge corpus eius ⁊ intinge cibuz eius
in ea vsq3 nouies: si infirmitate que rampa dicitur infirma
tur succo arthemisie cibus eius intingatur. Item sanguine
agni calido pedes eius perfrica vel vino tepido in quo de-
cocte sint vrtice ⁊ in ipso vino cibum eius intinge: si sterco-
rare non potest fel galli da ei comedere vel testudines al-
bas decoctas. Si nimium laxatur modicum de succo ius-
quiami da ei bibere: ⁊ intinge cibuz eius. Si pediculos ha
bet accipe succum absinthij vel aquam coctam cum absin-
thio: ⁊ eo ad solem sedente infunde plumas eius: ⁊ corpus
eius per totum. Si lapidẽ in ventre habuerit da ei pingue
dinem axungie comedere et butyrum: ad idem aloe her-
bam cum puluere apij inuolue cordibus paruarum auium

⁊ da ei comedere: sic igit͛ ex his similiter poteris de omniuꝫ
auiuꝫ medicina cõmode facere. Si aũt vis habere pinguẽ
da ei de masculi carne bouis vel porci: si vͦ vis habere ma-
crum da ei gallinas iuuenes aqua madefactas. Si vͦ vis
habere temperatũ da ei gallinas veteres: si vis vt expedi-
tus sit ad aucupandũ stude vt facias ei bonã vesicã guttu-
ris ⁊ include in tenebris: accẽsa ibi lucerna modica ⁊ aucu-
pa alterius diebus: si vis vt leporem aut cuniculum capiat
opꝫ vt doceas eũ in iuuentute: ⁊ gyros liga in crurib⁹ eius
prope pedes interiecto spatio vnius palme: que sit distãtia
cruris a crure: q̃ tunc sine lesione capiet. Syluestris accipi-
ter citius mansuescit si multũ ieiunare permittat͛: ⁊ si iuue-
nis est auis nec nimis calidus nec nimis frigidus sit locus
in quo custodit͛: ⁊ in loco in quo stat habeat semper herbã
mẽthã ⁊ saluiã: ⁊ si est accipiter: in p̃mis in folijs salicis de-
mum super lignũ salicis aut abietis semper sedeat: ⁊ si sepe
sanguinem auiũ biberit vires sumunt ⁊ audaciã ⁊ affectuꝫ
capiendi: nec negetur ei balneuꝫ aque frigide quãdo nutri-
tur: nec multum coniungantur ale eius nisi pendeant.

¶ Cap. 24^m. De alijs duobus generibus falconũ ⁊ de locis habitationis eoꝝ ⁊ de diffinitione accipitrum.

Hec de falconũ etiã ⁊ accipitrũ nã ⁊ regimine a
nobis dicta sunt s̃m dicta antiquoꝝ. Sed pre-
ter omnia que inducta sunt falconuꝫ genera.
Duo adhuc apud nos genera falconuꝫ inue-
niunt͛: quoꝝ vnũ est falco lapidaris ⁊ alterum
falco qui vocat͛ arborealis: primũ quidem me-
die quãtitatis est ⁊ vigoris inter peregrinũ ⁊ gibbosuꝫ ⁊ in-
uenit͛ in alpiũ rupibus: ⁊ est eiusdẽ nutritiue cũ peregrino.
Alterũ aũt mediũ est q̃ntitate ⁊ vigore inter gibbosuꝫ ⁊ mir-
le eiusdem cũ mirle regiminis existens: ⁊ ideo de his in spe-
ciali tractare nõ opꝫ. Preter ea aũt que dicta sunt forte mul-
ta apud diuersos inueniunt͛ falconũ genera: sed ex his que
dicta sunt sufficienter de natura ⁊ nutritura omniuꝫ habet͛
cõiecturalis scientia. Sed hic adhuc adijciendũ q̃ sicut in
antehabitis libris dictum est omne animal abundat in lo-
co vbi sui proprij ⁊ conuenientis cibi est abundantia ꝓpter
q̃ cum huiusmodi auium cibus proprius sit venatio auiuꝫ
abundabunt in locis vbi abũdant aues quas venant͛. Iste
aũt aues sunt aquatice: q̃ ⁊ ille tardiores sunt ad volatũ ex
carnosiores ad escam: ⁊ ideo versus septentrionem accipi-
trum ⁊ falconũ ⁊ aquilarũ abũdant genera: sicut est in Bri-
tania Suecia Liuonia ⁊ Finitime his regiones Sclauoꝝ
Prutenoꝝ ⁊ Rutenoꝝ: ⁊ q̃ frigide sunt iste regiones ⁊ in
terris frigidis sint corpora magna: ⁊ ex multo sanguie mul-
ti spiritus: ⁊ ex his audacia ⁊ feritas vt in scientia de natu-
ra locoꝝ habitabiliũ determinatũ est. Ideo etiã aues rapa-
ces in dictis regionibus magne sunt: ⁊ cum audacia feroci-
tatẽ magnã habentes. In alijs aũt locis proportionalẽ etiã
accipiunt vigorem ⁊ quãtitatem ⁊ audaciaꝫ: nec est silentio
pretereũdũ q̃ Aquila ⁊ theodotion ⁊ symachus socius eoꝝ
omnia accipitrũ genera falcones vocant: ⁊ ea quatuor esse
generum determinant: asturem prime q̃ntitatis ponẽtes in
genere primo: ⁊ asturem minorem quem tercellinũ vocam⁹
ponentes in genere secũdo: ⁊ nisum in genere tertio: ⁊ mu-
scetum in genere quarto: quibus nullo modo consentiẽduꝫ
esse probat q̃ tercellinus inuenitur in nido accipitris: ⁊ mu-
scetus in nido nisi reperit͛: ⁊ ideo ⁊ accipiter ⁊ tercellinus nõ
differũt nisi sexu nõ spẽ: q̃ accipiter est femina ⁊ tercellinus
est masculus: ⁊ eundem modum differentie habent nisus ⁊
muscetus: nisus enim est femina ⁊ muscetus est masculus.
Hec igitur de rapacibus auibus dicta sunt.

¶ Facator auis dicitur esse orientis que cupida prolis ꝓbis
coit in anno: primo quidem in hyeme in Januario post sol-
stitium hyemale: sed oua illa frequenter pereunt per hye-
mis congelationem. Secundo coit in estate post tẽpus ve-
ris: ⁊ post equinoctium estiuale circa solstitiuꝫ in estu: ⁊ hec
ouat conualescunt ⁊ pullificant.

¶ Fenicem auem esse arabie in orientis partibus scribunt
hi qui magis theologica mistica q̃ naturalia perscrutant͛.
Dicunt aũt hanc auem sine masculi ⁊ sexus cõmixtione so-
lam in sua esse specie: ⁊ conuenire in orbem ⁊ trecentis. 40.
annis viuere solitariam. Est aũt vt dicũt aquiline magni-
tudinis caput habens vt pauo: fauces etiã hꝫ cristatos cir-
ca collum: fulgore aureo purpureus est: caudã hꝫ longã pur-
purei coloris pẽnis quibusdã roseis ⁊ interscripta sicut in-
terscribit͛ cauda pauonis quibusdã orbibus ad modũ ocu-
loꝝ formatos: ⁊ est hec varietas mire pulchritudinis. Cũ-
q̃ sentit se etate grauari ↄstruit nidũ in alta ⁊ abdita super
limpidum fontem sita arbore ex thure ⁊ myrra ⁊ cinamo-
mo: ⁊ alijs aromatibus preciosis: ⁊ ruit in nidũ: ⁊ se radijs
feruentibus obijcit soli ⁊ illos resplendentia pẽnarum mul-
tiplicat donec ignis elicit͛: ⁊ sic se cum nido incendit ⁊ inci-
nerat: dieq̃ altero dicunt vermem in cineribus nasci qui
alis die tertia assumptis infra paucos dies in auem pristi-
ne figure cõmutat͛: ⁊ tunc auolat. Referũt etiã hoc iam se-
mel in helyopoli Egypti ciuitate accidisse q̃ super compo-
sitionem lignorum sacrificioꝝ auis hec aromata compor-
tans se incẽdit: ⁊ ad visum sacerdotis prius dicto mõ dua-
bus generationib⁹ vermis ⁊ auis formata est ⁊ auolauit: ⁊
sicut dicit Plato non sunt a nobis calumnianda que libris
sacrorum delubrorum conscripta referuntur.

Nota aureã Platonis sẽtentiam.

¶ Fetix auis est bis in estate pullificans: ⁊ multos in estate
valde fouens filios: eo q̃ corpore parua est ⁊ breuis vite: et
ideo multum ponit in semine.

¶ Ficedula auis est dicta sic: q̃ ficus edat. comedit aũt etiã
vuas: ⁊ alios fructus arborum dulces: a nobis autem fice-
dula vocari consueuit auis quã Germanice sueppam vo-
camus que longum valde habet rostrum ⁊ in autumno in-
ter arbores volat in crepusculo ⁊ in diluculo: propter quod
etiam tunc expansis in altum rhetib⁹ capitur: eo q̃ in exeũ-
do ⁊ intrando semper easdem vias tenere consueuit.

¶ Fulica nigra ⁊ aquatica auis est de genere mergoꝝ anate
minor: in mari ⁊ circa stagna habitat nec vagat͛ per diuer-
sa volitans: sed in loco manet sue generationis: cadaueri-
bus vescitur ⁊ in tempestate gaudere videt͛: q̃ tunc in pro-
funduꝫ maris natat ⁊ ludit: nidũ facit in petris quas aqua
circũfluit: ⁊ ibi thesauros condit ciborum: ⁊ de his adeo li-
beralis est q̃ extraneis auibus partitur de illis.

Griphes aues eẽ magis tradũt hystorie q̃ ex-
perta phoꝝ vel rationes phice. Dicunt enim
has aues ante effigurare aquilas in capite et
rostro ⁊ alis: ⁊ anterioribus pedibus lꝫ multo
sint maiores. In posteriori vͦ parte ⁊ cauda ⁊
posterioribus crurib⁹ imitari leonẽ: ⁊ in aqui-
linis quidem vnguibus longos habet vngues in leoninis
vͦ breues: ⁊ magnos habet vngues ex quib⁹ cyphi siũt ad-
bibendum: ⁊ ideo quidam longi: quidã autem breues gri-
phonis vngues dicunt inueniri. Habitãt autẽ in hyperbo-
reis montibus: infesti maxime equis ⁊ hominibus: ⁊ tã for-
tes sunt vt equũ ducant ⁊ assessorem. Dicunt autẽ in mon-
tibus illis esse aurum ⁊ gẽmas ⁊ maxime smaragdos. Di-
cunt etiã q̃ si griphes in nidis sunt ꝓpter speciale iuuamen-
tum ponunt achates lapides.

¶ Gracocenderon auis dicitur esse nigra inter omnia vola-
tilia minus vtens coitu. vno enim coitu in estate implet fe-
minam ad filiorum fecunditatem: et sic toto anno non coit
amplius.

Jura gallo[rum] decrepitor[um] ... psunt asi[n]... ibus.

¶ Gosturdi aues sunt tradis: ⁊ terre similes quasi vndose:
non alte nec depresse gregatim volantes: oua dicuntur in
terra facere: ⁊ raro fouere propter qđ vulgus mentit͛ hec a
bufonibus foueri. Sed verum est q̃ modicus calor cũ sole
sufficit fotioni eorum. Exeũtib⁹ autem pullis a matre col-
ligũtur ⁊ sollicite properantur in pastu: que tamen de ouis
ante minus videbatur esse sollicita.

¶ Grus auis est nota in terris omnibus habitans de qua
multa in prehabitis dicta sunt: q̃ videlicet sola propter ter-
restreitatem nigrescit in senectute: propter qđ etiam caro
eius est dura: ⁊ dum comedenda est in estate prius occisa
iaceat in pẽnis per diem: ⁊ in hyeme iaceat per duos dies:
q̃ ex hoc caro efficitur magis tenera: ⁊ hec auis ordine vo-
lat litterato ⁊ alte volat vt quo eundũ est eminus aspiciat:
⁊ ideo exaltantur diu clamando ⁊ girando circũuolant: do-
nec certum sit quo ire petant: longe eniꝫ volantes flatibus
ventorum se cõmittunt raro contra impetum venti nisi fu-
giendo nitentes: duces constituunt ⁊ dux vocat multum vt
omnes conueniant. Lassatis autem quibusdam ad terraꝫ
omnes descendunt vt seinuicem expectent; vbi castrame-
tantur:

cantur: vigiles constituunt: ⁊ decima in ordine custodit excubias: vigilando lapides in pedibus leuant dum vigilāt vt casu lapidis excitetur vigil si obdormit: ⁊ in casu lapidis omnes clamāt quasi increpantes vigiles de somnolentia: alie que dormiunt caput ad dorsum subtus alas recōdunt: ⁊ alternando pedes vno pede se sustentant: ⁊ dum aliquando descendunt ad pastum dux capite leuato cōtinue circūspicit dum alie pascuntur: ⁊ si viderit contrarium clamando alias munit volantes de loco ad locum: lapides ducunt in pedibus quedam ex eis ⁊ quedā harenas glutiūt. Quedam autem lapides vomunt auricalci habentes splendores. His autem omnibus non omnes sed quedam se onerant ne velociores ⁊ leuiores alijs existentes ab alijs celerius volando recedant: ⁊ sic aciem deserant lassate: tamen aliquando lapides proijciunt: ⁊ hoc deprehensuz est a nautis in quorum naues aliquando ceciderunt: he igitur aues seinuicem multum diligunt ⁊ iuuant: vnde rauco ꝓpter clamores duce alius constituitur. Dum autem de loco ad locum volando se per terras transferunt equinoctialez ⁊ vltra ad partes vbi Nilus fluit conueniunt: ⁊ ibi cū pigmeis cubitalibus figuram ⁊ loquelam hominum imitantibꝰ pugnant: qui pigmei etiam equos paruissimos habēt sicut in ante habitis dictum est. Hec auis lusiua est ⁊ derisiua: ⁊ idō etiam syluestris ad vocem hominis clamores suos repsentantis ludit ⁊ tripudiat: lapidem etiam aliquotiens inter oua sua ponit: ⁊ alia plura huic aui conuenientia ex preinductis colligi possunt.

Nota auream Platonis sententiam.

¶ Glutis auis est tarda a lōgitudine lingue sic dicta que cū aues recedunt cyconia ⁊ hirundo ⁊ alie prima euolans nititur abire vt dicunt: sed postea laborem volandi experta retardatur ⁊ vna de postremis efficitur. Est aūt alia quaz cioranctū vocāt: ita ad recedēdum sollicita ꝙ in excubijs etiā alias excitat ⁊ ꝓuocat ad cepti itineris perfectionē.

¶ Gallus auis nota est cristatus faucibus ⁊ capite vngulas in cruribus longas habens ad modum semicirculi curuatis pēnis cauda figurās ⁊ ceteras in collo ⁊ dorso pēnas habet semicirculariter curuas: ⁊ teneras carnes habet duriores q̄z gallina: hec auis pugnax valde est ꝓ gallinis: ⁊ ideo cum plures conueniunt pugnant: ⁊ qui separat coit cuz gallinis ⁊ erigit caput ⁊ caudaz gloriādo de victoria ⁊ alter tabescit de seruitute: aliquādo pugnant taz valde ꝙ mors pugnam finit: hec auis multi est coitus: ⁊ ideo multas implet gallinas ⁊ ad vnum ouum fecundandum multotiens cum eadem coit gallina: ⁊ si multi sunt galli occidūt gallinas nimio coitu: hec auis facile sentit aure mutationes ex motibus solis contingentes: ⁊ ideo cantu horas distinguit ⁊ nocte canens se erigit ⁊ alis percutit ⁊ se excutit vt vigilantius cantet. Gallinis aliquando mortuis tabescit: cum dormit in alto se ponit: ⁊ que petulantior est gallinarum iuxta gallum proximius sedet de nocte. Decrepiti galli carnes teneriores sunt: ⁊ si quid inest viscositatis decoctio ꝯsumit. Et ideo iura gallorum decrepitorum prosunt asmatibus ⁊ defectum cordis patientibus: album gallum leo timere dicit forte propter speciei contrarietatez: vel qa basilisco similis esse dicitur: Qꝫ autem dicunt decrepitum gallum ouū ex se generare: ⁊ hoc in fimo ponere: ⁊ hoc testa carere: sed adeo dure pellis esse ꝙ ictibus fortissimis resistat: ⁊ ꝙ hoc ouum fimi calore fecūdetur in basiliscum qui est serpens in oibus sicut gallus: sed caudam longam serpentis habet: ego non puto esse verum: tamen Hermetis dictum est ⁊ a multꝭ acceptum propter dicentis auctoritatem.

Iura gallorū decrepitorum ꝓsunt asmaticibus.

¶ Gallina auis nota est tardi volatus temperate carnis et leuis vltra modum diligens fetum sue speciei: ita etiam ꝙ acuta voce infirmatur dilectione pullorum: sed nō curat cuius sint oua que fouet: ita ꝙ etiam circa partum aliene speciei sollicitat. Ouat autem multuz ⁊ clamore accedit ad nidum: ⁊ clamore recedit ab eodez: ⁊ si agitetur ⁊ persecutionem patitur: tamen postq̄ȝ securitatē acceperit perficit cantum. Dicitur autem ꝙ illa die cū ouuz fecit a serpente percuti non potest ⁊ caro percussis est medicina. Ouum antē cōpletur in ipsa die vndecima: nec fecundatur per vnicā spermatis mixturam: sed per coitum continuum. Ouant autē aliquando oua venti: ⁊ ex rotundis galli ⁊ oblongis galline generantur: lꝫ huic contrariari videatur Aristo. Oua decē dierum bene fouentur ⁊ paucoruz vsqꝫ ad oua quatriduana. Recentiora vel antiquiora minus valere probātur. In estate in calidis locis. 19. die exeūt: ⁊ i hyeme. 29. die. Oua bona ad fouendum quarto die sanguineas habent venas: ⁊ tunc si ad radium solis clara sunt in acutiori parte nō valent: plena ⁊ fecūda oua mergūtur in aqua ⁊ alia supernatant: multuz nocet si cōmouentur manu: quia vene ⁊ humores per inuersionem corrumpuntur: ⁊ huius signum est: qa quando gallina in occulto ouat omnia oua fecundantur: ⁊ quando manibus hominum tractata sunt plura eorum corrumpuntur. Caput pulli ad acumen oui conuertitur et totum corpus ad residuum: ⁊ pullus nascitur supra pedes sicut ⁊ ceteri pulli auiū pullis exeūtibꝰ. gallina eos sub alas ꝯgregat ⁊ ꝓ eis miluū inuadit: ⁊ alia queqꝫ insurgentia.

¶ Gallina est auis vngulbus cracando victum querens et adinuentum pullos vocans. Faciunt autem quedam galline oua in quibus sunt gemelli: sed alter geminoruz comprimit aliuz: ⁊ aliquando ruptis telis bicorporeus generatur: alia etiam multa de ouis ⁊ gallinis in prehabitis libris dicta sunt. Sed hoc adijciendū est qđ Plinius dicit: ꝙ si inter membra galline aurum minutatim ponatur diuisum membra galline consumunt aurum: ita ꝙ membra galline venenum auri esse videantur. Hoc etiam notanduz ꝙ vitellum oui quod in plenilunio ouatum est sordes lauat a pannis: ⁊ si alio tempore ouatum sit non tergit sordes macularum: ⁊ huius causam dicunt quidam esse: quia media saginata gutta in vitello: prima quidem generatione existens calorem penetrantem ⁊ diuidentem maculas ex multo lumine lune humidum mouente tunc concipit ꝙ in alio tempore facere nequit.

¶ Gallus gallinatius gallus est castratus ⁊ effeminatus: et ideo nec generat nec cantat: ⁊ cum quedam vrticarum genera aspera mortifera sint pullis gallinarum: que etiaz gallina rostro nititur euellere radicitus: tantū aliquando trahendo laborans ꝙ rumpitur interius: tūc gallinatius depilatus pectore ⁊ ventre ⁊ vrticis fricatus: paruulos postea fouet pulliculos tactu suam ad prurientem carnem delectatus: ⁊ cum ita delectatus allectus fuerit semper postea pullos diligit ⁊ fouet ⁊ pascit ⁊ ducit. Et hoc iam expertum vidi ⁊ miratus suz: de gallinatio dicitur ꝙ post sex annos aliquando in epate lapidem electorium nomine gignit: et ex tunc non bibit: ⁊ ideo etiam homo lapidem hunc super se gestans dicit non sitire. Gallinatius carnes habet bonas ⁊ solidiores q̄z galline. Gallinatium autem antiqui paponem: moderni autem caponem vocauerunt.

¶ Gallus syluestris fasianus vocatur auis pulchra valde igneis ⁊ rubentibus pennis: ⁊ interduz viridibus in capite decorata. Sed nec cristam habet in capite nec spiculam in cruribus: cum tamen audax sit valde. Azurini coloris est in collo ⁊ in corpore: ⁊ aliquādo terree ceruleitatꝭ: hec auis fatua est ⁊ facile decipitur. Si eniz pannus albus quadrāgulus inter quatuor virgas vel baculos inde flexibiliter distēsus pictum in se fasianum rubei coloris preferat tātū fasianus miratur picturam ꝙ non aduertens venatorem retrorsum in rhete contruditur: adhuc longe preparatū rhete etiam per modum dictum quadrangulum erigitur ⁊ baculo sustentatur: ita ꝙ leui motu cadere potest: ⁊ in baculo sustentante chorda est sub niue vel folijs ad latibuluz protensa aucupis: ⁊ sub illo rheti cibus auene qui est pabulum fasiani positus: ⁊ super cōgregatos ibi fasianos rhete deijcitur. Capitur autem etiaz laqueis in vijs per quas de sylua vadit ad aquam distensis: hec auis gallinam habet minoris decoris: ⁊ carnes habet teneras valde ⁊ albas valde et temperatas.

¶ Garrulus autem a garrulitate dicta auis est quaz Germani heher vocāt: ⁊ ita picta est coloribus vt nullus ei deesse videatur: in alis tamen versus inferius colorem habet pulcherrimum azurinum: hec auis omnes inclamat ⁊ oiuz voces imitatur: propter ꝙ etiam a quibusdam marcolfus vocatur. In caueis autem detenta etiaz articulatas voces hominuz nōnūq̄ȝ imitatur. Hec auis ex ira aliquādo tātū furit ꝙ seipsam perimit in furcatis lignis suspendendo.

¶ Gracculus est auis nigra coruini generis magno rostro albo vbi coniungitur capiti cadauer non comedens. In altissimis arboribus nidos ciuiliter construens: ita ꝙ in vna arbore multi sunt nidi. Est autem auis clamosa ⁊ precipue tempore coitus ⁊ pulloꝝ: ⁊ pulli eius apti sunt in cibuz quādo cum plumis ⁊ pelle fuerint excoriati.

IBis ibidis auis est que in Egypto iuxta Nilum est varia. In Ethiopia vō est nigra. Est autem auis magna in multis ciconie naturā imitans: sed non est ciconia: quia rostrum lōgum quidem sed aduncum habet: hec autem auis pugnat cum serpente quodam qui etiaz ibis vocatur: ⁊ declinatur ibis ibisibi: quia potest in omne venenosum ⁊ oua serpentis pro desideratissimo cibo fert suis pullis. Et cum aliquando Arabie de Ethiopia aduolant serpentes ibes congregata acie in aere congrediūtur cum eis ibides ⁊ deuorant eos: vnde fit vt oua eius vt caro sint venenosa: hec auis lz aquatica sit aquas non ingreditur: sed iuxta aquam colligit pisciculos ⁊ cadauera relecta: ⁊ alia animalia que inuenit ⁊ maxime serpētes. Hec auis cum constipata fuerit ex ano per rostruz cibos eijcit: ⁊ aliquando clistere sibi faciens aquam maris salsaz in posteriꝰ inijcit: ⁊ sic se laxat. Unde ⁊ Galenus narrat per huiusmodi visa auium ibidum ⁊ ardearum clisteris vsum esse inuentum.

De iniectione clisteris.

¶ Ibor auem dicunt esse orientalium partium fortē ⁊ odiosam equis existere: habet enim hinnitum sicut equus: sed vox eius horribilis ⁊ terribilis ad audiendum: ⁊ illa vocādo eijcit equos a pascuis eo ꝙ herbis pascitur sicut equꝰ. Inuidie autem ⁊ auaritie causa equus eandem auem expellit de pascuis cum pratis insederit.

¶ Incēdula auis est orientis fortis coruini generis pugnās cum bubone: que quia de die clarius videt victo bubone de die deuorat ⁊ frangit oua ipsius. Nocte autem cum preualet videre bubo aggreditur incendulam frangens oua ⁊ dissipās nidum eiꝰ: ⁊ reddens ei ꝙ pro malitia ꝓmeruit.

¶ Irundo auis nota est parua dorso ⁊ alis nigra ventre alba rubea sub gutture: que custodit tempus sui aduentus: ⁊ hanc auem ⁊ murem dicunt esse indomabilia: sed ego vidi sepe domitas ⁊ ad manum volantes sicut aduolant alie aues: artificiose faciunt nidos: bis ouant in anno: quatuor inueniuntur generum: que videlicet in domibus: ⁊ que exterius in muris: ⁊ que in terra super flumina: ⁊ que vocantur marine: muniunt autem domos stipula ⁊ luto: vt firme sint: ⁊ omnes ille que in muris nidificant claudunt nidos preter foramen per quod intrant. Passeres autez aliquādo nidos earum auferentes cum exercitu venientes hirūdines ⁊ portantes lutum in ore claudunt subito ⁊ suffocāt: de hac aue dicitur ꝙ pullis eius oculi perforati recrescunt: ⁊ visum recipiunt: ⁊ si qua macula oritur in oculis pulloꝝ mater per celidonie succum abolet. Sanguis eius de sub dextra ala medetur oculis: sed stercus eius calidūz oculos excecat: carnes comedit: muscis ⁊ apibus insidiatur: volando cibum colligit in aere obuiantem: optimi est volatus ⁊ mali pedis: caudam habens longam bifurcatam. Garrula est ⁊ diem prenuntiando precinit: pulli eius qui in augusto sunt lapidem quem celidonium vocant gestant aliquādo in epate vel stomacho quem ego diuersorum inueni colorum: ⁊ dicitur ꝙ pulli gestantes lapidem hoc signo cognoscuntur ꝙ in nido sedent conuersis ad inuicem vultibus cum alij posteriora ad se conuertant stercora eijciendo ad extremum nidi faciūt: ⁊ alia multa de hirundinibus dicta sunt in prehabitis animalium libris.

Nō ꝺ sanguie dextre ale hirundinis.

¶ Ispida auis est pulchra que Germanice isnogel vocatur. In dorso colorem habet medium inter viridem ⁊ ceruleum cui cum radius solis incidit saphyrini coloris esse videtur. In pectore colorem habet carbonum ardentium: circa aquas volat: pisciculis insidiatur et vermiculis: de hac dicunt ꝙ pellis eius detracta et parieti infixa: mutat pennas annis singulis: sed probaui in quibusdam verum non esse: dicunt etiam auguria sectantes ꝙ hec auis conseruata in thesauris thesauros auget ⁊ abolet paupertatem.

k

Xrij auis est preda viuens bone pullificationis: ⁊ diligenter pullos nutriens non solum suos: sed ⁊ nutrit pullos aquile abiectos tedio nutriēdi.

¶ Karkolix auis est pigra: que nec oua sua fouet nec pullos nutrit: sed oua sua latēter in palumbi nido reponit: ⁊ a palumbis fouentur ⁊ nutriuntur pulli eiꝰ: ouis palumbi prius confractis.

¶ Komor auis est que in anno quinquies vel sexies pullificat et nutrit.

¶ Kytes aues sunt que vociferant vocibus diuersis: ita ꝙ fere quolibet die commutant voces: faciunt autem nidos in arboribus de lana ⁊ pilis: ⁊ ibi nutriunt pullos: ⁊ cū mature sunt glandes: thesauros ciborum de glandibus cōgregant: ⁊ cum pulli perfecti sunt reponunt suos parētes in nidis de quibus exiuerunt ne amplius laborent: ⁊ cibant eos in nidis illis pietate naturali.

LArus auis est de genere milui taz in aqua natans pro preda q̄z in aere volans.

¶ Lucidie aues sunt pēnas habentes noctilucas: ⁊ ideo porrectis pēnis vias demōstrāt: ⁊ ideo nomen hoc acceperunt.

¶ Lutinia est auis longe noctis tedia cuz oua fouet dulcibus cantibus reuelans: ⁊ cantu diem nuntians ⁊ cantu oua viuificās in partibꝰ his philomena eē credit.

¶ Linachos auem dicit Aristo. que filios ante completiōez pennarum percutit: ⁊ cogit videre solem in rota: ⁊ si quoꝝ oculi lachrymantur illos abijcit ⁊ pascit alios. Est aūt auis rapax in littore maris habitans: ⁊ ibi venatur aues in mari natantes que videntes linachum submergūt se sub aqs ex timore: sed illa obsidens aque superficiem cogit eas natare: ⁊ tūc qa pēnis subuecte natant accipit eas ⁊ defert.

¶ Ligepus auis est ꝭm suum nomen leporinos habens pedes: ⁊ villum habet pro plumis ⁊ male volat: ⁊ ideo in specubus sub terra viuit que quādo pro preda aliquando ꝓsilit statim capta preda ad antrū tendit ⁊ comedit: hec auis non domesticatur ⁊ capta moritur ⁊ citissime putrescit propter sue complexionis maliciam.

MIluus auis est nota magnitudinis accipitris ruffa pennis aduncorum vnguiuz: ⁊ rostro viribus: ⁊ audacia destituta: nisi ꝙ pulliculis domesticis insidiatur: hec auis guttosa est: ⁊ podagram patitur: ⁊ ideo timida est ⁊ ꝓpter hoc latet aliquando: circa macellos insidiatur carnibus: ⁊ cadauera obseruat: circa solstitia latet frequentiꝰ: quia tunc magis est podagricus ⁊ guttosus.

¶ Magnales aues sunt orientis valde magne pedibus nigris: ⁊ rostro hominibus non nocentes: piscibus in fluminibus ⁊ stagnis ⁊ alijs aquis insidiantur ⁊ illos comedūt.

¶ Melanchorisus sic dicta est: quia mortificat. Auis est: vt dicit Plinius quantitate parua ⁊ fecunditate magna: naz vltra viginti oua fouet ⁊ omnes educit filios: ⁊ ita diligenter pascit ꝙ in nidis pinguissimi sunt: ⁊ cum a nido auolāt per turmas matrem sequuntur: nec ipsa deserit eos donec per seipsos ad procurationem cibi sufficiant.

¶ Morfex auis est aquatica que scolucherez vocatur: nigra est ⁊ rostrum habet serratile ⁊ forte: ⁊ vngues fortes ⁊ mergitur sub aqua: ⁊ capit pisces magnos: ⁊ precipue anguillas: ⁊ gregatim nidificat in arboribus iuxta aquam: et pascit pullos piscibus: ⁊ sunt voraces: ⁊ dicit̄ de eis ꝙ quādo auolare debent a nido si se sentiunt nimis grauari cibis de nouo sumptis euomunt eos: vt leues fugiendo volare possint: ⁊ qui non euomunt aliquando pereūt. Stercus autem huius auis siccat arbores in quoꝝ ramis cadit. Hec auis saturata expandit alas ad solem insidens palis ⁊ arboribus vt siccent: ⁊ quando incipit volare vix eleuatur: ⁊ caudam diu in aqua ducit: vnde ⁊ a quibusdam humiduculus vocatur.

¶ Menonides quedam vocantur aues a loco ab Egyptijs sic vocatas. Caternatim enim ab Egypto volant ad illuz: ad sepulchruz Menonis Pithagorici Ubi semper in qnto anno: ⁊ cum biduo ibi circūuolauerūt decimo die pugnā ineunt et se rostris et vnguibus lacerant: ⁊ tunc reuertuntur in Egyptum.

¶ Meance

¶ Meance aues ab imitatione vocis sic dicte: sunt autem anatibus maiores: ⁊ sunt meance breui collo ⁊ breuib9 pedib9: coloris cinerei: oculis glaucis: rostro ex parte croceo: ⁊ ex parte rubeo semper clamans meanca cadaueribus cupidissima ⁊ precipue hominuz: vnde ⁊ gaudet in tempestate: insidiatur tamen etiaz paruis animalibus: ab istis auibus etiã multe alie aues apud marinos meance vocanṫ.

¶ Meristiones aues sunt parue rapaces: tamen ⁊ aliquid habent de falconum natura: socialiter eniz volant ad predam: ⁊ aliquando quatuor docentur ꝙ spe auxilij hominis cygnum prosternunt: ⁊ tunc vnus capiti: duo autez alis insidentes: ⁊ vnus pectus oppugnans cygnum opprimendo deijciunt vt ab aucupe capiatur. Quando autez syluestres sunt paruarum auium sunt insecutrices. Sunt autez in colore ⁊ figura sicut merule: excepto ꝙ pedes vngues ⁊ rostrũ habent aduncos ad capiendum.

¶ Muscicape aues sunt sic dicte quia muscas capiunt quibus solis ⁊ vermiculis vescuntur. Auis est maior turture vel columba colore pẽnarum sicut lanarius: piger in volatu: pedes ⁊ rostrum habens sicut hirundo: rictum oris taz magnum habens: ꝙ rictu multas ambit muscas in os suũ gratia humoris insidentes.

¶ Merops est auis de picorum genere: cuius garritum augures multum obseruant ⁊ aliquantulum viridis: ⁊ ideo picus viridis vocatur: habet tamen etiam dorso aliquantuluz coloris tyani: in pectore subrutilus est ⁊ in ventre pallet caliditate naturali. Fodit autem in terra ad altitudinẽ sex pedum: ⁊ ibi nidum construit: et pullos vsq3 ad perfectionem nutrit.

¶ Merulam sic vocatam quidam dicunt: eo ꝙ antiquitus modula vocaretur quasi modulos ⁊ melos edens. Unde dicunt quidam merulam arte fuisse doctam ꝙ nouem modos vocum quibus omnis cantilena componitur adeo bene modulabatur ꝙ a nullo hominum perfecte potuit imitari: ⁊ quasi glorians in hoc auis illa sepe in presentia hominum per ordinem notas formabat. Quidam autem dicũt merulã dictam: quia meyr hoc est solitaria volat: hec verno tempore canit: hyeme balbutit: auis nigra est aliquantulum: fusca in pectore: clausa ergastulis propter pinguedinem diutius cantat: ⁊ tunc contra naturam carnibus vescitur: ⁊ propter eas libentius cantat: hec contra consuetudinem auium non mutat pẽnas: sed rostrum ⁊ pedes crocei habet coloris ⁊ multum nitentis: ⁊ cum vbiq3 nigra sit in Achaie partibus est candida. Est autem quoddam merularum genus: qđ caprimulgus vocatur: eo ꝙ stabula ingreditur ⁊ capras suggit: ⁊ ex hoc capre vbera sterilia: ⁊ oculos cecos acquirunt sicut in ante habitis huius libri diximus. Romani etiam passerem solitarium meruluz stercorosuz vocant: quia habitat in latrinis antiquis ⁊ rimosis: sed de hoc inferius prosequemur.

¶ Monedula quasi monetam tollens vel diligens dicta est auis nigra in superiori capitis aliquantulum in nigredinẽ vergens: ⁊ in cinereitatem nitentem: auis est grata; ⁊ quicquid monete auri vel argenti inuenit tollit ⁊ abscondit: voces imitatur humanas: quando in pullo docta fuerit. In matutino autem voces has deuotius discit sicut ⁊ omnis alia auis: pedes nigros habet: ⁊ gaudet si fricetur in capite: ⁊ ideo ẽt carnes ei9 comeste pruritũ capitis inducunt.

¶ Mergus non tam species auis est q̃3 genus: multas habens species: aues tamen qui vt in pluribus mergi vocantur varie sunt vt pice: figuram in quantitate rostro ⁊ pedibus habentes anatum: aerem spirando capiũt: ⁊ ideo diutius sub aquis esse non possunt q̃3 spiritum valent retinere: hui9 auis pulli adeo sunt validi: ꝙ statiz vt de ouo exierint sine matre se valent nutrire. Dicitur ꝙ he aues tempore tempestatis ad littorum tuta se conferunt: ⁊ sic prenunciant tempestates.

NIsus auis est que ⁊ speruerius vocatur: accipitre multo minor: s3 colore similis: a nisu hoc est conamie prede sic vocatur: quia nititur capere aues se fortiores sicut columbam anatez ⁊ corniculam: hec auis sola preda socijs dedignans: ⁊ expertus sum ꝙ si duo sunt aue dimissa vnus inuadit alium: dicitur autem ꝙ auem hyeme tenet viuam sub pedibus propter calorem: ⁊ in mane memor beneficij viuum abire permittit: sed non sum expert9. De nutritiua autem huius auis in ante habitis determinatum est.

¶ Noctua est nycticorax vt quidam falso mentiunṫ: noctua enim auis est varia crura habens plumosa: caput ingens: rostrum curuum maior q̃3 nisus: propter glaucedinem oculorum solem non sustinens: sed nocte volãs: ⁊ mures ⁊ brucos capiẽs: si de die apparuerit ab auibus alijs deplumatur: sed illa resupinata dorso ⁊ rostro ⁊ vnguibus se defendit quã propter similitudinem generis iuuat accipiter si ꝓpe fuerit. Uarietas autem noctue vergit in alborem et est vocis rauce.

¶ Nycticorax autem est coruus noctis nigre varietatis cuius vox est eho: ⁊ quando vocat regyrat se conuertendo in aere: ⁊ est minor q̃3 noctua ⁊ eiusdem venationis ⁊ consuetudinis: ⁊ est lucifuga auis sicut ⁊ noctua.

¶ Nepa est auis longi rostri: in dorso colorem habet perdicis ⁊ in ventre nisi. Rostrum autem molli infigit luto: ⁊ cibum vermium requirit: ⁊ si aliquando profundius defixo rostro heserit pedibus lutum eruens se liberat: hec in die quiescit ⁊ in aurora ⁊ crepusculo volat: ⁊ ideo tunc in altum eleuatis rhetibus capitur: ⁊ habet carnes dulces ad comedendũ: hanc ficedulam quidam vocauerunt.

ONocratulus auis est rapax longo rostro qđ in aquam vel terre lutum ponit ⁊ infigit: ⁊ quasi cornu sonans horribilem vocẽ emittit: ⁊ sunt duo genera: aquaticum ⁊ syluestre ⁊ vtrũq3 soluz inter aues splene caret: felliculos magnos in gutture habet in quibus cibum mollificando primo immittit: ⁊ postea ad stomachum vt digeratur transmittit: alia cibi receptacula non habet: et ideo aquis viuere dicitur.

¶ Othus auis est bubone minor: ⁊ noctua maior ⁊ figuram habens bubonis: ⁊ ideo a multis bubo vocatur: nocte volat muribus insidiatur: aures habere videtur: pennis eleuatis ad modum aurium: clamor eius est hubu: ac si homo vocet confectus frigore: hec ⁊ alie noctis aues ab auguribus quando importune clamores multiplicant dicuntur mortes prenuntiare.

¶ Osina auis est alba cygno maior vel equalis: quaz nostri quidam volinarum vocant. Rostrum autem habet valde longum ⁊ forte ⁊ saccum magnum ex rostri inferiori parte ante pectus pendentem in quo cibos piscium congerit donec paulatim glutiendo digerat: in aquis amplis ⁊ piscosis habitat: euacuat etiam si copiam piscium habeant.

¶ Oryoli aues sunt a tono vocis vulgariter sic vocati: vt dicit Plinius. Coloris autem sunt aurei nisi ꝙ in alijs crocea quadam distinguuntur varietate: ⁊ sunt de picorum generibus: ⁊ apud Germanos veidevuali vocãtur: he aues de lanis ⁊ lanugine ita artificiose nidum construunt vt hureti artem videantur imitari: ⁊ chordis suspendunt ad extrema minuta ramorũ arborum: ita ꝙ in aere videnṫ dependere: ⁊ per omnia nidus figurã habet testiculoꝝ arietũ: ⁊ facit ibi cãnalem in qua est porta introitus sui.

PEllicanus auis est a pelle cana sic vocatus eo ꝙ canas habeat pennas: habitare dicitur in Egypto iuxta Nilum: ⁊ duo dicuntur esse pellicanorum genera: vnum aquaticum qđ piscibus: alterum terrestre quod serpẽtibus ⁊ vermibus viuit: ⁊ dicitur delectari lacte cocodrillorum ꝙ cocodrillus spargit super lutum paludum: vnde ⁊ pellicanus sequitur cocodrillum. De hac aue dicũt ꝙ pullos sibi infestos interficit ⁊ deplanctos aliquãdiu sanguine quem de pectore morsu elicit reuocat ad vitam: ⁊ eodẽ modo viuificat eos a serpentis morsu qui pullis isidiatur: intereunt ⁊ de vulnere ⁊ sanguine virium debilitatur tãtũ ꝙ in nido remanet: ⁊ pulli pro sua ⁊ matris cibatione exire cõpelluntur. Et si qui sunt qui aut propter inertiam: aut propter impietatem quã in matrem habent cibare matrez nolunt: hos cuz voluerit abijcit ⁊ prouidentes sibi se sequi ꝑmittit. Hec autem potius in hystorijs legũtur q̃3 sint expe-

rimento per philosophiam probata.
¶ Porfirion auis est vt dicunt quidam exterarum regionũ
vnum pedem habens anserinum ad natandum: ⁊ aliuz di/
uisis digitis vt auis terrestris: hec auis sola hꝫ inter alias
ꝙ pede aquam hauriens bibit: ⁊ pede cibum in os ponit: ⁊
oportet ipsam in omni bolo bibere: quia aliter sibi cib⁹ p/
pter appetitus debilitatem non descenderet. Meliores in
his auibus sunt: que rostrum habent magnũ ⁊ crura lõga:
hec etiam ab hystorijs sunt accepta potius q̃ꝫ ꝓbata.
¶ Pauo auis est nota paruo capite: ⁊ quasi serpentino ⁊ lon
gis pẽnis coronato: longo collo saphyrino: sed ruso capite:
pectus etiam saphyrinuz habens ⁊ lucens: alas habet ru/
fas: dorsum cinereum ad ruborem declinans. Caudaꝫ ma
sculus habet longam pẽnis plumosis: ⁊ in fine pẽnaruz ha/
bet orbes ex viridi quasi crisoliti splendore ⁊ auri ⁊ saphy/
ri coloribus distinctas: inueniuntur etiaꝫ in locis humidis
⁊ frigidis albi pauones dictos colores quasi per pannum
album preferentes.
¶ Gallina autem pauonis de decore pauonis nõ habet nisi
coronam capitis: ⁊ aliquid in collo de colore saphyri: et in
ceteris est fuscam habens rufedinem ⁊ terrestreꝫ: incessus
pauonis simplex ⁊ mollis est: vox sonora ⁊ terribilis: ⁊ au/
dita fugat serpentes quos inuẽtos pauo comedit: hec auis
in pulchritudine gaudet: ⁊ in concupiscentia in vere maxi/
me caudam distendẽs erigit: ⁊ si gallina sibi appropinqua/
uerit cuꝫ pennis sonat ex concupiscentia: ac si vento suffle/
tur: oua tertio anno facit: ⁊ tunc decorem induit: ⁊ ter ouat
in anno: ⁊ oua eius nisi molli stramento excipiantur fran/
gũtur de facili: paua oua a pauone occultat: quia nimio de
siderio fouendi pauo oua occultat ⁊ frangit. Cuꝫ aspicitur
ad solem decorem ostendit: ⁊ alio tempore occultat quan/
tum poterit. Nocte clamare dicitur: eo ꝙ decorem non vi/
dens perdidisse se pulchritudineꝫ opinatur. Carnes hꝫ al/
bas ⁊ duras ⁊ diu durantes sine putrefactione: pulli pauo/
nis si in frigore per totũ humidi fiant moriuntur.
¶ Perdix auis est nota que coloris est rufi nigris interpi/
ctis longis maculis. Est autem dicta perdix a sono vocis:
⁊ a perditione quã patitur. Fraudulenta enim auis existẽs
aliena rapit oua ⁊ fouet: sed spe frustratur: qa dum pulli p/
priam nutricem vocantem audierint: perdicem relinquũt
labore vacuam: ⁊ ad naturalem reuertuntur genitricẽ: hec
auis in condensis spinarum nidum facit: ⁊ duꝫ aliquis ni/
do vel pullis appropinquauerit debilem volatu ⁊ cursu se
obijcit: vt dum ille matrem insequitur lõgius a nido ⁊ pul/
lis abstrahatur: ⁊ tunc etiam mater auolat deceptuꝫ relin/
quens: ⁊ hoc faciũt multe aues ⁊ parue ⁊ magne: pulli etiaꝫ
glebulis in pedibus apprehensis sub ipsis abscõdunt: per/
dicem ⁊ gallinam ⁊ pauonem ⁊ anserem quidam mendo/
se dicunt concipere sine coitu: quia libidinem sentientes se
adinuicem conuertunt ⁊ confricando mares ad coeunduꝫ
excitant sicut ⁊ columbe: coeunt enim ⁊ semẽ inferius sicut
alie aues recipiunt: ⁊ hoc habent ꝙ fetent coitus tempore
propter calorem concupiscentie: qui laxat anum in eis per
quem semen recipiunt in viam matricis: cuius os ad anũ
deriuatur in omnibus que non mingunt. In his autẽ que
mingũt deriuatur ad os vesice: perdices tempore quo non
coeunt caudas adinuicem conuertunt ⁊ sunt multi sterco/
ris: ⁊ ideo dicit Plinius ꝙ non pinguescunt. Caro perdi/
cis est temperata multum ⁊ delectabilis. Dicit autem sicci
esse cerebri ⁊ ob hoc obliuiosa ⁊ nidi proprij obliuiscens: sꝫ
hoc falsum est: ⁊ non phice dictum: quia memoria sicco cõ/
fortatur: perdix etiam que ad nidum reuertitur ostendit
ꝙ nidi sui recordatur.

In oib⁹ q̃ nõ mingũt os ma/ tricis deriuat ad anum.

¶ Platea auis est vt Plinius dicit: que auibus illis que in
mari piscibus viuunt aduolat: ⁊ capita eorum mordens et
nens compellit vt predam captam euomendo sibi tribuãt:
hec aliquando conchilibus se replens cum se testis graua/
ri sentit rursum euomit: ⁊ tunc conchas reijciens ostreum
qḋ intus latet comedit.
¶ Pluuiales dicuntur esse aues solo aere viuentes: cum ta
men sint valde pingues. Sed hoc iam a nobis improbatuꝫ
est: quia aer non est elementum incorporabile per nutrimẽ
tum. Qui autem hoc ideo dicũt: ꝙ in ventribus haꝝ auiũ
nihil inuenitur non sufficienti crediderunt signo: hui⁹ enĩ
causa est quia non habent aliud intestinum nisi ieiunuꝫ in
quo nũquã aliquid inueniť: ⁊ hoc conuenit multis anima/
libus: ⁊ causam huius nos in ante habitis huius libri red/
didimus: he aues dicuntur capi dum plumbate sagitte vl/
tra eas in aere proijciuntur: tunc enim timentes in imo vo
lant: ⁊ in rhetia cadunt tensa iuxta terram.
¶ Pica auis est nota varia ex albo ⁊ nigro colore. Sꝫ in cau
da niger color splendescit in viridẽ cũ saphyrino permixtũ:
hec auis nidũ exterius spinatuꝫ facit ⁊ tegit: ⁊ duo forami/
na in oppositis laterib⁹ in nido ad intrandum ⁊ exeũdũ cõ/
struit: ⁊ frequenter duos habet nidos: vt aspicientes deci/
piat ⁊ dubitare faciat in quo oua habeat. Dicitur ꝙ hec
auis oua sub digitis pedum aliquando de nido ad nidum
ducit. Est autem vt in ante habitis diximus auis derisiua
cuius pulli excoriati ⁊ comesti visum dicũtur acuere. In p̃/
habitis aũt libris multa de hac aue sunt tradita.
¶ Picus non species est auis sed genus: quidã enim est ma
rinus: ⁊ quidam syluestris. Vterqꝫ autem cauat cortices ar
borum pabulum subesse putans: ⁊ omne genus pici habet
hoc ꝙ foramen obstructũ: herba quideꝫ aperit quã adhuc
nosse nullus se dixit: cui⁹ dicta ad nos deuenerint: hec auis
in petris non sedet ne acumina vnguium rescindat: ⁊ cum
multa sint hui⁹ auis genera ille est speciosior picus qui ru/
fus est in vertice: in pectore croceus: in collo viridis: in alis
ceruleus: ⁊ in cauda corruscus: quidã tamen nigri sunt val/
de magni: hec auis aliquãdo loquitur valde perfecte. Vñ
quidam versificando dixit de pico.
Parua loquax volucris diuum te voce saluto.
Si me non videris esse negabis auem.
¶ Passer est auis pua nota cinerea existens ⁊ calida: ⁊ ideo
gulosa: ordeum libentius q̃ꝫ alium comedens cibum ⁊ cor/
ticem celeriter a grano distinguens: ⁊ si aliquando gulosi/
tate victus paleam cũ grano sumpserit strãgulatur. Mul/
ti est valde coitus ⁊ generationis: ita ꝙ in vna hora forte
vigesies coit: ⁊ caro eius ad libidinem incendit: ⁊ constipa
tionem inducit: calida enim est ⁊ sicca: ⁊ ideo parum passer
impinguatur: ⁊ est auis mobilis propter humidi consum/
ptionem superflui: mares passeres guttulis nigris ⁊ albis
distinguũtur: ⁊ parum viuunt propter coitũ ⁊ mobilitatem
que exiccant in eis humidum vitale: femine vo vbiqꝫ sunt
coloris cinerei ⁊ diutius viuũt: hanc auem dicunt pati epi/
lepsiam propter semen iusquiami qḋ comedit. Est autem
duorum generum: vnum griseuꝫ in capite maius: ⁊ hoc in
tectis nidificat ⁊ habitat: ⁊ aliud minus rubeum in verti/
ce: ⁊ hoc nidum facit in concauitatibus arborum.
¶ Passer solitarius auis est nigra merula minor: ⁊ est auis
musica: ⁊ dicitur solitarius: qa cum nullo sui generis vnq̃ꝫ
congregatur nisi tempore generationis. Habitat aũt in pa
rietib⁹: ⁊ cũ alijs passeribus seiungit: ⁊ cuꝫ eis volat ad pa/
stum eos qui de sua sunt generatiõe omnino despiciens.
¶ Philomena auis est parua nota dicta a philos ⁊ menos:
qḋ dulce sonat quia amat cantus dulces: vel dicitur a phi/
los ⁊ mene: qa cum alia cõtendit cantu: potius vitã q̃ꝫ can/
tum victa deponat: parua est corpore: sed magna spirit⁹ vo
cacitate: hoc est quia mirabilem modulatum ⁊ multiplicẽ
edit sonum: qui nunc continuo spiritu trahitur in longum:
nunc variatur: quasi spiritu vocis inflere: nũc distinguitur
sono conciso: ⁊ nũc copulatur quasi spiritu retorto: ⁊ est ple/
nus grauis acutus creber extensus exaltat⁹ ⁊ depressus oĩa
fere representans musicorũ instrumenta. De hac aue exp/
tus sum ꝙ aduolat ad cantantes si bene cantant: ⁊ dũ can/
tant auscultat tacẽs: ⁊ postea quasi vincere nitens recantat
⁊ respondet: ⁊ hoc modo etiam seipsas inuicem prouocant
ad cantandũ: de hac aue Plini⁹ falsuꝫ dicit: ꝙ videlicet ꝙ
postq̃ꝫ coierit deponat vocem ⁊ mutet colorem: qa nos se/
pe vidimus eam canentem dũ adhuc sederet in ouis.

Contra Plinium.

¶ Psitacus est auis viridis tota torque aliquãtulũ coloris
aurei: in India sunt ⁊ in Arabia: ⁊ in desertis calidoruꝫ cli
matũ in quib⁹ parum pluit inueniũtur: lingue est late ⁊ lon/
ge: ⁊ ideo optime format voces articulatas: quãdo a iuuẽ/
tute didicerit: rostrũ habet curuũ ⁊ fortissimũ: ita ꝙ in lapi
dem cũ ipso impingat ⁊ se rostro q̃si fundamento excipiat:
in capite

in capite etiam multũ valet: ⁊ cũ disciplinaꝛ in capite claui/
cula ferrea percutiꝛ: pede in comedẽdo pro manu vtiꝛ: ⁊ dũ
bibit pedibꝰ suspẽsus caudã in altũ: ⁊ caput inferiꝰ ad aquã
porrigit: q̄a caudã multũ custodit: ⁊ eã sepe rostro cõponit:
aquã pluuie nõ sustinet: ſꝫ alias aq̃s bibit ⁊ sustinet: ⁊ ideo
in montibꝰ gelboe in q̄bꝰ raro pluit nidificare diciꝛ. Amat
hec auis loqui cũ pueris: ⁊ ab illis omnis auis faciliꝰ loqui
addiscit. Vox eiꝰ n̄alis est valde sonora: ⁊ adeo perfecte lo
quiꝛ ꝙ siq̄s non videat auem hominem esse opineꝛ.

Strutio auis est in desertis Libye: que tñ se/
piꝰ in nostris vise sũt partibꝰ. Juuenis est cine
rea ⁊ tota bñ pẽnata: pẽnis tñ plumalibꝰ non
fortibꝰ exñtibꝰ: secũdo anno ⁊ deinceps paula
tim in coxis ⁊ collo ⁊ capite: pẽnas oĩno ꝑdit
denudato corpore: sed dura pelle ꝓtegiꝛ a fri/
gore: ⁊ pẽne dorsi nigerrime ⁊ sicut lana efficiunꝛ: coxas hꝫ
magnas valde: ⁊ crura carnosa pellis albe: ⁊ digitos in pe/
de sicut camellus: ⁊ ideo cameleon a q̄buſdã grecis vocaꝛ:
ab alijs aũt asida. Est aũt alta a pedibꝰ ad dorsuꝫ forte ad
quinque vel sex pedes: sed collũ hꝫ lõgissimũ: ⁊ caput anse/
rinũ: ⁊ rostrũ respectu sui corporis valde paruum. De hac
aue diciꝛ ꝙ ferrũ comedat ⁊ digerat: sed ego nõ suꝫ hoc ex/
pertꝰ: q̄a ferrũ a me pluribꝰ strutionibꝰ obiectũ comedẽ no/
luerũt. Sꝫ ossa magna ad breues partes trũcata: ⁊ lapides
auide comederũt: hec auis diciꝛ esse stolida ⁊ volare nõ po
test: sed alis extẽsis aliq̃ꝫtulũ citat cursum. Spicula q̃dã hꝫ
in cubitis interioribꝰ alaꝝ q̄bꝰ ferit eos q̄bꝰ insilit: hec auis
mẽse Julio ouat ⁊ oua in sabulo abscondit que calore solis
egrediunꝛ sicut ⁊ alia multa oua aĩaliũ: ⁊ ideo ad ea non re
uertiꝛ: q̄a nudo corpore ea fouere non possit. Aliq̃ñ aũt cu/
stodit ea ⁊ respicit ad locũ in quo iacẽt: ⁊ ideo rumor falsus
exiuit ꝙ visu ea foueat. Hec sꝛ que vidi de strutiõe q̃ nõ tã
auis q̃ꝫ mediũ inter gressibile ⁊ volatile eẽ mihi videꝛ.

¶ Strix auis est nocturna de qua meminit Lucanꝰ dicẽs ꝙ
Tepidus bubo ꝙ strix nocturna queruntꝛ: hec auis a vulgo
ãma ab amando vocatur eo ꝙ pullos amet: ⁊ sicut diciꝛ so
la inter aues pullis humorem lacteum instillat.

¶ Sturnus auis est nota nigra aliq̃ꝫtuluꝫ cinereitate palle/
scens respersa: ⁊ est late ligue ⁊ perfectissime loquiꝛ: grega/
tim volat ⁊ cõpresse q̄si ad aciei centrũ ꝓpter timorẽ accipi/
tris cõtendẽtis: accipitrẽ eni superiꝰ vel a latere accedẽtem
alis euẽtant: ⁊ subtus volãteꝫ stercoribꝰ opprimũt: in hare/
nis ⁊ paludibus assidue sedent: ⁊ cum armentis vaccarum
etiam sunt propter pascua que de stercoribus colliguntur:
carnes habet siccas ⁊ sapidas.

Turtur auis est nota pudicitiã amans cinerei
coloris: ſꝫ in dorso supsparsa est colore rufo in
supficie pẽnaꝝ: boni valde est volatꝰ: ⁊ ẽt bo/
ni pedis: de hac diciꝛ ꝙ post primũ cõiugeꝫ se
cũdũ nescit: bis pullificat in vere ⁊ educit pul/
los: ter ẽt ouat si oua ꝑma vel secũda subtra/
hunꝛ: ⁊ in hoc cõuenit cũ palũbis: ⁊ in hyemis asperitate la
tet: ⁊ dicũt q̄dã ꝙ deplumata iacet in cõcauis rimaꝝ: ⁊ idẽ
dicũt de ceteris auibꝰ: sed hoc nõ est ꝓbatũ. Signũ tñ huiꝰ
eẽ dicũt ꝙ aues latẽtes se mutare nõ inueniunꝛ: ſꝫ hoc nõ est
sufficiẽs signũ: q̄a aues dupl̃r se mutãt: quedã eni siꝛ in cõti
nuo vno tẽpore pẽnas exuũt sicut accipitres: quedã faciunt
hoc successiue sicut pica ⁊ coruus. Carnes habet siccas ⁊ ca
lidas: innocẽtior inter aues inueniꝛ ⁊ patiẽtissima: sono au
tem vocis turtur est vocata: ⁊ gemit pro cantu sicut ⁊ cete/
ra genera colũbaꝝ: aduẽtu suo vernũ tp̃s prenũtiat.

¶ Tregopales auis est vt dicit Plinius in Ethiopia caput
hñs vt fenix excepto ꝙ cornua habet arietis: ⁊ omnes aues
aduersas cornuum feritate deponit. In ceteris autem mẽ/
bris ferruginei est coloris.

Contra Plinium.

¶ Turdus auis est cinerei coloris: nõ magna corpe ⁊ nidifi/
cans luto in arboribus infra decem dies postq̃ꝫ oua conce/
pit parit ⁊ fouet: sedet in glebis agrorum sabbatizantiuꝫ: ⁊
est boni saporis caro eius.

¶ Turdella est auis musica q̃ꝫtitateꝫ ⁊ fere colorẽ turdi ꝑfe/
rens: que vulgo droschele vocatur: canẽs in vere: ⁊ est mul
tiplicis vocis ⁊ bone ⁊ apte carnis ad comedendũ: ⁊ est co
loris cinerei declinans in pectore ad varietatem croceaꝫ et
domesticatur valde bene.

Vespertilio dicta est q̄si vespe alis vtens: eo ꝙ
vespere volat: ⁊ est q̄si volãs mus: caput enim
hꝫ muris: ſꝫ est ẽt ĩ figura capitꝫ canis: ⁊ aliq̃ñ
inueniꝛ cũ q̃tuor auribꝰ: dẽtes hꝫ serrales non
vt mus in quo duales añriores sũt valde lõgi:
ſꝫ potiꝰ vt canis qui caninos dẽtes lõgos hꝫ: ⁊
imitaꝛ voce exili gronitũ ⁊ latratũ canuꝫ potiꝰ q̃ꝫ sibila mu/
riũ. Corpꝰ hꝫ pilosuꝫ fuluo pilo: alas hꝫ mẽbranales: ⁊ ĩ cu/
bitis alaꝝ hꝫ vnũ digitũ cum vngula acuta qua tenet se qñ
heret parietibꝰ: caudã hꝫ valde latã mẽbranalẽ: ⁊ in cauda
est figura duoꝝ pedũ cũ q̄nque digitis: ⁊ acutis vngulis q̄/
bus ĩferiꝰ se tenet quãdo heret parietibꝰ: nõ eni hꝫ statũ vꝛ
sessionẽ: sicut alia aĩalia: sed cũ nõ volat aut suspẽdiꝛ in pa/
rietibꝰ ⁊ rimis vmbrosis: aut latet in cauernis. Cibꝰ eiꝰ est
musce ⁊ culices: ⁊ hũc querit nocte volãs. Comedit aũt et
carnes: ⁊ ideo in bachonibꝰ suspẽsis dãna infert: in calidis
climatibꝰ efficiꝛ maior q̃ꝫ in frigidis: vñ ⁊ in epistola Alexã
dri diciꝛ ꝙ in India sũt sicut colũbe: ⁊ cadũt in facies ho/
minũ vulnerãdo eos: ⁊ mẽbra aliq̃ñ auferẽtes. Sanguineꝫ
vespertiliõis cũ carduo mixtũ dicit Piniꝰ precipuũ esse re
mediũ cõtra ictus serpẽtũ. Auic. dicit. vnguẽtũ de piguedi/
ne vespertilionis restringere exuberantiã vbeꝝ puellarum
si eo ante ortum vberuꝫ: ⁊ in ortu continue vse fuerint vsq̃ꝫ
ad etatem in qua stant vbera.

¶ Vanelli aues sunt que a quibusdaꝫ symphalides dicunꝛ
capite cristate sicut pauo: collo viridi ⁊ lucenti: corpore resi/
duo vario: hec auis statim in hominem etiam longe positũ
a nido viderit egressa de nido inclamat: ⁊ sic clamore nidũ
prodit: est autem magnitudinis columbe.

¶ Vlula auis est ab vlulatu ⁊ prolatu queꝫ in voce imitaꝛ sic
vocata: ⁊ illa s̄m augures clamãs tristitiam: tacens autẽ ⁊
contra dexteram sedẽs alte vel ad dexteraꝫ volans ⁊ tacẽs
prosperitatem denuntiat: ⁊ est auis lucifuga.

¶ Vpupa auis est nota dormiẽs in hyeme sicꝰ ⁊ vespٕtilio: ga
leã de pelle hꝫ in capite: toto alio corpore varia ⁊ pulchra: ĩ
hyeme latẽs muta: ⁊ in vere vniꝰ vocis clamosa: hec auis ⁊
de stercore hoĩs nidũ struit: ⁊ ideo iuuenis fetet: postq̃ꝫ pul
los cõpleuerit in eodẽ nido plumas cõmutãs exuit: ⁊ iteriꝫ
a pullis aliꝛ: diciꝛ ꝙ in senectute cecaꝛ: sed a pullis q̃dã her
ba sibi nota oculi eiꝰ punguntꝛ ⁊ visuꝫ recuperat: timpora ĩ/
uncta sanguine vpupe quando dormiendũ est faciũt terri/
bilia videri somnia: vpupam etiam ⁊ vpupe membra ⁊ p̃ci
pue cerebrum ⁊ linguam ⁊ cor multum querunt incantato/
res: sed nos hic de hoc non intendimus: est enim alteriꝰ sci
entie hoc proprium inuestigare.

¶ Vultur auis est nota valde magna: sed grauis: ⁊ ideo tri
bus saltibꝰ vel pluribꝰ vix a terra eleuaꝛ: ⁊ ideo anteq̃ꝫ ele/
ueꝛ frequẽter capiꝛ. Ego eni ipse insequẽdo cepi vnũ: ſꝫ de
cadauere multũ comederat: ⁊ ꝓpter eãdẽ grauitatẽ libẽtiꝰ
in terra sedet q̃ꝫ in arbore nisi timeat: ꝓpter qꝺ ab antiq̄s
grapides vocabaꝛ: hec auis a meridie vsq̃ꝫ ad noctem ve/
naꝛ: ⁊ a mane quiescit vsq̃ꝫ ad meridiem: cũ a terra se eleua
uerit bene ⁊ alte volat: ⁊ ideo vt dicunt q̄dam ꝙ a volando
vultur vocaꝛ. Alij aũt ꝙ a volũtate cupida quã hꝫ alte vo/
lat: de lõge cõtemplatur ⁊ olfatu prepollẽs ad multa terraꝝ
spatia sentit nidorem carniũ ⁊ cadaueꝝ. Qꝺ aũt Plinius et
alij q̄dã dicunt ꝙ nemo vidit nidos vultuꝝ: ⁊ ideo ex ad/
uerso orbe venire putanꝛ in terra nr̃a falsuꝫ est: q̄a in mon/
tibꝰ qui sũt iter ciuitatẽ Vuangionũ que nunc Vuormatia
vocaꝛ ⁊ Treuerim singulis annis nidificãt vultures: ita ꝙ
terra fetet ex cadaueribꝰ ibi cõportatis: ꝙ etiaꝫ diciꝛ quos/
dã vultures concubitu nõ vti omnino falsum est: q̄a ibi se/
pissime permisceri videnꝛ: he aues duꝫ exercitꝰ ⁊ homines
sequũtur pronosticanꝛ futuram stragem ⁊ pestilentiã. Cor
vulturis secum ad latus suspensum portans vt dicit Pli/
nius tutus est ab impetu ferarũ ⁊ serpentũ: ⁊ odor pẽnaruꝫ
eius in igne combustarum fugat serpentes.

Contra Plinium.

Zeleucides aues dicit esse Piniꝰ quaꝝ adiu
toriũ a deo sibi fieri deꝑcanꝛ habitatores ter/
re ⁊ montis Dabyn cũ fruges eoꝝ a locustis
deuastanꝛ: tũc eni veniũt aues ille aliq̃ñ: ⁊ oc/
cidũt locustas: ⁊ tñ nõ est cõpertũ vnde veniãt
aut quo vadãt. Hec igiꝛ de auiũ nã dicta sũt.

¶ Explicit Liber Vigesimustertius animalium.

¶ Incipit Liber. XXIIII. animalium in quo de natura natatilium tractatur: primo in cōmuni: ⁊ consequenter in speciali.

Iam in precedēti libro locuti sumus de volatilibꝰ que in gñe aialiuz perfectiora videnē esse: in hoc libro cōsequēs est de natatilibꝰ pertrāsire: de quoꝝ natura lz tā in cōmuni ꝙ̄ in spāli multa dixerimꝰ: tñ hic etiā quedā dicēda sūt priꝰ in cōmuni: ⁊ deīde in spāli. Quāuis eniz sicut in añhabitis diximꝰ hoc nō sit pblicū: eo ꝙ in talibꝰ sepe repetiē idem: tamē rudes istud magis instruit: ⁊ cū noibꝰ proprijs hic ponunē aquatica intelligunē interp̄tatione noiuz in precedentibꝰ positoꝝ duz suis queqꝫ proprietatibꝰ aialia describūtur. In cōmuni igiē de aquaticis omnibꝰ dicimꝰ ꝙ humide sunt nature qð ⁊ nālis locus ostendit ⁊ esca: cōseruaē enim qðlibet in loco sibi cōnaturali ⁊ nutriē eiusdē cōplexionis cibo cū principijs ex quibus per generationez cōstituitur: frigida etiam talia esse conuenit in pluribꝰ: cuius signum est sanguine ea carere aut pauci sanguinis esse: pauca etiam hoꝝ collum habent vel virgam vel vuluā vel mamillas: que enim eoꝝ vel sibi similia ex vtero generant: connos qdaz habent mamillares iuxta iūcturas: ⁊ virgas habent ⁊ vuluas: sed hec instrumenta extra non dependēt: sꝫ intus habent virgas: ⁊ emittūt eas tempore coitus vt delphinus ⁊ cetus: ⁊ mamille sunt coni quidam ad quos quedam vie lactee vicem matricis vene habētes a corpore deriuantur: ⁊ nihil aquaticorum vnꝙ̄ inaturaliter visum est coire: ⁊ nunꝙ̄ moueē ad coitum cum alio ꝙ̄ cum sui generis animali: ⁊ dum ouant confricant se ventribꝰ aut femina precedit spargens oua ⁊ mas sequitur fundēs lac super ea. Propter qð ⁊ plurima pereunt que vel in contactu confricationis non exeūt: aut descendūt: ita ꝙ lac masculi non tangit ea: ⁊ hec est causa ꝙ non est pisciuz exuberans vltra omnem copiam multitudo: cū tamen oua piscium omnem videantur excedere multitudinem. Ouantes autem ouāt magni quidem in petris vel in limo: parui autem in radicibus plantarum aquaticarum: omnes tamen marini hoc habent ꝙ in introitu aquarum dulcium libentius ouāt ꝓpter pastum affluentem ⁊ aque dulcedinem: ⁊ multa etiam genera aquaticorum oua sua custodiunt ne ab alijs deuorentur: qa lz omnia aquatica comedant seinuicem: ⁊ precipue marina preter fastaleon: qð ideo excipit Aristo. qa carnes non comedit. Et piscatores mihi dixerunt ꝙ in fluminibus expertum est idem de barbello: tamē parcunt pullis omnia donec compleantur ex naturali amore permanētie nature in specie. ¶ Amplius autem fere omnibus piscibus conuenit modicuz dormire apertis oculis: eo ꝙ palpebras non habent: sed duros oculos ⁊ in somno non nisi parūper caudam mouere: ⁊ hoc contingit ꝓpter frigiditatez loci digestionis eorum qui parum vaporat ad caput. ¶ Amplius cum in profundo ⁊ in ripis ⁊ in littoribus habitent carnes eoruz qui sunt circa littora fortiores sunt: ⁊ sicciores: ⁊ ideo saniores. In profundo autem habitantiuz carnes sunt magis humide: ⁊ molliores nisi maximi sint ⁊ terrestris nature: sicut ea que belue marine a nōnullis vocantur. Omnibꝰ autem piscibus ante ouationem conuenit vagari ⁊ inquirere locū aptum ouationi: ⁊ in tempore ouationis incidere binos propter ouorum ex masculo ⁊ femina completionem: lati etiam pisces eo ꝙ humidi sunt ⁊ flegmatici magꝭ flante austro impinguantur: ⁊ longi magis impinguantur ad boreales flatus: ⁊ huius causa pro certo est: qa auster similitudinem complexionis auget satis humidum ⁊ calore subtiliat: ⁊ ad membra reducit ⁊ lōgos naturaliter calidos resoluit calido quos boreas restringit: ⁊ tūc vaporans humidum in ipsis circūfluens implet ipsos: ⁊ impinguat: huiusmodi autem humidum causa est: ꝙ in multis eorum femine sunt maiores maribꝰ: ⁊ calor qbusdam vt dicit Plinius tante leuitatis causa est: ꝙ non mergerenē sub aq̄ nisi essent pondera suoꝝ enormiū capitum. Durities aūt oculorum causa est eis male videndi: propter qð in coloribꝰ nō nisi extremos discernūt: ⁊ de medijs non nisi claros ⁊ rubicūdum flāmeum ⁊ croceum splendentem: ⁊ ideo peritiores piscatoꝝ dum piscanē collobijs hoꝝ coloꝝ non induuntur: meliꝰ enim nocte ⁊ precipue in aurora propter hoc idem capiūtur: qa tūc ⁊ minus vident: ⁊ moueē ad pastū: hec etiā causa est ꝙ in aqua turbida meliꝰ ꝙ̄ in clara capiunē: quoniaz rhetia minus vident. Cū tamen perfecta sint animalia vetera gurgustia pisciuz odore infusa: ⁊ similiter rhetia vetera magis abhorrent ⁊ fugiūt ꝙ̄ noua. Econtra autē si odore esce quā diligit instrumentū sit infusuz: magis illo ꝙ̄ alio capiē instrumento: hec etiam causa est ꝙ oleo ⁊ sulphure fere omniū pisciū genera moriūtur: ⁊ est eis odor talis et sapor venenosus. ¶ Ampliꝰ cuz omnis complexio gaudeat suo simili nisi discrasiam passa: sicut dicit Gal. siccitate pisces leduntur ⁊ aues gaudent ⁊ econtra pluuijs proficiūt pisces ⁊ aues tristantur: frigiditate aūt aliquando excedente crasim generaē lapis in medullis cerebelloꝝ illoꝝ: ⁊ illi frigiditate hyemis citiꝰ moriūtur. ¶ Ampliꝰ pisciū multiformis valde est generatio: qdam eniz coitu generanē: ⁊ quidam per se: ⁊ qdam ex spuma: qdam ex limo putrescente: ⁊ quidam aliter ⁊ aliter sicut patuit ex ante habitis libris nostris: hinc est ꝙ multa pisciū ⁊ ostreoꝝ genera contingit eē in maris profundo nobis ignota. Adhuc piscis habens corium vel squamas duritie vel mollitie eoꝝ cognosciē etas eius: ⁊ omnes huiusmodi branchos habent quibꝰ aquam receptam euomūt quā ad refrigeriū recipiūt: sicut ⁊ spirantia recipiūt aerem: ⁊ est hoc mirabile ꝙ piscis marinus nutritur aqua dulci quā suggit ex salsa: ⁊ si coquaē in salsa nō inueniē salsus: eo ꝙ caro eiꝰ nata est attrahere dulcē aquā: piscis aūt aque dulcis suggit aquam salsam: eo ꝙ non potest facere distinctionem aque dulcis a salsa: ⁊ quando coquiē in aqua salsa salsus inueniē: hec igiē etiam est causa ꝙ piscis aque salse suggit aquam dulcem: ⁊ piscis aque dulcis suggit aquam salsam. Membra etiam interiora humorez generantia ⁊ recipientia sicut epar in aliqbus eoꝝ: ita sunt pinguia propter dulcedinem quā trahūt ꝙ fomenta ignis efficiūtur: cuius signū est ꝙ si lyciniū vel lignū fricē epate piscis marini ardet sicut fit lyciniū olei: hac de causa ad superficiez veniūt tempore leuis pluuie: eo ꝙ dulcedinē querūt aque pluuiose: ⁊ precipue quando māna cadit cū rore ⁊ pluuijs: qa ex illo multū impinguanē. Tempestates aūt fugiūt propter iactationē violentam quā patiunē ⁊ qetez desiderant: cuiꝰ signuz est ꝙ piscatores iuxta littora ⁊ ripas foueas faciūt in qbꝰ aqua recepta qeta stat: ⁊ infigūt ligna in eas vt sit qetior: ⁊ aliqñ infigūt ipsi aque vt pisces desiderātes qetem sub illis capianē. Qð aūt dicūt qdam omnes pisces conuenientes esse ad esum falsum est: sicut patet in pisce stupefactore qui frigidi est veneni: ita ꝙ stati aufert sensum ⁊ vitam si diutiꝰ tangaē: hec igiē in cōmuni de piscibus dicta sint a nobis: sed hoc in fine notandū est ꝙ nos hic marinoꝝ genera non distinguimꝰ a fluuialibꝰ: nec etiā marina inter se: qa ad hoc sufficiūt ea que dicta sunt in precedētibꝰ libris: sed de omnibꝰ aquaticis prosequemur ꝺm ordinē alphabeti sicut fecimꝰ in gressibilibꝰ ⁊ volatilibus.

> Propter qd multitudo pisciū nō correspōdet multitudini ouoꝝ.

Alec est piscis quez ego vidi ꝙ habet corpꝰ et coriū fere sicut piscis qui rayce Gallice: Germanice rocho vocaē: sed corpꝰ eiꝰ acuiē in caudam vnam longam ⁊ in fine pinulataz ⁊ bifurcatam sicut cauda alioꝝ pisciū: ⁊ super dorsuz caude est pina magna non ad natandū: sꝫ ad dirigendū: qa motꝰ eiꝰ per transuersum est de latere ad latus: ⁊ pinne que sunt ad remigiū natationis moueē ab añ in retro impingendo piscem ad ante sicut est motꝰ remoruz in naui: hic piscis habet foramina brāchi in vtroqꝫ latere: ⁊ habet duplicia in duobꝰ ordinibꝰ: in vno latere habēs bis tres branchos: vnū superciliū ascendēdo de ventre ad dorsum capitis: ⁊ in anteriori latitudinis corporis quasi in humeris habet duas maximas pinnas formatas articularibus coniūctionibꝰ per omnia sicut ala auis: vna est in vno latere: ⁊ alia in alio: ⁊ motꝰ alaꝝ a dorso ad ventrem sic motus alaꝝ auis: ⁊ omni eodem modo habet duas alias formatas in lateribꝰ inferius vbi incipit stringi corpus in radice caude: ⁊ eodem modo motus mobiles: ⁊ in ventre habet duos pedes cartilaginosos non hñtes articulos: vnuz ad vnum

ad vnum latꝰ: ⁊ alterꝫ ad aliud: ⁊ in plãta sũt quedã diuisiones cõfuse digitoꝝ. Allec piscis est maxime multitudis in occeano qð ptes Gallie ⁊ Anglie ⁊ Theutonice ⁊ Datie attingit: ⁊ est piscis q̃si palme vnꝰ: qui dũ in grege toto natat capi pre multitudine non pōt. Dũ aũt post eqnoctiũ autũnale acies se diuidũt capit: ⁊ aliqñ tũc in magnis ⁊ multis sagenis colligunt: q̃ funes rhetiũ incidi oportet: eo q̃ trahi rhetia nõ possunt. hic piscis squamosus ⁊ sapidus est nõ hñs intestinũ nisi ieiunũ: ⁊ ideo in ventre nihil inuenit: ꝓpter qð ēt qdam falso dixerũt allec solo ⁊ simplici elemento viuere q̃ nos in alijs locis falsum esse ostendimus.

¶ Anguilla piscis est ab angue dicta: eo q̃ anguis habet figurã. Est aũt piscis lõgus ita q̃ in Gãge fluuio trigita pedũ effici perhibent: ⁊ est nõ squamosus sed viscose pellis ⁊ spisse: qua excoriatꝰ melior efficit precipue qñ assat: qa tunc exiccat nimia humiditas eiꝰ: in isto pisce non dicit eē mas ⁊ femina: q̃q̃ iã his a fide dignis audieriꝫ q̃ due anguille capte sũt in Germanie partibus: quaꝝ vtraq̃ multas habuit filares q̃titates in vtero: ⁊ matribꝰ occisis ex ventribꝰ eaꝝ multe egrediebant. In Danubio anguilla nõ est neq̃ in aqs in eã fluentibꝰ: ⁊ dicit q̃ imposite moriunt. In oibus aũt alijs aqs Germanie anguille multe ieniunt: anguilla timet in tonitru: ⁊ tũc de fundo natat ad aque supficieꝫ: ⁊ ideo si rhete tũc per stagna in qbꝰ sunt anguille trahit fere oēs capiunt: ita q̃ aq̃ euacuat anguillis. Anguillã qdaꝫ de luto: qdã de lũbricis terre: qdam de superfluitatibꝰ piscciũ dicũt generari: vnde ⁊ in Gange fluuio in quo anguille magne sũt vermes qdam esse dicũtur qui bifurcata crura anteriꝰ habent sicut cancri qui longitudinem habent sex cubitoꝝ ⁊ corripiũt elephantes ⁊ mergũt eos. In hyeme anguilla latet in limo. Diu etiam viuit extra aquam ⁊ p̃cipue flante borea. Nõnunq̃ etiam de aq̃ egrediũtur ad agrũ in quo pisa vel ciceris seminant: sed per cineres vel sabulum siccũ serpere non potest: ꝓpter eq̃litateꝫ aũt ⁊ similitudineꝫ corporis facillime est generatiõis: ⁊ diuisa diu viuit: ⁊ huiꝰ cãm alibi assignauimꝰ: ⁊ lꝫ ceno generet ⁊ gaudeat: tamen aquam turbidam horret ⁊ delectat in aq̃ clara.

Nõ de gñone anguille varias sententias.

¶ Alforas piscis est qui ex putredine luti generatur: ⁊ in luto sine aqua procreatur ad modum vermiculi qui vermis aq̃ ascendente concrescit in piscem. De hoc naute dicunt: quoniaꝫ si consumat putrefactꝰ vsq̃ ad caput ⁊ oculos aduenīente aq̃ iterũ renascit: ⁊ tũc diu viuit: cũ tamē ante huiusmodi secũdam suam generationē parue vite sit.

¶ Astaroꝫ piscis est qui tempore veris ⁊ autũni in fõtibus pluuialibꝰ generat: ⁊ in eis ebulliat sicut vermis ex stercoribꝰ animaliũ: dicit etiam ex luto generari. Hic piscis impatiens claritatis solis fugit ad vmbras arboꝝ q̃s in aq̃s proijciunt: calorem tamen diligunt ⁊ hunc querentes a ꝓfundo ad ripam natant tempore siccitatis abũdant: sed nõ quando multe pluuie ⁊ calide abundant.

¶ Albyroꝫ piscis est fortissime pellis: ita vt pellem illam milites sub galeis capitibus aptent ad ictus quoslibet gladiorum sine lesione excipiendos.

¶ Arietem marinũ Pliniꝰ dicit esse piscem qui post naues in sabulo stantes insidiat: ⁊ aliqñ caput emergens speculat vt eos qui nãdi gratia in aquas intrant submergat.

¶ Aureũ vellus est animal marinũ sicut spongia ⁊ est de spõgiaꝝ genere: sed rarius est ⁊ mollis ad modũ lane: ⁊ lanugo eius in auri splendorem conuertit ⁊ dilatat ⁊ prolongat sicut vellus: ⁊ dum est in mari mouet motu cõtractionis et dilatationis sicut spongia ⁊ raro inuenit: tamē hoc iuentuꝫ in Frigia causa extitit Troiani belli inter Grecos ⁊ Frigios sicut dicit Dares Frigius in hystoria troiana.

¶ Abarmon piscis est multis ouis fecundus: sed non eijcit oua nisi ventrem confricet ad harenam contactu asperam: ⁊ in illa pullos educat ⁊ complet.

¶ Accipēder vt dicit Pliniꝰ piscis est qui solus inter oēs pisces sq̃mas hꝫ ad os auriꝰ per totũ corpꝰ. Est ãt piscis dulcis ⁊ esui cõueniēs ⁊ ab antiquis valde desideratus fuit.

¶ Arnius piscis est vt dicũt saxatilis qui lapidem gestat interius. Est aũt valde speciosus in lateribꝰ virgulas habēs puniceas. Toto autem corpore reliquo diuersis ⁊ gratis coloribus est distinctus ⁊ depictus.

¶ Amger vt dicũt piscis est qui armo prope moduꝫ similis est: ⁊ est lõgus ⁊ rotũdus qui Germanice gerwisch vocat: ⁊ est albꝰ bonaꝝ carniũ breuior anguilla rostrum auis hñs pro ore subtile ⁊ longũ ⁊ rubeũ: ⁊ viridem interiꝰ habet spinam ⁊ caro que spinam tangit est viridis.

¶ Afforus piscis est q ꝑꝑ exiguitatē hamo capi non potest.

¶ Austratus piscis est qui aquaꝝ vndam ore suscipit ⁊ orit quando pliades occidũt: eo q̃ tũc tempus est pluuiaꝝ.

¶ Aranea piscis est marinus spicula habens in auribꝰ branchorum quibus approximantes percutit.

¶ Abides est animal marinũ cuiꝰ conuersatio primo est in aquis ⁊ cibꝰ: ⁊ postea mutat figura eius ⁊ efficitur terrestre ⁊ egreditur de aqua querens victum in terra: ⁊ tunc cum figura mutatur ⁊ nomen eius ⁊ vocat astoꝫ.

¶ Habanc animal est marinum omnibꝰ marinis gulosius: qð stomachũ distictũ dr̃ nõ hr̃e: p̃dã capit ⁊ totꝰ cibꝰ eiꝰ i pinguedinē ꝯuertit: ⁊ lõ vltra modũ vētre dilatat: hoc aĩal piculũ timēs piguedinē ⁊ pellē sup caput suũ reduplicat sic exteiius caput abscõdēs: ⁊ si multo tpe cã timoris remaneat ꝑte carniũ suaꝝ comesta sustētat donec periculũ abscedat.

Belue vt dicit Pliniꝰ in oriētali mari sũt q̃dã aĩalia marina adeo magna ⁊ ꝓcellas excitant de ꝓfundo ⁊ picula nauibꝰ inducant: ita q̃ naues Alexandri ad pericula deduxerũt.

¶ Barchora est genꝰ animalis dure teste sub quo tortuca maris cũ alijs qbusdã spēbꝰ cõtinet: que tortuca adeo duꝝ os hꝫ q̃ lapidē frãgit: pisciculos puos venat: ⁊ his aliqñ ligatꝫ filo decepta capit: aliqñ egredit ⁊ herbas depascit. Efficit ãt valde magna adeo q̃ scutũ eiꝰ octo vel nouē pedũ inenit: cornu hꝫ in capite sicut tortuca agrestis: ⁊ hoc circũdat caput ad moduꝫ galee: si qñq̃ egredit ad solē scutũ dorsi exiccat qð postea nisi diu mollisicet ad nutũ flectere nõ pōt: hoc aĩal piscatores Germanie ⁊ Flãdrie militē vocant eo q̃ hꝫ scutũ ⁊ galeam. Est autem scutũ eiꝰ ac si de qnque asseribꝰ sit compositũ. Habet aũt q̃tuor pedes multoꝝ digitoꝝ ⁊ caudã ad modũ serpentis.

¶ Boche pisces sũt de gñe pectinum in vna parte nigri rubeis maculis disticti. s. i dorso: in vētre ãt albi: ꝑ totũ circuitũ hñt pinnulas ⁊ flatibꝰ austrinis ipiguant: cũ piscatorē senserit i fundũ dscēdēs terre adheret ⁊ aq̃ turbat ne videat.

¶ Borboche dicunt pisces fluuiales ⁊ lacunales anguillis fere similes: sed breuiores ⁊ magnos vētres hñtes ⁊ ꝓfunda semper petũt. Ita q̃ in lacu Germanie qui infundit cõstãtiã ad trecētos passus sub aqua hamis capiantur: hic piscis Germanice a qbusdam abmuiceꝫ vel alquappē vocatur: nõnulli etiam lõpē vocant: carnē habet dulcem: pellem viscosam nõ spissaꝫ: epar magnũ ⁊ rotũdũ ⁊ dulcissimuꝫ: de hoc pisce dicit q̃ qñ duodecimũ excesserit annũ excedit seipsum in maximã quãtitatem: ⁊ tũc solaus appellatur.

¶ Babylonici pisces sunt vt dicit Theophrastus circa Babyloniã exñtes in locis vbi dulces aque in cauernosis locis maris recipiunt ex fluuijs incidētibꝰ: inde eni pisces egrediunt ad pastũ capita ad modũ ranaꝝ marinaꝝ: reliq̃s partes corporis ad modũ table: habentes brãchos similes piscibꝰ alijs: pinulis gradientes ⁊ crebro motu caude.

Cetus est piscis maior qui visus ēst: cuiꝰ femina balena vocat. Est aũt hic piscis multoruꝫ generꝝ. Quidam eni sunt hirsuti: ⁊ illi sũt maximi: ⁊ qdaꝫ sũt plane pellis: ⁊ illi sũt minores ⁊ in nostro mari vident ⁊ capiunt ibi duoruꝫ modoꝝ. Quidam enim hꝫ rictũ oriꝫ dentatũ valde magnis ⁊ lõgis dētibꝰ. Ita q̃ plerũq̃ ieniunt duoꝝ cubitoꝝ: aliqñ triuꝫ: ⁊ aliqñ q̃tuor: sed plerũq̃ inueniuntur vniꝰ cubiti: ⁊ precipue duo canini sunt longiores alijs: ⁊ sũt subtus sicut cornu ad modũ dentiũ elephantis ad modum dentiũ apri qui culmi vocant: ⁊ hi vident esse ad pugnandũ: ⁊ hoc genus ceti habet os ad masticandum.

¶ Est aũt visuꝫ aliud genus cetoꝝ temporibꝰ nostris qð habuit os ad suggendũ absq̃ dentibꝰ sicut murena: ⁊ hoc fuit aliquantulum minus alio genere: ⁊ multo melioris carnis. Neutrũ autem habet branchos eo q̃ qðlibet istorum generum spirat sicut ⁊ delphinus. Spirat aũt per cãnam fistularem. Vtrũq̃ aũt duoꝝ que pellis sunt plane spissuꝫ ⁊ nigrũ habet coriũ super oculos suos qui sunt valde magni: ita q̃ quindecim homines large capit fouea vnius oculi: ⁊ aliqñ

capit viginti: ⁊ sunt additamenta per moduꝫ ciliorꝝ cornea
longitudinis octo pedū ⁊ minus ⁊ plus ſm ꝙ piſcis eſt ma/
ior vel minor: ⁊ hec additamenta cornea ſunt in figura ma
gne falcis cū qua ſecant̄ gramina: ⁊ ſunt ducenta quinqua/
ginta ſuper oculū vnum: ⁊ totideꝫ ſuper alterꝝ: ⁊ ex parte la/
tiori radicant̄ in pelle: ⁊ ex parte ſtrictiori ſeparant̄ nec eri/
gūtur: ita ꝙ rigeſcant porrecta de corpore: ſed iacent diſpo/
ſita a radice oculi verſus timpora piſcis: ita ꝙ apparēt vnū
os latū ſicut magnū vānum ⁊ vtit̄ eo piſcis pro coopertorio
oculi ſui tempore magne tempeſtatis. Os aūt habꝫ amplū
⁊ quando ſpirat euomit ex ipſo multam aquam qua aliqñ
implet nauiculas ⁊ ſubmergit. Pinas aūt habet magnas
que ſunt in figura delphini: ⁊ caudam habet bifurcatā cuiꝰ
latitudo eſt plus ꝙ̄ vigintiquatuor pedū quando piſcis ad
debitū peruenit incrementū. Coſtas aūt habet curuas ⁊ lō
gas ad ſpiſſitudinem piſcis: ⁊ ſunt in quantitate tignorꝝ in
magnis domibꝰ. Tigna aūt voco ſuper que conclauant̄ la/
quearia quibꝰ tegule domus affigūtur: hūc piſcem ſcribūt
antiqui q̄tuor iugera terre occupare ventris ſui latitudie:
⁊ hoc nos nunq̄ꝫ experiri potuimꝰ ab aliquo piſcatoruꝫ qui
multotiens ⁊ multos viderūt: ſed hoc ꝙ experti ſumꝰ maiꝰ
eſt qđ eſt onus trecentorꝝ currū tam in carne ꝙ̄ in oſſibus
quando diuiſus eſt: ⁊ tam magni raro capiūtur: ſed de du/
centis ⁊ centū ⁊ quinquaginta ⁊ plus parꝝ ⁊ minus ſunt qui
frequenter apud nos capiūtur: hic piſcis virgaꝫ habet ⁊ te/
ſticulos intus in corpore ſicut delphinꝰ: ⁊ emittit eam tēpo/
re coitꝰ: ⁊ femina habet vuluam fere diſpoſitaꝫ ſicut vulua
mulieris. Quando vō coit femina ſupponit ſe mari ſicͭ mu
lier viro ⁊ delphina delphino: ſed velocis eſt coitꝰ ſicut oīa
animalia que teſticulos habent interiꝰ: ⁊ hoc qđ reſoluitur
de ſpermate eo ꝙ valde multi eſt ſpermatis ⁊ non totū cō/
cipitur intra vuluam balene querit̄ a medicis ⁊ eſt qđ am/
bra vocat̄ precioſum valde contra guttas ⁊ paralyſim. Te/
ſticulos aūt intus habet ⁊ virgam ne impediant in natādo
⁊ ne virtus eorum continue aque frigiditate mortificetur.

Nō ꝑcioſuꝫ ꝯ guttas ⁊ paralyſim.

Qđ aūt quidam dicūt ꝙ poſt vnū coituꝫ cetus cum balena
impotēs ad coeūdū de cetero efficiat̄: ⁊ tunc ꝓfundū pelagi
intret ⁊ tātū creſcat ⁊ impinguet̄ ꝙ iſulis maris eqperet̄ in
quātitate: nō puto eſſe verꝝ: nec talia referūt experti: ſed qñ
ceti pugnāt pro balenis ⁊ pullis ſuis victꝰ fugit in pelagi ꝓ/
fundū: ⁊ ibi ſtat aliquādiu ex timore: ⁊ qa ſtat imobilis im/
pinguat̄ valde: ⁊ lardū hꝫ hic piſcis in dorſo ſicut porcus ⁊
eſt multe pinguedinis: ⁊ maxime in capite circa cerebri me
dullā. Et tēpore meo plures capti ſūt: vnꝰ qdē in Friſia cir
ca locū qui ſtauria vocat̄: cuiꝰ cū caput per oculum cuſpide
pūctuꝫ eēt vndecim lagenas ſaginiinis emiſit quarꝝ queli/
bet vir portabat̄ ab hoīe vno: ⁊ hoc ſagimen ⁊ lagenas ego
vidi: ⁊ eſt ſagimē valde lucidū ⁊ purꝝ poſtq̄ꝫ defecatum eſt.
Alter captꝰ fuit vltra traiectū verſus Hollādiā: cuiꝰ caput
quadraginta reddidit ſaginiinis lagenas: huiꝰ piſcis lar/
dū eſt qđ graſpois vocat̄. Concipit aūt balena filiū vnuꝫ ⁊
nutrit eū: ⁊ diu ſeqtur matrem forte vſqꝫ ad etatē triuꝫ vel
quatuor annorꝝ: hic piſcis quādo in arto aliquo ꝓfundo cō
cludit̄: ⁊ nauibꝰ circundat̄ ſubmittit ſe in fundum: ⁊ ſubito
emergit ⁊ naues ſubmergit. Frequētiſſime tū capit̄ quādo
allec inſequens ex auiditate nimis in littus ſe ipingit ꝙ ad
aquā redire nō poteſt: ⁊ taliter parꝝ ante hoc tp̄s vnū impe
git in littus Friſie ⁊ cū incole hoc reſcirēt timētes ne ſubito
rediret maris exitꝰ ⁊ tūc amitterēt piſcem ligauerūt eū oī/
bus quos in tota ſua iſula poterāt habere funibꝰ: palos ꝓ/
fundo terre infigētes ⁊ ad lapides ligātes funiū extremita
tes ⁊ ad domos vicinas ⁊ ad alia edificia. Mari aūt rede/
unte hic piſcis adiutꝰ aq̄ cōfregit oīa ⁊ cuꝫ funibꝰ receſſit ad
pelagus triſtātibꝰ icolis de funiū amiſſiōe: ſꝫ cū paſtus non
eēt in die tertio aciē allecis iterꝝ cū funibꝰ inſequēdo iacuit
in eodē loco quo prius: ⁊ tūc ab icolis funes ſūt recupati et
interfectus ⁊ diuiſus eſt piſcis: ⁊ cū ſcinderet̄ ceruix capitiſ
eiꝰ ex pondere capitis facta eſt ⁊ fragor ſonuꝫ dedit ac ſi do/
mus fracta rueret. Ab his autem piſcatoribꝰ qui in maribꝰ
noſtris venant̄ eos duobꝰ modis capi conſueuerant.

¶ Uno quidē mō ꝙ piſcatores multi cōdicūt paruis naui/
culis qbꝰ tres hoīes vehunt̄ ad locū vbi cetos eſſe ꝓſumūt
nauigātes: ⁊ duo qdē nauigant: ⁊ tertius in naui ſtat para/
tus ad percutiēdū ⁊ hꝫ inſtrumentū cuiꝰ haſtile eſt de ligno
abigeno vt leuius ſit: ⁊ in extremitate haſtilis eſt foramen
iuxta manū percutiētis in qđ imiſſa eſt chorda fortis ⁊ lon
giſſima que circulariter poſita eſt in naui: ita ꝙ ſine errore
expedite egrediēs ſequit̄ inſtrumētū cui infixa eſt extremi/
tas ipſius. Cuſpis aūt inſtr̄m inferius hꝫ triangulū ſicut eſt
ſagitta: ⁊ ille hꝫ pūctū valde acutū ⁊ politū vt leuius pene/
tret ⁊ due linee veniētes ad pūctū icidūt ſicut nouacula acu
tiſſima ⁊ eſt ſuperficies triāguli tenuis ⁊ optime polita: ⁊ in
medio lateris qđ opponit̄ angulo inferiori acuto erigit̄ ꝑ/
pendiculariter ferrū illi lateri continuatū ad cubiti altitu/
dinē vel parꝝ amplius: ⁊ ibi hꝫ foramen cui infixū eſt haſtile
de quo diximus: hic igit̄ tertius in naui exiſtēs extētum te/
net in manu: ⁊ cū cetus inētꝰ eſt aduocat quotquot poſſunt
ſocios taliter preparatos: ⁊ cetū qui in ſupficie natat aque
ad quā piſces de ꝓfundo agitauit percutiūt quāto valēt ꝓ/
fundius: ⁊ ſtatim retrocedūt dimiſſis inſtrumētis īfixis in
vulnere: ⁊ ſi cetus ſtatim vt ictus recipit tendit ad pelagus
abſcindunt chordas ⁊ amiſſas cōquerunt̄ expenſas ⁊ labo/
res. Si aūt deſcēdit ſtatim in fundū: tūc valde leſus eſt vul
neribus ⁊ cōfricās ſe fundo ꝓpter ſalſedinem in vulnera in
trātē impungit cuſpidē plus ⁊ plus in corpus ⁊ ſine mora la
borem piſcis oſtēdit ſanguis de ꝓfundo ebulliens ad ſupfi
ciem: qui exinde debilis effectꝰ paulatim fundi ſolidum ſe/
quens appropinquat ad littus donec apparere incipiat: et
tūc ab omni incolarꝝ multitudine nauiū ⁊ ſpiculorꝝ circun/
dat̄ ⁊ occidit̄. ¶ Alius āt modus idē eſt cū iſto niſi ꝙ ſpicu/
lum non verbere ſed ictu fortiſſime baliſte ſibi infigit̄: ⁊ eſt
imiſſa etiam in hoc chorda ſicut diximus. Hi autē qui hir
ſuti ſunt ceti ⁊ alij longiſſimos habent culmos ⁊ illis ad ſa
xa in rupibus ſe ſuſpendunt quando dormiūt: ⁊ tunc piſca/
tor appropinquās quātum pōt de pelle a lardo ſoluit iuxta
caudam: ⁊ in hoc ꝙ ſoluit funem fortē imittunt: ⁊ funes ad
circulos montiuꝫ infixos vel fortiſſimos palos vel arbores
ligat: ⁊ tunc lapidibus magne funde proijciēs caput piſcis
excitat eum: ⁊ incitatus piſcis volēs recedere pellem a cau
da per dorſum ⁊ caput extrahit: ⁊ ibi dimittit illam ⁊ nō lon
ge a loco illo poſtea debilitatus capit̄: aut natās in aq̄ exan
guis aut ſemiuiuus iacens in littore. Corigie autem coriſ
eius fortiſſime ſunt ad magna pondera ſubleuāda per tro
cleas ⁊ in Colonia foro ſemper venales exhibent̄: hec ſunt
que de cetorum nā nos experti ſumus: ⁊ ea que ſcribunt an
tiqui preterimus qñ non concordant cum expertis.

¶ Clautius qui ⁊ glatus vocatur: piſcis eſt aſtutus qui non
hamum glutiens auerſis morſibus deſpoliat eum.

¶ Congrui piſces ſunt noti qui a quibuſdaꝫ anguille mari/
ne vocantur ⁊ abūdant in mari Normānie: lōgus piſcis eſt
valde ⁊ rotundus ⁊ albiſſime carnis ⁊ dulcis: ſed idigeſti/
bilis: ⁊ ideo dicitur lepram generare.

¶ Carperen ſunt piſces fluuiales ⁊ lacunales noti pingues
⁊ dulces ſed non ſani: ⁊ ſunt mollis carnis plus ſpiſſi q̄ꝫ lon
gi ſm proportionem: ⁊ ſunt rufi multum ſquamoſi fortibꝰ
ſquamis: ⁊ eſt piſcis cuius lingua eſt valde dulcis aſſa. hic
piſcis in euadendis rhetibus valde eſt aſtutus: aliquando
enim tranſilit aliquando ſuffodit in fundo: ⁊ aliquādo her/
bam ore tenens retinet ſe ne trahatur a rheti: aliquādo de
ſuperficie veniens fortiter caput fundo infigit: ita ꝙ rhete
non niſi caudam tangens illabit̄: hic piſcis in aliqbꝰ aqs ge
nerat ⁊ in aliqbꝰ graſſat̄ ⁊ creſcit: ſed optime valet in fundo
argilloſo tritico ꝑmo ſeminato: ⁊ poſtea argilla deſup ſpar/
ſa: ⁊ poſtea aq̄ ſupeffuſa: de hoc piſce dī ꝙ cū femia eiꝰ gra/
uidā ſe ſentit: ⁊ tp̄s ouādi iſtare motu oris maſculū excitat
vt lac ſpargat ⁊ tūc femia ouat: ⁊ eſt lac valde ſpiſſū huiꝰ pi/
ſcis. Qđ aūt qdā dicūt feminā lac ore ſuſcipere: ⁊ ex hoc fu/
tura cōcipere oua: oīno eſt falſuꝫ ⁊ alibi a nobis iprobatū.

¶ Captatus piſcis eſt notus valde multiplicatus in fluuijs
Germanie ⁊ Gallie: caput hꝫ fere ad magnitudineꝫ reliq
totius corporis. Niger aūt eſt vel fuſcus ſub lapidibꝰ deli/
teſcēs: caro ſemipedalis q̄titatis bone cōmixtionis ⁊ dure
carnis: figurā quaſi claue hn̄s: ⁊ maioris q̄titatis iuenit̄ in
Danubio ⁊ aqs Danubiū iſluētibus q̄ꝫ in alijs aquis.

¶ Corui maris piſces ſūt ſic vocati eo ꝙ branchis ⁊ pectore
nō voce ſonāt aliqñ ſicut corui: ⁊ ꝑ hmōi ſonos ꝓducunt̄: et
hoc ēt mō ſonant piſces quidam in Acheloo fluuio.

¶ Coclee taꝫ aquatice q̄ꝫ ēt terreſtres dicte limaces ⁊ teſtu/
dines

dines a gyratione teste quā inhabitant: ⁊ aquatice inueniū
tur valde magne ⁊ coclea earū circūponit̃ spinatis qbusdā
testeis: aīalia sunt capitis figura carētia: ⁊ iō dicunt̃ oculos
nō habere: habēt tñ cornua q̄dā mollia qb⁹ vt dicūt ꝑtētāt
viā qua pergere volūt mouētia se ꝯtractiōe ⁊ emissione cor
poris: ⁊ in cornib⁹ illis sunt duo nigra pūcta que vsuꝫ quēdā
⁊ actū perficiūt oculoꝝ. hec aīalia aliqñ relinquūt cocleas. ⁊
hec oīa alia genera testarū ⁊ cancroꝝ augent̃ crescēte luna ⁊
diminuuntur ea decrescente: q: luna mouet humidū.

¶ Concha a qua conchilia dicunt̃ sunt dure teste habentia
conchas ad modum nauium formatas puppi retro rotun-
da ⁊ prora rostrata ⁊ carina in ventre ⁊ rate in lateribus di
stensis ⁊ ampliatis: ⁊ sunt due se ꝯcludentes extra nigre vel
fusce ⁊ intus habentes margarite splendorē ⁊ piscis in cōti
guatione nascit̃ cōcharum. In concham intrat animal exi-
guum qd̄ naupliū vocat̃ ⁊ est in figura sepie: sed valde par-
uulum: ⁊ nō intrat nisi causa lucendi: ⁊ aīal conchā inhabi-
tans consciuꝫ bone societatis aperit ei conchā: ⁊ in his cō-
chis frequenter inueniunt̃ margarite in ꝯtactu cōcharum.

¶ Cancri aquatica sunt aīalia in genere mollis teste conten
ta: ⁊ lꝫ pħia solū cācros vocet magnos ⁊ rotūdos qui sūt in
mari. Alios aūt caudatos vocat gambaros ⁊ magnos ma
rinos vocat locustas: tamen hic vulgariter magis q̄ꝫ pħice
loquētes dicimus cācros cōmuni nomine quos vulgus ge
neraliter cācros vocat oīa. vꝫ. mollis teste aīalia multos pe
des habētia ⁊ retrorsum natādo incedētia: sed ambulādo
anterius nitentia: hoꝝ aīaliū humiditas crescit crescēte lu
na: ⁊ lꝫ fusca sint viua: tamē cocta rubicūda efficiunt̃ in ple-
nilunio: crescunt enim duo semispheralia ad modū lapiduꝫ
sub oculis interius que trita ⁊ in potu data cor cōfortare di
cunt̃. Sunt aūt multa gña cācroꝝ: vnde qddā est in India
qd̄ miles ꝑpter velocitatē vocat̃ ⁊ dicit̃ in se nullā habere
superfluitatē cui⁹ nō est cā ꝙ nō cibet̃: q: hoc est īpossibile:
sꝫ cā est q: cibat̃ ad modū plāte suggēdo humidū tm̄. Di-
cit ēt Solinus in occidētali mari cācros esse tā magnos ꝙ
homines mergūt ⁊ terga habēt dura sicut cocodrilli. Cācri la-
tent hyeme mensibus quinque. Ueris aūt tēpore procedē-
tes exuūt testas sicut anguis pellē. Dicūt tamē qdā ꝙ hye-
me apparēt ⁊ secant̃ littora. Estate aūt recedūt gregatiꝫ ad
aquas optatas: hyeme etiaꝫ ledunt̃ frigore: autūno ⁊ vere
pinguescunt ⁊ maxime in plenilunio. Mares in ea parte q̄
corpus ad caudā ꝯtinuat̃ subtus q̄tuor lōgas habēt virgu-
las ꝑminētes quibus femine carēt. Cauda ēt maris rotū-
dior est ⁊ planior ⁊ spissior. Femine aūt magis tenuis ⁊ va-
cua ⁊ lata quasi cōpressa: oua femine primo in corpore sunt
valde cōpresse ⁊ deinde per parū exeūt: ⁊ virgulis curtis q̄
sub cauda sunt adherent donec cōplent̃: ⁊ medent̃ ꝯtra ve-
nenatos serpentū morsus. Cuꝫ mas ⁊ femina coire volunt
prius mas ascendit supra dorsum femine: ⁊ tunc femina cō
uertit se supinam ⁊ sic mas coit cū ea cōfricādo se ad eā sine
egressu ouoꝝ. Cancer lacte potatus sine aqua multis viuit
diebus. De anathomia aūt cācri in prehabitis huius sciē-
tie libris determinatū est. Narrat Ambrosius ꝙ cācer libē
ter intrat cōchilia ostreoꝝ ⁊ comedit cōchilia: ⁊ ab alia par
te timēs ꝯcludi infra cōchā ⁊ cōteri intrare nō audet: obser
uat igit̃ donec ostreū ad radiū solis delectatū aperit ꝯchā:
⁊ tūc lapidē anteriori manu que bifurcata est intra ꝯchā po
nēs ꝯcludi cōchā nō permittit: ⁊ tūc ostreum depascit̃.

¶ Cocodrillus ē de aquaticis ⁊ est in figura lacerte per oīa
nisi ꝙ caudā nō hꝫ adeo rotūdā ⁊ pinnas hꝫ in cauda ⁊ extē
dit̃ vsqꝫ ad longitudinē viginti cubitoꝝ quādo perfecte est
quātitatis: sed ego duos vidi de sexdecim cubitis vnū ⁊ al
terū de decem ⁊ octo: pellis eius rugosa est ⁊ adeo firma ꝙ
ea quasi clypeo cōmunit̃ de nocte. in aq̄ manet: de die ꝑpter
pastū egredit̃ ad terrā: ⁊ ꝑpter breuitatē pedū est pigrum.
Rictus oris eius est vsqꝫ ad loca auriuꝫ si aures haberet: ⁊
dentes eius fortissimi sunt: ⁊ lingua caret: ⁊ cum sint multa
genera cocodrilloꝝ omnia mouent mandibulā inferiorem
ꝑter tenchea: ⁊ ideo hoc aīal est fortissimi morsus: adeo ia-
cet imobile ad solē ꝙ videt̃ eē mortuū: ⁊ tūc magno hyatu
os aperit ⁊ auicule veniētes purgāt ei dētes: q̄s ēt os ꝯclu-
dens deglutit: oībus aīalibus insidiatur: maxime tamē bu
balis. Et ecōuerso cocodrillū bubalus conculcat in harena
hoiem etiā cū pōt interficit: sed eundē postea vt dicūt qui-
dam deplangit. De stercoribus eius meretrices faciūt vn
guentū quo rugas faciei extendūt: sed lota facies deterius
in pristinas conuertitur rugas: he belue in Nilo flumine et
alijs quibusdam fluminibus ⁊ in Indie fluminibus habi-
tant: ⁊ satiate piscibus quasi somnolenter caput ingerunt ri
pis. Auis autem que sibi dētes purgat ⁊ quā aliquādo glu-
tit crochilos grece: latine regulus dicit̃: homines quidā vt
dicit Plinius in insula nili vocati parui corpore artem no
uerunt qua in natantes super dorsuꝫ beluarū insiliūt: ⁊ eas
lignis in os ligatis frenatas ducunt ad ripā captiuas: ⁊ co-
gunt aliquando euomere predā recenter acceptam.

¶ Cahab aīal est marinū paruos habēs pedes respectu cor
poris sui: vnū tamen hꝫ longū quo loco manus vtitur ⁊ per
ipsum porrigit cibū ori suo ⁊ eradicat herbas. Pedes aūt
eius creati sunt de cartilagine ⁊ formati ad modum pedis
vituli: hoc animal spirat ⁊ cum spiritū emittit redit ad ae-
rem ⁊ eijcit aquam sicut delphinus ⁊ cetus.

¶ Cricos aīal esse dicūt qd̄ pedē sinistrū hꝫ magnū ⁊ longū.
Dextrū aūt hꝫ valde paruū: coriū testeū molle nigrū inter-
positis rubeis maculis: tēpore sereni aeris absolutū ambu
lat: ⁊ tūc totū corpus ei⁹ innitit̃ pedi sinistro ⁊ alium post se
trahit. Cū aūt nubilus aer est imobile adheret lapidibus:
hoc etiam animal cuicūqꝫ etiam alij animali inheserit vix
auelli potest ab ipso.

¶ Celethi sicut in antehabitis diximus genus est animalis
multas sub se continens species. Est autem primo ouans:
⁊ postea pariens quod formatur in speciem parientis. Est
autem animal propter pondus capitis grauiter dormiens
ita vt manu capi possit dum dormit.

¶ Chylon aīal dicūt marinū qd̄ nō comedit: sed ad moduꝫ
suggētis pascit̃ humiditate viscosa: ⁊ ideo nihil in ventre
eius inuenitur.

¶ Canes marini sunt hirsuti sicut canes lucētib⁹ oculis ⁊ pe
dibus breuib⁹ anterius: sed retro pelle stricta ⁊ tenui ma-
gis ad gubernaculū caude formata q̄ꝫ ad pedes ⁊ est valde
debilis incessus ⁊ mordax valde ⁊ insequit̃ pisces magnos
pisces mordens ⁊ occidens: ⁊ venatur gregatim cuꝫ multis
de genere suo ⁊ multos in vnum locum coagitat pisces.

¶ Ceruleū cū nomine ⁊ re cerulei coloris animal est aqua-
ticū quod ganges fluuius nutrit: ⁊ habet bracchia duo lon
gitudinis cubiti vnius valde seua: quibus ad portum flu-
minis magnas bestias rapit ⁊ trahit in profundum. In no
stris autem aquis hoc animal nunc inuenitur.

Draco maris vt dicit Plinius ingens est be-
stia ad modū serpētis formata: sed pinnas hꝫ
qbus vtit̃ ad natādū ⁊ impetu vno multa ma
ris spatia pernatās magnitudine viriū suaꝝ.
Est āt bestia venenosa: ⁊ quousqꝫ momorde
rit pisces vel alia aīalia moriunt̃: per rhete pi
scatoꝝ ad littus trahit̃: subito foueā facit in harenis vt ab-
scondat̃. Cinis aūt ossiū eius sanat dentium dolores.

¶ Delphinoꝝ in mari multa sunt gña. hoc aūt qd̄ frequen-
tius videt̃ in mari animal est nigre pellis caput habēs bre-
ue ⁊ dentes in ore continuos sicut sunt molares dentes por-
ci ⁊ diligit homines: diligit etiaꝫ id quod est sue speciei: ita
ꝙ pullis eius ambulātibus gregatim duo custodes delphi
ni magni ponunt̃: ⁊ siquid de specie sua mortuuꝫ fuerit alij
custodiunt ipsum ne ab alijs piscibus deuoret̃ donec ipsuꝫ
mare eiecerit. In mari magno quod Italiam duobus tan-
git lateribus piscatoribus ad piscandum ad mare euntib⁹
delphinorum grex cōgregatus vadit cum eis ⁊ in mari per
modum corone cingunt pisces ⁊ coartant ad retia propel-
lendo: ab italicis enim delphinus nō comedit̃: nec eum pi-
scatores venātur: sed potius de captis piscibus delphinis
dant aliquam portionem: ⁊ hos delphinos italici tum be-
rellos vocant: eo ꝙ tumbantes ante naues aquaꝫ euomūt.
hoc animal tempestatis tempore de fundo fugiens ad su-
perficiem futuram nuntiat tempestatem. Est aūt vt dicunt
magne etatis: ita ꝙ compertum esse dicūt aliquod cui am-
putata fuit cauda centū annis ⁊ ampli⁹ vixisse: sed post de-
cem mēses coit ⁊ coit⁹ eius est velox: eo ꝙ testiculos ⁊ vere-
trū hꝫ iterius: ⁊ femina resupinata sub mare per vuluā que
est sicut vulua balene ⁊ mulieris accipit semē. hoc aīal gau-
det musicis: ita ꝙ Arionez quēdā citharedum qui cithara

cantauerat in mare proiectuz excipientes delphini impule-
runt ⁊ detulerũt ad litt⁹: alio tẽpore cũ Carie rex delphinũ
quẽdã magnũ cepisset multitudo magna delphinoꝝ captuz
ad littus ꝓsecuta est delphinũ ad modũ plãgẽtiũ se haben-
tiũ: qđ Carie rex vidẽs captũ ꝓcepit absolui delphinũ quẽ
cetus delphinoꝝ quasi tripudio recipiẽs abduxit a littore.
Dicũt ẽt ꝙ cadẽs in mari si delphini comestas in se habue
rit carnes a delphinis deuorat̃ si ꝑsentes sint. Si aũt nõ co-
mederit carnes delphini ẽt mortu⁹ ⁊ necat⁹ reuehit̃ ad lit-
tus. Sub Augusto principe dicũt puerũ cibasse delphinuz:
ita ꝙ tãdẽ de manu ei⁹ cibũ sumpsit ⁊ tãdẽ in dorso exceptũ
puerũ per mare vexit quo voluit ⁊ reuexit ad littus: ⁊ tãdez
cũ mortuus puer in littore maris vt solebat nõ compareret
ex dolore fert̃ ⁊ mortuũ esse delphinuz. Illi penitus simile
fert̃ in mari ciuitatis hyponensis in Africa accidisse ⁊ iuxta
vrbem nõ lõge aliũ puerũ hananũ nomine simile quid cum
delphino perfecisse: sicut in Persaruz scribit̃ hystorijs. In
nostro aũt mari Germanie adiacenti delphini capiunt̃ et
comedunt̃: ⁊ ideo fugiunt homines. Est aũt aliud delphi-
noꝝ genus de quo narrant ꝙ hz os in medio sui corporis ⁊
tante est celeritatis ꝙ nihil ipsuz marinoꝝ euaderet nisi ꝙ
capit predã ꝯuersam: ita ꝙ ab inferiori os supra ꝯuertit: et
tũc pisces fugere possunt: ⁊ hoc genus odit pullos suos: ita
ꝙ masculus deuoraret eos nisi femina eos occultaret: ma-
ter eni occultat pullos ⁊ secũ ducit ad cõpletionẽ: ⁊ postq̃z cõ
pleti sunt ita odire eos incipit ꝙ cuz mare deuoraret eos si
se ꝓprijs virib⁹ nõ defenderent. Aliud iterum delphinorũ
genus quidam dicunt esse in Nilo cristata ad moduz serre
habens dorsa spinis incidẽtibus: ⁊ hoc genus cocodrillis
natantibus se supponit: ⁊ vẽtres coꝝ molles crista dorsi in-
cidit ⁊ cocodrillum perimit.

¶ Dies est piscis qui eodem die orit̃ ⁊ complet̃ ⁊ morit̃ ⁊ hz
duos pedes ⁊ duas alas pinales: qdã tñ dicũt ꝙ diutius vi
uit ab ortu: sz dicũt ꝙ post cõplemẽtũ nõ viuit nisi die vna.

¶ Dentrix vel peagrus piscis est qui ex re nomẽ hz. Mltos
eni dentes hz ⁊ magnos qbus grassat̃ in ostrea: hunc piscẽ
moderni dentatũ vocãt ⁊ hz dentes ante superius ⁊ inferi⁹
equales fere ad modũ dentiũ homines qui incisores vocã
tur dispositos: sed inferiorẽ mandibulaz hz ex duob⁹ ossib⁹
cõpositã sicut ⁊ homo: ⁊ est piscis squamosus non magnus
plus q̃z palmi habens q̃titatez: ⁊ est in figura piscis qui bo
nachus vocat̃ nisi ꝙ caput nõ hz adeo spissum ⁊ est latioris
corporis aliquantulum ⁊ abundant in mari apulico ⁊ Sici
lie ⁊ iuxta Romam.

E Quus maris est aĩal marinuz cuius anterius
est in forma equi ⁊ posterius desinit in piscem
⁊ est pugnax aĩal ꝯtra multa marinoꝝ: ⁊ cibus
ei⁹ est pisces: sz hoiez timet multũ ⁊ extra aquã
nihil põt: statim enim morit̃ ab aq̃ extractuz.

¶ Equus nili aĩal aquaticũ est đ nã ⁊ genere
cocodrilloꝝ: crura eni ⁊ dẽtes hz sicut cocodrillus ⁊ sũt mul
to maiora. Est aũt aĩal crudelissimũ ⁊ hominibus occiden
dis ⁊ nauibus subuertẽdis cupidissimũ. Uno eniz pede in
terra defixo alterũ imittit naui ⁊ in ĩpetu vel subuertit eam
vel lacerat: nec capi de facili põt nisi cathenis reticulatis: ⁊
cum capitur non nisi malleis ferreis occiditur: cutem eniz
habet spissam fere ad cubitum ⁊ est fortissima.

¶ Equus fluminis dicit̃ esse aĩal aquaticũ in partibus no-
stris in terra ⁊ in aqua valẽs. Habet aũt crines vt equus:
sed pedes fissos cuz vngulis vt vacca ⁊ est sublimis faciei:
caudã hz vt porcus ⁊ hinnit vt equus: ⁊ est valde grossi co-
rij. Magnitudo aũt eius est vt asini.

¶ Exposita vt dicit Plinius bestia est in maris illa parte q̃
in iudea ioppea attingit aliqñ ĩuẽta q̃ multos ⁊ lõgissimos
hz dentes ⁊ pinguedinẽ quique cubitoꝝ ⁊ est de gñe cetoꝝ.

¶ Helcus est vitulus marin⁹ de quo in ꝑhabitis libris mul
ta diximus. Habet aũt pellẽ pilosaz albis nigrisq̄z maculis
distinctã. hoc aĩal parit in terra ⁊ lactãdo mãmis nutrit ca-
tulos: nec ante duodecim dies ducit eos ad mare ⁊ difficul
ter iterficit̃ nisi ictus in caput in locum cerebri vibret̃: in so-
mno ita alte stertit ꝙ stertitio mugit⁹ esse videt̃. Grauissi-
mo eni somno inter oĩa deprimit̃ aĩalia: vnde pinne ei⁹ de-
xtre qb⁹ ad natãdũ vtit̃ dicunt̃ eẽ somnifere si timpori ho-
minis supponat̃. Hui⁹ aĩalis pili ĩ corio excoriato vbicũq̄z
fuerint cõpositione ⁊ erectione ĩdicãt fluxũ ⁊ refluxum ma-
ris: ⁊ hoc faciunt coria etiã alioꝝ marinoꝝ que pilosa sunt.

¶ Eschynus de genere est cãcroꝝ semipedalis lõgitudinis:
circa coronã sunt cãdidi: aculeos quosdã pro pedib⁹ habẽ-
tes ⁊ ora in medio corpore ⁊ sũt colore quasi vitrei ⁊ pene in
scorpionis effigie: loco dentiũ in ore graues habentes acu-
leos: oua faciũt qnque numero ⁊ sunt amarissima. Est aũt
venenosus nec comedi põt nisi totũ dissoluat comedẽtem.
Hic piscis prenuntiat tempestates: sentiens enim materiã
ventoꝝ eleuari de fundo rapit lapidem stabiliens se ad ip-
sum sicut ad anchoram: ⁊ cum hunc lapidem eschynũ tra-
here vident: naute etiam ipsi anchoris figunt naues. Hic
piscis eschynus est de quo in precedẽtibus diximus ꝙ de-
tinet nauim: subtus enim adherens naui ducentorum vel
amplius pedum cum omnibus armamentis suis detinet
eschynus contra quemlibet vẽtorum impulsum: ita ꝙ mo-
ueri nequit arte aliqua vel violentia.

¶ Ezox piscis est quem quidã lahsen vocãt. Quidam autez
magnum piscẽ Danubij ⁊ quarũdam aquarũ Danubiuz
influentiũ quẽ vngari ⁊ alamanni husonem vocant aut aso
cem. Ille igit̃ qui lahse vocat̃ figurã ⁊ colorem habet salmo
nis nisi ꝙ inferiorem mandibulam ad superius habet re-
curuam sicut rostrum aquile curuat̃ ad inferius: ⁊ tunc nõ
est longior q̃z superior: sed superiore foramine ad hoc para
to in se recipit inferiorem. Carnem aũt habet non adeo ru
beam neq̄z ita delectabilem sicut salmo.

¶ Huso est piscis nõ squamosus in figura sturionis: sed est
pellis albe ⁊ lenis absq̄z omni squama ⁊ spina: ⁊ inuenitur in
lõgitudine vigintiquatuor pedũ quãdo perfectus est: ⁊ mi-
nor inuenit̃ ꝫm ꝙ etate deficit: nullum os penitus hz nisi in
capite loco spine dorsi vbi cartilago est que habet foramen
magnũ vacuuz sicut terebello sit perforatũ a capite vsq̄z ad
caudã: ⁊ nõ sunt spine in corpore eius alique: sed pine eius
cõiungunt̃ cartilagini: caro eius est in sapore carnis vituli
in dorso: in ventre est in sapore carnis porcine: ⁊ habet adi
pem intermixtũ pinguedini sicut porcus: hũc piscem sturio
confricando se ad eum agitat: ita ꝙ sepe simul capiunt̃: nec
in alijs aquis inuenitur nisi in his que dicte sunt.

¶ Ericius est piscis maris habens caput ⁊ os inferius ⁊ ext
tum superfluitatuz superius ꝯtra alioꝝ dispositionẽ aĩaliũ:
suis spinis vtit̃ pro pedibus ⁊ ceteris piscibus est horrori:
⁊ sicut dicit Plinius carnes hz rubeas sicut minium.

¶ Erochymus piscis est in arcadia vt dicit Plinius vel po
tius animal aquaticum quod propter somnũ de aqua exit
ad siccum: nec viuere potest sine somno.

¶ Eracloydes vt dicit Theophrastus pisces sunt in ponto
circa eracliaz morantes. hic piscis multum sequitur aquã
dulcem: ita ꝙ terram scindens de aqua transit ad aquaz et
aliqñ in cauernis latitat vbi ãnes sub terra ꝯfluẽ ĩuenerit.

F Oca bos est marinus ⁊ est fortissimuz aĩal in
genere suo oppugnãs oĩa sue spẽi aĩalia: ita ꝙ
ẽt feminã suã interficit: ⁊ alij se ꝯiungẽs iterũ
illã interficit ⁊ sic successiue ꝯiungit̃ multis do
nec morit̃ per se vel interficit̃ ab aliq̃ femina-
rũ: filios etiã interficit nisi seipsos defendant.
Uiuit enim preda: ⁊ ideo oppugnat compredatores.

¶ Fastaleon animal est marinum nõ impugnans aliqđ aĩal
eo ꝙ carnes non comedit: sed tñ herbis vescitur.

C Onger vt dicit Plini⁹ est piscis magn⁹ atq̄z
robustus que inimicitias hz ⁊ bella cũ mure-
na ⁊ polypo ⁊ alijs piscibus: ⁊ intãtũ fortis est
ꝙ polypũ durum laceret dentibus suis.

¶ Gobio paru⁹ est pisciculus forma fere ro-
tũda squamis albis interpositis maculis ni-
gris depict⁹. hic sanus est in fundo harenoso. In estate q-
dam dicunt ꝙ vermiculis quos in ventre gestat vitiatur.

¶ Gramon piscem quidam dicunt marinuz qui preter dis-
positionem piscium oculum vnum hz in suppremo capitis
quem semper habet apertum vt insidias precaueat.

¶ Galalca animal est marinum vt dicunt quod extra mo-
rem omniũ animalium sentiens in vtero viuere fetus vio-
lenter extrahit eos: ⁊ si satis maturi sunt lactat ⁊ nutrit. Si
autem immaturi sunt reponit in vterum ⁊ fouet donec ad
maturitatem formentur.

¶ Barcanē aīal dñt fluuiale cuiꝰ femina vagabūde discur/
rens nec sollicitaꝛ: sed negligit partum. Mas aūt stat circa
eos quos femina ꝑneglexit: ⁊ edificat etiā in gyro circa eos
lignis ne pateat inimicis piscibus accessus ⁊ tunc aliquādo
extra aquā vociferat fortiter vt aduersantia terreātur sibi
animalia: ⁊ sic in tali sollicitudine cadit in tertia zelo defen/
dende prolis non tam fortitudine ꝗ̄ animositate.

¶ Gladius est piscis quē nostrates militē vocāt. Est hic pi/
scis pellē habēs delphini ⁊ figurā sturionis nisi ꝙ pellis pla
na est nō aspera: ⁊ vbi finiꝛ ad caudā paulatim terminaꝛ in
gracilitatē: sed statim ꝗ̄si absciso corpori infigiꝛ cauda lata
⁊ bifurcata. Diciꝛ aūt gladiꝰ: qꝛ nasus eiꝰ lōgus est plus ꝗ̄
ad lōgitudinē cubiti ⁊ dimidij: ⁊ directe hꝫ acumē ⁊ figuraꝫ
gladij ⁊ ē de suba nigra q̄ durior ē ꝗ̄ cornu ⁊ mollior ꝗ̄ os.
Sub naso aūt nō hꝫ os ad suggēdū vt sturio: ſꝫ ad comedē
dū vt salmo: ⁊ inferius mētū eius est triāgulūꝫ ⁊ dentatuꝫ.
Cum gladio aūt occidit pisces ⁊ vt dicunt perforat naues:
hūc piscē vidi mortuū itegrū ⁊ manibꝰ ꝯtrectaui: hic piscis
valde est pinguis adipē habēs in dorso sicut porcus.

Ipodromus belua est aquatica vt dicit Pli/
nius quā cū ꝗnque cocodrillis scaurus roma/
nis lusibꝰ intulit: hic in Nilo flumine vsus eq
noctialē habitat ⁊ in India ꝑcipue inueniꝛ. In
terra aūt nasciꝛ ⁊ i terra ⁊ in aq̄tica eq̄lr valet.
Est aūt aliqñ maior elephāte. Hēt aūt rostrū
resupinatū: vngues bifidos vt bos: caudā tortuosaꝫ dētes
prurigineos adūcos apro dētibus siles: dorso vō ⁊ hinitu
est sicut equus. Noctibꝰ depascit segetes ⁊ ad ipsas ꝑgit re/
trograde vt vestigia occultet ne sibi reuertēti pareꝛ isidie
venatorꝝ: hec bestia cū multo vadit grege ⁊ harūdines recē
ter cesas auidissime petit vel aculeos spinarū. In talibꝰ .n.
ita diu volutaꝛ donec vulnereꝛ in q̄dā sui pedis vena: cuiꝰ
sanguinatione macerari appetit: libētius enim pre ceteris
partibꝰ in pede plagā recipit ⁊ hāc receptā diligēter curat.
hec bestia dorso ē ipenetrabilis nisi forte cū aq̄ madet: ex cu
te huiꝰ bestie haste tornanꝛ: qꝛ valde spissa ē vt dic̄ Piliniꝰ.

¶ Irundo maris piscis est simillimus volucri hirūdini. Est
aūt piscis in aqua natās: ⁊ tamen alis aliquando eleuaꝛ ad
aeris amena: sed non diu volat nisi recidat in aquam.

Alaoꝫ piscis est maris cui ꝯtra morē aliorꝝ pisciū
qui omnes pluuijs impinguanꝛ aqua pluuie est
k exitialis: multa enim pluuia descendente cecaꝛ: ⁊
postea moriꝛ cibum nō valens inuenire.

¶ Kyloꝫ est de gñe ostreorꝝ ⁊ applicaꝛ lapidibꝰ: te
sta eiꝰ est vt testa vasis: ſꝫ est aspera multū. Creatio aūt cor
poris eiꝰ est sicut ex carne. Sētit aūt oē qꝺ appropiquat ei: ⁊
est solutꝰ anteriꝰ vbi hꝫ duos pedes qbꝰ vt manibꝰ appꝛhē/
dit pisces sup se trāseūtes qbꝰ pōt ꝑualē: ⁊ si trāsierit aliqs i
quē nō pōt timēs stati se ꝯ̄hit ad lapidē. Posterioribꝰ āt pe
dibꝰ lapidi adheret ⁊ orificiū eiꝰ est in medio corporis eiꝰ.
Est aūt hoc genus ostrei duorꝝ modorꝝ: vnū q̄dē paruū qꝺ
est salubre ꝑcipue qñ exiccaꝛ humiditas eius: ⁊ ideo venan
tur ipm hoies in hyeme: ⁊ sale infusum comedunt in estate
cōtra calorē. Alterū aūt est magnū ⁊ albedine distractum: ⁊
hoc est pestilens ⁊ dissoluit se comedentem.

¶ Kokꝫ est vitulus marinus ⁊ de hoc iaꝫ superius diximus
ꝙ vocatur latine helcus: ⁊ de anathomia huius animalis
sufficit qꝺ in libris ꝑcedētibꝰ dictū est nec opꝫ hic repetere.

¶ Kykon est animal cui contra oēm aliorꝝ dispositioneꝫ aīa/
lium epar est in sinistro ⁊ splen in dextro positum.

¶ Karabo est idē ꝙ locusta: maris figurā hñs charaban flu/
uialis: ſꝫ ꝗ̄ntitas eiꝰ est magna valde. hoc aīal gregatiꝫ se cō
gregās ⁊ acies ordinās pugnat cū alijs aciebus generis sui
ꝓ pascuis vel pullis vel feminis. Lutum aūt ⁊ herbulas co
medit: ⁊ iō cū finditꝛ multū de luto inueniꝛ de corpore suo.

Uligo aīal est marinū qꝺ squamosuꝫ est ⁊ ꝓ/
funda equoris sectaꝛ vt piscis: ⁊ cuꝫ squamis
hꝫ pēnas: ⁊ per illas eleuaꝛ in aere vt auis: ſꝫ
nō diu volat: qꝛ vētos nō sustinens recidit ad
aquas quādo ventum senserit.

¶ Ludolatra vt dicūt aīal est marinuꝫ q̄tuor
habens alas duas in facie ⁊ duas in dorso: quibus magna
velocitate fertur in omnem quem voluerit locum.

¶ Lolligenes pisces sūt vt dicit Piliniꝰ iuxta Mauritaniā
nō lōge a Lixo flumine in occeano morātes: hi sunt lōgitu/
dinis ꝗnque cubitorꝝ: ⁊ natātes sepe efferunt se extra aquā
sicut sagitte volātes: ⁊ aliqñ in tāto numero ꝙ naues duiā/
tes demergunt. hic piscis hꝫ anterius duos pedes: quibus
cibuꝫ ad os porrigit sicut locusta: aliqꝺ genus istius piscis
est asperrimū: ⁊ pugnax ⁊ aciebus cōgregatis congreditur:
sicut charabo habens caput inter pedes ⁊ ventrem.

¶ Locusta maris est que grece charabo vocaꝛ: ⁊ sicut alij gā
bari latet mensibꝰ ꝗnque in hyeme: ⁊ he in vere ⁊ in autūno
pinguescūt. cornibus pugnāt que erecta ꝑferunt secure: duꝫ
timēt inclinant ad latera: per acies ꝯgrediunꝛ vt diximus:
polypum tātū timent: ꝙ iuxta ipsum positi moriunꝛ.

¶ Lepus marinꝰ est multiplex: qdā .n. hirsute pellis pilo du
ro est in mari idico vt dicit Piliniꝰ adeo venenosus: vt in
solo attractu vomitū ⁊ dissolutionē stomachi iducat: in nrō
āt mari ē nō ita venenosus huic pisci similibusqꝫ ⁊ alijs ad/
uersaꝛ piscis venenosissimꝰ: q pastinata vocaꝛ: ꝑforat .n. hic
piscis alios vt ferro malo veneni: ⁊ intātū fugiunt eū pisces
alij: ꝙ a radicibꝰ arborꝝ infigunꝛ: eo ꝙ nō sit remediū scitū
ꝯtra morsuꝫ eiꝰ. Est aūt aliꝰ lepꝰ q capite lepori similis est:
reliquo corpore piscis est ⁊ ille bonus est rubicūde pellis et
dure ⁊ indigestibilis carnis: ⁊ diciꝛ ꝙ leprā generat: ⁊ hunc
gornellū ꝯsueuimus appellare. Et hꝫ post caput q̄tuor pin/
nas: duas quarū motꝰ est ſm longitudinē piscis: ⁊ ille sunt
lōge sicut aures leporis: ⁊ duas quaruꝫ motꝰ est a dorso ad
vētrē ſm ꝓfunditatē piscis qbus se eleuat ante ꝓpter pon
dus sui capitis respectu alterius partis corporis sui.

¶ Lucius piscis notus est dulcis aque: rostro lōgo ⁊ magni
rictus ⁊ fauces habēs vndiqꝫ dētibꝰ plenas: huiꝰ cibꝰ sunt
pisces: etiā illis qui sunt sui generis nō parcēs: stomachuꝫ
hꝫ ita gutturi ꝯtinuatū ꝙ aliqñ eijcit eū auiditate glutiēdi
piscē. Quos aūt ceperit pisces capite iterius verso digerit:
⁊ aliqñ paruū seipso breuiorē glutit pisceꝫ: ⁊ tunc capite inte/
rius verso ⁊ aliquāta parte extra os dependente paulatim
digerit: ⁊ attrahit partes piscis ſm longitudinem donec to
tum digesserit: femina huius piscis cū oua spargit multum
ad originē aquarū ascendit ꝓpter dulcedinē aquarum: que
ꝯuenit ouis imperfectis que in aquā ꝓiecta incrementum
debēt accipere. Si tamē aliquādo piscē aspere squame in/
ueniat ⁊ acute spine sicut est porca hūc apprehēso capite de/
uorat: sed si per caudā apprehenderit glutire non pōt: eo ꝙ
tunc ⁊ squama ⁊ spine in ꝯtrariū disposite impediāt: ego tñ
vidi ⁊ ꝯsideraui ꝙ cū piscem capit primo in ore per trāsuer
sum dentibus perforatum diu portat ⁊ tunc mortuū glutit.

Urene sunt pisces noti similes serpētibus in
anteriori corporis. sed a medio corporis vsqꝫ
ad finē similes sūt anguillis: ⁊ ab illo loco vsqꝫ
in finē caude totū corpus per latera circūposi
tū est pinulis. Os aūt hñt ad suggēdū humi/
ditates ⁊ nō ad masticādū: ⁊ iō falsuꝫ est ꝙ dē
tes extra os hēat sicut charabo ⁊ gambarus: falsuꝫ ēt est ꝙ
nō sit nisi murena femina: ⁊ ꝙ a serpēte ꝯcipiat: ⁊ ꝙ serpēs
euocet eā de aqs sibilo ⁊ tūc euomat venenū ⁊ coeat cuꝫ ea/
dē. Cum .n. totus humor nālis serpētis venenū sit sicut nō
pōt euomere nālē sibi humorē: ita nō pōt euomere venenū
nec murena extra aquā viuere pōt: sed serpens viuit in aq̄:
⁊ iō fabula est ꝙ diciꝛ. hic piscis murena est in aquis Gal/
lie ⁊ Germanie: sed in Germania oriētali inueniunꝛ tria
genera murenarꝝ: vnū q̄dē valde paruū in Danubio quasi
calami quātitatem ⁊ palmi longitudinē nō excedens. Alte/
rū aūt maius illo inueniꝛ in aquis septētrionalibꝰ qꝺ est lō
gitudinis pedis ⁊ dimidij ad plus ⁊ hꝫ nouē guttas in cor/
pore iuxta caput ex vtroqꝫ latere: ⁊ ideo ab incolis nouem
oculi vocaꝛ. Tertiū est magnū ad spissitudinē bracchij ho/
minis ⁊ ad longitudinem cubiti vel amplius: ⁊ non hꝫ ocu/
los. Hic piscis dulcis. nō aūt sanus est: ⁊ cum comediꝛ cali
dis speciebꝰ est cōdiendus ⁊ forti vino. hic piscis spinas nō
hꝫ: sed cartilaginem loco spine dorsi. Est aūt equalis valde
corporis. ⁊ ideo diu viuit in partes diuisus.

Totus humor serpētis est venenū ⁊ iō non pōt venenum euomere.

¶ Mugilus est piscis derisibilis: eo ꝙ capite absconso totū
corpus putat latere: in hoc conuenientiam habens cum asi
no. Est autem piscis velox in fluminibus estate concors cū
lucio propter cibi abundantiam: hyeme vō propter eiusdeꝫ
defectum pugnans cum eodem.

¶ Margarite sunt de gñe ostreoꝝ ⁊ dure teste ⁊ habitant in ꝯchis que colorẽ habẽt margarite. hec ostrea ad littus ve-niẽtia rorẽ celi accipiũt: ⁊ si ros matutinus lucidus sit ⁊ cor-pus ostrei bene defecatũ vigorosam ⁊ electã ex hoc cõcipit margaritã: ⁊ format bene rotũdã que splẽdẽti albedine psu-sa est sicut clare lune color. Si aũt ros sit vespertinus ⁊ tp̃s nubiũ ⁊ corp⁹ ostrei defectũ ⁊ nõ purgatũ turbidã cõcipit ⁊ format margaritã: nec inuẽtũ est hactenus in põdere exces-sisse dimidiã vnciã. Uniones iõ vocant margarite: qꝛ due simul inueniunt̃ ad plus: vna tñ plerũqꝫ inuenit̃. Si ostreũ dũ ꝯceptã tenet margaritã in timore fuerit ex fulmine vel grãdine vel alia de cã margarita a rotũditate quasi depri-mit̃: ⁊ coloris sui spẽm amittit: ⁊ primuꝫ mollis est in aqua postea durescit in lapidẽ. Per turmas ostrea ad rorẽ hau-riendũ egrediunt̃. Margarite in aceto posite resoluunt̃ et mollescũt. Apud nos tripliciter inueniunt̃: aliqñ enim in cõ-iunctione cõcharum inueniunt̃: aliqñ in ipsis ostreis: aliqñ inter lapides sub q̃bus ostrea delitescũt: que ab oriente ve-niunt sunt meliores. Cõtrite debilitati stomachi medẽtur ⁊ caliditatem augẽt portate ⁊ comeste ⁊ cor cõfortãt.

¶ Megaris est piscis maris vbi capit̃ nõ multũ reputatus cuꝫ tamẽ recẽs melioris sit saporis: sed tamẽ salsus lõgius defertur: vbi propter raritatem magis desiderat̃.

¶ Mullus piscis est quem Gallice mullectũ: Germani vo-cãt barderẽ: ⁊ est piscis lati capitis ĩ craneo ⁊ palmi ⁊ dimi-dij ⁊ dulcissime carnis: vnde dicit̃ mullus quasi mollis: qꝛ tener est ⁊ dulcis. Minuit aũt cibatus libidineꝫ ⁊ hebetat oculos: ⁊ qui sepe comedit eum piscem redolet: ⁊ si in vino hic piscis necet̃ hoc vinum bibitum aufert vini desideriũ: ⁊ hoc facit etiam anguilla in vino necata.

¶ Multipes piscis est q̃ Grece polypes vocat̃: eo ꝙ mltas hoc est octo hẽat tibias: ⁊ est sicut si octo serpẽtes ad vnum sint caput colligati: ⁊ est de gñe malachie: ⁊ de ipso in ante-cedentibus diximus ꝙ nidũ ꝯstruit de lignis: ⁊ in ipso spar-git oua coherentia sibi ad quãtitatẽ nucis: ⁊ postq̃ fouerit ea diuidunt̃ ⁊ fiunt multi parui polypi: femina hui⁹ piscis breuius hꝫ caput q̃ masculus: ⁊ cuꝫ fouet efficit̃ debilis: eo ꝙ nõ cibat̃. Hunc polypũ timet charabo qui est locusta ma-ris: eo ꝙ vincit eum astutia ⁊ vigore.

¶ Murices sunt ostrea q̃dã ꝯchilia: q̃ in ortu canis latẽt: in alijs certis ꝓdeũt tp̃ib⁹: hec ostrea in vena cãdida quã hñt hũorẽ gestãt p̃ciosuꝫ ad tincturã quẽ cũ mortue sunt ad tin-cturã nõ hñt: qꝛ vt dicit Plini⁹ cũ vita euomũt succũ. Mu-cian⁹ p̃bs testat̃ ꝙ cuꝫ nauis onusta pueris castrãdis iret ad regẽ Periẽdrũ: murices adherẽtes naui firerunt eaꝫ ⁊ stare fecerunt imobilem sicut nauẽ figere diximus eschinũ.

¶ Mus marin⁹ exit de aq̃ ⁊ faciẽs foueã ouat in terra ⁊ ope-rit ea: ⁊ post tricesimũ cũ exierit fet⁹ reuertens effodit ꝑtũ: ⁊ secũ ducit in aquã. Fet⁹ aũt primo est cec⁹ ⁊ post illuminat̃.

¶ Mulus piscis est quẽ nõ gignit nisi septẽtrionalis occea-nus in ea parte vbi vergit ad occidẽtẽ: ⁊ est multoꝝ modo-rũ: q̃dã.n. cibat̃ alga ⁊ ostreis ⁊ limo ⁊ ille nõ est ita nobilis. Quidã aũt cibat̃ his que in sereno in littoribus nascunt̃: et est varius ⁊ ille valde delicatus est ⁊ nobilis.

¶ Milago piscis est qui in signum letitie quotiens cessat tẽ-pestas euolat super vndas maris.

¶ Monoceros piscis est maris cornu vnũ in fronte gestãs: quo pisces ⁊ naues aliquas potest perforare: sed est animal pigrum: ita ꝙ ea que inuadit effugere possunt.

¶ Monachũ maris q̃dã dicũt piscem in mari britãnico ali-quotiẽs visum: est enim piscis in capitis craneo habẽs pel-lem albam: ⁊ circa eam est niger circulus sicut pili monachi recẽter rasi: sed os ⁊ mãdibulas hꝫ sicut piscis: hoc animal blãditur super mare eũtibus donec illiciat ⁊ in profundum demergat ⁊ saturetur de carnibus eorum.

Nereides vt dicit Plinius sunt marina sm̃ ali-quid formã humanã p̃tendẽtia: ⁊ cuꝫ mori opꝫ plangũt ⁊ eiulãt: ita ꝙ ab incolis audiunt̃.

¶ Naucilus vt dicit Plinius belua est maria valde mirabilis. hec.n. ĩ sup̃ficiẽ equoris ꝑue-nit ⁊ ibi se exonerat emissa ꝑ fistulã oĩ aqua vt facilius nauiget: postea duo prima retorquet bracchia ⁊ i-terea extendit membranam nimie tenuitatis. Ceteris aũt bracchijs subremigat: ⁊ ĩ medio se cauda gubernat: ⁊ sic ad auras liberas nauigat.

¶ Nasus piscis est in Danubio: ⁊ aquis in Danubiũ fluen-tibus: ⁊ est sicut monachus: sed magis tenuis ⁊ spissum hꝫ valde nasum.

Orcha vt dicit Plinius aial est marinũ ingẽs nullius figurã nisi imẽse carnis representãs: ⁊ hoc aial pugnat cũ balenis p̃gnãtib⁹ vl̃ focis: vel ẽt vitulis earũ acutissimis dẽtib⁹ ⁊ morsi-bus lacerãs eos. Ille aũt resistere nõ valentes ad pelagus ꝯfugiũt. Orche aũt se opponũt: et eas inuadunt aut cogunt: ita ꝙ illidunt se lapidib⁹: aut vr-gent se in vada arta in quibus infiguntur ⁊ moriuntur.

¶ Ostree vt dicit Plinius spẽs sunt ꝯcharũ q̃b⁹ cancri lapi-des inijciunt: ⁊ carnes eoꝝ deuorãt sicut superius dixim⁹.

Purpure vt dicit Plinius conche sunt marine plerũqꝫ septenis ãnis viuẽtes: que latẽt in ortu canis triginta dieb⁹. Uerno antẽ tẽpore: ⁊ per rorẽ haustũ liquorẽ p̃ciosuꝫ ore saliuat q̃si spu-mãdo: he ꝯche infra annũ debitã cõplẽt q̃ᷓtita-tẽ. ⁊ si ante annũ ad debitũ crescãt: humor quẽ ꝯcipiunt non valet: ⁊ iõ purpurarum leguli confringunt eis conchas impediendo ne crescant subito. Liquor quẽ emit-tunt est quo purpure regum tingunt̃. ⁊ hic est vt rosa nigre-scens: purpura feminina reddita mari conualescit ⁊ viuit. Fetidis autem odoribus delectatur ⁊ allicitur.

¶ Pyna sicr est ꝯcha: ⁊ dicit Plinius ꝙ he ꝯche pares am-bulãt mas ⁊ femina: sꝫ veritas se hꝫ ꝙ ĩ talib⁹ nõ ẽ mas ⁊ fe-mina neqꝫ ẽt coeũt: hec ꝯcha se ad ligiã aperit ⁊ ĩcauti pisci-culi itrãtes in eã past⁹ grã ꝯcludunt̃ ⁊ ꝯsumunt̃ pastu pyne.

Contra Plinium.

¶ Pungitius pisciculus est omniũ piscium minimus: qui lan-ceolas hꝫ duas vnã hinc ⁊ aliam inde in radicibus pinna-rum ventris. Mas huius piscis sub gutture rubeus est fe-mina caret rubedine: squamas nõ hꝫ: de quo piscatores di-cunt ꝙ per se generat̃ ⁊ generat omnes pisces alios: iducti per hoc experimentuꝫ ꝙ in lacunis nouis statim primo an-no inueniuntur: ⁊ post illos sequẽtibus annis omniũ alioꝝ piscium varietas absqꝫ piscium impositione.

¶ Pecten in mari est piscis rotũdus: hic piscis temperamẽ-tum diligit: ⁊ excellentes passiones in estu vel frigore nõ su-stinet: ⁊ vt dicit Plinius vngues eius sicut ossa lucẽt de no-cte: ⁊ hoc faciunt apud nos ossa piscis: qui dicit̃ muroica.

¶ Porcus marinus est piscis esibilis vt dicit Plinius por-co in magna parte similis. Capite eni similis est porco lin-guam vt porcus solutaꝫ habet. membra etiã interiora cor-poris ⁊ costas dispositas habet vt porcus: tota fere caro ei⁹ transit in pinguedinem ⁊ crassitudinem: voce tamen differt a porco: in dorso eius quedam spine sunt venenum effica-cissimum habentes: sed fel eorum est remediuꝫ cõtra pun-cturam spinarum illarum. hec animalia labore magno vi-ctum conquirunt. In fundo enim maris fodiunt terraꝫ si-cut porci: ⁊ ideo illi nõ sunt quos nos porcos consueuimus appellare: de quibus superius.

¶ Pauo maris est piscis collo ⁊ dorso optimis coloribus pi-ctus sicut pauo.

¶ Perna animal est marinum de genere concharũ ⁊ est cro-ceum valde magne quantitatis: ⁊ inter ipsas conchas exi-stens vescit̃ vellere fuluo ⁊ rutilo valde precioso: ⁊ fiunt in-de ornamenta vestium ⁊ peplorum preciosa.

¶ Pistris animal marinum est magnũ valde vt dicit Pli-nius in occeano gallias attingente aliquando inuentũ. hoc animal aliquando se effert supra mare in modum altissime columne vltra vela nauigantium apparens: ⁊ aquam ingẽ-tem spergit: ita ꝙ in pauorem vertit nauigantes.

¶ Plataniste vt dicit Plinius belue sũt marine que in Gã-ge fluuio Indie nascunt̃: ⁊ in mare veniũt ⁊ rostrum habẽt delphini: ⁊ caudã habẽt sexdeciꝫ cubitoꝝ lõgitudinis. His socie sunt belue quas stacias vocant bracchia bina haben-tes: quibus tanta inest fortitudo vt elephantes in aquã in-trantes infestent ⁊ eis promuscidas abrumpant.

¶ Polyp⁹ est aial marinũ qd̃ latine vocat̃ multipes de q̃ plu-rima dicta sũt: sꝫ hic Plini⁹ addit ꝙ tãtarũ viriũ aliqñ effi-cit̃ ꝙ hoiem rapit de naui: ⁊ duꝫ fouet oua sua q̃si de seipso camerã facit: cũ cõchis pugnat ⁊ ex lapide apprehenso vm-brã sibi faciẽs incaute inijcit cõche ⁊ sic cõclusionẽ interdi-

cit ⁊ deuorat ostreū. Cū ipso vt ab expertis audiui pugnat dentrix siue dentatus: ⁊ duꝫ extra foueā extrahere nō valet fluctuat dentatus ante os antri ac si sit mortuus qđ incautꝰ videns polypus ad eum extēdit vnum bracchiorꝫ vt attra-ctū deuoret qđ bracchiū subito mordet dentatus: polypus etiaꝫ quādo ex angustijs comedit bracchia sua ⁊ recrescūt ea: polypus etiam fugit fetida valde.

Rana marina est de aquatilibus habens cor-nua sub oculis: ⁊ spinas in cilijs ⁊ profundata in luto turbat ipsum: ⁊ pisces incautos corni-bus dictis ⁊ spinis confodit ⁊ deuorat.

¶ Rombꝰ est piscis in mari Italie ⁊ Grecie abundans ⁊ est de genere pectinis totus rotū-dus quasi circulus pinnulis circūpositus: ⁊ in parte nigra pi-ctus est rubeis vngulis ⁊ maculis: ⁊ illa superficies tota est plena spinis acutissimis: ⁊ recuruis aliquātulū anterius: ⁊ hic piscis piger est ad natādū ꝓpter sui corporis latitudinē. Demergit̄ aūt in fundo ⁊ turbat aquam ⁊ pisces qui acces-serint incautos cōfodit: ita ꝙ etiā velocissimū piscem mu-gilum in ventre habere inuenitur: hic piscis delicatus est: ⁊ tenere ⁊ dulcissime carnis.

¶ Rayche que rays gallice dicunt̄ pisces sunt de pectinū ge-nere rotundi. Ita ꝙ cubitū vel duos cubitos aliqū habent in latitudine: ⁊ tātūdē in longū: caudā habēt longā ⁊ in hac pinnulas acutas ad natandū: oculos horribiles: ⁊ os quasi in loco vētris turpissimū: carnes habēt duras ⁊ indigestibi-les: nec sunt appreciate in cibū nisi in locis vbi ipse piscis ra-rius inuenit̄: ibi enim ꝓpter raritatem desiderat̄.

Salmo piscis est taꝫ in mari ꝙ̄ in fluminibꝰ in-uentꝰ: sꝫ in stagnis nō inuenit̄. Optimū oīuꝫ pi-sciū antiqtꝰ dicit eē Plinꝰ ⁊ marie i aqtania. Nunc aūt melior eē ꝓbat̄ in Rheno: ⁊ p̄cipue in Colonia efficit̄ cubiti ⁊ dimidij vl̄ duorꝫ cu-bitorꝫ ⁊ spissitudinē accipit palmi ⁊ amplꝰ: pi-ger piscis est: sꝫ fortis: vbi obstaculū rhetis vel piscis inuenit caudā ad os applicās: ⁊ se in circulū iflectēs trāsilit: carnes hꝫ rubeas pigues ⁊ dulces: sꝫ multū satiātes ⁊ graues. Cor eiꝰ de corpe extractū diutissime oīuꝫ cordibꝰ aīaliū mouet̄.

¶ Sturio piscis notꝰ est quē antiq storā vocauerūt. Est aūt piscis lōgi nasi ⁊ magnꝰ ad lōgitudinē nouē pedū qū cōpletꝰ est: ⁊ est rotūdus in modū claui: ⁊ tres hꝫ dēticulorꝫ in pelle ꝓgētiū per corporis lōgitudinē: os hꝫ ad suggēduꝫ potius ꝙ̄ ad mādu candū: ⁊ iō in vētre eiꝰ nihil cibi inuenit̄ grossi: sed humor viscosus quē suggendo accipit: carnes hꝫ albas ⁊ dulces ⁊ nō hꝫ ossa nisi in capite: pinguedinē hꝫ croceaꝫ: ⁊ epar hꝫ magnum ⁊ adeo dulce ꝙ nisi felle suo temperet̄ p̄e dulcedine generat abominationem.

¶ Spongia marinorꝫ est que multorꝫ est generuꝫ sicut in an-tehabitis diximus: ⁊ ꝯueniūt cum aīalibus in motu cōtra-ctionis ⁊ dilatationis: ⁊ q̄daꝫ eorꝫ imobiles sunt a saxis: ⁊ si abrumpant̄ a radicibus recrescunt. Quedā aūt sunt mobi-les de loco ad locū. In aquis turbatis mellꝰ viuūt: ⁊ in pu-ris putrescūt: ⁊ cibant̄ limo ⁊ piscibus ⁊ ostreis.

¶ Scolopendra piscis maris est similis terrestri aīali quod centupes vocatur. hic hamo deuorata omnia que deuora-uerat euomit: ⁊ tunc hamo sequestrato resorbet.

¶ Stella piscis est in mari occidētali i figura stelle formatꝰ: cuius caro interius est mollis: extra autē est dura. De hoc dicit̄ ꝙ igneū in se calorē hꝫ: qr q̄cquid deuorauerit mox in ventre eius ita coctum inuenitur sicut bis coctus panis.

¶ Sumus est piscis miro mō sollicitus circa sobolē: femina enim in triduo ouationē cōplente: mas oua. l. custodit die-bus: ⁊ omne animal qđ appropinquauerit querit superare.

¶ Solaris est piscis qui sole in ripis fluminū se exponit libē-ter: caput hꝫ magnum: orificium latum: cutem nigram ⁊ lu-bricam sicut est cutis anguille: epar esibile ⁊ dulce: ⁊ crescit in longitudinem ⁊ vastitatem corporis cum diu vixerit: qr tardius ꝙ̄ ceteri pisces accipit incrementum.

¶ Scuatina piscis marinꝰ est quē Germani catulaꝫ maris vocāt: hic q̄nque pedes hꝫ i lōgū ⁊ caudā monopedalē. hic piscis in limo abscōdit̄: ⁊ iprouisos iterficit pisces. Cutē. n. hꝫ ita asperā vt ea cum sicca fuerit ligna ⁊ ebora polian̄t: pi-lus vero eius niger est ⁊ breuis similis aristis herbe fullonū: ⁊ adeo durus vt ferro ⁊ calibe vix possit incidi.

¶ Salpa piscis est marinus obscenus ⁊ vilis vt dicit Pli-nius. hic nūquā decoqui potest nisi prius fuste vel ferula sit fortissime contritus ⁊ verberatus.

¶ Sepia piscis est de gn̄e malachie notꝰ. Mas huiꝰ piscis variꝰ ⁊ nigrior est ⁊ ꝯstātioris carnis ꝙ̄ femina. Femina tri-dēte percussa: mas auxiliat̄ ei: sꝫ mare ꝑcusso femina fugit. Cū in timore ē piscis iste humorē nigruꝫ ex se effundēs aq̄ꝫ turbat: ⁊ hic humor vt dn̄t in lucerna positus si lumen in ea accēdat̄: facit circūstātes videri ethiopes: hi pisces bini na-tāt mas ⁊ femina ⁊ oī tp̄e ouāt: ⁊ femina oua fundente mas lac desup̄ spargit: oua eiꝰ dura sūt ⁊ cōplent̄ noctibꝰ. 40. Ce-teruꝫ multa in antehabitis de nā huius piscis dicta sunt: ⁊ ideo hec que dicta sunt sufficiant.

¶ Sparus piscis est marinꝰ a telo missibili rusticorꝫ ꝙ spar-git̄ qū iacit̄ sic dictꝰ: eo ꝙ habeat huius instrumēti figurā.

¶ Scorpio maris est aīal scorpioni simile: manū enim tollē-tis percutit: ⁊ dicūt quidā ꝙ si decē cācri colligati in maris locū aliquē ꝓiecti fuerint ad locū illū oēs scorpiones ꝯgre-gari. Ouat aūt in vere primo ⁊ secūdo iterū in autūno.

¶ Scaurus piscis delectabilis est: qui solus ruminat iter pi-sces. Hūc piscē dicit q̄dā nō multos ⁊ serratos dētes habe-re: ⁊ iō ruminatione indigere: sꝫ hec nō sit cā ruminationis. Dicūt etiā hunc Romā de longinquis partibus alatuꝫ in Tyberi esse multiplicatū. hic piscis fert̄ esse ingeniosus: ita ꝙ gurgustijs vel rheti captus cauda ꝑcutiēdo vimina am-pliat ⁊ vt exeat retrograde nitit̄: cuius conatū ore caudam trahens dicit̄ iuuare exterior scaurus si forte affuerit.

¶ Serra est marina belua ingens corpore pinnas habēs la-tissimas: ⁊ alas imanes: hec belua cum viderit naueꝫ veli-ficantem in pelago eleuatis alis in cōtrarium velificare cō-tendit: ⁊ cum forte triginta vel plus stadijs sic in vētum cō-tenderit lassa deficit ⁊ submissis alis pōdere proprio fertur in profundum ad locum vbi prius erat.

¶ Serra mior belua est marina vt dicit Plinius que caput habet cristatum durum: sicut serra dentatum ⁊ subtus na-tans nauibus secat easdem: vt intrante aqua mersis homi-nibus cadaueribus eorum satietur.

¶ Syrena s̄m fabulas poetarū mōstra sunt marina: sunt su-perius figurā mulieris lōgis mām̄is ⁊ depēdentibꝰ fetū la-ctātes facie horribili: crine lōgo ⁊ soluto: inferius vero aqui-linis pedibꝰ ⁊ superiꝰ alas habētia: ⁊ retro caudā squamo-sam qua regit̄ ad natādū: ⁊ apparētes fetꝰ exhibēt ⁊ sibilos q̄sdā dulces emittūt: qbꝰ audiētes soporāt: ⁊ soporatos di-laniāt: sꝫ sapiētes auribꝰ obturatis trāseūt: lagenas vacuas qbus syrene laudāt donec nauis pertranseat obijcientes.

¶ Scyllā similiter poete mōstrū marinū esse perhibēt in ma-ri qđ Italiā tangit sepius apparēs. hoc idem virginis figu-ram sepius habere dicunt: sed rictum oris maximum ⁊ dē-tes acutissimos: propter quod scylla hoc est caput canis ap-pellat̄. Uterū aūt hꝫ bestialē ⁊ caudā vt delphinus: ⁊ carni-bus delectat̄ ⁊ homini maxime dicit̄ esse inimicum.

¶ Scynti aīalia sunt aquatica in Nilo natantia cocodrillis similia: sed sunt multo minora ⁊ cōtractiora horū carnibus infecta: pocula vim veneni extinguūt. p̄renūtiāt etiā tempe-states antra sua intrātia: ⁊ ostium ab opposito venti illius qui flaturus est aperientia: ⁊ cauda villosa quā habent fo-ramen quod ad ventum respicit obturantia.

¶ Sturitus aīal est marinū mediū inter plātam ⁊ aīal qđ est sicut stella penthagonū rufi corij: ⁊ in medio hꝫ rimas qui-bus trahit nutrimentum: ⁊ ita excitat libidinem ꝙ sangui-nem eijcit per coitū: nec tn̄ ꝯcūbens adhuc coitu satiat̄: nec medicinā hꝫ libido: nisi per succū lactuce bibitū.

Testudines hꝫ Indicum mare ita latas testas habētes ꝙ hoībꝰ sufficiunt ad hospitia pauce earū in tecto posite. Aliqū etiā i testis illis na-uigat̄ iter isulas quasi in cymbis. He testudi-nes sic capiunt̄ vt dicit Plinius: in feruore. n. solis gaudētes toto dorso nō tecte natāt i ma-ris superficie donec ita exiccant̄ ꝙ mergi nō p̄nt: ⁊ tūc inui-te natant donec manibus accipiunt̄ videntiū. Dicūt etiaꝫ aliqui ꝙ nocte ad pastū testudines ille egrediuntur ⁊ satu-rate obdormiunt in superficie aque natantes: ⁊ tunc pluri-mis ob capturā cōgregatis tres adnatāt ad testudinē quo-rū duo apprehensam ꝯuertunt conchā: ita ꝙ in tergo iacet

ostreū: tertius aūt laqueū inijcit capiti vel mēbro qd̄ est loco colli ⁊ residui qui in littore stāt trahunt ipsum ad terrā. Testudo aūt hec magna sicut ⁊ parua dentes nō hʒ: sed rostri margines hʒ acutas: ita ꝙ superior mādibula eius claudit in iferiori sicut pixide: ⁊ dicit̄ tāta esse oris eius duritia vt etiā lapides cōminuat. Dicit etiā Plinius ꝙ hec aialia coeūt pecudū more: ⁊ ꝙ femine nō de facili coitū sustinēt donec masculus aduerse femine festucas i ore posuerit. In terrā egressa ouat ouis anseris similia: ⁊ facit cētū vel amplius: ⁊ illa fodit in terrā extra aquaʒ: ⁊ aliqñ pectore iacet noctibus: ⁊ ideo quidā dicunt ea visu fouere qd̄ tamē est falsuʒ. Fetus aūt anni spatio educunt ⁊ inducunt in aquā.

¶ Tygrius aial est marinū: hec bestia caudā hʒ latitudinis cubitoꝝ duoꝝ. Fetū facit in mari: ⁊ nunq̄ʒ in terra: in terrā tamē exit ad pastū: dextra ripā intrat ⁊ exit ad sinistrā: ⁊ hoc ꝯtingit: q2 oculo dextro melius videt q̄ʒ sinistro: flāte aquilone libentius exeunt q̄ʒ alio tēpore. Plinius dicit ꝙ naueʒ insequunt̄ curiositate videndi vela: ⁊ hec stupore tātū detinent̄ ꝙ tridente in eos iacto vix fugiant. In hyeme latent: vltra modū ipinguant̄: ita ꝙ tertio anno vel quarto plerūq̄ʒ moriantur. In Ethiopia tigri bestie sunt colore fusco: ⁊ duabus māmis a pectore dependentibus fetus lactātes vt dicit Solinus. Dicit etiā ꝙ tigris quideʒ in ponto nascit̄: eo ꝙ aquas ceteris maribus habet dulciores: ⁊ si flumina intrat dextro latere intrando sinistro exit.

¶ Testeū aial est marinū qd̄ pellis duritie testeum appellat̄. Hoc aūt adeo spissam ex maris salsedine ꝯtrahit pellem ⁊ durā: ꝙ calor nālis interius per poros respiraculuʒ habere nō valēs cā est infirmitatis aialis istius: ⁊ tunc petit aquas dulces: in quibus subtiliata pelle pristine restituit̄ sanitati qua potū aial iterū redit ad aquas maris in quibus pellis inspissatur: ⁊ sic sepe cōmutat seipsam: tamen ex mari non potat nisi aquas dulces que influūt mare: sicut olim in hac scientia probauimus per vas testeum in aqua positum.

¶ Tortuca maris est id quod vulgus militeʒ vocat nigerrima: ⁊ ē disposita sicut tortuca terrestris nisi ꝙ valde magna efficit̄: aliquādo enim octo cubitoꝝ inuenit̄: ⁊ scutum dorsi eius quinque cubitoꝝ: crura longa ⁊ digitos ⁊ vngues fortiores habet q̄ʒ leo: tres homines inuadere non formidat: sed si in dorsum ponat̄ inualida efficit̄: q2 surgere nō pōt.

¶ Torpedo piscis est quem stupefactorem in prehabitis libris nominauimus: hic in limo occultatus pisces accedentes corripit ⁊ deuorat: ⁊ tangentem q̄ʒtūcūq̄ʒ celeriter retrahit stupefacit: ita ꝙ vnus de socijs nostris extremitate digiti tm̄ pungens tetigit eum ⁊ infra dimidiū annū lotur͛is calidis ⁊ vnguentis vix a bracchio sensum refecit. Dicunt ēt Plinius ⁊ Isido. ꝙ hasta tactus stupefacit manū ⁊ aure flātes ab eodē stupefaciunt astātes. epar tm̄ hʒ tenerrimū.

¶ Trebius est piscis niger estate: cādidus in hyeme vt dicit Plinius: sed in occeano efficit̄ maior: ⁊ cū pedalis est pinguedinē hʒ qnque digitoꝝ que sale ꝯdita aurū ex aq̄s quā nis in ꝓfundissimos puteos deciderit extrahit: ⁊ de fundo facit fluctuare. Hic piscis ex alga nidum cōstruit: ⁊ in nido oua parit: ⁊ cum magnus est in occeano acutissimo rostro naues perforat.

¶ Truthe sunt pisces fluuiales in his torrentibus fluuijs qui cuʒ impetu ruunt de montibus: squamas ⁊ carnes rubeas habent in estate vt salmo: in hyeme sunt albescentes: ⁊ minus sapide: maculas i dorso hn̄t croceas ⁊ rufas ⁊ nigras.

¶ Tunallus piscis est qui ex flore nomen hʒ: tunum eni flos vocat̄. Est autē piscis marinus specie pulcher ⁊ sapidus ⁊ sicut flos fragrat ⁊ corpore odores bonos aspirat.

Vlpes marine pisces sunt vt dicit Plinius q hamum aliquādo glutiunt: sed attractuʒ vsq̄ʒ ad corde infirmiora absciduͭ: ⁊ ita nō capiunt̄.

¶ Vipere marine pisces pui sunt lōgitudinis cubitalis: cornu paruulū gestātes in fronte cuius ꝑcussio est mortifera: ⁊ iō piscatores huic pisci dum capitur caput amputāt ⁊ suffodiunt in harena: ⁊ aliud vsibus hominum in cibum reseruant.

[illegible] piscis vulgariter vocat̄ qui latine Aristosius di[illegible] innumeras aristas quas caro eius in se hʒ. Est [illegible] paruus ⁊ vilis. Hoc aūt mō capit̄: tendū [illegible]itudinē aut per trāsuersum aque ⁊ ante rhetia istrumētū qd̄ est in figura arcus natās super aquas ⁊ in superiori ei⁹ cū vola pulsans ad cui⁹ tinnitū piscis gregatim ꝯuenit ⁊ incidit in rhete. Hic piscis in colore ⁊ figura ē sic halsa ꝓter hoc qd̄ hamos aristales in carne spinalesq̄ plurimos hʒ: ac si totus plenus sit spinis acualib⁹ in carne.

¶ Vergillades vt dicit Plinius pisces sūt in duab⁹ lacub⁹ Italie Lario videlʒ ⁊ Vrbatiano in radicib⁹ alpiuʒ effusis tm̄ vergillarū stellarū ortu apparēt: ⁊ oib⁹ alijs tēporib⁹ latēt. Hi pisces pulchras habēt squamas acutas vt claui: in capite aūt sunt parui: ⁊ postea in caligarū modū dilatant̄.

¶ Vacca aial est marinū validū ⁊ iracūdū ⁊ iniuriosuʒ. hoc aial nō ouat: sʒ facit partū sibi similē: ad plus aūt facit duo: sepi⁹ tm̄ vnū quē secū ducit q̄cūq̄ʒ vadit: q2 valde diligit eū. Mater aūt decē mēsib⁹ ipregnat̄: ⁊ ipm̄ aial aliqñ centū. 30. annis ꝓbatū est vixisse per caude ipsius amputationem.

Zedrosus belua est maris de genere cetoꝝ in mari Arabico: ex quoꝝ ossibus fores in palatijs ⁊ tigna fiunt. Ossa enim ei⁹. 40. cubitorū longitudinis inueniuntur.

¶ Zydeath aial dicit̄ eē marinū forma mirabile: sed inocuū. Caput. n. hʒ vt equus: sʒ minus: corpus vō draconi hʒ in oi pte sile: caudā lōgā: sʒ ꝓportione corporis sui gracilē: ⁊ est tortuosa cauda sicut serpentis: totū corpus suū diuersimode coloratū est: loco alarū pinnas hʒ sicut piscis: ⁊ mouet̄ de loco ad locū natando.

¶ Zytyron aial maris eē dn̄t qd̄ ātiq militē vocauerūt ⁊ magnū ē ac fortissimū: hoc aial i añriori pte q̄si armati militis ꝓfert figurā. Caput. n. q̄si casside galeatū ē ex cute rugosa ⁊ dura: ⁊ acollo ei⁹ q̄si dependēs est scutū lōgū ⁊ durū ⁊ firmū valde cauū iferi⁹. Vene. n. ⁊ nerui q̄si de collo ei⁹: ⁊ dͦ spōdilib⁹ ꝓcedūt qb⁹ hoc scutū alligat̄ ⁊ ē scutū for͛ triāgulū. Anteriora crura hʒ q̄si bracchia lōga ⁊ fortia valde ⁊ bifurcata ⁊ his validissime pugnat: ⁊ cū capit̄ vix nisi malleis occiditur. In mari britānico hoc aial appuit: ⁊ ē de gn̄e tortucarū.

¶ Zysi⁹ ē aial maris nulli alij sile marimū ⁊ ingēs de gn̄e cetoꝝ: caput hʒ mōstruosuʒ: os ꝓfundū valde: oculos horribiles: i toto corpe nulli alij sile aiali. Hec de aq̄tilib⁹ dcā sint. Hec. n. cū his q̄ i añhitis dixim⁹ suffice͂ pn̄t ad nās eoꝝ cognoscēdas: ⁊ ꝓter ceteras vtilitates q̄ i iductʒ aialib⁹ nominū arabicoꝝ ⁊ grecoꝝ i ꝑcedētib⁹ positoꝝ multa cogn͛sci pn̄t. hec. n. latine noiata sūt: ⁊ hic iducte ꝓprietates eoꝝ ⁊ nāe ⁊ mores sufficiēter describunt̄ qb⁹ aialib⁹ superius arabice vel grece nominatis cōueniat: que hec postea est aialiū descriptio: ⁊ tunc scit̄ cui cōuenit ⁊ nomen: insuper ⁊ hec inueniunt̄ sūmatim cuilibet aptata: que in precedentibus sparsim ⁊ cōmuniter aialibus determinata sunt inesse.

¶ Incipit Liber. XXV. animalium: in quo primo tractatus est de serpentum natura in communi: secundo in speciali.

In hoc libro vigesimo qnto aialiū de serpētū nā differēdū est q in mltis i cōpōne corpis cū aq̄tilib⁹ ꝯueniūt. Ossa. n. ñ hn̄t: sʒ spinas sic̄ pisces: ⁊ sq̄mas in vētre hn̄t serpētes qb⁹ loco vnguiū: ⁊ costis loco cruriū in ambulādo siue rependo vtunt̄. In coeūdo āt nō hn̄t testiculos neq̄ʒ veretra neq̄ʒ vuluas sic̄ neq̄ʒ pisces: sʒ vias hn̄t seis ⁊ ouoꝝ sic̄ pisces: lʒ mō pisciū nō cōmisceant̄ sexus. applicant̄. n. serpētes adinuicē ꝯiūgēdo vias seis ⁊ ouoꝝ tanq̄ʒ sint vnū corpus ⁊ duo capita: ⁊ in hac applicatiōe femia emittit oua sibi p humorē viscosuʒ adherētia inicē: ⁊ mas effundit semē sup ea: ⁊ hoc ꝯuenit oi serpēti q vere serpēs est: sʒ nō ꝯuenit ouātib⁹ oua testata sic̄ lacerta facit: q2 in talib⁹ opʒ ꝙ semē ꝓijciat̄ in matricē anteq̄ʒ ouū testā accipiat: q2 i egressu semē cadēs sup ouū testatū nō ꝓficit: eo ꝙ nō ptingit ad interiora. Sicut g͛ piscis: ita ⁊ serpēs ouat oua icōpleta: q̄ cōplētur tactu masculini semis sic̄ ⁊ oua pisciū: ⁊ iō matrix serpētū lōga est sicut matrix pisciū ⁊ oua continuo exitu in coitu emittit sicut ⁊ pisces. Cor aūt serpētuʒ sub capite est statim sicut ⁊ in pisce ⁊ nō est pyramidale directe sicut nec in pisce: sed est simile reni. Linguam autē habet serpens non vt pi-

Nō de ouis serpētum

fcis ligatam: sed lõgam valde ⁊ bifurcatam ⁊ nigram valde et multum emittit eam ex ore suo: et quidem magni et parui serpentes habent epata: sed magni fel habent super epar: ⁊ parui fella sua habẽt super intestina. ⁊ cã huius est: q̃ in piscibus ⁊ serpentibus paruis epar nõ est continuum sed diuisum s̃m diuisionem intestini: ⁊ ideo etiaz vas cholere vbiq̃ adesse oportuit ne cholera in ipsis generata complexionem destrueret. ¶ Oculi autem serpentis a principio natiuitatis sunt humiditatis incõplete: cuius maior pars est in capite nõ adunata ad locum oculi: ⁊ illa que est in capite est formatiuus spiritus ⁊ formatiua virtus oculi. ⁊ ideo si pungantur parui ⁊ iam nati serpentis oculi recrescunt: sicut ⁊ hirundinis oculi recrescunt propter eandem causam.

Propter qd parui oculi iã nati serpentis si pungant recrescũt sicut ẽt hirũdinũ pullis cõtingit.

Cauda võ serpentis generatur maxime de humido cibali sicut ⁊ cauda lacerti: ⁊ est corpus eius simile ei quod nõ indiget diuersitate spiritus formantis ⁊ virtutum formãtiuz varietate: sed formatur vnum membruz ex alio sibi simili: ⁊ ideo cauda serpentis abscisa iterum recrescit sicut ⁊ cauda lacerte: ⁊ in omnibus similium complexionuz membris ⁊ animalibus istud inuenitur: nisi membra principalia que figura ⁊ virtute differunt ab aliis fuerint amputata sicut est caput cor stomachus ⁊ epar ⁊ hmõi: ⁊ hec quidem de compositione corporum serpentum vniuersaliter hic d̃ãuis etiã in antehabitis libris ista sint ostensa. ¶ Amplius autẽ serpens collum non habet sicut neq̃ pisces: sed hoc habet proprium ꝙ caput conuertit toto alio corpore immobili: ⁊ hoc oportuit ei dari vt longum corpus eius quod trahit retro se possit aspicere: natura enim facit quod melius est in oĩbus. Comedit autem omnis serpens venenosas carnes et alias: ⁊ comedit herbas: sed eo venenosior est morsus eius quo venenosiora comedit. Uinum aũt multum desiderat ⁊ aliquãdo submergit̃ in ipso: ita ꝙ vinũ totũ efficit̃ venenosum si serpens est venenosus: ⁊ lz bibat nõ tamẽ hz vesicã: ⁊ ideo paruz bibit: ⁊ paucas emittit superfluitates siccas: eo ꝙ comedit parũ de substãtia: sed exuggit humidũ q̃ztũ põt: ⁊ ideo splen serpentũ est paruũ: q̃ de terrestri parũ accipiũt ⁊ humor naturalis est multus: eo ꝙ multũ suggunt de humido. ¶ Serpẽtes multi nõ oẽs hyeme latent ⁊ dormiũt: qm̃ falsũz est qð dicit̃: oĩs serpens esse frigidus per naturã sue complexionis. Unde serpentes calide complexionis nõ dormiunt: qui aũt hyeme dormiunt macerant̃: ita ꝙ laxat̃ pellis eoꝝ: ⁊ qñ euigilãt illã exuũt soluẽtes eã primo ĩ facie: ⁊ deinde per arta cauernarũ se impingentes exuunt eã a toto corpore suo: ⁊ sic redit ad serpentẽ quedã iuuẽtus eius: sicut ad genera gambaroꝝ ⁊ ad genera auiũ se mutantiuz.

Falsuz ẽ oẽm serpẽtẽ nã frigidũ esse.

Est aũt nõ silentio preterreundũ ꝙ in frigidis locis minus inueniunt̃ serpẽtes ⁊ alia venenata q̃z in aliis locis. Unde in hyberniarũ quadã insula serpẽtes nõ viuunt: hoc aũt iõ est: qm̃ talia aut pauci aut nullius sanguinis existũt: ⁊ in locis frigidis cõgelant̃ humiditates eoꝝ: ⁊ inspissant̃: ⁊ ideo moriunt̃ ⁊ nõ generant̃ ibi: q̃ locus ꝯtrarius est generationi eoꝝ. In locis aũt calidis spissus eoꝝ humor subtiliat̃ et terminat̃ per digestionẽ ad vite spiritũ: ⁊ ideo in illis proficiunt. Signũ aũt huius est in Nubia ⁊ in India plurima talia esse aĩaliũ ⁊ in maximas q̃ztitates ꝓficere: ⁊ venena eoꝝ esse in talibus locis nociuiora q̃z in locis frigidis: nec tamẽ oĩa ideo frigida sunt: q̃ sanguine carẽt: citrina enim existẽtia magis colorẽ indicãt q̃z rubea: ⁊ tales hec est citrine sũt multoꝝ venenosoꝝ humiditates: serpens enim sicut a noĩe ostendit: serpit costis ⁊ iuuat̃ squamis loco vnguiũ: ⁊ ideo costas mobiles a natura sortitus est: ⁊ sunt in pluribus eoꝝ numero triginta. Aliqui aũt serpentũ erecti incedũt anterius forte ad altitudinem cubiti vel plus vel minus: s̃m ꝙ maior vel minor est serpens: ⁊ hoc modo multos expertus suz incedere ⁊ maxime tyros. Dicunt etiã quidã ꝙ pharaonicas serpens erectus incedit: virtute etiã costarũ: lz de natura cartilaginis sint potius q̃z ossis. Salt᷒ vidi eos dare maximos ⁊ longinquos: sed virtute squamarũ scandunt in arbores altissimas: ⁊ lz omnes longi sint: tamẽ sunt lõgiores ⁊ breuiores s̃m genera ꝓpter duas causas: quarũ vna est naturalis habitudo que in omni aĩali ex specie ꝯstituit̃: eo ꝙ oĩum natura ꝯstantiũ terminus est ⁊ ratio magnitudinis ⁊ nãlis augmenti. Alia võ est cibus ⁊ locus calidus vel frigidus minus vel magis extendens humidũ viscosum qð est

...de ouis ...tuni.

Secũdo d aĩa ...cõ 42.

materia generationis ipsoꝝ. ¶ Ex his igit̃ ⁊ similibus in cõmuni determinatis cognosci potest serpentũ natura cum his que superius dicta sunt de eisdem.

¶ De nã ⁊ diuersitate veneni ⁊ malitia eius in serpentibus.

Licet iam dixerimus in cõmuni de serpentũ nã in genere: tñ q̃ vt in pluribus humor serpẽtis venenũ est opz nos determinare de nã veneni: q̃ tũc in speciali melius sciemus nãm venenorum. ¶ Dicimus igit̃ s̃m experta traditionuz philosophicarũ species venenoꝝ duas esse s̃m duo principia operationis eoꝝ. Una quidẽ species veneni principiũ sue operationis hz a qualitate actiua vel passiua que in ipso est. Alia aũt hz principiũ a forma substãtiali ⁊ a tota substãtia sue nature ⁊ speciei. Et prima quidẽ veneni species operat̃ quatuor modis. Aut enim est corrodens putrefaciens ex acumine caloris in humido: quale venenũ est lepus marinus. Aut inflãmans calefaciens ex calore cõuertente ad se humidũ subtile quale venenum dicit̃ esse euforbium. Aut infrigidãs stupefaciẽs ex frigiditate mortificãte tollente sensum sicut dicit̃ esse opium. Aut oppilans vias anhelitus in corpore ex grossitudine frigide substantie sue que acumen accidentale habet quale venenũ dicit̃ esse plũbum adustum. Efficiens aũt a tota substãtia est sicut gummi napelli ⁊ sicut fel leopardi: ⁊ hec sunt venena deteriora q̃z priora. ¶ Amplius venenoꝝ quedã sunt super vnũ aliqð membrũ operãtia perniciem. Quedã aũt operant̃ super totum corpus. Aliquod enim destruit vesicam: ⁊ aliquod destruit pulmonem: ⁊ aliquod destruit totum corpus. Ex his autem colligitur ꝙ non est necessarium ꝙ venenum quod interficit cum permutatione complexionis aut cum putrefactione aut operando super vnũ aliqð membrũ ꝙ interficiat statim: sed cõsequẽs est ꝙ quãto diutius est in corpore tãto sit operatio eius peior: ⁊ salus difficilior. Salus autez ⁊ euasio a tali veneno nõ est nisi: aut ex eo ꝙ resoluit ipsum venenum: aut per cõsumptionem: aut per sudorem: aut vomitum: aut est per accidẽs cõtrarium ipsi veneno. Est aũt valde cõsiderãdum ꝙ venenum aliquãdo iuuatur ad nocẽdum per complexionem calidam cordis: ⁊ aliquãdo impedit̃. Si enim sit venenuz frigidum ⁊ grosse substãtie ⁊ hebetis qualitatis ⁊ sit cor calidum ⁊ vie ample arteriarũ: ⁊ tũc calor cordis subtiliat ipsum: ⁊ tũc citius trahũt ipsum arterie calore ⁊ motu suo: ⁊ ideo citius alteratur ⁊ digestũ peruenit ad cor ⁊ interficit. Si sit cor minus calidum ⁊ arterie ⁊ vie stricte paulatim resoluitur venenum ⁊ alterat̃ per calorem digestiuum ⁊ non attrahunt ipsum vie nisi iam digestum. ⁊ tunc non interficit: eo ꝙ alteratum sit prius anteq̃z ad cor attingat. Similiter autem si calidum sit venenum ⁊ cor calidum ⁊ vie ample citissime antequã alterari possit attrahitur ⁊ interficit. Si autem frigidum sit cor ⁊ vie stricte: aliquando alterat ⁊ liberat a morte aĩal: aut si tante frigiditatis est ꝙ alterare nõ põt iacet ⁊ putrefacit substãtiã: hinc est ꝙ Gal. dicit napellũ venenũ esse hominis ⁊ cibuz turdi ⁊ passeris: q̃ turdus cor hz frigidũ ⁊ vias artas: ⁊ iõ alterat̃ in turdo venenuz cibi alteratione ⁊ nõ in homine. Et ideo est qð narrat Aristoteles puellã nutritã esse veneno. Primo enim accepit parũ: ⁊ postea plus donec ꝯsueuit venenũ sicut aliũ cibũ. Puella enim fuerat parũ calidi cordis ⁊ strictarũ viarũ in qua venenũ resolutũ alteratuz est digestione cibi cõtinue antequã posset ad cor attingere: ⁊ ideo sic per nutrimẽtum facta est venenosa: ita ꝙ saliua ⁊ ceteri humores eius omne interfecerunt appropinquãs eis: ⁊ qui coierunt cum ea mortui sunt. Et hoc etiã narrat medicus rursus ⁊ nõ semel hoc factum sed sepius. ¶ Signa autem horum venenorũ in his qui sumpserint ea sunt ista. Si enim sentiatur inordinatio ⁊ corrosio puncture ⁊ incisio tunc scit̃ esse venenum calidum ⁊ acutuz. Si autem accidat inflammatio vehemens ⁊ exuberatio sudoris ⁊ rubedo oculoꝝ ⁊ angustia ⁊ sitis significat̃ esse venenũ calidũ valde. Si autẽ accidit profunditas somni ⁊ stupor ⁊ frigus significat̃ venenũ esse frigidũ. Si aũt nõ apparuerit nisi casus virtutis et sudor frigidus ⁊ syncopis significat̃ esse de venenis que a tota substantia operantur: et hec sunt deteriora omnibus aliis sicut diximus nuper: ⁊ in omnib᷒ his est nocumẽtuz si diu manent in corpore: quia timendum est ne ad cor deue-

Due sũt spẽs venenorum.

Venena a tota suba agẽtia deteriora sunt venenis a q̃litate manifesta necantibus.

Signa declarãtia venenorũ q̃litates.

niant: quod patet per studia medicorum que faciunt iteruz atq̃ iterum in eo qui sumpsit venenum: ⁊ dant tyriacas et metridatum ⁊ alia huiusmodi que impediunt venenuz ne ad cor deveniat. Omnes autem iste venenorum operationes ⁊ multo plures sunt in actionibus serpentum: ⁊ ex his scitur natura veneni eorum.

Secundum inductas veneni operationes in tres ordines diuidunt serpentes ab antiquis grecorum sapientibus. Dicunt enim quosdā esse acuitatis vehementissime quorū morsus curā non recipit ⁊ infra tres horas interficit. Et quidā sunt acuitatis medie: ⁊ quidā sunt quorꝫ morsus est infimus: eo ꝙ non habent venenū de quo sit curādum lꝫ vlcus faciāt ⁊ inflationem suo morsu. Acuitatis autez medie sunt quorꝫ morsus interficit ab vna vsq̃ ad septem horas. In ordine aūt primo est serpens vocatus regulus qui grece basiliscus qđ regulum sonat vocaꝛ: ⁊ serpens qui vocaꝛ in hirundo: eo ꝙ color eius est similis hirūdini. Regulus autem visu ⁊ aditu sui sibili interficit. Hirundinis autem longitudo est quasi cubiti vnius ⁊ interficit ante duas horas: ⁊ eiusdem ordinis est serpens dictus aspis sicca propter vehementiaz siccitatis sue cutis: ⁊ est in quātitate longitudinis sue a tribus cubitis vsq̃ ad quinque: ⁊ color eius est declinās ad cinereitatē: ⁊ oculi eius lucent valde quasi carbones ignis ⁊ interficit a duabus horis vsq̃ ad tres. De eodem autē ordine est serpens qui vocatur expuens: eo ꝙ interficit per sputum suum qđ constrictis dentibus expuit super ea que sibi appropinquāt: ⁊ odor sputi eius est interficiens: ⁊ huiꝰ lōgitudo est vsq̃ ad duos cubitos ⁊ color similiter est declinās ad cinereitatē ⁊ interficit illum quem mordet ⁊ in eum spuit antequā redeat serpens ad antrum: horum enim morsus serpentū surdi sunt: ideo appellati sunt muti: qꝛ non sentiuntur aut vix sentiuntur antequā interimunt: neqꝫ valet multum curatio medicine in talibus nisi prius subito precidatur membrum vulneratum vel fiat combustio profundius penetrās q̃ venenum penetrauit: ⁊ his factis postea studenduz est vomitibus ⁊ euacuationibus ⁊ resolutionibus reliquiaruz veneni. ¶ Amplius autez serpentes surdi ⁊ arcuati sunt de hoc ordine primo. Dicuntur autem surdi ⁊ muti propter causam inductam. Arcuati autem vocantur: qꝛ per modum arcus incuruātur ⁊ sic tangentem desuper pungunt ⁊ infra se pungere non possunt: ⁊ hi tales sunt multaruz specierū que omnes multiplicantur in terminis Egypti. Horum autez quidam habent duo cornua ⁊ color horuz est diuersus. Aliquis enim est albus: ⁊ aliquis subalbus: ⁊ quidaz sicut mel inter rubeum ⁊ croceum ⁊ quidā cinericius: ⁊ aliqui eorum sunt similes viperis: ⁊ quidam habent dentes curuos sicut sunt vnci. Huius enim generis sunt illi qui dicuntur dracones statim interficientes.

¶ Secundus autem ordo serpentum est precipue de genere viperarum: quarum etiam sunt species multe ⁊ valde diuerse. De hoc enim ordine sunt vipere que arabice alesylaty dicuntur: ⁊ de eodē ordine sunt vipere queritine vocate: ⁊ de eodem adhuc ordine sunt sitire facientes eum quē momorderint: ⁊ multe alie de quibus inferius dicemus.

¶ In tertio etiam ordine multa sunt genera serpentum que inferius exequemur nominatim: que morsu suo vlcus faciunt ⁊ inflationem ⁊ putrefactionem nisi occurraꝛ per medicinam: sed non est venenum de quo sit curāduz: lꝫ vlceri diligens sit adhibenda curatio. Adhuc autez serpentibus accidit magna diuersitas in acuitate et hebetudie veneni ꝰm sexum masculinum ⁊ femininum: quāuis sint in specie vna. Masculi enim pauciores habent dentes ⁊ plus veneni ⁊ acutius venenū q̃ femine. ¶ Et qđ dicꝛ ꝙ femine deteriores sunt maribus intelligiꝛ in morsu inquātum est plurium dentium morsus eius. Adhuc autem ex etate diuersificātur in specie vna ⁊ eadez existentes: qꝛ senes deteriores sunt iunioribus propter magnitudinem: qꝛ magni deteriores sunt paruis quādo sunt in specie vna. Adhuc est eorum [...] propter locū: qꝛ habitātes loca inaquosa ⁊ mon[...] [...]eis qui habitāt ripas ⁊ littora ⁊ loca plu[...] [...]um autem diuersificātur ex repletione [...]aꝫ venenum repletorum minoris est

Nō dicit eōe dcm̄ d morsu serpētū feminarū itelligi.

nocumenti q̃ sobriorum ⁊ ieiunorum: maxime si diu abstinuerint ⁊ sunt famelici. ¶ Amplius diuersificātur propter passiones anime eorum. Irati enim ⁊ prouocati ⁊ audaces deteriores sunt aliter se habentibus in eadem specie. Adhuc autem diuersificātur ꝰm diuersitatē qualitatis corporis. eorum enim que eiusdem sunt speciei venenum est deterius in estate q̃ in hyeme ⁊ in calido ⁊ sicco tempore q̃ in alio. ¶ Qđ autem quidā antiquorum estimauerunt ꝙ venenum viperarum frigidū est: error est: ⁊ crediderunt hoc ex signo fallaci: ꝙ videlicet ei qui venenatus est frigescunt extremitates. hoc enim non accidit propter frigiditatē veneni: sed ideo qꝛ ex contrarietate quā habet venenū ad calorem naturalem mortificat ipsum: ⁊ illo mortificato frigescunt extrema quāuis inflatione veneni cor inflāmatum sit aliqua modica inflāmatione. Sunt etiam qui dicunt serpētis qui dicitur alesylaty specialiter venenum esse frigidum dicentes ꝙ venenum congregat sanguinem cordis ⁊ congelat ipsum: ⁊ ideo vehementer stupefacit: ⁊ dicunt etiā ipsuz serpentem esse frigidissimum: et huius signum dicunt esse: qꝛ dormit in hyeme sicut alia frigide complexionis animalia: eo ꝙ animalibꝰ calide complexionis hyems addat calorez: eo ꝙ ventres hyeme calidiores sunt q̃ in estate: et idō animalia calide complexionis in hyeme vigilāt: et illi etiā insufficienti crediderunt signo: et idcirco non est necessariū quod dicūt: ꝙ enim congelatur sanguis et stupescit sensus in morsu alesylaty potest esse: eo ꝙ sicut diximus calor naturalis mortificatur: et tunc calore innaturali non fit sensus et expansio et subtiliatio sanguinis. Similiter autem etiaz ꝙ dormit in hyeme potest esse propter cibum vel pellis vel loci dispositionem ⁊ non frigus complexionis: vespa enim citrina que valde est calide complexionis dormit in hyeme non propter frigus sue complexionis.

Falsuz ē q̄ venenū viperarū sit frigidum.

¶ Secūdum ordinem igitur alphabeti latini nunc dicemus plurimos inducentes serpētes qui omnes in tres inductas diuersitates reducuntur. Habent autem ⁊ alios modos diuersitatuz in speciebus proprijs: ⁊ istas sub nominibus eorum determinabimus.

Aspis serpens est: dictus aspis qđ grece sonat venenuz: eo ꝙ morsu venena diffundit. Dicitur aūt sicca aspis ꝓpter cutis sue scabrosam ⁊ duram siccitatē: cuius q̃ntitas est inter tres cubitos vsq̃: ⁊ est cinereus ad cinereitatē declinās sicut paulo ante diximus: ⁊ oculi eius scintillātes ⁊ interficit a duabꝰ horis vsq̃ ad tres. Non eni occidit ante finē duarū horarū nisi venenū iuueꝛ aliquo accidētali iuuamine. Ei aūt quem mordet accidit alteratio coloris ⁊ stupefactio sensus ⁊ multiplicaꝛ in eo singultus ⁊ infrigidātur membra eius ⁊ claudunꝛ palpebre ipsius ⁊ ꝓfunde dormit: ⁊ hec sunt certa ⁊ experta. Dicunt aūt quidā ꝙ dentes aspidis extra os prolonganꝛ sicut in apro. Et Solinus narrat aspidem nō nisi cū pari suo ⁊ coniuge viuere posse: propter quod ⁊ mortuo compare moriꝛ ⁊ relicta aspis: ⁊ ideo occisorem comparis fortissime insequitur: nec quiescere in populorum turbis patitur ⁊ occidit si potest. Dicunt quidā ꝙ in Egypto aspis in domo cuiusdā solitam capiebat annonam ⁊ tandem duos enixa est pullos in domo sui benefactoris: quorum vnus puerum occidit sui benefactoris et hospitis: ⁊ mater aspis sentiens hoc occidit iuuenem aspidem puerum suuz: nec vltra sub tecto illius aspis ausa fuit comparere. Dicunt etiam aspidem aliquando in fronte gestare lapidem preciosum: ⁊ hunc mirabiliter ab incantatore custodire: incantari enim se sentiens vnam aurem terre allidit vel lapidi ⁊ aliam extremitate caude obturat ne carmen audiat incantantis.

¶ Amphysileam serpens est quem arabes ⁊ Auicenna auksymen vocant: ⁊ sicut in multis mentitur Solinus ita ⁊ in hoc falsum dicit: ⁊ refert hunc serpentem duo habere capita. Nulluz enim animal naturaliter duo habet capita: ⁊ deceptus est ideo: qꝛ hic serpens ad duas salit partes: ante videlicet ⁊ retro: ⁊ hoc contingit propter costarum suarum in vtrāq̃ partem mobilitatem: ⁊ due extremitates eius sunt in grossitudine equales ei quod est in medio de corpore ipsius. Est autem serpens paruus quem greci amphyni propter extremitatum debilitatem vocant: ⁊ cum mordet accidit dolor

Nullū aial naturalr hꝫ duo capita.

dit dolor vehemēs: ⁊ morsus eiꝰ serpēdo totū in paruo tpe
occupat corpus: ⁊ iste ēt est ordinis pmi sicut ⁊ pcedens.

¶Armene serpēs est quo nullus penitꝰ serpēs peior ē nisi re
gulus solus. Nō eni differt a regulo i nocumēto: qa visu i/
terficit ⁊ auditu sibili sui sicut regulus: ⁊ qđcūq3 aial mordet
statiz dissoluit ⁊ morit: ⁊ silr morit oē aial qđ appropinquat
ei etiam si ab eo non mordeat: sed quantitate maior est q̄3
regulus: ⁊ est quātitas eius ab vno cubito in cubitum ⁊ di
midiū: ⁊ morsus eius nullā penitus recipit curationem.

¶Asilus est serpēs primi ordinis: ⁊ est ille de quo diximꝰ ꝙ
est expuēs: ⁊ ꝙ lōgitudo eius est vsq3 ad duos cubitos: ⁊ co
lor eius cinereus ad cinereitatē declinans: ⁊ interficit illuz
quē mordet ante q̄3 redire possit ad antrū: ⁊ ille quem mor/
det remanet sine sensu quietꝰ ꝓfunde dormiens patit sin/
gultus ꝯtinuos: ⁊ oculoꝝ clausionē ⁊ torsionē colli ⁊ spasmū
⁊ pulsuz inordinatū: ⁊ nō sentit dolorē pterq̄3 a pncipio mor
sus: tūc eni sentit dolorem intestinoꝝ. Ab hoc serpente mor
sus cōtinue necesse h3 manū imponere gutturi vt eliciat vo
mitū. Hic autē serpēs eleuat caput suū ⁊ expuit venenuz: et
locus morsus eiꝰ est paruus vt pūctū acus: ⁊ ē absq3 apate ⁊
currit ex eo sanguis paucꝰ niger. Ei aūt qui morsus est acci
dit tenebrositas oculoꝝ: ⁊ dolor in visceribꝰ ⁊ in ore stoma/
chi a pncipio morsus: ⁊ deide cōsequit clausio oculoꝝ ⁊ ꝓ/
funditas sōni: ⁊ nō viuit morsus vltra tertiā horā a morsu.

¶Andrius est serpēs ordinis primi: quē cū est in aqua gre/
ci vocāt andris: ⁊ quādo habitatio eius est in cāpo vel syl/
ua noiatur kedusudurus. Est aūt hic serpens minor q̄3 sit
aspis surda ⁊ latioris capitis: ⁊ deterior ⁊ nocibilior. Inci/
pit aūt morsus eius cū dolore vehemēti ⁊ inflat locus val/
de: ⁊ deide fit viridis ⁊ corrodit locus: ⁊ ipse qui morsus ē
patit vertiginē ⁊ vomitū cholere fetide: ⁊ motꝰ inordiatos
⁊ debilitatē virtutis: ⁊ morit fm plurimū in hora: ⁊ quādo
trāsit tertiā: hoc est quando serpēs est aquosus: aut qñ cō/
plexio eiꝰ qui morsus est valde est fortis: ⁊ si tūc euadit co/
mitabunt eū egritudines a quibꝰ nunq̄3 liberabitur.

¶Alsordius est serpens primi ordinis ⁊ est filis alij serpenti
qui vocat sabrim de quo inferiꝰ dicemꝰ. Est aūt quantitas
huiꝰ serpentis ab vno vsq3 in duos cubitos. Et h3 corpꝰ ha
renosum pūctatū totū pūctis nigris ⁊ albis: ⁊ est serpēs mi
nor q̄3 vipera: ⁊ caput ⁊ caudā h3 valde paruā: ⁊ vt in pluri/
bus harenosi coloris. Inueniunt tñ de hac specie nigri ⁊ ru
bei ⁊ albi: ⁊ hic serpens super caput suū h3 squamas albas
quasi icisas ⁊ fissas: ⁊ cū icedit facit strepitū sicut est strepitꝰ
folioꝝ siccoꝝ ꝓpter siccitatē corticis vētris sui: ⁊ isti serpen/
tes sunt grauis motꝰ ⁊ eq̄liū dentiū. Iste aūt serpēs est val/
de malus: ⁊ cū mordet rūpunt oēs pori māifesti qui sunt in
corpore morsi: ⁊ oēs meatꝰ eoꝝ: ⁊ oēs manāt sanguinē sicut ex
vlceribꝰ sanatis ⁊ iterato aptis cū dolore cōtinuo ⁊ vomitu
sanguinis ⁊ sputo sanguinis: ⁊ aliqñ ēt disrūpunt meatꝰ infe
riores ⁊ partes nāles: ⁊ faciūt ex eis manare sanguinez: ⁊ ēt
ex angulis oculoꝝ: ita ꝙ morsus opprimit in sanguie ⁊ spu/
to sanguinis ⁊ fluxu sanguinis narium ⁊ dolore stomachi: ⁊
locus vbi morsus est apatur ⁊ denigrat ⁊ fluit ex eo paucus
humor aquosus: ⁊ soluit venter ⁊ constringit anhelitꝰ ⁊ dif
ficultas incurritur vrinandi: ⁊ vox intercipitur ⁊ resoluunt
membra: ⁊ incidit in sui obliuionem ⁊ spasmum: ⁊ cadūt ei
dentes de ore: ⁊ in tormēto tali patiens moritur.

¶Altynanytꝝ serpētes dicunt sicut ⁊ casezati pui breues ⁊ mi/
nuti: s3 valde astuti calidi ⁊ malitiosi: qui qñq3 occultant se
inter folia sub arboribꝰ vt iniiciāt se trāseūtibꝰ sub arbori/
bus ⁊ iterficiāt eos: vt dicit Auic. ⁊ qñ hoc igenio frustrant
ꝓcedūt ex antris ⁊ insiliūt in trāseūtes ⁊ in colore sūt decli/
nātes ad rubedinē. Ex morsu aūt istoꝝ accidit dolor vehe
mēs qui ex loco morsus serpit in totū corpus: ⁊ accidit mo/
ri eum quē momorderint: ⁊ ideo sunt ordinis primi.

¶Arachs est serpens malignus ordinis secundi interficiēs
die secundo cum corrosione epatis ⁊ confractione intestino
rum: ⁊ est in colore varius non magne quantitatis.

¶Arūducus ⁊ cauharus sunt serpentes equales in magni/
tudine ⁊ nocumento: sed de cauharo inferius dicetur. Est
autem longitudo istorum vsq3 ad cubitum: ⁊ color arūdu/
ci est color honne: ⁊ super corpus eius sunt vestigia lineaꝝ:
⁊ ei quem mordet accidit dolor vehemens in loco morsus:
⁊ apostema maximum ex quo manat virus: ⁊ interficit ali/
quando in tertio die: ⁊ aliquando moritur post septimum:
⁊ ideo est de ordine secundo serpens iste.

¶Abedyxymon est de gñe draconū ⁊ est tertij ordis ⁊ h3 den
tes vehemētes: ⁊ iō cōminute cotiū mordēdo ⁊ ꝓfunde infi/
gendo dentes effodit eā: ⁊ ideo fit maior tumor in vulnere
nō tam ex caliditate veneni q̄3 ex magnitudine ⁊ ꝓfundita/
te vulneris. Efficit igit vulnus malum valde.

¶Albartraf ⁊ handion sunt de genere draconum ⁊ in ordie
tertio: ⁊ sunt magni vsq3 ad qnque cubitos: ⁊ ex morsu eoꝝ
accidit dolor vehemēs ⁊ frigiditas plurima: ⁊ per ꝯsequēs
stupor ⁊ mors forte vsq3 ad plures dies: qa frigiditas vene
ni tardius occidit: aliquādo āt curant morsus huiusmodi
draconū: de alijs aūt silibꝰ veridicet per naturas istoꝝ ⁊ ꝓ/
prietates. Haren Semeryon phus dicit esse serpētē de ge/
nere draconū marinoꝝ: ⁊ cōcordat cū eo Auic. ⁊ est filis ser/
penti siue draconi qui dicitur caruen: qui etiaz de dracon/
bus marinis est: ⁊ est magnus forte sex cubitorum vel am/
plius: ⁊ est niger aliquantulum pilosus iuxta caput: ⁊ facit
vulnus in morsu magnum ⁊ malum: ⁊ accidit ex morsu suo
qđ accidit ex morsu viperarum.

Basiliscus serpēs est qui ad interptationez lati
naz regulus vocat; qđ idē in greco sonat basi/
liscus. Causa aūt nois duplex est. Una qdem
qa coronatū caput hre videt: h3 eni additamē
tuz supra caput guttatuz albo ⁊ hyacintino co
lore velut qbusdā iterlucētibꝰ gēmis sit diade
mate regali coronatꝰ. Lōgitudo aūt serpētis huiꝰ est duoꝝ
palmoꝝ: ⁊ caput eiꝰ est acutū valde: ⁊ oculi eiꝰ sunt rubei: et
color eiꝰ ex nigredine ad cinereitatē declinās: ⁊ flatꝰ eiꝰ adu
rit totū super qđ incedit: ita ꝙ in circuitu cauerne eiꝰ nihil
orit oino: qa exiccat arbores ⁊ herbas ⁊ fructeta ⁊ scidit la
pides ⁊ inficit aerē: ita ꝙ si quādo auis volat de cōtra locū
in quo manet statim cadit mortua: ⁊ silr alie bestie ⁊ alij ser
pētes pter solū armene qui multa austeritate cōiūgit basi/
lisco. Basiliscus ēt sibilo suo iterficit dūmō exaltet eū: eo ꝙ
sibilus cū spū suo defert: ⁊ ad minꝰ ad tātū spatiū sibilus i/
terficit ad quātū cū spū ꝓpagat. In eo aūt spatio in quo sim
plex q̄litas soni sine spū extēdit non puto ꝙ interficiat basi/
liscus. Adhuc aūt iterficit visu: morit eni oē super qđ cadit
visus eiꝰ. ¶Qđ aūt dicit Plinius ⁊ alij qdā basiliscum nō
occidere hoiez nisi prius viderit hoiem q̄3 ecōuerso videat
ab hoie: ⁊ ꝙ visus hois si prius videat basiliscū interficiat
basiliscū: ego nō puto esse veꝝ: qa rōnē nō h3: nec Auicen. ⁊
Semeryon Phi qui experta loquunt hoc narrant: nec hec
est causa ꝙ visu iterficit quā qdā dicūt: ꝙ. v3. radij egredi/
entes ab oculis eiꝰ corrūpant ea super que cadūt: qa nō est
snia nāliū ꝙ radij ab oculis egrediant: s3 potiꝰ causa corru/
ptiōis est spūs visiuus qui lōge valde diffundit ꝓpter sue
subtilitatē: ⁊ hic corrūpit ⁊ necat oia. Hūc serpentē oēs alij
timēt serpētes ⁊ fugiūt pter eum quē noiauimus: ⁊ forte fu
git ēt ille aliqñ. Cuiuscūq3 eni aialis corpus momorderit:
corpus illđ liquefit ⁊ inflat ⁊ currit virus ⁊ statim morit in
momēto: ⁊ si alius hō appropinquauerit illi mortuo morit
etiā ille: ⁊ si tāgat lancea lōga vel virga tāgēs illā virgā mo
rit: ⁊ hoc iā accidit militi cuidā qui tetigit euz lancea: ⁊ silr
eius equus mortuus fuit quando cū eadem lācea casu teti
git labiū eq sui. Hic aūt serpēs multiplicat in terra Acho/
hor ⁊ in Nubia. Dicit aūt ꝙ mustela iterficit eū ⁊ ꝙ inco/
le inuoluētes se multis imittūt mustelas in antra eoꝝ: ⁊ ꝙ
serpēs fugit mustelā ⁊ mustela iterficit eū: ⁊ hoc est veruz:
hoc videt eē mirabile: ⁊ dicūt ꝙ vbi aspersus fuit cinis eiꝰ
ꝙ ibi nō nidificāt aranee nec apparēt alia venenosa: ⁊ ideo
antiquitꝰ aspergebant cineres eiꝰ in tēplis. Dicit ēt Her/
mes ꝙ argētū cinere eius delinitū accipit auri splēdorez et
pōdus ⁊ soliditatē. Dicūt ēt qdā ꝙ est qđdā basilisci genus
qđ volat: sed de hoc nō legi ego in libris sapiētū phoꝝ. Di/
cūt ēt qdā ꝙ generant de ouo galli: s3 hoc verissime falsum
est ⁊ ipossibile: ⁊ ꝙ Hermes docet basiliscum generare in
vtero non intelligit de vtero basilisco: sed de elyxyr alchi/
mico quo metalla conuertuntur.

Contra Plinium.

Quō basiliscꝰ visu iterficiat.

Nō mirabile de mustela.

¶Boa de genere draconū est tertij ordinis: hec boa primū
cum iuuenis est adhibet se armētis bubaloꝝ vel vaccaruz
que multo lacte sunt irrigue: ⁊ suggēdo vnā post aliā longo
tēpore ⁊ in imēsaz extēdit quātitatē: ita ꝙ postremo regio/

nes depopulatꝰ. Aliqñ in Africa sicut Romana testatꝰ hystoria cẽtum ⁊ viginti pedũ lõgitudinis apparuit: quẽ Regulus Romanoꝝ dux qdã tormentis balistaꝝ ⁊ alioꝝ que ad expugnationẽ castroꝝ adhiberi solẽt expugnauit: ⁊ interfecti pellem detractam ⁊ mandibulas Romam ad spectaculum attulit. Morsus eius est maximi vulneris venenati ⁊ malitiosi sicut ⁊ aliorum draconum.

¶ Berus vt dicũt serpens est aquaticus astutꝰ nequã: ⁊ est ordinis primi mortifeꝝ hñs venenũ. Qđ aũt dicunt qdam hunc serpentem euocare murenã ⁊ coire cũ ea deposito veneno fabula est sicut in ante habitis diximus.

Cornuta aspis vt dicit Auicẽna ⁊ Semeryon est serpẽs ordinis primi cuiꝰ longitudo est ab vno vsq3 ad duos cubitos: ⁊ sũt sup caput eiꝰ due eminẽtie sicut duo cornua: ⁊ color corporis eiꝰ est color rubeus ⁊ venter eiꝰ est sicut squame sicce dure: que cũ ambulãt strident sup terram ⁊ strepitũ faciũt ⁊ dẽtes eiꝰ sunt equales nõ recurui: s3 plurimũ habitat in locis harenosis. Istiꝰ serpẽtis est q̄ genus paruũ est: ⁊ ideo paruũ dicitꝰ: qa cornua eiꝰ sunt parua ⁊ breuia: ⁊ hoc est ex duabꝰ causis. Aliqñ eni cornute magne cadũt cornua: ⁊ anteq̃ recrescãt sunt breuia: ⁊ hoc non vocatꝰ parua: sed est alia causa s̃m nãm q̄ semp parua sunt: ⁊ vocatꝰ cornuta parua. In hoc eni3 genere serpẽtis sunt plures spẽs. Signa aũt morsus eius sunt: qa sentiũtur in loco morsus eiꝰ quasi acus pũgentes: aut claui infixi: ⁊ ptingit ei qui morsus est grauitas maxima in corpore: ⁊ inflantur labia eius: ⁊ patitur vertiginem ⁊ tenebrositatem oculoru3 ⁊ alienationem rationis. Solinus etiam dicit q̄ cornibꝰ impetunt homines: sed hoc non est probabile.

¶ Cerastes est serpẽs carens spinis in corpore cartilagines hñs p spinis: ⁊ ideo corpus hñs flexuosiꝰ alijs serpẽtibus. Habet aũt octo cornua in capite flexuosa sicut cornua arietis: ⁊ est serpẽs paruus coloris pulueris: vñ ẽt absconditꝰ in puluere: ⁊ passeres isidẽtes cornibꝰ suis sicut festucis: veneni morsus eiꝰ interficit: ⁊ silr alia aialia calcantia in eũ. Et est iste serpẽs de cornutis qui sunt nocumẽti pmi. Cornu cerastis sũt qui dicũt pñte veneno sudare: ⁊ iõ ferri ad mẽsas nobiliũ ⁊ fieri ide manubria cultelloꝝ que ifixa mẽsis nobiliũ pdãt p̄sens venenũ: sed hoc nõ satis probatum est.

¶ Cafezacus vt dicit Auic. ⁊ Semeryon serpẽs est in multis similis alij cuidã qui altynanytus vocatꝰ: de quo in p̄cedentibꝰ dictũ ẽ. S3 hec duo genera serpẽtũ parua ⁊ breuia sũt: in arboribꝰ se occultãtia vt inijciant se trãseũtibꝰ: ⁊ sunt calidi ⁊ nequã ad rubedinem declinantes: ⁊ morsus eorum a loco vulneris serpit per totum corpus ⁊ occidunt: ⁊ isti sunt serpentes ordinis primi.

¶ Cerula vt dicit Plinius est serpens quantitate ad modũ paruus: ⁊ dicitur esse cecus: sed virtus veneni eius facit eũ esse de ordine primo.

¶ Cerystalys vt dicunt Semeryon ⁊ Auicẽna est serpẽs de genere viperarum ⁊ est secundi ordinis: ⁊ est cinereus duorum cubitorum ⁊ in loco morsus accidit inflatio: ⁊ vesice ⁊ duritia apparent ⁊ fluxus humiditatis sanguinee nigre ex loco morsus: ⁊ patitur lesus alienationem rationis ⁊ tenebrositatem visus ⁊ spasmum mortificantem.

¶ Celidrus est serpẽs quẽ dicũt eẽ tã aquaticũ q̃3 agrestẽ eq̃liter sicut ⁊ nomẽ grece cõpõnis oñdit: chyron eni est terra ⁊ idor aqua. Est aũt serpẽs cuius dorsum fumans terram fumare facit vbi trãsit pp v̇tute3 veneni. Vñ Macer dicit. Seu terga expirãt fumãtia virus. Seu terra fumat q̃ terra labitꝰ anguis. Hic serpens ante in magna quãtitate erectꝰ ambulat: qa si se multum torserit dum currit crepat.

¶ Centris est serpens semper rectũ iter serpẽs: vñ Lucanꝰ. Et semper recto lapsurus limite centris.

¶ Caubarus teste Auicẽ. serpens est similis arunduci. Est aũt lõgitudo huiꝰ cubitalis: ⁊ color harenariꝰ super dorsu3 habet linearum vestigia: in vulnere morsus est iflatura pmaxima ⁊ dolor vehementissimus: ⁊ fluit ide virus: ⁊ interficit tertia die vsq3 in septimum: ⁊ ideo est ordinis secũdi.

¶ Caruẽ vt dicit Semeryon est de genere draconũ: ⁊ est serpens valde magnus: ⁊ morsus eiꝰ est sicut morsus vipere.

¶ Centupeda serpens est de genere draconum multos valde habens pedes.

Dypsas serpẽs est qui latine situla interp̄tatur: eo q̄ situla indiget ille quẽ momorderit: quia tãtũ sitit q̄ sitiendo ⁊ bibendo moritꝰ: pp qđ a Sentyryo pho ⁊ ab Auicẽ. serpẽs sitim faciẽs vocatꝰ. De hoc serpẽte dicit Solinus: q̄ adeo paruus est q̄ q̃si inuisibilr percutiens: ⁊ hoc ego non tã attribuo q̃ititati q̃3 ei q̄ latet in harene supficie vel gramine. Vñ Auicẽna ⁊ Semeryon ita dicũt: serpẽtis faciẽtis sitim lõgitudo est palmi vniꝰ ⁊ sup corpꝰ eiꝰ sũt vestigia nigra plurima: ⁊ caput eiꝰ ẽ paruũ: ⁊ collũ eiꝰ est grossu3: ⁊ icipit curuatura eiꝰ a collo grosso vsq3 ad caudã subtilẽ cõtinue ⁊ diminui: ⁊ figura eiꝰ est figura vipere: ⁊ color posterioꝝ eiꝰ vsq3 ad caudã vergit ad nigredinẽ: ⁊ dũ icedit q̃tit caudã ⁊ firmat: ⁊ est gñatio eiꝰ i terra hascem ⁊ lokyati. Et qdã huiꝰ gñis serpẽtes habitãt in littoribꝰ maris: ei autem qui morsus ab eo accidit vt adurat vẽter eiꝰ ⁊ iflãmetꝰ: ita q̄ ex aq̃ non satiatꝰ nec cessat bibere: cũ tñ nihil resoluatꝰ ab ipso per vrinã vel sudorem: ita q̄ inflatur venter eius totꝰ ⁊ currit aqua in venis ipsius.

¶ Draco s̃m Auicẽnã ⁊ Semeryon est in ordie tertio serpẽtũ: ⁊ illiꝰ ordis sicut iã ante diximꝰ sũt serpẽtes qui nocẽt qñ mordẽt per vulnus nõ per venenũ de quo sit curãdũ. Et s̃3 eosdẽ phos draco est nomẽ gñis qđ sub se continet multas spẽs. Dicũt igitꝰ isti phi q̄ dracones oẽs sunt corpore valde magni: ita q̄ mior illoꝝ est qnque cubitoꝝ: ⁊ maior est .30. cubitoꝝ: ⁊ supra p̄cipue in pribꝰ Indie. Dicũt ẽt q̄ sunt draconi duo oculi magni: ⁊ sub labio in mãdibula inferiori est eminẽtia sicut mẽtũ: ⁊ sũt ei dẽtes plurimi. Et miores qde3 multiplicantꝰ in Nubia: s3 mares sũt ⁊ multiplicantꝰ in India. In Nubia eni ⁊ Asia qnque cubitoꝝ ⁊ q̃tuor iueniuntꝰ. S3 in India sunt maximi. Facies aũt habent citrinas ⁊ nigras: ⁊ hñt ora vehemẽtis amplitudis: ⁊ supcilia cooperiunt oculos eoꝝ: ⁊ sup collũ eoꝝ sunt squame: ⁊ visus est vnꝰ ab Auicẽna in cuiꝰ collo s̃m latitudinẽ colli erãt pili descendẽtes lõgi ⁊ grossi ad modũ iubaꝝ equi: ⁊ hñt tres dẽtes in mãdibula superiori ⁊ totidẽ in iferiori lõgos ⁊ pminẽtes: ⁊ morsui eoꝝ accidit dolor paruus a pñº ⁊ postea morsus islãmat: ⁊ masculi eoꝝ sunt deteriores feminis. Nõ solũ aũt in India: s3 ẽt cõpertũ est q̄ in regiõibꝰ alijs sũt dracones magni valde. Hoc est veriꝰ qđ de draconibꝰ ab exptis phoru3 inuenitꝰ. Si aũt seq̃mur dicta eoꝝ qui potiꝰ referũt audita vulgi q̃3 phica dictoꝝ suoꝝ ostẽdãt expta: tũc sequẽdo Pliniũ ⁊ Solinũ ⁊ quosdã alios dicemꝰ draconẽ eẽ maximũ inter oia terre ⁊ maris aialia: nec hẽe venenũ ⁊ esse cristatum in capite ⁊ os eiꝰ eẽ paruũ s̃m magnitudinẽ corporis ⁊ capitis sui que strictis cãne ⁊ arteriaꝝ fistulis ligua3 exerit que dũ hiscit ore s3 dẽtibꝰ nõ nocet: morsus tñ eiꝰ est pessimꝰ q̃3uis paruus, ⁊ huiꝰ cã3 dicũt eẽ: qa mortifera ⁊ venenosa comedit ⁊ nõ ex seipso: ⁊ si quẽ cauda ligauerit occidit: a caude eni sue iuolutiõe nec elephas tutꝰ est corporis sui magnitudie: ⁊ hec ego expta satis nõ reputo. Dicit ẽt Plinius q̄ draco verno tẽpore nauseat qđ malũ sylvestris lactuce succo restrigit. Mãsio eiꝰ vt dicũt magis est in speluncis lapideis: locũ eni frigidũ querit pp estũ corporis sui que3 patitꝰ precipue qñ volauerit. Alas eni aliqđ genꝰ draconis dicunt hẽe: mẽbranales aũt has esse est pbabile: nec illos eẽ maximos: s3 de mediocribꝰ: qa tã magna moles vt sũt maximi alis i aere suspẽdi ⁊ ferri nõ posset. Dicũt ẽt isti i terris calidis iueniri dracões ⁊ p̄cipue i rimis turris babel ⁊ in finitimis eiꝰ. Voces ẽt draconũ dicũt terrere hoies aliqñ: ita q̄ moriuntꝰ. Visus eoꝝ ẽt est terribilis. Diu ẽt dicũt eos viuẽ sine cibo: ⁊ cũ comedit nõ de facili satiatꝰ. De subterra ẽt dicũt dracões tpe tẽpestatũ erũpere ⁊ euolare i aerẽ late diffusis alis eiꝰ pelliceis: ⁊ hoc magis eẽt credibile si corpus magnũ hẽnt ⁊ breue: s3 qñ lõgũ est pp elõgationẽ ab alis nõ videtꝰ alis posse suspẽdi. Nec viri expti aliqd de hoc phice loquẽtes tradiderũt. Genꝰ ei3 stellionis qđ iuenitꝰ alatũ alas nõ h3 ad volãdũ: s3 potiꝰ vt erigat añriꝰ corpis sui vt sic moueri possit sicut in añ habit3 huiꝰ scie libris dtermiatũ ẽ. Dicũt ẽt q̄ vbicũq3 draco fuerit aerẽ ificit. Dicũt ẽt q̄ vt i pluribꝰ pedibꝰ caret: s3 pectore repit super terrã: ⁊ hoc est veꝝ. Addũt ẽt q̄ qđ dã draconũ genꝰ pedes h3: ⁊ hoc est iprobabile: qa tãte lõgitudini pauci pedes nõ pficerẽt. Dicunt ẽt quidã q̄ de cerebro eiꝰ lapis qdã nobilis excidit: s3 v̇tutem

non hz nisi viuenti extrahatur: dicūt enī qdā carnes draconis eē esibiles Ethiopib⁹: eo q̄ īfrigident eos. Dicūt ēt q̄ qñ draco estuat a volatu se īfrigidat sanguie elephātꝫ. Dracones ēt dicūt timere tonitrua ꝛ hoc aial sepi⁹ fulminari: sicͭ ecōtrario aqlā iter aues ꝛ lauꝝ iter plātas dicūt nō fulminari: ꝛ iō cū ab īcantatore carminib⁹ incantaꝛ verberari dicūt vtrē de corio ꝛ tympanū corā eo vt putās eē tonitrua cōtrahaꝛ ꝛ icantatori sup se p̄beat ascēsum. Dicūt ēt q̄ ligat⁹ sup dracone incantator multa terraꝝ spatia peruolat: aliqñ tñ lassitudie vict⁹ in mare cadēs submergiꝛ ꝛ ipse ꝛ ascēsor ipsi⁹: hec aūt oia magis ex rumore q̄ꝫ per expta dicunꝛ. Qd̄ aūt dr̄ videri dracones volātes in aere qui expirēt ignē micantē apd̄ me īpossibile est: nisi sicͭ de vaporib⁹ qbusdā in libris metheoroꝝ est determiatū qui dracones vocanꝛ: ꝛ moueri ꝛ fumari ꝛ aliqñ cōglobatas cadere in aq̄s videntur ꝛ stridere sicͭ candēs ferrū: ꝛ aliqñ iteꝝ eleuari ex aqs qñ vapor vētosus est ꝛ erūpere in aerē ꝛ comburere plātas ꝛ alia que cōtingūt: ꝛ pp huiusmodi ascensum ꝛ descēsum ꝛ fumū qui est ex vtraq꜃ parte caliginosus diffundiꝛ in modū alaꝝ: credūt imperiti hoc esse aial volans ꝛ spirans ignem.

Vñ vulgus sibi p̄suasit draconē ingnē ex ore expirare.

¶ Draco marinus vt dicūt Semeryon ꝛ Auicen. pisci est ad modū alteri⁹ draconis: sꝫ morsus ei⁹ ē cōminuēs ꝛ effodiēs carnes ꝛ min⁹ venenosus q̄ꝫ morsus alioꝝ eo q̄ ē aq̄ticus.

¶ Dracopopodes dicūt greci serpētez de ordine tertio ꝛ genere draconum quem dicunt vultum virgineum imberbis hominis habere: ꝛ talem serpentē a fide dignis audiui interfectum esse in insula Germanie: ꝛ diu monstratum nostris temporibus omnibus volentibus eum videre donec computruit: ꝛ morsus eius est sicut aliorum draconum.

Emorroys greco noie serpens vocaꝛ ab emor qd̄ est sanguis ꝛ roys qd̄ est fluxus dict⁹: quia morsus ei⁹ laxat oium orificia venaꝝ ꝛ excutit quicquid sanguinis est in corpore morsi: ꝛ sic interficit ꝛ est ordinis primi. Hunc dicunt eē cinereum ꝛ maiorem q̄ꝫ cubiti vnius.

Faliuisus est serpens discolor ordinis secundi ꝛ morsus eius est similis morsui viperarum: ꝛ accidit morso ab eo corruptio ꝛ mollificatio sicut accidit habenti hydropisim ꝛ profunditas somni et obliuio et egritudines epatis et colon et ieiunum.

Iaculū dicūt Plini⁹ ꝛ Jorach eē serpētē alatū a iaculādo dcm̄: in arborib⁹ enī latēs īficit fructus arboꝝ ꝛ oē qd̄ comederit ex eis moriꝛ: et qcqd obuiat serpēti iterficit. Et dicit Jorach q̄ hic serpēs est duoꝝ modoꝝ: qdā eni morsū sine sensu doloris iterficit: ꝛ ali⁹ est istius generis qui quēcunq꜃ tetigerit dolore diuturno fatigatur ꝛ moritur. Et isti ambo sunt ordinis primi.

¶ Jpucipis est serpēs aspidis ꝛ surdoꝝ serpētium: ꝛ est serpens qui quemcunq꜃ momorderit somno moritur. Hunc dicitꝛ Cleopatra dextro suo alligasse ꝛ cum suo Antonio sepulchrum intrasse: vt cum eo mortuo suauiter vitā finiret.

¶ Jdra vel idrus serpēs est oiuz serpētū pulcherrim⁹: ꝛ ē de gñe viperaꝝ ꝛ ordis scd̄i: apparet aūt in Nilo flumie: ꝛ cum cocodrillus dormit sup ripā ore apto iuoluit se luto lubrico vt facili⁹ illabaꝛ in eū: ꝛ sic imergit se faucib⁹ cocodrilli quē euigilās cocodrillus trāsglutit: ꝛ tūc viscera cocodrilli serpēs lacerat ꝛ exit. Hui⁹ morsuz dicit Semeryon: dicens q̄ morsus ei⁹ a loco vulneris egrediꝛ et dilataꝛ ꝛ obfuscaꝛ color ei⁹ q morsus ē: ꝛ egrediꝛ ex morsu ei⁹ hūiditas plurima nigra fetida valde: ꝛ plōgaꝛ curatio ei⁹ ꝛ ē difficil. Dicͭ aūt Plinius q̄ antiqui dolorē contingentem ex morsu ei⁹ vocauerūt bouz: eo q̄ fimus bouz multū valet ad curā ipsi⁹.

¶ Jrūdo sicͭ dicͭ Semeryon grec⁹: est de surdis aspidib⁹: ꝛ est ordis p̄mi: ꝛ color ei⁹ silis est colori hirūdinis: ꝛ longitudo ipsi⁹ circiter cubitū vnū: ꝛ interficit ante duas horas: ꝛ morso ab ipso accidūt singultus ꝛ alteratio coloris ꝛ stupor ꝛ frigus membrorum ꝛ profunditas somni: ꝛ clausio palpebrarum cū vehemētia pulsus cordis ꝛ magnitudo doloris.

¶ Jlicinus vt dicit Semeryon est serpēs qui habitat in ilicibus: ꝛ quem momorderit accidit illi excoriatio cutis: ꝛ similiter excoriat ꝛ alium qui tangit morsum ꝛ medetur ei: ꝛ habet odorem valde malignum mortificantem euz qui p̄sens est mortuo. Accidunt etiā ex eo accidentia morsus viperarum. Est igitur ꝛ iste ordinis primi.

Lacertā qdā serpētē dicūt pp silitudinē corporis ad serpētē ꝛ pp silitudinez caude: sꝫ nō pōt reduci in aliquē triū ordinuz supradictoꝝ: qa cū mordet lacerta ꝛ stellio dētes suos oris sui dimittūt in loco morsus sui īfixos: ꝛ sūt parui subtiles ꝛ nigri q̄si pili nigri: ꝛ ideo non cessat locus prurire ꝛ dolere donec extrahanꝛ cū serra vel cultello posito sup eos ꝛ excidēte eos: ꝛ tūc sedaꝛ dolor sicͭ dicͭ Auic. Extrahūt ēt dētes ei⁹ oleū ꝛ cinis superposita si postea suggaꝛ loc⁹ ꝛ ponaꝛ in aq̄ calida. Lꝫ igiꝛ nō sint ordis serpētū: tñ pp cōformitatē figure hic tāgunꝛ nature eoꝝ. Dicit autē Jorach in libro quē de aialib⁹ qbusdā cōposuit q̄ qñ senuerit lacerta ꝛ oculi ei⁹ obscuranꝛ ꝛ īcipit excecari: tūc itēdit ꝫ solē ad radios ipsi⁹ ꝛ oculos suos dirigit ꝫtra solē per foramē aliqd̄ tpe matutino quousq꜃ redeat visus ei⁹ ꝛ pfecte videat sicut prius. Si aūt veꝝ dicͭ in hoc iste phs p certo obtenebratio oculi est ex frigiditate cōstrigēte hūidū oculi: qd̄ calor luminis solis dissoluit ꝛ subtiliat ꝛ sic visum restituit. Dicit aūt Plini⁹ q̄ lacerte cōpares vadūt ꝛ capto vno alter efferaꝛ in captiētē. De lacertaꝝ ēt gñe est alia quedā bestiola parua silis in figura lacerte: sꝫ caudā habꝫ nigrā: que araneis syluestrib⁹ vesciꝛ. Ouat āt lacerta sꝫ non cubat. Et q̄ qdā dicūt q̄ mr̄ deuorat partū p̄ter vnū mag inertē: qui tñ postea parētes deuorat: oino falsum est. Lacerta liguā dr̄ hr̄e pilosaꝫ: sꝫ nō hꝫ: imo sūt dētes parui vt pili: ꝛ est bifida sicͭ ligua serpētꝫ. Jn India sūt lacerte pedū. 24. colore fulgēti. Narrauit mihi vn⁹ de socijs nr̄is fide dign⁹: q̄ vidit i puintia ꝛ Hispania aliqñ lacertas hn̄tes spissitudinem cruris hominis sub genu: ꝛ non erant multum longe: ꝛ habitabant in cauernis terrarum: ꝛ insilierunt in homines ꝛ animalia transeuntia alte saltantes de terra: ꝛ aliquando incisu vno auferebant totam maxillam hominis.

Miliares vt dicͭ Semeryon est serpēs q pp suā citrinitatez est q̄si coloris milij: ꝛ iō ēt a milio nomē accepit: ꝛ ei quē mordet accidūt accn̄tia malaꝝ viperaꝝ de qb⁹ nos iferi⁹ dicem⁹ qñ loquemur de viperarum morsu. Est igitur iste serpens ordinis secundi.

¶ Maris serpēs est multaꝝ spērū in hoc cōuenietes cū terrestrib⁹ q̄ pedes nō hn̄t: sꝫ mō anguillaꝝ repūt in fundo et natāt qñ necesse est: qa pinas nō hn̄t. Jn oib⁹ āt siles sūt serpētib⁹ p̄terq̄ꝫ i capite: qm̄ caput eoꝝ ē duꝝ ꝛ aspeꝝ: ꝛ sūt malitiosi: sꝫ venenū i aq̄ min⁹ nocet q̄ꝫ si idē eēt in terra. Hi aūt in fundo maris non vadūt: sꝫ iuxta littus ꝛ circa scopulos.

Natrix est serpēs aq̄ticus in fontib⁹ veneno aq̄s inficiēs. Vñ Lucan⁹. Et natrix violator aq̄.

¶ Naderos serpētē dicūt eē ordis scd̄i qui in Germania ieniꝛ: ꝛ est duoꝝ ꝛ ampli⁹ cubitorū longitudinis: ꝛ spissitudinis bracchij hois sub cubito: ꝛ vēter ei⁹ declinat ad cinereitatez aureā: ꝛ dorsuz ei⁹ viret aliquātulū: ꝛ venenū ei⁹ serpit ex loco morsus i totū corp⁹ nisi citi⁹ exciaꝛ. Dr̄ ēt ificere virgas ꝛ gladios si tāgit ligna: ita q̄ imutat colorē tā lignei q̄ꝫ ferrei instrī.

Obriali⁹ de gñe aspidis est: ꝛ est ordinis p̄mi: sicut dicit Jorach: ꝛ si qd̄ aial momorderit somno grauatur ꝛ dormiens moritur.

Prester vt dicit Jorach serpēs est de gñe aspidū ordis p̄mi iter serpētes qui semp vagatur ore apto ꝛ fumāte: ꝛ quecūq꜃ pcusserit tāta corpulētia ꝛ tumore afficiꝛ sicͭ sit hydropic⁹ quem exuberās sequiꝛ putredo ꝛ sic moriꝛ. Vñ Lucanus. Oraq꜃ distēdēs auidus fumātia p̄ster.

¶ Phareas est serpens qui quasi totus erect⁹ graditur super caudam ꝛ super partem corporis que caude coniungitur: ꝛ ideo per iter quod vadit sulcuz facere videtur. Unde Lucanus. Quo ꝫtentus iter cauda sulcare phareas.

Rimatrix vt dicit Jorach serpens est ordinis primi rimans aquas et cibos ꝛ inficiens eos: et si quis ex infectis aliquid gustauerit statim moritur.

Salamandra est serpens hoc est aliqd serpenti sile hñs: qđ eni greci salamandrã nos stellionẽ dicimus. Et de hoc varie valde sunt opiones antiquoꝝ. Quidã eni salamãdrã dicũt eẽ idẽ ꝙ kamaleõtẽ qui est leo terre: ⁊ hi sũt Plinius ⁊ Solinus. Est aũt q̃drupes de figura lacerte ouãs: vel potiꝰ hñs faciẽ cõpositã ex facie porci ⁊ symie. Et dic̃ Pliniꝰ ꝙ crura posteriora hʒ recta ⁊ lõga vẽtri adherẽtia: pliñã caudã ⁊ flexuosaʒ tenuitate deficiẽteʒ: vngues hamatos subtili aduncitate: corpꝰ aspeꝝ ⁊ cutẽ q̃lis ẽ in cocodrillis. Dicũt qdã ꝙ hʒ quãdaʒ lanã que in igne nõ aduriẗ: eo ꝙ in poros eiꝰ ignis nõ hʒ igressuʒ: tñ ego exptꝰ sum ꝙ illđ qđ ad nos deferẗ de hmõi lana non est lana aialis: sed qdã dicũt ꝙ sit lanugo cuiusdã planete qđ ẽt ego nõ sum expertꝰ. Expertꝰ aũt suʒ ꝙ est lanugo ferri. Ubi enim magne masse ferri cõfabricanẗ aliqñ scindiẗ ferrũ ⁊ euolat vapor ignis: ⁊ cũ ille capiẗ pãno vel manu vel per se adheret tecto fabrice est sic̃ lana fusca ⁊ aliqñ alba: ⁊ ipsa lanugo nõ aduriẗ igne: ⁊ hoc qdã dicũt eẽ lanaʒ salamãdre. Multi aũt sequẽtes Jorach pĥm dicũt ꝙ hoc aial viuit in igne: et hoc est falsuʒ nisi ꝓ tãto sicut dic̃ Gal. in libro cõplexionuʒ: ꝙ. vʒ. salamãdra si in igne paruo tpe moreẗ ignis impssionẽ nõ efficit in ea: sʒ si diu moreẗ adurit eã ignis. Et dic̃ Jorach ꝙ si mediocris est ignis extiguit eũ: hoc aũt non est ꝑꝑ qđ vita eiꝰ sit in igne: sed qa frigidissimũ est vt dic̃ Aristo. ⁊ spississime pellis ideo nõ põt ignis itrare poros eiꝰ: sʒ si diu remãserit paulatiʒ aperit poros ⁊ exurit aial: tãte eni est frigiditatis ꝙ ex ꝯtrarietate extiguiẗ ignis si paruus sit ignis nõ vincẽs supra q̃litates ipsiꝰ. Ego autẽ hoc expertꝰ sum in sui simili: qm̃ araneã spisse pellis ⁊ frigidi humoris posui in ferro candẽti ⁊ diu iacuit anteq̃ palparet ⁊ sentiret caloreʒ adustiõis: ⁊ ad aliã magnã adhibui lumẽ paruuʒ ⁊ extinxit ipm ac si exufflareẗ. Incessus aũt huiꝰ aialis est piger ꝑꝑ frigiditatẽ: ⁊ est q̃si motus testudinis. Oculi eiꝰ ꝓfundi sunt valde ⁊ q̃si cõcauo foueaꝝ subductu itrorsus ⁊ nunq̃ clauduntẗ: ⁊ dicit Pliniꝰ ꝙ toti oculi eiꝰ circũrotanẗ. Maximuʒ est aial cũ est vacuũ laxe pellis ⁊ macilẽtũ nimis ꝑꝑ frigiditatẽ ⁊ melãcholiã. Jecur vt dicũt est in sinistra ꝑte cõtra oĩa alia aialia. Splenẽ hʒ nulliũ: qa melãcholia tota deriuaẗ in corpus. In extis ẽt magnã hʒ ad alia aialia varietatẽ. Hiatus oris eiꝰ nunq̃ claudiẗ: nec tñ vtiẗ eo in cibuʒ vel potũ: sʒ potius eo aliquẽ humorẽ: ⁊ ideo nihil in extis eiꝰ iueniẗ. Et ꝙ diciẗ de rore vel aere viuere est falsuʒ: nec hʒ sanguinem nisi paꝝ circa cor: ⁊ ideo est valde timida. Dicũt etiã qdaʒ ꝙ efficiẗ oĩs coloris qui obijciẗ ei ꝑter candidũ ⁊ rubicũdũ qđ nõ puto esse veꝝ. Est aũt veꝝ ꝙ est de aialibꝰ latentibus hyeme. Dicũt etiã ꝙ hoc animal cum laborat infirmitate per folia lauri recuperat sanitatem. Hoc animal scindit arbores ⁊ omnes fructus inficit ex quorum cõmestione plurimi moriuntur. Oua facit modo gallinarum ⁊ lacertaꝝ. In Asia abundat hoc animalis genus.

¶ Salpiga serpens esse dicitur qui propter paruitatem non videtur: ⁊ tamen vim nocendi habet maximam.

¶ Stellio est salamãdra. Est aũt stellio aial q̃drupes qui ex suo colore sic vocaẗ: qa terga depicta iterlucẽtibꝰ oculis hʒ in modũ stellaꝝ: hic scorpioni adeo est cõtrarius ꝙ visus a scorpione terrorẽ scorpio accipit atq̃ torporẽ. Dicit ẽt Plinius ꝙ stellio serpẽs est ⁊ venenũ eiꝰ est mortifeꝝ: cõtra qđ remediũ sunt trite carnes scorpionis. Dicit ẽt ꝙ vinum in quo submersus ⁊ mortuꝰ fuerit stellio lentigenes abducit in facie. Dicit ẽt ꝙ fel stellionũ in aq̃ tritũ mustelas occulto cõgregat instinctu. Idẽ dicit ꝙ stellio scorpionibꝰ marie cõtrariaẗ ⁊ insequunẗ seinuicẽ odio nãli: sed qa stellio maior est atq̃ validior adeo scorpio timet euʒ vt viso eo frigido perfundaẗ sudore. Auicẽ. morsuʒ stellionũ in eodẽ genẽ nocumenti posuit cũ morsu lacertaꝝ: qa stellio ⁊ lacerta similia fere sunt animalia quadrupedia nisi ꝙ stellio piger est ⁊ dorso ⁊ cauda magis latus q̃ lacerta ⁊ guttatus: cuʒ lacerta sit vnius coloris.

¶ Scauram dicũt eẽ serpẽtẽ q dũ cecaẗ in senectute igrediẗ fissurã parietis: ⁊ dirigit aciẽ per foramen in rotã solis donec visuʒ receperit sicut supra diximꝰ de lacerta: ⁊ eadẽ ẽ in vtrisq̃ cã: vel forte scaura ẽ illđ genꝰ lacerte qđ hoc facit.

¶ Sytula serpẽs duas hʒ spẽs; vnus est dyphas de quo iam ante diximus: aliꝰ est ex varietate miro modo pulcher: ita ꝙ admiratione detinet intuentes: sed est piger ⁊ paruus: ⁊ ita ignei veneni ꝙ ille quem percutit totus exuritur: hic serpens in hyeme pellem deponit.

¶ Syrenes dicũt eẽ serpẽtes monstruosos dulcis sibili sic̃ ẽt sũt syrene maris: ⁊ hi sũt velocissimi: ⁊ aliq eoꝝ volãt: ⁊ hñt venenũ adeo efficax vt priꝰ morsuʒ mors q̃ dolor sequaẗ.

¶ Serps vt dicit Jorach serpẽs est puꝰ quẽ si calcauerit hõ moriẗ anq̃ sentiat venenũ ipsiꝰ. De huiꝰ serpẽtis veneno dñt ꝙ qñ ꝑcutit hoĩeʒ carnẽ ⁊ ossa ꝯsumit ac si flãmea edacitate corripeẗ. Sũt ꝑterea ꝓpẽtes i India vt dñt tã magni corpore ꝙ ceruos deuorãt ⁊ ipm mare ꝑnatãt. Alij sũt vt dicũt ibidẽ q albũ pip comedũt ⁊ lapides ꝑciosos gestãt i capite: ⁊ hi singulis annis iter seiuicẽ ꝑliant ⁊ ex maxia ꝑte se inuicẽ iterimũt. Alios ẽt in oriẽte eẽ dicũt qui velut cornua arietũ habentes hoĩes perimunt cornibus ventilando.

¶ Spectaficus vt Jorach dicit serpẽs est qui si quem morsu lesit liquefit eius caro sicut oleum ⁊ moritur.

¶ Stupefaciẽs aspis est vt Jorach dicit quẽ oẽ aial qđ viderit ex stupore moriẗ: cũ tñ hic serpẽs tardior oĩbꝰ serpẽtibus eẽ dicaẗ ⁊ calidior: eo ꝙ in hyemis maxio frigore pellẽ diciẗ mutare. Jorach tñ iste nõ multũ bñ ꝓbat qđ dicit: qa stupefacere frigiditatis est effectꝰ ⁊ silr pigritia. Qꝫ aũt in frigore hyemis pellem mutat nõ puto esse ex caliditate: sed potius ideo qa tunc flegmatis est generatio: ⁊ tunc lubricitate interiori flegmatꝭ dura exterior resoluiẗ pellis sicut ⁊ in alijs serpentibus qui in hyeme latent ⁊ dormiunt.

¶ Sabrin vt dicit Semeryon sapiẽs est serpẽs coloris harenosi hñs pũcta nigra ⁊ alba: ⁊ lõgitudo eiꝰ est longitudo serpẽtis cornuti: ⁊ fere in oĩbꝰ iste serpẽs est sicut ille qui dr̃ asfodius de quo diximꝰ superiꝰ. Caput aũt huiꝰ ⁊ cauda sunt parua: ⁊ ineniunẗ in hoc gñe serpẽtes qnque coloꝝ. Sũt eiʒ pleriq̃ harenosi: sunt ⁊ varij guttati: sunt ⁊ albi: ⁊ sũt nigri ⁊ rubei: ⁊ oẽs illi hñt squamas albas q̃si incisas in capite: ⁊ faciũt strepitũ magnũ ꝑꝑ siccitatẽ corticũ ventriũ suoruʒ: et oẽs sunt grauis motꝰ ⁊ equaliũ dentiũ: ⁊ sunt ordinis ꝑmi: ⁊ oĩum eoꝝ morsus aperit oẽs poros nãles sicut aures oculos nares: ⁊ ẽt vrine ⁊ stercoris ⁊ os: ⁊ ex oĩbꝰ istis facit fluere sanguinẽ ⁊ facit dolores in stomacho: ⁊ ex morsu omniuʒ istoꝝ currit aquosa sanies pauca: ⁊ soluitur venter ⁊ cõstrigitur anhelitus ⁊ incurritur difficultas mingẽdi ⁊ acuitur vox ⁊ mollificantur membra ⁊ incutitur obliuio et accidit spasmus ⁊ cadunt dentes: ⁊ sic moritur patiens.

¶ Seyseculus est serpẽs fere sic̃ ille q salit ad duas ꝑtes quẽ greci amphyselenes vocãt q̃si duo capita hñtẽ: lʒ hoc nõ sit veꝝ sic̃ superiꝰ ondimꝰ: vbi etiaʒ diximus causas huiꝰ erroris: ⁊ morsus etiam istius est sicut morsus illius: qa iste est quidam modus illiꝰ: lʒ in hoc differat ꝙ adeo expresse duo capita habere videẗ: ⁊ hec de hoc serpente dicit Auicẽ.

¶ Selphyr vt dic̃ Auic. noiaẗ serpẽs qdã Egypti ⁊ hʒ latuʒ caput ⁊ paruũ collũ ⁊ curtã caudã ⁊ ventrẽ rotũdum sup cuius caput nec linee sunt nec squame: sed super suũ corpꝰ sũt linee diuersi coloris: ⁊ quãdo incedũt nõ incedũt ꝺm rectũ: sed contrahuntur valde serpentes huius speciei: ⁊ ex morsu horum accidit apostema dolorosuʒ: ⁊ primo cõtritio totius corporis cõtriti ⁊ casus capillorum. Est aũt hic serpẽs ordinis secũdi: ⁊ est de genere viperarum.

Tortuca serpẽs nõ est: sʒ hic a nobis poniẗ: qa aliqd figure serpẽtis participat: ⁊ quedã gẽtes vocãt eũ serpẽtẽ scutatũ. Est igiẗ aial in dorso hñs scutũ ⁊ in vẽtre que scuta q̃tuor initijs cõiũgunẗ: ⁊ inter illa exeunt q̃tuor pedes tortuce que videnẗ pedes lacertaꝝ cũ qnque digitis ⁊ vnguibꝰ caput hʒ ⁊ collũ serpẽtis: ⁊ si magna est hʒ ẽt scutuʒ in capite. Est aũt scabrose pellis vt lacerta: ⁊ caudã de sub duobꝰ scutis egrediẽtẽ hʒ vt serpẽs ⁊ sibilat altiꝰ q̃ serpẽs: ⁊ ouat vt oua galline: ⁊ hec fodiẽs reponit in terra donec ad calorẽ solis exit pullus. Et est duplex ꝑter marinã. Est eniʒ tortuca terrestris ⁊ aquatica: ⁊ terrestris magꝭ est tẽperate carnis: neutra tñ est venenosa: sʒ vtraq̃ multũ ipinguat comesta. Dicũt tñ qdaʒ ꝙ siqs sup renes mortue tortuce calcauerit veneno inficitur: hoc animal inter cetera ouantia vesicam habet. Hec igitur cum his que in ante habitis dicta sunt de tortuca sufficiant.

Falsuʒ est salamãdrã viuere in igne.

Tyrum

¶ Tyrum dicūt eē serpētē in partibus Hiberotinis circa Jordanis solitudinē. Est aūt ⁊ in partibꝰ Italie in appeninis montibꝰ: de quo in suo libro de simplici medicina dicit Serapion ꝙ sana mēbra īficit ⁊ mortificat: infecta vō a veneno ꝓhibet: ⁊ iste operatiōes per silitudinē sūt ēt vt idem Serapion dicit in ceraste: cuiꝰ si ligua extracta a serpēte teneatur ⁊ approximetur veneno expellit ipm: ita ꝙ ligua humectatur dum teneť super venenū: ⁊ quādo est in serpēte īficit veneno mortifero eum quē serpens percusserit.

¶ Tyrus aūt q apud nos abūdat est serpēs duoꝝ aut trium cubitoꝝ niger rubeas duas lineas hñs a lateribꝰ dorsi: erectus aūt incedēs ꝑ tertia pte corporis sui: ⁊ est velocissimꝰ ⁊ saltās cū artať ad lōgitudinē decē pedū: ⁊ est serpēs īfestus auibꝰ: ita ꝙ ego exptꝰ sū per visū ꝙ altā nucē ascēdit ⁊ pullos pice deuorādo corrosit ⁊ cū picis antiqs pugnauit: ⁊ cū vnā de antiqs per corā teneret īcautus ab altera tot vulnera in capite recepit ꝙ de nuce ⁊ nido decidit. Comedit aūt oua auiū vbi īuenerit. Diciť ēt infestus eē aialibꝰ alijs: sed hoc nō ita sum exptꝰ. Hic ergo serpēs apd nos venenosum morsū nō hʒ. Est aūt genꝰ tyri venenosū ⁊ est ordinis primi qd lʒ carnibꝰ suis īfecta curet mēbra sič leprā ⁊ venenata ꝓpter qd tyriaca de carnibꝰ eiꝰ cōficiť: ⁊ ita cōtra venenum operať sič ⁊ fel vipere in collyrijs cōparatiōe veneni nō operať: tñ morsu suo īfundit venenū in mēbra sana qd ex loco morsus totū corpꝰ īficit ⁊ perimit. Hic serpēs in Ethiopia sub cancro more draconis se expoliat ꝑmo inter oculos primo soluēdo: ita ꝙ q̄si acus apparet: deinde sub capite ⁊ postea sub spatio vniꝰ noctis ⁊ diei de toto corpore per angusta trāsiēs deponit: ⁊ sic redit ad iuuētutē. Peius tñ in hoc genere serpētis est qddā genus paruū cubitale in lōgitudīe cuiꝰ pellis est hispida pilosa: ⁊ cuiꝰ morsus peior est ⁊ putrefaciens corpus ex loco vulneris in circuitu ⁊ sic occidēs. Tyrus aūt Indie qui minor est q̄ʒ cubitus perniciosus est sup omnes alios tyros: hic serpens est de genere vipere: qa primo intus ouat ⁊ postea extra parit animal.

¶ Tyliacus vermis vt dicūt serpēs est de gñe draconis qui tyliacꝰ a tylia vocať: eo ꝙ in medulla tylie ꝑmo nasci dr: et medullā ꝑmitꝰ ⁊ postea lignū vsqꝫ ad casum arboris depasciť: ⁊ crescit in maxime quātitatis lōgitudinē ⁊ spissitudinē ⁊ īsidiať bestijs ⁊ hoībꝰ ⁊ deuorat eos ⁊ hʒ morsum draconis: ⁊ cū capiť opʒ ꝙ cum generibus tormentoꝝ quibꝰ in expugnatione castrorum vsus est capiatur.

Viperaꝝ genera oīa sunt in scđo serpētū ordīe. Est autē serpēs vipera strictꝰ superiꝰ in loco diaphragmatis ⁊ amplior īferiꝰ ⁊ hʒ caput acutū ⁊ dētatū os: sʒ masculus duos tñ hʒ dentes anteriꝰ in mādibulis: ita ꝙ duales tñ hʒ: duos īferiꝰ ⁊ duos superiꝰ rñdentes illis hʒ. Femina aūt hʒ plures: ⁊ in hoc cognosciť morsus maris a morsu femine sicut dicit Auicēna. Qd aūt Jorach dicit de hoc serpente ꝙ femina insaniens libidīe caput spuēs maris caput in os appꝛhendit ⁊ amputat ⁊ ex sputo illo concipit ptū qui se viscéribꝰ matris emordet: ⁊ sic visceribꝰ matris laceratis mater moriť in partu. Et ꝙ cām huiꝰ assignat ꝙ exitus superfluitatis sit vt pūctū acus: ⁊ ideo vt alia aialia nec cōcipere nec parere possit res est īpossibilis ꝭm nām: ⁊ oino absurda ⁊ a nobis alibi improbata. Adhuc aūt qd dič Plinius volens magis aptare mēdacium ꝙ quidē vt dictum est cōcipiat de capitatione masculi: sed qa multos cōcipiat ⁊ ꝓpter stricturā corporis nō nisi vnum post eniti possit cū multi sint amplius. vʒ. q̄ʒ viginti vltimos tediū inuadit ꝙ nō prodeunt ad lucem: ⁊ illi viscera matris corrodūt est similiter mēdacium ⁊ impossibile. Natura enī nunq̄ʒ dedit actum cuiꝰ non daret nālem potētiam ⁊ facultatem: qa aliter deficeret in necessarijs. Oīa ergo genera serpentū ꝑmo oua cōcipientium ⁊ postea aial parientium ꝓpter duas sui vteri dispōnes vipere dicūtur quasi vi intrinseca pariētes cum alia ouantia exteriorib adminiculis pariāt. Hec apd Grecoꝝ veteres vocātur vipere. Accidentia autē huiꝰ serpentis dicit esse Auicēna: ꝙ ex loco morsus duorū aut plurium dētium egreditur a principio sanguis: deinde virus feruens: ⁊ aliquādo est sanguis primū aquosus: deīde spumosus: ⁊ postea vt erugo erit: ⁊ tūc conuertitur ad veneni substātiam ⁊ colorem ⁊ dolet locus vehemēter: ⁊ postea perambulat dolor ad membra cōtinua: ⁊ postea apparet apostema calidum rubeū habens bochor ⁊ vesicas sicut fit ex ignis adustiōe ⁊ dilatatur: ⁊ deinde fit viride apostema totum ꝓpe morsum ⁊ sub foramen: ⁊ accidit infirmo in visceribꝰ inflāmatio: ⁊ in corpore rubedo: ⁊ cū rubore deīde erūpit sudor frigidus ⁊ corruptio coloris declinās ad viriditatem ⁊ cōmotio capitis ad vertiginē ⁊ frequentia anhelitꝰ ⁊ nausea ⁊ singultꝰ ⁊ aliquādo euomit humorem cholericū: ⁊ incidit difficultatem mingēdi ⁊ grauať caput: ⁊ quādoqꝫ aduenit ei fluxus sanguinis narium: ⁊ sentitur grauitas in dorso ⁊ erumpit sudor frigidus ⁊ tremor vehemēs ⁊ syncopis: ⁊ ꝭm plurimū moritur in tribus diebus: aliquādo tamen manet vsqꝫ ad septimū. Qd ergo quidam dicūt viperam in priori parte corporis eē similem homini ⁊ posteriorem deficere in serpētē falsum est oino: nisi fabulose a poetis per integumēta metaphorarū intelligatur. Quedā alia dicūtur de renibus vipere qd calcati inficiāt sicut si incisus sit calcans: ⁊ ꝙ tunica eius cū vino cocta medetur oculis: ⁊ ꝙ adeps tollit oculorum caliginem que non negantur. Fel etiam operatur cōtra oculi vngulam. Qd autem qdam dicunt marem ob reuerentiam femine euomere venenum: ⁊ tā dulci sibilo vocare ꝙ postea amputet caput eius res est absurda et falsa.

¶ Incipit Liber.XXVI. animalium in quo agitur de paruis animalibus sanguinem nō habentibus: ⁊ de duobus accidentibus que sequuntur illa animalia.

In hoc vltimo de animalibus paruis auenis hoc est sanguinē non habentibus agemus primo hoc in cōmuni ex dudum dictis repetentes: qa sanguinem non habentia loco sanguinis aliū habent humorem qui est eis sanguinis loco. Et qa talia frigida sunt vt in pluribꝰ: ideo duo accidentia cōsequūtur illa animalia: quoꝝ vnum est corpora eorū vbiqꝫ esse insecta ⁊ quasi ex anulis generationem habentibꝰ composita. Sāguinem enī habentia nutriūtur longis quibusdā carnibus per modum linearū in membris extensis. Ea vō que sanguinē nō habēt ex centro corporis ꝭm totam lōgitudinem tracto humore ad superficiem quasi ex qbusdam circulis accipiunt sui corporis cōpositionem ac si sint composita ex superficiebus circularibus duris: ⁊ hoc etiam habēt cōtinue cum serpentū compositione. Aliud autē est ꝙ spiritus resoluti ex huiusmodi tēperato humido subtiles sunt ⁊ clari calido multo nō cōmiscente ⁊ turbante eos: ꝓpter qd etiam omnia talia subtilium sunt operationū: ⁊ vt frequenter sunt māsuete cohabitātia ⁊ ciuiliter: ⁊ hec accidētia frequenter inueniunť in eis. In exterioribꝰ autem corporum suoꝝ ꝓpter multū calorem circūstantis aeris: ⁊ ꝓpter terrestre ad exterius expulsum innascitur in illis duritia corticis in exterioribus anulis: ita ꝙ aliquādo pellem talia oportet mutare sicut expꝛsse apparet in multis eorū quoꝝ deposite inueniūtur exuuie. Ex humoris autē intrinseci viscositate ⁊ terrestreitate exteriori cōtingit ꝙ ista animalia aut latent in hyeme vt apis ⁊ vespa: aut moriūtur ad oualem conuersa materiam. Humidū enim ipsoꝝ in hyeme cōgelaretur si accideret eis humor nutrimenti continuus ꝓpter caloris debilitatem: aut ita multiplicareť tēpore generationis flegmatis ꝙ suffocaretur calor nālis: aut forte cōtingeret vtrūqꝫ istorū: ⁊ ideo motus horū animalium in hyeme nō proficit. Hec etiam animalia cū subtilis sint humiditatis grossis nutriri non possunt: ꝓpter qd exceptis valde paucis omnia suggūt vel rores vt apes vel humores animaliū vt musce: pauca autem rodunt herbas dū recētes sunt vt eruca ⁊ locusta: ꝓpter qd etiam paucissime sunt superfluitates egeste ab eis: ⁊ qa humiditas hec est viscosa ⁊ coniacens ad modum cathene: ideo diu hec viuunt sine cibo. Debilis enī calor eorum naturalis diu operās est anteq̄ʒ humidū dissoluat et terminet: ⁊ ideo in tali humido est huiusmodi animalibus

Contra Plinium.

[...]ā nūq̄ʒ de[...] [...]actū cuius [...]ederit nā[...] [...]ꝫ potētiā.

quaſi vite theſaurus ex quo multo tẽpore vitã ſuſtẽtãt: ⁊ qđ ex hmõi humido ad ſubſtãtie nutrimẽtũ nõ ꝯgruit q̃dã eo/ rũ ꝯuertũt ad vſum coopertorij domus: ⁊ q̃dã ex his faciũt iſtrumẽta venãdi ſicut bombices ſericũ faciũt quo ſe inuol/ uũt ⁊ aranee telas qbꝰ venant̃. ¶ Ampliꝰ oia fere hmõi aia lia aut ſine pedibꝰ ſũt aut multos hñt pedes: aut ẽt alas cũ pedibꝰ aut ſine pedibꝰ ſunt q̃cũqȝ calore maxime deficiunt q remotus a pricipio caloris nihil penitꝰ opari põt: ⁊ illa cõ ponunt̃ ex anulis quoꝝ vis in cẽtro ſuo calorẽ claudit mo/ uẽtẽ q per modũ axis per oẽs anulos dirigit̃ totius corpo/ ris huiꝰ aialis: ſicut ⁊ vis motus in toto axi eſt a polo in po lũ per centrũ deſtinatus: ⁊ in hac linea axis decurrit virtus mẽbri qđ eſt loco cordis cũ ſpiritu ⁊ calore cordis: qm̃ faci/ lius duabꝰ de cauſis decurrit per axẽ q̃ȝ per aliã partẽ. Ha/ rũ aũt cãruȝ vna eſt: q2 eſt ex directo: q2 ab angulo difficilioꝛ eſt motꝰ ſpiritꝰ ⁊ caloris. Alia aũt eſt: q2 vndiqȝ circũpoſita eſt via illa cuſtodiẽtibꝰ nutriẽtibꝰ eã mẽbris articularibus q̃ ſunt multe ſphere cõpreſſe. Nutrit̃ ẽt ſpiritus ex humido ⁊ cuſtodit̃ ab anulis qđ nõ eſſet ſi deriuaret̃ ad mẽbruȝ nñe alicuiꝰ: ⁊ poſtea deriuaret̃ in crura ⁊ lacertos ⁊ hmõi. Hec ergo aialia hac de cã talẽ ſui corporis hñt diſpoſitionẽ: q̃dã aũt eoꝝ multa hñt crura ad pectus inferius radicata: eo ꝙ latus caloꝛ nõ operat̃ per vicariũ mouentem: ſȝ per ſeipm̃. Per vicariũ aũt dico operari ſicut coꝛ per cerebrũ ⁊ cerebꝝ per nuchã. In his ergo lento exiſtẽte calore opȝ iſtrumenta motus ad mẽbrũ qđ loco cordis eſt ordinare. Huius auteȝ ſignuȝ eſt oia hmõi aialia puo timore frigeſcere ⁊ imobilia fieri ꝓpter ſui cordis frigiditatẽ. Multitudo aũt pedũ cã/ tur ex debilitate que eſt in qbuſlibet duobꝰ: q2 ẽt ipſi pedes ꝓpter ſui ſubtilitatẽ ⁊ duritiẽ parue ſunt virtutis. Q2 auteȝ alas habẽt ⁊ ad dorſum ꝯtinuatas iõ eſt: q2 lõge ſparſus eſt eoꝝ cibus: nec hñt alas niſi mẽbranales ꝓpter humidi vi/ ſcoſitatẽ ex quo formant̃. hec eſt ẽt cã ꝙ plura ẽt hoꝝ aialiuȝ plures hñt gnõnes anteq̃ȝ perficiant̃. Fiunt.n. ex ouis ver/ mes: ⁊ ex vermibꝰ perfecta aialia vt in apibꝰ. Quedã ẽt ex vermibus adhuc iterato in mãm ꝯuertunt̃ oualem ſicut in erucis fieri videmus: ſicut nos in antecedẽtibꝰ huius ſciẽ/ tie libris diligenter per ſingula oſtendimus.

Apis eſt vermis notus cuius generatio eſt ex ouis ſiue ſemine ouali in vermes ⁊ ex vermi/ bus in apes: ⁊ ſicut in antehabitis determina tũ eſt opinio Ariſto. eſt ꝙ rex apũ gñalr oium apũ ſit pater: ⁊ ꝓ argumẽto hȝ ꝙ nõ inenit̃ ſe/ men niſi in domo ſua. Apes aũt q̃dã minores gñate dicunt̃ maſculine: ⁊ nõ hñt aculeũ ſicut neqȝ rex vt di/ cunt: ⁊ has dicit Plinius eſſe deputatas in famulos q mel la cõportata foueãt: ⁊ ex ceris fanos extruãt: ⁊ iõ dicit ꝙ ob ſequio peracto aliqñ ſi defectꝰ mellis eſt in examine ab alijs expellunt̃: ⁊ ſi egredi nolãt interficiunt̃. Tertia apes parue ſunt que aculeũ hñt: ⁊ mella de roribus ⁊ ceras de floribus ꝯgregãt. Roꝛe.n. cadente ſup flores ſicut ſup vaſa q̃dã ꝯca ua ſol qđ ſubtilius eſt euapoꝛare cogit. Reſiduũ aũt in fun dũ floris diſtillãs deſcendit: ⁊ in acumine in imũ ꝯgregat̃: ⁊ iõ apes in fundũ floꝝ capita infigunt. Terreſtre aũt qđ re/ manet tota humiditate exhalãte eſt cera: ⁊ hãc apis coxis illinit: ⁊ mel oꝛe colligit ⁊ poꝛtat ad examẽ: nec eſt rõ quare cera nãlis locus ꝯſeruatiuus eſt mellis: niſi q2 in illis flori/ bꝰ ⁊ roribꝰ cera eſt illud terreſtre cuius viſcoſa humiditas mel fuit anteq̃ȝ exhalaret ex ipſo. Scias aũt apũ mellifican tiũ tria eſſe genera: qđdã eni eſt hoꝛridũ quaſi piloſuȝ ⁊ eſt malũ ⁊ iracundũ ⁊ vocat̃ ruſticũ. Quoddã aũt eſt ſubtile lõ gũ: ⁊ nec illud eſt optimũ. Sed tertiũ eſt cõpactũ bene rotũ/ dum colũnale nõ longũ: ⁊ illud eſt nobile ⁊ multũ mellifica/ tiuũ. Apes claro tẽpore euolant: ⁊ nubilo manent ad opera ⁊ aluearis purgationẽ. Omnes eni fetulentias cõgregãt in alueari ⁊ tẽpore quo nõ diſꝑgunt̃ ad victuȝ expurgãt. Apes excubias cuſtodiunt tunc qñ examen egrediunt̃ ⁊ rex quaſi cornu ſtrepẽdo euocat bis vel ter ⁊ rege egreſſo adhuc ſtre/ pit cornu: ⁊ tũc rege euolante omnes euolant ⁊ ibi manent vbi rex manſerit. Regẽ aũt habẽt quẽ nã regẽ oſtendit: coꝛ poꝛe ſcilicet maioꝛẽ ⁊ qui in capite albã hȝ guttã quaſi coro nã. Hic aũt q2 breues valde hȝ alas reſpectu ſui coꝛpoꝛis ⁊ nõ bene volat poꝛtat̃ ab alijs: ⁊ quãdo caſas ꝯſtruunt regi ſit caſa prima. Omnes aũt faciũt domos exagonas: ⁊ equa les: ⁊ primo domos habitationũ: deĩde mellis apothecas. Domos aũt plures faciunt q̃ȝ ſint apes ꝓpter ꝓlẽ futurã de cuius habitatione ꝓuident anteq̃ȝ naſcat̃: aquã etiã ali quãdo poꝛtant ad humectandũ mel ⁊ cõplananduȝ caſas: ⁊ hanc poꝛtant humectatione alarũ ⁊ oꝛe: ⁊ eſt vigoꝛ eoꝝ du/ rans per ſeptẽ annos: ſed aliquãdo per plures vſqȝ ad de/ cem. Aranee aũt quedã ⁊ mures nocent eis: ita ꝙ deſerunt aluearia. Aliquãdo etiã recedunt propter fetoꝛes vicinos. Guſtabile aũt ꝓpriũ eoꝝ eſt mel: guſtant tamen etiã aliqñ alia dulcia liquida oleo linita ⁊ moꝛiunt̃: ⁊ omne pigue ab/ ominant̃: q2 ex illo reſoluunt̃ ale ⁊ anuli coꝛpoꝝ ſuoꝝ. Quã/ do cubandũ eſt vna ſtrepit: ⁊ tunc diminuit̃ murmur eoꝝ. Aliquando etiã vna circuit: ⁊ poſt circuitum illũ reuertens ſtrepit ſicut buccina: ⁊ tunc cõmuniter omnes conticeſcunt. Aculeo pungit apis. Et ſicut dicit Auicenna aculeũ in vul/ nere dimittit: ⁊ eſt opinio quoꝛũdaȝ ꝙ ille aculeus ſemper ꝓfundat̃ donec extrahat̃. Malitia aũt puncture eſt eadẽ cum punctura veſpe: ⁊ de hac infra cuȝ de veſpa erit ſermo ꝓſequemur. Apis aũt que aculeũ amittit aliquando moꝛit̃ quãdo videlicet viſcera in abſciſione aculei vulnerant̃ vel amputant̃. Quãdo aũt aculeũ tm̃ amittit euadit. Quidam tamen dicunt ꝙ etiam tunc moꝛit̃. Hoc eſt igit̃ ꝙ cum his que in antehabitis dicta ſunt ſufficere poteſt de apibus.

¶ Aranearũ multa ſunt genera: q2 rutela ſpecies eſt aranee: ſicut nos in capitulo de rutela oſtendemus. Sed qđ nunc cõſiderare opȝ eſt ꝙ aranearum apud nos diuerſitas eſt ex venatione: ex opere: ex quãtitate: ⁊ ex coloꝛe. Dicimus eni omnẽ vermẽ araneã qui rotũdus eſt lõgoꝝ cruriũ qui ſunt numero octo: ⁊ qui deditꝰ eſt aialiũ venationi. Diuerſitas aũt que eſt ex venatiõe eſt ꝙ quedã venant̃ muſchas: que/ dã reptilia ſicut paruulas lacertulas ⁊ erucas: ⁊ quedã ve/ nant̃ piſces: ⁊ quedã ſaltãdo venant̃ vermes. Ex opere aũt diuerſificant̃: qm̃ quedã aranea texit telã. Quedã aũt nõ te xit: ⁊ illa qdẽ que texit quinque obſeruat in texẽdo: mãm vi delicet texture que eſt ex ſuperfluitate humidi cibalis: ⁊ iõ tabeſcit qñ ſe nimis euacuat. Scđo obſeruat tẽpus: q2 tota die ruptã telã retexit in mane ⁊ in auroꝛa. Tertio obſeruat ſitũ tele: q2 quedã ſuſpendit in aere vbi eſt via aialium que venat̃. Et quedã ſuſpendit inter duos parietes in loco an/ guli vt vtrinqȝ aialia veniẽtia incidant in telã retialẽ: eo ꝙ aialia parua libenter ſequunt̃ ſuperficiem parietis vſqȝ ad angulũ. Quarto obſeruat tele figuraȝ: ⁊ hoc dupliciter. ſ. in figura totius tele: ⁊ in ꝓductione linearũ per fila inter que texit telã. Quedã eni facit telã totã rotundã ⁊ ſuſpendit ſe/ ipſam in medio: ⁊ quedã facit eã triangulã: ⁊ hec facit foꝛa men telare in vna parte tele ⁊ ſtat in illo inſidians. Itẽ que/ dã rheticulatiȝ lõge extẽdit filũ a filo ſicut fere omnes mari me aranee que faciunt rotũda rhetia. Quedã aũt ad modũ ſubtilis pãni textili opere ꝯtexit ſicut ille que tendũt rhetia in angulis parietum. Quintũ eſt modus operationis: ma/ gno enim pede poſterioꝛi pꝛoductum ex ano filum affigunt quedam aranee. Alie aũt oꝛe euomunt filum ⁊ anterioꝛi pe de interunt: ⁊ ille faciunt telam ſpiſſam opere textili.

¶ Ex quãtitate aũt ⁊ figura quãtitatis diuerſificant̃: qm̃ lȝ omnes cõponant̃ ex tribus quãtitatibus: capitis videlicet ⁊ pectoꝛis ⁊ poſterioꝝ que ſunt maioꝛa poſt interſectionem ſiue ſuccinctoꝛiũ: tamẽ quedã ſunt valde magne ⁊ quaſi ro/ tunde: ⁊ quedã oblonge ſicut colũna cõpꝛeſſa: ⁊ quedã ſunt parue ſubtiles. Et in coloꝛe quidẽ variant̃: q2 quedaȝ ſunt cineree: ⁊ quedã in toto virides: ⁊ quedã ſunt varie per to/ tum coꝛpus ex albo virulento ⁊ kyano virulento picturate tã in cruribꝰ q̃ȝ in coꝛpoꝛe: ⁊ ille habẽt lineas plures albiſſi/ mas in doꝛſo retro poſt ſuccinctoꝛiũ. Ille aũt que nõ operã/ tur ſunt triũ modoꝝ apud nos: qm̃ quedã ſunt lõgoꝝ pedũ ⁊ ſũt rotũde: ⁊ diſcurrũt in gramine ⁊ ſuggũt humiditates fructuũ ⁊ aialiũ moꝛtuoꝝ ſiqua inueniunt: ⁊ quedã ſedẽt in foꝛaminibus terre ⁊ inſiliunt per ſaltuȝ in parua aialia que tranſeunt ⁊ ſuggunt ⁊ ſunt nigre: ⁊ quedam currunt erectis cruribꝰ ſuper aquã ⁊ inſidiant̃ cynifibus ⁊ paruulis piſcicu lis ⁊ captos exuggũt eos. Ois ãt aranea eſt ouãs ⁊ oua ſua inuoluit in tela: ⁊ aliqñ in ſacculis poꝛtat ea ſemper ſecum ſicut illa quã diximus in foꝛamine terre inſidiari: ⁊ tunc qñ poꝛtant oua vident̃ eſſe ſicut ſint cõpoſita ex duobꝰ globulis albo ⁊ nigro: q2 oua eius ſunt albiſſima. Alie auteȝ aranee

aliquãdo

Apuȝ mellifi/ cãtiũ tria ſunt genera.

aliquãdo habent ea in ore ⁊ aliqñ sub pectore: ⁊ aliqñ sepa/
rant ab eis: ⁊ hec oĩa sum expertꝰ. Coit aũt aranea in fine
veris: ⁊ dum coire vult filo attrahit marẽ qui multo minor
est ꝙ̃ femina: ⁊ nõ facit telam: sed viuit de venatione. Femi
na aũt in autũno ouat ⁊ in principio veris exeũt aranee par
ue: ita ꝙ ab vno filo ꝑtime depẽdent qñ mouet nidus. Hec
igit cũ his que in antehabitꝭ dicta sũt de araneis sufficiãt.

¶ Adlacta vermis est in figura locustarũ retro crura longa
hñs ad saltãdũ: tñ locusta nõ est. Ouat aũt in autũno ex q/
bus ouis ꝓcedũt fetꝰ in vere qñ recẽtes ⁊ tenere sũt herbe.

Buffo vermis est q̃drupes sicut rana ĩ figura:
sȝ cinerei est coloris ⁊ spississime pellis. Ita ꝙ
magnũ spissitudine ⁊ viscositate pellis euadit
ictũ: ⁊ est morsus eiꝰ venenosus sicut serpẽtis
secundi ordinis: ⁊ habitatio eiꝰ est sub terra ⁊
humore terreno viuit: ⁊ herbas et lumbricos
aliqñ comedit: sed comedit a talpa. Dicit de buffone ꝙ de
terrestri humido nõ comedit nisi q̃tũ manu semel capẽ po
terit timẽs ꝙ ei tota terra nõ sufficiat: sȝ hoc nõ est expertũ:
sȝ a vulgo acceptũ buffo prio aq̃ ꝑfusus: ⁊ postea salsatꝰ cre/
pat ⁊ tãdẽ ꝯsumit vsqȝ ad ossa. Est aũt q̃dã buffonũ qȯ ge
nus cornutũ a sono vocis dicit qȯ est coloris cinerei fusci ⁊
crocei in vẽtre ⁊ sedet in paludibꝰ putridis ⁊ vocat vnũ cõ
tra aliud: de quo dicit ꝙ nõ vocat extra galliã: ⁊ hoc falsum
esse sum expertus: q̃ per totã Germaniã altissime vocat.

¶ Borax spẽs est buffonis qȯ fusci coloris est ⁊ est maximũ:
ita ꝙ cubitalis efficit quãtitatis in terris calidis: ⁊ ꝯsueuit
aliqñ ptũ suũ sup dorsũ portare: hoc genꝰ buffonis lapidez
in fronte ꝯsueuit portare ꝓ quo ⁊ occidit: ille lapis diuerso/
rũ iuenit colorꝝ. aliqñ. n. iuenit albꝰ: ⁊ hic dicit eẽ melior. ali
qñ ẽt iuenit fuscus subniger ⁊ hic est bonus qñ in medio hȝ
guttã citrinã: ⁊ aliqñ iuenit virulẽtus ⁊ tpe meo iuuẽtus est
totꝰ viridis: aliqñ est buffonis figura ipressus. Borax pu/
gnat cũ aranea sicut ⁊ serpẽs ⁊ aranea desup veniẽs suspẽsa
filo pũgit cerebrũ vtriusqȝ corꝝ: sȝ buffo irascẽs iflat ⁊ aliqñ
crepat de veneno aranee. Borax raro apparet de die nisi ĩ
locis valde solitarijs ⁊ nõ egredit ḋ terra nisi tpe pluuie: sȝ
ḋ nocte aliqñ egredit: ⁊ tũc libẽter vadit ĩ vijs tritꝭ ab hoĩe
vinee flores odit ⁊ rutã ⁊ ꝑ illã fugat sic̃ ⁊ alia venenosa.

¶ Blacte vermes sunt a colore sic vocati: q̃ manum tangẽ/
tis tingunt blacte coloris qui niger est. hic vermis lucifuga
est: q̃ nõ nisi de nocte ambulat per contrarium musce que
lucipeta est: q̃ non volat nisi de die ⁊ quiescit in tenebris.

¶ Bomber v̇mis est q sericũ texit de quo mlta in ꝑhabitis
libris diximus. Sunt tñ multa bombicũ gñia: q̃dã. n. dicit
Plinius eẽ in Asia qȯ de luto facit nidũ adeo validũ ꝙ te/
lis pforari nõ pȯt ⁊ in illo gerit ceras ⁊ texit telã ad modum
aranearũ fila ꝯciens que valent ad ornamẽta puellarũ.

¶ Bruchꝰ v̇mis ẽ mior ꝙ̃ adlacta ⁊ ẽ niger. Est. n. ꝑmꝰ ptꝰ
locuste ⁊ cũ efficit maior vocat archalabꝰ ⁊ qñ ꝑficit ẽ locu
sta dicta q̃si lõga hasta: hastilia. n. duo crura retrahũt qbus
eleuat ad saltuȝ ⁊ volatũ. Bruchus aũt q̃ adhuc imobilis
est totũ depascit vsqȝ ad radices nihil viroris relinquens.

Cicendula ẽ v̇mis vnꝰ de noctilucis. Est ãt ex/
tra duas alas duras hñs vt scarabeꝰ: sȝ ẽ puꝰ
vt musca: ⁊ qñ volat extensis alis magis lucet.
Sĩr spũ itermoto lucidior efficit sic scintilla vẽ/
to sufflata. De die ãt lucẽs color extiguit ⁊ effi
cit aliꝰ. In Italia plus ꝙ̃ in alijs ptibꝰ iuenit.

¶ Cynomia latine deriuat a greco quod est musca canina:
q̃ cynos grece est canis: hec musca est cinerea sub pilis ca/
num ⁊ aliorum animalium pungens ⁊ eliciens sanguinem
⁊ precipue auribus canum insidet ⁊ vulnerat eas.

¶ Cynifes sũt v̇mes volãtes lõgis crurisbꝰ ⁊ ꝑuule musce in
capite habẽtes rostra qbꝰ pforãt pelles hoĩuȝ: maxime na/
scunt ex humore ⁊ iuxta aq̃s abũdãt. Sequunt aũt spiritꝰ
humidos exhalãtes ex aĩalibꝰ p̃cipue ex hoĩbꝰ: ⁊ hec ẽ cã ꝙ
in sero volãt ⁊ directo volãt ĩ aere sup capita sudãtiũ. Adeo
aũt sunt iportune p̃cipue in sero in estate in locis humidis
ꝙ delicati rhetia texunt circa lectos que canepea dicuntur.

¶ Culex ab aculeo quẽ ĩ ore hȝ acutissimũ nomẽ accepit. hec
eni pellẽ aĩaliũ terebrat ⁊ sanguinẽ excutit ⁊ acida libentius
suggit ꝙ̃ dulcia. Ita aũt diligit solez vt etiã in solis feruore
se exurat. ⁊ tũc maxime pungit qñ sol feruet in meridie.

¶ Cãtarides vermes sunt virides auri colore superlucẽtes
⁊ nascunt in sũmitate ramorꝝ fraxini ⁊ aliorꝝ arborꝝ ex hũo/
re q ẽ in folijs ⁊ ꝯualescũt corrosione foliorꝝ sicut eruce. Vo
lãt aũt ꝑ diẽ: nocte v̇o in vnũ globũ colligunt ⁊ in aceto mer
gunt ⁊ seruant ad diuersos vsus medicine: alligati enim fa
ciũt pustulas ex qbꝰ fiũt cauteria vtilia: eo ꝙ multũ trahũt.

¶ Carbones a Plinio vocant vespe maxime citrine longe
aculeos seuissimos hñtes: ita ꝙ veneno pullos eq̄ iterficiũt
vel pũgũt: hi crabones mella iutilia ĩ cauis arborꝝ ⁊ ĩ terris
faciũt ⁊ ceras corticales ⁊ siccas ad nihil vtiles: ⁊ dñt pasto
res ꝙ oc̄los hñt post succinctoriũ ⁊ exptꝰ sum verũ eẽ: sic̃ in
antehabitis determiatũ est: ⁊ iȯ a qbusdã apis ceca vocat.

¶ Cimex v̇mis est latꝰ in parietũ rimis iuxta lectos hoĩum
ꝯualescẽs ⁊ hoĩes mordens: ⁊ vocat cimex ab herba cimice
cuius hȝ fetorẽ. A vulgo aũt vocat pediculus parietis.

¶ Cicada v̇mis ẽ quẽ nos grilliũ vocamꝰ ab imitatiõe vocꝭ
nomẽ aptãtes. Est ãt duorꝝ modorꝝ. vnũ qdẽ qȯ ĩ rimis pa
rietũ ĩ locis calidis hitat ⁊ vespe ⁊ nocte cãtat. Aliȯ aũt qȯ
in herbis clamat ⁊ arboribꝰ: ⁊ vtrũqȝ ẽ musicũ ⁊ capite am/
putato caput diu viuit ⁊ corpꝰ: ⁊ q̃ spiritu clauso in pectore
format cãtilenã iȯ in meridie qñ est aer serenior clarius cã/
tat. Expti sumus ego ⁊ socij mei ꝙ capite amputato diu cã
tat in pectore sonãs sicut fecit antea. Quidã scarabonẽ illuȝ
qui cornua ceruina gestat ⁊ in syluis volat etiã cicadam ap
pellãt: ⁊ hoc nõ bene: q̃ scarabeus est ⁊ non cicada.

Eruca v̇mis est lõgus colore variꝰ multis pe/
dibꝰ cruris distẽsus. hic v̇mis ꝑ̊ bombicũ mo
re ⁊ aranearꝝ telas ĩ extremitate arborꝝ inoluẽ
do struit ⁊ ibi oua ꝑ̃ima reponit: ⁊ ex ouis il/
lis pue eruce ĩ ꝑn̊ v̇is ꝓueniũt q̃ ĩ Augusto te
cta subitrãt ⁊ a parietibꝰ itimis pẽdẽtes durã
circa se pellẽ ꝫhũt pelle pilosa quã priꝰ habuerũt exuta ⁊ vi
uit vita q̃si dormiẽtis ⁊ sopiti aĩalis ⁊ ex illa q̃si ouali nã aliã
formã volatilis accipiũt: ⁊ tũc ĩ autũno volãdo coeũt diutis
sime sibiinuicẽ adherẽdo: ⁊ femia qdẽ bifurcata vulua ĩ se
recipit caudã maris: ⁊ tũc tot oua femia ꝯcipit: ac si tota cõ/
uertat ĩ oua: ⁊ iȯ iuxta oua mortua q̃si pellis vacua inenit.
Oua autẽ facit arboribus adherens ⁊ plantis q̃ illarũ fo/
lijs pascit: postea autẽ quãdo volat longa ꝓmuscida quam
quandoqȝ incuruat quãdoqȝ extendit flores suggit.

¶ Exigulans vermis est ex re nomen habens q̃ totum ca/
put ⁊ gulã sanguini quẽ suggit immergit ⁊ tantuȝ trahit ꝙ
crepat ⁊ adheret labijs luporꝝ ⁊ canum: ⁊ vocat a quibusdã
pediculus sylue vulgariter autẽ theca vocat.

Formica v̇mis ẽ puꝰ valde q hic hȝ ꝓpriũ ꝙ in
maiori etate crescit ⁊ v̇tute. Est ãt ꝓuidẽs sibi
escas qdẽ nõ faciẽs vt apis: sȝ ꝯgregãs ⁊ ꝯdẽs
grana sicca colligit ⁊ ꝯdit: ⁊ si maiora sint ꝙ̃ vi
res suppetũt scindit. Vias ordiate obs̄uãt ne
exeũtes itrãtes ĩpediãt obuiãdo: grana ẽt hu/
mida siccãt ne putrescãt: ꝓnosticant auras: q̃ añ tp̄s tẽpe/
statis ad casas se ꝯgregãt. Mortuas dñr ferre ad sepultu/
rã. Sulphur ⁊ origanũ agreste ita abominant ꝙ si hec duo
pluerizata sup domos earꝝ spargant casas dimittũt. Mor
su suo venenũ spargũt q pustulas excitat: in senectute etiaȝ
q̃dã volare icipiũt. formica ẽt suggit fructꝰ ⁊ aĩaliũ corpora
que inuenit ⁊ exinde capit nutrimentũ: generãdo prio oua
facit que in vermes albos pãniculis inuolutos erumpunt
⁊ ex his in superficie ad solem expositis formice nascuntur:
hyeme quiescit cibo quem sibi estate prouidit sustentata.

¶ Formicaleon dicit leo formicarũ que alio nomine murmi
calon vocat. Hoc aũt aĩal nõ est primo formica vt qdã di/
cunt. Expertus eni sum multotiẽs ⁊ ostendi socijs hoc aĩal
exigularũ fere hẽre figurã: ⁊ abscondit in sabulo semisphe/
ram in sabulo fodiens cuius polus est os formicaleonis: ⁊
dum formice cã lucri trãseunt ipsas capit ⁊ deuorat. hoc se/
pius asperimus: in hyeme ẽt dicit cibos formicarũ diripe/
re: eo ꝙ in estate nihil ꝯgregat sibi: philomene ẽt auidissi/
me legunt formicas ⁊ oua earũ ⁊ ex illis ꝯualescunt ĩfirme.
Si credendũ est his que in epistola Alexandri scribunt de
mirabilibus Indie tunc in India sunt formice magne sicut
canes ⁊ vulpes crura habentes ⁊ vngues aduncos ⁊ custo/
diunt montes aureos: ⁊ homines accedentes discerpunt:
sed hoc non satis est probatum per experimentum.

LImax vermis est tardus q testudo vocaꝫ alimo in q̃ gñaꝫ ⁊ nutriꝫ sic vocat⁹: hyeme latet: vere ꝓdit q̃tuoꝛ hñs coꝛnua duo bꝛeuia ⁊ duo lõga que extẽdit qñ ꝓcedit: ꝯtrahit qñ recolligiꝫ in seipm: humoꝛ eius qui loco sanguinis est efficaciter impedit oꝛtum capilloꝛum.

¶ Locusta diciꝫ q̃si lõga hasta nõ q̃si loco stãs vt qdã dicũt: ⁊ est vermis gregatim egrediẽs ⁊ trãsiens de terra in terrã ad pabulũ: ita ꝙ ẽt ad exteras ad modũ nubis vẽto imisso venit regiones. Ouat aũt autũno que verno tẽpoꝛe faciunt bꝛutũ: oĩa deuoꝛãtẽ: caput hꝫ hñs figurã capitis eq: ⁊ añ os duo additamẽta dura que simul vicẽ labioꝝ supplẽt ⁊ dentiũ: dura est añ ⁊ dura post succinctoꝛiũ hñs q̃si coꝛnua phylana ꝓ cauda: lõga retro hꝫ crura ad saltũ ⁊ q̃tuoꝛ alia i vno latere ⁊ q̃tuoꝛ in alio ad gradiendũ: alas ẽt q̃tuoꝛ mobiles hꝫ ad volatũ mẽbꝛanales: ⁊ itestinũ vnũ soꝛde plenum q est succ⁹ herbarũ: ⁊ tot aliqñ simul gradiunꝫ ꝙ oẽs fruct⁹ terre destruũt: ⁊ iõ ꝓ lege habeꝫ in terris multis certis tẽpoꝛib⁹ exire in agrũ ⁊ locustas extirpare: mane frigoꝛe noctis stupefacte residẽt imobiles. Oꝛto aũt sole alis laxatꝫ oẽs egrediunꝫ per turmas sine rege ⁊ sine lege ciuilitatẽ tyrãnicã custodiẽtes: vna.n. aliã diciꝫ aliqñ deuoꝛare: hũc vermẽ dicũt parthos accipere in cibuꝫ: ⁊ foꝛte nõ est huius gñis locusta.

¶ Lanificus vermis est q ⁊ bomber diciꝫ q ⁊ sericũ facit. hic eruce hꝫ gnõnẽ. Istã pꝛimo vermis est: ⁊ folijs moꝛi cibat⁹ sericũ facit bonũ. Cibum aũt acciplẽs de folijs lactuce nõ adeo bonũ facit sericũ. hic vermis alb⁹ est ⁊ magn⁹ multis sicut eruca pedibus distẽsus: in collo hꝫ duo coꝛnua mollia alba ⁊ circa se facit sericũ croceũ vel albũ: oẽs.n. alij coloꝛis in serico fiunt per artẽ. Intus aũt iuolutus in folliculo circa qd̃ est sericũ ꝯuertiꝫ ad nãm oualẽ: ⁊ erũpit in volatile alatũ ⁊ debile minus q̃ꝫ fuerat vermis: ⁊ post coitũ triũ dieruꝫ oẽs moꝛiunꝫ mares. Femina aũt posita albo in pãno ouat oua plurima: ꝓpter qd̃ ⁊ ip̃a moꝛiꝫ. Pãnus aũt in loco vbi frigus oua gelare nõ poterit tota hyeme reseruaꝫ ⁊ in vere sole claro ⁊ calido existente soli exponiꝫ: ⁊ tũc ex ouis v̓mes nascunꝫ q iterũ cibo folioꝝ moꝛi sericũ faciunt: sicut parentes eoꝝ: ex oꝛe aũt extrahũt humoꝛẽ ex quo faciunt sericũ.

MUltipes est vermis q ⁊ cẽtipes vocaꝫ a quibusdã nõ ꝙ tot pedes hẽat: sed per hyperbolẽ dictũ est: qꝛ reuera nõ hꝫ nisi .44. in vtroqꝫ latere .22. ⁊ qñ paruũ est hoc aĩal est de his que igrediunꝫ aurem: aliqñ extẽdiꝫ in lõgitudine palmi p̃cipue in climatibus calidis. Ambulat aũt ad interioꝛa: qñqꝫ tñ ꝯuertiꝫ ⁊ in posterioꝛa ꝓcedit. In moꝛsu aũt hꝫ paruum venenum ⁊ paruum doloꝛẽ: sed quãdo moꝛdet in labio multum facit intumescere labiũ ⁊ moꝛdet hominem doꝛmienteꝫ: ⁊ diuisum in partes diu viuit.

¶ Musca vermis est not⁹ duab⁹ alis ⁊ octo pedib⁹ de putredine fimi: ⁊ de putredine aĩaliũ nat⁹: ⁊ iõ in aĩalib⁹ multiplicaꝫ humoꝛẽ suggit: ⁊ est duoꝝ generũ. q̃dã hꝫ rostrũ acutũ quo perfoꝛat pellẽ hoĩs ⁊ elicit sanguinẽ: ⁊ hec in campis iuxta aq̃s ⁊ in syluis magis eẽ ꝯsueuit: ⁊ huic fere ꝯfoꝛmis est que in domib⁹ est nisi ꝙ rostrũ acutũ nõ hꝫ ⁊ suggit humoꝛes inuentos: sed pellẽ ad extrahẽdũ humoꝛẽ penetrare nõ põt: ⁊ hec suggit fruct⁹ ⁊ cibos: ⁊ diciꝫ ꝙ carnẽ recẽtẽ suggendo iĩcit ꝙ nõ multo post scatere incipit vermib⁹: vtraqꝫ istarũ pedib⁹ posterioꝛib⁹ acuit alas ⁊ anterioꝛib⁹ caput tergit ⁊ rostrũ. In coloꝛe ẽt differunt magne musce: qm̃ q̃dã in toto sunt nigre ⁊ valde sicci ⁊ scabꝛosi coꝛpoꝛis: ⁊ ille sup̱fluitatẽ emittunt nigrã: ⁊ illã vt frequẽtius ꝓijciũt in albos pãnos ⁊ albos parietes: que de facili nõ purgaꝫ eodẽ anno quo facta est: sed in sequẽti anno qñ exiccata est. Alia ẽt est magna: sed in posterioꝛi parte hꝫ guttulas albas: ⁊ hui⁹ superfluitas est alba ⁊ ꝓijcit eã in locũ superficiei nigre: ita ꝙ aliquando vidi ꝙ longe aduolauit ad pannum nigrum et albam pꝛoiecit superfluitatem ⁊ subito reuolauit vnde venerat. Musca glutita integra non nocet: fracta inter dentes ⁊ sic comesta magnum excitat vomitũ pꝛecipue in pueris. Fracta ⁊ alligata super locum veneno infectum ad se trahit venenũ. Plinius etiam narrat de musca que pyrella vocatur ⁊ magna est in Cypꝛo abundans que in foꝛnacibus manet in igne viuit: ⁊ duꝫ a loco ignis auolauerit subito moꝛitur.

OPinacum dicunt vermem venenosum cũ serpente non viribus: sed audacia animi ⁊ ingenio pꝛeliantem ⁊ vincentem. ⁊ hoc fit adherẽtia vermis immediate sub capite serpentis: exiguus enim est: ⁊ ibi auelli non potest: ⁊ sic perimit serpentem.

PApiliones sꝫ v̓mes volãtes mltoꝝ coloꝝ. Quidã.n. sꝫ i alis sic̃ purpura: qdã albi: qdã hyacitini: ⁊ qbusdã q̃dã iest rubedo: hi sꝫ q i autũno coeũt: ⁊ p⁹ coitũ masclus moꝛiꝫ: ⁊ tc̃ oua fac̃ femia ⁊ ip̃a siľr moꝛiꝫ. Ex his ãt ouis p⁹ hyemẽ alij volãtes ꝓducunꝫ: lõgas valde ⁊ i se reflexas hñtes ꝓmuscidas: q roꝛes suggũt d̓ floꝛib⁹ ⁊ his viuũt.

¶ Phalãgie sunt de gñe araneaꝝ paruarũ habẽtes moꝛsuꝫ venenosum que aliqñ nares itrãt hoĩuꝫ ⁊ pecudũ. Cũ autẽ nares cerui igrediꝫ in periculo ceruũ dicit eẽ Plinius nisi cito cancros habeat in cibũ. Habitat aũt in specubus ⁊ ibi ouat: ⁊ dicit Semeryon phs ꝙ ex moꝛsu earuꝫ ⁊ q̃rũdã aliarum accidit ventositas plurima in ventre cuꝫ hoꝛripilatione ⁊ frigoꝛe extremitatum ⁊ erectione virge vel dilatatione labioꝛum vulue si feminam percusserit.

¶ Pulices nascunꝫ ex puluere humefacto ⁊ calefacto pꝛecipue si admiscenꝫ caloꝛ aĩaliũ ⁊ spirit⁹ exhalantes ex aĩaliuꝫ coꝛpoꝛib⁹. Est aũt aĩal nigrũ rotũdũ acutissime ꝓmuscide de q̃ terebꝛat pelles aĩaliũ ⁊ elicit per poꝝ sanguinẽ ⁊ aliuni trahit ad sup̱ficiẽ: ita ꝙ rubet loc⁹ vbi momoꝛderit: hastas hꝫ posteri⁹ ad saltãdũ: ⁊ pedes alios sex ad ambulãdũ ⁊ est velocis icessus: s̄m ꝓpoꝛtionẽ sui coꝛpoꝛis acutũ hꝫ caput: ⁊ tãtũ trahit de sanguine ꝙ ꝯtinue posteri⁹ emittit eũ denigratũ ⁊ arefactũ: oua ei⁹ sicut ⁊ pediculoꝝ sunt lendes ⁊ his iterdũ plenũ iueniꝫ: ⁊ cũ ꝯgreganꝫ semp̱ iueniꝫ magn⁹ cum p̱uo ⁊ paru⁹ est masculus ⁊ magn⁹ est femina. Qui auteꝫ in p̃n° veris in Martio vel Apłi nascunꝫ deficiũt in Maio. Madi⁹ ãt pulices nõ hꝫ aut valde paucos. Qui ãt post madiũ oꝛiunꝫ ⁊ ꝯtinuãt vsqꝫ ad hyemẽ i Augusto magꝫ ifesti sꝫ.

¶ Est autem quoddã pulicum genus ꝙ terre pulex vocaꝫ ⁊ herbas depasciꝫ quãdo pꝛimo de seminibus oꝛiuntur.

¶ Effugatio aũt pulicũ vt dicit Auicẽ. fit qñ aspergiꝫ dom⁹ cũ infusione collognitide: tunc.n. dissiliunt ⁊ fugiunt: ⁊ siľr ex decoctione rubi. dixerunt ẽt qdã ꝙ qñ sanguis hirci infundiꝫ in fouea in cauda congreganꝫ illuc pulices ⁊ moꝛiunꝫ: ⁊ siľr aggreganꝫ sup̱ lignũ linitũ adipe ericij: fugiunt ẽt odorem caulis ⁊ folioꝝ oleandri: ⁊ iõ vocaꝫ herba pulicum.

De effugãdis pulicib⁹ Auicẽne experi.

¶ Pediculus est vermis de putredine q̃ in extremitate poroꝝ hoĩs ẽ gñat⁹ vel q̃ de ea aggreganꝫ: ⁊ foueꝫ caloꝛe hoĩs vel aĩalis in plicis vestiũ: ⁊ siľr gñanꝫ in alijs aĩalibus ⁊ p̃cipue i auib⁹ rapacib⁹. Signũ ãt est pueros voꝛaces multos hr̃e pediculos: ⁊ ex cibo fructuũ ⁊ p̃cipue ficuũ pp̱ grossitieꝫ chimi plurimos gñari pediculos. Diciꝫ ãt pediculus a pedib⁹ quos multos hꝫ hoc est sex. Coloꝛanꝫ aũt s̄m nãm humoꝛis ex cui⁹ coꝛruptione gñanꝫ: sꝫ auiũ pediculi q vulturũ pediculi noĩanꝫ lõgi sunt graciles multoꝝ pedũ ⁊ fusci. Hominũ aũt ⁊ ouiũ sunt lati ⁊ magis spissi. Quidã aũt est pediculus quẽ Gal. pediculuꝫ vulturis vocat q ⁊ grece mẽluke diciꝫ ⁊ in iguine hoĩs ⁊ in pilis nasciꝫ ⁊ sub ascellis cui⁹ moꝛsus nõ vꝫ nisi qñ multũ creuerit: ⁊ tũc moꝛsus ẽ venenosũ: facit.n. moꝛsus ei⁹ aliqñ erũpe sanguinẽ p̱ venã ani ⁊ p̱ nares ⁊ ex stomacho p̱ vomitũ ⁊ ex pectoꝛe ⁊ p̱lmone ⁊ ex radicib⁹ dẽtiũ: ⁊ aliqñ ita magnificaꝫ tumoꝛ ꝙ nõ recipit medicinã. Meli⁹ ãt ẽ vt laueꝫ moꝛsus succo lactuce. Saxifragia ãt cõtrita ⁊ argẽtũ viuũ cũ oleo vľ butyro vel veteri arũgia ꝫone suplinitũ ⁊ iter vestes poꝛtatũ occidit pediculos efficaciter sic̃ multi sũt expti: puluis ẽt argẽti viui imixt⁹ pulueri plũbi si super carbones spargaꝫ ⁊ vestes desuper teneanꝫ vel homo stans intra vestes fumũ excipiat pediculos occidit.

RAna v̓mis ẽ q̃drupes in figura buffonis: sꝫ nõ hꝫ venenũ lõga posteri⁹ ãteri⁹ bꝛeuia hꝫ crura cũ digitis lõgis ⁊ mẽbꝛanã hꝫ iter digitos ad natãdũ: linguã hꝫ palato adherẽtẽ. ⁊ iõ vox ei⁹ ẽ coax de gutture ad os sonãs: ⁊ qꝛ nõ idirectũ ligua ipediẽte ꝓcedit spirit⁹ vocalis: ⁊ iõ vesicas duas iflatas fac̃ a latẽ oꝛis: ⁊ cũ vocat iferi⁹ labiũ i aq̃ tenet sup̱ficie ⁊ supi⁹ extra aqꝫ tenet ⁊ nõ vocat nisi mas q clamat feminã. In Augusto aũt diciꝫ adeo cõpꝛessa habere la-

bia ꝙ ẽt instrumẽto aperiri nõ pñt extra aquã: cũ ledit erilẽ dat vocẽ sicut mus qñ est in timore. Coit aũt in vere ⁊ ouat multa oua in aq̄ in alteriꝰ anni vere ex coitu illo: ⁊ in medio ouoꝝ illoꝝ rana latet abscõdita: ⁊ cũ oua egrediunt sũt magni capitis: ⁊ ventrẽ hñt iuxta caput: ⁊ posterius hñt caudã cũ pinnis ad natãdũ: ⁊ postea post madiũ decidit cauda et formant ei q̄tuor pedes. Hyeme latet extra aquã in rimis calidis ⁊ aliqñ in aq̄s sub terra: que hyeme sũt calide: in vere ꝓcedit ad aq̄s: aliqñ ẽt qñ in autũno frigore corripi incepit itrat in domũ hoĩuz: ⁊ aliqñ repit in sinũ sup ignẽ hoĩs vel sup vẽtrẽ: dicũt qdã ꝙ si lingua rane aq̄tice natãtis supponat capiti dormiẽtis i somno loquet ⁊ reuelabit secreta.

¶ Rana est q̄dã que rubeta vel rubetũ vocat: eo ꝙ frequenter in rubo sedet ⁊ in arũdineto: huiꝰ ẽt tã in aq̄ q̄z in terra vita est eq̄liter de q̄ mira dicũt multi: hz.n. hec venena sed pauca: hoc genus in hamũ positũ purpuras de mari ad se trahit ⁊ allicit: officulus dextri lateris eiꝰ vas aqua ferueñs deferuere facit ipositus: nec vltra aq̄ feruebit nisi extrahat officulus. Cinis eiꝰ sicut ⁊ cinis leporis marini medicamẽ est ꝯtra venenũ ipoꝝ. Est iterũ rana paruula in harũdineto viuẽs vnica: que si forte a bobꝰ hauriat vẽtres eoꝝ tãta distẽdit corpulentia ꝙ scindi vident. Itẽ est rana viridis q̄ arbores ascẽdit ⁊ futuras pluuias cãtãdo p̄dicit: ⁊ silet alio in tpe q̄ dicit obmutescere facere canẽ si in os eiꝰ proijciat.

¶ Rutela vt dicit Galenus ⁊ Auicẽ. ⁊ Semeryon ẽ aial silẽ aranee q̄ venatrix est muscarũ: ⁊ iõ dicit eẽ de gñe aranearũ ⁊ nõ est serpẽs sicut qdã dicunt ⁊ male opinant. Est aũt hoc aial in gñe acceptũ s̃m Auicẽ. sex modoꝝ. Primꝰ aũt est rotũde figure ⁊ vuei coloris hoc est ad nigredinẽ declinãtis: ⁊ vocat abarbasyon in greco. Secũda aũt nominat auros et ẽ aliquãtulũ latioris corporis: sz tñ rotũde figure ⁊ apparẽt circa collũ eiꝰ q̄dã squame ⁊ sup os eiꝰ sũt tria ꝓminẽtia: ⁊ sũt rara leuia. Tertius modus murkyon vocat. Est aũt in similitudine magne apis: ⁊ color eiꝰ ꝯclinat ad cinereitatẽ: ⁊ corpꝰ eiꝰ tegit paruis corporibꝰ eminẽtibꝰ rubeis ⁊ p̄cipue in dorso. Quartus modus dicit sagũdofoon: eo ꝙ totũ corpus eiꝰ ⁊ caput est duruz: ⁊ hoc hz alas sicut sunt ale magne formice. Quintꝰ aũt modus est dictꝰ sudyon: eo ꝙ est longi corporis ⁊ subtilis ⁊ sup corpꝰ eius sũt pũcta ⁊ p̄cipue iuxta caput ⁊ collũ. Sextꝰ aũt modus dicit furbul: eo ꝙ ẽ lõgi corporis viridis colorꝫ: ⁊ hz aculeũ sb collo q̄si. hi võ sex modi accipiunt ab antiq̄ssimis grecoꝝ: sicut a Semeryon: ⁊ quibusdã alijs. Galenꝰ aũt duodeci modos dicit eẽ aranearũ rutelaꝝ ⁊ deterior oĩuz illarũ vt dicit est egyptiaca. Quedã aũt est rubea q̄si ipa sit aranea rotũda: q̄daz ẽt est alba hñs rotũdũ vẽtrẽ ⁊ paruũ os: q̄dã ẽt est stellata q̄ est acuti dorsi: cuz lineis lucidis: q̄dã ẽt est citrina pilosa: q̄dã est vuea cui hoc nomẽ appropriat ꝑꝑ talis coloris ꝓprietatẽ: q̄dã ẽt est cuiꝰ mediũ capitꝫ ⁊ pedis sũt breuia: ad posteriora aliquãtulũ recurua: ⁊ cũ vult pũgẽ ꝓijcit se priꝰ sup pedes suos: ⁊ cũ vult suggẽ prio euomit q̄zdã humiditatẽ paucã: ⁊ est aliquãtulũ subtilior q̄z vuea. q̄dã ẽt est dicta formicalis formice silis rubeũ hñs collũ: ⁊ nigrũ caput: albũ dorsuz: picta diuersis coloribꝰ: q̄dã ẽt est vespalis rubea silis vespe: q̄dã ẽt est herbalis rotũda ꝑua paruũ hñs os ⁊ subalbidũ ventrẽ: ⁊ albos pedes multoꝝ piloꝝ: egyptiaca q̄ priꝰ est noiata maligna est valde hñs vẽtrẽ ⁊ caput magnũ silis aiali qõ volat in circuitu cãdele. oẽs.n. isti modi rutelaruz mordẽt: ⁊ sicut dicit Gal. nõ accidit morsui rutele qõ accidit morsui scorpionis: eo ꝙ morsus modoꝝ rutele nõ obuiat vene: nec facit difficultatẽ egestionis in pluribꝰ. Isti aũt q ponũt sex primos modos rutelarũ dicũt: ꝙ oẽs illi sex modi cõueniũt in hoc ꝙ apostemat locꝰ morsus eoꝝ ⁊ ꝙ locꝰ prio est rubeꝰ ⁊ in pluribꝰ eoꝝ accidit coagulatio sanguis viridis: in q̄ sentit pruritꝰ: ⁊ qõ est ibi iflatio valde magna ⁊ accidit iflãmatio mẽbris neruosis ⁊ ossibꝰ frigiditas: sicut sũt genua ⁊ dorsuz ⁊ spatule: ⁊ ifrigidat corpꝰ ⁊ tremit ⁊ sentit horripilatio: ⁊ sentit morsus dolorẽ vehemẽtẽ ⁊ est isomnis ⁊ vigil ⁊ clamat ⁊ color efficit citrinꝰ: ⁊ videt ꝙ sui oculi sũt humidiores q̄z erãt: ⁊ distillãt lachryme guttis frequẽtibꝰ ⁊ sentit in iferiori pte vẽtris ⁊ ꝓpe pectinẽ sicut euacuatio ⁊ inanitio: ⁊ icipit nã expellere mãm aquosaz superiꝰ ⁊ iferiꝰ: ⁊ qñq̄z apparet in illa mã aliq̄d qõ est sicut tela aranee ⁊ accidit iguinibꝰ ⁊ testiculis iflatio ⁊ iũcturis ꝯtrctio sicut spasmꝰ: ⁊ accidit dolor oris stomachi ⁊ nausea ⁊ emittit corpꝰ dolorẽ frigidũ ⁊ fortasse dolet caput: accidit ẽt faciei citrinitas ⁊ corpori grauitas ⁊ vrine motꝰ aliqñ cũ pũctura: ⁊ qñq̄z egredit aliqd cũ ea qõ videt eẽ sicut aranea. Gal. aũt dicit ꝙ spãliter accidit ex morsu rubee dolor paruꝰ velocis sedationis: in nigre võ ⁊ varie morsu est dolor fortis cũ horripilatione ⁊ frigore tremore ⁊ grauitate coxarũ ⁊ pruritu ⁊ putrefactione ⁊ mollificatione vẽtris a fluxu eiꝰ. In stellate võ morsu fit fortis dolor cũ pruritu ⁊ horripilatiõe ⁊ stupore ⁊ grauitate capitis ⁊ mollificatiõe corporis. Ex vuea võ accidit dolor vehemẽs in loco ꝑcussionis ⁊ frigꝰ corpis totiꝰ ⁊ horripilatio ⁊ tremor ⁊ spasmꝰ ⁊ sudor currit frigidus ⁊ abscisio vocis ⁊ stupor in corpore toto ⁊ apostema in vẽtre ⁊ tẽsio in virga ⁊ pectine ⁊ vomitꝰ ẽt absq̄z volũtate. Nigra aũt fumosa ẽ maligna ⁊ accidũt ex morsu eiꝰ dolor stomachi ⁊ frequẽtia vomitꝰ ⁊ dolor capitꝫ ⁊ tussis ⁊ difficultas velociter iterficiẽs. Ex morsu aũt citrine pilose fit dolor fortis valde ⁊ accidit tremor frigidus cũ iflatiõe vẽtris ⁊ iterficit multotiẽs: qdã eni dicũt ꝙ morsui vuee accidit erectio virge ⁊ tẽsio cuz exitu spermatis ⁊ spasmo ⁊ abscisio vocis: sz hoc nõ est multũ ꝓbatũ. Formicalis aũt morsus est vehemẽs ⁊ accidit ex eo hesitatio corporis ⁊ grauitas lingue. Ex vespali võ accidit apostema in loco ⁊ spasmꝰ ⁊ ꝓfundus somnus dominãs ⁊ debilitas ãboꝝ genuũ. Illiꝰ ãt q̄ ꝑua ẽ herbalis morsui accidit qõ accidit ex morsu vuee. Egyptiaca võ ẽ maligna ⁊ facit accidere dolorẽ capitis vehemẽtez ⁊ ꝓfunditatẽ somni.

STelle figura v̇mis est vt dicit Pliniꝰ q nocte vt stella lucet: sz nunq̄z apparet nisi qñ post magnas nubes p̄dicit serenitatẽ: huic vermi tãtũ dicit rigidũ frigꝰ in eẽ ꝙ extiguit ignẽ sicut glacies: eiusdez ẽt sanie si caro hoĩs ꝯtacta fuerit toti defluunt capilli: ⁊ qõ tactum fuerit mutat in virorem: ⁊ de his etiã dicit ꝙ nihil gignunt nec est in eis mas vel femina: ergo ex putredine generantur.

¶ Spoliator colubri vermis ẽ coloris aurei viridi colore interlucẽte q currit in puluere in vijs cãpestribꝰ ⁊ deuorat scarabeos ⁊ suggit eos: hũc spoliatorẽ colubri aiũt dici: qr per caudã corpꝰ colubri ad solẽ iacẽtis ascẽdit: ⁊ prio caput colubri ꝯfricãdo demulcet: ⁊ postea mordet nec deserit fugientẽ colubꝝ donec cerebꝝ eiꝰ penetret ⁊ õ carnibꝰ mortui satiet: de hoc dicũt ꝙ prio natꝰ a parẽtibꝰ cibat: ⁊ postea sine cibo diu iacet imobilis tãdẽ ad curã sui excitat ⁊ ꝓcurat seip̄m.

¶ Seta est v̇mis lõgꝰ cubitalis adeo exilis vt seta vel pilus de iuba vel cauda eq putet: vñ ⁊ nomẽ accepit. Hic in aq̄s stãtibꝰ nõ multũ corruptꝫ gñari iuenit: ⁊ ẽ adeo durꝰ ꝙ ꝯteri pede nõ põt: ⁊ si bulliat nõ emollescit. Haustꝰ ãt ab hoĩe cũ cruciatu ⁊ lãguore vitã aufert. Alr ãt tactꝰ ñ ifert nocumẽtũ. hic v̇mis caput nõ hñe vĩ ⁊ ad vtrãq̄z ptẽ natat. Forte ãt hic de pilis nascit equoꝝ: qr pili eq in aq̄ positi stante vitã ⁊ spiritũ accipiũt ⁊ mouent sicut multotiẽs experti sumus.

Quid õ pilis eq sit expertꝰ.

¶ Stupestris vermis est scarabeo similis latens inter herbas ⁊ haustus a bobus viscera bouis disrumpit dum fel comestus attigerit. Abundat autem in Italia.

¶ Sãguisuga v̇mis palustrꝫ ẽ notꝰ: eo ꝙ sãguinẽ aialiũ suggat sic vocatꝰ. hic v̇mis multoꝝ modoꝝ ẽ: sz apõ nos sũt nigre in toto ⁊ plane ⁊ sũt v̇gulas rubeas in dorso hñtes ⁊ aliquãtulũ rugate ⁊ he sunt meliores: pedes nõ hñt nec aliqõ mẽbrũ vt vĩ. i toto.n. siles sũt sicut colũna: he adhibent corporibꝰ vt sup̄fluũ sãguinẽ exuggãt. Sz qr ẽt venenosa aliqñ suggũt ⁊ timẽdũ ẽ ne veneno ifecti sint priꝰ in olla noua ꝑuo sale aspse sunt maturãde vt venenũ vomãt: ⁊ postea calido sanguie agni parũ cibãde: ita ꝙ eo aspgant: ⁊ post duas horas vel tres post hoc corpi apponẽde: q̄dã haꝝ iuisibiles sũt ⁊ filares ⁊ hauste in aq̄ adherẽt iteriꝰ gutturibꝰ hoĩuz ⁊ aialiũ ⁊ idesinẽter faciũt fluere sãguinẽ. Si ãt locꝰ vbi adheret sale ifundat fortiter stati erit sãguisuga: ⁊ si locꝰ quẽ momorderit nimiũ sanguinez fuderit sanguisuga cõburat in testa ⁊ puluis eius desuper ponat. hic vermis vulnus facit triãgulum: auiditate etiam suggendi dulcem sanguinem hominis succum emittit ⁊ alium continue recentiorẽ suggit.

Nõ de sanguisugis.

¶ Scorpio v̇mis ẽ niger multoꝝ pedũ ⁊ hz añ loco manuuz duo bifurcata magna sic cãcer: ⁊ cornua gracilia hz sic cãcer. Inter oia aũt rugosa ⁊ intersecta solus hz caudam longam in fine hoc est in vltimo nodo caude: aliquis eorum

hꝫ aculeos duos qbꝰ arcuato ferit vulnere: qm̄ nō pōt ferire nisi ad dorsuꝫ in modū arcus caudam recuruet. Scias aūt ꝙ vt dicit Auicēna scorpio femina maior est q̄ꝫ scorpio masculus. mas. n. est extenuatꝰ ⁊ minutus ⁊ femina pinguis ⁊ magna: ⁊ aculeus femie est subtilis. Aculeus aūt maris est grossus: ⁊ accidit ꝙ qdā hn̄t duos aculeos vt dixímꝰ q duo foramina faciūt pūgēdo: ⁊ id qd̄ pūctū ē ifrigidaꝛ ⁊ reliquū corpꝰ calefit ⁊ efficiꝛ sudor frigidus. Est aūt qddā genꝰ scorpionū alatū: ⁊ istud est magnū: sꝫ multotiēs volātem deijcit vētus: ⁊ sic aliqñ scorpio ille alatꝰ cū vēto vadit de regione ad regionē de vicina ad vicinā subuectus vēto. In spōdilibus aūt caude scorpionū est diuersificatio: qdā. n. sūt q hn̄t sex spōdiles in cauda ⁊ hoꝝ malitia est fortis in ortu stelle q̄ diciꝛ aqla siue vultur latine: abara autē arabice qm̄ hec stella oriꝛ cū sole tūc iterficit pūctura eiꝰ. Quidā ēt scorpiones hn̄t in cauda spōdiles pauciores. Tradūt aūt antiq ꝙ scorpiones sūt nouē coloꝝ: albi videlicet citrini ⁊ rubei cinericij ferruginei ⁊ virides aurei nigras caudas habētes ⁊ extremitates caudarū vinosi coloris. in percussione sentiꝛ pūctura acus ⁊ dolor nociuꝰ. Sunt ēt fumosi de quoꝝ pūctura accidit risus ⁊ permixtio rōnis. Ex scorpionū aūt pūctura accidūt multa ꝙ videlicet locꝰ apostemaꝛ statiꝫ apostemate duro ⁊ rubeo ⁊ dolor ꝯtēsus ⁊ qñqꝫ iflāmaꝛ ⁊ qñqꝫ ifrigidaꝛ ⁊ imaginaꝛ percussus se ꝯtundi pilis qbꝰ sal ꝯtundiꝛ ⁊ accidūt dolores subito: ⁊ est punctura sicut punctura acus ⁊ sequiꝛ sudor ⁊ tremor labij ⁊ frigus ⁊ vomitꝰ viscosus q̄ cōgelaꝛ statim ⁊ horripilatio ⁊ ruptura piloꝝ ⁊ tremor ⁊ frigꝰ extremitatuꝫ p̄cipue illarū q̄ sunt ꝓpe vulnus illud: ⁊ mollificatio totius corporis ⁊ eminētia inguinū ⁊ extēsio virge: ⁊ accidit iflatio in vētre ⁊ forrasse pedis fortiter p̄cipue si in iferioribꝰ sit pūctura: ⁊ accidūt apostemata ascellarū ⁊ eructuatio plurima ⁊ alteraꝛ superior. Si aūt scorpio fuerit vehemētis malitie erūt accidētia mala valde. tūc. n. est pūctura sicut cauteriū adustū ⁊ corpꝰ totū rigorē patiꝛ cū frigore. ⁊ fluit ad labia humiditas viscosa que iter ipsa labia cōgelaꝛ ⁊ currit ex oculis multa humiditas q̄ lippiēs in angulis coagulaꝛ: ⁊ alteranꝛ forme ⁊ egrediꝛ anus ⁊ apostemaꝛ virga ⁊ igrossaꝛ lingua ⁊ stridēt dētes ⁊ claudunꝛ cōpressi ⁊ nō aperiunꝛ. Dicit ēt. Gal. ꝙ malū est valde si pūctura est sup arteriā: tunc. n. accidit syncopis: ⁊ si inenerit neruos accidit spasmus aut si inenerit venas accidit putrefactio. Illi autē q sunt in Italia parui sunt ⁊ nō iferūt magnū malū nisi in loco arteriarū vulnerēt. hoc aial onat ⁊ facit pullos: ⁊ dicunt qdā ꝙ pater nitiꝛ deuorare eos: sꝫ imunes sunt q se clunibꝰ matris imittūt: sꝫ hoc est falsum: ⁊ hoc qd̄ vidi de hoc aiali est ꝙ cū mersissez in oleo oliue. xi. diebꝰ vixit in vitro ambulās i fundo olei ⁊. xx. die mortuū fuit ⁊ eleuabanꝛ ampulle de iūcturis anuloꝝ eiꝰ in oi ꝑte in oleū. hoc. n. oleū i q̄ putrefactꝰ ⁊ mortuꝰ est scorpio diciꝛ esse remediū pūcture ipsius.

Nō de oleo i quo mortuꝰ ē scorpio.

Thamur vel samyr dicūt eē vermē quo vitra ⁊ lapides diuiduntur ⁊ quo strutiones pullos suos in vitris ꝯclusos vitra diuidētes extrahūt: ⁊ quo Salomon marmora ad libitū diuisit: sꝫ hoc ē fabula ⁊ puto eē ꝺ erroribꝰ iudeoꝝ.

Tappula v̄mis est q q̄ternis pedibꝰ it sup aq̄s ⁊ est aranea aq̄tica. Currit āt ēt in terra ⁊ depssus sub aqua nō madidaꝛ nec mergiꝛ. sicco etiā vestigio videꝛ ambulare super aquas ⁊ velociter valde trāsit aquaruꝫ spatia: aliquando tamen lassus subsistit ⁊ recipit vires.

Testudo vermis est de putredine herbarū ⁊ viscoso rore gn̄atꝰ: ⁊ ineniꝛ alba rubea crocea ⁊ nigra culꝰ viscositas terrestris in gyro durescit in testā in q̄ hitat. Diciꝛ ꝙ dū serpētis veneno aliqñ infundiꝛ: sibi per herbā notā medeꝛ. Sale sup eā ꝓiecto tota liquescit fere ⁊ in aquā viscosaꝫ ꝯuertiꝛ.

Tynea vermis est a tenendo dictus: qꝛ de exhalatione corrupte lane oritur ⁊ ipsam corrodit lanam ⁊ pilos.

Teredo vermis est ligni: eo ꝙ eūdo edat i lignū: hūc vermē qdā latine trenutē dicūt vocari. Nasciꝛ aūt de humore corrupto in ligno: ⁊ dum nasciꝛ foraminatim eredit lignū: ⁊ per foramē exit. hic humor est ex eo ꝙ dū secaꝛ lignū ꝯceptū in se humorē nō hꝫ maturū. In oriēte aūt diciꝛ ꝙ ꝑꝑ lignoꝝ siccitatē teredines in lignis nō nascunꝛ. In climatibꝰ autē nostris que sūt a qnto vsqꝫ ad septimū inueniunꝛ teredines in oibꝰ lignis: rariꝰ tn̄ inueniunꝛ in quercu ⁊ tylia q̄ꝫ in alijs.

Tarinus vermis est qui in lardo porci nasciꝛ quando putrescit ⁊ est vermis hirsutus.

Vria vermis est porci ab vrēdo dictus: qꝛ vbi mordet vesice surgunt: ac si locus vstus sit.

Uermis qd̄ oibꝰ nomē cōmune est specialiter sibi lumbricos terre vendicat: eo ꝙ de solis terre exhalatione nasci dicatur.

Uermes celidonie dicūt esse q in celidonis regione in aqs feruētibꝰ viuūt: ⁊ si trāsferanꝛ ad aquas frigidas statim moriunꝛ: sed hic lꝫ sit famosuꝫ tamē a rumore vulgi potius acceptū est q̄ꝫ certo experimēto ꝓbatū sit.

Uesparū genera multa sūt sicut nos in antehabitis libris ostendendo distinximus: sed oia mella inutilia colligunt ⁊ plerūqꝫ in luteis parietibꝰ ⁊ in terra nidificāt quedā coꝝ intra pisciū querūt in cibū: quedā ēt carnes suggūt. Pūctura aūt vespe ⁊ p̄cipue citrine est vehementioris calefactionis q̄ꝫ pūctura apis ⁊ accidūt ⁊ ex pūctura ⁊ morsu eius dolor ⁊ rubedo ⁊ apostema. Est aūt qddā genus magne vespe qd̄ hꝫ caput nigrū ⁊ hꝫ aculeos plurimos ⁊ est interficiēs: ⁊ ille sunt maioris perniciei: ⁊ aliqñ punctura earuꝫ perducit ad spasmū ⁊ ad genuū debilitatē. Similiter etiā in paruarum morsu qñqꝫ augeꝛ tumor qm̄ faciūt eleuari in loco puncture vesicā ⁊ grauāt linguā. Hec igiꝛ de v̄mibꝰ dicta sint a nobis.

Jam expletus est Liber aialiuꝫ ⁊ in ipso expletū est totum opus nāǁū: in quo sic moderamen tenui ꝙ dicta peripatheticoꝝ ꝓut melius potui exposui: nec aliqs in eo pōt deprehendere quid ego ipse sentiā in pħia nāli: sed qcunqꝫ dubitat cōparet ex his que in nostris libris dicta sunt dictis peripatheticoꝝ: ⁊ tunc reprehendat vel consentiat me dicens sciētie ipsoꝝ fuisse interpretē ⁊ expositorē. Si aūt nō legēs ⁊ cōparās rep̄henderit tunc ꝯstat ex odio eū reprehēdere vel ex ignorātia: ⁊ ego taliū hominū parū curo reprehēsiones.

FINIS

Accuratissime aūt emendatus fuit Liber iste per sollertissimuꝫ philosophum Marcum Antonium Zimaram, pħiam Padue publice profitentē, deo laus ⁊ honor adsit. Venetijs impensa heredū quondaꝫ nobilis viri Dn̄i Octauiani Scoti ciuis Modoetiensis: ac sociorum. 27. Madij. 1519.

Registrum

aa Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Xx Yy Zz Aaa Bbb Ccc.

aa Ccc Terni: Ceteri alij Quaterni.